Hürriyet

1974 ANSİKLOPEDİK YILLIĞI

OLAYLAR YILI!

1973 yurtta ve dünyada, son çeyrek yüzyılın en hareketli yılı oldu...

Hürriyet

GÜNLÜK MÜSTAKİL SİYASİ GAZETE

1974 ANSİKLOPEDİK YILLIĞI

Bu kitap bir "HÜRRİYET" yayınıdır

BU YILLIK:

Sahibi: **Erol SİMAVİ**

Müessese Müdürü:
Nezih DEMİRKENT

Yazı İşleri Müdürü:
Sezai SOLELLİ

Teknik Sekreter:
Eser TUTEL

Ve:
İç konular, **Enis Rıza OLCAYTO** ile **Cem ATABEYOĞLU**'nun, dış konular **Nuyan YİĞİT**'in müşavirliğinde 12 kişilik mütehassıs bir heyet tarafından hazırlanmıştır.

Basıldığı yer:
Hür Ofset Matbaası-İstanbul (1974)

1974 Yıllığında Neler Var?

	Sayfa
1974 ANSİKLOPEDİK YILLIĞI HAKKINDA	7
GEÇTİĞİMİZ YIL	9
1973 YILININ 365 GÜNÜ	17-78
GEÇEN YIL KAYBETTİKLERİMİZ	79-88
GEÇEN YILIN ARDINDAN	
Rusya'da Türk Kavimleri Nasıl Yok Ediliyor, Enerji Kıtlığı, Dev Tankerler gittikçe devleşiyor, Keban Barajı, İstanbul Festivali, Darüşşafaka 100 yaşında, Dz. Harp Okulu'nun 200. Yıldönümü, Best-Hil 1973	89-107
1973 YILINDA SPOR	
Bütün spor dallarında içte ve dıştaki önemli karşılaşmalar, rekorlar, milli maçlar ve at yarışları	108-152
İNSANLI UZAY UÇUŞLARI	
Uzaya ilk fırlatılan kozmonottan günümüze kadar uzay uçuşu yapan bütün uzay adamları ve çalışmalarının genel hikâyesi	153-200
GÜNLÜK HAYATTAN	
Türkiye'de Güzellik Yarışmaları, İstanbul Bölgesi Trafik Sorunu ve Çözüm Önerileri, Çakmağın Kurtardığı Adam	201-208
EVREN VE GÜNEŞ SİSTEMİ	
Oluşumu, Büyüklüğü, Gezegenler, Yıldızlar	209-215
ÜZERİNDE YAŞADIĞIMIZ DÜNYA	
Yapısı, Dağlar, Denizler, Akarsular, Göller, vs.	216-221
KITALAR VE RAKAMLAR	
Afrika, Amerika, Asya, Avrupa, Okyanusya, Antarktika	222-238
ÜLKELER VE ÖZELLİKLERİ	
A.dan Z'ye kadar bütün ülkeler, Ülkeler Tablosu, Ne, Nerede, Ne kadar çıkar? Ayrıca 1973'ün önemli olayları	239-460

MİLLETLERARASI ORGANİZASYONLAR

Birleşmiş Milletler, NATO, Cento, Unesco, Varşova Paktı, Kızılay ve diğer önemli kuruluşlar 461-484

ÜLKELERİN ASKERİ GÜÇLERİ

Büyük ülkeler ve komşularımızın askeri güçleri 485-503

HERKES İÇİN —İZM'LER

Siyaset ve ekonomi alanındaki görüşlerin açıklamalı listesi 504-518

BAŞLICA DİNLER

İlkel ve günümüzde yaşar başlıca dinler, kurucuları ve görüşleri 519-533

50. YILINDA TÜRKİYE

Cumhuriyetin ilanı ve Atatürk Devrimleri, Cumhurbaşkanları, Başbakanlar, Bugüne kadar kurulmuş bütün hükümetler, rakamlarla Türkiye, 1973 yılındaki seçimler, iller ve ilçeler, 534-555

SİNEMA VE TİYATRODAN

1973 yılında çevrilen bütün filmler ve tiyatrolarımızda oynanan sahne oyunlarının tam listesi 556-682

FAYDALI BİLGİLER 683-689

BASKIYA VERİLİRKEN 690-698

1974 Ansiklopedik Yıllığı Hakkında...

"Hürriyet 1974 Yıllığı"nı Hürriyet Yıllıkları'nın Birincisi Olarak Kabul Ediniz...

ELİNİZDE bulunan "Hürriyet 1974 Ansiklopedik Yıllığı"nı, bundan böyle her yıl çıkacak olan Hürriyet Yıllıkları'nın birincisi olarak kabul etmenizi rica edeceğiz. Zaten bunu belirtmek için de yıllığın sırtına kocaman bir ① rakkamını koymuş bulunuyoruz.

İlk yıllığımızı geçen yıl çıkardığımız halde bunu neden böyle yaptık? Neden geçen yılki yıllığa ① demedik de, bu yıl çıkan "Hürriyet 1974 Ansiklopedik Yıllığı"nı birinci yıllık olarak kabul ettik?

"YILLIK" VEYA "ALMANAK" NEDİR, İLKİN ONU GÖRELİM...

Dünyanın bütün uygar ülkelerinde her yıl yüzlercesi çıkan çeşitli yıllık veya almanak vardır:

a) Bir evvelki yıl yurtta ve dünyada olan bütün önemli olayları veren yıllıklar.

b) Bir evvelki yılın kısa bir kronolojisinden başka, o yılın en önemli bir, iki iç veya dış olayını işledikten sonra, her yıl vergi, trafik kaideleri; para kurları ile memleketin borsa, sosyal, eğitim durumunu; meclis senato, valilikler, sefirlikler ve diğer önemli mevkilerde bulunan kimselerin listeleri, müze, sergi gibi yerlerin ziyaret saatleri ve bunlar gibi her zaman el altında bulunması lâzım gelen baş vurma bilgilerini veren almanaklar.

c) Sadece bütün dünya milletlerine ait coğrafi, tarihi, politik, sosyal ve kültürel her türlü bilgi ve istatistiği veren almanaklar.

d) Politikacılar, sporcular, edebiyatçılar, mimarlar ve diğer meslek zümreleri için çıkarılan sınırlanmış yıllıklar.

Biz "Hürriyet Yıllığı"nı çıkarırken:

1) Belirli janrda bir yıllık çıkarma yerine, bütün dünya yıllık çeşitlerinin içinde bulunan en enteresan, en faydalı konuları çekip alarak kendi yıllığımız içinde karmayı, böylece kalıplaşmış dünya yıllıklarından daha ileri bir yıllık yapmayı düşündük.

2) Ayrıca bu yıllıkların çoğu yılbaşına doğru çıkmak mecburiyetinde olduklarından, kasım ve aralık aylarında baskı ve ciltleme işlerine girdikleri için, bir önceki yıl olaylarının en fazla ekim sonuna kadar olanlarını verebilmektedirler.

Biz aktüel bölümlerimizin baskısını ocağın ilk günlerinde süratle hazırlayıp, şubat ayının başlarında okuyucularımızın karşısına çıkarken, bir önceki yıl olaylarını ilk gününden son gününe kadar tam olarak vermeyi prensip edindik. Bu şekilde hareket ederek diğer yıllıkların önüne bir kere daha geçmiş oluyoruz.

3) Bütün dünya yıllıkları her yıl sadece aktüel bölümlerini değiştirerek, diğer bilgileri aynen tekrarlarlar. Böylece bu yıllıklarda değişen %10'dan fazla değildir. Bu yıllıkların hepsinde arka arkaya %90 aynı şeyler bulunduğu için, yenisi alındığı zaman bir evvelki mutlaka atılmak icap eder.

Biz her zaman baş vurulacak, çok lüzumlu klâsik bilgiler dışında kalan diğer bütün bilgileri her yıl geliştirmek veya daha faydalıları ile değiştirmek niyetindeyiz. Böylece hiç birini atmadan, bütün yıllıklarınızı kitaplığınızda yan yana dizip, hepsinden faydalanmanızı istiyoruz. Bu da dünya yıllık alanında büyük bir yenilik tir.

4) Ayrıca Türkiye'de bugüne kadar yayınlanmış, fakat batı dünyasında olduğu gibi yıllık ilâveleriyle her yıl eksiklerini tamamlamamış olan bütün ansiklopedilerin biyografi, tarih, coğrafya, bilim ve sanata ilişkin bilgilerini biz Hürriyet Yıllıkları ile tamamlamayı düşünüyoruz.

Böylece öğrencisinden öğretmenine, işçisinden patronuna, az okumuşundan çok okumuşuna kadar geniş bir okuyucu kitlesine faydalı olmak istiyoruz.

EVET: "HÜRRİYET 1974 YILLIĞI" NİÇİN BİRİNCİ YILLIK?

Yukarıda anlattığımız şekilde büyük bir titizlikle hazırlanmış olan ilk "Hürriyet 1973 Yıllığı"nı geçen yıl, teknik imkânlarımızı fazla zorlayamamak yüzünden maalesef çok geç çıkarabildik. Ancak Haziran ayı başında çıkabilen ve bir tecrübe mahiyetinde olan bu yıllığı, geç çıktığımız için de az bastık.

Halbuki çok geç çıkmasına rağmen "Hürriyet 1973 Yıllığı " büyük ilgi gördü ve az zamanda tükendi. Bu tecrübe bize "Hürriyet 1974 Yıllığı"nın büyük bir istekle karşılanacağını gösterdi.

Bu sebepten ötürüdür ki, gayet az basılan ve mahdut kimselerin eline geçen ilk yıllıktaki esas bilgilerin harcanmasına gönlümüz razı olmadı. O yıllıktaki esas büyük konuları, en son bilgi ve istatistiklerle takviye ederek yeniden kaleme aldık ve "1974 Yıllığı"na aktardık. Bunun sonucu olaraktır ki, Hürriyet 1974 Ansiklopedik Yıllığı'na, "Birinci yıllık" dedik. Bundan sonra siz sevgili okuyucularımız, yakın ilgilerinizi esirgemediğiniz müddetçe her yıl 2,3,4 diye gideceğiz.

Bütün iyi niyetlere rağmen "Hürriyet 1974 Ansiklopedik Yıllığı"nda gözden kaçmış kusurlar varsa, yapılmak istenen hizmet göz önüne alınarak, bunların şimdiden bağışlanmasını rica ederiz.

H a z ı r l a y a n l a r

Geçtiğimiz yıl, enerji sıkıntısının bütün şiddetiyle duyulduğu yıl oldu

1973 BELKİ ilerde "Soğuğun başladığı yıl" diye anılacaktır. Geçtiğimiz yılın Kasım ayında Avrupa'da 300, Birleşik Amerika'da 250, Japonya ve Uzakdoğu'da 150 milyon insan titremeye başlamıştır. Bu üşümenin ilk nedeni "Petrol krizi"dir. İlk önceleri Arap-İsrail harbine ve onun sonuçlarına bağlanan petrol sıkıntısı, aslında yeryüzünde başlayan enerji krizinin ilk belirtileridir.

1973, dünyamıza ve yaşantımıza bir çok yenilikler getirmiş ve de götürmüştür. Getirdiği en büyük yenilik, Japonya'dan İngiltere'ye, Türkiye'den Amerika'ya kadar geniş ve hür dünyada elektriklerin kör kandil gibi yanması, kaloriferlerin en az 6 derece daha az ısıda kalması, petrolün Pazar günleri tüm vasıtalardan kalkması, diğer günlerde vesikaya bağlanması, ışıl-ışıl aydınlık sokakların karanlığa boğulması, Londra'dan New York'a, Amsterdam'dan Tokyo'ya dünyanın en aydınlık şehirlerinin birer Anadolu kasabası haline dönmesidir.

1973'ün getirdiği diğen yenilikler: İhtilâller, kralların değişmesi, savaşlar, sokak kavgaları, dünyadan göçüp giden ünlüler ve uzay çalışmalarıdır.

1973'ün en kanlı olayı dördüncü Arap-İsrail Savaşı olmuştur. 1967'den bu yana her geçen gün biraz daha gerginleşen siyasi ve askeri hava nihayet 1973 Ekim'inde kopmuştur. Bundan önce 1967 harbinin aksine, hücuma kalkan İsrail değil Arap orduları olmuştur. Önce Süveyş Kanalı'nı aşan Mısır; Golan tepelerinden aşağı inen Suriye orduları, kısa zamanda insiyatifi İsrail'e terk ederek Libya Devlet Başkanı Kaddafi'nin dediği gibi, "Arap gene dayak yiyip" yenilmiştir. İsrail orduları Şam'a 25 mil, Kahire'ye de 50 mil mesafeye kadar gelmişlerdir.

Ancak askeri alandaki yenilgi, Araplara dünyada ekonomik üstünlük getirmiştir. Bütün Arap ülkeleri petrol konusunda birleşmişler ve İsrail'i kınamadıkları takdirde Batı dünyasına petrolü haram edeceklerini söylemişlerdir. Başta Amerika ve Hollanda olmak üzere iki devlete Arap kuyularından bir dirhem petrol verilmemektedir. Diğer ülkelere de toptan %25 eksik petrol verilmesine başlanmıştır. Bu kısıtlamaya Avrupa şimdilik direnme gücünü göstermektedir; ama Japonya dayanamamış ve İsrail aleyhine bir politika izleyeceğini Filipinler ile birlikte açıklayarak Arap petrolü önünde hemen dize gelmiştir.

Amerika, kendi iç bünyesindeki krizlerden ziyade petrol ile uğraşmak zorunda kalmıştır. Önceleri Arap ülkelerine karşı Amerika'da ekonomik tedbirler alacağını açıklamış, fakat bunların ne olduğu bildirilmemiştir.

Amerika ve İngiltere petrolü vesikaya bağlarken, Avrupa ülkeleri, Pazar günleri sayım sessizliğine ve hareketsizliğine bürünmüştür. Araba kullanma yasaklanmıştır.

1973, ilk aylarında Vietnam harbini bitirmiş ise de dünyadan kanlı olayları tamamen kaldıramamıştır. İlk büyük kanlı olay Şili'de cereyan etmiştir. Tarihte ilk defa oy ile iktidara gelen Komünist Cumhurbaşkanı Allende, ordunun jet ve tankları ile devrilmiş, sarayında can vermiş, ülkenin futbol stadyumu idam arenası hâline getirilmiştir.

Kanlı ihtilâller yanında kanlı olaylar da 1973'ün hareketleri arasındadır. Bunların başında Yunanistan gelmektedir. Yunanistan'da 1967'den beri iktidarı elinde tutan Albay Papadopulos, bir gün Başbakanlığı beğenmeyip Cumhurbaşkanı olmak istemiş ve ülkede krallığı kaldırıp cumhuriyet rejimini kurmuştu. Tank gölgesinde halka "Evet" dedirten Papadopulos, sonunda tek aday olarak kendisinin Cumhurbaşkanı olduğunu ilân etmişti.

(Lütfen sayfayı çeviriniz)

* 200 Yıllık Amerikan siyasi hayatında Nixon ilk defa mahkemeye çağırılan devlet başkanı oldu.

Ancak Cumhurbaşkanlık makamı kendisine pek yaramamış, sınıf arkadaşı ile askeri polis şefi birleşip bir sabaha karşı iktidarı kolayca alıvermişlerdir. General Fedon Gizikis ile Polis Şefi Tuğgeneral Yuvanidis, Papadopulos'tan başka Başbakanı Spiro Markezinis'i de kovmuşlardır.

1973'de Amerika'nın iki numaralı adamı bir Spiro vardır ki adetâ kovulmuştur Spiro Agnew.

Seçim kampanyalarında, vali iken emrindeki tahsislerden çalıp çırpan Spiro Agnew, mahkemede yüzüne karşı okunan ithamlara karşı kendisini savunmamış, kurtuluşu istifada bulmuştur.

Bununla beraber Amerika tarihinde ilk defa bir Cumhurbaşkanı hapishanenin eşiğine getirilmiştir. Başkan Nixon'un 1972 seçimlerinde devletin cususluk, haber alma ve polis örgütlerini hasmı Demokratik Parti'ye karşı kullanması, sonra da bu suçları örtmeye çalışması 1973'de gün ışığına çıkmış ve hakkında kurulan tahkikat komisyonu çalışmalarını 1973'de bitirememiştir. Ancak, 1973 Amerika Başkanlığı makamında oturan Cumhurbaşkanı Nixon için karanlık bir yıl olmuştur.

Tayland sokaklarında kanlı çatışmalar 300 ölülük bilanço ile Başbakan değiştirmiş, Türkiye'de ise genel seçimler yapıldığı partisiz olduğu ve istifa ettiği halde Başbakan değişmemiştir.

1973'ün ilk gününde Avrupa Müşterek Pazarına (AET) giren İngiltere'yi, muhalefetteki İşçi Partisi "Çıkaracağım" diye ilân etmesine rağmen, iktidardaki Muhafazakâr Parti Britanya Adasını daha fazla Avrupa'ya bağlamak için Manş tünelinin ihâlesini bile yapmıştır.

Fransa Cumhurbaşkanı Pompidou'nun Londra'ya kadar gelip imza ettiği Anglo-Fransız Manş tüneli, İngiltere'yi bir ada olmaktan çıkaracaktır.

1973'de en büyük değişiklik belki de Avrupa Saraylarında olmuştur. Danimarka Kralı ölmüş, yerine kızı tahta çıkmıştır. İsveç Kralı Güstav ölmüş, yerine torunu Karl çıkmıştır. İsveç Kralı'nın İngiltere Prensesi ile evlenmesi beklenirken, Britanya'nın haşmetli sarayı, kızını bir yüzbaşıya, halktan, asil olmayan bir gence gelin olarak vermeyi tercih etmiştir.

Yunan Kralı Konstantin tahtını kaybederken, kızkardeşi İspanyol Prensi ve tahtın varisi Carlos'un karısı olarak Kraliçeliği beklenmektedir.

1973'ün götürdüğü kralların başında ne İsveçli Güstav, ne Danimarkalı Frederik, ne de Konstantin gelir. Giden gerçek krallar Çello'nun üstadı Pablo Cassals resmin üstadı Picasso, beyazperdenin kralları Jack Hawking, Laurence Harvey; kraliçeleri Veronica Lake ve Anna Magnani'dir

Her yıl olduğu gibi, 1973'de, dünyadan bir hayli tanınmış kişiyi toprağın altına ve tarihin sayfalarına götürmüştür. Bunların arasında Amerika'nın eski başkanları Truman ve Johnson ile İsrail devletinin ilk Başbakanı Ben Gurion da sayılabilir.

1973'ün getirip götürdükleri sadece insanlar, tahtlar değildir. Şampiyonluklar da vardır. 1974'de yapılacak Münih Dünya Kupası Futbol finallerinde 1966'nın kralı İngiltere, 1954'ün finalisti Macaristan, 1962'nin finalisti Çekoslovakya yoktur. Eski futbol kralları devrilmiş, yenileri Polonya, Avustralya olmuştur.

1973'de insanoğlunun gözleri daha da uzaklara gitmiştir. Uzay Laboratuvarı (Skylab) hemen bütün yıl boyu Dünya etrafında dönmüş, üç posta halinde astronot ekipleri bu uzay laboratuvarına inip çıkmışlar, o minik hücrelerde aylar geçirmişlerdir. Geri geldikleri zaman Güneş'ten, kuyruklu yıldızlardan resimler, filmler getirmişlerdir.

* Saudi Arabistan Petrol Bakanı Ahmet Zeki Yamani, bir çok ülkeyi dolaşıp petrol pazarlıkları yaptı ve Arap-İsrael Savaşında Petrolu silah olarak kullandı. Resimde Kissinger ile yaptığı müzakereler sırasında görülüyor.

* Arap-İsrail Savaşı 1973'le dünyanın petrol sıkıntısı çekmesine ve petrol fiyatlarıyla birlikte her şeyin pahalanmasına sebep oldu.

1973'ün getirdiği bir çok lüzumsuz yenilik yanında hâlâ getiremediği bir hayli hayati ihtiyaç vardır. Kadınların ve erkeklerin topukları bir karış yükselip boylar uzatılmış, ama kanserden kısalan ömürler bir saat olsun uzatılamamıştır. Kelleşen erkek kafalarına saçlar eklenerek uzatılmış, en basit hastalık diye bilinen nezlenin bile daha çaresi bulunamamıştır.

1973, enerji krizinin başladığı yıl olarak tanımlanmanın yanında bir de vahşet ve kanlı olayların yayıldığı bir yıl olarak da tarihte yerini alacaktır.

1973'ün başından sonuna kadar İrlanda'da kanlı olaylar sürüp gitmiş, protestan-katolik çarpışmalarının başladığı 1969'dan bu yana İngiliz askeri birlikleri 210'uncu askerini gömmüş, sivil ve polis kuvvetlerinden ölenlerin sayısı da bu yıl 200'ü geçmiştir.

İRA çeteleri,kanlı olaylarını İngiltere'ye de aktarmış, Mart ayında Adalet Sarayı önünde patlayan dinamit yüklü otomobilleri kullananların duruşmaları biterken yılın son ayı içinde gene Londra'da bomba haline getirilmiş otomobiller ve patlayan paket ve mektuplar, aralarında Kraliçe'nin Yaveri Tuğgeneral de olmak üzere 64 kişiyi yaralamıştır.

Çeşitli ülkelerdeki şehir eşkıyalığının yarattığı olaylar dışında, milletlerarası hava eşkıyalığının şampiyonluğunu gene Filistinli gerillalar yapmışlardır.

Münih Olimpiyatları'ndaki kanlı olayların sorumluları olarak Batı Almanya'da tutuklu bulunan Filistinli gerillaları kurtarmak için Kara Eylül Çetesi gene bir Alman uçağı kaçırıp bu gerillacı arkadaşlarını kurtarmışlardır.

Ancak yıl sonunda, hava eşkıyalığının en büyük kanlı olayı Roma'da cereyan etmiştir. Ağustos ayında Yunanistan'da uçaklara saldıran Filistinli gerillalardan ikisini kurtarmak için Roma Havaalanında bir Pan Amerikan uçağını yakan hava eşkıyaları 34 kişinin ölümüne sebep olmuşlardır.

1973 çıkış kapısında son kesin ve kalın çizgilerinden birini de İspanya'da çizdi.

Franco rejiminin iki numaralı adamı olarak bilinen eski Cumhurbaşkan Yardımcısı ve 1973 Haziranından beri Başbakanlık görevinde bulunan 70 yaşındaki Amiral Louis Carrero Blanco bir suikast sonunda öldürüldü.

Amerika'nın Madrit Sefareti'nin bitişiğindeki kiliseden çıkıp işine gitmekte olan Başbakan Blanco'nun arabası, bombanın tam altında patlaması ile 30 metre havaya uçtu ve arabada bulunan Başbakan, şoförü ve özel koruma polisi parçalandı.

1973 gider ayak kayıplar listesine unutulmaz bir sesin sahibini de dahil etmiştir: Bobby Darin. Şarkıcı, besteci, film yıldızı olarak ün yapmış Bobby Darin, Los Angeles'de geçirmekte olduğu açık kalp ameliyatı sırasında ölmüştür.

Yılın son haftasında, 25 seneden beri sulh ve sükun yüzü görmemiş olan Ortadoğu'nun düşman komşuları Araplar ve İsrailliler, Cenevre Barış toplantılarına katıldılar.

Uzun aylar sürecek olan bu barış tartışma ve konuşmaları Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Amerikan ve Sovyet Dış Bakanlarının huzurunda açıldı. Araplar istediklerini şöyle sıraladılar:

1967 savaşında ele geçirdiği topraklardan İsrail çekilecek, Kudüs şehri Araplara iade olunacak, Filistinlilere self-determinasyon uygulanacak, bölgedeki bütün ülkeler toprak bütünlüklerini ve siyasal bağımsızlıklarını koruyacak, bunların uygulanmasını da büyük devletler ve Birleşmiş Milletler garanti edecek.

İsrail Dış Bakanı Abba Eban da Yahudi isteklerini şöyle sıraladı:

Arap ülkeleri İsrail Devletini resmen tanıyacaklar, hudutlarına saldırıda bulunmayacaklar, İsrail sınırlarını çevreleyen bölgeler askerden arınmış bölge olacak. Kudüs şehri İsrail'de kalacak, fakat kutsal yerlerin sorumlulukları, dini yöneticilere verilecek ve büyük devletler ile Birleşmiş Milletler bunları garanti edecektir.

Nuyan YİĞİT

1973, Türkiye'de Cumhuriyetin 50. Yıldönümü ve Seçim Yılı olarak hatırlanacak

1973 YILI, Türkiye Cumhuriyeti'nin 50. doğum yılıydı. Bu mutlu yıldönümünden başka yılın gündeminde cumhurbaşkanı seçimi, milletvekili seçimi ve belediye seçimleri vardı. 1973 yılı her şeyden önce Türkiye'de bir seçimler yılı olarak hatırlanacaktır.

1973'te sınırlarımızın yakınında Üçüncü Dünya Savaşı tehlikesi ortaya çıkmış, Arap-İsrael çarpışması dolayısıyla ABD bütün askeri kuvvetlerinde alârm ilân etmiştir. Enflâsyon, pahalılık, enerji buhranı gibi problemlere Almanya'nın dış dünyadan ve bizden işçi almaya nihayet vermesi, Arapların petrol ambargosu gibi hareketler eklenmiş; Türkiye, İnönü gibi büyük bir devlet adamını kaybetmiş, 14 Ekim Seçimleri'nden sonra 100 gün, Bakanlar Kurulu'nu meydana getirememek gibi bir durumla karşılaşmıştır.

CUMHURBAŞKANI SEÇİMİ:

1973 yılının birinci günündeki gazetelere bakanlar, 13 Mart'ta yapılacak cumhurbaşkanı seçimi üzerine yazılmış yazılar gördüler. 1973'ün ilk günlerinde Anayasa değişiklikleri için, o zamanki Başkan Sunay, bütün parti başkanlarını Çankaya'ya çağırıyor ve onlarla görüşüyordu. Bu görüşmeler, aylar geçtikçe konusunu değiştirdi ve başkan seçimi önemli bir mesele haline geldi. 28 Şubat'ta başlayan görüşmeleri Sunay bir bildiri şeklinde 4 Mart'ta kamuoyuna açıkladı. Bu bildiride, Sunay'ın, halefinin TBMM'nin büyük çoğunluğunca seçileceği kanaatine vardığı belirtildi.

Bu sıralarda AP Lideri Demirel: "1973'ün en büyük özelliği, Cumhuriyetin 50. yılını idrak etmesidir," derken CHP Lideri Ecevit: "1973'te demokrasi bütün kurallarıyla işlemeye başlayacaktır," diyordu.

7 Nisan'da istifa edecek olan Başbakan Melen, cumhurbaşkanı seçiminden çok milletvekili seçimine önem veriyor ve, "Seçimler 1973'te mutlaka yapılacak," diye demeç veriyordu.

5 Mart'ta, Genel Kurmay Başkanı Faruk Gürler'in adı, Cumhurbaşkanı adayı olarak resmen ortaya çıktı. Ertesi günü Gürler, Sunay tarafından Kontenjan Senatörlüğü'ne atandı. Seçime iki gün kala çeşitli bölgelerdeki sıkıyönetim komutanlıkları cumhurbaşkanlığı seçimini etkileyecek yayınları yasakladı.

13 Mart'ta, TBMM'de üç cumhurbaşkanı adayı belli oldu: Kontenjan Senatörü Gürler, Senato Başkanı Arıburun, Demokratik Parti Başkanı Bozbeyli.

Arıburun ilk turda 282, Gürler 176, Bozbeyli 45 oy aldı.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde, ilk defa olarak, dört tura rağmen cumhurbaşkanı seçilemedi. 20 Mart'ta Gürler ve Arıburun adaylıktan çekildi. Ortaya yeni bir teklif atıldı: Cumhurbaşkanı seçimini iki yıl ertelemek.. 22 Mart'ta teklif Millet Meclisi'nde oya konuldu. 300 "Evet" oyu, Sunay'ı iki yıl daha makamında tutacaktı. Fakat "Evet"ler 299 tane çıktı. AP'li bir milletvekili olan Abdürrahim Türk (sonradan Mardin'de, kan davası yüzünden öldürüldü) ile CHP'li milletvekili Adil Turan, parti gruplarının aldıkları kararlara rağmen oy vermediler. Abdürrahim Türk, Meclis berberinde traş olduğu için geç kalmış, "Evet" diyememişti. Adil Turan da, "AP'lilerin oyunlarına gelmemek için" Meclis'te "Hayır"lı oy vermişti. Bir defadan fazla oya sunulamayacağı için teklif "Düştü" ve Senato'da da reddedildi.

İki milletvekili, Sunay'ın iki yıl daha göre-

1973 yılı, her şeyden önce "Seçimler yılı" olarak hatırlanacaktır. Cumhurbaşkanı seçimi, milletvekili ve senato kısmi seçimi, mahalli seçimler 1973'te yapıldı.

* İstanbul Boğaziçi Köprüsü'nün 30 Ekim'de açılışından Türk ve dünya basınında bol bol bahsedildi. Resimde Cumhurbaşkanı Korutürk ve etrafındaki kalabalık köprüden geçerken.

ve devamına oylarıyla engel olunca, yeni bir dönem başladı ve yeni adaylar arandı. Anayasa Mahkemesi Başkanı Muhittin Taylan üzerinde CHP, AP ve CGP anlaştı, ama Sunay'ın, Taylan'ı Kontenjan Senatörü olarak ataması gerekiyordu. Sunay bu teklifi kabul etmeyince cumhurbaşkanı seçimi gene yapılamadı. 28 Mart'ta Sunay, Çankaya'dan ayrıldı. Senato'ya gidip yemin etti. Eski cumhurbaşkanları hayatlarının sonuna kadar tabii senatör olarak görev yapacakları için, cumhurbaşkanlığı makamı vekâletle yönetildi. Cumhurbaşkanı Vekili, Senato Başkanı olan 20 Mart'ta cumhurbaşkanı adaylığından istifa eden Arıburun'du.

Bu arada AP toplantılarında "Erken seçim" sözleri duyuldu. Ecevit, İzmir'de yaptığı bir konuşmada, "Saray politikası ile başkan seçilemez," dedi ve 12 Mart'ın sosyal ve ekonomik alandaki isteklerinden hiç birinin gerçekleşmediğini açıkladı.

Nihayet 6 Nisan 1973 Cuma günü TBMM'de, CHP, AP ve CGP'nin ortaklaşa hazırladıkları bir önergeyle Türkiye Cumhuriyeti'nin 6. Cumhurbaşkanı olarak emekli Oramiral, eski Moskova Büyük Elçimiz, Kontenjan Senatörü Fahri Korutürk 365 oyla başkanlığa seçildi. Böylece 24 günlük bunalım sona eriyor, Türkiye'nin asker cumhurbaşkanları geleneği devam ediyor; fakat genel kurmay başkanlığından -kontenjan senatörü olduktan sonra- başkanlığa seçilme usulü artık uygulanmıyordu.

Cumhurbaşkanlığı seçiminin ne kadar isabetli ve Cumhurbaşkanı'nın ne kadar başarılı olduğu daha sonraki aylarda, özellikle 14 Ekim milletvekili seçimlerinden sonra daha iyi belli olacaktır.

Bu konuda konuşan Demirel, "Türk demokrasisi parlak bir sınav verdi," derken Ecevit, "Artık düzlüğe çıktık. TBMM görevini başarıyla yaptı," diyordu.

MİLLETVEKİLİ VE SENATO KISMİ SEÇİMLERİ:

14 Ekim 1973 Pazar günü yapılan milletvekili seçimleri (Senato üyelerinin üçte biri de yeniden seçildi), 12 Mart "Ara Rejimi"nden Türkiye'nin çıktığını içeride ve dışarıda dosta, düşmana gösterdi. Zaten 29 ay devam eden (26 Nisan 1971'den beri), sıkıyönetim bütün yurtta 26 Eylül 1973 Çarşamba günü kaldırılmıştı. Tıpkı 27 Mayıs 1960'tan sonra olduğu gibi, askerler sivil yönetime girmek istemediklerini bir kere daha göstermişlerdi. Avrupa Konseyi'nde aleyhimizde konuşanlar ve demokrasi ile yönetilmediği için Türkiye'yi Avrupa Ekonomik Topluluğu'na kabul etmek istemeyenler de sonunda Türkiye'nin, Yunanistan örneğine asla benzemediğini kabul etmek zorunda kalmışlardı.

14 Ekim Seçimleri'nde Türk Ordusu'nun aldığı bu ilerici tavır hakında, daha 1 Mart 1973'te, yedi buçuk ay önce, İnönü, Cumhurbaşkanlığı seçimi arifesinde şu sözleri söylemişti:

-"İyimserliğimizin sebebi, askerlerin siyasi partileri demokratik hayatımızın vazgeçilmez unsurları saymaları ve partilerimizin memleket hayatında askerin taşıdığı büyük sorumluluğu idrak etmeleridir."

14 Ekim Milletvekili Seçimleri'nde 450 milletvekili ve 52 senatör seçtik. Sekiz partinin katıldıkları bu seçimlerde 17 milyon Türk, oy kullanmak hakkına sahipti ve bunların yüzde 66.8'i bu haklarını kullandılar. Bu oran Kastamonu'da yüzde 49'a düşmüş, İstanbul'da yüzde 58, Ankara'da yüzde 66 olmuştu.

Gayet medeni bir şekilde geçen seçimlerde hiç bir baskı olayı görülmedi. Sandık başına giden 11 milyon kişi oylarını bilgi ile bilinç ile kullandı. 457.513 oy iptal edildi.

13 Ekim Cumartesi günü 227 milletvekili olan AP, 15 Ekim Pazartesi günü 149 milletvekili çıkarabiliyor ve bu seçimde 78 milletvekili kaybediyordu.

Aynı tarihte 96 milletvekili ile seçimlere giren CHP, seçimden 185 milletvekilliği kazanarak çıkıyor ve fazla kazandığı milletvekili sayısı 89 oluyordu.

14 Ekim seçimlerinden önce hiç milletvekili olmayan Milli Selâmet Partisi ise 49 milletvekili çıkarıyordu.

41 milletvekili olan Demokratik Parti 45'e

yükselirken, 43 milletvekili olan CGP, en büyük kayba uğrayan parti oluyor, milletvekili sayısı 13'e iniyordu.

Bu seçimlerde MHP 3 ve TBP 1 milletvekili çıkarabilmiş, 22 bağımsız milletvekilinin sayısı seçimden sonra 6 bağımsız milletvekiline inmişti. MP, 2 milletvekilini de kaybetmiş, hiç milletvekili çıkaramayan tek parti haline gelmişti.

Senato seçimlerinde AP 9, CGP 11, DP 1 senatörlük kaybederken CHP yeniden 21 senatörlük kazanmıştır. 52 senatörlüğün partilere dağılımı şöyledir: CHP 25 (24 Ekim'de iki bağımsız senatör daha CHP'ye geçti), AP 22, MSP 3, CGP 1, MHP, DP, TBP ve MP hiç senatör çıkaramadı.

14 Ekim Seçimleri, büyük şehirlerdeki halkın ve sanayi bölgelerinde çalışanların oylarını CHP'ye verdiğini gösterdi. Sabit gelirliler, bürokratlar, küçük sermaye sahipleri, esnaf, öğretmen ve özellikle tahsil seviyesi yüksek gençlerin de oyları, büyük çoğunlukla CHP'de toplandı. CHP, 1969 seçimlerine nazaran 1973'te 1 milyon daha fazla oy alıp artış oranını yüzde 44'e çıkardı. İstanbul, İzmir, Ankara, Adana gibi Türkiye'nin en büyük şehirleriyle Zonguldak, Eskişehir, Çanakkale, Edirne, Tekirdağ, Kırklareli, Çankırı, Kırşehir, Nevşehir, Mersin, Muğla, Tokat, Amasya, Maraş, Hatay, Erzincan, Elâzığ, Bingöl, Diyarbakır, Mardin, Tunceli, Artvin, Kars gibi illerde CHP lehine önemli oy artışı görüldü. AP oylarında, 9 il hariç, Türkiye'nin 58 ilinde mutlak azalma oldu. Güney-doğu ve Kuzey-doğu ile İç Anadolu'nun doğusu, İç Ege ve Akdeniz bölgelerinde AP'nin oy kaybı, Marmara Bölgesi'ne nispetle daha fazladır.

Seçimler sonunda, Türkiye'nin önemli yerlerinde bulunan işadamlarının, "Türkiye gerçeklerini görme" bakımından "Nüfuzu nazar" sahibi olduğu anlaşıldı. İstanbul Sanayi Odası Başkanı Ertuğrul Soysal, CHP'nin seçimleri kazanmasının, sanayileşmenin tabii neticesi olduğunu ve sosyal demokrasinin kaçınılmaz bir yönetim tarzı olduğu anlamına gelecek konuşmalar yaptı ve, "200.000 ailenin mutluluğu için 38 milyon insan terkedilemez," dedi.

CHP'nin en büyük parti haline gelmesi, 30 yıllık demokrasi tecrübesinin dalgalanmaları içinde ilk defa seçim kazanması, aalında en sağlam tahmincilerin bile aklından geçmeyen bir neticeydi. Ecevit, 23 Şubat'ta İzmir'de, "Halk, CHP'yi iktidara getirmeye kararlıdır," dediği zaman bu sözlere politika ilmi uzmanları dahi inanmamış; seçim propagandası sanmıştı.

24 Ekim 1973'te TBMM'de yeni seçilen parlamenterler yemin etti. 50. Cumhuriyet yılının Meclisi, eski 1969 Meclisi'ne göre çok değişmişti. Cumhurbaşkanı, hükümeti kurma görevini önce Ecevit'e, sonra Demirel'e, daha sonra Talu'ya verdi. 1974 yılı girdiği zaman yeni "Bakanlar Kurulu" henüz teşkil edilmemişti. (Aradan tam 100 gün geçtikten sonra, Cumhurbaşkanı hükümeti kurma görevini tekrar Bülent Ecevit'e verdi ve MSP ile CHP ortak bir hükümet kurdular).

14 Ekim'den 31 Aralık 1973'e kadar geçen süre içinde Türkiye, siyasi bunalımının en uzun günlerini yaşadı. Cumhuriyet tarihinde görülmemiş bir şekilde, memleket istifa etmiş bir kabineyle (Talu 23 Eylül'de istifa etmişti), yönetildi. DP, "Demirel'i tasfiye edin, birleşelim" dedi. AP bu teklife yanaşmadı. MSP, "Hükümet bunalımından AP sorumludur," derken CHP, "Türkiye'yi 12 Mart'a AP getirmiştir," diyordu. Bozbeyli, "Bir sağ koalisyon kuralım!" teklifini yaptı. Erbakan bu teklife şöyle cevap verdi, "Siz sağcı değil, renksizsiniz!"

Türkiye'nin siyaset lugatine "Renksiz" kelimesini sokan Erbakan ve partisini, "Cumhuriyeti tehdit eden tehlike" olarak göstermek isteyenler, zamanla bu iddialarının kamuoyunda hiç rağbet görmediğini, tam aksi tesir yapıp iddia sahiplerine puan kaybettirdiğini gördüler.

MAHALLİ SEÇİMLER:

Mahalli Seçimler, 9 Aralık 1973 Pazar günü yapıldı. Katılma oranı 14 Ekim Milletvekili Seçimleri kadar yüksek olmadı. Bütün yurtta belediye başkanlıkları, belediye ve il genel meclisleri üyelikleri, köy ve mahalle muhtarlıkları ve ihtiyar kurulları üyelikleri için asil ve

* 1973'ün bir büyük özelliği Türkiye Cumhuriyeti'nin 50 yaşına girmesidir. 29 Ekim haftasında yapılan şenlikler sırasında İstanbul'da İstiklâl Caddesinin görünüşü..

* Türkiye Cumhuriyeti'ni kuranlardan "İkinci Adam" İsmet İnönü'nün 25 Aralıktaki ölümü 1973'un büyük olayları arasındadır. Resimde, TBMM'deki katafalk önünden saygı geçişinde bulunanlar ve Türk bayrağına sarılı tabutu görülüyor.

yedek 456.091 kişi seçildi. İl merkezlerindeki belediye başkanlıklarından 33'ünü CHP kazanırken AP 11 il başkanlığı diğer partilere kaybediyor ve 22 ilde belediye başkanlığını kazanıyordu. İstanbul, İzmir, Ankara, Adana, Antalya gibi büyük şehirlerde ve sanayileşmiş yerleşme merkezlerinin hemen hepsinde CHP, AP'yi geride bırakıyordu.

Mahalli seçimlerin bir önemli tarafı daha vardı: CHP, iki ay önce yapılan milletvekili seçimlerine göre daha fazla oy topluyor ve CHP'ye karşı büyük halk kitlelerinin gösterdiği eğilim daha çok artıyordu. Eğer 9 Aralık seçimleri, mahalli idarelerin seçimleri yerine milletvekili seçimi olaydı, CHP iki ay önce çıkardığı 185 milletvekilini 212'ye yükseltmiş olacaktı.

1973'ün önemli sorunu olan "Koalisyon", mahalli idareler seçimi yapıldığı tarihe kadar kurulamamıştı. Bunun bir sebebi de partilerin "Rövanş maçı"nı beklemeleriydi. 9 Aralık Mahalli Seçimleri, CHP'nin her geçen gün oy topladığını ve zamanın CHP lehine çalıştığını açık-seçik ispatladı. (25 Ocak 1974'te, Bülent Ecevit'in Başbakanlığı altında kurulacak CHP-MSP hükümetinin teşkilinde 9 Aralık Seçimleri'nin büyük etkisi oldu.)

CUMHURİYETİN 50. YILI:

1973'ün önemini arttıran raslantılardan biri de Türkiye Cumhuriyeti'nin 50 yaşına basmasını kutlamak saadetine erişimizdir. Çevremizdeki bir çok devlet savaşlar, karışıklıklar, ihtilâller, rejim değişiklikleri, dikta idareleri içinde yuvarlanırken Türkiye, binlerce yıllık tarihinde asla görülmemiş bir barış devresi geçirmiş ve tam yarım asır savaş yüzü görmemiştir.

Ancak, Avrupalı devletlere borçlanarak 40 ayda 2 milyar liraya çıkan İstanbul Boğaziçi Köprüsü için yapılan törenler; 50 yaşına demokrasi içinde, harpsiz, felâketsiz basan koca Türkiye Cumhuriyeti'nin yaş gününü kutlamak için yapılan törenleri gölgede bıraktı. Devletler, köprüleriyle değil, yaşlarıyla iftihar ederler.

ENFLASYON VE PAHALILIK:

Türkiye 1970 Ağustos'unda, zorlayıcı nedenler yüzünden, parasının değerini yüzde 66 oranında düşürmüştü. Devalüasyon denilen değer düşürme, yabancı memleket mallarına bağlı bir ekonomi hayatı sürdüren Türkiye'de, alınıp satılan her şeyin fiyatının yükselmesine yol açtı. 21 Mart 1971 Muhtırası'ndan sonra gelen Erim, Melen ve Talu hükümetleri, partilere dayanan "Sorumlu" hükümetler olmadığı ve AP'nin "Önce sanayileşme, sonra sosyal adalet" felsefesini ekonomik hayatta uyguladıkları için 1971-1972 ve 1973 yılları Türkiye'de enflâsyonun; halk ağzıyla pahalılığın Türkiye Cumhuriyeti tarihinde görülmemiş nispetlere ulaşmasına sebep oldu. Paranın değeri her yıl ortalama yüzde 20-25 arasında düşüyor, en zaruri yaşama maddeleri sabit gelirli yurttaşları ağlatacak derecelere çıkıyordu.

Önceleri buna, "Dış dünyada da fiyatlar artıyor" diye kulp takılmak istendi, ama dünyanın hiç bir ülkesinde (Yunanistan ve Şili hariç) fiyatların sabit gelirliler aleyhine bu kadar süratle yükselmediği anlaşıldı. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun, Comecon'un, altın borsalarında dalgalanan dünya ülkeleri milli paralarının ve Avrupa Serbest Ticaret Birliği'nin etkileri araştırıldı. Neticede yıllardır girmek için can attığımız Ortak Pazar'da uygulanmakta olan ücret ve fiyatlardan ülkemize önce fiyatların girdiği anlaşıldı. Türkiye'deki pirincin, fasulyenin, üzümün, pamuğun, yünün fiyatıyla Fransa'daki, İngiltere'deki, Batı Almanya'daki aynı şeylerin fiyatlarının aynı olduğu meydana çıktı.

Türk iktisat bilginleri "Fiyatlar"ın "Ücretler"den daima önde gideceğini ve sabit gelirlilerin 1974 ve 1975'te de sıkıntı çekeceğini açıkladılar.

ENERJİ BUHRANI VE PETROL:

Arap-İsrael Savaşı çıkmadan da Türkiye'de enerji bunalımı vardı. Elektrik enerjisiyle çalışan fabrikalar sık sık duruyor, büyük şehirler bile karanlık içinde yaşıyordu. Türkiye'de kişi başına düşen elektrik tüketimi 1973'te 324 kilovat saat iken, bu sayı Yunanistan'da 963'ü, Bulgaristan'da 2.100'ü geçiyordu. Türkiye'deki yıllık 90 milyar metre küplük akarsuların ancak 20'de birini elektrik enerjisinde kullanabiliyorduk. Maden kömürü, linyit gibi enerji maddeleri ihmal edilmiş, yabancılara bağımlı bir petrol politikası izlenmişti. Türkiye 50 yılda kendine yetecek enerji maddesi üretememişti.

Arap-İsrael Savaşı'ndan sonra bir de petrol pahalılandı ve Türkiye için ekonomik olmaktan çıktı. Yılda sarfettiğimiz 11 milyon ton petrolün ancak 3,5 milyonunu ülke içinden çıkarabiliyorduk. Elektrik enerjisi noksanından sanayide yılda 3-4 milyar lira kaybettiğimiz açıklandı. Dış ticaret açığımız 1973'te 1 milyar dolar, yani 14 milyar Türk lirasıydı. 1973 sonlarında Bulgaristan'dan döviz ödeyip elektrik enerjisi satın almak için teknik hazırlıklar yapılıyordu. Petrol davasını halletmek ise, tam milli bir politika güdülse bile uzun yıllır sonunda netice verebilecekti.

1974'E GEÇERKEN:

Türkiye, 1973 yılında, Batı Almanya'da çalışan yarım milyon işçisinin, yeni işçi ihracatıyla dondurulduğunu, hattâ bunların peyderpey geri gönderileceğini dehşetle öğrendi. Gizli ve açık işsizlerin toplamı Avrupa'da birinci sırayı tutuyor, her yıl 400.000 işçi işsizler ordusuna katılıyordu. Türkiye tükettiği kadar üretemiyordu ve en büyük ekonomik problemi buydu. Orman yangınları, kuraklık, trafik kazaları; petrol ve likit gaz kuyrukları, 50. yıl dolayısıyla ve genel bir barış atmosferi yaratmak için çıkarılacak geniş kapsamlı af tartışmaları 1973'ün başından sonuna kadar devam edip gitti.

Ancak, geçmiş kötü olaylardan dert alınmış, kardeşçe yaşamaktan başka çıkar yol olmadığı da anlaşılmıştı. Sıkıyönetim kalkmış, cumhurbaşkanı seçimi ve genel seçimler, mahalli seçimler bir Avrupa devletinde geçiyor gibi batı demokrasisi usulleri ve toleransı içinde yapılmıştı. 100 gün süren hükümet bunalımı mutlu bir neticeye bağlanmış, Başbakan Ecevit, "Yalnız iki partinin değil bütün yurttaşlarımızın hükümeti olacağız," demişti.

Dünyanın sayılı barajları arasında gelen Keban Barajı'nda 3 Kasım Cumartesi gününden itibaren Fırat nehrinin suları toplanmaya başlamıştı. Keban, Türkiye'de 1973'te üretilen elektrik enerjisine bir o kadar enerji katacaktı.

Arap-İsrael Savaşı'nda Türkiye tarafsız kalmış, sonradan Araplarla petrol müzakereleri yürütmüş, ambargonun dışında kalmış ve benzini, petrolü vesikaya bağlamak; pazarları otomobil kullanmamak gibi sıkıntılara düşmemişti. Türkiye'nin ana ihraç maddeleri olan pamuk, tütün, fındık, üzüm, incir gibi tarım ürünlerinin fiyatları dış dünyada yükselmiş; Türkiye yabancı memleketlere ve özellikle gelişmekte olan ülkelere mamul madde satan bir "Endüstri memleketi" manzarasına bürünmüştür. Türkiye'de insan emeğinin bolluğu ve ucuzluğu, gelecek yıllarda Türkiye'yi, bir çok mamul madde ihracında kuvvetli duruma yükseltecektir.

Türkiye 1973 yılında, binlerce yıllık tarihinin ve 50 yıllık Cumhuriyet tarihinin en kritik anlarını yaşamış, bir çok tehlikelerden sıyrılmış, batının "Türklere mahsus aklı selim" diye tarif ettikleri özelliği sayesinde çözülmez gibi görünen kördüğümleri çözmüştür. 40 milyonluk büyük Türkiye, bütün yokluklara ve yoksunluklarına rağmen güzel ümitlerle ve gizli zenginliklerle dolu olduğunu 1973'te göstermiştir.

1973 yılı, bütün şikâyetlere rağmen, sınırlarımızdaki devletlerin hepsinden daha hür, daha ileri olduğumuzu da belli etmiştir. Bugün etrafımızdaki hiç bir devlette hürriyetçi demokrasi yoktur. Türkiye, Şinasi Efendi'nin söylediği gibi:

"Şarkın aklı pirânesi ile Garbın bikr-i fikrini tezviç etmiştir."

Bütün sıkıntı ve bunalımların 1973'te kalmasını, 1974'te ve daha sonraki yıllarda çok daha ileri, çok daha zengin, çok daha güzel bir Türkiye'nin yaşamasını temenni ederiz.

E.R.O.

Bir yanda barış için görüşmeler yapılırken öte yanda silahlar konuştu, dünya yine yer yer kana boyandı...

* OCAK

1 Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, yeni yıl mesajında, partilerden işbirliği istedi. AP Genel Başkanı Demirel: "Cumhuriyet, hükümranlığın millete ait olması demektir" dedi. CHP Genel Başkanı Ecevit: "Bu yıl seçimler yapılacak ve demokrasi bütün kurallarıyla, yeniden işlemeye başlayacaktır" dedi.

* 1977 yılı sonuna kadar Türkiye'yi tesirinde bırakacak olan "Üçüncü Beş Yıllık Plân", bugünden itibaren uygulanmaya başlandı. Bu programa göre kalkınma hızı %7,9 olarak tesbit edilmiştir ve bu uğurda yapılacak yatırım miktarı 291 milyar TL'sıdır.

* Ünlü İtalyan şantözü Rita Pavone, beraberinde eşi ve orkestrası olduğu halde, konserler vermek üzere İstanbul'a geldi.

* Yabancı şirketlerin kâr transferleri açıklandı. 20 yılda 1 milyar liralık sermaye getiren yabancı şirketler, aynı süre içinde, 549 milyon lira kâr transfer etti.

2 Cumhurbaşkanı Sunay, Çankaya'da, partilerin liderleriyle bir toplantı yaptı.

* İş ve İşçi Bulma Kurumu, 1 milyona yakın Türk yurttaşın, dış ülkelerde çalışmaya gitmek üzere sırada beklediğini açıkladı.

* Ticaret Bakanlığı'ndan bildirildiğine göre, Türkiye'nin 1972'deki ihracatı 850 milyon dolar, ithalâtı, 1,5 milyar dolardır.

* Devlet İstatistik Enstitüsü'nün, 1970 genel nüfus sayımını esas alarak yaptığı açıklamaya göre, Türkiye'de 13 milyon 316 bin vatandaş hiç okuma-yazma bilmiyor.

* Atatürk devri Milli Eğitim Bakanlarından Mustafa Necati, ölümünün 13. yıldönümü dolayısıyla, Ankara'da, kabri başında saygıyla anıldı. Dil Kurumu, harf devrimi ve halk dershaneleri konularında büyük başarılar kazanan Mustafa Necati, genç yaşta ölmüştü.

3 Türk sinema dünyasının ünlü yıldızı Ediz Hun (31), Beyoğlu Evlendirme Memurluğu salonunda, Türk Hava Yolları hosteslerinden Bayan Berna Özer ile nikâhlandı.

* Türkiye nüfusunun 37,5 milyona ulaştığı, Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından açıklandı.

* Dış ülkelere satılan Türk filmlerinin 1972'de 3 milyon TL. döviz sağladığı bildirildi.

* Sosyal Sigortalar Kurumu'nun, bütün yurtta, işverenlerden 1 milyar 122 milyon TL. prim alacağı olduğu açıklandı.

* Devlet Demiryolları 1972'de 780 milyon, Denizcilik Bankası 160 milyon TL. zarar etti. PTT ise 261 milyon, Türk Hava Yolları da 38 milyon TL. kâr etti.

4 Hâkimleri denetleyecek kurul göreve başladı. Müfettiş hâkimler, yargıtay üyeleri dışındaki bütün yargıçları, görev ve şahsi hallerinden dolayı denetleyecek.

* Ticaret Bakanı Naim Talu, "Pahalılığa karşı elimizdeki kanunlar yetersiz" dedi.

5 "Yeni İstanbul" Gazetesi Yazışleri Müdürü Doğan Koloğlu, 13 aylık mahkumiyetini çekmekte olduğu cezaevinden çıkmadan 18 aylık bir hapis cezasına daha çarpıldı.

* New-Yorklu film eleştirmenleri, 1972'nin en iyi sinema sanatçısı olarak İngiliz aktörü Laurence Olivier'i,en iyi film olarak da İsveçli rejisör İngmar Bergman'ın çevirdiği "Cries And Whispers—Çığlıklar ve Fısıltılar" adlı filmi seçti. En iyi film oyuncusu kadın ise: İsveçli Liv Ullman.

6 Başbakan Melen: "Siyasi affa kimse karşı değil," dedi.

* CHP Lideri Ecevit 4 saat gecikme ile İstanbul İl Teşkilâtı'nın toplantısına katıldı ve: "İstanbul'a geleceğim uçağı kaldırmadılar," dedi.

* Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği'nin Tarabya Oteli'nde düzenlenen "Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Sorunları ve 3. Beş Yıllık Plân" konulu toplantısında konuşma yapan Dernek Başkanı Feyyaz Berker: "Olağanüstü şartların olağan şartlara 1973'te döneceğine inanmaktayız," dedi.

* Akciğer kanseri teşhisi konan ünlü halk ozanı Aşık Veysel, Ankara Yüksek İhtisas Hastanesinden, "Bu kadar ömür bana yeter" diyerek Sivas'ın Şarkışla ilçesindeki, Sivrialan köyüne döndü.

* Meşhur İtalyan film yıldızı Sophia Loren'in bir oğlu daha oldu.

7 TBMM Başkanı Sabit Osman Avcı'ya 35.000 imzalı bir dilekçe gönderen CHP Gençlik Kolu Başkanı: "Dünyanın bütün demokrasilerinde 18 yaşındaki gençler oy verir. Üç buçuk milyon gence oy hakkı verilmemesi Atatürkçülüğe vurulan en büyük darbedir," dedi.

* Ankara'daki Türk Kadınlar Birliği, Devlet Operası Balerinası Meriç Sümer'i, Bolşoy Balesinde başrolü oynayarak uluslararası bir başarıya ulaştığı için, 1972'nin "Yılın Sanatçısı" seçti.

* Beş binden fazla üzüm, tütün, pamuk, incir ve zeytin üreticisi Manisa'da "İkinci Üreticiler Kurultayı"nda toplandı ve oybirliğiyle, "Aracıya, tefeciye, toprak ağasına son verilmesini," kararlaştırdı.

* CHP Genel Başkanı Ecevit, Bilecik'te yaptığı konuşmada: "12 Marttan bu yana, halk CHP'nin demokrasiye bağlılığını sınamıştır. Halktan yetki alınmadan CHP'ye iktidara gelmek fırsatı verilmek istenmiştir. Fakat CHP bunu reddetti," dedi.

* Tunceli'nin Mazgirt ilçesinde ilköğretim müfettişinin evine dinamit atıldı.

* İspanya Turizm Bakanlığı, 1972 yılında turizmden 35 milyar TL. kazandıklarını açıkladı.

8 Ağrı, Erzurum, Doğu Beyazıt'ta ısı, (—26) dereceye düştü.

* İşçi mesken kredisi 60.000 liradan 75.000 liraya çıkarıldı.

* Perakende 8 liraya satılan pirincin, dışarıdan ithalât yapılmazsa 10 liraya yükseleceği açıklandı.

* Yugoslav ve Yunan Hükümetlerinin anlaşmasıyla Ege Denizi, bir kaç nehrin birleştirilmesiyle Tuna Nehrine, Belgrat'ta, ulaşacak. Böylece Tuna kanalıyla orta ve batı Avrupa'ya büyük bir su yolu açılmış olacak.

* [illegible] dışişleri memurlarının modern "Hülle" yoluyla evlendikleri açıklandı.

9 Amerika'da üç zenci, bir otelin üst katına çıkıp etrafa ateş açtılar ve 11 kişinin ölümüne sebep oldular.

* Sıkıyönetimde çalışanlara hizmet zammı verilmesi hakkındaki kanun tasarısı dün Senatoda kabul edildi. Tasarıya göre, general ve amirallere günde 40, albaylara 35, yarbaylara 30, binbaşılara 25, yüzbaşılara 20; üsteğmen, teğmen, asteğmen ve assubaylara 18, sivil ve askeri memurlara 15 lira zam verilecektir.

* Türkiye Gazeteciler Sendikası, Başbakan Melen'i protesto için, her yıl 10 Ocakta kutlanan Gazeteciler Bayramı törenlerini kaldırdı.

* Kireçburnu'nda çuval içinde bulunan cesedin, kızı ile birlikte kaybolan Nuriye İsmet Cabiri olduğu anlaşıldı.

* Almanya'da "Dolmuşçuluk" yapan Türkler savcılığa verildi.

10 Trafik düzensizliği nedeniyle İstanbul'da, bir yılda 4 milyar lira değerinde işgücü ve yakıtın boşuna harcandığı açıklandı.

* 37 yılda, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ne kaydolan 104 bin öğrenciden ancak 9 kişi mezun olmuş.

* Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu'nun bu yıl üç "Dev" fabrika kuracağı açıklandı. Komple şanzıman, arka aks ve direksiyon komple yapacak olan birinci fabrika yılda 312 milyon; ağır sanayi ve teçhizat yapacak ikinci fabrika yılda 400 milyon; dizel motoru yapacak olan üçüncü fabrika yılda bir milyar TL'sından fazla döviz tasarrufuna imkân verecek.

* Doğu Perincek ve 266 arkadaşının, Sıkıyönetim 3 Numaralı Mahkemesinde, yargılanmasına başlandı. Piyade Kıdemli Albay İzzettin Avlar'ın başkanlığında Hâkim Binbaşı Tahsin Özer ve Üye Hâkim Yüzbaşı Fuat Kaylan'dan kurulan mahkeme heyetini, sanık Doğu Perincek ve 16 arkadaşı reddetti.

11 Yeşilköy Havaalanı'nda yolcuların, İngiltere'den getirtilen "Dedektör"lerle aranmasına başlandı.

* Sağlık Bakanı Kemal Demir, Sosyal Sigortalar ve Türk Silâhlı Kuvvetleri dışında, 10 milyon. kişinin prim ödemeden sağlık sigortası olacağını söyledi.

* Cumhurbaşkanı Sunay'ın Çankaya'da verdiği kabul töreninde, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Faruk Gürler, İnönü'ye: "Başımız ağrırsa size yine geliriz," dedi.

* TBMM Kamu İktisadi Teşebbüsleri Karma Komisyonu Başkanı Rıza Çerçel: "1971 yılında kamu kuruluşlarının 600 milyon TL. kâr sağladığını, hazineye de 6,3 milyar TL. vergi ödediğini, milli hasılâya katkısının %11 oranında olduğunu, 229 bin işçi, 408 bin personel çalıştırdığını açıkladı.

* CHP Genel Başkanı Ecevit: "12 Mart'tan sonra işçi-işveren dengesi, işçi aleyhine bozuldu," dedi.

* İstanbul trafiğini kökünden çözümleyecek tek yolun "Metro" olduğu açıklandı.

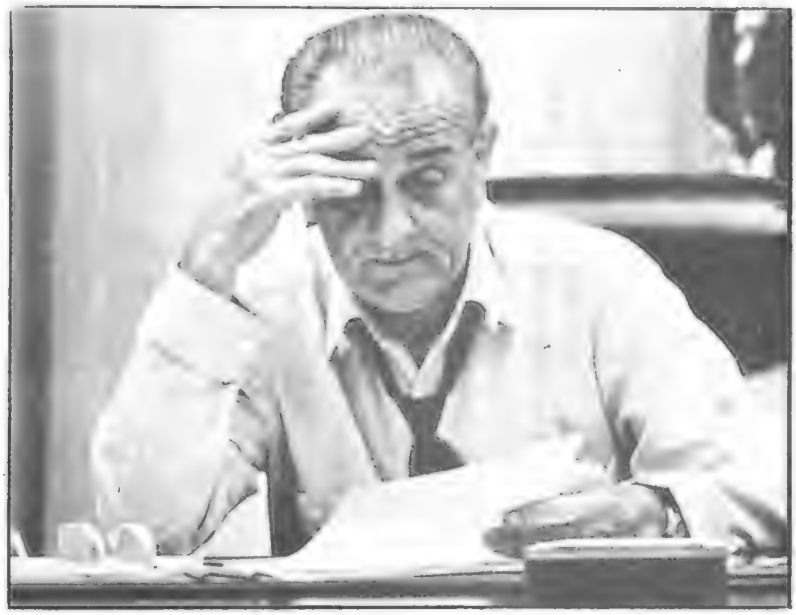

TEXAS

*** Amerika Birleşik Devletleri'nin eski cumhurbaşkanlarından Lyndon Bird Johnson, 1973 yılı Ocak ayının 23'üncü günü Texas'taki çiftliğinde kalp durmasından ölüm halinde bulundu. Muhafızları hastaneye kaldırdılar. Ancak biraz sonra Johnson ölmüştü. Johnson, İnönü'nün son başbakanlığı, sırasında yazdığı mektupla Türk kamuoyunda iyice tanınmıştı.**

PARİS

*** Vietnam Konferansı: 27 Ocak'ta Paris'te Majestik Oteli salonlarında Kuzey ve Güney Vietnam temsilcileri Amerika temsilcisi William Rogers'in bulunduğu toplantıda tarihi barış imzalanıyor. Milyonlarca insanın ölümüne ve uygarlık yolunda harcanabilecek milyarlarca doların sarfına sebep olan savaş böylece sona erdi.**

S. BARBARA

*** 28 Ocak'ta Mıgırdiç Yanıkyan adında Türkiye doğumlu bir Ermeni, (solda), Los Angeles Başkonsolosumuz Mehmet Baydar ile yardımcısı Bahadır Demir'i (sağda), tabancaile öldürdü.**

12 İnönü: "Askerler demokrasinin yaşa sını istiyor," dedi.

* Şarkıcı Behiye Aksoy Tetiker ile Film Prodüktörü Berker İnanoğlu, Kadıköy'de bir yakınlarının evinde nikâhlandılar.

* TBMM'de Temel Eğitim Kanun Tasarısı'nı görüşen Milli Eğitim Komisyonu, akademiler ve üniversitelerin paralı olmasını kabul etti. CHP'liler aleyhte oy verdiler ve, "Paralı öğretim, Cumhuriyetin temelinde yatan eğitimde halkçılık ilkesine de aykırıdır" dediler.

* İtalya'da 15 milyon işçi, hükümetin ekonomik, sosyal ve dış politikasını protesto etmek için genel grev yapıyor.

* Antalya'daki Kepez Hidroelektrik Santralları Genel Müdürü Ahmet Ünsal, yaptığı basın toplantısında: "İki yıl sonra Türkiye'de elektrik sıkıntısı daha da çok artacaktır," dedi.

13 İstanbul ve Ankara'ya şiddetli kar yağarken, Antalya'da termometre bir haftadır 17 dereceden aşağı düşmüyor. Mardin-Diyarbakır, Urfa-Elazığ yolunda 210 araç kardan yolda kaldı.

* Bugün İtalya Futbol Milli Takımı ile, İtalya'nın Napoli şehrinde yaptığımız karşılaşmada 0-0 berabere kaldık.

* Yazar ve fikir adamı Prof. Sabahattin Eyüboğlu, bugün evinde geçirdiği bir kalp krizi sonunda, 65 yaşında öldü. Eyüboğlu, Fransız Filolojisi ve Sanat Tarihi Profesörlüğü, Fransızcadan çevirdiği eserler, belgesel filmler, eleştiri ve deneme yazılarıyla ün yapmıştı.

* Keban Barajı'ndaki istimlâk yolsuzluğu yapıldığı açıklandı. Maliye Bakanı Müezzinoğlu: "Devlet hazinesinden aşırı kazançlar sağlandı," dedi. Yüksek Hâkimler Kurulu bu konuda soruşturma açıyor.

14 Cumhurbaşkanı Sunay Kurban Bayramı için bir mesaj yayınladı. Eski Demokrat Partililere siyasi hak tanınmasının Cumhuriyetin 50. yılında verilebileceğini, söyledi. Başbakan Ferit Melen ile Genel Kurmay Başkanı Şahap Gürler ve Parti Başkanları da bayram mesajları yayınladılar.

* İstanbul'da aralıksız olarak yağan kar ulaşımı durdurdu.

* Ege 1972 tütün rekoltesinin 172 milyon ton olduğu tesbit edildi.

* Kuzey İrlanda'nın Belfast şehrinde Katoliklere ait bir bara bomba atıldı, 25 kişi yaralandı.

* Paris'te barış görüşmeleri devam ederken, Amerikan uçakları Kuzey Viet-Nam'ı bombaladı.

* Keban Barajı'nın (1964'te başlandı) yapımına 7 milyar TL. sarfedileceği Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nce hesaplandı.

15 Anayasa değişikliği teklifi için, bayramdan sonra, CHP ve DP dışındaki partilerin, milletvekili ve senatörlerinden imza toplama işi başlıyor.

* Karakış yurdun her tarafını sardı. Isı Erzurum'da −20, Konya'da −18, Ankara'da −15, İstanbul'da −7, İzmir'de −5'e kadar düştü.

* Siirt'in Beşiri ilçesinde, Amerikalı uzmanların yaptığı aramalar sonunda 400 yıl önce yazılmış bir astronomi kitabı bulundu.

16 Cumhurbaşkanı Sunay ve eşi, İstanbul'da Vilâyet binasında bayram tebriklerini kabul etti.

* Yıllık tütün üretimi bakımından Türkiye'nin dünyada altıncı, ihracat bakımından, ABD'den sonra ikinci olduğu, Gümrük ve Tekel Bakanı Haydar Özalp tarafından açıklandı.

* 43 yıl önce başlayan Ankara içme suyu projesi, ancak 6 yıl sonra tamamlanacak.

* Genel Kurmay Başkanlığı, İzmir Gazeteciler Cemiyeti tarafından yaptırılan, Şehit Gazeteci Hasan Tahsin Anıtı'na: "İlk Kurşun" adının verilmesini istedi.

17 Almanya Türkiye'den 1973'te 60.000 işçi istedi.

* İstanbul Belediye Reisi Fahri Atabey, Yeşilköy ile Ataköy arasında İstanbul Fuarı kurulması için çalışıldığını ve 100 bin kişilik stadyum ile hayvanat bahçesinin de yapılacağını söyledi.

* Jane Fonda ile Rejisör eşi Roger Vadim, bir Dominik mahkemesinde boşandılar.

18 Cumhuriyetçi Parti Genel Başkanı Kemal Satır, Adana'da: "Önseçim rezaleti ortadan kalkmazsa, parlamenterler şaibeden kurtulamaz, demokratik rejim tehlikeye düşebilir" dedi.

* Türkiye'de elektrik voltajı düşüklüğünün elektrikle çalışan aletleri bozduğu anlaşıldı.

* 1972'de dünyada seyahat edenlerin sayısı 181 milyonu geçti.

* 250 kişi bayramı gözaltında geçirdi.

* Yeni Cumhurbaşkanı 13 Martta seçilecek.

19 Diyarbakır AP Milletvekili Sabahattin Savcı çiftçi ve köylüye emekli aylığı verilmesini isteyen kanun teklifini Millet Meclisi Başkanlığı'na verdi.

* TRT Genel Müdürü Öğün: "Hem TV vergisi verilmiyor, hem iyi program isteniyor" dedi. Sadece İstanbul'da 60.000 kaçak televizyon olduğu ve yılda 15 milyon lira vergi kaçırıldığı açıklandı.

* Türkiye'nin dış borçlarının 1972 Kasımında 34 milyar lira olduğu, bu miktarın 12

İSTANBUL

*** Fikir ve sanat adamlarımızdan, yazar, çevirmen ve rejisör Sabahattin Eyüboğlu, 13 Ocak'ta İstanbul'da kalp durmasından, 65 yaşında öldü.**

HOLLYWOOD

*** Romanya asıllı Amerikan sinema yıldızı Edward G. Amerika'da 79 yaşında öldü.**

milyar lirasını faizlerin teşkil ettiği belirtildi

* Devletin 10 milyar lira tasarruf bonosu borcu olduğunu Maliye Bakanlığı açıkladı.

* Yüksek Hakimler Kurulu, Türk adliyesine "Yağ Skandalı" olarak geçen davaya bakan yargıçları İzmir'den başka yerlere atadı

20 Anası, Nuriye İsmet Cabiri ile 46 yaşındaki kızı Meylâ Cabiri'yi, Kapalıçarşı Zincirl Han'da bir antikacının yanında çalışan Yalçır Düzgören ile kayınbiraderi Enver Abak'ır öldürdüğü meydana çıktı. Katiller yakalandı

* Eski MBK Üyesi ve Kontenjan Senatörü, emekli Korgeneral Cemal Madanoğlu ile 31 arkadaşı hakkında, "İhtilâl yoluyla Anayasa'yı değiştirmek ve TBMM'ni iskat için gizli anlaşma yaptıkları" iddiasıyla 2 Numaralı Sıkı yönetim Mahkemesi'nde dava açıldı.

* Doğu Anadolu'da ısı, —30 dereceye düştü.

* Türkiye'nin en eski film şirketi olan Kemal Film'i kuran iki ortaktan sonuncusu olan Şakir Seden öldü.

* Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın hükümete verdiği bir raporda fiyatların 1972'de %18,3 arttığı belirtildi.

21 Türkiye'nin nüfusu 1995 yılında 64 milyondan daha fazla olacak.

* İstanbul'a 1973 yılında 23.000 telefon verilecek.

* Sanayi Bakanı Mesut Erez: "Sanayicilere düşük faizle kredi verilecek," dedi.

* Milli Selâmet Partisi birinci büyük kongresi Ankara'da yapıldı. Kapatılan M. Nizam Partisi Genel Başkanı Necmettin Erbakan'ın başarı telgrafı dakikalarca süren alkışlarla okundu. MSP Genel Başkanlığı'na gene Süleyman Âkif Emre seçildi.

* Marlon Brando, "Pariste Son Tango" filmindeki rolünden dolayı, İtalya'nın Bolonya şehri savcısı tarafından mahkemeye verildi. Film, Roma'da hasılat rekorları kırmıştı.

* Yabancı petrol şirketinin 14 yıldanberi elinde tuttuğu ve "Burada petrol yok" dediği Diyarbakır'ın Sarıca mevkiinde arama yapan Türkiye Petrolleri (TPAO), 1850 metrede verimli ve yüksek kaliteli bir petrol kaynağı buldu.

22 Yurdumuzda ilk defa bir kadın öğretim üyesi, üniversite rektörü oldu. Trabzon Üniversitesi Rektörü Bayan Saffet Rıza Alpar 69 yaşında.

* Yeni bir anarşist örgütün 13 mensubu yakalandı.

* Avrupa Konseyi'nde Türkiye eleştirildi. Çeşitli ülkelerin milletvekilleri, bir an önce kısıntısız demokrasiye dönülmesini ve seçimlerin yapılmasını, istediler.

* Prof. Nihat Erim, Türk hükümeti tarafından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne aday gösterilmesinin tepki ile karşılanması üzerine adaylıktan çekildi.

* Türkiye'de 2740 anonim, 5724 limited şirketin bulunduğu anlaşıldı.

* SSK Samatya Hastanesi Doktorlarından Ziya Ülgen, başkasından alınan böbrekle 444 gün yaşadıktan sonra bugün öldü. Dr. Ziya Ülgen'in Amerika'da yapılan böbrek nakline yarım milyon TL. sarfedilmişti.

23 Amerika'nın eski Cumhurbaşkanlarından Lyndon Bird Johnson öldü.

* Avrupa Konseyi, Nihat Erim yerine Profesör Ali Bozer'i İnsan Hakları Mahkemesi Yargıçlığına seçti.

* Yunanlı zengin Aristotles Onassis'in oğlu Aleksandros Onassis özel uçağıyla Atina'da düşüp öldü.

* Kalorifer yakıtı olan "Fuel-oil"a litrede 2-3 kuruş zam yapıldı.

* 1995'te Türkiye'de kişi başına yılda 21.000 TL. milli gelir düşeceği hesaplandı. 1972 yılında kişi başına düşen "Gayri safi hasıla" 5.000 TL'sıydı.

* 1972 yılında Yunanistan'ı 3 milyona

yakın turist ziyaret etti ve bu ülkeye 400 milyon dolara yakın döviz bıraktı.

* 4 yıldanberi açık ve gizli olarak devam eden Viet-Nam barış görüşmeleri sonuçlandı. 27 Ocak geceyarısı ateş kesilecek. 13 yıl süren savaşta milyonlarca insan öldü. Amerika'ya 100 milyar dolara malolan savaş için Nixon: "Kâbus sona eriyor," dedi.

24 Başbakan Melen, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın görev süresinin iki yıl daha uzatılması konusunu AP ve CHP ile konuştu. Başbakan, Bakanlar Kurulu'na da bu konuda bilgi verdi.

Güney Afrika'da polis bir Türk erkeğinin evlenmesine engel oldu. Sebep: Türk damadın beyaz tenli, gelinin esmer tenli olması.

* CHP eski Başkanı, Tabii Senatör İsmet İnönü, Dünya Gazetesi Yazılışleri Müdürünün maaşına haciz koydurdu. Bedii Faik'in "Bukalemun" başlıklı yazısından dolayı. İnönü gazeteyi ve yazarı dava etmişti.

* Adapazarı'nda "Nur âyini ve Nurculuk propagandası" yapmaktan sanık olan 22 kişi, İstanbul 2 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yapılan duruşmaları sonunda, delil yetersizliğinden beraat etti.

25 Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, sıkıyönetimin 9 ilde 2 ay uzatılması, Sakarya ve Zonguldak'tan kaldırılması kabul edildi. Başbakan Melen, tutuklulara yapıldığı iddia edilen işkence söylentilerine karşı: "Bunların hepsi yalandır," deyince CHP Genel Başkanı Ecevit: "Yalan diyemezsiniz," diye bağırdı.

* Avrupa Konseyi'nde 19 parlamenter, Türkiye için bir tahkikat komisyonunun kurulmasını istedi.

* Türkiye İhtilâlci Köylü Partisi ile ilgili davada savcı, iddianameyi okudu.

* Türkiye'nin en büyük sosyal güvenlik örgütü olan Emekli Sandığı'nın iştirakçi sayısı 825.000'e, bu sandıktan maaş alanların sayısı da 325.000'e çıktı.

* Rodezya'da, Afrikalı milliyetçi 7 gerilla öldürüldü.

26 Konya polisi bir çatışma sonunda 7 esrar kaçakçısını yakaladı.

* İstanbul'un eski valilerinden Ethem Yetkiner bugün evinde öldü.

* Anayasa değişiklik teklifleri Meclis Başkanı tarafından Anayasa Komisyonu'na gönderildi. Teklifi 307 Parlamento Üyesi imzalamıştı.

27 Bayındırlık Bakanı Mukadder Öztekin: "Haliç köprüsünün gecikmesi, İstanbul çevre yolunda trafiği aksatacak," dedi.

* Paris'te imzalanan andlaşma ile Viet-Nam Savaşı resmen sona erdi.

* Hollywood sinema dünyasının meşhur karakter oyuncularından Edward G. Robinson ile J. Carrol Nash öldü. Robinson 79, Nash 76 yaşındaydı.

28 Demirel: "TBMM, millete lâyık bir başkan seçecektir," dedi.

* Ankara Ticaret Odası Başkanı 50. yılda mali af istedi.

* Bask gerillalarının kaçırdığı İspanyol sanayici serbest bırakıldı.

* 8 milyon liralık kaçak Amerikan sigarası Trabzon'da ele geçirildi

* Anayasa Mahkemesi, Orman Kanunu'nu Anayasa'ya aykırı bulmadı.

Mıgırdıç Yanıkyan adında, 77 yaşındaki bir Ermeni, Abdülhamit'e ait bir tabloyu Türklere iade bahanesiyle görüştüğü Los Angeles Başkonsolosumuz Mehmet Baydar ile Yardımcısı Bahadır Demir'i Santa Barbara'da bir otelde öldürdü. Katil tevkif edildi.

29 Güneydoğu'da 40 yıldır görülmeyen şiddetli kış hüküm sürüyor.

* Ermeni Patriği iki diplomatımızın öldürülmesiyle sonuçlanan cinayeti şiddetle takbih etti.

* Boraks ve linyitin devletleştirilmesi Maden Reformu Komisyonu'nda kabul edildi.

* Türkiye Barolar Birliği Anayasa değişikliği önerilerine karşı olduğunu açıkladı.

30 Ankara Birlik Sahnesi ortaklarından Vasıf Öngören ile üç arkadaşı ve "Papatya" adı altında gizli bir örgüt kurmaktan sanık Galip Aydoğ ile 8 arkadaşının duruşmalarına Ankara Sıkıyönetim Mahkemeleri'nde başlandı.

* İstanbul Teknik Üniversitesi Senatosu, İstanbul ve Ankara Üniversiteleri gibi, Üniversiteler Kanunu Tasarısı'nın Anayasa'ya aykırı buldu.

* Türkiye Barolar Birliği, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'ni sakıncalı bulduğunu bildirdi.

* İzmit-İstanbul oto yolunun 5 yılda tamamlanacağı açıklandı.

31 Tunceli'de bir anarşist çarpışma sonunda ölü olarak, diğeri ise yaralı vaziyette ele geçti. Jandarmayla çarpışan 4 anarşistten ikisi kaçtı. Takip devam ediyor.

* Eskişehir Ticaret Odası'ndan açıklandığına göre Türkiye'de hayvan yemleri fiyatları bir yılda %50 yükseldi.

* Toprak-Su Teşkilâtı tarafından bildirildiğine göre, Gediz Ovası süratle çöl haline geliyor. Erozyon hızı %32'yi aştı.

* İstanbul'da saat 09.45'te hafif bir deprem oldu.

* Üniversite diplomasına sahip nüfus bakımından İsrail dünyada birinciliği elde tutuyor. Çalışan nüfusun %15'inden fazlası (200.000 kişi) üniversite mezunu...

SİCİLYA
* Avrupa'nın en büyük yanardağlarından biri olan, Sicilya Adası'ndaki Etna, 10 Şubatta ağzından kızgın kül ve duman püskürtmeye başladı. 3700 metre yüksekliğindeki Volkan daha önce 1971 de lâv püskürtmüştü.

* ŞUBAT

1 Senato'da Cumhurbaşkanlığı bütçesi görüşülürken, Cumhurbaşkanlığı seçimi üzerinde duruldu ve bazı üyeler Sunay'ın tutumunu eleştirdi. Bağımsız Selâhattin Cizrelioğlu, Cumhurbaşkanı'nın yemini okuyarak Anayasa savunuculuğu yapması gerektiğini, ancak Anayasa bir kaç defa değiştirildiği halde böyle bir savunuculukta bulunulmadığını belirtti.

* Millet Meclisi Anayasa Komisyonu, Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin kurulmasını kabul etti. CHP'liler bazı maddelere muhalif kaldılar.

Sıkıyönetim 1 Numaralı Mahkemesi'nde, Anayasa'nın bir kısmını tağyir, tebdil ve ilgaya, bu kanunla kurulmuş olan BMM'ni iskata teşebbüs suçundan Fevzi Bal ile Safa Asım Yıldız idama mahkum oldu.

"Sömürücüye Yumruk" adlı bir gazetenin Yazar ve Yazıişleri Müdürü Sabri Eryılmaz ile Oğuz Hodanlı, komünizm propagandası yapmaktan, Sıkıyönetim Mahkemesi'nce 5'er yıl hapse mahkum edildiler.

* Ticaret Bakanı Naim Talu ile Ankara'da görüşen Irak Ekonomi Bakanı: "Irak petrolünü İskenderun'a akıtacak boru hattının yapımında Irak hükümeti ciddi ve kararlıdır," dedi.

2 Kontenjan Senatörü Bahriye Üçok: "Camilerde Atatürk aleyhinde vaazlar veriliyor," dedi.

* Cumhuriyet Senatosu'nda konuşma yapan AP'li Orhan Akça, Genel Kurulda oturan ve bütçeyi izleyen subaylara dönerek, "12 Mart ayaktadır. Muhtırada öngörülenler yapılmalıdır. Ama 16 kişinin peşinden giderek değil. Sıkıyönetim rejiminin hüküm sürdüğü yerde bütçe konuşması olamaz," dedi.

* İstanbul İl İmar Müdürlüğü'nce İmar ve İskân Bakanlığı'na gönderilen bir raporda, İstanbul'da 15 belediye sınırı içindeki yapılan binaların %90'ının kanuna aykırı olduğu belirtildi.

* İş Bankası Kayseri Merkez Şubesi Veznedarı Ertuğrul Yılmaz, 500 bin lirayı alıp kayboldu.

* İzlanda'da uzun yıllardır sönmüş olan bir eski yanardağ yeniden patlayıp lâv külleri saçmaya başladı.

* Türk Tuborg Bira ve Malt Sanayii A.Ş., İzmir'e Türk bayrağını ve egemenliğini ilk olarak götüren denizci Emir Çaka'nın heykelini yaptırıyor. Böylece Şair Eşref ve Vali Kâzım Dirik'ten sonra şehre üçüncü Türk büyüğünün büstünü dikmiş oluvor.

3 Los Angeles'te fanatik bir Ermeni tarafından öldürülen iki diplomatımızın cenazesi uçakla yurda getirildi ve toprağa verildi.

* İstanbul Sanayi Odası Başkanı Ertuğrul Soysal: "Bu yıl yatırımların ancak yüzde 12'si gerçekleşecek," dedi.

* "Son Tango" filminin yıldızı Marlon Brando İtalya'da beraat etti.

* Türkiye'de 60'a yakın boya fabrikası olduğu ve bunların yıllık cirolarının 600 bin TL'sını aştığı açıklandı.

* Bu yıl 12.000 yüksek öğrenim öğrencisine kredi verilecek.

* İşkence iddialarının yayımlanması Sıkıyönetim tarafından yasaklandı.

4 Enerji üretimi düştüğü için, Enerji Bakanı: "Her üç ampulden birini söndürün," dedi.

* AP Lideri Demirel: "Türkiye'de iki yıldır büyük bir rejim buhranı var," dedi.

* Amerikan "Newsday" adlı gazetede, ABD'ye baz morfin sokulmasını finanse eden ve plânlayanlar olduğu ileri sürülen 52 Türk'ün adları yayınlandı.

* Kuzey İrlanda'da 3,5 yıldanberi devam eden mezhep kavgasında ölenlerin sayısı 706'ya yükseldi.

* İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Başkanı İzzettin Silier: "1970 yılında bitmesi gereken Keban Barajı'nın maliyeti, gecikme yüzünden, üç misline çıktı," dedi.

* Türkiye Öğretmenleri Birleşme ve Dayanışma Derneği Genel Başkanı Ali Bozkurt, Ankara'daki kurultayda: "Türk öğretmeni yalnız 12 Marttan bu yana değil, Atatürk'ün ölümündenberi olağanüstü koşullar içindedir," dedi.

5 Bakanlar Kurulu fiyat artışlarına karşı alınacak tedbirleri görüştü.

* Eski Enerji Bakanı AP'li Nahit Menteşe, enerji sıkıntısının sadece kuraklığa bağlamanın yanlış olduğunu, son iki yılda uzun vadeli yatırımların yapılmasında gecikmeler olduğu için bu problemin doğduğunu, söyledi.

* Eskişehir'in içme suyu Porsuk Barajı'ndan sağlanacak. Baraj, sulama işlerinde de kullanılacak.

* Boston (Amerika'da) canavarı yeniden ortaya çıktı. 1960'ta 13 kızı boğan canavar, geçen yazdan bu yana, 8 genç kızı daha öldürdü.

* Fransa'da denemeleri yapılan "Türbinli" tren saatte 307 km. hızla gidiyor.

6 "Anayasa'ya Giriş" adlı kitabında komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla Ankara 3 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde 6 yıl 8 ay ağır hapse mahkum edilen Profesör Mümtaz Soysal'ın mahkumiyet kararının Askeri Yargıtay Başsavcısı Tuğamiral Numan Özdalga tarafından: "Bilirkişilerin raporu güven verici değil," denilerek esastan ve usulden bozulması istendi.

* İstanbul'un meşhur simalarından Eczacı Cemal Nevrolcu öldü.

* Türkiye'nin Irak'tan bir yılda 30 milyon dolarlık petrol aldığı açıklandı.

* Millet Meclisi'nde kabul edilen kanuna göre Sıkıyönetim görevlileri 15 Mayıs 1971'den bugüne kadar birikmiş olan hizmet zamlarını defaten ve peşinen ve sadece damga pulu kesilmek suretiyle alacaklardır.

7 Eski MBK üyelerinden ve Kontenjan Senatörlerinden Emekli Korgeneral Cemal Madanoğlu ve Emekli Albay Osman Köksal ile 23 arkadaşının duruşmasına İstanbul 2 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde başlandı.

* 25 milyon metre karelik bir alanı kaplayan Seyhan Barajı'nda, 40 yıldır görülmeyen kuraklık sebebiyle su seviyesi 67 metreden 50 metreye düştü.

* Kıbrıs'ta Grivas'çılar 19 Rum karakolunu bastı.

* Tofaş Fabrikası günlük üretimi 85'ten 110'a çıkardı ve halk tipi küçük araba (Murat 126) yapımı için hazırlıklara başladı.

8 Anayasa değişikliği teklifinin tamamı Millet Meclisi'nde, 16'ya karşı 326 oyla kabul edildi.

* Yeraltında 1.000 km.'den fazla maden yolu olan Zonguldak'ta doğru dürüst bir tek yol olmadığı açıklandı.

* Çalışma Bakanı Uzuner: "Almanya daha 10-15 yıl bizden işçi isteyecektir," dedi.

* Fıkra anlatmasıyla şöhret yapan "Bal" Mahmat Baler, Amerika'da dilinden ameliyat oldu.

* İngiliz İstihbarat Başkanı Sir John Rennie'nin oğlu eroin kaçakçılığından Londra'da yargılandı.

* Manş Denizindeki Rotterdam (Hollanda) limanına Karadeniz'deki İsmail (Romanya) limanına bağlayan, Ren ve Tuna Nehirlerini içine alan "Trans Avrupa Su Kanalı" 1981 yılında açılıyor. 55 metre genişlik ve 4 metre derinliğindeki kanal 2.000 tonluk gemiler için yapılıyor. Deniz ticaretinde ihtilâl yapacak olan bu kanal Hollanda, Almanya, Çekoslovakya, Avusturya, Macaristan, Yugoslavya, Bulgaristan ve Romanya'dan geçiyor.

9 Senatör Sadi Koçaş, kendisi hakkında uyuşturucu madde kaçakçılığı ile ilgili olarak bir takım iddialarda bulunan Alman "Die Welt" gazetesini Almanya'da mahkemeye veriyor.

* Enerji sıkıntısına karşı "Yaz saati" teklif edildi.

* Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, yurt dışında Türkiye'yi temsil edecek ekipleri Ankara'da imtihan etti. Bu yarışmalara 90 folklor ekibi katıldı. Jüri, geçen yıllara göre, gerileme olduğunu açıkladı.

* Uruguay'da kara ve hava kuvvetleri komutanları TV ve Radyoyu ele geçirdiler.

10 Pesen Film firması sahibi Nevzat Pesen, borçlarını ödeyememesinden dolayı,buhrana kapılıp kendini Etiler'deki Yıldız Blok Apartmanının 5'inci katından aşağı atarak intihar etti. Nevzat Pesen 50 yaşındaydı.

* Sicilya'nın Catania şehri yakınındaki, Avrupa'nın en büyük yanardağı Etna, kül ve duman püskürtmeye başladı. 3.700 metre yüksekliğindeki volkan, 1971 baharında lâv püskürtmüş, bu lâvlar iki milyon hektarlık araziyi kaplamıştı.

* Ankara Savcılığı, Başbakan Melen'e yayın yoluyla hakaret ettiği iddiasıyla Hür Anadolu Gazetesi Yazışleri Müdürü Yalçın Uraz hakkında dava açtı.

İSTANBUL
* Yıldız'daki yeni ve modern darphanede bilinmeyen bir sebepten ötürü yangın çıktı. Madeni paralarımızın basıldığı binadaki yangın ufak ölçüde zarar verdikten sonra itfaiye tarafından söndürüldü.

ROMA
* "Son Tango" filminin başartisti Marlon Brando, İtalya'da, "Müstehçen filim çevirmek" suçunu işlediği iddiasıyla mahkemeye verilmişti. 3 Şubat'ta mahkeme, Marlon Brando'nun suçsuzluğuna karar verdi.

İSTANBUL
* Tanınmış Türk filim yapımcısı ve rejisörü Nevzat Pesen, 10 Şubatta İstanbul'da Etiler'deki apartmanının 5 inci katından kendini attı ve hemen öldü. Resimde Nevzat Pezen, Sadri Alışık ile görülüyor.

NICE
* Fransa'ya bir otomomobil içinde uyuşturucu madde sokmaktan sanık olan MHP eski Senatörü Kudret Bayhan, Nice şehri'nde 27 Şubatta yapılan son mahkemesinde 15 yıl hapse ve 9 milyon lira para cezasına çarptırıldı. Kudret Bayhan'ın şoförü de aynı cezaya hüküm giydi.

* Türkiye Makine Mühendisleri Odası 19. Genel Kurulu Ankara'da toplandı. Başkan Kemal Tataroğlu: "Yabancı sermaye yüzde 8 payla yatırımların yüzde 80'ine hükmediyor," dedi.

* Edirneliler Mimar Koca Sinan'ın heykelinin dikilmesine karar verdiler. Cumhuriyetin 50. yıldönümüne yetiştirilecek heykel, Selimiye Camisi'nin etrafındaki parka konacak.

11 Fransız Spor Bakanı, Marsilya'da Ermeniler için dikilen ve Türklerin aleyhinde olan anıtın açılış törenine katıldı.

* Ağrı'da şiddetli soğuklar devam ediyor. Kurtlar şehre indi.

* Maliye Bakanı Müezzinoğlu: "Dolar buhranına karşı tedbir aldık," dedi.

* Türkiye barajlarındaki su miktarı normal seviyenin üçte birine düştü. Sarıyer, Hirfanlı, Almus, Demirköprü, Kemer, Seyhan Barajları tam randımanla çalışamıyor. Ürün yönünden tehlikeli bir gelecek olduğu belirtildi.

* Avrupa Yatırım Bankası'nın Türkiye'ye 3 milyar lira kredi vereceği açıklandı.

* Dışişleri Bakanı Bayülken Kıbrıs için verdiği demeçte: "Her tedbirimizi aldık ve bunları tatbikte bir an bile geri kalmayız," dedi.

12 Dolar bunalımı nedeniyle Avrupa para borsaları kapandı.

* Ankara AP Milletvekili Aydın Yalçın, AP Merkez Haysiyet Divanı'na verildi.

* Türkiye Ziraat Odaları Birliği Genel Sekreteri Zeki Yücetürk, Başbakan Melen'e, denemesi yapılmak istenen "Yağmur bombası"ndan bir örnek götürdü. Melen: "Deneme için sorumluluğu üzerime alamam," dedi.

* En eskisi 9 yıllık olan Amerikan esirlerinden 143 kişi Kuzey Viet-Nam tarafından, barış andlaşması gereğince, serbest bırakıldı.

* Askeri Yargıtay tarafından idam cezası onaylanan Ziya Yılmaz'ın dosyası yeniden TBMM'ne geldi ve Adalet Komisyonu'na gönderildi. Sanık avukatlarının itirazı üzerine dosya geri alınmış, Askeri Yargıtay cezada ısrar edilmesini kararlaştırmıştır.

* Bankaların alıp verecekleri faiz oranlarına ait Bakanlar Kurulu kararı Resmi Gazete'de yayınlandı. Buna göre, bankalar daha az faiz verecek.

* İzmir Ticaret Odası'na Batı Almanya'da bir firmadan gelen mektupta parlak tüylü ev kedileri ile kertenkele istendiği yazılıyor.

13 Doların değeri %10 oranında düşürüldü.

* Paris Büyükelçimiz Hasan Işık, Fransa'daki Marsilya'da dikilen Türk aleyhtarı Ermeni anıtını protesto için yurda döndü.

* İstanbul'da Balmumcu semtindeki "Darphane"de yangın çıktı.

* Ankara ve İstanbul Baroları Güvenlik Mahkemeleri'ne karşı olduklarını açıkladı.

* Uruguay'da askerlerin istediği gibi bir hükümet kuruluyor.

* THKO (Türk Halk Kurtuluş Ordusu) mensuplarından Mehmet Alkış'ın bir yıllık hapis cezası Yargıtay tarafından bozuldu. Sıkıyönetim Mahkemesi Mehmet Alkış'ı Orduya hakaret ettiği gerekçesiyle mahkum etmişti.

* "Yağ Skandalı" davasına İzmir'de yeniden başlandı.

14 Türk parasının değeri, dolar devalüasyonu dolayısıyla, %10 düşürüldü.

* İstanbul 3 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde Askeri Yargıtay'ın bozma kararına uyuldu ve Nahit Töre ile arkadaşlarının yargılanmasına yeniden başlandı.

* Partiler seçime, Melen hükümeti ile gitmek istemiyor. Cumhurbaşkanı adayları konusunda ise partiler açıklama yapmaktan kaçınıyor. Başkanlık için çeşitli isimler üzerinde duruluyor.

* Son para bunalımında Avrupa bankerleri 400 milyon dolar kazandı.

15 Yedeksubay Doktor Necdet Güçlü'yü 1970'te bir öğrenci çatışmasında öldüren Ülkü Ocakları Genel Başkanı İbrahim Doğan 10 yıl 7 ay 15 gün hapis cezasına mahkum oldu.

* Maliye Bakanı Müezzinoğlu, Türk lirasının Amerikan dolarına paralel olarak %10 oranında düşürülmesi üzerine: "Ayarlama yararlı olacak. İhracatı ve işçi dövizlerini arttıracak, fakat parasını devalüe etmeyen (düşürmeyen) ülkelerden daha pahalı ithalât yapmamıza yol açacak," dedi.

* Vatikan Büyükelçimiz, eski Deniz Kuvvetleri Komutanı emekli Oramiral Necdet Uran Vatikan'da, bir kalp krizi sonunda öldü.

* Güvenlik Mahkemeleri, Meclis'te kabul edildi. Anayasa değişikliklerinin hepsi onaylandı. CHP Anayasa değişikliklerine red oyu verdi. Değişiklik 63'e karşı 309 oyla yapıldı.

16 Kıbrıs'ta Cumhurbaşkanı Yardımcılığı için yapılacak seçimde, aday Ahmet Mithat Berberoğlu çekilince Rauf Denktaş, otomatikman yardımcı oldu.

* Anayasa Mahkemesi borçlanma yoluyla işçilerin emekli olmasına imkân veren kanun maddesini, hukuk devleti ve eşitlik ilkelerine aykırı bularak iptal etti.

* İzmir Müftüsü Mustafa Ateş: "Kadınlar sadece peygamber ve imam olamaz. İslâm tarihi kadın kadılar, valiler ve askerlerle doludur," dedi.

17 Danıştay Dava Daireleri Genel Kurulu, Kat Mülkiyeti Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce yapılan ve oturmaya elverişli bodrum katlarının mesken olarak kullanılabileceğine karar verdi.

* TEK (Türkiye Elektrik Kurumu) Deniz ve Hava Kuvvetleri Vakıflarına birer milyon TL. verdi.

18 İstanbul Moda Festivali, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mesut Erez'in konuşmasından sonra İstanbul Hilton'da açıldı.

* Ziraat ve Kimya Mühendisleri Odaları, MM'de görüşülen "Mühendis ve Mimar Odaları Kanun Tasarısı"na karşı çıktı.

19 Toprak Reformu Tasarısı'nın MM'deki komisyonda değiştirilmesi üzerine Devlet Bakanı Öztrak istifa etti. Fakat istifası Başbakan Melen tarafından kabul edilmedi.

* Makarios: "Çeşitli nedenlerle Enosis (Yunanistan'a katılma) elde edilemediği için Türklerle görüşmeye oturduk. Kıbrıs'ta federasyon olmaz. Zira Kıbrıs Türkleri belirli bölgede yerleşmemiştir," dedi.

* Devalüasyon hazineye (Merkez Bankası'na) 600 milyon lira gelir sağladı.

* Halkevleri'nin Atatürk tarafından kuruluşunun 41. yılı kutlandı.

20 Türkiye'nin kalkınması için 1963'te bir rapor hazırlayan ünlü İktisatçı Prof. Nicholas Kaldor: "İnönü raporumu heyecanla karşıladı. Fakat başkaları rafa kaldırdı. Beni dinleyen ülkeler çok hızlı kalkındı. Türkiye dinlemedi. Türk ekonomisi sağa gitti," dedi.

* Fransa'nın (Nice) şehrinde, 146 kilo baz morfin soktukları için, yargılanan Senatör Kudret Bayhan'a Fransız savcı 20 yıl hapis istedi.

* Alman TV'si Atatürk filmi yapıyor. Klaus Liebe'nin hazırladığı filmin adı, "Türkiye'yi kuran adam: Atatürk" adını taşıyor. Cumhuriyetin 50. yılında bütün Almanya'da gösterilecek olan film 45 dakika sürüyor.

* Anarşistleri öven şiir okuyan bir öğrenci ile aynı şiire derece veren 4 öğretmen Ankara'da Sıkıyönetim 1 Numaralı Mahkemesi'nde mahkum edildi, cezalar tecil edildi.

* Türkiye'de milli gelirin 1972'de kişi başına 425 dolar (5950 lira) olduğu tahmin ediliyor.

21 Komutanlar kışkırtıcı hareketlerin bitmesini istedi. Yayınlanan bildiride AP Lideri Demirel'in, "Kendine özgü bazı nedenlerle yaptıkları davete icabet etmediği," açıklandı.

* İsrail'in inişe zorladığı Libya uçağı düştü, 70 kişi öldü.

* Türkiye'nin kalkınma plânları üzerinde, bir zamanlar bilgisi alınan Hollandalı meşhur İktisatçı Jan Tinbergen: "Az gelişmiş ülkeler gelişme hızlarını %8'e çıkarırlarsa, gelişmiş ülkelerle arayı kapatamazlar, ama ancak ayakta durabilirler," dedi.

22 Milli Birlik Grubu Başkanı Fahri Özdilek imzasıyla yayınlanan bildiride: "Silâhlı Kuvvetlerin gösterdiği iyi niyete Sunay ve Anayasa kuruluşları yardımcı olmalıdır," deniyor.

VATİKAN
* Eski Deniz Kuvvetleri Komutanı, yeni Vatikan B. Elçimiz Em. Oramiral Necdet Uran öldü.

* Ticaret Bakanı Talu: "Pahalılığı belediyeler önlemiyor," dedi.

* Milli Eğitim Bakanı Sabahattin Özbek: "Din kitapları yeni harflerle basılsaydı okuma-yazma oranı artardı" dedi.

* DPT (Devlet Plânlama Teşkilâtı)nın anketine göre fiyat artışları devam edecek.

* Bakanlar Kurulu, Kuvvet Komutanlarının görev süresini uzatan tasarıyı kabul etti.

23 Gümrük ve Tekel Bakanı Özalp: "Kaçak diye satılan eşyanın %70'i yerli malıdır," dedi.

*Komuta Heyetinin bildirisinin yankıları devam ediyor. Demirel: "Tartışmaya girmek istemem," dedi.

* Sağlık Bakanı Demir: "1982'de bütün sağlık hizmetleri sosyalleşecek," dedi.

* Almanya'da, 12'si Türk olan bir esrar şebekesi yakalandı.

* Külçe altının kilo fiyatı iki saat içinde İstanbul'da 10.000 lira arttı. Cumhuriyet altını 300 liraya çıktı. 1 gram altın 50 liraya satılıyor.

24 Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Grubu, Başkan Emekli Oramiral Fahri Korutürk'ün imzasıyla bir bildiri yayınladı: "Partiler ile Silâhlı Kuvvetler arasındaki görüşmelerin, Sunay'ın başkanlığında ve idaresinde yürütülerek güven verici bir sonuca bağlanmasını," istedi.

* Birinci Uluslararası Moda Festivali sona erdi.

25 İstanbul'da yapılan Türkiye-İtalya Milli Futbol karşılaşmasını, takımımız 1-0 yenik bitirdi.

* Türk izciliğinin 61. yılı kutlandı.

* İzmir'in Buca ilçesinde yapılan belediye seçimlerini CHP kazandı.

* Bingöl Öğretmen Okulu'nun bahçesindeki tunç Atatürk büstü çalındı.

* Balıkçılık sanayiinin çok geri olmasından dolayı hamsi ve istavrit gibi ufak balıklarımızı değerlendiremediğimiz açıklandı.

26 Askeri Yargıtay, Siyasal Bilgiler Fakültesi eski Dekanı ve Anayasa Hukuku Profesörü Mümtaz Soysal hakkında verilen kararı yine bozdu ve sanık tahliye edildi. Askeri Yargıtay Prof. Soysal hakkında rapor veren bilirkişilerin tarafsız olmadığını belirtti.

* Milli Güvenlik Kurulu Çankaya'da Sunay'ın başkanlığında toplandı. Görev süresi dolan Sunay, Kurul'a son defa başkanlık yaptı.

* Çin, ABD'den 5 milyar liralık ithalât yapacak.

* Zeytinyağı rekoltesi rekor seviyeye ulaştı: 1972 mahsulü zeytinyağ 160.000 ton.

27 Ecevit komutanlarla görüşmesini açıkladı ve cumhurbaşkanlığı için bir istekte bulunmadıklarını belirtti.

* İstanbul'da Selimiye Karargâhı'nda brifing yapıldı. İç ve dış örgütler hakkında geniş bilgi verildi.

* Fransa'ya uyuşturucu madde sokmaktan suçlu bulunan Senatör Kudret Bayhan 15 yıl hapse mahkûm oldu. Nice Ceza Mahkemesi Türk şoföre de aynı cezayı verdi ve ayrıca iki sanığın 9 milyon lira ödemelerini karara bağladı.

28 Cumhurbaşkanı Sunay, AP, CHP ve DP Başkanlarıyla ayrı ayrı görüştü. Konuşmaların 13 Martta yapılacak Cumhurbaşkanı seçimiyle ilgili olduğu anlaşıldı. Çankaya görüşmeleri hakkında bildiri yayınlanmadı.

* İki polisin öldürdüğü kardeşinin intikamını almak için Ramazan Marangoz adında birisi Siverek Emniyet Amiri Behzat Tokgöz'ü öldürdü.

* Cumhuriyetçi Parti, MGP ile birleşmek için kurucuları tarafından şartlı olarak feshedildi.

* Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ni işgal davasında 4 kişi mahkum oldu, 12 kişi beraat etti. 51 sanıklı "Şafak 1" davası başladı.

* MART

1 Cumhurbaşkanı Sunay, MGP ve CP Başkanlarıyla görüştü. Sunay, liderlere: "Hem Parlamentonun hem de Silâhlı Kuvvetler'in itibarını korumak lâzımdır," dedi.

* Bir emekli tümgeneral, iki emekli albay, bir ilçe belediye başkanı AP'ye girdi. Demirel bu sebeple düzenlenen törende: "Anayasa üstünlüğünü kabul etmekle kimse itibar kaybetmez," dedi.

* Ankara Savcılığı "Toplum" Dergisi hakkında soruşturma açtı.

* Yunanistan'da "Azınlık Postası" adlı gazetenin Yazışleri Müdürü Hasan Selâhattin 3,5 yıl hapse mahkum oldu.

* "Kara Eylül" örgütü, Sudan'ın Hartum şehrinde 5 yabancı elçiyi kaçırdı.

* Türkiye'de ilk defa, İbrahim Hakkı Akdağ adında bir ev sahibi, evinin yıllığını 414 gram, 24 ayar altına kiralamıştı. Altın fiyatı yükselince kiracılarıyla mahkemelik oldu. Akdağ: "Kabahat, bende değil, kâğıt paranın değerini düşürenlerde!" dedi.

* Çankaya görüşmeleri sonunda, Genelkurmay Başkanı Gürler'in adı, Cumhurbaşkanı adayı olarak resmen ortaya çıktı.

Yashitaka Udagava adında bir Japon, Türk Donanma Vakfı'na 500.000 TL. bağışladı.

* Tuğ ve tümgenerallerin emeklilik yaşı 60'tan 63'e çıkarılıyor.

* **Melen** hükümetinin, Cumhurbaşkanı seçiminden sonra çekilmesi bekleniyor.

* Sunay, parti liderlerine, Gürler için mutabakat gerektiğini söyledi.

* AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) Türkiye'de demokratik rejimin devamını istediğini belirtti.

* Mardin'de 2 milyon liralık kaçak silâh ele geçti.

* "Kara Eylül" örgütü 2 Amerikalı, bir Belçikalı diplomatı öldürdü.

* Genelkurmay Başkanı Faruk Gürler'in Devlet Başkanlığı adaylığı kesinlik kazandı.

* Hapiste olan Yılmaz Güney, "Umut" filmini yurt dışına kaçırmak suçundan beraat etti.

30 Anayasa Mahkemesi, teşkilâtını zamanında kuramaması, genel kongresini yapmaması gibi sebeplerle, "Büyük Anadolu Partisi" adlı siyasi partiyi kapattı.

* İstanbul Belediye Başkanı Fahri Atabey: "Bu bütçeyle İstanbul'a hizmet edilemez," dedi.

* Federal Almanya Çalışma Müdürü'nün açıkladığına göre, şimdiye kadar Almanya'daki 2.000 Türk işçisi Türkiye Cumhuriyeti tâbiyetinden çıkıp Alman uyruklu oldu.

* Cumhurbaşkanı **Sunay'ın parti liderleri**

CUMHURBAŞKANI SUNAY'IN GÖREV SÜRESİ SONA ERDİ.

ANKARA

* Türkiye Cumhuriyetinin 5. Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay kanuni görev süresi 28 Mart 1973'te sonaerdiği için Cumhurbaşkanlığından ayrıldı. Cevdet Sunay Anıt Kabri son defa ziyaret ederek Atatürk'ün manevi huzurunda saygı duruşunda bulundu. 29 Martta da and içip tabii senatör oldu.

ANKARA

* Genç Türk Profesörlerinden Oktay Sinanoğlu atom araştırmalarındaki başarıları dolayısıyla Amerikan Bilim Akademisi'ne ilk Türk üye olarak seçildi.

SAN REMO

* İtalya'nın San Remo şehrinde 23. Şarkı Festivali'nde bu yılın birinciliğini Peppino Di Capri kazandı. Resimde; Türkiye'ye geldiği sırada Serpil Örümcer ile birlikte görülüyor.

HOLLYWOOD

* Oscar ödülünü bu yıl Marlon Brando ile Liza Minelli kazandı. Fotoğrafta 27 yaşındaki Liza Minelli ile birlikte film çevirdiği, 47 yaşındaki İngiliz sinema oyuncusu Peter Sellers görülüyor.

ve komutanlarla yaptığı görüşmelerden sonra yayınladığı bildiride, "Halefinin TBMM'nin büyük çoğunluğunca seçileceği kanaatine vardığı," belirtildi.

4 MGP ile CP birleşti. Adı Cumhuriyetçi Güven Partisi, oldu. Genel Başkanlığa Feyzioğlu seçildi.

* Şili'de ve Fransa'da milletvekili ve senato seçimleri yapıldı.

5 Milli Savunma Bakanı Mehmet İzmen, Kontenjan Senatörlüğünden, Faruk Gürler, Genel Kurmay Başkanlığından ayrıldı. Gürler'in emekliliğini isteyen dilekçe, Genelkurmay Personel Dairesi'nden bir general ve bir albay tarafından Başbakanlığa getirildi. Bakanlar Kurulu olağanüstü toplantıya çağırıldı. Gerekli işlemin yapılması kabul edildi ve durumun Cumhurbaşkanı Sunay'a arz ve teklif edilmesi kararlaştırıldı.

* Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Semih Sancar'ın Genel Kurmay Başkanlığı'na vekâlet edeceği öğrenildi.

* Dolar krizi devam ediyor. Dokuz AET ülkesi borsalarını kapattı.

6 Gürler, Cumhurbaşkanı Sunay tarafından, Mehmet İzmen'den boşalan Kontenjan Senatörlüğü'ne atandı. Cumhurbaşkanlığı tezkeresi saat 17.30'da Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulu'nda okundu.

* Bakanlar Kurulu saat 12.00'de yaptığı toplantıda Orgeneral Faruk Gürler'in emekliye ayrılmasıyla boşalan Genel Kurmay Başkanlığı'na, Orgeneral Semih Sancar'ın atanmasına karar verdi. Bu karar Sunay tarafından onaylandı. Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na Orgeneral Eşref Akıncı getirildi.

* AP Lideri Demirel: "Tayin değil seçim yapılacak," dedi.

* Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanmış, dünyaca ünlü kadın Yazar Pearl Buck, Amerika'nın Vermont şehrindeki Danby kasabasında, 80 yaşında öldü. Yazarın meşhur eseri "Sarı Esirler", diğer eserleri gibi filme alınmış ve Türkiye'de gösterilmişti.

7 Kontenjan Senatörü Gürler Cumhuriyet Senatosu'nda and içti. Gürler, yanında, Kontenjan Grubu Başkanı, emekli Oramiral Fahri Korutürk olduğu halde, tam saat 15.00'te Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulu'na girdi. Eski Maliye Bakanı Sait Naci Ergin ile Fahri Korutürk'ün arasına oturdu. Oturuma başkanlık eden Sırrı Atalay'ın davetiyle ayağa kalkıp kürsüye çıktı, TBMM üyeleri için Anayasa'da gösterilen andı okudu. Bütün Senato üyeleri Gürler'i alkışladı.

* Demirel: "Hür iradeye hiç bir tesir kabul etmiyoruz ve bu görevi TBMM, tarihi büyüyetine yakışır şekilde yapacaktır," dedi.

* Genelkurmay'daki törende saat 12.00'de Sunay, Gürler'e altın Şeref Madalyası verdi. Eski Genelkurmay Başkanı Gürler, 16 Orgenerale Üstün Hizmet Madalyası verdi.

* Bozbeyli: "Liderler tekrar toplanmalı,", Feyzioğlu: "Seçim demokratik olacak," dedi.

* Faruk Gürler, sabah saat 10.00'da, beraberinde Sancar ve Akıncı olduğu halde Çankaya'ya giderek, Cumhurbaşkanı Sunay'a, "Türk Silâhlı Kuvvetleri Altın Şeref Madalyası"nı verdi.

8 Eski Genelkurmay Başkanı, Kontenjan Senatörü Faruk Gürler, "Cumhurbaşkanlığına adaylığınızı koyacak mısınız?" sorusuna, "Parlamentodaki muhterem zevat arzu ederse konur" cevabını verdi. Gürler: "Her şey Anayasa çizgisi içinde ve Atatürk'ün gösterdiği yolda olur," dedi.

* Gürler, parti liderleriyle görüşüp görüşmeyeceği konusundaki soruya, "Her liderle bir arkadaş gibi konuşurum," dedi.

* MSB Müsteşarlığı'na Orgeneral Kemalettin Eken getirildi.

9 Cumhurbaşkanlığı için CHP 13 Martta karar verecek.

* Genelkurmay Başkanı Semih Sancar, Kontenjan Senatörü Gürler'e gönderdiği telgrafta, siyasi hayatında başarı diledi.

* Ecevit: "Parti liderlerinin toplanması için biraz geç kalındı," dedi.

* İzmir eski Sıkıyönetim Komutanı, emekli Koramiral Cemal Süer AP'ye girdi. Bu sebeple AP Genel Merkezi'nde düzenlenen törende konuşan Demirel: "Sıkıntıları büyütmek yanlıştır," dedi.

10 Milli Güvenlik Kurulu eski Genel Sekreteri, emekli Orgeneral Kemalettin Gökakın AP'ye girdi. Yapılan törende konuşan Demirel: "Partiler demokrasisi, değişik fikir ve düşüncelerden memleketin faydalanmasını sağlayan tek yoldur," dedi.

* Kontenjan Senatörü Gürler TRT'ye verdiği demeçte, "Ülkemiz az gelişmiş olmanın ıstırabını çekiyor," dedi.

* Yüksek Seçim Kurulu genel seçimler ile Senato kısmi seçimlerinin 14 Ekim 1973 pazargünü yapılmasına karar verdi.

* Prof. Oktay Sinanoğlu Amerikan Bilim Akedemisi'ne üye seçildi.

11 Fransa'daki milletvekili seçimini De Gaulle'ciler kazandı.

* İtalya'nın San Remo şehrinde yapılan 23. Şarkı Festivali'nde birinciliği Peppino di Capri'nin söylediği "Un Grande Amore e Niente Piu—Büyük bir Aşk ve Başka Hiç Bir Şey" kazandı.

* Erzurum'da 22'si öğrenci, 3'ü asistan

ANKARA
* Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, Mehmet İzmen'in istifasıyla boşalan kontenjan senatörlüğüne, Genelkurmay Başkanlığından ayrılan Faruk Gürler'i (solda) tayin etti. Kara Kuvvetleri Komutanlığına da Orgenarel Eşref Akıncı (Sağda) getirildi.

* Bakanlar Kurulu, Faruk Gürler'in istifasıyla açılan Genel Kurmay Başkanlığına eski Kara Kuvvetleri Komutanı Semih Sancar'ı tayin etti.

olan 69 Nurcu, Trabzon'da 33 Nurcu "Nur Ayini" yaparken yakalandı.

* Ölümünün 5. yılı dolayısıyla İstanbul eski Belediye Başkanı Haşim İşcan anıldı.

12 Arjantin'de 10 yıldır yapılmayan Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği seçimlerini Peron'cular kazandı.

* AP ve DP Grupları toplantı yaptı.

* Partilerin hiç birinin Cumhurbaşkanlığı seçiminde ilk iki turda çoğunluk sağlayacak üye sayısına (423 oy) sahip olmadığı açıklandı. İlk iki oylamada üçte iki çoğunluk sağlanmazsa, üçüncü oylamada salt çoğunluk (318 oy) aranacak.

13 TBMM tarihinde ilk defa, dört tur oylama yaptığı halde, Cumhurbaşkanını seçemedi. Başkan Avcı, saat 15.00'te TBMM birleşik toplantısını açtı. Cumhurbaşkanlığı için üç üyenin aday gösterildiğini açıkladı: Faruk Gürler, Tekin Arıburun ve Ferruh Bozbeyli'den hiç biri salt çoğunluk olan 318 oyu alamadı. CHP, seçime katılmama kararı aldı. Oylamadan sonra komutanlar ve Başbakan Çankaya'da toplandı.

* Yazar Nihal Adsız, kesinleşmiş bulunan 14 aylık hapis cezasının infazı için, tutuklandı.

14 Cumhurbaşkanı adaylarının dört turda yeterli oy sağlayamamaları üzerine "Üzerinde partilerin anlaşabileceği ve Silâhlı Kuvvetler'in de benimseyebileceği tarafsız bir aday için çok yönlü temaslara" başlandı. Ortaya yeni bir formül atıldı: Sunay'ın Başkanlık süresini geçici olarak uzatmak.

* Ankara'da çok yoğun politik görüşmeler yapıldı. AP ve CHP'nin destekleyeceği partisiz adaylar üzerinde duruluyor.

* Komutanlar Sunay ve Melen'le görüştü.

15 Sunay'ın Cumhurbaşkanı olarak kalması için öneride bulunuldu, CHP buna karşı çıktı. Genel Kurmay Başkanı Sancar CHP, CGP ve DP yöneticileriyle görüştü. Önce Gürler'in seçiminde ısrar edilmesi, sonra Sunay'ın görev süresinin en az iki yıl uzatılması teklif edildi.

* Anayasa değişikliği Senato'da kabul edildi.

* Ülkü Ahmet'e yataklık ettikleri iddiasıyla sanık İlhan Akdağ ve 16 arkadaşının duruşmalarına İstanbul 3 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde devam edildi.

* Kontenjan Senatörü Cihat Alpan: "Gürler, adaylığını geri almayacak," dedi.

16 Cumhurbaşkanlığı seçimine, iki gün aradan sonra, TBMM'de devam edildi. Beşinci ve altıncı tur seçimlerde de Kontenjan Senatörü Faruk Gürler, Senato Başkanı Tekin Arıburun ve DP Başkanı Ferruh Bozbeyli yeterli oy (318 oy) alamadı. Seçimlere 19 Martta devam edilecek.

* Dış basın Cumhurbaşkanlığı seçimine büyük ilgi gösteriyor.

Orgeneral Semih Sancar, Demirel ile, diğer parti ileri gelenleriyle olduğu gibi görüştüğünü açıkladı. Gazeteciler Demirel'e "Siz yalanlamıştınız, oysa Sancar sizinle görüştüğünü açıkladı?" diye sorunca, AP Lideri: "Dün başka bir gündü, bugün başka bir gün.." diye cevap verdi.

17 Sunay ve Melen, Sancar'la görüştü.

* CHP Ortak Grubu, Cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda Ecevit'e tam yetki verdi.

* Almanya'da 3 Türk 5 milyon lira değerindeki uyuşturucu madde ile yakalandı. Bu suçtan yakalanan Türklerin sayısı bir haftada 32'ye yükseldi.

18 Parlamento'da tek üyesi bulunan ve 1961'de kurulan Yeni Türkive Partisi (YTP), AP ile birleşti.

* Demirel "TBMM devleti başsız bırakmayacak," dedi.

* Elbistan'da Nur âyini yapan 35 kişi yakalandı.

* AP Genel Sekreteri Erkmen: "Anayasayı fazla zorlamaya gerek yok,"

* Orgeneral Sancar, Sunay'ın görev süresinin uzatılması için partilerin anlaşmasını istedi.

* CHP Lideri Ecevit, Cumhurbaşkanı seçimi konusunda: "Bulunacak çözüm, demokratik uygulanabilir ve seçimle çok ilgilenen Ordunun bu ilgisini normal ölçülere indirecek bir çözüm olmalı," dedi.

* Cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili siyasal durumu görüşmek üzere 67 vilâyetin CHP il başkanları Ankara'ya çağırıldı.

19 Cumhurbaşkanlığı seçiminin iki yıl ertelenmesini ve Sunay'ın 28 Mart 1975 tarihine kadar görevinin devam etmesini öngören Anayasa değişikliği teklifi, 212 AP'linin imzasıyla MM Başkanlığı'na verildi.

* Seçim turlarını sürdürmesi gereken TBMM toplanamadı.

* Seçimin ertelenmesi teklifine CGP ve DP karşı çıktı.

* Bazı yetkililer Anayasa'nın Cumhurbaşkanı seçimiyle ilgili maddesinin 28 Marta kadar değiştirilebileceğini ileri sürdü.

* Türkiye'nin 1972'deki 885 milyon dolarlık ihracatının 103 milyonu, ABD, geri kalan 782 milyonu Avrupa ve diğer ülkelere yapıldı.

20 Gürler ve Arıburun adaylıktan çekildi. Ferruh Bozbeyli aday olarak kaldığı için TBMM'de seçim turlarına devam edilecek.

* CHP de seçimin ertelenmesi kararını aldı.

21 Ünlü Halk Şairi Aşık Veysel Şatıroğlu sabah saat 00.30'da, doğduğu köy olan Sivas'ın Sivrialan köyünde öldü. Veysel 79 yaşındaydı ve 7 yaşında geçirdiği çiçek hastalığından gözlerini kaybetmişti.

* Sunay, Çankaya Köşkünde, Senato Grubu Başkanı Fahri Korutürk, Tabii Senatör İnönü, MBG (Milli Birlik Grubu) Başkanı Fahri Özdilek'le ayrı ayrı görüştü. Korutürk, gazetecilere, Anayasa değişikliğinin Senato'dan geçmesinin zor olduğunu söylemiş ve Sunay için: "Kendisi, yerini gelip alacak kişiyi beklemektedir. Bunun bir an önce olmasını arzu etmektedir," dedi.

* TBMM'de 7'nci tur oylama yapıldı. Tek aday Bozbeyli 92 oy aldı.

22 Cumhurbaşkanlığı seçimini iki yıl erteleyen Anavasa değişikliği Millet Meclisi'nde 299 oy aldığı halde reddedildi. Kabul oyu sayısının 300 olması gerekiyordu. Başkan Avcı, değişiklik teklifinin bu dönem bir daha görüşülemeyeceğini belirtti.

* Oylama sırasında Meclis berberinde sakal traşı olan AP Mardin Milletvekili Abdürrahim Türk, Genel Sekreter'in kendisini 3 defa çağırmasına rağmen, berberdeki işinin bitmesini bekledi. Koşarak Meclis Genel Kurulu'na girdiği anda, Başkan Avcı, oylamanın bittiğini bildirmişti.

* CHP Küçük Kurultayı: "Erteleme olmazsa demokratik çözüm yolları aranmalı," diyen bir bildiri yayınladı.

* Cumhurbaşkanı seçimi için turlara devam edileceği açıklandı.

23 Sıkıyönetim 7 ilde 2 ay daha uzatıldı. İzmir ve Eskişehir'de Sıkıyönetim kaldırıldı.

* Cumhurbaşkanı seçimi için 8. tur oylama yapıldı. Bozbeyli 69 oy aldı.

* Hukukçuların "Mecliste reddedilen uzatma teklifi Senato'da görüşülemez" demesine rağmen Avcı teklifi Cumhuriyet Senatosu'na sevketti.

* Ünlü tiyatro ve sinema oyuncusu Şevkiye May, Şişli'deki evinde, havagazivle intihar etti. "Komik-i Şehir" Şevki Bey'in kızı olan Şevkiye May, 59 yaşındaydı.

* Ankara AP Milletvekili Aydın Yalçın partiden çıkarıldı.

24 Sunay, Melen ve Sancar'la görüştü.

* Geçirdiği rahatsızlık yüzünden bir haftalık rapor alan ve bir gün sonra da Cumhurbaşkanı adaylığından çekildiğini yazıyla TBMM'ne bildiren Kontenjan Senatörü Gürler, bugün saat 10'da Parlamento'ya geldi. Fotoğrafını çekmek isteyen gazetecilere: "Sağolun, resim çekmeyin. Olan olmuş, biten bitmiş, ne yapacaksınız resmi? " dedikten sonra gülerek, "Sağolsunlar" diye ekledi

* Gürler'in Senatörlüğü'nün 10 Haziran 1974'te biteceği açıklandı. Mehmet İzmen'in istifasıyla boşalan Kontenjan Senatörlüğü'ne atanan Gürler ile beraber emekli Oramiral Fahri Korutürk ve 3 senatörün de aynı tarihte senatörlükleri bitiyor.

* AP'den ihraç edilen Aydın Yalçın: "AP idarecileri milletvekilini bir nevi oy makinesi haline getirme çabası içindedir," dedi.

SIVAS

*** 21 Martta yaşayan en büyük Türk halk şairi olarak kubul edilen ünlü ozan Aşık Veysel Şatıroğlu, doğduğu köy olan Sıvas'ın Sivrilan köyünde 79 yaşında öldü.**

ISTANBUL

*** 23 Martta, İstanbul'daki evinde, meşhur Komik Şevki Bey'in kızı, Şehir Tiyatrosu aktrislerinden Şevkiye May, havagazı musluğunu açarak intihar etti.**

* İstanbul'da Küçükçekmece'de bir benzin istasyonu soyuldu.

25 Cumhurbaşkanlığı seçimini iki yıl ertelemeyi öngören Anayasa değişikliği kanun teklifi Cumhuriyet Senatosu' nda da yeteri kadar oy toplayamadığı için kesin olarak düştü ve reddedildi. Oylamaya katılanlardan 104'ü kabul, 51'i red, 4'ü çekimser oyu verdi. Teklifin kabulü için 123 oy gerekiyordu. Red oyu verenlerin içinde İnönü, MBG, CGP ve DP vardı. Kontenjan senatörlerinden yedisi oylamaya katılmadı, iki üye red, ikisi çekimser oy kullandı. Kontenjan Grubu Başkanı emekli Oramiral Fahri Korutürk ile Naim Talu kabul oyu kullandılar.

* Genelkurmay Başkanı Semih Sancar, Cento toplantısına katılmak üzere Washington'a gitti.

* AP Lideri Demirel ile CHP Lideri Ecevit, Senato'nun red kararından sonra iki ayrı görüşme yaptı ve yeni bir aday üzerinde anlaşmaya varmak için çalıştılar.

26 AP, CHP ve CGP Liderleri, Cumhurbaşkanı adayı olarak, Anayasa Mahkemesi Başkanı Muhittin Taylan üzerinde anlaştılar. Fakat, Sunay, kabul etmedi. "Ben giderayak böyle bir şey yapmak istemiyorum," dedi.

* TBMM'de 9. tur oylaması yapıldı. Tek aday Ferruh Bozbeyli 59 oy aldı.

* Siirt Yapı ve Kredi Bankası Veznedarı Suat Olcay, 286 bin TL. alıp kaçtı. Sonradan veznedar Silvan'da yakalandı.

27 Bir basın toplantısı yapan Ecevit açıklamalarda bulundu: "Bana, Sabahattin Özbek ve Naim Talu isimleri teklif edildiği zaman, derhal reddettim. Cumhurbaşkanı seçiminde demokratik parlamento kuralları dışında etkiler ve yöntemlerle karşılaşılmıştır," dedi.

* TBMM'de, Cumhurbaşkanlığı için 10. tur oylama yapıldı. Bozbeyli 51 oy aldı.

* Melen, Orgeneral Akıncı ve Orgeneral Sunalp toplantısına Demirel de davet edildi. Başkanlık seçimi ve Gürler'in adaylığı görüşüldü.

28 Sunay, görevi sona erdiği için, Cumhurbaşkanlığından ayrıldı. Cumhurbaşkanlığına Arıburun vekâlet edecek. Sunay Anıtkabri ziyaret etti.

* Başbakan Melen: "Ben, Sayın Sunay'ın günün şartları içinde yeniden Cumhurbaşkanı seçilmesinde yarar görenlerdendim," dedi.

* Dünyanın en meşhur sinema ödülü olan "Oskar" ödüllerini kazananlar ilân edildi: Marlon Brando "Baba", Liza Minelli "Kabare" ile "En İyi Oyuncu" armağanlarını kazandı. Marlon Brando, kızılderililere yapılan muameleyi protesto için ödülünü almadı.

* TBMM'de, 11. tur oylamasında resmi aday Bozbeyli 51, adaylıktan çekilmiş olan Gürler 81 oy aldı.

29 Sunay, and içip Tabii Senatör oldu.

* SBF eski Dekanı, Prof. Mümtaz Soysal hakkında Askeri Yargıtay'ca verilen bozma kararına Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 3 Numaralı Mahkemesi uymadı ve Soysal'ı 4'üncü defa 6 yıl 8 ay ağır hapis cezasına mahkum etti. Kesin kararı Askeri Yargıtay Daireler Kurulu verecek.

* AP, 10 Haziranda erken seçim istedi. Önergeyi 197 AP'li imzaladı.

30 TBMM'de Cumhurbaşkanlığı için 12. tur oylaması yapıldı.Gürler 69, Bozbeyli 43 oy aldı.

* Türkiye'den kaçırılan milyonlar değerindeki tarihi eşya New-York Müzesi'nin bodrum katında bulundu. Eserlerin, Sart Harabelerinden çıkarılan Kral Krezüs'ün hazinesine ait altın eşya olduğu anlaşıldı.

* Genelkurmay Başkanı Sancar Amerika'dan döndü.

* 50. yılı kutlama tasarısı kanunlaştı.

* Anayasa'nın kesin hükmüne rağmen 15 gün için Cumhurbaşkanı seçilememesi tartışmalar ve yeni sorunlar çıkardı.

* AP'li bütün milletvekili ve senatörlerin 2 Nisan pazartesi günü saat 10'da TBMM'de hazır bulunmaları istendi.

31 Türkiye'de her yıl kanserden 75.000 kişi ölüyor.

* Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı (OECD)na dahil 23 devlet arasında yapılan bir mukayesede, uzmanların, "En adaletsiz vergi" olarak gösterdikleri vasıtalı vergiler bakımından Türkiye'nin en önlerde olduğu açıklandı. Milli gelire oranla en az vergi ödenen ülkeler arasındaTürkiye geliyor

* Devlet Tiyatroları Genel Müdürü Cüneyt Gökçer'i döven aktör Turgut Savaş, 130 gün hapse mahkum oldu.

* Eski Cumhurbaşkanı Sunay, İstanbul'a geldi. Kasımpaşa'daki Kuzey Deniz Saha Komutanlığı'nda düzenlenen törende, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar ile eski Deniz Kuvvetleri Komutanı Celâl Eyiceoğlu'na, "Türk Silâhlı Kuvvetleri Altın Şeref Madalyası" verdi.

* Yüksek Plânlama Kurulu vergi reformu tasarılarını görüştü.

* Başbakan Melen: "Cumhurbaşkanı adayı bulmak için partilerarası çalışmalar devam ediyor," dedi.

* Ecevit: "Açık rejimin kurallarından uzaklaşıldıkça saray politikası havasına girildi. Cumhurbaşkanı seçiminde çıkan zorluklar bundandır," dedi.

* NİSAN

1 DP Başkanlık Divanı yayınladığı bildiride: "Anayasa'nın sarih hükmüne rağmen Cumhurbaşkanı seçimi dalgalanmaya bırakılmıştır," diyor.

* İstanbul'un Harem vapur iskelesinde 10 milyon lira değerinde, 5 kamyon, kaçak Amerikan sigarası ele geçti.

* Bağımsız İçel Milletvekili Celâl Kargılı: "780 sayılı Af Kanunu'ndan bu yana, her basın mensubu hakkında, ortalama 4 dava açıldı. Ülkede basın hürriyetinden bahsetmek, dünyayı kendimize güldürmek demektir. Basın hürriyeti olmayan bir ülkede demokrasiden söz edilemez," dedi.

2 TBMM birleşik toplantısında Cumhurbaşkanı seçimine 13. tur olarak devam edildi. Oylamaya tek aday olarak devam eden DP Başkanı Ferruh Bozbeyli 55 oy aldı. Faruk Gürler'e, aday olmadığı halde, 64 oy verildi.

* AP, diğer partilere, Cumhurbaşkanlığı probleminin çözülmesi için üç "Alternatif" teklif etti: 1-Meclis içinden bir aday seçilmesi, 2-Erken milletvekili seçimi, 3-Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi. Partiler bu teklifi müzakere edecekler.

* CHP Lideri Ecevit: "12 Mart'tan sonra CHP'ye iktidar olma fırsatı sunuldu. CHP'nin büyük bölümü, tüm örgütü bunu reddetti. Türkiye'nin toplum yapısı değişti. Bütün çabalara rağmen, 12 Mart'ın sosyal ve ekonomik alandaki isteklerinden hiç biri gerçekleşemedi," dedi.

3 İngiliz "Times" gazetesi "Türk ordusu politikaya bulaşmak niyetinde değil," diye yazdı.

* Ecevit, AP'nin teklifi üzerine ayrıntılı bilgi istedi.

4 TBMM'de Cumhurbaşkanı turlarına devam edildi. 14. tura 136 üye katıldı. DP Başkanı ve tek aday Bozbeyli'ye 51 oy verildi. Faruk Gürler'e 52 oy çıktı.

* CGP ve DP'liler AP'nin üç önerisine cevap verdi. Bu iki parti önce başkan seçimini, sonra erken seçimi kabul etti. İki partinin cevabını tatminkâr bulmayan AP'liler CHP'lilerin cevabını bekliyor.

* Orhan Eyüboğlu CHP Genel Sekreteri oldu.

* İstanbul Boğazı dışında, Karipçe sahili açıklarında 15 milyon liralık kaçak TV parçası yüklü deniz motoru yakalandı.

* Ermeni oldukları söylenen üç kişi Paris THY büromuza ve Başkonsolosluk binasına gözyaşartıcı bombalar attı.

5 Demirel, CHP Lideri Ecevit ve CGP Lideri Feyzioğlu ile görüştü.

* Ecevit, Cumhurbaşkanının yarın seçilmesinin "İmkânsız olmadığını" söyledi.

* Adalet Gazetesi Genel Yayın Müdürü Turhan Dilligil, Ankara 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde, adliyenin manevi şahsiyetine hakaret ettiği iddiasıyla 1 yıl ağır hapis, altı ay sürgüne mahkum edildi.

* Bağ-Kur'a, bugüne kadar 736.000 kişi üye oldu. Toplanan prim miktarı 290 milyon lirayı geçti.

* Türk sinema oyuncusu Tamer Yiğit, kaçırdığı söylenen sevgilisiyle yıldırım nikâhıyla iki gün önce evlendiğini açıkladı.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Yeni Cumhurbaşkanı: Fahri Korutürk

ANKARA

* Mart 1973 'te, TBMM 25 gün önce başladığı yeni Cumhurbaşkanı seçimini sona erdirdi 15 inci turda ve 365 oyla, Türkiye Cumhuriyeti'nin 6. Cumhurbaşkanı olarak Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Grubu Başkanı Emekli Oramiral Fahri Korutürk'ü seçti. İstanbul'da doğan ve 70 yaşında olan Fahri Korutürk aynı gün saat 18.00'de Millet Meclisi Başkanlık Kürsüsünde and içti. Cumhurbaşkanını törene salonunda Ecevit, Demirel, Feyzioğlu, Faruk Gürler ve diğer parlamenterler kutladı,

* 7 Nisanda, Başbakan Ferit Melen, Cumhurbaşkanı seçilen Fahri Korutürk'e kabinesinin istifasını verdi.

* 12 Nisan 1973 te Melen Kabinesinin Ticaret Bakanı Naim Talu AP ve CGP'nin kabulü ile Başbakan seçildi. Başbakan Talu eşi Gevher Talu ile görülüyor.

GÖLCÜK

* Deniz Kuvvetlerinin güçlendirilmesi amacıyla Amerika'dan alınan "Cerbe" adlı denizaltı gemimize 27 Nisanda Gölcük'te yapılan törende Türk Bayrağı çekildi. Resimde Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Kemal Kayacan törende konuşurken görülüyor.

60 TBMM 25 gün çalıştıktan sonra, 15. turda 365 oyla, Türkiye Cumhuriyeti'nin 6. Cumhurbaşkanı olarak, Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Grubu Başkanı, Emekli Oramiral Fahri Korutürk'ü, saat 15.00'te başlayıp, 16.50'de biten oylama sonunda seçti. Fahri Korutürk 70 yaşındadır. AP, CHP ve CGP'nin anlaşarak aday gösterdiği Korutürk, seçildikten sonra saat 18.00'de Millet Meclisi Başkanlık kürsüsünde and içti. Cumhurbaşkanı'nı tören salonunda Bakanlar Kurulu üyeleri, Kontenjan Senatörleri, Nihat Erim, Faruk Gürler, Demirel, Ecevit, Feyzioğlu ve Parlamenterler kutladı.

7 Yeni Cumhurbaşkanı Korutürk, Anıtkabir'i ziyaret etti, saygı duruşunda bulundu.

Başbakan Ferit Melen Hükümeti, Cumhurbaşkanı'na istifasını verdi. Devlet Başkanı kararını sonra açıklayacak.

* Lüksemburg'ta yapılan Eurovision Şarkı Yarışması'nı, Lüksemburglu Anne Marie David "Tu Te Reconnaitras-Kendini Tanıyacaksın" isimli şarkıyla kazandı.

8 Çağımızın en büyük ressamı olarak kabul edilen Pablo Picasso Fransa'nın güneyindeki Mougins'teki villasında, 91 yaşında, kalp krizi sonunda öldü.

* Ticaret Bakanı Naim Talu, 1972 yılında 12.000 firmaya 272.000 lira ceza verildiğini fiyat artışlarına paravan şirketlerin sebep olduğunu söyledi.

* Eğlence sitesi olarak çalıştırmak maksadıyla Vakıflar İdaresi'nin İstanbul'da restore ettirdiği Haseki Külliyesi, Haseki Sultan Camisi ve Eserlerini Koruma Derneği'nin karşı çıkmasıyla açılamadı.

* Yeşilköy'den Frankfurt'a giden bir jet uçağının motoruna giren bir martı kuşu motorun yanmasına ve uçağın geri dönmesine sebep oldu. Zarar 3 milyon lira olarak tesbit edildi.

İzmir'de bayrağımıza ayakkabılarını silen 3 Amerikalı deniz assubayı yakalandı.

9 Korutürk, Meclis Başkanı Avcı ile AP ve CHP Genel Başkanlarıyla görüştü. Demirel: "AP'nin Millet Meclisi'nde bir hükümeti ayakta tutacak gücü yoktur," dedi.

* Arap gerillaları Kıbrıs'ta İsrail Elçisi'nin evini havaya uçurdu. Elçi ve ailesine bir şey olmadı.

10 Korutürk, Melen Hükümeti'nin istifasını kabul etti.

* AP, CGP ile anlaşıyor. Talu'nun Başbakanlığı üzerinde duruluyor.

* Ankara Savcılığı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi eski Rektör Prof. Erdal İnönü hakkında dava açtı.

* Milyonu aşan gelirden %70 vergi alınacak.

* Beyrut'a helikopterle inen İsrail komandoları, bu şehirde yaşayan üç meşhur Arap gerilla liderini öldürüp kaçtı. İsrailli komandolar Kıbrıs'taki olaya misilleme yaptıklarını söyleyip 11 kişi daha öldürdü.

* Ecevit: "Silâhlı Kuvvetler'in oynayabileceği rol artık ya hiç kalmamıştır ya da çok azalmıştır. Son 10-12 yılda Türkiye'nin toplum yapısı çok değişti," dedi.

11 Ecevit: "Demirel'i Başbakanlığa teklif ettim. Demirel olmazsa başka bir AP'linin, o da olmazsa dışarıdan Kontenjan Senatörlüğüne atanacak bir tarafsızın başbakanlığını önerdim," dedi.

* Ermeni militanları oldukları sanılan meçhul kişiler, gece Los Angeles Konsolosluğu'muzun tavanını delip içeri girdi. Dolapları, çekmeceleri karıştırdı. Ancak belgeler kasalarda olduğu için hiç bir şey elde edemeden kaçıp gitti.

12 AP ile CGP anlaştılar ve CHP'nin karşı çıkmasına rağmen, Ticaret Bakanı Naim Talu Başbakan oldu. Cumhurbaşkanı Korutürk, yeni hükümeti kurmakla Naim Talu'yu görevlendirdiğini açıkladı.

* AP ve CGP Başkanları koalisyon protokolunu görüştü.

* Naim Talu ilk demecini verdi: "Kuracağım hükümet reformları çıkartmaya, seçim kanununu düzeltmeye, huzuru teminat altına almaya çalışacaktır," dedi.

* "Sandık Cinayeti" adını taşıyan davada idamı istenen, 21 yaşındaki, Boğaziçi Üniversitesi öğrencisi Bânu Ergüder: "Katili sevdiğim için cesedi kaçırdım. Sevgilim Zeynel Altındağ'ın beni de öldüreceğinden korktuğum için cinayeti üzerime aldım," dedi.

13 Soruşların sona erdiği Madanoğlu davasında MİT Ajanı Mahir Kaynak dinlenecek.

* Aydın'da bir ilkokul öğretmeni komünizm propagandasi yaptığı iddiasıyla, Aydın Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 4 yıl 2 ay hapse mahkum edildi.

14 AP ile CGP arasındaki koalisyon protokolu, Naim Talu, Demirel ve Feyzioğlu tarafından, üç saat görüşüldükten sonra, Meclis Başkanlık Divanı salonunda imzalandı.

* Naim Talu: "Kurulacak olan hükümet altı ay gibi kısa bir devre için vazife başında bulunacaktır," dedi.

* Cumhurbaşkanı Korutürk, Halkevleri'nin desteklenmesini istedi.

* Afganistan'dan TIR kamyonlarıyla Almanya'ya giden turşu tenekeleri İstanbul'da polis tarafından açılınca 300 kilo esrar ele geçti.

15 Başbakan Naim Talu, 20.50'de Cumhurbaşkanı Korutürk'e gitti ve hükümeti açıkladı. 13 AP'li, 6 CGP'li ve 5 Bağımsızdan kurulu

MOUGİNS
* 20. Yüzyılın en ünlü ressamlarından Pablo Picasso, 8 Nisanda Fransa'nın güneyindeki Mougins şehrindeki villasında kalp durması sonunda öldü.

İSTANBUL
* Türk edebiyatının tanınmış yazarı romancı Kemal Tahir, 21 Nisan 1973'te İstanbul'da Erenköyü'ndeki evinde kalp durmasından öldü. 63 yaşındaydı.

İSTANBUL
* İstanbul Belediyesinin yıllardanberi gelenek halinde kutladığı İstanbul Lâle Bayramı Emirgân Korusun'da ziyafetlerle kutlandı.

hükümeti, Korutürk onayladı.

* Türkiye sanayiinde milli gelir artış gösterdi. Tarım alanında 200 milyonluk düşüş var. En büyük gelişme ticaret kesiminde.

Ankara'da duruşmaya başörtüsü ile giren kadın avukatın Baro'dan kaydı silindi.

16 THKP (Türk Halk Kurtuluş Partisi) ve THKC (Türk H. Kurtuluş Cephesi)nin duruşması başladı. Savcı, 256 sanıktan 10'u için idam istedi. Dava, üç banka soygunu, Mete Has'ın kaçırılışı, Çayan ve arkadaşlarının cezaevinden firarı, Ünye'den kaçırılan 3 yabancı teknisyenin Kızıldere'de öldürülüşü, Demirel, Osma ve Kaponlıyi kaçırmaya teşebbüs suçlarını kapsıyor. Sanıklardan 25'i kadın.. Ünlü sinema oyuncusu Yılmaz Güney 5-15 yıl hapsi istenen sanıklar arasında

17 Türkiye en az elektrik tüketen ülkeler arasında yer alıyor.

* Dünyada iki tane bulunan tarihi bir lâhit kaçırılırken ele geçti. "Grek Tanrısı"nı kaçırmak isteyen Amerikalı yakalandı. Lâhdin parçaları ve ele geçirilen Meryem Ana heykelinin değeri 6-10 milyon lira olarak saptanıyor.

* 256 sanıklı THKP ve THKC davasında hâkimi reddeden sanıklar 500'er liraya mahkum oldu.

* Başbakan Talu, Sunay, Demirel, Melen ve Bozbeyli ile görüştü.

18 OECD'nin, "En ucuz ülke" olarak Türkiye'yi göstermesinin üzerine turist akını başladı.

* CHP, Genel Af teklifi hazırladı. Teklife göre, 17 Nisan 1973'e kadar işlenen suçlar af kapsamına giriyor. Bütün cezalardan 10 yıl indirilmesi, idamların müebbet hapse, müebbet hapislerin 30 yıla çevrilmesi öngörüldü. On yıldan az cezaların affedilmesi isteniliyor.

* İlk Türk eczacılarından Süleyman Ferit Eczacıbaşı İzmir'de öldü.

19 Mardin AP Milletvekili Abdürrahim Türk, Mardin'in Kızıltepe ilçesinde, saat 18.30'da, otomobilinin içindeyken yanına yaklaşan Hasip Özyıldız, Şakir Özyıldız ve Abidin Özyıldız adındaki adamların açtığı yaylım ateşi sonunda öldürüldü. Katiller 20.30'da Derik ilçesinde yakalandı. Aynı şahıslar Abdürrahim Türk'ü 1969 seçimlerinde de yaralamıştı. Ölen Milletvekili, tek oy yetersizliği nedeniyle MM'den geçemeyen Anayasa değişikliğinde Meclis berberinde traş olup oyunu veremeyen Parlamenterdi.

* İstanbul Narkotik Büro polisleri 12 günlük takipten sonra, değeri 2 milyon lira olan, Beyrut malı, 150 kilo esrarı ve milyoner bir tüccar ile bir kuyumcunun da bulunduğu şebekeyi yakaladı.

20 Başbakan Naim Talu, hükümet programını Millet Meclisi'nde okudu. Program daha sonra Senato'da okundu.

* DP Genel Başkanı Bozbeyli: "Talu Hükümeti de olağanüstü nitelikte," dedi.

* CHP, af teklifini Millet Meclisi Başkanlığı'na verdi.

* İstanbul Lâle Festivali, Emirgân'da başladı.

21 DP, af için anlaşma istedi. Devlet aleyhine suç işleyenlerin af dışında bırakılmasını önerdi.

* Tanınmış roman ve hikâye yazarı Kemal Tahir 63 yaşında öldü.

22 Talu: "Yıkıcı faaliyetleri önlemek, demokrasiyi kısıtlamak değildir," dedi.

* Cumhurbaşkanı Korutürk 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı dolayısıyla yayınladığı mesajda: "Bütün sorunlarımıza, milletçe elele ve ülkü birliğiyle en uygun çözümü bulacağımıza asla şüphem yoktur," dedi.

* Milli Eğitim Bakanı Orhan Dengiz: "3.899 köyde çocuklar ilköğretimden yararlanamıyor," dedi.

23 Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı kutladık. Meclis Başkanı Avcı, Başbakan Talu ve siyasi partilerin liderleri, ulusal egemenlik konusundaki görüşlerini belirttiler.

* "Türk İktisat Tarihi" ve "Celâli İsyanları" adlı eserleriyle tanınan, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Profesörlerinden Mustafa Akdağ Ankara'da öldü.

24 Hükümet programı Millet Meclisi'nde tartışıldı. AP'liler: "Erim ve Melen Hükümetleri Orduya dayalı intibaını verdiler. Bu hem Orduya hem Parlamentoya zarar verdi," dedi. Başbakan Talu, "Cumhuriyetin 50. yılında bir af çıkması gerektiğini" belirtti.

* Lübnan'da Ermeniler, her yıl olduğu gibi bu yıl da 24 Nisanda Türkiye ve Türkler aleyhine gösteriler düzenlediler.

* Antalya'nın Manavgat ilçesinde 3 kişi, bir Alman turist kızına, yanındaki erkek arkadaşını bağladıktan sonra tecavüz etti. Mütecavizler yakalandı.

25 Başbakan Naim Talu: "Bu yıl ekonomik durumun iyi olduğunu, taban fiyatları konusunda daha rahat hareket edileceğini," belirtti.

* Ecevit: "Profesör Akdağ, bir süredir ülkemizde teşvik edilen ve itibar gören iftiracı ihbarcılığın kurbanı oldu," dedi.

Ankara Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi'nce suçlu görülerek hapse mahkum edilen Prof. Uğur Alacakaptan, Asistan Uğur Mumcu, Gazeteci Mehmet Ali Kışlalı ve arkadaşlarının, Askeri Yargıtay'daki müdafaasında Başsavcı: "Mahkemenin Ülkü Ocakları mensubu tanıkların ifadelerine itibar ettiğini" belirtti.

26 Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi eski Dekanı Şerafettin Turan ile Tiyatro Doçenti Özdemir Nutku ve Asistan Attilâ Eldem ile Musa Çadırcı'nın duruşmaları Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'nde başladı.

* Askeri Yargıtay İkinci Dairesi, eski TİP Genel Başkanı Behice Boran ve 19 arkadaşının ağır hapis cezalarını onayladı. Cezalar 6-15 yıl arasında değişiyor.

Talu Hükümeti Millet Meclisi'nde güven oyu aldı. Oyların 261'i kabul ve 94'ü red, 2'si çekimserdi. CHP ve DP red oyu verdi.

* Avrupa'nın en büyük yeraltı çarşısı olduğu söylenen İstanbul Aksaray'daki çarşı 50. yılda açılacak.

27 AP 6 parlamenteri ihraç etti. AP'den çıkarılan Cahit Karataş bir saat sonra CHP'yi girdi.

* İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Kürsüsü Asistanlarından Dr. Rona Serozan komünizm propagandası yaptığı için Üniversite'den ihraç edildi.

* Amerika'da, seçim sırasında gizli vasıtalarla Demokrat Parti merkezinin konuşmalarını dinleyen bir Cumhuriyetçi grubun varlığını meydana çıkaran "Watergate" adı verilen bir skandal ortaya çıktı. Federal Soruşturma Bürosu Başkanvekili Patrick Gray, olayla ilgili olarak, istifa etti.

* İstanbul'da Harem vapur iskelesinde 2 milyon liralık kaçak Amerikan sigarası ele geçti.

* ABD'den satın alınan "Cerbe" adlı denizaltı donanmamıza katıldı.

ANKARA

* 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, bütün yurtta olduğu gibi İstanbul'da da törenlerle kutlandı. Bu arada Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın başlangıç tarihi olan 18 Mayıs hakkında çeşitli konuşmalar yapıldı.

28 Demirel: "1969 seçimlerinin ülkeye istikrar getireceğini umarken hayal kırıklığına uğradık. Seçim, rejimin yarasını kapatmalı," dedi.

29 İstanbul'da gizli örgüt mensubu 61 kişi yakalandı. Son günlerde meydana gelen bazı soygun, yaralama ve öldürme olaylarının, 8 ay önce kurulan Marksist-Leninist TKP üyeleri tarafından düzenlendiği bildirildi.

* İktisat Fakültesi Dekanı ve 8 yıldan beri üniversiteler arası giriş sınavlarını düzenleyen Prof. Haydar Furgaç öldü. Prof. Furgaç 54 yaşındaydı.

30 AP Genel Başkanı Demirel: "Af hükümetlerin işidir. Gücü varsa CHP affı çıkarsın," dedi.

* Amerika'da Watergate Skandalı'na adları karışan Adalet Bakanı ile Nixon'un 3 danışmanı istifa etti.

Olaylar zinciri devam ediyor.

* MAYIS

1 OECD (Uluslararası Kalkınma ve İşbirliği Teşkilâtı) tarafından yayınlanan rapora göre, Türkiye'de fert başına düşen milli gelirin evvelce tahmin edildiği gibi 425 dolar olmayıp, daha önceki yıllarda olduğu gibi, 360 dolarda kaldığı anlaşıldı. Nüfus artması ise, OECD üyesi 23 devlet arasında %2,5 ile birinci sırada geliyor.

* Nixon, Watergate casusluğunu doğruladı. Rakip Demokrat Parti merkezinin dinlenmesine ve çeşitli yolsuzluklar yapılmasına karışanlara karşı adaletin yerine getirileceğini bildirdi.

2 Madanoğlu davasında MİT Ajanı Mahir Kaynak tanıklık yaptı: "33 raporu ben hazırladım," dedi.

* Talu'yu ziyaret eden Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur: "Bu rejim yürüyecektir," dedi.

* Watergate Skandalı'na, 1971 yılında Viet-Nam hakkındaki bir Pentagon raporunu basına sızdıran Daniel Ellsberg'in adı da karıştı.

3 Partilerarası seçim komisyonu seçmen yaşının 18'e inmesini reddetti. Komisyonda CHP olumlu, AP ve CGP ile DP olumsuz oy kullandı.

* 256 sanıklı davaya 3 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde, Madanoğlu davasında 2 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde devam edildi.

* İki CHP Milletvekili 33.000 liralık traktörün 108.000 liraya satıldığını ileri sürdü.

* Almanya'da 4 Türk, gelin arabasını çevirip "Başlık" parası verilen, Türk gelin adayına tecavüz ettikten sonra kaçtı.

4 Watergate Skandalı dolayısıyla Başkan Nixon'un yardımcısı Haldeman istifa etti.

* "Gençlik Aşısı" adı verilen "Gerovital—H 3" ilâcını bulan, dünya çapında ünlü Romanyalı kadın Doktor Anna Aslan uçakla İstanbul'a geldi. Yanında 5 bavul ilâç getirdiğini söyleyen Anna Aslan İstanbul'da bir hafta kalacak.

5 Watergate Skandalı devam ediyor: Cumhuriyetçilere 200.000 dolar veren Maliyeci Vesco için tutuklama kararı çıktı.

* İnönü, İkinci Dünya Savaşı'na dair hatıralarını anlattı: "Bütün ısrarlara rağmen harbe girmedik. Pekâlâ da oldu. Hiç bir vesile ile önce davranmayın. Bir gün sonrası kârdır," dedi.

* Nixon'un adı yeni olaylara karıştı. Watergate Skandalı her gün büyüyor.

* İstanbul'da basın toplantısı yapan Dr. Anna Aslan 22 yıl önce bulduğu "Gerovital"den sonra, en son buluşu olan "Aslavital" hakkında bilgi verdi: "Bu ilâç, saç dökülmesi, kanserin büyümesi, şizofreni ve geri zekâlı çocuklarda kullanılıyor ve tedavi ediyor," dedi.

6 DP Başkanı Bozbeyli: "Seçimde büyük paraların döneceği anlaşılıyor," dedi.

* Trafik Haftası başladı. Verilen bilgiye göre, son 11 yıl içinde Türkiye'de 11 tümene eşit insan sakat kalmış, 2 tümen insan da ölmüştür.

* "Sait Faik Hikâye Armağanı"nı, "Çamasan" adlı kitabıyla Demirtaş Ceyhun kazandı.

* Nixon, Watergate olayı konusunda bilgi vermeyi yasakladı.

7 Ecevit: "Eylemciler için af istemiyoruz," dedi.

* Başbakan Talu: "Hızlı kalkınma pahalılığa yol açıyor. Ekonomiyi zorladığımız için fiyat artışı olacaktır," dedi.

* Demirel: "Biz halkın yararı için iktidara talibiz," dedi.

* Enerji Bakanı Kemal Demir: "Yaz saati uygulanmayacak," dedi.

8 Nixon için, Amerikan Temsilciler Meclisi üyesi bir kadın, genel görüşme açılmasını istedi.

* Amerika'da enerji sıkıntısına karşı saatler iki saat ileriye alındı.

* Watergate Skandalı'nı ortaya çıkaran "Washington Post" gazetesi ABD'nin en büyük ödülü sayılan "Pulitzer Ödülü"nü aldı.

9 John Kennedy'yi lekelemek için bazı telgrafların değiştirildiği, Watergate Skandalı dolayısıyla açıklandı.

* Devlet Memurları Kanunu İntibak Yönetmeliği yürürlüğe girdi. En düşük maaş 490 liradan 875 liraya çıktı.

10 Muş CGP Milletvekili Nermin Neftçi, Cumhuriyet tarihinde ilk TBMM Başkanvekili kadın olarak seçildi.

* Eski Enerji Bakanı İhsan Topaloğlu: "Enerji sıkıntısına AP sebep oldu," dedi.

* Ecevit: "AP ve CGP 12 Mart öncesinin hesabını vermeye razı olsun, af teklifini geri alalım," dedi.

* İstanbul Boğaziçi Köprüsü'nün son anayol parçası da yerine kondu ve Avrupa ile Asya kıtaları bir köprüyle birleşmiş oldu.

11 Dünya çapında şöhreti olan İngiliz manken Jean Shrimpton uçakla İstanbul'a geldi. Bir hafta kadar Türkiye'de kalacak olan manken defilelere çıkacak.

* Türk-İş Yönetim Kurulu yayınladığı raporda: "Fiyatlar korkunç denecek derecede artıyor. Sosyal adalette çarpık, adaletsiz bir tablo var," diyor.

12 İstanbul'da yayınlanan "Yeni Asya" gazetesinin Yazışleri Müdürü Sabahattin Aksakal "Buhranın Asıl Kaynağı" başlıklı yazıdan dolayı 1 yıl ağır hapis, 4 ay gözetim altında bulundurulma cezasına çarptırıldı.

* MP affın her suçu kapsamasını istedi.

* Seçim gezisine çıkan Ecevit Antalya'da: "Gençleri ajanlar kışkırttı. 18 yaşını bitirene cezai ehliyet var, oy hakkı yok," dedi.

13 Bugün saat 05.00 ile 17.00 arasında bütün Türkiye'de sokağa çıkma yasağı var. Daimi seçmen kütüklerinin sayım ve yazım işlemi, 1 milyon görevli tarafından yapılıyor. 13 Mayıs 952 ve daha yukarı doğumlu 17 milyon seçmen tesbit ediliyor.

* "Anneler Günü" seçmen sayımı ve yazımı dolayısıyla evlerde kutlandı.

14 Ecevit CHP Genel Başkanlığına seçilişinin birinci yıldönümünde: "CHP artık önder partisi değildir, halkın önderlik ettiği partidir," dedi.

* İnsanlar tarafından uzaya gönderilen en büyük uzay laboratuvarı olan "Skylab" bugün uzaya, Amerika'nın Cape Kennedy şehrinden atıldı. Güneş ışınlarını enerjiye çevirecek panoların açılamaması üzerine, uçuş müdürü, bu durum devam ederse astronotların gönderilemeyeceğini açıkladı.

15 Cape Kennedy'den verilen bilgiye göre "Skylab" uzay laboratuvarındaki arıza yüzünden astronotlar pazar günü fırlatılacak. Skylab, her 93 dakikada bir dünya etrafında bir tür yapmaktadır. Astronotlar Skylab'a geçtikten sonra içinde 28 gün kalıp uzayda inceleme yapacak. Skylab, 11 milyar liraya maloldu.

* Enerji Bakanı Kemal Demir, 3 Haziranda yaz saatinin kullanılacağını açıkladı.

* Askeri Yargıtay 4. Ceza Dairesi Ankara Hukuk Fakültesi eski Dekanı Prof. Uğur Alacakaptan ile Asistan Uğur Mumcu, gazeteci M. Ali Kışlalı ve iki arkadaşı hakkındaki mahkumiyet kararını bozdu; sanıklar tahliye edildi.

WASHİNGTON

* 1972 Amerikan seçimlerindeki mücadeleler esnasında, Nixon'un rakip Demokrat Parti Merkezinin haberleşmelerini dinlettiği iddiasıyla bir skandal ortaya çıktı.

İSTANBUL

* Memleketimizin tanınmış işadamı Vehbi Koç, 1972 yılına ait kazançlarından 20.000.000 lira vergi ödeverek rekoru elinden bırakmadı.

LONDRA

* İngiltere'de iki bakanın istifasına sebep olan kiralık kız Norma Levy, şöför olan kocası ile birlikte gizlice uçakla Fas'a kaçtı.

CAPE KENNEDY

* 14 Mayıs 1973'te İnsanlar tarafından uzaya gönderilen en büyük Uzay Laboratuarı olan "Skylab" Cape Kennedy'den fırlatıldı. "Skylab"ın ağırlığı 100 tona yakın!

16 Skylab'daki ısı âletleri bozacak kadar arttı. Astronotlar uzaya atılmalarını bekliyorlar.

17 Konya Milletvekili Prof. Necmettin Erbakan ve iki milletvekili MSP'ne girdi.

Demir fiyatları bir haftada %50 arttı. Çimento karaborsayadüştü.

* Ticaret Bakanı Ahmet Türkel, hububat alım fiyatlarına yapılan zamdan sonra, ekmek fiyatlarının da artacağını bildirdi.

18 Avrupa Konseyi Danışma Meclisi Başkanı Guiseppe Vedovato: "Türkiye'deki sıkıyönetim seçimden önce kaldırılmalıdır," dedi.

19 Bugün 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, bütün yurtta kutlandı.

* Watergate sanığı Mc Cord'a göre, Başkan Nixon skandal ile ilgili her şeyi biliyordu.

20 İstanbul Erkek Lisesi'nin 90. yılı kutlandı.

* İtalyan Mafia Teşkilâtına karşı çıkan gazetecinin Palermo şehrinde gözleri oyularak bir kutu içine konuldu ve çalıştığı gazeteye gönderildi. 1970 yılında ortadan kaybolan gazeteciden o günden bu yana haber alınamamıştı.

21 Cumhurbaşkanı Korutürk Maden Kanunu'nu veto etti.

* Urfa'da bir kova su için cinayet işlendi.

* İmar Bakanı Nebil Oktay, İstanbul Metrosu için çalışmaların durmadığını söyledi.

22 Millet Meclisi'nde AP'liler ile CHP'liler dövüştü.

* 11 yıl önce Türkiye'den ayrılan Armatör Ali İpar: "Ben kaçak değilim,"diyerek İstanbul'a geldi.

* Polonya Başbakanı Piotr Jaroszewicz, Başbakan Naim Talu'nun davetlisi olarak diplomatik bir heyetle Ankara'ya geldi.

23 Cumhuriyetin 50. Yılını Kutlama Komitesi, Ankara'da Devlet Bakanı İsmail Hakkı Tekinel'in başkanlığında toplandı.

24 İstanbul,Ankara Diyarbakır ve Siirt illerinde sıkıyönetim iki ay daha uzatıldı.

* Diyarbakır'da veznedarın da katıldığı bir şebeke tarafından bir banka gece 23'te soyuldu. Veznedar yakalandı.

* Polonya Başbakanı Piotr Jaroszewicz, İstanbul'u ve şehri gezdi.

25 Uzayda 11 gündür, dünya etrafında 435 km. uzaklıktaki yörüngede dolaşan "Skylab"daki arızayı giderecek olan 3 astronot birApollo aracı ile gönderildi Araç Skylab ile buluştu. Astronotlar yapılacak işleri tesbit etti. Tamirat gerçekleşirse 3 astronot bu laboratuvara geçecek ve içinde 28 gün kalacak.

* Dünyanın en önemli film yarışmalarından sayılan Cannes Film Festivali'nde "Büyük Ödül" iki filmarasında olündü Bunlar: Amerikalı Jerry Schatzbert'in "Bostan Korkuluğu" ile İngiliz Alan Ridges'in "Kiralık Ülke" isimli filmleri. En İyi Erkek Oyuncu Ödülünü İtalyan Aktör Carlo Gianni, En İyi Kadın Oyuncu Ödülünü Amerikalı Joan Woodward kazandı.

* İstanbul Sanayi Odası Başkanı Ertuğrul Soysal: "Türk özel kesimi 6 yıl sonrasını düşünüyorsa, topluma fedakârlıklar yapmak zorundadır," dedi.

26 Atina'daki rejime karşı olan bir Yunan destroyeri İtalya'ya sığındı. Kaptan ile personelden 36 kişi İtalya'da kaldı. Diğerleri ve gemi Yunanistan'a geri dondü.

* Arjantin'in yeni Cumhurbaşkanı Hector Campora, siyasi mahkumlar için af ilân etti.

* 1973 yılı Orhan Kemal Roman Ödülü'nü "Büyük Gözaltı" romanıyla yazar Çetin Altan kazandı.

* 27 Mayıs Hürriyet ve Anayasa Bayramı bugün saat 12'de başladı. Bir mesaj yayınlayan Cumhurbaşkanı Korutürk: "27 Mayıs ve onun Anayasa nizamına getirdiği dengeyi ve ilerici anlayış ruhunu korumak ve hedeflerini gerçekleştirmek lüzumuna inanıyoruz,"dedi.

27 Anayasa ve Hürriyet Bayramı bütün yurtta, Kıbrıs'ta ve yurt dışındaki temsilciliklerimizde törenlerle kutlandı.

* İngiltere'de iki bakanın istifasına yol açan "Seks Skandalı"nın kadın kahramanı, İrlandalı Norma Levy'nin başka bir bakanla da ilişkisi olduğu "Sunday People" gazetesi tarafından açıklandı Norma Levy'nin bir taksi şoförü olan kocası ile Norma, aynı haberi Scotland Yard'a da bildirdiler.

28 Türk-İş 9. Genel Kurul toplantısı Ankara'da başladı. Genel Başkan Seyfi Demirsoy: "Partili olmak suç değildir, ama partizan olmak suçların en büyüğüdür," dedi.

* İstanbul'da ortaokul öğrencisi olan Kemal Yılmaz adında bir çocuk, kötü yola düştüğü iddiasıyla öz annesini, tabancayla öldürdü.

29 Lord Lambtonile Lord Jellicoe'dansonra üçüncü bir bakanın da kiralık kadın Norma Levy ile ilişkisi açıklanınca, olayın baş kadın kahramanı Norma, kocasıyla birlikte Fas'a kaçtı.

* Nahit Töre ve 16 arkadaşını yargılayan, İstanbul 3 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi Töre'yi idama mahkum etti.

* MHP'den istifa eden ve "Komando" diye adlandırılan gençlerden Ankara Ziraa Fakültesi öğrencisi Ali Dalseven şişlenerek öldürüldü.

30 Toprak Mahsulleri Ofisi'nin kilosu 5 liradan piyasaya verdiği Amerikan pirincinden almak için bir çok İstanbullu kuyruğa girmeye başladı.

* Ekmeğe, şekere, makarnaya zam yapıldı. İstanbul'da 470 gram ekmek 1 liraya satılacak.

* Antalya Film Festivali'ne katılmak üzere İtalyan sinema artisti Silvana Pampanini, Roberta Lafella, Laura Bendoni, Claudia Levin, uçakla İstanbul'a geldi.

31 Ünlü iş adamı Vehbi Koç, 20 milyon lira vergi ödeyerek Türkiye'de rekor kırdı.

* Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur: "Kanun çıkarsa uçaklarımızı kendimiz yapacağız," dedi.

* Türk Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur, 31 Mayıs'ta: "Kanun çıkarsa uçaklarımızı bundan sonra kendimiz yapacağız," dedi.

* HAZİRAN

10 Yunanistan'ın ihtilâlle başa gelen Başbakanı Albay Yorgo Papadopulos, denizcilerin ihtilâl teşebbüsü ve "Velox" gemisinin İtalya'ya sığınmasından sonra, ani bir kararla Yunanistan'da Krallığa son verdi ve Cumhuriyet ilân etti.

* Türk Hava Kuvvetleri'nin 62. yılı bütün yurtta törenlerle kutlandı.

* Memurların ailelerini devlet tedavi ettirecek.

2 Doğu Anadolu'ya dehşet salan ünlü eşkıya Hekimo, İstanbul'daki yapılarda yağlı boyacılık yaparken yakalandı.

* Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem: "13 milyon insanın sosyal hakkı yok," dedi.

3 Antalya Film Festivali'ne davet edilenlerden Silvana Pampanini ve Claudia Levin, Belediye Reisi Avni Tolunay'la arasında anlaşmazlık çıktığı için, festivali terkedip İtalya'ya döndüler.

* Milletvekili seçimlerinde aday olacakların resmi görevlerinden ayrılmasının son günü olduğu için, AP'den aday gösterilecek İstanbul Valisi Vefa Poyraz ile İstanbul Savcısı Nedim Demirel ve İstanbul Emniyet Müdürü Muzaffer Çağlar istifa etti.

4 Başbakan Naim Talu'nun: "Memlekette aracı vardır, rüşvet vardır, iltimas vardır diyen bir parti lideri bunları ispat etsin, göstersin; neredeymiş rüşvet, iltimas?" sözlerine cevap veren DP Başkanı Bozbeyli: "Vatandaş yüzü görmeden, halkı tanımadan Başbakan olunursa tabii bunların hiç biri bilinemez," dedi.

* Diyanet İşleri Başkanlığı, Müslümanlıkta kadın ve erkeğin eşit olduğunu açıkladı. Bir profesör, bir İstanbul gazetesinde, "Şeriat ve Kadın" başlıklı yazıda aksini yazmıştı.

Tanınmış Yazar Fikret Adil, tedavi edildiği İsviçre'de, mütercim Seniha Bedri Göknil İstanbul'da öldü.

5 Adalet Başkanlığınca hazırlanan dosya Başbakan Talu'nun imzasıyla Meclis Başkanlığı'na verildi ve CHP Lideri Bülent Ecevit'in dokunulmazlığının kalkması istendi. Ecevit'in bazı konuşmalarında suç işlediği iddia ediliyor.

6 Emniyet Teşkilâtından istifa eden İstanbul eski Ekipler Amiri Engin Giray: "İstanbul'da Mafia Teşkilâtı vardır. Ancak Mafia'nın Babasını yıkmak için Ekim ayından sonra Parlamento içinden harekete geçilecektir," dedi.

* Türk-İş Genel Kurulu'nda konuşan Genel Sekreter ve Kontenjan Senatörü Halil Tunç: "Türk-İş bilimsel sosyalizmi benimseyemez, ama batıdaki demokratik sosyalizme de kulak tıkayamaz," dedi.

6 Ecevit: "Dokunulmazlığımın kaldırıl-

masına itirazım yok. Hesap veremeyeceğim davranışım yok," dedi.

* Türkiye Birlik Partisi (TBP) yayınladığı bildiride: "Güvenlik Mahkemeleri, Adliyenin manevi şahsiyetine ağır bir tecavüzdür," dedi.

7 Türk donanmasında 40 yıl hizmet eden, dünya denizcilik tarihinin ünlü harp gemisi Yavuz (ilk ismi Goeben), katılanların göz yaşları arasında, İzmir Körfezindeki Gölcük'te, yapılan törende 62 yaşında emekliye ayrıldı ve sökülüp parçalanmak üzere götürüldü.

* Bulgaristan'ın Karadeniz'deki sahil şehri olan Slançev Briag'da yapılan "9. Altın Orfe Müzik Festivali"ndeki yarışmada, Türk tiyatro yıldızı ve şarkıcı Ayla Algan, 32 yarışmacı arasında ikinciliği kazandı.

* Antalya Film Festivali'nde "Altın Portakal Ödülü"nü Hülya Koçyiğit, ikinci defa kazandı. Tarık Akan da erkeklerden birinci oldu.

8 Eski MBK üyesi Numan Esin, "Boğaz Köprüsüne sabotaj plânlayıcısı" iddiası ve idam isteğiyle mahkemeye çıkarıldı. Aynı mahkemede emekli Yarbay Talât Turan "12 Mart Hareketinin Sunay ve Tağmaç'la olamayacağını söylediğini, 9 Martta 50 Silâhlı Kuvvetler mensubunun ihtilâl kararı aldığını" iddia etti, "Savcı onları getirip yargılasın, ben de yargılanırım," dedi.

* AP'ye merasimle giren eski İstanbul Valisi Vefa Poyraz: "Meclis'te sayımız 300'den çok olmalı," dedi.

9 MHP'nin 11. Büyük Kongresi Ankara'da toplandı. Başkan Türkeş: "Bizim iktidarımız marksist, faşist, kapitalist her türlü yabancı ideolojileri ezip geçecektir. Tarih ve töremize uygun olarak tek başkan, tek meclis sistemini savunuruz," dedi.

* Uluslararası Birinci Akdeniz Festivali, İzmir'de açıldı. 16 Hazirana kadar sürecek festivale İtalya, İspanya, Fransa, Tunus, Libya, Cezayir, Kıbrıs, Yugoslavya ve Suriye Folklor Ekipleri katıldı.

10 Güney ve güney-doğu illerimizde 40 yıldır görülmemiş bir kuraklık hüküm sürüyor.

* Eski Genelkurmay Başkanlarından emekli Orgeneral Cemal Tural, MP Genel Başkanı oldu. Tural'ın eşi Suna Tural, daha önce MP'ye girmiş ve Milletvekili olmuştu.

* Ecevit: "AP—CGP iktidarı tröstleri destekliyor. Halk yoksullaşırken kalkınmadan söz etmek, halkla alay etmektir," dedi.

11 Mardin'in Kızıltepe ilçesinde bir süre önce öldürülen AP Milletvekili Abdürrahim'in Türk'ün akrabaları ile Kızıltepe Belediye Başkanı Abdurrahman Kahraman ve taraftarları arasında çarpışma oldu; 12 kişi öldü, 5 kişi yaralandı. Tarafların bir müşterek ahbaplarına "Başsağlığı" için gittikleri sırada karşılaşmaları bir anda silâhların çekilmesine sebep oldu.

* Ecevit: "14 Ekim seçimlerinde CHP'nin iktidara gelmemesi için oyunlar oynandığını", açıkladı ve "Biz komünizme karşıyız. Yani devletin halkı sömürmesine karşıyız. Ama bir avuç insanın, halkı sömürmesine de karşıyız. Türkiye'nin ekonomisine ne devlet, ne de bir avuç insanın elindeki servet hâkim olmamalı. Çalışan insanların emeği hâkim olmalı," dedi.

12 Mardin'deki kan davası cinayetlerinin başlangıcının toprak problemine dayandığı açıklandı.

* Toprak Reformu Millet Meclisi'nde kabul edildi.

13 Demirel: "Refah için tüketim toplumu şarttır," dedi.

* Mardin'in Kızıltepe ilçesinde gene cinayet işlendi. 14 yaşında bir çocuk "Onun babası iki yıl önce benim ağabeyimi öldürmüştü" diyerek 4 yaşındaki bir çocuğu 6 kurşunla öldürdü.

14 258 sanıklı davanın duruşmasında, hakkında idam istenen sanıklardan, eski Fikir Kulüpleri Federasyonu Başkanı Yusuf Küpeli: "Emperyalizm bizi anarşizmin batağına sürükledi," dedi.

* Kahramanmaraş Sağlık Okulu'nda okuyan 16 yaşında bir kız öğrenci okulda doğum yaptı. Anne ve çocuğun sağlığı yerinde.

15 "Pariste Son Tango" kitabı, Basın Savcılığı tarafından müstehcen görüldüğü için 9. Sulh Ceza Mahkemesi'nin kararıyla polis tarafından, İstanbul'da toplanıyor.

* Mardin'de, Vali dahil, bütün ilgililer ve 30.000 kişilik Rutan Aşiretinin Reisi, kan davası cinayetleri için: "Bu iş bitmez, sürer gider," diyor.

16 İki yanındaki köprüler yıkılınca Karadeniz'deki Fatsa ilçemiz ada haline geldi.

* Dünya Genç Kızlar Prensesi Yarışması İzmir'de yapıldı. Alman kızı 14 yaşındaki Ute Kittleberger birinci oldu.

17 Diyanet İşleri Başkanı: "Müslümanlık kan gütmeye karşıdır" diyerek Mardin olaylarını kınadı.

* İlk yerli sun'i akciğer bir köpek üzerinde denendi.

* Uluslararası Turizm Federasyonu Başkanı: "Tarihi yerler ve tabii güzelliklerden

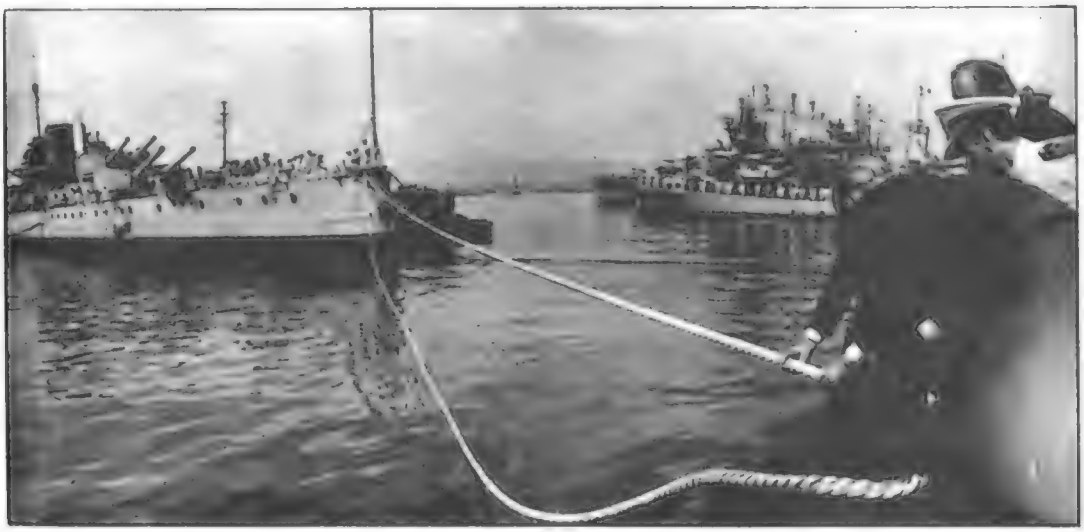

GÖLCÜK

* Türk Deniz Kuvvetleri'ne 40 yıl hizmet eden, dünya denizcilik tarihinin ünlü harp gemisi Yavuz (ilk ismi: Goeben) zırhlısı, davetlilerin göz yaşları arasında Gölcük deniz üssünde yapılan törende, 62 yaşında emekliye ayrıldı ve sökülüp parçalanmak üzere terk edildi.

ISTANBUL

* Türk edebiyatının tanınmış eleştiricisi, yazar ve öğretmen Tahir Alangu, 19 Haziran'da, İstanbul'da kalp durmasından öldü.

İZMİR

* Dünya Genç Kızlar Yarışması İzmir'de 16 Haziran'da yapıldı. Birinciliği Alman kızı, 14 yaşındaki Utte Kittleberger kazandı.

İSTANBUL

* İstanbul Valisi Vefa Poyraz, AP'den senatör adayı olmak üzere memuriyetinden istifa etti. İstanbul Valiliğine atanan İzmir Valisi Namık Kemal Şentürk 25 Haziran'da İstanbul'a geldi.

faydalanılmıyor. Kıyılarınızı lüzumsuz yapılarla kapatmayın," dedi.

18 "Skylab" uzay laboratuvarının astronotları 28 gün 48 dakika fezada kalarak dünya rekoru kırdılar. Sovyet kozmonotları "Soyuz-11" sun'i peyki ile uzayda 23 gün 18 saat kalmışlardı.

* CHP'lilerin hazırladığı af teklifi MM'de AP'lilerin oylarıyla reddedildi.

* Keban Barajı inşaatında yeni bir büyük çatlak meydana çıktı.

19 Tanınmış edebiyat eleştiricisi ve öğretmen, yazar Tahir Alangu İstanbul'da kalp krizinden, 57 yaşında öldü.

* ABD ile SSCB, Washington'da 4 anlaşma imzaladı.

* Cumhuriyetin 50. Yıl Marşı Şiir Yarışması'nı Bekir Sıtkı Erdoğan'ın kazandığı, bu şiiri Necil Kâzım Akses'in bestelediği açıklandı.

20 Uluslararası İstanbul Festivali İTÜ Konser Salonunda düzenlenen törenle açıldı.

* TBP: "Affın seçimlerden sonraya bırakılması, affın siyasal çıkarlara âlet edildiğini gösterir. Geri bırakılmış memleketlerde suç ve suçluluğun nedeni ekonomiktir. AP, affı istismar ediyor," diyen bir bildiri yayınladı.

* Yurt dışına kaçırılacağı ihbar edilen "Baküs" heykeli, Trabzon'daki İtalyan Kilisesinden İstanbul'a getirilip, Yeşilköy'deki Santa Stefano Kilisesinde saklanırken ele geçti.

21 Washington'da Nixon ile Brejnev, nükleer silâhları azaltma konusunda yeni anlaşmalar imzaladılar.

* Devlet Bakanı Prof. Öztrak, Toprak Reformu üzerinde, Senato'da: "743 köy, şahıslar, aileler veya sülâlelere ait," dedi.

22 "Skylab" uzay laboratuvarında 28 gün kalıp incelemeler yapan üç kişilik ekip Büyük Okyanus'a indi. İkinci ekip 8 Ağustosta gidecek.

* Millet Meclisi'nde, iktidar ortakları AP ile CGP, ilk defa, Atatürk Orman Çiftliği'nin bir kısmının satılmasını öngören kanun teklifinde görüş ayrılığına düştüler.

* İhracatta başarılı sanayicilere İstanbul Sanayi Odası'nın 21. kuruluş yıldönümünde madalya verildi. 1971 yıllık sanayi üretiminin 41,5 milyar lira olduğu açıklandı.

23 CHP Genel Sekreteri Orhan Eyüboğlu: "CHP'yi komünistlikle suçlamak artık geçersizdir," dedi.

* İngiltere'den kaçan kiralık kız Norma Levy ile kocasının tevkifi için karar çıktı.

* SSK'nın sadece memleketten değil yurt dışındaki sosyal güvenlik anlaşması olan devletlerden 41 milyon lira alacağı olduğu açıklandı.

24 Türkiye Ulusal Kadınlar Partisi, İstanbul'da Yeniköy'deki meşhur Sait Halim Paşa Yalısında balo tertipledi.

* Toprak Reformu için bu yıl 270 milyon lira harcanacak.

25 İngiliz gazetecisi ve "Türkler" kitabının yazarı David Hotham: "1945'ten bu yana Türkiye'de üstten baskı azaldı, alttan baskı fazlalaştı," dedi.

* İstanbul'a tayin edilen İzmir eski Valisi Namık Kemal Şentürk İstanbul'a geldi.

* PTT Telefon Başmüdürü: "İstanbul'da telefonla rahat konuşmak için milyarlarca liraya ve yıllarca zamana ihtiyaç var," dedi. İstanbul'da 20 km. mesafedeki Safraköy'de bir telefon 50 bin liraya satılıyor.

26 Petrov Vasilevis adında bir Rus pilotu, uçağıyla beraber Türkiye'ye iltica etti.

* SSK Genel Kurulunda konuşan, Üniversite Temsilcisi Doçent Turhan Yazgan: "Mevcut sosyal güvenlik müesseseleri yıkılmalı. Bunlar lükstür. Yerlerine "Milli sigorta kurulmalı," dedi.

* Birleşmiş Milletler uzmanları yılda 370.000 ton balık avlayabileceğimizi söylediği halde biz yılda ancak 150.000 ton avlayabiliyoruz.

27 Erzurum Üniversitesi Rektörü, öğrencilerin çıkardığı "Homongolos 73" adlı yıllık için: "Homongolos kelimesi ters okunursa sol çıkar" diyerek savcılığa baş vurdu, dava açılmasını istedi.

* Mardin'de su vesikaya bağlandı.

* "Bir günde 17 kanun çıkarılarak Meclis'in itibarı zedelendi," diyen Ecevit, CHP'nin bazı kanunların iptalini isteyeceğini bildirdi.

28 Kara Kuvvetleri'mizin kuruluşunun 610. yıldönümü törenlerle kutlandı.

29 Alman markının değeri % 5,5 arttı. Son 12 yılda mark % 100 değer kazanmış oldu.

30 İstanbul'daki Kabataş Lisesi'nin 65. yılı törenle kutlandı.

* Kapatılan TİP yöneticileri Behice Boran ile Prof. Sadun Aren'in 15 ve 12 yıllık cezaları Askeri Yargıtay'ca onaylanıp kesinleşti.

NAPOLİ

* Türk Hava Kuvvetleri'nden bir ekip İtalya'da yapılan Atıcılık Yarışmaları'nda İtalya ve Yunanistan havacılarını geride bırakarak birinciliği kazandı. Türk Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur 26 Temmuz'da, havacılarımızı kutlamak ve ödül vermek üzere İtalya'ya gitti.

KABİL

* 17 Temmuz'da Afganistan Kralı Zahir Şah, tedavi için İtalya'da bulunurken ihtilâl sonunda devrildi.

S. MONİCA

* 1930-40 yılları arasında dünya sinema seyircilerinin yakından tanıdığı ünlü "Pin-Up" kızı Betty Grable, Amerika'nın Santa Monica şehrinde, 56 yaşında akciğer kanserinden öldü.

* TEMMUZ

1 Üçüncü yasama dönemi biten TBMM tatile girdi.

* Köyişleri Bakanı Orhan Kürümoğlu "85 milyona alınacak 200 motopomp ile güney ve güney-doğu Anadolu'daki susuzluğun giderileceğini," söyledi.

* Şili Devlet Başkanı Allende: "Memlekette çıkan grev vesair direnme olaylarını faşistler yönetti," dedi.

2 Türkiye'ye gelen, Uluslararası Para Fonu (İMF) Uzmanı Leif Muten 1962'de tarım için vergi teklif eden Prof. Kaldor'un, politik nedenlerle reddedildiğini söyledi.

* Seçim kampanyasını İstanbul'da açan Ecevit: "12 Mart'a AP'nin kargaşalığa göz yumması sonunda gelindiğini, AP'nin her şeyin sorumlusu olduğunu," söyledi.

10 öğretim üyesi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Rektörü Bıyıkoğlu'nu "Homongolos" ihbarından dolayı, istifaya davet etti.

3 1930-40 yılları arasında "Pin-Up" kızı olarak dünyada şöhret yapan Amerikan sinema yıldızı Betty Grable, Amerika'nın Santa Monica şehrinde, 56 yaşında akciğer kanserinden öldü.

* 33 Avrupa ülkesi ile Amerika ve Kanada'nın katıldığı "Avrupa Konferansı", Fi-

Finlandiya'nın Helsinki şehrinde toplandı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki 28 yılın en büyük konferansında Türkiye'yi Dışişleri Bakanı Büyülken temsil ediyor.

4 Makine Kimya Kurumu, 17.000-60.000 lira arasında beton ve ahşap "Prefabrike" [illegible] satmaya başladı.

* 258 sanıklı davada yargılanan sinema oyuncusu Yılmaz Güney: "Yaptığımla övünmüyorum ve pişmanlık da duymuyorum," dedi.

* Kara Kuvvetleri'nden 35 general başka görevlere atanıp yerleri değiştirildi.

5 Turistik tesis diye, kredi alınarak yapılan İstanbul'da, Yeşilköy'deki apartmanlar kat kat satıldı.

* TRT, Avrupa Yayın Birliği'nin Lizbon'da yapılan Genel Kurul toplantısında "Eurovision Kulübü" üyeliğine alındı.

6 Bugün yapılan ve 150.000 lise mezunu gencin katıldığı Üniversitelerarası Giriş Sınavı sorularının çalındığı açıklandı.

* Sıkıyönetim Savcısına hakaret eden 36 sanığın davası başladı.

* İstanbul Üniversitesi'nde 28 profesör emekli oluyor.

7 Milli Eğitim Bakanı Dengiz, imtihan soruları skandalı için: "Tahkikat açıldı," dedi.

* Eski Cumhurbaşkanlarından Celâl Bayar, 1960 Devrimi'nden beri, ilk defa olarak Demokratik Parti Kocaeli Kongresi'nde siyasi bir konuşma yaptı.

* Doğu'dan gelen Cumhurbaşkanı Korutürk, Boğaz Köprüsü'nden batıya geçti.

8 Bursa İTİA Başkanı Prof. Dr. Vural Savaş: "Sınav sorularının satıldığı, delilleriyle ortadadır," dedi.

* Ecevit, Erzurum'da konuşurken, 15-20 kadar "Komando" olay çıkartmak istedi.

* Demirel, kardeşi Şevket Demirel'in kurucusu olduğu, çok ortaklı, 200 milyon liralık Göltaş Çimento Fabrikasını Isparta'da hizmete açtı.

9 AP Lideri Demirel: "1960'ta devletin temel nizamı yerinden oynadı. Sonraki olaylarda 1960'ın izlerini bulmamak mümkün değildir," dedi.

* Urfa'da kuraklıktan 67.000 ailenin zarar gördüğü açıklanırken Rize'de seller ve toprak kaymasından 14 kişi öldü.

* Üniversitelere giriş sınavının tekrarına lüzum görülmedi. Olayla ilgili 4 kişi gözaltına alındı.

10 İstanbul'da bir gözlük fabrikasında 8 işçi yandı.

* Sınavlarla ilgili iddiaları Milli Eğitim Bakanlığı müfettişleri inceliyor.

11 Tekirdağı'nın Saray ilçesi Asliye Ceza Mahkemesi, seçmen olabilmek için, 21 yaşını bitirmeyi şart koşan kanunu Anayasa'ya aykırı bulduğu için, Anayasa Mahkemesi'ne müracaat etti.

* Eşi Rukiye Zobu'nun ölümü üzerine, tanınmış Aktör Vasfi Rıza Rumelihisarı'ndaki sahneye çıkıp "Hissei Şayia" piyesini oynayamadı.

* Bir avukat kendisinden 25 yaş büyük karısını öldürüp cesedi sandıkla denize atarken İstanbul'da Bostancı sahilinde yakalandı.

12 Her yıl 800 dolar döviz alınmasına ve yurt dışına 4 defa çıkılabilmesine Maliye Bakanlığınca izin verildi.. Ayrıca yılda 30.000 lira biriktiren işçi otomobil getirebilecek.

* Cumhurbaşkanı Korutürk orman suçlarının affını veto etti.

* Demirel: "İktidarı verin, Türkiye'yi iki misli yapalım," dedi.

13 Love Story (Aşk Hikâyesi) filminin kadın oyuncusu Ali Mac Graw ile Amerikalı film yıldızı Steve MacQueen evlendi.

* İngiliz Parlamentosu Soruşturma Komisyonu: "Kiralık kızlarla ilişki kuran bakan görevde kalabilir. Devlet güvenliği ile ilgili konular kokteyl partilerde bile ağızdan kaçırılabilir," diye rapor verdi.

* Milyarder Paul Getty'nin 16 yaşındaki torunu kaçırıldı.

14 Cumhurbaşkanı Korutürk, Atatürk Orman Çiftliği'nden bir kısmının Ankara Belediyesine satılmasına dair olan kanunu da veto etti.

* Otomobil getirmek isteyenler için eski kayıtlar kalktı. Bedelsiz oto ithali kararı yürürlüğe girdi.

* Ecevit: "Düşünce suçu diye bir şey olamaz," dedi.

15 İstanbul'da Arnavutköy'de Alman uyruklu bir banka müdürünün evinde 400 milyon lira değerinde eski eser ele geçti.

* CHP Grup Başkan Vekili Hüdai Oral: "Anarşik ortamı yaratan AP yöneticileridir," dedi.

16 İstanbul'daki arabalı vapurların günde 16.000 araç taşıdığı bildirildi.

* AP, Cumhurbaşkanı Korutürk'ün kanun veto etmesini eleştirdi.

ANKARA
* AP Genel Başkanı Demirel (solda) "1960'da devletin temel nizamı yerinden oynadı." dedi. CHP Genel Başkanı Ecevit (sağda) ise 12 Mart'a AP'nin kargaşalığa göz yumması sonunda gelindiğini söy ledi..

* Rize'de ikinci sel felâketinde 7 kişi öldü.

17 Afganistan'da Kral Zahir Şah devrildi. Cumhuriyet ilân edildi. Eski Başbakan Muhammet Davut'un, ihtilâl lideri olduğu anlaşıldı. Devrilen Kral, tedavi için İtalya'da bulunuyordu.

* Hakkâri'de iki aşiret çatıştı; 3 ölü, 5 yaralı var.

18 Giresun'da bir kaynana gelininin başını baltayla kesti.

* Başbakan Talu: "Benim görevim seçimleri yapmak," dedi.

* İstanbul'da Sütlüce'deki 2.000 bütan gazı tüpü patlayıp yangın çıkardı.

19 Türk film dünyasının şöhretli Yıldızı Türkân Şoray, Moskova Film Festivali'ne katılmak üzere Rusya'ya gitti.

* Pamuğa %59, pancara %50 zam yapıldı. Şeker fiyatında artış olmayacak.

20 Fransız Film Rejisörü Claude Lelouch, Turizm Bakanlığı davetlisi olarak ve Türkiye hakkında kısa bir film çekmek üzere İstanbul'a geldi.

* İzmir Barosu: "Adalet yavaş işliyor, adli hatalar arttı," dedi.

* Saatte 72 km. esen rüzgâr yüzünden İstanbul'daki Yenicami'nin kubbe kurşunları söküldü.

21 MP Genel Başkanı Cemal Tural: "Fikir suçu diye bir suç kabul etmiyoruz," dedi.

* İki diplomatımızın katili Yanıkyan müebbet hapse mahkum oldu. Ancak, 7 yıl hapisten sonra cezanın affı için adliyeye başvurabilecek.

22 Kuraklık yüzünden 2,5 milyon ton tahıl kaybı olduğu, 3 milyar liralık zarar meydana geldiği, Ziraat Mühendisleri Odası tarafından bildirildi.

23 Ecevit: "Anarşik olaylardan çoğunu AP'nin yerleştirdiği kışkırtıcı ajanlar düzenledi. AP'li İçişleri Bakanı TV kameraları önünde suç işleyenlerle birlikte mülâkat yaparak suçluları kahramanlaştırdı," dedi.

* Japon Hava Yolları'nın bir uçağını kaçıran korsanlar İsrail'deki Japon korsanın serbest bırakılmasını istedi.

* MSP Milletvekili Erbakan Isparta'da: "Demirel ayakkabıyı 6 yılda 30'dan 150 liraya, pirinci 3'ten 16 liraya çıkardı. AP Isparta'da mutlu azınlık temsilcisi 3-4 kişiyi zengin etti. Bizim gayemiz bütün Ispartalıları zengin etmektir," dedi.

24 İstanbul Gazeteciler Cemiyeti: "24 Temmuzun anlamına gölge düşürülmüştür," diyen bildiri yayınladı. Gazeteciler Bayramı kutlanmadı.

* Ecevit: "Düşünce özgürlüğü sınırlanırsa ortaya Faşizm çıkar," dedi.

* Isı 45 dereceyi aşınca Konya ve Siirt'te iki kişi çıldırdı.

25 Tepedelenli Ali Paşa'nın hazinesinin plânları bulundu. Üç Amerikalı hazineyi çıkartmak için Yunanistan'daki Yanya şehrine gidiyor.

* Kahramanmaraş Baro Başkanı olan CHP'li Avukat Lütfi Kabakcı, kimlikleri meçhul kişiler tarafından öldürüldü.

26 Türk Hava Kuvvetleri Ekibi, İtalya'da yapılan "Best Hit-73" atış yarışmalarında, hakiki mermilerle yarışarak 632 puanla birinci oldu. İtalya 617 puanla ikinci, Yunanistan 519 puanla üçüncü oldu. Orgeneral

* TOFAŞ'ta grev başladı, Renault'ta grev kararı alındı.

27 İtalya'da şampiyonluk kazanan havacılarımızı Cumhurbaşkanı Korutürk ve Başbakan Talu da kutladı.

* Yeni başlayan 3. THKO davasında 5 idam istendi.

* Ağrı'da bir kadın öğretmen, kocasını oldüren öğretmeni duruşma salonunda tabanca ile 6 kurşun sıkarak öldürdü.

28 Başbakan Talu, İstanbul Fuarı'nın temelini attı.

* Göreme'deki peri bacalarının içinde 3.000 kişi yaşıyor. Bir peri bacası 30.000 liraya satılıyor.

* Ecevit: "Anarşistler isteseydi, Demirel iktidarı onlara da verirdi," dedi.

29 Türk gerillası Hasan Bulut, İsrail'de yargılandı.

* DP Başkanı Bozbeyli: "İktidar, biraderler saltanatı kurmak değildir," dedi.

30 Üniversitelerarası sınav sorularının çalınanlar ile aynı olduğu tesbit edildi.

* Yunanistan'da yapılan halk oylaması (Referandum) sonunda yüzde 78,5 "Evet", yüzde 21,5 "Hayır" oyu verildiği anlaşıldı. Krallık yerine cumhuriyet yönetimi boylece kabul edilmiş oldu. Cumhurbaşkanı olarak, 7 yıl için, Papadopulos seçildi.

31 Üniversite sınavları iptal edildi. Yeni çözüm şekli yakında açıklanacak. Böylece soruların çalındığı kesinleşmiş oldu.

* Sınav sorularını satın alan Mustafa Bayraktaroğlu Tirebolu'da yakalandı.

* AĞUSTOS

1 Üniversiteler giriş sınavları sorularının çalınmasıyla ilgili olarak 4 kişi daha aranıyor. İstanbul 6. Sulh Ceza Mahkemesi ayrıca 7 kişiyi tutukladı.

* Doğu Almanya Devlet Başkanı Walter Ulbricht'in kalp yetersizliğinden Berlin'de öldüğü açıklandı.

* İstanbul Festivali dolayısıyla memleketimize gelen dünyaca tanınmış Violonist Yehudi Menuhin, İstanbul Vali'sini ziyaretinde sıkıyönetim ve işkence iddialarıyla ilgili olarak Vali Namık Kemal Şentürk'e sorular sordu

* İstanbul'da Heybeliada'daki Deniz Harp Okulu'nun 200. kuruluş yılı törenlerle kutlanmaya başlandı.

2 Bir ihbar sonunda İstanbul mali polis ekipleri Pendik'te bir evde 300'den fazla tarihi eser buldu. Avrupa'ya salyangoz ihraç eden Turan Güler adındaki ihracatçının "Babamdan kaldı" dediği eserlerin bir kısmının Türkiye müzelerinde eşi olmadığı anlaşıldı.

* Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanarak hüküm giyen, kapatılmış Türkiye İşçi Partisi eski Başkanı ve eski Milletvekili Behice Boran Sakarya Cezaevinin kadınlar koğuşuna konularak hapsedildi.

3 Tanınmış Fransız yıldızı Pascale Petit, Göreme'de Türk sinema oyuncusu Cüneyt Arkın'la "Küçük Kovboy" adlı filmi çevirmek üzere uçakla İstanbul'a geldi.

* Deniz Harp Okulu'nun 200. kuruluş yıldönümü şenliklerine katılmak üzere İtalya, İspanya, İngiltere,Amerika, Portekiz, Yunanistan donanmalarına ait harp gemileri İstanbul limanına geldi.

* THY'nin Frankfurt'a giden "Ankara" isimli uçağı, havalandıktan iki saat sonra yapılan bir ihbar üzerine Frankfurt Havaalanına indiği sırada arandı ve koltuklardan birinin altında bir tabanca bulundu. Taban canın yanında bu silâhı alanın uçağı nasıl kaçıracağını gösteren bir talimat yazısı da ele geçti.

* Uluslararası Kampçılık ve Karavancılık Federasyonu'nun (FICC) düzenlediği 1973 Karavan Rally'sine katılan 3.000'den fazla yarışçı otomobilleri ve arkalarına taktıkları karavanlarıyla birlikte İstanbul'a gelip Kilyos kıyılarına yerleşti.

4 Uluslararası 26. BORDİGHERA (İtalya'da) "Altın Palmiye" Karikatür Yarışması'nda birincilik ödülünü iki Türk karikatüristi, Semih Balcıoğlu ile Ferruh Doğan kazandı. İkinci ve üçüncülüğü Çekoslovak sanatçıları aldı.

* Türkiye'de bir traktörün 60 ton buğday karşılığında satın alınabildiği açıklandı.

* Türk tiyatrosunun tanınmış aktrisi Bedia Muvahhit'in 50. sanat yılı dolayısıyla, İstanbul Açıkhava Tiyatrosu'nda, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk ve eşinin de bulunduğu, bir jübile yapıldı. Cumhurbaşkanı tarafından tacı giydirilen Bedia Muvahhit, İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda çalışmaya devam ediyor.

* Watergate Soruşturma Komisyonu'nda ifade veren eski FBI Başkanı Patrick Gray "Belgeleri ben imha et[illegible]," dedi.

5 İki Arap gerillası Atina Havaalanında 3 kişi öldürüp 50 kişiyi yaraladıktan sonra 35 kişiyi rehine olarak aldılar, fakat bir süre sonra teslim oldular.

ATİNA

* İki Arap gerillası Atina Havaalanı'nda 3 kişiyi öldürüp, 50 kişiyi yaraladıktan sonra orada bulunan yolculardan 35 kişiyi rehin olarak aldılar. Fakat bir süre sonra teslim olmak zorunda kaldılar.

ATİNA

* 19 Ağustosta Yunanistan'da siyasi af ilân edildi. Cumhurbaşkanı Papadapulos and içti. ama rejim henüz yerine oturmadı

İSTANBUL

* Türk tiyatro tarihinin şöhretli aktrisi Bedia Muvahhit, sanat hayatının 50 yılını Açık hava Tiyatrosu'nda 4 Ağustos'ta kutladı. Resimde Vasfi Rıza ile görülüyor.

* Şili Devlet Başkanı Salvador Allende, kabinesinin 15 üyesinin istifasını kabul etmedi ve olağanüstü durum ilân etti.

* Almanya'da en az parayı Türk işçilerinin aldığı açıklandı.

6 ABD Cumhurbaşkanı Nixon'un yardımcısı Spiro Agnew hakkında, rüşvet aldığı ve vergi kaçırdığı iddiasıyla soruşturma açıldı.

* İngiltere'de iki bakanın istifasına sebep olan seks skandalının kahramanı, kiralık kız Norma Levy Londra'da görülen mahkemesinde sadece 225 sterlin (8 bin lira kadar) para cezasına mahkum oldu.

* Otomotiv sanayiinde uygulanan grev kararına karşı işverenlerin 8 fabrikada giriştikleri lokavtı protesto amacıyla Bursa'da binlerce işçi miting yaptı.

* Ecevit: "Tarımla geçinenlerin yıllık

ortalama geliri 1.530 liradan 1.360 liraya düşmüştür," dedi.

7 Kahramanmaraş Baro Başkanı Lütfi Kabakçı'yı öldürüp kaçan Aslan Şahinkanat, Antalya'da bir otelde yakalandı.

* Van Kalesi'ndeki bir korulukta Nur öğrenimi yapan ve yasaklanmış kitaplar taşıyan 7 Nurcu yakalanıp tutuklandı.

* AP'ye 700 milletvekili adayı başvurdu ve partiye 4 milyon lira yatırdı.

* Ereğli Demir Çelik Fabrikalarında aynı anda grev ve lokavt ilân edildi.

8 Bir İsrail komando birliği tarafından Lübnan'daki gerilla kamplarına yapılan baskında yakalanan Türk anarşist Faik Bulut, İsrail'de 7 yıl hapse mahkum oldu.

* Yugoslavya'da bir yılda meydana gelen 3.000 trafik kazasından 2.000'den fazlasını Türk işçilerinin yaptığı açıklandı.

* Şili'de deniz kuvvetlerinde çıkan ayaklanma bastırıldı. Sağ ve sol kuvvetlerin arasındaki çekişme artıyor. Başkan Allende 29 Haziranda da 100 kadar sağcı subayın isyan hareketini bastırmıştı. 15 gündenberi grev halinde bulunan Kamyon İşçileri Sendikası'nın liderleri tutuklandı. Sabotajcılar iki petrol boru hattını havaya uçurdu. Dünyanın en büyük bakır madeni olan El Teniente'de 5.000 işçi 97 arkadaşının işten çıkarılmasını protesto için greve başladı.

9 Türk ekonomisinin 1974'te daha büyük sıkıntılara gireceği ve bunun sebeplerinin başında endüstri ve tarım ürünlerindeki artışın yetersiz olduğu açıklandı.

* Merkez Bankası'nın genelgesiyle dolar alımı kısıtlandı. İstanbul'da bankalar 200 dolardan fazla döviz bozmuyor.

* İngiltere'de çıkan "Times" Gazetesi, İsrail'deyargılanıp mahkum edilen Türk gerillası Faik Bulut hakkındaki işlemi uluslararası hukuk bakımından yersiz ve yanlış buldu.

10 ABD'de Teksas'ın Houston şehrinde bir cinsel sapığın 30 kişiyi öldürdüğü anlaşıldı. Öldürülenlerden 18'inin cesetleri bulundu.

Alain Delon ve Martha Keller'in Fransız Rejisörü Claude Lelouche yönetiminde çevirdikleri "Bütün Bir Hayat" adlı filmin son 20 dakikası Türkiye'de geçiyor. Bunun için film Göreme ve Pamukkale'de çekiliyor.

11 İsrail savaş uçakları Beyrut'tan kalkan Irak Hava Yolları'nın bir uçağını 74 yolcusuyla birlikte kaçırdı. Filistin Kurtuluş Teşkilâtı Lideri Habbaş'ı aradıklarını söyleyen İsrail yetkilileri, istediklerini bulamayınca yolcuları bıraktılar.

* Türkiye Birlik Partisi NATO'ya ve AET'ye karşı olduğunu, bunu devrimcilik ve yurtseverlik görevi saydığını açıkladı.

* Ünlü sinema oyuncusu Anthony Perkins, New-York'ta, tanınmış Fransız Modacısı Elsa Schiaparelli'nin torunu BerryBerenson ile evlendi.

12 Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur görev süresini doldurduğu için emekliye ayrıldı. Batur'un yerine Orgeneral Emin Alpkaya tayin edildi.

* Marmaris'teki büyük orman yangınında 1 milyondan fazla ağaç yandığı bildirildi.

* Demokratik Parti'nin İstanbul İl Kongresinde 27 Mayıs ve Demirel aleyhinde konuşmalar oldu. Eski Cumhurbaşkanı Celâl Bayar da bu toplantıda konuştu.

13 Son 15 günde memleketimizde 43 yerde orman yangını çıktı. Ormanların kasıtlı olarak yakıldığı açıklandı.

* İstanbul Şehir Tiyatroları'nın Fatih Bölümü yandı.

* Göreme'de çevrilmekte olan "Küçük Kovboy" filminde Cüneyt Arkın'ın dublörlüğünü yapan Mahmut Gülay adında 22 yaşındaki figüran perende atarken boynu kırılıp öldü.

* İspanya'nın Valansiya şehrinde 27 ülkenin katıldığı Dünya Daktilografi Şampiyonasına katılan Türk takımı yurda döndü. Kişisel sıralamada bir şampiyonluk, tecrübeliler kategorisinde ikincilik ve genel klasmanda üçüncülük kazandık.

* İstanbul CHP Milletvekili Reşit Ülker, yanlış bir uygulamadan dolayı cezaevlerinde bulunan 100.000'e yakın kişinin 14 Ekim seçimlerinde oy kullanamayacağını açıkladı.

14 37 Albay, general ve amiralliğe terfi etti. 30 general ve amiral bir üst rütbeye yükseldi. 66 general ve amiral ile 130 albay emekliye ayrıldı.

* Antalya'nın Manavgat, Serik ve Gündoğmuş ilçelerinde orman yakarak tarla açmak isteyen 12 kişi tutuklandı.

* ABD'de 4 müteahhit, Cumhurbaşkanı Nixon'ın, yardımcısı Spiro Agnew'e rüşvet vermek zorunda kaldıklarını iddia etti. İki başka müteahhit de rüşvet vermedikleri için Spiro Agnew'in işlerini baltaladığını öne sürdü.

* 4 milyon lira değerinde ve 52 parça tarihi eser yurt dışına kaçırılırken İstanbul'da ele geçirildi.

15 Türkiye'nin çeşitli illerinde bugün meydana gelen trafik kazalarında 29 kişi öldü. Ankara-İstanbul yolunun 7 aylık kaza bilânçosunun 208 ölü, 847 yaralı ve 15 milyon lira maddi zarar olduğu açıklandı.

* Kamboçya üzerindeki Amerikan hava bombardımanı 11 yıl sürdükten sonra bugün sona erdi. Atılan 6,6 milyon ton bombaya sarfedilen para 30 milyar dolar.

İSTANBUL

*** İstanbul Festivali dolayısıyla yurdumuza gelen ünlü Amerikalı viyolonist Yehudi Menuhin Aya İrini kilisesinde konser verdi. Menuhin, misafir kaldığı Salacak'taki evde viyolonist Ayla Erduran'la görülüyor.**

WASHİNGTON

*** ABD Başkanı Nixon'un yardımcısı Spiro T. Agnev hakkında rüşvet alma ve Vergi kaçırma iddiasıyla soruşturma açıldı.**

GÖREME

*** Tanınmış Fransız sinema yıldızı Pascale Petit, Göreme'de, Türk film artisti Cüneyt Arkın'la bir kovboy filmi çevirmek üzere 3 Ağustos'ta İstanbul'a geldi.**

* İstanbul 3 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde THKP davası sanıklarından Feyyaz Kurşunlu askeri Yargıç Akdemir Akmut'a hakaretten 6 ay hapse mahkum oldu.

* Sandık cinayeti davasında Bânu Ergüder ve iki arkadaşı için idam cezası istendi.

* Şili'de aşırı sağ kuruluşların en militanı olan "Anavatan ve Özgürlük Hareketi" bir bildiri yayınladı ve mücadelenin Allende devrilinceye kadar süreceğini açıkladı. Bu kuruluş geçen 29 Temmuzda Allende'nin oturduğu Cumhurbaşkanlığı Sarayına karşı girişilen bir darbe hareketini tertiplemişti. Allende'ye karşı 40.000 kişi de grev yapmaktadır.

16 Amerika'da büyük bir homoseksüel fuhuş örgütü meydana çıkarıldı. 50.000 adresin yer aldığı "Call-Boys" şebekesine ait fotoğraflar ele geçirildi.

* Valeri Yanin adında 26 yasındaki bir Sovyet Yüzbaşısı turistik bir gemiden atlayarak botla Artvin'in Arhavi ilçesinde karaya çıktı. Sığınma hakkı isteyen ve pilot olduğunu söyleyen Rus Yüzbaşısı İngiltere ya da Amerika'ya gitmek istediğini bildirdi.

* Orta Doğu Hava Yolları'na ait bir uçak Bingazi'den Beyrut'a giderken sarhoş bir Libyalı Arap tarafından İsrail'in Lod Havaalanı'na kaçırıldı. 37 yaşındaki Muhammet Sami, Kaddafi'yi protesto etmek istediğini söyledi.

* Eski Sıkıyönetim ve 1. Ordu Komutanı emekli Orgeneral Faik Türün, İstanbul Belediye Reisi Atabey'le görüşürken, "İstanbul'un trafik derdi metro ile çözümlenir," dedi.

17 Bakanlar Kurulu'nun iki gün süren toplantısından sonra memur-işçi ayrımı sorununu karara bağladı.

* Üçüncü THKO davasının 12 sanığı Ankara 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde tahliye edildi.

* Watergate Skandalı'nın iki numaralı kahramanı Jeb Stuart Magruder suçlu olduğunu kabul etti.

* 1952 Noel Tıp Ödülü'nü kazanmış olan Amerikalı Doktor Waksman 85 yaşında New Jersey'de öldü. Dr. Waksman vereme karşı ilk antibiyotik olan Streptomisin'i bulmuştu.

18 Türk denizaltıcılığının kuruluşunun 87. yıldönümü Gölcük'te yapılan törenlerle kutlandı. Cumhurbaşkanı Korutürk, Gölcük burnunda yapılan Denizaltı Anıtını açtı ve üç filotila ile 14 geminin bulunduğunu söyledi.

* Fransa'da bir polisi öldürüp banka soyan iki hırsız 71 yaşındaki bir kadını rehine alıp bir eve saklandı.

* Allende'nin yeni kabinesinde Bakan olan Hava Kuvvetleri Komutanı General Cesar Ruiz istifa etti.

* Güney Amerika'nın Kolombiya ülkesinin Bogota şehrinde bir eşek, sahibinin borç olarak bankadan aldığı 10.000 lira kıymetindeki banknotları, efendisi uyurken ot gibi yiyip bitirdi.

19 Kütahya'daki Seyitömer Elektrik Santralı malzemelerinin gümrük yolsuzluğu meydana çıktı. Gümrük Bakanı olaya el koydu. (TEK) Genel Müdürlüğü savcılığa başvurdu.

* İstanbul Emniyet Müdürlüğü Mali Şubede görevli iki polis 50.000 lira rüşvet isteyip 15.000 lira alırken suçüstü yakalandı.

* Yunanistan'da siyasi af ilân edildi, sıkıyönetim kaldırıldı. Cumhurbaşkanı Papadopulos and içti. Yeni Anayasa'ya göre yargılamalar sivil yargıç önünde yapılacak, özel mahkemeler kurulamayacak.

* Bu yılki hasadın geçen yıla nazaran 2 milyon ton düşük olduğu açıklandı. Elde edilen buğday 10 milyon ton civarında.

* Fransa'daki banka soyguncularından biri teslim oldu, diğeri kendisini ağır yaraladı. 71 yaşındaki kadın kurtuldu.

20 Seyitömer Santralı'nda gümrüksüz malzemeler kaçırılırken ele geçti. Gümrük müfettişleri olayı incelemek için Kütahya'ya gitti.

* Müteahhitlik yaptığı sırada SSK'na borçlarını ödemeyen Ankara Belediye Başkanı Ekrem Barlas'ın maaşına haciz kondu.

* 42. İzmir Uluslararası Fuarı Ticaret Bakanı AhmetTürkel'in konuşmasıyla açıldı.

* Şili'de Allende Hükümetini tutan sendika liderlerinden Oscar Balboa, otomobiline ateş açılarak öldürüldü. Balboa'nın sendika sekreteri olduğu teşekkülde 10.000 kamyoncu çalışmaktaydı. İçişleri Bakanı, Balboa'nın gerici çeteler tarafından öldürüldüğünü söyledi.

21 Nixon'u öldürmek istediği iddia edilen eski polis elden kaçırıldı.

* Şili'de hava kuvvetlerinde kısa süren kansız ayaklanma bastırıldı. Allende'nin hava kuvvetleri komutanını görevden uzaklaştırmasına bir kısım havacılar isyan etti.

* Sinop'tan getirilen 3,5-4 kilo arasındaki bir çift torik balığı balıkhanede lakerdacılar tarafından 270 liraya kapışıldı.

22 ABD Dışişleri Bakanı Rogers istifa etti. Yerine Kissinger geçti.

* Bergama'daki orman yangınında 1 kişi öldü, 4 kişi yaralandı.

* Nixon'u öldürmek isteyen eski polis teslim oldu.

* Sabun, un, konserve, şarap fiyatlarına zam yapıldı.

23 Sahte 500 liralık, 20 dolarlık banknot ve pul basan şebeke İstanbul'da milyonlarca pul bastıktan sonra yakalandı.

* Kırtasiye fiyatlarına yüzde 40 zam yapıldı.

* Çin'de 2100 yıl önce yaşamış bir kadının cesedi hiç bozulmamış olarak bulundu.

24 Şili'de askeri darbe ihtimali arttı. Şili Kara Kuvvetleri Komutanı ve Savunma Bakanı General Prats görevinden istifa etti. Allende, Prats'ın istifası üzerine kabineyi olağanüstü topladı. Allende, 9 Ağustosta muhalefetin baskısıyla ulusal güvenlik kabinesini kurmuş ve hükümete kuvvet komutanlarını tayin etmişti. Kabineden daha önce Hava Kuvvetleri Komutanı Ruiz istifa etmişti. Kabinede asker üye olarak Deniz Kuvvetleri Komutanı ile Jandarma Komutanı, kalmış oluyor.

* Edremit'in Kazdağ bölgesinde yeniden orman yangınları çıktı.

* Bakırköy Akıl Hastanesi'nden 7 silâhlı katil kaçtı.

25 Bursa'da otomotiv sanayiinde devam eden grev ve lokavt, işçi ve işverenlerin anlaşması sonunda kaldırıldı.

* Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur, görevi devrederken: "12 Mart hesabını açıkça vermeye hazırım," dedi.

* Almanya'nın Köln şehrindeki Ford Otomobil Fabrikalarında çalışan 300 Türk işçisi izinden geç döndükleri için işten çıkarılınca 12.000 işçi greve başladı.

* İsveç'te Hanson adında bir cezaevi izinlisi, yanına eski bir hükümlü olup kendisi

gibi izinli olan Olafsson'u aldıktan sonra bir bankayı bastı ve üçü kadın biri erkek 4 rehine alıp kasa dairesine saklandı. İzinli mahkum, 650 bin dolar ile eski mahkumu rehinelerle İsveç dışına götürmek istiyor.

26 Emekli Sandığı'ndan 237.000 kişinin maaş aldığı açıklandı.

* Büyük Taarruz'un 51. yılı olan 26 Ağustos bütün yurtta törenlerle kutlanıyor.

27 Türk-Irak Petrol Boru Hattı Anlaşması imzalandı. Türkiye topraklarına döşenecek 625 Km.lik boru ile Irak petrolü Kerkük'ten Akdeniz'e akıtılacak.

28 Marmara Denizi sahilinde bulunan 21 belediyenin başkan ve yöneticileri Marmara Adasında toplandı. Marmara'nın kirlenmesini önlemek ve deniz ürünlerini korumak için çalışan kongrede konuşan bir hatip "Marmara Denizinde bu gidişle bir tek canlı balık kalmayacak"dedi.

İsveçli soyguncu teslim oldu. Rehineler kurtuldu.

29 Şili'de 30 deniz askeri Valparaiso limanındaki radyo istasyonunu işgal etti ve yaptıkları yayında Allende'nin emirlerini dinlememelerini askerlerden istedi. Asiler bir yüzbaşının komutasındaydı.

30 30 Ağustos Zafer Bayramı bütün yurtta törenlerle kutlandı. Cumhurbaşkanı Korutürk yayınladığı mesajda: "Hürriyetçi, demokratik, parlamenter sistemin memleketimizde kökleşip yerleşeceğine güvenimiz tamdır," dedi.

31 İstanbul'da yumurtanın tanesi 95 kuruştan satılmaya başlandı.

* Şili'de Allende Hükümetinde 33 ay içinde 22. değişiklik yapıldı ve Allende verdiği söylevde: "Orduya güveniyorum. Ben, tedhiş ve tehditle durdurulamayacak devrimci ilerlemeyi temsil ediyorum," dedi.

* Kimya Mühendisleri Odası hazırladığı tebliğde "Bor mineralleri devletleştirilmelidir" dedi.

* Eceabat-Gelibolu arasındaki ormanlar yanmaya başladı.

* EYLÜL

1 Sesli film devrinin tanınmış yönetmenlerinden Amerikalı John Ford, Hollywood'un Palm Desert semtindeki evinde kanserden, 78 yaşında öldü.

* 1973 Ocak-Temmuz ayları arasında Türkiye'ye 622 milyon dolar işçi dövizi yollandığı açıklandı.

* Pahalılığı önlemek için defter, kalem, vitamin, ayakkabı ve elbise ithal edilecek.

2 14 Ekim milletvekili seçimlerine katılacak partili adayların yoklamaları yapıldı. Saat 8'de başlayan oy vermek saat 17'de bitti. 520 bin kadar partili delege oy kullandı. Seçime katılan aday sayısı 2.782. Horasan ve Viranşehir'de çıkan olaylarda 10 kişi, Urfa'da 20 kişi yaralandı.

* Dünyanın en yaşlı adamı Şirali Müslimof, Kafkasya'da, 168 yaşında öldü.

ANKARA

* Eski Cumhurbaşkanlarından İsmet İnönü 24 Eylül'de 90 yaşına bastı. CHP Genel Başkanlığından ayrıldıktan sonra, partiden de istifa eden İnönü, Parlamentoda kontenjan senatörü olarak yer alıyor.

* Bir kamuoyu yoklaması Amerikalıların üçte ikisinin Nixon'u Watergate olaylarından ötürü suçlu bulduğunu ortaya çıkardı.

* Üçüncü Dünya Ülkeleri'nin Cezayir'de yapacağı toplantıya katılamayacağını bildiren Şili Cumhurbaşkanı Salvador Allende, ciddi problemler karşısında kaldığını ve grev yapan kamyoncuların yabancı emperyalistlerden yardım gördüğünü açıkladı.

3 Dün yapılan "Aday yoklamaları"ndaki sonuçlara göre 72 parlamenter liste dışı kaldı. 68 milletvekili ve senatör ise parti aday listelerinin alt sıralarına düştü.

* İtalya'da çıkan kolera salgınında ölenler 18'i buldu

* İçişleri Bakanı Mukadder Öztekin "Otomobillerin plâkasını sökmek kanuna aykırıdır" dedi.

* İzmir'in Değirmendere bucağındaki ormanlar yanmaya başladı.

* Türkiye'de kuraklıktan kurtulmanın tek yolunun Fırat ve Dicle nehirlerini Güney-doğuya, Meriç ve kollarını Trakya'ya, diğer suları da Orta Anadolu'yu akıtmak olduğu, Ankara Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Akgün Aydeniz tarafından açıklandı.

* 40 günden beri grevde olan Şili kamyon şoförlerine havayolları pilotları da katıldı. 45.000 Kamyon şoförünün giriştiği greve bir çok taksi ve otobüs şoförü de katılıyor. Grevlerin 100 milyon dolar zarara yol açtığını Şili Cumhurbaşkanı Allende açıkladı.

4 Dünyanın en eski 38 otomobilinin katıldığı, "Uluslararası Boğaziçi Antika Otomobiller Yarışı" İzmir'de saat 15.30'da başladı. Yarış İstanbul Boğaziçi Köprüsü'nde bitecek.

* Atina'da yayınlanan Akropolis gazetesine demeç veren, Kıbrıs Türk Cemaati Başkanı Rauf Denktaş: "Enosis olursa biz de Türkiye ile birleşiriz," dedi.

* AP'li Köyişleri Bakanı ve Bitlis Senatörü Orhan Kürümoğlu Aday Yoklamalarını kaybedip listeye giremeyince, yoklamada para döndüğünü, delegelerin satın alındığını iddia etti ve Yüksek Seçim Kurulu'na başvurdu.

* Listelere giremeyen parlamenterler "Kontenjan adayı" olmak için partililerinin genel merkezlerine baskı yapıyorlar.

* "Mihri Belli Grubu" olarak adlandırılan 28 sanık Ankara 3 numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde 1-10 yıl hapse mahkûm oldu.

* Helen Harper adlı Avustralyalı bir kadının, bir ay için geldiği Konya'da üç yıl kalıp Türkçe öğrendiği ve Mevlana'nın hayatını, eserlerini incelediği açıklandı.

5 Kapatılan Türkiye İşçi Partisi'nin eski başkanlarından Bağımsız İstanbul Milletvekili Mehmet Ali Aybar ile 8 arkadaşı, 14 Ekim seçimlerinde TBP'den bağımsız olarak adaylıklarını koyacaklarını açıkladılar.

* Şili Devlet Başkanı Allende'nin iş başına gelişinin üçüncü yıldönümü dolayısıyla Başkent Santiago'da, Allende lehinde ve aleyhinde gösteriler yapıldı.

* İstanbul Devlet Filim Arşivi'nin deposunda çıkan yangında Atatürk ile ilgili bazı filimler yandı.

* İzmir Ziraat Bankasından 4 milyon çalan sanıklardan 5'i hakkında Askeri Yargıtay, idam kararı verilmesi gerektiğine karar verdi.

6 İngiltere'de iki bakanın istifasına sebep olan kiralık kız Norma Levy: "İngiltere dışişleri bakanlığı 40 Sterline kiralık kız kullanıyordu. Endonezya Devlet Başkanı Sukarno için de bizzat beni kiraladılar," dedi.

* CHP'nin 3 kişi olan kontenjan adayları açıklandı.

* Eski politikacılardan Kasım Gülek İstanbul'dan bağımsız aday olarak seçimlere katılıyor.

* Füze ile İsrail uçağı düşürmeyi tasarlıyan 5 Arap, Roma'da yakalandı.

* Almanya'nın Kolonya şehrindeki Ford otomobil fabrikaları, yıllık izinlerinden geç dönen Türk işçilerini geri almıyacağını bildirdi.

* Paris'teki Saudi Arabistan Büyükelçiliğini basıp 9'u Arap 13 kişiyi rehine olarak alan Filistinli 5 gerilla, rehinelerden 8'ini bıraktı.

* Türkiye Barolar Birliği Başkanı Faruk Erem: "Bir ülkede bir masum insan cezalanırsa o ülkede herkes suçludur." dedi.

* Şili'de Başkent Santiago'da sağcılar ile solcular çarpıştı. Başkan Allende'nin sarayı önünde gösteriler yapıldı. Üç bin kadın "İstifa" diye bağırdı.

* İstanbul'da Sultanahmet'te Alman uyruklu Erhard Becht adlı birisiyle, ikisi kadın 5 arkadaşının kiralık kadın ticareti ve kaçakçılık yaptığı meydana çıktı.

7 "Sandık Cinayeti" adı verilen davadaki sanıklardan Zuhal Aksoy isimli genç kız mahkeme esnasında marşlar söyleyip, ağlamaya başlayınca oturum tatil edildi ve öğleden sonraya ertelendi.

* Kimya Mühendisleri Odası'nın Ankara'da yapılan kongresinde,dünyadaki bor maddenin %60'nın Türkiye'de olduğu, fakat boraksı işlenmemiş olarak sattığımız için payımızın %6'yı geçmediği açıklandı. Aynı toplantıda AET (Ortak Pazar) karşısında Türk endüstrisinin Avrupa'nın uydusu durumuna düşeceği savunuldu.

* Filistin Gerilla Lideri Yaser Arafat Paris'ten Kuveyt'e uçakla gelen 5 Filistinli gerilla ile ilgileri olmadığını açıkladı.

* Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk İstanbul Yüksek Denizcilik Okulu'ndaki konuşmasında: "Denizcilik üvey evlât olmaktan kurtarılmalı, Cumhuriyetin 50.yılında ülkemiz bir deniz devleti olmalıdır," dedi.

8 Şili'de greve katılmayan veya grevden vazgeçen kamyon şoförlerine hükümet kamyon, otobüs ve otomobil vereceğini ilân etti.

8 Libya Devlet Başkanı Muammer Kaddafi, İsrail ile ilişkilerini kesecek devletlerin

KENTUCKY
* Edna Staner adında bir kadın bir batında 6 çocuk birden dünyaya getirdi. Biri öldüğü için 5 çocuğu kalan Bn. Stanek'in ayrıca 4 yaşında bir oğlu daha var.

İSTANBUL
* Tanınmış takdimci Orhan Boran 3. defa dünya evine girdi. Bu seferki eşi 24 yaşındaki tiyatro oyuncusu Güler Alış.

SANTİAGO
* Şili'nin Nobel Edebiyat ödülünü kazanmış ünlü şair: Pablo Neruda 69 yaşında öldü. Fotoğrafta Neruda eşiyle birlikte görülüyor.

WASHİNGTON
* Amerika Birleşik Devletleri'nde patlak veren Watergate skandalında, Başkan Nixon'un eski başdanışmanı, yeni Dışişleri Bakanı Henri Kissinger'in de parmağı olduğu açıklandı.

hepsine mali yardımda bulunacağını açıkladı. Cezayir'deki Bloksuz (Üçüncü) Ülkeler Toplantısında konuşan Filistin Kurtuluş Teşkilâtı Lideri Yaser Arafat, üçüncü dünya devletlerinin sömürgecilik ve emperyalizm konusunda daha sert tedbirler almasını istedi.

* Saudi Arabistan Hükümeti ABD'ye ultimatom verdi ve Ortadoğu politikasını 6 ay içinde değiştirmezse petrol üretimini günde 1 milyon varil azaltacağını bildirdi. İlgililer Kral Faysal'ın bu kararından Avrupa ve Amerika'nın önemli ölçüde etkileneceğini belirtti.

* Antika otomobiller yarışını 1930 model Ford arabası kazandı. Yarış Boğaziçi Köprüsünün Anadolu yakasında bitti.

* Sayıları 171 olan politikacının 14 Ekim seçimlerine bağımsız olarak katılacakları açıklandı.

* Piyasadaki pirinç darlığını gidermek için 90.000 ton pirinç ithaline karar verildi.

* Kuveyt'teki 5 gerilla rehineleri bırakıp teslim oldu.

* Kimya Mühendisleri Odası Bor minerallerinin kamulaştırılmasını istedi ve termik santrallara karşı çıktı.

9 Şili Devlet Başkanı Salvador Allende, 45.000 kamyon şöförünün grev yapmalarından ötürü memleketin ekmeksiz kalabileceğini söyledi. Kamyoncular, Allende hükümetinden kamyon sanayiini millileştirmeyeceğine dair teminat istiyor. Allende hükümeti ni yıpratmak için yapılan grevlere mühendisler de katıldı.

* CHP'nin 50. kuruluş yıldönümü kutlandı. Ecevit, "Hiç bir parti tek başına iktidar olamaz," dedi.

Osman Bölükbaşı 18 yıl başkanlığını, 24 yıl milletvekilliğini yaptığı MP'den istifa etti. Bölükbaşı milletvekilliğinden de ayrıldı.

* TBP Başkanı Mustafa Timisi, Aybar ve arkadaşları ile giriştikleri işbirliğini yıpratıcı gayretlerin demokrasiye ihanet olduğunu ileri sürdü.

* MHP, Genel Sekreteri Erkovan Ortak Pazar Anlaşmasının "İkinci Sevr" olduğunu söyledi.

* Malta Adası'nın Başbakanı Don Mintof, Dışişleri Bakanı Bayülken'in davetlisi olarak tatilini geçirmek üzere saat 22'de İstanbul'a uçakla geldi.

* İnşaat malzemesi fiyatlarının son üç ayda yüzde elliden fazla arttığı açıklandı.

* İstanbul'da son 24 saat içinde 10 trafik kazası oldu. 16 kişi yaralandı, bir kişi öldü.

* Manisa, Isparta Karadeniz Ereğlisi'nde çıkan orman yangınları devam ediyor. Yangın çıkaran üç kişi yakalandı.

10 İngiliz sendikacılarından Warburton, Londra'da, "İlaç firmalarının az gelişmiş ülkelerdeki fiyat politikası cinayettir. Bu firmalar kadar, mahalli hükümetlerin tutumu da bir lekedir," dedi.

* BM'lere bağlı FAO (Uluslararası Gıda ve Tarım Örgütü) Türkiye'de yayılmakta olan bir tür şap hastalığının Avrupa için tehlike olduğunu ilân etti. Bulgaristan hudut kapısını kapattı.

* Türkiye'nin AET'ye katılışının 10. yıldönümü dolayısıyle İstanbul Ticaret Odası'nda düzenlenen seminerde konuşan Avrupa Parlamento Komisyon Başkanı Meier, 77 ülkeye tanınan tercihlerden Türkiye'nin 1974'ten itibaren faydalanacağını söyledi.

* 256 sanıklı Türkiye Halk Kurtuluş Partisi ve Cephesi davasında sorgusu yapılan Lâle Arıkdal, Ulaş Bardakçı'nın Arnavutköy'de öldürülüşünü anlattı.

11 Şili'de ordu ayaklandı ve Devlet Başkanı Salvador Allende öldürüldü. Önce intihar ettiği söylenen Allende'nin sonradan "Kaba kuvvete karşı hayatım pahasına bile olsa direnirim" dedikten sonra sarayını kuşatan askerler tarafından öldürüldüğü anlaşıldı. Askeri kuvvetler, Allende'ye bir ultimatom vererek teslim olmasını ve Şili'yi terketmesini istemişti.

* AP Genel Başkan Yardımcısı İsmet Sezgin, iktidara geçtikleri zaman Anayasayı gene değiştireceklerini ve Tabii Senatörlüğü kaldıracaklarını söyledi.

* Bulgaristan, Türkiye'den gelenlerin konvoylar halinde ve hiç bir şehre uğramadan geçmelerine izin verdi.

12 Şili'de askeri cunta Milli Meclisi kapattı. Allende'ye bağlı işçiler ile ordu ve polis çarpışıyor. Memlekette sıkıyönetim ilân edildi.

* Görevlerini ihmal ettikleri gerekçesiyle O.D.T.Ü rektör vekili Erdal İnönü ve arkadaşları hakkında Ankara 6. Asliye Ceza Mahkemesinde açılan davaya devam edildi. Tanıklar Erdal İnönü'yü suçladı.

* Türkiye Ziraat Odaları Birliği teşkilatına bir genelge göndererek 14 ekim seçimlerinde bütün çiftçileri oy vermeye çağırdı.

* Yunanistan, "Şap hastalığı" nedeniyle Türkiye'den giriş ve çıkışları durdurdu.

* Mısır, Suriye, Ürdün Kahire'de İsrail'e karşı bir anlaşma yaptı.

* İstanbul Emniyet Müdürlüğüne, Devlet İstatistikler Enstitüsü İstanbul Bölge Müdürlüğü uzmanlarından Arif Yüksel atandı.

* William Holden ile çevirdiği "Aşk Güzel Şeydir" filmiyle bütün sinema meraklılarının tanıdığı Jennifer Jones, üçüncü eşiyle birlikte istanbul'a geldi ve üç gün kalarak tarihi eşya satın aldı.

* 26 Nisan 1971 tarihindenberi devam etmekte olan sıkıyönetimin kalkması için, Ankara'da toplanan Milli Güvenlik Kurulu, öneride bulundu.

* İstanbul'daki 256 sanıklı davada sorgusu yapılan yüksek mühendis, Bingöl Erdumlu, İzmir Aliağa rafinerisinden sendika başkanını öldüren şoförün polisle ilgisi olduğunu ileri sürdü.

13 Bakanlar Kurulu, Milli Güvenlik Kurulu nun tavsiyesine uyarak sıkıyönetimin uzatılmasına lüzum olmadığına ve kaldırılmasına karar verdi.

SANTIAGO
* Şili'de ordu ayaklandı ve Devlet Başkanı Salvador Allende iktidardan düştü Ajanslar, başkanın intihar ettiğini bildirirken, yakınları öldürüldüğünü söylediler.

*Denize yavaş yavan kayan, İstanbul'da, Boğaziçi'nde, Ortaköy'deki Mecidiye Camii (1854) 6 milyon lira sarfedilerek yıkılmaktan kurtarıldı.

* Üreticilere çektikleri telgraflarda meyve ve sebze gönderilmesini önleyip fiyatları yükselten 16 kabzımalın yargılanması İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesinde başladı. Tutuklu olan 5 kabzımal onar bin bira kefaletle tahliye edildi. Sanıkların 1-5 yıl hapsi ile 100-500 lira ağır para cezası isteniyor.

* Şili'de askeri hükümet kuruldu.

* Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK), Anayasal özgürlükleri ve demokratik hakları savunan tek parti olduğu için, memur, işçi, köylü, esnaf ve bütün dar gelirli vatandaşı CHP'ye oy vermeye çağırdı.

14 Bir şirketin sahte belge ile, yapmadığı ihracata karşılık olarak "vergi iadesi" adıyla devletten 1 milyon lira tahsil ettiği anlaşıldı. Sahtekârlık Ticaret Bakanlığı'nca meydana çıkarıldı.

* Şili Başkanı Allende'nin ihtilalde kaçmasını tavsiye eden bir generale: "Şili devlet başkanı kaçmaz" dediği açıklandı. Bayan Allende: "Eşim faşist bir komploya kurban gitti," dedi.

* Dokuma kumaşlara 3. defa zam yapıldı. Tahin ve un fiyatları da yükseldi.

* Arap ülkeleri arasındaki yakınlaşmadan İsrail'in endişe ettiği açıklandı.

15 AP Seçim beyannamesinde 1973 Eylülüne kadar yapılan gecekondulara tapu vereceğini açıkladı.

* İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı, 14 Ekim seçimleri dolayısıyle yapılacak siyasi toplantılara izin verdiğini açıkladı.

* Şili'de tutuklananlar cezaevlerinde yer kalmadığı için stadyumlara dolduruldu.

* İstanbul'daki ilkokullar açıldı. Türkiye'de okuma çağındaki 630.000 çocuğun okula gitme imkânı bulamadığı açıklandı.

16 Hindistan Başbakanı İndira Gandi, Allende'nin kendini öldürdüğüne inanmadığını söyledi ve "Şili'de olanlar bir gün Hindistan'ın da başına gelebilir," dedi.

* Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Başkanı Haşim Özgen İpsala'da Türk-Yunan sınır kapısında yaptığı bir basın toplantısında "Yunanlı lar uydurma bahanelerle Türk köylerini yasak bölge sınırları içine alıyor, 120.000 Türkün dünya ile bağlantısını kesiyor," dedi.

* İsveç'te genel seçimler yapıldı.

* Yeniden çalışmaya başlayan Bursa'daki Renault fabrikası günde 65 yerine 85 otomobil çıkaracağını açıkladı.

* Allende'yi deviren cuntanın başının General Pinochet olduğu açıklandı. Bu arada Allende'nin cuntacılara: "Ben sizin gibi hainlerle pazarlığa oturamam" dediği de belirtildi.

17 İstanbul sıkıyönetim Savcılığı 87 sanık için yeni açılan bir davada da 22 idam daha istendi.

* Eskişehir'de Mehmetçik Ortaokulunda resim dersinden sınıfta kalan 17 yaşındaki Ahmet Şener babasının tabancasıyla kendini öldürdü.

* DPT'nin 1972 yılı uygulama plânında yer alan tedbirlerden ancak yüzde 49'unun uygulandığı açıklandı.

* İsveç'te yapılan genel seçimlerin sonuçları belli oldu. Başbakan Olaf Palme'nin Sosyal Demokrat Partisi, 1970 seçimine nazaran daha az oy almasına rağmen, Komünist Partinin desteğiyle 41 yıllık iktidarını sürdürüyor.

* Meksika'ya sığınan Başkan Allende'nin eşi Hortense, bütün dünyayı Şili'deki askeri darbeyi protesto etmeye ve ona karşı cephe almaya çağırdı.

* Nobel Ödülünü aday gösterme yetkisine sahip olan Norveç Parlamentosunun İşçi Partisine bağlı milletvekilleri 1974 yılının Nobel Barış Ödülüne Salvador Allende'yi aday göstermeye karar verdi.

18 İzmir'de anarşik olaylar çıkartmak üzere kurulan 12 kişilik bir örgüt meydana çıkarıldı.

* Türkiye Odalar Birliği Başkanı Sezai Dıblan, fiyat artışlarının 3 yıl arka arkaya ve büyük oranlarda arttığını açıklayıp: "Böylesine hızlı fiyat artışı sosyal ilişkilere, ekonomik hayata çok olumsuz etkiler yapar. Zararlar büsbütün büyür ve tahammül edilmesi çok güçleşir."dedi.

Meksika'da bir basın toplantısı yapan eski Şili Elçisi Hugo Vigorena: "CİA tarafından Başkanı Allende'yi devirmek için hazırlanan plânın ismi Centaur idi. Bu plânı gözlerimle gördüm. Ne yazık ki darbe teşebbüsünden çok geç haberimiz oldu,"dedi.

* Amerika'nın "Computer" piyasasına tek başına hakim olan İBM Şirketi (İnternational Business Machines Co." haksız rekabet yaptığı iddiasıyla bir başka şirkete 352 milyon dolar tazminat ödemeye mahkum oldu.

* Ürdün Kralı-Hüseyin siyasi suçlular için af ilan etti. El Fetih liderlerinden Ebu Davut da aftan faydalandı.

19 Soruların çalınması üzerine iptal edilen üniversitelerarası Giriş Sınavları 10 şehirde 140.000'den fazla öğrencinin katılmasıyla yapıldı. Sınav sonuçları en geç 45 günde belli olacak.

* İkinci Dünya Savaşında birleşmiş devletlerin (Amerika, Rusya, İngiltere, Fransa) düşmanı olan Hitler Almanya'sı Batı ve Doğu Almanya diye ikiye bölünmüş olarak New-York'taki Birleşmiş Milletler Teşkilatını üyeliğine 134 ve 135. Devlet olarak resmen kabul edildi. İki devletin dışişleri bakanları, heyetleriyle birlikte, Birleşmiş Milletler Genel Kurul salonuna girerek kendilerine ayrılmış yerleri aldılar.

Arnavutluk Lideri Enver Hoca: "Mustafa Kemal Yunan ordularına gerekli dersi vermişti. Bugün, O'nun çocukları Kıbrıs davasında aynı yumruğu vurmaya hazırdır. Yunanistan Kıbrıs üzerindeki iddialarını gerçekleştirmeye çalışırsa Arnavutluğun yeri Türkiye'nin yanında olacaktır," dedi.

* CHP, paralı öğretimin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurdu.

* Ankara'da toplanan Teknoloji Seminerinde konuşan Doçent Dr. Necdet Serin: "Yabancı sermayenin yarısı kâr olarak geri götürüldü." dedi.

* Mısır Dışişleri Bakanı Hasan Zeyyad'ın konuğu olarak Kahire'ye gidip dönen Dışişleri Bakanımız Bayülken: "Orta Doğu, Kıbrıs, Avrupa güvenliği ve Akdeniz sorunları üzerinde samimi görüşmeler yaptık." dedi.

20 Seyitömer Termik Santralı'nı yapmakta olan İtalyan GIE Şirketinin şantiye şefi Borgna Roberto, gümrüksüz malzemeleri kaçırmak suçundan Kütahya Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanırken Türkiye'den kaçtı.

* CGP Lideri Feyzioğlu Ağrı'da bir meydanda seçim konuşması yaparken: "Biz koçlar gibi kafamızla vuruşuruz" dedi. Bu sırada dinleyicilerden ikisi yumruk yumruğa dövüştü.

* Şili Başkanı Allende'nin Meksika'ya sığınan kızı Maria İsabel Allende "Babam intihar etmedi. Moneda sarayında bulunanlar, bana babamın darbeciler tarafından öldürüldüğünü gördüklerini kesin olarak söyledi. Babam sarayı saranlara ateş etmiş ve beş kurşun yarası olarak ölmüş," dedi.

* Yeni İsveç Kralı Carl, 14. Güstav adıyla and içerek resmen kral oldu. Yeni kral 27 yaşında.

* Ankara 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesinde "Birleşik Cephe" adıyla gizli örgüt kurmaktan sanık 51 kişinin duruşması başladı. Savcı sanıklar için 5-20 yıl hapis istedi.

21 Seçimler dolayısıyla piyasanın başıboş kalmasındanyararlananlarfiyat artışlarını hızlandırdı. Meslek odaları yetkilileri, fiyatları takip etmenin,istatistik yapmanın imkânsız hale geldiğini belirtti.

* İsveç'te bazı yasalar, iktidar ve muhalefet 175'er milletvekiline malik olduğu için, eşit sayıda oy alırsa, İsveç Anayasasının bir hükmüne göre havaya para atılıp "Yazı mı-tura mı? " usulü ile kabul edilecek..

* Erzincan Ağır Ceza Mahkemesinde rüşvet alma iddiasıyla yargılanan bir polis komiseri tutuklanma kararını öğrenince: "Artık yaşamanın önemi kalmadı," diyerek tabancasını çıkarıp sol göğsüne ateş etti. Ağır yaralanan polis hastaneye kaldırıldı.

* İstanbul'da, Tuzla Piyade Okulu'nda yapılan CENTO Hafif Silâhlar Atış Yarışması'nda Türk takımı birinci oldu. İkinciliği İngiltere, üçüncülüğü Amerika aldı.

Kocaeli'ne bağlı Kandıra'nın Kubuzcu köyünde. fuhuş yapan genç bir kadınla bir erkeği, eve baskın yaparak suçüstü yakaladıktan sonra, köyde ibret olsun diye, çırılçıplak dolaştırmaktan sanık 9 kişi İzmit'teki ilk duruşmaları sonunda tutuklandı.

22 Tanınmış "Takdimci" Orhan Boran 3. evliliğini yaptı ve Güler Alış ile evlendi. Orhan Boran 47, eşi 24 yaşında.

* Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç, aday listelerine işçi almayan AP'yi kınadı.

* Ecevit: "Demirel'e millet direksiyonu bir daha vermez," dedi.

* Aralarında tanınmış tüccarların ve iş adamlarının bulunduğu 27 kişinin 8 yılda yurda 60 milyonluk kaçak silah ve mermi sokma suçundan, Sıkıyönetim Askeri Savcılığı tarafından açılan davada 3-313 yıl hapisleri isteniyor.

* Türk Dil Kurumu Genel Yazmanı Ömer Asım Aksoy, üniversitelerarası giriş sınavında öğrencilere sorulan bir sorunun, Atatürk'ün dil ülküsünü yaralayıcı biçimde sorulduğunu açıkladı.

* Ay'a ilk ayak basan Amerikalı astronot Armstrong'tan sonra Ay'a inen Aldrin heyecandan pantolonuna kaçırdığını BBC Televizyonunda açıkladı.

23 Kumaş fiyatlarına da yüzde yüz zam yapıldı.

Atatürk'ün "Nutuk" adlı eserinin İstanbul Üniversitesindeki bir kurul tarafından sadeleştirip yeniden basıldığı açıklandı.

* Amerika'nın Denver şehrinde geçen hafta doğan altızlardan biri öldü, beşinin sağlığı yerinde.

* Kütahya'nın 60 km. batısındaki Çavdarhisar köyünde 21 asırlık bir şehir yattığı ve bu harebeler ortaya çıkarılırsa yılda 40 milyon gelir sağlayacağı açıklandı.

* MSP adına konuşan Necmettin Erbakan: "Öyle doktorlar var ki para almak için kıtır kıtır adam kesiyor. Spor da spor değil... Stadları kapatıp fabrika kuracağız," dedi.

24 Arjantin'in eski diktatörü Juan Domingo Peron başkanlık seçiminde oyların yüzde 61'ini alıp devlet başkanı seçildi. Karısı İsabel Peron da başkan yardımcısı oldu. Peron 18 yıl önce bir darbe ile devrilmişti.

* Şili'nin Nobel Edebiyat Ödülünü kazanmış olan ünlü şairi Pablo Neruda, Santiago şehrinde, 69 yaşında prostat kanserinden öldü.

* Kontenjan senatörü İsmet İnönü 90 yaşına bastı.

* Eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar Samsun'da yaptığı konuşmada yürekli ve namuslu kişilerin seçilmesini tavsiye etti.

* Şili'deki cunta lideri bakır madenlerini Amerika'ya geri verebileceklerini söyledi.

25 Şeker, tuz, yağ ve bazı gıda maddeleri yurtta karaborsaya düştü. Başbakan Naim Talu: "Şekere zam yapılmayacak," dedi.

26 ay süren sıkıyönetim İstanbul ve Ankara'da da sona erdi.

* ABD Adalet Bakanlığı, Başkan Yardımcısı Spiro Agnew'i rüşvet alma suçuyla mahkemeye veriyor.

* Amerika ile İsrail devletleri Şili'deki cunta hükümetini resmen tanıdı.

* Tekel idaresi 37 yıldan beri zam yapmadığı ham tuzdan 200 milyon lira zarar etti.

26 TBP Başkanı Mustafa Timisi, NATO, CENTO ve AET'den çıkılmasını istedi.

Eski cumhurbaşkanı Celal Bayar: "Anayasa'ya eski cumhurbaşkanları tabii senatördür, sözü, benim idam edileceğim hesaplanarak konuldu," dedi.

* Uzay'da 59 gün kalarak rekor kıran üç Amerikalı astronot Büyük Okyanus da önceden tesbit edilen yere indiler.

* Bolivya'da darbe teşebbüsü ortaya çıkarıldı.

* Tanınmış kadın şair, yazar ve öğretmen Şukufe Nihal, İstanbul'da öldü.

* Dünyaca tanınmış İtalyan Sinema yıldızı Anna Magnani Roma'da, 63 yaşında karaciğer kanserinden öldü. 1945'te çevirdiği "Roma: Citta Aperta:Roma:Açık Şehir" filmiyle meşhur olan Anna Magnani, 1956'da oynadığı "Rose Tattoo-Dövme Gül" filmiyle Oscar ödülü'nü kazanmıştı.

İSTANBUL
* Kuşadası'nda başlayan, İstanbul'da Boğaz Köprüsü'nün girişinde sona eren antika otomobiller yarışını 1930 model bir Ford kazandı.

27 CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit Isparta'da konuşurken 150-200 kişilik bir grup tarafından saldırıya uğradı. Askeri birliklerin yatıştırdığı kavgada 22 kişi yaralandı.

* AP lideri Ordu'da konuşurken hoparlörün teli kesildi. Demirel'e: "Başbakan Ecevit" diye bağırdılar. Sesi kısılan Demirel'e doktorlar dinlenme tavsiye etti.

* Watergate skandalında Kissinger'in de rolü olduğu açıklandı.

* DP Genel İdare Kurulu Üyesi, eski Başbakan Adnan Menderes'in oğlu Mutlu Menderes Sivas'ta yaptığı bir konuşmada Demirel'i maddiyatçı olmak ve yakınlarını kayırmakla suçladı.

* Sebze ve meyve fiyatlarının bir yılda yüzde yüz arttığı bildiriliyor.

28 İslamiyetin en kutsal ayı olan Ramazan başladı.

* Ecevit, "Isparta olayını Demirel'in kardeşi Şevket Demirel yönetti. Maksadı "Ispa r-ta'da Evecit konuşamaz" dedirtmekti. Ama sonunda kadar konuştum," dedi.

* Başbakan Talu, Ecevit'le görüştü ve İs-

parta'ya iki müfettiş gönderildi. Isparta'da olay çıkartanlardan 3 kişi ikişer ay hapse mah küm oldu. Ecevit; "Anarşi, Demirel'in Derebeyliğinde sürüyor" dedi.

* Şili'de bir vali kurşuna dizildi.

* 1975'te yapılacak Amerikan-Sovyet ortak pilotlu uzay uçuşuna hazırlık olmak üzere iki Sovyet uzay adamı "Soyuz-12" adlı araçla uzaya gönderildi.

29 MSP Sözcüsü Prof. Necmettin Erbakan, Karamürsel'de: "Anadolu'nun parasını emme tulumba, İstanbul'da birkaç zenginin cebini dolduruyor. Bunun adana da adalet diyorlar," dedi.

* Eski başbakan Ferit Melen: "Şartlar tek parti iktidarına müsait değil," dedi.

* Demirel yaptığı seçim konuşmasında: "Askerlik süresi azaltılmalı, dedi.

* Ecevit: "Ben sağın da söz hakkını savunacağım," dedi.

* Mısır'da siyasi af çıkarıldı. Bir çok gazateci ve öğrenci affedildi.

30 Ankara ve İstanbul güvenlik mahkemeleri kuruldu.

* İstanbul'da Taksim'de MSP'li gençlerin mehter marşı makamı ile söyledikleri MSP marşıyla kürsüye çıkan Necmettin Erbakan: "AP zengini daha zengin, fakiri daha fakir yapıyor. Bunlar 25 yıldır milleti uyuttular. Bu adamların arkasından hâlâ gidilir mi? Türkiye'deki bütün komünistler AP'nin iktidara gelmesini istiyor". dedi.

* İzmir'deki Çiğli Havaalanının onarımı yüzünden 1 ekimden sonra Cumaovası alanına ve gündüzleri yapılacak.

* Sümerbank Genel Müdürü bazı lüks mamullere zam yapıldığını söyledi.

* MHP Genel Başkanı Türkeş: "Gençlere fırsat eşitliği verilmeli," dedi.

* Devlet memurlarına 9 aylık maaş farklarının 1500 liraya kadar bölümü Ekim ayının ilk haftasında ödenecek.

* Isparta Valisi Tahir Gençağa, Ecevit'e karşı yapılan h areketteki olayların tertip olduğunu açıkladı.

* EKİM

1 Tanınmış Yunanlı tarihçi Markezinis, Yunanistan Başbakanı oldu.

* MSP adına konuşan Erbakan, Demirel'i Cumhuriyet ve Millet düşmanı olarak suçladı.

* Türkiye'de uygulanan zeka testlerinin hiçbirinin doğru olmadığını açıklandı.

* Lise ve ortaokullar açıldı.

2 Türkiye radyolarında partilerin seçim konuşmaları başladı.

* MP eski genel başkanı Osman Bölükbaşı'nın kızı ve damadı CHP'ye girdi.

* Demirel: "12 Mart Muhtırası rejim buhranı yarattı" dedi.

* CHP Genel Sekreteri Orhan Eyüboğlu: "Anarşiden sorumlu AP'dir," dedi.

3 Kayseri'de seçim konuşması yapan Demirel: "Yüzde 50'nin üzerinde oy istiyorum" dedi.

* 75 yıldan beri petrol aranan Trakya'da petrol bulundu. Lüleburgaz yakınlarında yüksek vasıflı petrolü TPAO çıkardı. Verim günde 1200 varil..

* Erzurum'a yılın ilk karı yağdı.

4 Adana'da konuşan Demirel: "Ecevit'i kastederek Başbakan diye bağırmakla başbakan olunamaz," dedi.

* Ecevit Muş ve Bingöl'de "Düzen değişikliği komünizmi getirmeyecek," dedi.

* 91 vasındaki Celâl Bayar'ın seçimler dolayısıyla bugüne kadar 1749 kilometrelik gezi yaptığı ve 37 yerde konuştuğu açıklandı.

5 CHP lideri Ecevit Malatya'daki konuşmasında: "14 Ekimde iktidar olacağız" dedi.

* İsrail uçakları Lübnan üzerinde üç saat uçtu.

* Mahkümları Koruma Derneği, Türkiye'de 10 milyon kişinin genel affı beklediğini açıkladı.

6 İsrail-Arap savası başladı. Her iki taraf savaşı karşı tarafın açtığını iddia ediyor. Kahire'ye göre ilk gün 11 İsrail uçağı düşürüldü. TelAviv'e göre insan ve toprak kaybı var. Savaşa, Suriye de katılmış durumda. Mısırlılar Süveyş Kanalı'nın doğusuna 1967'de bıraktıkları topraklara, geçti.

* İstanbul'un düşman işgalinden kurtuluşunun 50.yılı kutlandı.

* Ecevit: "AP sorumluluk alacak durumda değil," dedi.

7 Arap-İsrail savaşı devam ediyor. Süveyş Kanalının doğusundaki Mısır köprü başları 5'ten 9'a çıktı. Suriye Birlikleri Golan'da ilerliyor. İsrail'e göre 400 Mısır tankının irtibatı kesildi. Amerika'nın Akdeniz'deki 6. filosu Yunanistan'daki üssünden Akdeniz'e açıldı. Savaşa Irak uçakları ile Fas birlikleri de katıldı. Libya ve Lübnan, İsrail ile şavaşan Arapları destekleyeceklerini açıkladı.

* Parti başkanlarının seçim gezileri de-

1973 YILI TÜRKİYE İÇİN SEÇİM YILI OLDU.

*** 14 Ekim 1973 pazar günü bütün yurtta milletvekili ve üçte bir senato yenileme seçimleri yapıldı. 17 milyona yakın seçmenin katıldığı seçimlerde alınan geçici sonuçlara göre CHP 187, AP 149, MSP 48, DP 44, CGP 13, MHP 3, TBP 1 milletvekili çıkardı. Böylece CHP 1946'dan beri ilk defa seçimlerde kazanmış oldu...**

LÜLEBURGAZ

*** Trakya'da yapılan sondajlarda petrol çıkması sevinçle karşılandı.**

İZMİR

"Halikarnas Balıkçısı" adıyla ün yapmış fikir adamımız Cevat Şakir Kabaağaçlı 87 yaşında İzmir'de öldü.

SİNA

*** İsrail - Arap savaşı yeniden başladı. Her iki taraf da savaşın karşıtarafın başlattığını iddia etti.Savaşa Suriye, Ürdün, Irak da katıldı. İsrail iki ayrı cephede savaşmak zorunda bırakıldı.**

vam ediyor. Ecevit: "Köylüleri biz, onları sömürenleri AP savunur," dedi.

8 İsrail-Arap savaşından Port Sait bombalandı.Sina Yarımadasının başkenti Kantara'yı Araplar geri aldı. İsrail iki cephede birden karşı saldırıya geçti.

* Seçim gezisinde Celâl Bayar: "Tecrübe edilmiş adamları tekrar seçmek hatadır," dedi.

9 Mısır Birlikleri Sina'daki, tahkim edilmiş Bar—Lev hattını ele geçirdi. İsrail Şam'ı bombaladı. İsrail yedekleri askere çağırıldı. Sina'da büyük tank savaşları oluyor. Suriye yeni tip füzeler kullanıyor.

10 ABD Başkan Yardımcısı Spiro Agnew istifa etti.

* Savaşa Irak da resmen katıldı. İsrail Sina'da yeni savunma hattı kurdu. ABD İsrail'e, Sovyetler Birliği Mısır ve Suriye'ye silah gönderiyor. Fransa dışişleri Bakanı Michel Jobert, Mısır'ın savaşa girmesini kastederek: "İnsanın kendi evine girmesi saldırı değildir," dedi.

* THKP (Türkiye Halk Kurtuluş Partisi) ve Cephesi davasının sanıklarından Türkan Şahin, gözaltına alındıktan sonra, Emniyet'te 3,5 aylık çocuğunu düşürdüğünü söyledi.

11 İsrail Suriye'ye girdi. Mısırlılar süveyş cephesinde üstünlüğünü devam ettiriyor. Amerikan gemilerinden havalanan Phantom uçaklarının Mısır'ı bombaladığı iddia edildi.

* Partiler radyolarda seçim konuşmalarına her gün devam ediyor. Taksim'deki CHP toplantısında Ecevit: " Kırgınlığı unutup CHP'de birleşin. CHP yalnız halka borçlu olarak iktidara gelecektir." dedi.

12 İsrail birlikleri Suriye'nin Başkenti Şam şehrine 22 km. mesafeye kadar yaklaştı. Sina'daki tank savaşı gözlemciler tarafından, en büyük tank savaşı olarak nitelendi.

* TPAO, Diyarbakır'da iki yerde petrol buldu Günlük verimleri 1200 ve 3800 varil.

13 Halikarnas Balıkçısı adıyla tanınan Cevat Şakir Kabaağaçlı İzmir'de 87 yaşında öldü.

* Savaşa Ürdün de katıldı ve Golan tepelerine zırhlı birliklerini sürdü. ABD ve Sovyetler Birliği iki tarafa askeri malzeme yardımı yapıyor.

14 Bütün yurtta milletvekili ve üçte bir Senato yenileme seçimleri yapıldı. Seçmen sayısı 17 milyona yaklaştı.

* Savaşa Saudi Arabistan da katıldı. ABD, İsrail'e yardım ettiğini açıkladı. Savaşın bir saatinin İsrail'e 100 milyon dolara mal olduğunu bildirildi.

15 İlk sonuçlara göre CHP'nin AP'yi oy sayısı bakımından geçtiği anlaşıldı.

* Bir İsrail generali Sina cephesinde öldü. Mısır ABD'yi uçaklarının keşif yapmasından dolayı protesto etti. Nixon savaşa müdahale edeceğini söyledi.

16 Geçici sayılara göre CHP 187, AP 149, MSP 48, DP 44, CGP 13, MHP 3, TBP 1 milletvekili çıkardı. Bu sayılar günden güne ufak farklar gösteriyor.

* İsrail-Arap savaşı devam ediyor. Her iki taraf da kazançlı olduğu iddiasını devam ettiriyor.

* Halikarnas Balıkçısı Bodrum'da toprağa verildi.

17 Ecevit: "CHP marksist değildir" , dedi.

* Bütün yurtta elektrik cereyanının günde bir saat kesilmesine Enerji Bakanlığı tarafından karar verildi.

* ABD Dışişleri Bakanı Kissinger ile Kuzey Viet-Nam Politbüro Başkanı Le Duc Tho'ya Nobel Barış ödülü verildi. Tho bu ödülü kabul etmedi.

18 Suudi Arabistan Amerika'ya petrol ihracını durdurdu. Diğer Arap ülkeleri de petrollerini ABD'ye satmıyor.

* ABD İsrail'e yardıma devam edeceğini açıkladı.

19 İsrail, Süveyş Kanalının batı kıyısına geçti. Köprübaşı kurdu. Suriye-İsrail cephesinde sükunet var.

* İstanbul Belediyesi ile Koç Topluluğunun ortaklaşa yaptırıp açacakları İstanbul Atatürk Kitaplığı'nın temeli Taksim gezisinin doğu yakasında atıldı.

20 İsrail Kahire'ye 85 km. mesafeye yaklaştığını iddia etti.

Cumhurbaşkanı Korutürk, 14 Ekim seçimlerinin tam sonuçlarının alınması dolayısıyla Türkiye Radyolarında: "Türkiye Cumhuriyetinin tarihinde yeni bir devir açılmıştır. Ata'nın devrimleri ve cumhuriyet korunacaktır," dedi.

21 CHP lideri Ecevit: "Gerçek milliyetçi cephede bugün CHP ve MSP var. Halkçılığa dayanmayan bir milliyetçilik olmaz," dedi.

* Suriye, İsrail'in Hayfa limanındaki petrol rafinerisini tahrip ettiğini bildirdi. ABD Dışişleri Bakanı Kissinger Moskova'ya gitti. İstanbul Boğazından 15 günde 23 Sovyet

İSTANBUL

* 29 Ekim 1973'te, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 50. yılı büyük törenlerle kutlandı. Bu törenlere 80 milyon lira civarında bir masraf yapıldı. Bu arada İstanbul Boğaziçi Köprüsü de 30 Ekim 1973'te büyük törenle açıldı. Fakat kargaşalık, intizamsızlık yüzünden Köprü'ye "Hücum" eden yüzbinlerce kişinin ağırlığı köprünün sallanmasına sebep oldu.

savaş gemisinin Akdeniz'e geçtiği açıklandı.

22 Erbakan MSP Genel Başkanı oldu.

* Demirel: "Millet bize muhalefet vazifesini vermiştir," dedi.

23 Amerikan-Sovyet ortak tasarısıyla Orta Doğu'da "Ateş Kes" ilân edildi. Birleşmiş Milletlerin kararını İsrail ile Mısır kabul etti. Suriye cevap vermedi. Güvenlik Konseyi'nin kararına göre İsrail'in eski topraklarına çekilmesi gerekiyor.

* Toprak reformunun uygulanacağı Urfa'da arazi alım satımı üç yıl için yasaklandı.

* İstanbul Tıp Fakültesi profesörlerinden Ekrem Şerif Egeli, 40 yıllık öğretim üyeliği yaptıktan sonra emekli oldu.

24 Meclis ve senatoda yapılan törende seçilen milletvekilleri ve senatörler and içtiler.

* Sandık Cinayeti adıyla meşhur olan cinayetin sanıklarından Banu Ergüder ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.

* Başbakan Naim Talu, hükümetinin istifasını Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e verdi.

* Sina cephesinde ateş kes kararına rağmen taraflar çarpışıyor.

25 Ateş Kes kararının denetimi için Sovyet-

ler Orta Doğu'ya Mısır'ın çağrısı üzerine asker göndermeyi kabul edince ABD orduları alarma geçti. Bunalım, BM Güvenlik Konseyi'nin savaş bölgesine süratle barış gücü gönderme kararı almasıyla bir ölçüde yumuşadı. Mısır ordusu sözcüsü, İsrail'in Kahire'ye giden bir kara yolunu kestiğini bildirdi.

* Görevine son verilen savcı, Nixon'un Watergate'ten başka yolsuzluklara da karıştığını söyledi.

* Cumhurbaşkanı Korutürk partilerin başkanlarıyla görüşmeye başladı.

26 Cumhuriyetin ilânının 50. yılını kutlama törenleri başladı.

* 897 kişilik Barış Gücü Kıbrıs'tan Kahire'ye gitti. Sovyet Rusya'nın Orta Doğu'ya, sayısı açıklanmayan temsilcilerini yolladı. Amerika da gözlemciler yolladığını açıkladı.

* Orta Doğu Savaşı dolayısıyla Arap ülkelerinden petrol alamadığımız için Sovyetler'den 200.000 ton petrol istedik.

* Cumhurbaşkanı Korutürk, bugün, parti başkanlarıyla görüşmelerine devam etti. Demirel ve Ecevit'i kabul etti.

* Naim Talu hükümetinin istifa etmeden Bulgaristan'dan buğday ithal etmek için karar verdiği açıklandı. Amerika, 5 milyon ton buğday isteğimize, ancak 100 bin ton verebileceğini bildirdi.

27 Kültür Sarayı, Marmara ve Eminönü gemilerini yakmakla itham edilen sanıklardan biri Kontr Gerilladan yardım gördüğünü söyledi.

* Cumhurbaşkanı F. Korutürk yeni hükümeti kurmakla CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'i görevlendirdi.

* Nato Genel Sekreteri Luns, Orta Doğu Savaşının artık sıçrama tehlikesi kalmadığını söyledi.

28 Şeker Bayramı başladı.

* Ecevit, hükümeti kurmak için parti liderleriyle konuşmaya başladı.

29 Barış Gücü aracılığı ile İsrail ve Mısır subayları, kuşatılmış 3. Mısır Ordusu hakkında görüşme yaptı.

* Parti liderleri Cumhuriyetin 50. yılı dolayısıyla mesajlar yayınladılar.

* Cumhuriyetin ilânının 50. yılı büyük törenlerle kutlanıyor.

* Cumhurbaşkanı "Parlamenter sistemin yozlaştırılmadan hâkim kılınması sınavını başaracağız," dedi

* Yurtta yaz saati uygulamasının şimdiye kadar 60 milyon kilovat saatlik tasarruf sağladığı açıklandı.

* Mısır, ABD Keşif uçakları konusunda Türkiye'den bilgi istedi.

30 Ankara'da Anıt - Kabir'de gece ışık ve ses gösterileri yapıldı.

* Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan İstanbul Boğaziçi Köprüsü Dany Kaye, Josefin Baker gibi artistlerin katılmasıyla Cumhurbaşkanı Korutürk tarafından törenle açıldı.

29-30 Ekim geceleri İstanbul semalarında bayrağımızdaki hilâl şekline benzeyen Ay ile bir yıldızın karşı karşıya geldiği hayretle görüldü.

* Amerika-Sovyetler barış plânının bir Filistin devleti kurulmasını ileri sürdüğü açıklandı.

31 Amerika NATO Devletlerine son İsrail harbindeki tutumlarından dolayı çattı.

* Ecevit: "Fikirlerinden dolayı hapsedilen gazeteciler derhal serbest bırakılacak." dedi.

* Özel sektörün fuel-oil ile çalışan elektrik santralı kurma teklifi Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca reddedildi.

* KASIM

1 31 Ekim'de genel trafiğe açılan İstanbul Boğaziçi Köprüsü'nden ilk 24 saat içinde 28.126 taşıt aracı geçti. Bunlar 400 bin 3 lira geçiş ücreti ödedi.

* Millet Meclisi 4, 5 ve 6. tur oylamalar sonunda Meclis Başkanını seçemedi. Başkanlık için aday olarak CHP Milletvekili Ferda Güley gösterilmişti. 355 milletvekilinin katıldığı 4. turda 165; 5. turda 174, 6. turda da 174 oy aldı. Başkan seçilmek için gerekli oy sayısı 266'dır.

* İsrailliler son savaşta Araplardan ele geçirdikleri Rus yapısı "Sam-6" füzesini incelemek üzere özel olarak Amerika'ya yolladı

2 Millet Meclisi 7, 8, 9 ve 10. tur oylamalar sonunda da Başkanını seçemedi. 339 üyenin katıldığı turlarda sırasıyla, başkan adayı Ferda Güley (CHP)e 176, 170, 172 ve 175 oy verildi.

* Plâstik ham maddelerine yüzde 80 zam yapıldı. Zam, petrol üreten ülkelerin yaptıkları fiyat artışlarının yansıması olarak kabul ediliyor. İlgililer bu durumda plastik maddelere daha da zam gelmesinin muhtemel olduğunu belirtiyorlar.

* Hükümeti kurmakla görevli Bülent Ecevit, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'le görüştü ve "30 Ekim'e kadar yaptığım çalışmalar hakkında bilgi verdim" dedi.

ATİNA

* Yunanistan'da Papadopulos yönetimine karşı yapılan gösteriler büyüdü ve 25 Kasım'da yeni bir darbe ile "Albaylar Cuntası" devrildi. General Gizikis Cumhurbaşkanı oldu.

İSTANBUL
* Türkçülük akımının ünlü isimlerinden Nihal Atsız, tutuklanıp cezaevine kondu. Çeşitli kuruluşlar 70 yaşındaki yazarın affını istedi...

İSTANBUL
* İstanbul Gazeteciler Sendikası Başkanlığına tanınmış karikatürist Semih Balcıoğlu seçildi. Fotoğrafta Balcıoğlu, vaktiyle açtığı sergiyi ziyaret eden İnönü ile görülüyor.

3 Ortadoğu'daki İsrail-Arap Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan petrol bunalımı Türkiye'yi de etkisi altına aldı. Milli rafinerilerin Petrol Ofisi dışındaki kuruluşlara işlenmiş ürün vermesi yasaklandı.

* CHP, MSP'nin mahalli seçimlerin ertelenmesi isteğini reddetti.

* AP Genel Başkanı Demirel, MSP Genel Başkanı Erbakan'ın yolladığı ve AP'nin koalisyona katılmama kararından vazgeçmesini istediği mektubuna verdiği cevapta, "Milletin arzu etmediği bir iktidar işbaşına gelirse buna vücut verenler sorumlu olur" dedi.

* İzmit'te iki öğretmen AP'li zabıta memuru tarafından dövüldü.

4 Bu geceyarısından sonra saat 02.00'de, 3 Haziran'dan beri devam eden "Yaz Saati' uygulaması sona erdi. Türkiye'de saatler bir saat geri alındı.

* Keban Barajı'nda su toplanması için, mevcut 9 kapaktan ikisi kapatıldı. Öteki 7 kapak iki gün içinde kapatılacak ve Fırat nehrinin suları böylece kontrol altına alınmış olacak. 1974 ilkbaharında dolacak suların, su yüksekliği 135 metreye çıkacak.

* 5. Adana Altın Koza Film Festivali, bu yılın en iyi filmi olarak, Lütfi Akad'ın "Gelin" adlı filmini seçti. Rejisörlük ödülünü Ertem Eğilmez, kameracı ödülünü Erdoğan Engin, kadın oyuncu ödülünü Türkân Şoray, erkek oyuncu ödülünü Kadir İnanır, yardımcı oyuncu ödüllerini Ülkü Ülker, Nazan Adalı ve Kâmuran Usluer kazandı.

5 77.000 lise mezunu genç bu yıl üniversitelere giremiyor.

* Gelir Vergisi hasılâtı içinde memur ve ücretlilerin ödedikleri vergi oranı arttı ve yüzde 66'ya yükseldi.

* Tuluat Tiyatrosu'nun son temsilcisi İsmail Dümbüllü, bir ay önce geçirdiği trafik kazasından sonra, geçen hafta kaldırıldığı Cerrahpaşa Hastanesi'nde beyin sarsıntısından saat 02.30'da, 76 yaşında öldü. İsmail Dümbüllü, doğduğu evin bir kaç yüz metre ilerisindeki Karacaahmet Mezarlığı'na gömüldü.

6 MSP Genel İdare Kurulu 8 saat süren toplantı sonunda CHP'nin koalisyon teklifini kabul etmedi. Erbakan Ecevit'e gönderdiği mektupta, "Bugünkü şartlar içinde MSP'nin CHP ile koalisyon yapmasının faydalı ve verimli olmadığını," yazdı.

* 1. Ordu Komutanlığı'na ceza ve tutukevleri yönetmeliğinin 9. maddesini değiştirmesiyle, askeri cezaevlerinde bulunan sanıkların avukatları ve yakınları ile görüşmelerinin bundan sonra dinlenmeyeceği, İstanbul 2 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi Duruşma Yargıcı tarafından bildirildi.

7 Hükümeti kurmakla görevlendirilen Ecevit, Cumhurbaşkanı Korutürk'ü ziyaret etti ve "Yeterli desteği olan bir bakanlar kurulu kuramayacağını," bildirip kendisinin bağışlanmasını istedi.

* MSP'nin koalisyona girmekten vazgeçmesi AP ve DP'de sevinçle karşılandı.

* Talu hükümeti son üç haftada 258 yeni tâyin yaptı.

8 Korutürk ikinci tur görüşmelere başladı. Feyzioğlu ve Erbakan ile görüştü.

* CHP grup yöneticileri AP ile görüştükten sonra Meclis başkan adayı Ferda Güley'i değiştirip İsmail Hakkı Birler'i aday gösterdiler. Ancak yapılan 14 ve 15. turlarda Birler 185 ve 178 oy aldı.

* Türk edebiyat tarihinde "Hececiler" diye anılan 5 şairden hayatta kalan son kişi olan Faruk Nafiz Camlıbel, Akdeniz gezisi yapmakta olan "Samsun" vapuru, Kaş limanında iken bir kalp krizi geçirdi ve gemi doktorunun müdahalesine rağmen kurtulamayıp 75 yaşında öldü.

* MSP Başkanı Erbakan, "Türkiye'de hükümet buhranı yoktur!" dedi.

9 Cumhurbaşkanı Korutürk, DP ve AP liderleriyle görüştü. Bozbeyli, "Hükümet yıpranmamış, piyasa ile yüzgöz olmamış insanlardan kurulmalıdır," dedi.

* Paris'te çıkan "Le Figaro" gazetesi, "Ecevit'in başbakanlık görevinden vazgeçmesi, Ecevit'e güven duygusu besleyen aydınlar, gençler, işçiler ve ordunun bir kısmında büyük bir hayal kırıklığı doğuracaktır," diye yazdı.

10 Atatürk, ölümünün 35. yılında bütün yurtta törenlerle anıldı.

DP, Demirel'in katılmadığı bir koalisyonu kabul edeceğini, Cumhurbaşkanı Korutürk'e bildirdi.

* Mısır ve İsrail, ABD'nin 6 maddelik ateşkes plânını kabul etti.

* Merkür gezegeni bugün güneşin önünden geçti ve bu olay dünyadan teleskoplarla görüldü.

11 Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç, yayınladığı bir demeçte sağ partilerin koalisyon yapmasına karşı çıktı.

* Politik unsurlar ağır bastığı için SSK'nun ilâç yapımıyla ilgili çalışmaları aradan bir buçuk yıl geçtiği halde neticesiz kaldı.

* Türkiye Toprak, Su ve Tarım İşçileri Sendikası Başkanı Mahmut Gündüzbey sağ koalisyonun uygulanmasının zorluklarına işaret edip bütün işçileri CHP saflarında göreve çağırdı.

12 Cumhurbaşkanı Korutürk, hükümeti kurma görevini bu defa, AP Genel Başkanı Demirel'e verdi.

* İstanbul Boğaziçi Köprüsü'nün açılışından 10 gün sonra İstanbul'da trafik hızının saatte 10 kilometreye düştüğünü trafik uzmanları açıkladı. Daha önce İstanbul'da ortalama trafik hızı saatte 20 kilometreydi.

LONDRA

* 1973 Dünya Güzellik Yarışması, Londra'da yapıldı ve ABD Güzeli Marjeue Wallace birinci oldu. İkinci Filipin, üçüncü Jamaica, dördüncü İsrail, beşinci Güney Afrika güzeli... Türkiye Güzeli Beyhan Kıral dereceye giremedi. Soldan sağa doğru Güney Afrika, Jamaica, Amerika, Filipinler ve İsrail güzelleri görülüyor.

İSTANBUL

* Türk temaşa âleminin son ortaoyunu ve tuluat ustası İsmail Dümbüllü, 5 Kasım'da, Cerrahpaşa Hastanesinde öldü. Dümbüllü 76 yaşındaydı. Üsküdar'da, doğduğu evin birkaç yüz metre ilerisindeki Karacaahmet Mezarlığına gömüldü.

* Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan bir raporda, en kötü konut şartlarının Türkiye'de olduğu ve 1 odaya 3 kişi düştüğü açıklandı.

* Yeni kurulan Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin ilk duruşması İzmir'de yapıldı.

13 İstanbul Hukuk Fakültesi Anayasa Profesörü ve tanınmış hukuk bilgini Hüseyin Nail Kubalı, yaş haddini doldurduğu için, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde yapılan bir törenle emekliye ayrıldı.

* AP İstanbul İl Başkanı Faruk Ilgaz, "Belediye Başkanı Fahri Atabey-İsmail Hakkı Tekinel ittifakı karşısında 6 yıllık mevkiinden istifa ettiğini," açıkladı.

* İstanbul'da sahte ilâç yapan fabrikalar ortaya çıktı. İki kişi gözaltına alındı. Sağlık Bakanlığı bu ilâçların ve firmaların adlarını açıkladı.

14 DP Başkanı Bozbeyli, Demirel'in koalisyon teklifini kabul etmedi ve "Zaaflarla malul olmayan, başarısızlıkları sabit olmamış

ve yıpranmamış insanlardan hükümetin kurulması gerektiğini, hükümetin başı için de aynı şeyi düşündüğünü söyledim," dedi.

* Millet Meclisi'nde yapılan iki tur oylamada da başkan seçilemedi. Başkan adayı CHP'li İsmail Hakkı Birler'di.

* İngiltere Kraliçesi İkinci Elizabeth'in tek kız çocuğu olan Prenses Anne, Kraliyet Alayı Yüzbaşılarından Mark Phillips ile Londra'nın 900 yıllık Westminster Kilisesi'nde yapılan büyük bir törenle, Türkiye saatiyle 13.45'te nikâhlandı. 1500 davetlinin bulunduğu kilisede tören yapılırken 23 yaşındaki kızını seyreden Kraliçe'nin halk içinde ilk defa ağladığı görüldü.

* Bir Anadolu turnesine Mediha Şen ile çıkan Kanuni Ahmet Yatman, gece 23 sıralarında Elâzığ'da Köşk Sinemasında verilen alaturka konser esnasında birbenbire rahatsızlandı ve biraz sonra hastanede kalp krizinden öldü. Kanun sanatçısı Yatman'ın cenazesi İstanbul'a gönderildi.

15 Demirel'in koalisyon teklifine Erbakan, "Evet" dedi. Ancak 149 kişilik AP grubu ile 48 kişilik MSP grubuyla birleşmesi, hatta 13 kişilik CGP'nin katılmasıda yeterli oy olan 226 sayısına ulaşmadığı için kabine kurulması imkânı görülmüyor.

* Yazar Nihal Atsız, "Ötügen" dergisinden çıkan bir yazısından dolayı 14 ay hapse hüküm giymişti. Bir süredir rahatsız olduğu için, daha önce hapse girmeyen Atsız'ın raporunu Adli Tıp kabul etmediği için, tutuklanıp Toptapı Cezaevi'ne gönderildi.

* CHP Genel Başkanı Ecevit, AP'nin söz verdiği halde Meclis Başkan Adayı Birler'e oy vermediğini açıkladı ve, "Böyle bir davranış güven bunalımı yaratır," dedi.

* Enerji Bakanı Kemal Demir, "Enerji bunalımına iktidarlar yol açtı," dedi.

16 Türkiye Cumhuriyeti'nin "Onuncu Yıl Marşı"nı, bir çok konçerto senfoni, sonat, müzik parçası ve Lüküs Hayat, Deli-Dolu gibi operetlerin bestecisi, orkestra şefi Cemal Reşit Rey'in 50. sanat yılı İstanbul Filarmoni Derneği'nin düzenlediği bir tören ve konserle İstanbul Maçka Maden Fakültesi Konser Salonu'nda kutlandı. Cemal Reşit Rey 1903'te İstanbul'da doğmuştur.

* Ecevit, AP'nin isteğini üçlü koalisyonu, "Demirel başkanlığındaki CHP, AP, MSP koalisyonu önerisi, alışılmış parlamenter usullerin dışındadır," diyerek reddetti.

* Atina'da öğrencilerin Papadopulos rejimine karşı giriştikleri direnme hareketi büyüyor.

* Petrol işleyen rafinerilerin üretimi azalınca yurtta bütan gazı sıkıntısı da başladı.

* Demirel kardeşlerin ortak olduğu GÖLTAŞ adlı şirkete düşük faizle kredi verildiği açıklandı.

17 Antalya'nın Serik ilçesinde bir İtalyan turist kıza tecavüz eden üç kişi yakalandı.

* Eski başkanları Sadullah Usumi'nin milletvekili seçilmesi üzerine, Türkiye Gazeteciler Sendikası Başkanlığı'na Semih Balcıoğlu seçildi.

* AP Genel Başkanı da, Ecevit'ten sonra, hükümeti kurma imkânı bulamadığını Cumhurbaşkanı'na bildirip görevi iade etti.

* Atina'da öğrenciler asker ve polisle çarpıştı. Ölü ve yaralı sayısı 150'yi geçti. İşçilerin de katıldığı direnme hareketi diğer şehirlere sıçradı. Selânik ve Patras Üniversiteleri öğrenciler tarafından işgal edildi. Sokağa çıkma yasağı konuldu. Sıkıyönetim ilân edildi.

* Sanayi Bakanlığı zam yapılan margarin ve bitkisel yağların fiyatlarını açıkladı.

18 Süveyş Kanalı üzerinde sabit köprü kurmak isteyen İsrail'in bu meşhur suyoluna yüzbinlerce ton toprak yığdığı bildirildi.

* Türkiye Gazeteciler Sendikası, Cumhurbaşkanı Korutürk'ten gözlerinden rahatsız olan Çetin Altan'ın hapisten tahliyesini istedi.

* Atina'da binlerce kişi tutuklandı. Tanklar sokaklarda geziyor. Turistlerin çoğu ülkeyi terketti. İlk sokağa çıkma yasağı 15 saat sürdü.

* Ankara Barosu, mahkemelerde savunma hakkını kısıtlayan bazı yasa değişikliklerine karşı çıktı. Baro Başkanı, başta Cumhurbaşkanı olduğu halde çeşitli kuruluşlara bir yazı gönderdi.

* Eski elçilerden ve bir süre önce Helsinki Büyükelçiliği'ne atanan Kâmuran Acet, Ankara'da bir kalp krizi sonunda öldü. Acet Ankara'da defnedilecek.

19 Elektrik Mühendisleri Odası kongresinde, enerji sorununun halli için linyit kömürü yataklarının devletleştirilmesi gerektiği bildirildi.

* İstanbul'da Emirgân'da, deniz kıyısında park edilirken denize uçan otomobilde Durukan ailesinden 4 kişi ile Macide Özden adındaki yakınları boğuldu.

* İstanbul Hilton Oteli'ndeki kumarhanede 25.000 dolar kazanan Fransız uyruklu Berç Cezveci ve eşi Lusi Cezveci, odalarına giren soyguncular tarafından iğne ile uyutulup soyuldu. Olay iki gün sonra, soyulanların uyanmasıyla meydana çıktı. Hırsızlar uçakla 17 Kasım'da kaçtıkları için yakalanamadı.

* Almanya'ya TIR cinsi büyük kamyonlarla 10.000.000 liralık esrar götüren 4 İranlı kaçakçı İstanbul'da yakalandı.

* Malatya Devlet Hastanesi'nde ameliyat edilen 6 hastadan üçünün tetanostan öldükleri açıklandı.

* Türkiye'nin her tarafında elektrik sıkıntısı devam ediyor ve elektrikler bütün illerde ve ilçelerde sık sık kesiliyor.

* Cumhurbaşkanı Korutürk, Ecevit ve Demirel'i aynı zamanda kabul edip üçlü görüşme yaptı. Görüşmenin mahiyeti açıklanmadı.

20 CHP Genel Başkanı Ecevit, MSP Genel Başkanı Erbakan'la iki saat görüştü. Yarın Demirel de Erbakan'la görüşecek.

İSTANBUL

* Modern Türkiye'nin ilk büyük bestecisi, orkestra şefi, Cemal Reşit Rey'in, 50. Sanat Yılı İstanbul'da verilen konserlerle kutlandı. "Onuncu Yıl Marşı"nın, "Lüküs Hayat" ve "Deli Dolu" gibi operetlerin de ölümsüz bestekârı olan Cemal Reşit Rey bestecı Paul Creston'la görülüyor.

İSTANBUL

* Türk hukuk dünyasının, büyük otoritesi Hüseyin Nail Kubalı, İstanbul Üniversitesi'nde yapılan bir törenle 1973 Kasım'ında emekli oldu.

KAŞ

Faruk Nafiz Çamlıbel bir vapur gezisindeyken Ege kıyılarında öldü.

* Yabancı tütün şirketlerinin 50 yıllık cumhuriyet yönetiminde 4,5 milyar lira vergi kaçırdığı açıklandı.

21 Yunanistan'da saat 22'den sonra sokağa çıkma yasağı devam ediyor. Tutuklananlar stadyumlara dolduruldu. Sürgünde bulunan Yunan politikacısı Papaandreu'ya göre ölü sayısı 400'ü buldu.

* İstanbul Polis Okulu Öğretmenlerinden, Emniyet Müdürü rütbesindeki polis Zeki Vural, yeni nişanlısı Ayten'in eski kocası ve Gaziantep polis memurlarından Ahmet Bulut tarafından, İstanbul'da Dolapdere'de Ayten Hürel'in evinde öldürüldü.

* CHP Parti Meclisi toplantı yaptı. AP ile koalisyona katılmayı kabul etmedi. Demokratik kurallar içinde hükümet kurulamazsa erken seçim istemeyi kararlaştırdı.

* İstanbul Belediyesi'nin sadece Leyland markalı 300 otobüsünden yarısının bir yıldır çalışmadığı açıklandı.

22 Ecevit ve Demirel hükümet kurulması hakkındaki görüşlerini Cumhurbaşkanı Korutürk'e bildirdi. Ecevit, "Büyük sermaye çevrelerinden bir bölümü hükümet kuruluşunu etkilemek üzere büyük çaba göstermektedir. Bazı partiler de bu çabaların ağırlığını fazlasıyla duymaktadır," dedi.

* Demirel ile görüşen Erbakan, kabine kurmak için yedi alternatif bulunduğunu söyledi ve yedi ihtimali sıraladı.

* Ecevit, CHP'li milletvekillerine, seçim bölgelerine hareket çağrısında bulundu. CHP'liler Meclis toplantısına katılmadı.

* Tabii Senatör Ahmet Yıldız, Başbakan Talu'dan işkence iddialarının doğru olup olmadığını sordu.

23 CHP'li 10 milletvekili partinin Grup Yönetim Kurulu'na başvurdu ve Ankara'daki "Yeni Halkçı" gazetesinde yayınlanmakta olan "İşkence Dosyası" yazıları hakkında Meclis araştırması açılması için girişimde bulunulmasını önerdi.

* 1973 Dünya Güzellik Yarışması Londra'da yapıldı. ABD Güzeli Marjorie Wallace birinci oldu. İkinci Filipin, üçüncü Jamaika, dördünü İsrail, beşinci Güney Afrika güzeli... Türkiye güzeli Beyhan Kıral dereceye giremedi.

* Federal Almanya Çalışma Bakanı Walter Ahrendt, enerji bunalımı yüzünden ülkesinin yabancı işçi alma işinin bir müddet durdurulduğunu Bonn'da açıkladı. Bu karardan Türkiye büyük zarar görüyor.

24 Alman Çalışma Bakanı, "Almanya göçmenler ülkesi değildir," dedi. Mukavelesi biten bütün yabancı işçiler Almanya'dan çıkarılacak. Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem, "Durdurma geçicidir," derken, Türk İş Genel Sekreteri Halil Tunç, "Tehlike yakın ve büyüktür," dedi.

* Başbakan Nail Talu, ilgili bakanlık ve kuruluşlara gönderdiği bir genelgede işkence iddiaları konusunda bir rapor hazırlanarak kısa zamanda Başbakanlığa gönderilmesini istedi.

* Ünlü Halk Ozanı, Aşık Veysel Şatıroğlu'nun, Hürriyet Gazetesi tarafından yaptırılan bronz heykeli İstanbul'da Gülhane Parkı'nda İstanbul Valisi Namık Kemal Şentürk ve halk ozanlarıyla davetlilerin katıldığı bir törenle saat 11'de açıldı. Tören katılan halk ozanları sazlarıyla Veysel'in şiirleri ve deyişlerinden örnekler sundular.

* CHP Genel Başkanı Ecevit "Sağ partilerin, CHP'nin Cumhurbaşkanı'na sunduğu önerilere karşı açtıkları saldırı kampanyasını eleştirdi ve AP'nin çelişki içinde olduğunu belirtip, "AP, söze bağlılığın erdemini kavrayamadı," dedi.

25 Yunanistan'da yeni bir darbe oldu. 1. Ordu Komutanı General Gizikis, Papadopulos'u devirip cumhurbaşkanı mevkiine oturdu. Aşırı sağcı olduğu bildirilen Fedon Gizikis yakında yapılacak seçimleri iptal etti. Sürgünde yaşayan Panandreu, darbeyi CİA'nın gerçekleştirdiğini söyledi. Papadopulos gözaltına alındı. Atina ve Selânik'te sokağa çıkma yasağı kondu.

* Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu birer telgrafla Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Adalet Bakanına başvurarak gazeteci ve yazar Çetin Altan'ın yürürlükteki kanun hükümleri uyarınca serbest bırakılmasını istedi.

* Ünlü tiyatro ve sinema oyuncusu Cahide Sonku, öldüğü yolunda çıkan haberleri yalanladı ve, "Ölmedim, jübile hazırlıkları yapıyorum. Aylık gelirim 5.000 liradır. Parasız değilim. Kimse bana acımasın," dedi.

26 MSP Başkanı Erbakan, "Mahalli seçimlerden önce hükümet kurulamaz," dedi.

* Federal Almanya'ya işçi yollama işlemleri saat 17.00'den itibaren İstanbul'da durduruldu.

* Roma'da Yunan politikacısı Papandreu'nun başkanı bulunduğu "Pan-Elen" Kurtuluş Hareketi'nin Roma Bürosu bir açıklama yaptı ve Yunanistan'daki yeni cuntaya da karşı olduğunu ve amansız mücadeleye eskiden olduğu gibi devam edeceğini bildirdi.

* Yedi ay önce AP Mardin Milletvekili Abdürrahim Türk'ün öldürülmesiyle başlayan kanlı olaylar devam etti. Mardin'in Derik ilçesinde, Derik bağımsız belediye başkan adayı Ahmet Necimoğlu maskeli kişiler tarafından baskına uğradı. Abdürrahim Türk ailesinin taraftarı olduğu sanılan kimseler makineli Tomson tüfekleriyle 350'den fazla mermi yağdırıp Necimoğlu ile iki muhafızını öldürdü, 15 kişiyi yaraladı. Sekiz kişi olduğu bildirilen baskıncılar kaçtılar ve yakalanmadılar. Necimoğlu'nun, 19 Nisan 1973'te Mardin'in Kızıltepe ilçesinde öldürülen AP Mardin Milletvekili Abdürrahim Türk'ün öldürülmesine adı karışmıştı. Taraflar arasında ikinci büyük olay 11 Haziran'da çıkmış, 12 kişi ölmüş, 5 kişi yaralanmıştı.

27 Bakanlar Kurulu toplandı. Almanya'nın yabancı işçi almama kararından Türkiye'nin muaf tutulmasını istediğini açıkladı. Hükümet bu isteğe gerekçe olarak Türkiye'nin Ortak Pazar (Avrupa Ekonomik Topluluğu) üyesi olduğunu ileri sürdü.

* Bakanlar Kurulu, Filistinli gerillalar tarafından üç gün önce kaçırılan Holanda Hava Yolları (KLM)'na ait uçağın Türkiye'nin havaalanlarından birine inmesi için Hollanda hükümeti tarafından yapılan öneriyi reddetti.

* AP ve CGP Başkanları Demirel ile Feyzioğlu TBMM'de buluşarak bir saat 15 dakika süren bir görüşme yaptı.

28 Cumhurbaşkanı Korutürk, kabine kurulması konusunda Feyzioğlu ve Bozbeyli ile görüştü. Bozbeyli, tarafsız bir başbakan başkanlığında sağ partilerin birleşip koalisyon kabinesi kurmasını istedi.

* Cezayir'de toplanan Arap Devletleri Konferansında, Arap petrollerinin silâh olarak kullanılmakta devamına karar verildi.

* Batı Almanya'nın Aralık ayında çalışma süresi dolacak 50.000 Türk işçisinin sözleşmesini yenilemeyeceği açıklandı.

* Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, kamu iktisadi kuruluşlarının kötü yönetildiğini, iktidarların siyasal hesaplarla aldıkları kararları kamu iktisadi kuruluşlarına uygulattıklarını açıkladı.

* CHP Ankara Gençlik Kolu, işkence iddialarının soruşturulmasını, bir bildiri yayınlayarak ilgili makamlardan istedi.

29 CHP Genel Başkanı Ecevit, mahalli seçimlerle ilgili ilk konuşmasını İstanbul'un Bayrampaşa semtinde yaptı ve, "Siyasi oyunlar hükümet kurulmasını önledi," dedi.

* Batı Almanya'nın Ankara Büyükelçisi ile görüşen Başbakan Naim Talu, Türk işçilerinin alınmaması kararının kaldırılmasını istedi.

30 MSP Başkanı Erbakan, "Kurulacak hükümette MSP mutlaka görev alacak," dedi.

* Batı Almanya tarafından açıklanan yabancı işçi almaya son verme kararının altı ay önce verildiği, fakat açıklanmadığı bildirildi.

* Almanya'dan sonra Belçika'da yabancı işçi almayı durdurdu. Avrupa Ekonomik Topluluğu'na dahil 9 ülkenin hepsinin aynı şekilde davranacakları bekleniyor.

* Cumhurbaşkanı Korutürk'le konuşan Ecevit, "Cumhurbaşkanı, tarafsız başbakan dahil her alternatifi ele aldı," dedi.

* MHP Başkanı Türkeş, "Koalisyon CHP dışında kurulacak," dedi.

* Mevlâna'nın ölümünün 700. yıldönümü dolayısıyla 17 Aralık tarihine kadar sürecek anma törenlerine Konya'da başlandı.

ARALIK

1 Almanya'nın Ankara Büyükelçisi Sonnenholm, Ankara'da yaptığı basın toplantısında, "Türk işçisine iş bulmak zorunda değiliz," dedi ve petrol krizi dolayısıyla, mukavelesi biten Türk işçilerini hemen geri göndereceklerini açıkladı.

* Saudi Arabistan Petrol Bakanı Yamani, Brüksel'de verdiği demeçte "Türkiye istediği kadar petrol alabilir," dedi.

2 80 milyar TL olarak tahmin edilen 1974 bütçesinin 5,5 milyar TL açığı olduğu bildirildi. Bütçe genellikle ekonomi uzmanları tarafından olumsuz karşılandı.

* Almanya'daki Türk işçilerinin geri dönmelerinin Türkiye'de sosyal patlamalara yol açacağı, Türk-İş Genel Sekreteri Kaya Özdemir tarafından ileri sürüldü.

3 1973 Mahalli seçimleri için parti liderleri radyo konuşmalarına başladılar. CHP lideri Ecevit: "AP 14 Ekim seçimlerinin sonuçlarını bir türlü sindiremiyor," dedi. Demirel: "CHP karşısındaki oylar bölünmemeli dedi.

* Çay ihracatında kilo başında 25 lira zarar ettiğimiz açıklandı.

4 Cumhurbaşkanı Korutürk, yaptığı radyo ve televizyon konuşmasında 14 Ekim seçimlerinden sonra hükümetin kurulması konusunda yapılan çalışmaları açıkladı ve CHP-AP koalisyonu istedi.

* Almanya'da çalışan işçilerimiz için alınan geri yollama kararının Türk ekonomisini olumsuz yönde etkileyeceği bildirildi. Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç, Başbakan Naim Talu ile bu konuda görüştü.

* İstanbul Belediyesi tarafından şehrin çeşitli yerlerinde açtırılan et tanzim satış mağazaları konusunda Bakanlık müfettişleri tarafından yürütülen tahkikat bazı usulsüzlükleri ortaya çıkardı ve etlerin kontrolünün yasalara uygun olarak yapılmadığı saptandı.

5 CHP lideri, mahalli seçimler dolayısıyla yaptığı radyo konuşmasında "CHP ya güçlü hükümet kuracak, ya da muhalefette kalacaktır. Olmazsa erken seçim istiyoruz," dedi.

* Gümrük ve Tekel Bakanı Çelikbaş "Filtreli sigara yetiştirmek imkânsızdır," dedi.

* Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Başkanı Kaya, Federal Almanya'nın AET'ye üye ülkeler dışından işçi kabulünü durdurması üzerine "Almanya'da bulunan 600.000 işçimizden ülkemize dönenlere çalışma olanağı bulmalıyız," dedi.

6 Millet Meclisi'nin oturumunda ancak 13 milletvekili olduğu için geçici başkan Kinyas Kartal 45 saniyelik oturumu ileri bir tarihe bıraktı.

* Radyo konuşmalarına devam eden Ecevit, "CHP koalisyon için AP'ye güvenemez. Şimdi bizden, tüm devlet işlerinde, eli kolu bağlı olarak AP'ye teslim olmamız isteniyor," dedi.

7 Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)'nün Türkiye için hazırladığı raporda, enflasyonun 1969'da izlenen ekonomik politika yüzünden çıktığı ve 1970 devalüasyonunun enflasyonu hızlandırdığı açıklandı.

* Bayrampaşa Cezaevinde yatmakta olan gazeteci ve yazar Çetin Altan "İş arama izni" alarak, 4 saat serbest bırakıldı.

* Demokratik Parti İstanbul belediye başkanı adayı Nuri Erdoğan "Atabey adaylıktan çekilmem için rüşvet teklif etti," dedi.

8 Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk, Anayasanın 97. maddesine dayanarak gazeteci ve yazar Çetin Altan'ı affetti.

* İstanbul Sanayi Odası Başkanı Ertuğrul Soysal görevinden istifa etti.

9 Mahalli seçimler bugünkü pazar sabahı 08'de başladı akşam 17.00'ye kadar devam etti. Cumhuriyet döneminin en geniş kapsamlı seçimi olan mahalli seçimlerde her 37 seçmenden biri mahalli yönetimde asil veya yedek olarak görev alacak. Seçilecek görevli sayısı 456.000 kişiyi buluyor.

* Çeşitli kuruluşlar hükümet bunalımına ilişkin görüşlerini Korutürk'e bildirdiler.

Cumhurbaşkanına bu konuda gelen mektupların sayısı bine yaklaştı.

* AP Ankara milletvekili ve Anayasa Mahkemesi eski başkanı Ketenoğlu başkanlığındaki sağ koalisyon anlaşmasını Demirel kabul etmedi.

10 Dün yapılan mahalli seçimlerde Türkiyenin 67 ilindeki belediye başkanlıklarının 33'ünü CHP, 22'sini AP, 2'sini DP, 2'sini MSP, 8'ini bağımsızlar kazandı.

* 9 Aralık mahalli seçimleri sırasında çıkan kavgalarda 10 kişi öldü.

11 İstanbul Belediye Meclisinde CHP 89, AP 30, İl Genel Meclisi'nde CHP 94, AP 38 üyelik kazandı.

* Eceviz "Demokrasiyi kundaklamak isteyenlere fırsat verilmemeli," dedi.

12 İstanbul Sanayi Odası Başkanlığından istifa eden Ertuğrul Soysal:" CHP'nin çoğunluğunun yüzünü güldüreceğine, Türkiye'yi toplumsal patlamalardan koruyacağına inanıyorum. Türkiye, sanayileşme süresince sosyal demokratik sistemleri tercih zorundadır," dedi.

* Son üç yılın fiyat artışlarının Türkiye'de yüzde 70'i bulacağı açıklandı. Dokuma fiyatlarında 1973'ün ilk on ayında artış yüzde 75 oldu.

TBMM'de CHP Grubuna ait telefonun parasının bir buçuk yıldır Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) tarafından ödendiği anlaşıldı ve Ecevit'in telefonun dinlendiği öne sürüldü.

13 Başbakan Naim Talu, Ecevit'le görüştükten sonra telefon olayı ile ilgili raporu beklediğini ondan sonra açıklama yapacağını bildirdi.

Ülkemizde 650.000 müridi bulunduğu tespit edilen Ticani tarikatının Bozcaada'da ikamete mecbur şeyhi Kemal Pilavoğlu'nun, bu tarikatı öğretmek için gönderilen 13, 14 ve 15 yaşındaki üç erkek müridinin ırzına geçtiği ve Ankara'ya kaçtığı açıklandı. Ankara'da yakalanan Ticani tarikatı şeyhi, muhakeme edilmek üzere Bozcaada'ya götürüldü. Olay, ticaniler arasında ikilik yarattı.

14 Bütün partiler Cumhurbaşkanına yazılı olarak önerilerini bildirdi. CHP'nin verdiği cevapta milli koalisyonunun, CHP-AP koalisyonunun imkânsızlığı belirtildi. CHP ya sağ koalisyon, ya CHP hükümeti yahut erken seçim istedi. AP milli koalisyon istedi.

15 İstanbul Belediye Başkanlığı'na seçilen CHP'li Ahmet İsvan görevine başladı.

* Cumhurbaşkanı Korutürk, hükümeti kurmaya, halen Başbakanlıkta bulunan Talu'yu memur etti.

* Ecevit, hükümete katılmak için CHP'nin fazla titiz davranmayacağını açıkladı.

16 CHP ve AP ile görüşen Talu, temaslarına MSP, DP ve CGP ile devam etti.

* 1973 yılı turizm gelirinin 84 milyon dolar lehimizde olduğu açıklandı.

* Motor sanayiinin kuruluşun plana aykırı olarak yabancı sermayeye açıldığı açıklandı.

17 İran Başbakanı Huveyda, Türkiye üzerinden Avrupa'ya tabii gaz sevkedileceğini söyledi.

* AP, MSP'nin katılmadığı yuvarlak masa toplantısında Meclis Başkanlığı için anlaşma oldu. Yeni aday CHP Kars milletvekili Kemal Güven.

* İnönü, sabah 10.30'da birdenbire ağır bir kalp krizi geçirdi. Altı profesör yaptıkları konsültasyon sonunda Ankara Yüksek İhtisas Hastanesinden gerekli tıbbi aletleri İnönü'nün evine getirdi. Enfarktüs geçiren İnönü evinde tedavi ediliyor. İnönü'nün rahatsızlığı üç çocuğuna da haber verildi. İnönü'nün geçen hafta başında midesini üşüttüğü, bu nedenle üç gün evden çıkmadığı öğrenildi. Midesi iyileşince perşembe günü Senatoya (13 Aralık), cuma gecesi konsere, cumartesi ve pazar akşamları da Anadolu Kulübüne gittiği bildirildi. 17 Aralık pazartesi sabahı saat 9'da kalkan İnönü kahvaltı etmiş, süt içmişti. Kriz 10.30'da geldi. Nabzı 120, tansiyonu 12 olan İnönü'nün gece 24'te nabzı 97'ye, tansiyonu 11,5'a düştü.

18 CHP Kars Milletvekili Kemal Güven, 14 Ekim seçimlerinden 2 ay ve yapılan 27. tur oylama sonunda 312 oyla Millet Meclisi Başkanı seçildi. Seçime katılanların sayısı 339'du. Güven'in adaylığını MSP, DP ve CGP grup başkan vekilleri ortak önergeyle koymuşlardı.

* "İnönü öldü" haberi üzerine Ecevit, Bozbeyli, Erim, Sancar, Bölükbaşı, İnönü'nün Ankara'daki evi "Pembe Köşk"e koştular. Ecevit haberi duyduğu anda, CHP Parti Meclisi toplantı halindeydi. Genel Merkezden gelen haberde ölüm haberi verilmişti. Ecevit'in saygı duruşuna daveti sırasında ağladığı görüldü.

* Konya'da yapılan "Mevlâna Haftası" sona erdi.

19 Kırk yıllık, ilk kadın inşaat mühendisimiz olan Sabiha Rıfat Güreyman'a İnşaat Mühendisleri Odası, İstanbul'da yapılan törende "40 Yıllık Hizmet Plâketi ve Beratı"nı sundu.

* İnönü'ye yapılan ikinci konsültasyon sonunda nabız ve tansiyonun normale döndüğü açıklandı. Özel doktoru Prof. Paykoç "Aslında durum ciddidir. Kritik 48 saati atlatmış olmasına rağmen 2-3 gün daha kontrol altında tutulması gerekiyor," dedi.

20 İstanbul Hukuk Fakültesi profesörlerinden Hıfzı Timur, Üniversite Senatosu toplantısında iken geçirdiği bir kalp krizi sonunda, doktor müdahale edemeden saat 13.30'da öldü.

ANKARA

*** Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran "İkinci Adam" ve 50 yıl devleti koruyan milli kahraman İsmet Paşa, 25 Aralık Salı günü saat 16.10'da öldü ve 28 Aralık Cuma günü Anıtkabir'e gömüldü. Cenazesine yurdun dört bir köşesinden gelen yüz binlerce insan koştu ve arkasından göz yaşı döktü.**

İSTANBUL

*** İstanbul Sanayi Odası Başkanı, Ertuğrul Soysal, 4 yıldanberi bulunduğu makamdan, istifa ederek ayrıldı.**

ANKARA

*** CHP Kars milletvekili Kemal Güven, Millet Meclisi Başkanı seçildi.**

KONYA

*** Mevlevi tarikatının kurucusu Hazreti Mevlâna'nın 700. ölüm yılı dolayısıyla İstanbul ve Konya'da bir ay süren törenler yapıldı, konserler verildi. Cumhurbaşkanı Korutürk 17 Aralık'ta Konya'da yapılan töreni eşi ile birlikte seyretti.**

* 17 Aralık. Pazartesi sabahı 10.30'da kalp krizi geçiren İnönü'nün Ankara'daki evinde, İnönü'nün doktorları bir basın toplantısı tertipledi ve "Böyle bir hastalıkta üç gün içinde elde edilen başarı memnunluk vericidir. Yalnız şu günler içinde bir komplikasyon görebiliriz.Tıbbi açıdan mahzurlu olduğu için ziyaretçi kabul etmesine şimdilik izin vermiyoruz. Enfarktüs krizine yol açan nekroz ufak bir bölgeye hapsedilmiştir," dediler.

21 Turizm ve Tanıtma Bakanlığı yanan ve yıkılan tarihi yalıların kamulaştırılmasına karar verdi. İlk uygulama, kasıtlı olarak yakıldığı anlaşılan İstanbul'da Boğaziçi'ndeki Hasip Paşa Yalısı için alınıyor.

* İhracatımızın 1973'te 1 milyar Doları aştığı açıklandı.

* Cumhurbaşkanı Korutürk tarafından kabine kurmakla görevlendirilen Başbakan Talu, Ecevit ve Demirel'le görüştü.

* İnönü'yü muayene eden özel doktoru Zafer Paykoç gazetecilere açıklama yaptı ve "İnönü beni güler yüzle karşıladı, 'Daha kaç gün beni böyle tutacaksınız?' diye sordu. Senatoya gidip gidemeyeceğini öğrenmek istedi. Daha birkaç hafta gidemeyeceğini bildirdim. 'Peki öyleyse. Önemli bir şey değilmiş. Ben de daha uzun yatacağım sandımdı' diye konuştu. Paşa ilk krizi atlattı. Şimdi bir haftalık endişeli dönemimiz var" dedi.

22 Sabah fenalaşan İnönü'ye oksijen verildi ve serum takıldı. Özel doktoru Paykoç "Paşa'nın durumu geriledi. Nefes darlığı çektiği için oksijen verildi. Beslenmesi için de serum takıldı," dedi. Dr. Paykoç, geceyi İnönü'nün evinde geçirdi.

* 1917 yılında 120 lira sermaye ile iş hayatına atılan ünlü milyoner ve iş adamı Vehbi Koç 72 yıllık hayatını anlatan bir kitap yayınladı.

* Başbakan Naim Talu, parti başkanlarıyla yaptığı ikinci tur görüşmelerini tamamladı.

23 43 yıl önce devrim düşmanları yobazlar tarafından İzmir'in Menemen ilçesinde şehit edilen Asteğmen öğretmen Mustafa Fehmi Kubilay, bugün aynı yerde dikilen heykeli etrafında toplananlar tarafından saygı ile anıldı. Kubilay ile birlikte şehit edilen iki bekçi için de tören yapıldı.

* Sabah kahvaltı eden İnönü, öğle yemeğinde köfte, yoğurt, komposto yedi. Özel doktoru, düne nazaran daha iyi olduğunu söyledi. Doktorlar gece başında nöbet tutmuşlar, nefes darlığını gidermişlerdi.

24 Özel doktoru İnönü'nün hasta yatağında en çok hükümet kurulması konusuyla ilgilendiğini ve hâlâ kurulamadığını öğrenince "Bu hükümet ne kurulmaz şeymiş!" dediğini açıkladı. Bir haftadan beri ilk defa yataktan çıkan İnönü sabahleyin masada kahvaltı etti; kızarmış ekmekle peynir yiyerek, süt ve greypfrut suyu içti. İnönü, sabaha karşı 05.00'te uyanmış "Bu ilaçları bana niçin yutturuyorsunuz?" diye sormuş, kalbinin rahatsızlığından dolayı verildiğini öğrenince "Demek ki kalbimin hasta olduğunu anladınız ki bana ilaç yutturuyorsunuz!" demişti.

25 1919 yılından beri Atatürk'ün mücadele ve devrim arkadaşı, Türkiye Cumhuriyeti devletini kuran "İkinci Adam", İstiklâl Savaşı'nda sömürgeci ve emperyalistlerin ülkemize saldırttığı Yunanlıları Birinci ve İkinci İnönü Savaşlarında yenen, Atatürk'ün "Siz yalnız düşmanı değil, milletin makus (ters) talihini de yendiniz" diye övdüğü büyük savaş ustası, Sakarya taarruzunda ve Afyonkarahisar Muharebelerinin muzaffer cephe kumandanı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin Hariciye Vekili, Lozan Andlaşması'nda Türk heyetinin reisi, Türkiye Cumhuriyeti'nin 17 yıl süreli Başbakanı, Atatürk'ten sonra Türkiye Devletinin 12 yıllık cumhurbaşkanı, bütün dünyanın tanıdığı ve takdir ettiği, milli kahraman büyük devlet adamı, Mustafa İsmet İnönü, bugün, 25 Aralık salı günü saat 16'yı 10 gece Ankara'daki "Pembe Köşk"ünde öldü.

26 İnönü'nün, Ankara'da Anıtkabir'de gömüleceği açıklandı. Bütün yurtta bayraklar yarıya indirildi. Radyolar özel yayın yapıyor.

* Petrol üreten Arap ülkeleri petrol satış fiyatlarına yüzde yüzden fazla zam yaptılar.

27 İnönü'yü seven binlerce insan Türkiye'nin dört yanından Ankara'ya gitti. İnönü ailesine bütün devlet erkânı başsağlığı diledi. Bayraklar ülkenin her tarafında yarıya inik duruyor. Yabancı devletlerden bu konuda telgraflar ve cenaze törenine katılacak heyetler geliyor.

* Cumhurbaşkanı Korutürk, kabine kurmak görevinden affını isteyen Naim Talu'nun isteğini ileriye bıraktı.

28 Yüzbinlerce vatandaş dün ve gece sabaha kadar İnönü'nün TBMM'deki katafalka konulan cenazesi önünden saygıyla geçti. Sabah 9'da atlas Türk bayrağına sarılı tabutu top arabasına konularak muazzam bir törenle Anıtkabir'e götürüldü ve hazırlanan yere gömüldü. Atatürk ile İnönü, bugünden itibaren karşı karşıya yatıyor.

* Cumhurbaşkanı Korutürk "Milletin İnönü'ye gösterdiği saygı,devletin geleceği için teminattır," dedi.

29 Cumhurbaşkanı Korutürk, Naim Talu'nun hükümeti kurmak için göreve devam etmesini istedi.

* Genelkurmay Başkanı Semih Sancar "Ordu politik cereyanların üstünde ve dışındadır," dedi.

* Antalya ve Side'de 14,5 milyon lira sarfedilerek bazı deniz kıyıları kamulaştırıldı.

ANKARA
• 1973 Kasım ve Aralık ayları, Türkiye'de hükümet kurulması için yapılan teşebbüslerle geçti. Bu konuda Cumhurbaşkanı Korutürk, çok olumlu ve takdirle karşılanan çalışmalar yaptı. Çeşitli kurumlar ve parti liderleriyle görüştü. Fotoğrafta, hükümet kurulamadığı için ayrılamayan Naim Talu ile görülüyor.

• Dünyanın büyük gazeteleri, "1973 yılının adamı" olarak, bir askeri darbe ile devrilip öldürülen, Şili Cumhurbaşkanı Salvador Allende'yi seçtiler.

• Bazı gazeteler ve ajanslar da A.B.D. Dışişleri Bakanı Kissenger'i seçtiler.

30 MSP yayınladığı bildiride AP'yi hükümet konusunda bunalım yar tmakla suçladı.

31 Federal Almanya Başbakanı Brandt yabancı işçilerden vazgeçmeyeceklerini, ancak sayı bakımından sınırlandırma yapacaklarını açıkladı.

* Türk Kadınlar Birliği Mevhibe İnönü'yü "50 yılın Türk kadını" seçti ve hazırladığı plâketi verdi.

* 1974'te dış ödemeler dengesinin büyük açık vereceği çeşitli kuruluşlara bağlı iktisatçılar tarafından açıklandı.

* Ünlü iş adamı Vehbi Koç, "Enerji t şarrufu yapalım. Döviz güçlükleriyle karşılaşacağız. Sanayi maddelerini de fiyatı rtacak" dedi.

* CHP Lideri Ecevit, "Talu, CHP dışında hükümet kurmayı denemeli," dedi.

* Talu, Ecevit ve Demirel ile görüştü.

* Genelkurmay Başkanlığı işkence iddialarını inceliyor.

* Cumhurbaşkanı Korutürk 1974 yılının partiler için mütareke yılı olmasını diledi.

* Dernekler kanununun bazı maddeleri Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildi.

* 1973 yılı içinde İstanbul polisinin 6.300 suçlu yakaladığı, günde ortalama 7-8 otomobil çalındığını açıkladı.

* İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti yayınladığı bildiride, Arap ülkelerine sanayi mamulü verip karşılığında petrol almamızı önerdi.

* Dış dünyada yılın adamı olarak, bir darbe ile devrilen Şili Cumhurbaşkanı Salvador Allende ve ABD Dışişleri Bakanı Kissinger, ülkemizde de CHP lideri Bülent Ecevit seçildi. Cumhurbaşkanlığı seçimimiz, yurtta 1973'ün en büyük olayı olarak nitelendi.

* İki yıl önce sayısı 300'e varan yerli filmlerin 1973'te yarı yarıya azaldığı ve 150'ye düştüğü açıklandı.

* Anayasa Mahkemesi SSK'nun ilâç fabrikası kurabileceğini açıkladı. AP'li Yiğit Köker ve arkadaşları Sosyal Sigortalar Kurumu'nun ilâç fabrikası açamayacağını iddia edip iptal davası açmışlardı.

1973 YILINDA KAYBETTİKLERİMİZ

İSMET İNÖNÜ

Onu Bir Heykelle Anlatamayız

İnönü eşsiz bir lider
bir vatan kahramanı,
dürüst bir politikacı,
tarihe mal olmuş
büyük bir insandı

25 Aralık 1973 Salı günü saat dördü on geçe, Türk milleti büyük bir evlâdını, İsmet İnönü'yü kaybetti.

Günlerce radyolarda, televizyonlarda onun için neler neler söylenmedi; gazetelerde neler yazılmadı. Sokaklarda, iş yerlerinde, bütün toplantılarda hep o konuşuldu.

Bir radyo spikerinin dediği gibi Onu sevenler olduğu gibi sevmeyenler de vardı"Demokratik hayatı benimsemiş açık ülkelerde bu hep böyledir.

Hayatı boyunca onunla mücadele etmiş olanlar; düşünmeden peşinden gidenler; seveni, sevmeyeni; dostu, düşmanı onun ölümüne içten üzüldüler. Kelimelerin ardına saklanmadan hislerini düşüncelerini açıkça söylediler.

İnönü büyük bir asker, eşsiz bir liderdi; her şeyin üstünde millete mal olmuş bir vatan kahramanıydı dediler.

Dürüst bir politikacı, eşi nadir bulunur büyük bir devlet adamıydı dediler.

Demokrasiyi kuran, yaşatan, ölünceye kadar bekçiliğini yapandı dediler.

Özel hayatında evine, çocuklarına düşkün örnek bir aile babasıydı dediler.

Ve Cumhurbaşkanı Korutürk, "Ölümüyle bütün Türk milletini birleştirdi" dedi onun için.

Hakikaten:

Tabutu en genç askerden, en kıdemli generaline; en basit vazifelisinden en yaşlı milletvekiline kadar yüzlerce kişinin omuzlarında taşındı.

Yüzbinlerce Türk tabutunun önünden geçerek ona son saygısını gösterdi.

Milyonlarca insan radyolarının, televizyonlarının başında onun toprağa verilişini yaşlı gözlerle seyretti.

Dost, düşman bütün dünya bu büyük adamın ölümü karşısında saygı ile eğildi.

Yabancı devlet adamları heyetler halinde cenazesine geldiler. Gelemiyenler de onun büyüklüğünü belirten mesajlar yayınladılar.

Ve İnönü'yü büyük bir huşu içinde toprağa verdiler. Böylece bir devir kapandı.

Kapandı mı? Hayır... Önümüzde koskoca bir tarihin sayfaları açık duruyor. Onu kapatmamak bizim vazifemiz olmalı bundan sonra.

İnönü bir büyük insan değildi sadece, o bir büyüklükler manzumesi, büyüklükler topluluğu idi. Bunu bir meşale gibi her an alev alev yanar tutarak çocuğuna, gencine, ihtiyarına, bütün millete göstermek lâzımdır.

* Eğer İnönü hayatında sadece, İnönü Zaferi'ni kazanmış bir insan olsaydı dahi, Atatürk'ün dediği gibi, 1897'den bu yana bir tek zafer kazanamıyan Türk milletinin makûs talihini yendiği için sırf büyük bir asker olarak adına bir heykel dikilirdi.

* Dünya politika tarihine adlarını altın harflerle yazdıran Poincare, Lord Curzon gibi yaşlı siyaset kurtlarının karşısında, 38 yaşında cepheden yeni gelmiş bir asker olarak, sadece Lozan Zaferi'ni kazanmış bir politikacı bile olsa, İnönü'nün adına bir heykel dikilirdi.

* Başka hiç bir şey yapmamış olsa dahi Atatürk'le beraber Cumhuriyet'i kuranlardan biri olması, 17 yıl başvekillik yapmış bulunması bile adına bir heykel dikilmesini icap ettirirdi.

* Bırakın her şeyi, dünyanın en büyük üç devletinin baskısına rağmen bu milleti İkinci Dünya Savaşı'na sokmayan, bir tek ferdinin bile burnu kanamadan 20 milyonu beş yıllık badireden sağ salim kurtaran ve sonunda bizden toprak isteyen Rusya'nın karşısına tek başına dikilerek onu isteğinden vazgeçiren büyük devlet adamı İnönü'ye bir heykel dikilmez miydi?

* Cromwell'den Fidel Castro'ya kadar hak ve hürriyet adına milleti peşlerinden sürükleyip iktidara geçen yüzlerce lider, yerlerine oturduktan sonra diktatörlüğe dönerken

Atatürk le birlikte cumhuriyeti kurmus demokrasiyi yerlestirmis ülkemizi zor durumlardan hepo kurtarmıştı.

onun, sevilen bir Milli Şef'ken demokrasiyi kurma uğruna, iktidarı kaybedeceğini bile bile 1950 seçimlerine gitmesi dahi, adına büyük bir anıt dikilmesi için kâfi sebep değil midir?

* 1950 seçimleri sonundaki korkunç yenilgi hangi şefi mahfetmezdi? Halbuki o, 1950-60 devresi sonundaki tehlikeli günlerde muhalefet lideri olarak çelik iradesiyle bütün milleti bir dikta rejimine karşı birleştirmiş ve demokrasinin koruyucusu olarak şahıslarla değil, tutulan yolla mücadele etmiş, 27 Mayıs İnkilâbı ile memleketin kurtarılmasına âlem olmuştur. Hangi millet, böyle bir demokrasi mücahidinin adına bir heykel dikmezdi?

* 1961'de, millet kamplara ayrılmış birbirine diş bilerken, ayak oyunlarıyla şöhret yapmaya çalışan politikacıların arasından sıyrılarak, kendini harcama pahasına düşman kardeşleri birleştirerek bir CHP—AP koalizasyonu kurmuş ve başvekil olarak dört yıl Türkiye Cumhuriyeti'ni en dar boğazlardan başarıyla geçirmesini bilmiştir. Sadece bu devir onun adına dikilecek bir anıta hak verdirmez mi?

* 1972'de CHP kurultayında, parti başkanlığını Bülent Ecevit'e kaptırdığı anda sonucu büyük bir olgunlukla kabul ederek ardında şan ve şerefiyle bütün bir tarihle birlikte gidip Ecevit'in elini sıkarak onu tebrik etmesi, onun heykellerin en büyüğüne lâyık olmasını göstermez mi?

Daha hangisini sayalım? Son yüzyıllarda Atatürk'ten sonra dünyada hangi büyük adam bu kadar sayısız meziyeti kendinde toplamış, bu kadar çeşitli ve birbirinden büyük başarıyla bir milletin tarihine girmiştir?

Şayet dikilecekse, İnönü'nün adına bir heykel değil, yüzlerce heykel dikmek lâzım...

Sezai SOLELLİ

Usta savaşçı

Lozan kahramanı

Büyük devlet adamı

O da Artık Tarihe Maloldu...

GENÇ Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucularından biri ve Atatürk'ten sonra en büyük adamı Mustafa İsmet İnönü 1884 yılı 24 Eylül'ünde İzmir'de doğdu. Babası Malatyalı Hacı Reşit Bey, annesi zamanının müderrislerinden Hasan Efendinin kızı Cevriye Temelli'dir. İlk ve Rüştüye tahsilini orada yaptı. Mülkiye İdadisi'nde iken ailesinin İstanbul'a nakli sonucu Halıcıoğlu Topçu İdadisi'ne girdi. 1903'de Harbiye'den birincilikle topçu teğmeni olarak mezun oldu. 1906 yılında da kurmay yüzbaşı olarak orduya katıldı.

İlk vazifesi Edirne'de 2. Ordu'da başlar. Bu arada İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin faaliyetlerine katıldı. Mustafa Kemal'le tanıştı. 31 Mart İhtilâli'ni bastıran Hareket Ordusu'nun kurmay başkanlığını yaptı. Ondan sonra Yemen'de bulundu. 1913'de Bulgarlarla yapılan barış görüşmelerine askeri müşavir olarak katıldı. 1914'de 1. Ordu KurmayHeyeti'ne girdi ve kaymakam oldu. 1915'de albay rütbesiyle 2. Ordu Kurmay Başkanı oldu ve bu ordunun komutanı olarak Mustafa Kemal'le çalıştı Daha sonraları Suriye ve Filistin cephelerinde bulundu. Mütareke'de Harbiye Nezareti Sulh Hazırlığı Komisyonu Başkanı idi.

Mustafa Kemal'le devamlı teması olduğundan İstanbul'un işgali üzerine 9 Nisan'da Ankara'ya kaçtı ve 1. Büyük Millet Meclisi'ne Edirne Milletvekili olarak katıldı ve Genel Kurmay Başkanlığı'na seçildi.

Kurtuluş Savaşı'nda Garp Cephesi Şimal Grubu Komutanı olarak Çerkes Ethem kuvvetlerini dağıtınca mirlivalığa yükseltilerek paşa oldu. 1921'de İnönü'nde düşmanı bozguna uğratınca Umum Garp Cephesi Komutanı oldu. Savaşın sonunda Mudanya Mütarekesi'nde Türk Başmurahaslığını yaptı. 31 Ekim 1922'de Dışişleri Bakanı oldu ve Lozan Konferansı'na Türk heyetine başkanlık etti.

Cumhuriyet'in ilânında, 30 Ekim 1923 günü Başbakanlığa getirildi. O günlerde asker olarak da birinci ferikliğe terfi ettiyse de 1927'de kendi isteğiyle ordudan emekliye ayrıldı. Soyadı Kanunu çıkınca Atatürk'ün kendisine "İnönü" soyadını verdiği İsmet İnönü 1923'den 1937'ye kadar başbakanlık yaptı.

Atatürk'ün ölümünün ertesi günü, 11 Kasım 1938'de Türkiye Büyük Millet Meclisi kendisini Cumhurbaşkanı seçti. İnönü bu mevkide Demokrat Parti'nin seçimleri büyük bir çoğunlukla kazandığı 14 Mayıs 1950'ye kadar kaldı. O tarihten sonra muhalefet lideri olarak çalışmaya başlayan İnönü, 27 Mayıs 1960 İnkilâbı'ndan sonra yapılan ilk seçimde (15 Ekim 1961), CHP'nin Millet Meclisi'nde çoğunluğu alması üzerine, zamanın cumhurbaşkanı tarafından 20 Kasım 1961'de Başbakanlığa getirildi. 1965 yılının 4 Martı'na kadar bu görevde kaldı.

Bu tarihten sonra muhalefet lideri olarak Meclis'te çalışmalarına devam eden İnönü, 1972 yılındaki kongrede, CHP liderliğini Bülent Ecevit'e devredince bir müddet sonra hem partisinden, hem milletvekilliğinden istifa edip tabii senatör olarak Senato'ya girdi.

Son zamanlarda geçirdiği bir kalp krizinin üstelemesi neticesi, 25 Aralık 1973 Salı günü saat 16.10'da, 89 yaşında olarak hayata gözlerini kapayan İnönü, bütün Türk Milleti'nin sonsuz bir mateme garkederek, 28 Aralık sabahı lâyık olduğu yere Anıt-Kabir'de, Atatürk'ün tam karşısına düşen yerde toprağa verildi.

İnönü, Mevhibe İnönü ile evli idi. Ömer ve Erdal adında iki oğlu ile Özden adında bir kızı vardı.

Cevat Şakir

Sabahattin Eyüboğlu

Faruk Nafiz

PROF. MUSTAFA AKDAĞ

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi profesörlerinden Mustafa Akdağ, 23 Nisanda sabah saat 03.30'da Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi'nde öldü. Prof. Mustafa Akdağ, "Türk İktisat Tarihi" ve "Celâli İsyanları" adlı kitaplarıyla büyük ilgi uyandırmıştı. Tarihe yeni bir gözle bakan ve çok modern metodlarla inceleyen genç profesör, Ankara Sıkıyönetim mahkemesine sanık olarak çıkacağı gün Ankara'da defnedildi. CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, Akdağ için: "Profesör Mustafa Akdaf, iftiracı ihbarcılığın kurbanı oldu," dedi.

TAHİR ALANGU

Galatasaray Lisesi Edebiyat Öğretmeni, Boğaziçi Lisesi öğretim görevlisi, çevirmen, yazar ve edebiyat tarihçisi Tahir Alangu, 19 Haziranda geçirdiği kalp krizi üzerine kaldırıldığı İstanbul Beyoğlu İlkyardım Hastanesi'nde saat 01.30'da öldü. 1916'da İstanbul'da doğan Tahir Alangu, ilkokulu Anamur'da okudu. İstanbul Kabataş Erkek Lisesi ve Yüksek Öğretmen Okulu'ndan mezun oldu. Bursa ve Maltepe Askeri Lisesi, Yozgat Lisesi Kepirtepe ve Ortaklar Köy Enstitüsü, Van, Erzincan Liselerinden sonra 1965'te Galatasaray Lisesi'ne tayin edildi. 1936'da "Gündüz" dergisine yazdığı bir şiirle yazı hayatına girmişti. Sonra "Yeni Türk", "Yurt", "Değirmen", "Tarihten Sesler", "Yenilik", "Yeditepe", "Dost", "Kim" dergilerinde ve "Cumhuriyet" gazetelerinde edebiyat tarihimizle ilgili araştırmaları yayınlanmıştı. Eserleri: "Kalevala", "Çalgılı Kahvelerdeki Külhanbey Edibayatı ve Nümuneleri", "Sait Faik İçin", "Serveti Fünun Edebiyatı Antalojisi", "Ataç'a Saygı", "Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman", "Billür Köşk" ve iki çeviri kitap: "Kovulmuşlar" ve "Bir Gecelik Misafir". Tahir Alangu Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedilmiştir.

PROF. SELAHATTİN BATU

Ankara Üniversitesi profesörlerinden, eski milletvekili, yazar ve çevirmen Selâhattin Batu, 24 Mayısta İstanbul'da, 68 yaşında kalp krizinden öldü. 1905 yılında Çanakkale'de Eceabat ilçesinde doğan Batu, Lâpseki ilkokulundan ve Gelibolu İdadisi'nden sonra İstanbul Yüksek Veteriner Mektebi'ni bitirmişti. Aynı okulda asistan iken Ziraat Vekâleti tarafından Almanya'ya gönderilmiş, Hannover Yüksek Veteriner Okulu ile Berlin Ziraat Fakültesi'nde iki yıl ihtisas yapmıştı. 1931'de yurda dönmüş, Ankara Ziraat ve Veteriner Fakültelerinde öğretim üyeliği yapmış, 7. devrede Çanakkale Milletvekili seçilmişti. Mesleğinde pek çok bilimsel eserleri, araştırmaları olan Batu şiir, deneme ve tiyatro eserleri verdi. Suut Kemal Yetkin ile "Sanat ve Edebiyat Gazetesi"ni çıkardı. Eserleri "İphigenia Tauris'te", "Kerem ile Aslı", "İnsan ve Sanat", "Bursa'da Yeşiller", "Kerem", "Romancero", "Güzel Helena", "Oğuzata", "Rüzgârlı Su", "İsviçre Günleri"... Almanca'ya çevrilen "Güzel Helena" adlı piyesi Bregenz uluslararası tiyatro eserleri yarışmasında 74 eser arasında ikincilik ödülünü kazanmıştı ve aynı şehirde temsil edilmişti.

MEHMET BAYDAR, BAHADIR DEMİR

Türkiye'nin Los Angeles (Amerika'da) Başkonsolos'u Mehmet Baydar ile Konsolos Yardımcısı Bahadır Demir, Mıgırdıç Yanıkyan adlı, 77 yaşındaki bir Ermeni tarafından 28 Ocak'ta Santa Barbara kasabasında tuzağa düşürülerek tabanca ile öldürüldü. Başkonsolos Mehmet Baydar, 1924 yılında İstanbul'da doğmuş, İstanbul Amerikan Kolejini bitirdikten sonra, Hukuk Fakültesi ve Paris Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olmuştu. 1948'de Dışişleri Bakanlığımızda göreve başlayan Mehmet Baydar Lizbon ve Paris Konsolosluklarında görev almış, Ankara'da Cento Genel Sekreterliği yapmıştı. Washington Büyük Elçiliğinde Birinci Kâtiplik ve Müsteşarlık yapan Baydar, 1970'te Los Angeles Başkonsolosluğuna atanmıştı. Mehmet Baydar evli, biri 16, diğeri 21 yaşında iki çocuk babasıydı.

Los Angeles Konsolos Yardımcısı Bahadır Demir, 1942'de İstanbul'da doğmuş, İstanbul Amerika Kolejinden sonra Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olmuştu. 1967'de Dışişleri Bakanlığına giren Bahadır Demir 28 Mayıs 1971'de Los Angeles'e Konsolos Yardımcısı olarak atanmıştı, evliydi.

FARUK NAFİZ ÇAMLIBEL

Türk edebiyatında "Hececiler" diye tanınan 5 şairden hayatta kalan son edebiyatçı olan Faruk Nafiz Çamlıbel, Samsun gemisinde bir gezi yaparken "Kaş" limanında, 8 Kasım Perşembe günü sabahı 75 yaşında kalp yetersizliği sonunda öldü. Faruk Nafiz 1898'de İstanbul'da doğmuştu. Orman Bakanlığında Başkâtiplik yapan babası Süleyman Nafiz Bey, onun doktor olmasını istiyordu. Bakırköy İdadisini bitirdikten sonra Tıbbiye'ye girmiş, fakat hastalandığı için Tıbbiye'den ayrılmıştı. Meslek olarak öğretmenliği seçmiş, Kayseri, Ankara, İstanbul'da edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Orta Anadolu'da geçirdiği uzun yıllardan sonra 1950-1960 arasında Demokrat Parti'nin İstanbul milletvekili olmuştu. 27 Mayıs ihtilâlinden sonra tutuklanarak Yassıada'ya gönderilmişti. Yargılama sonunda beraat etti ve 1961 Eylülünde serbest bırakıldı. Burada geçirdiği günleri, ünü "Han Duvarları" şiirine nazire olarak "Zindan Duvarları" şiirinde anlattı. Şiirlerinden başka roman ve piyes de yazmıştı. Öldüğü günlerde, "Akın" adlı piyesi Devlet Tiyatrosu tarafından Ankara ve İstanbul'da temsil ediliyordu. Evli ve iki çocuk babası olan Faruk Nafiz takma adlarla da fıkra ve şiirler yazmıştır. "Akbaba"mizah dergisinde "Çamdeviren" ve "Deli Ozan" adlarını kullanmıştı. 1926-29 yıllarında "Güneş" ve "Hayat" dergilerinde şiirleri çıktı. Şiir kitapları 1918'den itibaren yayınlandı: "Şarkın Sultanları", "Gönülden Gönüle", "Dinle Neyden", "Çoban Çeşmesi", "Suda Halkalar", "Bir Ömür Böyle Geçti", "Elimle Seçtiklerim", "Akarsu", "Tatlı Sert", "Akıncı Türküleri", "Heyecan ve Sükun".. Piyesleri: "Canavar" (1948'de filme alındı), "Akın" (Manzum Piyes), "Özyurt", "Kahraman", "Yayla Kartalı" (1946'de filme alındı).. Çamlıbel'in "Yıldız Yağmuru" isimli bir romanı da vardır.

KEMAL TAHİR DEMİR

Tanınmış roman ve hikâye yazarı Kemal Tahir Demir 21 Nisan'da saat 05.30'da kalp krizi sonunda, İstanbul'da Erenköy'ündeki evinde öldü. "Yol Ayrımı" isimli son romanından sonra Tanzimat ve Cumhuriyet devirlerinin siyasi olaylarını romanlaştırma çalışmaları içinde bulunan romancı 1919 yılında İstanbul'da deniz subaylarından Tahir Beyin oğlu olarak doğmuş, 1923'de Kasımpaşa'daki Cezayirli Hasan Paşa Rüştiyesi'ni bitirmiş ve Galatasaray Lisesi'nde tahsilini tamamlamıştı. Avukat kâtipliği, maden işletmelerinde ambar muhasipliği ve gazetecilik yapmıştı. Sanat hayatına 1932'de şiir yazmakla başlayan Kemal Tahir'in 1938-1950 yılları arasında geçen mahpusluk hayatı vardır. "Yeni Kültür", "Geçit", "Yedigün", "Karagöz" vs. dergilerde çalışmıştı. Onbeş takma adla otuza yakın çeviri roman da yayınlamıştı. Hikâyelerinin bir kısmını "Göl insanları" kitabında toplamıştı. Romanları: "Sağırdere", "Esir Şehrin İnsanları", "Kör Duman: "Rahmet Yolları Kesti", "Yediçınar Yaylası", "Köyün Kamburu", "Esir Şehrin Mahpusu", "Kelleci", "Mehmet", "Yorgun Savaşçı", "Devlet Ana", "Bozkırdaki Çekirdek" "Kurt Kanunu", "Yorgun Savaşçı", "Devlet Ana", "Bızkırdaki Çekirdek": "Yol Ayrımı" dır. Hemen bütün kitapları yabancı dillere çevrilmişti. "Dost" dergisinin yaptığı bir ankette, "Türkiye'nin en beğenilen romancısı" seçilmişti. "Yorgun Savaşçı" ile Yunus Nadi Armağanı'nı, "Devlet Ana" ile Türk Dil Kurumu Ödülü'nü kazanmıştı. Cenazesi Erenköy'deki evinden kaldırılmış, Sahrayı Cedit Mezarlığında toprağa verilmiştir.

İSMAİL DÜMBÜLLÜ

Türk tiyatrosunun 45 yıllık tuluat oyuncusu İsmail Dümbüllü, 5 Kasımda Cerrahpaşa Hastanesinde saat sabah 02.30'da öldü. Tanınmış sanatçı, bir ay önce Eskişehir'e çalışmaya gitmiş, Erenköyü'nde bir otomobil kazasında beyin sarsıntısı geçirmişti. Önceleri hastalığına önem vermeyen Dümbüllü, bir hafta önce hastaneye yatırılmıştı.

1897 yılında Üsküdar'da doğan İsmail Dümbüllü, mahalle mektebinden sonra "Küçük Zabit Mektebi"ne bir kaç yıl devam etmişse de sahne merakı yüzünden mektebi bitiremeyip ayrılmıştı. O zamanın meşhur komedyeni Kel Hasan'ı hayranlıkla seyretmekle işe başlamış, Galata Tiyatroları'nda "Dümbüllü Kantosu"na çıkmakla devam etmişti. "Dümbüllü", bir kanto parçasının adıydı. Konya "Kaşık Havası"na benzerdi.

İsmail "Efendi", 1917'de, Kel Hasan Efendi'nin yanında "Çırak" olarak işe başladı. Başı üşüyen Hasan Efendi'nin fesini koltuğu altında ısıtır, sonra itina ile giydirirdi. İsmail Dümbüllü, daha sonraları Kel Hasan Efendi'nin karşısında sahneye de çıktı. 1923'ten itibaren Tevfik İnce ile birlikte tuluat kampanyaları kurup İstanbul'da ve daha sonra Anadolu turnelerinde çalıştı. 1968'de sahneye veda etti ve 50. yıl jübilesi yapıldı.

SÜLEYMAN FERİT ECZACIBAŞI

İlk Türk Eczacılarından Süleyman Ferit Eczacıbaşı, 18 Nisan'da İzmir'deki evinde 85 yaşında öldü. Tanınmış iş adamlarından Dr.Nejat F. Eczacıbaşı ile, Kemal, Melih, Haluk ve Şakir Eczacıbaşı'nın babası olan Süleyman Ferit Bey, meslek hayatına İzmir Gureba Hastanesinde eczacı olarak başlamıştı. Eczacılıktaki ilk şöhreti İzmir'in meşhur "Altın Damla" kolonyasını imal etmesiyle başlamıştı. Sosyal hizmetleriyle de tanınan Ferit Eczacıbaşı, İzmir'de bir ortaokul iki ilkokul, bir verem dispanseri, bir ana-çocuk sağlığı merkezi yaptırmıştı. İzmir İl Kütüphanesi'nin de kurucusu olan merhum, 60 yataklı bir kanser hastanesini de inşa ettirip Ege Tıp Fakültesi'ne bağışlamıştı. Süleyman Ferit Eczacıbaşı, İzmir'de Asri Kabristan'a defnedildi.

SABAHATTİN EYÜBOĞLU

Türk Sanat Tarihi Profesörü, yazar çevirmen, Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Sabahattin Eyüboğlu, 13 ocakta İstanbul'da, evinde geçirdiği kalp krizi sonunda, 65 yaşında öldü. Dijon ve Paris Üniversitelerinden çıkan Eyüboğlu, Ankara'da Maarif Müfettişliği, Talim ve Terbiye Yüksek Heyeti Azalığı, Tercüme Bürosu Başkanvekilliği,

Şevkiye May

Süküfe Nihal

Hasanoğlan Köy Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu ve Edebiyat Fakültesi'nde Mukayeseleri Türk—Fransız Edebiyatı Öğretmenliklerinde bulundu. Anadolu uygarlıklarına ait çok değerli belge filmleri yapan Sabahattin Eyüboğlu Uluslararası yarışmalarda iki defa ödül kazandı. 60'dan fazla çeviri eseri olan Eyüboğlu, 1959'da Türk Dil Kurumu Armağanını kazandı. 1972'de İspanya'da dokümanter filmler yarışmasında "Karagöz" ile gümüş kuğu ödülünü aldı. 1940'dan sonra Varlık, Yaprak, İmece, Yeni Ufuklar dergilerinde ve çeşitli gazetelerdeki yazılarıyla şöhret yapan Eyüboğlu, Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde Osmanlı aydınlarının batıya bakarken kapıldığı yanlışlıkların nedenleri üzerindeki açıklamaları, bağnazlık, bilimsel düşünce, Anadolu'nun değerleri, yurt yönetimi ve ulusal kültür konularında yepyeni görüşler getirdi. Ressam-Şair Bedri Rahmi'nin ağabeyi olan Sabahattin Eyüboğlu, Zincirlikuyu mezarlığında toprağa verildi.

FİKRET ADİL

Yazar ve çevirmen Fikret Adil, 4 Haziranda tedavi edilmekte olduğu İsviçre'de öldü. 1901'de İstanbul'da doğan Fikret Adil, Galatasaray Lisesi'nin son sınıfındayken gönüllü olarak İstiklâl Savaşı'mıza katıldı. 1923 Eylül ayının sonunda İstanbul'a döndü. Düyunu Umumiye İdaresi'ne memur olarak girdi.

Aynı yıl gazeteciliğe başladı. İlk yazısı 1920'de "Şebap-Gençlik" dergisinde çıkmıştı. Gazetelerde fıkra, sanat eleştirisi, röportaj ve hikâyeler yayınladı. Fıkralarında sanat, edebiyat, tiyatro, resim konularına özellikle yer verirdi. Fransızca'dan yaptığı çevirlerin en meşhuru İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda temsil edilen "Saygılı Yosma" adlı eserdir. Babıâli'deki arkadaşlarıyla yaşadığı "Bohem" hayatını anlatan "Asmalı Mescit 74" isimli kitabı 1933 yılında yayınlandığı zaman yurdumuzun genç ve edebi çevreleri tarafından büyük ilgiyle karşılanmıştı. Aynı kitap 1945'te yeniden basılmıştı. "İntermezzo ve Beyaz Yollar, Mavi Deniz adlı hatıraları da vardır. Eyüp'teki aile kabristanına defnedilmiştir.

PROF. HAYDAR FURGAÇ

Sekiz yıldanberi Türkiye Üniversitelerine yazılmak üzere imtihana giren yarım milyon lise öğrencisinin tabi olduğu sınavları düzenleyen Üniversitelerarası Giriş Sınavı Komisyonu Başkanı Prof. Haydar Furgaç, 29 Nisan İstanbul'daki evinde kalp krizinden öldü. İstanbul İktisat Fakültesi Dekanı olan Prof. Haydar Furgaç 1919'da İstanbul'da doğmuştu. Sadrazam Müşir Ahmet İzzet Paşa'nın oğluydu. İstanbul Saint Joseph Lisesi'nden sonra İsviçre'nin Lozan Üniversitesi'nden mezun olmuştu. 1948'de İstanbul Üniversitesi'ne girmiş. 1952'de doçent 1960 yılında profesör olmuştu. Prof. Furgaç, Karacaahmet Mezarlığına defnedildi.

HALİKARNAS BALIKÇISI

CEVAT ŞAKİR

Türkiye'nin ilk tercüman rehberi, ressam, şair, yazar Cevat Şakir Kabaağaçlı, İzmir'deki evinde 13 Ekim Cumartesi saat 15.10'da kemik kanserinden 87 yaşında öldü. Sanat alanında ününü "Halikarnas Balıkçısı" takma adıyla yapmıştı. 1886 yılında İstanbul'da doğan ve Osmanlı sefirlerinden Şakir Paşa'nın oğlu olan Cevat Şakir ilk öğrenimini Büyükada mahalle mektebinde, orta öğrenimini İstanbul Amerikan Koleji'nde yapmış, sonra İngiltere'ye giderek Oxford Üniversitesi'nin Yeni Çağlar tarihi bölümünü bitirmişti. Gazeteciliğe, daha kolejde iken başlayan Cevat Şakir, 1908'de İstanbul'a dönünce "Resimli Ay", "İnci" gibi dergilerde yazılar yazdı, kapak resimleri, karikatürler çizdi. 1924'de bir hikâyesi yüzünden üç yıl Bodrum'da kalebentliğe mahkum edildi. Mahkümiyeti bittikten sonra Bordum'dan ayrılmadı, oraya yerleşti. 1947 yılına kadar Bodrum'dan ayrılmadı. Bu güzel Akdeniz ilçesinde balıkçılığın, süngerciliğin, madalinacılığın gelişmesine büyük katkıda bulundu. 1947'de Bodrum'u bırakıp çocuklarının tahsili için İzmir'de yerleşti.

Yazar ve tercüman rehber olarak hayatını kazanıyordu. Yüze yakın hikâye yazdı. Özellikle denize dair yazılarla şöhret yaptı. Hikâye ve romanlarında konularını daimaEge ve Akdeniz kıyılarındaki olayları, insanları anlattı. İçinde yaşadığı ve en ince ayrıntılarına kadar çok iyi bildiği denizleri ve balıkçıları, dalgıçları, sünger avcılarını, kıyı halkını son derece bol ve zengin kelime ve terimler kullanarak, o zamana kadar Türk edebiyatında görülmemiş bir mitologya hazinesininde yardımıyla fikir ve edebiyat dünyamıza verdi. Belki de dünyanın en bilgili turist rehberi olan Cevat Şakir, gezdirdiği ünlü kişileri konuşmasıyla hayran bırakır, adeta büyülerdi. Ege medeniyeti sanatı, tarihi üzerindeki sonsuz bilgisi Türk fikir hayatında ihtilal yaptı. Yunan uygarlığının kökünün Ege uygarlığı olduğunu ve bunun da batı Anadolu kıyılarında doğduğunu iddia ve ispat etti. Eski Yunan uygarlığının, Anadolu insanlarından neler aldığını bir bir ortaya koydu. Cevat Şakir'in dünya çapında önemli tarafı budur. Avrupa uygarlığının Roma ve Grek medeniyeti gibi iki ayağının gerçek yüzünü, mahiyetini meydana çıkarmıştır.

Olağanüstü bir kuvvette İngilizce, İtalyanca, Lâtince, Fransızca, eski ve yeni Yunanca, İspanyolca, Arapça, Farsça dillerini biliyordu. Eserleri: "Ege Kıyılarından", "Agata Burina Burinata", "Merhaba Akdeniz", "Egenin Dibi", "Yaşasın Deniz", "Ötelerin Çocuğu", "Gülen Ada", "Mavi Sürgün", "Uluç Reis", "Anadolu Efsaneleri", "Anadolu Tanrıları", "Batı Anadolu Uygarlığı", "Hey Koca Yurt", "Akdenizin Ebedi Gençliği", "Gençlik Denizlerinde", "Deniz Gurbetçileri", "Egeden" "Şurdan Burdan"...

Halikarnas Balıkçısı'nın cenazesi vasiyeti üzerine İzmir'den alındıktan sonra Bodrum'a getirilmiş, şehrin çok sevdiği bir tepesinde hazırlanan mezarına gömülmüştür. Hemen bütün Bodrumlular, şehirlerinin adını dünyaya tanıtan "Balıkçı" nın arkasından ağlamışlar ve cenaze törenine 7'den 70'e kadar, bütün şehir halkı katılmıştır.

KADRİ İLKAY

İstanbul Belediyesi Başkan Yardımcılarından Kadri İlkay 3 şubatta Çapa Hastahanesinde öldü. 1915'te Sıvas'ta doğan Kadri İlkay 1934'te Kuleli Askeri Lisesi'nden, 1936'da Harp Okulundan mezun olmuştu. 30 Ağustos 1960'ta albaylığa yükselmiş ve kendi isteğiyle emekliye ayrılarak aynı tarihte Belediye Başkan Yardımcılığına atanmıştı. 13 yıl aralıksız aynı makamda çalışan Kadri İlkay'ın cenazesi Zincirlikuyu Mezarlığına defnedildi.

ŞEVKİYE MAY

Türk tiyatrosunun tanınmış aktrislerinden Şevkiye May, 23 Martta İstanbul'da Şişli'deki dairesinde, havagazı ile intihar etti. Bıraktığı mektupta ölümünden kimsenin sorumlu olmadığını bildiren Şevkiye May 1913'de İstanbul'da doğmuştu. Tuluat tiyatrosunun ünlü isimlerin Komik Şevki ve kantocu Mari'nin kızı olan Şevkiye May, 1926—27 yıllarında, 13—14 yaşındayken Kadıköy'de Hale Opereti'nde "Kontes Maritza" oyununda sahneye çıkmıştı. Sonraları Süreyya Opereti, Cemal Sahir Opereti, Muhlis Sabahattin ve Raşit Rıza Toplulukları'nda çalıştı ve 20 yaşındayken, 1933'de İstanbul Şehir Tiyatrosu'na girdi. "Üç Saat", "Lüküs Hayat", "Deli Dolu", "Aşk Mektebi", "Saz Caz", "Leblebici Horhor" gibi operetlerde oynadı ve büyük şöhret yaptı. Hazım Körmükçü ile oynadığı "Aynaroz Kadısı" ve "Bir Kavuk Devrildi" filimleriyle şöhreti bütün yurda yayıldı. 20 yıl İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda çalıştıktan sonra ayrılıp çeşitli tiyatrolarda çalıştı. 1963'te tekrar Şehir Tiyatrosu'na döndü ve 1972'de yapılan jübilesinden elde edilen hasılatla, intihar ettiği apartman dairesini satın aldı. Şevkiye May yalnız yaşıyordu ve Şevki adında bir oğlu vardı.

NEVZAT PESEN

Türk film prodüktörü rejisör Nevzat Pesen, 10 şubatta İstanbul'da Etiler'deki apartmanının 5. katından kendini atarak öldü. Ortak olduğu film şirketinin iflâs durumuna gelmesinden dolayı intihar eden Nevzat Pesen 1922 yılında İzmir'de doğmuştu. 1957'de Pesen Film Şirketini kurmuş, "İkimize Bir Dünya" adlı filminden ödül kazanmıştı. Nevzat Pesen evli ve üç çocuk babasıydı.

MUAMMER RAŞİT SEVİĞ

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin en eski öğretim üyelerinden Ordinaryüs Profesör Muammer Raşit Seviğ 11 Ocak'ta öldü. Mehmet Raşit Paşa'nın oğlu olan Muammer Raşit, 1885'te İstanbul'da doğmuştu. Galatasaray Lisesi'ni, İstanbul Hukuk Mektebi'ni, sonra Paris Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Birinci Cihan Savaşı'ndan sonra Ticaret Nezareti Müsteşarlığı yapan Seviğ, Mütareke yıllarında (1918-1922) İstanbul'da "İleri" Gazetesinin başyazarlığını yaptı. 1923'ten sonra İstanbul Darülfünunu Kamu ve Devletler Hukuku Profesörlüğüne getirilen Seviğ, 1930-33 yıllarında İstanbul Darülfünunu Eminliğinde (Rektörlüğünde) bulundu. 1955 yılında emekliye ayrılan Muammer Raşit'in cenazesi Zincirlikuyu Mezarlığı'na defnedildi.

AŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU

Ünlü halk ozanı Aşık Veysel Şatıroğlu, 1894'te doğduğu yer olan Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Sivrialan köyünde, 21 Mart'ta saat 03.30'da akciğer kanserinden öldü. Türk halk şiirinin büyük temsilcisi 79 yaşındaydı. Evli olan Veysel'in 2 oğlu, 3 kızı ve 18 torunu vardı. Veysel 7 yaşındayken köyünde çiçek hastalığı salgını çıktı ve gözleri görmez oldu. On yaşındayken babası Karaca Ahmet'in verdiği sazıyla müzik ve şiir merakı başladı. Alâ adında bir saz şairi ona öğretmenlik yaptı. Orta Anadolu'da yavaş yavaş şöhreti yayılan Veysel'in Türkiye'de tanınması 1931 yılında oldu. Sıvas'ta düzenlenen Halk Şairleri Bayramına katıldı. Ondan sonraki yıllarda sadık arkadaşı İbrahim'le yurdu dolaştı. Veysel Ankara'ya ilk defa 1933 yılında gitti. Cumhuriyetin Onuncu Yıl şenlikleri dolayısıyla söylediği şiir gazetelerde yayınlandıktan sonra Türkiye'nin 1 numaralı halk şairi diye tanındı. Bir ara köy enstitülerinde halk türküleri öğretmenliği de yapan Veysel zamanzaman köyünden çıkıp Ankara ve İstanbul Radyoları'nda, kendine özgü konserler verirdi. Şiirlerinde üç ana düşünce hâkimdi, yurt ve toprak sevgisi, tabiat sevgisi ve aşk. Yedi yaşından beri görmemesine rağmen alabildiğine zengin ve renkli bir iç dünyasından sızan duygulu, lirik ilhamlarını, gören insanların geniş ve ışıklı dünyasına kendini yadırgatmadan aktarma hünerine ermişti. Veysel'in 1952'de jübilesi yapılmış, 1965'te, anadilimize ve milli beraberliğimize yaptığı hizmetlerden dolayı, özel bir kanunla aylık bağlanmıştı. Aşık Veysel Şatıroğlu'nun hayatını anlatan bir filmi, "Karanlık Dünya-Aşık Veysel" adıyla rejisör Metin Erksan çevirmişti. Veysel'in cenazesi, vasiyetine uyularak, Sivrialan köyünün Çobandere mevkiinde defnedilmiş ve mezarı başında "Dostlar Beni Hatırlasın" şiiri sazlarla çalınıp söylenmiştir. Sıvas Valisi Celâl Kayacan, ilde yapılmakta olan bir lise ile Şarkışla'da bir garnizona ünlü ozanın adının verileceğini, Sivrialan köyünün adının "Aşık

Veysel" olarak değiştirileceğini, köyündeki evinin bahçesine bir büstünün dikileceğini açıklamış; cumhurbaşkanı, senato başkanı ve parti başkanları ailesine başsağlığı telgrafları çekmişlerdir. TBP Başkanı Mustafa Timisi, Veysel için "Anadolu halkının bağrında yetişen asrımızın eşsiz insanı" olduğunu, CHP Genel Başkanı Ecevit "Ölümsüzlüğe eren yüce ozanın nefesinin şiirlerinde devam edeceğini" söylemişlerdir.

ŞÜKÛFE NİHAL

Tanınmış kadın şair ve yazarlarımızdan Şüküfe Nihal 23 Eylül'de, İstanbul "Düşkünler Evi"ndeki yatağında, sabahın ilk saatlerinde öldü. 1896'da İstanbul'da doğan Şüküfe Nihal, İstanbul Üniversitesi'nin coğrafya bölümünden 1919'da mezun oldu. "Darülfünun"un ilk kadın mezunu olarak diplomasını almıştı. Edebiyat ve şiiri seviyordu. Tevfik Fikret'e hayrandı. İlk şiir kitabı "Yıldızlar ve Gölgeler" 1919'da yayınlanmış, ona edebi çevrelerde şöhret sağlamıştı. İstanbul'un çeşitli liselerinde coğrafya ve edebiyat öğretmenliği yaptı. Mütareke yıllarında, İstiklâl Savaşı'nı desteklemek için İstanbul'da kurulan gizli M.M. Grubunda faal bir rol aldı. İşgale karşı düzenlenen mitinglere katıldı. Sık sık yurt gezilerine çıkıp kadınları aydınlattı. Kadın haklarını koruyan dernekler kurdu. Çok hareketli bir hayatı olan Şüküfe Nihal, İkinci Dünya Savaşı sıralarında evinde edebi toplantılar tertipledi. Türk sanat ve edebiyat dünyasının belli başlı bütün simaları evinde toplanırdı. 1953'te, 57 yaşındayken, kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Geçirdiği bir kaza sonunda ömrünün son yıllarında yatağından çıkamaz olmuştu.

Eserleri: Şiirlerini "Şair", "Nedim", "Güneş", "Aydabir", "Çınaraltı", "Şadırvan" vb. dergilerde yayınlandı. Bunları 7 kitapta topladı: "Yıldızlar ve Gölgeler", "Hazan Rüzgârları", "Gayya", "Su", "Şile Yolları", "Sabah Kuşları", "Yerden Göğe". Öteki eserleri: "Tevekkülün Cezası" (Hikâyeler), "Renksiz Istırap" (Roman), "Yakut Kayalar" ve "Çöl Güneşi" (Roman), "Finlandiya" (Gezi notları), "Yalnız Dönüyorum" ve "Domaniç Dağlarının Yolcusu". (Bu son romanı Şakir Sırmalı tarafından "Domaniç Yolcusu-Unutulan Sır" adıyla filme çekildi).

Şüküfe Nihal'in cenazesi Rumelihisarı'ndaki Aşiyan Mezarlığına gömülmüştür.

ZİYA ÜLGEN

İstanbul Sosyal Sigortalar Samatya Hastanesi doktorlarından Ziya Ülgen, 444 gün takma böbrekle yaşadıktan sonra 23 Ocakta öldü. 1953 yılında böbrekleri tehlikeli bir şekilde hastalanan Dr. Ziya Ülgen, 4 Kasım 1971'de, ünlü iş adamı Vehbi Koç tarafından yarım milyon lira harcanarak Amerika'da Clevland'da bir hastanede ameliyat ettirilmişti. Ameliyattan önce 310 gün böbreksiz olarak "Diyaliz" adlı suni böbrekle yaşayan Dr. Ziya Ülgen'e, Amerika'da trafik kazasında ölen, 22 yaşındaki Lee Wacher adlı sekreter kızın böbrekleri takılmıştı. Bu ameliyattan sonra İstanbul'a dönen Dr. Ülgen bir yıldan fazla yaşamıştı. Dr. Ziya Ülgen 48 yaşındaydı.

ETHEM YETKİNER

İstanbul'un Demokrat Parti devrindeki valilerinden Ethem Yetkiner, 26 Ocak'ta İstanbul'da kalp krizinden öldü. Rodos Adasında doğan ve İstanbul Hukuk Fakültesi'nin bitiren Yetkiner, İstanbul Vilâyet maiyet memurluğu, Bucak ve Oltu Kaymakamlıkları, mülkiye müfettişliği, Kütahya Valiliği, İstanbul Emniyet Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü, Konya Valiliği, Hatay ve İzmir valiliklerinde ve İçişleri Bakanlığı müsteşarlığında bulunmuştu. Yetkiner, 27 Mayıs'ta İstanbul valisiydi ve Yassıada duruşmalarında yargılanmıştı.

Dış Ülkelerde 1973'ün Kayıpları

PEARL S. BUCK

Nobel Edebiyat Ödülünü kazanmış tanınmış kadın yazar Pearl Buck, 6 Martta Amerika'nın Vermont şehrinde 80 yaşında öldü. Çocukluğu Çin'de geçen Pearl Buck, İngilizceyi öğrenmeden Çin dilini öğrenmişti. Pulitzer Ödülünü kazandıktan sonra Amerika'da yaşamaya başlayan Pearl S. Buck, romanlara ve dergilere makaleler yazmıştı. 1931'de yayınlanan "The Good Earth" adlı romanı "Sarı Esirler" adıyla memleketimizde gösterilmiş ve büyük ilgi çekmişti.

HENRY CHARRİERE

"Kelebek" adıyla tanınan ve Fransız Guyana'sında kürek mahkumu olduğu yıllardaki hayatıyla kaçışını anlatan "Kelebek" isimli kitabıyla dünya kitap satış listelerinin uzun süre başında kalan Henry Charriere, 29 Temmuzda Madrit'deki bir hastanede gırtlak kanserinden öldü. Henry Charriere, bu romanıyla büyük bir şöhrete ve servete kavuşmuştu. Evli olan Charriere'nin çocuğu yoktu.

PROF. ALBERT GABRIEL

Dünyaca tanınmış Fransız arkeolog, sanat tarihçisi mimar ve ressam Prof. Albert Gabriel, hayatının 51 yılını Türkiye'de geçirdikten sonra 8 Ocakta Paris'te 90 yaşında öldü. 1908'de İstanbul'a gelen ünlü erkeolog, 1959'a kadar burada yaşamış, 1927'de büyük eseri "İstanbul Camileri"ni yayınlamıştı. "Bursa" adlı eserinden başka Anadolu'daki Türk anıtları, Mimar Sinan'ın eserleri üzerine büyük kitapları vardı. "Boğaziçi Şatoları"nda eski Boğaziçi Yalılarını, sanat tarihçisi gözüyle anlatmıştı. Türk sanatını ve medeniyetini dünyaya tanıtan Prof. Albert Gabriel 1926-1932 yıllarında İstanbul

Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde öğretmenlik yapmış, daha sonra İstanbul'da Fransız Arkeoloji Enstitüsü'nü kurmuştu. Milli Eğitim Bakanlığı ve Vakıflar İdaresi ile işbirliği yaparak yurdumuzdaki hemen bütün mimarlık eserlerinin planlarını çıkarmış, değerlerini ortaya koymuştu.

BETTY GRABLE

1930-40 yılları arasında "Sarışın Bomba" diye tanıtılan, fotoğrafları duvara asılan güzel kızların kraliçesi denilen "Pin-up" kızı Betty Grable, 3 Temmuzda Amerika'nın Santa Monica şehrinde akciğer kanserinden, 56 yaşında öldü. Danslı, şarkılı filmlerde oynayan Betty Frable, özellikle "Milyonluk" bacaklarının güzelliğiyle şöhret yapmıştı. Son yıllarda birkaç televizyon filminde oynadıktan sonra sanat hayatından çekilmişti.

LYNDON BİRD JOHNSON

Amerika'nın eski cumhurbaşkanlarından Lyndon Bird Johnson Texas'taki çiftliğinde 23 ocak günü bir kalp krizi sonunda öldü. 1908 yılında, Texas'ın Stonewall kasabasında fakir bir çiftçinin oğlu olarak doğan Johnson 1937'de milletvekili olmuş, 1960'da Amerika başkanı olmak istemiş, ancak John F. Kennedy'nin yardımcısı seçilmişti. 22 Kasım 1963'te Başkan Kennedy'nin öldürülmesi üzerine cumhurbaşkanı oldu. 1964 seçimlerinde cumhurbaşkanı seçildi. 4 Ağustos 1964'te Kuzey Vietnam'a savaş açtı. 18 milyonluk bir devlet olan Kuzey Vietnam ile Amerika savaşı, Johnson'un öldüğü gün 23 Ocak 1973'te 9 yıl sürdükten sonra Amerikanın çekilmesiyle son bulmuştu. 5 Haziran 1964'te, Kıbrıs buhranı dolayısıyla, o zamanki Türkiye Başbakanı İsmet İnönü'ye yazdığı mektupla Türk kamuoyunda meşhur olan Johnson, 1968'de seçimi Nixon'un kazanması üzerine siyasetten çekilmişti.

PABLO NERUDA

Şili'nin milli şairi olarak kabul edilen Pablo Neruda prostat kanserinden, 24 Eylül'de, Şili'nin başkenti Santiyago'da 69 yaşında hastanede öldü. Devrilen Şili Devlet Başkanı Salvador Allende'nin yakın dostu ve marksist olan Pablo Neruda 1971 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanmıştı. Neruda, Allende'nin ricasıyla Şili'nin Paris Büyükelçiliğinde de bulunmuştu. İspanya İç Savaşı'nın çıktığı 1936 yılında Şili'nin Madrit Konsolosu olan Neruda, Şili cunta egemen olduğu için sade bir törenle gömülmüştür.

PABLO PİCASSO

20 inci yüzyılın en büyük ressamı olarak kabul edilen İspanyol asıllı Pablo Picasso 8 Nisanda Güney Fransa'daki Mougins'teki evinde, saat 11.40'ta bir kalp krizi sonunda, 91 yaşında öldü. İspanyanın Akdeniz kıyılarındaki Malaga şehrinde 1882 yılında, bir resim öğretmeninin çocuğu olarak doğdu. Oğlundaki büyük resim istidadını gören babası, resim öğretmenliğini ve resim yapmayı terketmiş: "Pablo'nun resmi karşısında ben değil, kimse dayanamaz. Resim dünyası sadece onundur," demişti. 14 yaşında iken açılan bir yarışmayı kazanıp Barcelona Güzel Sanatlar Akademisi'ne, 16 yaşında şeref öğrencisi olarak Madrit Kraliyet Akademisine girdi. Şöhreti bir anda İspanya'ya yayıldı. Daima geleneklerin dışında yaşayan Picasso resim sanatında da stil değiştirmiş ve yenilikler peşinde koşmuştu. İspanya İç Savaşında Franco taraftarlarının kazanması üzerine İspanya'yı terkedip Fransa'ya yerleşti ve ölene kadar İspanya'ya ayak basmadı.

EDWARD G. ROBİNSON

1930'lar sinema dünyasında büyük yeri olan ünlü sinema oyuncusu Edward G. Robinson, Hollywood'da, bir hastanede 27 Ocakta 80 yaşında öldü. Aslen Romanyalı olan Robinson 12 Aralık 1893'te Bükreş'te doğmuş, 1903 yılında ailesiyle birlikte Amerika'ya göçmen olarak gelmiş, gençliği yoksulluk' içinde geçmişti. Çeşitli mesleklere girip çıktıktan sonra Colombia Üniversitesi'nde Dramatik Sanatlar Akademisi'ne devam etmiş, "Kısmet" adlı filmde oynayıp birdenbire meşhur olmuştu. "Küçük Sezar" filminde şöhreti dünyaya yayılan aktör, Amerikan filmlerinin kısa boylu, tombul, sert gangster rollerinde hemen akla gelen ilk isimdi. 101 film çeviren aktörün başlıca filmleri arasında "The Hatchet Man", "The Whole Town's Talking", "Barbary Coast", "Kid Galahad", "The Last Gangster", "Tampico", "Double İndemnity", "Night Has A Thousand Eyes", "The Stranger" ve "All My Sons" sayılabilir.

DR. ABRAHAM WAKSMAN

Vereme karşı ilk etkili antibiyotik olan streptomisini bulan Amerikalı doktor Abraham Waksman Amerika'da, 17 Ağustosta beyin kanaması sonunda, 85 yaşında öldü. 1952 yılında Nobel Tıp Ödülü'nü kazanmış olan Dr. Waksman, 1888'de, Rusya'nın Kiev şehrinde doğmuştu. 1910 yılındanberi Amerika'da yaşayan Waksman mikrobiyoloji uzmanıydı.

Rusya'da Türk Kavimleri Nasıl Yok Ediliyor?

Kırım Tatarları Müslüman bir Türk halkıdır. Altınordu Devleti'nin Moğol Tatarları'ndan gelirler. 13. yüzyılda buraya yerleşmiş, ilk defa 14. yüzyılda Ruslar'la çatışmışlardır. Aynı yüzyılın ilk yarısında kurulan Kırım Hanlığı, 1478'de Türk Osmanlı padişahına bağlanmış, daha sonra yüzlerce yıl Moskof prensleriyle savaşmıştır. Ruslar, 18. yüzyılda Kırım'ı ele geçirmek için şiddetli hücumlarda bulunmuş, sonunda Büyük Katerina, 1783'te Kırım'ın Rusya'ya dahil olduğunu ilân etmiştir. Bunun üzerine Tatarlar, Çarlık rejiminin zulmünden kaçarak Türkiye'ye göçmeye başlamış Kırım'da kalanlar da gittikçe fakirliğe düşmüştür.

Türkiye'nin 1792'de, Rusya'nın Kırım'ı ilhakını resmen tanımasından sonra geçen yüzyıl içinde yüz binlerce Tatar, anavatanları Kırım'ı terkederek Türkiye'ye göçmüş, Ruslar da kendi işlerine yarayacak olan bu göçü tahrik etmişlerdir. 1897 sayımında Kırım Tatarları'nın sayısı 188.000'den ibaretti, buradaki nüfusun üçte birinden fazlasını meydana getiriyorlardı. Tatar nüfusunun büyük bir ekseriyeti köylüydü ve bunlardan da % 40'ının toprağı yoktu.

Bu arada 19. yüzyılın sonlarına doğru, İsmail Gaspıralı, Tatar birliğini kurtarmak, bir reform yapmak amacıyla çalışmalara girişti. 1883'te Bahçerasay'da Tercüman gazetesini çıkarmaya başladı, 1917'de Milli Fırka adlı siyasi partiyi kurdu. Çeşitli siyasi gelişmeler, bu arada Lenin'in yabancı milliyetleri elde tutabilmek için koyduğu "Self-determination" formülü ile 1921'de bir Kırım M.S.S.C. (Muhtar Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti) kuruldu. Bu dönemin başları, Kırım'ın Ruslar idaresindeki hayatının altın çağıdır. Ancak bu, çok sürmedi. 1930 yılına kadar süren kollektifleştirme sırasında 30-40.000 Tatar Urallar'a ve Sibirya'ya sürüldü.

SÜRGÜN

Kırım Tatarları'nın asıl sürgünü 2. Dünya Savaşı'ndan sonra oldu. Savaş sırasında, aralarında Ruslar'ın da bulunduğu yüz binlerce Sovyet vatandaşı şu veya bu sebepler Alman ordusunda savaşmıştı. Bu arada binlerce Kırımlı Tatar'ın da Alman subaylarının komutası altında kurulan altı tabur halinde savaşlara katıldığı bir gerçektir. Bunlar 1944'te Alman kuvvetleriyle birlikte çekildiler. Hepsi de "Gönüllü" görenmekle beraber aslında Alman ölüm kamplarından kurtulmak isteyen savaş esirleriydi. Buna karşılık pek çok Tatar büyük bir sadakatle Kızılordu'ya hizmet etmiş, başkaları da mahalli mukavemet gruplarıyla Almanlar'a karşı savaşmıştı.

Kızılordu 8 Nisan 1944'te Kırım'a karşı hücuma geçti. 18 Nisan'da sadece, Sivastopol Almanlar'ın elindeydi. Almanlar'la işbirliği yapan Tatarlar, askeri mahkeme tarafından derhal ölümem ahkum edildiler (Sokaklarda kitle halinde idamlardan bahsedilir). Almanlar'ın Kırım topraklarından atılmasından altı gün sonra, 18 Mayıs 1944'te ise, kalan Tatar'ların hepsi NKVD (Siyasi polis) birlikleri tarafından süngüler ve hafif makineli tüfeklerle yataklarından kaldırılıp sürüldüler. Bu sürgünün sebebi, iki yıl sonra İzvestiya gazetesinde açıklandı. Gazete, bunların savaş sırasında Almanlar'la işbirliği yaptıkları için Rusya'nın başka taraflarına yerleştirildiğini bildiriyordu. Ancak, bu "Yerleştirme" işinin ardında yatan acı gerçek, sonradan kurtulabilen bazı Tatarlar'ın 1968'de yahut 1969'un başlarında yazdıkları açık mektuptan anlaşılmaktadır. Tatarlar, sabahın erken saatlerinde yataklarından kaldırılmış ve on beş dakika içinde yeni yerleşme merkezlerine harekete hazır olmaları bildirilmişti. Bazılarına verilen süre beş dakikadan ibaretti ve yanlarına hiç bir şey almamaları emredilmişti. Bu bakımdan birçokları kurşuna dizilmeye götürüldüklerini sanıyordu. Açık mektup devam ediyor:

-"Hayır, kurşuna dizmediler. Bizleri içleri tıklım tıklım dolu hayvan vagonlarında seyahate çıkardılar. Vagonlar, sanki birer zehirli gaz odası gibiydi. Seyahat üç, dört hafta sürdü ve Tatarlar, Kazakistan'ın yaz bozkırlarına götürüldüler. Bunların arasında Kırım'ın Kızıl partizanları, Bolşevik yeraltı faaliyetlerinde çarpışmış olanlar bulunduğu gibi yaşlı ve sakatlar da vardı. Tatarlar'ın kalanı o sırada cephede savaşmaktaydı. Ama dönüşte, onları bekleyen akıbet de aynıydı. Çok geçmeden ölüm, vagonlardaki yaşlılar, çocuklar ve zayıflar arasında kol gezmeye başladı; birçoklarımız açlıktan, susuzluktan ve havasızlıktan öldüler.

"Aralıksız süren seyahat sırasında, vagonlarda ölüler birikiyor, su ve ekmek verdikleri kısa duraklamalarda, herkesin ölüsünü gömmesine izin verilmiyor, ölüler demiryolunun kenarına atılıyordu."

Kırım Tatarları, Urallar, Sibirya, Kazakistan ve Orta Asya'ya doğru binlerce kilometre yol aldılar. 200-250.000 kişi tahmin edilen çoğunluk Özbekistan'a doğru yola çıkarıldı. Son mahkemeler dolayısıyla açıklanan resmi Sovyet raporlarına göre, ilk yola çıkarılanlar 11 gün sonra, diğerleri de 8 Haziran 1944'de geldi. 1 Temmuz 1944'te

tamamı 151.424 kişiden ibaret olan 35.700 Kazak ailesi Özbekistan'a varmış bulunuyordu. Yılın sonunda 818 aile daha geldi; 1945'de de 2.000 kadar Tatar'ın geldiği bildirilmektedir. Bunlar muhtemelen savaşın bitmesi üzerine terhis edilen Tatar erleridir.

Sürgün edilenler Özbekistan'a geldikleri zaman, daha önceden yapılan kırkırtmanın etkisi sonucu düş man gibi karşılandılar; üzerlerine taş atanlar bile oldu. Gelenler kulube veya mahzenlere yerleştirildiler. Hepsi de açlık, sıtma ve barsak rahatsızlıklarından bitkin haldeydi. 1969, Taşkent'te yapılan Kırım Tatarları'nın muhakemesi sırasında Yusuf Süleymanoğu adlı bir Kırım Tatarı şöyle konuşmuştur:

-"Bizi mezbahaya götürülen sığırlar gibi vagonlara doldurup Urta-Aul'da indirdiler. Hiç kimse bizimle ilgilenmedi. Aç, kirli ve hastaydık. Geldikten sonra hastalıklar daha da arttı; insanlar açlıktan kitleler halinde ölmeye başladılar. Bizim, 206 nüfuslu köyümüzden 100 kişi öldü. 18'ini ben kendi ellerimle gömdüm. Yedi akrabamdan hiç biri hayatta kalmadı."

Diğer Tatarlar da durumu aynı şekilde anlatmışlardı. Genç bir Tatar doktoru Yuriy Osmanof ise şöyle demiştir:

-"Evet, Kırımlı Tatarlar'a toprak verildi, ama mezarlıkta bir buçuk metre."

Kırım Tatarları, 1966 sayımını esas alarak, sürgün ve onun onu takip eden ilk 18 ayda tamamı 210.000 olan nüfuslarının % 46'sının öldüğünü iddia etmektedir. Eski kayıtların gösterdiğine bakarak konuşan Sovyet makamları ise ölenlerin ancak %22 yahut 33.000 kadar olduğunu ileri sürmektedir. Bu son rakamı doğru kabul etsek bile ortaya dehşet verici bir sonuç çıkar. Üstelik Tatarlar, başka sürgün alanlarında ölüm oranının daha da fazla olduğunu belirtmişlerdir.

Sürgünde yaşayan Tatarlar'ın hareket serbestliği de son derece kısılmış durumdaydı. Bulundukları bölgenin dışına çıkmaları kesinlikle yasaktı. Buna teşebbüs edenler 25 yıl ağır işte çalışmaya mahkum ediliyordu. 1969'da sorguya çekilen bir Tatar şöyle demiştir.

-"1956'ya kadar en ilkel haklardan bile mahrum, birer hayvan muamelesi görüyordük." Aynı yıl, onlara durumlarını düzeltmek için verilen 5.000 ruble de bir değirmen taşı gibi boyunlarına asılı kaldı. Çünkü Ruslar bu parayı 1947 değerine göre ödemelerini istiyordu.

Kırım'a gelince. Sürgüne gönderilen Tatarlar'ın bütün mallarına elkonmuştu. Ruslar'ın bütün gayreti buradaki her türlü milli izi yok etmekti. Evler yıkıldı, mezarlıklar tarla haline getirildi.Kırım Tatarcasıyla yazılan her şey yakıldı, yer isimleri değiştirildi.

Stalin'in ölümünden sonra, Kruşçef, milletlerin topyekun sürgün edilmesini Stalin'in cinayetleri arasına koymuştu. Kruşçef'in bu konuşmaya yaptığı 1956 şubatından sonra, Kırım Tatarları'nın tekrar eski durumlarına dönmeleri konusunda yıllarca süren çalışmaları oldu. Nihayet aradan geçen on yıldan fazla bir zaman sonunda 5 eylül 1967'de yayınlanan bir beyanname ile onların suçlu görülmelerine son verildiği belirtildi.

Ancak, bu beyanname üzerine hemen vatanlarına doğru yola çıkan Kırımlı Tatarlar, orada nefretle karşılandılar. Kendi topraklarına yerleşen Ruslar onları istemiyordu. Esasen oradaki evlerinin,topraklarının geri verildiği falan da yoktu. Aralarında en fazla beğenilenlere verilen ikametgâh alanı adam başına 13 metrekareydi. Kırım Tatarları'nın durumuyla ilgili temaslar ve çalışmalar bugüne kadar devam edip geldi. Bu arada gerçek olan bir şey varsa o da Türkiye hükümetinin Türkiye dışındaki milli hareketlere karışmamak hususunda gösterdiği titiz davranıştır.

MEŞHETLER

Bugün, Meşhetler diye bilinen topluluk Türk asıllı veya Türkleşmiş bir halktır. Eskiden Meşhetya'da otururlardı. Meşhetya Gürcistan SSC'nin güney batısında Türk-Sovyet hududunda dağlık bir bölgedir. Burada yaşayanların hepsi 15 kasım 1944'te Orta Asya ve Kazakistan'a sürülmüştür. Meşhetya Almanlar tarafından işgal edilmediği için, bunların sürülüşünde cezai bir yön de yoktur. Bu sürgünün, Stalin'in Türk asıllı veya Türkiye'ye yakınlık duyan unsurları, Türk-Rus sınırından uzaklaştırmak hususundaki fikirleriyle bağdaştırarak değerlendirmek gerekir.

Meşhetler'in sürgünü uzun müddet saklı kaldı. Bunlar, Gürcistan'da yaşıyordu. Dış dünya, sürgünü, ancak 1968'de yayınlanan bir SSCB. Yüksek Sovyeti'nin emirnâmesiyle öğrendi. Bu emirnâme, onlara Sovyetler Birliği'nin diledikleri yerinde oturma hakkını veriyordu. Ancak gerçekte hiç birine Gürcistan, hattâ sadece Meşhetya dışında oturma izni verilmedi.Bunun sonucu olarak Meşhetler'in çoğu, bugün, Türkiye'ye göç çareleri aramaktadır.

Meşhetler, aslen Gürcistanlı'dır. Kırım Tatarları gibi kendilerine has gazeteleri falan da olmamıştır. Yaşadıkları toprakların 16. yüzyılda Türkler tarafından alınması sonucu, zamanla Türkleşmişlerdir. 1829 Edirne Antlaşması'na göre Meşhetya'nın güney kesimi Türkiye'ye katılmış, kuzeyi ise Çarlık Rusyası'nda kalmıştır. 1926 nüfus sayımında Meşhetler Türk olarak gösterilmişti. O sayımdaki nüfusları 137.921 idi ve Gürcistan nüfusunun % 5,3'sini teşkil ediyorlardı. Okullarında Türkçe ders görüyorlardı.

SÜRGÜN

15 kasım 1944'te bütün Meşhetler, aynı bölgede yaşayan Türkmenler'le birlikte anavatanlarından sürüldüler. O çevrede yaşayan Karapapak ve Azerbaycanlılar'la birlikte, hepsinin sayısı 200.000 kadardı.

Meşhetler Orta Asya ve Kazakistan'a, daha bariz bir şekilde çorak Macar bozkırına sürüldüler. Onların sürgün şartları da Kırım Tatarları'na benzetilmektedir. Bildirildiğine göre Özbekistan'da 50.000 Meşhetyalı açlık ve susuzluktan ölmüştür. Daha yeni bir

* Orta Asya'da yaşayan Tatarlar, Türk boylarındandır. Bugünkü Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği sınırları içinde kalan bu Türk kavmi, yabancı diyarlarda kalan birçok ırktaşlarımız gibi ilk yurtlarından sürülmekte ve parçalanıp eritilmeye çalışılmaktadır.

kaynak, bu rakamı 30.000 olarak göstermektedir. O sırada kendilerine, savaştan sonra anavatanlarına dönecekleri bildirilmişti.

Meşhetler'in anavatanlarına dönmek için senelerce yaptıkları teşebbüsler boşa gitti Bunları hiçe sayarak dönenler de Gürcistan başbakanının emriyle geri gönderildiler.

Bu Türkler'in yaptığı bütün teşebbüsler anavatanlarına dönmelerini sağlayamadı. 1968 yılında, yayınlanan ve bütün SSCB vatandaşlarının, ülkenin dilediği yerinde yaşayabileceğini belirten kararnameye rağmen Meşhetler yerlerine dönemediler; bütün sözler, kâğıtta kaldı.

Meşhetler bunun üzerine gayelerine varmak için daha fazla gayret sarfettiler. Sonunda kendilerine Meşhetya'da ancak 100 ailelik yer olduğu, daha fazla yer bulunmadığı bildirildi. Ancak, Meşhetler buna bile razı oldukları halde, karşılarına inanılmaz engeller dikildi.

Sonunda Türkiye'ye gitmek için teşebbüse geçtiler. 15 mart 1970'te, bir daha geri dönmemek üzere Türkiye'ye gitmek isteyenlerin listesi Türkiye sefaretine verildi. Ancak bu tarihten sonra Türkiye sefaretini ziyaret etmek isteyen Meşhetya temsilcilerine engel olundu. Bu arada, tevkif edilerek intihara teşebbüs eden bir Meşhet lideri, Türk sefaretinin teşebbüsü üzerine serbest bırakıldı.

Meşhetler, 1971'de Birleşmiş Milletler nezdinde de teşebbüse geçtiler. Bu hareket de Meşhet liderlerinin tevkifiyle sonuçlandı. Ancak bu hâl, Meşhetler'in isteklerinde direnmelerine engel olmadı. 14 temmuz 1972'de Brejnev, Waldheim ve Türkiye Başbakanı Melen; 20 eylül 1972'de ise sadece Waldheim nezdinde yaptıkları teşebbüslerle Meşhet'ya dönmek veya memleketi terketmek hakkındaki isteklerini tekrarladılar.

(Bu yazı, Minority Rights Group Araştırma Enstitüsü'nün 1973 tarihli, 6 numaralı raporundan alınmıştır.)

Dünyayı Tehdit Eden En Büyük Tehlike:

Enerji Kıtlığı

✶ Petrol rezervleri ile kömür ocakları 2000 yılına kalmadan tükenecek
Bu durumda bilginler yeni enerji kaynakları bulup geliştirmeye çalışıyorlar

ÖNÜMÜZDEKİ çeyrek yüzyıl içinde dünyayı tehdit eden en büyük tehlike; ne atom harbi, ne kızıl ideoloji, ne de kanser salgınıdır. Dünyayı saran en büyük tehlikenin "Enerji Kıtlığı" olduğu 1973 yılında ortaya çıkmıştır.

Geçtiğimiz yıl içinde, Londra'da toplanan "Enerji Konferansı" bu konuyu gün ışığına çıkarmıştır.

Bugünkü dünyayı döndüren ve ileriye götüren tek güç "Enerji"dir. İnsanların bir yerden bir yere gitmesini sağlayan, pervaneleri çeviren, fabrikaları işleten, roketleri aya götürüp getiren, her türlü giysiden bütün ihtiyaçlarımıza kadar her şeyin imalinin nedeni olan, ısıtmayı ve aydınlatmayı mümkün kılan, hep "Enerji"dir.

Eldeki bilgilere göre, besin de enerji olmadan sağlanamamaktadır. İstatistiklere göre, insanoğlunun insanca yaşamasını sağlayan enerji ihtiyacı ortalama her 15 yılda bir misli artmaktadır.

Dünya'da enerji sarfeden ülkelerin başında Amerika Birleşik Devletleri gelmektedir. Amerika dünya nüfusunun % 6'sını teşkil etmesine rağmen, dünya enerjisinin %30'unu kullanmaktadır. Amerika'da naklolunan her yükün yarısını yakıt teşkil etmektedir.

Avrupa, Amerika, Sovyetler Birliği ve Japonya, dünyanın dörtte birini teşkil ettikleri hâlde, dünya enerjisinin %70'ini harcamaktadırlar. Geri kalan dünya nüfusunun %75'i ise dünyadaki enerjinin ancak %30'unu kullanabilmektedir. Son 21 yıl içinde Amerika ve Avrupa'da enerji tüketimi üç misli artmıştır. Bu artış başdöndürücü hızla devam etmektedir ve çeyrek yüzyıl içinde de edecektir.

TEHLİKE ÇANLARI ÇALIYOR

Bugünkü dünyada enerji üretiminin ham maddesi, kömür, petrol, su ve tabii gaz'dır. Bunlar da insanoğlunun ihtiyaçlarına sonsuzluğa kadar cevap verecek çoklukta değildir. Mevcut enerji ham maddelerinin rezervleri bugünün bilim adamlarınca bilinmekte ve ne kadar olduğu hesaplanabilmektedir.

Bilinen tabii gaz rezervleri önümüzdeki 10 sene içinde bitecektir.

Bilinen petrol rezervleri ise 1993 yılında bitmiş olacaktır.

Kömür ise insanoğluna ancak bir yüzyıl kadar daha enerji sağlayabilecektir.

Halen dünyadaki petrol üretimi günde 51 milyon varil, yılda 21 milyar varildir. Dünya'daki petrol rezervlerinin en iyimser görüşlerle 1500 milyar varil olduğu sanılmaktadır. Bu rezervlerin dörtte üçü de Suudi Arabistan, İran ve Kuveyt'in elindedir.

İnsanoğlunun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için daha fazla enerji üretme zorunluluğu da 1973 konferansında ortaya çıkmıştır. Daha fazla petrol üretmek gerektiği zaman siyasi engeller de aynı zamanda ortaya çıkmaktadır. Tahminlere göre, Birleşik Amerika 1980 yılında petrole sahip Ortadoğu ve Afrika ülkelerine yılda 63 milyar dolar ücret ödeyecektir. Bu parayı daimi ihtiyacı için harcadığı takdirde, ergeç bir gün bitecek olan petrolün yerini alacak olan enerji ham maddesini bulmaya gerekli parayı nereden elde edecektir?

Öte yandan bu yıl, dünyanın ileri petrol ülkelerinden biri olan Libya, petrollerini %51 oranında millileştirmiş ve ilerde petrol krizini başlatabilecek durumun ilk adımını atmıştır.

Amerika'dan sonra, Avrupa ülkeleri ve Japonya da petrol ülkelerine bir o kadar daha para vereceklerdir. Bu para ile bu petrol sahibi ülkeler ne yapacaklar, bu parayı nerede harcayacaklardır.

Şu anda, petrol üreten Arap Ülkelerinin sözcüsü Nazım Paçacı'nın belirttiğine göre, Arap ülkeleri, Amerika ve Batı üzerinde baskı yapabilmek için petrol üretimini bugünkü düzeyde tutacaklarını ve Amerika'yı İsrail'i desteklemekten vaz geçirmek için bir baskı unsuru olarak kullanacaklarını resmen bu konferansta açıklamıştır.

Öte yandan bu yıl, dünyanın ileri petrol ülkelerinden biri olan Libya, petrollerini%51 oranında millileştirmiş ve ilerde dünyaya bir petrol krizini başlatabilecek durumun ilk adımını atmıştır.

Buna karşılık İngiltere, Amerika ve Avrupa, şimdiden tedbirlerini almaya başlamışlardır. İngiltere, yeni bulduğu Kuzey Denizi petrol alanlarından elde ettiği petrolden, zengin kömür yataklarından, bir krizi atlatıp dayanabilmek için 90 günlük ham madde rezervi yapmaya başlamıştır bile.

Amerika ise, OECD ile anlaşmaya gitmekte ve Avrupa-Japonya-Amerika dayanışmasını realize etmek için müzakerelere girişmektedir. Bir bölgede doğacak krizi geçiştirebilmek için bu bölgeler, aralarından birinin krize hedef olması halinde yekdiğerine yardım edeceklerdir.

Uzmanlar siyasi sıkıntıların atlatılabilece-

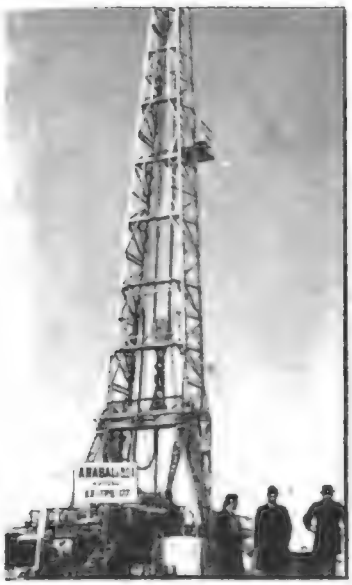

* Arap-İsrail Savaşı, dünyadaki enerji kaynakları üzerinde ciddi ve süratli çalışmalara sebep oldu.
Petrol hem kıt hem de pahalı bir enerji maddesi olmaya başladı.
Petrol kuyuları da stratejik önemi son derece artan yerler haline geldi.

ğini, bir anlaşma tabanının bulunabileceğini kabul etmekte, fakat ne yapılırsa yapılsın bugünkü enerji ham maddelerinin çok yakında biteceğini ve bugün yaşayan milyonlarca çocuğun büyüdüklerinde başka enerji kaynaklarını kullanmak zorunda olacaklarını ileri sürmektedirler.

Tabii gaz, petrol, kömür ve su'dan üretilen enerjinin yerini neyin alacağı konusunda çeşitli görüşler 1973 yılında ortaya atılmıştır.

Bunların başında nükleer enerji gelmektedir.

Nükleer enerjiyi, güneş enerjisi, onu, gelgit (met ve cezir) enerjisi ve arz'ın göbeğindeki ısı izlemektedir.

Halen nükleer enerji dünyada sulhçu amaçlar için kullanılmaktadır, ancak bu enerjiyi elde edebilmek için kullanılan ham maddenin zararlı posaları denebilecek "Radyoaktivite" üretimi vardır ki bu tür enerji, yararlı olmak kadar insanoğluna zararlı olmak tehlikesini de ortaya koymaktadır.

Bugünkü enerji ham maddelerinin hepsinin bittiği ve enerji ihtiyacının aynı oranda arttığı düşünülürse enerji ihtiyacının tümünü nükleer enerjiden elde etmek gerektiği zaman, meselâ 2000 yılında, dünyanın çeşitli yerlerinde, bugün kullanılan nükleer enerji üreten reaktör fabrikalarından günde dört tane inşa etmek gerekecektir. Ve bu istasyonlardan birinde bir radyoaktivite kaçağı olduğunda, yeryüzünde yaşayan insanoğlunun tümü tehlikeye girecektir. Böylesine rizikosu büyük bir sistemi, ilim adamları çare olarak görmemektedirler. Nükleer enerji elde edilirken radyoaktif posaları yeryüzü yerine Ay'da istif etmek tek çıkar yol olarak ileri sürülmektedir.

Öte yandan güneş enerjisinin kullanılması için iki yol işaret edilmektedir. Bunların bir tanesi, uzaya bir uydu koymak, bu uydu sayesinde güneş ışınlarının enerjisini mikrodalgalar hâlinde dünyaya belirli bir huzme şeklinde yansıtmak, dünya yüzünde büyük alıcı istasyonlar kurup bu mikrodalga hâlinde gelen güneş enerjisini bu merkezden bütün ülkelere yaymak. Aynı bilim adamları bunun da tehlikelerini şöyle söylemektedirler: Dünyanın dönüş hızında veya dönüş açısında bir değişiklik olup olmadığı kesin olarak henüz bilinmemektedir. Bu tespit edilmeden güneş enerjisi dünyaya tek bir huzme halinde verilmemelidir. Dünyanın dönüş hızı düştüğü veya açısı değiştiği an bu huzme alıcı cihaz dışına çıkacaktır ki, Bu hüzmenin dünyayı bir anda ortadan delip geçecek güçte olduğunu unutmamak gerekir. Kaldı ki, dünya sık sık depremlerin olduğu bir yerdir. Bu depremlerden biri, bu alıcı istasyonlarından bir tanesini yıktığı zaman aynı tehlike gene ortaya çıkacaktır

İNSANLIĞIN SONU MU?

Güneş ışınının kullanılma şekli için ileri sürülen bir başka metod, bulutsuz, ve bol güneş alan yerlerde güneş bataryalarını gökyüzüne bakar şekilde inşa etmektir. Ekvator bölgesindeki topraklar veya denizler üzerinde dev damlar yapıp üstlerine güneş enerjisi stok eden bataryalar yerleştirmek olumlu bir çare olarak gösterilmektedir. Bunun için de Afrika Kıt'asındaki Büyük Sahra'nın üstüne bir çardak kurmak ve bu uçsuz bucaksız çardağın üstüne batarya döşemek gerektiğini söyleyen bilim adamları bile vardır.

Bir başka görüş ise, dünyaya enerjinin denizlerdeki Ay çekimi olan gel-git (met ve cezir)den sağlanabileceği şeklindedir. Özel motörlerin sahillere döşenmesi ve denizin gelip gitmesi sırasında bunların çalışması sayesinde gerekli enerjiyi elde etmenin mümkün olduğu bilim adamlarınca savunulmaktadır.

Gene bir başka görüş ise, dünyanın ortasındaki ateşten yararlanmaktır. Dünyanın merkezine doğru açılacak "U" harfi şeklindeki deliklerden geçirilecek nehirler, Arz'ın ortasında kaynayacak ve yeryüzüne buhar hâlinde çıkacaktır. Bu buharın çıkış noktasına oturtulacak elektrik santralleri insanoğluna yeteri kadar enerji sağlayacaktır. Buna misal olarak da yeryüzündeki gayzerlerden yararlanmalar gösterilmektedir. Nitekim, İslanda'daki gayzerlerden elde edilen ısı, bütün Reykjavik şehrini, merkezi kalorifer tesisatı şeklinde ısıtmaktadır.

Vasıtaları yürütmekte kullanılacak yakıtın ne olacağı konusunda da iki fikir ortaya atılmaktadır. Bir tanesi, güneş enerjisi stok eden bataryalar ile arabaları yürütmek, batarya bittiği zaman yenisini koyup, eskisini güneş'ten şarjetmek.

Diğer fikir ise bir hidrojen motörü kullanmaktır. Hidrojen, atmosferde bir hayli büyük rezerve sahiptir. Bu yakıt olarak kullanıldığı zaman, yanması sonucu, oksijenle birleştiği için oto ekzostlarından bir takım zehirli gazlar yerine su çıkaracaktır ki böylece hava kirlenmesine da çare bulunmuş olacaktır. Ve bu sayede yolcular, seyahatlerinde termoslar içinde su taşımayacaklar, susadıkları zaman ekzost borusunun ağzına bardaklarını tutup, tertemiz suyla doldurabilecekler ve içebileceklerdir.

Dev Tankerler Gittikçe Devleşiyor!

Globtik Tokyo: 470.000 ton!

Ama her limana girip çıkamıyor, üstelik sarnıçlarını boşaltmak da mesele oluyor.

BUGÜN Dünya'da ticari değeri olan en büyük tankerler 350 bin ton. Ama önümüzdeki yıllarda tankerlerin cesameti iki misli daha artacaktır. 700 bin tonluk görülmemiş derecede uzun ve büyük dev tankerler tezgâhlara konacaktır.

Japon, Fransız, İngiliz ve İspanyol tezgâhları da 700 bin tonluk tanker inşa etme kapasitesine sahip olmakla beraber, ilk 700 bin tonluk tankeri Batı Almanya inşa edecektir.

Howaldtswerke, Deutsche Werft tezgâhları şimdiye kadar 240 bin tonluk tankerler inşa edebilme kapasitesinde iken Bonn Hükümetinin karar ve yardımı ile 700 bin tonluk tankerler inşa edebilecek seviyeye çıkartılmıştır.

Sermayesinin %75'inin Batı Alman Federal Hükümeti'ne ait olduğu bu tersanenin büyütülmesi için 35 milyon sterlin (Yaklaşık olarak bir milyar TL) sarfedilmektedir.

Halen dünyanın en büyük gemisi Fransa'da inşa edilmektedir. Shell petrol şirketinin yaptırmakta olduğu bu dev tanker 540 bin tonluk olacaktır.

350 bin tonluk gemiler tek motör ile yol alabilmekteyse de, tonaj arttıkça 400 bin tondan büyük gemilerin çalışabilmesi için çift motöre ihtiyaç doğmaktadır. Fransızların yaptığı bu 540 bin tonluk tankerin de iki motörü bulunmaktır. Almanlar ise gemiye iki motör koyabildikten sonra kapasitenin azami hadde çıkarılmasını ön görmüşler ve bunun sonucu olarak 700 bin tonluk tanker doğru gitmektedirler.

350 bin tondan daha büyük gemiler için bazı yeni inşaiye kaideleri de ortaya atılmıştır. 350 bin tonun üzerindeki tankerlerin altı, çift kat kalın çelik tabakalar ile kaplanacaktır.

Milletlerarası gemi inşaatçıları 700 bin tonluk ve hatta daha da büyük gemi ve tankerlerin inşa edilmesinin mümkün olduğunu söylemekle beraber, bunları alabilecek liman sayısının birkaç taneden fazla olmadığını ve esas güçlüğün bu noktadan doğduğunu ileri sürmektedirler.

İngiliz gemi inşaiyecileri, 500 bin tonun üzerindeki bir tanker veya geminin Manş denizinden geçip yukarı çıkmasının bile muazzam problemler ve tehlikeler doğuracağını söylemektedirler. Şu anda bütün dünyada 700 bin tonluk tankerleri barındırabilecek liman sayısı on taneyi bile bulmadığı, gene aynı kaynaklar tarafından belirtilmektedir.

Bir anda petrol sıkıntısını yok etmek için cesameti büyütülmek istenen tankerler için en değişik teklif ise Aristotle Onasis tarafından ileri sürülmektedir. Dünyanın bu bir numaralı armatörü, bir milyon tonluk bir devlerin devi bir tanker yaptırtmak, bunu doldurduktan sonra kıt'alar arasında seyrettirmek ve boşaltma yapılacağı mahalin açığında, yanına getirilecek 250 bin tonluk tankerlere petrol hamulesini nakletmek ve onlar ile limana ulaştırmak istemektedir.

Bu fikrini fiiliyata geçirdiği zaman, Onasis'e hangi tersanenin 1 milyon tonluk tanker inşa edebileceği henüz bilinmemektedir.

Nerede ise bizim Büyükada'ya yakın bir büyüklükte bir tankeri yapabilmek için tersanelerin yepyeni bir sistem uygulayıp tankeri baş, orta ve kıç olmak üzere üç parça olarak ayrı ayrı inşa etmek ve sonra bunları birbirine denizde eklemek gerektiğini ileri süren gemi inşaiyecileri de pek çoktur.

50 Yılın Dev Eserlerinden

Keban Barajı

1973 YILININ yurd içindeki en önemli olaylarında biri de Cumhuriyet Türkiyesi'nin dev eserlerinden biri olan Keban Barajının yurd hizmetine girme yolundaki ilk adımının atılmasıydı.

Cumhuriyetin ilk yıllarında sadece 33 bin kilovat olan Türkiye'nin elektrik gücü, otuzuncu yılın sonunda 1 milyon 332 bin kilovatı bulmuştu. Elektriğin yurdumuz sathında başdöndüren bir hızla değer kazanması, 1963 ilâ 1973 yılları arasındaki devrede bu ihtiyacın 1 milyon 450 milyon kilovata yükseldiğini gösteriyordu bu Türkiye'mizin elde mevcut imkânlarla elektrik ihtiyacını karşılayamaz hale gelmiş bulunması demekti. Nitekim övle oldu.

1973, vurdda elektrik sıkıntısının şiddetle başgösterdiği bir yıl oldu. Bu durum karsısında şehirlerin elektrik sarfiyatında kısıntıya gidilmesi zarureti hasıl oldu. Özellikle büyük şehirlerde kısıntı yapıldı. Günlerin belirli saatlerinde elektrikler kesildi. Bu sanayileşme yoluna girmiş memleketimizde yeni sıkıntılara yol açacak bir mahiyet alıverdi. Elektriğin kesilmesi, fabrikalarda büyük ölcüde istihsal kaybına sebep olmaya başlamıştı. Bunun önlenmesi icin başka çarelere başvuruldu. Dairelerde mesai saatleri bir saat önceye alındı. Böylelikle hava kararıp ışıklar yanmadan memurların işyerlerinden avrılmalarıyla elektrik sarfiyatından tasarruf yoluna gidildi. Bu yola gidilirken büyük şehirlerin caddelerindeki ışıklı reklâmların söndürülmesi, vitrinlerde ışık tasarrufu ve nihavet sokak lambalarında yapılan azaltma da tatbik meviine konuldu.

Elektrik ihtiyacının böylesine darlık verdiği günlerde, yılda 5 milyar 871 milyon kilovat elektrik üretecek Keban Barajı'nın inşaatı tamamlandı ve kapakları kapatılarak su birikimine geçildi.

Keban'da bir baraj yaparak Fırat'ın gürül gürül akıp giden suyundan faydalanmak yolunda ilk teşebbüs 1936 yılında yapılmış ancak bu bir düşünceden ileri gidememisti. 1952 yılında bu konu yeniden ele alınmış ve yapılan bilinçli çalışmalar "Keban Barajı" proiesine birden önem kazandırmıştı. 1953 yılında temel araştırmalar yapılmış, nihayet 1959 yılında Amerikan Ebasco firması tarafından hazırlanan yedi plândan biri üzerinde karar verilerek anlaşmaya varılmış ve derhal çalışmalara geçilmişti.

Barajın, Elazığ il merkezinin 45 kilometre kuzeybatısında Karasu ile Murat sularının birleştikleri yerden 10 kilometre güneyde, en dar yer olan Keban vadisinde inşaası uygun görülmüştü. Bu barajın arkasında dev bir suni göl meydana gelecekti. Bu Van'dan sonra Türkiye'nin en büyük gölü olacaktı.

125 kilometre uzunluğunda ve 16 kilometre genişliğindeki bu göl, 64 bin kilometrekarelik bir alanı ve içinde bulunan 89 yerleşme merkezini sular altında bırakacaktı. Suyun yüksekliği ise 135 metreyi bulacaktı.

-Keban Barajı için tam 1 milyon 93 bin metreküp beton dökülmüş ve 27 bloktan ibaret dev bir eser meydana gelmişti. Bu, içinde yaklasık olarak 185 bin kişinin barınabileceği, 40'ar daireleri tam 930 apartmana harcanacak betona eşitti.

Bir başka hesapla da Türkiyenin çevresine 50 santim eninde ve 5 metre yüksekliğinde bir duvar çekilebilecek beton sarfiyatıydı bu.

Dokuz kanalın kapaklarının kapatılmasıyla, 1973 yılı kasım ayının başında su biriktirme ameliyesi başlamış oldu. Yapılan hesaplara göre, 1974 haziranına kadar birikecek su arzulanan seviyeyi (135 metreyi) bulacak ve ancak ondan sonradır ki Keban Barajı elektrik üretimine girecektir.

* Karasu ve Murat Suyu kollarının birleşip Fırat nehrini meydana getirdikleri yerde kurulan ve Türkiye'nin en büyük barajı olan Keban Barajı

1973 Yılının En Büyük Sanat Olayı

İstanbul Festivali

1973 yılının en büyük sanat olayı, 20 Haziran ilâ 18 Temmuz günleri arasında İstanbul'da tertiplenen İstanbul Festivali oldu. Yaz mevsiminin bu en güzel onsekiz gününde İstanbul, dünya çapında bir sanat şöleni yaşadı.

"Nice uygarlıkların beşiği ve köprüsü olan yurdumuzun ve İstanbul'umuzun sahip bulunduğu eşsiz olanakları değerlendirmek" gibi pek güzel bir amaçla kurulan "İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı", ilk adımını Uluslararası bir nitelik taşıyan İstanbul Festivali ile atmıştı. Bu ilk festivalin, Cumhuriyetimizin kuruluşunun 50 yıldönümüne rastlaması nedeniyle bunun "Kutlama Şenlikleri"nin bir bölümü olması düşünülmüş, bu nedenle gâyet geniş bir program hazırlanmıştı. Bu konuda devlet de "İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı"na yardım elini uzatmış, böylece yaptığı finansman ile bu programın tatbikinde yardımcı olmuştu.

İstanbul gibi eşsiz tabii ve tarihi zenginliklerle dolu bir kentte bir sanat festivali tertiplenmesi fikri, 1964'ü izleyen yıllarda çeşitli vesilelerle yurdumuza gelen bâzı dünyaca ünlü sanatçılar ve sanat adamlarıyla yapılan konuşmalar sırasında doğmuş ve bu fikir üzerinde yıllar boyu etüdlerde bulunulmuş ve Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde tertiplenen bu türdeki festivaller izlenmişti. Nihayet Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 50. yıldönümü gibi önemli bir olayı içinde bulunduran 1973 yılının böyle bir festivalin tertiplenmesi ve başlaması için en uygun tarih olarak tespit edilmişti.

* 1973 Haziran - Temmuz aylarında yapılan İstanbul Festivali'nde Rumelihisarı'nda temsil edilen "Fatih" piyesinin rejisörü Raik Almaçık ile "Fatih" rolündeki Cihan Ünal, oyundan önce arkadaşlarının önünde görülüyor.

Dr. Nejat F. Eczacıbaşı, Afif Tektaş, Reşat Aksan, Fettah Aytaç ile Bülent Tarcan'ın bu yoldaki öncülükleri ile "İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı" vücut bulmuş ve İstanbul Festivali'nin tertiplenmesi yolunda derhal teşebbüse geçilmişti. Bu arada Vakfın Genel Müdür Sanat İşleri Yardımcılığına, uzun yıllardanberi Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yapılan dünyaca ünlü sanat festivallerini kişisel merakıyla izleyen ve sanat dünyasını yakından tanıyan bir kişi olan Yük. Mimar Leylâ Turgut getirilmiş ve faaliyete geçilmişti. Tarihlerin tespitini yurtdışından gelecek sanatçılarla yapılan anlaşmalar izlemiş ve böylece İstanbul Festivali oluşma yoluna girmişti.

İdari organizasyon düşünüldüğü zaman akla gelen ilk isim, İzmir Akdeniz Oyunları gibi dev bir organizasyonu başarıyla ortaya çıkaran tanınmış spor adamı Turgut Atakol olmuş, o da Vakfın Gene Müdür İdari İşler Yardımcılığına getirilmişti. 1973 yılının başından itibaren kesif bir çalışma devresine girilmiş, bunun sonucu olarak da İstanbul Festivali ortaya çıkmıştı...

Yehudi Menuhin, Niyazi Tağızade, Jean Perrison, Jean Pierre Jacquillat, Lucas Foss, Frans Allers, Andras Korodi, Alberto Zedda, Robert Wagner, Gotthold Lessing, Gika Zdravkoviç, Bohdan Wodiczko, Ulf Hoelscher, Jean Pierre Rampal, Andre Navvara, Radmilla Bakoçeviç, Piotr Paleczny, Denes Kovacs, Katalin Katza gibi dünyaca ünlü isimler vardı bu programda. Ayrıca Budapeşte Filarmoni Orkestrası, Sovyet Bolşoy Balesi, Zagrep Solistleri, Avramov Kuarteti, Madrigal Korosu, Musica Antiqua Topluluğu, Regio di Parma Operası gibi dünya çapında topluluklar da İstanbul Festivali'nin afişlerinde yer alıyorlardı.

Hepsi bundan ibaret değildi. Türk sanatçıları da vardı programda. Sanat güçlerini dünyanın takdir ettiği isimlerimiz ve bu vesileyle sanat dünyasına

* Avusturyalı Orkestra Şefi Robert Wagner tarafından yönetilen Devlet orkestrası İstanbul Festivalinde.

tanıtacağımız diğerleri... İdil Biret, Aylâ Erduran, Suna Kan, Ayşegül Sarıca, Verda Erman, Gülây Uğurata, Adnan Saygun, Bülent Tarcan, Aydın Gün, Hikmet Şimşek, Ayhan Baran, Suna Korad, Cüneyt Gökçer, Ayten Gökçer, Münir Nureddin Selçuk ve Dr. Nevzat Atlığ gibi isimlerimiz, Devlet Operası, İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, Devlet Opera ve Balesi, Devlet Tiyatrosu, İstanbul Konservatuvarı Türk Musikisi İcrâ Heyeti, Türk Musikisi Korosu, İstanbul Şehir Tiyatrosu, Kent Oyuncuları, Gülriz Sururi-Engin Cezzar Topluluğu, İstanbul Şehir Armoni Orkestrası, Halkevleri Halk Oyunları Ekipleri, Dümbüllü İsmail ve Arkadaşları ile nihayet bütün dünyanın ilgisini çeken Mehter'imiz vardı... ...

Böylelikle bir sanatsever on yılda izleyemeyeceği bir sanat şölenini İstanbul Festivali'nin üç haftalık süresi içinde tâkip etmek imkân ve fırsatını buluyordu.

İstanbul Festivali, ünlü Türk Kompozitörü Adnan Saygun'un "Yunus Emre Oratoryosu" ile açıldı. İlk çalınışı Amerika'da Birleşmiş Milletler binasında yapılan ve dünyaca ünlü orkestra şefi Leopold Stokowski tarafından yönetilen "Yunus Emre"yi İstanbul Festivali'nde Devlet Opera solist, koro ve orkestrası sundu. Avusturyalı ünlü Şef Robert Wagner'in yönettiği "Yunus Emre Oratoryosu" festivalin yalnız ilk eseri değil, ilk süksesi de oldu.

Bundan sonra yüklü program başlamış oldu. 18 günde 85 gösteriyi kapsayan bir programdı bu. Çatısı altında Opera, Bale, Orkestra konserleri, Resitaller, Oda Müziği, Tiyatro, Klâsik Türk Musikisi, Folklor, Mehter, Orta Oyunu, Karagöz, Kukla ve Hokkabazı kapsayan bir program...

OPERA: Programda üç opera yeralıyordu. Bunlardan ilki, dünya prömiyeri bu festival ile yapılan, ünlü Türk Kompozitörü Adnan Saygun'un "Köroğlu"su idi. Dünyaca ünlü Azerbeycanlı Orkestra Şefi Niyazi Tağızade tarafından yönetilen ve Aydın Gün tarafından sahneye konulan "Köroğlu" operası büyük bir sükse yaptı. Köroğlu rolünde Ayhan Baran, seyis rolünde Mustafa İtku , bey de Ümit Toksöz, anada Handan Şardağ ve Günayım'da Leylâ Demiriş'in başarıları bu sükseyi tamamladı.

İkinci Opera, İstanbul Devlet Senfoni orkestrasının eşliğinde, İtalya'nın dünyaca ünlü Teatro Regia di Parma operası sanatçılarının sundukları ve İtalyan Orkestra Şefi Alberto Zedda'nın yönettiği, başarılı Rejisör Aydın Gün'ün sahneye koyduğu "Aida" operasıydı. Oriana Santunione, Roberto Merolla ve Aldo Protti gibi büyük sanatçılar, Acar Başkut'un nefis dekorları ve Osman Şengezer'in başarılı kostümleri "Aida"nın elde ettiği büyük başarının diğer hissedarlarıydı.

Son olarak oynanan ünlü besteci Mozart'ın "Saraydan Kız Kaçırma" operası, İstanbul Festivali'nin en ilginç ve üzerinde en çok konuşulan temaşası oldu. Bu operanın Topkapı Sarayı'nın orta avlusunda temsil edilmesi sert tenkitlere yol açtı. En büyük tarihi zenginliklerimizden biri olan Topkapı Sarayı'nın bir yangın tehlikesiyle karşı karşıya bırakılması şeklinde yorumlayanlar oldu bu gösteriyi. "Saraydan Kız Kaçırma" operası dünyada ilk kez, konusunun geçtiği hakiki bir Osmanlı Sarayı'nda oynandı. Hem de biletleri aylarca önceden tükendiği için gişeler bile açılmadan... *(Lütfen sayfayı çeviriniz)*

(Devam)

RESİTALLER: Biletleri aylarca önceden biten gösterilerden biri de dünyaca ünlü Keman Virtüozu Yehudi Menuhin'in St . Irene yapıtındaki resitali idi. Dünyanın en eski mabetlerinden biri olan St . Irene (veya Aya İrini) kilisesinin fevkalâde akustiğine, önceki gelişlerindeki gezileri sırasında hayran kalan Menuhin burada bir konser vermesini pek arzulamıştı. Bu arzusuna İstanbul Festivali ile erişmiş oldu. Eşsiz bir akustiği olan bu 200 yıllık kubbe altında verdiği resital İstanbul Festivali'nin en büyük sükselerinden biri oldu.

Yine Yehudi Menuhin'in bilhassa arzuladığı üç Türk sanatçısıyla birlikteki resitalleri de pek büyük bir ilgi topladı. Dünyanınen ünlü kemancısı önce İdil Biret'in piyano eşliğinde verdiği resitali, Ayla Erduran ve Suna Kan ile birlikte üç keman olarak İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası eşliğinde verdiği konser izledi.

Dünyaca ünlü flütist Jean-Pierre Rampal'in, yine kendisi gibi Fransız olan Denis Evesque'in piyano eşliğinde verdiği resital de geniş bir ilgi gördü.

Keza ünlü çellist Andre Navvara'nın, Gülây Uğurata'nın piyano eşliğinde verdiği viyolonsel konseri de unutulmaz izler bıraktı.

ODA MÜZİĞİ: Bulgaristan'ın ünlü "Avramov Kuarteti" keman, viola ve viyolonselleriyle, Yugoslavya'nın dünyanın her yanında büyük sükse yapan "Zagrep Solistleri" keman, viyola, viyolonsel, kontrbas, kontinuo ve flütleriyle; Avusturya'nın kezâ dünyaca ünlü "Musica Antiqua" topluluğu Rönesans devri enstrümanlarıyla icrâ ettikleri Rönesans sarayları müziği ile ilgi topladılar.

KORO: Tarihi giysileri içindeki Bükreş'in ünlü "Madrigal Korosu"nun St Irene yapıtı ile İTÜ Konser Salonunda verdiği koro konserleri büyük bir sükse yaptı.

İstanbul Devlet Opera orkestra ve Korosu'nun da Türk halk türkülerinden derlenmiş eserlerden meydana gelen repertuarı Türk musikisi motiflerini ve bestecilerini sanat dünyasına tanıttı.

ORKESTRA: Orkestra konserleri İstanbul Festivali programında pek yüklü bir yer işgâl etti. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın ünlü Fransız Şefi Jean Perisson'un idaresinde ve ünlü Alman Kemancı Ulf Hoelscher'in refakatinde verdiği konser festivalin en ilginç gösterilerinden biri oldu. Bu konserde Türk Kompozitörü Dr. Bülent Tarcan'ın "Keman Konçertosu"nun ilk çalınışı yapıldı.

Yine Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının diğer Fransız Şef Jean-Pierre Jacquillat'nın idaresinde ve ünlü flütist Jean-Pierre Rampal'in refakatinde verdiği konseri, yine aynı orkestramızın Amerikalı ünlü Şef Lukas Foss idaresinde ve Türk Piyanisti Ayşegül Sarıca refakatinde verdiği konser izledi. Bu konserin en ilginç yönü, aynı zamanda Amerika'nın en tanınmış kompozitörlerinden biri olan Şef Lukas Foss'un Türkiye Cumhuriyeti'nin 50. yılı için bestelediği Uvertürünün dünyada ilk çalınışını da kapsaması oldu.

Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın ünlü Türk orkestra Şefi Hikmet Şimşek yönetiminde ve ünlü Piyanist Paul Badura-Skoda refakatinde verdiği konser ile ünlü Şef Prof. Gotthold E. Lessing yönetiminde ve Çellist Andre Navvara ile Kemancı Suna Kan refakatinde verdiği Konserler müzikseverler tarafından uzun uzun alkışlandı.

İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nın Hikmet Şimşek yönetiminde ve kemancı Suna Kan refakatindeki konseri ile Franz Allers yönetiminde ve piyanist Verda Erman eşliğinde verdiği konser de unutulmaz izler bıraktı.

Belgrad Filarmoni Orkestrası (Şef: Gika Zdravkoviç — Solist: Soprano Radmila Bakoçeviç), Rolonya Radyo-TV Senfoni Orkestrası (Şef: Bohdan Wodiczko — Solist: Piyanist Piotr Paleczny ve diğer konserinde kemancı Aylâ Erduran), Budapeşte Filârmoni Orkestrası (Şef: Andras Kododi — Solistler: Denes Kovacs, Katalin Kazsa, György Melis), ayrıca (Şef: Andras Korodi — Solist: İdil Biret) de güzel icralarıyla İstanbul Festivali'ne renk kattılar.

BALE: Bale yönünden de çok zengin bir manzara arzetti İstanbul Festivali. Dünyaca ünlü Sovyet Bolşoy, Londra Festival ve nihayet modern balenin büyük icracıları Amerikan Paul Taylor Dans Topluluğu baleleri ile Devlet Opera ve Balemizin gösterileri pek büyük bir ilgi topladı.

Paul Taylor grubu, yabancısı olduğumuz modern balenin en güzel örnekleriyle seyircileri büyülerken Londra Festival Balesi, klâsik İngiliz balesinin en nefis örneklerini verdi. Bale sanatının güçlü ustaları Sovyet Bolşoy Balesi ise Açıkhava Tiyatrosu'nu festival kapandıktan sonra verdiği temsillerle de doldurmaya devam etti.

Ankara Devlet Balesi, en büyük sınavını bu Festival sırasında verdi. İngiliz Londra Festival Balesi tarafından temsil edilen "Giselle" balesini programına koymakla büyük ustalarla kıyaslanmaktan çekinmeyecek bir duruma geldiğini gösteren Ankara Devlet Balesi, Türk balesinin yüzünü ağarttı. Ayrıca "Çeşmebaşı", "Judith", "Çoğul" ve "Pembe Kadın" gibi Türk baleleri de balemizin başarıyla sonuçlanan bir diğer sınavı oldu.

* 20 Haziran - 18 Temmuz 1973 tarihleri arasında yapılan İstanbul Festivali'nin açılışında Adnan Saygun'un "Yunus Emre Oratorya'sını dinleyicilerine sunan Devlet Orkestrası.

TİYATRO: Festivalin en şanssız yönü tiyatro bölümü oldu. Devlet Tiyatrosu'nun oynayacağı "Fatih" piyesi bir ihtilâf konusu teşkil etti. Önce Turhan Oflazoğlu'nun "Fatih" piyesinin ilk kez oynanacağı ilân edildi, sonra Devlet Tiyatrosu tarafından bu kaldırılıp verine eski bir oyun olan Nâzım Kurşunlu'nun "Fatih"i konuldu. "My Fair Lady" müzikali ilân edilmişken Devlet Tiyatrosu "Mançalı Don Kişot" ile seyircinin karşısına çıktı. "Kral Oedipus" trajedisi ise hiç oynanmadı. İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun oynayacağı "Hisse-i Şâyia" komedisi ise temsilden birkaç gün evvel, başrolü oynayacak olan Vasfi Rıza Zobu'nun eşinin vefatı karşısında afişten kaldırılmak zorunda kaldı.

Nâzım Kurşunlu'nun eseriyle Devlet Tiyatrosu sanatçıları "Fatih"i, Fatih Sultan Mehmet'in eseri olan Rumelihisarı'nda temsil ettiler. Yine aynı yerde Cüneyt Gökçer ile Ayten Gökçer "Mançalı Don Kişot" müzikalinin başrollerini paylaştılar. Devlet Tiyatrosu bu arada Harbiye Tiyatrosu sahnesinde Moliere'in meşhur "Hastalık Hastası"nı sahneledi.

İstanbul Şehir Tiyatrosu, Harbiye sahnesinde başladığı "İlk Göz Ağrısı" komedisine daha sonra "Hisse-i Şâyia"nın kalkmasıyla Rumelihisarı'nda devam etti.

"Hisse-i Şâyia", Türk tiyatrosunda özel bir anlam taşımaktaydı. Kurtuluşu müteakip Büyük Atatürk'ün emir ve direktifleriyle Bedia Muvahhit, ilk Türk kadın oyuncusu olarak İzmir'de resmen sahneye çıktığı zaman "Hisse-i Şâyia"da rol almıştı. Bedia Muvahhit, elli yıl sonra yine "Hisse-i Şâyia" oyununda ve yine Faika Hanım rolünde sahneye çıkacaktı. Ancak ne çâre ki bu piyeste en önemli rollerden biri olan Faik Bey'i oynayacak Vasfi Rıza Zobu'nun eşini kaybetmesi, onun 24 saat sahneye çıkıp oynamasını imkânsız kılmıştı. Faik Bey rolü için bir dublör de olmadığı cihetle bu piyesin afişten kaldırılmasından başka çare kalmadı. "Hisse-i Şâyia" piyesinin oynanacağı günlerde Rumelihisarı'nda Şehir Tiyatrosu oyuncuları tarafından "İlk Göz Ağrısı" t emsilleri devam etti. Bu oyun, daha önce "Hisse-i Şâyia" için hazırlanan dekorlarla oynandı.

İstanbul Festivali'nin tiyatro bölümündeki ilginç gösterilerden biri de Arkeoloji Müzesi'nin tarihi sütun ve merdivenleri önündeki tabii dekorla oynanan "Antigone" piyesioldu. Kent Oyuncuları, bu orijinal dekorla "Modern Antigone"u temsil ettiler.

Yine aynı tiyatro tarafından Harbiye Tiyatrosu'nda oynanan "İnsan Denen Garip Hayvan" piyesi ise tiyatro programında yeralan tek çağdaş yabancı piyes idi.

Ve nihayet Gülriz Sururi-Engin Cezzar Topluluğu tarafından Harbiye Tiyatrosu'nda epik Türk müzikalinin en başarılı bir örneği olarak temsil edilen "Keşanlı Ali Destanı", on yıl önceki büyük süksesini bir kez daha tekrarlamış oldu.

TÜRK MUSİKİSİ: İstanbul Festivali'nin klâsik Türk musikisi bölümünde ise Münir Nureddin Selçuk idaresindeki İstanbul Belediyesi Konservatuvarı Türk Musikisi İcrâ Heyeti ile Dr. Nevzat Atlığ yönetimindeki İstanbul Belediyesi Konservatuvarı Türk Musikisi Korusunun programları yer almaktaydı

İcrâ Heyetinin konseri Topkapı Sara-

(Lütfen sayfayı çeviriniz)

(Devam)

yı'nın orta avlusunda verildi. Bu tarihi saray, yüzlerce yıl sonra, sanat hayatlarının en şaşaalı devirlerini bu çatının altında yaşayan Sadullah Ağa'lar, İtri'ler Dede Efendi'ler ile bu sarayda saltanat süren ve yine burada can veren Padişah 3. Selim'in güzel nağmeleri ile dolup taştı. Dr. Nevzat Atlığ ise Korosunun ilk konserinde başarılı bir puan aldı.

GÜLHANE PARKI ŞENLİKLERİ: İstanbul Festivali'nin tenkide uğrayan yönü, "Halka dönük" bulunmadığı noktasında toplanıyordu. Oysa ki organizasyonu yapanlar her temsilde 10 liralık yerler bulundurmakla da iktifa etmeyerek programa bir de "Gülhane Parkı Şenlikleri" koymuşlardı. Mehter, Ortaoyunu, Karagöz. Kukla, Hokkabaz, Şehir Armoni Orkestrası ve folklor gösterileri yer almaktaydı bu programda ve Gülhane Parkı bu gösterilerle onbinlerce kişiyi tabii güzellikleri arasında topladı, onlara unutulmaz saatler yaşattı.

Temaşâ dünyamızın büyük ismi ve Tuluat ile Ortaoyununun son temsilcisi İsmail Dümbüllü, İstanbul Festivali münasebetiyle tekrar sahneye dönmüş ve binlerce seyirciyi kahkahadan kırıp geçirmişti. Ne kadar hazin tecellidir ki, Gülhane Parkı Şenlikleri, büyük halk sanatçısı Dümbüllü İsmail'in son kez sahnelerimizde görünüşü oldu. Bir kaç ay sonra hayata gözlerini yumacak büyük sanatçı böylelikle seyircisine muhteşem bir şekilde vedâ etmiş oluyordu...

FESTİVALİN MALİ YÖNÜ

Bütün dünyada yapılan sanat festivallerinde kâr mevzuu asla düşünülmemiştir. İstanbul Festivali'nde de düşünülmedi. Festivallerde, memlekete getireceği yan faydalar düşünülerek bütçelerin yapılması âdeti vardı, bizde de öyle yapıldı.

İSTANBUL FESTİVALİ için yaklaşık olarak 10 milyon liralık bir bütçe hesaplanmıştı. Hem Türkiye Cumhuriyeti'nin 50. yıldönümüne rastlaması, hem de ilk festival olması bakımından iş geniş tutulmuştu.

Böyle olmasına rağmen yerinde tasarruflarla, düşünülen meblâğın altında bir masrafla iş görüldü. Üç hafta devam eden İstanbul Festivali'nin tüm giderleri 8,5 milyon lira olmuştu. Buna karşılık satılan biletlerden elde edilen gelir 2.800.000 liraydı. Yan gelirler ise 3 milyon lirayı geçiyordu. Böylelikle ortaya 6 milyon liralık bir gelir çıkmış oluyordu. Geri kalan 3 milyon liraya yakın açık ise Turizm Bakanlığı. Devlet Bakanlığı, Otomobil Turing Kurumu ve Dışişleri Bakanlığı bütçesinden karşılandı.

Devlet Tiyatrosu ve Operası temsilleri ile Devlet Balesi ve Orkestrasının gösteri ve konserlerinin tüm masrafları da yevmiyeler dekor ve kostümler dahil) İstanbul Festivali bütçesinden karşılanmıştı. 8,5 milyon liralık masrafın tam 5,5 milyon lirası devlet kuruluşlarına gitmişti. Festivalin geri kalan tüm masrafları 1 milyon 700 bin lira idi. Yerlerin onarılması, propoganda ve reklâm ile diğer umumi masraflar ise 1 milyon lira civarındaydı.

İstanbul Festivali'nin ilk yılı her bakımdan bir deneme olmuş ve bu deneme gerek organizasyon, gerek sanat, gerekse ilgi yönünden başarılı bir not almıştı. Hangi türlerdeki gösterilere ne kadar harcanması uygun geldiği yolunda da eldeki rakkamlar iyi bir fikir veriyordu. 1974 yılı yazında yapılacak II. İstanbul Festivali'nin hazırlıklarına bunun ışığı altında geçildi...

En Eski Kültür Yuvalarımızdan

DARÜŞŞAFAKA 100 yaşında

EN ESKİ KÜLTÜR yuvalarımızdan biri olan Darüşşafaka Lisesi, kuruluşunun 100. yıldönümünü 1973 yılının son ayı içinde kutladı.

İlk halk okulu olarak 1873 yılında kurulan Darüşşafaka, on yıl önce 1863 senesinde "Cemiyet-i Tedrisiye-i İslâmiye" adı altında teşekkül eden derneğin temeli üzerinde yükselmiş sayılır.

Daire-i Askeriye Ruznâmecisi Yusuf Ziya Paşa, Gazi Ahmet Muhtar Paşa, Vidinli Tevfik Paşa, Sakızlı Esat Paşa ve Ali Nâki Efendi tarafından, Kapalıçarşı'daki esnaf çıraklarına okuma-yazma öğretmek ve onlara belirli bir eğitim sağlayabilmek amacıyla kurulan bu dernek iki yıllık bir çalışmadan sonra Bayezit'teki Simkeşhane içindeki Ümmetullah Valide Kadın Mektebi binasını tâmir ettirerek bu gâye uğrunda öğretime açmıştı. Okul olağanüstü bir ilgi gördüğünden bina ihtiyaca kâfi gelmemiş, bu durum karşısında Aksaray semtindeki Çakırağa Camisi karşısında bulunan Ebübekir Paşa Mektebi de dernek tarafından aynı gâyeye tahsis olunmuştu.

Cemiyet-i Tedrisiye-i İslâmiye, bu denemelerden aldığı olumlu sonuç karşısında, ilkinden daha hayırlı bir teşebbüse girişmiş ve yoksul çocukların eğitimini sağlayacak yeni bir mektebin hazırlıklarına başlamıştı.

Bu konuda, Paris Sefirliği yaptığı sıralarda Paris varoşları dışındaki yetim ve yoksullar okulu üzerinde etüdlerde bulunmuş olan Sakızlı Esat Paşa'nın bilgi ve tecrübelerinden de geniş ölçüde istifade edilmişti.

Yavuzselim ile Fatih camileri arasında satın aldığı arazide büyük bir okul binası kurmak için faaliyete geçen Cemiyet-i Tedrisiye-i İslâmiye, 14 Ağustos 1868 günü binanın temelini atmış ve beş yıl süren yorucu bir çalışmadan sonra ortaya çıkan büyük bina 17 Haziran 1873 günü tamamlanmıştı. Şefkat Yuvası anlamına gelen "Darüşşafaka" adı verilen okul 22 Haziran 1873 günü öğretime açılmıştı. Okulun müdürlüğüne de İbrahim Tevfik Efendi adında bir zat getirilmişti.

Bir hayır kurumu tarafından açılan ilk Türk okulu olması bakımından da ayrı bir önem ve değer taşıyan Darüşşafaka'nın son iki sınıfı yüksek olarak kabul edilmiş ve 1873-1874 ders yılı mezunları yüksek okul mezunu sayılmışlardı.

Darüşşafaka daha sonraları Telgraf Fen Mektebi hâline getirilmiş ve bu okulu bitirenler Posta Telgraf Nezareti Fen Kaleminde göreve getirilmişlerdi. Böylelikle Darüşşafaka uzun yıllar telgraf teknisyeni yetiştiren bir okul hüviyetini de korumuş oluyordu.

1874 yılında, Sultan Abdülhamid'in gittikçe artan baskı rejimi yüzünden dernek ile okul arasındaki ilişkilerin kesilmesi zarureti hâsıl olmuş ve mektebin idaresi Maarif Nezareti'ne devredilmişti.

Meşrutiyetin ilânını müteakip bâzı mezunların giriştikleri teşebbüs sonucu Darüşşafaka'nın Cemiyet-i Tedrisiye-i İslâmiye derneği ile olan ilişkileri yeniden düzenlenmiş ve okul tekrar bu derneğe bağlanmıştı.

26 Nisan 1935 günü "Cemiyet-i Tedrisiye-i İslâmiye" derneğinin ismi "Türk Okutma Kurumu"na tahvil edilmiş, 3 Ocak 1953 günü de "Darüşşafaka Cemiyeti" adını almıştı. Okulun yönetimi el'an bu derneğe ait bulunmaktadır.

Darüşşafaka, 100 yıldanberi yetim veya öksüz, maddi olanakları yetersiz Türk ve İslâm çocuklarını 100 yıldanberi sinesinde barındıran ve eğitim bir kültür yuvası olarak hizmet görmektedir. Ve yardımsever vatandaşların desteği ile ayakta durmayı başarmaktadır.

1955-1956 öğretim yılında bir kolej düzenine sokulan Darüşşafaka İngilizce öğretime başlamış, 1969 yılında ise en büyük aşamalarından birini yaparak kız öğrenci kabulüne başlamıştı.

Okulun sınavla aldığı öğrencilerin yüzde ellisi yetim, öksüz ve fakir çocuklardan almakta, geri kalan kısmını ise imtihanlardaki başarı oranına göre ayarlanmaktadır.

Darüşşafaka Lisesi, 100 yıllık tarihi boyunca vatana sayısız evlât yetiştirmiştir. Bunların arasında hikâyeci Ahmet Rasim, Ord. Prof. Salih Zeki, Ord. Prof. Mehmet Emin Kalmık, romancı İsmail Safa, Ali Kâmi Akyüz, Vasfi Mâhir Kocatürk, Nuri Ergin gibi isimlere de rastlanmaktadır.

Spor alanında büyük bir varlık gösteren yeşil-siyah formalı Darüşşafaka Lisesi, çeşitli dallarda ve özellikle basketbol ile futbolda milli takımlarımıza pek çok eleman armağan etmiş bulunmaktadır.

Deniz Harp Okulu'nun 200. Kuruluş Yıldönümü Kutlandı

* Deniz Harp Okulu'nu kuran, Kaptanı Derya "Cezayirli" Gazi Hasan Paşa ve terbiyeli aslanını gösteren bir gravür.

Cezayirli Gazi Hasan Paşa tarafından kurulan okul, İmparatorluk Türkiye'si için batı dünyasına açılan bir pencere olmuştu.

DENİZ HARP OKULU ve Lisesi'nin kuruluşunun 200. yılını, 1 Ağustos 1973'te büyük törenlerle kutladık. Kutlama 6 Ağustos'a kadar bir hafta sürdü. Çeşitli uluslara ait savaş gemileri İstanbul limanına gelip misafirimiz oldular. 1 Ağustos sabahı saat 9.30'da İstanbul'da, Taksim'deki Cumhuriyet Anıtı'na Tümamiral Rıza Akol'un çelenk koymasıyla başlayan tören, Beşiktaş'ta ki "Kaptanı Derya Gazi Barbaros Hayrettin Paşa Hazretleri"nin türbesindeki saygı duruşuyla devam etti. Galatasaray'daki Yapı ve Kredi Bankası salonunda açılan Türk Denizciliği Sergisi gezildi. Limanımıza gelen, davetli denizciler şerefine ziyafetler verildi, nutuklar söylendi. Radyo ve TV'de konuşmalar yapıldı. Çeşitli programlar tertiplendi. İstanbul Radyosu'nun "Çocuk Saati"nde bile, "Bahriye Bandosu"nun yıllarca kulakları ve ruhu okşayan ünlü "Karadeniz Marşı" çalındı:

"Karadeniz Karadeniz
Gelen düşman değil, biziz
Yarım yüzyıl beklediğin
Barbaros'un evlâdıyız
Onun sana selâmı var,
Diyor ki "Düşmanın ne cam var? "
Kovsun onu sularından
Orada Türk bayrağı var..."

OKULU KURAN DENİZCİ:

Dünya güzeli İstanbul'un en güzel yerlerinden biri olan Heybeliada'daki "Deniz Mektebi"mizi kuran zatın adı Hasan Paşa'dır. Deniz savaşlarında yaralandığı için adının başına "Gazi" sıfatı eklenmiş, Cezayir'de bir süre yaşadığı için ayrıca "Cezayirli" lâkabı konmuştur.

Cezayirli Gazi Hasan Paşa, çok ilgi çekici kişiliği, orijinal davranışları olan bir muhterem denizciymiş.

Ne var ki paşanın gençlik yılları hakkında pek fazla bir bilgimiz yok. Hayatının ilk yılları karanlıklara gömülmüş.

Tekirdağ veya Gelibolu sahillerinde doğduğu söyleniyor. Çocukluğunda özlemini çektiği denizlere nihayet açılmış ve korsan gemilerinde bir iş bulup Cezayir başta olmak üzere Kuzey Afrika kıyılarına gitmiş. O kadar güçlü ve cesurmuş ki şöhreti kısa zamanda bu kıyılarda yayılmış. Cezayir önlerinde kendi gemisi bir başka korsan gemiaine yanaşmış, genç Hasan, elde pala atlamış içeri.. Fakat gemisi, rüzgârla öteki tekneden ayrılınca yalnız başına kala kalmış. Durur mu Hasan? 15 kâfirin kellesini uçurup geri

* Deniz Harp Okulu'nun havadan görünüşü. 1851 yılından beri İstanbul'da Heybeliada'da eğitim ve öğretim yapan okul, daha önce Kasımpaşa'daydı.

kalanları da ambara tıkmış. Sonra arkadaşları yetişmiş ve limana esir gemi yedekte dönmüşler. Bu olayı görenlerden sonra şöhreti büyümüş, onu Cezayir "Dayı"sı yapmışlar. Bir çeşit rütbe ve makam sahibi olmuş orada...

Fakat yerinde duramayan Cezayirli Gazi Hasan, İstanbul'a gelmiş. Osmanlı donanmasına girmiş. On yıl hizmetten sonra "Kaptanı Hümayun" olmuş.

1768-1774 yılları arasında İngiliz ve Danimarka denizcileriyle takviyeli Rus donanması, Kaptan Derya Hüsamettin Paşa komutasındaki Türk donanmasına, İzmir'in batısındaki Çeşme limanındayken hücum etti. 6-7 Temmuz 1770'deki Çeşme bozgununda Kaptanı Hümayun Hasan Bey, kendi gemisiyle harbe devam edip Rusların üç ambarlı bir gemisini batırdıktan başka büyük kahramanlıklar gösterdi. Padişah Üçüncü Mustafa önce "Kapudane" rütbesini, sonra "Beylerbeyi" rütbesini verdi. Çanakkale Muhafızlığına getirildi. Limni Adasını Rus işgalinden kurtardıktan sonra Vezirlik payesini aldı ve "Kaptanı Derya", yani Osmanlı İmparatorluğu'nun Donanma Komutanı oldu.

* 1890 yılında "Mektep Gemisi" olarak kullanılan "Nüveyd-i Fütuh" isimli tekne, Kayser Wilhelm'i, İstanbul'a ilk gelişinde Tuzla'ya götürmüştü...

Memlekette bilim ve batılı eğitimin yayılması gerektiğine inanan Üçüncü Mustafa, Cezayirli Gazi Hasan Paşa'nın tavsiyesi üzerine, Kasımpaşa'da, 1773'te "Tersane Hendesehanesi"ni açtırdı.

Daha Birinci Mahmut zamanında, Üsküdar'da, 1734'te Toptaşı'nda ilk "Mühendishane" kurulmuşsa da Yeniçeri zorbalarının işine gelmediği için kısa sürede kapatılmıştı. Sadrazam Koca Ragıp Paşa, Haliç'te, Kara ağaç mevkiinde, 1765'te adeta gizli denecek şekilde böyle bir okul açmışsa da o da kısa bir müddet sonra kapatılmıştı.

Cezayirli Gazi Hasan Paşa, 1789'da Romanya'nın İsmailiye şehrinde, Çarlık Rusya'sının ünlü Komutanı Mareşal Potemkin yönetimindeki bir orduyu yendi. O sırada "Serdarı Ekrem", yani "Ordular Komutanı"ydı. Aynı yıl sadrazam olmuştu. Bu sıralarda hastalandı ve öldü. Şumnu şehrinde (şimdi Bulgaristan'dadır), daha önce yaptırdığı Bektaşi Tekkesi'ne gömüldü.

OKULUN GELİŞME DÖNEMLERİ:

Deniz Harp Okulu ve Lisesi'nin, temelinde, Osmanlı Devleti hizmetinde çalışmış olan ve topçuluktaki ıslahatı ile tanınmış Macar Baron Tott'un da adı geçer. İstanbul'da o zamanlar Venedik Devleti Balyozu (sefiri) olarak bulunmuş Agostino Garzoni'nin yanındaki rahip Gian Batista Toderini, yazdığı bir kitapta bu okuldan, "Bahriye Akademiası" diye bahseder. Okula "Tersane Hendesehanesi" ve "Tersane Mühendishanesi" adları verilmişti. 1784'te okulun adı, "Mühendishanei Bahrii Hümayun" oldu.

Kara subayları için 1784'te İstanbul'da Haliç kıyılarındaki Halıcıoğlu semtinde

"Mühendishanei Berrii Hümayun" adlı okul açılmıştı. 1795'te bu iki okul birleştirildi. Ancak bu birleşmenin deniz subayları yetiştirme bakımından zararları görüldü ve 1798'de denizciler, karacılardan ayrıldı.

1821 yılında çıkan bir yangında, Tersane içindeki bina yandı. Mühendishanei Bahrii Hümayun, şimdiki Beyoğlu'nda Parmakkapı semtindeki "Bıçkı mağazası" adı verilen binaya taşındı.

1838'de Deniz Hastanesi olarak kullanılan binanın bulunduğu yerdeki Cezayirli Gazi Hasan Paşa konağı satın alınarak yerine, bugünkü bina yapıldı ve mektep buraya taşındı. Okul 400 öğrenci alabilecek genişlikteydi. Ancak o zamanlar öğrenci mevcudu 50-60'ı geçmezdi.

1839'da ilân edilen Tanzimat Fermanı'ndan sonra okulun adı "Mektebi Bahriyei Şahane" oldu. 1848'de Padişah Abdülmecit, okulun sınavlarında bulundu ve yetişen subaylarla ilgilendi. Her kurumda olduğu gibi Deniz Harp Okulu'muzda da reform mahiyetinde değişiklikler yapıldı.

1834 yılında, okulun bir kısmı Heybeliada'da mevcut olan Kalyoncu Kışlası'na taşınmıştı ve adı "Mektebi Ulûmu Bahri" olmuştu. 1851 yılında "Mektebi Bahriyei Şahane"nin tamamı Heybeliada'ya taşındı. Okul 34 odalıydı ve 150 öğrencisi vardı.

Askeri Rüştiyeler kurulduğu zaman, bugünkü Kasımpaşa Deniz Hastanesi yanında "Bahriye Rüştiyesi" açıldı. Bu okulun yanında, Mektebi Bahriyei Şahane'ye öğrenci yetiştirmek üzere "Müptedi Sınıfı" kuruldu. 1836-1870 yılları arasında, güverte subayından başka makina ve inşaat mühendisleri de yetiştirildi. 1873'ten sonra Alman ve İngiliz öğretmenler getirildi.

* Deniz Harp Okulu Sancağı ve şanla, şerefle dalgalandıran Barbaros torunları, Heybeliada'daki okulda yapılan bir tören sırasında...

1880'lerde "Bahriye subaylarının rütbeleri" ve eğitim yerleri şöyledir: Okulu bitirenler "Güverte" ve "Makina" bölümlerine ayrılmıştı. Güverte subayları, o zamanlar bizim olan Girit Adası'nın "Suda" limanına giderler, orada 2 yıl "Selimiye" adlı fırkateynde (bir gemi cinsi) eğitim görürlerdi. Makina sınıfı subayları ise, İstanbul'da, Haliç'teki tersanede "Makina ve İnşaiye" resimhanelerine gönderilirdi. Öğrenim ve eğitimi iki yıl süren bu sınıf subayları "Makina ve İnşaiye Mühendisi" adını alarak mezun olurdu.

Rütbe isimleri şöyledir: Mühendis (Asteğmen), Mülâzımısâni veya Kolusâni (Teğmen), Mülazımıevvel veya Koluevvel (Üstegmen), Sağkolağası veya Kolusâni (Yüzbaşı), Solkolağası veya Koluevvel (Kıdemli Yüzbaşı), Korvet Kaptanı (Binbaşı), Fırkateyn Kaptanı (Kaymakam-Yarbay), Kalyon Kaptanı (Miralay-Albay), Komodor (Tuğbay), Liva veya Mirliva (Tuğamiral) Ferik (Tümamiral), Birinci Ferik (Koramiral), Müşir (Oramiral).

1887 yılında Heybeliada'daki Bahriye Mektebi Şahanesi içinde, yatılı bir "Tüccar Kaptan Mektebi" kuruldu. Dört sınıflı olan okulda 65 öğrenci vardı.

1891 yılında okulda bir öğrenci hastanesi ve öğretmen odaları yapıldı. 1893'te Maltepe cihetine bakan rıhtım denize doğru uzatılıp talim yeri genişletildi. Okulun talim gemisinin adı "Nüvud—Fütuh"du. Gemi Ekim sonlarında İzmit'e gider, orada kışı geçirdikten sonra ilkbaharda okul önüne gelip demir atardı. Son sınıf öğrencileri bu gemi içinde talim yapardı.

Okulun içme suyu, su sandalı ile Maltepe kıyılarından getirilirdi. Bir de mavuna vardı. Kullanılan su, sarnıçlardan elde edilirdi. Havalar kurak gittiği zaman Bahriye Nezareti'nden su vapuru istenir ve sarnıçlar doldurulurdu.

1893 yılında "Bahriye Mektebi Şahanesi"nin son sınıfında 36, "Tüccar Kaptan Mektebi"nin son sınıfında 19 öğrenci vardı.

İkinci Abdülhamit, donanmaya mensup subayların ve askerlerin isyanı ve ihtilâl yapacaklarından korkarak büyük bir vehim içinde, Osmanlı donanmasını Haliç'te demirletip çürüttü Mühendis (Teğmen) rütbesiyle okuldan çıkanların ömrü "Heybetnüma" adlı okul gemisinde geçerdi. Heybetnüma da Haliç'te demir atmış uyuklardı. Ticareti Bahriye denilen tüccar gemilerine geçmek isteyen denizci subaylar tavsiye ve tanıdık kişi ararlardı. Vatansever gençler böylece Osmanlı İmparatorluğu kıyılarını tanırlar ve gemicilik bilgilerini, tecrübelerini arttırırlardı. "İdarei Mahsusa" devlete ait sivil gemi nakliyeti kurumuydu. Asker-sivil karışımı denizcilerin idare ettikleri bu gemiler 1897 Türk-Yunan savaşında, bir kaç küçük top konularak birer yardımcı kruvazör haline getirildi, asker mürettebat yönetiminde savaşın kazanılmasında hissedar oldu.

1908'de İkinci Abdülhamit'in ihtilâl ile

* 1931 yılında denize inen "Savarona", 1951 yılından beri "Okul Gemisi" olarak kullanılmaktadır. Atatürk, bu gemide 1938'de 50 gün kalmıştı.

tahtından indirilmesi, memlekette bir çok yeni adımların atılmasına imkân verdi. "Şurâyı Bahriye" İngiltere'den uzman öğretmenler getirdi. "Efradı Cedide Mektebi" adıyla bir acemi erler okulu kuruldu. 1910 yılında yeni İngiliz deniz öğretmenleri getirilip "Mektebi Bahriye'nin öğretim ve eğitim işleri yeniden düzenlenmek istendi. Mr. Holland adındaki İngiliz, okulun ders nâzırıydı. Ancak mukavele esaslarına uymadığı için anlaşmazlık çıktı. 1912 Osmanlı-İtalyan Savaşı'nda müşavir olarak İngiliz Amirali A.H. Limpus getirildi. Birinci Dünya Savaşı'na kadar İngilizlerin, askeri bakımdan kuvvetlenmememiz için, bir casus gibi zararlı çalışmalarda bulundukları, ovalama politikasıyla bizi uyuttukları, 1920 yılında yayınlanan resmi İngiliz belgelerinde, bizzat kendileri tarafından açıklanmıştır. Bir yabancı memleketin yardımıyla her çeşit kalkınmanın imkânsız olduğu da daha Milli Mücadele yılları olan 1920'lerde belli olmuştur.

Birinci Dünya Savaşı başlarında, 9 Eylül 1914'te Osmanlı Donanması komutanlığına Alman Amirali Souchon getirildi. İngilizler gitmiş, müttefikimiz olan Almanlar gelmişti. 1917'de, sınavla ayrılan öğrencilerden bir kısmı Alman Bahriye Mekteplerine gönderildiler.

1919'da (İstanbul işgal altında olduğu için) "Mektebi Bahriye" Samsun'da açıldı. Öğrenimi yarıda kalan öğrenciler ile Atatürk'ün başında olduğu "Milli Hükümet"e katılan subaylar burada toplandı. Öğretim 28 Mart 1921'de başladı. Ancak öğretmen ve öğrencilere şiddetle ihtiyaç olduğu için okul 25 Eylül 1921'de lağvedildi. Genç denizcilerimiz de Milli Mücadele'ye katıldılar.

3 Mart 1924'te tekrar öğretim başladı. "Öğretim Birliği" Kanunu bu tarihde çıkmıştı. "Mektebi Bahriye", Deniz Lisesi adını alınca, Kasımpaşa'da bir "Deniz Harp Mektebi" açıldı. Heybeliada'daki Deniz Lisesi'ni bitiren öğrenciler, okul gemisi ve donanmada kıt'a ve staj dönemlerini bitirdikten sonra Kasımpaşa'daki o kula geliyor, bir yıl meslek dersleri okuduktan sonra donanmaya "Yar Subay" adıyla katılıyordu.

27 Mayıs 1928'de askeri liseler kuruldu. "Mektebi Bahriye"ye Deniz Harp Okulu; Deniz Askeri İdadisi'ne de Deniz Lisesi adı verildi.

1929 yılında Kasımpaşa'daki Deniz Harp Mektebi, Heybeliada'ya taşındı. Adı: "Deniz Harp Okulu ve Deniz Lisesi Komutanlığı" oldu.

1934 yılında Deniz Harp Okulu'nu başarıyla bitiren öğrenciler Almanya'ya mühendislik tahsiline gönderildi.

İkinci Dünya Savaşı içinde, 1941'de Deniz Harp Okulu ve Lisesi, Mersin'deki piyade kışlasına taşındı. 1946 yılında Heybeliada'daki yerine döndü.

1948-50 yılları arasında Deniz Lisesi, "Deniz Koleji" adıyla öğretim ve eğitim yaptı.

Deniz Harp Okulu 1953 yılına kadar, iki yıllık eğitim ve öğretim yapardı. Bu yıldan itibaren bu süre dört yıla çıkarıldı. ABD'nin Annapolis Deniz Harp Okulu'nun programı kabul edildi. İlk iki yıl "Öğrenci", son iki yıl "Subay-öğrenci" olarak çalışılır. Eskiden beri gelen "Güverte" ve "Makina" sınıfları kaldırıldı, "Layn" adı verilen bir sistem kuruldu.

1964-65 yılından itibaren, başarı gösteren öğrencilere, temel müfredat programında olmayan konularda da ders alma fırsatı verildi. Böylece "Araştırıcı" öğretmen subaylar yetişmeye başladı.

Türk Donanması'na 200 yıldan beri deniz subayı yetiştiren okulun, bugünkü öğrenci mevcudu 394'tür. 1973 yılında başvuran 2.750 öğrenciden ancak 175'i okula alınmıştır.

(Sayın Öğ. Kd. Yzb. Hayati Tezel'in bu konudaki uzun araştırma yazısından özetlenmiştir)

«Best-Hit 1973» Atış Yarışmasını yine Türk Havacıları Kazandı

Dünya şampiyonu havacılarımızın uluslararası atış yarışmalarındaki başarıları 1954 yılından beri süregeliyor

* Ses hızının bir buçuk katı hızla uçabilen bir F-102

27 Temmuz 1973 tarihli İstanbul Gazetelerinde "Havacılarımız şampiyon oldu" başlıklı yazıları çıktı. Bu yazılarda özet olarak şunlar vardı:

"Türk Hava Kuvvetleri "Best-Hit-73 (En iyi vuruş 73)" Uluslararası Atış Yarışmalarında birinci olmuş, "Büyük Şeref Nişanı"na hak kazanmıştır. İtalya'nın Istrana Hava Üssünde hakiki mermilerle yapılan atış yarışmasında, takımımız 632 puanla birinciliği kazanırken, üç ferdi birincilikten ikisini de almıştır.

"Hava Kuvvetleri Komutanlığı'ndan verilen bilgiye göre, F-5 uçakları ile yarışmaya katılan Türk takımı, 6 günden beri süren yarışmaları hep önde götürmüş ve neticede 632 puanla birinci olmuştur. İtalya 617 puanla ikinci, Yunanistan 519 puanla üçüncü olmuşlardır.

"Türk takımında bulunan pilotlarımız şunlardır:

"Yüzbaşı Hami Yüksel, Üsteğmen Selâhattin Şener, Üsteğmen Ömer Şengün, Üsteğmen Salih Çetinkaya, Üsteğmen Sabri Aydoğan ve Üsteğmen Turgut Eşiz.

Yarışmada, takım halinde birinciliğe ilâveten 3 ferdî şampiyonluktan ikisini Türk pilotları aldı. Roket atışlarında Yüzbaşı Yüksel, pike bombardıman atışlarında da Üsteğmen Şener birinci oldu.

NATO yetkilileri, Türk Hava Kuvvetleri'nin bu başarısını övmektedir ve "Bu olay, Türk Hava Kuvvetleri'nin gerçek bir başarısı ve zaferidir" demiştir. Istırana Hava Üssü'nde yapılan törende Türk takımı "Büyük Şeref" Nişanını ve öteki ödüllerle, kupaları almıştır.

Türk subaylarının bu başarısı, rakiplerimiz tarafından takdir, biraz da şaşkınlıkla karşılanmıştı. Ne var ki devamlı olarak başarı göstermeleri karşısında, Türk Takımı bu yarışmaların münakaşasız favorisi haline geldi.

*

1954'TEN BUGUNE KADAR

1973 yılındaki şampiyonluk ilk defa kazanılan bir birincilik değildi. Türk Hava Kuvvetleri 1954 ve 1955'te tertiplenen yarışmalarda birinciliği kazanmıştı. 1954'te İtalya'nın Frenze şehrindeki Ghedi Hava Üssünde yapılan yarışmalara Türkiye, Belçika, Fransa, İtalya, Hollanda ve İsveç havacıları girmişti. Bu yarışmalarda Türk Takımı dört üsteğmendi:

Ütğm. Turgut Karay
Ütğm. M.Ali Biltan
Ütğm. Sabit Binatlı
Ütğm. Erol Akıncı

"Hava Rally Yarışması" denilen müsabaka neticesi şöyleydi:

Türk timi (Takımı)	2964,5 puanla	1.
İtalyan (Takımı)	2780,75 puanla	2.
İsveç (Takımı)	2657,5 puanla	3.
Belçika (Takımı)	2436,2 puanla	4.
Hollanda (Takımı)	1644,5 puanla	5.
Fransa (Takımı)	1371,5 puanla	6.

Bu yarışmalara o zamanlar "Milletlerarası askeri hava pentatlon müsabakası" deniyordu. 1955'teki yarışma Eskişehir ve İstanbul'da yapıldı. Yarışmaya Türkiye, Fransa, İtalya İsveç,

* Dünyanın en ileri ülkelerinin havacılarını atış yarışmalarında daima yenen Türk Hava Subayları

Belçika, Hollanda katıldı. Türk Hava Kuvvetleri timi (Takımı) şu subaylardan meydana gelmişti:

Yzb. Reşat Üstüntaş
Yzb. Turgut Karay
Yz.. M.Ali Biltan
Ütğm. Erol Akıncı

"Hava Rally Yarışması'nda dereceler şöyle paylaşıldı:

Türk timi (Takımı)	5.810 puanla 1.
İsveç timi (Takımı)	5.220 puanla 2.
Belçika timi (Takımı)	4.119 puanla 3.
Fransa timi (Takımı)	3.132 puanla 4.
İtalya timi (Takımı)	0 puanla 5.

1955 yılından sonra yarışmalar yapılmadı.

"BEST—HİT" YARIŞMALARI

"Hedefe En İyi Vuruş" mânasına gelen "Best-Hit" yarışmaları 1970 yılında başladı. Bunlar NATO Güney bölgesi ülkelerinin hava kuvvetlerinde atış görevlerini geliştirmeyi teşvik amacıyla NATO Güney Bölgesi Hava Kuvvetleri Komutanlığı tarafından düzenlenen yarışmalardır.

Bu yarışmalara üç güney NATO üyesi ülke olan Türkiye, İtalya, Yunanistan katılmaktadır. Misafir olarak bir Amerikan ekibi de yarışmalara iştirak eder. 1970 yılındaki yarışma fena hava şartları yüzünden yarıda kalmış ve iptal edilmişti.

1971 yılındaki "Best-Hit" yarışmaları Eskişehir'de yapıldı. Yukarıda saydığımız üç ülke ile ABD katıldı. Bizim tim (Takım) şöyleydi:

Yb. Hüseyin Çapoğlu
Bn. Özden Sandıkçı
Yzb. Üner Üstün
Yz.. Dinçer Adar
Ütğm. Ferhat Ertekin
Ütğm. Yıldırım Çelik

Türk timi	596 puanla 1.
İtalyan timi	464 puanla 2.
Yunan timi	422 puanla 3.

ABD timi bu yarışmada, yarışma harici 538 puan aldı ki, bizim 596 puanımıza göre geride kaldı. Ferdi yarışmalarda da Yzb. Dinçer Adar, bu üç ülkenin havacıları arasında birinci olmuştu.

"BEST — HİT— 1972"

Yunanistan'ın "Larissa" üssünde yapılan yarışmada Türk Takımı ikinci oldu. 1973 yılında İtalya'da yapılan yarışmada Türk takımı gene birinci oldu. Girdiği yarışmaların sadece birinde ikincilik, diğerlerinde daima birincilik alan Türk Hava Kuvvetlerindeki büyük başarının sırrı nedir? Türk ressamları, mizahçıları, karikatürcüleri, daktilo yazanları ve bir çok dallardaki bilim adamları dünya yarışmalarında birinci olurken Türk Havacılarının birinci olmalarını biz gayet tabii karşılıyoruz. Ancak, başka milletlerin bu çeşit yarışmaları kazındıkları zaman o ülkenin 40-50 milyon halkının hepsi bu olayı duyar, okur görür. Bizde bütün millete mal olan bir olay olmaktan henüz çok uzaktır. Bu şampiyonluklardan ne kadar bahsetsek gene az sayılır. Bize bu bilgileri veren Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığına ve Personel Başkanı Tümgeneral Cengiz Sakaryalı'ya şükranlarımızı arzederiz.

1973 yılı spor meraklıları için hareketli bir yıl oldu. Faaliyet gösterileri spor branşlarındaki karşılaşmalar, yarışmalar sporseverleri heyecandan heyecana sürükledi

ATICILIK

Atıcılık dalında 1973'ün en önemli olayı, İstanbul'da tertiplenen Balkan Şampiyonası oldu. Trap ve Skeet atışlarını kapsayan Balkan Şampiyonası, İstinye Atış Poligonu'nda yapıldı.

Skeet dalında büyük bir varlık gösteren atıcılarımız Romanya'nın arkasından ikinciliği kazanırlarken, Bulgaristan ve Yunanistan'ı geride bırakmayı başardılar.

Trap'ta Romanya 545 puanla birinciliği kazandı. "Metin Salihoğlu, Fettah Günay, Cemal Demirkesen ve Metin Güvenir"den kurulu takımımız 520 puanla ikinci, Bulgaristan 499 puanla üçüncü, Yunanistan 439 puanla dördüncü oldular.

Trap ferdî atışlarında ise şu soguçlar alındı:

1 - S. Popavici (Romanya)..... 186 puan
2 - Marinescu (Romanya)..... 183 puan
3 - A. Vasile (Romanya)..... 180 puan
4 - M. Salihoğlu (Türkiye)..... 179 puan
5 - Uğur Karay (Türkiye)..... 178 puan

Bayanlarda ise rakipsiz olarak katılan Rumen Vezcanu birinci oldu.

Skeet'te ise Romanya 600 üzerinden 576 puanla birinciliği, Yunanistan 561 puanla ikinciliği, Türkiye 526 puanla üçüncülüğü aldılar.

200 plâk üzerinden yapılan ferdi atışlarda şu sonuçlar alındı:

1 - Duduru (Romanya)..... 196 puan
2 - Senkovici (Romanya)..... 194 puan
3 - Osman Giraud (Türkiye)..... 193 puan
4 - Kanelaki (Yunanistan)..... 190 puan
5 - Pandeliki (Yunanistan)..... 190 puan
6 - Pintie (Romanya)..... 189 puan
7 - Güneş Yunus (Türkiye)..... 188 puan

Gençler arası Skeet müsabakalarında ise şu sonuçlar alındı:

1 - Pappa (Yunanistan)..... 150/140
2 - Topşiver (Bulgaristan)..... 150/134
3 - Levent (Türkiye)..... 150/127

Bayanlarda sadece iki atıcı yarıştı. Beş yılın şampiyonu olan Türk bayan atıcı Silli Giraud ameliyatlı bulunduğundan bu müsabakalara doktorların mâni olmaları nedeniyle katılamadı. Bulgar bayan atıcı Mollava 113 puanla şampiyonluğu kazandı.

ATLETİZM

1973 yılında Türk atletizminin yüzü yine maratonda güldü. İki değerli maratoncumuz İsmail Akçay ile Hüseyin Aktaş'ın Balkan Şampiyonasında kazandıkları ortaklaşa birincilik pistlerde kazandığımız en büyük başarı oldu.

BALKAN ŞAMPİYONASI

Türk atletleri, Atina'da yapılan Balkan Şampiyonası'nda bir varlık gösteremediler. Müsabakaların son gününde İsmail Akçay ile Hüseyin Aktaş'ın kazandıkları ortak birincilik, pistler üzerindeki başarısızlığımızın en büyük tesellisi oldu Türk atletizmine.

Atina'da yapılan Balkan Maraton Şampiyonası'nın en büyük özelliği, yarışın orijinal parkuru ve mesafesi üzerinden koşulmasıydı. Bu yarış, Atinalıların, Perslerle yaptıkları büyük savaşa sahne olan Maraton koyunda başlayıp, koşarak zafer müjdesini götüren ve "Niki!" (Kazandık!) dedikten sonra ölen meçhul askerin öldüğü Atina'da sona ermişti.

2500 yıl önceki savaşın yapıldığı Maraton koyundan Atina'daki Akropol'e kadar uzayan 42 kilometre 195 metrelik bu koşu, ilk Modern Olimpiyat Oyunlarının yapıldığı 1896 yılından bu yana Yunanlılar için en büyük önem taşıyan ve adeta kutsal gözüyle bakılan yarışmayı teşkil etmektedir.

Balkan Şampiyonası'nın maraton yarışı 40 derecelik sıcakta koşuldu. İki Türk atleti İsmail Akçay ile Hüseyin Aktaş, birlikte başladıkları bu yarışı adım adım yanyana götürdüler. Bu arada İsmail Akçay'ın ayakkabısı Romen atletinin ayağına basmasıyla yırtıldığı zaman Hüseyin durarak arkadaşının ayakkabı değiştirmesini beklemiş ve sonra yine beraberce koşuya devam etmişlerdi.

İsmail ile Hüseyin, 42 kilometrelik yarışı adım adım birlikte koşmuşlar ve müsabakanın sona erdiği tarihi Olimpiyat stadına

birlikte girmişler ve ipi beraberce göğüslemişlerdi.

Böylece Balkan Oyunları'nın en büyük ve en önemli bir yarışması Türk atletlerinin çifte birinciliği ile sona ermişti. Akçay ile Aktaş birincilik kürsüsüne birlikte çıkmışlar ve altın madalyalarını birlikte almışlardır.

Aktaş ile Akçay bu tarihi yarışmadan sonra şöyle konuşmuşlardı:

-"Biz artık bu işi burada bırakırsak, daha iyi olur diye birbirimize fikirlerimizi söyledik. İnsan en üst noktadan aşağı düşmeye başlamadan şerefi ve yüzünün akı ile ayrılmasını bilmeli, diye karar verdik Yedi yıldan beri hep birbirimizi geçtik. Artık birbirimizi geçmek istemiyoruz. Onun için beraberce başladığımız yarışı birlikte koştuk ve beraberce bitirdik..."

ORDU KROS TAKIMIMIZ DÜNYA ŞAMPİYONU OLDU

1973 yılının atletizm dalında en sevindirici olaylarından biri, Silâhlı Kuvvetler Kros Takımımızın Kahire'de Dünya Şampiyonluğunu kazanması oldu.

Mısır'ın başkenti Kahire'de 80 ülkenin iştirakiyle yapılan Ordulararası Dünya Kros Şampiyonası'nda büyük bir varlık gösteren Türk takımı 26 puanla birinciliği aldı.

Bu yarışmada atletlerimizden Murat Taşçıoğlu yedinci, İsmail Akçay dokuzuncu, Nevzat Ünlü ise onuncu oldular.

DÜNYA ORDULARARASI MARATON ŞAMPİYONASI

İtalya'da yapılan Dünya Ordulararası Maraton Şampiyonası'nda, Jandarma Astsubayı olan maratoncumuz İsmail Akçay başarılı bir derece elde etmeyi başardı. Uzun bir süre yarışı başta götüren İsmail Akçay, daha sonra sancılanması nedeniyle temposunu ağırlaştırmak zorunda kaldı ve yarışı üçüncülükle bitirebildi.

Bu yarışmada birinciliği Finlandiyalı Tanyer, ikinciliği ise İtalyan maratoncusu Pentorni kazandılar. Türk atleti İsmail Akçay ise üçüncü oldu.

BALKAN KROS ŞAMPİYONASI

Balkan Kros Şampiyonası'nın onsekizincisi Türkiye Atletizm Federasyonu tarafından İstanbul'da Ayazağa parkurunda düzenlendi. Beş kategori üzerinden yapılan yarışmalarda Romenler dördünde birinciliği kazanmak suretiyle büyük bir başarı sağladılar. Buna karşılık Türk atletleri katıldıkları müsabakaların hiçbirinde bir varlık gösteremediler.

Genç Kızlar (1000metre) yarışmasında Romen Leagu 3.08.05 ile birinciliği kazandı. Takım tasnifinde Romanya 9 puanla birinci, Yugoslavva 18 puanla ikinci, Bulgaristan 22 puanla üçüncü, Türkiye 43 puanla dördüncü, Yunanistan 51 puanla dördüncü oldular.

Bayanlar (2000 metre) yarışmasında Bulgar atleti Petrova 6.11.2 ile birinciliği kazandı. Takım tasnifinde Romanya 11 puanla birinci, Bulgaristan 14 puanla ikinci, Yugoslavya 22 puanla üçüncü, Türkiye 47 puanla dördüncü oldu.

Gencler (4000 metre) yarışmasında Romen Ghipu 11.07.6 ile birinciliği kazandı. Takım tasnifinde Romanya 18 puanla birinci, Yunanistan 32 puanla ikinci, Yugoslavya 49 puanla üçüncü, Bulgaristan 52 puanla dördüncü, Türkiye 82 puanla beşinci oldular

Gençler (6000 metre) yarışmasında Yugoslav Vukomanoviç 17.14.2 ile birinci oldu. Takım tasnifinde Yugoslavya 13 puanla birincili, Romanya 32 puanla ikinciliği, Yunanistan 56 puanla üçüncülüğü, Türkiye 59 puanla dördüncülüğü kazandılar.

Büyükler (10.000 metre) yarışmasında ise Romen Vustata 28.37.8 ile birinciliği, Yugoslav Fvet 28.44.2 ile ikinciliği, Bulgar Yordanov 28.46.8 ile üçüncülüğü kazandılar. Takım tansifinde Romanya 19 puanla birinci, Bulgaristan 29 puanla ikinci, Yugoslavya 36 puanla üçüncü, Türkiye 55 puanla dördüncü, Yunanistan 99 puanla beşinci oldular.

* Dünya sporcularının yakından tanıdığı ünlü maratoncumuz İsmail Akçay bir yarışını bitirirken.

ATİNA MARATONU

Dünyanın en önemli maraton yarışmalarından birini teşkil eden ve orijinal parkuru üzerinde koşulan Uluslararası Atina Maratonu bu yıl da nisan ayında yapıldı. Bu yarışmaya İsmail Akçay ile Hüseyin Aktaş da katıldılar.

Ayağına taş batıp yaralanmasına rağmen ızdırap içinde yarışı tamamlayan İsmail Akçay altıncı olurken, diğer Türk atleti Hüseyin Aktaş maalesef dereceye giremedi.

Bu geleneksel yarışmada birinciliği İngiliz atleti Kirkham Colling, 2 saat 16 dakika 45.4 saniyelik derecesiyle kazandı. Japon atleti Kenzi Kimara 2 saat 19.9 ile ikinciliği, Finli atlet Hinowen Paws ise 2 saat 19.22 ile üçüncülüğü aldılar.

Atina maratonunda kendilerinden beklenilen dereceyi gösteremiyen Akçay ile Aktaş birkaç ay sonra yine bu parkur üzerinde yapılacak Balkan Şampiyonası için büyük bir kazanma azmiyle yurda döndüler.

19 MAYIS MARATONU GÜNÜ

Türkiye Atletizm Federasyonu tarafından her yıl 19 Mayıs günü Ankara'da tertiplenen "19 Mayıs" maratonu bu yıl da İsviçreli, Bulgar ve Polonyalı atletlerin de iştirakleriyle yapıldı.

İdman şenliklerinin yapıldığı Ankara 19 Mayıs stadında başlayıp yine aynı stadda sona eren bu yarışmada ilk sekiz derecenin Türk atletleri arasında paylaşılması büyük bir anlamı olan bu güzel güne ayrı bir güzellik kattı.

Teknik sonuçlar şöyle idi.

1. Hüsevin Aktaş (Erzincan).....2:23.18.4
2. Ahmet Fitoş (Ankara).....2:27.03.4
3. Veli Ballı (Sıvas).....2:27.29.6
4. Melih Ortunç (Ankara).....2:28.16
5. Hamza Canavar (Denizli).....2:32.12.2
6. Dursun Balkır (Sıvas).....2:32.53
7. Nizamettin Orun (Ankara.....2:34.10
8. Turgut Korkmaz (Sıvas).....2:35.29
9. Rohrer (İsviçre).....2:37.28.-
10. Hüseyin Kaya (İzmir).....2:38.21.-
11. Balabanov (Bulgaristan).....22:39.17.-
12. Balcev (Bulgaristan).....2:42.26.-

Polonyalı atlet Waxrzuta ise dereceye girememişti...

FEDERASYON BAŞKANI DEĞİŞTİ

Atletizm Federasyonu 1973 yılının Eylül ayı sonlarında değişti. Genç atletizm yöneticilerinden Sadun Özdede, Atletizm Federasyonu Başkanlığına getirildi. Özdede federasyonu, atletizme temelden yön vermek amacıyla okullardan başlayan bir programla göreve başladı.

AMERİKA—RUSYA YARIŞMASI

Atletizm dünyasının en önemli karşılaşmalarından birini teşkil eden geleneksel Amerika-Rusya Atletizm Yarışması bu yıl Rusya'da, Minsk şehrinde yapıldı. Gerek kadınlarda, gerekse erkeklerde Rusyanın üstünlüğü altında kapanan bu yarışmalarda Amerikalı atletler daha ziyade sürat koşuları ile atmalarda üstünlük sağlayabildiler. Yarı mukavemet ve mukavemet koşularıyla atlamalarda ise Rus atletleri rakiplerine kıyasla daha büyük üstünlük gösterdiler.

ATLETİZMDE 1973'ÜN BÜYÜK REKORLARI

Pistlerde 1973'ün büyük dünya rekorlarına rastlandı. Amerikalı siyahî atlet Milburn, İsviçre'de yapılan yarışmalarda 110 metre engelli koşunun 14 yıllık dünya rekoru 1 salise farkla kırarak 13.1'e indirmeyi başardı.

Yine Amerikalı atlet Stones ise yüksek atlamada 2.30 metreyi aşarak kırdığı dünya rekoru ile akıllara durgunluk verdi.

Kadınlarda ise Doğu Alman atleti Renate Stecker üst üste kırdığı dünya rekorlarıyla dikkati çekti. Renate Stecker 100 metreyi 10.8'e 200 metreyi ise 22.1'e kadar indirmeyi başardı.

* İki büyük maraton atletimiz: İsmail Akçay ve Hüseyin Aktaş... Atina'daki yarışmalarda iki maratoncumuzun büyük rakiplerini yenerek bu, Yunan Koşusu'nu Yunanistan'da kazanmaları spor tarihimiz için unutulmaz bir şeref sayfasıdır.

BASKETBOL

AVRUPA BASKETBOL ŞAMPİYONASI ELEME GRUP MAÇLARI

Avrupa Basketbol Şampiyonası Eleme Grup Maçları 6 ilâ 18 Mayıs 1973 günleri arasında Avusturya'nın başkenti Viyana ile Macaristan'ın Szombathely şehrinde 15 takımın iştirakiyle oynandı.

Sekiz takımlık Szombathely Grubunda oynayan Türk Milli Basketbol Takımı büyük bir varlık gösterdi. Yaptığı yedi maçın altısını kazanan; bu arada evsahibi Macaristan'ı da kendi sahasında ve kendi seyircisi önünde yenen Türk takımı grubunun ikincisi oldu.

İki grubun ilk üç takımı arasında Viyana'da yapılan maçlarda da Ay-yıldızlı takım ilk dört ekibin arasına girerek İspanya'da oynanacak Avrupa Şampiyonası finallerine katılma hakkını elde etti.

Avrupa Basketbol Şampiyonası Eleme Grup maçlarında şu sonuçlar alındı:

Viyana Grubu'nda:

D. Almanya - Danimarka 93-63
Fransa - İsrael 71-75
İskoçya - Avusturya 69-101
İskoçya - Hollanda 66-95
D. Almanya - İsrael 80-87
Danimarka - Avusturya 59-86
Danimarka - Hollanda 62-73
D. Almanya - Fransa 53-65
Avusturya - İsrael 78-89
Danimarka - İskoçya 61-60
İsrael - Hollanda 67-71
Avusturya - Fransa 50-57
İsrael - İskoçya 126-77
Hollanda - Fransa 52-60
Avusturya - D. Almanya 49-76
Fransa - İskoçya 82-66
İsrael - Danimarka 85-62
Hollanda - D. Almanya 58-68
Fransa - Danimarka 77-55
İskoçya - D. Almanya 54-91
Hollanda - Avusturya 78-70

Viyana Grubu'nda yapılan maçlar neticesinde İsrael grup birincisi, Fransa ikinci, Doğu Almanya üçüncü, Hollanda dördüncü, Avusturya beşinci, Danimarka altıncı, İskoçya ise yedinci oldular.

Szombathely Grubu'nda:

Belçika - İngiltere 84-92
Macaristan - Portekiz 115-46
B. Almanya - Yunanistan 77-81
Türkiye - Finlandiya 86-76

Necmi Ton (2 sayı), Nadir Vekiloğlu (18 sayı), Doğan Hakyemez (4 sayı), Aydın Örs (2 sayı), Kemal Erdenay (8 sayı), İlhan Malkoç (0 sayı), Zeki Tosun (26 sayı), Erdal Poyrazoğlu (20 sayı), Abdullah İnce (4 sayı), Halil Dağlı (0 sayı), Reşat Güney (2 sayı).

Belçika - Portekiz 94-73
Finlandiya - Yunanistan 81-88
Türkiye - Macaristan 80-62

Necmi Ton (11 sayı), Nadir Vekiloğlu (12 sayı), Doğan Hakyemez (2 sayı), Aydın Örs (2 sayı), Kemal Erdenay (11 sayı), İlhan Malkoç (2 sayı), Zeki Tosun (23 sayı), Erdal Poyrazoğlu (8 sayı), Abdullah İnce (3 sayı), Halil Dağlı (6 sayı).

B. Almanya - Finlandiya 95-72
Macaristan - B. Almanya 67-75
Belçika - Yunanistan 67-73
Türkiye - Portekiz 101-74

Necmi Ton (2 sayı), Battal Durusel (4 sayı), Nadir Vekiloğlu (10 sayı), Doğan Hakyemez (34 sayı), Aydın Örs (4 sayı), Kemal Erdenay (2 sayı), İlhan Malkoç (9 sayı), Zeki Tosun (8 sayı), Erdal Poyrazoğlu (0 sayı), Abdullah İnce (11 sayı), Halil Dağlı (2 sayı), Reşat Güney (15 sayı).

İngiltere - Finlandiya 78-90
Yunanistan - Finlandiya 112-83
İngiltere - Macaristan 83-99
Portekiz - B. Almanya 56-95
Türkiye - Belçika ..... 87-6[illegible]

Belçika - Finlandiya 103-82
Portekiz - İngiltere 78-93
Yunanistan - Macaristan 86-79
Türkiye - B. Almanya 82-78

Finlandiya - Macaristan 78-79
Yunanistan - Portekiz 96-65
Türkiye - İngiltere 100-91

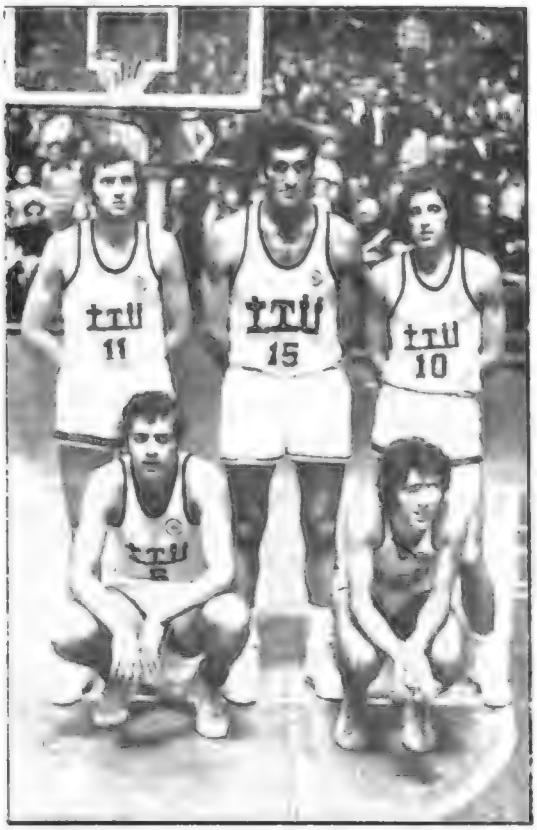

* Geçen yıllarda beş defa şampiyon olan İstanbul Teknik Üniversitesi Basketbol Takımı 1973'ür nihayetinde puvan cetvelinin sonlarında yer alıyordu.

Belçika - B. Almanya.....81-83
Finlandiya - Portekiz.....84-76
B. Almanya - İngiltere.....95-88
Türkiye - Yunanistan.....81-84
Macaristan - Belçika.....81-89

Szombathely Grubu'nda yapılan maçlar sonunda Yunanistan grup birincisi, Türkiye ikinci, Batı Almanya üçüncü, Belçika dördüncü, Macaristan beşinci, Finlandiya altıncı, İngiltere yedinci, Portekiz sekizinci oldular.

İki grupta ilk üç sırayı alan takımlar Viyana'da Eleme Final Turu için karşı karşıya geldiler. Bu maçlarda şu sonuçlar alındı:

İsrael - B.Almanya.....84-73
Yunanistan - D. Almanya.....76-58
Fransa - Türkiye.....71-60

D. Almanya - B. Almanya.....72-76
Fransa - Yunanistan.....61-57
Türkiye - İsrael.....83-88

B. Almanya - Fransa.....68-71
D. Almanya - Türkiye.....63-61

Yunanistan - İsrael.....73-75

Viyana'da yapılan Eleme Final Grubu sonucunda İsrael birinci, Fransa ikinci, Yunanistan üçüncü, Türkiye dördüncü, Batı Almanya beşinci, Doğu Almanya ise altıncı oldular. Bu takımlardan ilk dördü, İspanya'da yapılacak Avrupa Basketbol Şampiyonası finallerine katılma hakkını elde etti.

AVRUPA BASKETBOL ŞAMPİYONASI

18. Avrupa Basketbol Şampiyonası, 27 Eylül ilâ 6 Ekim 1973 günleri arasında İspanya'nın Barselona ve Badalona şehirlerinde iki grup üzerinden oynandı. Türkiye'nin de katıldığı bu şampiyonada şu sonuçlar alındı:

Badalona Grubu'nda:

Rusya - Polonya.....104-83
Çekoslovakya - İsrael.....92-89
Türkiye - Romanya.....69-84

Erdal Poyrazoğlu (18 sayı), Nuri Tan (8 sayı), Serdar Ersözlü (0 sayı), Doğan Hakyemez (10 sayı), Aydın Örs (2 sayı), Necmi Ton (0 sayı), Kemal Erdenay (0 sayı), Battal Durusel (3 sayı), Zeki Tosun (12 sayı), Abdullah İnce (6 sayı), Halil Dağlı (3 sayı), Reşat Güney (7 sayı).

Rusya - Çekoslovakya.....77-55
İsrael - Romanya.....85-80
Türkiye - Polonya.....65-64

Erdal Poyrazoğlu (24 sayı), Nuri Tan (8 sayı), Serdar Ersözlü (0 sayı), Doğan Hakyemez (4 sayı), Aydın Örs (0 sayı), Kemal Erdenay (10 sayı), Battal Durusel (0 sayı), Zeki Tosun (14 sayı), Abdullah İnce (11 sayı), Reşat Güney (6 sayı).

Çekoslovakya - Romanya.....70-61
İsrael - Polonya.....98-84
Türkiye - Rusya.....53-79

Erdal Poyrazoğlu (10 sayı), Nuri Tan (8 sayı), Necmi Ton (0 sayı), Doğan Hakyemez (4 sayı), Aydın Örs (0 sayı), Kemal Erdenay (10 sayı), Battal Durusel (0 sayı), Zeki Tosun (10 sayı), Abdullah İnce (6 sayı), Halil Dağlı (2 sayı), Reşat Güney (0 sayı).

Rusya - İsrael.....101-78
Polonya - Romanya.....66-60
Türkiye - Çekoslovakya.....64-66

Erdal Poyrazoğlu (15 sayı), Nuri Tan (0 sayı), Necmi Ton (0 sayı), Doğan Hakyemez (16 sayı), Kemal Erdenay (6 sayı), Battal Durusel (3 sayı), Zeki Tosun (23 sayı), Abdullah İnce (0 sayı), Reşat Güney (11 sayı).
Rusya - Romanya.....98-84
Çekoslovakya - Polonya.....81-79
Türkiye - İsrael.....94-93

Erdal Poyrazoğlu (13 sayı), Nuri Tan (6 sayı), Necmi Ton (0 sayı), Doğan Hakyemez (16 sayı), Aydın Örs (0 sayı), Kemal Erdenay (30 sayı), Battal Durusel (0 sayı), Zeki Tosun (16 sayı), Abdullah İnce (2 sayı), Halil Dağlı (11 sayı), Reşat Güney (0 sayı).

Böylelikle Badalona'da yapılan A Grubu maçları sonunda Rusya grup birincisi, Çekoslovakya ikinci, Türkiye üçüncü, İsrael dördüncü, Polonya beşinci, Romanya ise altıncı oldular.

Barselona'da yapılan (B) Grubu maçlarında ise şu neticeler alındı:

Bulgaristan - Fransa.....89-70
Yugoslavya - İspanya.....65-59
İtalya - Yunanistan.....59-54
Yugoslavya - Yunanistan.....84-68
İspanya - Bulgaristan.....85-69
İtalya - Fransa.....71-63
Yunanistan - Fransa.....67-62
Yugoslavya - Bulgaristan.....76-65
İspanya - İtalya.....77-65
Yunanistan - Bulgaristan.....72-86
İspanya - Fransa.....85-80
Yugoslavya - İtalya.....73-71
İtalya - Bulgaristan.....69-58
İspanya - Yunanistan.....86-74
Yugoslavya - Fransa.....80-70

Barselona'da yapılan (B) Grubu maçları sonunda Yugoslavya Grup birincisi, İspanya ikinci, İtalya üçüncü, Bulgaristan dördüncü, Yunanistan beşinci, Fransa altıncı oldular.

Grup birinci ve ikincileri ilk dört sıra için, grup üçüncü ve dördüncüleri ikinci dört sıra için (5.-8.) grup beşinci ve altıncıları ise son dört sıra için (9-12) karşılaştılar. Bu maçlarda şu sonuçlar alındı:

İtalya - İsrael.....94-73
Türkiye - Bulgaristan.....67-76

Erdal Poyrazoğlu (16 sayı), Nuri Tan (9 sayı), Serdar Ersözlü (3 sayı), Necmi Ton (0 sayı), Doğan Hakyemez (14 sayı), Aydın Örs (2 sayı), Kemal Erdenay (4 sayı), Battal Durusel (0 sayı), Zeki Tosun (13 sayı), Abdullah İnce (2 sayı), Halil Dağlı (2 sayı), Reşat Güney (2 sayı).

* Türkiye Basketbol Liginde ikinciliği kazanan Şekerspor Basketbol Takımının, Muhafızgücü ile yaptığı maçtan bir an...

Rusya - İspanya 76-80
Yunanistan - Romanya 78-89
Yugoslavya - Çekoslovakya 96-71
Polonya - Fransa 62-67
Türkiye - İsrael 78-96

Erdal Poyrazoğlu (17 sayı), Nuri Tan (6 sayı), Necmi Ton (0 sayı), Doğan Hakyemez (24 sayı), Aydın Örs (0 sayı), Kemal Erdenay (21 sayı), Battal Durusel (0 sayı), Zeki Tosun (0 sayı), Abdullah İnce (8 sayı), Halil Dağlı (2 sayı), Reşat Güney (0 sayı).

İtalya - Bulgaristan 80-71
Rusya - Çekoslovakya 90-58
Yunanistan - Polonya 65-64
Romanya - Fransa 72-69
Yugoslavya - İspanya 78-67

Böylelikle sonuçlanan 18. Avrupa Basketbol Şampiyonası'nda takımlar şöyle sıralandılar:

1. Yugoslavya
2. İspanya
3. S. Rusya
4. Çekoslovakya
5. İtalya
6. Bulgaristan
7. İsrael
8. Türkiye
9. Romanya
10. Fransa
11. Yunanistan
12. Polonya

BALKAN BASKETBOL ŞAMPİYONASI

15. Balkan Basketbol Şampiyonası, 12 ilâ 16 Eylül 1973 günleri arasında İstanbul'da Spor ve Sergi Sarayı'nda yapıldı. Bu maçlarda şu sonuçlar alındı:

Romanya - Yugoslavya 72-78
Türkiye - Yunanistan 64-60

Erdal Poyrazoğlu (9 sayı), Nuri Tan (11 sayı), Serdar Ersözlü (0 sayı), Doğan Hakyemez (8 sayı), Aydın Örs (0 sayı), Kemal Erdenay (6 sayı), Battal Durusel (1 sayı), Zeki Tosun (16 sayı), Abdullah İnce (2 sayı), Reşat Güney (11 sayı).

Bulgaristan - Yunanistan 73-69
Türkiye - Romanya 59-55

Erdal Poyrazoğlu (12 sayı), Nuri Tan (2 sayı), Doğan Hakyemez (8 sayı), Aydın Örs (0 sayı), Kemal Erdenay (0 sayı), Battal Durusel (8 sayı), Zeki Tosun (15 sayı), Abdullah İnce (4 sayı), Halil Dağlı (4 sayı), Reşat Güney (6 sayı).

Romanya - Yunanistan 76-75
Yugoslavya - Bulgaristan 86-61
Yugoslavya - Yunanistan 82-65
Türkiye - Bulgaristan 65-80

Erdal Poyrazoğlu (6 sayı), Nuri Tan (14 sayı), Doğan Hakyemez (2 sayı), Serdar Ersözlü (0 sayı), Kemal Erdenay (7 sayı), Battal Durusel (0 sayı), Zeki Tosun (15 sayı), Abdullah İnce (8 sayı), Halil Dağlı (7 sayı), Reşat Güney (6 sayı).

Bulgaristan - Romanya 68-71
Yugoslavya - Türkiye 88-53

Erdal Poyrazoğlu (2 sayı), Nuri Tan (4 sayı), Erdinç Talu (0 sayı), Doğan Hakyemez (6 sayı), Aydın Örs (0 sayı), Kemal Erdenay (6 sayı), Battal Durusel (2 sayı), Zeki Tosun (25 sayı), Abdullah İnce (8 sayı), Halil Dağlı (0 sayı), Reşat Güney (0 sayı).

Böylelikle 15. Balkan Basketbol Şampiyonası şöyle bir klâsmanla sonuçlanmış oldu:

1. Yugoslavya
2. Bulgaristan
3. Romanya
4. Türkiye
5. Yunanistan.

ALBERT SCHWEİTZER AVRUPA GENÇLER TURNUVASI

7. Albert Schweitzer Avrupa Gençler Turnuvası, 22-28 Nisan 1973 günleri arasında Mannheim'de yapıldı. İki grup üzerinden yapılan bu turnuvaya Belçika, Çekoslovakya, İngiltere, Finlandiya, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Polonya, Yugoslavya, Türkiye, Amerika ve B. Almanya Genç Milli Takımları katıldılar.

Yapılan maçlarda şu sonuçlar alındı:

1 GRUP:

B. Almanya - Polonya 83-87
İtalya - Lüksemburg 85-60
Fransa - İngiltere 83-101
Lüksemburg - Fransa 81-68
Polonya - İngiltere 106-66
B. Almanya - İtalya 74-83
B. Almanya - İngiltere 89-75
Polonya - Lüksemburg 87-61
Fransa - İtalya 50-84
B. Almanya - Lüksemburg 103-65
İtalya - İngiltere 94-51
Polonya - Fransa 106-65
İngiltere - Lüksemburg 109-91

İtalya - Polonya 68-76
B. Almanya - Fransa 89-73

1. Grupta yapılan maçlar neticesinde Polonya grup birincisi, İtalya ikinci, B. Almanya üçüncü, İngiltere dördüncü, Lüksemburg beşinci, Fransa altıncı oldular.

2. GRUP:

Finlandiya - Yugoslavya 70-75
Çekoslovakya - Belçika 64-51
Amerika - Türkiye 111-65

Utku Olcay (17 sayı), Ahmet Kurt (2 sayı), Turhan Büyükmete (8 sayı), Orhan Tuncer (2 sayı), Emre Diker (0 sayı), Ali Kurt (6 sayı), Timur Urulbay (12 sayı), Enis Eralp (4 sayı), Selman Çelen (6 sayı), Mete Erokay (4 sayı), Cihangir Sonat (4 sayı).

Yugoslavya - Belçika 101-82
Amerika - Finlandiya 98-68
Türkiye - Çekoslovakya 56-54

Utku Olcay (13 sayı), Ahmet Kurt (8 sayı), Turhan Büyükmete (18 sayı), Orhan Tuncer (1 sayı), Ali Kurt (2 sayı), Timur Urulbay (2 sayı), Enis Eralp (0 sayı), Selman Çelen (2 sayı), Cihangir Sonat (10 sayı).

Çekoslovakya - Finlandiya 72-74
Türkiye - Belçika 84-85

Utku Olcay (22 sayı), Turhan Büyükmete (11 sayı), Ahmet Kurt (0 sayı), Orhan Tuncer (0 sayı), Emre Diker (0 sayı), Ali Kurt (4 sayı), Timur Urulbay (3 sayı), Enis Eralp (0 sayı), Selman Çelen (6 sayı), Mete Erokay (0 sayı), Cihangir Sonat (9 sayı).

Yugoslavya - Amerika 71-93
Çekoslovakya - Amerika 55-90
Belçika - Finlandiya 56-62
Yugoslavya - Türkiye

Utku Olcay (7 sayı), Turhan Büyükmete (0 sayı), Ahmet Kurt (2 sayı), Orhan Tuncer (2 sayı), Emre Diker (6 sayı), Ali Kurt (5 sayı), Timur Urulbay (6 sayı), Enis Eralp (11 sayı), Selman Çelen (2 sayı), Mete Erokay (6 sayı), Cihangir Sonat (4 sayı).

Amerika - Belçika 115-72
Türkiye - Finlandiya 58-73

Utku Olcay (11 sayı), Turhan Büyükmete (0 sayı), Ahmet Kurt (7 sayı), Orhan Tuncer (1 sayı), Emre Diker (0 sayı), Ali Kurt (10 sayı), Timur Urulbay (5 sayı), Enis Eralp (6 sayı), Selman Çelen (3 sayı), Cihangir Sonat (12 sayı).

Yugoslavya - Çekoslovakya 61-62

2. Grup maçları sonucunda Amerika grup birincisi, Yugoslavya ikinci, Finlandiya üçüncü, Çekoslovakya dördüncü, Belçika beşinci, Türkiye altıncı oldular.

Final grubu maçlarında ise şu sonuçlar alındı:

Türkiye - Fransa 73-59

Utku Olcay (11 sayı), Turhan Büyükmete (21 sayı), Ahmet Kurt (11 sayı), Orhan Tuncer (6 sayı), Emre Diker (0 sayı), Ali Kurt (4 sayı), Timur Urulbey (0 sayı), Enis Eralp (3 sayı), Selman Çelen (3 sayı), Mete Erokay (2 sayı), Cihangir Sonat (11 sayı)

Belçika - Lüksemburg 96-74
Çekoslovakya - İngiltere 79-77
Polonya - Yugoslavya 78-75
Amerika - İtalya 108-72
Finlandiya - B. Almanya 75-72
Yugoslavya - İtalya 79-77
Amerika - Polonya 96-70

VII. Albert Schweitzer Avrupa Gençler Turnuvası sonunda Amerika birinci, Polonya ikinci, Yugoslavya üçüncü, İtalya dördüncü, Finlandiya beşinci, B. Almanya altıncı, Çekoslovakya yedinci, İngiltere sekizinci, Belçika dokuzuncu, Lüksemburg onuncu, Türkiye onbirinci, Fransa onikinci oldular.

XI. BALKAN GENÇLER ŞAMPİYONASI

Balkan Gençler Şampiyonası, 8 ilâ 12 Ağustos 1973 günleri arasında, Bulgaristan'ın Botevgrad şehrinde yapıldı. Bu şampiyonada Genç Milli Basketbol takımımız büyük bir varlık gösterdi. Son maçta, temditten sonra Yugoslavya'ya bir basket farkla yenilen Türk Genç Takımı Balkan üçüncüsü oldu.

XI. Balkan Gençler Basketbol Şampiyonası'nda şu sonuçlar alındı:

Türkiye - Bulgaristan (B) 79-41

Utku Olcay (3 sayı), Erdoğan Barlı (5 sayı), Selçuk Çiftçioğlu (6 sayı), Tayfun Candaş (8 sayı), Faruk Çağan (6 sayı), Kemal Akıncı (5 sayı), Ali Kurt (8 sayı), Timur Urulbay (9 sayı), Murat Didin (12 sayı), Mustafa Çelen (7 sayı), İshak Cerit (6 sayı), Cihangir Sonat (4 sayı).

Romanya - Yunanistan 44-57
Bulgaristan - Yugoslavya 61-70
Bulgaristan (B) - Yugoslavya 37-68
Yunanistan - Türkiye 56-51

Utku Olcay (3 sayı), Erdoğan Barlı (6 sayı), Selçuk Çiftçioğlu (0 sayı), Tayfun Canda (0 sayı), Faruk Çağan (1 sayı), Kemal Akıncı (0 sayı), Ali Kurt (10 sayı), Timur Urulbay (6 sayı), Murat Didin (0 sayı), Mustafa Çelen (6 sayı), İshak Cerit (4 sayı), Cihangir Sonat (4 sayı).

Romanya - Bulgaristan 56-54
Yunanistan - Bulgaristan (B) 60-31
Yugoslavya - Romanya 55-56
Bulgaristan - Türkiye 52-66

Utku Olcay (7 sayı), Erdoğan Barlı (2 sayı), Selçuk Çiftçioğlu (5 sayı), Tayfun Candaş (0 sayı), Faruk Çağan (0 sayı), Kemal Akıncı (0 sayı), Ali Kurt (6 sayı), Timur Urulbay (20 sayı), Murat Didin (2 sayı), Mustafa Çelen (2 sayı), İshak Cerit (16 sayı), Cihangir Sonat (6 sayı).

Bulgaristan - Bulgaristan (B).....74-41
Türkiye - Romanya.....62-51

Utku Olcay (0 sayı), Erdoğan Barlı (18 sayı), Selçuk Çiftçioğlu (0 sayı), Tayfun Candaş (0 sayı), Faruk Çağan (0 sayı), Kemal Akıncı (0 sayı), Ali Kurt (14 sayı), Timur Urulbay (12 sayı), Murat Didin (0 sayı), Mustafa Çelen (5 sayı), İshak Cerit (0 sayı), Cihangir Sonat (13 sayı).

Yugoslavya - Yunanistan.....63-62
Romanya - Bulgaristan (B).....66-38
Bulgaristan - Yunanistan.....49-69
Türkiye - Yugoslavya.....53-55 (49-49)

Utku Olcay (13 sayı), Erdoğan Barlı (14 sayı), Selçuk Çiftçioğlu (0 sayı), Tayfun Candaş (0 sayı), Faruk Çağan (0 sayı), Kemal Akıncı (0 sayı), Ali Kurt (8 sayı), Timur Urulbay (7 sayı), Murat Didin (0 sayı), Mustafa Çelen (0 sayı), İshak Cerit (0 sayı), Cihangir Sonat (11 sayı).

11. Balkan Gençler Basketbol Şampiyonası sonunda Yugoslavya şampiyon, Yunanistan ikinci, Türkiye üçüncü, Romanya dördüncü, Bulgaristan beşinci oldular. Bulgaristan (B) Genç Takımı ise şampiyonaya gayriresmi olarak katıldığından derecelendirmede yer almadı.

GENÇ YILDIZLAR BASKETBOL ŞAMPİYONASI

2. Basketbol Genç Yıldızlar (Cadet) Avrupa Basketbol Şampiyonası 19 ilâ 29 Temmuz 1973 günleri arasında İtalya'nın Summonte ve Angri şehirlerinde organize edildi. Onaltı takımın katıldığı bu şampiyonada Türk Genç Yıldız Milli Basketbol Takımı Angri grubunda oynadı. Yeni kurulan takım bu çetin şampiyonada kendisinden beklenenden fazlasını verdi ve onaltı takım arasında sekizinci sırayı işgal etti.

II. Genç Yıldızlar Avrupa Basketbol Şampiyonası'nda şu sonuçlar alındı:

Angri Grubu'nda:

İsveç - İspanya.....59-78
İngiltere - Yugoslavya.....35-85
Portekiz - Fransa.....50-73
Türkiye - Çekoslovakya.....57-43

Cihangir Sonat (14 sayı), Faruk Çağan (4 sayı), Ahmet Kurt (10 sayı), Melih Erçin (4 sayı), Cengiz Kayatürk (7 sayı), Azmi Kansak (2 sayı), Can Tengizman (2 sayı), Efe Aydan (0 sayı), Ömer Dulak (10 sayı), Ömürden Kısagün (2 sayı), İshak Cerit (2 sayı), Levent Gürkan (0 sayı).

İsveç - Yugoslavya.....66-121
İspanya - Fransa.....61-58
İngiltere - Çekoslovakya.....59-65
Türkiye - Portekiz.....61-38

Cihangir Sonat (16 sayı), Faruk Çağan (4 sayı), Ahmet Kurt (2 sayı), Melih Erçin (5 sayı), Cengiz Kayatürk (3 sayı), Azmi Kansak (3 sayı), Can Tengizman (6 sayı), Efe

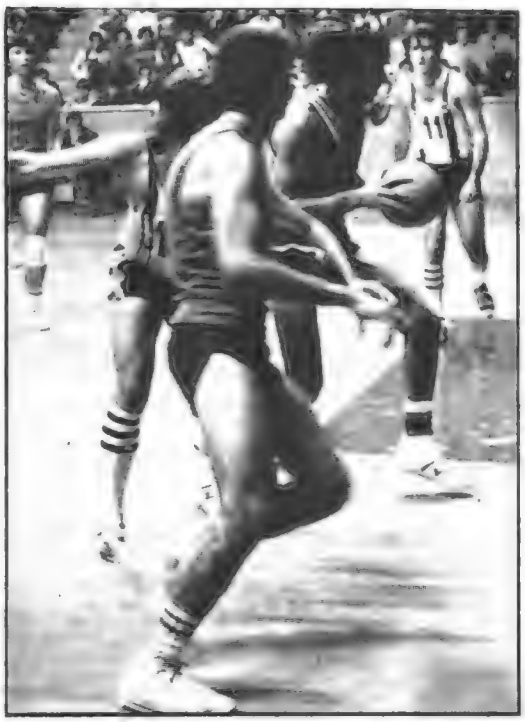

* 1973 yılı basketbol maçlarında takımlarımız Avrupa basketbol turnuvalarında rakiplerine kolayca yenilip ilk turlarda elendiler

Aydan (7 sayı), Ömer Dulak (12 sayı), Ömürden Kısagün (2 sayı), İshak Cerit (0 sayı), Levent Gürkan (1 sayı).

Fransa - İsveç.....70-82
Yugoslavya - Çekoslovakya.....75-50
İngiltere - Portekiz.....48-50
Türkiye - İspanya.....58-63

Cihangir Sonat (11 sayı), Faruk Çağan (5 sayı), Ahmet Kurt (3 sayı), Melih Erçin (6 sayı), Cengiz Kayatürk (0 sayı), Azmi Kansak (3 sayı), Can Tengizman (6 sayı), Efe Aydan (2 sayı), Ömer Dulak (10 sayı), Ömürden Kısagün (0 sayı), İshak Cerit (4 sayı), Levent Gürkan (0 sayı).

Çekoslovakya - İsveç.....57-55
Yugoslavya - Portekiz.....87-20
İspanya - İngiltere.....84-31
Türkiye, - Fransa.....70-56

Cihangir Sonat (15 sayı), Faruk Çağan (11 sayı), Ahmet Kurt (6 sayı), Melih Erçin (2 sayı), Cengiz Kayatürk (0 sayı), Azmi Kansak (2 sayı), Can Tengizman (4 sayı), Efe Aydan (4 sayı), Ömer Dulak (6 sayı), Ömürden Kısagün (2 sayı), İshak Cerit (16 sayı), Levent Gürkan (0 sayı).

Çekoslovakya - Portekiz.....72-66
Fransa - İngiltere.....71-64
Yugoslavya - İspanya.....73-78
Türkiye - İsveç.....58-64

Cihangir Sonat (18 sayı), Faruk Çağan (6 sayı), Ahmet Kurt (2 sayı), Melih Erçin (0 sayı), Cengiz Kayatürk (10 sayı), Azmi Kansak (0 sayı), Can Tengizman (16 sayı), Efe

Aydan (0 sayı), Ömer Dulak (2 sayı), Ömürden Kısagün (2 sayı), İshak Cerit (2 sayı), Levent Gürkan (0 sayı).

İsveç - Portekiz.....56-62
Çekoslovakya - İspanya.....53-72
Yugoslavya - Fransa.....65-68
Türkiye - İngiltere.....107-29

Cihangir Sonat (14 sayı), Faruk Çağan (2 sayı), Ahmet Kurt (9 sayı), Melih Erçin (17 sayı), Cengiz Kayatürk (2 sayı), Azmi Kansak (13 sayı), Can Tengizman (5 sayı), Efe Aydan (19 sayı), Ömer Dulak (2 sayı), Ömürden Kısagün (9 sayı), İshak Cerit (10 sayı), Levent Gürkan (5 sayı).

İsveç - İngiltere.....71-44
İspanya - Portekiz.....72-55
Türkiye - Yugoslavya.....46-52

Cihangir Sonat (14 sayı), Faruk Çağan (3 sayı), Ahmet Kurt (6 sayı), Melih Erçin (6 sayı), Cengiz Kayatürk (0 sayı), Azmi Kansak (0 sayı). Can Tengizman (9 sayı), Efe Aydan (2 sayı), Ömer Dulak (0 sayı), Ömürden Kısagün (0 sayı), İshak Cerit (6 sayı), Levent Gürkan (0 sayı).

Çekoslovakya - Fransa.....67-70

Angri Grubu'nda yapılan maçlar neticesinde İspanya grup birincisi, Yugoslavya ikinci, Türkiye üçüncü, Fransa dördüncü, İsveç beşinci, Çekoslovakya altıncı, Portekiz yedinci, İngiltere sekizinci oldular.

Summonte Grubu'nda:

Rusya - Almanya.....81-53
İtalya - Avusturya.....91-41
İsrael - Belçika.....57-65
Polonya - Yunanistan.....70-73
Almanya - İtalya.....58-69
Rusya - İsrael.....75-47
Polonya - Avusturya.....89-41
Belçika - Yunanistan.....60-74
İsrael - Almanya.....79-74
İtalya - Polonya.....62-52
Rusya - Yunanistan.....87-50
Belçika - Avusturya.....97-60
Almanya - Polonya.....68-78
Rusya - Avusturya.....99-31
İtalya - Belçika.....79-62
İsrael - Yunanistan.....67-78
Yunanistan - Almanya.....94-45
Polonya - Belçika.....75-60
İsrael - Avusturya.....65-54
Rusya - İtalya.....77-61
Almanya - Belçika.....63-78
Yunanistan - Avusturya.....83-49
Rusya - Polonya.....68-57
İsrael - İtalya.....66-76
Almanya - Avusturya.....67-50
Rusya - Belçika.....95-52
İtalya - Yunanistan.....57-49
Polonya - İsrael.....56-68

Summonte Grubu'nda yapılan maçlar neticesinde Rusya grup birincisi, İtalya ikinci, Yunanistan üçüncü, İsrael dördüncü, Polonya beşinci, Belçika altıncı, Almanya yedinci, Avusturya sekizinci oldular.

2. Avrupa Genç Yıldızlar Basketbol Şampiyonasının ilk sekiz derecesini paylaşacak grupların ilk dört takımları Summonte'de, ikinci sekizi (9-16) paylaşacak, grupların son dört takımları ise Angri'de final grubu ile karşılaştılar. Bu maçlarda ise şu sonuçlar alındı:

Angri'de (9-16'lık için):
Almanya - İngiltere.....83-50
Portekiz - Avusturya.....81-52
Polonya - İsveç.....67-19
Belçika - Çekoslovakya.....68-58
Avusturya - İngiltere.....75-71
Almanya - Portekiz.....85-47
Çekoslovakya - İsveç.....61-59
Polonya - Belçika.....85-82

Summonte'de 1.-8.'lik için

Yunanistan - Fransa.....85-64
İtalya - İspanya.....58-62
Rusya - Yugoslavya.....62-58
Türkiye - İsrael.....68-70

Cihangir Sonat (14 sayı), Faruk Çağan (5 sayı), Ahmet Kurt (6 sayı), Melih Erçin (0 sayı), Cengiz Kayatürk (6 sayı), Avni Kansak (0 sayı), Can Tengizman (10 sayı), Efe Aydan (6 sayı), Ömer Dulak (9 sayı), Ömürden Kısagün (1 sayı), İshak Cerit (11 sayı), Levent Gürkan (0 sayı).

Yunanistan - İsrael.....81-69
Yugoslavya - İtalya.....77-74
Fransa - Türkiye.....70-68

Cihangir Sonat (24 sayı), Faruk Çağan (6 sayı), Ahmet Kurt (14 sayı), Melih Erçin (4 sayı), Cengiz Kayatürk (0 sayı), Avni Kansak (0 sayı), Can Tengizman (5 sayı), Efe Aydan (3 sayı), Ömer Dulak (4 sayı), Ömürden Kısagün (0 sayı), İshak Cerit (6 sayı), Levent Gürkan (2 sayı).

Rusya - İspanya.....68-57

II. Avrupa Genç Yıldızlar Basketbol Şampiyonası şöyle bir sıralama ile sona erdi:

1. Rusya, 2. İspanya, 3. Yugoslavya, 4. İtalya, 5. Yunanistan, 6. İsrael, 7. Fransa, 8. Türkiye, 9. Polonya, 10. Belçika, 11. Çekoslovakya, 12. İsveç, 13. Almanya, 14. Portekiz, 15. Avusturya, 16. İngiltere.

AVRUPA ŞAMPİYON KULÜPLER TURNUVASI

1972-1973 Avrupa Şampiyon Kulüpler Basketbol Turnuvası zorlu maçlarla dolu olarak geçti. Neticede İtalya şampiyonu Ignis Varese takımı, Rusya şampiyonu TS.S.K.A.Moskova takımını 71-66 yenerek bu zorlu turnuvanın şampiyonu oldu. Bu zorlu final karşılaşmasının başhekemliğini Türk hakemi HüsamettinTopuzoğlu yaptı.

Türkiye Şampiyonu İTÜ, turnuvanın ilk turunda Avusturya şampiyonu karşısında elendi.

1972-1973 Avrupa Bayan Şampiyon Kulüpler Basketbol Turnuvasında ise Rusya şampiyonu Daugawa Riga takımı, Fransa

Basketbolümüzün 1972 - 1973 Şeref Listesi

Türkiye Basketbol Federasyonu, 1972-1973 sezonu sonunda ilk defa olarak bir "Şeref Listesi" yayınladı. Bu listede sezonun şampiyonları şu şekilde sıralanmakta idi:

Türkiye Ligi: 1.İstanbul Teknik Üniversite, 2.Şekerspor, 3.Ankara Koleji.

Türkiye Kupası: 1.Ankara Koleji, 2.Beşiktaş.

Türkiye 2. Ligi: (Beyaz Grup): 1.Samsunspor, 2-Yenişehir – (Kırmızı Grup): 1.Adana Demirspor, 2.Kurtuluş.

Anadolu Kupası: 1.Erzincan Karagücü, 2.Konya İdmanyurdu, 3.Samsunspor.

Kızlar Türkiye Birinciliği: 1.Ankara Yükseliş, 2.Beşiktaş, 3.Ankara Koleji.

Gençler Türkiye Birinciliği: 1.İstanbul Teknik Üniversite, 2.Galatasaray, 3.Yenişehir.

Yıldızlar Türkiye Birinciliği: 1.İstanbul Teknik Üniversite, 2.Ege Üniversitesi, 3.Ortadoğu.

Üniversite ve Yüksek Okullar Türkiye Birinciliği: 1.Ankara İTIA, 2.Gazi Eğitim Enstitüsü, 3.Ortadoğu – (Kızlar): 1.Ankara İTİA, 2.Gazi Eğitim Enstitüsü, 2.İstanbul Eğitim Enstitüsü.

Erkek Ortaokullar Türkiye Birinciliği: 1.Babaeski Ortaokulu, 2.Bursa Çekirge Ortaokulu, 3.Ankara Deneme Ortaokulu.

İlkokullar Mini-Basket Türkiye Birinciliği: 1.Adana Celâlettin Ceyhan İlokulu, 2.Trabzon 27 Mayıs İlkokulu, 3.İstanbul Barbaros İlkokulu.

Okul Yıldızlar Türkiye Birinciliği: 1.Ankara Koleji, 2.Adana Yeni Kolej, 3.Eskişehir Maarif Koleji – (Kızlar): 1.Ankara Koleji, 2.Yükseliş Koleji, 3.Aydın Ortaklar Ortaokulu.

Okul Gençler Türkiye Birinciliği: 1.Ankara Koleji, 2.İstanbul Erkek Lisesi, 3.Yükseliş Koleji – (Kızlar): 1.Amerikan Koleji, 2.İstanbul Erkek Lisesi kız takımı, 3.Eskişehir Ticaret Lisesi.

şampiyonu Clermont Üniversitesi Club takımını 64-44 ve 83-60 yenerek şampiyon oldu. Türkiye şampiyonu Yükseliş takımı, Bulgaristan şampiyonuna ilk turda elendi.

AVRUPA KUPA GALİPLERİ TURNUVASI

1972-1973 Avrupa Kupa Galipleri Basketbol Turnuvasında Rusya kupası galibi Leningrad Spartak takımı, Yugoslavya kupa galibi Jugoplastica takımını 77-62 yenerek şampiyon oldu.

Türkiye Kupası galibi, ilk turda Arnavutluk Kupası galibini eleyerek ikinci tura yükseldi. Bu turda Polonya kupası galibine karşı yaptığı iki maçı da kaybederek saf dışı kaldı.

İKİ DEV MAÇ

14 ve 16 Haziran günleri İspanya'nın Badalona ve Madrit şehirleri basketbol âleminin iki dev maçına sahne oldu. İspanya'nın iki büyük basketbol yıldızı Emiliano Rodriguez ile Francisco Buscato'nun jübileleri münasebetiyle Avrupa Karması Badolona ve Madrid'de iki maç yaptı.

Badolona'daki maçta Avrupa Karması, Buscato'nun takımı Juventud Schweppes'i 107-97 yendi. Madrid'deki maçta ise Emiliano'nun takımı Real Madrid, Avrupa Karması'na 95-98 yenildi. İlk maçta Emiliano, ikinci maçta ise Buscato Avrupa Karması'nda yer aldılar. Avrupa Karması şu oyunculardan kurulu idi: Tvrdiç (Yugoslavya), Staelens (Fransa), Jelovac (Yugoslavya), Edeshko (Rusya), Cosic (Yugoslavya), Masini (İtalya), Seweryn (Polonya), Meneghin (İtalya).

AVRUPA ŞAMPİYON KULÜPLER VE KUPA GALİPLERİ BASKETBOL TURNUVALARINDA TÜRK TAKIMLARI

1972-1973 Avrupa Şampiyon Kulüpler ve Kupa Galipleri Turnuvalarında Türk basketbol takımları bir varlık gösteremediler.

Yılların şampiyonu olan dev takımı tamamen dağılmış bulunan 1972-1973 Türkiye Şampiyonu İTÜ (İstanbul Teknik Üniversite) takımı askerde ve diğer kulüplerde bulunan oyuncularını tekrar bordo-beyaz forması altında toplayıp katıldığı Avrupa Şampiyon Kulüpler Basketbol Turnuvası'nın ilk turunda Belçika'nın Racingfort Antwerpen takımı karşısında elendi.

Türkiye Kupası Galibi Ankara Koleji ise Avrupa Kupa Galipleri Turnuvasında aynı akıbete uğradı ve İtalyan La Sacla Takımı karşısında ilk turda elendi.

Avrupa Kız Şampiyon Kulüpler Basketbol Turnuvası'ndaki temsilcimiz Ankara Yükseliş Kız Takımı ise Bulgaristan şampiyonu karşısında Maritza Takımı karşısında aldığı farklı yenilgilerle ilk turda silindi

BİNİCİLİK

1973 binicilik sezonu faaliyet bakımından oldukça durgun geçti. Belirli birkaç şampiyona ile Balkan Şampiyonası'nın dışında bir faaliyet olmadı. Binicilerimiz, Atina'da yapılan Balkan Binicilik Şampiyonası'nda başarılı dereceler elde ettiler. Bu arada Fevzi Atabek, yurt içinde katıldığı hemen bütün müsabakalarda birinciliği kazanmakla pek büyük bir form gösterdi.

BALKAN ŞAMPİYONASI

Atina'da yapılan Balkan Binicilik Şampiyonası'nda Türk binicileri kendilerinden umulanın üstünde dereceler elde edip başarılar kazandılar. Genç binici Fevzi Atabek, ferdî yarışmalarda Balkanların en iyi binicilerinden biri olduğunu, kazandığı başarılarla ispatladı.

Balkan Şampiyonası'nın ilk gününde ferdi müsabakaların birinci ayağını birincilikle bitiren Atabek, genel klâsmanda Yunanlı'nın arkasından "Peterpan" isimli atıyla Balkan ikinciliğini kazandı ve bayrağımızı şeref direğine çektirdi. Beş ülkeden otuz binicinin katıldığı bu yarışmada Tunç Çapa da "Zühal" isimli atıyla beşinciliği almayı başardı.

Binicilerimiz, atların parkura alışamamaları nedeniyle çok daha başarılı derecelerden mahrum kaldılar.

Bayan gençlerde Emine Sınal, "Leylâ" isimli atıyla iki Romen bayan binicinin arkasından üçüncü olurken takımımıza bronz bir madalya kazandırdı.

Gençler arası takım yarışmasında şanssız bir gününde olan Türk takımı hakkı olan birinciliği Romanya'ya kaptırırken ev sahibi Yunanistan'ın önünden Balkan ikincisi oldu.

Öte yandan At Terbiyesi'nde, Üstteğmen Cenap Duru, Astsubay Nihat Bingöl ve Astsubay Celâl Barlas'tan kurulu Türk takımı Balkan üçüncülüğünü kazanırken bir bronz madalyaya daha sahip oldu.

Yarışmaların son gününde Emine Sılan, yine "Leylâ" isimli atıyla bayanlar arasında bir üçüncülük daha kazanırken takım yarışmasında Türk takımı, Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya'nın arkasından, Yugoslavya'nın da önünden beşinciliği kazandı.

Türk binicileri Balkan şampiyonasında en göz doldurun ekiplerden biri olarak bilhassa temayüz ettiler.

YILIN İKİ BÜYÜK YARIŞMASI

Binicilik sporunda 1973 yılının en önemli iki yarışması Ankara'da yapılan "Cumhurbaşkanlığı Kupası" ve "50. Yıl Kupası" konkuripikleri oldu.

Yılın en formda binicisi olan Fevzi Atabek önce "Cumhurbaşkanlığı Kupası" yarışmasını, hemen arkasından da "50. Yıl Kupası"nı kazanmakla 1973'ün en başarılı binicisi olduğunu da gösterdi. Bu iki değerli kupayı da genç şampiyon biniciye Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk verdi.

Fevzi Atabek, 1973 yarış sezonunun bu iki büyük kupasını da "Peterpan" isimli atıyla kazandı.

ORTA SINIF ŞAMPİYONASI

Türkiye Orta Sınıf Binicilik Şampiyonası İstanbul'da Ayazağa Parkurunda yapıldı. Şampiyonluk yolunda Üstteğmen Selâmi Şekerkıran ile zorlu bir mücadele yapan Muhafızgücü'nden Onbaşı Tunç Çapa "Zühal" isimli atıyla şampiyonluğu kazanmayı başardı. Üstteğmen Selâmi Şekerkıran "Ulaş" isimli atıyla ikinci oldu.

AT TERBİYESİ ŞAMPİYONASI

Ayazağa Parkurunda yapılan Türkiye At Terbiyesi Şampiyonasında ise şu sonuçlar alında:

1. Astsubay Nihat Bingöl, "Güzelkız" ile
2. Celâl Barlas, "Fitz Royal" ile
3. Albay Ziya Akşit, "Sim" ile
4. Üstteğmen Cenap Duru, "Başak" ile.

* Polonya'nın Vistül Irmağında atlarını sulayan Türk akıncılarının torunlarından bir süvari subayı 1973 Mayısındaki İstanbul Konkurhipiklerinde.

BİSİKLET

1973 yılında bisiklet dalında Türk sporcularının büyük bir varlık gösterdikleri göze çarptı. Bu arada Erol Küçükbakırcı'nın ferdi yarışmada Balkan Şampiyonluğunu kazanması, yılın bisiklet sporu dalında en sevindirici olayı oldu.

TÜRKİYE TURU

Cumhurbaşkanlığı 9. Uluslararası Türkiye Bisiklet Turu, 50. Yıl nedeniyle büyük bir önem taşımaktaydı. Fakat bu yarışa yalnız Bulgar ve Mısırlı bisikletçilerin katılmaları bu turun taşıdığı büyük öneme biraz olsun gölge düşürdü. Ancak Türk bisikletçilerinin hem ferdi tasnifte, hem de takım tasnifinde kuvvetli rakipleri Bulgarları geçmeleri Türkiye Turu'nun bizim için en büyük mükâfatı oldu.

Genel klâsmanda Ali Hüryılmaz 24.02.40 ile birinciliği kazanırken Orhan Altınok ikinci, Erol Küçükbakırcı üçüncü, Erol Öztorun dördüncü oldular.

Genel Takım klâsmanında ise Muhafızgücü takımı 73.18.38 ile birinciliği kazandı, Türkiye (A) takımı 73.20.39 ile ikinci, Bulgaristan 73.43.55 ile üçüncü, Türkiye (B) takımı 74.23.32 ile dördüncü, Mısır takımı ise 82.34.52 ile beşinci oldular.

Böylece bisiklet sporu 1973 yılında geçen yıla oranla daha da ilerlemiş olduğunu göstermiş oldu.

BALKAN ŞAMPİYONASI

1973 Balkan Bisiklet Şampiyonası, Türkiye Bisiklet Federasyonu tarafından organize edildi. Yol Mukavemet yarışı Yalova parkurunda, Yol sürat yarışı ile Yeniköy-İstinye, Maslak-Yeniköy parkuru üzerinde koşuldu.

Türk bisikletçileri sürat yarışında büyük bir varlık gösterdiler. Genç pedal Erol Küçükbakırcı çıkardığı mükemmel koşu ile güzel bir birincilik alırken Türk bisiklet sporuna pek kıymetli bir Balkan Şampiyonluğu armağan etti.

130 kilometrelik bu yarışın teknik sonuçları şövle idi:

1-Erol Küçükbakırcı (Türkiye).....3.23.31
2-Georgi İliev (Bulgaristan).....3.23.31
3-Pocrnja Miliviç (Yugoslavya).....3.23.31
4-İvan Nilolov (Bulgaristan).....3.24.07
5-Harun Şencan (Türkiye).....3.24.07
6-Seyyit Kırmızı (Türkiye).....3.24.07

AVUSTURYA BİSİKLET TURU

Türk Milli Bisiklet Takımı, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden gelen seksen bisikletçinin katıldığı Avusturya Bisiklet Turu nda bir varlık gösteremediler. İlk derecelerin Rus, Avusturyalı ve Danimarkalı bisikletçilerin arasında paylaşıldığı bu turda en iyi derecemizi 26'ncılığı Ali Hüryılmaz kazandı.

BOKS

Ringlerimizin 1973 yılı tadsız bir idari olayla başladı. Boks Federasyonu Başkanı Yusuf Mergen'in, Uluslararası Boks Federasyonu (EABA) Teknik Komisyonunda üye bulunan eski Boks Federasyonu Başkanı Şefik Tetik'i azlettirip onun yerine kendisini getirtmek yolunda EABA nezdinde teşebbüse giriştiğinin anlaşılması bu olaya yolaçtı. Mergen'in 1971 yılı haziran ayında Madrid'te yapılan Avrupa Boks Şampiyonası sırasında Şefik Tetik'in EABA Teknik Komisyonu üyeliğinden geri alınmasını istediği, daha sonra da bu talebini 1972 yılı haziran ayında önce sözlü, sonra da yazılı olarak resmen, adı geçen teşkilâta bildirdiği anlaşıldı. Neticede EABA, Milli Federasyonların teklifleriyle ilgili kaidelere uyarak Şefik Tetik'in üyeliğini kaldırdı. Ancak EABA bu konuda Yunanlıların vâki müracaatını kabul ederek Tetik'ten boşalan yere Yunanistan Boks Federasyonu Başkanı Yorgo Brahos'u seçti.

Bu haber boks çevreleremizde bir bomba tesiri yaptı. O günlerde Şefik Tetik'in bir kalp krizi geçirerek hastaneye kaldırılması ve oksijen çadırına alınması işi ayrıca alevlendirdi.

Boks Federasyonu Başkanı Yusuf Mergen o sıralarda yurt dışında bulunuyordu. Bir ara yurda dönmeden Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından azledildiği haberi şayi olduysa da bu doğru çıkmadı. Mergen yurda döndükten sonra istifa etti. İstifası Genel Müdürlük tarafından kabul edildi.

Yusuf Mergen'den boşalan Boks Federasyonu Başkanlığına, eski milli atletlerimizden, disk atma rekortmeni Nuri Turan getirildi.

AVRUPA BOKS ŞAMPİYONASI

1973 Avrupa Boks Şampiyonası 1-10 Haziran 1973 günleri arasında Belgrad'da yapıldı. Bu Bu şampiyonaya Türk Milli T akımı şu boksörlerden ibaret bir kadro ile katıldı:

48 kilo:..... Arif Doğru
51 kilo:..... Kemal Sonunur
54 kilo:..... Nuri Eroğlu
57 kilo:..... Mehmet Kumova
60 kilo:..... Seyfi Tatar
63,5 kilo:..... Hamdi Yiğit
67 kilo:.....Sabahattin Burcu

71 kilo:..... Menef Durmuş
75 kilo:..... Nazif Kuran

81 kilo ve Ağır sıklet Türk boksörü katılmadı.

Avrupa'nın en seçkin yumruklarının bu amansız mücadelesinde hiç bir Türk borsörü ilk dört dereceye girmededi. Rusya birinci, Romanya ikinci, Yugoslavya üçüncü, Bulgaristan dördüncü, Batı Almanya beşinci, Fransa altıncı, Doğu Almanya yedinci, Finlandiya sekizinci, Macaristan dokuzuncu, Hollanda onuncu, İskoçya ise onbirinci oldular.

Ferdi klasman ise şöyle:

48 kilo:1-Zapisko (Rusya)
2-Funchedijev (Bulgaristan)
3-Rodrigoen (İspanya)
51 kilo: Greuscu (Romanya)
2-Rodriguer (İspanya)
3-Lodin (Rusya)
54 kilo: 1-Cosentino (Fransa)
2-Tome (Romanya)
3-Milev (Bulgaristan)
57 kilo:1-Forster (D. Almanya)
2-Jovanoviç (Yugoslavya)
3-Pometcu (Romanya)
60 kilo:1-Cutov (Romanya)
2-Tomczyk (Polonya)
3-Radowski (D.Almanya)
63,5 kilo: 1-Benes (Yugoslavya)
2-Kamnev (Rusya)
3-Beyer (D.Almanya)
67 kilo: 1-Csjev (Macaristan)
2-Weidner (D.Almanya)
3-Jelesieviç (Yugoslavya)
71 kilo: 1-Klimanov (Rusya)
2-Rudkowski (Polonya)
3-Tiepold (D.Almanya)
75 kilo: 1-Lemecev (Rusya)
2-Nastac (Romanya)
3-Strachurski (Polonya)

81 kilo: 1-Parlov (Yugoslavya)
2-Giortat (Polonya)
3-Karatajev (Rusya)

Ağır S.: 1-Uljanic (Rusya)
2-Hussing (B.Almanya)
3-Alexe (Romanya)

BALKAN BOKS ŞAMPİYONASI

1973 Balkan Boks Şampiyonası mayıs ayında Atina'nın mermer Panatinaikos stadında yapıldı. Türkiye Boks Milli Takımı, bu iddialı şampiyonaya şu elemanlardan kurulu bir kadro ile katıldı.

48 kilo:..... Arif Doğru
51 kilo:..... Kemal Sonunur
54 kilo:..... Nuri Eroğlu
57 kilo:..... Mehmet Kumova
60 kilo:..... Seyfi Tatar
63,5 kilo:..... Hamdi Yiğit,
67 kilo:..... Sabahattin Burcu
71 kilo:..... Menef Durmuş
75 kilo:..... Nazif Kuran
81 kilo:..... İbrahim Gör
Ağır S.:..... Gülali Özbey

Bu şampiyonada Seyfi Tatar, Türk boksuna en büyük armağanı beşinci kez kazandığı Balkan Şampiyonluğu altın madalyası ile verdi. 51 kiloda Kemal Sonunur, 57 kiloda Mehmet Kumova, Ağır siklette Gülali Özbey ikinci oldular. 48 kiloda Arif Doğru, 75 kiloda Nazif Kuran, 81 kiloda İbrahim Gör, 54 kiloda Nuri Eroğlu, 63,5 kiloda Hamdi Yiğit, 67 kiloda Sabahattin Burcu ve 71 kiloda Menef Durmuş ise üçüncü olarak bronz madalya kazandılar. Böylelikle şampiyonaya katılan 11 Türk boksörü de şeref kürsüsüne çıkmış ve madalya kazanarak bayrağımızı şeref direğine çektirmiş oldular.

Bu şampiyonada ev sahibi Yunanistan da Türkiye gibi bir altın madalya kazandı, Bulgar, Romen ve Yugoslavlar ise üçer altın madalya aldılar.

Gayrıresmi puan tasnifinde Bulgaristan birinci, Romanya ikinci, Yugoslavya üçüncü, Türkiye dördüncü, Yunanistan ise beşinci oldular.

Ferdi Klâsman şöyle:

48 kilo: 1. Romen, 2. Bulgar, 3. Arif Doğru, 4. Yugoslav.
51 kilo: 1. Bulgar, 2. Kemal Sonunur, 3. Yugoslav, 4. Romen
54 kilo: 1. Yugoslav, 2. Bulgar, 3. Yunan ve Nuri Eroğlu
57 kilo: 1. Romen, 2. Mehmet Kumova, 3. Yugoslav, 4. Bulgar,
60 kilo: 1. Seyfi Tatar, 2. Yunan, 3. Romen, 4. Yugoslav.
63,5 kilo: 1. Yugoslav, 2. Yunan, 3. Romen ve Hamdi Yiğit
67 kilo: 1. Bulgar, 2. Romen, 3. Yunan ve Sabahattin Burcu
71 kilo: 1. Yunan, 2. Bulgar, 3. Yugoslav ve Menef Durmuş
75 kilo: 1. Romen, 2. Yugoslav, 3. Nazif Kuran, 4. Yunan
81 kilo: 1. Yugoslav, 2. Romen, 3. İbrahim Gör, 4. Yunan
Ağır S.: 1. Bulgar, 2. Gülali Özbey, 3. Yugoslav, 4. Romen.

ULUSLARARASI ALMA ATA TURNUVASI

Rusya'nın Alma Ata şehrinde yapılan Uluslararası Boks Turnuvası'na 10 ülke boksörleri arasında Türk boksörleri de katıldılar. Avrupa'nın seçkin bazı boksörlerinin de katıldıkları bu turnuvada boksörlerimiz bir binicilik, bir ikincilik, iki üçüncülük elde ettiler.

51 kiloda Nuri Eroğlu birinci, 48 kiloda Arif Doğru ikinci, 54 kiloda Kemal Sonunur ile 57 kiloda Mehmet Kumova ise üçüncü oldular.

Diğer iki boksörümüz Menef Durmuş (67 Kg) ile Hasan Değirmenci (71 Kg) ise dereceye giremediler.

ANKARA—TUNUS TEMSİLİ BOKS MAÇI

Ankara'da yapılan Ankara-Tunus temsili

boks karşılaşmasında genç bir kadro ile ringe çıkan Ankara takımı Tunus karşısında 6-2'lik bir galibiyet elde etmeyi başardı.

48 kiloda Alâettin Çakır, Bougga'ya ittifakla yenildi.

57 kiloda Mehmet Kumova, Djelassi ile berabere kaldı. Rıza Ergen, Manei'yi ittifakla mağlup etti.

60 kiloda Hayrettin Kaçkan, Neffati'ye ekseriyetle yenildi.

63,5 kiloda Mehmet tatar, Bonokay'ı ittifakla yendi. Yine ayni siklette Hamdi Yiğit, rakibi Acuidet ringe çıkmadığından hükmen galip sayıldı.

67 kiloda Ömer Güldağ, Mentaib'i sayı hesabıyla yendi. Aynı sıklette İsmail Odunkıran, rakibi Houidi omuzunu ısırdığı için diskalifiye edildiğinden hükmen galip sayıldı.

71 kiloda Erdem Akbaşoğlu, Majeri'ye abondone ile galip geldi.

BÜKREŞ ALTIN KEMER TURNUVASI

Romanya Boks Federasyonu tarafından Bükreş'te tertiplenen uluslararası "Altın Kemer" turnuvasına üç genç Türk boksörü katıldı.

48 kiloda Alâettin Çakır, 51 kiloda Erdoğan Pınarkuşu ve 63,5 kiloda Safa Nar yaptıkları karşılaşmalarda ilk turlarda rakiplerine yenilerek elendiler.

ENGİN YADİGAR'IN BAŞARISI

Almanya'da çalışmakta olan eski şampiyon boksörlerimizden Engin Yadigâr, Berlin Boks Şampiyonası'na katılmış ve en kuvvetli rakibi Dieter Pahl'ı üçüncü raundda nakavt ile yenerek birinci olmuştur.

TÜRKİYE ŞAMPİYONLARI

Ringlerimizde 1973 yılının Türkiye Şampiyonlukları şu boksörlerimiz arasında paylaşıldı:

48 kilo: Arif Doğru	(Ankara)
51 kilo: Kemal Sonunur	(Ankara)
54 kilo: Hüseyin Karakaş	(Ankara)
57 kilo: Habib Yalçın	(Ankara)
60 kilo: Seyfi Tatar	(Ankara)
65,3 kg.: Hamdi Yiğit	(Konya)
67 kilo: Hakkı Sözen	(Ankara)
71 kilo: Erdem Akbaşoğlu	(Ankara)
75 kilo: Nazif Kuran	(Erzurum)
81 kilo: İbrahim Gör	(Ankara)
Ağır S.: Gülali Özbey	(Ankara)

TÜRKİYE KULÜPLER ŞAMPİYONALARI

Kulüplerarası Türkiye Boks Şampiyonlukları ise şu boksörlerimiz arasında paylaşıldı:

48 Kilo: Alâettin Çakır	(Erzurum Yolspor)
51 Kilo: Kemal Sonunur	(Ankara Karagücü)
54 kilo: Ahmet Nüket	(Mersin Atletik)
57 kilo: Mesut Hancı	(Mersin Atletik)
60 kilo: Hayrettın Koçkan	(ErzurumY.Spor)
63,5 kilo: Sefa Nar	(Ankara Karagücü)
67 kilo: Sabahattin Burcu	(Ankara Karagücü)
75 kilo: Nazif Kuran	(Erzurum Yolspor)
71 kilo: Erdem Akbaşoğlu	(Ankara Karagücü)
81 kilo: İbrahim Gör	(Ankara Karagücü)
Ağır S.: Şerafettin Öz	(Ankara Karagücü)

Cemal Kamacı'nın Boks Hayatı

Cemal Kamacı, profesyonel boks hayatına geçtiği 1967 yılından 1973 yılı sonuna kadar profesyonel ringlerde yaptığı maçlarda şu sonuçları aldı:

1-Avusturyalı Kocshina'ya sayı ile mağlup
2-Avusturyalı Koschina'ya sayı ile galip
3-İtalyan Nardillo'ya sayı ile galip
4-İtalyan Roberto'ya sayı ile galip
5-Avusturyalı Malewitz ile berabere
6-Alman Koch'a sayı ile galip
7-İtalyan Perini'ye sayı ile galip
8-Amerikalı Constance'a 3. raundda nakavtla galip
9-Alman Genat'a sayı ile galip
10-Avusturyalı Schnedl'e sayı ile galip
11-Alman Rudhof'a sayı ile galip
12-İtalyan Budano'ya 6. raundda nakavtla galip
13-İtalyan Sambusti'ye sayı ile galip
14-Fransız L'homme'a 10. raundda nakavt ile galip
15-İtalyan Patrina'ya sayı ile galip
16-İtalyan Duranti'ye sayı ile galip
17-İtalyan Mondoro'ya sayı ile galip
18-Alman Quator'a 6. raundda nakavt ile galip
19-Nijeryalı Tiger'e sayı ile galip
20-Kübalı Garcia'ya sayı ile galip
21-Avusturyalı Langa'a sayı ile galip
22-Jamaikalı Don Davis'e 5. raundda nakavtla mağlup
23-İtalyan Caruso'ya 9. raundda nakavtla galip
24-Fransız Roque ile berabere
25-Alman Brinkmeier ile berabere
26-İtalyan Serafino'ya sayı ile galip
27-Fransız Picone'ye abondone ile galip
28-İsviçreli Blaser ile berabere
29-Kübalı Garcia'ya sayı ile galip
30-Fransız Roger Zami'ye sayı ile galip ve AVRUPA ŞAMPİYONU OLDU.
31-Alman Karl Furt'a 7. raundda nakavt ile galip
32-İtalyan Ceru'ya sayı ile galip
33-İtalyan Dalo'ya sayı ile galip
34-İspanyol Ortiz'e sayı ile mağlup ve ÜNVANINI KAYBETTİ.

FUTBOL

1973'te futbol sahalarında iki ezeli rakip Galatasaray ile Fenerbahçe'nin yıldızlarının ışıldadığı görüldü. 1973 yılının tüm kupalarının bu iki takımımızın arasında paylaşılması cidden ilginç bir yön oldu.

"HASAN TAHSİN" KUPASI

1973 yılında futboldaki ilk kupa Fenerbahçe'nin oldu. İzmir Gazeteciler Cemiyeti tarafından, İzmir'in işgali sırasında düşmana ilk kurşunu attıktan sonra şehit edilen gazeteci Hasan Tahsin'in adına dikilecek anıt için tertiplenen "Gazeteci Hasan Tahsin Anıtı Kupası" maçında ezeli rakibi Galatasaray'ı 2-1 yenen Fenerbahçe 1973'ün ilk kupasına sahip oldu.

İzmir Atatürk Stadında 60 bin seyirci önünde oynanan bu maçta 800 bin liralık net hasılat elde edildi. Bunun 200 bin lirasını "Hasan Tahsin Anıtı"nı yaptırmakta olan İzmir Gazeteciler Cemiyeti, 200'er bin lirasını büyük finali oynayan Ferenbahçe ile Galatasaray kulüpleri, 100'er bin lirasını da turnuvanın diğer iki takımı Altay ile Göztepe aldılar.

Türk futbol tarihinde Fenerbahçe ile Galatasaray'ı İzmir'de ilk defa karşı karşıya getiren bu maçı takımlar şu kadrolarıyla oynadılar:

Fenerbahçe: Datcu-Timuçin, Yılmaz, Cevher, Levent-Ersoy, Canan, Fuat- Nedim, Cemil, Muharrem.

Galatasaray: Nihat (Yâsin)-Ekrem, Muzaffer, Tarık, Aydın-Bülent, Olcay (B.Mehmet), Ahmet-Metin, Gökmen, K.Mehmet.

Hakem Muzaffer Sarvan'ın yönettiği bu maçta golleri 3. dakikada penaltıdan Fuat (FB), 13 dakikada Gökmen (GS), 22. dakikada Muharrem (FB) attılar.

Türkiye Ligi

Yılın ilk kupasını ezeli rakibi Fenerbahçe'ye kaptıran Galatasaray, bahara doğru güçlü bir taarruza kalktı. Türkiye Ligi ile Türkiye Kupası'nda en büyük rakibi yine Fenerbahçe idi. Ancak mükemmel bir kondüsyon ve performans gösteren sarı-kırmızılı takım güzel futboluyla bu büyük maratonu en parlak şekliyle sonuçlandırmasını bildi. Türkiye Ligi gibi cehennemi bir futbol maratonu sarı-kırmızılı takımın haklı şampiyonluğu ile sona ererken, Fenerbahçe beş puan geriden ikinci oldu.

Galatasaray, Türkiye Ligi Şampiyonluğu ile birlikte "En çok galip gelen takım" (30 maçta 19 galibiyet) ve "En çok gol atan takım" (30 maçta 47 gol) sıfatlarını da kazandı.

* 1972 1972-1973 TÜRKİYE LİGİ NİHAİ PUAN DURUMU

	O.	G.	B.	M.	AG.	YG.	P.
1-G.Saray	30	19	9	2	47	12	47
2-F.Bahçe	30	16	10	4	42	17	42
3-Eskişehir	30	12	12	6	31	19	36
4-A.Gücü	30	12	10	8	24	21	34
5-Boluspor	30	12	9	9	37	30	33
6-Beşiktaş	30	9	13	8	14	18	31
7-Altay	30	11	8	11	32	23	30
8-Göztepe	30	11	8	11	33	31	30
9-Giresun	30	11	7	12	27	34	29
10-Bursaspor	30	6	16	8	27	29	28
11-Mersin İ.Y.	30	8	11	11	26	31	27
12-Samsun	30	8	10	12	21	40	26
13-Adana	30	7	9	14	24	34	23
14-Vefa	30	6	10	14	22	35	22
15-Şeker	30	6	10	14	20	38	22
16-P.T.T.	30	4	12	14	22	37	20

* 1973 ilkbaharında golsüz sona eren Fenerbahçe'nin verilmeyen penaltısını tespit eden Fenerbahçe - Galatasaray maçından kritik an. Galatasaray bu maçtan sonra 1972-73 lig şampiyonu olmuştu.

Böylelikle 1959 yılında "Milli Lig" adıyla başlayan Türkiye Ligi'nde Galatasaray 6'ncı şampiyonluğunu kazanmış oldu. Geri kalan 9 şampiyonluğun 6'sını Fenerbahçe, 3'ünü Beşiktaş aldılar.

ONBEŞ YILIN ŞAMPİYONLARI

Türkiye Ligi'nin onbeş yıllık tarihinde şampiyonluklar şu sıra ile paylaşılmış bulunmaktadır:

1959 : Fenerbahçe
1959-1960 : Beşiktaş
1960-1961 : Fenerbahçe
1961-1962 : Fenerbahçe
1962-1963 : Galatasaray
1963-1964 : Galatasaray
1964-1965 : Fenerbahçe
1965-1966 : Beşiktaş
1966-1967 : Beşiktaş
1967-1968 : Fenerbahçe
1968-1969 : Galatasaray
1969-1970 : Fenerbahçe
1970-1971 : Galatasaray
1971-1972 : Galatasaray
1972-1973 : Galatasaray

GOL KRALLIĞI

1972-1973 Türkiye Ligi'nin "Gol Kralı" Fenarbahçeli Osman Arpacıoğlu oldu. Osman aldığı bir ceza yüzünden iki hafta takımında yer alamadığı gibi daha sonra kadro dışı bırakıldığından Fenerbahçe'nin son 7 maçında da oynamamıştı.

Osman'ın 10 golle "Gol Kralı" olduğu bu ligin diğer golcüleri şöyle sıralandılar: Fevzi (Göztepe) 13 gol, Sinan (Boluspor) ve B. Mustafa (Altay) 12'şer gol. K. Mehmet (Galatasaray) 11 gol, Şevki (Eskişehirspor), Metin (Galatasaray) ve Necmi (Giresunspor) 9'ar gol Zeki (Mersin İ.Y.), Ahmet (Boluspor) ve Tuncay (Galatasaray) 8'er gol, Adem (Samsunspor) ve Montemerami (Vefa) 7'şer gol, Tahsin (PTT), Fethi Eskişehirspor), Ahmet (Galatasaray) Müjdat (Ankaragücü), Mehmet IV (Göztepe), Miliç (Adanaspor), Râşit (Adanaspor), Çetin (Bursaspor) ve Cemil (Fenerbahçe) 6'şar gol (5 ve daha az gol atanlar listeye alınmamıştır.)

GALATASARAY'IN 30 MAÇI

Şampiyon Galatasaray, Türkiye Ligi'ndeki 30 maçında şu sonuçları aldı:

Galatasaray-PTT 3-0
Şekerspor-Galatasaray 0-0
Galatasaray-Mersin İ.Y. 2-0
Galatasaray-Beşiktaş 0-0
Altay-Galatasaray 0-2
Galatasaray-Göztepe 0-1
Giresunspor-Galatasaray 1-1
Vefa-Galatasaray 1-2
Galatasaray-Adanaspor 1-0
Boluspor-Galatasaray 0-0
Galatasaray-Eskişehirspor 3-1
Galatasaray-Fenerbahçe 1-1
Ankaragücü-Galatasaray 0-0
Galatasaray-Samsunspor 5-0
Bursaspor-Galatasaray 0-1
PTT-Galatasaray 1-1
Galatasaray-Şekerspor 1-0
Mersin İ.Y.-Galatasaray 0-0
Beşiktaş-Galatasaray 0-3
Galatasaray-Altay 1-0
Göztepe-Galatasaray 0-4
Galatasaray-Giresunspor 2-0

* 1973 yılının sporcusu olarak seçilen Galatasaray Futbol Takımının kalecisi Yasin Özdenak, "Hürriyet" Gazetesinin verdiği gümüş kupa ile İnönü Stadında

Galatasaray-Vefa 3-1
Adanaspor-Galatasaray 0-1
Galatasaray-Boluspor 3-1
Eskişehirspor-Galatasaray 2-0
Fenerbahçe-Galatasaray 0-1
Galatasaray-Ankaragücü 3-0
Samsunspor-Galatasaray 1-1
Galatasaray-Bursaspor 2-1

2. Türkiye Ligi

İkinci Türkiye Ligi'nde de 1972-1973 sezonu zorlu mücadeleler içinde geçti. Başa baş, dişe diş mücadele ile dolu 30 haftalık bir maraton sonunda "Beyaz Grup"ta Adana Demirspor, "Kırmızı Grup"ta ise Kayserispor şampiyonluklarını ilân ettiler. Kırmızı Grup'ta şampiyonun averajla belli olması, Beyaz Grup'ta ise sadece 1 puan farkla kazanılması 1972-1973 sezonunda II. Türkiye Ligi'nin ne kadar zorlu bir mücadele içinde geçtiğini gösterir.

* 2. TÜRKİYE LİGİ BEYAZ GRUP NİHAİ PUAN DURUMU

	O.	G.	B.	M.	AG.	YG.	P.
1-Adana D.Spor	30	18	7	5	41	15	43
2-Sivas	30	18	6	6	36	14	42
3-Zonguldak	30	14	6	10	29	21	34
4-İskenderun	30	13	6	11	18	25	32
5-Balıkesir	30	11	9	10	29	22	31
6-Konya İ.Y.	30	9	13	8	21	20	31
7-Aydınspor	30	10	9	11	23	20	29
8-Ank.Demir	30	8	13	9	21	19	29
9-Uşakspor	30	11	7	12	21	24	29
10-Lüleburgaz	30	9	10	11	21	28	28
11-Kocaeli	30	10	7	13	24	23	27
12-A.Ordu	30	9	9	12	22	25	27
13-Kütahya	30	8	10	12	16	27	26
14-Beykoz	30	8	9	13	15	25	25
15-Feriköy	30	8	8	14	18	36	24
16-Karşıyaka	30	8	7	15	21	31	23

GOL KRALLIĞI

1972-1973 Türkiye 2. Ligi Kırmızı Grup'ta "Gol Kralı", Sivassporlu Naci oldu. Attığı 12 golle "Gol Kralı" olan Naci'yi Adana Demirsporlu Fatih ile Balıkesirsporlu Özer 11'er golle izlediler. Sivassporlu Naci, takımının son maçında oynayamamış olmasına rağmen "Gol Kralığı"nı korumasını bilmiştir.

KARŞIYAKA DÜŞTÜ

İzmir'in en eski kulübü olan Karşıyaka, 1972-1973 Türkiye 2. Liginde grubunun sonuncusu olarak Üçüncü Kümeye yuvarlandı. Karşıyaka, üçüncü lige düşerken son maçında Sivasspor ile berabere kalırken rakibinin de şampiyonluğuna engel oldu.

2. TÜRKİYE LİGİ KIRMIZI GRUP NİHAİ PUAN CETVELİ

	O.	G.	B.	M.	AG.	YG.	P.
1-Kayseri	30	14	11	5	29	13	39
2-Trabzon	30	14	11	5	27	12	39
3-Gaziantep	30	13	12	5	33	15	38
4-Konya	30	11	9	10	24	19	31
5-Orduspor	30	8	14	8	19	17	30
6-Manisa	30	9	12	9	18	19	30
7-İst.Spor	30	10	9	11	27	20	29
8-Sakarya	30	7	15	8	16	17	29
9-Antalya	30	8	13	9	21	26	29
10-Sarıyer	30	9	10	11	17	18	28
11-Denizli	30	8	12	10	23	26	28
12-Bandırma	30	8	11	11	22	25	27
13-G.Birliği	30	6	15	9	19	22	27
14-Hatay	30	8	11	11	19	23	27
15-Karabük	30	9	9	12	23	31	27
16-Afyon	30	6	10	14	21	47	22

GOL KRALLIĞI

2. Türkiye Ligi Kırmızı Grupta 1972-1973 sezonunun "Gol Kralı" Kayserisporlu Mustafa oldu. Şampiyon takımın bu acar futbolcusu attığı 14 golle Kayserispor'un şampiyonluğunda da önemli rol oynadı. Mustafa'yı 10 golle Karabüklü Hüsamettin takip etti.

3. Türkiye Ligi

Üçüncü Türkiye Ligi'nde şampiyonları 24 haftalık çetin maçlar tayin etti. Yeşil Grup'ta Erzurumspor ile Beyaz Grup'ta Tirespor'un rahatlıkla ulaştıkları şampiyonlukları Mavi Grup'ta Malatyaspor ve hele Kırmızı Grup'ta Eskişehir Demirspor hayli ter dökerek kazandılar. Sincanspor, Yenimahalle, İzmir Demirspor, Eyüp, Muğlaspor, Burdurspor ve Toprakofis ile Mardinspor ise Milli Lig'ten uzaklaşmış oldular. Düşünlerden üçünün Ankara, birinin İstanbul ve birinin ise İzmir takımları olmaları, büyük şehirlerin mütevazi semt takımlarının Türkiye Ligi'nde il takımları, hattâ ilçe takımları karşısında şanslarını her geçen yıl biraz daha yitirdiklerinin bir yeni örneği oldu.

3. TÜRKİYE LİGİ YEŞİL GRUPTA NİHAİ PUAN DURUMU

	O.	G.	B.	M.	AG.	YG.	P.
1-Erzurum	24	17	7	0	44	9	41
2-Kırıkkale	24	14	6	4	30	16	34
3-Sch.Gençlik	24	14	2	8	29	21	30
4-Kırşehir	24	8	9	7	22	20	25
5-Amasya	24	9	7	8	27	32	25
6-Ceyhan	24	11	2	11	27	24	24
7-Hacettepe	24	8	6	10	26	35	22
8-Petrolofis	24	6	9	9	24	23	21
9-Elâzığ	24	7	7	10	18	20	21
10-Kastamonu	24	6	8	10	13	21	20
11-Site	24	7	6	11	14	23	20
12-Mardin	24	6	6	12	14	26	18
13-Toprakofis	24	4	3	17	14	32	11

3. TÜRKİYE LİGİ BEYAZ GRUPTA NİHAİ PUAN DURUMU

	O.	G.	B.	M.	AG.	YG.	P.
1-Tire	24	16	4	4	33	13	36
2-Edirne	24	13	5	6	21	13	31
3-İzmir	24	10	8	6	39	19	28
4-Kırklareli	24	8	9	7	24	18	25
5-Düzce	24	8	7	9	26	31	23
6-Isparta	24	10	3	11	15	20	23
7-Anadolu	24	4	14	6	15	17	22
8-Taksim	24	8	6	10	13	20	22
9-Karagümrük	24	5	12	7	16	25	22
10-Çanakkale	24	8	5	11	21	26	21
11-Davutpaşa	24	6	8	10	17	21	20
12-İz.Demir	24	5	10	9	20	29	20
13-Eyüp	24	6	7	11	14	23	19

3. TÜRKİYE LİGİ MAVİ GRUPTA NİHAİ PUAN DURUMU

	O.	G.	B.	M.	AG.	YG.	P.
1-Malatya	24	16	6	2	39	15	38
2-Rize	24	16	4	4	35	11	36
3-Ereğli	24	12	4	8	24	19	28
4-Diyarbakır	24	10	6	8	23	19	26
5-Erzincan	24	9	7	8	23	19	25
6-Çorum	24	10	5	9	26	23	25
7-Tokat	24	9	6	9	24	24	24
8-Tarsus İ.Y.	24	8	7	9	19	15	23
9-Nevşehir	24	6	8	10	17	24	20
10-Urfa	24	5	9	10	16	27	19
11-Güneş	24	8	3	13	18	33	19
12-Yenimahalle	24	6	6	12	18	26	18
13-Sincan	24	2	7	15	16	42	11

3. TÜRKİYE LİGİ KIRMIZI GRUPTA NİHAİ PUAN DURUMU

	O.	G.	B.	M.	AG.	YG.	P.
1-Esk.Demir	24	17	4	3	36	9	38
2-Galata	24	16	5	3	34	8	37
3-Tekirdağ	24	12	8	4	28	16	32
4-Nazilli	24	11	5	8	30	27	27
5-Yeşilova	24	12	4	8	36	30	26
6-Ödemiş	24	9	6	9	26	22	24
7-Kasımpaşa	24	8	5	11	28	32	21
8-Adalet	24	6	7	11	15	21	20
9-Süleymaniye	24	6	8	10	17	27	20
10-Beyoğlu	24	4	11	9	11	18	19
11-Yedikule Em.	24	6	6	12	17	28	18
12-Burdur	24	3	11	10	11	26	17
13-Muğla	24	3	6	14	14	39	12

x Başbakanlık Kupasını kazanan Fenerbahçe'nin 5-0 kazandığı Kayserispor maçından bir görünüş...

GOL KRALLARI

Üçüncü Türkiye Liglerinde 1972-1973'ün "Gol Kralları" şu futbolcular oldu:

Yeşil Grupta: Hüseyin (Erzurumspor) ve Burhan (Kırıkkalespor) 14'er gol.

Beyaz Grupta: K. Aydın (İzmirspor) 14 gol.

Mavi Grup'ta: Osman (Çorumspor) 15 gol.

Kırmızı Grup'ta: Çetin (Yeşilova) 14 gol.

Dört gruptan üçünün "Gol Kralları"nın 14'er golle bu payeyi almaları, dördüncüsünün ise onlardan sadece bir gol fazla atmış bulunması ilginç bir tesadüftür.

Türkiye Kupası

1972-1973 sezonunda Türkiye Ligi'nden sonra Türkiye Kupası da Galatasaray'ın oldu. Böylelikle sarı-kırmızılılar sezonu çifte şampiyonlukla kapatmayı başardılar.

Galatasaray, ilk turda Orduspor'u (5-1,2-1,) ikinci turda Eskişehirspor'u (0-0,3-0,) üçüncü turda Bursaspor'u (4-1,1-1,) Yarı finalde Vefa'yı (2-1,0-0,) yendikten sonra finalde de Ankaragücünü (3-1,1-1) eleyerek Türkive Kupası'na sahip oldu.

Galatasaray'ın Türkiye Kupası'nda attığı toplam 21 golün 5'ini Gökmen, 4'ünü B.Mehmet, 4'ünü Metin, 3'ünü Korhan, 2'sini, K. Mehmet, birer tanesini de Tuncay, Ahmet ve Muzaffer kaydettiler.

Türkiye Kupası'nın finalisti Ankaragücü ise, geçen yılın Kupa Şampiyonu olması nedeniyle üçüncü turda fikstüre dahil oldu. Çeyrek finalde Gaziantepspor'u (0-0, 2-0), yarıfinalde ise Fenerbahçe'yi (2-1, 0-1) eleyen Ankara'nın sarı-lâcivertli takımı finalde Galatasaray karşısında elendi.

Fenerbahçe ise önce Beykoz'u, daha sonra Adanaspor'u,elemiş ve yarıfinalde Ankaragücü'nün karşısına gelmişti.

TÜRKİYE Kupası'nın 11 yılı

1962-1963 yılından itibaren düzenlenen Türkiye Kupası bugüne dek şu takımlar arasında paylaşılmış bulunmaktadır:

1962-1963 : Galatasaray (Fenerbahçe'yi 2-1, 2-1 yenerek)
1963-1964 : Galatasaray (Altay'ı hükmen yenerek)
1964-1965 : Galatasaray (Fenerbahçe'yi 0-0, 1-0 yenerek)
1965-1966 : Galatasaray (Beşiktaş'ı 0-0, 1-0 yenerek)
1966-1967 : Altay (Göztepe'yi kura ile yenerek 2-2)
1967-1968 : Fenerbahçe (Altay'ı 2-0, 0-1 yenerek)
1968-1969 : Göztepe (Galatasaray'ı 1-0, 1-1 yenerek)
1969-1970 : Göztepe (Eskişehirspor'u 1-2, 3-1 yenerek)
1970-1971 : Eskişehirspor (Bursaspor'u 0-1, 2-0 yenerek)
1971-1972 : Ankaragücü (Altay'ı 0-0, 3-0 yenerek)
1972-1973 : Galatasaray (Ankaragücü'nü 3-1, 1-1 yenerek)

Başbakanlık Kupası

Önce Türkiye Ligi'ni ezeli rakibine kaptıran, arkasından Türkiye Kupası'nı da yarıfinalde Ankara renkdaşına takılıp elinden kaçıran Fenerbahçe, bu çifte kaybının ve üzüntüsünün tesellisini Başkent'te aradı ve buldu.

Statü gereğince, önce Türkiye ikincisi olarak, Türkiye Kupası'nın finalisti Ankaragücü ile "Başbakanlık Kupası" maçını oynadı.

6 Haziran 1973 gecesi Ankara 19 Mayıs Stadı'nda oynanan bu bu maçta "Datcu-Timuçin, Niyazi, Yılmaz, Serkan-Ziya, Fuat, Nedim" tertibindeki Fenerbahçe "Osman, Adnan, Erman, İsmail-Müjdat, Metin, Selçuk, Zafer-Ekrem, Melih, Köksal" tertibindeki Ankaragücü'nü temditten sonra 5-2 yenerek "Başbakanlık Kupası"nı kazandı.

Maçın gollerini sırasıyla 29. dakikada Cemil (FB.), 43. dakikada Ekrem (AG), 71. dakikada Cemil, 87 dakikada Müjdat (AG), 91. dakikada Cemil (FB), 95. dakikada Ersoy FB.' ve 108. dakikada Cemil (FB) attılar.

Maçtan sonra Başbakan Naim Talu, "Başbakanlık Kupası"nı Fenerbahçe Kaptanına verdi.

"Başbakanlık Kupası", 1944 yılında devrin sporsever Başbakanı Şükrü Saraçoğlu tarafından ihdas olunmuş ve o yıldan bu yana muhtelif fasılalarla ve çeşitli statülerle oynanmıştır. "Başbakanlık Kupası" galipleri şunlardır:

1944: Beşiktaş (Fenerbahçe'yi 4-1 yenerek)
1945: Fenerbahçe (Harbokulu'nu 3-2 yenerek)
1946: Fenerbahçe (Gençlerbirliği'ni 4-0 yenerek)
1947: Beşiktaş (Ankara Demirspor'u 4-1 yenerek)
1950: Fenerbahçe (Göztepe'yi 2-1 yenerek)
1966: Eskişehirspor (Trabzon İdman Ocağı'nı 1-0 yenerek)
1967: Mersin İdman Yurdu (İzmir Denizgücü'nü 1-0 yenerek)
1968: İzmir Deniz gücü (İzmirspor'u 2-0 yenerek)
1969: Ankaragücü (Sebat Gençlik'i hükmen yenerek)
1970: Boluspor (Muhafızgücü'nü 8-1 yenerek)
1971: Bursaspor (Fenerbahçe'yi 1-0 yenerek)
1972: Eskişehirspor (Altay'ı 2-0 yenerek)
1973: Fenerbahçe (Ankaragücü'nü 5-2 yenerek)

Cumhurbaşkanı Kupası

"Başbakanlık Kupası" galibi ile Türkiye Şampiyonu, statü gereğince "Cumhurbaşkanı Kupası" için karşı karşıya geleceklerdi. "Başbakanlık Kupası"nı kazanan Fenerbahçe hemen üç gün sonra (9 Haziran 1973) yine Ankara 19 Mayıs Stadı'nda, Türkiye Şampiyonu Galatasaray'ı karşısında buldu.

Doğan Babacan'ın yönettiği bu maçta "Datcu-Timuçin, Yılmaz, Niyazi, Serkan-Ziya, Fuat, Ersoy-Nedim (Yaşar), Cemil, Cevher" tertibindeki Fenerbahçe, "Yâsin-Ekrem, Muzaffer, Tuncay, Aydın-Bülent, Korhan (Tarık), Olcay-Metin, K. Mehmet, B. Mehmet"ten kurulu Galatasaray'ı, Metin'in ilk dakikalardaki golüne karşılık Cemil'in ve penaltıdan Fuat'ın attığı gollerle 2-1 yenerek "Cumhurbaşkanlığı Kupası"nı kazandı.

"Cumhurbaşkanlığı Kupası", ihdas edildiği 1966 yılından bu yana şu takımlar tarafından kazanılmıştı:

1966: Galatasaray (Beşiktaş'ı 2-0 yenerek)
1967: Beşiktaş (Altay'ı 1-0 yenerek)
1968: Fenerbahçe (Otomatikman)
1969: Galatasaray (Göztepe'yi 2-0 yenerek)
1970: Göztepe (Fenerbahçe'yi 3-1 yenerek)
1971: Eskişehirspor (Galatasaray'ı 3-2 yenerek)
1972: Galatasaray (Ankaragücü'nü 3-0 yenerek)
1973: Fenerbahçe(Galatasaray'ı 2-1 yenerek)

Böylelikle Mayıs ayını iki büyük kupa ile süsleyen Galatasaray'a karşı Fenerbahçe de Haziran ayını iki kupa ile kapatmıştı.

Türkiye'de 1972-1973 futbol sezonu "Cumhurbaşkanlığı Kupası" ile resmen sona erdi. Fakat kulüplerde bir dinlenme sezonu başlamamıştı. Bilâkis bu kez saha dışında amansız bir mücadele başlayacaktı. Bu, hazırlıklarına hemen girişilecek ve Temmuz ayı devamınca en hararetli şekliyle sürüp gidecek olan "Transfer" mücadelesi olacaktı...

*Galatasaray'ın 1972-73 sezonunda 3-1 yendiği Vefa maçından bir enstantane

Futbol Dünyasından Olaylar

* Avrupa Şampiyon Kulüpler Kupasını İtalyan Juventüs takımı ile yaptığı maçtan sonra kazanan Hollanda'nın Ajax futbol takımının kazandığı kupa, Cruyf'un ellerinde...

AVRUPA ŞAMPİYON KULÜPLER

Avrupa Şampiyon Kulüpler Turnuvası 1972-1973 sezonunda da Hollanda Şampiyonu Ajax'ın zaferiyle sonuçlandı.

Yarı finalde İspanya'nın ünlü takımı Real Madrid'i eleyen (2-1,1-0) Ajax, İngiltere Şampiyonu Derby County'yi eleyen (3-1,0-0) İtalya Şampiyonu Juventüs ile finale kaldı.

Belgrad'da yapılan zorlu final maçında Juventüs'ü 1-0 yenen Ajax, iki seneden beri elinde tuttuğu kupanın üçüncü sene de sahibi oldu.

AVRUPA KUPA GALİPLERİ

1972-1973 Avrupa Kupa Galipleri Turnuvası'nı İtalya Kupası galibi Milan kazandı.

Yarı finalde Çekoslovakya Kupası galibi Sparta Prag'ı eleyen Juventüs, Yugoslavya Kupası galibi Hajduk'u eleyen (1-0,0-0) İngiltere Kupası galibi Leeds United ile finale kaldı.

Selânik'te yapılan final maçını 1-0 kazanan Milan, Avrupa Kupa Galipleri Turnuvasının şampiyonu oldu.

UEFA KUPASI

1972-1973 UEFA Kupasını ise İngiliz Liverpool takımı kazandı.

Yarı finalde bir diğer İngiliz takımı olan Tottenham'ı eleyen Liverpool, Hollanda'nın Twente takımını eleyen Alman Mönchengladbach takımı ile finale kaldı. İngiltere'deki maçı 3-0 kazanan Liverpool, Almanya'da 0-2 yenilmesine rağmen UEFA Kupası'nın sahibi oldu.

KRAL KUPASI

Futbolun beşiği İngiltere'nin en büyük futbol heyecanı olan Kral Kupası pek büyük bir sürprizle sonuçlandı. 42 yıldan beri ilk defa, bir ikinci Lig takımı Kral Kupası'nı kazandı. İkinci Lig'te 13. sırayı işgal eden Sunderland, finalde meşhur Leeds United'i 1-0 yenerek Kral Kupası'na sahip oldu.

FENERBAHÇE: 3.690.553 LİRA ALDI

1972-1973 Türkiye Ligi'nde en büyük hasılatı Fenerbahçe'nin maçları sağladı. Sarı-lâcivertliler bu maçlardan 3.690.553 lira hisse aldılar. Şampiyon Galatasaray'ın ise ligteki geliri 3.473.418 lira oldu.

TÜRKİYE GENÇLER ŞAMPİYONASI

1973 Türkiye Genç Takımlar Futbol Şampiyonası'nda Ankara Gençlerbirliği genç takımı büyük bir varlık göstererek birinciliği kazandı.

TÜRKİYE AMATÖR ŞAMPİYONASI

1973 Türkiye Amatör Futbol Şampiyonasında İzmir Denizgücü takımı kuvvet ve kudretini bir kez daha ispatlayarak şampiyonluğu elden bırakmadı.

GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI KUPASI

Türkiye Amatör Futbol Şampiyonu İzmir enizgücü, İkinci Türkiye Ligi Şampiyonu Kayserispor ile "Gençlik ve Spor Bakanlığı Kupası" için Ankara 19 Mayıs stadında karşı karşıya geldi. Baştan sona kadar çekişmeli geçen maçta temdide rağmen 0-0 beraberlik bozulmayınca, Kupanın sahibi tayin için beşer penaltı tatbik olundu. İki takım da bu beşer penaltıda dörder gol attılar. İkinci grup penaltı atışlarında İzmir Denizgücü neticeyi lehine çevirmeyi başardı: 7-6

Denizgücü'nün kazandığı "Gençlik ve Spor Bakanlığı Kupası", Bakan Celâleddin Çoşkun tarafından galip takım kaptanına verildi.

* Dünya Kupası eleme maçlarının sonuncusunu İzmir Atatürk Stadı'nda oynayan milli futbol takımımız, İsviçre'yi 2-0 yenerek grubunda İtalya'dan sonra ikinci oldu

Millî Futbol Takımımızın 1973 Maçları

18 Nisan 1973 gecesi Türk Takımı İzmir Atatürk Stadında Bulgaristan ile "Balkan Kupası" için karşılaştı. 70 bini aşkın bir seyirci önünde oynanan maçta yarım yüzyıllık tarihinin en güzel oyunlarından birini sergileyen Ay-yıldızlı takım kuvvetli rakibini hezimete uğrattı: 5-2,"Yasin-Mehmet. Özer, İsmail, Zekeriya-Ziya, Bülent, Zafer (Köksal)-Metin, Cemil, B.Mehmet" tertibindeki takımımızın gollerini Cemil, Metin, Cemil, Cemil attılar.

Milli Futbol Takımımız, 50. yılını idrak ettiği 1973 yılında, bu güzel jübile yılına yaraşır sonuçlar elde etti.

1973'ün ilk milli futbol maçını, ünva Kupası Elemeleri münasebetiyle, 13 Ocak 1973 günü Napoli'de, İtalya'ya karşı oynadık. "Sabri-Mehmet, Özer, Muzaffer, Zekeriya- Fuat (Köksal) Ziya, Bülent-B. Mehmet, Cemil (Osman), Metin" den kurulu Ay-yıldızlı takım güzel ve şuurlu futbolunu, kuvvetli rakibinin sahası ve seyircisi önünde kopardığı güzel bir beraberlik (0-0) ile değerlendirdi.

Bunu, 14 Şubat 1973 günü, İzmir Atatürk Stadında Cezayir karşısında aldığımız 4-0'lık galibiyet izledi. "Sabri (Yâsin)-Mehmet (Ahmet), Özer, Muzaffer, Zekeriya-Ziya, Köksal, Bülent-B. Mehmet (Osman), Cemil, Metin"den kurulu takımımız, B.Mehmet, Cemil, Ziya ve Osman'ın golleriyle bu farklı galibiyete ulaştı.

25 Şubat 1973 günü Türk Milli Takımı İstanbul'da İtalya ile Dünya Kupası revanş maçını oynadı. "Sabri-Mehmet, Özer, Muzaffer, Zekeriya-Ziya, Fuat (Köksal), Bülent-Metin, Cemil, B.Mehmet (Osman)" tertibindeki takımımız bu maçı tesadüfi yediği bir golle 0-1 kaybetti.

9 Mayıs 1973 günü Türk Milli Takımı Basel'de, İsviçre ile oynadı. ünya Kupası Eleme Grup Maçları cümlesinden olan bu maçta başarılı bir oyun çıkaran "Sabri-Mehmet, İsmail, Özel, Zekeriya-Bülent (K.Mehmet), Ziya, Köksal-Metin, Cemil, B.Mehmet (Tuncay)" dan kurulu takımımız kuvvetli rakibinden golsüz bir beraberlik koparmayı başardı.

Türk Milli Takımı, 50. yıldönümü münasebetiyle Ekim 1973 günü İstanbul Mithatpaşa Stadında İspanya ile bir jübile maçı oynadı. İspanya'nın zayıf tertipteki kadrosu karşısında hayli bocalayan Türk Takımı bu zevksiz ve kalitesiz maçı golsüz berabere bitirdi. Türk futbolunun bu jübile maçını Ay-Yıldızlı takım şu tertibi ile oynadı:

Yâsin-Mehmet, Özer, Tuncay, Zekeriya-Bülent (Köksal) Ziya, Alparslan-B. Mehmet, Cemil, Selâhattin (Ender).

Bu maçtan önce yapılan bir törenle 50 yıl önceki ilk milli maçımızı oynayan Ay-Yıldızlı takımdan hayatta kalan 6 futbolcuya hatıra madalyaları verildi. Nedim Kaleci, Cafer Çağatay, Sabih Arca, Alâettin Bayrad ve Bedri Gürsoy bu törene katıldılar. Hasta olan Dr.İsmet Uluğ'un madalyası kendisini evinde ziyaret eden bir heyet tarafından sunuldu.

Böylelikle ilk milli maçımızın 50. yıldönümü dokuz gün önce kutlanmış oldu.

Türk Milli Takımı ilk maçını 26 Ekim 1923 günü İstanbul Taksim Stadı'nda Romanya'ya karşı oynamıştı. Sahaya "Nedim-Hasan Kâmil, Cafer-İsmet, Nihat, Baron Fevzi-(Kelle İbrahim)- Emin, Alâettin, Zeki, Sabih, Bedri (Baron Fevzi)" tertibindeki kadrosu ile çıkan Türk Milli Takımı bu ilk maçında Romanya ile 2-2 berabere kalmıştı. Gollerimizin ikisini de Zeki Rıza Sporel atmış,takım kaptanlığını ise Hasan Kâmil Sporel yapmıştı.

1973'ün Futbol Transfer Borsası

1973 Transfer ayı kulüpler için hareketli, oyuncular için ise bereketli geçti. Birinci Türkiye Ligi'ne mensup 16 kulübün transfer için 28 milyon lira harcamaları buna işarettir.

Geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi, 1973 yılında da transfer ayında en büyük parayı Fenerbahçe kulübü harcadı. Sarı-Lâcivertliler iç ve dış transferler için tam 5.120.000 lira ödediler. İkinci sırayı 3.487.000 lira ile Beşiktaş, üçüncü sırayı ise 3.214.000 lira ile Galatasaray aldılar.

Anadolu kulüpleri arasında en büyük harcamayı yapan kulüp, ise bu yıl Birinci Lige yükselen Adana Demirspor oldu. Adana Demirsporlular iç ve dış transferleri için 2,585.000 lira harcadılar.

Onaltı kulüp arasında transfer için en az harcamayı yapan İzmir'in Göztepe'si oldu. Bu kulüp transfer ayını 500.000 lira ile kapattı.

1973 yılı transfer ayının en pahalı futbolcusu, İstanbulspor'dan Fenerbahçe'ye geçen Cemil Turan oldu. Fenerbahçeliler İstanbulspor Kulübüne 1.250.000, Cemil'e ise 150.000 lira ödediler. Böylece bu futbolcu Fenerbahçe'ye tam 1.400.000 liraya mal oldu.

İkinci sırada bir başka Fenerbahçeli futbolcu yeraldı. Sarı-Lâcivertliler Ender Konca'nın Alman Eintracht Frankfurt kulübünden transferine tam 1.100.000 lira harcadılar.

Üçüncü sırada bulunan Şevki'nin Eskişehirspor'dan transferi Galatasaray Kulübüne 1.050.000 liraya mal oldu.

1. Türkiye Ligi'nde 1973 Transfer Ayının genel bilânçosu şöyle idi:

GALATASARAY: Girenler: Şevki (Eskişehirspor) 1.050.000 Enver (PTT) 416.000, Engin (Davutpaşa) 210.000, K.Mustafa (İzmirspor) 40.000 Rıfkı (Kocaelispor) 100.000, Mehmet (Anadolu) 10.000, Ahmet (Eminönü) 40.000- Amatörler: İzzet (Tophane Tayfun), Yakup (Altınay), Kürşat (Gençlerbirliği), Ayhan (Dikilitaş) - İç transferler: Yâsin 110.000, Gökmen 110.000, Bülent 110.000 Tuncay 110.000, Metin 28.000, Ekrem 225.000, Samim 130.00 Arif 22.000, Tarık 60.000, K.Mehmet 55.000, Çıkanlar: Ayhan ile Olcay (Serbest), Savaş (Sivasspor'a)

FENERBAHÇE- Girenler: Adil (Uşakspor) 725.000, İbrahim (Sakaryaspor) 200.000, Selâhattin (Belçika) 100.000, Alparslan (İstanbulspor) 535.000, Ender (Eintracht) 1.100.000, K.Mustafa (Altay 550.00 Cemil (İstanbulspor) 1.400.000-Amatörler: İhsan (Gençlerbirliği), İsmet ve Coşkun (Genç Milli Takım), Tayfun (Feriköy), Erdinç (Taksim), Şâkir (Alpullu), Haluk ve Turan (Çorlu)-İç transferler: Fuat 120.000, Levent ve Yavuz 90.000, Muharrem ve Necati 75.000, Canan 60.000-Çıkanlar: Yaşar (Sakaryaspor), Levent ve Canan (Kayserispor), Tacettin ve Umran (Antalyaspor), Bünyamin (Giresunspor).

BEŞİKTAŞ-Girenler:Miliç (Adanaspor) 500.000, Mesut (Bursaspor) 600.000 Niko (Vefa) 480.000, Lütfü (Boluspor) 200.000, Ahmet (Boluspor) 430.000, Necmi (Giresunspor) 500.000, Mustafa (Konya İ.Y.) 200.000 Muzaffer (İstanbulspor) bedelsiz, Mete (İstanbulspor) bedelsiz.-Amatörler' Haluk (Çapa), Özcan (Erzincanspor), Suat (Kütahyaspor), Ferruh (Beyoğluspor), Hatay, Metin ve Ercan (Çorlu), Turgay (Eskisehirspor), Suat (Cankurtaran), Orhan (Yıldızspor), Tahir (Muğlaspor)- İç transferler: Sabri 150.000, Sanlı 50.000 Yusuf 80.000 Nihat 75.000, Bülent, Kahraman ve Tuğrul 24.000-Çıkanlar: İhsan (Sakaryaspor), Ergün (Hatayspor), Mustafa (Samsunspor), Sami (Gaziantepspor), Hasan (Orduspor).

Cemil (F. B.)
1.400.000 TL.

Şevki (G.S.)
1.050.000

Raşit (Adana D. Spor)
800.000

Mesut (B.J.K.)
600.000

ESKİŞEHİRSPOR- Girenler: Ömer (Esk. Havagücü) 80.000 İhsan (Esk.Fatihspor) 20.000-Amatörler: Şahap (Bendspor), Sabri (İsviçre)- İç Transferler: İsmail 150.000, B.Burhan, Abdurrahman ve Kâmuran 90'ar bin, Taşkın 60.000, Fethi, Nihat, Atillâ, İlhan ve Süreyya 18'er bin.- Çıkanlar: Mümin (Manisaspor), Vahap (Denizlispor), Halil ve Fuat (Zonguldakspor), Mustafa (Kocaelispor), Nuri (Konyaspor), Şevki (Galatasaray).

BOLUSPOR-Girenler: Haydar (PTT), 150.000, Şükrü (Kırşehirspor), 150.000, Alâettin (Hacettepe) 125.000, Nuri (İzmir Denizgücü) 100.000, Rıza (Karabükspor) 80.000, Ünal (Amasyaspor) 60.000, Muammer (Turhal Şekerspor), Mehmet (Elâzığspor) 100'er bin Nuri (Galata) 15.000- İç Transferler: Vâdi, Rıdvan ve Cengiz 50'şer bin-Çıkanlar: Lütfü ve Ahmet (Beşiktaş), Erdem (Giresunspor), Güngör (Adanaspor), Engin (Antalyaspor), Eyüp ve Bilgin (Serbeşt).

ANKARAGÜCÜ- Girenler: Tahsin (PTT) 300.000, Ali Osman (Adanaspor) 550.000, Aydoğan (PTT) 180.000-Amatörler' Nevzat (Demirspor), Mehmet (Boluspor), Mehmet (Silifke)-İç transferler: İsmail, Selçuk ve Erman 250'şer bin, Baskın 150.000, Metin 125.000-Çıkanlar: Köksal (Adanaspor), Ekrem (Hatayspor), Vâhit (Konyaspor)

GÖZTEPE- Girenler: Metin (Tophane Tayfun) Kerim (Ballıkuyu), Bedih (Cumaovası), Besim (Yükselspor), Kâzım (Ufukspor), Ahmet ve Mustafa (Menemen), Suphi (Armutlu), Suphi (Gömeçspor), Hüseyin (Şirinyer), Naci (Sıvasspor), Dursun (Ad. Demirspor), Beyhan (Ereğlispor), Cafer (Muğlaspor), Levent (İzmir Demirspor), Beyhan (İzmir Denizgücü), Kurtuluş (Milli Mensucat), Tuncay (Sinop), Kenan (Şirinyer), Cengiz (Erbaa) Ahmet (Karşıyaka)- İç Transfer: Nevzat ve Doğan (İkişer yıllık), Ulvi, Oktay, Cudi, Enver, Mehmet III, Halil, Doğan (Temdit)- Çıkanlar: Fevzi (İskenderunspor), B.Mehmet (Tirespor), Muhittin, Ünal ve Cengiz (Kayserispor).

ALTAY- Girenler: Cila (Brezilya) 60.000, Ali İhsan (Erzurumspor) 120.000, Şeref (İzmir Demirspor) 60.000, Ergün (Ankaragücü) 50.000, Ünal (Muhafızgücü), 60.000, Cafer (Menemen) 60.000, Adil (Ankara Demirspor) 30.000, Ercan (Adanaspor) 60.000, Ömer (Nazillispor) 40.000-Amatörler: Ali (Trabzon)- Çıkanlar: K.Mustafa (Fenerbahçe), Cihat (Orduspor), Ahmet ve Necdet (Bursaspor)İsa (Adanaspor), Hasan (Denizlispor), Hayri (Kayserispor), Hıdır, Muammer, Adnan, Coşkun (Elâzığspor), Erdinç (Kırklarelispor), Oğuz, ve Oktay (Serbest).

MERSİN İDMANYURDU- Girenler: Şeref (Sakaryaspor) 525.000, Atıf (Sakaryaspor) 300.000, Kemal (PTT) 300.000- Amatörler: Yok- İç transferler: Ayhan, İbrahim, K.Erol, Tuncay, Zeki, Güray, Necdet, Ömer, Yılmaz, B.Selâhattin, Cihat, Fikret 625.000-Gidenler: B.Erol, Adil ve Levent.

VEFA-Girenler: Yakup (Sarıyer) 50.000, Tuncay (Altınok) 20.000, Uğur (Taçspor) 35.000, Murat (Topkapı) 30.000, Ömer (Emirgân) 25.000, Mehmet (Emirgân) 25.000 Nihat (Uşakspor) 20.000-İç transferler: Nontemerani 100.000, Chaves 75.000, Faruk 50.000, Hikmet 50.000, Fikri 50.000, Muharrem 50.000, Sedat 25.000,Adem 20.000, Enver 28.000- Amatörler: Yok-Çıkanlar: Raşit (Adana Demirspor), Erdinç (Kayserispor), Bekir (Orduspor), Niko (Beşiktaş), Zülfü (Serbest)

BURSASPOR- Girenler: Ahmet ve Necdet (Altay) 600.00-Amatörler: Gürol ve Sedat (Bursa genç), - Çıkanlar: Mesut (Beşiktaş, Haluk (Serbest).

SAMSUNSPOR- Girenler: Ömer (Orduspor) 65.000, Bülent (Trabzon) 250.000, Zeki (Çorumspor) 50.000, Mustafa (Beşiktaş) 50.000, Panayot (Beyoğluspor) 100.000- İç transfer: Adem 75.000, Temel 75.000, Barbaros 75.000, Tekin 75.000-Çıkanlar: Kahraman ve K.Ali (Diyarbakırspor).

GİRESUNSPOR- Girenler: Güngör (Anadolu) 70.000, Selman (Düzcespor) 50.000, Ahmet (Muhafızgücü) 50.000, Bünyamin (Fenerbahçe) 110.000, Sıtkı (Düzcespor) 175.000, Kemal (Kayserispor) 75.000, Hakkı (Eyüp) 55.000-İç transfer: B.Orhan 37.500, Şeref 37.500- Çıkanlar: Necmi (Beşiktaş), Erol (Adana Demirspor), K.Orhan (Gençlerbirliği), Miran (Serbest).

ADANASPOR- Girenler: Muzaffer (PTT) 400.000, Köksal (Ankaragücü) 650.000, Güngör (Boluspor) 325.000, Yalçın (Lüleburgazspor) 300.000, Mustafa (İzmirspor) 325.000- İç transferler: Necip, Selâhattin 150'şer bin, Kâmuran 100.000, Şener 75.000-Amatörler: İsa (Altay), Faruk (Gençlerbirliği)- Çıkanlar: Miliç (Beşiktaş) Ali, Osman (Ankaragücü), Sami, Yalçın, Erdinç, (Hatayspor).

ADANA DEMİRSPOR- Girenler: Raşit (Vefa) 800.000, Rasim (Karşıyaka) 300.000, Haydar (Gençlerbirliği) 240.000, Selahattin (Kütahyaspor) 150.000 Gültekin (Milli Mensucat) 40.000, Erol (Giresunspor) 300.000-İç transferler: Şükrü, Burhan, Suphi 100'er bin, Bektaş 130.000, Alâettin ve Ahmet 125'er bin.. Halit ve Selâhattin 75'er bin-Çıkanlar: Dursun (Göztepe).

KAYSERİSPOR- Girenler: Levent (Fenerbahçe) Canan (Fenerbahçe), B.Mustafa (İzmirspor), Aydın (İzmirspor), Mehmet (Gençlerbirliği), Erdinç (Vefa), Cengiz, Muhittin ve Ünal (Göztepe), Hayrettin (Altay), Osman (Kasımpaşa), Aydın (Sirkeci), Ercan (Karabükspor) İç transferler: Rızkullah, Osman ve Mustafa-Çıkan: Kemal (Giresunspor).

* 1973 yılının "Spor Yazarları Kupası'nı 12 Ağustos'ta biten Galatasaray ve Beşiktaş karşılaşmalarından sonra Fenerbahçe futbol takımı kazandı. Resim Fenerbahçe - Galatasaray maçını gösteriyor...

SPOR YAZARLARI KUPASI

Yeni sezonun ilk büyük organizasyonu, Türkiye Spor Yazarları Derneği tarafından tertiplenen geleneksel "Spor Yazarları Kupası" oldu. 1964 yılından bu yana, İstanbul'un "Üç Büyükleri"i diye anılan Fenerbahçe, Galatasaray ve Beşiktaş takımlarının iştirakiyle sezonun ilk büyük turnuvası olarak organize edilen "Spor Yazarları Kupası"nı bu yıl Fenerbahçe kazandı...

5 Ağustos 1973 gecesi Mithatpaşa Stadında oynanan ilk maçta "Sabri Ahmet, Niko, Lütfü, Zekeriya-Miliç, Vedat (Suat), Ahmet-Mesut, Necmi, Sanlı"dan kurulu Beşiktaş, "Yâsin-Samim, Muzaffer (Enver), Tuncay, Tarık (Aydın) Korhan (K.Mustafa), B.Mehmet, Bülent-Metin, K. Mehmet (Gökmen), Şevki"den kurulu Galatasaray'ı Lütfü ve Miliç'in golleriyle 2-1 yenmesini başardı. Sarı-Kırmızılı takımın tek sayısını Şevki yaptı.

11 Ağustos 1973 gecesi yapılan ikinci maçta "Datçu-Timçin, Yılmaz, Ziya, Alparslan-Ersoy, Cevher, K.Mustafa-İbrahim, Osman, Cemil"den kurulu Fenerbahçe, "Nihat Ekrem, Muzaffer, Tarık, Aydın-B.Mehmet, Bülent, Korhan (K.Mustafa) Metin, K. Mehmet, Şevki (Tuncay)"dan ibaret Galatasaray ile 2-2 berabere kaldı. Bu maçta Cemil ve penaltıdan Alparslan'ın attığı gollerle 2-0 galip durumda bulunan Fenerbahçe, B. Mehmet ve K.Mehmet'in gollerine mani olamıyarak sahadan 2-2 berabere ayrıldı.

Şampiyonu tâyin edecek maç 12 Ağustos 1973 gecesi Fenerbahçe ile Beşiktaş takımları arasında oynandı. "Datcı-Timuçin (Şükrü), Yılmaz, Ziya, Alparslan (Serkan) -Ersoy, İbrahim, Mustafa (Niyazi)- Osman, Cemil, Cevher (Selâhattin)"den kurulu Fe-

* *1973 Yılı İçindeki Jübileler*

1973 yılı içinde, futbol dünyamızdan kopan üç ünlü futbolcumuzun jübileleri yapıldı. Bunlardan biri Galatasaraylı Uğur Köken, diğeri Fenerbahçeli Nedin Doğan, üçüncüsü ise eski Beşiktaşlı Erkan Yanardağ'ın jübileleri idi. Uğur ile Nedim'in jübileleri İstanbul'da, Mithatpaşa Stadında. Erkan'ın jübilesi ise Trabzon'da yapıldı.

Fakat 1973 yılının en ilginç jübilesi, İzmir'de Said Altınordu için yapılandı. Türk futbolunun gelmiş geçmiş en büyük yıldızlarından biri olan ve 1927'den 1954 yılına kadar tam 27 yıl İzmir'in Altınordu takımında top koşturan Said Altınordu'nun jübilesi. futbolu bıraktıktan tam 19 yıl sonra yapıldı. Said Altınordu'nun İzmir Atatürk Stadında yapılan jübilesinde Milli Takım namzetleri İzmir Karmasıyla karşılaştılar. Bu maçtan önce yapılan ufak ve sade bir törenle nice yılların büyük şöhreti, ufak fakat anlamı büyük armağanlar verildi

1973 yılının bir diğer ilginç jübilesi de hakem Ömer Karadağ'ınki oldu. Uzun seneler futbol sahalarımızda düdük çalan Karadağ, Beşiktaş'ın Tiflis Dinamo takımı ile yaptığı özel maçta son kez sahaya çıktı. Maçın 20'nci dakikasında uzun bir düdük çalarak oyunu durdurdu. Cebinden çıkardığı kırmızı kartı bu kez kendisine göstererek saha dışına çıktı. Pist üzerinde kendisine sunulan hatıra armağanları ile bu jübile kapanırken, maçı kaldığı yerden genç hakem Cumhur Bahadır yönetmeye devam etti.

nerbahçe, Beşiktaş'ın "Sabri-Ahmet, Niko, Lütfü, Zekeriya-Vedat, Ahmet, Miliç, Mesut (Muzaffer) (Bülent), Necmi, Sanlı"dan kurulu kadrosunu Ersoy, İbrahim ve Serkan'ın golleriyle 3-1 yenerek "Spor Yazarları Kupası"nı kazandı. Bu maçta Beşiktaş'ın golünü Necmi attı.

Maçtan sonra, ancak 7-8 kişi tarafından kaldırılabilen dev kupa Fenerbahçe takımına verildi.

"Spor Yazarları Kupası" bugüne dek şu takımlar arasında paylaşıldı:

1964: Galatasaray
1965: Beşiktaş
1966: Beşiktaş
1967: Galatasaray
1968: Galatasaray
1969: Yapılmadı
1970: Fenerbahçe
1971: Beşiktaş
1972: Beşiktaş
1973: Fenerbahçe

* 50. Yıl Kupası

Futbol dünyamızda 1973 yılının en önemli karşılaşmalarından biri, "50.Yıl Kupası"nın sahibini belli eden karşılaşma idi. Bu maç, 30 Ekim 1973 günü Ankara 19 Mayıs Stadında Türk Sporunun iki ezeli rakibi Galatasaray ile Fenerbahçe arasında oynandı.

Hakem Macit Sarıdana'nın yönettiği bu maçta Fenerbahçe daha üstün bir oyun çıkarmasına rağmen Galatasaray kalecisi Yasin'in çok güzel oyunu ve bu arada iki gollük şutta topun direklerden dönmesiyle sonucu lehine çeviremedi. Oyunun normal süresi olduğu gibi uzatma süresi de golsüz sona erdiğinden, sonucu tâyin etmek üzere beşer penaltı kaidesi uygulandı.

İlk atışı Fenerbahçeli Alparslan yaptı, gole çeviremedi. Bunu Tuncay'ın Galatasaray'ı 1-0 öne geçiren penaltı golü izledi. Cemil, durumu 1-1 yaptı. Büyük Mehmet tekrar takımını galibiyete yükseltti (2-1). Ender'in penaltısıyla durum 2-2 oldu. Bundan sonra Galatasaraylı K.Mustafa penaltı kaçırdı. Fenerbahçeli Osman direğe çarpan penaltısıyla bu avantajlı durumdan faydalanamadı. Gökmen Galatasarayı galibiyete yükseltti (3-2). Ziya durumu berabere kıldı ise de son atışta K.Mehmet takımının galibiyetini ilân eden savıyı yaptı.

Böylece ezeli rakibini 4-3 yenen Galatasaray, "50. Yıl Kupası"nın sahibi oldu.

Bu tarihi maçı takımlar şu kadrolarıyla oynadılar:

G.Saray: Yasin-Ekrem, Enver, Tuncay, Aydın-Mustafa, Bülent, (K.Mehmet), Samim (Ahmet)- B.Mehmet, Gökmen, Şevki.

F.Bahçe: Datcu-Timuçin, Niyazi, Yılmaz (İhsan), Alparslan-Ersoy, Ziya, Selahattin- Ender, Osman, Cemil.

1973-1974 SEZONU HAZIRLIK MAÇLARI

1973 yılı transfer ayından sonra hemen başlayan hazırlık maçları ile 1973-1974 futbol sezonu açıldı. Kulüpler, hem takımlarını yeni sezona ve lige hazırlamak, hem de transferler yüzünden boşalan kasalarını tekrar doldurmak için üstüste hazırlık maçları oynadılar. Birinci Türkiye Ligi takımları yaptıkları hazırlık maçlarında şu sonuçları aldılar:

GALATASARAY: Beşiktaş 1-2 Fenerbahçe 2-2, Bursaspor 0-0, Göztepe 3-2, Eskişehirspor 1-0, Altay 2-0, PTT 4-0, Beşiktaş 1-1, Eskişehirspor 1-2.

FENERBAHÇE: Ferikoy 9-0, Bükreş Dinamo 1-1, Beşiktaş 3-0, Galatasaray 2-2, Beşiktaş, 3-1, Slavia 2-0, Altay 1-2, Manisaspor 1-1, Panatinaikos 4-1, Göztepe 5-0, Beşiktaş 3-0, ABC Natal 0-1, Panatinaikos 0-3.

BEŞİKTAŞ: Bursaspor 1-3, Bursaspor 2-0, Galatasaray 2-1, Fenerbahçe 0-3, Fenerbahçe 1-3, Sanyer 2-2, Samsunspor 1-1, Vefa 0-0, Ankaragücü 3-1, Fenerbahçe 0-3, Galatasaray 1-1, Adanaspor 1-1.

ESKİŞEHİRSPOR: Bursaspor 0-1, Zonguldakspor 3-1, Mersin İdman Yurdu 1-0, Galatasaray 0-1, Manisaspor 1-3, Galatasaray 2-1.

ANKARAGÜCÜ: Kırıkkalespor 2-0, Adanaspor 1-1, Beşiktaş 1-3, Samsunspor 1-2, Erzurumspor 1-3.

GİRESUNSPOR: Samsunspor 4-1, Trabzonspor 0-2, Samsunspor 0-5, Orduspor 1-0, Orduspor 0-1.

ADANASPOR: Kastamonuspor 1-1, Ceyhanspor 4-0, Ankaragücü 1-1, Gaziantepspor 0-2, Mersin İdman Yurdu 0-2, Beşiktaş 1-1.

BOLUSPOR: Karabükspor 1-1, Kırşehirspor 5-1, Altay 1-3, Trabzonspor 0-0.

BURSASPOR: Beşiktaş 3-1, Beşiktaş 0-2, Eskişehirspor 1-0, Slavia 3-3, Dinamo 1-4.

VEFA: Lokomotiv 0-3, Lokomotiv 3-1, Diyarbakırspor 0-0, Beşiktaş 0-0, Erzurumspor 0-1, Sakaryaspor 1-2, Kayserispor 1-1.

ALTAY: Göztepe 1-0, Fenerbahçe 2-1, Boluspor 3-1, Galatasaray 0-2, İzmirspor 4-0, ABC Natal 3-2, Tirespor 0-1.

MERSİN İDMAN YURDU: Sakaryaspor 0-0, Kocaelispor 2-2, Adanaspor 2-0, Gaziantepspor 1-0.

KAYSERİSPOR: Güneşspor 3-1, Kırşehirspor 0-0, Şekerspor 3-1, Gençlerbirliği 0-1, Vefa 1-1.

GÖZTEPE: Altay 0-1, Denizlispor 1-2, İzmirspor 2-0, Galatasaray 2-3, Fenerbahçe 0-5, Karşıyaka 1-0, Antalyaspor 1-1.

ADANA DEMİRSPOR: Ereğlispor 4-1, Konyaspor 2-1, Konyaspor 1-1, Trahzonspor 2-3, Hatayspor 1-1, Milli Mensucat 5-2.

SAMSUNSPOR: Tokatspor 4-0, Giresunspor 1-4, Beşiktaş 1-1, Sakaryaspor 0-2, Giresunspor 1-4, Beşiktaş 1-1, Sakaryaspor 0-2, Giresunspor 5-0, Ankaragücü 2-1, Sivasspor 1-1.

Bu hazırlık maçlarından sonra takımlar 8 Eylül 1973 cumartesi gününden itibaren 1973-1974 Türkiye Ligi'ne girdiler.

1973-74 Türkiye Ligi İlk Yarı Sonuçları

8 Eylül 1973 Cumartesi günü İstanbul'da oynanan Vefa-Ankaragücü maçı ile başlayan 1973-1974 Türkiye 1. Ligi'nin ilk yarısında şu sonuçlar alındı:

Vefa-Ankaragücü	0-2	Ankaragücü-Mersin İ.Y.	2-1	Göztepe-Samsunspor	3-0
Galatasaray-Boluspor	3-1	Altay-Beşiktaş	1-0	Mersin İ.Y.-Altay	0-1
Altay-Eskişehirspor	1-0	Eskişehirspor-Boluspor	2-2	Adanaspor-Fenerbahçe	1-1
Kayserispor-Göztepe	0-0	Adanaspor-Bursaspor	0-0	Boluspor-Beşiktaş	1-1
Bursaspor-Beşiktaş	1-1	Samsunspor-Kayserispor	1-0	Giresunspor-Bursaspor	3-1
Samsunspor-Fenerbahçe	1-0	Giresunspor-Fenerbahçe	1-1	Vefa-Galatasaray	0-1
Fenerbahçe-Ad. Demirspor	1-0	Fenerbahçe-Bursaspor	3-1	Beşiktaş-Fenerbahçe	0-0
Beşiktaş-Giresunspor	1-0	Beşiktaş-Ankaragücü	2-1	Göztepe-Mersin İ.Y.	0-0
Ankaragücü-Galatasaray	0-0	Göztepe-Adanaspor	2-0	Eskişehir-Adanaspor	2-1
Göztepe-Vefa	1-1	Mersin İ.Y.-Vefa	2-0	Ad.D.Spor-Giresunspor	1-0
Eskişehir-Samsunspor	1-0	Ad.Demirspor-Eskişehir	1-0	Boluspor-Altay	0-0
Mersin İ.Y.-Kayserispor	0-1	Kayserispor-Boluspor	1-1	Kayserispor-Bursaspor	0-0
Adanaspor-Altay	0-0	Samsunspor-Galatasaray	0-0	Samsunspor-Ankaragücü	1-1
Boluspor-Bursaspor	0-0	Giresunspor-Altay	2-1	Fenerbahçe-Göztepe	4-0
Galatasaray-Adanaspor	1-0	Fenerbahçe-Vefa	0-0	Beşiktaş-Samsunspor	4-0
Vefa-Samsunspor	2-0	Beşiktaş-Galatasaray	2-1	Ankaragücü-Kayserispor	3-2
Altay-Göztepe	0-1	Ankaragücü-Göztepe	1-0	Altay-Vefa	2-0
Ad. Demirspor-Beşiktaş	1-1	Altay-Kayserispor	0-0	Mersin İ.Y.-Galatasaray	0-0
Boluspor-Fenerbahçe	1-1	Mersin İ.Y.-Eskişehir	2-1	Adanaspor-Boluspor	1-1
Kayserispor-Eskişehir	2-2	Ad.Demirspor-Adanaspor	0-0	Bursaspor-Ad.Demirspor	0-1
Bursaspor-Mersin İ.Y.	2-0	Boluspor-Giresunspor	2-1	Giresunspor-Eskişehir	1-1
Giresunspor-Ankaragücü	2-2	Bursaspor-Samsunspor	1-0	Galatasaray-Bursaspor	4-0
Vefa-Beşiktaş	0-0	Vefa-Boluspor	2-2	Vefa-Giresunspor	2-2
Galatasaray-Fenerbahçe	0-0	Galatasaray-Altay	1-0	Ankaragücü-Fenerbahçe	0-1
Ankaragücü-Eskişehir	1-0	Göztepe-Beşiktaş	2-0	Göztepe-Boluspor	2-3
Altay-Bursaspor	2-1	Eskişehirspor-Bursaspor	1-0	Eskişehir-Beşiktaş	0-0
Mersin İ.Y.-Boluspor	1-1	Adanaspor-Ankaragücü	2-1	Mersin İ.Y.-Adanaspor	0-0
Ad.Demirspor-Göztepe	2-2	Kayserispor-Fenerbahçe	0-0	Ad.D.Spor-Kayserispor	1-0
Kayserispor-Adanaspor	1-1	Samsunspor-Ad.Demirspor	0-0	Samsunspor-Altay	1-0
Samsunspor-Giresunspor	1-0	Giresunspor-Mersin İ.Y.	1-0	Beşiktaş-Mersin İ.Y.	1-0
Beşiktaş-Kayserispor	3-0	Beşiktaş-Adanaspor	2-1	Altay-Ad.Demirspor	2-1
Fenerbahçe-Altay	2-1	Fenerbahçe-Mersin İ.Y.	0-0	Adanaspor-Samsunspor	2-0
Göztepe-Giresunspor	3-0	Altay-Ankaragücü	4-2	Boluspor-Ankaragücü	3-0
Eskişehir-Galatasaray	2-0	Eskişehirspor-Göztepe	3-0	Kayserispor-Vefa	2-0
Mersin İ.Y.-Samsunspor	1-0	Ad.Demirspor-G.Saray	0-0	Bursaspor-Göztepe	0-0
Adanaspor-Vefa	1-0	Kayserispor-Giresunspor	1-0	Giresunspor-Galatasaray	0-0
Boluspor-Ad. Demirspor	1-1	Bursaspor-Vefa	0-0		
Bursaspor-Ankaragücü	1-0	Samsunspor-Boluspor	1-2		
Galatasaray-Göztepe	1-0	Galatasaray-Kayserispor	1-0		
Vefa-Ad. Demirspor	1-0	Vefa-Eskişehirspor	1-3		
		Ankaragücü-Ad.Demirspor	1-0		

1973-1974 Türkiye I. Ligi'nin ilk yarısı böylece sona erdi.

GÜREŞ

Dünya Serbest Güreş Şampiyonası

1973 Dünya Serbest Güreş Şampiyonası, 6 ilâ 9 Eylül günleri arasında Tahran'da yapıldı. 30 ülkeden 160 güreşçinin katıldığı bu müsabakalarda Ay-yıldızlı mayo şu güreşçilerimiz tarafından temsil edildi:

48 kilo:.....Selim Sarı
52 kilo:.....Ali Rıza Alan
57 kilo.....Salim Bak
62 kilo:.....Erdal Karakaş
68 kilo:.....Şevket Ilgıç
74 kilo:.....Fahri Yenigün
82 kilo:.....Mehmet Uzun
90 kilo:.....Asim Bülbül
100 kilo:.....Mehmet Güçlü
Ağır S.:.....Alâettin Yıldırım

İlk turda, Selim Sarı, Moğox rakibi Enktivan'a sayı hesabıyla yenildi. Alı Rıza Alan, Güney Koreli Yonk'a sayı hesabıyla galip geldi. Salim Bak, Amerikalı Beam'a 7 dakikada tuşla galip geldi. Erdal Karakaş, Japon Saiko'ya ekseriyetle yenik sayıldı. Şevket Ilgıç, Polonyalı Kudeski'ye sayı hesabıyla galip geldi. Fahri Yenigün, Lübnanlı Abou'yu 1 dakika 47 saniyede tuşla yendi. Mehmet Uzun, Japon Nagano'yu ittifakla yendi. Asım Bülbül, Fransız Grangier'e sayı ile galip geldi. Mehmet Güçlü, Polonyalı Ryzs'e sayı ile yenik sayıldı. Alâettin Yıldırım tur atladı.

İkinci turda, Selim Sarı, Bulgar Mürselov'a sayı ile yenilerek elendi. Alı Rıza Alan, Kuzey Koreli Him-Hum-Hin'i sayı ile yendi. Salim Bak, Pakistanlı Datta'ya hükmen galip sayıldı. Erdal Karakaş, Kuzey Koreli Pak-Mon-Che'yi 5 dakika 02 saniyede tuşla yendi. Şevket Ilgıc, Japon Nanaco'yu sayı hesabıyla yendi. Fahri Yenigün, Rus Ashoraliev karşısında 8.40 dakikada tuşla yenildi. Mehmet Uzun, Alman Neumair'e sayı hesabıyla yenik sayıldı. Asım Bülbül, Japon Ino'yu 55 saniyede tuşla yendi. Mehmet Güçlü, Moğol Munkh'a 7.54 dakikada tuşla yenildi. Alâettin Yıldırım, İranlı Filabi'ye sayı hesabıyla yenildi.

Üçüncü turda, Salim Bak, Alman Giray'a 7.30 dakikada tuşla yenildi. Erdal Karakaş, Kübalı Ramos'u 4.34 dakikada tuşla yendi. Şevket Ilgıç, Güney Koreli Sung'a 8 dakikada 25 saniyede tuşla yenildi. Fahri Yenigün, İsveçli Karlson'a tuşla yenildi. Mehmet Uzun, Hindli Singh'i sayı hesabıyla yendi. Asım Bülbül, Rus Tediashvili'ye 7 dakika 54 saniyede tuşla yenildi.

Dördüncü turda, Ali Rıza Alan, Romen Ion'u sayı ile yendi. Alâettin Yıldırım, Çekoslovak Voldrich'e hükmen galip sayıldı. Mehmet Uzun, Moğol Artiag'a sayı hesabıyla galip geldi.

Beşinci turda, Ali Rıza Alan, Rus Allahverdi'ye sayı hesabıyla yenik sayıldı. Alâettin Yıldırım, Moğol Erdenochir'i 2.59 dakikada tuşla yendi. Mehmet Uzun tur atladı. Salim Bak, İranlı Franchvah'a 5.42 dakikada tuşla yenilerek elendi. Erdal Karakaş, Amerikalı Morgan'a yenilerek elendi, beşinci oldu. Asım Bülbül, İranlı Khorami'ye sayı ile yenilerek altıncı oldu.

Final turunda Mehmet Uzun, Bulgar Abilov'a sayı ile yenildi.

1973 Dünya Serbest, Güreş Şampiyonası şu şekilde sonuçlandı:

* Avrupa Serbest Güreş Şampiyonası Lozan (İsviçre) da yapıldı. Rusya ve Bulgaristan'dan sonra üçüncü olduk. Resimde Alâettin Yıldırım (Ağır Sıklet) bir güreşte galip ilân edilirken...

48 KİLO:
1-Dimitriov (S.Rusya)
2-Mürselov (Bulgaristan)
3-Enktivan (Moğolistan)
4-Tanta (K.Kore)
5-Kudo (Japonya)
6-Yong Kim (G. Kore)

52 KİLO:
1-Javadi (İran)
2-Allahverdiev (S.Rusya)
3-Takada (Japonya)
4-Nikolov (Bulgaristan)
5-Him-Hun-Hin (K.Kore)
6-Ali Rıza Alan (Türkiye)

57 KİLO:
1-Farahvashi (İran)
2-Khoylog (Moğolistan)
3-Veladimirumin (S.Rusya)
4-Beam (Amerika)
5-Giry (Almanya)
6-Leonov (Bulgaristan)

62 KİLO:
1-Abdülbegov (S.Rusya)
2-Stahr (D. Almanya)
3-Navai (İran)
4-Morgan (Amerika)
5-Erdal Karakaş (Türkiye)
6-Oydov (Moğolistan)

68 KİLO:
1-Kuazer (Amerika)
2-Nasrullahov (S.Rusya)
3-Kochis (Macaristan)
4-Natch (Moğolistan)
5-Gulami (İran)
6-Kudeski (Polonya)

74 KİLO:
1-Barzegar (İran)
2-Ashoraliov (S.Rusya)
3-Karlsson (İsveç)
4-Pavlov (Bulgaristan)
5-Seger (Almanya)
6-Digava (Japonya)

82 KILO:
1-Siulzhin (S.Rusya)
2-Iorga (Romanya)
3-Abilov (Bulgaristan)
4-Mehmet Uzun (Türkiye)
5-Artag (Mağolistan)
6-Nagano (Japonya)

90 KİLO:
1-Tediashvili (S.Rusya)
2-Stutmeister (D.Almanya)
3-Petterson (Amerika)
4-Kostav (Bulgaristan)
5-Khorrami (İran)
6-Asım Bülbül (Türkiye)

100 KİLO:
1-Iarigin (S.Rusya)
2-Chastare (Macaristan)
3-Nekov (Bulgaristan)
4-Munkh (Moğolistan)
5-Ehache (Romanya)
6-Ryzs (Polonya)

AĞIR S.:
1-Soslalandiev (S.Rusya)
2-Boev (Bulgaristan)
3-Ladislav (Romanya)
4-Alâettin Yıldırım (Türkiye)
5-Filabi (İran)
6-Oldrich (Çekoslovakya)

Takım tasnifinde ise ülkeler şöyle sıralandılar:

1-Sovyet Rusya ..... 55 puan
2-İran ..... 28 puan
3-Bulgaristan ..... 28 puan
4-Moğolistan ..... 18 puan
5-Amerika ..... 16 puan
6-Romanya ..... 12 puan
7-Doğu Almanya ..... 10 puan
8-Türkiye ..... 10 puan
9-Macaristan ..... 9 puan
10-Japonya ..... 8 puan
11-İsveç ..... 4 puan
12-Batı Almanya ..... 4 puan
13-Kuzey Kore ..... 3 puan
14-Güney Kore ..... 3 puan
15-Polonya ..... 2 puan
16-Çekoslovakya ..... 1 puan

Dünya Greko-Romen Güreş Şampiyonası

1973 Dünya Greko-Romen Güreş Şampiyonası, 10-14 Eylül günleri arasında Tahran'da yapıldı. Türkiye bu şampiyonaya şu elemanlardan kurulu bir takımla katıldı:

48 kilo:.....Salih Bora
52 kilo:.....Bilâl Tabur
57 kilo:.....Mehmet Uysal
62 kilo:.....Haluk Koç
68 kilo:.....Atillâ Oktav
74 kilo:.....Tevfik Aydeniz
82 kilo:.....Sırrı Acar
90 kilo:.....İbrahim Kumaş
100 kilo:.....Gürbüz Lü
Ağır S.:.....Ömer Topuz

İlk turda, Salih Bora,Cezayirli Moheidian'ı sayı ile mağlup etti. Bilâl Tabur ise, Koreli Ho-Sub-Jun'u sayı ile yendi. Mehmet Uysal, Yunanlı Zafirapulos'u sayı ile yendi. Haluk Koç, Romanyalı Ionpavn'a 3.42 dakikada tuşla yenildi. Atillâ Oktav, Romen Hupca'ya sayı ile yenildi. Tevfik Aydeniz İtalyan Shartos'u sayı ile yendi. Sırrı Acar, Japon Toyi'ye ittifakla galip geldi. İbrahim Kumaş, Yugoslav Nisaviç ile berabere kaldı. Gürbüz Lü, Moğol Erdonozir'i 1 dakika 03 saniyede tuşla yendi. Ömer Topuz, İranlı Maushad'ı 1 dakika 54 saniyede tuşla yendi.

İkinci turda, Salih Bora, İranlı Fihrani'yi sayı ile yenildi. Bilâl Tabur, Macar Damces'e sayı ile yenildi. Mehmet Uysal, İsrailli Yermak'ı 2.15 dakikada tuşla yendi.Haluk Koç, Japon Toshiirai'ye sayı hesabıyla yenildi ve elendi. Tevfik Aydeniz, D. Almanyalı Wechlüch'e tuşla yenildi. Sırrı Acar, Bulgar Ivanov ile beraber üçer ihtar puanı aldıklarından birlikte yenik sayıldılar. İbrahim Kumaş, Japon Joshi'ye hükmen galip geldi. Gürbüz Lü, Çek Dleswki'ye tuşla yenildi. Ömer Topuz, Macar Joseph ile üçer ihtar alarak hükmen yenik sayıldılar.

Üçüncü turda, Salih Bora, Yunanlı Polidis'i sayı ile yendi. Bilâl Tabur, Yugoslav Skuşek'i sayı ile yendi. Mehmet Uysal, Finli Bejorlin'i 5.36 dakikada tuşla yendi. Atillâ Oktav, Belçikalı Lancker'e sayı ile yenilip elendi. Tevfik Aydeniz, Romanyalı Poda'ya 4.41 dakikada tuşla yenilerek elendi. Sırrı Acar, İranlı Alinagian'a hükmen galip sayıldı. İbrahim Kumaş, Romen Negut ile berabere kaldı. Gürbüz Lü, Rus Balboshin'e 2.48 dakikada tuşla yenilerek elendi. Ömer Topuz, Bulgar Alexandra'ya 3.12 dakikada yenilerek elendi.

Dördüncü turda, Salih Bora, Bulgar Ange-

lov karşısında 7 dakika içinde üç ihtar alarak yenik sayıldı ve elendi. Bilâl Tabur, İranlı Abadi'ye 54 saniyede tuşla yenilerek elendi. Mehmet Uysal, B. Almanyalı Veil'i 7.10 dakikada tuşla yendi. Sırrı Acar, Yugoslav Nenadiç karşısında 7.53 dakikada üç ihtar alarak yenik sayıldı ve elendi. İbrahim Kumaş, Batı Almanyalı Fred karşısında 5.40 dakika içinde üç ihtar alarak elendi.

Beşinci turda, Mehmet Uysal, Rus Karakov'a sayı ile yenildi.

Final turunda Mehmet Uysal, önce Bulgar Traikov'a, sonra da Yugoslav Fregiç'e yenildi ve beşinci oldu.

1973 Dünya Greko-Romen Güreş Şampiyonası şu şekilde sonuçlandı:

48 KİLO:
1-Subkov (S.Rusya)
2-Sweerad (Polonya)
3-F.Sers (Macaristan)
4-Şirani (İran)
5-Angelov (Bulgaristan)
6-Holidis (Yunanistan)

52 KİLO:
1-Nicu (Romanya)
2-Michalik (Polonya)
3-Aliabadi (İran)
4-Kostantinov (S.Rusya)
5-Doncecz (Macaristan)
6-Mirayama (Japonya)

57 KİLO:
1-Lipien (Polonya)
2-Kazakov (S.Rusya)
3-Traikov (Bulgaristan)
4-Fregiç (Yugoslavya)
5-Mehmet Uysal (Türkiye)
6-Lindholm (İsveç)

62 KİLO:
1-K.Lipien (Polonya)
2-Kavkeev (S.Rusya)
3-Reczi (Macaristan)
4-Ionpavn (Romanya)
5-Hjelt (Finlandiya)
6-Yadolahi (İran)

68 KİLO:
1-Khisamutdinev (S.Rusya)
2-Sereten (Yugoslavya)
3-Wehling (D. Almanya)
4-Schonderfor (B.Almanya)
5-Nedev (Bulgaristan)
6-Lars (İsveç)

74 KİLO:
1-Kolev (Bulgaristan)
2-Karlson (İsveç)
3-Gopferd (D.Almanya)
4-Kecman (Yugoslavya)
5-Poda (Romanya)
6-Macha (Çekoslovakya)

82 KİLO:
1-Liberman (S.Rusya)
2-Nenadic (Yugoslavya)
3-Janota (Çekoslovakya)
4-Fritsche (D.Almanya)
5-Bouchaule (Fransa)
6-Stawowski (Polonya)

90 KİLO:
1-Razantsev (Rusya)
2-Wiecinski (Polonya)
3-Nikolov (Bulgaristan)
4-Negut (Romanya)
5-İbrahim Kumaş (Türkiye)
6-Theobald (B. Almanya)

100 KİLO:
1-Balboshin (S.Rusya)
2-Lazanov (Bulgaristan)
3-D[illegible]wski (Polonya)
4-Kiss (Macaristan)
5-Vasunazi (Japonya)
6-Gürbüz Lü (Türkiye)

AĞIR SİKLET:
1-Ionov (Bulgaristan)
2-Kment (Çekoslovakya)
3-Morchiladze (S.Rusya)
4-Golinski (Polonya)
5-Dolipshi (Romanya)
6-Herving (Norveç)

Takım tasnifinde ise genel klâsman şöyle oldu:

1-S.Rusya	47 puan
2-Polonya	35 puan
3-Bulgarıstan	29 puan
4-Romanya	16 puan
5-Yugoslavya	16 puan
6-Macaristan	16 puan
7-D.Almanya	11 puan
8-Çekeslovakya	10 puan
9-İran	8 puan
10-İsveç	7 puan
11-Türkiye	5 puan

Avrupa Serbest Güreş Şampiyonası

16. Avrupa Serbest Güreş Şampiyonası 30 Mart ile 1 Nisan 1973 günleri arasında İsviçre'nin Lozan şehrinde yapıldı.

Şampiyonaya Avrupa'nın en kuvvetli takımları katılıyordu.

Türkiye, bu şampiyonaya şu tertipteki ekibiyle katıldı:

48 kilo:	Selim Sarı
52 kilo:	Ali Rıza Alan
57 kilo:	Kâzım Yıldırım
62 kilo:	Vehbi Akdağ
68 kilo:	Ali Şahin
74 kilo:	Ahmet Uzun
82 kilo:	Hayri Polat
90 kilo:	Turan Şahin
100 kilo:	Osman Yıldız
Ağır S.:	Alâettin Yıldırım.

Birinci turda, Selim Sarı, Romen Vangarecci'ye 5.41 dakikada tuşla yenildi. Ali Rıza Alan, İsviçreli Aschwanden'i 2.41 dakikada tuşla yendi. Kâzım Yıldırım, Romen Cearneau'ya ekseriyetle mağlup sayıldı. Vehbi Akdağ, İsviçreli Tanner'i ittifakla yendi. Ali Şahin, Finlandiyalı Osopola'yı ekseriyetle yendi. Hayri Polat tur atladı. Turan Şahin, Fransız Grangier'e 1.55 dakikada tuşla galip geldi. Osman Yıldız, Fransız Lerasseur'ü ekseriyetle yendi. Alâettin Yıldırım, Romen Simenov'u ittifakla mağlup etti.

İkinci turda, Selim Sarı, Isveçli Hansel'i 1 dakikada tuşla yendi. Ali Rıza Alan, Rus Allahverdi'ye ekseriyetle yenik sayıldı. Kâzım Yıldırım, Polonyalı Zedniçki'ye sayı sayı hesabıyla yenilip elendi. Vehbi Akdağ, Finli Limatinev'i sayı ile mağlup etti. Ali Şahin, Rus Nasrulahev'e sayı ile yenildi. Mehmet Uzun, Polonyalı Kutz'u sayı ile yendi. Hayri Polat, Avusturyalı Stanberger'i 4 dakikada tuşa getirdi. Turan Şahin, Rus Strakov'a

* Helsinki (Finlandiya) şehrinde 1-3 Haziran 1973'te yapılan Avrupa Greko-Romen Güreş Şampiyonasında Türk Takımı 14 ulus arasında 13. oldu.Ve güreş tarihinin en kötü neticesini aldı.

tuşla yenildi. Osman Yıldız, Çek Dzorda'ya sayı ile yenildi.

Üçüncü turda, Selim Sarı, İsveçli Navala'ya 5.46 dakikada tuşla yenilip elendi. Ali Rıza Alan, Doğu Alman Mobjus'a sayı ile galip geldi. Ali Şahin, Romen Poaleungi'yi 5.14 dakikada tuşla yendi. Mehmet Uzun, Yunanlı Palaskas'a ittifakla galip sayıldı. Hayri Polat, Macar Deak'a ittifakla galip geldi. Turan Şahin, Romen Dimitru'ya sayı ile galip geldi. Osman Yıldız, Macar Cstari'ye yenilerek elendi. Alâettin Yıldırım, İsviçreli Bachmann'a diskalifiye ile galip sayıldı.

Dördüncü turda, Ali Rıza Alan, Polonyalı Stecky'ye sayı ile galip geldi. Vehbi Akdağ, Rus Abdülbekov'a ekseriyetle yenik sayıldı. Ali Şahin, Macar Szabo'ya ittifakla galip geldi. Mehmet Uzun, Rus Silberman'a sayı ile yenilerek elendi. Hayri Polat, Doğu Almanyalı Paulitz ile berabere kaldı. Turan Şahin, Doğu Almanyalı Strottmeister'e 2 dakikada tuşla yenilip elendi, ancak sıklette fazla güreşçi olmadığından altıncı oldu. Alâettin Yıldırım, Polonyalı Mackowiecki'yi diskalifiye ile yendi.

Beşinci turda, Vehbi Akdağ, Bulgar Yankov'a sayı ile yenildi. Ali Şahin, Çek Engel'i 7.37 dakikada tuşla yendi. Hayri Polat, Romen Yoga ile berabere kaldı.

Finallerde, Ali Şahin, Bulgar Stoykov'a ekseriyetle mağlup oldu. Hayri Polat, Rus Suljin ile berabere kaldı. Alâettin Yıldırım, Rus Boev'i sayı ile yendi, ancak rahatsızlandığından Rus Madabadze ile karşılaşamayıp hükmen yenik sayıldı.

16. Avrupa Serbest Güreş Şampiyonası şöyle sonuçlandı:

48 kilo:
1- Mürselov (Bulgar)
2- Gadriyev (Rusya)
3- Kubalski (Polonya)
4- Vangelici (Romanya)
5- Navala (İsveç)
6- Partsch (B. Almanya)
Selim Sarı 7. Oldu.

52 kilo:
1- Allahverdiyef (Rusya)
2- Ali Rıza Alan (Türkiye)
3- Gall (Macaristan)
4- Sabatini (B.Almanya)
5- Stecyk (Polonya)
6- Mobius (D. Almanya)

57 kilo:
1- Leonov (Bulgaristan)
2- Klinga (Macaristan)
3- Dobordjenidze (Rusya)
4- Hadzi Onandis (Yunanistan
5- Zedzicki (Polonya)
6- Cearnau (Romanya)
Kâzım Yıldırım 8. oldu.

62 kilo:
1- Yankov (Bulgaristan)
2- Abdülbekov (Rusya)
3- Vehbi Akdağ (Türkiye)
4- Toulette (Fransa)
5- Keller (B. Almanya)
6- Strumpf (D. Almanya)

68 kilo:
1- Nasrullahev (Rusya)
2- Stoykov (Bulgaristan)
3- Ali Şahin (Türkiye) Kudelski (Polonya)
5- Szabo (Macaristan)
6- Engel (Çekoslavakya)

74 kilo:
1- Seger (B. Almanya)
2- Silbermann (Rusya)
3- Birke (D. Almanya)
4- Stavrev (Bulgaristan)
5- Rumyak (Macaristan)
6- Mehmet Uzun (Türkiye)

82 kilo:
1- Surjin (Rusya)
2- Hayri Polat (Türkiye)
3- Paulitz (D. Almanya)
4- Jorga (Romanya)
5- Lufiev (Bulgaristan)
6- Boucaule (Fransa)

90 kilo:
1- Surikov (Rusya)
2- Stotmeister (D. Almanya)
3- Kostov (Bulgaristan)
4- Kurzrejki (Polonya)
5- Martivetti (İsviçre)
6- Turan Şahin (Türkiye)

100 kilo:
1- Vulitjin (Rusya)
2- Cisatory (Macaristan)
3- Butner (Dou Almanya)
4- Ratcev (Bulgaristan)
5- Drogza (Çekoslovakya)
6- Osman Yıldız (Türkiye)

Ağır Sıklet:
1- Madabadze (Rusya)
2- Alâettin Yıldırım (Türkiye)
3- Boev (Bulgaristan)
4- Mackowiezki (Polonya)
5- Burik (Çekoslovakya)
6- Simon (Romanya)

Takım tasnifinde Rusya 55 puanla birinci, Bulgaristan 39 puanla ikinci, Türkiye 26 puanla üçüncü, Doğu Almanya 19 puanla dördüncü, Macaristan 18 puanla beşinci oldular.

Avrupa Greko-Romen Güreş Şampiyonası

Avrupa Greko-romen şampiyonası 1 ile 3 Haziran 1973 günleri arasında Helsinki'de yapıldı. Türkiye bu şampiyonaya şu tertipteki ekiple katıldı:

48 kilo:	Münir Çalışkan
52 kilo:	Hızır Sarı
57 kilo:	Emin Arık
62 kilo:	Atillâ İzbilir
68 kilo:	İbrahim Arslan
74 kilo:	Sedat Türüt
82 kilo:	Sırrı Acar
90 kilo:	Ali Yağmur
100 kilo:	Arslan Arslan
Ağır Sıklet:	Ömer Topuz

Birinci turda, Münir Çalışkan, Finli rakibine sayı ile yenildi. Hızır Sarı, Batı Almanyalı Klaus ile berabere kaldı. Atillâ İzbilir, Finli Hijet'e 8 dakikada tuşla yenildi. İbrahim Arslan, Arnavut Nikola'yı 7.32 dakikada tuşla yendi. Sedat Türüt Norveçli Olsen'e sayı ile galip geldi. Sırrı Acar, Çek Ronata'ya sayı ile yenildi. Ali Yağmur tur atladı.

İkinci turda, Münir Çalışkan, B. Almanyalı rakibine sayı ile yenilerek elendi. Hızır Sarı, Fransız rakibini sayı ile yendi. Emin Arık, belinden sakatlandığı için müsabakalara çıkamadı ve elendi. Atillâ İzbilir, Polonyalıya sayı ile yenilip elendi. İbrahim Arslan, İspanyol'a 5.45 dakikada tuşla galip geldi. Sedat Türüt, Danimarkalı'ya tuşla yenildi. Arslan Arslan, Alman rakibi karşısında diskalifiye ile mağlup sayıldı. Ömer Topuz, İsveçli'yi 4 dakikada tuşla yendi.

Üçüncü turda, Hızır Sarı, Rus Valery'ye 7 dakikada tuşla yenilip elendi. İbrahim Arslan, Macar ve Rus ekipleri karşısında diskalifiye ile yenik sayılarak elendi. Sedat Türüt Batı Almanyalı rakibine sayı ile yenilerek elendi. Sırrı Acar, Doğu Alman rakibi ile berabere kalıp elendi. Ali Yağmur, Finliye sayı ile yenilip elendi. Arslan Arslan, Arnavut Curi'ye 4 dakikada tuşla galip geldikten sonra Bulgar Lozanof'a 2 dakikada tuşla yenilerek elendi. Ömer Topuz, Yugoslav ile berabere kaldıktan sonra Polonyalıya tuşla yenilerek elendi.

Böylelikle daha finaller başlamadan bütün Türk güreşçileri elenmiş oldu. Avrupa Greko-romen güreş şampiyonası şöyle sonuçlandı:

48 kilo:
1- Berceanu (Romanya)
2- Hristov (Bulgaristan)
3- Netsvatev (Rusya)

52 kilo:
1- Michalik (Polonya)
2- Todorov (Bulgaristan)
3- Arovtionov (Rusya)

57 kilo:
1- Trajkov (Bulgaristan)
2- Sokolov (Rusya)
3- Frigiç (Yugoslavya)

62 kilo:
1- Davidian (Rusya)
2- Lipien (Polonya)
3- Hervig (Norveç)

68 kilo:
1- Samit (Rusya)
2- Nedev (Bulgaristan)
3- Damjanoviç (Yugoslavya)

74 kilo
1- Kolev (Bulgaristan)
2- Macka (Çekoslovakya)
3- Gopfert (D. Almanya)

82 kilo:
1- Anderson (İsveç)
2- Ivanov (Bulgaristan)
3- Manni (Finlandiya)

90 kilo:
1- Rezantsev (Rusya)
2- Nikolov (Bulgaristan)
3- Walberg (Finlandiya)

100 kilo:
1- Balboshin (Rusya)
2- Lazanov (Bulgaristan)
3- Martinescu (Romanya)

Ağır Sıklet:
1- Yomov (Bulgaristan)
2- Galinski (Polonya)
3- Morsiladze (Rusya)

Takım tasnifinde ise nihai klâsman şöyle oldu:

1- Bulgaristan	48 puan
2- S. Rusya	41 puan
3- Polonya	24 puan
4- Yugoslavya	20 puan
5- Romanya	19 puan
6- Finlandiya	16 puan
7- İsveç	6,3 puan
8- D. Almanya	6 puan
9- B. Almanya	5 puan
10- Norveç	5 puan
11- Macaristan	5 puan
12- İspanya	4 puan
13- Türkiye	2,5 puan
14- Arnavutluk	

Böylelikle Türk takımı 14 millet arasında sonuncudan bir önce olarak güreş tirihimizin en kötü sonuçlarından birini almış oldu.

Balkan Güreş Şampiyonası

Balkan Serbest ve Greko-romen Şampiyonası 1973 Eylül ayında Romanya'nın Tamşvar şehrinde yapıldı. Bulgaristan, Romanya, Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan'ın katıldıkları bu müsabakalar şu şekilde sonuçlandı:

Greko-Romen Şampiyonası

48 kilo: 1-Alexandru Constantin (Romanya)
2-Cholidis Charambolos (Yunanistan)
3-Salih Bora (Türkiye)
4-Martikoanov Ivan (Bulgaristan)
5-Lozic Milan (Yugoslavya)

52 kilo: 1-Choroupov Luben (Bulgaristan)
2-Christoforos Dimitrios (Yunanistan)
3-Nevzat Köz (Türkiye)
4-Iakob Dusko (Yugoslavya)
5-Botez Sandu (Romanya)

57 kilo: 1-Botilla Mihai (Romanya)
2-Ranghelov Parvan (Bulgaristan)
3-Mehmet Uysal (Türkiye)
4-Sekuliç Rade (Yugoslavya)

62 kilo: 1-Paun Ion (Romanya)
2-Migiakis Stelios (Yunanistan)
3-Varga Alexander (Yugoslavya)
4-Vanghelov Hristo (Bulgaristan)
5-Ercihan Dehmen (Türkiye)

48 kilo: 1-Tarykov Konstantin (Bulgaristan)
2-Erol Mutlu (Türkiye)
3-Horvath Tiberiu (Romanya)
4-Kiss Mihaly (Yugoslavya)
5-Kuros Pavlos (Yunanistan)

74 kilo: 1-Hristo Savo (Bulgaristan)
2-Tabacki Voia (Yugoslavya)
3-Popa Adrian (Romanya)
4-Apostolakis Charis (Yunanistan)
5-Sedat Türüt (Türkiye)

82 kilo: 1-Petkovici Momir (Yugoslávya)
2-Slavcev Petar (Bulgaristan)
3-Ömer Susam (Türkiye)
4-Kostandopulos Christos (Yunanistan)
5-Ciobotaru Gheorghe (Romanya)

90 kilo: 1-Arslan Arslan (Türkiye)
2-Raikov Gheorghi (Bulgaristan)
3-Szilak Zoltan (Romanya)
4-Tutsitzis Christos (Yunanistan)
5-Cucikovici Dragan (Yugoslavya)

100 kilo: 1-Savlovschi Adrian (Romanya)
2-Iliç Prvoslav (Yugoslavya)
3-Stankov Gheorghi (Bulgaristan)
4-Ksidis Constantinos (Yun.)
5-Ahmet Kılıç (Türkiye)

Ağır : 1 Dinev Nikolai (Bulgaristan)
2-Codreanu Roman (Romanya)
3-Kemal Saydam (Türkiye)
4-Kunduris Georgios (Yunanistan)

Puan durumu:

1-Bulgaristan	39 puan
2-Romanya	35 puan
3-Türkiye	27 puan
4-Yugoslavya	24 puan
5-Yunanistan	23 puan

Serbest Güreş Şampiyonası:

48 kilo: 1-Neagu Aurel (Romanya)
2-Stoianov Stoian (Bulgaristan)
3-Sami Soğancı (Türkiye)
4-Sidoropulos (Yunanistan)

52 kilo: 1-İbiş İbişev (Bulgaristan)
2-Stefan Gheorghe (Romanya)
3-Ali Akkaya (Türkiye)
4-Avtzus Merkuios (Yunanistan)
5-Stoianov Doncio (Yugoslavya)

57 kilo: 1-Tzotchev Ivan (Bulgaristan)
2-Chetkioanidis (Yunanistan)
3-Conrad Grigore (Romanya)
4-Muhsin Torun (Türkiye)
5-Lazarewski Bora (Yugoslavya)

62 kilo: 1-Jekov Doncic (Bulgaristan)
2-Nurettin Kurt (Türkiye)
3-Iovanov Pavle (Yugoslavya)
4-Gheorghiu Viorel (Romanya)
5-Gunelas (Yunanistan)

68 kilo: 1-Androne Petrone (Romanya)
2-Airev Feizula (Bulgaristan)
3-Iordanov Aco (Yugoslavya)
4-Şirinidis Panagiotis (Yunanistan)
5-Reşit Karabacian (Türkiye)

74 kilo: 1-Pircalabu Marin (Romanya)
2-Gherganov Mincio (Bulgaristan)
3-Mevlut Kızılhan (Türkiye)
4-Kopalas Panaiotis (Yunanistan)
5-Kocev Sande (Yugoslavya)

82 kilo: 1-Tiganas Vasile (Romanya)
2-Mehmet Öztürk (Türkiye)
3-Lutciev Ciouri (Bulgaristan)
4-Kocev Tone (Yugoslavya)
5-Pachtas Georgios (Yunanistan)

90 kilo: 1-Hasan Satır (Türkiye)
2-Morcov Stelica (Romanya)
3-Spridopouloo (Yunanistan)
4-Milev Eftim (Bulgaristan)

100 kilo: 1-Ghercev Marin (Bulgaristan)
2-Mehmet Güçlü (Türkiye)
3-Stoian Traian (Romanya)

Ağır S.: 1-Radev Tonciu (Bulgaristan)
2-Enache Viorel (Romanya)
3-Aydın Polat (Türkiye)
4-Danialakoglu George (Yunanistan)

Puan durumu:

1-Bulgaristan	42 puan
2-Romanya	40 puan
3-Türkiye	32 puan
4-Yunanistan	19 puan
5-Yugoslavya	11 puan

"YAŞAR DOĞU KUPASI"

Büyük Şampiyon Yaşar Doğu'nun adına tertiplenen Uluslararası "Yaşar Doğu Kupası" Serbest Güreş Turnuvası İstanbul'da Mithatpaşa Stadında yapıldı. Ancak ne çare ki adını dünya güreş tarihine yazdırıp minderlerde ilâhlaşan Yaşar Doğu'nun adına tertiplenen bu müsabakalar büyük bir fiyasko ile sonuçlandı. Uluslararası mâhiyetteki bu turnuvaya misafir olarak bir tek Yugoslav güreşçisinin katılması ise ayrıca büyük bir fiyasko oldu. Yaklaşık olarak yarım milyon lira harcanan bu turnuvada üç günde 25.915 liralık hasılat elde edilmesi de işin mâli yonden fiyaskosu oldu.

Üç gün devam eden müsabakalar sonunda genel klâsman şöyle oldu:

48 kilo: 1-Selim Sarı, 2-Ömer Sakızcı, 3-M. Ali Yılmaz.
52 kilo: 1-Ali Rıza Alan, 2-Ali Akkaya, 3-Mukadder Taşkıt.
57 kilo: 1-Kâzım Yıldırım, 2-Muhsin Korum, 3-Erdoğan Koçak.
62 kilo: 1-Erdal Karakaş, 2-Hasan Kahraman, 3-Tahir Sarıbacak.
68 kilo: 1-Mustafa Çakmak, 2-Servet Ilgıt, 3-Yorganov (Yugoslavya)
74 kilo: 1-Fahri Yenigün, 2-Servet Aydemir, 3-Mehmet Tekin.
82 kilo: 1-Mehmet Uzun, 2-Mehmet Ilgıç, 3-Hasan Satır.
90 kilo: 1-Asım Bülbül, 2-Metin Aydın, 3-Mehmet Sevinç.
100 kilo: 1-Mehmet Güçlü, 2-Osman Yıldız, 3-Polat Aydın.
Ağır S.: 1-Alâettin Yıldırım, 2-Kenan Ece, 3-Halit Bozkuş.

BÜKREŞ GÜREŞ TURNUVASI

Romanya Güreş Federasyonu tarafından tertiplenen Uluslararası Bükreş Serbest Güreş Turnuvası'na İran, Doğu Almanya ve Romanya ile birlikte Türk takımı da katıldı. Bu turnuvada takımımıza tek şampiyonluğu 68 kiloda Şevket Ilgaç kazandırdı. 52 kiloda Ali Rıza Alan, İranlı ve Romen rakiplerinin arkasından üçüncü, 57 kiloda Mehmet Sarı iki iranlı rakibinin arkasından üçüncü, 68 kiloda Mustafa Çakmak, bu sikletteki diğer güreşçimiz Şevket Ilgaç ile Doğu Almanyalı rakibinin arkasından üçüncü, 82 kiloda Mehmet Uzun, Romen ve Batı Almanyalı rakibinin arkasından üçüncü oldular.

İSTANBUL DEMİRSPOR GÜREŞ TAKIMI POLONYA'YA GİTTİ

İstanbul Demirspor Serbest Güreş Takımı 4 ilâ 12 Mayıs günleri arasında Polonya'nın çeşitli şehirlerinde üç karşılaşma yaptı. Oradan Almanya'ya geçen Demirsporlu güreşçiler bir maç da Münih'te yaptıktan sonra yurda döndüler.

İstanbul Demirspor Takımı bu seyahate şu tertipteki kadrosu ile çıktı:

48 kilo: Mehmet Yalçın, 52 kilo: Celâl Özdemir, 62 kilo: Şevket Karabulut, 68 kilo: Halit Kara, 74 kilo: Ubat Akdağ, 82 kilo: Resul Yolcu, 90 kilo: Mehmet Tepe, 100 kilo: İsmail Baltacı, Ağır sıklet: Turgut Kılıç.

Demirspor Takımı bu seyahatteki ilk müsabakasını Polonya'nın Varşova şehrinde Polonya Karması ile yaptı ve 4-4 berabere kaldı. Bu müsabakada Turgut Kılıç, Dünya dördüncüsü olan Polonyalı rakibini ittifakla yenmeyi başardı. Minder güreşine bu yıl başlayan Türkiye Başpehlivanı Turgut Kılıç'ın bu başarısı haklı bir takdir uyandırdı.

İkinci karşılaşmayı Poznan'da yapan Demirsporlular Poznan Karması'nı 6-4 yendiler. Kırlan'da yapılan üçüncü müsabakada ise Demirspor Takımı 10-0 galip geldi.

Polonya'dan Almanya'ya geçen Demirsporlular Münih Demiryolları takımıyla yaptıkları müsabakayı 7-3 kazanıp yurda döndüler.

TÜRKİYE SERBEST GÜREŞ ŞAMPİYONASI:

Türkiye Serbest Güreş Şampiyonası, 1973'ün şampiyonlarını şöyle belli etti:

48 kilo: Selim Sarı
52 kilo: Ali Rıza Alan
57 kilo: Kâzım Yıldırım
62 kilo: Vehbi Akdağ
68 kilo: Şevket Ilgıç
74 kilo: Servet Aydemir
82 kilo: Asım Bülbül
90 kilo: Mehmet Tepe
100 kilo: Mehmet Güçlü
Ağır S.: Osman Yıldız

TÜRKİYE GREKO-ROMEN ŞAMPİYONASI

1973 yılının Türkiye Greko-Romen Şampiyonası sonunda şampiyonlar şöyle sıralandılar:

48 kilo: Münir Çalışkan
52 kilo: Nevzat Köz
57 kilo: Erkan Uybaş
62 kilo: Mücahit Güngör
68 kilo: Erol Mutlu
74 kilo: Tevfik Aydeniz
82 kilo: Cumali Balçıkanlı
90 kilo: Sırrı Acar
100 kilo: Nâhit Taşer
Ağır S.: Ömer Topuz

SİLAHLI KUVVETLER GREKO-ROMEN ŞAMPİYONASI

Silâhlı Kuvvetler Greko-Romen Güreş Şampiyonası, Ankara Yaşar Doğu Spor salonunda Kara, Hava, Deniz ve Jandarma kuvvetlerimiz güreş takımlarının iştirakiyle yapıldı. Ve şu sonuçlar alındı:

48 kilo: 1.Selim Sarı (Jandarma)
2.M. Ali Yılmaz (Kara Kuvvetleri)
3.Fevzi Yılmaz (Hava Kuvvetleri)

52 kilo: 1.Mustafa Üçyıldız (Kara Kuvvetleri)
2.Necati Şener (Jandarma)
3.Saffet Kurıdere (Hava Kuvvetleri)

57 kilo: 1.Fikri Karakuş (Hava Kuvvetleri)
2.Mehmet Arslandağ (Kara Kuvv.)
3.Orhan Mutlu (Jandarma)

62 kilo: 1.Ali Yenikaya (Kara Kuvv.)
2.İbrahim Yıldırım (Jandarma)
3.Ahmet Yılmaz (Hava Kuvvetleri)

68 kilo: 1.Sedat Kocadağ (Jandarma)
2.Halil Öztürk (Kara Kuvvetleri)
3.Ahmet Çınar (Hava Kuvvetleri)

74 kilo: 1-Sedat Puruz (Jandarma)
2.Atillâ Oktay (Deniz Kuvvetleri)
3.Mevlut Erkol (Hava Kuvvetleri)

82 kilo: 1.Ömer Suzar (Kara Kuvvetleri)
2.Hasan Satır (Jandarma)
3.Abdullah Arpuk (Hava Kuvv.

90 kilo: 1.İsmail Baysız (Hava Kuvvetleri)
2.Mehmet Ayyıldız (Kara Kuvv.
3.Kibar Manav (Deniz Kuvvetleri)

100 kilo: 1.M. Ali Berber (Hava Kuvvetleri)
2.Mehmet Öztürk (Kara Kuvv.)
3.Talip Mor (Jandarma)

Ağır S.: 1.Kaplan Yapar (Kara Kuvvetleri)
2.Nadi Baştuğ (Hava Kuvvetleri)

ALMANYA'DA BİR TÜRK

Aslen Urfalı olup bir süredenberi Almanya'da işçi olarak çalışmakta bulunan milli güreşçilerimizden Seyyit Hışırlı katıldığı Kuzey Almanya Enternasyonal Güreş karşılaşmasında bütün rakiplerini yenerek 68 kilonun birinciliğini kazandı. Seyyit Hışırlı'nın bu şampiyonluğu Almanya'daki Türk işçileri arasında büyük bir sevinç uyandırdı.

KARA AHMET ALTIN KEMER GÜREŞLERİ

İlk "Cihan Şampiyonu", büyük Türk Pehlivanı Kara Ahmet'in adına düzenlenen ve Kızılay'ın ortaya koyduğu 20 bin lira değerindeki Altın Kemer için yapılan güreşler olaylı geçti. Bu arada bir kararı protesto için binlerce seyircinin hakem heyeti üzerine yürüdüğü görüldü. Güvenlik kuvvetleri duruma müdahale ile büyük bir olayı önlediler.

"Kara Ahmet Altın Kemer Güreşleri" için Baş'a dokuz pehlivan soyundu. Neticede İzmirli Kara Ali, önce Mahmut Gacaroğlu'nu, sonra Aydın Demir'i kur'a ile ve en sonra da İzzet Açıkbaş'ı yenerek Kızılay'ın ortaya koyduğu büyük ödülü aldı.

Başaltını Osman Şener, Büyük Ortayı Salih Ahçı, Küçük Ortayı Hamza Gürsoy, Desteyi ise Recep Kılıçarslan kazandılar.

* Kırkpınar Güreşleri

1973 yılı baharında Edirne'nin tarihi Sarayiçi çayırı, Türk güreşinin geleneksel Kırkpınar'ın 612'ncisine sahne oldu.

Türk güreşinin gelmiş geçmiş en büyük, en ünlü pehlivanlarının güreş tuttukları Kırkpınar ermeydanı, bu geleneksel güreşlerin tarihinde ilk defa olarak bütün güreşlerinde rakiplerine "Pes" ettiren bir Başpehlivan gördü.

Ordulu Davut Yılmaz, karşısına çıkan bütün rakiplerinin kısa zamanda "Pes" etmeleriyle zahmetsiz sayılacak bir Başpehlivanlık aldı. Aydın Demir ikinci, Arap Mustafa ise üçüncü oldular.

Deste küçük boyda, Kocaelili Mehmet Çıtak birinci, İzmirli Ahmet Karataş ikinci, yine İzmirli Mehmet Şener üçüncü oldular.

Destenin orta boyunda Çanakkaleli Hasan Çakır birinciliği, Sındırgılı Süleyman Kaykan ikinciliği, Samsunlu Raşit Karabacak üçüncülüğü aldılar.

Destenin büyük boyunu Manisalı Erdem Özyiğit kazandı. Mustafakemalpaşalı Zeki Tosun ikinci, Antalyalı Ramazan Çelik üçüncü oldular.

Küçük ortanın küçük boyunu Çanakkaleli Mustafa Korkmaz aldı, Samsunlu Rafet Onuk ikinci, Akhisarlı Erdoğan Yağan ise üçüncü oldular

* 612 yıldan beri yapılan Edirne Kırkpınar Güreşleri 1973 yılında da devam etti.

Küçük ortanın büyük boyunu Manisalı Albay Kardeş aldı. Samsunlu Mustafa Batur ikinciliği, Ordulu Mustafa Tepe üçüncülüğü paylaştılar.

Büyük ortayı Salihli İbrahim Arslan alırken Çanakkeleli Mehmet Kaçaroğlu ikinciliği, Manisalı Mehmet Yörük ise üçüncülüğü aldılar.
Başaltının ise Mehmet Korkmaz kazandı.

Kırkpınar Ağalığı ise, onbeş yıl Kırkpınar ermeydanında güreş tutan eski pehlivanlardan Zülküf Karabulut'ta kaldı.

GÜREŞTE YENİ PUAN SİSTEMİ

Uluslararası Güreş Federasyonu (FİLA), tespit ettiği yeni puan sistemini 1973 yılından itibaren tatbike başladı. İlk kez Lozan'da yapılan Avrupa Şampiyonası'nda tatbike başlanan yeni puan değerlendirme sistemi şöyledir:

1) Bir güreşçi, hangi turda olursa olsun, sayı hesabıyla galip gelirse, fena puan toplamı 6'yı geçse bile müsabakalara devam edebilecektir.

2) Fena puan toplamı 6'yı geçen güreşçi yenilir veya berabere kalırsa elenecektir.

3) İlk turda tuşla yenilip 4 fena puan alan güreşçi, ikinci turda rakibiyle berabere kalıp 2 veya 2,5 puan alırsa elencektir. Ayrıca 5 veya 5,5 fena puanı olan güreşçi galip geldiği takdirde elenmiyecektir.

4) Rakibine karşı 8 fark puan toplayan güreşçi 0,5,12 fark puan alan ise 0 fena puanla diğer tura geçebilecektir. 8 puan farkla yenilen 3,5,12 farkla yenilen güreşçi ise 4 fena puan alacaktır.

50. YIL YAĞLI GÜREŞLERİ

Kızılay tarafından Cumhuriyetimizin 50.yılı münasebetiyle tertiplenen 50.yıl yağlı güreşleri Ankara'da yapıldı. 7 boyda 120 güreşçinin katıldığı müsabakalarda Baş'a soyunan 12 pehlivandan 10'u anlaşmalı güreş tuttuklarından hakem heyeti tarafından diskalifiye edildi. Bu, hem Ata Sporumuzun yağlı güreş bakımından, hem de Cumhuriyetimizin 50.yıldönümü gibi pek büyük bir isim taşıyan organizasyon bakımından üzüntü verici oldu. Neticede Göçmen Recep'i pes ettiren Aydın Demir, 50. yıl güreşleri başpehlivanlığını kazandı.

Teşvikte Veysel Yüce, Ayakta Yunus Gürler, Destede Salim Kaplan, Küçük ortada Salih Pala, Büyük Ortada Dursun Can, Başaltında ise İbrahim Cihan birinci oldular.

Serbest ve greko-romen dallarında güreşçilerimizin peşpeşe uğradığı başarısızlıkların yanıbaşında, ecdat sporu diye bilinen yağlı güreşte de daha ileri olduğumuz söylenemez. Güreşte yapılacak reformda, yağlı güreşe de büyük önem verilmesi gerektiği kanısındayız.

HALTER

1973 yılı halter dalında genel olarak başarılı geçti. Bu yılın içinde haltercilerimiz çeşitli rekorlar yenilediler ve Madrid'te yapılan Avrupa Halter Şampiyonası ile Budapeşte'de yapılan Mini Dünya Şampiyonası'nda Ay-Yıldızımızı temsil ettiler. Bu spor dalımızın en büyük kayıbı ise, pek genç bir yaşta bir trafik kazası sonucu görevi başında şehit düşen şampiyon ve rekortmen halterci Sadık Pekünlü'nün aramızdan ayrılması oldu.

TÜRKİYE ŞAMPİYONASI

1973 Türkiye Halter Şampiyonası İstanbul'da, Altunizade semtindeki Anadolu Spor Salonunda yapıldı. Onüç bölgeden 46 sporcunun katıldığı bu müsabakalarda Bilâl Doğan (Adana) silkmede, İsmail Bayam (Adana) ile Ali Tan (Ankara) da koparmada yeni Türkiye rekorları kırdılar.

1973'ün Türkiye Halter Şampiyonları bu müsabakalar sonucunda şöyle sıralandı:

52 kilo: Mehmet Gül (Ankara) 175 kilo
56 kilo: Bilâl Doğan (Adana) 202,5 kilo
60 kilo: Harun Akkaya (Sıvas) 192,15 kilo
67 kilo: Mustafa Elpen (Ankara) 227,5 kilo
75 kilo: Sedat Misket (İstanbul) 245 kilo
82 kilo: Salih Çakır (Ankara) 235 kilo
90 kilo: İsmail Bayam (Adana) 272 kilo
110 kilo: Savaş Yazıcı (Ankara) 225 kilo
Ağır S.: Ali Tan (Ankara) 285 kilo

AVRUPA ŞAMPİYONASI

Türk Haltercileri Madrid'te yapılan 1973 Avrupa Şampiyonası'na katıldılar ve büyük bir varlık gösterdiler. 23 ülkenin katıldığı 32. Avrupa Halter Şampiyonasında Türk Haltercilerinin ilk 10 kişinin arasına girmeleri Türk Halterciliği adına sevinç verici bir sonuç oldu.

52 kiloda Mehmet Gül dokuzuncu, 56 kiloda Bilâl Doğan onuncu, 60 kiloda Kemal Başkır sekizinci, Ağır siklette Ali Tan sekizinci oldular.

Mehmet Gül, iki harekette toplam olarak 180 kilo, Kemal Başkır 227,5 kilo, Ali Tan ise 285 kilo kaldırdılar.

Avrupa'nın 23 ülkesine mensup 161 haltercinin katıldığı 32. Avrupa Halter Şampiyonasında bir çok Avrupa ve milli rekorlar da kırıldı.

MİNİ DÜNYA ŞAMPİYONASI

Budapeşte'de yapılan Mini Dünya Şampiyonası'nda Türk haltercisi Mehmet Suvar büyük bir başarı gösterdi. Suvar, koparmada 137,5 silkmede ise 175 kilo kaldırdı, ve total 312,5 kilo ile sıkletinin ikincisi oldu.

JİMNASTİK

Romanya'nın Stintu Gheroghe şehrinde yapılan 1973 Balkan Jimnastik Şampiyonasına üç jimnastikçi ile katıldık.

Jimnastikçilerimizden Kâmil Özer ile Mehmet Demiraslan 46,65'er puan toplayarak beraberce ondokuzuncu oldular. Memduh Güven ise 46,20 puanla yirminci sırayı işgâl etti.

JUDO—TAEKVON - DO—KARATE

Son yıllarda bütün dünyada en popüler sporlardan biri olarak göze çarpan judo, memleketimizde de pek büyük bir ilgiye mazhar olmuştu. Bu ilgi, 1973 yılında daha da genişledi. Yalnız judo değil, onun birer parçası olan Taekvon-Do ve Karate de aynı büyük ilgiyi toplayarak on binlere, hattâ yüzbinlere hitap eden birer spor dalı oldu.

1973 yılı Türk judosu ve teakvon-do'su bakımından oldukça parlak bir sezon oldu. Taekvon-Do'cularımız çok kıymetli bir şampiyonluk kazanırlarken, judocularımız da Dünya ve Avrupa şampiyonaları'nda Ay-yıldızımızı başarıyla temsil ettiler.

TAEKVON—DO'DA ŞAMPİYON OLDUK

Türk sporu, 1973 yılındaki en büyük başarılarından birini Taekvon-Do dalında gösterdi. İrlanda'nın Dublin şehrinde yapılan Uluslararası Taekvon-Do Turnuvası'nda Türk takımı on iki ekip arasında şampiyonluğu kazanarak yurda 77 santim boyunda bir şampiyonluk kupası getirmeyi başardı.

"İsmet Iraz (Kaptan), Vedat Karadoğan, Ahmet Şehsuvar, Ertuğrul Gür, Cengiz Okan"dan kurulu Türk Milli Taekvon-Do Takımı, İniltere, Batı Almanya, İrlanda, Singapur, Malezya, Iskoçya, Fransa, Hollanda ve Danimarka takımlarını açık farklarla mağlup ederek şampiyonluğa ulaşmasını bildi.

Dublin'de kazanılan şampiyonluk, yurt dışında ilk kez temsil edilen bir spor dalımız için cidden pek büyük bir başarı oldu.

AVRUPA JUDO ŞAMPİYONASI

Matrit'te yapılan Avrupa Judo Şampiyonası'na Türk Milli Judo ekibi şu elemanlardan kurulu bir kadro ile katıldı:

63 kilo: Adnan Özmen
70 kilo: Süheyl Yeşilnur
80 kilo: İlknur İlgin ve Mehmet Avcı
93 kilo: Kâmil Korucu
Ağır S. : Kerim Yüksel

23 ülkeden 200'ü aşkın judocunun katıldıkları Avrupa judo şampiyonasına Türk judocuları başarılı müsabakalar çıkarmalarına ve ünlü rakipler karşısında galibiyetler almalarına rağmen klâsmana giremeden elendiler.

KAYAK

1973 yılının en önemli kayak faaliyeti, Erzurum'da Palandöken dağının Lâleli mevkiinde yapılan Türkiye Kayak Şampiyonası oldu. Bursa, Ankara, Bitlis, Ağrı, Erzurum, Kars, Bingöl, İstanbul, Muş, Sivas ve Silâhlı Kuvvetler ekiplerinin katıldığı bu şampiyonada şu sonuçlar alındı:

Büyükler: 1-Sacit Özbek (Kars) 39.36
2-Şeref Çınar (Kars) 39.37
3-Cemil Aytekin (Ağrı) 40.04
Gençler: 1-Ahmet Önal (Sivas) 28.10
2-Ahmet Seyithanoğlu (Bingöl) 31.30
3-Necati Erki (Bingöl) 32.04

Küçük Slalomda ise şu sonuçlar alındı:

Büyükler: 1-Ahmet Kıbıl (İstanbul) 104.08
2.Mehmet Yıldırım (Erzurum) 106.08
3-Fahri Akçay (Erzurum) 113.01

Küçükler: 1-Özbek Cebeloğlu (Bitlis) 130.06
2-Nihat Yalçın (Bitlis) 132.00
3-Selhan Tunçgöğüs (Bursa) 133.08

KÜREK

Son yıllarda yeni bir hamlenin eşiğinde bulunan kürek sporumuz 1973 yılında da canlılık gösterdi. Avusturya'nın Villach şehrinde yapılan Uluslararası yarışmalar ise yıllardanberi özlemini çektiğimiz uluslararası başarıları getirdi.

Villach şehrinde yapılan 12. Uluslararası Kürek Yarışmaları'nda Alman, Avusturyalı, Romen, Polonyalı ve Çek rakipleriyle yarışan kürekçilerimiz yüzümüzü güldüren sonuçlar elde ettiler. Hafif siklet tek çiftede birincilik, kıdemliler İki çiftede ikincilik, tek çiftede üçüncülük, iki tek ve dört tek dümencili ve dümencisizlerde ise dördüncülük kaza-

nan takımımız dümencisiz iki çiftede de birincilik aldılar.

12. Villach Uluslararası Kürek Yarışmaları bu sonuçlarla Türk kürekçiliği için sevinç verici bir başarı oldu.

TÜRKİYE KÜREK ŞAMPİYONASI

1973 Türkiye Kürek Şampiyonası ise şöyle sonuçlandı:

Tek çifte: 1. Galatasaray
İki çifte: 1. Fenerbahçe
İki tek (dümencili): 1. Galatasaray
İki tek (dümencisiz): 1. Ortadoğu Teknik Üniversitesi
Dört tek (dümencili): 1. Ortadoğu Teknik Üniversitesi
Dört tek (dümencisiz): 1. Galatasaray
Sekiz tek: 1. Fenerbahçe

MASA TENİSİ

Kendi köşesinde sessiz sedasız çalışan spor dallarımızdan biri olan Masa Tenisi'nde 1973 yılı Türk sporu bakımından hayli başarılı geçti. Akdeniz Kupası'nda kazandığımız birincilik ise 1973 yılının en büyük başarılarından birini teşkil etti.

AKDENİZ KUPASI

Atina'da yapılan Akdeniz Ülkeleri Masa Tenisi Şampiyonası'nda Türk Masa Tenisi takımı en büyük başarısını elde etti. İtalya, Yunanistan, Mısır, Yugoslavya, Lübnan, Tunus, Kıbrıs ve Türkiye'nin katıldığı bu müsabakalarda on beş yaşındaki Türk masa tenisçisi Vasil Aleksandridis, yaşının çok üstünde bir başarı gösterdi. Genç raketimiz, yaptığı 6 maçın tümünü kazanarak Tek Erkekler şampiyonu oldu. Vasil, dömifinalde karşısına çıkan İtalyan oyuncuyu birbuçuk saatlik bir mücadeleden sonra 3-2 yendikten sonra finalde bir diğer İtalyan ile karşılaştı. Bu maçta rakibi üstün bir oyundan sonra 3-0 yenerek Akdeniz Kupası'nın sahibi oldu.

50. YIL TURNUVASI

Türkiye Masa Tenisi Federasyonu tarafından Cumhuriyetimizin 50. yıldönümü münasebetiyle Ankara'da tertiplenen Uluslararası Turnuva da hayli çekişmeli geçti. Bu turnuvada Tek Erkekler şampiyonluğunu on beş yaşındaki Türk masa tenisçisi Vasil Aleksandridis kazandı. Genel klâsmanda Macaristan birinci, Türkiye ikinci, İspanya üçüncü, Türkiye (B) takımı dördüncü, Mısır beşinci, Yunanistan altıncı oldular. Kızlarda ise Macaristan (B) takımı birinciliği kazanırken Türk kız takımı sonuncu oldu.

MASA TENİSİ DÜNYA ŞAMPİYONASI

Ay-yıldızlı forma, 5-15 Nisan 1973 günleri Yugoslavya'nın Sarajevo şehrinde yapılan Masa Tenisi Dünya Şampiyonası'nda şöyle bir ekip tarafından temsil edildi;

Bayanlar: Perihan Gülleoğlu, Nursel Öner,

Erkekler: Vasil Aleksandridis,Mahmut Tezcan, Haldun Mergen, Alparslan Tengirşenk.

Gerek ferdi klâsmanda, gerekse takım tasnifinde bir varlık gösteremediğimiz bu şampiyonada masa tenisçilerimiz ilk turlarda elenip gittiler.

KULÜPLERARASI ŞAMPİYONA

Balıkesir'de yapılan Türkiye Kulüplerarası Masa Tenisi Şampiyonası zevkli maçlarla dolu olarak geçti. Erkeklerde Eczacıbaşı, kızlarda ise İstanbul Teknik Üniversite şampiyon oldular. Şampiyonanın genel klâsmanı şöyle:

Erkekler:
1-Eczacıbaşı
2-Orta Doğu Teknik Üniversitesi
3-Kocaeli Malofis
4-Ankara Mogan Kulüp
5-İstanbul Teknik Üniversitesi
6-İstanbul Tenis-Eskrim-Dağcılık Kulübü
7-Fenerbahçe
8-Adanaspor

Kızlar
1-İstanbul Teknik Üniversite
2-Sakaryaspor
3-Sakarya Uniroyal
4-Maden Tetkik Arama

OTOMOBİL YARIŞLARI

ULUSLARARASI EGE RALLY'Sİ

3. Uluslararası Ege Rally'si, 1973 yarış sezonunun en güzel ve en heyecanlı yarışmalarından biri oldu. Bu yarışmaya yurt dışından sadece bir Yunan ekibi katılmasına rağmen Rally devamınca büyük bir çekişme oldu.

Rally'lerin yıllanmış şampiyonları Sipahi'lerin bu yarışmada ancak üçüncü sırayı alabilmeleri büyük bir sürpriz teşkil etti.

Yarışmanın ilk beş derecesi şöyle paylaşıldı:

1. Faruk Süren-Çetin Ersoy
2. Leonidis- Pırpidis (Yunan)
3. Ali Sipahi-Sevim Sipali
4. Aytaç Koç-Nejat Şengür 5. Demir Bükey-Yalçın Öktem

TÜRK—YUNAN RALLY'Sİ

1973 Mart ayında Atina'da yapılan Türk-Yunan Rally'si, Türk sürücülerinin başarısıyla sonuçlandı. 34 arabanın katıldığı Rally'yi çok kötü hava şartları yüzünden ancak 11 araba bitirebildi.

Bu yarışmaya, Türkiye'den 7 araba katıl-

* Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'nun Cumhuriyet'in 50. Yıldönümü dolayısiyle tertiplediği "1. Uluslararası Antika Otomobiller Rally'si"nden bir görünüş...

dı. Bunlardan 4'ü bu zorlu yarışmayı tamamlayabildi.

Ali Sipahi-Sevim Sipahi çifti ikinciliği, Aytaç Koç-Recep Şengül üçüncülüğü, Ayhan Tokyay-Ahmet Toplu beşinciliği, Haluk Karamanoğlu-Azmi Avcı altıncılığı kazandılar.

Takım tasnifinde ise Türk takımı Yunanlıları geride bırakıp birinci oldu.

ULUSLARARASI KIBRIS RALLY'SI

Kıbrıs'ta yapılan 1450 kilometrelik 3. Uluslararası Kıbrıs Rally'si, Türk Rally'ciliği bakımından olduğu kadar Türk Oto Sanayii bakımından da ilginç bir başarıya sahne oldu.

Avrupa ve Ortadoğunun çeşitli ülkelerinden 96 otomobilin katıldığı bozuk parkurlu Rally çok çetin şartlar altında geçti. Ve ancak 32 otomobil 1450 kilometrelik yarışmayı tamamlayabildi.

Türkiye'den bu Rally'ye "Murat 124" ile katılan Coşkun Baykal 1450 kilometrelik parkuru "Tadilâtsızlar" grubunun dördüncüsü, kendi sınıfının (1000-1300 cc) ikincisi olarak tamamladı. "Tadilâtsızlar" grubunda 18 "1000-1300 CC" sınıfında ise 7 otomobil yarışmaya katılmış bulunuyordu.

ULUSLARARASI BOĞAZİÇİ ANTİKA OTOMOBİLLER RALLY'Sİ

Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu tarafından, Cumhuriyetin 50. yıldönümü münasebetiyle düzenlenen "1.Uluslararası Boğaziçi Antika Otomobiller Rally'si" 1973'ün en ilginç yarışması oldu.

İzmir'den başlayıp İstanbul'da sona eren Rally'ye 38 eski araba katıldı. En eskileri 75 yaşında olan otomobillerin pek çoğunun, kendi modellerinin dünyadaki tek örnekleri bulunmaları onlara ayrıca büyük bir maddi değer veriyordu. 1898 yılında yapılmış dünyanın en eski "Fiat"ı ile 1902 modeli ilk Mercedes bunların başında yer alıyordu. Bu antika arabaların 50 milyon liraya sigortalı bulunmaları onların taşıdığı büyük maddi değeri ifade etmekteydi.

Yalnız dünyanın en eski değil, aynı zamanda en değerli arabaları da bu antika otomobillerinin sürücüleri arasında Kontlar, Lordlar ve büyük iş adamları bulunmaktaydı. Bunların arasında ünlü İngiliz Lordu Lord Montagu, Kontes Tacco ve meşhur milyarder John W.Rougley ile eşi de vardı.

Yarışmaya iki de Türk katılmıştı. Bunlar, 1930 modeli "Austin"i ile Kahraman Sadıkoğlu ve 1926 modeli "Chevrolet"si ile Doğan Ertegun idi.

İzmir-Bergama-Balıkesir-Uludağ-Bursa-İstanbul parkuru üzerinden yapılan yarışmayı, İrlandalı Kevin Sherry ile Dr.Michael O'Gorman çifti, 1930 modeli "Ford" arabaları ile kazandılar. 1909 modeli "Rolls Royce"u ile yarışan Lord Montagu of Beaulieu ikinci, 1925 modeli "Waxhall Vensum"u ile yarışan Rowley çifti de üçüncü oldular.

50 yaşındaki İrlandalı İşadamı Kevin Sherry ile aynı zamanda mahalle komşusu olan 62 yaşındaki Doktor Michael O'Gorman, bugüne dek İrlanda'da katıldıkları bir çok yarışmada birincilik kazanmışlar ve derece almışlardı. 1930 modeli ve saatte 40 kilometreye kadar hız yapabilen emektar "Ford"ları ile katıldıkları bu ilk uluslararası yarışmanın birinciliğini kazanmaları kendilerini çok sevindirmişti. Fakat bu Rally'deki organizasyon güzelliği ve gezdikleri yerlerin tabii güzelliği karşısında en az bu şampiyonlukları kadar mutlu olmuşlardı.

İngiltere'nin en ünlü antika otomobil yarışçısı olan Lord Montagu ise favorisi bulunduğu bu yarışmayı kaybetmenin üzüntüsünü duyuyordu. "Silver Ghost-Gümüş Hayalet" adını taşıyan 1909 modeli "Rolls Royce" unun arızalanması onun birinciliği kaptırmasına sebep olmuştu.

TENİS

DAVİS KUPASI'NDA

1973 yılının Türk Tenisi bakımından en ilginç yönü, on yedi seneden beri katılmakta olduğumuz, Amatör Tenis Dünyasının en büyük turnuvası Davis Kupası'nda ilk defa ikinci tura yükselmemiz oldu.

İstanbul-Tenis-Eskrim-Dağcılık Kulübünun kapalı kortunda Lübnan'ı 3-2 yenen tenisçilerimiz ikinci tura geçmeyi başardılar.

Arif Koçak, Khoder Miri'yi 3-0 (6/4, 6/3, 6/0) yendi. Hasan Özdemir, Najdo Abouhassoun'a 0-3 (2/6, 1/6, 5/7) yenildi. Tahsin Gürsoy-Arif Koçak çifti, Lübnanlı ikiz kardeşler Alain Wilkinson-Eriçk Wilkinson çiftini 3-0 (6/2, 6/1, 6/3) mağlup etti. Hasan Özdemir, rahatça kazanabileceği maçta Khoder Miri'ye 1-4 (6/2, 8/10, 3/6, 1/6) yenildi. Galibi tayin edecek son maçta Arif Koçak, Najdo Abouhassoun'u 4-1 (2/6, 6/1, 6/0, 6/4) yendi. Böylece Lübnan'ı 3-2 mağlup eden Türk Takımı on yedi yıl sonra ilk defa Davis Kupası'nda ikinci tura yükselmeyi başardı.

İSTANBUL ENTERNASYONAL TENİS TURNUVASI

İstanbul Tenis Eskrim Dağcılık Kulübü tarafından, çeyrek yüzyılı aşkın bir zamandan beri düzenlenmekte olan İstanbul Enternasyonal Tenis Turnuvası'nın Türk tenisine olan büyük katkısı inkâr edilemez. Dünyanın en seçkin raketlerini çeyrek yüzyılı aşkın bir zamanden beri kortlarımızda İstanbul tenis severlerine seyrettirme imkân ve fırsatını veren İstanbul Enternasyonal Tenis Turnuvası'nın 28. yıl müsabakaları da olağanüstü bir ilgi gördü. Bunda tenis dünyasının büyük şampiyonu Nastase'nin turnuvaya katılmasının da önemli rolü vardı.

Tenis dünyasının hâlen (1) numaralı raketi olan Romen Nastase İstanbul Enternasyonal Tenis Turnuvası'nın Tek Erkekler Şampiyonluğunu kimseye bırakmadı ve ortaya konulan büyük gümüş kupayı Başbakan Naim Talu'nun elinden aldı.

Çift erkeklerde ise Nastase ile Gisbert'in teşkil ettikleri double şampiyon oldu.

Tek kadınlar şampiyonluğunu ise Avustralyalı Miss Fromholtz kazandı.

Muhtelitler karşılaşmalarında ise Giltinan-Fromholtz ekibi şampiyon oldu.

WİMBLEDON TURNUVASI

Tenis dünyasının en büyük turnuvası olan Wimbledon 1973 yılında büyük sürprizlerle dolu olarak geçti. Wimbledon'un 96 yıllık tarihinde ilk defa olarak bir Rus tenisçisi tek erkeklerde finale kaldı. Alex Metverelli adındaki Rus tenisçi final maçında Çek rakibine yenildi..

96. Wimbledon'da tek erkekleri Çek Jan Kodes, tek kadınları Amerikalı Jean King (Onaltı yıldanberi ilk defa olarak finalde iki Amerikalı kadın tenisçi karşı karşıya gelmişlerdi) Çift erkeklerde ise Nastase ile Connors şampiyonluğu kazandılar.

VOLEYBOL

Voleybol 1973 yılı içinde canlılık gösteren spor dallarımızdan biri oldu. Milli voleybol takımlarımız uluslararası turnuvalarda büyük bir varlık gösterememelerine ve Balkan şampiyonalarında son sıraları işgâl etmelerine rağmen, Adana'da yapılan uluslararası mahiyetteki 50. Yıl Turnuvası'nda şampiyonluğu kazanmayı başardılar.

50. YIL TURNUVASI

Adana'da yapılan ve B. Almanya, İspanya ve İran'ın da iştirakiyle oynanan 50. Yıl Uluslararası Voleybol Turnuvası neticesinde Türkiye birinci, İran ikinci,Batı Almanya üçüncü. İspanya ise dördüncü oldular.

TÜRKİYE VOLEYBOL LİGİ

Voleybol dalında yurt içinde en büyük heyecanı teşkil eden Türkiye Ligi oldu yine. 1972-1973 Türkiye Voleybol Ligi, yaptığı 22 maçta yalnız 2 yenilgi alan İETT (İstanbul Elektrik, Troleybüs, Tünel) takımının şampiyonluğu ile sona erdi. Ankara'nın Kolej takımı ikinciliği alırken, eski yılların şampiyonu Beyoğluspor ise sonuncu oldu.

1972-1973 Türkiye Voleybol Ligi'nin nihai puan durumu şöyle idi.

1.İETT	22	20	2	64	21	42
2.Kolej	22	18	4	57	25	40
3.Eczacıbaşı	22	16	6	56	32	38
4.Muhafızgücü	22	14	8	53	39	36
5.Göztepe	22	13	9	49	40	35
6.İtfaiye	22	12	10	47	38	34
7.Sos.Sigortalar	22	11	11	44	45	33
8.DSİ.Spor	22	11	11	42	47	33
9.Galatasaray	22	6	16	24	53	28
10.Denizgücü	22	5	17	31	53	27
11.Petrolofis	22	3	19	27	61	25
12.Beyoğluspor	22	3	19	21	61	25

AVRUPA ŞAMPİYON KULÜPLER

Avrupa Şampiyon Kulüpler Voleybol Turnuvası'nda Türkiye'yi İETT takımı temsil etti. Arnavutluğun Partizan Tiran takımına karşı düşen İETT takımı ilk turda elenmiş oldu.

AVRUPA KUPA GALİPLERİ

Avrupa Kupa Galipleri Voleybol Turnuvası'nda, Türkiye ikincisi Ankara Kolej takımı Türkiye'yi temsil etti. Kolejliler de ilk turda elendiler.

AVRUPA GENÇLER VOLEYBOL ŞAMPİYONASI

Hollanda'da yapılan Avrupa Gençler Voleybol Şampiyonası'na katılan genç milli voleybol takımımız başarılı sonuçlar elde etti.

Genç takımımız bu sampiyonadaki maçlarında Yunanistan'ı 3-2, Macaristan'ı, 3-2, İspanya'yı 3-2 yendiler, Bulgaristan'a 3-0, Batı Almanya'ya 3-1, Finlandiya'ya ise 3-2 yenildiler. On sekiz takımın katıldığı Avrupa Gençler Voleybol Şampiyonasında Türk takımı maalesef son sıralarda yer aldı.

BATI AVRUPA KUPASI

A milli voleybol takımımız 16-21 Nisan günleri arasında Napoli'de yapılan "Batı Avrupa Kupası" voleybol maçlarına katıldı. On iki takımın katıldığı bu turnuvaya Türk milli voleybol takımı "Semih, Hüseyin, Sedat, Erdal, Harun, Muhsin, İbrahim, Sami, Deniz, Aziz, Oktay, Şükrü"den ibaret bir kadro ile katıldı.

Belçika ve İngiltere ile aynı gruba düşen takımımız İngiltere'yi 3-0 yenip Belkçika'ya yenilerek grup ikincisi oldu. İsrael, Yunanistan ve Batı Almanya ile bir grup teşkil ederek beşincilik ile sekizincilik için oynayan Türk takımı Yunanistan'ı, 3-0, Batı Almanya'yı ise 3-2 yendi, İsrael'e 3-1 yenilerek altıncı oldu.

BALKAN VOLEYBOL ŞAMPİYONASI

Balkan Voleybol Şampiyonası 21-26 Mayıs 1973 günleri arasında Romanya'nın Tamşvar şehrinde yapıldı. Bu şampiyonaya Türk kız ve erkek milli takımları şu oyunculardan kurulu kadrolarla katıldılar:

Erkek (A) takımı: Erdal, Semih, Sedat, Hüseyin, Şükrü, Oktay, Aziz, İbrahim, Sami, Deniz, Harun, Murat

Kız Milli Takımı: Aylin,Meral, Ayşe, Aycan, Nazahat, Sema, İlter, Gülfer, Gülören, Nilgün, Selcan, Perran.

Balkan Şampiyonasında yaptıkları bütün maçları kaybeden kız ve erkek takımlarımız maalesef sonunculuktan kurtulamadılar.

KIZ VOLEYBOL MAÇLARI

1972-1973 sezonunda kız voleybol maçlarının büyük mücadelesi, iki İstanbul takımı arasında geçti. İstanbul şampiyonluğunu kazanan Fenerbahçe Kız Takımı, Türkiye şampiyonluğunu kuvvetli rakibesi Eczacıbaşı'na kaptırdı.

Türkiye Şampiyonu Eczacıbaşı, Avrupa Kız Şampiyon Kulüpler Turnuvası'nda, Türkiye ikincisi Fenerbahçe ise Avrupa Kız Kupa Galipleri Turnuvası'nda Türkiye'yi temsil ettiler.

Eczacıbaşı Kız Takımı, Avrupa Kız Şampiyon Kulüpler Turnuvası'nda Avusturya şampiyonu Post Wien ile karşılaştı. İstanbul'daki maçı 3/0 kazanan Eczacıbaşı, Viyana'daki maçta Post Wien'e 0/3 yenildiğinden ilk turda elendi.

* Fenerbahçe Kız Voleybol Takımının 1973 Kasım ayında Portekiz şampiyonu ile İstanbul Spor Sarayında yaptığı maçta heyecanlı bir an.

Fenerbahçe Kız Takımı ise Avrupa Kız Kupa Galipleri Voleybol Turnuvası'nın ilk turunda Portekiz'in Leixoes takımını Lizbon'da 3/2 yendikten sonra İstanbul'da da 3/0 mağlup ederek ikinci tura yükselmiş oldu. Kız Kupa Galipleri Turnuvası'ndan bazı takımlar çekilmiş olduklarından Fenerbahçe Kız Voleybol Takımı otomatikman yarıfinale yükselmiş oldu Böylelikle sarı-lâcivertli kızlar bir tur atlamakla turnuvanın ilk dört takımı arasında yer almayı başardılar.

ALEV ile PERİHAN

1973'ün kız voleybolumuz bakımından en enteresan bir yönü, bütün kız sporcularımıza örnek olacak iki voleybolcu kızımızın filelere vedâ etmeleri oldu. Fenerbahçe Kız Takımı'nın iki eski ve milli oyuncusu Perihan Tangür ile Alev Ercins, Fenerbahçe Kulübü'nün sosyal tesislerinde tertiplenen bir jübile gecesiyle başarılı spor hayatlarını kapattılar.

Daha okul sıralarında voleybola başlayan ve aynı mektepte okuyup oynayan Alev ile Perihan, evlenip çoluk-çocuk sahibi olduktan sonra da spor hayatlarını başarıyla sürdürmesini bilmişler, bu arada diğer tüm kız sporcularımıza örnek olacak bir sporculuk ruhu ve renk aşkı ile ablalık örnekleri göstermişlerdi. Alev, Galatasaray ve Ankara Demirspor takımlarında oynadıktan sonra Fenerbahçe'ye gelmiş, Perihan ise 10 yıl aralıksız olarak Fenerbahçe takımında yer almıştı. Milli maçlarda da birlikte yer alan Alev ile Perihan'dan ilki milli takımda ikincisi ise Fenerbahçe takımında birbirlerine kaptanlık yapmışlardı. 700'ü aşkın maç oynayan Alev Ercins, 30 kez milli takımımızda yer almış, 500'ü aşkın maç oynayan Perihan Tangür ise 24 kez Ay-Yıldızlı formayı giymişti. Perihan ayrıca 11 kez de Atletizmde milli olmuştu.

YELKEN

BALKAN YELKEN ŞAMPİYONASI

7. Balkan Yelken Şampiyonası, 28 Ağustos ilâ 5 Eylül 1973 günleri arasında İstanbul'da yapıldı.

Yugoslavya, Romanya ve Yunanistan ile birlikte Türkiye'nin de katıldığı bu şampiyonada yelkencilerimiz büyük bir varlık gösterdiler, bir şampiyonluk, bir ikincilik ve iki üçüncülük almayı başardılar.

Optimist sınıfında İbrahim Kalkış, geçen yılın birincisi Romen Horia'yı geçerek Balkan Yelken Şampiyonası tarihinde Türkiye'ye ilk altın madalyayı kazandırdı. Milli yelkencilerimizden Nesrul Kalkış'ın oğlu olan küçük şampiyon bu şampiyonada ilk defa Ay-yıldızlı formayı giymiş bulunuyordu.

Optimist sınıfında, bir diğer küçük yelkencimiz Tuğrul Kaçalay da dördüncülüğü kazandı.

Büyüklerde ise Finn sınıfında Levent Özgen üçüncü, küçük Balkan şampiyonumuz İbrahim Kalkış'ın amcası Haluk Kalkış dördüncü oldular

Finn gençlerde ise Murat Bener ikinci, Orhan Tüker ise üçüncülüğü aldılar.

7. Balkan Yelken Şampiyonası'nın teknik sonuçları şöyle.

OPTİMİST SINIFI:

1. İbrahim Kalkış (Türkiye)
2. Iphas Horia (Romanya)
3. C. Zartalides (Yunanistan)
4. Tuğrul Kaçalay (Türkiye)
5. Radu Marian (Romanya)
6. Them Eliopoulos (Yunanistan)

FİNN (GENÇLER)

1. A. Papaionnou (Yunanistan)
2. Murat Bener (Türkiye)
3. Orhan Tüker (Türkiye)
4. Şener Frik (Türkiye)
5. Yorgo Castas (Yunanistan)
6. Ionescu Gruia (Romanya)

FİNN (BÜYÜKLER):

1. Fabris Minski (Yugoslavya)
2. E. Hacıpavlis (Yunanistan)
3. Levent Özgen (Türkiye)
4. Haluk Kalkış (Türkiye)
5. Lukja Çıkareli (Yunanistan)
6. Ayhan Öngen (Türkiye)

FLYNG DUTCHMAN SINIFI

1. Nic. Dimau-Pavlos Kurkulas (Yunanistan)
2. Çerne Dujan-Miklaveç Davorin (Yugoslavya)
3. Rujunoti Crato-Cerdeviç Boris (Yugoslavya)
4. Nihat Yenel-Yalçın Gürkan (Türkiye)
5. Güçlü Bayar-Süleyman Külçe (Türkiye)
6. Chr. Bonas-A. Galanakis (Yunanistan)

Optimist sınıfına 2 Rumen, 2 Yunan, 2 Türk ve 1 Yugoslav, Finn (Gençler) sınıfına 3 Rumen, 3 Yunan, 3 Türk ve 1 Yugoslav; Finn (Büyükler) sınıfına 4 Yunan, 4 Türk, 3 Yugoslav ve 2 Romen; Flying Dutchman sınıfına ise 2 Romen, 2 Yugoslav, 2 Türk ve 2 Yunan teknesi katıldılar.

DONANMA KUPASI YAT YARIŞLARI

Büyük yatların katıldığı "Donanma Kupası", 1973 yelken sezonunun en çetin ve en ilginç yarışmalarından birini teşkil etti

Gölçük'te başlayıp Kalamış koyunda sona eren yarışmaya memleketimizin bir çok tanınmış şahsiyeti de katıldı.

Güç şartlar altında geçen bu yarışmada "Yacht" sınıfının (A) klâsında Nedim Özgen "Levent" isimli teknesiyle birinci olarak "Donanma Kupası"nı kazandı. Özgen'e bu yarışta kızı ile damadından kurulu ekibi refakat etti

(B) klâsında ise yarışmanın en renkli simalarından biri olan, eski Deniz Kuvvetleri Kumandanı Emekli Oramiral Celâl Eyicioğlu "Orion" isimli teknesiyle ikinci olurken birinciliği Hakkı Görgün'un "Hatıra"sına kaptırdı.

(C) klâsında Turgut Güre "Kubi"si ile, (D) klâsında ise Prof. Süleyman Dirvana "Seddulbahir"i ile birinci oldular

* Donanma Kupası Yat Yarışları, 1973 yelken sezonunun en çetin ve ilgi çekici yarışları oldu. Nedim Özgen'in birinci olduğu yarıştan bir an...

YÜZME

DÜNYA YÜZME ŞAMPİYONASI

1973 Dünya Yüzme Şampiyonası'nın yapıldığı, Belgrad'daki "Taşmeydan Yüzme Havuzu" büyük mücadelelere ve büyük rekorlara sahne oldu.

Amerikalı John Hencken'in 100 metre kurbağalamadaki 1.04.35'lik derecesiyle başlıyan yeni dünya rekorları şöyle devam etti:

100 metre kurbağalama: John Hencken (Amerika) 1.04.2 (Aynı gün,aynı mesafede kırdığı ikinci rekor)

200 Metre karışık (Bayanlar): Hubner Andrea (D.Almanya) 2.20.51

4x100 karışık bayrak (Bayanlar): Doğu Almanya Takımı 4.16.84

400 metre ferdi karışık (Bayanlar): Gudrun Wegner (D.Almanya) 4.57.51

200 metre sırtüstü: Roland Matthes (D.Almanya) : 2.01.87

200 metre kurbağalama: David Wilkie (İngiltere) 2.19.28

1500 metre serbest: Holand (Avustralya) 15.31.85

800 metre serbest (Bayanlan), Çalligaris (İtalya) 8.52.97

100 metre serbest (Bayanlar): Kornelia Ender (D.Almanya) 57.54

4x200 metre bayrak: Amerika Takımı 7.33.22

4x100 metre bayrak (Bayanlar): Doğu Almanya Takımı

Avrupa Yüzme Şampiyonasına katılan Türk yüzücüleri Ahmet Bozdoğan ve Faruk Morkal ile iki kız yüzücümüz Eser Aktulga ve Roksan Okan katıldıkları seçmelerde elendiler. Bu arada Eser Aktulga, 100 metre kurbağalama bayanlar yarışında 1.28.48 ile yeni bir Türkiye rekoru kırmasına rağmen elendi.

YÜZME MARATONU

Sekizinci Uluslararası Yüzme Maratonu bu yıl da Pendik-Kartal-Fenerbahçe arasında yapıldı. Suriyeli ve Mısırlı maratoncuların da katıldıkları bu 28 kilometrelik parkurda oniki varışmacıdan ancak yedisi yarışmayı tamamlayabildi.

Yarışmada ilk dort derece Suriye ve Mısırlı yüzücülerin arasında paylaşıldı en iyi dereceyi yaparak beşinciliği kazanan Gürhan Bencan ise Türkiye Yüzme Maraton Şampiyonluğunu kazandı.

Yüzme maratonunun teknik sonuçları şöyle:

1- Mâhir Salâh (Suriye).....5.04.31
2- İssanı Kanaan (Suriye).....5.27.31
3- İbrahim Faydallah (Mısır).....5 10.20
4- Ahmet Bedir (Mısır) 5.42.32
5- Gürcan Bencan (Türkiye).....6.14.42
6- Sameh Abdülbaki (Mısır)..... .....6.15.51
7- Sırrı Durmuşoğlu (Türkiye).....6.32.59

Olimpiyat Oyunları'na dair...

Lozan'da toplanan Uluslararası Olimpiyat Komitesi, 1976 Olimpiyat Oyunları programında önemli değişiklikler yaptı. Kanada'nın Montreal şehrinde yapılacak 1976 Olimpiyat Oyunlarından itibaren tatbikine başlanacak değişikler şunlardır:

FUTBOL: Olimpiyat final turuna 16 takım katılabilecektir. Futbolcu sayısı ise 19'dan 17'ye indirilmiştir. Takımlar 17'şer futbolcu ile Olimpiyat Oyunları futbol turnuvasına katılabileceklerdir. Öte yandan FİFA'nın organize ettiği Dünya Kupası maçlarına katılan oyuncular Olimpiyat Oyunları futbol turnuvasında yeralamayacaklardır.

YÜZME: Bu müsabakaların her dalında erkeklerde 38 yerine 33, bayanlarda ise 35 yerine 30 yüzücü katılabileceklerdir. Ayrıca müsabaka sayısında da üç branş eksiltilecektir. Bunlar henüz tespit edilmemiştir.

ATLEZİM: 1976 Montreal Olimpiyat Oyunları'ndan itibaren 20 kilometre yürüyüş musabakası Oyunlar programından çıkarılmıştır. Şimdiye kadar hazırlık yapmakta olan sporcuların durumu gözönüne alınarak 20 kilometrelik yürüyüş müsabakası 1976 Montreal Olimpiyatları'nda son kez yapılacaktır.

ESKRİM: Ferdi müsabakalara katılacak eskrimcilerin sayısı, her takımda üçten ikiye indirilmiştir.

JİMNASTİK: Müsabakalara katılacak takımlar en fazla 12 sporcu getirebileceklerdir. Kombine müsabakalarda ise her takım en çok üç, ferdi müsabakalara ise iki yarışmacı ile katılabilecektir.

OKÇULUK: Her ülke üç yerine iki müsabık ile yarışmalara katılacaktır.

BİSİKLET: İki kişilik yarışmalar programdan çıkarılmıştır. Sürat yarışmalarına ise iki yerine bir bisikletçi katılabilecektir.

KANO-KAYAK: Slalom müsabakası oyunlar programından çıkarılmıştır.

ATICILIK: 300 metreden atış yarışması oyunlardan çıkarılmıştır.

Orhan Şeref Apak

Erdoğan Atlıoğlu

Kadri Celâl Göktulga

Spor Dünyasının Geçen Yıl Kaybettiği Şöhretler

1973 yılı içinde spor dünyamızın bir çok ünlü ismi ve seçkin siması aramızdan sessizce göçüp gitti. Kendilerini rahmetle anarken, Türk sporuna karşı olan hizmetlerini takdirle yadediyoruz.

ORHAN ŞEREF APAK

Futbol adamı. Türk futbolunun en renkli simalarından ve en büyük isimlerinden biri idi. Kısa bir futbol hayatından sonra pek genç bir yaşta Süleymaniye Kulübünde yöneticilik hayatına atılmış ve 40 yılı aşkın bir süre Türk futboluna idareci olarak hizmette bulunmuştu. Ankara Gençlerbirliği Kulübünün yükselmesinde pek büyük bir rol oynayan Apak, uzun yıllar Futbol Federasyonu Başkanlığı görevinde bulunmuş ve Türkiye Liglerini kurup ortaya çıkaran kişi olmuştu. Son yıllarda Adanaspor Kulübünün Teknik Direktörlüğünü de yapmıştı. 23 Mayıs 1973 günü âni olarak vefat etti.

ERDOĞAN ATLIOĞLUU

Futbolcu. 1945'den sonra Galatasaray takımının kalesinde görülmeye başladı. Pek kısa zamanda büyük bir varlık gösterdi ve devrenin en iyi kalecileri arasına katıldı. Uzun yıllar Sarı-Kırmızılı kaleyi başarıyla korudu. Milli takımda Cihat Arman'ın yedeği oldu. İstanbul Karmasında müteaddit defalar yeraldı. Futbolu bırakıp Galatasaray kalesini Turgay Şeren'e teslim ettikten kısa bir süre sonra yönetici olarak sporumuza hizmete koyuldu. Uzun yıllar Galatasaray yönetim kurullarında çalıştı. Amansız bir hastalık sonucu genç bir yaşta aramızdan ebediyen ayrıldı.

HİKMET BALKAN

Beşiktaş Kulübünün kurucularından ve en eski spor adamlarımızdandı. Türk Eskrimi, Cimnastiği ve Halterine büyük emek vermiş, Beşiktaş Kulübünün kurulmasında olduğu kadar yükselmesinde de pek önemli rol oynamıştı. 1973 yılının spor dünyamızdaki ilk kaybı oldu, 5 Ocak 1973 günü hayata gözlerini yumdu.

ABDÜLFET ÇALIŞKAN

Futbol hakemi. Aslen Yugoslavya Türklerindendi. Anavatana göç ettikten sonra 1950'lerde başarılı bir futbol hakemi olarak sahalarımızda görüldü. Devrinin en iyi hakemlerinden biri olarak temayüz etti. 2 Mart 1973 günü kaybettik.

SAİM GOGEN

İdareci. Türk Sporu ve Galatasaray camiasında "Keşşaf Saim" adıyla ün yapmıştı. Okul sıralarında izcilik yaptığı için "Keşşaf" adı verilmişti. Kısa bir süre Sarı-Kırmızı renkler altında futbol da oynadı. Uzun yıllar Galatasaray kulübü yönetim kurulunun çeşitli kademelerinde görev aldı ve başarılı yönetici olarak tanındı. 10 Haziran 1973 günü hayata gözlerini yumdu.

KADRİ GÖKTULGA

Futbolcu. 1920'lerden itibaren Fenerbahçe Takımının geçilmez bir müdafaa oyuncusu olarak futbol sahalarımızda görülmeye başladı. Uzun yıllar Sarı-Lacivert forma altında yeraldı. Devrinin en iyi bir bek oyuncusu olarak temayüz etti. Senelerce milli takımımızın da değişmez sağbeki olarak Ay-Yıldızlı formayı giydi. Türk Futbolunun meşhur "Kadri-Cafer" bek hattının sağ kanadı oldu. Kısa bir hastalıktan sonra 1973 yılı Ekim ayında hayata gözlerini yumdu.

MÜKERREM GÜLER

Futbolcu. İstanbulspor takımının 1940'larda kadrosunun santraforu ve en golcü bir elemanıydı. Uzun yıllar Sarı-Siyah forma altında yeraldı. Devrinin en iyi bir forvet oyuncusu olarak isim yaptı. Kısa bir hastalığı müteakip, vazifesi icabı yerleşmiş bulunduğu Adana'da 26 Haziran 1973 günü hayata gözlerini yumdu.

YALÇIN KILIÇOĞLU

İdareci. Eskişehirspor kulübünün yönetim kurullarında görev almış ve çalışkan bir idareci olarak temayüz etmişti. Eskişehir'in tanınmış işadamlarından biriydi. Pek genç bir yaşta bir trafik kazası sonucu hayata gözlerini yumdu.

ZİYA OZAN

Futbol hakemi ve eski futbolcu. 1910 yılında doğmuş, futbola Adana'da başlamış, sırasıyla Adana Türkocağı, Adana Gençlerbirliği ve Çukurova takımlarında oynamıştı. Daha sonra vazifeten gittiği Ankara'da Altınordu ve Gençlerbirliği takımlarında futbola devam etti. 1937 yılında, Muhafızgücü takımında futbolu bıraktı. Sonra hakemliğe başladı, devrinin en iyi futbol hakemlerinden biri olarak temayüz etti. Bir süre Ankara 19 Mayıs Stadı müdürlüğünde de bulundu. Futbol Federasyonunun çeşitli kademelerinde uzun yıllar hizmet gördü. 15 Şubat 1973 günü vefat etti.

SADIK PEKÜNLÜ

Halterci. Halter Sporumuzun gelmiş geçmiş en ünlü bir şampiyonu ve rekordmeni idi. Halterde sayısız Türkiye rekorları kırmış, şampiyonluklar kazanmış ve müteaddit defalar Ay-Yıldızlı formayı giymişti. Trafik komiseri olarak vazife gören genç şampiyon bir trafik kontrolu sırasında motosikletiyle uğradığı bir kaza sonunda feci şekilde hayata gözlerini yumdu (14 Temmuz 1973).

Dr. NURETTİN OTMAR-SAVCI

Atlet, idareci ve hakem. Fenerbahçe Kulübü'nün müessis âzâsından ve ilk atletlerindendi. Uzun mesafe koşularında uzun seneler şampiyon bir atlet olarak temayüz etti. Fenerbahçe Kulübü yönetim kurullarında vazife gördü, uzun seneler Sarı-Lâcivert renklere hizmet etti. Atletizm hakemi ve başhakemi olarak yıllar yılı çalıştı. 23 Şubat 1973 günü hayata gözlerini yumdu.

MUZAFFER ŞAHİNOĞLU

İdareci. Fenerbahçe Kulübünün eski üyelerindendi. Uzun seneler Fenerbahçe Kulübü kongrelerinde renkli bir simâ olarak göze çarpmış ve yıllarca Divan Heyeti Başkanlığı görevinde bulunmuş, kulüp kongrelerinin değişmez başkanı olarak tanınmıştı. 29 Nisan 1973 günü vefat etti.

MELİH TOKGÖZ

İdareci. Pek genç bir yaşta idarecilik hayatına atılmış ve Vefa Kulübünün yönetim kurullarında uzun yıllar çeşitli görevlerde bulunduktan sonra kulüp başkanlığını da başarıyla ifâ etmişti. Vefa Kulübüne pek büyük hizmetleri dokunan genç yönetici amansız bir hastalık sonucu en verimli çağında aramızdan ebediyen ayrıldı.

HİMMET ÜNLÜ

İdareci. Beşiktaş Kulübünde uzun yıllar başkanlık görevi yapmış değerli bir idareci idi. 12 Nisan 1973'te öldü.

★★★★★★★★★★★★★★★★

...Ve dünyaca ünlü iki şampiyon

Spor dünyası, 1973 yılı içinde dünya çapında bir üne sahip bulunan iki büyük şampiyonunu kaybetti. Bunlardan ilki, dünya spor tarihine "Uçan Finlandiyalı" adıyla geçen Paavo Nurmi diğeri ise dünyanın gelmiş geçmiş en büyük maratoncularından biri olarak tanınan Habeş atleti Abebe Bikile idi.

PAAVO NURMİ

1922 ilâ 1931 yılları arasında 1500 metreden 20000 metreye kadar olan mesafelerde tam 22 dünya rekoru kırmış ve üç Olimpiyat Oyunu'nda (1920, 1924, 1928) şampiyonluklar kazanmış bir "Pist İlâhı" idi. Nurmi bu üç Olimpiyat Oyunlarında 9'u altın ve 3'ü gümüş olmak üzere tam 12 madalya kazanmıştı. Atletizmi bıraktıktan sonra Helsinki'de bir spor mağazası açan ve bütün Fin halkının sonsuz kevgi ve saygısını kazanan Nurmi, ölümsüz hâtıralarıyla başbaşa münzevi bir hayat yaşamaktaydı. 1973 yılı Eylül ayında evinde ölü olarak bulunduğu zaman 80 yaşında idi.

ABEBE BİKİLA

Atletizm dünyasının gelmiş geçmiş en büyük şampiyonlarından biri idi. 1960 ve 1964 Olimpiyat Oyunlarında yalın ayak 42 kilometre 195 metrelik maraton yarış koşan ve bu iki Olimpiyat Oyunlarının da şampiyonluğunu kazanan Bikila, Habeşistan ordusunda nefer iken, kazandığı ilk Olimpiyat şampiyonluğundan sonra subaylığa yükseltilip Kral Sarayı Muhafaza Birliğine alınmış ve yüzbaşı rütbesine kadar yükselmişti. 1969 yılında geçirdiği bir trafik kazası sonunda felç olan ünlü maratoncu 41 yıllık ömrünün son dört yılını tekerlekli sandalyesinde geçirmiş, bu arada 1972 Münih Olimpiyat Oyunlarına tekerlekli sandalyesiyle Sakatlar Olimpiyadı'nda da ok atmıştı.

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

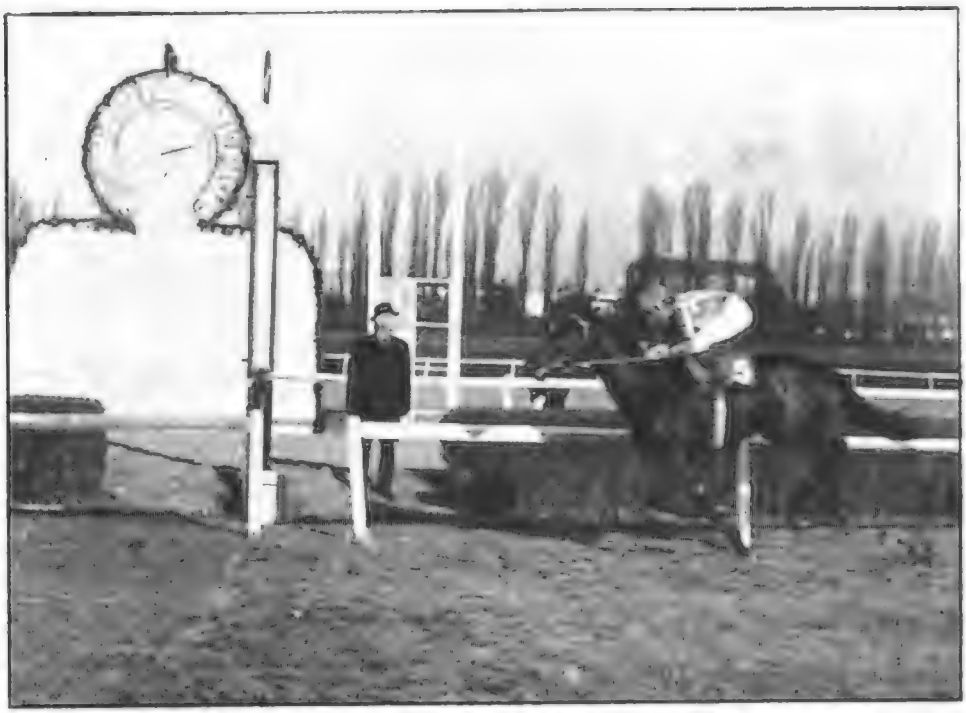

* 1973, Karayel'in zafer yılı oldu. Eliyeşil Harası'nın yetiştirdiği bu doru at, iki yıllık yarış hayatında hiç geçilmedi. İşte Cumhuriyet Senatosu Koşusunu Ekrem Kurt'un altında birinci bitirirken.

1973 Yılının Başlıca Klasik Koşularını Hangi Atlar Kazandı?

GAZİ KOŞUSU

3 yaşlı İngilizlere mahsus.
Mesafesi 2.400 metre.
1-Sadık Eliyeşil'in KARAYEL'i
(Prince Tudor-Linda) cokeyi: Ekrem Kurt
2-Milhan Haşve'nin OPHELİA'sı
3-Ahmet Kesebir'in EGEMEN'i
2 dakika, 34

KISRAK KOŞUSU:

3 yaşlı dişi İngilizlere mahsus.
Mesafesi: 2.100 metre.
1-Milhan Haşve'nin OPHELİA'sı
(Caerlaverock-Lady Yule)cokeyi: Kâzım Yıldız
2-Orhan Vidin'in SON ŞANSI
3 -Liliana Rucker'in BAGETTE'si
2 dakika, 16

ANKARA KOŞUSU

3 yaşlı İngilizlere mahsus.
Mesafesi: 2.800 metre.
1-Sadık Eliyeşil'in KARAYEL'i
(Prince Tudor-Linda) cokeyi: Ekrem Kurt
2- Milhan Haşve'nin OPHELİA'sı
3-Şükrü Dinçel'in BUCEFALUS'u
2 dakika, 54

ÇALDIRAN KOŞUSU

2 yaşlı İngiliz taylarına mahsus.
Mesafesi: 1.600 m.
1-Avram Barokas'ın AYTUDOR'u
(Prince Tudor-Ayizi) cokeyi: Süleyman Aktı
2- Sadık Eliyeşil'in UYGAR'ı
3-Sadık Eliyeşil'in ÖZLEM'i
1 dakika, 40.

CUMHURBAŞKANLIĞI KOŞUSU

3 ve yukarı yaşlı İngilizlere mahsus.
Mesafesi: 2.400 metre
1-Sadık Eliyeşil'in KARAYEL'i
(Prince Tudor-Linda) cokeyi: Ekrem Kurt
2-Milhan Haşve'nin TEMPEST'i
3-Mehmet Karamehmet'in RED TİGER'i
2 Dakika, 29.

HATAY KOŞUSU

3 yaşlı Arap taylarına mahsus:
Mesafesi: 1.600 metre.
1-Nevzat Zaimoğlu'nun TULŞAH'ı.
2-Nevzat Zaimoğlu'nun TANBAR'ı
3-Sabri Petük'ün SERAL'ı
1 dakika 47.

İNSANLI UZAY UÇUŞLARI

Uzaydaki ilk insan Gagarin'in yolculuğu ancak 1 saat 48 dakika sürmüştü. 13 yıl sonra ise bugün haftalarca uzayda kalabilecek dev laboratuarlar gerçekleşmiş oldu.

Uzay, kâinat, feza sözleri 12 Nisan 1961 tarihinde dünyadaki insanların kafasında yeni bir anlam kazandı. O gün, Sovyetler Birliği, içinde insan olan (Yuri Gagarin) uzay aracını fırlatmıştı. Dünyada yer yerinden oynadı. Dünya atmosferinin dışındaki "havasız" sonsuzluklarda bir insan dolaşmıştı. Zaten 1957 yılında Sovyetler Birliği "Sputnik 1" adlı insansız bir aracı da uzaya fırlatıp feza çağının kapısını açmıştı. Amerika Birleşik Devletleri de 1958'de "Explorer" adlı aracı fırlatmıştı. Nihayet 21 Temmuz 1969 Pazartesi günü ABD'li üç astronot "Apollo 11" adlı uzay aracı ile Ay'a ayak bastılar. Daha doğrusu astronot Armstrong, Ay'a ilk ayak basan Dünyalı" oldu. Bugün "Apollo"nun 12, 13, 14, 15, 16 ve 17 numaraları ile "Skylab" denilen uzay laboratuarı da Ay'a, uzaya gitmiş; bir çok bilimsel incelemeler yapmıştır. Yakında Merkür, Venüs, Mars, Jüpiter gibi milyonlarca kilometre uzaklıktaki gezegenlere insanların gitmesi, artık heyecan uyandırmayan keşiflerden sayılacaktır. Aşağıdaki yazıda uzay uçuşları üzerine, şimdiye kadar Türk basınında yayınlanmamış çok önemli bilgiler bulacaksınız.

A.B.D' nin İnsanlı Uzay Araçlarından: MERCURY

TARİH: Amerika Birleşik Devletleri'nin ilk insanlı uzay uçuşunun deneceği "Mercury" projesine 1958 yılında karar verilmişti. Projenin hedefi tek kişilik bir araçla insanın uzaya gönderilip geri döndürülmesini sağlamaktı. Uçuşlar, Mayıs 1961'de Alan Shepard'ın uzaya çıkış ve inişten ibaret olan 15 dakikalık uçuşuyla başladı.1963 mayısında Gordon Cooper'in 34,5 saat süren yirmi iki yörünge uçuşuyla son buldu. Yörünge öncesi uçuşlar Redstone, yörünge uçuşları ise Atlas roketleriyle yapıldı.

UZAY ARACI: Atmosfere girişteki sıcaklık durumu bakımından aracın çan biçiminde olması en başta kararlaştırılmıştı. O sırada fırlatma imkânları sınırlıydı. Redstone roketinin fırlatma gücü 35,380 kg.'dan ibaretti. Bu bakımdan uzay kapsülleri ancak bir astronotu ve gerekli aletleri alacak büyüklükte yapılıyordu. Bunlara küçüklüklerinden dolayı "Kapsül" denmesi de o zaman başladı. Konik biçimdeki asıl bölümde hayat desteği olacak maddeler, elektrik enerjisi sistemi kontrol sistemleri ve nihayet pilot yeri vardı. Aracın silindir biçimindeki bölümü ise asıl ve yedek paraşütü muhafaza ediyordu. En uç bölümünde ise alıcı verici telsiz cihazı, ile paraşüt bulunuyordu. Kabin bölümü basınçlı bir iç kısım ile ateşe dayanıklı bir dış tabakadan meydana geliyordu. Bu tabaka titanyum ve nikel alaşımıydı ve seramik liflerle izole edilmişti. Ön ve arka bölünmeler titanyumdan yapılmıştı. Arka

Hareketteki ağırlık: 1.935 kilo.
Yörüngedeki ağırlık. 1.355 kg.
Ters tepkideki ağırlık: 1.347 kg.
Suya indiği andaki ağırlık. 1.131 kg.
Sudan çıkarılma ağırlığı: 1.099 kg.
Yükseklik: 2,90 metre
Dip çapı: 1,89 m.
Kaçış kulesi: 5,18 m.

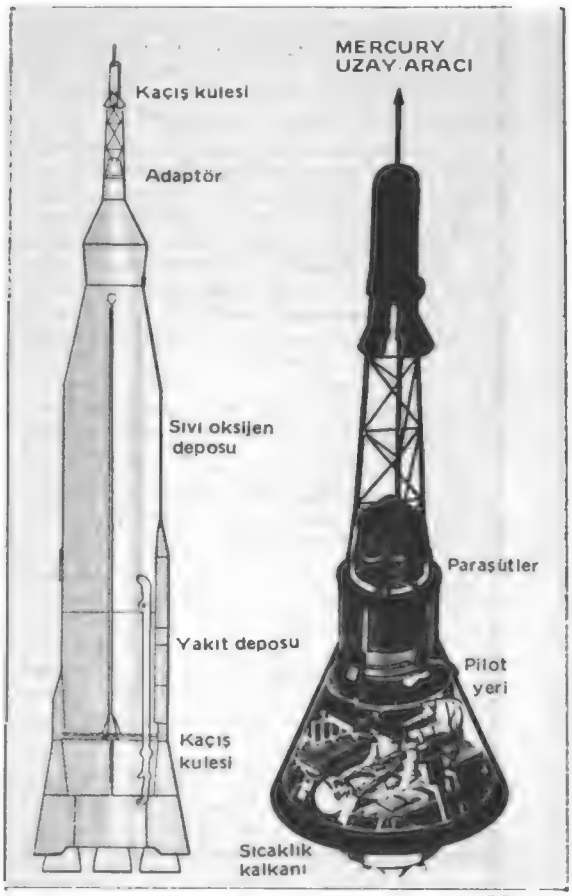

bölmede pilot yeri ve tam vücuduna uygun yatak bulunuyordu. Bu yatak öyle yapılmıştı ki, yükseliş ve iniş sırasında yer çekimi vücudun bütün noktalarını aynı şekilde etkileyecekti.

SICAKLIK KALKANI: Bu kalkan yörünge altı uçuşlarda konik bölümün alt kısmını kaplıyordu ve berilyumdan yapılmıştı. Dört yörünge uçuşunda ise reçine ve cam elyafından ibaret bir kat bir tabaka daha ilâve edildi. Bu kısım atmosfere giriş sırasında sıcaklık 1,649 santigrat derecesine çıktığı zaman sürtünme ile kaynayıp buharlaşıyordu. Uzay aracının yukarı kısmı ise en çok 718 santigrat derecede ısınıyor ve bu kısım izole edilmiş çift duvarlı bir yapı vasıtasıyle korunuyordu. Sıcaklık kalkanı ise ayrılabilir olarak yapılmıştı. Öyle ki, uzay aracı, denize inerken suya değmesine 1,22 m. kala tam aracın altında,denize bırakılıyor, düşerken kauçuklaştırılmış cam elyafından bir yakayı da birlikte çekiyordu. Böylece sıcaklık kalkanı önce suya vurarak ilk darbeyi emiyor ve yaka bölümü bir yastık vazifesi görüyordu.

KONTROL SİSTEMİ: Bu sistem öyle yapılmıştı ki, normal şartlarda tamamen yerden idare edilecekti. Ancak, herhangi bir arıza meydana gelirse, astronot aracı kendisi de kullanabilecekti. Gösterge levhasında yanacak bir kırmızı ışık, ters tepki roketlerinin tam zamanında ateşlenmediğini bildiriyordu. Aracın, durum kontrolü iki ayrı tepki sistemiyle temin edilmişti:

1) On iki H2 02 tepki ağzı vardı. Bunlar yükselme, dengesiz seyretme ve yuvarlanma gibi durumlarda,otomatik olarak, yerden veya el ile harekete geçirilebiliyordu. Bu sonuncu şekilde, astronot bu ağızları, kontrol sopasının hareketleriyle çalıştıracaktı.

2) Ayrı bir sistemde altı ağız daha vardı. Bunlar otomatik veya mekanik olarak çalıştırılabiliyordu. Böylece bu on sekiz ağız 0,45-10,9 kg.lık bir tepki sağlayabiliyordu. Astronotun önünde yeryüzünü gözetlemek için özel bir periskop vardı. Otomatik sistemde bir arıza olursa, astronot bu sayede, tepki jetleriyle uzay aracının durumunu kontrola almak üzere bizzat müdahale etme zamanını tayin edecekti.

HABERLEŞME: Radar, komuta ve telemetri bağlantıları çift sistemle sağlanmıştı.

HAYAT DESTEĞİ: Elbise ve kabin için iki kontrol devresi. Bunlar solunum, havalanma ve basıncı sağlıyordu. Atmosferi 0,36 kg/sm2 ve %100 oksijendi.

KAÇIŞ KULESİ: Katı yakıtlı bir tek roketle çalışıyordu. Bu roketin itme gücü 22 680 kg.'dı. Yanlara doğru üç tepki ağzı vardı. Bu kısım yerde olsun, havada olsun, uzay aracını roketten ayırarak uçurabilecek güçteydi. Normal şartlarda roketin açılışı her biri 159 kg. itme gücünde üç kuru yakıt roketiyle sağlanır.

TERS TEPKİ ROKETLERİ: Dalgalı ateşlemeli (Yani zaman aralıklarıyla yanan), 526 kg. itme gücünde, katı yakıtlı üç rokettir. Uzay aracı 34 derece ile sevkedildiği, sıcaklık kalkanı ileride ve yukarıda olduğu zaman ateşlenirler. Bunlar, saatte 28.165 km. olan yörünge uçuş hızını saatte 563 km.ye indirir ve atmosfere girişi sağlarlar.

PARAŞÜTLER: İki tanedir. Biri anten konisi içine yerleştirilmiş, 1,83 m. çapındadır ve 6,400 m.'de açılır. Diğeri 19,2 m. çapındadır ve 3.050 m.'de açılır. Uzay aracının silindir biçimindeki bölümünde yerleştirilmiştir.

MERCURY UÇUŞLARI

İLK araştırma ve geliştirme uzay aracı 9 Eylül 1959'da bir "Atlas-D" roketiyle atılmıştı. Bunu,uzay aracının, kaçış sistemlerinin ve itici motorların çeşitli denemeleri için yapılan muhtelif tecrübe atışları takip etti. Asıl uçuşlar, aracı uzaya götüren roketlere göre isimlenmişti: 1960 Temmuzunda "Mercury-Atlas 1" denemesi yapıldı. Bu insansız bir balistik yol denemesiydi. Ancak başarısızlıkla sonuçlandı. 1960 Kasımındaki "Mercury Redstone 1" denemesi de roket motorlarının yerden 2,54 sm. yükseldikten sonra durması sonucu başarısızlığa uğradı, ama deneme bir ay sonra tam bir başarıyla gerçekleştirildi. "Mercury-Redstone 2" (MR2) denemesini aşağıda okuyacaksınız. 1961'de yine insansız olarak "Mercury-Atlas 2-4"ün denemeleri yapıldı. Şempanzeli ve insanlı uçuşların teferruatı aşağıda anlatılmıştır.

MR 2: 31 Ocak 1961'de Ham adlı şempanze Cape Caneveral'dan uzaya gönderildi. Şempanze kalkıştaki 17 G basıncına dayanabildiği gibi, basınç kaybına da dayandı. 6 dakika ağırlıksız kaldıktan sonra, atmosfere giriş yüklenmesine tahammül etti. Bir seri kötü çalışmalar yüzünden, kapsülün hızı, saatte 7.080 km. yerine 9,335 km.'ye çıktı; araç 185 km. yerine 253 km.'ye yükseldi. İnişi de, hedef noktasının 212,4 km. uzağına oldu. Helikopterler yetişip de kurtardığı zaman, uzay kapsülü batmak üzereydi. Ama Ham bütün uçuş boyunca gayet iyi davranmıştı; dünyaya dönünce de kendisine ikram edilen elmayı dişlerini göstererek kabul etti. Bütün olanlara rağmen yaşaması, Mercury astronotlarına güven verdi.

MR 3: 5 Mayıs 1961 günü, Alan Shepard (37) uzaydaki ilk Amerikan astronotu olmak ünvanını kazandı. "Freedom 7" kapsülüyle yapılan uçuş 15 dakika 22 saniye sürdü. Bu zamanının üçte birinde ağırlıksızdı. "Freedom 7" 187,5 km, yükseğe çıktı ve hızı saatte 8, 336,2 km.ye ulaştı. Cape Kennedy'nin 486 km, uzağına indi. Astronot Shepard yükseliş sırasında 6 G ("G" bir cismin maruz kaldığı yer çekimi birimidir. 1 G=1sm. saniye kare.) iniş sırasında da 11 G basınca dayandı. Kurtarma tamamen normale geçti.

MR 4: 21 Temmuz 1961 de Grissom (Gus), "Liberty Bell 7" (Hürriyet Canı) ile uzaya gitti. Bu ikinci yörünge altı uçuş sırasında biraz korktuğunu da sonradan itiraf etti. Grissom, 16 dakika 37 saniyelik uçuşun 5 dakika 18 saniyelik kısmında ağırlıksız kaldı. 190,4 km. yükseğe çıktı, atmosfere girişte 11,1 G basınca dayandı. Kurtarılışı,

plâna uygun geçmedi. Uzay aracının çıkış kapağında, içerideki astronot herhangi bir şekilde yaralanırsa, kapağın kolayca açılması için özel bir patlayıcı madde vardı. Grissom, içeriden kapağı açmak isteyince bu madde patlayıverdi ve uzay kapsülü su almaya başladı. Grissom vakit geçirmeden dışarı çıkıp yüzmeye başladı, ama bütün gayretlere rağmen Liberty Bell'in 4,570 metre derinliğe batması önlenemedi.

MA 5: 29 Kasım 1961'de şempanze Enos, uzaya gönderildi. Enos, 2 saat 38 dakika süren uçuş sırasında 159'a 237 km.lik bir yörüngede dolaştı. Çevre kontrol sistemlerinin iyi çalışmaması yüzünden seyahat sırasında Enos'un ateşi 37,8'e yükseldi. Bunun üzerine üç yörünge uçuşu yapılacakken, iki yörünge uçuşuyla yetinildi. 3 saat 16 dakika süren uçuş sonunda yapılan kurtarma işi kusursuz bir şekilde geçti. Enos bu uçuş süresinin 2 saat 41 dakikasında ağırlıksız kalmıştı. Yükseliş sırasında 7 G. iniş sırasında 7,8 G basınca üstelik, kullanmaya alıştırıldığı bir kontrol lövyesinin iyi çalışmaması sonunda meydana gelen yetmiş dokuz elektrik şokuna dayanmıştı. Enos, aracın içindeyken yine de bu lövyeyi çalıştırmaya uğraşmıştı. Eğer o sırada araçta bir astronot bulunsaydı şüphesiz bunu çalıştırmayı başarabilirdi.

MA 6: 20 Şubat 1962'de, 23 Ocaktan beri süren geçikmeler ve geri bırakmalar sonunda John Glenn (41) "Friendship 7"ye girmesinden, bu arada bir seri son dakika pürüzleriyle uğraşmasından ve dolayısıyle, 3 saat 44 dakika beklemesinden ötürü, Gagarin'den 11 ay sonra, ilk yörünge uçuşu yapan Amerikalı olmak ünvanını kazandı. Yörüngede iken dünyadan en uzak noktası 261 km. dünyaya en yakın noktası ise 161 km. idi. Hızı ise saatte 28.234,3 km.yi bulmuştu. 4 saat 55 dakika süren uçuşun 4 saat 48 dakikasında ağırlıksız kaldı. Bu uçuş sırasında gerek Glenn olsun gerek dünyadakiler olsun her 45 dakikada bir vukubulan uzay aracının etrafının güneş doğuşu sırasında parlak beneklerle dolmasına,parlak güneş ışığında ise bu beneklerin kaybolmasına şaşmıştı. Bu bir tepki jetinde iyi çalışmayan bir supaptan ileri geliyordu. "MA 5"in iki yörünge uçuşundan sonra indirilmesine yol açan olay da bunun aynıydı. Glenn gerçekten, böyle bir arızanın, bir astronot tarafından giderilebileceğini ispat etti. Ardından bir telemetri arızası, sıcaklık kalkanının artık normal durumda kilitli olmadığını gösterdi. Kontrol merkezindekiler arasında çıkan fikir ayrılığı sonunda, Glenn'e, atmosfere girmeden önce, geri dönüş kısmını uzaya atmamasını söylediler. Bu sayede sıcaklık kalkanının yerinde kalacağını düşünüyorlardı. Atmosfere girdikten sonra bu kısım yanıp da uzay aracından kopunca. Glenn, durumu şöyle anlattı: "Dışarıda gerçek bir ateş topu var." Daha sonra bu kısmın döküntüleri penceresinin önünden geçerken de sıcaklık kalkanının eriyip dağıldığını zannetti. Ama sonuç olarak "Friendship 7" daha önceden tespit edilen yerin 64,5 km. yakınında Atlas Okyanusu'na indi. Bu uçuş sırasında Glenn'in uğradığı tek zarar çıkış kapağının patlaması

* İlk Mercury tecrübelerinde kullanılan rhesus cinsi dişi maymun SAM hayatından memnun görülüyordu.

sırasında parmak mafsallarının incinmesi oldu. Uzay aracı Glenn içeride olduğu halde kurtarma destroyerine alındı. Kurtarma kuvvetleri toplam olarak 26.000 personel olan 24 gemi ve 126 uçaktan meydana geliyordu.

MA 7: 24 Mayıs 1962'de Scott Carpenter, "Aurora 7" ile uzay yörüngesindeki ikinci Amerikalı oldu. Uçuş, hava durumu yüzünden 15 dakika geç başlamıştı. Glenn'in uçuşunun başarılı olması, bunun bir mekanik uçuş değil, bilimsel bir uçuş olarak değerlendirilmesine yol açtı. Dolayısıyle Carpenter çeşitli denemeler yaptı. Bunlardan biri 3,5 m.lik bir naylon ipe bağlı olan çok renkli bir balonun uçurulmasıydı. Ancak balon gerektiği gibi şişmedi. Öte yandan Carpenter, uzay aracına çok çeşitli manevralar yaptırdı; aracı öyle heycanla kullanıyordu ki, dünyaya doğru tepesi üstü uçtuğu zaman bile yön duygusunu kaybetmedi. Carpenter iki yörünge uçuşunda bu yüzden yakıtının yarısından fazlasını kullanmıştı. Yemek meselesine gelince, ağırlıksız zerrelerin,solunum için bir tehlike teşlik ettiğini ilk defa ortaya çıktı. Dönüş sırasında ters tepki roketlerinden biri üç saniye geç ateşlendi. Başka hatalar da buna binince, "Aurora 7" Atlas Okyanusu'nda önceden tespit edilen hedefin ancak 420 km. uzağına inebildi. Ve ancak inişten 50 dakika sonra Carpenter, sağ salim olarak kurtarma salına alındı. Astronot, 4 saat 56 dakika süren uçuşunun 4 saat 39 dakikasında ağırlıksız kalmıştı, saatte 28 241 km. hıza ulaşmış ve 7,8 G'lik bir ağırlık artışına dayanmıştı.

MA 8: 3 Ekim 1962'de Walter Schirra "Sigma 7" ile uzay uçuşu yaptı. Hareketten 10 saniye sonra uzay gemisi içinde başlayan endişe verici bir saat vari dönüşten sonra Schirra'nın elbisesinin içindeki sıcaklık, kontrol merkezinde tartışma konusu olduysa da, astronot bunu ayarlamayı başardı. Sonunda, onceden kararlaştırılanın iki misli olarak altı yorunge uçuşu yaptı. Astronotun bütün uçuşu düzgün geçti. Schirra bu uçuş sırasında yön yanıltma denemelerine tabi

tutuldu, yakıtını son derece ayarlı olarak kullanmayı başardı, öyle ki bunun sonucu olarak "MA 9" uçuşu mümkün hale geldi. Walter Schirra kurtarma gemisinin sadece 7,24 km. ötesinde denize indi. Schirra 9 saat 13 dakika süren uçuşun 8 saat 56 dakikasında ağırlıksızdı. Uçuştan sonraki muayeneler astronotta anormal durumlar gösterdi. Kalp atışları yatarken 70 iken,ayağa kalkınca 100'e vükseliyordu. Ayakları ve bacakları kırmızımsı bir morartıya bürünmüştü. Ancak bütün bunlar altı saat sürdü. Ertesi gün sağlığı tamamen normale dönmüstü.

MA 9: Gordon Cooper, 15 Mayıs 1963'te "Faith 7" ile, 34 saat 22 dakika süren 22 yörünge uçuşu yaptı. Bunun 17 dakika dışında kalan kısmını tamamen ağırlıksız olarak geçirdi. Cooper, uzay aracını TV vericisi, ve muhtelif fotoğraf sistemleri dolayısıyle bir "Uçan fotoğraf makinesi"ne benzetmişti. Mercury programının en uzun uçuşu olduğundan, su,yakıt, oksijen ve ayrıca fazla aletler, aracın yörünge ağırlığını 1,377 kg.a çıkarmıştı. Bu uçuşta yapılan denemeler arasında, içinde çakan bir ışık kaynağı bulunan 15,24 sm. çapında bir kürenin uzaya bırakılması da vardı. Bu, randevu manevraları için mânâlı bir adım teşkil ediyordu. Cooper, ayrıca, Apollo sevk sistemini geliştirmek için denemeler de yaptı. Ayrıca Tibet'in üzerinden geçerken, evlerin bacalarından duman tüttüğünü gördüğünü söyleyerek ilmi bir şüphe ve ilgi uyandırdı. O sırada Tibet'in 161 km. üstünden geçiyordu. On dokuzuncu yörünge sırasında bir işaret, uzay aracının hız kaybettiğini ve atmosfere girmeye başladığını bildirdi. Yirmi birinci yörüngede otomatik denge ve kontrol sisteminde bir kısa devre oldu ve aracın içindeki karbon diyoksit miktarı çoğalmaya başladı. Cooper soğukkanlılığına rağmen, "İşlerin biraz sarpa sardığını" söyledi. Sonunda aracı bizzat idare ederek kurtarma gemisinin 6,44 km. yakınına inmeyi başardı.

ÖZET VE SONUÇ: Astronotlar "Mercury" serisinden son bir 3 günlük "MA" uçuşu yapmak istiyorlardı, ama bu istekleri kabul edilmedi. Böylece Mercury projesi 55 ayda tamamlanmış oldu. John Glenn'in ilk yörünge uçuşu plânlandığından 22 ay sonra olduğu halde, nihai tek günlük uçuş karar verilmesinden sadece 40 ay sonra yapıldı. Yedi Mercury astronotundan sadece biri uçamadı. "MA 7" için seçilen Donald Slayton,kalb atışlarındaki düzensizlik dolayısıyle uçuştan alıkonmuştu. Onun yerine Schirra uçtu. Mercury projesinin bütün maliyeti 392.100,000 dolardı.

"GEMİNİ 12" YE AİT RAKAMLAR
Atılıştaki ağırlık: 3.792 kilo.
Genişlik: 5,60 metre.
Dip çapı: 3,50 metre.
Yükseklik: 5,80 metre.
Yörüngeye giriş hızı: 28.221 Km/Saat
Yörüngenin en uzak noktası: 279,4 km.
Yörüngenin en yakın noktası: 161 km.
Dönme süresi: 95 dakika.

A.B.D' nin İnsanlı Uzay Araçlarından: GEMİNİ

TARİH: Mercury'den sonra yapılmaya başlanan "Gemini" uzay aracı, ağırlıkça Mercury'nin iki misliydi ve yapılışında Mercury teknolojisinden geniş ölçüde faydalanılmıştı. Ancak ondan çok daha ileri bir tekniğin eseri olduğu gibi, daha da karışık bir yapısı vardı. Üstelik Amerika'nın insanlı uzay uçuşlarındaki geri kaldığı mesafeyi kapatmak üzere, asıl amacından daha da mükemmel şekilde tutulmuştu. "Gemini" denemeleri; "Mercury" ile insanlı "Apollo" denemeleri arasında köprü vazifesi görecekti. Son Mercury denemesi ile, Gemini denemesi arasından iki yıl zaman geçmişti. Ne var ki, uçuşlar başladıktan sonra yılda beşer uçuş yapılarak iki yıl içinde (1965—1966'da), Gemini programı tamamlandı. Bazı teknik meselelere rağmen, uzun süreli bu uçuşlarda paha biçilmez değerde denemeler yapıldı: Randevu, kenetlenme, hedef aracındaki yakıtın uzay manevraları için kullanılması, uzay aracı dışında çalışmalar (uzay yürüyüşü) ve güdümlü geri dönüş. Bu iki yıl içinde Amerika uzaya on kişi gönderdi. Rusya ise Voshkod 2 uçuşunda sadece 2 kişiyi uzaya gönderebildi. Bu uçuş sırasında Leonov'un araçtan çıkarak uzayda vürüyen ilk insan olma başarısını kazanması Amerika için büyük bir şanssızlık oldu. Amerika uzayda daha sağlam ilerlemeler kaydettiği halde, bu 12 dakikalık yürüyüş sayesinde Rusya milletlerarası bir prestij kazandı. Öyle ki, bu başarı "Gemini 8"in ilk uzay kenetlenmesini başarmasını bile tamamen gölgeledi. Ve nihayet bu yarış, Amerika'nın ilk insanı Ay'a göndermesiyle sonuçlandı.

UZAY ARACI: Basınç hücresinin içindeki bütün sistemlerin hemen hemen tamamen aynı olmasına rağmen, Gemini'nin Mercury'den farkı, Gemini'nin bir çok sistemlerinin, aracın basınçsız kısmına yerleştirilmiş olmasıydı. Araç mürettebatı, bu sayede dışarı çıkabilecekleri bir kapağı açabilivor, bozuk bir parçanın yerine hemen yenisini takabiliyordu. Üstelik mürettebata kalan yer de daha fazlaydı. (1.558 metrekare) Kullanılan başlıca metaller magnezyum ve titanyumdu. Uzay aracı iki bölümden meydana geliyordu: Geri dönüş kapsülü ve Adaptör kapsülü.

GERİ DÖNÜŞ KAPSÜLÜ: Bu bölümde yanyana oturacak şekilde düzenlenmiş iki astronot kompartmanı ile tehlike anında fırlatılabilir koltukları içine alıyordu. Bunlar, Mercury'deki kaçış kulesinin yerini almıştı. (Bu koltuklar, sadece kalkış esnasındaki bir aksaklık sırasında değil, aynı zamanda, uzay aracı deniz yerine karaya yöneldiği takdirde de mürettebatı kurtaracak şekilde yapılmıştı. Ayrıca geri dönüş kapsülünün yönetme, haberleşme düzeni ile âletlerinin çoğu elektronikti. Ayrıca iki kapak; sıcaklık kalkanı; geri dönüşü kontrol etmek için iki ayrı sistem halinde on altı özel motor ve yakıtları; ayrıca radarlı bir randevu kısmı ve ana paraşütü vardı.

* Borman ve Lovell adlı astronotların Gemini 7 ile yaptıkları 14 günlük uzay uçuşu beş yıl süreyle bir rekor teşkil etti.

* Armstrong ile Scott Gemini 8 ile 1966 yılının Mart'ında uzayda Agena hedef roketiyle

ADAPTÖR KAPSÜLÜ: En çok 3,05 metre çapındaki bu kapsül, randevu sistemi ve diğer cihazları taşıyordu. Geri dönüş kapsülü ile fırlatan araç arasındaki birleşme bağlantısı da bu bölümdeydi. Adaptör kapsülünde ayrıca bir kısım hayati malzeme ile, hareketten geri dönüşe kadar ilkel kuvvet kaynağını teşkil edecek iki yakıt hücresi vardı. Gemini, bir İngiliz buluşu olan ve yakıt hücrelerini kullanan ilk uzay aracıydı. Bu hücreler oksijen ve hidrojenin kimyasal reaksiyonu sayesinde elektrik enerjisi üretivordu. Ayrıca her hücre, saatte 0,57 litre de içme suyu üretmekteydi.

DURUM VE MANEVRA SİSTEMİ: Bu sistem, adaptör kapsülüne monte edilmiş on altı m. tepki motorundan ibaretti. İstenen itme veya kontrol gücü, motorların çalışma süresini ayarlamakla sağlanıyordu. Motorlardan sekizinin itme gücü 11,3 kg.; ikisininki 38,6 kg.; altısınınki de 15,1 kg. idi. Gemini'lerin durum ve manevra kontrolleri için, nispeten kısa süren "Gemini 6" uçuşu sırasında 35.000 ateşleme yapıldığını söylemek, bunların önemi hakkında bir fikir verir kanaatindeyiz.

GEMİNİ UÇUŞLARI

İLK Gemini, insansız olarak denendi. Serinin ilk yedi uçuşu "Titan 2" roketiyle yapılmış ve bunlara "GT" adı verilmişti. İkili atışların yapıldığı son beş fırlatmada ise "Agena" roketi kullanıldı. Bu roketten aynı zamanda kenetlenme hedefi olarak da yayarlanıldı. Bunlara da kısaca "GTA Atışları" adı verildi.

GEMİNİ: 1965 martında yapılan bu uçuş, serinin üç yörüngeli ve ilk insanlı uçuşuydu. Bu uçuşta ilk defa olarak uzaya 22,7 kg. ağırlığında bir elektronik beyin gönderildi. Bu cihaz saniyede 7.000 hesap yapacak kapasitedeydi. O zamanlar buna pek dikkat edilmedi. Ama aslında Leonov'un uzay yürüyüşünden çok daha uzun ömürlü bir mânâsı vardı. Bu sayede Komutan Grissom, yörüngesini değiştirmek için ne kadar bir itmeye ihtiyacı olduğunu öğrendi. Ve o andan itibaren de insanoğlu bir tek yörünge içinde durmadan dönmekten kurtuldu, yörünge değiştirmek imkânını kazandı.

GEMİNİ 4. İlk uçuştan üç ay sonra yapılan bu uçuş sırasında elektronik beyin bozuldu ve Jim Mc Divitt, aracı bizzat kullanmak zorunda kaldı. Ne var ki, tepki roketlerini ateşlemekte bir saniye geç kalışı uzay aracının normal yolundan 64,4 km. sapmasına sebep oldu. Ama yine de bu çok başarılı bir uçuştu. 4 gün sürmüştü ki, bu Amerika'nın en uzun uzay uçuşu oluyordu. Bu uçuş sırasında ve Leonov'dan 3 ay sonra. Edwin White ilk Amerika uzay yürüyüşünü gerçekleştirerek 21 dakika aracın dışında kaldı. Aracın dışındaki hareketlerini oksijenle çalışan bir tabanca ile ayarladı. Bu yürüyüş sırasında çekilen renkli resimleri o günden beri, uzaydaki ilk insanı canlandırmak üzere sayısız dergi ve kitaplarda kullanılmıştır.

GEMİNİ 5: 1965 Ağustosunda Cooper ve Conrad 8 gün süren bir uzay uçuşu yaptılar. Bu uçuş sırasında insanın Ay'a gidip gelecek kadar ağırlıksız kalmaya dayanabileceği ispat edildi.

GEMİNİ 7 1965 Aralık ayında Borman ve Lovell tarafından yapılan bu 14 günlük uçuş beş yıl süre ile uzay uçuşlarında bir rekor teşkil etti. Bu rekor daha sonra ancak Ruslar'ın 1970'deki 18 günlük "Soyuz 9" uçuşu sırasında kırıldı.

GEMİNİ 6 Bu uçuş, Ekim 1965'de, hareketine 42 dakika kala, hedef teşkil edecek olan Agena roketinin uzayda kaybolması üzerine geri bırakılmıştı. Onun yerine "Gemini 7" hedef olarak kullanıldı. "Gemini 7"nin hareketinin 11.günü, Schirra ile Stafford, uzaydaki arkadaşlarıyla buluştu, aracını "Gemini 7"ye 1,83 metreye kadar yanaştırdı. Böylece insanlar uzayda ilk randevuyu gerçekleştirmiş oluyorlardı. Bu "Gemini 6" uçuşu, aslında üç gün daha önce yapılacakken taşıyıcı rokette bir arıza meydana çıkması yüzünden geri bırakıldı.

GEMİNİ 8. 16 Mart 1966'da Armstrong ile Scott, araçlarını "Agena" hedef roketiyle birleştirerek uzayda ilk kenetlenmeyi gerçekleştirdiler. Ancak çok geçmeden bağlanan araçlar kontrolden çıkarak takla atmaya ve dönmeye başladılar. Bunun sebebi küçük denge motorlarından birinin arızalanmış olmasıydı. Bunun üzerine astronotlar kendi araçlarının geri tepme roketlerini çalıştırarak hedef-

ten uzaklaştılar ve 2 gün önce dünyaya döndüler. Böylece uzaydaki ilk kaza, can kaybı olmadan atlatılmış oldu. Ne var ki, uzun müddetten beri Sovyetler'in elinde bulunan uzay teknolojisi öncülüğünün bu birleşme ile Amerika'ya geçmesi olayı, bu kaza yüzünden gölgelendi.

GEMİNİ 9: Talihsiz bir uçuş. "Gemini 9"un mürettebatı olan See ve Bassette fırtınalı bir havada bir jet savaş uçağıyla karaya iniş yaparken, uzay aracının hemen bir kaç metre ötesindeki fabrika çatısına çarparak öldüler. Sonunda bu görev yedek pilot olan Stafford ve Cernan'a verildi ve Haziran 1966'da iki defa geriye bırakmalardan birinin sebebi "Agena" hedefinin kaybolması, diğeri de "Gemini 9"un penceresini kaybetmesiydi. Ama uçuş başarılı geçti. Cernan 2 saatlik bir uzay yürüyüşü yaptı ve araç ilk defa kurtarma gemisinin 800 metreden daha az yakınına indi.

GEMİNİ 10 1966 Temmuzunda yapılan bu üç günlük uçuş sırasında, Young ve Collins, "Agena" hedef roketiyle kenetlendikten sonra roketin motorunu ateşleyerek 761 km. yüksekte başka bir yörüngeye girdiler. Daha sonra ondan ayrılıp "Gemini 8"in, "Agena" hedefiyle buluştular. Bu "Agena" roketi bilhassa bu maksat için bir park yörüngesinde bırakılmıştı. Collins araçtan dışarı çıkarak rokete gitti ve ondaki bir toz toplama cihazını çıkarıp aldı.

GEMİNİ 11: Conrad ve Gordon, 1966 Eylülünde yaptıkları bu uçuşta daha dünya çevresindeki ilk dönüşleri sırasında Agena hedef roketiyle birleştiler. Gordon, 44 dakikalık uzay yürüyüşü sırasında iki aracı 30 metrelik bir bağla birbirine bağladı. Araçlar birbirinden ayrıldığı zaman Gemini'nin küçük tepki motorları araca bir araba tereleği hareketi verdi. Bu, uzayda ilk defa suni yerçekimi meydana getirme çalışmasıydı. Bu suretle ancak normal yerçekiminin 0,00015'i sağlandı. Dünyaya dönerken ilk defa araç elektronik beyinle otomatik olarak idare edildi.

GEMİNİ 12. Bu son Gemini uçuşunu 1966 yılı kasım ayında Lovell ve Aldrin yaptı. Aldrin bu uçuş sırasında üç defa uzay yürüyüşü yaptı. Bu üç uzay yürüyüşünün süresi 5,5 saatti. Uzayda, araç dışındaki çalışmaların en başarılısı bu oldu. Bu uçuşta da, uzay aracı. Agena hedef roketiyle buluşup kenetlendi. Yine suni yerçekimi denemeleri yapıldı. Aracın dünyaya dönüşü de tamamen otomatik kontrolle oldu.

ÖZET VE SONUÇ: Gemini projesi tamamlandığı zaman ilk hedefle dokuz kenetlenme yapılmış ayrıca bu kenetlenmenin yedi muhtelif şekilde yapılması da denenmişti. "Gemini" uçuşları sırasında bir tek can kaybı bile olmamıştı. Gemini projesi Amerika Birleşik Devletleri'ne 1.283.400.000 dolara mal olmuş bulunuyordu.

Böylece Birleşik Amerika Uzay Dairesi Başkanlığı kadar, uzay çalışmalarıyla yakından, uzaktan ilgilenen herkes, insanoğlunun gelecek birinde Ay'a ayak basacağı kanısını edindi.

A.B.D' nin İnsanlı Uzay Araçlarından: APOLLO

TARİH: 680.000 kg. itme gücündeki "Satürn 1" tipi bir roketle atılacak olan ve Dünya ile Ay etrafında yörünge uçuşu yapacak üç kişilik bir uzay aracı, ilk defa 1960 temmuzunda NASA (Amerikan Uzay Araştırma Merkezi) tarafından teklif edilmişti. Başkan Kenndy 25 mayıs 1961'de on yıl içinde, Ay'a insanlı iniş yapmayı milli bir hedef olarak ortaya attı. Bunun üzerine 3.400.000 kg. itme gücündeki "Satürn 5" in geliştirilmesine başlandı. Apollo kumanda ve servis kapsülleri için, "North American Rockwell", Ay kapsülü için de "Grumann Aircraft" firmaları ile mukavele yapıldı. 28 mayıs 1964'te Satürn 1, Cape Kennedy'den atıldı ve ilk Apollo kumanda kapsülünü yörüngeye koydu. Uzay araçları ve roketlerdeki gelişmeler devam edip dururken 27 ocak 1967'de, bir elektrik kontağı, yer testi yapılan bir uzay aracında yangın çıkararak % 100 oksijen olan ortamda büyük bir facia yarattı. Grissom, White ve Chafee adlı astronotlar yanarak öldüler. Bu yüzden ilk insanlı uçuş on sekiz ay geri bırakıldı. 9 kasım 1967'de Apollo/Satürn 5 araçlarının birleşmesiyle yapılan ve "Apollo 4" adı verilen araçla, ilk insansız deneme başarıyla yapıldı. 5 ocak 1968'de Ay Kapsülü başarıyla denendi. Bu denemede yer yörüngesinde başarılı alçalıp yükselme manevraları yapıldı. Yine 1968 yılının nisanında "Apollo 6" ile, ikinci insansız deneme yapıldı. Bu da Apollo/Satürn 5 araçlarının birleşmesiyle yapılan bir araçtı. Bu atış kısmen başarılı oldu. Çünkü ilk safhada dikine titreşimler olmuştu. Ama yine de ilk insanlı uçuş, "Apollo 7" ile 1968 yılı ekim ayında yapıldı. 9 ay sonra da "Apollo 11" ile inanılmayacak olay gerçekleştirildi ve ilk insanlar Aya ayak bastı (bu konuda daha ileride etraflı bilgi verilmiştir).

UZAY ARACI: Apollo uzay aracının tamamı 25 m. boyundadır, şu kısımlardan meydana gelmiştir. 1 — Kumanda kapsülü, 2 — Servis kapsülü, 3 — Ay kapsülü, 4 — Fırlatma kaçış sistemi, 5 — Uzay aracı ile Ay kapsülünü birleştirme düzeni.

AYDAN HAREKET SİSTEMİ: 10 metre yüksekliğinde ve 3629 kg. ağırlığında bir kule ile 66.675 kg'lık bir itme gücü olan 4.72 m uzunluğunda bir motordan ibarettir. Eğer geriye doğru sayma sırasında, veya ateşlemenin

Kumanda kapsülü: 5.558 kilo.
Servis kapsülü: 23.204 kilo.
Ay kaysulu adaptörü: 1.837 kilo.
Ay kapsülü: 15.094 kilo.
Kaçış sistemi: 4.041 kilo. Toplam: 49.734 kilo.
Uzay aracının dünya yörüngesindeki ağırlığı: 45.697 kilo
Kumanda kapsülünün inişteki ağırlığı: 4.976 kilo.

ilk 100 saniyesi içinde kötü bir durum meydana çıkarsa, komutan bir düğmeye basmakla bunun üzerine kaçış kulesi, uzay aracını, atış rampasından ve roketten ayırarak 1,6 km. yükseğe çıkarmakta, o sırada açılan paraşüt de uzay adamlarını ve aracı yere indirmektedir.

SERVİS KAPSÜLÜ: 7,4 metre uzunluğunda silindir biçimindedir. Bu 7,4 m.'lik uzunluğunun 2,8 metresi servis sevk sisteminin burun uzantısıdır. Ana uzay aracının hareket sistemi Servis kapsülündedir. İstihlak maddelerinin çoğu da burada bulunur. Son üç görev uçuşunda ağırlık 25,033 kg.'a yükselmiştir. Bu ağırlığın 18,413 kg.'ı hareket sisteminin yakıtıdır. Bu yakıt 50/50 hydrazine ile dimenthylhydrazine'in eşit olmayan karışımıdır. Oksitleyici olarak da azot tetroxdide kullanılır. Servis kapsülü, kumanda kapsülünün sıcaklık kalkanına bağlı olduğu için, astronotlar buraya geçemezler. Bu kısım atmosfere girildiği zaman fırlatılır. Servis sevk motoru ile helyum depolarının bulunduğu orta kesimin çevresinde altı bölüm vardır: 1 bölümde: 3 hidrojen, 3 oksijen tankı ile bilimsel âletler kısmı; 2 bölümde: Uzay radyatörü — tepki kontrol sistemi — servis sevk sistemi oksitleyici deposu; 3 bölümde: Uzay radyatörü — tepki kontrol sistemi — servis sevk sistemi oksitleyici deposu. 4 bölümde: Üç yakıt hücresi, iki oksijen deposu, iki hidrojen deposu, yedek batarya; 5 bölümde: Uzay radyatörü, servis sevk sistemi deposu; 6 bölümde: Uzay radyatörü, servis sevk sistemi yakıt deposu vardır.

Bilimsel âletler kapsülü ilk defa "Apollo 15" ile uzaya götürülmüştür. Aracın baş tarafında bulunan 2,87 m. uzunluğunda ve 1,52 m. enliliğindeki bu kapsülde: Dört spektrometre, panoramik ve topografik fotoğraf makinaları, bir laser altimetresi ile 35,4 kg. ağırlığında Ay çevresinde yörüngeye konmak üzere hazırlanmış bir uydu vardır.

KENETLEME DÜZENİ: Bu alt sistem, normal bir ay uçuşu sırasında kumanda kapsülü ile Ay kapsülünün iki defa kenetlenmesine yarar. Bunlardan birincisi Ay uçuşunun başlangıcında, diğeri de Ay'dan dönüş sırasındadır. Kumanda kapsülünün kenetleme tüneline monte edilmiş olan milin üç mandallı bir başı vardır. Bu, Ay kapsülünün kenetlenme tünelindeki yuvaya yerleşir. Yakalama mandalları, milin geri çekilme düzeni çalıştırılıncaya kadar (bu çalışma milin içindeki azot basıncı sistemiyle çalışır) iki kapsülü bir arada tutar. Ardından, kumanda kapsülü kenetleme halkasının içine sıralanmış olan on iki mandal, otomatik olarak harekete geçerek basınç yoluyla iki kapsülü birbirine tamamen kenetler. Kumanda kapsülünün kapağı açıldığı zaman mil ve Ay kapsülünde yerleştiği yuva kendiliğinden açılır ve astronotların kenetleme tünelinden Ay kapsülüne geçmesine meydan verir.

AY KAPSÜLÜ: İki kademeli bir araç olan Ay kapsülü 6,985 m. yüksekliğinde ve 9,45 m. genişliğindedir. Görevi iki astronotu servis ve kumanda kapsülünden Ay'a götürüp getirmek ve astronotlara, orada bulundukları sırada barınak olmaktır.

Ay kapsülünün ağırlığı, astronotlarla beraber ilk uçuşlarda 14,697 kg. idi. Sonraki

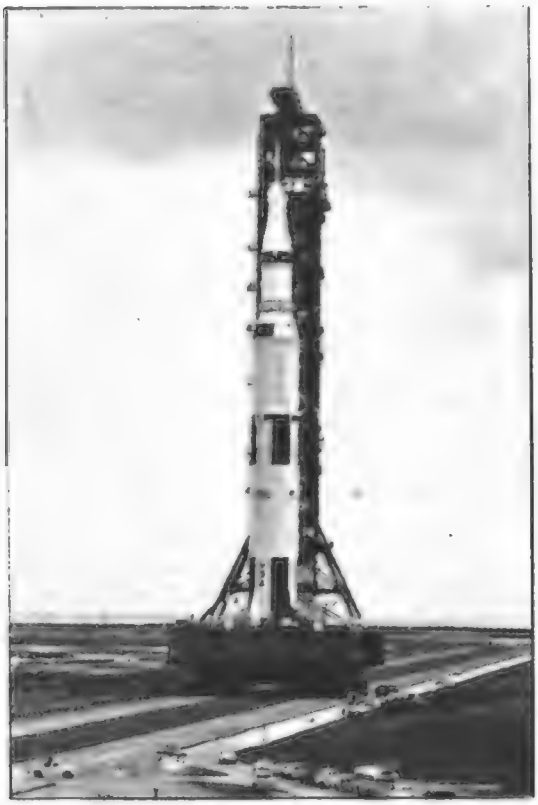

* Apollo 12'yi uzaya götüren Saturn V uzay aracı Cape Kennedy'deki uzay merkezinde görülüyor. Aracın tüm yüksekliği 100 metreyi buluyordu.

uçuşlarda ise, Ay'da daha fazla kalınacağı ve Ay otomobili taşınacağı için Ay kapsülünün ağırlığı 16.647 kiloya yükseldi. Bu araç, kesinlikle uzayın boşluğunda kullanılacağı için aerodinamik bir şekilde yapılmasına lüzum yoktu. Bütün amaç, iniş takımlarının aynı zamanda bir fırlatma platformu olarak da kullanılabilecek şekilde yapılmasına yönelmişti. Grumman Aerospace Şirketi tarafından yapılan ay kapsülü servis ve kumanda kapsülünden ayrıldıktan sonra 73 saat çalışacak şekilde imal edilmişti. Bunun 67 saati Ay yüzünde geçecekti.

YÜKSELİŞ KADEMESİ: Bu kısım Ay kapsülünün kontrol merkezidir. Alüminyum alaşımından yapılmış 7,6 Sm. kalınlığında bir izolasyon maddesiyle kaplanmıştır. Onun da üstü ince bir alüminyum tabakayla kaplıdır. Kabinde 6,65 metre küplük boş yer vardır. Ay kapsülünün pilotu sağda, uçuş komutanı solda oturur. Ay çekiminde bile yatacak yerler lüzumsuz olduğundan; astronotlara destek olmak için kol koyacak yerler yapılmış ve koşuma benzeyen bağlar takılmıştır. Ay kapsülünde içeri doğru açılan iki kapak vardır. Her ikisi de 81 sm . çapında olan bu kapaklardan biri kenetlenme tünelindedir, diğeri ise astronotların Ay'a inmelerine yarar. Bu kapak iki astronotun arasındadır. Astronotlar elleri ve dizleri üzerinde emekleyerek buradan Ay'a inen merdivenin bulunduğu kısma geçerler. Ay kapsülünün yükseliş kademesindeki kabinde her astronotun birer penceresi vardır. Bunlar önü ve iki yanı görmeye yarar. Üçüncü bir pencere

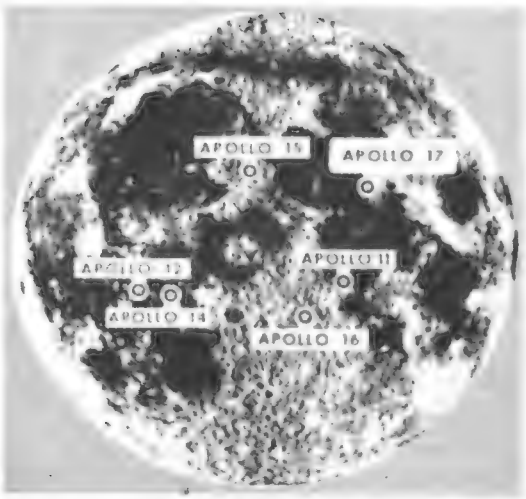

* Apollo 11 - Apollo 17 uzay araçları ay yüzeyine inerek, insan oğlunun ilk olarak aya ayak basmasına ve ay yüzeyinde bilimsel incelemeler yapmasına imkân verdi. Yukarıda ay üzerinde Apollo uzay araçlarının iniş yaptıkları noktalar görülüyor.

de doğrudan doğruya kenetlenmede ve komutan tarafından kullanılır. Bu pencere 12,7 x 30,5 sm. boyutlarındadır. Ay kapsülünün kumanda düzeni esas itibariyle servis ve kumanda kapsülününkinin aynıdır.

Kalkış motoru 1,587 kg. itme gücü sağlar, yanma süresi 460 saniyedir. Bu süre içinde otuz beş defa durdurulup çalıştırılabilir ki, bu fevkalâde hallerde (Ay'a inmeden dönen Apollo 13 uçuşundaki gibi) astronotlara büyük kolaylık sağlar:

İNİŞ KADEMESİ: Dünyadan atılış sırasında bütün Ay kapsülünün üçte iki ağırlığını meydana getiren iniş kademesi, Ay kapsülünün insansız kısmıdır. Bu kısım, yükseliş kademesi Ay'a inerken destek olacağı, aynı zamanda aydan kalkış sırasında da atış rampası vazifesi göreceği için daha kuvvetli bir motorla donatılmıştır. Taşıdığı yakıt da daha fazladır. İniş kademesinin motoru en fazla 4,490 kg., en az 580 kg. itiş gücü sağlar. Ay yörüngesinden iniş sırasında 720 saniye çalışır. 8,890 kg. yakıtı vardır. Bu yakıt, motoru 950 saniye çalıştırır. Bunun 227 saniyesi yüzeyde asılı kalma sırasında harcanır. İniş kademesinin platformundan ay yüzeyine dokuz basamaklı bir merdivenle inilir. Bu bölümün dört ayağı, aya inerken patlama suretiyle serbest bırakılır. Ayak tabanları ezilerek, çarpmayı hafifletmesi için alüminyum peteklerle doludur. İniş kademesinin ayakları 94 sm. çapında destekler üzerine oturur. Öndeki hariç diğer ayaklarda Ay yüzüne dokunur dokunmaz pilota durumu haber vermeye yarayan bir düzen vardır. Bu sayede pilot, araç konar konmaz inme motorunu durdurur. Pilotun inişi kontrol etmesine yarayan iniş radarı da bu bölümdedir. Bu sayede pilot 12,190 metre yükseklikten ve saatte 3840 km.'lik hızdan itibaren inişi kontrol edebilir. İniş kademesinin çevresinde, eşit büyüklükte dört bölme vardır. Bu bölmelerde yakıt depolarından başka, televizyon tertibatı, Ay taşlarını koymaya mahsus torbalar, Ay otomobili ve Ay yüzeyi deneme paketi vardır.

Ay Otomobili

BOEİNG şirketi tarafından yapılan Ay Otomobili, ilk defa Apollo 15'te büyük bir başarıyla kullanıldı. İlk tekerlekli uzay aracı olan Ay otomobili 121 santigrat derecede ve hava ile soğutmanın imkânsız olduğu bir ortamda çalışabilecek bir şekilde yapılmıştı. 17 ay gibi kısa bir süre içinde yapılarak teslim edilen Ay otomobili kendi ağırlığının iki misliden fazla yük taşıyabilmektedir. Beher astronot ve malzemesi için 181,5 kilo çeşitli aletler, televizyon ve telsiz cihazları ve Ay taşı numuneleri için. Halbuki normal bir binek otomobili ancak kendi ağırlığının yarısı kadar yük taşıyabilir.

Otomobilde 36 voltluk iki batarya sistemi vardır. Bunların her biri tamamen bağımsız olarak çalışıp arabaya gerekli cereyanı verebilir. Bu cereyan arabaya 1 beygirlik bir enerji sağlar. Her tekerlek 1/4 beygir gücünde, bağımsız bir motorla hareket gücünü alır. 78 saatlik çalışma süresi vardır. Astronotlara, Ay'da indikleri noktadan itibaren 9,65 km'lik bir yarıçap içinde dolaşmak imkânını verir. Bu, bir arıza olduğu takdirde astronotların yaya olarak geri dönmelerini sağlayacak sınırdır. Bu otomobilin imal edilmesi, Ay'ın iniş kademesine katlanarak konmak mecburiyetinden çok güç olmuştur. Aracın Ay yüzünde açılması tamamen otomatiktir: Astronotların iki kordonu çekerek otomobili iniş kademesinden dışarı çekmeleri ve bazı pimleri çıkarmaları otomobilin çalışır hale gelmesine yeter. Otomobilin yeryüzündeki denemeleri için, Ay çekimine eşit çekiş alanı sağlanarak özel bir deneme yeri yapılmıştır.

İki astronoton arasında bulunan kontrol kutusunun üzerindeki (T) biçimi bir kol vasıtasıyle her iki astronot da otomobilin hareketini kontrol edebilir. Bu kol ileri itilince otomobil yürümeye başlar; hangi tarafa çevrilirse otomobil hemen o tarafa döner, geri çekilince de fren vazifesi yapar. 25 derecelik eğilimleri inip çıkabilir; küçük engelleri ve yarıkları aşabilir. Ay otomobilindeki astronotlar, küçük sıçramalara karşı bir emniyet tedbiri olarak ayrıca emniyet kemerleri kullanırlar. Araç, hareket etmeden önce ayarlanan bir yön tayin cihazı sayesinde, astronotlar nereye giderlerse gitsinler, ne tarafa dönerse dönsünler, Ay kapsülünden ne kadar uzakta bulunduklarını ve kapsülün hangi taraflarında olduğunu öğrenirler. Bu cihaz güneş açısından faydalanarak çalışır.

Ay otomobili astronotların oksijenlerini ve soğutma sularını daha küçük ölçüde kullanmalarını, dolayısıyle Ay yüzünde daha fazla kalmalarını sağlar. Ay otomobilinde ayrıca uzaktan kontrol edilebilen bir televizyon ve-

Yeryüzündeki ağırlığı: 209 kg.
Taşıyacağı yük: 490 kg.
Uzunluğu: 310 sm.
Azami hızı: saatte 14 km.
Çalışma kapasitesi: 92 km.

* Ay kapsülü 7. m. yüksekliğinde ve 9,5 m. genişliğindedir. Görevi iki astronotu servis kumanda kapsülünden Ay'a götürüp getirmek, ve orada bulundukları sürece onlara barınak olmaktır.

ricisi de vardır. Bu sayede, dünyadaki kontrol merkezinin ve halkın Ay'da olup bitenleri anı anına görmesine imkân verir. Arabanın ön tarafından bulunan şemsiye biçimindeki anten doğrudan doğruya yapılan yayınlar için kullanılır. Bu yayınlar araba hareket halinde iken olmaz. Bu bakımdan hareket halindeyken değişen sahneler bu antenle verilemez. Ancak radyo teması her an muhafaza edilir.

GELECEKTEKİ GELİŞMELER: Gelecekte çeşitli gelişme imkânları öngörülmektedir. Meselâ uzaktan kontrolle, astronotların dünyaya dönmesinden sonra bile, ay otomobilinin çalışmalarına devam etmesini sağlamak,araştırmak konularının başında gelmektedir. Başka bir imkân da yine uzaktan kontrolle, otomobili yeni bir iniş noktasına sevketmektir. Böylece giden yeni görevliler bir otomobil götüreceklerine sadece taze bataryalar götürmekle yetineceklerdir. Aynı şekilde Mars seyahatleri için de bu gibi uzaktan kontrolle çalışacak cihazlara ihtiyaç vardır. Daha sonraki Ay seferlerinde doğrudan doğruya Ay kapsülünü bir otomobil haline getirmeye, böylece astronotların basınçlı kabinlerde rahatça Ay yüzünde seyahatlerini sağlamaya çalışılmaktadır.

APOLLO UÇUŞLARI

APOLLO 7: (Ekim 1968) Kumanda ve servis kapsüllerinin ilk defa dünya çevresindeki yörüngede insanlı uçuşu, 11 gün sürmüştür (260 saat, hemen hemen 163 yörünge uçuşu) Walter Schirra, Donn Eisele ve Walter Cunningham, uzay aracının çalışma durumunu başarıyla kontrol ettiler. Servis kapsülünün ana moturunun çalışması bu kontroller arasındaydı. Astronotlar her iki motoru da çeşitli şartlar altında sekiz defa ateşlediler. Ay kapsülünü roketin üçüncü safhasından ayırmak için gerekli her türlü manevrayı yaptırdılar. Tekrar atmosfere giriş sırasında sıcaklık kalkanının nasıl çalıştığını kontrol ettiler. Astronotlar bu uçuş sırasında soğuk algınlığına uğradılar. Hastalık birbirlerine geçti. Bu arada astronotlarla kontrol merkezi arasında sert konuşmalar oldu. Schirra uçuştan kısa bir süre sonra NASA'dan istifa etti. Ama sefer, her şeye rağmen tam bir başarıyla sonuçlandı.

APOLLO 8: (Aralık 1968) İnsanın ilk defa Ay çevresinde uçuşu. Frank Bormann, James Lovell ve William Anders 3.000 tonluk "Satürn 5" roketiyle fırlatılan ilk insanlar oldu. NASA, büyük bir cesaretle "Apollo 8" uçuşunu, Ay çevresinde on yörüngesine girme manevrası servis sevk sistemi motorunun Ay'ın Dünya'dan görünmeyen yüzündeyken ateşlenmesiyle gerçekleştirildi. (24 Aralık). Bundan sonra astronotlar 20 saat boyunca Ay'ın çevresinde dönerek, Dünya'dan görülmeyen tarafın filmini çektiler, fotoğraflarını aldılar. Ayrıca görülen tarafın da pek çok resmini çekerek gelecekteki iniş yerlerinin tespitini sağladılar. Frank Bormann meşhur "Dünya"nın Doğuşu" resmini bu uçuş sırasında çekti. Resimde, Dünya'nın Ay'ın ufkundan yükselişi görülüyordu. Noel sabahında da İncil'den "Başlangıçta..." pasajını okuyarak bütün Hıristiyan âlemini duygulandırdı. Astronotlar 147 saat süren görev uçuşundan sonra, aylarca önce tespit edilen uçuş plânında kararlaştırılan saatten 11 saniye önce Büyük Okyanus'a indiler.Bu uçuş sonucunda uzay aracı ve roket motorlarının düzgün çalışması, gerektiği zaman kolayca yön tashini yapılabilmesi, NASA (Amerika Uzay Araştırma Merkezi) idarecilerine artık Ay'a insan indirme zamanının geldiğini bildiriyordu

APOLLO 9: (Mart 1969) Ay kapsülü ile yapılan ilk insanlı uçuş. James Mc Divitt, David Scott ve Russel Schweickart, boğaz ve burun iltihabı yüzünden meydana gelen iki

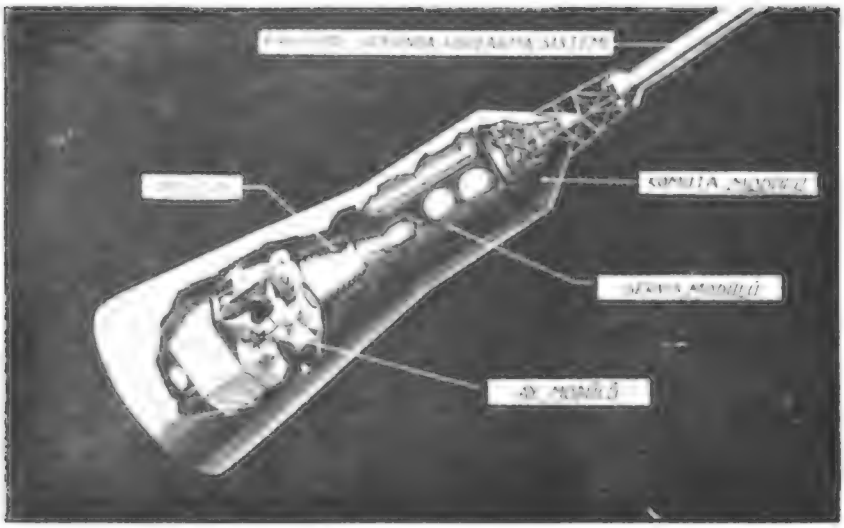

* Apollo 9 uzay aracı, bir Saturn V roketiyle uzaya fırlatıldı. Araç 25 m. boyundadır. Yolculuk boyunca üç astronotun bütün ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde yapılmıştır.

günlük bir gecikme sonunda uzaya gönderildiler. Dünya yörüngesinde yapılan 241 saatlik uçuş sırasında Ay kapsülünün kumanda kapsülünden ayrılması, daha sonra tekrar birleşip kenetlenmesi denemeleri yapıldı. Uzay aracının dünya yörüngesine oturtulmasından sonra, yön değiştirme ve kenetlenme ilk defa bu uçuş sırasında başarıldı. Yâni, kumanda kapsülü,roketin üçüncü kademesinden ayrıldıktan sonra etrafında bir dönüş yapıp burnunu Ay kapsülüne yaklaştırarak onunla kenetlendi ve Ay kapsülünü roketin üçüncü kademesindeki yerinden çekip çıkardı. Bundan sonra Mac Divitt ile Schweickart kenetlenme tünelini açıp Ay kapsülüne geçtiler. İki araç birbirine kenetli olduğu halde, astronotlar, Ay kapsülünün 4,525 kg'lık itme gücündeki roket motorunu ateşleyerek denediler. Schweickart'ın yapacağı iki saatlik uzay yürüyüşü,astronotun baş dönmesi ve kusmadan ızdırap çekmesi üzerine yapılmadı. Ancak, her iki uzay aracının da basıncı düşürüldükten sonra Schveickart Ay kapsülünden çıktı, kapıda durup Ay'a iniş ayaklarının yanındaki merdiveni denedi. Scott ise, kumanda kapsülünün deliğinden yarı beline kadar dışarı çıkarak arkadaşının resimlerini çekti. Böylece aynı zamanda uzay elbisesiyle, uzay aracı dışındaki çalışma imkânları da denenmiş oluyordu. Uçuşun üçüncü gününde MacDivitt ve Schveickart halâ Ay kapsülünde olduğu halde,servis kapsülü, Ay kapsülünden ayrıldı. Birbirlerinden 182 km. ayrıldıktan sonra, Ay kapsülü yeniden motorlarını çalıştırarak kumanda kapsülüne yaklaştı ve kenetlendi.

APOLLO 10: (Mayıs 1969) Bu 8 günlük (192 saat) uçuş, Thomas Stafford, Eugene Cernan ve John Young tarafından gerçekleştirildi. Bu uçuş sırasında, iki ay sonra yapılacak Ay'a inişin tam bir provası yapıldı. İlk defa olarak Apollo uzay aracı tam olarak Ay'ın etrafında dolandı. İnsanoğlu Ay'a 14,5 kilometreye kadar yaklaştı. Bu "Apollo 11" uçuşunun tam bir provasıydı. Kumanda kapsülü Ay çevresinde 111 km.'lik bir yörüngede dolaşırken Stafford ile Cernan Ay kapsülü ile iki defa inme denemesi yaptılar ve Ay yüzüne 14,5 km.ye kadar yaklaştılar. Ay kapsülünün, kumanda kapsülüne ikinci yükselişi sırasında, yükselis kademesinin ateşlenmesinden önce,iniş kademesinin uzaya fırlatılması sırasında tehlikeli anlar yaşandı. Yükseliş kademesi şiddetle bir aşağı bir yukarı inip çıkıyordu. Stafford'un tekrar dengeyi sağlaması için bir dakika uğraşması gerekti. Sonunda, bir kontrol düğmesinin yanlış pozisyonda unutulduğu anlaşıldı. Ay kapsülündeki astronotlar sekiz saatlik bir uçuştan sonra servis kapsülüyle kenetlendiler. Bu uçuş tam bir teknik başarıyla sonuçlanmıştı. Bunun dışındauzay adamlarının gerek uçuş sırasında, gerek uçuştan sonra tam bir sağlık içinde olması da, o güne kadar yapılan uçuşlar arasında ilk defa vukubuluyordu. Bir başka yenilik de ilk defa renkli televizyon yayını yapılmasıydı. Bu yayın sırasında, Ay kapsülünün, Ay'a doğru alçalmaya başlamasından önce durum kontrol jetlerini çalıştırması gösterildi.

APOLLO 11: (Temmuz) 1969) Bu tarihi uçuş sırasında Neil Armstrong, Edwin Aldrin ve Michael Collins adlı astronotlar Ay yörüngesine girdiler. Armstrong ve Aldrin ay yüzüne inerek Ay'a ayak basan ilk insanlar oldular. Atılış herhangi bir teknik arıza olmadan 16 Temmuzda yapılmıştı. Uyaz aracı 19 Temmuzda 100 121 km'lik bir mesafe ile Ay yörüngesine oturdu. Apollo 8 ve 10 denemelerinde Ay kapsülünün, kumanda kapsülünden ayrıldıktan sonra tekrar kenetlenmesi sırasında Ay'ın manyetik etkisinin yörüngeyi etkileyerek dairevi bir hale meydana getirdiği görülmüştü. 20 Temmuz pazar günü Collins "Columbia" diye adlandırılan kumanda kapsülünde kaldı; Armstrong ve Aldrin,Eagle (Kartal) diye adlandırılan Ay kapsülüne geçtiler. Her iki uzay aracı, on üçüncü yörünge uçuşu sırasında birbirinden ayrıldı. Eagle'nin iniş motoru, araç Ay'ın arka tarafındayken ateşlenmişti. Kapsül, Ay yüzüne yaklaşırken Armstrong el ile kontrolü kullanmaya başladı. Çünkü Eagle'i "Ay yüzündeki çok iri kaya parçalarıyla dolu bir yere yönelmişti." Nihayet 20 Temmuz da Ay yüzüne kondu. İnişte, kullanılacak yakıt hemen hemen bitmek üzereydi. Yeryüzündeki beş yüz

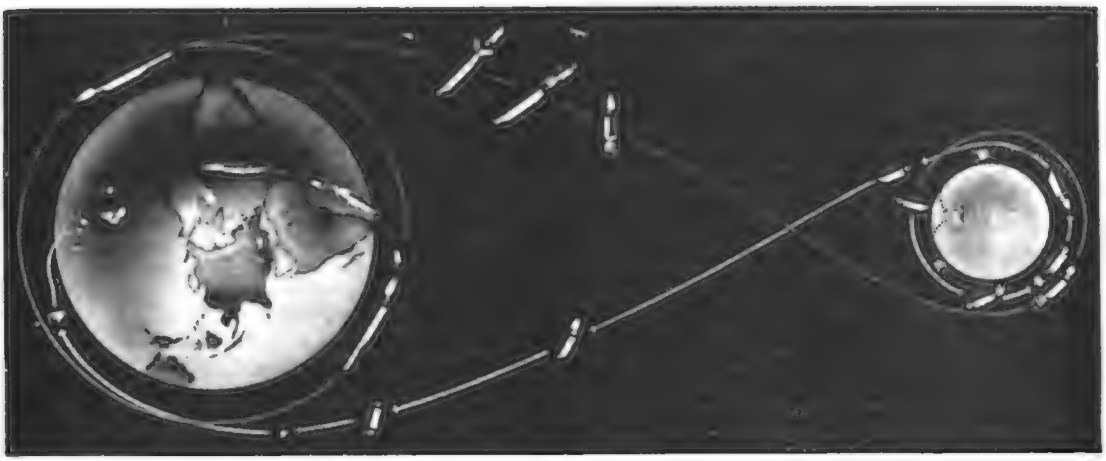

* Apollo 11'in ay yolculuğu boyunca izlediği yol görülüyor. Bu yolculuk 195 saat sürmüşse de, daha sonraki Apollo uçuşlarında astronotların çok daha uzun süre uzayda kalabilmeleri sağlanmıştır.

milyon kişi, Armstrong'un kontrol merkezine söylediği şu sözleri duydu. "Hafif temas.. Okey..Makine stop...Houston, burası Sükunet Denizi. Eagle kondu." Uzay Üssü, Houston şu cevabı veriyordu. "Roger...Sükunet...Sizin heyecanınızı biz de burada yaşadık..Çocuklar mosmor olmuştu...Şimdi tekrar nefes alıyoruz...Çok teşekkür.." Ay'a konan astronotlar, acele bir kalkışa hazır olmak üzere Ay kapsülünün bütün sistemlerini kontrol ettiler. Uçuş plânında Ay'a konduktan sonra 4 saatlik bir dinlenme devresi vardı. Armstrong'la Aldrin bu istirahati kullanmamaya karar vererek, Ay yüzündeki 2,5 saat sürecek çalışmalarının hazırlıklarını görmeye başladılar. Uzay elbiselerinin giyinip,sırt çantalarının yerleştirilmesi ardından Eagle'nin basıncının düşürülmesi umulandan daha çok zaman aldı. Nihayet Armstrong elleri ve dizleri üzerinde emekleyerek geri geri uzay aracından küçük platforma çıktı sonra iniş ayağına bağlı olan merdivenden 3,05 metreyi indi.

Böylece, 21 temmuz pazartesi günü ilk insan Ay'a ayak basmış oluyordu. Armstrong, ilk defa sol ayağını Ay'ın tozlu yüzüne bastığı zaman Dünya nefesini tutarak onun şu sözlerini dinliyordu: "Bu bir insan için küçük bir adım,insanlık için ise büyük sıçrayış!." 18 dakika sonra Aldrin de Ay yüzüne inerek arkadaşının yanına gitti. İki astronot Dünyanınkinin altıda biri olan Ay çekiminde yürüme,koşma ve sıçrama çalışmaları yaptılar, ardından da 1,52 metrelik bir Amerikan bayrağını diktiler. Ay'da rüzgar olmadığı için, bayrak bir tel çerçeveye gerilmişti. Astronotlar bayrağı diktikten sonra selâm durdular, aynı anda Başkan Nixon onları telefonla arayarak tebrik etti. Ardından, Eagle'nin merdivenine tutturulmuş olan bir plâka açıldı. Bu plâkada şunlar yazılıydı. *"Dünya gezegeninden gelen insanlar ilk defa burada M.S. 1969 Temmuzunda, Ay yüzüne ayak bastı. Bütün insanlığa barış duygularıyla geldik."* Bu satırların altında "Apollo 11"in üç astronotu ile Başkan Nixon'un imzaları vardı. Armstorng'la Aldrin 21,75 kilo Ay taşı ve toprağı aldılar; Ay yüzüne de dünya liderlerinden çoğunun mesajlarını taşıyan bir plâka bıraktılar ayrıca bir de bilimsel bir paket yerleştirdiler. Bu pakette bilim adamlarının,yansıyan ışınlarla Ay ile Dünya arasındaki uzaklığı ölçmelerini sağlıyacak bir laser reflektörü; Ay'a düşen göktaşlarını ve Ay depremlerini ölçmeye yarıyacak bir sismograf vardı. (Bu sismograf öyle hassatı ki, ilk. kaydettiği şey, astronotların hareketleri önce Kartal'dan dışarı attıkları pabuçlarının çarpma titreşimi oldu.)

Yükseliş kademesinin hareketi daha önceden plânlandığı gibi oldu. Hareketten 3,5 saat sonra da kumanda kapsülüyle kenetlenme başarıldı. Kenetlenme sırasında araçta şiddetli bir titreşim oldu ve Aldrin'in "Bütün cehennemler boşandı!" dediği duyuldu. Armstrong'la Aldrin Kartal'dan kumanda kapsülüne geçmeden önce, Ay'dan herhangi bir mikrobu Dünya'ya taşımış olmamak için büyük bir dikkatle temizlendiler. Daha sonra kumanda kapsülüne geçtiler. Ardından Ay kapsülü boşluğa fırlatıldı ve Ay'ın arka tarafındayken dönüş motorları ateşlendi. Yolculuk arızasız geçti. Astronotlar 24 Temmuz

* Ay'a ilk ayak basan Armstrong'un çektiği bu resimde arkadaşı Aldrin'in araçtan inişi görülüyor.

Perşembe günü 195 saatlik görev uçuşundan sonra önceden tayin edilen zamandan 30 saniye önce Büyük Okyanus'a indiler. Astronotlar, indikten ve biyolojik tecrit elbiselerini giydikten sonra helikopterle kurtarma gemisine götürülüp oradaki karantina arabasına kondular. Bu araba içinde Houston, Texas'taki özel laboratuvara yollanıp Ay'dan hareketlerinin üzerinden 21 gün geçinceye kadar karantinada tutuldular. Apollo 11 Astronotları 8 günlük görev uçuşları sırasında 1,533,225 km. yol almışlardı.

APOLLO 12: (Kasım 1969) Charles Conrad, Richard Gordon ve Alan Bean tarafından gerçekleştirilen bu ikinci Ay yolculuğu bir bakıma "Apollo 11'inkinden daha ilgi çekici oldu. Bir defa "Satürn 5" roketinin hareketi hadiseli geçmiş, kalkıştan kısa bir süre çalışamaz olmuştu. Bu yüzden kontrol merkezi kısa bir süre için mürettebatla her türlü teması kaybetmişti. İnsanlı uçuşlar sırasında ilk defa böyle bir durum başa geliyordu. Asıl korkulan,düşen yıldırımın Apollo'nun elektronik beyninin hafızasında bozukluğa sebep olmasıydı. Bu durumda elektronik beyin takip edilecek yol ve iniş sırasında kendisine yararlı olacak bilgilerden mahrum akalacaktı. Ancak, araç Dünya yörüngesindeyken, iki saat süre ile yapılan incelemeler elektronik beyinde bir arıza olmadığını gösterdi. Bunun üzerine kontrol merkezi uçuşa devam edileceğini bildirdi. Bu uçuşun astronotlarının hepsi de bahriyeli olduğundan kumanda kapsülüne Yankee Clipper (Clipper, bir yelkenli gemi çeşidine verilen addır) Ay'a, Bean ile Conrad inecekti. "Apollo 11" hedef noktasının 6,5 km. uzağına indiği için bu uçuş sırasında çok hassas manevralar yapılacaktı.

* Apollo 12'nin uzay yolculugunun başlangıcı hadiseli geçmişti. Rokete, kalkışından kısa bir süre sonra yıldırım düşmüş, aracın bütün elektrik sistemi bir sure için çalışmaz olmuştu.

579,365 km'lik uçuş sonunda "İntrepid" inanılmaz derecede başarılı bir iniş yaptı. Ay kapsülü, otuz bir ay önce atılan ve Fırtınalar Okyanus'na yumuşak iniş yapan "Surveyor 3"aracının sadece 183 m. ötesine konmuştu. Conrad, sonradan,inişi güçleştiren en büyük şeyin,iniş motorlarının sebep olduğu şiddetli toz fırtınasının görüşü azaltması olduğunu belitmiştir. Ancak bu defa aracı 58 saniye daha havada tutacak kadar yakıt kalmıştı. Halbuki "Apollo 11"de kalan yakıt aracı sadece 11 saniye daha havada tutmaya yetecek kadardı. Conrad ve Bean 31,5 saat süreyle Ay'da kaldılar. Bu süre içinde tamamı 7,5 saat tutan iki Ay yürüyüşü yapıldı. 34 kg. Ay taşı ve toprağı aldıktan başka bilimsel denemeler için çeşitli cihazlar bırakıldı. Bu cihazlar altı bilimsel deneme yapacak ve gerekli olan enerjiyi nükleer bataryalardan alacaklardı. Bataryaların dayanma süresi bir yıldı. "Apollo 12" astronotları, "Surveyor" uzay aracının televizyon kamerasıyla başka bazı bölümlerini dünyaya getirdiler. Bu sayede bilim adamlarının uzun süre güneş rüzgârı ve çok şiddetli sıcaklık değişmelerinin etkilerini inceleme imkânını buldular. Conrad, Ay yüzünde düşen ilk insan oldu, ama Bean hemen onun yardımına koştu. Böylece düşmenin çok ağır Ay elbisesine rağmen korkulacak bir şey olmadığı anlaşıldı.

Ay'a inen astronotlar "Yankee Clipper"e döndükleri zaman "İntrepid"i boşluğa fırlattılar. Ay kapsülünün 72,5 km'den düşmesi, bir jeologun dediği gibi, Ay'ı, bir çan gibi titretti. Ay'ın titreşimi tam 51 dakika sürdü ki, bu beklenmedik bir şeydi! Bunun sonucu olarak Ay'ın dengesiz bir yapıda olduğu ve şiddetli bir çarpmanın seri halinde yıkılmalara ve yuvarlanmalara sebep olduğu nazariyesi ortaya çıktı. Yer yüzüne dönen astronotlar, yine herhangi bulaşıcı bir mikrop getirme ihtimaline karşı Ay'dan hareketleri esas alınarak üç hafta süreyle karantinada tutuldular. Ama bir sonuç çıkmadı ve karantinanın lüzumsuz olduğu anlaşıldı. Bunun üzerine 13,6 kg.'lık Ay taşı ve toprağı normal posta ile veya diplomatik çantalarla bütün dünyadaki ilim adamlarına dağıtıldı. Bu 10 günlük uçuş sırasında aksayan tek şey, "Intrepid"ın renkli televizyon vericisinin çalışmaması oldu.

APOLLO 13: (Nisan 1970) Ay'a inmek üzere yapılan bu üçüncü denemenin amacı jeolojik araştırmalardı. Ancak Dünya'dan 329.915 km. uzaktayken meydana gelen bir patlama az kalsın astronotların hayatına mal olacaktı. Bu bakımdan bu sefer, 3,5 günlük bir kurtarma dramı haline geldi, her türlü uzay romanlarında tasvir edilenlerin üstünde heyecanlı ve tehlikeli anların yaşanmasına sebep oldu. Amerika Birleşik Devletleri Uzay Endüstrisinde çalışan on binlerce teknisyen, astronotları sağ salim dünyaya getirebilmek için çalıştı. Uçuş, astronotların gripe yakalanması yüzünden , bir hafta ertelenmişti. Komutan Lowell dördüncü uzay uçuşunu

* Apollo 12 astronotlarını ay üzerinde bekleyen pek çok iş vardı. Dünyaya getirmek üzere taş toplayacaklar, fotoğraflar çekecekler, bilimsel bazı araştırmalar yapacaklardı.

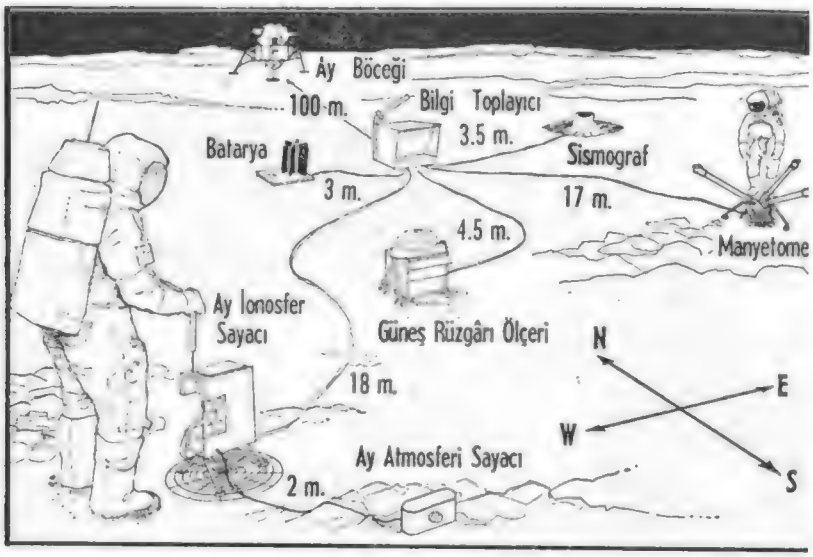

yapıyordu. Arkadaşları Thomas Mattingly ile Fred Haise ise ilk defa uzaya gidiyorlardı. Son dakikada Mattingly hastalıktan kurtulamayınca yerine Jack Swigert görevlendirildi. Sonunda "Apollo 13" uzaya fırlatıldı. Astronotlardan Lowell'in eşi Bayan Marilyn Lowell uçuş numarasının 13 olması 13 Nisanda ve Houston saat ayarıyla 13,13'te hareket edilmesine hiç önem vermediğini söylüyordu.

"Apollo 13"ün atılışı baştan başarılı olmadı. İkinci kademenin beş motorundan ortadaki normal vaktinden iki dakika önce durdu. Diğer dört motor ise gerekenden daha fazla çalışarak bu kaybı giderdiler. Üçüncü kademe motorları ise otomatik olarak normalden on saniye fazla çalışmakla uzay aracını yörüngeye oturttu. Bu fazla çalışmaya rağmen, üçüncü kademede yine de aracı Ay yolculuğuna sevkedecek kadar yakıt vardı. Ve Ay yolculuğu başladı. Bundan sonraki yolculuk normal geçti. Öyle ki, halk artık Ay'a giden bu uzay aracıyla ilgilenmez oldu. Ancak uçuşun başlamasından 55 saat 48 dakika sonra bir patlama oldu. Astronotlar bir an önce Houston kontrol merkeziyle konuşmuş, her şeyin yolunda gittiğini söylemişlerdi. Kontrol merkezi ise Bennett kuyruklu yıldızının yerini tespit etmelerini istemişti.

Birden Swigert'in sesi duyuldu: "Hey, başımızda bir dert var!"

Ansızın, oldukça şiddetli bir patlama olmuş sonra enerjide bir düşme kaydedilmişti. Daha sonradan kapsülün oksijen depolarından birinin patladığı anlaşıldı. On dakika sonra gittikçe artan sinirlilik içinde uzay aracındaki oksijenin sıfıra düştüğü görüldü. Astronotlar dışarıda gaza benzeyen bir şeyler gördüklerini bildirdiler.

Olayın patlak vermesinden seksen dakika sonra, gazetecilere Ay'a inişten vazgeçildiği amacın, aracı Ay çevresinde dolaştırdıktan sonra, Ay kapsülündeki yakıttan faydalanarak servis kapsülünü getirmek olduğu açıklandı.

On dakika daha sonra kontrol merkezi: "Ay kapsülünü cankurtaran olarak kullanmayı düşünüyoruz." dedi.

Cevap olarak Swigert de: "Biz de aynı şeyi düşünüyorduk," diye konuştu.

Astronotlar büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bulunuyorlardı. Önce, Ay kapsülünden faydalanılsa bile sadece 38 saatlik bir enerjiyle, astronotları Dünya'ya döndürmenin mükkün olamayacağı, bunun yarısı kadar daha zamana ihtiyaç olduğu düşünülüyordu. Ancak Houston Uzay Merkezi'ndeki teknisyenler elektronik beyinleri çalıştırıp, uzay aracındaki şartları suni olarak meydana getirerek incelemeler yapınca uzay aracının sistemlerini daha ekonomik olarak enerjilemenin yollarını buldular. Soğuk gittikçe artıyor, rahatsızlık çoğalıyordu, ama astronotların dünyaya dönmeleri mümkün olabilecekti.

Şimdi karşılarında önemli bir problem vardı. Ay kapsülünün air-condition sistemi kenetlenme tünelindeki olsun, kumanda kapsülündeki olsun zehirli karbondioksit gazını ayıramıyordu. Bunun üzerine araçlarda bulunan çeşitli malzemeden faydalanarak bir hava temizleme cihazının nasıl yapılacağı astronotlara anlatıldı. Sonra her saat başında havanın zehirlenmesi durumunu nasıl okuyacakları öğretildi. Ay kapsülünün motoru çeşitli ince manevralar arasında dört defa ateşlendi. Bu arada çok üşümüş ve yorulmuş olan astronotların yaptığı iki hata kontrol merkezindekilere yüreklerini ağızlarına getiren dakikalar yaşattı.

Kumanda kapsülü, servis kapsülünü Dünya'ya inişten 3,5 saat önce uzaya fırlattı. Servis kapsülü uzaklaşırken astronotlar meydana gelen hasarı görünce hayret çığlıkları attılar ve servis kapsülünün parçalanan kısmının fotoğraflarını çektiler. Daha sonra "Aquarius" adı verilmiş olan Ay kapsülü boşluğa fırlatıldı, artık astronotların dünyaya dönmesine bir saat kalmıştı. O sırada herkesin merak ettiği en önemli şey, patlamanın, sıcaklık kalkanına bir zarar vermiş olup olmamasıydı. Sıcaklık kalkanının önem-

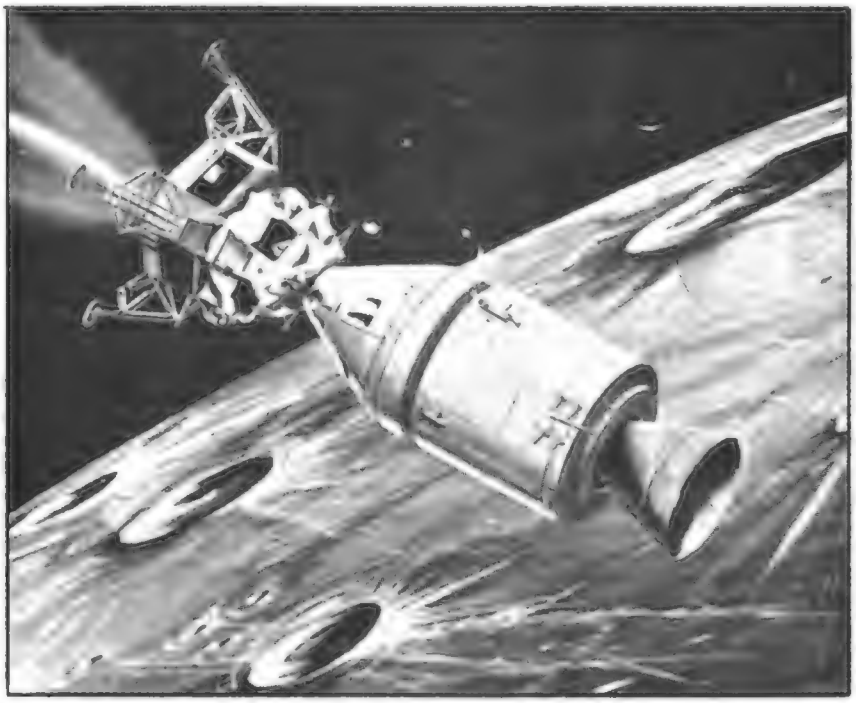

*** Apollo 13 yolculuğunun amacı jeolojik araştırmalar yapmaktı. Ama dünyadan 330 bin kilometre uzaktayken meydana gelen bir patlama ve bunun sebep olduğu bir seri arıza, az daha üç astronotun hayatına mal olacaktı.**

li bir zarar görmediği, servis kapsülü, üç büyük paraşütünün ucunda yüzlerce milyon televizyonun ekranını doldurunca anlaşıldı. Evet, "Apollo 13" muhteşem bir başarısızlığa uğramıştı. Lowell dört uçuşta 715 saat 30 dakika süre ile uzayda kalmış bulunuyordu. NASA (Amerika Uzay Araştırma Merkezi) Amerika'nın insanlı uzay araçlarının uzayda 106.215.000 km. yaptığını ve bu süre içinde uzayda bir tek astronotun bile hayatını kaybetmediğini bildiriyordu. Ancak bu dramatik olay, gelecekteki Apollo uçuş programlarının değişmesine sebep oldu.

APOLLO 14 - (Şubat 1971):Birleşik Devletler'in üçüncü başarılı Ay seyahati Alan Shephard'ın komutasında yapıldı. Shephard, ilk uzay adamıydı. 47 yaşındayken ve bir kulak rahatsızlığından yeni kurtulmuşken komutan seçilmesi önce tenkitlere yol açtı. Üstelik Shepard'ın topu topu on beş dakikalık bir uzay uçuşu vardı. Kumanda kapsülü pilotu Stuart Roosa ile Ay kapsülü pilotu Edgar Mitchell ise daha önce hiç uzay uçuşu yapmamıştı. Kısacası bu uçuşun mürettebatı şimdiye kadar gidenlerin en tecrübesiziydi. Bu uçuşta, ilk defa olarak bir Apollo uçuşu zamanında yapılamadı ve 40 dakika geciktirildi. "Apollo 12"ye yıldırım isabet etmesinden sonra alınan yeni karar böyle bir gecikmeyi gerektiriyordu. Havada elektrikli bulutlar vardı çünkü. Uçuş nihayet bir ara beliren açıklıktan faydalanılarak yapıldı. Uzaktan uzağa yine de şimşekler çakıyordu.

Ay'a uçuş sırasında bir takım teknik problemler de başgösterdi. İlk ve en ciddi arıza hareketten 3 saat 14 dakika sonra, dünyadan 11.590 km. uzakta meydan geldi. Roosa, Ay kapsülüyle kenetlenmek için altı teşebbüste bulunmak zorunda kalmıştı. Astronotun bildirdiğine göre iki araç tam burun buruna geliyor, ama yakalama mandalları iki aracı birbirine kenetleyeceği sırada kumanda kapsülünden kurtuluyordu. Bunun sebebi bütün uçuş boyunca astronotlarla kontrol merkezi arasında tartışma konusu oldu. Acaba bu durumda Ay'a inişe teşebbüs etmek yerinde olacak mıydı? İlgililer bu arızaya iki sebep buldular; ya Roosa kenetlenme manevrasını son derece yavaş yapıyordu, ya da mandallarda buz tutma gibi bir şey vardı. Seyahatin geri kalan kısmında üçüncü yön düzeltme işleminden vazgeçildi. Ayrıca başka yakıt tasarrufları da sağlanarak kenetleme sırasında araçlarda daha fazla yakıt bulunması sağlandı. Ay'a doğru olan bu seyahat sırasında yapılan en önemli deneme astronotların sık sık müşahede ettiği ve optik sinirlere giren kozmik ışınlar dolayısıyla meydan geldiği sanılan optik pırıltıların incelenmesi oldu.

"Apollo 14" seyahatinde, uzay aracı Ay yolculuklarında o zamana kadar olanlardan çok değişik bir yörüngeye oturtuldu. Kumanda ve Ay kapsülünün Ay'a en uzak mesafesi 112 km. en yakın mesafesi ise 15.250 km. idi. Bu sayede Ay kapsülü daha uzun süre Ay yüzünde dolaşabilecek ve uygun bir iniş yeri arayacaktı. On ikinci Ay yörünge uçuşundan sonra Roosa, "Kitty Hawk" diye anılan servis ve kumanda kapsülünü 112 km. mesafede dairevi bir yörüngeye koydu. Nihayet Ay aracı Ay'a kondu. 75 saniye geç kalmalarına rağmen, daha araçta 60 saniye yetecek kadar yakıt vardı. Halbuki "Apollo 11"de sadece 20 saniyelik yakıt kalmıştı.

Nihayet Shepard, portatif konuşma cihazındaki bir arıza yüzünden hesaplanandan 50 dakika geç olarak Ay'a ayak bastığı zaman: "Uzun bir yolculuk oldu, ama nihayet geldik işte." dedi. Ay aracı dışındaki ilk çalışma 4 saat 44 dakika sürdü. Ay yüzünde denemeler yapmaya yarayacak aletlerin çıkarılıp hazır-

* Apollo 14 uzay aracı, yolculuğunu sona erdirmiş ve Büyük Okyanus'un mavi sularının üzerine konmuş. Uzay aracına yanaşan plastik teknedeki görevliler, astronotları dışarı çıkarmak için acele ediyorlar.

lanması umulandan çok daha fazla vakit aldı. Ayrıca yine Ay yüzünde küçük patlamalar meydana getirecek olan cihazların da gerektiği gibi çalışmadığı görüldü. Ancak 14 patlama sağlanabildi. Halbuki 21 patlama olması bekleniyordu. Meydana gelen bu patlamalar sismograflarla kaydedildi. Ertesi gün, Shepard ve Mitchell, kondukları yerden 1.500 metre kadar uzakta ve 122 metre yüksekte olan Cone kraterine doğru yola çıktılar. 2 saat 10 dakika sonra yorulmuşlardı ve hesaplanan müddetten de 50 dakika geri kalmışlardı. Shepard'ın kalp atışları 150'ye, Mitchell'deki 128'e çıkmıştı. Sonunda kraterin tepesine çıkmaya az kala geri dönmek zorunda kaldılar. Böylece 38 metre derinlikteki kratere taşlar yuvarlama işinden vazgeçmek gerekti. Daha sonra televizyon seyircileri, Shepard'ın Ay'da golf oynayan ilk insan olduğunu gördüler. İki golf topu bulmuş ve güneş rüzgârı sopasını golf sopası olarak kullanmıştı. Bu ikinci Ay yürüyüşü 4 saat 41 dakikada tamamlandı.

Dönüşte, kenetlenme sırasında bir olay olmadığı gibi başka bir arıza da çıkmadı. Sadece kenetleme bölümü sökülerek incelenmek üzere dünyaya getirildi. Apollo 14 seyahatinde 44 kilo ağırlığında Ay taşı ve toprağı getgrilerek bir rekor kırıldı. Bu uçuşun mürettebatı Ay dönüşünde üç günlük karantinaya tabi tutulanların sonuncusu oldular.

APOLLO 15 (Temmuz 1971): Bu, "J" serisi uçuşlarının ilkidir. Daha önceki Apollo uçuşlarından 2 gün fazla devam etmiş, 12 gün 7 saat sürmüştür. Bu seyahatte komutan David Scott, kumanda kapsülü pilotu Alfred Worden ve Ay kapsülü pilotu James Irwin'in bu seyahatte; Sir Charles Darwin'in 1831-36 arasındaki beş yıllık seyahati sırasında elde ettiğinden daha fazla bilgi topladığı belirtilmektedir. A.B.D. hava kuvvetleri Ay kapsülüne Falcon (Atmaca), servis kapsülüne de James Cook'u, 18.yüzyılda yaptığı seyahatlere götüren geminin adı olan "Endeavour" verilmişti. Hareket, meydana gelen olaylara rağmen (atış rampasına on iki defa yıldırım düştü) geriye doğru sayış devam etti ve uzay aracı 0,008 saniyelik gecikmeyle, yola çıktı. 3.556.160 kiloluk bir itme güçü sağlayan "Satürn 5" roketi, o zamana kadar kullanılan roketlerin en kudretlisiydi. Ancak kaldırdığı bütün ağırlık (2.946.088 kg.) bir rekor değildi. 47 tonluk uzay aracı daha öncekilerden 2 ton daha ağırdı.

Ay'a gidiş ve kenetlenme "Apollo 14" dekilere benzeyen olaylara rastlanmadan muntazam bir şekilde geçti. Sadece, bir ikaz lâmbasının kısa devre işareti vermesinden 2,5 saat sonra bir yol tashihi yapıldı; bu sırada bir ara Ay yolculuğu tehlikeye girer gibi olduysa da Scott, arızayı giderdi ve yolculuk devam etti. Diğer taraftan Scott ve Irwin'in ilk kontrolleri sırasında Ay kapsülündeki bir altimetrenin camının kırılması oldukça büyük endişe yarattı. Aslında altimetrenin camının kırılmasının önemi yoktu, ama etrafa saçılan cam parçaları, dışarı çıkmakta kullanılan kapağın hava geçirmez kısmma sıçramıştı. Nitekim ay kapsülünün ayrılması sırasında bir basınç düşmesi görüldü. Daha sonra göstergeler bir su kaçağı olduğunu bildirdi. Kontrol merkezinden verilen talimatla bu kaçak da tamir edildi. Mürettebat Ay yörüngesine girmeden bir kaç saat önce uzay elbiselerini giyerek 2,90 m.x1,52 m. boyutlarındaki bir levhayı servis kapsülünden ayırdılar. Böylece Bilimsel aletler kapsülünde bulunan ve çeşitli faaliyetler gösterecek olan sekiz alet meydana çıkarılmış oldu. Bu aletlerin içinde topografya ve panorama kameraları, spektrometreler vardı. Bunlardan ikisi 6,1 metre kadar uzanabilen bir çubuğun ucundaydı. Böyle Ay yüzünün bileşimi güneş ışınlarının etkisi ve uzaydaki zerrecikler incelenecekti. Bu bölümde bir de 35,4 kg. ağırlığında minik bir uydu vardı. Başarıyla Ay yörüngesine konan bu uydu, bir yıl süre ile çalışarak Ay yüzünü inceleyecekti.

"Falcon" 30 Temmuzda Greenwich saat ayarıyla 22,16'da (Bizde 24,16) başarılı bir

iniş yaptı. "Falcon" hedefin yüz metre kadar ötesine inmişti. "Falcon"un "Endeavour"dan ayrılması sırasında bazı aksaklıklar olmuş, bu yüzden ayrılma normal süreden 35 dakika geç tamamlanabilmişti. "Falcon"un 18. yüzyıl İngiliz matematikçisinin adıyla anılan, 360m. derinliğindeki Hadley Rille havzasının yakınına inmişti. Araç, ayaklardan biri 1,52 metre derinlikteki bir kratere girdiği için 10 derece meyilli duruyordu. Bu yüzden Scott ve Irwin, kendilerine toplam olarak 18 saat 36 dakika ay yüzünde kalma imkânı veren iniş ve çıkışlarında güçlüğe uğradılar.

İlk ay arabası olan Lunar Rover'i açıp çıkarmakta da güçlük; çektiler ve ancak ikinci defa ay yüzüne çıktıkları sırada kontrol merkezinden verilen talimata uyarak otomobili çıkarmayı başarabildiler. Dünyadakine göre altıda bir ağırlıkla, otomobilde gezmek gerçekten çok tuhaf oluyor ve emniyet kemerlerini kullanmayı kaçınılmaz hale getiriyordu. Scott da, Irwin de Ay'da otomobille gezmekten çok hoşlanmışlardı. Ay kapsülünden 4 km. uzaklıktaki Hadley Rille'nin kenarına geldikleri zaman, arabadaki televizyon alıcısı sayesinde, dünyadaki televizyon seyircileri de onların gördüğü manzarayı seyretmek imkânını buldu. Ancak bu Ay yüzü çalışması sırasında oksijen sarfiyatı tahmin edilenden % 17 daha fazla olduğu için, kontrol merkezi çalışmaların kısa kesilmesi gerektiğini bildirdi. Ancak çalışmaların bitmesinden önce, yine de Ay'a yerleştirilecek bilimsel aletlerin yerleştirilmesine başlandı.

Jeologlar Apollo 12, 14 ve 15 mürettebatının yerleştirdiği bilimsel aletler sayesinde, Ay'ın, Dünya'ya en yakın olduğu sıralarda on bir alanda meydana gelen aylık depremleri tespit edebiliyor, hatta zamanını daha önceden kestirebiliyorlardı. Scott milyonlarca insanın seyrettiği bir sırada Ay yüzünde delik açmakla uğraşırken, kontrol merkezi ona faydasız tavsiyelerde bulunmakta devam etti. Scott, Ay yüzünde açtığı bu deliklerden toprak nümuneleri alıyor, aynı zamanda oralara çeşitli bilimsel aletler yerleştiriyordu. Bu aletler sıcaklığın içeriye geçiş oranını ölçmeye yaramıştır. 2,6 metreye kadar açılan bir delikte tam 57 ayrı toprak tabakasına rastlandı ve bu sayede Ay tarihinin 2.400 milyon yıllık bir kısmı aydınlanmış oldu. Bu tabakaların kalınlığı 1,27 santimetreden 12,7 sm.ye kadar değişiyordu.

Ay yüzündeki ikinci yürüyüş kötü başladı. Bir defa kurutulması gereken 11,3 kg lık bir su kaçağı vardı. Ayrıca Irwin'in portatif hayat desteği sisteminde hava kabarcıkları peyda olmuştu. Buna rağmen Hadley tepesinin eteklerindeki 12,5 kilometrelik gezintileri ve topladıkları numuneler, o zamana kadar yapılanların en faydalısı oldu. Scott bir ara heyecanla bulmaları gereken şeyi keşfettiklerini bildirdi. Bu jeologların "Anorthosite" dediği 10 sm lik, kristal bir kaya parçasıydı. Bu, ayın yaşını tayin etmekte faydalı olacaktı. (Jeologlar daha sonra bu kristalin yaşını 4,150 milyon yıl olarak tahmin ettiler. Daha önceki numunelerde tespit edilen en yaşlı örnekten 150 milyon yıl daha yaşlıydı. Ama yine de Ay kadar yaşlı değildi.) Bu gezinti sırasında Irwin düştü Scott yardım edip onu kaldırdı. Üçüncü Ay yüzü yürüyüşünde de Scott düştü. Astronotlar, Ay şartlarına kolayca alıştıkları için, hem Ay otomobilinden, hem de daha geliştirilmiş uzay elbiselerinden faydalandılar. Ay yüzündeki gezintilerinde bu sayede çok daha az enerji sarfettiler. Kontrol merkezi seferin yüzde yüz başarıya ulaştığını bildirdiği için Hadley Rille'ye yapılacak ikinci sefer iptal edildi. Nihayet astronotlar Ay'da 28 km. yol aldıktan ve 78 kg. tutarında numune topladıktan sonra "Falcon"a döndüler.

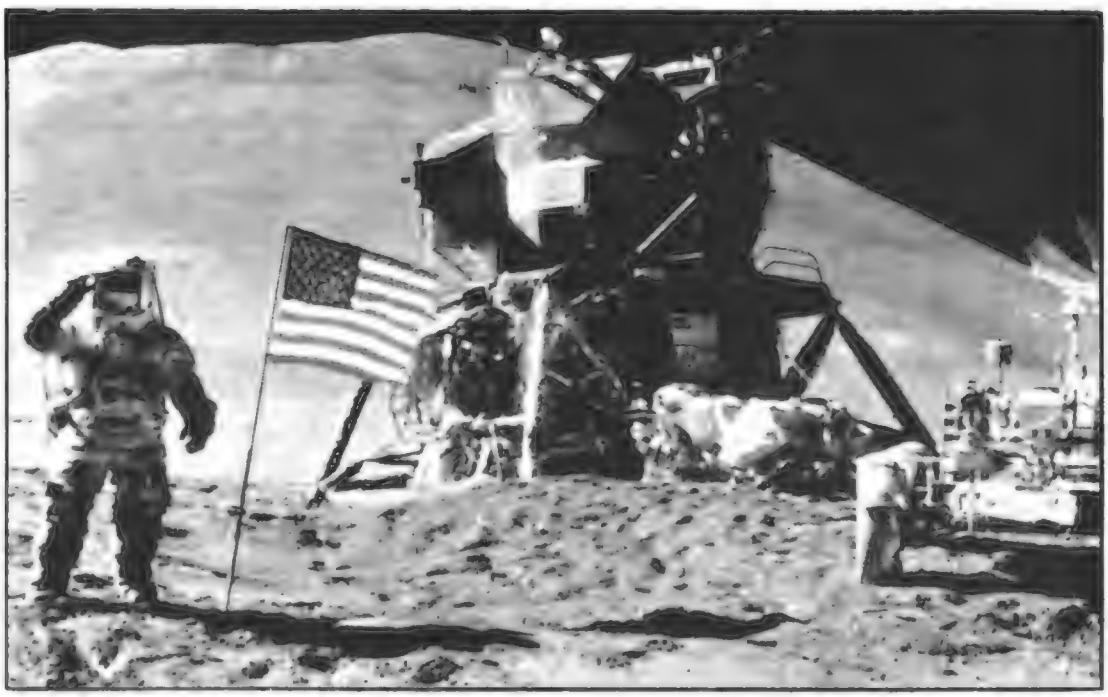

* Apollo 15 astronotlarından James B. Irwing Ay üzerinde, Amerikan bayrağını selâmlıyor.

Ay otomobilindeki televizyon vericisi Scott tarafından, Ay'dan hareketin dünyadan takip edilebilmesini sağlayacak şekilde ayarlanmıştı. Bu sayede televizyon seyircileri yükseliş kademesinin hareketi sırasında televizyon ekranlarının önce kırmızı sonra yeşil renkle donandığını ve yükseliş kademesinin fırlayışını iki saniye seyrettiler. İki astronot, artık 73 saatten beri uzayda "Endeavour" ile tek başına dolaşan Worden'le buluşacaklardı. Ancak, "Falcon"un servis kapsülünden ayrılarak fırlatılmasından önceki üç saat oldukça üzüntülü geçti.. Çünkü "Endeavour"dan "Falcon"a geçilecek kapakta bir kaçak olduğu tahmin ediliyordu. Bu bakımdan astronotlar kenetlenme tünelini yeniden açıp sıkı bir kontrolden geçirdiler. Bu kontrol bittiği zaman "Flacon" "Endeavour"un arkasında olacağına, önüne geçmiş bulunuyordu. Bu durum iki aracın çarpışmasına yol açabilirdi ve kontrol merkezi bundan korkuyordu. Sonunda tehlike giderildi, Ay kapsülü fırlatıldı ve Ay'a düştü. Astronotlar, 20 saatlik bir çalışma sonunda, uyku haplarını bile almaya lüzum görmediler.

"Endeavour"un dünyaya dönmesinden önce, Worden 19 dakikalık bir uzay yürüyüşü yaptı. Bu yürüyüş, öncekilerden farklı olarak Dünya yörüngesinde değil, Ay yörüngesinde oluyordu ve yürüyüşün yapıldığı sırada "Endeavour" dünyadan 321.870 km. uzaktaydı. Worden bu yürüyüş sırasında daha önce planlandığı şekilde servis kapsülünün bilimsel kısmındaki iki film kasetini çıkarıp aldı. Ancak, televizyon vericisinin arıza yapması yüzünden jeologlar, görülmesi gereken Dünya tutulmasını göremediler. Bu Ay seferinden dönüş sırasında bir başka büyük olay oldu. Uzay uçuşlarında ilk defa olarak 25,3 m'lik paraşütlerden biri açılmadı. Uzaydan dönenleri kurtarmakla görevli olan uçak gemisi, astronotlara kendilerini sert bir inişe hazırlamalarını bildirdi. "Endeavour" okyanusa hızla düştü, ama astronotlar burunları bile kanamadan kurtuldular.

Paraşütün açılmaması sebebi hiç bir zaman kesinlikle anlaşılamadı. Akla gelen sebepler askı iplerini tutturan metal bağlardaki bir arıza, yahut iplerin reaktörlerin sıcaklığından bir zarar görmesiydi. Bundan sonraki uçuşlarda bu hususlara özellikle dikkat edildi.

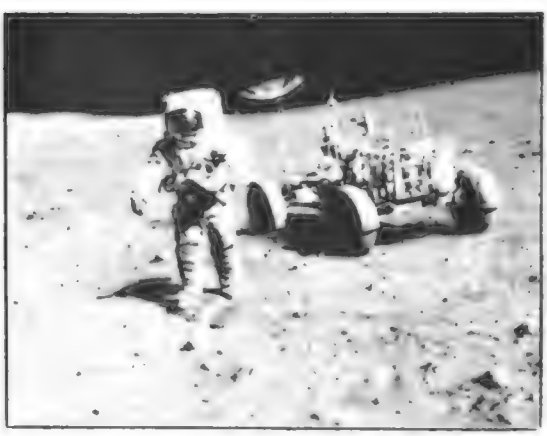

* Apollo 15 astronotlarından James B. Irwing ay üzerindeki üçüncü gezisinde. Arkada ay otomobili.

APOLLO 16 - (Nisan 1972): Ay'a yapılan beşinci insanlı uçuş tam bir başarıyla sonuçlandı. Halbuki bir ara bu uçuşun da "Apollo 13" uçuşuna benzeyeceği ve mürettebatın Ay'a inmeden geri döneceği sanılmıştı. Bu seyahat 11 gün, 1 saat ve 51 dakika sürdü. Normal uçuş plânından 24 saat 45 dakika daha erken bitirildi. 16 Nisandaki fırlatma, "Satürn 5"in aletler bölümündeki jiroskobun bir arızası dolayısıyla gecikme tehlikesiyle karşı karşıya kalmasına rağmen tam zamanında yapıldı. Bütün kalkış ağırlığı 2.419.000 kg.idi. Kalkış sırasındaki itme gücü 3.503.405 kg. uzay aracının ağırlığı da 48.602 kg. idi.

Komutan John Young, Kumanda kapsülü pilotu Thomas Mattingly ve Ay Kapsülü pilotu Charles Duke'yi uğraştıran ilk arızalar hareketten 8,5 saat sonra başladı. Young, pencereden uçuştuğunu gördüğü zerrelerin ve kar lâpaların bir azot kaçağından ileri gelmesinden korkuyordu. Kontrol merkezi böyle bir kaçak olmadığını bildirdi. Ama yine de Young ve Duke kenetlenme tünelini açarak, normal zamandan 24 saat önce Ay kapsülü "Orion"u kontrol etmeleri emredildi. Bu arada Mattingly tarafından çalıştırılan televizyon vericisi, kontrol merkezindekilerin, Orion'un bir kısmındaki boya tabakasının uçtuğunu görmesine fırsat verdi. Durum önemle incelendikten sonra, olayın zararsız olduğu anlaşıldı. Ancak çok geçmeden Mattingly, kumanda kapsülü "Casper"in sevk sisteminde bir elektrik arızası bulunduğunu farketti. Massachusetts'deki teknoloji enstitüsü gerekli incelemeleri yaparak, bunun Ay'a iniş ve kalkışta önemli bir rol oynayamayacağını açıkladı.

Uçuş sırasındaki en büyük tehlike on ikinci Ay yörünge turundan sonra yapılan ayrılma sırasında meydana geldi. Mattingly, uzay aracı 107 km.ye 19 km.lik bir yörüngede iken, yörüngesinin dairevi biçimde getirmek için "Casper"in ana motorunu ateşlemek ve bu suretle "Orion"un Ay yüzüne inmeye teşebbüs etmesinden önce aracı muhtemel bir kurtarma manevrasında hazırlamak istemişti. Ancak bazı kısımların iyi çalışmaması sonunda bu isteğini yerine getiremedi. Bunun üzerine Young ve Duke, ana araçtan ayrılıp da, Ay'a doğru inmelerinden bir kaç dakika önce Ay yörüngesindeki uçuşa devam etme ve aralarındaki açıklığı azaltma emrini aldılar. Her iki araca da yeniden kenetlenmeye hazır olmaları bildirildi. Bu arada dünyadaki kontrol merkezi durumu inceliyordu. Durum öyle kritikti ki, yeni bir "Apollo 13" olayı bahis konusu olabilir ve Ay aracının enerjisinden Dünya'ya dönmek için faydalanma düşünebilirdi. Ancak on beşinci yörünge turundan sonra Dünya Kontrol Merkezi Müdürü Christopher Kraft "Yola devam" emrini verdi. Bunun üzerine Mattingly, yörüngeyi dairevi hâle getirdi; Young ile Duke de, 6 saat gecikmeyle Greenwich ayarıyla 02.23'te, 21 Nisan günü Descartes iniş bölgesinin Cayley ovasına indiler. Burası inmeleri gereken yerin 200 m. kuzeyinde ve 150 metre batısındaydı. 7,6 metre derinlikteki bir kraterin 3 metre yakınına konmuşlardı.

Young Ay çevresinde iki defa dolaşan ilk insan olmuştu. O ve Duke, Ay'a giden dokuzuncu ve onuncu insanlar olarak, konuşkan-

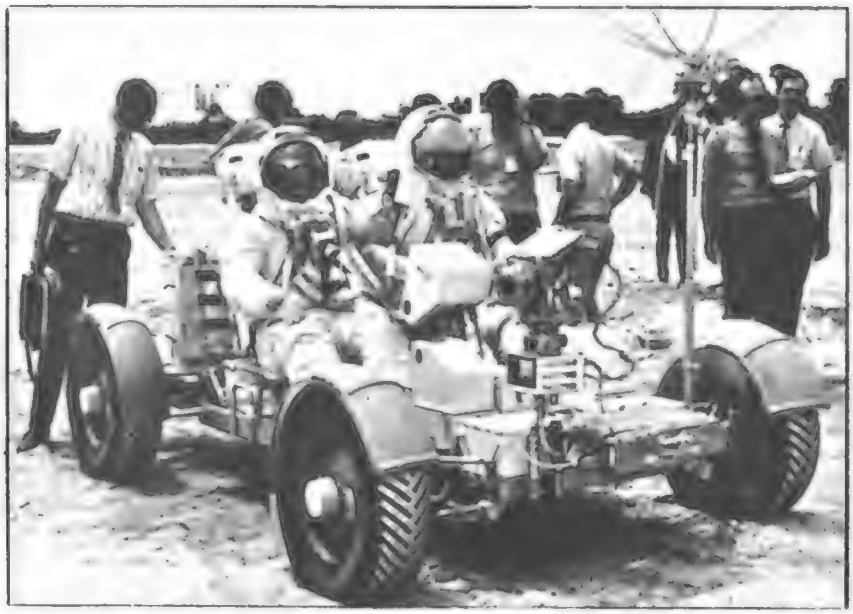

* Apollo 15'in astronotlarından James B. Irwing ile David Scott, yolculuktan önce, Cape Kennedy Uzay Merkezinde Ay otomobilini deniyorlar.

lıkları ve heyecanları bakımından öncekilerin hepsini bastırdılar. Her şeyden önce, Ay'a indikten sonra dışarı çıkmadan önce uyumak istediklerini bildirmişlerdi. Duke daha önce uzay elbisesinin biraz dar olmasından şikâyetçiydi, ama 7 saat 11 dakika süren ilk Ay yüzü yürüyüşü sırasında bir şikâyette bulunmadı. Bu uçuşun en büyük talihsizliği, Young'ın yanlış bir hareketle bir kordonu koparması oldu. Böylece Apollo 15 mürettebatının, sıcaklağın Ay'ın içine doğru umulandan daha büyük bir hızla girdiği hususunda yaptıkları keşfin, bilginler tarafından incelenmesi imkânını ortadan kaldırdı. Ancak Ay yüzeyindeki çalışmalar sırasında Duke'ye 3 metre derinlikten kolayca numuneler alma imkânını verdi. Bu geliştirilmiş bir delme âleti vasıtasıyla sağlanmıştı. Son dakikada Ay otomobilinden düşen bir parçanın astronotları toza bulamasına rağmen bu seferin ilk Ay yüzü yürüyüşü başarıyla sonuçlandı. Sonunda Duke, Young'un filmini çekerek önceden ortaya konan "Büyük Mükâfat"ı kazandı.

Bu sefer sırasında yapılan ikinci Ay yüzü yürüyüşü sırasında insanı heyecana düşüren televizyon resimleri alındı. Astronotlar, Taş Dağı'na 4,1 km.lik bir yol katederek gitmiş ve 232 m. yükseğe çıkmışlardı. Televizyonda astronotların kraterin kenarında çalıştıkları görüldü. Yeryüzündeki jeologlar televizyon kameralarını tamamen bağımsız olarak kullanarak diledikleri noktayı yakından görme imkânını buldular. Bu incelemeler sonunda, volkanik faaliyetlere raslanmaması jeologları şaşırttı.

Astronotların üçüncü olarak Ay yüzü yürüyüşleri, vaktinden önce hareket etme mecburiyeti dolayısıyla 5 saat 40 dakika kısaltılmıştı. Bu son Ay yüzü yürüyüşü North Ray kraterinin incelemesine ayrıldı. Burası Orion'dan 4,9 km. uzakta büyük bir çöküntü alanıydı. Duke ile Young son defa Ay aracına girmeden önce ne kadar fazla sıçrayacakları hususunda bir yarışmaya girdiler. Birkaç defa düşmüş olan Duke bu defa da fena halde sırt üstü düştü, ama uzay elbisesine bir zarar gelmedi.

Kalkma ve kenetlenme mükemmel bir şekilde geçti. Ancak Ay kapsülü "Orion", terkedilir edilmez takla atmaya başladı. Sebebi bir düğmenin yanlış durumda bırakılmasıydı. Casper alelacele oradan uzaklaşmak zorunda kaldı. Bunun sonucu evvelce planladığı gibi "Orion"u Ay yüzüne düşürmek mümkün olmadı, Ay kapsülü yörüngede kaldı. Dönüş yolculuğu 40 kg. ağırlığındaki minik uydunun fırlatılmasından hemen sonra başladı. Oldukça sakin dönüşün en ilgi çekici ve parlak olayı Mattingly'nin dünyadan 274,000 km. uzaktayken uzaya çıkarak, servis kapsülünün bilimsel araçlar kısmındaki film kasetlerini alması oldu. İnişte, her üç paraşüt de mükemmel bir şekilde açıldı. Paraşütler, "Apollo 15"deki arıza dolayısıyla denizde bırakılmadı. Alınıp incelendi. Ancak, denize inen kumanda kapsülünü yüzdürecek balonlar henüz takılmadan, kapsül tepetaklak oldu. Bu uçuşta yakıt

* Apollo 15'nın komutanı John Young Ay üzerinde, bilginler için taş topluyor.

artıkları, "Apollo 15"te olduğu gibi paraşüte zarar verir düşüncesiyle dışarı atılmamıştı. Ancak bunların araçla birlikte Houston'a götürülmesinin de tehlikeli olduğu anlaşıldı ve patlayan yakıt bir kaç teknisyenin yaralanmasına sebep oldu.

Portakal suyu ve potasyumlu özel bir beslenme düzeni sayesinde ilk defa olarak bu uçuşun mürettebatı arasında anormal kalb atışları görülmedi ve böylece Skylab'da elli altı günlük uçuş hakkındaki tereddütler ortadan kalktı. Young ve Duke Ay yüzünde 20 saat 40 dakika kalarak rekor kırdılar. Ay yüzünden 27 km. dolaştılar ve 97,5 kg. Ay numunesi getirdiler.

APOLLO 17 - (Aralık 1972): Bu son uçuşun 6 Aralıkta Greenwich saat ayarıyla 3.38'de yapılması kararlaştırılmıştı. Amerika Birleşik Devletleri'nin geceleyin fırlattığı ilk roket idi ve uçuş gerçekten muhteşem oldu. Mürettebat arasında ilk defa bir jeolog astronot vardı: Dr. Harrison (Jack) Smith Smith Ay kapsülü pilotuydu. Komutan, üçüncü uzay uçuşunu yapacak olan Eugene Cernandı, kumanda kapsülü komutanı da ilk uzay seyahatine çıkan Ronald Evans idi. Taurus-Littrow bölgesi iniş yeri olarak seçilmişti. Burası kuzeyde Taurus dağlarıyla, kuzey batıda 32 km. genişliğindeki Littrow kraterinin birleştiği yerdi. Cernan ile Schmitt, 1.372 metre yükseklikteki Ay dağları arasında bulunan 11 km. genişliğindeki bir vadiye ineceklerdi. Burada volkan külleri vardı; bölgedeki bazı kraterlerin de volkanik faaliyet sonucu meydana geldiği sanılıyordu. Bu durumu ilk defa "Apollo 15" uçuşu sırasında kumanda kapsülünde yörünge uçuşu yapan Al Warden haber vermişti. İniş için seçilen yerden elde edilecek bilgilerle, Ay'ın menşei ve oluşu hakkında daha önceki uçuşlarda elde edilen bilgilerin boşlukları tamamlanmış olacaktı. Taurus-Littrow bölgesi bu maksada uygun görünüyordu. İniş bölgesindeki siyah maddenin, nisbeten daha yeni zamanda Ay'ın içinden çıkmış olması muhtemeldi. Bir de büyük bir toprak kaymasının bulunduğu yerden numune alınması düşünülüyordu. Bu kayma 2000 m. yüksekliğindeki dağlardan yuvarlanan maddelerle meydana gelmişti. Ayrıca yapılacak en önemli deneylerden biri de sıcaklık akışının tesbitiydi. Bu uçuş sırasında 1 km. derinliklere kadar Ay'ın yapısı incelenecek; 1,5 km. kadar derinlikte su bulunup bulunmadığı araştırılacaktı... En güneydeki arızalı Tycho krateri alanına, yahut Ay'ın Dünya'dan görülmeyen tarafına iniş yapma düşünceleri NASA (Amerika Uzay Araştırma Merkezi) tarafından mahzurlu bulunmuştu. Çünkü birinci şekilde fazla yakıta ihtiyaç olacak, ikincisinde ise, haberleşme kesintili olarak ancak kumanda kapsülü aracılığıyla yapalabilecekti.

ÖZET VE SONUÇ: Bütün Apollo projesi, her türlü masraf dahil olmak üzere 24 milyar dolara mal oldu. Son görevlerin neticesi ne olursa olsun; insanoğlunun Ay'a ayak basışı, uzay yolculuklarına tam bir teknik hâkimiyet ve nihayet ilmi araştırmalardan elde edilen sonuçlar insanlığın gelişmesine

* Apollo 16'yı götürecek olan Satum V roketi Cape Kennedy Uzay Merkezinden havalanıyor. Astronotları uğraştıracak olan ilk arızalar, kalkıştan 8,5 saat sonra başladı.

en mânâlı adımlardan biri olmuştur.

Bununla beraber NASA, faaliyet imkânları ve emniyet bakımından Ay'ın çok ilgi çekici ve esrarengiz kısımlarının henüz incelenemediğini, bunun insanoğlunun daha sonraki seferlerine kaldığını belirtmiştir. Amerika Birleşik Devletleri 1980 yılına kadar yeni bir Ay uçuşu düşünmemektedir. Bu süre içinde uzay çalışmaları çok daha fazla gelişmiş olacaktır. Ay yüzünün bu esrarengiz taraflarının incelenmesinin Ruslar tarafından yapılacağı da tahmin edilmektedir. Ancak Apollo projesi, istediği takdirde, Amerika'nın Ay'da ilk insanlı uzay üssünü kuracak millet olmasına imkân vermiştir. Şu anda öğrendikleri en önemli şey Ay malzemesinin yapı taşıyacak kadar sağlam olduğu, buna karşılık barınak ve koruyucu örtüler yapmak masadiyle kolayca kazılabidiğidir. "Surveyor III'ün indiği bölgeye inen "Apollo 12" mürettebatı, Ay yüzünde 31 ay kalmış olan Surveyor'un parçalarını dünyaya getirmişti. Bu parçaların incelenmesi Ay'da sabit bir üs kurmakta umulmadık güçlüklerle karşılaşılmayacağını gösterdi. Hepsinden önemlisi, Apollo uçuşları sırasında getirilen 363 kg. ağırlığındaki Ay numunelerinin incelenmesi, Ay'daki üslerin Ay imkânlarıyla yapılması tekniğinin geliştirilmesine meydan verecektir. Daha "Apollo 14" uçuşunun sonunda Ay toprağından su ve oksijen elde edilebileceği anlaşılmış bulunuyordu. Çünkü toprakta yüksek yüzdeli demir oksit olduğu tesbit edilmiştir. Öte yandan güneş fırını kullanarak ve hidrojen ilâve ederek 45,4 kg. demir oksitten 6,35 kg. su elde edilebilecek daha sonra da su hidrojen ve oksijene ayrılacaktır. Böylece hem Ay'da hayatın devam ettirilmesi mümkün olacak, hem de uzay araçlarına yakıt sağlanacaktır.

A.B.D' nin İnsanlı Uzay Laboratuarı: SKYLAB

Genel Bilgiler:	Uzunluk	Çap	Ağırlık
Kumanda ve servis kapsülü:	10.45 m,	3,96 m.	13.970 kg.
Kenetlenme düzeni:	5,30 m.	3,05 m.	6.260 kg.
Apollo teleskop kulesi:	3,35 m.	2,13 m.	11.180 kg.
Hava geçmez kabin (1 bölüm)	1,19 m.	3,05 m.	22.225 kg.
Hava geçmez kabin (2.bölüm)	4,18 m.	1,68 m.	
Aletler birimi	0,91 m.	6,58 m.	2.065 kg.
Yörünge atölyesi	14,66 m.	6,58 m.	35,380 kg.
Toplam uzunluk:	36,12 metre		
Toplam iş hacmi:	361,4 metre küp.		

GENEL TANITMA: 14 Mayıs 1973 tarihinde uzaya gönderilen uzay laboratuarı "Skylab" uçuş süresi sırasında üç defa mürettebat değiştirmiştir. Programın orijinal adı "Apollo Sonrası Tatbikat Programı"dır. Amacı Apollo sevahatlerinin eksik kalan kısımlarını tamamlamaktır. Bu program, insanoğlunun uzayı araştırmasında hayati bir basamak olarak kabul edilmektedir. "Skylab" programının gerçekleştirilmesinde 26,000 bilim adamı ve işçi çalışmıştır.

PROGRAMIN HEDEFLERİ:

1- İnsanın uzayda yaşama ve çalışma kabiliyetlerini geliştirmek; uzun süren ağırlıksızlık hâlinin insan üzerindeki psikolojik ve fizyolojik etkileri hakkında bilgi sahibi olmak.

2- Güneşin faaliyetlerini özel bir önemle araştırmak.

3- Dünyayı inceleyerek hava kirlenmesi, su baskını, erozyon petrol ve mineral kaynaklarının azalması gibi insanları yakından ilgilendiren problemlerin halline çalışmak.

Skylab, 453 km.'lik yörüngesinde 50. derece meyille yol alarak Birleşik Amerika'yı Avrupa ve Güney Amerika'nın büyük bir bölümünü, Afrika, Avustralya ve Çin'in tamamını inceleyebilecekti. 2700 saati geçecek astronotlu uçuşlar sırasında elli deneme yapılmıştır. Bunların onu, uzun süren uzay uçuşlarına karşı insan vücudunun tepkileri üzerindedir. Uzayda uzun süre kalan "Skylab" mürettebatının, uçuş sonrası durumlarıyla, yerde, Houston'daki İnsanlı Uzay Araçlar Merkezi'nde, aynı süre için, "Skylab" Atölyesi şartları içinde çalışan insanların durumu karşılaştırılmıştır. Aradaki tek fark, dünyadakilerde ağırlıksızlık durumunun olmayışıdır.

"Skylab" uzay laboratuarı 14 Mayıs'ta fırlatılmış, bazı aksaklıklardan sonra, ilk mürettebat, tasarlandığı gibi bir gün sonra değil, ancak 25 Mayıs'ta gönderilebilmiştir. İkinci Skylab mürettebatı 28 Temmuz'da gönderilmiş, bunların 59 günlük uçuştan sonra dünyaya dönmesinden sonra da, üçüncü mürettebat yola çıkarılmıştır.

Skylab programı bir program için hazırlanmış olmakla beraber, herhangi bir önemli arıza karşısında harcanmak üzere bütçede önemli miktarda bir para ayrılmıştır. Bu paranın bir başka Skylab uçuşu için harcanması mümkündür. Bu sayede Apollo sonrası uçuşlarla, 1978'de önce yapılamıyacağı anlaşılan ilk insanlı "Uzay Mekiği" uçuşu arasındaki boşluk kapatılmış olacaktır.

Birleşik Amerika insanlı uçuşları boyunca, ilk defa "Skylab" uçuşunda, sınırlı bir kurtarma imkânı gerçekleştirilmiştir. Uçuşlardan biri sırasında, mürettebat herhangi bir sebeple yeryüzüne dönemiyecek durumda kalırsa, dünyadan gönderilecek iki kişilik mürettebatı olan bir kumanda kapsülü, beş kişi olarak dünyaya dönebilecekti. Şu, ya da bu şekilde Skylab'da kalan astronotların 45 gün yaşamasını sağlayacak şartlar gerçekleştirilmiş olmakla beraber,kurtarmayı gerektiren şartların durumu şüphesiz bu süreyi kısaltabilecekti. Ama her halükârda,astronotları normal görev süresinden sonra rahat rahat daha 10 gün yaşatacak imkân sağlanmıştır. Skylab başlıca altı bölümden meydana gelmektedir:

KUMANDA VE SERVİS KAPSÜLÜ:

Bu, esas itibariyle Apollo ay uçuşlarında kullanılanın hemen hemen aynıdır. Küçük değişiklikler, aracın kullanışını daha da kolay hâle getirmiş; aynı zamanda Skylab'a kenetli olarak beklerken, yarı-uyur halde bulunmasını mümkün kılmıştır. Bu yarı uyur halde, 0,35 kg sm. karelik bir saf oksijen atmosferi sağlayan Çevre Kontrol Sistemi kapanmakta ve kenetlenme adaptöründeki bir pervane Skylab'ın iki gazlı atmosferini devrettirmektedir.

Bu kapsül, kenetli bulunduğu zaman da, çalışma gücünü kendi kumanda ve servis kapsülünden değil, Skylab'ın güneş enerjisi sisteminden almaktadır. Ayrıca dünyaya götürülecek olan filmler, manyetik bandlar, ve biyomedikal örnekler için daha fazla depolama yeri vardır.

HAVA GEÇİRMEZ BÖLGE: Bu bölüm uzayda aracın dışına çıkılacağı zaman, mürettebata, hava geçirmeyen bir bölüm teşkil etmektedir. Başka bir deyişle Yörünge

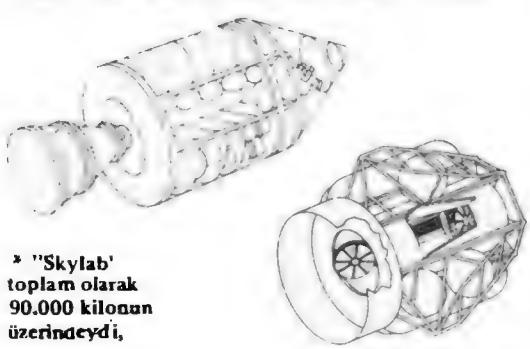

» "Skylab' toplam olarak 90.000 kilonun üzerindeydi,

Laboratuarı ile Kenetleme Adaptörü arasında bir geçittir. Bütün Skylab'ın ana enerji dağıtım kontrol merkezi ile atmosfer ikmali ve air condition merkezleri buradadır. Elektrik güneş enerjisiyle dolan sekiz batarya ile sağlanır.

ÇİFT KENETLENME ADAPTÖRÜ: Bu bölüm adını Apollo uzay aracının Skylab'a kenetleneceği iki kapıdan alır. Kapılardan biri "Eksen kapısı", Skylab'ın arka tarafındadır ve normal olarak olarak kullanılması gereken kapı budur. Diğer kapı ise "Yan kapı"dır. Bu kapı,eksen kapısının bir arıza dolayısıyle kullanılamayacak durumda olması halinde kullanılır. Kumanda kapsülünden Skylab'a geçen mürettebatın tatbik ettiği programın aynını tatbik eder. Çift Kenetlenme Adaptörü, aynı zamanda Apollo teleskop kulesinin ve yer kaynakları denemelerinin çalışma yeridir. Çeşitli fotoğraf makineleri film deposu ve sıfır · yerçekiminde gerçekleştirilecek denemelerin yapılacağı oda bu kesimdedir.

APOLLO TELESKOP KULESİ: Bu bölüm bir güneş rasathanesidir. Burada karmaşık bir teleskoplar düzeni vardır. Astronot-astronom bu sayede, uzun bir dönem boyunca güneşin ayrıntılı incelemesini yapar. Burada ayrıca altı tane de özel deneme yapacakı malzeme vardır. Özel bir mekanizma, kuleyi atılış pozisyonuna göre 90 derece çevirebilir, böylece bu bölüm, Çift Kenetlenme Adaptörünün yanına doğru gelerek, Çift Kenetlenme Adaptörü'nün eksen kapısını,kenetlenmeye elverişli hale getirir. Bu kesimde bulunan dört güneş kanadı aynı anda açılarak 111,5 m.karelik bir satıhla, 55 derece santigratta 10,5 kilovat enerji sağlar; Teleskop Kulesindeki on altı batarya bu şekilde doldurulur. Azami kapasitesi her yörünge uçuşunda 3.700 vattır. Skylab'daki on bir teleskoptan altısı bu bölümdedir. Bu teleskopların amacı güneşin faaliyetlerini ve bunların dünyaya olan etkilerini incelemek, bu konudaki bilgilerimizi artırmaktır. Aynı zamanda, bu sayede insanların, uzay ortamında bilimsel aletleri kullanma kabiliyetleri de anlaşılmış olmaktadır. Son derece hassas bir işaret sistemi sayesinde astronotlar güneşteki herhangi bir faaliyeti anında incelemek imkanını bulmuşlardır. Bütün Skylab sisteminin elektronik beyinleri, durum kontrol jiroskopları da buradadır.

YÖRÜNGE ATÖLYESİ: Bu bölüm, aslında bir "S4B" roketinin üçüncü kademesinden ibarettir ve 311,5 m.küp hacminde iki katlı bir kompartman haline getirilmiştir. Aslında bu bölümün dibinde bulunan sıvı oksijen tankı, Skylab'da artık işe yaramayan,atılacak maddeler için depo vazifesi görür. (Yörünge uçuşu yapan uzay istasyonlarının en büyük problemi uzaya atılacak işe yaramaz maddelerin aracın etrafında kirli bir bölüm meydana getirmesidir.) Bu süprüntü deposu bölümünde hemen üstünde üç bölmeli mürettebat odası bulunur. "Nöbet Odası"nda bir resim penceresi vardır, bu pencere gözlem maksadıyla dünyaya doğru çevrilebilir. Ortadaki masa, yiyeceklerin hazırlanması ve ısıtılması işinde kullanılır.

* Uzay araştırmalarının bir amacı da doğrudan doğruya dünyamızı ilgilendiren, erozyon, enerji buhranı ve benzeri problemleri halle çalışmaktır...

Malzeme ve besin depolama rafları, buz dolapları buradadır. Bu bölümde bir de duş vardır. Ağırlıksızlık meselesini halledecek şekilde yapılmış olan bu duşun suyu emme yoluyla akar. Ve nihayet bir uzay aracında ilk defa olarak rahat bir tuvalet yapılmıştır. Astronotlar oturdukları zaman, uçak koltuğundaki gibi, kendilerini bağlamaktadırlar. Astronotların bu bölmedeki hareketini kolaylaştırmak için tutamaklar vardır, ayrıca astronotlar özel pabuçlar giymektedirler. Bu sayede ayak bileklerini hafifçe bükmek suretiyle kendilerini diledikleri yere kenetliyebilmektedirler. Deneylerin çoğu üst katta yapılır. Bu bölmede ayrıca uzay şartları altında gerçekleştirilecek deneyler için bir de hava geçirmez bölme bulunur. Yörünge Atölyesinin duvarları muhtemel meteor çarpmalarına karşı da takviyelidir. Bu kısmın güneş kanatları 7,01 X 9,14 m. boyutlarındadır. 111,5 m karelik. bir alan meydana getirirler. Her yörünge uçuşunda sekiz bataryayı doldururlar. Durum değişikliklerini kontrol altında bulundurmak için üçerli gruplar halinde yerleştirilmiş altı adet soğuk gaz püskürtücüsü de bu bölümde bulunur.

ALET BİRİMİ: Burada "Satürn 5"in alet birimi sadece havaya fırlatma sırasında ve yörünge uçuşlarının ilk 7,5 saatinde kullanılır. Görevi,komuta, iz takip etme,mesafe ölçme ve nihayet hareket anından, yörüngeye girinceye kadar gerekli olan elektriği sağlamaktır. Yörüngeye girdikten sonra da Teleskop Kulesi ile Yörünge Atölyesi'nin güneş kanatlarını açmaya ve yönetmeye yarar.

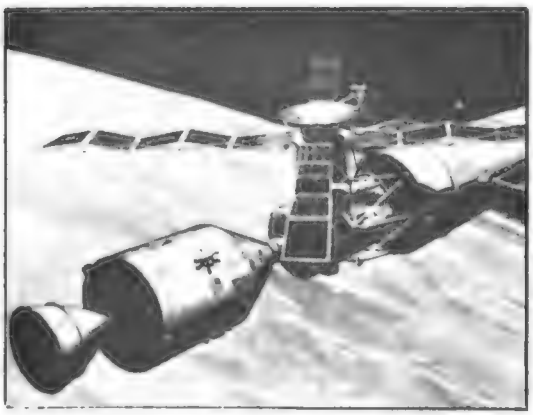

* "Skylab" programının gerçekleştirilmesinde toplam olarak 26.000 bilim adamı ve işçinin çalıştığını göz önüne getirmek bile başarılan işin önemi hakkında bir fikir verir.

NOT: Skylab'ın mahfazası hareket anından, yörüngeye girişine kadar araca aerodinamik bir şekil ve kalkan görevi yapar. Çift açılı burun konisine monte edilmiş dairevi bir başlıktan ibarettir. Fırlatma işinden önceki montaj çalışmaları için, dört kademli çalışma platformları ve giriş delikleri vardır. Yörüngeye girişten hemen sonra S2 kademesinin ayrılmasının hemen ardından,patlayıcı cıvatalar çalıştırılarak bu mahfazayı, yaprağa benzeyen dört parçaya ayırır ve onları Skylab'ın yolundan uzağa atar.

SKYLAB UÇUŞLARI

1. UÇUŞ: İki kademeli bir "Satürn 5 " roketi, insansız Skylab aracını 14 Mayıs 1973 tarihinde Kennedy uzay merkezinin 39-A uzay atış istasyonundan fırlatmış ve 435 km. yüksekte bir yörüngeye oturtmuştur. Bundan sonra açılması gereken ilk bakışta dört dilimli bir yeldeğirmenini andıran güneş kanatları gereği gibi açılmadığı görülünce, ertesi gün gönderilmesi plânlanmış olan astronotların uçuşu geri bırakılmıştır. Skylab program müdürü yaptığı açıklama ile güneş kanatlarından ikisinin açılmadığını, göktaşı kalkanının da arızalandığını belirtmiştir. Günlerce süren inceleme ve çalışmalardan sonra nihayet Skylab'ın ilk mürettebatı on gün gecikmeyle 25 Mayıs 1973'te yola çıkmıştır. Charles Conrad Paul Weitz ve Dr. Joseph Kerwin bir Apollo aracıyla uzaya fırlatılmışlardır. Araç yörüngeye girdikten sonra yön değiştirme işlemleri yapılmış ve Apollo aracı, atılışından 7,5 saat sonra Skylab ile buluşmuştur. Uçuş mürettebatı daha sonra, mümkün olan tamirleri yaparak görev çalışmalarına başlamışlardır. Skylab'da 28 gün kalan astronotlar, 22 Haziran 1973'te dünyaya dönmüştür. Skylab uzaya gönderilirken, Bütün görev süresi için gerekli olan yiyecek, giyecek, su ve oksijeni de birlikte götürmüştü.

2 UÇUŞ: Birinci mürettebatın yeryüzünde dönmesinin üzerinden bir aydan fazla bir süre geçtikten sonra, 28 Temmuz 1973'te ikinci mürettebat takımı Skylab'a gönderilmiştir. Alan Bean, Dr.Owen Garriott ve Jack Lousma bir Satürn roketiyle uzaya gonderilmiş ve hareketlerinden 7,5 saat sonra Skylab'la buluşarak kenetlenmişlerdir. Bundan sonra planlanan şekilde çalışmalarına başlayan astronotlar, uzay laboratuarında 59 gün kalarak o zamana kadar kırılmış olan rekorların hepsini büyük bir farkla kırmış ve 26 Eylül 1973'de dünyaya dönmüşlerdir.

3. UÇUŞ: Birleşik Amerika tarafından 1973 yılı Mayıs ayında başlatılan Skylab programı 1974 yılının Şubatında tamamlanmıştır. Mayıs'ta Skylab'a gonderilen ilk mürettebattan sonra, Temmuz ayında gönderilen ikinci mürettebat uzay aracında iki aya yakın bir süre kalarak Eylul ayında dünyaya dönduler Skylab'ın son mürettebatını teşkil eden Paul Carr, Edward Gibson ve Jilliam Pogue ise 16 Kasım 1973'te uzaya gonderildiler. Astronotların uçuşu, Apollo kabinindeki bir arıza yüzünden kararlaştırılan zamandan geç başlamıştı. Uzay adamları 25 Aralık tarihinde 7 saat süren bir uzay yürüyüşü yaparak bu alanda yeni bir rekor meydana getirdiler

YAPILAN DENEMELER

GÜNEŞ ASTRONOMİSİ Dünyaya en yakın yıldız olan güneş, bütün güneş sistemine hâkimdir Yeryüzündeki hayatı etkileyen tek âmil, yine güneştir. Bu bakımdan güneş hakkında daha fazla bilgi elde edilmesi, kâinat, çevre uzay ve güneş sistemi hakkında da fazla bilgi sahibi olmamızı sağlar. Apollo Teleskop Kulesi'inde yapılan deneyler bugüne kadar, yorüngede yapılan deneylerin en büyüğünü ve en karışık olanını teşkil eder. Dünya'ya gelen ışınlardan bazılarının atmosfer tarafından emilmesi, bunların hâliyle yerden görülmemesine sebep olmaktadır. Skylab çalışmalarında bu gibi ışınların incelenmesine büyük önem verilmiştir. Güneşin çevresindeki gaz tabakası olan taç bölümü, dünyadan ancak güneş tutulmaları sırasında incelenebilmektedir. Skylab astronotları onun da birçok fotoğrafını çekmiştir. Ayrıca X ışınları teleskopları, güneşin X ışınlarının fotoğraflarını çekmiş, ayrıca güneşi gözle bakıp incelemişlerdir. Bu incelemeler sırasında ilgi çekici buldukları noktaları yeryüzündeki astronomlar heyetine bildirmiş ve onların verdikleri direktiflerle teleskoplarını ayarlamış, çeşitli yeni araştırmalar yapmışlardır

YERYÜZÜ KAYNAKLARI. Yörünge Atölyesi, yeryüzünün çok büyük bir bölümünü uzaydan incelemeye yarayan bir laboratuardır. Çok spektrumlu fotoğraflar çekmeye yarayan altı makinanın çektiği fotoğraflarla mahsul durumu, ormancılık, yeraltı suları, kar örtüsü, su sıcaklıkları ve jeolojik teşekküler incelenmiştir. Öte yandan, mukayese imkânı sağlamak için aynı zamanda dünyadan da, uçakla aynı bölgelerin resimleri çekilmiştir. Bunlardan başka rüzgârlar, dalga durumu ve sair maksatlarla okyanusların yüzü incelenmiş, yağmurlu, buzlu ve bulutlu alanlar tesbit edilmiş, deniz suyunun sıcaklıkları ölçülmüştür. Kara parçaları da, kar örtüsünü, bu örtünün mevsimlik ilerleme ve gerilemelerini; donmuş ve donmamış bölgeler arasındaki

sının; bitki bolgelerindeki mevsimlik değişmeleri; uzak bölgelerin aldığı yağmur miktarı açısından incelenmiş ve yine bu açıdan haritalar yapılmıştır.

TIBBİ BİYOLOJİ. Araştırmaların bu bölümünde uzun süren uzay uçuşlarının mürettebat üzerindeki etkileri incelenmiştir. Uçuştan önce ve uçuş sırasında, astronotlar özel bir besin rejimine tabi tutulmuş, bu sayede kaslarda olsun, kemik dokularında olsun, (kemiklerde bilhassa kalsiyum durumu) meydana gelen değişikliklerin ölçülmesi mümkün olmuştur. Kan hacmindeki ve kırmızı kürelerdeki değişiklikler, kalbin durumu, idrar ve büyük aptesler uçuş sırasında ve uçuştan sonra incelemeye tabi tutulmuştur. (Apollo 15 mürettebatının 12 günlük Ay yolculuğundan dönmelerinden sonra kalb atışlarının normale dönmesi için uzun süre beklemek gerekmişti.) Öte yandan astronotların metabolizmaları da büyük bir önemle incelenmiştir. Bu sayede uzun süren uzay uçuşlarında yenecek besinlerin çeşidini. (meselâ bir Mars seyahatinde) ve mikdarını tesbit etmek mümkün olacaktır. Ayrıca uzaya fareler ve böcekler de götürülmüş, onların vücut sıcaklıkları, ağırlıksızlık şartları karşısında gösterdikleri tepkiler incelenmiştir.

TEKNOLOJİ. Bu alanda yapılan denemelerin hedefi, boşluk şartları içinde çeşitli imalâtta bulunmak ve bunların dünya'ya getirilmesini sağlamaktır. Yapılan beş önemli tecrübe ile elektron ışınları ve sıcak kaynak işlerinin mümkün olup olmadığı, erimiş metallerin akışı, donma nümuneleri, seçilen maddelerin sıcaklığa dayanması ve yüzey gerilimi incelenmiştir. Ayrıca uzun süre uzay şartları içinde kalan maddelerin incelenmesi de Skylab mürettebatlarının görevleri arasındadır. Ayrıca bir laser-radar sistemi Satürn roketlerini takib ederek kalkış hareketlerini tesbit etmiştir. Ve nihayet Skylab'ın etrafında, görüşün azalmasına yol açacak bir atmosferin teşekkül edip etmediği de incelenmiştir.

BİLİM: Fransızlar tarafından geliştirilen "ultraviyole panorama" denemesi yoluyla Samanyolu'ndaki binden fazla yıldızın tahlili yapılmıştır. Bunun hedefi Samanyolu'na nisbetle gökyüzüne dağılmış olan "s"Sıcak yıldızlar"ın bulunduğu bölgeleri tesbittir. Bu denemelerde ilk yapılan şey yıldızların renginin tayinidir. Bu astronot-astronomların muhakeme kabiliyetleri ve meharetleri yirmi beş yıldız alanında yaptıkları çalışmalar dikkate alınarak büyük bir titizlikle incelenecektir. Bu yirmi beş yıldız alanında yapılan çalışmaların hedefi normal yıldızların ve nebulaların tahlili, anormal yıldızların Samanyolu'ndaki dağılışı ve miktarlarının tesbitidir. Ayrıca, gökyüzünün bir bölümü incelenerek, gelen X ışınlarının yoğunluğu ve kaynağı, geldikleri mesafeler araştırılmış; dünya atmosferinin de fotoğrafları çekilmiştir.

SKYLAB MÜRETTEBATI

BİRİNCİ UÇUŞ: (14 mayıs 1973; 28 gün) Komutan: daha önce üç uzay uçuşu yapmış ve 12. Apollo uçuşunda da komutanlık etmiş olan Charles Conrad, Dr. Joseph Kerwin ve pilot Paul Weitz.

İKİNCİ UÇUŞ: (28 temmuz 1973—59 gün) Komutan: Apollo 12 uçunda Conrad'la birlikte bulunan Alan Bean. Dr. Owen Garriott (doktorası elektrik mühendisliği üzerinedir),: pilot Jack Lousma.

ÜÇÜNCÜ UÇUŞ:(16Kasım1973) Komutan: Gerald Carr; Dr. Edward Gibson (doktorası elektrik mühendisliği üzerinedir.) ve pilot William Pogue. Bu mürettebatın hiçbiri daha önce uzay uçuşu yapmış değildir.

YEDEKLER: Russell 'Schweickart, Dr. Story Musgrove ve Bruce Mc. Candless birinci uçuş için; Vance Brand, Dr. William Lenoir ve Dr. Don Lind de ikinci ve üçüncü uçuşlar için.

Bütün bu mürettebat bir yıl önceden seçilmiş ve özel bir eğitime tabi tutulmuşlardır. Daha önce uzay uçuşu yapmamış olan bilim adamı astronotlar, ilmi vasıfları esas alınarak 1965 Haziranında seçilmişti., Bunlardan ikisi astronot oluncaya kadar, bir uçağın nasıl uçurulacağını dahi bilmiyorlardı.

A.B.D' nin Uzay Aracı: UZAY MEKİĞİ

*TARİH:*Apollo programı sayesinde, uzay araştırmaları nisbeten pratik hale gelince, NASA bir uzay ulaştırma sistemi üzerinde çalışmalara başladı.

Nixon bu konuda şöyle demişti: "İnsanoğlu 1980 ve 1990'larda, 1970'lerin uzay sınırını, normal sınırlar içine sokacaktır.

Bu programın asıl amacı, 100 defadan fazla kullanılabilecek bir uzay aracı ile, yeniden kullanılmak üzere üsse dönebilecek insanlı bir fırlatım meydana getirmektir. Bu programın gerçekleştirilmesinde, teknikten çok mâli durum problemler çıkarmıştır. Nitekim teknisyenler, kısa bir çalışmadan sonra, hem taşıyan aracın, hem de yörünge aracının tekrar dünyaya dönebilecek şekle sokulabileceğini belirtmişlerdir. Ancak böyle bir aracın yapılması uzun süreli bir çalışmayı gerektirdiğinden 1972 yılı başlarında önce bir DC 9 büyüklüğünde, uçağa benzeyen bir yörünge

Kalkışta itme gücü: 2,49 milyon kilo.
Kalkışta ağırlık: 2,13 milyon kg.

Yörünge aracı:

Uzunluk: 36,6 metre.
Kanat açıklığı: 22,9 m.
Ağırlığı: 29,500 kg.
Çapı:3-4,6 m.
Uzunluğu: 13,7-18,3 m.

Taşıma Aracı:

Uzunluk: 53,3 metre.
Geliştirme masrafı: 5,550 milyon dolar
Yörünge aracı masrafı beheri 250 milyon dolar.

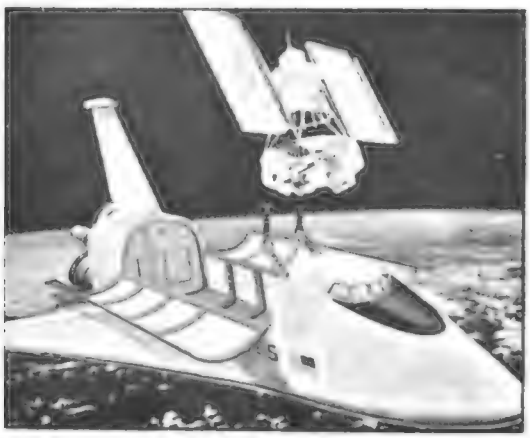

* Uzay - mekiği iki kişilik bir mürettebat tarafından kullanılacak görevin gereğine göre 7-30 gün uzayda kalabilecektir.

aracının geliştirilmesine karar verildi. Bu araç, bir roket gibi dikine havalanabilecek, uzayda bir uzay gemisi gibi yörünge uçuşu yapacak, sonra da yine bir uçak gibi dönüp karaya inecek; bunun yanısıra bir de bir Tristar uzunluğunda bir fırlatıcı olacak bu fırlatıcı da kullanıldıktan sonra paraşütle denize inecek ve kurtarılacaktı. 6 yıllık bir gelişme plânına göre, ilk insanlı uçuşu 1978'de yapılacak bundan kısa bir süre sonra da bu sistemin geniş ölçüde kullanılmasına başlanacaktır. Bu konunun programlanması Houston'daki insanlı Uzay Merkezi ile Marshal Uzay Uçuşları Merkezi'ne verilmiştir. Bu ikincisi aynı zamanda fırlatma safhası ile mekik bölümünden de sorumludur. Kennedy Uzay Merkezi ise aracın uçurulması ve mali işlerini yüklenecektir. Tahmini masraf olan 5 milyar 500 milyon doların (Apollo programının dörtte biri) içinde araştırma, geliştirme ve iki uçuş denemesi araçlarının yapılması da dahildir.

Yapılan her ilâve yörünge aracı 250 milyon dolara malolacaktır. Her uçuşun masrafının 10 milyon doları bulacağı tahmin edilmektedir. "Apollo 15"in masrafı 445 milyon dolardı. Şimdi amaç, uzaya fırlatılacak araçların libre başına 6-700 dolar olan maliyetini 100 dolara indirmektir. (13,6 kg. ağırlığındaki Explorer 1.'in maliyeti libre başına 100.000 dolardı.)

GENEL TASVİR: Atılış sırasında yörünge aracı, fırlatıcıya-sırtına binmiş gibi- bağlanmış olacaktır. Ayrılma yüksekliği 64,5 km. ayrılma sırasında hız saatte 12.875 km'dir. Ayrılmadan sonra yörünge aracının motorları çalışmaya başlayarak aracın hızını saatte 28.968 km 'ye çıkaracak ve 161 km.'ye 1125 km.'lik bir yörüngeye oturtacaktır. Aracın, hafif, uçak yapısı müteaddit atmosfere girişlerde meydana gelecek 1650 santigrat derecesi sıcaklığa dayanabilecek yapıda olacaktır.. Bu araç, normal ticari jet uçaklarının indiği pistlere konabilecek ve yine onlar gibi uçuş sonrası bakımına tabii tutulacak, yakıtı tazelenecektir.

YÖRÜNGE ARACI: İki kişilik bir mürettebat tarafından kullanılacak, görevin gereğine göre bir hafta ilâ 30 gün uzayda kalabilecektir. Araçta normal olarak iki kişilik yiyecek bulunacak, ancak gerekirse, yük bölümüne konacak kapsüllerde altı ilâ - on iki yolcu taşınabilecektir. Araçta yüksek basınçlı üç, sıvı hidrojen sıvı oksijen motoru vardır. Bunlardan her biri 188.240 kg.lık bir itme gücü meydana getirir. Yakıtlar, aracın dışında bulunan 38 metre uzunluğundaki bir depoda taşınır. Bu depolar yörüngeye girildikten sonra atılır. Kanatlarda ve kuyrukta otuz üç tane durum kontrol iticisi vardır. Yörünge aracının ilk yapılanlarında yere konmak için bir turbojet motoru bulunması da mümkündür. Ancak, bu büyük ağırlık vereceği ve çok yer kaplayacağı için doğuya doğru olan görev uçuşlarını yapacak araçlarda bulunmayacaktır. Bu aracın plânlarının çizilmesinde çok yönlü bir araç olması esası göz önünde tutulmaktadır. Araç, mevcut uzay araçlarının hemen hepsini yerini tutacak; Amerika'nın insanlı veya insansız olarak, uzaya göndereceği sivil veya askeri her çeşit yükün çoğunu taşıyabilecek kapasitede tutulacaktır. Gelecekte ise Amerika tarafından olsun, başka devletler tarafından olsun,ticari maksatlarla da kullanılacaktır. Bu araç, bir nakliye gemisi vazifesi görecek ve mekik sistemiyle dünya ile uzay laboratuarları arasında durmadan yolcu ve yük taşıyacaktır.

Çeşitli maksatlarda kullanılabilmesi için bu aracın yük bölümü çok geniş tutulmuştur. (4,50 m x 18,25 m.) Yük bölümünün üstünde bulunan kapaklar, boşaltma işlemini kolay hâle getirmek için yörüngede iki yana açılacak, böylece içeride taşınan büyük uzay araçları, uydular kolayca dışarıya çıkarılabilecektir. Aracın içi basınçlı olacak, yolcular ve mürettebat uzay elbisesi giymeden içeride durabileceklerdir. Kalkış ve iniş sırasındaki ağırlık artışı 3 G'yi ("G" bir cismin maruz kaldığı yer çekimi birimidir 1G= 1 sm./saniyekare) geçmeyeceği için de, bilginler, artistler ve foto muhabirleri erkek olsun kadın olsun bu sayede uzay istasyonları ile laboratuarlar arasında gidip gelebilecektir.

FIRLATICI ARAÇ: Uzunluğu 53,4 m. yani "Satürn 5"in yarısı kadar olacaktır. Nihayet 1972 martında yörünge aracı motorlarıyla birlikte ateşlenmek üzere katı-yakıt motorları kullanılmasına karar verilmiştir. Katı-yakıt sistemi maliyette 350.000.000 dolarlık bir ucuzluk sağladığı ve daha emniyetli olduğu için seçilmiştir. Amaç 3,96 metre çapında bir roket geliştirmektir. Bugüne kadar fırlatılan en büyük katı roket ise ancak 3,05 m. çapındaydı. Bu kararın açıklanmasıyla aynı anda atılış ve konuş yerinin Kennedy Uzay Merkezi olacağı açıklandı.

SONUÇ: Yılda 100 ateş, beş yörünge aracına ihtiyaç göstermektedir. Tekrar kullanılabilir Mekik sisteminin meydana getirdiği tasarrufa ilave olarak NASA, milli uzay programı için gerekli olan fırlatma araçlarının sayı ve tipinde de azaltma yapmak yoluna gitmektedir. Bu çalışmalar sayesinde çok daha muhtelif hava tahminleri yapılabilecek haberleşme ve imalât işlerinde gelişmeler sağlanacaktır. Kontrol altına alınacak güneş enerjisi sayesinde, çevreyi kirletmeyen bir enerji kaynağı elde edilmiş olacaktır.

Sovyet Rusya'nın Uzay Araçlarından: VOSTOK

TARİH: Ruslar'ın insanlı uzay uçuşları 12 Nisan 1961'de Yuri Gagarin'in tek yörüngelik uçuşuyla başladı. Hem uzay aracının hem de fırlatıcı roketin adı "Vostok" (Doğu) idi. Fırlatıcı roketini, ayrıca "Fırlatıcılar" bölümünde göreceğiz. Uzay aracı otomatik çalışmaya göre ayarlanmış olmakla beraber, kozmonotların uzay programına çeşitli çeşitli astronomik ve jeofizik incelemeler, uzay uçuşları tekniğinin geliştirilmesi hakkında çalışmalar da katılmıştır. Bu arada burçların incelenmesi, güneşin fotoğraflarının çekilmesi de bu çalışmalara dahildi. Vostok 3-6 uzay araçlarıyla, yüksek bitki tohumları, bakteriler ve insan kanser hücreleri de, seyahat dönüşü incelenmek üzere, uzaya gönderilmiştir.

Aslında, Ruslar'ın ilk insanlı uzay uçuşu çalışmaları 17 Kasım 1957'de "Sputnik 2" ile, Laika adlı köpeğin uzaya gönderilmesiyle başlamıştı. Bu hayvanın durumu 7 gün boyunca incelenmiş; geri getirilmesine çalışılmayarak, uzayda ölüme terkedilmiştir. 15 Mayıs 1960'ta uçurulan "Sputnik 4", Vostok'un ilkel modeliydi. Ancak bunu dünyaya geri getirmek mümkün olamamıştır. 1960 ağustosunda yeni bir Vostok denemesi olan "Sputnik 5", Belka ve Strelka adlı iki köpekle birlikte fırlatılmış; bunlar on sekizinci yörünge turundan sonra başarıyla dünyaya indirilmişti. Üçüncü Vostok denemesi, "Sputnik 6" ile yapılmışsa da araç kurtarılamamış; nihayet Sputnik 9 ve 10 denemeleri başarı kazanınca, Ruslar artık uzaya insan göndermeye hazır duruma gelmişlerdir.

UZAY ARACININ TASVİRİ: Vostok, tamamen bir sıcaklık kalkanıyla kuşatılmış, nisbeten küçük bir, geri dönüş aracıyla, bunun bağlı bulunduğu silindir biçiminde bir âlet bölümü ve bir geri dönüş roket motorundan ibarettir. 10 güne kadar çalışabilecek şekilde yapılan araç otomatik olarak ve el ile kullanılabilmektedir. Ters tepki roket motoru, aracın hızını keserek iniş yoluna girmesini sağlamaktadır. Aracın içi, deniz yüzeyinin basıncındadır, atmosferi oksijen ve nitrojen karışımıdır.

Ruslar ağırlıksızlığın kozmonot, yani astronot üzerindeki etkisiyle yakından ilgilenmişlerdir. "Vostok 3" uçuşunda aracın içine biri kozmonotun yüzünün tam karşısına, diğeri yanına gelecek şekilde iki TV vericisi yerleştirilmiş, böylece kozmonotun reaksiyonları takip edilmiştir.

VOSTOK 1: Rus kaynakları hâlâ Baykonur'dan atıldığını iddia etmekle beraber, Yuri Gagarin, "Vostok 1" ile 12 nisan 1961'de Tuyuratum'dan uzava fırlatıldı. Atılışından 1 saat 48 dakika sonra yere indi. Yörüngesi 327 km.'ye 181 km. idi. Gagarin'in iniş sırasında küre biçimindeki kapsül içinde olduğu anlaşılmaktadır. Halbuki daha sonra fırlatılan beş kozmonotun hepsi de 7.000 metrede iken havaya fırlayan koltuklarıyla ve paraşütle yere inmişlerdir. Vostk'un resimleri, atılıştan dört yıl sonra yayınlanmışsa da, Sovyet uçuşlarını çevreleyen esrar perdesi asla tamamen kalkmamıştır. Bu bakımdan bugün uçuşların tafsilâtını kesin olarak vermek imkânından mahrumuz.

Yörünge ağırlığı (uzay aracı ve son kademe 6.170 kilo.
Uzay aracının ağırlığı 4.730 kg
Dünyaya dönüş aracı: 2.400 kg.
Uzay aracı çapı: 2 3 metre
Uzunluk· (Uzay aracı ve âletler bölümü) 7,35 m.

Uçuş için seçilen pilot, sevimli, yakışıklı, güler yüzlü Yuri Gagarin, hiç şüphesiz, bu sevimliliği yüzünden seçilmişti. Çünkü Doğu-Batı münasebetlerinin bilhassa gergin olduğu bir sırada İngiltere'ye gitti, kraliçe ile yemek yedi, daha başka ülkeleri de ziyaret etti. Bir başka pilotla birlikte normal bir eğitim uçuşu sırasında bindikleri jetle düşerek öldüğü zaman 34 yaşındaydı.

VOSTOK 2: Bir gün süren ilk uçuş. Herman Titov, 6 ağustos 1961'de uzaya fırlatıldı, 25 saat 18 dakika süren uçuşu sırasında on yedi yörünge turu yaparak dünyaya indi. Yörüngesi 244 km.'ye 183 km. idi. Ruslar'ın bir yörünge turundan doğrudan doğruya on yedi yörünge turuna çıkmasının sebebi, yörünge turları daha az olursa, Sovyet topraklarında elverişli bir iniş yeri bulunamaması endişesinden doğmuştur. Bu araçta havalandırma sisteminin de daha iyi olduğu söyleniyordu. 26 yaşındaki Titov, uzayda ilk defa bir gün kalan kozmonot olarak Kızıl Meydan'daki Kahraman Geçidi'ne katıldı. Sonradan bu kozmonotun iç kulak rahatsızlıklarından şikâyetçi olduğu yön tayininde güçlük çektiği söylenmiştir.

VOSTOK 3 ve 4: Bu uçuş bir yıl sonra gerçekleştirilen ilk grup uçuşudur. Andrian Nikolayev 11 Ağustos 1962'de Vostok 3'le uzaya giderek 94 saat 27 dakikada altmış dört

* Uzaya fırlatılan ilk insanoğlu Yuri Gagarin adında genç bir Sovyet kozmonotuydu. Daha sonraları Sovyet Kozmonot Dairesi Başkanı olan Gagarin bir uçak kazasında öldü.

* Vostok uzay aracı Sovyet Rusya'nın ilk uzay araçlarındandı. Önceleri Vostok'la köpekler uzaya fırlatılmış, sonraları insanlı uçuşlarda kullanılmıştı.

yörünge turu yaptı. Yörüngedeki son üç gününde Pavel Popovich ona arkadaşlık etti. Popovich 12 Ağustosta Vostok 4 ile fırlatılmıştı. Bu kozmonot (astronot), 70 saat 29 dakikada kırk sekiz yörünge turu yaptı. Uzay araçları uçuşun bir döneminde birbirlerine 5 km.'ye kadar yaklaştılar. O sıralarda Batı'da, Ruslar'ın kenetlenme ve buluşma için çalıştıkları söyleniyordu, ama bu uzay araçlarının müstakil manevra kabiliyeti yoktu. Bu uçuşun ilgi çekici tarafı ilk defa uzaydan TV yayını yapmış olması ve ağırlıksızlığın etkilerinin ilk defa halka gösterilmiş olmasıdır. Her iki kozmonot da, atmosfere girdikten sonra fırlayan koltuklarını araçtan atıp, paraşütle inerek birbirlerinden 193 km. 'lık mesafede yere kondular.

VOSTOK 5 ve 6: İkinci grup uçuşu, Valery Bykovsky 14 haziran 1963'te "Vostok 5" le uçtu ve 5 güne yakın bir süre (119 saat 6 dakika) uzayda kalarak, bir uzay rekoru kırdı. Bu süre içinde seksen bir yörünge uçuşu yaptı. Bykovsky'nin rekoru, ancak iki yıl sonra "Gemini 5" tarafından kırıldı. Öte yandan bütün gözler iki yıl sonra hareket eden ve ilk kadın kozmonot Vanetina Tereshkova'ya uzaya götüren "Vostok 6" ya çevrilmişti. 26 yaşındaki kadın kozmonot, 70 saat 50 dakika uzayda kaldı ve bu süre içinde kırk sekiz yörünge uçuşu yaptı. Bazı haberlere göre, Tereshkova, son dakikada kendisinden çok daha iyi hazırlanmış bir kadın kozmonotun yerini almıştı, sebebi o kadının hastalanmış olmasıydı. Tereshkova'nın yön tayini rahatsızlığı çektiği ve uzay rahatsızlığına uğradığı belirtilmiştir. Güney Urallar bölgesinde yere indiği zaman da müşahitler kadının "acınacak durumda" olduğunu söylemişlerdir. Tereshkova'nın uzay uçuşları çok az tecrübesi olduğu sonradan belirtilmiştir. Kendisi bile: "Titov'un uçuşu sırasında, bir gün kozmonot olacağımı aklımdan bile geçirmiyordum" demiştir. Buna rağmen "Vostok 6" uçuşundan önce 126 paraşüt atlayışı yapmış bulunuyordu.

Tereshkova uçuşundan beş ay sonra bizzat Başbakan Kruşçef'in hazır bulunduğu bir törenle, Nikolayev ile evlendi. İki kozmonotun bir yıl sonra sıhhatli bir kız çocukları oldu. Uzaya ilk kadının gönderilmesi dışında, bu uçuşun Vostok 4 ve 5'ten, teknik bakımdan bir farkı yoktu. Sadece teknik sistemlerinin geliştirildiği, uzayda buluşma için daha çok tecrübe kazanıldığı ileri sürülmekteydi.

Sovyet Rusya'nın Uzay Araçlarından: VOSKHOD

TARİH: Bu iki uçuşun sebebi ve gayesi hakkındaki anlaşmazlık hiçbir zaman halledilememiştir. İlk görüşe göre, o zaman Rus Başbakanı Krusohev, baş mühendis Sergei Korolev'i tazyik ederek, Amerikalılar'ın iki kişilik Gemini uçuşundan önce üç kişilik bir uzay aracı yapımını zorlamıştır. Bu şık, resmen, Voskhod'un, Vostok'tan yapı ve techizat bakımından farklı olduğunun iddia edilmesine rağmen, hiçbir zaman resminin yayınlanmamış olmasını izah eder. Öte yandan, bir Vostok kapsülünün içine üç kişiyi sığdırabilmek için, bunların, uzay elbisesi giymeden oturması gerekiyordu. Ancak bütün bu tartışmalar, "Voskhod 2" uçuşu sırasında Leonov'un ilk uzay yürüyüşünü yaparak gösterdiği cesareti gölgeleyememektedir. Bu yürüyüşün uyandırdığı milletlerarası heyecan, 11 gün sonra 29 mart 1965'te Houston'da bir NASA toplantısının yapılmasına yol açtı. Bu toplantıda gelecek haziranda yapılacak Gemini 4 uçuşu sırasında, Edward White'nin bir uzay yürüyüşü yapması kararlaştırıldı. Halbuki asıl plâna göre, sadece uzay aracının kapağı açılacak ve White aracın içinde ayağa kalkarak belinden yukarısını uzay boşluğuna çıkaracaktı. Sovyetler'in açıkladığına göre Voskhod uçuşlarının amacı birden fazla oturacak yeri olan uzay aracının denemesini yapmak ve çeşitli alanlarda ihtisas sahibi olan uzay adamlarının nasıl bir işbirliği gerçekleştireceğini görmekti.

Voskhod uçuşları, Yörünge uçuşlarının gelişmesi boyunca Rusya'nın uzay araçları ve roketler başmühendisi olan Sergei Korolev idaresinde yapılan son uçuşlar oldu. "Voskhod 2" den 10 ay sonra, Korolev, 60 yaşında olduğu halde öldü. Ancak ölümünden sonra hüviyeti resmen açıklandı. Korolev'in sağlığı, "Voskhod 2" uçuşundan bir süre sonra ölen

Ağırlık:
Voskhod I: 5.320 kg.
Voskhod II: 5.682 kg.
Boy : Bildirilmemiştir.

yardımcısı Voskerensky gibi, Stalin zamanında geçirdikleri 6 yıllık bir hapislik sonucunda bozulmuştu. Öldükten sonra kimliği açıklanınca, cenaze töreni yapıldı ve külleri Kremlin'in duvarına kondu. "Soyuz 1" kazasında ölen kozmonotların külü de bir yıla kalmadan aynı yere geldi.

UZAY ARACININ TASVİRİ Voskhod'un (güneşin doğuşu anlamına gelir), dış görünüşünü gösteren hiç bir resim yayınlanmamıştır. Ağırlık da dahil olmak üzere, bütün belirtiler, bu aracın birden fazla insanlı uçuş için değiştirilmiş Vostok olduğunu gösteriyor. En büyük değişiklik, bu araçta bir yumuşak iniş sisteminin kullanılmış olmasıdır. Bu sistemde ters tepki roketleri araç yere konmadan önce, paraşütlere yardımcı olmaktadır. Bu sayede kozmonotlar, yere iniş sırasında aracın içinde kalma imkânını bulmuş, yere inmeden önce koltuklarıyla dışarıya fırlayıp, özel paraşütleriyle inmekten kurtulmuşlardır.

"Voskhod 2," üç kişi yerine iki kişi taşıyordu ve "Voskhod 1" den 560 kg. daha ağırdı. Bu, açıkça giden uzay adamlarına uzay elbisesi giydirildiğini ve içine de hava sızdırmaz bir kabin konduğunu göstermektedir. Bu kabin 0,91 sm. çapında, 1,83 sm. boyunda bir boru biçimindeydi. Muhtemelen çıkış kapağının önüne yerleştirilmiş bulunuyordu.. Uzaya çıkacak kozmonot önce bunun içine girip her yanını kapadıktan sonra basıncı düşürüyor, sonra kapağı açarak dışarı çıkıyordu. Aracın içinde iki koltuk ve iki gösterge levhası vardı. Bunlardan biri hava geçirmez bölme içindi. Bu bölümün sol tarafından dönen bir dünya vardı ve uzay aracının yerini hassas bir şekilde gösteriyordu. Sinema ve TV kameraları da yukarıdan aşağıya alınmıştı.

VOSKHOD UÇUŞLARI

VOSHOD 1: Üç kişilik ilk uçuş, ve o zamana kadar ilk uzay adamı doktor: Pilot Vladimir Komarov; bilim adamı: Konstantin Feoktistiv ve Dr. Boris Yegorov 12 ekim 1964'te uzaya gönderilerek 24 saat 17 dakika içinde on altı yörünge uçuşu yaptılar. Yörüngenin dünyadan en uzak noktası 409 km. en yakın noktası 178 km. idi. Ters tepki roketleri ilâve edildiği için daha yüksek bir yörünge imkânı bulunmuştu. Halbuki Vostok'un yörüngesi dünyaya daha yakındı. Eğer ters tepki roketlerinde bir arıza olursa, atmosfere sürtünme sayesinde, araç on gün içinde kendiliğinden iniş durumuna geçecekti. Kozmonotlar ilk defa uzay elbisesi giymemişlerdi. Sırtlarında spor bir elbise, başlarında da beyaz uzay başlığı vardı. Kozmonotlar bu şekilde çok daha rahat olduklarını söylüyorlardı, ama uzay elbisesi giyilmemesinin asıl sebebi şüphesiz üç kişiyi araca sığdırmak ve ağırlıktan kazanmak içindi. Dr. Yegorev'un yerinin arkadaşlarının karşısında olduğu anlaşılmaktadır. Yer darlığına rağmen, uçuş sırasında arkadaşlarının kontrollerini yapmış, diğerlerinde ağırlıksızlık şartları altında sıvıların durumunu incelemişlerdir. Sovyet Başkanıyla yapılan telefon konuşmasının ilgi çekici tarafı, bunun Kruşçef'in başbakanken yaptığı son resmi konuşma olmasıdır, nitekim konuşurken Mikoyan'ın, "Telefonu elinden çektiğini," söyle-

* 18 Mart 1965'te Sovyet kozmonotu Leonov ilk uzay yürüyüşünü yaptı. Voskhod 2 ile yaptığı bu yolculuk 26 saat sürmüştü.

miştir. Aracın inişinin ertesi günü de görevinden uzaklaştırılmış ve Kızıl Meydan'da yapılacak olan "Kahramanları Karşılama Merasimi" Kosygin ve Brejnev'in huzurunda yapılmak üzere geri bırakılmıştır.

VOSKHOD 2: 18 mart 1965'te, Pavel Belyayev ve Alexei Leonov uzaya fırlatılarak, insanlı uçuşlarda ulaşılan en yüksek yörüngeye (495 km. 'ye 172 km.) yerleştirildiler. Uçuş 26 saat 2 dakika sürdü. Bu süre içinde on yedi yörünge uçuşu yapıldı. Leonov, daha sonra, Rusya'nın üstünde bulundukları sırada Belyayev'in yardımıyla uzay elbisesini giyip, özel hava geçirmez bölmeye girdiğini ve oradan uzaya çıktığını anlatmıştır. Kozmonot, siyah renkli suyuyla Karadeniz'i ve Kafkasya sahillerini görmüş, sonra 4,88 m.'lik kordonun ucunda saniyede on defa olmak üzere bir süre dönmüş, bu arada uzay aracı ve yerle konuşmuştur. Uzay aracından çıkarken 150 olan nabız atışı sonradan 168'e yükselmiş, araca yaklaşırken, kordonu biraz hızlı çektiği için bir çarpışmayı önlemek amacıyla elini uzatıp destek yapmak zorunda kalmıştır. Leonov, elbisesinin uzayda şişmesi sonucu, ilk anda, içeri sığamamış ve kendisini zorlayarak 8 dakika uğraştıktan sonra araca girebilmiştir. Kozmonotlar daha sonra uzayda kimliğini anlayamadıkları bir dünya uydusu gördüklerini söylemişlerdir.

Otomatik dönüş sisteminin on altıncı turda bozulması, önemli bir tehlike doğurmuş, atmosfere girerken aracın el ile kullanılması gerekmiştir. Bu yüzden fazladan bir uçuş daha yapılmış bu arada Belyayev gerekli hazırlıkları tamamlamıştır. Araç, kararlaştırılan yerin 2.000 km. ötesinde Perm yakınlarında bir ormanda, kalın kar tabakalarının içine inmiş; ilk kurtarma helikopterleri ancak 2,5 saat sonra uzay aracının yanına varabilmiştir. Daha sonra da, üsse hemen dönülememiş, o gece Perm'de geçirilmiştir. Uzay yürüyüşünün Leonov'un üzerinde kötü etkileri olmamıştır. Belyayev'in de sağlık durumunda bir bozukluk görülmemişse de, 11 ocak 1970'de bir iç hastalığından, 37 yaşında ölmüştür.

* Sovyetlerin uzay araçlarından Soyuz 10-'un henüz rampaya yerleştirilmeden önce çekilmiş bir fotoğrafı. Araç 23 Nisan 1971'de uzaya fırlatıldı.

Sovyet Rusyanın Uzay Araçlarından: SOYUZ

TARİH: "Soyuz" (Birlik) uzun vadeli bir projenin adıdır. Bu proje sırasında yörünge manevraları, kenetlenme, dünya yörüngesinde bilimsel çalışmalar ve nihayet insanlı yörünge istasyonlarının montajı konuları üzerinde çalışılacaktır. "Soyuz" uzay aracı Sergel Korelev ile yardımcısı Voskresensky tarafından plânlanmış ve çizilmesi onların ölümlerinden kısa bir süre önce tamamlanmıştır. (Voslhod bahsine bakınız.) "Soyuz" kapsüllerinin küre ve piramit biçimleri ilk Rus araçları için makul bir gelişme gibi görünmektedir. Soyuz sadece dünya-yörünge uçuşları için en fazla 1,300 km. yükseklikteki bir yörüngeye girecek şekilde hesaplanmıştır. Hem manevra hem de kenetlenme için elle veya otomatik olarak kullanılabilir. Soyuz'un insansız "Cosmos 186" ve "Cosmus 187" uygulanıyla otomatik olarak kenetlenme denemesi 30 Ekim 1967'de yapılmış ve başarıyla gerçekleştirilmiştir. Aynı deneme 1968 Nisanında Cosmos 212 ve 213 ile tekrarlanmıştır. Soyuz programının zaman zaman başarılı ve başarısız dönemleri olmuş, Nisan 1967'deki "Soyuz 1" uçuşu facia ile son bulmuştur. İnsanlı ilk kenetlenmeyi başaran "Soyuz 10" aracının mürettebatı ise Salyut uzay istasyonuna girmeyi başaramamış; "Soyuz 11"in mürettebatı da uzayda 23 gün kalarak rekor kırdıktan sonra basınç düşmesi sonucunda feci bir şekilde ölmüşlerdir. Öte yandan bu denemeler sayesinde uzun süreli uçuşlar geliştirilmiş, uzayda ilk kaynak denemesi yapılmış ve yine ilk defa olarak uzayda, bir araçtan,diğerine geçilebilmiştir.

ARACIN TASVİRİ. Soyuz aracı üç bölümden ibarettir: Dünyaya dönüş kapsülü; yörünge kompartmanı ve âletler kompartmanı. Dünyaya dönüş kapsülü aracın ortasındadır. Bir yanında yörünge atölyesi olarak kullanılan yörünge kompartmanı diğer yanında da aletler kompartmanı vardır. Dünyaya dönüş sırasında iki yandaki bu kompartmanlar uzaya fırlatılmaktadır.

DÜNYAYA DÖNÜŞ KAPSÜLÜ: Bu bölüm bir otomobil farı biçimindedir. Dış tarafı atmosfere giriş sırasındaki sürtünmeye karşı koruyucu bir maddeyle kaplıdır, içi de yine sıcaklığa ve sese karşı yalıtılmıştır. Atmosfere giriş sırasında aracın içindeki sıcaklık 25-30 dereceyi geçmez. Biçim kalkış sırasında kolaylık sağlamak maksadiyle aerodinamik olarak yıpılmıştır. Nitekim Vostok ve Vokhod'ların dönüşünde meydana gelen 8-10 G'ye (Yer çekimi) mukabil, bundaki basınç 3-4 G'den yukarı çıkmamaktadır. Kozmonotlar, hareketten iki saat önce araçtaki yerlerini alırlar. Önlerindeki ekranda aracı kullanmalarına yarayacak düğmeler ve âletler, ve bir televizyon ekranı vardır. Bu ekranın hemen yanında, görerek yön tayin etmeye yarayan bölüm yer alır. Yön tayin etme cihazları komutanın sağında, manevra cihazları da solundadır. Görerek incelemelerde bulunmak ve resim çekmek için de özel pencereler yapılmıştır. İkisi içeride, ikisi dışarıda olmak üzere dört televizyon cihazı vardır. Bunlar saniyede 25 resim göndererek 625-hatlık verici vazifesi görürler. Atmosferin tazelenmesinde alkali metallerden faydalanılır. Bunlar karbon diyoksiti emerek oksijeni serbest bırakırlar. Apollo'nun sırf oksijen olan atmosferine karşılık Soyuz'unki normal nitrojen /oksijen karışımı atmosferdir. İçerideki rutubet, yoğunlaştırılarak rutubet toplayıcısına gönderilir. Su ve besin maddeleri özel mahfazalarda taşınır. Apollo'da olduğu gibi Soyuz'da su imal edilememektedir. Dünyadan ayrılış ve dönüşte uzay elbiseleri giyilmesine lüzum görülmemiştir. Kozmonotlar sadece deri ceketler ve özel başlıklar giyerler. Çok kanallı

Bütün uzunluğu: 10,36 metre.
Çapı: 2,29 m.ye 2,97 m.
Kenetlenme bölümü: 2,74 m.
Bütün ağırlığı 6.000 kg.
Bütün hacmi: 9 m.küp

bir telemetri sistemi sayesinde araç taki hafıza birimlerine bilgiler depo eder ve düzenli radyo temasları sırasında bu bilgileri dünyaya aktarır. Üst bölümdeki burun, yahut kapak, hareketten önce araca girmeye,yörüngedeykende yörünge kompartımanına geçmeye yarar. Atmosfere giriş işlemi 146 saniye süren bir ters tepki ateşlemesiyle başlar. Tek ana paraşüt 8.000 metrede açılır. Katı yakıtlı ters tepki roketleri yere 0,91 metre kala ateşlenir, böylece konuş hızını saniyede 3 metreye indirir. Özel bir verici, iniş sırasında bir; konduktan sonra da bir işaret gönderir. Bu da aracın yerinin bulunmasına yarar.

YÖRÜNGE KOMPARTMANI. Tamamlanan aracın burnuna monte edilir. Hacmi 6,26 m.küptür. Bu alan,kozmonotalara ayağa kalkacak,çalışacak ve dinlenecek kadar bir yer sağlar. Gözlemlerde bulunmak. film çekmek, kontrol ve haberleşme sistemleri portatif bir TV makinası ile fotoğraf ve sinema makinalarının kullanılmasına yarayacak dört penceresi vardır.Haberleşme ve buluşma antenleri dışarıdadır. Burası Dünyaya Dönüş Kapsülü ile aradaki kapak usulünce kapatıldığı zaman hava geçirmez bir bölme olarak kullanılır. İçerideki basınç düşürülünce, yukandaki kapak açılarak,uzaya çıkma imkânı sağlanır. Bir Salyut uzay istasyonuna girmek için burundaki bir kapaktan faydalanılmaktadır.

SERVİS KAPSÜLÜ: Bu silindir biçimindeki bölüm 2,97 m. çapındadır. Aracın gerisindeki bu bölüm bir âletler kompartmanıdır ve Apollo Servis Kapsülü gibi, kozmonotların gireceği bir yer değildir. Kesin olarak yalıtılmış olan bu bölümde sıcaklık ayarlama sistemi, elektrik ikmal sistemi, elektronik beyinli yön verme ve kontrol sistemi, uzun menzilli radyo haberleşme ve radyo-telemetri sistemleri vardır. Kapsülün yalıtılmamış bölümünde ise sıvı yakıtlı iki roket motoru vardır. (Birinci ve ikinci derecede motorlar). Bunların her biri 400 kg.lık bir itme gücü sağlar. Bu motorlar 1.300 km.'ye kadar yapılacak yörünge manevralarında atmosfere girişte de fren maksadıyla kullanılır. Ayrıca düşük güçlü bir motor da durum kontrolünde kullanılır. Arka tarafta iki tane, kanat biçiminde güneş levhası vardır. Bunların uzunluğu, açık halde 10,06 m. yüzölçümleri 14 m. karedir. Bu levhalar enerji sağlamaya yarar. Her levhanın ucundan ileri doğru birer anten uzatılmıştır.

KAÇIŞ KULESİ. Yörünge kompartmanının tepesine gerektiği takdirde hareket sırasında kullanılmak üzere bir kaçış kulesi konmuştur. Bu kule, yörünge kompartmanını kalkarken veya atmosfere giriş sırasında roketten ayıracak güçtedir.

SOYUZ UÇUSLARI

SOYUZ 1: Rusya'nın insanlı uçuşlarının başlamasından iki yıl sonra Vladimir Komarov, 23 Nisan 1967'de, uzaya gönderildi. Astronotun gönderildiği araç,en uzak noktası 224 km. En yakın noktası 200 km. olan bir yörüngeye oturtuldu. Aracın eğilimi 51,7 derece idi. Moskova'dan yapılan gayrıresmi açıklamalara göre yeni tipte iki uzay aracı yola çıkarılacaktı. İlk defa bir Rus Uzay adamının ikinci defa uzaya gönderildiği için bir uzay

* Sovyetlerin bir uzay aracı, Paris'teki Uzay Sergisinde.

yürüyüşü ve kenetlenme denemeleri yapılacağı tahmin ediliyordu. Halbuki,atıştan sonra uçuş hedefinin yeni aracı denemek ayrıca çeşitli deneyler yapmak uzay uçuşlarının etkisini anlamak için yapılan tıbbi ve biyolojik araştırmalara devam etmek olduğu açıklandı. Ancak, Soyuz'un uçuşunda birtakım aksaklıklar olduğu anlaşılıyordu. Nitekim on sekizinci yörünge uçuşundan sonra aracın geri dönmesi emredildi. Yeryüzüne 6,5 km. kala ana paraşütün ipleri büküldü, paraşüt işe yaramaz hale geldi ve "Soyuz 1" yere çakılarak içindeki konzmonotla birlikte parçalandı. Böylece 6 yıllık uzay uçuşları sırasında ölen ilk uzay adamı oldu.Ancak, programın başlangıcından önce yapılan muayenelerde Komarov'da ekstra sistol (Düzensiz kalb atışı) meydana geldiği anlaşılmıştı. Buna rağmen uçmasına izin verildi. Ancak Komarov'un uçuş sırasında kalbinden herhangi bir rahatsızlık geçirdiğini gösteren bir işaret yoktur. (Yedi Mercury astronotundan Derek Slayton'un da aynı şekilde bir kalp durumuna uğradığı görülünce uçuşu iptal edilmiş ve Mercury astronotları arasında uçmayan tek aday o olmuştu.

SOYUS 2 ve 3: Bu uçuşta Soyuz 2, insansız bir hedef aracı olarak kullanıldı. 25 Ekim 1968 'de atılan "Soyuz 2" 225 km'ye 185 km.lik bir yörüngeye konmuştu. Ertesi gün 47 yaşındaki Giorgi Beregovoi komutasındaki "Soyuz 3" fırlatılarak 225 km.ye 205 km. bir yörüngeye girdi. "Soyuz 3"ün yörüngeye girmesine kadar, "Soyuz 2"nin atıldığı bildirilmemişti. "Soyuz 3" otomatik olarak, "Soyuz 2"ye 180 m. kadar yaklaştı. Bu denemede kenetlenme olmadı. Bundan sonra uzay aracı hedefinden 365 km. uzaklaştı. Bu defa Beregevoi aracı el ile idare ederek hedefe yaklaştı. Bu denemede, yaklaşmanın ne kadar olduğu açıklanmadı. "Soyuz 2" 28 Ekim'de otomatik olarak dünyaya döndü. Böylece paraşüt kontrolü yapılmış oldu. Beregevoi ise uçuşlarına devam ederek kar ve buz alanlarının resimlerini çekti. 36. yörünge uçuşu sırasında otomatik bir manevra, yörüngeyi 244 km.'ye 199 km mevkiine getirdi. Bundan sonra Beregevoi, aracı kendisi kullanarak atmosfere girdi. Ters tepki roketleri 145 saniye çalıştılar. İniş o kadar mükemmel oldu ki, araştırma ekipleri,inişi gözleriyle takip edip fo-

toğraflarını çekebildiler. Bütün seyahat süresinde 64 yörünge uçuşu yapılmış ve hepsi 94 saat 51 dakika sürmüştü. Öte yandan Beregevoi'nin denize ineceği sanıldığından, Sovyet kurtarma gemileri Hint Okyanusu'nda bekliyorlardı. Üstelik, Rusya bir ay önce aynı bölgede "Zond 5"in denizden kurtarılması denemesini yapmıştı. Herhalde bu hazırlıklar bir tehlike anında kullanılmak içindi Beregeovibu başarılı inişten sonra,yaşı dolayısıyla kozmonotluğu bıraktı,ama kendisi, kozmonotlukta yaşından çok boyunun (1,80 sm.) problem teşkil ettiğini belirtmekten geri kalmadı.

SOYUZ 4 ve 5: Bu görev uçuşu sırasında, iki kozmonot uzayda yürüyerek bir araçtan diğerine geçmiş ve ardından Rusya'nın ilk insanlı kenetlenme denemesi gerçekleştirilmiştir. Vladimir Shatalov komutasındaki "Soyuz 4" 14 Ocak 1969'da 225 km.'ye 173 km.'lik bir yörüngeye yerleştirilmişti. 5 Ocak 1969'da da "Soyuz 5" atılarak 230 km.'ye 200 km'lik bir yörüngeye kondu. Bu araçta Boris Volynov, Yevgeny Khrunov ve Alexei Yeliseyev adlı üç kozmonot bulunuyordu. 16 Ocakta, "Soyuz 4" otuz dördüncü ve "Soyuz 5" on sekizinci yörünge uçuşunu tamamlarken, iki araç,otomatik olarak birbirine 100 m.ye kadar yaklaştırıldı. Bundan sonra Shatalov idareyi ele alarak "Soyuz 4"ü, "Soyuz 5"e kenetledi. Dışarıdaki televizyon kameraları kenetlenme işini dünyaya ilettiler. İki araç birleştikten sonra telefon ve elektrik bağları da kuruldu. Volynov, birleşik araçların komutasını ele aldı. Rusya kenetlenmiş bu iki aracı "İlk "uzay deneme istasyonu" olarak ilân etti. Kenetlenmeden sonra Khrunov ve Yeliseyev yeni bir uzay elbisesi giyerek, "Soyuz 5"in Yörünge Kapsülünün kapağından uzaya çıktılar. 37 dakika süren bir uzay yürüyüşünden sonra "Soyuz 4"ün yörünge kompartmanına gelerek içeri girdiler.

İki araç dört saatlik bir kenetlenmeden sonra birbirinden ayrıldı. "Soyuz 4" kırk sekizinci yörünge uçuşunda ve 71 saat 14 dakikalık bir uçuştan sonra atmosfere girerek karaya indi. Uzay aracı,şiddetli bir rüzgâr ve 35 derece soğukta Karaganda'daki hedef noktasına inmişti. "Soyuz 5"te yalnız kalan Volynov 18 Ocakta, elli beş yörünge turundan ve 72 saat 46 dakika süren uçuştan sonra başarıyla indi. Aslında bu görev, uzayda yapılacak bir kurtarma hareketinin provası olmuştu. Uzayda yürüyen ilk insan olan Leonov, daha sonra, Khrunov ile Yeliseyev'e "Uzayda yürürken bir parmaklarını kıpırdatmadan önce on defa, tek kollarını kıpırdatmadan önce de yirmi defa düşünmeleri gerektiğini" söylediğini bildirmiştir. Çünkü ani hareketler astronotun hemen terlemesine sebep olmakta, bu da, uzay elbisesi içinde çalışmaları güçleştirmekteydi. Amerika Birleşik Devletleri'nin "Apollo 8" ile ayın etrafında dönmesinden sonra hemen yapılan bu uçuş Ruslar'ın tipik örtme hareketlerinden biriydi. Bugün bile teferruatıyla açıklanmayan televizyon resimleri hareketten bir saat sonra gösterilmeye başlanmış, bunu "Soyuz 4"ten yayınlanan televizyon yayını takip etmişti.

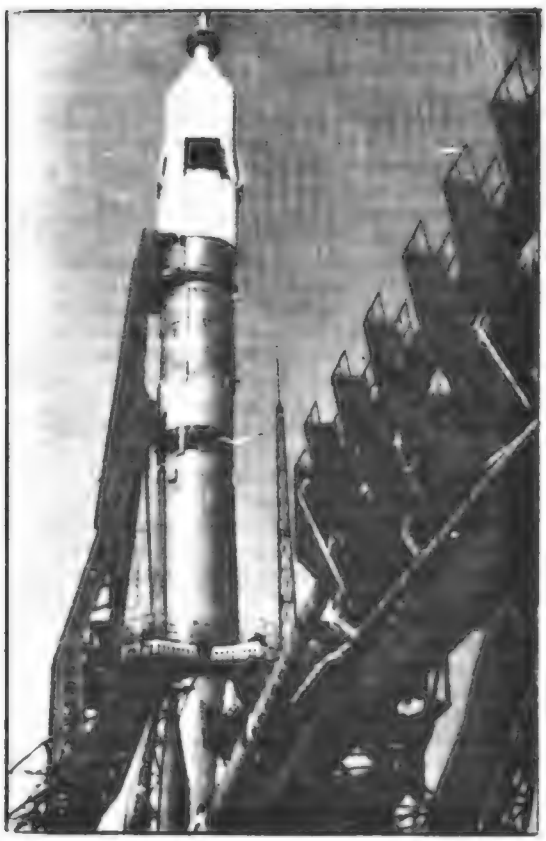

* Soyuz 9 fırlatılmadan önce rampasında. Bu uçuşta kozmonotlar uzayda 18 gün kadar kalarak, Amerikalıların Gemini 7 ile kırdığı . rekoru geçiyordu.

SOYUZ 6,7 ve 8: Bu uzay araçları birer gün arayla atıldılar. Her biri yörüngede beşer gün kaldı. İlk defa üç uzay aracı uzayda grup uçuşu yaptı ve 7 gün müddetle aynı zamanda yörüngede kaldılar. 11 Ekim 1969 'da atılan "Soyuz 6", 222 km.'ye 185.lik bir yörüngeye girmişti. Bu araçta Georgi Shonin (Komutan) ve Valeri Kubasov (Uçuş mühendisi) bulunuyordu. 12 Ekim "Soyuz 7" atılarak 225 km.'ye 206 km.'lik bir yörüngeye kondu. Bu araçta Anatoli Filipchenko (Komutan) ' Volkov (Uçuş mühendisi) vardı. 13 Ekim'de de "Soyuz 8" atılarak 222 km.ye 204,5 km.lik bir yörüngeye yerleştirildi. Bu araçta da Vladimir Shatalov (Hepsinin komutanı) ile Alexei Yeliseyev (Uçuş mühendisi) bulunuyordu. "Soyuz 8" mürettebatının ikisi de, ikinci uçuşlarını yapmaktaydı.

Bu görev uçuşları başlarken, "Soyuz 6"-nın kenetlenme tertibatı yerine büyük ölçüde bilimsel malzeme taşıdığı diğer iki aracın ise kenetlenecek şekilde cihazlandığı söylenmişti. Ancak bunlardan hiçbirinin aslı çıkmadı. Bazı müşahitler elle kontrol problemlerinin başgösterdiğini, Soyuz 7 ve 8'in yönetim düzeninde arızalar olduğunu söylediler. Daha sonra Moskova'da yapılan basın toplantısında ise, Filipchenko, uzay elbisesi götürmediklerini açıkladı. Shatalov ise, kenetlenmenin mümkün olduğu halde, plâna alınmadığını, ama yine de, "Bütün uzay uçuşlarında rastlanan "Güçlüklerle" karşılaştıklarını belirtti.

Bu uçuşların asıl hedefi, üç uzay gemisinin yapacağı grup uçuşunun kontrol sistemi-

nin denenmesi ve karşılıklı manevraların gerçekleştirilmesiydi. Bu uçuşlarda, ilk defa olarak Sovyet yer takip istasyonları, dünyanın muhtelif bölgelerindeki sekiz noktada duran Bilim Akademisi Araştırma Gemileri tarafından da takip edildi. Çoğu elle olmak üzere, toplam olarak otuz bir yörünge değiştirilmesi manevrası ile çeşitli randevu manevraları yapıldı. 15 ekimde Soyuz 7 ve 8, el ile kullanılarak bir randevu manevrasına giriştiler ve birbirlerine 488 m.'ye kadar yaklaştılar. Soyuz 5 de, birkaç kilometre öteden bu buluşmayı gözetledi. Araçlar arasında sürekli radyo ve radar teması muhafaza edildi. Ayrıca Molniya uyduları vasıtasıyle yer istasyonları ve iz takip eden gemilerle de sürekli temas sağlandı. Bu uçuşun görevleri arasında yeryüzüne yakın uzayın incelenmesi ile jeolojik, coğrafi ve meteorolojik maksatlarla dünyanın fotoğraflarının çekilmesi de vardı. Ama asıl ilgi çeken deneme uzaktan kontrolle yapılan kaynak oldu. Rus bilginleri, uzay uçuşları sırasında ilk defa olarak yapacakları denemeyi önceden haber verdiler. Uzay istasyonları kurulurken, kozmonotların uzun süre uzay boşluğunda çalışacakları belirtiliyordu. Metallerin uzaydaki birleştirilmesinde, cıvata yerine kaynağın tercih edileceği anlaşılmaktadır. Çünkü, boşluktaki, ağırlıksız uzay adamının dairevi hareketi yapması güç olmaktadır. "Soyuz 6"nın yetmiş yedinci yörünge uçuşu sırasında Shonin ile Kubasov, kendilerini Dünyaya Dönüş Kapsülü'ne kapadılar, sonra içerisinin basıncını düşürerek, uzay şartlarını meydana getirdiler. Bundan sonra uzaktan idare ederek, çeşitli kaynak denemeleri yaptılar. Bundan sonra kaynatılan parçalarla birlikte dünyaya dönüldü. Soyuz 6 118 saat 42 dakika uzayda kalmış, bu süre içinde seksen yörünge turu yapmıştı. "Soyuz 7", bir gün sonra 17 ekimde 118 saat 41 dakikalık uçuş ve seksen yörünge turundan sonra; Soyuz 8 de 18 ekimde yine aynı süre uzayda kaldıktan sonra dünyaya döndü.

SOYUZ 9: Bu uçuşta astronotlar, uzayda 18 gün kadar (424 saat) kalarak rekor kırdılar. Bu, "Gemini 7"nin beş yıl önce kurduğu rekoru geçiyordu. "Soyuz 9" uçuşu, ilk defa geceleyin yapılan insanlı uçuş oldu. İki kişilik mürettebattan Komutan Andrian Nikolayev, 8 yıl sonra, ikinci uzay uçuşunu yapıyordu. Vitali Sevastyanov ise, uçuş mühendisi olan bir sivildi. "Soyuz 9" 1 Temmuz 1970'te, 222 km.ye, 207,5 km.'lik bir yörüngeye fırlatıldı. Yörüngenin yüksekliği, daha sonra 267 km.'ye 248 km. olarak değiştirildi. Bu uçuşun amacı, uzun sürecek ağırlıksızlık hâlinin etkilerini incelemekti. Ayrıca okyanus akıntılarının fotoğrafı çekilecek, bölge bölge denizlerin sıcaklığı tespit edilecekti. Böylece Sovyet balıkçılık filoları için balık araştırma işlemleri geliştirilmiş olacaktı. Uçuş kabininin basıncı, deniz yüzeyinin basıncından biraz fazla tutulmuştu. Atmosferi ise % 23,4 oksijen, geri kalanı da nitrojendir. Uzay aracının inişi Sovyet televizyonu tarafından yayınlandı. Böylece ilk defa olarak Ruslar'ın kurtarma işlemi takip edilebildi. Uçuştan sonra, kozmonotların dünya şartlarına uymakta güçlük görüldü.

Bir hafta süre ile, kendilerini, 2G (2 misli yer çekimi) ağırlık veren bir santrfüjün içindeymiş gibi hissettiklerini söylediler. Yürümek ve uyumakta güçlük çektiler. Uçuş sırasında Nikolayev'in kızı Elena uzay istasyonuna getirildi. Nikolayev, kızının altıncı doğum gününü tebrik etti. Elena, Nikolayev'in, uzaya çıkan ilk kadın olan karısı Valentina Tereshkova ile evlenmesinden bir yıl sonra dünyaya gelmişti.

SOYUZ 10: Rusya'nın ilk deneme istasyonu olan "Salyut 1"in atılmasından 3 gün sonra, üç kişiyle birlikte uzaya fırlatıldı. Komutan Vladimir Shatalov, uçuş mühendisi Alexei Yeliseyev idi ve her ikisi de üçüncü uzay uçuşunu yapıyordu. Deneme mühendisi olarak da Nikolai Rukavishnikov uzaya götürülmüştü. Araç, 23 nisan 1971'de atılarak 248 km.'ye 209 km.'lik bir yörüngeye oturtuldu. Bir yön tashihinden sonra otomatik buluşma manevrası başladı. Yelisevev kozmonotların önce "Optik bir araç" vasıtasıyle "Salyut"u 15 km. mesafeden gördüklerini açıkladı. Daha sonra iki araç otomatik olarak 180 m. mesafeye kadar yaklaştılar. Bundan sonra kozmonotlar aracı el ile kullanarak, on ikinci yörünge uçuşunda "Salyut 1" le kenetlemeyi başardılar. İki araç beş buçuk gün süreyle birbirine kenetli kaldı. Mürettebat deneme sırasında Salyut'a geçmedi. Batı dünyası bunun kenetlenme tünelinin açılamadığından, ya da Rukavishnikov'un hastalığı dolayısıyle seyahatin kısa kesilmesinden ötürü olduğunu tahmin etti. (Araçla yapılan bir konuşma sırasında Shatalov ve Yeliseyev'in tavsiyeleri sayesinde, başına hücum eden kan dolayısıyle duyduğu rahatsızlıktan kurtulduğu duyulmuştur.) Sovyet muhabirleri, Shatalov'un kenetlenme sırasında çok güç on manevrayı başardığını bildirmişlerdir. Yine bu uçuşta, küçük bir aracı büyük araca kenetlemenin, küçük araca kenetlemekten daha zor olduğu belirtilmiştir. Her ne durumda olursa olsun, kozmonotların Salyut'a girmeyişlerinin kesin sebebi anlaşılamamıştır.

SOYUZ 11: Bu aracın 3 kişilik mürettebatı uzayda 24 gün kalarak (23'ü Salyut'ta) bir rekor kırdılarsa da, dönüşte basınç düşmesi sonunda üçü de öldü. "Soyuz 11"in mürettebatı, komutan Georgi Dobrovolsky, uçun mühendisi Vladislav Volov ve deneme mühendisi Victor Patsayev idi. Araç, 6 Haziran 1971'de fırlatılarak 217 km.'ye 185 km.'lik bir yörüngeye kondu. Yörüngeye girildiği zaman, "Soyuz 11", Salyut'un 3.000 km. gerisindeydi. Ertesi gün iki araç buluşarak kenetlendi. Her iki aracın toplam ağırlığı 23,4 tondu. Araçlar kenetlendikten sonra elektrik ve hidrolik bağlantılar yapıldı.

"Salyut"un insanlı bir yörünge istasyonu hâline getirilmesi için iki gün çalışmak gerekti. Bundan sonra "Soyuz 11", gerekli enerjiyi Salyut'tan alırken, mürettebat da uzay istasyonunda 23 gün çalıştı. 29 Haziranda, kozmonotların çalışmalarını bitirdiği ve deneme sonuçlarını Soyuz 11'e aktardığı ve dünya dönmeye hazırlandıkları bildirildi.

Aynı gün, sabah saatlerinde Soyuz 11, Salyut'tan ayrıldı. Aracın bütün sistemleri kusursuz çalışıyordu. Soyuz 11, 23 gün, 17 saat, 40 dakika uzayda kaldıktan ve 380

yörünge turu yaptıktan sonra, 30 Haziranda 146 saniye süre ile fren roketlerini ateşledi. O andan itibaren, mürettebatla her türlü haberleşme kesiliverdi. Ancak araç otomatik olarak atmosfere girdi, aerodinamik fren ve paraşüt iyi çalıştı ve hedefe yumuşak iniş yaptı. Uzay aracıyla aynı anda yere konan bir helikopterin mürettebatı, Soyuz 11'in kapağını açtıkları zaman, mürettebatın ölüsüyle karşılaştılar. Telemetri çalışmaları uzay adamlarının uçuş sırasında iyi durumda olduklarını gösteriyordu. Ancak kozmonotlar, dönecekleri gün yorgunluk hissettiklerini bildirmişlerdi. Bazı gazeteler, uzun süren ağırlıksızlıktan sonra, kozmonotların yüksek G gücüne dayanamadığını yazdı. Öte yanda resmi bir Sovyet heyeti, olaydan 12 gün sonra kabine içindeki ani bir basınç düşmesinin uzay adamlarının ölümüne yol açtığını açıkladı. Yapılan incelemelerde araçta basınç kaybına sebep olabilecek bir ize raslanmadığı da belirtiliyordu. Bundan anlaşıldığına göre "Soyuz 11"in dünyaya dönüş kapsülü ile, yörünge bölümü arasındaki kenetlenmede bir arıza başgöstermiştir. Atmosfere girmeden önce, yörünge bölümünün uzaya atılması anında Dünyaya Dönüş Kapsülü'ndeki hava iyi tecrit edilmemiş olan bir noktadan, bir anda kaçmış ve böylece feci bir basınç düşmesi meydana gelmişti. 2 Temmuzda, kozmonotların külleri, Brezhnev, Kosygin ve başka Sovyet liderlerinin katıldığı bir törenle Kremlin'in duvarına yerleştirildi.

SOYUZ 12: Ruslar üç kozmonotun ölümüyle sonuçlanan Soyuz 11 atışından sonra iki yıl uzaya insan göndermediler. Nihayet 27 Eylül 1973'te Vasili Lazarev ve Oleg Makarov Soyuz 12 uzay aracıyla dünya yörüngesine girdi. İki gün uzayda kalan kozmonotlar 29 Eylülde dünyaya döndüler.

Sovyet Rusya' nın Uzay Araçlarından: SALYUT

TARİH: 19 Nisan 1971'de fırlatılan Salyut, 6 ay süre ile yakın bir mesafeden dünya yörüngesinde kaldı. Sonra 2.800 yörünge uçuşusunun nihayetinde, atmosfere sokma manevrası neticesinde 11 Ekim 1971'de yandı. Moskova bunu, dünyaya yakın bir yörüngede kurulacak olan uzun süreli bilimsel istasyonların kurulmasına doğru atılmış önemli bir adım olarak niteliyordu. İlk düşünceye göre, Salyut'tan sonra, bir yıla kadar bir süreyle uzayda kalacak olan başka deneme istasyonları da uzaya gönderilecekti. Salyut'un yörüngesi o kadar alçaktı ki (200'e 222 km.), birinci ayından,altıncı ayına kadar, vaktinden önce atmosfere girmesini önlemek için sürekli yörünge düzeltmeleri yapmak gerekti. Bu alçak yörüngenin sebebi hiç bir zaman açıklanmadı. Akla gelen tek ihtimal, yapılan incelemelerin doğrudan doğruya dünya ile ilgili olduğuydu. Bir başka sebep de, üç kişilik Soyuz 10 ve 11 uzay aracının o zamanki Sovyet roketlerinin fırlatma gücünün en üst derecesinde ağır olmasıydı.

29 Haziran'da, Salyut'tan ayrılan "Soyuz 11" mürettabatının ölmesi üzerine uzay laboratuvarındaki sıcaklık ve basınç yaşamaya elverişli seviyede tutulmuş ve yörünge, aracın atmosfere her yaklaşmasında düzeltilmiştir. Öyle görünüyor ki, hiç değilse bir Soyuz'un daha bu istasyona gönderilmesi düşünülüyordu. Gönderilecek mürettebatın da daha fazla kalmasının planlanmış olması akla yakındı. Ancak, anlaşıldığına göre Soyuz'un uğradığı başarısızlık onu ardından uzay aracında yapılan değişiklikler zamanında tamamlanamadı ve 11 Ekim'de yörünge yeniden 182 177 km.ye düşünce, Salyut'un ters tepki motorları çalıştırıldı ve atmosfere girerek yanması sağlandı. Aracın normal olarak alçalıp, kendi kendine yok olmasına meydan verilmemişti; çünkü bazı kısımlarının dünyanın meskun bölgelerine düşmesi mümkündü. Uzay laboratuvarının bu şekilde yakılmasının sonucu olarak, içindeki birçok deneme sonuçları ve bilimseler aletler yok oldu. Resmi açıklamada ise Salyut denemelerinin artık sona ermiş olduğu bildiriliyordu.

GENEL TASVİR: Salyut'un, yapılan tasvirlere göre bir ressam tarafından yapılmış resmi elde mevcuttur. Diğer taraftan bu uzay laboratuvarının iç ve dış kısımları kozmonot Dr. Konstantin Feoktistov tarafından yayınlanmıştır ki onun, aracın yapılmasında önemli rolü olduğu bilinen bir gerçektir. Kenetlenmiş bir Soyuz uzay aracı, bütünün ayrılmaz bir bölümü olarak dikkati çekmektedir. Öyle ki, yörünge kompartmanı yatacak yer olarak faydalanılacak şekilde düşünülmüştü. Feoktistov, Salyut'un ucunda, kenetleme birimi olan bir koniye benzediğini hemen arkasında da bir silindir olduğunu bildirmektedir. Bu silindirin çapı 2. m.den başlamakta ve 3. m.ye hattâ daha sonra 4. m.ye kadar genişlemektedir. Ayrıca yakıt depolarının, motorların bulunduğu küre biçiminde ve koni biçiminde arka kısımlar vardır. Daha sonra 2 m. çapında bir ard silindir gelir. Aracın bataryaları güneş kanatları vasıtasiyle doldurulmaktadır. Sekiz çalışma durumu sağlanmıştır. Laboratuvara gelen kozmonotların girdiği "Geçiş kompartmanı", yahut kenetleme tünelinde çeşitli astrofizik cihazları ve kontrol levhaları vardır. 3 m. çapında bir kapak, çalışma kompartmanına açılır. İçeride kapağa bakan iki çalışma koltuğu bulunmaktadır. Bunların karşısında kontrol levhaları yer alır. Daha geride geminin çevresindeki plazmayı incelemek için bir yer bulunmaktadır.

Ağırlığı: Soyuz'la kenetlenmişken 22.650 kilo.
Soyuz'la kenetlenmeden: 16.300 kg.
Uzunluğu: 20 metre.
Uzunluğu: (? Soyuz'la birlikte) 20 m.
(? Soyuz olamadan) 10.m.
İç hacmi: 100 m. küp.
İç sıcaklık: 17 santigrat derece - Soyuz. 22 derece.

A.B.D' nin Hedef Araçları

* Hedef araçları uzayda kenetlenme aracı olarak kullanılmıştır. Agena, bunlardan biridir.

AGENA

TARİH: Agena'nın yukarı kademe roketleri 1959 yılından beri tasnifli veya tasnifsiz birçok uçuşta kullanılmıştır. "Atlas"ın ikinci kademesi olarak fırlatılan "Agena-D" şekli, "Gemini" uçuşlarının beşinde kenetlenme hedefi olarak kullanılmıştır. Bunlardan ilki "Gemini 6" için atılan uzayda kaybolmuş. "Gemini 9" için yapılan üçüncü atışta da, kenetlenme halkasının etrafındaki koruyucu kalkan gerektiği gibi açılamadığından kenetlenme olamamış ve bu hal Agena'ya "Hiddetli timsah" görünüşünü vermiştir. Tarihte ilk uzay kenetlenmesi, "Gemini 8" astronotları Armstrong ve Scott tarafından gerçekleştirilmiştir. Agena'nın hedef aracı olarak seçilmesinin sebebi, önceden tayin edilen yörüngelere mükemmel bir şekilde oturtulması; yörüngeye oturduktan sonra da çok sıhhatli bir şekilde dengesini bulması ve dünyaya göre olan durumunu rahatça muhafaza edebilmesidir. "Agena 8" ile ilk defa olarak başka bir uzay aracından idare ve kontrol edilen uzay aracı olmuştur. Astronotlar, kenetlenmiş olarak da, hemen yakınında durup kenetlenmeden de Agena'yı idare edebilmişlerdir. "Gemini 8"in dünyaya dönmesinden sonra da, yerden idare edilerek, motoru sekiz defa çalıştırılmıştır. "Gemini 10" ise ilk ikili uzay kenetlenmesine şahit olmuştur. Kenetli Agena ile uzay aracı, hâlâ yörüngede bulunan "Gemini 8"in, "Agena" hedefine doğru manevra yapmış, Astronot Collins uzayda yürüyerek hedefe gitmiş ve mikrometorit bombardımanını ölçmek üzere yerleştirilen âleti çıkarıp almıştır.

ATLAS

TARİH: Amerika Birleşik Devletlerinin yörünge uçuşu yapan ilk astronotu olan John Glenn, 20 Şubat 1962'de bir "Atlas D" ile uzaya fırlatıldı. Mercury projesinde 10 Atlas Duçuşu vardı. Bu proje Amerika insanlı uçuşlarının öncülüğünü yapmaktaydı. Roketin bazı teknik meseleler çıkarması Glenn'in uçuşunu geciktirmişti. Bazılarının bu roketin insanlı uçuşlar için güvenilir olmadığını söylemesine rağmen bununla yapılan insanlı dört uçuş da başarılı oldu ve aynı roket bugune kadar yirmi beşten fazla uzay programında kullanıldı. 1971'in sonuna kadar yaklaşık olarak 400 "Atlas D" ateşlenmiş bulunuyordu. Ranger uzay aracını aya, Mariner'leri Mars ve Venüs'e gönderen "Agena-Atlas" roketleridir. Bu roket, Amerika'nın ilk Kıtalararası Balistik Füzesi olarak geliştirilmişti. Eylül 1959'da sürekli olarak kullanılmaya başlanmış 8.050 km.lik bir menzil içinde 159 atışı yapılmış, daha sonrakilerde, füzenin menzili 12.875 km.ye çıkarılmıştır.

GENEL TASVİR: "Atlas D" Mercury adaptörüne kadar 20 metre boyunda ve depo kesiminde 3,05 çapındadır. Bu fırlatıcı öyle ince bir metalden yapılmıştır ki, yerde taşınırken, ve uçuşta yakıtı tükendikçe yapı sağlamlığını korumak için basınç altında tutulması gerekmiştir. Beş motorunun hepsi de çok ince damıtılmış RP—1 gazyağı ve sıvı oksijen yakar. Kalkışta beş motorun hepsi de ateşlenir. Merkezdeki destek motorunun itme gücü 27.215 kg.dır. Dıştaki iki büyük motorun her biri 68.040 kg. itme gücü sağlar. Diğer iki motor ise yolda yön düzeltmekte kullanılan küçük motorlardır. Komuta alıcıları, telemetri, sevk, anten vs. ana motorun hemen üstünde, yakıt deposunun yanındaki kılıflarda bulunur. Bu fırlatma aracının sevk ve idaresi, yerdeki telsizle idare merkeziyle araçtaki cihazlar vasıtasiyle olur. Hareket anından 130 saniye sonra, yerden verilen komuta ile yanlardaki büyük itici motorlor durdurulur, ortadaki destek motoru ise yerden kontrol ile çalışmaya devam eder. Büyük yan motorlar, durdurulur durdurulmaz, boşluğa fırlatılır. Onlarla birlikte, o ana kadar olan uçuş sırasında denge sağlamaya yaramış olan büyük etek bölümü de araçtan ayrılır. Hareket anından 300 saniye sonra, yörüngeye giriş hızı kazanılınca, yerden komuta ile destek motoru ve küçük motorlar durdurulur. Uzay aracı ise, fırlatıcıdan, 64,5 km. yükseklikte ayrılır. O sırada ulaşılan hız saatte 28.232 km.dir.

REDSTONE

TARİH: Redstone, Amerika'nın insanlı uzay programının başlangıcı olan iki yörünge

AGENA

Atlas,Agena boyu: 31,70 metre.
Agena, (atıştaki boy): 11.28 m.
Agena, (yörünge genişliği): 7,92 m.
Motorlar:
Ana motor: 7.260 kg. itme gücü
Servis motorları: 90,5 kg ve 7,25 kg.

ATLAS

Hareketteki ağırlık: 117 934 kg.
Hareketteki itme: 166 460 kg.
Mercury ile birlikte yükseklik: 28,35 m.
Füze olarak yükseklik: 24,08 m.
Çap: 3,05 m.
Yarış sırasındaki hızı: Saatte 28.166 km.

Atlas fırlatıcısı
24 m.

Redstone füzesi
21 m.

altı uçuş Redstone fırlatıcılarıyla yapılmıştır. Bu araç, ilk defa Dr. Wernher von Braun tarafından kendi orijinal V2 füzesinin geliştirilmiş şekli olarak Amerika ordusu için yapılmıştı. Bunun menzili 965 km. idi. İlk insanlı uzay uçuşu denemesi için bu füzede 800 kadar değişiklik yapılmıştır. Motorlardaki büyük geliştirmelere ilave olarak, depo bölümü 1,83 m.ye çıkarılarak motorların 20 saniye daha fazla çalışması sağlanmıştır. Bu fazlalık ile, uzay aracı ve kaçış kulesi aslında 27 670 kg. olan füzeye 2.265 kg. daha ağırlık eklemiştir. Telemetri sistemi, yükseklik, titreşim, hızlanma, sıcaklık, itme gücü vs. gibi altmış beş çeşit ölçüyü yapabilmekteydi. Redstone, aynı zamanda yörünge fırlatıcısı olarak da, Explorer 1'i yörüngeye koyan Jupiter C roketinin birinci kademesi olarak kullanılmıştır.

REDSTONE
Hareketteki ağırlık: 29935 kg.
Hareketteki itme gücü: 35.375 kg.
Mercury ile birlikte yükseklik: 25.30 m.
Füze olarak yükseklik: 21,13 m.
Çapı: 1,77 m.
Yanış anındaki hızı: Saatte 7.080 km.
Menzili: 320 km.

1960 kasımından başlayarak altı Mercury-Redstone uçuşu yapılmıştır. Bunlardan ilk ikisi deneme uçuşlarıydı. Bunu Alan Shepard'ın, 5 Mayıs 1961'deki, on beş dakikalık bir uzaya çıkış ve inişten ibaret olan tarihi uçuşu takibetti. Onun da ardından 21 Temmuz 1961'de Virgil Grissom aynı araçla uçtu. Bu uçuşlar hakkında Mercury bölümünde bilgi verilmiştir.

SATÜRN-B

TARİH: Ordu balistik füze bölümünde çalışan Wernher von Braun 1957 Nisanında 680.400 kg. itme gücünde bir fırlatıcı yapılmasını teklif etti. Böyle bir fırlatıcı 10-20 ton ağırlığı dünya yörüngesine koyabilecek 3-10 ton ağırlığı da yer çekiminden kurtarıp uzaya yollayabilecekti. 1959'da bu projeye "Satürn" adı verildi; çünkü Satürn güneş sisteminde Jüpiter'den sonra gelen uydu idi; yeni roket de, Jüpiter füzesinin geliştirilmesi sonunda meydana gelecekti. "Satürn 1" iki kademeli bir araçtı. Birinci kademede sekiz tane H—1 motoru vardı, bunlar gazyağı ile sıvı oksijen yakıyorlardı. Motorların her biri 85.560 kg.lık bir itme gücü sağlamaktaydı. İkinci kademede altı tane "RL—10 A—3" motoru vardı. Bunlar sıvı oksijen ve sıvı hidrojen yakıyordu. Her birinin sağladığı itme gücü 6.800 kg. idi. 1961 ekimi ile 1965 temmuzu arasında on tane Satürn atıldı ve daha önce görülmemiş bir rekorla, atışlar % 100 başarılı oldu. Bunlardan beşincisi dünya yörüngesine 17.000 kg.lık bir uydu koydu. Altınca ve yedinciler Apollo'nun insansız modellerini yörüngeye koydular. Dokuzuncusu bir meteorit teknoloji uydusu olan Pegasus'u yörüngeye götürdü. Bu arada "Satürn 1" in ve planlanmakta olan ondan daha büyük "Satürn 5"in bazı bölümlerinin birleştirilmesiyle ikisi arası bir aracın Satürn 1B'nin yapılmasına karar verildi. Bu, Satürn 1'den % 50 daha büyük olacak Apollo uzay aracının insanlı olarak dünya çevresinde denenmesini "Satürn 5'ten bir yıl öne gerçekleştirebilecekti.

GENEL TASVİR: "Satürn 1—B"nin birinci kademesi aynı boy ve çaptadır. Yüksekliği 24,49 m. çapı 6,53 m.dir. Ancak, ağırlığı azaltılmış, buna karşılık taşıyacağı yük 9,070 kg.a çıkarılmıştır. Sekiz H—1 motorunun itme gücü 90.700 kg.a çıkarılmıştır. Bunlar kalkış anından itibaren 150 saniye içinde 158.980 litre RP—1 yakıt ve 253.615 litre sıvı oksijen yakarak aracı 67,6 km. yükseğe çıkarmakta ve sonra ayrılıp atmosferde yanmaktadır.

Büyütülmüş bir S4 olan ve S4—B diye adlandırılan ikinci kademe 17,81 m. yüksekliğinde ve 6,60 m. çapındadır. Bu bölümün sıvı

SATÜRN-B
Kalkıştaki ağırlık:
(Kumanda ve servis kapsülüyle) : 587.675 kg.
Bütün yükseklik: 68,28 m.
Kalkıştaki itme gücü: 0,73 milyon kg.
Taşıdığı yük: 18.145 kg.
1. Kademe çapı: 6,53 m.
2. Kademeçapı: 6,60 m.

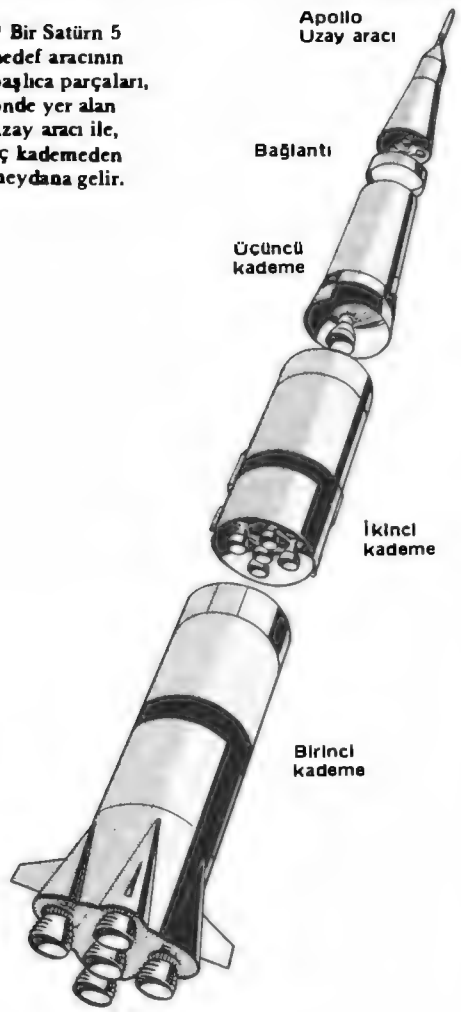

* Bir Satürn 5 hedef aracının başlıca parçaları, önde yer alan uzay aracı ile, üç kademeden meydana gelir.

hidrojen, sıvı oksijen yakıtlı tek motoru 450 saniye içinde 242.250 litre sıvı hidrojen ve 75.700 litre sıvı oksijen yakarak sağladığı 90.700 kg.lık itme gücü ile aracı yörünge hızı ve yüksekliğine ulaştırmaktadır. 6,60 m. çapında ve 0,91 m. boyundaki alet bölümü, fırlatıcı ile uzay aracını birleştirdiği için "Nikâh halkası" diye adlandırılmıştır. Bu bölümde hareket anından, uzay aracının yörüngeye konulması zamanına kadar yönetim için gerekli olan aletler vardır; bunlar arasında iz takip komutası, ölçme ve telemetre sistemleri, elektrik enerjisi ikmal ve sıcaklık ayar cihazı vardır. Bu bölümün hayat süresi Skylab uçuşlarında 7,5 saatte çıkarılmıştır. Alet bölümündeki aletler aracın durumunu ve hız kazanma oranını göz önünde tutarak, yol boyunca gerekli olan yön tashihini otomatik olarak hesaplar ve motorlara gerekli emri göndererek yanma süresini kısaltır veya uzatırlar. Bu sayede araca gerekli hız sağlanır ve gerekli yükseklik verilir.

"Satürn 1—B" atışları da, "Satürn 1"in başarısına erişmiştir. Aynı zamanda insansız Apollo uzay aracının ilk tecrübe uçuşu olan ilk atış 26 Şubat 1966'da yapılmış, ayrıca yapılan üç tecrübe uçuşundan sonra da 11 Ekim 1968'de "Apollo -7" başarı ile fırlatılmıştır. "Satürn—1—B"lerden üçü, Skylab astronotlarını götürmekte kullanılmıştır. Böylece yapılan on iki "Satürn—1—B"den dört tanesi kalmış olmaktadır ki, bunlar da daha ilerideki uçuşlarda kullanılacaktır. Satürn 1 programı 767.000.000 dolara mal olmuş. "Satürn 1—B" için de ilave olarak 1.127.000.000 dolar harcanmıştır.

SATÜRN-5

TARİH: "Satürn 5"i NASA'nın Marshal Uzay Uçuşları Merkezi'nde Dr. Werner von Braun idaresinde Apollo projesi için geliştirilmiş aynı zamanda Skylab atılışında da kullanılmıştır. Satürn 5 fırlatıcısından on beş tane imal edilmiştir. Apollo 17 ile, ay programı tamamlandığı zaman elde üç tane "Satürn 5" kalmıştır ki, onlar da Skylab gibi başka denemeler için kullanılacaktır.

"Satürn 5", 1962 yılı ocak ayından yapımına başlandığı andan itibaren devamlı olarak başarı rekoru kırmış bir araçtır. İlk defa 9 Kasım 1967'de insansız "Apollo 4" uçuşu için kullanılmış, hem roket, hem uzay aracı başarıyla denenmiştir. İnsanlı uçuş için, ilk defa 21 Aralık 1968'de yapılan "Apollo 8" uçuşunda kullanılmıştır. Araç, "Apollo 12", uçuşu sırasında yıldırım isabetine karşı gösterdiği dayanıklılıkla, sağlamlığını bir defa daha ispat etmiştir. "Apollo 13" sırasında ise ikinci kademenin merkez motoru iki dakika önce sustuğu halde araç görevini başarıyla yerine getirmiştir. Bu büyük arıza meydana geldiği anda diğer dört motor otomatik olarak çalışmalarını artırmış ve nihayet üçüncü kademe de yine otomatik olarak 10 saniye daha fazla çalışarak kaybolan gücü yerine getirmiştir. Motorlarının çok kuvvetli olmasına karşılık yapı bakımından nisbeten hafif olan "Satürn 5", bu sayede dünya çevresine 152,4 tonluk uyduyu taşıyabildiği gibi, 54 tonluk yükü de aya taşıyabilmiştir.

GENEL TASVİR: Birinci kademe (S1-C): New Orleans'ta, NASA'nın montaj tesislerinde Boeing şirketi tarafından imal edilmiştir. Bu kademenin beş F-1 motoru saniyede 13.319 kg. gazyağı ve sıvı oksijen yakarak, 2,5 dakika içinde aracı 61 km. yükseğe çıkarır ve saatte 8.530 km. hız kazandırır. Başlıca bölümleri, ön etek, oksitleyici deposu, depo içi düzeni, yakıt tankı ve itme düzenidir. Motorlardan biri kademenin tam merkez noktasında bulunur, diğer dört motor ortadaki motorun dört yanına 900'lik açılarla yerleştirilmiştir. Bunlar gereğinde

SATÜRN-5
Kalkıştaki ağırlık
(Apollo 11): 2.938.312 kg.
İlk kademenin itme gücü
(Apollo 11): 3.425.500 kg.
Yükseklik:
(Apollo ile): 111 m.
(Skylab ile): 109 m.
Çap:
(1 ve 2. kademeler) 10,06 m.
(3. kademe): 6,60 m.

hareket ederek, aracın durumunu sürekli olarak kontrol altında bulundurur.

İKİNCİ KADEME (S2): Kuzey Amerika Rockwell şirketi Kaliforniya'da, Seal Beach'tenki tarafından imal edilmiştir. Bu kademenin beş J-2 motoru birinci kademe ayrılıp düşmeye başlayınca, otomatik olarak devreye girer. Bu motorlar sıvı hidrojen sıvı oksijen yakıtını tüketerek 526.165 kg.lık bir itme gücü sağlarlar. Bu itme gücü sayesinde 6 dakika içinde aracın hızı saatte 24 625 km.ye yükseklığı de 183,5 km.ye çıkar. İkinci kademenin başlıca bölümleri, ön etek, sıvı hidrojen depoları, itme düzeni, birinci kademeyle birleşmeyi sağlayan kademeler arası yapı.

ÜÇÜNCÜ KADEME (S4—B): Kaliforniya'da Huntington Beach'teki McDonnel Douglas Astronotics şirketi tarafından imal edilmiştir. Bu kademenin görevi diğerlerinden farklıdır. Sıvı hidrojen ve oksijenle çalışan tek motoru 104,325 kg. itme gücü sağlar. Bir defa çalışmaya başladıktan sonra durdurulup tekrar çalıştırılabilir. İlk görevi ikinci kademe düşüp yandığı zaman 2,5 dakika çalışarak (bu çalışmanın kesin süresi elektronik beyin tarafından kontrol edilir), hızı, yörünge uçuşu için gerekli seviyeye (saatte 28.000 km.) çıkarmaktır. Başlıca bölümleri, kademelerarası yapı, itme düzeni, iki yakıt deposu ve ön etektir. Bir ay yolculuğundan üçüncü kademe, ay aracını bir park yörüngesine koyduktan sonra durur. Ama diğerleri araçtan ayrılmaz. Genellikle ikinci yörünge turu sırasında tekrar çalışmaya başlar ve yaklaşık olarak 5 dakika çalışarak aracın hızını saatte 39.000 km.nin üstünde çıkarır. Böylece araç ay yolculuğuna başlamış olur. Bundan sonra, Apollo Kumanda Kapsülü, "S 4—B"nin burnundan ayrılarak etrafında döner ve kenetlenerek "S 4—B"nin tepesinde kumanda kapsülünün altında bulunan ay kapsülünü çekip alır. Bundan sonra "S—4", Apollo'nun yolunda kalmaması için ya güneşe uydu yapılır, ya da aya düşürülür.

ALETLERİN BÖLÜMÜ: Bu bölüm Satürn 1—B'de anlatıldığı gibi Satürn 5'in toplam maliyeti 6.046.000.000 dolardır. "Satürn 1" ve "Satürn 1—B"lerle birlikte bu program için toplam olarak 7.940.000.000 dolar harcanmıştır.

TİTAN

TARİH: Titan 2, Mercury - Atlas uçuşları takib eden iki kişilik on tane Gemini uzay aracının fırlatılmasında başarıyla kullanılmıştır. NASA Aslında kıtalararası balistik füze serisinden "Titan 2"lerden olan on beş tanesinin uzay fırlatıcısı olacak şekilde değiştirilmesini emretmiş, 8 Nisan 1964'te insansız bir Gemini ilk teşebbüs olarak yörüngeye konmuştu. Titan en baştan itibaren Birleşik Devletler'in en güvenilir füzelerinden biri olarak kendini göstermişti. "Titan 1"in kırk yedi fırlatma sırasında dört başarısızlığı olmuştur. İlk defa 1962'de atılan "Titan 2"nin menzili 10.000 km.ye yakındı. Üstelik bu araç bir dakikadan kısa bir süre içinde toprak altındaki yerinden fırlatılabiliyordu. Titan'ın bu mükemmelliği, Gemini projesinin 20 ay içinde tamamlanmasını sağladı. Gemini 6 ve 7, on bir gün içinde aynı rampadan atıldı. Gönderilen uyduların son derece sıhhatli olarak yörüngeye oturtulması, 2 yıl içinde uzayda buluşma ve kenetlenmesinin gerçekleştirilmesine yol açtı.

TİTAN
Kalkıştaki itme gücü: 195.000 kg.
İkinci kademe itme gücü: 45. 360 kg.
Kalkıştaki ağırlık: 148.325 kg.
Uzay aracıyla birlikte yükseklik: 33,22 m.
Kalkıştaki itme gücü: 195.000 kg.
İkinci kademe itme gücü: 45.360 kg.
Kalkıştaki ağırlık: 148.325 kg.
Uzay aracıyla birlikte yükseklik: 33,22 m.
Füze olarak yükseklik: 31,40 m.
Birinci kademenin çapı: 3,05 m.
Birinci kademenin uzunluğu: 21,34 m.

GENEL TASVİR: Son derece takviyeli alüminyumdan yapılma gövdeli, iki kademeli bir roket olan Titan; fırlatma rampasında sağlamca durabilmek için bir sıkıştırmaya ihtiyaç göstermemesi bakımından Atlas'tan üstündür. Yakıt deposunun duvarı, araca dış bir cidar teşkil eder. Her iki kademede sıvı yakıtlıdır. Dimetil-hidrazin yakıtın aslını teşkil eder. Oksitleyici olarak nitrojen tetroksid kullanılır. Yakıtları depo edilebilir ve hypergolic'tir (yani ayrıca bir yakma düzenine ihtiyaç göstermez, birbirine dokunur dokunmaz kendiliğinden yanar). İkinci kademe birinci kademenin 2 dakika 30 saniye içinde yanmasından sonra, fakat daha tamamen ayrılmasından önce çalışmaya başlar. İkinci kademe motoru araç 161 km. yüksekliğe geldiği zaman, çalışmaya başlamasından 5,5 dakika sonra durur. Bu sırada araç atıldığı yerden 854 km. uzaklaşmıştır. İnsan taşıyan Titan'ların en büyük özelliği "Kötü çalışma dedektörü" ile techiz edilmiş olmasıdır. Bu dedektör bütün sistemlerin çalışmasını sürekli olarak kontrol altında bulundurur ve durumu astronotlara bildirir; onlar da bu sayede göreve devam edip etmemeye karar verirler.

****

Sovyet Rusya' nın Fırlatıcıları

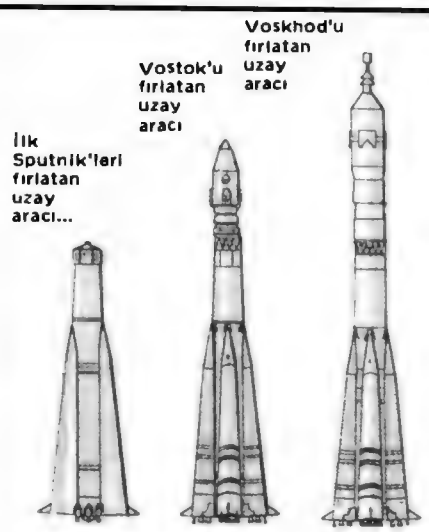

SOYUZ

GENEL TASVİR: Soyuz'la ilgili rakamlar ve diğer özellikler tahminidir. Bu fırlatıcının "Vostok" ve "Voskhod" roketlerinin daha geliştirilmişi olduğu sanılmaktadır. İlâve olarak 11,8 m. yüksekliğinde bir kademe vardır. Alt kademeler de bu ağırlığa parelel olarak kuvvetlendirilmiştir. Uzay aracının üstüne tehlike anında kullanılmak üzere bir kaçma bölümü yapılmıştır. Atış sırasında bir arıza olduğu takdirde, bu bölüm, uzay aracını atış rampasından uzaklaştırıp başka bir yere indirebilmektedir. Soyuz uzay aracının ağırlığı 6.000 kg.'dan fazladır.

Bu fırlatıcılar (üst kademeyle birleşik bir kaçış kademesi ile birlikte), Ay, Venüz ve Mars'a yollanan uzay araçları için olduğu gibi Molniya tipi uyduları dünya yörüngesine koymak için de kullanılmıştır.

Sovyetler'in, insanlı uzay uçuşlarıyla ilgili en dikkate değer tarafı birinci Vostok uçuşu ile Soyuz serisinden uçuşlar arasında, roketlerdeki çok küçük gelişmedir. Halbuki ilk A.B.D. yörünge uçuşunu yaptıran 166.460 kg.'lık itme gücündeki Atlas roketiyle, Apollo projesinde kullanılan Satürn 5 roketinin 3.400.000 kg.'lık itme gücü arasında muazzam bir gelişme farkı dikkati çeker.

VOSKHOD

GENEL TASVİR: "Voskhod", Vostok fırlatıcısının geliştirilmiş bir şeklidir. Birinci kademenin, daha büyütülmüş yakıt depolarına rağmen, Vostok'un birinci kademesinin aynı olduğu sanılmaktadır.

Vostok'ta çapı 1,98 m. olan üst kademe "Voskhad" da 6 m.'ye genişletilmiş Ruslar, altı yerine sekiz motoru olduğunu söylemektedirler. Bu bakımdan ikinci kademede 14.000 kg. itme gücü sağlayan iki odalı roket motoru bulunduğu sanılmaktadır.

"Voskhod" larda fırlatılabilir koltuk kaldırıldığından, 1 ve 2. Voskhodlar'a, tehlike kullanılacak birer kaçma kulesi ilâve edilmiştir.

VOSTOK

GENEL TASVİR: Bütün rakamlar tahminidir. "Vostok" roketi, Yuri Gagarin'i yörüngeye koyduktan altı yıl sonra halka gösterilmiştir. Bu, piramit deseninde altı birimden ibarettir. Ortadaki birimde dört ana tepki ağzı ve dört vernier tepki ağzı (küçük hareket edebilir burunlar) vardır. Bu, her birinde dört esas iki de vernier tepki ağzı bulunan, dört ekleme motor ile desteklenmiştir. Buna göre hareket ânında ateşlenen roket yanma odalarının sayısı otuz ikiden aşağı değildir. Üst kademe (Sovyet bilim adamları buna üçüncü kademe demektedir) bir ana, dört vernier yahut yön verici tepki ağzıyla donatılmıştır. Orta bölüm yukarıya doğru çapı genişleyen ince bir silindirdir. Bu sayede, sonradan eklenen itici motorlar araca iyice intıbak eder. Orta bölüm, tam güçle yanmaya devam eder (102.000 kg.) ve atmosferin en yoğun tabakalarında koruyucu burun konisi atılır. Üst kademe, orta kademenin yanıp ayrılması üzerine çalışmaya başlar. Gerekli yörünge hızı sağlandığı zaman bu bölüm de uzay aracından ayrılır. Bütün ana motorlar sabittir; atılış sırasında aracın kontrolü vernier tepki ağızlarıyla yapılır. Ayrıca her ekleme itici motorun dibinde "dümen" denen aerodinamik kontrol satıhları vardır. Her roket birimi sıvı oksijen ve hidrokarbon yakar. "Vostok 4", 715 kg.'lık bir ağırlığı yörüngeye koyabilir. "Vostok" yatay olarak monte edilir ve bu durumda atış rampasına götürüldükten sonra doğrultulur. Doğrultulduğu zaman destek kolları aracı tutar. Ateşleme ânında o kolları yanlara açılır, araç uzaklaşınca tekrar eski hallerine gelirler.

"Vostok" roketlerinin bu derece sır olarak saklanmasının sebebi bir kıtalararası balistik fuzeden geliştirilmiş olmalarından ileri gelir.

SOYUZ

Kalkıştaki itme gücü: 509.840 kg.
Üst kademe: 140,160 kg.
Yükseklik: 42,65 m.

VOSKHOD

İtme gücü (tahminen): 650.000 kg.
Yüksekliği (tahminen): 42.65 m.

VOSTOK

İtme gücü: 509.840 kg.
Üst kademe itme gücü: 90.265 kg.
Bütün yüksekliği: 38 m.
Üst kademe: 10 m.
Ekleme motorlar: 19 m.
Çap: 10.36 m.
Boosterler çapı: 3 m.

Yeryüzündeki Başlıca Uzay Merkezleri

A.B.D.'NİN UZAY MERKEZLERİ

KENNEDY UZAY MERKEZİ

CAPE CANAVERAL (Sonradan Cape Kennedy adı verilmiştir) Florida kıyısında kumsal, ormanlık bir şerittir. Burası, 1947'de kıtalararası balistik füzelerin geliştirilme yeri olarak seçilmişti. Zamanla John F. Kennedy Uzay Merkezi haline getirildi ve bütün insanlı uzay araçlarının atılışı buradan yapıldı. Burada kurulan 40 kadar fırlatma düzeninin çoğu A.B.D. Hava Kuvvetleri tarafından kendi askeri füzelerinin geliştirilmesi ve NASA tarafından kendilerine verilen insansız uyduların fırlatılması için yapılmıştır. 39 numaralı Merritt Adası "Moonport" fırlatma tesisi, Kennedy merkezinin bir bölümü olmakla beraber, doğrudan doğruya NASA (Amerika Uzay Araştırma Merkezi) tarafından Apollo Ay seyahatleri ile Skylab seyahatleri için kullanılmıştır.

NASA burada büyüklere 2,5 dolar, 18 yaşından küçüklere yarı fiyatına olmak üzere otobüs turları düzenlemiştir; pazar günü gelenler ise, kendi arabalarıyla fırlatma bölgelerine kadar gidip çevreyi gezebilirler.

İnsanlı uzay atışlarıyla ilgili fırlatma tesisleri şunlardır:

5-6: İlk A.B.D. insanlı yörünge altı uçuşu için Mercury-Atlas 3 ve 4'ün atılmasında kullanılmıştır. Burası bugün müzedir.

14: Mercury-Atlas 6-9 için kullanılmıştır. Bu dört uzay uçuşu 1962 Şubat'ında John Glenn'in uçuşla başlar. Bugün kullanılmamakta,sadece ziyaretçilere açık bulunmaktadır.

19: İlk Satürn 1 buradan atıldı. Tamamı yedi atış olan "Satürn 1" ve "Satürn 1-B atışları buradan yapıldı. 1968 ekiminde ilk insanlı uçuşun yapıldığı "Apollo 7"de bunların arasındadır. "Apollo 1" faciası burada vukubulmuş, Grissom White ve Chaffee, "Apollo 7"nin son provası sırasında çıkan bir yangınla hayatlarını kaybetmişlerdi. Bugün kullanılmamaktadır.

37: Sekiz Satürn 1 ve "1-B" buradan atılmış, ama bu merkezden insanlı uçuş yapılmamıştır. Hâlen kullanılmamaktadır.

39: "Apollo 7" dışında bütün "Apollo" ve "Skylab" uçuşları buradan yapılmıştır. Bu tesiste eskiden tatbik edilen en sabit fırlatma yeri esası terkedilmiş, yerine taşınabilir sistem kurulmuştur. Bu sistemde uzay araçlarının montajı başka yerde yapılmakta, sonra, rampaya taşımaktadır. 39 tesislerinde 160 m. yüksekliğinde bir montaj binası vardır. Bu son derece yüksek bina, aynı zamanda o kadar geniştir ki, New York'taki Birleşmiş Milletler binası gibi dört binayı içine alır. Fırlatma Kontrol Merkezi bu binanın hemen yanındadır. Burada dört ateşleme odası vardır. Ateşleme odalarının her birinde 470 takım kontrol takımı vardı. Ayrıca dinlenme yerleri,konferans salonları vardır. Bir fırlatma sırasında, rampada bulunan altmış iki televizyon vericisi, kontrol merkezindeki 100 TV ekranında yayın yapar. 136 metre yüksekliğindeki müteharrik rampanın ağırlığı 4.808 tondur. Bu rampa,montaj merkezinde birleştirme yeri, atış yerinde de fırlatma ramsapı görevi yapar. Atış yeri,montaj merkezinden 5,6 km. uzaktadır. Taşınabilir rampa, atılışın yapılacağı yere özel bir taşıyıcı ile, özel bir yoldan götürülür. Bu taşıyıcının yüzölçümü bir futbol sahasının yarısı civarındadır. Boyutları 40 m.X35 m.'dir. Birleştirilmiş olan Apollo-Satürn 5 aracı otuz yedi katlı bir bina yüksekliğindeydi ve ağırlığı 7,711 tonu buluyordu.

"Apollo" uzay aracına olsun, "Satürn 5"e olsun, girişler özel bir tertibatla sağlanır. 125 m. yüksekliğindeki bu düzende iki asansör çalışır ve beş kat vardır. Fırlatmadan 11 saat önce, giriş tertibatı A rampasından iki kilometre kadar uzaklaştırılır. A ve B rampaları hemen hemen birbirinin aynıdır. Ancak B rampası sadece bir defa "Apollo 10" için kullanılmıştır. Her iki rampanın birbirinden uzaklığı iki buçuk kilometre kadardır. Her rampanın altında 13 metre derinliğinde ve 137 metre uzunluğunda alev hendekleri vardır. Bir tehlike vukuunda kullanılmak üzere ayrıca bir Kaçış Borusu vardır. 61 metre boyundaki bu boru fırlatma rampasının altından, 12 m. derinlikte ateşe dayanıklı bir odaya gider. Ayrıca giriş tertibatında,tel üzerinde hareket eden bir kabin, 98, m. yükseklikten hızla kaçarak 760 m. uzaktaki bir korunağa gidilmesini sağlar.

İNSANLI UZAY ARAÇLARI MERKEZİ HOUSTON

BÜTÜN insanlı uzay uçuşlarının kontrolü, atılışın on saniye sonrasından itibaren, Cape Kennedy'deki Fırlatma Kontrol Merkezi'nden Houston'un 32 km. Güney doğusundaki insanlı Uzay Merkezi'ne geçer. Burası 1961'e kadar gelişmemiş bir sığırcılık ülkesiydi üç yıl içinde dünyanın en önemli ilim merkezi haline getirildi. Bir havaalanının aksine,burası ekleri,yan tesisleri olmayan bir bütündür. Burasının kalbi olan Görev Kontrol Merkezi, 4 Haziran 1965 yılındaki "Gemini" uçuşundan bu yana, bütün uzay uçuşlarının kontrol merkezi olmuştur. 171 masada oturan uçuş kontrolörleri bir düğmeye basmakla uçuşun plâna göre devam edip etmediğini kontrol ederler. Burada 557 alıcı ve 133 TV kamerası kullanılır.

İnsanlı uzay araçlarının ve çeşitli sistemlerinin çizilmesi, geliştirilmesi, denenmesi olduğu gibi astronotların seçilmesi ve eğitilmesi de insanlı Uzay Araçları Merkezi'nin görevidir. Bu Astronot olarak seçilen pilotlar o civardaki Cleear Lake ve Key Lago çevresinde yaşarlar.

Uzay çalışmaları ile ilgilenen turistler, az bir para karşılığında, bir rehber eşliğinde, özel otobüslerle uzay merkezlerini gezip, görmektedir...

SOVYET RUSYA'NIN UZAY MERKEZLERİ

BAYKONUR UZAY MERKEZİ

RUSYA'nın Cape Kennedy'si olan Baykonur,aslında Aral Denizi'nin doğrusunda,Kazakistan'da Tyuratum yakınındadır ve Baykonur'un 370 km. Güney batısına raslar. Bu üste bulunan malzeme ve üssün çalışma tarzı olduğu kadar, gerçek yeri de büyük bir sır olarak saklanmaktadır. Bir, iki batılının uydu atışı sırasında hazır bulunmasına izin verilmişse de bu eserin yazılışı sırasında hiçbir yabancı herhangi bir yabancı insanlı atışta hazır bulunmamıştı:

Sovyet Uzay Uçuşları Ansiklopedisi'ne göre Baykonur sıradağları, Sovyetler Birliği topraklarında binlerce kilometre boyunca uzanır ve Büyük Okyanus'ta son bulur. Burada "Birçok fırlatma tesisleri, bakım bölgeleri iz takip istasyonları" vardır. İlk suni peyk olan Sputnik, uzaya giden ilk insan olan Yuri Gagarin ve Rusya'nın diğer bütün uzay atışları buradan yapılmıştır.

Elde edilen bütün bilgiler, Ruslar'ın, uzay atışlarında taşıma sistemi tatbik ettiklerini göstermektedir. Roketler ve uzay araçları başka yerde yapılmakta,sonra Amerika'nın 39 numaralı ateş merkezinde olduğu gibi atış rampasına taşınmaktadır. Roketlere dıştan yapışık motor takma sistemi Amerikalılar tarafından "Satürn 1"den sonra terkedilmiş olmakla beraber, Ruslar'ın hâlâ bu sistemi tatbik ettikleri anlaşılmaktadır. Bu bakımdan Rusya'nın en büyük roketi, büyüklük bakımından "Satürn 5"le değil, ancak "Satürn 1"le mukayese edilebilmektedir.

☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆☆

* Bugüne Kadar Uzaya Kimler Gitti?

A B D'nin Astronotları

Edwin E. ALDRİN (Doğumu: 20 Ocak 1930): A.B.D. Hava Kuvetleri'nde Albay, pilot astronot. Ekim 1963'te seçildi. Aya ayak basan ikinci insan. "Apollo 11"in, "Eagle"nin pilotu olarak 20 temmuz 1969'da aya ayak bastı. Daha önce "Gemini 12" ile uçmuş ve uzay gemisinin dışında 5,5 saat kalmıştı. 1971'de NASA'dan istifa etti. 1972'de emekliye ayrıldı. Evli 2 oğlu, birkızı var.

Joseph P. ALLEN (Doğumu: 27 Haziran 1937): Bilgin astronot. 1967 ağustos'unda seçildi. Nükleer fizikçi. Evli, 1 oğlu var.

Neil A. ARMSTRONG (Doğumu: 5 Ağustos 1930): Sivil tecrübe pilotu; 1962 eylülünde pilot astronot seçildi. Aya ayak basan ilk insan. 16 mart 1966'da, "Gemini 8" uçuşunda Agena hedefiyle kenetlenmeyi başardı. Ohio, Cincinatti Üniversitesinde makine mühendisliği profesörü. 1971. Evli 2 oğlu var.

Charles A. BASETT (Doğumu: 30 Aralık 1931): Amerikan Hava Kuvvetlerinde binbaşı 1963 ekiminde Pilot-Astronot seçildi. "Gemini 9" pilotu olarak çalışırken Elliott See ile birlikte, şubat 1966'da Louisiana'daki bir "T-38" uçak kazasında öldü.

Alan L. BEAN (Doğumu: 15 Mart 1932): Amerikan bahriyesinden. Pilot-Astronot olarak Ekim 1963'te seçildi. "Apollo 12" ay kapsülü pilotu olarak 12 kasım 1969'da Ay'a ayak basan 4. adam oldu. 1973'teki "Skylab" uçuşunda Skylab'da, diğer iki astronotla birlikte kaldı. Evli. 1 oğlu, 1 kızı var.

Karol J.BOBKO (Doğumu: 23 Aralık 1937): Amerikan Hava Kuvetleri'nde binbaşı idi. Pilot astronottur. Hava Kuvvetleri 1969'da insanlı uçuş programlarını iptal edince NASA'ya geçti. Evli. 1 oğlu, 1 kızı var.

Frank BORMAN (Doğumu 14 Mart 1928) Amerikan Hava kuvvetlerinde Albay (emekli). 1962 Eylülünde Pilot-Astronot seçildi. "Apollo 8"in 1968 aralık uçuşunda komutanlığını yaptı. "Gemini 6,Gemini 7" buluşmasında "Gemini 7"nin komutanı oldu. Evli, 2 oğlu var.

Vance D.BRAND (Doğumu 9 Mayıs 1931): Sivil tecrübe pilotu idi. 1966 Nisanında Pilot-Astronot seçildi. "Apolla 8-13'te yedek uçu-

* Apollo 11 mürettebatı: Aldrin, Collins ve Armstrong.

* Apollo 12 mürettebatı: C. Conrad, R. Gordon, A. Bean

cu seçildi. Evli 2 oğlu, 1 kızı var.

John S. BULL (Doğumu 25 Eylül 1934): Amerikan Bahriye subayı. (Emekli). 1966 Nisanında Pilot-Astronot seçildi. 1968'de hastalık sonucu ayrıldı.

M.ScootCARPENTER(Doğumu 1 Mayıs 1925): Amerikan Bahriye Subayı (Emekli). 1969 Nisanında "Mercury" astronotu seçildi. "Mercury 7" ile, 24 Mayıs 1972'de ikinci yörünge uçuşunu yaptı. 1967'de NASA'dan istifa etti. Los Angeles'te Deniz Bilimleri Şirketi Başkanı oldu. Evli, 4 çocuğu var.

Gerald P. CARR (Doğumu 22 Ağustos 1932): Amerikan Bahriyesi'nde Albay (Emekli. Nisan 1966'da Pilot-Astronot seçildi. "Apollo 8" ve "Apollo 12" uçuşları için yedekliğe getirildi. 3. Skylab uçuşuna komutan tayin edildi. Evli, 2 oğlu, 4 kızı var.

Eugene A. CERNAN (Doğumu 14 Mart 1932): Amerikan Bahriyesi'nden emekli. 1963'te pilot-astronot seçildi. 18 mayıs 1972'de yapılan aya inişin son provasında, "Apollo 10" ile ay yüzüne 15 km. kadar yaklaştı. "Apollo 17"ye komutan oldu. Evli, 1 kızı var.

Roger B. CHAFFEE (Doğumu 15 Şubat 1935): Amerikan Bahriyesi'nden emekli. 1963'te pilot-astronot seçildi. "Apollo 7" uçuş hazırlığında, araç rampada iken çıkan yangında öldü (27 ocak 1967)

Phillip K. CHAPMAN (Doğumu 5 Mart 1935): Sivil, Avutralyalı. 1967 Ağustosunda bilgin-astronot seçildi. Evli, 2 çocuk babası.

Michael COLLİNS (Doğumu 31 Ekim 1931): Amerikan Hava Kuvvetleri'nde albay. 1963 Ekiminde pilot-astronot seçildi. "Apollo 11" komutanı olarak, 1969 temmuzunda Aya ilk iniş sırasında Ay yörüngesinde bekledi. 1971'de Hava ve Uzay Dairesi Müdürü oldu. Evli, 1 oğlu, 2 kızı var.

Charles CONRAD (Doğumu 2 Haziran 1930): Amerikan bahriyesindendir.1961 Eylülünde tecrübe pilotu-astronot olarak seçildi. "Apollo 12"nin komutanı olarak aya inen 3. adam oldu. 1965'te, 8 gün süren "Gemini 5" uçuşunun komutanıydı. 1966 Eylül ayında da "Gemini 11"e komutanlık etti. Skylab programına başkanlık etti ve "Skylab 1" uçuşuna katıldı. Evli, 4 oğlu var.

L. Gordon COOPER (Doğumu 6 Mart 1927): Amerikan Hava Kuvvetleri'nden emekli 1959 nisanında Mercury astronotluğuna seçildi. 1963'te "Mercury 9" uçuşunu, 1965'te "Gemini 5" komutanlığını yaptı; "Apollo 10"a komutan oldu. 1970 Temmuzunda emekliye ayrıldı. Evli, 2 kızı var.

Robert L. CRİPPEN (Doğumu 11 Eylül 1937): Amerikan Bahriyesi'nden pilot-astronot. Hava Kuvvetleri insanlı yörünge laboratuvarından vazgeçince NASA'ya geçti. Evli, 3 kızı var.

Walter CUNNİNGHAM (Doğumu 16 Mart 1932): Sivil. 1963 Eğitiminde pilot-astronot oldu. 1968 Ekiminde "Apollo 7" uçuşunda ay kapsülü pilotu oldu. Skylab programında çalıştı. 1971 ağustosta istifa etti. Houston'da bir şirketin başkan yardımcısıdır. Evli, 1 oğlu, 1 kızı var.

Charles M. DUKE (Doğumu 3 Ekim 1935): Amerikan Hava Kuvvetlerinde yarbay. 1966 Nisanında pilot-astronot seçildi. 1972'de "Apollo 16" ay kapsülü komutanı oldu. Aya ayak basan 10. insandır. Evli, 2 oğlu var.

Donn F. EİSELE (Doğumu 23 Haziran 1930): Amerikan Hava Kuvvetleri'nde albay 1963 ekiminde pilot-astronot seçildi. "Apollo 7"de komuta kapsülü komutanı oldu. "Apollo 10"da da aynı işi gördü. 1970'ten itibaren insanlı uzay uçuşlarının teknik yardımcısıdır. Evli, 2 oğlu, 2 kızı var.

Anthony ENGLAND (Doğumu 15 Mayıs 1942): Sivil. İlim ada-

Apollo 13 mürettebatı: J. Lowell, T. Mattingly, F. Haise.

mı. 1967'de astronot seçildi. Evli, 1 kız babası.

Joe H. ENGLE (Doğumu 26 Ağustos 19632) Amerika Hava Kuvvetleri'nde yarbay. 1966 nisanında pilot-astronot seçildi. "Apollo 10"a yedek oldu. "Apollo 14" Ay kapsülüne de yedek seçildi. Evli, 1 oğlu, 1 kızı var.

Ronald E. EVANS (Doğumu 10 Kasım 1933) Amerikan Bahriyesi'nden. 1966 Nisanında pilot-astronot seçildi. "Apollo 7, 11 ve 14"e yedek oldu. "Apollo 16" komuta kapsülü komutanı oldu. Evli, 1 oğlu, 1 kızı var.

Theodore C. FREEMAN (Doğumu 18 Şubat 1930): 1963 Ekiminde pilot - astronot seçildi. Bir jet kazasında öldü.(1964 Ekim).

Charles G. FULLERTON (Doğumu 11 Ekim 1936): Amerikan Hava Kuvvetleri'nde binbaşı. 1969 Ağustosunda pilot-astronot olarak NASA'ya geçti. Evlidir.

Owen K. GARRİOTT (Doğumu 22 Kasım 1930): Sivil. 1965 Haziranında bilim adamı-astronot seçildi. 1973'te yapılan 59 günlük "Skylab" uçuşuna katıldı. Evli, 3 oğlu, 1 kızı var.

Edward G. GİBSON (Doğumu 8 Kasım 1936): Sivil. 1965 Haziranında bilim adamı-astronot seçildi. "Apollo 12"ye yedek oldu. 1973'teki "Skylab 3" uçuşuna katıldı. Evli, 1 oğlu, 1 kızı var.

Edward G. GİVENS (Doğumu 5 Ocak 1930): Amerikan Hava Kuvvetleri'nde binbaşı. 1967 Haziranında otomobil kazasında öldü.

John H. GLENN (Doğumu 18 Temmuz 1921): Amerikan Bahriyesi'nden albay emeklisi 1959 Nisanında "Mercury" astronotu seçildi. 1962 Şubatında uzaya çıkan ilk Amerikalı oldu. 1964'te NASA'dan istifa etti. Evli, 1 oğlu, 1 kızı var.

* Apollo 14 mürettebatı: A. Shepard, S. Roosa, E. Mitchell

Richard F. GORDON (Doğumu 5 Ekim 1929): Amerikan Bahriyesi'nden yüzbaşı olarak emekli. 1963 Ekiminde pilot-astronot seçildi. "Apollo 12" kumanda kapsülü komutanı olarak 1966 Kasımındaki 2. aya iniş sırasında Ay yörüngesinde bekledi. 1966 Eylülünde "Gemini 12"ye pilotluk etti. 1972'de emekli oldu. Evli, 4 oğlu, 2 kızı var.

Virgil. GRİSSOM(Doğumu 23 Nisan 1926):Amerikan hava kuvvetlerinde yarbay.1959 Nisanında "Mercury" astronotu seçildi. 1961'deki 2.yörünge altı uçuşu yaptı. Amerikanın ilk iki kişilik uzay aracı olan "Gemini 3"e komutanlık etti (1965).Apollo provası sırasında rampadayken çıkan yangında öldü.(27 Ocak 1967)

Fred W. HAİSE (Doğumu 14 Kasım 1933) Sivil. 1966 Nisanında pilot-astronot seçildi. 1970 Nisanında "Apollo 13"te Ay kapsülü pilotu oldu. 1972 Nisanında "Apollo 16"ya komutanlık etti. Evli 2 oğlu, 1 kızı var.

Henry W. HARTSFİELD (Doğumu 21 Kasım 1933): Amerikan Hava Kuvvetlerinde yarbay. 1966 Ağustosunda NASA'ya geçti. Evli, 2 kızı var.

Karl G. HENİZE (Doğumu 17 Ekim 1926). 1967 Ağustosunda bilim adamı-astronot seçildi. Astronomdur. "Apollo 15"e yedek oldu. Evli, 1 oğlu, 2 kızı var.

Donald HOLMQUEST (Doğumu 7 Nisan 1939): Doktor, 1967 Ağustosunda Bilim adamı-astronot seçildi. Evli.

James B. İRWİN (Doğumu 17 Mart 1930): Amerikan Hava Kuvvetleri'nden. 1966 Nisanında pilot-astronot seçildi. Temmuz 1971'de Ay kapsülü pilotu olarak "Apollo 15"le uçtu. Aya ayak basan 8. insan ve Ay otomobilini kullanan ilk insan oldu. 1972 aralık ayında "Apollo 17" uçuşunda ay kapsülü pilotu oldu. Evli, 1 oğlu, 3 kızı var.

Joseph P. KERWİN (Doğumu 19 Şubat 1932): 1965 Haziranında bilim adamı-astronot seçildi. "Skylab 1" uçuşuna katıldı. Evli, 3 kızı var.

William B. LENDİR (Doğumu 14 Mart 1930): Sivil. Bilim adamı-astronot. 1967 Ağustosunda seçildi. "Skylab 1" ve "Skylab 3" için yedek oldu. Evli, 1 oğlu, 1 kızı var.

Don L. LİND (Doğumu 18 Mayıs 1930): Emekli bahriyeli. 1966

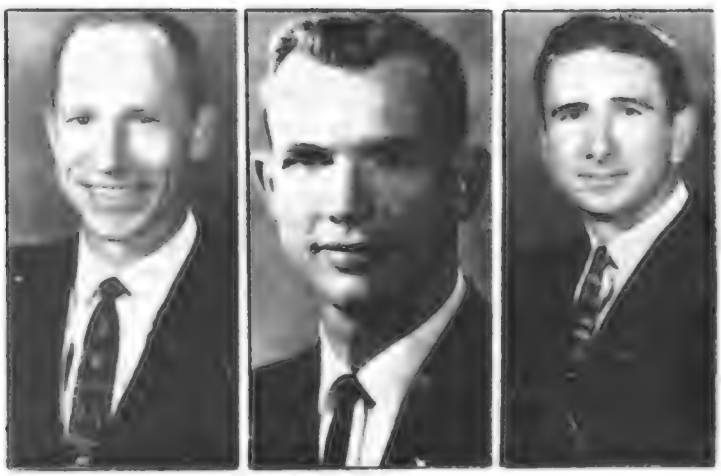

* Apollo 15 mürettebatı: A. Worden D. Scott, J. Irwing.

* Apollo 16 mürettebatı: Ch. Duke, T. Mattingly, J. Young

Nisanında pilot-astronot seçildi. "Skylab 2" Skylab 3" de yedek oldu. Evlidir, 2 oğlu, 3 kızı var.

John A. LLEWELLYN (Doğumu 22 Nisan 1933): Sivil, 1967 Ağustosunda bilim adamı-astronot seçildi. İngiliz asıllı ilk astronottur. Şahsi sebeplerle 1968'de istifa etti. Florida Üniversitesi'nde kimya profesörüdür. Evli. 1 oğlu, 2 kızı var.

Jack R. LOUSMA (Doğumu 29 Şubat 1936): Amerikan Bahriyesi'nde binbaşı. 1966 Nisanında pilot-astronot seçildi. "Apollo 9" ve "Apollo 13"e yedek oldu. "Skylab 2"nin pilotu olarak 1973'te 59 gün skylab'da kaldı. Evlidir. 2 oğlu, 1 kızı var.

James A. LOVELL (Doğumu 25 Mart 1928): Amerikan Bahriyesi'nde yüzbaşı. 1962 Eylülünde pilot-astronot olarak seçildi. 4 uzay uçuşuna katılan ilk insan. Bu uçuşlarda toplam olarak 715 saat 4 dakika uzayda kaldı. Nisan 1970'teki "Apollo 13" aracının talihsiz uçuşunda komutanlık etti. Aralık 1965'teki "Gemini 7"ye pilot oldu. Kasım 1966'daki "Gemini 12"ye komutanlık etti. 1968'deki aya gidiş dönüş sırasında da "Apollo 8"e kumanda kapsülü komutanlığı yaptı. 1971 mayısından beri Houston'daki insanlı uzay merkezinde çalışmaktadır. Evli. 2 oğlu, 1 kızı var.

Thomas K. MATTİNGLY (Doğumu 17 Mart 1936): Amerikan Bahriyesi'nde yarbay. Pilot-astronot olarak 1966 Nisanında seçildi. "Apollo 13"e kumanda kapsülü pilotu olarak seçildiyse de hastalandığı için yerine başkası alındı. Nisan 1972'deki "Apollo 16" uçuşu ile uzaya gitti. Evli, 1 oğlu var.

Bruce Mc CANDLESS (Doğumu 8 Haziran 1937): Amerikan Bahriyesi'nden. 1962 Eylülünde pilot-astronot olarak seçildi. "Apollo 9" komutanı ilk ay kapsülü kumanda servis kapsülü kenetlenmesini gerçekleştirdi. 1965 Haziranında "Gemini 4" komutanı olarak uzaya gitti. 1969 Eylülünden bu yana Apollo Uzay Programı Müdürüdür. Evli. 2 oğlu, 1 kızı var.

James McDİVİTT (Doğumu 10 Haziran 1929): Amerika Hava Kuvvetlerinde general. 19662 Eylülünde pilot-astronot seçildi. "Apollo 9" komutanı olarak ilk Ay modülü kumanda kapsülü kenetlemesini başardı. 3 Haziran 1965'te "Gemini 4"e kumanda etti. 1969 Eylülünden beri Apollo Uzay Programı idarecisidir. Evli, 2 oğul ve 2 kız babasıdır.

F. Curtis MİCHEL (Doğumu 5 Haziran 1934): Sivil. Haziran 1965'te bilim adamı-astronot seçildi. 1969 Haziranında istifa etti. Evli, 1 oğlu ve 1 kızı var.

Edgar D. MİTCHELL (Doğumu 17 Eylül 1930): Amerika Bahriyesi'nde yüzbaşı. 1966 Nisanında pilot-astronot seçildi. "Apollo 14"ün Ay kapsülü pilotu olarak ay yüzüne ayak basan 6. insan oldu. "Apollo 16" pilot yedeği oldu. Evli. 2 kız babası.

Story MUSGRAVE (Doğumu 19 Ağustos 1935): Doktor. 1968 Ağustosunda bilim adamı-astronot seçildi. "Skylab 1"e yedek oldu. Evli. 3 oğlu, 2 kızı var.

Brian T. O'LEARY (Doğumu 27 Ocak 1940): Sivil. Ağustos 1967'de seçildi. Ertesi yıl istifa etti. Evlidir.

RobertF. OVERMYER (Doğumu 14 Temmuz 1936): Amerikan Hava Kuvvetlerinde binbaşı iken 1969 Ağustosunda NASA'YA geçti. Evli, 2 kızı var.

Robert A. PARKER (Doğumu 14 Aralık 1936): Sivil. Ağustos 1967'debilim adamıastronot seçildi. "Apollo 15"e yedek oldu. Evli, oğlu ve 1 kızı var.

Donald H. PETERSON (Doğumu 22 Ekim 1933): Amerika Hava Kuvvetleri'nde binbaşı. 1969 Ağustosunda NASA'ya geçti. Evli. 1 oğlu, 2 kızı var.

William R. POGUE (Doğumu 23 Ocak 1930): Amerika Hava Kuvvetlerinde yarbay. 1966 Nisanında pilot-astronot seçildi. Apollo, 7,11 ve 14'e yedek oldu. "Skylab 3"e pilot tayin edildi. Evli. 2 oğlu ve 1 kızı var.

Stuart A. ROOSA (Doğumu 16 Ağustos 1933): Amerika Hava Kuvvetleri'nde yarbay. 1966 Nisanında pilot- astronot seçildi. "Apollo 14" kumanda kapsülü pilotu oldu. Evli, 3 oğlu ve 1 kızı var.

* Apollo 17 mürettebatı: Dr. H Schmitt, E. Cernan, R. Ewans.

Walter M. SCHİRRA (Doğumu: 12 Mart 1923): Emekli deniz yüzbaşısı. 1959'da Mercury astronotu seçildi. "Mercury 8" pilotu, "Apollo 7" komutanı oldu. "Gemini 6" komutanı olarak, 1965'te "Gemini 7" ile ilk randevuyu gerçekleştirdi. Mercury, Gemini ve Apollo uçuşlarına katılan tek insan. 1969'da emekliye ayrıldı. Evli, 1 oğlu 1 kızı var.

Harrison H. SCHMİTT (Doğumu 3 Temmuz 1935): Sivil. Bilgin astronot. 1965 Haziranında seçildi. "Apollo 17" ile, aya inen ilk bilim adamı oldu. Bekârdır.

Russel L. SCHWEİCKART (Doğumu 25 Ekim 1935): Sivil. Pilot-astronot. 1963 Ekiminde seçildi. "Apollo 9" ay kapsülü pilotu olarak Apollo programının ilk uzayda yürüyen adamı oldu. "Skylab 1"e, yedek komutan oldu. Evli, 2 oğlu, 3 kızı var.

David R. SCOTT (Doğumu 6 Haziran 1932): Amerika Hava Kuvvetleri albay, iken 1963'de pilot-astronot olarak seçildi. "Apollo 15" komutanı olarak 1971'de Aya ayak basan 7. insan oldu. 1966'da "Gemini 8" pilotu olarak tarihteki ilk uzay kenetlenmesini başardı. 1969'da komuta kapsülü pilotu olarak, ay kapsülü ile komuta ve servis kapsülünün kenetlenmesini yaptı. "Apollo 7"ye yedek oldu. Evli, 1 oğlu, 1 kızı var.

Elliot M. SEE (Doğumu 23 Temmuz 1927): Sivil. Pilot-astronot. 1962 eylülünde seçildi. "Gemini 9" komutanlığı için çalışırken Basett ile birlikte bir uçak kazasında öldü.

Alan B. SHEPARD (Doğumu 15 Kasım 1923): Amerika Deniz Kuvvetleri Amirali. 1959 Nisanında "Mercury" astronotu seçildi. 5 mayıs. 1961'de, "Mercury 3" ile yörünge altı uçuş yaparak uzayda ilk Amerikalı oldu. Kulak hastalığı yüzünden uçuculuktan ayrıldı. 1963'te Astronot Dairesi Başkanı oldu. 1969'da tekrar uçuculuğa döndü. "Apollo 14" komutanı olarak 1971'de aya gitti ve aya inen 5. insan oldu. Sonra yine Astronot Dairesi Başkanlığına döndü. Shepard, Mercury astronotlarından aya giden tek insandır. Evli, 2 kızı var.

Donald K. SLAYTON (Doğumu 1 Mart 1924): Sivil, Nisan 1959'da "Mercury" astronotu oldu. Kalp rahatsızlığından uçuculuktan ayrıldı. 1963'te Uçucu Mürettebat Çalışmaları Müdürü oldu. 1972'de tekrar uçuculuğa geçti. Evli. 1 oğlu var.

Thomas STAFFORD (Doğumu 17 Eylül 1930): Amerika Hava Kuvvetleri'nde albay. Eylül 1962'de tecrübe pilotu seçildi. 1969'da "Apollo 10"un komutanı olarak aya inişin son provasında, ay yüzüne 14 km. kadar yaklaştı. 1965'te "Gemini 6" pilotu olarak, "Gemini 7" ile olan randevu uçuşuna katıldı. 1966'da "Gemini 9" komutanı oldu. Uçucu Mürettebat Çalışmaları'nda Şube Müdürüdür. Evli. 2 kız babası.

John L. SWİGERT (Doğumu 30 Ağustos 1931): Sivil. Nisan 1966'da pilot-astronot seçildi. "Apollo 13"ün şanssız uçuşunda Komuta kapsülü pilotu idi. Bekârdır

Richard H. TRULY (Doğumu 2 Kasım 1937): A.B.D. Bahriyesinden pilot astronot seçildi. 1969'da NASA'ya geçti. Evli, 2 oğlu var.

Paul L. WEİTZ (Doğumu 25 Temmuz 1932): Amerikan Bahriyesinden. Nisan 1966'da pilot astronot seçildi. "Apollo 12"ye yedek oldu. "Skylab 1" uçuşuna pilot olarak katıldı. Evli, 1 oğlu. 1 kızı var.

Clifton C. WİLLİAMS (Doğumu 26 Eylül 1932): Amerikan Deniz Kuvvetleri binbaşısı. 1963 Ekiminde pilot-astronot seçildi. 1967'de uçak kazasında öldü.

Edward H. WHİTE (Doğumu 14 Kasım 1930): Amerikan Hava Kuvvetleri'nde yarbay. 1962 Eylülünde pilot-astronot seçildi. "Gemini 4" pilotu olarak Amerika'nın ilk uzay yürüyüşünü yaptı. Atış rampasındaki prova sırasında, Apollo kabini içinde çıkan yangında öldü. (27 Ocak 1967).

Alfred M. WORDEN (Doğumu 7 Şubat 1932): Amerikan Hava Kuvvetlerinde yarbay. 1966 Nisanında pilot-astronot seçildi. 1971'de dördüncü defa aya inişte "Apolol 15" komuta kapsülü komutanlığını yaptı. "Apollo 17"ye yedek oldu. Evli, 2 kızı var.

John W. YOONG (Doğumu 24 Eylül 1930): Amerikan Bahriye yüzbaşısı. Eylül 1962'de tecrübe pilotu-astronot seçildi. Son aya iniş provasında "Apollo 10" komuta kapsülü pilotu oldu. İlk 2 kişilik uzay uçuşunda "Gemini 3" pilotu, 1965'te "Gemini 10" komutanı oldu. "Apollo 16" komutanı olarak da aya inen 9. İnsan ve 4. uzay uçuşu yapan ikinci insan oldu. Evli. 2 oğlu var.

Sovyet Rusya'nın Kozmonotları

Ruslar, uçuştan önce kozmonotlarının (astronotların) adını açıklamamaktadır. 1973 yılı sonlarında Ruslar'ın on dokuz insanlı uçuşunda yirmi yedi kişi uçmuş bulunuyordu. Bunların biri de kadındı. Bunlardan altısı öldü.

Dördü Dünyaya geri dönerken meydana gelen kazalarda; diğer ikisi de (Gagarin bir askeri uçak kazasında, biri de tabii sebeplerle) öldü Bunlar hakkında teferruatlı bilgi mevcut değildir.

Pavel I. BELYAYEV (Doğumu 1932): Leonov'un ilk uzay yürüyüşünü yaptığı "Vokhod 2" komutanı (1965). 10 numaralı kozmonot aynı zamanda şair ve ressam. 1970'te 37 yaşında olduğu halde bir iç hastalıktan öldü

Giorgi T. BEREGOVOİ (Doğumu 1921): Generaldir. 1968'deki "Soyuz 3" komutanı. "Soyuz 2" ile randevu uçuşu yaptı. 12 numaralı kozmonot olarak 1964'te Kozmonot ekibine katıldı.

Valery F. BYKOVSKY (Doğumu 1934): "Vostok 5" pilotu olarak 1963'te 2. grup uçuşunu yaptı. ve "Vostok 6"daki ilk kadın kozmonot V. Tereshkova ile buluştu. 5 numaralı kozmonottur.

Georgi DOBROVOLSKY (Doğumu 1 Haziran 1928):"Soyuz 11"le 24 gün uçarak bir dayanıklılık rekoru kırdı (1971). Dönüşte ani basınç düşmesi sonucu öldü. 24 numaralı kozmonottur. Kozmonot ekibine 1961'de katılmıştı. Evli ve 2 kız babasıydı.

Konstantin P. FEOKTİSTOV (Doğumu 1926): "Voskhod 1"in bilim adamı kozmonotudur. 8 numaralı kozmonottur. 2. Dünya Savaşı'nda aldığı yaralara rağmen kozmonotluğu kabul etti.

Anatolu FİLİPCHENKO (Doğumu 1928): Yarbay. "Soyuz 7" komutanı olarak "Soyuz 6" ve Soyuz 8" ile birlikte üçlü uçuşa katıldı. 19 numaralı kozmonot. Evli. 2 oğlu var.

Yuri A. GAGARİN (Doğumu 9 Mart 1934): Albay, Uzayda ilk insan. 12 Nisan 1961'de "Vostok 1" ile uçtu. Daha sonra Sovyet Kozmonot Dairesi Başkanı oldu. Dünyayı dolaştı. 1968'deki bir askeri uçak kazasında Albay Servo-

* Soyuz 10 mürettebatı: V. Shatalov, A. Yeliseyev, N. Rukavishnikov

gin'le birlikte öldü. (27 Mart 1968) Külleri Kremlin Duvarı'na kondu. Aydaki bir krater onun adıyla adlandırıldı. Evliydi ve 2 kızı vardı.

Viktor GORBATKO (Doğumu 3 Aralık 1934): Araştırma mühendisi olarak "Soyuz 7" uçuşuna katıldı. 21 numaralı kozmonottur. Evli ve 2 kız babasıdır.

Yevgeny V. KHRUNOV (Doğumu 1933): "Soyuz 5"in araştırma mühendisi. 2 kişilik uzay aracının ilk kenetlenmesinde Yeliseyev'le uzay yürüyüşü yapıp Soyuz 4'e geçti. 15 numaralı kozmonottur. Kozmonotlar ekibine 1960'da katıldı. Evli, 1 oğlu var.

Vladimir M. KOMAROV (Doğumu 16 Mart 1927): Albay ilk üç kişilik uzay aracı olan "Voskhod 1" komutanı. Slayton'unkine benzeyen kalp durumuna rağmen iki defa uçtu. "Soyuz 1" uçuşu sonunda iniş paraşütü açılmadığı için uzayda ölen ilk insan oldu. (23 Nisan 1967). 7 numaralı kozmonottur.

Valeri KUBASOV (Doğumu 1935): "Soyuz 6"nın uçuş mühendisi. 11 Ekim 1969'daki bu uçuşta "Soyuz 7" ve "Soyuz 8" ile çeşitli manevralar yapıldı. 18 numaralı kozmonottur. Kozmonotlar ekibine 1966'da katıldı. Evli, 1 kız babası.

Vasili LAZAREV (Doğumu ?) 1973 Eylülünde yapılan "Soyuz 12" uçuşuna katılarak iki gün uzayda kaldı.

Alexei A. LEONOV (Doğumu 1934): Albay. uzayda yürüyen ilk insan. (Voskhod 2 ile, Mart 18 1965). Bundan sonra empresyonist resimler yapmaya başladı. 11 numaralı kozmonottur.

Olef MAKAROV (Doğumu ?). 1973 eylülünde yapılan "Soyuz 12" uçuşuna Vasili Lazarev'le birlikte katıldı; iki gün uzayda kaldı.

Adrian G.NİKOLAYEV (Doğumu 1929): Albay. "Vostok 4" ile birlikte yapılan ilk ikili uçuşta "Soyuz 3" komutanı. (Ağustos 1962). "Soyuz 9" komutanı olarak. 1970 Haziranında Amerika'nın uzayda kalma rekorunu hemen hemen 18 günlük bir uçuşla kırdı. 3 numaralı kozmonottur. Kozmonot ekibine 1960'da katıldı. İlk uzay kadını V. Tereshkova ile 1963'te evlendi. 1 kızı var.

Viktor PATSAYEV (Doğumu 19 Haziran 1933): "Soyuz 11" tecrübe mühendisi. Haziran 1971'de "Salyut" uzay istasyonuyla birlikte 24 günlük uçuş yaptı. Dönüşte basınç düşmesinden öldü. 25 numaralı kozmonottu. Evli, 1 oğlan ve 1 kız babası idi.

Pavel R. POPOVİCH (Doğumu 1930): Albay. 'Vostok 3"le yaptığı ilk ikili uçuşta "Vostok 4"e pilotluk etti. 4 numaralı kozmonottur. Kozmonot ekibine tayin edilen ilk kozmonot olduğu sanılıyor.

Nikolai RUKAVİSHNİKOV (Doğumu 1932): 1971 Nisanında kısa bir süre "Salyut"la kenetlenen "Soyuz 10"un tecrübe muhendisidir. 23 numaralı kozmonottur. Kozmonot ekibine 1967 Ocağında katıldı. Evli, 1 oğlu var.

Vitali SEVASTYANOV (Doğumu 8 Haziran 1935): 18 günlük mukavet uçuşunda "Soyuz 9"un uçuş mühendisliğini yaptı. 22 numaralı kozmonottur. Ekibe 1967'de katıldı. Evli, 1 kızı var.

Vladamir A. SHATALOV (Doğumu 1927): General. 1959 ocağında "Soyuz 4" komutanı oldu. "Soyuz 5"le ilk kenetlenmeyi gerçekleştirildi. Soyuz 6-7-8 uçuşunda Soyuz 8 komutanı olduğu gibi, bütün uçuşun da komutanı oldu. 1971 Nisanında "Soyuz 10" komutanı oldu ve "Salyut"la kenetlendi. 13 numaralı kozmonottur. Ekibe 1963'te katıldı. Evli, 1 oğlu, 1 kızı var.

Georgi SHONİN (Doğumu 1935): "Soyuz 7" ve "Soyuz 8" ile uçuşunda "Soyuz 6" komutanı oldu. 17 numaralı kozmonottur. Evli. 1 oğlu, 1 kızı vardır.

Valentino V. TERESHKOVA (Doğumu 1937): Haziran 1963'te "Vostok 6" komutanı olarak uzayda ilk kadın ünvanını kazandı ve "Vostok 5" ile grup uçuşu yaptı. 6 numaralı kozmonottur. Titov uçtuğu sırada kozmonot olmayı hayalinden bile geçirmediğini söylemiştir, ama ondan 21 ay sonra uzaya uçmuştur. 1963'te Nikoloyev'le evlendi. 1 kızı var.

Herman S. TİTOV (Doğumu 1935): Albay. "Vostok 2" pilotu olarak yörüngede dolaşan ikinci ve dünya yörüngesinde bir gün geçiren ilk insan. 2 numaralı kozmonottur.

Vladislav VOLKOV (Doğumu 23 Kasım 1935): "Soyuz 6" ve "Soyuz 8" ile yapılan grup uçuşunda "Soyuz 7" uçuş mühendisi

* Sovyet karı-koca kozmonotlarından Andrin Nikolayev ile eşi Valentina Nikolayev-Tereşkova, kızları Lena ile birlikte...

* Soyuz 10 mürettebatını meydana getiren üç astronot, uzay çalışmalarında görevli uzmanlarla...

idi. "Soyuz 11"in 24 günlük uçuşunda da, hem "Soyuz "11, hem "Salyut" uzay istasyonunun uçuş mühendisliğini yaptı. Dönüşte, âni basınç düşmesinden öldü. 20 numaralı kozmonottu.

Boris V. VOLYNOV (Doğumu 1934): Albay. "Soyuz 4" ile ilk iki kişilik kenetlenmeyi sağlayan "Soyuz 5" komutanıdır. 14 numaralı kozmonottur. 1960'ta ekibe katıldı. Evli. 1 oğlu. 1 kızı var.

Boris B. YEGOROV (Doğumu 1937): İlk uzay doktorudur. 1964'te üç kişilik "Voskhod 1" ile uçtu. 9 numaralı kozmonottur.

Alexei S. YELİSEYEV (Doğumu 1934): "Soyuz 5"in uçuş mühendisi. "Soyuz 5"ten çıkıp uzayda yürüyerek, ilk iki kişilik uzay kenetlenmesini başarıp "Soyuz 4"e geçti. Soyuz 6 ve 7 ile birlikte yapılan üçlü grup uçuşunda "Soyuz 8"in uçuş mühendisliğini yaptı. 16 numaralı kozmonottur. 1966'da ekibe katıldı. Evli. 1 kızı var.

****

A.B.D'nin İnsanlı Uzay Uçuşları

Uzay Aracı	Fırlatış Tarihi	Astronotlar	Yörünge	Saat	Dak.	Önemli taraf
Mercury 3	5 Mayıs 1961	Alan Shepard	Yörünge altı	0	15	Uzayda ilk Amerikalı
Mercury 4	21 Temmuz 1961	V. Grissom	Yörünge altı	0	16	Kapsül battı
Mercury 6	20 Şubat 1962	John Glenn	3	4	55	Yörüngede ilk Amerikalı
Mercury 7	24 Mayıs 1962	M.S. Carpenter	4	4	56	Hedeften 402 km. uzağa indi.
Mercury 8	3 Ekim 1962	Walter Schirra	6	9	13	Hedeften 8 km. uzağa indi.
Mercury 9	15 Mayıs 1963	L. Gordon Cooper	22	34	20	Bir Amerikalının en uzun uçuşu
Gemini 3	23 Mart 1965	Virgil Grissom John Young	3	4	52	İlk insanlı yörünge manevrası
Gemini 4	3 Haziran 1965	J. Mc Divitt Ed. White	62	97	56	White'ın 21 dakikalık uzay yürüyüşü
Gemini 5	21 Ağustos 1965	L. Gordon Cooper Charles Conrad	120	190	55	İlk uzatmalı insanlı uçuş
Gemini 7	4 Aralık 1965	F. Borman J. Lovell	206	330	35	Skylab'a kadar en uzun A.B.D. uzay uçuşu
Gemini 6	15 Aralık 1965	W. Schirra Th. Stafford	16	25	51	Gemini 7 ile randevu 1,8 m. yaklaşma.
Gemini 8	16 Mart 1966	K.N. Armstrong David Scott	6	10	41	İlk kenetlenme
Gemini 9	3 Haziran 1966	Th. Stafford E. Cernan	45	72	21	Cernan'ın 2 saatlik uzay yürüyüşü
Gemini 10	18 Haziran 1966	John Young M. Collins	43	70	47	İlk hedefle buluşma
Gemini 11	12 Eylul 1966	C. Conrad R. Gordon	44	71	17	Buluşma ve kenetlenme
Gemini 12	11 Kasım 1966	J. Lovell E. Aldrin	59	94	34	Kenetlenmeler 3 uzay yürüyüşü
Apollo 7	11 Ekim 1968	W. Schirra D. Eisele W. Cunningham	163	260	9	İlk insanlı Apollo uçuşu
Apollo 8	21 Aralık 1968	F. Borman J. Lovell W. Anders	Ay yörüngesi: 10	147	0	İlk insanın ay çevresinde dönüşü
Apollo 9	3 Mart 1969	J. Mc Divitt David Scott R. Schweickart	151	241	1	Ay kapsülüyle kenetlenme

Uzay Aracı	Fırlatış Tarihi	Astronotlar	Yörünge	Saat	Dak	Önemli taraf
Apollo 10	18 Mayıs 1969	Th. Stafford Eu. Cernan J. Young	Ay yörüngesi: 31	192	3	Ay'a 14 km'ye kadar iniş
Apollo 11	16 Temmuz 1969	N. Armstrong E. Aldrin M. Collins	Ay yörüngesi: 31	195	18	Armstrong ve Aldrin Ay'a indi. 20 Kg. ay taşı
Apollo 12	14 Kasım 1969	Ch. Conrad R. Gordon A. Bean	Ay yörüngesi: 45	244	36	Ay yüzünde iki yürüyüş. Toplam 7 sa. 39 dak.
Apollo 13	13 Nisan 1970	J. Lowell J. Swigert F. Haise		142	55	Oksijen deposu patlaması. Ay'a gidilip dönüldü.
Apollo 14	31 Ocak 1971	A. Shepard S. Roosa E. Mitchell	Ay yörüngesi: 34	216	02	Ay'da iki yürüyüş toplam 9 saat, 25 dakika.
Apollo 15	26 Temmuz 1971	D. Scott J. Irwin A. Worden	74	295	12	Ay'da üç yürüyüş Toplam 18 saat, 36 dk. 78 kg. numune
Apollo 16	16 Nisan 1972	J. Young Th. Mattingly Z. Ch. Duke	Ay yörüngesi: 64	265	51	3 ay yürüyüşü Toplam 20 saat, 14 dak. 97,5 kg. numune.
Apollo 17	6 Aralık 1972	E. Cernan R. Evans H. Schmidt				
Skylab 1	25 Mayıs 1973	C. Conrad P. Weitz J. Kervin		29 gün		
Skylab 2	28 Temmuz 1973	A. Bean O. Garriott J. Lousma		59 gün		

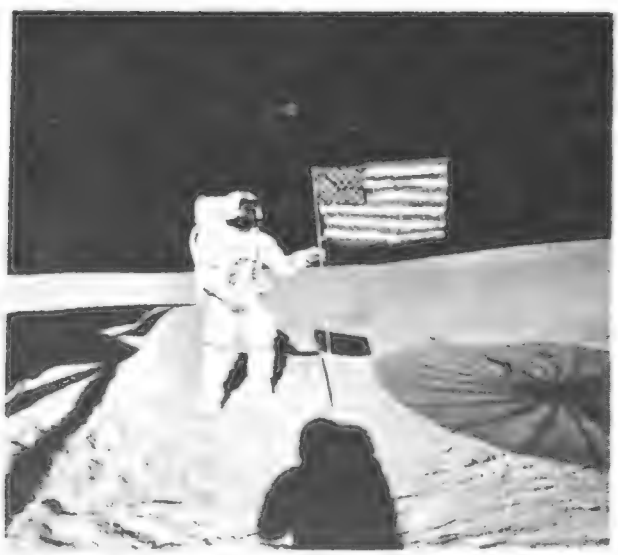

*** Apollo 14 astronotlarından Alan Shepard, önde gölgesi görünen arkadaşı Edgar Mitchell'e poz veriyor. Yer çekimi olmadığından, bayrağın üzerine, düz durabilmesi için çubuk geçirilmiş.**

Sovyet Rusya'nın İnsanlı Uzay Uçuşları

Uzay Aracı	Fırlatış Tarihi	Kozmonotlar	Yörünge	Süre saat	Süre dk.	Önemli noktalar
Vostok 1	12 Nisan 1961	Yuri Gagarin	1	1	48	Uzayda ilk insan
Vostok 2	6 Ağustos 1961	H. Titov	17	25	18	Uzayda ilk gün
Vostok 3	11 Ağustos 1962	A. Nikolayev	64	94	27	Uzayda ilk
Vostok 4	12 Ağustos 1962	MP. Popovich	48	70	29	çift uçuş
Vostok 5	14 Haziran 1963	V. Bykovsky	81	119	06	İkinci çift uçuş
Vostok 6	16 Haziran 1963	V. Tereshkova	48	70	50	Uzayda ilk kadın
Voskhod 1	12 Ekim 1964	V. Komarov K. Feoktistov Boris Yegorov	16	24	17	İlk üç kişilik Uzay ar.
Voskhod 2	18 Mart 1965	P. Belyayev Alexei Leonov	17	26	02	Leonov'un ilk uzay yürüyüşü
Soyuz 1	23 Nisan 1967	V. Komarov	18	26	45	Dönüş paraşütü bozuldu, Komarov öldü.
Soyuz 3	26 Ekim 1968	G. Beregovoi	64	94	51	İnsansız soyuz 2 ile randevu denemesi
Soyuz 4	14 Ocak 1969	V. Shatalov	48	71	14	Khrunov ve Yelinseyev Soyuz 4'e geçti.
Soyuz 5	15 Ocak 1969	Boris Vlynov Y.Khrunov A. Yeliseyev	50	72	46	
Soyuz 6	11 Ekim 1969	Georgi Shonin Valeri Kubasov	80	118	42	
Soyuz 7	12 Ekim 1969	A. Filipchenko V. Volkov V. Gorbatko	80	118	41	Otuz çeşit manevra. Uzayda kaynak
Soyuz 8	13 Ekim 1969	V. Shatalov A. Yeliseyev	80	118	41	
Soyuz 9	1 Haziran 1970	A. Nikolayev Sevastyanov	285	424	59	Uzayda uzun kalma rekoru 18 gün kadar.
Salyut	19 Nisan 1971	Yörünge uzay istasyonu				2 800 yörüngeden sonra 11 Ek.1971'de yandı.
Soyuz 10	23 Nisan 1971	V. Shatolov A. Yeliseyev N. Rukavishnikov	30	48	45	Salyut'la kenetlendi. Ama oraya geçen olmadı.
Soyuz 11	6 Haziran 1971	G. Debrovolsky V. Volkov V. Patsayev	380	569	40	Salyut'ta 23 gün geçirildi, mürettebat dönerken öldü.
Soyuz 12	1 Eylül 1973	V. Lazarev Oleg Makarov				Kazadan sonra yapılan ilk uçuş

Türkiye'de Güzellik Yarışmaları

İlk Türkiye güzeli Feriha Tevfik hanımdı. Fakat dünya çapında ilk büyük başarıyı önce Türkiye,sonra da Dünya Güzeli seçilen Keriman Halis Ece kazanmıştır

YAŞADIĞIMIZ topraklar üzerindeki güzellik yarışmalarının 4000 yıllık bir geçmişi vardır. Tarih, yeryüzündeki ilk güzellik yarışmasının günümüzden 4 bin yıl önce bugünkü Kazdağ da (Çanakkale) yapıldığını yazar. Bu ilk güzellik yarışmasının en ilginç yönü ise yarışmanın Tanrılar huzurunda ve Tanrıçalar arasında yapılmasıdır.

Kıskançlık Tanrıçası Eris in, Denizler Tanrıçası Thetis'in düğününe davet edilmemesi, düğünde hazır bulunan bütün Tanrıçaların birbirine girmesine sebep olan şeytani bir fesatı ortaya koymasına vesile olmuştu. Düğün yerine gelen Kıskançlık Tanrıçası Eris üzerinde "En güzel kadına" ibaresi kazılı altın bir elmayı ortaya bırakıp çekilmişti. Bütün Tanrıçalar bu elmaya sahip olmak istemişler bu yüzden de birbirlerine girmişlerdi. Neticede bir jüri kurulmuş ve Tanrıçalar arasından en güzel üç kadını seçilmişti. Bunlar Tanrılar Tanrısı Zeüs'ün karısı Tanrıça Hera ile kızları Tanrıça Athena ve Tanrıça Afrodit idi. Tanrılar Tanrısı Zeüs, bu üç güzel kadın arasından en güzelini seçmek görevini Truva Kralı Priamos'un oğlu Paris'e vermişti.

Böylece tarihteki ilk güzellik müsabakasının finaline kalan üç kadın hem Tanrıça hem de ana-kız olmalarına rağmen altın elmaya sahip olabilme yolunda Paris'e rüşvet teklif etmekten dahi kendilerini alamamışlardı. Tanrıça Hera, Avrupa ve Asya kıtalarının sahipliğini; Athena, Truvalıları, Akalar karşısında galip getirmeyi, Afrodit ise kendisinden sonra dünyanın en güzel kadınını eş olarak Paris'e vermeyi teklif etmişlerdi.

Herkesin heyecan içinde beklediği final günü önce Tanrıça Hera, Paris'in önünden geçmiştir. Bir eliyle göğüslerini, öbür eliyle de şahane örtüsünü kalçası hizasında tutarak geçen Hera'yı büyük kızı Athena izlemiştir. Athena sert mizacına uygun bir edâ içinde Paris'in önünden geçmiştir. Afrodit ince beli üzerinde ki şahane bir kemerle ortaya çıktığı anda, bütün erkeklerin dikkatlerini üzerinde toplamış, bunu farkeden Athena itirazda bulunarak Afrodit'in bu şahane kuşakla kendisine avantaj sağladığını ileri sürmüştür. Bunun üzerine Afrodit belindeki kuşağı çıkarıp Athena'ya vermiştir. Ancak Afrodit'in belindeki kuşağı çıkarmasıyla üzerindeki örtü sıyrılıp düşmüş ve güzel Tanrıça ortada çırılçıplak kalmıştır. Paris de bütün erkekler ve erkek Tanrılar gibi bu güzellik karşısında büyülenmiş ve elindeki altın elmayı Afrodit'e vermiştir. O andan itibaren Afrodit (veya diğer adıyla Venüs) "Güzellik Tanrıçası" ünvanını almıştır.

Tarihteki bu ilk güzellik müsabakası yalnız Afrodit'in "Güzellik Tanrıçası" olması ile kalmamış, kaybeden Tanrıçaların da tahrikleriyle tarihin en büyük savaşçılarından biri olan "Truva Savaşı"nın çıkmasına sebep olmuştur.

MODERN ÇAĞIN GÜZELLİK YARIŞMALARI

Bugünkü güzellik yarışmalarının sadece 35 yıllık tarihi vardır. İlk kez 1921 yılında Amerika'da tertiplenen bir "Plaj Güzeli" seçimi bu yarışmaların başlangıcını teşkil etmiştir. Gerçi bundan önce de buna benzer bir takım güzellik yarışmalarına rastlanmıştır, ancak bunlar pek küçük gruplara inhisar eden ufak seçimlerden ibaret kalmıştır. Halka açık ve geniş bir kitleye hitap eden ilk güzellik yarışması, yukarıda sözünü ettiğimiz "Plaj Güzeli" yarışması olmuştur.

Ülke kıta ve dünya çapındaki güzellik müsabakaları, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra harbin doğurduğu büyük açlık ve sefaletin insan nesli üzerindeki büyük tahribatını önlemek ve insanlığın güzelliğe doğru gitmesini sağlamak çabasının bir sonucu olarak kabul ediliyordu. Bu sayede kadınların vücut bakımına önem vermelerinin temini ön plânda düşünülmekteydi. Nitekim bu güzellik müsabakaları Amerika'dan kısa zamanda bütün dünyaya yayılmıştı.

TÜRKİYE'DE GÜZELLİK YARIŞMALARI

Medeni dünyaya ayak uydurma çabası içinde bulunan genç Türkiye Cumhuriyeti, Türk kadınına yeni toplum yaşantısında önemli bir yer vermeye çalışırken, Avrupa'ya yayılmış bulunan güzellik yarışmalarını pek büyük bir fırsat bilmişti.

Türkiye Cumhuriyeti henüz 6'ncı yılını sürerken Büyük Atatürk Türkiye'de de bir güzellik müsabakası tertibi yolunda emir ve direktif vermişti. Kafes ve peçenin altından çıkalı bir kaç yıl olmuş Türk kadınını bir güzellik müsabakasına sokmak, memlekette hâkim bulunan taassup zihniyetiyle kolay bağdaşacak bir hareket değildi şüphesiz. Bu konuda her şeyden önce umumi efkârın hazırlanması gerekiyordu. Bunu gözönünde tutan Büyük Atatürk, arkadaşı Yunus Nadi Bey ile onun gazetesi "Cumhuriyet"i Türkiye'de ilk güzellik müsabakasının tertibi ile görevlendirmişti.

"Cumhuriyet" gazetesi önce umumi efkârı böyle bir güzellik yarışması için hazırlamış sonra da Türk kızları arasındaki ilk güzellik ya-

rışmasını tertiplemişti. Uygarlığa ayak uydurma çabası içindeki Türkiye'de düzenlenen bu ilk güzellik yarışması umudun çok üstünde bir ilgi uyandırmış, genellikle köklü aileler kızlarını bu müsabakaya katılmalarını seve seve kabul etmişlerdi. Kültürlü genç Türk kızları da bu ilk güzellik yarışmasına katılmak konusunda rağbet göstermişlerdi.

Pek büyük bir ilgi uyandıran ilk yarışma 3 Eylül 1929 günü yapılmış ve ilk elemeyi kazanan 44 Türk kızı arasından, eski Balıkhane Nâzırlarından Mehmet Tevfik Bey'in torunu Feriha Tevfik Hanım ilk "Türkiye Güzeli" seçilmişti.

Sarı lüle saçlı Feriha Tevfik Hanım daha sonra İpek Film Şirketi ile anlaşma yaparak bir kaç filmde başrolü oynamıştır. Sonra ünlü bir avukat ile evlenip perdeden çekilmiştir.

İkinci yarışma yine "Cumhuriyet" gazetesi tarafından düzenlenmiştir.

13 Ocak 1930 günü yapılan ikinci yarışmaya katılan 42 aday arasından, 18 yaşındaki Mübeccel Namık Hanım, ikinci "Türkiye Güzeli" seçilmiştir. İstanbul'un köklü bir ailesinin kızı olan Mübeccel Namık Hanım, Fransız Saint-Eufemie Okulu mezunu bulunuyordu.

Mübeccel Namık Hanım, "Dünya Güzeli" yarışmasına katılmak üzere Türkiye'yi temsilen Amerika'ya gönderilmiş, böylelikle bir "Türk Güzeli" ilk kez uluslararası bir güzellik müsabakasına katılmıştır. Amerika'da vüzünün güzelliği ile dikkati çeken cici ve sempatik Türk kızı orada "Miss Baklava" ünvanını kazanmıştır. Mübeccel Namık Hanım yurda döndükten kısa bir süre sonra mutlu bir yuva kurmuştur.

* 1932 yılında "Cumhuriyet" gazetesinin tertiplediği güzellik yarışmasında birinci gelen Keriman Halis, aynı yıl Belçika'da yapılan yarışmada "Dünya Güzeli" olmuştu.

19 Ocak 1931 günü yapılan ve yine "Cumhuriyet" gazetesi tarafından organize edilen üçüncü yarışma ilk ikisinden daha büyük bir ilgi görmüştür. 71 genç kızımızın katıldıkları bu yarışma Büyükdere İlkokulu öğretmenlerinden Nâşide Saffet Hanım "Türkiye Güzeli" seçilmiştir. Galatasaray Postanesi memurlarından Saffet Bey'in kızı olan ve İstanbul Kız Öğretmen Okulu'ndan mezun bulunan Nâşide Saffet Hanım o sene Fransa'da yapılan uluslararası yarışmaya katılmış ve dördüncü olmuştur. Otuz kadar ülkenin katıldığı bu yarışmada Nâşide Saffet Hanım'ın dördüncü olması haklı bir sevinç uyandırmıştır.

"DÜNYA GÜZELİ" OLAN TÜRK KIZI"

Dördüncü yarışma yine "Cumhuriyet" gazetesi tarafından düzenlenmiştir. 3 Temmuz 1932 günü yapılan bu yarışma 60'ı aşkın aday arasından Keriman Halis Hanım "Türkiye Güzeli" Seçilmiştir. Tanınmış ithalâtçı, tüccardan Halis Bey bu müsabakaya kızını bizzat Cumhuriyet gazetesine götürüp kaydettirmişti.

Keriman Halis Hanım, o yıl Brüksel'de yapılan "Dünya Güzeli" yarışmasına "Türkiye Güzeli" olarak katılmıştır. 31 Temmuz 1932 günü yapılan yarışmada "Türkiye Güzeli" Keriman Halis, 28 milletin güzeli arasında "Dünya Güzeli" seçilmiştir.

Bütün Belçika ve Avrupa basını jürinin bu kararını ve genç Türk kızını alkışlarken Keriman Halis'in "Dünya Güzeli" seçilmesi Türkiye'de de bir bayram sevinci yaratmıştı. Güzellik yarışmalarına önem veren Büyük Atatürk de bu sonuçtan büyük bir memnuniyet duymuş ve 3 Ağustos 1932 günü "Cumhuriyet" gazetesine verdiği şu özel demeci ile Türk kızlarına şöyle seslenmişti:

"Türk ırkının necip güzelliğinin daima mahfuz olduğunu gösteren dünya hakemlerinin bu Türk çocuğu üzerindeki hükümlerinden memnunuz. Fakat Keriman Ece, hepimizin işittiği gibi söylemiştir ki, o bütün Türk kızlarının en güzeli olduğu iddiasında değildir. Bu güzel Türk kızımız, ırkının kendi mevcudiyetinde tabii olarak tecelli ettirdiği güzelliğini dünyaya, dünya hakemlerinin tasdikiyle tanıttırmış olmakla beraber kendini memnun ve bahtiyar addetmekte haklıdır.

Türk milleti, bu güzel çocuğunu şüphesiz samimiyetle tebrik eder. Cumhuriyet gazetesi bu meselede Türk ırkının diğer dünya milletleri içinde mümtaz olan asil güzelliğini göstermek teşebbüsünü takip etmiş ve bunu dünya nazarında muvaffakiyetle intaç eylemiştir. Ondan dolayı bittabi bu vesile ile de takdir ve tebriklerimize hak kazanmıştır.

Şunu da ilâve edeyim ki, Türk ırkının dünyanın en güzel ırkı olduğunu tarihi olarak bildiğim için, Türk kızlarından birinin Dünya Güzeli intihap edilmiş olmasını çok tabii buldum. Fakat Türk gençlerine bu münasebetle şunu da tahattür ettirmevi lüzumlu görürüm:

Müftefir olduğumuz tabii güzelliğinizi fenni tarzda muhafaza etmesini biliniz ve bu yolda uyanık bir tekâmülün mütemadi tahakkukunu ihmâl etmeyiniz. Bununla beraber asıl uğraşmaya mecbur olduğunuz şey, analarınızın ve atalarınızın oldukları gibi yüksek kültürde, yüksek fazilette birinciliği tutmaktır."

Yurda dönüşünde Sirkeci Garı'nda kraliçeler gibi karşılanan "Dünya Güzeli" Keriman Halis'ten yukarıdaki demecinde "Keriman Ece" diye bahseden Büyük Atatürk, yurda döndükten sonra kendisine "Ece" soyadını vermiştir. Keriman Halis Hanım evlenmesine rağmen Büyük Ata'nın kendisine en büyük armağanı olan bu soyadını kullanmaktadır. Ailesi de aynı soyadını taşımaktadır. Galatasaray Kulübü yöneticilerinden Turgan Ece, Keriman Halis'in kardeşidir.

BİR DEVRENİN SONU

10 Şubat 1933 günü yapılan beşinci "Türkiye Güzeli" müsabakası aynı zamanda bu ilk devrenin sonuncu yarışması olmuştur. "Türkiye Güzeli" seçilen Nazire Hanım'a, jüri heyetinde görevli 32 hakemden 16'sının oy vermeleri, heyet arasında büyük bir ihtilâfın kazandığı müsabakanın meşru sayılıp sayılamayacağı yolunda bir takım münakaşalar başgöstermiştir. Bunu bir takım nâhoş olaylar ve dedikodular tâkip etmiştir. Güzellik yarışmalarına büyük önem veren Büyük Atatürk, işin böyle tatsız bir mecrâya dökülmesinden müteessir olmuş ve bu müsabakaların bir müddet için tehirini izhar etmiştir.

Ve böylece "Türkiye Güzeli" yarışmaları beş yıllık bir faaliyetten sonra mecburi bir duraklama devresine girmiştir.

YENİ BİR DEVRE, YENİ GÜZELLER

Araya İkinci Dünya Savaşının da girmesiyle "Türkiye Güzeli" yarışmasındaki duraklama devresi uzamış ve tam 17 yıl sürmüştür.

Onyedi yıllık bir aradan sonra 1950 yılı başlarında "Cumhuriyet" gazetesi tekrar bu işin öncüsü olarak ortaya atılmıştır. İlk beş yarışmanın organizasyonunda vazife almış bulunan Abidin Daver Bey, bu yeni teşebbüste de başrolü oynamıştır.

Onyedi yıllık bir aradan sonra yapılan bu ilk yarışma olağanüstü bir ilgi ile karşılanmıştır. Müracaat eden adayların yüzleri geçmesi karşısında bu işin ciddi bir kontrol ve mürükabe altında bulundurulması zaruretini ortaya çıkarmış ve gazetenin yazar kadrosundan bir heyet tarafından her adayın üzerinde titizlik ve hassasiyetle durulmuştur.

Umumi efkârın da bu yarışmaya olağanüstü bir ilgi göstermesi karşısında ilk elemenin halk önünde yapılması zarureti hâsıl olmuştur. Saray Sineması'nda yapılan bu ilk elemede profesyonel bir takdimci olan Ferdi Tayfur görev almıştır. Bu eleme günlük kıyafetler içinde yapılmıştır. Büyük jüri tarafından tespit edilen adaylar Tarabya'daki Konak Oteli'nde yapılacak final turuna kalmışlardır. 28 Ağustos 1950 günü Tarabya Konak Oteli'nde yapılan final turunda adaylar önce tuvalet, sonra da mayo ile jürinin karşısına çıkmışlardır. Böylelikle 1950'deki bu müsabaka Türkiye'de yapılan ilk mayolu "Güzellik Müsabakası" olmuştur.

* 1951'de Türkiye Güzeli seçilen Günseli Başar, İtalya'nın Napoli şehrinde 21 Ağustos 1952'de yapılan yarışmada "Avrupa Güzeli" olmuştu. Resimde Yunan ve Fransız güzelleri arasında görülüyor.

Ressam, müzisyen, heykeltraş, kadın terzisi, fotoğrafçı, yazar, aktör ve gazetecilerden kurulu jüri, Ankaralı Güler Arıman'ı "Türkiye Güzeli" seçmiştir. Annesi ilkokul öğretmeni, babası Siyasal Bilgiler Okulu Almanca öğretmeni olan Güler Arıman, Ankara Kız Enstitüsü mezunu olup, Ankara Konservatuvarı'nda piyano ve bale dersleri almıştı. Uzun boyu ile olduğu kadar gözlerinin güzelliği ve tatlı tebessümü ile dikkatleri üzerine toplamıştı. Güler Arıman, İtalya'da yapılan "Avrupa Güzeli" yarışmasına "Türkiye Güzeli" olarak katılmış ve beşinciliği kazanmıştır.

1951 yılında yapılan yarışma da büyük bir ilgi ile karşılanmıştır. 124 aday önce Saray sinemasında gündelik giysilerle ilk elemeye tâbi tutulmuşlar, jüri tarafından tespit edilenler finale kalmışlardır. Büyük ilgi, final yarışmasının da hal önünde yapılmasını gerektirmiş ve İstanbul Spor ve Sergi Sarayı ilk kez bir güzellik müsabakasına sahne olmuştur.(10 Ekim) Bu yarışmayı tam 5000 kişi izlemiştir. Büyük jüri, finale kalan 20 adayın önce tuvalet, sonra da mavo ile geçişlerinden sonra Günseli Başar'ı "Türkiye Güzeli" seçmiştir. 1931 yılında Kadıköy'de doğan Günseli Başar, Emekli Yarbay Ziya Başar'ın kızı olup, Güzel Sanatlar Akademisi'nin Moda Bölümünde öğrenci bulunuyordu. 1951 yılının "Türkiye Güzeli" yarışması geciktiğinden,

o senenin "Türkiye Güzeli" Günseli Başar ancak 1952 yılında Roma'da yapılan "Avrupa Güzeli" yarışmasına Türkiye'yi temsilen katılmıştır. 1.72 boyunda ve 62 kilo ağırlığındaki Türkiye Güzeli özellikle vücudunun güzelliği ile dikkati çekmiş ve 30 milletin güzelleri arasından "Avrupa Güzeli seçilmiştir. (12 Ağustos 1952).

1952 yılında "Türkiye Güzeli" yarışması ilk kez "Cumhuriyet" gazetesinin dışında organize edilmiştir. "Vatan" gazetesi tarafından organize edilen ve Atlas sinemasında yapılan bu müsabakada Gelengül Tayfuroğlu "Türkiye Güzeli" seçilmiştir. Eski milli atletlerden Ünvan Tayfuroğlu'nun kızı olan Gelengül Tayfuroğlu 19 yaşında iken "Türkiye Güzeli" seçilmiştir. Tahsilini Notre Dame de Sion Fransız okulunda yapan 1952 Türkiye Güzeli, hâlen film prodüktörü Hürrem Erman ile evli bulunmaktadır.

1953 yılındaki yarışma yine "Cumhuriyet" gazetesi tarafından organize edilmistir. Spor ve Sergi Sarayı'nı tamamen dolduran 6000'e yakın bir seyirci topluluğunun izlediği yarışma çok heyecanlı geçmiş ve 76 kişilik jüri heyeti, adaylardan Ayten Akyol'u "Türkiye Güzeli" seçmiştir. Jürinin bu kararı, seyircilerin uzun protestolarına yol açmış, buna karşılık "2. Güzel" seçilen Belgin Doruk'a sevgi gösterilerinde bulunulmuştur.

21 yaşında ve Amerikan Koleji mezunu olan Ayten Akyol o yıl Amerika'da yapılan "Dünya Güzeli" yarışmasına katılmış fakat dereceye girememiştir.

1953 yılında İstanbul Spor ve Sergi Sarayı'nda yapılan bu yarışma ile Güzellik Yarışmaları tarihinde "Cumhuriyet" gazetesinin organizasyon devresi sona ermiştir.

Türkiye Güzeli yarışması 1954 yılından itibaren organizatörlerin eline geçmişti. Bunun sonucu olarak da çeşitli gazetelerin yardımı ve adı altında yapılmaya başlamıştır. 1954 yılındaki yarışma "Dünya" gazetesinin adı altında düzenlenmiş, bu yarışma sonunda Sibel Göksel "Türkiye Güzeli" seçilmiştir. 1955 yılında İstanbul Ekspres gazetesinin aracılığı ile tertiplenen yarışmada Suna Soley "Türkiye Güzeli" ünvanını kazanmıştır.

Bu tarihlerde güzellik yarışmaları bir salgın hâlini almış; "Plaj Güzeli", "Adalar Güzeli", "Sinema Güzeli" adı altında çeşitli yarışmalar tertiplenmeye başlamıştır.

1956 yılında iki ayrı organizasyon sonucu, iki ayrı "Türkiye Güzeli" seçilmiştir. Can Uysal ile Suna Öztekin, Türkiye'nin ilk çifte güzelleri olmuşlardır. 1957 yılında da Sunay Uslu ile Güler Sirmen bu pâyeyi aralarında paylaşmışlardır.

"HÜRRİYET"İN GÜZELLERİ

Bunu tâkip eden yıllarda "Türkiye Güzeli" yarışması iki ayrı gazetenin organizasyonu hâlinde devam etmiştir. "Hürriyet" ve "Milliyet" gazeteleri, sonucu iki ayrı uluslararası organizasyona bağlanan "Güzellik Müsabakaları" terkiplemeye koyulmuşlar.

1958 yılında Ezel Olcay, 1959 yılında Figen Özgür, 1960 yılında Güler Kıvrak ve Nebahat Çehre, 1961 yılında Neş'e Durukan, 1962 yılında Zeynep Ziyal tarafından kazanılan Türkiye Güzeli yarışması, sonraki yıllarda şu şekilde sonuçlanmıştır: 1963'de: Gülseren Esen ile Ayten Örnek, 1964'de: Sevtap Eti ile Mine Mutlu, 1965'd e: İnci Asena, 1966'da: Yelda Gürani ile Neş'e Yazıcıgil, 1968'de: Mine Kürkçüoğlu ile Zuhal Aktan, 1969'da: Şermin Ayşın ile Azra Balkan, 1970'de: Asuman Tuğberk ile Afet Tuğbay.

ÜÇÜNCÜ TAÇ

1971 yılı Türk kızının üçüncü uluslararası zaferine sahne oldu. "Hürriyet" gazetesi tarafından düzenlenen yarışmada "Türkiye Güzeli" seçilen Filiz Vural adındaki 18 yaşındaki lise öğrencisi, Tunus'ta yapılan müsabakada Keriman Halis'ten 39,Günseli Başar'dan19yıl sonra Türk kızına "Avrupa Güzeli" Ünvanını kazandırmıştır.

* "Hürriyet" Gazetesinin 1972'de tertiplediği güzellik yarışması, İstanbul'da "Emek" sinemasında yapılmıştı. Fotoğrafta "yarı final"lerin yapıldığı muhteşem geceden bir görünüş.

* "Hürriyet" gazetesinin 1972 yılında tertiplediği güzellik yarışmasında birinciliği Mehtap Silâhçıoğlu kazanmıştı. Resimde soldan üçüncü güzel Mehtap Silâhçıoğlu, dereceye giren arkadaşlarıyla görülüyor.

Bu arada 1969 yılında yine "Hürriyet" gazetesi tarafından Sağır ve Dilsizler arasında bir güzellik müsabakası tertiplenmişti. Sessiz dünyanın Türkiye Güzeli seçilen Sevil Tez, aynı yıl Belgrad'da yapılan "Sağır ve Dilsizler Avrupa Güzellik Yarışması"na katılmış ve "Sessiz âlem"in Avrupa Güzeli seçilmişti..

Sevil Tez'in bu başarısı da hesaba katılırsa, Türk kızları 45 yıl içinde 1'i dünya ve 3'ü Avrupa olmak üzere 4 güzellik tâcı kazanmış olmaktadırlar.

1971 yılının Avrupa Güzeli seçilen Filiz Vural, yurda döndükten kısa bir süre sonra sinema oyuncusu Engin Çağlar ile evlenmiştir.

Aynı yıl "Milliyet" gazetesi tarafından düzenlenen yarışmayı da Nil Menemencioğlu adındaki genç kız kazanmıştır.

1972 yılında ise "Hürriyet" gazetesi tarafından tertiplenen yarışmayı basketbolcu Mehtap Silâhçıoğlu kazanmış; "Milliyet"in güzeli ise Feyzal Kibarer olmuştur.

Aralarında bir çok sinema, tiyatro ve resimli roman oyuncusunun da bulunduğu ve pek çoğu evlenip mutlu bir yuvada çoluk-çocuğa karışmış olan "Türkiye Güzeli" kızlarımızın tam listesi şöyledir:

1929: Feriha Tevfik Dağ
1930: Mübeccel Namık
1931: Nâşide Saffet
1932: Keriman Halis Ece
1933: Nazire
1950: Güler Arıman Tosun
1951: Günseli Başar
1952: Gelengül Tayfuroğlu Erman
1953: Ayten Akyol
1954: Sibel Göksel
1955: Suna Soley
1956: Can Uysal ile Suna Öztekin
1957: Sunay Uslu ile Güler Sirmen
1958: Ezel Olcay
1959: Figen Özgür
1960: Güler Kıvrak ile Nebahat Çehre
1961: Neş'e Durukan
1962: Zeynep Ziyal
1963: Gülseren Esen ile Ayten Örnek
1964: Sevtap Eti ile Mine Mutlu
1965: Yapılmamıştır
1966: İnci Asena
1967: Yelda Gürani ile Neş'e Yazıcıgil
1968: Mine Kürkçüoğlu ile Zuhal Aktan
1969: Şermin Ayşın ile Azra Balkan
1970: Asuman Tuğberk ile Afet Tuğbay
1971: Filiz Vural ile Nil Menemencioğlu
1972: Mehtap Silâhçıoğlu ile Feyzal Kibarer.
1973: Beyhan Kıral

İstanbul Bölgesi Trafik Sorunu ve Çözüm Önerileri

Prof. Dr. Mustafa GEDİKTAŞ
Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı ve İstanbul Teknik Üniversitesi Makina Fakültesi Dekanı

NÜFUSU 2 milyonu geçen ve yaz aylarında yerli yabancı yüz binlerce turistin adeta istilâsına uğrayan Türkiye'nin ve dünyanın bu güzel ve büyük şehri, İstanbul'un bir çok önemli probleminin başında trafik meselesi geliyor. Makine Mühendisleri İstanbul Şubesi Başkanı Prof. Dr. Mustafa Gediktaş yönetimindeki bir komisyon tarafından hazırlanan raporu, bu konuda yapılan önemli bir araştırma ve faydalı bir tavsiye niteliği dolayısıyla özetleyip yayınlıyoruz. Raporun aslı 30 sayfadır.

TAŞIT VE YAYA YOLLARI:

İstanbul şehir içi yol şebekesi, toplam olarak 2.080 km'dir. Fakat ana arter (veya ana yol) ise ancak 346 km'dir. Bunun da:

45	km. si	6 şeritli
60	km. si	4 şeritli
141	km. si	2 şeritli
100	km. si	tek şeritlidir.

Her şeyden önce ana yollara paralel yardımcı yollar kullanılır hale getirilmelidir.

GEÇİTLER VE KAVŞAKLAR:

Alt-üst geçit kavşakları en son çare olarak düşünülmeli, aynı seviyede kesişen yollar için yuvarlak kavşaklar (Round-about) uygulanmalıdır. Yeşilyurt kavşağı ile Safraköy kavşağı, "kavşak emniyeti" yerine bir kaza "tuzağı"dır.

İŞARETLER:

İstanbul'da önemli 69 kavşaktan ancak 38'inde ışıklı işaret uygulaması yapılabilmiştir.

PARK YERLERİ:

İstanbul'da devamlı ve geçici olarak bütün taşıt araçlarının sayısı 200.000 civarındadır. Bunun yüzde 25'inin her gün park yaptığını ve en az 2 TL. park ücreti ödendiğini düşünürsek, günde 100.000 TL.sı park ücreti olarak "bilinmeyen bir teşkilâta" gitmektedir. Senelik 300 gün hesabıyla, en az 30.000.000 TL. tutarındaki bu gelirin, bu teşkilât daha sağlam ve daha ciddi esaslara bağlandığı takdirde masraflar çıktıktan sonra, 20 milyon lirası "bilinmeyen teşkilât" yerine pekalâ İstanbul Belediyesi'ne kalacaktır.

TAŞITLAR:

İstanbul trafiğindeki taşıtlar tablosu:
(Bu sayılara, %35'i kadar yabancı, İstanbul dışı plâkalı taşıt eklenmelidir)

1973'te İstanbul trafiğine karışan 80.000 civarında özel araba vardır. Günden güne büyük bir hızla artmaktadır.

Dolmuşlar milli servet bakımından büyük bir ziyandır. Bir otobüs 10 dolmuş yolcusu taşır. Yolda kapladığı yer 2 dolmuş boyudur. Yaktığı yakıt da, en çok, 2 dolmuş otomobiline eşittir. İyi bir programla "dolmuş" kaldırılıp otobüs işletmeciliğine dönülürse trafik nisbeten ferahlayacağı gibi yakıttan da büyük bir tasarruf sağlanır. 1967'de dolmuş ve taksi sayıları dondurulmuştu. İstanbul nüfusu geçen süre içinde 1 milyon kadar artmıştır. Şehir taşıt araçları kifayetsiz duruma gelmiştir. Otobüs veya benzeri taşıtlarla artan yolcuların taşınması zamanı gelmiştir. İstanbul'da 715 dolmuş ile 15.203 taksinin %90'ının günde ortalama 15 tur attığını düşünürsek trafiğe 210.000 araba olarak girer. Diğer illerden ve hariçten gelenlerle sayı 400.000 arabaya çıkar. 346.000 metrelik ana arteri olan İstanbul'a 400.000 araba.. Bu sayı İstanbul trafiğini tarife yeterlidir.

Avrupa'nın bir çok büyük şehrinde büyük sayıda yolcu taşıma olanağı metro ile sağlanmıştır. Yenikapı'dan Levent'e kadar bir metro planı şimdiden yapılmalı ve kısım kısım inşa edilmelidir. Bugün Galata ve Atatürk köprülerinden günde ortalama 60.000 taşıt geçmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER:

1) Yaya ve taşıt yolu kesinlikle birbirinden ayrılmalı,
2) Gereken yerlerde yol kenarları boyunca barikatlar kurulmalı,
3) Ana yollara paralel yardımcı yollar trafik yolu olarak hazırlanıp mutlaka istifadeye açılmalı,
4) Geçitler gerektiğinden çok veya az olmamalı,
5) Kavşaklar görüşe açık olmalı,
6) Yollar yeterince işaretlenmeli, fazla olanlar kaldırılmalı,
7) En az 5 yıl daha yuvarlak kavşak sistemine gidilmeli,
8) Oto parkları modern işletmecilik içinde ele alınmalı, yılda 20-30 milyon gelir getireceği düşünülerek duruma el konulmalı,
9) Duraklar cepler içine alınmalı,
10) Troleybüsler banliyölerde çalıştırılmalı,
11) Minibüsler kesin olarak belediye sınırları dışına çıkarılmalı,
12) Nerede ne zaman ve ne şekilde duracağı belli olmayan vasıta olarak adlandırılan dolmuşların, cesur ve kati bir programla kaldırılması sağlanmalıdır. Bunların yerine rengi, yaşı, oturma yeri, hareket saatleri, güzergâhı ve fiyatı tesbit edilmiş, rüsuma tâbi halk otobüslerinin ihdası ile, milli

* İstanbul trafiği, her yıl milyarlarca lira tutarındaki iş saatinin ve ithal malı tüketim mallarının boş yere ziyan olmasına sebep oluyor. Milyonlarca insanın sağlığını da bozuyor.

ekonomi yönünden çok büyük kazanç sağlanmalıdır.

13) Taksimetreler kati olarak kullandırılmalıdır.

14) Dolmuşlar kaldırılıncaya kadar taksilerin dolmuş yapmaları önlenmeli ve durak yerleri dışında yolcu indirip bindirmelerine kesin olarak engel olunmalı,

15) Kanunlara uymayan vasıta trafikten men edilmeli,

16) Trafik eğitimine ilk okuldan başlanmalı, radyo ve TV ile devam edilmeli,

17) Trafik cezası yayalara da tatbik edilmeli, duraklar dışında vasıtaya binip inenlere, geçitler dışında ve işaretlere uymadan geçenlere ceza uygulanmalı,

18) Ceza sistemi değişmeli, hareket halindeki taşıtların yapacağı trafik hatalarına da ceza kesilmeli,

19) Trafik polisine, kanunu uygulayabilecek yetki, sorumluluk ve medeni cesaret yüzde yüz sağlanmalı,

20) Trafik teşkilâtı ve taşıt muayene istasyonları modern araç, gereç ve test kontrol cihazları ile donatılmalı,

21) Trafik mahkemeleri kurulmalı,

22) Trafik tek elden yönetilmeli,

23) Ehliyet almak isteyenler en az üç aylık bir kurstan geçmeli, buralardan mutlaka başarı belgesi almalı,

24) Üçlü kavşaklarda alt ve üst geçitler yapılmalı,

25) Büyük stadlar, hal, mezbaha, demirciler, keresteciler, nakliyat anbarları, tamirciler v.s. şehir dışına çıkarılmalı,

26) Levent-Yenikapı Metro etüdleri ile 4'ncü Haliç Köprüsü etüdlerine başlanmalıdır.

İstanbul'un Son Yıllardaki Taşıt Durumu

	1970	1971	1972	1973
Taksi	15.205	15.203	15.203	15.203
Dolmuş	716	715	715	715
Özel otomobil	43.072	46.198	55.980	60.778
Kamyon	16.778	17.336	16.558	17.105
Kamyonet	14.947	16.600	16.331	16.793
Otobüs	3.031	3.152	3.230	3.292
Minibüs	3.817	3.865	3.946	3.966
Traktör	951	1.009	1.098	1.181
Motosiklet	6.886	7.256	7.900	6.626
Bisiklet	8.407	8.425	8.467	8.449
At arabası	3.346	3.339	3.338	3.337
Resmi arabalar	—	—	6.035	7.637
			138.791	145.082

1973'ün İnanılmaz Olayı!

Çakmağın Kurtardığı Adam

Bir deniz kazasında alabora olan gemide hapis kalan

23 yaşındaki gemici kurtarılmasını çakmağa borçlu!

PAUL JELLICO bir yazardır. Çeşitli aşk romanları yazarı diye bilinen Paul Jellico, bir Yılbaşında gemi ile Atlas Okyanusu'nu geçerken fırtınaya tutulmuş ve "Bu gemi batsa ne yaparız" diye korkuya düşmüştür. Seneler sonra, bu korkusunu kaleme alıp "Poseidon Macerası" adı ile kitap halinde yayınlamıştır. Geçen yıl da bu kitap film olmuştur

Gerek kitabı okuyanlar gerek filmi seyredenler, artistleri takdir etmekle beraber, denizin dibinde günlerce insanın havasız kalmış bölüm ve kamaralarda yaşayamayacaklarını, bu olayı saçma bulduklarını söyleyenler çıkmıştır.

Bu romanın gerçek olduğunu 1973 Ekiminde Manş Denizi'nde batan bir geminin genç gemicisi ispat etmiştir.

Cap de la Hauge adlı küçük bir Fransız gemisi Manş Denizi'nde dalgaların tesiri ile devrilmiştir. Tamamen alabora olan bu gemiden dört tayfa suya atlamış ve civardan geçen gemiler tarafından kurtarılmıştır. 15 kişilik mürettebatın 11'inden hiç bir haber alınamayınca bütün bir gün sahiller ve deniz aranmıştır.

Gemi ile beraber batmış olmaları ihtimali üzerinde duran tahlisiye ekipleri, nihayet batık geminin üstüne çıkmışlardır. Bu arada gemiden saçlara sert bir şeyle vurulduğunu duyan kurtarma ekipleri ne yapacaklarını düşünmeye başlamışlardır. Bir taraftan düşünüp taşınır, bir taraftan alet, edevatın gelmesini beklerken met ve cezir yüzünden batık gemi açığa sürüklenmiş ve görünmez olmuştur.

Geminin derine batmasına rağmen, gemiden belirli işaret vuruşları devam etmiştir.

Batma olayından üç gün sonra, içerde yaşayanların bu sefer havasızlıktan boğulacağını düşünen ekipler, dinamitle gemiyi bir rahne açılmasını uygun görmüşler ve balık adamları suyun altına indirmişlerdir. İngiliz, Fransız, Hollanda, Belçika ve Alman Sahil Kurtarma ekiplerinin TV kameraları önünde giriştikleri bu müşterek faaliyet sonunda dinamitler patlatılmış ve bir delik açılmıştır. Bu delikten içeri giren balık adamlar, beraberlerinde hava tüpleri de götürmüşler ve makina dairesinde bitkin bir adam ile karşılaşmışlardır.

Derhal, hava maskesi takılarak su yüzüne çıkarılan bu adam, 23 yaşındaki Lionel Girard'dır. Deniz mezarından çıkarılıp ahretten geri getirilen bu adam hastaneye götürülürken, "Hasta değilim" diye çırpınmıştır.

Yaptığı basın toplantısında, geminin devrildiği sırada makina dairesinde bulunduğunu, içeri su girmeye başlayınca hemen kapıları kapadığını, sonra eline bir levye alıp devamlı surette saçlara vurduğunu anlatan Lionel Girard, daha sonra şunları söylemiştir.

-"Battıktan sonra ilk önce elektrikler kesildi. Karanlığa gömüldüm. Sonra makinalar durduğu için içerisi buz gibi soğumaya başladı. Bundan sonra kapı altlarından su sızmaya başladı. Gittikçe yükselen suyun altında kalmamak için merdiveni, basamak basamak tırmanmaya mecbur oldum.

"Elimde işime yarayan tek âlet, adi bir çakmak oldu Nereye kadar suyun çıktığını, saatin kaç olduğunu, hava deliğinin nerede bulunduğunu bu çakmağın ölü ışığı ile öğrenebildim.

"Üç gün, aç ve susuz yaşadım. Geceleri uyumamak için ayaklarımı suyun altına soktum. Sonra olduğum yerde tepindim. Açlıkla mücadele kolay oldu, ama üçüncü gün bir kaç kere birer yudum deniz suyu içtim."

Hiç bir zaman yaşama ve kurtulma ümidini kaybetmediğini de belirten Lionel Girard, "Hele kurtarma ekiplerinin tık tıklarını duyunca tahammülüm bir kat daha arttı. Dinamiti patlattıkları zaman geminin kazanının patladığını ve ikiye ayrıldığını sandım, ama içeri su girmeyince, bunun kurtuluş kapısı olduğunu hemen fark ettim" demiştir.

Yeni evli olan Lionel Girard'ı ziyarete gelen karısı, "Kurtulacağına inancım büyüktü," demiştir.

Modern gözlem araçları ve yapma uydular aracılığıyla artık evrenin bazı sırları çözülebiliyor.

MEVCUT olan her şey evreni meydana getirir. Şu anda üzerinde oturduğunuz iskemleden, en uzak yıldızlara kadar her şey, evrenin bir parçasıdır.

İnsanların evren hakkındaki görüşleri, çağlar boyunca büyük değişiklikler geçirmiştir. İlk insanlar evreni sadece, dünyanın kendi üzerinde yaşadıkları bölümüyle, görebildikleri yıldızlar, ay ve güneşten meydana gelmiş sanırlar. Yıldızlar, onlara göre ölmüşlerin ruhu, ay ve güneş de tanrılardı.

Eski Hintlilere göre evren, bir kaplumbağanın sırtındaki fillerin üzerinde duran dünya ile hepsini birden çepeçevre kuşatan ve sonsuzluğun sembolü olan bir yılandan meydana gelirdi.

Kaldeliler'e göre evren, sağlam duvarların üzerine oturtulmuş madeni bir levha olan gökyüzü ile, bu duvarların arasındaki okyanusun ortasında bulunan dünyadan ibaretti.

Eski Yunanlılar, Atlas adını verdikleri bir devin,dünyayı sırtında taşıdığını kabul ediyorlardı. Zaten eski insanların çoğu dünyayı, evrenin merkezi sayar, ay güneş ve yıldızların onun etrafında döndüğünü sanırlardı.

Zamanla insanların evren hakkındaki bilgileri arttı. 1400 ve 1500'lerdeki seyahatler, her şeyden önce dünyanın biçimi hakkında bir fikir sahibi olmalarını sağladı. Pythagoras, Copernicus, Galileo, Kepler ve Newton gibi bilginler, insanlara dünyanın evreninin merkezi olmadığını öğretti. Bunlar sayesinde dünyanın, güneşin çevresinde dönen gezegenlerden biri, güneşin de samanyolundaki milyarlarca yıldızdan biri olduğu öğrenildi. Daha sonra evrenden samanyolundaki yıldızların sayısından çok samanyolları olduğu anlaşıldı.

EVRENİN OLUŞU

Çağımızın anlayışına göre, evren, ışın-enerjiden meydana gelmiştir. Evrenin oluşunu inceleyen modern kozmonogoniye göre, zamanımızdan 5.000.000 yıl önce, uzaydaki ışın-enerji madde haline geçmeye başlamıştır. Kozmogoninin kabul ettiği bu teori ünlü bilgin Albert Einstein'in kütle-enerji dengesini gösteren prensibine ve E=m.c kare formülüne dayanmaktadır. Bu formülde E=enerji, m=kütle, c kare=Işık hızının karesidir. Yine modern araştırmalar ışığın bir enerji, dolayısıyle madde olduğunu ortaya koymuştur. Normal şartlar altında ışığın kütlesi hesaba katılmayacak derecede azdır. Ancak ışık yoğunlaştıkça kütlesi artmakta ve şiddetli ısı karşısında ışın-enerji büyük bir hızla artmaktadır.

Bu anlayışa göre, meydana gelen başkalaşma sırasında, evrendeki ışın-enerjinin yoğunluğu maddenin yoğunluğunu geçiyordu, 250.000.000 yıl süren başkalaşma sırasında ışın-enerji, gaz halindeki madde şeklinde uza-

Evrendeki cisimler çok kuvvetli radyo-teleskoplarla incelenir. Almanya'nın Muenstereifel gözlemevindeki dev radyo-teleskobu dünyanın en büyük teleskobudur. 8 milyar ışık-yılı uzaktaki elektro-manyetik dalgaları zapteden anteninin çapı 100 m.dir.

ya yayıydı. Bu süre sonunda ışın-enerji ile maddenin yoğunluğu birbirine eşit hale geldi. Daha sonra, ışın-enerji yoğunluğunu kaybetmeye başladı. Uzayın sıcaklığı "0" dereceye düşünce de maddenin yoğunluğu iyice arttı. Işık, devamlı genişleme boyunca harcandığı için, uzayın eski parlaklığı da kalmamıştı. 250.000.000 yıl süren bu genişleme sonunda meydana gelen gaz bulutları da soğumuştu. Bu teoriyi kuran Alman Bilgini G. Gamov'a göre, bu gaz toplulukları sonradan yeniden yoğunlaşarak parlamaya başladılar, böylece yıldızlar meydana geldi.

EVRENİN BÜYÜKLÜĞÜ

Dünyanın en büyük optik teleskobu olan Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Palamor dağındaki Hale teleskobu ile, uzay, 1.000.000.000. ışık yılı (Bir ışık yılı= 300.000x60x24x365'dir) uzaklığına kadar görülebilmektedir. Şüphesiz, bu evrenin kesin büyüklüğü hakkında yine de bir fikir vermeğe yetmez. Einstein'in teorisine göre evren bir balon gibidir ve durmadan genişlemektedir. Yine bir balon gibi sınırlıdır; şimdiye kadar sanıldığı gibi sonsuz değildir. Ancak, küre biçiminde olduğu için de sonunu görmeye imkân yoktur. Öte yandan evrenin genişlemekte olduğu da tesbit edilmiştir. Bu genişlemenin hızı evrenin dış taraflarına doğru gittikçe artmakta, bizden en uzaktaki nebulalar saniyede 60.000 km.lik bir hızla uzaklaşmaktadır.

Şöyle bir kıyaslama ile evrenin büyüklüğü hakkında daha kolay bir fikir sahibi olmak mümkündür. Dünya ile güneş arasındaki uzaklık 1 mikron (yani milimetrenin binde biri) olsa (gerçekte bu uzaklık 149.680.000 km.dir.), içinde bulunduğumuz samanyolunun çapı 6,3 km. olur. Andromeda adlı yıldız kümesi 126,6 km. Büyükayı'yı meydana getiren yıldızlar da 106.344 km. uzakta bulunurdu. Bu durumda evrenin sınırları ise 759.600 km. olurdu.

SAMANYOLU VE GÜNEŞ SİSTEMİ

SAMANYOLU:

Evren, sayısız samanyollarıyla doludur. Güneş sisteminin de içinde bulunduğu samanyolu'nun çapı 100.000, ortada en şişkin yerindeki kalınlığı 20.000 ışık yılıdır. Spiral (helezoni) bir yapıda olan bu Samanyolu, milyarlarca yıldızdan, yıldızlararası madde (toz ve plazma) ile nebulalardan meydana gelmiştir. Nebulalar, bulut gibi görünen sabit gök cisimleridir. Parlak ya da karanlık olabilirler. Gaz kümelerinden ibaret olan nebulaların içinde yıldız yoktur.

Güneş sistemimizin içinde bulunduğu Samanyolu'nun spiral kolları vardır. Bu kolların arasındaki mesafe 300.000.000.000 km. kadardır. Samanyolu diğer helezoni nebula ve öbür samanyolları gibi kendi çevresinde döner. Dönüş hızı saniyede 200-300 km.dir. Bir dönüşünü 250.000.000 ışık yılında tamamlar. İçinde bulunduğumuz samanyolunda 1.000.000.000 kadar yıldız vardır. Güneş sisteminin içinde bulunduğu samanyolunun dışında da birçok samanyolu vardır. Bunların sayısı milyarları aşmaktadır. Bugüne kadar tesbit edilen en uzak samanyolu dünyadan 1.000.000.000 ışık yılı uzaktadır. Dünyaya en yakın olan ve açık havalarda çıplak gözle görülebilen samanyolu, Andromeda burcundadır. Bu komşu samanyolunun dünyadan uzaklığı 800.000 ışık yılıdır.

Güneş sistemimizin içinde bulunduğu samanyolunda nebulalar da vardır. Karanlık nebulalar gökyüzünde kara lekeler gibi durur. Bazen arkalarındaki yıldızların görünmesine engel olarak astronomları şaşırtırlar.

Son araştırmalar, bunların bir çeşit, uzay sisi, uzay dumanı olduğunu göstermiştir. Parlak nebulalar da aslında karanlık nebulalardır. Bunların parlak görünmesinin bazı yıldızların ışınlarını yansıtmasından ileri geldiği sanılmaktadır.

Samanyolunun dışında da nebulalar vardır. Bunlara başka bir deyimle, dış samanyolları denir. Çoğu helozoni biçimlidir. Önceleri samanyolu içi nebulaları gibi gaz bulutlarından ibaret olduğu sanılmış, fakat sonradan hepsinin, büyük yıldız topluluklarından meydana gelmiş samanyolları oldukları anlaşılmıştır.

GÜNEŞ SİSTEMİ:

Güneş sistemi saman yolunun helezoni kollarından birindedir. Güneş, gezegenler, göktaşları ve kuyruklu yıldızlardan meydana gelir.

Üzerinde yaşadığımız dünyada güneş sistemine dahil gezegenlerden biridir. Bütün canlılar yaşamak için enerjilerini güneşten alır.

Güneş aslında küçük bir yıldızdır. Yarıçapı 695.000 km.dir. Güneş dört bölümde incelenir:

1. Çekirdek: Bileşimi ve büyüklüğü bilinmemektedir. Sıcaklığı 15.000.000 derecedir. Burası termonükleer bir atom reaktörü gibidir. Hidrojen çekirdekleri birleşerek helyumu meydana getirir ve böylece büyük bir enerji yayar. Bu kesim gittikçe ısınmaktadır. 5 milyar sene sonra sıcaklığı son haddini bulacak; o zaman dünyada hayat, kalmayacaktır.

2. Işıkküre (fotosfer): Güneşin bize görünen ışıklı bölümüdür. İçerden dışarıya doğru sıcaklığı gittikçe azalır. 6.600 dereceden 4.500 dereceye düşer.

3. Renkküre (kromosfer): Işıkkürenin üstündeki bölümüdür. Hidrojen ve kalsiyum

GÜNEŞ HAKKINDA BAZI RAKAMLAR

Dünyaya göre yoğunluğu: 0,256
Suya göre yoğunluğu: 1,41
Dünyaya göre kitlesi: 333,432 defa daha büyük
Dünyaya göre yüzölçümü: 11.900 defa daha geniş.
Dünyaya göre hacmi: 1.300.000 defa daha büyüktür.

Güneş her gün ağırlığından 360 milyar ton kaybetmektedir. Enerji haline geçen bu kayıp-sonunda çekimi azalmakta, meselâ dünya yılda 1 sm. güneşten uzaklaşmaktadır. Dünya da kendi çevresinde gittikçe daha yavaş dönmekte, yüz yılda 17.51 saniye geri kalmaktadır. (4300 yılda 1 gün eder). O halde 520 milyon yıl sonra dünyanın dönmesi duracaktır.

* Bu garip cihaz, İngiltere'nin Birmingham Üniversitesi Elektrik Mühendislik bölümünün çatısına monte edilmiş olan bir radyo-teleskoptur. Yerden 40 metre yüksekteki bu gözlem cihazından yer ve uydulararası haberleşme çalışmalarında yararlanılmaktadır.

gazlarından oluşmuştur Sıcaklık dışarıya doğru artar. 4.500 dereceden 50.000 dereceye yükselir.

4. Taç (krona): Renkkürenin üstünde, yine gazlardan meydana gelmiş bir bölümdür. Sıcaklığı 1.000.000 derecedir.

Güneşin merkezinde 1 cm. kareye düşen basınç 500.000.000 ton kadardır.

LEKELER VE PATLAMALAR

Güneşte zaman zaman lekeler görülür. Bu lekeler son derece kuvvetli bir manyetik alanı olan ve diğer taraflara göre daha soğuk olan bölgelerdir. Bazen birkaç günde bazen birkaç ayda kaybolurlar. Güneşte son derece şiddetli patlamalar da olur. Bu patlamalar 1.000.000 km.ye kadar yükselebilir. Böyle bir patlamadaki enerji 1 milyar atom bombasının patlamasına eşittir.

GEZEGENLER

Güneşin çevresinde 100.000 kadar irili-ufaklı gezegen dönmektedir. Bunların arasında 9'unun çapı 5.000 km.nin üstündedir. Diğerleri bu 9 taneden bir hayli küçüktür. Bunlara göktaşı (Asteroid) denir. Çapları 15 km. ile 160 km. arasında değişir. (1801'de İtalyan Piazzi'nin bulduğu Seres astroidinin çapı 650 km.dir)

Bir gezegenin kendi etrafındaki bir dönüşü 1 gündür. Dünya günü 24 saattir. Venüs günü ise 224 dünya günü kadardır.

Gezegenlerin güneş etrafındaki bir dönüşü, 1 yıldır. Dünya yılı 365,24 gündür. Pluton gezegeninin 1 yılı ise 248 dünya yılı kadar sürer.

Bir gezegenin güneş çevresindeki dönüşü Kepler kanunlarına göre bulunur. Gezegenlerin dönüşü, elips biçimindeki bir yörünge üzerinde olur. Güneş, bu elipsin odak noktalarından birindedir.

BAŞLICA GEZEGENLER

MERKÜR

Güneşe en yakın gezegendir. Atmosferi çok ince olmakla beraber, dünyanın atmosferinden 300 defa daha yoğundur. Son derece yüksek sıcaklık ve radyasyon dolayısıyle bu gezegende hayat yoktur. Yine de üzerinde bilimsel incelemeler yapılmaktadır...

Çapı: 4.700 km.
Yoğunluğu: 6,2
Kendi çevresinde dönüşü: 58,5 gün
Güneşin çevresinde dönüşü: 87,969 gün.
Sıcaklığı: Güneşe bakan yüzde 200-400 derece; karanlık yüzde eksi 150, eksi 250 d
Güneşten uzaklığı: 57.850.000 km.

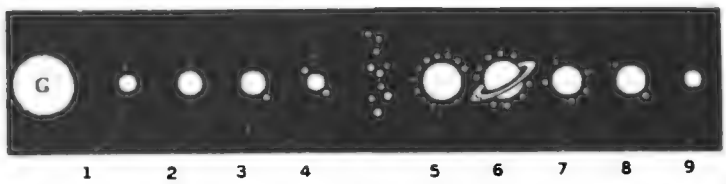

* Gezegenler: 1- Merkür, 2- Venüs, 3- Dünya (uydusu Ay ile), 4- Mars, 5- Jupiter, 6- Satürn, 7- Uranüs, 8- Neptün, 9- Pluton.

VENÜS

Çok kuvvetle parıldayan bir gezegendir. Günün başında ve sonunda görülür. Bu bakımdan Sabah Yıldızı, Akşam Yıldızı, Çoban Yıldızı gibi adlarla anılır. Atmosferi çok yoğundur (dünyanınkinin 160 misli)' Su buharı da dünya atmosferinden fazladır. (4 misli). Venüs'ün atmosferinin % 93-97'si karbon dioksit gazı, %2-5'i azot ve %0,4'ü de oksijenden meydana gelir. Gezegenin bu hali dünyanın yüzlerce milyon yıl önceki haline benzemektedir. Yetişen bitkilerin yeteri kadar karbondioksit'i oksijene çevirmesinden sonra dünyada hayvansal hayat başlayabilmiştir.

Çapı: 12.400 km.
Yoğunluğu: 5
Kendi çevresinde dönüşü: 224,7 gün
Güneşin çevresinde dönüşü: 224,7 gün
(Bu iki dönüş süresi hemen aynı olduğundan ihtimal olarak hep aynı yüzü güneşe gelmektedir)
Sıcaklığı: Güneşe bakan yüzde 450 derece; karanlık yüzde-20 derece
Güneşten uzaklığı: 112.000.000 km.

DÜNYA

Gezegenlerden sonraki özel bölümde incelenmiştir.

MARS (MERİH)

Bu gezegenin büyük bir bölümü kırmızımsı (demirli) bir tozla kaplıdır. Burada yer yer daha karanlık kısımlar göze çarpar. Buralar ilkbaharda kararır, sonbaharda aydınlanırlar. Bunun bir çeşit bitki varlığından, yahut Mars toprağının uğradığı fizik ve kimyasal değişikliklerden ileri geldiği sanılmaktadır. Atmosferdeki su buharının oranına göre renk değiştiren cisimler vardır. Burada mantar, alg ve liken cinsinden bitki bulunması mümkündür. Hayvani hayat da olabilir, ama bunlar bizce bilinmeyen bir cinstendir.

Çapı. 6.800 km.
Yoğunluğu 3,8
Kendi çevresinde dönüşü. 24,37 saat.
Güneşin çevresinde dönüşü: 687 gün.
Sıcaklığı Ortalama -20 derece 30 derece.
Güneşten uzaklığı: 226.000.000 km.
Uydu sayısı. 2.

GEZEGENLERİN GÜNEŞTEN ORTALAMA UZAKLIKLARI
(Milyon km. olarak)

Merkür:	57.94	Jüpiter:	778.73
Venüs	108.27	Satürn:	1.427.7
Dünya:	149.68	Uranüs:	2.872.4
Mars:	228.06	Neptün:	4.500.8
		Pluton:	5.914.8

JÜPİTER

Jüpiterin yoğun bir atmosferi vardır. En büyük gezegendir. Yüzölçümü bakımından dünyanın 130 katıdır Parlaklık bakımından Venüs'ten hemen sonra gelir ve yıldızlar arasında kolayca farkedilir. Jüpiter'in atmosferi kalın bulut tabakasından ibarettir. Bu bulut tabakasının sıcaklığı—130 derecedir.

Çapı. 139.800 km.
Yoğunluğu. 1.36
Kendi çevresinde dönüşü. 9,50 saat.
Güneşin çevresinde dönüşü. 11 yıl 315 gün
Güneşten uzaklığı. 777.000.000 km.
Uydu sayısı 12

SATÜRN

Hacmi, dünyanın 812 katıdır. Dünyadan beş defa daha geniş bir halkayla kuşatılmıştır. Bu halka küçük gezegenlerden meydana gelmiştir. Satürn'ün halkası, dış, orta ve iç olmak üzere üç bölümdür.

Çapı. 114.449 km.
Yoğunluğu: 0,75
Kendi çevresinde dönüşü: 10,14 saat.
Güneşin çevresinde dönüşü 29 yıl, 167 gün.
Sıcaklığı. 150 derece.
Uydu sayısı. 9

URANÜS

Çok uzak olduğu için hakkında fazla bilgi yoktur. Yüzeyi Jüpiter ve Satürn gibi sıvı haldedir. Atmosferi hidrojen, helyum, metan ve belki biraz amonyaktan ibarettir.

Çapı 51.000 km.
Yoğunluğu 1,3
Kendi çevresinde dönüşü: 10,42 saat.
Güneşin çevresinde dönüşü. 84 yıl 7 gün.
Sıcaklığı. 200 derece.
Uydu sayısı. 5
Güneşin çevresinde dönüşü 248 yıl.

NEPTÜN

Çok uzak olduğu için hakkında pek az bilgi vardır. Yüzeyi sıvıdır. Atmosferi Uranüs'e benzer.

Çapı. 50.000 km. (yaklaşık)
Yoğunluğu: 1,33 - 2,17
Kendi çevresinde dönüşü: 15,48 saat.
Güneşin çevresinde dönüşü: 164 yıl 280 gün.
Sıcaklığı. 220 derece.
Uydu sayısı. 2

PLUTON

Çok az bilinmektedir. Güneş sisteminin en uzak gezegenidir.

Çapı 5.800 km. (?)
Yoğunluğu. 5,55 (?)
Kendi çevresinde dönüşü 6 gün 9 saat (?)
Güneşin çevresinde dönüşü: 248 yıl 25 gün.

AY

Ay dünyamızın uydusudur. Bugünkü Büyük Okyanus'un bulunduğu çukurdan kopmuş olduğu sanılmaktadır. Hacmi küçük olduğundan daha çabuk soğumustur. Bir başka teoriye göre de ay, volkanik menşelidir.

Ay, dünyaya daima aynı yüzünü gösterir. Çünkü kendi çevresinde dönüşü, dünyanın çevresindeki dönüş süresine eşittir. Ayın yüryüzünden görünen bölümü bütün yüzeyinin % 59'unu teşkil eder.

Ayın kütlesi çeşitli bölgelerde birbirine eşit değildir. Bu bakımdan ayın çevresinde dönen uzay araçlarının yörüngeleri zaman zaman bozulur. Daire biçimi bölgelerin altındaki kitle yoğunlaşmaları vardır.

Ay ışığı, doğrudan doğruya ay yüzünden yansıyan güneş ışınlarından meydana gelir. Ayın evreleri (safhaları), güneş ışınlarının ay yüzünü aydınlatma şeklinden meydana gelir. Her 28 günde bir hilâl şeklini alır. İki hilâl arasında geçen zaman Ay ayıdır. 1 Ay, 14 gün içinde dolunay haline gelir, sonradan yeniden, 14 gün içinde hilal şekline döner.

Ay çekimi, yerçekiminden 6 defa daha az olduğundan, dünyada 90 kilo gelen bir insan ayda 15 kilo gelir ve daha kolay hareket eder. Bir defada çok uzaklara sıçrayabilir.

Atmosfer olmadığı için aya giden insanların, özel başlık ve elbise giymeleri ve basınçlı özel kabinlerde yaşamaları gerekir. Ay yüzünde yürürken hiç bir ses duymazlar; ayrıca ultra-viyole ışınlarından ve güneşin yaydığı başka ışınlardan korunmaları gerekir. Bu ışınların çoğu dünya atmosferindeki ozon tabakasında emilir. Ayın atmosferi olmadığından ışınlardan korunmak şarttır. Ayda oksijen olmadığı için ateş yakmaya imkân yoktur. Açıkta herhangi bir sıvı bulundurulamaz. Çünkü uzay şartları içinde sıvılar derhal buharlaşır. Bütün bunlardan başka aya giden kimseler göktaşlarından da korunmak zorundadır.

AY VE GÜNEŞ TUTULMALARI

Ay, dünyanın çevresinde döndüğü gibi, dünya ile birlikte güneşin etrafında da döner. Bu dönüş sırasında ayın yörüngesi, dünya ile güneş arasına raslayınca, ayın gölgesi yeryüzüne düşer. Bu durumda, gölgenin düştüğü yerlerden güneş kısmen ya da tamamen görünmez olur. Buna güneş tutulması deriz. Öte yandan ay, dünyanın çevresindeki dönüşü sırasında dünyanın güneşten öteye olan tarafına raslarsa, başka deyişle, dünya, ay ile güneş arasına girerse, dünyanın gölgesi ayın görülmesine kısmen ya da tamamen engel olur. Buna da ay tutulması deriz.

KUYRUKLU YILDIZLAR

Kuyruklu yıldızlar, güneş çevresinde dönen gök cisimleridir. Sayıları 100.000.000.000 kadardır. Milât'tan 2336 yıl öncesinden, 1967 yılı başlarına kadar tesbit edilen kuyruklu yıldız sayısı 1.890'dır.

Kuyruklu yıldızların başlarının çapı genellikle 50.000-250.000 km. arasında değişir. Kuyruk uzunluğu 320.000.000 km.ye erişebilir (1843'de tesbit edilen kuyrukluyıldız.)

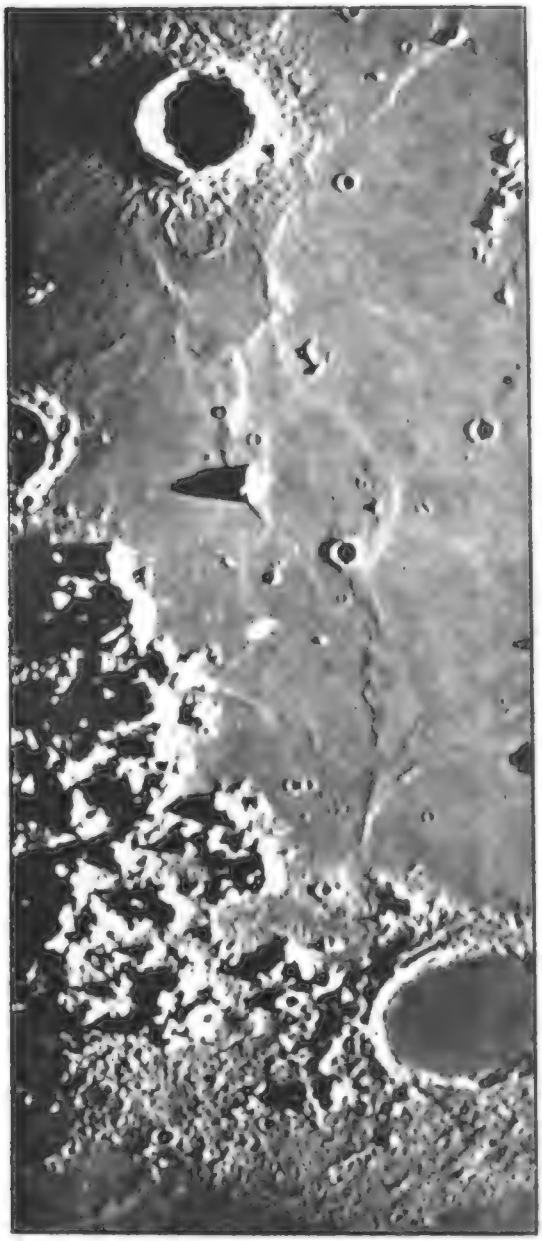

* Dünyamızın tekuydusu Ay'dır. Nasıl dünyamız Güneş'in etrafında dönüyorsa, Ay da Dünya'nın etrafında döner. Üzeri suni kauçuk köpüğüne benzer bir yapıdadır, sıradağlar, ovalar ve kraterler vardır.

*** AY HAKKINDA BAZI RAKAMLAR:**

Çapı: 3.500 km.
Yoğunluğu: 3,33
Dünyadan ortalama uzaklığı: 384.400 km. (en a. 356.500; en çok 406.800 km.)
Yaşı: 4,6 milyar yıl
Sıcaklığı güneşe bakan yüzünde: 100 derece.
Sıcaklığı güneşe bakmayan yüzünde: −50 derece
Dünya çevresindeki dönüşü: 27 gün 7 saat 43 dakika 11 saniye.
Güneş çevresinde dönüşü: Dünya çevresindeki dönüşün aynı.

Yoğunlukları son derece azdır. En büyüklerinin bile yoğunluğu dünya yoğunluğunun milyonda birini geçmez. Bunların donmuş gaz zerrelerinden meydana geldiği sanılmaktadır. Güneşe yaklaşırken bu gaz buharlaşır ve güneşin basıncıyla itilerek kuyruk halini alır. Güneşe yaklaşırken kuyruk arkadan gelir. Güneşten uzaklaşırken ise önden gider.

YILDIZLAR

Yıldızlar, güneş gibi, kendiliğinden ışın enerjisi yayan gök cisimleridir. Yalnız bizim samanyolumuzda 200 milyar yıldız olduğu düşünülerse, evrendeki yıldızların ne derece inanılmaz bir çokluk olduğu anlaşılır.

Yıldızların ışığı, yapı şekillerine ve dünyadan uzaklıklarına bağlıdır. Birbirinin aynı olan iki yıldızdan, biri diğerinden 10 defa daha uzakta olursa 100 defa daha az parlak görünür (uzaklaşan bir ışık kaynağının parıltısı, uzaklığının karesiyle ters orantılıdır kanuna göre). Yıldızların parlaklığını belirten rakamlar vardır. Parlaklık ne kadar çok olursa bu rakam o kadar küçülür. Buna göre en parlak yıldızlar 1. derecede, daha az parlaklar sırasıyla 2, 3 ve numaraları sırasıyla artan diğer derecelerdedir.

Çıplak göz, ancak parlaklığı 6. dereceye kadar olan yıldızları görebilir. Palomar rasathanesi 23. derece parlaklığındaki yıldızları görebilmektedir. Bunların ışığı 1. derecede olan yıldızlardan 650 milyon defa daha zayıftır.

Yıldızların, bize titreşir gibi görünmesi dünya atmosferindeki devamlı değişiklikler yüzündendir. Sıcaklık, yoğunluk, nem, ışınların değişik şekilde kırılmasına yol açar, bu yüzden yıldızları titreşir gibi görürüz. Atmosferin sakin zamanlarında bu titreşim azdır. Ayrıca atmosferin daha az kalın olduğu yüksek noktalarda da titreşim az olur.

METEOR TAŞLARI (Göktaşları):

Göktaşları uzaydan ayrılıp hava küresinin içine girince, havaya sürtünmekten akkor haline gelip parlak ışıklar saçarak geçip giderler veya parçalanıp yere düşerler. Biz bunları gökte bir yıldızın kayması şeklinde görürüz. Bunlara "Meteor taşları" deriz.

Meteor taşları üç çeşittir:

1— Sideritler: Bunlar tamamen metaliktir. % 92 demir % 7 nikelden meydana gelir.

Yıldızlara dair...

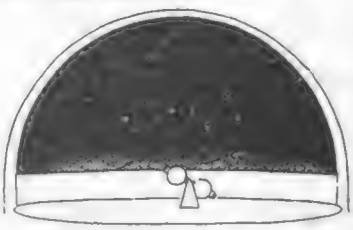

Dünyadan uzaklık: En yakın yıldız güneştir. Dünyadan uzaklığı 149.504.000 km. Güneşten sonra en yakın yıldız olarak Alfa Centaure gelir. Bunun bize olan uzaklığı 378.432.000.000 km.dir. (4.17 ışık yılı) Çıplak gözle görülebilen en uzak yıldız 47.304.000.000 km. mesafededir. (500 ışık yılı).

Yıldızların sayısı: Samanyolunda 200.000.000.000 yıldız vardır demiştik. Bunlardan 1.000.000.'u kataloglanmıştır. Çıplak gözle 7.500 yıldız görülür. (Her yarımkürede 2500-3000 olmak üzere).

Büyüklük: Bilinen en büyük yıldız Antares'tir. Çapı 560.000.000 km'dir.

Yoğunluk: (Suyu 1 kabul ettiğimize göre) En zayıf yoğunluğu olan Antares'tir. (0.74x10-6). En fazla olan ise Yengeç takım yıldızındaki Pulsar'dır. Yoğunluğu 10 bin milyar. (Bu yıldızdaki maddenin 1 sm. küpünün kitlesi 10 milyon tondur.)

Sıcaklık: Yıldızların sıcaklığı renklerine göre değişir.

Kırmızı: 1.500 derece-2.000 derece
Turuncu: 2.000 derece-3.500 derece
Sarı: 3.500 derece-5.000 derece
Beyaz: 15.000 derece-30.000 derece
Mavi: 45.000 derece-55.000 derece

BAZI ÖNEMLİ KUYRUKLU YILDIZLAR

Adı	1 dönüşünü tamamladığı süre (yıl)	Son görüldüğü tarih
Encke	3.298	1951
Tempel	5.173	1951
Brorsen	5.456	1879
Finlay	6.540	1926
Biela	6.692	1852
Pons-Brooks	71.56	1884
Olbers	72.65	1887
Halley	76.02	1910

EN PARLAK YILDIZLAR

	Uzaklık (Işık Yılı)	Mutlak Parlaklık
Sirius	8,7	-1,9
Canope	180	-5,6
Alfa Centaure	4,27	4,7
Vega	26,5	0,5
Capella	45	-0,5
Arcturus	36	0,0
Rigel	650	-5,8
Procyon	11,3	2,8
Alfa Eridan	140	-2,6
Beta Centaure	200	-3,1

BULUNUP SAKLANAN EN BÜYÜK GÖK TAŞLARI

(Düştüğü yer ve ağırlığı)

Cap York (Groenland)	36.000 kg.
Bacubirite (Meksika)	27.000 kg.
Williamette (A.B.D.)	14.000 kg.
Beniteye (Brezilya)	5.000 kg.
Kramoyarsk (Rusya)	375 kg.
Paragould (A.B.D.)	338 kg.

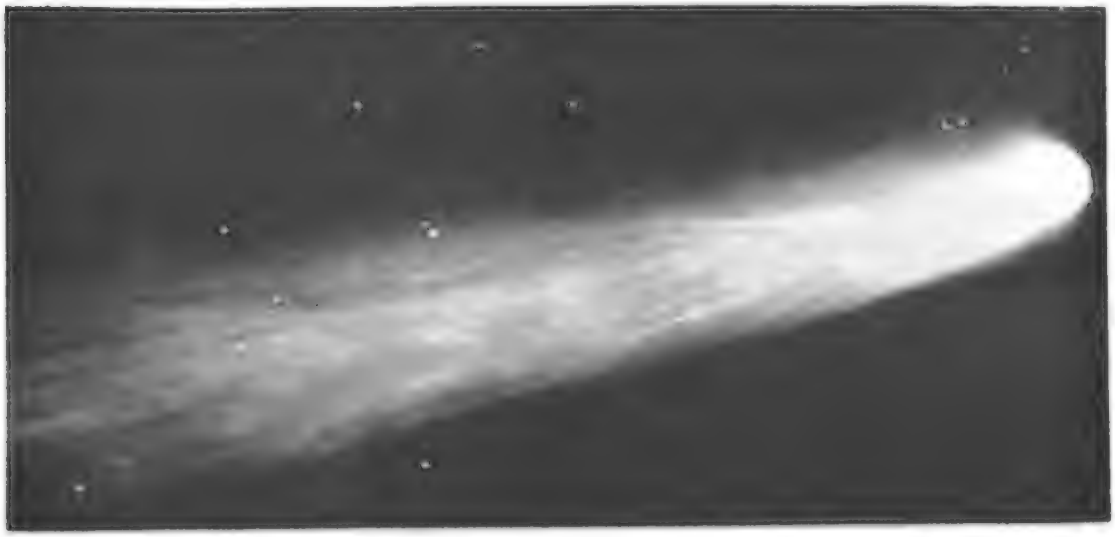

* Kuyruklu yıldızlar ardında "Kuyruk" adı verilen ışıklı bir oluşumla akıp giden gök cisimleridir. Çekirdek, baş ve kuyruk denen üç kısımdan meydana gelirler. Aralarında 150 milyar km. uzunlukta olanları vardır

2— Siderolitler: Bunlar taş ve metal karışımıdır.

3— Aerolitler: Bunlar tamamen taş yapısındadır. Bileşimlerinde silisyum silikatlar, kalsiyum ve magnezyum oksitler vs. bulunur.

Bugüne kadar yeryüzünde bulunan meteor taşlarının sayısı 1.600'dür. Miktarları daha az olmasına rağmen (Bütün meteor göktaşlarının % 5'i) bulunanların en çoğu siderittir.

Yüzölçümü Türkiye kadar olan bir yere, hemen hemen yer yıl 8 tane 5 kg'lık meteor taşı düşer. Ancak bu ağırlık meteor taşının atmosfere firişi sırasındaki ağırlıktır. Bunlar yere düştükleri zaman ancak birkaç gram kalırlar. Ortalama her 20 yılda bir de ağırlığı 5 tona yaklaşan bir meteor taşı düşer. Bunların yerde bulunan en büyüklerinin ağırlığı 500 kg.dır.

Kısaca söylemek gerekirse, dünyaya düşen meteor taşları fazla ağır değildir. Yeryüzüne günde 500 kg. kadar meteor taşı düşer. Her 30 yılda bir, 50 tonluk; her 200 yılda bir de ağırlığı 220 tonu geçen bir meteor taşı düşer. Her yüz bin yılda bir, ağırlığı 50.000 tonu bulan bir meteor taşı düşmektedir. Bir meteor taşının dünyanın dönüş mihverini değiştirebilmesi için binlerce milyar ton ağırlığında olması âzımdır. Böyle bir ihtimal ise milyarda

Bugüne kadar bilinen en büyük meteor yağmurlarından biri 1803'te olmuştur. 1803 yılı 26 Nisanında Fransa'nın Laigle kasabasında, 50 km.lik bir alana 3.000 meteor taşı düşmüştür. Bir başka meteor yağmuru da 1868'de olmuş Polonya'da Pultusk'ta, birkaç kilometrelik bir alana 100.000 meteor taşı düşmüştür.

Bugün bilinen en büyük göktaşı çukuru Birleşik Amerika'da Arizona'daki Crater meteor taşının açtığı çukurdur. Buradaki meteor taşının Milât'tan 75.000-150.000 yıl önce düştüğü sanılmaktadır. Açtığı çukur bugün bile 1.207 metre çapında 180 metre derinliğindedir. Bu göktaşının ağırlığının 12.000-100.000 ton arasında olduğu tahmin edilmektedir.

Rusya'da Baykal gölü yakınlarına düşen 40.000 ton ağırlığındaki Tunguska meteor taşı da 50. kilometre yarıçapındaki bir ormanı mahvetmiş ve 200 krater açmıştır.

ÜZERİNDE YAŞADIĞIMIZ DÜNYA

Dünyamızın dört buçuk milyar yıl önce şekillendiği sanılıyor. İnsan ise günümüzden ancak bir milyon yıl önce meydana gelmiş.

DÜNYA, güneş sisteminin bir gezegenidir. Güneşe yakınlık bakımından üçüncüdür. Güneşten kopmuş ve dönmesine devam ederek soğumuş olduğu sanılmaktadır. Bir başka nazariyeye göre de nispeten daha düşük bir sıcaklıkta katı maddelerin üst üste gelip sıkışmasıyla meydana gelmiş ve daha sonra radyoaktivite etkisiyle ısınıp erimiştir. Nispeten hafif maddelerin yüze doğru gitmesi ile meydana gelen bir farklaşma sonucunda yeryüzündeki kabartılar oluşmuştur. (Günümüzde soğuyup büzülmenin ya da merkezkaç kuvvetlerin bu kabartıların meydana gelmesine sebep olamayacağı bilinmektedir.)

DÜNYANIN YAPISI

Bugün, dünyanın aslında güneşte bulunan maddelerden meydana geldiği kabul edilmektedir. Zamanla, hafif maddelerin kaçması sonucunda bugünkü halini almıştır. Öyle ki, bugün güneşin yoğunluğu 1,4 olduğu halde, dünyanın yoğunluğu 5,5'tur.

Birçok bilginler ortalama yoğunluğu 2,7 olan yer kabuğu kalınlığının 30-40 km.yi geçmediği fikrindedir. Bu mesafeden itibaren yoğunluk ortmakta ve 3,3'ü bulmakta ve 2.900 km. derinlikte ansızın 5,7'den 9,3'e yükselmektedir. 5.000 m.ye doğru ise bu yoğunluk 11,7'den 17.ye çıkmaktadır.

Oldukça uzun bir zamandan beri yer kabuğunun görünür sıcaklığının doğrudan doğruya kabukta meydana geldiği, bunun da aktinyum, radyum, toryum gibi radyoaktif minaraller içinde çeşitli miktarlarda bulunan radyoaktif kaynaklardan olduğu kabul edilmektedir.

Dünyanın merkezindeki ateş nazariyesi ise terkedilme yolundadır. Yeryüzünden merkeze doğru gidildikce şu üç bölüme raslanır:

1. Yer Kabuğu: Bu bölüm bazan ikiye ayrılır. Kıtaların altında bulunan (kalınlığı 10-70 km.) silisyum ve alüminyumdan ibaret "Sial", okyanusların altında bulunan silisyum ve magnezyumdan ibaret olan "Sima" (kalınlığı 5-10 km.) Yerkabuğu, 2.900 km. derinliğe kadar uzanan bölümden "Moho" yahut "Mohorovicic Kesintisi" ile ayrılmıştır.

2. Sıvı Çekirdek: Bu kesim şüphesiz yalnız demirden veya bazı göktaşları gibi demir ve nikelden (Nife) meydana gelmiştir. Burası 5.000 km. derinliğe kadar uzanır.

3. Çekirdek: Bileşimi hiç şüphesiz sıvı çekirdeğinki gibi, fakat katıdır. Bu bölüm, dünyanın merkezine kadar uzanır. Merkezdeki yoğunluk 13 g/cm. karedir.

En üstte bulunan birkaç yüz kilometre kalınlığındaki bölüm "Litosfer (taşküre)" adıyla anılır.

Yer kabuğunun bilemişi şöyledir (% olarak)

Oksijen:	47,34	Titan:	0,46
Silisyum:	27,74	Hidrojen:	0,22
Alüminyum:	7,85	Karbon:	0,19
Demir:	4,50	Fosfor:	0,12
Kalsiyum:	3,47	Kükürt:	0,12
Sodyum:	2,46	Baryum:	0,08
Potasyum:	2,46	Manganez:	0,08
Mağnezyum:	2,24	Klor:	0,06

DÜNYAYA DAİR BAZI RAKAMLAR

Nüfusu: 3.631.797.000
Yüzölçümü: 510.101.000 km. kare.
Karalar: 149.042.000 km. kare.
Sular: 361.059.000 km. kare.
Çapı (Ortalama): 12.734.935 metre
Yoğunluğu: 5,52
Kütlesi: 5.974 milyar defa milyar ton
Çevresi (Ekvator'da): 40.075.161 metre.
(Meridyenlerde): 40.008.006 metre.
(Dönencelerde): 36.784.768 metre.
Hacmi: 1.083.200.000.000 km. küp.
Güneşten uzaklığı: 147.103.311 km.
Kendi çevresinde dönüşü: 23 saat, 56 dakika, 4 saniye.

MANYETİK KUTUPLAR

Yeryüzünde yön bulmak için yıldızlardan ya da pusuladan faydalanılabilir. Pusulaların iğnesi Manyetik Meridyen'i gösterir. Bu yön ile coğrafi kutup arasında bir açı vardır ve bu açı zamanla küçük değişiklikler göstermektedir. Manyetik meridyenler, manyetik kutupları kuşatan eğrilerdir. Manyetik Kuzey Kutbu, Kuzey Buz Denizi'ndeki Sverdrup adasındadır

Manyetik Kuzey Kutbu'na karşılık, Manyetik Güney Kutbu da vardır. (1909'da keşfedilmiştir.)

Yeryüzünün manyetikliği, yer çekirdeğindeki elektrik akımıyla, yer kabuğunun üst kesimlerinde bulunan kayaların mıknatıslığından ileri gelir.

ENLEM — BOYLAM

Yeryüzündeki herhangi bir nokta ile başlangıç meridyen arasındaki yayın uzunluğuna o noktanın boylamı; yine aynı nokta ile ekvator arasındaki yayın uzunluğunu da o noktanın enlemi denir. Enlem ve boylam derece, dakika ve saniye olarak ölçülür. Derece: (0)—

İNSANOĞLU BU TEPEYE DE TIRMANMAYI BAŞARDI.

*** Yeryüzünün en yüksek noktası, Himalaya sıradağları üzerindeki Everest doruğudur. Deniz yüzeyinden 8.882 m. yükseklikteki bu tepe devamlı olarak buzlarla kaplıdır. 1953 yılının 28 Mayıs günü İngiliz Hillary ve yerli kılavuzu Tensing, Everest'e tırmanmayı başardılar. Dünyamızı bir portakal büyüklüğünde düşünürsek, Everest tepesi, portakalın üzerindeki pütürler kadar bile yer kaplamaz.**

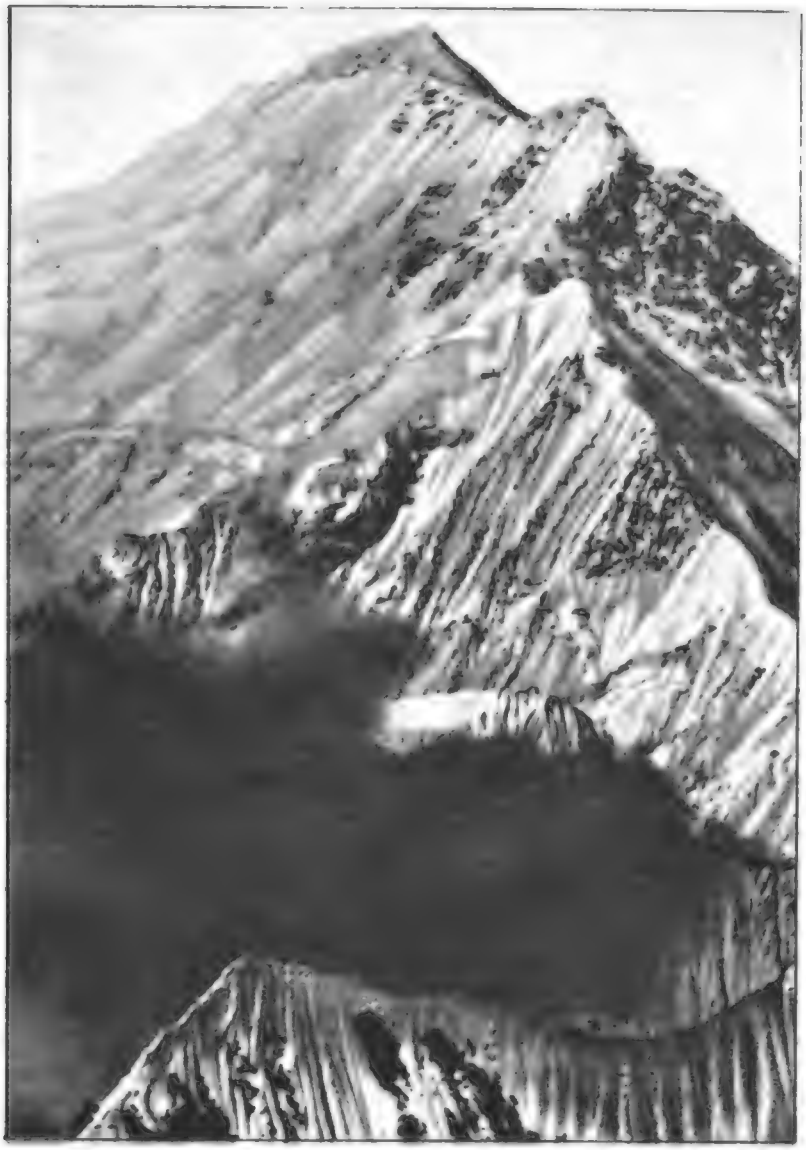

dakika: (') ve saniye: (") işaretleri ile gösterilir. Ancak, enlem ve boylam verilirken, kuzey ve güney, doğu veya batı yarımkürelerinden hangisinde olduğunu belirtmek lâzımdır. Enlemler için başlangıç ve ekvator, boylamlar için de Greenwich Rasathanesi kabul edilmiştir. Bu rasathaneden geçen meridyen baş meridyendir.

Meridyenler, yer yuvarlağında ekvator'a dik olarak çizildiği kabul edilen ve hepsi kutuplardan geçen dairelerdir. Bunların uzunluğu aynıdır.

Ekvator'a paralel olarak çizildiği kabul edilen dairelere de parelel denir. Yeryüzüdeki bir noktanın yeri meridyen ve paralleller yardımıyla bulunur.

DÜNYANIN JEOLOJİK ZAMANLARI

Daha 19. yüzyıla kadar dünyanın Milât'tan 4.000 yıl önce yaratıldığı sanılıyordu. Bugün ise dünyanın 4.500.000.000 yıl önce şekillendiği bilinmektedir. Bilinen en eski kayaların 3.000.000.000 yaşında olduğu tesbit edilmiştir.

Dünya, meydana geldikten sonra, soğuması için 4 milyar yıla yakın bir süre geçmesi gerekti. Böylece çağımızdan 700.000.000 yıl öncesinden itibaren soğuyan yeryüzü, çeşitli değişiklikler geçirdi. Bu değişiklikler devre devre çok tipik özellikler göstermiştir. Bu bakımdan yeryüzünün bugüne kadar olan jeolojik değişmesi "Jeolojik Zamanlar" adı altında incelenir.

Jeolojik zamanların incelenmesinde, tortul kültelerin sırası dikkate alındığı için, yaş, şimdiki zamandan eski zamanlara doğru gittikçe artmaktadır.

DENİZLER

Denizler, yüzölçümleri karalardan çok büyük olan ve kıtalar arasını kaplayan engin sulardır. Denizlerin kıtalarına çevresindeki bölümleri kıta yaylası halinde ve tatlı bir meyille 60-200 metre derinliğe kadar iner. Bu bölümlerin uzunluğu kıta toprağından açıklara doğru 1.300 km.yi bulur. Bundan sonra % 4-6 meyilli bölüm başlar. Bu kısım-

daki derinlik 2.000-5.000 metre arasında değişir.

Denizlerin dibi 40-50 metre derinliğe kadar görülebilir. Güneş ışınları ise 400 metre derine kadar iner. Ondan sonrası mutlak karanlık içindedir.

AKINTILAR

Okyanus sularının yer değiştirme hareketleri genel olarak "Akıntılar" diye anılır. Bazı akıntıların o kadar belirli bir yolu vardır ki, bu akıntılar, ilk bakışta çevrelerindeki sulardan ayrılır. Atlas Okyanusu'nda da, Büyük Okyanus'ta ikişer tane düzenli akıntılar vardır.

Okyanus akıntıları derinliklerine göre, "Derin Su Akıntıları" ve "Yüzey Akıntıları" diye ikiye ayrılır. Ayrıca sıcaklıklarına göre de "sıcak" ve "soğuk" olmak üzere ikiye ayrılırlar.

Atlas Okyanusu'nun kuzey akıntıları batıdan doğuya doğru hareket eder. Bunların en önemlileri "Labrador", "Gulf Stream" ve "Kuzey Ekvator Akıntısı"dır. Kuzey Ekvator Akıntısı, Gulf Stream'la karışır. Ayrıca bir de Güney Ekvator Akıntısı vardır ki bu da doğudan batıya bir yol takip eder.

Büyük Okyanus'taki akıntılar bunlar kadar belirli değildir. Başlıcası "Humboldt Akıntısı"dır. Ayrıca, Hint Okyanusu'nda Avustralya ve Afrika kıyılarını çepeçevre dolaşan bir soğuk su akıntısı vardır.

DENİZLERİN EN DERİN YERLERİ

(metre olarak)

Büyük Okyanusta	
Marianne Çukuru	11.022
Tanga–Kermadeo	10.882
Japonya (Kuril, Hekayda D Hendo)	10.554
Filipinler (Mindana)	10.540
Benin	10.340
Bougainville	9.140
Yap	8.527
Palau	8.138
Şili-Peru (Atacama Arica)	8.066
Alaska-Aleutyen	7.822
Atlas Okyanusu'nda	
Porto Rico (Milwaukee)	9.219
Güney Sandviç	8.264
La Romanche	7.768
Hint Okyanusu'nda:	
Wharten	6.459
Gava	7.455
Akdeniz'de:	
Matapan Burnu güneyi	5.121
Sicilya'nın güney doğusu	4.115
Başka denizlerde:	
Kuzey Buz Denizi	5.440
Güney Buz Denizi	6.972
Kızıldeniz	2.835
Karadeniz	2.240
Adriya Denizi	1.260
Marmara Denizi	1.200
Hazar Denizi	980
Baltık Denizi	470

DENİZ SUYU

Deniz suyunda çok çeşitli maddeler vardır. En çok bulunan tuzdur. 1 litre deniz suyu ortalama 1.028 gram tutar.

Deniz suyundaki başlıca maddeler ve miktarları şöyledir. (Kiloda, gram olarak).

Sodyum klorür (Tuz)	27,213
Magnezyum klorür	3,807
Magnezyum sülfat	1,658
Kalsiyum sülfat	1,260
Potasyum sülfat	0,863
Kalsiyum karbonat	0,123
Mağnezyum bromür	0,076

DENİZLERDE BASINÇ

Atmosfer, suların yüzeyinin her cm. karesine 1,033 kg, basınç yapar. Derinliklere inildikçe, suyun basıncı da atmosfer basıncına eklenir. 10.000 metre derinlikte, basınç 1.000 atmosferi geçer. Su, basınç arttığı nisbette yoğun hale gelir. Bu 10.000 metre derinlikteki 1 litre deniz suyunun ağırlığı 50 kiloyu geçer. Eğer suların üzerindeki bu basınç olmasaydı; denizlerin yüzeyi 30 metre daha yüksek olurdu.

DENİZLERDE SICAKLIK

Denizlerin sıcaklığı, bulundukları iklime ve derinlik derecesine göre değişir.

Derinlik ve enleme göre sıcaklıklar:

Kızıldeniz'de yüzey sıcaklığı, Temmuz ayında 32 derecedir. Daha derinliklerde sıcaklık 45 dereceyi bulan % 0,300 tuzlulukta ceplere raslanır. Meksika körfezinin sıcaklığı 31 derecedir. Le Havre-New York yolu üzerindeki ortalama sıcaklık yazın 16 derece, kışın 10 derecedir. Akdeniz'in 350 m. derinliğindeki sıcaklık sürekli olarak 13 derecedir.

BANKİZ VE AYSBERGLER

Denizlerin donma derecesi, tuzluluklarına göre değişir. % 100 tuzluluktaki bir deniz —0,53 derecede, % 040 tuzluluktaki deniz ise, -2.19 derecede donar.

Denizlerde iki çeşit buza raslanır: Bankizler ve aysbergeler.

Bankizler, denizlerin yüzey bölümünün donması sonucu meydana gelen buz tabakalarıdır. Kalınlıkları en çok 8-10 metredir.

Aysbergler ise, denizde biten buzullardan doğan büyük buz kütleleridir. Aysberglerin yüksekliği 700 metreyi bulabilir. Bunların 630 metresi su içinde, 70 metresi su dışında olur. Yine aysberg lerin 2 kilometre eninde, 2 kilometre boyunda olanlarına raslanmıştır.

Bugüne kadar bilinen en büyük aysberg 1956'da görülmüştür. Bu aysbergin uzunluğu 385 kilometre, genişliği 278 km. idi ve 31.000 km. karelik bir alanı kaplıyordu.

GELGİT

Ay ve güneşin etkisiyle okyanus sularının yükselip alçalması "Gelgit" denen olayı meydana getirir. Gelgit bütün denizlerde kendini gösterir, ancak en şiddetli hissedildiği yerler Büyük Okyanus kıyılarıdır.

Gelgitlerin hareketi ayın dünya çevresindeki dönüşüyle ilgilidir. Ayın çekimi, dünyanın aya bakan yüzündeki suları çeker. Çekilen suların yerini başka taraflardaki sular dolduracağından, bu etki ile dünyanın her yanındaki sularda bir hareket olur. Böylece 24 saat 50 dakikada bir gelgit meydana gelir. Ancak gelgitler her gün bir öncekinden 50 dakika daha geç kalır.

Güneş, dünyadan pek fazla uzak olduğu için, çekimi daha fazla olsa bile gelgitler üzerinde ay kadar etkili olamaz.

Gelgit'in En fazla Hissedildiği yerler:
(Suyun yükselmesi metre olarak)

Fundy körfezi (Kanada)	16.7
Granville (Fransa)	14,6
Bristol (İngiltere)	14,5
Puerto Gallagos (Arjantin)	12,7

DENİZLERDE DEPREM DALGALARI (Tsunami)

Depremler veya deniz altındaki yanardağ patlamaları denizlerde büyük dalgalara yol açar. Bunların dalga uzunluğu zaman ve hızla ilgilidir. Büyük Okyanus açıklarında, bu dalgaların hızı saatte 700 km.yi bulur. 40 dakika süre içinde dalga uzunluğu 480 km.yi bulur. Bu bakımdan açıklardaki hiç bir gemi böyle bir dalganın üstünden geçtiğini farkedemez. Çünkü deprem dalgaların eğilimi çok azdır ve gemiler rahatça dalga ile birlikte yükselir ve alçalır, sahillere yaklaştıkça dalganın hızı azalır.

DALGALAR:

En yüksek dalga Büyük Okyanus'ta 21 metre, Hind Okyanusu'nda 10-15 metre, Atlas Okyanusu'nda 14-18,5 ve Akdeniz'de 8-9 metre olur. Eğer büyük bir dalga bir gemi, ya da kayalığa çarparsa, 3-50 metreye kadar yükselebilir. Büyük dalgalar, metrekareye 60 ton basınç yapar.

YANARDAĞLAR:

Tarih çağları boyunca 550 kadar yanardağın faaliyet gösterdiği tesbit edilmiştir. Bu arada 2.500 yanardağa patlaması tesbit edilmiş ve bu patlamaların 2.000'i Büyük Okyanus'ta olmuştur.

Volkanik bölgelerdeki termik enerji (sıcaklık enerjisi) jeotermik fabrikalarda kullanılır. Bu gibi yerlerde kızgın su buharlarının bulunduğu yere kadar derin kuyular açılır. Elde edilen kızgın buhar, türbinlerin çevrilmesinde kullanılır. 60 yıldan beri İtalya'da Lardarello'da böyle bir fabrika vardır. Burası hâlen 3 milyar kilovat saat enerji elde etmektedir. Ayrıca Yeni Zelanda, Kaliforniya ve Japonya'da da jeotermik fabrikalar vardır.

Yanardağ patlamalarının çeşitli tipleri vardır. Havai tipi patlamalarda lâvlar fazlaca akıcıdır. Hızları saatte 30 km. yi bulur. Kraterde bazan 1.200 derece sıcaklıkta kaynar lâv gölleri meydana gelir. Lâvlar, tabaka tabaka donar. Stromboli tipi yanardağlarda lâvlar daha az akıcıdır. Patlamalar sırasında toplu lâvlar çıkar. Bunlar yere düşünce bomba gibi patlar. Vulcan tipi yanardağlarda ise lâv son derece katıdır. Zaman zaman krateri tıkar. Gazların çıkması sırasında patlamalar olur. Çok yüksek basınçlı gazlar kraterin çevresini bir duman bulutuyla kapar. Pele tipi yanardağlarda ise, lâvlar pek fazla katıdır. Öyle ki, bir kubbe ya da sivri bir tepe şeklinde krateri kopartırlar.

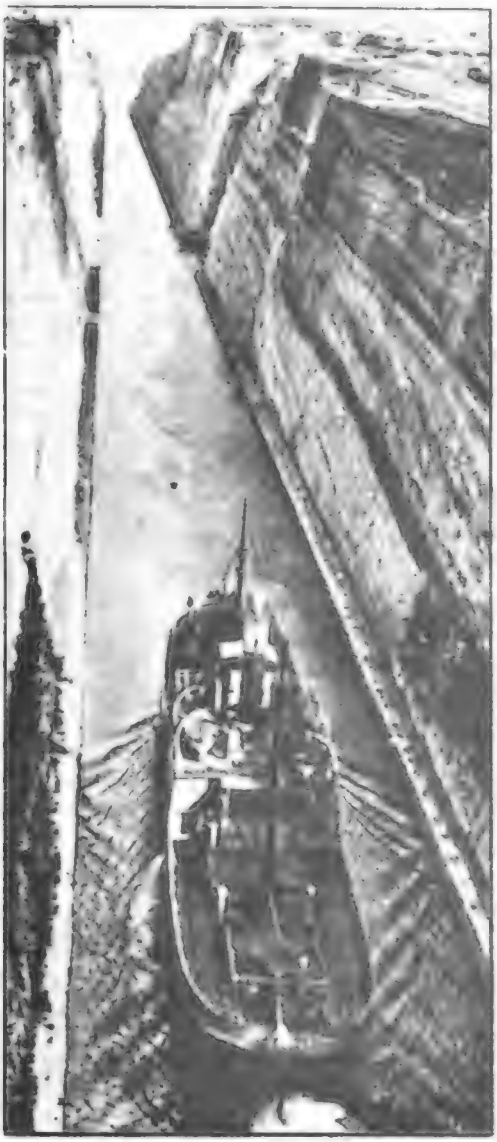

* Kara parçalarının daraldığı kıstaklarda insan eliyle kanallar açılarak deniz yolları kısaltılmıştır. Yunanistan'daki Korent Kanalı bunlardan biridir.

BUZULLAR:

Dağ başlarında birikip yaz, kış erimeyen ve derelerden aşağıya doğru ağır ağır yer değiştiren büyük kar ve buz kütlesine "Buzul" denir. Eriyen kar suyunun diplere doğru akmasını sağlayan kılcal kanallar olduğu müddetçe bu donan kara "Neve" denir. Bu kılcal kanalların tıkanmasından itibaren, arasında hava zerrecikleri bile olsa, kar, buz hâline gelmiş demektir.

Eğer yeryüzündeki bütün buzullar erise, denizlerin yüzeyi 60 veya 61 metre yükselirdi.

DÜNYA HAKKINDA BAZI RAKAMLAR ...

• DÜNYANIN EN YÜKSEK TEPELERİ

Tepenin Adı	Sıradağın Adı	Yeri	Yüksekliği m.
Everest (Çomolungma)	Himalaya	Nepal	8.882
Dapsang	Karakurum	Hindistan	8.611
Kançencanga	Himalaya	Hindistan-Nepal	8.603
Godpin Austan (K-2)	Karakurum	Hindistan	8.591
Lhotse	Himalaya	Nepal-Hindistan	8.501
Makalu	Himalaya	Nepal	8.443
Cho-Uyo	Himalaya	Çin	8.194
Davalagiri	Himalaya	Nepal	8.166
Kutang	Himalaya	Nepal	8.126
Nanga-Parbat	Himalaya	Hindistan	8.115
Annapurna	Himalaya	Nepal	8.078
Nanda-Devi	Himalaya	Hindistan	7.817
Kungur	Himalaya	Çin	7.719
Minga Konba	Himalaya	Çin	7.590
Komünizm Tepesi	Pamir	S.S.C.B.	7.495
Pobeda Tepesi	Himalaya	Çin	7.439
Muztag Ata	Muztag Ata	Çin	7.433
Gavri Sankar	Himalaya	Nepal–Tibet	7.145
Lenin Tepesi	Pamir	S.S.Ç.B.	7.127
Aconcagua	And	Arjantin-Şili	7.010
Ojos Del Salado	And	Arjantin-Şili	6.885
Bonete	And	Şili	6.872
Tupungato	And	Arjantin-Şili	6.800
Falso Azufre	And	Arjantin-Şili	6.790
Huascaran	And	Peru	6.768

• EN UZUN AKARSULAR

Adı	Kaynağı	Döküldüğü Yer	Uzunluğu (Km)
Mississippi- Missouri	Montana'da Red Rock Nehri	Meksika Körfezi	8.150
Amazon	Peru, And Dağları	Atlas Okyanusu	7.025
Nil-Kagera	Ruanda ve Etyopya	Akdeniz	6.607
Obi	Altay Dağları	Obi Körfezi	5.150
Yang-Çe	Tibet Yaylası	Çin Denizi	4.989
Missouri	Montana'da Jeffer son ve Madison nehirlerinin birleşmesiyle	Mississippi Nehri	4.983
Kongo	Tanganika ve Nyasa gölleri arası	Atlas Okyanusu	4.667
Amur	Şilka ve Argun nehirlerinin birleşmesiyle	Tatarski Boğazı	4.667
Mackenzie	Britanya Kolumbiyası Peace	Beaufort Denizi	4.600
Lena	Batı Moğalistan	Kuzey Buz Denizi	4.506
Yenisey	Batı Moğolistan	Kuzey Buz Denizi	4.506
Hoang-Ho	Batı Çin	Peçili Körfezi	4.345
Mississippi	Minnesota'da İtanca Gölü	Meksika Körfezi	4.200
Nijer	Sierra Leone sınırı	Guinea Körfezi	4.184
Mekong	Tibet	Güney Çin Denizi	2.023
St. Lawrence	Minnesota'da St. Louis Nehri	St. Lawrence Körfezi	3.800
Volga	Valday Yaylası	Hazar Denizi	3.701
İrtiş	S.S.C.B.'de Altay Dağları	Obi Nehri	3.500
Purus	Güney-Doğu Amazon kesimi	Amazon Nehri	3.380
Parana	Güney Doğu Brezilya	Büyük Okyanus	3.300
Yukon	Pelly ve Lewes Nehirlerinin birleşmesiyle	Bering Denizi	3.290
Madeira	Gaupore ve Maumore nehirlerinin birleşmesivle	Amazon Nehri	3.240
Sao Francisci	Brezilya'da Güney Batı Minas	Atlas Okyanusu	3.198
Rio Grande	Colorado'da San Juan Dağları	Meksika Körfezi	3.027

DAĞLAR, AKARSULAR, GÖLLER, ADALAR ...

• EN BÜYÜK GÖLLER

Adı	Bulunduğu Ülke	Yüzölçümü (Km.kare)
Hazar Denizi	S.S.C.B.-İran	420.000
Superieur	A.B.D-Kanada	82.000
Victoria	Uganda	68.000
Aral	S.S.C.B.	64.500
Huron	A.B.D.-Kanada	61.600
Michigan	A.B.D.	58.100
Baykal	S.S.C.B.	33.000
Tanganika	Tanzanya-Zambia	31.900
Büyük Ayı Gölü	Kanada	31.600
Nyassa	Tanzanya-Mozambik	30.800
Büyük Esir Gölü	Kanada	26.000
Erie	A.B.D.-Kanada	25.400
Winnipeg	Kanada	24.600
Ontario	A.B.D.-Kanada	18.800
Balkaş	S.S.C.B.	18.400
Ladoga	S.S.C.B.	18.180
Çad Gölü	Çad-Kamerun Nigeria-Niger	16.000
Maracaibo	Venezuela	13.000
Bangweulu	Zambia	10.000
Onega	S.S.C.B.	9.900
Eyre	Avustralya	8.200
Rudolf	Kenya	8.000
Patos	Brezilya	8.000
Nikaragua	Nikaragua	8.000
Athabasca	Kanada	7.160
Titicaca	Bolivya-Peru	6.900
Reindeer	Kanada	6.330
Işık	S.S.C.B.	5.900
Urmiye	İran	5.775
Vanern	İsveç	5.546
Winnipegosis	Kanada	5.400
Po Yang	Çin	5.000
Mweru	Zambia-Zaire	4.920
Nipigon	Kanada	4.840
Koku	Çin	4.800
Ting	Çin	4.800
Manitoba	Kanada	4.700
Büyük Tuz Gölü	A.B.D.	4.700
Saimaa	Finlandiya	4.440
Kivu	Zaire	3.900
Edward	Uganda-Zaire	3.550
Peipus	S.S.C.B.	3.583
Van	Türkiye	3.400
Kossogol	Moğolistan	3.400

* Hazar Denizi'nin yüzeyi her yıl bir kaç santimetre alçalmaktadır.

* Dünyanın en derin gölü Baykal'dır. En derin yeri 1.940 m. ortalama derinliği 700 m. deniz yüzeyinden yüksekliği ise 476 m. dir.

* Dünyanın en yüksekteki gölü Titicaca'dır: 3.854 m.

* Çad gölünün ortalama derinliği ancak 4 m. kadardır.

• EN BÜYÜK ADALAR

Adı	Bulunduğu Ülke	Yüzölçümü (Km. kare)
Avustralya	Avustralya	7.700.000
Groenland	Danimarka	2.175.600
Yeni Gine	Avustralya	785.000
Borneo	Endonezya	736.000
Baffin Arazisi	Kanada	611.000
Madagaskar	Madagaskar	596.000
Sumatra	Endonezya	471.000
Büyük Britanya	İngiltere	228.273
Hondo	Japonya	228.000
Victoria	Kanada	208.080
Ellesmere	Kanada	200.445
Yeni Zelanda	Güney	150.525
Cava	Endonezya	126.800
Küba	Küba	114.500
Yeni Zelanda	Yeni Zelanda	114.500
Newfoundland	Kanada	110.000
Luçon	Filipinler	106.000
İslanda	İslanda	102.819
Mindanao	Filipinler	96.300
İrlanda	İrlanda	84.421
Hokkaido	Japonya	78.411
Haiti	St. Dominik	77.293
Sahalin	Rusya	75.600
Ateş Toprağı	Arjantin	71.500
Banks	Kanada	66.498
Seylan	Seylan	65.607
Devon	Kanada	55.960
Diğer Adalar (Avrupa'da)		
Sicilya	İtalya	25.460
Sardinya	İtalya	24.090
Kıbrıs	Kıbrıs	9.251
Korsika	Fransa	8.720
Girit	Yunanistan	8.200
Majorka	İspanya	3.505
Rodos	Yunanistan	1.392
Malta	Malta	315

• EN BÜYÜK ÇAVLANLAR

Angel (Venezuela-kademeli olarak)	979 m.
Tugela (Natal. G.Afrika-kademeli)	948 m.
Kukenaam (İngiliz Guyanası-Venezuela)	610 m.
Sutherland (Y.Zelanda-kademeli)	581 m.
Kile (Norveç-kademeli)	561 m.
Ribbon (Kaliforniya-kademeli)	499 m.
Yosemite (Kaliforniya)	436 m.

• BAŞLICA BUZULLAR

(Alanları km. kare olarak)

Vatnajökull (İslanda)	8.400
Malaspina (Alaska A.B.D.)	3.800
Nabesna (Alaska A.B.D.)	2.000
Muldrox (Alaska A.B.D.)	1.900
Langjökull (İslanda)	1.050

Kıtalar dünyamızın yüzölçümünün yarısından çok daha az bir kısmını kaplar. Altı ana kara parçasının beşinde insanlar yaşar, biri ise buzlarla örtülüdür.

AFRİKA

AFRİKA kıtaların Asya'dan sonra ikinci büyüklükte olanıdır. 30.320.109 km. kare yüzölçümündeki bu geniş kara parçasında 345.000.000 kadar insan yaşar.

Kuzeyinde Akdeniz, doğusunda Kızıldeniz ve Hint Okyanusu, güneyinde yine Hint Okyanusu, batısında da Atlas Okyanusu vardır. Kıta, kuzey-doğu'sundan dar bir berzahla Asya'ya bağlıysa da, Süveyş Kanalının açılmasıyla Asya'dan ayrılmıştır.

Afrika'nın kıyıları oldukça düzdür, yakınlarında da Madagaskar adasından başka büyük bir ada bulunmaz. Gemilerin sığınabileceği liman ve körfezler azdır. Kıta genellikle yüksek bir yayla halindedir, ortalama yüksekliği 660 metre kadardır. Kuzey-Batı'da, doğuda güneyde ve Guinea Körfezi'ne açılan kesimde kıyı gerisinde dağlar yer alır. Kuzey-Batıda Atlas dağları genç dağlardır. Kıtanın doğusunda da Afrika'nın en yüksek noktası Klimanjaro (Kibo) (6.010 m.)vardır. Kıtanın kuzey kesiminde, yakıcı bir güneşin kavurduğu, yüzlerce kilometre boyunca uzanıp giden Büyük Sahra yer alır. Orta Afrika ise sık ve çoğu yerde balta girmemiş ormanlarla kaplıdır. Bu ormanların kuzey ve güneyinde Savan denen geniş çayırlıklar uzanır gider.

Afrika'nın iklimi başlıca dört ayrı özellik gösterir:

1— Ekvator'un kuzey ve güneyini içine alan tropik kuşakta her mevsim sürekli yağmurlar görülür.

2— Bu bölgenin de kuzey ve güneyinde yazları yağışlı tropikal iklim hüküm sürer.

3— Büyük Sahra ve Kalahari çölünde tipik çöl iklimi vardır.

4— Atlas Dağları'nın Akdeniz'e bakan yamaçlarıyla, güneyde Kapland bölgesinde Akdeniz iklimi hüküm sürer.

Afrika'da yaşayanlar, yerli beyaz ırk ve zenciler olmak üzere başlıca iki büyük grupta toplanır. Beyaz ırktan olanlar Akdeniz kıyılarıyla, Büyük Sahra'nın kuzeyi arasındaki bölge ile Kuzey-Doğu Sudan ve Etyopya'da yaşarlar. Bunlar Hâmi ve Sâmi diye ikiye ayrılırlar. Berberiler, Tuvarekler, Mısır kıptileri, Somalililer, Hâmi, Habeşler, Mısırlılar ve göçebe Arap kabilelerinin bir kısmı Sâmidir.

Zenciler de Sudan yahut Batı Afrika zencileri, ve Bantu zencileri diye ikiye ayrılır. Bantu zencileri büyük güney yarımadasında, diğerleri Ekvator'la Büyük Sahra'da yaşar. Bu iki büyük topluluğun dışında üç zenci topluluğu daha vardır. Bunlar da Boşmanlar, Hotanto'lar ve Pigmelerdir.

Kıtada Müslümanlık daha çok Arapların yaşadığı bölgede yaygın dinlerin başında gelir. Orta Afrika'da zencilerin çoğu animizm ve fetişizm gibi ilkel dinlere mensuptur. Çoğu bugün bile ilkel hayat yaşamaktadır.

Afrika toprakaltı zenginlikleri bakımından zengin bir kıtadır. Çok miktarda altın ve elmas vardır. Kongo'da bakır, Kuzey Afrika'da kurşun ve demir madenleri işletilir. Büyük Sahra ve Habeşistan'da petrol bulunması bu bölgelerin değerini birden arttırmıştır. Ayrıca Güney Afrika ve Kongo'da uranyum çıkartılmaktadır.

Nil havzası, dünyada ilk uygarlığın kurulduğu yerlerden biridir. Kuzey Afrika Avrupalılarca bilinirken, Büyük Sahra'nın geçilemeyişi yüzünden Afrika yüzyıllar boyunca içlerine girilemeyen, tanınamayan esrarlı bir kara parçası durumunu muhafaza etmiştir. Afrika kıyıları denizci ulus tarafından zamanla ele geçirilmiş, Avrupalılar iç kesimlere girmeyi başardıktan sonra da kıta sömürgeci ülkeler tarafından paylaşılmaya başlanmıştır. Zenciler köle olarak alınıp satılmış, pek çoğu çok kötü şartlar altında Amerika'ya götürülerek orada çalıştırılmıştır.İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sömürge durumundaki devletler birer ikişer bağımsızlıklarını kazanmaya başlamışlar ve "Üçüncü Dünya Devletleri" adı altında dünya politikasında ağırlıklarını kabul ettirmişlerdir.

AFRİKA'NIN EN UZUN NEHİRLERİ

Nil-Kagera	6.607 km.
Kongo	6.667 km.
Nijer	4.184 km.
Zambezi	2.575 km.
Oranj	2.092 km.
Kasai	2.000 km.
Volta	1.900 km.
Senegal	1.609 km.
Limpopo	1.600 km.
Ubangi	1.300 km.
Şari	1.200 km.
Gambia	1.127 km.

AFRİKA'NIN EN BÜYÜK GÖLLERİ

Victoria	68.800 km. kare
Tanganika	31.900 km. kare
Nyassa	30.800 km. kare
Çad	16.000 km. kare

Banguelo	10.000 km. kare
Rodolphe	8.000 km. kare
Albert	5.300 km. kare
Moero	4.920 km. kare

AFRİKA'NIN EN YÜKSEK TEPELERİ

Kibo (Kilimanjaro)	6.010 m.
Kenya	5.240 m.

* Çöller Afrika'da büyük yer tutar. Yer yer hurma ağaçlarının gölgelendirdiği vahaların dışında, çöllerde kum yığınlarından başka bir şey görünmez. Deve kervanları, çöllerin tek taşıt aracıdır.

Ruwenzori (Uganda) .....5.120 m.
Ras Dajan (Etyopya) .....4.620 m.
Elgon (Etyopya-Kenya) .....4.321 m.
Cebel Tubkal (Fas) .....4.165 m.

AFRİKA'NIN EN BÜYÜK ÇUKURLARI
(Deniz yüzeyinin altındaki çukurluklar)

Assal gölü .....–170 m.
El Katara (Mısır) .....–134 m.
Şot Melrihr (Cezayir) .....–31 m.
Şot El Garsa (Tunus) .....–21 m.
Libya çölü çukuru .....–20 m.

AFRİKA'NIN BAŞLICA ÇÖLLERİ

Büyük Sahra .....7.700.000 km. kare
Libya .....1.683.000 km. kare
Kalahari .....518.000 km. kare

AMERİKA

AMERİKA dünyanın batı yarısında kuzeyden güneye doğru uzanan karalar kitlesidir. Üçgen biçiminde iki ana kara ile bu ikisini birleştiren dar bir berzahtan meydana gelmiştir. Panama Kanalı'nın açılmasıyla Amerika kıtası ortasından ikiye ayrılmış durumdadır. Ana karaların kuzeydekine Kuzey Amerika, güneydekine Güney Amerika, ortadaki berzah ve civarına da Orta Amerika denir. Amerika kıtası Yeni Dünya diye de anılır. Bunun sebebi uzun süre Batı ülkeleri tarafından bilinmeyip ancak 15. yüzyılın sonlarına doğru keşfedilmiş olmasıdır. Vikingler ve bazı Arap denizcilerinin Amerika'ya uzun yolculuklar yaptıkları bilinmesine rağmen, Amerika'ya ilk defa ayak basan Avrupalı'nın Kristof Kolomb olduğu kabuledilir. (1492)

Amerika'nın yüzölçümü 42.080.000 km. kare, nüfusu 510.825.000'dür.

Genel olarak Kuzey Amerika'nın batı bölümü dağlık, kuzeyi ovalıktır. Kuzey Amerika'nın batı kıyısını Kıyı Dağları kaplar. Kuzeyden güneye doğru bütün Kuzey Amerika'yı kaplayan Kayalık Dağlar'la Kıyı Dağları arasındaki bölgeye Batı Yaylaları denir. Bu yaylaların yüksekliği 1.000-3.000 metre arasında değişir. Kuzey Amerika'daki dağların yüksekliği 5.000 metreyi az geçer. En yüksek dağlar Appalachian Dağları'dır. Whitney tepesi 4.420 m.yi bulur.

Orta Amerika'nın güney-batısı da dağlıktır, kuzey-doğuya gidildikçe dağlar alçalır, ovalarla son bulur. Bu bölgedeki dağların büyük bir kısmı genç volkanik dağlardır.

Güney Amerika'yı bütün batı kıyıları boyunca güneye doğru And Dağları kaplar. Binlerce kilometre uzunluğunda olan bu büyük dağ zinciri Himalayalar'dan sonra dünyanın en yüksek dağlarıdır. Bu dağların doğusunda da uçsuz bucaksız ovalar, bol su akıtan akarsular yer alır.

Amerika'nın iklimi, yeryüzündeki hemen bütün iklim çeşitlerinin özelliklerini taşır... Kuzey Amerika'nın büyük bir kısmı ılıman iklim kuşağındabulunur. Ne var ki kuzeyi Kutup bölgelerine kadar uzandığı gibi güneyi de tropikal iklim kuşağına girer.

Orta Amerika'nın iklimi genel olarak tropiktir. Nem ve ısının fazla olması yüzünden doğu bölgesindeki topraklar sık ormanlarla kaplıdır.

Güney Amerika'da mevsimler, Kuzey yarıküresindekinin tersinedir. Şöyle ki, Kuzey Amerika'da mevsim yazsa, Güney Amerika'da kıştır. Buraya yağmur, Kuzey Amerika'ya göre daha çok yağar. Kışlar Kuzey Amerika ve Asya'ya göre daha sıcak, yazlar daha serin geçer. Fakat Pampa adı verilen uçsuz bucaksız otlaklarda, hele güney kesimlerinde soğuklar çok şiddetli olur.

Kristof Kolomb, ayak bastığı bu toprakları Hindistan sandığından, yerlilerine de Hintli adını vermişti. Aslında bunlar Amerika'nın yerli halkı olan Kızılderililer'di. Gerçekten de Kızılderililer'le Eskimo'lar, Amerika'nın ilk yerli halkıdır. Kıtanın keşfinden sonra Avrupalılar buraya göç etmeye başlamışlar. Kuzey

Amerika'yı Fransızlar, İngilizler ve Hollandalılar ele geçirmiş, Güney Amerika ise İspanyol ve Portekizlilerin işgaline uğramıştır. Avrupalılar yerli halkı sistemli bir şekilde yok ederek bu topraklara yerleşmiş, bu arada Meksika'da Aztekler, Peru ve çevresinde İnka'lar ortadan kaldırılmış, Kuzey Amerika'da da Kızılderililerle girişilen savaş geçen yüzyılın ikinci yarı-

* Kuzey Amerika'nın kuzey kesimi yılın hemen her ayı buzlarla kaplıdır. Burada yaşayan pek az nufus Eskimolar'dan meydana gelir. Güneye doğru inildikçe çam ormanları ve irili ufaklı göller başlar. Alberta gölü bunlardan biridir.

sına kadar beyazların lehine süregelmiştir. Öte yandan Afrika'dan, gemilerle getirilen zenci kölelerin nesli, bugün Kuzey Amerika'da geniş bir zenci nüfusunu meydana gelmesine yolaçmıştır.

Amerika toprakaltı zenginlikleri bakımından da zengin bir kıtadır. Dünyadaki petrolün dörtte üçü, maden kömürünün yarısı Kuzey Amerika'dan çıkartılır. Ayrıca Meksika'da zengin gümüş yatakları, Kaliforniya'da altın vardır. Kanada'da platin, Birleşik Devletlerde de dünya ihtiyacının beşte ikisini karşılayacak derecede demir çıkartılır.

Orta Amerika'da da bol miktarda altın, gümüş, bakır madenleri varsa da gereği kadar işletilememektedir.

Güney, Amerika'da bol miktarda gümüş, bakır, kalay platin ve demir çıkartılır. Ayrıca Brezilya'da zengin elmas ocakları, Kolombiya'da da pek ünlü zümrüt ocakları vardır. Ayrıca Şili'de deniz kuşlarının kıyı boyunca bıraktıkları gübreler "guano" adıyla tabii gübre olarak toplanıp satılır.

AMERİKA'NIN EN UZUN NEHİRLERİ

Kuzey Amerika

Mississippi-Missouri	8.150 km.
Mackenzie-Peace	4.600 km.
St. Laurent	3.800 km.

Güney Amerika

Amazon	7.025 km.
Purus	3.380 km.
Parana	3.300 km.
Madeira	3.240 km.
Sao Francisco	3.198 km.

AMERİKA'NIN EN BÜYÜK GÖLLERİ

Kuzey Amerika

Superieur	82.700 km. kare
Huron	61.600 km. kare
Michigan	58.100 km. kare
Büyük Ayı gölü	31.600 km. kare
Büyük Esir gölü	26.000 km. kare
Winnipeg	24.600 km. kare
Erie	25.400 km. kare
Ontario	18.800 km. kare

Orta ve Güney Amerika

Maracaibolagünü	13.600 km. kare
Patos	8.000 km. kare
Nicaragua	8.000 km. kare
Titicaca	6.900 km. kare
Poopo	2.512 km. kare

AMERİKA'NIN EN YÜKSEK TEPELERİ

Kuzey Amerika

Mac Kinley (Alaska)	6.187 m.
Logan (Kanada)	6.050 m.
North Peak (Alaska)	5.904 m.
Citlaltepeti (Meksika)	5.550 m.
St. Ellias (Kanada-Alaska)	5.486 m.
Popcatepeti (Meksika)	5.452 m.

Güney Amerika

Aconcagua (Arjantin-Şili)	7.010 m.
Ojos del Salado (Arjantin-Şili)	6.885 m.
Bonete (Şili)	6.872 m.
Tupungato (Arjantin-Şili)	6.800 m.
Falso-Azufre (Arjantin-Şili)	6.790 m.
Huascaran (Peru)	6.768 m.
Sajama (Bolivya)	6.570 m.
İllimani (Bolivya)	6.458 m.
Chimborozo (Ekvador)	6.130 m.

AMERİKA'DAKİ EN BÜYÜK ÇUKURLAR

(Deniz yüzeyinin altındaki yerler)

Salton gölü (A.B.D.)	–90 m.
Ölüm Vâdisi, (A.B.D.)	85,4 m.

AMERİKA'NIN BAŞLICA ÇÖLLERİ

Atacama (Şili) ..... 181.000 km. kare
Colorado (A.B.D.) ..... 78.000 km. kare
Mohave (A.B.D.) ..... 35.000 km. kare
Ölüm Vâdisi (A.B.D.) ..... 8.000 km. kare.

ASYA

DÜNYADAKİ kıtaların en büyüğü ve en kalabalık olanı Asya'dır. Yüzölçümü 44.080.000 km. kare, nüfusu 2.055.775.000'dir.

Kuzeyinde Kuzey Buz Denizi, doğusunda Büyük Okyanus, güneyinde Hind Okyanusu, batısında da Avrupa ve Afrika yer alır.

Asya'nın kıyıları bir hayli girintili çıkıntılıdır, peşpeşe körfezlerin ve yarımadaların sıralandığı kıyıların açıklarında çok sayıda adalar da vardır.

Asya'nın en kuzey noktası olan Çelyuskin burnu Kuzey Kutbu'na 1.000 km. kadar yaklaşır, güneyinde de ekvator Asya'nın güney ve güneydoğusundaki adalardan geçer. Doğu-batı ve kuzey-güney doğrultularında bu büyük kara parçasının boyutları 8-10.000km.yi geçer.

Asya'daki sıradağların düğüm noktası Hindistan'ın kuzey-batısındaki Pamir yaylasıdır. Çeşitli dağlar ve vâdiler zinciriyle örülü bu yaylara "Dünyanın Damı" adı verilir. Vadileri çevreleyen tepelerin deniz yüzeyinden yüksekliği 7-8.000 m.yi bulur. Dünyanın en yüksek tepesi olan Everest (8.882 m.) Pamir yaylasında düğümlenen Himalaya sıradağları üzerindedir. Pamir yaylasının doğusunda başlayan Karakurum dağları doğuya doğru uzanır. Ayrıca Pamir'den başlayan Hindikuş dağları batıya, Karanlık dağlar doğu-batı doğrultusunda, Tanrı dağları doğuya doğru inerler. Batıdaki kuzey-güney doğrultusundaki Ural sıradağaları Asya ile Avrupa arasında tabii bir sınır meydana getirir. Asya'nın kuzey kesimi genellikle tunduralar halindedir. Orta Asya'daki Taklamakan ve Gobi çölleri sert tabiat şartlarıyla, batıdaki Arabistan yarımadasındaki kavurucu sıcaklıktaki Arabistan çölünden ayrılır. Böylesine geniş bir kara parçasında çeşitli iklim değişiklikleri hüküm sürer. Kuzey kesimleri şiddetli soğuklarıyla tipik bir soğuk iklim özellikleri gösterir. Dağların yüksek kesimlerinde de soğuk hava şartları mevcuttur. Ekvator'a yakın kesimlerde sıcaklar fazla, yağışlar boldur. Hind Okyanusu'nun kıyıları ise mevsimden mevsime yön değiştiren mecsim rüzgârlarının etkisi altında kalır. Bunlara "Muson" denir. Kıtanın büyük bir kısmında kara iklimi hakimdir.

Asya, dünya medeniyetinin beşiği, bütün dinlerin merkezidir. Bugün çeşitli halk topluluklarının yaşadığı Asya, aynı zamanda ilk insanın dünyaya geldiği yer olarak da kabul edilmektedir. Renk bakımından Asya'da yaşayanlar iki büyük grupta toplanır; Doğu'da yaşayan Sarı Irk'la, batıda yaşayan Beyaz Irk, ayrıca Hindistan'da da siyah derili bir kısım halk vardır. Esasen göçler Asya halklarının geniş ölçüde birbirine karışmasına yol açmıştır. Asya nüfusunun büyük bir çoğunluğunu Müslümanlar'la Hindu'lar meydana getirir. Bunların ardından Konfuçyusçular'la Budistler gelir. Hıristiyanların sayısı, bunlara nazaran çok azdır.

Genellikle Asya tabii kaynaklar bakımından fakir bir kıtadır. Başka kıtalarla kıyaslanacak kadar önemli maden kaynakları yoktur İran, Irak ve Arabistan'daki petrol, Kuzey-doğu Hindistan'da, Malaya, Kuzey Çin, Mançurya, Kore ve Sibirya'da demir vardır. Japonya bol miktarda maden kömürü çıkartılır.

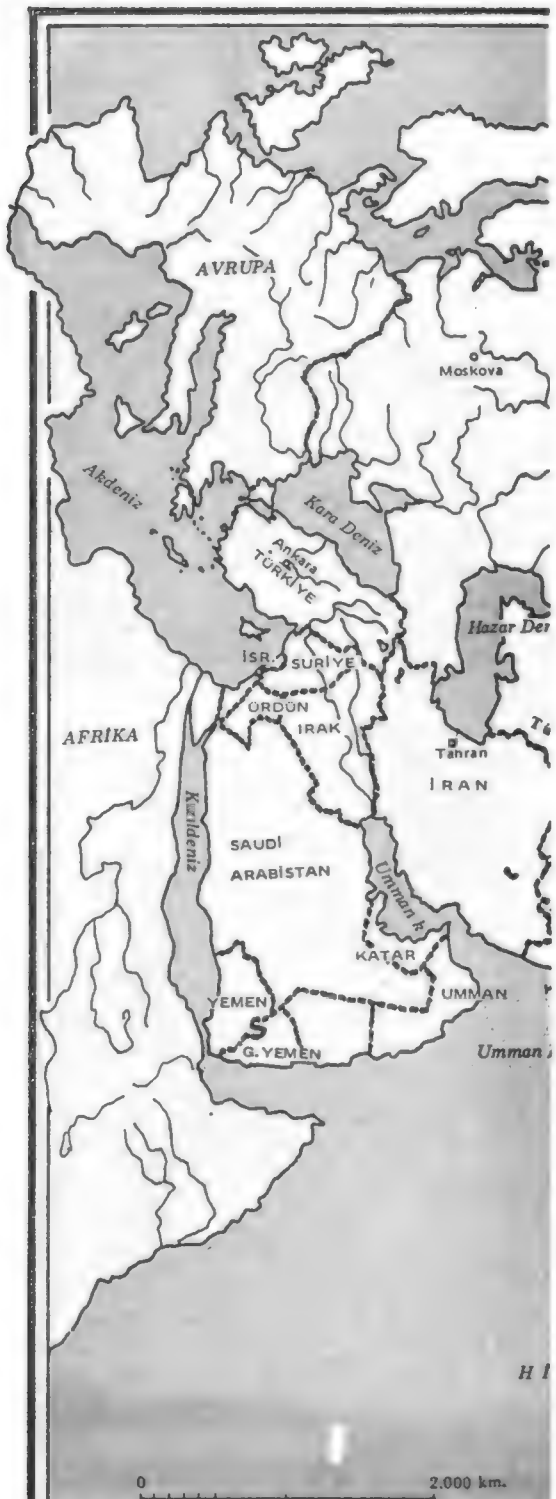

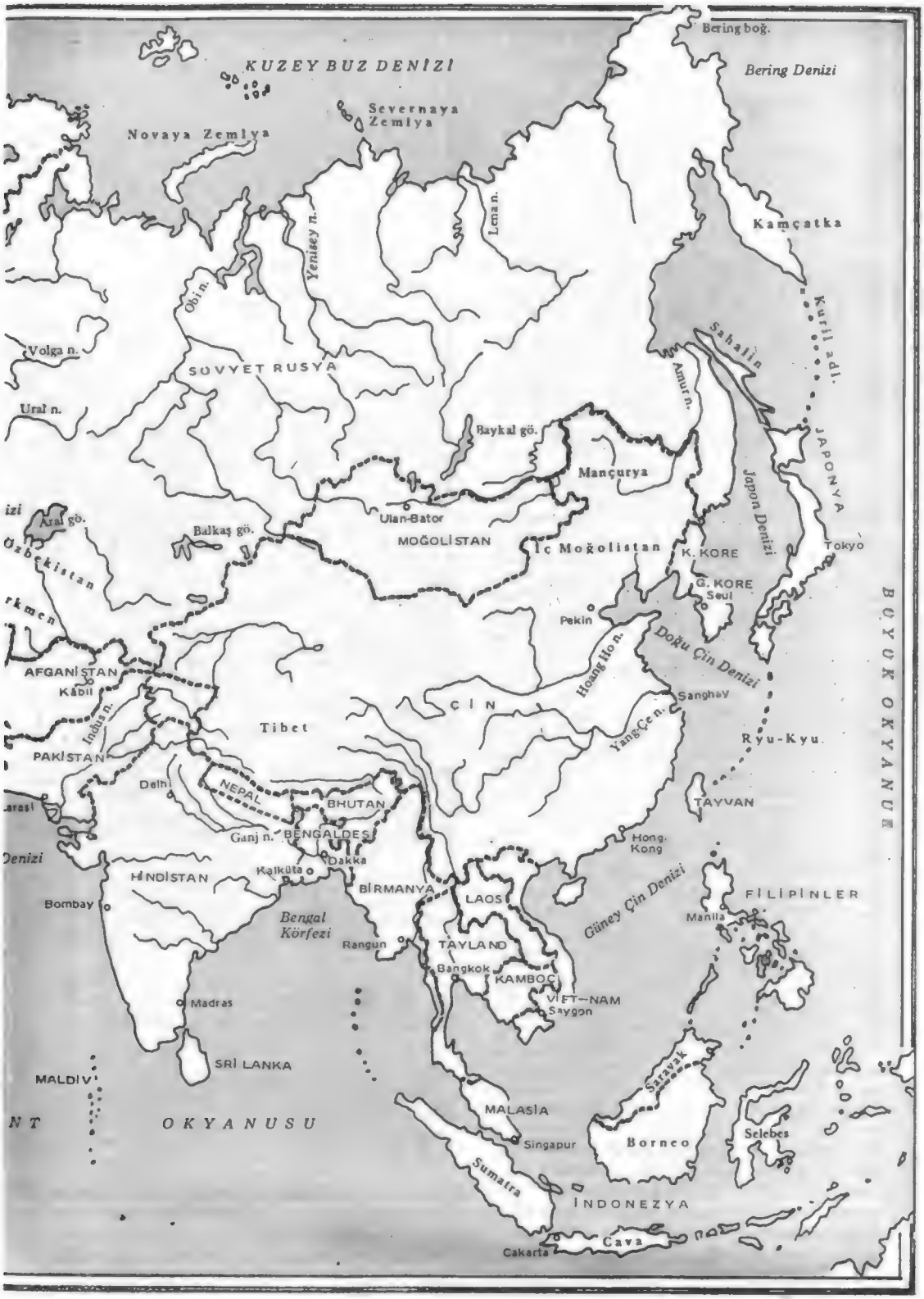

Güney Asya'da da ~~eskiden~~ beri zümrüt, safir gibi kıymetli taşlar çıkartılmaktadır.

Asya, geniş halk kitlelerinin yaşadığı bir kıtadır. Çin'de 740 milyon, Hindistan'da 536 milyon, Pakistan'da 123 milyon, Japonya'da 102 milyon, Endonezya'da 116 milyon insan yaşamaktadır.

Nüfus, özellikle Hindistan, Pakistan ve Çin'de endişe verecek şekilde hızla artmaktadır. Hükümetler nufus planlaması yaparak

bu artışı durdurmaya çalışmaktadır. Bunun yanıbaşında besin üretimi problemi de Asya ülkelerinin başta gelen problemlerinden biridir. Buğday ve prinç tarımını çoğaltmak için çalışmalar yapılmaktadır..

ASYA'NIN EN UZUN NEHİRLERİ

Obi	5.150 km.
Yang-çe-Kiang	4.989 km.
Amur	4.667 km.
Lena	4.506 km.
Yenisey	4.506 km.
Hoang Ho	4.345 km.
Mekong	4.023 km.
Volga	3.701 km.
İrtiş	3.500 km.
Sir Derya	2.806 km.
Fırat	2.799 km.

ASYA'NIN EN BÜYÜK GÖLLERİ

Hazar Denizi	420.000 km. kare
Aral	64.500 km. kare
Baykal	33.000 km.
Balkaş	18.400 km.
Urmiye	5.775 km. kare
Po Yang	5.000 km. kare
Koku nor	4.800 km. kare
Ting	4.800 km. kare
Van	3.400 km. kare

ASYA'NIN EN YÜKSEK TEPELERİ

Everest (Tibet-Nepal)	8.882 m.
Dapsang (Tibet)	8.611 m.
Kinçinjunga (Hindistan-Nepal)	8.603 m.
Godwin Austen (Hindistan)	8.591 m.
Lhotse (Nepal-Hindistan)	8.501 m.
Makalu (Nepal)	8.443 m.
Cho Uyo (Çin)	8.194 m.
Davalagiri (Nepal)	8.166 m.
Kutang (Nepal)	8.126 m.
Nanga Parbat (Hindistan)	8.115 m.
Annapurna (Nepal)	8.078 m.
Kungur (Çin)	7.719 m.
Minga Konba (Çin)	7.590 m.
Komünizm Tepesi (S.S.C.B.)	7.495 m.
Pobeda (Çin)	7.439 m.
Muztag Ata (Çin)	7.433 m.
Gavri Sangar (Nepal-Tibet)	7.145 m.
Lenin (S.S.C.B.)	7.127 m.
Demavend (İran)	5.471 m.
Ağrı (Türkiye)	5.165 m.
Kliuşef (S.S.C.B.)	4.750 m.

ASYA'NIN EN DERİN ÇUKURLARI
(Deniz yüzeyinin altındaki yükseklikler)

Ölü Deniz	−394 m.
Tiberiad gölü	−208 m.
Liukçum ve Turfan vahası	−100 m.
Hazar Denizi	−28 m.

ASYA'NIN EN BÜYÜK ÇÖLLERİ

Gobi	1.036.000 km. kare.
Taklamakan	320.000 km. kare
Rubülhali	300.000 km. kare
Tar	260.000 km. kare
Nefud	120.000 km. kare.

AVRUPA

AVRUPA yeryüzündeki kıtaların en küçüklerinden biri, fakat nüfus yoğunluğu bakımından en ileride olanıdır. Yüzölçümü 10.171.000 km. kare, nüfusu 620.000.000'dur. Asya'nın batıya doğru uzanan büyük bir yarımadası durumunda bulunan Avrupa bazan doğrudan doğruya Asya ile birlikte ele alınır ve iki kıta "Evrasya", ya da "Eurasia" diye adlandırılır. Aslında coğrafyacılar Asya'nın nerede bittiği, Avrupa'nın nerede başladığı konusunda da kesin olarak anlaşamamaktadır.

Avrupa'nın kuzeyinde Kuzey Buz Denizi, doğusunda Asya'yla arasında tabii bir sınır meydana getiren Ural Sıradağları, güneyinde Akdeniz, batısında da Atlas Okyanusu vardır.

Avrupa'nın kıyıları bir hayli girintili çıkıntılıdır. Gerek açık denizlere, gerekse iç denizlere bakan kıyılarında peşpeşe irili ufaklı koy-

lar, büyüklü küçüklü körfezler, iç denizler sıralanır. Ayrıca açıklarında da değişik büyüklüklerde adalar yer alır.

Avrupa'nın doğudan batıya genişliği 5.600 km. kuzeyden güneye doğru da en fazla genişliği 4.000 km. kadardır. Anadolu yarımadasının Asya'nın bir parçası olduğu kabul edilmekle beraber, Anadolu'dan daha doğuda bulunan Kafkasya Avrupa topraklarından sayılmaktadır.

Avrupa yüzey şekilleri bakımından başlıca 4 bölgeye ayrılır:

1- İskandinavya ile İngiltere adalarını içine alan Kuzey-batı bölgesinde dağlar dış etkenlerle aşınmış ve düzleşmiştir.

2- Sibirya ovalarından başlayarak kıtanın batısında Atlas Okyanusu'na kadar daralarak uzanan ovalar bölgesinin yüksekliği birkaç yüz metreyi geçmez.

3- Ovalar bölgesinin güneyinde orta yaylalar bölgesi.

4- Akdeniz kıyısı ülkelerinin yer aldığı güney bölgesi. Avrupa'nın en yüksek noktası olan 4.810 m. yüksekliğindeki Mont-Blanc tepesi genç birer dağ kıvrımı olan Alp Sıradağlarının üzerinde yer alır.

Avrupa'nın büyük bir kısmı orta iklim kuşağındadır. Batı Avrupa Golf Stream etkisi altındadır. Orta Avrupa ise her mevsim yağışlı, yazlar sıcak, kışlar soğuk geçer. Doğu Avrupa'da kışlar çok soğuk, yazlar ise sıcak, fakat kısadır. Kuzey Avrupa'da tundra iklimi, Güney Avrupa'da da Akdeniz iklimi hüküm sürer.

Avrupa'nın dünya medeniyetine yaptığı etki bakımından tarihteki önemi bütün öteki kıtadakilerden üstündür. Kıtada beyaz ırktan insanlar yaşar. Almanlar, Hollandalılar, İngilizler ve İskandinavyalılar Germen-Norman grubunu meydana getirirler. Ruslar, Polonyalılar, Çekoslovaklar, Yugoslavlar, Bulgarlar Slav grubunu meydana getirirler. Türkler, Macarlar ve Finler de Ural-Altay grubunu meydana getirirler.

Avrupa'da hakim din Hıristiyanlığın önemli mezheplerinden biri olan Katoliklerin lideri

Papa Vatikan'da oturur. Avrupa'daki Türkler'in büyük bir çoğunluğu Müslüman'dır. pek az Hıristiyan Türk vardır.

Avrupa ekonomisinin başlıca özelliği, büyük bir çeşitlilik göstermesi ve öteki kıtalardaki ülkelerle sıkı sıkıya bağlı olmasıdır. İkinci Dünya Savaşı'nda uğranılan büyük kayıplara rağmen Avrupa ekonomisi gerek Amerika Birleşik Devletleri, gerekse Japonya gibi büyük ülkelerin ekonomisi ve ticaretiyle boy ölçüşmektedir. Maden kömürü, demir ve alüminyum Avrupa'nın başta gelen toprakaltı zenginliklerindendir. Romanya ve Kafkasya'da petrol çıkartılır. İtalya ise mermerleriyle ün yapmıştır.

AVRUPA'NIN EN UZUN NEHİRLERİ

Volga	3.701 km.
Tuna	2.839 km.
Dniepr	2.300 km.
Don	1.770 km.
Dniestr	1.411 km.
Tizsa	1.358 km.
Ren (Rhin)	1.298 km.
Elbe	1.217 km.
Vistül	1.091 km.

AVRUPA'NIN EN BÜYÜK GÖLLERİ

Ladoga	18.800 km. kare
Onego	9.900 km. kare
Vanern	5.546 km. kare
Saimaa	4.440 km. kare
Peipous	3.583 km. kare
Ilmen	2.200 km. kare
Vattern	1.889 km. kare
Inari	1.853 km. kare

AVRUPA'NIN EN YÜKSEK TEPELERİ

Mont Blanc (Fransa)	4.807 m.
Pointe Dufour (İsviçre)	4.638 m.
Weisshorn (İsviçre)	4.512 m.
Matterhorn (veya Cercin) (İsviçre)	4.482 m.
Dent Blanche (İsviçre)	4.357 m.
Finsteraarhon (İsviçre)	4.275 m.
Aiguille des G. des Jorasses (Fransa)	4.208 m.
Aletschron (İsviçre)	4.105 m.
Mönche (İsviçre)	4.105 m.

AVRUPA'NIN EN BÜYÜK ÇUKURLARI
(Deniz yüzeyinin altındaki çukurluklar)

Hazar Denizi (S.S.C.B.)	-28 m.
Wieringer (Holanda)	-6 m.7

OKYANUSYA

OKYANUSYA, diğer kıtaların aksine, Büyük Okyanus'a serpili, irili ufaklı binlerce adadan meydana gelmiş bir kıtadır, daha doğru bir deyimle dünyanın büyük bölümünden biridir. Yüzölçümü 8.510.000 km. kare, nüfusu 19.370.000. dur. Ancak Büyük Okyanus'taki adaların tamamı Okyanusya'dan sayılmaz, Asya ve Amerika'ya ait olanlar bu iki kıtaya aittir. Meselâ Asya'nın güney-doğusundaki İndonezya ve Filipin adalarıyla,doğusundaki Japonya adaları Asya'dan sayılır. Aynı şekilde Amerika kıyılarına yakın adalar da Amerika'nındır.

Okyanusya, Avustralya, Malenazya, Polinezya ve Mikronezya olmak üzere dört ana grupta incelenir. Adaların bu şekilde aralarında gruplandırılmaları, coğrafi esaslar üzerine olmaktan çok oralarda yaşayan insanların ırk grupları esasına dayanır.

Kıta büyüklüğünde bir ada olan Avustralya ile Yeni-Gine ve Yeni-Zelanda'nın dışındaki adaların hemen hepsi çok küçüktür, bir kısmı volkanik, bir o kadarı da atoller şeklindedir. Adaların hemen hepsi sıcak iklim kuşağındadır. Yalnız Yeni-Zelanda ile Tasmanya adasında ılık iklim hüküm sürer. Dünyanın hemen birçok yerinde kaybolmuş bazı hayvan türlerine Avustralya ve Okyanusya d alarında raslanır.

Okyanusya adalarında son zamanlara kadar Melenezyalı ve Polinezyalı yerliler yaşamaktaydı. Bugün Okyanusya'da en çok İngiliz, Fransız ve Birleşik Amerika'nın etkisi görülür.. Avrupalılar, bu toprakları hem siyasi bakımdan kontrolları altına almışlar hem de toprakaltı zenginliklerinden yararlanmışlardır. Avustralya, Yeni Zelanda, Yeni Kaledonya ve Hawai adalarında Avrupalılar günlük hayata hakim durumdadır. Çinliler ve Hintliler de bazı adalarda etkili durumdadır. Bu adalara ilk defa Papualar ve Pigmeler'in geldiği sanılmaktadır. Ortaçağ'dan itibaren adalara Çin ve Malezya gemicileri seferler yapmaya başlamış bu arada Hindistan'a gitmek için yeni yollar arayan Avrupalılar da tesadüfen Büyük Okyanus'taki adaların birkaçını keşfetmişlerdir. Avustralya'yı ele geçirmek bu topraklar üzerinde sömürge kurmak için 17. yüzyılda İspanyollar, İngilizler ve Fransızlar'ın sürdürmeye başladığı rekabetin sonucu olarak ilk defa Kaptan Cook Avustralya'nın doğru bir haritasini çizmiştir.

Okyanusya adalarının en büyüğü Avustralya'nın toprakaltı zenginliklerinin başında altın, kurşun, çinko, uranyını gelir.

Ham maddenin bolluğu Avustralya'yı yeryüzünün en zengin ülkelerinden biri durumuna getirmesine rağmen, nufusun azlığı bu zenginliğin bir kısmının işlenememesine yol açmaktadır. Bu yüzden Avustralya son yıllarda dış ülkelerden devamlı işçi almaktadır.

OKYANUSYA'NIN EN UZUN NEHİRLERİ

Murray (Avustralya)	2.575 km.
Darling (Avustralya)	1.298 km.

OKYANUSYA'NIN EN BÜYÜK GÖLÜ

Eyre (Avustralya)	8.200 km. kare

OKYANUSYA'NIN EN YÜKSEK TEPELERİ

Carstenz (Sukarno tepesi-Yeni Gine)	5.040 m.
Cook (Yeni Zelanda)	3.764 m.
Kosciusko (Avustralya)	2.235 m.
Cradle (Avustralya)	1.545 m.

OKYANUSYA'NIN EN BÜYÜK GÖLLERİ

Orta Avustralya ..... 1.500.000 km. kare
Victoria (Avustralya) ..... 324.000 km. kare

OKYANUSYA'NIN EN BÜYÜK ÇUKURLARI
– (Deniz yüzeyinin altındaki çukurlar)

Eyre gölü ..... – 12 m.

* Antarktika buzlarla örtülü bir kara parçasıdır. Üzerinde yer yer dağlara, sıradağlara, hatta yanardağlara da rastlanır. İşte, Roos Adasındaki, zaman zaman duman püsküren Erebus yanardağı.

ANTARKTİKA

ANTARKTİKA güney yarımküresinde, Güney Kutup Noktası çevresinde bulunan, buzlarla örtülü bir kara parçasıdır. Dünyanın altıncı kıtası olarak kabul edilmiştir. Yüzölçümü 13.820.000 km. kare olarak hesap edilmekle birlikte kıyıları da buzlarla kaplı olduğundan, kıtanın yüzölçümünü kesinlikle ölçmek mümkün değildir.

Kıtanın denizden yüksekliği, genellikle kıyılardan iç kesimlere doğru ilerledikçe artar. En yüksek yeri Vinson dağlık kütlesidir. 5.140 m.dir. Ayrıca Kraliçe Maud dağları ve Kraliçe Alexandra dağları üzerinde 4.000 metreyi aşan çok tepe vardır. Antarktika'da nehir ve göl bulunmaz, buna karşılık buzul bakımından çok zengindir. Bir bakıma, bütün kıtayı baştanbaşa kaplayan, kalınlığı kıyılarda 300, içerlerde de yer yer 2.000 m.yi bulan buz tabakasını buzul olarak kabul etmek gerekir. Kıtanın kıyıları, denizin ve ısının etkisiyle zaman zaman kopup denize devrilen buzdağlarıyla doludur.

Antarktika yeryüzünün en soğuk bölgesidir. Yazın en sıcak gününde ısı —15 dereceden yukarı çıkmaz. En soğuk aylarda ise ısı —64 dereceye kadar düşebilir. Saatte 250 km. hızla esen şiddetli rüzgârla yağan tipi bu bölgede canlıların yaşamasına engel olur. Antarktika'da bitkisel hayat bazı yosun ve liken türlerinden ibarettir. Denizlerde de diatome adı verilen ve ancak mikroskoplarla görülebilen, küçücük bitkiler yaşar. Bu sularda bazı cins balıklar, buzlar üzerinde de, kıyılarda penguenler yaşar. Ayrıca albatros ve bir cins martılar göçmen olarak bu bölgeye gelir ve dönerler

Antarktika'nın keşfi uzun sürmüş, Fransızlar 18. yüzyılda birkaç ada keşfetmişler, İngilizler, Ruslar ve Birleşik Amerika'lılar, Norveçliler de peşpeşe keşif seyahetleri yaparak kutba erişmek için adeta aralarında yarışmışlardır. Sonunda Norveçli Roald Amundsen 1911'de kutup noktasına bayrağını İngiliz Scott'tan bir ay kadar önce dikmeyi başarmıştır.

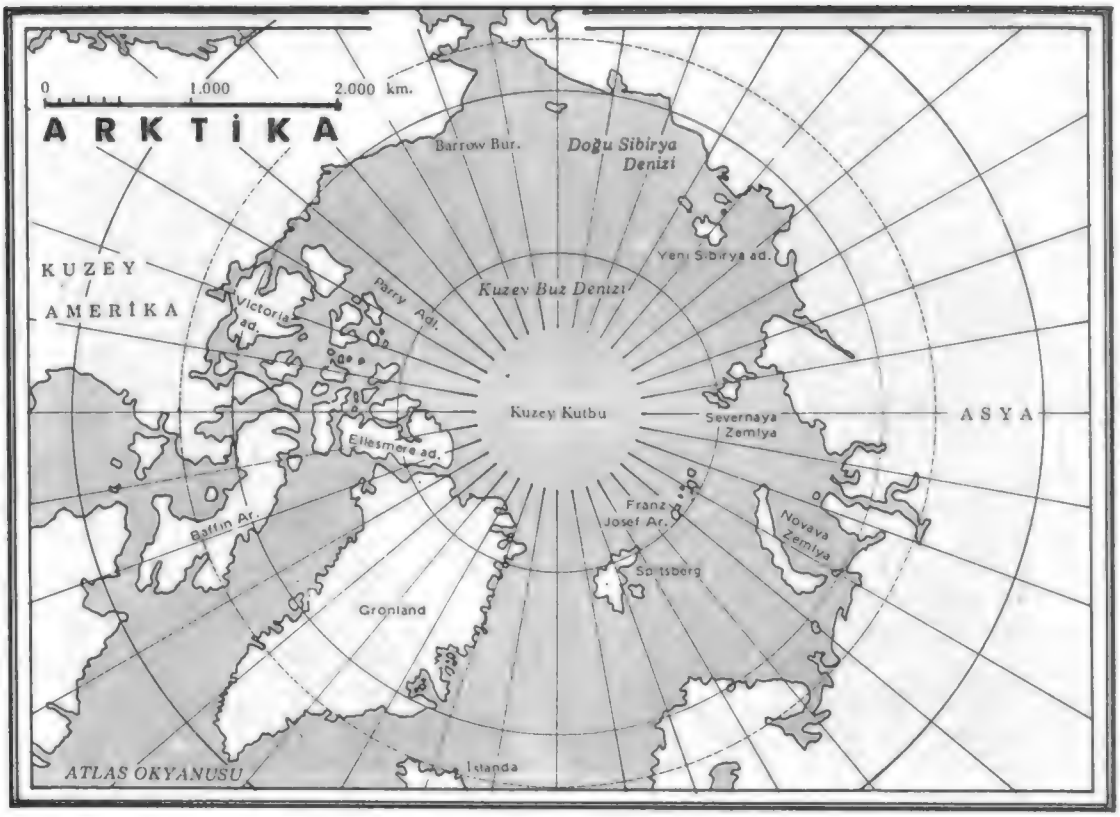
0 1.000 2.000 km.
ARKTİKA
Barrow Bur.
Doğu Sibirya Denizi
Yeni Sibirya ad.
KUZEY AMERİKA
Victoria ad.
Parry Adl.
Kuzey Buz Denizi
Kuzey Kutbu
Severnaya Zemlya
ASYA
Ellesmere ad.
Baffin Ar.
Franz Josef Ar.
Novaya Zemlya
Spitsberg
Groniand
ATLAS OKYANUSU
İslanda

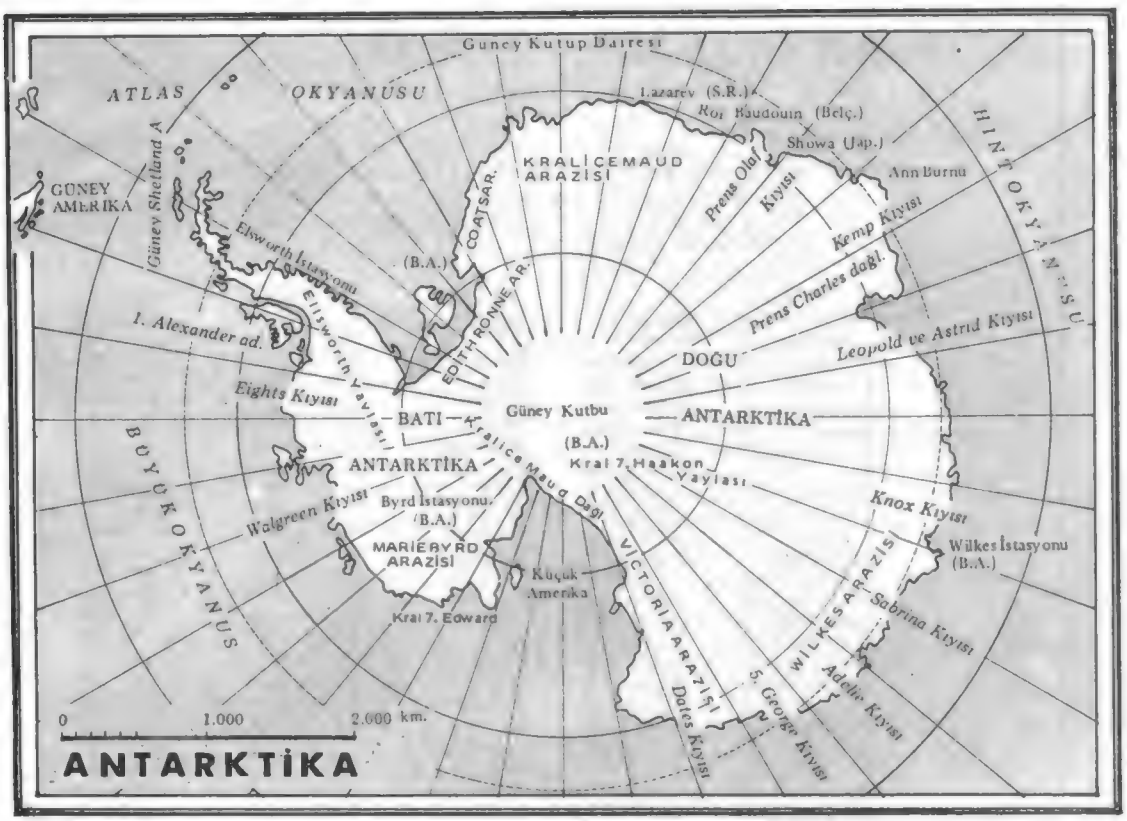
Güney Kutup Dairesi
ATLAS OKYANUSU
Lazarev (S.R.)
Kor Baudouin (Belç.)
Showa (Jap.)
HİNT OKYANUSU
KRALİÇEMAUD ARAZİSİ
Ann Burnu
GÜNEY AMERİKA
Güney Shetland Ad.
COATSAR.
Prens Olaf Kıyısı
Kemp Kıyısı
Elsworth İstasyonu
(B.A.)
EDITH RONNEAR.
Prens Charles dağl.
1. Alexander ad.
Ellsworth Yaylası
DOĞU
Leopold ve Astrid Kıyısı
Eights Kıyısı
BATI
Güney Kutbu
(B.A.)
ANTARKTİKA
ANTARKTİKA
Kral 7. Haakon Yaylası
Kraliçe Maud Dağl.
Knox Kıyısı
BÜYÜK OKYANUS
Walgreen Kıyısı
Byrd İstasyonu (B.A.)
Wilkes İstasyonu (B.A.)
MARIE BYRD ARAZİSİ
Küçük Amerika
VICTORIA ARAZİSİ
WILKES ARAZİSİ
Sabrina Kıyısı
Kral 7. Edward
Dales Kıyısı
Adelie Kıyısı
S. George Kıyısı
0 1.000 2.000 km.
ANTARKTİKA

* 11 milyonluk New York ile 8 milyonluk Tokyo her geçen gün biraz daha kalabalıklaşmaktadır.

* DÜNYANIN EN KALABALIK ŞEHİRLERİ

* Günümüzde şehirlerin nufusu hızla artmaktadır. Birkaç yıl öncesine kadar bir milyondan daha az nufuslu olan şehirler hızla kalabalıklaşarak genişlemekte, birbirine yakın şehirler kısa zamanda birleşerek birkaç milyonluk yerleşme merkezleri haline gelmektedir.

Adı	Ülkesi	Nüfusu	Adı	Ülkesi	Nüfusu
New York	A.B.D.	11.529.000	San Francisco	A.B.D.	3.110.000
Şanghay	Çin	10.820.000	Rangun	Birmanya (Burma)	3.000.000
Tokyo	Japonya	8.841.000	Osaka	Japonya	2.980.000
Buenos Aires	Arjantin	8.352.900	Mexico	Meksika	2.902.969
Paris	Fransa	8.196.746	Washington	A.B.D.	2.861.000
Pekin	Çin.	7.570.000	Bogota	Kolombiya	2.818.300
Londra	İngiltere	7.379.014	Roma	İtalya	2.800.000
Moskova	S.S.C.B.	7.300.000	Boston	A.B.D.	2.754.000
Los Angeles	A.B.D.	7.032.000	Montreal	Kanada	2.720.413
Kalküta	Hindistan	7.005.362	Sydney	Avustralya	2.717.069
Chicago	A.B.D.	6.679.000	Toronto	Kanada	2.609.638
Bombay	Hindistan	5.968.546	Santiago	Şili	2.586.212
Cakarta	İndonezya	5.849.000	Madras	Hindistan	2.470.288
Seul	Kore (G)	5.536.377	Şenyang	Çin	2.420.000
Kahire	Mısır	5.384.000	Lima	Peru	2.415.700
Sao Paulo	Brezilya	5.186.752	St.Louis	A.B.D.	2.363.000
Philadelphia	A.B.D.	4.818.000	Melbourne	Avustralya	2.338.941
Rio de Janeiro	Brezilya	4.252.000	İstanbul	Türkiye	2.247.630
Detroit	A.B.D.	4.200.000	Yokohama	Japonya	2.238.000
Leningrad	S.S.C.B.	4.060.000	Wuhan	Çin	2.230.000
Delhi	Hindistan	3.629.842	Bangkok	Tayland	2.228.144
Karaşi	Pakistan	3.469.000	Kanton	Çin	2.200.000
Tahran	İran	3.400.000	Caracas	Venezuela	2.183.935
Tiençin	Çin	3.280.000	Çunking	Çin	2.160.000
Berlin	(D. ve B.Almanya)	3.171.982	Lahor	Hindistan	2.148.000
Madrit	İspanya	3.121.000	Baltimore	A.B.D.	2.071.000

Londra'da bugün 7 milyondan fazla insan yaşamaktadır ve şehrin nüfusu gittikçe artmaktadır.

Adı	Ülkesi	Nüfusu	Adı	Ülkesi	Nüfusu
Cleveland	A.B.D.	2.064.000	Varşova	Polonya	1.326.200
Nagoya	Japonya	2.036.000	Kinşasa	Zaire	1.323.000
Budapeşte	Macaristan	2.023.200	Baku	S.S.C.B.	1.314.000
Houston	A.B.D.	1.985.000	Kobe	Japonya	1.289.000
Taype	Çin (Taiwan)	1.897.803	Harkov	S.S.C.B.	1.280.000
Bağdat	Irak	1.884.151	Kanpur	Hindistan	1.273.042
Pusan	Kore (G)	1.880.000	Surabaya	İndonezya	1.269.000
Minneapolis	A.B.D.	1.814.000	Miami	A.B.D.	1.268.000
İskenderiye	Mısır	1.801.056	Kansas City	A.B.D.	1.257.000
Haydarabad	Hindistan	1.798.910	Casablanca	Fas	1.250.000
Hamburg	Almanya (B)	1.781.600	Singapur	Singapur	1.239.500
Kiev	S.S.C.B.	1.764.000	Napoli	İtalya	1.234.228
Saygon	Viet-Nam (G)	1.763.692	Denver	A.B.D.	1.228.000
Havana	Küba	1.755.000	Gorky	S.S.C.B.	1.213.000
Ahmetabad	Hindistan	1.746.111	Belgrad	Yugoslavya	1.209.360
Barcelona	İspanya	1.742.000	Ankara	Türkiye	1.208.791
Milano	İtalya	1.725.633	Medellin	Kolombiya	1.207.800
Bangalore	Hindistan	1.648.232	Novosibirsk	S.S.C.B.	1.199.000
Cezayir	Cezayir	1.629.000	Guadaljara	Meksika	1.193.601
Viyana	Avusturya	1.614.841	Bandung	İndonezya	1.152.000
Bükreş	Romanya	1.591.784	San Bernardino	A.B.D.	1.143.000
Harbin	Çin	1.590.000	Çingtao	Çin	1.140.000
Lü-ta	Çin	1.590.000	Çengtu	Çin	1.130.000
Dallas	A.B.D.	1.556.000	Poona	Hindistan	1.123.399
Konstantin	Cezayir	1.515.000	İndianapolis	A.B.D.	1.110.000
Dakka	Bengaldeş	1.500.000	Lyallpur	Pakistan	1.109.000
Taşkent	S.S.C.B.	1.461.000	Belohorizonte	Brezilya	1.106.722
Nanking	Çin	1.450.000	uibyşev	S.S.C.B.	1.094.000
Seattle	A.B.D.	1.422.000	Taegu	Kore (G)	1.082.750
Kyoto	Japonya	1.419.000	Prag	Çekoslavakya	1.081.608
Johannesburg	Güney Afrika C.	1.407.475	Brüksel	Belçika	1.074.726
Milwaukee	A.B.D.	1.404.000	Sverdlosk	S.S.C.B.	1:073.000
Atlanta	A.B.D.	1.390.000	Vancouver	Kanada	1.071.081
Cincinati	A.B.D.	1.386.000	San Jose	A.B.D.	1.065.000
Sian	Çin	1.370.000	New Orleans	A.B.D.	1.046.000
Pyongyang	Kore (K.)	1.364.000	Kita-Kyuşu	Japonya	1.042.000
San Diego	A.B.D.	1.358.000	Cali	Kolombia	1.022.200
Montevideo	Uruguay	1.350.000	Taiyvan	Çin	1.020.000
Buffalo	A.B.D.	1.349.000	Birmingham	İngiltere	1.013.366
Münih	Almanya (B)	1.338.400	St.Petersburg	A.B.D.	1.013.000
Manila	Filipinler C.	1.330.780	Sapporo	Japonya	1.010.000

Dünyanın Dört Bucağından Değişik Tipler

Beyaz Irk (Ariler)

Beyaz Irk (Samiler)

Beyaz Irk (Hindu tipi)

Beyaz Irk (Arap tipi)

Beyaz Irk (Kıpti tipi)

Sarı Irk (Moğol tipi)

Bir Amerika Kızılderilisi

Beyaz Irk (Macar tipi)

Bir Tahitili

Bir Avustralya yerlisi

Bir Afrika zencisi

ÜLKELER VE ÖZELLİKLERİ

Her geçen yıl yeni ülkeler kurulmakta, bir çok ülke de bağımsızlığına kavuşmaktadır. Böylece günümüzde ülkelerin sayısı 150'ye yaklaşmış bulunmaktadır.

AFGANİSTAN

Resmi adı: Devlet-i Cumhuri Afganistan
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 650.000 km.kare
*Nüfusu:*17.480.000 (1971)
Nüfus Yoğunluğu: Km. kareye 27 kişi.
Yaşama Ortalaması: 37.5 sene.
Başkenti: Kabil (498.821)
Dili: Farsca, Puştuca
Dini: Müslüman (% 100 sünni)
Parası: Afgani (17 kuruş, 90 sm.)

Ülke ve insanlar: Afganistan, güney batı Asya'da bir ülkedir. Kuzeyde Sovyet Rusya, Kuzey doğuda Kızıl Çin, doğu ve güneyde Pakistan, batıda İran ile çevrilmiştir. Toprakları doğu-batı doğrultusunda uzanan dağlarla kaplıdır. Dört nehir havzasının verimli vadileri, güneydeki çöllerle tezat teşkil eder. Ülke topraklarını zenginleştiren bu vadiler, Rus sınırındaki Amu Derya ile, Heri Rud, Hilmend ve Kâbil nehri vadileridir. Kuzeydoğuda Afganistan'ın içine doğru sarkan Hindikuş dağlarının yüksekliği yer yer 7.000 metreyi aşar. Orta Afganistan Kuh-i Baba dağlarıyla kaplıdır; Batıda Sefid Kuh, siyah Kuh, Bend-i Baba dağları vardır.

Ülkede sert bir kara iklimi hüküm sürer. Ahalinin % 60'i Puştu'dur. Geriye kalanını Tacikler, Özbekler vs. teşkil eder. Afganistan'da nüfus sayımı yapılmaz.Nüfus, yapılan tahminlere göre tespit edilir. Bu nüfusun beşte birini göçebe kabileler teşkil eder.

Ülkenin başlıca şehirleri ve nüfusları (1965 tahminine göre) şunlardır: Kâbil (başkent): 498.821, Kandehâr (Ticaret merkezi): 133.799, Herât (Ziraat merkezi): 103.915, Tagab: 102.028.

Tarih: Afganistan önemli bir geçit yerinde olduğu ndan, Milât't an önceki yüzyıllardan bu yana çeşitli istilâlara uğramıştır. M.Ö. 500'de, İran'da kurulan Ahmeniler Devleti'nin bir parçası idi. M.Ö. 400'de Büyük İskender buraaını işgâl etti. İskender'in ölümünden sonra idare Selevkoslar'a, ardından Partlar'a geçti. Sakalar, Doğu Afganistan'ı aldılar. Milât't an sonra 200 yılında Yueçiler, burada Kuşan Devleti'ni kurdu. Bu devlet 7. yüzyıla kadar Halifelere bağlı kaldı ve Horasan valiliğince gönderilen memurlar tarafından idare edildi.Daha sonra 15. yüzyıla kadar ülke Safaroğulları, Samanoğulları, Gazneliler, Gurlular, Harzemşahlar ve Moğollar tarafından istilâya uğradı. 16. yüzyılda Kâbil dahil ülkenin bazı kısımları Hindistan'a geçerken, Kandehâr ve havalisi İranlıların elinde kaldı. 18. yüzyılda Dürraniler, Afganistan'a hakim oldularsa da İngilizlerin sürekli olarak ülke işlerine karışması Afganistan'ın yüzyıla yakın bir süre kargaşalıklar içinde çalkanmasına yol açtı. 1839'da İngilizlerin işgâli altına girdi. Yine sürüp giden kargaşalıklardan sonra Emanullah Han idareyi ele alarak 1919'da ülkenin bağımsızlığını ilân etti. Karışıklıklar onun iktidarı almasından sonra da devam etti. 1929'da Nadir Şah idareyi ele aldı. Onun öldürülmesinden sonra 1933'de Zahir Şah başa geçti. 1973 yazında Zahir Şah İtalya'da tedavide iken, 17 Temmuz'da yapılan bir ihtilâlle ülkede krallık kaldırılıp cumhuriyet idaresi kuruldu ve ihtilâlcilerin lideri eski başbakanlardan Muhammet Davut cumhurbaşkanı ilân edildi.

Ekonomi: Halkın çoğunun geçimi çiftçilik ve hayvancılık üzerinedir. Buna rağmen toprakların ancak % 12'si işlenir. Şeker ve çay hesaba katılmazsa, Afganistan, yiyecek maddeleri bakımından kendi kendine yeten bir ülkedir. Bu memlekette zengin maden yatakları olduğu halde, ancak maden kömürü, tabii gaz ve tuz elde edilmektedir. Endüstri tesisleri Kâbil ile Kandehâr, Belh, gibi önemli şehirlerde kurulmuştur. Bunlar arasında pamuklu tekstil fabrikaları önemli bir yer tutar. Kâbil'de pamuklu ve yünlü tekstil, bisiklet, deri, cam, yedek parça fabrikaları vardır.

Afganistan'ın başlıca ihraç maddeleri: Kuru yemiş, deri, ham pamuk ve halıdır. Buna karşılık özellikle Rusya'dan tabii gaz, petrol mamulleri ve makinalar ise ithal edilir. Hür dünya ülkelerinden olduğu kadar, komünist bloktan da ekonomik yardım görür. Ülkenin coğrafi durumu ekonomik gelişmesini engellemektedir.

Ülkede demiryolu yoktur. Buna karşılık Amerika ve Rusların yardımıyla başlıca şehirleri birbirine bağlayan asfalt yollar yapılmıştır. İç ve dış uçak seferleri, Amu Derya nehrinde de nehir ulaşımı vardır.

* Kâbil, 1773'ten beri Afganistan'ın başkentidir. Üniversitesi, askeri okulu, müzesi ve hastaneleri vardır. Eskiden surlarla çevriliydi. Babür Şah'ın yıllarca başkentliğini yapmıştı. Şehir, Kâbil nehri kıyısında kuruludur.

İdare şekli: Afganistan sınırlı bir meşruti krallıktı. 1964'te yürürlüğe giren liberal anayasaya göre parlamento iki meclisten kurulmuştu. 1973 Temmuz'unda cumhuriyet ilân edilmesiyle, ülke yeni bir idarî döneme girmiştir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli Bayram: 27 Mayıs
Yıllık Milli Gelir: 14 milyar TL.
Fert başına yıllık gelir: 1260 Tl.
Savunma: Askerlik için iki yıldır. Çoğu silâhları Ruslarca sağlanan 80.000 kişilik kara ordusu, sesten hızlı jetlerle silâhlandırılmış 3.000 kişilik hava ordusu, 13.000 kişilik bir jandarma teşkilâtı vardır.
Sosyal durum: Başlıca şehirlerde memurlara sağlık sigortası ve emeklilik hakları sağlanmıştır. Ülkede 60 küsur devlet hastanesi, sakatlar ve acizler için büyük şehirlerde bakım evleri mevcuttur.
Eğitim: Halkın % 90'ı okuma-yazma bilmez. İlköğretim parasızdır. 3.400 okulda 622.215 öğrenci vardır. (1970). Hükümet 1980'de okuma çağındakilerin % 50'sine eğitim sağlamayı planlamaktadır.
Turizm: Bamyan'daki binlerce mağara, Bandi Amir'deki asma göller, Kandehâr, Kâbil, Herat'taki arkeolojik kalıntılar ve korkunç Hindikuş dağları görülmeye değer. Vize gereklidir.
Spor: Güreş ve yüzlerce atlıyla oynanan buzkaşi başlıca sporlardır.
En çok satan gazete: Bağımsız "Anis" (Kâbil), Farsça ve Puştuca. Baskı: 25.000.
Radyo, TV: Tv yoktur. Bir devlet radyosu, 248.000 radyo alıcısı vardır.
Türk Elçiliği: Villa dar el Ouard, blvd. Colonel Bougara, Kâbil, Afganistan.

ALMANYA

Ikinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Almanya, 8 Mayıs 1945'te kayıtsız şartsız teslim oldu. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Rusya ve Fransa 5 Haziran 1945'te bu ülkede, kendilerine belirli işgal bölgeleri ayırdılar. Daha sonra, Batılıların işgalindeki bölgede Federal Alman Cumhuriyeti (Batı Almanya), Rusların işgali altındaki bölgede de Alman Demokratik Cumhuriyeti (Doğu Almanya) kuruldu. Böylece Almanya iki ayrı cumhuriyet hâline geldi.

FEDERAL ALMAN CUMHURİYETİ «Batı»

106

Resmi adı: Bundesrepublik Deutschland
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüz ölçümü: 248.573. km.kare (481 km. karelik Batı Berlin hariç)
Nüfusu: 61.503.000 (1971)
Batı Berlin'in nüfusu: 2.804.000
Nüfus yoğunluğu: km-kareye 237 kişi.
Yaşama ortalaması: 70,5 sene.
Başkenti: Bonn (278.800)
Dili: Almanca
Dini: Hıristiyan
Parası: Mark (5 lira, 25 kuruş)

* Bremen, Batı Almanya'nın en önemli ticaret merkezi ve limanıdır. Şehirde gemi yapım endüstrisi çok ilerlemiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda çok hasar gören şehir, eski Alman mimarlık eserleriyle doludur.

Ülke ve İnsanlar: Batı Almanya, kuzeyde Kuzey Denizi ve Danimarka; doğuda Baltık denizi, Doğu Almanya ve Çekoslovakya; güneyde Avusturya ve İsviçre; batıda Fransa, Lüksemburg, Belçika ve Hollanda ile sınırlıdır.

Ülke, dört büyük coğrafi bölgeye ayrılmıştır.

a) Kuzeyde Hollanda'dan Doğu Almanya'ya uzanan geniş ovalar;

b) Orta Almanya'nın Ren nehrinde Doğu Almanya'ya kadar olan dağlık, yüksek bölgesi;

c) Geniş Ren vadisi

d) Güney Almanya'yı meydana getiren, Karaorman ve Bavyera ormanlarının bulunduğu dağlık ve yaylalık kesim.

Mosel ve Main kollarını alan Ren (Rhein) nehri Kuzey Denizi'ne akar. Bu nehrin doğusunda Ems, Weser ve Elbe nehirleri vardır. Bunların hepsinin de denize döküldüğü yerlerde önemli limanlar bulunur. Güneyde Tuna nehri 6-700 km. boyunca doğuya doğru akar. Avusturya ve İsviçre sınırı üzerindeki Konstanz gölü, ülkenin en büyük gölüdür.

Batı Almanya, hem kara, hem deniz ikliminin etkisi altındadır. Kuzey batıda Okyanus'tan gelen sıcak ve rutubetli rüzgârları kesecek dağlar yoktur. Golf Stream akıntısının bir kolu, Almanya ikliminin yumuşaklaşmasına sebep olur. Güneyin dağlık bölümü daha soğuktur. Memleketin en sıcak ve en az yağış alan bölgesi Ren havzasıdır.

Almanya'da yaşayanların hemen hepsi Alman'dır. Ancak ırk bakımından diğer bazı Avrupa ülkeleri gibi karışıktır. Kuzey kesiminde yaşayanlar İngiliz, Hollandalı, Danimarkalı ve Fransız Normanları'yla ilgilidir. Güneyde yaşayanlar ise Avusturya, İsviçre ve Orta Fransa ahalisine benzer. Almanya'daki yegâne azınlık Dan'lardır. Halkın yaşayışı, çeşitli bölgelere göre değişir. Dağlık ve ormanlık bölgelerde yaşayanlar eski örf ve adetlerine bağlıdır. Ama halkın çoğu şehirlerde yaşadığından buralarda özellik gösteren bir hayat şekline rastlanmaz.

Alman halkı çalışkandır. Müzik ve dansı sever. Birayı su yerine içerler.

Başlıca şehirler ve 1971 rakamlarına göre nüfusları şunlardır:

Hamburg: 1.781.600, Münih: 1.338.400, Berlin (Batı): 2.084.000, Kolonya: 846.479, Bremen: 739.100, Essen: 691.830, Frankfurt: 677.776, Dusseldorf: 650.400, Bonn (Başkent): 278.800.

Tarih: Bugünkü Almanların ceddi olan ilk Cermen kabileleri Tötonlar ve Simriler idi. Eski Roma kaynakları M.Ö. 102-101'de General Marius'un bu kabileleri ile Alemanni, Burgundi Frank, Lombard, Ostrogot ve Vizigotlar, Ren, Elbe nehirlerinin denize döküldükleri yerle, kuzey İtalya arasındaki sahaya yerleşmişlerdi. Ren nehrinin iki tarafındaki bölgeler, Frank hükümdarı Büyük Karl'ın (Charlemagne) hükümranlığını Almanya'ya kadar uzattığı devreye gelinceye dek bir savaş alanı halinde kaldı. Büyük Karl, 800 yılında Batı İmparatoru olarak taç giydi. 814'te onun ölümü üzerine yerine büyük oğlu geçti. 843'te ülke üç oğlu arasında paylaşıldı. Fransa ayrı bir krallık haline geldi. Büyük Karl İmparatorluğu birçok dükalıklara bölündü.

Frankonya dükleri 911'de ilk krallıkları kurdular. Sonra Sakson dükleri kral oldu. Sakson krallarının en önemlisi olan Büyük Otto (1.Otto) ilk Batı İmparatoru olarak 962'de taç giydi. Bu devlet 13. yüzyılda Mukaddes Roma Germen İmparatorluğu adını aldı. Ancak ülke yine de birçok dükalık

ve prensliklerden meydana geliyordu. Bunların arasında şiddetli bir mücadele vardı. Kilise ve devlet rekabetinin de etkisiyle imparatorluk 2. Frederik'ten sonra iyice zayıfladı. İtalya Şehir Devletleri ve Fransa Krallığı yükselmeye başladı.

1500'den itibaren Almanya'da din savaşlarının çıktığını görürüz. Martin Luther'in protestanlığı yayması ve bunun sürekli etkileri 1618'de Otuz Yıl Savaşları'nın başlamasına yolaçtı. Bundan sonraki yüzyıl içinde Prusya devleti doğdu ve Hohenzollern Hanedanından 2. Frederik zamanında, Avusturya'yı yenmeleri üzerine Avrupa'nın en kuvvetli devletleri arasına katıldı.

Napoleon'un 1806'da Mukaddes Roma İmparatorluğu'nu yıkması, Almanya'nın içlerine kadar girmesi, Almanya'yı yeniden birleşmeyesevketti Şiddetli savaşlar sonunda Napoleon Leipzig ve Waterloo'da yenildi. Bunun üzerine Almanya'daki 300'den fazla devletin sayısı 38'e indirildi. Ama yine de tam bir birleşme sağlanamadı. 1861 yılında Prusya Kralı 1. Wilhelm'in, Bismarck'ı başbakanlığa getirmesi, birleşme yolunda önemli bir adım atılmasını sağladı.

Bismarck, 1866'de Avusturya'yı 1870-71'de Fransa'yı yendi. 1871'de Alman devletlerini Prusya İmparatoru I. Wilhelm'in idaresi altında birleştirdi. Alman İmparatorluğu 1914 yılına kadar genişleyip, kuvvetlendi. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yenilmesi üzerine Weimar'da yapılan anayasaya uygun olan cumhuriyet idaresi kuruldu. Friedrich Ebert ilk cumhurbaşkanı oldu. Ondan sonra art arda iki defa Hindenburg seçildi. Hindenburg ikinci seçilişinde Adolf Hitler'i başbakanlığa getirdi. (1933).

Hitler birkaç yıl içinde iktidarı ele geçirdi ve Almanya'yı silahlandırmaya başladı. 1938'de Avusturya'yı, 1939'da Çekoslovakya'yı, Almanya'ya kattı. Daha sonra Doğu Prusya ile Almanya arasındaki Polonya koridorunu ve Danzig şehrini istedi. Polonya buna razı olmayınca savaş başladı.

1 Eylül 1939'da çıkan İkinci Dünya Savaşı, Almanya'nın yenilmesi ve 8 Mayıs 1945'te kayıtsız, şartsız teslim olmasıyla son buldu. Batı Almanya'yı meydana getiren topraklar A.B.D., İngiltere ve Fransa tarafından işgal edildi.Bu devletler, 1948 yılında Batılıların bölgesinde merkezi bir hükümet kurulmasına razı oldular. Böylece 21 Eylül 1949'da Federal Alman Cumhuriyeti şeklen kurulmuş oldu. Daha sonra işgal statüsünde hafifletmeler yapıldı. A.B.D., İngiltere, Fransa ve başka devletler 1951'de Almanya ile harp halinin sona erdirilmesine karar verdiler. 1955'te işgal kuvvetleri yüksek komiserleri işgalin bittiğini bildiren bir tebliği imzalaılar ve aynı gün Federal Alman Cumhuriyeti tam bağımsız bir devlet oldu.

Ekonomi: İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük yenilgiye rağmen, inanılmaz bir hızla kalkınması, Almanya'yı kısa zamanda tekrar dünyanın en başta gelen sanayi ülkelerinden biri haline getirdi. Alman ekonomisi metalürji, otomobil, kimya, elektrik, tekstil endüstrisine dayanır. Tarım, ormancılık, balıkçılık, madencilik bunlar kadar önemli değildir. Öte yandan Almanya'daki maden kömürü yatakları Batı Avrupa'nın en zengin yatakları olarak kabul edilmektedir. Almanya'nın ihracatı endüstri mamulleri üzerinedir. Bilhassa nakil vasıtaları en başta gelir. Bugün Japonya'dan sonra en büyük ihracaat yapan ülkedir. İthalatının konusunu da ham madde ve yiyecek maddeleri teşkil eder.

Batı Almanya'daki karayollarının uzunluğu 4,460 km.si ekspres yol (otoban) olmak şartiyle, 416.000 km. kadardır. Demiryollarının uzunluğu ise 33.000 km.yi geçer. 1970 yılında ülkedeki motorlu taşıt sayısı 18.408.000'e çıkmıştır. Bunun 14.000.000'u binek otomobilleridir.

Batı Almanya'da son on beş yılda, dış ülkelerden çalışmaya gelen yabancı işçiler, ülke ekonomisine insan gücü bakımından büyük katkıda bulunmaktadır. Bunların başında İtalyanlar, Türkler, Yunanlılar gelmektedir. Türklerin sayısı bir milyona yaklaşmaktadır.

İdare Şekli: Alman Anayasasına göre cumhurbaşkanı Federal Meclis tarafından seçilir. Bu meclis, Bundestag üyeleri ile Federal Devlet Teşrii Meclislerinin bir nisbet dahilinde seçtiği delegelerden meydana gelir. Hizmet süresi 5 yıldır. Bir defaya mahsus olmak üzere tekrar seçilebilir.

Parlamentonun ilk meclisi olan Bundestag'ın 496 üyesi halk tarafından seçilir. Başbakanı Bundestag seçer. Devlet Başkanı Başbakanın tavsiyesi üzerine Bakanları tayin eder. Aynı zamanda bakanların görevine de son verebilir. Daha az önemli olan ikinci meclis Bendestag'ın 41 üyesi vardır. Bunlar Federal Devletlerin hükümetleri tarafından tayin edilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli Bayram: 17 Haziran

Yıllık Milli Gelir: 1 trilyar 586 milyar TL.

Fert başına yıllık gelir: 30.660 TL.

Savunma: Almanya 1955'ten beri NATO masraflarını Amerika'dan sonra en çok karşılayan ülkedir. Askerlik 18 aydır (16 aya indirilecek). Ordu kara, asıl 327.000, (Yedek: 540.000), deniz: asıl 36.000, (Yedek 36.000), hava: asıl 104.000 (Yedek 87.000).

Sosyal durum: Nüfusun % 80'ini kapsayan bir sağlık sigorta sistemi vardır. Bütün işçiler işsizlik, kaza ve emeklilik sigortalarıyla korunmuştur. Devlet bütçesinin % 20'sinden fazlası bu işlere ayrılmıştır.

Eğitim: 6 yaşından 18 yaşının sonuna kadar 9 yıllık bir eğitim mecburidir. İlk tahsil parasızdır. Halkın % 80'i ilk tahsilden sonra da eğitim görmüş durumdadır. Ülkede 34 üniversite, 9 teknik üniversite ve bir o kadar da teknik kolej vardır.

Spor: Memleketin her tarafında sayısız organize spor ve jimnastik kulüpleri vardır. Başlıca spor futbol ve jimnastiktir. Atletizm ve yüzmede ileridir.

En çok satan gazete: "Bild Zeitung" (Hamburg)

Baskı: 4.700.000

Radyo, TV: Ülkede 19.026.180 radyo ve 16.668.857 Tv alıcısı ve sayısız radyo TV istasyonu vardır. (1971 sayımı).

Türk Elçiliği: Bad Gadesberg Mehlem, Ulestrasse, 47, Bonn, Batı Almanya.

DEMOKRATİK ALMAN CUMHURİYETİ «Doğu»

Resmî adı: Deutsche Demokratische Republik
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 108.178 km. kare
Nüfusu: 17.042.363 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 149 kişi.
Yaşama ortalaması: 71,2 sene.
Başkenti: Doğu Berlin (1.087.982)
Dili: Almanca
Dini: Hristiyan
Parası: Mark (7 kuruş, 65 cm).

Ülke ve insanlar: Demokratik Alman Cumhuriyeti (Doğu Almanya) Orta Avrupa'nın kuzeyinde kurulmuştur. Kuzeyde Baltık denizi, doğuda Polonya, güneyde ve batıda Çekoslovakya ve Batı Almanya ile çevrilidir.

Kuzeydeki kumluk Baltık sahillerinde yer yer tepeler ve göller vardır. Orta kesimde verimli ovalar ve Harz dağları yer alır. Mittelgebirge dağları ile Thuringian ormanları ülkenin güney kesimini kaplar. Erzgebirge dağları, güney doğuda Çekoslovakya ile tabii bir sınır meydana getirir. Kuzeybatıda sıcaklık değişmeleri azdır, içlere bilhassa güneydoğuya doğru gidildikçe mevsim farkları daha çok kendini gösterir. Ortalama yıllık yağmur miktarı 60 sm.'dir.

Ortaçağ'da ülkeyi işgal eden Slavlar'ın etkisi bazı bölgelerde göze çarparsa da halk umumiyetle mütecanistir; mezhep bakımından da protestanlar hâkimdir.

Başlıca şehirleri: Berlin: 1.087.982, Leipzig: (580.711), Diesden: (504.209), Magdeburg: (271.906) dır.

Tarih: 2 Dünya Savaşı'ndan sonra Doğu Almanya ve Berlin'in bir bölümü Rus işgali altına girdi. Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Rusya ve Fransa aralarındaki Potsdam Anlaşmasına göre Almanya'yı ekonomik bir bütün olarak ele alacaktı. Ülkenin eski haline gelmesinde de tek bir politika takip edilecekti. Ancak bu konuda yapılan görüşmelerde Rusya, Batılı ülkelerle anlaşma yoluna gitmedi Batılılar'ın Almanya'nın geleceği için yaptıklar-planları protesto etmek maksadıyla da Mart 1948'de müttefik kontrol konseyinden çekildi. Ertesi yıl Rus işgalindeki bölgeyi kukla bir bağımsız devlet haline getirmeye karar verdi. Bu karar üzerine Batılı müttefikler de kendi işgalleri altındaki bölgede bağımsız bir Alman devletinin, Federal Alman Cumhuriyeti'nin kurulmasına karar verdiler. Sovyet birlikleri 1953'te Doğu Almanya'daki antikomünist bir ayaklanmayı -silah- zoruyla bastırdılar. Böylece kurulan Demokratik Alman Cumhuriyeti, Rusya'nın paralelinde bir siyaset tutturdu. 1961'de Batı'ya kaçmaları önlemek için Doğu Berlin'in Rus bölgesi sınırına beton ve dikenli telden duvar yapıldı. Bu duvar, Hür Dünya'da "Utanç Duvarı" adıyla meşhurdur. Doğu'dan Batı'ya kaçmak isteyerlere bu şekilde engel olunmaktadır. Alınan tedbirler gün geçtikçe biraz daha kuvvetlendirilmektedir.

* Marburg tipik bir Alman şehridir. Eski yazılar, heykeller, kiliseler şehre başka bir hava verir. Çarşı Meydanı, Marburg'un en ilgi çekici köşelerindendir.

Ekonomi: Doğu Almanya ekonomisi tamamen devlet kontrolü altındadır. Ülkedeki her türlü ekonomik faaliyet hemen hemen tamamen devletleştirilmiştir. Ruslar'ın aldığı ağır harp tazminatına rağmen ülke bilhassa 1954'ten sonra gelişmeye başladı ve on yılı aşkın bir süre içinde dünyanın en büyük endüstrisi olan ülkeleri arasında dokuzuncu sırayı aldı. Tarım, Doğu Almanya ekonomisinde ancak % 10 oranında bir yer tutar. Ülkede 45.729 km.'lik bir yol şebekesi vardır. Bunun 1.413 kilometresi ekspres yol (otoban)dır.

İdare Şekli: Demokratik Alman Cumhuriyeti Rusya paralelinde bir halk demokrasisidir.

Tek meclisli bir parlamentosu vardır. "Volkskammer" diye anılır. Bu meclisin 464 üyesi her dört yılda bir halk tarafından seçilir. Adaylar Komünist, Sosyalist Birlik Partisi tarafından tertiplenen tek liste halinde oya sunulur. İdare organı 24 kişilik devlet konseyidir. Ancak asıl kuvvet Sosyalist Birlik Partisi'nin polit bürosunun elindedir. Devlet Konseyi Başkanı aynı zamanda cumhurbaşkanıdır. Başbakanı da o tayin edir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 7 Ekim
Yıllık Milli gelir: 319 miylar TL.
Fert başına yıllık gelir: 21.980 TL.
Savunma: Doğu Almanya, Komünist Varşova Paktı üyesidir. 90.000 kişilik kara, 16.000'lik deniz ve 25.000 kişilik hava ordusu, 40.000 Hudut Koruma Birlikleri, 20.000 kişilik emniyet kuvveti, 350.000 kişilik de silâhlandırılmış işçi birlikleri vardır. Askerlik 18 aydır.
Sosyal durum: Haftada beş gün çalışma sistemi uygulanır. Bütün işçiler, onların bakmaya mecbur olduğu kimseler ve öğrenciler sosyal ve sağlık sigortalarına bağlıdır. Yılda 19 günlük ücretli tatil günlerini geçirecek yerler tayin edilmiştir.
Eğitim: 6-16 yaş arası tahsil parasız ve mecburidir. 7 üniversite ve iki misli kadar da teknik okul vardır.
Turizm: Baltık kıyıları bir hayli turist çeker. Vize mecburidir.
Spor: Devlet himayesinde 36 organizasyon vardır. En gözde sporlar futbol, yüzme, tenistir.
En çok satan Gazete: Bütün gazeteler parti kontrolundadır. En çok satan: "Neues Deutschland" (Berlin). Baskı: 800.000.
Türk Elçiliği: Yoktur.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ 110

Resmi adı: United States of America
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 9.363.353 km. kare
Nüfusu: 208.840.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 22 kişi.
Yaşama ortalaması: 70,3 sene.
Başkenti: Washington (2.861.000).
Dili: İngilizce
Dini: Hıristiyan (70 milyon Protestan, 48 milyon Katolik 5,7 milyon Musevi, 3,5 milyon Ortodoks.)
Parası: Dolar (14 Türk lirası)

Ülke ve insanlar: A.B.D. toprakları Kuzey Amerika'nın önemli bir bölümünü kaplar. Ülke kuzeyde Kanada; doğuda Atlas Okyanusu, güneyde Meksika ve Meksika Körfezi, batıda Büyük Okyanus ile sınırlanır. A.B.D.'nin bu sınırlar dışında da eyaletleri ve toprakları vardır. Alaska ve Hawaii Birleşik Devletler'e bağlı iki eyalettir. Bundan başka kendi sınırları dışında şu toprakları vardır: Porto Rico, Guam, Amerika Samoası, Panama Kanal Bölgesi ve Virgin adaları.

Birleşik Amerika coğrafi bakımdan beş büyük kısma ayrılır:

1) Atlas Okyanusu kıyısındaki Kıyı Ovaları;

2) Kıyı Ovaları ile Büyük İç Ova arasındaki Appalachian yaylası;

3) Appalachian yaylasından, batıda Kayalık Dağlar'a kadar uzanan Büyük İç Ova;

4) Büyük İç Ovanın batısında Kıyı Dağları'na kadar uzanan Batı yaylası;

5) Ülkenin batı sınırı boyunca güneye doğru uzanan Kıyı Dağları.

Amerika Birleşik Devletleri'nin arazisi, doğuda genellikle alçaktır, batıya gidildikçe yükselir. Alaska'daki Mc Kinley tepesini saymazsak, Birleşik Amerika'nın en yüksek tepeleri Batı bölümündeki dağlarda yer alır. Sierra Nevada'lardaki Mount Whitney (4420 metre) Mc Kinley'den sonra ülkenin en yüksek yeridir.

Batı bölgesinde, nehirlerin suladığı verimli yerlere karşılık, güneye doğru gidildikçe çöllere rastlanır. Bunların en önemlisi Mount Whitney'in hemen eteklerindeki Ölüm Vadisi'dir. Deniz yüzeyinden 90 metre aşağıda bulunan vadinin yüzölçümü 1.5000 km. karedir. Burada sıcaklık gölgede 56 dereceyi geçer.

A.B.D. topraklarındaki nehirlerin sayısı binleri bulur. Bunların bazıları, bütün ülkeyi sular, bazıları da yurt dışına çıkar. Birleşik Devletler'in en büyük nehri, Mississippi-Missouri'dir. Hem Appalachian'ların, hem de Kayalık Dağlar'ın bütün sularını toplayan bu büyük nehir bütün iç Amerika'yı sular. Diğer önemli nehirler Meksika Körfezi'ne dökülen ve büyük bir kısmıyla A.B.D. Meksika sınırını meydana getiren Rio Grande del Norte; Kaliforniya Körfezinde denize dökülen Colorada (3200 km.); Büyük Okyanus'a dökülen Columbia (2000 km.); dir. Nehirlerin elverişli yerlerinde buharlı gemilerle ulaşım yapılır.

A.B.D.Nde binlerce göl vardır. Büyük göller bölgesi Birleşik Devletler'in olduğu kadar dünyanın da en büyük su topluluğudur. Superior, Michigan, Huron, Erie ve Ontario göllerinden meydana gelen bu bölge A.B.D. Kanada sınırındadır. Sadece Michigan gölü bütünüyle A.B.D. sınırları içinde kalır. Dünyaca tanınmış Niyagara çavlanı da Erie ile Ontario gölleri arasındadır. Öbür göllerin bazısı krater gölü, bazıları da alçak yüzeyli

çöllerde meydana gelmiş göllerdir. Deniz yüzeyinden 75 metre aşağıda bulunan Büyük Tuz Gölü, bu tip göllerin başında gelir. Gölün çevresi 400 km.'dir.

İki okyanus arasında uzanan A.B.D. topraklarında çeşitli iklim özellikleri görülür. Az rutubetli, rutubetli, çok rutubetli bölgeler olduğu gibi, kurak ya da az kurak bölgeler de vardır. Bu ülkede yer yer kara ve deniz ikliminin bütün özelliklerine raslamak kabildir.

Nüfus çokluğu bakımından Komünist Çin, Hindistan ve Rusya'dan sonra gelen Amerika, halkın, en müreffeh yaşadığı ülkelerden biridir. A.B.D. ahalisinin çoğunluğunu Anglo-Saksonlar teşkil eder. Bunlar kıtanın keşfinden sonra gelip yerleşenlerin soyundan inenlerdir. Afrika'dan getirilen zenciler de Birleşik Devletler'de büyük bir yer tutar. Sayıları 22.000.000'un üstündedir. 5,5 milyan Yahudi vardır.

Öte yandan ülkenin asıl yerlileri olan Kızılderililer; kıtayı ilk defa işgal eden beyazlar tarafından hemen hemen yok edildiklerinden bugün pek azdırlar. Kızılderililer'in menşelerinin Asya olduğu kabul edilmekte 15-20.000 yıl önce Asya'dan göçtükleri kabul edilmektedir. Bunlar kendilerini kırmızıya boyadıkları için Kızılderili diye anılagelmişlerdir. Normal renkleri kahverengidir. Bugün sayıları 790.000 kadardır.

Dünyanın en zengin ülkelerinden biri olan A.B.D. halkının yaşayışı da başka milletlerin halklarından çok iyidir. Ev, otomobil, radyo, televizyon, telefon hemen hemen bütün Amerikalıların faydalandığı şeylerdir.

A.B.D.'nin başlıca şehirlerinin 1970 sayımına göre civarlarıyla birlikte nüfusu şöyledir:

New York	11.529.000
Los Angeles	7.032.000
Chicago	6.979.000
Philadelphia	4.818.000
Detroit	4.200.000
San Francisco	3.110.000
Washington	2.861.000
Boston	2.754.000
Pittsburgh	2.401.000
Cleveland	2.064.000

Tarih: A.B.D.'nin tarihi 17. yüzyılda başlar. 1607'den itibaren kurulmasına başlanan sömürgeler, bugün A.B.D.'nin çekirdeğini teşkil etmiştir. Gittikçe çoğalan bu sömürge ahalisi zamanla anavatanlarına karşı duydukları ilgiyi kaybettikleri gibi yeni vatanlarına daha fazla bağlandılar. Amerika'nın zenginliklerini kendi ülkelerine taşımak niyetiyle gelen İspanyol ve Portekiz'lilerin aksine, İngiltere'den gelip yerleşenlerin maksadı kendilerine yeni bir vatan hazırlamaktı. 17. yüzyılın sonlarına doğru bugünkü A.B.D. topraklarında bulunan sömürge sayısı 13'ü bulmuştu. Bağımsızlık isteyen bu 13 sömürgenin temsilcileri 1774'te Philadelphia'da toplanarak ordu kurmaya karar verdiler ve George Washington'u başkomutan seçtiler.

Bu sömürgeler, 4 Temmuz 1776'da bağımsızlığını ilan etti. 13 sömürge bölgesi,

(Devamı 248. sayfada)

* New York'taki "Dünya Ticaret Merkezi" binası iki ayrı gökdelenden meydana gelir. Bu dev yapılarda çalışanların sayısı 50 bini bulur.

* Nüfusu 7 milyona yaklaşan Chicago, Amerika Birleşik Devletleri'nin en başta gelen endüstri, ticaret ve kültür merkezlerinden biridir.

SAM AMCA HASTA !

Dünyanın bu en güçlü ülkesini temelinden sarsan hastalıkların neler olduğu biliniyor da nasıl tedavi edileceği şimdilik meçhul...

BÜTÜN hür dünyanın ideal ülke gözüyle baktığı ülke Birleşik Amerika'dır, ama "Sam Amca" bugün hastadır.

Çeşitli ırk, renk, millet ve dinlere mensup insanların yeryüzünde yarattıkları yepyeni bir Amerikan milleti, dindar diye bilinir. Parasının üstüne konan milli slogan "Allaha inanıyoruz" sözüdür. Fakat bugün Amerika'da Allah'ın adı kilise ve diğer ibadet yerlerindeki ayinlerde fısıltıyla anılmakta, daha çok sokaklarda küfürlü argo cümlelerinde geçmektedir.

Amerika Hazine Bakanı Samuel B. Chase'in "Allah'ı unutmaya başlıyan Amerikan milletine Allah yardım etsin, " sözü, bunun delili olarak gösterilmektedir.

Insanların elleri ve düşünceleri ile yarattıkları dünyanın en yeni ve en konforlu şehirleri bugün yaşanmıyacak hale gelmektedir. Halk, iş mecburiyeti biter bitmez, kendisini şehirlerden dışarı atıp tabiat'a koşmaktadır. Bunun ilk nedeni, şehirlerin pis havası, fabrikaların dumanı, araba ekzostlarından çıkan zehirli gazlar, toplanmakla bitmeyen çöplerin günden güne artıp ortada kalması ve hepsinden önemlisi suç oranının korkunç derecede artmasıdır.

* Amerikan vatandaşı huzur, güven ve rahat bir hayat istiyor. Ama bütün bunlar artık "Dolar"la satın alınamıyor.

New Orleans'li bir şoförün resmen açıkladığına göre bugün Amerika'da taksi şoförlerinin yüzde doksanı tabanca taşımaktadır. Bu şoförlerden yarısı da bu silahlarını en az bir defa kullanarak hayatlarını kurtarmış kişilerdir.

Amerika'nın nüfusu 1966 yılından 1971'e kadar yüzde 5 artmıştır. Suç oranı da yüzde beş artmış olsa idi, herşeyin normal bir seyir takip ettiği kabul edilebilirdi, fakat ne var ki aynı yıllar içinde suç oranı yüzde 74 artmaktadır.

Hele 1960 ilâ 1970 arasındaki artış istatistikleri insanları çılgına çevirmektedir. 1960'da Amerika'da 58 dakikada bir insan cinayete kurban giderdi. 1970'de ise bu rakam her 23 dakikada bire çıkmıştı.

Gene 1960'da her 6 dakikada bir hırsızlık olayı kaydedildi. 1970'de ise her 91 saniyede bir hırsızlığın olduğu resmi kayıtlar arasındadır.

1960'da Amerika'da bir genç kız veya kadının, geçen her 34 dakika içinde zorla ırzına geçildiğini gösteren rakkamlar, 1970'de bu cinsel suçun her 14 dakikada bir işlendiğine işaret etmektedir.

Sam Amca'nın başı da hastadır. Ve bu hastalık Beyaz Saray'a kadar da sıçramıştır. "Cumhurbaşkan Muavini Spiro Agnew'un aldığı rüşvet"ten başka "Watargate" skandalı en önemli hastalıklar olarak bütün dünyanın gözleri önündedir.

Amerika'da Hükümet kuvvetli değil sadece büyüktür.Kof bir şişmanlık şeklinde teşhir edilen bu hükümet bürokrasi ile malüldür.

Sam Amca'nın belki de esas gücü pazularının kuvvetli oluşundan idi. İşçilerin sadakatle çalışması, yaratıcı oluşu, bütün dünya pazarları ile baş edebilme ve hepsini yenebilme imkanlarını sağlamış idi. 1960'larda Amerika'nın dış ticaret dengesinde her yıl 4 ilâ 5 milyar dolarlık bir fazlalık vardı. 1970'de bu fazlalık yok oldu ve 1971'de

* Son yıllarda Dolar'ın geçirdiği krizler Amerikalının günlük hayatını fazlasıyla sarsmış bulunuyor. 1971'de Amerika tarihinde ilk defa olarak bütçede meydana gelen açık, her yıl daha da fazlalaşıyor.

Amerika tarihinde ilk defa 3 milyar dolarlık bir açık görüldü. Bu açık 1972 de kapatılacağı yerde 6 buçuk milyar dolara yükseldi. 1973'de ise açığın 12 milyar dolara doğru gitmiş olduğu tahmin edilmektedir.

Bugün Amerika'da ne yaşlı, ne de genç bir işçi sabah saat 8'den akşam beşe kadar çalışma saatini kabul etmemektedir. Daha az iş saati, daha fazla ücret ve daha uzun ücretli tatil, Amerika'daki her işçinin sendika kanalı ile ileri sürdüğü talep olmuştur. Bu yüzden de bir zamanlar Amerika'nın en büyük ihraç konularından biri olan uzman-teknisyen ihracı durmuştur.

İşe sadakat da yavaş yavaş, yok olmaktadır. 1973'de Pazartesi sabahları işe gelmeyenlerin sayıları, gelenleri geçmiştir. Bu durumdaki Amerikan endüstrisi günden güne dünya hegemonyasını diğer ülkelerin endüstri dallarına adeta kendi eli ile terk etmiştir. Otomobil, çelik, tekstil, ayakkabı, radyo, teyp, televizyon, motosiklet ve konfeksiyon endüstrileri elden giden alanlardır. Şimdilik elde en sağlam endüstri olarak bir tek çiklet imalatı vardır...

Sam Amca'nın yüreği de bileği de hastadır. Bir Vietnam Savaşının açtığı yara için için kanamaktadır. Harp esirlerini onore etmek gibi yaldız ilâcı da tesirini göstermemişti. Amerikan gençleri üniformayı reddetmiş ve onu yırtık halde giymeye başladığı gibi, rütbeleri de kıçlarına dikmeye lâyık görmüştür.

Şimdilik Sam Amca'nın nasıl tedavi edilip, iyileştirileceği konusunda kelimenin tam anlamıyla bir curcuna sürüp gitmektedir.

Amerika'nın bünyesindeki bastalığa çare arayan yok mudur? Elbette ellerinden gelen çabayı gösteren idareciler vardır. Bunların başında da, Amerika'nın suç oranının en yüksek olduğu eyaletlerinden biri olan California'nın Valisi, eski sinema yıldızı Ronald Reagan gelmektedir.

Vali Reagan, kendi eyaletinde idam cezasını yeniden yürürlüğe koyan kanunu imza etmiştir. Önümüzdeki Yılbaşından itibaren yürürlüğe girecek olan bu kanun, bazı suçlar için idam cezasını geri getirmektedir.

İdam cezasına karşı olan örgütler her ne kadar bu kanunun iptali için mücadele edeceklerini açıklamışlar ise de Vali Reagan'ın imza koyduğu kanun birden fazla insanı öldüren, hapishane gardiyanı veya vazife başındaki polisi katleden cani ve katillerin "Gaz odasını" boylamalarını öngörmektedir.

Vali Reagan, bu sayede suç oranının düşünceğine inanmaktadır. *

* San Francisco, Amerika Birleşik Devletleri'nin Büyük Okyanus kıyısındaki en büyük şehirlerinden biridir. Önde şehrin merkezi, arkada körfez üzerindeki meşhur asma köprüsü görülüyor.

13 devlet haline geldi. Ancak Birleşik Devletler'in istiklal savaşı 6 yıl daha sürdü. Kazanılan savaştan sonra bir anayasa hazırlandı. Daha sonra George Washington cumhurbaşkanlığına seçilerek Birleşik Devletler'in ilk başkanı oldu. 1812 yılında İngiltere ile A.B.D. arasında yeni bir savaş daha oldu. İngilizler bu savaşta da yenildiler.

Öte yandan yeni kurulan Birleşik Devletler hızla genişleme yolunu tutmuştu. Üçüncü cumhurbaşkanı T. Jefferson,Fransızlarla pazarlık ederek onlardan çok büyük toprak parçaları satın aldı, böylece Birleşik Devletler'in sınırları Kayalık Dağlar'a kadar uzamış oldu. Öte yandan alınan yeni toprakları iskân etmek için, önce buraların haritası yapıldı, sonra isteyenler, bu yeni topraklara yerleştiler. Nehirlerde gemilerin işlemeye başlaması, ardından yapılmasına başlanan demiryolları bu yerleşme hareketini kolaylaştırdı.

A.B.D., tarihinin en büyük olaylarından biri "İç Savaş"tır. Kuzey eyaletleri daha ziyade endüstri ile uğraşıyor ve buralarda beyaz işçiler çalışıyordu. Tarımla uğraşan güney eyaletleri ise, Afrika'dan getirttikleri zencileri çalıştırıyorlardı. Kuzeyliler esaretin kaldırılmasını istiyor, Güneyliler ise buna karşı çıkıyorlardı.

1861'de, Abraham Linclon'in başkanlığa seçilmesinden kısa bir süre sonra, Güneyliler kendi aralarında birleşerek Amerika Devletler Federasyonu'nu kurdular. Çok geçmeden kendi kesimlerinde Amerika Birleşik Devletleri'ne ait olan kale ve silâh depolarına el koydular. Bu anlaşmazlık üzerine başlayan kardeş kavgası 1865'te Kuzeylilerin zaferiyle son buldu ve ülkede esarete son verildi.

A.B.D. bir başka savaşı da Ispanya'ya karşı yaptı. Küba'nın bağımsızlık savaşında İspanyollara karşı dövüşerek büyük bir başarı sağladı. Bu savaş sonunda Porto Rico, Filipinler ve Guam'ı kazandı. 1867'de Alaska'yı Rusya'dan satın aldı.

20. yüzyılın başlarından itibaren de dünyanın en büyük devletleri arasına girdi.

Birinci Dünya Savaşı'nda A.B.D. kesin olarak tarafsız kalmak kararındaydı. Ancak İngilizler, Amerikalılar'dan geniş ölçüde malzeme satın almaya başlayınca Almanlar denizaltı gemileriyle bunu önlemeye çalıştılar. 1915'te Lusitania transatlantiği batırıldı. Sonunda Almanlar, ticaret gemilerini haber vermeden batırmamaya söz verdiler. Ama 1917'de Almanlar yeniden A.B.D. ticaret gemilerini torpillemeye başlayınca A.B.D. İngilizler'in yanında savaşa girdi. Savaş Almanya'nın yenilmesiyle son buldu.

A.B.D. İkinci Dünya Savaşı'nın başlarında bağımsız kalmakla beraber, müttefiklere büyük yardımlarda bulundu. Japonlar'ın 7 Aralık 1941'de Pearl Harbour'daki A.B.D. deniz üssüne yaptıkları baskın sonunda da mecburen savaşa katıldı. Bu büyük savaş 1945'te A.B.D. ve müttefiklerinin zaferiyle son buldu.

Ekonomi: Amerikan ekonomisi endüstri ve tarıma dayanır. Birleşik Devletler, Japonya ve Almanya ile beraber günümüzde dünya endüstrisine öncülük eden 3devletten biridir. Mekanik gücün, insan ve hayvan gücünün yerini alması, endüstride büyük bir gelişmeye yol açmıştır.Amerikan endüstrisinde elektrik enerjisinden geniş ölçüde faydalanılmak-

tadır. Hidroelektrik gücünden pek fazla faydalanılmaz, çünkü bunlar sanayi bölgelerine uzaktır. Otomobil sanayii Amerikan endüstrisinin dev kollarından biridir. Uçak ve gemi yapımında Amerika dünyada ön sırayı işgal etmektedir. Dokumacılığın da Amerikan endüstrisinde büyük rolü vardır.

A.B.D.,tarım bakımından da dünyanın önde gelen ülkelerinden biridir. Tarım usullerinin makineleşmesi ülkeye bu alanda çok hızlı bir ilerleme imkânı sağlamış bu sayede tarımda çalışan işçilerin sayısı da çok düşmüştür. Bugün, memleket yüzölçümünün beşte birinde tarım yapılmaktadır. Başlıca tarım ürünleri mısır, arpa, buğday, yulaf, patates, şeker pancarı ve tütündür. Sebze ve meyvacılıkta da çok gelişmiş durumdadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin geniş topraklarında madenciliğe büyük önem verilir. Boksit, bakır, altın, demir, kurşun, Molibden, çinko sülfür, fosfat, potasyum vs. madenleri işletilir. Petrolün ve tabii gazın da Amerika ekonomisinde büyük rolü vardır.

Birleşik Devletler'in en önemli ithal maddeleri şunlardır, Deri, ham ipek, muz,kakao, kahve, çay, şekerkamışı, kereste, bakır, potas, krom, kobalt, kalay, boksit, nikel.

İhracat maddelerinin başında ise motorlu araçlar ve makinalı aletler gelir. Otomobil parçaları, gıda mamulleri, endüstri makinaları da önemli ihraç maddeleri arasındadır. Ayrıca, tütun, sün'i kauçuk, ham pamuk, kâğıt, petrol mamulleri, kimyevi maddeler, uçak ve uçak motorları, maden kömürü ve mamulleri de ihrac edilir.

İdare şekli: Birleşik Amerika, parlamentosu "Temsilciler Meclisi", ve "Senato" olmak üzere iki meclisten meydana gelir. Senato'nun üye sayısı 100, Temsilciler Meclisi'nin üye sayısı da 435'tir. Her iki meclise birden "Kongre" denir. Senato üyeleri altı yılda bir, cumhurbaşkanı her dört yılda bir seçilir. Cumhurbaşkanı ayni zamanda icra kuvvetlerinin de başkanıdır.

Cumhurbaşkanlığı seçimi iki derecelidir. Halk, önce, cumhurbaşkanını seçecek olan ikinci seçmenleri seçer. Bunlar da cumhurbaşkanını seçerler. Bir aday, cumhurbaşkanlığına ancak iki dönem secilebilir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde cumhurbaşkanının geniş selâhiyetleri vardır. Çünkü cumhurbaşkanı, hem devlet başkanı hem de hükümet baskanı, yani başbakandır. Bakanlarını ve yardımcılarını kendi secer.

* Empire State Building, 375 m. yüksekliğiyle New York'un en yüksek yapısı ünvanını muhafaza ediyor.

A.B.D.'Nİ MEYDANA GETİREN EYALETLER VE BİRLİĞE GİRİŞ TARİHLERİ

Alabama	1819	Montana	1889
Alaska	1959	Nebraska	1867
Arizona	1912	Nevada	1864
Arkansas	1836	New Hampshire	1788
California	1850	New Jersey	1787
Colorado	1876	New Nexico	1912
Connecticut	1788	New York	1788
Dist. deColumbia	1790	North Carolina	1789
Deleware	1787	North Dakota	1889
Florida	1845	Ohio	1803
Georgia	1788	Oklahoma	1907
Hawaii	1959	Oregon	1859
Idaho	1890	Pennsylvania	1787
Illinois	1818	Rhode Island	1790
Indiana	1816	South Carolina	1788
İova	1846	South Dakota	1889
Kansas	1861	Tennessee	1796
Kentucky	1792	Texas	1845
Lousiana	1812	Utah	1896
Maine	1820	Vermont	1791
Maryland	1788	Washington	1889
Massachusetts	1788	Virginia	1788
Michigan	1837	West Virginia	1863
Minnesota	1858	Wisconsin	1848
Mississippi	1817	Wyoming	1890
Missouri	1821		

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 4 Temmuz

Yıllık milli gelir: 10 trilyar, 252 milyar Tl.

Fert başına yıllık gelir: 59.360. Tl.

Savunma: 1.107.000 mevcutlu bir ordusu vardır. (1970'e göre). Bunun 757.000'i kara, 212.900'i deniz ve 523.000'i hava kuvvetleridir. Stratejik noktalar nükleer silahlarla donatılmıştır. NATO, SEATO: Anzus Savunma paktları uyesidir. CENTO'yla da ilgilidir.

Sosyal durum: 1935'ten beri herkese sağlık, işsizlik ve emeklilik sigortası vardır. 65 yaşından sonra herkes otomatikman emekli olur. Rahatça geçinebilecek yüksek bir emekli maası alır.

Eğitim: Parasız olmakla beraber sayıları pek çok olan paralı okul da vardır. Çoğu devletlerde mecburi öğretim yaşı 16, bazılarında 18'dir. Ülkede 1.600'den fazla üniversite ve kolej vardır.

Spor: En gözde spor beyzbol, rugbi, basketbol ve

(Devamı 252. sayfada)

Rüşvet almaktan ve vergi kaçırmaktan
ipliği pazara çıkan Başkan Yardımcısı

Spiro Agnew

AMERİKA 1968 Başkan seçimi kampanyasında Cumhurivetçi parti, Spiro Agnew'u Başkan Yardımcısı adayı gösterdiği zaman Demokrat Parti, bir tek TV reklâmı ile görüşünü açıklıvordu:

TV ekranında: "Cumhuriyetçi Partinin Başkan Yardımcısı adayı Spiro Agnew mu dediniz?" yazısı gözüküyor ve ses olarak kaşıklarını tuta tuta gülen bir adamın kahkahaları duyuluyordu.

Maryland eyaletinin Valisi iken birden Cumhuriyetçi Parti'nin Nixon ile en yüksek iki numaralı yerine aday gösterilen Spiro Teodoraki Agnew, aslen Rumdur. Babası, Yunanistan'dan Amerika'ya göç etmiştir. Orada doğan oğlu, Spiro, ilk defa Birleşik Amerika'nın Başkan Yardımcılığına gelen Rum oluyordu.

Demokrat Parti'nin adayı Hubert Humphrey'i yenen Nixon, Beyaz Saray'a girerken, Spiro da Sarayın eşiğindeki adam oluyordu. Amerika'nın iç bünyesindeki öğrenci olaylarını kınayarak ilk nutkunu söyleyen Spiro, yavaş yavaş dikkati çekmeye başlıyordu. Özelliği, söylenecek son lâfı ilk soylemesiydi.

Agnew'i dere kenarında çaresiz kalmış gösteren karikatürün altında şunlar yazılı: Eylül Sabahı!.

1972 seçimlerinde de Nixon, gene Spiro'yu yardımcı olarak aday listesine alıyor, fakat kendisinin bir daha konuşmamasını istivordu. Devlet mekanizmasının casus örgütlerini kullanarak Demokrat Parti Merkezi'ni kontrole aldığı bu seçimden Cumhuriyetçilerin Nixon-Spiro ikilisi gene başarı ile çıkıyor, fakat bu başarı bir sene geçmeden Watergate Tahkikatı ile gölgeleniyordu. Bu kirli ve görülmemis rezaletin baş örgütcüsü Adalet Bakanı Mitchell istifa edince yerine tarafsız genç bir Başsavcı getiriliyordu: Elliot Richardson.

Elliot Richardson'un tek amacı vardı: Bütün gizli pis işleri ortaya dökmek ve sorumlusu kim olursa olsun Adalet'in huzuruna çıkartmak.

Watergate olaylarına adı karışmadığı için kimsenin leke süremediği Rum Spiro'ya herkes, "Yarının Cumhurivetçi Partisi Başkan Adayı" gözü ile bakıyordu.

Ama işin içinde iş vardı: Spiro, Maryland Valisi iken Baltimore'da bir köprü yaptırmış, devlet kasasından sekiz milyon dolar harcamış, bu ihaleyi yakınlarına verdirtmiş, kendi çöplenmiş, seçim kampanyalarında toplanan paraların bir kısmını kendi hesabına geçirmiş, gelirlerini de, vergi matrahında göstermeyip kaçakçılık yapmıştı.

Elliot Richardson'un verdiği talimat ile harekete geçen tahkikat ordusu, çok geçmeden Spiro'nun izini bulmuştu.

Önce Başkan Nixon'a durumu getiren Başsavcı, daha sonra olayı kamu oyuna açıklıyor ve Başkan Yardımcısı hakkında dava açmaya hazırlandığını bildiriyordu.

Yakışıklı, tenis meraklısı, hâttâ iyi de oynayan ve Amerika'nın en şık giyinen 10 erkeğinden biri dive bilinen Spiro Agnew, bu olay üzerine partisinin düzenlediği toplantıları peşpeşe dizivor ve, "Suçsuzum. Sonuna kadar mücadele edeceğim!" divordu.

Gizli bir toplantıya çağrılan Büyük Jüri, Başsavcı'nın iddialarını yerinde buluyor ve Spiro Agnew hakkında dava açılmasını uygun görüyordu. Bunun üzerine de Baltimore mahkemesi, Spiro'ya celp çıkartıyordu.

40 sayfalık iddianame ile gelen Adalet Bakanlığı'nın mahkeme düzenini bozmak için Spiro, olayı politik alana dökmek istiyordu. Derhal avukatlarına, "Mahkeme-

* 1976 seçimlerinde başkanlık makamına oturmayı hayal eden başkan yardımcısı Spiro Agnew (ayaktaki) bu seçimlerde aday olmak şöyle dursun, oy vermek hakkına bile sahip değil. Savcı onun için rahatça, "Bu adam düpedüz sahtekârdır." diyebiliyor.

ye gitmeyin" emrini veriyor ve Amerikan Temsilciler Meclisine, "Dokunulmazlığını, öne sürüp, beni siz yargılayın," diyordu.

Parlamentonun her iki meclisinde de çoğunluğu ellerinde tutan Demokrat'lar, Cumhuriyetçi Parti'nin Başkan Yardımcısı'nın siyasi oyununa gelmediler.

Çaresiz kalan Spiro, 10 Ekim 1973 günü; Amerika tarihinde ilk defa cereyan eden bir olayın kahramanı olarak ismini ülkesinin tarihine geçiriyordu. İstifa ederek!...

Dünyanın lideri Amerika'nın iki numaralı adamı Spiro, istifasını bir tek cümle ile gönderiyor ve Baltimore mahkemesine çıkıp, hakkındaki Vergi Kaçakçılığı iddiası karşısında, "Mücadele etmiyorum", diyordu.

"Masumum," diye haftalarca çırpınan Spiro, mahkemenin getirdiği deliller karşısında cezaya hazır olduğunu bildiriyordu.

Mahkeme, kendisini 10 bin dolar (140.000 TL.) para cezası ile 3 yıl siyasi haklardan mahrumiyete mahkum ediyordu.

Nixon'dan sonra 1976 seçimlerinde Hür Dünya Liderliği makamı olan Başkanlık koltuğuna oturmayı hayâl eden Rum Spiro, bu seçimlerde aday olmak şöyle dursun oy'dahi verme hakkına sahip değildir artık.

Kararı müteakip, "Senelerce halk dilinde ciklet olmamak, adalet mekanizmasını meşgül etmemek için," mücadele etmediği gerekçesini ileri süren Spiro Agnew için, dava savcısı aynı şekilde düşünmüyordu: "Bu adam bir sahtekârdır. Suçlu olduğunu daha geniş delillerle ispat eder ve senelerce hapis yatırırdık."

Savcının bu sözlerine Amerikan milli basını da daha geniş bir sertlikte katılıyordu. New York Times gazetesi, "Üç beş dolarlık sahtekârlıktan binlerce Amerikan vatandaşı senelerce hapiste inlerken, bu vergi kaçakçısı nasıl para cezası ile yakasını sıyırır? Başkan Yardımcılığı, suçların cezalarını azaltan faktör olmak yerine bilakis, cezayı artıran faktör olmalı," demektedir.

*

voleyboldur. Atletizm, yüzme, boks, binicilik ve golf da revaçtadır.

Uzay Çalışmaları: Amerika ilk uzay gemisi Expoorer I'i 1958 Ocak ayında başarıyla fırlatmıştır. İlk insanlı uzay gemisi de (Mercury) 1962'de atıldı. 1973'de de seyyar bir Uzay laboratuvarı (Skylab) uzaya gönderilmiştir.

Ölçüler: Amerika'da halen İngiliz ölçüleri kullanılır. Ağırlık pound (453,59 gr.) uzunlık yarda (91,44 cm.) ve kara mili (1.859 m.) dir.

Ençok satan gazete: Amerika'da her şehir kendi gazetelerini aldığından çok büyük tiraajlı merkezi gazete yoktur. En çok satan gazete "New York News"tur. Baskı: 2.129.909. Buna mukabil, 5, 10, 20 milyonun üstünde satan birçok mecmua vardır.

Radyo, TV: Resmi ve özel 6.400 radyo, 620 televizyon verici istasyonu vardır. Ülkedeki radyo alıcısı 290 milyon, televizyon alıcıları ise 86 milyon kadardır.

Türk Elçiliği: ., 1606, 23 rd. Street. N.W. Washington - Birleşik Amerika.

A.B.D. DIŞ TOPRAKLARI

AMERİKA SAMOASI 267

Amerika Samoası, Büyük Okyanus'un güney-orta kesimindeki bir grup adalardır. Bunlar, yüzölçümü 197 km. kare olan 7 küçük adadan ibarettir. Toplam nüfus 28.000'dir. Ofu: 411, Olosega: 410, Tan: 1.317, Tutnila: 25.357, Swains: 74, Rose (kimse oturmaz), Pago Pago (Tutuila'da ve Başkenttir). 2.291.

GUAM 358

Manila'nın 1.500 mil güney-doğusunda olan Mariana, adalarının en büyüğüdür. 1521'de keşfedilmiş, 1898 İspanya-Amerika savaşından sonra Amerika'ya geçmistir. A.B.D.'nin Büyük Okyanus'taki en önemli üslerinden biridir. Yüzölçümü: 450 km.kare Nüfusu: 86.926'dır.

BÜYÜK OKYANUS "VESAYET" BÖLGESİ 682

Bu bölge, Büyük Okyanus'un batısındaki Guam haricinde bütün Mariana Adaları'nı, Caroline Adaları'nı, Marshall Adaları'nı kapsar. Bu adaların hepsi 2.141 tanedir. 90'ında insan yoktur. Bütün bölge 7.77 milyon km. kare yalnız toprakların yüzölçümü 1813 km. karedir. Adaların toplam nüfusu ise 107.054'dür. "Vesayet" Bölgesi, 6 idare bölgeye ayrılır: 1- Mariana Adaları, 2- Marshall Adaları, 3- Palan Adaları, 4- Ponape Adaları,, 5-Truk Adaları, 6- Yap Adaları.

VİRGİN ADALARI 872

A.B.D. Virgin Adaları başlıcaları: St. Thomas, St.John, St. Croix olmak üzere çoğu gayrı meskun 40 kadar adadan meydana gelmiştir. Bunlar Büyük Antiller'in doğu ucunda, Porto Rico'nun 40 mil doğusundadır. Üç büyük adanın toplam yüzölçümü 362.6 km. kare, nüfusu 63.200'dir.

ANDORRA 115

Resmi adı: Valls d'Andorra (Les Vallees d'Andorra) Andorra Vadileri.
İdare şekli: Prenslik (Ortak Prenslik)
Yüzölçümü: 465 km. kare
Nüfusu: 20.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 41 kişi.
Yaşama ortalaması: 69 sene.
Başkenti: Andorra la Vella
Dili: Katalanca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: İspanyol ve Fransız parası.

Ülke ve insanlar: Andorra, Pirene dağlarında, İspanya, Fransa sınırı üzerinde kurulmuştur. Tabii manzarası çok güzel bir ülkedir.

Ekonomi: Dağlık bir ülke olan Andorra'da alum, kurşun ve demir madenleri vardır. Bunların dışındaki en büyük gelir yaz aylarından çok canlanan turizmden sağlanır.

İdare şekli: Andorra'nın kendine has bir idare şekli vardır. Fransa cumhurbaşkanı ve Urgel piskoposu eşit olarak ülkede hüküm sürer. 24 üyesi olan Vadiler Genel Konseyi kanun koyucudur ve idarecileri tayin edir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Ordusu yoktur.. Ülkede 11.000 otomobil vardır... Yılda ortalama 2.000.000 turisti ağırlar.. Gümrükleri serbesttir. Biri resmi, biri özel 2 radyosu vardır.

ARJANTİN 125

Resmi adı: Republica Argentina
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 4.027.024 km. kare.
Nüfusu: 23.392.000 (1970)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 9 kişi.
Yaşama ortalaması: 66 sene.
Başkenti: Buenos Aires (8.352.900)
Dili: İspanyolca
Dini: Hıristiyan (% 90 Katolik)
Parası: İspanyol pesetası (1 lira, 40 kuruş)

Ülke ve insanlar: Güney Amerika'nın Brezilya'dan sonra en büyük devleti olan Arjantin toprakları kuzey-güney doğrultusunda 3.500 km. uzanır. En geniş yeri de 1.500 km.'dir. Arjantin kuzeyde Bolivya ve Para-

Rugby antrenörlüğünden, başkan yardımcılığına...

GERALD FORD

Nixon'a yeni bir başkan yardımcısı bulundu

* Yeni Başkan Muavini Gerald Ford'un tek şikayeti, kızının evdeki telefonu kendisinden çok kullanması imiş!

AMERİKA'da bir adam, bir tek oy ile Cumhurbaşkan Muavini olmuştur. Bu adam, Gerald R.Ford, kendisine tek oyu veren şahıs da Cumhurbaşkanı Richard M.Nixon'dur.

Rum asıllı Spiro Agnew'ün vergi kaçakçılığından mahkemeye verilir verilmez istifa etmesi üzerine boşalan Cumhurbaşkanlık Mavinliğine Başkan Nixon, Amerikan Temsilciler Meclisi'nde Cumhuriyetçi Parti Grup Başkanı Gerald Ford'u atamıştır. Nebraska eyaletinin Omaha şehrinde 14 Temmuz 1913 günü dünyaya gelen Leslie King, bugün Amerika'nın iki numaralı koltuğuna oturan Gerald Ford'dur. Annesinin babasından ayrılmasında sonra küçük Leslie'yi anasının ikinci kocası Gerald Ford evlâd edinmiş ve nüfusuna geçirtmiştir. Ford Boya ve Vernik şirketinin sahibi üvey babasının kendisine her türlü imkân ve şefkati vermesi üzerine Leslie King de adını Gerald Ford diye değiştirip babalığının ismini almıştır.

Atletik yapılı bir genç olan Gerald, Michigan Üniversitesinde okumuş, okulunun futbol takımında haf oynamıştır. Amerikanın iktisadi kriz geçirdiği yıllarda bulaşıkçılık yaparak tahsilini tamamlamıştır.

Michigan'dan sonra Yale Üniversitesinde Hukuk tahsili yapan Gerald Ford, bu üniversitenin futbol takımı antrenörlüğünü, ve boks takımı menajerliğini üzerine almıştır. Geceleri sadece beş adet saat uyuyarak tahsilini tamamladıktan sonra İkinci Dünya harbine denizci olarak katılmış, Pasifik bölgesinde savaşmıştır.

Harpten sonra Grand Rapids firmasında avukatlığa başlamış olan Gerald Ford, bu arada Cumhuriyetçi Parti'ye de girmiştir.

1949 senesinde Temsilciler Meclisine adaylığını koymuş, kazanmış ve o günden bu yana aynı sandalyesini muhafaza edebilmiştir.

Elizabeth Bloomer ile evli olan Gerald Ford'un 23 yaşında Michael adında, 21 yaşında John adında, Steven adında 17 yaşında üç oğlu Susan adında 16 yaşında bir de kızı vardır. Bütün çocuklarına yüksek tahsil yaptırmakta olan Gerald Ford, Virginia'da oturmaktadır. Evinin bahçesine suyu ısıtılan bir yüzme havuzu yaptırmış ve yüzme zevkinden mahrum kalmamıştır.

Amerikanın kuvvetli bir askeri güce sahip olması fikrini savunan Gerald Ford, dünya sulhunun kuvvetli bir Amerika ile sağlanabileceğine inanmaktadır.

Geçen yıl Kızıl Çin'e 10 günlük bir ziyaret de yapmış olan Gerald Ford, süpersonik uçakların yapılması fikrini desteklemiş bir parlamenterdir.

Gerald Ford, Başkan Nixon ile 1946'da tanışmıştır. Nixon, o yıl Temsilciler Meclisine aynı partiden seçilmiş, iki yıl sonra da aynı çatı aldında Gerald Ford gelip Nixon'un yanına oturmuştur.

1968 seçimlerinde Nixon, Gerald Ford'a Cumhurbaşkan Muavinliğini teklif etmiş, fakat Gerald Ford, bu teklifi kabul etmemiştir. Bunun üzerine Nixon, Spiro Agnew ile seçime girip kazanmıştır.

Hatta 1960 seçimlerinde Nixon'un, Kennedy'ye karşı Gerald Ford ile karşı çıkmak istediği de bilinmektedir.

Spiro'nun istifasından sonra Nixon, kendisini, Anayasaya dayanarak Cumhurbaşkan Muavini tayin edeceğini açıklar açıklamaz, Gerald Ford, Amerikan Güvenlik Örgütü olan FBI'ya müracaat etmiş ve hakkında tahkikat yapılmasını istemiştir. "Daha bu koltuğa oturmadan kimliğimi iyice tahkikat edip kamu oyuna bildirin" diyen Gerald Ford, Parlamento'da "Uysal" lakâbı ile anılmaktadır. Muhteris bir kişi diye tanımlanmıyan bu adamın Nixon'dan sonra Cumhuriyetçi Parti adayı olması ihtimali üzerinde duran yoktur.

Çok çalışkan olan Gerald Ford, senede 200 yer dolaşıp nutuk söyler. Hayatta tek şikâyeti, kızının, evdeki telefonu kendisinden fazla kullanmasıdır. *

* Başkent Buenos Aites'ten bir görünüş... Şehir günün her saatinde canlı ve hareketlidir.

guay, doğuda Brezilya, Uruguay ve Atlas Okyanusu; batıda Şili ile sınırlanmıştır. Güneyte Tierra del Fuego (Ateş Ülkesi) adaları ve Macellan boğazıyla ana ülkeden ayrılmıştır. Bu adaların kuzevi Şili'ye aittir. Güney Amerika'nın batı kesimi boyunca kuzey-güney doğrultusunda uzanan And sıradağları Şili ile Arjantin arasında paylaşılmış durumdadır. Bu dağların doğusundaki zengin Pampa ovaları bir hayvancılık merkezidir. Ülkenin kuzey-doğusu sık ormanlar, deltalar, savanlarla kaplıdır. Kuzeydeki ovalar nisbeten kuraktır. Pampalar'ın güneyindeki kesim ise dar, çıplak, verimsiz bir bölgedir. Buraya "Patagonya" denir.

And Dağları'nın en yüksek yeri olan Aconcagua Tepesi (7.040 m), Arjantin sınırları içinde kalır. Amazon nehrinden sonra Güney Amerika'nın en büyük nehir havzası olan Plata havzasının önemli bir kısmı Arjantin topraklarındadır. Parana, Paraguay ve Uruguay nehirleri Plata havzasını meydana getirir. Uruguay nehri, Uruguay-Arjantin sınırı boyunca güneye akar. Plata nehri sularını Uruguay ile Arjantin arasındaki La Plata körfezine boşaltır. Bu büyük körfezin uzunluğu 3.000 km. genişliği de 80 km'dir. Diğer önemli akarsular, Rio Colorado ve Rio Negro, Atlas Okyanusu'na dökülen diğer önemli nehirler Rio Chubut ile Rio Chico'dur.

Güney Amerika ülkeleri arasına beyazlar en çok Arjantin'de yaşar. Arjantin halkının diğer önemli bir kısmını da yerli beyaz karışımı olan Mestizo'lar meydana getirir. Halkın ancak % 3'ü yerlidir.

Arjantin'in başlıca şehirleri: Buenos Aires (başkent): 8.352.900, (çevresiyle birlikte),

PERON 18

78 yaşında

Per[illegible]

GERİDE BIRAKTIĞIMIZ 1973'de cereyan eden en önemli siyasi olaylardan biri de muhakkak, eski bir diktatörün, hem de sürgün ile kovalanmış bir diktatorun, 18 yıl sürgünde yaşadıktan sonra, demokratik ve hilesiz seçimlerle tekrar iktidara buyur edilmesidir.

Eylül ayının son haftasında yapılan Arjantin genel seçimlerinde eski diktatör General Juan Domingo Peron, oyların %62'sini alarak iktidara gelmiştir. General Peron'un oy pusulasında Başkan Muavinliğini de, üçüncü karısı İzabel Martinez Peron kazanmıştır.

Arjantin'in 14 milyon seçmeninden 12 milyonunun oy kullandığı bu seçimde Peron ve İzabel ikilisi, 7 milyon 360 binden fazla oy almışlar ve İzabel Arjantin'in tarihinde ilk defa Cumhurbaşkanı Muavini seçilen kadın olmuştur. Ancak İzabel, Arjantin'in ilk kudretli kadını hiç bir zaman olamamıştır ve olamıyacaktır. Peron'u iktidara getiren, 1946'da Cumhurbaşkanı oluşunda en büyük rolü oynayan ikinci karısı Eva Peron idi.

* Vaktiyle basit bir sinema artisti olan Eva, Peron'la evlendikten sonra Arjantin'in 1 numaralı kadını haline gelmişti. Eva, kitleler; peşinden sürükleyebilecek güçte bir kadındı.

YIL SONRA YİNE İKTİDARDA !

olmasına rağmen ülkesine dönerek yeniden devlet başkanı seçilen yardımcısı, eski bir kabere artisti olan 37 yaşındaki yeni eşi İsabel.

1955 yılına kadar iki devre Cumhurbaşkanı seçilmiş olan Peron, askeri bir darbe ile devrilmişti.

General Peron'un kaderi, memleketin sevgilisi olan Eva'nın 1952'de kanserden ölümü ile dönmüş, sağ ve sol örgütler arasında mücadele büyümüş, duruma ordu el koymak zorunda kalmıştı. Ordu süngüsü ile iktidardan uzaklaştırılan General Peron, İspanya'ya sığınmış ve orada yaşamıya başlamıştı.

Arjantin'de askeri idareler birbirini kovalamış, nihayet 1973'de genel seçimlerde Peron taraftarı Dr. Campora iktidarı demokratik ve hilesiz seçimler ile askeri şeflerden almıştı. Yedi yıllığına Cumhurbaşkanı seçilen Dr. Campora, yedi hafta sonra istifa edip yeni seçimlere gidileceğini ilân etmiştir.

Başkan Campora yeni seçim ve istifa kararından önce de General Peron'u İspanya'da ziyaret etmiş ve kendisine, "Halk seni istiyor" demiştir. İspanya diktatörü General Franco'nun hava alanına kadar gelip uğurladığı bir tören ile General Peron, Arjantin'e bir fatih gibi dönmüştür.

Siyasi ortamın olgun bir meyve haline geldiğini bizzat müşahede eden General Peron, Dr.Campora'ya istifa işaretini vermiştir.

Dr.Campora'nın istifası ile boşalan Devlet Başkanlığı için yeni seçim, Eylül ayının 23'üncü günü yapılmış ve General Peron, 18 sene önce süngü ile bıraktırılan iktidarı, altın tabak içinde kendisine sunulurcasına almıştır.

Eva ile birlikte halk indinde sembol haline gelen Peron'u bu sefer Arjantin halkı yanında bir başka kadın ile görmüştür. Bu, eski bir kabare artisti olan İzabel'dir.

Cumhurbaşkanı Muavinliğine kimi seçeceği sorulduğunda General Juan Peron, Justicialist Labaration Front (Adaletçi Kurtuluş Cephesi) adlı siyasi partisi içinde adam bulamamıştır. Hem sağ, hem de sol kanattan taraftar, toplayan Peronist örgütün dağılmasından çekinen ünlü General, "Karım İzabel'i seçiyorum" demiştir.

Eva'nın izlediği taktikleri taklit eden İzabel, kocası Peron'a büyük yardım sağlamamış ise de zararlı da olmamıştır. Ancak, bütün Arjantin'lilerin ve gözlemci dünyanın belirttiğine göre, İzabel hiçbir zaman Eva'nın yerini dolduramamıştır. Ölümünün 21 inci yıldönümünde bile halk kileselerde "Eva.. Evita.." diye inlemiştir. Bütün bunlara rağmen General Peron "Gitti Gülsüm, geldi Gülsüm, Azrail ettiğin bulsun" kabilinden yeni karısı İzabel'i Arjantin'e Cumhurbaşkanı Muavini seçtirmiştir.

* Peron'un iktidara geçer geçmez, eşi İzabel'i kendine yardımcı seçmesi hayretle karşılandı.

Ekim ayının 12'sinde resmen and içip Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturan General Peron, yanında Muavini ve karısı İzabel Peron olduğu halde icraata girişmiştir.

İktidara 78 yaşında tekrar gelen Peron'u büyük ve korkunç sıradağlar gibi sorunlar beklemektedir. İç davaların başında, ülkenin idari ve siyasi istikrarı gelmektedir. Ekonomik alanda, ülkenin içinde bulunduğu üretim krizi, grevler gelmektedir. Dış siyasi olayların başında, Atjantin'de hemen her ay bir yabancı iş adamının çeteciler tarafından kaçırılması, Amerikan düşmanlığı, Şili'deki komünist Allende ve Junta taraftarlarının yarattığı atmosferin kendi ülkesinde yaptığı tesirler, gelmektedir. Bu sorunları çözmek için de herşeyden önce General Peron'un,kendi Peronist örgütü içinde bulunan sağcı ve solcuları bir ahenk içinde çalıştırıp kendi sözünü dinletmesi gerekmektedir. Bunda başarıya ulaştığı zaman General, Peron, dünyanın sayılı devlet adamları arasına girebilecek, eski eşi Eva ölümsüzleşecektir.

* Arjantin'in başkenti Buenos Aires, 8 milyonu aşan nufusuyla yalnız Arjantin'in değil, Güney yarımküresinin en büyük şehridir. La Plata körfezinde, düz bir bölgede kurulmuştur. İşlek bir liman şehridir. Ticaret hayatı çok gelişmiştir.

Cordoba (Ziraat merkezi): 798.663, Rosario (un değirmenleriyle ünlü) 810.840, La Plata (Liman): 506.287.

Tarih: Beyazların Arjantin'e sürekli olarak yerleşme hareketinin Başlaması, 1580 yılına raslar. 1535'ten itibaren yerleşenler olmuştur ama bunlarınki Arjantin tarihinde önemli bir yer tutmaz. Ülkeye ilk gelen Avrupalı, İspanya adına keşfe çıkan ve La Plata körfezini bulan Juan Diaz de Solis'tir.

Yüzyıla yakın bir süre ülkeye yerleşip gelişen İspanyollar, yerleştikleri toprakları İngilizlere ve Portekizlilere karşı korumak için birleştiler. 1776'da bir genel valilik kuruldu. Ancak İngilizler yine de Arjantin'deki isteklerinden vazgeçmiş değillerdi. 1806-1807'deki İngiliz işgal teşebbüsü püskürtüldü. Daha sonraları, Arjantinliler, İspanya hakimiyetinden de kurtulma yoluna gittiler. Napoleon'un İspanya'yı işgal etmesi işlerini kolaylaştırmasına rağmen mücadele yine de uzun sürdü. 1817'den itibaren General Jose de San Martin komutasındaki Arjantin birlikleri İspanyollarla savaşmaya başladılar. 1826'ya kadar süren 9 yıl, savaş içinde geçti. Sonunda Arjantin savaşı kazandı. Bir kurucu meclis kuruldu, Buenos Aires başkent oldu. Bernardino Rivadavia ilk cumhurbaşkanlığına seçildi.

Ancak bundan sonraki otuz yıl sürekli ihtilaller, hükümet darbeleriyle geçti. 1862'de General Mitre'nin cumhurbaşkanlığına seçilmesinden sonra gelişme devri başladıysa da yer yer kargaşalıklar yine de eksik olmuyordu. 1912'de serbest seçim yapılmasını kabul eden kanun çıktı. 1916'daki ilk seçimi radikaller kazandı.

Arjantin I. Dünya Savaşı'nda bağımsız kaldı. 1930'dan sona yine itilaller başladı. 2. Dünya Savaşı'nda mihver devletlerine karşı yakınlık gösterdiği için 1945'deki Amerikan Devletleri arasındaki birlikten çıkarıldı. A.B.D. ve İngiltere Arjantin'i tanımadılar. Ancak aynı yıl Mihver devletlerine savaş açınca yeniden tanıdılar. 1946 Juan Domingo Peron idareyi ele geçirdi ve 1955'e kadar ülkeyi diktatörlükle idare etti. Aynı yıl yapılan bir hükümet darbesiyle Peron, ülkeden kaçmaya mecbur bırakıldı. Onun kovulmasından sonra da Arjantin'de ihtilaller eksik olmadı. Sonunda 1966 yılında ordu idareyi ele aldı. 1973'de Peron yeniden ülkeye davet edildi ve yeniden cumhurbaşkanı seçildi. Eşi de başkan yardımcısı oldu.

Ekonomi: Askeri idare, Arjantin ekonomisine önemle eğilmiş ve 1968-77 arasında tatbik edilmesi öngörülen on yıllık bir plan yapmıştır. Hedef, ülke ekonomisini endüstri temellerine oturtmak, sığır ve tahıl gelirini en düşük seviyeye indirmektir. Arjantin'in bugünkü endüstrisi deri, tekstil, kimya, kauçuk ve metal işçiliği üzerinedir. Tarım ürünlerinin en önemlileri ise, mısır, tütün, pamuk, pirinç, şeker kamışı ve buğday üzerinedir. Latin Amerika'da sağlanan buğdayın % 80'i Arjantin'de yetişir. Aynı zamanda dünyanın en büyük ketentohumu üreticisidir.

İdare şekli: Arjantin federal bir cumhuriyettir. Anayasası A.B.D. anayasasına benzer. Ancak 1966 ihtilalinden sonra birçok anayasa garantileri, bir kenara itilmişti. Askeri idare, siyasi partileri ve milli meclisi kapatmıştı. Ayrıca üniversitelerin muhtariyeti kaldırılmış, rektörler milli eğitim bakanlığına bağlanmıştır. Öğrencilerin üniversite yönetimine katılmaları ve siyasetle uğraşmaları, komünistlerin resmi dairelerde görev alması yasaklanmıştı. Halen bu haklar yeniden verilmektedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 25 Mayıs
Yıllık milli gelir: 74 milyar, 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 14.840 TL.
Savunma: 20-45 arası bütün vatandaşlar yurt savun-

masında görevli sayılır. Askerlik süresi 1 yıl Kara veya Hava Kuvvetlerinde, 14 ay, Deniz Kuvvetlerinde olmak üzere 2 yıldır. 85.000 kişilik kara, 33.000 kişilik deniz, 17.000 kişilik hava ordusu vardır. İhtiyat sayısı 250.000'dir.

Sosyal durum: 1967'den beri bütün maaşlı ve ücretliler, işçi ve işveren sendikaları kanalıyla sosyal yardım teşkilâtına bağlanmıştır.

Eğitim: Halkın % 90'ı okuma yazma bilir. Bu Güney Amerika'da en yüksek seviyedir. Eğitiminher derecesi parasızdır. 6-14 yaş arasında mecburidir. 30 üniversitesi vardır. Eğitim merkezi bir sisteme bağlıdır.

Turizm: And dağları, Bariloche gölleri bölgesi, Atlantik kıyıları, Iguazu çavlanı pampalar görülecek yerlerdir. Vize gereklidir.

Spor: Başlıca spor futbol, at yarışı, polo, rugbi ve basketboldur.

En çok satan gazete: "La Razon" (Buenos Aires), Baskı: 475.639.

Radyo, TV: 1970'te hükümet kontroluna giren 4 radyo istasyonu, hepsi ticari olan 29 TV istasyonu vardır.

Türk elçiliği: Av.R.S. Pena 852.8. Piso. Buenos Aires, Arjantin.

ARNAVUTLUK 130

Resmi adı: Republika Popullore e Shqiperise
İdari şekli: Komünist Halk Cumhuriyeti
Yüzölçümü: 28.748 km. kare
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 72 kişi.
Yaşama ortalaması: 65,9 sene.
Nüfusu: 2.135.600. (1970)
Başkenti: Tiran (71.300)
Dili: Arnavutça
Dini: % 70 Müslüman gerisi çoğunlukla Ortadoks Hıristiyan
Parası: Lek (3 lira, 37 kuruş, 07 sm.)

Ülke ve insanlar: Balkan yarımadasının batı kıyısında bulunan Arnavutluk, kuzeyde ve doğuda Yugoslavya; güney-doğu ve güneyde Yunanistan; batıda Adriya deniziyle sınırlanmıştır. Ülke topraklarının en büyük özelliğini sarp dağlarda derin vadiler teşkil eder. Dağların yüksekliği yer yer 3.000 metreyi bulur. Arnavutluk'taki dağlar Dinar Alpleri'nin güney koludur. Dağlar batıya gidildikçe yüksekliğini kaybeder, ovada son bulur. Batıya akan nehirlerin kestiği ovalık bölüm bataklık ve sıtmaya yatağıdır. Arnavutluk, Akdeniz iklimi özelliklerini taşır.

Arnavutlar, Hint-Avrupai ırktandır. Ancak bunların ırk bakımından kesin bir çerçevesini çizmek mümkün değildir. Çünkü diğer Balkan milletleri gibi Arnavutlar da çeşitli ırklarla karışmıştır. Arnavutlar'da aile hayatı çok önemlidir. Baba ailenin mutlak hâkimidir. Aileden sonra en önemli topluluk kabiledir. Kabileler çok zaman tabiatla kucak kucağa yaşar. Kabilelerin yaşayışını düzenleyen bir de kanun vardır. Buna "Dukagin kanunu" denir. Arnavutlar geleneklerine çok bağlı bir millettir.

Arnavutluk'un başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Tiran: 171.300, İşkodra: (Kuzey ticaret merkezi) 55.300, Draç: 53.800; Koriçe: 47.300, Elbasan: 41.700.

Tarih: Arnavutluk'un M.Ö. 200 yılına kadar uzanan bir tarihi vardır. Illyr'ler aynı bölgede bir devlet kurmuş ve Roma'ya bağlanmışlardır. Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesinden sonra sınır Arnavutluk'un ortasından geçmiş, bu hâl, ülke için çok zararlı olmuştur.

Arnavutluk 5. yüzyılda Gotlar'ın istilâsına uğramış, daha sonraki yüzyıllarda da çeşitli kavimler tarafından tekrar tekrar istila edildi. 14. yüzyılda iki Arnavutluk prensi, ayrı ayrı devlet kurma yoluna gitmişlerse de, Türkler'in işgali onların bu teşebbüsüne son vermiştir.

Arnavutluk prensleri 14. yüzyıldan itibaren Osmanlı padişahlarına tabi olmaya başladılar. Ancak bu, tam bir Türk hakimiyetinin kurulması demek değildi. Zaman zaman emirlere uymadıkları oluyordu. Nihayet Türk kuvvetleri ülkeyi doğrudan doğruya ilhak etmek için harekete geçtiler. Arnavutluk parça parça alınmaya başlandı. Ancak 14. yüzyıl gibi, 15. yüzyıl da uzun mücadelelerle geçti. Arnavutlar'ın milli kahraman olarak tanıdıkları Yorgi Kostriyota (1403-1468) bir ara Müslüman olmasına rağmen, Türkiye'yi çok uğraştırdı. Nihayet 16. yüzyılın başlarında birkaç şehir hariç, Arnavutluk tamamen Türkiye'ye katıldı. Sancaklara ayrılan ülke Rumali Beylerbeyliğine ve Kaptan Paşa'ya bağlandı.

Ülke çeşitli kargaşalıklara rağmen 20. yüzyılın başlarına kadar Türkiye'ye bağlı kaldı. Ancak Balkan Savaşı çıkınca, Arnavutlar bunu fırsat bildiler ve 28 Kasım 1912'de bağımsızlıklarını ilan ettiler.

Arnavutluk 1. Dünya Savaşı'nda Sırp, Yunan ve İtalyan işgaline uğradı. Savaştan sonra da kargaşalıklar devam etti. Bir ara Yugoslav'ya sığının Arnavutluk Başbakanı Zogo, sonunda Tiran üzerine yürüyerek ülkede cumhuriyeti kurdu. Meclis 1928'de anayasayı değiştirerek Zogo'yu kral ilan etti.

* 200.000'e yaklaşan nüfusuyla, Tiran Arnavutluk'un hemen hemen onda bir nüfusuna sahiptir ve ülkenin başkentidir.

2. Dünya Savaşı başında İtalyanlar, ülkeyi istilâ ederek, İtalya'ya kattılar. 1943'te Arnavutluk Naziler tarafından işgal edildi. Bu savaşın sonunda Arnavutluk'da komünist bir halk cumhuriyeti kuruldu.

Ekonomi: Avrupa'da en düşük hayat seviyesi olan ülke Arnavutluk'tur. Halkın %70'i tarımla uğraşır. En çok buğday ve mısır yetiştirilir. Ülkede zengin linyit, demir, nikel, bakır, maden kömürü, kromit yatakları olmakla beraber bunlardan gereği gibi faydalanılmaz. Arnavutluk petrol ve kereste bakımından da zengindir.

1960-61'de Rusya ile bağları kopardıktan, ondan yardım alma ümidini kaybettikten sonra, Kızıl Çin'e dayanarak 10 yıl içinde kendi kendine yeter bir hale gelmiştir. Ülke devamlı kalkınma çabası içindedir.

İdare şekli: Arnavutluk komünist bir halk cumhuriyetidir. İktidar tek meclisli parlamentonun elindedir. Bu meclisin üyeleri gizli oyla ve tek liste halinde seçilirler. Prezidyum başkanı aynı zamanda devlet başkanıdır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 28 Kasım
Yıllık milli gelir: 9 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 6020 TL.
Savunma: 1943'te kurulan Halk Ordusu'nun elindedir. Mecburi askerlik 1,5 yıl kara, 2 yıl da hava ve denizde olmak üzere 3,5 yıldır. Kara ordusu: 28.000, deniz: 3.000, hava: 4.000 kişidir. Ayrıca 25.000 kişilik sınır koruma teşkilâtı vardır.
Sosyal durum: Sağlık bakımı bütün vatandaşlara parasızdır. Ülkede 1.180 kişiye bir doktor düşer. 1967'den itibaren bütün çalışanlara sosyal yardım ve emeklilik sağlanmıştır. Hiç kimsenin özel arabası yoktur.
Eğitim: 7-15 yaş arasında 8 yıllık ilk öğretim mecburidir. Orta öğretim yapanlar yılda 6,5 ay okur, 2,5 ay fabrika veya tarlada çalışır, 1 ay da askeri talim görür. Gençlerde okuma-yazma bilmeyen yoktur.
Spor: Başlıca spor futbol ve voleybol.
En çok satan gazete: İşçi Partisi organı "Zörüi Populit." (Tiran). Baskı: 100.000.
Radyo, TV: Devlet elinde 4 radyo, 1 televizyon istasyonu 161.000 radyo, 2.500 TV alıcısı vardır.
Türk Elçiliği: Rruga Konferenca e Pezes 31, Tiran-Arnavutluk.

AVUSTRALYA 135

Resmi adı: Commonwealth of Australia
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız devlet.
Yüzölçümü: 7.704.165 km. kare.
Nüfusu: 12.959.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 2 kişi.
Yaşama ortalaması: 71 sene.
Başkenti: Canberra (156.3340
Dili: İngilizce
Dini: Hıristiyan (% 34 Anglikan, % 26 Katolik, % 40 Diğerleri)
Parası: Dolar (16 lira 61 kuruş, 01 sm.)

Ülke ve insanlar: Avustralya, Okyanusya'nın en büyük kara parçasıdır. Avustralya devleti, aynı addaki bütün adayı kaplar. Kuzeyde Afura denizi ve Timor denizi; doğuda Mercan denizi, Büyük Okyanus ve Tasman denizi, batıda ve güneyde Hint Okyanusu ile sınırlıdır.

Avustralya topraklarının büyük bir kısmı çöllerle kaplıdır. Doğu kıyısı boyunca ülkenin en önemli dağ sistemi uzanır. Bu dağların en yüksek yeri Kosciusko tepesidir (2.196 metre). Denizden 80,500 km. içeriden başlayan dağların genişliği 250 km. kadardır. Bu dağ sistemi Avustralya Alpleri, New England dağ zinciri, Liverpool Dağ Zinciri gibi adlarla anılır. Bu dağların Kuzey-güney doğrultusundaki uzunluğu 4.000 kilometredir.

Ülkenin en büyük nehri Murray ve bu nehrin Darling adlı koludur. St. Vincent körfezine dökülen Murray-Darling'in uzunluğu 3.200 km.yi geçer. Denize dökülen başka küçük nehirler vardır. Orta Avustralya nehirleri denize ulaşamadan çöllerde kaybolur; bu nehirler zaten yağış mevsimleindebelirirler. Eyre ve Torens Avustralya'daki göllerin en büyükleridir. Güneyde ve güney-batıda başka küçük göller de vardır.

Avustralya'nın iklimi kuru ve sıcaktır. Yağışlar en çok batıda görülür. Ülkenin kuzeyi Tropika bölgesindedir, güneyi ise ılık iklim bölgesine girer.

Avustralya'da yaşayanların % 97'si Anglo-Sakson asıllı beyazlardır. Bunların da çoğu Avustralya'da doğmuştur. Ülkenin asıl yerlilerinin sayısı 122.000'dir. Çok ilkel bir hayat yaşar ve kabileler ortaklaşa bir hayat sürerler. Yerlilerin rengi ve vücut yapıları kabileden kabileye değişir. Avustralya son yıllarda dışarıdan göçmen almaya çok önem vermiştir. Bugün oralarda 20.000 kadar Türk vardır.

Avustralya'nın en kalabalık eyaleti New South Wales ve Victoria'dır. Nüfusun yarısından çoğu buralarda yaşar. En önemli şehirler başkent Canberra: 156.334, Sydney (Yün merkezi, liman): 2.717.069, Melbourne (liman): 2.338.941, Brisbane (Sanayi merkezi): 826.400, Adelaide: 809.000, Perth: 639.000'dir.

Tarih: Avustralya'ya ilk gelen Avrupalının Hollandalı ya da İspanyol denizcileri olduğu sanılıyor. Ancak ilk gelenler yeni bir ülkeye ayak bastıklarını tahmin etmiyorlardı. 17. yüzyılda gelen bu gemicilerden sonra 50 yıl içinde Hollanda'lılar adanın kuzey kıyılarını dolaştılar. Daha sonra İngilizler doğu ve batı kıyılarını dolaştılar.

Amerika İhtila'linden sonra mahkumlarını Amerika'ya gönderemeyen İngilizler ilk defa 1787 yılında 800 mahkumu, yanlarına da 700 kişi katarak buraya gönderdiler. İlk gelenler büyük güçlüklerle karşılaştı. 1800 yılında bu ilk İngiliz kolonisinin nüfusu 5.000'i bulmuştu. Bu arada gelenler koyun yetiştirmeye başladılar, böylece Avustralya'nın enbüyük zenginlik kaynağı doğmuş oldu.

Bu arada, genç birdeniz subayı Matthew Flinder, Avustralya kıyılarını dolaşmıştı. Bu-

raya Güney Ülkesi anlamına "Terra Australis" denmesini teklif etti. Böylece Avustralya adı çıkmış oldu. Bir yandan da keşif gezileri devam ediyordu. Bu sayede adanın haritası çizildi. Çok geçmeden göç hareketi hızlandı ve kendi istekleriyle gelenlerin sayısı mahkumların sayısını geçti. 1581'de altın bulunması, bu göç hareketini daha da hızlandırdı. Nüfus 10 yıl içinde dört misli arttı.

Avustralya'daki koloniler 1900 yılında göç hareketini ve savunma işlerini düzenlemek üzere federal bir anayasa hazırladılar. İngiliz parlamentosunun bu anayasayı kabul etmesi üzerine Avustralya Britanya Milletler Topluluğu'na dahil bir devlet oldu.

1. Dünya Savaşı'nda Avustralyalılar deniz aşırı ülkelerde savaştılar. 2. Dünya Savaşı'nda ise Avustralya'nın insan gücü bakımından büyük katkısı oldu. Hemen hemen bir milyon kişi askere alındı. Avustralya'nın kayıpları 200.000'i geçti.

Ekonomi: Avustralya'nın büyük bir kısmı insanların yaşamasına elverişli değildir, ama Avustralya'lılar buralara da yerleşmenin yollarını araştırmaktadırlar. Oturabilecek bölgelerde yaşayanlar çoğunlukla sığır ve koyun yetiştirir. Yiyecek maddelerinin fazlası ihraç edilir.

Avustralya ayrıca demir, çelik ve maden kömürü ve birçok mineral bakımından da kendi kendine yeten bir ülkedir.

Avustralya dünyanın en büyük koyunyetiştiricisidir. Dünyanın ihtiyacı olan yünün % 30'u Avustralya'dan çıkar. Tarım mahsulleri, ülke ihracaatının dörtte üçünü teşkil etmektedir. Ayrıca, buğday, koyun, sığır, şekerkamışı, tereyağı ve peynir de önemli ihraç maddeleri arasında yer alır.

Avustralya'daki demiryollarının uzunluğu 40.000 km'yi geçer. Kara yollarının uzunluğu ise 700.000 km.dir. Bununla beraber çok sapa yerlerdeki çiftliklerin ulaşımı helikopter ve uçaklarla yapılır.

İdare şekli: 1901'deki federasyon anlaşmasına göre Avustralya Britanya Milletler Topluluğu'na dahil tam bağımsız bir ülkedir. İngiltere hükümdarı aynı zamanda Avustralya'nın da hükümdarıdır. Orada bir genel vali tarafından temsil edilir. İcra kuvveti şekil bakımından genel vali ile İcra Konseyinde ise de aslında kabinenin ve başbakanın elindedir. Federel Parlamento, 60 üyeli senato ile 124 üyeli Temsilciler Meclisi'nden meydana gelir.

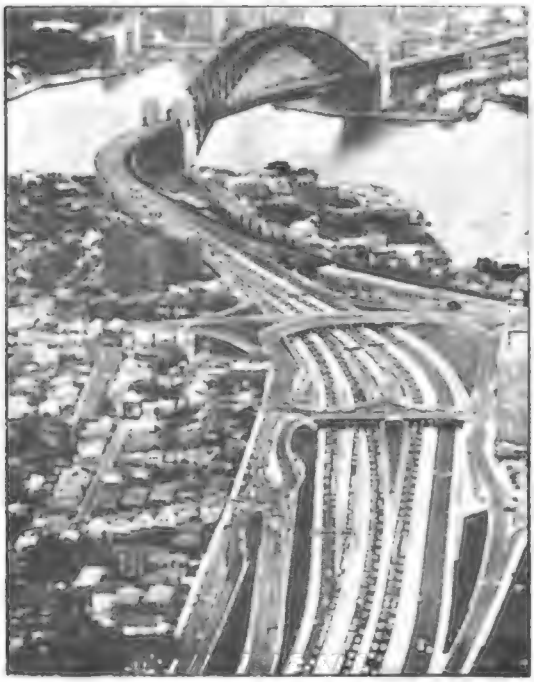

*Sydney, Avustralya'nın en büyük şehridir; deniz kenarında tabii bir körfezin kıvısında kurulmuştur.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 26 Ocak

Yıllık milli gelir: 319 milyar 200 milyon TL.

Fert başına yıllık gelir: 32.200 TL.

Savunma: Amerika Yeni Zelanda ve Avustralya'dan kurulu Anzus Savunma Teşkilâtı'na bağlıdır. Güney-doğu Asya Seato Savunması'nın da üyesidir. 47.760 kişilik kara, 17.500 kişilik deniz, 22.850 kişilik de bir hava ordusu vardır.

Siyasal durum: 1909'da başlayan emeklilik şimdi her türlü sosyal yardımı kaplayan mükemmel bir şekil almıştır. Bütçenin % 21'i bu yardımlara gitmektedir.

Eğitim: Parasız ve 6-15 yaş arası mecburidir. Ülkenin ücra köşelerinde oturanlara mektupla ders verildiği gibi bir de "Hava Postası Okul Sistemi" kurulmuştur. Ülkede 15 üniversite vardır.

Ölçü: İngiliz sistemi, pound, yarda, mil vs. kullanılır.

Spor: Başlıca sporlar tenis, kriket, daha sonra futbol, atçılık ve su sporlarıdır.

En çok satan gazete: "Sun News Pictorial" (Melbourne) Baskı: 646.868.

Radyo, TV: 131 radyo ve TV istasyonu vardır.

Türk elçiliği: 60 Mugga Way, Red Hill, Canberra Avustralya.

AVUSTRALYA'YA BAĞLI TOPRAKLAR

PAPUA—YENİ GUİNEA 675

Papua Avustralya dış topraklarıdır. Yeni Guinea Birleşmiş Milletler tarafından Avustralya'nın vesayetine verilmiş topraklardır. İkisi birden Yeni Guinea Adası'nın doğu yarısını kaplar. Bu iki bölge idari bakımdan beraberce mütalâa edilir. Papua'nın yüzölçümü 222.740 km. kare, nüfusu 640.000; Yeni Guinea'nın yüzölçümü 238.280 km. kare nüfusu 1.772.740'dır. İdare başkenti Port Moresby'dir.

CHRİSTMAS ADASI 248

Christmas Adası, Cava'nın 224 mil güneyindedir. 1958'den beri Avustralya idaresindedir. Yüzölçümü 134 km. kare, nüfusu 3.439'dur. Çoğu Çinli ve Malayalı olan halkın hepsi, adadaki fosfat şirketinde çalışan amelelerdir.

NORFOLK ADASI 654

Avustralya'nın doğusu ve Yeni Zelanda'nın kuzeyindedir. 1774'de Kaptan Cook tarafından keşfedilen bu ada 38.85 km. karedir. Nüfusu 1.240 kişi olan bu ada evvelce

İngilizler tarafından 1788'den 1855'e kadar kürek mahkumlarının sürgün yeri olarak kullanılmıştır. 1913'de Avustralya'ya devredilmiştir.

COCOS (Keeling) ADALARI 472

Cava Adası'nın 200 mil güney-batıda 27 mercan adasıdır. Yüzölçümü 13 km. karedir. Bütün adalar Hindistanceviziyle kaplıdır. Nüfusu 127'si Avrupalı, 480'i yerli olmak üzere 607 kişidir. 1857'den 1955'e kadar İngiltere'ye bağlı olup Singapur'dan idare edilen bu adalar, 1955'de Avustralya'ya terk edilmiştir.

DİĞER TOPRAKLAR

AVUSTRALYA ANTARKTİKA TOPRAKLARI 123

7 Şubat 1933'de alınan bir kararla Güney Kutbunda 6.402.000 km. kare'lik bir araziyi kendi toprakları olarak ilan etmiştir. Bu yer güney enleminin 60. paralelinin güneyinde, doğu boylamının 160. ve 45. meridyenleri arasındadır. 1954 ve 1957'de bu arazide Manson ve Davis istasyonları adında iki bilimsel istasyon kurulmuştur.

HEARD ve MCDONALD ADALARI 377

Heard Adası, Afrika'nın bir hayli güney-doğusuna düşen Kenguelen Adalarının hemen altındadır. McDonald Adaları da bunun hemen batısındadır. 1947'den beri Avustralya'ya bağlı olan bu adalarda devamlı, kimse oturmaz. Burada bilimsel bir istasyon vardır.

MERCAN ADALARI BÖLGESİ

Bu bölge 1969 yılında kurulmuştur. Avustralya'nın kuzey-doğu kıyılarıyla, Büyük Set Resifleri arasında kalan çok küçük mercan adalarıdır. Bunların bir ikisinde meteoroloji istasyonları vardır. Diğerleri boştur.

MACQUARIE ADASI

Macquarie adası Avustralya'nın hemen güneyindeki Tasmanya adasının 1000 mil güneyinde fakir bir adadır. Devamlı oturan yoktur. Bu adada 1948'de bilimsel bir istasyon kurulmuştur.

ASHMORE VE CARTIER ADALARI

Bu adalar Hind Okyanusu'nda, Batı Avustralya'nın kuzey kıyılarının 350 mil kuzeyine düşer. 1938'de Avustralya'ya bağlanmıştır.

AVUSTURYA 140

Resmi adı: Republik Österreich (Avusturya Cumhuriyeti)
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölcümü: 83.850 km. kare.
Nüfusu: 7.456.403 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 88 kişi.
Yaşama ortalaması: 69,9 sene.
Başkenti: Viyana (1.614.891)
Dili: Almanca
Dini: Hıristiyan (% 90, Katolik % 6, Protestan)
Parası: Şilin (71 kuruş, 54 sm.)

Ülke ve insanlar: Avusturya Orta Avrupa'da dağlık bir ülkedir. Kuzeyde Batı Almanya ve Çekoslovakya; doğuda Macaristan; güneyde Yugoslavya ve İtalya; batıda Lichtenstein ve İsviçre ile sınırlanmıştır. Avusturya'nın bilhassa orta ve batı kesimleri dağlıktır. doğuya gidildikçe tepelerin yüksekliği azalır. Topraklarının önemli bir kısmı ormanlarla kaplıdır. Tuna nehri, kuzey doğu yönünde akarak Avusturya topraklarını sular. Brenner geçidi, güneyde Avusturya-İtalya sınırındadır. Memleketin en yüksek tepeleri Gross Glockner (3.798 m.), Wildspitze (3.774)'dir. Avusturya dağlarında yer yer buzullara raslanır. Pek küçük göller hariç göl pek azdır; başlıcası Macaristan sınırındaki Neusiedler gölüdür. Ülke topraklarının büyük bir kısmı ormanlarla kaplıdır.

Avusturya'da genellikle Akdeniz iklimi hüküm sürer. Yağışlar daha çok yaz aylarında görülür. Sıcaklık ortalaması hiç bir mevsimde 20'nin üstüne çıkmaz.

Avusturya'da, başka Orta Avrupa ülkelerinde olduğu gibi çeşitli ırktan insanlar yaşar. Almanca konuşan halk nüfusun % 95'ini meydana getirir. Onların dışında Macarlar, Hırvatlar, Slovenler, Çekler vardır.

Avusturya'nın başlıca şehirleri başkent Viyana: 1.614.841, Graz, (endüstri merkezi): 248.300, Linz: 202.874, Salzburg (turist merkezi): 128.845, Innsoruck (turist): 115.157

Tarih: 9. yüzyılın başlarında ülke, Büyük Karl İmparatorluğunun bir eyaletiydi. İmparatorluk parçalanınca Germen İmparatorluğunun bir parçası oldu. O zamanki adı Doğu Devleti anlamında Österreich idi. Bugünkü Avusturya adı da bu kelimeden gelmektedir. 13. yüzyılda Avusturya Habsburglar'ın elinden geçti. Daha sonra Avusturya'ya varis olan 1. Ferdinand, hükümdarlığının büyük bir kısmını Avrupa'ya doğru yayılmakta olan Türklerle savaşarak geçirdi. Bohemya ve Macaristan kralı 2. Lajos Mohaç savaşında ölünce Macaristan'a hem 1. Ferdinand, hem de Erdel Voyvodası Zapolya Yanos kralı seçildi. Erdel Voyvodası durumu lehine çevirmek için Türkler'den yardım istedi. Kanuni de, Avusturya'nın içlerine kadar girdi ve 1529'da Viyana'yı kuşattı. Türkler Viyana'yı alamadı, ama Macaristan'a yerleştiler. 1540'ta Zapolya ölünce tekrar başlayan savaş sonunda Türkler Macaristan'ın daha büyük bir kısmını ellerine geçirdiler.

16. yüzyılın sonlarıyla 17. yüzyılın başlarında Otuz Yıl Savaşları; daha sonra Veraset savaşları çıktı. 18. yüzyılı çeşitli kargaşalıklar, savaşlar ve ihtilallerle geçti. Bu devirde Maria Theresia, 2 Joseph, 2. Leopold, 2. Franz gibi hükümdarlar tahta çıktı. 19.

yüzyılın ilk yarısında Prens Metternich, Avusturya'nın başta gelen siması olarak ün kazandı. Ancak onun iktidarının sonlarında 1848'de ihtilal çıktı. Prens memleketten kaçtı. 1866'da Prusya ve İtalya Avusturya'dan bazı toprakları aldılar. Ertesi yıl, Avusturya ve Macaristan ikiz bir devlet haline geldi. Avusturya Macaristan İmparatorluğu 1918'e kadar yaşadı. Avrupa'da oldukça geniş bir toprağa sahip olmasına rağmen, devlet dünya ölçüsünde bir kudret olamadı. Ahalisi fakirdi. Sınırları en geniş zamanında 700.000 km. kareyi buluyordu.

20. yüzyılın başlarında Sırplar'la Slavlar arasında çıkan anlaşmazlık üzerine Avusturya Macaristan veliahtı Arşidük Franz Ferdinand'ın öldürülmesinden sonra çıkan 1. Dünya Savaşı, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun sonu oldu. İmparatorluk 1918'e dağıldı. Avusturya'da cumhuriyet ilan edildi. Daha sonraki yıllar ülkenin kalkınma gayretleriyle geçti. Hitler 1938'de Avusturya'yı Almanya'ya kattı. 2. Dünya Savaşı'nda, Almanya'nın yenilmesi üzerine Avusturya'da fedaral bir cumhuriyet kuruldu.

Ekonomi: Savaştan sonra Avrupa'da ticaret hayatının gelişmesi, Marshall planından gördüğü bol yardım sayesinde Avusturya ekonomisi sağlam temellere oturdu. Endüstrinin Avusturya ekonomisinde önemli bir yeri vardır. Demir ve çelik mamulleri ihracaatta önemli bir yer tutar. Avusturya'nın başka bir önemli kaynağı da hidroelektrik enerjisi ve 1945'ten sonra başlayan petrol çalışmalarıdır. Ülke ekonomisinde turizmin de önemli yeri vardır.

İdare şekli: Avusturya cumhurbaşkanı tek dereceli seçimle, altı yıllık bir görev süresi için seçilir. Parlamento iki meclisten mürekkiptir. Birincisi "Nationalrat" 165 üyelidir, tek dereceli seçimle seçilir. Hizmet süresi dört yıldır. İkinci meclis "Bundesrat" 54 üyelidir. Bundesrat üyeleri eyalet meclisleri tarafından seçilir. Avusturya 9 eyaletten meydana gelmiş federal bir devlettir. Bu eyaletlerin adları şunlardır: Viyana-Aşağı Avusturya-Styria-Yukarı Avusturya-Carinthia-Tyrol-Zalzburg - Burgenland-Vorarlberg.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 26 Ekim.
Yıllık milli gelir: 128 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 20.580 TL.

*** İnnsbruck Avusturya'nın kış sporları merkezidir. Yaz-kış şehirde turist eksik olmaz. Maria-Theresia sütunu şehrin sembolu olmuş bir anıttır.**

Savunma: 1955'te yapılan bir anlaşmaya göre Avusturya devamlı bir tarafsızlık içindedir. Ordusu anlaşmaya göre en çok 55.000 kişidir. Askerlik mecburidir. 6 ay kara ve 2 yıl hava ordusunda çalışılır.
Sosyal durum: 1880'de başlayan sosyal yardımlar bugün 1956 kanunuyla en mükemmel şeklini bulmuştur. Emeklilik, sağlık, işsizlik sigortaları yanında, doğum, annelik, kira, çocuk, sakatlık yardımları da vardır.
Eğitim: 6-15 yaş aralarında mecburidir ve 1962'den beri de parasızdır. 4 üniversitesi vardır.
Spor: Kayak ve futbol başlıca sporlarıdır.
En çok satan gazete: Unnabbangige Kronen-Zeitung (Viyana) Baskı: 690.458.
Radyo, TV: 243 radyo istasyonu bütün gün 3 kanaldan yayın yapar. Her gün yayın yapan 2 TV istasyonu vardır.
Radyo alıcısı: 2.159.574, TV alıcısı: 1.586.114.
Türk Elçiliği: Prinz Eugen-Strasse 40, Viyana Avusturya.

BAHAMA 145

Resmi adı: Commonwealth of Bahama
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız devlet
Yüzölçümü: 13.950 km. kare.
Nüfusu: 168.812 (1970)
Başkenti: Nassan (Providence adasında), (54.600)
Dili: Resmi dil İngilizce
Dini: Hıristiyan
Parası: Bahama doları (14 lira)

Ülke ve insanlar: Bahama Atlas Okyanusu'nda, Amerika Birleşik Devletleri'nin Florida sahilleri doğrultusunda, Küba ile Haiti'nin kuzeyinde, irili ufaklı 700 adadan ve 2.000 kadar kayalıktan meydana gelmiş bir ülkedir. Kayalarda ve adaların 30 kadarında kimse yaşamaz. Halk zenci, Avrupalı

ve melez karışımıdır. İklimi her zaman ılımlı ve çok yumuşak olduğu için, Bahama adaları bir turist cenneti olarak kabul edilir. Başlıca adaların nüfusları şunlardır: Providence (101.503); Abaca (6.500); Andros (8.850); Elenthera (9.468).

Tarih: Adalar 1492'de Kristof Kolomb tarafından keşfedildikten sonra, yıllarca Atlas Okyanusu korsanları için barınak olarak kullanıldı. 1717'de İngiltere burayı işgal ederek sömürgeleri arasına kattı. 1964'de anayasada büyük değişiklikler oldu ve hükümete kendini idarede, iç işlerde geniş yetkiler tanındı. 1968'de anayasada yeni bir ~~değişiklik~~ yapılarak, hükümete yeni yetkiler tanındı. 1972 seçiminde ilerici Liberal Partiseçimleri büyük bir çoğunlukla kazanınca bağımsızlık mücadelesine başladı. 1972 Aralığında İngiltere ile varılan bir anlaşma neticesi, Bahama'nın 10 Temmuz 1973 gününden itibaren, Britanya Milletler Topluluğu'na bağlı kalmak şartiyle bağımsız olması kararına varıldı.

Ekonomi: Bahama'nın ekonomisi başlıca turizme dayanır. 1972 yılında ülkeye bir buçuk milyon turist gelmiş ve 3,5 milyon Türk lirası bırakmıştır. Ayrıca denizden akaryakıt elde edilmekte, az miktarda meyve, kümes hayvanları yetiştirilmekte, tuz, çimento ihraç edilmektedir. Devletle ortak yapılacak her türlü yardım vergiden muaftır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 10 Temmuz.
Savunma: Bahama'nın savunmasını İngiltere üzerine almıştır. Ülkede bazı Amerikan üsleri vardır.
Sosyal durum: Ülkenin sağlık teşkilâtı, gayet ileriüür. Hiç bir tropikal hastalık problemi yoktur. İhtiyarlık sigortası vardır.
Eğitim: Adalarda yalnız ilk eğitim sistemi vardır. Kolej ve yüksek tahsil yapacak gençler Batı Hind Adaları'ndaki okullara giderler. Bahama bu okulların masraflarına iştirak etmektedir.
Spor: Yüzme balıkçılık, tenis ve golf başta gelir.
Turizm: Türk uyruklular adalarda vizesiz sekiz ay kalabilir.
En çok satan gazete: The Tribune (Nassau), İngilizce. Baskı: 11.500
Radyo, TV: Devletin 2 radyosu vardır. Bir TV istasyonu inşa halindedir. Ayrıca Amerikan TV'leri rahatça seyredilir.
Türk Elçiliği: Yoktur.

BAHREYN 150

İdare şekli: Şeyhlik
Yüzölçümü: 598,3 km. kare
Nüfusu: 225.000 (1971 sayımı)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 346 kişi
Yaşama ortalaması: Bilinmiyor.
Başkenti: Manama (79.098)
Dili: Arapça
Dini: Müslüman
Parası: Bahreyn dinarı (3 kuruş, 54 sm.)

Ülke ve insanlar: Bahreyn, adalar üzerinde kurulmuştur. Bahreyn adaları Basra körfezinde, Katar yarımadasıyla Suudi Arabistan arasında bir takımadadır. "İki deniz" anlamına gelen "Bahreyn", adaların en büyüğüdür. Diğer önemli adalar, Muharrak, Sitra, Ummü'n-Nasan ve Cidde'dir. Bahreyn adaları yüksekliği pek az olan adalardır. Bu takım adaların en yüksek yeri Bahreyn adasındadır ve yüksekliği 150 m.'yi bulmaz.

Bahreyn'de yaşayanların büyük ekseriyetini Araplar teşkil eder. Ayrıca Hintli ve Pakistanlı bir azınlık grubu, 3.000 kadar da Avrupalı vardır. Başkenti Manama limanı aynı zamanda ülkenin ticaret merkezidir. Başlıca şehirler Manama (79.098) ve Muharrak (41.143)tür.

Tarih: 1882 ve 1892'de İngiltere'yle yapılan antlaşmalara göre, ülkenin savunmasından ve dış münasebetlerinden İngiltere sorumluydu. Bu antlaşmaların yerine 15 ağustos 1971'de yeni bir antlaşma yapıldı, aynı gün Bahreyn bağımsızlığını ilan etti. Halen Arap Birliği'ne, Birleşmiş Milletler'e ve Dünya Bankası'na dahildir.

Ekonomi: Bahreyn ekonomisi petrol ve ülüminyuma dayanır. 1932 yılında bulunan petrol, Bahreyn Petrol Şirketi tarafından işletilmeye başlanmış ve istihsal edilen petrol her geçen yıl daha artmıştır. Ülke aynı zamanda büyük bir alüminyum üreticisidir. Alüminyum tesislerin işletilmesinde İngiliz, İsveç, Batı Alman ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ortaklığı vardır. Alüminyum endüstrisi Orta Doğu'nun petrol dışındaki en büyük ticari kaynağını teşkil eder.

Dokumacılık ve çömlekçilik gibi eski küçük el sanatlarının yanısıra, daha modern imalâta da yer verilmektedir. Bir zamanlar ülkenin en önemli kaynaklarından olan inci ticareti ise zayıflamıştır.

Halkın büyük bir kısmının yaşama seviyesi çok düşüktür. Göçebeler halinde yaşarlar, hayvancılıkla geçinirler.

İdare şekli: Bahreyn, bir Devlet Konseyi tarafından idare edilir. Devlet Konseyi 1970'te kurulmuştur. Bahreyn hükümdarı icra kuvvetlerini bu konseye devretmiştir. Halen iktidarda olan şeyh ailesi 1782'den beri Bahreyn'in başındadır. İktidarda bulunan şeyh aynı zamanda devlet konseyinin başkanıdır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 16 Aralık
Yıllık milli gelir: 936 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 5880 TL.
Savunma: Emniyet işlerine bakan 1.300 kişilik ufak bir ordusu vardır. Amerikan Donanması'nın Yakın Doğu Filosu burada üslenir.
Sosyal durum: 1971'de 24 milyon Bahreyn dinarı

harçayıp 120 doktor ve 400 hemşirelik bir sağlık teşkilâtı kurulmuştur. İngiliz Hava Kuvvetlerinden kalan bir hastaneleri vardır.

Eğitim: Parasızdır ülkede 70 ilkokul ve 35 ortaokul bu okullarda 12.500 öğrenci vardır.

Ulaşım: Ülkede 80 kilometrelik asfalt yol vardır. Jumbo jet uçaklarının inişini sağlayan modern bir hava meydanı mevcuttur.

Gazete: Yoktur.

Radyo, TV: Devletin bir radyo istasyonu, Aramco Petrol Şirketinin de ufak bir TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 50.000

Türk elçiliği: Yoktur.

BARBADOS 160

Resmi adı: Barbados
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız dominyon
Yüzölçümü: 429,9 km. kare
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 591 kişi.
Yaşama ortalaması: 65,8 sene.
Nüfusu: 236.000 (1971)
Başkenti: Bridgetown
Dili: İngilizce
Dini: Hıristiyan
Parası: Doğu Karayib Doları (7 lira 24 kuruş)

Ülke ve insanlar: Barbados adası Küçük Antiller'in doğusundadır. Adanın doğu sahilleri Atlas Okyanusu'na, batı sahilleri de Karayib Denizi'ne bakar. Topraklar genel olarak düzdür. Orta kesimlere doğru 350 m'ye kadar yükselir.

Barbados, Batı Hint Adaları'nın (Antiller'in) nüfusu en yoğun olan adasıdır. Ülkede yaşayanların % 80'i Afrika menşelidir. Ayrıca % 5 Avrupalı, % 15 de melez vardır. Ülkenin en önemli şehri 20.000 nüfuslu başkent Bridgetown'dır.

Tarih: Barbados 1627'de İngilizler tarafından işgal edildi. Şeker üretiminde çalışmak üzere getirilen Afrikalı esirler 1834'te serbest bırakıldı. Bu üreticiler adanın kontrolünü, yine de 1937'ye kadar ellerinde tuttular. Barbados, sömürgeliği zamanında hiç el değiştirmedi. Ada halkı 1961 yılında iç idaresinde bağımsızlığa kavuştu. 1966'da ise, Britanya Milletler Topluluğu içinde bağımsız dominyon statüsünü kazandı.

Ekonomi: Barbados'un ihracatının % 80'ini şeker teşkil eder. Balıkçılık ve Turizmin de ekonomisinde önemli yeri vardır. Ülke, makinalar, motorlu araçlar, kâğıt, kereste vs. ithal eder. İhraç maddeleri arasında şeker ve karidesten başka elektrik malzemesi ve giyim eşyası da vardır.

İdare şekli: Barbados'da parlamenter bir demokrasi idaresi vardır. Parlamento 21 üyeli Senato ile, 24 üyeli Millet Meclisi'nden meydana gelir. Bu teşrii meclislerin başında genel vali bulunur.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 30 Kasım
Yıllık milli gelir: 1 milyar, 680 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 7.000 TL.
Sosyal durum: Her yıl 10 milyon D K doları sağlık işlerine harcanır. 3'ü devletin olmak üzere 14 hastane ve 14 çocuk bakımevi vardır. Devlet peydarpey dar gelirlilere ucuz evler yapmaktadır. Bunların dışında özel yardım kuruluşları da vardır
Eğitim: Halkın % 97'si okur-yazardır. Eğitim parasızdır.
Spor: Baş spor krikettir. Futbol, tenis, yüzme ve bütün sporlar yapılır.
Ölçüler: İngiliz sistemi kullanılır.
En çok satan gazetesi: Advocate News (Bridgetown) Baskı: 22.000
Radyo, TV: Bir radyo, biri renkli 2 TV verici istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 62.000, TV alıcısı: 18.000.
Türk elçiliği: Yoktur.

BATI SAMOA 170

Resmi adı: Batı Samoa Bağımsız Devleti
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız devlet.
Yüzölçümü: 2.841 km. kare.
Nüfusu: 143.547 (1971 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 50 kişi.
Yaşama ortalaması: Bilinmiyor.
Başkent: Apia (26.291)
Dili: Samoaca ve İngilizce
Dini: Hıristiyan
Parası: Tala (23 lira 38 kuruş)

Ülke ve insanlar: Büyük Okyanus'ta Honolulu ile Sydney arasında yarı yolda Yeni Zelanda'nın 1.500 mil kuzeyinde bulunan Batı Samoa, başlıca iki adadan meydana gelir. Ayrıca daha 5 küçük ada, ülkenin topraklarına dahildir. Savai'i (36.000) ve Upolu (95.344) adını taşıyan büyük adalar dışında, küçük adalardan sadece Manono ve Apolima'da insan oturur. Adalar mercan resifleriyle kuşatılmış durumdadır. Samoalılar Polinezya menşeli bir halktır.

Tarih: Samoa adalarına ilk gelen Avrupalılar, Hollandalılar olmuştur. 1772'de buraya gelen Hollandalılardan sonra 1830'da İngiliz misyonerleri gelmiş ve bu tarihten sonra yerli şeflerle uzun süren bir mücadele başlamıştır. 1889'da Samoa, bir kralın idaresinde tarafsızlığını ve bağımsızlığını ilan etmiş, ancak, bu kralın ölümünden sonra çeşitli anlaşmazlıklar çıkmış sonunda Doğu Samoa A.B.D.'ne. Batı Samoa da Almanya'ya katılmıştır.

1919'dan 1946'ya kadar, Yeni Zelanda tarafından idare edilen Batı Samoa'da zamanla milliyetçi bir hareket başlamış, yerliler bağımsızlıkları için mücadele etmişlerdir. Bu ha-

reket sonunda 1956 yılında adalar Birleşmiş Milletler kontrolü altında yine Yeni Zelanda'nın nezaretine bırakılmıştır. 1 Ocak 1962'de ise Batı Samoa tamamen bağımsız hale gelmiştir.

Ekonomi: Batı Samoa'nın ekonomisi tamamen tarıma dayanır. Ülkenin başlıca ürünleri kakao, muz, kopra (Hindistan cevizinin kurutulmuş kabuğu)'dur. Bunlar aynı zamanda başlıca ihraç maddelerini teşkil eder. Yerlilerin çoğu, kendi ihtiyaçları için gerekli olan besin maddelerini kendileri yetiştirir, sağlarlar. Batı Samoa'da turizm henüz gelişmemiştir. Ancak ülke, tabii güzellikleriyle bir turizm cenneti olabilir.

İdare şekli: Batı Samoa anayasasına göre devlet başkanlığını Typua ve Malietoa kral ailelerinden gelme hükümdarlar birlikte yürütür. Ancak bunların ölümünden sonra devlet başkanları 48 üyesi olan Millet Meclisi tarafından seçilecektir. Ülkede icra kuvveti başbakandadır. Batı Samoa'nın dünyanın diğer köşeleriyle ilişkisi çok azdır. 1962'de yapılan bir anlaşmaya göre, ülkenin dış münasebetlerini Yeni Zelanda düzenlemekte ve ekonomik yardımda bulunmaktadır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 1 Ocak
Yıllık milli gelir: 280 milyon TL.
Fert başınayıllık gelir: 1680 TL.
Savunma: Yeni Zelanda üzerine almıştır.
Eğitim: Halen 223 okulda, nüfusun % 28 olan 34.000 çocuk okumaktadır.
En çok satan gazete: Haftalık Samoa Times (Apia) Baskı: 5.000
Ulaşım: Fiji yoluyla Japonya'ya ve Yeni Zelanda arasında 15 günde bir daimi servis vardır. Ayrıca çoğu postaları daima Apia'ya uğramaktadır. Amerikan Samoa'su merkezi Pago Pago ile Apia arasında her gün uçak seferleri de vardır.
Radyo, TV: 1948'den beri çalışan bir radyo istasyonu ve 20.000 radyo alıcısı vardır.
Türk elçiliği: Yoktur.

BELÇİKA 175

Resmi adı: Koninkrijk Belgie (Belçika Krallığı)
İdare şekli: Krallık
Yüzölçümü: 30.513 km. kare.
Nüfusu: 9.695.379 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 316 kişi.
Yaşama ortalaması: 70,6 sene.
Başkenti: Brüksel (1.074.726)
Dili: Flamanca (% 60) ve Fransızca (% 40),
Dini: Hıristiyan *(Katolik)*
Parası: Belçika frangı (32 kuruş, 97 sm.)

Ülke ve insanlar: Belçika Kuzeybatı Avrupa'da bir ülkedir. Kuzeyde Hollanda; doğuda Batı Almanya ve Lüksemburg; güneyde, güneybatıda ve batıda Fransa, kuzeybatıda Kuzey Denizi ile sınırlanmıştır. Ülkenin sahil kesimi ovalıktır. Deniz yüzeyinden yeksekliği 20 metreyi geçmeyen bu ovalar Belçika yüzölçümünün üçte birini kaplar. Bu yükseklik deniz tarafından 5 metreye kadar düşer. Belçika topraklarını kuzey-batı, güney-doğu doğrultusunda kesen Meuse nehrinden itibaren Belçika yaylası başlar. Bu kesimde yükseklik 150-300 metreye kadar çıkar. Burada en yüksek nokta ise Motrange tepesidir. (692 m.)

Belçika'nın başlıca nehirleri Meuse ve Escaut'dur. Çok sulak bir ülke olan Belçika'da, çeşitli kanallar bu nehirleri birbirine bağlar. İklim ılıktır. Yazlar fazla sıcak olmaz, kışlar Golf Stream'in Belçika kıyılarını yalayan bir kolu sayesinde ılık geçer.

Belçikanın başlıca şehirleri başkent Brüksel: 1.074.726, Anvers (ticaret merkezi, liman): 222.775, Liege (Çelik): 144.875, Ghent (tekstil): 148.166'dır.

Tarih: Belçika'nın adı, bir Kelt kavmi olan Belgae'lerinadından gelir. Roma imparatoru Ceaser M.Ö.1 yüzyılda buraları zaptedince Lâtin diliyle birlikte Hıristiyanlık ve Roma hukuku da Belçika'ya yerleşti. Öte yandan 5. yüzyılda Franklar'ın ovalık bölgeye yerleşmesi Belçika'nın bölünmesine yol açtı. Güney kesimlerinde oturanlar Wallon'ları, ovada yaşayanlar da Flaman'ları meydana getirdiler. Bunların yaşadığı bölgede Flandra diye anılmaşa başlandı.

9. yüzyılda Frank İmparatorluğu'nun çökmesi üzerine Belçika birçok prensliğe ayrıldı. 14. yüzyılda Belçika, Hollanda ile birlikte Bourgogne hanedanına bağlandı. Ancak 15. yüzyılda, bu hanedandan Maria, Arşidük Max ile evlenince, taht, Avusturya hanedanına geçti. 16. yüzyılın başında 5. Karl, İspanya Kralı ve Mukaddes Roma İmparatoru olunca, Belçika'nın idaresi bu defa da İspanya'ya geçmiş oldu.

17. yüzyılda Belçika ile Hollanda arasında bir din kavgası başladı. Hollanda Protestanlığı kabul etmiş, Belçika ise Katolik olarak kalmıştı. Bu yüzden çeşitli savaşlar oldu. Sonunda Hollanda bağımsızlığını kazandı (1648). Ancak ülkeye bir türlü huzur gelemiyordu. Çeşitli savaşlar ve kargaşalıklar üzerine 18. yüzyılın başlarında imzalanan Utrecht antlaşması ile Belçika, Avusturya'nın hakimiyetine girdi (1713), aynı yüzyılın sonlarına doğru Belçika bu sefer de Fransa'ya geçti (1795) Ancak ülkede yine kesin bir barış kurulamadı. Sonunda Viyana Kongresi, Belçika ile Hollanda'yı tekrar birleştirdi. 1830'da ise Belçika Hollanda'dan ayrılarak bağımsızlığını ilanetti.

Sax-Cobourg hanedanından olan 1. ve 2. Leopold devrinde Belçika hızla geliştiyse de 1. Dünya Savaşı'nda büyük zarar gördü. Öte yandan Afrika'da bazı sömürgeler elde etti.

2. Dünya Savaşı'nda tahtta Kral 3. Leopold vardı. Bu hükümdar Müttefikler'e haber vermeden Almanlar'a teslim oldu. Savaştan sonra kardeşi Prens Charles naip olarak başa geçti. 3. Leopold kısa bir sonra döndüyse de artık istenmeyen adamdı. Sonunda oğlu Baudouin

* Brüksel, Belçika'nın başkentidir. Senne nehri üzerinde kurulmuştur, önemli bir ticaret ve sanat merkezidir Üniversitesi, Avrupa'nın en önemli üniversitelerinden biridir.

Lehine tahtan feragat etti. 1930 doğumlu olan Baudouin 7 Eylül 1951 de tahta çıktı.

Ekonomi: Belçika ekonomisinde, topraklarının ziraate çok elverişli olma-[illegible] olması, sulamaya hemen hemen ihtiyaç göstermemesi bakımından ülkeye tarım hakim iken, son zamanlarda endüstri ön plana geçmeye başlamıştır. Bugün çalışan halkın ancak yüzde altısı çiftçilikle uğraşır. Bununla beraber ihtiyaçları olan kendi tarım maddelerinin % 45'ini kendi ülkelerinde elde ederler. Öte yandan endüstri çok gelişmiş durumdadır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ülke bu ahanda hızla kalkınmıştır. Başlıca imalat demir, çelik,tekstil, maden kömürü, hafif makine ve kimya malzemeleri üzerindedir.

İdare şekli: Belçika meşruti bir krallıktır. Hükümet parlamentoya karşı sorumludur. Parlamento, Temsilciler Meclisi ve Senato'dan meydana gelir. Temsilciler Meclisi'nin 212, Senato'nun 178 üyesi vardır. Ülke 7 eyalete ayrılmıştır. Her eyaletin başında merkezi hükümetçe tayin edilen bir vali bulunur. Vali idare işlerini seçimle işbaşına gelen bir konsey le paylaşır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 21 Temmuz
Yıllık milli gelir:-231 milyar Tl.
Fert başma yıllık gelir: 28.140 TL.
Savunma: Belçika NATO üyesidir ve NATO merkezi de 1967'den beri Belçika'dadır. Askerlik mecburi ve 12 aydır. 66.000'i kara, 4.200'ü deniz, 20.000 hava olmak üzere 90.200 kişilik bir ordusu vardır.
Sosyal durum: İşçi ve iş veren tarafından muntazam ödenen primler kurulmuş bütün yurdu kaplayan bir sağlık, mesken, işsizlik, kaza ve emeklilik sigortası vardır. Her iş veren ve işçi senede 21 günlük ücretli izin yapar. Yardımlar hayat şartlarıyla orantılı artar. Çocuk zamları çok yüksektir. Her yıl ortalama 33.000 yeni ev yapıldığından mesken problemi hiç yoktur.
Eğitim: 6-14 yaş arasında eğitim mecburi ve parasızdır. Eğitim, eyaletin resmi diliyle yapılır. Öbür dil, yardımcı dil olarak öğretilir.
En çok satan gazeteleri: Flamanca "Het Laatste Nieuws" (Brüksel). Baskı: 306.246, Fransızca "Le Soir" (Brüksel), Baskı: 271.368.
Radyo, TV: Hem Flamanca, hem Fransızca yayın yapan muhtelif radyo, televizyon istasyonları vardır. Radyo alıcısı: 3.603.833 TV alıcısı 1.087.846
Türk elçiliği: 74 Rue Jules Lejenne,1060, Brüksel - Belçika.

BENGALDEŞ

155

Resmi adı: The People'su Republiç of Bangladesh
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız cumhuriyet.
Yüzölçümü: 142.797 km. kare.
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 524 kişi.
Yaşama ortalaması: 40 sene.
Nüfusu: 75.000.000 (1972)
Başkenti: Dakka (1.500.000)
Dili: Orduca
Dini: Müslaman. azınlık olarak Hindu var.
Parası: Taka (1 lira, 84 kuruş)

* 8 Ocak 1972'de bir savaş sonunda Pakistan'dan ayrılan Bangladeş'in nüfusu 75 milyondur. Başkent olan Dakka'da bir buçuk milyon kişi yaşar.

Ülke ve insanlar: Bengaldeş Hindistan'ın batısında, Bengal körfezinin kuzeyinde bir ülkedir. Yeni kurulmuştur. Kuzeyde Hindistan'ın Assam bölgesi, doğuda Birmanya, güneyde Bengal körfezi, batıda da Hindistan'la çevrilidir.

Ülkenin tamamı düzlük halindedir, aşırı engebelere raslanmaz. Ganj nehrinin deltasının üzerinde yer aldığından çiftçiliğe çok elverişlidir. Hemen her köşesi işlenir, hayvancılık ve tarım yapılır. Bol yağışlı muson iklimi hüküm sürer. Yeryüzünün en kalabalık yerlerinden biridir, kilometre kareye 800 kişiden daha fazla insan düşen yerleri vardır. Zaman zaman patlak veren kasırgalar birçok insanın ölmesine, yersiz yurtsuz kalmasına yol açar. 1970 yılının kasım ayında patlak veren bir tayfunun ve sebep olduğu şiddetli dalgaların yol açtığı âfette 220.000 kadar insan ölmüş, 350.000 kadarı da yaralanmış, yersiz yurtsuz kalmış, perişan düşmüştü.

Tarih: Ülkenin tarihi Hindistan'ın tarihiyle paralel olarak yürümüştür. Hindistan'ın Assam bölgesinin bir parçasıyken, 1947'de Pakistan'ın kurulmasıyla, bu bölgede de Pakistan'a verilmiş, Bengal kesimi Doğu Pakistan adı altında Pakistan'ın bir parçası olmuştur.Ne var ki Doğu ve Batı Pakistan arasında gerek ekonomik, gerek sosyal farkların bulunması sebebiyle Doğu Pakistan'da huzursuzluk eksik olmamıştır. 1965'teki Pakistan-Hindistan savaşının sonucu olarak Pakistan'ın ekonomik bakımından sarsılması zaten fakir bir ülke olan Doğu Pakistan'da daha fazla hissedilmiştir. Doğu Pakistan'ın ikinci resmi dil olarak Ordu dilinden sonra Bengali dilinin de kabulünün istenmesi iki bölge arasındaki mesafeyi daha da açmıştır. 1970'te Şeyh Mucibürrahman'ın Avami Partisi, Pakistan genel seçimlerinde 243 milletvekilliği kazanması üzerine Doğu Pakistan'da zaten başlamış olan bağımsızlık hareketleri daha da şiddetlenmiş, bunun üzerine Pakistan'da 1971 Martında bir iç savaş başlamıştır. Hindistan bu savaşa son verilmesi ve sızan savaş mültecileri konusunun halledilmesi için Pakistan'a 3 Aralık 1971'de savaş açmış ve 16 Aralık 1971'de de Doğu'daki Pakistan kuvvetlerini geri püskürtmüştür. O gün de Doğu Pakistan'da Bengaldeş Devleti adı altında yeni bir devlet kurulmuştur.

Bengaldeş'in başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Dakka: 1.500.000, Çittagong, 680.000, Khulna: 127.970.

Ekonomi: Tarıma dayanır. Nüfusun % 82'si tarımla uğraşır, toprakların da % 64'ü tarıma ayrılmıştır. Ülkenin sulak ve yer yer bataklıklarla kaplı olması pirinç yetiştiriciliğine imkân verir. Yılda ortalama 10 milyon ton pirinç yetiştirilir. Ayrıca şekerkamışı, buğday, çay, jüt tarımı da yapılır. Bengaldeş dünyadaki jütün % 80'ini yetiştirir. Ayrıca ülkedeki ormanlar kereste sanayiinin gelişmesine, akarsular da balıkçılığın yapılmasına imkân verir. Bengal körfezinde petrol bulunmuşsa da işletilmemektedir. Jüt ve pamuk işleyen kâğıt ve tabii gübre fabrikaları da ülkenin gelirinde büyük katkıda bulunur.

İdare şekli: Britanya Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız bir devlet niteliğini kazanan Bengaldeş cumhuriyetle idare edilmektedir. 15 kadın olmak üzere 315 kişilik bir kurucu meclisi vardır. İlk defa 10 Nisan 1972'de toplanan bu meclis, 1970'de bölge meclisleri ve genel meclis için seçilen kimselerden meydana gelmiştir. Memlekette Şeyh Mucibürrahman'ın Avami Partisi hakimdir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 26 Mart.

Savunma: Eski Doğu Pakistan'ın Bengal'lilerden meydana gelen ordusu: Bugün devletin silahlı kuvvetlerinin özünü teşkil etmektedir. Ayrıca Muhki Bahini adlı gerilla kuvvetlerinden başka, milis kuvvetleri ve güvenliği sağlayan polis kuvvetleri de vardır.

Sosyal durum: İç savaşın yol açtığı fakirlik, açlık, savaş mültecilerinin iadeedilmesiyle en kısa zamanda halledilmesi gereken bir durum meydana getir-

miştir. Sağlık işleri ön plana alınmıştır.
Eğitim: İlkokul çağındaki çocukların ancak yarısı, orta öğretim çağındakilerin de ancak % 10'u öğrenim yapmak imkânlarına sahiptir. Ülkede 5 üniversite, çeşitli politeknik ve meslek okulları vardır.
Gazete: Daily Ittefaq (Dakka). Baskı: 73.325, Bangladesh Observer (Dakka). İngilizce yayınlanır. Baskı: 35.000
Radyo, TV: Dakka'dakinden başka 5 radyo, bir de televizyon istasyonu vardır.
Türk elçiliği: Yoktur.

BHUTAN 190

Resmiadı: Druk-yul
İdare şekli: Krallık
Yüzölçümü: 44.600 km. kare.
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 16 kişi.
Yaşama ortalaması: 42 sene.
Nüfusu: 1.100.000 (1970 tahmini, % 25 Nepalli).
Başkenti: Pounakha (Kışlık 32.000), Thimpu (Yazlık: 10.000)
Dili: Tibetçe
Dini: Budist ve Hindu
Parası: Hindistan rupisi (1 lira 86 kuruş, 50 sm.)

Ülke ve insanlar: Bhutan, Doğu Himalayalar'ın dağlık kesiminde küçük bir krallıktır. Kuzey-batı ve kuzeyde Tibet doğuda ve güneyde Hindistan; güney-batıda Sikkım ile sınırlanmıştır. Bhutan toprakları kuzeyde Himalayalar'ın 7.000 metreyi bulan tepelerinden, güneyde balta girmemiş nemli ormanlara kadar çeşitli değişiklikler gösterir. Bu iki sınır arasında çok verimli sekiz vadi vardır. Bu vadilerin yamaçları da ormanlıktır. Ülkenin başlıca akarsuları Ama-çu, Vang-çu, ve Ma-çu'dur. Yabancı hayvanların hemen her çeşidi bu ülkede yaşar. 1.30 cm. boyunu geçmeyen bir "Tanghan" denen Midilli atları Bhutan'ın bir özelliğidir.

Ülkede yaşayanların çoğunluğunu Kuzey Bhutan'ın "Bhote" denen yerlileri teşkil eder. Güney Bhutan'da da Nepalliler yaşar.

Tarih: Bhutan tarihinin eski çağları bilinmemektedir. İlk bilinen, ülkenin 5. yüzyılda Tibetliler tarafından işgal edilmesidir. Daha sonraki yüzyıllarda Bhutan'da iç çekişmeler olduğu biliniyor. İngilizler 1865'te Bhutan'ı işgal etmeye başlamış 1910'da ise ülkenin iş münasebetlerini tamamen ellerine almışlardır. Bu hal 1949'a kadar sürmüş, o tarihte Hindistan, ilhak ettiği topraklardan bir kısmını geri vermiş, buna mukabil ülkenin dış siyasetini kontrol altına almıştır. 1950'de, Kızıl Çin'in Bhutan'ın hükümranlığını tehdit etmesi ülkeyi, kuzey sınırını kapatmaya ve Hindistan'dan savunma garantisi almaya zorlamıştır.

Ekonomi: Bhutan'ın ekonomisinde küçük ölçüde çiftçilik ve hayvancılık önde gelir. En çok yetiştirilen tahıl, pirinç, darı, buğday, arpadır. Portakal da çok yetişir. Yak, sığır, koyun, domuz ve midilli atları da üretilir.

İdare şekli: Bhutan mihraceler tarafından idare edilir. 1907'de veraset esasına dayanan bir krallık kurulmuştur. Kral küçük bir istişare konseyinin yardımıyla, ülkeyi mutlak bir hakimiyetle idare eder. Kanunlar köy temsilcilerinden meydana gelen Tsongdu Meclisi'yle yapılan görüşmelerden sonra çıkarılır.

ÖNEMLİ NOKTALAR

Yıllık milli gelir: 840 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 980 TL.
Sosyal durum: Verem ve sıtma hâlâ yenilemeyen iki büyük hastalıktır. Ülkede 4 hastane ve 28 dispanserde çoğu Hintli veya Hindistan'da yetişmiş sağlık memurları çalışmaktadır. Hindistan son yıllarda Bhutan ve Sikkım'a yılda 50 milyon rupi yardım yapmaktadır.
Savunma: Aralarında hiç bir resmi antlaşma olmamasına rağmen 1958'de Hint Başbakanı, Bhutan'a yapılacak herhangi bir saldırıyı, Hindistan'a yapılmış kabul edeceklerini ilan etmiştir. Ayrıca ülkenin 5.000 kişilik de bir ordusu vardır.
Gazete: 15 günde bir çıkan "Kuensel" adında İngilizce, Bhutanca ve Nepalce bir hükümet gazetesi vardır.
Eğitim: 1968'de ilk defa 18 erkek çocuk 11 yıllık parasız lise tahsilini bitirdi. Bugün 107 okulda çeşitli eğitim gören 16.000 öğrenci vardır. Yüksek tahsil için Hindistan her yıl 500 öğrenciye burs vermektedir.
Dil: Ülkede 5 çeşit dil vardır. Fakat Zong-ka resmi dil olarak kabul edilmişse de bu dilin harfleri olmadığından Tibet alfabesi kullanılmaktadır.
Türk elçiliği: Yoktur.

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ 195

İdare şekli: Emirlik
Yüzölçümü: 83.660 km. kare.
Nüfusu: 210.000
Başkenti: Abu Dabi (70.000)
Dili: Arapça, (İngilizce de konuşurlar)
Dini: Müslüman
Parası: Dubai Riyali (Yaklaşık 3 lira, 55 kuruş)

Ülke ve insanlar: Birleşik Arap Emirlikleri, Arabistan yarımadasında, Basra körfezinin güneyinde yer alır. Ülke kuzeyde Katar ve Basra körfezi; doğuda Umman ve Umman denizi; güneyde ve batıda Suudi Arabistan ile sınırlanmıştır. Yerlilerin onda biri göçebe kabilelerdir. Birleşik Arap Emirlikleri'nin Basra Körfezine çok geniş bir sahili vardır. İç kesimleri çöllerle kaplıdır. Ülkenin en önemli şehri 70.000 nüfuslu Dubai'dir. İkinci büyük şehir de başkent olan yine 46.375 nüfuslu Abu Dabi'dir. Burası, petrol bulunmasından sonra gelişmeye başlamıştır.

Tarih: Bugün Birleşik Arap Emirlikleri'nin Basra Körfezinde işgal ettiği sahil, eskiden Korsan sahili diye anılırdı. Bu kesimde, 7 emirlik bulunuyordu. Bunlar aralarında birleşerek Doğu Hindistan Şirketi'ne karşı cephe aldıktan sonra İngiliz hükümetiyle anlaşarak, hem korsanlığa hem de kara ve deniz yoluyla yapılan esir ticaretine son vermeye karar verdiler (1820). 19. yüzyıl içinde ve yüzyılın sonlarına doğru İngiltere ile başka anlaşmalar da yapıldı. Şeyhler, Büyük Britanya Hükümeti'nden başka hiç bir hükümetle hiç bir anlaşma yapmayacaklarına dair söz verdiler

Bu kesimde bulunan İngiliz kuvvetleri 1971 yılında geri çekildi. İngiltere'nin bu emirliklerin savunması konusundaki sorumluluğu da aynı anda ortadan kalktı. 2 aralık 1971'de Birleşik Arap Emirlikleri ile İngiltere arasında bir dostluk anlaşması imzalandı. Ve aynı gün 7 emirlikten 6'sının bir araya gelmesiyle Birleşik Arap Emirlikleri doğdu, 9 aralık 1971'de de ülke Birleşmiş Milletler'e katıldı.

Ekonomi. Birleşik Arap Emirlikleri'nde yaşayanlar hayvancılık, inci avcılığı ve balıkçılıkla geçinirler. Petrol kuyularının işletilmeye başlanması dolayısıyla son yıllarda şehirlere karşı bir akın başlamıştır.

İdare şekli: Birleşik Arap Emirlikleri'nin başkanı Abu Dabi hükümdarı; başkan yardımcısı da Dubai hükümdarıdır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Savunma: Ummanlılardan kurulu, İngiliz subaylarının idare ettiği 1700 kişilik bir ordusu vardır.
Sosyal durum: Halk gayet fakir ve geridir.
Eğitim: İlkokulun bir parça üstündedir.
Ölçüler: İngiliz sistemiyle, eski okka, arşın kullanılır.
Radyo, TV: Abu Dabi ve Şaria'da radyo, Abu Dabi, Dubai ve Katar'da TV istasyonları vardır. Arapça ve İngilizce yayın yaparlar.
Türk elçiliği: Yoktur.

BİRMANYA «Burma» 205

Resmi adı: Pyi—Daung—Su Myanma—Nainggan.
İdare şekli: Cumhuriyet.
Yüzölçümü: 678.000 km. kare.
Nüfusu: 28.874 (1971 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 40 kişi.
Yaşama ortalaması: 42,3 sene.
Başkenti: Rangun (3.000.000)
Dili: Burmaca
Parası: Kyat (2 lira, 91 kuruş)

Ülke ve insanlar: Birmanya, güney-doğu Asya'da bir ülkedir. Kuzeyde Tibet, doğuda Çin, Laos ve Tayland; güneyde Andaman Denizi; batıda, Bengal körfezi, Doğu Pakistan ve Hindistan'la sınırlanmıştır.

Birmanya toprakları belirli olarak iki bölgeye ayrılır. Güney ve orta kesimdeki verimli ovalar ve delta ile kuzey-güney doğrultusunda uzanan dağların bulunduğu yüksek bölge. Batıdaki Arakan dağlarının yüksekliği. 3.000 metre kadardır. Kuzey kesimdeki dağların yüksekliği ise 6.000 metreyi bulur. Martaban körfezine dökülen İrravadi ile Saluen nehirleri arasında Pegu Yuma dağları vardır. Burma'nın tropikal bir iklimi vardır. Ancak yüksek dağların bulunduğu bölgeler soğuk olur; yer yer don olaylarına rastlanır. Orta bölgelerde yazlar sıcak, kışlar oldukça soğuk geçer. Güneyde ise bütün aylar sıcak ve yağışlıdır.

Birmanya'nın başlıca şehirleri: Başkent ve başlıca liman Rangun: 3.000.000, Mandalay (liman şehri): 401.000, Mulmein (Liman): 172.569. Burma'da yaşayanlar Tibet-Burma

*** Rangun, Birmanya'nın en büyük şehri ve başkentidir, aynı zamanda Çin Hindistanı'nın en büyük limanlarındandır. Şehirde fildişi ve işlenmiş tahta işleri, dokumacılık çok gelişmiştir.**

ailesindendir. Ayrıça burada çeşitli karışık ırklara mensup halklar yaşar.

Tarih: Bugünkü Birmanya'nın bulunduğu topraklar tarih öncesi çağlardan beri bir yerleşme yeri olmuş; Avrupalılar, henüz Orta Çağ'ı yaşarken, Burma topraklarında bir imparatorluk kurulmuştu. Ancak geçen yüzyıllar boyunca Burma, başta Kubilay Han'ın istilâsı olmak üzere çeşitli istilâlara uğramış, 19. yüzyıla gelinceye kadar çeşitli hanedanlar Birmanya'da hüküm sürmüştür. 19. yüzyılın başlarında, İngiltere'nin, Birmanya'nın çevresindeki ülkelerde hükümdarlık kurmak istemesi, Birmanya'yı İngiltere ile savaşmaya zorlamış 1824—26 yılları arasında süren bu savaş sonucunda, İngiltere aşağı Birmanya'nın bir kısmını eline geçirmiştir. 1852'de çıkan ikinci bir savaş Birmanya'ya yine toprak kaybettirmiş ve nihayet 1885'de ülke bağımsızlığını kaybetmiştir.

Birmanya, Hindistan'ın bir eyaleti haline getirilerek Yeni Delhi'den idare edilmeye başlanmış, ancak 1921'de kısmî seçimle işbaşına gelen bir parlamento kurulabilmiştir. 1930 yıllarından itibaren Birmanya'da milliyetçilik hareketleri başlamış ve gittikçe kuvvetlenerek devam etmiştir. Bunun sonucu olarak Birmanya, Hindistan'dan ayrılmış, seçimle iş başına gelen ve vatandaşlarına karşı sorumlu olan bir parlamentoya kavuşmuştur. 2. Dünya Savaşı sırasında Japonlar'ın Birmanya'daki milliyetçilik hareketini desteklemeleri sonucu İngilizler, ülkenin büyük bir kısmından atılmış, 1943'te küçük bir ordu kurulunca, Japonlar tarafından "Asya'nın Yeni Düzen" içinde bağımsız ilan edilmişlerdir. Ancak savaşta Japonya yenilince, İngiltere ülkeyi, 1946'da tekra eline geçirmiş fakat ertesi yıl kurucu meclis, İngiliz Milletler Topluluğu'nun dışında tam bir bağımsızlık lehine oy kullanmış, 1948'de Burma Birliği doğmuştur.

Ekonomi: 20. yüzyılın başlarında Birmanya'nın ekonomisi hemen tamamen pirinç tarımına dayanıyordu. Asya'nın pirinç anbarı diye anılıyordu. 1930'da pirinç fiyatlarının düşmesi Burma'da büyük bir ekonomide kriz yarattı. 1962'den itibaren her türlü ekonomik faaliyet hükümetin kontrolüne alındı.

Pirinç, yine de Birmanya'nın başlıca ihraç maddesidir. Ayrıca susam, yer fıstığı, darı yetiştirilir. Kauçuk, pamuk ve maden cevheri ihraç edilir. Kerestecilik de önemlidir. Kesilen ağaçları çekmek için kullanılan fil sayısı 900'ü geçer.

İdare şekli: Birmanya'da 1962 yılında bir ihtilal olmuş ve askerler idareye el koymuştur. Bugün ülke tam bir diktatörlükle idare edilmektedir. Anayasa kaldırılmıştır. Baştakiler kendi idare şekillerine "Birmanya Usulü Sosyalizm" demektedirler.

*** Birmanya'da Budizm, Müslümanlık ve Hinduluk yaygındır. Bu yüzden ülkede, bu üç dinin kutsal yapılarına sık sık rastlanır. İşte bir budist tapınağı..**

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 4 Ocak

Savunma: Tarafsızlığını gayet güzel idare etmektedir. Bu sebeple sırf iç nizamı korumak için kurulmuş, küçük bir ordusu vardır.

Sosyal durum: Sağlık yardım sistemi 1964'den beri gelişmektedir. 500.000 işçiyi kapsayan bir de sosyal sigorta sistemi vardır.

Eğitim: Okul bulunabilen yerde eğitim parasızdır. İki üniversite, lise, orta ve ilkokullarda toplam olarak 4.100.000 öğrenci vardır. (1971)

Spor: Pek azı organizedir. Futbol, basketbol ve voleybol en sevilenleridir.

En çok satan gazetesi: Lulu Pidu Neisin (Rangun) İngilizce ve Birmanya diliyle. Baskı: 75.000

Radyo ve TV: Televizyonu yoktur. Bir tele-radyo istasyonu vardır. Birmanya İngiliz, Şan, Karen, Çin dilleriyle yayın yapar. Radyo alıcısı: 557.966.

Türk elçiliği: Hindistan elçiliği tarafından idare edilir.

BOLİVYA 210

Resmi adı: Republica de Bolivia (Bolivya Cumhuriyeti)
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 1.098.581 km. kare.
Nüfusu: 5.062.500 (1971 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 4 kişi.
Yaşama ortalaması: 49,7 sene.
Başkenti: La Paz, (525.000), Resmi Başkenti: Sucre.
Dili: İspanyolca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Bolivya peso'su (70 kuruş).

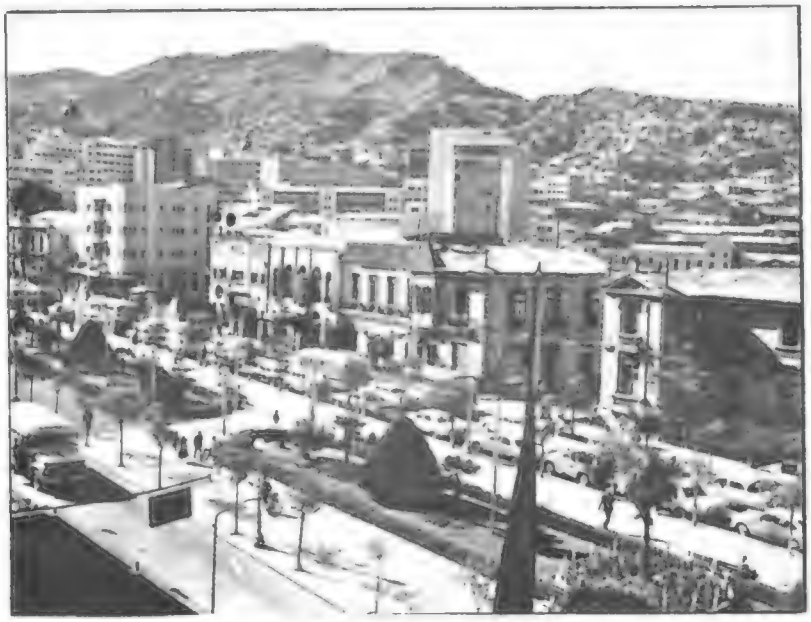

* La Paz, Bolivya'nın başkentidir. Aynı zamanda ticaret, politika ve bilim merkezi olan şehir, denizden 3.700 m. yüksekte kurulmuştur.

Ülke ve insanlar: Güney Amerika'nın ortasında bulunan Bolivya; güney-doğuda Paraguay; güneyde Arjantin; batıda Şili ve Peru ile sınırlanmıştır. Bolivya toprakları ovalık ve dağlık olmak üzere kesin çizgilerle ikiye ayrılır. Batı ve güney kesim baştan başa And dağlarıyla kaplıdır. Bu kesimde Cordillera Oriental ve Cordillera Occidental dağları vardır. Her iki dağ sırasının ortasında Cordillera Real dağları yükselir. Dağlık bölgeye Yüksek Yayla (Altiplano) denir; ortalma yüksekliği 4.000 metredir. Ülkenin en yüksek yerleri ise İllampu (6.617m.) ve İllimani (6.470 m.)dir. Bolivya topraklarını Amazon nehrinin kollarından Mamore, Beni ve Madre de Dias ile Paraguay nehrinin kollarından Pilcomayo sular. Titicaca gölü ise deniz yüzeyinden 4.000 m. yüksekte olması bakımından dünyanın en ilgi çekici gölüdür. 2.500 km. kare yüzölçümündeki gölün derinliği 5 metreyi geçmez.

Bolivya'dan arazinin yüksekliğine göre değişik iklim görülür. Yüksek Yayla Bölgesi oldukça serindir. Ovaya doğru inildikçe sıcaklık artar. Yüksek Yayla'da yıllık 10 derece olan ortalama sıcaklık, ovada 23 dereceye kadar yükselir.

Başlıca şehirleri: La Paz (hakiki başkent): 562.500, Cochabamba (ticaret merkezi): 157.000, Santa Cruz: 108.720, Oruro (teneke sanayii): 94.000, Sucre (resmi başkent): 60.000

Tarih: İspanyollar'ın 1538'den itibaren işgal etmeye başladığı Bolivya'da daha önceki yüzyıllarda büyük bir medeniyet gelişmişti. Bugün dahi halkın % 54'ü Kızılderili % 34'ü melez yerlileri, % 14'ü İspanyol göçmenleridir.

600-900 yıllarında Tihuanuco medeniyeti hüküm sürmüş, ülke daha sonra İnka İmparatorluğuna katılmıştı. Bolivya'daki ilk bağımsızlık hareketleri 19. yüzyıl başlarında görülmeye başlandı. O zamanlar Bolivya'ya "Yukarı Peru" deniyordu. Kurtuluş savaşı 1809'dan 1824'e kadar sürdü. Peru'yu bağımsızlığına kavuşturan Simon Bolivar'dır. Ertesi yıl, 1825'te, ülkede cumhuriyet ilan edilince, Bolivar unutulmadı ve onun adına izafeten ülkeye Bolivya dendi. Ancak Bolivya daha sonraları da bir sürü karışıklıklardan kurtulamadı. Çeşitli diktatörler iş başına geçti. Topraklarından çoğunu da savaşlarda kaybetti. 1879 Şili, Bolivya'nın Okyanusa açılan tek kapısını eline geçirdi. 1903'te Brezilya kauçuk ormanlarıyla dolu büyük bir bölgeyi topraklarına kattı. 1932-35 yıllarında, Bolivya, Paraguay'la Büyük Chaco Savaşını verdi. Bolivya bu savaşta da toprak kaybetti.

Nihayet 1952'de hükümet darbesiyle iktidar genç nesle geçti. 1964'te yeni bir ihtilal oldu ve 1952'de kurulan idare son buldu. 1965'te seçim yapıldı ve bu ihtilalı yapan Rene Barrientos seçimi kazandı. 1967'de hükümet birliklerinin uzun süredir zararlı faaliyetlerde bulunan komünist çeteci Ernesto Che Guevara'yı öldürmesi üzerine 1968'de bir kriz daha çıktıysa da kabinenin istifasından sonra yeni hükümet kurulunca kriz de nihayete erdi.

Ekonomi: Bolivia'nın bütün gelirini madencilik sağlar. Chaco Savaşı'ndan sonra ülke büyük bir ekonomik krize girmişti. A.B.D.'nin yardımı, ekonomik bir çöküntüyü önledi. 1965'ten sonra ekonomik hayat yavaş yavaş düzeldi. Bolivya'da halkın % 67'si tarımla geçinir.

İdare şekli: Bolivya resmen, bir cumhuriyettir. Ülkede merkezi bir idare şekli vardır. Bu idarede iktidar teşrii, icrai ve kazai olmak üzere üç kısma bölünmüştür. Başkanlık da dahil olmak üzere teşrii ve icraidaireler La Paz'da bulunur. Yüksek mahkeme ise, anayasaya göre başkent olan Le Sucre'dedir. Parlamento iki meclisten meydana gelir. Millet meclisinin 102, senatonun 27 üyesi vardır. Bolivya'nın bağımsızlığını kazanmasından bu yana ülkede 200'den fazla ihtilal olmuş ve pek az cumhurbaşkanı normal görev süresini tamamlayabilmiştir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 6 Ağustos
Yıllık milli gelir: 7 Milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 2240 TL.
Savunma: 19 yaşına basan her erkekbir yıl askerlik yapar. 20.000 kişilik bir ordusu, 1.800 kişilik hava kuvveti, 5.000 kişilik de sivil kuvvetleri vardır.
Sosyal durum: İşsizlik, kaza, hastalık, emeklilik, ve ölüm yardımları vardır.
Eğitim: Halkın % 67'si okuma-yazma bilmez. 7-14 yaş arasında eğitim mecburidir, ama devlet bunu tam anlamıyla uygulayamaz. 8 üniversitesi ve 15.000 öğrencisi vardır.
Spor: En popüler spor futboldur.
En satan gazetesi: Presincia (La Paz), Baskı: 65.000
Radyo, TV: İki radyo istasyonu kısa dalga üzerinden 47, orta dalga üzerinden 65 istasyondan yayın yapar. Yayınların çoğu İspanyolca, Keçua, İngilizce, Almanca reklam programlarıdır. Bir de La Paz'da televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 402.000 (1970).
Türk elçiliği: Şili Elçiliği tarafından idare edilir.

BOTSWANA 215

Resmi adı: Republic of Botswana (Botswana Cumhuriyeti)
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 575.000 km. kare.
Nüfusu: 631.000 (1971 sayımı)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 1 kişi.
Yaşama ortalaması: 41 sene.
Başkenti: Gaborone (18.436)
Dili: Bantuca ve İngilizce
Dini: % 76 Putperest (mahalli kabile dinleri), % 14 Hıristiyan.
Parası: Güney Afrika Rand'ı (18 lira, 66 kuruş)

Ülke ve insanlar: Botswana, bir güney Afrika ülkesidir. Eski adı Bechuanaland'dır. Kuzeyde Güney Batı Afrika, Doğuda Rhodezya, Güneyde ve batıda, Güney Afrika Cumhuriyeti ile çevrilmiştir. Botswana topraklarının bütün güney kesimini Kalahari çölü kaplar. Denizden yüksekliği ortalama 1.000 metredir.

Botswana'da yaşayanlar, Bantu dillerini konuşan yerli Afrika'lılar'dır. Ayrıca 4.000 Avrupalı, bir o kadar da Asya'lı vardır. Başlıca şehirleri: Başkent Gaborone 18.436, Serowe: 15.723, Molepolele: 9.448, Lobatse: 12.920'dir.

Tarih: Botswanalılar, 19. yüzyılın ikinci yarısında, Boerler'in tecavüzünden korunmak için İngilizler'in himayesini talep ettiler. Böylece İngiltere 1885'te Bechuanaland adıyla bu ülkede himayesini kurdu. Sonraki yıllar bir süre rahat geçtiyse de 1909-1955 yılları arasında birkaç defa Güney Afrika Birliği topraklarına katılmak tehlikesiyle karşılaştılar. İngiltere bu tehlikeyi önledi. Nihayet İngiliz himayesi 1966'da son buldu ve Botswana tam bağımsız hale geldi.

Ekonomi: Botswana'nın ekonomisi sığır yetiştiriciliğine dayanır. Ülke ihracatının % 85'ini sığır teşkil eder. 1966'da son bulan yedi yıllık kuraklık sırasında sığırların dörtte biri telef olmuş ve ülkede açlık başgöstermişti. Daha sonraları durum normale dönmeye başlamıştır. Ayrıca ülkede amyant, manganez, altın, bakır, gümüş madenleri ve kömür, tuz yatakları vardır. Başlıca ithal malları, tahıl, şeker, petrol mamulleri ve makinedir.

İdare şekli: Botswana, cumhurbaşkanı ile hükümet ve Reisler Meclisi tarafından idare edilir. Adından anlaşılacağı gibi, Reisler Meclisi, kabile reislerinden kuruludur. Bu meclis, cumhurbaşkanının istişarî kurulu mahiyetindedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 30 Eylül
Yıllık milli gelir: 1 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1400 TL.
Sosyal durum: Çok ülkeldir 1970'de bütün ülkede bir akıl hastanesi olmak üzere 13 hastane, 17 sağlık merkezi, 16 dispanser vardır.
Eğitim: 1968 sayımında ilkokullarda 78.963 öğrenci vardı. Bunların çoğu devletten, mahalli idarelerden yardım görerek okumaktadır. Ortaokullara gidenlerin sayısı 2.300'dür. Pek az genç de yüksek eğitim için dış ülkelere gitmektedir. Botswana'da okuma-yazma bilenler % 25'dir.
Turizm: Gayet güzel bir yolla gidilen Victoria çağlayanına yakın Chobe denilen bir yerde en iyi av imkânları, oteller vardır.
En çok satan gazete: Daily News (Gaborone) Baskı: İngilizcesi 9.000, Bantucası 4.500.
Radyo, TV: Haftada 94 saat yayın yapan bir radyosu vardır. Radyo alıcısı: 8.500 (1970 sayımı).
Türk elçiliği: Yoktur.

BREZİLYA 220

Resmi adı: Brezilya
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 8.511.965 km. kare.
Nüfusu: 95.408.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 11 kişi.
Yaşama ortalaması: 60,7 sene.
Başkenti: Brasilia (272.203)
Dili: Portekizce
Dini: Hıristiyan (% 95 Katolik)
Parası: Yeni Cruzeiro (Yaklaşık 2 lira, 25 kuruş)

Ülke ve insanlar: Brezilya, Güney Afrika'nın en büyük devleti olduğu gibi, dünyanın da en büyük yüzölçümüne sahip devletleri arasındadır. Güney Amerika'nın hemen hemen yarısını kaplayan Brezilya kuzeyde Fransız Guianası, Surinam, Guyana, Venezuela ve Kolom-

* Rio de Janeiro, Brezilya'nın eski başkentidir. 4 milyonun üzerinde nufusuyla dünyanın sayılı büyük şehirlerindendir. Bir ticaret kültür ve sanat merkezidir.

biya; batıda Peru ve Bolivya; Güney-batıda Paraguay ve Arjantin; güneyde Uruguay; doğuda Atlas Okyanusu ile sınırlanmıştır.

Büyük bir kısmı ovalarla kaplı olan Brezilya'nın ortalama yüksekliği 500 metreyi geçmez. Brezilya yaylası memleketin güney-doğu kesimini kaplar. Bu kesimin en yüksek yeri Pico de Bandeire'dir (2.884 m.) Brezilya'nın kuzeyi muazzam Amazon ovasıyla kaplıdır. Yüzölçümü 1.500.000 km. kare olan bu ovanın yüksekliği azdır. Bazı yerlerde ancak 150 metreyi bulur. Dünyanın en büyük nehirlerinden olan Amazon, Brezilya'yı sular. Bu dev nehrin ve kollarının suladığı alan memleket yüzölçümünün % 60'ı kadardır. Ülkenin güney kesimini de Parana nehri sular.

Brezilya'nın ekvator bölgeleri sıcaktır. Geri kalan bölgeler nisbeten ılık geçer. Güney kesimlerde ise zaman zaman soğuklara rastlanır, hattâ kar yağdığı bile olur.

Brezilya'da yaşayanların % 55'i beyazlar, % 30'u melezler, % 12'si zenciler, geri kalanını da doğulular teşkil eder. Beyaz-Yerli karışımı halka Mestizo denir.

Ülkenin başlıca şehirleri: Başkent Brasilia: 272.002, Rio de Janeiro (eski başkent): 4.252.000, Sao Paulo (endüstri ve kahve merkezi): 5.186.752, Recife: 1.046.454, Belo Horizonte (madencilik): 1.106.722, Salvador (liman): 998.258, Porto Alegre: 869.795.

Tarih: Brezilya topraklarını keşfeden ilk denizci, Portekizli Pedro Alvarez Cabral'dır. 1500 yılında burada karaya çıkmış, Brezilya topraklarında ilk yerleşme hareketi de 10 yıl sonra, 1510'da başlamıştır. Gelenlerin arasında, Engizisyonlar dolayısıyla Avrupa'dan kaçan bir çok da yahudi vardı. İlk koloni 1532'de, Martin Alfonso de Sousa tarafından kurulmuş, ilk şekerkamışı da yine bu şahısla başlamıştır. 17. yüzyılda, Brezilya dünyanın en büyük şeker kaynağı haline geldiği zaman, çalışanlar ihtiyaca yetmemiş ve ülkeye zenci esirler getirilmişti. 1763 yılında koloninin başkenti, Salvador'dan Rio de Janeiro'ya alınmıştır. 1808'de Napoleon, Lizbon'u alınca, Portekiz kral ailesi buraya kaçmış ve Rio de Janeiro 1821 yılına kadar Portekiz'in başkenti olmuştur.

Bu büyük koloni 1822'de bağımsızlığını ilan etti ve Portekiz kralının orada naip olarak bulunan oğlu 1. Pedro'yu da imparator olarak seçti. 1840'ta tahta çıkan 2. Pedro 1889'da bir ihtilal sonucu devrildi. 1891'de ülkede cumhuriyet kuruldu. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkede önemli bir kalkınma başladı. Brezilya 1 ve 2. Dünya Savaşları'na sadece ismen katıldı.

1960'da yapımı bitirilen Brasilia, plana göre boş arazide yapılan dünyanın en modern başkentidir. Bu yüzden buraya pek çok turist gelir.

İdare şekli: Brezilya sınırlı muhtariyeti olan 22 devletten meydana gelmiş federal bir cumhuriyettir. Parlamentosu, 66 üyeli senato ile 409 üyeli Millet Meclisi'nden meydana gelir. Okur-yazar bütün kadın ve erkekler oy kullanabilirler. Cumhurbaşkanı ve yardımcısı 5 yıl milletvekilleri 4 yıl ve senato üyeleri de 8 yıllık bir çalışma süresi için seçilirler.

Ülkenin resmi adı Brezilya Birleşik Devletleri'nden Brezilya'ya çevrilmiştir. Cumhurbaşkanının, gerekli gördüğü takdirde 22 devletten dilediğine müdahale etmeye, buralarda sıkıyönetim ilan etmeye hakkı vardır.

Ekonomi: Brezilya ekonomisinin bugün en önemli unsurunu kahve teşkil eder. İhracatının % 45'i kahve üzerinedir. Kakao ve pamuk da ihracatın % 10'unu teşkil eder. Şeker ve demir de önemli ihraç maddeleri arasındadır. Brezilya birçok bakımlardan kendi kendisine yeten bir ülkedir. Başlıca ithalatı, yakıt, makine ve parçalar, taşıt, kimya maddeleri, buğday ve metal eşya üzerinedir.

Brezilya halkının % 51'i köylerde yaşar. Bunların da % 89'u tarımla uğraşır. Elde edilen tarım mahsullerinin başında kahve, pamuk, darı, şekerkamışı, pirinç, patates, soya fasulyası, portakal, buğday gelir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 7 Eylül
Yıllık milli gelir: 295 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 3.780 TL.
Savunma: Her vatandaş 18-45 yaşları arası bir yıl süreyle askerlik yapmaya mecburdur. 180.000

* Sao Paolo Brezilya'nın kahve ticaret merkezidir. 1554'te kurulmuş, 1890'dan sonra dünya kahve borsasının burada kurulması üzerine hızla gelişmiştir. İşlek bir liman şehridir.

kişilik bir ordusu vardır. (Kara: 120.000, deniz, 30,000, hava: 30.000).

Sosyal durum: İşverenler Sendikaları ve büyük Ticari Teşekküller, çalışanlara bazı hastalık bakımları, kaza tazminatı sağlamışlardır.

Eğitim: Bütün uğraşmalara rağmen hâlâ okuma-yazma bilmeyenler % 26'dır. İlk tahsil 7-14 yaş arasında parasız ve mecburidir, ama bazı kısımlarda bu sağlanamamaktadır. Ülkede 280.000 öğrencili 46 üniversite vardır.

Spor: Başlıca spor futboldur. Brezilya 1958, 1962 ve 1970 Dünya Futbol Şampiyonu olmuştur. İkinci popüler spor basketboldur. Tenis, golf, su sporları da revaçtadır.

En çok satan gazetesi: O Esta de Sao Polo (Sao Polo) Baskı: 180.000

Radyo, TV: Ülkede devlet radyolarından başka 397 Ticari istasyon vardır. 1971'de 55 ticari televizyon istasyonu vardır. Bunların bir kısmı renklidir. Radyo alıcısı: 5.800.000, TV alıcısı: 6.500.000

Türk elçiliği: S Q S 114, Bloco F, Apt. 206, Brasilia, Brezilya.

BRUNEİ

225

Resmi adı: Brunei Sultanlığı
İdari şekli: Sultanlık (İngiltere himayesinde)
Yüzölçümü: 5.800 km. kare.
Nüfusu: 141.500 (1972), (% 54 Malayalı, % 26 Çinli, % 17 Yerli halk, % 2 karışık)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 20 kişi.
Başkenti: Bandar Seri Begawan (72.481)
Dili: İngilizce
Dini: Müslüman (Çoğunluk), Budist, Konfuçyonist ve Animist.
Parası: Brunei doları (5 lira 50 kuruş.)

Ülke ve insanlar: Brunei, Borneo adasının kuzey-batı kesiminde bir sultanlıktır. Her yandan Sarawak topraklarıyla sınırlanmış ve yine Sarawak topraklarıyla iki ayrı parçaya bölünmüştür. Kuzeyinde Güney Çin Denizi vardır. Brunei sık ormanlarla kaplıdır. İklimi sıcak ve rutebetlidir. Ülkenin güney bölümünün yüksekliği 1.200metreyi bulmakta beraber kuzeye doğru gidildikçe yükseklik alçalır ve ovada son bulur. Başlıca şehri, başkent olan Bandar Seri Begawan'ın nüfusu: 72.481'dir (1971 sayımına)

Tarih: Brunei 16. yüzyılda kudretli bir devletti. Bütün Borneo adasını kontrol altında bulundurduğu gibi Sulu ve Filipin adalarının bir kısmını da hükmü altında tutuyordu. Sonraları, Batılıların bu kesime gelmeleri sonucu nüfuzu gittikçe zayıflamaya başladı. Avrupa kolonileri 19. yüzyılın ilk yarısında toprakların büyük bir kısmını ele geçirdi. İngiltere 1888'de burada himaye idaresi kurdu. 1953'te İngiltere'nin kurduğu Brunei, Sarawak ve Kuzey Borneo Birliğine katıldı. 1959'da idari bakımdan Sarawak'tan ayrılınca ilk anayasası yapıldı.

Ekonomi: Petrol, ülke ekonomisinin temelini teşkil eder. Tabii gaz, kereste ve kauçuk ihraç edilir. Yerliler pirinç tarımıyla geçinir manda yetiştirirler. Balıkçılık da yapılır.

İdare şekli: Sultanlık, bugün İngiltere'nin himayesi altındadır. Dışişleri ve savunmasını İngiltere yürütür. 1965'te anayasada yapılan bir değişiklik, seçimle işbaşına gelen 21 üyeli bir teşrii meclis kurulmasını şart koşmuştur.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 1 Ekim
Yıllık milli gelir: 1 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 13.300 TL.
Taşıt: Ülkede 1236 otomobil, 119 otobus vardır.
Eğitim: 120 ilkokul, 21 ortaokul, 1 öğretmen okulunda toplam 36.500 öğrenci vardır.
En çok satan gazetesi: Borneo Bullettin (Kuala Belait). Haftalık İngilizce. Baskı: 18.500,
Radyo, TV: Ülkede her gün Malaya, yerli, Çin ve İngiliz dillerinde yayın yapan bir devlet radyosu vardır. Radyo alıcısı: 12.000 (1970).
Türk elçiliği: Yoktur.

BULGARİSTAN

230

Resmi adı: Narodna Republika Bulgaria
İdare şekli: Komünist Halk Cumhuriyeti
Yüzölçümü: 110.912 km. kare.
Nüfusu: 8.540.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 77 kişi.
Yaşama ortalaması: 70,7 sene.
Başkenti: Sofya (910.242)
Dili: Bulgarca
Dini: Hıristiyan (% 8 Müslüman)
Parası: Leva (12 lira, 96 kuruş, 29 sm.)

Ülke ve insanlar: Balkan devletlerinin biri olan Bulgaristan Karadeniz'in batı sahilinde yer alır. Ülke kuzeyde Romanya; doğuda Karadeniz; güneyde Türkiye ve Yunanistan; batıda Yugoslavya ile sınırlanmıştır.

Balkan dağları, Bulgaristan'ı doğu-batı doğrultusunda keserek ikiye ayırır. Bu dağların en yüksek yeri Yumrukçal tepesidir.(2.375) m.) Dağların kuzey ve güney kesimlerindeki ulaştırma Şıpka, Dragoman, Demirköprü gibi önemli geçitlerle sağlanır. Bulgaristan'ın güneybatı kesiminde de Rodop dağları vardır. Burada en yüksek nokta Rila dağıdır (2.990.m.)

Bulgaristan'ı sulayan en önemli nehirler Meriç ve Meriç kolları ile Tuna nehrinin kollarıdır. Meriç nehri ile kolu olan Tunca ve Rodop Balkan dağlarından doğar. Bulgaristan'ın iklimi güneyde ılıktır. Bunda, kuzeyden gelen soğuk rüzgârları tutan Balkan dağlarının etkisi vardır. Bu dağların kuzeyinde kalan kesim ise daha soğuk olur. Burada yazlar sıcak kışlar soğuk geçer.

Bulgaristan'da yaşayanlar başlıca Slav ve Türk asıllıdır. Bunlar nüfusun % 88'ini teşkil eder. Ayrıca % 8,6 oranında bir Türk azınlığı vardır. Ayrıca % 2 de Çingene vardır. Yunan sınırı bölgesinde de Pomaklar yaşar.

Bulgaristan'ın başlıca şehirleri: Başkent Sofya: 910.242, Filibe (ticaret merkezi): 256.605, Varna (liman): 239.879, Burgaz: 129.128, Rusçuk (Tuna limanı): 158.840, Plevne: 90.000.

Tarih: Bugünkü Bulgaristan, adını Bulgar adını taşıyan bir Türk kavminden almıştır. 395 yılında Doğu Roma İmparatorluğu topraklarına katılan Bulgaristan'a 6. yüzyılda göçebe Slav kavimleri yerleştiler. Daha sonra bu bölgeye gelen Bulgar Türkleri buraya yerleşmiş olan Slavları buyrukları altına aldı. Ancak ülkeyi ele geçiren savaçı Türkler'in sayısı yerli Slavlar'a göre çok azdı. Ülkeyi ele geçirdiler, ama zamanla kendilerinden çok kalabalık olan Slav halkı arasında eriyip kayboldular. Çok sonraları Bulgaristan'da bir Bulgar devleti kuruldu. Bu devletin iç işlerinin karmakarışık olduğu bir sırada Osmanlı Türkleri Avrupa'ya geçtiler. 1. Sultan Murat hemen hemen bütün Bulgaristan'ı fethetti. Yıldırım Beyazıt devrinde ise (1389-1402) ülkenin iç bağımsızlığı tamamen kaldırıldı ve buraya Türkler'in yerleştirilmesine başlandı. Daha sonraları Rumeli beylerbeyliğinin bir parçası haline geldi. Öte yandan imparatorluğun Türk halkı da, Balkan ülkeleri arasında en fazla Bulgaristan'ı benimsemişlerdi. Burada geniş ölçüde yerleş-

* Bulgarların "Plovdiv" dedikleri Filibe, resimde de görüldüğü gibi, bugünkü Türkiye'nin herhangi bir şehrindeki evleriyle tam bir Türk şehrini hatırlatır.

* Bir milyona yaklaşan nüfusuyla komşumuz Bulgaristan'ın başkenti olan Sofya, modern binalarıyla Avrupai bir manzara gösterir.

tiler. 19. yüzyılın sonunda ülkede Türk ve Bulgar nüfusu hemen hemen eşit durumdaydı.

Bu devirde, Ruslar'ın bitmek bilmeyen kışkırtmaları sonunda Bulgarlar ayaklandı (1875). Yarı vahşi Bulgar köylüleri Türk köylerini basıp masum halkı öldürmeye başladı.

Sonunda bu yüzden Rusya ile Türkiye arasında savaş çıktı, ama, Rusya'nın kendine bağlı bir Bulgar prensliği kurma yolundaki hayali de sonuçsuz kaldı. Onun yerine Türkiye'ye tâbi bir Bulgar prensliği kuruldu. 1887'de tahta çıkan Prens Ferdinand zamanında Bulgarlar iyice teşkilâtlanıp çetecilik faaliyetlerine başladılar. Sultan 2. Abdülhamit takip ettiği politikayla Bulgarlar'ın emellerini gerçekleştirmelerine imkân vermedi. Ancak İkinci Meşrutiyet'in ilânından kısa bir süre sonra, 5 Ekim 1908'de Bulgaristan bağımsızlığını ilan ettiğini bildirdi. Türkiye o sırada böyle bir hareketi önleyebilecek durumda değildi. 1912'de Bulgaristan, diğer üç küçük Balkan devletiyle (Sırbistan, Yunanistan, Karadağ) birlikte Türkiye'ye karşı savaş açtı. Bulgarlar Çatalca'ya kadar ilerlediler. Bu savaş sonunda Bulgaristan pek fazla büyüyecek gibi görünüyordu ama diğer Balkan devletleri Bulgaristan'la savaşa başladı. Bu savaş sonunda Sırbistan ile Yunanistan fazla toprak kazandı.

Bulgaristan 1. Dünya Savaşı'na Türkiye'nin yanında katıldı. Savaşın kaybedilmesi üzerine Batı Trakya'yı Yunanistan'a, Güney Dobruca'yı da Romanya'ya vermek zorunda kaldı.

2. Dünya Savaşı'nda mihver devletlerinin yanında yer alan Bulgaristan'a 1944'te Ruslar girdi, eski kral Boris'in 1943'ten beri kral olan oğlu 7 yaşındaki Simeon ülkeden kaçtı. Ruslar, komünist bir cumhuriyet kurdular.

Ekonomi: Bulgaristan'daki her türlü ekonomik faaliyet devlet tarafından planlanır ve kontrol edilir. Bankalar devletleştirilmiştir. Dış ticaret de devlet tekelindedir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, Bulgaristan daha çok bir tarım ülkesiydi. Komünist idare, bilhassa makine ve kimya alanlarında endüstriye önem vermiştir. Maden kömürü, demir, bakır, kurşun, çinko madenleri vardır. Karadeniz sahilinde de petrol çıkarılır. Başlıca tarım mahsulleri tahıl, üzüm, tütündür.

İdare şekli: Bulgaristan bir Kominist halk cumhuriyetidir. Nazari olarak bütün teşrii kudret 416 üyesi olan Milli Meclis'in ve meclis tarafından seçilen "Prezidyum"un (Devletin en yüksek organı) elindedir. Gerçekte ise milli politika'yı Bulgaristan Komünist Partisi'nin Politbüro'su idare eder. Politbüro partının merkez komitesi üyeleri tarafından seçilir.

Devlet başkanları Prezidyum başkanı ile Merkez Komitesi genel sekreteridir. 1946'dan beri Bulgaristan'ın dış siyaseti Rusya ile tam bir işbirliği içinde idare edilmektedir. Milli Meclis 1950'de Bulgaristan'da oturan Ruslar'a kendi vatandaşlarıyla eşit haklar verdi.

ÖNEMLİ NOKTALAR

Millî bayram: 9 Eylül

Yıllık millî gelir: 85 milyar 400 milyon TL.

Fert başına yıllık gelir: 12.040 TL.

Savunma: Öbür Demir Perde Gerisi ülkeleriyle birlikte Varşova Paktı üyesidir. Her genç karada, havada iki veya donanmada üç yıl olmak üzere askerlik yapar. 117.000 kara, 22.000 hava ve 9.000 deniz olmak üzere 140.000 kişilik bir ordusu vardır. Ayrıca 15.000 kişilik bir muhafaza kuvveti ve 150.000 kişilik milis kuvveti vardır.

Sosyal durum: 1951'den beri hastane ve sağlık bakımı bütün halka parasızdır. İşçi, memur ve çiftçilere sağlık, işsizlik, kaza, emeklilik sigortaları vardır.

Eğitim: Çalışan annelerin çocuklarını kreş ve yuvalarda devlet bakmaktadır. 7-16 yaş arasında 8 yıllık bir ilk tahsil mecburi ve parasızdır. İlk tahsil bitirenlerin % 77'si teknik okullara devam eder. 1970'de 90.000 üniversite öğrencisi vardır.

Spor: En popüleri futbol ve güreştir.

En çok satan gazetesi: Rabotnichesko Delo (Sofya). Baskı: 650.000

Radyo, TV: 12 orta dalga, 11 ültra kısa dalga yayın yapan radyo, haftada 68 saat yayın yapan bir TV istasyonu vardır.

Radyo abone: 1.520.510, Tv alıcısı: 1.285.848. (1971).

Türk elçiliği: 28 Dimiter Polyanov Street, Sofya, Bulgaristan.

BURUNDİ 235

Resmi adı: Burundi Cumhuriyeti
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 27.834. km. kare (1970)
Nüfusu: 3.615.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 125 kişi.
Yaşama ortalaması: 36,7, sene.
Başkenti: Bujumbura (78.800)
Dili: Fransızca ve Kirundu
Dini: Hıristiyan (% 75) Putperest (% 25).
Parası: Burundi frankı (18 kuruş).

Ülke ve insanlar: Burundi, Orta Afrika'nın doğusunda küçük bir ülkedir. Burundi toprakları bizim Sıvas ilimizden biraz daha küçüktür. Kuzeyde Ruanda; doğuda ve güneyde Tanzanya; batıda Tanganika gölü ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti ile sınırlanmıştır.

Burundi toprakları doğuya doğru alçalan bir yayla halindedir. 1.500.-2.000 metre yüksekliğindeki bu yayla doğuda Tanzanya'ya doğru gidildikçe alçalır. Batıdaki dağların yüksekliği ise 2.500 metreyi bulur. Ülkeyi sulayan başlıca nehirler Malagarasi, Ruzizi, Akanyaru ile Nil nehrinin en güneydeki kaynakları olan Ruvuvu ve Kagera'dır.

Ruzizi nehri ovasında yıllık ortalama sıcaklık 23 derecedir. Nil-Kongo bölgesinde 17,3 derece ve orta yaylada 20 derecedir. Kurak mevsim hazirandan ağustosa kadar sürer. Şubat-mayıs arası ise yağmur mevsimidir.

Ülkede yaşayanların % 85'ini bir Bantu halkı olan Buhutular teşkil eder. % 14'ünü de Watutsi yahut Tutsi denen çok uzun boylarıyla ünlü bir halk meydana getirir. Ülkedeki Pigme nüfusu ancak % 1 oranındadır. Ayrıca bir miktar Avrupalı ve Asya'dan gelmiş Arap, Ruanda'dan gelmiş 160.000 mülteci vardır. Burundi'nin başlıca şehirleri şunlardır. Başkent Bujumbura: 78.800 ve Kitega: 5.000

Tarih: Köylerde yaşayan Watutsiler, kendilerinin Etyopya'dan geldiklerini ve burayı işgal ederek feodal bir krallık kurduklarını iddia ederler.

Avrupalılar'ın bugünkü Burundi'nin bulunduğu bölgeye gelmesi ise 1858 yılına raslar. Stanley ve Livingstone 1871'de Bujumbura'ya geldiler. 1894'de ülke Alman Doğu Afrikası'na katıldı. 1. Dünya Savaşı'nda Belçika birlikleri o sıradaki adı Urundi olan Burundi ile Ruanda'yı işgal ettiler. Belçika bütün bu havaliyi, 1923'te Milletler Cemiyeti'nden kendi mandasına aldı.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlık konusunda Afrika'ya yayılan fikirler Burundi'de de kendini gösterdi. 1961'de başlayan bir hareket sonucunda Belçika burada milli bir hükümet kurdu. Aynı yıl Birleşmiş Milletler nezaretinde yapılan genel seçimi Bahutular'ın desteklediği Uprona partisi kazandı. Ülke 1962'de bağımsız bir krallık olduğunu ilan etti. Ülkede daha sonra iç kargaşalıklar oldu. Bir hükümet darbesiyle cumhuriyet ilan edildi.

Ekonomi: Burundi'nin ekonomisi tarıma dayanır. Halkın % 90'ı geçimini tarım yoluyla sağlar. Kahve başlıca ihraç malıdır. Ayrıca geniş ölçüde sığır yetiştirilir. Ülke Belçika'dan teknik yardım görmektedir. Burundi'de demiryolu yoktur. Düzgünce yolların uzunluğu da 10 km.'yi geçmez.

İdare şekli: Burundi, bağımsızlığa kavuştuktan sonra büyük iç kargaşalıklar geçirmiş, 1965'de başbakan öldürülmüş ve Milli Meclis feshedilmiştir. Aynı yıl eylülde kurulan hükümete, ekimde ordu tarafından darbe yapılmış, başbakan ağır şekilde yaralanmıştır. 1966'da Prens Charles Ndiziye tahta çıkmış anayasayı feshetmiştir. Aynı yıl o da tahttan indirilmiş; hükümet darbesini yapan Albay kendisi başkan olmak üzere cumhuriyet ilan etmiştir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 1 Temmuz.
Yıllık milli gelir: 2 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 700 TL.
Savunma: 1967 martında orduyla polis kuvvetleri birleştirimiş. 3.000 kişilik bir kuvvet meydana getirilmiş tir.
Sosyal durum: Çalışanlar hastalık ve kazalara karşı sigortalıdır. Ev yardımı da görürler.
Eğitim: İlkokul resmi dili Kirundu ve ikinci dil Fransızca, Ortaokul eğitim dili ise Fransızca'dır. İlk tahsil parasızdır. 3 fakülteli bir üniversitesi vardır.
Spor: Her türlü spor rağbette ise başta futbol gelir.
En çok satan gazeteci: Tribune de Burundi (Bujumbara). Hükümetçe haftalık Fransızca çıkarılır. Baskı: 1.500
Radyo ve TV: Biri hükümetin biri misyonerlerin olmak üzere 2 radyosu vardır. Kirundu, Swahili ve Fransızca yayın yapar. Radyo alıcısı: 75.000
Türk elçiliği: Yoktur.

CEBELİTARIK 243

Resmi adı: Gibraltar
İdare şekli: İngiliz sömürgesi
Yüzölçümü: 5,2 km. kare
Nüfusu: 28.694 (1971)
Nüfus yağunluğu: Km. kareye 4.500 kişi.
Yaşama ortalaması: 70 sene.
Dili: İngilizce, İspanyolca
Dini: Hıristiyan (Çoğunluk Katolik)
Parası: Celitarık lirası (33 lira, 60 kuruş)

Ülke ve insanlar: Cebelitarık Batı Akdeniz'de, İber yarımadasının güneyinde bir boğaz bir yarımada ve bir şehrin adıdır. İngiltere'ye bağlı olan Cebelitarık, boğazın

Akdeniz tarafında, İspanya'nın güney-batı sahilinde üzeri yassı, bir kaya kitlesinden ibaret küçük bir yarımadadır. Kayanın yüksekliği 425 metredir. Kuzey ve doğu yamaçları çok sarp olan kayanın kuzeybatı bölümü nisbeten düzdür.

Akdeniz ile Atlas Okyanusu'nu birleştiren Cebelitarık boğazı dünyanın en önemli boğazlarından biridir. 60 km. en dar noktası da 14,2 km.dir. Derinliği çok fazla olan boğazın en sığ yerindeki derinlik 324 metreyi bulur.

Cebelitarık şehrinde yaşayanlar çoğunlukla İspanyol, İtalyan ve Maltalı aslından gelmedir.

Tarih: Cebelitarık adını Emevi kumandanı Tarık bin Ziyat'dan alır, Cebel üt-Târık "Târık dağı"demektir. Tarık 711'de burayı almış ve Endülüsle birlikte burası yüzlerce yıl Müslümanlarda kalmıştır. Cebelitarık 1309'da İspanyollar'a geçmişse de sonra yeniden Endülüs Emevileri'ne geçmiş ve nihayet 1462'de kesin olarak İspanyollar'ca fethedilmiştir. İngilizler 1704'te burasını ele geçirmiş ve bugüne kadar da muhafaza etmişlerdir. 1966'da İspanya Cebelitarık'ı kendi topraklarına katmak istemiş, ancak 1967'de yapılan bir referandumda halk büyük bir çoğunlukla İngiliz İdaresi lehine oy kullanmıştır.

Ekonomi: Cebelitarık'ın ekonomisi transit ticareti ve gemilere yakıt verilmesi üzerinedir. Bütün yiyecek maddeleri dışarıdan getirilir. Turizm de önemli bir gelir kaynağıdır. Ancak İspanya'nın, buraya serbestçe giriş çıkışı önlemesi, turizm gelirini % 40 oranında azaltmıştır.

İdare şekli: 1968'de toplanan anayasa konferansından sonra, 1969'da yeni bir anayasa yapılmış, Şehir Meclisi ile Teşrii Meclis birleştirilerek Cebelitarık Millet Meclisi haline getirilmiştir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 24 Mayıs
Yıllık milli gelir: 280 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 8.820 TL.
Savunma: Sahilde hem NATO, hem de İngiliz üsleri bulunmasına rağmen 18 subay ve 271 erli bir ordusu vardır.
Sosyal durum: Hastalık, işsizlik ve emeklilik sigortaları en iyi şekliyle işlemektedir.
Eğitim: 5-15 arasında ilk eğitim mecburi ve parasızdır. Dışarda üniversite tahsili için başarılı öğrencilere hükümetçe burs sağlanır.
Spor: Balıkçılık, yüzme, su kayağı, futbol, hokey, tenis revaçtadır.
Ölçüler: İngiliz ölçüleri geçerlidir.
En çok satan gazete: Vox. Haftada 2 gün İngilizce, İspanyolca çıkar. Baskı. 3.000
Radyo TV: İngilizce, İspanyolca günde 16 saat yayın yapan bir devlet, bir de İngiltere'den naklen yayın yapan İngiliz ordusu radyosu, günde 4,5 saat yayın yapan TV vardır. Radyo alıcısı: 3.601, TV alıcısı: 6.351
Türk elçiliği: Yoktur.

CEZAYİR 245

Resmi adı: El Cumhuriye, El Cezâiriyye Demokratia Eşşâbia
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 2.381.743 km. kare (2.081.400 km. karesi Sahra)
Nüfusu: 4.769.00 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 6 kişi.
Yaşama ortalaması: 50,7 sene.
Başkenti: Cezayir (1.629.000)
Dili: Arapça ve Fransızca.
Dini: Müslüman
Parası: Cezayir dinarı (Yaklaşık 2 lira 85 kuruş)

Ülke ve insanlar: Cezayir, kuzey Afrika'da Akdeniz kıyısında bir ülkedir. Kuzeyde Akdeniz; doğuda Tunus ve Libya; güney ve güney-doğuda Nijer; güney-batı ve batıda

* Cezayir, Cezayir'in 1 buçuk milyonu aşan nufusuyla başkentidir. Fotoğrafta gar binası görülmektedir.

* Oran Cezayir'in önemli limanlarındandır. Çok eski bir tarihi olan şehir, İkinci Dünya Savaşı'nda zarar gördüyse de, sonradan yer yer yeniden yapılmıştır.

Mali, Moritanya ve İspanyol Sahrası; batı ve kuzey-batıda Fas'la sınırlanmıştır. Atlas dağları ülkeyi üç tabii parçaya ayırır. Kuzeydeki Tel Atlasları ile Akdeniz arasındaki bölge; yine Tel Atlasları ile güneydeki Sahra Atlasları arasındaki bölge ve daha güneydeki yayla. Tel Atlasları'nın en yüksek yeri Lalla Hadice tepesidir (2.308 m.) Sahra Atlasları'nın yüksekliği de Avras dağlarında 2.330 metreyi bulur.

Cezayir akarsu bakımından fakirdir. Akarsulardan çoğunun yatağı yazın kuru bir vadi hâlini alır. En önemli akarsu Akdeniz'e dökülen Selif nehridir.

Cezayir kıyı kesimlerinde, Akdeniz iklimi özellikleri görüler. Asıl Cesayir'de yaz aylarının sıcaklık ortalaması 25 dereceyi bulur. Güneye gidildikçe sıcaklık ve kuraklık artar.

Cezayir'de yaşayanların % 86'sı Müslüman'dır. Bunların da % 25'i Berberi gerisi Arap veya Araplaşmış Berberi ve Türk'tür. Halkın geçim seviyesi düşüktür.

Cezayir'in başlıca şehirleri: Başkent Cezayir: 1,629,000, Oran (liman): 946.567, Konstantin (Ticaret Merkezi): 1.513.000, Annaba: 940.000'dir.

Tarih: Memleketin yerlileri olan Berberiler'in buraya tarih öncesi çağlarda yerleştikleri sanılmaktadır. Ülkeye sonraları Fenikeliler, Kartacalılar, ardından Romalılar yerleşmiştir; 7. yüzyılda Cezayir bütün Kuzey Afrika ile birlikte Araplar'a geçti. 16. yüzyılın başlarında çok kuvvetli bir devlet olan İspanyollar birkaç kıyı şehrini alıp burada kuvvetlendiler.

Cezayir kıyılarını fethetme işine girişen ilk Türk, Oruç Reis'tir. Ardından aynı işe kardeşi Barbaros Hayreddin Paşa (Hızır Reis) devam etti. Her iki denizci de Türkiye'den büyük yardım gördü.

Cezayir 1517'de Türkiye'ye katılarak beylerbeylik oldu. Barbaros'un kaptan-ı derya olmasından sonra tamamen İstanbul'dan idare edilmeye başlandı. 16. yüzyılda Barbaros Hayreddin Paşa'dan başka, Hasan Paşa, Salih Paşa, Kılıç Ali Paşa gibi ünlü Türk amiralleri burada beylerbeylik ettiler. Bu komutanlar, Cezayir'deki kuvvetli deniz üssü sayesinde civara hâkim oldukları gibi, Atlas Okyanusu'na da açıldılar, Kanada ve İslanda'ya kadar uzandılar. İngiliz kuvvetlerine bir süre göz açtırmadılar. 1514'de 5. Karl'ın (Charles-Quint) Cezayir'i almak için giriştiği savaş, Haçlı donanmasının mahvından başka bir sonuç vermedi. Ülke 19. yüzyıla kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olarak Türkiye tarafından idare edildi.

1830 yılında, Fransızlar, Cezayir'e karşı bir sefer düzenlediler. Çok kuvvetli bir donanma tarafından desteklenen Fransız kuvvetleri, Türk ordusunu yenerek Cezayir şehrine girdiler. Çeşitli savaşlardan sonra Fransa 1847'de bütün Cezayir'e hakim oldu.

Savaşçı bir kavim olan Cezayirliler, Fransız idaresinden hiç memnun kalmadılar. Sürekli ayaklanmalarla Fransızlar'ı devamlı olarak meşgul ettiler. 1871-1940 arasındaki Üçüncü Cumhuriyet devrinde Fransızlar, Cezayir'i pek kanlı bir şekilde idare ettiler.

2. Dünya Savaşı'nda Cezayir, General de Gaulle'ün milli mukavemet hareketinin merkezi oldu. Cezayirliler savaş sırasındaki fedakârlıklarına karşılık bağımsızlık, ya da Fransızlar'la eşit haklar istiyorlardı. Fransızlar buna da razı olmadılar. 1950'den itibaren Cezayir halkı teşkilâtlanmayı ve devlet içinde devlet şeklinde bir birlik meydana getirmeyi ve bir ordu kurmayı başardı. Sonra Fransızlar'la çarpışmaya başladılar. 1958'de bir Fransız askeri cuntası Cezayir'in idaresini ele geçirdi. Maksatları aynı yıl kurulan ve bazı devletlerce tanınan Hür Cezayir Hükümeti'yle görüşmeleri engellemekti. Bunun üzerine Fransa'da Dördüncü Cumhuriyet devrildi. Charles de Gaulle iktidara geldi. 8 Nisan 1962'de yapılan bir referandum sonucu Cezayir bağımsızlığını kazandı. Aynı yılın 3 Temmuz'unda De Gaulle ülkenin bağımsızlığını ilân etti.

Ekonomi: Cezayir'e yapılan Fransız yardımının azaltılması, eğitilmiş Avrupa'lı ele-

manların ülkeyi terketmesi ülke ekonomisini sarsmıştır. Cezayir'deki işsizlik oranı % 30'dur. Halkın % 65'i tarımla geçinir. Başlıca tarım mahsulleri üzüm, turunçgiller, darı, hurma, incir, yulaf, buğday ve zeytindir. Cezayir'de demir, çinko, kurşun, cıva, antimuan madenleri vardır. Endüstri zayıflamış durumdadır.

İdare şekli: Cezayir tek partili sosyalist bir demokrasidir. İdare ordunun kurduğu 24 üyeli bir ihtilal konseyinin kontrolü altındadır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 1 Kasım
Yıllık milli gelir: 40 milyar 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 3.640 TL.
Savunma: 60.000 kişilik bir ordusu vardır. Fransa ve Rusya'dan silâh yardımı görür. 1969'da her genç ve erkeğin askerlik yapması kanunen kabul edildiyse de şimdilik çoğu kamu hizmetlerinde kullanılıyor.
Sosyal durum: İşsiz sayısı milyonların üstündedir. 700.000 kadar okumuş Cezayir'linin dış ülkelerde çalışıp yurda dönmemesi iş dengesini bozmuştur.
Eğitim: 10 yaşından büyükleri % 75'i okuma-yazma bilmez. Okullarda Fransızca'nın yerine yavaş yavaş tamamen Arapça konmaya çalışılmaktadır. 1970-1791'de ilkokullarda iki milyon, orta eğitiminde 225.000 öğrenci vardır.
Spor: Başlıca spor futboldur. Diğerleri de yapılır.
En çok satan gazetesi: El Moudjahid (Cezayir) Fransızca. **Baskı:** 130.000.**Radyo TV:**
Radyo TV: Arapça ve Fransızca yayın yapan bir radyo, 1970'de kurulan bir TV'si vardır. Radyo alıcısı: 700.000, TV alıcısı: 121.000'dir.
Türk elçiliği: Villa dar el Ouard Blvd. Colonel Bovgara, Cezayir.

ÇAD

253

Resmi adı: Rupiblique du Tchad (Çad Cumhuriyeti)
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 1.269.100 km. kare
Nüfusu: 3.791.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 3 kişi.
Yaşama ortalaması: 32 sene.
Başkenti: Fort Lamy (197.000)
Dili: Fransızca Arapça ve yerli diller
Dini: %45 Müslüman, % 50 yerli dinler, % 5 Hıristiyan
Parası: Afrika Frankı (CFA) 6 kuruş, 08 sm.)

Ülke ve insanlar: Çad, Orta Afrika'nın kuzeyinde bir ülkedir. Kuzeyde Libya; doğuda Sudan; güneyde Orta Afrika Cumhuriyeti ve Kamerun; güney-batıda Nijerya ve batıda Nijer ile sınırlanmıştır. Çad'ın kuzeydeki çöllerle kaplı kısımları Büyük Sahra'nın içlerine doğru girer. Ülkenin orta kesimleri de bazı otlaklar ve tropik ağaçlar sayılmazsa çöl gibidir. Güneydeki savan kesiminin nisbeten mutedil bir iklimi vardır. Çad'ın, batısındaki Çad gölü ülkenin büyük bir coğrafi özelliğidir. 10.000 km. kare yüzölçümündeki bu göl gittikçe çekilmekte, kurumaktadır. 1850'de gölün kıyısında bulunan bir kasaba bugün gölden 32 km. uzakta kalmıştır. Gölün Sahra'dan gelen kumlarla dolduğu sanılmaktadır. Çad gölünün ortalama derinliği 90-120 santim arasında değişir.

Ülkenin kuzeyinde Tibesti dağları vardır. Bu dağların yüksekliği yer yer 3.000 metreyi geçer.

Başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Fort Lamy: 179.000, Sarh: 43.700, Moundou: 39.000,

Tarih: Bugünkü Çad cumhuriyetinin bulunduğu bölgeyi önce Fransızlar keşfetmiş ve burada 1910 yılında Ubangi-Şari sömürgesini kurmuşlardı. Böylece burası Fransız Ekvator Afrikası'nın bir bölümü haline gelmişti. Çad, 1920'de Ubangi-Şari'den ayrıldı. Fransızlar burada özel bir Fransız sivil idaresi kurdular. 1958'de Çad Fransız Birliği içinde muhtar bir devlet oldu. 1960'da da tam bağımsızlığını kazandı. Ülke o tarihten beri çeşitli iç karışıklıkların sıkıntısı içinde bulunmaktadır.

Ekonomi: Nüfusun % 90'ı tarımla uğraşmakla beraber, ülke topraklarının ancak % 5'inden tarım yapılabilmektedir. Pamuk ve canlı hayvan Çad'ın ihracatında önemli bir yer tutar. 1966'da Çad'ın gelişmesi için beş yıllık bir plan yapılmıştır. Ülkenin başlıca ticareti Fransa iledir.

İdare şekli: 85 üyelik bir Milli Meclis'i Meclis üyeleri 5 yıllık bir hizmet süresi için seçilir. Cumhurbaşkanı meclis üyeleri ve mahalli memurlar tarafından 7 yıllık bir hizmet süresi için seçilir. Ülke 1962'den beri tek parti tarafından idare edilmektedir. Her türlü muhalefet yasaktır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 28 Ekim
Yıllık milli gelir: 2 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 980 TL.
Savunma: Ordu 2.600 kişiden kuruludur. Ayrıca 4.000 kişilik bir milli muhafız ve 500'ü subay, 600'ü er 1.100 kişilik bir yardımcı Fransız kıtası vardır.
Sosyal durum: Bir kanunla işçiye asgari ücret ve bazı haklar sağlanmıştır. Yurtta 5 hastane, 38 sağlık merkezi ve 100 kadar da dispanser vardır.
Eğitim: Halen okuma yaşındaki çocukların ancak % 30'u okuyabilmektedir. Okullar: İlk, Orta ve Teknik Okul diye üce ayrılmıştır.
Gazete: Hükümet tarafından Info-Tchad adıyla bir günlük bülten çıkarılır.
Radyo, TV: Ülkede Fransızca, Arapça ve Sana'ca yayın yapan bir istasyon vardır. TV yoktur. Radyo alıcısı: 60.000
Türk elçiliği: Yoktur.

ÇEKOSLOVAKYA 255

Resmi adı: Çeskoslovenska Socialisticka Republika
İdare şekli: Cumhuriyet (komünist)
Yüzölçümü: 127.870 km. kare
Nüfusu: 14.406.772. (1971 sayımı)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 113 kişi.
Yaşama ortalaması: 73 sene.
Başkenti: Prag (1.081.608.)
Dili: Çekce ve Slovakça.
Dini: Hıristiyan (katolik, ayrıca protestan azınlık var.)
Parası: Koruna (2 lira 34 kuruş)

Ülke ve insanlar: Çekoslovakya bir Orta Avrupa ülkesidir. Kuzeyde Polonya; doğuda Rusya: Doğu Almanya ile sınırlanmıştır. Ülke: Bohemya Moravya ve Slovakya olmak üzere üçe ayrılır. Güneyde Macaristan ve Avustura: Güney-batıda Batı Almanya ve kuzey-batıda Bohemya bölgesi kuzeyde Südetler, güney-doğuda Böhmer Wald, kuzey-batıda Erzgebirge dağlarıyla sınırlanmıştır. Moravya yaylası, kuzeyde Südetler'in doğusunda 1.490 metreye kadar yükselir.

Çekoslovakya'da Orta Avrupa iklimi hüküm sürer. Bohemya ve Moravya'da yıllık ortalama yağış 60 sm. Slovakya'da 100 cm.dir. Ülkede yaşayanların başında Çekler (% 65) ve Slovaklar % 29) gelir. Ayrıca % 4 Macar, % 1 Alman ve bir miktar Rus ve Ukraynalı vardır.

Çekoslovakya'nın başlıca şehirleri: Başkent: Prag: 1.081.608, Brno (makinecilik): 337.673, Bratislava (Tuna limanı): 288.000, Ostrava (demir, çelik merkezi): 281.743'dir.

Tarih: Slavlar, bugünkü Çekoslovakya'nın bulunduğu topraklara 6. yüzyılda gelmiş ve bunlar Avar Türkleriyle uğraşmak zorunda kalmıştır. 7. yüzyılda Bohemya'da Premysl hanedanı ortaya çıktı.870'de bunlar Bohemya. Dükü 1034'te de 'Bohemya Kralı' unvanını aldılar. Bunların devlet merkezi Prag şehriydi. Bu hanedan Polonya ve Macaristan Krallıklarını da ele geçirdikten sonra 1305'te söndü, yerine önce Habsburg, sonra da Lüksemburg hanedanı geçti, böylece ülke Macaristan'a aktarıldı. Türkler, 1526'da Büyük Macaristan Krallığı'nı yıkınca asıl Macaristan, Türkler'e, Bohemya, Moravya ve Slovakya'da Almanlar'a geçti. Böylece bugünkü Çekoslovakya, Avusturya (Almanya) İmparatorluğuna katılmış oldu.

Avusturya İmparatorluğu 1. Dünya Savaşı'nın sonunda parçalanınca, 18 Ekim 1918'de Çekoslovakya'nın bağımsızlığı ilan edildi.

Ancak, Çekoslovakya'da bir zamanlar büyük bir Alman nüfusu vardı. Bu nüfus, bütün ülke nüfusunun üçte birinden fazlasını meydana getiriyordu. Bu nüfus çokluğu, Hitler'in Avusturya'dan sonra gözlerini Çekoslovakya'ya çevirmesine yol açtı. Ve 1938'de Çekoslovakya'nın en çok Alman yaşayan bölgelerini Almanya'ya kattı. Kukla bir Bohemya-Moravya Devleti kurup Almanya'ya bağladı. Ayrıca Slovakya'da da kukla bir devlet kurdu.

2. Dünya Savaşı'nda, Almanya'nın yenilmesi üzerine Çekoslovakya'da büyük bir komünizm hareketi başladı. Ruslar'ın şiddetli baskısı ve çeşitli komploları sonunda 1948'de komünistler tarafından bir hükümet darbesi yapıldı. Aynı zamanda Slovakya'nın 12.000 km. kareden fazla bir bölümü Rusya'nın Ukrayna Cumhuriyeti'ne katıldı. Kosice ve civarı da Macaristan'dan Slovakya'ya geçti.

Bugün Çekoslovakya 9 milyonu Çek, gerisi Slovak, Macar, Alman, Polonyalı, Ukraynalı azınlıklardan meydana gelmiştir.

* Çekoslovakya'nın başkenti Prag, Moldav nehrinin iki yasından kurulmuştur. Sarayları, anıtları ile Orta Avrupa'nın en güzel şehirlerinden biridir. 759 yılında Alman kavimleri tarafından kurulmuştur.

* Çekoslovakya bir tarım ülkesi olduğu kadar, endüstri ülkesidir de.. Özellikle ağır endüstri çok gelişmiştir. Fotoğrafta Plsen'deki Shoda fabrikaları görülüyor.

1968 yılında Çekoslovakya yeni ve büyük bir komünizm dramına da şahit oldu. Ülke barışçı yollarla totaliter komünist diktatörlükten kurtulmak, sosyalist bir ekonomiye dayanan demokrasi idaresi istiyordu. Komünist diktatörü Novotny yerine başa geçen Alexander Dubcek sansürü kaldırıyor, fikir hürriyetine yer veriyordu. Bu yüzden Novotny zamanında işlenen çeşitli cinayetler meydana çıktı. Önceleri bu harekete pek ses çıkarmayan Rusya 1968 Ağustosunda peykleriyle birlikte Çekoslovakya'ya yürüdü. Dubcek ve diğer liderleri yakaladı. Ancak halkın tepkisi umduklarından büyük olmuştu. Bunun üzerine planını değiştiren Moskova Dubcek'i bir müddet için yine iş başına getirdi. Sonradan ülke üzerinde tekrar dilediği baskıyı kurdu. 1970'te yeniden başa gelen kukla Çek hükümetiyle iki ülke arasında 20 yıl süreli bir dostluk anlaşmazı imzalandı.

Ekonomi: Çekoslovakya ileri bir endüstri ülkesidir. Gelirinin % 70'ini endüstri mamullerinden, % 13'ünü de tarımdan sağlar. Başlıca tarım mahsulleri şeker pancarı, patates, buğday, arpa ve yulaftır.

İdare şekli: Çekoslovakya, komünist rejime dayanan bir cumhuriyettir. Devletin en büyük icra amiri cumhurbaşkanıdır. Cumhurbaşkanı milli meclis tarafından seçilir. Hizmet süresi 5 yıldır. Milli Meclis'in 300 üyesi vardır. Tek liste halinde 4 yıllık bir hizmet süresi için seçilirler. Ülke Komünist Partisinin idaresi ve baskısı altındadır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 9 Mayıs
Yıllık milli gelir: 231 milyar TL..
Fert başına yıllık gelir: 19.180 TL.
Savunma: Çekoslovakya Demir Perde, gerisi ülkeleri arasında kurulan "Varşova Paktı"na dahildir. Askerlik orduda 2 yıl, havada daha fazladır. Kara ordusu 145.000, hava: 40.000, Hudut muhafaza da 35.000 kişidir. Halen 120.000 olan Milis kuvvetleri de 250.000'e çıkarılmaktadır.
Sosyal durum: İlk yardım ve her turlu sağlık yardımlar, bütün halka parasızdır. Çalışan herkesin işsizlik, yardım ve emeklilik sigortası vardır.
Eğitim: Çalışanların çocukları için yuvalar vardır 6-15 yaş arasında tahsil mecburidir. Yeter derecede okul açılamadığından, okullarda çift tedrisata gidilmektedir. Orta okullar 3 yıllık dil, matematik, bilim ve sosyal bilgiler ihtisas okullarıdır. 6 universitesi vardır.
Spor: Gençler arasında her turlu spor devlet çe teşvik edilmektedir. Başlıca populer spor futbol, sonra atletizmdir.
Gazete: En çok satan gazete Rude Pravo (Prag)'dır. Baskı: 900.000
Radyo, TV: 3 radyosu vardır. Biri Çekçe, Slovakça, Ukrayna, Macar, Alman, Polonya dilleriyle; ikinci sade Çekçe ve Slovakça yayın yayar. Butun ülkeyi kaplayan bir de TV vardır. Radyo alıcısı: 3.173.653, TV alıcısı: 3.091.243.
Türk elçiliği: Pevnostni 3, Praque 6–Stresovice, Çekoslovakya.

ÇİN HALK CUMHURİYETİ

260

Resmi adı: Chung-Hua Jen-Min Kung-Ho Kuo
İdare şekli: Komünist Halk Cumhiriyeti
Yüzölçümü: 9.561.000 km. kare
Nüfusu: 712.000.000 (1968 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 77 kişi.
Yaşama ortalaması: 50 sene.
Başkenti: Pekin (7.570.000)
Dili: Çince
Dini: Konfüçyanist, Budist, Taoist.
Parası: Yuan (Yaklaşık 6 lira 91 kuruş)

* Çin seddi, ülkeyi yabancıların saldırılarına karşı korumak için M.Ö. 300 yıllarında Çin İmparatoru Çenk tarafından yaptırılmıştır. 3.000 km. uzunluğunda, 6 m. yüksekliğindedir. Her 200 adımda 12 m. yüksekliğinde kuleler vardır.

Ülke ve insanlar: Çin Halk Cumhuriyeti, yüzölçümü bakımından Rusya ve Kanada'dan sonra, dünyada üçüncüdür. Nüfus bakımından da dünyanın en kalabalık ülkesidir. Kuzeyde Moğolistan ve Rusya; doğuda Kuzey Kore, Sarı Deniz ve Doğu Çin Denizi; güneyde, Güney Çin Denizi, Kuzey Vietnam, Laos, Burma, Hindistan, Bhutan, Sıkkım ve Nepal; güney-batı ve kuzey batıda da Hindistan, Pakistan, Afganistan ve Rusya ile sınırlıdır.

Çin, çok çeşitli arazi şekilleri gösteren bir ülkedir. Himalayalar, Tibet yaylası ve Karanlık Dağlarının bulunduğu güney-batı kesimi Çin'in en dağlık ve yüksek bölgesidir. Everest tepesi de bu bölgede Çin—Nepal sınırındadır. Ülkenin kuzey batısını kaplayan Altay Dağlarının yüksekliği 3.300 metre kadardır. Batı sınırı boyunca ise yüksekliği 7.000 metreyi geçen Tanrı Dağları uzanır. Taklamakan çölü bu dağların güneyinde kalır. Ülkenin doğusunda ise Kingan dağlarıyla Kuzey ve Güney Dağları vardır. Dünyanın en büyük çöllerinden olan Taklamakan ve Gobi çölleri Çin'in sınırları içinde kalır.

Bu büyük ülkeyi çeşitli nehirler sular. Çin topraklarında akan nehirlerin en önemlileri Doğu Çin Denizine akan Gök Irmak (Yang-Çe); Sandeniz'e akan Sarı Irmak (Huang-Ho) ve Japon Denizi'nin kuzeyinde denize dökülen aynı zamanda Rusya ile Çin sınırını çizen Amur nehridir. Si-Kiyang ile batı kesimindeki Tarım da Çin'in önemli nehirlerindendir. Ayrıca, Mekong, Brahmaputra, İli ve Saluen nehirleri de Çin topraklarından doğar.

Çin'in önemli bir kısmında yazlar çok sıcak, kışlar çok soğuk geçer. Kıyı kesimlerde ise iklim ılıktır. Yağışlar ülkenin her yanında bir değildir. Kıyı kesimler içlere göre çok daha fazla yağış alır.

Ülkede yaşayanların % 94'ü Çinlidir. Ayrıca Tibetliler, Moğollar, Koreliler de vardır. Çinlilerin son derece düşük bir hayat standardı vardır. İnsan emeği ülkede çok ucuzdur. Komünist idare tükenmek bilmeyen bir beyin yıkama faaliyetiyle bütün vatandaşları bir robot haline getirmiştir.

Çin'in başlıca şehirleri: Başkent Pekin: 7.570.000, Tiençin (Ticaret merkezi): 3.280.000, Şanghay (Endüstri ve ticaret merkezi, liman): 10.000.000, Şenyang: 2.420.000, Wuhan (Nehir, limanı): 2.230.000, Çunking: 2.160.000, Kanton (Güney ticaret merkezi): 2.200.000, Harbin: 1.592.000, Nanking: 1.419.000.

Tarih: Efsanelerle karışık olan ilk çağ Çin tarihi M.Ö. 2200 yıllarına kadar uzanır. Asıl Çin tarihi ise Şang hanedanıyla başlar. Bu dönemin M.Ö. 1765-1122, yahut başka bir tahminle M.Ö. 1523-1027 aralarında sürdüğü sanılmaktadır. Yapılan arkeolojik araştırmalarda o çağa ait Tunç eşya ile kemik ve kaplumbağa kabuğuna yazılı eşya da bulunmuştur. Şang hanedanından sonra Çin'in idaresi Milât yıllarına kadar ardarda Çu, Çı-in, Han hanedanlarına geçti. Bunlarda Çu hanedanı, M.Ö. 1123-249, Çı-in hanedanı M.Ö. 249-206; Han hanedanı da M.Ö. 206 M.S. 220 yılları arasında hüküm sürmüştür. Gerçek Çin İmparatorluğu'nun bu hanedan zamanında başladığı kabul edilmektedir.

Han hanedanından sonra, Çin tarihinin Modern Çağ denen son devresinin başladığı 17. yüzyıla kadar çeşitli hanedanlar hüküm sürdü; karışılıklar içinde geçen yüzyıllar oldu. 1279'dan 1368'e kadar hüküm süren Yuan hanedanı zamanında Çin en parlak devirlerinden birini yaşadı. Bu devrede hükümdar olan Kubilay Kağan, sadece Çin'i değil, Moğolistan'ı da idare etti. Marko Polo'nun ünlü Çin seyahati bu devreye rastlar. Bundan sonra 17. yüzyıla kadar devam eden Ming hanedanı zamanında da Çin parlak devirlerinden birini yaşadı. 1644'te Mingler'den sonra gelen ve kendilerine Çı-in hanedanı adını veren Manu hanedanı 1912'de cumhuriyet ilân edilinceye kadar Çin'de hüküm sürdü.

Çin 19. yüzyıldan itibaren Batılılarla temasa başladı. Fransız, İngiliz, Hollandalı ve Amerikalılar Makao ve Kanton'a sokuldular. İngilizlerin Çin'e sattığı malların başında afyon geliyordu. Çinlilerin bunu önlemek istemesi, afyon stoklarını yakması, bir savaşa yol açtı. İngilizler 1842'de bu savaşı kazandılar. Bunun sonucunda beş liman İngiliz ticaretine açıldı. Hong Kong adası da İngilizler'e bırakıldı.

* Çin'de kadın, erkek genç ihtiyar herkes çalışmaya mecbur tutulur. İşte, şiddetli bir kış günü, "Çin usulü" kar temizliği..

19. yüzyılın ikinci yarısında ülkede iki isyan oldu. Birincisi İngiliz ve Amerikalılar tarafından bastırıldı. Bütün yabancılara karşı girişilen ve Boxer isyanı diye anılan ikinci isyan da milletlerarası bir ordu tarafından bastırıldı. 1894'te başgösteren Çin-Japon savaşı Çin'in büyük kayıplara uğramasıyla sonuçlandı. Nihet 1912 yılında Sun Yat-Sen'in başkanlığındaki milliyetçiler, cumhuriyeti ilan ettiler. 1925'te Sun yat—Sen'in ölümü üzerine Çan Kay-Şek milliyetçilerin lideri oldu.

1931'de yeniden başlayan Çin-Japon savaşı Çin'in büyük kayıpları ile 2. Dünya Savaşı boyunca da sürdü. Savaşta Çin, Müttefikler'in safında olduğundan, harp sonunda yenilen Japonya, Çin ve Mançurya'dan tamamen çekilmek zorunda kaldı.

Öte yandan komünizm daha Sun Yat-Sen zamanından beri ülkede yayılıyordu. Sonunda milliyetçilerle komünistler arasında bir iç savaş çıktı. Komünistler Asya'daki bütün Çin topraklarına hakim oldular. Bunun sonucunda Milliyetçiler de Formoza adasına çekilmek zorunda kaldılar.

Ekonomi: 1949 ihtilâlinden sonra Çin ekonomisi merkezleştirilerek planlı bir şekilde geliştirilme yoluna gidildi. 1953'te tatbikine başlanan ilk beş yıllık plan oldukça başarılı bir şekilde yürütüldüyse de, 1958-62 dönemini içine alan ve ağır endüstriyi hedef tutan ikinci beş yıllık plan başarıya ulaşamadı. Çin bugün de bir tarım ülkesidir. En çok pirinç, buğday, patates, soya, tütün, çay yetişir. Ayrıca hayvancılığa da önem verilmektedir. Çin'de Maden kömürü, demir, kalay, tungsten madenleri vardır. Petrol de çıkarılır. 1970'den itibaren endüstrinin, küçük ölçüde mahallî endüstriler halinde düzenlenmesi yoluna gidilmektedir.

İdare şekli: Çin Komünist Partisinin Milli Halk Kongresi, devletin en yüksek organı ve tek teşrii meclisidir. Anayasaya göre her yıl toplanması gerekliyse de aradan yıllar geçtiği halde toplanmadığı olur. Kongre, Halk Cumhuriyeti'nin başkanını seçer. Merkez Komitesi de kongre tarafından seçilir. Merkez Komitesi Başkanı Mao Tse-Tung'dur. Politbüro bu komite tarafından seçilir. Devlet Konseyi, yahut hükümet, başbakanın yönetimindedir.

ÖNEMLİNOKTALAR:

Millî bayram: 1 Ekim

Yıllık millî gelir: 820 milyar 400 milyon TL.

Fert başına yıllık gelir: 1400 TL.

Savunma: 13 ordunun toplamı 2.500.000'dir. Askere seçme usuliyle alınır ve 4 yıldır.

Sosyal durum: Henüz bütün memleketi kapsayan tam bir sosyal yardım ve sağlık yardımı sağlanamamıştır. Şehirlerde bildiğimiz anlamda doktor ve hastane bulmak mümkünse de uçsuz bucaksız ülkenin içlerine gidildikçe bu işleri seyyar ekipler ve sağlık memurları yapar.

Eğitim: İlkokul 5, ortaokul 6 yıldır. 1949'dan beri kitle halinde her yaşta vatandaşa okuma öğretme savaşına rağmen bugün memleketin ancak % 40'ı okuma yazma bilmektedir. Yüksek tahsile heves azdır. 28 üniversitesi vardır.

Spor: Futbol ve basketbol baştadır. Çin, masa tenisinde de dünyada şöhret yapmıştır.

Gazete: En büyük gazetesi Kwangming Riban (Pekin) dir.

Radyo, TV: Günün 24 saatinde bütün ülkeye haftada bin saatin üstünde yayın yapan 2 radyo istasyonu ve aynca Türkçe dahil 16 dilde propaganda yayın yapan bir üçüncü istasyonu vardır. 13 çalışan, 12 tecrübe yayını yapan 25 TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 10.000.000, TV alıcısı: 200.000

Türk elçiliği: Kuruluş halindedir. Halen Bir maslahatgüzar vardır.

DAHOMEY 185

Resmi adı: Republique du Dahomey
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 113.048 km. kare
Nüfusu: 2.792.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 2 3 kişi.
Yaşama ortalaması: 37,3 sene.
Başkenti. Porto Novo
Dili: Fransızca ve yerli dilleri
Dini: % 80 mahalli dinler. % 12 Hıristiyan, % 7 Müslüman.
Parası. Afrika Frankı (CFA) (Yaklaşık 6 lira, 08 kuruş)

Ülke ve insanlar: Dahomey batı Afrika'da küçük bir cumhuriyettir. Kuzeyde Nijer; doğuda Nigeria; güneyde Guinea körfezi; batıda Togo; kuzey-batıda Yukarı Volta ile sınırlanmıştır. Ülkenin güney kesimi ovalıktır. Kuzeye doğru ormanlar başlar, ülkenin yüksekliği artarak 1.500 metreyi bulur. Yıllık yağış ortalaması 110 cm. dir. Sıcaklık kışın bile 24 derecenin altına pek düşmez. Ülkede 42 çeşit halk yaşar. Fransızca, İngilizce ve çeşitli Afrika lehçeleri konuşulur. Başlıca şehirleri başkent Porto Novo: 74.500, Cotonou: 111.000,

Tarih: Dahomey'e ilk yerleşenler Adja topluluğudur. Bunlar 12. yüzyılda burada bir krallık kurdular. Krallık 17. yüzyılda dörte bölündü. Dahomey'e ilk gelen Avrupalılar, Portekizliler'dir. Ancak esir ticareti genişleyince başka Avrupalılar da bu bölgeyle ilgilendi. Dahomey'deki Fransız hâkimiyetinin kurulması 1851 yılına raslar. Fransızlar, dört krallıktan ikisiyle anlaşma yaptılar. Sonunda 1904'te burada bir himaye idaresi kurdular. Böylece Dahomey, Fransız Batı Afrikası'nın bir bölümü oldu. Ülke 1958'de muhtariyet kazandı. 1960'da da bağımsız oldu.

Ekonomi: Dahomey'in ekonomisi hemen hemen tamamen tarıma dayanır. Palmiye yağı, kahve başlıca ihraç maddeleridir. Ülkenin başka mahsulleri arasında pamuk ve tütün önemli bir yer tutar.

İdare şekli: Dahomey bağımsızlığa kavuştuğu 1960 yılından beri iç kargaşalıklardan kurtulamamıştır. Bu kargaşalıklara bölge farkları sebep olmaktadır. 1963'den itibaren birçok hükümet darbesi olmuş; 1967'de idareyi ele geçiren yarbay Alphonse Alley altı ay içinde seçim vaadetmiş, fakat anayasayı 1973'e kadar tek parti idaresini uygun görecek şekilde değiştirmiştir. Ancak 1968'de yapılan seçimler boykot edilince Alley, ülkede sivil bir hükümet kurmuştur.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 1 Ağustos
Yıllık milli gelir: 2 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.120 TL.
Savunma: Kadın erkek bütün vatandaşlar 19-51 yaş arası vatan hizmetine çağrılabilir. 2.100 kişilik bir kara 150 kişilik hava ordusu, bir de 1.200 kişilik jandarma kuvveti vardır. Fransa'dan eğitim ve malzeme yardımı görmektedir.
Eğitim: Devlet ve misyoner kuruluşları tarafından idare edilmekteyse okullar yeterli değildir. Yüksektahsil okulları yoktur. İhtiyaç duyan gençler ya Fransa'ya veya Senegal'e gitmektedir.
Spor: Pek revaçta değildir. Turistlere büyük avlar tertiplenir.
Gazete: Devletçe Le Democrat adında Kotonu'da günlük Fransızca bir gazete çıkarılır.
Radyo, TV: Fransızca, Fon, Yoruba, Bariba, Mina, Peuhl ve Dendi dillerinde yayın yapan bir radyosu vardır. TV yoktur. Radyo alıcısı: 50.000,
Türk elçiliği: Nigeria elçiliği tarafından yönetilir.

DANİMARKA 265

Resmi adı: Kongeriget Danmark
İdare şekli: Krallık
Yüzölçümü: 43.069 km. kare
Nüfusu: 4.978.106 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 114 kişi.
Yaşama ortalaması: 73 sene.
Başkenti: Kopenhag (787.347)
Dili: Danca
Dini. Hıristiyan (% 95 Protestan)
Parası: Kron (2 lira, 22 kuruş, 81 cm.)

Ülke ve insanlar: Yüzölçümü Konya ilimizden küçük olan Danimarka, Jutland yarımadası ile Zeeland, Laaland, Falster, Fyen, Maön gibi adalar üzerine kurulmuş bir ülkedir. Danimarka'yı meydana getiren adaların toplam sayısı 484'dir. Bunların 99'unda insan oturmaz. Ülkenin kıta ile olan yegâne bağlantısı, güneyde Batı Almanya ile olan 70 km. uzunluğundaki sınırdır. Kuzeyinde Skagerrak Boğazı; doğusunda Kattegat ve Sund boğazlarıyla Baltık Denizi; batısında da Kuzey Denizi vardır.

Danimarka tamamen ovalık bir ülkedir. Ova yer yer ancak 170 metreye yükselir. Başkent Kopenhag adaların en büyüğü olan Zeeland üzerindedir. Danimarka'da belli başlı bir akarsu yoktur. Küçük küçük göller vardır. Hepsinin yüzölçümü 610 km.'dir.

Danimarka'da Dan adını taşıyan kavim yaşar. Danlar, diğer İskandinav halkları gibi Töton asıllıdır. İsveççe ve Norveççe'ye benzeyen Danca da bir Töton dilidir. Halkın hayat seviyesi pek yüksektir.

Danimarka'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Kopenhag: 787.347, Aarhus (gemicilik merkezi): 242.151, Odense (Et dericilik): 166.877, Aalborg (liman): 155.585.

Tarih: 9. yüzyılda Danlar'ın şimdi yaşadıkları ülkede bir krallık kurdukları biliniyor.

*** Danimarka'nın başkenti Kopenhag'ın adı "Tüccarlar limanı" anlamına gelir. 11. yüzyılda küçük bir balıkçı köyü iken zamanla gelişmiş, işlek bir liman şehri haline gelmiştir.**

Daha sonra bu krallık sınırlarını genişleterek Norveç ve İngiltere'yi hakimiyeti altına aldı. İngiltere bir süre sonra kendisini kurtardıysa da Norveç uzun süre bunlara bağlı kaldı. Danimarka kralı aynı zamanda Norveç kralı idi. 1397'de ülke İsveç'le bir taç altında birleştiyse de, İsveç 1523'te bu birlikten ayrıldı. 16. yüzyılda protestanlığı kabul eden ilk devletler arasında Danimarka'da vardı. Bu yüzden Otuz Yıl Savaşları'na katıldı.

Norveç, 1814'teki Kiel Antlaşması'yle Danimarka'dan ayrılarak İsveç'e verildi. Danimarka artık küçük bir devlet haline gelmişti. 1864'te de Prusya, bu ülkeden bazı dukalıkları aldı. Danimarka bir ara Antiller'de birkaç küçük adaya sahip olduysa da, sonradan bunları Amerika Birleşik Devletleri'ne sattı.

Danimarka, 1. Dünya Savaşı'nda tarafsız kaldı. Ancak Müttefik ablukası ekonomisine büyük zarar vermişti. Savaştan sonra 1920 yılında yapılan bir plebisit ile Danca konuşan kuzey Schleşwig'i geri aldı. Böylece 3.883 km.Lik bir toprak kazanmış oldu. Danimarka 2. Dünya Savaşı'nda da tarafsız kalmak istediyse de 1940'ta Naziler tarafından işgal edildi. Ülke 1945 yılına kadar işgal altında kaldı.

Köklü bir geçmişi olan bu eski krallıkta Schleşwig-Holstein-Sonderburg-Glücksburg hanedanı hüküm sürer. Bugün, Yunanistan'da da hüküm süren hanedan, aslen Alman asıllı olan bu hanedandır. İngiltere Kraliçesi 2. Elizabeth'in eşi de bu hanedandan olduğu için, kraliçenin ölümünden sonra, İngiltere de bu hanedana geçmiş olacaktır. Eski Danimarka Kralı 9. Frederik, babası 10. Christian'ın yerine 1947'de tahta çıkmıştı. 14 Ocak 1972'de ölünce yerine kızı 2. Margaret tahta çıktı. Kraliçe Margaret 1940 doğumludur.

Danimarka'nın dış toprakları Groenland ve Faröer adalarıdır. İslanda adası da 1944 yılına kadar Danimarka'ya aitti. O tarihte ayrıldı.

Ekonomi: Danimarka dünyanın en gelişmiş ülkelerinden biridir. Eskiden beri bir tarım ülkesi olan Danimarka dünyanın en ünlü tereyağı, peynir yumurta ve jambon ihracatçısıdır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra endüstri de hızla kalkınmıştır. Gemi, ağır makine, tekstil, kimya endüstrileri kurulmuştur. Öte yandan Danimarka yakıt başta olmak üzere gerekli olan her türlü ham maddeyi ithal etmek zorundadır. Oldukça büyük olan ticaret filosu müdern gemilerden meydana gelmiştir. Turizmin de ülke ekonomisinde önemli yeri vardır.

İdare şekli: Danimarka meşruti krallıktır. Parlamenter bir hükümet şekli vardır. İdari ve icrâi kuvvet kraliçe ile kabinesinin elindedir, çoğunluk partisinin lideri usulen başbakan olur. Parlamento 179 üyeden meydana gelmiştir. Üyeleri dört yıllık bir hizmet süresi için seçilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 11 Mart.
Yıllık milli gelir: 134 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 32.340 TL.
Savunma: Danimarka ordusu 24.000 kara, 6.500 deniz ve 10.000 hava personelinden kuruludur. Ayrıca her an çağrılabilecek 116.000 kişilik yedek savunma kuvveti vardır. Askerlik 12 aydır. Danimarka 2. Dünya Savaşı'ndan sonra tanınmış tarafsızlığını bırakmış, 1949'da NATO üyesi olmuştur.
Sosyal durum: Vatandaşlarının her türlü yardımlarını en geniş ölçüde sağlayan dünyanın ilk devletlerinden biridir.

Eğitim: Eğitim 7-16 yaş arasında parasız ve mecburidir. Eğitim seviyesi çok yüksektir. 4 üniversitesi ve özellikle genç çiftçiler için teknik okulları vardır.
Spor: Halkının % 15'i devamlı sporla meşguldür. Başlıcaları futbol, kürek, yüzme ve yelkendir.
En çok satan gazete: Ekstra, Blaclet (Kopenhag). Baskı: 214.888.
Radyo, TV: Bütün yurdu kaplayan 13, şehirden yayın yapan bir radyosu, 8 şehirden yayın yapan bir TV'si vardır. Radyo alıcısı: 1.558.836, TV alıcısı: 1.374.907.
Türk elçiliği: Strandagervej 21,2900 Hellerup, Kopenhag-Danimarka.

DANİMARKA'YA BAĞLI TOPRAKLAR

GROENLAND 356

Amerika'nın kuzey doğusunda yer alan Groenland 2,175.600 km. kare yüzölçümünde bir adadır. Bu büyük yüzölçümünün 341.700 km. karesi karadır, geri kalan kısmı buzlarla kaplıdır. Groenland'ın nüfusu 46.331'dir. 1953'te doğrudan doğruya Danimarka'nın bir parçası olarak kabul edilmiştir. Danimarka ile A.B.D. arasında bu büyük adanın savunmasını ortaklaşa yapacaklarına dair bir anlaşma vardır. Groenland balıkçılık bakımından önemlidir. Burada ayrıca mühim bir konserve endüstrisi vardır.

Groenland'da her yer buzla kaplı olduğundan halk geçimini balıkçılık yaparak sağlamaya çalışır. Yakın zamanlara kadar ilkel şartlar altında yapılan balıkçılığın geliştirilmesine, çalışılmaktadır.

FARÖER ADALARI 282

Atlas Okyanusu'nun kuzeyinde, Islanda ile İskoçya arasında bir takım adadır. Yüzölçümü 1.339 km. kare olan adaların nüfusu 38.681'dir. Halk balıkçılık ve tarımla uğraşır. Dondurulmuş balık ihraç edilir.

DOMİNİKAN CUMHURİYETİ 270

Resmi adı: Republica Dominicana
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 48.442. km. kare.
Nüfusu: 4.188.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 86 kişi.
Yaşama ortalaması: 58,1 sene.
Başkenti: Santo Domingo (671.402)
Dili: İspanyolca
Dini: Hıristiyan (% 60 Katolik)
Parası: Peşo (14 lira)

Ülke ve insanlar: Dominikan Cumhuriyeti Büyük Antiller'deki Haiti adasının doğu yarısında kurulmuştur. Kuzeyde Atlas Okyanusu; doğuda ülkeyi Porto Rico'dan ayıran Mona geçidi; güneyde Karaib Denizi ve batıda Haiti ile sınırlıdır. Porto Rico'dan uzaklığı 110 km'dir. Dominikan Cumhuriyeti'nin toprakları dağlıktır. Kıyılarda küçük ovalara raslanır. Dağların yüksekliği yer yer 3.000 metreyi geçer. Çevresindeki denizler pek derindir. Tropikal ormanlar ve tarım alanlarıyla kaplı ülke toprakları bol yağış alır. Ilık fakat rutubetli bir iklimi vardır. Ahalinin % 15'i zenci, % 15'i beyaz, % 70'i Mulatto'dur. Başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Santo Domingo: 671.402, Santiago de Los Cabelleros: 155.151, Sanfrancisco de Macoris: 143.941.

Tarih: Dominikan Cumhuriyeti'nin üzerinde bulunduğu Haiti adası 1492'de Kristof Kolomb tarafından keşfedilmiştir. 1697'ye kadar İspanya'ya ait olan ada o tarihte Fransa ile bölüşülmüştür. Bugünkü Dominikan Cumhuriyeti adanın İspanyol kesimidir. Fransızlar 1795'te bütün adayı işgal etmişlerse de, doğu bölümünü 1809'da yeniden İspanya'ya bırakmışlardır. Yerlilerin çeşitli ayaklanmalarından sonra İspanya 27 Şubat 1844'te ülkenin bağımsızlını tanımak zorunda kalmıştır. Ama ihtilaller yine de eksik olmamıştır. Ülke, 1904-24 arası Amerika Birleşik Devletleri işgali altında kaldı. 1930'da cumhurbaşkanlığına seçilen Rafael Trujillo memleketi tam bir diktatörlükle yönetti. 1961'de bir ihtilal sonucu devrildi. Bundan sonra 1966'ya kadar geçici hükümetlerle idare edildi, çeşitli kargaşalıklara sahne oldu. 1970'de Dr. Balaguer 4 yıl için yeniden başkan seçilmiştir. Genel seçimler 1974'de yapılacaktır.

Ekonomi: Dominikan Cumhuriyeti tarım ülkesidir. İhracatının başında şeker gelir. Elde edilen diğer mahsuller kahve, kakao, tütün, muzdur. Çeşitli mineraller de çıkarılır.

Fakat endüstri gelişmemiştir. Halkın yaşayışı çok geri ve zor şartlar altındadır.

İdare şekli: Cumhurbaşkanı ve parlamento dört yıllık hizmet süresi için seçilir. Parlamento 27 üyeli Üst Meclis ile 74 üyeli Alt Meclis'ten meydana gelir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 27 Şubat
Yıllık milli gelir: 12 milyar 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 3.920 TL.
Savunma: Dominikan C., Pan Amerikan Savunma Antlaşmasına dahildir. 12.000 kara, 3.000 hava, 2.000 deniz olmak üzere 17.000 kişilik bir ordusu vardır.
Sosyal durum: Bazı sağlık yardımlarından başka hiç bir sosyal yardım sistemi henüz yoktur.
Eğitim: 7-14 arası eğitim parasız ve mecburi ise de bu istendiği gibi sağlanamamaktadır. 3 üniversitesi vardır.
Spor: En popüler spor beyzbol ve yüzmedir.
En çok satan gazete: El Caribe (Santo Domingo). Baskı: 53.000
Radyo, TV: 90 ticari radyo istasyonu, 3 tane ticari TV istasyonu vardır. Biri renklidir.
Radyo alıcısı: 165.000, TV alıcısı: 100.000
Türk elçiliği: Yoktur.

* Ekvator'un başkenti Quito, denizden 2800 m. yükseklikte kurulmuştur. 1.775 ve 1797 yıllarında büyük bir deprem felâketine uğramıştır.

EKVADOR

275

Resmi adı: Republica del Ecuador
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 281.341 km. kare.
Nüfusu: 6.384.200 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 21 kişi
Yaşama ortalaması: 52,4 sene.
Başkenti: Quito (551.163)
Dili: İspanyolca, Kızılderili dilleri
Dini: Hıristiyan (% 90 Katolik)
Parası: Sucre (56 kuruş)

Ülke ve insanlar: Güney Amerika'nın kuzey-batısında bir ülkedir. Kuzeyde Kolombiya, doğuda ve güneyde Peru; batıda Büyük Okyanus ile sınırlanmıştır. Memleket, toprakları içinden geçen Ekvator dolayısıyle ülke de bu adla anılır. Doğu kesiminin ovalık olmasına karşılık, orta kesimi yüksek dağlarla kaplıdır. Büyük Okyanus sahiline doğru yükseklik yine azalır. Dağlık kesimin en yüksek yerleri Chimborazo (6.310 m.), Cotapaxi (5.943 m.), Pinchincha (4.787 m)'dir. Büyük Okyanus'taki Galapagos (8.000 km. kare) adaları da bu ülkeye aittir. Galapagos adaları, Ekvador'dan 1.150 km. uzakta bulunur. Ülkeden yaşayanların % 41'ini İspanyol-Kızılderili melezleri teşkileder.

İklim bölgelere göre değişir. Kuzey kıyılar rutubetli tropik ormanlarla kaplıdır. Güney kıyılar ise soğuk Peru akıntısının etkisi altındadır.

Ülkenin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Quito: 551.163, Guayaquil (Baş liman): 835.812, Cuenca (Ticaret merkezi): 79.327.

Tarih: Ekvador, 7. yüzyıldan beri Kara Kızılderilileri'nin ülkesi olan Ouito Krallığına aitti. Burasını 14. yüzyılda İnkalar zaptetti. 16. yüzyılın ilk yarısında ise İspanyollar geldi. Önce bir İspanyol eyaleti haline getirildi, 1717'de Kolombiya'ya bağlandı. İspanyollar'la çıkan savaş sonunda, İspanyollar yenilince, Ekvador 13 Mayıs 1830'da bağımsızlığını ilan etti. Daha sonraları süregelen devamlı iç kavgalar, ülkenin gelişmesini engelledi.

Ekonomi: Halkın üçte ikisi tarımla uğraşır. İhraç mallarının % 85'ini tarım mahsulleri (muz, kakao, şeker, kahve) teşkil eder. Madencilik ve petrol ekonominin gittikçe gelişen iki kolu halindedir. Ekvador'un büyük ormanları da önemli bir ekenomik kaynaktır

İdare şekli: Ekvador, bir cumhurbaşkanı, iki meclisli bir parlamento ile idare edilen bir cumhuriyettir. Eyalet valilerini cumhurbaşkanı tayin eder. Başkent Ouito ile ticari başkent Guayaquil arasındaki çekişme siyaseti etkilemektedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 10 Ağustos
Yıllık milli gelir: 16 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 3.360 TL.
Savunma: 20 yaşında her vatandaşa bir yıl askerlik mecburidir. 20.000 kara, 7.000 deniz, 5.000 hava olmak üzere 32.000 kişilik bir ordusu vardır.
Sosyal durum: Çalışanların büyük bir çoğunluğu sosyal sigortalara bağlıdır.
Eğitim: Okul ve öğretmen sağlanan bölgelerde eğitim parasız ve mecburidir. Özel din okulları, ülkede büyük yeitutar. İlk eğitimden ortaya geçiş % 50, ortadan yükseğe ise % 6'dır. 7 üniversite ve yaşlılar için halk okulları vardır.
Spor: En popüler spor futbol ve basketboldur.
En çok satan gazetesi: El Universo (Guayaquil) Baskı: 90.000
Radyo, TV: 25 ticari, 2 eğitici, 1 dini yayın yapan özel radyo istasyonu; üçü ticari, biri eğitici 4 TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 225.000, TV alıcısı: 110.000
Türk elçiliği: Venezuella elçiliğince idare edilir.

EKVADOR'A AİT TOPRAKLAR

GALAPAGOS ADALARI 331

Ekvador'a ait olan Galapagos adaları volkanik adadan meydana gelmiştir. Hepsinin yüzölçümü 8.000 km. kare, nüfusu 3.000 kişidir. Başkent San Cristobal'dır.

EKVATOR GUİNEASI

Resmi adı: Republica de Guinea Ecuatorial
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 28.051 km. kare.
Nüfusu: 286.000 (1969)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 10 kişi.
Yaşama ortalaması: 41 Sene
Başkenti: Santa Isabel *(37.185)*
Dili Resmi dil İspanyolca (Fang, Bubi, İbo yerli dilleri)
Dini: Hıristiyan katolik
Parası: Guinea Pesetası (Yaklaşık 24 lira, 10 kuruş)

Ülke ve insanlar: Bağımsızlığını yeni kazanan bu Afrika ülkesi iki eyaletten meydana gelir. Fernando Po ve Rio Muni, Fernando Po, Guinea körfezinde Kamerin'un 35 km. kadar açığında bir adadır. Annobon ve çevredeki adacıklar bu eyalete dahildir. Rio Muni ise kuzeyde Kamerun; doğuda ve güneyde Gabon; batıda Guinea körfeziyle sınırlanmıştır. Ayrıca birçok da küçük adası vardır. Her iki eyaletin de başlıca nüfusunu Afrikalılar meydana getirir. İklim sıcaktır. Başlıca şehirler başkent Santa İsabel (Fernando Po adasında): 37.185, Bata (Rio Muni'de): 27.024'tür.

Tarih: Ülke, 1471'de Portekizliler tarafından keşfedilmiş 1778'de İspanya'ya bırakılmıştır. 1959 yılına kadar İspanya'ya ait olan Ekvator Guinea'sı 1959-1963 yılları arasında iki İspanyol eyaleti haline getirilmiş, 1964'ten sonra muhtariyet verilmiştir. 12 Ekim 1968 tarihinde de bağımsızlığını ilan etmiştir. 1969'dan sonra çeşitli kargaşalıklar olmuş, Birleşmiş Milletler'den yardım görmüştür. İspanya ile 1971 yılında bir işbirliği anlaşması yapılmıştır. Ülke İsyanya'nın ekonomik desteğine şiddetle muhaçtır.

Ekonomi: Ekvator Guineası'nın ekonomisi kakao, kahve ve kereste üzerine kurulmuştur. Elde edilen kerestenin hemen tamamı İspanya ile Almanya'ya ihraç edilir. Endüstri çok zayıf durumdadır. Yeni yeni konserve endüstrisi kurulmaktadır.

İdare şekli: Ekvator Guinea'sı millet meclisi 35 üyelidir. Meclis üyeleri ve cumhurbaşkanı 5 yıllık bir hizmet süresi için seçilir. Kabine 9 bakandan meydana gelir. Başkan'ın selâhiyetleri geniştir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 12 Ekim
Yıllık milli gelir: 1 milyar 120 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 4.060 TL.
Savunma: 200 kişilik bir ordusu vardır.
Sosyal durum: 1969'da İspanyollar çekildikten sonra doktor ve hastane sıkıntısı şiddetle hissedilmektedir. Hiç bir sosyal imkân yoktur.
Eğitim: İlk eğitim 14 yaşına kadar mecburiyse de bu kolay kolay sağlanamamaktadır. Biri memur, bir öğretmen yetiştiren dört lisesi vardır. Üniversites yoktur. 100 kadar öğrenci dış ülkelerde yüksek öğrenim yapar.
Gazete: Eban (Santa İsabel), Baskı: 1.000
Radyo, TV: Devlet idaresinde 2 radyo istasyonu, bir de 1968'de kurulmaya başlanan bir TV'si vardır Radyo alıcısı: 71.500
Türk elçiliği: Yoktur.

ETYOPYA «Habeşistan»

Resmi adı: Yaityopya Nigusa Nagast Manguist
İdare şekli: Meşruti krallık
Yüzölçümü: 1.221.900 km. kare
Nüfusu: 25.248.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 20 kişi.
Yaşama ortalaması: 38,5 sene.
Başkenti: Addis Ababa (644.200)
Dili: Amharcili, İngilizce de çok yaygındır. Eritre'de de Arapça konuşulur.
Dini: Hıristiyan, Müslümanlık ve ilkel dinler de vardır.
Parası: Etyopya Doları (5 lira, 48 kuruş)

Ülke ve insanlar: Etyopya (Habeşistan), Afrika'da dağlık bir ülkedir. Kuzeyde ve kuzeydoğu'da Afars ve Issas Fransız toprakları, doğuda ve güneydoğuda Somali, güneyde Kenya; Batı ve kuzeybatıda Sudan ile sınırlanmıştır. Etyopya, kuzey-güney doğrultusunda uzanan dağlarla kaplıdır. Dağların en yüksek yeri Eritre kesimindeki Daşan dağıdır (4.620 m.) Dağlar, batıya doğru yükseklikleri ni kaybeder. Doğuya doğru ise büsbütün alçalarak ovada son bulurlar. Ülkenin batı kesimini Nil nehrinin kolları sular. Mavi Nil de kuzeydeki Tana gölünden doğar. Güneydeki en önemli akarsular Vebbi Cebeli ve Juba'dır. Etyopya'nın tipik bitki örtüsünü bozkırlar teşkil eder. Orta ve kuzey bölgeler savahlar ve park ormanlarıyla kaplıdır. Yağışlar güney kesimlerde kuzeye göre daha çoktur. Kışın sıcaklık ortalaması 25 derece, yazın da 32 derecedir.

Etyopya'da çeşitli ırk ve dinden insanlar yaşar. Başlıca ırklar Habeşler (Tigriler), Amharalar, Gallalar ve Eritreliler'dir. Ayrıca Sudan-Bantu topluluğundan zenciler, Somaliler ve Danakiller de yaşar. Etyopya'da bugüne kadar hiç bir resmi sayım yapılmamıştır. Verilen rakamlar kaba tahminlerden ibarettir.

Etyopya'nın başlıca şehirleri: Başkent Addis Ababa: 644.200, Asmara (Eritre'nin eski başkenti): 192.330, Dessie (Tahıl merkezi): 70.000, Harar (Kahve merkezi): 65.000

Tarih: Etyopyalılar ilk çağ'da Mısır firavunlarına bağlı idiler. Hıristiyanlığın başlangıcında bu dini kabul ettiler ve Ortodoks Yakubi mezhebine girdiler. 7. yüzyıldan itibaren

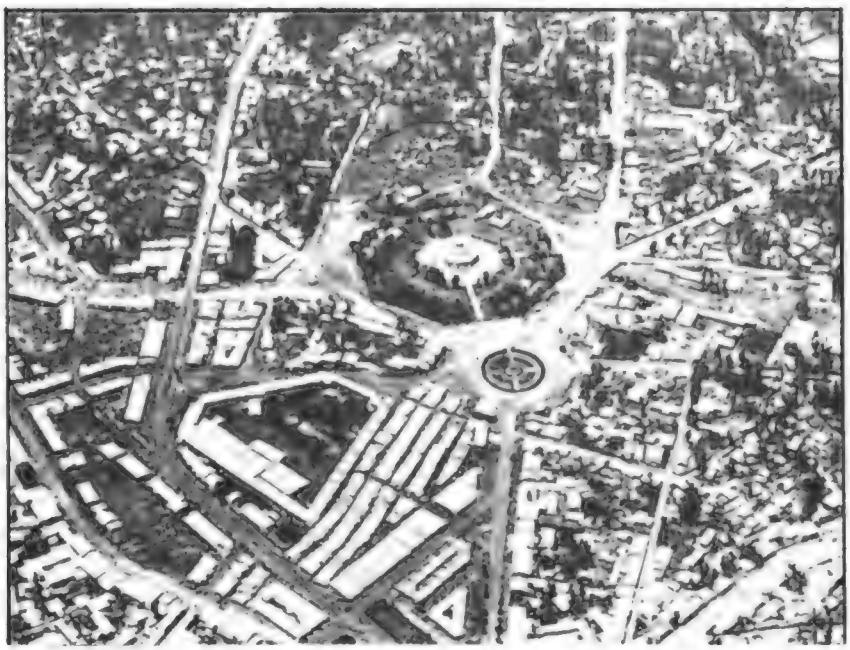

* Addis Ababa 1896'dan beri Etyopya'nın başkentidir. Bir demiryolu ile Cibuti limanına bağlı olan şehirde son yıllarda imar faaliyetine hız verilmiştir.

ülkede Müslümanlık da yayıldı. Hz. Muhammet Mekke'de baskı gören bir kısım Müslümanların Etyopya'ya gitmesine izin verdi.

Türkler, Yavuz ve Kanuni zamanlarında ülkenin içlerine kadar girdiler. 1557'de bir Habeş Eyaleti kuruldu. Bir beylerbeylik olan Habeş Eyaleti'nin başına o bölgede uzun süre kalan ve Kanuni'nin Yemen ve Habeş işleri müşaviri olan Özdemir Paşa getirildi. Böylece Türk nüfuzu Etyopya'nın en önemli bölgelerine kadar yayıldı. Özdemir Paşa'nın 1560'da ölmesi üzerine yerine Özdemiroğlu Osman Paşa tayin edildi. Etyopya'nın Müslüman hükümdarları 1520'den itibaren Türk topçusunun desteğiyle Hıristiyanlar'a karşı savaştılar. Müslüman Somali Krallığı da bir ara İstanbul'a bağlandı.

Etyopya'nın Kızıldeniz bölgesindeki kesimi Eritre ise 1885'e kadar, merkezi Massua olmak üzere Türkiye'ye bağlı kaldı. O tarihte İtalya'ya geçti. Etyopya hükümdarları ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında kendilerine kral adı veren derebeylerinin nüfuzunu kırabildiler.

Etyopya'nın başkenti 1894'de Addis Ababa'ya getirildi. Aynı yıllarda başlayan İtalyan istilasını durdurmayı başaran Etyopyalılar, 1935'deki istilaya uzun süre karşı koymalarına rağmen sonunda yenildiler. Ülke İtalyanlar'a geçti ve İtalya kralı aynı zamanda Habeşistan İmparatoru unvanını da kullanmaya başladı. 2. Dünya Savaşı'nda İngilizler İtalyanları Etyopya'dan attılar. Sonradan Eritre'de 1960'da bir eyalet olarak Etyopya'ya bağlandı.

Ekonomi: Etyopya bir tarım ülkesidir. İhtiyacı olan tarım maddelerini sağlamakla beraber, tarım çalışmaları henüz makineleşmekten çok uzaktır. Ülke ihracatının hemen hemen yarısını kahve teşkil eder. 1966'dan sonra çay da yetiştirilmeye başlanmıştır. Deri de Etyopya'nın ihraç malları arasındadır. Etyopya'nın Assab ve Massawa adlı iki limanı vardır. Ayrıca Afars ve Issas Toprakları'ndaki Cibuti limanından da faydalanır.

İdare şekli: Etyopya meşruti bir krallıktır. İmparator Haile Selasiye, oğlu Afaw Wossen veliahttır. Ülkeyi kendi seçtiği yardımcıları olan başkanlar ve valilerle İmparator idare eder. Etyopya'nın iki meclisli bir parlamentosu vardır. Millet meclisinin üye sayısı 250'dir. Senato üyelerinin sayısı millet meclisi üye sayısının yarısından çok olamaz. Etyopya'da 21 yaşına gelen herkes oy kullanabilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 23 Temmuz
Yıllık milli gelir: 19 milyar 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 980 TL.
Savunma: 45.000 kara, 3.000 deniz, 1.400 hava olmak üzere 49.400 kişilik bir ordusu vardır. Asmana şehri çıvarında bir askeri üsleri olan Amerikalıların ülkede bir miktar askeri mütehassısları da bulunmaktadır.
Sosyal durum: 1960'dan beri sağlık yardım teşkilâtı kurulmaya başlamışsa da, henüz halkın az bir kısmı bundan faydalanabilmektedir.
Eğitim: Eğitim parasızsa da, eğitim çağındaki çocukların ancak % 10'u bundan yararlanabilmektedir. Hâlâ halkın % 90'ı okuma-yazma bilmez. Adis Ababa ve Asmara'da birer üniversite olmasına rağmen, ülkede okumuş insan sıkıntısı şiddetle hissedilmektedir.
Spor: Başlıca spor futbol, atletizm, bisiklet ve basketboldur.
En çok satan gazete: İngilizce "Ethiopian Herald (Addis Ababa), Baskı: 3.500
Turizm: Her ülkeden giden için vize şarttır. En enteresan tarafı, ülkede büyük av partilerinin tertiplenmesidir.
Radyo, TV: 5 dilde yayın yapan bir radyosu, iki dalga üzerinden 13 dilde yayın yapan bir Protestan din radyosu, bir de 1964'te kurulan TV'si vardır. Radyo alıcısı: 163.000, TV alıcısı: 8.500
Türk elçiliği: P. O. B. 1506, Addis Ababa

FAS

300

Resmi adı: el-Mamlaka el-Maghrebia
İdare şekli: Krallık
Yüzölçümü: 500.000 km. kare
Nüfusu: 15.379.259 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 34 kişi.
Yaşama ortalaması: 50,5 sene.
Başkenti: Rabat (262.000)
Dili: Arapça
Dini: Müslüman
Parası: Dirhem (3 lira, 34 kuruş,)

Ülke ve insanlar: Fas, Afrika'nın kuzey batı sahilinde bir ülkedir. Kuzeyde Akdeniz; doğuda ve güneydoğuda Cezayir; güney batıda İspanyol sahrası; batıda ve kuzey batıda Atlas Okyanusu ile sınırlanmıştır.

Fas, Atlas Okyanusu'ndan, Akdeniz'e doğru uzanan Yüksek Atlas dağlarıyla Cezayir'den ve Büyük Sahra'dan ayrılır. Yüksek Atlaslar'da yer yer 4.000 metreyi geçen tepeler vardır. (Cebel Ayasi, 4.300 m.) Ülkenin Atlas okyanusu kıyıları ovalıktır. Fası sulayan başlıca akarsular Mevleviye, Draa ve Sebu'dur. Bunlardan birincisi Akdeniz'e, son ikisi de Atlas Okyanusu'na dökülür. Fas'ın iklimi sıcaktır. Yağışlar azdır. Yıllık yağış ortalaması 50 cm'dir. Güney kesimlerde yağışlar daha da azalır. Yaz aylarının sıcaklık ortalaması 29 derece, kış aylarının ki 15 derecesidir. Ülkenin güney kesimleri yer yer çorak bölgeler ve vahalardan ibarettir. Kuzey kesimlerde ise Akdeniz bitkileri yetişir.

Fas'ta yaşayanların çoğunluğunu Berberiler ve Araplar teşkil eder. Ayrıca İspanyollar, İspanyol Yahudileri, Fransızlar da vardır. Fas'ın başlıca şehirleri başkent Rabat: 261.000, Casablanca (Baş liman): 1.250.000, Merakeş (Ticaret merkezi): 262.000, Fas (Büyük ticaret şehri) 243.000, Meknes: 205.000'dir.

Tarih: Bugün Fas krallığının bulunduğu toprakları önce Kartacalılar, ardından Romalılar, Vandallar ve nihayet 6. yüzyılda Bizanslılar ele geçirdi. 7. yüzyılın sonlarına doğru ise Müslüman Araplar ülkeyi fethetti. İdrisiler ilk Fas devletini ve aynı adla anılan şehri kurdular. Zamanımıza kadar, Fas İmparatorluğu'na Endülüs Emevileri, Fatımiler, Siriler, Murabıtlar, Muvahhidler, Meriniler, Sâ'di ve Haseni Şerifleri hakim oldu. Fas 1729 yılına kadar dünyanın en büyük devletleri arasındayken, bu tarihten sonra yavaş yavaş geri kaldı.

Fas, 16. yüzyılın son yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nun hâkimiyetine girdi. Bu sayede Türkiye'nin sınırları yarım yüzyıl boyunca Atlas Okyanusu'na dayanmış oldu. Ancak Türkler de, çok zengin bir tarihi ve gelenekleri olan, yüzlerce yıldır bağımsız yaşamış, Fas'ı uzun süre hakimiyetleri altında tutamadılar. Türk hakimiyetinin son yılları olan 1600'lerde, İngiltere'nin nüfusu 7 milyon iken, Fas'ın nüfusu 9 milyondu ve yüzölçümü 3.000.000 km. kareyi geçiyordu.

Ancak Fas, 19. yüzyılın ikinci yarısında batı Afrika'daki bütün sömürgelerini kaybetti. 20. yüzyılın başlarında ise Fransa, Fas'a göz dikti. Uzun çekişmeleri ve büyük bir savaşı göze almasından sonra 30 Mart 1912'de Fas, Fransa himayesine bırakıldı. Yalnız kuzeydeki Rif bölgesi İspanya himayesine verilmişti. Fransız himayesine giren Fas'ta Mareşal Lyauty genel valilik etti. Bu mareşalin çok kudretli idaresi sayesinde Fas'taki Fransız nüfusu arttı. Ancak 1.Dünya Savaşı'ndan sonra ülkedeki çeşitli ayaklanmaların ardı arkası kesilmedi. Fransızlar'la çok kanlı çarpışmalar oldu.

Fransa, Fas'ı 44 yıl himayesi altında tuttu. Bu süre içinde Fas bir Ortaçağ ülkesinden modern bir devlet haline geldi. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra milliyetçi liderlerden 4. Muhammet, Fas'a bağımsızlık verilmesini istedi. Fransızlar 1953'te onu tahttan indirdilerse de, Kuzey Afrika'daki kargaşalıklar sonucunda yeniden tahta çıkarmak zorunda kaldılar. Nihayet 1956 yılında Fas'ın bağımsızlığını tanımak zorunda kaldılar.

* Fas'ın önemli şehirlerinden biri de ülkenin adını taşıyan Fas şehridir. Tipik bir Kuzey Afrika şehri olan Fas, özellikleriyle Avrupalıların ilgisini çeker.

4. Muhammet'in yerine 1961'de oğlu 2. Hasan tahta çıktı. 1962'de bir anayasa yapıldı ve millet meclisi kuruldu. Ancak 1965'te kral fevkalâde hal ilan ederek meclisi feshetti ve bütün iktidarı kendisinde topladı.

1971 Temmuz ve 1972 Ağustosunda ordu kuvvetleri iki defa kralı devirmek ve cumhuriyeti kurmak istedilerse başaramadılar.

Ekonomi: Fas nüfusunun % 76'sı tarım ve madencilik işlerinde çalışır. Yıllık ihracatın % 90'ını da tarım mahsulleri ve çeşitli minareller teşkil eder. Fosfat, manganez ve portakal Fas'ın başlıca ihraç mallarıdır. Ülke genel olarak mineral bakımından zengindir. Demir, çinko, kobalt madenleri vardır. Tarım mahsullerinin başında ise tahıl, sebze, turunçgiller, üzüm gelir.

Bağımsızlığı kazanmasından bu yana, Fas'ın ekonomik hayatı, yetişmiş eleman noksanlığı bakımından gerilemiştir. Ülkenin dış ticareti başlıca Fransa iledir.

İdare şekli: Fas, resmen, tek meclisli bir meşruti krallıktır. Bununla beraber parlamento 1965'te kapatılmış ve 1967'ye kadar bir başbakan tayin edilmiştir. Anayasaya göre temsilciler meclisi 4 yılda bir ergin vatandaşların oylarıyla seçilir. Bir de altı yıl için seçilen İstişare Meclisi vardır. Kabineyi kral tayin eder. Bugün için seçimler belirsiz bir tarihe bırakılmış, bütün kuvvet kralın elinde toplanmıştır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 3 Mart
Yıllık milli gelir: 40 milyar 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 2.660 TL.
Savunma: 52.000 kişilik bir kara ordusu, ayrıca deniz ve hava kuvvetleri de vardır. Mecburi askerlik 18 aydır.
Sosyal durum: Bütün çalışanları kapsayan bir sosyal yardım sistemi vardır.
Eğitim: Devletin ilk, orta ve teknik okulları, 3 üniversitesi vardır. 7-13 yaş arasında eğitim mecburi ise de, eğitim çağındaki çocukların ancak % 45'i okula gidebilmektedir.
Spor: Futbol, tenis ve ski başlıca sporlardır.
Turizm: Casablanca limanı ve diğer tipik Afrika şehirleri çok sayıda turist çeker. Türkiye dahil, birçok ülkeden gidenlerden vize aranmaz.
En çok satan gazete: Arapça El Elam (Rabat). Baskı: 40.000
Radyo, TV: 2 kanaldan Arapça, Fransızca, İspanyolca ve İngilizce yayın yapan bir devlet radyosu, bir de Tanca'da Amerikalıların "Amerika'nın Sesi" Radyosu vardır. Haftada 22 saat yayın yapan TV, Avrupa Birliği'ne bağlıdır. Radyo alıcısı: 1.002.090, TV alıcısı: 222.557 (1971)
Türk elçiliği: 6 Rue El Yarmouk, Rabat-FAS.

Fiji 305

İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil dominyon
Yüzölçümü: 18.272 km. kare.
Nüfusu: 535.375 (1971), (272.000 Hintli, 231.042 Fijili, 21.000 diğerleri)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 28 kişi.
Yaşama ortalaması: 67,8 sene.
Başkenti: Suva (60.000)
Dili: İngilizce, Hindu dili
Dini: Hıristivan, Hindu
Parası: Fiji doları (17 lira 36 kuruş)

Ülke ve insanlar: Fiji, 844 ada ve adacıktan meydana gelmiştir. Fiji takımadaları Büyük Okyanus'un güneyinde, Avustralya'nın doğusunda ve Yeni Zelanda'nın kuzeyindedir. Fiji takımadalarındaki adaların en büyükleri Viti Levu (10.497 km. kare) ile Vanua Levu'dur (5.516 km. kare)' Bunların dışında yüzölçümleri 37-562 km. kare arasında değişen 8 ada daha vardır. Diğerlerinin yüzölçümleri çok küçüktür. Adalar ahalisinin çoğunu Hindular, Fijililer ve Müslüman Hintliler ile melezler teşkil eder. Çinli ve Avrupalılar da vardır.Fiji takımadaları, Avustralya'dan 2.600 km. Yeni Zelanda'dan da 2.300 km. uzaklıktadır. Adalar kısmen volkaniktir.

Fiji'nin başkenti Suva, Viti Levu adasında 60.000 nüfuslu bir şehirdir. Fiji'nin iklimi tropikaldir. Zaman zaman günelrce sürekli yağmurlara rastlanır.

Tarih: Fiji adaları ilk defa 1643'de Hollandalı kâşif Abel Tasman tarafından keşfedildi. 19. yüzyılda buraya ticaret maksadıyla gelen Avrupalılar, adalara salgın hastalıklar ve silah getirdiler. Bunun sonucu olarak adalar ahalisi arasında hem hastalıklar yayıldı, hem de kabileler arasında savaşlar çıktı. Kabile reisleri ısrarla, İngiltere'nin müdahalesini istediler. İngiltere 1874'de adaları ilhak ederek nizamı kurdu. Ancak nüfus çok azalmıştı. 20. yüzyılın başlarında işçi olarak Hintliler getirildi. Bunlar mukavelelerinin bitmesinden sonra da burada kaldılar. Böylece adada nüfus bakımından çoğunluk durumuna geçtiler.

Fiji 10 Ekim 1970'de dominyon statüsü ile bağımsız bir devlet haline geldi. Buna aynı yılın nisan ayında Londra'da toplanan bir konferansta karar verilmişti. İlk seçimler 1971'de yapıldı.

İdare şekli: Fiji'nin iki meclisli bir parlamentosu vardır. Temsilciler meclisinin 52 üyesi seçimle iş başına gelir. Ayrıca 22 üyeli bir de Senato vardır. Senato üyeleri çeşitli müesseseler tarafından tayin edilir. Fiji'nin 124 eyaleti vardır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 10 Ekim
Yıllık milli gelir: 1 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 5.460 LT.
Savunma: İngiltere tarafından idare edilir
Gazete: İngilizce Fiji Times (Suva) Baskı: 17.300
Radyo, TV: 13 dalga uzunluğu üzerinden İngilizce, Hintçe ve Fijice yayın yapan bir radyo istasyonu vardır. TV yoktur. Radyo alıcısı: 100.000 (1972)
Türk elçiliği: Yoktur.

FİLDİŞİ CUMHURİYETİ 310

Resmi adı: Republique de Cote d'Ivoire
İdare şekli: Cumhuriyet
Nüfusu: 4.416.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 13 kişi
Yaşama ortalaması: 35 sene.
Başkenti: Abidjan (500.000)
Dili: Fransızca ve Afrika yerli dilleri
Dini: % 60 mahalli dinler, % 25 Müslüman, % 15 Hıristiyan
Parası: CFA Frangı (6 lira 08 kuruş)

Ülke ve insanlar: Fildişi Cumhuriyeti ovalık bir ülkedir. Kuzeyde Mali ve Yukarı Volta; doğuda Ghana; güneyde Atlas Okyanusu; batıda Liberya ve Guinea ile sınırlanmıştır. Fildişi Cumhuriyeti'nin sahil kesimi balta girmemiş Ekvator ormanlarıyla kaplıdır. Bu kesimdeki ovalık bölge batıya doğru gidildikçe yükselir. Batı sınırında yüksekliği 1.500 metreyi geçen tepelere rastlanır. Fildişi Cumhuriyeti'nde yıllık sıcaklık ortalaması 32 derecedir. Yıllık yağış ortalaması ise 150 cm'yi bulur. Fildişi kıyısında Guinea topluluğundan halklar yaşar ve çeşitli yerli dilleri konuşulur. Ülkenin en önemli şehirleri: Başkent Abidjan 500.000, Bouake (ticaret merkezi): 100.000, ve Gagnoa: 45.000. Fildişi kıyısında nüfusu 10.000'i geçen 8; 5.000'i geçen 12 kasaba vardır.

Tarih: Bir Fransız sömürgesi haline getirilip teşkilâtlandırılmasından önce, Fildişi Cumhuriyeti'nin bir kültür ve siyaset birliği yoktu. Bölgede yer yer mahalli krallıklar vardı. Fransız gemicileri 15. yüzyılda Guinea körfezine gelip bu kesimlerde Afrika içlerine girerek fildişi ticaretine başladılar. Ülke adını bu ticaret dolayısıyle aldı. 1687'de bu bölgeye gelip yerleşen Fransız misyonerleri ülkenin ilk beyaz nüfusunu teşkil ettiler. Ancak sonradan buradaki yerleşme bölgeleri terkedildi ve ülke 19. yüzyıla kadar Avrupa etkisinden uzak kaldı.

Fransızlar 1842'de yeniden bu bölgeyle ilgilenerek bir himaye idaresi kurdular. 1893'te burasının bir sömürge olduğu ilan edildi. 1. ve 2. Dünya Savaşları arasında Fransızlar ülkeyi kalkındırmaya çalıştılar. 1946'dan itibaren yerlilere siyasi haklar tanınmaya başlandı. 1956'da ülkeye iç muhtariyet verildi. 1958'de Fransız Birliği içinde bir cumhuriyet haline geldiyse de iki yıl sonra birlikten çekilerek bağımsızlığını ilan etti. (Ağustos 1960).

İdare şekli: İcra kuvveti doğrudan doğruya cumhurbaşkanında toplanmıştır. Başkan, genel oyla 5 yıllık bir hizmet süresi için seçilir. Bakanlar cumhurbaşkanı tarafından tayin edilir ve ona karşı sorumludurlar. 85 üyeli Milli Meclis'in üyeleri 5 yıllık hizmet süresi için seçilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 7 Ağustos
Yıllık milli gelir: 14 milyar TL.
Fert başına yıllık gelir. 3.360 TL.
Savunma: Fransa ile aralarında müşterek bir savunma antlaşması vardır. Fransa'ya verilen üslere karşı, Fransa Ordunun talim, terbiye ve malzeme ihtiyacını tamamlamayı üzerine almıştır. 4.000 kişilik bir ordu, bir de çok küçük bir hava kuvvetleri vardır.
Sosyal durum: Devletin sağladığı sağlık yardımından başka hiç bir sosyal yardım yoktur.
Eğitim: İlk eğitim mecburi olduğu halde devlet eğitim yaşındaki her çocuğa okul sağlayamamaktadır. Abidjan'da bir üniversite vardır.
Turizm: Senede ortalama 300.000 turist gelir. 20 km'lik bir sahil turisler için Fransız Rivyerası haline getirilmiştir.
Spor: Organize edilmemiştir. En popüleri futboldur.
En çok satan gazete: Fraternite-Matin (Abidjan). Baskı: 38.000
Radyo, TV: Devletin Fransızca ve yerli dillerde yayın yapan bir radyosu, bir de TV vardır. Radyo alıcısı: 75.000, TV alıcısı: 10.500
Türk elçiliği: Yoktur.

FİLİPİNLER CUMHURİYETİ 315

Resmi adı: Republika ng Filipinas
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 299.400 km. kare
Nüfusu: 39.769.000 (1972 tanmini)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 124 kişi.
Yaşama ortalaması: 51,1 sene.
Başkenti: Manila (1.330.780)
Dili: Milli dili Malaya diline benzeyen Pilipino (Tagalog).
Dini: Hıristiyan (% 80 Katolik).
Parası: Peso (2 lira, 65 kuruş, 97 sm.)

Ülke ve İnsanlar: Filipinler. kuzey ve batıda Güney Çin denizi doğuda Atlas Okyanusu, güneyde Selebes denizi; güney-batıda Sulu denizi ile sınırlanmıştır. Filipin takımadaları 7.107 adadan meydana gelmiştir. Bunlardan 2.870'inin adı vardır. Adaların 2,5 km. kareden büyük olanlarının sayısı 264 tanedir. Adaların en büyükleri Luzon (108.415 km.kare.) Mindanao (98.681 km.kare), Samar (13.749 km.kare), Levte (7.987 km.kare), Palajan(14.741km kare), Panay (12.392 km.kare), Cebu (4.869 km.kare), Mindora(10.077 km.kare), Negros (13.058 km kare),Bohol (4.079 km.kare), Masbat (4.068 Km. kare)'dir.

Filipinler'in yağış ortalaması yılda 200 cm'yi geçer. Ülke dünyanın en fazla yağış

* Filipinler Cumhuriyeti'nin başkenti Manila yer yer Avrupa şehirlerinin özelliklerini taşıyan, modern bir şehirdir. Bir milyonu aşan nufusu vardır.

olan yerleri arasındadır. Yazlar çok sıcak geçer. Kış aylarının sıcaklık ortalaması bile 25 derecedir.

Filipinler Cumhuriyeti'nin başlıca şehirleri şunlardır: Manila (idari başkent): 1.330.780, Manila'nın kuzey doğusundaki yeni resmi başkent Quezon City: 754.450, Iloilo Cebu (Cebu adasında): 347.000, Davao (Davao adasında): 323.000.

Tarih: Filipinler'in eski çağlarda kendilerine göre siyasi bir düzeni vardı. 13. yüzyılda İndo-Malay İmparatorluğuyla işbirliği yapmayı kabul ettiler. Bunun sonucu olarak ülkeye Müslümanlık girdi. Filipinler'e gelen ilk Avrupalı Ferdinand Magellan'dır. Magellan, 1521 yılında, bugünkü St. Lazarus adasına geldi ve o sıradaki İspanya hükümdarı 2. Philip'in adına izafeten buraya Filipinler adını verdi. Bundan sonraki yüzyıllarda adalardaki İspanyol ve Hıristiyan etkisi arttı. Filipin adaları 1537'den başlayarak 1898'e kadar İspanya'nın bir sömürgesi oldu. 1898'de A.B.D. ile İspanya arasında çıkan savaş sonucunda Amiral Dewey, İspanyol filosunu Manila körfezinde yok edince, Filipin adaları da Birleşik Devletleri'ne geçti. Ancak Filipinliler, Amerikalıların kendilerini İspanyol boyunduruğundan kurtarıp bağımsızlığa kavuşturacağını sanmış, onları bir müttefik gibi karşılamışlardı. Amerikalılar buna yanaşmayınca onlara karşı düşmanca davranmaya başladılar. İki yıl savaşlarla geçti.

2. Dünya Savaşı'nda Japonlar Filipin adalarındaki A.B.D. ve Filipin kuvvetlerine baskın hücumu yaptılar. Bir ay içinde Manila düşman eline geçti. General Mac Arthur, Luzon'daki Bataan yarımadasına çekilmek zorunda kaldı. Mac Arthur Amerika'ya çağrıldı ama buradaki Amerikan kuvvetleri önce Bataan'da sonra da komşu ada Corregidor'da 1942 yılının Mayıs ayına kadar tutundular.

General Mac Arthur komutasındaki A.B.D. birlikleri 20 Ekim 1944 yılında Leyte adasına çıktı. 5 Temmuz 1945'te Filipinler düşmandan temizlendi. Ertesi yıl, 4 Temmuz 1946'da da bağımsız hale geldiler.

Ekonomi: Filipinler'in ekonomisi tarım üzerine kurulmuştur. Memlekette, ülke halkı için pirinç ve mısır, ihraç maddesi olarak da Hindistancevizi, şekerkamışı ve ananas yetiştirilir. 1967'de ülke, pirinç istihsalinde kendi kendine yeter hâle geldiğini ilan etmiştir. O zamana kadar pirinç dışarıdan alınmaktaydı. Yerli ihtiyaç için yapılan balıkçılığın da ekonomide önemli bir yeri vardır. Kereste imalatı ve madencilik günden güne önem kazanmaktadır. Filipinler krom bakımından da çok zengindir.

İdare şekli: Filipinler Cumhuriyeti'nde icra kuvveti cumhurbaşkanında, teşrii kuvvet de Senato ve Temsilciler Meclisi'nden meydana gelen parlamentoda toplanmıştır. 21 yaşında okuyup yazma bilen vatandaşlar seçimlerde oy sahibidir. Cumhurbaşkanı ve milletvekilleri dört yıllık, senatörler ise altı yıllık hizmet süresi için seçilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 12 Haziran
Yıllık milli gelir: 88 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 2.940 TL.
Savunma: 17.000 kara, 8.000 deniz, 9.000 hava ve 12.000 jandarma olmak üzere 46.000 kişilik bir ordusu vardır.
Sosyal durum: Hayat ve emekliliği kapsayan, çalışanların parasıyla kurulmuş bir sigorta sistemi vardır. Sağlık sistemi parasız olarak sadece aşı gibi şeylere şamildir.
Eğitim: İlk tahsil parasızdır. Eğitim İngilizcedir. Ülkede 34 üniversite ve 374 kolej vardır.
Spor: En popüleri, basketbol ve beyzboldur.
En çok satan gazete: İngilizce Manila Times (Manila), Baskı: 235.000
Radyo, TV: Devletin, reklam şirketlerinin, dini kuruluşların, ve 9 TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 1.520.000, TV alıcısı: 421.000
Türk elçiliği: Yoktur.

* Finlandiya'nın başkenti Helsinki bir yarımada üzerinde kurulmuştur. Önemli bir ticaret ve kültür merkezidir. Limanın bazı kesimleri, kışın soğuk günlerinde donar.

FİNLANDİYA

320

Resmi adı: Suomen Tasavalta - Republiken Finland.
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 337.032 km. kare. (Bunun 31.557 km. karesi göllerdir.)
Nüfusu: 4.613.805 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 14 kişi.
Yaşama ortalaması: 69 sene.
Başkenti: Helsinki (513.254)
Dili: Fince
Dini: Hıristiyan (Protestan)
Parası: Markka (3 lira, 01 kuruş, 92 sm.)

Ülke ve insanlar: Finlandiya Avrupa'nın kuzey doğusunda bir ülkedir. Göllerin kapladığı alan 45,324 km.karedir. Kuzeyde Norveç; doğuda Rusya; güneyde Finlandiya körfezi ve Baltık denizi; batıda Botni körfezi ve İsveç'le sınırlanmıştır.

Finlandiya'nın ovalık olan güney kesimi göllerle kaplıdır. Bu kesimde 173 m. olan ortalama yükseklik, kuzeyde 723 m'ye çıkar. Finlandiya'nın kuzeyi Laponya'nın bir parçasını meydana getirir. Burada nüfus azdır. Finlandiya körfezinin kuzey batısındaki Aland adaları da Finlandiya'ya aittir. Ülkenin en önemli akarsuyu Botni körfezine dökülen Kemi nehridir. Finlandiya soğuk bir ülkedir. Yıllık sıcaklık ortalaması 10 derecedir. Yağışlar, güneyde kuzeye doğru daha çoktur. Orta ve kuzey kesimler çam ormanlarıyla kaplıdır. Güneydeki ormanlar ise yapraklarını kışın döken ağaçlardan meydana gelir..

Finlandiya'da yaşayanların başında Finliler gelir (% 92.) Ayrıca İsveçli-Finli melezleri (% 7,5) Laponlar, Ruslar, Yahudiler, Tatarlar vardır.

Ülkenin başlıca şehirleri: Başkent Helsinki: (513.254), Tampere: (161.547), Turku: (155.834), Espoo:(103.247)dir.

Tarih: Bugünkü Finliler'in ataları, bu topraklara 2. yüzyılda Estonya ve Litvanya yoluyla güneyden gelmişlerdir. 8. yüzyılda Finliler ülkeyi Laponlar'dan almış ve onları kuzeye doğru itmiş bulunuyordu. Finliler 1150 yılında İsveçliler'in düzenlediği bir haçlı seferi sonunda Hıristiyan oldular. Bu akın sonunda İsveç, aynı zamanda ülkenin idaresini ele geçirdi. 16. yüzyıla kadar memleketi kontrolü altında bulunduran İsveç, 1540 yılında Finlandiya'yı doğrudan doğruya İsveç krallığının bir parçası haline getirdi. Ülkenin siyasi, dini, idari ve kültürel müesseseleri İsveç krallığıyla aynı şekilde gelişti.

Ruslar 19. yüzyılın başında Finlandiya'yı ele geçirdiler. Ancak bu müesseseler yine eski halini muhafaza etti. Çarl 1. Alexander, Finlandiya'yı, muhtar bir dükalık halinde Rusya'ya katmıştı. Bu sayede ülke kendi iç yapısını korumayı bildi.

Ancak 20. yüzyılın başlarına doğru Finlandiya'nın Ruslaştırılması yönünde gayretler sarfedilmeye başlandı. Ancak Komünist ihtilali ve 1. Dünya Savaşı'nda Rusya'nın yenilmesi üzerine 17 temmuz 1919'da ülkede cumhuriyet ilan edildi.

2. Dünya Savaşı'nın başlarında Rusya, Finlandiya'ya hücum etti. Bu küçük ülkü bütün dünyayı şaşırtan bir kahramanlıkla Rusya tecavüzüne karşı durdu. 1941'de yeniden Rusya ile savaşa başladı. Bu savaş 1944'e kadar sürdü. 1947'deki Paris anlaşmasıyla Karel ya bölgesi Rusya'ya bırakıldı.

Ekonomi: Finlandiya orman bakımından Avrupa'nın en zengin ülkesidir. Ülke ihracatının % 60'ını kereste ve kâğıt meydana getirir. Memleket nüfusunun % 9 kadarı da tarıma ayrılmıştır. Finlandiya'nın endüstrisi kereste

mamulleri ve konservecilik üzerinedir. Ülkedeki başlıca madenler demir, bakır, çinko ve nikeldir. Finlandiya'nın mükemmel bir su yolları şebekesi vardır. Muntazam yolların uzunluğu 44.000 km. yi geçer.

İdare şekli: Finlandiya Cumhurbaşkanı iki dereceli bir seçimle 6 yıllık bir süre için seçilir. Eduskunta adını taşıyan tek meclisli Fin parlamentosunun 200 üyesi vardır. Parlamento üyeleri tek dereceli seçimle, dört yıllık bir hizmet süresi için seçilirler. Başbakan ve kabine parlamentoya sorumludur.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 6 Aralık

Yıllık milli gelir: 110 milyar 600 milyon TL.

Fert başına yıllık gelir: 27.720 TL.

Savunma: Askerlik 11 aydır. Anlaşmalara göre 42.000 kişilik asker gücünün 34.000 kadarı kara, 2.500'ü deniz, 3.000'i ihtiyat askeri, 3.000 kişilik de sınır savunma birlikleri vardır.

Sosyal durum: İşsizlik, hastalık, ölüm, emeklilik gibi sigortalar gelişmiş durumdadır.

Eğitim: 1921'de çıkartılan bir kanunla 8 yıllık ilk eğitim mecburi olup, parasızdır. 8 üniversitesi, 6 koleji, 2 de öğretmen okulu vardır.

Turizm: Geniş ormanlar, sayısız göller, kış sporu merkezleri ve ortaçağdan kalma kilise ve kaleleri her zaman ilgi çeker. Fin saunası ülkenin özelliklerinden biridir.

Spor: Milli sporları bir çeşit beyzbol olan persapallo'dur. Futbol, ski, paten, buz hokeyi, atletizm rağbet görür.

En çok satan gazete: Helsingin Sanomat (Helsinki) İsveççe, Baskı: 283.031

Radyo, TV: Haftada 234 saat yayın yapan (orta dalgada 11, uzun dalgada 2, kısa dalgada 4 yerden) radyosu, iki ayrı kanaldan yayın yapan bir resmi TV istasyonu, bir de özel reklam TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 1.890.722, TV alıcısı: 1.176.530 (32.277'si renkli).

Türk elçiliği: Tehtaankatu 4 B 12, Helsinki – Finlandiya.

FRANSA

325

Resmiadı: Republique Française
İdare şekli: Cumhuriyet.
Yüzölçümü: 543.998. km. kare.
Nüfusu: 51.485.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 92 kişi.
Yaşama ortalaması: 71,8 sene.
Başkenti: Paris (8.196.746)
Dili: Fransızca.
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Frank (2 lira, 88 kuruş, 86 cm.)

Ülke ve insanlar: Fransa Avrupa'nın batısında bir ülkedir. Kuzeyde Manş denizi, Kuzey Denizi ve Belçika, Lüksemburg ve Batı Almanya; doğuda, Batı Almanya, İsviçre ve İtalya; güneyde Monako, Akdeniz, İspanya ve Andorra; batıda Biscay körfezi ve Atlas Okyanusu ile sınırlanmıştır.

Fransa topraklarının kuzeybatı yarısı, ovalık; güneydoğu yarısı ise dağlıktır. Güneydeki Pirene dağları İspanya ile sınır teşkil eder. Atlas Okyanus'ndan Akdeniz'e kadar uzanan bu dağların yüksekliği yer yer 3.000 m'yi geçer. Güneydoğuda Alpler'in genç sıradağları vardır. İsviçre ve İtalya sınırında dağların yüksekliği artar. Avrupa'nın en yüksek tepesi Mont Blanc (4.810 m.) Fransa topraklarında, Fransa-İtalya-İsviçre sınırlarının birleştiği yerin yakınındadır. Ren nehrinin yanısıra Vosges dağları uzanır. Bunların yüksekliği 1.500 metreyi bulmaz. Orta kesimde ise Massif Central denen yaşlı dağlar vardır.

Fransa topraklarını sulayan başlıca nehirler Seine, Loire, Rhone, Garonne'dir. Ren nehri ile Meuse ve Moselle adlı kolları Fransa'dan doğar. Ülkede önemli bir göl yoktur. 582 km. kare yüzölçümüyle en büyük göl olan Cenevre (Leman) İsviçre sınırı üzerindedir.

Fransa'nın Akdeniz kıyılarında Akdeniz iklimi, Atlas Okyanusu kıyılarında ise yumuşak Batı Avrupa iklimi hüküm sürer. İç kesimler Orta Avrupa ikliminin, Alpler ise yüksek dağ ikliminin etkisi altındadır. Yağış oranı

*** Paris, yalnız Fransa'nın değil, bir çoklarınca bütün dünyanın kültür, sanat ve eğlence merkezidir. Bu yüzden Paris'e her yıl milyonlarca turist gelir. Fotoğrafta, Paris'in ünlü "Hotel de Ville" binası görülüyor.**

* Paris, günün her saatinde canlı ve renklidir. Her turist, şehirde kendini ilgilendirebilecek bir şey bulabilir. Fotoğraftaki bina, Paris'in ünlü "Sergi Sarayı"dır.

bölgeye göre değişir. Yıllık sıcaklık ortalaması 15 derecedir. Fransa'nın tipik bitki örtüsü yapraklarını kışın döken ormanlardır.

Fransa'da yaşayan Fransızlar, Franklar, Normanlar, Goller gibi ırkların karışımıdır. Bunlar ortak bir dil ve vatan kavramında birleşerek kuvvetli bir milliyet meydana getirmişlerdir. Aslında bir Fransız ırkı yoktur. Ülkede Basklar, İtalyanlar, Almanlar gibi Fransızca konuşmayan topluluklar da vardır.

Fransa'nın en önemli şehirleri şunlardır: Başkent Paris: 8.196.746, Marsilya: 893.771, Lyon: 535.000, Toulouse: 380.000, Nice: 325.400, Bordeaux: 270.996, Nantes: 265.009, Strasbourg: 254.038.

Tarih: M.Ö. 1. yüzyılda bugünkü Fransa'da Goller ve çeşitli kavimler yaşıyordu. M.Ö. 51'de Caesar burayı ele geçirdi ve Roma İmparatorluğu'nu kattı. 476 yılında, Batı Roma, Kavimler Göçü sonunda yıkılınca, Fransa topraklarına Vandallar, Germenler, Vizigotlar ve Hun Türkleri akın yaptılar. Sonunda Fraklar buraya yerleşti ve Fransa'da Merovenj hanedanı hüküm sürmeye başladı. Merovenjler 751 yılına kadar Fransa'yı idare ettiler. Bu arada Fransa tam bir Hıristiyan ülkesi olmuştu.

Merovenj hanedanının düşmesinden sonra iktidara gelen Karolenj hanedanı 751'den 987'ye kadar hüküm sürdü. Bu hanedandan olan Charlemagne büyük bir devlet kurduysa da devlet sonradan parçalandı. Karolenjler'in son devirleri kargaşalık içinde geçti ve 987'de Isle de France (Paris bölgesi) dükalan iktidara geldi. Böylece dünyanın en büyük hanedanı olan Capet hanedanı bin yıl kadar sürecek hakimiyetine başladı. O sıralarda Fransa bugünkü Paris ve çevresinden ibaretti. Bugünkü sınırlar son zamanlarda elde edilebildi.

Capet hanedanı hükümdarlarından Philippe-Auguste ile Saint-Louis Haçlı savaşlarında başarılar elde ederek Fransa'ya büyük bir nüfus kazandırdılar. 1328 yılından sonra İngiltere ile savaşlar başladı. Yüzyıl Savaşları denen bu savaşlar sonunda İngilizler Fransa'yı işgal etti.

Yeniçağ'ın başlangıcında Fransa İngilizler'den temizlenmişti, ama perişan haldeydi. 11. Louis ülkeyi toparladı. Fransa'ya bağlı hükümdarların nüfuzunu kırarak onları kesinlikle Paris'e bağladı.

1515-1547 yılları arasında hüküm süren 1. François zamanında Fransa'da yeni bir devir başladı. Rönesans kendini bu devirde gösterdi. 1. François Charles-Quint'in rakibiydi. Dev bir devlet olan Almanya-İspanya, Fransa'yı yutmak istiyordu. Türkiye'nin Fransa lehine işe karışması Fransa'yı kurtardı. Aynı hükümdar devrinde Bretanya dükalığı da alındı. 1589'da Fransa tahtına çıkan Capet hanedanının Bourbon kolundan 4. Henri, Fransa'ya büyük bir kalkınma sağladı. Ülkenin itibarını yükseltti. Oğlu 13. Louis, ülkeyi daha da iyi idare etti; Almanya'yı ezdi.

1643-1715 yılları arasında hüküm süren 14. Louis devrinde Fransa, Türkiye'yi saymazsak Avrupa'nın ve bütün Hıristiyan devletlerinin en büyüğü oldu. Hemen hemen bugünkü sınırlarına erişti. Fransa'nın sanat ve edebiyat hayatı da bu dönemde altın devrini yaşadı. 15. Louis devrinde (1715-1774) Fransız medeniyeti yine büyük bir parlaklık gösterdi, ama, İngiltere'nin fazlaca gelişmesi Fransa'nın zararına oldu. Yedi yıl Savaşları Fransa için çok kötü sonuçlar verdi.

Fransız İhtilali: 15. Louis'in yerine geçen 16. Louis zamanında halk sefalet içindeydi. Ülke perişan bir hale gelmişti. Bunun sonucu olarak 1789'da Fransız ihtilali patladı. Halkın, hükümdara karşı ayaklanması bütün Avrupa'da çok büyük etkiler yaptı. Bu ihtilal, tarihin dönüm noktalarından biridir. İhtilalin çıkmasından ekonomik durumun olduğu kadar filozoflar ve fikir adamlarının insan hakları hakkındaki yeni fikirleri bunca yıllık düzen üzerine şüphe gölgesi düşürmüştü. Ayrıca asiller ve ruhbanların imtiyazlı olması da halkı etkiliyordu. Patlak veren ihtilal sonunda halk 14

• Fransa'nın büyük şehirlerinden biri de Lyon'dur. Rhone ve Saone nehirlerinin kavuştuğu yerde kurulu Lyon'da ipek dokumacılığı, şarapçılık, peynircilik çok ilerlemiştir.

temmuz 1789'da Bastille hapishanesini basarak mahkûmları serbest bıraktı. Toplanan Etats Generaux meclisi kendisini Millet Meclisi ilan etmişti. 16. Louis'nin kaçma teşebbüsü üzerine de cumhuriyet ilan edildi. Çok geçmeden Louis ve Kraliçe Marie Antoinette başta olmak üzere pek çok kimse giyotun altında can vermeye başladı.

Napoleon Bonaparte Fransa Cumhuriyeti'nin devlet başkanıyken, 1804'te kendini imparator ilan etti. Fakat Birleşik Avrupa ordularına yenilmesi üzerine Capet hanedanı tekrar iktidara geldi. Ancak 1830 ihtilaliyle 10. Charles devrildi ve ikinci Cumhuriyet kurulduysa da 1852'de yeniden imparatorluk kuruldu. 1870'de bu sonuncu imparatorluk da yıkılarak üçüncü cumhuriyet ilan edildi.

Üçüncü cumhuriyet devrinde Fransa hızla kalkındı. İngiltere'den sonra dünyanın en büyük sömürge imparatorluğunu kurdu. 1. Dünya Savaşı'nın sonunda topraklan daha da genişledi. Alsace-Lorraine'i Almanya'dan geri aldı. 2. Dünya Savaşı'nda ise Fransa 1940 mayısında Almanya'ya teslim oldu. Mareşal Petain, Almanlar'la uyaşarak Vichy hükümetini kurarken, General de Gaulle de Londra'ya geçerek Hür Fransız Hükümetini kurdu.

Hür Fransız Hükümeti, 1942 yılında Cezayir'e geçerek orada çalışmaya başladı. Öte yandan 6 Haziran 1944'de İkinci Cephe açıldı. Müttefikler Fransa'nın Normandiya kıyılarına çıkarma yaptılar. Aynı yılın 25 ağustosunda Paris kurtarıldı. Fransa De Gaulle taraftarlarının eline geçti ve 1946'da Dördüncü Cumhuriyet ilan edildi. Bu dönem içinde Fransa iç istikrarsızlıklar içinde bocaladı. Cezayirdeki bağımsızlık hareketleri sonucu çıkan savaşlar Fransa hükümetlerini zayıflattı sonunda General de Gaulle iktidara geldi; anayasa değiştirildi ve ve Beşinci Cumhuriyet ilan edildi. Ardından Cezayir'in bağımsızlığı tanındı ve Fransa istikrar kazandı.

Ekonomi: Fransa büyük bir endüstrimemleketidir. Demir, çelik, alüminyum eşya; uçak, kimyevi maddeler, tekstil, elektrikli araçlar yapımında dünyada ön sırayı tutar. Tarım mahsullerinin başında tahıl, şekerkamışı, keten, üzüm, süt mamulleri gelir.

Ekonomi 2. Dünya Savaşı'nın getirdiği durgunluktan kurtulmuştur. Dış ticaret günden güne gelişmiş ve Ortak Pazar'ın en kuvvetli üyesi haline gelmiştir.

İdare şekli. Cumhurbaşkanı genel oy ile, 7 yıllık bir hizmet süresi için seçilir. Parlamento meydana gelir. Milli Meclis üyeleri genel oylama ile 5 yıllık hizmet süresi için, Senato üyeleri ise iki dereceli seçimle 9 yıllık hizmet süresi için seçilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 14 Temmuz

Yıllık milli gelir: 420 milyar 800 milyon TL..

Fert başına yıllık gelir: 34.440 TL..

Savunma: 501.500 kişilik ordusu vardır. Bunun 329.000'i kara, 68.500'ü deniz, 104.000'i de hava kuvvetlerine bağlıdır. Afrika'da Büyük Sahra'da, Büyük Okyanus'da nükleer silah nemeleri yapmaktadır. NATO üyesidir.

Sosyal durum: Milli üretimin elinde biri sağlık, hayır ve sosyal işlere ayrılmıştır. Savaş gazileri ikamet bedeli alır, ayrıca onlara özda bazı haklar tanınmıştır. Sosyal sigorta gelişmiş durumdadır.

Eğitim: Ülke "Akademi" diye adlandırılan 23 eğitim bölgesine ayrılmıştır. İlkokuldan üniversiteye kadar eğitimin her kademesi bu akademilerce yürütulur. Eğitim 6-16 yaşları arasında mecburidir. Sorbonne Üniversitesi dünyaca ün yapmıştır.

Turizm: Fransa dünyada en çok turist çeken ülkelerin arasında yer alır. Gerek bilim ve sanat, gerekse eğlence merkezi olması bakımından Paris dünyaca ün yapmıştır. Ülkede eski şatolar, yepyeni bir görüşle modern otellerhaline getirilmektedir.

Spor: Ülkede 20.000 spor kulübü ve bunlara kayıtlı 2.000.000 üye vardır. Futbol ve rugby en sevilen sporların başında gelir.

En çok satan gazete: France-Soir (Paris). Baskı: 880.000.

Radyo, TV: Değişik dalga uzunluklarından bütün ülkeye günen 24 saatinde eğlendirici, öğretici, haber verici yayınlar yapan radyosundan başka ayrıca denizaşırı ülkeler tarafından da izlenebilen istasyonları vardır. Ara istasyonlar, bütün ülkede seyredilebilen, iki kanal üzerinden yayın yapan televizyonu mevcuttur. 1967 ekiminden beri de renkli TV yayınları yapılmaktadır. Radyo alıcısı: 5.357.712, TV alıcısı: 10.689.239.

Türk elçiliği: Rue d'Ankara 17, Paris (16 e), Fransa.

* Fort-de-France, Antiller'deki Martinique adasının başlıca şehridir. Civar adalarla bağlantısı deniz yoluyla sağlanır. Adada muz, şekerkamışı yetiştirilir.

FRANSA'NIN DENİZAŞIRI EYALETLERİ

MARTINIQUE

Yüzölçümü: 1.090 km. kare.
Nüfusu: 320.000
Başkenti: Fort-de-France (100.000)

Martinique adası, Küçük Antiller'de Karayib denizinin doğusundadır. Dağlık bir ada olan Martinique'in en yüksek tepesi olan Pelee'nin krateri volkaniktir. Yüksekliği 1.500 m. yi geçer. Halk Fransızca konuşan zenciler ve melezlerden meydana gelmiştir. Fransızlar 1653'de adayı iskân etmişlerdir. Ada 1946'da Fransa'nın denizaşırı eyaleti olmuştur. Muz, şekerkamışı yetiştirir. Rom imal edir.

GOUADELOUPE

Yüzölçümü: 1.780 km. kare.
Başkenti: Basse-Terre (15.833)
Nüfusu: 312.724

Gouadeloupe, Küçük Antiller'de birbirinden dar bir boğazla ayrılan iki adadır. Batıdaki adanın adı Gouadeloupe diğerinin adı Grande-Terre'dir. Marie Galante, Les Saintes, Desirade, Saint-Barthelemy, Saint-Martin adaları da Gouadeloupe'a bağlıdır.

Gouadeloupe, 1493'de keşfedilmiş, Fransızlar 1635'te ilk sabit yerleşme merkezini kurmuşlardır. 1650'den sonra kurulan şeker işlerinde çalıştırılmak üzere buraya geniş ölçüde zenci köle getirilmiştir. Ülke 1946'da Fransa'nın bir denizaşırı eyaleti haline getirilmiştir. Muz, şekerpancarı, kahve, kakao, ananas yetişir, rom imal eder.

REUNİON

Yüzölçümü: 2.511 km. kare.
Nüfusu: 445.500
Başkenti: Saint-Denis (87.000)

Hint Okyanusu'nda, Madagaskar'ın 569 mil doğusunda bir adadır. Adada bir tane faal, dokuz tane de sönmüş yanardağ vardır. Ada ahalisi ilk yerleşen Fransızlar'dan gelenlerle, zenciler, Malaylılar Çinhintliler'den meydana gelmiştir. Halkın % 80'i Hıristiyan, kalanı Müslümandır. Başlıca ürünü şeker, çay vanilya ve romdur. Reunion adası 16. yüzyılda keşfedilmiş, 1638'de Fransızlar'a geçmiştir. 1947 de Fransa'nın denizaşırı eyaleti olmuştur.

FRANSIZ GUYANASI

Yüzölçümü: 91.000 km. kare.
Nüfusu: 44.392. (3.000 kadarı vahşidir.)
Başkenti: Cayenne (24.581)

Güney Amerika'nın kuzey sahilinde bulunan Fransız Guyanası kuzeyde Atlas Okyanusu; doğuda ve güneyde Brezilya, batıda Surinam'la sınırlanmıştır. Halkın çoğunu Fransızca konuşan zenciler teşkil eder. Bunlar sahil kesimlerinde yaşarlar. İç taraflarda birkaç bin Kızılderili ile kaçak kölelerin soyundan gelen zenciler yaşar. Fransa 1676'da buraya hâkim olmuş, 1852'den 1947'ye kadar buradaki Devil adasına hapis mahkumlarını göndermiştir. Ülke 1947'de Fransa'nın denizaşırı eyaleti olmuştur. Ülkü ormanlıktır. Kereste elde edilir.

FRANSA'NIN DENİZAŞIRI TOPRAKLARI

FRANSIZ POLİNEZYASI

Yüzölçümü: 4.000 km. kare.
Nüfusu: 98.500
Başkenti: Papeete (43.000)

Fransız Polinezyası Büyük Okyanus'un güneyinde 130 adadan meydana gelir. Bu 130 ada beş grupta toplanmıştır: Iles du Vent (Rüzgârüstü Adaları); Iles Sous le Vent (Rüzgâraltı Adaları); Austral Island (Güney Adaları); Tuamotu Grubu ve Marquezas Adaları.

Başkent Papeete, (80.000), Iles du Vent grubundan ünlü Tahiti adasındadır. Rüzgârüstü ve Rüzgâraltı adalarına topluca Archipel de la Societe (Sosyete takımadaları) denir.

Fransız Polinezyası 1903'te tek bir ikoloni halinde toplanmış 1947'de Fransız denizaşırı toprakları haline getirilmiştir.

Ekonomi, kopra, kahve, vanilya, muz, ananas, portakal üzerinedir.

YENİ KALEDONYA

Yüzölçümü: 19.103 km. kare.
Nüfusu: 121.073
Başkenti: Noumea (55.000)

Yeni Kaledonya Büyük Okyanus'un güneyinde bir adadır. Avustralya'nın 750 mil doğusuna düşer. Ahalisi çoğunlukla Melanezyalı'dır. Ayrıca Polinezyalı, Vietnamlı ve İndonezyalılar da vardır. Nüfusun % 40'ını Avrupalılar meydana getirir.

Yeni Kaledonya maden bakımından çok zengindir. Dünyanın en zengin nikel, madeni bu adadadır. Ayrıca yine çok zengin demir, manganez ve kram yatakları vardır. Ada Fransızlar tarafından keşfedilmişse de adını Kaptan Cook vermiştir. 1853'te Fransa'ya geçen ada 1864-1894 arasında mahkumların gönderildiği bir yer olarak kullanılmıştır. Yeni Kaledonya, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'nın denizaşırı arazisi haline getirilmiştir. Ada idaresinin başında bir Fransız valisi bulunur.

AFARS VE ISSAS ARAZİSİ

Yüzölçümü: 23.000 km. kare.
Nüfusu: 99.000
Başkenti: Cibuti (62.000)

Afars ve Issas, Fransa'nın eski Fransız Somalisi topraklarını içine alır. Aden körfezine, Kızıldeniz'in giriş yerinde çok stratejik bir bir yeri olan Afars ve Issas arazisi Etyopya ile Somali arasında yer alır. 1862'de Fransızlar'ın eline geçmiş 1896'da koloni haline getirilmiş 1967'de Fransız Afars ve Issas arazisi olmuştur.

KOMOR TAKIMADALARI

Yüzölçümü: 2.170 km. kare.
Nüfusu: 271.000
Başkenti: Moroni (15.000)

Komor adaları, Hint Okyanusu'nda Afrika'nın doğu sahiliyle Madagaskar arasındadır. Bu takımadaların başlıca adaları: Mayotte, Anjouan, Grande, Comore ve Moheli'dir. Adaların ahalisi Arap, Malagaş ve Afrika asıllıdır. Müslümandırlar. Ekonomi tarıma dayanır. Kako, kopra, vanilya, karanfil ihraç edilir. Burada 1886'da bir Fransız himayesi kurulmuş, 1961'de muhtariyet verilmiştir. Adalar halkı Fransız parlamentosunda iki üye ile temsil edilir.

SAİNT PİERRE VE MİQUELON

Yüzölçümü: 26 km. kare.
Nüfusu: 5.225
Başkenti: Saint Pierre (4.362)

8 adadan meydana gelen bu topraklar, Atlas Okyanusu'nda Yeni Foundland'ın hemen güney-batısına düşer. Adalardan sadece Saint Pierre, Miquelon ve Langlade nisbeten büyüktür. Adada yaşayanlar Bask ve Fransız soyundan inmedir. Ekonomi balıkçılığa dayanır.

Saint Pierre ve Miquelon adaları 1520'de keşfedilmiş 18. yızyılda Fransızlar'a geçmiş, 1946'da Fransa'nın denizaşırı arazisi olmuştur.

GÜNEY VE ANTARTİKA TOPRAKLARI

1955'te kurulmuştur. Saint Paul ve Nouvelle Amsterdam adalarıyla, Kerguelen ve Crozet takımadalarından ve Adelie arazisinden meydana gelir. Buralarda araştırma ve meteoroloji istasyonları vardır.

WALLIS VE FUTUNA ADALARI

Yüzölçümü: 200 km. kare.
Nüfusu: 9.900
Başkenti: Matautu (7.000)

Büyük Okyanus'ta Samoa adalarının 250 mil batısında iki küçük adalar grubudur. 1617'de keşfedilmiş 1887'de Fransa himayesine girmiştir. 1961'de Fransız denizaşırı arazisi haline getirilmiştir.

İNGİLİZ—FRANSIZ ORTAK DOMİNYONU

YENİ HİBRİDLER
(Bak: İngiltere)

GABON

Resmiadı: Republique Gabonaise
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 267.000 km. kare.
Nüfusu: 950.000 (1970 sayımı)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 2 kişi.
Yaşama ortalaması: 35 yıl.
Başkenti: Libreville (75.000)
Dili: Fransızca (Batu dilleri de yaygındır.)
Dini: Hıristiyan (% 51), mahalli dinler (% 49).
Parası: Afrika Frangı, (CFA) (6 kuruş, 08 sm.)

Ülke ve insanlar: Eski Fransız Ekvatoru'nun eyaletlerinden biri olan Gabon, Batı Afrika sahilindedir. Kuzeyde Rio Muni, Kamerun; doğuda ve güneyde Kongo Cumhuriyeti; batıda Atlas Okyanusu ile sınırlanmıştır.

Sık ekvator ormanlarıyla kaplı olan ülke genellikle düzdür. Yer yer 1.000 metreyi geçen tepeler vardır. Ülkenin en önemli akarsuyu Ogoro nehridir. Lopuz burnundan denize dökülür. Gabon çok yağış alır. Yıllık yağış or-

talaması pek yüksektir. Sıcaklık ortalaması ise 30 dereceyi geçer.

Gabon halki 40 ayrı etnik gruptanmeydana gelir. Bunlardan Fang grubu % 34, Eshiras'lar da nüfusun %20'sini teşkil eder. Diğer önemli etnik gruplar Adouna'lar ve Okende'lerdir.

Gabon Cumhuriyeti'nin başlıca şehirleri başkent: Libreville: 75.000, Port Gentil: 30.000.

Tarih: Bugünkü Gabon topraklarına ilk gelenler Portekizliler'dir (1470). Onları İngilizler, Hollandadılar, İspanyollar ve Fransızlar takip etmiştir. Ülke, esir ticaretinin önemli merkezlerinden biriydi. 1815 yılında toplanan Viyana Kongresi köleliği yasak ettiyse de, bazı Fransız gemicileri gizli olarak esir ticaretine devam ettiler. Fransızlar daha sonra sahil kesimini resmen işgal ettiler 1839 yılında kâşif Eduard Bout-Willaumez yerli kralla bir anlaşma imzaladı. Eski bir esir tüccarı olan kral, Gabon'un kuzey kesimini Fransa'ya verdi. Buna karşılık Fransa onu himaye edecekti. Sonunda 1885'te Fransızlar'ın Gabon sömürgesi kuruldu. Yeni sömürgenin başkenti de, serbest bırakıldıktan sonra buraya yerleşen esirler dolayısıyla Libreville (hür şehir) diye anıldı.

Gabon, 1910'da Fransız Ekvator Afrikası'nın dört eyaletinden biri haline getirildi. 1958'de, bağımsızlık hareketlerinin Afrika'ya yayılması üzerine Gabon Fransız Birliği içinde muhtar bir cumhuriyet oldu. 1960'ta da tam bağımsızlığını ilan etti.

Ekonomi: Gabon'un parlak bir ekonomisi vardır. Kereste ihracatı ülke ticaretinin % 40'ını teşkileder. Ayrıca, manganez, altın, uranyım vepetrol de ihraç maddeleri arasındadır. Gabon demir cevheri bakımından dünyanın en zengin ülkelerinden biridir.

İdare şekli: Gabon'un 1967'de değiştirilen anayasasına göre Başkan ve başkan yardımcısı 7 yıllık bir hizmet süresi için seçilir. 70 üyeli tek meclisten ibaret olan parlamento üyeleri de 5 hizmet yılı için seçilmektedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 17 Ağustos
Yıllık milli gelir: 1 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 4.480 TL.
Savunma: Bir tümen, ufak bir hava birliği ve donanması, bir de jandarma kuvveti vardır.
Sosyal durum: Devletin bir sigorta teşkilatı vardır. Hastanelerde 207 vatandaşa bir yatak düşmektedir. Fransa'dan her yıl 8 milyon Frank civarında yardım alır.
Eğitim: İlkokullorda 94.000, ortada 6.900, teknik okullarda 1.300 kadar öğrencisi vardır.
En çok satan gazete: Gabon Matin (Libreville . Fransızca)
Radyo ve TV: 3 radyo ve bir TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 120.000, TV 6.000 (1971)
Türk elçiliği: Lagos'taki Nigeria elçiliğimizle yürütülür.

GAMBIA

335

Resmi adı: The Gambia
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil cumhuriyet
Yüzölçümü: 11.036 km. kare.
Nüfusu: 378.730 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 32 kişi.
Yaşama ortalaması 41 sene.
Başkenti: Banjul (36.570)
Dili: Resmi dil İngilizce, Yerli Mandinka ve Woloff dilleri de yaygındır.
Dini: Müslüman (bir miktar Hıristiyan ve yerli dinlere bağlı olanlar vardır.)
Parası: Dalasi (6 lira, 89 kuruş,)

Ülke ve insanlar: Gambia Batı Afrika kıyısında bir ülkedir. Atlas Okyanusu'nda 80 km. kadar bir kıyısı vardır. Bunun dışında her yandan çepeçevre Senegal Cumhuriyeti ile sınırlıdır. Ülke adını Gambia nehrinden alır. Bu nehir Guinea topraklarından çıktıktan sonra Gambia'ya girer ve ülke toprakları doğu-batı yönünde bir baştan bir başa keser. Gambia'nın toprakları düz bir ova halindedir. Yükseklik hiç bir yerde 200 metreyi geçmez. Bitki örtüsü savanlar ve galeri ormanlarından ibarettir. Gambia sıcak bir memlekettir Yıllık ortalama sıcaklık 30 dereceyi bulur. Yağış ortalaması 75 cm.dir.

Gambia topraklarının uzunluğu 350 km. yi bulmaz Genişliği ise 35 km. kadardır.

Gambia'da yaşayanlar Sudan grubundan zencilerdir. Başlıca kabileler Mandingo, Fulo, Woloff, Jola ve Saruhuli'dir. Ülkenin başlıca şehri başkent eski adı Bathrust olan Banjul'dur.

Tarihi: Gambia nehri, 1456'da, Portekiz'li kâşifler tarafından keşfedildi. Bu bölge 16. yüzyılın sonlarına kadar Portekizliler'in elinde kaldı. İngilizler ve Fransızlar burasını ele geçirmek için çeşitli mücadelelere girişiler. Çünkü Gambia esir ticaretinin önemli merkezlerinden biriydi. Bu hal 19. yüzyıla kadar sürdü. Sonunda ülke, 1843'de bir İngiliz sömürgesi haline getirildi. Esasen İngilizler daha 1816'da Bathrust'ta ilk devamlı yerleşme merkezini kurmuşlardı. Nihayet 18 Şubat 1965'de İngiliz Milletler Topluluğu'na bağlı bağımsız bir ülke haline geldi. 1970 nisanında cumhuriyet oldu.

Ekonomi: Gambia Afrika'nın en fakir ülkelerinden biridir. Bütün gelirini Amerikan fıstığı, deri, tropik yemişler, balmumu vs.den sağlar. Ayrıca mahalli basit endüstriler vardır. Pamuk dokumacılığını ve balıkçılığı bu arada sayabiliriz.

İdare şekli: Tek meclisli parlamentosunun 36 üyesi vardır. Bunlardan 32'si genel oyla, seçilir; dördünü de kabile reisleri seçer. İktidar cumhurbaşkanının ve onun kurduğu kabinenin elindedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 18 Şubat

Yıllık milli gelir: 560 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.540 TL.
Savunma: İngiltere tarafından yapılır. Ayrıca 150 askeri, 560 polisi vardır.
Sosyal durum: Başkentte bir modern hastane ve ülkenin muhtelif yerlerinde sağlık merkezleri, dispanserler, doğum ve çocuk bakım klinikleri, bir verem sanatoryumu, 50 cüzam kliniği vardır.
Eğitim: Halkın % 20'si Arapça, % 15'i İngilizce okuma yazma bilir. İlk tahsil parasızdır. Ama mecburi değildir.
Spor: Güreş milli spordur. Diğer sporlar da yapılır.
Gazete: Devletçe çıkarılan İngiliz "Gambia News Bulletin" 2.000 satar.
Radyo, TV: Devlet radyosu İngilizce ve yerli dillerde yayın yapar. TV yoktur. Radyo alıcısı: 50.000
Türk elçiliği: Yoktur.

GHANA

340

Resmi adı: Republic of Ghana
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 238.539 km. kare.
Nüfusu: 8.559.313 (1970 sayımı)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 36 kişi.
Yaşama ortalaması: 37 sene.
Başkent: Akkra (738.498)
Dili: İngilizce (resmi), ayrıca 8 yerli dil.
Dini: % 62, mahalli dinler, % 24 Hıristiyan, % 14 Müslüman.
Parası: Yeni cedi (12 lira, 13 kuruş)

Ülke ve insanlar: Afrika'nın Guinea körfezinde bir devlettir. Kuzeyde Yukarı Volta, doğuda Togo, güneyde Atlas Okyanusu, batıda Fildişi Kıyısı ile sınırlanmıştır.

Ghana, güney ve batıdaki çok hafif yükseltiler hariç, düz bir ülkedir. Volta nehri kuzey güney doğrultusunda akarak ülkeyi sular. Ghana'nın sahil kesimi tamamen ovalıktır. Batıda ormanlık bir kesim kuzeye doğru uzanır. Daha kuzeyde savanlar başlar. Ghana'da sıcaklık ortalaması 22 derece, yıllık yağış ortalaması 120 cm'dir.

Ghana'da yaşayanlar Sudan topluluğundan zenci ırklardır. Ülkenin başlıca şehirleri başkent Akkra: 738.498, Kumasi (demiryolu merkezi): 345.117, Tamala: 83453, Tema: 60.000

Tarih: Ghana'nın adı, Araplar'ın buraya verdiği Gaana adından ileri gelir. Bağımsızlığını kazanmadan önce ülkenin adı "Altın Kıyısı" idi. Ülkenin Batılılarca tanınması, Portekizliler'in 1470'te buraya gelişine rastlar. Portekizliler'in burayı tanıtmasından sonra İngiltere dahil, çeşitli Avrupa ülkelerine mensup tüccarlar buraya gözlerini dikti. Altın ticareti çok geçmeden yerini esir ticaretine bıraktı. İngiltere 1807'de esir ticaretini kanun dışı ilan etti. İngilizler'den başka diğer Avrupalılar ülkeden çekildi. İngilizler 1826-1900 yılları arasında sürekli olarak Ashanti'lerle savaşmak zorunda kaldı. 1874'de sahil kesiminin İngiliz sömürgesi olduğu ilan edildi.

"Altın Kıyısı" diye anılan bu sömürge Afrika sömürgeleri arasında siyasi bakımdan en ileri olanıydı. Afrikalılar daha 1942'de ülkenin idaresine ortak edilmişti. Kwanne Nkrumah'ın kurduğu parti 1951 seçimlerinde büyük ekseriyeti alınca, ilk olarak Afrikalılar kendi işlerinde söz sahibi olmaya başladılar. 1957'de Ghana, sömürgelikten bağımsızlığa geçen ilk Afrika ülkesi oldu. 1960'da anayasa Ghana'nın cumhuriyet olduğunu belirtecek şekilde değiştirildi.

Ekonomi: Ghana'nın ekonomisi tarım ve madenciliğe dayanır. Ayrıca dünyanın başta gelen kakao yetiştiricisidir. Dünyadaki kakaonun üçte biri Ghana'da çıkar. Ülke ihracatının % 60'a yakın kısmını kakao teşkil eder. Manganez, altın, elmas ve boksit madenleri de işletilmektedir.

İdare şekli: 1966'da Nkrumah'ın düşürülmesinden sonra bir askeri ve polis

• Ghana köylerindeki yerlilerin büyük bir kısmı, çok ilkel şartlar altında yaşar. Bütün ihtiyaçlarını kendi imkânlarıyla karşılayan Ghana köylerinde yaş ortalaması 37 civarındadır.

kuvveti tarafından parlamento feshedilmiş, siyasi partiler kapatılmıştı. 1968 yılında bir anayasa yapıldı. Buna göre başkanın yetkileri sınırlanmıştı. Hükümet başbakan ve kabine üyelerinin idaresindeydi. Ayrıca bir de 140 üyeli Devlet Konseyi kurulmuştu. Konsey üyeleri genel oylama ile seçilir. 13 Ocak 1972'de yeni bir askeri darbe ile hükümet tekrar askerlerin eline geçti.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 6 Mart.

Yıllık milli gelir: 18 milyar 200 milyon TL.

Fert başına yıllık gelir: 2.450 TL.

Savunma: Ülkenin bağlı bulunduğu "Afrika Birliği" merkezi Akkra'dadır. Ülkenin 16.500'ü kara, 1.000'i deniz, 1.100'ü hava ve 9.000'i polis olmak üzere 27.600 kişilik bir askeri kuvveti vardır.

Sosyal durum: Devlet en ucuz şekilde hastane ve sağlık yardımı sağlamakta ise de henüz sigorta sistemi kurulmamıştır.

Eğitim: Mecburi ve parasızdır. Durmadan yeni okullar açılmaktadır. İki üniversite ve bir de koleji vardır

Spor: Her türlüsü yapılır. Futbol baştadır.

En çok satan gazete: Akkra'da İngilizce yayınlanan "Daily Graphic"dir. Baskı: 105.000

Radyo, TV: İngilizce ve 6 yerli dilde yayın yapan bir radyo istasyonu, bir de bütün yurdu kapsayan TV istasyonu vardır.

Radyo alıcısı: 750.000, TV alıcısı: 20.000.

Türk elçiliği: Plot No' Z/25, Off Dempster Road, Airport Resindential arca. P.O.B. 3104 Akkra, Ghana.

GUATEMALA

360

Resmi adı: Republica de Guatemale
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 108.889 km. kare.
Nüfusu: 5.348.00 (1971 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 46 kişi.
Yaşama ortalaması: 49 sene.
Başkenti: Guatemala City (680.357)
Dili: İspanyolca (Yerli diller de çok kullanılır.)
Parası: Quetzal (14 lira)

Ülke ve insanlar: Guatemala bir Orta Amerika ülkesidir. Kuzeyde Meksika;doğuda İngiliz Hondurası, ve Honduras Körfezi, güneyde Honduras ve El Salvador, batıda Büyük Okyanus'la sınırlanmıştır.

Guatemala dağlık bir ülkedir. Meksika sınırı yakınlarındaki Tajamulcoya tepesinin yüksekliği 4.210 metreyi bulur. 3.835 metreyi bulan Fuego yanardağı da başkentin biraz güneyinde kalır. Guatemale'yı sulayan başlıca akarsu Meksika'da denize dökülen Usumucinta'dır.

Guatemala'da yazlar çok sıcak geçer. Kış aylarının sıcaklık ortalaması bile 24 derecedir.

Ülkede yaşayanların % 54'ünü Kızılderililer teşkil eder. Ayrıca % 32 Kızılderili İspanyol melezi, % 14 de İspanyol vardır.

Guatemala'nın başlıca şehirleri başkent: Guatemala City: 680.357, Escuintla: 66.122, Quezaltenango: 63.322

Tarih: Guatemala, Avrupalılar'ın gelmesinden önce Maya'ların işgalinde bulunan bir bölgeydi. Bunların hakimiyeti 12. yüzyılda zayıflamaya başlamış, 16. yüzyılda İspanyollar'ın gelmesiyle tamamen son bulmuştur.

Bütün Orta Amerika, Yucatan'dan Panama'ya kadar 1524-1821 yılları arasında İspanyol hakimiyetine geçmiştir. Guatemala buradaki İspanyol idaresinin merkeziydi. Ülke oldukça gelişmişti.Daha evvelce İdare merkezi olan Antigua, Mexico City ve Lima şehirleriyle birlikte Yeni Dünya'nın en büyük şehirlerinden biriydi. 1773'teki şiddetli depremlerin şehri yerle bir etmesinden sonra başkent Guatemala City'ye taşındı.

İdare şekli: Guatemala Devleti 1821 yılında bağımsızlığını kazandı. Kısa bir süre Meksika'ya 1838'e kadar da Orta Amerika Federasyonu'na bağlı kaldı. 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın büyük bir kısmında Guatemala diktatörlükle idare edildi. İç karışıklıklar ülkeden eksik olmadı. Halen iktidarda bulunan Genaral Arena idaresi 1974 haziranında son bulacaktır.

Ekonomi: Guatemala bir tarım ülkesidir. İhraç mallarının başında kahve, pamuk, et, şeker, muz gelir. Mısır vetiştirme konusunda sarfedilen gayretler başarılı olmamıştır. Ülkenin % 60'ını kaplayan ormanlar da Guatemala'nın tabii zenginliklerinden biridir. Çeşitli madenler de vardır. Fakat bu madenlerin pek azı işletilir ve yine pek azı değerlendirilir. Son yıllarda bu alanda çalışmalar yapılmaktadır.

Guatemala'nın gittikçe gelişen bir endüstrisi vardır. İmalat maddeleri Guatemala ekonomisinde ikinci önemli yeri tutar.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 15 Eylül

Yıllık milli gelir: 21 milyar TL.

Fert başına yıllık gelir: 4.900 TL.

Savunma: Salvador, Honduras, Nicaragua ve Costa Rica ile ülke arasında bir saldırmazlık paktı vardır.

Sosyal durum: 5'den fazla işçi çalıştıran her iş yeri sosyal sigortalara bağlanmaya mecburdur. Sigortaya kayıtlı işçiler hastalık, kaza, doğum, işsizlik ve emeklilik sigortalarından yararlanırlar.

Eğitim: 6 yıllık ilk eğitim parasız ve şehirlerde mecburidir. Cahil halka okuma-yazma öğretme programın ilk bölümü 1964'te başarıyla sonuçlanmıştır. Şimdi ikinci bölüm uygulanmaktadır. İki resmi, iki de özel üniversitesi vardır.

Spor: Başlıcaları futbol, beyzbol ve yüzmedir.

En çok satan gazete: El Impercial (Guatemala City) Baskı: 34.000

Radyo, TV: Devletin 5 radyo istasyonu 6 tane de eğitim istasyonu vardır. İkisi devlete, ikisi de ticari şirketlere ait 4 TV istasyonu mevcuttur. Radyo alıcısı: 221.000, TV alıcısı: 85.000

Türk elçiliği: Meksika elçiliğimiz tarafından idare edilir.

GUINEA

345

Resmi adı: Republique de Guinea
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 245.857 km. kare.
Nüfusu: 4.013.000 (1971 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 16 kişi.
Yaşama ortalaması: 27 sene.
Başkenti: Conakry (172.500)
Dili: Resmi dili Fransızca ve Sousson veya Manika dili
Dini: Müslüman (bir miktar putperest)
Parası: Guinea Frangı (6 kuruş, 84 sm.)

Ülke ve insanlar: Guinea bir Batı Afrika ülkesidir. Kuzeyde Portekiz Guineası, Senegal ve Mali; doğuda Mali ve Fildişi Kıyısı; Güneyde Liberia ve Sierra Leone; Batıda Atlas Okyanusu ile sınırlanmıştır.

Yer yer dağlarla kaplı olan ülkede yüksekliği 2.000 metreye yaklaşan tepeler vardır. Afrika'nın en önemli nehirlerinden Senegal ve Nijer, Guinea'daki dağlardan doğar. Memlekette başkaca önemli bir akarsu yoktur. İklim fazla sıcak değildir. Yaz ayları sıcaklık ort alaması 31 derece, kış ayları sıcaklık ortalaması ise 22 derecedir. Yağışlar pek fazladır. Yıllık yağış ortalaması 200 santimi bulur. Guinea toprakları balta girmemiş ekvator ormanlarıyla galeri ormanları ve savanlarla kaplıdır.

Guinea yerlileri başka birçok Afrika Ülkesinde olduğu gibi zencidir. Ülkedeki zenci topluluklarının başlıcaları Pöller, Bambaralar, Malinkeler, Sullalar'dır. Bunlar arasında en kalabalık olan Fulla adıyla anılan halktır.

Guinea'nın başlıca şehirleri başkent Conakry: 172.000, Kankan: 76.000 Kindia: 55.000'dir.

Tarih: Ortaçağ'daki Ghana İmparatorluğu eski devirlerde Guinea topraklarını da içine alıyordu. Portekizli gemiciler 15. yüzyılda Guinea kıyılarına geldiler. Bundan sonraki iki yüzyıl içinde İngilizler, Portekizliler ve Fransızlar bu bölgedeki ticaret için birbirleriyle mücadele ettiler.

Guinea'nın modern tarihi ise bir Müslüman kutsal savaşından sonra 1725'te başlar. O tarihten itibaren. 19. yüzyıla kadar ülkedeki kabile şefleri arasında iç savaşlar eksik olmadı. 1814'te yapılan Paris Anlaşması ile, Fransa'nın Guinea kıyılarındaki hakları emniyet altına alındı. 1849'da burasının Fransız himayesinde olduğu ilan edildi. 1882'den 1911'e kadar geçen süre içinde ise Guinea'nın sınırları tespit edildi.

20. yüzyılın ikinci yarısı başlarından itibaren Afrika ülkeleri arasında başlayan bağımsızlık hareketi Guinea'da da kendini gösterdi. Guinelalılar, Fransız Birliğiiçinde bağımsız olmayı reddederek 1958 yılında tam bağımsızlıklarını ilan ettiler. İlk Cumhurbaşkanı Sekou Toure, Rusya ve Kızıl Çin'den yardım istedi. Bununla beraber A.B.D. ve Batı Almanya'dan da geniş yardım gördü. Memleketin başlıca gelir kaynaklarını devletleştiren Sekou Toure 1968'de yeniden seçildi. 1969-70'de dış saldırmalara uğrayan başkent nihayet Sierra Leone ile yaptığı yardımlaşma antlaşmasıyla durumunu kuvvetlendirdi.

Ekonomi: Çalışan halkın % 90'ı tarımla uğraşır. Elde edilen en önemli ürün pirinçtir. Bunu muz, kahve, ananas, takip eder. Bu maddeler aynı zamanda ülkenin başlıca ihraç mallarıdır.

Madenciliğin Guinea'nın ekonomisinde ikinci derecede rolü vardır. Dünyadaki boksit madenlerinin üçte ikisi Guinea'dadır. Ayrıca demir, altın, elmas madenleri de vardır. Bu zenginlik bakımından Guinea'nın Afrika'nın en sağlam ekonomili devleti haline gelmesi mümkündür.

İdare şekli: Guinea, anayasasına göre demokratik ve sosyal bir cumhuriyettir. Tek partisi vardır. Cumhurbaşkanı halk tarafından yedi yıllık bir hizmet süresi için seçilir. Milli Meclis'in üyeleri 5 hizmet yılı için seçilirler. Ama cumhurbaşkanı ülkeyi diktayla idare eder.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 2 Ekim
Yıllık milli gelir: 4 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.400 TL.
Savunma: Muhafız Birliği ve Polis olarak 5.000 kişilik bir kara, 300 kişilik deniz, 800 kişilik hava ve 30.000 kişilik milis ordusu vardır.
Sosyal durum: Bütün işçiler, cumhurbaşkanına bağlı bir sendikaya üyedirler. Sağlık yardımı parasızdır.
Eğitim: Milli dilleri kabul edilen 8 dil, bütün okul çocuklarına öğretilmeye çalışılmakta, Fransızca da şimdilik müşterek dil olarak kullanılmaktadır.
Spor: Başlıcaları futbol, beyzbol ve yüzmedir.
Gazete: Haftada 3 defa çıkan Horoya (Conakry).
Radyo, TV: Fransızca ve yerli dillerde yayın yapan bir radyo istasyonu vardır. TV yoktur. Radyo alıcısı: 85.000
Türk elçiliği: Ghana elçiliğimiz tarafından yönetilir.

GUYANA

365

Resmi adı: Guyana
İdare şekli: Cumhuriyet
Yözülçümü: 214.970 km. kare.
Nüfusu: 721.098 (1970)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 3 kişi.
Yaşama ortalaması: 61 sene.
Başkenti: Georgetown (195.000)
Dili: İngilizce
Dini: Hindu, Hıristiyan, Müslüman
Parası: Guyana doları (6 lira, 61 kuruş)

* Guyana balta girmemiş ormanlarla örtülü tropik bir ülkedir. Nemli ve sıcak bir iklimi vardır. Yılın hemen her mevsimi yağış almaktadır.

Ülke ve insanlar: Guyana Güney Amerika'nın kuzey-doğu sahilinde bir ülkedir. Kuzeyde ve kuzeydoğuda Atlas Okyanusu; doğuda Surinam; güneyde Brezilya; batıda Brezilya ve Venezuela ile sınırlanmıştır.

Guyana'nın sahil kesimi ovalıktır. İçlere doğru girildikçe Guyana yaylası başlar. Ülke balta girmemiş ekvator ormanlarıyla örtülüdür. Guyana'nın nemli ve çok sıcak bir iklimi vardır. Çok yağış alır. Yıllık yağış ortalaması 200 santimi bulur.

Ülkede yaşayanların % 48'ini Kızılderililer teşkil eder. Nüfusun % 33'ü Afrikalı, % 12'si de melezdir. Ayrıca Avrupalı ve Çinliler de vardır. Güney Amerika'nın İngilizce konuşan tek ülkesi Guyana'dır.

Guyana'nın en önemli şehirleri başkent Georgetown: 195.500, Yeni Amsterdam; 16.000

Tarih: Guyana kıyılarının haritasını ilk defa 1499 yılında İspanyol kâşifleri çıkardı. 1620 yılında Hollanda Batı Hint şirketi ülkeyi kısmen işgal etti. Buradaki Berbice, Demerara ve Essequibo kolonileri 1814'te İngiltere'ye bırakıldı. Bunlar 1831'de İngiliz Guyanası olarak birleştirildi. İngiliz Guyanası 1928'de imparatorluk sömürgesi haline getirildi. 1961 yılında ise ülkeye içişlerinde tam muhtariyet verildi. 1970'te ise ülke tam bağımsız bir cumhuriyet haline geldi. Birleşmiş Milletler üyesidir.

Ekonomi: Ülkede zengin boksit, altın, elmas ve manganez madenleri vardır. Boksit ve alüminyum ülke ihracatının % 36'sını, şeker % 32'sini pirinç de % 14'ünü teşkil eder. Mamul maddeler bakımından ülke tamamen dış ülkelerden yapacağı ithalata bağlıdır. 1976'da kendine yeter bir ülke haline getirilmeye çalışılmaktadır.

Ayrıca orman ürünlerinden de faydalanılma yoluna gidilmektedir.

İdare şekli: Guyana'nın tek meçlisli parlamentosu 52 üyelidir. Seçimler temsili sistemle yapılır. Seçmenler parti listelerine oy verirler. 15 üyeli bir kabine hükümeti teşkil eder.

ÖNEMLİ NOKTALAR.

Milli bayram: 26 Mayıs
Yıllık milli gelir: 2 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 4.760 TL.
Sosyal durum: 20 yıl öncesine kadar ülkede çeşitli hastalıklar vardı. 20 yıl içinde ölüm nisbeti binde 14,6'dan 7'7'ye düşürülmüş, verem, sıtma salgınının önü alınmıştır. 1969'da işçi ve memurların çoğunu kapsayan bir sigorta sistemi kurulmuştur.
Eğitim: 6-14 yaş arasında mecburi ve parasızdır. Halkın % 85'i okuma-yazma bilir. 1970'de okuyan çocukların sayısı 190.000'dir.
Spor: Kriket baş spordur. Daha sonra hokey tenis ve diğerleri gelir.
Gazete: İngilizce "Mirror" (Demerara), Baskı: 16.800
Radyo, TV: 2 radyo istasyonu ve 250.000 radyo alıcısı vardır. TV yoktur.
Türk elçiliği: Yoktur.

GÜNEY AFRİKA CUMHURİYETİ 370

Resmi adı: Republike van Suid-Afrika
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 1.222.480 km. kare.
Nüfusu: 21.448.000 (1970)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 16 kişi.
Yaşama ortalaması: 49 sene.
Başkentleri: Cape Town (825.722) ve Pretoria (571.541)
Dili: Arikaan dilleri (Xhosa, Zulu, Sotho) ve İngilizce
Dini: Hıristiyan ve putperest
Parası: Rand (18 lira 66 kuruş, 60 sm.)

* Durban, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin başlıca önemli şehirlerinden biridir. Endüstri çok gelişmiştir. Nufusu bir milyona yaklaşır.

Ülke ve insanlar: Güney Afrika devleti, Kuzeyde Güney Batı Afrika, Botswana, Rhodesia, Mozambik; doğuda Hind Okyanusu; batıda Atlas Okyanusu ile sınırlanmıştır. Bu iki okyanusun kesim çizgisi sayılan hayali çizgi en güneydeki İğneler Burnundan güneye doğru uzanır.

Ülkenin doğu kesimleri dağlıktır. Bu kesimdeki Drakensberg dağları yer yer 3.000 metreyi geçer. Oranj nehri doğu-batı doğrultusunda akarak Atlas Okyanusu'nda denize dökülür.Bu nehir ülkenin en önemli akarsuyudur. İkinci büyük akarsu da Limpopo nehridir.

Güney Afrika, coğrafya bakımından çeşitli özellikler gösterir. Yer yer, ormanlara, çöllere, bozkırlara raslanır. Yıllık sıcaklık ortalaması, yazın 28 derece, kışın 24 derece civarındadır. Güneye doğru inildikçe sıcaklık azalır.

Güney Afrika'da yaşayanlar başlıca dört gruba ayrılır. Nüfusun yarısından çoğunu zenciler teşkil eder. Bunlar ülkenin yerlileridir. Bunların hepsi Bantu ırkındandır. Bir miktarda Hotanto, Boşiman, Zulu yerlisi vardır. Avrupalı-Bantu melezlerinin miktarı nüfusun % 10'u kadardır. Nüfusun % 25 kadarını da Avrupalı beyazlar meydana getirir. Bunların dışında bir de Asyalı azınlığı vardır.

Güney Afrika'nın başlıca şehirleri başkent Cape Town: 825.722, 2. Başkent Pretoria: 571.541, Johannesburg, Altın merkezi: 1.407.473, Durban: 874.003, Port Elizabeth (liman): 386.377

Tarih: 1488 yılında ilk defa Portekizli Bartholomeu Dias güneydeki Umit Burnu önlerine gelmişti. 17. yüzyılda birkaç yüz Hollandalı ve İngiliz maceraperest buraya ayak bastı. Ancak bunlar kıyıdan içerilere giremediler. 19. yüzyılın başlarında beyazlar zencileri kovarak Transvaal'a yerleştiler. 1836'da Flamanlar Oranj Devleti'ni kurdu. Kap ülkesini ellerinde bulunduran İngilizler bu devleti 1854'te resmen tanıdılar. 1852 yılında Transvaal Devleti'ni kuran Flamanlar (Boerler) çok güç şartlar altında iç bölgelere girdiler. Zulular kuzeye doğru sürüldü. İngilizler 1877-1881 yılında Transvaal'ı ele geçirdi. 1884'te çok zengin altın damarlarının bulunması, buraya geniş ölçüde göçmenin gelmesine yol açtı. 1899'da Oranj ve Transvaal devletleri birleştiler. İngiltere bunlarla 1902'ye kadar çetin savaşlar yapmak zorunda kaldı.

1910 yılında dört devletin birleşmesiyle bir İngiliz dominyonu kuruldu. 1931 yılında ise, Güney Afrika'da diğer dominyonlar gibi bağımsız bir devlet haline geldi. Güney Afrika, 1961'de ise İngiltere hükümdarını ismen devlet başkanı olarak tanımaktan vazgeçerek cumhuriyet ilan etti. Ardından İngiliz Milletler Topluluğu'ndan da çekildi.

Ekonomi: Güney Afrika Cumhuriyeti bütün Afrika devletleri arasında ekonomik bakımdan en gelişmiş olanıdır. Ülkenin servet kaynağı madencilik olmakla beraber, milli gelirin en önemli kısmını imalat maddeleri sağlar. Güney Afrika'da ağır ve hafif endüstri, makine, tekstil, otomobil lastiği, kimya maddeleri, kâğıt, plastik maddeler imal edilir. Dünyanın en büyük altın, elmas ve platin üreticisi de Güney Afrika Cumhuriyeti'dir. İşletilen diğer önemli madenler uranyum, maden kömürü, bakır, demir, manganez ve amyanttır.

Madencilik ülke endüstrisinde önemli bir yer tutar.

İdare şekli: Güney Afrika Cumhuriyeti parlamenter bir demokrasidir. Devlet başkanı 7 yıllık hizmet süresi için seçilir. Senato'nun 54, Millet Meclisi'nin 160 üyesi vardır. Ülkeye silah gücüyle beyazlar hakimdir. Yerliler az ücretlerle çalıştırılır. Seçimlerde sadece beyazlar oy kullanabilirler. Parlamento üyelerinin de beyaz olması şarttır. 5 yıllık bir hizmet süresi için seçilirler.

* Dünya altın piyasasının merkezi Johannesburg'dur. Aynı zamanda önemli bir endüstri şehri olan Johannesburg'da, bir buçuk milyon insan yaşar.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 31 Mayıs
Yıllık milli gelir: 173 milyar 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 9.940 TL.
Savunma: Bütün beyaz vatandaşlar 17-65 arası askerlik yapmaya mecburdur.Kara: 5.700, deniz: 3.000, hava: 4.700, ve halk kuvvetleri de 50.000 olmak üzere topyekün 53.400 kişilik bir ordusu vardır.
Sosyal durum: Hastalık, sakatlık, işsizlik ve emeklilik sigortaları bütün çalışanlara uygulanır. Sağlık sistemi gayet ileridir.
Eğitim: Beyazlara 7-16 yaş arasında eğitim mecburiyeti vardır. Zencilere bu mecburiyet bazı bölgelerde mevcuttur. Yerliler eğitimlerini çokluk kendi dilleriyle yaparlar.
Spor: Başta rugbi gelir. Ondan sonra futbol, kriket, tenis ve golf revaçtadır.
En çok satan gazete: İngilizce, Rand Daily Mail (Transvaal). Baskı: 127.000
Radyo, TV: Biri bütün yerli dillerde, biri Bantu diliyle, biri İngilizce, biri de İngiliz, Hollanda, Fransız, Portekiz, Alman ve yerli dillerde yayın yapan 4 radyo istasyonu vardır. 1975'te yayına başlayacak olan Tv kurulmaktadır. Radyolar devletin elindedir. Radyo alıcısı: 2.024.711
Türk elçiliği: Yoktur.

GÜNEY AFRİKA'YA BAĞLI ÜLKELER

GÜNEY BATI AFRİKA (Namibia)

625

Yüzölçümü: 823.145 km. kare.
Nüfusu: 746.328.
Başkenti: Windhoek (yazlık başkent: Swakopmund).

Güney Batı Afrika, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin kuzey batısında bir ülkedir. Kuzeyde Portekiz Batı Afrikası, (Angola) ve Zambia; batıda Atlas Okyanusu; güneyde Güney Afrika; doğuda Botswana ve Zambia ile sınırlanmıştır.

Ovalık olan kıyı kesiminin dışında ülke toprakları çeşitli dağlarla arızalanmıştır. Karas dağlarının yüksekliği 2.202 metreyi bulur. Kuru nehir yataklarının dışında önemli akarsular yoktur. Yağış çok azdır. Yıllık ısı ortalaması 25 derecedir. Güney Batı Afrika'da nüfus yoğunluğu çok azdır. Belirli sayıdaki Avrupalılar'ın dışında Bantu, Hotanto ve Boşiman zencileri yaşar. Başkent Windhoek'in nüfusu 50.000 civarındadır.

Güney Batı Afrikalılar Hayvancılıkla geçinirler. Bazı yerlerde mısır yetiştirilir. Gümüş, uranyım, bakır ve altın madenleri vardır.

Eskiden Alman sömürgesi olan Güney Batı Afrika, 1920'de Güney Afrika'nın himayesine verilmiştir. Bugün Güney Afrika parlamentosunda 6 üye ile temsil edilmektedir.

HAITI

375

Resmi adı: Republique d'Haiti
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 28.800 km. kare.
Nüfusu: 5.100.000 (72 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 172 kişi.
Yaşama ortalaması: 32,6 sene.
Başkent: Port-au-Prince (500.000)
Dili: Fransızca ve Creole (Fransızca, İspanyolca, Afrika dili ve İngilizce karışımı)
Dini: Hıristiyan (katolik)
Parası: Gourde (2 lira, 80 kuruş)

Ülke ve insanlar: Orta Amerika'da Antiller'de bir zenci devletidir. Haiti adasının doğu yarısını kaplar. Kuzeyde Atlas Okyanusu; doğuda Dominikan Cumhuriyeti; güneyde Karayib Denizi; batıda Windward geçidiyle sınırlanmıştır.

Dağlık bir ülke olan Haiti'de, yüksekliği 2.500 metreyi geçen tepeler vardır. Kıyılar sarptır. İklim sıcaktır. Kış aylarının sıcaklık ortalaması bile 25 dereceyi bulur. Tropikal ormanlar, Haiti'nin tipik örtüsünü teşkil eder. Yağışlar boldur. Yıllık ortalama yağış miktarı 150 sm.yi bulur.

Afrika dışındaki tek zenci devleti Haiti'dir. Latin Amerika'nın en fazla nüfus yoğunluğuna sahip devleti olan Haiti'de nüfusun % 95'ini zenciler, geri kalanını da melezler teşkil eder.

Başlıca şehirler: Başkent Port-au-Prince: 500.000, Cap Haitien: 30.000, Les Cayes: 14.000'dir.

Tarih: Haiti'nin üzerinde bulunduğu Hispaniola" adasını Kristof Kolomb 1492'de keşfetmiştir. İspanyollar, bu adadaki Arawak yerlilerini hemen tamamen yok ettikten sonra 1533'de Santa Domingo kesimine yerleştiler. Burası adanın doğu kesimiydi. Adanın batısı Fransız ve İngilizlerdeydi. Fransızlar sonrala-

* Yarım milyon nufuslu Port au Prince Haiti'nin başkentidir. Halkının hemen tamamını zenciler meydana getirir.

n kuzeydeki ova kesimini kolonileştirdiler. 1697'de bir anlaşmayla Fransa bu adanın batı kesimini İngiltere'ye bıraktı. Fransızlar Afrika'dan getirdikleri esir zencilerle şeker üretimine başladılar. Fransız ihtilali üzerine ayaklanan esirler birçok beyazı öldürdü; kalanlar da kaçtılar. Fransızların daha sonraları adaya hakim olmak için giriştikleri savaşlar boşa gitti. Sonunda 1804'te bağımsız bir devlet kuruldu. Ancak zamanımıza kadar iç çekişmelerden, hükümet darbelerinden kurtulamadı.

Ekonomi: Haiti halkı fakirdir. Ahalinin % 90'ı ancak karnını doyuracak kadar kazanır. En önemli ihraç malı kahvedir. Turizm ve dış yardımlar sayesinde ülkeekonomisi ayakta durabilmektedir.

İdare şekli: Resmen cumhuriyet olan Haiti, aslında diktatörlükle idare edilmektedir. İki meclisli parlamento 1957'de cumhurbaşkanı seçilen ve kendisini tekrar seçtirecek şekilde anayasayı değiştiren Dr. François Duvalier seçim yapmış; 1964'deki bir anayasa değişikliği ile kendisini ömür boyu cumhurbaşkanı ilan etmiştir. 21 Nisan 1971'de ölen Duvalier'in yerine oğlu Jean-Claude Duvalier ömür boyu cumhurbaşkanı olarak geçmiştir. 1972 sonunda siyasi mahkumların çoğu affedildiğinden siyasi bir yumuşama olmuştur.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 22 Mayıs
Yıllık milli gelir: 4 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.120 TL.
Savunma: 400'ü subay, 5.000'i er olmak üzere 5.400 kişilik bir jandarma teşkilâtı, küçük bir hava kuvveti ve bir de sahil muhafaza birliği vardır. Ayrıca cumhurbaşkanına bağlı, "Leopartlar" adında gerillalara karşı bir muhafız birliği mevcuttur.
Sosyal durum: Sadece işçiler için parasız bir sağlık teşkilâtı vardır.
Eğitim: Eğitim 6-12 yaşlar arasında parasız ve mecburi ise de çocukların çoğu yeteri kadar Fransızca bilmediklerinden faydalanamazlar. Son zamanlarda Creole diliyle eğitim yapan okullar açılmaktadır. Halkın çoğunluğu okuma-yazma bilmez.
En çok satan gazete: Le Nouveau Monde (Port-au-Prince) Baskı: 12.000
Radyo, TV: 4'ü dini, 12'si ticari 16 radyo ve bir TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 85.000, TV alıcısı: 11.000
Türk elçiliği: Yoktur.

HİNDİSTAN

380

Resmi adı: Bharat (Hindistan Cumhuriyeti)
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız cumhuriyet
Yüzölçümü: 3.280.483 km. kare.
Nüfusu: 578.128.000 (72 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 164 kişi.
Yaşama ortalaması: 41,2 sene.
Başkenti: Yeni Delhi (3.629.842)
Dili: Hintçe
Dini: % 84, Hindu, % 11 Müslüman, gerisi Hıristiyan, Budist vs.
Parası: Rupi (1 lira 87 kuruş,)

Ülke ve insanlar: Hindistan, kuzeyde Afganistan, Çin, Nepal, Sikkım ve Bhutan; doğuda Bengaldeş, Burma; güneyde Bengal Körfezi, Hint Okyanusu ve Umman Denizi; batıda Pakistan ile sınırlanmıştır.

Hindistan çeşitli özellikleri olan bir ülkedir. Ülkenin doğu ve batı kıyısı boyunca Doğu Gatlar ve Batı Gatlar diye anılan dağlar uzanır. Doğu Gatlar'ın yüksekliği azdır. Daha yüksek olan Batı Gatlar'ın yüksekliği yer yer 2.500 metreyi geçer. Güneydeki Annamalai dağının yüksekliği 2.960 metre, bunun hemen kuzeyindeki Nilgiri dağının yüksekliği de 2.670 metredir. Vindiya dağları da bu dağların kuzeyinde, Hindistan'ı doğu-batı doğrultusunda keser. Bu dağların arasında kalan kesime Dekkan denir.

Dünyanın en yüksek dağları olan Himalayalar ise Hindistan'ın kuzey sınırını çizer. Doğu ve Batı Gatlar'la deniz arasında ovalık bir şerit uzanır. Vindiya dağları ile Himalayalar arasında kalan kesim, Umman denizinden Bas-

ra körfezine kadar ovalıktır. Bu kesim bol yağmuralır. Ülkenin önemli nehirleri Ganj nehri kuzeydeki ovanın çok büyük bir kısmını sular. Hindistan'ın diğer önemli nehirleri doğu sahillerinden denize dökülen Godavari, Krişna ve Mahanadt nehirleridir. Brahmaputra nehri de Bengaldeş'e girmeden önce Hindistan'ın bir bölümünü sular.

Hindistan'ın büyük bir kısmı sıcak bölge içindedir. Ovalar yıl boyunca sıcak olur. Ganj deltasının güneyi son derece rutubetli ve sıcaktır. Hindistan'ın iklimi Muson rüzgârlarından büyük etki görür. Kış ve yaz musonları, Hindistan'a yağmur getirir. Ülkenin kuzeyini kaplayan Himalayalar rüzgârın akışını keserek Ganj ve Brahmaputra vadilerine geniş ölçüde yağmur yağmasına yol açar. Assam'ın dağlık kesimlerine düşen yağmur miktarı yılda 1.000 sm.'i geçer.Ne var ki yağışlar her yerde aynı değildir. Dekkan yaylasının kuru bir iklimi vardır. Kuzey batıdaki Tar çölü ise tamamen kuraktır.

Hindistan'da yaşayanlar Hint-Avrupai (Ari) halklar ve Dravitler'dir. Dravitler, Hindistan'ın bilinen ilk yerlileridir. Kısa boylu ve esmerdirler. Bugün de pek ilkel bir hayat yaşarlar. Hint-Avrupai halk, dalgalar halinde Hindistan'ı işgal eden kavimlerin kalıntılarıdır.

Bugün, bunların başlıca temsilcisi Rajputlar'dır. Hindistan'da yaşayan Hindular ise Dravitler'le Ariler'in karışmasından meydana gelmiştir. Bunların dışında Hindistan'da Müslümanlar, Moğollar ve Tibetliler vardır.

Hindistan'ın başlıca şehirleri: Başkent Yeni Delhi: 3.629.842, Bombay (Tekstil merkezi, liman): 5.931.989, Kalküta (liman): 7.005.362, Madras: 2.470.288, Ahmedabat (Küçük endüstri): 1.746.11, Haydarabat (Ticaret merkezi): 1.798.910, Bangalora: 1.648.232, Kanpur (Tekstil): 1.273.042.

* Bombay, Hindistan'ın hem önemli bir limanı, hem de başta gelen endüstri şehirlerindendir. Özellikle tekstil endüstrisinin gelişmiş olduğu Bombay'ın nüfusu 6 milyona yaklaşmaktadır.

Tarih: Hint-Avrupai kavimleri (Ariler) M.Ö. 2000 yıllarında Himalayalar'ı aşarak Hindistan'a geldiler. Ülkenin bundan önceki tarihi hakkında fazla bir bilgi yoktur. Ariler'in gelişi sırasında Hindistan'da Dravitler yaşıyordu. Bunlar siyah derili bir topluluktu. Yeni gelen beyazlardan kaçarak güneye indiler. Böylece güney kesimler dışında bütün Hindistan Ariler'in eline geçti. Bunlar ülkede kaldıkları 1.000 yıl içinde Sanskritçe'yi geliştirdiler. Kast sistemini kurdular.

Hindistan'ın yazılı tarihi M.Ö. 600 yıllarında başlar. Ondan sonraki yüzyılda İran hükümdarı Daryüş, Hindistan'a sefer açtı pek başarılı olmadı. M.Ö. 4 yüzyılda Büyük İskender ülkenin kızey kesimini işgal etti. Geri çekilirken de askeri idarecilere bıraktı. İskender'in seferinin ardından M.Ö. 323'te Hindistan'da Morya İmparatorluğu kuruldu.

Daha sonra Hindistan geçen yüzyıllar boyunca Türkler'in, Araplar'ın Yunanlılar'ın istilâsına uğradı. Bu istilâlardan sonra Gupta Hanedanı'nın kurduğu imparatorluk ülkenin altın çağı sayılır.

Hindistan Milattan sonra 400 yılında başlayarak 1000 yıllarına kadar yeniden çeşitli istilalara uğradı. Bunların başında Hun, Arap ve Türk istilalarını sayabiliriz. 12. yüzyılda Gazneliler ülkenin büyük bir kısmını ele geçirdiler. 1398'de Timur Hindistan'ı aldı. Onun ardından Türk İmparatoru Bâbur da 1526'da Hindistan'ı fethetti. Burada kudretli bir devle kurdu ve Hind Padişahı ünvanı aldı. Hindistan bundan sonra yüzlerce yıl Türk hakimiyetinde kaldı. Hindistan'daki Türk hakimiyeti ancak 1858'de son buldu.

Öte yandan 16. yüzyıldan itibaren Hindistan Avrupalılar'ın dikkatini üzerinde toplayan bir ülke olmuştu. Fransızlar, Hollandalılar ve İngilizler Hindistan'a akın ediyordu. Sonunda İngiltere baskın çıktı ve 1757'de ülke, İngiliz hakimiyetine girdi.

Bundan sonra zaman zaman İngilizler'e karşı ayaklanmalar oldu. Bunların enönemlisi 1857 ayaklanmasıdır. Ülkenin idaresi o zamana kadar İngiliz Doğu Hindistan Şirketi'nin elindeydi. Bu ayaklanmadan sonra doğrudan doğruya İngiliz hükümetine geçti. 1877 yılında da Kraliçe Victoria büyük bir törenle Hindistan İmparatoriçesi ilan edildi. 1885'te İngiltere parlamentosunun izniyle Hindistan Millet Meçlisi kuruldu. İngilizler 1. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkeye bazı haklar tanıdılarsa da Hintililer bunlarla yetinmediler ve 1919'dan sonra bağımsızlık savaşı başladı. Mahatma Gandhi millet meclisinin başına getirildi.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra Hindistan'daki bağımsızlık hareketi genişledi 1946 yılında ülkeye tambağımsızlık verilmesi kararlaştırıldı. Öte yandan Hintliler'le Müslamanlar da anlaşamıyordu. Aralarında sık sık çarpışmalar olmaktaydı. Mehmet Ali Cinnah 1934'te Hint Müslümanları'nın liderliğini almıştı. Bu liderin çalışmaları sonunda Pakistan'ın ayrı bir dominyon olmasına karar verildi. 1947'de Müslüman Hintliler ayrı bir dominyon haline

* Keşmir eyaletinin başkenti Sirinagar tipik bir Hint şehridir. Şehirde el sanatları ilerlemiştir. Kutsal yapılar, turistlerin ilgisini çekecek niteliktedir.

getirildi. Hindistan'da 1950'de bağımsızlığına kavuştu. Buna rağmen Pakistan'la aralarındaki anlaşmazlık kesilmedi. Başkaldıran Doğu Pakistan'ı desteklemesi yüzünden Hindistan'la Pakistan arasında 4 Aralık 1971 sonunda çıkan savaş sırasında Bengaldeş bağımsızlığını kazandı, bu arada Pakistan'da sulhe mecbur oldu. İki ülke arasında Haziran 1972'de bir anlaşmaya varıldı.

Ekonomi: Hindistan'ın en önemli problemi nüfus artışıdır. Yapılan hesaplara göre, bugünkü artış devam ederse, 2000 yılında ülkenin nüfusu bir milyarı aşacaktır. Hükümet doğum kontrolü meselesiyle yakından ilgilenmektedir. Hindistan halkının çoğu son derece fakirdir. Ekonomisinin temelini tarım teşkil eder. Ama elde edilen mahsuller ülkenin ihtiyacını karşılamaktan çok uzaktır. En fazla yetiştirilen tarım maddeleri, tahıl, pirinç, şeker kamışı, çay, pamuktur. En önemli ihraç maddesi ise çaydır. Hindistan topraklarında zengin demir, maden kömürü, boksit, manganez, krom, mika ve başka mineraller vardır. Ülkenin en önemli endüstrisini tekstil, besin sanayii teşkil eder. Çelik, çimento, makine imalatı da artmaktadır.

İdare şekli: Hindistan 21 devletten meydana gelmiş bağımsız bir cumhuriyettir.

Bu devletler şunlardır: Andhra Pradesh, Assam, Bihar, Gujarat, Haryana Himachal Pradesh, Jammu ve Keşmir, Kerala, Madhya Pradesh, Tamil Nadu, Maharashtra, Manipur, Meghalaya, Mysore, Nagaland, Orissa, Pencap, Rojasthan, Tripura, Uttar Pradesh, Batı Bengal,

Bunların dışında da kendisine bağlı bazı bölgeler vardır.

İki meclisli parlamentosu Devlet Konseyi (Rajya Sabha) ve Halk Meclisi'nden (Lok Sabha) meydana gelir. Rajya Sabha'nın 250 üyesi seçimle iş başına gelen devlet meclislerinin üyeleri tarafından seçilir. Lok Sabha'nın 521 üyesi ise tek dereceli oylama ile 5 yıllık bir hizmet süresi için seçilir. Bugün Hindistan başbakanı bir kadın olan İndra Ghandi'dir.

Kast sistemi nedir: Hindistan'ın Hindu yerlilerinin ayrılmış olduğu sınıflara "Kast" denir. Dört kast vardır:

1-Brahmanlar (rahipler),
2-Kşatriyalar (savaşçılar),
3-Vaisyalar (çiftçiler),
4-Sudralar (işçiler).

Kastlar arasında son derece kesin ayrılıklar vardır. Ayrı kasttan olanların evlenmeleri yasak olduğu gibi, bir üst kasttan olanların aşağı kasttakilerle iş birliği yapması, hatta onlara dokunması bile yasaktır.

Bu kastların dışında kalan Hindular'a "Parya" denir. Sayıları 70.000.000'u bulan paryalar en adi işlerde çalıştırılırlar. Bunlara dokunmak suçtur. Bir kast mensubu bulunduğu kasttan atılırsa parya olur. Bunların hiç bir sosyal hakkı yoktur. Hindistan Millet Meclisi 1947'de Paryalığı kanun dışı saymıştır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Millibayram: 15 Ağustos

Milli yıllık gelir: 197 milyar 200 milyon TL.

Fert başına yıllık gelir: 1.540 TL.

Savunma: Askerlik mecburi değildir 860.000'i kara, 40.000'i deniz, 80.000'i hava olmak üzere 980.000 kişilik bir ordusu vardır.

Sosyal durum: Her yıl milyarlar harcandığı halde hâlâ bütün yurdu kapsayan sağlık tesisleri henüz kurulamamıştır. Sağlık sigortası bir kısım vilayetlerde işçiler ve memurlar arasında yavaş yavaş kurulmaya başlanmıştır.

Eğitim: Parasız ve mecburidir. İlkokulların çoğu eğitimi sosyal faaliyetler üzerinden yapar. Ülkede 62 üniversite, 1.000 teknik okul ve kolej vardır.

* Himalaya sıradağları dünyamızın en yüksek dağ zinciridir. Hindistan'ın kuzey kesimi bu sıradağlar üzerinde yayılmıştır.

Spor: En gözde spor hokey, kriket, tenis ve badminton'dur.
En çok satan gazete: Dehli'de çıkan İngilizce "İndian Express" Baskı: 440.000
Radyo, TV: 71 radyo istasyonu, haftada 10 saat eğitim, 15,5 saatde normal yayın yapan bir TV istasyonu vardır. Yenileri kurulmaktadır. Radyo alıcısı: 11.746.000, TV alıcısı: 15.000
Türk elçiliği: 27 Jor Bagh, Yeni Delhi, Hindistan.

HİNDİSTAN'A BAĞLI BÖLGELER

ANDAMAR VE NİCOBAR ADALARI

Yüzölçümü: 6.475 km. kare
Nüfusu: 112.000

Andaman Adaları: Bengal Körfezi'nde Burma'nın 193 km. güneyinde bir adalar topluluğudur. Beş büyük adanın meydana getirdiği gruba Büyük Andamanlar denir. Bunun güneyinde Küçük Andaman adası vardır. Andaman adaları irili ufaklı 204 adadan meydana gelmiştir. Başkent Port Blair 1.255 km. uzaktaki Kalküta ve 1.190 km. mesafedeki Madras'a vapur seferleriyle bağlıdır

Büyük Andaman adaları ormanlarla kaplıdır. Hindistan cevizi, kahve, kauçuk yetiştirilir.

Nicobar Adaları: Andaman Adaları'nın güneyinde bir adalar topluluğudur. Bu adalar topluluğu üç grupta toplanır: Büyük Nicobar, Camotra ve Car Nicobar. Bu adalar 1943'te Japonlar'ın eline geçmiş, 1945'te kurtarılmıştır.

Bu adalarda pek az insan yaşar. Onlar da balıkçılık ve tarımla geçinir.

LACCADİYE, MİNİCOY VE AMİNDİVİ ADALARI

Yüzölçümü: 28 km. kare.
Nüfusu: 32.000

Bu adalar grubu 26 adadan meydana gelir. En büyükleri yüzölçümü 3,24 km. kare olan Minicoy'dur. Adalar grubu, Hindistan yarımadasının batısında, Umman denizindedir. Ahalisi Müslümandır.

SIKKIM

Yüzölçümü: 7.298 km. kare.
Nüfusu: 201.000 (1972)
Başkenti: Gangtok (12.000)

Kuzeyde ve doğuda Tibet, güney-doğuda Bhutan, güneyde Hindistan, batıda Nepal'le sınırlanmıştır. Sıkkım'da vadilerin iklimi tropikaldir. Ülkenin yüksek kesimlerinde ise sert bir iklim sürer, buralar sürekli olarak karlarla kaplıdır. Bu kesimleri Himalaya dağlarıyla kaplıdır. Sıkkım'da yaşayanların % 75'i Nepallidir. Ülkede Tibet-Burma dilleri konuşulur. Halkın % 60'ı Hindu'dur. Sıkkım, 19. yüzyıla kadar, Tibet'lilerin çeşitli istilalarına uğramış, bu yüzyıl da İngilizler bir himaye kurmuşlardır. 1947'de İngilizler çekilince ülke bağımsızlığını kazanmış, 1950'de Hindistan'ın himayesine girmiştir. Dışişleri ve savunmasından Hindistan sorumludur.

Sıkkım'ın ekonomisi tarım üzerinedir. En çok patates, mısır, pirinç, darı yetişir.

Sıkkım bir monarşidir. Anayasası yoktur. Ülkeyi mihrace ve Hindistan'ın mes'ul idarecisinin yanı-sıra, 14'ü seçimle iş başına gelen 20 kişilik bir istişare konseyi idare eder.

* Amsterdam Hollanda'nın başkentidir. İl nehrinin denize döküldüğü yerde, Amstel ırmağının ağzında kurulmuştur. Irmakla körfez arasında açılmış, uzunluğu 40 km.yi bulan kanallarin arasında kalan adacıklar üzerinde yer almaktadır.

HOLLANDA

385

Resmi adı: Koninkrijk der Nederlanden
İdare şekli: Krallık
Yüzölçümü: 33.686 km. kare.
Nüfusu: 13.269.563 (1971 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 385 kişi.
Yaşama ortalaması: 73,7 sene.
Başkenti: Amsterdam. Hükümet Merkezi: Lahey (Den Haag)
Dili: Flamanca
Dini: Hıristiyan (% 40 katolik, % 30 protestan, % 30 diğerleri)
Parası: Gulden veya Guilder veya Florin (5 lira, 03 kuruş, 38 sm.)

Ülke ve insanlar: Hollanda kuzeyde Kuzey Denizi, doğuda Batı Almanya, güneyde Belçika batıda yine Kuzey Denizi'yle sınırlanmıştır. Ülke toprakları baştanbaşa ovalıktır. Denizden yüksekliği hiç bir yerde 200 m.'yi aşmaz. Batı kıyıları ise, yer yer deniz yüzeyinden alçaktır. Buralar, denizin doldurulmasıyla kazanılmış toprak parçalarıdır. Ülkeyi Batı Almanya topraklarından gelen Ren nehriyle, Fransa'da doğup Belçika'ya geçtikten sonra Hollanda'da denize dökülen Meuse nehri sular.

Kuzeyde Zuider Zee'nin kuzeyinden başlayan Frizon adaları doğuya doğru bir şerit halinde uzanarak Almanya sularına kadar gider. Adaların en doğusundakiler Almanya'ya aittir.

Hollanda'da Batı Avrupa deniz iklimi hüküm sürer. Yıllık sıcaklık ortalaması 9 derece, yağış ortalaması 45 cm.dir.

Ülkede yaşayanlar Hollandadılardır. Kuzeyde 1.500.000 kadar Frizon vardır. Bunlar kendi dillerini konuşan bir kavimdir. Ayrıca bir miktar Alman ve Alman Yahudisi vardır.

Hollanda'nın başlıca şehirleri, Kraliyet Sarayının bulunduğu Amsterdam: 907.742, Hükümet merkezi Lahey (Den Haag): 525.368, Rotterdam: 670.032, Utrecht: 274.974, Eindhoven: 189.209'dur.

Tarih: Bugünkü Hollanda'nın bulunduğu yerde, Ren ve Meuse nehrinin bataklık deltasına ilk yerleşenler Batavi, Frisli gibi Germen ve Kelt Kabileleridir. Julius Caesar M.Ö. 55 yılında ülkenin önemli bir kısmını fethetmiş, ve bu bölgede yaşayanlar, kanallar ve bentlerin yapımında Romalılardan yardım görmüştür.

Roma İmparatorluğunun yıkılmasından sonra bölgeyi Franklar işgal etti. 8. yüzyılda Charlemagne İmparatorluğunun bir parçası haline geldi. Bu İmparatorluk da dağılınca çeşitli Flaman prenslikleri kuruldu. Bu prensliklerden sonra, Hollanda, önce Cesur Charles'in ondan sonrada, mirasçısı olan Habsburg hanedanının eline geçti. Aynı zamanda Hollanda hükümdarı olan Charles Quint'in ölümü üzerine, Hollanda, İspanya'nın payına düştü. Daha sonra İspanya'nın ülkede başlayan protestanlık hareketini şiddetle bastırmaya kalkması halkın ayaklanarak bağımsızlığını kazanmasına yol açtı. 1648 yılındaki Aix-La-Chapelle antlaşmasıyle bağımsızlığını bütün dünyaya kabul ettirdi.

Alman asıllı Nassau hanedanının yönettiği ülke, 17. yüzyılda Avrupa'nın büyük devletleri arasında yer aldı. Sömürgecilik, bankacılık,deniz ticareti ülkenin hızla genişlemesini sağlamıştı. 1689'da İngiltere kraliçesi ile evlenen Hollanda hükümdarı 3. Willem, İngiltere kralı oldu. Tek taç altında birleşen iki büyük devlet Fransa'ya karşı kuvvet kazandıysa da, Fransa, büyük ihtilalden sonra Hollanda'yı aldı. Önce kukla bir cumhuriyet ilan edildi; 1806'da da Napoleon'un kardeşi Louis, Hollanda kralı oldu. Bundan dört yıl sonra 1810'da doğrudan doğruya Fransa'ya katıldıysa da 1815'de Belçika ile birleşti ve Nassau-Orange hanedanı iktidara getirildi. 1830'da da Belçika'dan ayrılarak bağımsız bir krallık oldu. 1890'da da Lüksemburg tacı Hollanda'dan ayrıldı.

Hollanda, 1. Dünya Savaşı'nda tarafsız kaldı. Ancak 2. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın işgaline uğradı 1945'de, işgalden kurtulduktan bir süre sonra kraliçe, tahtı kızına bıraktı. Halen kraliçe Juliana Louise Emma Marie Wilhelmina'dır.

2. Dünya Savaşı'ndan önce Hollanda'ya

* Rotterdam, Hollanda'nın önemli şehirlerindendir. Kanallarla ülkenin başka şehirlerine bağlıdır. Gemi inşa endüstrisi çok ilerlemiştir.

ait olan İndonezya'da savaştan sonra ayaklanmalar oldu. Ülke bir süre İndonezya ile bir birlik haline geldi. Sonradan İndonezya tamamen ayrıldı.

Ekonomi: Hollanda'nın coğrafi durumu, ekonomik yapısını çok etkilemiştir. Ülke okonomisi endüstri ve tarıma dayanır. Ancak, endüstrinin yeri tarımdan daha önemlidir. Metal işçilik, elektrik cihazları, konservecilik ve kimya endüstrisi çok ilerdir. Hayvan üreticiliği, tavukçuluk da ülke ekonomisinde büyük yer tutar. Hollanda dünyanın en büyük yumurta ihracatçısıdır. Balık da memleketin önemli ihraç maddelerinden biridir. Hollanda'nın ticaretinin çoğu diğer Ortak Pazar ülkeleriyledir.

Ulaştırma işleri çok gelişmiştir. Düzgün yolların uzunluğu 70.000 km'yi bulur. Ayrıca ulaştırmaya elverişli nehir ve kanalların uzunluğu da 10.000 km.ye yaklaşır. Ticaret filosundaki gemi sayısı 500 civarındadır. KLM (Hollanda Kralivet Havayolları) 68 ülke arasında sefer yapan büyük bir uçak şirketidir.

İdare şekli: Hollanda meşruti bir krallıktır. Hollanda Krallığı üç devletten meydana gelmiştir. Hollanda, Surinam ve Hollanda Antilleri. Ülkede icra kuvveti Bakanlar Konseyindedir. Hükümdarlar Nassau-Orange hanedanındandır ve veraset yoluyla tahta çıkarlar. Halen Kraliçe Juliana Louise Emma Marie Wilhemina'dır. Hollanda parlamentosu iki meclislidir. Birinci Meclis'in 75, daha kuvvetli olan İkinci Meclis'in ise 150 üyesi vardır. Birinci Meclis'in üyeleri eyalet meclislerince seçilir. İkinci Meclis'in üyeleri ise genel oyla 4 yıllık bir hizmet süresi için seçilirler.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 30 Nisan
Yıllık milli gelir: 268 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 24.640 TL.
Savunma: NATO üyesidir. 116.500 kişilik ordusu vardır. Bunun 76.000 kişisi kara, 19.000 kişisi deniz, 21.500 kişisi de hava kuvvetleridir.
Sosyal durum: 1901'den beri ülkede sosyal sigorta uygulanmaktadır. 1967'de sağlık sigortası daha da geliştirilmiştir.
Eğitim: Eğitim 7-15 yaşlarındaki çocuklar için mecburidir. 6 üniversite, 3 teknik üniversite, ve üniversite öğrenimi uygulayan 6 kolej vardır.
Turizm: Sanat galerileri, modern mimari, kanallar, eski şehirler, baharda çiçek açan çiçek bahçeleri turistlerin büyük ilgisini çeker.
Spor: Futbol, jimnastik ve paten çok rağbet görür.
En çok satan gazete: De Telegraaf (Amsterdam). Baskı: 450.000
Radyo, TV: 7 ayrı şirketin birleşerek meydana getirdiği teşekkül bütün ülkeye ve denizaşırı ülkelere devamlı yayın yapar. İki kanaldan yayın yapan televizyonu vardır. Radyo alıcısı: 630.477, TV alıcısı: 2.455.439
Türk elçiliği: Jan Evertstraat 15. Den Haag. Hollanda.

HOLLANDA'NIN DENİZAŞIRI TOPRAKLARI

SURİNAM 770

Yüzölçümü: 181.455 km. kare.
Nüfusu: 400.000
Başkenti: Paramaribo
Dili: Flamanca

Surinam, Güney Amerika'nın kuzeydoğu kıyısındadır. Kuzeyde Atlas Okyanusu; doğuda Fransız Guyanası; güneyde Brezilya, batıda Guyana ile sınırlanmıştır. Sahilden içlere doğru girildikçe yayla kesimi başlar. Arazi balta girmemiş ormanlarla kaplıdır. Yıllık yağış ortalaması 200 cm.yi bulur. İklim çok rutubetli ve sıcaktır. Ülkede 70.000 Müslüman, 60.000 Hindu vardır.

Eski adı Hollanda Guyanası olan Surinam 16. yüzyılda İspanyollar tarafından ele geçirilmiş, 1667 tarihine kadar, İngiliz, Fransız ve Hollanda tarafından çekişilmiştir. İngilizler o tarihte Surinam'ı Hollanda'ya bırakmışlardır. Ülke 1954'te Hollanda Krallığının bir parçası haline getirilmiştir.

HOLLANDA ANTİLLERİ 386

Yüzölçümü: 996 km. kare.
Nüfusu: 220.000
Başkent: Willemsted
Dili: Flamanca

Hollanda Antilleri, Karayib denizinde bir kısım adalardan ibarettir. Bu adalar, Güney Amerika'ya son derece yakın olmasına rağmen, coğrafya bakımından Kuzey Amerika'dan sayılır. Venezuella'nın kuzey kıyısından biraz uzakta bulunan Hollanda Antilleri Curaçao, Aruba, Buen, St. Martin,St. Eustatius ve Saba adlarıyla anılan altı adadan meydana gelir. Başkent Willemsted (55.000) Curaçao adasındadır. Ülkenin bir başka önemli şehri de 25.000 nüfuslu Oranjestad şehridir. Hollanda Antilleri'nde başka şehir yoktur.

Hollanda Antilleri'nin en büyük adası Çuraçao 1499'da keşfedildi. Burasını 1634'de Hollandalılar, ele geçirdiler. Ada bir süre İngiltere işgalinde kaldıysa da sonradan tekrar Hollanda'ya geçti. Bugün Surinam'la birlikte Hollanda Krallığının parçalarından birini teşkil etmektedir.

HONDURAS

390

Resmi adı: Republica de Honduras
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 112.038 km. kare.
Nüfusu: 2.500.000 (1969)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 22 kişi.
Yaşama oralaması: 49 sene.
Başkenti: Tegucigalpa (210.000)
Dili: İspanyolca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Lempira (7 lira)

Ülke ve insanlar: Bir Orta Amerika ülkesi olan Honduras, kuzeyde Karayip Denizi; doğuda ve güneyde Nikaragua ile Fonseca körfezi; güney-batıda Salvador ve batıda Guatemala ile sınırlanmıştır.

Ülkenin kuzey kesimleri dışında kalan bölümleri dağlıktır. Salvador sınırına doğru olan yerlerde dağlar en yüksek noktasına erişir. Ülke toprakları tropik ormanlarla kaplıdır. Yıllık yağış ortalaması 150 santimdir. Yazlar çok sıcak geçer.

Ülkede yaşayanların % 91'ini Mestizo denen İspanyol-Kızılderili melezleri teşkil eder. Ayrıca zenciler ve saf kan İspanyollar da vardır. Başlıca şehirler Başkent Tegucigalpa: 210.000, San Pedro Sula: 100.000, La Ceiba: 40.000'dir.

Tarih: Honduras 10. yüzyılda Maya medeniyetinin merkezi olmuştu. 1502 yılında Kiristof Kolomb tarafından keşfedildikten bir süre sonra birçok Avrupalı maceraperest, anlatılan efsanevi zenginliklerin hayaliyle bu yeni ülkeye hücum etti. Hernando Cortez de 1524'de Meksika üzerinden, Honduras'a tarihi bir yürüyüş yaptı. 1538'de, Honduras, İspanyol kontrolundaki Guatemala'nın bir kısmı haline geldi.

1821 yılında Honduras, diğer Orta Amerika devletleriyle birlikte bağımsızlığını ilan ettiysede Meksika, süratle ülkeyi kendi topraklarına kattı. Ancak bir yıl sonra ayrılarak diğer Orta Amerika ülkeleriyle birlikte Orta Amerika Birleşik Eyaletleri'ni kurdu. 1838'de bu birlik dağıldı. Honduras hemen hemen yüzyıla yakın bir süre iç karışıklıklar geçirdi. 1933'de idareyi ele geçiren diktatör Carios Andino 1948'e kadar iktidarda kaldı. Ondan sonra idareyi ele alan J. Manuel Galvez 1956'daki bir ihtilalle düşürüldü. 1957'de seçimler yapıldı. Ancak 1963'de ülke tarihinde 136. ihtilal vukubuldu. İktidara gelen General Lopes Arellano, askeri bir cunta ile 1965'e kadar iş başında kaldı aynı tarihte 6 yıl için başkan seçildi. 1971 seçimlerinde başkanlığı Ramon C. Ucles kazandıysa da, 4 Aralık 1972'de eski başkan, General Lopez kansız bir ihtilalle tekrar başa geçti.

Ekonomi: Honduras az gelişmiş bir tarım ülkesidir. En çok muz yetişir. Ülke ihracatının % 40'ını muz teşkil eder. Ayrıca, kahve, tütün, sığır, kereste ve çeşitli madenler de ihraç malları arasındadır.

İdare şekli: Resmen cumhuriyet olmakla beraber, Honduras sayısız hükümet darbelerine sahne olan ve diktatörlükle idare edilen bir ülkedir. Birçok anayasa yapılmış, ama demokrasi yerleşememiştir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 15 Eylül
Yıllık milli gelir: 7 milyar TL.
Fert başına yıllık gelir: 3.640 TL.
Savunma: Askerlik mecburidir ve 8 aydır. 1.500 kişilik bir ordusu, bir de bombardıman uçaklarından müteşekkil hava üssü vardır.
Sosyal durum: Başkent'de halk için bir sosyal sigorta sistemi vardır. Bu yakında kuzeye doğru genişletilecektir. İşçileri kapsayan geniş bir sosyal yardım sistemi vardır.
Eğitim: Mecburi ve parasızdır. 3.903 ilk, 362 orta eğitim okulu, bir de üniversitesi vardır.
Spor: Basketbol ve futbol revaçtadır.
En çok satan gazete: El Cronitsa (Teguci golpa). Baskı: 23.000
Radyo, TV: Çoğu ticari 58 radyo, 1 TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 147.000, TV alıcısı: 25.000
Türk elçiliği: Meksika Elçiliğimizce idare edilir.

IRAK

395

Resmi adı: El Cumhuriyet'ül-İrakkıye
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 438.446. km. kare.
Nüfusu: 9.750.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 20 kişi.
Yaşama ortalaması: 51,6 sene.
Başkenti: Bağdat (1.884.151)
Dili: Arapça
Dini: Müslüman
Parası: Irak Dinarı (30 lira, 10 kuruş, 36 sm.)

Ülke ve insanlar: Bir Orta Doğu ülkesi olan Irak kuzeyde Türkiye; doğuda İran; güneydoğuda Basra körfezi ve Kuvety; güneyde Saudi Arabistan; batıda Ürdün ve Suriye ile sınırlanmıştır.

Genellikle düz bir ülke olan Irak'ın, İran ve Türkiye sınırlarında yüksek dağlar yer alır. Ürdün, Arabistan ve Suriye ile olan sınır kesiminde Suriye çölü vardır. Türkiye'den gelen Dicle ve Fırat nehirlerinin suladığı topraklar büyük bir ova halindedir. Bu iki büyük nehir, Basra körfezi'ne dökülmeden önce birleşerek tek bir nehir haline gelirler. Bu iki nehir birleştikten sonra Şattularap adını alır.

Irak'da genellikle, bozkır iklimi hüküm sürer. Yıllık yağış ortalaması 50 cm. kadardır. Çöle yaklaşıldıkça çöl iklimi özellikleri görülür. Yaz aylarının sıcaklık ortalaması 35 derece, kış aylarının ki 10 derecedir. Bazı bölgelerde Akdeniz bitkilerinin yer almasına karşılık, ülkenin tipik bitki örtüsünü bozkırlar teşkil eder.

Irak'da yaşayanların % 75'i Arap, % 14'ü Kürt, % 7'si de Türktür. Türkler ve Kürtler, daha çok Musul ve Kerkük'de yaşar. Halkın % 96'sı Müslümandır'dır.

Irak'ın başlıca şehirleri: Başkent Bağdat: 1.884.151, Basra (liman): 420.000, Musul (Petrol merkezi): 343.121, Kerkük: 200.000, Kerbelâ: 135.000,

Tarih: Bugünkü Irak Cumhuriyeti'nin bulunduğu topraklar, yeryüzünde ilk medeniyetlerin kurulduğu alanlardır. Eski Sümer, Babil ve Asur medeniyetleri bu topraklarda kurulmuştur. Irak toprakları M.Ö. 7. yüzyılda İranlılar'a, M.Ö. 4. yüzyılda Yunanlılar'a geçti. Daha sonra Selefkiler ve tekrar İranlılar'a geçen Irak, M.S. 7. yüzyıl ortalarında, İslam imparatorluğuna katıldı.

750 yılından sonra Irak, Türk-İran ve Arap ülkesi haline geldi. Bağdat adetâ bütün dünya devletinin merkezi olmuştu. O tarihte Irak'ın nüfusu bugünkünden çok fazla olduğu gibi Bağdat'ın nüfusu da birkaç milyonu buluyordu.

9. yüzyılda Irak'a hakim olan Selçuklular, halifeyi himayelerine aldılar. Bu durum 13. yüzyılın yarısına kadar sürdü. 1258'de Hulagu, Irak'ı İlhanlı İmparatorluğu'na kattı. Daha sonra ülke Celâyirliler, Timurlular, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safeviler gibi Türk hanedanlarının eline geçti.

Irak'ın kuzey kesimleri 1515'de Türkiye'ye katıldı. Bağdat ve Basra ise 1534'de Kanuni tarafından feshedildi. Böylece bütün ülke Türkiye'ye geçmiş oldu. Öte yandan kuvvetli İran İmparatorluğu vakit vakit Irak'ı tehdit ediyordu. Hatta bir ara Şah Abbas Bağdat'i aldıysa da 4. Murat 1639'da şehri kurtardı.

Türklerin idaresindeyken Irak, Bağdat, Basra ve Musul eyaletlerine ayrılmıştı. Bunların her biri de ayrı ayrı sancaklara (vilayetlere) ayrılıyordu. Bağdat beylerbeyi (genel valisi) Osmanlı İmparatorluğu'nun en yüksek valilerindendi. Ve vezir ünvanını taşırdı. Bugün de Irak'daki Türk idare düzeni ve tabirleri muhafaza edilmektedir. Yalnız eyaletler kaldırılmıştır. Ülke 14 mutasarrıflığa (sancak) bölünmüş durumdadır. Mutasarrıflıkların başında "Mutasarrıf" denen idare amiri bulunur.

1. Dünya Savaşı'nda, İngilizler büyük kuvvetlerle Irak'a yüklendiler. 6. Türk Ordusu tarafından müdafaa edilen Irak, düşman kuvvetlerine çok büyük bir mukavemet gösterdi. Ancak 6. Ordunun büyük birlikleri İran'a gönderilince, İngilizler 24 Mart 1917'de Bağdat'ı aldılar. Ancak Kuzey Irak yine de Türkiye'de kaldı. Musul meselesi Lozan'da halledilemedi. Milletler Cemiyeti bir meseleyi halletmeye hakem tayin edildi. İngiltere'nin oyuncağı durumunda olan bu cemiyet de Musul'u Irak'a, daha doğrusu İngiltere'ye bıraktı.

Savaştan sonra Irak, İngiltere'nin mandasına girmiş oldu. 1930 yılında İngiltere bazı şartlarla Irak'ın bağımsızlığını tanıdı. Ancak kurulan devlet tamamen yapma bir devletti. Tarih boyunca hiç bir zaman bağımsız olmamıştı. İngilizler bu devletin başına, eski bir Türk mebusu olan ve Fransızlar tarafından Suriye'den çıkarılan Şerif Faysal'ı getirdiler. Ondan sonra yerine oğlu Gazi, ardından torunu 2. Faysal geçti.

2. Dünya Savaşı sırasında Başbakan Raşit Ali Geylani Almanya lehine ve İngiltere aleyhine Irak'a el koyduysa da İngilizler bu hareketi bastırdı. Savaştan sonra eski bir Türk subayı olan Nuri Sait Paşa'nın keyfi idaresi 1958'e kadar sürdü. Albay Kasım, kanlı bir ihtilalle kralı devirdi, kral, kral naibi, başbakan vs. öldürüldü. 1963 yılında ise Kasım iktidarı Abdüsselâm Arif tarafından devrildi. Devlet başkanı olan Kasım öldürüldü. 1966'da Abdüsselam bir kazada ölünce, onun yerine ağabeyi Abdurrahman Arif geçti. 1968'de yeni ve kansız bir hükümet darbesiyle Ahmet Hasan el-Bkr başa geçti. 1970'de ülkede büyük bir kütle halinde bulunan Kürtlere hükümette geniş yer verildi.

Ekonomi: Irak'ın verimli toprakları ve bol suyu, ülkenin kendi ihtiyacı olan maddeleri yetiştirmesine yettiği gibi, ihracat için de faydalı olmaktadır. Petrol gelirleri ise ülke ekonomisinde çok büyük bir yer tutar. En çok yetişen mahsul, arpa, buğday, pirinç ve hurmadır.

İdare şekli: Irak resmen demokratik ve sosyalist bir düzenle idare edilmektedir. Aslında ise idareye ordu hakimdir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 14 Temmuz
Yıllık milli gelir: 33 milyar 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 4.340 TL.
Savunma: Her 18 yaşını bitiren vatandaşın 2 yıl askerlik yapması şarttır. 70.000 kişilik bir ordusu vardır.
Sosyal durum: Sınırlı bir sosyal yardım örgütü vardır. Çalışanlara ihtiyarlık, hastalık, doğum ölüm yardımları sağlar.
Eğitim: Okuma-yazma bilmeyenlerin oranı yüksektir. Bu oranı düşürmek için büyük gayret sarfedilir. Eğitim parasızdır. Ülkede 6 üniversite vardır.
Spor: Tam anlamıyla organize değildir.
En çok satan gazete: El Cumhuriye (Bağdat). Baskı: 20.000
Radyo, TV: 3 radyo, 3 TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 201.000, TV alıcısı: 200.000
Türk elçiliği: 2/8 Waziriyah, Bağdat - Irak

• İndonezya 3.000 kadar ada üzerinde yer almış bir ülkedir. Başkent Cakarta 6 milyona yakın nufusuyla ülkenin aynı zamanda ticaret ve kültür başkentidir.

İNDONEZYA

400

Resmi adı: Republik Indonesia
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 1.904.345 km. kare.
Nüfusu: 118.460.000 (1971 sayımı)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 78 kişi.
Yaşama ortalaması: 47,5 sene.
Başkenti: Cakarta (5.849.000)
Dili: Bahasa İndonezyacası
Dini: Müslüman
Parası: Rupi (3 lira, 37 kuruş.)

Ülke ve insanlar: İndonezya sekiz büyük, 3.000 küçük ada ve adacıktan meydana gelmiş bir ülkedir. Adalar, Malakka yarımadasının güneyinden, Yeni Gine'ye doğru bir yay halinde yayılmıştır. İndonezya'yı çeviren denizler Güney Çin Denizi, Büyük Okyanus ve Hint Okyanusu'dur. İndonezya'yı meydana getiren büyük adalar şunlardır: Sumatra (20.813.000), Cava ve Madura (76.103.000), Sulawesi (selebes), (8.535.000), Kalimantan (Borneo), (5.122.000), Nusa Tenggara (4.759.000), Maluku (Molucca), (997.000), Batı İrian (Yeni Gine'nin batı yarısı (955.000), Bali (2.247.000).

İndonezya'da yaşayanların çoğu Malay asıllıdır. Ülkede 250 çeşit dil konuşulur. Halkın medeniyet seviyesi de birbirinden farklıdır. Borneo'da yaşayan Papualar'la Dayak'lar yeryüzünün en ilkel kavimleri arasındadır. Öte yandan Cava, Bali ve Sumatra'nın bazı kısımlarında yaşayanlar oldukça ileri medeniyet seviyesindedir. Nüfusun % 95.i Müslümandır. Kalanlar çok çeşitli dinlere mensupturlar. Bu arada Hindu, Budist ve Hıristiyanlar'ı da sayabiliriz.

İndonezya adaların Ekvator boyunca uzandığı için ülkenin iklimi sıcaktır. Bütün adalar sık tropik bitkileriyle kaplıdır.

İndonezya'nın en büyük şehirleri: Başkent Cakarta: 5.849.000, Surabaya (endüstri merkezi): 1.269.000. Bandug (ticaret merkezi): 1.152.000, Semarang: 633.000.

Tarih: İndonezya'da yaşayanlar M.Ö. 2.500-1.000 yılları arasında Asya'dan gelip yerleşenlerin soyundandır. Önceleri ülkede Hinduizm ve Budizm hakimdi. 13. yüzyıldan itibaren ülkeyi meydana getiren adalarda Müslümanlık yayılmaya başlandı. Cava, 15. yüzyılda Müslüman oldu.

İndonezya Batı hâkimiyeti 16. yüzyılla başlar. 1511'de Malakka yarımadasına ayak basan Portekizliler, kısa bir süre için, İndonezya adalarına yayılmaya başladılar. Ancak aynı yüz yılın sonlarında adalardaki Portekiz hakimiyeti kırılmış, onun yerini Hollanda ve İngiltere hakimiyeti almıştı. Bu ülkelere ait ticaret şirketleri, İndonezya ile olan ticareti ele geçirmek için birbirleriyle mücadeleye giriştiler. 1623'te Hollanda Doğu Hindistan Şirketi buralarda ticareti ele geçirdi. Bu şirket feshedildiği 1798 yılına kadar İndonezya'yı idare etti. Bu tarihten sonra da ülke doğrudan doğruya Hollanda'nın idaresine geçti.

İndonezya adaları. 2. Dünya Savaşı'nda Japonlar'ın eline geçti. Savaşın sonuna kadar da Japonlar'ın idaresinde kaldı. 1945 yılında savaş bitince, İndonezyalılar bağımsızlıklarını kazanmak için çalışmaya başladılar. Hollanda ile anlaşmazlıklar oldu. Sonunda iş silahlı çatışmaya gitti. Dört yıl devam eden çarpışmalardan sonra Hollanda'nın da içinde bulunduğu İndonezya Cumhuriyeti kuruldu.

Başa Sukarno geçti. Bu tarihten sonra ülkedeki komünist faaliyetleri artmaya başladı. Zaten daha 1920 yılından itibaren memlekette pek belirli komünist faaliyetleri vardı. 1965'te ise ülke Rusya ve Çin'in ideolojik bir savaş yeri haline geldi. 1. Ekim 1965'te komünistlerin yaptığı başarısız bir hükümet darbesi teşebbüsü üzerine çok şiddetli komünist elayhtarı bir hareket başladı. İndonezya Komünist Partisi hemen tamamen yok edildi. Bu dönemde 100.000 ile 400.000 kişinin öldürüldüğü sanılmaktadır. 1966 yılındaki hükümet darbesinde Suharto, Sukarno'yu devlet başkanı bırakmakla beraber icra kuvvetlerini eline geçirdi. Aynı anda komünizm kanun dışı ilan edildi ve İndonezya Komünist Partisi'nin bütün izleri silindi. Sukarno 1967 şubatında yerini resmen Suharto'ya bıraktı.

Ekonomi: Siyasi çekişmeler İndonezya'nın ekonomisini sarsmış durumdadır. Ülkede enflasyon olmuş, dış borçlar çoğalmıştır. 1969'da başlayan beş yıllık ekonomik plan, tarımın kalkındırılmasını hafif endüstriye yer verilmesini öngörmektedir.

İndonezya dünyanın başta gelen kalay ve kauçuk ülkesidir. Uzak Doğu'nun en büyük petrol müstahsili de İndonezya'dadır. Tarım, birçok yerlinin başlıca işidir. Ülke ekonomisinde ormancılık ve balıkçılığın da büyük yeri vardır.

İdare şekli: İndonezya'da büyük rejim buhranı olduğu için normal bir anayasaya dayanan hükümet yoktur. Ülke diktayla idare edilir. 3 Temmuz 1971'de, hükümeti destekleyen Sekber Golkar grubu seçimlerde mecliste 261 yer kazandı. Ayrıca kurulan 920 kişilik istişare meclisi Suharno'yu 1973 martında yeniden başkan seçti.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 15 Ağustos

Yıllı-milli gelir: 155 milyar 400 milyon TL.

Fert başına yıllık gelir: 1.400 TL.

Savunma: 198.000 kara, 34.000 deniz, 35.000 hava, gerisi de jandarma olmak üzere 319.000 kişilik bir ordusu vardır.

Sosyal durum: Sıtmanın önü alınmış olmasına rağmen, ülkede hâlâ salgın halinde bulaşıcı hastalıklar mevcuttur. Devlet memurları için sağlık ve emeklilik yardımı vardır.

Eğitim: Okuma-yazma bilmeyenler çoktur. 1970 istatistiklerine göre eğitim çağındaki çocukların anacak % 58'i eğitim görebilmektedir. 1966'da 6 yıllık mecburi eğitim bütün yurda teşmil edilmiştir. 29 devletin ve birçok da özel şirketin üniversiteleri vardır.

Spor: Başta futbol, basketbol, atletizm gelir. Horoz döğüşü özellikle Bali'de pek revaçtadır.

En çok satan gazete: Merdeka (Cakarta) Baskı: 120.000

Radyo, TV: Bir kanaldan normal yayın, öbüründen eğitim yayınları yapan bir radyosu, bir de TV'si vardır. Radyo alıcısı: 2.550.000, TV alıcısı: 90.000

Türk elçiliği: Djalan'Imam Bondjol, Djakarta, İndonezya.

İNGİLTERE

200

Resmi adı: United Kingdom of Great Britain and Nortbern İreland
İdare şekli: Krallık
Yüzölçümü: 244.000 km. kare.
Nüfusu: 54,239,300 (1972 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 228 kişi.
Yaşama ortalaması: 71 sene.
Başkenti: Londra (7.379.014)
Dili: İngilizce
Dini: Hıristiyan (Anglikan)
Parası: Sterlin (İngiliz lirası), (33 lira, 60 kuruş).

Ülke ve insanlar: İngiltere, aslında Büyük Britanya Adasının Galler Ülkesi ve İskoçya kesimi çıktıktan sonra kalan bölümün adıdır. Ancak yurdumuzda eskiden beri bütün ülke için bu isim kullanılmaktadır. Büyük Britanya adası, Avrupa'nın kuzeybatısında yer almıştır. Güneyde Manş denizi, ve Dover boğazı; doğuda Kuzey denizi ile sınırlanmıştır. İrlanda adası (ki, kuzeydoğusundaki Kuzey İrlanda da İngiltere'ye dahildir) Büyük Britanya adasının batısında yer alır. İki ada arasında İrlanda denizi vardır.

Buyük Britanya, Avrupa kıtasının en büyük adası olduğu gibi, dünyanın da en büyük adaları arasında yer alır. Asıl Britanya adasının etrafında daha birçok küçük adalar vardır. Bu adaların baslıcaları güneyden kuzeye doğru, Normand, Anglesey, Man, Hebrides, Orkney ve Shetland'dır.

Çok girintili çıkıntılı kıyıları olan Büyük Britanya adasının kıyılarının uzunluğu 8.000 km.'yi bulur. Yine kıyılarındaki bu pek fazla girinti çıkıntı yüzünden ülkenin hemen her yanı denize yakındır. En fazla içerlek olan yerlerin denizden uzaklığı 130 km.'yi geçmez. Genellikle düz bir ülke olan İngiltere'nin en arızalı yeri İskoçya'dır. Burada bile fazla yüksek tepelere rastlanmaz. Güneybatıda ise Cambrian dağları bir yarımada meydana getirir. Burası İngiltere'nin Galler Bölgesi (Wales) diye anılan kesimidir. İngiltere'nin başlıca akarsuları Thames, Trent, Avon, Severn, Mersey'dir. Bunlardan Thames 336, Trent 240 km. uzunluğundadır.

İngiltere'nin iklimi, Gulf Stream akıntısının etkisiyle oldukça ılıktır. Bilhassa güneybatıda kışlar çok ılık geçer. Ülkenin doğu ve orta kesimleri daha soğuk olur. Yağışlar da boldur. Sıcaklık ortalaması ocak ayında 15 derece, temmuz ayında 17 derecedir.

İngiltere'de yaşayanların menşei karışıktır. Adanın asıl yerlileri Anglo—Saksonlar, Keltler, Danlar, Romalılar ve Normanlar'la karışmıştır. Halk 16. yüzyıla kadar Katolik iken, ondan sonra kurulan Anglikanizm'i kabul etmiştir.

İngiltere'nin başlıca şehirleri: Başkent Londra: 7.379.014, Birmingham: 1.013.366, Glasgow: 879.848, Liverpool: 6060.834, Manchester: 541.468, Shelfield: 519.703,

Leeds: 494.971, Edinburg: 448.895, Bristol: 425.203 (1971 sayımı).

Tarih: İngiltere M.Ö. 1000 yıllarında Keltler tarafından işgal edildi. Milat'tan sonra Caesar ve Claudius tarafından Roma İmparatorluğuna katıldı. 400 yıllarında Germen kavimlerinin istila hareketi üzerine Romalılar çekildi. İngiltere'yi de Anglar, Saksonlar ve Jütler isgal etti. Ülkeye ilk gelen Germen kavimleri küçük krallıklar kurdular. Galler ülkesini saymazsak 6. yüzyılda İngiltere'de sekiz krallık vardı. Bunların sayısı daha sonra dörde indi. 9. yüzyılda adaya hücum eden Danlar'ı ancak Wesseks kralı durdurabildi. 11. yüzyılda ise Normanlar İngiltere'yi işgal ettiler. Normandiya dükü olan William, Londra'da taç giydi. Zamanla Anglo-Saksonlarda Normanlar karıştılar. 12. yüzyılda krallığın toprakları güneyde Pireneler'e kadar uzanıyordu.

Aslan Yürekli Richard'ın 3. Haçlı Seferinde bulunduğu sırada kardeşi ülkeyi iyi idare edemediği için Baronlar toplanarak Magna Charta'yı hazırladılar. Buna göre hiç bir kimse açıkça muhakeme edilmeden hapsedilemeyecek, vergiler ancak kanun dairesinde toplanacaktı.

İngiltere'de daha sonra bir parlamento toplanması için çalışmalar oldu ve 1295 yılında ilk İngiliz parlamentosu toplandı.

14. yüzyılda İngiltere kralı 3. Edward, Fransa tahtının da varisi sıfatıyla Fransa'yı işgal etmeye kalkışınca yüz yıl kadar süren bir savaş başladı. "Yüz Yıl Savaşları" denen bu savaş sonunda İngiltere Fransa'daki topraklarını kaybetti.

15. yüzyıl, İngiltere'nin taht kavgalarıyla geçirdiği bir asırdır. 16. yüzyılda tahta çıkan 1. Elizabeth çağında ise, İngiliz tarihinin en parlak devirlerinden birini yaşamış, bilhassa denizcilikte söz sahibi olduğunu dünyaya kabul ettirmişti.Sonraki yüzyıllarda yine iç kargaşalıklar oldu. Bu arada İngiltere sömürgeleri iyice arttı. Bu arada Kuzey Amerika'daki koloniler birleşerek İngiltere'ye savaş açtılar ve Amerika Birleşik Devletleri'ni kurdular.

19. yüzyıl İngiltere'de çeşitli reformlarla geçti. Kraliçe Victoria zamanında büyük değişiklikler, Boer savaşları ve Kırım savaşı oldu.

20. yüzyılda ülke iki büyük savaş geçirdi, her ikisinden de galip çıktı. 1. Dünya Savaşı'nda, savaşı kazanmakla beraber ülkede büyük ekonomik karışıklıklar oldu. 2. Dünya Savaşı'nı da kazanmasına rağmen çok büyük mal ve can kaybına uğradı. Savaştan önce dünyanın en büyük devleti iken, üçüncülüğe düştü. Ancak büyük bir çalışmayla hızlı kalkındı. 1952'de Kral 6. George'nin ölümü üzerine yerine 2. Elizabeth ünvanıyla kızı tahta geçti.

Halen İngiltere'nin en büyük derdi, İngiltere'ye bağlı Kuzey İrlanda'daki kanlı Katolik-Protestan mücadelesidir.

Ekonomi: Dünyanın başta gelen endüstri ülkelerinden biri olan İngiltere ekonomisi, ülkenin ihracatına dayanır. İngiliz endüstrisi en ağır makinelerden en basit yiyecek maddelerine kadar her şeyi yapar. Ancak ülke, büyük bir hammadde ihtiyacı içindedir. Hammadeleri olduğu kadar yiyecek maddelerinin de yarısını ithal etmek zorundadır. Dış yatırımlar, turizm, ihracat ve daha mali ve ticari faaliyetler, ithalatı karşılamaktadır.

* Londra dünyanın en önemli bilim, sanat ve turizm merkezlerinden biridir. Birçok büyük yapılarla süslüdür. St. Pancras garı bunlardan biridir.

İngiltere, denizcilikte yine önder durumundadır. Ticaret filosunun tonajı 26.000.000'u bulmaktadır. Gemi sayısı ise 1.400 kadardır.

İdare şekli: İngiltere'nin iki meclisten kurulu bir parlamentosu vardır. Bunların biri Lordlar Kamarası, diğeri Avam Kamarası diye anılır. Lordlar Kamarası üyelerini asiller meydana getirir. Lordlar Kamarasının üye sayısı hükümdar tarafından yaratılan asiller yüzünden durmadan değişir. Avam Kamarası'nın 625 üyesi vardır. Avam Kamarası üyeleri 5 yıllık bir hizmet süresi için, tek dereceli dar bölge seçimiyle iş başına getirilirler. Kralın devlet idaresinde yeri yoktur. Başbakan hükümeti temsil eder ve çoğunluk partisi içinden, kral tarafından seçilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 23 Nisan

Yıllık milli gelir: 1 trilyar, 251 milyar, 600 milyon TL.

Fert başına yıllık gelir: 26.460 TL.

Savunma: NATO üyesidir. Kadın subaylarla birlikte 367.000 kişilik ordusu vardır. Kara, 173.900, deniz: 81.900, hava 111.900 kişi.

Sosyal durum: Bugünkü ulusal sigorta sistemi 1948'de başlamıştır. Sosyal sigorta işleri 800 kadar mahalli büroyla yürütülür.

Eğitim: Eğitim 5-15 yaşları arasında mecburidir. Ülkede 42 üniversitesi vardır. Eton ve Cambridge, Oxford kolej ve üniversiteleri dünyaca ün yapmıştır.

Ölçü: İngiliz ölçü sistemi kullanılmaktaysa da son zamanlarda metre sistemine dönülmeye çalışılmaktadır.

Spor: Futbol çok rağbettedir. Kriket İngilizlerin milli sporu sayılır. Golf, tenis, atletizm, balıkçılık, kürek, yelken, yüzme, binicilik, at yarışları, otomobil yarışları seyirci toplar.

En çok satan gazete: Londra'da 1903'ten beri çıkmakta olan 4.380.470 basan Daily Mirror, ve yine Londra'da 1900'dan beri çıkmakta olan 3.436.214 basan Daily Express.

Radyo, TV: BBC'nin bütün ülkeye ve denizaşırı ülkelere çeşitli dalga uzunlukları üzerinden yaptığı sürekli yayınlardan başka 20 kadar şehirden de mahalli yayın yapar. BBC televizyonu iki ayrı kanaldan bütün ülkeye ve bağlantı istasyonları tarafındanda dış ülkelere yayın yapar. Renkli televizyon 1967'de başlamıştır. Ayrıca 17 kadar özel TV şirketlerinin yayınları vardır. Televizyon alacısı: 15.365.335 siyah, 1.197.394 renkli.

Türk elçiliği: Belgrave Square, 43.SW. 1. Londra -İngiltere.

İNGİLTERE'NİN DENİZAŞIRI TOPRAKLARI VE İNGİLTERE'YE BAĞLI ÜLKELER

KUZEY İRLANDA

Yüzölçümü: 14.130 km. kare.
Nüfusu: 1.527.600 (1971)
Başkenti: Belfast (363.130).

İrlanda adasının kuzey kesimini kaplayan bir ülkedir. Genel olarak ovalıktır. Batı Avrupa deniz iklimi hüküm sürer. Halk İngilizce konuşur. Senato ve halk meclisinden meydana gelen parlamento tarafından idare edilir. Savunması İngiltere'nin kontrolü altındadır. Ekonomisi tarıma dayanır. Son yıllarda sanayileşme yolunda önemli adımlar atmaktadır. Dokuma, gemi inşa, besin, içki ve tütün endüstrisi dallarında ilerlemektedir. Radyosundan başka B.B.V.'nin Belfast'ta spor olaylarını veren televizyon istasyonu vardır. Başkent Belfast'tan başka önemli şehri 55.681 nüfuslu Londonderry'dir.

MAN ADASI

Yüzölçümü: 572 km. kare.
Nüfusu: 56.289 (1971)
Başkenti: Doğuglas 20. 389.

İrlanda denizinin kuzeyinde bir adadır. İngiltere ile Kuzey İrlanda arasında kalır. Taş Devrinden beri insanların yaşadığı bu adanın kendisine göre teşrii bir organi vardır. Adada balıkçılık, madencilik, tavukçuluk, hafif endüstri çalışmaları yapılır.

MANŞ DENİZİ ADALARI (Anglo-Norman Adaları)

Yüzölçümü: 194 km. kare.
Nüfusu: 122.028

Manş Denizi adaları, Fransa kıyılarına

* Yüzyılların

Açılaçak tünel 51 km. uzunluğunda olacak, ve bunun 37 km. si Manş denizinin altından gececek!

YİRMİNCİ yüzyılın en büyük inşaatının başlanmasına bu yıl İngiliz ve Fransız hükümetleri tarafından ortaklaşa karar verilmiştir: Manş Tüneli! Böylece yüzyılların hayali nihayet gerçekleşmiş olacaktır.

Çin Seddi'nden daha önemli bir eser olacak Manş Tüneli ile İngiltere bir Britanya adası olmaktan çıkacak. Avrupa kıt'asının yüzölçümü Britanya adası kadar daha büyüyecektir.

Geçtiğimiz Eylül ayı içinde İngiliz hükümetinin resmen açıkladığına göre, bugünkü rayiçle Manş Tüneli 450 milyon İngiliz Lirasına (yaklaşık olarak 18 milyar TL.sına) 1980'de tamamlandığı zaman paraların uğrıyacağı enflasyon tahminlerine göre 850 milyon İngiliz Lirasına (yaklaşık olarak 34 milyar Türk Lirasına) mal olacaktır.

İngiliz ve Fransız Hükümetleri bu müşterek projelerini Parlamentolarına 1974'de getirecekler ve onay aldıktan sonra 1975'de inşaatı başlayıp 1980 yılında sona erdireceklerdir...

DENİZ ALTINDA 37 Km.

İngiltere'nin Manş sahilindeki Folkestone kasabasından açılacak Tünel, Fransa'nın Manş sahilindeki Calais şehri yakınında bulunan Frethun kasabasında yer yüzüne ağız vereceklerdir. (37 km)

Bu tunelin boyu 32 mil(51,5km) uzunluğunda olacak ve 23 mili denizin altında kalacaktır..

Harcanacak 850 milyon İngiliz liralık masrafın dışında İngiltere Folkostone ile Londra arasına 120 milyon sterlin (4 milyar 800 milyon T.L.) daha harcayarak yepyeni modern bir demiryolu döşeyecektir.

Hükümetin yayınladığı resmi belgeye göre, böyle bir tünele ihtiyaç olduğu şu istatistikler ile açıklanmıştır.

Halen İngiltere ile Avrupa kıt'ası arasındaki yıllık insan trafiği 7 buçuk milyon kişi kadardır. Bu rakkam 1980'de 15 milyona

hayali Manş tüneli gerçekleşiyor !

1980'de tamamlanacağı bildirilen tünel, İngiltere ile Fransa arasındaki yoğun deniz ve hava trafiğini rahatlatacak...

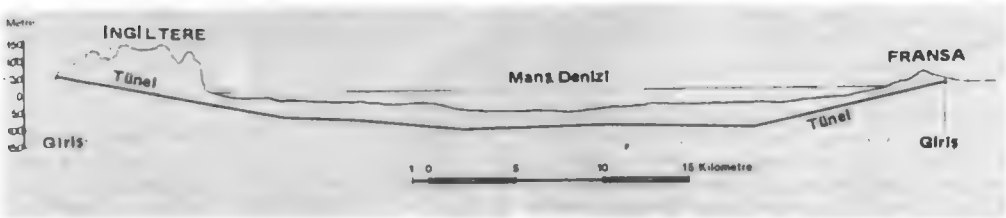

1990'da 30 milyona çıkacaktır. Bunca insanı taşımak için Manş denizi üstünde çalıştırılacak gemi sayısı o kadar çok olacaktır ki bu gemiler uç uca eklense iki yüzer köprü yaratacaktır. Hava yolu ile taşınması gerektiğinde ise Güney İngiltere'deki hava limanlarının sadece Avrupa'ya sefer yapan uçaklara tahsisi gerekecektir.

Öte yandan halen Manş denizi üstünden nakledilen yük miktarı iki milyon ton dolaylarındadır. 1980'de bu rakkam 5 milyona, 1990'da 10 milyon tona yükselecektir.

Manş-Tuneli, İngiliz ve Fransız Özel teşebbüsü olan firma ve bankalar tarafından yaptırılacaktır. Bu şirketleranonimolacak ve hisse senetlerini halka satacaklardır. Şirketlere hükümetler ve devlet hazineleri garantör, yani kefil olacaklardır. İlk kuruluş-yardımı olarak her iki hükümet de onbirer milyon sterlin ileri senelerde de bu rakamı 30'ar milyon sterline çıkaracaklardır.

* 50 yıl öncesinin hayali geniş ressamları Manş tünelini burada görüldüğü şekilde düşünmüşlerdi.

Gerek İngiltere, gerek Fransa sahillerinden başlayacak olan inşaat iki koldan hızla ilerleyecek ve tünel manş denizinin ortasında iki ucu kavuşarak bitmiş olacaktır.

Hisse senetlerinin 1980'e kadar yılda % 7, 1980'den sonra da % 16 kâr vereceği hesaplanmaktadır.

1981'de bu tünelin kullanılışından elde edilecek gelirin 30-40 milyon sterlin (yaklaşık olarak bir buçuk milyar TL.) 1990'da da 240 milyon sterlin (yaklaşık olarak dokuz buçuk milyar TL.) olacağı yapılan hesaplar arasındadır.

1980'de bu tünelden her iki istikametten de gelip geçecek kamyon ve otomobil sayısının 250 bin, 1990'da yarım milyon dolaylarında olacağı bildirilmektedir.

YOLCULUK YARIM SAAT SÜRECEK

Tünel üç bölümden ibaret olacaktır. Biri ana yol, diğeri tren-yolu,üçüncüsü de ani kullanılma sırasında müracaat edilecek yedek yol olacaktır.

Demiryolu bölümünde iki katlı trenler çalıştırılacaktır. Korkunç bir hızla ray üstünde uçak hızı ile gidecek olan bu trenlerin üst katları yolculara alt katları da otomobillere tahsis olunacaktır.

Bu trenlerin 1981'de haftada 8000 otomobil nakledebileceği hesaplanmaktadır.

Bir tren yolda bozulduğu takdirde bütün vagonlarla, lokomotif, içindeki vasıta ve yolcular en geç 90 dakikada çekilip çıkartılmış olabilecekderdir. Bir tehlike anında tunelin içi en geç 30 dakika içinde tamamen boşaltılmış olacaktır.

Bu tünelden trenler yolcu ve yüklerini 35 dakika içinde İngiltere'den Fransa'ya veya Fransa'dan İngiltere'ye nakledebilecekler - dir.

Bu künelin sahipliği 50 sene sonra İngiliz ve Fransız Hükümetlerine geçecektir.

Ancak her iki hükümet arasında bir de özel anlaşma yapılacak ve hükümetler istediği zaman bu ortaklıktan vaz geçebilecektir.

yakın olmakla beraber İngiltere'ye aittir. Bu adalar grubunun en önemli adaları Jersey (72.629), Guernsey, Alderney ve Sark ve diğerleri (49.399). Adalarda Fransızca ve İngilizce konuşulur. Alderney'de İngiliz nüfus hakimdir. Adalar İngiltere pazarlarına sebze, meyve ve çiçek sevkeder. Jersey ve Guernsey sığırları saf kandır ve bunların saflığının korunması kanun gereğidir.

BERMUDA

187

Yüzölçümü: 53,3 km. kare.
Nüfusu: 53.000 (1970)
Başkenti: Hamilton (3.000).

Bermuda adaları, Atlas Okyanusunda, Kuzey Karolina'nın Hatteras burnunun 580 mil açığında bir takımadadır. 300 adadan meydana gelir. Bunların 20'si meskundur. 1515'de İspanyollar tarafından keşfedilmiş 1684'te İngiltere'ye geçmiştir. Başlıca endüstri turizmdir. Amerikalılar'ın 99 yıllığına kiraladıkları üsleri vardır.

İNGİLTERE'NİN ANTARKTİK ARAZİSİ

Yüzölçümü: 958 km. kare.

1962'de meydana gelen bu arazi, Güney Orkney adaları ve Graham Land'den oluşmaktadır. Eskiden buralar Falkland adalarının bir bölümü olarak idare edilirdi. Bugün için adalarda kimse yaşamamaktadır.

İNGİLİZ HONDURASI

180

Yüzölçümü: 22.963 km. kare.
Nüfusu: 120.000 (1970)
Başkenti: Belize (43.000)

İngiliz Hondurası, Kuzeyde Meksika, batıda ve güneyde Guatemela,doğuda Karayib deniziyle sınırlanmıştır. Ülke toprakları genellikle ovalıktır ve balta girmemiş ormanlarla kaplıdır. İngiliz Hondurası'nda yaşayanların % 40'ı Afrika menşeli, % 40'ı Mestizo (Kızılderili-İspanyol melezi)dir. İngiliz Honduras'ı 1964'de kendi kendini idare eden bir ülke haline geldiyse de, vali, İngiltere'den yardım almaktadır.

CAYMAN ADALARI

242

Yüzölçümü: 100 km. kare.
Nüfusu: 10.652 (1970)
Başkenti: Georgetown (4.106)

Cayman adaları asıl ada olan Büyük Cayman ile, Küçük Cayman ve Cayman Brac adasından meydana gelir. Karayip denizindeki bu adalar İngiliz sömürgesiydi. 1959 yılında bağlı ülke haline getirildi. Adaların ekonomisi balıkçılık ve turizm endüstrisine dayanır.

FALKLAND ADALARI

293

Yüzölçümü: 12.273 km. kare.
Nüfusu: 2.020 (1971)
Başkenti: Stanley (1.100)

Atlas Okyanusu'nun güneyinde, Magellan Boğazı'nın açıklarındadır. Adalar grubu Doğu Falkland ve Batı Falkland olmak üzere başlıca iki adadan meydana gelir. 1532'de

** Yılın Düğünü*

Prenses Anne Evlendi

DÜNYA yüzünde 500 milyon insanın üç uydu aracılığı ile televizyon ekranlarında seyrettiği şahane düğün ile İngiliz Sarayının tek Prensesi Anne 14 Kasım günü evlendi.

Mısır'ın eski kralı Faruk'un "Yeryüzünde beş kral ve kraliçe kalır, dördü iskambil kâğıdında, biri İngiltere'de" diye, sağlamlığını belirttiği İngiliz Sarayı, genç Prensesini halktan, avam tabakasından bir yüzbaşıya gelin olarak verdi.

1972 Münih Olimpiyatları'nın binicilik dalında altın madalya kazanmış şampiyonlarından Mark Philips ile sevişen Prenses Anne, İngiltere'nin görmediği bir tantana ile evlendi.

Meksika Olimpiyatları'ndan bile önce birbirleri ile ilişki kurduklarını, ancak nikâhın arifesinde dünya televizyonlarında açıklayan sevgililer, biniciliğin kendilerini birbirlerine ya'laştırdığını da belirtmişlerdir.

Damat Mark Philips, Olimpiyat, gelin Prenses Anne ise Avrupa binicilik şampiyonluğu kazanmış, dünyanın sayılı at binenlerinin başında geliyorlardı.

14 Kasım günü Buckingham Sarayı'ndan çıkan gelin alayı binlerce Londra'lının uzun süre kolayca unutamayacakları zenginlikte idi.

Kristal saltanat arabası içinde, babasının kolunda Westminster Kilisesine gelen Prenses Anne, incilerle işlenmiş harika bir gelinlik giymişti. Bir beyaz bulut gibi mavi halılar üzerinden ilerleyip nişanlısı ile birlikte Canterbury Başpiskoposu Dr. Ramsey'in önünde ölünceye kadar kocasına sadık kalacağına dair yemin etti.

Kraliçe Elizabeth'in, kızı yemin ederken gözleri dolmuş, Sandhurst Harp Akademisi'nde öğretmen olan Yüzbaşı Mark Philips karısını koluna takıp kiliseden çıkarırken, Kraliçe onların ardından bakakalmıştı.

Westminster kilisesinde beş kral, prenses ve eski kraliçenin hazır bulunduğu bu düğüne dünyadan çok az sayıda gazeteci davet edilmiştir. Bu davetliler arasında HÜRRİYET muhabiri Tahsin Öztin de bulunmuştur.

Nişanlandığı zaman üsteğmen olan Mark Philips, nikâhtan birkaç hafta önce

KRALİÇENİN KIZI PRENSES ANNE EVLENDİ

*** İngiliz sarayının 14 Kasım 1973'te evlendi ve TV'lerden 500 milyon kişi 23 yaşındaki "Asil"in evlenmesini merakla seyretti. Damat Mark Philips 1972 Münih Olimpiyatları'nda binicilikte şampiyon olmuştu ve hiç bir asalet ünvanı taşımıyordu. İki genç 6-7 yıldanberi ilişkilerinin devam ettiğini nikâh arifesinde açıkladılar. Mark Philips yüzbaşı rütbesindedir, 25 yaşındadır ve Sandhurst Harp Akademisi'nde öğretmendir.**

Yüzbaşılığa terfi ettirilmiş, fakat kendisine bir asalet payesi verilmemiştir.

Kraliyet yatı olan Britannia ile Karaib denizinde bir aylığına balayına çıkan gelin-güvey, daha sonra Kraliçeyi temsilen Lâtin Amerika ülkelerinde bir ay da resmi görev yaparak, seyahat etmişlerdir.

Şili'deki kanlı darbe, Arap-İsrail harbi, Tayland'daki sokak çarpışmaları gibi çeşitli üzücü olaylardan sonra böylesine bir aşk olayının mesut sonuç vermesi bütün dünyada bayram havası yaratmış, dünya basın ve televizyonları düğüne çok geniş yer vermiştir.

Bu ilgiden İngiltere ayrca turizm bakımından da yararlanmayı ihmal etmemiştir. Düğün pulları, hediyelik eşyalar İngiltere piyasasını istilâ etmiştir. Altın madalyondan, resimli tabaklara, atlet fanilalarındar havlulara kadar Anne-Mark işlemli her şey satılmıştır. En son olarak da St. James Sarayı'nda, düğüne gelen hediyeler, çeyiz ve gelinlik, para ile halka seyrettirilmiştir. Hediyeler arasında en büyük ilgiyi Ana Kraliçe'nin torununa hediye ettiği fındık büyüklüğünde pırlanta taş ile bir kız çocuğunun yolladığı bir adet karamela çekmiştir.

Gelinlik ise, son güne kadar devlet sırrı gibi saklanmış ise de, Prenses Anne daha gelinliğini sırtından çıkartmadan, onu televizyonda gören terziler, birkaç saat içinde benzerini yapıp piyasaya sürmüşlerdir.

Veliaht Prens Charles'ın yaş gününde evlenen Prenses Anne, yarın Kral olacak veliaht'ın yaş günü hatırlanırken İngiliz milleti, kendisinin de aynı gün evlenmiş olduğunu hatırlamış olacaktır.

keşfedilmiş, 1833'de kesin olarak İngiltere'ye geçmiştir. Adaların ekonomisi koyun yetiştiriciliği, balinacılık ve balıkçılık üzerindedir.

GİLBERT VE ELLİCE ADALARI: 342

Yüzölçümü: 947 km. kare.
Nüfusu: 55.185 (1968)
Başkenti: Tarawa (12.642)

Bu adalar grubu, okyanus adası ile dört mercan atolünden meydana gelir. Adalar Büyük Okyanus'un ortasındadır. Gilbert ve Ellice adları 1764 ve 1824 yıllarında tesbit edilmiş, 1892'de İngiltere'nin himayesine girmiştir. Ekonomi kopra, fosfat ve balıkçılık üzerinedir.

İNGİLİZ VİRGİN ADALARI: 872

Yüzölçümü: 59 km. kare.
Nüfusu: 10.500. (1970)
Başkenti: Road Town (2.180)

Virgin adaları 36 adadan medana gelmiştir. Adalar Porto Rico'nun doğusunda. Karayip denizindedir. Ahalisi Afrika asıllıdır. Hayvancılık, çiftçilik, balıkçılık yapılır. Turizmin ekonomideki yeri çok büyüktür.

HONG KONG 391

Yüzölçümü: 10 km. kare.
Nüfusu: 4.177.400 (% 98'i Çinli), (1972)
Başkenti: Victoria (675.000)

Hong Kong, Çin sahilinde, Canton'un güney doğusundadır. Hong Kong adasıyla bazı küçük adalardan ve bu adalar çok yakın olan Çin topraklarından bir miktar arazi üzerindedir. Hong Kong'un hemen karşısında, batıda Portekiz sömürgesi Makao vardır. Hong Kong'da ılık Muson iklimi hüküm sürer. Ortalama yıllık yağış 175 sm.'i yi bulur. Nüfus yoğunluğu çok fazla olduğu için bütün arazi birtek şehir haline gelmiştir. Hong Kong 1841'de Çinliler'den İngilizler'e geçmiştir. Son derece canlı bir ticaret merkezidir.

PİTCAİRN ADASI 687

Yüzölçümü: 4,6 km. kare.
Nüfusu: 92

Büyük Okyanus'ta Tahiti'nin 2.000 km. kadar güney-doğusunda volkanik bir adadır. Adadaki tek köy Adamstown'dur. 1767'de keşfedilmiş, 1898'de İngiliz hakimiyetine girmiştir. Başlıca geliri posta puludur. Halk kendi ihtiyacı için çiftçilik yapar.

SAİNT HELENA 712

Yüzölçümü: 121 km. kare.
Nüfusu: 5.056 (1971)
Başkenti: Jamestone (1.601)

Atlas Okyanusu'nun güneyinde Afrika kıyılarının 1.200 mil batısında bir adadır. Ada 1659'da Hollandalılar'dan İngilizler'e geçti. Napoleon, Waterloo bozgunundan sonra bu adaya sürüldü (1815) ve ölümüne kadar (1821) burada sürgün kaldı.

Tristan da Cunha: Saint Helena'ya bağlı 100 km. kare yüzölçümünde 280 nüfuslu bir adadır. Aynı şekilde 80 km. kare yüzölçümü olan Ascension adası da Saint Helena'ya bağlıdır, nüfusu 1.232 kişidir.

SEYCHELLES 735

Yüzölçümü: 207 km. kare.
Nüfusu: 650 (1971)
Başkenti: Port Victoria

Hint Okyanusu'nda Tanzanya'nın 1.000 mil doğusundadır. Bu gruba dahil başlıca adalar Mahe, Praslin, La Digue, Silouette'tir. Bu adalar grubu 1505'te keşfedilmiş, 1794'te İngilizler'in eline geçmiştir.

HİNT OKYANUSU ARAZİSİ (Britsh İndian Ocean Territories) 381

1965 yılında, Chagos takım adaları, Aldabra,Farquhar grubu ve Desroches adaları yeni bir sömürge olarak İngiltere'nin Hint Okyanusunu Arazisi'ni meydana getirdiler. Chagos Maldive'lerin 300 mil kadar güneyindedir. Yüzölçümü: 453 km. kare. Nüfusu: 1.019'dur.

TURKS VE CAİCOS ADALARI

Yüzölçümü: 430 km. kare. 833
Nüfusu: 5.675
*Başkenti:*Grant Turk (2.330)

Türk ve Caicos adaları Küba'nın doğusunda, Hispaniola'nın kuzeyinde yer alır. Coğrafi bakımdan Bahamalar'ın bir bölümü olan adalardan Büyük Türk ve Salt Cay meskundur. Caicos grubunun en önemli adaları da Kuzey ve Güney Caicos adalarıdır 1512'den keşfedilen adalar 1962'ye kadar Jamaika'nın bir bölümü olarak idare edilmişti.

İNGİLİZ SOLOMON ADALARI 718

Yüzölçümü: 297.8 km. kare.
Nüfusu: 173.500 (1972)
Başkenti: Honaira (15.300)

Solomon Adaları, Büyük Okyanus'un güney batısında, Avustralya'nın kuzey doğusunda bir adalar grubudur. İngiliz Solomon Adaları'nı meydana getiren volkanik adaların uzunluğu 1.500 km'yi bulur. En büyükleri Guadalcanal'dır. Solomon adaları 1898'de İngiltere'nin himayesine girmiştir. Ekonomi kopra, kakao ve kereste üzerinedir.

BATI HİNT ORTAK DEVLETİ (Windward ve Leeward Montserrat ve diğer adalar)

Küçük Antiller'in bir bölümü olan Leeward adaları Porto Rico'nun doğusunda güneydoğusunda bu adaların güneyinde ve Windward adaları yer alır. Adalar halkı Afrikalı ve Avrupalı melezdir. 1493'te Kristof Kolomb tarafından keşfedilen adalarda Carib yerlileri yaşamaktaydı. Adalarının ekonomisinin temelini tarım teşkil eder. Ancak turizm geliri de yıldan yıla artmaktadır.

Batı Hint Federasyonu 1958'de kurulmuş, 1962'de dağılmıştır. 1967'de Batı Hint Ortak Devletleri için yeni bir anayasa yapıl-

mış. Antigua, St. Kitts-Nevis-Anguilla, Dominica, St. Lucia, Grenada ve St. Vincent'e iç işlerinde bağımsızlık verilmiştir.

MONTSERRAT

Yüzölçümü: 101 km. kare.
Nüfusu: 12.300 (1970)
Başkenti: Plymouth (4.000)

Leeward adaları grubundan olan Montserrat, bir İcra Konseyi ile bir Teşrii Konsey tarafından idare edilir. Her iki konsey bir valinin başkanlığındadır.

ANTİGUA

Yüzölçümü: 280 km. kare.
Nüfusu: 62.000
Başkent: St. John's (13.000)

Barbuda ve Redonda adaları da buraya bağlıdır. Antigua Leeward adalarına dahildir.

DOMİNİCA

Yüzölçümü: 728 km. kare.
Nüfusu: 70.177 (1967)
Başkenti: Roseau (12.000)

Dominica Windward adalarındandır. Ticareti, muz, meyve suyu, kakao, kahve ve vanilya üzerinedir.

GRENADA

Yüzölçümü: 344 km. kare.
Nüfusu: 104.570
Başkenti: St. George's (8.600)

Windward adalarından olan Grenada'nın ekonomisi kakao, muz, ananas vs ihracına dayanır.

St. CHRİSTOPHER (St. KİTTS), NEVİS VE ANGUİLLA

Yüzölçümü: 396 km. kare.
Nüfusu: 58.000
St. Kitts'in başkenti: Basseterre (15.897)
Nevis'in başkenti: Charlestown (1.530)

Bu adalar da Leeward adalarına dahildir. 1967'de iç işlerinde serbest hale gelmiştir.

St. VİNCENT

Yüzölçümü: 389 km. kare.
Nüfusu: 80.000 (1960)
Başkenti: Kingstown (20.440)

Windward adalarından olan St. Vincent ormanlık bir ülkedir. Pamuk, kopra, muz, başlıca mahsullerini teşkil eder.

St. LUCİA

Yüzölçümü: 616 km. kare.
Nüfusu: 100.000 (1965)
Başkenti: Castries (40.000)

Windward adalarından olan St. Lucia hindistancevizi yağı, kakao, kopra ve muz ihraç eder.

YENİ HEBRİD ADALARI ORTAK DOMİNYONU

Yüzölçümü: 14.760 km. kare.
Nüfusu: 87.000 (1972)
Başkent: Villa (3.082)

Büyük Okyanus'un güney-batı bölümünde bir adalar topluluğudur. 37 adadan meydana gelmiştir. Adaların çoğu volkaniktir. Depremler günlük olaylardan sayılır. En önemlileri Malekula, Paama, Espiritusanto, Epi ve Pentecost adalarıdır. Tropikal bir iklimi vardır. Üretimi hindistancevizi, pamuk, kahve ve kakao'ya dayanır. 1606'da İspanyol denizcisi Pedro de Querios tarafından keşfedilmiş, İkinci Dünya Savaşı'nda Amerikalıların işgaline uğramıştır. Bugün İngiltere ve Fransa'nın bir ortak dominyonu olarak idare edilmektedir.

Halkın çoğunluğu tarım ve balıkçılıkla uğraşır.

İRAN

Resmi adı: Kişveri Şehenşâhiyyei İran
İdare şekli: Krallık
Yüzölçümü: 623.393 km. kare.
Nüfusu: 30.284.000 (1972 sayımı)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 17 kişi.
Yaşama ortalaması: 50 sene.
Başkenti: Tahran (3.400.000)
Dili: Farsça
Dini: Müslüman
Parası: Riyal (15 kuruş, 22 cm.)

Ülke ve insanlar: İran kuzeyde Sovyetler Birliği ve Hazar denizi; doğuda Afganistan ve Pakistan; güneyde Umman körfezi ve Basra körfezi; batıda Irak ve Türkiye ile sınırlanmıştır. Kuzey ve doğu sınırları boyunca İran'ı çevreleyen dağlar kuzey batıda birleşir. Kuzeyde Horasan'a kadar Elburz sıradağları uzanır. Demâvend tepesi (5.670 m.) bu dağların en yüksek yeridir. Elburz dağlarının güneyden gelen dağlarla birleştiği yere Ermenistan yaylası denir. Güneyde ve güneybatıda Zagros dağları yer alır. Zagros dağlarının güneydoğusu İran yaylası diye anılır. İran yaylasının kuzeyinde ve doğusunda iki büyük çöl vardır. Deşt-i Kebir, yaylanın kuzeyinde, Deşt-i Lut da doğusunda kalır. Ülkede büyük yüzölçümüyle oranlı olarak önemli nehirler yoktur. Başlıca akarsular, Hazar denizine dökülen Kızıl Özen ile Şattu'l-Arab'a dökülen Karun ve Cerrahi nehirleridir. Ayrıca Dicle ve Fırat'ın birleşmesinden meydana gelen Şattu'l-Arab nehri İran-Irak sınırını meydana getirir ve kısa bir parçası İran topraklarında kalır. En önemli göl Türkiye yakınlarındaki Urmiye gölüdür.

İran'ın yayla kesimlerinde kışlar soğuk, yazlar sıcak geçer. İklim genellikle kuraktır.

Güney sahillerinde ise ılıktır. Yıllık yağış ortalaması 35 cm.dir.

İran sözü, "Ariler Ülkesi" anlamına gelir. İranlılar'ın Milat'tan binlerce yıl öncesinden buraya yerleştiği bilinmektedir. Halkın 3.000.000'dan fazlası göçebedir. Ülkenin en önemli şehirleri: Başkent Tahran: 3.400.000, İsfahan (endüstri merkezi): 424.045, Tebriz (imalat merkezi): 403.413, Meşhet: 409.616, Abadan: 270.726'dır.

Tarih: Milat'tan binlerce yıl önce bugünkü İran topraklarında Metler ve Persler yaşıyordu. Bugünkü İran halkı, bu iki halkın karışmasından doğmuştur. Aynı zamanda Türkler, Moğollar ve Araplar da karışmıştır.

İran'ın egemenliği M.Ö. 7. yüzyılda ülkeye yerleşen bu iki kavimden biri olan Metler tarafından ele alındı. M.Ö. 550 yılında ise Persler egemenliği ele geçirdiler. Persler Daryüs zamanında büyük bir imparatorluk kurdular. Bu imparatorluğun sınırları Hindistan'dan Yunanistan'a kadar uzanıyordu. M.Ö. 486'da Daryüs'ün ölümü üzerine Yunanlılar Persler'i yendiler; ardından Makedonyalı Büyük İskender ülkeyi istila etti. İran yüz yıl, Makedonya hakimiyetinde kaldı.

Daryüs'ten sonra, İran, en parlak devrini Sâsâniler zamanında yaşadı. Araplar, 641 yılında İran'ı işgal ederek Sâsâni hakimiyetine son verdiler. Bu sırada İran, Müslümanlığı kabul etti ve Arap harflerini kullanmaya başladı. Arap istilasından sonra, ülke Selçuklu'ların Cengiz'in ve Timur'un istilâsına uğradı.

16. yüzyılda İran'da bir Türk hanedanı iktidarı ele geçirdi. Safevi Türk hanedanı, Türkiye'den sonra, dünyanın en kudretli devletini kurdular. Safeviler'in ünlü hükümdarı Şah Abbas zamanında İran çok gelişti, o zamanki başkent İsfahan dünyanın en güzel şehirlerinden biri haline geldi.

Osmanlı İmparatorluğu zamanında Türkiye ile İran arasında birçok savaşlar oldu.

19. yüzyılda İngilizler İran'ı kontrolleri altına almak istediler. Ruslar da ülkenin kuzeyine hakim olmak istiyordu 1908'de petrolün keşfi ülkeyi daha da önemli bir hale getirdi. İngilizler ve Ruslar İran'ı paylaşmaya karar verdiler. Bu sırada 1. Dünya Savaşı çıktı. O devirde iktidarda bulunan Kaçar hanedanı kudretini yavaş yavaş kaybediyordu. Savaştan sonraki devrede bir jandarma onbaşısı olan Rıza Han iktidarı ele geçirdi. Türk Kaçar hanedanını tahttan indirdi. Rıza Han 1925'te "Rıza Şah Pehlevi" adıyla tahta çıktı.

İran 2. Dünya Savaşı'nda tarafsız kalmak istediyse de Basra Körfezi ile Rusya arasında önemli bir geçit üzerinde olduğundan İngiltere ve Rusya tarafından işgal edildi. Rıza Şah yerine oğlu, Muhammet Rıza Pehlevi tahta çıkarıldı. Rusya ve İngiltere, o savaştan sonra İran'dan çekildiler.

Ekonomi: İran ekonomisi tarım ve petrole dayanır. Devlet gelirinin en büyük kısmı petrolden elde edilmektedir. Halkın çoğu ise geçimini sağlamak için çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşır. En çok tahıl, meyve ve sebze yetiştirilir. Hayvancılık en fazla koyun yetiştirilmesi üzerinedir. Balıkçılığın da İran ekonomisinde yeri vardır.

İdare şekli: İran meşruti bir krallıktır. Bütün kuvvet şahın elindedir. Parlamentosu iki meclislidir. Bunlardan birine Senato, diğerine Meclis denir. Şah tarafından tayin edilen başbakan parlamentoya karşı sorumludur. Bütün meclis üyeleri ve Senato üyelerinin yarısı seçimle gelir. Senatonun diğer yarısı şah tarafından seçilir. Şahın her iki meclisi de feshetmeye yetkisi vardır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 26 Ekim
Yıllık milli gelir: 116 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 4.900 TL.
Savunma: "CENTO" üyesidir ve Amerika'dan devamlı askeri yardım görür. 200.000 kişilik bir ordusu vardır.
Sosyal durum: Şah'ın ilgisiyle 1958'de büyük bir sağlık teşkilâtı kurulmuş, ülkenin ücra köşelerine sağlık ve sosyal yardım eli uzatılmıştır.
Eğitim: İlk tahsil parasız ve mecburi ise de ülkenin uzak köşelerinde bu tatbik edilmemektedir. Okuma-yazma bilmeyenlerin toplamı kabarıktır (% 60'dan % 40'a indirilmeye çalışılmaktadır.)
Spor: Güreş milli spordur. Basketbol ve polo da başta gelir.
En çok satan gazete: Kayhan (Tahran) Baskı: 100.000
Radyo, TV: 12 bölge radyo istasyonu ve haftada 60 saat yayın yapan bir devlet, bir de özel ticari istasyon vardır. Radyo alıcısı: 1.810.000, TV alıcısı: 250.000
Türk elçiliği: Ferdowsi Avenu No. 314, Tahran – İran

İRLANDA

410

Resmi adı: Eire
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 68.893 km. kare.
Nüfusu: 2.971.230 (1971 sayımı)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 42 kişi.
Yaşama ortalaması: 69,9 sene.
Başkenti: Dublin (568.772)
Dili: İrce, İngilizce
Dini: Hıristiyan (% 95 Katolik, % 4 Protestan)
Parası: İrlanda lirası (28 lira,50 kuruş, 99

Ülke ve insanlar: İrlanda İngiltere'nin batı kıyısı açıklarında aynı adla anılan bir ada üzerindedir. Kuzeyde Kuzey İrlanda, doğuda İrlanda Denizi, güneyde ve batıda Atlas Okyanusu ile sınırlanmıştır.

İrlanda genellikle ovalık bir ülkedir. En yüksek yeri güneybatıdaki Carrantuchil tepisidir (1.041 m.) İrlanda'da birçok küçük göl vardır. Batıdaki Shannon körfeziyle Donegal körfezi, Shannon nehri ile bazı göller arasında açılan kanallar vasıtasıyla

* Aynı adı taşıyan ada üzerindeki İrlanda Cumhuriyeti (Eire) 1921'de bağımsızlığını elde edip İngiltere'den ayrılmıştır. Adanın kuzeyi hâlâ İngiltere'ye aittir.

birleştirilmiştir. Yıllık sıcaklık ortalaması 10 derecedir yağış otalaması da 125 cm.i bulur.

İrlanda'nın nüfusu 1840'ta en yüksek haddini bularak 8 milyona çıkmış, o tarihten sonra göçler dolayısıyla azalmaya başlamıştır. İrlandada "İr"ler yaşar. Azınlık yoktur. Ancak uzun süren İngiliz hakimiyeti yüzünden dillerini unutarak İngilizce konuşmaya başlamışlardır. Bugün İrce ve İngilizce ülkenin resmi dilleri kabul edilmek edir. İrlanda'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Dublin: 568.772, Cork: 122.146, Limerick: 55.912.

Tarih: Ele geçirilen Taş Devrine ait eserler İrlanda'nın Milat'tan binlerce yıl öncesinden beri insanların oturduğu bir bölge olduğunu ortaya koymuştur. Sonraları Keltler'in vatanı olan İrlanda'da çeşitli krallıklar kuruldu. İrlandalılar 5. yüzyılda Hıristiyanlığı kabul ettiler. 8. yüzyılda Normanlar İrlanda'da limanlar kurdular. 12. yüzyılda ise adaya karşı İngilizler'in giriştiği fetih hareketi başladı. İrlandalılar büyük bir şiddetle karşı koydular. Böylece İngiltere ile İrlanda arasında yüzyıllarca sürecek bir çekişme başladı. İngilizler ancak 17. yüzyılda ülkeyi ele geçirdiler. 19. yüzyılda İrlanda'da büyük bir kıtlık oldu. 1.000.000 İrlandalı açlıktan öldü, 1.600.000'i de göçtü.

Yine 19. yüzyılda İrlanda'nın bağımsızlığına kavuşmak, hiç değilse bazı siyasi, haklar elde etmek için kanlı mücadelelere giriştiğini görüyoruz. Bu mücadeleler yüz yıl sürmüş, İrlanda ancak 1921'de bağımsızlığına kavuşabilmiştir. Ancak kesin olarak İngiltere'den ayrılması 18 Nisan 1949'da rastlar. Ülkenin bağımsızlığında büyük rolü oynayan De Valera bağımsızlıktan sonra başbakan oldu. 1959'da da cumhurbaşkanlığına seçildi. İrlanda'da bugün çok büyük bir İngiliz düşmanlığı vardır. Ülke İngiliz Milletler Topluluğu'na da girmemiştir.

İrlanda Cumhuriyeti halkoyu sonunda 1 Ocak 1973'ten itibaren Avrupa Ortak Pazarı'na katılmıştır.

Ekonomi: Tarımın, İrlanda ekonomisindeki yeri büyük olmakla beraber son yıllarda endüstri gelirleri de devletin bütçesinde yer tutmaya başlamıştır. Başlıca Endüstriler, içki, deri, tütün ve konserveciliktir.

Halk tarım ve hayvancılıkla geçinir. Ülkede at yetiştiriciliğine büyük önem verilir. Ayrıca çiftlik hayvanları yetiştiriciliği de önemli yer tutar.

İdare şekli: İrlanda cumhurbaşkanı 7 yıllık bir hizmet süresi için halk tarafından seçilir. De Valera 1966'da sekiz yıllık bir hizmet süresi için 83 yaşında olduğu halde tekrar seçilmiştir.

Parlâmento 144 üyeli Dail Eirann ve 60 üyeli Seanad Euran meclislerinden kuruludur. Dail Eirann üyeleri 5 yıllık bir hizmet süresi için seçilir. Senato üyelerinin 43'ü seçimle iş başına gelir. 11'ini başbakan, 6'sını da üniversiteler tayin eder.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 17 Mart.
Yıllık milli gelir: 37 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 15.400 TL.
Savunma: 13.000 kişilik ordusu vardır. 23.000 de yedek kuvveti vardır. Askerlik mecburi değildir.
Sosyal durum: Dar gelirliler parasız olarak tedavi edilir.
Eğitim: 6-14 yaş arasında eğitim mecburidir.
Turizm: Ülkenin ikinci endüstrisi olmak yolunda gelişmektedir. Killarney göller ve Batı kıyıları görülmeye değer.
Spor: Gaelic futbolu denen futbola benzer bir oyun ve bir çeşit hokey olan "Kurlingi" çok revaçtadır.
En çok satan gazete: İrish İndependent (Londra). Baskı: 170.720.
Radyo, TV: Haftada 102 saat yayın yapan radyosu, 1961'den itibaren yayın yapan televizyonu vardır. Radyo alıcısı: 583.000, TV alıcısı: 509.000
Türk elçiliği: Elçilikişlerini Paris'teki elçiliğimiz yürütmektedir.

İSLANDA

Resmi adı: Lyoveldio Island
İdare şekli: Cumhurivet
Yüzölçümü: 102.846 km. kare.
Nüfusu: 207.174 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 2 kişi.
Yaşama ortalaması: 73,5 sene.
Başkenti: Reykvayik (82.893)
Dili: İslandaca
Dini: Hıristiyan (Protestan)
*Parası:*Krona (14 kuruş, 70 sent)

Ülke ve insanlar: Avrupa'nın kuzey batısında bir adadır. Atlas Okyanusu'nun kuzeyinde yer alır. Groenland'dan Danimarka Boğazı ile ayrılmıştır. Kuzey Kutup Dairesi, adanın kuzey kıyılarından geçer.

İslanda'nın ancak sahilleri yerleşmeye elverişlidir. Adanın içleri buzullarla kaplıdır. Yüksekliği 2.000 m.ye yaklaşan tepelere rastlanır. Kıyıların yakınlarından geçen sıcak su akıntıları sahil kesimlerinin buzla kaplanmasına engel olur. İslanda'da yüksek dağ iklimi hüküm sürer. Ülkede göllerin yüzölçümü 14.500 km. karedir. Yıllık sıcaklık ortalaması 40, yağış ortalaması 150 cm.dir. Önemli bir akarsu yoktur.

İslanda adasının ancak 43.000 km. karelik kısmı insanların oturmasına elverişlidir. Pek az Norveçli ve Danimarkalı vardır. İslanda'nın en önemli şehri: Başkent Reykjavik: 82.893 nüfusludur. Diğer önemli şehirler 11.165 nüfuslu Kopavogur, 10.755 nüfuslu Akureyri'dir.

Tarih: İslanda adasına 9. yüzyılın başlarından itibaren Norveçliler yerleşmeye başlamıştır. 930 yılında ülkede ilk teşrii meclis kurulmuş, 1.000 yılında da halk Hıristiyanlığı kabul etmiştir. 930 yılından 1262'ye kadar bağımsız bir devlet halinde yaşayan İslanda, 1262'de Norveç'e bağlanmış, 1397 yılında ise, Norveç'le birlikte Danimarka'ya geçmiştir. 1602 yılında, Danimarkalıların kötü idaresi yüzünden ülke ekonomisi altüst olmuş, 19. yüzyıla kadar bu durumdan kurtulamamıştır. İslandalı devlet adamı Jon Sigordsson'un çalışmaları sayesinde, ülke 1874 yılında bir anayasaya kavuşmuş ve içişlerinde kısmi bir bağımsızlık kazanmıştır. 1918'de ise, ülke Danimarka tacı altında bağımsız bir devlet haline gelmiştir. 1944 yılında Danimarka Alman işgaline uğrayınca, İslanda tamamen bağımsız olduğunu ilan etmiştir.

Ekonomi: İslanda ekonomisi balıkçılığa dayanır. Gelirin % 90'ı balık ihracatından elde edilir. İslanda'da demiryolu yoktur. Karayollarının uzunluğu ise 6.000 km. kadardır.

İdare şekli: İslanda parlamenter bir cumhuriyettir. Cumhurbaşkanı dört yıllık bir hizmet süresi için seçilir. İcra kuvveti altı kişiden kurulu kabinenin ve başbakanın elindedir. İslanda parlamentosu iki meclisten meydana gelir. İki meclisin toplam üye sayısı 60'tır. Meclis üyeleri dört yıl için seçilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 17 Haziran
Yıllık milli gelir: 4 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 25.900 TL.
Savunma: NATO'ya bağlıdır. Ordusu ve donanması yoktur. Adada üssü olan A.B.D., ülkenin savunmasını üzerine almıştır.
Sosyal durum: Bütün yurda şamil sağlık ve emeklilik yardımı vardır. Ayrıca geniş bir ihtiyarlık, sakatlık, doğum, dulluk, kaza, işsizlik sigortası da vardır.
Eğitim: 7-15 yaşları arasında mecburidir. Ülkede 1 üniversite, 5 de kolej vardır.
Turizm: Adadaki yerden fışkıran geyzerler ve sıcak banyolar turistlerin ilgisini çeker.
Spor: Milli sporları güreştir. Bununla birlikte futbol, atletizm ve kış sporları da rağbet görür. Her çocuk kanunen yüzme öğrenmek mecburiyetindedir.
En çok satan gazete: Morgunbladid (Adalstracti). Baskı: 38.000
Radyo, TV: Haftada 115 1/2 saat yayın yapan radyo istasyonundan başka Amerikan silahlı kuvvetlerinin aralıksız yayın yapan radyosu vardır. Bunun gibi Televizyon istasyonlarının yanıbaşında, Amerikan silahlı kuvvetlerinin de TV istasyonu yayın yapmaktadır. Radyo: 62.000, TV alıcısı: 43.000
Türk elçiliği: Elçilik işlerini Oslo'daki Norveç elçiliğimiz yürütür.

İSPANYA

Resmi adı: Estado Espanol
İdare şekli: Krallık
Yüzölçümü: 504.750 km. kare.
Nüfusu: 34.320.000 (1971 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 65 kişi.
Yaşama ortalaması: 69,6 sene
Başkenti: Madrid (3.121.000)
Dili: İspanyolca
*Dini:*Hıristiyan (Katolik)
Parası: Peseta (19 kuruş, 29 sm.)

Ülke ve insanlar: İspanya İber yarımadasında bir ülkedir. Kuzeyde Biscay körfezi ve Fransa, Andorra; doğuda Akdeniz; güneyde Akdeniz, Cebelitarık ve Cebelitarık boğazı, Atlas Okyanusu, batıda Portekiz ve Atlas Okyanusu ile sınırlanmıştır.

İspanya, Avrupa'nın stratejik önem bakımından önde gelen ülkelerindendir. Akdeniz'in Atlas Okyanusu'na açılan Cebelitarık Boğazı, bugün her ne kadar İspanya'nın elinde ve

* 34 milyonluk İspanya'nın 3 milyonluk başkenti Madrit, Latin kültürüne ait bir çok eseri, İspanyol İmparatorluğu zamanından kalma zenginlikleri hâlâ sinesinde saklar. Önemli bir turizm şehridir.

kontrolunda değilse de, boğazın mevcudiyeti ülkenin öneminden hiç bir şey kaybettirmemiştir. İspanya yüzyıllar boyunca Batı Akdeniz'de hakim olmuş, bu arada Okyanus ötesi ülkelere seferler düzenlenmiştir.

Pirine dağları kuzeyde Fransa ile İspanya sınırını çizer. Pireneler fazla yüksek olmamakla beraber geçit vermeyen dağlardır. En yüksek yerleri Aneto tepesidir (3.404) Bütün dağ zinciri boyunca, ancak iki geçit vardır. İspanya'nın kuzeyi boyunca da Kantabriya dağları uzanır. İber dağları ise, doğuda Kantabriya dağlarından başlayarak Valencia körfezine kadar uzanır. Orta kesimde ise Siera Gata, Sierra da Gredos, Sierra da Guadarrama dağları vardır. Ülkenin geniş kesimi de Sierra Nevada dağlarıyla kaplıdır. Bu dağların en yüksek yeri 3.500 m.ye yaklaşır. Ülkenin en önemli nehirleri Ebro ile Guadalgivir'dir. Diğer nehirler Duero, Guadiana ve Tajo'dur. İklim Atlas Okyanusu kıyılarında yağışlıdır. Akdeniz kıyılarında ise tam bir Akdeniz iklimi hüküm sürer. Kışlar ılık geçer, yağışlar azdır. Kantabriya dağlarının ormanlık olan kuzey kesimi yılda 150 cm. yağış alır. Orta kesimde ise kışlar soğuk, yazlar sıcak geçer.

İspanyollar eski İberler'den gelir. Bunlar Avrupa'nın ilk ahalisindendir. Fransa ve İngiltere ahalisiyle akrabadırlar. Çeşitli istilalar sonunda, zamanla başka kavimlerle karışmışlardır. Ülkenin ilk sakinleri olan Keltler'le yakın akraba olan Galyalılar kuzeybatıda Basklar, Kantabriya ve Batı Pirene bölgelerinde otururlar. Katalonyalılar ise doğudaki ormanlık bölgede yaşar.

İsyanya'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent: Madrit: 3.121.000. Barcelona: 1.742.00, Valencia: 648.000, Sevilla: 546.000, Saragosa: 469.000, Bilbao: 406.000.

Tarih: İspanya'da ilk yerleşenler İberler'le Keltler'dir. Kartacalılar çok sonraları İspanya'nın bütün doğu bölümünü ele geçirdiler. Ardından Romalılar geldi. 4000 yıllarında İspanya Gotlar ve Vandallar'ın istilâsına uğradı. Bugünkü Andalusia sözü de Vandalusia'dan gelmektedir.

İspanya 711 yılında Araplar tarafından işgal edildi. Buradaki Arap hâkimiyeti 1492 yılına kadar sürdü. Arap idaresi sırasında ülkede büyük mimarlık eserleri meydana getirildi. Sonunda Kastilya ile Aragon Krallıkları birleşerek Araplar'ı ülkelerinden attılar. İspanya Charles-Quint ve 2. Felipe zamanında en parlak devrini yaşadı. O devirde İspanya en kuvvetli Hıristiyan devletivdi.

İspanyollar 16. yüzyılda denizcilik alanında büyük ilerlemeler kaydettiler. Dünyanın birçok taraflarında yeni ülkeler keşfedip sömürgeler kurdular. 17. yüzyıl, İspanya'nın gerileme devri oldu. 18. yüzyılın başlarındaki Veraset savaşlarında yenildi. 19. yüzyıldaki Napoleon savaşları ise memleketi çok kötü duruma düşürdü. Öte yandan Amerika'daki İspanyol sömürgeleri de bağımsızlıklarını kazanmaya başlamışlardı.

1873 yılında İspanya'da cumhuriyet ilan edildi. Ancak ertesi yıl Kraliçe İsabella'nın oğlu tahta çıktı. 1898'deki İspanya- Amerika savaşı sonunda Filipinler, Puerto-Rico ve Küba İspanya'nın elinden çıktı.

13. Alfonso'nun hükümdarlığı sırasında Primo da Rivera bir direktuar idaresi kurmak istedi (1923). Alfonso'nun da desteğiyle

* 504.750 kilometre karelik İspanya'nın Akdeniz'deki en büyük limanı olan Barcelona'nın nüfusu 2 milyona yaklaşır. Kristof Kolomb'un gemileri bu limanda müze olarak gezilir.

birkaç yıl diktatörlük etti. 1931'de bir ihtilâlle cumhuriyet ilan edildiyse de, General Franco 1936'da yeni bir ayaklanmayla iktidarı aldı. İç savaş yıllarca sürdü. Franco 1939'da Madrit'i ele geçirdi. Tahtta hak iddia edebilecekleri yurt dışına sürdü. Sadece Don Juan Carlos'u memlekette bıraktı onu kral adayı olarak yetiştirmeye başladı. Kendisi de kral naibi olarak diktatörlükle ülkeyi idare etti.

Ekonomi: Yabancı yatırımlar (çoğunlukla A.B.D.) ve turizm, İspanya ekonomisinin son on beş yıl içinde kalkınmasını sağlamıştır. Ancak 1964'ten sonra başlayan enflâsyon ülke ekonomisini müşkül duruma düşürdü. 1967'de büyük pahalılık oldu; bunun üzerine fiyatlar dondurulduğu, yatırımlar kısıldı. İspanya'da ekonominin temelini teşkil eden tarım, endüstriye verilen önem yüzünden ihmal edilmiştir. Ülkede demir, çelik, dokuma, kimya endüstrileri vardır.

İdare şekli: İspanya resmen meşruti krallık olmakla beraber doğrudan doğruya başkan Franco tarafından idare edilmektedir. 560 üyesi olan meclis hükümetin getirdiği kanunları çıkarır. Kendiliğinden de kanun çıkarma yetkisi varsa da bunu nadiren kullanır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 8 Temmuz

Yıllık milli gelir: 320 milyar 600 milyon TL.

Fert başına yıllık gelir: 11.480 TL.

Savunma: Askerlik mecburi olup 18 aydır. Silâhlı kuvvetlerinin toplamı 301.000'dir. Kara kuvvetleri: 220.000, Deniz kuvvetleri: 47.500, Hava kuvvetleri: 35.500 kişiden meydana gelmektedir.

Sosyal durum: Sosyal sigorta çalışan herkes için mecburidir.

Eğitim: 6-14 yaşları arasında eğitim mecburi olup parasızdır. Ülkede 19 üniversite, 8 de yüksek teknik okul vardır.

Turizm: Turizmin ülke ekonomisinde katkısı her yıl daha artmaktadır. 1972'de gelen turist sayısı 27,5 milyondur.

Spor: Boğa güreşi İspanya'nın geleneksel sporudur. Futbol da büyük rağbet görmektedir.

En çok satan gazete: Pueblo (Madrit). Baskı: 242.263.

Radyo, TV: Orta dalgada yayın yapan 3 radyo istasyonundan başka 7 de özel radyo istasyonu vardır. İspanya Televizyonu iki ayrı kanaldan yayın yapar. Radyo alıcısı: 5.000.000, Televizyon alıcısı: 3.845.900.

Türk elçiliği: Monte Esquinza 48, Madrit – İspanya.

İSPANYA'YA BAĞLI TOPRAKLAR

İSPANYOL SAHRASI (Rio de Oio) 165

Yüzölçümü: 266.000 km. kare.
Nüfusu: 76.425
Başkenti: Aaiun (24.048)

Kuzeyde Fas, kuzeydoğuda Cezayir, doğuda Mauritanya, batıda Atlas Okyanusuyla sınırlı olan İspanyol Sahrası kurak bir ülkedir. Göçebe Berberiler yaşar. Potas çıkarılır.

CEUTA VE MELİLLA 732/601

Ceuta (19 km. kare. 66.900 nüfus) ve Melilla (12. km. kare 64.307 nüfus) Fas'ın Akdeniz sahilinde iki şehirdir. Her ikisi de İspanya anavatan topraklarından sayılır. Her ikisi de balıkçı limanıdır. Fenikeliler'den kalma bir şehir olan Ceuta'dan demir ihraç edilir.

Ayrıca, Afrika'nın Akdeniz kıyısında, Ceuta ve Melilla limanları arasında kalan Penon de Velez de la Gomera ve Villa Sanjurjo kasabaları ile bir de Cezayir sınırında Chafarinas adaları vardır ki burada devamlı olarak kimse oturmaz. Ancak civar adalardaki balıkçıların başlıca uğrak ve barınak yeridir.

BALEAR ADALARI

Yüzölçümü: 5.014 km. kare.
Nüfusu: 453.000
Başkenti: Palma

Başlıcaları İviza, Majorka ve Minorka'dır.

Çok rağbet gören bir turizm merkezi olan Balear adalarına gelen turist sayısı her yıl daha da artmaktadır. Palma Akdeniz'in önemli limanlarındandır.

KANARYA ADALARI

Yüzölçümü: 7.273 km. kare.
Nüfusu: 1.051.000
Başkenti: Las Palmas

Kanarya adaları ise Afrika'nın kuzey batısı açıklarında, Atlas Okyanusu'ndadır. Kıtaya en yakın olanı İspanyol Sahrası'ndan 90 km. mesafededir. Bu adalar grubu 7 ada ile başka küçük adalardan meydana gelir.

İSRAEL

Resmi adı: Medinat Israel (State of Israel)
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 20.700 km. kare.
Nüfusu: 3.199.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 136 kişi.
Yaşama ortalaması: 71 sene.
Başkenti: Kudüs (301.300)
Dili: İbranice
Dini: Musevi
Parası: İsrael lirası (2 lira, 63 kuruş, 53 cm.)

Ülke ve insanlar: Akdeniz kıyısında bir ülke olan İsrael toprakları kuzeyde Lübnan; kuzeydoğuda ve doğuda Suriye; güney-doğuda Ürdün; güney-batıda Mısır ve batıda Akdeniz'le sınırlanmıştır. İsrael'in güneyinde Necef çölü vardır. Yine güneydeki Akabe körfezinden Lut gölüne, oradan da Şeria nehrine doğru uzanan büyük bir çukur alan vardır. Lut gölü denizden 392 metre aşağıdadır. Aynı çukur alanın kuzeye doğru devamı üzerinde Hule ve Taberiye gölleri bulunur. Ülkenin iç kesimleri çoraktır. Akdeniz sahillerinde ise Turunçgiller ve Palmiye cinsi ağaçlar yetişir. Ülkede kış sıcaklık ortalaması 13 derece, yaz sıcaklık ortalaması 31 derecedir.

İsrael'de Museviler yaşar. Ayrıca Müslüman, Hıristiyan Arap, Dürzi Arap, Çerkes, Ermeni azınlığı da vardır. İbranice resmen devlet dili olmakla beraber Arapça, İngilizce, Fransızca, Alman Yahudicesi, İspanyol Yahudicesi konuşulur. Bütün bu dillerin yarı resmi bir hüviyeti vardır.

İsrael'in nüfusu, dış ülkelerdeki Yahudiler'in ülkeye göçleri yüzünden hızla artmaktadır. 1945'de 1.700.000 olan nüfus 1962'de 2.260.000 iken bugün 3 milyonu geçmiştir.

İsrael'in başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Kudüs: 301.300, Tel Aviv/Yafa 383.000, Hayfa: 219.000, Ramat Gan: 119.000.

Tarih: İsrael'in kurulmuş bulunduğu Filistin'in çok eski bir tarihi vardır. Bu bölgede yaşayan İbraniler, bir süre Mısır'da yaşamış, sonra yine Filistin'e dönmüştür.

Filistin'de bir Yahudi devleti kurma fikri 19. yüzyılda başlar. O devirde İsrael toprakları Türkiye'deydi. Siyonistler (Yahudi devleti kurma fikrinde olanlar) içişlerinde bağımsız bir toprağa sahip olmak istediler. Bu uğurda büyük çabalar harcandı. Siyonist hareketin başkanı olan Theodore Herzl (1860-1904), yaptığı teşebbüsler sonunda 2. Abdülhamit tarafından kabul edildi. Herzl, Padişah'dan Filistin'e bir miktar Yahudi'nin yerleştirilmesine izin vermesini rica etti. Buna karşılık milyonlarca altın para teklif etti. 2. Sultan Hamit Siyonist faaliyetlerinden haberdar olduğu için istenen izni vermedi. Ancak Sultan Hamit tahttan indirilince, İttihat ve Terakki hükümeti bu izni verdi. Böylece kısa bir süre içinde, Filistin'de yüzlerce Yahudi köyü kuruldu.

Öte yandan Yahudiler İngilizlerden Filistin'de bir miktar arazi ve bağımsızlık vaadi de almışlardı. 1918'den sonra Türkiye Filistin'i kaybedince, İngilizler buraya Yahudi göçüne izin verdiler. Ancak göçün, tahmin edilenin üstünde büyük bir göç halini alması ve

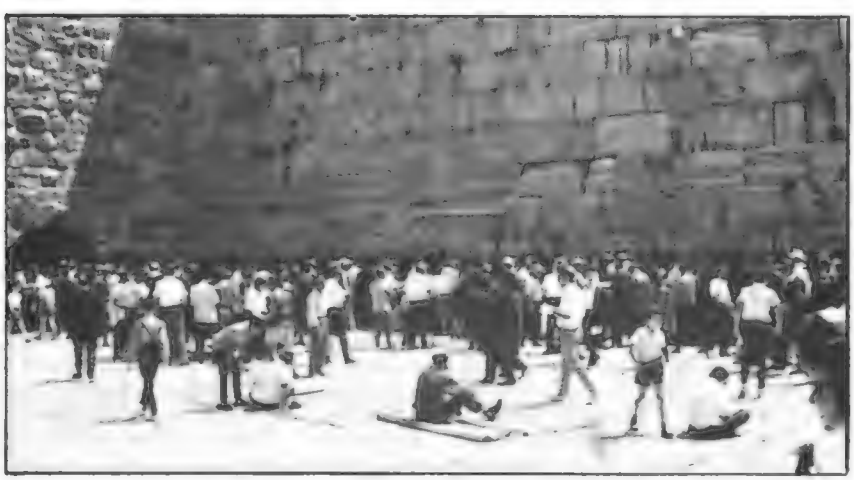

*** Müslüman, Hıristiyan ve Musevi dinlerine ait bir çok eski eserlerin bulunduğu meşhur şehir Kudüs'te Yahudilere ait bir anıt: "Ağlama Duvarı" ve insanlar...**

buna Arapların karşı koymaları İngiltere'yi güç durumda bıraktı. Ancak artık kendileri de böyle bir göçü önleyebilecek durumda değildiler. Sonunda Filistin'i Yahudiler'e bıraktılar.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra Filistin'de bir Yahudi devleti kurma fikri kuvvet kazandı. İngilizlerin bu bölgedeki hakimiyeti 1948 yılında sona erince, Yahudiler Dr. Chaim Weizmann'ın başkanlığında ilk İsrael devletini kurdular.

Bu durum Araplarla Yahudiler arasında büyük anlaşmazlıklara yol açtı. Birleşmiş Milletler Teşkilâtı, ülkeyi Araplarla Yahudilerarasında paylaştırmak istediyse de Arap devletleri, Birleşmiş Milletler'in bu kararını tanımadılar. Bunun üzerine Araplarla Yahudiler arasında savaş çıktı. Savaşta Araplar yenildiler. Bunun sonucu olarak Yahudiler, Filistin'in önemli bir bölümünü ele geçirdi. 1956'da Mısır'ın saldırısı üzerine yeniden savaşan İsrael onları tekrar yendi.

1967'de Mısır, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin o bölgeyi terketmesini istedi. Ardından Akabe körfezini kapadı. Böylece başta petrol olmak üzere İsrael'e gelen birçok ana maddelerin ülkeye giriş yolunu kapamış oluyordu. Bu arada Ürdün ve Suriye Mısır'la birleşerek İsrael'e karşı düşmanca tavırlar takınınca, İsrael birlikleri Mısır, Suriye ve Ürdün'e karşı bir baskın hücumuna girişti. Altı gün içinde bütün Sina Yarımadasını, Ürdün'ün batı kesimindeki Gazze bölgesini ve Suriye'nin bazı bölgelerini ele geçirdi.

Ekonomi: Sürekli ilmi çalışmaların sonucu çölde yiyecek yetiştiren İsrael'in faydalanılabilir toprakları 1948'den bu yana iki misline çıkmıştır. Tavukçuluk, tahıl, üzüm üretimi her yıl hızla artmaktadır. Geniş ölçüde tuz, brom, potas elde edilir. 1955'ten bu yana petrol de elde edilmektedir. Öte yandan endüstriye de önem verilmiştir. Ülkede çeşitli makineler, tekstil, otomobil lastiği, plastik eşya, kimya, seramik, cam, tütün, radyo, buzdolabı, elektrik malzemeleri sanayii vardır.

İdare şekli: Knesset diye anılan İsrael Parlamentosu tek meclislidir. Meclisin 120 üyesi genel oylama ile seçilir. Çumhurbaşkanı Knesset tarafından beş yıllık bir hizmet süresi için seçilir. Başbakanı, Cumhurbaşkanı tayin eder. Tamamen demokratik sosyalist bir idaredir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 19 Nisan (Her yıl değişir)
Yıllık milli gelir: 53 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 21.980 TL.
Savunma: İsrael ordusu esas bir ana ordu nüvesinden ve lüzumundan askere çağırılan bütün milletten kuruludur. Erkekler 19-29 arasında 36 ay, kızlar 18-26 arasında 26 ay askerlik yaparlar. 1972-73'de bütçenin % 30'u savunmaya ayrılmıştı.
Sosyal durum: Komünist ülkelerin sert bir dikta rejiminde başaramadığı sosyal güven ve huzuru İsrael hür bir nizam içinde her çalışana sağlamıştır. Emeklilik, çok çocuk, kıza, işsizlik, sağlık sigortaları işçilerin % 90'ını kapsar.
Eğitim: Okuma-yazma bilmeyen yok gibidir. 5-16 yaş arasında eğitim parasız ve mecburidir. Ayrıca özel bir TV programı 1966'dan beri bütün okullar ve halk için devamlı eğitim yayınları yapmaktadır.
Spor: Bütün spor dalları amatördür.
Radyo, TV: 14 dalga uzunluğunda devamlı yayın yapan bir radyosu, biri normal, biri eğitici olmak üzere iki ayrı programlı bir TV'si vardır. Radyo alıcısı: 700.000, TV alıcısı: 430.000
Türk elçiliği: 20 Bialik St. Telâviv — İsrael.

İSVEÇ

425

Resmi adı: Konungariket Sverige
İdare şekli: Krallık
Yüzölçümü: 449.750 km. kare.
Nüfusu: 8.127.396 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 18 kişi.
Yaşama ortalaması: 74,2 sene.
Başkenti: Stockholm (723.688)
Dili: İsveççe
Dini: Hıristiyan (Protestan)
Parası: Krona (5 lira, 07 kuruş.)

Ülke ve insanlar: İsveç, İskandinav yarımadasının doğu yarısını kaplar. Kuzeyde Norveç, doğuda Botni körfezi ve Baltık denizi, güneyde Sund boğazı ve Kattegat iç denizi, batıda Norveç'le sınırlanmıştır.

Norveç'le İsveç arasındaki İskandinavya dağları Oslo fiyordundan kuzeye doğru uzanır. Bu dağların kuzey kesimindeki tepeler 2.000 m.yi geçer. Güneye doğru inildikçe dağlar yüksekliğini kaybeder. İsveç'in güney kesimi ve Botni körfezi sahilleri genellikle düzdür. İsveç'te birçok göl ve akarsu vardır. Akarsular çoğunlukla Botni körfezine dökülür. Göllerin en büyükleri güneydeki Wetter ve Wener gölleridir. İsveç'in güneyinde Orta Avrupa iklimi, kuzeyinde soğuk Doğu Avrupa iklimi hüküm sürer. Stockholm'da yıllık sıcaklık ortalaması 5 derecedir. Ülkenin kuzeyi çam ormanlarıyla kaplıdır. Güneyde ise daha çok yapraklarını kışın döken ağaçlar yer alır. İsveç kuzeyden başlayarak şu bölgelere ayrılır: Laponya, Norrland, Svealand ve Götaland.

İsveçliler, Germenlerin İskandinavya kolundan gelen bir ırktır. Ülkede İsveçlilerden başka, küçük bir Danimarkalı, Yahudi, Norveçli ve Fin azınlığı vardır.

İsveç'in başlıca şehirleri şunlardır, Başkent: Stockholm: 723.688, Goteborg: 450.419, Malmö: 263.829, Uppsala: 130.097, Vasteras: 118.065.

Tarih: Bugünkü İsveç topraklarının bulunduğu bölge Taş Devrinden beri insanların oturduğu bir yerdi. Ülkede yaşayanlar 9. yüzyılda Hıristiyan oldu. İsveç, 1397'den 1521'e kadar geçen yüz yıldan fazla bir süre içinde Norveç ve Danimarka krallıklarıyla beraber bir birlik meydana getirdi. Bu birliğe

* 8 milyonluk İsveç'in 750.000 nüfuslu başkenti Stockholm, İskandinav yarımadasının en önemli şehridir. Müzeleri, kütüphaneleri, eğlence yerleriyle Stockholm, Kuzey Avrupa'nın çok turist çeken şehirlerindendir.

Kalmar birliği deniyordu. Daha sonra Vasa hanedanının başa geçmesiyle yeniden müstakil krallık oldu. 18. yüzyıl, İsveç'in Avrupa'da söz sahibi olduğu devirdir. Ülke 2 Gustav-Adolf zamanında (1611-1632) Otuz Yıl Savaşları'na katıldı. Avrupa'nın büyük askeri kuvvetlerinden biri haline geldi ve bu tarihten itibaren 1721'e kadar, yüzyıla yakın bir süre, dünyanın en büyük devletleri arasına girdi. 1700'lerde yüzölçümü 1.278.000 km. kareyi buluyordu. Yani bugünkü topraklarının dışına, Finlandiya, Letonya, Estonya, Karelya ve bugünkü Leningrad eyaletini içine alıyordu. Hattâ bir ara, Almanya ve Prusya'dan da bazı bölgeleri alarak ülkesine katmıştı.

12. Carl (Demirbaş Şarl) zamanında bir ara Rusya'yı bile mahvederek Doğu Avrupa'nın hakimi olacak gibi göründü. Ancak Poltava savaşında Ruslara yenilince Türkiye'ye sığınmak zorunda kaldı. Rusya 12. Carl'ın çıkarılmasını istiyordu. Osmanlı hükümeti bunu kabul etmedi. Sonunda Rusya ile Prut savaşı çıktı.

Bu büyük krallık 18. yüzyılda fethettiği ülkeleri koruyamaz duruma düştü. 1750'de yüzölçümü 795.000 km. kareye düşmüş bulunuyordu.

19. yüzyılın başlarında ise Viyana antlaşmasıyla kuzey Pomeranya ve Finlandiya'dan mahrum kaldı. (1815). Ancak buna karşılık Norveç krallığı Danimarka'dan alınarak İsveç'e katılmıştı. 1818 yılında, eski hanedandan kimse kalmaması üzerine Fransız Mareşali Bernadotte kral seçildi ve 14. Carl ünvanıyla tahta çıktı. 1905 yılında da Norveç, İsveç'ten ayrıldı.

İsveç 1. ve 2. Dünya Savaşları'nda tarafsız kalmayı başarması sayesinde 20. yüzyılda büyük bir refah seviyesine ulaştı. 1950'de tahta çıkan Karl 6. Adolf Gustav'ın 1973 eylülünde 91 yaşında ölmesi üzerine 27 yaşındaki torunu Carl Gustav tahta geçti.

Ekonomi: İsveç ekonomi alanında günden güne ilerlemekte, hayat seviyesi durmadan yükselmektedir. İmalatta sürekli artış vardır. % 95'i özel teşebbüsün elinde bulunan fabrikalar, dünyanın en modern fabrikaları arasında sayılır. Başlıca endüstrileri kâğıt, makine, kereste, demir, çelik, gemi inşaatı, tekstil, balıkçılık, kimya ve cam üzerinedir. İsveç'te petrol ve maden kömürü olmamasına karşılık pek bol su enerjisi vardır. Ülke topraklarının ancak % 8'inde tarım yapıldığı halde, modern tarım usullerinin tatbiki sayesinde, İsveç, yiyecek ihtiyacının % 90'ını sağlayabilmektedir.

İdare şekli: Meşruti bir krallık olan İsveç, parlamenter bir demokrasiyle idare edilir. Kral resmen devlet başkanı olmakla beraber politik bir iktidara sahip değildir. Gerçek devlet başkanı başbakandır. Riksdağ diye anılan İsveç Parlamentosu tek meclisten ibarettir ve 24 eyaletten 3 yıl için seçilen 350 üyeden meydana gelir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 11 Kasım.
Yıllık milli gelir: 274 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 40.600 TL.
Savunma: Seferberlik sırasında 750.000 kişiyi silah altına alabilir. Silâhlı kuvvetlerinin toplamı 23.000'i devamlı olmak üzere 73.000 kadardır. Kara: 48.500, deniz: 12.000, hava: 12.200
Sosyal durum: Dünyanın en etkili gelişmiş sosyal sigortasından biri uygulanmaktadır. İşsizlik, sağlık, ihtiyarlık yardımları hemen herkesin refah içinde yaşamasını sağlar. 1.000 kişiye 80 hasta yatağı düşer ki bu rakam, bu alanda rekor sayılabilir.
Eğitim: 7-15 yaşları arasında temel eğitim mecburidir. Bu sürenin sonunda mesleki yüksek öğretim başlar. Ülkede istisnasız her çocuğa bir yabancı dil (genellikle İngilizce) öğretilir.
Turizm: Pek çok göl ve orman tabii güzelliği, Baş-

kent Stockholm'de modern mimarisi, sanat eserleriyle yabancıların ilgisini çeker. Ayrıca turistler ülkenin kuzey kesimlerine giderek gece yarısı güneşini seyretmek isterler.

Spor: Futbol, jimnastik, ski, güreş, buz hokeyi, atletizm ve tenis çok rağbettedir. Yüzme, yelken, golf, avcılık, masa tenisi de büyük ilgi toplar.

En çok satan gazete: Expressen (Stockholm) Baskı: 632.410.

Radyo, TV: 3 ayrı program üzerinden yayın yapan radyosu, iki kanaldan yayın yapan televizyonu vardır. Ayrıca renkli televizyon da geçen yıl başlamıştır. Radyo alıcısı: 2.910.893, Televizyon alıcısı: 2.608.005,

Türk elçiliği: 84 A, Strandvagen Stockholm - İsveç.

İSVİÇRE 430

Resmi adı: Schweiz-Suisse-Svizzera
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 41.288 km. kare.
Nüfusu: 6.311.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 151 kişi.
Yaşama ortalaması: 71,4 sene.
Başkenti: Bern (284.737)
Dili: Almanca, Fransızca, İtalyanca, Romanşca.
Dini: Hıristiyan (% 52 Protestan, % 45 Katolik, ayrıca % 3 Musevi)
Parası: İsviçre frangı (4 lira, 34 kuruş.)

Ülke ve insanlar: Genç ve sarp dağlarla kaplı bir ülke olan İsviçre, kuzeyde Batı Almanya; doğuda Avusturya ve Liechtenstein; güneyde İtalya ve batıda Fransa ile sınırlanmıştır. Fransa'dan başlayan Alp dağları, İsviçre-İtalya sınırı boyunca Avusturya'ya doğru uzanır. Dağlar, kuzeye gidildikçe yüksekliğini kaybeder. Avrupa'nın en yüksek tepesi Mont Blanc (4.810 m.) İsviçre sınırını yakındır. Ancak Fransa topraklarındadır. İsviçre ile İtalya arasında Simplon ve Saint Gotthard adlarıyla anılan iki geçit vardır. Dağların bazı yüksek kesimleri buzullarla kaplıdır. 4.272 m. yükseklikteki Jungfrau buzulu bunların en önemlilerinden biridir.

Rhöne ve Ren nehirleri İsviçre'de doğar. Rhöne ve Cenevre gölünün içinden geçerek Fransa sınırlarına girer. Ren nehri de aynı şekilde Konstans gölünden geçer bir süre Almanya-İsviçre sınırını çizdikten sonra Alman topraklarına girer. İsviçre göl bakımından da zengindir. Güney-batıdaki Cenevre gölü Fransa-İsviçre sınırındadır ve bu iki ülke arasında paylaşılmış durumdadır. Kuzeydeki Konstans gölü de Almanya sınırındadır. Bu göl de Almanya ile İsviçre arasında bölüşülmüştür. Güneyde ise Lugano ve Maggiore gölleri İtalya ile paylaşılmış durumdadır.

İsviçre'nin bazı bölgelerinde Akdeniz, bazı bölgelerinde Batı Avrupa deniz iklimi, bazı bölgelerinde de yüksek dağ iklimi hüküm sürer. Yıllık yağış ortalaması 140 sm. sıcaklık ortalaması 13 derecedir.

İsviçreliler. Alman, Fransız, İtalyan ve Romanşlardan meydana gelmiştir. Bunlardan en çoğunu Almanlar teşkil eder, sonra Fransızlar gelir. İtalyanlar ve hele Romanşlar çok azdır.

OLAYLARIN İÇİNDEN

Seçimlerin En Garibi!

GEÇTİĞİMİZ yıl içinde dünyanın birçok ülkesinde genel seçimler yapıldı. Türkiyemiz de dahil, bunların arasında hiç şüphe yok ki, en önemlisi İsveç'te yapılanı idi. Bu seçimin önemi, verdiği sonuçtan ileri geliyordu. Kamu oyunun kararına çıkan iki grup siyasi parti, seçim sonunda 175-175 berabere kaldılar.

1973 Eylülünde yapılan genel seçimlerde eskiden olduğu gibi gene Sosyalistler ile Komünistler bir blok, Anti- sosyalist olan Liberal Merkez ve Çiftçi Partileri karşı blok olarak girmişlerdir.

Sandıktan çıkan her iki oyun biri iktidara, diğeri de muhalefete gitmiştir. Böylece 350 kişilik İsveç Parlamentosu (Riksdag)ke sinlikle tam ortadan ikiye bölünmüştür

Bu seçimlerin sonucu pek de kolay alınamamıştır. Milyonlarca oy sayıldığı halde posta ile gelen son 50 bin oyun sayılması beş gün sürmüştür. Gariptir,o 50 bin oy'da25'er bin olarak bıçak gibi ortadan kesilmiştir.

Böylece Başbakan Olaf Palme iktidarda kalmıştır. Kendisini düşürecek sayıda oy Parlamentodan çıkmayacağı için "İstifa " zorunluğunu hissetmemiştir.

Ama şimdi bu durumda ne olacaktır? Bu sorunun cevabı çeşitlidir.İlk akla gelen, 1974 Ocağında toplanacak yeni Riksdag'da, Partiler, aralarında bir anlaşma yolu arayacaklardır. Bu konuda ilk akla gelen, Sosyalist partisinin, Komünistler yerine, iki Merkez partisi ile anlaşma yolunu arama ve buna dayalı sağlam bir hükümet kurma arzusunda olacağıdır.

İkinci ihtimal, seçim paktlarına iki tarafın da sadakat göstermesi ve Sosyalist Kabinenin "Satır üstünde" denge Hükümeti olmasıdır.

İsveç'in Yeni Kralı 16. Karl Gustav

BİTİRDİĞİMİZ yıl dünyaya yeni bir kral getirdi: İsveç'in, Got ve Vend'lerin yeni kralı, Onaltıncı Karl Güstav.

1950'de tahta çıkıp 90 yaşına kadar hükümdarlık eden dedesi Altıncı Güstav Adolf ülserden ölürken İsveç'te "Kral öldü" diye bağırılmadığı gibi Onaltıncı Karl Güstav tahta çıktığı zaman da "Yaşasın Kral" diye bağırılmadı.

Dedesi kral olurkan başına tac koymamıştı; 27 yaşındaki sarışın ve kıvırcık saçlı Karl da tahta çıkarken başına tacını koyma-

İsveç'te yapılan seçimlerde oylar tam ortadan ikiye bölünmüştü!

Bu iki yol denenmeden İsveç'in yeni bir Genel Seçime gitmesi beklenmemekle beraber gene de son ihtimal olarak "Sandık başına davet" ortaya çıkmaktadır.

Birinci şık gerçekleşmediği, oy çoğunluğuna sahip bir koalisyon kabinesi kurulmadığı takdirde, mevcut Kabinenin işbaşında kalması durumunda kanunlar nasıl çıkacaktır?

İşte burası çok ilginçtir. İsveç Anayasına göre, Riksdag'da milletvekilleri "Evet" veya "Hayır" diye oy vermeye davet edilmektedirler. Bu oylamada ayrı partilerin üyesi olan iki milletvekili oy sayımını yapmaktadır. Bu oylama eğer berabere sonuç vermiş ise, bu iki temsilcinin dışında, üçüncü bir partiye mensup bir milletvekili kürsüye gelmekte ve üzerlerinde "Evet" ve "Hayır" yazılı pusulalardan bir tanesini oy kupasını iyice karıştırdıktan sonra, piyango bileti çeker gibi çekmektedir! Bu suretle kanun Riksdag'dan lotarya usulü ile ya geçmekte veya geçmemektedir!

İsveç'in kaderinin piyangoya terk edilecek hâle gelmesindeki önemli neden, Sosyalist'lerin gözden düşmesidir. Fert başına dünyada en büyük geliri milletine sağlamasına rağmen İsveç halkının kesin olarak yarısı, endüstrinin devletleştirilmesine taraftar sosyalistlere karşı bir düşünce taşımaktadır. Sosyalist olmasına rağmen İsveç'te, endüstrinin %92'si özel teşebbüsün, yeni fertlerin elindedir. İsveç endüstrisi Amerikalılar ile işbirliği yapmaktadır. Halbuki Sosyalist Başbakan Olaf Palme, Amerikalıları aşırı derecede kınamaktadır: Başkan'ın Vietnam savaşı sırasında Amerika ile ilişkileri nerede ise kesecek seviyeye çıkartması, Amerikan ordusunun kaçaklarına İsveç'te, bir İsveçli vatandaşıymış gibi emekli maaşı bağlaması, son Şili darbesinde Amerika'nın parmağı olduğunu iddia etmesi İsveç kamu oyunda Sosyalist'lerin gözden düşmesine neden olmuştur.

* 1973'ün getirdiği kral: Karl Gustav

Demokrasi içinde Sosyalizmin gerçekten nimetlerini sunmuş olan İskandinav iktidarları bugün bir çıkmaza doğru gitmektedirler. Norveç'te Sosyalist Başbakan Trygve Bratteli, Danimarka'da Sosyal Demokrat Başbakan Anker Jorgensen, bir tek sandalye ile iktidar muhalefet farkını kendi lehlerinde tutabilmekte ve hükümet kurabilmektedirler. İsveç'de ise genel seçim tam bir düğüm olarak sonuç vermiştir.

---

dı. Sadece bahriye üniforması ile mutad seremoniye gelen kral, 41 yıldan beri iktidarda bulunan Sosyalist partisinin anayasada yaptığı değişiklikler ile bundan sonra sadece resmi törenlerde sembolik olarak görev yapacaktır.

Sporcu, genç kızlarla yaşamaktan zevk duyan genç kral, babasını 1947 yılında kaybetmişti. Veliaht Prens Güstav, bir uçak kazasında ölmüş ve geriye oğlu bugünkü kral ile dört kızını bırakmıştı. Babasının ölümü üzerine Veliaht olan Karl, İsveç halkının yakından tanıdığı bir gençtir. Hemen her gün Stockholm sokaklarında spor Porche otomobili dolaşan bu gencin dünyada pek çok genç kızın kalbini sızlattığı da bilinmektedir.

Genç kralın evleneceği kız, Saray tarafından daha şimdiden seçilmiştir. Ancak, Dünya'nın en gizli kalmış ve en iyi korunmuş sırlarından biri olan bu kararın ne zaman açıklanacağı henüz tahmin bile edilmemektedir. Bir gün birden bu sır açıklanacaktır. Ancak, bir zamanlar İngiltere sarayının güzel prensesi Anne genç Veliahta lâyık görülmüştü. Prenses Anne'ın gönlünü süvari yüzbaşısı Mark Philips'e kaptırması üzerine söylentiler ortadan kalmıştır.

Bir Fransız mankeni ile sevişiği yolunda çıkan dedikodular sansasyon gazetelerinde yer almış, ise de İsveç Sarayı bu yazıları müsamaha ile karşılamıştır. Türkiye'de bile arkeolojik araştırmalar yapan dedesi Kral Altıncı Güstav Adolf'un aksine genç Kral'ın arkeolojiye merakı yoktur.

Siyasi ve idari görevlerinden sıyırılan İsveç Krallığını nasıl yürüteceğini soran dünya basınına genç Kral, "İnsanlar kral da olsalar zamana uymalıdırlar" demiştir.

* 6 milyonluk İsviçre'nin en kalabalık şehri olan Zürih bir kültür ve turizm merkezidir.

İsviçre'nin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Bern: (284.737), Zürih: 422.600, Basel: 212.900, Cenevre: 173.600, Lausanne: 137.400.

Tarih: İsviçre'ye ilk yerleşenler Keltler ve Helvetlerdir. Bu bakımdan ülkeye eskiden Helvetia denirdi. M.Ö. 58 yılında ülke Romalıların eline geçti. M.S. 401 yılında Romalıların çekilmesi üzerine, rakip komşu ülkeler İsviçre'ye hakim oldular. Bunlar arasında Franklar ve Burgondları sayabiliriz.

İsviçre 9. yüzyılda Charlemagne imparatorluğunun bir parçasıydı. Carolinge imparatorluğunun yıkılmasından sonra ülke Almanların elinde kaldı. Ancak bunlar halka çok kötü muamele ediyorlardı. Bunun üzerine 1291'de Habsburg hanedanına karşı bir savunma birliği kuruldu. Böylece İsviçre konfederasyonunun temeli atılmış oldu. İsviçre'nin mill kahramanı Guillaume Tell (Wilhelm Tell) bu sırada Almanlara karşı ayaklandı.

14. yüzyılda Avusturya'yı iki defa yenen konfederasyon önemli bir askeri kuvvet haline geldi. 15. yüzyılda da başarılı savaşlar verdikten sonra 1499 yılında bağımsızlığını kazandı.

İsviçre konfederasyonu 1513 yılında oldukça geniş 13 kantondan meydana geliyordu. 1515'te Fransa Kralı 1. François İsviçre kuvvetlerini yendiyse de ertesi yıl iki ülke arasında sürekli barış antlaşması imzalandı. O yıldan itibaren de İsviçre tarafsızlığı gaye edindi. 1648'de Otuz Yıl Savaşları'na son veren Vestefalya antlaşması ile İsviçre'nin bağımsızlığı tanınmış oldu.

19. yüzyılın başlarında Napoleon, İsviçre'ye girdiyse de, ülkenin bağımsızlığına dokunmadı.

Aynı yüzyılın ortalarında Katolik kantonlarla, protestan kantonlar ayrılacak gibi oldularsa da bunun da önüne geçildi.

İsviçre 1. ve 2. Dünya Savaşlarında da tarafsız kalmayı başardı.

Ekonomi: İsveç ekonomisinin temelini çeşitli imalat, makine, makine parçaları, ilaç, saat, tekstil teşkil eder. Ayrıca milletlerarası bankacılık, sigortacılık ve turizmin de İsviçre ekonomisinde önemli yeri vardır. İsviçre'nin başlıca tarım mahsulleri, buğday, patates, tütündür. Ülkede geniş ölçüde sığır beslenir. Ülke, peynir ve tereyağlarıyla da ün yapmıştır.

Ülkede elektrik enerjisinden geniş ölçüde faydalanılmaktadır. Yıllık elektrik enerjisi 33.000.000 kilowat saat kadardır. İsviçre'deki yolların uzunluğu 18.000 km. yi geçer.

İdare şekli: İsviçre parlamenter bir demokrasidir. İki meclisli bir parlamentosu vardır. Standerat diye anılan meclis İsviçre'yi meydana getiren 25 kantonun ikişer temsilcisinden meydana gelir. Nationalrat denen ikinci meclisin 200 üyesi ise halk tarafından seçilir. Hükümetin icra organı olan Federal Konsey'in 7 üyesi, Federal Meclis'in müşterek toplantısında seçilir. Federal Meclis, başkan ve başkan yardımcısını, konsey üyeleri arasından tayin eder. Bunlar sıra ile birer yıl bu görevde bulunurlar.

İsviçre'nin 25 kantonundan 19'unda Almanca, 5'inde Fransızca, 1'inde İtalyanca konuşulur.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 1 Ağustos
Yıllık milli gelir: 200 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 37.800 TL.
Savunma: Sınır boyundaki geçit ve kavşaklarda düşmanın geçişine engel olacak tahkim yerleri vardır. Gerektiği zaman köprülerin, tünellerin, geçitlerin imhası için 2.500 kişilik kara ordusu, 3.000 kişilik de hava ordusu vardır. Ayrıca 20-50 yaş arasındaki her erkeğin üniforması ve silahı evinde, silah altına alınmaya hazır durumdadır.
Sosyal durum: Her vatandaş 1911'de kabul edilen Sosyal Sigorta'nın kapsamı içindedir.
Eğitim: 1874'ten beri 7-14 yaşları arasında eğitim mecburidir. 7 üniversite, 1 Teknik Üniversite vardır. Pek çok yabancı öğrenci bu üniversitelerde okur.
Turizm: Göller ve dağ kasabaları görülmeye değer tabiatı ve dağcılık sporunu sevenler için İsviçre eşi bulunmaz bir ülkedir.

Spor: Ski, paten, dağcılık, futbol rağbet görür.

En çok satan gazete: Almanca yayın yapan Blick (Zürich) Baskı: 210.177

Radyo, TV: Almanca, Fransızca ve İtalyanca olarak 3 ayrı dilden yayın yapan radyosu ve televizyonu vardır. Bütün televizyon yayınlarının % 35'i renklidir. Radyo alıcısı: 1.894.824, TV alıcısı: 1.381.922

Türk elçiliği: Lombachweg, 33, Bern - İsviçre.

İTALYA

435

Resmi adı: Repubblica İtaliana
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 301.253 km. kare.
Nüfusu: 54.683.00
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 177 kişi.
Yaşama ortalaması: 69,7 sene
Başkenti: Roma (2.800.000)
Dili: İtalyanca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Liret (2 kuruş, 25 santim.)

Ülke ve insanlar: Avrupa'nın güneyinde bir yarımada üzerinde kurulmuş bulunan İtalya, kuzeyde İsviçre ve Avusturya; doğuda Yugoslavya ve Adriya denizi; güneyde Yunan denizi ve Akdeniz; batıda Tiren denizi; kuzeybatıda Fransa ile sınırlanmıştır. Akdenizdeki Sicilya-Sardinya adalarıyla başka bazı küçük adalar İtalya'nın parçasıdır.

İtalya kabaca, çizmeye benzeyen bir yarımadayı kaplar. Bu yarımadanın uzunluğu 1.200 km. enliliği ise ortalama 200 km. kadardır. İtalya, kuzeyde Alp dağları, kuzey-güney doğrultusunda da Apenin dağlarıyla kaplıdır. Siciyla adası da dağlıktır. İtalya'da üçe faal yanardağ vardır. Bunların biri Napoli yakınlarındaki Vezüv, diğeri Sicilya adasındaki Etna'dır. Tiren denizinin güneyinde, Sicilya ile İtalya arasındaki Stromboli yanardağı da faal bir yanardağdır. Ülkede sık sık deprem olur.

Po ve Tiber nehirleri İtalya'nın en önemli nehirleridir. Alp dağlarından çıkan Po nehri, doğu yönünde, kendi adıyla anılan ovayı geçerek Adriya denizine dökülür. Tiber nehri ise Apeninlerden çıkar ve Roma yakınlarında Tiren denizine dökülür. Diğer önemli nehirler Adige, Adda, Ticino ve Piave'dir.

Po nehrinin suladığı Po ovası ülkenin nüfus bakımından en yoğun yeridir. Aynı zamanda İtalya'nın tarım ve endüstri bölgesi olan Po ovasında mükemmel bir kara ve demiryolu şebekesi vardır. İtalya, Akdeniz iklimi etkisinde bir ülkedir. Genellikle fazla güneş görür. Buna, Afrika üzerinden gelen sıcakların, karaların nemini alması sebep olur.

İtalyanlar çok eskiden beri bu bölgede yaşayan bir kavimdir. Ancak bunlar başka kavimlerle karıştıklarından bugün bir İtalyan ırkından bahsetmek bahis konusu olamaz.

İtalya'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Roma: 2.800.000, Milano: 1.725.633,

* 55 milyonluk İtalya'nın ve Hıristiyanlığın merkezi Roma 3 milyonluk nüfusa sahiptir. Resimde Tiber Nehri ve Hıristiyan dünyasının merkezi sayılan San Pietro (Sen Piyer) Kilisesi görülüyor.

* Kuzey İtalya'da, sokaklarını binbir çeşit sanat eserinin doldurup taşırdığı Floransa turistlerin uğrak yeridir. İtalya rönesansının en güzel eserlerini bu şehirde bulmak mümkündür.

Napoli: 1.234.228, Torino: 1.178.376, Cenova: 812.491, Palermo: 651.638, Bologna: 490.256, Floransa: 461.737.

Tarih: İtalyanlar, Roma İmparatorluğunun yıkılmasından sonra yakın çağlara kadar siyasi bir bütün kuramamışlardır. Bu bakımdan İtalya'nın tarihi, birleşmiş bir ülkenin tarihi değil, çeşitli meşruti toplulukların tarihidir. Roma İmparatorluğu tarını de, İtalya'nın eski tarihidir. Bu yüzden, Odoacr'ın, Roma İmparatorluğunun yıkılmasından sonra kurduğu devletin, ve tahta geçişinin tarihini İtalya tarihinin başlangıcı olarak kabul edebiliriz. (476). Ancak Odoacr'ın krallığı uzun sürmedi. Ülkeyi Ostrogotlar işgal etti. Odoacr öldürüldü. Ülkede bir de Got Krallığı vardı. Bu iki krallığın hükümdarlarının ölmesi üzerine İtalya Bizans'a bağlandı.

Daha sonra bir Germen Kavimi olan Lombardlar İtalya'ya yerleşti. Ancak Charlemagne Lombardiya'yı kendi ülkesine kattı. Charlemagne İmparatorluğunun yıkılmasından sonra 962 yılına kadar çeşitli hükümdarlar İtalya'nın idaresini ele geçirmeye çalıştılar. Papa'nın 962'de yardım istemesi üzerine Alman Kralı Büyük Otto, Roma'ya geldi ve Mukaddes Roma İmparatoru olarak taç giydi. Böylece kargaşalıklar son bulmuş oldu. Alman hükümdarları kendilerini İtalya'nın da hâkimi olarak görüyor, bu yüzden İtalyanlar sık sık isyan ediyordu.

Daha sonra İtalya'da şehir devletleri kurulmaya başlandı. Venedik, Pisa, Milano, Cenova, Floransa gibi devletler tamamen bağımsız olmuşlardı. Zamanla büsbütün kuvvetlenen bu devletler, kendilerini hâkimiyetlerine almak isteyen imparatorlara karşı bile dayattılar. Bu çağ 1500'lere kadar sürdü.

16. yüzyılda İtalya Fransız ve İspanyollar'ın istilâlarına uğradı. Sonunda Almanya ve İspanya İmparatoru 5. Karl (Charles-Ouint) İtalya'nın büyük bir kısmını ele geçirdi. İtalya'nın bu kararsız durumu 19. yüzyıl başlarına kadar sürdü. Nihayet 1797'de Napoleon bütün İtalya'yı ele geçirdi. 1814'de Napoleon'un düşmesine kadar Fransa'ya bağlı kaldı.

Napoleon düşünce, Viyana Kongresi, İtalya'yı Avusturya ve Papalığın idaresi altına verdi. 1849'da 2. Vittorio Emanuele Kont Cavour'u başbakanlığa getirdi. Kont Cavour Avusturyalılar'dan kurtulmak için Fransa'dan yardım istedi. Fransız ordusu 1859'da Alpler'i geçti. Böylece İtalya'nın bağımsızlık savaşı başlamış oldu. İtalya'nın milli kahramanı Garibaldi Sicilya ve Napoli'yi ele geçirdi. Kuzeyde, Milano ve Lombardiya Avusturyalılar'dan kurtarıldı. Sonunda Roma da ele geçirildi ve Papalık, birleşmiş İtalya'nın bir parçası oldu. 1871 yılında Roma, hükümet ve parlamento merkezi oldu. Vittorio Emanuele'nin ölümü üzerine 1878'de oğlu Umberto tahta çıktı. Bu kral 1900'de öldürülünce yerine oğlu 3. Vittorio Emanuele kral oldu. 1911'de İtalya Türkiye'ye ait olan Batı Trablus'i işgal etti. 1914'te 1. Dünya Savaşı'na katıldı.

Savaştan sonra İtalya'da faşizm hareketleri başladı. Benito Mussolini Faşizm teşkilâtını kurdu. 1922'de Mussolini, kral 3. Vittorio Emanuele tarafından başbakanlığa getirildi. Bundan sonra Almanlarla sıkı bir işbirliği başladı. Ardından 2. Dünya Savaşı'na girildi. 1946'da, savaşta yenildikten sonra Vittorio Emanuele oğlu Umberto lehine tahttan çekildi ama, krallığın faşizme hizmet ettiğini gören halk krallığa son verdi ve cumhuriyet ilan edildi. (1948).

Ekonomi: 2.Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda İtalya büyük ekonomik krizler geçirdi. İtalya'da çalışan insanların dörtte biri tarımla uğraşır. Son yıllarda, sulamanın gelişmesi, toprağın gübrelenmeye başlaması ve tarımın makineleşmesi sonucu tarım mahsullerinde gözle görülür bir artış kaydedilmesini sağladı. İtalya'nın en önemli tarım mahsulleri, buğday, pirinç, üzüm, zeytin, zeytinyağı, sebze turunçgillerdir. Tabii kaynaklardan mahrum

olmasına rağmen (Ülkede bulunan minareller sadece mermer, boksit, sülfür ve tabii gazdır.) Demir, Çelik ve Petrokimya tesisleri gittikçe gelişmektedir. Makine motorlu taşıtlar ve dokumacılık İtalyan endüstrisinde başta gelir. Ülkede kullanılan elektrik enerjisinin % 80'i hidroelektrik santrallerinden elde edilir. Kimya endüstrisi ileri durumdadır. Yazı, hesap makineleri, radyo, gemi yapımı, balıkçılık da İtalyan endüstrisinin önemli kollarındandır.

İdare şekli: İtalya Cumhuriyet'in kurulduğu 1948'den beri parlamenter demokrasi ile idare edilmektedir. Devlet başkanı yedi yıllık hizmet süresi için parlamento tarafından seçilir. Parlamento, Millet Meclisi ve Senato'dan kuruludur. Milletvekilleri beş hizmet yılı için genel oyla seçilirler. Milletvekillerinin sayısı 630 olarak dondurulmuştur. Senatörler, mıntıkalara göre, nüfusa oranla seçilirler. Cumhurbaşkanı tarafından ömür boyu senatör olarak tayin edilen 6 senatörle birlikte senato üyelerinin sayısı 321'dir. Senato üyeleri altı yıl hizmet görür.

ÖNEMLİ NOKTALAR

Milli bayram: 2 Haziran
Yıllık milli gelir: 886 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 19.600 TL.
Savunma: NATO üyesidir. Silahlı Kuvvetleri 494.000 kişiyi bulur. Kara kuvvetleri (Carabinieri denen jandarmalar dahil). 375.000, Deniz: 45.000, Hava: 74.000 Kara ve hava ordusunda 15 ay olan askerlik deniz kuvvetlerinde 2 yıldır.
Sosyal durum: Sosyal sigorta, özel sektördeki memurları, çiftçileri ve işçileri de kapsamına alır.
Eğitim: 6-14 yaşları arasında eğitim mecburi ve parasızdır. Okul sayısının azlığından ötürü pekçok okul çift tedrisat yapmaktadır. Ülkede 59 üniversite ve yüksek okul vardır.
Turizm: Tarih ve sanat eseri meraklıları için Avrupa'nın en ilgi çekici ülkelerinin başında gelir. Müzeleri, operaları, Rönesans devrinden kalma sarayları, çeşmeleri ve mimari eserleri büyük ilgi çeker. Ayrıca Roma, Napoli, Venedik, Pisa, Floransa gibi şehirler birer turizm merkezidir. 1971'de gelen turist sayısı 33 milyondur.
Spor: Futbol başta olmak üzere, voleybol, hendbol, bisiklet sporu, otomobil ve motosiklet yarışları büyük rağbet görür.
En çok satan gazete: Corriere delle Sera (Milano) Baskı: 600.666
Radyo, TV: Değişik programlar yayınlanan radyosu vardır. Milli program (genel), 2. Program (Eğlendirici), 3.Program (Eğitici), Radyo Triste (Slovence ve İtalyanca yayın), Gece programı ve mahalli programlar, başlıcalarıdır. Televizyonu, normal programların dışında okullara ve çocuklara da özel yayınlar yapar. Ayrıca reklâm programları yayınlayan istasyonu da vardır. Radyo alıcısı: 11.452.368, Televizyon alıcısı: 9.557.108.
Türk elçiliği: Via Palestro 28, Roma, İtalya.

JAMAİKA

445

Resmi adı: Jamaica
İdare şekli: Britanya Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız devlet.
Yüzölçümü: 11.525 km. kare.
Nüfusu: 1.861.300 (1970)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 179 kişi.
Yaşama ortalaması: 64,6 sene.
Başkenti: Kingston (192.000)
Dili: İngilizce
Dini: Hıristiyan (Protestan ve Katolik)
Parası: Jamaika lirası (12 lira 73 kuruş.)

Ülke ve insanlar: Jamaika adası Karayib denizindedir. Küba'nın güneydoğu kıyısının 160 km. kadar açığına düşer. Jamaika Antil Adaları içinde büyüklük bakımından üçüncüdür. Arazisi dağlıktır. Yer yer 2.000 metreyi geçen tepelere rastlanır. Adanın tipik bitki örtüsü savanlar ve park ormanlarıdır. Jamaika sıcak bir ülkedir. Kış aylarının sıcaklık ortalaması 25 dereceyi bulur. Yıllık yağış miktarı 150 cm.dir.

Jamaika'da yaşayanlar çoğunlukla Afrika'dan köle olarak getirilen zencilerin soyundandır. Ayrıca bir miktar İspanyol-Zenci melezi, Müslüman Hintli ve Hindu, bir miktarda Çinli vardır. Jamaika'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Kingston: 192.000, St. Anrew: 296.000, St. Ann: 114.000, St. Elizabeth: 165.000

Tarih: Jamaika adası 1494'te Kristof Kolomb tarafından keşfedildi. 15 yıl sonra İspanyollar buraya yerleşerek şekerkamışı yetiştirmeye başladılar. Jamaika'nın yerlisi olan Arawak ırkı, İspanyollar'ın zorladığı sert çalışmaya dayanamayarak yok oldu. Bunun üzerine Afrika'dan köle getirilmesine başlandı.

İngiltere-İspanya Savaşı sırasında 1655'te İngiltere Jamaika'yı aldı. Buna karşılık İspanyollar da köleleri serbest bıraktılar. Çok geçmeden burası bir korsan yatağı oldu. O zamanki Başkent Port Royal bir kötülük merkezi olarak dünyaya ün saldı. Şehir 1692'de bir depremde yıkılıncaya kadar bu hal devam etti. 1836'de köleliğin kaldırılması üzerine, Afrikalı zenciler oradaki toprak sahipleri hesabına çalışmayı reddettiler. Çeşitli karışıklıklar oldu; sonunda 1865'te Jamaika İngiltere'nin bir kolonisi haline geldi.

1944'te Jamaika'ya, iç işlerinde kısmen serbestlik tanındı, 1953'te ise iç işlerinde tamamen serbest kaldı.

Jamaika, 1958'de İngilizlerin Karayib'deki başka topraklarının birleşerek meydana getirdiği Batı Hint Federasyonu'na katıldı. Üç yıl sonra bu federasyondan çekilince, federasyon da dağılım oldu. Ülke 1962'de tam bağımsızlığını kazandı.

Ekonomi: Jamaika, dünyanın en büyük boksit ve alüminyum ihracatçısıdır. Ayrıca şeker ve muz da ihraç edilir. Turizm Jamaika'nın en önemli döviz kaynaklarından biridir. Öte yandan halkın üçte ikisi köylerde yaşar.

İdare şekli: Jamaika, Britanya Milletler Topluluğunun üyesidir. Kraliçe burada bir genel vali ile temsil edilir. İki meclisten meydana gelen parlamentonun Temsilciler Meclisi

53, senato'su, 21 üyeden meydana gelir. Temsilciler Meclisi üyeleri beş yıllık bir hizmet süresi için seçilir. Senato üyeleri ise genel vali, başbakan ve muhalefet partisi liderleri tarafından tayin edilir.

ÖN EMİNOKTALAR:

Milli bayram: 7 Ağustos
Yıllık milli gelir: 12 milyar 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 7.700 TL.
Savunma: 1962'ye kadar İngiltere tarafından görülürdü. Şimdi yavaş yavaş ufak bir kuvvet kurulmaktadır.
Sosyal durum: Devlet ve sosyal yardım kurumları bu konuda bir şeyler yapmaya çalışmaktadırlar.
Eğitim: İlk tahsil okul bulunan yerlerde mecburidir. Okuma-yazma seviyesi düşüktür. 6 fakülteli bir üniversitesi vardır.
Spor: Başlıcaları kriket, tenis, yüzme ve futboldur. Amatör ve organizedir.
En çok satan gazete: İngilizce "Star" (Kingston) Baskı: 66.499.
Radyo, TV: Biri eğitim, biri normal, biri de devamlı hafif müzik yayını yapan 3 kanallı bir radyo; biri reklam biri normal iki yayın yapan bir TV vardır. Radyo alıcısı: 310.000, TV alıcısı: 73.000. (1971)

JAPONYA

Resmi adı: Nippon
İdare şekli: Meşruti krallık
Yüzölçümü: 370.073 km. kare.
Nüfusu: 108.000.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 277 kişi.
Yaşama ortalaması: 71,7 sene.
Başkenti: Tokyo (11.480.000)
Dili: Japonca
Dini: Şintoist ve Budist
Parası: Yen (4 kuruş 39 cm.)

Ülke ve insanlar: Büyük Okyanus'un kuzeybatısında, doğu Asya açıklarındaki dört büyük, birçok küçük ada üzerinde kurulu bir devlettir.

Kuzeyde Ohotsk Denizi; doğu ve güneyde Büyük Okyanus; güneybatıda Doğu Çin Denizi; batıda Japon Denizi'yle sınırlanmıştır. Japonya'yı meydana getiren dört büyük ada, kuzeyden güneye doğru bir yay şeklinde sıralanır. Bu adalar Hokkaido, Honşu, Kyusyu ve Şikoku adalarıdır. En kuzeydeki ada Hokkaido, büyüklük bakımından Japon adaları arasında ikincisidir. Hokkaido dağlık bir adadır. İç bölgelerde yükseklik 2.300 metreyi bulur.

Honşu, Japon adalarının en büyük ve en kalabalık olanıdır. Ünlü Fujiyama yanardağı (3.778 m.) ve başkent Tokyo bu adadadır. Hondo adası çok dağlıktır. Burada hâlâ faal olan yanardağlar vardır. Bu yüzden ülkede sık sık deprem olur. Kyusyu, adaların en küçüğü ve nüfusu en az olanıdır. Şikoku ise en güneyde kalır. Büyüklük bakımından üçüncü olmakla beraber, nüfus bakımından adalar arasında ikincidir.

* Türkiye'nin yarısı kadar yüzölçümü olmayan Japonya büyük nüfusunu yerleştirmek için olağanüstü yollar bulmuştur. Resimde Tokyo'da bir yeraltı çarşısı görülüyor.

Bunların dışında, güneyde Formosa'ya doğru uzanan Riyukyu adaları vardır. Bunların en büyüğü Okinawa adasıdır.

Genellikle dağlık bir ülke olan Japonya'da ovalar ülkenin ancak sekizde biri kadar bir yer kaplar. Bu bakımdan tarım ikmânı azdır.

Ülkede ılık muson iklimi hüküm sürer. Büyük akarsular yoktur. Sıcaklık ortalaması yazın 25 derecedir. Yıllık yağış ortalaması ise 125 cm.'yi bulur.

Japonya hızla artan nüfusuyla dikkati çeken bir ülkedir. 1874'de nüfusu 33.000.000 iken 1925'de 60.000.000'a çıkmış ve nihayet günümüzde 103.000.000'e yükselmiştir. Kilometre kareye 280 kişi düşmektedir. Japonya nüfus yoğunluğu bakımından Hollanda, Formosa ve Belçika'dan sonra dördüncü gelmektedir.

Japonlar çok eski devirlerden beri burada otururlar. 600.000 Koreli dışında, azınlık yok denecek kadar azdır. Japon alfabesi Çin'den alınmıştır. Japonca da Çince gibi binlerce işaretten kurulmuştur, sağdan sola ve yukarıdan aşağıya yazılır.

Japonya'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent: Tokyo: 11.480.000, Osaka (Başlıca endüstri merkezi): 2.980.000, Yokohoma: 2.238.000, Nagoya (Tekstil ve makine): 2.036.000, Kyoto (İmalat merkezi): 1.419.000, Kobe: 1.288.000, Kitakyuşu: 1.042.000, Sapporo: 1.010.000.

Ancak şehirler büyük bir hızla geliştiğinden bazıları birbirine bitişmiş durumdadır. Meselâ Tokyo ile, limanı olan Yokohama tamamen birleşmiş ve dev bir şehir meydana getirmiştir.

Bu iki şehrin nüfusu 13 milyonu geçmiş, böylece Tokyo, New York'tan sonra dünyanın en büyük şehri olmuştur. Osaka-Kyoto-Kobe de aynı şekilde birleşmiş ve 5.700 nüfuslu dev bir şehir meydana getirmiştir.

Tarih: Japonya, yüzyıllar boyunca merkezi bir zaaf içinde yaşamış bir ülkedir. Kıta ile hemen hiç ilgisi olmamış, ülke hepsi de imparatorluk hanedanına mensup derebeyleri tarafından idare edilmiştir. Japon hanedanı yüzyıllar boyunca genişlemiş ve hanedan mensupları sayısı binleri bulmuştur. Öte yandan

* Nüfusu 105 milyona yaklaşan Japonya'nın başkenti Tokyo'da 12 milyona yakın insan yaşar. Tokyo, dünyanın en modern şehirlerinden biridir.

Samuray denilen savaşçı azilzadelerin de halk tabakalarının çok üzerinde, ayrı bir yeri vardır.

1336 yılında imparatorluk hanedanının bir kolu olan Aşikaga ailesi iktidarı ele geçirdi. Bu aile imparatoru tam bir kukla haline getirmişti. 1574'ten sonra bu hanedanın yerine yine imparatorluk hanedanının bir başka kolu olan Tokugava ailesi iktidara geçti. Bunlar da bir öncekiler gibi "naib" (şogun) olarak ülkeyi idare ediyordu. Bu ailenin iktidarı 1876 yılına kadar devam etti. Japonlar ancak bu aile zamanında Çin'in etkisinden kurtularak kendilerine has bir edebiyat, resim ve müzik yarattılar.

Bugünkü Japonya'nun kurucusu 1867'de tahta çıkan imparator Mutso-Hito'dur. 1868 yılında şogun'luğu kesin olarak kaldırdı. Ayrıca Samuray'ların yetkilerine de son vererek Avrupa usulü silahlı kuvvetler kurmaya girişti. Avrupa'ya gönderdiği öğrenciler sayesinde modern tekniği öğrendi. Mutso-Hito bununla yetinmedi. 1889'da bir anayasa yaptı ve meclisler kurarak ülkeyi demokratik yolla idareye başladı. Ancak burada Japonlar'ın imparatorlarına kelimenin tam anlamıyla körü körüne itaat ettiklerini üstelik ülkede karışıklık çıkabilecek azınlıkların olmadığını akıldan çıkarmamak gerekir. Artık Japonya dünyanın büyük devletleri arasında sayılıyordu.

Japonya 1895 yılındaki Çin-Japon Savaşı'ndan kesin olarak galip çıkıp da Kore'ye hakim olarak Asya'ya ayak basınca, ve Formosa'yı ele geçirince, Avrupalı devletlerin dikkatini çekti. Hele 1904-1905 Rus-Japon Savaşı'nda, Rusya'yı yenmeleri ve donanmasını mahvetmeleri, Rusya'da mutlakiyet idaresinin devrilmesi, Asya'dan Avrupa'ya karşı maddi ve manevi ayaklanmalara yol açtı. 2. Sultan Hamit, Japonya'ya karşı büyük yakınlık gösterdi, Japonya ile dostluk münasebetleri kurdu ve Japon prenslerini kabul etti.

Japonya daha sonra Güney Sahalin'i Rusya'dan aldı, Kore'yi kendi topraklarına kattı. 1. Dünya Savaşı'nda Müttefikler safında savaşa girdi. Sonunda Almanya'nın Okyanusya adaları ona verildi. Böylece Japonya İngiltere ve A.B.D.'nin en büyük rakibi haline gelmiş oluyordu. 1932'de de Mançurya'yı Çin'den ayırdı ve başına da son Çin imparatorunu kukla bir imparator olarak getirdi.

1937'de Japonya, Çin'e karşı büyük bir savaşa girişti. Çin'in birçok eyaletlerini aldı. Bu arada Avrupa'da da 2. Dünya Savaşı başlamıştı. 1941 yılında Pearl Harbour'daki Amerikan donanmasına bir baskın hücumu yaparak savaşa katıldı. İlk anda bir yıldırım savaşıyla bütün Endonezya'yı, Çin'in en önemli bölümünü, Filipinler'i, Birmanya ve Çin Hindi'ni aldı.

Ancak, anavatanında savaş görmeyen Amerika kısa zamanda akıl almaz bir malzeme üstünlüğüyle Japonya'yı aldığı yerlerden kovmaya başladı. En sonunda Hiroşima ve Nagasiki'ye attığı iki atom bombasıyla ülkeyi kayıtsız ve şartsız teslim olmak mecburiyetinde bıraktı.

Japonya 2. Dünya Savaşı sonunda 304.000 km. karelik bir toprak kaybetti. Ayrıca Mançurya'daki nüfuzunu ve Çin'deki topraklarını da kaybetti.Japonya 2. Dünya Savaşı'ndaki yenilgisine ve kayıplara rağmen savaştan sonra kısa bir süre içinde toparlandı ve bütün dünyaya örnek olacak bir kalkınma göstererek "Süper Devlet" ünvanını aldı.

Ekonomi: Japon ekonomisi, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra büyük bir hızla gelişti. Bunda Amerika'dan gördüğü yardımın büyük etkisi oldu. Endüstri alanında kolay kolay erişilemeyecek başarılar sağladı. Öyle ki, 1968 yılında endüstri alanında dünyanın dördüncü ülkesi oldu. Öte yandan tarım da ihmal edilmiş değildir. Japonya'nın tarıma elverişli toprakları pek az olmakla beraber, düzenli sulama, ilaçlama ve gübreleme sayesinde çok geniş ölçüde mahsul alınmaktadır. Çiftçilerden çoğu toprak sahibidir.

Japonya balıkçılık alanında dünyada ikinci

gelmektedir. Ancak,Japon ekonomisinin asıl kuvveti endüstri alanındadır. Japonya dünyanın en büyük gemi imalatçısıdır. Elektrik malzemeleri imalatında da dünyada ikinci gelmektedir. Otomobil endüstrisi çok gelişmiştir. Çelik imalatında ise dünyada üçüncüdür. Japonya'da demiryollarının uzunluğu 27.000 km., karayollarının uzunluğu da 140.000 km.'dir. Demiryollarının 20.000 km.'si milli, 7.000 km.'si de özeldir.

İdare şekli: Japonya'nın 1946 anayasasında iktidarın halkta olduğu, İmparatorun devletin ve halk birliğinin sembolü olduğu kaydedilmiştir. Japonya'da icra kuvveti başbakanın ve kabinesinin elindedir. Başbakan Diet Meclisi parlamento tarafından tayin edilir ve bu meclisin üyesi olması şarttır. Kendisi de kabinesi de Diet'e karşı sorumludur. Diet, bir temsilciler meclisi ile bir Konsüller Meclisi'nden meydana gelir. Temsilciler Meclisi'nin 467 üyesi dört yıllık bir hizmet süresi için seçilir. Asıl kuvvetli olan da bu meclistir. Konsüller Meclisi'nin 250 üyesi vardır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Millibayram: 29 Nisan
Yıllık milli gelir: 1 trilyar 745 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 5.720 TL.
Savunma: 1946 anayasası harbi ve silahlı kuvvet kullanmayı reddederse de Japonya'nın 259.000 kişilik bir savunma ordusu vardır. Ayrıca ülkedeki Amerikan üslerinde 50.000 Amerikan askeri vardır.
Sosyal durum: Bütün halkın % 90'ı geniş bir sosyal sigorta sistemi içindedir. Ayrıca sakatlara, harp malullerine onların ailelerine de halk kurumları yardım etmektedir.
Eğitim: 6-15 yaş arasında ilk ve orta eğitim parasız ve mecburidir. Yüksek eğitim 550 kolej ve üniversitede yapılır.
Spor: Milli ve ananevi spor judo ve Japon güreşi olan sumo ile Japon eskrimi olan kendo'dur. Buna mukabil Japonlar masa tenisi, voleybol, golf ve güreşte de ileridir.
En çok satan gazete: Asahi Şimbun (Çiyoda-Ku). Baskı: 4.002.624.
Radyo,TV: Japonya'da devletin ve özel sektörün 3407 radyo istasyonu, hepsi renkli yayın yapabilen 2.998 TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 23.250.000, TV alıcısı: 23.800.000 (1972)
Türk elçiliği: 33-6, Jingumae 2–Chome, Shibuya-Ku, Tokyo-Japonya.

JAPONYA'YA BAĞLI TOPRAKLAR

RYUKYU ADALARI

Yüzölçümü: 2.196. km. kare.
Nüfusu: 945.111

Ryukyu Adaları; Japonya'dan Formosa'ya kadar bir yay biçiminde uzanan 60 kadar adadan meydana gelmiştir. Ada ahalisinin üçte ikisinden fazlası aynı zamanda Ryuky u Hükümetinin merkezi olan Okinawa adasında yaşar.

Genellikle balıkçılık yaparak geçinirler.

KAMERUN

460

Resmi adı: Republique Federale de Cameroun
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 476.000 km.kare.
Nüfusu: 5.836.000 (1970 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 12 kişi.
Yaşama ortalaması: 41 sene.
Başkenti: Yaunde (178.000)
Dili: Fransızca, İngilizce
Dini: Çoğunluk putperest. % 30 Hıristiyan, % 12 Müslüman.
Parası: Afrika frangı (CFA) (6 kuruş, 08 cm).

Ülke ve insanlar: Kamerun, Guinea Körfezinde bir zenci devletidir. Kuzeyde ve kuzey doğuda Çad; Doğuda Orta Afrika Cumhuriyet; güneyde Kongo (Brazzaville), Gabon ve İspanyol Guineası (Rio Muni); güney-batıda Guinea körfezi; batıda Nijerya ile sınırlanmıştır.

Güney Kamerun toprakları doğuya doğru girildikçe yükselir. Alçak sahil ovası, yüksekliği 300 metreyi geçen ormanlarla kaplı bir yalla halini alır. Orta kesimdeki Adamaoua

*** Altı milyonluk bir ülke olan Kamerun, Afrika'da Gine Korfezi'nde bir zenci devletidir. 1960'ta bağımsızlığını kazanan Kamerun'da N'kongsamba kesiminden bir görünüş.**

yaylasının yüksekliği ise yer yer 1.000 metreyi geçer.

Kamerun'da 200 çeşit kabile vardır. Burada Afrika'nın birçok topluluklarını görmek mümkündür. Zenci h alk Sudan ve Bantu ailesindendir. Ayrıca pigmeler de vardır. Halkın yarısından çoğu putperesttir. Bir milyona yakın da Müslüman vardır. Hıristiyanlar da bir haylidir. Başkent Yaunde, sahilden içeride kurulmuştur. Limanı Duala'dır. Kamerun'un başlıca şeh irleri şunlardır: Başkent Yaunde, 178.000, Duala: 250.000, Nkongsamba: 50.000, Kumba: 50.000

Tarih: Kamerun'un 19. yüzyıldan önceki tarihi hakkında kesin bilgimiz yoktur. Portekizliler 15. yüzyılda buraya gelmiş, ama sabit bir yerleşme merkezi kurmamışlardır. 16-19 yuzyıllar arasında Kamerun'u köle tüccarlarının sık sık uğradıkları bir ülke olarak görüyoruz.

Kamerun'un kolonileşmesi Almanlar'ın 1884'te kurdukları himaye ile başlar. Almanlar demiryolları, karayolları yaparak, şehirler kurarak ülkenin içlerine doğru girdiler. 1. Düny a Savaşı'nda burası Fransız ve İngilizler'e geçti. Savaştan sonra ülkenin batı kesimi İngiltere'ye geri kalan beşte dördü de Fransa'ya verildi. Kamerun, Fransa idaresindeyken ekonomi bakımından ilerledi, ama Fransızlar'ın da, Almanlar'ın koyduğu mecburi çalışma sistemini benimsemesi hoşnutsuzluk yarattı.

1946'da Kamerun, Birleşmiş Milletler'in kontrolü altına verildi. Fransa parlamentosunda bir oy la temsil edilmeye başlandı. Nihayet 1950 yılında tam bağımsız oldu.

Ekonomi: Halkın % 90'ı tarımla uğraşmaktadır. Bununla beraber elde edilen mahsul, ancak kendi ihtiyaçlarına yetecek kadardır.

Kamerun'un başlıca ihraç malları muz, kahve ve kakaodur.

Yerli halk geçimini tarım ve hayvancılık yaparak sağlarsa da genel yaşama düzeyi pek ilkeldir.

idare şekli: Kamerun, iki devletten kurulu federal bir cumhuriyettir. Beş yıllık bir hizmet süresi için seçilen başkan ve başkan yardımcısı aynı devletten olamaz.

ÖNEMLİ NOKTALAR

Milli Bayram: 1 Ocak
Yıllık milli gelir: 9 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 2.100 TL.
Savunma: Fransa ile bir savunma anlaşması olduğundan küçük ordusunu yetiştirmeyi Fransa üzerine almıştır.
Sosyal durum: Devlet ve Hıristiyan misyonerleri bazı sağlık yurtları kurmuşlardır. Henüz geniş çapta sosyal yardım yoktur.
Eğitim: Devletin ve misyoner kuruluşlarının sağladığı eğitim parasızdır. 1962'de bir üniversite kurulmuşsa da gençlerin çoğu yüksek eğitimlerini dışarda yapar.
Spor: Futbol en başta gelir.
En çok satan gazete: Fransızca ve İngilizce çıkan "La Presse du Cameroun" (Duala). Baskı: 13.000.
Radyo, TV: TV yoktur. İngilizce, Fransızca ve yerli dillerde yayın yapan 4 radyo istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 214.000.
Türk Elçiliği: Nigeria Elçiliğimizce idare edilir.

KANADA

465

Resmi adı: Dominion of Canada
İdare şekli: Britanya Milletler Topluluğuna dahil bağımsız devlet.
Yüzölçümü: 9.221.000 km.kare
Nüfusu: 21.788.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 2 kişi.
Yaşama ortalaması: 72 sene.
Başkenti: Ottawa (596.176)
Dili: İngilizce, Fransızca (% 30)
Dini: Hıristiyan (% 46 Katolik, % 50 Protestan)
Parası: Kanada doları (13 lira,39 kuruş,97 sm.)

Ülke ve İnsanlar: Yüzölçümü bakımından dünyanın ikinci en büyük ülkesi olan Kanada, kuzeyde Kuzey Buz Denizi; kuzey-doğuda Baffin körfezi ve Davis boğazı; doğuda Atlas Okyanusu; güneyde Amerika Birleşik Devletleri; batıda Büyük Okyanus ve Alaska ile sınırlanmıştır.

Ülkenin batısında, Kuzey Buz Denizi sahillerinden başlayarak, kıyı boyunca güneye doğru uzanan Kayalık Dağların bulunduğu kesimde yer yer yüksekliği 4.000 metreyi bulan tepelere raslanır. Bu bölgenin en yüksek yeri Robson Peak'tir (4.328 m.). Bu dağlık kesimin dışında Kanada, fazla yüksek olmayan yaylalar ve ovalarla kaplıdır. Ülkenin başlıca akarsuyu MacKenzie nehridir. Bu nehir Kuzey Buz Denizi'ne dökülür. Diğer nehirler Büyük Okyanus'a dökülen Fraser; A.B.D. topraklarına geçen Columbia ve Missouri'nin Mille koludur. Orta bölgede Saskatchevan, Churcill, Nelson, Albany gibi nehirler vardır. Ottawa nehri de Saint Lawrence körfezine dökülür.

Kanada göl bakımından zengindir. Ülkedeki göllerin yüzölçümü 591.247 km.kareyi bulur. Kanada göllerinin en büyükleri ve en önemlileri Büyükayı, Büyükesir, Atabaska, Winnipeg, Winnipegosis, Manitoba, Nipigon, Nipissing'dir.

Kuzey Buz Denîzl'nde Kanada'ya ait bir çok da ada vardır. Başlıcaları, Baffin, Prens Albert, Victoria, Banks, Melville, Grant, Devon, Parry'dir. Atlas Okyanusu'ndaki New Foundland, Prens Edouard, Breton, Anticosti adaları da Kanada'ya aittir.

Kanada'nın iklimi soğuktur. Yağış bölgelere göre değişir. Büyük Okyanus kıyıları ve adalarında yıllık yağış ortalaması 200 cm.i geçer. Buna karşılık kuzeyde yağış azdır. Ülkede kış ayları sıcaklık ortalaması -20 derece, yaz ayları ortalaması ise 15 derecedir.

Kanada'da yaşayanlar çoğunlukla İngiliz ve Fransızlardır. İngilizce konuşanlar,

* Batı Kanada'da Kayalık Dağlar üzerindeki Calgary şehrinden bir görünüş. Kanada'da 8 milyon kişi Fransızca konuşur.

10.000.000'dan fazladır. Fransızca konuşanlar ise 7.000.000'a yaklaşır. Ayrıca Almanlar, Ukraynalılar, Flamanlar, Yahudiler, İtalyanlar, Norveç ve İsveçliler, Ruslar, Macarlar, Finler, Danlar, Çekler, Çinliler. Romenler, Slovaklar vardır. Ülkedeki Kızılderililerin sayısı da 200.000'i geçer.

Kanada'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Ottawa: 596.176, Montreal (Liman): 2.720.413, Toronto (İmalât merkezi): 2.609.638, Vancouver (Büyük Okyanus'ta liman): 1.071.081, Winnipeg (Zahire merkezi): 535.000, Edmonton (Petrol merkezi): 490.000, Quebec (Liman): 476.000.

Kanada geniş ölçüde göçmen kabul eden bir ülkedir. 1966-70 yılları arasında Kanada'ya kabul edilen göçmen miktarı şöyledir:

1966: 194.743	1969: 161.531
1967: 222.876	1970: 147.713
1968: 183.974	

Tarih: Kuzey Amerika'ya gelen Vikingler Kanada topraklarına da ayak basmış olabilir. Ancak Kanada'ya ilk defa resmen ayak basan İngiltere Kralı 7. Henri adına keşif seyahatine çıkan, İtalyan asıllı John Cabot'dur. Cabot, 1524'te Verrozano sahillerini keşfetmiş, 1534'te ise Jacques Cartier adındaki kâşif, Gaspe'ye bir Haç dikerek, burasının Fransa Kralına ait olduğunu belirtmiştir. Bundan sonra ülkeye sürekli olarak İngiliz ve Fransız kâşifleri gelmiş, İngilizler de, Fransızlar da yerleşmeye başlamıştır.

İngilizlerin 1683 yılında, Nova Scotia'daki ilk sürekli yerleşme merkezini kurmaları üzerine İngilizlerle Fransızlar arasındaki gerginlik artmış Port Royal ve Quebec İngilizlerle Fransızlar arasında el değiştirmiştir. Kanada'daki İngiltere ve Fransa çatışması 18. yüzyılın ikinci yarısına kadar devam etti. Nihayet 1767 yılında Kanada, İngiltere'ye geçti. Bunun üzerine memlekete geniş ölçüde bir Anglo-Sakson akımı başladı. Yerli Kızılderililer öldürüldü ve kuzeye sürüldüler.

19. yüzyılda, İngiltere'nin bu bölgedeki kolonilerinde birleşip bir millet meydana getirme konusunda hareketler başladı. Yerleşme alanları batı bölgelere doğru yayıldı. Ülkenin bağımsızlık konusundaki gayretleri gittikçe ilerledi. Nihayet 1931 yılında pratik bakımdan tamamen bağımsız oldu.

Kanada, 1. ve 2. Dünya Savaşları'nda önemli roller oynadı. 1. Dünya Savaşı'nda, Çanakkale'de Türklere karşı çarpışan kuvvetler arasında önemli sayıda Kanada birlikleri de vardı. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Birleşmiş Milletler ve NATO'nun kurulmasında da önemli çalışmaları oldu.

Ekonomi: Kanada dünyanın en zengin ülkeleri arasında yer alır. Kanada'da yaşayanların hayat seviyesi çok yüksektir. Tarıma elverişli toprakları 400.000 km. kareye yaklaşır. Kanada dünyanın en çok buğday üreten ülkeleri arasındadır. Elde edilen buğdayın dörtte üçü ihraç edilir. Bundan başka, yulaf, çavdar, arpa, patates tütün ihraç eder. Kanada'da büyük ölçüde sığır ve at beslenir

Konservecilik gelişmiştir.

Kanada maden zenginliği bakımından da dünyanın en başta gelen ülkeleri arasındadır. Dünyada çıkan nikelin yarısı Kanada'da elde edilir. Ayrıca geniş ölçüde alüminyum, altın, çinko, gümüş, demir, bakır, kurşun madenleri ve zengin petrol kuyuları vardır. Kanada, endüstri bakımından da çok ileri bir ülkedir. Ülkede akla gelebilen her türlü endüstri faaliyetine geniş ölçüde yer verilmiştir.

İdare şekli: Kanada 10 eyalet ve 2 arazi (territories)den meydana gelen bir federasyondur. İngiltere Kraliçesi 2. Elizabeth aynı zamanda Kanada'nın da kraliçesidir. Kanada Parlamentosu, Senato ve Millet Meclisi'nden (Avam Kamarası) meydana gelir. Senato'nun 102 üyesi ülkede kraliçeyi temsil eden genel vali tarafından, başbakanın tavsiyesine uyularak tayin edilir. Millet Meclisinin 264 üyesi vardır. Seçimle işbaşına gelirler.

* Yüzölçümü Avrupa kıtasınınkine eşit olan Kanada'nın nüfusu 22 milyonu geçmez. Resimde yarım milyon nüfuslu başkenti Ottawa'da parlamento binası görülüyor.

ÖNEMLİ NOKTALAR

Milli bayram: 22 Mayıs

Yıllık milli gelir: 666 milyar 400 milyon TL.

Fert başına yıllık gelir: 37.100 TL.

Savunma: Kanada, Kuzey Amerika'nın savunmasında daima Birleşik Amerika ile müşterek hareket eder. NATO'ya üyedir. 1964'de kurmaya başladığı, daimi ordu 1968'de tamamlanmıştır. 85.000 kişiliktir. Şimdi de bir donanma kurmaya çalışmaktadır. Askerlik mecburi değildir. Paralı gönüllü alınır.

Sosyal durum: Devletin ve mahalli idarelerin yükümlendiği, her türlü imkânları sağlayan bir sağlık ve sosyal yardım düzeni vardır.

Eğitim: İlk eğitim mecburidir ve eğitim oranı yüksektir. 61 üniversite ve 340 kolej vardır.

Spor: Başlıca sporları rugbi, buz hokeyi, beyzbol, tenis ve su sporlarıdır. 1976 Olimpiyatları Kanada, Montreal şehrinde yapılacaktır.

En çok satan gazete: Toronto Daily Star (Toronto), Baskı: 344.152.

Radyo, TV: Kanada Radyo İdaresi himayesinde, devlete ait ve özel olarak 393 radyo, 352 TV istasyonu, 254 radyo-link ve 274 adet de telefonla verilen TV istasyonu vardır. TV akşam programları tamamen renklidir. Günün 24 saatinde çalışan bir çok radyo, TV istasyonu vardır.

Türk elçiliği: 197 Wurtemburg Street, Ottawa, Kanada.

KATAR

470

İdare şekli: Şeyhlik
Yüzölçümü: 10.360 km.kare
Nüfusu: 130.000 (1971 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 5 kişi.
Yaşama ortalaması: 37 sene.
Başkenti: Doha (80.000)
Dili: Arapça
Dini: Müslüman
Parası: Katar-Dubai riyali (3 lira,55 kuruş).

Ülke ve insanlar: Arabistan yarımadasında bir Arap devletidir. Üç tarafından Basra körfeziyle çevrilmiştir. Batı sahillerinin karşısında Bahreyn adası bulunur. Doğusunda Bahru'l-benât (Kızlar Körfezi) vardır. Güneyde Rubu'l-hâli çölü yer alır.

Katar'ın kuzeyi, bilhassa kıyıları vahalarla, güneyi ise çöllerle kaplıdır. Ülkede çöl iklimi hüküm sürer. Tabii bitki örtüsünü bozkırlar ve vâhalar meydana getirir. Yaz ayları sıcaklık ortalaması 30 derece, kış aylarınınki 15 derecedir.

Katar'ın halkı Arap'tır. Sadece eski kölelerin kalıntıları olan bir kaç bin Müslüman zenci vardır. Başkent Doha 80.000 nüfuslu bir şehirdir. Diğer önemli şehirler Dukhan ve Ummu Said'dir.

Tarih: Katar'ın eski tarihi hakkında fazla bir bilgi yoktur. 16. yüzyılda Piri Reis tarafından fethedilerek Türkiye topraklarına katıldı. 20. yüzyılın başlarına kadar Türk hâkimiyetinde kaldı. 1914'te kesin olarak İngiltere'nin himayesine geçti. 1 Eylül 1971'de bağımsızlığını ilân etti. İngiltere ile bir dostluk anlaşması imzaladı.

Ekonomi: Katar, petrol sayesinde zenginleşmiş bir ülkedir. Petrol istihsali bakımından dünya ülkeleri arasında başta gelen bir yeri vardır. Karada olduğu gibi sahillerinde de deniz dibi sondajlarıyla petrol çıkarılmaktadır.

Katar'da dört petrol şirketi çalışır.

İdare şekli: Katar bir şeyhliktir. 1970'te yapılan geçici bir anayasaya göre seçimle gelen bir meclisi ve bunun çıkardığı bir hükümet varsa da, esas idare şeyhin elindedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: İslâmlıktaki dini bayramlar.

Yıllık milli gelir: 2 milyar 380 milyon TL. Fert başına yıllık gelir: 21.700 TL.

Petrol: 1972'de 2,5 milyar TL'lık petrol çıkarılmıştır.

Gazete: Haftalık Al Onroba (Doha)

Radyo, TV: Yalnız Arapça yayın yapan bir radyosu ve 1971'den beri bütün körfeze yayın yapan bir TV'si vardır.

Türk elçiliği: Yoktur.

KENYA

475

Resmi adı: Kenya
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 582.646 km.kare
Nüfusu: 11.247.000 (1970 tahmini)
Nüfüs yoğunluğu: Km.kareye 18 kişi.
Yaşama ortalaması: 47,5 sene.
Başkenti: Nairobi (477.600)
Dili: Swahili ve İngilizce
Dini: Hıristiyan, Müslüman, Putperest
Parası: Kenya şilini (1 lira, 96 kuruş)

Ülke ve İnsanlar: Kenya, kuzeyde Sudan ve Etyopya, doğuda Somali ve Hint Okyanusu; güneyde Tanzanya; batıda Victoria gölü ve Uganda ile sınırlanmıştır.

* Afrika'nın doğusunda kıyıları olan 11 milyon nüfuslu Kenya'nın başkenti Nairobi, yarım milyon nüfusludur.

Kenya'nın doğu bölümlerinin düz olmasına rağmen, batı bölümleri dağlıktır. Afrika'nın en yüksek yeri olan Kilimanjaro tepesi Kenya-Tanzanya sınırı üzerindedir. Ancak tepe Tanzanya topraklarında kalır. Kenya'daki en yüksek nokta başkent Nairobi'nin kuzeyindeki Kenya tepesidir (5.105). Uganda sınırındaki Elgon tepesi de (4.310 m.). Kenya'nın en yüksek yerlerindendir.

Ülkeyi Juba nehrinin kolları ve ikinci derecede ırmaklar sular. Başlıca göller Victoria ve Rudolf gölleridir. Afrika'nın en büyük gölü olan Victoria, Kenya, Tanzanya ve Uganda arasındadır. Küçük bir bölümü Kenya sınırları içinde kalır. Buna karşılık kuzeyindeki Rudolf gölünün hemen hemen tamamı Kenya'dadır. Küçük bir bölümü Sudan ve Etyopya'ya taşar.

Ekvator çizgisi ülkenin tam ortasından geçer. Bu bakımdan, Kenya çok sıcak bir ülkedir. Yıllık sıcaklık ortalaması 35 dereceyi bulur. Yıllık yağış ise 100 cm.ye yaklaşır. Ormanlar ve bozkırlar, Kenya'nın tipik bitki örtüsüdür.

Kenya'da yaşayan zenciler Masai ve Bantu grubundandır. Bunlar çeşitli zenci dilleri konuşurlar. Sahillerdeki zenciler ana dili olarak Swahili dilini konuşur. Kenya'da zencilerin dışında 50.000 kadar Avrupalı, 35.000 Arap, 160.000 Hindistanlı Müslüman yaşar.

Ülkenin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Nairobi: 477.600, Mombasa: 245.700, Nakuru: 47.000.

Tarih: Orta Çağ'dan itibaren Kenya, Asya ve Arabistan tüccarlarının dikkatini çekmiştir. Fildişi ve köle peşinde buraya gelen Araplar sahil kesimlerinde ilk yerleşme merkezlerini kurdular. 1498'de Portekizliler gelerek sabit ticaret merkezleri tesis ettiler. Ancak bunlar 1729'da Araplar tarafından ülkeden çıkarıldı. 1740'dan sonra da bütün Kenya sahillerine Araplar hâkim oldu.

19. yüzyılda Avrupalılar Afrika'yı kesin olarak paylaşma teşebbüsleri sonucunda Kenya, İngiltere'de kaldı. 19. yüzyılın sonlarında burası bir süre İngiliz Doğu Afrika Şirketi'nin elinde kaldı, 1895'te de doğrudan doğruya İngiliz himayesine girdi. 1902'de Uganda'nın bir kısmı Kenya'ya katıldı. İngilizler ülkeye güneş Afrikalıları ve başka beyazları da yerleştirdiler. Beyazların çoğalması, Afrikalılara da daha sağlam bir şekilde hâkim olmalarına yol açtı. İdare beyazlara geçti ve 1920 yılında Kenya, koloni haline getirildi. Ancak Afrikalı ünlü milliyetçi Jomo Kenyatta Afrikalılara siyasi haklar kazandırmak için çalışmaya baş-

layınca, ülkede karışıklıklar oldu ve nihayet 1952'den itibaren Mau Mau denen bir teşkilât tedhiş hareketlerine girişti. Kenya'ya yerleşmiş olan beyazlara vahşice hücumlar yapıldı. 1960'a kadar geçen süre içinde Mau Mau'lar tarafından 12.000 kişinin öldürüldüğü tesbit edilmiş bulunuyordu. Bu arada seksen bin Mau Mau tevkif edildi. Kenyatta da 1954'ten 1959'a kadar hapiste kaldı.

Bütün bu hareketlerin sonucu olarak, önce ülkeye iç işlerinde bağımsızlık verildi. Çeşitli siyasi partiler kuruldu. 1963'te Kenyatta ülkenin ilk başkanı oldu ve aynı yıl ülke bağımsız hale geldi.

Ekonomi: Kenya bir tarım ülkesidir. Bununla beraber ülke topraklarının ancak %12'si tarıma elverişlidir. Hayvancılığın da Kenya ekonomisinde önemli yeri vardır. Et ve mamulleri, kahve, çay Kenya'nın önemli ihraç maddeleri arasındadır. Ayrıca, buğday, darı, hindistan cevizi yetişir. Ülkede tarım mahsulünü artırmak için çalışmalar yapılmaktadır.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra, Nairobi bir hafif sanayi merkezi haline gelmiştir. Buradaki endüstri kolları daha çok tarım mahsullerinin işlenmesi üzerinde çalışmaktadır.

İdare şekli: Kenya, İngiliz Milletler Camiasına dahil bağımsız bir cumhuriyettir. Devlet başkanı cumhurbaşkanıdır, ayrıca bir de başkan yardımcısı bulunur. 1967'de iki meclisi bir parlamento kurulmuştur. 1969 aralığında muhalefet partisi kapatılmış, bir tek KAVU partisi kalmıştır. Bugün iktidar tekrar seçilen başkan Kenyatta'nın elindedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 12 Aralık
Yıllık milli gelir: 16 milyar 800 milyon TL
Fert başına yıllık gelir: 1.820 TL.
Savunma: Etyopya ile müşterek bir savunma antlaşması vardır. Ordusunun geliştirilmesinde İngiltere'den yardım görür. 3 taburluk bir ordusu, ufak bir donanması ve kuruluş halinde bir hava birliği ve 11.500 kişilik bir polis teşkilâtı vardır.
Sosyal Durum: Sağlık bakanlığında idare edilen ve parasız bakan bir sağlık teşkilatı vardır.
Eğitim: Halkın yarısından çoğu okuma-yazma bilmez. Eğitim mecburi değildir. Bir üniversitesi vardır. 5.000 öğrencisi dış ülkelerde okumaktadır.
Gazete: Taifa Leo (Nairobi). Swahili diliyle. Baskı: 27.087.
Radyo, TV: Haftada 18 dilden 331 saat yayın yapan bir radyosu vardır. Esas dil Swahili ve İngilizcedir. Tv. 1962'de Nairobi'de başlamış. 1970'de bütün ülkeye yayılmıştır. Radyo alıcısı: 800.000, TV.: 26.850.
Türk Elçiliği: Silopark House, Ourensway, p.O.B. 30785 Nairobi, Kenya.

KHMER

455

Resmi adı: Khmer Republic
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 81.000 km.kare
Nüfusu: 6.944.000 (1972 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 37 kişi.
Yaşama ortalaması: 43,8 sene.
Başkenti: Phnom Penh (393.995)
Dili: Khemer (Kamboçça)
Dini: Budist
Parası: Riel (8 kuruş 48 cm.)

Ülke ve insanlar: Khmer Cumhuriyeti, kuzeyde Tayland; kuzey-doğuda Laos; güneyde Güney Viet-Nam; güney-batıda Siyam körfezi; batıda Tayland'la sınırlanmıştır.

Khmer genellikle düz bir ülkedir. Sadece Tayland sınırının güney kesimi hafif dağlıktır. Dağlar Siyam körfezi sahillerinden başlar, kuzeye gidildikçe yükseklik kazanır. Orta kesimde Mekong nehri akar. Tonle Sap (Büyük Göl) gölü de buradadır. Ülkenin altı ay süren yağmur mevsiminde Mekong'un taşması üzerine gölün yüzölçümü de artar. Kurak mevsimde yeniden eski yatağına çekilir ve sahillerinde bol alüvyonlu toprak kalır. Yıllık yağış ortala-

*** Eski adı Kamboçya, yeni adı Khemer Cumhuriyeti olan ülke, Güney-Doğu Asya'dadır ve başkenti 400.000 nüfuslu Phnom Penh'dir.**

ması 125 cm.dir. Genellikle ülkede tropik muson iklimi hüküm sürer. Yaz aylarının sıcaklık ortalaması 40 derece, kış aylarınınki 25 derecedir. Bitki örtüsünü tropik ormanlar meydana getirir.

Ülkede oturanlar Khmer asıllıdır. Bir miktar da Çinli (163.000) ve Vietnamlı (218.000) vardır. Khmer cumhuriyetinin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Phnom-Penh: 393.995, Battambang: 40.000, Kompong Cham: 30.000.

Tarih: Khmer'in pek eski bir tarihi vardır. M.S. 1. yüzyılda burada bir krallık kurulduğu bilinmektedir. Daha sonra burası Brahmanların kontrolüne geçti. 6. yüzyılda buradaki krallık Khmerlerin hâkimiyetine geçti. Bu tarihten itibaren ülke büyük bir hızla ilerlemeye, kalkınmaya başladı. 10. ve 12. yüzyıllarda en parlak devrine erişti. O zamanki başkent Angkor yakınlarında muhteşem tapınaklar yapıldı. Bugün bile bunların harabelerine rastlanmaktadır. O devirlerde güney-doğu Asya'nın önemli bir kısmı Khmer İmparatorluğu'na katılmış bulunuyordu.

Ülke 15. yüzyılda Thais ve Vietnamlıların hücumuna uğradı. 18. yüzyılda Siyam, ülkenin üç eyaletini aldı. Annamlılar da Koşinşin arazisini aldılar. Khmer ülkesi tamamen dağılmak üzereyken kralın 1863'de Fransızlardan yardım istemesi durumu kurtardı. Siyam, 1867'de ülkenin Fransa himayesinde olduğunu kabul etti. Daha sonra ülke Fransız Çin-Hindi'nin bir bölümü oldu.

1930 yılında Khemer'de milliyetçilik hareketleri görülmeye başlandı. 2. Dünya Savaşı sırasında Fransızlar aleyhindeki hareketler çoğaldı. Ülkeye Japonlar hâkim oldu. Savaştan sonra Fransızlar yine hâkimiyetlerini kurdularsa da, Khmer, 1947'de Kamboçya adı altında meşruti bir krallık haline geldi. 1955'de komünist partisi iktidarı kazanınca, Kamboçya Fransız Birliği'nden ayrıldı ve bağımsızlığını ilân etti. 1970 yılında da komünistlere çok yakınlık göstermiş olan Prens Sihanuk tahttan indirildi ve cumhuriyet ilân edildi. Kamboçya, Khmer Cumhuriyeti adını aldı.

Ekonomi: Khmer'in ekonomisi tarıma dayanır. Elde edilen başlıca tarım mahsulleri pirinç, kauçuk ve darıdır. Rusya ve Komünist Çin'in yardımıyla, küçük ölçüde endüstri faaliyetleri de başlamıştır. Hükümet son yıllarda ekonomiyi tamamen devletleştirme yoluna gitmektedir.

Tarım ve hayvancılık gelişmiştir.

İdare şekli: Khmer'in Millet Meclisi 91 üyeden kuruludur. Eskiden devlet başkanı kraldı ve ülkeyi yine hükümdar ailesinden olan Prens Sihanuk idare ediyordu. Ülkeye komünizmi getiren Prens Sihanuk zamanında komünist Vietnamlılar, Güney Vietnam Savaşları dolayısıyla Kamboçya'ya geniş ölçüde girmiş ve ülkede üslenmişlerdir. Kral 1960'da ölünce Prens Sihanuk, kral ünvanını almadan devlet başkanı oldu. Sonunda Millet Meclisi tarafından iktidardan tamamen uzaklaştırıldı. Meclis de 1971'de dağıldığından, ülke halen iktidarı elinde tutan Başkan Mareşaal Lon Nol'un emirleriyle ve 1973'de seçimi kazanan Sosyal Cumhuriyetçi Parti hükümetince idare edilmektedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Millibayram: 9 Ekim.
Yıllık milli gelir: 11 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.680 TL.
Savunma: 150.000 kişilik bir ordusu vardır. Güney Doğu Asya Askeri Paktı olan "SEATO"ya bağlıdır.
Sosyal durum: 1 milyon mülteci ve 20.000 yıkılmış evle uğraşan bir devlet henüz sosyal yardıma batılı anlamda geçememiştir
Eğitim: 1971'de öğrenci sayısı 400.000 olan ülkede 6 üniversite ve bir o kadar da kolej vardır.
Spor: Kriket ve horoz dövüşü başlıca spordur.
Gazete: Khmer Ekkarcareh (Phnom-Penh) Khmer diliyle.
Radyo, TV: Devletin Khmer, İngiliz, Fransız, Çin, Thai ve arada Vietnam diliyle yayın yapan bir radyo ve T'si vardır. Radyo alıcısı: 500.000. TV alıcısı: 500.000.
Türk Elçiliği: Yoktur.

KIBRIS

480

Resmi adı: Kıbrıs Cumhuriyeti-Kypriaki Dimokratia.
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 9251 km.kare
Nüfusu: 639.000
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 68 kişi.
Yaşama ortalaması: 66,2 sene.
Başkenti: Lefkoşe (Nikosi) (117.000)
Dili: Türkçe, Rumca,
Dini: Hıristiyan (Ortodoks)-Müslüman
Parası: Kıbrıs lirası (31 lira, 87 kuruş,44 sm.)

Ülke ve insanlar: Kıbrıs, Akdeniz'de Türk sahilleri yakınında bir adadır. Adanın Kormatiki burnuyla Türkiye'nin Anamur burnu arasındaki mesafe 65 km.den ibarettir. Kıbrıs adasının kuzey sahili boyunca yüksekliğ fazla olmayan bir sıradağ uzanır. Güneyinde ise Trodos dağları (1.950 m.) vardır. Ülkenin güney-doğusu ovalıktır. Kıbrıs'ta önemli bir akarsu yoktur.

Kıbrıs halkını Türkler ve Rumlar meydana getirir. Adada 120.000 kadar Türk vardır. Ayrıca 4.000 Ermeni, 12.000 Arap dışında, nüfusun kalanı Rum'dur.

Kıbrıs'ın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Lefkoşe: 117.000, Limasol: 60.800, Magosa: 43.600, Larnaka: 21.600, Baf: 11.900, Gine: 5.000

Tarih: Kıbrıs Milât'tan önceki yıllardan beri bir yerleşme merkezidir. Eski Yunanlılar burada çeşitli yerleşme merkezleri kurmuştu. Ada, devir devir Mısır firavunlarına, Asur İmparatorluğuna, Pers Hükümdarlarına bağlandı. M.Ö. 4. yüzyılda ise Büyük İskender'in imparatorluğuna katıldı. Ondan sonra sırayla, Romalılara ve Bizanslılara geçti. Araplar 7.

yüzyılda adayı ele geçirdilerse de Bizanslılar bir süre sonra geri aldılar.

İngiltere Kralı AslanYürekli Richard 3. Haçlı Seferine çıktığı zaman Kıbrıs'ı ele geçirdi ve oradaki Bizans genel valisini kovdu. Kıbrıs'ı da krallık olarak Fransız Lusignan hanedanına verdi. Burada hüküm süren Fransız kralları Türk-Memluk, Mısır-Suriye sultanlarına bağlı kldılar. Ancak Lusignan hanedanının düşmesi üzerine, ada 15. yüzyılda Venediklilerin eline geçti ve bir Venedik sömürgesi oldu.

Venedikliler kısa bir süre içinde adaya yerleşip kaleleri kuvvetlendirdiler. Kuvvetli donanmaları sayesinde adaya hiç bir düşman kuvvetini yaklaştırmıyorlardı. Yavuz Sultan Selim, 1517'de Mısır'ı alınca, Kıbrıs Türkiye için büyük önem kazandı. Çünkü Mısır yolu üzerindeydi ve Venedikli korsanlar zaman zaman Türk ticaret gemilerini vuruyorlardı. Bu durumda Kıbrıs'ın Türk topraklarına katılması, Venediklilerin adadan kovulması bir zaruret oluyordu.

2. Selim, Lala Mustafa Paşa ve Ebusuut Efendi Kıbrıs'ın fethini kararlaştırdılar. İhtiyar Sadrazam Sokullu'nun muhalefetine rağmen Damat Piyal Paşa komutasındaki imparatorluk donanması Kıbrıs'a yollandı. Kıbrıs'a sefere giden Türk ordusuna da Lala Mustafa Paşa komuta ediyordu. Kıbrıs adası çetin savaşlardan sonra 1571 yılında fethedilerek Türk topraklarına katıldı ve burada bir beylerbeylik kuruldu.

Kıbrıs, 19. yüzyılda bir sancak haline getirildi. 1878'de de Türkiye'ye tabi kalmak şartıyla İngiltere'ye bırakıldı. Buna karşılık İngiltere'nin Türk menfaatlerini koruması şartı vardı. Eğer Rusya Ardahan, Artvin ve Kars'ı Türkiye'ye geri verirse İngiltere de Kıbrıs'tan çekilecekti.

Ancak, İngilizlerin Kıbrıs'a yerleşmesi üzerine adanın yerli halkı, Türkiye'ye göç etmeye başladı. İngilizler Türk vakıflarına el koydular ve Rumlarla da işbirliği yaparak Türkleri göçe zorlamak için ellerinden geleni yaptılar. Öyle ki, Türklerin bir kısmı İngiltere'ye gitmeyi bile, Kıbrıs'ta kalmaya tercih etti. Sonunda Türkler, azınlık durumuna düştüler.

Öte yandan İngilizlerin adada sürekli olarak kalamayacağı anlaşılınca, Yunanlılar "Megalo İdea" nın gereği olarak Kıbrıs'ta hak istemeye, Kıbrıs'ı tamamen kendi ülkelerine katmaya kalkıştılar.

* Lefkoşe'deki Ayasofya Camii kiliseden çevrilmiştir.

* 9.251 kilometre kare genişliğindeki Lefkoşe'nin nüfusu 115.000 civarındadır.

Türk hükümeti bu durum üzerine gittikçe sertleşen bir tavır takınmaya başladı. Öte yandan Yunanlılar kurdukları EOKA teşkilâtı ile Türklerin Volkan teşkilâtı arasında amansız çatışmalar başladı. Çeşitli siyasi mücadeleler sonunda 16 ağustos 1960'ta Kıbrıs'a bağımsızlık tanındı.

Ekonomi: Kıbrıs bir tarım ülkesidir. Çalışan halkın % 50'si tarımla uğraşır. Tahıl, üzüm, turunçgiller yetiştirilir. Öte yandan demir ve bakır ülkenin başlıca ihracatını teşkil etmektedir.

İdare şekli: Kıbrıs İngiliz Milletler Topluluğuna dahil bir cumhuriyettir. Cumhurbaşkanı Kıbrıslı Rum, Cumhurbaşkanı yardımcısı Kıbrıslı Türk'tür. Türk başkan yardımcısının veto etme hakkı vardır. Kabine ve parlamentoda Rumların yeri % 70, Türklerinki % 30'dur.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 1 Ekim
Yıllık milli gelir: 7 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 13.580 TL.
Savunma: 1964'te kurulan Milli Muhafız kuvvetleri modern silâhlarla donatılmıştır. Evvelce 6 ay olan askerlik süresi 2 yıla çıkartılmıştır. Ayrıca burada Türkiye'nin 650 kişilik, Yunanistan'ın da 950 kişilik savunma birlikleri vardır.
Sosyal durum: Çalışan her erkek ve kadınla bakmaya mükellef oldukları kimseler sosyal sigortaya bağlanmıştır. İşsizlik, hastalık, doğum, ölüm ve yetim kalma sigortaları mevcuttur.
Eğitim: 6 yıllık ilk eğitim her çocuk için mecburidir. Ülkede okullar Türkçe ve Rumca eğitim yapmak üzere iki büyük gruba ayrılmıştır.
Ölçü: İngiliz ölçü sistemi kullanılmaktadır.
Spor: En çok sevilen sporların başında futbol, hokey, jimnastik ve atletizm gelir.
En çok satılan gazete: Elefterya (Lefkoşe) Rumca, Baskı: 13.250. Halkın Sesi (Lefkoşe) Türkçe Baskı: 4.500.
Radyo, TV: 2 radyo istasyonu, 1 TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 166.888, TV alıcısı: 49.232.
Türk Elçiliği: Server Somuncuoğlu St.10, Lefkoşe, Kıbrıs.

KOLOMBİYA

485

Resmi adı: Republica de Colombia
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 1.138.914 km.kare
Nüfusu: 22.490.500
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 17 kişi.
Yaşama ortalaması: 45 sene.
Başkenti: Bogota (2.818.300)
Dili: İspanyolca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Peso (Yaklaşık 62 kuruş 78sm.)

Ülke ve insanlar: Kolombiya, Güney Amerika'nın kuzeybatısında bir ülkedir. Kuzeyde Karayib Denizi, kuzeydoğuda Venezuella; doğuda Venezuella ve Brezilya; güneyde Peru, Ekvador; batıda Büyük Okyanus'la sınırlanmıştır. And Dağları ülkeyi kuzeydoğu, güneybatı doğrultusunda ikiye ayırır. Kolombiya'nın içindeki en yüksek yeri Tolima tepesidir (5.616 m.) Karayib Denizi kıyılarındaki Santa Marta tepesi 5.100 m.yi bulur. And dağlarının doğu kesimi ovalıktır. Ülke topraklarını sulayan başlıca nehirler Magdalena, Cauca, Amazon'un kollarından Rio Negro, Yapura, Guainia. Guaviare, Puttumavo'dır.

Kolombiya yağışı bol bir ülkedir. Yıllık yağış ortalaması 200 cm.i bulur. Tipik bitki örtüsü tropik ormanları, park ormanları, bozkır ve savanlardır.

Kolombiya'da yaşayanların yarısını Mestizolar (İspanyol-Kızılderili melezi) teşkil eder. Ayrıca % 45 İspanyol vardır. Geri kalanı Kızılderili, zenci ve zenci-İspanyol melezidir.

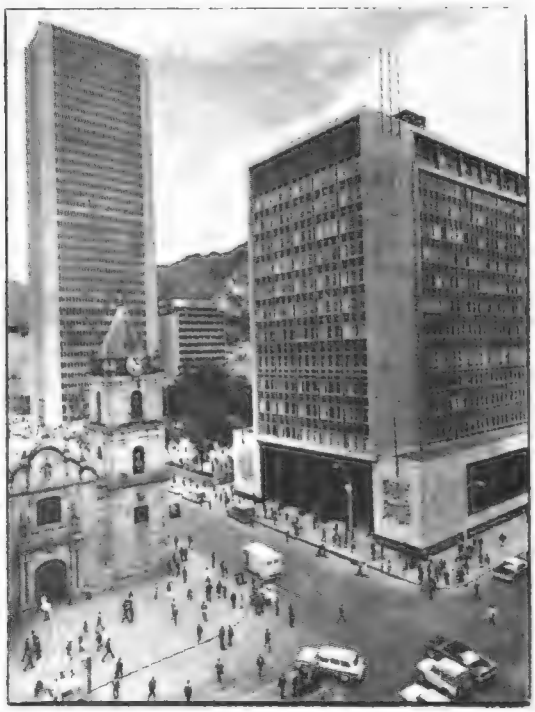

* Güney Amerika'nın kuzeyinde, 22 milyonluk Kolombiya'nın 3 milyonluk başkenti olan Bogota denizden 2.650 metre yüksekliktedir.

Kolombiya'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Bogota: 2.818.300, Medellin (Endüstri merkezi): 1.207.800, Cali (Kahve, maden): 1.022.200, Barranquilla (Liman): 693.900, Cartagena: 347.600.

Tarih: İspanyollar, 1499'da Kolombiya'ya geldikleri zaman, buranın yerlileriyle karşılaştılar. Bir miktar da altın ve mücevher buldular ama Kolombiya'da İnka, Aztek, Maya medeniyetine benzeyen bir medeniyet yoktu. 1514'den itibaren ülkeye devamlı yerleşme faaliyeti başladı. Daha sonraki yıllarda ülkenin içlerine doğru keşif seyahatleri yapıldı. Bugünkü başkent Bogota ve çevresi "New Granada" diye adlandırıldı ve burası 19. yüzyılın başlarında Simon Bolivar'ın bağımsızlık hareketine kadar İspanya'ya bağlı kaldı. 1819 yılında Bolivar, Büyük Kolombiya diye anılan ve bugünkü Kolombiya, Ekvador, Panama ve Venezuella'yı içine alan ülkenin idaresini eline aldı. 1830'da Ekvador ve Venezuella ayrılınca Büyük Kolombiya adı Yeni Granada olarak değiştirildi. 1886'da da ülke bugünkü adıyla anılmaya başlandı. 1914'de de Kolombiya, ayrılmak isteyen Panama'nın bağımsızlığını da tanımak zorunda kaldı.

Ekonomi: Kolombiya, dünyanın ikinci büyük kahve yetiştirici ülkesidir. İhracatının %70'e yakın kısmını kahve teşkil eder. Toprak tarıma elverişlidir. Pamuk, pirinç, darı, patates, buğday, arpa, tütün yetiştirilir. Hayvancılığa da önem verilmektedir. Kolombiya'da motor endüstrisi vardır. Ülke, maden cevheri bakımından da zengindir. Petrol de çıkar.

İdare şekli: 1957'de yapılan anayasa değişikliğine göre cumhurbaşkanlığını ve teşrii kuvveti Liberal ve Muhafazakâr Partiler 1974'e kadar sıra ile ellerinde bulunduracaktır. Kolombiya Parlamentosu 106 üyeli Senato ile, 104 üyeli Temsilciler Meclisi'nden meydana gelir. 1974 yılına kadar senatör sayısının 90, milletvekili sayısının da 162'ye indirilmesi kararlaştırılmıştır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 20 Temmuz
Yıllık milli gelir: 7 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 4.060 TL.
Savunma: Her vatandaş 18-30 arası bir yıl askerlik yapmaya mecburdur. 15.000 kişilik bir ordusu vardır.
Sosyal durum: Sosyal Emniyet Enstitüsü hastalık, kaza, işsizlik karşılığı yardım yapar. Büyük firmalar işçilerini sigorta ettirmeye mecburdur.
Eğitim: Halkın %40'ı okuma-yazma bilmez. Eğitim parasız fakat mecburi değildir. 19'u devletin olmak üzere 35 üniversite vardır.
Spor: Futbol at yarışı, bisiklet, beyzbol ve Tejo denilen bir cins disk atma başlıca sporlardandır.
Gazete: El Espectador (Calle). Baskı: 211.000
Radyo TV: Ülkede 217 ticari, 15 de kültürel radyo; 3 tane de TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 2.250.000, TV alıcısı: 1.200.000. (1972).

* Kongo tipik bir ekvator Afrikası ülkesidir. Son yıllarda modern şehirler kurulmasına rağmen, yerli halkın çoğunluğu ilkel bir hayat yaşar.

KONGO

485

Resmi adı: Republique du Congo
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 331.850 km.kare.
Nüfusu: 958.000
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 3 kişi
Yaşama ortalaması: 41 sene
Başkenti: Brazzaville (200.000)
Dili: Fransızca ve yerli dilleri
Dini: Hıristiyan
Parası: Afrika Frangı (CFA) 6 kuruş,08 sm.)

Ülke ve insanlar: Kongo, kuzeyde Kamerun ve Orta Afrika Cumhuriyeti; doğuda ve güneyde Zaire eski Demokrat Kongo Cumhuriyeti (Kinshassa); güney-batıda Kabinda ve Atlas Okyanusu ve batıda Gabon ile sınırlanmıştır.

Kongo'nun orta kesiminde Kongo ovası yer alır. Burası ormanlar ve savanlarla örtülüdür. Ayrıca balta girmemiş ormanlık kesimler de vardır. Başlıca akarsu Kongo nehrinin kollarıdır. Kongo sıcak bir memlekettir, yıllık sıcaklık ortalaması 30 derece, yıllık yağış miktarı 150 cm.dir.

Kongo Cumhuriyeti'nde 75 çeşit zenci kabilesi yaşar. Bunların en büyüğü Bacongo kabilesidir. Genel nüfusun %45'ini Bacongolar meydana getirir (350.000). Yerli toplulukların diğer önemlileri Teke (150.000) ve M.Bochi'lerdir (95.000). Resmi dil Fransızca olmakla beraber, her kabile kendi dilini konuşur.

Kongo'nun başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Brazzaville: 200.000, Pointe Noire: 100.000, Dolisie: 20.000.

Tarih: Yapılan incelemeler, 16. yüzyılda bugünkü Kongo'nun bulunduğu bölgede ve çevresinde büyük bir Kongo İmparatorluğunun kurulmuş bulunduğunu ortaya koymaktadır. 15. yüzyılın sonlarında ise Portekizliler Kongo sahillerine gelmeye başladılar ve Kongo nehrinin deltasını keşfettiler. 17. yüzyılın başından itibaren de Fransızlar buradaki fildişi ve zenci köle ticaretiyle ilgilenmeye başladılar. O devirde yılda en az yüz Fransız gemisi Kongo sularına gelip giderdi. Fransızlar 1870 yılından itibaren ülkenin içlerini keşfe başladılar. 1885'te toplanan Berlin Kongresi, Fransızların Afrika'nın bu kesiminde hak sahibi olduğunu kabul etti ve bütün Kongo havzasını da dünya ticaretine açtı.

Kongo, önceleri "Fransız Kongosu" diye anılıyordu. Daha sonra "Orta Kongo" diye anılmaya başlandı. 1911 yılında Orta Kongo, Gabon ve Ubangi-Şair "Fransız Ekvator Afrikası" adı altında birleştirildiler. Orta Kongo, 1956 yılında kısmen muhtariyet kazandı. 1958 yılında yapılan bir referandum sonucunda da Fransız Birliği içinde muhtar bir cumhuriyet oldu, "Kongo Cumhuriyeti" adını aldı. 1960'ta da tam bağımsız hâle geldi.

Ekonomi: Kongo'nun zayıf bir ekonomisi vardır. Ülke bir çok önemli maddeyi ithal etmek zorundadır. Tarım mahsulleri ise ancak Kongo halkının ihtiyacına yetecek durumdadır. Kongo'nun ihraç maddelerinin başında kereste mamulleri gelir. 1969 yılından itibaren işletilmesine başlayan Potasyum madeni ülkeye önemli bir gelir kaynağı olmuştur.

İdare şekli: Kongo cumhurbaşkanları, Millet Meclisi ve mahalli konseyler tarafından beş yıllık bir hizmet süresi için seçilir. Millet Meclisi üyeleri genel oyla seçilirler. Üye sayısı 55'tir. Kabineyi ve başbakanı cumhurbaşkanı tayin eder. Cumhurbaşkanının Millet Meclisi'ni feshetme yetkisi vardır. İdare, tek partinin elinde toplanan bir sol dikta rejimidir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Millibayram: 30 Haziran
Yıllık milli gelir: 2 milyar 800 milyon TL.
Fert başına aylık gelir: 3.080 TL.
Savunma: Ordu, polis ve diğer savunma güçleri 1968'de Milli Jandarma haline getirilmiş, 1970'de de bu güce Milis Kuvvetleri adı verilmiştir. Topyekün 4350 kişidir.

Sosyal durum: Devlet sağlık merkezleri parasızdır. Ayrıca bir yardım sigortaları da vardır.

Eğitim: Yeter derecede ilkokul yoktur. Buna rağmen yakında ilk eğitim mecburi olacaktır. Öğrencilerin bir kısmı Fransa'ya gider. 1966'dan beri bir üniversite kurulmaya çalışılmaktadır.

Spor: Futbol, voleybol, basketbol ve atletizm başlıca sporlardır. 1965'de ilk Afrika Olimpiyadı Brazzaville'de yapıldı.

Gazete: Fransızca "Le Courrier d' Afrique" (Brazzaville) Baskı: 45.000.

Radyo TV: Biri Fransızca ve yerli dillerde, öbürü Fransızca, İngilizce ve Portekizce yayın yapan iki radyo istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 65.000.

Türk Elçiliği: Yoktur.

KORE « Güney»

Resmi adı: Han Kook
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 98.431 km.kare
Nüfusu: 32.728.000 (1972 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 316 kişi.
Yaşama ortalaması: 52.4 sene
Başkenti: Seul (5.536.377)
Dili: Korece
Dini: Budist
Parası: Von (3 kuruş, 50 sm.)

Ülke ve insanlar: Güney Kore, Asya kıtasının doğusunda Japon Denizi ve Sarıdeniz arasındaki Kore yarımadasının güney kesiminde yer alır. Kuzeyde Kuzey Kore; doğuda Japon Denizi; güneyde Kore Boğazı; batıda Sarıdeniz ve bu denizin batısında Komünist Çin ile sınırlanmıştır.

Kore yarımadasının Japon Denizi'ne olan sahilleri Şang-pei-şan dağlarıyle kaplıdır. Denize paralel olarak uzanan bu dağların en yüksek yeri 2.500 m.ye yaklaşır. Tumen ve Yalu yarımadanın kuzeyindeki başlıca akarsulardır. Güney Kore'de önemli bir akarsu yoktur. Kore yarımadasında Muson iklimi hüküm sürer. Yazlar genellikle sıcak, kışlar soğuk olur. Kış aylarının sıcaklık ortalaması – 5 derece, yaz aylarınınki 24 derecedir.

Kore'de yaşayanlar, sarı ırktan Korelilerdir. Azınlık yok denecek kadar azdır.

Güney Kore'nin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Seul: 5.536.377, Pusan (Başlıca liman): 1.880.000, Taegu (İpekçilik): 1.082.750, Inchon: 646.000.

Tarih: Kore efsanelerine göre, ilk Kore devleti bundan 4300 yıl önce Tangun tarafından kurulmuştur. Ülkenin yazılı tarihi ise M.Ö. 12. yüzyılda başlar. Bu tarih Çinli bir prensin, Pyongyang'da bir koloni kurduğu tarihtir. Kore'deki Çin etkisi M.Ö. 1. yüzyıla kadar sürüp gitmiştir. Daha sonra savaşçı Kore kabileleri hâkimiyeti ele geçirmiş ve nihayet Silla kabilesi, 7. yüzyılda rakiplerini temizleyerek ülkeye hakim oldu. 10. yüzyılda Koryo Krallığı kuruldu. Bu tarihten sonra yarımadada refah devri başladı. Ancak Kore yarımadası 13. yüzyılda Moğol istilasına uğradı. Ülkenin tekrar bağımsızlığını kazanması 1368 yılına raslar.

Daha sonraki yüzyıllarda Kore, Çinlilerin ve Mançuların eline geçti. 1876 yılında, Kore limanları dış ticarete açıldı. A.B.D. ile bir anlaşma imzalandı. Yüzyılın sonlarında Rusya ve Japonya, Kore için çekiştiler. Sonunda ülke 1910 yılında bir Japon kolonisi oldu. 1919'da, Şanghay'da sürgünde Syngman Ree başkanlığında Kore hükümeti kuruldu; 1945'te Kore, Japonya'ya savaş ilân etti ve aynı yıl bağımsızlığını kazandı.

1946 yılında, Kore, Rusya'nın müdahalesi sonucu kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayrıldı. Kuzey kesiminde komünist bir cumhuriyet kuruldu. Kore savaşından sonra, 38. para-

* Güney Kore'nin bir buçuk milyon nüfuslu limanı olan Pusan görülüyor. Başkent Seul 4 milyon, Güney Kore 32 milyon civarında nüfus besler.

lel Kuzey ve Güney Kore arasında sınır hattı kabul edildi.

Ekonomi: Tarım, ormancılık ve balıkçılık Güney Kore ekonomisinde önemli bir yer tutar. Ülke topraklarının ancak %22'si tarıma elverişlidir. En çok pirinç yetiştirilir ve Güney Kore'nin ihraç mallarının başında gelir. Arpa ikinci yeri tutar. Ayrıca hayvancılık da gittikçe artan bir önem kazanmaktadır. Güney Kore topraklarında maden kömürü, tungsten, grafit ve demir cevherleri vardır.

İdare şekli: Güney Kore'nin tek meclisli bir parlamentosu vardır. Meclisin üye sayısı 240'dır. Cumhurbaşkanı en çok 4 hizmet yılı için seçilir. Mecliste muhalefet vardır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

MİLLİ Bayram: 15 Ağustos.
Yıllık milli gelir: 78 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 2.940 TL.
Savunma: Kore sınırlarının korunması, Birleşmiş Milletler garantisi altındadır. Halen 43.000 kişilik bir Amerikan kuvveti bu işle görevlidir. Ayrıca 5 yılda bir milyar dolar harcayarak Kore ordusunun modernize etme işini de Amerika üzerine almıştır. Kore ordusu 1972'de 634.750 kişilikti. Askerlik mecburi, karada 2, deniz ve havada 3 yıldır.
Sosyal durum: İşsizlik, emeklilik, sakatlık, sağlık, yetimlik yardımları ve sigortaları mevcuttur.
Eğitim: İlk eğitim mecburi ve parasızdır. Bu mecburiyet yakında orta eğitime ve konacaktır. Ülkede 21 üniversite, 46 kolej ve bir o kadar da ensani okul vardır.
Spor: Masa tenisi, voleybol, basketbol başlıca sporlardır.
En çok satan gazete: Don A Ilbo (Seul). Baskı: 626.700.
Radyo, TV: 45 radyo, 12 TV istasyonu vardır. Bunların bir kısmı ticaridir ve 24 saat aralıksız yayın yapar. Radyo abonesi: 2.540.000, TV abonesi: 330.000.
Türk Elçiliği: 248-2 Sangrim-Dong, Chung-gu-Seoul, Güney Kore.

KORE «Kuzey» 501

Resmi adı: Chosun Minchu-chui Inmin Konghwa-guk.
İdare şekli: Komünist Halk Cumhuriyeti
Yüzölçümü: 121.193 km.kare
Nüfusu: 14.680.000 (1972 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 110 kişi.
Yaşama ortalaması: 57.7 sene.
Başkenti: Pyongyang (1.364.000)
Dili: Korece
Dini: Budist
Parası: Von (13 lira, 92 kuruş)

Ülke ve insanlar: Kore yarımadasının kuzey kesimini kaplayan Kuzey Kore, kuzeyde Çin; kuzey-doğuda Rusya; doğuda Japon Denizi; güneyde Güney Kore; batıda Sarideniz ve Kore körfezi ile sınırlanmıştır.

Ülkenin doğu kesimleri, yarımadanın doğu sahilleri boyunca uzanan dağlarla kaplıdır. Yalu ve Tumen nehirleri kuzey sınırını teşkil eder. Kuzey Kore'de yaşayanların hemen tamamı Korelidir. Koreli olmayanların sayısı 500.000 kadardır.

Kuzey Kore'nin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Pyongyang: 1.364.000, Chungjin: 200.000, Heungnam: 150.000.

Tarih: Kuzey Kore'nin tarihi, Güney Kore'nin tarihinden ayrılamaz. Rusların müdahalesiyle bu kesimde İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir komünist Cumhuriyet kuruldu. Yine komünistlerin tahrikiyle, Güney Kore'ye saldırmaları üzerine çıkan savaşa Birleşmiş Milletler kuvvetleri müdahale etti. Sonunda 38. paralel çizgisinin, iki ülke arasında sınır teşkil etmesi kararlaştırıldı.

Ekonomi: Kuzey Kore, savaşlar sonunda çöken ekonomisini kalkındırmak için seri halinde plânlar tatbik etmeye başlanmıştır. 1954'ten beri süregelen çalışmalara rağmen Kuzey Kore işsizlik ve besin kıtlığı içindedir. Devlet plânlar gereğince, ülkede bol bulunan madenlerin işletilmesini ve ağır sanayi birinci plâna almıştır. Maden kömürü, demir, kurşun, çinko, tungsten, barut, fosfat, altın ve gümüş madenleri işletilmektedir. Bu çalışmaların sonucu olarak, Kuzey Kore ekonomisinde endüstri ön plâna geçmiş, tarım devletleştirilmiştir. Çalışan nüfusun %38'i tarımla uğraşır.

İdare şekli: Komünist bir halk cumhuriyeti olan Kuzey Kore'de hükümet teşkilâtı Rusya'nınkine benzer. Hâkimiyet, ismen, Yüksek Halk Meclisi'ndedir. Bu meclisin üyeleri dört hizmet yılı için seçilir. Ancak Komüni t Partisi her türlü idare mekanizmasına tam manasiyle hâkimdir. Ülke tam bir totaliter kontrol altındadır. Ancak komünistlerin istediği adaylar seçimlerde kazanabilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 9 Eylül
Yıllık milli gelir: 40 milyar 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 3.920 TL.
Savunma: Ülkenin Rusya ve Kızıl Çin'le karşılıklı bir askeri yardımlaşma antlaşmaları vardır. Askerlik mecburidir ve 18 yaşında başlar. Bugün resmi ordusu 442.500 kişi ise de işçiler ve köylüler arasında yedek 1.300.000 kişilik milis kuvveti vardır. Savunma için ana bütçenin %30'u harcanır.
Sosyal durum: Devlet parasız sağlık, dinlenme, yaşlılık yardımları yapar.
Eğitim: Parasız ve mecburi ilk eğitim 1956'dan beri teknik 1971'den beri de teknik orta eğitim de mecburi olmuştur. 1 üniversite ve 98 yüksek enstitü vardır.
Spor: Futbol, güreş, masa tenisi, voleybol başlıca sporlardır.
Gazete: Pyongyang Şinman (Pyongyang)
Radyo, TV: Bütün ülkeyi kaplayan, iş yerlerine, meydanlara hoparlörlerle bağlanan bir radyosu vardır. TV inşaatına başlanmıştır ve 1976'da bitecektir.
Türk Elçiliği: Yoktur.

* Orta Amerika'da, Panama'nın kuzeyinde bağımsız bir ülke olan Kostarika'nın 2 milyona yakın nüfusu vardır. Resimde İrazu yanardağının krateri görülüyor.

KOSTARİKA

505

Resmi adı: Republica de Costa Rica
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 51.900 km.kare
Nüfusu: 1.811.290 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 33 kişi.
Yaşama ortalaması: 63.3 sene
Başkenti: San Jose (216.167)
Dili: İspanyolca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Colon (1 lira 62 kuruş)

Ülke ve insanlar: Kosta Rika, Orta Amerika'da küçük bir ülkedir. Kuzeyde Nikaragua; doğuda Karayib Denizi ve Panama; güneyde ve batıda Büyük Okyanus ile sınırlanmıştır.

Kosta Rika dağlık bir ülkedir. Dağların yüksekliği yer yer 3.500 m.yi bulur. Nikaragua ile olan sınırını Nikaragua gölü ile Karayib Denizi arasındaki San Juan nehri çizer. Kosta Rika çok sıcak ve bol yağış alan bir ülkedir. Kış aylarının sıcaklık ortalaması bile 32 dereceyi bulur. Yıllık yağış 200 cm. kadardır. Tipik bitki örtüsünü tropik ormanlar ve Akdeniz bitkileri teşkil eder.

Kosta Rika'da yaşayanlar İspanyol asıllıdır. Çok küçük miktarda zenci ve melez vardır. Kosta Rika, İspanyol nüfusu nisbetinin en yüksek olduğu Amerika devletlerinden biridir.

Ülkenin başlıca şehri Başkent San Jose: 211.000'dir.

Tarih: Kosta Rika, Kristof Kolomb'un 1502 seferinde keşfedilmiş ve çok muhtemel olarak onun tarafından adlandırılmıştır. Bu bölgede maden cevherleri az olduğu için, İspanya tarafından ihmal edilmiş ve bu yüzden çabuk gelişememiştir. Ülkeye gelip yerleşenler de çiftçilikle geçinmeye başlamışlardı. 1821'de İspanya'dan ayrılmış, 1838'de bağımsızlığını kazanmıştır. Kan dökülmeden bağımsızlığını kazanan tek Orta Amerika ülkesi Kosta Rika'dır. Ancak daha sonraları bazı kargaşalık ve ihtilâller olmuşsa da, bunlar fazla sürmemiştir.

Ekonomi: Halkın önemli bir kısmı tarımla uğraşır. Kosta Rika'nın ihraç maddelerinin başında kahve, muz gelmektedir. Ülkede tarıma elverişli toprakların çoğu, henüz kullanılabilir hâle getirilmemiştir. Hayvancılık da yapılmaktadır. Kosta Rika'da her mevsimde faydalanılabilen yolların uzunluğu 3.250 km.dir.

Yerli halk geçimini tarlalarda çalışarak, hayvancılık yaparak sağlamaya çalışır. Nüfusun büyük bir kısmı yokluk içindedir.

İdare şekli: Kosta Rika'nın tek meclisli bir parlamentosu vardır. Üye sayısı 57'dir. Parlamento üyeleri dört hizmet yılı için seçilir. Cumhurbaşkanlarının hizmet süresi de dört yıldır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli Bayram: 15 Eylül
Yıllık milli gelir: 9 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 7.140 TL.
Savunma: 1948'den beri ordusu yoktur.
Sosyal durum: Yer yer sağlık servisleri vardır. İşçi sigortasıyla çalışanın hastalığı, emekliliği ve ölüm tazminatı garanti altına alınmıştır.
Eğitim: İlk eğitim parasız ve mecburidir. 2 dereceli orta eğitim de parasızdır. 1 üniversitesi vardır. Okuma-yazma bilenlerin nisbeti Orta Amerika'da en yüksek olanıdır. (%80).
Spor: Futbol milli spordur. Boks, basketbol, beyzbol da revaçtadır.
En çok satan gazete: La Nacion (Celle), Baskı: 59.286.
Radyo, TV: 4'ü devletin 4'ü ticari olmak üzere 8 radyo, hepsi ticari olan 5 TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 130.000, TV alıcısı: 120.000.
Türk Elçiliği: Yoktur.

KUVEYT 510

Resmi adı: Devlet-el-Kuveyt
İdare şekli: Şeyhlik (Prenslik)
Yüzölçümü: 15.000 km.kare (Ayrıca 5.700 km. karelik bir tarafsız bölge, Saudi Arabistan'la Kuveyt tarafından beraberce idare edilir).
Nüfusu: 914.000 (1972 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 6 kişi.
Yaşama ortalaması: 64.4 sene
Başkenti: Kuveyt (150.000)
Dili: Arapça
Dini: Müslüman
Parası: Kuveyt Dinarı (36 lira, 30 kuruş, 14 sm.)

Ülke ve insanlar: Kuveyt, Arabistan yarımadasında bir Arap devletidir. Kuzeyde ve batıda Irak; güneyde Suudi Arabistan, doğuda Basra körfeziyle sınırlanmıştır.

Kuveyt'in toprakları bir çölden ibarettir. Güney-doğuya gidildikçe arazi biraz yükselir. Akarsu yoktur. Kış aylarının sıcaklık ortalaması 13 derece, yaz aylarınınki 31 derecedir. Yıllık yağış tutarı çoğunlukla 50 cm.'yi bile bulmaz.

Kuveyt'te yaşayanlar 15.000 İranlı, 9.000 Ermeni ve 5-6.000 Avrupalı ve Amerikalı dışında, Araplardır. Ancak bunların da hepsi Kuveyt'in yerlisi değildir. Nüfusun yarıdan fazlasını Kuveytli olmayan Araplar teşkil eder. Ülkede başkent Kuveyt'ten başka önemli şehir yoktur.

Tarih: Portekizli denizcilerin, Basra körfezine geldikleri ve bugünkü Kuveyt'in bulunduğu topraklarda bir üs kurmuş oldukları sanılmaktadır. Ülke 18. yüzyılda Araplar tarafından işgal edilmiş; önemli bir ticaret yolu üzerinde olması yüzünden dikkatleri üzerinde toplamıştır. Sabah Ebu Abdullah adlı bir emirin 1756 yılında burada bir emirlik kurduğunu görüyoruz.

Kuveyt daha sonra Türklere geçmiştir. Türklerin idaresindeyken, burası Basra vilâyetinin, Lübnan sancağına bağlı bir kaza idi. Şeyhe de kaymakam denirdi. Kuveyt emiri 1897'de, İngilizlerin himayesini istedi. Bu hususta bir antlaşma imzalandı. Daha sonra, 1. Dünya Savaşı'nda Kuveyt, İngilizlere geçti. Kuveyt'te petrol bulunup da istihsal çoğalınca, Irak, Kuveyt üzerinde hak iddia ettiyse de hiç bir şey elde edemedi. Ülke 1961'de tam bağımsızlığını kazandı.

Ekonomi: Kuveyt'in ekonomisi tamamen petrole dayanır. Kuveyt'teki petrol damarlarının, dünyadaki petrolün dörtte biri tutarında olduğu tahmin edilmektedir. Nüfus da fazla olmadığı için, fert başına düşen gelir miktarı itibariyle Kuveyt dünyanın en zengin ülkesi sayılmaktadır. Her yıl Mısır ve Ürdün'e bir milyar TL. üstünde yardım yapmaktadır.

Buna karşılık ihtiyaç maddelerinin çoğunu dış ülkelerden almaktadır.

İdare şekli: Kuveyt Anayasa kontrolünde bir şeyhliktir. Al Sabah tarafından kurulan hanedan halen iktidardadır. Şeyhler veraset kaidelerine göre iktidara gelir. Bütün iktidar şeyhtedir. 50 üyeli bir millet meclisi vardır. Meclis üyeleri dört hizmet yılı için halk tarafından seçilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli Bayram: 25 Şubat
Yıllık milli gelir: 25 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 46.480 TL.
Savunma: Çok küçük, fakat iyi eğitim görmüş modern bir ordusu vardır.
Sosyal durum: Sağlık işleri parasızdır. Bir iş kanunuyla işçinin kaza ve hastalık ve sakatlık halleri korunmuş, diğer yardım teşekkülleriyle fakirlik, yetimlik, dulluk, yaşlılık durumlarında yardım sağlanmıştır. Sağlık teşkilâtı o derece kuvvetlidir ki, lüzumunda diğer Arap ülkelerine yardıma koşar.
Eğitim: Eğitim parasızdır. Ana, ilk, orta, lise v yüksek olarak sınıflandırılmıştır. 1966'da bir üniversite kurulmuştur. Dışarda okuyan 2.000 öğrencisi vardır.
Gazete: Ahber el-Kuveyt (Kuveyt)
Radyo, TV: Kısa, orta, uzun üç dalga üzerinden Arapça, İngilizce yayın yapan bir radyosu, Saudi Arabistan'dan Irak'a kadar erişen kuvvetli bir TV'si vardır. Radyo alıcısı: 110.000, TV alıcısı: 120.000.
Türk Elçiliği: Lübnan Elçiliği tarafından idare edilir.

KUBA 515

Resmi adı: Republica de Cuba
İdare şekli: Komünist Halk Cumhuriyeti
Yüzölçümü: 110.921 km.kare
Nüfusu: 8.657.160 (1971 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 72 kişi
Yaşama ortalaması: 66.8 sene.
Başkenti: Havana (1.755.360)
Dili: İspanyolca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Peso (16 lira, 86 kuruş)

Ülke ve insanlar: Küba, Orta Amerika'da Küba adasında kurulmuş bir devlettir. Kara yip Denizindeki adaların en büyüğü olan Küba kuzeyde Atlas Okyanusu ile Bahama adalarından ayrılır. Doğuda Haiti, güney-doğuda Jamaika gibi, Büyük Antiller'in başka adaları vardır. Güneyde Karayip Denizi yer alır. Batıda Yucatan Boğazı ile kıtadan ayrılmıştır.

İnce uzun bir halde doğudan batıya

* Bir ada devleti olan Küba'nın başkenti Havana'nın nüfusu iki milyona yaklaşır. Küba, bir komünist halk cumhuriyetidir.

uzanan adanın sadece güney-doğu kesimi dağlıktır. Buralarda yüksekliği 2.500 m.'yi geçen tepelere raslanır. Bunun dışında kalan bölgeler tropik bitkilerle örtülü bir ova halindedir. Önemli bir akarsuyu yoktur. Küba'nın iklimi sıcaktır. Yazlar çok sıcak geçer. Yıllık sıcaklık ortalaması 23 derecedir.

Küba adasının çevresinde de bir çok küçük ada vardır. Bunların en önemlisi Pines adasıdır.

Ülkede yaşayanların %73 kadarı beyazdır. %15 melez, %12 zenci vardır.

Küba'nın en önemli şehirleri şunlardır: Başkent Havana: 1.755.360, Mariano (Havana Hinterlandı): 250.000, Holguin: 227.000, Camagüey (Şeker merkezi): 195.000, Santiago de Cuma (Liman): 175.000.

Tarih: Küba adası, Kristof Kolomb'un 1492'de yaptığı ilk Amerika sevahati sırasında keşfedilmiştir. Ülke o tarihten sonra İspanyollarca işgal edilmiş ve 1898 yılına kadar İspanya'ya bağlı kalmıştır. İngilizler önemli bir liman olan Havana'yı 1762 yılında işgal etmişlerse de bir yıldan fazla ellerinde tutamamışlardır. Ancak onların idare şekli, serbest ticareti canlandırmış ve Kübalılara birleşme fikrini vermiştir. Bazı vatanseverler 1868'de ülke halkını birliğe çağırmış ve hemen ardından ülkede kargaşalıklar çıkmıştır. 1898'e kadar süren kanlı mücadelelerden sonra Küba İspanya'dan ayrılmıştır.

İspanya'nın bu önemli sömürgesi aynı yıl yapılan Paris antlaşması gereğince Porto Riko ve Filipinlerle beraber A.B.D'ne bırakılmıştır. 1898 tarihi İspanya'nın artık büyük devletler arasından silindiği tarih olarak kabul edilir.

A.B.D., Küba'yı 1909 yılına kadar elinde tutabildi. Ancak ülkedeki devamlı iç karışıklıklar yüzünden A.B.D., 1912 ve 1917'de kısa bir süre ülkenin iç işlerine karışmak zorunda kaldı. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra memlekette işsizlik başladı. Halk fakir düştü. Bu şartlar altında Fulgencio Batista 1934 yılında bir hükümet darbesiyle iktidara geçti. Batista zamanında komünistler kuvvet kazandılar. 1940 yılında, Batista, yeni bir demokratik anayasa ilan etti ve onların desteğivle cumhurbaşkanlığına seçildiyse de 1944 seçimini kaybetti. Bunun üzerine 1952'de, seçimlerin yenilenmesinden bir süre önce bir hükümet darbesiyle iktidarı yeniden aldı.

Öte yandan başlarında Fidel Castro'nun bulunduğu genç ihtilâlciler türemişti. Önceleri bunlar ülkeden sürüldüyse de, sonradan gizlice dönerek isyan çıkardılar. 1959'da Batista ülkeden kaçmak zorunda kaldı ve Fidel Castro iktidara geldi. O güne kadar sırf anayasa ve hürriyet için çarpıştığını söyleyen Castro'nun iktidara gelmesiyle beraber rejimin rengi belli oldu ve ülkede tam bir komünist hakimiyeti başladı. Komünist olmayanlar iş başından uzaklaştırıldılar. 1961'de ülkenin Marksist-Leninist olduğu ilân edildi.

Küba bundan sonra Rusya'dan geniş ölçüde malzeme ve silâh yardımı görmeye başladı. 1961'de A.B.D.'nin öncülüğüyle, sürgündeki Kübalılar adaya dönüp bir hükümet darbesine teşebbüs ettilerse de başarı kazanamadılar. Ardından Rusya, Küba'ya balistik füzeler yollamaya başladı. 1962'de Başkan Kennedy'nin çok sert tutumu üzerine Rusya füze sevkini durdurdu. Gönderdiği füzeleri de geri çekti.

Ekonomi: Küba'nın tabii zenginliklerinin başında şekerkamışı gelir. Şeker ülke ekonomisinin temelini teşkil eder. Tütün, kahve, kakao, portakal, pirinç de Küba'nın başlıca mahsulleri arasındadır. Küba'da yapılan purolar, dünyaca tanınmıştır. Ülke ekonomisinde hayvancılığın da yeri vardır. Krom, manganez ve nikel madenleri işletilir.

İdare şekli: Fidel Castro tarafından yapılacağı vaadedilen seçimler ihtilâlden sonra yapılmamıştır. Uğruna dövüşüldüğü söylenilen anayasanın adı anılmamıştır. Ülkede bütün iktidar Başbakan Castro'nun elindedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 1 Ocak
Yıllık milli gelir: 11 milyar 500 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 3.920 TL.
Savunma: Küba, Komünist ülkelerden büyük çapta askeri yardım görür. 17 yaşından itibaren 9 yıl askerlik mecburidir. Gücü yerinde her vatandaş milis kuvvetlerinin üyesi sayılır. Ayrıca 90.000 kara, 6.000 deniz, 12.000 kişilik bir hava ordusu vardır.

Sosyal durum: Hastaneler parasızdır. Bütün vatandaşlara sağlık yardımı parasız yapılır. Sosyal sigorta ile işsizlik ve emeklilik garantilenmiştir.
Eğitim: Çok düşük olan okuma-yazma bilenlerin oranının arttırılmasına çalışılmaktadır. Eğitim, bütün dereceleriyle parasızdır. Yuva ve ilk eğitim mecburidir. Yüksek eğitim yapmak isteyen işçilere bu imkân sağlanmıştır.
Spor: Beyzbol milli spordur. Onun yanı sıra boks, basketbol ve atletizm de revaçtadır.
Gazete: Granma (Havana). Baskı: 327.000
Radyo TV: Devlet elinde 40 radyo istasyonu ve 19 TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 1.326.000, TV alıcısı: 260.000.
Türk Elçiliği: Meksika Elçiliğimiz tarafından idare edilir.

LAOS

520

Resmi adı: Laos Krallığı
İdare şekli: Krallık
Yüzölçümü: 236.800 km.kare
Nüfusu: 3.106.00 (1972 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 12 kisi
Yaşama ortalaması: 47.5 sene
Başkenti: Vientiane (Viyençan) (150.000)
Dili: Laosça
Dini: Budist
Parası: Kip (2 kuruş, 33 sm.)

Ülke ve insanlar: Laos, bir uzakdoğu ülkesidir. Kuzeyde Komünist Çin; doğuda, Kuzey ve Güney Vietnam; güneyde Khemer; batıda Tayland; kuzeybatıda Burma ile sınırlanmıştır.

Laos dağlık bir ülkedir. Yer yer, yüksekliği 2.700 metreyi geçen tepelere raslanır. Arazinin %80'i balta girmemiş ormanlarla kaplıdır. Ayrıca, yer yer bozkırlar ve savanlar da vardır. Laos sıcak bir ülkedir. Yaz aylarının sıcaklık ortalaması 35 derece kış aylarınınki ise 20 derecedir.

Laos topraklarını Mekong nehri ve kolları sular.

Laos'da yaşayanların çoğunluğu resmen dört gruba ayrılmıştır. "Lao-Lum"lar vadilerde yaşar ve nüfusun %40'ını teşkil eder. Kabile havatı yaşayan Taylara "Lao Tay" denir. Bunların genel nüfusa oranı %16'dır. Dağ yamaçlarında oturan ve "Lao-Theung" diye anılan topluluklar nüfusun %34'ünü, dağların yüksek kesimlerinde oturan "Meo ve Yeo"lar da %9'unu meydana getirirler.

Laos'un başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Vientiane: 150.000, Luang Prabang (Kralın oturduğu şehir): 25.000, Savannakhet: 40.000.

Tarih: Laos toprakları 12. yüzyılda Çin'den kaçan Tay kabileleri tarafından iskân edilmiş 14. yüzyılda burada Lan Xang Krallığı kurulmuştur. 18. yüzyılın başlarına kadar yaşayan krallık 1707 yılında ikiye ayrılmış, kuzeydeki Luang Prabang kesimi Çin'e bağlanırken, güneydeki Vientiane kesimi de şimdi Tayland denen Siyam'a bağlanmıştır. 1893 yılında her iki kısım da Fransız Çin Hindi'ne katılmıştır.

2. Dünya Savaşı'nın bitmesi üzerine Milliyetçi Çin kuvvetleri Laos'u işgal ettilerse de Fransa 1946'da tekrar duruma hâkim oldu; ülkenin kuzey ve güney kesimleri birleştirildi.

Laos, 1949'da Fransız Birliği'nden ayrılıp bağımsız bir devlet oldu. Yalnız o günden beri kral ve komünizm taraftarları arasında iç mücadele bir türlü tam anlamıyla sona ermedi.

Hâlen ülkede yerli Pathet Lao komünistleri ve Kuzey Viet-Nam'lı komünistler büyük faaliyet göstermektedirler.

Ekonomi: Laos'un ekonomisi, A.B.D. yardımına rağmen bir gelişme gösterememiştir. Çiftçilik ve hayvan yetiştiriciliği ancak ülkenin ihtiyacını karşılayacak kadardır. Ülke kereste bakımından zengin olmakla beraber, bu tabii kaynaktan yeteri kadar faydalanılmamaktadır. Laos endüstrisi diğer Güney-doğu Asya devletlerinin hepsinden daha geridir. İmalât maddelerinin çoğu ithal edilmektedir. Ülkede bol kalay çıkmakta, tespit edilen başka madenler henüz işletilmemektedir. Başlıca ihracatı, kereste, kalay ve kahve üzerinedir. Buna karşılık ithalatı petrol, tahıl, taşıt, makine vs. üzerinedir.

Son yıllarda bölgede hüküm süren şiddetli savaşların Laos üzerinde de etkisi olmuş, bu yüzden ülkenin ekonomik hayatı temelinden sarsılmış durumdadır.

İdare şekli: Laos meşruti bir krallıktır. Hükümdarlık ya veliaht prens ya da ailenin en büyük erkek üyesine geçer. Başbakanı kral tayin eder. Başbakanın kurduğu kabine, 29 üyeli millet meclisinin güven oyunu almak zorundadır. Millet meclisi üyeleri beş yıllık bir hizmet süresi için seçilir.

Bugün ülkede 63.000 kadar Kuzey Vietnamlı ve 30.000 da Pathet Lao komünist askeri vardır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 11 Mayıs
Yıllık milli gelir: 4 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.540 TL.
Savunma: Kraliyet ordusu 55.000, komünist Fathet Lao kuvvetleri de 30.000 kadardır.
Sosyal durum: Hiç bir sosyal faaliyet yoktur. Sadece ülkede 24 hastane ve 126 dispanser vardır.
Eğitim: Okuma-yazma bilmeyenlerin oranı çok fazladır. İç mücadeleler eğitimi bir hayli aksatmıştır. Bugün 3 yıllık bir ilk eğitim mecburiyeti vardır ve eğitime verilen güç arttırılmıştır.
Spor: Önemli ve organize bir spor yoktur.
Gazete: Vatlao (Vientiane). Baskı: 5.000
Radyo, TV: TV yoktur. Hükümet kontrolünde Laos, Vietnam ve Fransız dilleriyle yayın yapan bir radyosu vardır. Radyo alıcısı: 51.000.
Türk Elçiliği: Tayland Elçiliğimiz tarafından idare edilir.

OLAYLARIN İÇİNDEN

Laos'ta İç Savaş Sona Erdi

İki tarafın anlaşmasından sonra ülkenin kalkınması için bütün dünyanın kaynakları yardıma çağırıldı

* Kuzey ve Güney Vietnamla komşu olan Laos, bugün de yakınındaki uzun savaşın sıkıntılarını çekmektedir. Resimde Devlet Başkanı Prens Suvanna Fuma ile kızı görülüyor.

ÇİN Hindindeki Laos devletinde 20 yıldan beri devam edegelen iç savaş 1973 yılında bir anlaşma ile sona ermiş bulunuyor.

Patet Lao adlı Komünist çeteciler ile Laos Hükümeti 28 maddelik bir anlaşma imza etmişlerdir. Ne varki ülkenin siyasi ve askeri geleceğini düzenleyen bu anlaşma oluncaya kadar Laos'da yüzbinlerce insan hayatını kaybetmiştir.

Laos'un Başbakanı Prens Suvana Fuma Çin Hindi'ndeki komünist örgütler ile mücadeleyi tek başına sona erdiren ilk önemli kişi olmaktadır. Kamboçya ve Vietnam'daki kanlı savaşlar devam ederken ve Paris'de Barış anlaşmaları daha mürekkebi kurumadan çiğnenirken, Laos, ne Amerikan, ne Sovyetler Birliği ne de Kızıl Çin'in açık baskısı olmadan Patet Lao ile barışı getirmektedir.

Geçtiğimiz Şubat ayının 21. günü imzalanan "Ateş Kes" anlaşmasından bu yana devamlı fikir tartışmaları olmuş ve nihayet Eylül ayı ortalarında Barış Anlaşması imza edilmiştir.

Bu barışı getiren tek şahsın, Başbakan Suvana Fuma olduğundan kimsenin şüphesi yoktur. Patet Lao ile anlaşmaya taraftar olmayan Laos askeri şefleri, hükümeti devirip ülkeyi bir junta ile idare etmeye ve Patet Lao'yla başa çıkmaya teşebbüs etmişlerdi. Suvana Fuma'nın basiretli idaresi sonunda darbeci generaller ortamın kendi aleyhlerine döndüğünü görünce Siam'a kaçıp siyasi sığınma hakkı talep etmişlerdir.

Böylece 20 Ağustos günü içerde ve kendi cephesinde duruma tüm hâkim olan Başbakan Prens Suvana Fuma, bundan sonra Patet Lao yöneticilerini karşısına almış ve onlar ile anlaşmaya varabilmiştir.

Bu anlaşma sonunda Laos'ta bir Koalisyon hükümeti iş başına gelmiş bulunmaktadır. Yeni anlaşma ile yeni bir müessese daha kurulmuştur: Siyasi Danışma Konseyi. Bu Konsey, ülkedeki seçimlerin nasıl ve ne zaman yapılacağını düzenleyecektir.

Anlaşmaya göre, Prens Suvana Fuma, gene Başbakan kalacak fakat iki yardımcısı olacaktır. Bu yardımcılardan biri Patet Lao'dan diğeri de komünist olmayan kanattan gelecektir.

Hükümet sandalyeleri, şimdiki hükümet, Patet Lao ve tarafsızlar arasında bölünecektir. Her iki parti beşer sandalye alacak, tarafsızlar ise iki sandalyeyi ellerinde bulunduracaklar.

Mevcut hükümet, yeni kabinede, Savunma, Maliye ve İçişleri Bakanlıklarını anlaşma gereğince bünyesinde bulunduracak, Patet Lao'ya ise anlaşma gereğince Dışişleri Bakanlığı ile İktisat Bakanlığı verilmiş olacaktır.

Yeni kabinenin Posta Telgraf ve Adalet Bakanları tarafsızların uhdesinde kalacaktır.

Laos'un iki başkenti olacaktır. Bunlardan Vyentyan idari başkent olup tarafsız bir şehir haline getirilecek, Luang Prabang şehri Kıralın başkenti olarak kabul olunacaktır.

Vyentyan şehrinde her iki taraf da birer tabur gücünde birlik bulunduracak, 1000 kişilik polis gücü de iki tarafın katkısı ile şehrin güvenliğinden sorumlu bulunacaktır.

Laos'un gıda ve malzeme depolarının, hava alanlarının savunmaları muhacereti kontrol ve ülkenin güvenliğini sağlamakta Patet Lao birlikleri de görev alacaklardır. Bu son nokta, Başbakan Prens Suvana Fuma'nın verdiği en büyük taviz olmuştur.

Anlaşmadan sonra Laos, ülkenin kalkınması için bütün dünyanın kaynaklarını, yardıma çağırmıştır.

Anlaşma Kuzey Vietnam, Vietkong tarafından olumlu karşılanmıştır.

LESOTHO

525

Resmi adı: Lesotho Krallığı
İdare şekli: Krallık
Yüzölçümü: 30.340 km.kare
Nüfusu: 952.000 (1972 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 1 kişi
Yaşama ortalaması: 43,5 sene
Başkenti: Maseru (15.000)
Dili: İngilizce ve Lesotho yerli dili
Dini: Hıristiyan
Parası: Güney Afrika randı (18 lira 66 kuruş)

Ülke ve insanlar: Eskiden Basutoland diye anılan Lesotho her tarafından Güney Afrika Birliği ile sınırlanmıştır. Bir başka deyişle, bütünüyle Güney Afrika Birliği'nin içinde yer alan bir ülkedir.

Ülkenin orta kesimi arızalı, yüksek bir yayladır. Lesotho topraklarını kaplayan Drakensberg dağlarının yüksekliği yer yer 3.500 metreye yaklaşır. Ülkede ılık bir iklim hüküm sürer.

Afrika'nın önemli nehirlerinden olan Oranj, Lesotho'nun kuzeyinden çıkar. Bu nehrin iki kolundan biri, memleketin kuzeybatı sınırını meydana getirir. Ülkeyi sulayan diğer önemli bir nehir de Hint Okyanusu'na dökülen Tugela'dır. Nüfusun çoğunluğu, bu nehirlerin verimli vadilerinde yaşar.

Lesotho'nun yerli halkını Basutolar teşkil eder. Lesotho'daki tek şehir 15.000 nüfuslu başkent Maseru'dur. Diğer yerleşme merkezleri nüfusları 5.000'i geçmeyen kasabalardır.

Tarih: Lesotho toprakları, zaman zaman çeşitli Afrika kabilelerinin tecavüzüne uğramış; sonunda Zulu ve Matabele istilâlarından artakalan Basutolar bir birlik kurabilmişlerdir. Ancak bu defa da Boerlerin tehdidi olduğundan, Lesothoolular 1867'de İngiltere'den himaye istemişlerdir. Ertesi yıl ülkede İngiliz idaresi kurulmuş; 1964'te iç işlerinde serbest kalmış 1966'da da bağımsızlığını ilân etmiştir.

Ekonomi: Ülke halkı tarımla geçinmekle beraber, elde edilen mahsul kendi ihtiyaçlarına yetmez. Lesotho'da yaşayan çalışabilir durumdaki Basutoların yarıdan fazlası Güney Afrika Birliği'nde kalitesiz işçi olarak çalışır. Elmas ve hidroelektrik gücünden başka tabii kaynaklardan mahrum olan Lesotho'nun başlıca ihraç malı elmas, yün ve moherdir.

İdare şekli: Lesotho, meşruti bir krallıktır. İki meclisli bir parlamentosu vardır. Millet Meclisi'nin 60 üyesi genel oyla seçilir. Senato'nun 33 üyesinin 22'sini başlıca kabile reisleri, 11'ini de kralın tayin ettiği kimseler meydana getirir. 1966'dan beri kralın selâhivetleri kısılmıştır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram 4 Ekim
Yıllık milli gelir: 1 milyar 400 milvon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.120 TL.
Savunma: Resmen bir ordusu yoktur. 1.500 kişilik bir polis gücü vardır.
Sosyal durum: Yoktur.
Eğitim: Fransız, İtalyan ve İngiliz misyonerlerinin elinde olan eğitim parasızdır.
Gazete: Haftada 3 defa çıkan Molia (Maseru). Baskı: 15.000.
Radyo, TV: Biri devletin, biri de Katoliklerin olmak üzere 2 radyosu vardır. TV yoktur. Radyo alıcısı: 10.000
Türk Elçiliği: Yoktur.

LİBERYA

530

Resmi adı: Liberya Cumhuriyeti
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 111.000 km.kare
Nüfusu: 1.571.477 (1971 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 10 kişi
Yaşama ortalaması: 37.3 sene
Başkenti: Monrovia (180.000)
Dili: İngilizce
Dini: Putperest, Hıristiyan
Parası: Liberya doları (14 lira)

Ülke ve insanlar: Liberya Afrika'nın batı kıyısındadır. Kuzeyde Guinea; doğuda Fildişi kıyısı; güneyde ve güney batıda Atlas Okyanusu, Kuzey-batıda Siera-Leone ile sınırlanmıştır.

Liberya'nın dağlık olan kesiminde yüksekliği 1850 metreyi bulan tepelere rastlanır. Ülkede ekvator iklimi hüküm sürer. Yaz aylarının sıcaklık ortalaması 33 derece, kış aylarınınki 24 derecedir. Liberya toprakları balta girmemiş ekvator ormanlarıyla kaplıdır.

Liberya'nın yerli ahalisi, 11 kabile konfederasyonu hâlinde toplanmıştır. Hepsi de Gine ırkındandır. Gine dillerinin çeşitli diyaleklerini konuşurlar.

Liberya'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Monrovia: 180.000, Muchanan: 15.000, Harper City: 10.000.

Tarih: Liberya, A.B.D'nde köle iken kaçan bir avuç Gine zencisi tarafından kurulmuştur. Dünyadaki ilk bağımsız zenci devletidir. Buradaki ilk koloni 1822'de kurulmuş, 1847'de de cumhuriyet ilân edilmiştir.

Liberya, düşman kabilelerin istilâ tehlikesi, ağır dış borçlar, başka büyük ülkelerin sömürge hâline getirilmeleri tehlikelerine rağmen bağımsızlığını koruyabilmiş; 1926'dan sonra Birleşik Devletler'in yardımıyla kauçuk üretme yoluna gitmiştir.

Ekonomi: Liberya ekonomisi kauçuğa dayanır. Dünyanın en büyük kauçuk üreticisi olan Liberya'nın ihracatının %90'ını kauçuk teşkil eder. Demir cevheri de önemli ihraç malları arasındadır. Halkın %80'i tarım, ormancılık, balıkçılık ve hayvancılıkla uğraşır. Liberya'nın bir başka büyük gelir kaynağı da, yabancı gemilerin Liberia bayrağı altında çalıştırmasıdır. Bu bakımdan Liberya dünyanın en zengin ticaret filosuna sahiptir. 1966 yılında Liberya ticaret filosunda toplam gros tonajı 20.603.301 olan 1.436 gemi vardı. Liberya, bayrağını taşıyan gemilerden çok küçük bir ücret alır ve onların ticaretine karışmaz.

İdare şekli: Liberya anayasası, A.B.D. anayasası örnek alınarak yapılmıştır. Cumhurbaşkanı aynı zamanda başbakandır. Sekiz hizmet yılı için seçilir. İkinci defa seçilirse ancak dört yıl hizmet görebilir. Liberya'nın iki meclisli bir parlamentosu vardır. Senato'nun üye sayısı 18, Temsilciler Meclisi'ninki 52'dir. Liberya'da seçmenlerin zenci ve toprak sahibi olmaları lâzımdır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 26 Temmuz
Yıllık milli gelir: 2 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 2.800 TL.
Savunma: 3.200 kişilik bir ordusu, ufak bir sahil muhafaza teşkilâtı, 10.000 kişilik bir milis kuvveti vardır. Askerlik 16 yaşında başlar. Amerika'dan teknik yardım görür.
Sosyal durum: Sadece hükümetin ve Amerikan misyoner teşkilâtının hastaneleri vardır.
Spor: Atletizm ve futbol başlıca sporlardır.
En çok satan gazete: İngilizce "The Daily Listener" (Monrovia) Baskı: 3.500
Radyo TV: Amerikalıların, Sudanlıların, Misyonerlerin ve bir de devletin, 4 radyo istasyonu, bir de devlete bağlı TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 155.000, TV alıcısı: 7.000
Türk Elçiliği: Yoktur.

LİBYA

540

Resmi adı: El Cumhuriyye- el-Arabiyye el-Libya
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 1.759.500 km.kare
Nüfusu: 2.010.000 (1971 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 1 kişi.
Yaşama ortalaması: 52.1 sene.
Başkenti: Batı Trablus (379.925)
Dili: Arapça
Dini: Müslüman
Parası: Libya dinarı (47 lira,20 kuruş)

Ülke ve insanlar: Libya bir Kuzey Afrika ülkesidir. Kuzeyde Akdeniz; doğuda Mısır; güney-doğuda Sudan; güneyde Çad ve Nijer; güney-batıda Cezayir (Büyük Sahra); batıda Tunus'la sınırlanmıştır.

Libya'nın en yüksek yeri Cad sınırındaki Tibesti dağlarıdır. Bu dağların bazı tepelerinin yüksekliği 3.000 metreyi geçer. Bu dağlık kesimin dışında kalan Libya yaylası çölden ibarettir. Çölün, Mısır ve Sudan'la Libya arasındaki bölümüne Libya çölü denir. Libya çölü, Akdeniz kıyılarına kadar yaklaşır.

Büyük Sahra'nın bir parçası olan Libya Çölü, yer yer vahalarla bezenmiştir. Bunların en tanınmışları Fizan'daki Lurzuk ve Sebha vahalarıdır.

Libya'daki akarsu yataklarında ancak kışın su olur. Başka zamanlar, kuru kalırlar. Libya'nın sıcaklık ortalaması yazın 33 derece, kışın 15 derecedir. Güneyde yağış yok denecek kadar azdır. Kuzey kesimlerde ise

*** Libya'nın güneyi tamamen çöllerden ibarettir. Türkiye'nin iki mislinden daha büyük toprağa sahip olan Libya'da Tibesti kesiminden bir görünüş...**

* Akdeniz kıyılarında bir Kuzey Afrika ülkesi olan Libya, 2 milyon nüfusuna karşılık geniş topraklara ve yılda 120 milyon tona ulaşan petrole sahiptir. Son yıllarda süratle zenginleşmekte olan Libya'da sünger avcıları...

yıllık yağış ortalaması 40 sm. yi bulur.

Ülkede yaşayanlar büyük bir çoğunlukla Arap'tır. 40.000 kadar İtalyan'ın dışında, az miktarda, Türk, Maltız, Rum, Yahudi, Berberi azınlığı vardır.

Büyük yüzölçümüne karşılık pek az olan nüfusu bakımından, Libya'da km.kareye ancak 1 kişi düşer. Ülkenin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Batı Trablus: 379.925, ikinci Başkent Bingazi: 278.826, Zavie: 190.708, Cebel-i Garbi: 180.883.

Tarih: Libya, Hz. Osman zamanında Araplar tarafından Bizans'tan alındı. Daha sonraları Mısır ile Mağrip (Batı Arap Dünyası) arasında bir çekişme alanı oldu. Genellikle Trablus Mağrib'e, Bingazi de Mısır'a bağlı kaldı. Bu eyaletler kültür bakımından halen de böyledir.

Trablus, daha sonraları Saint-Jean Şövalyelerinin eline geçmişti. Bingazi ise Yavuz Sultan Selim tarafından Türkiye'ye bağlandı. Amiral Turgut Paşa da, Trablus'u Saint-Jean Şövalyelerinden aldı. Libya bir beylerbeylik olarak Türkiye'ye bağlandı. Bir ara Karamanlı ailesinden beylere verildi. 19. yüzyılda bir Trablus eyaleti ile bağımsız bir Bingazi sancağı kuruldu. Türk hâkimiyeti Büyük Sahra'ya iyice yayıldı. Orta Afrika hükümdarları Türk-Osmanlı padişahlarının bu ülke üzerindeki hâkimiyetini tanıdılar.

Türkiye'de Meşrutiyet'in ilânından sonra, yeni idarenin ard arda aldığı hatalı kararlar üzerine 1911 yılında İtalyanlar, Libya'ya saldırdı. Zamanın İttihat-Terakki hükümeti buradaki tümeni Yemen'e yolladığı için Libya savunmasız kalmıştı. Bununla beraber Trablus'ta kalan Türk kuvvetleriyle İtalyanlar arasında amansız savaşlar oldu. Türkleri çok seven yerli halk da bizi canla, başla destekliyordu. İtalyanlar sahillere çakılı kaldılar ve kıyılardan bir kilometre fazla içlere giremediler. Ancak o sırada Balkan Savaşı'nın çıkması üzerine, Türk hükümeti, Libya'yı İtalyanlara terketti.

1. Dünya Savaşı başladığı zaman, 5. Murat'ın torunu Şehzâde Osman Fuat Efendi mirliva (tümgeneral) rütbesiyle, Libya'ya gelerek bütün ülkeyi İtalyanlara karşı ayaklandırdı. Savaşı kaybettikten sonra bile orada kalan Türk subaylarının idare ettiği çete savaşları sonunda İtalyanlar yine de kıyılardan içerilere giremediler. İtalyanlar ancak, 1930'dan sonra Mussolini'nin havadan yaptığı hücumlar sonunda Libya'ya hâkim olabildiler.

Libya, 2. Dünya Savaşı'nda Mareşal Rommel ile Müttefikler arasında şiddetli savaşlara sahne oldu. Libya, İtalyanlardan temizlendikten sonra bir süre İngiliz nüfusunda kaldı; sonra Birleşmiş Milletler'in idaresine verildi. 1951 yılında da bağımsızlığını kazandı. İlk zamanlar yardım karşılığında ülkede İngiliz ve Amerikalılara üsler verildiyse de petrolün bulunmasından sonra bunlar geri alındı. 1 eylül 1969'da genç subaylar kralı devirip iktidarı ele aldılar.

Ekonomi: Libya genellikle bir tarım ülkesidir. Halkın %75'i tarım ve hayvancılıkla geçinir. Zeytin, badem, hurma, baklagiller, turunçgiller ülkenin başlıca mahsulleridir. Daha çok tekstil ve besin alanında hafif endüstri de vardır. 1959 yılında petrolün keşfedilmesi Libya'yı ekonomik bakımdan geliştirmiştir. O tarihten itibaren petrol istihsali gittikçe artmış, 1967 yılında petrol geliri 1 milyar dolara yaklaşmıştır.

İdare şekli: Evvelce 3 eyaletten meydana gelen Libya 1970'de 10 eyalete bölünmüştür. Bütün iktidar 1969 Aralık geçici anayasasıyla memleketi idare eden İhtilâl Konseyi ve onun başı Albay Kaddafi'nin elindedir. Hükümeti ve valileri onlar tayin ederler. A p Sosyalist Birliği yegane partidir. Meclis yoktur. Son günlerde Libya, Mısır ile birleşmeye çalışmaktadır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 1 Eylül
Yıllık milli gelir: 33 milyar 600 milyon TL
Fert başına yıllık gelir: 21.140 TL
Savunma: Her erkek 3 yıllık askerlik hizmeti yapmaya mecburdur. Ayrıca gönüllülerden kurulu bir Halk Direniş Gücü vardır.
Sosyal durum: Ülkede 2 büyük hastane vardır. Devlet memurlarına emeklilik verilir. Bir sosyal sigorta kurulması plânlanmaktadır.
Eğitim: İlk eğitim mecburidir. Orta eğitimde tek-

nik okullar ve bazı yabancı okullar vardır. Fakülteleri Bingazi ve Batı Trablus'a bölünmüş olan bir üniversitesi vardır.
Spor: Başlıca spor futboldur.
En çok satan gazete: El Ra'id (Batı Trablus) Baskı: 11.000.
Radyo, TV: Bir radyosu ve bir TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 90.000, TV alıcısı: 2.000.
Gerek radyo, gerek televizyon sayısında son yılda önemli bir artış görülmüştür.
Türk Elçiliği: Sharia Al Fatah 36, Batı Trablus, Libya.

LIECHTENSTEİN

545

Resmi adı: Liechtenstein Prensliği
İdare şekli: Krallık (Meşruti monarşi)
Yüzölçümü: 160 km.kare
Nüfusu: 21.530 (1970
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 134 kişi.
Yaşama ortalaması: 70 sene
Başkenti: Vaduz (3.921)
Dili: Almanca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: İsviçre frangı kullanılır.

Ülke ve insanlar: Liechtenstein, Batı Avrupa'da İsviçre ile Avusturya arasında Alpler üzerinde kurulmuş minik bir ülkedir. Kuzeydoğu ve doğusunda Avusturya; güney, batı ve kuzey-batısında İsviçre ile sınırlanmıştır. İsviçre ile olan sınırını, Ren nehri çizer. Yine Ren nehrinin bir kolu olan Inn de kuzeydoğuda ülkeyi Avusturya'dan ayırır. Liechtenstein'da yüksek dağ iklimi hüküm sürer. Yıllık sıcaklık ortalaması 12 derece kadardır. Yağışların yıllık ortalaması 125 cm.yi bulur.

Liechtenstein'de şehir yoktur. Başkent Vaduz küçük bir kasabadır.

Tarih: Liechtenstein'in tarihi 9. yüzyıla kadar uzanır. Burada 814 yılında kurulmuş olan Schellenberg baronluğu ve Vaduz kontluğu 1699 ve 1712 yıllarında Johann Adam von Liechtenstein tarafından satın alındı. Mukaddes Roma İmparatoru, 1719'da bu iki bölgeyi birleştirerek Liechtenstein prensliğini kurdu. Türk akıncıları bir çok defa Liechtenstein'a kadar gelmiş, başkent Vaduz'u almışlardır.

Liechtenstein, Napoleon savaşları sırasından sonra 1815'te Alman Konfederasyonu'na katıldı. Daha sonra Avusturya ile olan bağlarını sıklaştırdı. 1866'da federasyondan çekildi.

Ülkenin dış münasebetleri, savunması ve gümrüğü, 1924'ten beri İsviçre tarafından idare edilmektedir.

Ekonomi: Liechtenstein, Avrupa'nın sanayi ülkelerinden biridir. Tekstil, seramik, hassas âletler, ilâç imalâtı ekonominin temelini teşkil eder. Turizmin de ülke ekonomisinde önemli yeri vardır.

İdare şekli: Liechtenstein, meşruti bir krallıktır. Parlamentosu 15 üyeden kuruludur. Prens, parlamentoyu feshetme yetkisine sahiptir. Parlamento üyeleri 4 yıllık hizmet süresi için yalnız erkek seçmenlerin oyu ile seçilir. Başbakan, parlamento üyeleri tarafından 6 hizmet yılı için seçilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Ordusu yoktur, 33 kişilik polis kuvveti ülkenin güvenliğini sağlar. Ülkede 14 ilk 5 de orta ve lise vardır. Başkent Vaduz'daki Posta Müzesi, Milli Müze ve Prenslik Sanat Müzesi turistlerin ilgisini çeker. Ülke kazancının büyük bir kısmını çıkardığı pullardan elde eder. Haftada 4 defa çıkan Liechtensteiner Volksblatt 5.000 baskı yapar.

LÜBNAN

550

Resmi adı: El Cumhuriyye el-Lübnanniyye
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 10.400 km.kare
Nüfusu: 2.500.000
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 254 kişi
Yaşama ortalaması: 60 sene
Başkenti: Beyrut (800.000)
Dili: Arapça
Dini: %45 Hıristiyan, %39 Müslüman, % 16 diğerleri.
Parası: Lübnan lirası (4 lira, 14 kuruş, 36 sm.

Ülke ve insanlar: Lübnan Doğu Akdeniz sahilinde bir ülkedir. Kuzeyde ve doğuda Suriye; güneyde İsrael; batıda Akdenizle sınırlanmıştır.

Ülkenin Akdeniz kıyısı boyunca Lübnan ve Antilübnan dağları uzanır. Dağların yüksekliği kuzeyde 3.000 km.yi geçer. Yaz aylarının sıcaklık ortalaması 30 derece kış aylarınınki 11 derecedir. Ülkede Akdeniz iklimi hüküm sürer. Yıllık yağış ortalaması 60 sm. kadardır.

Lübnan çeşitli dinler ve milliyetlerden insanların yaşadığı bir ülkedir. Lübnan'da yaşayanları dinlerine göre şu şekilde ayırabiliriz: Ortodoks Rum, Ortodoks Ermeni, Katolik Ermeni, Katolik Rum, Katolik Fransız, Katolik İspanyol, Protestan Arap, Ortodoks Süryani, Katolik Maruni Arap. Böylece Hıristiyanların toplamı 1 milyona yaklaşır. Ayrıca Dürzi Araplar da vardır. Müslümanların toplamı da 1 milyona yaklaşır.

Lübnan'ın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Beyrut: 800.000, Trablus: 150.000, Zahle: 40.000, Sayda: 22.000.

Tarih: Eski çağlarda, bugünkü Lübnan'ın bulunduğu topraklarda Hitit ve Ermeni krallıkları kurulmuştu. Ardından Fenikelilerin yurdu olan Lübnan, sonradan Bizanslılara ve Hz. Ömer devrinde de Bizans'tan Araplara geçti. 13. yüzyılda, Türk-Suriye ve Türk-Memlük sultanları Lübnan topraklarında kurulmuş olan son Haçlı devletçiklerini yok ettiler.

*** Hıristiyan ve Müslüman Arapların kurduğu bir ülke olan Lübnan, bağımsızlığını 1945'te kazanmıştır. Resimde 402 yıl Türklerin yönetiminde kalan Lübnan'ın yarım milyon nüfuslu başkenti Beyrut şehri görülüyor.**

Lübnan toprakları 1516 yılında Osmanlı İmparatorluğuna katıldı. O tarihten itibaren 402 yıl Türk idaresinde kaldı. 1918 yılı ekim ayında, İngiliz orduları tarafından, Yıldırım Orduları Grubundan alınan Lübnan, Fransa "Manda"sına verildi. 1926 yılındaki bir isyan hareketi Fransızlar tarafından çok kanlı bir şekilde bastırıldı.

Lübnan Türkiye'ye dahilken, ya Trablus ya da Sayda beylerbeyinin idaresinde bir eyaletti. 19. yüzyılın ortalarında Beyrut eyaleti kuruldu. 2. Abdülhamid ve Meşrutiyet devrinde Beyrut çok gelişti. Türkiye'nin en ileri şehirlerinden biri oldu. 2. Dünya Savaşı sırasında buradaki Fransız kontrolü ortadan kalktı ve Lübnan 1945'te bağımsızlığını ilân etti.

Ekonomi: Lübnan Arap memleketleri arasında en yüksek hayat seviyesine ulaşmış ülkedir. Ekonomisi bankacılık ile petrolce zengin Orta Doğu ülkeleri hesabına yapılan ticari hizmetlere dayanır. Turizm ve ülke dışında çalışan Lübnanlıların kazançlarının da ülke ekonomisine büyük katkısı vardır.

İdare şekli: Lübnan bir cumhuriyettir. 99 üyesi olan tek meclisli bir parlamentosu vardır. 6 hizmet yılı için seçilen cumhurbaşkanının Maruni Hıristiyan, Cumhurbaşkanı tarafından tayin edilen başbakanın da Sünni Müslüman olması şarttır. Millet Meclisi üyeleri 6 Hıristiyan'a karşı 5 Müslüman olacak şekilde seçilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 22 Kasım
Yıllık milli gelir: 18 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 8.120 TL.
Savunma: 15.000 kişilik kara, 1.000 kişilik hava ve 250 kişilik deniz kuvvetleri, ayrıca 2.500 kişilik de güvenlik kuvvetleri vardır. Bütçesinin 1/5'ini savunmaya ayırır.
Eğitim: Halkın %80'i okuma yazma bilir. Bu Arap dünyasında erişilen en yüksek orandır.
Turizm: Yakın Doğu'nun başlıca turistik merkezidir. Baalbek ve Byblos gibi tarihi şehirler güzel manzaralı dinlenme ve eğlence yerleri turistlerin büyük ilgisini çeker.
Spor: Futbol, basketbol, tenis, yüzme, ski, su skisi ve golf rağbet görür.
En çok satılan gazete: Hamra'da yayınlanan En-Nehar. Baskı: 50.000.
Radyo, TV: Arapça yayın yapan mahalli radyo istasyonu, ayrıca Portekizce, Arapça, İspanyolca, Fransızca ve İngilizce yayın yapan deniz aşırı radyo istasyonu vardır. İki televizyon istasyonu özel şirketlerindir. Radyo alıcısı: 605.000, TV alıcısı: 300.000.
Türk Elçiliği: Rue Bliss, İmm. Dr. Nassif, Beyrut-Lübnan.

LÜKSEMBURG

555

Resmi adı: Grand-Duche de Luxemburg
İdare şekli: Dükalık
Yüzölçümü: 2.586 km.kare
Nüfusu: 345.000 (1971 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 130 kişi
Yaşama ortalaması: 69.8 sene
Başkenti: Luxemburg (78.032)
Dili: Fransızca, Almanca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Lüksemburg frangı (29 kuruş, 10 sm.)

Ülke ve insanlar: Lüksemburg Kuzey-bat. Avrupa'da kurulmuş meşruti bir krallıktır. Kuzeyde ve batıda Belçika; Doğuda Batı Almanya; Güneyde Fransa ile sınırlanmıştır.

Ülke yüksekliği 500 m.ye yaklaşan bir yayladan ibarettir. Ren nehrinin Moselle kolu ile buna katılan Our, Batı Almanya ile olan sınırı çizer. Lüksemburg'da yıllık sıcaklık ortalaması 10, yağış ortalaması 80 sm. dir. Ülkenin kuzey-doğusu ormanlıktır. Bu ormanlar kışın

yapraklarını döken ağaçlardan meydana gelir.

Lüksemburg'da yaşayanların çoğunluğunu Almanlar ve Fransızlar teşkil eder. Ayrıca bir İtalyan, Yahudi azınlığı da vardır. Başlıca şehirleri başkent Lüksemburg (78.032) ve Aix-sur-Alzette'dir (28.000).

Tarih: Lüksemburg'un tarihi 963 yılında bir derebeylik olarak başlar. 1308 yılında, Lüksemburg Kontu, Mukaddes Roma İmparatoru oldu ve 7. Henry adıyla tahta çıktı. 1354'te Lüksemburg dükalık haline yükseltildiyse de bu durum yüzyıldan az sürdü. 1443'te yabancı hâkimiyetine geçen ülkede, Burgondlar; İspanyollar, Avusturyalılar ve Fransızlar hüküm sürdü. 1482 yılında, ülke Habsburg hanedanına geçti ve iki yüzyıl boyunca önce İspanya, sonra Avusturya ve Hollanda'nın bir parçası olarak yaşadı.

Lüksemburg 17. yüzyılda Fransızlar tarafından işgal edildi 1797'de Fransa'ya katıldı. Belçika 1839'da Hollanda'dan ayrılınca, Lüksemburg'un önemli bir kısmını kendi topraklarına kattı. Burası halen Belçika'nın Lüksemburg eyaletini teşkil eder. 1867'deki Londra antlaşmasıyla Lüksemburg'un bağımsızlığı kabul edildi.

Ekonomi: Lüksemburg ekonomisinin temelini zengin demir madenleri teşkil eder. Ülke ihracatının %75'i demirdir. Lüksemburg aynı zamanda Avrupa'nın en büyük çelik imalâtçısıdır. Çalışan insanların %35'ten fazlası imalât ve madencilik işlerinde %13'ü de tarım alanında çalışır. Bazı ihtiyaç maddelerini ithal etmektedir.

İdare şekli: Lüksemburg, iki meclisli bir parlamentosu olan meşruti bir dükalıktır. Millet Meclisi'nin 56 üyesi, genel oyla. 5 yıllık hizmet süresi için seçilir. Devlet konseyinin 21 üyesi ise, hükümdar tarafından ömür boyu aynı görevde kalmak üzere tayin edilir. Başbakan ve kabinesi Millet Meclisi'ne karşı sorumludur.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli Bayram: 23 Haziran... Lüksemburg Batı Avrupa Birliği'nin üyesi olduktan başka 1954'ten beri de NATO'nun üyesidir... 1967'den itibaren askerliği mecburi kılan kanun kaldırılmış, yerine üç yıllık süreli gönüllülerden bir tabur koymuştur... Eğitim 6-15 yaşları arasında mecburidir... Ortaçağ'dan kalma şatolar turistlerin büyük ilgisini çeker... Futbol en çok rağbet gören sporların başında gelir... Yayın yapan radyosu ve televizyonu vardır. Radyo alıcısı: 152.000, televizyon alıcısı: 66.580... Elçilik işlerimizi Brüksel'deki elçiliğimiz yürütür... En çok satan gazete Luxemburger Wort 73.000 baskı yapar.

MACARİSTAN

560

Resmi adı: Magyar Nepköztarsasag
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 93.300 km.kare
Nüfusu: 10.395.000 (1972 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 111 kişi.
Yaşama ortalaması: 69.4 sene.
Başkenti: Budapeşte (2.023.200)
Dili: Macarca
Dini: Hıristiyan (%69 Katolik, %27 Protestan, %4 diğerleri)
Parası: Forint (1 lira, 43 kuruş, 50 sm)

Ülke ve insanlar: Macaristan, kuzeyde Çekoslovakya, kuzeydoğuda Rusya; doğuda Romanya; güneyde Yugoslavya ve batıda Avusturya ile sınırlanmıştır. Macaristan genellikle, büyük, verimli bir ovadan ibarettir. Burası "Alföld" diye anılır. Macaristan ovasının kuzeyindeki Matra dağlarıyla, Balaton gölünün kuzeyindeki Bakony ormanları dağlarının tepeleri 700 m.yi ancak geçer. Bunların dışında bütün Macaristan'da 200 m.ye varan yüksekliklere ender rastlanır.

Macaristan'ın batısında Macar Denizi diye anılan Balaton gölü vardır Bu gölün, denizden yüksekliği 106 m.dir. Avusturya sınırında da Neusiedler gölü yer alır.

Macaristan topraklarını, Tuna nehri ile bunun en önemli kollarından olan Tisa nehri sular. Tuna, kuzeyde Avusturya ile sınırı çizdikten sonra güneye doğru yönelir. Macaristan ovasını geçerek Yugoslavya'ya girer. Kuzey-doğudan ülke topraklarına giren Tisa nehri ve bunun Vam Körös ve Sajo kolları, ülkeyi sulayan diğer akarsular arasındadır.

Macaristan'ın bazı bölgelerinde Orta Avrupa iklimi, bazı bölgelerinde de ılık Doğu Avrupa iklimi hüküm sürer. Yıllık sıcaklık ortalaması 11 derece, yıllık yağış ortalaması 70 cm.dir.

Macarlar Ural-Altay, yani Turan kavimlerinin Ural dalındandır. Turan kavimlerinin Altay kolundan olan Türklerle uzak, Finlilerle de yakın akrabadırlar. Ancak, Macarlar arasına pek çok Türk kanı karıştığı gibi, Türkçe de Macarcayı çok etkilemiştir. Ülkede azınlık olarak 450.000 kadar Yidiş (Alman Yahudisi) vardır. Diğer azınlıklar, Almanlar, Romenler, Slovaklar, Sırplar, Hırvatlar, Çingenelerdir. Bunların hepsinin sayısı 250.000 kadardır.

Macaristan'ın bşlıcaehirleri şunlardır: Başkent Budapeşte: 2.023.200, Miskolc: 185.000, Debrecen: 166.000, Pecs: 152.000, Segedin (Szeged) 125.000.

Tarih: Macarlar, 9. yüzyılda, aralarında bir kaç Türk boyu da olduğu halde Macaristan ovasına yerleşmiştir. O sırada, Macarların başında Arpad hanedanından Türk adlı biri bulunuyordu. Arpadlar, sonradan Katolik oldular. Bir ara Türk-Moğol Altınordu İmparatorluğu'na bağlandılar.

Macaristan o devirlerde Avrupa'nın en büyük devletlerinden biriydi. Şimdikinden dört defa daha büyüktü. Bizans da zayıf düştüğü için, Macaristan, Balkanlar'da en fazla sözü geçen devlet durumundaydı. Ancak, Balkanlar'ı Türklere karşı ellerinde tutmak için giriştikleri mücadeleyi başaramayarak 1521'de Belgrad kalesini Türklere bıraktı-

* Tuna nehrinin ikiye böldüğü Budapeşte, 10 milyonluk Macaristan'ın 2 milyon nüfuslu başkentidir. Orta Asya'dan çıkan Türk boylarından olan Macarlar, sonraları Katolik dinini kabul etmiştir.

lar. Bu çok önemli kaleyi ele geçiren Türk ordusu, Macar ovasının kilidini de ele geçirmiş oldu. Nitekim dört yıl sonra, 1526'da Kanuni Sultan Süleyman Mohaç Zaferini kazanarak Budapeşte'ye (Budin) girdi. Macaristan Krallığını Türklerin himayesinde kalmak üzere Zapoa'ya verdi, ama bu durum 1541'e kadar sürdü; o tarihte bu krallık, doğrudan doğruya bir beylerbeylik olarak Türkiye'ye katıldı. Adına Budin Beylerbeyliği dendi. Macaristan'ın Türkiye'ye katılması üzerine Almanya İmparatoru, aynı zamanda Macaristan Kralı ünvanını aldı ama, aslında Macar Kralı Osmanlı İmparatoru'ydu. Protokolda Mısır beylerbeyinden sonra, Rumeli beylerbeyinden önce gelen Budin beylerbeyi, Avrupa'nın en kudretli hükümdarı seviyesinde askeri hükmü olan bir genel valiydi.

1699'daki Karlofça Antlaşmasıyla, Macaristan az bir kısmı hariç, Almanya'ya bırakıldı. Almanlardan nefret eden ve Türk idaresinden memnun olan Macarlar 200 yıl, Alman idaresiyle çekiştiler. 1867'de Avusturya İmparatorluğu içinde federal bir devlet oldular. Almanlar, Macaristan'daki sayısı binleri bulan Türk bayındırlık eserini ortadan kaldırdı.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğunu meydana getiren iki devletten biri olan Macaristan'ın yüzölçümü 325.000 km.kareyi buluyordu. Bu imparatorluk 1. Dünya Savaşı'nda yenilince iki devlet birbirinden ayrıldı ve 1920'deki Trianon Anlaşmasıyla Macaristan'a bugünkü toprakları verildi.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra, Ruslar, Macaristan'ı komünistleştirerek peyk haline getirdiler. Macaristan'daki komünist idareye karşı, 1956 yılında patlak veren milli ihtilâl, Ruslar tarafından kalleşçe ve kanlı bir şekilde bastırıldı.

Bugün Macaristan'da Türklere karşı büyük bir sevgi vardır. Türklere ataları gözüyle bakarlar. Ünlü Macar tarihçileri, Macaristan'ın, Osmanlı devrindeki müreffeh hayatını daima eserlerinde canlandıragelmişlerdir.

Ekonomi: Macaristan eskiden beri bir tarım ülkesi idi. Komünistler memleketi bir endüstri ülkesi haline getirdiler. Bugün, ülke ekonomisinde endüstri, tarımın yerini almış bulunmaktadır. Bilhassa 1960-61 yıllarında, çiftliklerin zorla kollektif hale getirilmesi, tarım ürünlerinin gözle görülür bir şekilde eksilmesine yol açmıştır. Vaktiyle Avrupa'nın buğday anbarı olan Macaristan, 1960'tan sonra buğday ithal etmek zorunda kalmıştır. Macaristan'ın başlıca tarım mahsulleri baklagiller, tahıl, patates şekerpancarıdır. Memlekette Rusya kontrolünde uranyum çıkarılmaktadır.

İdare şekli: Macaristan bugün komünist bir halk cumhuriyetidir. 3 eyalete ayrılır.

Macar Ovası (Alföld) Yüzölçümü: 42.365 km.karedir.

Tuna Ötesi (Dunantul) Yüzölçümü: 36.682 km.karedir.

Eszak: Yüzölçümü 13.964 km.karedir. Buralardaki nüfus çokluğu da bu sıraya göredir.

Macaristan'ın tek meclisli bir parlamentosu vardır. 352 üyeden meydana gelir. Üyeler dört hizmet yılı için seçilirler. 18 yaşını geçen bütün vatandaşlar oy kullanabilir. Başkanlık Konseyi, Millet Meclisi tarafından seçilir. İcra organı Bakanlar Konseyidir. Gerçekte asıl iktidar Sosyalist İşçi Partisi Merkez Komite-

si'nin elindedir. Tamamen onun onayladığı liste seçilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 4 Nisan
Yıllık milli gelir: 133 milyon TL
Fert başına yıllık gelir: 15.400 TL.
Savunma: 1955'te Varşova Paktı'nın kurucularındandır. 1969'da da Cenevre Silâhsızlanma Komisyonuna girmiştir. Askerlik 18 yaşında başlar, en çok 3 yıl sürer. Silâhlı kuvvetlerinin sayısı 103.000 kişidir. Kara: 90.000, deniz: 500, hava: 12.500. Ayrıca 27.000 kişilik güvenlik kuvveti ve 250.000 kişilik de işçilerden meydana gelen sivil kuvveti vardır.
Sosyal durum: Herkes sosyal sigortaya bağlıdır. Hastalık halinde doktor ve ilâç parasızdır.
Eğitim: 3 yaşına kadar çocuklar kreşlerde, 3-6 yaş arasındakiler anaokullarında bakılır. 6-14 yaş arasında eğitim mecburiyeti vardır. 9 üniversite ve 5 teknik üniversitesi dahil 74 yüksek okul ve üniversitesi vardır.
Spor: Futbol başta olmak üzere yüzme atletizm, eskrim de revaçtadır. Avcılık ve kış sporları için dış ülkelerden gelenler olur.
En çok satan gazete: Nepszava (Budapeşte). Baskı: 290.000.
Radyo, TV: 7 dalga uzunluğundan yayın yapan radyosu, hafta içinde 4 1/2 saat, cumartesi, pazarları 20 1/2 saat yayın yapan televizyonu bütün ülkeye hitabeder. Radyo alıcısı: 2.534.100, televizyon alıcısı: 1.768.600.
Türk Elçiliği: Uri U. 45, Budapeşte-Macaristan.

MALAGASY

565

Resmi adı: Republique Malgache
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 595.790 km.kare
Nüfusu: 7.655.134 (1971 sayımı)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 11 kişi
Yaşama ortalaması: 37.9 sene
Başkenti: Tananarive (351.262)
Dili: Malgaşça ve Fransızca
Dini: %60 Putperest, %40 Hıristiyan
Parası: Malagasy Frangı (FMG) (Yaklaşık 5 kuruş, 10 sm.)

Ülke ve insanlar: Malagasy Cumhuriyeti dünyanın en büyük adalarının dördüncüsü olan Madagaskar ile bu adanın yakınlarındaki birkaç küçük ada üzerinde kurulmuş bir devlettir.

Madagaskar adasının, batı sahilleri düzdür. Arazi doğuya doğru yükselmeye başlar. Başkent Tananarive yakınlarındaki Ankaratra dağının yüksekliği 2.644 m., adanın kuzey ucundaki Taratanana tepesinin yüksekliği de 2.880 m.dir. Madagaskar adasında küçük ırmaklardan başka akarsu yoktur. Yağışlar batı kesiminde az, doğuda fazladır. Yıllık sıcaklık ortalaması 20 derece kadardır. Adanın doğu kesiminde balta girmemiş ekvator ormanları, güneyinde bozkırlar vardır. Oğlak dönencesi, adanın güneyinden geçer.

Madagaskar'da yaşayanlar, Bantu ırkından zenciler ile Malay ırkından Malgaşlardır. Nüfusun beşte birini meydana getiren zenciler çoğunlukla Müslüman'dır. Malgaşların başlıca kavimleri ise, hepsi Müslüman olan Malay-Arap melezi Antandroidler, Tsimihetiler, Merinalar, Betsimisârakalar, Betisileolardır. Ayrıca 35.000 kadar Afrikalı vardır. Bu Afrikalıların yarıya yakın kısmı, Svâhili diliyle konuşan Arap-Bantu melezi Müslüman'dır.

Madagaskar'ın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Tananarive 351.262, Tamatave 59.060, Majunga: 57.310, Fianarantsoa 55.240.

Tarih: Madagaskar adasına olan göç hareketleri Milat'tan önce başlamış ve 15. yüzyıla kadar devam etmiştir. Daha sonraları Merina diye adlandırılan bu göçmenler adanın yayla kesimine yerleştiler. Sahil kısımları ise Arabistan ve Afrika'dan gelen göçmenler tarafından işgal edildi. 16 ve 17. yüzyıllarda Merina Krallığı adadaki devletlerin en kudretlisi haline geldi. Sonunda bütün adaya hâkim oldu.

19. yüzyılda Kral I. Radama, İngiliz ve Fransız misyonerlerinin adada kilise ve okullar açmasına izin verdi. Bunlar yazılı bir Malagaş dili meydana getirdiler. Kraliçe I. Ranavalona (kraliçelik süresi 1828-61) Avrupalıları ülkeden kovdu ama, onun ölümünden sonra Avrupalılar yine geldiler. Sonunda Madagaskar 1896'da bir Fransız kolonisi hâline geldi.

I. Dünya Savaşı sırasında Malagasy, bağımsızlığını kazanmak için çalıştıysa da bir başarı kazanamadı. Fransızlar, ancak 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, 1945-46'da Fransız parlamentosunda ülkeyi temsil etmek üzere üyeler seçmelerine izin verdiler. Bu arada Milliyetçi hareket durmadan arttı. Sonunda 1947 yılında silâhlı bir isyan patlak verdi. Fransızlar, 1949'da bu isyanı bastırdılar. Ayaklanma sırasında 60.000 ile 90.000 arasında insan öldü, fakat milliyetçi hareket bastırılmış oldu. Bundan sonra bir sükûnet devresi geldi. 1960 yılında ise Malagasy bağımsızlığını kazandı.

Ekonomi: Malagasy'nin ekonomisi hemen hemen tamamen tarım üzerine kurulmuştur. Ancak Fransa'dan ve başka Avrupa ülkelerinden geniş yardım almaktadır. İhracat maddelerinin başında kahve, vanilya, şeker gelir. Ülkede yetiştirilen pirinç adanın ihtiyacı için kullanılmaktadır. Sigara, sabun, şeker, et, deri, konserve endüstrileri de vardır.

Halkın büyük bir kısmı tarımla uğraşır, hayvan yetiştirir.

Madencilik henüz gelişmiş durumda değildir. Ancak ülkede başka grafit, mika olmak üzere uranyum, altın, kromit, demir ve maden kömürü yatakları vardır.

İdare şekli: Malagasy'de icra kuvveti, yedi yıllık hizmet süresi için genel oyla seçilen cumhurbaşkanındadır. Teşrii kuvvet iki meclisli parlamentoda toplanmıştır. Milli Meclis'in 107, senatonun 54 üyesi vardır. Milli Meclis üyeleri genel oyla seçilir. Senato üyelerinin üçte birini hükümet tayin eder; üçte ikisi de eyaletler ve mahalli teşkilat tarafından seçilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR

Milli Bayram: 14 Ekim
Yıllık Milli Gelir: 8 Milyar 400 Milyon TL.
Fert Başına Yıllık Gelir: 1.540 TL.
Savunma: 4.000 kişilik kara ordusu, 8.000 kişilik de polis ve diğer güvenlik kuvvetleri vardır. Gerekli malzemeyi Fransızlardan alır. Ülkedeki Fransız üslerindeki Fransızların sayısı gittikçe azaltılmaktadır.
Sosyal Durum: Hastalık halinde parasız bakım yapılmakta bu yardımların bir kısmı Hıristiyan misyonu tarafından karşılanmaktadır.
Eğitim: Ülkedeki ilk ve orta öğretimin yaygınlaştırılmasına çalışılmaktadır. Bir üniversite vardır.
Spor: Futbol, rugby, basketbol ve yüzme çok revaçtadır. Ayrıca atletizm, tenis, golf ve voleybol da rağbet görür.
En çok satan gazete: Le Courrien de Madagascar (Tannanarive) Fransızca ve Malagaşça yayınlanır. Baskı: 16.000
Radyo, TV: Bir radyo ve bir de televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 500.000
Türk Elçiliği: Yoktur.

MALAWİ

570

Resmi adı: Malawi
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil Bağımsız Cumhuriyet.
Yüzölçümü: 127.368 km.kare
Nüfusu: 4.660.000 (1972 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 37 kişi
Yaşama ortalaması: 38.5 sene
Başkent: Zomba (19.666)
Dili: İngilizce
Dini: Müslüman, Hıristiyan, Putperest
Parası: Malawi kvasası (17 lira, 10 kuruş)

Ülke ve insanlar: Malawi, güney-doğu Afrika'da bağımsız bir cumhuriyettir. Eskiden adı Nyasaland idi. Kuzeyde Tanzanya; doğuda, Nyassa gölü, güneyde ve güney-batıda Mozambik, kuzey-batıda Zambia ile sınırlanmıştır. Nyassa gölü, ülkenin bütün doğu sınırı boyunca uzanır. Malawi'nin toprakları ince uzun bir şerit halindedir. Ülkenin kuzey-güney doğrultusundaki uzunluğu 800 km.den fazladır. Genişliği ise 80 km. ile 160 km. arasında değişir.

Malawi genellikle dağlık bir ülkedir. Yer yer yüksekliği 3.000 km.ye yaklaşan tepelere rastlanır. Dağlık bölgeler, ülkenin pek sıcak olan alçak kesimlerine göre daha serindir. Ormanlar ve bitki toplulukları bakımından zengin değildir.

Malawi'de yaşayanlar Bantu zencileridir. Bantular ile Yao ve Ngoni grupları nüfusun %99.9'unu teşkil eder. Ayrıca 7.000 Avrupalı, 12.000 kadar da Asyalı vardır. Resmi dil olan İngilizce'nin yanısıra çeşitli Afrika dilleri de konuşulur. Halkın %35'i Hıristiyan, %30'u Müslüman geri kalanı putperesttir.

Malawi'nin en büyük şehri 104.461 nüfuslu Blantyre'dir. Başkent Zomba ise 19.666 nüfuslu bir şehirdir. Ülkenin bir başka şehri de yine 19.425 nüfuslu Lilongwe'dir.

Tarih: Nyassa gölü, yüzyıllar boyunca, daha kuzeyde yaşayan Bantu kabilelerini kendisine çekmiştir. 19. yüzyılda Boerler ve kuzeye doğru ilerleyen İngilizler yüzünden Ngoniler bu bölgeye geldi. Aynı yüzyılda, bölgeye İngiliz misyonerleriyle, fildişi peşinde koşan İskoç tüccarları da geldi. Sonunda İngilizler 1891 yılında Nyasaland himayesini kurdular.

Bölgede, sömürge aleyhtarı ilk hareket 1915'te oldu. Amerika'da tahsil görmüş bir rahip İngilizlere karşı silâhlı bir isyan düzenledi. İngilizler isyanı kanlı bir şekilde bastırdılar.

1953 yılında İngiltere Nyasaland'ı, Kuzey ve Güney Rodezya ile bir Orta Afrika Federasyonu meydana getirmeye zorladı. Ancak ülkede birçok kimse bu harekete karşı geldi. Nihayet Nyasaland 1962'de federasyon içinde bağımsızlığını ilân etti. 1963'te federasyon dağıldı. Nyasaland da 1964'te Malawi adıyla bağımsız bir devlet oldu.

Ekonomi: Malawi'nin ekonomisi hemen tamamamen tarıma dayanır. İhraç maddelerinin başında da, tütün, pamuk ve çay gelir. Şekerkamışı da son yıllarda ekonomide önem kazanmaya başlamıştır. Ülkedeki nüfus kalabalığı ve işsizlik yüzünden birçok Malawili Güney Afrika Birliği, Rhodezya ve Zambia'ya çalışmaya gider.

Yerli halkın büyük bir çoğunluğu köylerde yaşar, ortalama hayat seviyesi çok düşüktür. Pamuk ekimine büyük önem verilmekteyse de henüz bilimsel tarım metodları uygulanmamaktadır. Tahıl yetiştirilir, ayrıca hayvancılığa, özellikle büyük baş kasaplık hayvan yetiştiriciliğine de önem verilir. İhtiyaç maddelerinin büyük bir kısmı dış ülkelerden getirtilmektedir.

İdare şekli: Malawi parlamentosu, 75 üyeli tek meclisten ibarettir. Meclis üyelerinin 50'si seçimle işbaşına gelir, 5'i de cumhurbaşkanı tarafından tayin edilir. Bugünkü Cumhurbaşkanı Dr. Banda kaydı hayat şartıyla cumhurbaşkanı kalacaktır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 6 Temmuz
Yıllık milli gelir: 2 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 980 TL.
Savunma: Muntazam bir piyade taburu, ayrıca ihtiyat kuvvetleri, 3.000 kişilik de polis kuvveti vardır.
Sosyal durum: 1958'de Çalışma Bakanlığı'na bağlı bir Sosyal Gelişme Müdürlüğü kurulmuştur. Bu müdürlük gençlerin gelişmesi, sakatlar, yoksullar, spor, kadın kolları gibi işlerle meşgul olmaktadır.
Eğitim: 1965'te açılmış bir üniversitesi vardır. Yüksek öğretim yapmak isteyenler İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'ne de giderler.
En çok satan gazete: Limbe'de haftada 2 kere İngilizce olarak yayınlanan Malawi News'tir. Baskı: 15.000.
Radyo, TV: Bir radyo istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 107.000.
Türk Elçiliği: Kenya Elçiliği tarafından yönetilir.

* Malaysiya, Çin-Hindi yarımadasının uç kısmı ile Borneo adasının kuzeyindeki Saravak ve Sabah devletlerinden meydana gelir. 1957'de bağımsızlığını kazanmıştır. Resimde, Borneo adasından bir görünüş...

MALAYSİA

580

Resmi adı: Malaysia
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil Bağımsız Federasyon.
Yüzölçümü: 333.676 km.kare
Nüfusu: 10.674.000 (1971 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 37 kişi
Yaşama ortalaması: 59.8 sene
Başkenti: Kuala Lumpur (451.810)
Dili: Malayca
Dini: Müslüman (Pek az Budist)
Parası: Malaysia doları (5 lira, 51 kuruş)

Ülke ve insanlar: Malaysia, eski Malaya Federasyonunu meydana getiren 11 devlet ile Kuzey Borneo'daki Saravak ve Sabah devletlerinden meydana gelmiştir. Ülke doğuda Güney Çin Denizi; güneyde Jahore Boğazı; batıda Malaka Boğazı ve Andaman Denizi; kuzeyde Tayland ile sınırlanmıştır. Saravak ve Sabah ise güneyde İndonezya'nın Kalimantan eyaleti; batıda kuzeyde ve doğuda Güney Çin Denizi ve Selebes Denizi'yle sınırlanmıştır.

Malaysia'da ekvator iklimi hüküm sürer. Ülke toprakları çoğunlukla bataklıklar ve balta girmemiş ormanlarla kaplıdır. Ülkenin kuzeyi dağlıktır. Bu kesimdeki yüksekliği 3.000 m.yi bulan tepelere raslanır. Büyük akarsu yoktur. Malaysia çok yağış alan bir ülkedir. Yıllık yağış ortalaması 200 cm.i geçer.

Malayalılar İndonezyalı ve Filipinlilerle akraba bir kavimdir. Halk Müslüman'dır. Ancak büyük Çin göçü Malaysia için gerçek bir problem halini almıştır. Çünkü halen ülkede bulunan birkaç milyon Çinlinin önemli bir kısmı komünisttir.

Malaysia'nın başlıca şehirleri başkent Kuala Lumpur: 451.810, George Town: 269.247, İpoh: 247.969

Tarih: Avrupalıların Malaka yarımadasına ilk gelişi 16. yüzyıla rastlar. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi 19. yüzyılda Malaka yarımadasına ve Singapur'a hâkim oldu. 1867 yılında, burada koloni idaresi kuruldu. 1874 yılından sonra mahalli sultanlıkları ihya ettiler. 20. yüzyılın başında gelişen kauçuk ve kalay endüstrisi Çin ve Hindistan'dan göçmen akımına sebep oldu.

2. Dünya Savaşı sırasında bu bölge Japonların eline geçti. Savaştan bir yıl sonra, 1946'da Singapur bir koloni haline getirildi ve bir Malay birliği kuruldu. 1948'de ise bu birlik Malaya Federasyonu haline geldi. Aynı tarihte başlayan komünist hareketleri ve gerilla tedhişçiliği ancak 1959 yılında önlenebildi. Federasyon 1957'de, İngiliz Milletler Birliği içinde bağımsızlığını kazandı.

Kuzey Borneo ve Saravak İngiliz himayesinde idiler. 2. Dünya Savaşı'nda müttefiklerin galip gelmesi üzerine her ikisi de koloni statüsü kazandı. Malaya Başbakanı Tunku Abdurrahman komünistlerin bağımsız bir Singapur yaratmasından korkarak Malaya'yı, Malaysia adı altında Saravak, Brunei ve Kuzey Borneo ile birleştirmeyi teklif etti. Çeşitli mücadelelerden sonra Singapur'un bağımsızlığı kabul edildi. Malaya da Saravak ve Sabah ile birleşerek Malaysia adını aldı.

Ekonomi: Malaysia ekonomisi kauçuk ve kalaya dayanır. Tarım mahsullerinin başında pirinç, palmiye yağı, çay ve baharat gelir. Boksit, demir ve başka mineraller de vardır. Sabah, önemli bir kauçuk ve kereste ihracatçısıdır. Saravak da kereste, baharat, boksit ihraç eder.

İdare şekli: Malaysia 13 devletten meydana gelen bir federasyondur. Devletler şunlardır: Johore, Kedah, Kelantan, Negri, Sembilan, Pahang, Perak, Perlis, Selangor, Trengganu ve Malucca. Penang, Sabah, Saravak. Bu devletlerden ilk dokuzunun reisi her beş yılda bir toplanarak çoğunlukla içlerinden birini federasyon başkanı olarak (Sultan) seçerler. Sultan beş yıl süreyle parlamentonun ve kabinenin tavsiyelerine uyarak federasyonu idare eder. Malaysia parlamentosu iki meclislidir. Temsilciler Meclisi'nin 144, senatonun 58 üyesi vardır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 31 Ağustos
Yıllık milli gelir: 43 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 4.760 TL.
Savunma: Silâhlı kuvvetlerinin toplamı 22.000 kişiyi bulur. 1972'de İndonezya'yla, komünistlere karşı bir savunma anlaşması imzalanmıştır.
Sosyal durum: Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın kontrolu altındadır
Eğitim: 6-15 yaşları arasında eğitim mecburi ve parasızdır. Biri Kuala Lumpur'da, öteki Penang'da iki üniversitesi vardır.
Ölçü: İngiliz ölçüleri ile beraber yerli ölçüler de kullanılır.
Turizm: Son yıllarda gelişmektedir. 1970'de 76.000 yabancı turist gelmiştir.
Spor: En çok rağbet gören spor futboldur. Ayrıca bedminton, kriket, tenis, golf, basketbol, masa tenisi, bowling de oynanır. Balıkçılık ve balta girmemiş orman gezileri de ilgi çeker.
En çok satan gazete: Kuala Lumpur'da İngilizce olarak yayınlanan Straits Times'tir. Baskı: 225.000
Radyo, TV: Batı Malaysia'da 2, Sabah ve Saravak'ta da yayın yapan 1'er radyo istasyonu, ayrıca bir de televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 325.670, TV alıcısı: 205.585
Türk Elçiliği: Elçilik işlerini Tayland'daki Bangkok Elçiliğimiz yürütür.

MALDİV

575

Resmi adı: Republiç of Maldives
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 298 km.kare
Nüfusu: 118.818 (1971 tahmini)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 362 kişi
Yaşama ortalaması: 59 sene
Başkenti: Male (13.610)
Dili: Maldivce
Dini: Müslüman
Parası: Maldiv Rupisi (Yaklaşık 2 lira, 35 kuruş)

Ülke ve insanlar: Maldiv adaları, Hindistan'ın güney-batısında bir adalar topluluğudur. İrili ufaklı 2.000 mercan adasından meydana gelen bu adaların ancak 220'sinde insan oturur. Adalar 12 grup halindedir.

Ekvator ikliminin bütün özelliğini taşıyan Maldivlerin bitki örtüsü tropik ormanlardır. Ülkede yaşayanlar, Hadramut, Seylan, Uman gibi ülkelerden göçerek gelmişlerdir.

Ülkenin başlıca şehri başkent Male'dir. 13.610

Tarih: Efsaneye göre, Maldivler, bir Sinhali hükümdarı tarafından kurulmuştur. Araplar sık sık adalara ticaret seferleri düzenlemiş ve halk 1153'te Müslümanlığı kabul etmiştir.

Maldivler 17. yüzyılda, o sırada Hollandalıların himayesinde olan Seylan'ın himayesine girmiş, bu durum İngilizlerin Seylan'ı kontrol altına aldığı 1948 yılına kadar devam etmiştir.

1939'dan, 1946'ya kadar en güneydeki Addu adasında bir İngiliz hava üssü bulunuyordu. 1956'da İngiltere bu üssü yeniden açmaya teşebbüs etti. Maldivliler ise, böyle bir hareketin, ülkenin tarafsızlığını bozacağını ileri sürdüler. Görüşmeler sonunda 1960 yılında, Maldivliler İngilizlerin buradaki üssü yeniden açmasını kabul ettiler. Buna karşılık İngilizler, güney adalardaki bazı bölücü hareketleri önleyeceklerdi. Bu hal Maldiv'e ayrıca ekonomik fayda da sağlayacaktı.

1965 yılında Maldivler tam bağımsızlığını kazandı.

Ekonomi: Maldivlerin ihracatının %95'ini kurutulmuş balık teşkil eder. Ülkenin Seylan'la ilkel bir ticareti vardır. Halkın birçok ihtiyacı ithal yoluyla karşılanmaktadır. İngiltere ekonomik yardımlarda bulunmaktadır. Ülkede başlıca hindistancevizi, meyve ve darı yetişir.

İdare şekli: 1968 Martında yapılan bir plebisit ile o zamana kadar sultanlıkla idare edilen ülkede cumhuriyet kurulmuştur. Başkan halkın oyuyla 5 sene için seçilir. Başbakanı o tayin eder. 54 üyeli ve 5 yıl için halk tarafından seçilen tek meclisi vardır. Bu üyelerin 8'ini başkan tayin eder.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Ülkede İslâm şeriatı uygulanır.. Yabancı devletler diplomatik işlerini çoğunlukla Seylan'daki temsilcileriyle yürütürler.

MALİ

585

Resmi adı: Republique du Mali
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 1.240.000 km.kare
Nüfusu: 5.257.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 4 kişi
Yaşama ortalaması: 37.2 sene
Başkenti: Bamako (182.000)
Dili: Fransızca
Dini: %65 Müslüman, %35 Putperest
Parası: Mali Frankı (Yaklaşık 3 kuruş)

Ülke ve insanlar: Mali bir Batı Afrika ülkesidir. Kuzey ve kuzey-doğuda Cezayir; güney-doğuda Nijer Cumhuriyeti; güneyde Yukarı Volta, Fildişi Cumhuriyeti; güney-batıda Guinea; batıda ve kuzey-batıda Moritanya ile sınırlanmıştır.

Mali topraklarının önemli bir kısmı çöllerle kaplıdır. Ülke hemen hemen tamamen düzdür. Yer yer raslanan yükseklikler hiç bir yerde 400 m.yi geçmez. Guinea'dan Mali topraklarına giren Nijer nehri ülkeyi kuzey-doğu yönünde geçtikten sonra güneyi kıvrılarak Nijer Cumhuriyeti topraklarına girer. Mali'de yaz aylarının sıcaklık ortalaması 33 derece, kış aylarınınki 20 derecedir.

Mali'de yaşayanlar zencilerdir. Kuzeyde Hâmi, güneyde Sudan topluluklarından zenciler yaşar. Mali'nin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Bamako: 175.000, Mopti: 33.000, Kayes: 29.000, Segou: 28.000, Sikasso: 22.000

Tarih: Mali'nin şerefli bir mazisi vardır. Fransızların 19. yüzyılda ülkeyi ele geçirmelerinden önce bu topraklarda büyük imparatorluklar kurulmuştur. Bu imparatorlukların ilki Ghana imparatorluğudur. Ghana imparatorluğu 11. yüzyılda en kudretli devrine ulaşmıştı. İslâm imparatorluğu Sahra çölünden güneye doğru yayılmaya başlayınca Ghana'nın şansı döndü. 1076'da Ghana imparatorluğu yıkıldı. On yıl sonra Sominke adlı hükümdar ülkeyi yeniden toparlamaya çalıştı ama, artık imparatorluk dağılmıştı.

11. yuzyılın sonlarında komşu küçük Malinke devleti, Müslüman oldu, komşu krallıkları ele geçirdi ve nihayet 1235'te Ghana'yı da fethederek Müslüman bir Mali imparatorluğu kurdu. Mali, 14. yüzyılda en kudretli devrine erişti. Bu durum 16. yüzyılın sonlarına kadar devam etti. Daha sonra bu bölge Fas'ın kontrolü altına geçti. 19. yüzyılda ise Fransa bu topraklara gözünü dikti. Yerlilerin mukavemetine rağmen bölgeye hakim oldu ve bugün Mali diye bilinen ülke Fransız Sudanı adını aldı.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkede milliyetçilik hareketleri başlayınca, Fransa 1958'de Mali'ye muhtariyet verdi. 1959'da adı Sudan Cumhuriyeti oldu ve Senegal ile birleşti. Bir yıl sonra ayrıldılar ve Mali 1960 yılında bağımsızlığını ilân etti.

Ekonomi: Mali'nin ekonomisi hayvancılık ve tarıma dayanır. Tarım mahsullerinin başında, pirinç, darı ve pamuk gelir. Balık, pamuk ve yer fıstığı ülkenin başlıca ihraç malları arasındadır.

Mali topraklarında elmas, manganez, fosfat yatakları varsa da, bunlar yüksek taşıma ücretlerinden dolayı işletilememektedir. Ülkenin tek mineral zenginliği tuzdur.

İdare şekli: Mali Cumhuriyetinde icra kuvveti, 80 üyesi olan Millet Meclisi tarafından 5 hizmet yılı için seçilen cumhurbaşkanında ve cumhurbaşkanının tayin ettiği bakanlar kurulunda idi. Millet Meclisi'nin üyeleri genel oyla 5 hizmet yılı için seçilirdi. Fakat ilk başkan Modibo Keita, muhalefeti yok ederek 1960'dan 68'e kadar iktidarda kaldı. 1968'de bir askeri darbe ile Teğmen (sonradan albay) Musa Traore başa geçti. Parlamento feshedildi. Anayasa kaldırıldı. İlk fırsatta seçimle iktidarı sivillere devredeceğini vaadetmesine rağmen hâlâ Albay Traore başdadır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 22 Eylül
Yıllık milli gelir: 5 milyar 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.260 TL.
Savunma: 3.500 kişilik bir kara ordusu vardır. 1962'de subay yetiştirmek için bir askeri akademi açılmıştır. Fransa S.S.C.B. ve A.B.D.'nden yardım görür.
Sosyal durum: Yaygın olan mikrobik salgın hastalıklarla savaşmak için hastaneler, ayrıca sağlık merkezleri vardır.
Eğitim: İlk öğretim parasızdır, ama okul azlığı nedeniyle pek az çocuk bu okullardan yararlanabilmektedir. Üniversite çağındaki gençlerin bir kısmı Fransa, Senegal, hatta S.S.C.B.'ne gitmektedir.
En çok satan gazete: Journal Officiel de la Republique du Mali (Bamako) Devlet tarafından Fransızca olarak yayınlanır.
Radyo, TV: Bir radyo istasyonu vardır. TV yoktur. Radyo alıcısı: 60.000.
Türk Elçiliği: Senegal elçiliğimizce idare edilir.

MALTA

590

Resmi adı: Malta
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız Cumhuriyet
Yüzölçümü: 316 km.kare
Nüfusu: 322.070 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 1.022 kişi
Yaşama ortalaması: 70,3 sene
Başkenti: La Valetta (14.401)
Dili: Maltız, İngilizce
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Malta lirası (35 lira, 60 kuruş)

Ülke ve insanlar: Malta, Akdeniz'de, Sicilya'nın 80 km. güneyinde bir adadır. Tunus'tan uzaklığı 290 km. kadardır. Malta, asıl Malta adası (yüzölçümü: 246 km.kare) ile Gozo ve Comino adalarından meydana gelmiştir. Ülkede Akdeniz iklimi hüküm sürer.

Malta'da yaşayanlara da konuştukları dile de Maltız denir. Maltız dili Arapça'dan çıkmıştır, içinde çok miktarda İtalyanca kelime vardır. Maltalılar Arap-İtalyan karışımı bir millettir. Maltalıların dışında 40.000 İtalyan, 30.000 İngiliz, 10.000 Arap vardır. Bütün Müslümanların sayısı 50.000 kadardır.

Malta'nın başlıca şehri başkent La Valetta'dır. Burası aynı zamanda ülkenin en önemli limanıdır. Malta o kadar çok köy ve kasabalarla doludur ki, bütünüyle tek şehir sayılabilir.

Tarih: Malta adasının Akdeniz'deki stratejik yeri, çağlar boyunca birçok milletlerin dikkatini üzerine çekmiştir. Fenikeliler, Yunanlılar, Kartacalılar, Romalılar ve Bizanslılar

* Malta, İtalya'nın Sicilya Adası'nın güneyinde 316 kilometre karelik bir ada üzerinde kurulu bir devlettir. 1964'te bağımsızlığını kazanmıştır. Resimde "La Valetta" adlı limanı görülüyor.

adayı işgal ettiler. Bizanslılardan sonra Araplara geçti ve yüzlerce yıl Arap hâkimiyeti altında yaşadı. Daha sonra Charles-Quint'e geçti. Kanuni, Rodos (Saint-Jean) Şövalyelerini Rodos'tan çıkarınca, bunlar İmparator Charles-Quint'e sığındılar. İmparator, onlara Malta'yı verdi. Ada böylece bağımsız bir devletin eline geçti. Malta şovalyeleri çok eski çağlardan beri Türklerin amansız düşmanıydı. Türk denizcileri 16, 17, 18. yüzyıllarda birçok defalar adayı yaktılar; ancak Gozo'yu almalarına karşılık, çok sarp ve müstahkem olan Malta kalesini alamadılar. 1565'teki büyük Malta kuşatması sırasında Turgut Paşa'nın şehit düşmesi, kalenin alınmasını yine önledi.

Ada 1798'de Napoleon'un eline geçti. Napoleon övalyeleri kovdu. Malta şövalyeliği tarikat halinde bugün de devam etmektedir, ama, toprakları yoktur. Ada 1800 yılında İngiltere'ye geçti. 1964 yılına kadar İngiliz hâkimiyetinde kaldı. O tarihte, ada, İngiliz Milletler Topluluğu içinde bağımsızlığını aldı.

Ekonomi: İngilizlerin eline geçmesinden bu yana Malta'nın ekonomisi adadaki İngiliz askeri tesislerine ve personeline dayanır. 1950'de, İngilizlerin adadaki kuvvetlerini azaltacaklarını açıklamalarından sonra Malta hükümeti ekonomiyi canlandırmak için çalışmalara girişmiş, yeni endüstriler kurmak, yabancı yatırımı teşvik etmek yoluna gitmiştir.

İdare şekli: Malta devletinin resmi başkanı İngiltere hükümdarıdır. Fiili kuvvet ise başbakan ile 7 kişilik kabinesinde ve 55 üyesi olan Temsilciler Meclisi'ndedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 21 Eylül... Küçük bir savunma gücü vardır. İngiltere'yle karşılıklı bir savunma anlaşması imzalamıştır. Akdeniz'in ortasında olması bakımından adanın büyük stratejik önemi varsa da, hükümetin karşı koyması sebebiyle NATO karargâhı 1971'de adayı terketmek zorunda kalmıştır... Öğretim 6-14 yaşları arasında mecburidir. 1 üniversitesi vardır... Turizm, Malta'nın gelirine büyük katkıda bulunur. Güzel iklimi, plajları, tarihi yapıları her yıl adaya pek çok turist çeker... Futbol çok sevilen sporların başında gelir... İki radyo ve haftada 31 saat yayın yapan bir televizyon istasyonu vardır. Ülkedeki televizyon alıcı sayısı: 65.000... En çok satan gazeteleri İz-Zmien (Marsu'da basılır. Malta diliyle), Times of Malta (La Valetta'da basılır, İngilizce)... Elçilik işlerimiz Londra'daki elçiliğimiz tarafından yürütülür... Yıllık milli gelir: 2.810.000.000 TL. Fert başına yıllık gelir: 9.940 TL.

MAURİTİUS

595

Resmi adı: Mauritius
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız Cumhuriyet
Yüzölçümü: 1.865 km.kare
Nüfusu: 830.606 (1971)
Başkenti: Port Louis (142.000)
Dili: İngilizce
Dini: Hindu, Hıristiyan, Müslüman
Parası: Mauritius rupisi (yaklaşık 2 lira, 58 kş)

Ülke ve insanlar: Mauritius, Hint Okyanusu'nda, Madagaskar'ın 880 km. kadar doğusunda volkanik bir adadır. Mauritius, bu isimle anılan ada ile Rodriques, Agalega ve Cargados Carajos adalarından meydana gelmiştir. Adaların iklimi ılıktır. Arada bir görülen siklonlardan başka iklimin kaydedilecek bir özelliği yoktur. Yıllık yağışlar kuzey-batı sahillerinde 75 cm.dir.

Mauritius'ta yaşayanlar çoğunlukla Hindu'dur, Çin asıllı olanlar da vardır. Ayrıca Avrupalılar, Afrikalılar, Avrupalı ve Afrikalı melezleri de vardır.

Mauritius'un başlıca şehirleri şunlardır: Başkenti Port Louis: 142.000, Rose Hill-Beau Bassin: 70.000, Curepipe: 51.000

Tarih: Mauritius'a gelen ilk Avrupalılar Hollandalılardır. 1589'da adaya ayak basan Hollandalılar, burasını hükümdarları Maurice'nin adına göre isimlendirdiler. 1638 yılında Hollandalılar küçük bir koloni kurdularsa da, 1710'da burayı terkettiler. Bundan sonra adaya Fransızlar hâkim olmuş ve "İle de France" adını vermişlerdir. Mauritius adının İngilizce'deki adıdır. Fransızlar, buraya bugün "Maurice Adası" demektedir.

Mauritius, 1810'da İngilizlerin eline geçmiş ve 1814'te Paris Antlaşmasıyla tamamen İngiltere'ye bırakılmıştır. Ada 1903'e kadar Seychelles adalarıyla birlikte idare edilmiş, sonra ayrı bir koloni haline gelmiştir. Bağımsız hale gelmesi 1968 yılına raslar.

Ekonomi: Mauritius'un ekonomisi hemen hemen şekere dayanır. İhracatın %93'ünü şeker teşkil eder. Ayrıca çay da ihraç edilir.

İdare şekli: Mauritius İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bir ülkedir. Ülkede kraliçeyi temsil eden bir genel vali bulunur. Vali bakanlar kurulunun kararlarına göre hareket eder. Bakanlar kurulunu 62 üyelik teşrii meclis seçer. Kurul, genel oyla seçilen meclise karşı sorumludur. Halen başta 3 partiden kurulu bir koalisyon idaresi vardır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 12 Mart

Savunma: Ülkenin savunma kuvveti yoktur. İngiltere'yle 6 yıllık bir savunma antlaşması imzalamıştır.

Sosyal durum: Bütçenin %7'si sosyal yardım hizmetlerine ayrılmıştır. Hastaneleri ve sağlık merkezleri iyi durumdadır.

Eğitim: Okuma yazma oranı yüksektir. İlk ve orta öğretim yapan okullarından başka iki teknik okulu, bir öğretmen okulu bir de küçük üniversitesi vardır.

En çok satan gazete: L'Express (Port Louis). İngilizce ve Fransızca olarak yayın yapar. Baskı: 15.000.

Radyo, TV: Bir radyo istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 121.591, TV alıcısı: 19.600.

Türk elçiliği: Yoktur.

MEKSİKA

600

Resmi adı: Estados Unidos Mexicanos
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 1.972.547 km.kare
Nüfusu: 50.829.474 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 25 kişi
Yaşama ortalaması: 62.4 sene.
Başkenti: Mexico (2.902.969)
Dili: İspanyolca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Peso (99 kuruş, 16 sm.)

Ülke ve insanlar: Meksika, Kuzey Amerika'da bir ülkedir. Brezilya'dan sonra Lâtin Amerika ülkelerinin en büyüğüdür. Kuzeyde A.B.D.; doğuda Meksika Körfezi ile Yukatan Boğazı; güney-doğusunda İngiliz Honduras'ı ve Guatemala; güneyinde ve batısında Büyük Okyanus vardır.

Meksika genellikle dağlık bir ülkedir. Ülkenin batısındaki Kaliforniya Körfezi, Kaliforniya Yarımadasını ülkeden ayırır. Kolorado Nehri bu körfeze akar. Rio Grande del Norte Nehri, Meksika sınırına gelişinden, Meksika Körfezine döküldüğü noktaya kadar A.B.D. ile Meksika sınırını çizer. Ülkenin batı kesimi genellikle çok dağlıktır. Kuzeybatıda Batı Siera Madre dağları yer alır. Bu dağlardan doğup Kaliforniya Körfezine akan birtakım küçük nehirler vardır. Ülke arazisi, doğuya doğru alçalır, Meksika Körfezi yakınlarında Doğu Siera Madre dağları vardır. Bu dağların doğusu, Meksika Körfezi sahiline kadar ovalıktır. Meksika toprakları, güneyde, başkent Mexico şehrinden hemen sonra birden yükselir. Yüksekliği 5.653 metre olan Orizaba tepesi ile, 5.452 m. olan Popocatepeti bu kesimdedir. Güneydoğudaki Chaila gölü, ülkenin tek önemli gölüdür. Meksika'nın toprakları, Orta Amerika'ya doğru inildikçe daralır. Campeche Körfezi ile Büyük Okyanus'taki Tehuantepec Körfezi arasında 200 km. kalınlığında bir berzah haline gelir. Buraya Tehuantepec berzahı denir.

Meksika'nın iklimi sahillerde subtropik iklimden, dağlık bölgelerde çok soğuk iklim özelliklerine kadar çeşitli değişiklikler gösterir. Yıllık ortalama yağış miktarı 40 Sm.'dir.

Meksika'da yaşayanların %55'i Kızılderili-İspanyol melezidir. Ayrıca %28 oranında Kızılderili, %17 de İspanyol vardır. Ülkenin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Mexico: 2.902.969, Guadaljara (İmalât merkezi): 1.193.601, Monterrey (Maden endüstrisi): 858.107, Netzahualcoyott: 580.436

Tarih: Meksika dünyanın en büyük arkeoloji hazinelerinden biridir. Bu ülkede yaşadığı bilinen ilk insanlar Tolteklerdir. Toltekler M.Ö. 5. yüzyıldan M.S. 13. yüzyıla kadar Meksika'da yaşadılar. Daha sonra ülkeye, kuzeyden gelen Aztekler hâkim oldu. Aztekler, medeniyet bakımından Toltekler kadar ileri değildiler. 1325 yılında Mexico şehrini bunlar kurdu. Sonra hızla gelişmeye başladılar. Azteklerin ülkesi çok geçmeden büyük bir imparatorluk haline geldi. 16. yüzyılda, Aztek İmparatorluğu'nun nüfusu o devirdeki İngiltere İmparatorluğu'nun nüfusunun iki mislini geçiyordu. Başkent Mexico'nun nüfusu da 100.000 idi ki, hemen hemen o zamanki Londra'nın nüfusuna eşitti.

Öte yandan, Meksika Körfezinde, Büyük Antiller'e doğru uzayan Yucatan yarımadasında ise Mayalar vardı. Mayalar 4. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar süren büyük bir medeniyet kurmuşlardı. Tehuantepec berzahı bölgesinde ise Zapotekler yaşıyordu.

* 50 milyona yaklaşan nüfusu ile Amerika kıtasının Büyük devletleri arasında sayılan Meksika'nın başkenti Mexiko şehrinde İnka, İspanyol ve modern mimarlık eserleri bir arada görülür.

Meksika medeniyeti, İspanyolların bu ülkeye ayak bastığı 16. yüzyıla kadar devam etti. İspanyol Komutanı Cortes, 1519-1525 yılları arasında yüz binlerce Kızılderiliyi öldürdü. Yerli halka akıl almaz işkenceler yapıldı. Sonunda Aztek İmparatorluğu'nu yıktı. Daha sonra da yerlilerin sistemli bir şekilde yok edilmesi yoluna gidildi. Meksika, İspanyol sömürgelerinin en önemlisi ve en zengini oldu.

Napoleon savaşları sırasında ülkeye bir bağımsızlık havası geldi. 1810'dan başlayarak Fransız işgâlindeki İspanya'ya başkaldırmalar görüldü. Sonunda 1821'de bağımsızlığını aldı. O sırada Meksika'nın toprakları, bugün A.B.D.'nin Texas, New Mexico, Arizona ve Kaliforniya eyaletlerinin bulunduğu toprakları da içine alıyordu.

1846'da Meksika ile A.B.D arasında savaş çıktı. İki yıl süren bu savaş sonunda, Meksika yenildi. Texas, New Mexico, Arizona ve Kaliforniya A.B.D.ne geçti. Meksika'nın 1864-68 yıllarında, Fransa'nın teşvikiyle imparatorluk haline getirildiğini görüyoruz. Franz Jozeph'in kardeşi Arşidük Maximilian İmparator ilân edildi. Ancak yerli halk ve bilhassa melezler bu idareye şiddetle karşı çıktılar. Sonunda Juarez imparatoru kurşuna dizdirerek idareyi ele geçirdi.

Bundan sonra Meksika'da sık sık ayaklanmalar oldu. Halkın hayat seviyesi son derece düştü. Ancak 1911'e kadar iktidarda kalan Porfirio Diaz'dan sonra, Zapata ayaklanması, ardından başka ayaklanmalar oldu. 1927'den beri ülke sola meyyal tek partili bir sistemle idare edilmektedir.

Ekonomi, Meksika ekonomisi geniş ölçüde hükümetin etkisi ve kontrolü altındadır. Demiryolları, petrol, elektrik santralleri hükümetin tekelindedir. Ayrıca, madencilik, bankacılık, ulaştırma, imalât ve başka sahalarda da hükümetin çok sıkı bir kontrolü vardır. Ülke ekonomisini tam anlamıyla elinde bulunduran hükümet, endüstrileşmeyi, ihracatı, çiftçiliği geliştirmeye çalışmaktadır. Bu çalışmaların sonucu olarak, ülkede fert başına düşen milli gelir yükselmeye başlamıştır. Endüstri alanında olsun, tarımda olsun dikkati çeken ilerlemeler kaydedilmiştir.

Ülkede en çok mısır, patates, susam, tütün, pamuk, kahve kakao yetiştirilir. Kauçuk ve şekerkamışının da Meksika ekonomisinde önemli yeri vardır. Bundan başka hayvancılığa da büyük önem verilir.

Meksika'nın en büyük tabii zenginliği gümüş madenleridir. Gümüş istihsali bakımından dünyada en başta gelen ülke Meksika'dır. Ayrıca Manganez, bakır, maden kömürü de çıkarılır.

İdare şekli: Meksika, 29 eyalet ve 1 federal bölgeden meydana gelmiş federal bir devlettir. Cumhurbaşkanı genel oyla 6 hizmet yılı için seçilir. Meksika parlamentosu iki meclisten meydana gelir. Üst meclis, her eyalet ve federal bölgenin ikişer temsilcisinden kuruludur. Alt meclis ise 170.000 kişiye bir hesabıyla yapılan 3 yıllık seçimler sonucunda doğar. Üst meclis, yani senato üyelerinin sayısı 60'dır. 6 yıl için seçilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 16 Eylül
Yıllık milli gelir: 338 milyar, 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 8.120 TL.
Savunma: 18 yaşından sonra her vatandaş bir yıl askerlik yapar. 250.000 kişilik bir ordusu vardır.
Sosyal durum: Bizdeki gibi işveren, işçi ve devlet yardımıyla kurulmuş bir sosyal sigorta sistemi vardır. Çalışanın hastalığı, işsizliği emekliliği garantiye alınmış, kendisine kârdan prim sağlanmıştır.
Eğitim: Eğitim parasız ve mecburidir. 2 yıl ilk eğitim öncesi, 6 yıl ilk, 3 yıl ihtisas enstitüleri ve ondan sonra üniversiteler vardır. 1946'da %52 olan okuma-yazma bilmeyenler bugün %28'e inmiştir. Ülkede 38 üniversite vardır.
Spor: Futbol, voleybol başlıca sporlardır. 1968 Olimpiyadları Meksika'da yapılmıştır.
En çok satan gazete: La Prensa (Vadillo) Baskı: 185.361
Radyo, TV: 314 ticari, 10 tane de kültür yayını yapan radyo istasyonu, 1 tane kültür, 25'de ticari TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 4.032.614, TV alıcısı: 2.500.000 (1971)
Türk Elçiliği: Avda de las Palmas 1525, Lomas Mexico City, Meksika.

MISIR

605

Resmi adı: Mısır
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 1.002.000 km.kare
Nüfusu: 34.583.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 32 kişi
Yaşama ortalaması: 52.7 sene
Başkenti: Kahire (5.384.000)
Dili: Arapça
Dini: Müslüman
Parası: Mısır lirası (32 lira, 18 kuruş)

Ülke ve insanlar: Mısır, kuzey-doğu Afrika'da bir devlettir. Kuzeyde Akdeniz; doğuda İsrael, Akabe körfezi ve Kızıldeniz; güneyde Sudan ve batıda Libya ile sınırlanmıştır.

Mısır'ın resmi yüzölçümü: 1002.000 km.kare olmakla beraber, gerçekten işe yarayan kısmı çok azdır. Bu bir milyon kilometre karelik alan içinde ancak 35.000 km.karesi insanların oturmasına elverişlidir ve bütün nüfus da burada toplanmıştır. Bu bakımdan, yerleşme alanlarında nüfus yoğunluğu çok fazladır. Bizim Konya ilimizden daha küçük olan bu bölge Nil kıyıları ile Nil deltasının bulunduğu kesimdir. Geri kalan topraklar, sadece haritada yer tutan uçsuz bucaksız çöllerden ibarettir.

Mısır çok eski çağlardan beri iki bölgeye ayrılagelmiştir. Delta kesimine "Aşağı Mısır" Nil deltasından sonra, Sudan'a kadar olan ve Nil nehrinin iki yanı boyunca uzanan şeride de "Yukarı Mısır" denir. Mısır'ın önemli bir bölümünü kaplayan Libya çölünde de birkaç vaha vardır. Bunların en önemlileri Buhayra, Hârice, Dâhile, Farafra, Siyua vahalarıdır.

Sina yarımadasının güneyindeki Sina tepesi (2.641 m.), ülkenin en yüksek yeridir. Ayrıca Kızıldeniz'in yanısıra uzanan dağlarla, Süveyş körfezinin güneyinde ve batısında yüksekliği 2.000 m.ye yaklaşan tepelere rastlanır.

Bugün Kahire'nin bulunduğu yer, eskiden Fustât, Helyopolis, Menfis gibi şehirlerin kurulduğu bölgededir. Nil deltasının başladığı yerde olan bu bölge, eski çağlardan beri, ülkenin en önemli yeri olagelmiştir.

Mısır'da yaşayanların çoğunu Fellah (tarım işçisi) denen köylüler teşkil eder. Bunlar eski Mısırlıların kalıntısıdır. Başka bir deyişle Araplaşmış Hâmilerdir. Bunlar en ilkel şartlar altında yaşarlar. Şehirlerde yaşayanlar ise gerçek Arap'tır. Bu Araplar, yüzyıllar boyunca süregelen Müslüman fetihleri sonunda buraya gelip yerleşmiş olanların soyundan gelir. Mısır'da yaşayanların yüksek tabakasını ise, Türk veya Türkleşmiş Çerkes, Abaza ve Arnavutlar teşkil eder. Ülkede ayrıca Rum, Yahudi, İngiliz, Fransız azınlıkları vardır.

Mısır'ın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Kahire: 5.384.000, İskenderiye (Baş liman): 1.801.056, Süveyş: 264.098, Port Sait: 282.977, İsmailiyye: 285.000.

Tarih: Mısır, çok eski çağlardan beri çeşitli medeniyetlere merkez olmuş bir ülkedir. Yeryüzünde ilk medeniyetin kurulduğu yer, Mezopotamya ile birlikte Mısır'dır.

Eski Mısırlılar Hâmi kavimlerindendi. Bunlar Milâttan 3.500 yıl önce burada bir devlet kurdular. Eski Mısırlıların kurduğu devletler 300 yıldan fazla bir süre yaşadı. Tarihte bu kadar uzun ömürlü bir devlet olmamıştır. Bu bölgede önce çeşitli site devletleri kurulmuştu. 1. Sülâlenin ilk firavunu olan Menes'in babası Narmer bu site devletlerini birleştirdi. M.Ö. 3500-3197 yılları arasında geçen 9 firavun zamanında Mısır'ın nüfusu 7.000.000 kişiydi. O çağlarda dünya nüfusunun 50-60.000.000 olduğu hatırlanırsa, ülkenin ne kadar kalabalık olduğu kolayca anlaşılır. 2. Sülâle de M.Ö. 3197 yılından 2778 yılına kadar hüküm sürdü.

Mısır tarihinin M.Ö. 2778 ile 2160 yılları arasında 618 yıllık tarihine "Eski İmparatorluk" devri denir. Bu çağda başkent Menfis'e (bugünkü Kahire) alınmıştır.

Eski İmparatorluk devrinden sonra 580 yıl devam eden devreye Orta İmparatorluk denir. Eski Mısır'ın Orta İmparatorluk devresi M.Ö. 2160 yılından 1580 yılına kadar sürmüştür. Bu tarihten sonra 909 yıl devam eden "Yeni İmparatorluk" devri başlar. Yeni İmparatorluk devri M.Ö. 1580'den, Asurluların Mısır'ı aldığı M.Ö. 671 yılına kadar devam eder. Tarihte ün yapan Tutmosis, Amenofis, Tutankamon ve nihayet Ramses gibi hükümdarlar bu çağda yaşadılar.

M.Ö. 671 yılında Asurlular Mısır'ı alınca, ülke ilk defa Hâmilerden Sâmilere geçmiş oldu. Asur hâkimiyeti ancak 26 yıl sürdü. Bundan sonra bir süre daha Mısırlılar, ülkelerine hâkim oldular. M.Ö. 524 yılında İranlılar Mısır'ı fethetti. 131 yıl süre ile buraya hâkim ol-

* 34 milyonluk Mısır'ın, zamanımızdan 4.000 yıl önce yapılan piramitleri dünyanın "Yedi Harikası"ndan biri sayılır. Resimde Kahire yakınındaki Gize şehrinde bulunan piramitler görülüyor.

dular. Mısır, İran'ın bir eyaleti haline geldi. İran Ahmeni İmparatorları Mısır tarihine 17. sülâle olarak geçti. Bundan sonra bir süre ülkede yeniden Mısırlılar hâkimiyeti ele aldılar. M.Ö. 333 yılında ise ülke Büyük İskender'in eline geçti. Büyük İskender 31. sülâleyi meydana getirdi. Büyük İskender, gerçek bir firavun gibi davrandı. Mısır'ın geleneklerine, tarihine saygı gösterdi. İskender'den sonra, onun komutanlarından Ptolemaios 32. sülâleyi kurdu. Onların çağında başkent İskenderiye'ye getirildi. M.Ö. 30 yılında bu sülâlenin son hükümdarı olan Kleopatra'nın devrilmesiyle, Mısır'da Roma hâkimiyeti başladı. Romalılar, imparatorluklarının en gözde eyaleti olan Mısır'ı M.S. 425 yılına kadar ellerinde tuttular. Roma İmparatorluğu ikiye bölününce Mısır Doğu Roma'nın, yani Bizans'ın payına düştü.

641 yılında, Hz. Ömer devrinde, Arap kumandanı Amr İnu'l-As, Mısır'ı fethetti. Böylece buradaki Bizans hâkimiyeti son buldu. Araplar başkenti İskenderiye'den Fustat'a (eski Kahire) taşıdılar. Bundan sonra Mısır, Müslüman imparatorluğuna bağlı olarak idare edildi.

Mısır'daki ilk Türk devletini Tolunlular kurdu. Sonra Abbasiler hâkim oldu, ardından Ihşıdoğulları devleti kuruldu. 969 yılında Mısır, Tunus'tan gelen Fatimilerin hâkimiyetine girdi. Ancak bunlar Şii oldukları için Sünni İslâm âlemiyle savaşmak zorunda kaldılar. Selâhaddin-i Eyyubi 1171'de bunların hâkimiyetine son verdi. 1250'ye kadar Eyyübiler iktidarda kaldı, Ardından ülke Memluk Türklerine geçti. 1517 yılına kadar, ülkede önce Türk Memlükler, sonra da Türkleşmiş Çerkes Memluklar hüküm sürdü.

Yavuz Sultan Selim 1517'de Suriye, Filistin, Nubya, Bingazi ve Hicaz'la birlikte Mısır'ı da alarak Memlük ülkesinin tamamını Osmanlı İmparatorluğu'na kattı. O tarihten itibaren de Mısır'da Osmanlı Türklerinin idaresi başladı.

Mısır'ı idare eden genel vali (beylerbeyi) Osmanlı İmparatorluğu'ndaki bütün beylerbeyileri arasında başta gelirdi. Mısır beylerbeyileri daima mareşal (vezir) rütbesinde olurlardı Mısır Beylerbeyliği 17 sancağa bölünmüştü. Savaşlarda Türk-Osmanlı ordusuna 100.000 sipahi verirdi. Bu miktarda askeri hiçbir beylerbeylik veremezdi. Sipahiler de Mısır'a yerleşmiş Türklerdi, fellâhlar askere alınmazdı. Mısır beylerbeyliğinin yüzölçümü o devirde 3.000.000 km.kareyi geçiyordu. Beylerbeyliğinin başkenti olan Kahire, 17. yüzyılda İstanbul'dan sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun en büyük şehriydi. Nüfusu 650.000 di. Dünyanın en kalabalık 10 şehri arasındaydı. Aynı tarihte Berlin 85.000, Londra 647.000 nüfusluydu.

1799 yılında, Fransız Generali Napoleon Bonaparte, Mısır'ı aldı. Ülke 3 yıl Fransız işgalinde kaldı. Ardından yine Osmanlı İmparatorluğu'na bağlandı. Bu tarihten itibaren Kavalalılar devri başlar. Kavalalılarla birlikte Mısır, iç işlerinde bağımsız eyaletlerden biri oldu.

1882 yılında, Mısır'da İngiliz askeri işgali başladı. Zamanla İngilizler idareyi ellerine geçirdiler ve 1. Dünya Savaşı'nda da burasının Türk toprağı olmaktan çıktığını ilân ettiler. Savaştan sonra, yapılan bütün antlaşmalar, Mısır'ın Türklerin idaresinden kesin olarak çıktığını bütün dünyaya ilân etti.

Daha sonra Mısır'da krallık devri başladı. 1952'de Mısır'ın son Kralı Faruk devrildi. Ülkede diktatörlük idaresi kuruldu. Mısır 1958'de Suriye ile birleşerek Birleşik Arap Cumhuriyeti adını aldı. Maksat bu birliği daha da genişletmekti. Ama 1961 yılında Suriye, birlikten ayrıldı.

1967'de Mısır'ın Akabe Körfezini, İsrail'e giden gemilere kapaması üzerine İsrail ile çıkan savaşı, Mısır 6 gün içinde kaybetti. İsrail kuvvetleri Mısır'ı Gazze'den ve Akabe körfezinden attığı gibi Süveyş'in de doğu sahilini işgal etti. Mısır hâlen Libya ile birleşme hazırlıkları içindedir.

Ekonomi: Mısır ekonomisi pamuğa dayanır. Ancak siyasi sebeplerle pamuk mahsulünün %60'ını komünist memleketlere düşük fiyatla sattığı için önemli bir gelir sağlayamamaktadır. Mısır son yıllarda hızla endüstrileşme politikası gütmektedir. Asuan barajı, ülkenin tarıma elverişli topraklarının miktarını geniş ölçüde artırmıştır. Mısırlıların %70'i tarımla uğraşır. Ülkede pamuktan başka baklagil-

ler, pirinç, şeker, meyva ve soğan yetişir. Hayvancılığın ikinci derecede yeri vardır. Mısır'ın ihracatının %90'ını çiftlik mahsulleri teşkil eder. Başlıca endüstriler pamuk eğirme, konservecilik, turizm üzerinedir.

İdare şekli: Mısır Hükümeti, tek parti hâkimiyeti esasına göre kurulmuştur. 1964 anayasasına göre Mısır, demokrat sosyalist bir devlettir. Millet Meclisi üyeleri genel oyla seçilir. Cumhurbaşkanının 10 üye tayin etme ve meclisi feshetme yetkisi vardır. Meclis, cumhurbaşkanının tayin ettiklerinin dışında 360 üyeden meydana gelir. Bunların yarısı işçi ve köylüdür. Bütün güç cumhurbaşkanındadır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 23 Temmuz
Yıllık milli gelir: 61 milyar, 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 2.240 TL.

Savunma: Askerlik mecburi ve 2 yıldır. Ordu, donanma ve hava kuvvetleri Rusya'dan devamlı silâh ve teknisyen yardımı görmektedir.

Sosyal durum: Günde 7 saat çalışılır. Çalışanlara hastalık, emeklilik yardımları yapılır. Çabuk artan nüfusu önlemek için doğum kontrolü yapılmaktadır.

Eğitim: 6-12 arası eğitim mecburidir. Bugün okuma yaşındaki çocukların %78'inin okula gitmesi sağlanmıştır. 6 üniversitesi vardır. Eğitim bütün kademelerde parasızdır.

Spor: Futbol, güreş, basketbol, at yarışı, atletizm başlıca sporlardır.

En çok satan gazete: El Ahram (Kahire) Baskı: 400.000

Radyo, TV: Muhtelif kanallardan günde 173 saat devamlı yayın yapan bir radyosu, 3 kanaldan haftada 150 saat yayın yapan (bir kısmı renkli) bir TV'si vardır.

Radyo alıcısı: 4.500.000, TV alıcısı: 560.000
Türk elçiliği: Avenue El Nil, Giza, Kahire-Mısır.

MOĞOLİSTAN

Resmi adı: Bügd Nayramdakh Mongol Ard Uls
İdare şekli: Komünist Halk Cumhuriyeti
Yüzölçümü: 1.565.000 km.kare
Nüfusu: 1.301.600 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 1 kişi
Yaşama ortalaması: 57.7 sene
Başkenti: Ulan Bator (254.000)
Dili: Moğolca
Dini: %80 Budist, %19 Müslüman, %1 Şaman
Parası: Tugrik (Yaklaşık 4 lira, 24 kuruş)

Ülke ve insanlar: Moğolistan kuzeyde Rusya; doğuda, güneyde ve batıda Çin'le sınırlanmış bir ülkedir.

Moğolistan'ın toprakları dağlıktır. Kuzeybatıda Hanhukei, güney-batıda Büyük Altay dağları uzanır. Bu dağlarda yer yer 3.000 metreyi geçen tepeler vardır. Selenga nehri Hanhukei dağlarından çıkar. Bu nehrin bir kolu, güneydeki Kossu gölüne dökülür. Yine Selenga'nın bir kolu olan Orhon nehri bütüniyle Moğolistan'da akar. Göktürklerin başkenti Ötüken ile Cengiz'in başkenti Karakurum bu nehrin kıyılarındaydı. Göktürk yazıtları da bu nehrin kıyılarında bulunmuş ve bu yüzden Orhan Yazıtları diye anılagelmiştir. Ülkenin diğer önemli nehirleri Kerulen, Onun, Zapkin'dir. Başlıca göller. Kossu, Kobdo, Ubsa'dır. Kobdo gölü denizden 1.170 m. yükseklikte dir. Ülkenin güney-doğu kesimi Gobi çölüyle kaplıdır.

Moğolistan'da küçük bir Rus ve Çinli azınlık dışında Moğollar yaşar. Moğolların %19'u Müslüman gerisi Budist'tir. Bir miktar da Şaman vardır. Nüfusun %7'si Türkçe konuşur. Ülkenin en önemli iki şehri başkent Ulan Bator: 254.000 ile Darkhan: 30.000'dir.

Tarih: 13. yüzyılda Cengiz Han, Moğolistan'da, Moğol İmparatorluğu'nu kurmuştu. Bu imparatorluğun başkenti Karakurum'du. İmparatorluk dağıldığı zaman, Moğolistan, Buryat Moğolistan'ı, İç Moğolistan ve Oyrat Moğolistanı olmak üzere üçe ayrıldı. Bunlardan İç Moğolistan Çin'in, Buryat Moğolistan'ı da Rusya'nın hâkimiyetine girdi. 1911'de Çin'deki Mançu hanedanı düşünce ülke bağımsızlığını kazandı. 1924'te cumhuriyet ilân edildi. 2 Dünya Savaşı'ndan sonra ülkede Rus nüfusu yayıldı ve Moğolistan komünist bir halk cumhuriyeti oldu.

Ekonomi: Moğolistan'ın ekonomisi hayvancılığa dayanır. Beslenen hayvanların toplam sayısı 23.000.000 başı bulur. Ülkede ancak hafif endüstriler vardır.

İdare şekli: 1960 anayasasına göre iktidar millet meclisinin elindedir. Millet meclisi üyeleri üç yılda bir değişir. Seçimler genel oyla yapılır. Millet Meclisi üyeleri kendi aralarından 9 kişilik bir prezidyum seçer. Devlet işlerini bu prezidyum yürütür. Gerçek iktidar, komünist bir kuruluş olan Moğolistan Halk İhtilâl Partisi'nin elindedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 11 Temmuz

Yıllık milli gelir: 7 milyar TL.

Fert başına yıllık gelir: 6.440 TL.

Savunma: Resmen 28.000 kişilik bir kara, 1.000 kişilik de bir hava gücü varsa da, ülkede daima 500.000 civarında bir Rus kuvveti bulunur.

Sosyal durum: Ülkede 100 hastane ve klinik vardır. Avrupai mânada bir sosyal yardım yoktur.

Eğitim: İlk eğitim mecburidir. 593 okulu ve bir üniversitesi vardır.

Spor: Güreş, at yarışı, halter başlıca sporlardır.

En çok satan gazete: "Ünen" adlı parti gazetesi (Ulan Bator). Baskı: 110.000

Radyo, TV: İki kanaldan yayın yapan bir devlet radyosu ile bir kısmı kendi programı, bir kısmı da Molniya uydusu kanalıyla alınan Moskova TV programlarıdır. (Yalnız Ulan Bator civarına) 99.800, Hoparlör: 66.600, TV: 20.000

Türk elçiliği: Turkish Embassy, Ulan Batur-Moğolistan

OLAYLARIN İÇİNDEN

✱ *Bu seferki savaş altı günde sona ermediği gibi, iki tarafın da ağır kayıplar vermesiyle sonuçlandı.*

Arap-İsrael Savaşı ve getirdikleri...

TARİH 6 Ekim günlerden Cumartesi idi. Cumartesi, Musevilerin Pazar'ı, Müslümanların Cuma'sı olarak bilinir. Üstelik o Cumartesi Musevilerin Kippur adlı büyük dinî bayramı idi.

Daha iki gün öncesinden Süveyş Kanalı'nın Mısır sahilinde Arap Orduları yığınak yapıyor, hızlı bir faaliyet gelişiyordu. Bunu görmelerine rağmen başta Moşe Dayan olmak üzere, İsrail liderleri, olaya olağan gözü ile bakıyorlardı. Her Arap askeri harekâtında olduğu gibi İsrail muvazzaf birlikleri alarma geçiriliyor fakat yedekler silâh altına çağrılmıyordu. İsrail, Süveyş Kanalı'nın doğu sahillindeki Bar Lev adlı muhkem askeri hatlarına güveniyor ve kutsal bayramını kutlamak için Havra'larda ibadet ediyordu. İsrail liderleri, o günlerde Arapların saldırıya geçebileceğini umuyordu.

Cumartesi günü saat 14'de Süveyş'in doğu sahilinden korkunç bir ağır topçu ateşi başladı. İsrail'in "Kudretli Bar Lev Hattı" dediği ve aslında bir tel örgü ile kumda açılmış avcı çukurlarından ibaret olan hatta bulunan askerler, başlarını bile kumdan çıkaramaz olmuşlardı.

Süveyş Kanalı'nın 30 metreye inen dar kesiminde kum tepeleri ardında hazırlanan köprüler, bu topçu ateşi altında hemen suya indiriliyor ve 15 dakika içinde Kanalın karşı sahiline döşeniyordu.

Bar Lev Hattı'nın hemen gerisinde 8,000 kişilik iki İsrail piyade tümeni vardı. Mısır uçakları bunları olduğu yere mıhlamış, ilerletmiyordu.

Sal köprüler kurulur kurulmaz, Mısır'ın T-54 ve T-55 tipi tankları himayesinde piyade birlikleri akın akın Bar Lev Hattı'na saldırıyordu.

Bir kaç saat içinde İsrail savunma hatları 30 mil geriye itilmiş oluyordu.

(Lütfen Sayfayı Çeviriniz)

* Bir İsrail tankı, Sina yarımadasında yanan ve düşen bir uçağın çıkardığı dumanlar önünde görülüyor. İki haftalık savaş, binlerce masum insanın ölümüne, sakat kalmasına sebep oldu...

ARAP İSRAEL SAVAŞI

(Devam)

Harbin başladığı İsrail şehirlerinde canavar düdükleri, radyo ve hoparlörlü araçlar ile halka duyuruluyor ve yedekler alelacele askere çağırılıyordu. İşini bırakıp askere gidenlerin yerlerini kadınlar alıyor, okullar kapatılıp ilkokul öğrencileri bile seferber edilerek tarlalardaki tarım işlerinde görev başına getiriliyorlardı.

Mısır birlikleri Süveyş'te saldırıya geçerken, Suriye birlikleride 1967 harbinde kaybettikleri Golan tepelerine muazzam tank ve piyade birlikleri ile giriyor ve oradan İsrail'in asıl topraklarındaki kibutz köylerini topçu ateşi ile dövüyordu.

Eylül ayında İsrail askeri ve casus istihbaratı, Mısır ve Suriyelilerin elinde Sovyet yapısı "Sam-6" adlı, alçak uçuş yapan jetleri mahveden roketlerin olduğunu bildirmesine rağmen İsrail komuta kurulu buna değer vermiyordu. Müteharrik bir silâh olan "Sam-6" Vietnam harbinde bile denenmemiş bir silâhtı.

* Düşürülen bir İsrail uçağının pilotu sorguya çekilmek üzere cephe gerisine gözleri bağlanarak götürülüyor. Son savaşta iki taraf da büyük malzeme kaybı verdi.

Mısır askeri bildirileri, "Şanlı Arap ordularının Süveyş'in karşı sahiline geçtiğini" bildirirken, İsrail parlamentosunda yarı panik havası esiyor, liderler, "Ölünecek ise zamanın geldiği"ni halka haykırıyordu. Ve harbin ilk günü böyle bitiyordu.

Pazar sabahı Mısır orduları, Süveyş'in doğu sahilinde 10 millik bir hat kurmuş oluyordu. 12 köprü kurulmuş, karşı sahile, korkunç bir zırhlı yığınak yapılmıştı. Kuzeyde piyade birlikleri Kantara bölgesinde, merkezde (İsmailiye bölgesinde) zırhlı birlikler, güneyde de Kubri'de daha küçük bir zırhlı birlik yığınağı kurulmuştu. Burada her 5 Mısır tankına karşı İsrail'in 2 tankı bulunuyordu.

Mısır'ın daha ilerlere gidebilmesi için üç geçitten geçmesi şarttı. Bunlar, İsmailiye. Gidi ve Mitla geçitleri idi. İsrail askeri birlikleri bu geçitleri sonuna kadar savunmakla görevlendirilmişti. Buraları düşerse Sina yarımadasından eser kalmazdı.

İsrail'in savunma'da tek dayanağı El Tasa'daki hava kuvvetleri idi. Bunu yok etmek için Mısır, elindeki en güzide 20 komando taburunu buraya "Sam-6" füze örtüsü hava kuvvetleri bombardımanı, tank birliği ileri hareketi altında değil, sadece helikoptere bindirerek yolluyordu. İsrail uçak savarları tarafından da bunlar birer kuş gibi avlanıyor ve Süveyş Harbi'nin belki de kaderi burada düğümleniyordu. Mısır saldırısı durdurulduktan sonra İsrail hava kuvvetleri de Mısır birliklerine hücum fırsatını buluyordu. Böylece Kanalda'ki Mısır ileri hareketi zamanla hızını kaybediyordu.

Golan tepelerindeki Suriye tank taarruzunu durdurmak için İsrail elindeki tanklara güveniyordu. Kuzeyde bulunan ne kadar tank var ise bunları bir anda ateş hattına sürüyordu. Burada talih İsrail'e yardım ediyordu. 1967 harbinde Suriye ve Mısır'ın elindeki Sovyet yapısı T-54 tankları İsrail tarafından tamir edilmiş ve Kuzey'de bakıma alınmıştı. Bu tanklar, Amerikan yapısı M-48 ve M-60 tankları ve dünyanın en kudretli tankı diye bilinen İngiliz yapısı Centurion tankları ile birlikte Golan'da karşı karşıya geliyorlardı. İsrail tank topçularının isabetli ateşleri Suriye ileri harekâtını yavaşlatıyor ve zayiatını büyütüyordu. Centurion tankları hedefi şaşmayan bir sistemle işliyordu. Bu tanktaki makinalı tüfek ateş ediyor ve kurşunlardan biri hedefe isabet ettiği an, 105 milimetrelik topu otomatik olarak o anda ateşliyor ve tek atışla hasım tank yok ediliyordu. Böylesine bir silahın ellerinde bulunması İsrail'i adeta kurtarıyordu. Üstelik bu tankları Suriye ve Mısır'lıların elinde bulunan en güçlü Sovyet T-55 tanklarının 100 milimetrelik toplarının menzilinden de uzaktan ateş edebiliyordu.

Amerikan M-60 tankları ise elektronik

* 6 Haziran 1967 saldırısının ve yenilgisinin karşılığını Mısır tam altı yıl sonra 6 Ekim 1973'te verdi ve savaşı başlattı. Resimde İsrail askerleri yakıp yıktıkları bir Suriye köyünde görülüyor...

beyin ile ateş edebiliyor ve top atışı hızı, Rus tanklarından iki misli hızlı oluyordu.

Üstün sayıda ve kahramanca dövüşen Suriye Birlikleri İsrail tanklarına karşı başarı sağlıyor ve Galile denizi denen toprakların eşiğine geliyordu.

Pazartesi sabahı, ki harbin üçüncü günü sabahı, Suriyeliler, dünyada hiç görülmemiş yepyeni bir Sovyet tankını, T-62'leri ateş hattına sürüyordu. Bunların topları 115 milimetrelikti ve menzil bakımından dünyanın her tankından daha üstündü. Ancak bunların, Golan'ın engelebi arazisinde manevra gücü fazla bir avantaj sağlamıyordu. Suriyeliler, Golan tepelerinden aşağı sarkıp inebilmiş oldukları takdirde İsrail'de kendilerini durduracak askeri zırhlı engel tanımıyacaktı.

Bu durumu iyi bilen İsrail, ilk seferber edilen yedek birlikleri,askeri ve sivil vasıtalar ile derhal bu hatta sürüyordu. İsrail ana hava kuvvetlerinin Fantom uçakları da alçak uçuşlar ile bu Suriye tanklarını tahrip ediyordu. İsrail Fantom'ları için Sovyet MİG'leri tehlike olmuyordu.

İsrail hava kuvvetleri Suriye'nin askeri hava alanlarını bombalarken Suriye halkının moralini de yıkmak için başta Başkent Şam olmak üzere diğer şehirlerdeki sivil halka da ateş açıp onları şehit ediyordu.

Üçüncü günün bilânçosunda İsrail'in tek kazancı, Suriye ileri hareketini durdurmak oluyordu.

Aynı gün, Ürdün birlikleri İsrail hududunda seferler olup mevzi almakla beraber harbe girmiyordu.

Öte yandan Mısır cephesinde Arap tankları 190 İsrail zırhlı tugayını tamamen yok ediyor, komutanını esir edip Mısır televizyonunda gösteriyordu. Dar bir bölgede 700 ton tank birbirine ateş kusuyor ve İsrail komutanları bile Mısır'lılar için "Harika dövüşen bir kuvvet" diyorlardı.

Mısır birliklerine bu ruhu yeni komutanları General Saad Şazlı getirmişti. 1967 harbinde postallarını bırakıp kaçan Mısır ordularının en ön saflarında dövüşürken İsrail hatları ardında kalan General Şazlı, tek başına çölü geçip kendi vatanına dönmeyi başarmış, sonradan komutayı da eline alıp Araplara dövüşme

Harbin dördüncü günü olan Salı sabahı harp yerden havaya intikal ediyordu. İsrail, elindeki Fantom uçaklarını olduğu gibi Suriye cephesinde ateş hattına sürüyordu. Suriye ise yeni Sam-6 roketleri ile 80 İsrail uçağını yere indiriyordu "Sam -6" radarı, düşman uçağını gördüğü zaman onu otomatik izliyor ve Sam-6'ya otomatik harekete geçiriyor ve yöneltip uçağı şaşmadan tahrip ediyordu. Bu sebeple havalanan İsrail uçakları, düşmeden önce Suriye tanklarını kabil olduğu kadar çabuk ve çok sayıda tahribe bakıyordu. Bu arada İsrail fedai pilotları radar üslerini tahrip etmedikçe Sam-6'lardan kurtuluş olmadığına kanaat getirmişlerdi. Nitekim Lübnan ve Suriye içlerindeki radar üsleri, büyük kayıplar bahasına yok ediliyor ve böylece İsrail uçakları nisbeten füze hedefi olmaktan çıkıyorlardı.

Her iki tarafın da kayıplarının büyümesi karşısında Sovyetler, Suriye ve Mısır'a, Amerikalılar da İsrail'e havadan yardım köprüleri kuruyorlardı. İngiltere ise İsrail'in Centurion tanklarına malzemelerini kesiyordu. *(Lütfen Sayfayı Çeviriniz)*

* İsrail Orduları Başkomutanı Moşe (Musa) Dayan, Golan tepeleri yakınında Suriye sınırını inceliyor. 1973 savaşı, Arapların hücumu ile başladı ve Arap dünyasına manevi güç kazandırdı.

ARAP İSRAEL SAVAŞI

(Devam)

Harbin beşinci günü İsrail'deki panik geçmiş, harbin uzayacağı belli olmuştu. 1967 harbinin başarılı komutanları Bar Lev, Mordahay Hod, Aharon Yariv, Ariel Şaron yüksek komuta kuruluna çağrılıyor ve İsrail'in Suriye cephesinde başarı kazanması için yeni karar alınıyordu.

Mısır cephesinde savunma ve oyalama savaşı, Suriye cephesinde bütün güçle saldırıya geçilmesine harbin altıncı sabahı başlanıyordu.

İsrail gambotları Suriye sahillerindeki Latakya, Tartus ve Banyas limanlarını tahrip ediyor, Banyas'daki Irak petrollarının çıkış ağzı alev alev yanıyordu.

Humus şehrindeki petrol depoları havadan saldırıya uğruyor bu arada İsrail tank birlikleri de topluca saldırıya geçiyordu. Hedef, kaybedilmiş Galon tepelerini ertesi sabaha kadar geri almaktı.

Harbin yedinci sabahı, harp propogan-da harbine dönüşüyordu. İki taraf radyoları, resmi bildirileri, öldürülen asker sayılarını, düşürülen uçak sayılarını, tahrip olunan tankları birbirini tutmazcasına açıklıyordu. Ama gerçekte. İsrail saldırısı başarıya doğrü gitmiş, kaybolan Golan tepeleri geri alınmıştı.

İsrail komuta heyeti, ileri harekete devam edilmesi emrinde ısrar ediyordu. Buna karşılık Suriye askeri birlikleri yeni destekler almaya başlıyordu. Irak ve Ürdün zırhlı birlikleri, Ürdün'ün en güçlü ve belki de Arap aleminin en güzide birliği Golan cephesinde dövüşmeye gidiyordu.

Siyaset alanında Amerika Dışişleri Bakanı Kissinger, Ruslar Mısır ve Suriye'yi destekledikçe Amerika'nın da İsrail'i destekliyeceğini açıklıyordu. Sovyetler, Akdeniz'e tarihinin en büyük donanmasını indirirken, Amerika, aynı denizdeki Altıncı Filosu'nu deniz piyade birlikleri ile takviye ediyordu.

Harbin sekizinci günü İsrail'in Golan cephesindeki ileri hareketi gelişiyor ve İsrail topçusu ve tankları Şam'ın 25 mil yakınına geliyordu. Suriye başkentinin düşmesi konuşulurken Suriye, Irak ve Ürdün'lü askerler kahramanca dövüşüyorlardı. Ama, her yönden harp Suriye'nin aleyhine gelişiyordu.

Ertesi sabah, harbin dokuzuncu günü, İsrail devletinin kurucusu denebilecek, ilk başbakanı David Ben Gurion'un 87. yaş günü idi. İsrail komuta heyeti bu günde artık harbin kaderini değiştirmek için güneydeki Mısır cephesinde de harekete geçme kararı veriyor ve Stalingrad'dan bu yana tarihin kaydettiği en büyük tank muharebesi başlıyordu. Bir gece içinde İsrail, Suriye cephesindeki zırhlı birliklerini güneye kaydırmış ve Mısır zırhlı birliklerinin karşısına dikmişti.

Suriye cephesinde Sasaa kasabasında

duran İsrail birlikleri bu defa savunmaya ve harbi oylamaya başlıyordu.

Suriye tarafında ise kayıplar o kadar büyüktü ki, yeniden bir karşı taarruza kalkmaları imkânsızdı.

Pazar sabahı saat 7'de İsrail topçusu ve tankları topluca Mısır birliklerine ateş yağdırmaya başlıyordu. Akşama kadar Mısır birlikleri 200 tank kaybediyordu. Bunu Mısır radyosu, "100 tank kaybettik" diye adeta onaylıyordu. Her iki tarafın da kayıpları büyüktü. İsrail 650 asker kaybetmiş. Başlarında İsrail zırhlı birlikler komutanı General Aluf Mendler de vardı.

Harbin onuncu günü Pazartesi sabahı başlıyan İsrail topçu ateşi Suriye cephesinde Arap birliklerini olduğu yere mıhlamıştı. Bu ateş sayesinde bu cephede İsrail kayba uğramıyor tek düşüncesi sadece top mevzilerine yapılacak lojistik ikmâlden ibaret kalıyordu.

Suriye, elindeki harp malzemesini yitirmişti. Sovyetlerin dev Antonov taşıt uçaklarının biri kalkıp biri iniyor ve Suriye'ye malzeme taşıyordu. Bu yardım günde 4.000 tonu buluyordu.

Arap ülkeleri Sovyetler'den askeri yardım alırken Amerika Savunma Bakanı Schlesinger de her 15 dakikada bir Amerikan uçağının İsrail'e askeri yardım malzemesi indirmeye başlaması emrini veriyordu. Böylece her iki taraf da yeniden dişlerinden tırnaklarına kadar silâha boğulup donanıyordu.

Harbin 11. günü, yani Salı sabahı dünya merkezlerinde "Ateş kes" sözleri edilirken, buna iki savaşçı ülke parlamentolarında itiraz sesleri yükseliyordu. Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat, "Göze göz" dövüşeceklerini İsrail Parlamentosu olan Knesset'te konuşan Başbakan Bayan Gold'a Meir ise, "Böyle bir teklifi harbi kazanmadan kabul edemeyiz" diyordu.

Askeri birliklerini takviye ederken Ruslar Kahire'ye başbakan Kosigin'i yolluyor, Amerika'lılar da İsrail üzerinde harbi bitirme baskılarına başlıyorlardı.

* İsrail Başbakanı Bayan Golda Meir, savaş sonundaki ateş-kes anlaşmasını, İsrail meclisinde açıklarken, "Çekilmekten başka çare yok!" dedi.

Pazartesi günü başlayan salıadaki tank harbi Salı günü de bütün şiddeti ile devam ediyor, İsrail, Süveyş şehrinin karşısındaki bölgede bir yarma hareketini geliştiriyordu.

Nitekim Çarşamba sabahı, harbin 12. günü, İsrail birlikleri kanalın kısmen mavi, kısmen çamurlu sularına ulaşıyordu. Aynen Mısır birliklerinin yaptığı gibi alelacele karşı tarafa köprüleri atıyor ve tanklarını, piyadelerini geçiriyordu.

Büyük acı gölün kuzeyinde Mısır birliklerini tespit eden İsrail tankları, yavaş yavaş güneye ve doğuya sarkıp kanalın öte yanına geçiyordu.

Bu suretle Süveyş kanalının harp için

(Lütfen sayfayı çeviriniz)

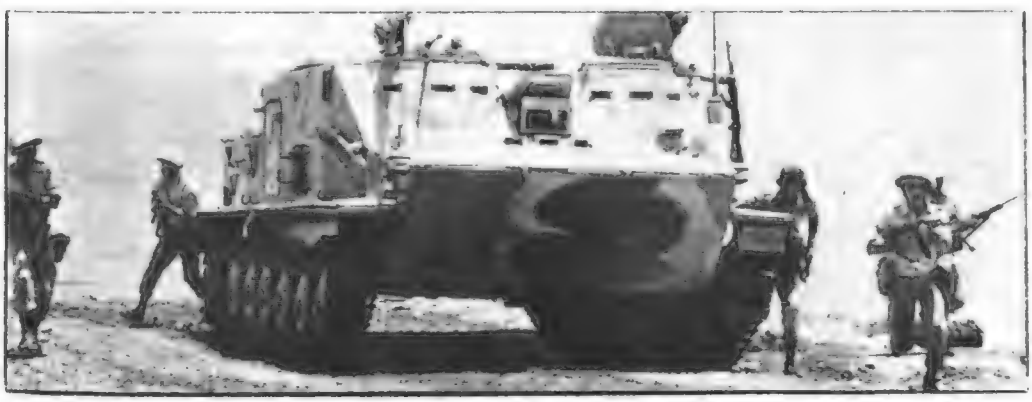

* Hem karada, hem denizde yürüyen Mısır tankları, Sovyet yapısıdır. Resimde Süveyş kanalını geçen ve yeni bir savaşa hazırlanan bir Mısır tankı ve Mısırlı askerler görülüyor...

* Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat'ın eşi, son savaşta yaralanmış bir Mısırlı askeri, hastanede ziyaret edip, sağlığını soruyor...

ARAP İSRAEL SAVAŞI

(Devam)

bir engel olmadığı bir defa daha aynı harpte ispat edilmiş oluyordu. İsrail birlikleri Kanalın öte yanında, Mısır topraklarında üçe ayrılıyor ve bir kol kuzeye, bir kol Süveyş kasabasına, merkezdeki ileri hat da Kahire üzerine yürüyordu.

Perşembe sabahı, harbin 13. günü, İsrail, Kanalın öte yanına 200 tank geçirmiş olduğunu açıklıyordu. Mısır'ın ise İsrail'den geri aldığı topraklarda daha bin kadar tankı bulunuyordu.

Son Amerikan yardımı İsrail'e Sam-6 roketlerini şaşırtan elektronik cihazlar verilmişti. Artık Sovyet yapısı Sam-6 roketleri İsrail hava kuvvetleri için tehlike olmaktan çıkıyordu.

Harbin 14. günü, Cuma sabahı Mısır, Kahire'yi savunmak için askeri tedbirlerini alırken, İsrail de kayıplarını düşünüyordu. Kahire'ye 50 küsur mil yaklaşan İsrail birlikleri daha ne kadar savaşabileceklerdi, bu çetin Mısır orduları karşısında? İsrail'in Fantomlu hava gücü hemen hemen yok olmuş, tanklarının yarısı enkaz haline gelmiş, 4.000 askeri ölmüş, 600 kadarı esir düşmüştü. Lojistik ikmâl, orduları ilerledikçe imkansız oluyordu.

Cumartesi sabahı nitekim ateş kes kararı Birleşmiş Milletler'den geliyor, fakat her iki taraf da durumunu düzeltebilmek için buna saygı göstermiyordu. Fakat daha ertesi gün, Amerika ve Sovyet baskısı ile her iki taraf ateş kesi kabulleniyor ve bir Arap-İsrail harbi daha son buluyordu.

Ancak bu sefer Mısır birlikleri Kanalın Doğu sahilinde, İsrail'inkiler ise Batı sahilinde kalıyordu. Bundan sonrası Birleşmiş Milletler askerlerinin kontroluna geçiyor, her iki taraf askeri birlik komutanlarının müzakeresine intikal ediyor ve Cenevre'de başlıyacak sulh konuşmalarına kalıyordu...

23 Ekim 1973'te saat 18.52'de ateş kesildi. İsviçre'nin Cenevre şehrindeki barış anlaşması müzakerelerinde, tarihte ilk defa olarak Arap ve İsrail temsilcileri bir masa etrafında oturup barışın güzelliğini ve kendilerinin anlaşma taraflısı olduğunu bildiren nutuklar çektiler. Savaş 23 Ekimde durmuştu, ama konferansın toplanması Aralık ayını bulmuştu. ABD ile Sovyetler Birliği savaşın devamını istememişler, aralarındaki "Yumuşama"nın bozulacağından korkmuşlardı. Libya ve Irak'ın karşı koymasına rağmen anlaşmanın şartları ortaya çıktı:

1) Süveyş Kanalının doğusundaki Mısır orduları batıya çekilecek,

2) Süveyş Kanalının batısındaki İsrail ordusu doğuya çekilecek,

3) Silâhtan temizlenmiş bir bölge iki taraf arasında kurulacak ve bu bölgeyi Birleşmiş Milletler kuvvetleri kontrol edecek,

4) Bu bölgelerden Birleşmiş Milletler kuvvetleri sorumludur,

5) Mısır ve İsrail hava kuvvetleri kendi bölgelerinde uçacak,

6) Bu anlaşma barış anlaşması değildir. Sürekli barışa atılmış bir adımdır.

Batı Avrupa Ülkeleri, Petrol İhtiyacının Ne Kadarını Arap Ülkelerinden Alıyor?

Son Orta - Doğu krizi nedeniyle ortaya çıkan petrol krizi en çok Kuzey Avrupa ülkelerinde hissedildi yer yer ulaşım durdu, günlük hayat felce uğradı...

ARAP ülkeleri dünyanın ürettiği petrolün hemen hemen üçte birini çıkarıyor. Ekim 1973'teki Arap-İsrail Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan petrol problemi, bu savaş olmasaydı gene su yüzüne çıkacaktı. Ancak savaş, bu stratejik ve ekonomik değeri pek büyük olan maddenin değerinin bir an önce anlaşılmasına sebep oldu.

Artık Avrupa, petrol yerine koyacağı yeni enerji kaynakları bulmaya veya icat etmeye çalışmaktadır. Arapların petrolü silah olarak kullanmaktaki gayeleri ABD'ye baskı yapmak ve isteklerini bu yolla elde etmekti. Fakat, silah ABD'yi değil, Avrupa'yı etkiledi. Üstelik Araplarla ortak olan ABD'li petrol şirketleri petrolün pahalanmasından ziyadesiyle faydalandılar. ABD, kullandığı petrolün ancak yüzde 6'sını Araplardan alıyordu. Oysa Batı Almanya yüzde 82,İngiltere yüzde 80, Fransa yüzde 82, İtalya yüzde 86, Portekiz yüzde 91, İspanya yüzde 86, İsviçre yüzde 93, Avusturya yüzde 60, Belçika yüzde 72, Hollanda yüzde 80 nisbetinde Arap petrolü tüketiyordu.

Sovyetler Birliği ve ABD'nin Arap petrolüne ihtiyaçları olmadığı için, Arapların hem fiyatları yükseltmesi hem de kış aylarında, eskisine oranla daha az petrol vermesi Avrupa ekonomisini altüst etme istidadını göstermektedir. Bazı uzmanlar, Arapların fırsattan istifade ederek petrollerini birkaç misli pahalandırdıklarını, Amerika'nın karşısında değil, Amerika'nın yanında ve petrol şirketleriyle samimi ortak olduklarını açıklamışlardır.

1973 sonu ile 1974 yılı başında, Avrupa devletleri ve onlara ekonomik bağlarla bağlı diğer devletler "Petrol belası" yüzünden çok sıkılmış bir manzara gösteriyordu.

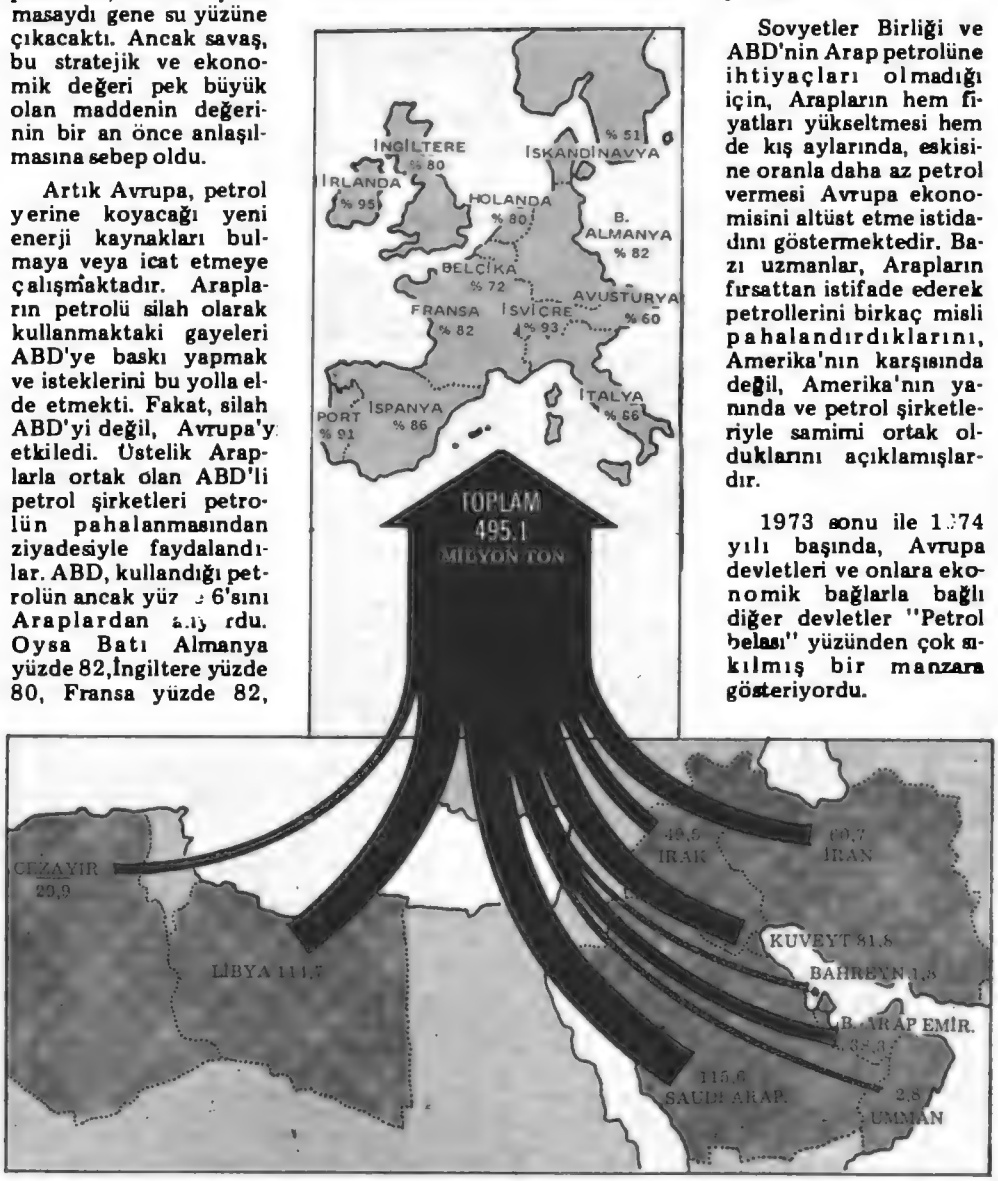

* Avrupa ülkelerindeki rakamlar, petrol ihtiyaçlarının yüzde kaçını Arap ülkelerinden aldığını göstermekte, Arap ülkeleri ve İran'daki rakamlar, Avrupa ülkelerine ne kadar petrol sattığını ifade etmektedir.

MONAKO

615

Resmi adı: Monaco
İdare şekli: Prenslik
Yüzölçümü: 1,8 km.kare
Nüfusu: 23.152
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 15.436 kişi
Yaşama ortalaması: 70 sene
Başkenti: Monako (13.087)
Dili: Fransızca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Fransız parası kullanılır.

Ülke ve insanlar: Güney-doğu Fransa'da, Akdeniz sahilinde bir devlettir. Vatikan'dan sonra dünyanın en küçük devletidir, ülke kuzey, doğu ve batıda Fransa, Güneyde Akdeniz'le sınırlanmıştır. Ülkede Akdeniz iklimi hüküm sürer, kışlar yumuşak geçer. Monako'da yaşayanların %57'si Fransız'dır. Geriye kalanlar İtalyan ve Mongasque'tır.

Monako bir tek şehirden ibarettir. Monako'nun Monte Carlo gazinosu bütün dünyaca ünlü bir kumar merkezidir. Monako toprakları üç mahalleye ayrılmıstır. İlk yerleşme bölgesini içine alan Monako Ville, en az nüfuslu olan mahalledir. En kalabalık olan mahalle Condamine ve nihayet üçüncü mahalle de Monte Carlo'dur.

Tarih: Monaco'ya ilk yerleşenlerin Fenikeliler olduğu sanılmaktadır. Cenevizliler 1215'te burada müstahkem bir kale yaptılar. 1297'de Monako'nun kontrolü İtalyan Grimaldi hanedanına geçti. 1524'ten 1641'e kadar İspanva himayesinde, 1641'den 1793'e kadar Fransa himayesinde kaldı. 1793'te doğrudan doğruva Fransa'ya katıldı. 1814 yılında Sardunya'nın himayesine girdi. 1861'de Fransa, Monako'ya ait birkaç şehri aldı. Şimdi hükümdar olan Prince Rainier 31. Monako hükümdarıdır.

Ekonomi: Turizm ve Monte Carlo kumarhanesinin kazancı ülkenin başlıca gelirini teşkil eder. 1863 yılında kurulan kumarhane bütün dünyaca tanınmıştır. Pul basımı da devletin başlıca gelir kaynakları arasındadır.

İdare şekli: Monako meşruti hükümdarlıktır. 18 üyesi olan Milli Konsey her dört yılda bir yenilenir. Prens Rainier, Grimaldi hanedanındandır. Hanedanın erkek kolu söndüğü zaman, ülke doğrudan doğruya Fransa'ya geçecektir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Yılın her mevsiminde ülkede turist eksik olmaz... Günlük hayat bakımından Fransa'yla yakın ilişkisi vardır... Fransızca ve İtalyanca yayın yapan radyosu, bir de televizyonu vardır. Televizyon alıcısı: 15.075... Deniz hayvan ve bitkilerinin büyük bir kısmını havi, dünyaca ünlü, bir hayvanat bahçesi niteliğinde akvaryumu görülmeye değer... Hükümet tarafından çıkartılan "Journal de Monaco" adlı bir gazetesi vardır... Türk elçiliği yoktur.

MORITANYA

618

Resmi adı: Republique İslamique de Mauritanie
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 1.030.000 Km.kare
Nüfusu: 1.180.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 1 kişi
Yaşama ortalaması: 41 sene
Başkenti: Nouakchott (48.000)
Dili: Arapça, Fransızca
Dini: Müslüman
Parası: Afrika Frangı (CFA) (6 kuruş,08 sm.)

Ülke ve insanlar: Afrika'nın kuzey-batı sahilinde yer alan Moritanya, Kuzeyde İspanyol Sahrası, Cezayir; doğuda Mali; batıda Senegal ve Atlas Okyanusu ile sınırlanmıştır.

Moritanya topraklarının bir kısmı çöllerle kaplıdır. Ülkenin tek akarsuyu, güneydeki Senegal nehridir. Moritanya'nın geniş kıyı şeridi büyük bir ovayla kaplıdır. İç kesimlerde ise yüksekliği pek fazla olmayan bir yayla yer alır. Daha sonra Büyük Sahra'nın batı ucu olan El-Cüf çölü başlar. Moritanya'da yağış pek azdır. Yıllık yağış ortalaması 20 sm.'yi bulur. Çöl kesimlerinde ise çok daha düşüktür. Yaz aylarının sıcaklık ortalaması 29 derece, kış aylarınınki 18 derecedir.

Moritanya'da yaşayanların çoğu göçebedir. Balıkçılık, hayvancılık ve hurma ile geçinirler. Nüfus yoğunluğu pek az olan Moritanya'da Arap Berberi asıllı yerlilerin yanısıra 60.000 zenci, 50.000 de Arap-Berberi-Zenci melezi yaşar.

Ülkenin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Nouakchott: 48.000, Nonadhibou: 20.000

Tarih: Bugünkü Moritanya toprakları 4 Burada yaşayan zenciler daha güneye sürüldüler. 7. yüzyılda Moritanya'nın Müslüman olduğunu görüyoruz. Bundan 400 yıl sonra Moritanya Fas, Cezayir, İspanya ile Ghana İmparatorluğu'nu fetheden Müslümanlara üs vazifesi gördü. Buna rağmen Berberiler 17. yüzyıla kadar Araplarla mücadele etmekten geri durmadılar

Moritanya 20. yüzyılın başında Fransızlar tarafından işgal edildi. 1920'de Fransız Batı Afrikası'nın bir bölümü hâline geldi. Ülke 1960'ta bağımsızlığını kazandı.

Ekonomi: Moritanya'nın ekonomisi hayvancılığa dayanır. Ancak beslenen hayvanların kalitesi, develer sayılmazsa, milletlerarası ölçülere göre düşüktür. Balıkçılığın da ticari

* Afrika'nın Kuzey-Batı kıyılarında, bir milyon kilometre kare genişliği olan Moritanya, bir Müslüman cumhuriyetidir. Başkenti Atlas Okyanusu sahilindeki Nouakchott isimli şehirdir...

değeri vardır. Başlıca tarım mahsulleri darı ile hurmadır. Ülkede demir ve bakır madenleri işletilir.

İdare şekli: Moritanya anayasasında, 1964 yılında yapılan değişiklik, iktidarı tek parti sistemine devretmiştir. Bu durumda 5 yıl için seçilen 40 üyelik Millî Meclis'in kuvveti de azalmış bulunmaktadır. Devleti devlet başkanı, kendi tayin ettiği bakanlarla idare eder.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 28 Ekim
Yıllık milli gelir: 1 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.960 TL.

Savunma: Mecburi askerlik 2 yıldır. 1.500 kişilik bir ordusu vardır. Fransa'dan devamlı askerî yardım görür.
Sosyal durum: Bir Sosyal sigorta ile ailelere para yardımı, iş kazası tazminatı, hastalık ve emeklilik yardımı yapılır.1966'da başkentte bir hastane kurulmuştur. Başka şehirlerde ufak tefek dispanserler vardır.
Eğitim: 300 ilkokul ve polis, hemşire, memur yetiştiren enstitüleri varsa da okuyan gayet azdır.
Spor: Hemen hemen yoktur.
Gazete: Fransızca ve Arapça "Le Peuple" (Nouakchott). Ayda 2 defa çıkar.
Radyo, TV: Fransızca, Arapça ve yerli dillerde yayın yapan bir devlet radyosu vardır. TV yoktur. Radyo: 75.000.
Türk Elçiliği: Yoktur.

NAURU

630

Resmi adı: Nauru Cumhuriyeti
İdare şekli: Britanya Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız devletlerin hakkına sahip özel üye.
Yüzölçümü: 21.238 km.kare
Nüfusu: 6.768 (1972)
Başkenti: Nauru
Dili: Nauru dili, İngilizce
Dini: Hıristiyan
Parası: İngiliz lirası ve Amerikan doları kullanılır.

Ülke ve insanlar: Nauru, Büyük Okyanus'ta bir adadır. Ekvator çizgisinin hemen güneyinde, Yeni Gine ve Avustralya'nın kuzey-doğusunda yer alır. Ada çepeçevre mercan resifleriyle çevrilidir. Adanın çevresi 20 km. kadardır. Nauru adasını kuşatan resifler ancak sular çekildiği zaman görülür.

Nüfusun yarısını yerli halk teşkil eder (Naurulu 3.471); kalanlar, başka Büyük Okyanus yerlileri (1.787. kişi); Çinliler (833) ve Avrupalılar (627).

Tarih: Nauru adası 1798 yılında İngiliz kaptanı John Ferran tarafından keşfedildi. 1888'de Almanya sömürgesi oldu. 1914'te Avustralya tarafından işgal edildi. 1. Dünya Savaşı'nın sonunda Avustralya'nın idaresi altında, Yeni Zelanda, Avustralya ve İngiltere "Manda"sına girdi. 2. Dünya Savaşı sırasında 1942'de Japonlar tarafından işgâl edildi. 1945'te Avustralya kuvvetleri tarafından kurtarıldı. Ada 1968'de bağımsız oldu.

Ekonomi: Nauru ekonomisi sadece fosfat ihracına dayanır. Ülkenin başka bir ihraç malı yoktur. Ada, fosfat bakımından çok zengindir. Adadaki fosfat cevherinin bugünkü istihsal ile daha 25-30 yıl bitmeyeceği tahmin edilmektedir.

Halkın büyük bir kısmı koylerde yaşar. Hayat seviyesi bir hayli ilkeldir. İhtiyaç maddelerinin çoğu dışardan getirtilir.

İdare şekli: Dünyanın en küçük cumhuriyeti olan Nauru'nun 18 üyesi olan bir parlamentosu vardır. Parlamento üyeleri genel oyla seçilir.Cumhurbaşkanını parlamento üyeleri seçer. Nauru kabinesi 5 bakandan kuruludur.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli Bayramı, bağımsızlık günü olan 31 Ocak'tır... Yıllık ortalama bütçe geliri 113.000.000 TL., gideri ise 98.000.000 TL.dır... "Bulletin" adlı onbeş günde bir çıkan ve 950 tane satan İngilizce bir gazetesi vardır... TV yoktur, bir radyosu vardır... Ülke biricik ihracat malı olan fosfatı kendi malı olan gemilerle sevk eder... Civar adalara haftada bir servis yapan bir uçak postası vardır... 9 ilkokulunda 1.465, 2 ortaokulunda 368 öğrencisi vardır...

NEPAL

635

Resmi adı: Nepal
İdare şekli: Krallık
Yüzölçümü: 141.577 Km.kare
Nüfusu: 12.000.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 77 kişi
Yaşama ortalaması: 40.6 sene
Başkenti: Kathmandu (353.756)
Dili:Nepalce
Dini: Hindu, Budist
Parası: Nepal rupisi (Yaklaşık 1 lira, 33 kuruş)

Ülke ve insanlar: Nepal, Himalayalar'da bir devlettir. Kuzeyde Hindistan; doğuda Sıkkım; güney-doğu, güney ve batıda Hindistan ile sınırlanmıştır.

Nepal dünyanın en sarp kesimlerinden birinde kurulmuştur. Ülkenin bütün kuzey kesimi Himalayalar'ın geçit vermez tepeleriyle kaplıdır. Güney kesim ise, ormanlar ve ekime elverişli topraklardan meydana gelir. Dünyanın en yüksek tepeleri Nepal sınırı içindedir. Bunların başlıcaları şunlardır: Everest (8.882 m.) Kin Çin Junga (8.580 m.), Gauri Sankar (7.145 m.).

Dünyanın en yüksek tepesi olan Everest'e çıkmak için 1929'dan itibaren çeşitli denemeler yapılmış nihayet 1955 yılında, Dr. Charles Evans başkanlığındaki İngiliz heyeti tepeye çıkmayı başarmıştır. Makalu dünyanın beşinci en yüksek tepesidir. Yerliler bu tepeye "Altı Ay Uyuyan Dev" anlamına "Kumbakarna" derler. Makalu, 1954 yılına kadar hemen hemen hiç bilinmiyordu. 1955 yılında bir Fransız heyeti bu tepeye çıkmayı başardı.

Nepal'in güneyi balta girmemiş ormanlarla, bataklıklarla kaplıdır. Bunun dışında ekime elverişli alanlar da vardır. Bu kesimde her çeşit yabani hayvan yaşar.

Ülkenin başlıca akarsuları Karnali, Gandak ve Kosi nehirleridir.

Nepal'de yaşayanların çoğunluğunu Gurkalar teşkil eder. Gurkalar, Moğollarla karışmış bir kavimdir. Nepal'de yaşayan çeşitli topluluklar muhtelif diyaleklerle konuşurlar. Çoğunluk Nepal diyaleğini kullanır. Nepal diyaleği, Hintçe'nin 7 diyaleğinden biridir.

Ülkenin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Kathmandu: 353.756, Patan: 155.000, Bhadagaon: 95.000

Tarih: Nepal'e eskiden Moğol asıllı kabileler yerleşmişti. 14. yüzyılda bazı Hindu kabileleri, bu arada Gurkalar güney kesimdeki verimli ovaya yerleştiler. Bu kavimler, zamanla küçük krallıklar kurdu. Bugün, bütün ülkeye verilen Nepal adı, eskiden sadece bu krallıklardan birinin adıydı. 19. yüzyılın başlarında İngilizlerle yapılan savaş, Nepal'in sınırlarının küçülmesine yol açtı. Bununla beraber, Nepalliler, İngilizlerle savaşa devam etti. Sonunda, İngilizler 1934 yılında ülkenin bağımsızlığını tanımak zorunda kaldı. 1950'de Rana kral ailesinin kabineyi de elinde tutmasına son verildi. 1955'te tahta çıkan kral demokratik bir anayasa ilân etti. 1959'da Millet Meclisi kuruldu. 31 Ocak 1972'de Kral Mahendra ölünce, yerine oğlu Birendra geçti.

Ekonomi: Nepal halkının %85'i tarımla uğraşır. Bunların çoğu ancak kendi geçimini sağlayacak kadar kazanır. Alçak kesimlerde elde edilen başlıca mahsul pirinçtir. Daha yüksek bölgelerde darı, arpa, yulaf, patates yetiştirilir. Çay ve tütün de yetiştirilmektedir. Ülkede çeşitli mineraller olduğu bilinmekteyse de bunlardan henüz gereği kadar faydalanılamamaktadır.

İdare şekli: Nepal, dünyanın tek Hindu Krallığıdır. 1962 anayasası, 1967'de değiştirilmiştir. Buna göre ülke üç çeşit konsey ile idare edilir: Kasaba ve köy konseyleri (bölge konseyleri ve milli konsey) (Millet Meclisi).

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 18 Şubat
Yıllık milli gelir: 9 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.120 TL.
Savunma: Gayet dövüşçü bir millettir. 10.000 kişilik sağlam bir ordusu vardır.
Sosyal durum ve eğitim: İkisi de gayet sınırlıdır. Birkaç hastane ve sağlık merkezi vardır. Okullar yeterli değildir. 1 üniversitesi vardır.
Gazete: Gorkha Patra (Kathmandu) Nepal diliyle. Baskı: 25.000
Radyo, TV: TV yoktur. Orta ve kısa dalga üzerinde Nepalce, Hintçe, İngilizce yayın yapan bir radyosu vardır. Radyo alıcısı: 60.000
Türk Elçiliği: Yoktur.

NİGERİA

645

Resmi adı: Federation of Nigeria
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 923.773 km.kare
Nüfusu: 69.524.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 69 kişi
Yaşama ortalaması: 36.9 sene.
Başkenti: Lagos (875.417)
Dili: Resmi dil İngilizce, Hausa, Ibo ve Yoruba yerli dilleri de konuşulur.
Dini: Müslüman (Putperest, Hıristiyan azınlığı vardır).
Parası: Nigeria lirası (26 lira,20 kuruş)

* Afrika'da, Cezayir ve Libya'nın güneyinde bulunan Nijer, Nigeria'nın kuzeyindedir. Resimde, aynı adla anılan nehir görülüyor.

Ülke ve insanlar: Afrika'nın batı sahilinde yer alan Nigeria, kuzeyde ve kuzey-batıda Niger; kuzey-doğuda Çad gölü; doğuda Kamerun ve güneyde Guinea körfeziyle sınırlanmıştır.

Nigeria, Afrika'nın önemli nehirlerinden Nijer'in suladığı verimli topraklarda kurulmuştur. Güneydoğu sınırı boyunca Kamerun dağları uzanır. Orta kesimde de Adamava dağları vardır. Kamerun dağları yer yer 2.000 metreye kadar yükselir. Güney kesimlerde iklim son derece rutubetli ve sıcaktır. Yağışlar da pek boldur. Burası balta girmemiş ekvator ormanlarıyla kaplıdır. Ormanlardaki ağaçların yüksekliği 30-60 metre arasında değişir. Nigeria'da yaşayan yabani hayvanlar da bölgeye göre değişir. Ormanlık, sulak bölgelerde maymunlar, suaygırları yaşar. Kuzeye doğru gidildikçe fil, gergedan, zürafa ya raslanır.

Nigeria ahalisi büyük bir çoğunlukla Müslüman'dır. Müslümanlardan sonra putperestler ve Hıristiyanlar gelir. Nigeria'da 250 çeşit etnik grup yaşar. Bunların her biri kendi dilini konuşur. Etnik gruplar arasında en kalabalık olanları Hausa-Fulaniler, Yorubalar ve Ibolardır.

Nigeria'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Lagos: 875.417, İbadan (Batı eyaleti başkenti): 745.756, Ogbomosho: 380.239, Kano: 351.175.

Tarih: Nigeria'nın bilinen tarihi zamanımızdan 1.000 yıl önce, bölgede kurulan çeşitli krallıklarla başlamıştır. Ancak bu dönem hakkında eldeki bilgi pek fazla değildir. Avrupalıların, Niğeria'ya gelişi 15. yüzyıla raslar. Önce Portekizliler, ardından İngilizler gelmiştir. Ülke Portekizliler için, esir ticaretinin kaynağı olmuş, topladıkları zencileri Avrupa ve Amerika'nın esir pazarlarına götürmüşlerdir.

Nigeria'nın iklimi sağlık şartlarına uygun olmadığından, önceleri hiçbir Avrupa ülkesi buraya sahip çıkmamış, memleket sadece esir tüccarlarının uğrağı olmuştur.

19. yüzyılda, yavaş yavaş Nijer nehri boyunca, kıtanın içlerine doğru keşif seyahatleri yapıldı. Aynı yüzyılın ikinci yarısında İngiltere burada hükümran olmaya başladı. Bu hal 20. yüzyılda da devam etti. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, başka Afrika ülkelerinde olduğu gibi Nigeria'da da bağımsızlık hareketleri başladı. Sonunda memleket bağımsızlığına kavuştu (1963). Bu tarihten sonra ülkede büyük kargaşalıklar oldu. 1966'da genç Ibo subayları tarafından yapıldığı iddia edilen bir hükümet darbesi oldu. Bunun üzerine Ibolara karşı ayaklanmalar oldu. 1966'da 30.000 Ibo katledildi. 1.000.000'dan fazla bir Ibo'da kuzeye sürüldü. 1967'de genç bir Ibo lideri Albay Ojukwu, Biafra'da cumhuriyet ilân etti. Nigeria hükümeti, oldukça büyük bir alanda kurulan bu yeni cumhuriyeti silâh zoruyla ezme yoluna gitti. Çok kanlı savaşlar oldu ve halk büyük ıstırap çekti. Biafra'da korkunç bir kıtlık başladı. Milyonlarca Biafralı açlıktan öldü. Biafralılar her şeye rağmen uzun süre dayandılarsa da sonunda 1970'de Albay Ojukwu Fildişi Kıyısı'na iltica edince, Biafra'daki mukavemet hareketi çöktü.

Ekonomi: İç savaş Nigeria'nın ekonomisini geniş ölçüde etkilemiştir. Ülke esas itibariyle bir tarım memleketidir. Ekonomisi, palmiye yağı, kakao, kauçuk ve pamuğa dayanır. Halkın %75'i çiftçidir. Maden kömürü, kalay, tantalit, altın ve petrol ülkenin en büyük ta'i zenginliğini teşkil eder.

İdare şekli: Nigeria 12 eyaletten kurulu bir federasyondur. Mart 1967 geçici kararnamesiyle devlet, devlet başkanının idaresinde 12 askeri valiyle yönetilmektedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 1 Ekim
Yıllık milli gelir: 64 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.120 TL.
Savunma: 2.000 deniz, 7.000 hava ve 240.000 kişilik bir kara ordusu, 30.000 kişilik de bir polis gücü vardır. Askerlik mecburi değildir.
Sosyal durum: Hastalık, işten ayrılma ve ihtiyarlık için memurlara devletin ayırdığı bir fon vardır.
Eğitim: Eğitimi her 12 devlet kendine göre yürütür. 1966'da ilkokullarda okuyan 3 milyon öğrenci vardır. 5 üniversitesi vardır. 6. kuruluş halindedir.
Spor: Boks, futbol, güreş, tenis, yüzme başlıca sporlardandır.

En çok satan gazete: İngilizce "Daily Times" (Lagos) Baskı: 205.000
Radyo, TV: Hükümetin daimi kontrolu altında 4'ü bağımsız, biri devletin 5 radyo, yine biri devletin, 3'ü bağımsız 4 TV istasyonu vardır. Bunlarda İngilizce'den başka 16 yerli dilinde yayın yapılır. Radyo alıcısı: 1.500.000, TV alıcısı: 1. 275.000
Türk Elçiliği: 3 Okunola Martins Close, Ikoyi, P.O.B. 1758, Lagoss, Nigeria.

NİJER

640

Resmi adı: Republique du Niger
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 1.267.000 km. kare
Nüfusu: 4.239.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 3 kişi
Yaşama ortalaması: 41 sene.
Başkenti: Niamey (102.000)
Dili: Resmi dili Fransızca, ayrıca Tuareg, Djerma dilleri.
Dini: Müslüman (%85), gerisi yerli dinler.
Parası: Afrika Frangı (CFA)(6 kuruş, 68 sm.)

Ülke ve insanlar: Nijer Batı Afrika'da bir cumhuriyettir. Kuzeyde Cezayir ve Libya; doğuda Çad; güneyde Nigeria ve Dahomey; güney-batıda Yukarı Volta ve batıda Mali ile sınırlanmıştır.

Nijer topraklarının büyük bir kısmı Büyük Sahra'nın içinde kalır. İklim sıcak ve kuraktır. Memleketin %48'ine düşen yıllık yağış miktarı 10 sm.'den aşağıdır. Kuzeyde 1.800 metreye kadar yükselen Air dağları, memleketin en önemli yükseltisidir. Nijer nehri ülkenin batısını kuzey-batı, güney-doğu doğrultusunda keser. Başkent Niamey bu nehrin sahilinde kurulmustur.

Nijer'de yaşayanların hemen hepsi Afrikalıdır. Bunlar dört ayrı kabileden meydana gelir. Resmi dil Fransızca'dır. Ayrıca çeşitli mahalli diller konuşulur.

Nijer'in başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Niamey: 102.000, Zinder: 39.427, Maradi: 37.079, Tahoua: 30.577.

Tarih: Nijer'in sınırlarında tabii engeller olmaması, ülkenin çeşitli devirlerde istilâlara uğramasına, göç hareketlerine sahne olmasına yol açmıştır. Çeşitli batı Afrika ülkeleri kısmen Nijer topraklarına yerleşmiştir. Nijer, 7. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar arka arkaya Songhai, Housa ve Peul İmparatorluklarına ait olmuş. 17. yüzyılda kuzeyde Tuaregler bir konfederasyon meydana getirmiştir.

Avrupalılar ilk defa 19. yüzyılda Nijer'e ayak basmış ve burasını tam bir anarşi havası içinde bulmuşlardır. 1890'dan itibaren Fransızlar ülkeye nüfuz etmeye başlamış; 1914'te ülkenin bugünkü sınırlarının önemli bir kısmı tesbit edilmiştir. 1. Dünya Savaşı'nda çeşitli ayaklanmalar olmuş, 1921'de ise ülke, Fransız Batı Afrikası içinde bir koloni hâline getirilmiştir.

1946'dan itibaren başlayan bağımsızlık mücadelesi sonunda Nijer 1958'de muhtariyet almış 1960'ta da bağımsızlığını kazanmıştır. Birleşmiş Milletler üyesidir.

Ekonomi: Halkın %95'i tarım ve hayvancılıkla geçinir. Pamuk, darı, pirinç de yetiştirilir. Ülkenin en önemli gelir kaynağı canlı hayvan ihracıdır. Endüstri,konservecilik ve çimento imalâtından ibarettir. Hükümet pirinç, darı ve şeker istihsalini arttırmaya çalışmaktadır.

İdare şekli: Nijer'de icra kuvveti 5 yıl süre ile ve genel oyla seçilen cumhurbaşkanından ve onun tayin ettiği bakanlardadır. Teşrii kuvvet, tek partiden seçilen 50 üyeli parlamentoda bulunur. Memleket 7 eyalete bölünmüştür. Bunlar: Niamey, Dosso, Tahoua, Maradi, Zinder, Diffa ve Agades'tir. 1960'dan beri tam yetki ile başta bulunan Cumhurbaşkanı Diori, zaman zaman yapılan baş kaldırmalara rağmen muhalefeti tamamen ezmiş, ülkeyi tek elden idare etmiştir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 3 Ağustos
Yıllık milli gelir: 4 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.120 TL.
Savunma: 1961'de kurulmuş piyade ve hava kuvvetlerinden müteşekkil küçük bir ordusu vardır. Fransa'dan malzeme ve öğretim yardımı görür. Afrika ve Malgache Savunma Birliği (OCAM) üyesidir.
Sosyal durum: Ülkede 2 hastane 21 sağlık merkezi ve birkaç dispanser vardır.
Eğitim: Parasızdır. Okul yetersizliğinden eğitim çağındakilerin ancak %10'u tahsil görebilmektedir. Yüksek eğitim için Fransa ve Senegal'e burslar sağlanmaktadır.
Spor: Organize birşey yoktur.
Gazete: Le Temps du Nijer (Niamey) Günlük Fransızca. Şapiyografla 1.000 tane basılır.
Radyo, TV: TV yoktur. Fransızca ve yerli dillerde yayın yapan bir devlet radyosu vardır. Radyo alıcısı: 90.000 (1971)
Türk elçiliği: Nigeria elçiliğimizce idare edilir.

NİKARAGUA

650

Resmi adı: Republica de Nicaragua
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 130.000 km. kare
Nüfusu: 1.955.440 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 15 kişi
Yaşama ortalaması: 49.9 sene
Başkenti: Managua (458.589)
Dili: İspanyolca (İngilizce de konuşulur)
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Cordoba (2 lira)

Ülke ve insanlar: Bir Orta Amerika ülkesi olan Nikaragua kuzeyde Honduras; doğuda Karayib Denizi; güneyde Kosta Rika ve batıda Büyük Okyanus ile sınırlanmıştır.

Nikaragua, Orta Amerika ülkeleri arasında en geniş yüzölçümüne sahiptir. Doğu kesimi sık tropik ormanlarıyla kaplıdır. Bol yağış alır ve çok sıcaktır. Batıya doğru arazi yükselmeye başlar. Büyük Okyanus sahillerinde volkanik tepeler vardır. Bu kesimde dağların en yüksek veri 1.250 metreye ulaşır.

Nikaragua'daki akarsuların çoğu Karayib Denizi'ne dökülür. Ulaştırma işlerinde bunlardan faydalanılır. Batıda Nikaragua ve Managua gölleri vardır. Nikaragua gölünün yüzölçümü 8.430 km.karedir. Kuzey Amerika'daki Michigan gölünün güneyindeki alanlarda kalan göllerin en büyüğü olan Nikaragua gölü, daha kuzeydeki Managua gölüne, Tipitapa nehriyle bağlıdır. San Juan nehri, her iki gölü de Karayib Denizi'ne bağlar.

Nikaragua'da yaşayanlar çoğunlukla Mestizo (İspanyol-kızılderili melezi)dir. Ayrıca Kızılderili-zenci melezleri ve Avrupalılar da vardır. Nüfusun dörtte üçü, Nikaragua ve Managua gölleri çevresinde toplanmıştır.

Nikaragua'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Managua: 458.589, Leon: 65.000, Granada: 40.000

Tarih: Kristof Kolomb Amerika'ya yaptığı son seyahatinde, bugünkü San Juan nehri ağzında, 1502'de karaya çıktı. İspanyollar 1522 yılında bugünkü Nikaragua topraklarını keşfetmeye başladılar. Bu keşif hareketi iki yıl sürdü. Ancak Nikaragua'ya Avrupalıların yerleşmesi hemen başlamadı. 1570'ten itibaren İspanyollar Nikaragua'ya yerleşmeye başladı. Üç yüzyıl süre ile Nikaragua birçok orta ve güney Amerika ülkesi gibi İspanyol sömürgesi oldu.

1821 yılında Orta Amerika'daki İspanyol sömürgelerinde ayaklanma başladı. Sonunda bir federasyon kuruldu. Nikaragua 1838'de bu federasyondan ayrılarak bağımsızlığını ilân etti. Bu tarihten sonra Nikaragua çeşitli karışıklıklara, hükümet darbelerine sahne oldu.

Nikaragua, Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nın Kurucu Üyelerindendir.

Ekonomi: Ülkedeki siyasi kargaşalıklar, ekonomiyi etkilemiştir. Nikaragua'nın başlıca ihraç malları pamuk, kahve ve şekerdir. Kauçuk da elde edilir. Altın, gümüş ve bakır madenleri Nikaragua'nın başlıca tabii zenginliğini teşkil eder. Ayrıca muz, turunçgiller, hindistancevizi, şekerkamışı yetişir.

İdare şekli: Nikaragua anayasasına göre. cumhurbaşkanı halk oyu ile seçilir. İki meclisli bir parlamentosu vardır. Senato üyelerinin sayısı 16, Millet Meclisi üvelerinin sayısı ise 54'tür. 1936'dan beri ülkeyi Somoza ailesi idare etmektedir. Devamlı olarak cumhurbaşkanlığını ve muhafız alayı komutanlığını elinde tutan bu ailenin son ferdi General Anastasio Somoza, muhalifleri Liberal ve Muhafazakârlarla anlaşarak 1972'de üçlü bir idare şekli kurmuş ve 1974 Aralık ayında bu idareye son vererek yeniden seçilebilmek için anayasa değişikliklerine başvurmuştur.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Millî bayram: 15 Eylül
Yıllık millî gelir: 8 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 5.320 TL.
Savunma: Amerika Devletleri ve Orta Amerika Devletleri Birliği'ne dahildir. 3.500'i er, 300'ü subay 3.800 kişilik bir ordusu, aynı zamanda polis vazifesini gören 7.000 kişilik yedek kuvveti vardır.
Sosyal durum: Managua şehrinde çalışan herkes kazancından bir miktar verip sağlık sigortası olmaya mecburdur. Yurt çapında bir sıtma mücadelesi vardır. Bunun dışında sosyal bir faaliyet yoktur.
Eğitim: Parasız ve mecburidir. 2 üniversitesi vardır.
Spor: Beyzbol, basketbol, yüzme ve balıkçılık başlıca sporlardır.
En çok satan gazete: Novedades (Apdo) Baskı. 29.000.
Radyo, TV: Biri normal, biri dini, biri de ticari olmak üzere 3 radyo, ikisi de ticari olan TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 110.000, TV alıcısı: 56.000
Türk Elçiliği: Meksika Elçiliğimiz tarafından idare edilir.

NORVEÇ

655

Resmi adı Kongeriket Norge
İdare şekli: Krallık
Yüzölçümü: 323.886 km.kare
Nüfusu: 3.917.773 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 12 kişi
Yaşama ortalaması: 73.5 sene
Başkenti: Oslo (475.563)
Dili: Norveççe
Dini: Hıristiyan (Protestan)
Parası: Krone (2 lira, 22 kuruş, 37 cm.)

Ülke ve insanlar: Norveç, İskandinavya'nın batısını ve kuzeyini kaplar. Kuzeyde Kuzey Buz Denizi; doğuda İsveç; güneyde Kuzey Denizi; batıda Atlas Okyanusu ile sınırlanmıştır.

Norveç, doğu komşusu İsveç'e göre çok daha dağlık bir İskandinav ülkesidir. Ancak dağların yüksekliği çok defa 1.500 m.yi bulmaz. Bazı kesimlerde 2.000 m.yi ancak geçer. En yüksek yeri ise Galdhöpig tepesidir (2.468 m.)

İskandinav yarımadasının batı sahili boyunca uzanan Norveç'in bu doğrultudaki uzunluğu 1.200 km. Genişliği ise ortalama 100 km.dir.

Fiyordlar, Norveç'in tabii güzelliğini teşkil eder. Güneydeki en önemli fiyord Skager Rak boğazına bakan Oslo fiyordudur. Bu fiyord, diğer birçok fiyordların aksine, sarp yamaçlı değildir ve geniştir. Atlas Okyanusu sahili boyunca kuzeye doğru çıkıldıkça fiyordlar artar. Güney-doğudaki fiyordların en önemlisi Bukken fiyordudur. Bu fiyord hem

* Norveç, İskandinav Yarımadası'nda 3,5 milyondan biraz fazla nüfusu olan bir devlettir. Resimde 481.000 nüfuslu en kalabalık şehri ve başkenti Oslo görülüyor.

geniştir, hem de ağzında birçok ada vardır. Bu fiyordun kollarından Stavanger'in uzunluğu 40 km.yi bulur. Bukken fiyordunun daha kuzeyinde uzunluğu 150 km.yi bulan Hardenger fiyordu vardır. Bunun da kuzeyinde derinliği 600 kulacı geçen Sogna fiyordu vardır ki, burası Norveç'in en derin fiyordudur. Norveç'in kuzeyindeki fiyordların en önemlisi Salt fiyordudur. Bu fiyord aynı zamanda ülkenin en güzel fiyordu olarak ün salmıştır.

Norveç'in sahilleri boyunca küçüklü büyüklü 150.000 kadar ada vardır. Fiyordlar ve bu adaların kıyılarıyla birlikte Norveç'in bütün sahillerinin uzunluğu 20.000 km.yi bulur. Akarsular genellikle kısadır ve çok hızlı akarlar. En önemli nehirler Skager Rak Boğazına dökülen Glomma, Kuzey Buz Denizine akan Tana ve Oslo fiyorduna akan Drommen'dir.

Norveç'in gölleri dar ve derindir. En büyükleri olan Mjösa (300 km.kare) deniz yüzeyinden 120 m. yüksektedir. Derinliği 400 m.yi bulur. Diğer önemli göller Tyrifjord (125 km.kare) ve Tinnsjö'dür (100 km.kare).

Norveç sıcaklık bakımından dünyanın en tuhaf ülkesidir. Kuzey Kutup Çenberi içinde kalan kuzey kesimler, çok defa daha güneydeki bölümlerden daha sıcaktır. Batı kıyıları Golfstrim akıntısının etkisiyle kış aylarında fazla soğuk olmaz. Buna karşılık yazlar serin geçer. İç kesimlerde ise pek fazla soğuk olur.

Norveç, binlerce yıldan beri insanların oturduğu bir ülkedir. Buranın asıl yerlileri sonradan İsveç ve Danimarka'dan gelenlerle karışmıştır. İlk Norveçliler Normanlar diye bilinir. Avrupa kıyılarına, açık denizlere sefer yapan Vikingler bu ülkenin yerlileridir. Norveçlilerin çoğu sahillere serpilmiş küçük kasabalarda yaşar. Kuzey Kutbundaki Spitzberg adası Norveç'e aittir.

Norveç'in başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Oslo: 475.563, Bergen: 211.970, Trondheim: 129.133.

Tarih: Norveç tarihi Vikinglerin heyecanlı maceralarıyla başlar. Eski çağlarda ülke yer, yer derebeylerinin idaresi altındaydı. Daha Taş Devrinde derebeylik ve krallıkların kurulduğunu biliyoruz. Norveç'i ilk defa bir idare altında birleştiren Kral Harold'un 9. yüzyılda başardığı bu birleştirme uzun ömürlü olmamış, ülke yeniden bölünmüştür. 11. yüzyılda Kral Olaf Haroldson Norveç'i yeniden tek bir krallık altında birleştirmeyi başarmıştır. Bu arada Norveçliler Hıristiyanlığı kabul etmişlerdir. 14. yüzyılda Norveç'le Danimarka birleşmiş, bundan sonra da 400 yıl boyunca, Danimarka ile tek bir ülke olarak idare edilmiştir. Norveçliler 18. yüzyılda, İngiltere ile olan ticaretlerinin gelişmesi üzerine bağımsızlıklarını almak istediler. 1814'te, Danimarka, Napoleon'a yenilince, İngiltere Norveç'i İsveç'e bıraktı. Norveç, İsveç'in hâkimiyetini kabul etmeyerek bağımsızlığını ilân etti. Bunun üzerine İsveç'le Norveç arasında çıkan savaş Norveç'in İsveç hâkimiyetine girmesiyle son buldu. Nihayet 1905'te, Norveç parlamentosu, İsveç Kralını tanımadığını ilân etti. Yapılan bir seçimle, Danimarkalı Prens Karl, 7. Haakon unvanıyla kral ilân edildi.

Norveç, 1. Dünya Savaşı'ndan tarafsız kaldı. 2. Dünya Savaşı'nda, Almanya, Norveç'in bütün limanlarını işgal etti. Ülkede kukla bir hükümet kurarak Vidkun Quisling adlı bir Norveçliyi başa geçirdiler. Bu vatan haini adamın adı, "Quisling" bütün savaş boyunca vatan hainliğinin anlamdaşı olarak kullanıldı.

Norveç, Almanya'nın yenilmesi üzerine 1945'te tekrar bağımsızlığına kavuştu. Kral Haakon tekrar tahta geçti. Hemen seçimler yapılarak parlamento kuruldu. Kral Haakon'un 1957'de ölümü üzerine oğlu Prens Karl 5. Olav olarak tahta geçmiştir.

Ekonomi: Vaktiyle sadece tarım ve balıkçılığa dayanan Norveç ekonomisi, günümüzde endüstrileşmeye başlamıştır. Ormanlar ülkenin en değerli tabii kaynağıdır. Tarım ve hayvancılık artık sınırlanmıştır. Çünkü tarıma ve hayvan yetiştirmeye elverişli alanlar azdır. Balık konserveciliği, kâğıt, gemi yapımı tekstil ve turizm, Norveç'in başlıca endüstrileridir.

Norveç aynı zamanda zengin bir deniz filosuna sahiptir. Kendi gemilerini kendi yaptığı gibi dış ülkelerden de siparişler alır. Yük gemileri dünya limanları arasında devamlı çalışır.

Son yıllarda turizmin gelişmesi için önemli çalışmalar yapılmaktadır. Güneydeki limanlardan kalkan hızlı yolcu gemileri, kuzeye doğru tarifeli seferler yapmakta, turistlerin fiyordu kızı gezip görmeleri sağlanmaktadır.

İdare şekli: Norveç meşruti bir krallıktır. Kral, başbakan ve kabine vasıtasiyle icra kuvvetinin başında bulunur. Norveç parlamentosu 150 üyeden kuruludur. Parlamento üyeleri genel oylama ile ve 4 hizmet yılı için seçilirler.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 17 Mayıs
Yıllık milli gelir: 99 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 30.240 TL.
Savunma: NATO üyesidir. Askerlik en az 1 yıldır. 20-44 yaş arasındakiler gerektiği zaman askere alınabilir. Silâhlı kuvvetlerinin toplamı 35.900 kişidir. Kara: 18.000, deniz: 8.500, hava: 9.400. Ayrıca 180.000 kişilik ihtiyatı, 75.000 kişilik de milis kuvveti vardır.
Sosyal durum: Yaşlılık, işsizlik, hastalık sigortası mevcuttur.
Eğitim: 7-16 yaşlar arasındaki her çocuk için eğitim mecburidir. Ülkede 3 üniversite ve üniversite eğitimi yapan 6 kolej vardır.
Spor: En popüler spor skidir. Ayrıca paten, futbol rağbet görür. Bütün spor branşları amatördür.
En çok satan gazete: Oslo'da yayınlanan "Aftenposten" gazetesidir. Baskısı sabahları 200.000. Akşamları da 169.000 kadardır.
Radyo, TV: Devlet tekelindedir. Çeşitli dalga uzunluklarından yayın yapan radyosu ve devlet televizyonu vardır. Yayın ülkenin %95'inden seyredilir. Radyo alıcısı. 1.250.449, TV alıcısı: 950.000.
Türk Elçiliği: 25, Kristinelundveien, Oslo-Norveç

ORTA AFRİKA CUMHURİYETİ

660

Resmi adı: Republique Centrafricaine
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 622.884 km.kare
Nüfusu: 1.637.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 2 kişi
Yaşama ortalaması: 34.5 sene
Başkenti: Bangui (298.579)
Dili: Milli dil Sangho, resmi dil Fransızca'dır.
Dini: Putperest, Hıristiyan, Müslüman
Parası: Afrika Frangı (CFA) (6 kuruş, 08 sm.)

Ülke ve insanlar: Orta Afrika Cumhuriyeti, Afrika'nın en az gelişmiş ülkelerinden biridir. Kuzeyde Çad, doğuda Sudan, güneyde iki Kongo ve batıda Kamerun ile sınırlanmıştır. Ülkenin güneyi tropik ormanlarla kaplıdır. Kuzeye gidildikçe, tropik ormanlar yerlerini savanlara bırakır.

Orta Afrika Cumhuriyeti'nde yaşayanların çoğunluğunu Banda (310.000), Baya (300.000), Mandia (260.000), Oubanguia (150.000) kabileleri teşkil eder. Çeşitli Afrika dilleri ve diyalekleri konuşulur. En fazla konuşulan Sangho'dur. Fransızca da konuşulur. Orta Afrika Cumhuriyeti'nin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Bangui: 298.579, Boali: 238.000, Berberati: 38.000

Tarih: Orta Afrika Cumhuriyeti'nin müstemleke devrinden önceki tarihi hakkında fazla şey bilinmemektedir. Fransızlar 1889'da Bangui'de bir merkez kurdular. 1894'te, Ubangui ve Shari nehirleri arasındaki bölgeyi birleştirdikten sonra, 1905'te buraya idari bir düzen verdiler. Nihayet 1905'te Çad'la birleştirerek Ubangui Çari-Çad sömürgesini meydana getirdiler. Hepsi birden "Fransız Ekvator Afrikası"nın bir bölümünü meydana getirdi. Çad 1920'de Ubangui-Çari'den ayrıldı.

Ubangui-Çari'nin bu durumu 1945 yılına kadar sürdü. Aynı yıl ilk Temsilciler Meclisi kuruldu ve Ubangui-Çari Fransız parlamentosuna temsilci göndermeye başladı. 1958'de Fransız Birliği içinde muhtar bir cumhuriyet oldu; 1960'ta da tam bağımsızlığını ilân etti.

Ekonomi: Ülkenin ekonomisi hemen tamamen tarıma dayanır. Ancak toprak verimsizdir. Hayvanlar olsun, insanlar olsun çeçe sineği afetiyle karşı karşıyadır. Öte yandan denize ulaşmak çok zordur. En yakın limanın memleketin sınırına olan mesafesi 1000 km.den fazladır ve ülkede demiryolu yoktur. Orta Afrika Cumhuriyeti'nin başlıca ihraç malları, elmas, pamuk ve kahvedir.

İdare şekli: 1966 yılında Orta Afrika Cumhuriyeti'nin askeri bir hükümet darbesi olmuş ve General Jean-Bedel Bokassa Cumhurbaşkanlığına geçmiştir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 1 Aralık
Yıllık milli gelir: 2 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.820 TL.
Savunma: 1961'de kurulan 3.000 kişilik ufak bir ordusu vardır. Erkeklere askerlik mecburidir.
Sosyal durum: Çalışanlara ücret tabanı tayin edilmiş, iş kazalarında yardım sağlanmıştır. 36 hastane, 36 doğumevi, 200 ilk yardım merkezi vardır.
Eğitim: İlk orta, teknik diye üçe ayrılmıştır. 1970'de de Bangui'de bir üniversite kurulmuşsa da halen 650 öğrenci dış ülkelerde yüksek öğrenim yapmaktadır.
Gazete: Bangui La So (Bangui) Baskı:? ...
Radyo, TV: Fransızca, İngilizce ve Sango dilleriyle yayın yapan bir devlet radyosu vardır. Alıcı: 50.000.
Türk Elçiliği: Yoktur.

PAKİSTAN

665

Resmi adı: Islamic Republic of Pakistan
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 803.943 km.kare
Nüfus yoğunluğu: 118
Yaşama ortalaması: 57.3 sene
Nüfusu: 64.890.000 (1972)
Başkenti: İslâmabat (235.000)
Dili: Orduca
Dini: Müslüman
Parası: Rupi (1lira, 41 kuruş)

Ülke ve insanlar: Pakistan, Hindistan'ın kuzey-batısında yer alan bir ülkedir. Batıda İran, kuzey-batı ve kuzeyde Afganistan; kuzey-doğuda Komünist Çin ve Keşmir; doğuda Hindistan ve güneyde Umman Denizi ile sınırlanmıştır.

Pakistan'ın kuzey ve batısı, Hindukuş ve Süleyman dağlarıyla kaplıdır. Batıdaki dağların yüksekliği genellikle 2000 metreyi geçer, yer yer 3.000 metreye yaklaşır. Ancak kuzey-batıdaki dağlar çok yüksektir. Bu kesimdeki Tirich Mir tepesinin yüksekliği 7.750 metreyi bulur. Yine aynı bölgedeki Sikaram tepesi de aynı yüksekliktedir. Bu iki tepe dünyanın en yüksek tepeleri arasında yer alır. Afganistan'la Pakistan arasındaki ünlü Hayber geçidi de bu bölgededir.

Pakistan'ın en önemli nehri İndus'tur. Kuzey-doğudan, güney-batı doğrultusunda akarak memleketin topraklarını sular. Kuzeyde İndus nehrinin beş kolunun meydana getirdiği Pencap (Beş su) ovası dünyanın en verimli yerlerinden biridir. Bu bölgenin doğusunda Tar çölü başlar. Ancak Tar çölünün büyük bir kısmı Hindistan sınırları içinde kalır.

Pakistan'da belli başlı, biri İran diğeri Afganistan sınırında olmak üzere iki göl vardır.

Pakistan'da değişik iklim şekilleri göze çarpar. Kış aylarında gece ve gündüzler arasında büyük sıcaklık farkları olur. Sıcaklık kışın gündüzleri 24 derece olduğu halde, geceleri 0 dereceye kadar düşer. Yaz ise çok sıcak geçer. Yaz aylarının ortalama sıcaklığı 30 derece ile 49 derece arasında değişir.

Pakistan'da yaşayanlar çeşitli ırkların karışmasıyla meydana gelmiştir. Pakistan Hindistan'a giden ticaret yolu üzerinde olduğundan çok eski çağlardan beri çeşitli istilâlara uğramış, İran'dan, Orta Asya'dan, Arabistan'dan gelen çeşitli kavimler Pakistan'da yerleşmiştir. Bu bakımdan ülke sakinlerinin gerek vücut yapılarında, gerekse geleneklerinde büyük farklar vardır. Çoğu fakirdir ve okuma-yazma bilmez. Halkın çok büyük kısmı köylerde yaşar. Pakistan köyleri birbirine bitişik denecek derecede kerpiçten yapılan birkaç yüz evden meydana gelir.

Pakistanlıların giyimi de basit ve sadedir. Genellikle evde dokunmuş pamuklu kumaşlarla giyinirler. Kadınlar, "Sari" denen tek parça kumaşa bürünür, erkekler bir şalvar ve gömlek giyerler. Pakistanlıların aile bağları çok kuvvetlidir. Bir evde çok defa birden fazla neslin bir arada yaşadığı görülür. Ailenin yaşça en büyük erkeği aile reisidir. Halk geleneklerine çok bağlı olduğu için, genellikle yeniliklere karşı cephe alırlar.

Pakistan'ın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent İslâmâbat: 235.000, Lyallpur: 1.109.000, Haydarabat: 834.000, Multan: 723.000.

Tarih: 8. yüzyılın ilk yıllarında Emeviler zamanında, Müslüman Araplar Hindistan'a gelerek, bugünkü Pakistan topraklarını işgâl ettiler. Aradan geçen çağlar boyunca, Hindistan'a gelen başka kavimler Hint gele-

Pakistan'ın başkenti İslâmabat'ta Cumhurbaşkanının evi. Pakistan 1956'dan beri bağımsızlığını kazanmıştır.

OLAYLARIN İÇİNDEN

20. Yüzyılın En Büyük Göçü

Savaşın sonrasında Pakistanlı ve Bengaldeşli esirlerin vatanlarına iade edilmeleri sorununu yalnız iki devleti değil, büyük devletleri ve uluslararası yardım organizasyonlarını da yakından ilgilendiriyor.

* Savaşların felâketini en çok çekenler çocuklar oluyor. Doğu Pakistanlı bu çocuk da anasını-babasını kaybetmiş, dünyaya ve insanlara mutsuz gözlerle bakıyor.

DÜNYANIN en büyük göçlerinden biri başlamış bulunmaktadır. Hint kıt'asında yarım milyon insan yer değiştirme endişesi içindedir.

1972'de Doğu Pakistan'da başlayan ihtilâl, bu bölgeyi Pakistan'ın bir parçası olmaktan çıkarmış ve Bengaldeş adıyla anılan bir bağımsız devlet haline gelmişti. Ayrı bir devlet olma eylemine en büyük yardımı Hindistan Hükümet ve Silâhlı Kuvvetlerinden gören Bengaldeş halkı, Batı Pakistan ile ilişkilerini kesmişti.

Bu çarpışma sonunda Pakistan'ın orduları doğuda yenilmiş ve bu arada Hindistan kuvvetlerine esir düşmüştü. Esir sayısı 90 bin kadardı. Buna mukabil, Batı Pakistanlıların konuştuğu Urdu dili ile konuşan 250 bin Pakistanlı da Bengaldeş'de kalmıştı. Bunlar orada adeta esir muamelesi görmeye başlamışlardı.

Bengaldeş'i bağımsız devlet hâline getirme eyleminin lideri ve bugünün Başbakanı Mucibürrahman 1973'de Birleşmiş Milletlere girmek istemişse de, Pakistan'lı esir asker ve aileler serbest bırakılmadıkça üyeliğe alınmayacağını ve veto hakkını kullanacağını açıklayan Kızıl Çin'in karşısında, Hindistan ile müzakerelere başlamak zorunda kalmıştı.

Geçtiğimiz yıl içinde uğradığı susuzluk ve kıtlık yüzünden 100 milyon insanın davasına eğilen Hindistan da Pakistan'ın anlaşma teklifine yanaşmıştır.

Pakistan Devlet Başkanı Zülfikâr Ali Butto, Hindistan Başbakanı İndira Gandi ile görüşmüş ve bir anlaşma zemininin bulunmakta olduğunu milletine açıklamıştır.

Halen Pakistan'da 250 bin Bengalli, Bengaldeş'de de bir o kadar Pakistanlı bulunmaktadır. Bunlara ilâveten Hindistan'da da 90 bin esir Pakistan askeri vardır.

İlk olarak Pakistan, Hintli askerleri Hindistana iade etmiştir. Şimdi de Hindistan'daki Pakistan'lı askerler evlerine dönmektedirler.

Önümüzdeki yıllarda da Pakistan'daki Bengalliler, Bengal'deki Pakistanlılar yaşadıkları toprakları değiştireceklerdir.

Hemen her sene Muson yağmurları, Pencab ve Ganj nehirlerinintaşmaları,inanılmaz fırtınalar ile tabii afetlere sahne olan Hint kıt'asının üstündeki Bengaldeş, Pakistan ve Hindistan ülkeleri mevcut dertlerine şimdi de "Büyük göç" ile yeni bir sorun eklemek üzeredirler.

Birleşmiş Milletler Muhaceret Dairesi, Unicef, Unrra gibi milletlerarası örgütler ve Birleşik Amerika, Sovyetler Birliği, Kızıl Çin gibi dev ülkelerin yardımı olmadan bu "büyük göç"ün tamamlanıp mesele yaratmadan hâllolması beklenmektedir.

neklerini benimsedikleri halde, Müslümanlar kendi kültürlerini korudular. Hindistan'daki İngiliz idaresi sırasında, Hindular, Müslümanlara üstün durumdaydı. Ancak, 1930'dan sonra Müslümanlar arasında kendilerine yeni bir vatan edinmek için büyük bir cereyan başladı. İngiltere'de okuyan Müslüman öğrenciler bu yeni vatan için, 1933'de Pakistan adını ortaya attılar. Kelime Pencap, Afganistan ve Keşmir kelimelerinin ilk harflerini bir araya getirip, sonuna memleket anlamındaki "İstan" eki getirilmek suretiyle yapılmıştı. Diğer taraftan "Pâk" Ordu dilinde "Saf, temiz" anlamına da geldiği için, Pakistan "Saf, temiz ülke" anlamına da geliyordu.

Hindistan'daki Müslümanların lideri Mehmet Ali Cinnah, hür Pakistan hareketinin öncüsü oldu. Nihayet 1947'de Pakistan dominyonu kurulunca, bu dominyonun ilk genel valiliğine getirildi.

Öte yandan, Hindistan'ın bu şekilde parçalanması bir takım kargaşalıklara sebep oldu. Çeşitli ayaklanmalar sırasında binlerce kişi öldü. Ayrıca salgın hastalıklar da büyük ölçüde ölümlere yol açtı. Çünkü Pakistan'ın ayrılması sırasında 6.000.000 Müslüman Hindistan'ın başka taraflarından Pakistan'a, Pakistan'daki Hinduların da 4.000.000'u Hindistan'a göçmüştü. Sonunda Pakistan 1956 yılında bağımsız bir cumhuriyet haline geldi.

Pakistan, eskiden Batı Pakistan ve Doğu Pakistan diye iki bölümden meydana geliyordu. 1958 yılında Doğu Pakistan'da bazı kargaşalıklar oldu. Bunun üzerine ordu işe karıştı. Ülkede sıkı yönetim ilân edildi; parlamento feshedildi, siyasi partiler kapatıldı.

General Eyüp Han, başa geçerek yeni bir anayasa hazırladı. Bu yeni anayasa ile seçimler yapıldı.

1969 yılında kargaşalıklar yeniden başlayınca Eyüp Han, görevinden istifa ederek, yetkilerini Yahya Han'a devretti. Yahya Han derhal sıkıyönetim ilân etti. 1970 yılında yeni seçimlere gidildi. Ancak Batı ve Doğu Pakistan arasındaki anlaşmazlıklar yüzünden sıkıyönetim hali devam etti. Nihayet 1971 yılının mart ayında iç harp başladı. 2 Aralık 1971'de Hindistan, Doğu Pakistan'daki savaş dolayısıyla meydana gelen kargaşalıkları ileri sürerek Pakistan'a harp ilân etti. Doğu Pakistan'daki savaş, 16 aralık 1971'de bitti. Pakistan kuvvetleri bozuldu ve geçici bir Bengaldeş hükümeti kuruldu. Böylece Doğu bölümü, Pakistan'dan ayrılmış oldu. 17 aralık 1971'de başkan Yahya Han görevinden istifa etti. Yerine Zülfikâr Ali Butto geçti.

Ekonomi: Pakistan ekonomisi tarıma dayanır. Yabancı döviz kaynağının üçte ikisi mahsullerinin ihracıyla sağlanmaktadır. Halkın %75'i çiftçilikle geçinir. Elde edilen tarım mahsullerinin en önemlileri tahıl, pirinç, pamuk, şekerkamışıdır. Ayrıca yün ve derinin de Pakistan ekonomisinde önemi vardır. Ülke, dünyanın sayılı pamuk ihracatçıları arasındadır. Pakistan'ın tabii kaynakları fazla değildir. Hükümet istihsali büyük bir hızla artırmak gayretindedir. Dünyanın en büyük sulama şebekesi İndus havzasında yapılmıştır.

İdare şekli: Pakistan federal bir Cumhuriyettir.

10 Nisan 1973'de yeni bir anayasa kabul edilmiştir. Buna göre parlamento seçimle gelen 200 üyeye ilâveten 10 kadın atanarak 210 kişi olur. Senato 60 üyelidir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 23 Mart
Yıllık milli gelir: 158.200.000.000 TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.540 TL.
Savunma: Bengaldeş, 10.000'i deniz, 17.000'i hava olmak üzere 395.000 kişilik bir ordusu vardır. Pakistan CENTO savunma paktı üyesidir.
Sosyal durum: Sadece kalkınma ve şehircilik plânlarıyla ilgili sosyal faaliyetler vardır. Sosyal yardım müdürlükleri çocuklar, kadın, suçlular ve sakatlarla ilgilenirler.
Eğitim: Halkın %85'i okuma-yazma bilmez. Eğitim parasız olmasına rağmen, okuma çağındaki çocukların ancak %50'si ilk, %10'u orta tahsil görür. 7 üniversitesi vardır.
Spor: Hokey, polo, güreş, kriket, futbol gözde sporlardır.
En çok satan gazete: Jang (Karaşi) Ordu diliyle. Baskı: 180.000.
Radyo, TV: 11 istasyonu olan, Ordu dili, İngilizce ve diğer 20 yerli dilden her gün 68 haber veren bir radyosu, 4 yerde istasyonu olan bir de TV'si vardır.
Türk Elçiliği: 200-A Mayo Road, Rawalpindi, Pakistan.

PANAMA

Resmi adı: Republica de Panama
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 75.650 km.kare (Kanal bölgesi hariç)
Nüfusu: 1.478.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 20 kişi
Yaşama ortalaması: 59.2 sene
Başkenti: Panama (348.704)
Dili: İspanyolca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Balboa (14 lira)

Ülke ve insanlar: Panama, Kuzey ve Güney Amerika'yı birleştiren berzahta, Büyük Okyanus'la Karayip Denizi arasında yer almış ve Kanal Bölgesi ile ikiye bölünmüştür. Ülkenin güney-doğusunda Kolombiya, kuzey-batısında da Kosta Rika bulunur.

Panama'nın önemli bir kesimi, yüksekliği fazla olmayan dağlar ve ormanlık yamaçlarla kaplıdır. Memleketin batı ve kuzeybatı bölümleri diğer bölgelere göre daha dağlık ve çok daha engebelidir.

Panama'nın toprakları batı-doğu doğrultusunda uzanan bir şerit halindedir. Ülkenin bu doğrultudaki en büyük uzunluğu 800 km, en geniş yeri de 170 km.dir.

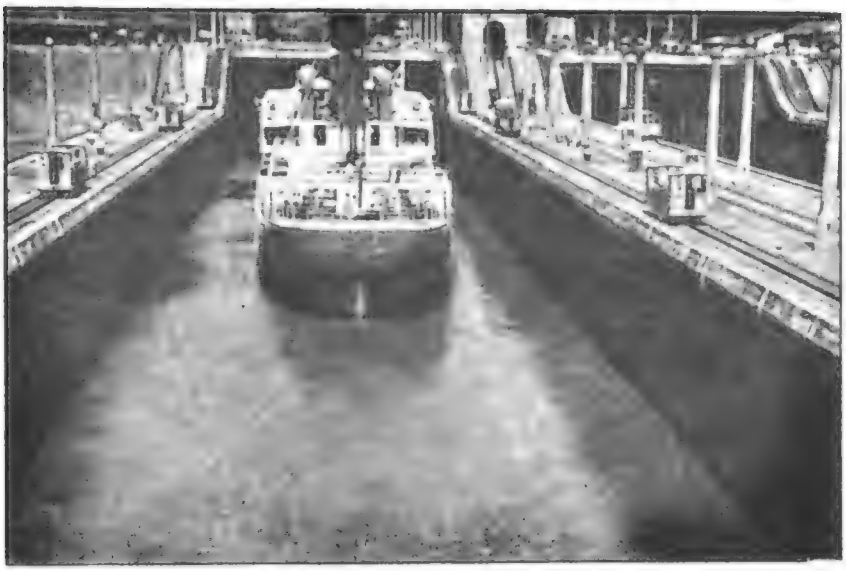

* 75 bin kilometre karelik bir devlet olan Panama, 1914'te açılan kanalı sayesinde dünyaca tanındı. Resimde iki büyük okyanusu birbirine bağlayan kanaldan geçen bir gemi görülüyor.

Panama'da hem Karayip Denizi'ne, hem de Büyük Okyanus'a akan akarsular vardır. Bunların en önemlileri Tuira, Bayano ve Chagres nehirleridir. Chagres nehrinin suyu, Kanal Bölgesi'ndeki havuzları besler. Panama'nın hem Büyük Okyanus'ta, hem de Karayib Denizi'nde bazı adaları da vardır. Ülkenin iklimi tropikaldir. Aralık-Nisan ayları kurak geçer. Mayıstan Aralığa kadar da bol yağmur yağar.

Panama'nın başlıca şehirleri: Panama şehri: 348.704, Colon: 67.695.

Tarih: Panama, 1501 yılında İspanyol denizcileri tarafından keşfedildi. 1513'te Balboa, berzahın öbür tarafına geçerek Büyük Okyanus'u gören ilk beyaz oldu. Bundan sonra İspanyollar ülkeyi işgal ettiler. Böylece Panama, İnka hazinelerini İspanya'ya taşımaya yarayan bir geçit vazifesi gördü. Panamalılar 1821'de İspanya idaresini reddettiler ve kendi istekleriyle Kolombiya'nın bir eyaleti haline geldiler.

1849 yılında Kaliforniya'daki altına olan hücum, bir geçit yeri olarak Panama'nın önemini tekrar arttırdı. 1855'te tamamlanan Panama demiryolu bu altın trafiğini taşıyan bir yol haline geldi. 1880 yıllarında, Fransızların burada bir kanal açmak için giriştikleri teşebbüs başarıya ulaşamadı. Birleşik Devletler, kanal hakkını Fransızlardan satın aldılar. Ancak o sırada Panama hâlâ Kolombiya'nın kontrolü altındaydı ve Kolombiya kanal inşası hakkı için çok yüksek bir ücret istiyordu. Sonunda 1903 yılında Panamalılar isyan ederek bağımsızlıklarını ilân ettiler. A.B.D. de bu yeni hükümeti hemen tanıdı. Panama da, A.B.D.ne kanal yapma hakkını verdi. Kanal inşaatı 1904'te başladı. On yıl sürdü. 1914'te Panama kanalının açılışı yapıldı.

Ekonomi: Panama'nın ekonomisi Kanal Bölgesi'nin sağladığı kazanca dayanır. Ayrıca, muz ile petrol mamulleri ihraç edilmektedir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra endüstri de gelişmeye başlamıştır.

İdare şekli: Panama cumhuriyeti bir cumhurbaşkanı ile 42 üyeli bir Millet Meclisi tarafından idare edilir. Cumhurbaşkanı da, Millet Meclisi üyeleri de 4 hizmet yılı için genel oyla seçilirler. Yalnız 1968'de 11 günlük cumhurbaşkanı indirilince yerine milli muhafız komutanı General Torrijos Herrer geçmişti. Süratle birçok arazi kamulaştırılmış, bu arada partiler kapatılmıştı. 1972'de Gen. Herrera'ya, parlamento tarafından geniş yetkiler verildi.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 3 Kasım
Yıllık milli gelir: 11 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 9.240 TL.
Savunma: 5.000 kişilik bir milli Muhafız gücü varsa da bu güç ancak lüzum olduğu zamanlar birarayа gelir.
Sosyal durum: Devletin işsizliği, hastalığı ve emekliliği kapsayan bir sigorta sistemi vardır ki, işçiler buna katılmaya mecburdur.
Eğitim: 7-15 yaş arasındakilere eğitim mecburidir. İki üniversitesi vardır.
Spor: Beyzbol ve basketbol en gözde sporlardır.
En çok satan gazete: Ciritica (Panama Ş). Baskı: 32.000.
Radyo, TV: Üçü kültürel ve dini, gerisi ticari olmak üzere 2'si kısa, 43'ü orta dalgada 45 radyo, 3 tane de ticari TV istasyonu vardır.Radyo alıcısı: 250.000, TV alıcısı: 158.000.
Türk Elçiliği: Meksika Elçiliğimiz tarafından idare edilir.

PANAMA KANAL BÖLGESİ

Yüzölçümü: 1.676 km.kare
Nüfusu: 50.000 (41.781'i A.B.D. uyruklu)

Başkenti: Balboa
Parası: Amerikan doları

Panama Kanal Bölgesi, kanal boyunca uzanan 16 km. genişliğinde bir arazi parçasıdır. Kanalın her iki tarafında 8'er kilometrelik kısım A.B.D idaresindedir. Kanal üzerindeki Madden gölü ile Gatun gölü de Amerikalılarındır.

Panama Kanalı'nın uzunluğu 81.300 metredir. Genişliği, en geniş yerinde 300 m. en dar yerinde 91 metredir. Kanalın derinliği 12,5-13,7 m. arasında değişir.

Panama Kanalı, gemilerin, Güney Amerika'nın güneyindeki Horn burnunu dolaşmadan Atlas Okyanusu ile Büyük Okyanus arasında gidip gelmelerini sağlamıştır. Bu kanal sayesinde A.B.D.nin iki okyanus arasındaki yolu 8.000 mil kısaltılmıştır.

Panama Kanalı, iki denizi doğrudan doğruya birleştiren bir kanal değildir. Panama berzahının orta kesimleri deniz yüzeyinden yüksek olduğundan, burasının kazılması yoluna gidilmemiş, bu bölgedeki Gatun gölünden faydalanılması düşünülmüştür. Gatun gölü de deniz yüzeyinden yüksek olduğundan, kanaldan geçecek gemiler, kademeli olarak, havuzlarda yükseltilerek gölün yüzeyine çıkarılır. Kanalın öbür ucuna vardıkları zamanda yine kademeli olarak, havuzlar vasıtasiyle alçaltılarak deniz yüzeyine indirilirler.

Panama Kanalı'nı yapmak için gerekli anlaşma A.B.D. ile Panama Hükümeti arasında 18 kasım 1903'te imzalanmış, 15 ağustos 1914'de işletmeye açılmıştır.

Kanal deniz yüzünden 25.9 m. yüksektedir. Bu kesimdeki Gatun gölü de baraj gölüdür. Kanalın bir parçası olarak yapılmıştır.

Panama kanalından, karşılıklı olarak yılda 14.000 gemi geçmektedir. Amerikan ordusunun idare ettiği bir TV ve bir de radyosu vardır.

PARAGUAY

Resmi adı: Republica del Paraguay
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 406.752 km.kare
Nüfusu: 2.395.614 (1970)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 6 kişi
Yaşama ortalaması: 59.4 sene
Başkenti: Asuncion (440.000)
Dili: İspanyolca ve Guaranice
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Guarani (11 kuruş, 11 cm.)

Ülke ve insanlar: Paraguay, Güney Amerika'nın orta kesiminde kurulmuş bir ülkedir. Kuzeybatıda Bolivya; kuzeydoğu ile doğusunda Brezilya; batısı ile güneyinde Arjantin vardır.

Paraguay'ın toprakları uçsuz bucaksız ovalar ve balta girmemiş ormanlarla kaplıdır. Ülkenin denizden yüksekliği 600 metreden azdır. Yer yer bu yükseklik daha da azalır. Paraguay nehri kuzey-güney doğrultusunda akarak, memleketin topraklarını sular. Nehir çevresinde sık sık bataklıklara raslanır. Ülkede iki küçük gölden başka göl yoktur. İklimi ılıktır.

Paraguay'da yaşayanların %95'ini Meztizolar (Guarani Kızılderilileriyle İspanyol melezleri) meydana getirir. Ülkenin asıl yerlisi Guarani Kızılderilileridir. Paraguay'da ayrıca bir miktar Alman, Japon ve Koreli de vardır. Köylerde yaşayanlar genellikle fakir bir hayat sürer. Kadınlar, sadece dizkapaklarına kadar inen bir gömlek giyerler. Erkeklerin giyimi de bir gömlek, bir pantolondan ibarettir.

Paraguay'ın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Asuncion: 440.000, Villarica (şeker, tütün şehri): 39.000, Encarnacion: 37.000, Concepcion (Nehir limanı): 30.000.

Tarih: Paraguay'ın bilinen tarihi, 1526'da İspanyolların gelmesiyle başlar. İspanya hesabına Amerika seyahatine çıkan Sebastien Cabot, Parana nehri yoluyla, 1526'da bu bölgeye geldi. Bundan sonra, gelenler çoğaldı ve burası İspanya'nın sömürgesi haline geldi. 1539'dan itibaren de yerleşme hareketleri başladı.

Paraguay'da iki yüzyıldan fazla süren İspanyol idaresi sırasında çeşitli kargaşalıklar oldu, sonunda ülke, 1811'de bağımsızlığını kazandı. Ne var ki, bağımsızlığın kazanılmasından sonra da iç kargaşalıklar bitmedi. 1870 yılına kadar süren siyasi karışıklıklar, ülkeyi perişan bir hale getirdi. Öyle ki, 1870 yılında iç savaş bittiği zaman, Paraguay'ın nüfusu 1.000.000'dan 221.000'e düşmüş bulunuyordu.

Öte yandan, kuzeydeki Chaco bölgesinde petrol bulunması üzerine 1932 yılında Bolivya ile Paraguay arasında savaş çıktı. 1935'e kadar süren bu savaş sonunda Chaco'nun bir kısmı Paraguay'a bırakıldı ise de ülke harpte, çok insan kaybetti. Bu tarihten sonra da memleket bir iç huzura kavuşmamış, sık sık ihtilâllere sahne olmuştur. Nihayet 1954'de başkan olan General Stroessner geniş selâhiyetler alarak muhalefeti yok etti ve 1963, 1968 ve 1973'de tekrar tekrar seçildi. Ülke Birleşmiş Milletler üyesidir.

Ekonomi: Paraguay'ın ekonomisi tarıma dayanır. Büyükbaş hayvan yetiştiriciliği de ülke ekonomisinin önemli bir koludur. Paraguay'ın ihracatının %90'ını tarım mahsulleri teşkil eder.

Başlıca ihracat maddeleri, et, kereste, tütün ve pamuktur. Mamul eşya ve yiyecek maddelerinin çoğu ithal edilir. Paraguay'ın deniz yolu Arjantin üzerindendir. Ülke, ekonomik bakımdan Arjantin'e fazla bağlı kalmamak için, Brezilya üzerinden bir karayolu yapılması plânlanmaktadır.

İhraç maddeleri arasında besin maddeleri önemli bir yer tutmaktadır. Karşılığında makine ve kimyasal maddeler ithal edilmektedir.

İdare şekli: 1967 anayasasına göre Paraguay bir cumhuriyettir. Cumhurbaşkanı aynı zamanda başbakandır. Parlamento, 30 üyeli Senato ise 60 üyeli Millet Meclisi'nden meydana gelir. Milletvekilleri ve senatörler, genel oyla, 5 hizmet yılı için seçilirlerse de hâlen iktidar cumhurbaşkanının elindedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 14 Mayıs
Yıllık milli gelir: 7 milyar TL.
Fert başına milli gelir: 3.360 TL.
Savunma: 8.000 kişilik bir ordusu vardır.
Sosyal durum: A.B.D. ile müşterek sağlık tesisleri kurmuşlar, özellikle 5 yıllık sıtma mücadelesi plânında başarı göstermişlerdir.
Eğitim: İlk eğitim parasız ve mecburidir, ama kasabalarda,köylerde okul yokluğundan çocukların yarısına yakını okuyamamaktadır. Bir devletin, bir de Katoliklerin üniversitesi vardır.
Spor: Futbol başta gelir.
En çok satan gazete: La Tribuna (Asuncion). Baskı: 30.000
Radyo, TV: Ülkede bir TV ve biri devletin 8'i ticari olmak üzere 9 radyo istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 175.000, TV alıcısı: 50.000 (1971)
Türk Elçiliği: Yoktur.

PERU

685

Resmi adı: Republica del Peru
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 1.285.215 km.kare
Nüfusu: 14.100.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 11 kişi
Yaşama ortalaması: 54 sene
Başkenti: Lima (2.415.700)
Dili: İspanyolca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Sol (36 kuruş, 17 sm.)

Ülke ve insanlar: Peru, Güney Amerika'nın batı kıyısı boyunca uzanan bir ülkedir. Kuzeyde Ekvador ve Kolombiya doğuda Brezilya ve Bolivya; güneyde Şili ve batıda Büyük Okyanus'la sınırlanmıştır.

Peru, Güney Amerika Devletleri arasında büyüklük bakımından üçüncü gelir. And dağları, kuzeyden güneye doğru, ülkenin batı sahilleri boyunca uzanır. Peru coğrafi bakımdan üç tabii bölgeye ayrılmıştır:

1) Batıda Büyük Okyanus sahilleri boyunca uzanan dar bir kıyı şeridi. Ülkenin önemli şehirleri burada toplanmıştır.

2) Kuzeyde, Amazon nehrinin suladığı Havza.

3) Dağlarla kaplı orta kısım.Bu kesimde And dağlarının yüksekliği 6.720 m.yi bulur.

Peru'nun başlıca akarsuları Maranon ile Ucayali nehirleridir. Bunların her ikisi de Amazon nehrini meydana getiren büyük akarsulardır. Bu nehirler Büyük Okyanus'un çok yakınlarından doğdukları halde, dağların doğu yamacı boyunca, doğuya doğru akarlar. Peru'daki en önemli göl, güneyde, Bolivya sınırındaki Titicaca gölüdür.

Peru'nun dağlık bölgelerinde kara iklimi hüküm sürer, geceler çok soğuk, gündüzler sıcak olur. Montana nehrinin batısında kalan yaylalarda ise tropik iklim özellikleri görülür. Humbold diye anılan deniz akıntısı, ülkenin kıyı bölgelerinin serin olmasına yol açar.

Peru nüfusunun yarısı Kızılderili, geri kalanların çoğu İspanyol-Kızılderili melezidir. %10 kadar da hakiki İspanyol vardır.

Peru'nun başlıca şehirleri şunlardır: Lima (Başkent): 2.415.700, Callao (Lima'nın limanı): 321.700, Arequipa (Ticaret merkezi): 187.400, Trujillo: 149.000.

Tarih: Peru eskiden Ouechua Kızılderililerinin ülkesiydi. Bunlar 13. yüzyılda, And dağlarında büyük İnka İmparatorluğu'nu kurmuş sonradan çevredeki toprakları da alarak ülkelerini genişletmişlerdi. Ancak Amerika'nın keşfinden sonra, başka Güney Amerika ülkeleri gibi Peru da İspanyolların istilâsına uğradı. Kendilerine has bir medeniyet kurmuş

Güney Amerika'nın batı ucunda bulunan Peru halkının yarısı İspanyol göçmeni yarısı da kızılderili melezlerdir. Resimde başkent Lima'nın kenar mahallelerinden modern apartmanların görünüşü..

olan yerliler, İspanyolların ateşli silâhları karşısında fazla dayanamadılar. Fransisco Pizarro, Diego de Almagra adlı maceraperest öncüler ve onların ardından gelenler, İnkaları yok ettiler ve kurdukları sanat eserlerini tahrip ettiler. Böylece ülke 1538'de İspanyol sömürgesi oldu. Üç yüzyıl kadar boyunduruk altında yaşadı.

Peru'nun İspanyol sömürgesi olmaktan kurtularak bağımsızlığını ilân etmesi 1820 yılına rastlar. Bunda Arjantinli General Jose de San Martin ile Venezuela ve Bolivya kuvvetlerini idare eden General Simon Bolivar'ın büyük rolü oldu.

Peru, bağımsızlığını kazandıktan sonra kanlı iç savaşlara sahne oldu. Zaman zaman diktatörlükle idare edildi. Ancak 1945'de ülkede ilk defa serbest seçim yapıldı. 1948'de yine bir askeri ihtilâlle General Manuel Odria başkan oldu. 1956'da Dr. Prado seçimi kazanarak başa geçtiyse de 1962'de üçlü bir askeri cunta onu devirdi. 1963'de Fernando Terry başkan seçildiyse de, 1968'de yeni bir ihtilâlle başa General Juan Alvarado geçti. Meclis feshedildi. Askeri bir hükümet kuruldu.

Ekonomi: Peru ekonomisinin temelini tarım teşkil eder. Pamuk, şeker, kahve elde edilen tarım mahsullerinin başında gelir. Bunlar aynı zamanda ülkenin başlıca ihraç mallarıdır.

Peru aynı zamanda dünyanın en büyük balık yemi ihracatçısıdır. Ayrıca yün ve maden de ihraç edilir.

Madencilik ülkenin en önemli endüstrisidir. Bakır, kurşun, çinko, altın, gümüş, vanadyum, uranyum madenleri işletilir. Petrol istihsali de gittikçe artmaktadır.

İdare şekli: Halen büyük yetkileri olan bir cumhurbaşkanı ve askeri hükümet tarafından idare edilmektedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 28 Temmuz

Yıllık milligelir: 51 milyar 800 milyon TL.

Fert başına yıllık gelir: 4.620 TL.

Savunma: 18 yaşına basan her erkek 2 yıllık mecburi askerliğe tabidir. Miktar çok olunca lüzumu kadar kur'a ile seçilir. 30.000 kişilik bir ordusu vardır.

Sosyal durum: Sosyal sigortaya girmek mecburidir. Sigorta hastalık, sakatlık ve emekliliği kapsar. Yakında bu sigortaya kadınlar ve çocuklar da alınacaktır.

Eğitim: İlk eğitim parasız ve okul bulunabilen yerlerde mecburidir. Orta tahsilde devlet okulları parasız, özeller paralıdır. 27 üniversite vardır.

Spor: Futbol, boğa güreşi, horoz dövüştürmek, basketbol, beyzbol başlıca sporlardır.

En çok satan gazete: Comercio (Lima). Baskı: 185.000

Radyo, TV: Biri 5 orta, 12 kısa dalgada yayın yapan 3 devlet radyosu 8 kültür ve 136 tane de ticari radyo istasyonu; biri devletin, 7'si ticari 8 de TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 1.825.000, TV alıcısı: 400.000. (1071).

Türk Elçiliği: Şili Elçiliğimiz tarafından idare edilir.

POLONYA

690

Resmi adı: Polska Rzeczpospolita Ludowa
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 312.677 km.kare
Nüfusu: 33.202.000 - (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 104 kişi
Yaşama ortalaması: 69.8 sene
Başkenti: Varşova (1.326.200)
Dili: Lehçe
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Zloty (4 lira, 24 kuruş)

Ülke ve insanlar: Polonya bir Doğu Avrupa ülkesidir. Kuzeyde Baltık Denizi; kuzey-doğu ve doğuda Rusya; güneyde Çekoslovakya ve batıda Doğu Almanya ile sınırlanmıştır.

Polonya güneyde Çekoslovakya sınırı boyunca uzanan Karpat dağları sayılmazsa baştan başa, uçsuz bucaksız bir ova hâlindedir. Genel olarak, denizden ortalama yükseklik 100 metreyi ancak bulur. Karpatlar'da ise yer yer 1.000 m'ye yaklaşan tepeler vardır. Beskid sıradağlarının en yüksek yeri de 1.700 m.yi geçer.

Polonya topraklarını sulayan başlıca akarsu Vistül nehridir. Bu nehrin kollarından San, Narew ve Bug da oldukça büyük bir alanı sular. Warta nehri, Oder'le birleşerek Polonya'nın batı sınırını çizer. Kuzeyde irili ufaklı birkaç göl vardır. Bunların en önemlileri Mamry ve Sniardwy'dir.

Polonya iklim bakımından Batı Avrupa'ya benzer. Yazlar sıcak, kışlar ılık geçer. Yağışlar daha çok yaz aylarında görülür. Güneydeki dağlık kesimlerde ise kışlar çok soğuk geçer.

Polonyalıların çoğu Slav asıllıdır. Slavlar bu ülkeye 400 yıllarında yerleşmiştir. Ülke baştan başa ovalık olduğu için, burada oturanlara Slavca "Ovalık arazide oturanlar" anlamına "Polyan" denmiş, Polonya adı da bu sözden çıkmıştır. Ayrıca, Alman, Rus, Litvanyalı ve Ukraynalı azınlıklar da vardır.

Polonya'nın başlıca şehirleri şunlardır: *Başkent Varşova: 1.326.200, Lodz: 765.400, Krakow: 595.000, Wroclaw (Breslau): 531.100, Poznan: 476.000*

Tarih: Polonya'daki Slav kabileleri, ilk defa 9. yüzyılda Piast adında biri tarafından birleştirildi. Böylece ülkede Piast hanedanı kurulmuş oldu ve bu hanedan hüküm sürmeye başladı. 966 yılında Kral I. Miecislas zamanında Hıristiyanlığı kabul ettiler. Bundan sonra ülkede çıkan çeşitli iç savaşlar ve Moğollarla yapılan savaşlar sonunda, Polonya 14. yüzyılda Litvanya ile birleşti. Bu yeni devlet kısa bir süre içinde kuvvetlendi. Sınırlarını bir yandan Baltık Denizinin doğu sahillerine, bir yandan Prusya'ya kadar genişletti. 14. yüzyılda Jagellon hanedanı kuruldu. Bu hanedan da ülkeyi yüz yıldan fazla idare etti. 1572'de Ja-

* Polonya'nın başkenti Varşova İkinci Dünya Savaşı'nda Hitler Almanya'sının saldırısına uğramış ve taş üstünde taş kalmamıştı. Resimde Avrupa'nın en talihsiz şehrinde, 1950'de yeniden yapılan St. Alexander Kilisesi görülüyor.

gellon hanedanı sona erince, asılzadeler kralın seçilerek tahta çıkması esasını kabul ettiler. Ancak Jan Sobieski gibi ünlü devlet adamları yetişmiş olmasına rağmen, Polonya zamanla kuvvetini kaybetmeye başladı. Kısa zamanda Prusya ve Baltık Denizi sahillerindeki toprakları, sonra Ukrayna elden çıktı. Rusya, Prusya, Avusturya sürekli olarak ülkeyi işgale başladılar. O zamana kadar Lehistan'ı (Polonya'yı) sürekli olarak kuzeye doğru iten Osmanlı İmparatorluğu 16. yüzyılın sonlarında Polonya'yı müdafaa eden bir siyaset güttü. Ancak yine de 1795 yılında, Polonya, Prusya, Rusya ve Avusturya tarafından tamamen paylaşıldı. 1815'te başta Varşova olmak üzere, memleketin önemli bir kısmı Rusya'nın idaresinde bulunuyordu. Zaman zaman başgösteren milliyetçilik hareketleri başarıya ulaşamıyordu. Bu durum I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar sürdü. Polonya 1918'de bağımsız bir devlet oldu. 1920'de ise Rusya'nın hücumuna uğrayarak topraklarından bir kısmını kaybetti.

2. Dünya Savaşı, Nazi kuvvetlerinin Polonya'yı işgale başlamasıyla patladı. 1939'da Rusya ile Almanya arasında yapılan anlaşma gereğince, ülke, bu iki devlet arasında paylaşıldı. 2. Dünya Savaşı sırasında, Polonya akıl almaz tahribata ve can kaybına uğradı. Almanlar 6.000.000 Polonyalıyı öldürdüler. Ruslar da 15.000 Polonyalı subayı katletti, 1.700.000 Polonyalıyı sürdü.

1945'teki Yalta konferansında müttefikler, savaştan sonra Polonya'nın tam bağımsız olmasını, serbest seçimler yapılmasının sağlanmasını kararlaştırdılar. Bunun üzerine Ruslar 20.000 Polonyalı komünisti ülkede iş başına geçirdi. Savaştan sonra iki yıl devam eden bir tedhiş rejiminden sonra, 1947'de seçimler yapıldı. Komünistler seçime hile karıştırarak oyların %80'ini aldıklarını iddia ettiler.

1953'te Stalin'in ölümü üzerine, ülkedeki komünist zulmü hafifler gibi oldu. 1956'da Poznan'da başlayan şiddetli bir grev ve kanlı ayaklanmalar neticesinde, Polonya'nın Stalin rejiminden kurtarılması yolunda önemli adımlar atıldı. 1951'de Titocu olmakla suçlanarak hapsedilen Wladyslaw Gomulka 1956'da tekrar iktidara geldi. Kardinal Wyszynski'yi hapisten çıkardı ve o sırada Polonya Savunma Bakanı olan Rus Mareşali Rokosovski'nin görevine son verdi. 1970'te çıkan yeni kargaşalıklar sonunda Gomulka ve taraftarları görevden çekilmek zorunda kaldılar. Bugün ülkede gerçek iktidar Polonya Birleşik İşçiler Partisi adını taşıyan komünist partisinin politbürosunun elindedir.

Polonya 2. Dünya Savaşı'ndan sonra da toprak kaybetmiş, Volhynia, Doğu Galiçya başta olmak üzere 195.000 km.karelik bir toprak parçasını Rusya'ya bırakmak zorunda kalmıştır.

Ekonomi: Vaktiyle bir besin ihracatçısı olan Polonya, bugün ihtiyacı olan tahılı Rusya'dan ve Batı ülkelerinden ithal etmektedir. Ülke endüstrisi hemen tamamen devletin tekelindedir. Başlıca endüstriler metal işleri, ağır makineler, konservecilik ve kimya üzerinedir. Polonya, endüstrileri için gerekli olan hammaddeyi Rusya'dan almaktadır. Ülkede bol olarak bulunan başlıca mineraller, maden kömürü, çinko-kurşun cevheri, tuz ve kükürttür.

İdare şekli: Polonya sözde parlamenter bir demokrasidir. Ancak parlamento, ülkenin gerçek idare şeklini gözlerden saklayan bir örtüden ibarettir. Aslında ülkeyi idare eden PZPR yani Polonya Birleşmiş İşçi Partisi'dir.

Polonya parlamentosu tek meclislidir. "Sejm" diye adlandırılan bu meclis, 460 üyeden meydana gelir. Meclis üyeleri 4 hizmet yılı için seçilirler. Hükümet görevlerinin bütün kilit noktalarında PZPR'nin adamları vardır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 22 Temmuz

Yıllık milli gelir: 365 milyar 400 milyon TL.

Fert başına yıllık gelir: 12.600 TL.

Savunma: Varşova Paktı üyesidir. Askerlik kara ve havada 2 yıl, denizde 3 yıldır. Silâhlı kuvvetler toplamı 265.000 kişidir. Kara: 190.000, deniz:

20.000, hava: 55.000. Ayrıca 65.000 kişilik de güvenlik ve sınır birlikleri kuvveti vardır.

Sosval durum: Sosyal Hizmetler Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın kontrolü altındadır. İşçilerin doktor ve ilâç ihtiyaçları devlet tarafından ücretsiz karşılanır.

Eğitim: 7-14 yaş arasındaki her çocuk için eğitim mecburi ve ücretsizdir. Daha küçük yaştakiler de kreşlerde bakılır. Ülkede 74 yüksek okul vardır. Bunun 8'i üniversite, 9'u da teknik üniversitesidir. Boks ve planörcülük de çok rağbet görür.

Spor: Merkezi Kültür Fizik ve Turizm Komitesi tarafından idare edilir. En popüler spor futboldur.

En çok satan gazete: Express Wieczorny (Varşova) Baskısı: 550.000.

Radyo, TV: Bir uzun dalgada, dört orta dalgada yayın yapan radyosu vardır. Ayrıca değişik dillerden dış yayın da yapılır. Bir de günde 8 saat iki program üzerinden yayın yapan televizyonu vardır. Radyo alıcısı: 5,658.000 TV alıcısı: 4.215.000.

Türk Elçiliği: Malczewskiego 32. Varşova. Polonya.

PORTEKİZ

635

Resmi adı. Republica Portuguesa
İdare şekli Cumhuriyet
Yüzölçümü. 92.082 km.kare
Nüfusu. 8.668.267 (1970)
Nüfus yoğunluğu Km.kareye 94 kişi
Yaşama ortalaması 63.5 sene
Başkenti İzbon (782.266)
Dili. Portekizce
Dini Hıristiyan (Katolik)
Parası. Escudo (43 kuruş, 17 sm.)

Ülke ve insanlar Portekiz İber yarımadasında bir ülkedir. Kuzeyde ve doğuda İspanya, güneyde ve batıda Atlas Okyanusu ile sınırlanmıştır.

Portekiz'in kuzey bölümü dağlarla kaplıdır. Bu dağların yüksekliği yer yer 2.000 metreye yaklaşır. Sierra de Estrella tepesi (1.993 m.) bu dağların en yüksek yeridir. Sahile doğru uzanan bu dağların arasından nehirler akar. Buralarda verimli ovalar vardır.

Portekiz'in dörtte üçü dağlarla kaplıdır. Ülkenin alçak tarafları güneydedir. Portekiz in sahil ovalarının bir kısmı nehirlerin taşıyıp getirdiği alüvyonlarla meydana geldiği için çok verimlidir.

Portekiz in başlıca akarsuları Douro Guadiana, Tajo'dur. Bunlardan Tajo, Lizbon yakınlarında denize dökülür. Portekiz'in önemli bir kısmını sular. Guadiana, İspanya ile sınır çizerek, ülkenin güney kesimlerini sular. Doura nehri de Portekiz in kuzey topraklarını sular.

Portekiz in iklimi yumuşak ve yağışlıdır. Okyanustan esen rüzgârlar dağlara çarparak yağışlara yol açar. İç kesimlerde ise yağış, sahillere göre azdır. Kuzey kesimlerde kışlar, güneye göre daha sert geçer.

Portekiz'in başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Lizbon: 782.266, Oporto: 310.437 Coimbra: 46.000, Setubal: 44.000.

Tarih: Portekiz'e ayak basan ilk yabancı kavimler Fenikelilerle Kartacalılardır. Bunlardan sonra Tajo nehri sahillerinde Yunan ve Roma sömürgelerinin kurulduğunu görüyoruz. Birçok tarihçiler, eskiden Lusitanya denen yerin, bugünkü Portekiz olduğu fikrindedir. Portekiz 400 yıllarında Vizigot diye anılan Barbarların istilâsına uğradı. 711 yılında İber yarımadasına geçen Müslüman Araplar ülkeyi fethettiler. Daha sonra Kastilya Kralı 1. Ferdinand : Portekiz'i ele geçirdi.

Portekiz'in modern tarihi, 1. Ferdinand'ın hanedanından gelen 6. Alfonso'nun Araplara karşı savaşırken kendisine yardım etmiş olan Burgonya Dükü Henri'yi Portekiz Kontu yapmasıyla başlar. Böylece Portekiz'in tarihi, İspanya tarihinden kesinlikle ayrılmış oldu. Alfonso nun oğlu Alfonso Henriques Portekiz'in ilk kralı oldu. 1147 yılında Lizbon'u ele geçirerek hükümet merkezi yaptı. Portekiz, artık kudretli bir devlet olma yoluna girmişti. 15. yüzyılda Gemici Henri diye anılan kral zamanında Portekiz denizcileri, açık denizlere açılarak, Hindistan yolunu bulmak için seferlere çıkmaya başladılar. Daha sonra Portekizliler Amerika'ya da seferler yaptı. Brezilya 1500 yılında Portekizlilerin eline geçti.

Portekiz 1578 yılına kadar, dünyanın büyük devletleri arasında yer aldı. Ancak Vâdi's-Seyl meydan savaşında, Portekiz ordusu Türk kuvvetlerine yenilip yok olunca İspanya'ya katıldı. 1640 yılına kadar İspanya'ya bağlı kaldıktan sonra o tarihte ayrılmayı başardı. Bundan sonra ve 18. yüzyılda ülke gittikçe geriledi.

Napoleon un kuvvetleri 1807'de Portekiz'i işgal ettiler. Kral ailesi Brezilya'ya kaçtı. Fransız işgali 1814'e kadar sürdü. Kral 6. John 1820'de memlekete döndü. İki yıl sonra Brezilya Portekiz'den ayrıldı. 1826'da bir anayasa yapılarak iki meclis açıldı.

1910 yılında krallık devrilerek cumhuriyet ilân edildi. Ancak ülkedeki huzursuzluk yine de bitmedi. 1910'dan 1926'ya kadar Portekiz'de on sekiz ihtilâl oldu. 1926'da idareyi ele alan General Antonio de Carmano 1928'deki seçimde cumhurbaşkanı. Antonio de Salazar da başbakan oldu. Salazar 1932'den sonra bütün idareye el koydu ve ülkeyi diktatörlükle idareye başladı. 1968'de bir beyin kanaması geçirmesi üzerine yerine Marcello Caetano geçti. 1971 den sonra yavaş yavaş dinde, sosyal hayatta halka ufak tefek hürriyetler verilmeye başlandı.

Ekonomi. Portekiz in ekonomik hayatının hemen her safhası hükümet kontrolündedir. Ülke ekonomisi, ormancılık, balıkçılık ve tarıma dayanır. Başlıca tarım mahsulleri tahıl, meyve ve şaraptır. Ormanlardan geniş ölçüde mantar elde edilir. Dünyanın en büyük mantar ihracatçısı Portekiz dir. Endüstri tekstil mantar işleme cam, deri eşya seramik üzerinedir.

Balıkçılık ve konservecilik gelişmektedir.

* Atlas Okyanusu kıyılarındaki bir sayfiye şehri olan Estoril, Portekiz'in başkenti Lizbon'a 30 kilometre mesafededir. Resimde, dünya milyonerlerinin toplandığı ünlü kıyı şehrinden bir manzara görülüyor.

İdare şekli: Portekiz de iki dereceli seçimle iş başına getirelen cumhurbaşkanı sadece ismen mevcuttur. Bütün kudret bakanlar kurulu ve başbakanda toplanmıştır. Parlamento iki meclisten meydana gelir. Millet Meclisi üyeleri halk oyu ile seçilir, ötekinin üyeleri ise tayinle iş başına gelir. Ülkede siyasi haklar çok sınırlıdır. Askerlerin destek lediği Milli Birlik Partisi idareye hâkimdir. Sosyalist ve komünist partileri kapatılmıştır. Diğer partiler de meclise üye sokacak güçte değildir. Halen Amiral Thomaz cumhurbaşkanıdır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 10 Haziran
Yıllık milli gelir: 57 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 7.140 TL.
Savunma: NATO üyesidir Silâhlı kuvvetlerinin
Sosyal durum: 1964 te kurulan sosyal sigorta fabrika işçilerini hastalık ve işsizliğe karşı korur. Çiftçiler ve balıkçıların da aynı yardım fonları vardır.
Eğitim: 7-12 yaşları arasında her çocuğun eğitii parasız ve mecburidir. Ülkede 4 üniversite 1 teknik üniversite vardır. 1971'de önemli bir eğitim reformu yapılmıştır.
Turizm: Lizbon tarihi yapıları ve sanat eserleriyle Asor ve Madeira adaları da dinlenme ve kış sporları merkezi olmaları bakımından turistlerin ilgisini çeker.
Spor En çok sevilen spor futboldur.
En çok satan gazete: Diario do Noticias (Lizbon) Baskı 200.000.
Radyo, TV: Normal denizaşırı ve ülkelerarası yayın yapan radyo istasyonundan başka, 1 üniversite radyosu, Madeira ve Asor adalarına yayın yapan 2 radyosu, 1 dini. 12 de ticari radyo istasyonu vardır Yayın yapan televizyon istasyonu 1968 sonlarından beri tecrübe mahiyetinde 2. program yayınını da sürdürmektedir. Radyo alıcısı 1.405.198 TV alıcısı 387.512
Türk Elçiliği: Av. das Descobertes Lote 884, Lizbon, Portekiz.
toplamı 218.000 kişiliktir. Kara 179.000 deniz 18.000, hava: 21.000.

PORTEKİZ'İN DENİZ AŞIRI TOPRAKLARI

ANGOLA

120

Yüzölçümü: 1.246.700 km.kare
Nüfusu: 5.673.046 (1970)
Başkenti: Luanda (475.328)

Angola, Afrika'nın güney-batısında geniş bir ülkedir. Kuzeyde Zaire, doğuda Zambiya, güneyde Güney-Batı Afrika, batıda Atlas Okyanusu ile sınırlanmıştır.

Angola'da yaşayanların tamamını Bantu zencileri teşkil eder. Ülkedeki Avrupalıların sayısı 50.000 kadardır. Angola genellikle yüksekliği 500 metreyi geçen bir yayladır. Zambezi ve Kongo nehrinin kollarıyla sulanır. Kuanza nehri de Angola topraklarında doğarak Atlas Okyanusu'na dökülür.

Başlıca şehirler: 475.328 nüfuslu başkent Luanda ile Benguela: 40.996, Lobito, Sa da Bandeira: 31.674.

Portekizliler 1488'de Angola'yı keşfetmiş, 1574'te başkent Luanda'yı kurmuşlardır. Angola 1641-48 arasında Hollanda'ya geçmiş, bunun dışında, bugüne kadar Portekizlilerde kalmıştır.

Angola'nın ekonomisi kahve, şeker, mısır, nebati yağ ve hindistancevizi üzerinedir. Pamuk, tütün, kakao da yetişir. Angola elmas madenleri bakımından da zengin bir ülkedir.

Angola bir Portekiz genel valisi tarafından idare edilir. Portekiz parlamentosunda üç üye ile temsil edilir.

YEŞİLBURUN ADALARI

Yüzölçümü: 4.033 km.kare
Nüfusu: 272.071
Başkenti: Praia (3.628)

Yeşilburun adaları, Atlas Okyanusu'nda Dakar'ın 370 mil batısında 10 adadan meydana gelen bir adalar grubudur. Bu adalar 1456'da keşfedilmiş, 16. yüzyılda da müstemleke haline getirilmiştir. Adalar, Atlas Okya-

nusu'nda seyahat eden gemilerin yakıt aldıkları bir yer olarak değerlidir. Muz ve kahve elde edilir. Hayvancılık yapılır.

MAKAO

Yüzölçümü: 16 km.kare
Nüfusu: 248.636
Başkenti: Makao (161.000)

Makao, Kıta Çini'nde, Pearl nehri ağzında, Hong Kong'a 60 km. kadar mesafededir. Makao şehri, Makao yarımadası ve iki küçük adadan meydana gelir. Portekizliler burasını 1557'de ellerine geçirmişlerdir.

MOZAMBİK

Yüzölçümü: 783.030km.kare
Nüfusu: 8.233.034
Başkenti: Lourenço Marques (383.775)

Mozambik Doğu Afrika'da bir ülkedir. Kuzeyinde Tanzanya, doğusunda Hint Okyanusu'nun Mozambik Kanalı denilen kısmı, güneyde ve güney-batıda Swaziland ve Güney Afrika, kuzey-batıda Zambia ve Malawi ile sınırlanmıştır.

Mozambik'in sadece kuzey-batısı dağlıktır. Nyasa yakınlarındaki Namuli tepesi (2.500 m.), Kuzey Rodezya-Nyasa sınırı üzerindeki Şimanimani tepesi (2.700 m.) ülkenin en yüksek yerleridir. Zambezi nehri Mozambik'i ikiye böler, Mozambik kanalında denize dökülür. Limpopo da güneyde Delagos körfezinin kuzeyinde denize dökülür. Ülkede kış aylarının sıcaklık ortalaması 21 derece, yaz aylarınınki ise 30 derecedir. Yıllık yağış ortalaması ise 80 sm.'dir.

Mozambik kıyıları 8. yüzyılda Arapların eline geçmiştir. Burada oldukça uzun ömürlü bir Arap devleti kurulmuş, bu devlet Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı İmparatorluğu'na bağlanmıştır. 16. yüzyıldan itibaren Mozambik sahillerine gelen Portekizliler yavaş yavaş bütün ülkeyi ele geçirmişlerdir.

Ülkede yaşayanların %97'si Afrikalıdır. 330.000 kadar Müslüman, 28.000 Portekizli vardır.

Ekonomi, çay pamuk, kahve, buyday, pirinç tarımına dayanır. Altın da elde edilir.

PORTEKİZ GUİNEASI

Yüzölçümü: 36.125 km.kare
Nüfusu: 487.448
Başkenti: Bissau (65.000)

Portekiz Guineası Afrika'nın batı kıyısında küçük bir ülkedir. Kuzeyde Senegal, doğuda ve güney-doğuda Guinea, güneybatı ve batıda Atlas Okyanusu ile sınırlanmıştır. Portekizliler bu bölgeye ilk defa 1446-47 yıllarında gelmişlerdir. Ülke önce Yeşilburun Adaları'na bağlanmış, 1897'ye kadar bu durumda kalmıştır. 1960 yılında milli bir ihtilâl hareketi başlamışsa da başarıya ulaşamamış, ancak kesin olarak da bastırılamamıştır. Ekonomi, nebati yağ, pirinç, hindistancevizi, kereste ve dericiliğe dayanır.

SAO TOME VE PRİNCİPE

Yüzölçümü: 964 km.kare
Nüfusu: 76.218
Başkenti: Sao Tome (7.000)

Sao Tome ve Principe, Guinea körfezinde, Afrika kıyılarının 200 km. açığında adalardır. Portekizliler buraya ilk defa 1471'de gelmiş, 1552'de kendi idarelerine almışlardır. Başlıca ihraç malı kakao, kopra, kahve, hindistancevizidir.

TİMOR

Yüzölçümü: 14.925 km.kare
Nüfusu: 610.600
Başkenti: Dili (20.000)

Timor, Malay takımadalarından, Küçük Sunda adalarına dahil bir adadır. Solebes adalarıyla Avustralya arasında yer alır. Portekizliler 16. yüzyılın ortalarında adayı ele geçirmişlerdir. Batı Timor, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Endonezya'ya gelmiştir. Kahve, kopra yetiştirilir. balmumuelde edilir, kauçuk ağacı plantasyonları vardır.

PUERTO RICO

Resmi adı: Commonwealth of Puerto Rico
İdare şekli: Amerika'ya bağlı bağımsız Cumhuriyet
Yüzölçümü: 8.891 km.kare
Nüfusu: 2.794.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 310 kişi
Yaşama ortalaması: 69.5 sene
Başkenti: San Juan (824.758)
Dili: Resmi dili İspanyolca (İngilizce de konuşulur).
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Amerikan Doları kullanılır. (14 lira)

Ülke ve insanlar: Puerto Rico, Antil Adalarından birinde kurulmuş bir devlettir. Aynı adla anılan ada Haiti adasının doğusundadır. Puerto Rico yeryüzünün en verimli topraklarından biridir. Zaten kelime İspanyolca "Zengin Liman" anlamındadır. Adanın orta kesimi dağlık, kıyılar ovalıktır. Puerto Rico'nun iklimi çok sıcak ve yağışlıdır. Sık sık görülen tayfunlar, bilhassa sahillerde zaman zaman büyük zararlara yol açar.

Başlıca şehirler şunlardır: Başkent San Juan: 824.758, Ponce: 158.981, Mayaguez: 85.857.

Tarih: Puerto Rico'ya ilk gelen Avrupalı Kristof Kolomb'dur. Kristof Kolomb, 1493'te çıktığı ikinci Amerika seyahati sırasında buraya gelmiştir.

Ada, İspanya-A.B.D. savaşından sonra

Amerika'ya bırakılmış, 1898'den sonra bağımsızlığını kazandığı 1952'ye kadar Amerika tarafından idare edilmiştir. 1952'de cumhuriyet haline gelmişse de dış siyaset bakımından yine Amerika'ya bağlıdır. Bu bakımdan Puerto Ricolular aynı zamanda A.B.D. vatandaşı sayılır.

Ada halkının üçte birine yakın kısmı zenci-İspanyol melezidir. Büyük çoğunluk İspanyol asıllıdır. 60.000 de zenci vardır.

Ekonomi: Puerto Rico'nun ekonomisi şekerkamışına dayanır. Ayrıca tütün, patates, pirinç, pamuk, kahve, ananas, muz da yetiştirilir. Bunların en büyük alıcısı A.B.D.'dir.

Puerto Rico, uçakla New York'tan 4-5 saat mesafededir. Muntazam uçak seferleri vardır.

İdare şekli: Puerto Rico seçimlerde çoğunluğu kazanan partinin lideri tarafından 4 yıl için idare edilir. Bu şahıs vali durumundadır. Puerto Ricoluların kendilerine has gümrüğü vardır. A.B.D. vergilerini ödemez ve A.B.D.daki seçimlere katılamazlar. Bir mümessil ülkeyi, Amerika parlamentosunda temsil eder.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 25 Temmuz
Yıllık milli gelir: 46 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 19.740 TL.
Savunma: Amerika Birleşik Devletleri tarafından yapılır.
Sosyal durum: A.B.D. sosyal sigorta sistemine bağlı olduğu gibi kaza, maluliyet, işsizlik ve hastalığı kapsayan ayrı bir sigortası daha vardır. Devletin bütçesinin %30'u sağlık ve sosyal işlere gitmektedir.
Eğitim: Yuva, ilk ve orta eğitim parasızdır. İlk eğitim mecburidir. İspanyolca yanında İngilizce de şarttır. Okul sisteminden başka radyo ve TV ile bütün yurda şamil bir eğitim sistemi vardır. Yıllık bütçenin %33'ü eğitime gider.
Spor: Beyzbol, basketbol, boks, horoz dövüşü başlıca sporlardır.
En çok satan gazete: El Mundo (San Juan). Baskı: 161:856.
Radyo, TV: Devletin birer radyo ve TV'sinden başka ticari 76 radyo 14 TV vardır. TV'lerin hepsi renklidir ve Comsat uydusu aracılığıyla bütün Amerikan programlarını alır. Radyo alıcısı: 2.100.000, TV alıcısı: 450.000 (1971)
Türk elçiliği: Yoktur.

RHODESIA

915

Resmi adı: Rhodesia
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız Cumhuriyet
Yüzölçümü: 390.622 km.kare
Nüfusu: 5.690.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 13 kişi
Yaş ortalaması: 42 sene
Başkenti: Salisbury (463.000)
Dili: İngilizce, Bantu dilleri
Dini: Putperest %20 Hıristiyan, Müslüman, Hindu.
Parası: Rhodesia doları (23 lira, 70 kuruş)

Ülke ve insanlar: Rhodesia, kuzeyde Zambiya, güneyde Güney Afrika Cumhuriyeti, doğuda Mozambik, batıda Botsvana ile sınırlanmıştır.

Ülkenin büyük bir kısmı yaylalarla kaplıdır. Bu yaylaların yüksekliği yer yer 1.000 metreyi geçer. Rhodesia topraklarının yarısından fazlası ormanlarla kaplıdır. Ülke toprakları Zambezi nehrinin kolları ve Mozambik'te denize dökülen Sabi nehriyle sulanır. İklim her mevsimde sıcaktır.

Rhodesialıların %94'ünü Afrika yerlileri meydana getirir. Bantu soyundan olan bu toplulukların en önemlileri Mashona ve Matabelelerdir. Ayrıca Asyalı azınlık da vardır.

Ülkenin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Salisbury 463.000, Bulawayo: 284.000, Umtali: 51.000

Tarih: Rhodesia'nın günümüzden 2.000 yıl öncesinden beri bir yerleşme merkezi olduğu bilinmektedir. Burada yaşayanlar 8. yüzyıldan itibaren Araplarla alışverişe girişmiş; 11. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar burada yaşamışlardır. Daha sonra içlerinden bazıları kuzeye doğru ilerleyerek ayrı bir devlet kurmuştur.

17. yüzyılda buraya Portekizliler gelmiş, ülke 19. yüzyılda İngiltere'nin nüfuzuna girmeye başlamış, 1923'te İngiltere bu bölgeye tamamen hâkim olmuştur.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra Afrika'da başgösteren bağımsızlık hareketleri sonucu 1953'te önce bir Nyassaland ve Rhodesia federasyonu kurulmuş, sonradan bu federasyon dağılmış ve Rhodesia 1965'te bağımsızlığına kavuşmuştur.

Aynı yıl Başbakan Smith, ekseriyet sistemine dayanan anayasayı çiğneyerek ülkedeki 250.000 Avrupalı beyazın beş küsur milyonluk yerli Afrikalı halk üzerinde silâh zoruyla hakimiyetini sağladı. İngiltere'nin protestosu, Birleşmiş Milletler'in iktisadi ambargosu, komşu ülkelerin tecri tedbirleri kâr etmedi. Yerli halkın gerilla hareketleri mütemadiyen kanlı bir şekilde bastırılmakta ve bir avuç beyaz, koca ülkede milyonlarca yerli halkı boyunduruk altında tutmakta devam etmektedir.

Ekonomi: Rhodesia'nın ekonomisi tarıma dayanır. Tütün, mısır, pamuk, hayvancılık Rhodesia ekonomisinin temelini teşkil eder. Madencilik de yapılmaktadır. Demir, çelik, çimento, kimya endüstrilerinin geliştirilmesine çalışılmaktadır.

İdare şekli: Smith rejimi 1965'den beri bir sürü anayasa değişikliği yapmıştır. Bugünkü 969 anayasasına göre bir cumhurbaşkanı, 23 kişilik bir senato, 66 kişilik bir parlamento vardır ki, 50'si Avrupalı oylarıyla seçilen Avrupalılardır. Geri kalan 16 üyeliğin 8'i Afrikalı oylarıyla seçilen Afrikalılarındır. Diğer 8 Afrikalı üye, kabile şefleri ve memurlar tarafından seçilir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 11 Ekim
Yıllık milli gelir: 2 milyar 380 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 21.700 TL.
Savunma: 3.400'ü silâh altında, 4.000'i yedek bir ordusu, 6.000'i faal, 28.000'i yedek bir polis kuvveti vardır. Çok iyi yetiştirilmiş bir ordudur.
Sosyal durum: Kurulmuş bir sosyal yardım teşkilâtı yoktur. Yalnız hükümet çocuklar ve ihtiyarlarla meşgul olur. Avrupalı beyazlara daha fazla ilgi gösterir.
Eğitim: Afrikalı çocukların %50'si, Avrupalıların %95'i eğitim imkânı bulmaktadır.
Spor: İklimin elverişli oluşundan her türlü spor yapılır.
En çok satan gazete: The Rhodesia Herald (Salisbury) Baskı: 56.694
Radyo, TV: 3 şehirden 3 yerli dil ve İngilizce üzerinden yayın yapan bir radyosu, iki tane de TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 212.305, TV alıcısı: 51.000.
Türk elçiliği: Yoktur.

ROMANYA

705

Resmî adı: Republica Socialista România
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 237.500 km.kare
Nüfusu: 20.469.658 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 84 kişi
Yaşama ortalaması: 68.5 sene.
Başkenti: Bükreş (1.591.784)
Dili: Romence
Dini: %90 Hıristiyan (Katolik) %10 Müslüman
Parası: Ley (2 lira. 80 kuruş)

Ülke ve insanlar: Romanya Avrupa'nın güney-doğusunda bir ülkedir. Kuzeyde Rusya, doğuda Karadeniz, güneyde Bulgaristan, batıda Yugoslavya ve Macaristan'la sınırlanmıştır.

Romanya kapladığı yer bakımından Balkanlar'ın en zengin ülkelerinden biridir. Ülkenin orta kesimleri, dağlarla kaplıdır. Transilvanya Alpleri ile Doğu Karpatlar, Romanya'nın iç bölümünü bir yay çizerek kaplar. Dağların yüksekliği yer yer 2.500 metreyi bulur. Bu sıradağlar Romanya'yı üç bölgeye ayırır. Bu bölgelerden birincisi Transilvanya Alpleri ile Karpatlar; ikincisi bu sıradağ yayının dış kesiminde kalan Eflâk (Walachia) ile Boğdan (Moldavya); üçüncüsü de bu yayın iç kesiminde kalan Banat ile Transilvanya'dır. Ülkenin tarıma elverişli ovaları Eflâk ile Boğdan'dadır. Romanya'nın %27'si ormanlarla kaplıdır.

Romanya topraklarını Tuna nehri ve kolları sular. Bulgaristan sınırının tamamı ile, Yugoslavya sınırının bir kısmını meydana getiren Tuna'nın başlıca kolları Oltu, Jiu, Argeş, Yalomiça ve Seret'tir. Prut nehri de Tuna ile karışıncaya kadar Romanya'yı sular.

Romanya topraklarının doğusunu kaplayan ovalar, kışın Rusya'dan esen rüzgârlara açık olduğundan çok soğuk olur. Transilvanya ise Karpat dağları sayesinde bu rüzgârlardan korunur. Genellikle yazlar oldukça sıcak geçer.

Romanya'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Bükreş: 1.591.784, Köstence: 242.937, Ploieşti: 221.070, Timişoara: 209.454, Yaş: 209.449, Krayova: 206.050, Kalas (Galati): 190.728.

Tarih: Eski devirlerde Romanya'ya Daçya, burada oturanlara da Daçyalılar denirdi. Romalılar M.S. 2. yüzyılda Daçya'yı aldılar ve halka Roma kültürünü aşıladılar. Bundan sonra Romanya altı yüzyıl boyunca Gotlar, Barbarlar, Hunlar, Araplar, Slavlar, Moğolların istilâsına uğradı.

Ülkedeki ilk prenslikler 14. yüzyılda, Eflâk ve Boğdan'da görülmeye başlandı. 15. yüzyılın başlarında ise bu bölge Osmanlı İmparatorluğu tarafından zaptedildi. Uzun süre Türk hâkimiyetinde yaşadı. Ancak arada bir milliyetçi hareketler başgösteriyor, Romanyalılar bağımsızlıklarını kazanmaya çalışıyorlardı. 17. yüzyılda Transilvanya Avusturya'ya geçti. Eflâk ve Boğdan'ın kesin olarak Türk hâkimiyetinden çıkması ise 1856'da imzalanan Paris Antlaşmasıyla mümkün olmuştur. 1861'de Eflâk ile Boğdan Prens Couza'nın idaresi altında bir krallık hâlinde birleşti. Bu hükümdar ancak beş yıl iktidarda kalabildi. 1866'da devrildi ve yerine Hohenzollern hânedanından Kral Carol geçti. Türk-Rus savaşında, Ruslarla birlikte çarpışan Romanya, sonunda Dobruca'yı ele geçirdi. 1878 Berlin Antlaşmasıyle kesin olarak Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrıldı. Kral Carol 1881'de taç giyerek Romanya tahtına çıktı.

Romanya I. Dünya Savaşı'nın bitmesine yakın müttefikler safında harbe girdi ve Tansilvanya, Banat ve Bukovina'yı tekrar aldı. 2. Dünya Savaşı'nda ise Almanların yanında Ruslara karşı savaştı. Savaşın sonunda Kral 2. Carol, oğlu Mikail adına tahttan feragat etmişti. Romanya bu savaşta yenilince, Ruslarla anlaşma imzalayıp Almanya'ya karşı savaş açtı. Savaştan sonra Besarabya'yı Rusya'ya verdi. Kral Mikail, 1947'de tahttan feragat etmeye zorlandı. Ve Dr. Groza'nın liderliğindeki Komünist Köylü Cephesi iktidara zorla geldi. 1948'de Cumhuriyet Anayasası kabul edildi ve kısa zamanda memleket komünist hale getirildi. 1952'de Komünist Partisi Genel Sekreteri Corciu Dej başkan seçildi ve Rusya'dakine benzer yeni bir anayasa kabul edildi. Romanya Birleşmiş Milletler ve Varşova Paktı üyesidir. Son yıllarda dış politikada Rus baskısından kurtulmaya çalışmaktadır.

Ekonomi: Romanya, Rusya'dan sonra Avrupa'nın en büyük petrol üreten ülkesidir. Ülkede ayrıca pek bol tabii gaz, maden kömürü, manganez, demir cevherleri ve başka mineraller vardır. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra endüstri millileştirilmiş ve tarım kollektif hale getirilmiştir. Endüstri, savaştan sonra, Romanya ekonomisinde ön plâna geçmiştir. Kerestenin de Romanya ekonomisinde önemli yeri vardır. Ayrıca bağcılık, balıkçılık ileri durumdadır. İyi cins havyar elde edilir.

Son yıllarda turizmin geliştirilmesi için çalışılmaktadır.

* Asırlarca Türklerin egemenliğinde kalan Romanya'nın başkenti Bükreş'te modern bir mahallenin havadan görünüşü. Bükreş, Eflâk Ovası'nda kurulmuş, birbuçuk milyonluk bir şehirdir.

İdare şekli: Romanya'nın idaresi Komünist Partisi prezidyumunun elindedir. Partinin genel sekreteri Romanya'nın kudretli adamıdır. En yüksek idare organı bu parti sekreterinin başında bulunduğu bakanlar konseyidir. Bakanlar Konseyi 465 üyeden kurulu Milli Meclis'e karşı sorumludur. Milli Meclis üyeleri dört yılda tek aday listesi olarak halka sunulur ve seçilmiş olur.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 23 Ağustos

Yıllık milli gelir: 205 milyar 800 milyon TL.

Fert başına milli gelir: 12.040 TL.

Savunma: Varşova Paktı üyesidir. Askerlik kara ve havada 16 ay, denizde 2 yıldır. 160.000 kişilik ordusu vardır. Bunun 130.000 kişisi kara, 9.000 kişisi deniz, 21.000 kişisi de hava kuvvetlerindedir. Bunun yanında 40.000 kişilik sınır ve güvenlik kuvvetleri ve 500.000 kadar da milis kuvvetleri vardır.

Sosyal durum: Sosyal sigorta uygulanmaktadır. Ülkede 168.115 hasta yatağı, 29.959 doktor vardır.

Eğitim: 6-16 yaşlarındaki çocuklar için eğitim mecburi ve parasızdır. Daha küçük çocuklar kreşlerde bakılır. 5 üniversite ve 6 teknik üniversitesi vardır. 152.000 öğrenci yüksek öğrenim yapmaktadır.

Spor: Rugby ve futbol, hendbol, basketbol, tenis, masa tenisi, yüzme, balıkçılık ve avcılık çok rağbet görmektedir.

En çok satan gazete: Scinteia (Bükreş) Baskı: 900.000.

Radyo, TV: Biri uzun dalgada, ikisi orta dalgada 3 ayrı program yayınlayan, ayrıca çeşitli dillerden de yayın yapan radyosu, bir de televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 3.075.000, TV alıcısı: 1.484.000.

Türk elçiliği: Calea Dorobantilor 72, Bükreş-Romanya.

RUANDA

710

Resmi adı: Rwanda Cumhuriyeti
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 26.338 km.kare
Nüfusu: 3.724.000 (1967)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 133 kişi
Yaşama ortalaması: 41 sene.
Başkenti: Kigali (25.000)
Dili: Resmi diller Fransızca ve Kinyarwanda yerli dili.
Dini: Putperest, Hıristiyan az miktarda Müslüman.
Parası: Ruanda frankı (16 kuruş, 86 sm.)

Ülke ve insanlar: Orta Afrika'nın güney-doğusunda bir ülkedir. Kuzeyde Uganda, doğuda Tanzanya, güneyde Burundi ve batıda Zaire ile sınırlıdır.

Ruanda verimli bir ülkedir. Topraklı dağlıktır. Dağların yüksekliği yer yer 1.500 metreyi geçer. Kuzey-batıda 5.000 m.ye yaklaşır. Ülkenin doğu kesimi yayladır.

Ruanda'da yaşayanlar genellikle uzun boyludurlar. Buranın halkını Tutsiler ve Hutular teşkil eder. Tutsilerin boyu çoğunlukla 2 metrenin üstündedir. Bunlar tunç renklidir ve Afrika zencilerinden başka bir ırktandır. Tutsilerin eski Mısırlılardan oldukları ve binlerce yıl önce buraya göçtükleri sanılmaktadır.

Ruanda'nın oldukça sıcak bir iklimi vardır. Başlıca şehir başkent Kigali'dir (25.000)

Tarih: Ruanda Krallığı, Afrika'nın en eski krallıklarından biridir. Tarihi 16. yüzyıla kadar uzanır. Bu krallığın kurucusu olan Tutsilerin kuzeyden geldikleri ve Hâmi ırkından oldukları bilinmektedir. Bunlar, Ruanda'nın yerlileri olan Bantuları yenerek kendi içlerinde erittiler.

19. yüzyılda Avrupalıların gelmesinden sonra Ruanda, Almanya tarafından alındı. 1. Dünya Savaşı'nda Belçika'ya geçti. 2. Dünya Savaşı'nda Birleşmiş Milletler'in kontrolüne verildi. Ülke 1916'dan itibaren Ruanda-Burundi adıyla tanınıyordu. 1957'den sonra Tutsilerle (500.000) Hutular (2.520.000) arasında çok şiddetli bir iç savaş çıktı. Yüzbinlerce Tutsi, komşu ülkelere kaçmak zorunda kaldı. Sonunda, 1961'de ülke cumhuriyet oldu. 1962'de de bağımsızlığı tanındı. 1973 yılına kadar ülkedeki Hutu ve Tutsi kabileleri arasındaki kanlı mücadele devam etti.

Ekonomi: Ruanda ekonomisinin esasını tarım teşkil eder. Kalay ve kahve ihraç edilir. Büyük baş hayvan yetiştirilmesine de önem verilmektedir. Ruanda'nın sığırları çok iridir. Boyları, 3,5 metreyi bulur.

Ekonomik yönden kalkınmak için üretim kaynaklarını zorlamaktadır.

İdare şekli: Ruanda demokratik ve sosyal bir cumhuriyettir. Cumhurbaşkanı aynı zamanda başbakandır. 4 yıl için seçilir. Meclis'in 47 üyesi vardır. Meclis üyeleri de 4 hizmet yılı için seçilirler. Yalnız 1969'da Cumhurbaşkanı Kayibanda oyların %99'unu alarak 3. defa tekrar seçilmiş ve iktidardaki partisi Meclis'in 47 sandalyasının tümünü birden kazanmıştır. Böylece memlekette muhalefet diye bir şey kalmamıştır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 1 Temmuz
Yıllık milli gelir: 2 milyar, 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 700 TL.
Savunma: 1962'ye kadar savunmadan Belçikasorumlu idi. Belçika çekildikten sonra ufak bir ordu kurulmuştur. Bugün 2.750 kişilik Milli Muhafız, 400 kişilik jandarma, 800 kişilik bir sivil polis teşkilâtı vardır.
Sosyal durum: Devlet fakir ailelere, hastalara yardım eder, emekli maaşı verir. Ayrıca misyonerlerin de yardım teşkilâtları vardır.
Eğitim: Hem devletin, hem misyonerlerin okulları olduğu halde eğitim çağındaki çocuklara yetmemektedir.
Spor: En başta futbol gelir.
Gazete: Haftalık "Kinya Mateka" (Kigali)
Radyo, TV: Biri devletin, biri Almanların iki radyo vardır. TV yoktur. Radyolar Fransızca, İngilizce, Almanca ve yerli dillerde yayın yaparlar. Radyo alıcısı: 31.000.
Türk elçiliği: Yok tur.

SALVADOR 285

Resmi adı: Republica de El Salvador
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 21.393 km.kare
Nüfusu: 3.647.147 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 158 kişi
Yaşama ortalaması: 58.5 sene
Başkenti: San Salvador (368.419)
Dili: İspanyolca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Colon (5 lira 60 kuruş)

Ülke ve insanlar: Salvador, Orta Amerika'nın en küçük ve en fazla nüfus yoğunluğuna sahip ülkesidir. Erzurum ilimizden daha küçük olan ülke kuzeyde ve doğuda Honduras; güneyde Büyük Okyanus, batıda Guatemala ile sınırlanmıştır.

Salvador dağlık bir ülkedir. Denizden ortalama yüksekliği 600 metreyi bulur. En yüksek yeri Santa Ana dağıdır (2.530 m.). Salvador'da yaşayanların %92'sini Mestizo denen melezler teşkil eder.

Salvador'un başlıca şehirleri: Başkent San Salvador: 358.913, Santa Ana: 180.300, San Miguel: 120.966.

Tarih: İspanyol denizcisi Pedro De Alvaredi, 1526'da Salvador'u ele geçirdi. Salvador bu tarihten itibaren İspanya'nın Guatemala'daki genel valiliğine bağlı olarak idare edildi. O tarihte Orta Amerika Devletler Birliği'ne giren Salvador 1839'da bağımsız bir Cumhuriyet haline geldi. Ancak o tarihten itibaren yüzyıldan fazla bir süre başka Lâtin Amerika ülkeleri gibi çeşitli ihtilaller içinde bocaladı. Sürekli olarak diktatörler tarafından yönetildi. Ancak 1961 yılından sonra ülkede bazı reformlara başlandı. 1969'da Dünya Futbol Kupası'nda Salvador başarı kazanınca, Honduras'la aralarında silâhlı bir çatışma çıktı. Salvador bu çatışmayı başarıyla yürüttü ise de Honduras 50.000 Salvadorluyu ülkesinden kovup, komşusunun transit yollarını da kapayınca Salvador büyük sıkıntılara düştü.

Ekonomi: Salvador, Orta Amerika'nın en fazla endüstrileşmiş ülkesi olmasına rağmen, ekonomisi yine de esas itibariyle tarıma dayanır. Tarım mahsulleri ve bilhassa kahve ve pamuk ihracatın %80'ini teşkil eder.

İdare şekli: Salvador'un 52 üyeden meydana gelen bir Millet Meclisi vardır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 15 Eylül
Yıllık milli gelir: 11 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.160 TL.
Savunma: 18-30 yaş arasında askerlik mecburidir. Ordu mevcudu her yıl meclis tarafından tayin edilir ve hiç bir zaman 3.000'in altına düşmez. Ülkenin Guatemala Nikaragua ile bir askeri antlaşması vardır.
Sosyal durum: Sosyal yardım, tıbbi yardım, iş kazaları, hastalık, doğum ve ihtiyarlık durumlarını kapsar.
Eğitim: 3.500 okulda her yıl ortalama 400.000 çocuk eğitim görmektedir. Biri devletin, diğeri özel iki üniversitesi vardır.
Spor: Futbol, basketbol, beyzbol ve su sporları önde gelir.
En çok satan gazete: El Diario de Hoy (San Salvador) Baskı: 65.000.
Radyo, TV: Bir kısmı kültür yayını yapan, çoğu ticari 49 radyo, 2 TV istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 500.000, TV alıcısı: 106.800.
Türk elçiliği: Meksika Elçiliğimizce yürütülür.

SAN MARINO 720

Resmi adı: Republica di San Marino
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 61 km.kare
Nüfusu: 19.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 307 kişi
Yaşama ortalaması: 70 sene
Başkenti: San Marino (4.500)
Dili: İtalyanca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: İtalyan ve Vatikan paraları kullanılır.

Ülke ve insanlar: San Marino, İtalya'nın kuzey-doğusunda, Adriya Denizi yakınında, tamamen İtalya sınırları içinde bir devlettir. Dağlık bir ülkedir.

Tarih: San Marino Cumhuriyeti 4. yüzyılda Dalmaçya'dan kaçan bir avuç insan tarafından kurulmuştur. O tarihten itibaren bugüne kadar bağımsız kalan San Marino, dünyanın en eski cumhuriyetlerinden biridir. Bağımsızlığı 1631'de papalık tarafından tanınmıştır.

San Marino'nun tarihindeki garip olaylardan biri 1. Dünya Savaşı'ndan sonra oldu. San Marino bu savaşta İtalya ile birlikte hareket ederek Avusturya ve Macaristan'a savaş açmış, fakat fiilen savaşa katılmamıştı. Savaşın bitmesinden sonra bütün milletlerle barış anlaşmaları imzalandığı halde, San Marino ile böyle bir anlaşma imzalanması unutuldu. Bu küçük ülke böylece daha on yıldan fazla bir süre resmen Almanya, vs. ile savaş halinde görüldü. 1929'da bu durum gözönüne alınarak San Marino ile de bir barış anlaşmazı imzalandı.

Ekonomi: San Marino ekonomisi, çiftçilik, hayvancılık ve turizme dayanır. Bağcılık ileridir. Şarap, yünlüler, deri ve seramik ihraç edilir. Burada boşanma kolay olduğundan, İtalya'da çabuk boşanmak isteyen çiftler San Marino'ya giderler.

İdare şekli: San Marino'nun 60 üyeli bir Millet Meclisi vardır. Meclis tarafından seçilen iki kişi devlet başkanlığı yapar. Meclis üyeleri 5 yıl için seçilirler. Ülkede 1960'a kadar ancak aile reisleri oy kullanabilirdi. Sonradan bu şekil değişti, kadınların da oy vermesi kabul edildi.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayramı 5 Şubattır... 18 ilkokulu, 1 de yüksek okulu vardır... Ulaşım, Adriya Denizi kıyısındaki İtalya'nın Rimini şehrine helikopter ve dişli trenle sağlanır... 15 otel ve lokantası vardır... Müzesi, resim galerisi, kütüphaneleri turistlerin ilgisini çeker.

SAUDİ ARABİSTAN 780

Resmi adı: El Memleket-ül-Arabiyye es Saudiyye
İdare şekli: Krallık
Yüzölçümü: 2.400.000 km.kare
Nüfusu: 8.199.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 3 kişi
Yaşama ortalaması: 42.3 sene
Başkenti: Riyat (Kraliyet şehri): 225.000, Cidde (Hükümetin bulunduğu şehir): 194.000, Taif (Yazlık başkent): 30.000.
Dili: Arapça
Dini: Müslüman
Parası: Riyal (2 lira, 83 kuruş, 32 sm.)

Ülke ve insanlar: Saudi Arabistan, Arabistan yarımadasının büyük bir kısmını kaplar. Kuzeyde Ürdün, Irak ve Kuveyt; doğuda Basra körfezi, Katar ve Umman; güneyde Aden ve Yemen; batıda Kızıldeniz'le sınırlanmıştır.

Saudi Arabistan topraklarının büyük bir kısmı çöllerden ve çok kısa boylu bitkilerin yetiştiği bozkırlardan ibarettir. Ülke toprakları batıdan doğuya doğru alçalan alçak bir yayla halindedir. Kızıldeniz boyunca uzanan batı kesimler dağlıktır. Kuzey ve batı bölgelerde hava daha ılıktır. Buralarda yağmur da diğer bölgelere göre fazla yağar. Diğer kesimlerde yağmur son derece azdır ve daha çok kışın yağar. Buralar haliyle çok ıncak olur. Saudi Arabistan'da orman yok denecek kadar azdır. Orman denebilecek yerlere de ancak sulak vahalarda raslanır.

Kızıldeniz boyunca dar bir şerit halinde uzanan verimli ovanın genişliği 17-70 km. arasında değişir. Bunun ardından bilhassa güney kesimlerde, yüksekliği 2.000 m.ye kadar yükselen dağlar başlar. Kızıldeniz boyunca uzanan dağlık bölge ülkenin Hicaz denen coğrafi bölümünü meydana getirir. Saudi Arabistan'ın ikinci coğrafi bölgesi Necit'tir. Necit, batıdan doğuya doğru alçalan bir yayladan ibarettir. Güneyde büyük Rubülhâli, doğuda Küçük Nüfut Çölü ve Dehna; kuzeyde ise yine Nüfut Çölüjle sınırlanmıştır.

Saudi Arabistan'ın kıyı kesimleri çok rutubetlidir. Buna mukabil çöller son derece kuru olur.

Saudi Arabistan'ın yaşanabilen yeri, Hicaz'ın güneyindeki Asir bölgesindedir. Burada hem hayvancılık yapılır, hem de tahıl ve meyve yetiştirilir. Necit bölgesinin petrol bakımından zengin olmasına karşılık Hicaz da maden bakımından zengindir.

Saudi Arabistan'da yaşayanların %66'sı göçebe yahut yarı göçebe Bedevilerdir. Şehirlerde oturanlar ancak %20 oranındadır.

Tarih: M.Ö. 1200 yılında, bugünkü Saudi Arabistan'ın topraklarının da bir kısmını

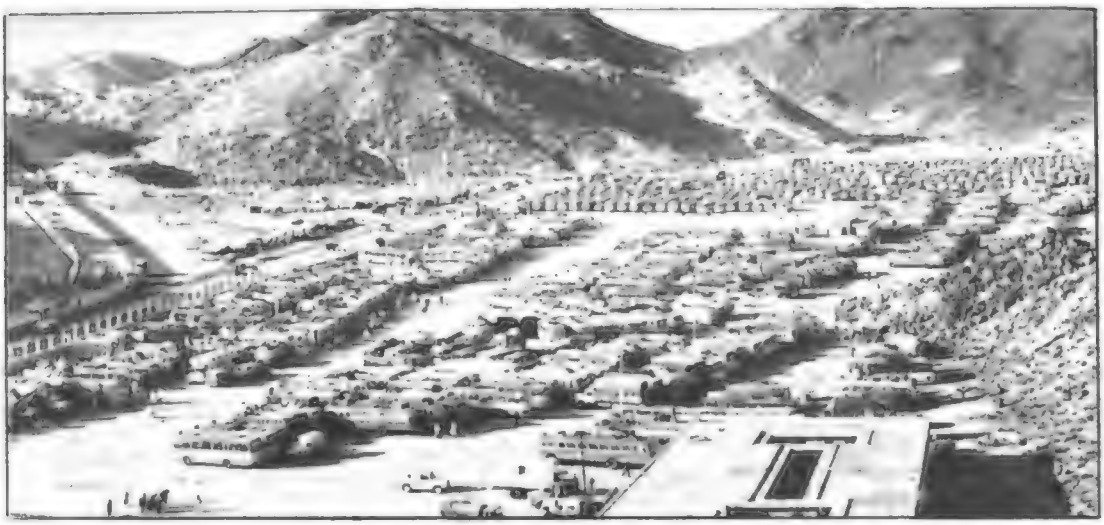

* Saudi Arabistan, Asya'nın güney batısındaki Arap Yarımadası'nın çok büyük bir kısmında 6 milyon nüfusa sahiptir. Resimde 200 bine yaklaşan nüfusuyla Mekke ve Hac için gelen Müslümanların arabaları görülüyor.

içine alan Main (Maan) ve Seba krallıkları kurulmuştu. Daha sonra yarımadada çeşitli devletler kuruldu. Müslümanlıktan sonra burası bir süre İslâm dünyasının merkezi oldu. Halifeler Medine'de seçilir, valiler burada tayin edilerek eyaletlere gönderilirdi.

Yavuz Sultan Selim, Mısır seferi sırasında kutsal şehirler üzerinde de hâkimiyet kurdu. Kanuni Sultan Süleyman zamanında bütün Arabistan Türk hâkimiyetine girdi.

Ancak orta kesimlerdeki bazı bölgeler, yerli reislerin idaresi altında kalmıştı. Bunun dışında başka kargaşalıklar da Saudi Arabistan'daki Türk hâkimiyetinin ancak aralıklı olarak devam etmesine yolaçtı. Vehhâbi İsyanı bu kargaşalıkların en önemlisini teşkil eder. Vehhâbilerin Hicaz'in Hicaz'ı işgal etmesi, devleti uğraştırmış, Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa, 1811-1818 yıllarında hareketi güçlükle bastırmıştı. Hicaz bu olaydan sonra 1916'ya kadar Türkiye'ye bağlı kaldı.

Öte yandan Arabistan yarımadasının başka taraflarındaki ayaklanmalar, İngilizlerin Hindistan yolu üzerinde bulunması bakımından Arabistan'a göz dikmesi, bazı bölgeleri işgal etmesi, Türk Hükümetinin dikkatini bu tarafa çekmişti. Sonunda hem devletin, hem halifeliğin nüfuzunu kuvvetlendirmek için 1900 yılında Hicaz demiryolunun yapımına başlandı. 1908'de de Şam-Medine hattı işletmeye açıldı.

Ancak demiryolunun açılması, Mekke emirini ürkütmüş; nüfuzunun azalacağı endişesiyle İngilizlerle temasa geçmişti. İngilizler ise, zaten Arapları Türklere karşı kışkırtmaya çalışıyordu. 1. Dünya Savaşı başladığı zaman, Arapları, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı savaşa girmeye teşvik ettiler. Buna karşılık her türlü haklarının korunacağı vaadedildi. İbnissuut ve İdrisi İngilizlerle işbirliği yaptı; buna karşılık ayda 5000 İngiliz lirası almaya başladı. Mekke emiri Şerif Hüseyin de 1. Dünya Savaşı boyunca Türkiye'nin aleyhinde çalıştı. İngilizlerden aldığı paralarla, oğullarını Mekke ve Medine'deki Osmanlı garnizonlarına karşı harekete geçirdi. Hicaz kuvvetleri İngiliz kuvvetleriyle birleşerek doğuya doğru yürümeye başladılar. Bu sırada çete savaşlarını da ünlü İngiliz casusu Lawrence idare ediyordu. Bütün bu olayların sonunda İtilaf Devletleri Şerif Hüseyin'i Hicaz Kralı olarak tanıdılar.

1. Dünya Savaşı bittiği zaman Hicaz Krallığı ve Necit Emirliği bağımsız duruma gelmişti. Bu savaş sonunda Osmanlı İmparatorluğu parçalanınca Arap Emirlerinden İbnissuut, Necit'i tamamen ele geçirdi. 1921'de kendisini Necit Sultanı ilân etti. Daha sonra yine İngilizlerin yardımıyla Hicaz'ı aldı. Ardından, Arabistan Kralı olan Hâşimi ailesinden Hüseyin ile mücadeleye başladı. 1925 yılında Mekke'yi alarak, Hüseyin'i Hicaz'dan çıkardı...

Böylece, ertesi yıl, 1926'da Hicaz Kralı oldu. İngiltere 1927'de Cidde'de yapılan anlaşmayla, onun Hicaz Kralı olduğunu kabul etti. İbnissuut, 1932'de krallığın adını Suudi (Saudi) Arabistan'a çevirdi. Bugünkü kral onun oğludur. Babasının ölümü üzerine 1953'te kral olmuştur. Yalnız 1964'de bütün kuvvet, veliaht olan ve 1962'den beribaşbakan bulunan Prens Faysal'ın eline geçmiştir.

Ekonomi: Saudi Arabistan'ın başlıca zenginliğini petrol teşkil eder. Basra Körfez sahillerindeki petrol kuyularının getirdiği gelir, 1940'tan beri devlet gelirinin %80'inini teşkil etmektedir. Bugün Saudi Arabistan dünyanın en çok petrol istihsal eden ülkeleri arasında dördüncü sırayı tutmaktadır.

Saudi Arabistan toprak mahsulleri bakımından fakir bir ülkedir. Yine de halkın dörtte üçü hurma ve tahıl yetiştirmekle, hayvancılıkla geçinir.

İdare şekli: Saudi Arabistan mutlakiyetle idare edilen bir krallıktır. Veliaht ve Başbakan olan Prens Faysal ülkeyi emrindeki bakanlar kurulu ile birlikte idare eder.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 20 Mayıs
Yıllık milli gelir: 32 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 5.320 TL.

Savunma: Modern bir kara ordusu, 1967'de kurulan küçük ama çok ileri bir hava gücü vardır.
Sosyal durum: Petrol gelirleri sayesinde hükümet bütün halka, hatta yabancılara parasız sağlık bakımı ve ilâç yardımı yapmaktadır.
Eğitim: Bütün derecelerde tahsil parasız, fakat mecburi değildir. Kızların ve oğlan çocukların okulları ayrıdır. Ziraat, teknik ve öğretmen, madencilik okulları yanında 2 normal, bir din üniversitesi vardır.
Spor: Futbol, bisiklet, binicilik başta gelir.
En çok satan gazete: El Medine-i Münevvere (Cidde). Baskı: 20.000.
Radyo, TV: Arapça ve İngilizce olarak 3 şehirden yayın yapan bir devlet radyosuyla TV'si Aramco Petrol Şirketi'nin Dahran'dan memurlarına İngilizce eğlendirici programlar yapan bir radyosuyla bir TV'si vardır. Radyo alıcısı: 87.000, TV alıcısı: 120.000.
Türk elçiliği: Cidde-Saudi Arabistan.

SENEGAL

730

Resmi adı: Republique du Senegal
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 196.192 km.kare
Nüfusu: 3.800.000 (1970)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 19 kişi
Yaşama ortalaması: 41 sene
Başkenti: Dakar (436.000)
Dili: Resmi dil Fransızca (Daha çok Volaf ve Tukulör yerli dilleri)
Dini: Müslüman %85, Hıristiyan %8, Putperest %7
Parası: Afrika frangı (CFA) (6 kuruş, 08 .sm.)

Ülke ve insanlar: Senegal bir Afrika ülkesidir. Kuzeyde Mauritania, doğuda Mali, güneyde Guinea Cumhuriyeti ve Portekiz Guineası, batıda Atlas Okyanusu ile sınırlanmıştır.

Senegal topraklarının çoğu savanlarla kaplıdır. Toprak genellikle verimsiz ve kuraktır. Kuzeydeki yarı çöl olan kesimlerde yıllık yağış tutarı 25 sm.'i ancak bulur. Ormanlık güney bölgelerde ise, yıllık yağış 100sm.'e yükselir.

Senegal'i sulayan başlıca akarsular Senegal ve Gambia nehirleridir.

Senegal'de yaşayanların %36'sını Volaf kabilesi teşkil eder. Bu kabilenin 19 ve 20. yüzyıllarda ülke üzerinde büyük etkileri olmuştur. Diğer yerli gruplar Fulaniler, Serereler, Tukulörler vesiaredir. 45.000 kadar da Avrupalı, Suriyeli ve Lübnanlı vardır.

Senagal'in başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Dakar: 436.000, Kaolack: 96.000, Thies: 91.000, Saint-Louis: 81.000.

Tarih: Senegal Orta Çağ'da, Mali, Tekrur ve Ghana gibi krallıkların idaresi altında yaşadı. 14. yüzyılda Mali İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra, çeşitli küçük devletler doğdu. Bunların en önemlisi Volof Krallıklarıydı.

Portekizliler 15. yüzyılın ortalarında bu bölgeye geldiler. Onların ardından Hollandalılar, Fransızlar ve İngilizler de Senegal'e geldi. Burası, o tarihten sonra yüzlerce yıl bilhassa İngiltere ve Fransa için esir ticaretinin merkezi oldu.

Napoleon savaşlarından sonra, İngiltere, Fransızların Gambia nehri kuzeyindeki isteklerini tanıdı. Fransızlar daha içerilere girmek için Hacı Ömer'in Tukulör İmparatorluğu ile uğraşmak zorunda kaldılar. 1861'de Fransızlar batı Senegal'i ele geçirmiş bulunuyordu. 1893'te bütün Senegal, Fransızlara geçti. Dakar 1902'de Fransız Batı Afrikası'nın idare merkezi oldu. 20. yüzyılda Fransızlar başka sömürgelerine olduğundan çok daha fazla, Senegal'le ilgilendiler. Burası, bölgedeki sömürgelerin en bakımlısı haline geldi.

Senegal, 2. Dünya Savaşı'nda Vichy Hükümeti'ne sadık kalarak, Hür Fransızların 1940'da Dakar'ı almasına engel oldu. Savaştan sonra, 1958 yılında Senegal, Fransız Birliği içinde muhtar bir ülke hâline geldi.

*** Senegal, Afrika'nın batı ucunda, Atlas Okyanusu kıyılarında, bir Müslüman Cumhuriyetidir. 1959'da bağımsızlığını kazandı. Halkın hayat seviyesi çok düşüktür...**

1960'da onlardan ayrılarak bağımsızlığını ilân etti. Aynı yıl Birleşmiş Milletler'e kabul edildi. 1963'de yeni bir anayasa yapıldı. 1966'da muhalefet partileri ya kapatıldı veya ana parti olan Senegal Terakki Birliği Partisi içinde eritilerek tek parti, tek başkan sistemine girildi.

Ekonomi: Senegallilerin çoğu çiftçidir. En çok mısır, darı, yerfıstığı yetişir. Maun ağacı ile kauçuk da ülkenin ihraç malları arasındadır. Ayrıca geniş ölçüde sığır ve koyun beslenir.

İdare şekli: Senegal bir cumhuriyettir. Başkan ve 100 üyeden kurulu Milli Meclis genel oyla, 4 hizmet yılı için seçilir. 1973 seçimlerinde tek aday Senghor başkanlığı kazandığı gibi tek parti olan Senegal Terakki Birliği Partisi de Meclisteki bütün sandalyeleri kazanmıştır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 4 Nisan
Yıllık milli gelir: 9 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 2.800 TL.

Savunma: Kanunları işletmek ve devletin otoritesini yerinde tutmak için Senegal'in kara, komando, paraşütçü, hava ve jandarma kuvvetlerinden meydana gelen ufak fakat muntazam bir ordusu vardır. Fransa'dan teknik yardım görmesine karşılık onlara askeri üsler vermiştir.

Sosyal durum: Çalışanlara, ailelerine bakan, doğumlarına koşan devletin bir sağlık teşkilâtı vardır. Başlıca şehirlerde hastaneler, kasabalarda sağlık merkezleri vardır.

Eğitim: 6-14 yaşları arasında eğitim parasız ve mecburidir. Çocukların %50'sine okul bulunabilmektedir. Bir üniversite vardır.

Spor: Futboldan başka avcılık, golf, su sporları, binicilik başta gelir.

En çok satan gazete: Fransızca "L'Information Africaine" (Dakar). Baskı: 15.000.

Radyo, TV: Devletin idare ettiği bir radyo ve bir de tecrübe TV istasyonu vardır. Fransızca ve 4 yerli dilde yayın yapar. Radyo alıcısı: 275.000, TV alıcısı: 1.500.

Türk elçiliği: Imm. B.I.A.O., Appt. Fls. 1 er etage. Place de L'Independance, B.P. 6060, Etoile, Dakar, Senegal.

SIERRA LEONE

Resmi adı: Sierra Leone
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız Cumhuriyet
Yüzölçümü: 73.326 km.kare
Nüfusu: 2.600.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 35 kişi
Yaşama ortalaması: 41 sene
Başkenti: Freetown (170.000)
Dili: İngilizce
Dini: Putperest, Müslüman, Hıristiyan
Parası: Leone (17 lira, 24 kuruş)

Ülke ve insanlar: Sierra Leone Batı Afrika'da Atlas Okyanusu kıyısında bir ülkedir. Kuzey-batı, kuzey ve kuzey-doğuda Guinea; güney-doğuda Liberya, batıda Atlas Okyanusu ile sınırlıdır.

Sierra Leone'de yaşayanların çoğunluğunu Temne (550.000) ve Mende (673.000) kabileleri teşkil eder. Ayrıca vaktiyle serbest bırakılmış Amerikalı zenciler de azınlık halinde burada yaşar. Freetown'ı kuranlar da bunlardır. Resmi dil İngilizce'dir. Bununla beraber halkın çoğu Krio dilini konuşur.

Sierra Leone'nin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Freetown: 170.000, Bo: 26.000, Kenema: 13.000

Tarih: Sierra Leone'ye 15. yüzyılda Portekizli denizciler tarafından Serra Lyoa (Aslan Dağı) deniyordu. Bu kelime sonradan bozularak Sierra Leone adını aldı. Ülke 16. 19. yüzyıllar arasında esir ticaretinin kaynaklarından birini teşkil etti. 1782'de İngilizler, serbest bırakılan zencileri buraya göndermeye karar verdiler. Yerliler önce buna karşı koydular ama, 1792'de İngiltere'den salıverilenlerin hemen hepsi buraya yerleşti. Sierra Leone 1808'de İngiltere'nin deniz üssü oldu. Sonra 60 yıl boyunca, İngilizler tarafından kaçak esir gemilerinde yakalanan zenciler buraya getirildi. Ülke 1896'da himaye haline getirildi. 1960'tan itibaren milliyetçilik hareketleri gelişmeye başladı; ülke 1961'de bağımsızlığını aldı. Yeni yapılan anayasaya göre seçimler yapıldıysa da bugüne kadar ülkede tam bir istikrar kurulamamıştır.

Ekonomi: Sierra Leone'nin ekonomisi madencilik ve çiftçiliğe dayanır. Halkın %80'i tarım, ormancılık ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Elmas, demir, kahve, kakao başlıca ihraç maddelerini teşkil eder.

İdare şekli: Bir cumhurbaşkanı ve cumhurbaşkanı vekili olan bir de başvekil vardır. Selâhiyet cumhurbaşkanında toplanmıştır. Sierra Leone parlamentosu seçimle gelen 85 ve tayinle gelen 12 kabile şefinden kurulmuştur.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 27 Nisan
Yıllık milli gelir: 4 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 2.380 TL.

Savunma: 1.350 kişilik bir piyade taburu ayrıca 2.000 kişilik polis kuvveti ile halen görevine devam eden 200 kişilik Guinea kuvveti vardır.

Sosyal durum: Henüz bir sosyal sigorta mevcut değildir. Ülkede doğum evlerinin, çocuk bakım yuvalarının çoğaltılmasına çalışılmaktadır.

Eğitim: Özel okulların elinde ve devlet kontrolü altındadır. Bir üniversitesi vardır.

Spor: Futbol, kriket, atletizm, tenis ve boks rağbet görür.

En çok satan gazete: Daily Mail (Freetown). İngilizce yayınlanır. Devlet tarafından çıkartılır. Baskı: 15.000.

Radyo, TV: Bir radyo ve bir de televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 50.000, TV alıcısı: 3.075.

Türk Elçiliği: Accra'daki Ghana elçiliği tarafından yürütülür.

* Singapur 581 kilometre karelik bir ufakadadan ibaret devlettir. 1959'da bağımsızlığını kazandı. Resimde, "Şehir-Devlet" olan Singapur (nüfusu 2 milyon) da bir sokak görülüyor..

SİNGAPUR

745

Resmi adı: Republic of Singapore (Singapur Cumhuriyeti)
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız Cumhuriyet
Yüzölçümü: 584.3 km. kare
Nüfusu: 2.147.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 3.471 kişi
Yaşama ortalaması: 68.2 sene
Başkenti: Singapur (1.239.500)
Dili: Çince, Tamilce, İngilizce
Dini: Budist, Taoist, Konfüçyanist, Müslüman, Hindu, Hıristiyan.
Parası: Singapur doları (5 lira, 60 kuruş)

Ülke ve insanlar: Singapur bir ada devletidir. Güney-doğu Asya'da, Malakka yarımadasının güney ucundadır. Singapur adasıyle Hint Okyanusu'ndaki 40 kadar adadan meydana gelmiştir. Singapur şehri ve limanı adanın güney ucundadır. Ülkenin iklimi sıcaktır. Adanın ortası ormanlık, sahiller bataklıktır.

Singapur'da çeşitli dinlerden insanlar yaşar. Halkın %75'i Çinli, %14'ü Malayalıdır. %7 kadar da Pakistanlı vardır. Singapurluların çoğu Budist, Taoist, Konfüçyanist'tir. Ayrıca Müslüman, Hindu ve Hıristiyanlar da vardır.

Ülkenin başlıca şehri başkent Singapur'dur. (1.239.500)

Tarih: Singapur'a ilk yerleşenlerin Sumatralılar olduğu bilinmektedir. Bunlar 11. yüzyılda adaya gelmiş, sonradan Siyamlı, Cavalı, Çinli tüccarlar da adaya yerleşmiştir. 18. yüzyılda Singapur, Hollanda'ya bağlanmış, 1824'de İngilizler adayı Hollandalılardan satın almıştır. 1867'de sömürge haline getirilen Singapur, 1959'da iç işlerinde bağımsız, İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bir devlet olmuştu. 1962'de halkın %73 oyuyla Malaysia Federasyonu'na katılmaya karar verdiyse de, 1965'de bu birlik bozukdu. Singapur aynı yıl cumhuriyet oldu.

Ekonomi: Singapur bir transit, işletme ve ticaret merkezidir. Bircok ham madde, dünya pazarlarına buradan sevkedilir. Bankacılık, sigorta, depolama işleri de ülkeye gelir sağlar.

Singapur, aynı zamanda işlek bir liman şehri olduğundan Uzak-Doğu'ya işleyen gemilerin devamlı uğrak limanıdır. Turistler, şehri taksiler yerine, üç tekerlekli, üstü tenteli motosikletlere binerek gezmeyi tercih ederler. Çoğunlukla Çinlilerin çalıştırdığı bir çok büyük oteli vardır. En ünlü yapılarından biri de Sultan Mahmut Camii'sidir.

İdare şekli: Singapur, bir cumhurbaşkanının idaresinde bağımsız bir ülkedir. Parlamentodaki çoğunluk partisinin lideri başbakan olur. Parlamento 51 üyelidir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Millî bayram: 9 Ağustos
Yıllık millî gelir: 19 milyar 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 11.200 TL.
Savunma: 1971'de Malaysia, Avustralya, Yeni Zelanda ve İngiltere arasında imzalanan bir savunma paktına dahildir. Silâhlı kuvvetleri Avustralya'da talim görerek yetişir. 9.000'i kara, 500'ü deniz, 1.500'ü de hava olmak üzere ihtiyatlarıyla birlikte 14.000 kişilik ordusu vardır.
Sosyal durum: Sosyal Yardım Şubesi sakat ve hasta çocuklara, hastalara, yaşlılara geniş ölçüde yardım yapar.
Eğitim: Malayca, Çince, Tamilce ve İngilizce olmak üzere dört ayrı dilden eğitim yapar. İlk ve orta öğretim okulları vardır. Biri İngilizce öteki Çince öğretim yapan iki de üniversitesi vardır.
Spor: Her spor için kolaylıklar sağlanmıştır.
En çok satan gazete: Straits Times (Singapur). İngilizce yayınlanır. Baskı: 238.000.
Radyo, TV: Bir resmi, bir de özel radyo istasyonu vardır. İngilizce, Çince (çeşitli lehçeleriyle) yayın yapar. Bir de Televizyon istasyonu vardır. İki ayrı kanaldan, 109'ar saatlik yayın yapar. Ayrıca haftada 53 saatlik kültür programı vardır. Radyo alıcısı: 251.025, TV alıcısı: 168.833.
Türk elçiliği: Bangkok'taki Tayland Elçiliği yürütür.

SOMALYA

750

Resmi adı: El Cumhuriyye-es-Somaliyye-el-Demokradya
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 637.657
Nüfusu: 2.864.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 4 kişi
Yaşama ortalaması: 38.5 sene
Başkenti: Mogadişu (172.000)
Dili: Somalice, Arapça, İngilizce
Dini: Müslüman
Parası: Somali şilingi (2 lira)

Ülke ve insanlar: Somali, Doğa Afrika'nın, Aden Körfezini meydana getiren burnunda yer alır. Kuzeyde Aden Körfezi; doğuda ve güneyde Hint Okyanusu; batıda Kenya ve Etyopya; kuzey-batıda Afar ve Issas adlı Fransız topraklarıyla sınırlanmıştır.

Somalya'nın Hint Okyanusu sahilleri ovalık, Aden Körfezine bakan sahilleri dağlıktır. Bu iki bölüm arası geniş bir yayladan ibarettir. Buraya Ogaden yaylası denir. Güneydeki ovalık kesim Vehbi Cebeli ve Juda nehirleriyle sulanır. Ekvator, Somalya'nın güney ucundan geçer. İklim sıcaktır. Somalya yerlileri Hami asıllıdır. Halkın dörtte üçü göçebe, ya da yarı göçebedir, başlıca dört büyük kabile topluluğu hâlindedirler. Darotlar kuzey ve kuzey-doğuda yaşar. Haviyeler orta kesimde, Rahaveynler iki nehrin arasındaki bölgede ve nihayet İshaklar da orta bölgede yaşar. Somalya'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Mogadişu: 172.000, Hargeisa: 60.000, Kisimaio: 50.000, Berbera: 50.000.

Tarih: Deniz aşırı imparatorluklar, çok eski çağlardan beri Afrika'nın bu burnunu kontrol altında bulundurmak istemişlerdir. 10. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar doğu sahiller Zenc İmparatorluğu'na dahil olmuş, 16. yüzyılda Portekizlilerin eline geçmiştir. 17. yüzyılda sahil kesiminin kontrolünü Muskat ve Umman ele geçirmiş; 19. yüzyılda ise bu bölgelerin idaresi Zanzibar Sultanına geçmiştir. Ne var ki ülke, Avrupa devletlerinin dikkatini çekmeye başlamıştır.

Avrupalılar, Somalya'yı 19. yüzyılda işgale başlamışlardır. 1886'da bir İngiliz himayesi kurulmuş, İtalyanlar da güneyde, 1889 yılında bir himaye kurmuşlardır.

İtalyan Somalya'sı 1934-1936 yılları arasında, İtalyanların, Etyopya'yı (Habeşistan) işgal etmek için kullandıkları bir üs vazifesi görmüş; 2. Dünya Savaşı'nda İtalyan kuvvetleri İngiliz Somalya'sını da işgal etmişlerdir. İngilizler burasını 1941'de geri almış. İtalyan Somalyası'nı da işgal etmişlerdir. İtalyan Somalyası 1950'de Birleşmiş Milletler'in nezareti altında on yıl için İtalya'ya bırakılmıştır. 1960'da İtalyan ve İngiliz Somalileri birleşmiş ve bağımsız Somalya Cumhuriyeti doğmuştur.

İdare şekli: 1969'da cumhurbaşkanı öldürülmüş asker ve polis iktidarı ele geçirmiş, 1960 anayasasını kaldırarak, Yüksek İhtilâl Konseyi'nce bir hükümet kurulmuş 1970'dede devletin sosyalistliğini ilân etmiştir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 26 Haziran
Savunma: 8.000 kişilik ordusu, ayrıca 6.000 kişilik de polis kuvveti vardır.
Sosyal durum: Resmi hastane ve dispanserlerde tedavi parasızdır. Resmi bir sosyal sigorta henüz yoktur.
Eğitim: Henüz bir Somalya alfabesi tesbit edilmediği için okuma-yazma bilenlerin oranı bir hayli düşüktür. (%10). İlk ve orta eğitimde temel dil olan İtalyanca'nın yerini Arapça ve İngilizce almaktadır. Mogadişu'da bir üniversite, teknik okullar, öğretmen okulları vardır.
Spor: En yaygın spor futboldur. Kuzey kesimlerde hokey oynanır, basketbol, voleybol, boks atıcılık ve yüzme ilgi kazanmaktadır.
En çok satan gazete: Corriera della Somalia (Magadişu). Arapça ve İtalyanca olarak hükümet tarafından yayınlanır.
Radyo, TV: Bir radyo istasyonu vardır. Televizyon istasyonu yoktur. Radyo alıcısı: 50.000.
Türk elçiliği: Yoktur.

SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETLERİ BİRLİĞİ

755

Resmi adı: Soyuz Sovyetskikh Sotsialisticheskikh Respublik
İdare şekli: Komünist Halk Cumhuriyeti
Yüzölçümü: 22.402.200 km.kare
Nüfusu: 246.259.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 11 kişi
Yaşama ortalaması: 70 sene
Başkenti: Moskova (7.300.000)
Dili: Rusça
Dini: Hıristiyan (Ortodoks), ayrıca Müslüman, Katolik, Musevi azınlıklar.
Parası: Ruble (18 lira, 73 kuruş,)

Ülke ve insanlar: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'ne, kısaca Sovyetler Birliği ve-ya Rusya da denir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği sözü S.S.C.B. şeklinde kısaltılmış olarak da gösterilir.

Dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip devleti olan Sovyetler Birliği kuzeyde Kuzey Buz Denizi; doğuda Bering ve Ohotsk Denizi; güneyde, Mançurya, Moğolistan, Çin, Afganistan, İran; güney-batıda ve batıda Türkiye, Karadeniz, Romanya, Macaristan, Çekoslovakya, Polonya, Baltık Denizi ve Finlandiya ile sınırlanmıştır.

Toprakları iki kıtaya yayılmış olan Rusya'da çok değişik coğrafya özellikleri göze çarpar.

* Milyonlarca Müslüman Türk'ün yaşadığı Sovyetler Birliği'nin başkenti Moskova'da "Mokhavaya" Caddesi.

Rusya'nın toprakları doğudan batıya kadar, değişik yükseklikte. çeşitli dağ zincirleriyle kaplıdır. Uzak-Doğu'daki başlıca dağlar Yablonoy, Verkoyan, Stanovoy, Koryak dağlarıdır. Koryak dağları, Kamçatka yarımadasıyla kıta toprakları arasında sınır meydana getirir. Ülkenin güney kesimindeki dağların en önemlileri Altaylar, Sayan, Baykal, Ala, Tanrı dağlarıdır. Pamir Yaylasına doğru olan kesimlerde, dağların yüksekliği yer yer 7.000 metreyi bulur. Güney-batıdaki dağların en önemlisi Kafkas dağlarıdır. Batıda kuzey-güney doğrultusunda uzanan Ural dağları vardır. Yüksekliği 2.000 m.yi bulmayan Ural dağları, yaşlı dağlardır, Avrupa ile Asya arasında sınır çizerler.

Asya'daki göllerin en önemlileri Rusya sınırları içinde kalır. Bir iç deniz olan Hazar Denizi'nin önemli bir kısmı Rus topraklarındadır. Ayrıca Baykal, Balkaş ve Aral Gölleri de bütünüyle Rus topraklarında kalır. Öte yandan Baltık Denizi'nin doğusundaki Onega ve Ladoga gölleri de Rusya'nın topraklarındaki en önemli göllerini teşkil eder.

Avrupa ve Asya'nın en büyük nehirlerinden çoğu Sovyetler Birliği topraklarındadır. Bunların başlıcaları Lena, Yenisey, Obi, Volga, Don, Dinyepr, Dinyestr nehirleridir. Rusya topraklarında olup da saymaya değer diğer nehirler Asya'da, Amu Derya, Sir Derya, İli; Avrupa'da, Dvina, Peçora, Onega, Düna'dır.

Çok geniş bir alana yayılan Rusya topraklarında çeşitli çöl ve bozkırlar vardır. Çöllerin başlıcaları Aral gölünün güney-doğusundaki Kızılkum çölü; bu çölün güney-batısındaki Karakum çölüdür. Karakum çölünün yüzölçümü 270.000 km.kare, Kızılkum çölünün yüzölçümü de 225.000 km.karedir. Bunlardan başka Açlık bozkırı ve Kırgız bozkırı da ülkenin verimsiz yerleri arasındadır. Yalnız, Açlık Bozkırı maden bakımından zengindir.

Urallar'ın batısında kalan Doğu Avrupa Ovası; Urallar'ın doğusundan başlayarak doğuya doğru yayılan Batı Sibirya Ovası; Yenisey nehrinin doğusundan başlayarak doğuya doğru uzanan Orta Sibirya Ovası; Karakum çölünün kuzeyinde, Hazar Denizi Aral gölü arasındaki Turan ovası Rusya'nın başlıca ovalarıdır.

Rusya'da genel olarak kara iklimi hüküm sürer. Karadeniz kıyılarında iklim nisbeten ılıktır. Leningrad'da yaz ayları sıcaklık ortalaması 18 derece, kış ayları sıcaklık ortalaması 10 derecedir. Moskova Leningrad'dan daha soğuk olur.

Rusya'da yaşayanların başında Slavlar, Türkler, Ukraynalılar, Fin-Uğrlar gelir.

Slavlar, Rusya nüfusunun yarısından biraz çoğunu meydana getirir. Bunlar Beyaz Rusya ile asıl Rusya halkıdır. Rusların arkasından nüfusun beşte birini meydana getiren Ukraynalılar gelir.

Rusya'da üçüncü büyük ırk topluluğunu Türkler meydana getirir. Sovyetler Birliği'nin bütün nüfusunun %11.5'unu Türkler teşkil eder. Sovyet İlimler Akademisi Rusya'da 169 ırk topluluğu yaşadığını tesbit etmiştir. Bunların 48'ini Türkler meydana getirir.

Özbek, Türkmen, Kırgız, Kazak gibi Türk ırkları Orta Asya Cumhuriyetlerinde, Yakutlar kuzey-doğuda yaşar. Sovyetler Birliği'ni meydana getiren 15 devletten 5'i Türktür. Rusya'daki Türk Cumhuriyetleri şunlardır: Kazakistan, Kızgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Azerbaycan.

Fin-Uğrlar Rusya nüfusunda üçüncü gelirler. Ayrıca Ermeniler, Gürcüler, Romanyalılar, Litvanyalılar, Letonyalılar, Tajikler, Almanlar, Yahudiler de vardır.

Halkın yaşayış şekli de çeşitli değişiklikler gösterir.

Rusya'nın başlıca şehirleri :

Moskova: 7.300.000, Leningrat: 4.060.000, Kiev: 1.764.000, Taşkent: 1.461.000, Bakü: 1.314.000, Harkov: 1.280.000, Gorgi: 1.213.000, Novosibirsk: 1.199.000, Minsk: 996.000, Odesa: 941.000, Tiflis: 927.000, 904.000. *(Devam 414. de)*

OLAYLARIN İÇİNDEN

Demirperde Gerisinde Oynanan Dram!

Sovyet Rusya'da bazı fikir adamları deli gerekçesiyle akıl hastanelerine kapatılıyor!

* Moskova sokaklarından bir görünüş. Halk görünüşte serbest, ama acaba gerçekten özgür mü?

KUZEY komşumuz Sovyetler Birliği'ndeki hastalık 1973'de iyice satha çıkmıştır. Bu hastalık, bilim adamları ile sanatçılara yapılan eziyettir.

Rusya'daki hastalığın Stalin devrinde başladığı bilinmektedir. Lenin'den sonra Sovyetler Birliği'ni demir bir diktatörya ile idare eden Stalin, kendi idaresini, mevcut rejimi,Komünizmi tenkid eden herkesi, komünist dahi olsalar, bertaraf etmiş, ağır baskılar koymuştu. "Tenkitçi" olmaktan ileri gitmiyen pek çok komünist, yıllarca hapiste inlemişti.

Stalin'in ölümünden sonra Malenkov ve Bulganin İdarelerinde de durum pek değişmemiş, fakat Kruşçev'in Sovyetler Birliği'nde partiyi de Hükümeti de eline almasından sonra "Gevşeme" başlamıştır.

Kruşçev, başta Solzenitzin olmak üzere, Stalin'in hapsettiği pek çok tenkidçi'yi serbest bırakmıştı. Nitekim ünlü yazar Solzenitzin "İvan Deniseviç'in bir günü" adlı eserini tahliye edildikten sonra yazmıştır. Kendi yaşantısını kaleme aldığı söylenen bu eser, Solzenitzin Sovyet Yazarlar Birliği'ne üye olmadığı için basılmamıştır. Müfrit'lerin karşı durmasına kızan Kruşçef Solzenitzin'in Yazarlar Birliğine üye olmasını da sağlamış ve bu eserini bastırtmıştı.

Stalin taraftarı katı, müfrit blok, Solzenitzin'in bu eserini 10 ay sonra, Bu eser "Stalin'i ve onun devrini değil, mevcut sistem ve rejimi yıkmak için yazılmıştır" gerekçesi ile Kruşçev'e galebe çalıyor ve Solzenitsin'in bu eseri toplatılıyordu.

Ünlü Sovyet tarihçisi Pietro Yakir de Kruşçev'in serbest bıraktırdıkları arasında idi. Ancak Yakir, Moskova'ya gelip yerleşmiyor, Alma Ata'ya gidip Tatarlarını ve diğer azınlıkların durumlarını incelemeye başlıyordu.Yakir, Stalin devrinde azınlık haklarının çiğnendiğini, Yahudi azınlığın yok edilmek istendiğini görmesi üzerine mücadeleye girişiyordu.

Müfritlerin ağır basması üzerine Solzenitzin Sovyet Yazarlar Birliğinden, tarihçi Pietro Yakir de Sovyet Tarihçiler Birliğinden atılıyorlardı.

Bu arada Solzenitzin, Nobel'e aday gösteriliyor ve kazanıyordu. Ancak Nobel ödülünü almak için Stockholm'e gelmesi gerekiyordu. Yurd dışına çıkmak için yaptığı müracaata önce "Hayır" deniyor, İsveç'lilerin "Öyle ise sefaret binasında ödülü verelim," demeleri üzerine, Sovyetler, "Peki gitsin" diye izin çıkanyorlardı. Ancak, bu defa yurd dışına çıktığı takdirde dönüşünün garanti edilmediğini gören Solzenitzin yurd dışına çıkmak istemiyordu. Amacının içerde kalıp mücadelesine devam olduğunu söyliyen Solzenitzin bu defa ikinci bir baskı ile karşılaşıyordu. Eski karısından ayrılmak istediğinde Sovyet mahkemeleri boşanma kararı vermiyordu. Uzun mücadeleden sonra boşanıyor, fakat bu sefer yeni karısı ile nikâhı kıyılmıyordu. Bu mücadeleyi de kazandıktan sonra işlerin yoluna girdiğini sanan Solzenitzin'e yeni bir güçlük çıkarılıyordu: Sovyet mahalli idareleri kendisine ev tahsis etmiyordu. Bitmek tükenmek bilmiyen mücadelesi ile Solzenitzin sonunda

* Krasin ve Yakir adlı iki Sovyet bilim adamı, Sovyetler Birliği yöneticileriyle "Fikir Hürriyeti" konusunda sürtüşmeye ve çatışmaya mecbur oldular. Dünya aydınları bu olayları dikkatle izliyor.

Moskova yakınlarında bir ev tahsisini koparabiliyordu.

Bu arada Çekoslovakya'daki "Dubçek devrimi" denebilecek olaylar cereyan ediyor, Sovyetler Birliği tanklarını sevk ederek askeri müdahalede bulunuyordu. Bu durumu onaylamıyan kişilerin sayıları da Sovyetler Birliğinde artıyordu. Nitekim Andrei Sinyaski, Yuri Daniel, Lenonid Litvinof, tarihçi Pietro Yakir seslerini yükseltiyordu.

Stalin devrinin Dış İşleri Bakanlarından oğlu Litvinof'un olan Leonid Litvinof ile Pietro Yakir, Kızıl Meydan'da Çekoslovakya'ya yapılan haksızlığı açıkça bağırıp, Kremlin üzerine gösteri yürüyüşüne girişmeleri üzerine, Rusya'daki mücadele sertleşmiye başlıyordu.

İlk önce Yuri Daniel ile Andrei Sinyavski, mahkemeye çekiliyordu. Mahkeme öncesi sorgularda her iki sanığın da "Suçlarını kabul edecekleri"ne dair söz alınması üzerine duruşmalar açık ve dünya filmi ve TV kameraları önünde bir "Show" gibi düzenleniyordu. Savcı, hakim ve dinleyiciler, ezberledikleri rollerini başarı ile yürütüyorlar, fakat son anda iki sanık, Daniel ve Sinyaski, "Suçsuzuz" deyince düzenlenen mahkeme show'u ters tepki yapıyordu.

Alelacele mahkum edilen Daniel ve Sinyaski önce hapse, oradan da "Delidir" gerekçeleri ile tımarhaneye kapatılıyorlardı.

Daniel ve Sinyaski'yi daha sonra Litvinof'un hapse konması izliyordu.

Bitmek bilmiyen bu zincirin bir başka halkasını, General Grigerenko teşkil ediyordu. Stalin'in Tatar toplumunu yok etmek istediğini söyleyince bu tenkidçi de hem de omuzundaki rütbelere bakılmadan mahkemeye sevkediliyor,oradan hapsi boylayıp "Delidir" gerekçesi ile tımarhaneye yerleştiriliyordu.

Grigerenko'nun peşinden bir Musayev ortaya çıkıyordu. Tatarlar'ın Sovyet Parlamentosu'nda temsilcisi olan Musayev, taa Alma Ata'dan kalkıp Moskova'ya geliyor ve "Stalin idaresinde Tatar milletinin %40'ı yeryüzünden kaldırılmıştır" yazılı bir iddianameyi Kremlin'e sunuyordu. Sovyet idarecilerini çılgına çeviren bu hareketin sonunda mahkeme, hapishane ile bitiyordu.

Sıra, tarihçi, Pietro Yakir'e geliyordu. Sovyet yönetimi, geçen 1972 yılının sonunda Amerika ile bir ticari anlaşma imza ediyordu. O zamanın "Başkan Nixon'un siyasi işler baş yardımcısı" ünvanı ile hareket eden bugünün Dış İşleri Bakanı Dr. Henry Kisinger, Amerika'nın Sovyetler Birliği ile ticari ilişkilerini geliştirmek için Ruslar'a "En fazla müsaadeye mazhar devlet (En çok kayırılan ülke)" hakkını tanıyordu.Bu anlaşmayı Ruslar derhal tasdik ediyorlardı. İmza edilen bu anlaşmanın Amerikan Senatosunda da tasdiki gerekiyordu. Demokratların çoğunlukta olduğu Senato, bu anlaşmayı onaylamakta naz ediyordu.

Ticari ve bir anlamda siyasi olan bu anlaşma müzakereleri onay beklerken Kremlin Yönetimi Yakir'i mahkemeye sevk ediyor ve tarihçiyi hapse mahkum ediyordu. 1973'ün ortalarında da hapse tıkıyordu

(Lütfen sayfayı çeviriniz.)

Demirperde Gerisinde Oynanan Dram! *(devam)*

Stalin'in hapsettiği "Tenkidçiler" yine teker teker hapse geri dönerlerken yapılan işlemleri Sovyet ve Dünya kamu oyunda tasdik ettirmek isteyen Kremlin yönetimi, kendisine yardımcı olarak ünlü, bilim, sanat ve edebiyat şöhretlerini seçiyordu. Aralarında ünlü Besteci Haçaturyan da dahil olmak üzere Sovyet ünlüleri hükümet lehine ve Litvinof, Yakir ve Solzenitzin aleyhine hazırlanmış bildiriye imza koyuyorlardı.

Bu bildiri ile havanın kendi yönünde geliştiğini gören Kremlin memnunluk duyarken birden hastalık geri tepiyor ve ortaya bir adam çıkıyordu. Bu adam, Sovyet Hidrojen Bombasının babası diye bilinen, dünyanın bir numaralı Atom bilginlerinden Profesör Andrei Sakharov oluyordu.

Sakharov, ilim, sanat, bilim ve edebiyat ünlülerinin beyannamesini açıkça tenkid ediyor ve "Sizler değil, Solzenitzin, Yakir ve Litvinof haklı" diyordu.

Sovyetler Birliği'nin bu bir tek adamı mahkemeye sevki, hapse mahkum etmesi işten bile değildi, ama Sakharov'a dokunamıyorlardı. Sakharov bir temsilci olarak ortaya çıkıyordu. Peşinde binlerce bilim adamı vardı. Tenkid bayrağı şimdi bu ünlü "Bombacı"nın elinde idi.

1973 Eylülünde İngiliz BBC Televizyonuna verdiği özel mülakatta Sakharov, "Bu günkü Sovyet Yönetimi, kuvvetli Hükümet, zayıf halk ve toplum istiyor" ithamında bulunuyordu.

Bu ithamın sonuna da şu gerekçeyi koyuyordu: "Bu düşünce ve hareket yanlıştır. İnsanlığa ihanettir."

Hiçbir zaman Sovyet Komünist Partisi üyesi olmamış olan ünlü atom bilgini Sakharov, 20 sene önce kendisine teklif edilen Parti üyeliğini "Ben bilim adamıyım, beni politikaya sokmayın" diye reddetmişti.

Sakharov'un bir şövalye gibi ortaya çıkışı üzerine Amerika'nın en büyük Üniversitelerinden Princeton kendisini konferans vermek için ülkelerine davet etmiştir. Ancak bu daveti "İş durumum müsaade ettiği zaman gelmek kaydı ile " diye kabul eden Sakharov, BBC Televizyonu muhabirinin sorduğu, "Ülkenizin dışında yaşamak ister misiniz? " sorusuna da "Fikir hürriyetine taraftar olduklarını gösteren diğer arkadaşlarım gibi, ben ve ailem de uydurma bir raporla deli diye tımarhaneye konacak isem, elbette Sovyetler Birliği dışında yaşamayı tercih ederim" cevabını vermiştir.

Tarih: Güney Slavlar'ı (Sırplar) 1. Yüzyılda Tuna boyuna indiler. Doğu Slavları ise 3. yüzyılda Dinyestr ile Dinyepr nehirleri arasındaki bölgede göründüler. 3 ve 4. yüzyıllarda bir başka Slav kabilesiyle birleşerek, yüzyıllar boyunca Türklerin baskısı altında yaşadılar. 3. ve 4. yüzyıllarda Hunlarla Gotların, 6. yüzyılda Avarların saldırısına uğradılar. Arkadan Hazarlar gelerek Slavların topraklarını ele geçirdi. 9. yüzyılda Macarlar ve Pecenekler Slav topluluklarıyla Karadeniz arasındaki yolu kapadılar.

O zamana kadar belirli bir devlet kuramamış olan Slavlar, iç işlerini düzenlemek ve saldırılara karşı durabilmek için Normanlarla akraba bir İskandinav kabilesinden yardım istediler. Slavların yardım istediği bu İskandinav kabilesinin adı "Rus" idi. Böylece Rus adlı İskandinav kabilesi Novgorod kesiminde yaşayan Slavlarla birleşerek bugünkü Rusya'nın temelini atmış oldu.

Ruslar, Slavları derhal egemenlikleri altına alarak onları ağır vergilere bağladılar. Çok geçmeden güneye de el attılar. Rusya tâbiri Kiev ile çevresini de içine almaya başladı.

Rusya, 1227'de Moğollar tarafından işgal edildi. Altın Ordu Devleti kuruldu. Rusya böylece Türk-Moğol hâkimiyetine girmiş oldu. Slav prensleri 14. yüzyılda ayaklandılar. Moskof Prensliği, başka prensliklerle birleşerek kuvvetlendi; çevresindeki prenslikleri de kendisine katmaya başladı. 1380 yılında Moğolları yendiler. Ancak Altın Ordu Devleti yok olmamıştı. Altın Ordu Hanlarından Toktamış Han 1382'de Moskova'yı yakıp yıktı. Rusya'daki Türk hâkimiyeti bundan sonra 200 yıl daha devam etti.

1453 yılında, İstanbul Türklerin eline geçip de Bizans İmparatorluğu yıkılınca Moskof Prensleri, Moskova'nın bir üçüncü Roma olması sevdasına kapıldılar. 1505 yılında Altın Ordu Devleti yıkılınca, Moskof Prenslerinin egemenlik sahası genişledi. Eski Roma İmparatorlarına verilen Caesar (Kayser) ünvanını benimsediler. Moskof Düklerine bu kelimeden gelme Çar ünvanı verildi. 4. İvan ilk defa "Çar" ünvanıyla taç giydi.

19. yüzyıl Rusya için savaş yılı oldu. (1805-1812)'de Napoleon ordularıyla savaşan Rusya Türklerle de çeşitli savaşlar yaptı. Öte yandan aynı yüzyıl içinde Asya'da da büyük topraklar kazandı.

20. yüzyılın başlarında, Rusya'da iki ihtilâl oldu. Rusya'nın 1905'te Japon savaşını kaybetmesi üzerine ülkede büyük bir huzursuzluk başgöstermişti. Sonunda halk çarlık idaresinin zulmüne karşı ayaklandı. Ertesi yıl, 1906'da Çar Nikola meşrutiiidareyi kabul etti ve bir Millet Meclisi (Duma) açıldı.

. Öte yandan komünistler ülkede çeşitli işçi "Sovyet'leri" (kurulları) kuruyor; bu Sovyetlerle hükümet arasında mücadeleler oluyordu. Bu arada halkın içinde bulunduğu sefalet gün geçtikçe şiddetleniyordu.

Rus-Japon Savaşı gibi, 1. Dünya Savaşı da ihtilâl için müsait bir zemin hazırladı. Nitekim daha savaş bitmeden, 1917 yılı Martında komünistler ihtilâl çıkardılar. Bu ihtilâl hükümet kuvvetlerince geçici olarak bastırıldı. Ancak komünistler ayaklanmakta devam ediyordu.

* Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin başkenti 7 milyon nüfuslu Moskova'dan bir görünüş. Moskova, 244 milyonluk ülkenin en büyük şehridir.

Aynı yılın Ekim ve Kasım aylarında duruma hâkim olmaya başladılar. Petrograd garnizonu komünistlerin eline geçti. Buradaki Sovyet'in başkanlığına Troçki seçildi. Çok geçmeden hükümet dairelerini ve nihayet bütün Moskova'yı ele geçirdiler.

Komünistler iktidarı alınca hemen şiddet hareketlerine giriştiler. Lenin, "Çeka" denen gizli polis teşkilâtını kurdu. Komünizm aleyhtarları sistemli bir şekilde yok edildi. 1924'te Lenin'in ölümü üzerine Stalin başa geçti. Aynı sistemi daha şiddetle o devam ettirdi. Rusya 2. Dünya Savaşı'ndan Batılıların yardımıyla galip çıkınca, büyük hamleler yapmaya başladı ve Batılılarla boy ölçüşecek hale geldi. 1953'te Stalin'in ölümü üzerine önce Malenkov, sonra 1955'te Bulganin iktidara geldi. 1956'da, Komünist Partisi Genel Sekreteri Kruşçef en kudretli adam olarak ortaya çıktı ve iktidarı aldı. Aynı yıl Stalin'in partiye ve memlekete zararlı biri olduğunu ilân etti. 1964 yılında da beklenmedik bir şekilde o da iktidardan uzaklaştı. Kruşçef hem parti genel sekreteri hem de bakanlar kurulu başkanıydı. Kruşçef uzaklaştırılınca Brejnev parti genel sekreteri, Kosigin de bakanlar kurulu başkanı oldu. Podgorny de 1965'te prezidyum başkanlığına getirildi.

Ekonomi: Rus ekonomisine ağır endüstri hâkimdir. Ağır endüstri, bütün endüstrinin %74'ünü içine almaktadır. 22.000.000 endüstri işçisinden 16.000.000'u ağır endüstride çalışmaktadır. Rusya'nın başlıca ihraç malları, makine, âletler, kimyevi maddeler, petroldür.

Tarım, Rus ekonomisinin başta gelen problemlerinden biridir. Hükümet sınırlı sayıda bir kısım çiftlikleri işletmektedir. Ancak çiftçiliğin büyük bir kısmı kollektif çiftliklerde yapılır. Tarım mahsulleri ülkenin kendi ihtiyacına yetmemektedir. Rusya birçok defalar Kanada'dan, Avustralya'dan ve Birleşik Devletler'den buğday ithal etmiştir. Hükümet, tarım alanındaki yatırımı gittikçe artırmaktadır.

Rusya dünyanın en büyük balıkçı ülkelerinden biridir. Ülke kereste bakımından da inanılmayacak derecede zengindir. Ayrıca başta petrol, bakır, manganez, demir, krom, tabii gaz olmak üzere geniş ölçüde yeraltı zenginlikleri vardır.

Rusya'da ulaştırma işlerinde hava yolları, demiryolları ve su yollarından faydalanılır. Nehirlerin ulaştırmada çok büyük rolü vardır. Rusya'daki demiryollarının uzunluğu 120.000 kilometreyi geçer. Karayolları da son zamanlarda çoğaltılmıştır. Diğer taraftan hava ve denizyolları da ulaştırmada büyük rol oynar.

İdare şekli: Sovyetler Birliği'nde en yüksek idare makamı, 1936 anayasasına göre "Büyük Sovyet" (Büyük Kurul)dur. Büyük Sovyet "Birlik Sovyeti" ile "Milliyetler Sovyeti"nden meydana gelir. İki meclisten meydana gelen Büyük Sovyet, yılda ancak birkaç defa toplanır. Birlik Sovyeti bütün Rusya'dan seçilen Sovyetlerden meydana gelir. Milliyetler Sovyeti'ne ise Rusya'yı meydana getiren cumhuriyetlerin delegeleri katılır.

Rusya'da hükümet işlerini Büyük Sovyet'in "Prezidyum"u, yani başkanlık divanı yönetir. Prezidyum seçimle iş başına gelir. Ancak, aslında bütün bu meclisler Komünist Partisi Prezidyum'unun (eski adıyla Politbüro) kuklası durumundadır ve partinin emirlerini yerine getirirler. Zaten Rusya'daki seçimler de bir gösterişten ibarettir. Halk, Komünist Partisinin tek liste halindeki adaylarına oy vermek mecburiyetindedir.

Birlik Sovyeti'nin 767, Milliyetler Sovyeti'nin 750 üyesi vardır.

S.S.C.B.'ne dahil cumhuriyetler mahalli bir "Sovyet" tarafından idare edilir. Bunların da kendi prezidyumları vardır. Komünist partisinden emir alırlar. Ayrıca şehirlerde de birer Sovyet vardır. Bütün Rusya'daki "Sovyet"lerin sayısı 70.000'i bulur.

S.S.C.B. bir polis devletidir. Ülkedeki gizli polislerin sayısı 600.000'in üstündedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 7 Kasım
Yıllık milli gelir: 3 trilyar 437 milyar TL.
Fert başına yıllık gelir: 16.800 TL.
Savunma: Varşova Paktı üyesidir. Askerlik mecburi olup kara ve hava kuvvetlerinde 2, deniz kuvvetleri ve sınır birliklerinde de 3 yıldır. Silâhlı Kuvvetlerinin toplamının 3.375.000 olduğu tahmin edilmektedir. Bunun 2.000.000 kadarı kara, 550.000 kadarı hava, 475.000 kadarı da deniz kuvvetleridir. (Denize bağlı hava birlikleri dahil), 350.000 kadarı Stratejik roket kuvvetlerindedir. Ayrıca 125.000 kadar da sınır birliklerinden meydana gelen 300.000 kişilik özel kuvvetleri vardır.
Sosyal durum: Çalışanlar 60 yaşına geldikleri zaman (Kadınlar 55) maaşlarının %60-70'i kadar ücretle emekli olurlar. 1968'de ülkede 38.000.000 kadar emekli vardı. Hastalık, ilâç masrafları devlet tarafından ücretsiz olarak karşılanır. 1969'da ülkede 10.000 kişiye 106 hastane düşüyordu. Doktor sayısı da 646.000'di (10.000 kişiye 26 doktor) Sanatoryum ve dinlenme evlerinin sayısı 4.807 idi. (783.000 yatak). Son beş yıllık planda hastane yatak sayısının 3.000.000'a çıkartılmasına çalışılmaktadır.
Eğitim: 1917'den önce nüfusun %70'i okuma-yazma bilmiyordu. 1959 sayımında 71.200.000 kişinin ilkokul mezunu, 7.870.000 kişinin de ortaöğrenim yapmış olduğunu ortaya koymuştur. Ülkede özel okul yoktur, bütün eğitim kurumları devletindir. 8 yıllık eğitim herkes için mecburi ve parasızdır. Genç işçiler öğrenimlerine gece okullarında devam etmektedir. Üniversite ve yüksek okulların sayısı 800'ü, öğrencilerin de 4.548.300'ü bulmuştur.
Spor: Ülkede 200.000 spor kurumu ve bunların da 40.000.000 kadar üyesi vardır. Sovyet Spor Federasyonları, 48 dünya ve Avrupa organizasyonunun üyesidir. Spor çalışmaları devlet tarafından kontrol edilir. En çok rağbet gören sporların başında futbol ve buz hokeyi gelir. Ülkede 2.400 stad vardır. Bunların en büyüğü Moskova'daki Lenin Stadı'dır.
En çok satan gazete: Pionerskaya Pravda (Moskova) Baskı: 9.160.000, İzvestia (Moskova) Baskı: 8.000.000, Pravda (Moskova) Baskı: 7.400.000, Komsomolskaya Pravda (Moskova) Baskı: 6.900.000.
Radyo, TV: 5 ana radyo istasyonundan başka, Uraller, Sibirya, Orta Asya ve Uzak Doğu kesimi için yayın yapan özel istasyondan, ayrıca bütün dünyaya, değişik dillerde yayın yapan çeşitli istasyonlar vardır. Moskova TV istasyonu 4, Leningrad istasyonu 3 program yayınlar. 70 şehir, renkli televizyonu seyredebilmektedir. Bunlardan başka birliği meydana getiren devletlerin kendi özel radyo istasyonları da birkaç mahalli dilden yayın yapmaktadır.
Türk elçiliği: Ul. Gertsena 43 A. Moskova, Rusya.

SRİ LANKA (Seylan) 760

Resmiadı: Sri Lanka
İdare şekli: İngiltere Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız Cumhuriyet
Yüzölçümü: 65.610 km.kare
Nüfusu: 12.711.143 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 187 kişi
Yaşama ortalaması: 61.6 sene
Başkenti: Kolombo (562.160)
Dili: Sinhalce (Sinhalese), Tamilce
Dini: Budist, Hindu
Parası: Rupi (2 lira, 33 kuruş)

Ülke ve insanlar Sri Lanka, Hint Okyanusu'nda, Hindistan yarımadasının güney doğu ucu yakınında Seylan adasının üzerinde kurulmuş bir devlettir. Hindistan'dan uzaklığı 80 km.dir.

Sri Lanka Hindistan'ın güney doğu ucundan sığ bir boğaz olan Palk boğazıyla ayrılmıştır. Adanın kuzey-batısında, Hindistan'la Sri Lanka arasında sıralanan adalar, iki ülke arasında tabii bir köprü meydana getirir. Bu adalar sayesinde, Hindistan Sri Lanka'ya demiryolu ile birleştirilmiş durumdadır. Sri Lanka ile Hindistan arasındaki bu köprüye "Adem Köprüsü" denir. Köprünün güney batısında, Sri Lanka ile Hindistan arasında Manar Körfezi yer alır.

Sri Lanka adasının ortası ve güneyinin dağlık olmasına karşılık kuzey kesimleri sahil ovalarıyla kaplıdır. Dağlık bölgelerdeki tepelerin yüksekliği yer yer 2.500 m.yi geçer.

Bu bölgedeki Adem Tepesi, Sri Lanka'nın önemli ziyaret yerlerinden biridir. İslâm âlemindeki inanca göre, Cennet'ten kovulan Adem, Serendib (Sri Lanka) adasına inmiş, burada eşinden ayrı olarak 200 yıl yaşamıştır. İşte Adem Tepesi, Hz. Ademin dünyaya ilk ayak bastığı yer olarak kabul edilir. Konik bir tepe olan Adem tepesinin üstünde 160 m.kare büyüklüğünde bir düzlük vardır. Bu düzlüğün ortasında 160 cm.x70 cm. boyutlarında insan ayağı biçiminde bir oyuk vardır.

Sri Lanka'da yaşayanların %70'i Sinhali, %22'si Tamillerdir. Geri kalanını çeşitli Asyalı ve Avrupalılar teşkil eder. Halkın %64'ü Budist, %20'si Hindu, %7'si Müslüman'dır. Hıristiyan'da vardır.

Sri Lanka'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Kolombo: 563.705, Jaffna: 99.800, Kandy: 75.900, Galle: 71.700.

Tarih: Sri Lanka'nın tarihi M.Ö. 500 yıllarına kadar uzanır. Adaya bu tarihlerde Kuzey Hindistan'dan gelen Sinhaliler yerleşmişti. Bunlar, adanın en eski ve asıl sakinleri olan Vedaları adanın içlerine sürdüler. M.Ö. 483 yılında bir Hintli Prens ile Sinhali Krallığını kurdu. Budizm ülkede yayılmaya başladı. Tamillerin ülkeyi istilâya başlaması üzerine Sinhali medeniyeti yavaş yavaş dağıldı. Ülke 12. yüzyılda Müslümanlar tarafından işgal edildi.

Avrupalıların Sri Lanka'ya gelmesi 16. yüzyılın başına rastlar. Sri Lanka 1505'te Portekizliler tarafından işgal edildi. 1658'de Hollandalılara, 1796'da İngilizlere geçti. İngilizler 1802'de bütün adaya hâkim oldular. Sri Lanka 1948'de İngiliz Dominyonu hâline geldi. Sri Lanka bugün İngiliz Milletler Topluluğu'na dahildir. 1972'de yeni bir ana-

yasa yapılmıştır. Hükümet Komünist Partilerinin desteğiyle durmaktadır.

Ekonomi: Sri Lanka'nın ekonomisi kauçuk ve hindistancevizine dayanır. Bu iki madde, Sri Lanka ihracatının %90'ını teşkil eder. Çay ihracında da Sri Lanka Hindistan'dan sonra gelir. ri Lanka çayları bütün dünyaca ünlüdür.

İdare şekli: İdare şekli parlementerdir. Cumhurbaşkanının seçtiği başbakan Kabineye karşı sorumludur. Parlamento 157 üyeli Temsilciler Meclisi'nden meydana gelir. Bunların 151'i seçim, 6'sı tayinle gelir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 4 Şubat
Yıllık milli gelir: 28 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 2.860 TL.
Savunma: Ülke 1947'de İngiltere ile bir savunma paktı imzalamıştır.
Sosyal durum: Resmi hastanelerde bakım parasızdır. Başlıca besin maddesi olan pirinç devlet tarafından tontrol edilirve dağıtılır.
Eğitim: 5-14 yaşlarındaki çocuklar için mecburi ve parasızdır. 4 üniversitesi (ikisi Budist) pek çok da teknik koleji vardır.
Spor: Futbol ve kriket rağbet gören sporların başında gelir.
En çok satılan gazete: Dinamina (Kolombo). Sinhali diliyle yayınlanır. Baskı: 100.515.
Radyo, TV: Mahalli diller ve İngilizce olarak haftada 551 saat yayın yapan istasyonlarından başka, iki ticari istasyonu ve bir de Amerika'nın Sesi Radyo İstasyonu vardır. Televizyon istasyonu yoktur. Radyo alıcısı: 500.000.
Türk elçiliği: Yeni Delhi'deki Hindistan Elçiliği tarafından yürütülür.

SUDAN

765

Resmi adı: Cumhuriyye't-es Sudan el-Demokratya (Sudan Demokratik Cumhuriyeti)
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 2.505.813 km.kare
Nüfusu: 16.489.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 6 kişi
Yaşama ortalaması: 47.6 sene
Başkenti: Hartum (280.431)
Dili: Arapça
Dini: Müslüman
Parası: Sudan lirası (40 lira 20 kuruş)

Ülke ve insanlar: Bir kuzey-doğu Afrika ülkesi olan Sudan, kuzeyde Mısır; doğuda Kızıldeniz ve Etyopya; güneyde Kenya, Uganda, Zaire; batıda Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad ve Libya ile sınırlanmıştır.

Sudan dünyanın en sıcak memleketlerinden biridir. Önemli bir bölümü yayla ve ovalarla kaplıdır. Bu yaylaların yüksekliği 400-600 m.yi geçmez. Mavi Nil ile Beyaz Nil, Sudan'da Hartum civarında birleşerek kuzeye doğru akar. Nil nehrinin suladığı topraklar bereketlidir. Halkın çoğu da buralarda oturur. Sudan'ın kuzeyinde ve kuzey-batısında Nübye çölü ile Libya çölü vardır.

Sudan'da yaşayanların çoğunluğunu Araplar (nüfusun beşte dördü) ve Zenciler teşkil eder, Nübyelilerle, melezler de oldukça önemli bir yer tutar. Melezler ve Araplar Müslüman'dır. Bir miktar da Avrupalı vardır. Sudanlılar iri yapılı olmalarıyla tanınmıştır. Eskiden, Doğu saraylarında Sudanlı uşaklar kullanılırdı. Eski Mısırlılar da Nübyeli savaşçıları süvari olarak kullanırlardı.

Sudan'ın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Hartum: 280.431, Ondurman: 273.268, Kuzey Hartum: 138.014, Port Sudan: 116.366, Medani: 79.364.

Tarih: Eski Mısırlılar M.Ö.1000 yıllarında Sudan'da üsler kurmuşlardı. Bu üslerde zamanla Kush Krallığı doğdu. Sonraki yüzyıllarda eski Mısır çökmeye başladı, ama, Kush Krallığı Mısır kültürünü muhafaza etti. Ancak M.S. 350'de Etyopya'dan (Habeşistan) gelen bir akın sonunda yıkıldı.

6. yüzyıldan itibaren Hıristiyan misyonerleri ülkeye geldiler. Bunlar ve Müslümanlar 600 yıl boyunca ülkede birlikte yaşadılar. 13. yüzyılın sonlarında Müslüman Araplar Nübye'ya hâkim olmuş durumdaydı.

Bundan sonra Sudan, 18. yüzyıla kadar bazı Avrupalı seyyahlarla, Mısırlı Arapların ticaret maksadıyla uğradığı bir yer olarak kaldı. 17. yüzyılda Araplar, bu uçsuz bucaksız toprakların önce batı kısmını ele geçirdiler. Tuareg kabileleri ise bu arada kuzeye ve orta Sudan'ın batı kesimine yerleşti.

19. yüzyılda, önce Fransa'nın geniş Sudan topraklarıyla ilgilendiğini görüyoruz. Süveyş Kanalı açıldıktan sonra İngiltere ve Almanya'da buranıyla ilgilenmeye başladı. Fransa, Sudan'ın batı kesiminin bazı bölgelerini aldı.

1820-21 yılında Mısır'daki Türk Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa, kuzey Sudan'da Türk hükümranlığını kurmuştu. Güney Sudan ise Hidiv İsmail Paşa zamanında Avrupalılara geçti. Başka bir deyişle, Avrupalılar tarafından Hidiv adına idare edildi (1863-1879).

1885 yılında Sudan'da bir ayaklanma oldu, bağımsız bir devlet kurma yoluna gidildi. İngilizler 1898'de bu ayaklanmayı bastırarak Sudan'a hâkim oldular.

1936'da İngiliz-Mısır anlaşması kaldırıldı. Mısır Kralının ünvanının yanına bir de "Sudan Kralı" eklendi. Bu yüzden Mısır'la, İngiltere arasında anlaşmazlık çıktı. Bu anlaşmazlık 1956'ya kadar sürdü. O tarihte Sudan bağımsızlığını ilân etti.

Ekonomi: Sudan'ın ekonomisi Beyaz Nil ve Mavi Nil arasında yetiştirilen pamuğa dayanır. Ülke ihracatının %50'sini pamuk teşkil eder. Ayrıca geniş ölçüde tahıl yetiştirilir ve hayvancılık yapılır. Şehirlerin çevresinde yeni yeni endüstri tesisleri kurulmaktadır.

İdare şekli: 1964'te yapılan bir sivil ihtilâl, 1958'de iktidara gelen askeri idareye son vererek ülkede, sivil bir idarenin kurulmasını sağladı. Ardından bir kurucu meclis kuruldu. Ancak iç siyaset çekişmeleri 1968'e kadar uzan-

dı. 1968'de yapılan seçimde iç çekişmelerde kuvvetli olan tarafı temsil eden 218 milletvekili parlamentoya seçildi. 1969'da bu grubun başkanı olan Maghboub istifa etti. İdare aynı yıl bir ihtilâl konseyine geçti.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 1 Ocak

Yıllık milli gelir: 18 milyar 200 milyon TL.

Fert başına yıllık gelir: 1.540 TL.

Savunma: 20.000 kişilik silâhlı kuvvetleri vardır. Arap ülkeleriyle savunma paktı imzalamıştır. 1966'dan beri Yugoslavya, Sudan'a yardım etmekte, deniz kuvvetleri için inşa edilen savaş gemilerine nezaret etmektedir.

Sosyal durum: Sosyal yardım işleri sağlık bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Ülkede 81 hastane, 60 sağlık merkezi, 1.244 dispanser ve 500'den fazla da doktor vardır.

Eğitim: 7-11 yaşındaki çocuklar için ilk öğretim, daha büyükler için de orta öğretim devlet okullarında yapılmaktadır. Hartum'da bir üniversitesi vardır. Ayrıca Kahire Üniversitesi'nin de Hartum'da bir şubesi ve Omdurman'da İslâm Üniversitesi mevcuttur.

Spor: En çok futbol rağbet görür. Sudanlı atletler Olimpiyat ve Arap ve Afrika Oyunları'nda parlak sonuçlar almışlardır.

En çok satan gazete: El Ayyam (Hartum). Arapça yayınlanır

Radyo, TV: Arapça ve İngilizce yayın yapan bir radyo haftada 35 saat yayın yapan bir de televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 200.000, TV alıcısı: 50.000

Türk elçiliği: 71, Africa Rd. P.O.B. 771, Khartoum-Sudan.

SURİYE

775

Resmi adı: El Cumhuriyye el-Arabiyye es-Suriye (Suriye Arap Cumhuriyeti)
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 185.180 km.kare
Nüfusu: 6.661.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 32 kişi
Yaşama ortalaması: 52.8 sene
Başkenti: Şam (836.000)
Dili: Arapça
Dini: Müslüman
Parası: Suriye lirası (2 lira, 72 kuruş, 69 sm.)

Ülke ve insanlar: Bir Orta-Doğu ülkesi olan Suriye, kuzeyde Türkiye; doğu ve güney-doğuda Irak; güneyde Ürdün; güney-batıda İsrael; batıda Lübnan'la sınırlanmıştır.

Suriye'nin batısında, Akdeniz sahilinde dar bir ova şeridi vardır. Bu ova, doğudaki dağlarla, ülkenin doğu kesimlerinden ayrılır. Kuzeyde verimli bir bölge yer alır. Ülkenin güney kesimleri ise çöllerle kaplıdır.

Suriye'yi sulayan akarsuların en önemlisi Fırat nehridir. Fırat kuzeyde, Türkiye'yi geçerek Suriye sınırlarına girer. Güney-Doğuya doğru akarak Irak'a geçer. Asi nehri ise, Batı Suriye'de kuzeye doğru akarak Türkiye'ye girer.

Suriye'de yaşayanların %90'ı Arap'tır. Ülkede yaşayan azınlıkların başında Türkler, Çerkesler ve Kürtler gelir.

Suriye'nin iklimi genellikle sıcaktır. Kıyıya yakın ovalarda, yıllık sıcaklık ortalaması 25 derecedir. Kışlar ılık geçer. Halkın çoğu buralarda oturur. Güneyde ise yaz aylarında şiddetli sıcaklar olur, kışlar da sert geçer.

Suriye'nin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Şam: 836.000, Halep: 639.000, Hums: 216.000, Hama: 137.000.

Türk Mezarı diye bilinen Câber Kalesi, Suriye sınırları içindedir.

Tarih: Suriye'nin çok eski bir tarihi vardır. Ülke, M.Ö. 2000 yıllarında, önce Hititlere, sonra Bâbil Krallığına bağlandı. 1300 yıllarında ise Mısır'ın bir parçası haline geldi. Öte yandan, bugünkü Suriye topraklarının Akdeniz sahillerinde Fenikeliler de bir devlet kurmuştu. Suriye M.Ö. 9 yüzyılda Asurlulara geçti. Memleketin bugünkü adı da onlardan kaldı, M.Ö. 6. yüzyılda İranlıların, 4. yüzyılda Büyük İskender'in eline geçti. M.Ö. 312 yılında, Büyük İskender'in generallerinden Seleukos, Suriye'yi ele geçirdi. Irak, İran, Filistin ve Anadolu'nun da bir kısmını içine alan Seleukos devletini kurdu.

Suriye'nin M.Ö. 64 yılında Roma İmparatorluğu'na bağlandığını görüyoruz. İmparatorluğun ikiye bölünmesinden sonra da Suriye Doğu Roma'nın (Bizans'ın) payına düştü.

Araplar, Suriye'yi 636 yılında fethettiler. Haçlı Seferleri sırasında, kurulan bazı küçük ve kısa ömürlü devletleri saymazsak, Suriye 500 yıldan fazla bir süre Arap hâkimiyetinde kaldı. 11. yüzyılda Selçuklu hâkimiyetine girdi ve 16. yüzyıla kadar Türk Beylerinin idaresinde kaldı. 1517'de Yavuz Sultan Selim tarafından, Mısır ve Hicaz'la birlikte fethedilerek Türkiye'ye katıldı. Böylece Suriye; 11. yüzyıldan 1918'e kadar 800 yıl Türk hâkimiyetinde kaldı. Bu sürenin 400 yılı Osmanlı hâkimiyeti devridir.

Suriye, daha 1. Dünya Savaşı'ndan önce Fransa'nın göz diktiği yerlerden biriydi. Fransızlar hedeflerine varabilmek için Suriye'de olsun, Lübnan'da olsun okullar açarak buralardaki nüfuzlarını artırdılar. 1. Dünya Savaşı, Osmanlı İmparatorluğu'nun aleyhine sonuçlanınca Lübnan ile Suriye, Fransa "Manda"sına verildi. Bu durum yirmi yıl devam etti. 1939 yılında, Fransa'nın idaresi altında cumhuriyet haline geldi.

2. Dünya Savaşı'nın sonunda Fransız ve İngiliz kuvvetlerinin çekilmesi üzerine, 1946 yılında bağımsızlığını ilân etti. 1958 yılında Mısır'la birleşerek Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni kurdu. Ancak bu birliğin ömrü pek kısa süreli oldu. Ülkenin tamamen bağımsız olmasını isteyenler 1961'de idareyi ele geçirdiler. Ancak idare 1963'te yeniden Birleşik Arap Cumhuriyeti taraftarlarının eline geçti. 1966'da bu hükümet devrildi. 1967'de İsrail'e karşı Mısır'la girdiği 6 Gün Harbi'nde yenildi ve toprak kaybetti. 1970'te yeni bir hükümet darbesi yapıldı. General Hafız Esad idareyi aldı. 1971'de geçici bir anayasa

*Suriye, Türkiye'nin güneyindedir. 1946'da bağımsızlığını kazandı. Resimde Şam'da Osmanlı İmparatorluğu zamanında yapılmış bir anıt görülüyor. Sütunun üstünde bir minyatür cami görülüyor.

hazırlandı. 1972'da Mısır ve Libya ile birlikte yeni Arap Federasyonu'nu kurma fikrine katıldıysa da bugün diğer iki devlet tarafından bir kenara bırakılmış durumdadır.

Ekonomi: Suriye bir tarım ülkesidir. Ancak tarım usullerinin ilkel olması, iklimin müsaadesizliği Suriye'de tarımın gelişmesini engellemiştir. Son yıllarda hükümet tarımı modernleştirme konusunda faaliyet göstermeye başlamıştır. Suriye'de bütün endüstriler millileştirilmiştir.

İdare şekli: 1971 anayasasına göre, cumhurbaşkanlığı tarafından bir Halk Konseyi kurulmuş, bu konseyin 173 üyesi başkanlık tarafından tayin edilmiştir. General Esad 1971 martında cumhurbaşkanı olarak yemin etmiştir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 22 Şubat.
Yıllık milli gelir: 18 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 3.640 TL.
Savunma: 75.000 kişilik kara, 1.750 kişilik deniz 10.000 kişilik de hava ordusu vardır. Ayrıca 250.000 kişilik de milis kuvvetleri mevcuttur. Arap Birliği üyesidir. Silâhlarının büyük bir kısmını S.S.C.B.'nden almaktadır. Askerlik mecburi olup iki buçuk yıldır. Özel ihtisasları olan kimseler bir buçuk yıl askerlik yaparlar.
Sosyal durum: Muhtaçlara devlet hastaneleri parasız bakım yapar. Yaşlılık ve benzeri sigortalar mevcuttur.
Eğitim: Devlet ülkede yeterli kadar okul açmayı programlamıştır. Şam ve Halep'te birer üniversitesi vardır.
Spor: Futbol, basketbol, voleybol, tenis ve yüzme rağbet gören sporların başında gelir.
En çok satan gazete: El-Baas (Şam), Baas Partisinin organıdır. Baskı: 20.000.
Radyo, TV: Bir radyo istasyonu, bir de 1960'da açılan televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 1.241.000, TV alıcısı: 105.695.
Türk elçiliği: 58 Avenue Ziad Bin Abou Soufian, Damascus (Şam), Suriye.

SWAZİLAND

785

Resmi adı: Swaziland
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız Cumhuriyet.
Yüzölçümü: 17.400 km.kare
Nüfusu: 453.771 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 24 kişi
Yaşama ortalaması: 44 sene
Başkenti: Mbabane (13.803)
Dili: İngilizce
Dini: Hıristiyan, Putperest
Parası: Güney Afrika Rand'ı (18 lira, 66 kuruş, 66 sm.)

Ülke ve insanlar: Swaziland, Güney Afrika'da küçük bir ülkedir. Kuzey, batı ve güneyde Güney Afrika Birliği; doğuda Güney Afrika Birliği ve Mozambik ile sınırlanmıştır. Yerli dilindeki adı Ka Ngvane'dir.

Swaziland dağlık bir ülkedir. Batıda yüksekliği 1000-1500 m.yi bulur. Orta bölüm, yüksekliği 700 m. civarında bir yayladan ibarettir. Ovalık olan doğu kesim bataklıktır. Swaziland'da yaşayanların çoğu Afrika yerlileridir. İngilizce resmi dil olmakla beraber geniş ölçüde yerli dilleri konuşulur.

Tarih: Swaziland'da yaşayan Swaziler, Afrika ırkının Bantu kolundandır. Bunlar ancak 19. yüzyılın başında ayrı bir kabile olarak tarih sahnesine çıkmıştır. İngilizlerle ilk münasebetleri 1840 yıllarına raslar. Swaziler, o yıllarda, sürekli olarak savaş halinde bulundukları Zululara karşı, kendilerine yardım etmesi

için İngiltere'ye başvurmuşlardı.

Swaziland, 1890 yılına kadar ismen bağımsız kaldı. Ancak Avrupa memleketlerine ülkedeki madenleri işletme hakkı ve başka bazı haklar tanınmıştı. Bu bakımdan Avrupalılar tarafından kontrol edilmesi gerekliydi. 1894 yılında, Güney Afrika Birliği Swaziland'ın idaresi ve himayesini üzerine aldı. Boer Savaşı'ndan sonra ülke, Transvaal'deki İngiliz Genel Valisi tarafından idare edilmeye başlandı. 1907'de buraya ayrı bir genel vali tayin edildi. Ülke 1968'de bağımsız oldu.

Ekonomi: Swaziland, verimli toprağı, madenler bakımından zenginliği, sulak bir ülke olması bakımından hızla gelişmiştir. Başlıca ihraç maddeleri şeker, amyant ve demirdir. Yerlilerin çoğu hayvancılık ve tarımla geçinir. Pamuk, pirinç, tütün, turunçgiller yetiştirilir.

Swaziland'ın yerli halkı zencidir, çoğu köylerde ilkel bir hayat yaşanmaktadır Devamlı dış yardımlarla köylülerin kalkındırılmasına çalışılmaktadır. Ülkede yetişenler ancak yerli halka yetecek kadardır.Özellikle ülkenin sulanması konusunda çalışmalar yapılmaktadır.

İdare şekli: Swaziland İngiliz Milletler Topluluğu'nun bir üyesidir. İcra kuvveti kralın elindedir. Kral bu yetkisini bir başbakanın başkanlığındaki hükümet vasıtasiyle yürütür. Swaziland parlamentosu 30 kişilik bir Millet Meclisi ile 12 kişilik bir Senato'dan kuruludur. Millet Meclisi'nin 24 üyesi seçimle iş başına gelir, 6 üyesi tayin edilir. Senato'nun ise 6 üyesi Millet Meclisi tarafından seçilir, 6 üyesi de kral tarafından tayin edilir. Swaziland kabinesi 8 bakandan kuruludur. 1973 Nisanında kral anayasayı kaldırıp bütün siyasi hareketlere son vermiştir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 7 Eylül

Yıllık mali gelir: 2 milyar, 520 milyon TL.

Fert başınayıllık gelir: 1.400 TL.

Savunma: Polis kuvvetleri vardır. Bir ordu kurma düşünülmektedir.

Eğitim: 351 ilkokulu, 7 orta öğretim yapan okulu, öğretmen okulları, bir de Tanım Koleji vardır. Yüksek öğrenim yapmak isteyenler komşu ülkelere gider. Ayrıca bir de Polis Koleji vardır.

En çok satan gazete: Times of Swaziland (Mbabane). Haftalık olarak İngilizce yayınlanır. Baskı: 6.700.

Radyo, TV: Bir radyo istasyonu, 12.000 kadar da radyo alıcısı vardır.

Türk elçiliği: Yoktur.

ŞİLİ

780

Resmi adı: Republica de Chile (Şili Cumhuriyeti)
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 741.767 km.kare
Nüfusu: 8.866.221 (1970)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 13 kişi
Yaşama ortalaması: 57.1 sene
Başkenti: Santiago (2.586.212)
Dili: İspanyolca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Escudo (56 kuruş)

Ülke ve insanlar: Güney Amerika'nın güney-batı sahili boyunca uzanan Şili, kuzeyde Peru; kuzey-doğu ve doğuda Bolivya, Arjantin; güneyde Drake Boğazı ve batıda Büyük Okyanus ile sınırlanmıştır

Şili sözü, yerli dilinde "Karlı" anlamına gelir. Baştanbaşa And dağlarıyla kaplı olan ülkenin bu adla anılması, dağların tepelerinin sürekli olarak karla kaplı bulunmasından ileri gelir. Şili'nin toprakları Güney Amerika'nın batı sahili boyunca ince bir şerit halinde uzanır. Ülkenin kuzey-güney doğrultusundaki uzunluğu 4.160 km.yi bulur.

Şili, coğrafi özelliklerinden dolayı, çeşitli iklimlerin etkisinde bulunan bir ülkedir. Kuzey kesim tropikal, orta kesim ılık, güney bölgesi ise soğuk iklim özellikleri gösterir.

1000 km. kadar uzunluğunda olan Kuzey Şili, Trapaca ve Atacama çölleriyle kaplıdır. Yağmur az yağar, bu bölge altın bakımından zengindir. Nitrat ve bakırın da bulunduğu bu bölge genel olarak ülkenin madenler bölgesidir.

Şili'de toprağın en verimli, nüfusun en kalabalık olduğu kesim orta bölgedir. Burası And dağlarının eteklerinden başlayarak sahile kadar ulaşır. Bu bölge And'lardan gelen akarsularla sulandığı için toprak verimlidir.

Güney Şili'nin iklimi soğuk ve yağışlıdır. Sahiller çok girintili çıkıntılıdır. Burada henüz ayak basılmamış yerler, göller, ormanlar vardır.

Şili'yi kaplayan And dağlarının ortalama yüksekliği 2.500 m.yi geçer. Bu dağların en yüksek yeri Şili-Arjantin sınırındaki Aconcagua tepesidir (6.930 m.). Magellan Boğazı'nın güneyindeki Tierra del Fuego'nun (Ateş ülkesi) yarısı ile Büyük Okyanus'taki bazı adalar Şili'ye bağlıdır.

Şiyililerin %66'sı, Mestizo'dur (İspanyol-Kızılderili melezi). Buraya ilk gelen beyazlar kadınsız geldikleri için, Kızılderili kadınlarıyla evlendiler. Şili'deki Kızılderili ırkı Araukan'dır. Bugün saf kanlı 100.000 kadar Araukan Kızılderilisi yaşamaktadır.

Şili'nin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Santiago: 2.586.212, Valparaiso: 292.847, Concepcion: 196.317, Vina del Mar: 153.085, Antofagasta: 137.963, Talcahuano: 115.568.

Tarih: Yeni ülkeler peşinde koşan ilk İspanyollar, 1541'de Santiago bölgesine geldiler. Sonradan ülkenin başka taraflarında yerleşme merkezleri kuruldu. Şili sömürge iken, sürekli olarak Kızılderili savaşlarıyla vakit geçirdi; ihmal edilmiş, bakımsız bir ülke olarak kaldı. Valiler İspanya tarafından tayin ediliyor ve Peru'daki kral naibine karşı sorumlu oluyorlardı.

Şilililer 19. yüzyılın başlarında İspanyol sömürgesi olmaktan kurtulmak için çalışmaya başladılar. 1811'de teşkilâtlanarak İspanyol kuvvetlerine karşı savaşa giriştiler. 7 yıl

(Devamı 423. sayfada)

OLAYLARIN İÇİNDEN

Şili Cumhurbaşkanı Salvador Allende Küba Başkanı Fidel Castro gibi talihli olmadı ve sömürgecilerin hışmına uğrayıp öldürüldü.

Yalnız Şili'de değil, bütün dünyada ilk defa demokratik yoldan iktidara gelen Marksist devlet başkanı

Allende, Sağdan Gelen Bir Darbe ile İktidarı Kaybetti

DÜNYA'da ilk defa hür ve demokratik şekilde iktidara gelmiş olan Marksist Devlet Başkanı Dr. Salvatore Allende (Ayyende okunur) olmuştu. Güney Amerika'daki 1970 Şili genel seçimlerinde bir komünist olan aday Allende, kafa kesmeden de, süngü kullanmadan da, yabancı tank ve jetlerin gölgesi ve tehdidi olmadan da iktidara gelinebileceğini bütün dünyaya, bahusus her türlüsü ile komünist aleme ispat etmişti.

Ancak dünya'ya yepyeni bir sol düzeni takdim eden bu yeni tür politikacı, 14 Eylül 1973 günü, iktidarı ellerine almak isteyen sağdan gelen bir askeri junta isyanında öldürüldü.

Komünist Dr. Allende, memleketi iyi idare edememiş, ekonomik düzeni doğrultamamış askeri şefleri hükümetine alarak onları politikanın içine sokmuş, kendisini desteklemesi gereken işçi sendikalarının bile muhalefetiyle karşılaşmıştı. Dr. Allende davayı kaybediyordu.

Sağdan gelen bir darbe, komünizm ile mücadelede hür insanlara daha büyük bir davayı kaybettirmiştir. Yaşayan bir mağlubun peşinden kimse gitmez, ama arkadan vurulmuş bir mağlup, kahraman olur, gönüllerde yaşar" sözünü cahil askeri politikacılar bilmediklerinden Dr. Allende'yi bir anda idol ve sembol haline getirmişlerdi.

Bu yüzyılın ikinci yarısında doğan Castroist metod ile iktidara gelme yolunun kahramanı, gene; teslim olduğu halde öldürülmüş olan Che Guevara idi. Dağa çıkma, gerillacılık, silâh ve kan yolu ile iktidara gelme özlemini bütün dünyaya yaydırtan bu Arjantin asıllı adam Küba'nın bir zamanlar Castro'dan da kuvvetli adamı Che Guevara idi. Bütün Latin Amerika'da iktidara gelmek için yanıp tutuşan genç kızıl liderlere Guevara örnek oluyordu: "Kazanırsan ne âlâ, ölürsen de beis yok, bir kahramansın!"

Ülkeleri anarşiden başka bir yöne götürmeyecek bu yolun bir çıkmaz sokak olduğunu söyleyen bir başka Komünist lider vardı Latin Amerika'da Dr. Salvatore Allende.

Dr. Allende, kamu oyununun yeterli oyunu almadan iktidara gelmenin anlamı olmadığını, tartışma serbestisi verilmeden insanların emre itaat etmeyeceğini savunuyordu. Kremlin kuklası olan Şili Komünist Partisi'nden bu yüzden ayrılmış ve 1933'te Şili Sosyalist Partisini Marksist düzeni benimseyeceğini ilân ederek kurmuştu. İbanez (Okunuşu: İbanyez)in yarı faşist iktidarına karşı 1931 yılındaki ayaklanmada Komü-

(Lütfen Sayfayı Çeviriniz)

* Şili'nin başkenti Santiago sokaklarında öldürülen, yakalanan gençler yerlerde sürüklenirken.

Allende İktidarı Kaybetti *(devam)*

nistler, "Cinayet hücreleri kurma"yı teklif edince Dr. Allende buna da karşı çıkmıştı. Öldürüp iktidara gelmenin rahat çıkış yolu yoktu:

Dr. Allende oyla iktidar istediğini 1970'den önceki üç sevimde de adaylık koyarak isabet etmişti. Her üçünde de yeni çıkan Marksist lider, çeşitli silâh tavsiyelerine kulaklarını tıkamıştı.

Şili Radikal Partisinin kurucusu olan Dede Allende'nin torunu, Valpardiso'lu ünlü avukat Allende'nin oğlu olan Salvatore, 26 Temmuz 1908'de doğmuştu. 1970 seçimlerinden gelip çıkınca Dr. Allende'nin koalisyonunda yer alan tek Anti-Marksist parti, dedesinin kurduğu bu Radikal parti olmuştur.

Kamu oyununun yüzde 36'sını alarak 1970'de iktidara gelen Dr. Allende, 1939'dan 1942'ye kadar Şili'nin Sağlık' ve Sosyal Yardım Bakanı olarak hükümetlerde görev almış ve memleketini ve halkının sorunlarını yakından görmüştü. Şili, komşuları, Brezilya gibi kahve, Venezuella gibi petrol zenginliğine sahip bir ülke değildir. Onun tek büyük geliri bakır madenlerindendi. Bu da Amerikalıların elindeydi.

Komünist bir liderin serbest seçim ile iktidara gelebileceğini ispat ile Dr. Allende, Che Guevara imajını yıkıyor, Castroist metodun ne tek, ne de sağlam olmadığını bütün dünyaya ispat ile hürriyet taraftarlarına gösteriyordu.

Her Komünist gibi Dr. Allende de iktidara gelir gelmez bir takım çabuk sonuç veren politik eylemlere girişiyordu; Küba ile ilişkilerini geliştirmek. Latin Amerika ülkeleri arasında Kızıl Çin'i tanıyan ilk ülke olmak, Amerika'lıların elindeki bakır madenlerini millileştirmek, Birleşmiş Milletler'de Amerikan ITT (International Telephone and Telegraph) Şirketinin, ülkenin iç işlerine karıştığını ilân etmek gibi...

Tıp öğrenimi yaptığı için geniş kültürü, İngilizce'si, İspanyolcası vardı.

Seçimlerde en büyük oyu kendisi almıştı. Ama muhalefetteki partiler birleştikleri zaman kendisini geçiyordu. Muhalefet partileri aralarında birleşmediklerinden, Dr. Allende'nin koalisyonu, azınlıkta olmasına rağmen, iktidar oluyordu.

Tamamen sağ ve özel teşebbüse dayalı bir ekonomi ile idare edilegelmiş Şili'de, bir Komünist'in iktidara gelmesinden korkan büyük iş sahibi zenginler bir günde ülkelerini terk edip Arjantin'e sığınmışlardı.

Büyük iş adamlarının faaliyetlerini, yatırımlarını durdurması, bütün ülkeye dalga dalga tesir etmiye başlıyordu. Bakır madenlerinin işçilerine, ülkenin tek ana gelirinin de idaresi verilince, tecrübesizlik herşeyi aksatmıştı.

Hayat pahalılığı korkunç yükseliyordu. Sadece geçen sene içinde istatistiklerin kaydettiği değil, resmen açıkladığı rakkam, bir yıl öncesine kıyasla % 283 idi. Amerika ile ilişkiler tüm kesilmemiş ise de tamamen durmuş, bir şişe Coca Cola'nın fiyatı bir ton demire eşit olmuştu. Bir torba çimentonun bedeli, torbanının yapıldığı kağıdın bedelinin altına düşmüş, batı ülkelerinin mamulü olan kamyonların yedek parçaları hiç bulunmaz olmuştu.

Böylesine dar boğaza giren Şili'nin bir komünist olan liderine, diğer komünist liderler (Kremlin'dekiler Lenin Sulh nişanı, Fidel Castro da Saray muhafızlarına kendi özel hafif makinalı tüfeklerini) verip bol nutuklarla vardım ediyorlardı.

Her taraftan kıstırılmış Dr. Allende nihayet ilk ciddi tehdit ile iki yıl önce karşılaştı. Kamyoncuların grevi...

Kamyoncular, ki küçük esnaftı, greve

giderek ülkedeki yokluğa daha fazla hizmet ediyorlardı.

Başkan Allende, hükümette tadiller yaparak bu grevi atlatacağını umdu, fakat bu sefer (Geçen yıl) ayaklanma askeri kanattan geldi: Tank birliğinin isyanı.

Asi bir tank birliği Dr. Allende'nin Cumhurbaşkanlığı sarayını bombalıyordu. Kızıl lider, bu vartayı da atlatmaya muvaffak oldu, ama verdiği taviz korkunçtu: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri komutanlarını hükümete alıyordu. Yıllarca politikanın dışında kalmış olan Şili silahlı kuvvetleri, politikanın içine, adeta kollarından çekilerek sokuluyordu.

Askeri tedbirler ile iktidar yolunu seçtiği kanısı bu defa sol cephede çatlama yaratmıştı: İşçi Sendikaları Dr. Allende'nin saflarından çıkıyor ve karşısına dikiliyordu.

Bu durum karşısında, memleketin daha ne kadar dayanacağını kestiremeyen, çanın çaldığına hükmeden Ordu Komutanı General Augusto Ugarte'nin başkanlığındaki bir cunta, 11 Eylül sabahı darbe hareketine girişiyordu. Girişmeden önce de bir yüksek rütbeli subay, Santiago'daki Amerikan Büyük Elçiliğine haber veriyordu. Darbeden 10 saat önce verilen bu haberi Amerikalılar, bilmelerine rağmen, Dr. Allende'ye haber vermiyorlar, onun sonununun nasıl geleceğini seyrediyorlardı.

Darbe, Dr. Allende'nin sarayının bombalanması başlıyordu. Sokağa çıkma yasağı, yayın yasağı, "Solcudur öldürün." Askerdir vurun" keşmekeşi iç harbi resmen değil ise de fiilen yaratmıya başlıyordu.

Darbenin bir numaralı canlı hedefi Dr. Allende nitekim ilk günü öldürülmüş, askeri cuntanın emri ile bir yere gömülmüştür. Öldürülüş şekli önemli değildir. İntihar ettiği söylentilerinin aslı ortaya çıkmamış, muhafız alayına mensup bir subay tarafından vurulduğu haberi batı dünyasında şimdilik kabul edilmişti.

İlk günlerdeki çarpışma bilançosu bir hayli kabarık olmuş, 1000 kadar sivil-işçi, 500'de asker bu kanlı darbede can vermiştir.

Yeni cunta, derhal Parlamentoyu dağıtmış, Küba ile ilişkilerini kesip Dr. Allende'nin kızını da Kübalı sefaret mensupları ile aynı uçağa koyup Havana'ya sevketmiş, bütün Marksistleri ortadan kaldırmaya başlamıştır.

Dr. Allende'nin kanunun serbest oyu ile iktidara geldiğini bilen Batı dünyası, kendisinin bu sağ cunta darbesinde öldürülüşünü kınamıştır. İngiliz İşçi Partisi, İngiliz İşçi Sendikaları Konfederasyonu, İsveç, Batı Almanya'nın Sosyalist Başbakanı Brandt, Fransız sol gençlik örgütleri yanında, Latin Amerika'nın en koyu sağ diktatörlerinden Arjantin'li General Juan Peron, Dr. Allende'nin öldürülüşünü onaylamadıklarını en açık ve seçik şekilde ortaya koymuşlardır. Kızıl dünya ise bu olayın içindeki parmağın Amerika'ya ait olduğunu iddia etmektedir. Ne varki Dr. Salvatore Allende'nin ölümü Batı ve hür rejimlerden ziyade, kızıl kesime hizmet etmiştir. Şili'ye ise hiç hizmet etmeyecektir...

süren savaştan sonra, 1818'de bağımsızlıklarını kazandılar. Anayasa 1833'te yapıldı. Parlamenter bir rejimi esas tutan bu anayasa 1925'e kadar yürürlükte kaldı. Bu süre içinde 1841-1861 arasında siyasi reformlar yapıldı. Şili 1879'da Bolivya ve Peru'ya karşı yaptığı savaşı kazandı.

1920'de işsizlik ve iç kargaşalıkların alıp yürüdüğü bir devirde cumhurbaşkanlığına seçilen Arturo Alessandri, 1924'te bir hükümet darbesiyle iş başından uzaklaştırıldıysa da 1925'te tekrar cumhurbaşkanı oldu ve yeni bir anayasa hazırladı.

Bu tarihten sonra da Şili'nin iç siyasetindeki huzursuzluklar bitmedi. 1964 seçimlerini komünistlerin karşısında olan Hıristiyan Demokrat Parti kazandı. 1970 seçimlerini Unidad Popular Partisinden Dr. Salvador Allende Gossens kazandı. Toprak reformunu yaptı. Yabancı sanayiyi millileştirdi ise de devamlı muhalefet tehlikesi başgösterince ordu 1973 eylülünde iktidarı ele aldı. Allende intihar etti.

Ekonomi: Şili'nin ekonomisi madenciliğe dayanır. İhracatının hemen hemen %80'ini bakır ve başka madenler teşkil eder. Toprakların ancak %10'u tarıma elverişli olduğundan, Şili, bazı yiyecek maddelerini ithal etmek zorundadır. Şili'nin en büyük tabii zenginliğini nitrat teşkil eder. Dünyada tabii nitrat elde eden tek ülke Şili'dir. Hayvancılığın da ekonomide yeri vardır. Ülke şaraplarının ucuzluğuyla tanınmıştır.

Ülke son yıllarda kalkınma çabası içindedir. Ne var ki, iç politikada dengenin sağlanamamasının, ekonomik hayata darbeler indirmesine engel olunamamıştır. Tarım çalışmalarının yanı başında endüstri alanında da kalkınma çabaları yayılmaktadır.

İdare şekli: Şili Cumhurbaşkanları 6 hizmet yılı için seçilir. Milli Kongre, Senato ve Millet Meclisi'nden meydana gelir. Senato'nun 50 üyesi, 8 yıl için, Millet Meclisi'nin 150 üyesi de 4 yıl için seçilir. 1973 eylülünden beri iktidar bir askeri cuntanın elindedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 18 Eylül
Yıllık milli gelir: 57 milyar, 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 7.140 TL.
Savunma: 1952'de A.B.D. ile bir askeri yardım paktı imzalamıştır. 38.000 kişilik kara, 8.000 kişilik hava, 14.000 kişilik de deniz kuvvetleri vardır.
Sosyal durum: Memurlar, işçiler ve tarım işçileri sosyal yardım kapsamına girer.
Eğitim: 6-14 yaşları arasında eğitim mecburi olup parasızdır. Nüfusun %90'ından fazlası (Şehirlerde %95) okuma-yazma bilir. 60.000 kadar öğrencinin devam ettiği 8 üniversitesi vardır.
Spor: Futbol, ski ve balıkçılık rağbet görür. 1966 Uluslararası Dünya Ski Şampiyonluğu Portillo'da yapılmıştır.
En çok satan gazete: La Terceva de la Hora. (Santiago) Baskı: 178.000.
Radyo, TV: Kısa dalgada 30, orta dalgada da 137 istasyonu vardır. Ulusal televizyon istasyonundan başka üç de üniversite televizyon istasyonu mevcuttur. Radyo alıcısı: 1.400.000, TV alıcısı: 500.000.
Türk elçiliği: Montolin, 150. Santiago. Şili (Ayrıca Bolivya ve Peru'daki elçilik işlerini de yürütür).

TAİWAN

805

Resmi adı: Taiwan
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 35.981 km.kare.
Nüfusu: 15.249.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 384 kişi.
Yaşama ortalaması: 68,1 sene.
Başkenti: Taype (1.897.803)
Dili: Mandarin Çinçesi
Dini: %92 Budist, %8 Müslüman, %4,2 Hıristiyan.
Parası: Yeni Taiwan doları (37 kuruş)

Ülke ve insanlar: Taiwan, ya da "Milliyetçi Çin" diye de anılan Çin Cumhuriyeti Formoza adasında kurulmuştur. Formoza Adası Güney Çin açıklarındadır. Kıta topraklarından uzaklığı 190 km.dir. Adanın uzunluğu 400 km., eni 45 km.dir. Dağlık bir ada olan Formoza'nın en yüksek yeri Niitaka Yama tepesidir (4.145 m.). Adada ılık muson iklimi hüküm sürer. İç kesimleri ormanlarla kaplıdır. Ada halkını muhtelif zamanlarda Çin'den göçenler teşkil eder. %2 de yerli halk vardır. Başlıca şehirler: Başkent Taype: 1.897.803, Koahsiung (Endüstri merkezi liman): 275.000, Tainan (Ziraat merkezi): 230.000.

Tarih: Çinlilerin bu adaya göçü, 7. yüzyılda başlayıp, 10. yüzyıla kadar sürmüşse de, asıl büyük göç, 17. yüzyılda olmuştur. Aynı yüzyılda Portekizliler, İspanyollar ve Hollandalılar ada ile ticari ilişkiler kurmuşlardır. Ada 1895'e kadar Çin'in bir parçası olarak idare edilmiş, ancak Çin-Japon savaşı sonunda Japonya'ya bırakılmıştır. Japonya'nın burada kurduğu büyük endüstri tesisleri 2. Dünya Savaşı'nda, Müttefikler tarafından yok edilmiştir. Japonya yenilince adayı Çin'e teslim etmiş, Komünist İhtilâli sonunda anavatanda tutunamayan Çan Kay-Şek ve taraftarları buraya kaçmıştır. Komünistlerin burasını alma teşebbüsünü de A.B.D önlemiş, Çan Kay-Şek de burada Milliyetçi Çin Hükümeti'ni kurmuştur.

Ekonomi: Taiwan'ın ekonomisi, A.B.D.nden gördüğü büyük yardım sayesinde hızla kalkınmıştır. A.B.D. yaptığı yardımları 1965'te kesmiş, ama ülke ekonomisi gittikçe gelişmeye devam etmiştir. Ülkenin dış ticareti 1965'ten 1969'a kadar geçen yıllar içinde üç misli artmıştır. Taiwan'ın başlıca ihraç malları Tekstil malulleri, kimyevi maddeler, muz, ananas konservesi, şeker, pirinç, çaydır.

İdare şekli: Yuan Meclisi Taiwan'ın en yüksek kanun yapma organıdır. Başkan Çan Kay-Şek'e ülkede 1947'den beri başlayan komünist hareketlerini önleyebilmek için son derece geniş yetkiler verilmiş; 1966'da dördüncü defa olarak altı yıl hizmet görmek üzere cumhrbaşkanlığına seçilmiştir. 1972'de, 24 yıldır ilk defa ülkede seçimler yapılmıştır. Çan Kay-Şek tekrar başa getirilmiştir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 1 Ocak
Yıllık milli gelir: 49 milyar TL.
Fert başına yıllık gelir: 4.200 TL.
Savunma: 400.000 kara, 80.000 hava, 60.000 deniz ve 60.000 diğer kuvvetler olmak üzere 600.000 kişilik bir ordusu vardır. Askerlik 19 yaşında başlar. Kara ordusunda 2, deniz ve havada 3 yıldır. Askeri malzemesi ve eğitim hususunda Amerika'dan büyük yardım görür.
Sosyal durum: Memurların ve işçilerin iş kanunuyla, asgari ücret, işsizlik, hastalık ve emeklilik hakları korunmuştur.
Eğitim: İlk eğitim (6-15) mecburi ve parasızdır. 1970-71 de halkın %25'i eğitim görmekteydi. Ülkede 8 üniversite ve 83 kolej vardır.
Spor: En popüler spor basketbol, beyzbol ve yüzmedir.
Ölçüler: Yerli ölçüler kullanılır. Sistem "Şih"dir. 1 şih: 34 santimdir.
Gazete: En çok satan gazetesi İngilizce China Times (Taype)dir. Baskı: 350.000.
Radyo, TV: Bir resmi, 20'den fazla istasyonu olan 3 de özel radyo şirketi vardır. 18 dil üzerinden yayın yaparlar. Biri eğitimde kullanılan, diğeri halka hitap eden 2 TV istasyonu vardır.
Radyo alıcısı: 1.500.000, TV alıcısı: 591.000.

TANZANYA

795

Resmi adı: United Republic of Tanzania. (Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti)
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 939.705 km.kare
Nüfusu: 12.996.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 14 kişi
Yaşama ortalaması: 40.4 sene
Başkenti: Dar el Selâm (343.911)
Dili: Sevahili
Dini: Putperest, Müslüman, Hıristiyan
Parası: Tanzanya şilingi (2 lira)

Ülke ve insanlar: Tanzanya Afrika'nın göller ülkesidir. Kuzeyde Kenya ve Uganda; doğuda Hint Okyanusu; güneyde Zambia, Malawi, Mozambik; batıda Ruanda, Burundi ve Zaire ile sınırlanmıştır. Tanzanya, eski Tanganika ve Zanzibar Cumhuriyetlerinin birleşmesinden doğmuş bir ülkedir. Kuzeyinde Victoria, batısında Tanganika güneyindeki Nyassa gelleri yer alır. Ülke genellikle yüksekliği 1.000-1.300 m. arasında değişen verimsiz bir yayladan ibarettir. Tanzanya'nın kuzey kesimleri dağlıktır. Afrika'nın en yüksek tepeleri olan Kilimanjaro (6.010 m.) ile Meru (4.735 m.) bu bölgededir.

Tanzanya yaylasının Nyassa Victoria ve Tanganika göllerine bakan taraflarındaki ovalar verimlidir.

Tanzanya'da yaşayanların çoğu Bantu ırkından zencilerdir. Bunlar arasında Sukumalar nüfusun %12'sini teşkil eder. Ülkedeki çeşitli zenci kabilelerinin sayısı 123'tür. Azınlıkların başında da 50.000 kadar Asyalı (Türkistanlı, Pakistanlı, İranlı, Hintli) gelir. 20.000 kadar da Avrupalı vardır. Halkın çoğu Müslüman'dır. Bunlardan sahil kesimlerinde oturanlara Sevâhili denir.

Tanzanya'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Dar el Selâm: 343.911, Tanga: 61.000, Mwanza: 35.000, Arusha: 32.000.

Tarihi: 1959 yılında, Olduvai Gorge tarafından yapılan arkeolojik keşifler, bundan 1.000.000 yıl önce Tanzanya'da insanların yaşadığını ortaya koymuştur. Eski Yunan denizcileri Tanzanya sahillerine Azania derlerdi. Hint Okyanusu yolu ile Arabistan, Çin ve İran'a giden ticaret yolu buradan geçiyordu. Bu yol 1.200 yıl boyunca değerini korumuş, bölge, yeryer kolonileştirilmiştir.

Müslümanlığın yayılması üzerine burada İslâm şehir devletleri kurulmuş, Sevâhili dili ve kültürü gelişmiştir. Bu gelişme 16. yüzyıla kadar sürmüş; o tarihte Tanzanya'ya gelen Portekizliler hepsini mahvetmiştir. Bu bölge iki yüzyıl boyunca Portekiz'de kalmış, 18. yüzyılda Araplar, Portekizlileri buradan çıkarmıştır.

Ancak, 19. yüzyılın sonlarında Avrupa etkisi yeniden kuvvetlenmiş ve sonunda İngilizler Zanzibar'da, Almanlar Tanganika'da himaye idaresi kurmuşlardır.Almanya I. Dünya Savaşı'nda yenilince Tanganika da İngilizlere geçmiştir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra milliyetçi hareketler başlamış, 1961'de Tanganika, 1963'te Zanzibar bağımsızlığına kavuşmuştur. Çok geçmeden Zanzibar sultanı devrilmiş, 1964'te Tanganika ile Zanzibar, Tanzanya adı altında birleştirilmiştir.

Ekonomi: Tanzanya'nın ekonomisi geniş ölçüde tarıma dayanır. Halkın %90'ı çiftçilikle uğraşmaktadır. Bunların çoğu ancak kendi geçimlerini sağlayacak kadar kazanır. Ülkenin başlıca ihraç malları pamuk, kahve ve elmastır. Ülke dünyanın en büyük karanfil ihracatçısıdır. Hindistancevizi mamulleri de ihraç edilir.

İdare şekli: Tanzanya tek partili bir ülkedir. İcra kuvveti cumhurbaşkanında toplanmıştır. Milli Meclis 204 üyeden meydana gelir. Bu meclis içindeki Zanzibar üyelerinin sayısı 54'tür ve bu üyeler, seçimden çok tayinle iş başına gelirler.

ÖNEMLİ NOKTALAR;

Milli bayram: 9-10 Aralık
Yıllık milli gelir: 12 milyar 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.400 TL.
Savunma: Silâhlı kuvvetlerinin 1.800 kişilik olduğu tahmin edilmektedir. Hava kuvvetlerinin yetiştirilmesine çalışılmaktadır.
Sosyal durum: Hastaneler ve sağlık merkezlerinde halka parasız bakım yapılmaktadır.
Eğitim: Ülkede ilk öğretim için bile yeteri sayıda okul bulunmamaktadır. Dar el Selâm'daki üniversite, Doğu Afrika Üniversitesi'nin bir kolu durumundadır.
Spor: Futbol, kriket, atletizm ve tenis başta gelir. Avcılık,balıkçılık, yüzme de ilgi toplar.
En çok satan gazete: Daily Nation (Dar el Selâm) İngilizce. Baskı: 52.000.
Radyo, TV: 9 dalga uzunluğundan yayın yapan radyo istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 200.000.
Türk elçiliği: Addis Ababa'daki Etyopya (Habeşistan) Elçiliğimiz tarafından yürütülür.

TAYLAND «Siam»

Resmi adı: Prades Thai, yahut Muang-Thai
İdare şekli: Meşruti Krallık
Yüzölçümü: 514.000 km.kare
Nüfusu: 36.820.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 68 kişi
Yaşama ortalaması: 56.1 sene
Başkent: Bangkok (2.228.144)
Dili: Tay dili (Tay'ca)
Dini: Budist, Müslüman
Parası: Baht (67 kuruş, 30 sm.)

Ülke ve insanlar: Tayland, Asya'nın güneydoğusunda bir ülkedir. Kuzey-doğu ve doğuda Laos; güneyde Malaysia; güney-batıda Andaman Denizi; batıda ve kuzey-batıda Birmanya (Burma) ile sınırlanmıştır.

Kuzey-batı ve batı sınırlarındaki dağlık bölgeleri saymazsak, Tayland tamamen düz bir ülkedir. Dağlık bölgelerin en yüksek yeri Doi Angka tepesidir (2.588 m.) Ayrıca yüksekliği 2.000 metre civarında olan iki tepe daha vardır. Ülkenin doğusu kurak ovalarla kaplıdır. Güney Tayland'ın tropikal iklimi vardır ve bu bölge nispeten engebelidir. Tayland'da üç mevsim hüküm sürer. Mevsimler Kasımdan Şubata kadar soğuk, Şubattan Mayısa kadar sıcak, Haziradan Kasıma kadar da yağışlı geçer.

Tayland'ın en önemli nehri Menam'dır. Nehir, güney doğrultusunda akarak bütün ülkeyi sular. Uzunluğu 1.200 km.dir. Mekong'un bazı kolları da Tayland topraklarını sulayarak akar. Tayland topraklarının birçok bölgeleri ormanlıktır. Fil, yaban kedisi, kaplan, pars gibi yabani hayvanlar bulunur.

Tayland'da yaşayanlar orta boyludur. Genellikle Malakka yarımadasında yaşayanlardan daha açık renklidirler. Ülkenin kuzeyinde Lao kabileleri, güneyinde Siyamlılar yaşar.

Taylandlılar,bağımsızlıklarına çok düşkündür. Güney-doğu Asya'da hiç bir zaman Avrupalı boyunduruğuna düşmemiş tek ülke Tayland'dır. Kendileri memleketlerine "Hürriyet Ülkesi" anlamında Muang-Thai derler. Bu bakımdan ülkenin adı eskiden Siyam iken, şimdi, kendi isteklerine uyularak Tayland denmeye başlanmıştır.

*** Eski adı Siyam olan Tayland, Güneydoğu Asya'da 34 milyonluk bir ülkedir. 1946'da Birleşmiş Milletler Teşkilatına girmiştir. Resimde başkent Bangkok'ta sık görülen ve "vinç" olarak kullanılan bir fil çalışırken...**

Tayland'ın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Bangkok: 2.228.144, Thonburi: 460.000.

Tarih: Kubilay Han'ın idaresindeki kuvvetlerden kaçarak, Çin'den gelen Lao-Tai'ler, 1250 yıllarında Tayland'a yerleştiler. Burada bir süre bir devlet kurma gayreti içinde uğraştıktan sonra, 1350 yılında Siyam Krallığı kuruldu

Siyamlılar 16. yüzyılda Batılılarla temasa geçtiler. 17. yüzyılda ise Fransa, Hollanda ve İngiltere ile ticaret münasebetleri kuruldu. 18. yüzyılda Burmalılarla savaştılar. 1782'de bugüne kadar devam eden Chakkri hanedanı kuruldu ve başkent Bangkok'a getirildi.

19. yüzyılda Tayland toprakları genişlemeye başladı. Batı ile temasların sonucu ülke modernleşme yoluna girdi. Bu arada köleliğe son verildi, ordu ve hukuk işleri bir düzene sokuldu. Fransızlar, İngilizler, 1803-1910 yılları arasında Tayland topraklarının bir kısmını ellerine geçirdiler. Ancak 1. Dünya Savaşı'nda Siyam, Almanya'ya savaş açınca, İngilizler de Fransızlar bu ülkedeki haklarından vazgeçtiler. Ama yine de nüfuzları devam etti.

1932'de Tayland meşruti krallık haline geldi. 2. Dünya Savaşı'nda ise İngiltere ve Amerika'ya savaş açtı. Japonlar, Siyam'ın Çin Hindistanı'nın bazı bölgelerini almasına ses çıkarmadılar. Savaştan sonra Siyam'ın aldığı topraklar eski sahiplerine verildi.

Ekonomi: Tayland'ın ekonomisi tarım, balıkçılık ve avcılık üzerine kurulmuştur. Halkın %82'si bu işlerle uğraşır. Başlıca ihraç malı pirinç, kauçuk, karabiber, pamuk, mısır, tütündür. Hindistancevizi ile kereste de ihraç malları arasındadır.

İdare şekli: 1947 ve 1958'deki hükümet darbelerinden sonra anayasa bir tarafa bırakılmış, 1968'de yeni bir anayasa yapılmıştır. Böylece partiler meclise girme imkânını kazanmışlarsa da, 1971 ekiminde Mareşal Kittikachorn bir askeri darbe ile yeniden iktidarı aldı .

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 5 Aralık
Yıllık milli gelir: 68 milyar 600 milyon TL..
Fert başına yıllık gelir: 2.240 TL.
Savunma: 175.000 kişilik silâhlı kuvvetlerinin 130.000'i kara, 21.500'ü deniz, 23.500'ü de hava ordusunu meydana getirir. Askerlik 21-30 yaşları arasındaki erkekler için 2 yıldır. 1970'te ülkeye yardıma gelen 32.000 kişilik A.B.D. kuvveti, halen oradadır. Buna mukabil Tayland, Güney Vietnam'da Kuzeylilere karşı çarpışmakta olan 12.000 kişilik kuvveti 1971 Temmuzunda ülkeye geri çekmiştir.
Sosyal durum: 1972 Nisan'ında yürürlüğe giren yeni İş Kanunu'yla yeniden düzenlenmiştir.
Eğitim: 7-15 yaşları arasındaki çocuklar için imkân nisbetinde mecburidir. Ülkede 30.000 okul. 5.800.000 öğrenci, 188.000 öğretmen, 7 üniversite vardır.
Spor: Futbol, golf, bedminton rağbet görür. Tayland boksu (ayak da kullanılır), uçurtma gösterileri de ilgi çeker.
En çok satan gazete: Siang Sian Yit Pao (Samyod). Tay diliyle yayınlanır. Baskı: 28.000.
Radyo, TV: Dört radyo istasyonundan başka "Hür Asya'nın Sesi" adlı radyo istasyonu, biri ticari, biri de ordunun olmak üzere iki televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 2.800.000, TV alıcısı: 230.000.
Türk elçiliği: 352 Phaholyothin Rd. Bangkok, Tayland.

TOGO

Resmi adı: Republique Togolaise
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 56.000 km.kare
Nüfusu: 2.092.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 32 kişi
Yaşama ortalaması: 35 sene
Başkenti: Lome (94.800)
Dili: Fransızca
Dini: Putperest, Hıristiyan, Müslüman
Parası: Afrika frangı (CFA) (6 kuruş, 08 sm.)

Ülke ve insanlar: Togo bir Batı Afrika ülkesidir. Kuzeyde Yukarı Volta, doğuda Dahomey, güneyde Guinea körfezi ve batıda Ghana ile sınırlanmıştır. Ülke Guinea körfezinden kuzeye doğru dar bir şerit halinde uzanır. Sahilde kum tepeleri ve lâgünler yüzünden iyi bir liman yoktur. İç kesimler ise fazla engebeli ve dağlıktır.

Togo'da yaşayanlar çeşitli Afrika ırklarının karışımıdır. Kuzeyde Sudan ırkından kabileler yaşar. Togo'nun güneyinde yaşayan Eweler nüfusun %8'ini meydana getirirler. Bunlar kültür bakımından diğerlerine hâkimdir. Kabrai kabilesi nüfusun %12'sini meydana getirir. Halkın %75'i putperest, %20'si Hıristiyan, %5'i Müslüman'dır.

Togo'nun başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Lome, Anecho, Palime. Atakpame'dir.

Tarih: Togo'nun müstemleke öncesi çağı hakkında fazla bir bilgi yoktur. Almanlar burada 1885 yılında Togoland sömürgesini kurdular. Bu sömürgenin toprakları bugünkü Togo ve Ghana'yı içine alıyordu. 1922 yılında Milletler Cemiyeti, Togoland'ı, Fransız ve İngiliz bölgesi olmak üzere ikiye böldü, Togo Fransızların hissesine düştü. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra bir süre Birleşmiş Milletler'in kontrolünde kaldı. 1960 yılında bağımsızlığını kazandı. Bu tarihten sonra memlekette çeşitli kargaşalıklar oldu.

Ekonomi: Halk ancak kendi geçimini sağlayacak kadar tarımla uğraşır. Fosfat ülkenin başlıca mineral zenginliğini teşkil eder. İhraç malları fosfat, kakao, kahvedir.

Togo'da halkın büyük bir kısmı köylerde yaşayan zencilerdir. Bunlar çoğunlukla hayvancılık yaparak geçimlerini ve günlük ihtiyaçlarını sağlamaya çalışırlar. Toprağın elverişli olduğu yerlerde tarım da yapılır. Halkın bir kısmı da fosfat ocaklarında çalışır.

İdare şekli: Resmen bir cumhuriyet olan Togo 1967'den beri askeri bir cuntayla idare edilmektedir. Hükümet 4 subay ve 8 sivilden kuruludur. İlk fırsatta seçim vaadedilmiştir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Millî bayram: 27 Nisan
Yıllık millî gelir: 2 milyar 800 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.400 TL.
Savunma: 2.000 kişilik silâhlı kuvvetleri vardır. Bunun büyük bir kısmı piyade taburu, geriye kalanı da denizcilerdir. Yaptığı bir anlaşmaya göre silâhlarını ve eğitim yardımını Fransa'dan alır.
Sosyal durum: Bir büyük hastanesi ile 13 çeşitli sağlık merkezi vardır.
Eğitim: Okulların yarısı parasızdır. Okulların sayısı öğrenim çağındaki çocukların ancak %40'ını karşılayabilmektedir. İsteyenler üniversiteyi Fransa'da okumaktadır.
Spor: Gerektiği şekilde organize edilmiş değildir.
En çok satan gazete: Togo-Presse (Lome) Fransızca. Baskı: 10.000.
Radyo, TV: 4 dalga uzunluğundan yayın yapan bir radyo istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 45.000.
Türk elçiliği: Akkra'daki Ghana elçiliğimiz tarafından yürütülür.

TONGA

815

Resmî adı: Friendly Islands
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız Krallık.
Yüzölçümü: 700 km.kare
Nüfusu: 113.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 119 kişi
Yaşama ortalaması: 51 sene
Beşkenti: Nuku'alofa (25.000)
Dili: Tonga dili
Dini: Hıristiyan
Parası: Tonga doları (Pa'anga) (18 lira)

Ülke ve insanlar: Tonga, Büyük Okyanus'un güneyinde bir takımadadır. 150 adadan meydana gelmiştir. Adalar kuzeyden güneye doğru 7 grupta toplanmıştır: Niuas, Vava'u, Ha'apai, Kotu, Nomuka, Otu Tollu ve Tongatabu. Bunlar arasında tarih ve idare bakımından en önemli olanlar: Tongatabu, Ha'apai ve Vava'dur. Başkent: Tongatabu'dadır.

Batıdaki adalar volkaniktir. 1946'da Niuafo'ou adasında meydana gelen bir indifa sonunda ada, halk tarafından terkedilmiş. Ancak 1958'den sonra halkın bir kısmı geri dönmüştür. İklimi ılık ve tatlıdır. Başlıca şehir 25.000 nüfuslu başkent Nuku'alofa'dır.

Tarih: Tonga dili, 19. yüzyıla kadar yazılı hâle gelmediğinden, ülkenin tarihi ağızdan ağıza nakledilenlere dayanmaktadır. Tonga'da 10. yüzyıla kadar uzayan bir tarihi olan bir krallık olduğu bilinmektedir. Tonga adalarının ilkini önce Hollandalılar 1616'da keşfetti. Geri kalan adaları kaptan Cook 1777 ve 1779'da keşfetti. Krallık 19. yüzyılın ortalarında Kral Taufa'ahau Tupou (1. George) idaresi altında birleştirildi. 1860'ta Hıristiyanlığı kabul ettiler. Ardından adada İngiliz himayesi kuruldu. 4 haziran 1970'de İngiliz Topluluğu içinde tam bağımsız oldu.

Tonga bugün Büyük Okyanus'ta kalan son Krallıktır.

Ekonomi: Tonga'nın bütün ihracatı hemen hemen tamamen kobra ve muzdan ibarettir.

Tonga, yakın zamanlarda kalkınma çabaları içindedir. Pasifik'te sefer yapan turist gemileri adaya uğramaktadır. Böylece Tonga turizmden de bir gelir sağlamış olmaktadır.

İdare şekli: Tonga meşruti bir krallıktır. Milli Meclisi, 21 üyeden meydana gelir. Bunların 7'sini kral tayin eder 7'si asiller arasından 7'si de halk arasından seçilir. Seçimler üç yılda bir yenilenir. 1960'ta ilk defa kadınlar da oy kullanmıştır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:
Millî bayram: 4 Haziran
Yıllık millî gelir: 350 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 4.340 TL.

Savunma: Küçük bir ordusu vardır.
Eğitim: 128 ilkokul, 21 orta öğretim yapan okul vardır. Öğrenci sayısı: 9.973'tür. Bir öğretmen okulu vardır. Eğitim çalışmalarının halkın alt tabakalarına da indirilmesine gayret sarfedilmektedir.
En çok satan gazete: Tonga Chronicle. Devlet tarafından haftada bir çıkarılır. Tonga diliyle. Baskı: 4.000 İngilizce baskı: 9.000.
Radyo, TV: Bir radyo istasyonu vardır.
Türk elçiliği: Yoktur.

TRİNİDAD ve TOBAGO

825

Resmi adı: Trinidad and Tobago
İdare şekli: Britanya Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız Cumhuriyet.
Yüzölçümü: 5.128 km.kare
Nüfusu: 1.026.750 (1970)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 203 kişi
Yaşama ortalaması: 64.2 sene
Başkenti: Port of Spain (86.150)
Dili: İngilizce
Dini: Hıristiyan (Katolik), ayrıca Hindu ve Müslüman azınlık.
Parası: Tobago doları (7 lira, 36 kuruş)

Ülke ve insanlar: Trinidad ve Tobago, Karayib Denizinde, Venezuela'nın 40 km. kadar açığında iki adadır. Trinidad'ın yüzölçümü 4.828 km.kare, Tobago'nun yüzölçümü de 300 km.karedir.

Trinidad adası dağlıktır. Dağların yüksekliği yer yer 100 m.yi bulur. Haziran ve aralık aylarında şiddetli yağmurlar yağar. Tobago adası da engebelidir. Adanın ortasındaki volkanik tepenin yüksekliği 600 m.yi bulur. Başlıca şehirler şunlardır: Başkent Port of Spain: 86.150, San Fernando: 34.950, Arima: 11.000.

Tarih: Trinidad 1498 yılında Kristof Kolomb tarafından keşfedildi. İspanyollar 16. yüzyılda burasını sömürge hâline getirdiler. 17 ve 18. yüzyıllarda şeker üretilmeye başlandı ve bu işlerde çalıştırılmak üzere Afrika'dan zenciler getirildi. 1783 yılında, İspanyol hükümetinin bedava toprak vermesi, İspanyol olmayan kimselerin de buraya göçmesine yol açtı. Trinidad 1797 yılında İngilizler tarafından alındı ve 1802'de resmen sömürge hâline getirildi. 1833'te zenci kölelerin serbest bırakılması üzerine Hindistan'dan 150.000 Hindu ve Müslüman işçi getirildi.

Tobago 1877'de İngiliz sömürgesi oldu, 1889'da Trinidad'la birleştirildi. Ülke 1962'de bağımsızlığını kazandı.

Ekonomi: Ülke ihracatının %80'ini petrol ve şeker teşkil eder. Kahve, kakao ve turunçgiller de önemli ihraç malları arasındadır. Turizm endüstrisi de günden güne gelişmektedir.

İdare şekli: Trinidad ve Tobago Hükümeti İngiltere Hükümdarını devlet başkanı olarak kabul eder. İngiltere Hükümdarı bir genel vali tarafından temsil edilir. İcra kuvveti başbakan ve bakanlar kurulundadır. 1962 anayasasına göre, iki meclisli bir parlamentosu vardır. Senato 24, Temsilciler Meclisi 36 üyeden meydana gelir. Mecliste tek parti vardır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 31 Ağustos
Yıllık milli gelir: 12 milyar 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 12.460 TL.
Savunma: 1.000 kişilik kadar bir ordusu vardır.
Sosyal durum: Yaşlılık ve işsizlik sigortaları vardır. Hastanelerde parasız bakım yapılır.
Eğitim: İlk ve orta dereceli öğretim parasızdır ve 6-12 yaşları arasındakilere mecburi olma yolundadır. Politeknik Enstitüsü ile Doğu Karayip Çiftlik Enstitüsü yüksek okulların başında gelir.
Spor: Kriket ve futbol çok rağbet görür.
En çok satan gazete: Trinidad Guardian (Port of Spain). İngilizce. Baskı: 54.983.
Radyo, TV: Üç radyo, bir de televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 240.000, TV alıcısı: 64.000.
Türk elçiliği: Yoktur.

TUNUS

830

Resmi adı: El-Cumhuriyye et-Tunusiyye (Tunus Cumhuriyeti)
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 164.150 km.kare
Nüfusu: 5.179.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 31 kişi
Yaşama ortalaması: 51.7 sene
Başkenti: Tunus (789.787)
Dili: Arapça
Dini: Müslüman
Parası: Tunus Dinarı (32 lira, 10 kuruş)

Ülke ve insanlar: Tunus bir Kuzey Afrika ülkesidir. Kuzeyde ve doğuda Akdeniz, güney-doğuda Libya, güney-batı ve batıda Cezayir ile sınırlanmıştır.

Tunus, ülkeyi batıdan doğuya doğru kesen Atlas dağlarıyla ikiye ayrılmıştır. Dağların kuzeyinde kalan topraklar nisbeten verimlidir, iyi yağmur alır. Burası Tel Bölgesi diye bilinir. Tel Bölgesi dağlık kuzey-batı kesimini de içine alır. Bu kesimin sahilleri kayalıktır. Mantar ağacı ormanları vardır. Akdeniz'e akan Mücerrede nehri havzası da Tel Bölgesi'ne girer.

Dağların güney kesiminde oldukça kurak bir ova ve yayla vardır. Bu kesim Sahra'da son bulur. Tunus'un bütün güney-batı kesimi çöldür. Tunus'un doğusu sahil ovasıyla kaplıdır. Bu kesimin güney tarafları gittikçe daha kurak hale gelmektedir. Yağmurlar kuzey kesimine daha fazla yağar. Ülkenin bol yağmur alan yerlerinde yaz kış akan nehirler vardır. Ülkenin en önemli nehri Mücerrede nehridir. Doğudaki Gabes körfezinde gelgit pek fazla

* 5 milyonluk bir ülke olan Tunus'un başkenti de Tunus adını taşır. Resimde ön plânda Arap mimarlığının bazı özelliklerini gösteren bir minare var.

olur. Denizin alçalıp yükselmesi burada 2 metreyi bulur. Akdeniz'de gelgitin en fazla hissedildiği yer Gabes körfezidir.

Tunuslular memleketin yerlisi olan'Berberilerle Arapların karışmasından meydana çıkmıştır. Bunların dışında safkan Berberiler ve Araplar vardır.

Tunus'un başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Tunus: 789.787, Sfax: 100.000, Bizerte: 70.000, Kırvan (Kaireven): 40.000,

Tarih: Tunus, eski çağlarda Kartaca devletinin merkeziydi. M.Ö. 2. yüzyılın ortalarında Roma İmparatorluğu'na bağlandı ve Roma'nın Afrika'daki eyaleti oldu. M.S. 5. yüzyılda Vandallar tarafından işgal edildiyse de 6. yüzyılda Bizans İmparatorluğu tarafından geri alındı. Sonunda 7. yüzyılda Araplar tarafından işgal edildi.

Ortaçağ süresince, Tunus, Akdeniz sahilleri boyunca yayılan İslâm dünyasının merkeziydi. 1555 yılında Mukaddes Roma İmparatoru Charles-Quint Tunus'u ele geçirdi. O devirde Tunus'ta hüküm süren hanedan, Türkler'den yardım istedi.

Tunus'u fethe giden Osmanlı donanması, 2. Selim devrinin en büyük deniz kuvvetiydi. 268 kadırga ile çektiri, 15 kalyon ve 15 büyük mavnadan meydana geliyordu. Bu büyük donanma 40-50.000 askerle Tunus sahillerine çıkarak Tunus'u fethetti.

Bu tarihten sonra, Tunus bir Türk eyaleti oldu. 18. yüzyıla kadar İstanbul'dan gönderilen valiler tarafından idare edildi. 18. yüzyılda Giritli bir Osmanlı Türk'ü, İstanbul'a bağlı kalmak şartıyle hükümdar oldu.

19. yüzyılın ikinci yarısında ülke mali bakımdan büyük bir sıkıntıya düştü. 1869'da, Tunus Beyi, İngiltere, Fransa ve İtalya'dan yardım istedi. 1883'te Tunus'un bir Fransız himayesi olduğu ilân edildi.

Tunus'taki milliyetçilik hareketi 1907 yılında başladı. Önce Genç Tunuslu Partisi, 1. Dünya Savaşı'ndan sonra Düstur Partisi bu hareketi yürüttü. 1930'da Yeni Düstur Partisi kuruldu. Bu parti Habib Burgiba'nın liderliğinde bağımsızlık mücadelesine girişti. Sonunda 1957'de cumhuriyet ilân edildi. Habib Burgiba tam selahiyetle başbakan seçildi. Fransa, Bizerte'deki deniz üssünü 1963'e kadar elinde tuttu. 1964'te ülkedeki yabancı mallar millileştirildi. Bunun üzerine Fransa, Tunus'a yaptığı her türlü yardımı kesti. 1969'da Burgiba 5 yıl için 3. defa seçildi.

Ekonomi: Tunus'un ekonomisi başlıca buğday, arpa, zeytinyağı, turunçgiller, hurma, mantar ile fosfat, demir, kurşun, çinko madenleri üzerinedir. Tarım mahsulleri Tunus'un ihracatının %40'ını teşkil eder. Son yıllarda ülke, endüstri alanında da gelişmeye başlamıştır. 1964'te ülkede petrol bulunmuş, ayrıca madenciliğe de daha fazla önem verilmeye başlanmıştır.

İdare şekli: 1959 anayasasına göre Tunus cumhurbaşkanı aynı zamanda başbakandır. Milli Meclis'in 90 üyesi vardır. Cumhurbaşkanı da, meclis üyeleri de beş yıl için seçilirlerse de fazla yetkileri yoktur. 1973'de başkanın geniş yetkileri kalmak şartiyle meclise hükümetleri biraz daha kontrol yetkisi verilmiştir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 1 Haziran
Yıllık milli gelir: 12 milyar 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 3.220 TL.
Savunma: 18.000 kişilik ordusu vardır.
Sosyal durum: Hastalık, doğum ve ihtiyarlık sigortalarını içine alan sosyal güvenlik sistemi yürürlük tedir. Halkın %80 kadarı parasız sağlık yardımından yararlanır durumdadır.
Eğitim: Okul çağındaki çocukların ancak 60 kadarı okula gidebilmektedir. Başlangıçta Arapça olan öğrenim, üst kademelerde Fransızca olarak devam etmektedir. 1968'de bütçenin 1/4 kadarı eğitime ayrılmıştır.
Spor: Futbol, yüzme, boks en çok rağbet gören sporlardandır.
Radyo-TV: Bir radyo, bir televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 388.000, TV alıcısı: 75.000.
En çok satan gazete: BDar es sabah (Tunus) Arapça yayınlanan. Baskı: 30.000.
Türk Elçiliği: 47 ave. Mohamed V. Tunus.

TÜRKİYE

835

Resmi adı: Türkiye Cumhuriyeti
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 779.452 km.kare (Anadolu: 755.688; Trakya: 23.764)
Nüfusu: 35.666.549 (1970 sayımına göre) (Dışarda çalışan işçi sayısı: 636.800)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 44 kişi.
Yaşama ortalaması: 53,7 sene.
Başkenti: Ankara
Dili: Türkçe
Dini: Müslüman (% 98,2) ve gayet az olarak Ortodoks, Katolik Hıristiyanla Musevi vardır).
Parası: Türk lirası (14 TL = 1 dolar veya 5 TL = 1 mark).

Ülke ve insanlar: Türkiye, Avrupa ile Asya arasında bir köprü vazifesini gören Anadolu ve Trakya toprakları üzerinde kurulmuş bir ülkedir. Üç tarafı denizle çevrili bulunan Anadolu'ya aynı zamanda "Küçük Asya" da denir. Türkiye kuzeyde Karadeniz; kuzey ve kuzey doğuda Rusya; doğuda İran; güneyde Irak, Suriye. Akdeniz; batıda Ege Denizi ve Yunanistan; kuzey batıda da Bulgaristan'la çevrilmiştir.

Türkiye'nin Bulgaristan'la 269 km., Yunanistan'la 212 km., Rusya ile 610 km., İran'la 454 km., Irak'la 331 km., Suriye ile 877 km.'lik sınırı vardır. Deniz sınırlarının toplamı 3311 deniz mili veya 6.135 km.dir.

Türkiye, ortalama 1.132 metre yüksekliğinde bir yayladır. İspanya 660 metre, Fransa 334 metre ortalama yüksekliktedir. Bu sayılar Türkiye'nin ortalama yükseklik bakımından çok yukarıda bir ülke olduğunu gösterir. Türkiye yüzölçümünün % 55'i 1.000 metrenin üzerindedir. Anadolu yarımadasının ortalama yüksekliği 1.200 metreyi geçer. Türkiye'de en çok yeri dağlar değil, ovalar ve platolar (yayla) kaplar. Orta-Anadolu tamamen ovalar ve platolardan ibarettir. Doğu Anadolu (Şimdiye kadar sanılanın aksine) dağlardan çok, ova ve platoların hâkim olduğu bir bölgedir.

* 40 milyonluk Türkiye'nin 2 milyonluk başkenti Ankara'dan bir görünüş. Ankara, Türkiye'nin en çabuk büyüyen şehridir.

Türkiye topraklarının (Anadolu'nun) bir özelliği de. batıdan doğuya doğru ilerledikçe arazinin yükselmesidir. Batıdaki dağlarda 2.000 metre civarına gelince ormanlar sona erer, hiç bir daimi yerleşme yeri görülmez ve tarım yapılmaz. Halbuki doğu Anadolu'da 2.000 metre ve daha yüksekliktekı yerlerde bir çok şehir ve kasabalar vardır.

Türkiye ortalama 36 ve 42'nci paraleller arasında bulunduğu için iklimi "Yarı-tropikal"dir. Çok soğuk veya çok sıcak değildir. Kuzey ve batı Anadolu yağışlara açıktır. Rize ve çevresinde yıllık ortalama yağış 2.500 milimetredir. Konya ovasında ise 400 milimetreye zor ulaşır. Türkiye iklim bakımından olağanüstü değer ve güzelliktedir. Bir bölgesinde ısı sıfırın altında iken diğer bölgesinde denize girilebilir. Memleketimizle aynı paralel dairesinde diğer ülkelerin hiç birinde bizim ılıman iklimimiz yoktur. Türkiye'nin başlıca nehirleri Fırat, Dicle, Aras, Çoruh, Kızılırmak, Yeşilırmak, Sakarya, Susurluk, Büyük ve Küçük Menderes, Gediz, Ergene, Meriç, Seyhan ve Ceyhan'dır.

Göller, Türkiye'nin %2'si kadar yer kaplar. En büyükleri olan Van, Tuz, Beyşehir, Eğridir göllerinin yüzölçümü, bütün Türkiye göllerinin %65'inden fazladır. Van Gölü 3.764 km.karedir ve en büyük göldür.

Türkiye'de ormanlar. bütün topraklarımızın %13'ünü kaplar. Ekili ve dikili topraklar %33'tür. Çayır, yayla ve mer'alar %36, işe yaramayan topraklar %18'dir. En çok tahıl ekilir. Her yıl ortalama 20 milyon ton tahıl çıkar. Bunun yarısından çoğu buğdaydır. İhraç ürünlerimizin başında üzüm, incir, pamuk, fındık, tütün gelir. Hayvancılık önemlidir. Hepsinin sayısı 80 milyondan fazladır. Yarısına yakın kısmı koyundur. Sonra keçi, sığır, eşek, manda, at, katır ve deve gelir. Üç tarafı denizlerle çevrili olmasına rağmen Türkiye'de balıkçılığa pek önem verilmez. Tutulan balık yılda 40 milyon kilo kadardır. Adam başına yılda 1 kg. düşer.

Türkiye'de yaşayan insanların menşei Orta Asya'dır. Türkler dünyanın en eski kavimlerinden sayılır. Genellikle sanıldığı gibi Türkler sadece Osmanlı İmparatorluğu'nu yaratmak ve asırlarca yaşatmakla kalmamışlar; Asya, Avrupa ve Afrika'da 60'a yakın devlet kurmuşlardır. Tam egemenlik esası gözönüne alınırsa M.Ö. 3. yüzyıldan günümüze kadar Türkler 16 devlet yaratmıştır.

Türkiye'de halkın %98,2'si Müslüman'dır.

* Beyoğlu tepelerinden Üsküdar ve Sarayburnu'nun görünüşü.. İstanbul, birçok sanat eserleriyle dolup taşar.

Tarih: Anadolu, dünyanın en eski yerleşme bölgelerinden biridir. Türk Tarih Kurumu tarafından Alacahöyük'te ve diğer bölgelerde yapılan arkeolojik kazılar 5.000 yıllık uygarlık eserlerini ortaya çıkarmıştır. Doğudan gelen Asurlar ve Hititler Anadolu'nun ilk uygar kavimleriydi. Milâttan Önce 2.000 yıllarından başlayan bu medeniyetlerin yanında, Ege ve Akdeniz kıyılarında, Mikenalılar yaşıyordu. Hititlerin yerine geçen Firikyalılar, Traklar ile akraba sayılırdı. Frikya M.Ö. 7. yüzyılda Kimmerlerin istilâsına uğradı. Frikya İmparatorluğu yerini Lidya, Kariya, Likya devletlerine bıraktı. Batı Anadolu'da İomlar yaşıyordu. M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren Ege kıyılarına Yunan uygarlığı hâkim olmaya başlar. M.Ö. 1. yüzyılda Yunanlıların yerini Roma İmparatorluğu alır. Bugün Anadolu'da Yunan ve Roma uygarlığından kalma çok değerli eserler vardır.

Anadolu, 11. yüzyıldan itibaren Orta Asya'dan gelen Türk kavimlerinin yerleşme ve büyüme yeri olmuştur. 26 Ağustos 1071'de, Türk savaş gücünün sembolü olan Alpaslan Anadolu yarımadasının kapılarını Orta Asya'dan gelen Türk boylarına açmıştır. Selçuk Türklerinden sonra Anadolu ve Rumeli'ye Osmanlı Türkleri egemen olmuştur. 1235 yılından itibaren, bugünkü Bilecik ilinin Söğüt ilçesine yerleşen "Kayı" boyu, Selçukluları Bizans akınlarına karşı koruduklari gibi kendi topraklarını da genişlettiler. O sıralarda nüfusları 4.000 kişi, toprakları 2.000 kilometrekare kadar vardı.

Kayı boyunun beyi Ertuğrul Gazi 1281'de öldüğü zaman yerine, oğlu Osman Bey geçti. Osman Gazi 1299'da bağımsızlığını ilân etti, para bastırıp bayrak açtı. Osmanlı Devleti böylece tarih sahnesine çıktı. Osmanlı Devleti gittikçe büyüdü, genişledi. Tarihin en uzun ömürlü imparatorluğu Osmanlı Devletidir.

Osman Gazi'den, son Osmanlı Padişahı 6. Mehmet Vahdettin'e kadar Osmanlı hânedanı tahtına 36 hükümdar çıkmıştır. Osmanlı Devleti önceleri "Osmanlı Beyliği" adını, devlet reisleri de "Bey" adını taşıyordu. Aynı zamanda bir asker gibi elde kılıç savaştıkları için bu bey isimlerine "Gazi" sıfatı da eklendi. Sonraları "Padişah" kelimesi kullanıldı ki, "Şahların Şahı" demektir. Sultan sıfatı ise, üçüncü padişah olan Murat Hüdaverdigâr'dan itibaren başlar.

İlk 8 padişah "Halife" sıfatını taşımıyordu. Osmanlı hânedanına bu sıfatı 9. padişah Yavuz Sultan Selim (Birinci Selim) getirdi. Yavuz Sultan Selim, Mısır'ı ele geçirmiş, İalâm Halifesi 3. Mütevekkil'i esir etmişti. Böylece "Hâlifelik" (yani, Peygamber Muhammed'in ölümünden sonra yerine geçen kişi ve kurum) Osmanlılara geçmiş oldu. "Han" kelimesi de, eski "Kağan" kelimesi yerine geçmiştir. Halife, bütün Müslümanların reisi sayılır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son padişahı, Vahdettin'in Padişahlığı 1 Kasım 1922'de, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kaldırıldı. Saltanatın kaldırılmasından sonra 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilân edildi. Genç Türkiye Cumhuriyetinin 50 yıllık bir gelişme ve güçlenme hayatı vardır.

Ekonomi: Enerji kaynaklarının gelişmesine sıkıcabağlı olan Türkiye endüstrisi her yıl büyüyüp gelişmektedir. Tabii enerji kaynaklarımız olan barajlardan başka linyit kömürü yakarak enerji sağlayan santrallar da çoğalmaktadır.

Türkiye'nin madenleri çok zengindir, ancak hepsi işletilmemektedir. Başlıca madenler: Kömür demir, petrol, bakır, krom, borasit, antimon, kükürt, cıva, molibden, volfram dır. Türkiye'de ilk maden eritme tesisi Ergani'de kurulmuştur. İzmit'te kurulan klor ve sudkostik, Karabük'teki sülfirikasit ve naftalin fabrikaları Türkiye'de açılan ilk kimya fabrikalarıdır. Hafif sanayii çok gelişmiştir.

Türkiye'nin iç ve dış ticareti hızla büyümektedir. Ancak dış ticaret dengesi 1950'den sonra daima aleyhte işlemektedir. Türkiye'nin ham madde satıp mamul madde alması (her geri kalmış ülke gibi) Türkiye'nin aleyhine bir ekonomiyi de büyütmektedir. Bu kısır döngüden kurtulmak için Türkiye büyük gayretler sarfetmektedir.

(Devamı 434. sayfada)

✱ Cumhuriyetin 50. Yılının Sembolü

BOĞAZİÇİ KÖPRÜSÜ

İki kıtayı birbirine bağladı

1973 yılının en önemli olaylarından biri Avrupa ile Asya kıt'alarının birbirinei bağlayan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin 50. yıldönümüne sembol olan "BOĞAZİÇİ KÖPRÜSÜ" idi şüphesiz ki...

Milâttan 600 yıl önce Atina üzerine yürüyen Pers Kralı Dara, Anadolu topraklarını geçip bugün Anadoluhisarı adıyla andığımız noktaya geldiğinde, coşkun suların akıp gittiği Boğaziçi, karşısına büyük bir engel olarak çıkıvermişti. Bu engeli aşmanın çaresini, Dara'nın ordusundaki Kometli Mandrokal bulmuş ve salları birbirine bağlamak üzere meydana getirdiği sal köprü ile Boğaziçi'nin iki yakasını birleştirmeyi başarmıştı.

Onaltıncı yüzyılda "Boğaziçi Köprüsü" konusu ilk kez ele alındı. Bu konudaki ilk projenin Licordo adında bir Cenevizliye ait olduğu bilinir. Bunu, yine ayni yüzyılın içinde sanat dünyasının büyük ustası Leonardo da Vinci'nin hazırladığı proje izledi. Ünlü sanatçı, devrin padişahına, Boğaziçi üzerinde açılır kapanır bir köprü yapılmasını teklif ediyordu. Belgeleri halen Topkapı arşivinde bulunan bu proje padişah tarafından benimsenmeyince bu da suya düştü.

1900 yılında bu kez Almanlar bir yeni proje ile ortaya çıktılar. Sultan Hamidin "İslâm Birliği" görüşüne tamamen uygun olarak arabesk bir mimari görünüşü taşıyan bu köprünün ayakları üzerinde dört minareli ve arabesk kubbeli cami modelleri yeralıyordu. Rumelihisarı ile Anadoluhisarı arasına kurulacak bu köprü, bir demiryolu köprüsü olacak, ve Hamburg'u Kalküta'ya bağlayacak demiryolu bu köprünün üzerinden geçecekti. "Hamidiye Köprüsü" adı verilen bu proje de devrin padişahı II. Sultan Hamit tarafından uygun görülmedi.

Bunu takiben, yine 19. yüzyılın içinde Fredric Strom adındaki bir Amerikalı mühendisin "Tünel-i Bahri" projesi ortaya çıktı. Mr. Strom, bu projesiyle Avrupa ve Asya kıtalarını Sarayburnu ile Haydarpaşa arasında inşa edilecek bir sualtı tüneli ile birbirine bağlayacaktı. Ancak bu teklif de ötekilerin akîbetine uğradı.

Cumhuriyet devrinde bu konuya ilk el atan Mühürdarzâde Nuri Bey adında bir müteşebbis oldu. 1931 yılında bu konuyu ele alan Nuri Bey, cebinden sarfettiği para ile Amerika'dan mühendisler getirtmiş ve uzun süren etüdlerden sonra San Francisco'daki meşhur Golden Gate köprüsünü yapan firma ile anlaşmaya varmıştı.

Ancak bu proje Atatürk tarafından da benimsenmesine rağmen devrin Başbakanı İsmet Paşa ile Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya tarafından benimsenmemiş ve uygun görülmemiş, böylece bu köprü de suya düşmüştü.

Boğaziçi Köprüsü konusunda ilk ciddi adım 1953 yılında atıldı. Bu konuda uzun etüdlere geçildi. İki yıl sonra (1955) Karayolları Genel Müdürlüğü, De Lew Carther Müşavirlik ve Mühendislik firmasıyla temasa geçerek bu konuda etüdler istedi. Firma, 1956 yılının mayıs ayında verdiği raporda. Ortaköy ile Beylerbeyi arasının en elverişli yer olduğunu, köprünün yapımına 1970 yılına kadar teşebbüs edilmesini ve Haliç köprüsü ile çevre yollarının ise hemen yapılmasını salık veriyordu.

1958 yılında, D.B.Steinman Firması da bu konuda büyük etüdlere girişti. İki sene sonra tafsilatlı bir rapor sundu. Ancak 1960'larda mevcut sıkışık durum ortaya mali bir takım gülükler çıkardığından bunun tahakkukuna imkân olamadı.

1964 yılında bu kez Japonlardan bir teklif geldi. Japonlar, Beylerbeyi ile Ortaköy arasında 1340 metre uzunluğunda bir köprü kurmayı teklif ediyorlardı. Köprünün 132 metre yükseklikteki ayakları denizin içinde olacak, bu iki ayağın arası ise 670 metreyi bulacaktı. Köprünün su seviyesinden yüksekliği ise 60 metre olacaktı. Ham maddesi yurdumuzdan temin edilecek köprü dört senede tamamlanacak ve 300 milyon liraya malolacaktı.

1968 yılı ocak ayında İngiliz Freeman Fox and Partners firması, 1968 yılı mart ayında Fransız "Bureau Central d'Etudes pour Equipements d'Outremer" firması, aynı senenin nisanında ise İngiliz "Lew Carther International Inc." firması yeni yeni projelerle ortaya atıldılar.

Bunu diğerleri izledi birbiri peşi sıra. Nihayet anlaşmalar imzalandı, projeler tasdik edildi ve 20 Şubat 1970 günü yapılan bir törenle "Boğaziçi Köprüsü"nün temeli, devrin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından atıldı. Ve inşaat başladı.

Mühendis olan devrin Başbakanı Süleyman Demirel'in iktidarı sırasında bu iş kuvveden fiile çıkmıştı. Hochtief AG ve

* İstanbul Boğaziçi Köprüsü, Avrupa ve Asya kıt'alarındaki asma köprülerin en uzunudur. İki kıtayı birbirine bağlayan bu çelik yol, Boğaziçi gibi dünyanın en güzel kıyılarına yeni bir canlılık getirmiştir.

Cleveland Bridge Alman-İngiliz Ortak firmaları ihaleyi kazanmışlardı. 165 metre yüksekliğindeki ayaklar arasında kurulacak 1074 metre uzunluğunda ve tabanı deniz seviyesinden 64 metre yüksekte ve nihayet 33 metre genişliğindeki köprünün inşaatına girişilmişti. Ayakların inşaasını, kabloların çekimi izledi. 90 santim çapında bükümlü çelik teller gerildi. Sonra tabanı teşkil eden blokların montajına geçildi. Herbiri 150 ton ağırlığında olan, 33 metre eninde, 17 metre 90 santim boyunda ve 3 metre yüksekliğindeki blokların montajına 7 aralık 1972 günü başlandı ve iki ayak arasında yeralan 57 parçadan sonuncusu 26 mart 1973 günü yerine konuldu.

Köprünün projesi ve diğer ilgili yol işleri T.C. Bayındırlık Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından yapılmıştı. Müşavirlik hizmetleri, proje hesaplarının yapılması ve inşaat sırasındaki teknik kontrol İngiliz Freeman Fox and Partners tarafından deruhte edilmiş, ana müteahhitliğini ise Alman Hochtief AG ve İngiliz Cleveland Bridge and Engineering Co.'den kurulu Anglo-German Boğaziçi Köprüsü Konsorsiyumu yapmıştı.

Boğaziçi Köprüsü için kullanılan malzemenin bilançosu şöyledir.

Beton:71.000 m küp
Çimento: 20.000 ton küp
Betonarme çeliği: 3.900 m küp.
Yapı çeliği: 16.900 ton küp
Ana kablo ve askıları: 6.100 ton küp
Ankraj ve kule temeli hafriyatı: 65.000 m küp.

Ana kabloların mukavemeti milimetrekare başına 160 kilo olup Orta açıklık, 5 mm. çapında toplam 10.414 telden meydana gelmişti. Yan açıklık (Arka gergiler) ise 5 mm. çapında toplam 11.176 telden oluşmuştu. Kablonun proje yükü ise 15.400 ton olarak hesaplanmıştı.

Harcanan iş gücüne gelince, yapının çeşitli safhalarında işçi sayısının devamlı olarak değiştiği görülmektedir. Ankaraj betonlarının dökümü sırasında Hochtief firması iki vardiye olarak, kablo çekimi sırasında ise Cleveland firması üç vardiya olarak 24.er saat çalışmışlardır. Köprünün yapımı sırasında yaklaşık işgücü durumu şöyledir:

Çelik kısmı inşa eden Cleveland Şirketi (3 vardiya çalıştığı sırada):

Yabancı mühendis:7 Türk formen: 8
Yabancı formen: 7 Kalifiye işçi: 200
Türk Mühendis: 3 İşçi: 100

Beton kısımları inşa eden Hochtief firması (Normal iş gücü, tek vardiya):

Yabancı Mühendis: 2 Türk formen: 4
Yabancı formen: 1 Kalifiye işçi: 75
Türk Mühendis: 6 İşçi: 35

Kontrol firması (Freeman Fox and Partners):

Yabancı mühendis: 7 Türk teknisyen: 6
Türk mühendis: 5

Boğaziçi Köprüsü, 440 milyon Türk lirasına mal olmuş bulunmaktadır. Yapılan ilk tahminler, alınan geçiş paralarıyla bu masrafın 2,5 yılda tamamlanacağı merkezinde bulunuyordu. Ancak köprünün açılışından sonra elde etmeye başladığı hasılat tahmin edilenin çok üstünde bir seviyeye ulaştığından bu sürenin iki yıldan daha az bir zamana ineceği umulmaktadır.

Boğaziçi köprüsünün iki ayağı arasına gerilen kılavuz telleri marifetiyle yapılan çelik telden mamul servis köprüsünün tamamlanmasıyla Avrupa'dan Asya'ya ilk kez 29 Mart 1972 günü yürüyerek geçilmişti. Son tabliyenin konulduğu 26 mart 1973 gününden sonra inşaatta çalışan motörlü araçlar da burada çalışmaya başladı.

Boğaziçi Köprüsü 30 Ekim 1973 günü Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından açıldı. İlk gün sayısı yüzbinleri bulan halkın hücumuna uğrayan köprü, tehlikeli bir vaziyet almasından endişe edilerek kapatıldı. 31 Ekim 1973 sabahından itibaren trafiğe açıldı. *

*** Ege kıyılarımızın en büyük liman şehri İzmir, bir buçuk milyonluk nüfusu ve bereketli topraklarıyla Türkiye'nin, İstanbul'dan sonra en önemli kenti sayılır. Resimde ünlü "Saat Kulesi" ve Konak meydanı.**

Turizm ve yabancı ülkelerdeki Türk işçilerinin yolladıkları dövizler. Türk ekonomisini güçlendiren etkenlerdir. Türkiye'nin büyük ekonomik problemlerinden önde geleni süratle artan nüfusudur. 1970-75 yılları arasında artan nüfus yılda 1 milyonu bulmaktadır. 1970'te 35,6 milyon olan nüfusun 1974 başlarında 39,5 milyon olacağı, 1975 nüfus sayımında 40 milyonu geçeceği tahmin edilmektedir. Türkiye nüfusunun yarısı, yâni 20 milyona yakın olanı 20 yaşından daha aşağıdadır. Bu bakımdan Türkiye, dünyanın "En genç" ulusudur.

Türkiye'de 67 il, 572 ilçe, 1.000 kadar bucak vardır. Köylerin sayısı 35.000 civarındadır.

İdare şekli: Türkiye parlamenter demokrasiyle yönetilir. 1961 Anayasası'na göre Türkiye Büyük Millet Mecilisi (TBMM), Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu'ndan meydana gelir. Millet Meclisi halk tarafından 4 yılda bir seçilen 450 milletvekilinden meydana gelir. Cumhuriyet Senatosu, halk tarafından seçilen 150 üye ile, Cumhurbaşkanı tarafından seçilen 15 üyeden kuruludur. Ayrıca 27 Mayıs Devrimi'ni başaran ve yürüten Milli Birlik Komitesi başkan ve üyeleri ile eski cumhurbaşkanları, Cumhuriyet Senatosu'nun tabii üyeleridir. Cumhuriyet Senatosu üyeliğinin süresi 6 yıldır. Senato üyelerinin üçte biri her iki yılda bir yapılan seçimlerle yenilenir. TBMM, her yıl Kasım ayının ilk günü kendiliğinden toplanır.

Cumhurbaşkanı, TBMM tarafından kendi üyeleri arasından, gizli oyla, seçilir. Cumhurbaşkanlığının görev süresi 7 yıldır. Bir kimse iki defa cumhurbaşkanı seçilemez.

Bakanlar Kurulu, Başbakan ve Bakanlardan kurulur. Türkiye'de Başbakanlıktan sonra Adalet, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Milli Eğitim, Bayındırlık, Ticaret, Sağlık ve Sosyal Yardım, Gümrük ve Tekel, Tarım, Ulaştırma, Çalışma Sanayi, Turizm ve Tanıtma, İmar ve İskân, Enerji ve Tabii Kaynaklar Köyişleri. Orman, Gençlik ve Spor Bakanlıkları ve teşkilâtı vardır.

(Fazla bilgi için "50. Yılda Türkiye Cumhuriyeti" bölümüne bakınız.)

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 29 Ekim.

Yıllık milli gelir: 141 milyar, 400 milyon TL.

Fert başına yıllık gelir: 4900 TL.

Savunma: Türkiye NATO ve CENTO üyesidir. Askerlik 20 aydır. 360.000 kara, 39.000 deniz ve 50.000'i hava olmak üzere 449.000 kişilik bir ordusu vardır. Ayrıca 75.000 kişilik bir jandarma kuvveti mevcuttur.

Sosyal durum: Son yıllarda çok gelişmiştir. Bir taraftan devlet hizmetinde çalışanların parasız sağlık bakımı, sosyal yardım, tazminat ve emeklilik hakları yanında fikir ve beden işçileri de sosyal sigortalara bağlanarak aynı hakları kazanmışlardır. Son zamanlarda bazı bölgelerde bunların eş ve çocukları da parasız bakımlardan faydalanmaya başlamışlardır. Bu zamanla bütün yurda yayılacaktır. Bütün bunlardan başka son yıllarda serbest meslek mensupları da, Bağ-Kur denilen sosyal bir teşkilâta bağlanarak emekliliklerini garanti altına alınmıştır.

Eğitim: Türkiye'de eğitim 2. Dünya Savaşı'ndan sonra büyük gelişme göstermiştir. Buna rağmen hâlâ büyük şehirlerde bile okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %35, köy ve kasabalarda ise %50 civarındadır. 7 ve 12 yaş arasında eğitim mecburidir. İlk orta eğitim parasızdır. Son zamanlara kadar parasız olan yüksek öğretim bazı şartlarla paralı hale getirilmiştir. 1971-72'de Türkiye'de 38.227 ilkokul ve ilkokula giden beş milyonun üstünde öğrenci vardır. Halen ülkede 9 üniversite mevcuttur.

Spor: Türkiye'de ana sporun güreş olmasına rağmen, en gözde spor futboldur. Bu iki spordan sonra basketbol ve voleybol da ilgi görür.

En çok satan gazete: Hürriyet (İstanbul). Baskı 536.000.

Radyo, TV: Ankara, İstanbul, Çukurova, Diyarbakır, İzmir. Erzurum, Antalya, Kars, Van, Gaziantep ve Trabzon'da olmak üzere 11 ilde verici radyo istasyonları ayrıca Ankara, İstanbul ve İzmir'in 2. programları vardır. TV 1965'de İstanbul Teknik Üniversite tecrübe yayınları ile sadece İstanbul ve havalisinde başlamış ve 1968'de Ankara'ya da verilmiştir. Asıl yurt çapında TV. yayılması 1971'deki 12 Mart döneminden sonra hummalı bir şekilde başlamıştır. Devamlı ara verici istasyonları kurulmaktadır. Radyo alıcısı: 3.941.293; Tv. alıcısı: 132.804'tür.

UGANDA

840

Resmi adı: Uganda
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 236.860 km.kare
Nüfusu: 10.461.500 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 40 kişi
Yaşama ortalaması: 47.5 sene
Başkenti: Kampala (330.700)
Dili: İngilizce
Dini: Putperest, Hıristiyan, ayrıca Müslüman azınlık.
Parası: Uganda şilingi (2 lira)

Ülke ve insanlar: Uganda büyük Doğu Afrika yaylasında bir ülkedir. Kuzeyde Sudan; doğuda Kenya; güneyde Tanzanya, Ruanda ve Victoria gölü, batıda Zaire ile sınırlanmıştır.

Uganda yüksekliği 1.000-2.000 metre arasında değişen bir yaylada kurulmuştur. Bu bakımdan, Ekvator çizgisi ülkenin güneyinden geçtiği halde iklim fazla sıcak değildir. Memleketin batısı Ruwenzori dağlarıyla kaplıdır. Güney-doğuda, Victoria gölünün yarısı Uganda sınırları içinde kalır. Victoria gölünden çıkan Nil nehri, ülkeyi adeta ikiye böler. Memleketin en yüksek yerleri Elgon (3.386) ve Ruwenzori (5.124 m.) tepeleridir.

Uganda'da yaşayanların %98'i zencidir. En kalabalık kabileler Baganda, İteso, Ankole ve Bosoga kabileleridir. Ülkenin resmi dili İngilizce olmakla beraber Baganda kabilesinin dili yaygındır. Bazı bölgelerde Sevâhili de konuşulur.

Uganda'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Kampala: 330.700, Jinja: 100.000, Mbale: 23.539.

Tarih: 15 ve 16. yüzyıllarda Nil'in güney kesimlerinde kuvvetli krallıklar kurulmaya başlanmıştır. Bunda kuzeyden inerek Bantu topluluklarını kovan Nilotik halkların etkisi vardır. Bu Nilotik topluluklar zamanla birleştiler. 19. yüzyılda Bunyoro, kuvvetli bir krallık halinde ortaya çıktı. Onun ardından Buganda daha hâkim bir duruma geçti.

Bölgeye ilk gelen yabancılar, Araplar ve esir tüccarlarıdır. İngiltere ile Almanya arasında, 1890 yılında burasının İngiliz nüfuz bölgesi olacağına dair bir anlaşma imzalandı. İngiltere 1894'te bir Buganda himayesi kurdu. Ardından Uganda'nın kalanını da buna kattı.

Uganda 1962 yılında bağımsızlığını kazandı. 1963'de cumhuriyet ilân edildi. 1967 anayasası ile ülke içindeki yarı bağımsız Buganda da tamamen Uganda'ya bağlandı.

Ekonomi: Uganda tamamen bir tarım ülkesidir. Pamuk, 2955'e kadar memleketin başlıca zenginliğini teşkil ederdi. O tarihte kahve başa geçti. Zamanla şeker imaline ve çay yetiştirilmeye başlandı. Ülkede zengin bakır madenleri vardır. Bakır, Uganda'nın ihraç malları arasında üçüncü sırayı alır. Uganda'nın iyi bir ulaştırma şebekesi vardır. Victoria gölünden de ulaştırma işlerinde faydalanılır.

İdare şekli: 1963'te Uganda, federal bir devlet haline geldi ve genel valinin yerini cumhurbaşkanı aldı. Uganda cumhurbaşkanları 5 hizmet yılı için genel oyla seçilirdi. Milli Meclis 92 üyeden kurulu idi. 1971 de General İdi Amin askeri bir darbe ile iktidarı ele geçirdi. Yabancılara karşı bir ekonomik savaş açtı.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 9 Ekim
Yıllık milli gelir: 15 milyar 400 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.540 TL.
Savunma: 12.000 kişilik kara ordusu, 600 kişilik (21 savaş uçağı) hava ordusu vardır.
Sosyal durum: İş kazaları, hastalık ve işsizlik sigortalarını içine alan sosyal sigorta sistemi vardır. Ülkede, 26 devlet hastanesinde 4.857 yatak sayısı mevcuttur.
Eğitim: Hükümet eğitimi kontrolu altında bulundurmakta, okulları mali yönden desteklemektedir. Kampala'da Makerere Üniversitesi vardır.
Gazete: Uganda Eyogera (Kibuye) Luganda diliyle. Baskı: 12.000.
Spor: Futbol çok rağbet görür.
Radyo, TV: Bir radyo, bir televizyon istasyonu vardır.
Türk elçiliği: Yoktur.

UMMAN

845

Resmi adı: Umman Sultanlığı
İdare şekli: Sultanlık
Yüzölçümü: 212.000 km.kare
Nüfusu: 678.000 (1971)
Başkenti: Maskat (6.200)
Dili: Arapça
Dini: Müslüman
Parası: Saidi Riyali (40 lira, 50 kuruş)

Ülke ve insanlar: Umman, Arabistan yarımadasının güney-doğu köşesinde kurulmuş bir devlettir. Kuzeyde Katar ve Basra Körfezi, doğuda ve güneyde Umman denizi, batıda Hadramut ile sınırlanmıştır.

Sıcak ve kurak bir ülke olan Umman yaylalar, dağlık bölgeler ve kıyı ovaları olarak üçe ayrılır. Dağlık bölgeler Basra Körfezi ağzındaki Resülhat burnuna kadar uzanır. Bunların gerisinde yüksekliği 300-700 metre arasında değişen yaylalar vardır. Kıyı ovaları ise sahil boyunca 10 km.lik bir şerit halinde uzanır. Halk, çoğunlukla Arap'tır. Ayrıca zenciler ve Pakistanlılar da vardır. Umman'ın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Maskat: 6.200, Matrah: 14.000.

Tarih: Müslüman tüccarlar 7. yüzyıldan

itibaren İslâm nüfuzunu Basra körfezi çevresinde yaymaya başladılar. 16. yüzyıldan itibaren Avrupalı denizciler bu bölgede göründü. Portekizliler Umman'ı ele geçirdiler. 17. yüzyılda Araplar, Portekizlileri kovdu. 17. yüzyılda, Umman ve Maskat ayrı ayrı sultanlıklardı. Toprakları bugünkü Saudi Arabistan'ın önemli bir kısmını kapladığı gibi Umman denizindeki adaların çoğu da bu sultanlıklara bağlıydı. 18. ve 19. yüzyıllarda Umman sultanları Hadramut ve Katar'a yayılmak istediler. Umman denizcileri Pakistan kıyılarında sömürgeler kurmaya çalıştı. Umman ve Maskat sultanlıkları 19. yüzyılın sonlarında birleşti.

1891'de Umman'da İngiliz nüfuzu hissedilmeye başlandı. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra da Umman bir çeşit İngiliz himayesini kabul etti. 1921'deki bir anlaşma ile de İngiltere Umman ve Maskat'ın bütünlüğünü korumayı üzerine aldı. Buna karşılık bazı ekonomik faydalar sağladı. Ülke 1970'e kadar Maskat ve Umman Sultanlığı olarak tanınıyordu.

Ekonomi: Umman'ın ekonomisi eskiden tarıma dayanırdı. 1937'de bulunan petrol ekonomide önemli bir yer tutmaya başlamıştır. İstihsal edilen petrolü sahile ulaştırmak için 250 km. uzunluğunda boru hattı döşenmiştir. Umman'da ayrıca çok bol hurma yetişir.

Umman'ın ithal mallarının başında pirinç, buğday u, şeker, çimento, taşıt vs. gelir.

İdare şekli: Ülke hiçbir dış müdahale olmadan 1970'de babasını devirip tahta çıkan Sultan Kabus bin Said tarafından idare edilmektedir. Sultan son üç yılda kalkınma yolunda büyük adımlar atmıştır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Silâhlı kuvvetleri İngiliz subaylarının kontrolü altında yetiştirilmektedir... Maskat'ta haftada bir yayınlanan Al-Watan adlı gazetesi, bir de radyo istasyonu vardır... Türk Elçiliği yoktur.

URUGUAY

Resmi adı: Republica Oriental del Uruguay
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 177.508 km.kare
Nüfusu: 2.921.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 16 kişi
Yaşama ortalaması: 68.5 sene
Başkenti: Montevideo (1.350.000)
Dili: İspanyolca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Peso (1 kuruş, 64 sm.)

Ülke ve insanlar: Uruguay Güney Amerika'nın doğusunda küçük bir ülkedir. Kuzeyde Brezilya, doğuda Atlas Okyanusu, güneyde ve batıda Arjantin ile sınırlanmıştır.

Uruguay baştanbaşa yeşilliklerle kaplı bir yayladır. Brezilya sınırındaki Cuchilla Grande dağları ülkenin başlıca yükseltisini meydana getirir. Bu dağların tepeleri karlı, etekleri yemyeşildir. Ilık bir iklimi olan Uruguay'ı çeşitli akarsular sular. Uruguay nehri, ülkeyi sulayan akarsuların en büyüğüdür. 750 km. uzunluğundaki bu nehir, memleketin batı sınırını çizer. Sonra geniş ağızla La Plata körfezine dökülür. Bu körfezin kıyıları yer yer bataklıktır.

Uruguay'da yaşayanların çoğu İspanyol asıllıdır. İspanyollardan sonra İtalyanlar ikinci sırayı alır. Uruguay'daki Mestizo (Kızılderili-İspanyol melezi) sayısı nüfusun ancak %10'u kadardır.

Uruguay'ın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Montevideo: 1.350.000, Paysandu: 60.000, Salto: 60.000, Rivera: 41.000.

Tarih: İspanyollar, daha 1515 yıllarında La Plata nehri boyunca keşif seyahatlerinde bulunmuşlardı. Ancak devamlı yerleşme 1624'ten önce başlamadı. İspanyolların yerleşmesini önlemeye çalışan Uruguay yerlisi Charrua Kızılderilileri, 1830'a kadar sistemli bir şekilde öldürülerek yok edildiler.

Öte yandan Portekizliler 1717'de bugünkü Montevideo'nun bulunduğu bölgeyi ellerinde tutuyorlardı. Burada bir kale yaparak, İspanyolların içlere girmesini önlemeye çalıştılarsa da sonunda İspanya, Portekizlileri bu bölgeden kovdu. 1726'dan itibaren de Montevideo sürekli bir yerleşme merkezi haline geldi.

Ancak, Brezilya'yı ellerinde bulunduran Portekizliler, Uruguay'ı İspanyollara bırakmak istemiyorlardı. 1820 yılında ülkeyi ele geçirdiler. Uruguay 1825'e kadar Brezilya'nın bir parçası oldu. O tarihte Portekizlilere karşı ayaklanan bir avuç Uruguaylı, memleketin bağımsızlığını ilân etti. 1830'da anayasa yapıldı. O tarihten sonra 70 yıl boyunca Uruguay iç kargaşalıklardan kurtulamadı. 1903 yılından 1915'e kadar cumhurbaşkanlığı eden Jose Batley Ordonez, arka arkaya sosyal, ekonomik ve siyasi reformlar yaptı. Uruguay'ı karışıklıklardan kurtardı. 1934'de kurulan başkanlık rejimi 1951'de, yeni anayasa ile meclis hâkimiyetine geçtiyse de 1966'da plebisit ile yeniden başkanlık sistemine dönüldü.

Ekonomi: Uruguay'ın ekonomisi, hayvancılık ve tarım mamullerine dayanır. Başlıca ihraç malları yün, et, deri, tekstil ve bitki yağlarıdır.

Uruguay, Güney Amerika'nın en küçük ülkelerinden biri olmasına rağmen, kısa zamanda hızla kalkınması bakımından en çok dikkati çeken ülkelerin başında gelmektedir.

Kıyı boyunca uzanıp giden nefis plâjları ve turistik tesisleri ülkeye gelir sağlar.

Ülke tarım ürünlerini ihraç edip, yerine makine ve kimyasal maddeler ithal etmektedir.

İdare şekli: Uruguay'ın, 31 üyeli bir Senatosu ile 99 üyele Temsilciler Meclisi'nden kurulu bir Parlamentosu vardır. Kabineyi cumhurbaşkanı kurar. Cumhurbaşkanı yardımcısı da seçimle işbaşına gelir. Meclis üyelerinin, başkan ve yardımcısının hizmet süreleri 5 yıldır. Hâlen 8 Şubat 1973'den beri idare üzerinde ordunun baskısı vardır.

* Ufak bir Güney Amerika ülkesi olan Uruguav'ın başkenti Montevideo limanının havadan görünüşü. Uruguay bağımsızlığını 1830'da kazanmıştır.

ÖNEMLİ NOKTALAR

Milli bayram: 25 Ağustos
Yıllık milli gelir: 19 milyar 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 7.840 TL.
Savunma: 18-45 yaşları arasındakilerden 1-2 yıllık anlaşmalı ücretli askerlerden meydana gelen ordusu, küçük bir deniz ve hava kuvveti vardır.
Sosyal durum: İş kazaları, hastalık, ihtiyarlık, doğum sigortalarını içine alan gelişmiş bir sosyal sigorta sistemi uygulanmaktadır.
Eğitim: Yüksek öğretim dahil, bütün eğitim parasız, ilk ve orta öğretimin ilk kademesi mecburidir. 1963 sayımına göre ülkedeki okuma-yazma bilmeyenlerin oranı ancak %8 kadardır. Bir genel, bir de teknik üniversitesi vardır.
Spor: En çok rağbet gören sporların başında futbol gelir. Basketbol ve at yarışları da kalabalık seyirci toplar. Yüzme, boks voleybol,tenis, golf, yelken ve balıkçılık dalgi çeken sporlardandır.
En çok satan gazete: El Diario (Montevideo). Baskı: 170.000.
Radyo, TV: 6 radyo, 7 televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 1.081.000, TV alıcısı: 250.000.
Türk Elçiliği: Buenos Aires'teki Arjantin Elçiliğimiz tarafından yürütülür.

ÜRDÜN

855

Resmi adı: El Memleke el-Urdüniyye el-Hâşimiyye.
İdare şekli: Krallık
Yüzölçümü: 94.500 km. kare
Nüfusu: 2.418.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km. kareye 22 kişi
Yaşama ortalaması: 52.3 sene
Başkenti: Amman (520.720)
Dili: Arapça
Dini: Müslüman
Parası: Ürdün Dinarı (34 lira, 53 kuruş, 06 sm.)

Ülke ve insanlar: Ürdün bir Orta Doğu ülkesidir. Kuzeyde Suriye, kuzey-doğuda Irak doğuda ve güneyde Saudi Arabistan, batıda İsrael ile sınırlanmıştır.

Ürdün topraklarının büyük bir kısmı Arabistan ve Suriye çölünün içinde kalır. Suriye çölü doğuda, Arabistan çölü de güneydedir. Ülkenin batısındaki Gor çukuru deniz yüzeyinden alçaktır. Ölü Deniz, ya da Lut gölü diye anılan göl, yeryüzünde deniz yüzeyinden aşağıda olan su parçasıdır. Bu göl, deniz yüzeyinden 324 km. aşağıdadır.

Ürdün'ün batıdaki toprakları verimlidir. Halkın büyük bir kısmı Arap'tır. Çoğu göçebe hayatı yaşar. Genel olarak çobanlıkla geçinir ve bir vahadan bir vahaya göçerek hayvanlarını otlatırlar. Bu göçebe halka Bedevi denir. Bedevilerin kendi aralarında bir teşkilâtı vardır. Kabile reislerine "Şeyh" denir. Ürdün, sıcak ve kurak bir ülkedir. Önemli şehirler batıda yağış alan dağlık bölgede kurulmuştur. Başlıca akarsu Şeria (Ürdün) nehridir. Ürdün'ün başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Amman: 520.700, Zarka: 200.000. İrbid: 110.000.

Tarih: Yeni bir devlet olan Ürdün'ün çok eski bir tarihi vardır. Şeria nehrinin batısındaki topraklar, Kudüs de dahil olmak üzere, eski Filistin'in topraklarına dahildi. Buradaki bölgelerin din kitaplarındaki adları Ammon, Bashan, Edom, Gilead ve Moab idi. Bugünkü Ürdün'ün toprakları çağlar boyunca eski Mısırlıların, Asurluların, İranlıların Yunanlıların ve Romalıların eline geçti. Araplar bu toprakları 7. yüzyılda fethettiler. Haçlı Seferlerinden sonra Mısır memleketleri Ürdün'e hâkim oldu. Yavuz Sultan Selim 1517'de Ürdün'ü Osmanlı İmparatorluğu topraklarına kattı. Bu tarihten itibaren 1918'e kadar, 400 yıl boyunca, Ürdün Türkiye'nin bir parçası olarak idare edildi.

1. Dünya Savaşı'ndan sonra Şeria nehrinin doğusundaki topraklarda Kral 1. Faysal'ın idaresinde geçici bir Suriye Krallığı kuruldu. Fransa, 1920'de Faysal'ı taht tan indirdi. Aynı yıl Milletler Cemiyeti Filistin topraklarını İngiltere, Kral Faysal'ın kardeşi Abdullah İbni Hüseyn'i Transjordan Kralı olarak tanıdı. Kral Abdullah Siyonistlerin müdahalelerine rağmen tahtını bir süre muhafaza etti. 2. Dünya Savaşı'nda, İngilizlerin tarafında kaldığı için, İngiltere 1946'da Haşimi Transjordan Krallığı'nı tanıdı. (Eskiden İngilizler ve Batı ülkeler Ürdün'e, Transjordan diyordu. Günümüzde sadece Jordan demektedirler).

Ürdün, 1948'de diğer Arap ülkeleriyle birleşerek yeni kurulmuş İsrael'e saldırdı. Araplar İsrael'i yenemedilerse de Orta Filistin'deki Arapların haklarını savunmuş oldular. Savaştan sonra Ürdün'e kaçan Filistin mültecileri, Ürdün'de büyük bir ekonomik kriz yarattılar. Kral Abdullah 1948'de İsrael ile ateşkes antlaşması imzaladıktan sonra 1951 de öldürüldü ve yerine oğlu Tallal geçti. Tallal da akıl hastası olduğundan parlamento tarafından tahttan indirilerek yerine oğlu Hüseyin geçti. (1953). İsrael 1967 savaşında, Ürdün'ün Şeria nehrinin batısında kalan bütün topraklarını ve Kudüs'ün Arap kesimini işgal etti. Ürdün'de üslenen Filistin gerillaları ülke için tehlikeli olmaya başlayınca Ürdün 1971'de silâh kuvvetiyle bunların ülke içindeki faaliyetlerine son verdi.

Ekonomi: 1967 savaşı, bir tarım ülkesi olan Ürdün ekonomisinde büyük darbe oldu. İsrael kuvvetlerinin Şeria nehrinin batı yakasını işgali, Ürdün'ün istihsal gücünü %35 azalttı. Sebze ihracatının %65'inin kesilmesine yol açtı. Kudüs'ün Arap kesiminin işgal edilmiş olması da turizm gelirini %85 oranında düşürdü.

Ürdün en çok domates ihraç eder. Mineral olarak en önemli ihraç malı fosfattır.

İdare şekli: Ürdün, Meşruti bir krallıktır. Parlamento, iki meclisten meydana gelir. Senato'nun 30 üyesini kral tayin eder. Temsilciler Meclisi'nin 60 üyesi, yalnız erkek seçmenler tarafından seçilir. Başbakan kral tarafından tayin edilir. Ancak parlamentoya karşı sorumludur.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 25 Mayıs
Yıllık milli gelir: 7 milyar TL.
Fert başına yıllık gelir: 3.910 TL..
Savunma: 1967 Haziranından beri bazı Irak birlikleri Ürdün'de kalmakta devam etmektedir. Ürdün ordusu modern silâhlarla donatılmıştır. Birlikler özellikle çölde harekât yapabilecek şekilde yetiştirilmiştir. 1967 Haziranındaki savaşta hava kuvvetlerinin büyük bir kısmı imha edilmiş olduğundan yeniden kurulmaktadır. İngiltere ve A.B.D. bu konuda yardımcı olmaktadırlar. İki yıllık askerlik herkese mecburidir.
Sosyal durum: Sosyal sigorta henüz yerleşmiş değildir, ama devlet sağlık yardımları yapmaktadır. Ürdün'de 700.000 kadar Arap mültecisi vardır.
Eğitim: İlk öğretim parasız, imkân nisbetinde mecburidir. İlk üniversite 1962'de açılmıştır.
Spor: Gerektiği şekilde organize edilmiş değildir. Otomobil yarışı, at yarışı, avcılık, Akabe Körfezinde su kayağı yapılır.
En çok satan gazete: El-Destur (Amman). Baskı: 14.000.
Radyo, TV: Bir radyo, bir de televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 155.000, TV alıcısı: 56.000.
Türk elçiliği: Amman, Ürdün.

VATİKAN

860

Resmi adı: Stato della Citta del Vaticano
Yüzölçümü: 39 km.kare
Nüfusu: 1000
Dili: Lâtince ve İtalyanca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: İtalyan lireti

Ülke ve insanlar: Vatikan, bütünüyle İtalya'nın başkenti Roma'nın içinde kalır. Tiber nehrinin batısında, kabaca üçgene benzeyen bir alanda kurulmuştur. Halka açıktır ve İtalyan polisine bağlıdır. Papalığın kendine has bir demiryolu, madeni parası, radyo istasyonu vardır. Roma'nın içinde ve dışındaki 12 bina papalığa dahil sayılır. Vatikan'ın 200 kişilik bir de ordusu vardır. Burada İsviçreli gönüllü muhafızlar iş görür. Bu askerlerin silâhı mızrak, kılıç ve ucu haçlı kargılardan ibarettir.

Tarih: Vatikan, Hıristiyanlığın merkezi olan Papalığın toprağıdır. Papalık eski çağlarda geniş topraklara sahipti. 1859 yılında Papalık toprakları 45 km.kareydi. Papalığın nüfusu 3.500.000'i buluyordu. 1878 yılına kadar süre içinde topraklarının önemli bir kısmını kaybetti. Önce Sardunya Krallığı, bazı topraklarını sahiplendi. Ardından 1871'de, İtalyan birliği kurulunca başta Roma olmak üzere daha bazı yerler İtalya'ya bırakıldı.

Vatikan'ın bağımsızlığı 1929 yılında tanındı. Papalar bu devletin hem dini, hem siyasi başkanı oldular. Siyasi idare bir vali tarafından yürütülür. Günümüzde Vatikan hristiyan dünyası üzerindeki etkisini kaybetmektedir.

Vatikan adı, Romalıların sarayın bulunduğu tepeye verildi.Vaticanus Mon'tan gelir. Saray ve San Pietro (Sen Piyer) kilisesi bu tepededir. İlk Vatikan sarayı 1100 yılında yapıldıysa da Papalar ancak 14. yüzyıldan itibaren Vatikan'da oturmaya başladılar.

Vatikan Meclisi; Bu meclis Katolik kilisesinin genel yönetim kuruludur. İlk defa 1868'de Papa 9. Pius tarafından kuruldu. Vatikan Meclisi Papalığın devletler üzerinde yalnız dini değil, siyasi söz hakkına da sahip olduğunu göstermek için kurulduğundan uzun yıllar Hıristiyan devletleriyle anlaşmazlık halinde kaldı.

Kardinaller Meclisi: Vatikan'ın asıl yönetim organıdır. Kardinaller, Papalığın Senato üyeleri ve Papanın müşavirleridir. Kardinaller hayat boyu seçilir. Papalar, kardinaller arasından seçilmektedir. Meclisin çeşitli milletlerden 70 üyesi vardır.

Vatikan'ın nüfusunun hemen tamamı kadındır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Vatikan'da Papalığın resmi organı olarak günlük bir gazeteden başka, aylık ve yıllık olmak üzere çeşitli yayınlar yapılır. Ayrıca bir haber ajansı, iki de yayın müessesesi vardır... Vatikan Radyosu 31 dil üzerinden Hıristiyan dünyasına yayın yapar. Televizyon istasyonu yoktur. 7 üniversitesinde dini eğitim yapılır... Türkiye Elçiliği: Piazza delle Muse, 8. Vatikan, Roma: İtalya.

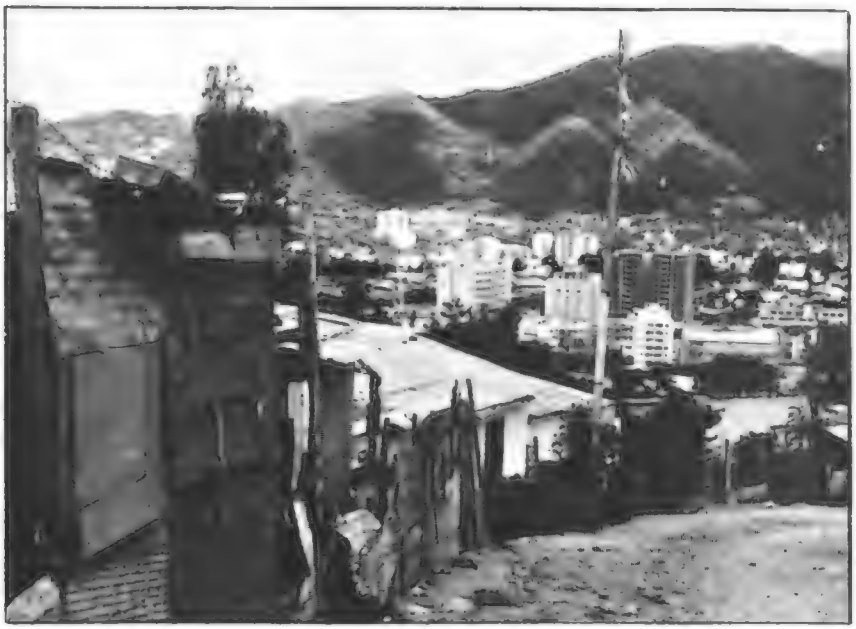

* 10 milyonluk Venezuela'yı İspanyol hegemonyasından 1821'de kurtaran kahraman Simon Bolivar'dır. Resimde 2 buçuk milyonluk başkent Caracas şehri görülüyor.

VENEZÜELA

865

Resmiadı: Republica de Venezuela
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 912.050 km.kare
Nüfusu: 10.721.522 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 11 kişi
Yaşama ortalaması: 66.4 sene
Başkenti: Caracas (2.183.935)
Dili: İspanyolca
Dini: Hıristiyan (Katolik)
Parası: Bolivar (3 lira, 18 kuruş)

Ülke ve insanlar: Venezuela Güney Amerika'nın kuzeyinde bir ülkedir. Kuzeyde Karayib denizi; doğuda Guyana; güneyde Brezilya ve Kolombiya; batıda Kolombiya ile sınırlanmıştır.

Büyüklük bakımından Güney Amerika'nın altıncı ülkesi olan Venezuela'nın Karayib kıyıları, And dağlarının bir koluyla kaplıdır. Ülkeyi 1000'den fazla nehir ve dere sular. Bunların en önemlisi olan Orinoco nehri, Venezuela topraklarını ikiye ayırır. Ülkenin beşte dördünü sulayan bu nehrin 1.000 km.yi geçen bir kısmı nehir ulaşımına elverişlidir. Deltasının kapladığı alan 20.000 km.kareden fazladır. Bu nehrin güneyinde Guyana yaylası vardır. Burası balta girmemiş ormanlarla kaplıdır. Venezuela'daki bu ormanların daha birçok bölümü keşfedilmiş değildir. Dünyanın en yüksek çavlanı olan Angel, bu yayla bölgesindedir. Ülkenin batısında Maracaibo gölü vardır. Bu gölün havzası petrol bakımından zengindir.

Venezuela'daki dağlar, ülkeyi belirli iklim bölgelerine ayırır. Ormanlık kesimler memleketin önemli bir kısmını kaplar ve genellikle bataklıktır. Ama yayla kesimleri de dağlık bölgelerin iklimi sağlık şartlarına daha uygundur.

Venezuela halkının %67'si Mestizodur (Kızılderili-beyaz karışımı). %21 de beyaz vardır. Kalanlar, Kızılderili ve zencidir. Beyazlar büyük şehirlerde oturur. Halk genellikle kuzey ve kuzey-batının dağlık bölgelerinde yaşar.

Venezuela'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Caracas: 2.183.935. Maracaibo: 650.000, Valencia: 367.154. Barquisimeto: 334.333.

Tarih: Venezuela Güney Amerika'da keşfedilen toprakların ilkidir. Kristof Kolomb 1498'de Karayib denizine geldiği zaman, Venezuela kıyılarını da dolaştı. Ertesi yıl, bir başka İspanyol gemicisi Alonso de Oieda, Maracaibo gölünü buldu. İlk keşif seyahatlerinden sonra, göçmenler memlekete yerleşmeye başladı. İspanyollar zamanla, ülkenin içlerine girdiler. 1525'te İmparator 5. Carlos, Venezuela'yı Augusburg hanedanından bir Alman ailesine kiraladı. Böylece, memleket Güney Amerika'daki ilk Alman sömürgesi olduysa da, uzun süre korsanlar tarafından yağma edildi. Nihayet İspanya'nın bu kıtadaki önemli bir sömürgesi olarak kaldı.

19. yüzyılda, Fransisco Miranda, Venezuela'da ilk bağımsızlık hareketini başlattı. 1811'de memleketin bağımsız olduğu ilân edildiyse de bu hal uzun sürmedi. İspanyollar kısa bir süre içinde duruma hâkim olarak memleketi tekrar ele geçirdiler. Venezuela'yı bağımsızlığa kavuşturan Simon Bolivar'dır. Bolivar'ın kuvvetleri uzun ve kanlı savaşlardan sonra 1821'de İspanyolları memleketten kovdu. Önce Kolombiya ile birleşerek birleşik devlet haline geldiler. Venezuela 1829'da Kolombiya'dan ayrılarak federal bir cumhuriyet oldu.

Bolivar'ın ölümünden sonra, memlekette kanlı iç savaşlar başladı. Zaman zaman çeşitli diktatörler idareyi ele aldı. Venezuela diktatörlerinin en korkuncu Vicente Gomez'dir.

1909-1935 arasında iktidarda kalan Gomez, kendisine taraftar olmayanlara büyük işkenceler yapar, ülkeyi özel çiftliği gibi idare ederdi. Öldüğü zaman halk günlerce şenlik yaptı.

1952'de askeri darbe ile iktidara gelen General Jimenez, 1958'de Amiral Larrazabal'ın darbesiyle devrildi. 1961'de, bugünkü anayasa ilân edildi.

Ekonomi: Venezuela, zengin petrol damarları sayesinde Güney Amerika'nın en zengin devletlerinden biridir. Dünyanın en büyük petrol ihracatçısı Venezuela'dır. Devlet döviz gelirinin %90'ını petrol satışından elde eder. Petrolün kalkınmasıyla ülke ekonomisi ferahlık kazanmıştır.

Halkın %34'ü tarımla uğraşır. Kahve ve kakao, önemli ihraç maddeleri arasındadır.

İdare şekli: Bugünkü Venezuela anayasası 1946'da yapılmış ve 1961'de yürürlüğe konabilmiştir. Venezuela bir cumhurbaşkanı ve iki meclisli bir parlamento tarafından idare edilen bir cumhuriyettir.

ÖNEMLİ NOKTALAR

Milli bayram: 5 Temmuz
Yıllık milli gelir: 119 milyar TL.
Fert başına yıllık gelir: 14.000 TL.
Savunma: Askerlik 18-45 yaşları arasında mecburi olup iki yıldır. 15.000 kişilik kara ordusu, ayrıca küçük bir donanma ve hava kuvvetleri vardır.
Sosyal durum: İşçilerin kazalara, hastalıklara ve yaşlılığa karşı sigortaları vardır.
Eğitim: İlk öğretim parasız, 7-14 yaşları arasında mecburidir. 1970'te 10.785 ilkokul, 1.823.866 öğrenci vardır. Ülkede devletin 6, özelolarak da 2 üniversite vardır.
Spor: Futbol, tenis, golf, beyzbol, basketbol başta gelen sporlardandır. Boğa güreşleri de büyük rağbet görür.
En çok satan gazete: Ultimas Noticias (Caracas). Baskı: 126.993.
Radyo, TV: Çeşitli yayınlar yapan resmi radyo istasyonundan başka 1 kültürel ve 108 ticari radyo, ayrıca 7 televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 1.750.000. TV alıcısı: 850.000.
Türk Elçiliği: Quinta Turquesa, Calle 9, Campo Alegre, Caracas, Venezuella.

VİET-NAM CUMHURİYETİ «Güney» 870

Resmi adı: Viet-Nam Kong Hoa
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 173.809 km.kare
Nüfusu: 18.809.000 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 103 kişi
Yaşama ortalaması: 50 sene
Başkenti: Saygon (1.763.692)
Dili: Viet-Namca
Dini: Budist, Taoist, Konfüçyanist
Parası: Kuruş (3 kuruş, 08 sm.)

Ülke ve insanlar: Çinhindi'nin güney-doğusunda olan Güney Viet-Nam, kuzeyde Kuzey Viet-Nam, doğuda ve güneyde Güney Çin Denizi, batıda Kamboç ve Laos'la sınırlanmıştır.

Güney Viet-Nam'ın kuzey kesimleri dağlık, güneyi ovalıktır. Mekong nehri, Kamboç'tan Güney Viet-Nam topraklarına girer, Koşinşin bölgesini sular. Mekong nehrinin suladığı büyük Koşinşin ovası dünyanın en iyi pirincini yetiştirir. Kuzeydeki sahil ovalarından sonra başlayan yayla kesimi ormanlarla kaplıdır.

Ülkede yaşayanların %90'ını Güney Viet-Namlılar teşkil eder. Bir miktar Çinli ve Kamboçlu vardır.

Güney Viet-Nam'ın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Saygon: 1.763.692, Da Nang: 427.827, Hue: 209.217.

Tarih: Bugünkü Viet-Namlıların ataları Kızıl Nehir vasıtasıyle Güney Çin'de yaşıyorlardı. Çin bu bölgeyi M.Ö. 2. yüzyılda topraklarına kattı ve M.S. 10. yüzyıla kadar bölgeye hâkim oldu. Bu uzun süre içinde Çin kültürü Viet-Nam'ı şiddetle etkiledi. Viet-Namlılar 10. yüzyılda bağımsızlıklarını aldılar. Bu durum 15. yüzyıla kadar sürdü. Zamanla memleket zayıf düştü ve tekrar Çin'in işgaline uğradı. 1427'de Viet-Nam'ın son hanedanı ülkeyi kurtardı. Bağımsızlık bu defa 1788'e kadar sürdü. 11. ve 18. yüzyıllar Viet-Nam'ın genişleme çağı oldu. Champa Krallığını ve Kamboçya'nın önemli bir kısmını ele geçirdiler. Bugünkü Viet-Nam'ın güney kesimlerini topraklarına kattılar. 17. yüzyılın başlarında ülke iki düşman krallığa bölündü. 1802 yılında Güney Viet-Nam'da hüküm süren Gia-Long, Kuzey Viet-Nam'ı fethederek milli birliği kurdu.

Avrupalıların Viet-Nam'a gelmesi 16. yüzyıla raslar. 19. yüzyılda Fransa, yarımadada hâkim duruma geçti. Koşinşin, 1884'te Fransız sömürgesi oldu. Annam (Orta Viet-Nam) ile Tonkin (Kuzey Viet-Nam) de Fransız himayesi altına girdiler. 1893'te Viet-Nam, Kamboç ve Laos Çinhindi Birliği halinde birleştirildi. Bu bölge 2. Dünya Savaşı'nda, Vichy hükümetinin tarafını tutarak Japonya'ya üs verdi. Bunun üzerine komünist ve milliyetçi Viet-Namlılar Çin'e kaçarak Fransız idaresine son vermek için harekete geçtiler. Komünistler halk cephesi (Vietminh) adı altında müttefiklerden yardım almayı başardılar. Böylece komünistler Kuzey Viet-Nam'da gerilla teşkilâtı kurdu.

1945'te Japonya yenilince, komünist Vietminh gerillaları Hanoy'u ele geçirerek İmparator Bao Dai'yi tahttan feragate zorladılar ve Demokratik Viet-Nam Cumhuriyeti'ni kurdular. Fransızlar 1946'da duruma müdahale ettiyse de Kuzeylilerin silâhlı mukavemetiyle karşılaştılar. Sonunda Fransızlar Bao Dai'yi tekrar kral olarak başa geçirdiler.

Ancak Kızıl Çin'de toparlanan Vietminh kuvvetleri tekrar Fransızlara hücuma geçti ve 1954 yılında Fransızları Dien Bien Phu'da yendiler. Bunun üzerine toplanan Cenevre Konferansında Viet-Nam, kuzey ve güney olarak ikiye bölündü. Aynı yıl Güney Viet-Nam Fransız Birliği'nden ayrılarak bağımsızlığını ilân etti. 1955'te de cumhuriyet ilân edildi.

1959 yılında Güney Viet-Nam'da büyük

* Güney Vietnam'da "Chau Doc" şehri.. Yıllardan beri süren savaş insanları barış ve refaha hasret bırakıyor. Halkın çoğunluğu uygarlığın nimetlerinden uzakta, böyle evlerde yaşıyor.

ölçüde, komünist tedhiş hareketleri başladı. Bunları yapanlar Kuzey Viet Nam'dan büyük ölçüde yardım gören Vietkong (Viet-Namlı komünist) kuvvetleriydi. Bu durum hükümeti zayıflattı. Başkan Ngo Dinh Diem'in aldığı sert tedbirler faydasız kaldı. Sonunda 1963'te yapılan bir hükümet darbesi sonunda Ngo Dinh Diem öldürüldü. Bundan sonra iki yıl boyunca, ülkede düzenin korunmasına çalışıldı, hükümet darbeleri oldu. 1966'da kurucu meclis tarafından yeni anayasa hazırlandı. 1967'de seçimler yapıldı. Bu arada A.B.D. Komünist Kuzey Viet-Nam'la olan savaşta Güney Viet-Nam'ın yanında yer aldı. Önceleri sadece malzeme yardımı yaparken 1965'ten itibaren asker olarak da yardım etmeye başladı. 1972 yılında kuvvetlerini geri çekmeye karar verdi. 1973 Ocak ayında Güney, Kuzey Viet-Nam ve Amerika arasında sulh imzalandı. Buna göre Amerika askerlerini ülkeden çekmeye başladı.

Ekonomi: Tarım, Güney Viet-Nam ekonomisinin temelini teşkil eder. Kauçuk, çay, kahve, tütün, sebze, meyve. kinin, şekerkamışı kopra ülkenin başlıca mahsulleridir. Balıkçılığın da ekonomide önemli yeri vardır.

İdare şekli: Güney Viet-Nam parlamentosu 1966'da toplanan kurucu meclisin yaptığı anayasaya göre iki meclisten kuruludur. Cumhurbaşkanı, başkan yardımcısı, senato ve Temsilciler Meclisi üyeleri seçimle işbaşına gelirler.

ÖNEMLİNOKTALAR:

Milli bayram: 1 Kasım.
Yıllık milli gelir: 28 milyar TL..
Fert başına yıllık gelir: 1.960 TL..

Savunma: Silâhlı kuvvetler, A.B.D.'nin denetimi altındadır. 374.000 kişilik kara, 33.000 kişilik hava (1.200 pilot dahil), 11.000 kişilik deniz kuvvetlerinden başka 645.000 kadar da mahalli milis ve polis kuvvetleri vardır. 1972 Nisanında ülkede 69.000 kişilik Amerikan kuvveti varken bu 1 Temmuzda 39.000'e inmiştir. Ülkede ayrıca birkaç bin kişi de diğer milletlerin kuvvetlerinden vardır. Ayrıca köylerin büyük bir kısmı Kuzey Viet-Nam'dan sızan gerillalara karşı tahkim edilmiştir.

Sosyal durum: Şehirlerdeki ve şehir dışındaki çok sayıda hastaneye ilâve olarak 615 köyde doğum klinikleri vardır. Devlet hesabına çalışanların emeklilik sigortaları mevcuttur.

Eğitim: 1969-70 ders yılında ülkede 7.377 ilkokul, 804 de orta öğretim yapan okul vardır. Ayrıca 4 üniversitesi vardır.

Spor: En yaygını futboldur.

En çok satan gazete: Trang Den (Lao). Viet-Nam diliyle yayınlanır. Baskı: 126.993.

Radyo, TV: 8 istasyonlu resmi radyosundan başka yalnız İngilizce yayın yapan "Hürriyet Sesi" adlı bir radyo, bir de televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 400.000, TV alıcısı: 350.000.

Türk elçiliği: Bangkok'taki Tayland elçiliğimiz tarafından yürütülür.

VİET-NAM DEMOKRATİK CUMHURİYETİ «Kuzey»

Resmiadı: Viet-Nam Dan-Chu Kong-Hoa
İdare şekli: Komünist Halk Cumhuriyeti
Yüzölçümü: 158.000 km.kare
Nüfusu: 22.038.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 134 kişi
Yaşama ortalaması: 50 sene
Başkenti: Hanoi (643.576)
Dili: Viet-Nam dili
Dini: Budist, Taoist
Parası: Dong (5 lira, 76 kuruş)

Ülke ve insanlar: Kuzey Viet-Nam, Çinhindi yarımadasının kuzey-doğusunda bir ülkedir. Kuzeyde Çin, doğuda Tonkin körfezi

ve Güney Çin Denizi, güneyde Güney Viet-Nam ve batıda Laos'la sınırlanmıştır.

Kuzey Viet-Nam dağlık bir ülkedir. Dağların en yüksek yeri Fan Si Pan tepesinde 3.500 m.ye yaklaşır.

İklimi tropikaldir ve birçok kesimi tropik ormanlarla kaplıdır. Tonkin körfezine dökülen Kızıl Nehir memleketin en önemli akarsuyudur. Bu nehrin suladığı topraklar çok verimlidir. Haziran'dan Eylül'e kadar süren yağış mevsiminde ülke bol yağış alır.

Viet-Namlılar, Çinlilerle akraba bir kavimdir. Halkın çoğu Viet-Namlıdır. Ayrıca Çinliler ve Tay ırkından topluluklar vardır. Kuzey Viet-Nam'ın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Hanoi: 643.576, Haiphong: 363.248, Namdinh: 150.000.

Tarih: Kuzey Viet-Nam Cenevre Konferansının sonucu olarak 1954 'te doğdu. Annam'ın kuzey kesimleriyle Tonkin'den meydana geliyordu. İlk yıllarda komünizm büyük bir hızla ülkeye hâkim olmaya başladı, çiftlikler kollektifleştirildi. Bu hareket sırasında 100.000'den fazla çiftçi öldürüldü. Silâhlı köylüler 1956'da kollektifleştirmeye karşı ayaklandılarsa da bu ayaklanma kanlı bir şekilde bastırıldı.

Kuzey Viet Nam, 1959'da Güney Viet-Nam'ı işgal ederek komünist idare altında birleştirmeye kalkıştı. Lao Dong adlı komünist partisinin güney bölümü gizli olarak faaliyettiydi ve Kuzey Viet-Nam'dan yardım alıyordu. Böylece Güney Viet-Nam parçalanma tehlikesiyle karşılaşınca A.B.D.nden yardım istedi. A.B.D. komünistlere karşı olan savaşta, Güney Viet-Nam'ın yanında yer aldı.1973 Ocak'ında Güney, Kuzey Viet-Nam ve Amerika arasında sulh imzalandı.

Ekonomi: Kuzey Viet-Nam bir tarım memleketidir. Başlıca mahsulü pirinç teşkil eder. Ancak yetiştirilen pirinç ülkenin kendi ihtiyacına yetmemekte dışarıdan devamlı besin maddeleri ithal edilmektedir. Ülke maden cevherleri bakımından zengindir. Büyük ölçüde maden kömüründen başka kalay, tungsten, demir, çinko, altın, fosfat, antimuan manganez ve krom vardır. Komünist yardımıyla bazı endüstrileşme çalışmaları yapılmakta, iplik fabrikaları, demir-çelik fabrikaları kurulmaktadır.

İdare şekli: Kuzey Viet-Nam Komünist Lao Dong Partisi tarafından idare edilmektedir. Bu partinin politbürosu ve merkez komitesi memleketi idare eder. 11 kişilik politbüronun bir üyesi ölmüş, yerine tayin yapılmamıştır. Bu durumda ülkeyi 10 kişi idare etmektedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Yıllık milli gelir: 22 milyar 400 milyon TL..
Fert başına yıllık gelir: 1.260 TL..
Savunma: Kuvvetli bir kara, hava ve kıyı devriye gemileriyle takviye edilmiş bir deniz kuvvetleri vardır. Silâhlı kuvvetlerinin toplamı 450.000 kişiyi bulur. Ayrıca 300.000 kadar da milis ve güvenlik kuvvetleri vardır. Çin'den ve Sovyet Rusya'dan önemli miktarda yardım almaktadır.
Sosyal durum: Uygulanmakta olan bir sosyal sigorta vardır. Hastane, dispanser ve sanatoryumların sayısı 373'tür. Trahom, sıtma ve diğer salgın hastalıklarla savaşmak için seyyar mücadele ekipleri vardır.
Eğitim: İmkân nisbetinde eğitim 10 yıl mecburidir. 3.500.000 öğrencisi, Hanoy'da da bir üniversite vardır.
Spor: Devlet takım oyunlarını ve atletizmi teşvik etmektedir.
En çok satan gazete: Nhan Dan (Hanoy). Baskı: 100.000.
Radyo, TV: Devlet kontrolunda bir radyo istasyonu vardır. Televizyonu yoktur. Radyo alıcısı: 510.000
Türk elçiliği: Yoktur.

YEMEN ARAP CUMHURİYETİ

875

Resmi adı: El Cumhuriyye el-Arabiyye el-Yemeniyye.
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 195.000 km.kare
Nüfusu: 6.062.000 (1972)
Başkenti: Sana (120.000)
Dili: Arapça
Dini: Müslüman
Parası: Yemen riyali (3 lira, 11 kuruş)

Ülke ve insanlar: Arabistan yarımadasının güney-batısında bir devlet olan Yemen; kuzeyde ve doğuda Saudi Arabistan, güneyde Güney Yemen, batıda Kızıldeniz'le sınırlanmıştır.

Yemen toprakları Arabistan yarımadasının insanların yaşamasına en elverişli kısmı, aynı zamanda da en verimli bölgesidir. Yemen toprakları Sera sıradağlarının bir koluyla kaplıdır. Bu dağların yüksekliği yer yer 3.000 metreyi bulur. Sana yakınlarında 3.700 metreye ulaşır. Bu dağlardan çıkan akarsuların bir kısmı batıdaki sahil ovalarına, bir kısmı da Aden körfezine dökülür. Ancak bu akarsular kurak mevsimlerde kururlar. Dağların, derelerle yarılmış vadilerinde ormanlar vardır.

Ülkenin yayla bölümü verimlidir ve Akdeniz iklimindedir. Tehama denen Kızıldeniz sahili ovaları ise sıcak, rutubetli ve kuraktır.

Yemen'in başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Sana: 120.000, Taiz: 80.000, Hodeida: 90.000 (Kızıldeniz'de liman)

Tarih: Yemen, din kitaplarında adı geçen Saba Krallığının kurulduğu ülkedir. Bu bölge M.Ö. 115 yılından, M.S. 525 yılına kadar Himyerilerin hükümranlığında kalmış. Himyeriler zamanında ülke büyük bir gelişme göstermiş, bu çağ içinde dış ülkelere seferler tertib edilmiştir. Saba Melikesi Belkıs diye anılan Himyeri Kraliçesi, Sana şehrini kurmuştur. Yemen 6. yüzyılda Habeşlilerin ve İranlıların istilâsına uğramıştır.

9. yüzyılda Yemen'de mahalli bir hükümdarlık kurulduğunu görüyoruz. Ülke

daha sonra Mısırlıların, 1517'de de Türklerin eline geçmiştir.

Yavuz Sultan Selim, Mısır seferi sırasında Yemen'i de Osmanlı ülkesine katmış. Çerkes İskender Paşa'yı vali tayin etmiştir. Ancak İskender Paşa, bir yeniçeri zorbası tarafından öldürülmüş, Yemen'de karışıklıklar çıkmıştır. Bunun üzerine Yemen'e bir Türk donanması gönderilmiştir.

Yemen Fatihi Sinan Paşa, 1569'da Zeydilerle savaşmış, nihayet duruma hâkim olarak 1571 yılında hutbeyi Osmanlı Padişahı adına okutmayı başarmıştı. Yemen bundan sonra 20. yüzyılın başına kadar Türk hâkimiyetinde kalmışlarsa da, ülke zaman zaman patlak veren kargaşalıklardan kurtulamamıştır. Zeydiler 19. yüzyılda iç kesimlere hâkim olmuş, Türk hâkimiyeti kıyı bölgeleriyle birkaç şehre mahsus kalmıştır.

2. Abdülhamid zamanında Zeydiler, İmam Yahya'nın idaresinde ayaklanmış, Gazi Ahmet Muhtar Paşa komutasındaki Türk kuvvetleri isyanı bastırıp burada 7. Türk ordusunu kurmuşlarsa da, Zeydiler nihayet 1905'te Sana'yı almaya muvaffak olmuşlardır.

İkinci Meşrutiyet'ten sonra İttihat ve Terakki iktidarı Zeydilere de bazı haklar tanıyarak, Yemen'in durumuna yeni bir düzen verme yoluna gitmiş, 1. Dünya Savaşı'ndan sonra da buradaki Türk hâkimiyeti tamamen son bulmuştur.

1962 yılında İmam Ahmed'in ölümü üzerine ordu kuvvetleri iktidarı ele geçirerek Cumhuriyet ilân ettiler. Mısır Cumhuriyetçileri; Saudi Arabistan'da kralcıların tarafını tutarak bunlara yardıma başladı. 1967 yılında iki ülkenin devlet başkanları, ülkedeki iç savaşa karışmamaya karar verdiler.

Güney Yemen'den kaçan 300.000 kadar göçmen, organize bir şekilde Güney Yemen'e saldırarak gerilla savaşları yapmaya başladılar (1971). 1972'de iki Yemen arasında savaş başladıysa da, Arap Birliği'nin aracılığı ile savaş 28 Ekim 1972'de durduruldu.

Ekonomi: Yemen ekonomisi hayvancılık ve tarım üzerinedir. İç savaş istihsali düşürmüştür. Başlıca tarım mahsulleri meyva, tahıl, sebze, tütün ve pamuktur.

İdare şekli: Yemen'in 1970 anayasasına göre 179 üyeden kurulu bir meclisi vardır. Bunun 20 üyesi başkan tarafından tayin edilir, diğerleri seçimle iş başına gelir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 26 Eylül
Yıllık milli gelir: 5 milyar, 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.120 TL.
Savunma: Askerlik mecburidir. Ülkeyi korumak üzere girmiş bulunan Mısır Silâhlı Kuvvetleri 1967 sonunda ülkeyi terketmiştir. Yemen Arap ülkelerinden teçhizat yardımı almakta devam etmektedir.
Sosyal durum: İmamlık (Krallık) zamanında henüz ilkel bir durumda olan sosyal dayanışma cumhuriyet idaresince geliştirilmeye çalışılmaktadır.
Eğitim: İhtilâlden önce özel ellerde olan eğitim, bugün devlet elinde geliştirilmektedir.
Spor: Futbol ve avcılık rağbettedir.
En çok satan gazete: El İman (Sana)
Radyo, TV: Günde 18 saat yayın yapan, devletin kontrolü altında bir radyo istasyonu vardır. Televizyon yoktur. Radyo alıcısı: 250.000.
Türk elçiliği: Yoktur. Fakat Türkiye ile diplomatik ilişkisi vardır.

YEMEN DEMOKRATİK HALK CUMHURİYETİ

Resmi adı: Yemen-Demokratik Halk Cumhuriyeti
İdare şekli: Komünist Halk Cumhuriyeti
Yüzölçümü: 160.300 km.kare
Nüfusu: 1.500.000
Başkenti: Medine Eşşaab (30.000)
Dili: Arapça
Dini: Müslüman
Parası: Güney Yemen Dinarı (40 lira, 50 kuruş.)

Ülke ve insanlar: Arabistan'ın güneyinde bir ülke olan Güney Yemen, Maskat ve Uman'ın batısında kalan, bütün Yemen ve Saudi Arabistan topraklarını kaplar.

Sahil boyunca uzanan ova oldukça engebelidir. İç kesimlere doğru arazi gittikçe yükselir ve yer yer, derin, kuru vadilerle oyulmuş bir yayla halini alır. Halkın hemen hemen tamamı Arap ve Müslüman'dır. Başkent Aden 100.000 nüfuslu bir liman şehridir.

Tarih: Güney Yemen toprakları M.Ö. 1200 yıllarından itibaren, Saba, Himyeri Krallıklarına dahil olmuş, daha sonra burası Perslerin ve Habeşlerin istilâsına uğramıştır.

Güney Yemen toprakları 885 yılında Yemen imamlarına tabi olmuş, öte yandan sahil kesimleri Bağdat Halifeliğine bağlanmıştır. Sonraları, imamlar arasındaki çekişmeler sonunda memleketin kontrolü imkânsız hâle gelmiş, önce Mısırlıların sonra da Türklerin hâkimiyetine girmiştir.

Birkaç yüzyıl süren Türk hâkimiyetinden sonra İngilizler 1839'da Aden'i işgal etmişlerdir. Süveyş Kanalı'nın açılması, Aden'in önemini daha da arttırmıştır. İngiltere-Türkiye münasebetlerinin kötüye gitmesi üzerine, İngilizler 1880'lerde, Aden'i tecavüzlerden korumak için yerli şeyhlerle anlaşmış, nihayet 1914 yılında, İngiltere kontrolündeki Güney Yemen, Türkiye kontrolündeki Yemen'den ayrılmıştır

1. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı İmparatorluğu yıkılınca, Yemen imamları Güney Yemen'i ele geçirmek için başarısız teşebbüslerde bulunmuşlardır. Aynı durum 2. Dünya Savaşı'ndan sonra da devam etti; bu da İngiltere'yi şeyhlerle yeni yeni anlaşmalar yapmaya sevketti. Yemen ve Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin, komünist ülkelerden yardım alması üzerine 1959'da, İngilizlerin tavassutuyla bir Güney Arabistan Federasyonu kuruldu. 1962'de Aden bu federasyona katıldı.

1965'te, federasyona dahil devletlerin sayısı 17'ye yükselmişti.

Ancak, komünist tahrikleriyle harekete geçen Güney Yemenliler 1966'da ayaklandılar. Sonunda Güney Yemen 1968 yılında bağımsızlığını kazandı. Yemen Arap Cumhuriyeti'yle aralarında yıllarca süren silâhlı çatışmalar, Arap Birliği'nin araya girmesiyle, 1972'de durduruldu.

Ekonomi: Güney Yemen'in Aden limanı, Arabistan yarımadasının en güzel tabii limanıdır. Aden, Süveyş yolunda gemiler ve uçaklar için büyük bir ikmal merkezidir. Orta Doğu'nun en büyük petrol dağıtma tesislerinden biri Aden'dedir. Ayrıca memleket ekonomisinde hafif endüstrilerin de yeri vardır. Bütün bunların dışında ülke fakirdir ve halk ilkel usullerde tarımla uğraşmakta, pamuk, buğday ve hurma yetiştirmektedir.

İdare şekli: Güney Yemen'in idaresi ülkenin tek partisi olan Milli Kurtuluş Cephesi'nin kontrolü altındadır. Cumhurbaşkanı ve kabinesi, partinin 51 kişilik genel idare kurulu yardımıyla memleketi idare eder.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 14 Ekim
Yıllık milli gelir: 2 milyar 100 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.680 TL.
Savunma: 9.000 kişilik bir ordusu ve küçük bir hava gücü vardır. S.S.C.B.den askeri yardım görmektedir.
Sosyal durum: Bir büyük, 14 tane de taşra hastanesi, çeşitli dispanserleri vardır. Hasta yatak sayısı 1.300 kadardır. Ayrıca B.P petrol rafinerisi de sağlık konusunda önemli yardımlarda bulunmaktadır. Henüz bir sosyal sigorta düzeni kurulmuş değildir.
Eğitim: 400 kadar ilk, 83 de orta dereceli okul vardır. Ayrıca 6 öğretmen okulu ve bir de teknik kolej mevcuttur.
En çok satan gazete: El Eyyam (Aden). Baskı: 8.000.
Radyo, TV: Bir radyo, bir de televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 80.000, TV alıcısı: 25.000.
Türk elçiliği: Yoktur.

YENİ ZELANDA

885

Resmi adı: Dominion of New Zealand (Yeni Zelanda Dominyonu)
İdare şekli: İngiltere Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız devlet
Yüzölçümü: 268.680 km.kare
Nüfusu: 2.961.868 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 10 kişi
Yaşama ortalaması: 71.1 sene
Başkenti: Wellington (328.800)
Dili: İngilizce
Dini: Hıristiyan (%34 Anglikan, %22 Prosbiteryon, %16 Katolik, %28 diğerleri).
Parası: Yeni Zelanda doları (18 lira 80 kuruş).

Ülke ve insanlar: Büyük Okyanus'un güneyinde iki adadan meydana gelen bir devlettir Başlıca iki adadan meydana gelmiştir. Avustralya'nın 1.200 mil güney doğusundadır. Batısında Tasman denizi vardır.

Yeni Zelanda'yı meydana getiren iki ada Cook Boğazıyla birbirinden ayrılır. Her iki ada da dağlıktır. Kuzeydeki ada volkanik dağlardan meydana gelmiştir. Burada yer yer yanardağ indifaları olur. Adada çeşitli krater gölleri vardır. Güneydeki büyük adada ise yanardağ yoktur. Adayı boydan boya kaplayan dağlara Yeni Zelanda Alpleri denir. Bu dağların en yüksek yeri Cook tepesidir (3.764 m.)

Yeni Zelanda'nın ılık bir iklimi vardır. Ülkede yaşayanların %92'si İngiliz asıllıdır. %7 de Maori vardır.

Tarih: Bir polinezya kavmi olan Maoriler 1359 yıllarında güney-doğu Asya'dan buraya gelmişlerdir. Hollandalı denizci Abel Tasman, 1642 yılında bu adaları keşfetmiş, fakat Maoriler onun karaya ayak basmasına engel olmuşlardı. 1769 yılında Kaptan Cook, yeni Zelanda'ya gitti. 1790'da ada sahillerinde İngiliz balina avcılarının küçük yerleşme merkezleri görülmeye başlandı. Balina avcılığından başka biraz da tarımla uğraşan bu ilk Avrupalılar bahriyeden gelen asker kaçaklarıydı.

Yeni Zelanda Şirketi, 1840 yılında, Yeni Zelanda'ya yapılan ilk büyük göç hareketini düzenledi ve Wellington'da bir yerleşme merkezi kurdu. Aynı yıl Maoriler, adadaki İngiliz hükümranlığını tanıdılar, buna karşılık da, kendi adalarına sahip olma hakkını istediler. Ancak İngilizler sözlerini tutmadılar. 1845-48 ve 1860-70 arasındaki ayaklanmalar askeri hareketle bastırıldı.

Yeni Zelanda'ya yerleşmeyi çabuklaştıran gerçek sebep 1861'de altının bulunması oldu. Daha sonraki yıllarda ülke kalkınmaya devam etti ve ana vatanla münasebetlerini devam ettirdi. 1931'de dominyon haline geldi. 1962'de Batı Samoa Yeni Zelanda'dan ayrılıp bağımsız oldu.

Ekonomi: Yeni Zelanda büyük bir tarım ülkesidir. Ülke topraklarının üçte ikisi tarıma tahsis edilmiştir. Ayrıca imalât alanında da gelişmeler kaydedilmiştir. Metal işleri, çimento, gübre, tekstil sanayii kurulmuştur. Yeni Zelanda maden cevherleri bakımından fakirdir ve bunların ekonomideki önemi çok azdır. Yeni Zelanda ekonomisinin en önemli unsurları yün, et ve süt mamulleridir. İhracatının %90'ını bunlar teşkil eder.
Sanayi alanında ciddi çalışmalar yapılmaktadır.

İdare şekli: Yeni Zelanda, İngiliz Milletler Topluluğu'nun kendi kendisini idare eden bir üyesidir. Kraliçe Elizabeth aynı zamanda, Yeni Zelanda hükümdarıdır; ülkede bir genel vali tarafından temsil edilir. Başbakan ve kabine üyeleri, parlamento üyeleri arasından seçilir. Yeni Zelanda'nın tek meclisli parlamentosu 80 üyeden kuruludur. Üç yılda bir genel oylama ile seçilirler.

* Güney yarım küresinin devletlerinden olan Yeni Zelanda'nın en yüksek tepesi 3760 metrelik Cook dağıdır. Resimde güney adasındaki dağ görülüyor.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 6 Şubat
Yıllık milli gelir: 74 milyar, 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 31.220 TL.
Savunma: 12.750 kişilik ordusu vardır. Bunun 5.600'ü kara 2.900'ü deniz, 4.250'si de hava kuvvetlerindendir.
Sosyal durum: Sosyal Güvenlik Dairesi tarafından yürütülen Sosyal Sigortası ihtiyarlık, dulluk, hastalık, işsizlik, öksüzlük, körlük vs.. Sigortalarını uygular.
Eğitim: Devlet okullarında eğitim parasız, 6-15 yaşları arasındakiler için mecburidir. İlkokul öğrencilerinin % 12'si, orta öğretim çağındakilerin de % 16'sı özel okullarda okumaktadır. 6 üniversitesi vardır.
En çok satan gazete: New Zeland Herald (Aveckland). Baskı: 225.000.
Radyo, TV: Ticari, yarı ticari ve resmi olmak üzere 47 radyo istasyonu, bir de televizyon istasyonu vardır. 1972 Kasım'ında ikinci bir kanal işletmeye açılmıştır. 1973 Ekim'inde de renkli televizyon çalışmaya başlayacaktır. Radyo alıcısı: 697.271, TV. alıcısı: 679.435.
Türk elçiliği: Yoktur.

YENİ ZELANDA'NIN DIŞ TOPRAKLARI

COOK ADALARI
Yüzölçümü: 241 km. kare
Nüfusu: 21.227

Cook Adaları, Büyük Okyanus'un güneyinde iki grup halinde toplanmış küçük adalardır. Kuzeydeki adalar küçük ve oturmaya elverişsizdir. Güney adalarının toprakları verimlidir. Halk çoğunlukla burada oturur. Cook Adalarının en büyüğü Rarotonga buradadır. Adalar 1901'de Yeni Zelanda'ya geçmiştir. Hindistan cevizi, portakal, kahve, muz yetiştirilir.

NIUE ADASI

Yüzölçümü: 259 km.kare
Nüfusu: 4.988.

Niue adası, Cook adalarına dahil olmakla beraber ayrı idare edilir. Halkı Polinezyalıdır.

TOKELAU ADALARI

Yüzölçümü: 10.5 km.kare
Nüfusu: 1.655

3 Atolden ibaret olan adalar Batı Samoa'nın 300 mil küzeyine düşer. 1925'te Yeni Zelanda'ya geçen adaların ahalisi Polinezyalıdır.

ROSS BÖLGESİ

Antarktika'daki bu bölgenin yüzölçümü 414.400 km.kare. 1923 de Yeni Zelanda'ya verilmiştir. Yeni Zelanda burada 1957'de bir üs kurulmuştur. Bilim adamları ve yardımcılarından başka insan yaşamamaktadır.

YUGOSLAVYA

Resmi adı: Socijalisticka Federativna Republika Jougoslavija (Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti)
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 255.804 km.kare
Nüfusu: 20.738.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 80 kişi
Yaşama ortalaması: 66.9 sene
Başkenti: Belgrad (1.209.360)
Dili: Sırpça
Dini: Hıristiyan (1/3 Ortadoks, 1/3 Katolik)
Parası: Yeni Dinar (66 kuruş, 62 sm.)

* Yugoslavya'nın Adriyatik denizi kıyıları ılık havası ve girintili çıkıntılı görünüşüyle kuzey Avrupalı turistlerin her mevsimde ziyaret ettiği yerlerdendir. Resimde buradaki Dubrovnik şehri görülüyor.

Ülke ve insanlar: Yugoslavya Adriya denizi sahillerinde bir Balkan devletidir. Kuzeyde Macaristan ve Avusturya; doğuda Romanya, Bulgaristan; güneyde Yunanistan; güney-doğuda Arnavutluk; batıda Adriya Denizi; kuzey-batıda İtalya ile sınırlanmıştır.

Yugoslavya'nın güneyi dağlık, kuzeyi ise ovalıktır. Kuzey-batıda Alp dağlarının son bulduğu Tarvis geçidinden Arnavutluk sınırı yakınlarına kadar olan bölgeyi Dinar Alpleri kaplar. Bunların batısında derin vadilerle oyulmuş kayalık yaylalar vardır. Bu yaylaların en büyük özelliği "Dolin" adı verilen huni biçimle binlerce çukur alandır. Bunların "Polji" diye adlandırılan büyükleri ekime elverişlidir. Kuzey-batıda Dinar Alpleri'yle, Alp dağlarının birleştiği Slovenya, yer yer, dağlar arasındaki çukurlarla kaplıdır. Buraların alüvyonlu toprakları vardır. Bu çukurların en önemlisi Karniyol çukurudur. Bölge ormanlık ve otlaktır.

Yugoslavya'nın Dalmaçya denen Adriya sahilleri çok girintili çıkıntılıdır. Ayrıca sarp dağlar, sahillerin iç kesimlerle olan bağlantısını keser. Bu bakımdan Yugoslavya, bir sahil ülkesi olmasına rağmen, denizci bir memleket değildir.

Yugoslavya'nın akarsuları boldur. Ülkedeki akarsulardan çoğu Tuna nehrinin kollarıdır. Tuna nehri Yugoslavya'nın kuzey-doğusunu sular, Belgrad'dan geçtikten sonra bir süre Romanya ile sınır çizer. Tuna'nın Yugoslavya'daki başlıca kolları olan Morava, Drina, Tiza, Sava, Drava ile güneydeki Vardar'dır.

Yugoslavya Orta Avrupa ve Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Akdeniz iklimi Adriya sahilinde dar bir şerit halinde kendisini gösterir. Yugoslavya halkı Sırp, Hırvat ve Slovenlerden meydana gelmiştir. Bu bakımdan din ve ırk birliği yoktur. Bu saydığımız üç grup halktan başka, Makedonyalılar, Arnavutlar, Almanlar, Boşnaklar, Karadağlılar, Türkler, Rumenler ve Macarlar vardır. Sırplar Ortodoks, Slovenler ve Hırvatlar Katolik. Arnavutlar, Boşnaklar ve Türkler Müslüman'dır.

Sırplar, eski Sırbistan ile Bosna-Hersek'te, Hırvatlar Avusturya sınırı yakınlarında; Slovenler kuzey-batıda, Slovenya diye anılan bölgede; Karadağlılar, güney-batı Yugoslavya'da, eskiden Kardağ diye anılan bölgede yaşarlar. Arnavutlar güneyde, Boşnaklar Bosna-Hersek'te, Türkler ise Makedonya bölgesinde yaşar.

Yugoslavya'nın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Belgrad: 1.209.360, Zagreb: 602.205, Üsküp (Slerupje): 388.962, Saraybosna (Sarajevo): 292.263, Ljubljana: 257.647.

Tarih: Bugünkü Yugoslavya'nın kurucusu olan Sırplar, 6. ve 7. yüzyıllarda Morava ve Sava nehirleri çevresine, daha sonra da Kosova ovasına yerleştiler. 9. yüzyılda Hıristiyanlığı kabul ettiler. 12. yüzyılda ilk bağımsız Sırp Krallığı kuruldu. Kral I. Duşan zamanında (1346-1355) büyüyerek Balkanlar'ın en kuvvetli devleti haline geldiler.

Türkler Avrupa'da yayılmaya başladıkları zaman Sırplar bu ilerleyişi durdurmaya çalıştıysa da, sonunda Kosova savaşında (1389) yenilerek Türk hâkimiyetinde yaşadı. 19. yüzyılın başlarında Rusların kışkırtmasıyla ayaklanan Sırplar 1817'den sonra bazan Kara Yorgeviç, bazan da Obrenoviç ailelerinin başkanlığında bir prenslik kurdular. Osmanlı devletine vergi ödeyen bu prenslik 1882'de krallık haline geldi.

Balkan Savaşı'nda toprak kazanan Sırbistan Krallığı Avusturya veliahdının Saraybosna'da öldürülmesi üzerine 1. Dünya Savaşı'na katıldı. Bu savaştan sonra Avusturya ve Macaristan İmparatorluğu'ndan toprak alarak yürüdü. Yugoslavya adı altında bir birleşik krallık haline geldi.

2. Dünya Savaşı'nda Almanlar, savaş ilân etmeden Yugoslavya'yı işgal ettiler. Kral 2. Petro Londra'ya kaçtı. Bütün savaş boyunca Yugoslavya'da Almanlara karşı kanlı mukavemet hareketleri oldu. Çete hareketleri kral

taraftarı Mihailoviç adındaki subay tarafından yönetiliyordu. Savaşın sonlarına doğru Ruslar işe karıştılar ve Tito adlı komünist bir çeteciye İngilizlerle birlikte yardım ettiler. Sonunda Mihailoviç, Tito tarafından öldürüldü. Ülkede komünist bir rejim kuruldu. Ancak kısa bir süre sonra Yugoslavya'nın, Rusya ile arası açıldı. Tito komünist olmakla birlikte bağımsız bir politika gütmeye başladı.

Ekonomi: Yugoslavya eskiden beri bir tarım ülkesiydi. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ise endüstri tarımı geçmiştir. Bilhassa 1960'dan sonra ekonomi alanında yapılan reformlar, Yugoslavya'yı dünya pazarlarında söz sahibi bir ülke haline getirmiştir. Ülke halkının %70'i köylü olmakla beraber, endüstrinin gelişmesi, köylerde yaşayanların sayısını günden güne azaltmaktadır.

İdare şekli: Yugoslavya federal bir cumhuriyettir. Başka komünist ülkelerdeki gibi tek parti hâkimiyeti vardır. Memleket, Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya, Makedonya, Bosna, Herkes olmak üzere 6 federal cumhuriyet ile iki muhtar bölgeden kurulmuştur. Federal Meclis ve Millet Meclisi olmak üzere iki meclisli bir parlamentosu vardır. Buna rağmen iktidar bugün tamamen Tito'nun elindedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:
Millî bayram: 29 Kasım
Yıllık milli gelir: 138 milyar 600 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 8.120 TL.

Savunma: Ülke savunma paktlarına girmemiştir. Askerlik mecburidir. 1970'te 18 ay olan kara ve hava kuvvetlerinde 15 aya, 2 yıl olan deniz hizmeti de 18 aya indirilmiştir. Silâhlı kuvvetlerinin toplamı 233.000'dir. Kara: 193.000, deniz 18.000, hava: 20.000. Ayrıca 19.000 kadar sınır birlikleri vardır. Genel seferberlikte 1.250.000 asker çıkartabilir.

Sosyal durum: Çalışanlar ve aileleri sosyal sigorta kapsamındadırlar. Ülkede 105.807 hasta yatağı, 3.532 klinik ve 2.161 de diş kliniği vardır. (1968) 20.000 kadar olan doktor sayısı ihtiyaca yetmemektedir. Tarım bölgelerinde daha çok doktora ihtiyaç vardır.

Eğitim: 7-15 yaş arasındakilere eğitim mecburi olup parasızdır. 8 üniversitesinden başka öğretmen okulları ve yüksek okulları vardır. Gece eğitimi yapılarak üniversitelerden daha çok öğrencinin yararlanmasına çalışılmaktadır.

Spor: Futbol, atletizm, yüzme ve basketbol rağbet görür.

En çok satan gazete: Vicernje Novosti (Belgrad). Baskı: 378.000.

Radyo, TV. Belgrad, Zagreb ve Ljubljana'da yayın yapan birer büyük radyo istasyonundan başka diğer 5 şehirde de mahalli yayın yapan istasyonları, bir de Belgrad, Zagreb, Ljubljana, Sarajevo'da, Üsküp ve Titograd'da her biri haftada 60 saat yayın yapan televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 3.596.893, TV alıcısı: 2.315.170.

Türk elçiliği: Proleterskih Brigada, 3. Belgrad. Yugoslavya.

YUKARI VOLTA

885

Resmi adı: Republique de Haute-Volta (Yukarı Volta Cumhuriyeti)
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 274.122 km.kare
Nüfusu: 5.426.000 (1970)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 19 kişi
Yaşama ortalaması: 31.6 sene
Başkenti: Ouagadougou (11.000)
Dili: Fransızca
Dini: %75 Putperest, %20 Müslüman, %5 Katolik.
Parası: Afrika frangı (CFA) (6 kuruş, 68 sm.)

Ülke ve insanlar: Kuzey-batı Afrika'da bir cumhuriyet olan Yukarı Volta, kuzeyde ve batıda Mali, doğuda Nijer, güneyde Dahomey, Togo, Ghana ve Fildişi Kıyısı ile sınırlanmıştır.

Batı Afrika'nın savanlar bölgesinde bulunan Yukarı Volta'nın toprakları yüksekliği 200-300 m. arasında değişen bir yayladır. Güneye doğru eğilimli olan bu yayla Siyah, Beyaz ve Kırmızı Volta nehirleriyle sulanır. Çiftçi ve köylülerden ibaret olan halkın çoğu memleketin orta ve güney kesiminde oturur. Yukarı Volto'da yaşayanların çoğunu, Volta halklarından olan Mossiler teşkil eder. Başlıca şehirler: Başkent Ouagadougou (124.000) ve Bobo-Dioulasso'dur: (122.000)

Tarih: Yukarı Volta'nın ilk tarihi, doğrudan doğruya Mossi kabilesinin tarihidir. Bunlar 13. yüzyılda bu bölgede bir devlet kurmuşlardı. Bu devlet 14. ve 15. yüzyıllarda büyümüş Nijer nehri çevresindeki şehirlere akınlar yapmaya başlamışlardı. Daha sonraki yüzyıllarda çevrede kurulan devlet Mossileri etkilediyse Mossi-Dagomba devleti 19. yüzyılda, Avrupalıların gelişine kadar yaşamasına devam etti.

1896'da Fransızlar Fildişi Kıyısı ile birlikte bu bölgeye hâkim oldular. Fransızların buradaki toprakları 1933'te Fildişi Kıyısı, Niger ve Fransız Sudan Kolonileri olmak üzere üçe ayrıldı. Yukarı Volta'nın ayrılması ise 1947 yılına rastlar. Daha sonra başlayan milliyetçi hareketler neticesinde Yukarı Volta 1958'de muhtar hâle geldi. 1960'ta da cumhuriyet oldu.

Ekonomi: Yukarı Volta'nın ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanır. Fildişi Cumhuriyeti ve Ghana'ya gönderilen işçilerin de ekonomide yeri vardır. Başlıca ihraç malları pamuk, susam ve fıstıktır.

Yerli halk genellikle tarımla uğraşmaktadır. Hayat seviyesi çok düşüktür.

İdare şekli: 1966 hükümet darbesinden sonra 4 yıl askeri bir cunta ile idare edilen ülkede 1970'te yeni bir anayasa yapılmıştır. Buna göre Yukarı Volta'nın tek meclisli 57 üyeden meydana gelen bir parlamentosu vardır.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 11 Aralık
Yıllık milli gelir: 4 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 840 TL.
Savunma: Askerlik mecburi olup 18 aydır. 1.500 kişilik ordusu. 1.800 kişilik de polis ve savunma kuvvetleri vardır.
Sosyal durum: Ülkede 3 büyük hastane 30 sağlık merkezi, 71 doğumevi, 257 dispanser vardır. Ayrıca okullarda özel sağlık servisinin kurulmasına çalışılmaktadır. 1960'ta ihtiyarlık ve emekli askerler için bir sigorta sistemi yürürlüğe girmiştir. 1967'de de işçileri içine alan bir sosyal sigortanın temeli atılmıştır.
Eğitim: Okul sayısı öğretim çağındaki çocukların sayısına oranla çok az olduğundan, eğitim henüz mecburi değil, fakat parasızdır. Devlet isteyenleri yüksek öğretim için Senegal ya da Fransa'ya yollamaktadır.
Spor: Henüz gerektiği şekilde organize edilmiş değildir. Futbol ve basketbol büyük rağbet görür.
En çok satan gazete: Hükümetçe çıkartılan Bulletin Ouotidien d' InformationOuagadougou).
Radyo, TV: Bir radyo, bir televizyon istasyonu vardır. Radyo alıcısı: 88.000, TV alıcısı: 6.000.
Türk elçiliği: Yoktur.

YUNANİSTAN

900

Resmi adı: Vasileion tis Ellados
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 131.944 km.kare
Nüfusu: 8.768.641 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 67 kişi
Yaşama ortalaması: 69.1 sene
Başkenti: Atina (867.023)
Dili: Yunanca
Dini: Hıristiyan (Ortadoks)
Parası: Drahmi (38 kuruş, 10 sm.)

Ülke ve insanlar: Yunanistan Balkan yarımadasının güney kesimini bütünüyle kaplayan bir ülkedir. Kuzeyde Arnavutluk, Yugoslavya, Bulgaristan; kuzey-doğuda Türkiye, doğuda Ege Denizi; güneyde Akdeniz, batıda Yunan Denizi ile sınırlanmıştır.

Yunanistan'ın girintisi çıkıntısı pek fazla olan sahilleri, burasının, Balkan yarımadasının en fazla çöküntüye uğrayan bölgesi olduğunu göstermektedir. Yunanistan başlıca üç dağ zinciriyle kaplıdır. Makedonya dağları kuzeydedir. Kısmen Yugoslavya ve Bulgaristan toprakları içinde kalır. Batıda Selânik Körfezi boyunca uzanan Vardar ovasının ucundaki Olimpos dağı (2.918 m.) da bu dağ grubu içindedir. Olimpos dağı, Yunanistan'ın en yüksek dağıdır.

Doğudaki Siklat dağlarının denizde kalan tepeleri Ege denizi adalarını meydana getirmiştir. Orta kesimdeki Pindus dağları ise, Arnavutluk ve Sırbistan'dan gelen dağ zincirinin bir ucunu teşkil eder.

Yunanistan'ı sulayan başlıca akarsular Türkiye ile sınır çizen Meriç, Struma, Vistriça ve Vardar'dır. Ülkede Akdeniz iklimi hüküm sürer. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır.

Yunanistan'ın güneyinde Mora (Peloponez) yarımadası ve Güney Yunanistan sahilleri açıklarında 437 ada vardır. Bunlar, Yunanistan yüzölçümünün beşte birini meydana getirirler. Mora yarımadası Korent Körfezi ve Korent kanalıyla kuzey kesimden ayrılır.

Yunanistan'da yaşayanların çoğunluğunu Yunanlılar teşkil eder. Yunanlılar, Eski Yunanca'dan bozma bir dil konuşurlar. Bugünkü Yunanlılar, Eski Yunan kültürünün tortusu içinde, çeşitli Balkan milletleri ve bilhassa Arnavutlarla karışmıştır. Ülke yüzlerce yıl Türk hâkimiyetinde yaşadığı için, memleketin her tarafı, en çok Batı Trakya ve Makedonya Türkleriyle doluydu. Balkan savaşlarından itibaren, Yunanistan'daki Türkler, Türkiye'ye göçtü. Öte yandan Türkiye'den de yüz binlerce Rum, Yunanistan'a gitti.

Ülkede Türklerden başka azınlıklar da vardır. Makedonya'da, Slavlar (Bulgar ve Sırplar) Epir'de ve Orta Yunanistan'da Arnavutlar, Pindus dağları çevresinde aslen Romanyalı olan Ulahlar yaşar.

Yunanistan'ın başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Atina: 867.023, Selânik: 345.799, Pire: 187.458, Patras: 112.228, Iraklion: 72.506, Larissa: 72.760, Volo: 41.290.

Tarih: Yunanlılar M.Ö. 5. yüzyılda kudretli bir devlet olarak ortaya çıktılar. Ancak daha önce burası çeşitli medeniyetlerin beşiği olmuş bir ülkeydi. M.Ö. 1100 yıllarından itibaren burada iki büyük medeniyet gelişti. Bunlardan biri Girit'te ortaya çıkan Minoa; diğeri de Yunanistan'da kendisini gösteren Mikene medeniyetiydi. Bu medeniyetlerin kaybolmasından sonra M.Ö. 100 ile M.Ö. 800 yılları arasında Yunan şehir devletlerinin belirdiğini görüyoruz. Bunlar daha sonraları Yunanistan'ın dışına da taşmaya başladılar. Ege ve Akdeniz adalarına, Küçük Asya'ya, Afrika'ya ve batıda Fransa ve İspanya'ya kadar yayıldılar. Böylece M.Ö. 5. yüzyılda Eski Yunan Medeniyeti en yüksek noktasına ulaştı. Atina, deniz aşırı ülkelerde toprakları bulunan büyük bir imparatorluğun merkezi oldu. M.Ö. 5 ve 4. yüzyıllarda Yunanlılar Aeschylus, Sophocles, Socrates, Plato, Aristo gibi dev simalar yetiştirdiler.

Bu arada, Yunanlılarla o çağın en kudretli devletlerinden Pers İmparatorluğu arasında çeşitli savaşlar oldu. Sonunda M.Ö. 490 yılındaki Marathon Savaşı Atinalıların zaferiyle sona erdi. Bundan 10 yıl sonra, büyük bir donanmayla yapılan Pers hücumu da Salamin Deniz Savaşı'nda Pers donanmasının yok edilmesiyle sona erdi. M.Ö. 431 yılında iki Yunan devleti, Atina ile Isparta arasında başlayan savaş, Atinalıların yenilmesiyle sona erdi. Devletin idaresi Ispartalılara geçti.

M.Ö. 338 yılında Makedonyalılar Yunanistan'ın diğer kesimlerini işgale başladılar. Makedonyalı İskender, babasının giriştiği fetihleri tamamladı. Üstelik ülkesini doğuya doğru genişleterek Pers İmparatorluğu'nu

• Bir zamanlar Türk denizcilerinin barınağı olan Yunanistan liman ve koyları bugün birer turizm merkezidir. İşte Pire yakınlarındaki Turko limanı ve turistik tesisler.

yıktı. M.Ö. 146'da, Romalılar Yunanistan'ı işgal ederek Makedonya İmparatorluğu'na son verdiler.

Roma İmparatorluğu'nun yıkılması üzerine, Yunanistan Doğu Roma'nın (Bizans'ın) payına düştü. Bizans İmparatorluğu, kısa bir süre içinde Yunanlılaştı. Öte yandan ülke çeşitli göç ve istilâlara uğruyordu. Sırplar ve Latinler, 14. yüzyılda Yunanistan'da önemli yerleri ele geçirdiler. Atina ve çevresi Latinlerin eline geçmişti. Girit ve Eğriboz'a da Venedikliler yerleşti. Öte yandan Arnavutlar, Bulgarlar ve başka Slav kavimleri Yunanistan topraklarına göç etti. Ancak zaten Hıristiyan olan bu kavimler, Ortodoks kilisesinin etkisi altında Rumlaştılar.

İstanbul'un fethinden sonra, Yunanistan, Türklerin işgaline uğradı. 1460'ta memleketin büyük bir kısmı Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katıldı. Bu tarihten itibaren Yunanistan 370 yıl Türklerin idaresi altında yaşadı.

Yunanistan ancak 1829'da bağımsızlığını kazandı. Bundan sonra Türklere karşı giriştiği 1897 savaşında yenildi. Balkan Savaşında ise kazançlı çıktı.

1. Dünya Savaşı'ndan sonra, Batı Anadolu'yu işgal etmesi, Yunanistan'a büyük kayıplara mal oldu. Üç yıl süren savaş sonunda büyük bir yenilgiye uğrayarak Türk topraklarını terketmek zorunda kaldılar.

Türkiye yenilgisinden sonra Yunanistan'da bir cumhuriyet krallık mücadelesi oldu. 1924'te cumhuriyet ilân edildi. Ancak bu rejim 11 yıl devam edebildi. 1935'te krallık yeniden kuruldu.

2. Dünya Savaşı'nda, Yunanistan 1940'ta İtalyan kuvvetlerinin tecavüzüne uğradı, 1941'de de Almanya tarafından işgal edildi.

Savaştan sonra ülkede yeniden krallık kurulunca, komünistler ayaklanarak silâh zoruyla iktidarı ele geçirmek istediler. Çıkan iç savaşta, Atina yakınlarına kadar gelen komünistler İngilizlerin yardımıyla yenildilerse de 1949 yılına kadar çete savaşlarına devam ettiler. Sonunda A.B.D.nin de yardımıyla tamamen yenildiler ve 1952'de ülkede yeni seçimler yapıldı. 1965 yılında çıkan hükümet buhranından sonra, sürekli hayatı olan kabineler kurulamadı. Kral Constantin 1967'de teşebbüs ettiği bir mukabil hükümet darbesini başaramayınca Roma'ya kaçmak zorunda kaldı. Onun yerine askeri Cunta Başkanı George Papadopulos kral naipliği yaptı. 1973 Temmuz'unda yapılan bir halk oylaması ile ülkede Cumhuriyet ilân edildi ve Papadopulos Cumhurbaşkanı oldu.

Ekonomi: Yunanistan'ın ekonomisi 1960'tan sonra hızla gelişmeye başlamıştır. 1966 yılında, endüstri mamüllerinin tutarı, tarım ürünlerini geçmiş bulunuyordu. 1967 yılında ülkenin gelirinin %24'ü tarım, %27'si endüstri mamullerinden sağlanmış bulunuyordu. Yunanistan'ın başlıca endüstrileri, alüminyum, tekstil, elektrik malzemesi, gemi, deri eşya ve kimyevi maddelerdir. Demir, pirit, krom, boksit, tütün, pamuk, meyva, zeytin ve zeytinyağı başlıca ihraç mallarını teşkil eder.

İdare şekli: 1967 yılına kadar Yunanistan meşruti bir krallıktı. 21 Nisan 1967'deki hükümet darbesi üzerine idare komünizmi ezmek üzere çalıştıklarını belirten askeri bir cuntaya geçti. 13 Aralık 1967'de kral bir karşı hükümet darbesine teşebbüs ettiyse de başarı kazanamadı. Bunun üzerine Roma'ya kaçtı. Cunta da George Papadopulos'u kral naibi tayin etti. Daha sonra cunta üyeleri ordudan ayrıldılar. 1968 referandumu ile yeni bir anayasa kabul edildi. Buna göre kralın her türlü siyasi iktidarı kaldırılmış, bütün iktidar icra kuvvetine verilmiştir. Temmuz 1973 halk oylaması ile Yunanistan'ın idare şekli Cumhuriyet oldu.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 25 Mart
Yıllık milli gelir: 88 milyar 200 milyon TL.

Fert başına yıllık gelir: 11.760 TL.

Savunma: NATO üyesidir. Askerlik mecburi olup 2 yıldır. 159.000 kişilik ordusu vardır. Kara: 118.000, deniz: 18.000, hava: 23.000. Ayrıca 23.000 kişilik jandarması ve 20.000 kişilik de ihtiyatı vardır.

Sosyal durum: Sosyal sigorta çalışanlara emeklilik, işsizlik ve hastalık sigortaları yapar.

Eğitim: Her derecesinde parasızdır, 6-15 yaşları arasında mecburidir. 5 üniversitesi vardır.

Spor: Futbol sevilen sporların başında gelir.

En çok satan gazete: Apoyevmatini (Atina). Baskı: 142.000.

Radyo, TV: Üç ayrı program yapan resmi radyosu, haftada 35 saatlik yayın yapan televizyonu vardır. Radyo alıcısı: 1.183.814, televizyon alıcısı: 255.000.

Türk elçiliği: 8 Odos Vassileos Gheorghiou II, Atina, Yunanistan.

ZAİRE

Resmî adı: Republique Democratique de Zaire (Zaire Demokratik Cumhuriyeti)
İdare şekli: Cumhuriyet
Yüzölçümü: 2.344.885 km.kare
Nüfusu: 22.476.978 (1971)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 9 kişi
Yaşama ortalaması: 38.8 sene
Başkenti: Kinshasa (1.323.000)
Dili: Fransızca (resmi), Kiswahili, Kiluba, Lingala, Kikongo.
Dini: Putperest, Hıristiyan
Parası: Zaire (28 lira)

Ülke ve insanlar: Zaire, Orta Afrika'da bir zenci cumhuriyetidir. Afrika'nın en büyük üçüncü devleti olan Zaire kuzeyde Orta Afrika Cumhuriyeti ve Sudan; doğuda Uganda, Ruanda, Burundi ve Tanzanya; güney-doğuda ve güneyde Zambia ve Angola; Atlas Okyanusu ve Kongo Cumhuriyetiyle sınırlanmıştır.

Zaire'nin kuzey ve batı sınırını Kongo nehri çizer. Ülke topraklarının büyük bir kısmını da sulayan Kongo nehri havzası tropik ormanlarla kaplıdır. Doğu sınırında denizden 815 m. yükseklikteki Tanganika gölü vardır. Uganda sınırındaki Albert ve Edward gölleri, Ruanda sınırında Kivu gölü, batıdaki 2. Leopold gölü ile güneydeki Upemba gölü, Zaire'nin önemli gölleridir. Melkeketin doğu kesimleri dağlıktır.

Zaire yağışlı bir ülkedir. Ortalama yıllık yağış tutarı 150 sm.'i bulur. Ekvator çizgisi Zaire'nin orta kesiminin kuzeyinden geçer. Sıcaklık ortalaması 35 derecedir. Balta girmemiş ekvator ormanları, yer yer galeri ormanları, savanalar tipik bitki örtüsünü teşkil eder.

Zaire'nin başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Kinshasa (Leopoldville): 1.323.000, Lubumbashi (Katanga): 318.000, Kisangami: 230.000.

Tarih: Kongo nehri havzasına ilk yerleşenlerin Pigmi yahut Buşmenler olduğu sanılmaktadır. Daha sonra Bantu ırkından zenciler bu kesimi işgal etmiş ve krallıklar kurmuşlardır. Bu krallıklardan biri olan Kongo, nehre ve çevreye kendi adını vermiştir.

Avrupalılar bu bölgeyi, Henri Stanley'in Belçika adına Kongo nehri boyunca 1877'de yaptığı seyahatten sonra tanıdılar. Stanley'in raporlarını alan Belçika Kralı 2. Leopold, o bölgede daha geniş araştırma seyahatleri yapılması için bir şirket kurdu ve yerli liderlerle anlaşmalar yapılmasını istedi. 1885'te toplanan Berlin Kongresi 2. Leopold'un bu bölge üzerindeki isteklerini kabul etti. Böylece 2. Leopold Hür Kongo Devleti'nin mutlak hükümdarı oldu. 1908'de ise Belçika Kongosu adı altında sömürge haline getirildi.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra Afrika'da baş gösteren milliyetçi hareketler Kongo'da da görüldü. 1957'de başlayan bağımsızlık hareketleri 1960'ta ülkenin bağımsızlığını kazanmasıyla sonuçlandı. Ancak bağımsız yaşama konusunda her türlü tecrübeden mahrum olan Zaire, bağımsızlıktan hemen sonra büyük iç karışıklıklara düştü. Belçika hükümeti, kendi vatandaşlarını korumak için duruma müdahale ederken, Birleşmiş Milletler de Kongo Hükümetinin daveti üzerine ülkeye girdiler. Moise Tshombe, Kongo'nun en zengin bölgesi olan Katanga'nın ayrıldığını bildirirken, Cumhurbaşkanı Joseph Kasavubu ile Başbakan Patrice Lumumba da büyük bir rekabete giriştiler. Bu yüzden merkezi hükümet zayıf düştü. Ordu Kumandanı Joseph Mobutu, ağırlığını Kasavubu' dan yana koyunca, Lumumba tevkif edildi. Ardından kaçarak, Doğu Kongo'daki taraftarlarının yanına varmak istediyse de yakalanarak öldürüldü. Ölümünden sonra Lumumba, bütün Afrika'da bir kahraman hâline geldi.

Üç yıllık kargaşalıktan sonra, merkezi hükümet Birleşmiş Milletler'in de yardımıyla duruma hâkim oldu. Katanga da, asıl ülke ile birleşti. Daha sonra iç kargaşalıklar yine devam etti Sonunda Mobutu kendisini cumhurbaşkanı ilân ederek ülkeyi tek başına idareye başladı. 1964 yılında çıkan bir ayaklanma da 1965'te bastırıldıysa da iç kargaşalıklar ve hükümet buhranları yine devam etti. 1971'de ülke Zaire adını aldı. 1972'de ülkede milliyetçi bir dil hareketi başladı. Cumhurbaşkanı dahil bütün şahısların ve kuruluşların isimleri yerlileştirildi.

Ekonomi: Zaire'nin tarıma elverişli topraklarının az olması yanında, son derece büyük bir mineral zenginliği vardır. 1960'ta, mineral ve tarım mahsulleri ihracatı dengedeydi. Avrupalıların kontrolü altındaki çalışmalarla, kahve, kauçuk yetiştirilmektedir. Bunların yanısıra, pamuk, kakao, kereste önemli ihraç malları arasındadır. İhracatın %57'sini bakır teşkil eder. Sanayide kullanılan elmas bakımından, Zaire dünyada başta gelir. Ayrıca, kobalt, çinko, kalay, kadmiyum, bir miktar da germanyum çıkartılmaktadır.

OLAYLARIN İÇİNDEN

İktidar Yine El Değiştirdi

* 22 Kasım 1973 günü Atina'da Üniversite ve yüksek okul öğrencileri rejim aleyhinde gösteriler yapıyor.

1973'ün üçüncü Kasım haftasında Atina sokaklarında tanklar gene gözüktü. Resmi binaları saran tanklar, bu defa ayaklanan Üniversite öğrencilerine karşı bu binaları korumuyor,resmi binalardaki resmi kişileri tevkif ediyordu.

1967'deki askeri darbenin lideri Yorgo Papadopulos, bir sınıf arkadaşı olan General Fedon Gizikis tarafından devriliyordu.

1967'de bir darbe ile başa geçen, Parlamentoyu dağıtan, ülkesinden demokrasiyi yok eden,kendisini önce Başbakan ilân edip, daha sonra Kral Konstantin'i memleketten çıkararak krallığı kaldırıp kendisini Cumhurbaşkanı ilân eden Papadopulos her gün biraz daha çıkmazın içine sürükleniyordu.

Yunanistan'ın ekonomik gelişme hızı duraklamaya başlamış, Avrupa Müşterek Pazarı'na girme hakkı yok olmuş, Avrupa Birliğin'den kovulmuş, Nato içinde bile üyeliği şüphe ile bakılır hale gelmişti.

Tek başına ülkeyi idare etmekten yıpranan Albay Yorgo Papadopulos,son zamanlarda sivil bir hükümet kurmaya teşebbüs etmiş ve itibarlı bir politikacı olan sivil Spiro Markezinis'i Başbakan tayin etmişti. Yakın bir gelecekte seçimin yapılacağını vaad etmesi üzerine,sabırsız Üniversite gençliği bir anda ayaklanıvermişti.

İç ayaklanmayı bastırmanın tek yolunu tankları davet şeklinde gören Cumhurbaşkanı Papadopulos, önce sokağa çıkma yasağı koymuş,sonra örfi idare ilân etmiş, 14 ölü ve 200 yaralı bilançosu ile ayaklanmayı bastırmıştı.

Top atışları ile Üniversite binasını tahrip eden Papadopulos'un zayıfladığını gören Ordu,kendisini defterden silmeye karar vermişti.

Yunanistan ın korkunç askeri polis örgütünün şefi Tuğgeneral Dimitriyos Yuvanidis, Birinci Ordu Komutanı Fedon Gizikis'i harekete geçiriyor ve Kasım ayının üçüncü haftasında tanklarla Atina ve Selânik şehrinde darbeyi yapıyordu.

Başpiskopos Serafim, hemen Parlamento binasına getiriliyor ve Korgeneral Gizikis, Cumhurbaşkanı ilân ediliyordu.

Yuvanidis gene askeri polis örgütünün başında kalıyor Başbakanlığa da eski Maliye Bakanı Adamantiyos Andrutsopulos getiriliyordu.

Yeni askeri rejim, bu darbenin, "Ülkenin tehlike ve anarşiden kurtarılması için " yapıldığını gerekçe olarak belirtiyordu. Seçim yapılmıyacak, ülke bundan böyle baştaki askeri şeflerin çizdikleri yönde geliştirilecekti.

Papadopulos başta olmak üzere, Spiro Merkezinin ve diğer devrik yönetim üyeleri evlerinde hapsediliyorlardı. Türk-Yunan hududu kapatılıyor, hava alanlarına turist uçakları bile indirilmiyordu.

Duruma kesinlikle hakim olduktan sonra Yuvanidis, telefonları hududları, hava alanlarını açıyor, ev hapsinde tutuklu bulunanları serbest bırakıyordu.

Yeni darbenin Yunanistan'a Kraliyeti geri getireceğini sananlar aldanıyorlardı. Gizikis'in,sürgün Kral Konstantin'in babası müteveffa Kral Yorgo'nun yaveri oluşunu hatırlıyanlar Yunanistan'ın Krallığa geri döneceğini zannetmişlerdi. Ama, yeni yönetimin gerçek başı Yuvanidis'in müthiş bir Kraliyet düşmanı olduğunu bilenler, Yunanistan'ın Cumhuriyet , daha doğrusu diktatörlük ile idare edileceğini açıkça belirtmektedirler. Bugün Yunanistan'ın gerçek hakimi Tuğgeneral Yuvanidis, Kraliyet kadar Komünizm aleyhtarı,asla hırsızlık etmemiş namuslu fakat aşırı gaddar, oy ile işlerin yürütülmiyeceğine inanan bir kişi olarak tanınmaktadır.

İdare şekli: Zaire'de çeşitli anayasa değişiklikleri oldu. 1971'deki son değişikliğe göre tek meclisli bir parlamento kurulacak, üyeler 50.000 nüfusa bir olmak üzere seçilecektir. Cumhurbaşkanı da 7 yıl için genel oyla seçilecektir. Bugün, en yüksek idare organı yegâne parti olan Halk İhtilâl Hareketi Partisidir. Partinin başkanı cumhurbaşkanıdır. Partinin başlıca organı olan "Politik Büro" cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı, iç ve dışişleri bakanlarıyla partinin ileri gelen 11 üyesinden meydana gelir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 30 Haziran
Yıllık milli gelir: 18 milyar 200 milyon TL.
Fert başına yıllık gelir: 1.120 TL.
Savunma: Askerlik mecburidir. 30.000 kişilik ordusu vardır. Paraşüt birlikleri, deniz ve hava kuvvetleri, eskiden Belçikalıların kurduğu Halk Ordusu'nun devamı ve geliştirilmiş şeklidir.
Sosyal durum: Hastalık, emeklilik vs. gibi durumları içine alan bir sosyal sigorta sistemi yürürlüktedir. 1969'da ülkede 496 doktor vardı.
Eğitim: İlk ve orta öğretim okullarının yanında teknik ve tarım okulları da vardır. 1965'te 2.900.000 öğrenci vardır. Genç aydınların iki yıl süreyle mecburi öğretmenlik yapmaları 1966'dan beri uygulanmaktadır.
En çok satan gazete: Le Courrier. D. Afrique (Kinşasa). Fransızca yayınlanır. Baskı: 25.000.
Radyo, TV: Milli radyo ve televizyon istasyonlarından başka kültürel ve dini yayınlar yapan üç radyo istasyonu daha vardır. Radyo alıcısı: 75.000, TV alıcısı: 7.050.
Türk Elçiliği: Yoktur. Fakat Türkiye ile diplomatik ilişkisi vardır.

ZAMBİA

910

Resmi adı: Republic of Zambia (Zambia Cumhuriyeti)
İdare şekli: İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil bağımsız Cumhuriyet.
Yüzölçümü: 752.262 km.kare
Nüfusu: 4.515.000 (1972)
Nüfus yoğunluğu: Km.kareye 6 kişi
Yaşama ortalaması: 43.5 sene
Başkenti: Lusaka (347.900)
Dili: Bantuca
Dini: Hıristiyan, Putperest
Parası: Kvaça (21 lira, 90 kuruş)

Ülke ve insanlar: Eski adı Kuzey Rodezya olan Zambia, Afrika'nın ortasında bir ülkedir. Kuzeyde Zaire; doğuda Tanzanya, Malawi; güneyde, Mozambik, Botswana, Rhodezya; batıda Güney-Batı Afrika ve Angola ile sınırlanmıştır.

Zambiya'nın büyük bir kesimi fazla yüksek olmayan yaylalarla kaplıdır. Başlıca akarsular Zambezi ve Luangua nehirleri ile bunların kollarıdır.

Halkın %98'i zencidir. Bunlar Bantu dilini konuşan 30'u aşkın kabileye dahildir. Başlıca şehirleri şunlardır: Başkent Lusaka: 347.900, Kitwe: 251.600, Ndola: 201.300.

Tarih: Zambiya'nın orta yayla kesiminde, Taş Çağı insanlarının kalıntısı bulunmuş. Milât yıllarından kalan demir eşyaya rastlanmış. Bölgeye daha sonra çeşitli Afrika halkları yerleşmiş, 19. yüzyılda bakır ve esir ticareti ilerlemiştir. Aynı yüzyılın sonlarında, İngiliz Güney Afrika Şirketi, ülkeyi işgal ederek, bakır kaynaklarını zenginleştirmiş, Zambiya 1924'te resmen İngiltere himayesine girmiştir.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra Afrika'da başlayan milliyetçilik hareketleri sonucu olarak, önce Rhodezya ve Niyasaland federasyonu kurulmuş, ancak Afrikalılar bunu benimsememişlerdir. 1963'te federasyon dağılmış, Kuzey Rhodezya bağımsızlık konusunda direnmiştir. Nihayet 1964 yılında İngiliz Milletler Topluluğu içinde bağımsız bir cumhuriyet haline gelmiştir.

Ekonomi: Ülkenin, hemen hemen bütün geliri madenciliğe dayanır. Bakır alanında Zambiya, A.B.D.nden sonra dünyada ikinci gelmektedir. Ayrıca önemli miktarda, çinko, kurşun, kobalt, vanadyum, maden kömürü, demir çıkarılır. Tarım, milli gelirinin ancak %9'unu teşkil eder.

İdare şekli: 1964 anayasasına göre, cumhurbaşkanı ve milli meclis, aynı zamanda genel oyla seçilir. Milli meclis 105 üyeden meydana gelir. Cumhurbaşkanı da en fazla 5 üye tayin eder. 1972'de muhalefet kaldırılmıştır. Ülke halen tek parti meclisi ve hükümetiyle idare edilmektedir.

ÖNEMLİ NOKTALAR:

Milli bayram: 24 Ekim
Yıllık milli gelir: 14 milyar TL.
Fert başına yıllık gelir: 4.060 TL.
Savunma: 4.000 kişilik ordusu vardır.
Sosyal durum: 1952'de kurulmuş olan Sosyal Yardımlaşma Dairesi yaşlılara, korunmaya muhtaç çocuklara, hastalara yardım eder.
Eğitim: 1969-70 ders yılında ilkokullarda 621.500 orta öğretim yapan okullarda da 48.000 öğrenci vardı. 1966 da açılan bir üniversitesi, ayrıca öğretmen yetiştirme ve teknik koleji vardır.
Spor: Çeşitli sporlar için kolaylıklar sağlanmıştır. Futbol ve atletizm önde gelir.
En çok satan gazete: The Times of Zambia (Ndola). İngilizce yayınlanır. Baskı: 50.000.
Radyo, TV: İngilizce ve 7 yerli dilde yayın yapan bir radyosu, biri normal, diğeri öğretici yayın yapan 2 TV'si vardır. Radyo alıcısı: 80.000, TV alıcısı: 18 500.
Türk elçiliği: Kenya elçiliğimiz tarafından yönetilir.

Ülkelerin İthal ve İhraç Tutarı

(Rakamlar milyon dolar olarak okunacak)

Adı	İhracat	İthalât	Adı	İhracat	İthalât	Adı	İthalât	İhracat
ABD	43.497	45.546	İran	2.642	1.879	Pakistan	0.666	0.925
Angola	0.431	0.423	İrlanda	1.308	1.835	Panama	0.120	0.353
Arjantin	1.773	1.685	İslanda	0.150	0.210	Paraguay	0.065	0.070
Avustralya	5.084	4.633	İspanya	2.938	4.936	Peru	0.885	0.743
Avusturya	3.169	4.189	İsrail	0.919	1.764	Polonya	3.872	4.038
Batı Almanya	39.034	34.341	İsveç	7.470	7.091	Portekiz	1.034	1.770
Belçika (ve Lüks.)	12.018	12.856	İsviçre	5.726	7.207	Rhodesia	0.367	0.329
Bolivya	0.182	0.165	İtalya	15.111	15.968	Romanya	1.851	1.960
Brezilya	2.739	2.849	Jamaika	0.343	0.522	Senegal	0.125	0.218
Bulgaristan	2.182	2.119	Kamboçya	0.063	0.077	Seylan	0.327	0.334
Burma	0.124	0.094	Kamerun	0.206	0.249	Sierra Leone	0.097	0.113
Çad	0.030	0.061	Kanada	17.573	15.462	Singapur	1.755	2.828
Çekoslovakya	4.180	4.010	Kenya	0.217	0.397	Sovyetler Bir.	12.800	11.732
Çin Cum. (Taiwan)	1.428	1.524	Kıbrıs	0.115	0.263	Sudan	0.328	0.331
Danimarka	3.685	4.615	Kolombiya	0.674	0.921	Suriye	0.195	0.439
Dominik	0.243	0.311	Kongo	0.031	0.057	Suudi Arabistan	2.361	0.710
Ekvador	0.218	0.303	Kore (Güney)	1.068	2.394	Şili	1.247	0.931
Etyopya (Habeş)	0.126	0.189	Kostarika	0.226	0.344	Tanzanya	0.238	0.272
Fas	0.498	0.691	Kuveyt	1.654	0.650	Tayland	0.833	1.282
Fildişi Cum.	0.456	0.399	Küba	1.043	1.300	Togo	0.055	0.065
Filipinler Cum.	1.119	1.210	Libya	2.366	0.554	Trinidad ve Tobago	0.518	0.652
Finlandiya	2.357	2.795	Lübnan	0.198	0.568	Tunus	0.216	0.343
Fransa	20.327	21.006	Macaristan	2.500	2.506	TÜRKİYE	0.677	1.088
Gabon	0.121	0.080	Malagasy	0.147	0.213	Uganda	0.246	0.121
Ghana	0.433	0.411	Malaysia	1.722	1.527	Uruguay	0.233	0.233
Guatemala	0.298	0.297	Mauritius	0.065	0.083	Venezuela	2.691	1.713
Hindistan	2.111	2.452	Meksika	1.471	2.407	Vietnam (Güney)	0.007	0.325
Hollanda	13.989	15.590	Mısır	0.789	0.890	Yemen (Dem.Cum.)	0.105	0.160
Honduras	0.178	0.194	Nigeria	1.811	1.510	Yugoslavya	1.837	3.298
Irak	1.093	0.509	Nikaragua	0.175	0.198	Zaire	0.735	0.503
İndonezya	1.009	0.893	Norveç	2.563	4.083	Zambia	1.001	0.502
İngiltere	22.353	23.944	Orta Af. Cum.	0.031	0.034			

Ne Nerede Ne kadar Çıkıyor

ANTİMUAN CEVHERİ

(Sayılar, bin eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Güney Afrika 17,3
2-Çin 12,0
3-Bolivya 11,6
4-Sovyetler Birliği 6,7
5-Meksika 4,5
6-TÜRKİYE 3,4
7-Tayland 2,5
8-Yugoslavya ve Fas 2,0
9-Amerika B. Devletle. 1,0
10-Avustralya 0,9

BAKIR CEVHERİ

(Sayılar, 1.000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Amerika B. Devletleri. .1.560,0
2-Sovyetler Birliği 900,0
3-Zambia 684,1
4-Şili 667.8
5-Kanada 611,2
6-Zaire 385,7
7-Peru 205,9
8-Filipinler 160,3
9-Avustralya 152,0
10-Güney Afrika 148,2

MANGANEZ CEVHERİ

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Sovyetler Birliği 2.446,1
2-Güney Afrika 1.177,7
3-Brezilya 884,8
4-Gabon 729,0
5-Hindistan 644,0
6-Avustralya 359,0
7-Çin 300,0
8-Ghana 191,3
9-Zaire 156,0
10-Meksika 98,6

BOKSİT

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Jamaika 12.010
2-Avustralya 9.388
3-Surinam 6.011
4-Sovyetler Birliği 5.000
5-Guyana 4.306
6-Fransa 2.992
7-Guinea 2.642
8-Amerika B. Devletleri .. 2.562
9-Yunanistan 2.283
10-Yugoslavya 2.098

ALTIN

(Sayılar, 100 eklenerek ve kilogram olarak okunacak)

1-Güney Afrika 1.000,0
2-Kanada 72,7
3-Amerika B. Devletleri ... 56,4
4-Japonya 22,4
5-Ghana 21,9
6-Avustralya 19,3
7-Filipinler 18,7

(Devamı 459. sayfada)

* RAKAMLARLA ÜLKELER TABLOSU

	Ülke	Yüzölçümü (Km. kare)	Nüfusu	Başkenti	Başkent Nüfusu	Km. Kareye Kişi	Nüfus Artış Oranı	Yaşama Ortalaması	Milli Gelir (TL.)	Kişi başına Milli Gelir (TL.)
1	AFGANİSTAN	650.000	17.480.000	Kâbil	498.821	27	2,1	37,5	14 Milyar	1260
2	ALMANYA (Batı)	249.054	64.307.000	Bonn	278.800	237	1,0	70,5	1 Trilyon 586 milyar	30.660
3	ALMANYA (Doğu)	108.178	17.042.363	Doğu Berlin	1.087.982	149	−0,1	71,2	319 Milyar	21.980
4	AMERİKA B.D.	9.363.353	208.840.000	Washington	2.861.000	22	1,2	70,3	10 Trilyon 252 milyar	59.360
5	ANDORRA	465	20.000	Andorra La Vella	2.500	41	8,5	69	–	–
6	ARJANTİN	4.027.024	23.392.000	Buenos Aires	8.352.900	9	1,5	66	74 Milyar 400 milyon	14.840
7	ARNAVUTLUK	28.748	2.135.600	Tiran	171.300	72	2,8	65,9	9 Milyar 800 milyon	6.020
8	AVUSTRALYA	7.704.165	12.959.000	Canberra	156.334	2	2,0	71	319 Milyar 200 milyon	32.200
9	AVUSTURYA	83.850	7.456.403	Viyana	1.614.841	88	0,5	69,9	128 Milyar 800 milyon	20.580
10	BAHAMA	13.950	168.812	Nassau	54.600	–	–	–	–	–
11	BAHREYN	598	225.000	Manama	79.098	346	3,3	–	936 Milyon	5.880
12	BARBADOS	429	236.000	Bridgetown	8.789	591	1,1	65,8	1 Milyar 680 milyon	7.000
13	BATI SAMOA	2.841	143.547	Apia	25.291	50	2,7	–	28 Milyon	1.680
14	BELÇİKA	30.513	9.695.379	Brüksel	1.074.726	316	0,6	70,6	231 Milyar	28.140
15	BELGALDEŞ	142.797	75.000.000	Dakka	1.500.000	524	–	40	–	–
16	BHUTAN	44.600	1.100.000	Thimpu	10.000	16	–	42	840 Milyon	980
17	BİRLEŞİK ARAP EM.	83.660	210.000	Abu Dabi	70.000	–	–	–	-	–
18	BİRMANYA (BURMA)	678.000	28.874.000	Rangun	3.000.000	40	2,2	42,3	23 Milyar 800 milyon	1.120
19	BOLİVYA	1.098.581	5.062.500	La Paz	525.000	4	2,6	49,7	7 Milyar 800 milyon	2.240
20	BOTSWANA	575.000	631.000	Gaborone	18.436	1	3,0	41	1 Milyar 400 milyon	1.400
21	BREZİLYA	8.511.965	95.408.000	Brasilia	272.202	11	3,0	60,7	295 Milyar 400 milyon	3.780
22	BRUNEİ	5.800	141.500	Seri Begawan	72.481	20	3,6	–	1 Milyar 400 milyon	13.300
23	BULGARİSTAN	110.912	8.540.000	Sofya	910.242	77	0,7	70,7	85 Milyar 400 milyon	12.040
24	BURUNDİ	27.834	3.615.000	Bujumbura	78.800	125	2,0	36,7	2 Milyar 800 milyon	700
25	CEBELİTARIK	5,2	28.694	Cebelitarık	28.694	4.500	2,0	70	280 Milyon	8.820
26	CEZAYİR	2.381.743	14.769.000	Cezayir	1.629.000	6	3,0	50,7	40 Milyar 600 milyon	3.640
27	ÇAD	1.269.100	3.791.000	Fort Lamy	179.000	3	1,5	32	2 Milyar 800 milyon	980
28	ÇEKOSLOVAKYA	127.870	14.406.772	Prag	1.081.608	113	0,5	73	231 Milyar	19.180
29	ÇİN	9.561.000	712.000.000	Pekin	7.570.000	77	1,4	50	820 Milyar, 400 milyon	1.400
30	DAHOMEY	113.048	2.792.000	Porto Novo	74.500	23	2,9	37,3	2 Milyar 800 milyon	1.120

DANİMARKA	43.069	4.978.106	Kopenhag	783.347	114	0,8	73	134 Milyar, 400 milyon	32.340
DOMİNİKAN CUM.	48.442	4.188.000	Santo Domingo	671.402	86	3,6	58,1	12 Milyar, 600 milyon	3.920
EKVADOR	281.341	6.384.200	Quito	551.163	21	3,4	52,4	16 Milyar, 800 milyon	3.360
EKVATOR GUİNEASI	28.051	286.000	Santa İsabel	37.185	10	1,8	41	1 Milyar, 120 milyon	4.060
ETYOPYA (HABEŞİSTAN)	1.221.900	25.248.000	AddisAbaba	644.200	20	2,1	38,5	19 Milyar 600 milyon	980
FAS	500.000	15.379.259	Rabat	261.000	34	2,9	50,5	40 Milyar, 600 milyon	2.260
FİJİ	18.272	535.375	Suva	60.000	28	3,0	67.8	1 Milyar, 400 milyon	5.460
FİLDİŞİ CUM	322.463	4.416.000	Abidjan	500.000	13	2,3	35	14 Milyar	3.360
FİLİPİNLER	299.400	39.769.000	Manila	1.330.780	124	3,5	51,1	88 Milyar 200 milyon	2.940
FİNLANDİYA	337.032	4.613.805	Helsinki	513.254	14	0,6	69	110 Milyar 600 milyon	27.720
FRANSA	543.998	51.485.000	Paris	8.196.746	92	0,9	71.8	420 Milyar 800 milyon	34.440
GABON	267.000	950.000	Libreville	75.000	2	1,0	35	1 Milyar 400 milyon	4.480
GAMBİA	11.036	378.730	Banjul	36.570	32	2,1	41	560 Milyon	1.540
GHANA	238.539	8.859.313	Akkra	738.498	36	2,7	37	18 Milyar 200 milyon	2.660
GUATEMALA	108.889	5.348.000	Guatemala City	680.357	46	3,1	49	21 Milyar	4.900
GÜİNEA	245,857	4.013.000	Conakry	172.500	16	2,5	27	4 Milyar 200 milyon	1.400
GUYANA	214.970	721.098	Georgetown	195.000	3	3,1	61	2 Milyar 800 milyon	4.760
GÜNEY AFRİKA CUM.	1.222.480	21.448.000	Cape town	825.722	16,	2,4	49	173 Milyar 600 milyon	9.940
HAİTİ	28.800	5.100.000	Port-au-Prince	500.000	172	2,0	32,6	4 Milyar, 200 milyon	1.120
HİNDİSTAN	3.280.483	578.128.000	Yeni Delhi	3.629.842	164	2,5	41,2	197 Milyar, 200 milyon	1.540
HOLLANDA	33.686	13.269.563	Amsterdam	907.442	385	1,2	73,7	268 Milyar 800 milyon	24.640
HONDURAS	112.038	2.500.000	Tegucigalpa	210.000	22	3,4	49	7 Milyar	3.640
IRAK	438.446	9.750.000	Bağdat	1.884.151	20	2,4	51.6	33 Milyar 600 milyon	4.340
İNDONEZYA	1.904.345	118.460.00	Cakarta	5.849.000	78	2,5	47,5	155 Milyar 400 milyon	1.400
İNGİLTERE	244.000	54.234.300	Londra	7.379.014	228	0,6	71	1 Trilyar, 251 milyar, 600 mil	26.460
İRAN	623.393	30.284.000	Tahran	3.400.000	17	3,0	50	116 Milyar 200 milyon	4.900
İRLANDA	68.893	2.971.230	Dublin	568.772	42	0,4	69,9	37 Milyar, 800 milyon	15.400
İSLANDA	102.846	207.174	Reykyarik	82.893	2	1,5	73,5	4 Milyar, 200 milyon	25.900
İSPANYA	504.750	34.320.000	Madrid	3.121.000	65	1.0	69,6	320 Milyar, 600 milyon	11.480
İSRAEL	20.700	3.199.200	Kudüs	301.300	136	2,9	71	53 Milyar 200 milyon	21.980
İSVEÇ	449.750	8.127.396	Stockholm	723.688	18	0,8	74,2	274 Milyar 400 milyon	40.600
İSVİÇRE	41.288	6.311.000	Bern	284.737	151	1.3	71,4	200 Milyar 200 milyon	37.800
İTALYA	301.253	54.683.000	Roma	2.800.000	177	0,8	69,7	886 Milyar,200 milyon	19.600
JAMAİKA	11.525	1.861.300	Kingston	192.000	179	2,4	64,6	12 Milyar,600 milyon	7.700
JAPONYA	70.073	108.000.000	Tokyo	11.480.000	277	1,1	71,7	1 Trilyon,745 milyar,800 m.	5.720
KAMERUN	746.000	5.836.000	Yaunde	178.000	12	2,1	41	9 Milyar, 800 milyon	2.100
KANADA	9.221.000	21.788.000	Ottawa	596.176	2	1,8	72	666 Milyar,400 milyon	37.100
KATAR	10.360	130.000	Doha	80.000	5	70,5	37	2 Milyar, 380 milyon	21.700
KENYA	582.646	11.247.000	Nairobi	477.600	18	2,9	47,516	Milyar,800 milyon	1.820
KHEMER CUM.	181.000	6.944.000	Phnom Penh	393.995	37	2,2	43,8	11 Milyar,200 milyon	1.680
KIBRIS	9.251	639.000	Lefkoşe	117.000	68	1,1	66.2	7 Milyar.	13.580

* RAKAMLARLA ÜLKELER TABLOSU

Ülke	Yüzölçümü (Km. kare)	Nüfusu	Başkenti	Başkent Nüfusu	Km. Kareye Kişi	Nüfus Artış Oranı	Yaşama Ortalaması	Milli Gelir (TL.)	Kişi başına Milli Gelir (TL.)
KOLOMBIA	1.138.914	22.490.500	Bogota	2.818.300	17	3,2	45	7 Milyar,400 milyon	4.060
KONGO	331.850	958.000	Brazzaville	200.000	3	1,3	41	2 Milyar, 800 milyon	3.080
KORE(Güney)	98.431	32.728.000	Seul	5.536.000	316	2,5	52.4	78 Milyar,400 milyon	2.940
KORE(Kuzey)	121.193	14.680.000	Pyongyang	1.364.000	110	2,5	57,7	40 Milyar,600 milyon	3.920
KOSTARİKA	51.900	1.811.290	San Jose	216.167	33	3,4	63,3	9 Milyar,800 milyon	7.140
KUVEYT	15.000	1.114.000	Kuveyt	150.000	6	6,6	64,4	25 Milyar,200 milyon	46.480
KUBA	110.921	8.657.160	Havana	1.755.000	72	2,2	66,8	11 Milyar, 500 milyon	3.920
LAOS	236.800	3.106.000	Vientiane	150.000	12	2,4	47,5	4 Milyar, 200 milyon	1.540
LESOTHO	30.340	952.000	Maseru	15.000	1	2,8	43,5	1 Milyar, 400 milyon	1.120
LİBERYA	111.000	1.571.377	Monrovia	180.000	10	1,9	37,3	2 Milyar, 800 milyon	2.800
LİBYA	1.759.500	2.010.000	Batı Trablus	379.925	1	3,7	52,1	33 Milyar, 600 milyon	21.140
LIECHTENSTEIN	160	21.530	Vaduz	3.921	134	2,5	70		
LÜBNAN	10.400	2.600.000	Beyrut	800.000	254	2,5	60	18 Milyar, 200 milyon	8.120
LÜKSEMBURG	2.586	345.000	Lüxembourg	78.032	130	0,7	69,8	9 Milyar, 800 milyon	33.880
MACARİSTAN	93.300	10.395.000	Budapeşte	2.023.200	111	0,3	69.4	133 Milyar.	15.400
MALAGASY CUM.	595.790	7.655.134	Tananarive	351.262	11	2,3	37,9	8 Milyar 400 milyon	1.540
MALAWİ	127.368	4.660.000	Zomba-	19.666	37	-	38,5	2 Milyar 800 milyon	980
MALAYSİA	333.676	10.674.000	Kuala Lumpur	451.810	37	3,0	59,8	43 Milyar 400 milyon	4.760
MALDİV	298	118.818	Male	13.610	362	2,2	59	140 Milyon	1.260
MALİ	1.240.000	5.257.000	Bamako	182.000	4	1,9	37,2	5 Milyar 600 milyon	1.260
MALTA	316	322.070	La Valetta	14.401	1.022	-0,3	70,3	2 Milyar 810 milyon	9.940
MAURİTİUS	1.865	830.606	Port Louis	142.000	—	—			
MEKSİKA	1.972.547	50.829.474	Mexico	2.902.969	25	3,5	62,4	338 Milyar 800 milyon	8.120
MISIR	1.002.000	34.583.000	Kahire	5.384.000	32	2,5	52,7	61 Milyar 600 milyon	2.240
MOĞOLİSTAN	1.565.000	1.301.600	Ulan Bator	254.000	1	3,1	57,7	7 Milyar	6.440
MONAKO	1,8	23.152	Monaco	13.087	15.436	0,7	70		
MORİTANYA	1.030.000	1.180.000	Nouakchott	48.000	1	2,0	41	1 Milyar 400 milyon	1.960
NAURU	21.238	6.768	Nauru	3.471	310	5,2			
NEPAL	141.577	12.000.000	Kathmandu	353.756	77	1,8	40,6	9 Milyar 800 milyon	1.120
NİGERİA	923.773	63.524.000	Lagos	875.417	69	2,4	36,9	64 Milyar 400 milyon	1.120
NİJER	1.267.000	4.239.000	Niamey	102.000	3	2,7	41	4 Milyar 200 milyon	1.120

NİKARAGUA	130.000	1.955.440	Managua	458.589	15	3,7	49,9	8 Milyar 400 milyon	5.320
NORVEÇ	323.886	3.917.773	Oslo	475.363	12	0,8	73,5	99 Milyar 400 milyon	30.240
ORTA AFRİKA CUM.	622.984	1.637.000	Bangui	298.579	2	2,5	34,5	2 Milyar 800 milyon	1.820
PAKİSTAN	803.943	64.890.000	İslâmabad	235.000	118	2,1	53,3	158 Milyar 200 milyon	1.540
PANAMA	75.650	1.478.000	Panama	348.704	20	3,3	59,2	11 Milyar 200 milyon	9.240
PANAMA KANAL BÖLG.	1.676	50.000	Balboa				–		
PARAGUAY	406.752	2.395.514	Asuncion	440.000	6	3,2	59,4	7 Milyar	3.360
PERU	1.285.215	14.100.000	Lima	2.415.700	11	3,1	54	51 Milyar 800 milyon	4.620
POLONYA	312.677	33.202.000	Varşova	1.326.200	104	1,0	69,8	365 Milyar 400 milyon	12.600
PORTEKİZ	92.082	8.668.267	Lizbon	782.266	94	0,9	63,5	57 Milyar 400 milyon	7.140
PORTEKİZ GUINEASI	36.125	487.448	Bissau	65.000	–	–			
PUERTO RİCO	8.891	2.794.000	San Juan	824.758	3,0	1,5	69,5	46 Milyar 200 milyon	19.740
RHODESİA	390.622	5.690.000	Salisbury	463.000	13	3,2	42	2 Milyar 380 milyon	21.700
ROMANYA	237.500	20.469.658	Bükreş	1.591.784	84	1,0	68,5	205 Milyar 800 milyon	12.040
RUANDA	26.338	3.724.000	Kigali	25.000	133	3,0	41	2 Milyar 800 milyon	700
SALVADOR	21.393	3.647.147	San Salvador	368.419	158	3,7	58,5	11 Milyar 200 milyon	1.160
SAN MARİNO	61	19.000	San Marino	4.500	307	1,7	70	–	–
SAUDİ ARABİSTAN	2.400.000	8.199.000	Rivad	225.000	3	1,6	42,3	32 Milyar 200 milyon	5.320
SENEGAL	196.192	3.800.000	Dakar	436.000	19	2,2	41	9 Milyar 800 milyon	2.800
SİERRA LEONE	73.326	2.600.000	Freetown	170.000	35	1,5	41	4 Milyar 200 milyon	2.380
SİNGAPUR	584,3	2.147.000	Singapur	1.239.500	3.471	2,1	68,2	19 Milyar 600 milyon	11.200
SOMALYA	637.657	2.864.000	Mogadişu	172.000	4	2,7	38,5	1 Milyar 400 milyon	9.800
SOVYET S.C.B.	22.402.200	246.259.000	Moskova	7.300.000	11	1,1	70	3 Trilyon 473 milyar	16.800
SRI LANKA (Seylan)	65.610	12.711.143	Kolombo	562.160	187	2,4	61,6	28 Milyar	2.860
SUDAN	2.505.813	16.489.000	Hartum	280.481	6	2,8	47,6	18 Milyar 200 milyon	1.540
SURİYE	185.180	6.661.000	Şam	836.000	32	2,8	52,8	18 Milyar 200 milyon	3.640
SWAZİLAND	17.400	453.771	Mbabane	13.803	24	3,0	44	2 Milyar 520 milyon	1.400
ŞİLİ	741.767	8.866.221	Santiago	2.586.212	13	2,4	57,1	57 Milyar 400 milyon	7.140
TANZANYA	939.705	13.996.000	Dar el Selâm	343.911	13	2,5	40,4	12 Milyar 600 milyon	1.400
TAYLAND (Siam)	514.000	36.820.000	Bangkok	2.228.144	68	3,1	56,1	68 Milyar 600 milyon	2.240
TOGO	56.000	2.092.000	Lome	94.800	32	2,5	35	2 Milyar 800 milyon	1.400
TONGA	700	113.000	Nuku'alofa	25.000	119	3,3	51	350 milyon	4.340
TRINIDAD VE TOBAGO	5.128	1.026.750	Port of Spain	86.150	203	2,0	64,2	12 Milyar 600 milyon	12.460
TUNUS	164.150	5.179.000	Tunus	789.787	31	–	51,7	12 Milyar 600 milyon	3.220
TÜRKİYE	779.452	35.666.549	Ankara	1.208.791	44	2,5	537	141 Milyar 400 milyon	4.900
UGANDA	236.860	10.461.500	Kampala	330.700	40	–	47,5	15 Milyar 400 milyon	1.540
UMMAN	212.000	678.000	Maskat	6.200	–	–	–	–	–
URUGUAY	177.508	2.921.000	Montevideo	1.350.000	16	1,2	68,5	19 Milyar 600 milyon	7.840
ÜRDÜN	94.500	2.418.00	Amman	520.720	22	3,2	52,3	7 Milyar	3.920
VATİKAN	39	1000	–	–	–	–	-		
VENEZUELA	912.050	10.721.522	Caracas	2.183.935	11	3,5	66,4	119 Milyar	14.000

* RAKAMLARLA ÜLKELER TABLOSU

Ülke	Yüzölçümü (Km. kare)	Nüfusu	Başkenti	Başkent Nüfusu	Km. Kareye Kişi	Nüfus Artış Oranı	Yaşama Ortalaması	Milli Gelir (TL.)	Kişi başına Milli Gelir (TL.)
VİET–NAM (Güney)	173.809	18.809.000	Saygon	1.763.692	105	2,6	50	28 Milyar	1.960
VİET–NAM (Kuzey)	158.000	22.038.000	Hanoi	643.576	134	3,1	50	22 Milyar 400 milyon	1.260
YEMEN ARAP CUM.	195.000	6.062.000	San'a	120.000	26		42,3	5 Milyar 600 milyon	1.120
YEMEN DEM.H.CUM.	160.330	1.500.000	Medine Eşşaab	30.000	4	2,2	42,3	2 Milyar 100 milyon	1.680
YENİ ZELANDA	268.680	2.961.808	Wellington	328.800	10	1,6	71,1	74 Milyar,200 milyon	31.220
YUGOSLAVYA	255.804	20.738.000	Belgrad	1.209.360	80	1,1	66,9	138 Milyar 600 milyon	8.120
YUKARI VOLTA	274.122	5.426.000	Ougadougou	11.000	19	2,1	31,5	4 Milyar 200 milyon	840
YUNANİSTAN	131.944	8.768.641	Atina	867.023	67	0,7	69,1	88 Milyar 200 milyon	11.760
ZAİRE	2.344.885	22.476.978	Kinshasa	1.323.000	9	2,2	38,8	18 Milyar 200 milyon	1.120
ZAMBİA	752.262	4.515.000	Lusaka	347.900	6	3,1	4,5	14 Milyar	4.060

(453. sayfadan devam)

8-Kolombiya 6,3
9-Meksika 6,2
10-Zaire 5,5

NOT: Sovyetler ve Çin altın üretimini açıklamadıkları için bu listede yoktur.

NİKEL CEVHERİ

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Kanada 279,5
2-Yeni Kaledonya 138,0
3-Sovyetler Birliği 110,0
4-Avustralya 28,9
5-İndonezya 18,0
6-Amerika B. Devletleri ... 16,9
7-Güney Afrika 11,6
8-Finlandiya 6,7
9-Güney Rodezya 5,0
10-Polonya 1,5

KROM CEVHERİ

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Sovyetler Birliği 735.0
2-Güney Afrika 642,5
3-TÜRKİYE 294,9
4-Filipinler 199,0
5-Arnavutluk 194,0
6-İran 145,1
7-Hindistan 135,8
8-Finlandiya 50,5
9-Malagasy 43,4
10-Kıbrıs 16,0

DEMİR CEVHERİ

(Sayılar milyan eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Sovyetler Birliği 106,1
2-Amerika B. Devletleri ..[illegible] 53,8
3-Avustral[illegible] ..... [illegible]
4-Kan[illegible] ..... [illegible]
5-Ç[illegible] 22,0
6-Brezilya 20,4
7-İsveç 19,8
8-Hindistan ..... [illegible]
[illegible] ..... [illegible]
..... 15,4

[illegible] ..475,8
[illegible]rliği 352,6
[illegible] 193,9
[illegible] 191,7
Güney Afrika 176,9
6-Libya 161,7
7-Kuveyt 137,4
8-Irak 76,4
9-Kanada 60,6
[illegible] Nijeria 54,2

MADEN KÖMÜRÜ

(Sayılar, milyon eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Amerika B. Devletleri .. 541,6
2-Sovyetler Birliği 432,7
3-Çin 360,0
4-İngiltere 144,6
5-Polonya 140,1
6-Batı Almanya 111,4
7-Hindistan 73,1
8-Avusturya 49,5
9-Güney Afrika 45,6
10-Japonya 39,7

KURŞUN CEVHERİ

(Sayılar 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Amerika B. Devletleri .. 518,7
2-Avustralya 457,4
3-Sovyetler Birliği 440,0
4-Kanada 357,9
5-Meksika 176,6
6-Peru 156.6
7-Yugoslavya 126,7
8-Çin 100,0
9-Bulgaristan 95,5
10-Fas 84,5

TUZ

(Sayılar, milyon eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Amerika B. Devletleri ... 41,6
2-Çin 16,0
3-Sovyetler Birliği 12,4
4-Batı Almanya 10.5
5-İngiltere 9,2
6-Hindistan 5,6
7-Fransa 5,5
8-Kanada 4,5
9-İtalya 4,4
10-Meksika 4,1

GÜMÜŞ

(Sayılar ton olarak okunacak)

1-Kanada 1.387,7
2-Amerika B. Devletleri 1.371,3
Meksika 1.332,4
4-Peru 1,217,3
5-Japonya 920,1
6-Avustralya 810,8
7-Batı Almanya 758,4
8-Bolivya 186,0
[illegible] 150,0
10-İsveç 122,8

NOT: Sovyetler Birliği ve Çin gümüş üretimlerini açıklamamışlardır.

KALAY (SAF)

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Malaysia 73,8
2-Bolivya 30,1
3-Tayland 21,8
4-İndonezya 19,1
5-Avustralya 8,9
6-Nigeria 8,0
7-Zaire 6,4
8-Brezilya 4 3
9-Arjantin 2,2
10-Güney Afrika 2 0

Sovyetler Birliği ve Çin kalay üretimini açıklamamıştır.

ÇİNKO CEVHERİ

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Kanada 1.239,2
2-Sovyetler Birliği 610,0
3-Avustralya 489,1
4-Amerika B. Devletleri ... 484,6
5-Peru 320,7
6-Japonya 279,7
7-Meksika 266,4
8-Polonya 241,7
9-Batı Almanya 127,4
10-Kuzey Kore 125,0

ARPA

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Sovyetler Birliği 38.100
2-Kanada 9.051
3-Amerika B. Devletleri ... 8.937
4-Fransa 8.010
5-İngiltere 7.496
6-Danimarka 4.813
7-Batı Almanya 4.754
8-TÜRKİYE 3.250
9-İspanya 3.092
10-Hindistan 2.716

TEREYAĞI

(Sayılar. 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Sovyetler Birliği 1.067
2-Amerika B. Devletleri 518
3-Batı Almanya 510
4-Fransa 506
5-Hindistan 445
6-Yeni Zelanda 297
7-Avusturya 224
8-Doğu Almanya 216
9-Polonya 201
10-Kanada 153

SIĞIR

(Sayılar milyon olarak okunacak)

1-Hindistan 176,5
2-Amerika B. Devletleri ... 112,3
3-Sovyetler Birliği 95,2
4-Brezilya 95,0
5-Çin 63,2
6-Arjantin 48,4
7-Pakistan 43,7
8-Etyopya (Habeşistan) 26,0

9-Meksika 23,9
10-Avustralya 22,2

PEYNİR

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Amerika B. Devletleri 998
2-Fransa 792
3-Sovyetler Birliği 530
4-Batı Almanya 500
5-İtalya 460
6-Hollanda 278
7-Mısır 270
8-Polonya 245
9-Arjantin 167
10-İngiltere 130

KAHVE

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Brezilya 862,8
2-Kolombiya 570,3
3-Fildişi Cumhuriyeti 240,0
4-Angola 215,0
5-Etyopya (Habeşistan) ... 210,0
6-Uganda 200,0
7-İndonezya 185,0
8-Meksika 183,9
9-Guatemala 147,2
10-Salvador 120,0

PAMUK İPLİĞİ

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Sovyetler Birliği 2.310
2-Amerika B. Devletleri .. 2.213
3-Çin 1.518
4-Hindistan 965
5-Brezilya 672
6-Pakistan 531
7-Mısır 509
8-TÜRKİYE 400
9-Meksika 312
10-Sudan 225

EVCİL DOMUZ

(Sayılar milyon olarak okunacaktır)

1-Çin 223,0
2-Brezilya 65,7
3-Amerika B. Devletleri ... 56,7
4-Sovyetler Birliği 56,1
5-Batı Almanya 19,9
6-Polonya 13,4
7-Fransa 10,5
8-Meksika 10,3
9-İtalya 9,5
10-Doğu Almanya 9,2

ET

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Amerika B. Devletleri . 16.428
2-Çin 11.193
3-Sovyetler Birliği 10.900
4-Batı Almanya 3.551
5-Arjantin 3.029
6-Fransa 2.926
7-Brezilya 2.691
8-İngiltere 2.030
9-Avustralya 1.939
10-Polonya 1.825

SÜT

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Sovyetler Birliği 82.300
2-Amerika B. Devletleri . 53.268
3-Fransa 30.771
4-Batı Almanya 21.856
5-Polonya 14.948
6-İngiltere 12.675
7-İtalya 10.397
8-Hindistan 9.550
9-Kanada 8.299
10-Hollanda 8.239

YULAF

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Sovyetler Birliği 14.090
2-Amerika B.Devletleri ... 13.201
3-Kanada 5.673
4-Polonya 3.209
5-Batı Almanya 2.484
6-Fransa 2.070
7-İsveç 1.686
8-Avustralya 1.651
9-Finlandiya 1.330
10-İngiltere 1.233

PATATES

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Sovyetler Birliği 96.551
2-Polonya 50.301
3-Batı Almanya 16.256
4-Amerika B. Devletleri . 14.773
5-Doğu Almanya 13.054
6-Fransa 9.034
7-İngiltere 7.482
8-Hollanda 5.648
9-İspanya 4.937
10-Çekoslovakya 4.793

PİRİNÇ

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Çin 100.000
2-Hindistan 63.672
3-Pakistan 20.014
4-İndonezya 17.529
5-Japan 16.479
6-Tayland 13.400
7-Burma 8.164
Brezilya 9.482
Güney Vietnam 5.716
10-Güney Kore 5.430

KAUÇUK (TABİİ)

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Batı Malaysia 1.222,6
2-İndonezya 778,0
3-Tayland 287,2
4-Seylan 159,2
5-Hindistan 89,9
5-Liberya 75,6
7-Nigeria 59,3
8-Doğu Malaysia 53,7
9-Zaire 40,00
10-Güney Vietnam 28,5

KOYUN (Sayılar Milyon olarak okunacaktır)

1-Avustralya 180,1
2-Sovyetler Birliği 130,7
3-Çin 70,6
4-Yeni Zelanda 60,3
5-Arjantin 44,0
6-Hindistan 42,6
7-Güney Afrika 39,1
8-TÜRKİYE 36,4
9-İran 35,0
10-İngiltere 26,1

ŞEKER (Sayılar 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Sovyetler Birliği 8,804
2-Küba 7.559
3-Amerika B.Devletleri ... 5.327
4-Brezilya 5.019
5-Hindistan 4.634
6-Çin 2.900
7-Avustralya 2.507
8-Meksika 2.402
9-Filipinler 1.980
10-Güney Afrika 1.649

ÇAY

(Sayılar, 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Hindistan 421,8
2-Seylan 212,1
3-Japonya 91,2
4-Sovyetler Birliği 66,8
5-İndonezya 43,1
6-Kenya 41,1
7-TÜRKİYE 33,4
8-Pakistan 31,3
9-Taiwan 25,6
10-Arjantin 19,5

BUĞDAY

(Sayılar 1000 eklenerek ve ton olarak okunacak)

1-Sovyetler Birliği..... 99.500
2-Amerika B.Devletleri .. 37.516
3-Çin 28.500
4-Hindistan 20.093
5-Fransa 12.922
6-TÜRKİYE 10.081
7-İtalya 9.630
8-Kanada 9.023
9-Avustralya 7.729
10-Pakistan 7.399

MİLLETLERARASI ORGANİZASYONLAR

Uluslararası kuruluşların en büyüğü Birleşmiş Milletler, dünya barışının sağlanmasını ve insanların huzur içinde yaşamasını amaç edinmiştir.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER Teşkilâtı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, dünya milletlerini yeni bir büyük savaştan korumak amacıyle kurulmuş milletlerarası bir teşkilâttır. Anayasasının önsözünde öncelikle Birleşmiş Milletler'in hedefinin, harp âfetinden gelecek nesilleri korumak; insan ana haklarına, şahısların haysiyetine değer vermek, erkek ve kadınlar için olduğu kadar bütün milletlerin de hak eşitliğine; sosyal ilerlemeye önayak olmaya çalışmak olduğu belirtilmiştir.

Adres: United Nations, First Avenve, New York, N.Y. 10017. A.B.D.

Teşkilâtın resmi dilleri Fransızca, İngilizce, Çince, Rusça ve İspanyolca'dır. İngilizce ve Fransızca çalışma dilleridir.

Birleşmiş Milletler anayasasına göre, bu teşkilatın gaye ve prensiplerini şöylece özetleyebiliriz:

* Milletlerarası barış ve güvenliği korumak,

* Milletlerarası dostluk bağlarını geliştirmek; ekonomik,sosyal, kültürel ve beşeri meselelerin halli, insan haklarına ve hürrivetlerine hürmet edilmesine önayak olmak için milletlararası ölçüde işbirliği yapmak ve bütün bu faaliyetler için .merkez olmak,

* Barışın bozulması sonucunu doğurabilecek milletlerarası uyuşmazlıkların düzeltilmesi veya çözülmesini aracılık yoluyla gerçekleştirmek,

* Dünya barışının sağlanması için elverişli her türlü tedbiri almak,

* Milletlerarası davaları çözerek, ırk, cins dil ve din farkı gözetmeksizin herkesin insan haklarına ve ana hürriyetlerine karşı saygıyı geliştirmektir.

Birleşmiş Milletler'in ana organları:

Birleşmiş Milletler Teşkilâtının ana organları, Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey, Vesayet Konseyi, Milletlerarası Adalet Divanı ve Sekreterliktir.

GENEL KURUL:

Genel Kurul, adından anlaşılacağı gibi bütün üye devletlerin temsilcilerinden meydana gelir. Üye devletlerin Genel Kurul'da beşten fazla temsilcisi olamaz.

Genel Kurulun başlıca görevleri silâhsızlanmanın esaslarını, silâhlanmanın düzenlenmesi de dahil olmak üzere barışın korunması hususunda tavsiyelerde bulunmak.

* Barış ve güvenliği ilgilendiren herhangi bir meseleyi, müzakere etmek, tavsiyelerde bulunmak. (Güvenlik Konseyi'nde görüşülmekte olan anlaşmazlıklar dışında.)

* Herkes için insan haklarını ve temel hürriyetleri gerçekleştirmek, ekonomik, kültürel, sosyal vs. alanlarda incelemeler yapmak, tavsiyelerde bulunmak:

* Teşkilâtın diğer organlarından gelen raporları tasdik etmek;

* Teşkilâtın diğer organları için yapılacak seçimlere katılmaktır.

Genel Kurul'un her üyesinin bir oy hakkı vardır. Barış ve güvenlik hakkındaki tavsiyeler, muhtelif organlara yeni üye seçilmesi, teşkilâtta yeni üyelerin kabulü vs. alanlarda incelemeler yapmak, tavsiyelerde bulunmak.

* Teşkilâtın diğer organları için yapılacak seçimlere katılmaktır.

Genel Kurul'un her üyesinin bir oy hakkı vardır. Barış ve güvenlik hakkındaki tavsiyeler, muhtelif organlara yeni üye seçilmesi, teşkilâtta yeni üyelerin kabulü vs.gibi önemli işlerde üçte iki çoğunluk şarttır. Diğer konularda yarıdan bir fazla oy karar için yeterlidir.

* Dünya barışının korunması ve milletlerin güvenlik içinde yaşamalarını sağlamak üzere verilen kararlar, New York'taki Birleşmiş Milletler binasında verilir.

Genel kurul yılda bir defa Eylül ayının üçüncü Salı günü toplanır. Özel toplantılar, Güvenlik Konseyi veya kurul üyelerinin çoğunluğunun isteği, ya da çoğunluk adına bir üyenin talebiyle yapılır.

Genel Kurul, çalışmalarını, bütün üyelerin temsil edilmek hakkına sahip olduğu yedi esas komite vasıtasıyle yürütür. İş bölümü şöyledir:

Birinci Komite: Siyasi güvenlik ve silâhlanma düzeni,
İkinci Komite: Ekonomik ve mali işler
Üçüncü Komite: Sosyal ve Kültürel [illegible]
Dördüncü Komite: Vesayet,
Beşinci Komite: Idare ve bütçe,
Altıncı Komite: Hukuk.

GÜVENLİK KONSEYİ:

Beş daimi üye ile iki yıllık bir süre için sevilen altı geçici üydeden kuruludur. Daimi üyeler A.B.D. İngiltere, Rusya, Çin ve Fransa'dır. Görev süresi sona eren geçici üyeler, yeni bir dönem için tekrar seçilemezler.

Güvenlik Konseyi'nin görevleri şunlardır:

* Birleşmiş Milletler'in gaye ve prensiplerine uygun olarak milletlerarası barış ve güvenliği korumak;

* Milletlerarası anlaşmazlıklara yol açabilecek durumları incelemek bunları halletmek için çareler araştırmak:

* Silâhlanmayı düzene sokacak planlar hazırlamak;

* Başkasına tecavüz eden bir ülkeye karşı harekete geçmek;

* Stratejik bölgelerde, Birleşmiş Milletlerin vasilik görevini yerine getirmek.

Güvenlik Konseyi bütün Birleşmiş Milletler Üyeleri adına hareket eden bütün üyeler onun kararlarını yerine getirmeye, gerekli kolaylığı göstermeye razı olmuşlardır.

Güvenlik Konseyi'nde usul meseleleri dışındaki bütün kararlar beş altı üye ile iki geçici üyenin oy çoğunluğuyla alınır.

Güvenlik Konseyi daimi faaliyet görür: bir temsilcisi daima Birleşmiş Milletler merkezinde hazır bulunur.

1962'de Güvenlik Konseyi'ne bağlı olarak bir Silâhsızlanma Komisyonu kurulmuştur.

EKONOMİK VE SOSYAL KONSEY:

Genel Kurul tarafından üç hizmet yılı için seçilen 18 üyeden meydana gelir. Görevleri şunlardır:

* Birleşmiş Milletler'in ekonomik ve sos[illegible] faaliyetini [illegible]
vs. incelemelerde bulunmak, bu hususlarda rapor ve tavsiyeler hazırlamak,

* Yetkisi içindeki konularda konferanslar düzenlemek,

* Birleşmiş Milletlerle hangi şartlar altında ilişkiler kuracakları konusunda, ihtisas teşekkülleri ile görüşmelerde bulunmak.

Ekonomik ve Sosyal Konsey çeşitli komisyon ve komiteler vasıtasıyle çalışır. Bu [illegible]

* Nüfus Komisyonu (18 üye),

* İnsan Hakları Komisyonu (18 üye),

* Nüfus Komisyonu (15 üye),

* Sosyal Komisyon (18 üye),

* Uyusturucu Maddeler Komisyonu (15 üye),

* Milletlerarası Mal Mübadelesi Komisyonu (18 üye),

* Kadınların Durumu Komisyonu (18 üye),

* Avrupa Ekonomik Komisyonu (29 üye),

* Asya ve Uzak Doğu Ekonomik Komisyonu (24 üye),

* Lâtin Amerika Ekonomik Komisyonu (24 üye),

* Afrika Ekonomik Komisyonu (16 üye).

Komisyon üyeleri Ekonomik ve Sosyal Konsey tarafından seçilir.

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Teşkilâtı (UNICEF) de Ekonomik ve Sosyal Konsey'in kuruluşlarından biridir.

VESAYET KONSEYİ:

Birleşmiş Milletler'in ana kuruluşlarından biri olan Vesayet Konseyi bölgelerini idare eden memleketler; Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri; vesayet bölgelerini idare eden memleketlerle etmeyen memleketler arasında eşit bir taksimi sağlamaya yetecek sayıda ve üç yıl hizmet görmek üzere Genel Kurul tarafından seçilen ülkelerden kuruludur. Seçimle gelen üyeler hizmet süreleri dolunca yeniden seçilebilirler.

Vesayet sistemi eskiden Birleşmiş Milletler'in nezareti altına verilen bölgeleri idare etmek üzere kurulmuştur. Vesayet sisteminin hedefi milletlerarası barış ve güvenliği geliştirmek;

Vesayet bölgelerinde yaşayan halkların kendi başlarına idareye, ya da bağımsızlığa doğru ilerlemelerine önayak olmak;

İnsan haklarına hürmet edilmesini teşvik etmek; dünya milletlerinin birbirine muhtaç olduğu gerçeğini herkese anlatmak;

Vesayet bölgelerinde bulunanların eşit muamele görmelerini sağlamaktır. Birleşmiş Milletler üyesi bir ülke, vesayet bölgesi olamaz.

Vesayet sistemi, eskiden Milletler Cemiyeti'nin mandası altındaki bölgelerle, 2. Dünya Savaşı'ndan düşman devletlerden alınan topraklara ve ihtiyari olarak vesayet sistemi altına konulan diğer topraklarda [illegible]

MİLLETLERARASI ADALET DİVANI:

Bu organ, Birleşmiş Milletler'in adalet müessesesi olarak çalışır. Merkezi Hollanda'da Lahey şehridir. Birleşmiş Milletler üyeleri otomatik olarak Divan'ın üyesidir. Birleşmiş Milletler üyesi olmayan ülkeler de, Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesiyle ve her yeni üye için hazırlanacak özel şartlarla Divan'a üye olabilirler.

[illegible]yi Di-
[illegible] Güven-

lik Konseyi'nce tespit edilecek şartlar altında Divan'a baş vurabilir. Ayrıca Güvenlik Konseyi de herhangi bir hukuki meseleyi Divan'a getirebilir.

Milletlerarası Adalet Divanı'nın yetkileri devletlerin Divan'a getireceği bütün meselelere; Birleşmiş Milletler Anayasası ile yürürlükte bulunan anlaşma ve sözleşmelerde öngörülen bütün hususlara şâmildir.

Üyeler, aşağıdaki hususlarda Divan'ın kaza hakkını mecburi olarak kabul etmek zorunluğundadırlar.

Adalet Divanı 15 hâkimden meydana gelir. Bunlara Divan üyeleri denir. Bu üyeler Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul'un yaptıkları ortak toplantıda seçilirler. Hizmet süreleri 9 yıldır. Bu hizmet süresinin sonunda yeniden seçilebilirler

SEKRETERLİK:

Birleşmiş Milletler sekreterliği bir sekreter ile teşkilâtın gerektirdiği miktarda memurdan kuruludur Genel Sekreter, Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi ile Genel Kurul tarafından tayin edilir Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nın en yüksek memuru genel sekreterdir.

Genel Sekreter, Genel Kurul, Güvenlik Konseyi, Ekonomik ve Sosyal Konsey ve Vesayet Konseyi'nin bütün toplantılarına bu sıfatla katılır. Bu organlar tarafından kendisine verilen görevleri yerine getirir. Teşkilâtın çalışması hakkında, Genel Kurul'a yıllık raporlar sunar.

Birleşmiş Milletler'de Türkiye'yi Osman Olcay temsil etmektedir. (866. United Nations Plaza, Suite 525, New York, N.Y 10017, A.B.D.).

* Birleşmiş Milletlere Üye Ülkeler

Adı	Bütçeye katılma oranı	Giriş Yılı	Adı	Bütçeye katılma oranı	Giriş Yılı	Adı	Bütçeye katılma oranı	Giriş Yılı
Afganistan	0,04	1946	Hollanda	1,16	1945	Nikaragua	0,14	1960
Almanya (Batı)	6,80	1973	Hondufas	0,04	1945	Nijer	0,04	1960
Almanya (Doğu)		1973	Irak	0,07	1945	Norveç	0,43	1945
A. B. D.	31,57	1945	İndonezya	0,34	1950	Orta Afrika Cum.	0,04	1960
Arnavutluk	0,04	1955	İngiltere	6,62	1945	Pakistan	0,37	1947
Arjantin	0,93	1945	İran	0,22	1945	Panama	0,04	1945
Avustralya	1,52	1945	İrlanda	0,17	1955	Paraguay	0,04	1945
Avusturya	0,57	1955	İslanda	0,04	1946	Peru	0,10	1945
Bahreyn	0,04	1971	İspanya	0,92	1955	Polonya	1,47	1945
Barbados	0,04	1966	İsrail	0,20	1949	Portekiz	0,16	1955
Belçika	1,10	1945	İsveç	1,25	1946	Romanya	0,36	1955
Bhuttan	0,04	1971	İtalya	3,24	1955	Ruanda	0,04	1962
Birleşik Arap Em	0,04	1971	Jamaika	0,05	1962	Salvador	0,04	1945
Birmanya (Burma)	0,06	1948	Japonya	3,78	1956	Saudi Arabistan	0,05	1945
Biyelorusya SSC.	0,51	1945	Kamerun	0,04	1960	Senegal	0,04	1960
Bolivya	0,04	1945	Kanada	3,02	1945	Sierra Leone	0,04	1961
Botswana	0,04	1966	Katar	0,04	1971	Singapur	0,05	1965
Brezilya	0,89	1945	Kenya	0,04	1963	Somali	0,04	1960
Bulgaristan	0,18	1955	Khmer	0,04	1955	S.S.C.B.	14,61	1945
Burundi	0,04	1962	Kıbrıs	0,04	1960	Srilanka (Seylan)	0,06	1955
Cezayir	0,10	1962	Kolombiya	0,20	1945	Sudan	0,05	1956
Çad	0,04	1960	Kongo	0,04	1960	Suriye	0,04	1945
Çekoslovakya	0,92	1945	Kostarika	0,04	1945	Svaziland	0,04	1968
Çin Halk Cum.	4,00	1971	Küba	0,19	1945	Şili	0,23	1945
Dahomey	0,04	1960	Küveyt	0,07	1963	Tanzanya	0,04	1961
Danimarka	0,62	1945	Laos	0,04	1955	Tayland	0,13	1946
Dominikan Cum.	0,04	1945	Lesotho	0,04	1966	Togo	0 04	1960
Ekvador	0,04	1945	Liberya	0,04	1945	Trinidad ve Tobago	0,04	1962
Ekvator Guineası	0,04	1968	Libya	0,04	1955	Tunus	0,04	1956
Etyopya	0,04	1945	Lübnan	0,05	1945	Türkiye	0,35	1945
Fas	0 10	1956	Lüksemburg	0,05	1945	Uganda	0,04	1962
Fiji	0,04	1970	Macaristan	0,52	1955	Ukrayna S.S.C.	1,93	1945
Fildişi Cum.	0,04	1960	Malagasy	0,04	1960	Umman	0,04	1971
Filipinler	0,34	1945	Malawi	0,04	1964	Uruguay	0,09	1945
Finlandiya	0,49	1955	Malaysia	0,11	1957	Ürdün	0,04	1955
Fransa	6 00	1945	Maldiv	0,04	1960	Venezuela	0,45	1945
Gabon	0,04	1960	Mali	0,04	1960	Yemen (Arap Cum.	0,04	1947
Gambia	0,04	1965	Malta	0,04	1964	Yemen (Dem. Halk	0,04	1967
Ghana	0,08	1957	Mauritius	0,04	1968	Yeni Zelanda	0,36	1945
Guatemala	0,05	1945	Meksika	0,87	1945	Yukarı Volta	0,04	1960
Guinea	0,04	1958	Mısır	0,20	1945	Yugoslavya	0,40	1945
Guyana	0,04	1966	Moğolistan	0,04	1961	Yunanistan	0,29	1945
Güney Afkira	0,52	1945	Moritanya	0,04	1961	Zaire	0,05	1960
Haiti	0,04	1945	Nepal	0,04	1955	Zambia	0,04	1964
Hindistan	1,74	1945						

Başlıca İhtisas Ajansları

AVRUPA EKONOMİK KOMİSYONU
Economic Comission for Europe (ECE)

1947'de kurulmuş bir teşekküldür. Amacı Avrupa'nın ekonomik ve teknik problemlerini incelemek ve tavsiyelerde bulunmaktır.

Komisyonun çalışmalarını 13 komite yürütür. Komitelerin başlıcaları Tarım, Maden Kömürü, Kereste, Elektrik Gücü, Su meseleleri vs.komiteleridir.

Üyeleri Avrupa ülkelerinin temsilcileriyle A.B.D.temsilcidir. Türkiye'de üyedir.

Adresi: Places des Nations, Geneva-İsviçre

●

MİLLETLERARASI İMAR VE KALKINMA BANKASI (Dünya Bankası)
İnternational Bank For Reconstruction and Development-IBRD (World Bank)

1945 yılında kurulmuştur. Amacı üye ülkelerin ekonomik gelişmelerine yardımcı olmak; özel sermayenin yeterli olmadığı hallerde ödünç vermek; yatırımları desteklemektir. Banka, üye ülkelere geniş ölçüde teknik yardımlarda da bulunmaktadır.

Dünya Bankası, üye ülkeler tarafından tayin edilen bir asli, bir de yedek üyeden meydana gelen idare meclisi tarafından idare edilir.İdare meclisindeki üyelerden (Beşi en fazla hisseye sahip memleketlerce olmak şartiyle) kalanı diğer ülke üyelerinden seçilmek şartıyle kurulan İcra Müdürleri heyeti bankanın bütün işlerini yürütür.

Adresi: 1818 H.Street, N.W.. Washington D.C.20433-A.B.D

●

MİLLETLERARASI GELİŞME BİRLİĞİ
İnternational Development Association (IDA)

1960 yılında Dünya Bankası'na yardımcı olarak kurulmuştur. Başlıca amacı, az gelişmiş ülkelerdeki çok büyük öncelik taşıyan yatırımları finanse etmektir.

107 üyesi vardır. 1972 Nisan'ındaki durumda 3.980.000.000 dolar borç vermiştir.

Adresi: 1818 H.Street N.W. Washington D.C.20433-A.B.D.

●

MİLLETLERARASI KORPORASYON
İnternational Finance Corporation (FIFC)

Bu teşekkül 1956'da kurulmuş, 1957 yılında Birleşmiş Milletlerin ihtisas teşekkülü haline getirilmiştir. Milletlerarası Banka ile yakından ilgisi olmakla beraber ayrı bir hukuki teşekküldür.

Milletlerarası Korporasyonun başlıca amaçları şunlardır.

* Üye ülkelerin, bilhassa az gelişmiş olanların üretim gücünü artırmak için teşviklerde bulunmak.

* Özel sermayenin yeteri kadar olmadığı yerlerde, ödeme hususunda hükümet garantisine bile lüzum görmeden, yatırımlar için yerli müteşebbislerle işbirliği yapmak:

* Teşekkülün 96 üyesi vardır.

Adresi: 1818 H Street, N.W. Washington D.C. 200433-A.B.D

●

MİLLETLERARASI PARA FONU
İnternational Monetary Fund (IMF)

Milletlerarası para işbirliğini sağlamak milletlerarası ticareti geliştirmek amacıyle 1945'te kurulmuştur. Başlıca amaçları:

* Para ile ilgili konularda milletlerarası işbirliğine ve dünya ticaretinin genişlemesine önayak olmak:

* Memleketler arasındaki para mübadelesinde düzeni sağlayacak tertibat almak; rekabet maksadıyle paranın kıymetinin düşürülmesini önlemek;

* Milletlerarası Para Fonu, bu açamları gerçekleştirmek için döviz ve altın satar, hükümetlere mali hususlarda bilgi verir;

* Fon'un bir başka amacı da üye memleketler arasındaki ticaret muamelelerinde çok taraflı ödeme sistemi kurulmasına yardım etmek,dünya ticaretine engel olan döviz tahditlerini kaldırmaktır.

Fon'un üye memleketler tarafından tayin olunan birer asli, birer de yedek üyeden mürekkep bir idare meclisi vardır. Bütün yetkiler bu meclisindir. Meclis yetkilerinden herhangi birini bir müdürler meclisine devredebilir. Müdürler heyetine dahil olan üyelerin beşi iştirak hisseleri en fazla olan üyeler tarafından diğerleri de geri kalan üyeler tarafından seçilir. Müdürler Fon'un faaliyetini idare ederler.

Adresi: 19th and H Streets, N.W. Washington, D.C. 20431 · A.B.D.

B.Milletlere Bağlı Milletlerarası Kuruluşlar

●

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER EĞİTİM, BİLİM VE KÜLTÜR TEŞKİLATI
United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO)

Birleşmiş Milletler'in kültür teşkilâtıdır. Amacı milletlerarası eğitim, bilim ve kültür işbirliğini sağlamak; insan hakları ve temel hakları ve temel hürriyetleri ile kanunun hâkimiyetine ve adalete milletlerarası saygıyı artırmak; bu maksatla gerekli münasebetlerin kurulmasına önayak olmak; bütün bu çalışmalar dolayısıyle milletlerarası barış ve güvenliğe yardımda bulunmak.

UNESCO bunu gerçekleştirmek için her türlü haberleşme vasıtalarıyle milletlerin birbirlerini daha iyi tanıması için gerekli temasları yapar, gerekli işbirliğini sağlar. Yeryüzünde eğitim ve kültürü geliştirerek bilginlerin sanatkârların gayretlerini birleştirerek milletlerarası dayanışmayı artırır.

* UNESCO, Birleşmiş Milletler'in kültür teşkilâtıdır. Amacı milletlerarası eğitim, bilim ve kültür işbirliğini sağlamaktır. Fotoğrafta Paris'teki UNESCO binası görülüyor.

UNESCO'nun en yüksek organı üye ülkelerin temsilcilerinden kurulu genel konferansıdır. Her yıl toplanan bu konferans UNESCO'nun genel politikasını tespit eder. Genel konferansta kararlaştırılan hususları tatbik etmek yönetim kurulunun görevidir. Bu kurul yılda en az iki defa toplanır. Bunların dışında bir genel müdür ve memur kadrosu vardır.

Adresi: 7-9 Place de Fontenay, Paris 7 - Fransa

●

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İAŞE VE TARIM TEŞKİLATI
Food and Agriculture Organisation of the United Nations (FAO)

Atlantik Paktı'nda, bütün ülkelerde yaşayan herkesin yoksulluktan kurtulmasını sağlayarak barışın temini esası üzerine kurulmuştur.

1945'te kurulan FAO'nun amaçları:

* Hayat standartlarını ve beslenme seviyesini yükseltmek; Bütün besin ve tarım maddelerinin üretimi ve dağıtımında yeterliliği sağlayacak şekilde ıslahat yapmak; dünya ekonomisinin gelişmesini sağlayacak çareleri araştırmak;

* Su kaynaklarını toprakları geliştirme yollarını aramak; bu maksatla yeni tekniğin yayılmasına çalışmak, toprak erozyonunu kontrol etmek, ağaçlandırma, sulama konularında maraştırmalar yapmak.

FAO üyesi ülkelerin birer temsilcisi yılda en az bir defa toplanarak takip olunacak politikayı kararlaştırır. Yıllık toplantıda 18 ülkenin temsilcisinden seçimle bir konsey kurulur; bu konsey üye devletler adına hareket eder.

Gerek barış, gerekse savaş sırasında muhtaç halka yardımcı olmaya çalışmaktadır.

Adres: Viale delle Terme di Caracalla Roma - İtalya

●

DÜNYA SAĞLIK TEŞKİLATI
World Health Organization (WHO)

Dünya Sağlık Teşkilâtı'nın anayasası 1946'da kabul edilmiş, teşkilât 1948'de kurulmuştur. Bu teşkilâtın amacı dünya milletlerini mümkün olan en yüksek sağlık seviyesine çıkarmaktır. Teşkilât istişare yoluyle yardımda bulunduğu gibi teknik yardım da yapar. Dünya Sağlık Teşkilâtı'nın en yüksek organı üye ülkelerin temsilcilerinden meydana gelen sağlık kuruludur.

Adresi: Avenue Appia, 1211 Geneva - İsviçre

●

MİLLETLERARASI ÇALIŞMA TEŞKİLATI
International Labour Organisation (ILO)

Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı, 11 Nisan 1919'da Versailles Antlaşması'nın 13. kısmı olarak kabul edilmesi üzerine kurulmuştur. Daha sonra Birleşmiş Milletler'le ilgi kurmuş ve 1946'da Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'nın bir ihtisas organı haline getirilmiştir.

Başlıca amaçları şunlardır:

* Devamlı bir barışın kurulmasına önayak olmak için, sosyal adaletin gerçekleşmesi konusunda çalışmak;

* Ekonomik ve sosyal istikrara önayak olmak; milletlerarası faaliyetlerle, çalışma ve hayat şartlarını ıslah etmek.

Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı, bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için çeşitli tavsiyelerde bulunur; İşçilerin çalışma saatleri, tazminat, sosyal sigorta, teftiş, sendika hürriyeti vs. konularda iş talimatnamesi hazırlar; bu konularda tavsiyelerde bulunur.

Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı'nın en yüksek idare kurulu genel konferanstır. Bu konferans her yıl toplanır. Üyeleri temsilci heyetleridir. Bu heyetlerden 10 tanesinin endüstri bakımından çok gelişmiş olması

şarttır. Çalışmaları idare eden teşkilâtın idare heyetidir. İdare heyetinin başında bir genel müdür bulunur.

Adresi: 154 Rue de Lausanne, CH-1211 Geneva 22 İsviçre

●

MİLLETLERARASI POSTA BİRLİĞİ
Universal Postal Union (UPU)

Berne anlaşmasıyle 1874'de kurulmuş, 1875'te fiilen çalışmaya başlamıştır. Birleşmiş Milletler'in bünyesine girişi 1948'e rastlar. Birliğin amacı, milletlerarası posta teşkilâtını mümkün olduğu kadar iyiye doğru götürmek, bu sayede milletlerarası işbirliğinin gelişmesini sağlamaktır. Bu bakımdan üye ülkeler posta bakımından tek bir arazi sayılır. Birliğin 146 üyesi vardır.

Milletlerarası Posta Birliği'nin en yüksek organı beş yılda bir toplanan kongresidir. Kongreler arasındaki zamanda 31 üyeden kurulu İcra Konseyi yılda bir toplanır.
Adresi: 3000 Berne 15 - İsviçre

●

MİLLETLERARASI TELEKOMÜNİKASYON BİRLİĞİ
International Telecommunication Union (ITU)

Bu birlik, 1865 yılında Paris'te Milletlerarası Telgraf Birliği adıyla kurulmuştu. 1932 yılında Milletlerarası Telekomünikasyon Birliği olarak değiştirildi. 1947 yılında Birleşmiş Milletler'in bünyesine alındı.

Milletlerarası Telekomünikasyon Birliği'nin başlıca amaçları şunlardır:

* Radyo, telefon ve telgraf servislerinin halk tarafından en ucuz tarifelerle temini için milletlerarası nizamnameler yapmak;

* Her çeşit telekomünikasyon vasıtalarının en fazla faydalı olacak şekilde geliştirilmesini sağlamak için milletlerarası işbirliğini teşvik etmek;

* Radyo frekanslarını tayin ve tespit etmek;

Birliğin en yüksek organı beş yılda bir toplanan fevkalâde yetkili konferanstır. Fevkalâde Yetkili Konferans üyeleri, coğrafi taksimatı dikkate alarak bir idari konsey seçer. 25 üyeden kurulu olan bu konsey yılda bir defa toplanır. Gerekli görürse başka toplantılar da yapar.
Adresi: Place de Nations, Geneva-İsviçre

●

TİCARET VE TARİFE HAKKINDA GENEL ANLAŞMA
General Agreement of Tariffs and Trade (GATT)

Adından anlaşılacağı gibi bu teşkilâtın gayesi üye ülkelerarasındaki ticaret engellerini mümkün olduğu kadar azaltmaya çalışmak; milletlerarası ticaret problemlerinin çözülmesinde yardımcı olmak; az gelişmiş ülkelerin ticari meselelerini halletmede onlara yardım etmektir. 1947'de kurulmuştur.
Adres: Villa le Bocage, Palais des Nations, Geneva-İsviçre

* Diğer Önemli Kuruluşlar

●

AVRUPA ATOM ENERJİSİ TOPLULUĞU
European Atomic Energy Community (EURATOM)

1958'de kurulmuştur. Amacı atom çalışmalarındaki teknik bilgiyi yaymak; atom çalışmalarında halkın ve işçilerin sağlığını koruyacak tedbirleri almak; Topluluk içinde nükleer enerji çalışmalarını kolaylaştırmak, bu alana yatırım yapmayı teşvik etmek; nükleer malzemenin niyet edilenden başka alanlarda kullanılmasını önlemek; en mükemmel teknik imkânları yaratmak; bu konularda başka ülkelerle temaslar kurmak; üye ülkelerin ekonomik standartlarını yükseltmek; nükleer endüstrilerin gelişmesini sağlamaktır.

●

AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU (ORTAK PAZAR)
European Economic Cummunity (Common Market) (EEC)

Böyle bir topluluğun kurulması kararı 1955'te, altı ülkenin dışişleri bakanlarının Messina'da yaptığı bir toplantı sırasında verilmiştir. İki yıl süren görüşme ve çalışmalardan sonra 1957'de kurulmuştur. Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun amacı Ortak Pazar'ı gerçekleştirmek; üye ülkelerin ekonomik politikalarını birbirlerine yaklaştırmaya çalışmak; ekonomik faaliyetlerin ahenk içinde gelişmesini sağlamaktır. Ortak Pazar'ın amacı her türlü ithal ve ihraç güçlüklerini ortadan kaldırmak; gümrükleri kaldırmak; ortak bir ekonomik politika ve ortak fiyatlar tespit etmek; şahısların, sermayenin ve hizmetlerin serbestçe yer değiştirebilmesini sağlamak; ortak bir tarım ve ulaştırma sistemi kurmak; serbest rekabet sistemi meydana getirmek; bir Sosyal Fon ve Avrupa Yatırım Bankası kurmak; deniz aşırı ülkelerle işbirliği yapmaktır.

●

AVRUPA KONSEYİ
The Council of Europe

Avrupa Konseyi 1949'da üye ülkeler arasındaki birliği kuvvetlendirmek, birbirlerinin savunmasına yardımcı olmak, ekonomik ve sosyal ilerlemeyi kolaylaştırmak amacıyle kurulmuştur. 17 üyesi vardır. Türkiye de konseyin üyesidir. Konseyin başlıca çalışmaları insan hakları, ekonomik ve sosyal işler, sağlık, nüfus artışı, eğitim ve kültür, çevre problemleri, bölge planlaması vs. üzerinedir. Teşkilât bir sekreterlik vasıtasıyle idare edilir.
Adresi: Place Lenotre, Strasbourg - Fransa.

●

AVRUPA MÜZİK FESTİVALLERİ BİRLİĞİ
European Association of Music Festivals.

Amacı müzik festivalleri düzenlemektir. 32 üyesi vardır. Yalnız 1972 yılında 36 festival düzenlemiştir.
Adresi: 122 Rue de Lausanne, Geneva - İsviçre

* Avrupa Müzik Festivalleri

Her yıl Avrupa'nın muhtelif şehirlerinde değişik müzik festivalleri tertiplenir. Bu festivalleri tertipleyen "European Association of Music Festivals - 122 rue de Lausanne Geneva - İsviçre" birliğine bağlı Avrupa'nın muhtelif şehirlerindeki festival komitelerinin adreslerini aşağıda veriyoruz:

Aix-en-Provence	Casino d'Aix - en - Provence, 2 bis boulevard de la Republique. Aix - En Provence, Fransa.
Atina	2 rue Amezikis, Athens, Yunanistan.
Barselona	Via Layetana, 139. Barcelona 4, İspanya.
Bath	Bath Festival Office, Linley House Pierrepont Place, Bath, İngiltere.
Bayreuth	Bayreuther Festpiele, Postfach 2320, 8580, Bayreuth, Batı Almanya.
Bergen	Sverresgate 11, Bergen, Norveç.
Berlin	Bundesallee 1-12, 1 Berlin 15. D. Almanya
Basençon	Parc des Expositions, Planoise-Besançon, Fransa.
Bordeaux	Commissariat du Festival, 252 Faubourg St. Honore, Paris 8e, Fransa,
Bregenz	Bregenzer Feltspiele, Kornmarktstrasse 6. Bregenz, B. Almanya.
Dubrovnik	Ul. Od Sigurate 1. Dubrovnik, Yugoslavya.
Edinburgh	Edinburgh International Festival of Music and Drama, 29 St. James's St. London, S.W.1 İngiltere.
Flanders	BRT - Ompoepcentrum IB 19, Reyerslaan 52, 1040, Brussels, Belçika.
Floransa	Maggio Musicale Fiorentino, Teatro Communale, Firenze, İtalya.
Granada	Palacio de la Madraza, Calle de los Oficios, Granada, İspanya.
Helsinki	Helsinki Festival, Unioninkatu 28, Helsinki 10, Finlandiya.
Hollanda	Holland Festival, Haarlem 5 estraat 14, Scheveningen, The Hague, Hollanda.
Lyon	Lyon Festival Secreteriat - General, Hotel de ville, 69 Lyon, Fransa.
Montreux	Festival De Musique Montreux-Vevey, 42 Grand Rue, 1820 Montreux, İsviçre.
Münih	Brieffach 8, Münich 1, Batı Almanya.
Perugia	Sagra Musicale Umbra, Casella Postale No. 341, 06100 Perugia, İtalya.
Prag	International Music Festival, "Prague Spring" Dum Umelcu, Alesovo Nabrezi 12, Prague, Çekoslovakya.
Salzburg	Salzburger Festprele, Post fach 140, 5010 Salzburg, Avusturya.
Santander	Diseccion del Festival Plaza de Velarde, Santander, İspanya.
Spoleto	Festival of Two Worlds. Via Margutta 17, Roma, İtalya.
Viyana	Rathausstrasse 9, 1082, Vienna, Avusturya.
Strasbourg	Festival de Strasbourg, 24 Rue de la Mesange, Strasbourg, Fransa.
Stockholm	Konserthuset, Hötorget 8, 111-57, Stockholm, İsveç.
Varşova	International Festival of Contemporary Music. "Warsaw Autumn" Rynek Starego Miasta 27, Warsaw, Polonya.
Zürih	Intarnationale Juni-Festwochen, Postfach 8023. Zürich, İsviçre.

Avrupa dışındaki ülkeler

İsrael	Israel Festival, Nachlat Benjamin St 52, Tel Aviv, Israel.
Osaka	Osaka International Festival Society 2-22 Nakanoshima, Kitaku Osaka, Japonya.

●

AVRUPA NÜKLEER ARAŞTIRMALAR TEŞKİLATI
European Organization for Nuclear Research (CERN)

1954'te UNESCO'nun kararıyle kuruldu. Asıl amacı Cenevre'de iki zerrecikli akseleratör üzerine temel bir araştırma laboratuvarı kurmak, bu sayede Avrupalı bilginlerin nükleer alandaki çalışmalarını kolaylaştırmaktır. 12 üyesi vardır. Türkiye müşahittir.

Adresi: 1211 - Geneva 23 - İsviçre

●

AVRUPA NÜKLEER ENERJİ AJANSI
European Nuclear Energy Agency (ENEA)

1957'de OEEC ile işbirliği yapmak üzere kurulmuştur. OECD, OEEC'nin yerini alınca, bu teşkilât da 1961 yılında bu yeni kuruluşa devredilmiştir. Amacı atomî enerjisinin barışçı amaçlarla kullanılmasını sağlamaktır. Türkiye dahil 18 üyesi vardır.

Adresi: 38 Boulevard Suchet, Paris 16e - Fransa.

●

AVRUPA PARA ANLAŞMASI
European Monetary Agreement (EMA)

1958 yılının sonlarında kurulan EMA, EPU'nun (European Payments Union - Avrupa Ödemeler Birliği) yerini almıştır. Amacı hükümetler ve merkez bankaları arasındaki para işbirliğini düzenlemek, ticareti geliştirmek, döviz muamelelerini bir kaideye bağlamaktır. Çeşitli dillerde, belirli zamanlar da çıkan yayınları vardır.

●

AVRUPA RADYO VE TELEVİZYON BİRLİĞİ
European Broadcasting Union (EBU)

Radyo ve televizyon yayınlarının gelişmesini teşvik maksadiyle 1950'de kurulmuştur. Birlik, Türkiye'nin de dahil bulunduğu 30 asli üyeden kuruludur.

Adresi: 1 Rue de Varembe, CH-1211, Geneva 20 - İsviçre

Teknik merkez: 32 Avenue Albert Lancaster, B-1180, Brussels - Belçika.

●

AVRUPA SERBEST TİCARET BİRLİĞİ
European Free Trade Association (EFTA)

1960'ta kurulmuştur. Amacı üye ülkeler arasında endüstri mamulleri, konusunda serbest ticareti yaymak, tarım mamulleri ticaretinin gelişmesini sağlamaktır.

Adresi: 9-11 rue de Varembe, 1211 Geneva 20 - İsviçre.

●

AVRUPA ULAŞTIRMA BAKANLARI KONFERANSI
European Conference of Ministers of Transport (ECMT)

1953'te kurulmuştur. Amacı Avrupa'da kara ulaştırmasını en mükemmel hale çıkarmaktır. Türkiye de dahil olmak üzere 18 devletten kuruludur. İşler, Bakanlar Konseyi, Temsilciler Komitesi ve Sekreterlik vasıtasiyle yürütülür.

Adresi: 33 rue Franqueville, Paris 16e-Fransa

●

AVRUPA UZAY ARAŞTIRMALARI TEŞKİLATI
European Space Research Organization (ESRO)

1962'de kurulmuş, 1964'te faaliyete geçmiştir. Amacı uzay araştırmaları konusunda Avrupa ülkeleri arasında işbirliği sağlamak; araştırmaların gelişmesini kolaylaştırmaya çalışmak ve uzay araştırmalarının barışçı maksatlarla yürütülmesini sağlamaktır.

Adresi: 114 Ave. Charles de Gaulle, 92 Neuilly Sur Seine - Fransa

AVRUPA

TOPLULUKLARI

Avrupa Toplulukları, aşağıda göreceğimiz EEC, ECSC, EURATOM adlı üç Avrupa topluluğundan meydana gelir. Bunlar esas itibariyle müstakil olmakla beraber, ortak Avrupa Parlamentosu'nu ve Adalet Divanı'nı paylaşırlar. Ortak istatistik ve hukuk servisleri vardır. 1967'de üç topluluğun bakanlar konseyi, üç konseyi bir konseye, komisyonları da bir komisyona indirmeyi kararlaştırmıştır. Topluluğun üyeleri, Belçika, Fransa, Batı Almanya, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda, Avrupalı ortakları da Türkiye ve Yunanistan'dır. Ayrıca başka ülkelerden de ortakları vardır. Avrupa Toplulukları 87 ülke ile diplomatik temas kurmuştur.

Topluluğun müesseseleri:

●

ADALET DİVANI
Court of Justice

Görevi antlaşmaların hazırlanması ve tatbikatını hukuk bakımından kontrol etmek, düzenlemektir.

Adresi: 12 Rus de la Cote d'Eich - Lüksemburg

●

AVRUPA BAKANLAR KONSEYİ
Council of Ministers of the European Communities

Görevi üye devletlerin ekonomik politikalarında işbirliği sağlamak antlaşmaların tatbikatı konusunda gerekli tedbirleri almaktır. Konsey üye ülkelerin temsilcilerinden meydana gelir.

Adresi: 2 Rue Ravenstein, Brussels - Belçika.

●

AVRUPA PARLAMENTOSU
European Parliament

6 üye ülkenin parlamentolarınca tayin edilen 142 üyeden kuruludur. Görevi üç topluluğun icra organlarını denetlemek, gerekli işlemleri yapmaktır.

Adresi: Centre Europeen, Kirchber, Lüksemburg.

●

AVRUPA TOPLULUKLARI KOMİSYONU:
Comission of the European Cummunities

Komisyon üyeleri genellikle bütün işlerden sorumlu olmakla beraber, yapılan iş bölümü sonunda her üye meşgul olduğu konunun asıl sorumluluğunu taşır. Görevi yapılan antlaşmaların tatbikatını kontrol etmek; bu konularda tavsiyelerde bulunmak, çeşitli konulardaki çalışmaları yönetmektir.

Adresi: 200 Rue de la Loi, Brussels-Belçika.

●

AVRUPA YATIRIM BANKASI
European İnvestment Bank

Görevi, kendi kaynakları ve başlıca pazarlar vasıtasiyle Ortak Pazar'ın dengeli bir şekilde gelişmesine yardımcı olmak, gerektiği zaman ödünç para vermektir.

Avrupa topluluklarının bu saydıklarımızdan başka çeşitli ihtisas kuruluşları vardır.
Adresi: 2 Place de Metz - Lüksemburg

●

EKONOMİK VE SOSYAL KOMİTE
Economic and Social Committee

101 üyeden kuruludur. Görevi istişari mahiyettedir. Bu konuda bilgi isteyenlere yardımcı olmaktadır.

Adresi: 3 Boulevard de l'Empereur, Brussels Belçika

●

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK FONU
United Nations Children's Fund (UNİCEF)

Birleşmiş Milletler tarafından 1946'da kurulmuştur. Amacı, bilhassa savaş bölgelerindeki muhtaç çocuklara yardım etmektir. Dahasonra az gelişmiş ülkelerdeki çocuklar da bu fonun çerçevesi içine alınmış ve nihayet 1953'te, Birleşmiş Milletler bu fonun yardım sahasının alabildiğine genişlemesine karar vermiştir. Fonun kaynaklarını özel şahıslar veya hükümetler tarafından sağlanır.

UNİCEF'in 30 üyeden kurulu bir idare meclisi vardır. Bu meclis yılda bir toplanır. Genel işleri sekreterlik yürütür.
Adresi: 6th Floor, 866 United Nations Plaza, New York, N.Y., 10017 - A.B.D.

●

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER EĞİTİM VE ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
United Nations Intitute for Training and Research (UNITAR)

1965'te kurulmuştur. B.M. bünyesinde muhtar bir teşekküldür. Amacı, az gelişmiş ülkelerin milli ve milletlerarası hizmet görecek personelini eğitmek; B.M. amaçlarına uygun araştırmalar yapmaktır.

Enstitünün idaresi B.M. genel sekreterinin tayin ettiği 18 kişilik bir heyetin elindedir. Ayrıca genel sekreterin tayin ettiği bir müdür emrinde idare bürosu vardır.

Adresi: 801 United Nations Plaza, New York, N.Y. 10017 - A.B.D.

●

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GELİŞME PROGRAMI
United Nations Development Program (UNDP)

1965'te kurulmuştur. Amacı, az gelişmiş ülkelerin tabii kaynaklarını ve insan güçlerini artırmaya çalışmaktır. Bu amaç sosyal projeler, teknik yardımlar sayesinde gerçekleştirilir. Teşkilât gelişmiş ya da az gelişmiş 37 ülkenin temsilcileri tarafından idare edilir.
Adresi: New York, N.Y. 10017 - A.B.D.

●

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MÜLTECİLER YÜKSEK KOMİSYONU
United Nations Hingh Comisioner for Refugees (UNHCR)

Bu büro 1951 yılında kurulmuştur. Amacı, mülteciler problemine hal çaresi aramak, bunların beslenme, giyim kuşam ve yatıp kalkmasının insani şartlar altında olmasını sağlamaya çalışmaktır. Bu büro kurulduğundan bugüne kadar milyonlarca mülteciye yardım etmiştir.
Adresi: Place des Nations, Geneva - İsviçre.

●

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SANAYİ KALKINMA TEŞKİLATI
United Nations Industrial Development Organization (UNİDO)

1967'de kurulmuştur. Amacı, milli ve milletlerarası kaynakları harekete geçirerek, az gelişmiş ülkeleri kalkınmaya teşvik etmek; endüstrileşmeyi hızlandırmaktır. B.M. genel sekreteri tarafından seçilen 45 üyeden kurulu bir idare heyeti vardır. Teşkilâtın çalışmaları nı sekreterlik dairesi yürütür.
Adresi: Lerchenfelderstrasse 1, A-1070-Vienna-Avusturya

●

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER SERMAYE KALKINDIRMA FONU
United Nations Capital Development Fund

1966'da kurulmuş, 1968'de faaliyete geçmiştir. Amacı az gelişmiş ülkelere, borç verme suretiyle para yardımı yaparak, kalkınmalarını kolaylaştırmaktır. Teşkilât B.M. Genel Kurulu'nun seçtiği bir icra heyeti tarafından idare edilir. Fiili çalışmalar bir müdür idaresindeki idare kurulu tarafından yürütülür.
Adresi: c/o United Nations, New York, N. Y. 10017-A.B.D.

●

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER TİCARET VE GELİŞME KONFERANSI
United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)

1964 yılında, B.M. Genel Kurulu'na bağlı olarak kurulmuştur. Amacı günden güne hızla artan gelişmelere paralel olarak milletlerarası ticareti geliştirmek, ticaret alanında, ülkeler arasındaki anlaşmaların en uygun şartlar altında yapılmasına yardımcı olmaktır. Konferans dört yılda bir toplanır.
Adresi: Palais des Nations, Geneva - İsviçre.

●

DÜNYA BESİN PROGRAMI
World Food Program (WFP)

1963'ten itibaren faaliyete geçmiştir. Amacı darda kalan halklara, büyük felâkete uğrayan ülkelere besin yardımı yapmak; az gelişmiş ülkelere ekonomik yardımlarda bulunmaktan. Teşkilâtın işleri hükümetlerarası 24 üyelik bir idare komitesi tarafından yürütülür.
Adresi: Via Delle Terme di Caracalla, Roma - İtalya.

●

DÜNYA KİLİSELER KONSEYİ
World Council of Churches (WCC)

1948'de kurulmuştur. Amacı Hıristiyan kiliseleri arasında işbirliği sağlamak ve Kiliseler Birliği'ni daha kuvvetli hale getirmektir.
Adresi: 150 Route de Ferney, 1211 Geneva 20 - İsviçre.

●

EKONOMİK KALKINMA VE İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI
Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)

1961 yılında kurulmuştur. OECD.

1948'de kurulan OEEC'nin (Organization for European Economic Co-operation) yerini almıştır. Amacı üye ülkelerin ekonomik gelişmesini mümkün olan en üstün seviyeye çıkarmak; kalkınma yardımlarının dengeli olmasını sağlamak ve dünya ticaretinin genişlemesine yardımcı olmaktır. Bu teşkilâtın Türkiye dahil 23 üyesi vardır. Milletlerarası bir konsey teşkilâtın en yüksek organıdır. İşler sekreterlik ve çeşitli komiteler tarafından yürütülür

Adresi: 2 rue André - Pascal, Paris 16e - Fransa.

●

GÖNÜLLÜ HİZMETLER İÇİN MİLLETLERARASI SEKRETERLİK
International Secreteriat for Volunteer Service (ISVS)

1912'de kurulmuştur. Amacı yardım işlerinde fahri olarak çalışanların kuruluşlarına destek olmak, bu konudaki çalışmalara yardım etmektir. 55 hükümet bu sekreterliğe üyedir.

Adres: 10-12 Chemin de Surville, Petit Lancy 1213 Geneva - İsviçre

●

HAVA TRAFİĞİNİN EMNİYETİ İÇİN AVRUPA TEŞKİLATI
Auropean Organization for the Safety of Air Navigation (EUROCONTROL)

1953'te kurulmuştur. Amacı üye ülkeler arasında hava trafiği bakımından işbirliği sağlamak, bu maksatla çeşitli ülkeler arasında yapıcı bir rol oynamak; hava trafiği nizamlarını standart hale getirmek, telekomünikasyon faydalanma şeklini geliştirmek; hava seyrüseferleri ile ilgili çalışmalarda işbirliği sağlamak, tesisler kurulmasıyle ilgili araştırmalar yapmaktır.

Adresi: 72 Rue de la Loi, 1040 Brussels - Belçika.

●

İNGİLİZ MİLLETLER TOPLULUĞU
Commonwealth

İngiliz Milletler topluluğu fikri 1917'de belirmeye başlamış, 1926'da temelleri atılmış ve topluluk 1931 yılında kurulmuştur. İngiliz Milletler Topluluğu, katılan milletlerin ihtiyariyle kurulmuş bir birliktir. Dahil olan ülkelerin her biri iç ve dış siyasetinden kendisi sorumludur. Topluluğun üyeleri arasında çeşitli ırklardan, dünyanın çeşitli yerlerinden devletler vardır. İnsanların hürriyeti, hürriyet içinde mutlu olmaları Commonwealth prensiplerinin başında gelir. Üye ülkelerin hür olması şarttır. Irk ayırımı şiddetle karşı konulacak bir şeydir. İnsanların eşitliği, insanların mutlu olması fikirleri her şeyin üstünde tutulmalıdır. Bugün, dünyanın çeşitli yerlerinde servet dağılımının çok eşitsiz olması önlenmesi gereken bir konudur. Milletlerarası ticaretin mümkün olduğu kadar hür şartlar altında yapılması lâzımdır. Milletlerarası işbirliği ne kadar artarsa, yeni yeni savaşlar çıkması ihtimali o kadar azalır. Bu bakımdan İngiliz Milletler Topluluğu işbirliği alanında olsun, insan hakları alanında olsun, insan haklarına saygı alanında olsun, başka ülkelere örnek olmalıdır. Dışarıdan gelecek tehlikelere karşı da üye ülkeler birbirlerine destek olmalıdır.

İngiliz Milletler Topluluğu'nun Anayasası yoktur. Üyeler arasındaki münasebetler daha çok 1931'de yayınlanan Westminster Statüsü ile tayin edilir. Devlet başkanları zaman zaman toplanırlar. 1965'te Londra'da yapılan toplantı sırasında bir sekreterlik teşkilâtı kurulmuştur.

İngiliz Milletler Topluluğu'na dahil ülkeler.

1 — İngiltere, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda, Seylan, Jamaika, Trinidad ve Tobago, Malta, Barbados, Mauritius, Fiji ülkeleri ve bütün bağlı ülkeler.

2 — Hindistan, Ghana, Kıbrıs, Tanzanya, Nigerya, Uganda, Zambia, Kenya, Singapur, Malavi, Botswana, Guyana, Gambia, Sierra Leone Cumhuriyetleri.

3 Malaysia Federasyonu, Lesotho Krallığı, Swaziland, Tonga ve Batı Samoa bağımsız monarşileri.

İngiliz Milletler Topluluğu gerçekten üye ülkeler arasında büyük bir işbirliği sağlamaktadır. Bu işbirliğinin başında ekonomik ilişkileri ve ticaret ilişkileri gelir. Eğitim alanında da, üye devletler arasında sıkı bir işbirliği vardır. Üniversitelerarası birlik, öğretmen teatisi birliği ve eğitim komiteleri bu işbirliğini gerçekleştirir.

●

KALKINMA İÇİN BÖLGE İŞBİRLİĞİ
Regional Co-operation for Development (RCD)

Türkiye, İran ve Pakistan arasında, 1964'te kurulmuş bir teşkilâttır. Amacı daha yakın ekonomik ilişkiler kurmak, teknik ve kültürel işbirliğini artırmak o bölgede yaşayan 180.000.000 insanın daha müreffeh hale gelmesine çalışmaktır.

Teşkilâtın en yüksek organı Bakanlar Konseyi'dir. Ayrıca bir Mıntaka Planlama Konseyi vardır. Teşkilâtın işleri sekreterlik vasıtasiyle yürütülür.

●

KUZEY ATLANTİK PAKTI
North Atlantic Treaty Organization (NATO)

1949'da, bazı Avrupa devletleriyle Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri arasında ortak bir savunma sistemi meydana getirmek amacıyla kurulmuş bir teşkilâttır. NATO üyeleri içlerinden herhangi birine yapılacak tecavüzü doğrudan doğruya kendilerine yapılmış sayacak ve derhal o ülkenin yardımına koşacaklardır. Türkiye ve Yunanistan 1952'de, Batı Almanya da 1955'te NATO'ya katılmıştır. NATO üyeleri şunlardır:

A.B.D.	İtalya
Belçika	Kanada
Danimarka	Lüksemburg
F. Almanya	Norveç
Fransa	Portekiz
Hollanda	Türkiye
İngiltere	Yunanistan
İrlanda	

* NATO, ortak bir savunma teşkilâtıdır. Avrupa kumandanlığı Paris'deyken, son yıllarda Brüksel'e taşınmıştır.

Teşkilât

NATO'nun en yüksek organı Kuzey Atlantik Konseyi'dir. Bütün idari ve mali konularda bu konsey karar verir. Bakanlar seviyesinde toplandığı gibi devamlı temsilciler seviyesinde de toplanabilir. Konsey, askeri makamların çalışmasına politik bakımdan yön verir. Bakanlar seviyesindeki toplantılar arasında konseyin çalışmaları, devamlı temsilciler vasıtasıyle yürütülür. Devamlı temsilciler haftada en az bir defa toplanırlar.

İşlerin yürütülmesini çeşitli bölümleri olan sekreterlik yapar.

Devamlı temsilciler:

Almanya (Batı)	: S.E.F. Kraff
A.B.D.	: Donald Rumsfeld
Belçika	: Andre de Staercke
Danimarka	: H. Hjorth - Nielsen
Farnsa	: F. de Triconot de Rose
Hollanda	: D.P.. Spierrenburg (Başkan)
İngiltere	: Sir Edward Peck
İzlanda	: T.A. Tomasson
İtalya	: F. Catalano di Melilli
Kanada	: Arthur R. Menzies
Lüksemburg	: L. Schaus
Norveç	: R. Busch
Portekiz	: Albano Nogveira
Türkiye	: Orhan Eralp
Yunanistan	: Angelos Chorafas

Askeri Teşkilât:

Askeri teşkilâtın en yüksek organı askeri komitedir. NATO Askeri Komitesi Genelkurmay Başkanları seviyesinde oturumlar yaptığı gibi temsilciler seviyesinde de toplantılar yapar. Fransa dışında bütün üyeler askeri komiteye katılırlar. Askeri komite senede en az bir defa, gerektiği takdirde daha fazla toplanır. Bundan başka milletlerarası bir kurmay heyeti ve çeşitli ajanslar vardır.

NATO askeri teşkilâtına bağlı üç de kumandanlık vardır:

1) Avrupa Kumandanlığı (Supreme Headquarters Allied Powers Europe - SHAPE Avrupa Kumandanlığı karargâhı Brüksel'dedir.

2) Atlas Okyanusu Kumandanlığı Karargâhı A.B.D. Virginia eyaletinde Norfolk'tadır.

3) Manş Denizi Kumandanlığı (The Channel Command) Karargâhı İngiltere'de Northwood'dadır.

NATO'nun yıllık masrafı kurulduğu 1949 yılında 18.000.000 dolarken, 1971'de 106.000.000 dolara yükselmiştir.

Adresi: Brussels 1110 - Belçika.

●

MERKEZİ ANTLAŞMA TEŞKİLATI
Central Treaty Organization (CENTO)

CENTO, 1959'da Irak'ın Bağdat Paktından çekilmesi üzerine kurulmuştur. Üyeleri Türkiye, İran, Pakistan ve İngiltere'dir. Amerika Birleşik Devletleri teşkilâtın askeri, ekonomik tecavüz önleme komitelerine üyedir. Ayrıca, İran, Pakistan ve Türkiye ile ekonomik ve askeri işbirliği konularında anlaşmalar imzalamıştır.

CENTO'nun amacı karşılıklı emniyet ve savunma imkânlarını geliştirmek; barış içinde ekonomik gelişme yolları araştırmaktır.

CENTO, bakanlar ve temsilciler seviyesinde iki konsey ile çeşitli komiteler ve sekreterlik vasıtasıyle idare edilir. Bakanlar seviyesindeki konsey normal olarak yılda bir defa, CENTO üyelerinden birinin başkentinde toplanır. Buna dışişleri bakanları, ya da başka önemli bakanlar katılır.

Temsilciler seviyesindeki toplantılar genel sekreterin başkanlığında Ankara'da yapılır. Bu toplantıya Ankara'daki sefirler ve Türk Dışişleri Bakanlığının yüksek rütbeli bir memuru katılır. Birleşik Devletler, her iki seviyedeki toplantıya da temsilci gönderir. Bu temsilci fiilen görüşmelere katılır. Genel Sekreter Turgut Menemencioğlu'dur.

Ayrıca sabit bir askeri temsilciler grubu ile bir Ortak Askeri Planlama kurmayı vardır.

Adresi: Eski Büyük Millet Meclisi Binası Ankara - Türkiye

●

MİLLETLERARASI ATOM ENERJİSİ AJANSI
İnternational Atomic Energy Agency (IAEA)

Milletlerarası Atom Enerjisi Ajansı, 1957'de kurulmuştur. Teşkilâtın başlıca amaçları:

* Atom enerjisinin bütün dünyada insanların barış, sağlık ve refah içinde yaşamasını sağlama amacıyle kullanılmasını teşvik etmek;

* Bir ülkeye yapılan yardımın, askeri maksatla kullanılmamasını sağlamaktır. Ajans bu amaçla çeşitli ülkelerde atom tesisleri kurulması için anlaşmalar yapılmasını sağlamış, bu alanda çeşitli tavsiyelerde bulunmuştur.

Milletlerarası Atom Enerjisi Ajansı üyeleri yılda bir defa genel bir toplantı yaparlar. Gerekirse bunun dışında da toplantılar yapılabilir. Ajansın idare kurulu 23 üyeden meydana gelir. Bu idare kurulu, ajansın işlerini yürütür. Başında bir genel müdür vardır.

Adresi: Kaerntnerring 11, 1010 Vienna - Avusturya.

●

MİLLETLERARASI BASIN ENSTİTÜSÜ
International Press Institute (IPI)

1951'de kuruldu. Hükümet dışı bir kuruluştur. Üyeleri bağlı bulunduğu hükümetle ilgisi olmayan nâşirler, yayınevi sahipleri ve haber ajanslarıdır. Bunların, hür, fakat sorumluluğunu bilen bir basın prensibine inanmış olması gerekir. Dünyanın 60 ülkesinden 1.600 üyesi vardır.

IPI, 1952'den bu yana, yıllık meclis toplantıları yapar. Bu meclis 20 ülkeden seçilmiş nâşirlerden meydana gelir. Bunlar her yılki meclis toplantısında yeniden seçilirler. Milletlerarası Basın Enstitüsü'nün işlerini İcra Heyeti yürütür. Ayrıca enstitüye bağlı milli komiteler vardır.

Milletlerarası Basın Enstitüsü'nün amacı basın ve yayın yoluyle dünya barışına faydalı olmak; basın hürriyetini savunmak; haberlerin serbestçe alınıp verilmesini sağlamak; gazeteciler arasında olduğu kadar halklar arasında da anlayış sağlamak; gazeteciliği geliştirmektir.

Adresi: Münstergasse 9, 8001 Zürich - İsviçre

●

MİLLETLERARASI BİLİM BİRLİKLERİ KONSEYİ
International Council of Scientific Unions (ICSU)

1919'da kurulan Milletlerarası Araştırma Konseyi'nin yerini alan bu teşekkül 1931'de kurulmuştur. Amacı nazari ve tatbiki ilimlerde milletlerarası işbirliği sağlamaktır. 64 ülke birliğe üyedir.

Adresi: 7 Via Cornelio Celso, 00161, Roma - İtalya.

●

MİLLETLERARASI EKONOMİK İŞBİRLİĞİ BANKASI
International Bank for Economic Cooperation (IBEC)

1963'te kurulmuş, 1964'te faaliyete geçmiştir. Amacı üye ülkeler arasında ekonomik işbirliği sağlamaktır.

Adresi: 15 Kuznetskiy Most, Moskova K-31 - S.S.C.B.

●

MİLLETLERARASI FUARLAR BİRLİĞİ
Union des Foires Internationales

1925'te kurulmuştur. Amacı, milletlerarası fuarlar vasıtasiyle çeşitli ülkeler arasındaki işbirliğini artırmak, menfaatlerini korumak ve iş hacimlerini genişletmektir.

Adresi: 60 Rue de la Boetie Paris 8e - Fransa

●

MİLLETLERARASI HAVA ULAŞTIRMA BİRLİĞİ (IATA)

1945'te kurulmuştur. Amacı, ekonomik şekilde emniyetli ve düzenli hava ulaştırmasını sağlamak, hava yoluyle yapılan ticareti geliştirmektir.

Adresi: 1155 Mansfield St., Montreal 113 - Kanada, ve P.O.B. 315, 1215 Geneva - İsviçre.

●

MİLLETLERARASI İŞBİRLİĞİ BİRLİĞİ
International Co-oper-tive Alliance (ICA)

1895'te kurulmuştur. Amacı üyeleri arasında birlik sağlamak ve işbirliği amacıyle teşkilâtlar kurmaktır.

Adresi: 11 Upper Grosvenor St., London, WIX 9PA - İngiltere

●

MİLLETLERARASI İŞ VEREN LER TEŞKİLATI
International Organization of Employers (IOE)

1948'de kurulmuştur. Amacı işverenlerin sosyal alandaki özel menfaatlerini temsil etmek, serbest teşebbüsü savunmak, iş alanında devamlı bir birlik sağlamaktır. 77 ülkeden 87 federasyon bu teşkilâta üyedir.

Adresi: 98 rue de St. Jean, 1201 Geneva - İsviçre

●

MİLLETLERARASI KIZILHAÇ
The International Red. Cross.

Milletlerarası Kızılhaç sosyetelerinin müşterek organları, Kızılhaç'ın milletlerarası konferansı; devamlı komisyon ve üç başkanın toplantısıdır. Konferans, milletlerarası, Kızılhaç'ın en yüksek heyetidir. Kızılhaç, Kızılay, Kızılaslan ve Güneş örgütlerinden daha başka bazı teşekküllerden meydana gelir. Devamlı komisyon yılda iki defa toplanarak konferansın konularını görüşür. Devamlı Komisyon ile

* Kızılay kötü gün dostudur. Deprem, yangın, sel felâketlerinde, kuraklıklarda zarar görenlerin yardımına Kızılay koşar. Vagonlar dolusu yiyecek, içecek, ilâç ve diğer yardım malzemesini muhtaç olanlara dağıtılır.

Milletlerarası Komite ve İdare Meclisi Başkanları, Devamlı Komisyon toplantılarının arasında birer defa toplanırlar.

Adresi: Geneva - İsviçre.

●

MİLLETLERARASI RADYO VE TELEVİZYON TEŞKİLATI
International Radio and Television Organization (OIRT)

Amacı çeşitli radyo ve televizyon istasyonları arasında işbirliği sağlamaktır. Çoğu komünist bloktan olmak üzere 25 üyesi vardır.

Adresi: U Mrazovky 15, Prague 5 - Çekoslovakya

●

MİLLETLERARASI SERBEST TİCARET BİRLİKLERİ KONFEDERASYONU
International Confederation of Free Trade Unions (ICFTU)

1949'da kurulmuştur. Adından anlaşılacağı gibi ticaret birliklerinin konfederasyonudur. Özel ve resmi üyeleri vardır. 117 özel teşkilât 97 ülke üyesidir. 47.000.000 üyelidir.

●

MİLLETLERARASI TİCARET ODASI
International Chamber of Commerce (ICC)

1919'da kurulmuştur, amacı dünya iş hayatındaki ekonomik problemleri çözmek, ulaştırma, haber alma, reklâmcılık ve bankacılık konularında üyelerine yardım etmektir. ICC politik bir teşekkül değil, özel kuruluştur. Dünyada hükümetlerle ilgisi olmayan teşekküllerin en büyüğüdür. Türkiye de ICC'nın 43 üyesinden biridir.

Çeşitli dillerde yayını vardır.

Adresi: 38 Court Albert 1er, 75 Paris VIIIe - Fransa.

MİLLETLERARASI ÜNİVERSİTELER BİRLİĞİ
International Association of Universities (IAU)

1950'de kurulmuştur. Amacı akademik işbirliğini artırmaktır. Birliğe üye olan üniversitelerin sayısı 546'dır. Bunlar 101 ülkeye dağılmış durumdadır.

Adresi: 1 Rue Miollis, Paris 15e - Fransa.

●

NOBEL VAKFI
Nobel Foundation

Bu vakıf 1896'da ölen Alfred Nobel'in isteği üzerine 1900'de kurulmuştur. Bir kimya mühendisi olan Nobel 30.000.000 kronu geçen servetinin tamamını vakfetmiş ve bu paranın faizinin her yıl, bir önceki yıl insanların iyiliği için en büyük işi yapanlara dağıtılmasını istemişti. Her yıl elde edilen faiz beşe bölünerek fizik, kimya, tıp, edebiyat ve barış alanlarında en önemli çalışmayı yapmış bir eser meydana getirmiş olanlara dağıtılır.

Adresi: Sturegatan 14, S-11436, Stockholm-İsviç.

●

NÜKLEER ARAŞTIRMALAR İRTİBAT ENSTİTÜSÜ
Joint Institute For Nuclear Research (Obedinennyi Institut Yadernych Issledovanii)

1956'daki Milletlerarası Moskova Konferansı sırasında kurulmuştur. Amacı üye ülkeler arasında nükleer araştırmalar işbirliğini artırmaktır.

Adresi: Head Post Office P.O. Box. 79, Moskova - S.S.C.B.

●

OLİMPİYAT OYUNLARI
The Olympic Games

Milletlerarası Olimpiyat Komitesi 1894'te

Olimpiyad Oyunları, milletlerarası dostluk bağlarını pekleştirmek, sağlam nesiller yetiştirmek, sporu spor için yapanlara büyük yarışma imkânları vermek amacıyla yapılır. Uluslararası bir komite tarafından düzenlenir.

kurulmuştur. Amacı olimpiyat oyunlarının düzenli olarak yapılmasını sağlamaktır. Bu oyunlar yalnız amatörler arasında yapılır.

Modern olimpiyat oyunları Fransız terbiyecisi Baron Pierre de Coubertin tarafından kurulmuştur. Pierre de Coubertin'e göre olimpiyat oyunları şu faydaları sağlayacaktır.

1. Beden eğitimine önem veren bir milli program takip etmekle mutlu vatandaşlar yaratmış olursunuz.

2. Hiç menfaatsiz yapılan yarışmaların yarattığı sportmenlik ruhu başka sahalarda da kendini göstererek faydalı olabilir.

3. Bu sayede güzel sanatlara, sergilere, gösterilere rağbet artar.

4. Bu sayede sporun para için değil sağlık ve eğlence için yapılan bir şey olduğu anlaşılır.

5. Bu sayede milletlerarası dostluk doğar.

Olimpiyat oyunlarıyla ilgili işlerin 73 milletin temsilcilerinden kurulu Olimpiyat Komitesi yürütür. Şeref Başkanı: Avery Brundage (A.B.D.) Başkan: Lord Killanin (İrlanda).

Oyunların yılları

1896 Atina	1936 Berlin
1900 Paris	1948 Londra
1904 St. Louis	1952 Helsinki
1908 Londra	1956 Melburn
1912 Stockholm	1960 Roma
1920 Anvers	1964 Tokyo
1924 Paris	1969 Meksiko
1928 Amsterdam	1972 Münih
1932 Los Angeles	1976 Montreal

Kış Olimpiyatları

1924 Chamonix	1956 Cortina d'Ampezzo
1928 St. Moritz	1960 Squaw Walley
1932 L. Placid	1964 Innsbruck
1936 G. Partenkircher	1968 Grenoble
1948 St. Moritz	1972 Sapporo
1952 Oslo	1976 Denver

●

PARLAMENTOLAR ARASI BİRLİK
Interparlamentary Union

1889'da kurulmuştur. Amacı üye olan dünya parlamentoları arasında şahsi temasları geliştirmektir.

Adresi: Place du Petit - Saconnex, 1211 Geneva - İsviçre.

●

ULUSLARARASI FUTBOL FEDERASYONU
Federation Internationale de Football Association - FIFA

21 Mayıs 1904'te, Belçika, Danimarka, Fransa, İsveç, İspanya ve İsviçre tarafından kurulmuştur. 141 ülkeden üyesi vardır. Başkanı Sir Stanley Rous (İng.) tur. Aylık "FIFA News" adlı bir yayın organı vardır.

Adresi: Hitzigweg 11, CH-8032 Zürich, İsviçre.

●

VARŞOVA, DOSTLUK, İŞBİRLİĞİ VE KARŞILIKLI YARDIM ANTLAŞMASI - VARŞOVA PAKTI
The Warshaw Treaty of Friendship, Co-operation and Mutual Assistance The Warshaw Pact

Varşova Paktı 1955'te imzalandı. Üyeleri Bulgaristan, Çekoslovakya, Macaristan, Rusya, Romanya, Polonya ve Alman Halk Cumhuriyeti'dir.

Varşova Paktı Birleşmiş Milletler Anayasası'nın ruhuna uygun olarak kurulmuş bir antlaşmadır. Amacı, milletlerarası önemli meselelerde üyelerin birbirine yardımcı olması, içlerinden birine tecavüz vuku bulduğu takdirde hep birlikte onun yanında yer alarak savunmasına yardım etmektir. Pakt, sosyal ve politik sistemleri ne olursa olsun başka ülkelere açıktır; ancak pakt üyeleri kendi başlarına başka ittifaklara giremezler.

Paktın en önemli organı siyasi istişare komitesidir. Ayrıca şu organları vardır: Askeri konsey; müşterek silâhlı kuvvetler teknik komitesi; savunma bakanları komitesi; müşterek sekreterlik; silâhlı kuvvetler müşterek kumandanlığı; birleşik genelkurmay

Adresi: Headqarters of the Joint Command: Moskova - S.S.C.B.

Milletlerarası Diğer Kuruluşlar

✶ Basın, Radyo, Televizyon ve Telekomünikasyonla ilgili konular

●

AVRUPA BASIN AJANSLARI BİRLİĞİ

1957'de kurulmuştur. Amacı üyeler arasında işbirliği sağlamak ve halkın menfaatiyle ilgili hususları araştırmaktır.

Adresi: Alliance Européenne des Agences de Presse; Agence Belga, rue de la Science 6, 1040 Brussels - Belçika.

●

AVRUPA GAZETECİLERİ BİRLİĞİ

1963'te kurulmuştur. Amacı bir Avrupalılık şuurunu gelişmesine fiilen çalışmak; Avrupa meseleleri hakkındaki bilgileri daha derinleştirmek; Avrupa'daki müesseselerin çalışmasını halka daha iyi anlatmaktır. 6 ülkeye mensup teşekküller birliğe üyedir.

Adresi: Association of European Journalist (Assocation des Journalistes Europeens): Via Adelaide Ristori 8, Roma - İtalya.

●

MİLLETLERARASI BASIN ÖZETLERİ AJANSLARI FEDERASYONU

1953'te kurulmuştur. Amacı mesleği ayakta tutmak; aynı alanda kanunsuz çalışmaları önlemek ve basın özetleri ajansları arasında dostluğu ve işbirliğini kuvvetlendirmektir. 54 ülkeden üyesi vardır.

Adresi: International Federation of Press Cutting Agencies - Federation Internationale des Bureaux d'Extraits de Presses: (FIBEP) Streulistrasse 19 P.O.B. 8030 - Zürich - İsviçre.

●

MİLLETLERARASI FİLM VE TELEVİZYON KONSEYİ (IFTC)

1958'de kurulmuştur. Amacı işbirliği sağlamak, toplantılar düzenlemektir. Milletlerarası 37 film ve televizyon teşekkülü bu konseye üyedir.

Adresi: International Film and Television Council (IFTC) H.Q. via Santa Susanna 17 Roma - İtalya.

●

MİLLETLERARASI GAZETECİLER FEDERASYONU

1952'de kurulmuştur. Amacı basının ve gazetecilerin bağımsızlığını korumak, milli gazetecilik teşekkülleriyle münasebet kurmak; mesleki eğitim alanında seminerler düzenlemek; milletlerarası basın kartı vermektir. B.M. ve UNESCO'nun danışma statüsü içindedir. 23 ülkeden 62.000 gazeteci bu federasyona üyedir.

Adresi: International Federation of Journalists - Federation Internationale des Journalistes: 14 Rue Duquesnoy, Brussels 1 - Belçika

●

MİLLETLERARASI PERİYODİK BASIN FEDERASYONU

1925'te kurulmuştur. Amacı periyodik basına karşı maddi ve manevi alâkayı ayakta tutmak; üyelerin birbirleriyle temasını kolaylaştırmak; serbest fikir ve haber alışverişini sağlamaktır. Dünya ülkelerinden 23 üyesi vardır.

Adresi: International Federation of Periodical Press 68A Wigmore St., London W. 1 - İngiltere

●

MİLLETLERARASI RADYO - TELEVİZYON CEMİYETİ

1964'te kurulmuştur. Amacı nerede olursa olsun radyo ve televizyon kullanmakla ilgili işlerde çalışan ve bu suretle toplumla temas eden şahıslar ve teşekküller arasında faal bir dostluk kurmak, bilgi ve malzeme alışverişi, araştırma ve eğitim alanında yardımcı olmaktır. 103 ülkeden 2200 üyesi vardır.

Adresi: International Broadcaster Society, Societe Internationale de la Radio et Television: Zwluwlaan 78, P.O.B. 128 Bussum (NH) - Hollanda.

✶ Bilimle ilgili konular

●

AVRUPA TERCÜME MERKEZİ

1960'ta kurulmuştur. Dünyanın her yanındaki çeşitli tercüme merkezleriyle milli tercüme merkezinden ibarettir. Asıl Batı'da anlaşılması güç olan dillerden ilmi ve teknik tercümeler yapmaktır. Yılda 600.000 makale tercüme edilir. Yıllık artış 50.000'dir.

Adresi: European Translation Center: 101 Doelenstraat, Delft - Hollanda

●

MİLLETLERARASI AĞIRLIK VE ÖLÇÜLER BÜROSU

1975'te kurulmuştur. Amacı fizik ölçüleri milletlerarası ölçüde birleştirmek, başlıca fizik boyutların standart ölçüsünü tespit etmek ve milletlerarası nümuneleri korumak.

Adresi: Bureau International des Poids et des Mesures: Pavillon de Breteuil, 92 Sèvres - Fransa.

●

MİLLETLERARASI BİLİMSEL BİRLİKLER KONSEYİ (ICSU)

Bütün bilim dallarına ait bilgiler istenebilir.

Adresi: International Council of Scientific Unions - İcsu: Via Cornelio Celso. 7, 00161 Roma - İtalya.

✶ Din ve Ahlâkla ilgili konular

●

LUTHER DÜNYASI FEDERASYONU

1947'de kurulmuştur. Amacı kiliseler arası yardımlaşmak dünyanın her yerinde çeşitli hayır işleri yapmak; mültecilere, göçmenlere yardım etmek; araştırmalar yapmak ve konferanslar vermektir. Federasyonun Addisababa'da bir verici istasyonu vardır. 48 ülkeden 83 Luther kilisesi federasyona üyedir.

Adresi: Lutheran World Federation 150 Route de Ferney, 1211, Geneva 20 - İsviçre

●

MİLLETLERARASI MÜSLÜMAN BİRLİĞİ

1968'de kurulmuştur. Amacı, ihtiyacı olana yardım etmek, Müslüman cemaatini savunmak, İslâm medeniyeti bilgisini yaymak ve gerekli yerlerde Müslüman ibadethaneleri açmaktır.

Adresi: Union Musulmane İnternationale: Grand Mosquée de Paris, 2 bis Place du Puits de l'Ermite, Paris 50 - Fransa

●

MİLLETLERARASI ROTARY

1905'te kurulmuştur. Amacı hizmet fikrinin girişilecek işlerin temeli olduğu fikrini yaymak; iş ve meslek hayatına en yüksek ahlâk seviyesini getirmektir. 148 ülkedeki 15.000 Rotary kulübünün 105.000 üyesi vardır.

Adresi: Rotary International 1600 Rodge Avenue Evanston, İllinois - A.B.D.

●

MUSEVİ TEŞKİLATI İSTİŞARİ KONSEYİ (CCJO)

1946'da kurulmuştur. Amacı, dünyanın her tarafındaki Musevilerin haklarını korumak için B.M. Ekonomik ve Sosyal Konseyi ve diğer milletlerarası kültürel, siyasi ve dini kuruluşlarıyle temas etmektir.

Adresi: Consultative Council of Jewish Organisation: 61 Broadway, New York N.Y. 10006 - A.B.D.

●

OPUS DEİ

1928'de kurulmuştur. Kendilerini Katolik tarikatına adamış olanların meydana getirdiği topluluktur. Bunlar kendilerini kutsiyete adamışlardır ve bulundukları ülkelerde bu işin öncülüğünü ederler.

Adresi: Societas Sacerdotalis Sactae Crucis et Opus Dei: Villa Sacchetti 30, 1-00197 Roma - İtalya.

✶ Eğitimle ilgili konular

●

AVRUPA MİLLİ GENÇLİK KOMİTELERİ KONSEYİ
National Youth Commitees (CENYO)

1963'te kurulmuştur. Amacı Avrupa gençliğinin şuurluluğunu artırmak; Avrupa milli gençlik komitelerini, kendileriyle ilgili müesseselerle karşı karşıya getirmek; Avrupa'daki gençlik meseleriyle ilgilenmek; seminerler yapmak, seyahatler düzenlemektir.

Adresi: CENYO - Council Europeen des Comites Nationaux de Jeunesse: 20 blvd. Clovis, Brussels - Belçika

●

ÇOCUK EĞİTİMİ BİRLİĞİ ENTERNASYONALİ

1892'de kurulmuştur. Amacı buluğ çağına kadar olan çocukların eğitimiyle ilgilenmek; okul şartlarını düzeltmeye çalışmak; çocuklarla ilgili çeşitli teşekküllerle temasa geçmek çocukların ihtiyaçları hakkında halkı uyarmaktır. 50.000 üyesi vardır.

Adresi: Association for Childhood Education International: 3615 Wisconsin Ave. N.W. Washington, D.C. 20016 - A.B.D.

●

İLK VE ORTA ÖĞRENİM, ÜNİVERSİTE VE MESLEKİ ALANLARDA MİLLETLERARASI DANIŞMA BİRLİĞİ

1956'da kurulmuştur. Amacı ilk ve orta öğrenim ile yüksekokul öğrencileri ve ebeveynlerinin danışma için başvuracağı bir merkez olmak; milletlerarası bir merkez olarak mevcut metodları ve çalışmaları kıyaslamak ve bu kabilden başka müesseselerin kurulmasını teşvik etmektir.

Adresi: Association Internationale d'İnfonmation Scolaire, Universitaire et Professionnelle: 29 rue d'Ulm, Paris 5e - Fransa.

●

MİLLETLERARASI EĞİTİM FİLMLERİ KONSEYİ

1950'de kurulmuştur. Amacı meslek olarak eğitim filmi işleriyle uğraşanların, hangi milletten olursa olsun birbirleriyle tanışmasını, film yapımı ve dağıtımı alanındaki bilgi ve tecrübelerini birbirlerine aktarmalarını sağlamak; eğitim filmlerinin başka odyovizüel (Göze ve kulağa hitap eden) sistemlerle uyuşmasını sağlamak; milletlerarası ortak film yapımını dağıtımını teşvik etmektir.

Adresi: Conseil International du Film Enseignement: 29 rue d'Ulm, Paris 5e - Fransa

●

MİLLETLERARASI EĞİTİMLE İLGİLİ MÜBADELELER KONSEYİ

1947'de kurulmuştur. Milletlerarası öğrenci kimlik kartı ve milletlerarası öğretmen kimlik kartı yayınlar. Kolej ve yüksek okul öğrencilerinin otel ve lokantalardan ucuza faydalanmasını sağlar; Avrupa ülkeleri talebelerinin Avrupa devletleri arasındaki ve deniz aşırı seyahatlerini kolaylaştırır; öğren-

ciler ve öğretmenlere tavsiyelerde bulunur; öğrenci ve öğretmenlere yardımcı servisler kurar; yabancı öğrenci ve öğretmenler için Amerika'da geziler düzenler; eğitim mübadelesiyle ilgili konferanslar tertip eder; yayınlar yapar.

Adresi: Council of International Educational Excange: 777 United Nations Plaza, New York N.Y. 10017 - A.B.D.

●

MİLLETLERARASI ESPERANTO BİRLİĞİ

1908'de kurulmuştur. Amacı milletlerarası Esperanto dilini yaymak; bu dilin kullanılma imkânlarını kolaylaştırmaktır. 90 ülkeden 33.372 üyesi vardır.

Adresi: Universala Esperanto - Asocio (Universal Esperanto Association): Nieuwe Binnenweg 176, Rotterdam 3002 - Hollanda.

●

MİLLETLERARASI GENÇLİK KÜTÜPHANESİ

UNESCO'nun bir projesi olarak 1949'da kurulmuştur. Amacı çocukların ve gençlerin okuma merakının dünyanın her yanında artırmak; kütüphaneciler öğrenciler ve öğretmenler için bir müracaat servisi meydana getirmek; sergiler tertiplemektir. 140.000 ciltlik kütüphanesi vardır.

Adresi: Internationale Jugendbibliothek: Kaulbachstrasse 11a 8 Munich 22 - Federal Alman Cumhuriyeti

●

MİLLETLERARASI KADINLAR BİRLİĞİ

1904'te kurulmuştur. Amacı kadının her sahada eşitliğini sağlamak; kadınlara milletlerarası faaliyetlere katılacak derecede sorumluluk yüklenme cesaretini vermektir. 43 ülkeden üyeleri vardır.

Adresi: International Alliance for Women 42 Denison House, 296 Wauxhall Bridge Road, London S.W.1 İngiltere

●

MİLLETLERARASI KARDEŞLİK İTTİFAKI

1931'de kurulmuştur. Amacı deniz aşırı ziyaretler, mektuplaşmalak sağlayarak milletlerarası anlayışı ve kardeşlik duygusunu kuvvetlendirmek; milletlerarası karakterde olmak üzere mahalli kültürel, sosyal ve eğitim faaliyetlerini teşvik etmektir. 60 ülkede üyesi vardır.

Adresi: International Friendship League: Peace Haven, Creswick Rd., London W.3 - İngiltere

●

MİLLETLERARASI OKUL MUHABERELERİ VE MÜBADELELERİ FEDERASYONU (FIOCES)

1929'da kurulmuştur. Amacı yabancı dil ve yabancı medeniyetlerin özelliklerini dikkate almak; her milletten insanları, milletlerarası bilim mübadelesiyle birleştirmek; yabancı ülkelere seyahatler düzenlemeye yardımcı olmak ve bunu teşvik etmektir. 32 ülkeden 72 milli büro bu federasyona üyedir.

Adresi: Federation Internationale des Organisations des Correspondences et d'Echanges Scolaires - FIOCES: 29 rue d'Ulm, Paris 5e - Fransa.

●

MİLLETLERARASI ÖĞRETMENLER BİRLİKLERİ FEDERASYONU (FIAI)

1926'da kurulmuştur. Halk eğitiminin seviyesini yükseltmek; öğretim metodlarını geliştirmek; öğretmenlerin menfaatini korumak; milletlerarası anlayışı geliştirmektir. 29 milli birlik bu federasyona üyedir.

Adresi: Federation Internationale des Associations d'Instituteurs (FIAI) 22 Ave. Vinet 1000 Lausanne - İsviçre.

●

MUHABEREYLE EĞİTİM İÇİN AVRUPA KONSEYİ

1962'de kurulmuştur. Amacı mektuplaşma yoluyla eğitimi kolaylaştırmak için broşürleri, mevcut imkânları, yapılan işleri tanıtmak; resmi ve özel eğitim müesseseleriyle temaslar kurmak; bu alandaki öğretim metotlarını ve malzemesini geliştirmek; bu alandaki öğrenimi Avrupa içinde daha yüksek seviyeye çıkarmaktır.

Adresi: Conseil Europeen de l'Enseignement par Correspondence (CEC) 66 rue Beckers, Brussels 4 - Belçika

●

UNESCO, EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

1952'de kurulmuştur. Eğitim meseleleri hakkında fikir alışverişinde bulunmak ve edinilen tecrübelerden faydalanmak için çeşitli ülkelerin eğitimcilerini bir araya getirerek toplantılar yapmak; elde edilen sonuçları yaymak ve çağdaş eğitimi geliştirmektir.

Adresi: UNESCO - Institut für Paedagogik: 70 Feldbrunnenstr., A Hamburg - Batı Almanya.

✶ Gençlik ve Öğrencilerle ilgili konular

●

DÜNYA GENÇLİK MECLİSİ

1948'de kurulmuştur. Amacı gençliği ihtiyaçları ve sorumlulukları üzerine eğilmeye sevk etmek; mahalli teşekküllerle işbirliği yaparak gençliğin gerçek ihtiyaçlarını tespit etmek; milletlerarası işbirliğini kuvvetlendirmek; ırkların birbirlerine karşı saygı duymasını sağlamak; bütün ülkelerin gençleri arasında fikir teatisini sağlamaktır.

Adresi: Assemblee Mondiale de la Jeunesse: rue d'Arlon 39-41, 1040 Brussels - Belçika.

●

DÜNYA İZCİLİK BÜROSU

1920'de kurulmuştur. Amacı dünya izcilik kuruluşlarına birlik ve anlayış getirmek; gençleri hizmete, işbirliğine, liderliğe alıştırarak iyi vatandaş olarak yetişmelerine çalışmak; üyelere yardım etmek ve tavsiyelerde bulunmaktır. 102 ülkede 12.200.000 üyesi vardır.

Adresi: Bureau Mondiale du Scoutisme: Case Postale 78, 1211 Geneva 4 - İsviçre.

●

DÜNYA KIZ İZCİLER VE KIZ REHBERLER BİRLİĞİ

1928'de kurulmuştur. Amacı bütün dünyadaki kız izciler arasında, temel meselelerde anlayış ve hedef birliği meydana getirmek; dünyadaki genç kızlar arasında arkadaşlığı telkin etmektir. 50 teşkilât bu birliğe tam üye, 37 teşkilât da ortak üyedir. 6.000.000 üyesi var.

Adresi: World Association of Girl Guides and Girl Scouts: The World Bureau, 132 Ebury Street. London S.W.1 - İngiltere.

MİLLETLERARASI GENÇLİK ÖĞRENCİ YURDU FEDERASYONU

1932'de kurulmuştur. Amacı, talebe yurtları üyelerinin başka ülkelere seyahatlerini kolaylaştırarak milletlerarasında iyi niyet ve anlayışı artırmak; gençlik yurtlarına yardımlarda ve tavsiyelerde bulunmaktır. 45 birlik 1.900.000 üyesiyle bu federasyona üyedir.

Adresi: International Youth Hostel Federation: 11 White Lion House, Town Center, Hatfield, Herts - İngiltere.

MİLLETLERARASI ÖĞRENCİLER CEMİYETİ

1932'de kurulmuştur. Amacı, İngilizce, Fransızca, Almanca, İspanyolca, İtalyanca, Portekizce ve başka dillerde dostane mektuplaşmalar sağlayarak dostluğu geliştirmektir.

Adresi: P.O.B. 239 Hillsboro, Oregon - A.B.D.

✶ Hukukla ilgili konular

●

MİLLETLERARASI BARO BİRLİĞİ

1947'de kurulmuştur. Siyasi bir teşekkül değildir. Milli hukuk ve baro birlikleri federasyonudur. Amacı mesleki teşkilât ve statüleri görüşmek; hukuk ilminin gelişmesine gayret etmek; bütün dünyada hukuk alanındaki çalışmaları geliştirmek; B.M. prensiplerinin her tarafta hâkim olmasını sağlamaktır. 48 ülkeden 63 üyesi vardır.

Adresi: International Bar Association: 14 Waterloo Place London - İngiltere

MİLLETLERARASI CİNAİ POLİS TEŞKİLATI (INTERPOL)

1923'te kurulmuş, 1946'da yeniden şekillendirilmiştir. Amacı, kanun çerçevesinde olmak şartıyle bütün milletlerin polis kuvvetleri arasında en geniş ölçüde işbirliği sağlamak; alelâde hukuk suçlarını önleme maksadıyle kurulan cemiyetlerin gelişmesine yardımcı olmak; üye ülkelerin polis otoritelerinin işbirliğini sağlamak; elde edilen bilgileri toplamaktır. Teşkilâtın 38 telsiz istasyonu ile faaliyette bulunan bir radyo ağı vardır. 103 ülke üyedir.

Adresi: Organisation Internationale de Police Criminelle - International Criminal Police Organization (INTERPOL): 26 rue Armangaud, 92 Saint Cloud - Fransa.

●

MİLLETLERARASI GÜMRÜK TARİFELERİ BÜROSU

1890'da kurulmuştur. Amacı bütün gümrük tarifelerini, İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca ve İspanyolcaya tercüme ederek yaymaktır. 80 üyesi vardır.

Adresi: Bureau International des Tarifs Douaniers: rue de l'Association, 38 B - 100, Brussels - Belçika.

●

MİLLETLERARASI HAGUE HUKUK AKADEMİSİ

1923'te kurulmuştur. Amacı milletlerarası hukuk meselelerinde bir yüksek inceleme merkezi olmak; milletlerarası hukuk münasebetlerinde, meselelerin tarafsız olarak incelenmesini sağlamaktır.

Adresi: Academie de Droit International de La Haye; Peace Palace - The Hague - Hollanda

●

MİLLETLERARASI POLİS BİRLİĞİ (IPA)

1950'de kurulmuştur. Amacı mesleki bilgi alışverişi yapmak; polis teşkilâtının her kısmı arasında dostluk bağları yaratmak; eğitim seyahatleri tertiplemektir. 70.000 üyesi vardır.

Adresi: International Polise Association (IPA) Bramshill House, Hartley Wintney, Nr. Basingstoke, Hants - İngiltere.

●

HÜKÜMETLERARASI TELİF HAKLARI KOMİTESİ

1952'de kurulmuştur. Amacı milletlerarası telif hakları mukavelesi ile ilgili meseleleri incelemek ve bu mukavelede gerekli değişiklikleri yapmaktır. 12 ülke üyedir.

Adresi: Intergovernmental Copyright Commitee: Copyright Division. UNESCO, Place de Fontenoy, Paris 7e - Fransa.

✶ Kültür ve Sanatlarla ilgili konular

●

AVRUPA KÜLTÜR MERKEZİ

1950'de kurulmuştur. Amacı kültür faaliyetlerini teşvik ederek Avrupa Birliğine faydalı olmak; Avrupa ile ilgili çeşitli ~~ötütler~~ yapmak; Avrupa konusunda konferanslar düzenlemektir.

Adresi: Centre Europeen de la Culture: Villa Moynier 122 rue de Lausanne, Geneva - İsviçre.

●

ÇOCUKLAR VE GENÇLER İÇİN MİLLETLERARASI FİLM MERKEZİ

1957'de kurulmuştur. Amacı çocuklar ve gençler için çekilmiş filmler hakkında bilgi vermek; filmlerin gençler üzerindeki etkile-

rini araştırmak; gençlerin film yoluyla eğitimi konularını incelemek; çocuklar ve gençlere uygun filmlerin çoğaltılmasına yardımcı olmaktır.

Adresi: Centre Internationale du Film pour l'Enfance et la Jeunesse: 92 Champs - Elysees, 75 Paris 8e - Fransa.

●

KÜLTÜR HÜRRİYETİ İÇİN MİLLETLERARASI BİRLİK

1950'de kurulmuştur. Entellektüellerden meydana gelmiş milletlerarası bir topluluktur. Amacı insanın yaratıcı kuvvetlerini serbestçe kullanmasını ve buna en büyük destek olan gelenekler ve yerleşmiş müesseselerin korunmasını sağlamaktır. Masrafları Ford Vakfı'nca karşılanır. Rockfeller Vakfı'ndan da maddi fayda sağlar. Ayrıca İtalyan Agnelli, Alman Volkswagen ve Thyyssen vakıflarından da yardım görür.

Adresi: Association Internationale Pour la Liberte de la Culture. 104 blvd. Haussmann, Paris 8e - Fransa.

●

MİLLETLERARASI AKTÖRLER FEDERASYONU

1952'de kurulmuştur. Fransız aktörleri birliklerinden meydana gelmiştir. Amacı üye birlikler arasında işbirliği sağlamak ve onları milletlerarası alanda temsil etmektir. 43 ülkeden 48380 üyesi vardır.

Adresi: Syndicat Français des Acteurs, 22 rue de Chaillot, Paris 16e - Fransa

●

MİLLETLERARASI AMATÖR TİYATRO BİRLİĞİ

1952'de kurulmuştur. Amacı milletlerarası konferanslar düzenlemek: Dört yılda bir yapılan amatör tiyatrocular dünya festivali de dahil olmak üzere, milletlerarası festivaller ve seminerler düzenlemektir. 27 ülke birliğe üyedir.

Adresi: International Amateur Theatre Association, 15 Nieuwe, Uitleg, The Hague - Hollanda

●

MİLLETLERARASI AMATÖRLER SİNEMA BİRLİĞİ

1937'de kurulmuştur. Amacı amatörler arasında sinema sanat ve tekniğini, tenkit fikrini yaymak; film mübadelesi için milli birlikler arasında bağ kurmaktır.

Adresi: Union Internationale du Cinema d'Amateurs: 1 Rubenslei, Anvers - Belçika.

●

MİLLETLERARASI EDEBİYAT VE SANAT ESERLERİNİ KORUMA BİRLİĞİ

1886'da kurulmuştur. Amacı edebiyat ve sanat eserlerinin korunmasına yardımcı olmaktır. 59 ülke birliğe üyedir.

Adresi: Union Internationale Pour la Protection des Oeüvres Litteraires et Artistiques: 32 Chemin de Colombettes, 1211 Geneva 20 - İsviçre.

●

MİLLETLERARASI EDEBİ VE ARTİSTİK BİRLİK

1878'de Victor Hugo'nun başkanlık ettiği Paris Kongresi'nde kurulmuştur. Amacı bütün ülkelerde sanatkârların ve yazarların haklarını korumak; telif hakkı anlaşmalarını yaymaktır. Birliğin Türkiye dahil birçok ülkelerden üyesi vardır.

Adresi: Association Liternire et Artistique 117 blyd, St. Germain, Paris 7e - Fransa

●

MİLLETLERARASI HALK MÜZİĞİ KONSEYİ

1947'de kurulmuştur. Amacı halk müziği araştırmalarını genişletmek; yayılmasını çoğaltmak; korunmasını sağlamaktır.

Adresi: Conseil International de la Musique Populaire - International Folk Music Council - Queens University - Kingston, Ontario - Kanada.

●

MİLLETLERARASI KİTAPSEVERLER BİRLİĞİ

1963'de kurulmuştur. Çeşitli ülkelerdeki kitap biriktirme meraklılarının birbirleriyle temasını sağlamak; kitap merakını milletlerarası ölçüde artırmaya çalışmak; bu konuda kongreler düzenlemek, sergiler açmak, mükâfatlar koymak; bültenler ve yıllık yaymaktır.

Adresi: Association International de Bibliophilie: Bibliotheque Nationale, 58 rue de Richelieu, Paris 2e - Fransa.

●

MİLLETLERARASI MİMARLAR BİRLİĞİ

1948'te kurulmuştur. 77 ülke birliğe üyedir. 10. kongresi 1969'da Buenos Aires'te yapılmıştır.

Adresi: Union Internationale des Architectes: 1 Impasse d'Antin, Paris 8e - Fransa.

●

MİLLETLERARASI MÜZİK KONSEYİ (IMC)

1919'da UNESCO'nun öncülüğüyle kurulmuştur. Amacı ülkeler arasında, müzisyen, müzik (yazılı ya da kaydedilmiş) bilgi alışverişini sağlamak; çağdaş bestecileri ve genç profesyonel müzisyenleri desteklemek, halkın müzik sevgisini artırmaya çalışmaktır

Adresi: International Music Council Conseil Internationale de la Musique UNESCO, 1 rue Miollis, 75 Paris 15e - Fransa.

●

MİLLETLERARASI MÜZİK YARIŞMALARI FEDERASYONU

1955'te kurulmuştur. Amacı yarışmalar için zemin hazırlamak; bu konudaki bilgileri yaymaktır. Her yıl Nisan ayında genel kurul toplantısı yapılır.

Adresi: Federation des Concours Internatinaux de Mosique: Paris Eynard, CH-1204 Geneva - İsviçre

●

MİLLETLERARASI SANAT FİLMLERİ FEDERASYONU

1947'de kurulmuştur. Amacı sinemada sanatla ilgilenen şahısları ve müesseseleri birbiriyle tanıştırmak; resim, heykel, mimarlık gibi alanlarda film imalini ve dağıtımını kolaylaştırmaktır. 20 ülke federasyona üyedir.

Adresi: Federation International du Film sur l'Art (FIFA) Pavillon de Marsan, Palais du Louvre, 107 rue de Rivoli, Paris 1e - Fransa

●

MİLLETLERARASI TİYATRO ENSTİTÜSÜ

1948'de kurulmuştur. Amacı tiyatro alanında milletlerarası ölçüde kültür alışverişini kolaylaştırmak; yayınlar yapmak, konferanslar vermektir.

Adresi: ITI - Institut Internationale du Theâtre - UNESCO 1 rue Miollis 75 Paris 15e - Fransa.

●

MİLLETLERARASI YAZARLAR BİRLİĞİ P.E.N.

1921'de Mrs. Dawson Scott tarafından, John Galsworthy'nin başkanlığında kurulmuştur. Amacı her milletten yazarlar arasında birlik yaratmak; edebiyata karşı ilgi uyandırmak; ifade hürriyetini ve milletlerarası iyi niyeti teşvik etmektir.

Adresi: World Association of Writers: 62-63 Glebe Place, London, S.W. 3 - İngiltere

●

YAZAR VE BESTECİ DERNEKLERİ MİLLETLERARASI KONFEDERASYONU

1926'da kurulmuştur. Amacı yazar ve bestecilerin haklarını korumak; bir dokümantasyon merkezi yaratmaktır. 44 ülkeden 81 dernek teşkilâta üyedir.

Adresi: Confederation Internationale des Societe d'Auteurs et Compositeurs-Congres Mondial des Auteurs et Compositeurs, 11 rue Kepler, Paris 16 - Fransa.

★ Sosyal ve Beşeri etütler konuları

●

DÜNYA DOSTLUK FEDERASYONU

1958'de kurulmuştur. Amacı halklar ve milletler arasında, iyi niyet ve anlayışlı olma fikrini yaymak; milli kardeşlik teşekküllerinin başka ülkelerdekilerle işbirliği yapmasını sağlamaktır.

Adresi: World Friendship Federation (Federation Pour l'Amitie Mondiale) Holbersgade 26, Copenhagen - Danimarka.

●

DÜNYA KARDEŞLİĞİ

1951'de kurulmuştur. Çeşitli toplulukları ve milletlerarası durumları inceleyerek, her ırktan insanla arasında işbirliği yapmayı ve daha iyi anlaşmayı sağlayacak bir eğitim yolu bulmaktır.

Adresi: World Brotherhood (Fraternite Mondiale) Centre International. Place des Nations - Geneva - İsviçre.

●

KAMUOYUNU ARAŞTIRMAK İÇİN DÜNYA BİRLİĞİ

1947'de kurulmuştur. Amacı halkın fikirleri üzerinde araştırma yapanları birleştirmek; bunların arasında ilişki kurmak; yeryüzünün çeşitli ülkelerindeki halkların davranışları ve tutumları hakkında bilgi sahibi olmaktır.

Adresi: World Association for Public Opinion Research: c/o Secreteriat Box; 411, Princeton, New Jersey, 08540 - A.B.D.

●

MİLLETLERARASI BARIŞ BÜROSU

1892'de kurulmuş, 1910'da Nobel barış mükâfatını kazanmıştır. Amacı milletlerarası işbirliğini geliştirmek; milletler arasındaki anlaşmazlıkları barış yoluyla halle çalışmaktır. Çeşitli milletlerarası teşekküller, milli barış teşekkülleri ve barışla ilgili başka teşekküller bu büroya üyedir.

Adresi: Bureau İnternational de la Paix: 42 rue de Zurich 1200, Geneva - İsviçre.

●

MİLLETLERARASI DEMOKRATİK KADIN FEDERASYONU

1945'te kurulmuştur. Amacı milliyet,din, ırk, siyasi kanaat ayırımı yapmadan, kendi haklarını korumak ve kazanmak amacıyle dünya kadınlarını birleştirmektir. 95 ülkeden 107 teşekkül bu federasyona üyedir.

Adresi: Federation Democratique Internationale des Femmes: 13 Unter den Linden, 108 Berlin-Almanya

MİLLETLERARASI KARDEŞLİK BİRLİĞİ

1936'da kurulmuştur. Amacı kalem arkadaşları arasında birlik sağlamaktır. Çeşitli ülkelerden 900.000 üyesi vardır.

Adresi: International Friendship League, Inc: 40 Mt. Vernon Street, Beacon Hill, Boston Mass - A.B.D.

●

MİLLETLERARASI LİON

1917'de kurulmuştur. Amacı milletlerarası ilişkilerin çeşitli meselelerini inceleyerek bütün dünyadaki insanlar arasında anlayışlı olma fikrini yaymak; iyi vatandaş olmayı teşvik etmek; ticari, sosyal ve moral konularla ilgilenmektir. 147 ülkede 25.400 Lion kulübü ve bu kulüplerin 961.000 üyesi vardır.

Adresi: Lions International: 400 West 22nd St. Oak Brook, Illinois 60521 - A.B.D.

●

MİLLETLERARASI MENSA

1946'da kurulmuş Anayasası 1964'te

kabul edilmiştir. Amacı üyeleri arasında sosyal ilişkiler kurulmasını sağlamak; psikoloji ve sosyal ilimler sahasında araştırma yapanları bünyesine almak; zekâyı beşeriyetin menfaatine hasretmek. Bu birliğin üyeleri özel bir zekâ testinden geçtikten sonra alınır. Bunlar insanların %98'inden zekidir. Bütün dünyada 18.000 üyesi vardır.

Adresi: Post Box 988 - The Hague - Hollanda.

✶ Sosyal refahla ilgili konular

●

AKLEN MALUL OLANLAR İÇİN MİLLETLERARASI BİRLİK

1960'ta kurulmuştur. Amacı milliyet ve ırk gözetmeden aklen malul olanlara karşı ilgiyi uyandırmak; milli teşekküller arasında bu alandaki işbirliğini sağlamaktır.

Adresi: Ligue Internationale des Associations d'Aide aux Handicapes Mentaux: 12 rue Forrestiere, 1050 Brussels - Belçika

●

ÇOCUKLAR İÇİN MİLLETLERARASI YARDIM

1947'de kurulmuştur. Amacı, ihtiyacı olan çocuklara tatil sağlamaktır.

Adresi: International Help for Children: 130 Eversholt St., London - N.W.I. - İngiltere

●

ÇOCUKLARA YAZ KÖYLERİ İÇİN MİLLETLERARASI BİRLİK

1950'de kurulmuştur. Amacı 11-12 yaşlar arasındaki çocuklar ve gençler için milletlerarası kamplar düzenlemektir.

Adresi: International Association for Children's International Summer Villages: 7 North Terrace, Newcastle Upon Tyne, NE2 4AD - İngiltere

●

DÜNYA SAĞIRLAR FEDERASYONU

1951'de kurulmuştur. Amacı sağırlık konusundaki bilgileri çoğaltmak ve yaymak; bu konudaki milli teşekküller arasında işbirliği sağlamak ve sağırların hakları konusunda kongreler toplamaktır.

Adresi: Federation Mondiale des Sourds (FMS) 120 via Gregorio VII. 00165, Roma - İtalya.

●

GÜRÜLTÜYE KARŞI MİLLETLERARASI BİRLİK

1959'da kurulmuştur. Amacı milletlerarası ölçüde gürültü ile mücadele etmek; bu alandaki denemelerin ve fikirlerin alışverişini sağlamak; bu maksatla konferanslar vermek, araştırmalar yapmaktır.

Çeşitli dillerde yayınları vardır. Ayrıca mektupla da tavsiyelerde bulunur, isteyenlere kendi konusunda bilgiler verir.

Adresi: Association Internationale Conre le Bruit (AICB): Alfred Escher Str. 27, 8002 Zürich - İsviçre

●

KÖRLERİN SOSYAL REFAHI İÇİN MİLLETLERARASI TEŞKİLAT

1951'de kurulmuştur. Amacı bütün ülkelerdeki körleri daha iyi bir hayata kavuşturmak, kör olmayı önlemeye çalışmak; Braille metoduyla okuyanların sayısını çoğaltmaktır.

Adresi: Organisation Mondiale pour la Promotion Sociale des Aveugles 58 Ave. Bosquet, 75 Paris 7e - Fransa.

●

MİLLETLERARASI ALKOL VE TİRYAKİLİKLER KONSEYİ

1907'de kurulmuştur. Amacı alkol ve uyuşturucu maddeler üzerindeki araştırmaları artırmak; bu işle ilgili bütün müesseselerin işbirliği yapmasına çalışmak; kongreler ve seminerler düzenlemektir.

Adresi: International Council on Alcohol and Addictions: Case Postale 140 1001, Lausanne - İsviçre.

●

MİLLETLERARASI ÇİNGENE KONSEYİ

1954'te kurulmuştur. Amacı dünyanın her yanına yayılmış 10.000.000 Romanyalı çingenenin kültürel ve siyasi bir topluluk haline gelmesi yolunda çalışmaktır.

Adresi: International Gypsy Council (Komita Lumiatti Romani): 76 rue St. Antoine, 93 Montreuil Sous Bois - Fransa.

●

MİLLETLERARASI ÇOCUK KORUMA BİRLİĞİ

1916'da kurulmuştur. Amacı, ırk, din ve milliyet farkı gözetmeden çocukları koruma işini gerçekleştirmektir.

Adresi: Union Internationale de Protection de l'Enfance: 1 rue de Varembe, 1200 Geneva - İsviçre.

●

MİLLETLERARASI GENEL AF

1961'de kurulmuştur. Amacı hükümetlerce kabul edilmeyen siyasi ve dini görüşlerinden dolayı dünyanın neresinde olursa olsun, mahkum edilmiş olanları kurtarmak için, halk oyunu dünya ölçüsünde etkilemek ve bunların affedilmesini sağlamaktır.

Adresi: Amnesty International, 53 Theobald's Rd., London, WC 1x85 İngiltere

●

MİLLETLERARASI İNTİHARDAN KORUMA BİRLİĞİ

1960'ta kurulmuştur. Amacı dünyanın muhtelif ülkelerinden çeşitli mesleklere mensup kimselerin fikir ve tecrübelerini birleştirmek; intiharlar hakkındaki literatürü toplamak ve intiharı önleyici tedbirler üzerinde araştırmalar yapmaktır.

Adresi: Internationale Vereingung für Selbstmordprophylaxe Payhiatrisch Neurologische Universitatsklinik, Spitalgasse 23 A-1090 Vienna - Avusturya.

●

MİLLETLERARASI İŞ MALULLERİ VE SİVİL MALULLER FEDERASYONU

1953'te kurulmuştur. Amacı malullerin temsilcilerini siyasi olmayan bir teşekkül halinde birleştirmek; bu gibilere daha geniş imkânlar sağlamak; rehabilitasyon merkezleri kurmaktır.

Adresi: Federation Internationale des Mutiles et Invalides du Travail et Invalides Civils (FIMITIC): Froburgstrasse 4. Olten - İsviçre.

●

MİLLETLERARASI İŞ YARDIMLAŞMASI

1950'de kurulmuştur. Amacı mültecilere ve yerinden olmuş kimselere yardım etmek; siyasi kargaşalıklarda, facialarda zarar görenlerin ıstırabını dindirmektir.

Adresi: International Labour Assistance D 5300 Bonn - Almanya

●

MİLLETLERARASI YARDIM BİRLİĞİ

1927'de kurulmuştur. Amacı büyük facialarda ilk yardımları sağlamak; bu gibi teşekküllerin faaliyetlerinde işbirliği yapmasını sağlamaktır.

Adresi: Union Internationale de Secours: 12 Chemin Malombre, Geneva - İsviçre.

●

MİLLETLERARASI SOSYAL SERVİS

1921'de kurulmuştur. Amacı muhtaç olan aileler ve fertler için, kendi ülkelerince temin edilmesi mümkün olmayan yardımları yapmak; göçmenliğin fertler, aileler ve toplum üzerindeki etkilerini incelemektir.

Adresi: Service Social International: 58 rue de Stand, 1211 Geneva 11 - İsviçre.

✠ Tanımla ilgili konular

●

AKDENİZLİLER İÇİN GENEL BALIKÇILIK KONSEYİ

Hükümetlerarası bir teşkilâttır. 1952'de kurulmuştur. Amacı deniz kaynaklarından faydalanmak işinin teknik cephesini incelemek; balıkçılık ve bununla ilgili alanlarda işbirliği sağlamaktır.

Adresi: Conseil General des Peches pour la Mediterrane. CGPM, Viale delle Terme di Caracalla, 00100 Roma - İtalya.

●

ARICILI KHAKKINDA ARAŞTIRMA BİRLİĞİ

1949'da kuruldu, amacı bütün ülkelerde arılar üzerindeki araştırmaları ve işbirliğini artırmaktır. Yayınları vardır.

Adresi: Hill House Chalfont St. Peter Gerards Cross, Bucks - İngiltere.

●

AVRUPA TARIM KOMİSYONU

Tarım tekniği meselelerinde üye ülkeler arasında işbirliği sağlamak; tavsiyelerde bulunmak amacıyle 1949'da kurulmuştur. 27 ülke bu teşkilâta üyedir.

Adresi: European Comision on Agriculture: c/o FAO Regional Office For Europe, Palais des Nations, 1211 Geneva 10 - İsviçre

●

AVRUPA HAYVAN MAMULLERİ BİRLİĞİ

1949'da kurulmuştur. Amacı hayvan mamullerini daha iyi duruma getirmek, müşterinin isteğini karşılamaya çalışmaktır. 26 üyesi vardır.

Adresi: European Association for Animal Production - Corso Trieste 67, 0198 Roma - İtalya.

●

AVRUPA SIĞIR TİCARETİ BİRLİĞİ

1952'de kurulmuştur. Amacı Avrupa'da sığır ticaretinin meselelerini incelemek; elde edilen bilgileri üyelere yaymak; tarım pazarları ve sığır kaliteleri üzerinde incelemeler yapmak, veterinerlik ilişkilerini düzenlemektir. 12 ülke üyedir.

Adresi: European Cattle Trade Union - Bourse de Commerce, Strasbourg Fransa - Sekreterlik: 24 rue Fontany, Paris 18e - Fransa.

●

DÜNYA TAVUKÇULUK İLMİ BİRLİĞİ

1912'de kurulmuş, şimdiki adını 1930'da almıştır. Amacı bu konuyla ilgilenen herkese, istediği bilgiyi almasında yardımcı olmak; tavukçuluk alanındaki araştırmaları, öğrenimi teşvik etmek; konu ile ilgili yayınlarda bulunmak; dünya tavukçuluk kongreleri toplamak ve hükümetlerle bu konuda temaslarda bulunmaktır. 86 ülkeden üyeleri vardır.

Adresi: World's Poultry Science Association, Treramleon. Bidnija - Malta G.C.

●

MİLLETLERARASI SÜT MAMULLERİ CEMİYETİ (DSİ)

1946'da kuruldu. Amacı ekonomik, teknik ve ilmi yenilikleri milletlerarası ölçüde mübadele ederek süt mamulleri endüstrisini geliştirmek ve dünyada ilk sütçülük kongresini yapmaktır. 50 ülke teşkilâta üyedir.

Adresi: Dairy Society International 30 F. Street N.V. Washington D.C. 2001 - A.B.D.

●

MİLLETLERARASI TARIM BESİN ENDÜSTRİLERİ KOMİSYONU

1934'te kurulmuştur. Amacı, tarım ve besin endüstrileriyle ilgili konularda milletlerarası işbirliği sağlamak; bu alandaki teknik ekonomik ve ilmi vesikaları toplayıp yaymak; belirli sürelerde kongreler toplamaktır. 45 ülke teşkilâta üyedir.

Adresi: Comission Internationale des Industries Agricoles et Alimantaires - 18 ave de Villars, Paris 7e - Fransa.

●

MİLLETLERARASI ZEYTİN YETİŞTİRİCİLERİ FEDERASYONU

1934'te kurulmuştur. Amacı zeytin yetiş-

tirilmesi ve hazırlanmasındaki usulleri geliştirmek; zeytinyağının kullanış alanını artırmaktır. 13 üyesi vardır.

Adresi: International Olive Growers Federation, Augustina de Aragon 11, Madrid - İspanya

●

YAKIN DOĞU BİTKİ KORUMA KOMİSYONU

1963'te üyelerine bölgelerindeki bitki kaynaklarının korunmasıyle ilgili tavsiyelerde bulunmak için kurulmuştur.

Adresi: Near East Plant Protection Commision: c/o FAO Regional Office 110 Kasr - alAyni, Cairo - Mısır

✲ Tıp ve Halk sağlığıyla ilgili konular

●

DÜNYA TIP BİRLİĞİ

1947'de kurulmuştur. Amacı yeryüzündeki milli tıp teşekkülleri ve doktorlar arasında doğrudan doğruya temas ederek ya da başka yollarla yakın bağlar kurmaya çalışmak; top mesleğinin şerefini ve menfaatlerini korumak; çeşitli ülkelerde hekimliğin karşılaştığı meseleleri incelemek WHO ve UNESCO'nun görüşlerini yaymaktır.

Değişik dillerde dergiler ve broşürler yayınlar, konferanslar düzenler, isteyenlere kendi konusunda bilgiler verir.

Adresi: World Medical Association: 10 Columbus Circle, New York 10019 N.Y. - A.P.D.

●

MİLLETLERARASI NARKOTİK KONTROL BÜROSU (INCB)

1961'de kurulmuştur. Hükümetlerin yaptığı narkotik antlaşmalarla ilgili hususları gözden geçirmektedir.

Adresi: International Narcotics Control Board (INCB) - Organe International de Control des Stupefiants - OICS: Palais des Nations, Geneva - İsviçre.

✲ Turizmle ilgili konular

●

DÜNYA SEYAHAT ACENTALARI BİRLİĞİ

1949'da kurulmuştur. Amacı turizmin gelişmesini sağlamak; bütün ülkelerdeki turizm kuruluşlarının organizasyonuna yardımcı olmak; bu konuda bilgiler toplamaktır.

Adresi: World Association of Travel Agencies 37 Ouai Wilson, Geneva - İsviçre.

●

DÜNYA TURİNG VE OTOMOBİL TEŞKİLATI

1950'de kurulmuştur. Amacı üye teşekkülerin işbirliği yapmasını kolaylaştırmak; motorlu trafiği ve otomobille yapılan gezileri teşvik etmek; bu alanda araştırmalar yapmak; yol kazalarına tedbir almaktır.

Adresi: World Touring and Automobile Organization Organisation Mondiale du Tourisme et de l'Automobile - OTA 32 Chesham Place, London S.W.I - İngiltere.

• İzmir Fuarı, dünya fuarları arasında şöhreti olan, büyük ticari ve turizm değerine sahip fuarlar dandır. Resimde İzmir Fuarı'nın giriş kısmındaki havuz ve pavyonların bazıları görülüyor.

Milletlerarası Ticaret Fuarları

Barcelona	Haziranın ilk iki haftası
Belgrad	Teknik: 11 - 19 Mayıs
Bolzano	14 - 23 Eylül
Bordeaux	18 - 27 Mayıs
Brno	13 - 22 Eylül
Brüksel	Nisan sonu, Mayıs başı
Budapeşte	Teknik: 18 - 26 Mayıs, İstihlâk maddeleri: 28 Eylül - 8 Ekim
Düsseldorf	10 - 16 Ekim
Filibe	22 Eylül - 1 Ekim
Floransa	20 Nisan - 5 Mayıs
Frankfurt	3 - 7 Mayıs, 25 - 28 Ağustos, Kitap: 10 - 15 Ekim, Kürk: 3 - 7 Nisan
Friedrichshafen	28 Eylül - 6 Ekim
Ghent	7 - 22 Eylül
Gothenburg	19 - 28 Nisan
Hamburg	Deniz malzemesi: 26 Ekim - 3 Kasım
Hannover	25 Nisan - 3 Mayıs
Helsinki	Teknik: Eylül ayı içinde
İzmir	20 Ağustos - 20 Eylül
Kolonya	Çocuk eşyası: Mart ayı ortası ve Ekim ayı ortası, Erkek modası: 23 - 25 Ağustos, Fotoğraf malzemesi: Eylül sonu - Ekim başı, Ev meraklaları, bahçe işleri: Mart başı ve Eylül başı, Mobilya: 22 - 27 Ocak, Çamaşır: Eylül ayının ilk iki haftası.
Leipzig	10 - 17 Mart, 1 - 8 Eylül
Lille	17 - 27 Mayıs
Lisbon	9 - 23 Haziran
Londra	Elektronik: 13 - 17 Mayıs
Lourenço Marques	15 Mayıs - 10 Haziran
Lüksemburg	Mayıs ayı ortası
Lyon	30 Mart - 8 Nisan
Madrid	8 - 17 Kasım
Malta	1 - 15 Temmuz
Marsilya	28 Mart - 8 Nisan
Metz	Mesleki teçhizat: 30 Mart - 3 Nisan, İstihlâk maddeleri: 28 Eylül - 7 Ekim
Münih	Deniz tekneleri: 9 - 17 Mart, Elektronik: 18-24 Kasım, Moda haftası: 24 - 28 Mart ve 6 - 10 Ekim
Nice	7 - 18 Mart
Novi Sad	10 - 19 Mart
Nuremberg	2 - 8 Şubat
Offenbach	2 - 7 Mart, 31 Ağustos - 4 Eylül
Osaka	23 Nisan - 6 Mart
Paris	27 Nisan - 12 Mayıs, Ev eşyası: 23 Şubat - 10 Mart, Kimya: 27 Haziran - 3 Temmuz, Deri işleri: 6 - 11 Eylül, Oyuncak: 9 - 15 Şubat, Mobilya: 17 - 21 Ocak, Halı: 17 - 21 Ocak
Poznan	Teknik: 21 - 28 Nisan
Roma	Mart ayının ikinci yarısı
San Salvador	8 - 25 Kasım
Saragossa	30 Mart - 7 Nisan
Selanik	1 - 22 Eylül
Stockholm	İstihlâk maddeleri: 30 Ağustos - 8 Eylül, Teknik: 24 - 30 Ekim
Strasbourg	5 - 16 Eylül
Tel Aviv	Haziran
Torino	21 - 30 Eylül
Toulouse	25 Nisan - 6 Mayıs
Trablus	1 - 20 Mart
Valencia	6 - 16 Mart
Verona	17 - 24 Mart
Varşova	19 - 26 Mayıs, 22 - 28 Nisan
Zagrep	12 - 22 Eylül

ÜLKELERİN ASKERİ GÜÇLERİ

Başlıca büyük devletler ve komşularımızın silahlı kuvvetler gücü, silahları ve askeri araç ve gereç sayıları...

Aşağıda verdiğimiz askeri bilgiler, gazeteler ve dergilerde rastladığınız haberleri değerlendirmede faydalı olacaktır. Londrada'ki "Uluslararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü"nün yeni yayınlandığı "Military Balance 1973-1974" isimli kitabından aynen dilimize çevrilmiştir. ABD, SSB, Çin, İngiltere, Fransa, Batı Almanya, Japonya gibi büyük devletlerin ve Bulgaristan, Yunanistan, Suriye Irak, İran, Urdün, İsrail, Mısır gibi yakınımızdaki devletlerin askeri güçlerini en yetkili bir şekilde göstermektedir.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

Nüfus: 210.900.000 kişi.
Askerlik hizmeti: İhtiyaridir (1)
Bütün silâhlı kuvvetler: 2.252.900 kişi.

Tahmini gayrisafi hasılat: 1972 yılında 1,151.8 milvar dolar)

Savunma bütçesi: (1973-74): 85,2 milyar dolar (2)

STRATEJİK NÜKLEER KUVVETLER:

Hücum maksadıyla:

A) Deniz: 41 denizaltı gemisinde 656 tane deniz altından atılabilen balistik füze.

* Her birinde 16 Poseidon füzesi bulunan 20 balistik füze denizaltısı.
* Her birinde Polaris A2 veya A3 bulunan 21 balistik füze denizaltısı.

B) Stratejik Hava Komutanlığı:

1.054 tane kıtalararası balistik füze (ICBM).

140 tane Minuteman 1.
510 tane Minuteman 2.
350 tane Muniteman 3.
54 tane Titan 2.

Uçaklar:

Bombardıman uçakları: 516 tane (4).

66 tane F'B-111 A (4 filo) Bazılarında kısa menzilli hücum füzesi vardır.

240 tane B-52G/H (16 filo)

142 tane B-52D (9 filo-1973 sonunda iki filo dağıtılmış ve uçak sayısı 117'ye düşürülmüştür.)

15 tane B-52F (1 filo).

İhtiyattaki uçaklar içinde 8 FB-111 A ve 45 tane B-52-D/F/G/H'lar vardır.

Tankerler: (Büyük nakliye uçağı) 615 tane KC-135A (38 filo, ayrıca 130 ihtiyat).

Stratejik keşif uçakları: SR-71A (2 filo).

---

1)1 Temmuz 1973'ten itibaren

2)Sarfiyatın 79 milyar olacağı sanılıyor.

3)İnsan gücü, hava, kara ve deniz toplamına dahildir.

4)İki B-52 ve 1 KC-135 filosuna eşit miktarda uçak da görevli olarak güney doğu Asya'da bulunmaktadır.

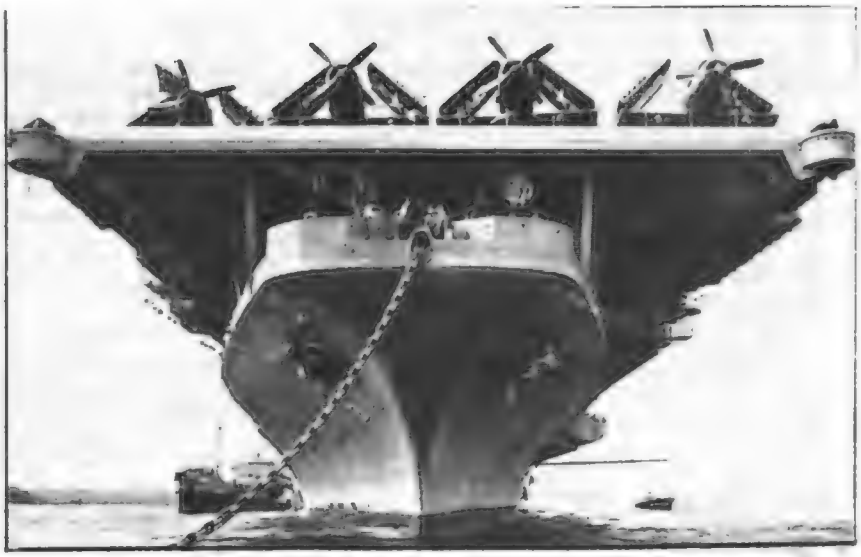

*** Uçak gemileri Amerikan savaş sisteminin dünya denizlerinde yayılmış yüzen adaları sayılır. Yüzlerce uçak alan bu gemiler, gezginci üsler diye tarif edilebilir. Resimde, "Boxer" adlı uçak gemisi görülüyor...**

Savunma maksadıyla:

Kuzey Amerika Hava Savunma Komutanlığı (NORAD-North American Air Defence Command) Karargâh Colorado Springs'dedir. Bir Amerikan-Kanada ortak teşkilâtıdır. NORAD emrindeki A.B.D. kuvvetleri. Hava-uzay Savunma Komutanlığı (ADC Aerospace Defense Command) ve Ordu Hava Savunma Komutanlığıdır. (ARADCOM Army Air Defense Command). Kuvvetlerinin toplamı 80.000 kişidir.

Uçaklar: (Kanada hariç):

1)Nizami: F-106A'lardan meydana gelen 7 filo.

2)Milli Hava Muhafızlığı: F-101B'lerden meydana gelen 6 filo.

F-102A'lardan meydana gelen 10 filo; F-106A'lardan meydana gelen 4 filo.

Erken haber verme uçakları: EC-121'lerden kurulu 3 filo

Yerden havaya fırlatılacak füzeler (1): 481 tane

1)Nizami: 21 tane Nike-Hercule füze bataryası.

2)Milli Ordu Muhafızlığı: 27 tane Nike-Hercule füze bataryası.

Haber Verme Sistemleri:

1)Uydu erken haber verme sistemi: Bu sistem, kıtalararası balistik füzelerle, denizaltılardan atılan balistik füzelerden yapılan atışları, ayrıca Kesri (Fractional) Yörünge Bombardıman sistemi fırlatma sahaları ânında haber verir:

II)Uzak Mesafe Erken Haber Verme Hattı: Kabaca 70. kuzey pareleli üzerinde 31 istasyon.

III)Balistik Füze Erken Haber Verme Sistemi: Alaska, Groenland ve İngiltere'de 3 istasyon.

IV)Çamağacı (Pinetree) Hattı: Orta Kanada'da 23 istasyon.

V)Ufuk Ötesi, İleri Dağılım: Kıtalararası balistik füzelerin uçuşunu ânında haber veren, fakat izlemeyen 9 radar sistemi.

VI)474 N: Denizaltı gemilerinden atılan balistik füzeleri haber vermeğe yarayan bu kuruluşun Birleşik Devletler'in Doğu, Körfez ve Batı kıyılarında 8 istasyonu vardır Doğu kıyısı şebekesi uzun menzilli radarlarla takviye edilmiştir.

VII) ABD Hava Kuvvetleri (USAF) uzay izleme: (7 yer) ve Deniz Kuvvetleri SPASUR sistemleri; Uzay Savunma Merkezi (NORAD): Uydu takibi, tesbiti ve kataloglama kontrolü.

VIII) Back-Up Durdurma Kontrolü: Hava savunma komuta ve kontrolü için sistem (Şimdiki durumda, bir tanesi dışında diğer istasyonlar yarı faal statüdedir).

IX)Yarı Otomatik Yer Koordinasyonu: Bütün Kuzey Amerika semalarındaki maddeleri takip ve kontrol sistemlerini koordine eden teşkilâttır. 14 merkezden meydana gelir.

X)Yer Radar İstasyonları: Milli Hava Muhafaza teşkilâtı personelince çalıştırılan 55 radar istasyonu; Federal Havacılık İdaresi istasyonlarıyla büyütülmüştür.

KARA KUVVETLERİ:

801.500 kişi. (16.000'i kadın).
3 Zırhlı tümen.
1 Deneme (TRICAP) tümeni.
4 Motorlu piyade tümeni.
3 Piyade tümeni.
1 Airmobile tümeni.
1 Airborne tümeni.
3 Zırhlı süvari alayı.
1 Berlin'de bir tugay.
1 Okul tugayı.
2 Alaska ve Panama'da özel görev tugayları.

30 karadan-karaya füze bataryası (Honest John, Pershing ve Sergeant füzeleri. Sonradan Honest John ve Sergeant'ın yerini Lance füzeleri almıştır).(1)

M48, M-60 ve M60A1/A2 (Shillelagh) orta boy tankları;

Shillelag güdümlü tanksavar silâhlarına sahip M-41, M-551 tankları; M-113 zırhlı personel taşıma araçları; M-107 175 mm'lik kundağı motorlu toplar; 105 mm'lik M-114, 155 mm'lik M-109 ve 203 mm'lik M-110 kundağı motorlu obüsler. 90 mm'lik M-56 kundağı motorlu tanksavar topları; TOW ve Dragon tanksavar güdümlü silâhları; 20 mm'lik Chaparral/Vulcan uçaksavar füze/top sistemi; Redeye ve HAWK yerden havaya füzeleri.

Ordu Havacılığı: 10.000 kadar helikopter ve 1.000 sabit kanatlı uçak.

Yayılma: (Deployment):

Kıta Birleşik Devletleri

I)Stratejik ihtiyat: 1 TRICAP tümeni; 1 pivade tümeni;

1 Havadan taşınır tümen; 1 hava indirme tümeni; 1 piyade tugayı.

II)Avrupa'daki 7 orduyu takviye etmek için: 1 zırhlı tugay. (2);

1 motorize tümen (1 tugay noksan) (3). 1 zırhlı tümen; 1 zırhlı süvari alayı.

Avrupa

1)Almanya: 7. Ordu: 2 zırhlı tümen, 2 motorlu piyade tümeni, 1 motorlu piyade tugayı ve zırhlı süvari alayından mürekkep 2 kolordu; 190.000 kişi; 2.100 orta tank (4)

II) Batı Berlin: Karargâh unsurları ve, 3.900 kişilik bir piyade tugayı.

II) İtalya Karargâh unsurları için görev

---

1)SAM (Surface to Air Missile) Karadan Havaya füze)

1) SSM (Surface to Surface Missile)--Karadan Karaya Füze)

2) Bu tugayların teçhizatı Batı Almanya'da depo edilmiştir.

3) Bu tümenin iki tane iki üslu tugayı vardır. Bunların ağır malzemesi Batı Berlin'de depo edilmiştir.

4) İki üslü tugayları ve Stratejik İhtiyat Tümeniyle alâkalı kuvvetler de bu rakamların içindedir.

* Amerikan Ordusunun çeşitli tanklarından biri de "Ufak Canavar" adı verilen Bu tanklardır. Her yıl yeni yeni silâhlar geliştirilip orduya verilmektedir.

kuvveti ve 1 karadan karaya füze (SSM) taburu.

Pasifik

I) Güney Köre: 1 piyade tugayı; 20.000 mevcutlu.

II) Hawaii: 1 piyade tugayı.

İhtiyatlar Kadrosu: 663.000 kişilik bir kuvvet (Gerçek mevcudu 621.900 kişi).

I)Milli Ordu Muhafızlığı Kadrosu: 402.300 kişilik bir kuvvet (Şimdiki mevcudu 386.700); Bu kuvvet harekete geçirildikten bir süre sonra 2 zırhlı, 1 motorlu ve 1 piyade tugayı için gerekli erlerle, 18 bağımsız tugay ile, normal birliklerdeki boşlukları dolduracak gerekli takviye ve desteği sağlamaya yetecektir; 27 karadan havaya füze (SAM) bataryası (ARADCOM).

II)Ordu İhtiyatları: Hâlen 235.200 mevcudu olan 261.300 kişilik bir kuvvet. 13 tümen ve 3 tugay şeklinde teşkilâtlanmıştır. Yılda 48.00'i kısa, faal görev turundan geçirilir.

DENİZ PİYADELERİ TEŞKİLATI:

196.000 kişi.

Beheri 19.000 kişilik 3 tümen, her biri 1 tank taburuyla takviyelidir.

2 Karadan havaya Hawk (SAM) füzesi taburu.

M-48 ve M-103A2 tankları; LVTP-5 ve -7 zırhlı personel taşıyıcıları; 175 mm'lik toplar; 105 mm'lik kundağı motorlu havan topları; 105 ve 155 mm'lik howitzer topları; M-50 kundağı motorlu, 106 mm. geri tepmesiz toplar; 36 tane karadan havaya HAWK (SAM).

3 Air Wings; 550 savaş uçağı.

F-4B/J'lerden (Sparrow ve Sidevinner AAM'lerle birlikte) kurulu 12 savaş filosu.

A-4E/F/M ve A-6A'lardan kurulu 11 hücum filosu.

36 AV-8A Harrier'lerden kurulu 2 yakın destek filosu.

RF-4B/C ve EA-6A'lardan mürekkep 3 keşif filosu.

OV-10A ve AH-1G'lerden kurulu 3 gözetleme filosu.

CH-53D'lerden kurulu 6 ağır helikopter filosu.

CH-46A'lardan kurulu 9 orta hücum helikopter filosu.

46 KC-130 F'lerden kurulu 3 hücum nakliye-tanker filosu.

Yayılma:

I)Kıta Birleşik Devletleri: 2 tümen/air wings.

II)Pasifik: 1 tümen/air wings.

İhtiyatlar: 45.000 kişilik kadro. Hâlen mevcut kuvvet 39.100 kişidir.

1 tümen ve 1 air/wings: F-8J'lerden kurulu 4 savaşçı filo; A-4E/L'lerden kurulu 5 hücum filosu; RF-4'lerden kurulu 1 keşif filosu; OV-10A ve RF-4'lerden kurulu bir gözetleme filosu; C-119G'lerden kurulu bir ulaştırma filosu; CH-53, CH-46, UH-IE ve AH-1'lerden kurulu 1 hafif helikopter filosu; 1 karadan-havaya HAWK (SAM) taburu.

DENİZ KUVVETLERİ

564.000 (9.000'i kadın) 221 savaş gemisi, 84 hücum denizaltısı.

Denizaltılar: 60 nükleer, 24 dizel.

Uçak gemileri:

I)Hücum: 15

Nükleer enerjiyle çalışan 1 gemi (USS Enterprise 76.000 ton) Bir diğeri de 1973-74'te donanmaya katılacaktır.

Forrestal/Kitty Hawk sınıfı 60.000 tonluk 8 gemi.

Midway sınıfı, 52.000 tonluk 3 gemi.

Hancock sınıfı, 33.000 tonluk 3 gemi.

En büyük uçak, gemilerinin uçak kapasitesi 80-90, en küçüklerininki 70-80'dir. Bu uçaklar F-4'lerden (Hancock sınıfındakiler için F-8) mürekkep 2'şer savaş filosu A-4 yahut A-7'lerden meydana gelen 2 hafif, her hava (all-weather) hücum filosu; RA-5C

yahut RF-8 keşif; S-2E, SH-3A/G/H denizaltılara karşı helikopter; E-1B, E-2A, AEW; EKA-3B tankerler.

II)Eğitim:1

1 Hancock sınıfı.

Diğer yüzey gemileri:

1 SAM (karadan havaya füze) kruvazörü (nükleer)
3 SAM kruvazörü
1 Top kruvazörü
4 Hafif SAM kruvazörü
3 SAM firkateyni (nükleer)
25 SAM firkateyni
29 SAM destroyeri
71 Denizaltılara karşı toplu radar picket destroyeri
6 SAM refaket destroyeri
62 Top/radar picket destroyeri
65 karada ve suda giden savaş gemisi
10 MCM (Mine Counter-Measure) gemisi ayrıca birçok ufak gemi.
150 lojistik ve harekât destek gemisi.

Füzelerin başlıcaları şunlardır: Standard, Tartar, Talos, Terrier, Sea, Sparrow; karadan havaya, ASROC, SUBROC ve denizaltılara karşı füzeler.

Uçaklar:

F-14A, F-4, F-8, A-4, A-6 ve A-7'lerden kurulu 70 hücum ve savaş filosu.

RA-5C, RF-8'lerden kurulu 10 keşif filosu.

216P-3'lerden kurulu, denizaltılara karşı 20 filo

UH-1/2, AH-1J, RH-53D'lerden kurulu 5 helikopter filosu.

C-1, C-2, 5 C-9B, C-54 ve C-130'lardan kurulu 34 başka filo.

Yayılma: (Başlıca savaş gemilerinin yarısı; Akdeniz ve Batı Pasifik'teki bazı gemiler, deniz aşırı yerlerde üslenmiştir. Diğerleri ise Amerika Birleşik Devletler'inden, sıra ile değişerek dışarıya gider.)

İkinci Filo: (Atlas Okyanusu) 4 uçak gemisi, 63 yüzey savaş gemisi, karada ve denizde giden hazır grup (1)

Üçüncü Filo: (Doğu Pasifik) 7 uçak gemisi 52 yüzey savaş gemisi, 4 karada ve denizde giden hazır grup (X).

Altıncı Filo: (Akdeniz): 2 uçak gemisi, 17 yüzey savaş gemisi, 1 karada ve denizde giden hazır grup (X).

Yedinci Filo: (Batı Pasifik): 3 uçak gemisi, 29 yüzey savaş gemisi, 2 karada ve denizde giden hazır grup. (X).

Orta Doğu Kuvveti, (Basra Körfezi): 1 sancak gemisi, 2 yüzey savaş gemisi.

İhtiyatlar: 129.000 kişilik kadro, halen mevcut kuvveti 131.800; 3.500'ü kısa, faal görev turlarıyla devreder. İhtiyattaki gemilere 30 destroyer, 4 destroyer refakat ve 20 MCM dahildir.

Uçaklar:

2 ihtiyat air-wings: F-8 ve A-7'lerden kurulu 9 hücum/savaş filosu; P-2 ve P-3A/B'lerden kurulu 24 deniz keşif filosu;

S-2'lerden kurulu 25 denizaltılara karşı savaş filosu.

İhtiyat gemiler:

8 denizaltı.
6 uçak gemisi
4 savaş gemisi
12 ağır kruvazör
2 SAM hafif kruvazörü
43 destroyer.
2 firkateyn
23 destroyer refaket gemisi (her sınıftan)
8 roket gemisi.
74 Karada ve denizden giden savaş gemisi.
82 MCM (Mine Counter-Measure) gemisi.

HAVA KUVVETLERİ

691.000 (17.000 kadın) 5.750 kadar savaş uçağı.

F-4, F-105 ve F-111'lerden kurulu 72 savaş/hücum filosu;

A-7D

RF-4C'lerden kurulu 13 taktik keşif filosu

C-103E'lerden kurulu 17 taktik havadan taşıma filosu

A-1E, A-37, AC-47, AC-119, AC-130, EA-6B, EB-66, EB-57, EC-47, C67 ve C-123'lerden kurulu 11 özel maksat filosu.

17 ağır nakliye filosu; bunların 4'ü 72 C-5A, 13 C-141'lerden kuruludur.

24 tıbbi nakliye, hava keşif ve araştırma ve kurtarma filosu.

Yayılma:

Kıta Birleşik Devletleri (Alaska ve İslanda dahil):

* Uçakları kovalayan füzeler son yıllarda uçakları modası geçmiş silâhlar haline getirmiştir. Resimde "Nike" tipindeki Amerikan füzeleri görülüyor.

(1) Karada ve denizde giden hazır grup, bir deniz piyadesi taburunu taşıyan 3-5 gemiden ibarettir. Bunlardan sadece Akdeniz'dekilerle, Pasifik'tekilerin ikisi kurulmuştur.

I)Taktik Hava Komutanlığı: 124.000; 2.200 savaş uçağı. 9.12. ve 19. Hava Kuvvetleri

II)Askeri Hava Taşıma (Airlift) Komutanlığı: Mevcudu 90.000 kişi. Avrupa, Birleşik Devletler Hava Kuvveti 50.000 kişi.

3. Hava Kuvveti (İngiltere) İngiltere, 16. Hava Kuvveti (İspanya) 17. Hava Kuvveti (Batı Almanya) ve Türkiye'de bir lojistik grubu.

420 F-4C/D/E ve 72 F-111 E'lerden kurulu 21 savaş filosu (ayrıca Birleşik Devletler'de gerekince hareket etmek üzere hazır bekleyen 4 filo).

85 RF-4C'lerden kurulu 5 taktik keşif filosu.

Pasifik, Pasifik Hava Kuvvetleri: 120.000

Japonya, Kore ve Okinawa'da 5. Hava Kuvveti Tayland'da 7. Hava Kuvveti

Filipinler, Tayvan ve Tayland'da 13. Hava kuvveti.

İhtiyatlar:

I)Milli Hava Muhafızlığı: 87.600 kişilik kadro. Halen mevcut kuvvet 90.000. 650 kadar savaş uçağı. 20 savaş interceptor filosu; 30 savaş filosu; 30 savaş filosu (Bunlardan 21'i F-100C/D, 4'ü F-105B/D, 1'i F-104, 1'i F-4C, 2'si A-37B, 1'i B-57'lerden kuruludur); C-124C'lerden kurulu 3 stratejik nakliye filosu; 13 taktik nakliye filosu (bunlardan 11'i C-130 A/B/E, 1'i C-123J, 1'i C-7'lerden kuruludur); KC-97L'lerden kurulu 9 tanker grubu; C-119/U-10'lardan kurulu 3 özel operasyon grubu ve 0-2A'lardan kurulu 5 taktik hava desteği grubu.

II)Hava Kuvvetleri İhtiyatı: Kadrosu 51.300. Şimdiki kuvveti 44.600; 120 kadar savaş uçağı. F-100'lerden kurulu 4, F-105D'lerden kurulu 3 savaş filosu; 24 taktik nakliye filosu (Bunlardan (Bunlardan 18'i C-130A/B'lerden 4'ü C-123-K'lerden, 2'si C-7'lerden kuruludur); EC-121'lerden kurulu 1 elektronik savaş grubu; A-37B'lerden kurulu 4 özel operasyon grubu; 5 araştırma ve kurtarma grubu (bunlardan 2'si HC-130, 3'ü HH-34'lerden kuruludur) ve C-9A'lardan kurulu bir tıbbi taşıma grubu.

ÇİN

Çin savunma politikası nükleer engel (deterrence) ve "Halkın Savaşı" sivri uçlarında faaliyet göstermektedir.

Birincinin hedefi stratejik bir hücumu durdurmak, diğerinin hedefi de ülkenin nüfusunu kitle halinde seferber ederek herhangi bir istilâ hareketini durdurmak ve püskürtmektir.

Nükleer silâhlar:

Çin'in nükleer kuvvetinin gelişmesi geçen yıl içinde devam etmiştir. Megaton (1) seviyesinde bir nekleer deneme, Haziran ayı içinde yapılmıştır. Bu, 1972 Martından sonra yapılan ilk; denemelerin başladığı 1964 yılından bu yana ise, yapılan 15. denemedir. Nükleer imalât yapmaya elverişli malzemenin iştihsali çoğalmaktadır. Şu anda 200 hattâ daha fazla nükleer silâh yapmaya yetecek malzemeleri mevcuttur. Bu miktar, önümüzdeki yıllarda hızla artacaktır. Füze ve uçakların çeşitleri vardır. Taktik görevler için F-9 savaş uçakları uygun düşecektir; uzak menziller için de 100 Tu-16 vardır ki bunların faaliyet alanının yarıçapı 2.500 km. kadardır. Orta menzilli balistik füzeler en az dört yere, toprak üstüne yerleştirilmiştir; bazılarının da silolarda ya da mahzenlerde olduğu bildirilmektedir.

Çok kademeli ve normalden uzun menzilli bir balistik füzenin, belki 5.500 km. (Moskova'ya ve Asya'nın birçok yerine ulaşabilecek bir menzilde) yapıldığı ve kullanılmaya hazır durumda olduğu bilinmektedir. Küçük bir füze kuvveti geliştirilmektedir. Nihayet, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki başlıca hedeflere ulaşabilecek güçte, kıtalararası bir balistik füze de geliştirilmiştir. Ancak tecrübe edilebilmesi için Hint Okyanusu'nda veya Büyük Okyanus'ta uygun hedef sahası tesbit etmek ve bu tecrübeyi yapmak için özel bir gemi yapmak gerekmektedir. Çin'in G-sınıfı bir denizaltısı vardır. Bu, dizel denizaltısında balistik füze tüpleri vardır, ama henüz bunlara yerleştirilecek füzeleri olmadığı sanılmaktadır. Şu anda mevcut füzelerin hepsi sıvı yakıtlıdır. Kuru yakıtlı füzelerin yapılmasına çalışılmakta ancak bunun 1975'ten önce başarılacağı sanılmamaktadır.

Muvazzaf Kuvvetler: (Conventional Forces)

Çin'in 3 milyonluk muvazzaf bir kuvveti vardır, "Halk Kurtuluş Ordusu" adını taşıyan bu kuvvet "Halkın Savaşı" maksadıyla yetiştirilmekte ise de, bunların hiç olmazsa bir kısmının gettikçe gelişen silâh imalâtı sayesinde modern silâhlarla teçhiz edilmesine de çalışılmaktadır.

Ülkenin 150 tümeninden 120'si piyadedir, sadece 5 zırhlı tümen mevcuttur. Halk Kurtuluş Ordusu'nun deniz ve hava unsurları, bütün insan gücünün ancak yedide biridir; halbuki bu oran Sovyetler Birliği'nde üçte birdir.

Halk Kurtuluş Ordusu geniş ölçüde bir savunma teşkilâtıdır ve Çin dışında savaşabilecek gücü kendisine verecek lojistik desteklerden mahrumdur. Ancak gün geçtikçe artan bir lojistik kabiliyet kazandığını da gözönünde bulundurmak gerekir.

Yayılma ve Komuta:

Halk Kurtuluş Ordusu, 11 askeri mıntıkada teşkilâtlanmıştır, ama yine de bu mıntıkaların her tarafına yayılmış değildir. Halk Kurtuluş Ordusu'nun en yoğun olduğu noktalar sahil eyaletleri, Yang-Çe ve Sarı Irmak havzaları ile Kuzey-Doğudur. (Pekin ve Mançurya). 1960-70 yıllarında Çin-Sovyet sınırına doğru bir kayma hareketi olmuştur. Sınır çatışmaları sonucu meydana gelen bu durum daha sonra da ciddiliğini korumuş ve geçen yıl içinde Çin kuvvetlerinde, aynı yönde, yeniden bir düzenleme hareketi olmuştur.

Kuzey Vietnam ve Laos'un sınır mıntıkalarında hâlâ 20.000 ilâ 30.000 kişilik istihkâm birlikleri olduğu haber verilmektedir.

Halk Kurtuluş Ordusu bir yandan idare işlerde ve askeri olmayan işlerde çalışmakla beraber eyalet idaresi işlerindeki rolleri önceki yıllara göre azaltılmıştır. "Kültür İhtilâli" sırasında, Halk Kurtuluş Ordusu'nun idaresi altında kurulan Halk Emniyet Sistemi'nin de bir dereceye kadar muhtariyet kazandığı anlaşılmaktadır.

Yıl boyunca Lin Piao yerine geçecek bir savunma bakanı tayin edilmemiş ve Halk Kurtuluş Ordusu genelkurmay başkansız ve hava kuvvetleri komutansız kalmıştır.

İkili anlaşmalar: Çin'in, Sovyetler Birliği ile 1950'den başlamak üzere imzalanmış, 30 yıl süreli bir ittifak ve kardeşlik anlaşması vardır. Bu anlaşma taraflara karşılıklı savunma mecburiyetleri yüklemiştir ama, günümüzde bir hükmü kalmamış görünmektedir. Kuzey Kore ile de 1961'de imzalanmış bir karşılıklı savunma anlaşması ve parasız askeri yardım anlaşması vardır. Açıklanmamış olduğu halde Kuzey Vietnam'la da bir karşılıklı savunma ve askeri yardım anlaşması olduğu ve bunun süresinin yakın zamanlarda uzatılmış olduğu sanılmaktadır. Afganistan, Burma ve Kamboçya ile saldırmazlık anlaşmaları mevcuttur. (Ancak bu sonuncu ülke ile olan anlaşma Khamer Cumhuriyetine tatbik edilmemektedir. Çin, Başbakan Lon-Nol'ün hükümetine karşı savaşan Prens Sihanuk'un kuvvetlerine askeri yardımda bulunmuştur). Çin askeri malzeme ve lojistik destek bakımından bilhassa Afrika'da çeşitli ülkelere yardımlarda bulunmuştur. Son yıllarda en çok silâh alan ülkeler Arnavutluk, Pakistan ve Tanzania'dır.

Nüfusu: 850.000.000 kişi.

Askerlik hizmeti: Kara kuvvetleri 2 yıl, hava kuvvetleri 3 yıl, deniz kuvvetleri 4 yıl.

Bütün nizami kuvvetler: 2.900.000 kişi. İnşaat ve istihkâm mühendisleri birlikleri bu sayıya dahildir).

Gayrisafi milli hasıla için bu kısmın sonundaki nota bakınız.

2,27 yuan = 1 dolar (1 Temmuz 1972)

1,88 yuan = 1 dolar (1 Temmuz 1973).

STRATEJİK KUVVETLER:

IRBM: 15-20 (IRBM - kısa - orta arası menzili olan balistik füze)

MRBM: 50 kadar (MRBM - orta menzilli balistik füze)

Uçak: 100 kadar Tu-16 orta boy bombardıman uçağı.

KARA KUVVETLERİ:

2.500.000 kişi. (İnşa ve istihkâm dahil)

5 zırhlı tümen.

120 piyade tümeni.

3 süvari tümeni.

2 hava indirme tümeni.

20 kadar topçu tümeni.

Bunlar demiryolu, motorlu taşıma, "İstihkâm", "Muhabere", birlikleriyle takviye edilmiştir.

1963'e kadar alınan Sovyet ağır malzemesi arasında JS-2 tanklarıyla 152 mm. ve 203 mm. toplar; Sovyet T-34, T-54 tanklarıyla Çin T-59 (T-54'lerin bir çeşidi) tankları; T-60 (PT-76 tipi) karada ve suda giden tanklar; T-62 hafif tankları ve zırhlı otomobiller; SU-76, SU-100 ve JSU-122'lerden meydana gelen kundağı motorlu toplar vardır.

Yayılma: Çin, 11 askeri mıntıkaya ayrılmıştır. Bunlar da kendi aralarında askeri bölümlere ayrılmıştır; iki, yahut üç bölüm, bir mıntıkayı meydana getirir.

Her askeri bölüme bir ordu tayin edildiği ve ordu sayısının 30'u bulduğu sanılmaktadır. Ordular, genellikle üç piyade tümeni, üç topçu alayı ve bazı hallerde üç zırhlı alaydan meydana gelmektedir. Halk Kurtuluş Ordusu'nun beş zırhlı tümeninden iki yahut üçünün Pekin ve Shenyang bölgesinde olduğu tahmin ediliyor.

Tümenlerin (topçu hariç) coğrafi dağılışının şöyle olduğu sanılıyor:

Kuzey ve Kuzey-Doğu Çin: (Shenyang ve Pekin askeri mıntıkaları) 45 tümen. (1).

Doğu ve Güney-Doğu Çin: (Tsinan, Nanking ve Foochov askeri mıntıkaları) 20 tümen.

Güney ve Merkezi Çin: (Kanton ve Wuhan askeri mıntıkaları) 20 tümen. (2)

Orta-Batı Çin (Lanchow askeri mıntıkası) 15 tümen.

Batı ve Güney-Batı Çin: (Sinkiang, Chengtu ve Kunming askeri mıntıkaları) 30 tümen. (1)

Laos ve Kuzey Vietnam: (Kuzey sınır mıntıkaları) Bazı inşaat mühendisleri (Construction engineer) ve destek unsurları, hepsi 20-30.000 kişi.

DENİZ KUVVETLERİ:

180.000 kişi (Deniz-hava kuvvetleri ve 28.000 deniz piyadesi dahil).

1 tane G sınıfı denizaltı (Bu denizaltıda balistik füze topları vardır ama, füzeye sahip olup olmadıkları bilinmiyor).

39 filo denizaltı (6 kadarı eski ve eğitim teknesi).

3 sahil denizaltısı.

6 SSM füzeli destroyer.

9 destroyer refakat gemisi.

11 devriye refakat gemisi.

20 denizaltı avcısı.

25 süratli devriye botu (Osa ve Komar tipinde olan bu teknelerde Styx SAM füzeleri vardır).

27 mayın tarayıcısı.

40 çıkarma gemisi.

45 yardımcı mayın tarama gemisi.

220 motorlu torpitobot ve hydrofoil tekne (100 tondan aşağı).

320 ganbot (çoğu 100 tondan aşağı).

530 çıkarma gemisi ve teknesi (çoğu 100 tondan aşağı).

Yayılma:

Kuzey Deniz filosu: 240 tekne. Ana üsler Tsingtao ve Lushun'da. Filo, Kuzeyde Yalu nehrinin ağzından, güneyde Lienyunkang'a kadar sahil boyunca yayılmıştır.

(1) Bu askeri mıntıkaların her birinde, ikişer, üçer tümenlik sınır birlikleri vardır.

(2) Hainan adası dahil.

Doğu Denizi filosu: 700 tekne. Üsler Şunghay ve Çu-San'dadır. Kuzeyde Lienyunkuang'dan, güneyde Çaon-Van'a kadar olan sahil boyunca yayılmıştır.

Güney Deniz filosu: 300 tekne. Üsleri Huangpu ve Çançiang'dadır. Kuzeyde Çaon-Van'dan güneyde Kuzey Vietnam sınırına kadar yayılmıştır.

Deniz Kuvvetleri Hava Kolu: (Naval Air Force): 25.000 kişi. Sahillerde üslenmiş 500'den fazla savaş uçağı (Bunlar 100 kadar 11-28 torpido taşıyan uçak, bir miktar Tu-2 hafif bombardıman uçaklarıyla, MİG-15, MİG-17 MİG-19'lardan mürekkep 400 kadar uçaktan ibarettir). Deniz kuvvetlerinin komutasında olmakla beraber, uçakların hepsi de hava savunma sisteminin birer parçasıdır.

HAVA KUVVETLERİ:

220.000 kişi. (Stratejik kuvvetler ve 85.000 hava savunma personeli dahil); 3.800 kadar savaş uçağı.

100 tane kadar TU-16 ve biraz Tu-4 orta bombardıman uçağı.

200 tane I1-28 ve 100 Tu-2 hafif bombardıman uçağı.

1.700 tane kadar MİG-15 ve MİG-17; en az 1.000 tane MİG-19, 75 tane MİG-21 ve 300 tane kadar F-9 savaş uçağı.

100 tane kadar nakliye uçağı ve 300 helikopter (bir kısmı An-2, I1-14 I1-18 nakliye ve Mi-4 helikopterler). Bunlar sivil havacılık hürosu tarafından 350 kadar uçakla takviye edilebilir.

Çin'in doğu sahillerini korumak için kurulan teşkilâtın gelişmesiyle kurulmuş bir hava savunma sistemi vardır. Bu sistem erken haber verme ve radar esasına dayanır. Çeşitli interceptor uçakları ve 50 bölgede mevzilenmiş yüzlerce SA-2 SAM füzelerine sahiptir.

Milis Kuvvetleri: 300.000 kadar emniyet ve sınır birliği. 19 piyade tipi tümen, 30 bağımsız alay, bu birliklere dahildir. Bunlar daha çok sınır alanlarına yerleştirilmiştir. Ayrıca sayısı muhtemelen 5 milyona yaklaşan halk emniyet kuvvetleri ile sivil milis kuvveti vardır. Ayrıca askeri mıntıkalarda hazırlama ve inşa birlikleri vardır.

GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA VE SAVUNMA MASRAFLARI

Gayri safi milli hâsıla:

Bu konudaki tahminler değişiktir. Çin başbakanı 1970'te 120 milyar dolar olduğunu söylemişti. Ancak bu sayı sanayi, ulaştırma ve tarım imalâtından elde edilen hâsıla idi ki, gayri sâfi milli hâsılanın aynı değildir. 1971'de yetkili bir Japon, 75 milyar dolar olarak tahmin etmişti. 1971 yılında yapılan bir başka tahminde de 1952 yuan'ına göre 182,5 milyar yuan tahmin edilmiş bulunuyordu. Bu sayı 1971 kuruna göre dolara çevrilince 74 milyar dolar olduğu görülmektedir. 1971'de yapılan bir başka tahmine göre de gelir, 1970 dolarına göre 128 milyardı. Bütün bu sayılardan herhangi birinin tercihi güçtür.

Savunma masrafları: Çin 1960'a kadar, bir bütçe açıklamış değildi. Savunmaya ayrılan para üzerinde anlaşılmış bir rakam yoktur, ancak bazı tahminler vardır. Bir Avusturalyalı ilgili 4-5 milyar dolar, bir İngiliz ise 10-12 milyar dolar tahmin etmektedir.

FEDERAL ALMAN CUMHURİYETİ

Nüfus: 60.100.000 kişi (Batı Berlin hariç).

Askerlik hizmeti: 15 ay.

Bütün silâhlı kuvvetler: 475.000 (Kur'a erleri: 228.000).

1972 yılı tahmini gayri safi milli hasıla: 259 milyar dolar.

Savunma bütçesi (1973): 26.600 milyor mark (11.083 milyon dolar.)

DM 3,2=1 dolar (1 Temmuz 1972).

DM 2,40=1 dolar (1 Temmuz 1973).

KARA KUVVETLERİ:

334.000 kişi (Kur'a askeri: 183.500).
13 zırhlı tuğay.
12 zırhlı piyade tugayı.
3 motorize piyade tugayı.
2 dağ tugayı.
3 Airborne tugay.
(Yukarıdakiler 12 tümen halinde teşkilâtlandırılmıştır).

2 tank alayı (üçüncüsü teşekkül halindedir)

11 SSSM taburu (Honest John fırlatıcılı).

4 SSM taburu (Sergeant fırlatıcılı).

Kara ordusu:

Coğrafi bölgeler esasına göre 9 komutanlığa ayrılmıştır.

Ülke savunması, muhabere, istihkâm, polis ve hizmet desteği sağlayan birliklerle seferberlik sırasında genişletilecek birlikleri kapsar.

1.050 M-48A2 Patton ve 2.200 Leopard orta tankları; 750 HS-30, 1.300 Marder, 1.800 Hotchkiss ve 3.170 M-113 zırhlı personel taşıma aracı. 1.100 Tank tahrip edicisi; 280 tane 105 mm.lik havan topu, 70 tane 155 mm.lik ve 75 tane 203 mm.lik havan topları; 580 tane 155 mm.lik 150 tane 175 mm.lik kundağı motorlu toplar. 200 çitf füze atıcı; 500 tane 40 mm. kundağı motorlu uçaksavar topu; tanksavar silâhları; 86 Honest John 19 Sergeant SSM füzeleri. (Bunların yerini Lance'ler alacaktır); 200 tane UH-ID Iroquois, 30 tane CH-53G ve 235 tane Aloutte II tipi helikopter ve 18 tane Do-27 hafif uçak.

İhtiyatlar: 510.000 kişi. Seferberlikte derhal silâh altına alınabilir.

DENİZ KUVVETLERİ:

37.000 (9.500 kur'a eri dahil) (Bahriye

hava ordusu dahil).
8 sahil denizaltısı.
11 destroyer (3'ünde Tartar SAM var).
6 sür'atli firkateyn.
5 filo ikmal gemisi.
12 hızlı savaş destek gemisi.
61 mayın tarama gemisi.
38 hızlı devriye gemisi.
2 çıkarma gemisi.
22 çıkarma aracı.
Deniz Kuvvetleri Hava Kolu:6.000 kişi; 84 savaş uçağı.
4 tane 72 F-104 G'den kurulu filosu, 4 avcı bonbardıman/keşif
12 tane Br-1150 Atlantic'ten kurulu 2 deniz keşif filosu.
23 tane S-58 Arama-Kurtarma helikopteri (20 tane SH-3D Sea King MK-41 'le değiştirilecektir).
20 tane Do-28 irtibat uçağı.

İhtiyatlar: 35.000

HAVA KUVVETLERİ:

104.000 kişi (Kur'a eri 35.000); 450 savaş uçağı.
108 tane F-104G'den kurulu 6 avcı bombardıman filosu.
60 tane F-104G'den kurulu 4 avcı bombardıman/keşif filosu.
168 tane G-91'den kurulu 8 hafif avcı keşif filosu.
60 tane F-104G'den kurulu önleyici 4 filo.
60 tane RF4'E'den kurulu 4 ağır keşif filosu.
Transall C 160'lardan kurulu 4 nakliye filosu.

80 tane UH-1D, 50 tane Bell 47 ve 54 Aloutte II'den kurulu 4 helikopter filosu.

72 fırlatıcılı 2 Pershing SSM wing füzeleri.
216 fırlatıcılı 24 Nike-Hercule bataryası.
216 fırlatıcılı 36 Hawk SAM bataryası.

İhtiyatlar: 80.000 kişi (Derhal silâh altına alınabilir).

Milis Kuvvetleri: 20.000 Sınır Polisi (Bunların Saladin zırhlı otomobilleri ve sahil devriye botları vardır).

FRANSA

Nüfus: 52.000.000 kişi.
Askerlik hizmeti: 12 ay.
Bütün silâhlı kuvvetler: 503.600 kişi. (Bütün kur'a askeri 271.200).
1972 yılı tahmini gayri sâfi milli hasıla: 202 milyar dolar.
1973 savunma bütçesi: 34.800 milyon frank. 8.488 milyon dolar.
5.00 frank=1 dolar (1 Temmuz 1972).
4.10 frank=1 dolar (1 Temmuz 1973).

STRATEJİK KUVVETLER:

Denizaltından atılan balistik füzeler: (SSBN) ile donatılmış 2 nükleer denizaltı gemisi. (Bu gemilerin her birinde 16 MSSBS M-1 füzesi vardır. Üçüncü nükleer gemi de 1974 yılında hizmete girecektir).
Orta menzilli balistik füzeler: Her birinde 9 SSBS S-2 füzesi bulunan 2 filo.
Uçaklar:
36 Mirage IV A bombardıman uçağından meydana gelen 9 filo.
12 KC-135 F'den meydana gelen 3 ağır nakliye filosu.
İhtiyat olarak da 20 Mirage IV A tibi bombardıman uçağı vardır.

KARA KUVVETLERİ:

332.400 kişi (Kur'a askeri 216.000) (Havacılık dahil).
5 motorize tümen.
1 airborne tümen (2 tugay).
1 Havadan nakledilebilir motorlu tugay.
2 dağ tugayı.
9 zırhlı motorize alay.
2 motorlu piyade alayı.
1 paraşüt taburu.
21 piyade taburu.
5 SSSM (karadan karaya füze) taburu. Bunlarda 20'şer Honest John fırlatıcısı (rampa) vardır. (1)
54 HAWK fırlatıcısına sahip 3 SAM füzesi alayı.
820 tane AMX-30 orta tank; AMX-13 hafif tanklar; Panhard EBR ağır ve AML hafif tankları; AMX zırhlı personel taşıyıcıları; AMX kundağı motorlu 105 mm. toplar ve 155 mm. obüs topları; Model 56 105 mm. Pack obüs topları; 30 mm. ikili kundağı motorlu uçaksavar topları; SS-11 Harpon tanksavar güdümlü topları;
Honest John SSM ve HAWK SAM füzeleri.
Ordu havacılığı: (ALAT) 4.500 kişi.
70 tane Bell, 175 tane Alouette II, 60 tane Aloutte III ve 80 tane SA-330 Puma helikopteri (Gerekince 30 puma ve 50 Gazelle).
150 tane hafif, sabit kanatlı uçak.
Yayılma: (Bahriye ve hava kuvvetleri dahil):
Stratejik ihtiyat (Force d'İntervention):
2 hava indirme ve 1 havadan taşınabilir motorlu tugay.
Manevra kuvvetleri (Force de Manoevre):
Birinci Ordu: İki mekanize tümen ve 4 SSM taburu Almanya'da, 3 mekanize destek tümeni Fransa'da, Berlin'de 2.000 kişi.
Afars ve Issas Fransız toprakları: 2 tabur.
Afrika'nın diğer yerlerinde: 4.000 kişi kadar.
Malagasy: (1973 eylülüne kadar): 3.000 kişi; 2 tabur, 2 mayın tarayıcı, 2 savaş ve hücum filosu; 6 nakliye uçağı.

1)Amerika Birleşik Devletleriyle ikili anlaşmalar altında tutulan nükleer savaş başlıkları 1966'da geri çekilmiştir. Nükleer taktik Pluton (SSM) karadan karaya füzeleri 1973-74'te hizmete girecektir.

* Fransa'nın yaptığı "Mirage" uçakları, dünyanın en hızlı avcı uçaklarıdır. avcı uçakları olarak uluslararası askeri havacılıkta şöhret sahibidir.

Pasifik arazileri: 2 tabur.
Karayib: 1 tabur.
Geri kalan birlikler, savunma maksadıyla Fransa'da üslenmiştir.

Bunların kuvveti 52.000'dir. 2 Alpin tugayı, 21 piyade taburu, 2 zırhlı süvari alayı ve 1 topçu alayı bu kuvvete dahildir. İhtiyatlar silah altına alındığı takdirde bu kuvvet toplam 80 tabura çıkacaktır.

İhtiyatlar: 450.000 kişi.

DENİZ KUVVETLERİ:

69.000 (Kur'a erleri 16.500) (Bahriye hava kuvvetleri dahil); 47 büyük yüzey savaş gemisi.
19 hücum denizaltısı (dizel)
2 uçak gemisi.
1 helikopter taşıma gemisi.
2 kruvazör (1 SAM füzesi, 1 helikopter var).
17 destroyer (Bunların 2'sinde Masurca uçaksavar füzesi ve Malafon denizaltısavar füzesi, 4'ünde Tartar uçaksavar füzesi, 6'sında denizaltısavar füzesi vardır. Gemilerin 4 tanesi uçak yöneltmek için teçhiz edilmiştir. Bir tanesi komuta gemisidir.
42 sahil mayın tarayıcısı.
4 yakın sahil mayın tarayıcısı.
14 devriye gemisi.
7 çıkarma gemisi.
13 çıkarma aracı.
Deniz Kuvvetleri Hava Kolu: 150 savaş uçağı.
Etandar IV-M.lerden kurulu 2 avcı bombardıman filosu.
F-8F Crusaders'lerden kurulu 2 önleme filosu.
Alize'lerden kurulu, denizaltılara karşı 2 filo.
Atlantiç ve P-2'lerden kurulu 5 deniz keşif filosu.
Etendar IV-P'lerden kurulu 1 keşif filosu.
Super Frelon'lardan kurulu, denizaltılara karşı 1 helikopter filosu.
HSS-1'lerden kurulu 2 helikopter filosu.

İhtiyatlar: 90.000 kişi kadar.

HAVA KUVVETLERİ:

102.000 kişi; 500 savaş uçağı.
Hava Savunma Komutanlığı: (CAFDA)
Mirage 111C'lerden kurulu 3 önleme filosu.
30 Vautour IIN'den kurulu 2 her hava avcı filosu.
(Mirage F-1'lerden teslim edilecektir).
Super Mystere B-2'lerden kurulu 3 önleme filosu.
(Otomatik STRİDA II hava savunma sistemi)
Taktik Hava Kuvvetleri: (2 Bölüme ayrılmıştır).
Mirage III-E'lerden kurulu 8 bombardıman filosu.
Mirage-V'lerden kurulu 2 avcı bombardıman filosu.
Mirage III-B'lerden kurulu 1 avcı bombardıman filosu.
F-100 D'lerden kurulu 4 avcı bombardıman filosu.
Mystere IVA ve Jaguar'lardan kurulu 2 avcı bombardıman filosu.
Vautour II-B'lerden kurulu 2 hafif bombardıman filosu.
Mirage IIIR/RD'lerden kurulu 3 keşif filosu.
Hava Nakliye Komutanlığı (COTAM):
7 taktik nakliye filosu: Üçü 40 C-160 F' Transall'dan ve 4'ü 130 Nord 2501 Noratlas'tan kurulmuştur.
4 tane DV-6B'den kurulu 1 ağır nakliye filosu.
3 tane DC-8'den kurulu 1 ağır nakliye filosu.
5 tane DC-6 ve 2 tane Br 763'ten kurulu 1 nakliye filosu.
H-34 ve Aloutte-II'lerden kurulu 4 helikopter nakliye filosu.
Milis Kuvvetleri: Jandarma: 70.000; CRS (Compagnies Republicaines de Securite) 15.000 (Bunlar İçişleri Bakanlığına bağlıdır).

İNGİLTERE

Nüfusu: 56.250.000 kişi.
Askerlik hizmeti: İhtiyari (Gönüllü).
Bütün silâhlı kuvvetler: 361.500 (İngiltere dışındaki 9.300 kişi dahil).
1972 yılı tahmini gayri safi milli hasıla: 151 milyar dolar.
Savunma bütçesi (1973-74): 3,365 milyon sterlin (8.673 milyon dolar)
1 dolar- 0,413 sterlin (1972)
1 dolar 0,388 sterlin (1973)

STRATEJİK KUVVETLER:

Denizaltılardan atılan balistik füzeler ile donatılmış 4 nükleer balistik füze denizaltısı.
Fylingdales'de balistik füze erken haber verme sistemi.

KARA KUVVETLERİ:

177.00 (İngiltere dışındaki 7.900 kişi dahil)
13 zırhlı alay.
5 zırhlı keşif alayı.
47 piyade taburu.
3 paraşüt taburu.
5 Gurkha taburu.
1 özel hava hizmeti alayı.

Karadan karaya füze atıcıları (SSM) havi 2 Honest John alayı ve 203 mm. kundağı motorlu obüs topları

23 diğer topçu alayı.

12 Thunderbird fırlatıcısı olan 1 SAM alayı.
14 istihkâm alayı.

Yukarıdaki birliklerden 59'u 5 zırhlı, 10 motorlu veya piyade, 1 paraşüt ve 1 Gurkha tugayı olarak kurulmuştur.

900 Chieftain ve Centurion orta tank; Scorpion hafif tankları; Saladin zırhlı otomobilleri; Ferret keşif otomobilleri; FV 432, Saracen APC; 105 mm. Abbot ve M-107 175 mm. kundağı motorlu top; Model 56 105 mm. obüs topları; Honest John karadan karaya füzeleri (istek üzerine Lance da olabilir); Carl Gustav, Vigilant ve Swingfire tanklara karşı güdümlü top L-40/70 uçaksavar topları; Thunderbird SA-M'lar (istek üzerine Rapier de olabilir); 4 tane hoverkraft tekne.

2 Kara Ordusu Hava Kuvvetleri: Bunlar 17 filo ve 24 Beayer hafif uçağından kurulu 8 bağımsız uçak birliğinden kuruludur. 120 tane Scout, 12 tane Alouette AH-2, 175 tane Sioux helikopteri (İstek üzerine 150 tane Lynx, 30 tane Gazelle de olabilir.)

Yayılma:

Birleşik Krallık: Birleşik Krallık seyyar kara kuvvetleri (1 tümen, 4 tugay ve 1 paraşüt tugayı); 1 SAS alayı, 1 Gurkha piyade taburu. Kuzey İrlanda 3 karargâh tugayı, 1 zırhlı keşif alayı, 3 zırhlı keşif filosu, 3 sahra istihkâm filosu, 17 birlik ve 4 tane ordu hava filosu.

Almanya: (1) 54.900 kişilik İngiliz Rhine ordusu 1 karargâh birliği, 3 karargâh tümeni, 5 zırhlı tugay, 1 motorlu tugay (Thunderbird SAM alayı dahil) ve 2 zırhlı keşif alayı dahildir. Berlin'de 3.000 kişilik bir piyade tugayı vardır.
Singapur: 1 piyade tabur grubu (ANZUK kuvvetinin bir kısmı)
Brunei: 1 Gurkha taburu.
Hong Kong: 2 İngiliz, 1 Gurkha piyade taburundan mürekkep iki tugay; 1 topçu alayı.
Kıbrıs: 1 piyade taburu ve 1 havadan taşınabilir Birleşmiş Milletler kuvvetli keşif filosu. İngiliz üs sahalarında 1 zırhlı keşif filosu.
Cebelitarık: 1 piyade taburu.
İngiliz Hondurası: 1 karargâh taburu ve 2 piyade bölüğü.

İhtiyatlar: 300.000 (Muvazzaf) ihtiyat, 59.300 gönüllü ihtiyat(9.200 Ulster savunma alayı.

DENİZ KUVVETLERİ:

81.000 kişi. Deniz Kuvvetleri Hava Kolu, 800 kişi dahil), Kraliyet Deniz Piyadeleri ve İngiltere dışından askere alınan erat ile 78 büyük deniz üssü savaş gemisi.

Denizaltılar (Hücum): 7 nükleer denizaltı (1974'te bir tane daha servise girecektir); 22 dizel denizaltısı.
Denisüstü gemileri: 1 uçak gemisi.
2 komando nakliye gemisi.
2 hücum gemisi.
2 kruvazör (Seacat SAM'lı).

9 destroyer (8'inde Seaslug I ve Seacat II SAM, 1'inde Sea Dart SAM ve Ikara denizaltı füzeleri var) her birinde denizaltılara karşı kullanılacak birer helikopter.
35 tane firkateyn (12'sinde Seacat, 1'inde İkara denizaltı füzeleri var) her birinde, denizaltılara karşı kullanılmak üzere birer helikopter bulunur.
20 tane denizaltı savar firkateyni (9'unda Seacet ve 1'inde denizaltılara karşı kullanılacak helikopter var.)
3 uçaksavar ve 4 uçak yöneltme firkateyni.
38 sahil mayın tarayıcısı ve toplayıcı.
6 yakın sahil mayın tarayıcısı.
6 devriye ve savunma gemisi.
(Yukarıdakilere dahil olarak, şu gemiler de ihtiyatta, yenilenme ve değiştirilme durumundadır; 6 dizel denizaltısı 1 destroyer, 10 firkateyn, 2 mayın tarama gemisi.)
Deniz Kuvvetleri Hava Kolu: 30 savaş uçağı.
1 vurucu filo (Havadan yere Martel füzeleriyle donatılmış 12 tane Buccaneer S2 tipi uçak.

1)İngiliz Rhine Ordusu birliklerinden bazısı kısa turlarla İrlanda'da hizmet görmektedir. Bunlar altı ay kadar bir müddetle Almanya'dan ayrı kalmaktadır. Bu görev bölümündekilerin miktarı 3.500 kadardır.

1 hava savunma filosu (12 F-4K tipi uçaklar).
1 AEW (Erken haber-hava indirme) filosu (6 Gannet uçağı)
8 helikopter filosu (Wessex helikopterli).
3 helikopter filosu (Sea King helikopterli)
3 helikopter filosu (Wasp ve Whirlwind helikopterli).
(Gerektiğinde 100 Lynx helikopteri)
Kraliyet Deniz Piyadeleri: 8.000 kişi.
1 komando tugayı (3 komando taburundan meydana gelir); SRN 6 Mk. tipi kısa menzilli füzelerle donatılmış 5 tane hovercraft tekne. (Hovercraft, hava yastığı üzerinde kayan çok süratli hücum tekneleri demektir).

Yayılma:

Malta: 1 komando birliği.
Falkland adaları: 1 müfreze.
Cebelitarık: 1 müfreze.

İhtiyatlar: (Bahriye ve Deniz piyadeleri): 27.500 muvazzaf, 7.000 gönüllü.

HAVA KUVVETLERİ:

103.500 (İngiltere dışından askere alınan 600 kişi dahil; 500 kadar savaş uçağı.)
Vulcan: B2'lerden kurulu 6 orta bombardıman filosu.
Buccaneer'lerden kurulu 3 vurucu filo.
Hunter'lerden kurulu 1 savaş ve yer hücum filosu.
F-4M'lerden kurulu 7 hücum ve keşif filosu.
Harrier'lerden kurulu 4 yakın destek filosu.
Lightning'lerden kurulu 8 hava savunma filosu.
F-4K'lardan kurulu 1 hava savunma filosu.
15 Victor SR 2'den kurulu 1 keşif filosu.
Canberra'lardan kurulu 1 keşif filosu.
Shackleton'lardan kurulu 1 hava indirme filosu.
Nimrod'lardan kurulu 6 deniz devriye filosu.
(Savaş filolarında 6-18 uçak bulunur).
56 Victor K1/K1-A/K2'den kurulu 3 ağır nakliye filosu.
14 VC-10, 10 Belfast ve 15 Britannia'dan kurulu, 4 stratejik nakliye filosu.
C-130 Hercule'lerden kurulu 7 taktik nakliye filosu.
HS-125'lerden kurulu 2 hafif ulaştırma filosu.
60 Wessex, 75 Whirlvind ve 40 SA-330 Puma'dan kurulu 7 helikopter filosu.
Kraliyet Hava Kuvvetleri Alayı'nda 11 yer savunma ve hava savunma filosu vardır. Bunların bir kısmı Blodhound ve Tigercat SAM ve L40/70 tipi uçaksavar topu vardır.
Yayılma:
Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin 1 operasyonel anavatan komutanlığı-Strike Command-ve iki küçük denizaşırı komutanlığı vardır. RAF Almanya (8.600) ve Yakın Doğu Hava Kuvvetleri. Denizaşırı ülkelerdeki filoların dağılışı şöyledir.
Almanya: 4 tane F-4, 2 tane Buccaneer; 2 tane Lightning; 3 tane Harrier:
1 Wessex; 2 alay gücünde RAF (Kraliyet Hava Kuvvetleri).
Cebelitarık: Hunter uçakları müfrezesi.
Yakın Doğu: a)Kıbrıs: 2 Vulcan; 1 Lightning; 1 Hercule; 1 Whirlwind; 2 RAF (Kraliyet Hava Kuvvetleri) alayı filosu. b)Malta: 1 Nimrod, 1 Canberra.
Singapur: Nimrod ve Wessex helikopter müfrezeleri (ANZUK kuvvetinde)
Hong Kong: Helikopterler ve uçak müfrezesi.
İngiliz Hondurası: RAF (Kraliyet Hava Kuvvetleri) alayından ayrılma bir müfreze.
İhtiyatlar: 31.800 muvazzaf: 200 gönüllü.

JAPONYA

Nüfusu: 107.000.000 kişi.
Askerlik hizmeti: Gönüllü.
Bütün silâhlı kuvvetler: 266.000 kişi.
1972 yılı tahmini gayri sâfi milli hâsılası: 316,8 milyar dolar.
Savunma bütçesi (1973-74): 935,5 milyar yen (3,530 milyar dolar)
301 yen = 1 dolar (1 Temmuz 197 ')
265 yen = 1 dolar (1 Temmuz 1973)

KARA KUVVETLERİ:

180.000 kişi.
1 motorize tümen.
12 piyade tümeni (Her biri 7.000-9.000 mevcutlu).
1 hava indirme tugayı.
1 topçu tugayı.
1 muhabere ve 5 istihkâm tugayı.
1 helikopter tugayı.
1 karışık tugay.
HAWK'lardan mürekkep 6 SAM grubu (160 fırlatıcı rampa)
520 tane, 61 tip orta boy tank; 30 tane M-24 ve 140 tane M-41 hafif tank; 440 tane 60 tipinde zırhlı personel taşıma aracı;
30 tane M-52 105 mm. ve 10 M-44 155 mm. self propelled havan topu; 203 mm. havan topları; 30 tipinde SSM'ler; 60 tipinde çiftli 106 mm. kundağı motorlu geri tepmesiz toplar; 64 tipinde tanksavar güdümlü toplar; 120 tane L-19, LM1, LR1, T-34 hafif uçak; 230 tane Uh-1B, KV 107, H-19, KH OH- J, Hughes TA-55J ve H-13KH helikopterler.

İhtiyatlar: 39.000 kişi.

DENİZ KUVVETLERİ:

41.400 kişi.
13 denizaltı gemisi.
1 tane Tartar tipi SAM füzeli destroyer.
28 destroyer.
14 destroyer refakat firkateyni.

20 denizaltısavar gemi.
3 mayın gemisi.
42 sahil mayın tarayıcı gemisi.
5 torpitobot (2'si 100 tondan aşağı).
4 tank çıkarma gemisi.
1 orta boy çıkarma gemisi.
6 çıkarma aracı.
42 küçük çıkarma aracı (100 tondan aşağı).

Deniz Kuvvetleri Hava Kolu: 110 savaş uçağı.

P2V-7, P2-J, S2F-1 ve PS-1'lerden kurulu 7 deniz keşif filosu.

İçinde S-61A, KV 107A, HSS-1N ve HSS-2'lerin de bulunduğu 60 helikopter.

İhtiyatlar: 300 kişi.

HAVA KUVVETLERİ:

44.600kişi; 386 savaş uçağı.

120 tane F-86F'den kurulu 4 avcı filosu (F-4EJ'ler bu sayıya dahildir).

150 tane F-104J, 20 tane F-4EJ ve 80 tane F-86F'den kurulu 10 önleme filosu.

16 tane RF-86F'den kurulu 1 keşif filosu (1973'te bunların yerini RF-4EJ'ler almıştır; gerektiği zaman 14 tane daha ilâve edilecektir).

(Bir savaş filosunda 18-25 uçak bulunmaktadır.)

20 tane C-46 ve 10 tane YS-11'den mürekkep 2 nakliye filosu.

360 tane T-1, T-33, T-34 ve F-104DJ'den kurulu eğitim uçakları.

Nike-J füzelerinden kurulu 5 SAM füze taburu.

28 kontrol ve ihbar merkezi olan bir hava savunma teşkilâtı vardır.

SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETLERİ BİRLİĞİ

Nüfusu: 250.500.000 kişi.

Askerlik hizmeti: Kara ve Hava kuvvetleri, 2 yıl; deniz ve hudut muhafızlığı 2-3 yıl.

Bütün silâhlı kuvvetler: 3.425.000

1972 yılı tahmini NMP'si (1): 439 milyar dolar.

Savunma bütçesi: (Bu kısmın sonundaki Sovyet Savunma Masrafları bölümüne bakınız).

STRATEJİK NÜKLEER KUVVETLER:

Hücum maksadıyla:

A)Bahriye: 66 denizaltı gemisinde 628 tane denizaltından atılan balistik füze.

3 nükleer balistik füze denizaltısı. Her birinde denizaltından fırlatılacak 12 nükleer füze (D sınıfı)

31 nükleer balistik füze denizaltısı her birinde denizaltından atılabilecek 16 nükleer füze. (Y sınıfı).

10 nükleer balistik füze denizaltısı (H-II sınıfı) ve 10 dizel (G-II sınıfı) denizaltısı. Her birinde 3 nükleer Serb füzesi.

12 dizel füzesi (G-1 sınıfı) her birinde 3 nükleer Sark füzesi.

B)Stratejik Roket Kuvvetleri: 350.000 (2)

Kıtalararası balistik füze: 1.527

209 SS-7 Saddler ve SS-8 Sasin

288 SS-9 Scarp

970 SS-11 (Orta menzilli balistik füzeler ile mutavassıt balistik füzeler arasında kalan mesafelerde değişebilir menzilli 100 füze de buna dahildir).

66 SS-13 Savage

Mutavassıt (IRBM) ve Orta Menzilli Balistik üzeler (MRBM): 600 kadar.

100 SS-5 Skean mutavassıt balistik füze (IRBM)

500 SS-4 Sandal orta menzilli balistik füze (MRBM)

(Bunların çoğu S.S.C.B.'nin batı sınırında, diğerleri Urallar'ın doğusundadır.

C)Hava kuvvetleri:

Uzun Mesafeli Hava Kuvvetleri: 840 savaş uçağı (1)

Uzun menzilli bombardıman uçakları: 140

100 Tu-95 Bear 40 Mya-4 Bison

Tankerler: 50 Mya-4 Bison

Orta menzilli bombardıman uçakları: 700

500Tu-16 Badger ve 200 M Tu-22 Blinder.

Savunma maksadıyla:

Başka bir komuta merkezine bağlı hava savunma kuvvetleri (Bir erken haber verme, kontrol, fighter-interceptor filosu ve SAM birimi buna dahildir). (2)

Uçakları: 2.900 kadar.

Önleyiciler: 950 kadar MİG-17, MİG-19 ve YAK-25; 800 Su-9; 1.150 Yak-28P Firebar, Tu 28P Fiddler, Su-11

Flagon A ve MİG-25 Foxbat, bunlara dahildir.

Airborne Erken Haber Verme Uçakları: Değiştirilmiş 10 Tu-114 Moss.

Anti-Balistik Füzeler:

64 Galosh uzak menzilli füze rampası, Moskova'nın dört tarafına yerleştirilmiştir. Bunların her birinde Try Add radarları var-

1) NMP— (Net Material Product) (Net Maddi İstihsal) Gayrisafi Milli hasılayı tahmin etme güçlüğü bakımından NMP kullanılmıştır. 0,72 ruble bir dolar hesap edilmiştir.

2) Stratejik Roket Kuvvetleri, kendisine mahsus insan gücü olan ayrı bir servistir.

1) Bunların % 75'i, Rusya'nın Avrupa kesimindedir. Kalanları çoğu Uzak Doğu'dadır ayrıca Arktik'te de üsler vardır.

2) Hava savunma kuvvetlerinin kara ve hava kuvvetlerince sağlanan 500.000 kişilik bir toplam kuvveti vardır.

dır. (Bu tipten bir başka radar da inşa halindedir.) Hedef tesbiti ve takip, Dog House radarıyla, erken haber vermede Sovyet sınırlarındaki Hen-House radarla yapılır. Galosh'un menzilinin 320 km. civarında olduğu sanılmaktadır. Bunlar megaton ölçüsünde nükleer başlık taşırlar. Önceden henüz tamamlanmamış olan Moskova bölgesinde yeni çalışmalar yapılmıştır. Uzun menzilli bir füze savar sistemin geliştirilmekte olduğu sanılmaktadır.

SAM füzeleri: 1.600 kadar yerde 10.000 füze rampası vardır.

SA-2 Guideline: 5000 kadar; track-while-scan Fan Song radarı; yüksek patlayıcı güçte savaş başlığı; meyilli menzil (fırlatıcıdan hedefe) 40 km. kadar; 300-24.000 metre arasında etkili.

SA-3 Goa: İki kademeli, kısa menzilli katı yakıtlı füze. 25 km'lik meyilli menzil.

SA-4 Ganef: Çekilebilir taşıyıcı üzerine çift olarak bindirilmiş füze. Havadan nakledilebilir. Katı yakıtlı, uzun menzilli.

SA-5 Griffon: İki safhalı uçaksavar füzesi. Menzili 80 km. kadardır. Karadan havaya atılan füzelere etkilidir.

SA-6 Gainful: Çekilebilir taşıyıcı üzerine üçlü olarak monte edilmiş, alçak seviyeli füze.

Uçaksavar Topçuluğu:

14.mm. 23 mm., 57 mm'lik çekilebilir toplar ve ZSU-57-2

57 mm. çift namlulu ve ZU-23-4 23 mm. self-propelled toplar; 85 mm. 100 mm ve 130 mm'lik toplar.

KARA KUVVETLERİ:

2.050.000 kişi.
107 motorlu rifle tümeni.
50 tank tümeni.
7 airborne tümen

Karadan Karaya (SSM) füzeler: (Nükleer kabiliyetli) 900 kadar. (Birimler kuruluşa göre ayarlanır) Bu füzelerin içine şunlar dahildir:

1)FROG 1-7, 15-75 km. menzilli.
2)Scud A, 80 km. menzilli
3)Scud B 300 km. menzilli.
4)Scaleboard, 800 km. menzilli.

SAM (karadan havaya) SA-2, SA-4, SA-6 ve muhtemelen insan tarafından taşınabilen SA-7 Grey.

Tanklar:

JS 2/3 ağır; T-62 ve T-54/55 orta; PT-76 karada ve suda gidebilir hafif keşif tankları (Sovyet tanklarının çoğu rahatça sulardan geçebilecek şekilde yapılmıştır, yine çoğunda geceleyin savaşabilmeyi sağlayan enfraruj tertibatı vardır). Tam kadrolu bir tank tümeninde 316, motorize piyade tümeninde ise 188 orta boy tank bulunur. M-1970 diye anılan yeni bir orta boy taklı yine yeni bir hafif tank yapımına başlanmıştır.

Zırhlı Savaş Arabaları: BTR-152, --60, —50P serileri; BMP APC; BRDM keşif otomobili.

Topçu:

100 mm. 122 mm., 130 mm., 152 mm., ve 203 mm.'lik sahra topları; 12,5 mm.den 25 mm.'ye kadar roket atıcıları; 140 mm.lik

* Sovyetler Birliği Askeri Kuvvetleri, geniş ölçüde füzelere ve yeni icat edilen silâhlara dayanıyor. Moskova yakınlarındaki bir füze üssü görülüyor....

roket atıcıları; ASU-57 ve ASU-85 self-propelled ve 85 mm ve 100 mm. tanksavar topları; Sagger, Snapper, Swatter güdümlü tanksavar silahları; uçaksavar topları.

Yayılma ve Kuvvet:

Orta ve Doğu Avrupa: 31 tümen: Doğu Almanya'da 10'u tank olmak üzere 20 tümen; Polonya'da 2 tank tümeni; Çekoslovakya'da 2'si tank olmak üzere 5 tümen; orta boy 7.850 tank. (1)

Ayrıca 1.000 T-54-55 tankı vardır; bunlar T-62 tanklarıyla değiştirilecektir ama, henüz bu değiştirme işi başlamamıştır.

Avrupa Rusyası: 20'si tank tümeni olmak üzere 60 tümen

Orta Rusya: Volga ile Baykal gölü arasında 5 tümen (2'si tank) URKİSTA)N):

Güney Rusya: (Kafkasya ve Batı Türkistan): 23 tümen (4'ü tank).

Çin-Sovyet sınır alanı: 45 tümen (Moğolistan'daki 2 tümen dahil; bunların 8 kadarı tank).

Sovyet tümenlerinin savaşa hazır olma durumları üç derecede mütalea edilir. 1. Kategoriden olanlar, yüzde yetmiş beş ilâ yüzde yüz arasında tam teçhizatlı ve tam kuvvetlidir. 2. Kategoriden olanların gücü yarı ilâ yüzde yetmiş beş arasıdır; bu arada savaş araçlarının hepsi tamamdır. 3. Kategoriden olanlar ise üçte bir kuvvettedir. Bunların da savaş araçlarının hepsinin tamam olması mümkündür. Doğu Avrupa'daki 31 tümen, 1. kategoridendir. Aynı şekilde Avrupa Rusyası ile Uzak Doğu'dakiler ve Güney Rusya'dakilerin de bir kısmı 1. kate-

1)Bu tanklar tümenlerde bulundurulan tanklardır.

goridendir. Avrupa Rusyası ile Güney Rusya'daki ve Uzak Doğu'dakilerin geri kalanları muhtemelen 2. ve 3. kategorilerden meydana gelir. Orta Rusya'daki tümenlerin 3. kategoriden olduğu anlaşılmaktadır.

Worşova Paktı Sahası dışında:

Müşavir ve eğiticiler: Cezâyir'de 1000, Küba'da 1.000, Mısır'da 1.000, Irak'ta 1.500, Kuzey Vietnam'da 1.000, Somali'de 1.000, Suriye'de 2-3.000, Yemen Arap Cumhuriyeti'nde 500, Güney Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti'nde 200.

DENİZ KUVVETLERİ:

475.000 (75.000 kişilik bahriye hava kuvvetleriyle, 17.000 kişilik deniz piyadesi dahil). 212 büyük yüzey savaş gemisi, 285 tane hücum ve füze denizaltısı.

Denizaltılar :

Hücum denizaltıları: 35 nükleer (C.V.N. sınıfları), 195 dizel (B,F,R,Q,Z,R sınıfları).

Uzun menzilli füze denizaltıları: 30 nükleer (E sınıfı), 25 dizel (J ve W sınıfı) Bunlarda 3-13.000 m. menzilli füzeler vardır.

Yüzey gemileri:

2 denizaltılara karşı helikopter kruvazörü, her birinde 2 tane çift, karadan havaya füze ve 20 radar Ka-25 helikopteri.

2 Kara sınıfı kruvazörü. Bunlarda hem SAM (karadan havaya atılan füze) hem de SSM (Karadan karaya atılan füze) vardır.

2 Kresta-I sınıfı kruvazör (SSM ve SAM'lı)

2 Kresta-II sınıfı kruvazör (SSM ve SAM'lı)'

4 Kynda sınıfı kruvazör (SSL ve SAM'lı)

11 Sverdloy sınıfı (1'i Sam'lı) ve 4 eski kruvazör.

4 Krivak sınıfı destroyer (SSM ve SAM'lı)

5 Kanin sınıfı destroyer (SAM'lı)

3 Krupny sınıfı destroyer (SSM'li)

4 Kildin sınıfı destroyer (SSM'li)

18 Krivak sınıfı destroyer (SSM ve SAM'lı)'

6 değiştirilmiş Kotlin sınıfı destroyer (SAM'lı)

37 Kotlin ve Skory sınıfı destroyer.

103 Okyanus refakat gemisi.

250 sahil refakat gemisi ve denizaltı takipçisi

6 Nanuckha sınıfı sahil refakat gemisi (SSM ve SAM'lı).

117 Osa ve 10 Komar sınıfı sür'atli devriye gemisi (SSM'li).

200 torbidobot

170 hızlı mayın tarayıcı.

125 sahil mayın tarayıcısı.

102 karada ve denizde giden araç

131 çıkarma aracı

6 hava yastıklı araç

(40.000 tonluk bir uçak gemisi denize indirilmiştir. Bunun dikine havalanan uçak ve helikopterler tarafından kullanılacağı anlaşılmaktadır. Bu tipten ikinci bir gemi inşa halinde olabilir.)

Rus balıkçı gemilerinden bazıları elektronik casusluk maksadiyle kullanılmaktadır. SSM'lere uygun olmayan bütün denizaltı ve yüzey gemileri mayın dökecek şekilde donatılmıştır. Destroyerlerin ve daha küçük gemilerin tam kadrolu olmaması muhtemeldir.

Sahiller sahil radar sistemi ve görerek haber verme sistemi ile kuşatılmıştır. Bütün sahiller yaklaşacak herhangi bir tehlikeye karşı kıyı savunma füzeleri ve ağır topların muhafazası altındadır. Bunlar bahriye kumandanlığına bağlıdır.

Sahilde üslenmiş uçaklar: 670 kadar savaş uçağı.

(Bunların çoğu kuzey batı ve Karadeniz sahillerinde üslenmiştir.)

300 Tu-16 Badger. Bunlarda ya birer tane Kipper, ya da ikişer tane Kelt havadan karaya füze bulunur.

60 Tu-2 Blinder vurucu ve keşif.

40 mm-11-28, Beagle torpido ile mücehhez hafif bombardıman uçağı.

50 Tu-95 Badger uzun menzilli bahriye keşif

150 Tu-16 Badger keşif ve tanker.

80 Be-2 Mail denizaltılara karşı karada ve denizde

40 11-38 May denizaltılara karşı uçak

240 Mi-4 ve Ka-25 denizaltılara karşı helikopter.

200 muhtelif nakliye.

Deniz piyadesi: 17.000

Tugaylar halinde teşkilâtlanmış ve filolara bölünmüştür.

Silâhları, standard piyade silâhlarıdır. T-54/55 orta boy tankları ve PT-76 hafif tankları ve zırhlı personel taşıma araçları.

Yayılma: (Sadece ortalama kuvvet),

Kuzey filosu: 170 denizaltı, 45 büyük yüzey savaş gemisi.

Baltık filosu: 43 denizaltı, 52 büyük yüzey savaş gemisi.

Karadeniz filosu: 31 denizaltı, 52 büyük, yüzey savaş gemisi.

Pasifik filosu: 107 denizaltı, 52 büyük yüzey savaş gemisi.

HAVA KUVVETLERİ:

550.000 kişi; 8.250 kadar savaş uçağı.

I) Uzak mesafe hava kuvvetleri. (Bu bölümün başına bakınız)

II)Taktik hava kuvvetleri: 4.500 kadar uçak. Bu sayıya orta ve hafif bombardıman uçaklarıyla, savaşçı-bombardıman uçakları, savaşçılar, helikopterler, nakliye ve keşif uçakları dahildir. MİG-17, MİG-19 ve 11-18'lerden bazıları hâlâ servistedir. En büyük manevra kabiliyeti olan uçaklar MİG-21MF, Fishbed J ve MİG-23 Flogger ile Su-7 Fitter ve Yak-28 Brewer hafif bombardıman uçaklarıdır.

III)Hava Savunma kuvvetleri: (Bu bölümün başına bakınız)

IV)Hava nakliye kuvveti: 1.700 kadar uçak. İl-14, An-8, An-24, 800 kadar An-12 ve İl-18 orta boy nakliye ve 15 An-22 ağır nakliye.

1.750 helikopter (800 kadar Mi-6, Mi-8, Mi-10 ve Mi-12)

Yayılma:

Taktik hava kuvvetlerinin hemen hemen yarısı Batı Avrupa'ya bir çeyreği de Çin'e yönetilmiştir.1.250 kadar uçak halen Doğu Avrupa'dadır.

İhtiyatlar: 3.000.000 kadar (Bunların 500.000'i tümen takviyesi için yeni eğitimi görmüştür).

Milis kuvvetleri: 300.000 kişi.

125.000 emniyet birlikleri; 175.000 KGB sınır birlikleri. Ayrıca askeri eğitim teşkilâtının 1,5 milyon üyesi vardır. DOSAAF diye adlandırılan bu teşkilât atletizm, atıcılık, paraşütçülük gibi şeylerle de uğraşır; ancak eğitim düzenli değildir. Bununla beraber DOSAAF okullarda 15 ve daha yukarı yaştakilerin askerlik öncesi eğitimine yardım eder.

SOVYET SAVUNMA MASRAFLARI

Mevcut birligilerde kesinlik olmadığı için Sovyet savunma masrafları hakkında doğru bir rakam vermek mümkün değildir. Rusya'nın savunma bütçesi, 1969'dan beri 18 milyar rublenin altında bulunmaktadır. Ancak emniyet birliklerinin ve sınır muhafızlarının masraflarıyla, sivil savunma, dış askeri yardımlar buna dahil değildir. Bütçede bilimsel amaçlar için ayrılan para 1965'den bu yana iki misline çıkarak günümüzde 8,5 milyar rubleye ulaşmıştır. 1950'den 1957'ye kadar olan ve S.S.C.B. bütçesi hakkında nisbeten teferruatlı bilgiler denilebilen bir dönemde bile, bütçenin % 56-75'inin mahiyeti mechul kalmıştır ki, bu paranın da şu veya bu şekilde savunma maksadıyla harcandığı sanılmaktadır.

****

✱ Komşu Ülkelerin Silâhlı Kuvvetler Gücü

BULGARİSTAN

Nüfus: 8.660.000 kişi.
Askerlik hizmeti: Kara ve Hava kuvvetleri 2 yıl, bahriye 3 yıl.
Bütün askeri kuvvet: 152.000.
Tahmini gayri safi milli hasıla, (1972): 11,1 milyar dolar.
Savunma bütçesi (1973) 122 milyar leva (301 milyon dolar)
14 leva 1 dolar.

KARA KUVVETLERİ:

8 motorlu piyade tümeni (2. kategoriden 3 kadro).
5 tank tugayı (1)
Bir miktar ağır tank; 100 kadar orta boy tank (Bunların çoğu T-54, tür. Ayrıca bir miktar T-34 ve T-55 de vardır) PT-76 hafif tankları; BRDM keşif otomobilleri; BTR-50, BTR-60, ve BTR-52 zırhlı nakliye otomobilleri; 85 mm, 100 mm., 122 mm., 130 mm. ve 152 mm.lik toplar; SU-100 self-propelled toplar; Frog ve Scud karadan karaya füzeleri; 57 mm. ve 85 mm. tanksavar topları, Sagger ve Snapper tanksavar güdümlü silâhları; 37 mm. ve 57 mm.lik uçaksavar topları.
İhtiyatlar. 250.000 kişi.

DENİZ KUVVETLERİ:

10.000.
2 W sınıfı denizaltı.
2 Riga sınıfı refakat gemisi.
8 Soi ve Kronstadt tipi sahil refakat gemisi.
20 Mine counter-measure gemisi.
5 Osa sınıfı devriye gemisi. Bunlarda Sty karadan karaya füzeleri vardır.
20 sahil devriye gemisi.
15 torbidobot .8 tanesi 100 tondan aşağı).
20 çıkarma aracı.
6 Mi-1 helikopter:

İhtiyatlar: 10.000 kişi.

HAVA KUVVETLERİ:

22.000 kişi; 252 savaş uçağı.
MİG-17'lerden kurulu 6 savaşçı-bombardıman filosu.
MİG-21'lerden kurulu 3 interceptor filosu.
MİG-19'lardan kurulu 3 interceptor filosu.
MİG-17'lerden kurulu 6 interceptor filosu.
11-28'lerden kurulu 1 keşif filosu.
MİG-15, MİG-17 ve MİG-21'lerden kurulu 2 keşif filosu.
(Bir savaş filosunda 12 uçak vardır).
4 Li-2, 6 An-2 ve 10 11-14 nakliye.
10 kadar Mi-4 helikopter.
SA-2 karadan havaya füze.
1 paraşüt alanı.

İhtiyatlar: 20.000

Milis Kuvvetleri. Sınır muhafızları dahil 17.000; emniyet polisi, gendi halk milis kuvvetleri: 150.000 kişidir.

IRAK

Nüfusu. 10 1 :2 000 kişi
Askerlik hizmeti: 2 yıl.
Bütün silâhlı kuvvetler: 101 800
1972 yılı tahmini gayri safi milli hasıla: 3,5 milyar dolar
1972 yılı tahmini savunma masrafı: 102 milyon dinar (338 milyon dolar)
0,33 dinar 1 dolar (1 Temmuz 1972)
0,302 dinar 1 dolar (1 Temmuz 1973)

1)Doğu Avrupa Varşova Paktı teşekkülleri aynı seviyede insan sayısına sahip değildir. Bunlar iki kategori halinde mütalea edilebilir: 1. kategoriye dahil teşekkullerin kuvveti normal kadrolarının dörtte üçüne kadar kuvvete sahiptir. 2. kategoriden olanların ise (Burada "Kadro" diye gösterilmiştir normal Kuruluş kuvvetinin dörtte birinden fazla kuvvete sahip olmadığı sanılmaktadır.

KARA KUVVETLERİ:

90.000 kişi.
1 zırhlı tümen (1 motorize tugay ve 2 zırhlı tugay).
2 piyade tümeni (her birinde 1 motorlu, 3 piyade tugayı).
1 Cumhuriyet Muhafızı motorlu tugay.
2 özel kuvvet tugayı.
900 tane T-54/55 ve 90 T-34 orta tank; 45 tane PT-76, 30 M-24 hafif tank; 1.300 tane kadar zırhlı personel taşıma aracı (Bunun 600'ü BTR-152'dir) 700 tane 75 mm., 85 mm., 100 mm., 130 mm., 152 mm. top; 23 mm., 37 mm., 57 mm., 85 mm., 100 mm.lik uçaksavar topları.

İhtiyatlar: 250.000 kişi.

DENİZ KUVVETLERİ:

2.000 kişi.
3. SOI denizaltısavar gemi.
2 mayın tarayıcı.
3 Osa sınıfı devriye botu (Styx SSM füzeli).
12 P-6 torpidobot.
10 devriye gemisi (100 tondan hafif).

HAVA KUVVETLERİ:

9.800 kişi; 224 savaş uçağı.
8 tane Tu-16'dan kurulu 1 bombardıman filosu.
60 tane Su-Y'den kurulu 3 avcı bombardıman filosu.
36 tane Hunter'den kurulu 2 avcı filosu.
90 tane Mig-21'den kurulu 5 önleme filosu.
30 tane MİG-17'den kurulu 3 avcı filosu.
27 tane An-2, AN-12, AN-24, II-14, Tu-124 ve Heron'lardan kurulu 2 nakliye filosu.
35 tane Mi-4, 29 tane Mi-8 ve 5 tane Alouette III halikopteri.
SA-2 ve S2-3 SAM füzeleri.

İhtiyatlar: 18.000 kişi.

Milis Kuvvetleri: 10.000 milli muhafız, 4.800 kişilik emniyet birlikleri ve 4.000-5.000 kişi arasında diğer kuvvetler.

İRAN

Nüfusu: 30.805.000 kişi.
Askerlik hizmeti: 2 yıl.
Bütün silâhlı Kuvvetler: 211.500 kişi.
1972 yılı tahmini gayri safi milli hâsılası: 15,09 milyar dolar.
1973 savunma bütçesi: 136.340 milyon rial. (2,010 milyar dolar).
76,6 riyal=1 dolar (1 Temmuz 1972)
67,83 riyal=1 dolar (1 Temmuz 1973).

KARA KUVVETLERİ:

160.000 kişi.
3 zırhlı tümen.
2 piyade tümeni.
4 bağımsız tugay (2'si piyade, 1'i hava indirme, 1'i özel kuvvettir).
1 SAM füze taburu (HAWK'lı füze.)
60 tane Chieftain, 400 tane M-47 ve 460 tane M-60A1 orta tank; 2.000 kadar

M-113, BTR-50 ve BTR-60 tipinde zırhlı personel taşıt aracı. 130 mm. ve 155 mm.lik toplar; 75 mm., 105 mm. ve 155 mm.'lik obüs topları; 40 mm., 57 mm. ve 85 mm. uçaksavar topları; SS-11, SS-12, TOW tanksavar güdümlü silâhları; HAWK SAM'lar; (Gerektiği zaman 750 tane Chieftain tankı, 155 mm., 175 mm. kundağı motorlu toplar ve 203 mm'lik obüs topları).

30 tane kadar hafif uçak (Bunlara C-45, Li-8, Cessna 185, O-2A tipleri dahildir).

20 tane Huskie, 59 tane AB-206A ve 3 tane CH-47C helikopteri vardır. (Gerektiği zaman 46 tane AB-205 A helikopteri daha ilâve edilebilir).

İhtiyatlar: 300.000 kişi.

DENİZ KUVVETLERİ:

11.500 kişi.
3 destroyer.
4 firkateyn (Seakiller SSM füzeli ve Seacat SAM füzeli).
4 korvet (ikisi ihtiyattadır).
10 devriye botu.
4 sahil mayın tarayıcısı.
2 yakın sahil mayın tarayıcısı.
4 çıkarma aracı.
8 tane SRN-6 ve 2 tane BH-7 Wellington hoverkraft teknesi.

4 tane AB-205A, 6 tane AB-212 ve 6 tane SH-3D tipi helikopterden mürekkep 1 filo.

(Gerektiği zaman 6 tane P-3C Orion MR uçağı, 202 tane AH-IJ helikopteri ve 4 tane BH-7 hoverkraft tekne ilâve edilebilir).

HAVA KUVVETLERİ:

40.000 kişi; 159 savaş uçağı.
64 tane F-4D/E tipi uçaktan kurulu 2 avcı bombardıman filosu, Sidewinder ve Sparrow havadan havaya füzeleri ile (AAM) birlikte. (Gerektiğinde 70 tane F-4E uçağı ilâve edilebilir).

80 tane F-5A'dan kurulu 6 avcı bombardıman filosu (Gerektiğinde 141 tane F-5E tipi uçak ilâve edilebilir).

15 tane RT-33'ten kurulu 1 keşif filosu.

35 tane 130E'den kurulu 1 nakliye filosu (Gerektiği zaman 20 tane 130-H, 4 tane F.28 ve 6 tane Boeing 707-32OC nakliye uçakları ilâve edilebilir)

12 tane F-27 ve 6 tane DHC-2 Beaver'den kurulu 2 hafif nakliye filosu.

12 tane Huskie, 5 tane AB-212 ve 4 tane CH-47C helikopterleri (Gerektiği zaman 287 tane UH-IH/214-A helikopteri ilâve edilebilir).

İhtiyatlar: 15.000 kişi.

Milis Kuvvetleri: Zırhlı otomobilli, hafif uçak ve helikopterli 70.000 jandarma; 40 devriye botu olan bahriye taburu vardır.

İSRAİL

Nüfus: 3.180.000 kişi.
Askerlik hizmeti: Erkekler 36 ay, kadınlar 20 ay (Yalnız Yahudiler ve Dürziler için mecburidir. Müslümanlar ve Hıristiyanlar gönüllü asker olabilir). İhtiyatların yıllık eğitimi yaş haddine göre değişir.
Bütün silâhlı kuvvetler: 30.000, muvazzaf 85.000 kur'a eri. (Bu sayı seferberlikte 72 saatte 300.000'e ulaşmaktadır.)
1972 yılı tahmini, gayri safi milli hâsılası: 6,85 milyar dolar.
Savunma bütçesi: 6,108 milyon İsrail Pound'u (1,474 milyar dolar).
4,25 İsrail poundu=1 dolar (1 Temmuz 1972)
4,19 İsrail poundu=1 dolar (1 Temmuz 1973).

KARA KUVVETLERİ:

11.500 muvazzaf, 83.000 kur'a eri (12.000 kadın asker dahil). Seferberlikte 275.000 kişi.
10 zırhlı tugay (1)
9 motorize tugay (1)
9 piyade tugayı. (1)
5 paraşüt tugayı (1)
3 topçu tugayı.
1.700 kadar orta tank (400 tanesi M-48 modeli ve 105 mm. toplu 250 tane Ben Gurion (Centurion: Fransız 105 mm. toplu), 600 tane Centurion, 200 tane Isherman (105 mm. toplu) ve Super Sherman, 100 tane TI-67 (T-54/55 modeli 105 mm. toplu) ve 150 tane kadar M-60 orta tank (Hepsi 1.700 tank eder). 3.000 kadar zırhlı hücum arabası vardır. (AML-60, AML-90 ve bir miktar Staghound zırhlı arabaları bu sayıya dahildir). 1.000 tane kadar M-2 ve M-3 çekme arabası ve 450 tane M113 modeli zırhlı personel taşıt aracı. 350 tane 105 mm. ve 155 mm., bir miktar da 175 mm. kundağı motorlu obüs topu; Sherman şasisi üzerinde 155 mm.lik obüsler,; AMX şazisinde 900 tane 120 mm. ve 160 mm.lik havanlar. 240 mm.lik roket atıcıları, 50 tane kadar 90 mm.lik kundağı motorlu tanksavar topu ve 16 mm.lik ciplere monte edilmiş, geri tepmesiz silâh; Cobra ve SS-10/11 tanksavar güdümlü araçlarına monte edilmiş 300 tane kadar 20 mm., 30 mm. ve 40 mm. uçaksavar topu.
(450 km. menzilli MD-660 Jeriche SSM füzelerinin imalât halinde olduğu sanılmaktadır. Ancak bunlar henüz faaliyet safhasında geçmemiştir.

İhtiyatlar: 180.000 kişi.

DENİZ KUVVETLERİ:

3.500 muvazzaf, 1.000 kur'a; seferberlikte 5.000 kişi.
3 denizaltı (2 ihtiyat, gerekirse 3 denizaltı daha ilâve edilebilir).
1 destroyer (1'i de hizmete girmeye hazır).
1 Reshef sınıfı hücum botu (Gabriel SSM füzeli).
12 Saar sınıfı hücum botu (Gabriel SSM füzeli).
9 torbidobot.
23 küçük devriye botu (100 tondan aşağı).
9 çıkarma teknesi (3'ü 100 tondan aşağı).
Deniz komandoları: 300 kişi.

HAVA KUVVETLERİ:

15.000 muvazzaf, 1.000 kur'a; seferberlik halinde 20.000 kişi; 488 savaş uçağı.
12 tane Vautour hafif bombardıman uçağı (Saklı halde).
95 tane F-4E avcı bombardıman önleme uçağı.
35 tane Mirage IIIB/C avcı bombardıman önleme uçağı (Bazılarında R-530 tipinde, havadan havaya füze var.)
160 tane A-4E/H Skyhawk avcı-bombardıman uçağı.
24 tane Barak avcı uçağı.
18 tane Super mystere B.2 önleme uçağı.
6 tane RF-4E keşif uçağı.
23 tane Mystere IV A avcı bombardıman uçağı (ihtiyatta).
30 tane Ouragan FB (Daha çok eğitim için kullanılıyor.)
85 tane Magister eğitim uçağı (Sınırlı savaş kabiliyeti var).
10 tane Stratocruiser nakliye uçağı, (2 tanker alabilir).
20 tane Noratlas, 10 tane C-47, 2 tane C-130E nakliye uçağı.
12 tane Super Frelon, 12 tane CH-53G, 20 tane AB-205A, 25 tane UH-ID Iroquois ve 5 tane Alouette II helikopteri vardır.
60 tane HAWK'tan ibaret 10 SAM füze bataryası.
Milis Kuvvetleri: 4.000 sınır muhafızı ve 5.000 Nahal milisi vardır.

MISIR

Nüfusu: 35.700.000 kişi.
Askerlik hizmeti: 3 yıl.
Bütün silâhlı kuvvetler: 298.000 kişi.
1972 yılı tahmini gayri sâfi milli hâsıla: 7,5 milyar dolar.
1973-74 savunma bütçesi 700 milyon Mısır lirası. (1,737 milyar dolar).
1 Mısır lirası 0,43=1 dolar (1 Temmuz 1972)
1 Mısır lirası 0,403=1 dolar (1 Temmuz 1973).

KARA KUVVETLERİ:

260.000 kişi.
2 zırhlı tümen.
3 motorlu piyade tümeni.
5 piyade tümeni.
2 bağımsız zırhlı tugay.
2 bağımsız piyade tugayı.
1 hava indirme tugayı.
1 paraşüt tugayı.

1) 7'si (zırhlı, 3 piyade, 2 paraşüt) tam kuvvette; 5'i (1 zırhlı, 4 motorize) % 50; kadarı. Kalanı kadro kuvvetinde).

6 topçu tugayı.
26 komando taburu
30 tane JS-3 ağır tank, 1 650 tane T-54/55, 100 T-62 ve 100 T-34 orta tankı, 75 tane PT-76 hafif tankı, 2 000 tane BTR-40, BTR-50, BTR-60, OT-64 ve BTR-152 zırhlı personel taşıma aracı, 150 tane kadar SU-100 ve JSU 152 kundağı motorlu toplar, 750 tane 122 mm., 130 mm. ve 152 mm. toplar ve obusler; 10 tane 203 mm. obüs topu; 900 tane kadar 75 mm. ve 85 mm. ve 100 mm tanksavar topu; Snap per tanksavar güdümlü silâhları; 24 tane FROG-3, bir miktar FROG-7 ve 100 tane Samlet SSM fuzesi.
ZSU 23-4 ve ZSU-57 2 kundağı motorlu uçaksavar topu;
SA-7 Strela SAM fuzeleri

İhtiyatlar: 500.000 kişi kadar.

DENİZ KUVVETLERİ:

15.000 kişi (Sahil muhafızları dahil).
12 denizaltı (6 W- ve 6 R sınıfı- eski Sovyet gemileri).
5 destroyer (4 tanesi Eski Sovyet Skory sınıfı gemidir).
1 refakat gemisi (Eski Giniliz teknelerdir)
1 Korvet (Eski Sovyet gemisidir).
12 tane SOI denizaltı arama gemisi (Eski Sovyet tekneleri)
10 tane donanma mayın tarayıcısı.
2 yakın sahil mayın tarayıcısı.
12 tane Osa- ve 7 tane Komar sınıfı devriye botları (Styx SSM fuzeli).
36 torpidobot (Çoğu 100 tondan aşağı).
11 çıkarma gemisi.

İhtiyatlar: 11.000 kişi kadar

HAVA KUVVETLERİ

23.000 kişi 620 savaş uçağı (1)
25 tane Tu-16 Badger orta bombardıman uçağı.
5 tane 11-28 Beagle hafif bombardıman uçağı.
210 tane MİG-21 Fishbed interceptor dipi önleme uçakları.
80 tane Su-7 Fitter avcı bombardıman uçağı.
100 tane MİG-17 Fresco avcı bombardıman uçağı
200 tane MİG, yak ve L-29 eğitim uçağı.
50 tane kadar İl-14 ve 20 tane An-12 tipinde orta boy nakliye uçağı.
190 tane Mİ-1, Mi-4, Mi-6 ve Mi-8 tipinde helikopter vardır.
Hava savunması 130 SAM (rampasından) mevkiinden sağlanmaktadır. Bunların her birinde 6 tane SA-2, 6 tane SA-3 ve bir miktar SA-6 fırlatıcısı vardır; 20 mm., 23 mm., 37 mm., 57 mm., 85 mm., ve 100 mm. uçaksavar topları; (Bunların hepsi bir tek ortak idare merkeziyle birleştirilmiş durumdadır). MİG-21 MF tipinde önleme uçaklarından mürekkep 9 Hava Kuvveti filosu mevcuttur

(1) Yedekteki, tahmini 200 uçak da bildirir.

İhtiyatlar: 20.000 kişi kadardır
Milis Kuvvetleri 100.000 kadar milli muhafız (Bunlara sınır birlikleri, savunma ve emniyet kuvvetleri dahildir).

SURİYE

Nüfusu: 8.775.000 kişi
Askerlik hizmeti: 30 ay.
Bütün silâhlı kuvvetler: 132.000 kişi.
1972 yılı tahmini gayri sâfi milli hâsıla: 1,93 milyar dolar.
Savunma bütçesi (1973): 800 milyon Suriye lirası (216 milyon dolar).
1.32 Suriye lirası = 1 dolar (1 Temmuz 1972)
3,71 Suriye lirası = 1 dolar (1 Temmuz 1973).

KARA KUVVETLERİ:

120.000 kişi.
2 zırhlı tümen
3 piyade tümeni
1 zırhlı tugay
1 motorize tugay.
1 piyade tugayı.
2 komando tugayı.
1 keşif taburu.
1 paraşüt taburu.
7 topçu alayı.
SA-2 ve SA-3'lerden kurulu 12 SAM füzeleri bataryası.
30 tane kadar JS-3 ağır tank, 240 tane T-34 ve 900 tane T-54/55 orta tank; 100 tane PT-76 hafif tank; 75 tane SU-100 kundağı motorlu top;
1000 tane BTR-50/60, BTR-152 zırhlı personel taşıma aracı; 122 mm, 130 mm. ve 152 mm.lik toplar; güdümlü tanksavar silâhlar;
37 mm., 57 mm., 85 mm. ve 100 mm.lik uçaksavar topları; SA-2, SA-3 ve SA-7 Strela SAM füzeleri.

DENİZ KUVVETLERİ:

2.000 kişi.
3 mayın tarayıcı (Eski Sovyet T-43 sınıfı gemiler).
2 denizaltısavar tekne (Eski Fransız CH sınıfı).
2 sahil devriye gemisi.
6 Komar ve Osa sınıfı hücum botu (Styx SSM'li füze)
12 torpidobot (100 tondan aşağı).
(1 destroyer, 2 denizaltı ve bir miktar torpidobot ve devriye botu hizmete girecektir.)
İhtiyatlar: 3.500 kişi.

HAVA KUVVETLERİ:

10.000 kişi; 326 savaş uçağı. Bir miktar İl-28 bombardıman uçağı. 80 tane gündüzleri kullanılabilir MİG-17 avcı uçağı (yer hedeflerine taarruz için).
30 tane Su-7 avcı bombardıman uçağı
200 tane MİG-21 önleme uçağı
8 tane İl-14 ve C-47 nakliye uçağı.

50 kadar helikopter (4 Mi-1, 8 Mi-4 ve 22 tane Mi-8 bu sayının içindedir).

Milis Kuvvetleri: 9.500 kişi; 8.000 jandarma, 1.500 çöl muhafızı (Sınır kuvveti).

ÜRDÜN

Nüfusu: 2.560.000 kişi.
Askerlik hizmeti: Gönüllü.
Bütün silâhlı kuvvetler: 72.850 kişi.
1972 yılı tahmini, gayri safi milli hâsılası: 686 milyon dolar.
Savunma bütçesi (1972): 42,9 milyon dinar. (119,2 milyon dolar).
0,36 dinar=1 dolar (1 Temmuz 1972)
0,32 dinar=1 dolar (1 Temmuz 1973).

KARA KUVVETLERİ:

2 zırhlı tümen.
1 motorize tümen.
2 piyade tümeni.
1 bağımsız piyade tugayı.
1 özel kuvvetler taburu.
3 topçu alayı.
200 tane M-47, M-48, M-60 ve 220 tane Centurion modeli orta boy tank;
13 tane Saladin zırhlı otomobili; 140 tane Ferret keşif otomobili;
280 tane M-113 ve 120 tane Saracen zırhlı personel taşıma aracı;
110 tane 12 librelik mermi atan top; 50 tane 105 mm. ve 155 mm. obüs topu; 10 tane 155 mm. top; 350 tane 81 mm.lik havan topu, 200 tane M-42 modeli, 40 mm.lik kundağı motorlu uçaksavar topu.

DENİZ KUVVETLERİ:

250 kişi.
8 küçük devriye botu vardır.

HAVA KUVVETLERİ:

4.600 kişi; 52 savaş uçağı.
32 tane Hunter'den kurulu 2 avcı filosu.
20 tane F-104A'dan kurulu 1 önleme filosu.
(Gerekince 36 tane F-5E daha ilâve edilebilir).
4 tane C-47, 2 tane Dove, 2 tane Packet ve 1 tane Falcon nakliye uçağı vardır.
3 tane Whirlwind ve 6 tane Alouette helikopteri.

İhtiyatlar: 20.000 kişi.

Milis Kuvvetleri: 22.000 kişi; 7.000 kişilik genel emniyet kuvveti; 15.000 sivil milis vardır.

YUNANİSTAN

Nüfusu: 8.900.000 kişi.
Askerlik hizmeti: 24 ay.
Bütün silâhlı kuvvetler: 160.000 kişi.
1972 yılı tahmini gayri safi milli hasılası: 12,2 milyar dolar.
1973 yılı savunma bütçesi: 17.336 milyon drahmi (580 milyon dolar).
30 drahmi =1 dolar (1 Temmuz 1972)
29, 94 drahmi =1 dolar (1 Temmuz 1973).

KARA KUVVETLERİ:

120.000 kişi.
1 zırhlı tümen.
11 piyade tümeni. (8'i kadro kuvvetinde).
10 bağımsız tugay (Kadro kuvvetinde).
1 komando tugayı.
8 Honest John fırlatıcılı 2 SSM füzesi taburu.
12 HAWK fırlatıcılı 1 SAM füzesi taburu.
300 tane M-47, 320 tane M-48, ve 30 tane AMX-30 orta tank (İstek halinde 20 tane daha AMX tankı); M-24, M-26 ve M-41 hafif tankları; M-8 ve M-20 zırhlı otomobilleri; M-2, M-3, M-59 ve M113 zırhlı personel taşıma araçları; 175 mm kundağı motorlu toplar; 25 tane 12 librelik mermi atan top; 105 mm. 155 mm. 203 mm obüs topları; 40 mm., 75 mm. ve 90 mm uçaksavar topları; Honest John SSM füzeleri; Hawk SAM füzeleri; Bell 47G tipi helikopterler.

İhtiyatlar: 160.000 kadar.

DENİZ KUVVETLERİ:

18.000 kişi.
7 denizaltı.
9 destroyer.
4 refakat destroyeri.
7 kıyı devriye gemisi.
2 mayın dökücü.
14 sahil mayın tarama gemisi.
13 hücum torpidobotu.
4 füze devriye botu (exocet SSM füzeli).
8 tank çıkarma gemisi.
5 orta büyüklükte çıkarma gemisi.
1 dok çıkarma gemisi.
8 çıkarma aracı.

İhtiyatlar: 20.000 kişi kadar.

HAVA KUVVETLERİ:

22.000 kişi; 225 savaş uçağı.
F-84F'lerden kurulu 5 avcı bombardıman filosu.
F-104G'lerden kurulu 2 avcı bombardıman filosu.
F-5A'lardan kurulu 3 önleme filosu.
F-102-A'lardan kurulu 1 önleme filosu.
RF-84F'lerden kurulu 1 keşif filosu (gerekirse 40 tane F-4 daha ilâve edilebilir).
12 tane HU-16'lardan kurulu 1 deniz keşif filosu.
(Bir savaş filosunda 18 kadar uçak bulunmaktadır).
27 tane C-47 ve 30 tane Noratlas'tan kurulu 3 nakliye filosu.
14 tane H-19 ve 6 tane AB-205'ten kurulu 1 helikopter filosu.
10 tane Bell 47G'den kurulu bir SAM füze taburu.

İhtiyatlar: 25.000 kadar.

Milis Kuvvetleri: 30.000 jandarma, 69.000 milli muhafız.

****

Siyaset, sosyoloji ve ekonomi alanında düşünürler, birçok değişik görüş ve sistemler ortaya atmışlardır. Bu bölümde bunların başlıcaları yeralmaktadır.

Anarşizm

Anarşizm inancına göre, başta "Devlet" olmak üzere bütün kurumlar ortadan kalkmalıdır. 1793 yılında İngiliz filozofu Godwin, "Political Justice" adlı kitabında, "İnsanların ahlâkını bozduğu için devlet kurumunun ortadan kaldırılmasını" yazmıştı. Stirner, Tucker, Tolstoy vb.'leri gibi düşünürler de bu kanaatteydiler. Anarşizm terimini ilk kullanan Fransız düşünürü Joseph Proudhon'dur. Prens Aleksveviç Kropotkin, anarşizm fikrini kuramsal (nazari) olarak düzenlemeye çalıştı. Ona göre, "Düzen yokluğu, baskı yokluğudur" Anarşistlere göre, "Devlet egemen sınıfın çıkarlarını korumakla görevlendirilmiş gereksiz bir kurumdur. Özgürlüğü gerçekleştirme devrimine, devleti ortadan kaldırmakla başlamalıdır. Devletle birlikte her türlü baskıcı kurum yok edilmelidir. İnsan; bir üretici olarak sermayenin otoritesinden, vatandaş olarak devletin otoritesinden, birey (fert) olarak dinsel törenin (âdet ve ahlâkın) otoritesinden kurtulmalı ve özgür bir gelişme olanağına kavuşmalıdır.

Anarşizm, marksizmden faydalanmak istemişse de, devletin yavaş yavaş eriyip ortadan kalkmasından önce tarihi bir devrede gerekli olduğu tezini ileri süren marksizm ile uyuşamamıştır. Anarşizme göre "devrim" demek "devleti yok etmek" demektir. Marksizme göre devrim, burjuva devletini yıkmaktır. Yerine, bazılarına göre halk, bazılarına göre işçi devletini koymaktır. Anarşizm ile marksizmin farkı burada belirir.

Animizm

Tabiattaki (doğadaki) bütün varlıkların, meselâ ağaç, kuş, kaya, toprak, deniz ve benzerlerinin insandaki gibi bir ruha sahip olduğuna inananların bu düşüncelerine "Animizm" denir. Animistlere göre her şeyin hem maddesi (özdek) hem de ruhu (tin) vardır. Animizm, atalara ve tabii varlıklara tapınakla başlamış, zamanla büyücülüğe dönmüştür.

Bu görüş zamanla önemini kaybetmiş durumdadır.

ATATÜRKÇÜLÜK - Bak: KEMALİZM

Ateizm

Ateizm'e inananlar tanrıyı yok sayarlar. Eski (antik) çağ Grek (Yunan) filozoflarından Prodikos ve Evhemeros'un yazıp söylediklerine göre, tanrılar zamanla halkın gözünde büyültülmüş ve tanrılaştırılmış insanlardır.

Bilimsel Sosyalizm

"Bilimsel toplumculuk" yahut "İlmi sosyalizm" sözü, Alman düşünürü Karl Marx'ın toplumculuğunu tarif eder ve bu toplumculuğu Marx öncesindeki ütopyacı (erişilmesi imkânsız) toplumculuktan ayırır. Özdekçi (maddeci) ve tarihsel diyalektiğe, "Bilimsel" adı verilmesinin sebebi, bilimsel bir yönteme, deney ve gözlemlere dayandığı içindir. Bu toplumculuk, büyük ve meşhur felsefecilerin fikri tasavvurlarına değil, nesnel (objektif) gerçekçiliğe dayandığı iddiasındadır. Bu nesnel gerçeklikten elde edilen kuramlar (nazariye-teori) gene bu nesnel gerçekçiliğe uygulanarak denenmekte ve doğrulanmaktadır. Meselâ, idealizm, insanların bilgisizliğinden doğmuştur. Özdekçilik (maddecilik-materyalizm), bilginin gelişmesi sonucudur. Bir kuramın bilimsel olabilmesi için, her an gelişen bilime dayanması ve onunla doğrulanması gerekir.

Bolşeizm

İhtilâl için gereken ve uygun zamanın, kapitalizmin en gelişmiş zamanı değil, sosyal çöküntünün en uygun ânı olduğunu ileri süren komünistlere bolşevikler denir. 1917 Çarlık Rusyası ihtilâlinde bu kelime ortaya çıktı. Rusça'dır ve manası "çoğunluk" demektir. 1883'de Plehanov ve Akselrod'un kurduğu "İş Hürriyeti Topluluğu", sonradan kurulan Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin çekirdeğini meydana getirmişti. Bu partinin sol kanadının mutlak çoğunluğu tarafından ileri sürülen doktrine bolşevizm denildi. Bu partinin çoğunluk grubuna "Bolşevik", azınlık grubuna da "Menşevik" adı veriliyordu. Bolşevikler ancak ayaklanma ile gerçekleşebileceğini iddia ettikleri proleterya devriminin, yani proleterya diktatörlüğünün kurulabilmesi için, partinin disiplinine uyan ve belirli bir görevi olan profesyonel devrimcilerden kurulu, merkezileşmiş bir parti istiyorlardı. Azınlık grubu olan menşevikler ise, partinin siyasi demokrasiyi gerçekleştirebilmesi için burjuvazinin ilerici unsurlarıyla birleşmesi gerektiğini ileri sürüyorlardı. Bolşevikler, 1903'de Lenin'in ardında yer aldılar ve 1917 ekim - kasım ihtilâlinden sonra iktidara geldiler. Mart 1918'de, adına "Bol-

* Demokrasi, "Halkın, halk için, halk tarafından yönetilmesidir" diye de tarif edilebilir. Demokraside, azınlığın değil, çoğunluğun iradesi egemendir.

şevik" sıfatı da eklenen komünist partisini kurdular. Eski bolşevik partisi böylece isim değiştirmiş oldu. Bolşevik kelimesi 1930'lara kadar komünist parti ile aynı manada kullanıldı. Sonraları "Bolşevik" kelimesi terkedildi.

Demokratik Sosyalizm

Sağcı toplumculuk diye tarif edilen bu doktrin, Fransızca "Socialisme de droite" şeklinde yazılıyor. Kurulu düzen içinde toplumculuğu gerçekleştirmek isteyen çeşitli doktrinlerin hepsine birden demokratik sosyalizm denir. Marksist temele dayanan toplumculuğun çeşitli doktrinleri devrimci (inkılâpçı) gaye güderleme "Solcu sosyalizm", eğer evrimci (inkışafçı) gaye güderlerse "Sağcı sosyalizm" sınıfına girerler. Demokratik sosyalizm, sağcı sosyalizm (sağcı toplumculuk) doktrinine girer, aynı manada kullanılır. Sağcı toplumculuk parlamento yoluyla iktidara geçmeyi prensip edindiği halde, solcu toplumuluk ihtilâlci yolu tercih eder.

Demokratizm

Demokratizm kelimesi, demokrasi doktrini demektir. Eskiler, "Felsefi meslek", "Felsefi mezhep" sözleriyle bir inancı, doktrini, bir prensipler topluluğunu ifade ederlerdi. Herkesin kendine göre araştırıp bulduğu inançların toplamına, dünya görüşüne de "Şahsın akidesi" denirdi. İsa'nın doğumundan önceki ve sonraki yıllarda Yunan ve Roma "Şehir cumhuriyetleri"nde, bir çeşit demokrasi vardı. Ortaçağda demokrasi unutuldu. Feodalite denilen derebeylik sonra gücünü Tanrı'dan aldığını iddia eden krallar "Cumhuriyet" ve "Demokrasi" isteyenleri engizisyon işkenceleri denilen özel işkencelerle öldürtürlerdi. Hürriyet isteyen adamlara "Akidesi bozuk" denirdi. 1789 Fransız İhtilâli, dünyaya hürriyet fikirlerini yaydı. Ayrıca yayınlanan, "Hukuku Beşer Beyannamesi = İnsan Hakları Bildirisi" insanların eşitliği gibi, o zamana kadar duyulmamış fikirleri savunuyordu. 2.000 yıl karanlık bir dünyada, özgürlük ve eşitlik fikrinden uzak yaşayan insanlar, dört elle "Cumhuriyet"e ve "Demokrasi"ye sarıldılar. Cumhuriyet, "Bir ülke halkının oylarıyla seçilen başkanın yönetimine verilen isim," diye özetlenir. Ülke halkı kendisini idare edecek kişileri, belli zamanlarda seçer. Halkın seçtiği bu temsilciler (Milletvekilleri) de, devlet başkanını seçer. Bugün artık bir ülkeyi tek kişilik yönetimler yerine çok kişili yönetimler idare ediyor. Cumhuriyet kelimesi, Lâtince "Res Publica" kelimelerinden gelir. "Halk idaresi" demektir. Demokrasi kelimesi ile, hemen hemen aynı mânâdadır. Eski Grekçede "Demos" halk, "Kratos" ise otorite, egemenlik, yetki, hâkimiyet mânâlarına gelir. Kıral, imparator, padişah gibi tek kişinin egemenliğine son veren insanlar, kurdukları yeni yönetim tarzına önceleri "Cumhuriyet" adını verdiler. Günümüzde bunlara, "Demokrasi" ve "Demokratik Cumhuriyet" deniyor. "Hâkimiyet milletindir=Egemenlik Ulusundur" vecizeleri (Özdeyiş) bir mânada "Cumhuriyet ve Demokrasi yönetimleri demek, halkın kendi kendisini yönetimi", demektir.

Demokrasi'nin bir çok tarifleri vardır. Meselâ, "Halkın, halk için ve halk tarafından yönetilmesi" bunlardan biridir. Demokrasi önce ikiye ayrılabilir:

1) Temsili demokrasi,
2) Doğrudan doğruya demokrasi.

İkinci şekil, binlerce yıl önce bir "Milli meclis" yokken, bütün halkın bütün kararlara oy vermesi şeklinde yürütülüyordu. Her şehrin bir başka cumhuriyet olduğu eski Yunan'da esirler hariç bütün vatandaşlar oy veriyor ve şehir böylece yönetiliyordu.

Nüfusun artması, ülkelerin büyümesi sonunda bu çeşit idare imkânsız hale geldi. Vatandaşlar siyasi haklarını doğrudan doğruya değil, kendi seçtikleri ve kendilerine karşı so-

rumlu olan temsilciler (Milletvekilleri, senatörler) vasıtasıyla kullanmaya başladılar. Böylece temsili demokrasi doğdu.

Günümüzdeki "Temsili demokrasiler" de ayrılabilirler. Önce "Liberal demokrasi" gelir. Bu çeşit demokrasilere, ayrıca "Özgürlükçü-hürriyetçi" sıfatı da eklenmektedir. "Hürriyetçi" kelimesi, herkese siyasi hürriyet verildiğini iyice anlatmak içindir. Kişi hürriyetine gösterilen hassasiyetin bir işareti olan bu demokrasilerden başka "Sosyal demokrasi"ler vardır. Sosyal demokrasilerdeki "Sosyal" sözü, "Siyasi" özgürlüklerden önce "İktisadi" özgürlüklere önem verildiğini anlatır. Liberal demokrasiler söz ve vicdan hürriyetlerine öncelik verdiği halde, sosyal demokrasiler, özel gelir dağılımındaki eşitsizliklerden doğan farklara önem ve öncelik verirler, mücadelelerini bu ekonomik alanda yaparlar. Esasen, demokrasilerde şahısların hukuki ve siyasi hürriyetleri çoktan sağlandığı için (Özellikte Batı Avrupa Demokrasilerinde), artık siyasi münakaşa ve mücadeleler ekonomik alanlarda devam etmektedir. Onun için sosyal demokrasiye Batı Avrupa'da "Ekonomik Demokrasi" adı da verilmektedir.

Avrupa'da bir de "Hıristiyan Demokrasisi" deyimi kullanılır. Hıristiyan din ve ahlâkının buyrukları ile demokratik ilkeleri (Prensipleri) bağdaştırmaya çalışan bir akımdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyet Rusya örnek tutularak kurulan yönetimlere de, "Demokratik Halk Cumhuriyet" adı verilmektedir, ama bunlar da kişinin siyasi ve ekonomik hürriyeti mevcut olmadığı için demokrasi doktrini ne dahil edilemez. Bu yönetimler totaliter karakterlidir, yâni diktatörlüktür. "Halk" sözünden sadece işçi diktatörlüğü daha doğrusu işçi adına teşekkül etmiş belirli bir sınıfın diktatörlüğü anlaşılır. Halbuki halk, sadece işçilerden ibaret değildir.

Zamanımızda, insanların refah ve hürriyetinin demokrasi içinde gerçekleşeceğini hemen herkes kabul etmektedir. Bütün dünyadaki yönetim sistemlerinin kendilerini demokratik olarak göstermeleri, demokrasinin her yerde kabul edilmesi, bu idare tarzının kuvvetini ifade eder. Artık demokratik bir idare olmadığını söyleyen devlet kalmamış gibidir. Demokrasiye karşı duyulan özlem ve arzunun kaynağı, kişilerin veya zümrelerin keyfi idarelerine karşı duyulan korku ve nefretten kuvvet almaktadır.

Demokrasilerde her iktisadi sınıf, kendi nüfusu nisbetinde, milli meclise temsilcilerini (milletvekillerini) göndermekte ve hukuki, siyasi, sosyal, ekonomik haklarını korumak ve geliştirmek için medeni bir mücadele yapmaktadır. Demokrasilerde her iktisadi sınıfın partileri vardır ve bunlar müşterek menfaatlerin korunması veya elde edilmesi için gerek milli meclislerde, gerek kamuoyunda (Halk efkârında) tesirli olacak çalışmalar yaparlar. Kendi manevi ve maddi menfaatlerine uygun partilerini seçen vatandaşlar, genel seçimlerde hiç bir baskıyla karşılaşmadan seçimlerini yaparlar ve oylarını özgür bir şekilde verirler. Toplanan oylar yeterli sayıya eriştiği zaman her partinin gösterdiği adaylar milletvekili olarak seçilir. Milli meclislere giden milletvekilleri, kendilerine bu sıfatı veren vatandaşlarından başka kimseye hesap vermeden, temsilcilik görevlerini yerine getirir, kendini seçenlerin maddi ve manevi çıkarlarını kollayıp gözetirler. Böylece demokrasi bir "Denge rejimi" olarak işlemeye başlar. Partiler, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Diktatörlük denilen totaliter yönetimlerde her iktisadi sınıfın partisi olmak şöyle dursun, hiç bir özgür siyasi ve iktisadi düşünceye ve faaliyete imkân yoktur.

Demokrasi günden güne ilerleyen, refah ve hürriyeti hergün biraz daha arttıran yönetimdir. Demokratik bir idareye sahip olan insanlar, artık "1789 İnsan Hakları Bildirisi"de istenen ve düşünülen hedeflerden çok daha ilerisine ulaşmışlardır.

Despotizm

Osmanlıcada "İstibdat idaresi" denir. Şimdi "buyrukçuluk" adı veriliyor. Bir toplumu, kanunlara bağlı olmadan, "kanun benim" diyerek yönetmeye, despotluk denir. Böyle adamlara "despot" denir.

Determinizm

Osmanlıcada "Muayyeniyet" denirdi. Doğaya ve topluma ait bütün varlıklar arasındaki bağlılığın zorunluğunu savunan doktrinlerin adıdır. Şimdi "gerekircilik" denilen bu doktrin, deneysel bilimin temelidir. Bugünkü modern ilim determinizme dayanır. İnsan bildikçe özgürleşir, özgürleştikçe bilir. Lâtince ölçmek ve sınır çizmek manasına gelen "determino"dan türetilmiştir. Önceleri kaderci (fatalist) olan insanlar zamanla tabiattaki sırları çözdüler. Yunan tragedyaları kadercidir. Tabiattaki âhenk, öncesiz ve sonrasız hareketlerin, çarpışmaların o anda aldıkları son biçimden ibarettir. Kâinattaki muvazene (denge) durmadan değişir ve her an birbirine karşıt ve değişken bir çok etkilerin sonucunu kendinde toplamakla devam edip gider. Güçler, kuvvetler arasındaki her an yenileşen bu geçici uyuşmaya biz insanlar düzen veya âhenk deriz.

Her olayı, kendinden önce gelen veya kendisiyle birlikte bulunan olay yönetir. İnsan müdahale ederek (el koyarak) olayları değiştirebilir. Hastalığın tedavisi vb. gibi.. İngiliz bilgini Newton, determinizmi mekanik bir sebep-netice (neden-sonuç) olarak anlıyordu Alman düşünürü Hegel bu anlayışın yanlışlığını ortaya çıkardı. Nesneler ve olaylar, birbirleriyle karşılıklı ilişki halinde birbirini oluştururlar (meydana getirirler). "Sebep-netice" münasebeti (ilişkisi) daha geniş bir ilişki olan karşılıklı aksiyona bağlıdırlar. Netice ve sebep, birbirinin üstüne dönüşür. Meselâ, insan bir balta yaparken balta da insanı baltalı insan (baltayla bir iş yapan insan) yapar. Sebep-netice ilişkisi metafizik bir ilişki değil, birbirine dönüşen diyalektik bir ilişkidir. Zorunlu kanun (yasa) her ortam ve şartta değil, belli ortam ve şartlarda geçerlidir.

Diletanizm

Hakikati bulmak arzusu zayıf, her fikrin yüzeyinde kalan, kelime oyunlarıyla oyala-

nan, bilgi, sanat ve felsefeyi kolay erişilir şeyler zanneden heveslilere "diletan" denir. Politik, ekonomik, edebi, felsefi hangi fikir akımı moda olursa onu benimserler. "Diletanist" ler kişiliksiz ve zayıf fikirli kimselerdir.

Dinamizm

Her varlık, mevcudiyetinin sebebini kendinde taşır. "Hareket" varlıkların özüdür. Dinamizm, maddeci diyalektik felsefede gerçekleşti. Hareketsiz madde olmaz. Her madde hareketli ve değişkendir. Hareket, madde gibi, sonsuz sayıdaki biçimlerde görülür. Son bulunan hareket şekillerinden biri atom çekirdeğinin çevresindeki nötronların hareketidir. Hareket, kâinattaki sürekli ve sonsuz değişmenin genel şeklidir. Bu görüşe göre, "madde" ve "hareket" ayrı ayrı şeyler değildir.

Diyalektik Materyalizm

"Maddeci diyalektik" şeklinde de söylenip yazılır. Doğal (tabii) gelişmenin özdeksel (maddi) temele dayandığını açıklayan Marx ve Engels'in doktrinine diyalektik materyalizm (veya materyalist diyalektik) denir. Diyalektik kelimesi, Grekçe'deki "dialegesthai" kelimesinden geliyor. "Karşılıklı konuşmak" demektir.

Bugünkü manasıyla "diyalektik metod" alışılmış metafizik ve bireyci (ferdiyetçi) metodlardan çok farklı ve tabii onlara karşıt (zıt) bir düşünme tekniğidir. Bu teknikle düşünebilmek için, yüzyıllardan beri kökleşmiş insan alışkanlıklarından tamamen kurtulmak, "mutlak" mânada özgür olmak gerekir. Diyalektik düşünme tekniğinin baş özelliği, olguları bütün yanlarıyla ve bütün ilişkileriyle birlikte kavramaktır.

Diyalektik materyalizm, ancak felsefe ile uğraşanların anlayabileceği, basite irca edilemeyen bir doktrindir.

Dogmatizm

Kelimenin aslı Lâtincedir. Grekçe ile karışmıştır. "Dogma", Türkçemizdeki "doğmak-doğurmak" ile ilişkili değildir. Lâtince ve Grekçe'de "dogma" demek "iyi olan, inanılması gereken bilgi" mânasına gelirdi. Tanrı sözü olarak Hristiyan kilisesi tarafından ortaya konan doktrinlere "dogma" denirdi. İsa'nın ölümünden ve Hristiyanlığın dünyaya hâkim oluşundan sonra, Rönesans'a kadar dogmalar yaşadı. Avrupa'yı ve ortaçağı cahil ve karanlıklar içinde bırakan "dogmatik" düşüncelerdir. Dogmatik düşünce tarzı demek, deney ve gözlem yapılmadan kabul edilen "gerçek" demektir. Tanrı'nın İsa vasıtasıyla dünyaya bildirdiği sözler mânasında kullanılan "dogma"lar, sonraları her alana uzandı. Fizik, kimya, astronomi, coğrafya hep doğmalarla izah edilir, açıklanırdı. Meselâ, Galileo Galilei, "Dünya dönüyor" dediği zaman ölüme mahkûm edilmişti. Zira, ilk Hristiyanlardan gelen bilgiler arasında bu gerçek yoktu. Onlar dünyanın durduğunu, güneşin dünya etrafında döndüğünü söylüyorlardı. Modern ilmin deney ve gözlem metodu yasak ve günahtı. Galilei yasak ve günah olan bir gerçeği söylediği, daha doğrusu kilisenin inançlarına karşıt olduğu için cezalandırılacaktı. "Dogmatizm" asla münakaşa kabul etmez. Taassup ve bağnazlığın son haddidir. İman ile bilgiyi birbirine karıştırır. İlkeleri, kuralları, fikirleri her zaman için geçerli ve asla değişmez hakikatler olarak benimser. Halbuki, deney alanının dışında kalan bütün iddialar dogmatik olmak zorundadır. Ortaçağ Hristiyan kültüründe, herhangi bir kuralın gerçek sayılması için onu Aristoteles'in söylemiş olması yeterli sayılırdı. Hiç bir kişisel görüş, tartışma, kurcalama, kuşku ve incelemeye yer ve izin yoktu. Hristiyanlığın bu davranışına "skolastik" denir ki "dogma" ile hemen hemen aynı anlama gelir. "Dogma" kelimesi Türkçe'de, çok defa yanlış kullanılmaktadır.

Egoizm

İnsanın bütün çevresini kendi yararına uydurmak arzusuna egoizm (Bencillik) denir. Osmanlıcada buna "Hodgâmlık" deniyordu. Korunma içgüdüsünden doğar. Egoizm tek kişinin, egoizmin zıddı olan altrüizm ise toplumun ürünüdür. Ancak, egoizm başkalarının zarar ve acısından sevinç duyma değildir. Başkalarının ıstırabından zevk duymaya sadizm denir. Ego, Grekçe, "Ben" demektir. Egoizmin karşıtı olan ve Osmanlıcada "Diğergâmlık" denilen altrüizm, toplumsal içgüdünün gelişmesi sonunda ortaya çıkan bir yetenek (Kabiliyet)tir. Fakat toplumsal içgüdünün temeli olan dayanışma, yardımlaşma, ortaklaşma eğilimleri bencilliğin ürünleridir. Diğergâmlık (Altrüizm), aslında bencilliğin gelişmiş, yükselmiş bir şeklidir. Kişilerin değil, toplumun yarattığı bir özelliktir. Bir arada yaşamak, insan topluluklarında duygu birliği yaratır. Bu his birliği bir sürü davranışları doğurur. Birlikte yaşayabilmek için yapılması ve yapılmaması gereken davranışlar önce, egoizmin zıddı olan altrüizmi, sonra âdetleri (Gelenek) ve ahlâkı meydana getirir. Ahlâk duygusu, bir çeşit sorumluluk şuurudur.

Egosantrizm

İnsanın kendisini kâinatın merkezi olarak görmesine egosantrizm (Egocentrisme) denir. Aşık olup sevdiğinden ayrı kalanların dünyada acı çeken tek varlığın kendileri olduğunu sanması, egosantrik aldanmaya örnektir. Her şeyi kendi benliğine irca etme (İndirgeme) eğilimi, egosantrik kişilerin baş özelliğidir. Egzistansiyalistler de, bir mânâda egosantrik demektir.

Egzistansiyalizm

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yayılmış, moda olmuş bir fikir akımıdır. Fransızca yazılışı "Existentialisme" şeklindedir. Bizde "Varoluşçuluk" diye tercüme edilmektedir. Bu doktrine göre, insan kendi varlığını kendisi yaratır. Doktrini (öğretiyi)' ortaya koyan, Alman filozofu Heidegger'dir. Heidegger, Danimarka'lı Kierkegaard'ın fikirlerinden faydala

nıp egzistansiyalizm dediğimiz dünya görüşünü ortaya çıkardı. Sonradan ikiye ayrılan egsiztansiyalistlerin bir kolu "Tanrıcı", öteki kolu "Tanrısız" diye anıldı. Kâinatta kendi varlığını yaratan tek varlık insandır. İnsandan başka bütün varlıklar, varoluşlarından önce "Yapılmış"lardır.. Ağaç ağaçlığını kendisi yapmaz, ama insan insanlığını kendisi yapar (İnşa eder). Ancak insan, kendisini nasıl inşa ederse öylece varolur. Değerlerini kendisi yaratır, yolunu kendisi seçer. İnsan yaşamaya başlamadan önce hayat yoktur. Hayata mânâ veren insandır. Yeryüzünde insana yol gösterecek, kendisinden başka hiç bir şey yoktur. İnsan kendi kendisini yarattığı için özgür ve sorumlu olmak zorundadır.

Egzistansiyalizm, nesnel (Objektif) varlığı insani varlığa, insani varlığı kişisel varlığa, kişisel varlığı da kişisel düşünceye indirgemekte (İrca etmekte)dir. İnsanı "İdealize" etmektedir. Bu idealizm, sübjektif bir idealizmdir. Bilim ise bunun tam tersini ispatlar. Egzistansiyalistler topluma karşı çıkmaktadır. Oysa insan toplumsal bir varlıktır. İnsanı toplumdan ayrı olarak ele almak, onu metafizik anlayışa göre soyutlamaktır. Egzistansiyalizm, kişisel tedirginliği, bunalımı çözümleyeceği (Tahlil edeceği) yerde topluma karşı çıkarak giderme istemektedir. Bu istek kişi bunalımını artıran toplumsal bir anarşi doğurmaktadır.

Eklektizm

Ayrı ayrı fikir sistemlerini tek bir sistemde birleştirmek isteyen siyasi, iktisadi ve felsefi cereyanlara (Akımlara) eklektizm denir. Türkçe'deki "Eklemek" fiiliyle ilgisi yoktur. Sanatta da eklektik davranışlar ve eserler görülür. Bu akım, biraz da "Yamalı bohça" deyimine benzer. Birbiriyle uyuşmayan görüşleri ve üslup (Ekol)leri birleştirmeye çalışmak da eklektik bir gayret sayılır. Felsefi bir doktrin olduğu gibi bir yöntem (Metod) olarak mevcuttur. Kurucusu Victor Cousin (1792-1867)dir. Platon, Kant ve İskoçyalı filozofları kaynaştırmıştır. Ancak sonradan Cousin'in yanıldığı anlaşılmıştır. Bilgi, diyalektik oluşma süresinde (Teşekkül vetiresinde) kendi birleşimini (Terkibini) kendisi yapmaktadır.

Eksperimantalizm

Deneyselcilik (Tecrübecilik) deniyor. Bilimin ancak tecrübe ile (Deney ile) elde edilebileceğini iddia edenlere "Eksperimantalist" denir. Kutsal kitaplarla öğretim yapan kilise "Dogma"larına karşı Galilei, Kepler, Copernicus vb..' lerinin buluşlarının doğru çıkışı, bu kitapların Tanrı'nın sözü olmadığını ortaçağda göstermişti. Bilime yöneliş ve deneyselcilik böylece başladı. Modern bilimin ilerlemesi "Deney"ve "Gözlem"sayesinde olmuştur.

Emperyalizm

Siyasi mânâda, "Müstemlekecilik=Sömürgecilik"le birlikte kullanılır. Saldırgan, kendi ulusundan başka ulusları da egemenliği altına almak isteyen yönetim çeşitlerini belirtmek için kullanılır. "İmparatorluk" kelimesinden gelir. Emperyalizm çok çeşitlidir. Sadece ülke, toprak emperyalizmi olduğu gibi ekonomik ve kültürel emperyalizm de vardır. Kendi ekonomisini zorla veya gizlice diğer ülkelere yaymaya ekonomik; kendi kültür ve sanatını siyasal, ekonomik veya askeri gücüyle yaymaya kültür emperyalizmi denir.

Endividüalizm

Bugün "Bireycilik" deniyor. Bu dünya görüşüne göre, insan tek kişi olarak her şeyden önce gelir. Rönesanstan sonra ortaya çıkmış, çökmekte olan metafizikteki tanrı yerine insanı koymuştu. Bireyi toplumdan üstün tutar. Sosyolojide devletçiliğe karşıdır. Bireycilik, bazı yerlerde maddeci görünmesine rağmen subjektif bir ruhçuluk temeline dayanır.

Enternasyonalizm

Kültür ulusal, uygarlık ise uluslararası değerlerdir. Enternasyonalizın, siyasi bakımdan, çeşitli ulusların sosyal sınıfları arasında uygunluk olmasını isteyenlerin savunduğu fikirlere denir. "Beynelmilelci" adı da verilen böyle kişiler, kendi ulusunun çıkarlarından önce yabancı ulusların kültür, uygarlık ve çıkarlarını önde tutarlar. Bir ulusun kültürünün ulusal özelliklerini kaybedip uluslararası değer yargıları (kıymet hükümleri) ve özellikleri benimsemesi, kendi kişiliğini kaybetmesi anlamına gelir. Burada kültür kelimesinin anlattığı şeyler ile uygarlık sözünün kapsamına giren şeyleri birbirine karıştırmamak gerekir.

Estetizm

Ahlâkta "iyi", mantıkta "doğru" kavramı neyse, estetikte de "güzel" odur. Günlük konuşmada "estetik" yanlış bir mâna kazanmıştır. "Güzel" mânasına gelmektedir. Bugün "güzelcilik" denilen estetizme eskiden "bediiye" denirdi. Kelime Grekçe'de "duymak, algılamak" mânalarına gelir. Bu dünya görüşüne sahip olanlar, davranışların kıymetinden çok güzelliklerine önem verirler. Estetizm, bir mânada, akıl ve bilgiden uzak bir hassasiyet demektir.

Etatizm

"Devletçilik"demektir. Ekonomik ve toplumsal bütün görevlerin toplum faydasına göre yönetilmesine etatizm (devletçilik) adı verilir. Kişisel çıkarlara dayanan "liberalizm"in karşıtıdır. Liberalizm, toplum çıkarlarını, kişisel çıkarların toplamı sayar. Etatizm'e göre kişiler toplumun çıkarına değil, kendi çıkarlarına yararlı olurlar. Etatizm'e göre, ulusal zenginlik devlet hazinesi nin zenginliğindedir.

Devletçiliğin, "Devlet sosyalizmi" ile yakınlığı vardır. Devlet sosyalizminin öncüsü

merkantilizm'dir. Ekonomi dünyasını 16-18. yüzyıllarda yöneten merkantilizme taraftar yazarların ortak düşünceleri devletçilik, milli ekonomiyi koruyuculuk ve sanayicilik meselelerinde toplanır. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir çok ülkeler merkantilizme ve devletçiliğe (etatizm'e) dönmüştü.

Evolüsyonizm

Evolüsyonizm "evrim", "evrimcilik" sözleriyle anlatılıyor. Bu doktrini savunanlara göre, evrimin itici gücü zıtlıktır. Varlık, belli ve süreklidir, ama aynı zamanda değişir ve başkalaşır. Her varlıkta çeşitli zıtlıklar vardır ve bunların her biri somut (müşahhas) zıtlıklardır. Ancak zıtlıklar da kendi varlıkla rında, evrim yasasına bağlıdırlar. Doğa ve toplumun baş yasası tekâmül (evrim)dir. Evrim ve devrim, birbirini hazırlayan ve birbirinin koşulu (şartı) olan diyalektik bir bütündür. Her varlık doğar, gelişir ve ölür. Eski, yerini yeniye bırakır. Güneş, yıldızlar ve kayalar yeni sayılır. Çünkü bir zamanlar yoktular, bir zaman sonra da olmayacaklar. Sosyal hayat da böyledir. Her şey mükemmele, ileriye gitmektedir.

Fabian Sosyalizmi

"Fabian toplumcuları" İngiltere'de ortaya çıktı. Sermaye kapital ve sermayedarı (kapitalistleri) toplum için gerekli sayarlar. Kapitalistin rolü toplum için yararlı ve zorunludur. Kapital, kapitalistin işçiden aldığı emek birikimi değildir. Kapitalist, endüstri devriminde önemli bir görev başarmıştır. Bu yüzden de yarattığı değişim değerinin büyük bir parçasına hak kazanmıştır. Fabiancılar, toplum kelimesinden devleti anlarlar. Fabian toplumcuları devlet yönetimine kendi ülkülerini aşılamak için çalışmışlar ve bir çok alanlarda da başarıya ulaşmışlardır. İngiltere'de iş yerlerinde işçilerin çalışma koşullarının düzenlenmesi ve düzeltilmesiyle ilgili yasalar ile sağlık, yaşlılık, işsizlik sigortalarının gerçekleştirilmesi Fabian sosyalistlerinin eserleridir.

Fanatizm

Kelimenin aslı Lâtincedir. Eski Roma'da tapınaklarınçevresinde dolaşan ve "cezbedici heyecan" gösterileri yapan kimselere "fanaticus" denirdi. Siyahlar giyinmiş, boru ve trampete sesleri arasında şehri dolaşan Bellona rahiplerine de Roma İmparatorluğunda gene "fanaticus" adı veriliyordu. Sonraları bir dine, davaya, fikre, partiye ve inanışa aşırı derecede ihtirasla bağlı kimselere "fanatik" ismi verildi. Fanatizm, insanı aşırılıklara sürükleyen kör bir tutku (ihtiras)tır. Hemen her dinde fanatikler vardır. Osmanlıcada "taassup", "mutaassıp" kelimeleri fanatik anlamında kullanılır. Şimdi "Körinanç" diyorlar. Bir düşünceye, başka hiç bir gerçeği görmeden bağlılık, kendi inancından gayrı inançta olanların tümünü yoketmeyi istemek derecesindedir. Ortaçağ Avrupasındaki engizisyon işkenceleri, böyle bir taassubun neticesidir.

* Benito Mussolini, Birinci Dünya Savaşı sonunda, İtalya'da fakir halk kitleleri aleyhine işleyen bir dikta rejimi kurdu. Buna "Faşizm" adı verildi.

Faşizm

İtalyanca "fascio" kelimesinden gelir. Mânası "birlik" demektir. 1922-25 yılları arasında İtalya'da yerleşti. Tek partinin diktatörlüğüne, milliyetçilik heyecanına ve meslek kuruluşlarına dayanıyordu. Başlangıçta yalnız İtalya'daki rejimin adı olan faşizm, sonraları mâna bakımından genişlemiş; ırkçılık, totaliterlik, emperyalizm, terör ve demokratik özgürlüklerin kaldırılması, halk yığınlarını cahil bırakma usulleri, kişi haysiyetine saygısızlık, toplama kampları, işkence gibi insanlık dışı davranışlara da "faşizm" denilmiştir. Faşizm, kaba kuvvete dayanan diktatörlük, diye tarif edilir. Faşizm'i kuran Mussolini: "Faşizm'in mazisi yoktur, uzak gayeleri de yoktur. Faşizm pragmatisttir (uygulayıcı)dır" diyordu.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya'da büyük bunalımlar vardı. 1915'de "Devrimi Hareket Birlikleri"ni kurmuş olan Mussolini, 1919'da bunları "İtalyan Savaş Birlikleri" adı altında genişletti. Sonraları "Kara Gömlekliler" adını alan örgüt siyasi mücadele ve propaganda faaliyetinde kaba kuvvete başvuruyordu. Mussolini, Harbiye ve Bahriye Bakanlıkları'nın bazı dairelerinden yardım görüp bolşevikliğe karşı İtalya'nın kurtarıcısı rolünü oynadı. Büyük sanayici, bankacı ve büyük toprak sahiplerinden sağladığı mali yardımlarla beraber, o zamanın başbakanı Giolitti'den de yardım gördü ve emrine yedek subaylar verildi. Mussolini, karşı fikirde olan her kurulu cezalandırmaya, "sindirme akınları"na başladı. Binlerce kişiyi öldürüp etrafı yaktı, yıktı. Bu baskınlara ne polis, ne de adliye karışıyordu. 1921'de faşist sendikaları kurdu. İşsizleri bu sendikalara alıp grevcileri ezdi. 1921 seçimlerinde parlamentoya 30 faşist milletvekili girdi. 24

Ekim 1922'de Roma üzerine bir "yürüyüş" yapan faşistler, başbakan Facta'ya ultimatom verdiler. Yüzbinlerce faşist demiryollarını, postaları ele geçirdi. Facta istifa etti. Kral, iktidarı Mussolini'ye teklif etti. Böylece Mussolini başbakan olup kabine kurdu. Faşistler yavaş yavaş muhalefeti ortadan kaldırdı. "Kara Gömlekliler" başka isim aldı ve günden güne çoğaldı: "Devlet Güvenliği Gönüllü Milisi" adını taşıyan bu özel kuvvete dayanan Mussolini Milli Meclisi dağıttı ve tek başına diktatör olarak İtalya'yı emrine aldı. Milis Yasası'nı yaptı. Bu yasanın 8. maddesine göre, "Duçe (Önder-yani Mussolini) daima haklıdır" sözü her şeyi ifade ediyordu. Partinin milis askerleri 1924'de 750.000 kişiyi bulmuştu. Eski Roma İmparatorluğu'nu yeniden kurmak isteyen Mussolini Libya, Habeşistan ve sonra diğer komşularına saldırdı. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda İtalya'nın yenilmesi Mussolini'nin de sonunu getirdi.

Primo de Rivera tarafından, 29 Ekim 1933'de İtalya'da kurulan "İspanyol Falanji" da faşist eğilimli bir topluluktu. 1934'de diğer sağcı partilerle birleşip Franco'nun başkanlığında İspanya'nın tek partisi haline geldi. Önce ayaklandılar, sonra İspanya iç savaşını kazanıp başa geçtiler. General Franco o zamandan beri İspanya diktatörüdür. Yönetimine bazıları "falanjistlik" veya "falanjizm" adını verir

Feodalizm

Derebeylik demektir. İlk zamanlar tarıma elverişli topraklar çeşitli sebeplerle asillerin, din adamlarının ve şövalyelerin eline geçmişti. Ortaçağdaki bu durum "feodalizm"i ortaya çıkardı. Feodal sistemde, ilk çağlardaki kölelerin kaybolduğunu, onların yerine "serf" denilen "toprak köleleri"nin geldiğini görüyoruz. Toprak kölelerinin canı, malı, ırzı, namusu, her şeyi derebeyinin elindeydi. Derebeyi arazisini başkasına sattığı zaman, bu arazi üzerinde çalışan toprak kölelerini de birlikte satıyordu. Ortaçağdan Fransız İhtilâli'ne (1789) kadar devam eden derebeylik yüzyıllarca Avrupa'nın yönetim şekli olmuştur. Derebeylik düzeni dünyanın çeşitli ülkelerinde çeşitli şekillerde olmuştur. Haçlı Seferleri, Avrupalı derebeylerinin (şövalyelerinin) yarı dinsel yarı ekonomik davranışlarından doğmuştur. İngiltere, Fransa, Almanya, İspanya ve İtalya'da derebeyi şatolarının hâlâ birer ortaçağ anıtı gibi yükselmeleri, derebeyliğin zamanımıza kalmış hatırasıdır. Çelik zırhlara bürünen şövalyeler kilise ile işbirliği yaparak Avrupa halkını yüzyıllarca esarette tuttular.

Osmanlılar Avrupa'ya geçtiği zaman karşılarında bu çürük sistemi buldular ve süratle Avrupa içlerine yayıldılar. Krallıklar, derebeylikten sonra çıktı. Türklerde derebeylik Selçuklular zamanında şekillendi. Ancak Avrupa'dan çok farklıydı. Selçuklu ve Osmanlılarda toprak köleliği yoktu ve kişi hürriyeti vardı.

GOŞİZM (Gauchisme) — Bak: SOLCULUK

Hedonizm

Fransızca yazılışı "hedonisme"dir. Hayatın ve bütün canlıların hedefi, acı ve ıstırabın zıddı olan zevk, daha doğrusu "haz"za yönelmektir. Sürekli zevke, hazza bilge olmakla erişilir. "Bilge" demek, her şeyi bilen, bildiği şeyleri iyi ve sağlam bilen, bilgilerini kendisi ve başkaları için en yararlı bir biçimde kullanabilen kimse demektir. Eskiden "bilge" sıfatı yerine "hakim" kelimesi kullanılırdı. "Filozof-âlim" mânası "bilge"nin anlamına yakındır.

Hedonizm'i eski Yunanda Aristippos ortaya çıkardı. En üstün "iyi"nin "haz" olduğunu iddia ederdi. Bilge kişi, günlük zevkleri bırakıp sürekli hazlara yönelmelidir. Tek gerçek, bir anlık da olsa hazdır. Haz en büyük iyilik, acı en büyük kötülüktür. İnsanların gayesi her an ve sürekli olarak hazza ulaşmak olmalıdır. Günümüzde hedonizm, eski mânasını değiştirmiş, aşağılık ve geçici kolay zevkler manasına gelmiştir. Bazılarına göre, acıdan kaçmak için intihar gerekir. Filozof Aristippos'un "hedonizm"i yüksek seviyede ve herkesin başaramayacağı üstün-insan özelliklerindendir.

Hümanizm

İnsanı, mevkii ve mesleği ne olursa olsun saygı ile sevmek demektir. İnsanın bütün kabiliyetlerinin eğitim ve öğretimle geliştirilmesi, insanın yükseltilmesi amacını güden felsefi, siyasi ve sosyolojik doktrine "hümanizm" denir. Rönesansın beşiği olan İtalya'da doğmuştur. Ortaçağın taassubu ortadan yavaş yavaş kalkınca, yüzyıllardır değer verilmeyen insan kişiliğinin önemi anlaşıldı. İnsan ırk, kavim, parti, lonca, aile dışında bütün dünyanın eseridir ve bütün dünya onun demektir. Protagoras'a göre, bilgilerimiz duyularımızla elde edilir. İnsan için "doğru" ancak kendi duyularıdır. Öyleyse ne kadar insan varsa o kadar doğru (gerçek) vardır. Sokrates'e göre felsefenin yapabileceği tek şey "erdemli" (faziletli) insanlar yetiştirmekti. Erdeme sahip olabilmek için insanın eğitim ve öğretim görmesi şarttır. Hümanizm doğruyu gösterir ve mutluluk sağlar. Zamanımızda hümanizm ırkı, ülkesi ne olursa olsun bütün insanlara saygı duymak, en kutsal varlık olarak insanı tanımak, bütün insanları hiç bir menfaat (çıkar) beklemeden içtenlikle sevmek anlamına gelmektedir.

İdealizm

Türkçede "ülkücülük" deniyor. Aslında "idea" sözü, düşünce mânasına gelir. İdealizm'e "fikircilik, düşücecilik" demek gerekir. Her türlü varlığı düşüncenin ürünü sayan felsefeye "idealizm" denir. İdealizm'in zıddı realizm (gerçekçilik)tir. İdealizm, bilime karşı çıkmıştır. "İdeal" sözü yalnız düşüncede mevcut olan, gerçek dünyada mevcut olmayan mânasına gelir. Kafamızdaki tasavvurlar (tasarılar)da yaşayan her şey "ideal" sayılır. Bir de "ideoloji" ve "ideolojik" kelimeleri vardır. İdeoloji sözü, politik veya sosyolojik bir doktrin meydana getiren, bir hükümetin, partinin, sosyal sınıfın vb.'lerin hareketlerine

yön veren düşünce ve görüşler sistemine verilen isimdir. "İdeolojik" ise, ideoloji ile ilgili olan şeyler demektir.

Kapitalizm

Sermayeye dayanan üretim şekline kapitalizm adı verilir. "Sermaye" kelimesine çeşitli iktisatçılar çeşitli mâna ve mahiyet (nitelik) vermiştir. Klâsik ekonomiye göre "sermaye", "emek" ve "toprak" ile birlikte üç değer (kıymet) yaratıcısından biridir. Kapitalizm, tarihin çok eski devirlerinde mevcuttu. İlkel toplumlardaki ailelerde bile "iş bölümü" görülür. Yüzyıllar geçtikçe denizcilik ilerledi ve uluslararası mal alış-verişi başladı. Avrupa'dan doğu ülkelerine giden kervanlar onlara altın, gümüş paralar veriyor, karşılığında güzel kumaşlar, baharat alıyordu. Böylece medeniyet ilerledi. Coğrafya keşifleri, uzun geziler bu mal alış-verişi gayesiyle yapıldı. Kapitalizm, insanların yalnız coğrafi keşiflerine değil, fizik, kimya, astronomi ve diğer bilim dallarında da ilerlemelerine sebep oldu. Bilginler, kapitalizmin itici ve ilerletici gücü sayesinde yeni makineler yaptılar, icatlar ve buluşlar durmadan çoğaldı. Buhar ve elektriğin sanayie uygulanması ve büyük fabrikaların kurulması mal yapımını kolaylaştırdı. Ortaçağda ancak bir kaç sayılı kişinin elinde olan eşya ve mallar, artık bütün dünyada herkesin satın alabileceği kadar ucuzladı. Tek tek ve bir insanın aylarca uğraşarak yaptığı eşyalar artık kısa bir süre içinde, fabrikalarda yapılıp satılmak üzere piyasaya çıkarılıyor, pazarlara gönderiliyordu. Bolluk ve refah sadece giyim kuşam eşyasında, ev eşyasında değil, insan sağlığı alanında da kuvvetlendi. Sermayesini işleten kapitalistler, laboratuvarlar kurdular ve yeni ilâçlar, tedavi usulleri bularak insanların ortalama ömrünü uzatan bilginlere yardım ettiler. Medeniyet denilen evrensel uygarlık bir ülkeden diğerine kolayca yayılıyor, aylarca gitmekle bitmeyen eski seyahatler yeni gemiler ve uçaklarla bir kaç gün, bir kaç saat içinde yapılıyordu.

Son iki yüz yıllık dünya tarihinde, gittikçe süratlenen ilerleme, serbest ve özgür çalışma ve kazanma imkânlarını teşvik ettiği insan zekâsının eseridir. Eğer insanlar kapitalizmin nimetlerinden faydalanmasaydı, keşif ve icatlar bu kadar çok ve çabuk olamazdı.

Kapitalizm, "bireyciliğe" önem veren Rönesans hümanizmasının neticesidir. Tek insanın üstün zekâ ve istidatlarıyla koca bir ülkeyi toptan değiştirdiği tarihin en eski devirlerinden en yeni zamanlara kadar görülmüştür ve görülmektedir. Bilgi ve kabiliyetleri sayesinde, çok ve sistemli çalışarak insanların kendine ait bir mala, yani sermayeye sahip olmaları, insan tabiatına en uygun davranıştır. İnsan, "korunma içgüdüsü" gibi en basit yaratıklarda bile bulunan çok kuvvetli bir içgüdü ile, "Benim evim, benim eşim, benim eşyalarım" diyebilmek için, dünyanın neresinde olursa olsun, olağanüstü istek duyar.

Batı Avrupa'nın ve Amerika'nın dünyanın en zengin ülkeleri ve bu ülkeler halklarının da dünyanın en zengin insanları olmaları, son yüzyıllarda kapitalizmin her türlü imkândan faydalanmasından doğmuştur. İlk zamanlar küçük çocukları zorla çalıştırmışlar, işçileri en feci şartlar altında günde 12-16 saat iş başında tutmuşlar, mallarını diledikleri fiatlara satmışlar; böylece büyük ve zengin müesseseleri meydana getirmişlerdir. Ama zamanla bu kuruluşları daha iyi, daha ucuz yapma ve daha çok satma gibi faktörlere yönelten "rekabet"; zamanla çalışan sınıfın uyanması ve bilinçlenmesi sonucu hakkını araması; devletin kontrolü; ilk zamanlar diledikleri gibi dolu dizgin giden kapitalizmi frenlemiş, yavaş yavaş normal hizaya sokmuştur. 19.yüzyılda savruk, zalim, hatalarla dolu ve sömürücü olan kapitalizm, 21.yüzyıla doğru giderken, haklarının ve sağladıklarının çoğunu çalıştırdığı emekçiye, içinde bulunduğu topluma devreden, günün şartlarına uygun bir kapitalizm olma yoluna girmiştir. Bugün kapitalist Fransa, Hollanda, İngiltere, Amerika ve benzerleri ülkelerdeki devlet ve toplum tarafından devamlı kontrol edilen büyük kapitalist kuruluşların çalıştırdıkları emekçilere ve içinde bulundukları topluma sağladıkları imkânlar ve faydalar; her yaptığının emekçi için olduğunu iddia eden doğu tipi sosyalist ülkelerde devletin elinde bulunan kuruluşların sağladığı imkân ve faydalardan kat kat üstündür.

Kemalizm(Atatürkçülük)

Türk ulusunun çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak üzere tutacağı ve daima sadık kalacağı ilkeleri gösteren, siyasi ve ideolojik hürriyet anlayışından hareket eden, bilim ve aklın hakim olduğu bir toplum yaratmak ve bu yoldan Türk ulusunu batı medeniyeti içinde, sosyal ve tarihi kişiliğini kaybetmeden lâyık olduğu yere çıkartmak ülküsü, felsefesi ve çabasına "Kemalizm" denir.

Bu sistemi Mustafa Kemal Atatürk ortaya koyduğu için "Kemalizm" adı verilmiştir. Aynı zamanda "Atatürkçülük" de denilir. "Kemalizm"i kısa bir yazı içinde anlatmak imkânsızdır. Bu konuda kitaplıklar dolusu eser yazılmıştır. Atatürk 9 Eylül 1923'te kurduğu "Cumhuriyet Halk Fırkası"nın temel ilkeleri "Cumhuriyetçilik" "Halkçılık" ve "Milliyetçilik"ti. 17 Mayıs 1931'de bunlara "Devletçilik", "Lâiklik" ve "İnkılâpçılık" ilâve edildi. Bu umdeler (İlke-Prensipler), "Kemalizm" veya "Atatürkçülük" denen prensipler sisteminin özetidir.

1) Cumhuriyetçilik: Devlet ve milletin cumhuriyet idaresiyle yönetilmesidir. Yâni, "Halkın, halk tarafından, halk için yönetilmesi" şeklinde özetlenen yönetim tarzıdır ki bugünkü demokrasi ile aynı mânadadır. Cumhuriyet yönetiminde halk, milletvekillerini seçer. Milletvekilleri de halk adına ulusu yönetir. Egemenlik ulusundur, sözü bu gerçeği ifade eden özdeyiş (Vecize)dir. Memleketin başında Kral, İmparator, Padişah gibi, babadan oğula geçen saltanat sistemi yoktur. Demokrasi ile aynı mânada olan cumhuriyet yönetiminde kişi hürriyeti yaşanılan çağın en yüksek seviyesindedir.

2) Halkçılık: Demokrasinin tabii neticesi olarak halkın egemenliği esastır. Demokraside

* Kemalizm'in kurucusu Kemal Atatürk, yepyeni bir Türkiye kurmayı başarmış büyük bir devlet adamıydı. Fotoğrafta, Meclis'e gelirken en yakınları İnönü ve Çakmak tarafından karşılanışı görülüyor...

zümre, sınıf hakimiyeti yoktur. Siyasi ve iktisadi hürriyet herkes için eşittir.

3) Milliyetçilik: Dünya ulusları arasında kaybolup parçalanmamak, tarihimizden gelen değerli özellikleri korumak, bağımsız ve her bakımdan özgür bir ulus olmamız için milliyetçilik prensibine dört elle sarılmamız şarttır.

4) Devletçilik: Halkın yapamadığı büyük teşebbüsleri devlet yapar. Serbest teşebbüs bir ülkeyi iler götüren güçlerin başında gelir. Devletçilik her sahada devletin patron olması değil, devletle milletin elele çalışmasıdır.

5) Lâiklik: Zamanımızda din ve dünya işleri birbirinden ayrılmıştır. Dini esaslara göre devlet yönetilemez. Bilim ve kültür de mutlak mânasıyla özgür olmak zorundadır.

6) İnkılâpçılık: Yenileşme devrim demektir. Dünyada her şey ilerleyip değişmekte ve yenileşmektedir. "Durmayalım düşeriz" vecizesi bunu anlatır. Millet hayatı sonsuzdur ve insan hayatı gibi değildir. Türk milleti de sonsuza doğru durmadan ilerlediği için çağdaş dünya uygarlığına ayak uyduracak ve geride kalmayacaktır.

"Kemalizm"i yanlış ve noksan anlamamak sağa sola çekmemek için Atatürk'ün bütün eserlerini incelemek ve hakkında yazılmış bütün kitapları okumak gerekir.

Kollektivizm

Devletçi toplumculuk demektir. Kollektivizm, seçimle iktidara gelmeyi savunan parlamentocu bir politikaya sahiptir. Bunlara göre, toplumcu döneme süratle geçmek lüzumsuz ve imkansızdır. Toplum, sosyal bir organizmadır. Biyolojik yasalara uygun olarak gelişir. Kollektivistlerin amacı, üretim araçlarındaki özel mülkiyetin kaldırılmasıdır. Bunun için büyük sanayi ve büyük hizmet sektörlerini kamu mülkiyeti ve denetimi altına sokmak isterler. Sanayinin fertlere kar temin etme gayesiyle çalıştığını, oysa toplum ihtiyaçlarını yerine getirme gayesiyle çalışması gerektiğini iddia ederler. Hususi çıkarların yerine genel çıkarlar toplumsal hizmet anlayışı egemen olmalı, derler. Kollektivistlere göre, devletçilik aşırı merkeziyetçilik değildir. Bölgesel yönetim güçlendirilmeli ve devlet birçok yetkilerini bu bölgesel yönetime devretmelidir. İngiltere'de geliştirilen kollektivizm fikriyatı İngiliz İşçi Partisi'nin 1919 'da yayınladığı "Emek ve Yeni Sosyal Düzen" ve "Büyük Britanya'nın Sosyalist Commonwealth'i İçin Bir Anayasa" adlı kitaplarda açıklanmıştır. Kollektivizm, ihtilâle değil, evrime (Tekâmüle) inanır. Kollektivizm'in İngiltere'deki öncüleri Fabian toplumculardır. Bu Sosyalist toplumcular, toplumun evreminde sermayedarların faydalı ve zaruri rolleri olduğunu kabul eder. Kollektivistlerin ideali, uzman yöneticilerin yönettiği demokratik bir devlettir. Devletin kendisi de işçi olmalıdır. O zaman işçiler kendi kendilerinin emir ve direktifleri altında çalışmış olacaklar ve üretim araçlarını ellerinde bulunduranlar aynı zamanda bu araçları kullanacaklardır. Kollektivizm'in komünizmden farkı, tüketim eşyalarını kollektivizmin dışında bırakmasıdır.

"TİTOİZM" diyebileceğimiz bugünkü Yugoslavya'da görülen yönetim tarzı, kollektivizme çok benziyor. Komünizm ve kollektivizm karışımı bir idare şekli olan Titoizm'de fabrikalar işçilere bırakılmıştır ve bu fabrikaların idaresi de işçilerin elindedir. "Kâr" gayesi güden fabrikaları yöneten işçi kurullarıdır. "Öz yönetim" denilen bu tarzın zamanla fayda ve zararları görülmüştür. Titoizm'de, komünizmin esasları, İngiliz kollektivizminden ağır basmaktadır. Tito'ya baş kaldıran eski başbakan yardımcısı Milovan Cilas "Yeni Sınıf" adlı kitabında senelerce önce Yugoslav komünizminin tahlil ve tenkidlerini yapmış bugünkü durumu göstermiş ve bu yüzden cezalandırılmıştı.

Komünizm

Bir adı da "İhtilâlci sosyalizm"dir. Tarihte çeşitli mânalarda kullanılmıştır. Lâtince "Communis" kelimesi "Herkesin olan" demekti. İlkel toplumlar iş bölümüyle gelişip özel mülkiyete geçtiler. İsrailliler ilk Hıristiyanlar, Iran mistikleri, İslâm Karmatileri ve Anadolu Ahileri; din, siyaset ve felsefe karışımı olarak bir çeşit komünizmi savundular. Hıristiyanlık özel mülkiyet sistemine döndükten sonra manastırlara kapanan "İlk Hıristiyanlar", bu mezhebi yüzyıllarca sürdürdü. 19. yüzyılda komünizm deyimi, marksist temele dayanan ve insanlar arasındaki ekonomik eşitliği iddia eden geniş mânadaki toplumculuğun çeşitli kollarından birine isim olmuştur. Marksizm temeline dayanan geniş mânadaki sosyalizm (Dar mânalı sosyalizm, değil) birbirinden önemli farklarla ayrılan doktrinleri kapsar: Sosyal demokratlar (Demokratik-sosyalistler) Fabian sosyalistleri (Toplumcuları), Kollektivistler, Guild sosyalistleri, Komünistler, Anarşistler.. Bu doktrinlerin hepsi Marksist temele dayanır. Ancak iktidara geçmek için kullandıkları metodlarla birbirinden ayrılır. Komünizmin, öteki toplumculuk doktrinlerinden farkı, amaca ihtilâlle ve zorla varmak gerektiğini iddia etmesidir. Bu bakımdan anarşizmle birleşir. Fakat komünizmle anarşizm arasında da önemli fark vardır. Anarşizm her çeşit otoriteye karşıdır, toplumun "Hür işbirliği" ile düzenleneceğini iddia eder. Komünizmin bir başka ayırıcı özelliği, sınıfsız düzeni gerçekleştirinceye kadar, proleterya (İşçi) egemenliğini zorunlu saymasıdır.

Egemenlik, burjuva sınıfından belli bir süre için ihtilâl vasıtasıyla proleterya (İşçi) sınıfının eline geçecektir, iddiasında olmalarına rağmen uygulamada görülmektedir ki işçi sınıfı, daha doğrusu işçi sınıfı adına bir grup iktidarı bir kere eline aldı mı asla bırakmamaktadır. Sınıfsız toplum yaratmak iddiasında olanlar, işçi sınıfının, diğer sınıfları ortadan kaldırmasına sebep olan mutlak hakimiyetine, yol açmışlardır. Böylece sınıf ve kişi özgürlüğü ortadan kalkmış, totaliter bir yönetim başa geçmiş, demektir.

Konservatizm

Kurulu düzenin değişmemesini isteyenlere "Konservatist" denir. Bizde eskiden "Muhafazakârlar" deniyordu. Şimdi "Tutucu" diyorlar. Aşırı tutuculara da "Gerici" adını veriyorlar. Tutuculuk, mevcut durumu daima muhafaza etmek isteyenlerin görüşüdür. Aşırı gericiler mevcutla yetinmeyip geçmişe dönmek, saadeti mazideki sistemleri diriltip uygulamakta bulurlar. Konservatizm, önce Avrupadaki fikir akımlarından biri olarak ortaya çıktı. Bütün varlıkları değişmez, statik, sabit sayan metafizik dünya görüşüne dayanır. Evrimi kabul etmezler. Ancak ahlâl i alanda evrime (Tekâmüle) taraftardırlar. "İnsanlık gün geçtikçe kötüye gitmektedir. Geçmiş, gelecekten daha üstündü. Onun için eskiye dönmeli. Hiç olmazsa kurulu düzeni olduğu gibi saklamalı, değişmesine engel olmalı," derler.

Muhafazakârlara, aynı zamanda "Sağcı" adı da verilir. Ancak bu deyim (Tıpkı solculuk gibi) tarihteki çeşitli zamanlarda çeşitli manalar almaktadır. Bir zamanlar "Solcu" diye nitelenen burjuvalara bugün "Sağcı" deniyor. Bir de "Sağcı Toplumculuk" (Socialisme de droite) vardır. Kurulu düzen içinde sosyalizmi gerçekleştirmek isteyenlere: "Sağcı sosyalistler" denir. Sağcı toplumcular (Sosyalistler) parlamento yoluyla, solcu toplumcular ihtilâl yoluyla iktidara gelmek ister. Her iki akım da Marksçılık temeline dayanır, ancak tutulacak yolda ayrılır. Demokratik sosyalistler (Veya sosyal demokratlar) İngiliz İşçi Partisi ve İsveç Sosyalist Partisi gibi organlarla iktidara gelmişlerdir ve kurulu düzende büyük değişiklik yapmamışlardır. Sağcı toplumculuğun nazariyeleri (Kuramları) reformist Karl Kautsky ve revizyonist Edouard Bernstein ile başlar. Sağcı toplumculuk hareketine, toplumculuğun sol kanadındakiler iyi gözle bakmaz ve onu bir burjuva saptırması olarak niteler. Solcu toplumculara göre, sağcı toplumculuk bir burjuva aldatmacasıdır. Kapitalizmi devam ettirmek ve kuvvetlendirmek için başvurulmuş bir tertiptir, derler.

Korporatizm

"Lonca Sosyalizmi" demek kabildir. Korporasyon, belli bir iş kolundaki usta, kalfa ve çırakları içine alan dernek demektir. Lonca kelimesi, Lâtince "Loggia-Loca"dan gelir. Muayyen bir iş kolu esnafının kendi kâhyalarının idaresinde, iş dertlerini görüşmek ve halletmek üzere toplandıkları yere "Lonca" denirdi. Orta Çağ'da pek sıkı kaidelere, kanunlara, törelere bağlıydı. Uluslararası masonluk (Yükseltme cemiyetleri) yapı işçilerinin loncalarından doğdu. Zamanında faydalı bir teşekküldü..

Orta çağdaki bu teşkilâtı örnek alan toplumculara, "Lonca sosyalistleri" denir. Sendikalizm'den farklı olarak korporatizm, bu eski ve mensuplarına faydalı topluluğu yeniden diriltmek ister. Korporatizm taraftarlarına göre, sendikalizm artık korporatizme dönüşmelidir. Sendikalar bugün üyelerinin ekonomik haklarını korumak iş saatlerini azaltıp ücretleri yükseltmeye çalışmaktan başka iş yapamamaktadır. Üretim artışı ve kalite üzerinde etkili olamamaktadır. Sendikaların üretim yönetimine katılmak istemeleri de yanlış anlaşılmakta, sanayinin verimine karşı oldukları sanısını uyandırmaktadır. Yönetime katılma yetmez. Bizzat yönetim lâzımdır. Böylece işin verimi artar ve kamu yararı daha geniş ölçüde gerçekleşir. Üretici kuralları gibi tüketici kuralları da teşkil edilmelidir... Ekonomik alanda demokrasi gerçekleşmeden politik alanda demokrasi gerçekleşemez, derler. Ekonomik örgütlenme mecburi olarak demokrasiyi doğuracaktır. Onun için ilk yapılacak iş ekonomik örgütlenmedir. Loncacı toplumculara, yani korporatistlere göre, bir kimsenin başka bir kimseyi temsil etmesi imkânsızdır. Bu bakımdan genel temsil bir aldatma, bir saçmalıktır. Ancak belli konuda temsil mümkündür. Bir yapı işçisi, ancak yapı işçilerini temsil edebilir. Bir endüstri-

nin, o endüstride çalışan kafa ve kol işçilerinin ortak davranışlarıyla yürütülmesi gerektiğinden ana endüstriler ve kamu hizmetleri, toplumculuğa geçiş döneminde, devletin elinde olmalıdır, derler.

Korporatistler, "Uzlaştırıcı denetim politikası" adı altında iki gaye güderler. Birincisi, sermayecinin sermayesine dokunmadan yönetimi işçilere aktarmak; ikincisi toplu sözleşme yapmak. Bu tarz idare isteyen İngilizlere "Guild sosyalistleri" adı takılmıştır. Guild, İngilizce'de Lonca demektir.

Leninizm

Marksizm doktrini zamanımızda "Marksizm-Leninizm" diye söylenmektedir. Karl Marks, mantık, metodoloji, diyalektik üzerine tasarladığı eserleri yazmağa vakit bulamadan ve meşhur kitabı "Kapital"i bitiremeden ölmüştü. Lenin, bu noksanları tamamladığı için Marks'ın adıyla birlikte anılır. Leninizm, ihtilâlci ve uygulayıcı marksizm manasına gelir.

Liberalizm

Devletin ve başka kurumların ekonomik hayata karışmamasını isteyen doktrindir. Liberalizmin şöhretli nazariyecisi Adam Smith (1723-1790)dır. Kişiler sermayelerini, kendilerine en çok kâr temin edecek şekilde kullanır. Kamu yararını bilmez ve düşünmez. Ama gizli bir kuvvet, kendi öz çıkarlarını izlerken kişilerin olduğu kadar toplumun da çıkarını korur. Liberalizm doktrini: "Bırakın yapsınlar, bırakın geçsinler" sözüyle özetlenmiştir. Gümrük duvarları olmadan uluslararası mal değişiminin insanlığa refah getireceğini iddia eder. Liberal ekonomist John M. Keynes ise, "Devlet özel sektörün kâr bulamadığı alanlarda yatırım yapmalıdır. Az gelirli sınıfları devlet korumalıdır ki, tüketim azalmasın," der.

Maoizm

Çin'li Mao Çe-Tung'un siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel fikirlerini ve felsefesini benimseyen kişilere, "Maoist" veya, "Maocu" denir. Bu akıma da "Maoizm" adı verilir. İhtilâlci savaşı, iktidar için yol olarak seçen Mao Çe-Tung "Marksist devlet teorisinde ordu gücü siyasi iktidarın başlıca etkenidir" diye özetlenen fikirlerini yaymış ve Çin iç harbini kazanıp iktidara gelmiştir. Maoizm, dünyanın diğer yanlarındaki komünizmi beğenmez, onları burjuvalaşmakla itham eder. Maoistler Komünizmin en sert şeklini uygular.

Marksizm

Alman düşünürleri Marx ve Engels'in doktrinlerine, "Marksizm" denir. Günümüzde "Marksçılık" da deniyor. Marksist öğretiye, "Bilimsel toplumculuk" adı verilmiştir. Marx, deney ve gözlemlerle denetlenmeyen spekülatif felsefenin yanlışlığını iddia eder. Marksizmin temeli diyalektik dünya görüşüdür. Diyalektik, herhangi bir olgunun bütün görünüşleri arasındaki bağımlılığın çözülmezliğini ve birliğini görmek demektir. Diyalektik, bir bilgi kuramıdır ve oluşmanın meydana koyduğu her yeni görünüşü tarihsel evrimi içinde ele alır. Marksizmin temel eseri olan "Kapital"in amacı, "Modern toplumu harekete geçiren ekonomik yasayı bulmak" diye tarif edilir.

Materyalizm

Bilimin temelini "madde"ye dayayan doktrinlerin hepsine materyalizm denir. Çok eski tarihi vardır. Başlangıçta maddecilik (materyalizm) uzun yüzyıllar kenarda kalmış ve diyalektikle birlikte küçümsenmiştir. Hıristiyan doktriniyle Platon(Eflatun) ve Aristo metafiziği bütün orta çağda hâkimdi. Kopernicus, Kepler, Galilei'nin buluşları materyalizme destek oldu. İngiliz materyalizminin deneysel bilimlerin babası sayılan Bacon materyalizmini, Thomas Hobbes sistemleştirdi. Fransız La Mettrie ve diğer materyalistlerin elinde bu akım, "mekanizm"e dönüştü. Materyalizm, gerçek ve noksansız mânasına 19. yüzyılda diyalektik ve tarihsel maddecilikle ulaştı. Diyalektik tarihi maddeciliğe (materyalizm'e) göre, madde (nesne) şuurun (bilincin) dışında ve bilinçten bağımsız olarak mevcut olan maddi gerçektir. Maddi kâinatın tabiat ve topluma ait bütün olayları, maddi ve temelden yola çıkılarak açıklanır.

Mistisizm

Müslümanlıkta "Tasavvuf", Hıristiyanlıkta "mistisizm", Yahudilikte "kabala", Hindistanda "pantacali" denilir. Bu felsefe varlığın bütünsel birlik olduğu hakikatine ancak sezgi ile varılabileceğini savunur. Miştiklere göre "gerçek" demek "sır" demektir. Bu sır bir takım derecelere, mevkilere geçilerek öğrenilir. Varlık birdir. Her şey tek varlığın çeşitli görünüşüdür. Din, ulus, ırk ve anlayış farkları, mistiklere göre, saçmadır. Her şey her şey içindir ve her şeyindir. Mükemmel kafalar asıl gerçeğe, mükemmel olmayan kafalar kendi gerçeğine ulaşır. Çoğunluğun inançları ve kurulu düzenle çatışmak korkusu, mistikleri yüzyıllarca, telkinle yetinmek zorunda bırakmıştır.

Nasyolalizm

Milliyetçilik, ulusçuluk demektir. Kendi ulusunu sevmek ve onu her bakımdan yükseltmek gibi güzel olanlarından kendi ırkını bütün dünyaya egemen yapmak gibi aşırı olanlarına kadar, bir ulusu üstün tutan bütün doktrinleri kapsar. 1789 Fransız İhtilâli'nde yayınlanan "İnsan Hakları Bildirisi"ne göre egemenlik ulusundur. Hiç bir kişi, ya da kurul ulus tarafından kendisine verilmemiş yetkiyi kullanamaz. Ulusçuluk akımları bu ihtilâlden sonra yayılmış, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sömürgeler bu akımla

Lenin
Leninizm'in kurucusu

Karl Marx
Marksizmin kurucusu

Mao Çe Tung
Maoizm kuramcısı

özgürlüklerini kazanmıştır. Milliyetçilik, bir ulusu ileri götüren güçleri toplayıp uyumlu bir şekilde yönettiği zaman ulusun yararına işler. Türk İstiklâl Savaşı ve Milli Mücadele tarihi, milliyetperverlik denilen duygu ve düşüncelerden kuvvetini alıyordu. Başka ulusların esiri olmak istemeyen uluslar, hem askeri hem iktisadi savaşları başarıyla kazanırken hep bu sevgiden hareket ederler. Milliyetçilik, aynı yerde yaşayan insanları sevmek ülküsünden doğar ve bütün insanları sevmeye kadar gider.

Nasyonal Sosyalizm

Kelime mânası, "ulusal sosyalizm" demektir. Alman faşizmini bu isim altında kuran Adolf Hitler "Kavgam" (Mein Kampf) kitabında "Wölkisch" kelimesiyle ırkçılığı ortaya attı. Hitler o kitapta: "Irkçılık, insan ırklarının eşitliğine inanmaz. Üstün ırkın dışındaki ırklar, bu dünyayı idare eden Tanrı'nın dileğine uyarak, en iyi ve en güçlünün zaferine yardım etmek ve onun işini kolaşlaştırmakla yükümlüdür. Üstün ırk, aşağı ve kuvvetsiz ırkların, kendisine bağlı olmalarını istemek hakkına sahiptir." derdi.

Hitler gene aynı kitapta: "Melezleşme yüzünden, Yahudilerin ve zencilerin işgâl ettikleri bu dünyada, güzellik ve asalet namına ne varsa mahvolacaktır" diyordu. Bilime olduğu kadar dayandığı metafiziğe de aykırı olan bu faşist doktrin, İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya ve diğer ortaklarının (İtalya ve Japonya'nın) yenilgileriyle tarih sahnesinden çekilmiştir. Irkın, milli toplumla hiç bir ilgisi ve ilişkisi olmadığı gibi basit bir gerçek milyonlarca bağnaz (mutaassıp) kişi tarafından, milyonlarca ölü verdikten sonra öğrenilmiştir. Avrupalılar aynı ırktan olduğu halde çeşitli uluslar halinde, ayrı ayrı devletler kurmuşlardır. Amerikalılar da çeşitli ırklardan olduğu halde tek bir ulus halinde birleşip devlet kurdular. Aynı şartlar ve aynı eğitim seviyesi içinde yaşayan bütün ırklar (beyaz, kırmızı, sarı, siyah) aynı başarıyı göstermektedir.

Kısaca "Nazizm" denilen "Nasyonal sosyalizm" deyimi, insanlara her şeyden önce "ırkçılık" kavramını hatırlatmaktadır. Zamanımızda ırkçılık olayları ancak Güney Afrika'da görülmektedir.

Nihilizm

Nihilizm, hiç bir otoriteye baş eğmemek, hiç bir ahlaki kuvvete tabi olmamak demektir. Eski Yunan düşüncesine kadar inen kökleri olan bu akım, özellikle 19. yüzyılda Çarlık Rusyasında tutmuştu. Nihilizm, anarşizmden ileri gitmiştir. Anarşistler mevcut düzeni yıkmak işinden sonra devletin daha tabii şartlar içinde oluşacağını iddia ederler. Nihilistler ise, her şeyi yok edip ortadan kaldırmakla insanlığın saadete erişeceğini söylerler. Aşırının aşırısı olan bu akımın zamanımızda taraftarı kalmamıştır.

Nötralizm

Askeri ve uluslararası antlaşmalara katılmamayı savunanların doktrinidir. Nötralist-

Adolf Hitler
Nazizm'i Almanya'da kuran diktatör

ler, sağ veya sol aşırı uçları beğenmeyen, savaşlardan kaçınmak için tarafsızlık politikası güden idare tarzlarıdır. Nötralizm, savaşları durdurmak isteyenlerin siyasetidir ki, bunların aşırı barış severlerine "pasifist" denir ve "pasifizm" akımı taraftarları, daimi ve aşırı barış seven kişiler olarak tarif edilir.

Oportünizm

Çıkarları için, gerçekleri bildiği halde, fikrini ve tutumunu değiştiren kişilere veya zihniyete "oportünist" denir. "Zaman sana uymazsa sen zamana uy" sözü oportünizmi çok iyi belirler. "Oturup beklemeli, hiç bir aksiyona geçmemeli" diyen toplumculara da oportünist adı verilmiştir. İnsan eylemini (hareketini) şart sayan tarihi maddeciliğe aykırı kabul edilir. Oportünistler toplumsal kanunları biyolojik kanunlarla bir tutarlar. "Parti kurmasan da, mücadele etmesen de istediğin olur" diyen oportünistler, bir başka yerde "dönek" ve "dalkavuk" anlamına da gelir.

Popülizm

Bir çeşit halkçılık akımı demektir. Fransa'da 1929'da ortaya çıktı. Halkta iyi ve güzel ne varsa onu bulup ortaya çıkarma gayretine de "popülizm" denir. "Halkçılık" olarak dilimize çevrilen akım 19. yüzyılda "köycülük" adıyla ortaya çıkmıştı. Bu doktrine göre, köylüler çoğunlukta olduğu için devlete onlar egemen olmalıydı. 19. yüzyıl sonunda popülizm değişti, liberalizme kaydı. Halkçılık akımı, adına rağmen, halkı ancak seçkin kişilerin yönetebileceğini ve tarihe bu seçkin kişilerin yön verdiğini iddia eder. Günümüzde, halkı ve çoğunluktaki oy sahiplerini dikkate almak; halka hoş görünmek mânasına da kullanılıyor.

Pozitivizm

Olayları inceleyerek bilim yapmanın mümkün olduğunu savunanlara "pozitivist" denir. Bugünkü modern bilim bu metodla ortaya çıkmıştır. Fransız düşünürü Auguste Comte (1798-1857) metafiziğin yerine bu doktrini koydu. Ogüst Kont'a göre, bilim "olgu" (vakıa)lara dayanır. İnsan zihninin soyutlamalarından (tecrit) doğan metafizik, deney ve gözlemin, dolayısıyla bilimin dışındadır. Bilim, duyularımızla aldığımız deney ve gözlemlerimizin sınırı içinde ortaya çıkar. Olaylar, başka olaylar dizisiyle açıklanabilir. İnsanlık tarihi boyunca bilim "üç hal" geçirmiştir. Birinci hal dinsel (teolojik)dir. İkinci hal metafizik, üçüncü hal bugünkü deney ve gözlem halidir.

Radikalizm

Devletin kökten bir değişiklikle yeniden kurulması gerektiğini ileri süren doktrindir. Özellikle İngiliz düşünürlerinden James Mill, Bentham ve John Stuart Mill'in doktrinleridir. Radikalizm (köktencilik)e göre, devlet kişinin faydası için lüzumludur. Ferdin her türlü çıkarını ve faydasını gerçekleştirecek şekilde yeniden kurulmalıdır. Siyasi edebiyatta "köklü değişiklikler isteyenlere" de radikalist denir.

Rasyonalizm

İnsan aklını her şeyden üstün tutan doktrine "Rasyonalizm" denir. İktisat, siyaset ve felsefe tarihinde çeşitli yönlere çekilmiştir. İlk rasyonalist sayılan Sokrates'e göre bilgilerimiz doğuştan mevcuttur. Ancak eğitim sonunda meydana çıkar. Eflâtun da Sokrates gibi "Akılcı" sayılırsa da aslında "Natürist" (doğuştancı) dır. İlk gerçek rasyonalist Aristoteles'tir. Sokrates ve Eflâtun'a karşı çıkmış aklın bilgi "Taşıyıcı" değil, bilgi "Yapıcı" olduğunu savunmuştur. "Düşünüyorum, öyleyse varım" diyen Fransız filozofu Rene Dascartes, varlığı düşünceye, ve dolayısıyla akıla indirgediği) (İrca ettiği) için rasyonalist sayılır. Rasyonalizm, hayal gücüne, sezgiye ve hafızaya (belek) da önemli yer verir. Aklı en iyi değerlendiren düşünür İmmanuel Kant olmuştur.

Reformizm

Yeniden düzeltmek, yeni bir biçime sokmak mânasına gelir. İnsan çalışması olmadan hiç bir toplumsal olgunun meydana gelmeyeceğine inanır. İnsanlar, toplumlarına etki yapmalı ve ancak bu şekilde iyiye gitmelidir. Tabiatta şimşek, yıldırım olayı ile bakır madeni vardır bir "Yıldırım-savar" (Paratöner) yapmak için insan çabası gereklidir. İnsan çalışması olmadan hiç bir toplumsal olgu kendiliğinden meydana gelmez. Reform hareketleri bir toplumu daha iyiye, güzele götürür, derler.

Rölativizm

Osmanlıcada "İzafiyet" denirdi. Hem "Dogmatizm" hem de "Septisizm"in karşısında olup insan bilgisinin rölatif (İzafi) olduğunu iddia eder. Kâinatta, tabiatta ve insan toplumlarında her şey, kendisi dışındaki her şeyle bağıntılı ve ilişiklidir. Yani anne çocukla, çocuk anne ile ilişkilidir. Birbirinden ayrı düşünülemez. Alman bilgini Albert Einstein'in "Rölativite" nazariyesi ise bambaşka bir şeydir. Yapılan basit açıklamalar hep yanlış ve ters anlaşılan sonuçlar çıkarılmasına sebep olmuştur. Kısaca, Einstein'in rölativizmine göre zamansız mekân, mekânsız zaman olamaz. Zaman ve mekân birlikte mâna ve değer taşır. Enerji maddeden başka bir şey değildir. "Şuna nazaran.. Buna kıyasla.." dediğimiz zaman hep rölativizme ait terimleri kullanıyoruz, demektir.

Rövizyonizm

Fransızca yazılışı "Revisionisme"dir. Bugün "Gözdengeçiricilik" diyorlar. Röfor-

mizm (Reformizm)'in bir başka şeklidir. Alman düşünürü Edouart Bernstein'in doktrinidir. Marksizme tamamen karşıdır. Marksizmin yeniden gözden geçirilip düzeltilmesi gerektiğini savunur. Bernstein, Conrad Schmidt'le birlikte Alman sosyal demokrat hareketinin (Sağcı toplumculuk-nasyonal sosyalizm'in) önderliğini yapmıştır. Aşırı solcular, komünizmde ıslahat (Röform) yapan kimselere de "Revizyonist" derler. Bu bir manada "Geriye dönenler" demektir.

Rövolüsyonizm

"İnkılâp" diye çevrildiği gibi "İhtilâl" şeklinde de tercüme edilmektedir. "İnkılâp" değişmek" mânasına daha yakın, ihtilâl ise altüst olmak anlamına daha yakındır. "Devrim" sözcüğü bazan ihtilâl, bazan inkılâp mânasına kullanıldığı için okuyan ve dinleyenleri yanıltmaktadır. İhtilâl, kökten yenilik, mânasına alınmalıdır.

Sosyoljideki manası, "Toplumsal yapıda sıçramayla gerçekleşen ani değişiklik" demektir. Bu bütünde evrim ile devrim (Evolution ile revolution) birbirlerine kökten bağlıdır. Devrim, evrimin zorunlu (Zaruri) sonucudur. Isıtılan su, ısıtma süresince su niteliğindedir. Kaynamaya başladığı anda buhar niteliğine "Sıçrar" Doğada ve toplumdaki bütün evrimler, sıçrayan bir devrimle gerçekleşir. Hayatın anayasası budur. Eski dilde "Tekâmül kanunu her yerde muteberdir" denirdi. Şimdi "Evrim yasası her yerde geçerlidir" deniyor.

"Evolüsyonizm" doğa ve toplum bütününün evrimi demek oluyor. Bu doktrine göre, kâinat başı - sonu olmayan daimi bir değişmedir. Hegel, eskiye ve geriye dönüşlerin bile, bir başka yeniyi ve ileriyi hazırladığını yazar.

Sektarizm

Kendi inancından başka hiç bir inanca yer ve değer vermeyen düşünceye sektarizm (Softalık) denir. Temelsiz bir inatlaşma anlamına da gelir. Softa, yahut sektarist, herkesin kendisi gibi düşünmesini, kendisi gibi olmasını ister. İnancını kendisi doğrulayamadığı gibi, inancının tersinin gerçek olarak ortaya çıkmasını da kabul etmez. Kendisi gibi olmayanları ortadan kaldırmak, hayat hakkı vermemek gibi aşırılıklara gider.

Sendikalizm

Sendika bir işçi ve iş veren örgütüdür. Üyelerinin çıkarlarını korumak için çalışır. Genel manada, "Sendika" sözünden, işçilerin sendikaları anlaşılır. Sendikalizm'in ayrı bir manâsı daha vardır: Lonca temeline dayanan toplumculuk, demektir. Toplumculuk öğretisinin çeşitli anlayışlarından biri "Sendikalizm"dir. Bu doktrin, sendikayı, yenileştirilmesine çalışılan toplumun temeli ve çekirdeği sayar. Ekonomik değeri insan emeğinin belirlediğini (Tâyin ettiğini), üretim araçlarının toplumsallaştırılması (Sosyalizasyon) gerektiğini ve daha bir çok fikirleri savunur. Bununla birlikte, komünizme ve kollektivist toplumculuğa karşıttır.

Solculuk

Fransa'da "Gauchisme", bizde solculuk denilen bu akım,sağcılık denilen akımın karşıtıdır. Solculuk ve sağcılık sözleri zamanımızda çok yanlış manalarda kullanılmaktadır. Aslında çok soğuk kanlı ve bilim sınırları içinde yazılıp konuşulması gerekir. "Sol" sözü ilk defa 1789 Fransız İhtilâli'nde parlamento edebiyatına girmiştir. 28 ağustos 1789'da Kurucu Meclis'te kıralın veto hakkı görüşülüyordu. Bu mecliste aristokratlar (asiller) ile kilise temsilcileri, meclis başkanının sağ tarafına düşen sıralarda, burjuvalar ise sol tarafına bakan sıralara oturmuşlardı. Tabii, bu yer seçişi farkında olmadan, gelişigüzel yapmışlardı. Kıralın otoritesini kurtarmak gayreti içinde olan asiller ve rahiplere karşı burjuvalar bu hakkı kırala vermemek için direniyorlardı. İşte o gün Paris'te "Sağdakilerle soldakiler çatıştı" diye, halk arasında kulaktan kulağa bir lâf ortaya atıldı. Sağ ve sol deyimleri böylece politika edebiyatına girdi.

İhtilâlin başlangıcında Fransız halkının büyük çoğunluğu kırallık rejimine taraftardı. Sağcılar gibi solcular da kırallıktan başka bir rejimi akıllarından geçirmiyordu. O günün en aşırı düşüncelerini ortaya sürenler, siyasal hürriyetlerden önce derebeyi imtiyazlarının (ayrıcalıklarının) kaldırılması adalet ve mahkeme önünde eşitlik, vergi vermede eşitlik gibi gündelik hayatla ilgili konular üzerinde duruyordu. Siyasi hürriyeti solcular, o zamanlar bilmiyor, tanımıyor, istemiyordu. 1789'da "solcu" denilen burjuvalara bugün "sağcı" deniliyor. İki asır geçmeden siyasi doktrinler çok değişik, hattâ zıt mânalar almıştır. O tarihte Fransız meclisinde solda oturan burjuvalar bugünkü millet meclislerinde sağda oturmaktadır.

Genel mânada "solculuk", evrimci bir yenileşme isteği olarak yorumlanır.Özel mânada diyalektik maddeciliğe dayanmadan ya da onu yanlış yorumlayarak tutulan Marksizm'e denir. Bilimsel bakımdan solculuğun temeli evrim ve devrimdir. Solculuk diyalektik dünya görüşünü, sağcılık metafizik dünya görüşünü benimser. Aslında her devrimcilik (İnkılâpçılık) solculuk, her tutuculuk (muhafazakârlık) sağcılıktır. Solculuk bazı ülkelerde Marksizm anlamında kullanılır. Ancak, Avrupa'da Marksistliği bilmeyenlere, özel anlamda, solcu (goşist) denir. Siyasi tarih sağ ve sol çatışmasından meydana gelir. Sağın ve solun savunduğu düşünceler ve fikir sistemleri zaman, mekân ve şartlara göre her gün durmadan değişmektedir.

Sosyalizm

Bu doktrine göre insanlar ekonomik yönden gelişmek ve dolayısıyla refaha ulaşmak için, önce bir toprak parçasına bağlandılar. Göçebe toplumlar, birbirleriyle değil, tabiatla mücadele ederdi. İnsan, bilgileri ve

sonra modern bilim sayesinde tabiattan kendini koruduve nihayet ona üstün geldi. Tabiata korudu ve nihayet ona üstün geldi. Tabiata hükmetme yolunda ilerledi. Bu devirde, üretim araçlarına ve topraklara sahip olma konusunda, insanlar arasında savaşlar başladı. Bu savaşlar asırlarca sürdü ve hâlâ sürüyor. İnsanlık tarihi, çıkarların çatışması ve onun bir başka görünüşü olan sosyal problemlerin (Sorunların) tartışılması demektir. Bu iddiada olan toplumcular, sosyalizmin önceleri "Hayalci " sonraları "Bilimsel" hale geldiğini söylerler. Eflâtun (M.Ö.427-347) "Devlet" adlı eserinde, İsa doğmadan 4 yüzyıl önce, "Yeni bir toplum örgütü" tavsiye etmişti. Buna göre toplum, yöneticiler, savaşçılar ve üreticiler olmak üzere üç sınıfa ayrılacak; ilk iki sınıfta aile ve özel mülkiyet kurumları bulunmayacaktı. Eflatun'a göre, aile ve özel mülkiyet iyi yönetmeye ve iyi dövüşmeye engel oluyordu. Bu "Hayalci toplumculuk"a, İngiliz Thomas Moore, "Ütopya" adını veriyor ve aynı addaki kitabında kötülüklerin tek sebebini özel mülkiyette buluyordu. Daha birçok düşünür bu konuda kitaplar yazmış, fakat hiç biri toplumculuğu bilimsel temellere, bilimsel deney ve gözlemlere oturtamamıştır. Sosyalistlerin "Bilimsel sosyalizm" dedikleri şey, Marks ve Engels'in kurdukları "Diyalektik" ve "Tarihi maddecilik" doktrinlerine dayanır. Sosyalizm akımı, sonraları çeşitli kollara ayrılmıştır. Başlıcaları "İhtilâlci sosyalizm" ile "Demokratik sosyalizm"dir. İhtilâlci sosyalistlere örnek Çarlık Rusya'sında ihtilâl çıkarıp iktidara geçenler, demokratik sosyalizme örnek İngiliz ve İsveç İşçi Partilerinin iktidarlarıdır. Almanya'da Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra iktidarı ele geçiren, Mussolini'nin faşizminden örnek alan Adolf Hitler, önce Alman İşçi Partisi'ne üye olup partiyi yönetimine aldı. Sonra, adını "Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi" yaptı. Kısaca "Nazi" denen partinin sosyalizm ile uzak-yakın ilişkisi yoktu. Böylece "Sosyalizm" sözü, karşıt çıkarları gizlemek için kullanılmış oluyordu.

Sosyalizm, sosyal, sosyalizasyon sözleri hemen her yerde kullanılmakta, fakat terimler ve deyimler üzerinde kesin bir açıklık ve anlaşma olmadığı için bütün tartışmalar kör ile sağır iki adamın meşhur fıkradaki konuşmalarını andırmaktadır. Devletin fabrika kurmasını ve karma ekonomiye yardım etmesini artık kimse sosyalizm olarak görmemekte ve bu "Toplumculuk" diye Türkçeleştirilen kelimenin ifade ettiği manalar arasındaki farklar gittikçe daha iyi anlaşılmaktadır.

Aslında, dünya üzerindeki her ülkedeki her yönetimin asla birbirinin aynı olmadığını, hepsinin birbirinden farklı olduğunu bilmek gerekir.(Ayrıca bak: BİLİMSEL SOSYALİZM, DEMOKRATİK SOSYALİZM, FABİAN SOSYALİZMİ, NASYONAL SOSYALİZM)

Şovenizm

Mutaassıp (Bağnaz) milliyetçiliğe "Şovenizm" denir. Böyle kimselere de "Şovenist" adı verilir. Aşırı milliyetçilik akımına göre, dünyadaki diğer bütün uluslar sömürülmeye lâyık; geri, aşağı kalabalıklardır. Toplumculuk dilinde, dünya toplumculuğu gayesini, kendi ulusunun çıkarları uğruna harcamak mânasında kullanılır. Sosyal-şoven veya oportunist kelimeleri de, şovenizm mânasındadır. Şoven milliyetçiler, gözü dönmüş, hemen savaşmak ve topraklarını genişletmek, diğer ulusların yaşama haklarını tanımamak özelliklerini taşırlar. Japon militaristleri, İtalyan faşistleri ve Alman nazileri, böyle bir zihniyeti temsil ederlerdi. Her emperyalist ve sömürgeci harekette, muhakkak şovenist eğilim vardır. Kendi ulusunu zenginleştirmek uğruna diğer ulusları savaşla ezmek, başka ülkeleri yakmak, yıkmak da şovenist temellere dayanan bir davranıştır.

Troçkizm

Trocki, Stalin'in muhalifiydi ve Rusya'dan kaçarak Meksika'ya yerleşmişti. 1940'da bir Rus ajanının öldürdüğü Troçki'nin nazariyelerine "Troçkizm" adı verildi. Bu doktrin, Stalinizm'in karşısına çıkan Marksist bir muhalefet demektir. Troçki, "Sürekli devrim kuramı " ve Stalin'in ulusçu sosyalizmi ile çarpışmıştır. Troçki'ye göre, "Sosyalist devrim ulusal alanda başlar, ama bu alanda başarılarla birlikte çelişmeler de artar. Bu çelişmelerden kurtulmanın tek yolu, ileri ülkelerdeki proleteryanın zafere ulaşmasıdır. Ulusal bir devrim kendine yeterli bir bütün olamaz, sadece uluslararası zincirin bir halkası olabilir."

Ütopizm

Toplumun düzenlenmesi için ileri sürülen ve bilimsel bir temele dayanmayan tasarı ve fikirlere "Ütopya" bu davranışa da ütopizm denir. OsmanlıcadabunaHam hayal" denirdi.

Vitalizm

Felsefede "Her şeyin bir sebebi olur" prensibi vardır. Buna "İlliyet" prensibi (Nedensellik) denir. Hayatın bir illiyet neticesi olmayıp kendine mahsus bir yapısı bulunduğunu ileri süren doktrinlere genel isim olarak "Vitalizm" adı verilir. Ünlü vitalist bilgin Barthez'e göre "Hayat gücü" bilinmez, insanlar tarafından sırrı çözülemyecek bir kuvvettir.

İlk insanlar din kavramından habersiz yaşıyorlardı. Zamanla çok sayıda tanrıların varlığına inandılar, sonra tek "Allah" fikrinde birleştiler.

YERYÜZÜNDE ilk insanların görünmesiyle birlikte dinler ortaya çıkmadı. Önceleri din kavramından habersiz yaşadılar. Sonraları kendi vücutlarının dışında, bütün doğada yaygın bir kuvvet olduğuna inandılar ve kuvvete "MANA" adını verdiler. Yüzyıllar sonra "Mana"yı maddeleştirip ona "TOTEM" dediler. Bir kaç aile topluluğundan meydana gelen ve mağaralarda yaşayan cedlerimizin bu topluluklarına "KLAN" denilmiştir. Klanlarda en çok "mana" toplayıcı bir sihre sahip olduğu sanılan "Totem"ler, bazen bir hayvan, bazan bir bitki oluyordu. Böylece o hayvan veya bitki insanların gözünde kutsal sayılıyordu.

"Mana" kavramı, binlerce yıl geçtikten sonra "Kişileştirildi", yani insanların bir özelliği olan, insan ruhuna benzeyen ruhların doğada da mevcut olduğuna inanıldı ve "Animizm" ortaya çıktı. Daha sonraları, "Mana" da bir düzen prensibi sezildi. Topluluklar için gerekli olan düzen, din kurumunu (Müessese) zorunlu kılıyordu. "Mana"nın kişileştirilmesi, her bakılan yerden görülmesini sağladı. Böylece "Çok tanrılı" din doğdu. Tanrıların sayısı 35.000'e varınca onları da düzenlemek ve yönetmek ihtiyacı duyuldu. Bu ihtiyaçtan tanrılar tanrısı (Tek tanrı) düşüncesi doğdu. Ancak, ilk "Tek tanrılı" dinlerde, meselâ Yahudilikte tek tanrı, "İki kişilik" halinde (Elohim ve Yehova) ortaya çıktı. Bu "İkicilik", iyilik-kötülük, merhamet-şiddet, yoksulluk-zenginlik karşıtlıklarını (Tezatlarını) kapsıyordu. Bu "İkilik", İsa'nın Hıristiyanlığı ile Muhammed'in Müslümanlığında giderilmeye çalışıldı.

Tapma biçimleri, (ibadet) sosyal evrime uygun birgelişmegösterip şu safhalardan geçti: Fizik güçlere tapmak, yıldızlara tapmak, putlara tapmak, karşıt ilkelere tapmak, büyük yargıca tapmak, evrene tapmak, evrenin ruhuna tapmak, büyük yaratıcıya tapmak..

Zamanımızda 900 milyondan fazla Hıristiyan, 12 milyon Yahudi, 600 milyondan fazla Müslüman, 500 milyon Budist, 250 milyon Brahmanist,(Hinduist) 100 milyondan fazla "Puta tapar' insan tesbit edilmiştir. Bütün bu dinleri, insanlık sevgisi içinde kaynaştırmak çabaları "tasavvuf" ve "Masonluk" şeklinde ortaya çıkmıştır. İsa'nın doğumundan sonra, üçüncü yüzyılda İranlı Mani (216-276) adındaki din bilgini bütün insanları aynı dinde toplamayı denedi. "Maniheizm" denilen bu fikir akımı başarı kazanamadı. Ama, bir çeşit din olarak tarihe geçti.

En ilkel dinlerden en yeni dinlere kadar bütün dinlerin ortak yanları vardır. Bu "ana-fikir"lere (tema) şunlar girer: Kurban, dua, yasalara saygı, ceza ve mükâfat, bayram, kendinden geçmek (Cezbe haline erişmek ve bu ilkeleri ispat edici deliller olan eski efsânelerin hikâyeleri. Bütün dinler merasim (tören)lerle insana etki yaparlar.

Eski Mısır'da Din

İsa'nın doğumundan önce 3.000 yılından, İsa'dan sonra 391 yılına yani Roma egemenliğine girinceye kadar, eski Mısırlıların dini "Çok tanrılı" dinlerdendi. Şekilleri ve işleri birbirinden ayrı binlerce tanrı ve tanrıça (dişi tanrı), vardı. Nil vadisinde yerleşmiş olan tarih öncesi insanlar putlara tapıyordu ve zamanla bu putlar birer tanrı seviyesine yükselmişti. Bunlardan her biri bir kasaba, şehir veya köyün koruyucusu, yöneticisiydi. Haberleşme araçları geliştikçe ve insanların bilgileri arttıkça bu tanrılar da birbiriyle birleştirildi ve azaltıldı. Küçük tanrılar, daha büyük ve önemli tanrıların kişiliğinde eridi. En sonunda bu tanrılar "Baba", "Oğul" ve "Kan" olmak üzere üçlü aile birliğine indirildi.

Memfis şehrinde "Ptah", "Skemet" ve oğulları "İmhotep", Teb şehrinde "Amonra", "Mut" ve "Hons" üçlüsü, Abidos şehrinde "Oziris", karısı "İziz" ve oğulları "Horus" vardı.

Bölge tanrıları bu şekilde, Roma egemenliğine kadar kaldı. Bunlar Mısırlıların hayal gücünden çıkan garip biçimlerde, çoğunlukla hayvan başlı insan şeklinde temsil edilirdi. En ünlüleri çakal başlı "Anubis", inek başlı "Hator", kartal başlı "Horus", atmaca başlı "Mokot", dişi aslan başlı "Seket", domuz başlı "Set", timsah başlı "Sevek"tir.

Bu çakallar, aslanlar, kartallar, atmacalar, kurtlardan başka fareler, su aygırları, karacalar, inek ve kediler de "içlerinde tanrı kıvılcımı taşıyan hayvanlar" diye kutsal sayılırdı. Tanrı kıvılcımı (ateşi) taşıdıklarına inanılan bu hayvanlara tapılırdı. Memfis şehrinde Apis öküzlerin tanrı "Ptah" veya "Oziris" in ruhlarını, ateşini (kıvılcımını) taşıdığına inanılır ve bu öküzlere tapılırdı. Heliopolis şehrinde tanrı "Ra" ve "Horus"un ruhlarını taşıdığı sanılan öbür öküzlere de tapılıyordu.

"Güneş şehri" mânasına gelen Heliopolis şehrinde "Horus" yeni doğan güneşi, "Atum" batan güneşi, "Aton" ise öğle güneşini temsil

* Babası Yakup tarafından pek sevilen Yusuf'u kıskanan kardeşleri bir gün onu yalnız yakalayarak bir kervana satmışlardı.

ederdi. Heliopolis bütün bu güneşlere tapınma yeriydi.

Firavun AHNOTON (veya: AMENOFUS - M.Ö. 1370-1352) bu güneş tanrılarındaki çokluğu bire indirmek istemiş ve yalnız güneşi tanrı olarak kabul ettirmeye kalkışmıştı. (Hazreti Musa bu tarihlerde Mısır'da yaşıyordu.) Bu "ilerici" hükümdar bu işi başaramadı. Ama tarihte ilk "Tek Tanrıcı" insanı adını almak şerefini kazandı.

Romalılar Mısır'ı zaptettikten sonra onların etkisinde kaldılar ve Tanrı "İziz"in heykelini alıp Roma'ya götürdüler.

Yaşadığımız dünyadan sonraki hayata, yani "Ölülerin hayatı"na eski Mısır uygarlığında, başka hiç bir ülkede eşine rastlanmadık derecede, önem verilirdi. Daha sonra ortaya çıkan tek tanrılı dinlerde bile ölülere, ölümden sonraki hayata Mısırlılar kadar önem verilmemiştir. Mezarın ötesindeki dünya ile bu kadar derinden ilgilenilmemiştir. Eski Mısırlılar, ölümden sonra ruhun "Amenti" diye isim verilen "Aşağı Dünya"ya indiğine ve oradaki "Hakikat Salonu"nda muhakeme edildiğine inanırdı. Muhakemeyi yapan yargıç dişi tanrı (tanrıça) "Oziris" ve onun 42 yargıcıydı. Ölçücü başı "Anubis" bir terazi çıkarır, bu terazinin bir kefesine bir tüy, veya başka bir hakikat işareti, ya da ruhun kendisini, öbür kefeye de o ruhun sahibi olan insanın dünya üzerinde yapmış olduğu iyi işlerin listesini koyardı. Sonra ölüye işlediği, ama kabul etmek iste-

mediği günahları itiraf ettirilirdi. Eğer iyi işleri ağır basıyorsa bu mutlu ruh, 3.000 yıl yaşamak üzere cennet bahçelerine, (AŞHLU) ya girmek iznini alırdı. Eğer "hakikat", yani günahlar listesi ağır basarsa, o zaman ruh, cezası tamamlanıncaya kadar bir takım hayvanların vücuduna girmeye mahkûm edilirdi. Buna rağmen islâh olmayan ruhlar ya canavar "AMMAİT" tarafından yenilir, ya da parça-parça edilerek yokolurdu.

Tam 3.000 yıl tanrı Oziris'in cennetinde mutlu bir hayat süren iyi ruhun, sonra eski bedenine girerek yeniden dünyaya döndüğüne ve yeni bir hayat yaşadığına inanılırdı. İşte bu yüzdendir ki eski Mısırlılar, ölülerin çok iyi hazırlanmış dayanıklı mezarlarda (Piramitler gibi) dikkatle korunmasına aşırı önem verirlerdi. Ruhun eski bedenine dönmesini beklemek üzere, bu bedenin (Vücudun) çok iyi muhafaza edilmiş olması gerekirdi. Bunun için büyük mezarlar yaptırırlar ve cesetleri mumyalatırlardı. Mumya, cesedin parçalanmasına engel olan koruma şeklidir. Bugüne kadar kalmış binlerce, onbinlerce mumya, Mısırlıların "Yeniden doğuş"a ne kadar güvenle inandıklarının bir belgesidir.

Mumyası yapılan ölü mezara konduktan sonra aynı mezara (oda gibi büyük olduğu için) eşyalar, giyecekler, yiyecekler, ölünün hayatta iken kullandığı nesi varsa konurdu. Aksi takdirde, ruhun mezara ziyaret için geldiği zamanlarda, yiyecek ve içecek bulamazsa çok kızacağına inanılırdı. Ruhun ölümsüz olduğuna inanan Mısırlıların bütün mâbedleri (Tapınakları) Roma İmparatoru Teodosyus tarafından yıktırıldı ve yüzbinlerce mumya harap edildi.

Önasya'da Din

Mezopotamya, bugünkü Irak ve Suriye topraklarında Fırat ve Dicle nehirlerinin suladığı topraklardır. Mezopotamya dinlerinin ilk şekillerini M.Ö. 5.000-3.000 yılları arasında, Orta Asya'dan "Ari" ırkından (Arya'lardan) gelme, Sümerler'de görüyoruz. Sümerlerin tanrıları "totem" şeklindeydi: Kartal, aslan, boğa gibi. Bunlar gökten (Güneş, ay, yıldızlar) ilham alan bir dinin temsilcileriydi. M.Ö. 2.000 yıllarında Semitler (Babil ve Asur kavimleri) Sümer ülkesini ele geçirdi. Zamanla, Mezopotamya'nın genel tanrıları haline gelen "ENLİL", "ŞAMAŞ", "MARDUK" ve "İŞTAR" buradaki kavimler arasında yerleşti. Bu dinler çok tanrılı dinlerdi. Tanrılara "adak" sunulur ve yıldızlara, aya, güneşe tanrısal bir kişilik (hüviyet) verilirdi.

Bu dinlerde "Yaratılış" ve "Tufan" efsaneleri de vardı ki daha sonra ortaya çıkacak Museviliği etkilemiş, ona ilham vermiştir.

Bu bölgelerde tanrı "ARİNNA"ya tapan Hititler, tanrı "BAAL" ile tanrıça (Dişi tanrı) "ASTARTE"ye tapan Finikeliler de vardı.

Mezopotamya dinlerinde en önemli tanrılar, saydıklarımızdan başka, gök tanrısı "ANU", yer tanrısı "BEL" yahut "ENLİL", su tanrısı "EA" dır. İkinci derecedeki tanrılar arasında ise: ay tanrısı "SİN", hava ve gök gürültüsü (şimşek) tanrısı "ADAD" veya "RAMMAN", ateş tanrısı "NUSKU", savaş tanrısı "NERGAL" vardır. İnsanların üremesini sağlayan tanrıçalar ise: ANU'nun karısı "ANATU", BEL'in karısı "BELİT", EA'nın karısı "DAMKİNA" adını taşıyordu.

*** Nuh Peygamber Allah'ın emriyle ailesini ve hayvanları tufandan kurtarmak için 120 yılda bir gemi inşa etmişti. Bu gemi 135 metre boyunda, 22,5 metre eninde ve 13,5 metre yüksekliğinde, 3 kat idi. Nuh, gemisine ailesiyle birlikte her hayvandan bir çift alarak 40 gün 40 gece süren tufandan kurtulup Ağrı dağına çıkmıştı.**

Kolomb öncesi Amerika'da

Maya'lar orta Amerika'da yaşıyordu. 16. yüzyılda İspanyollar buralara savaşarak ve yakıp yıkarak geldiler. Meksika, Kosta Rika, Nikaragua, Honduras'ta yaşıyan bu kavim, İsa'nın doğumundan asırlarca önce büyük bir uygarlığa sahipti. Mayaların dini, tabiat kuvvetlerine tapmaktan ibaretti. Yunanlıların ZEUS'u gibi, onların "Gök Tanrısı"nın adı "İTZAMMA"ydı. En önemli tanrılardan biri, bu bölgelerdeki ekonominin temelini teşkil eden mısır buğdayının yaratıcısı sayılan "Yağmur Tanrısı'ydı. ve adı "ÇAK"tı. Bir iskelet ve kuru kafa ile temsil edilen ölüm tanrısı, güneş tanrısı ve mısır buğdayı tanrısından sonra, en önemli tanrı, elinde bir kuş ve yılan tutan "Yaratıcı Tanrı "KUKULKAN'dı.

Aztekler ve Toltekler'in dini, Mayalar'ın dinine dayanır.Başlıca tanrı "UİTZİLOPOCHLİ", önceleri Azteklerin bir kabile tanrısıydı, sonraları savaş ve av tanrısı oldu. Aztek dinine göre, güneşin gökyüzüinde kalıp ışık saçabilmesi için insanların kalpleriyle beslenmesi gerekiyordu. Bunun için durmadan savaşmak bir din göreviydi. Meksikalı Aztekler savaşlarda yakaladıkları esirleri "Kurban taşı" üzerine ayaklarından ve kollarından gererek yatırırlardı. Tarih kayıtlarına göre 1486 yılında, Büyük Piramit'in güneşe "adanması" sırasında 20.000 insan kurban edilmiş ve bunların kalpleri rahipler tarafından taş bıçaklarla göğüslerinden çıkarılmıştır. Ateş tanrısına adanan kurbanlar da ateşe atılırdı. Beslenme tanrısına adanan kurbanların derileri yüzülür ve tören bitene kadar bu derileri rahipler üzerlerine giyerlerdi. Kurban edilenlerin de, savaş meydanında ölenler gibi doğrudan doğruya güneş cennetine gittiklerine inanılıyordu. Bazan, tanrılara sunulan insan kurbanların etlerini yemek, bir dinsel tören şeklinde yapılırdı.

Eski Yunan'da Din

Eski Yunanlıların dini, hepsi de insanlara benzeyen bir çok tanrı ve tanrıçalara bağlı bir dindir. "Hellenler" adı verilen ilk Yunanlılar, Yunanistan'a geldikleri zaman tıpkı Hint "Veda"larında anlatıldığı gibi, tabiat tanrılarına tapan ilkel kabile insanlarıydı. En önem verdikleri tanrı ise ZEUS'tu. Onu bütün tanrıların babası sayarlardı. Zeus ailesindeki, önemli öbür tanrılar şunlardır: Apollo, Poseidon, Hestia, Demeter, Atos ve Hermes.

Bunlara sonraları, ele geçirdikleri topraklarda yaşayan kavimlerin, kabilelerin tanrıları da ilâve edildi. Bunlar arasında önemlileri: Girit'lilerin büyük tanrıçası Afrodit, Akdeniz kıyılarındaki kabilelerin tanrıçaları: Hera, Athena ve Artemis'tir. Akdeniz ve Ege Denizi kıyılarındaki Hellenlerin, Avrupa'dan gelen barbar Hellenlerin erkek tanrıları arasına dişi tanrıları (Yani: tanrıça) ilâve etmeleri ilgi çekicidir. Afrodit, Hera, Athena ve Artemis hep dişi tanrılar (tanrıça)lardır.

Yunanlıların bir kutsal kitabı yoktu. Tanrılarla ilgili efsaneler (mitologya-mitoloji) için en iyi kaynak, Hellenlerin gelişme devirlerinde yaşayan ünlü destancı ozan HOMEROS ile HESİODOS'un şiirleri ve destanlarıdır. (İliada ve Odysseia adlı destanlar). Ancak bu HOMEROS, aynı isimde ve M.Ö. üçüncü yüzyılda yaşayan, trajedi yazarı HOMEROS değildir ve tarihçi HERODOTOS'a göre M.Ö. 850 yıllarına doğru yaşamıştır.

Eski Yunanlıların gelişme devirlerinde artık bu tanrılar, "Tabiat kuvvetlerini temsil eden varlıklar" olmaktan çıkmış, tıpkı insanlar gibi düşünen, insan kişiliği taşıyan fakat gene de "tanrısal" bir özelliği olan varlıklar olarak tanıtılmıştı. M.Ö. 6. yüzyıla doğru Atina şehrinde yaşayan bazı filozoflar, bu "insanımsı" tanrıları, şairlerin hayalleriyle uydurulmuş yaratıklar diye küçümsemeye ve alaya başladılar.

Fakat, Hellenler, ne olursa olsun, bu "hayal yaratıkları"nı ve onların tıpkı kendilerininkine benzeyen serüvenlerini pek sevmişlerdi. Bu tanrıların başında bulunan baba Zeus, Olimpos dağının tepesinde oturmakta, etrafında erkek ve dişi yardımcıları bulunmaktaydı. Şairler bu tanrı ve tanrıçaların maceralarını yazıp söylemişler, tiyatro yazarları oyunlarında bunların başlarına gelenleri anlatmışlardı.

Baba Zeus, bütün bu tanrıların ve tanrıçaların babasıdır. Hem çok güçlüdür, hem de merhamet,fkat tanrısıdır. Öbürleri hep ondan türemiştir.

Eski Yunan dininde ölümden sonraki hayata önem verilmezdi. Ölümden sonra insan ruhunun karanlık ve sıkıntılı yeraltı dünyasına göçtüğüne inanılırdı. HADES ve ELİZYUM, yani cehennem ve cennet olmak üzere iki bölgeydi. İyilikle ömür sürmüş ve takdis edilmiş olanlar Elizyum'a, lânetlenmiş olanlar ise Tartarus'a, Hades'e, yani Cehenneme giderlerdi.

Romalıların da sonradan benimsedikleri; koruyucu, cezalandırıcı, yönetici, yaratıcı ve yıkıcı olan bu tanrılar şöyle bir işbirliği yaparlardı. Zeus baş tanrı ve yaratıcıydı. Hera onun eşiydi. Poseidon denizlerin hâkimi, Apollon güneş tanrısıydı. Ares savaş tanrısı, Hefaistos demirci, Hermes icatçıydı. Athena ise Atina Şehrinin özel tanrısıydı. Artemis (Romalılar: DİANA adını verir) gençlik ve bekâret tanrıçası, Demeter bereket tanrıçasıydı. Afrodit (Romalılar: VENÜS, adını verir) aşk ve güzellik tanrıçasıydı. Ares, Hefaistos, Hermes, Athena Artemis, Demeter adlarındaki bu tanrıçaların altısı da kadındı.

Bunlardan sonra ikinci derecedekiler geliyordu: Hades, Dionizos, Kronos, Uranus, Helios, Hiperion, Nereus, Proteus, Lete, Persofone, Hekate, Selene gibi tanrılar ve "İlham perileri", "Güzellikler", "Saatler", "Kaderler", "Çılgınlıklar", "Deniz yaratıkları" ve "Deniz kızları" gibi tanrılar geliyordu.

Üçüncü sırada Zeus'un habercisi "İris", şa-

* Yunan Mitolojisinde Girit devinin yaşadığı lâbirente, ona kurban edilmek üzere getirilen Atinalı bâkireler...

rap sunucusu "Hebe", Afrodit'in hizmetçileri olan "Saatler" geliyordu.

Daha sonraki sıralarda tanrılarla insanların birleşmesinden dünyaya gelen tepe gözlü "Kikloplar", "Harpiler", "Gergonlar", "Hades"in köpekleri, Teb Şehrinin Sfenks'i, insan başlı ve at gövdeli "Kentavrus"lar, "Hayaletler" gibi canavarlar vardır.

Bütün bu tanrılar, tanrıçalar, tanrısal varlıklar, ruhlar, hayaletler, cinler, şeytanlar, ve kahramanların sayısı Yunan mitologyasında 30.000'e yaklaşmaktadır.

Eski Roma'da Din

Eski Romalıların dinleri köylerde, kırlarda yaşayan ve tabiatı seven Lâtin kavminin basit inançlarından ibarettir. Lâtinler, ormanlarda, nehirlerde, kaynaklarda, kuyularda, evlerin ocaklarında sayısız ruhların barındığına inanıyordu. Bu ruhların bazıları dost, bazıları düşman varlıklardı. Lâtinler bunlara "NUMEN" adını vermiştir Her yerde bu "Numen'lerin bulunduğuna inanırlardı Meselâ, evlerin kapısında bekçilik yapan bir "JANUS" vardı. Kilerde nöbetçilik yapan ruhun adı "PENATUS"tu.

Aile hayatındaki bütün önemli olaylar ruhların işi olarak kabul edilirdi. Çocuk doğar doğmaz, hemen "PİCUMNUS" ve "PİLUMNUS"a hayvanlar kurban edilirdi. Düğünlerde JUPİTER'e tuzlu ve mısırdan yapılmış yiyecekler sunulurdu. Her ölümden ve doğumdan sonra, tehlike ve bunalım anlarında evlere girdiğine inanılan "Kötü ruhlar"ı kovmak için bütün ev baştan aşağıya dikkatlice süpürülürdü. Ölen bir insanın gölgeli bir ülkede yaşadığına inanılır ve yılda iki kere, mayısta ve şubatta bu ölüler anılırdı. Bu aylarda mezarlara kurbanlar sunulur, evlerde de bir çeşit sevgi bayramı yapılırdı. Eski Romalılarda dindarlık, hem tanrılara, hem aileye bağlılık anlamına gelirdi. Bunların ikisi de birbirinden ayrılmazdı.

Roma büyüyüp imparatorluk haline gelince Romalıların dinleri değişti. Evlerin ve tarlaların ruhlarına tapmak bırakıldı. Önceleri bir site (Şehir) dini olan bu din, sonraları bir cumhuriyet, daha sonraları da cihana hükmeden bir imparatorluk dini haline geçti. Roma'daki "Kapitol"un tepesinde üç büyük tanrının tapınağı (İbadet evi=mâbed) büyük ölçülerde ve zenginlikle ihtişama uygun olarak yapıldı. Artık tanrılar bile daha kuvvetli bir şekilde gösteriliyordu. Bu üç tanrı: Jupiter Optimus Maximus (En İyi ve En Büyük Jüpiter), Savaş Tanrısı: Mars ve Koruyucu Tanrı: Ouirinus'tur.

Daha sonraları, Etrüsklerin etkisiyle bu tanrılar üçlüsü değişti: Jüpiter ile birlikte bu defa karısı Juno ve elişleri tanrıçası Minevra, şeklindeki "Üçlü" ye döndü. Kasaba ve köylerde ibâdet (Tapınma) gene açık yerlerde, gökyüzüne karşı yapılıyordu. Fakat Roma ve diğer büyük şehirlerde tanrı ve tanrıçaların, insan şeklindeki mermer heykellerinin konulduğu tapınaklarda ibâdet ediliyordu.

Yunanlıları, savaş ve barışlarla tanıyan Romalılar, bu ilişkilerden sonra tanrılarını Yunanlıların tanrılarına benzettiler. Bazı Yunan tanrılarını da alıp kendi tanrıları arasına soktular. Kartaca ile yapılan savaşlardan sonra, Romalılar Kartacalıların "MAGNA MATER", Anadolu'nun "KİBELE", "BELLONA", Mısır'ın "OZİRİS" ve "İZİZ", İran'ın "MİTROS", Suriye'nin "ATARGATİS" adlı tanrılarını aldılar ve Roma tanrıları arasına koyup Roma İmparatorluğunun bünyesine uygun bir "Tanrılar Ailesi" meydana getirdiler.

Hıristiyanlığın yayılışına engel olmak isteyen Romalılar, ilk Hıristiyanları aslanlara yedirmelerine, yakaladıklarını hemen öldürmelerine rağmen, yeni dinin taraftarlarına yenildiler. Dünyanın en büyük imparatorluğu İsa'nın fikirleri karşısında mağlup olduktan sonra bu tanrılar gözden düştü

Hindu Dini (Brahmanlık)

Hinduizm şeklinde de söylenen ve yazılan Hindu dini ile Brahmanlık dini aynı şeydir. Ne var ki, iki ayrı kelime, aynı mânâda kullanılmaktadır. Hindu dini yeryüzünde yaşayan dinlerin en eskisidir. Binlerce yıl önce çıkan bu din, daha sonraki dinlere ilham kaynağı olmuştur. Bir çok dinler, bu dindeki esasları biraz değiştirip uygulamıştır. Ezeli ve ebedi bir ruha inanan Hindular, ruh huzuru ve mutluluğa erebilmek için insanın isteklerine hâkim olmasını ve değişmez gerçek olan tanrıya ruhunu vermesini isterler. Bu öncesiz ve sonrasız ruha Hindular "Brahma" adını verir. Hindistan'ın en eski dini "Brahmanizm"dir. Budizm, sonradan çıkmıştır ve Brahmanizmin reforma uğramış şeklidir.Brahmanizm'in üç büyük tanrısı vardır: Brahma, Vişnu ve Şiva adındaki üç tanrı ulaşılmaz bir dağın doruğunda yaşar. Brahma ilk insanı, yani "MANU"yu, sonra da ilk kadını, yani "ŞATARUPA"yı yaratmıştır.

Hindular (Brahmanlar) her şeyde tanrıdan bir parça bulunduğuna inandıklarından (Mutasavvıflar da böyle düşünür) canlı olan her şeye, ağaçlara, ineklere, hâttâ böceklere bile aynı derecede saygı duyarlar. Hiç bir varlığa karşı şiddet göstermeme ilkesinin kaynağı budur. Bu yüzden bir çok Hindular hayvan kesip et yemezler. Hindu inanışına göre en kutsal hayvan sayılan inekler, bugün en modern şehirlerde sokaklarda gezer ve kimse onlara el süremez. İnekler kağnı çeker, süt ve tezek verir, ama kesilip yenilmez.

Hinduizm, insanlara "KAST= değişmez sınıf"lara ayıran tek dindir. Hinduizm bugün o kadar çok mezhebe bölünmüştür ki sayısını kimse bilmez.

Budizm

Budizm (Buddha) dini zamanımızdan 2.400 yıl önce Hindistan'ın kuzeyinde Nepal sınırında ortaya çıktı. "Buddha"nın mânâsı "Ermiş" demektir. Budizm'in kurucusu Sakyamuni (Siddharta) (Sakyamuni "Sakyalılar'ın Bilgesi" mânâsına gelir. Siddharta'nın soyadı "Gautama"dır.) 16 yaşına gelince, babası onun rahip olacağını anlayıp Gopa adındaki bir prensesle evlendirmişti. Geleceğin "Buddha-ermiş"i, 29 yaşına kadar kendini zevk ve safa içinde unuttu. O yaşta karşısına bir ihtiyar, bir hasta, bir ceset ve bir din adamı çıkınca insan hayatının boşluğu konusunda derin düşüncelere daldı. Hemen o gece sarayından kaçıp Brahman rahiplerinin yanına gitti. Ancak onların yetersizliğini anlayıp bir ormana çekildi. Tam altı yıl ıssız ormanda yaşadıktan sonra hayatın tutkular ve istekler demek olduğunu, ruh düşüklüğünden kurtulmak için bilim sahibi olmak gerektiğini; böylece tutku, arzu ve cehaletten kurtulup "Bilge", yâni tanrının ilhamını almış olgun kişi olmak gerektiğini Benares şehrinde beş eski arkadaşına açıkladı. Bu kimseler, kurduğu yeni dinin ilk çekirdeği oldu. Hıristiyanlıktaki "Havariler" gibi bunlar dini yaydılar. Çevresinde bir çok çömez toplandı. Hindistan'ı baştanbaşa gezip tam 45 yıl vâizlar (Söylevler) ile hükümdarları ve halkı kendi dinine bağladı. 81 yaşında öldü, muhteşem bir cenaze töreni yapıldı. Sakyamuni'nin "Mutlu, "Kutlu", "Galip", "Çileci" ve daha bir çok sıfatları vardır. Kurduğu din, kendi adını değil, "Ermiş" anlamına gelen "Buddha" adını taşımaktadır.

Budizmin "Dogma"ları, uzak doğuda Hindistan'da çeşitli ve farklı şekillerde uygulanır. Çoğu Brahmanizm'den alınmıştır. Budizme göre ilk madde ebedidir. Dünyalar kurulur, gelişir, geriler ve yok olur. Sonra yeniden doğar. Kâinattaki bu kanun canlılar, için de geçerlidir. Yalnız "Buddha"lar, yani ermişler "NİRVANA"ya, sonsuz mutluluğa erişir ve bir daha evrene (Kâinata) gelmez. Tutkular, arzular, nesnelere bağlanış bilgisizlikten doğar. On günahtan çekinmek gerekir; cinayetten, hırsızlıktan, zinadan, yalandan, dedikodudan, küfürden, gevezelikten, hasetten, kinden, inanç yanlışından kaçınmalıdır. Herkes yaptıklarından sorumludur ve hesabını verecektir. Cehennem ebedi değildir. Çekilen cezaların süresi ve şiddeti işlenen suçlara göre değişir. Tanrıların gücü de, mutluluğu da sınırlıdır.

Budizm'in, Japonların milli dini "Şinto"dan ahlâk ve düşünce bakımından üstünlüğü M.S. 552'de anlaşıldı ve Japonya'da yayıldı. Bugün Japon adalarında 106.223 Buda (Buddha) tapınağı vardır ve 50 milyondan fazla Japon, Budizm dinini kabul etmiştir. Çin, Seylan, Tayland, Burma, Çin Hindi, Kore, Endonezya ve Moğolistan'da da Budizm çok yayılmıştır. Hindistan'ın resmi dini Brahmanizm'dir. (Bir adı da Hinduizm). Budizm'in Hindistan'da 15 milyondan fazla taraftarı vardır. Hint yarımadasında Müslümanların 130 milyondan çok (Pakistan dahil) olduğu düşünülürse Budizm'in, Hindistan'dan çıktığı halde güney doğu Asya'da yayıldığı anlaşılır.

Konfuçyus Dini

Çin'in yetiştirdiği en ünlü filozof ve kendi adıyla yayılan dinin kurucusudur. M.Ö. 551 yılında doğdu, 479 yılında öldü. Asıl adı "Kung Fu-Tse"dir. Bu kelime Lâtince yoluyla batı dillerine "Confuzius" şeklinde geçti. Konfuçyus aslında büyük bir filozoftur. Onun kitapları yıllarca ve asırlarca Çin okullarında okutuldu. Kitapları "Özdeyiş—Vecize" şeklinde özlü yazılarla şöhret yapmıştır. Konfuçyus küçük yaşta öksüz ve yetim kalmış, yoksulluk içinde büyümüştü. Kendisinden önce yaşamış bilginlerin ve filozofların eserlerini inceledi. 19 yaşında evlendi. 22 yaşında bir okul açtı. Burada dersler verip öğrenciler yetiştirdi. Bu okulda gösterdiği öğretim, özü bakımından ahlâkla ilgiliydi.

Zamanındaki ahlâk anlayışını yükseltmişti. Savunduğu büyük erdemler dostluk ve hakbilirliktir. Bunlar insanlar arasında soyluluk, onur ve karşılıklı saygı duygularının kurulması amacını güder. Konfuçyus adına M.S. 5. yüzyıldan itibaren tapınaklar yapılmağa başlandı. Resimleri okullara konuldu. Bir peygamber gibi saygı gördü. 1912 yılına kadar Çin'de, bütün sözlerini, okuyan herkes ezbere bilirdi. Bu tarihten sonra Konfuçyus ahlâkının okullarda okutulması mecburiyeti kaldırıldı.

Konfuçyus'un dünyaca meşhur sözü: "Kendine yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapma!" özdeyişidir. Koyduğu prensipleri asırlarca bütün dünya üniversiteleri öğrencilerine okutmuştu. Felsefesi "Beş Klâsikler" isimli kitapta toplanmıştır. Japonlar Çinli filozofun bazı sözlerine çok önem verdiler ve toplum, aile üzerindeki prensiplerini yaydılar. 1600-1868 yılında Japonya'da Konfuçyusçuluk, resmi din oldu. Konfuçyusçu felsefe Japonlarda silinmez izler bırakmıştır. Ancak bugünkü Japonya'da artık önemi kalmamıştır. Bir zamanlar Çin'de "Öğretmenlerin öğretmeni" denilen Konfuçyus bugün artık unutulmuştur.

Şu sözleri Konfuçyus söylemiştir: "Hapishanelerde inceleme yaptım. Gördüm ki mahkumlar ya fakirdir, ya da fakirlerin çocuklarıdır. Ya cahildir, ya da cahillerin çocuklarıdır. İnsanları suç işlemeye yönelten şey fakirlik ve cehalettir. Fakirlik ve cehaleti ortadan kaldırırsak hapishaneler boşalar. Cahilliği ortadan kaldırmanın yolu, eğitimdir. İnsanlara faydalı ve kazanç getirecek işler yapmasını öğretirsek dürüst yaşamalarını sağlarız. Halkın iyi yöneticilere ihtiyacı var. Yöneticiler iyi olmazsa halk da bozulur. Yöneticiler iyi olursa halk da onlar gibi olur".

* Konfiçyüs çok okuyan bir düşünürdü. "Öğrenmeden düşünmek, felâket doğurur" derdi. Resimde onu büyük kitaplığında görüyoruz...

Zerdüşt Dini (Zaratustra)

Eski İranlılar'ın dinine "Zerdüşt" dini denir. İsa'nın doğumundan 7 asır önce, İran'da yaşamış Zardüşt-Zaratustra bu dini kurmuştur. Türkistan'ın Belh şehrinde inançlarını yaymaya başladı. Önceleri ters tepkilerle karşılanan dini, sonradan çok taraftar topladı. Zerdüşt dininin en önemli tarafı tek tanrı fikrine ilk ulaşan din olmasıdır. Zerdüşt dininde tanrının adı "AHURA-MAZDA"dır. "Mazdeizm" denilen bir tarikatı (Yol, branş, inanış)da doğuran Zerdüştlüğe, sonradan "Mecusilik" adı da verilmiştir.

Zerdüşt dinine göre insan gövdesi, "İyi" ile "Kötü"nün devamlı çarpıştığı bir savaş alanıdır. İnsan hayatında bu iki güçten hangisi üstün gelirse insan ruhu onun tarafına geçer. "İyilik"in adı "Hürmüz", "Kötülük"ün adı "Ehrimen"dir. Bu iki ilâhi güç, (Müslümanlıktaki melek ile şeytan gibi) dünyaya hükmeder. Yeryüzündeki bütün olaylar onların etkisiyle ortaya çıkar. Hürmüz üstün gelirse, yeryüzü mutlu olur. Ehrimen üstün gelirse, sayısız kötülükler, yıkılımlar, acılar, üzüntüler ortalığı kaplar. Eski doğa dinlerinin yeni bir anlayışla, yeni bir nitelikte ortaya çıkışı İranlıları ve Hindlileri çok etkilemiştir. İyilik (Hürmüz) güneş, ışık ve aydınlık halinde Kötülük (Ehrimen) karanlık ve ıstırap halindedir. Hürmüz insanlara iyiliği "Mitra" adlı baş melek ile yapar. Kötülük timsali Ehrimen ise şeytanla kötülük yaptırır. Zerdüştlük, tek tanrılı büyük dinlerden önce, dünyadan ahrete bir köprü ile (Sırat köprüsü) geçileceğini ilk defa söylemiştir. Buradan geçebilenler cennete, geçemeyenler cehenneme gidecektir.

Zerdüştlük çalışkanlığı, ticaret ve sanat öğrenmeyi, özellikle tarım yapmayı ve çalışmayı bir ibâdet olarak kabul etmekle ileri bir düzeye çıkmıştır. Yüksek ve temiz ahlâkı çok önemli saymıştır.

Zerdüştlük M.Ö. 6. asırda Azerbaycan'da, Irak ve Türkistan'da yayılmış, Sasaniler devrinde (M.S. 226-642) İran'ın resmi dini olmuştur. Zerdüştlükte tapınaklar basittir. Rahipler basit törenlerle halkın ibâdetini yönetir. Ancak Zerdüşt tapınaklarının bir özelliği hiç kesilmeden bir ateşin devamlı olarak yanmasıydı. Ateşin olduğu, aydınlığın olduğu yerde kötülüğün bulunmayacağına, "Ehrimen"in böyle yerlere gelmeyeceğine inanılırdı. Onun için Zerdüştlere "Ateşe tapanlar" denilmiştir. Zerdüştlerin bugün Hindistan'da yaşayan torunlarına da Mecusi

derler ki o da "Ateşe tapan" mânâsında kullanılır. Zerdüşt tapınaklarına "Ateşgede" adı verilmiştir.

Zerduşt dini İran'da yayıldığı yıllarda henuz Musevilik ve Hıristiyanlık yeryüzünde yoktu. Büyük İskender ve eski Yunanlılar Zerdüştlüğü İran seferlerinde ve İranlıların Yunanlılar üzerine yürüdüğü İsa'dan önceki yıllarda tanıdı. Zerdüştlüğe en büyük darbeyi Müslümanlık vurdu. Hazreti Ömer'in halifeliği zamanında, İran'ı fetheden Saad İbni Vakkas adındak Arap kumandanı buradaki bütün ateşgedeleri yıktı ve yanan ateşleri söndürdü. İslâmlığı kabul etmeyen Zerdüştilerin çoğunu öldürdü. "Muğ" adı verilen Zerdüşt rahiplerine işkence yaptı. Zerdüştler toplu halde Hindistan'a göç ettiler. Bugün Bombay ve civarında, İran'da dağınık halde yaşarlar.

Zerdüştlüğün kutsal kitabının adı "ZEND"dir. Zerdüşt'ün fikirlerini, inançlarını, felsefesini ve dualarını bu kitapta buluruz. Bu kitaba sonradan bazı din bilginleri tarafından yapılan yorumlar ve açıklamalar da eklenmiş ve kutsal kitaba "ZEND—AVESTA" denilmiştir. "Zend-Avesta" bütün batı dillerine çevrilmiş, üzerinde batı filozofları bilim ve sanat incelemeleri yapmıştır. Alman filozofu Friedrich Nietzsche (1844-1900) "Zerdüşt BöyleDedi" adıyla bir kitap vazmış ve bu eser dilimize çevrilmiştir.

Zerdüştlük insanı ahlâklı olmaya mecbur eder, evrensel bir din görüşüne dayanır, iyi ile kötü arasındaki zıtlığı çok açık şekilde belirtir, her insanın bütün hareketlerinden sorumlu olduğunu söyler, dervişlik ve dünya işlerinden el etek çekmeyi değil çalışmayı öğütler, insanlığın hayrı için insanları Tanrı ile işbirliğine davet eder, iyiliğin sonunda kötülüğü yeneceğine inanır ve kuvvetli bir ahlâk ideali (Ülküsü) aşılamaya çalışır. Bu bakımlardan Zerdüştlük modern filozofların dahi ilgisini çekmiş ve bilginler tarafından, zamanına göre çok ileri bir din olarak görülmüştür.

Maniheizm

İsa'nın doğumundan 216 yıl sonra Babil'de doğan "Mani" adlı İranlı'nın yaydığı dine "Maniheizm" denir. Babası Zerdüşt dininin çok değişmiş bir mezhebine bağlıydı. İran Hükümdarı Şapur onun dinine ilk girenlerden ve İran'da yayanlardan biriydi. Şapur zamanındaserbestçe dinini yayan Mani, Şapur öldükten sonra yerine geçen Birinci Behramzamanında putperest din adamlarının aleyhinde bulunması sonunda tevkif edilip hapse atıldı ve Gundeşapur'da M.S. 276 yılında öldü.

Ana ilkesi iyilik (Hayr) olan Mani dini Zerdüşt inançlarıyla eski Mezopotamya dinlerinin karışımından doğdu. Maniheizm dinine gore, evren iyilik (Hayr) ile kötülüğün (Şer) savaş alanıdır. Bu savaş alanlarından biri de, evrenle eş yapıda olan insandır. Gerek evrenin, gerek insanın yapısını kuran bu iki karşıt güçtür. (İyilik-Kötülük). İyilik her zaman ışık, aydınlık (Nur) ve ruh olarak, kötülük ise karanlık, beden, şeytan ve madde olarak görünüş alanına çıkar. Ruh ve bedenden (İyilik ve kötülükten) kurulan insan varlığı, bu iki gücün sürekli çatışmalarından doğan hareketler içindedir. İnsanın mutluluğu, bu iki çelişik güç arasındaki dengeye, uzlaşmaya bağlıdır. İyilikle kötülük arasında süregelen çatışma "Birlik"e ulaşınca mutluluğu sağlayan huzur başlar. Bu iki güçten hangisi üstün gelirse insan o nitelikleri kazanır, iyi veya kötü olur. İnsanın mutlu olması, kötü gücü yenmesi elindedir. Derin bir özlem içinde duyulan mutluluğu insana "Birlik" (İyilikle kötülüğün kaynaşması) sağlar. "Birlik"e yalnız derin bilgi (İrfan) ve sezgiyle ulaşılır. Maddeye, geçici dünya varlıklarına karşı eğilim duymayan, yalandan, riyadan, arabozuculuktan, gösterişten, başkalarını küçük görmekten sakınan kimse "Birlik"e giden yoldadır. "Birlik"e insanı götüren "İrfan" akıl üstü derin bir güç olan sevgi ile kazanılır. Sevgi insanlar arasında eşitliğin, kardeşliğin kaynağıdır. Bu yüzden iyiyi, güzeli sevmek, mutluluğu istemek demektir.

İranlı Mani, ortaya attığı dinle ilgili görüşlerini "ERJENK" adlı kitabında hem yazı hem de resimlerle yansıtır. Bu kitap, ile Mani, doğuda resim sanatının babası ve kurucusu sayılmıştır. Resimlerinin olağanüstü güzellik taşımasından dolayı bu kitabın ve resimlerin gökten indiğine inanılırdı. Hükümdar Şapur'un sarayında onun hekimliğini de yapan Mani'nin kitabındaki ilâhilerden anlaşıldığına göre Mani diniyle Hıristiyanlık arasında benzer noktalar vardır. İslâm ve Buddha inançları da Mani dininde görülür. Bazılarına göre Maniheizm'de sınırlı bir mal ortaklığı da vardır. Türk edebiyatında, sevgilinin yüzü ve güzelliği onun yaptığı resimlere benzetilir. Divan Edebiyatında "Mani-i Nakkaş" diye bahsedilen Mani, resimde insan tasvirlerini yasaklayan İslâm dinince kâfir sayılır. Bazı Türk ressamları, nakkaşları eserlerini Mani'nin resimleri kadar güzel sayıp öğünürlerdi.

Taoizm (Tao Dini)

Kuruluşu İsa'dan önce 6. yüzyıldadır. Kurucusunun adı "Tao Tze", kutsal kitabının adı "TAO TEH KİNG", yani "Akıl ve Erdem Kitabı"dır. Kutsal kitapların en kısasıdır. 5.000 kelimeden ibaret olan bu kutsal kitap, Çince'den başka dillere en çok çevrilen kitaptır. "Lao Tze" ismindeki din kurucusu tarafından yazıldığına inanılır. Çin, Kore ve Mançurya'da yayılan Taoizm, iyi anlaşılamayan, "Mistik" bir dindir. 50 milyondan fazla taraftarı vardır. Tao dininden olanların bir kısmı, aynı zamanda da Budist ya da Konfuçyusçu'dur.

Tao isimli kutsal kitapta özetle şunlar vardır: "İyi insanın en büyük amacı barışı korumaktır. Savaş kazanmaktan ve insanları öldürmekten, iyi insanlar, hiç bir zevk almaz. Bana iyi olmayanlara da iyi davranırım.

Şinto Dini

Şinto dini Japonya'da çıkmıştır. Kurucusu ve kuruluş yılları bilinmiyor. Ancak, tarihden önceki devirlerde yayıldığı anlaşılmıştır. Kutsal kitaplarının adı "KOJİKİ"dir. Manâsı "Eskilerin Yazıları" demektir. Kutsal kitabı bir kaç tanedir. "NİHONGİ" (Japon Yazıları) ve "YENGİŞİKİ" (İlâhiler ve Dualar) demektir.

İsa'dan önceki yüzyıllarda, Çin uygarlık yolunda hayli ilerlemiş bir toplum haline gelmişti. Japonlar ise vahşi kabileler halinde yaşıyordu. Çinliler Japonlara "Cüceler" adını vermişti. Çinlilerden yazıyı, tarım, sanat ve din bilgilerini çok sonraları öğrendiler. En cahil devirlerinde bile Japonların bir dini vardı. Japonların, bu ilk dinlerine Çinliler "ŞİNTO" adını verdi. Çince "İyi Ruhlar Yolu" manasına geldiği söylenir.

Şinto dinine göre, yeryüzündeki bütüncanlılar ağaçlar, kuşlar, balıklar, çiçekler gökyüzünden dökülmüştür.. Öyleyse gökyüzünde, dünyadan daha güzel bir hayat vardır,Yeryüzünün altında da bir başka dünya vardır, ama bu dünyadaki hayat pek tatlı ve neşeli değildir. Çok eskiden yeraltı dünyasına girilen kapı açıktı ve insanlar buradan girip ziyaret edebiliyordu. Depremler bu kapıyı kapattı. Gökyüzüne de eskiden köprü vardı. İnsanlar gezip görmek için gökyüzüne çıkabilirdi. Sonra o köprü yıkıldı ve bir daha yapılmadı.

Şinto dininde rahipler, putlar yoktu. En eski Çinliler gibi, ayın, güneşin, ırmakların ve her şeyin ruhu olduğuna inanıyor, bu ruhların iyilik ve kötülük yaptığını söylüyorlardı. Onların iyilik yapmasını sağlamak için onlara tapmaktan başka çare yoktu. Yağmur isterlerse dağlara çıkıyor, yağmur vermesi için "Yağmur ruhu"na dua ediyorlardı.

Şinto dini, evrensel dinler içinde en basit ve sade olanıdır. Şinto dinine göre, onları yöneten "Mikado-Başkan"lar Güneşten gelmiştir ve "Güneşin Oğlu"dur. Mikadolar ölüp değiştikçe güneşin torunları değişmiş olur Şintoizm, din ile vatanseverliği birleştirmiştir. Japonların ulusal bayrakları üzerinde güneş resmi vardır. Bu sembol, bir zamanlar Japonya'da (Doğan Güneş Ülkesi'nde) Güneş Tanrıçası "AMATERASU"nun yaşamış olduğunu hatırlatır. Onun için güneşin torunu olan imparatora da Japonlar taparlar. Şintoculuk, Japonya'nın dağlarına, vadilerine, kırlarına tapmayı da istediği için Japonlara kendi memleketlerini çok sevdirmiştir.

Şinto dini, gayet hoşgörür tarafları olan bir dindir. Şinto dininden olanların aynı zamanda başka dinlere de girebileceğini söyler. Mikadolar bile Budist tapınakları yaptırmış,

* Japonlarca yerin, göğün ve tabiatta bulunan her şeyin yaratıcısı kabul edilen Fujiyama Tanrıçası...

halk Budist, Hıristiyan ve Taoist olmuştur. Şinto dini, sonradan Konfuçyusçu'luk ile birleştirilmiştir. Bu birleşik şekle "BUŞİDO" denir. Daha çok Japon şövalyeleri (Samurai)nin benimsediği ahlâki kanunlar şöyle özetlenir: Bir "SAMURAİ=SAMURAY" cesur, adaletsever, iyiliksever, nazik, şerefli, sadık, kendi iradesine hâkim, öğrenme sevgisi taşıyan, bilgeliğe ulaşmak isteyen bir insan olmalıdır.

Zaman geçtikçe bir Samuray'ın komutanı ölünce kendisini de öldürmesi gelenek oldu. Şerefini savunmak için evinden çıkan bir Samuray, yanına kılıcını alırdı. Zamanla bu kılıç iki tane oldu. 1868'de hükümet Buşido veya Samuray denilen bu sınıfı ortadan kaldırdı ve kılıç taşımak yasaklandı. Ancak, "HARAKİRİ" denilen şerefini kaybedenlerin kılıçla intiharı gibi töreler yakın yıllara kadar devam etti.

Musevilik

Musevi dini tarihi "Yahudi" tarihiyle karışmıştır "Musevilik", "Yahudilik", "İbraniler-İbrani dili", "İsrail" gibi kelimeler ve kavramlar mana bakımından birbirine karıştırılmakta olduğu için, önce bu sözlere verilen manaları bilmeliyiz. İktisadi hayat, din ve dilleriyle dünyanın en eski milletlerinden sayılan bu kavim, din bakımından "İlk tek tanrılı din"e sahip olan kavim sayılır. Musa'nın kurduğu bu dine Musevilik adı verilir. Museviler, dinlerinin adını binlerce yıl ırklarının adı olarak taşıdılar.

Museviliğin tarihi İbrahim ile başlar. 4.000 yıl önce, Mezopotamya'nın Kalde ilinde, Ur

şehrinde İbrahim adında bir adam, iki erkek kardeşiyle (Nahor ve Aran) yaşıyordu. İbrahim'in babası, tapınaklara put yapardı. "Terah" adındaki babaya oğulları da yardım ederdi. Bir gün İbrahim, kendilerinin yapıp sattıkları bu heykellere, insan şeklindeki putlara tapmayı bıraktı; putları kırıp karısını, akrabalarından bazılarını, uşak ve hizmetçilerini, koyun ve sığırlarını, eşyaları alıp Ur şehrinden ayrıldı. Tevrat (Musevilerin kutsal kitabı)a göre Tanrı "YAHOVA—YEHOVA" İbrahim'e: "Aşiretini al, babaevini bırak, sana göstereceğim ülkeye git, ben kabileni orada büyük bir ulus haline getireceğim," demişti. İbrahim, Fırat nehrini geçtikten sonra Filistin'e, yani Tanrı'nın vaadettiği ülkeye (Arz-ı Mev'ud)a geldi. Filistin'e "Kenan İli" de denir. Buranın halkı İbrahim'e ve yeni gelenlere "Nehri aşan" manasına gelen "İBRİLER=İBRANİ" dedi. İşte "İbraniler" adı o zaman ortaya çıktı.

Filistin'de o devirde "Kenaniler" yaşıyordu. İbranilere karşı iyi davranmadılar. İbraniler hayvanlarına otlak bulamayınca hicret (Göç) ettiler. Mezopotamya ile Mısır arasındaki çöllerde yüzlerce yıl yaşadılar. İbrahim'in ölümünden sonra İbranilerin başına onun oğulları geçti. Bunların en ünlüleri İshak ve İshak'ınoğlu Yakup'tu. Yakup bir gece rüyasında, Tanrı YAHOVA ile güreşe tutuştu ve onu yendi. Bu rüyasından sonra Yakup'a "Güreşte galip gelen" manasını taşıyan "İSRAİL" adı verildi. Yakup'a bağlı olan İbrani kavmi, bundan sonra "İSRAİL OĞULLARI= Ben-i İsrail" diye anıldı.

Yakup'un 12 oğlu olmuştu. Bunlardan en güzeli olan Yusuf'u diğer kardeşleri kıskandılar ve onu kör bir kuyuya atıp gittiler. Kervancılar Yusuf'u kuyudan kurtardılar ve Mısır'a götürdüler. Mısır'da firavunun sarayına giren Yusuf, firavunun rüyasını açıklayıp "7 yıl bolluktan sonra 7 yıl kıtlık olacak. Buğday anbarlarında ürünü saklayın!" dedi. Söyledikleri çıkınca büyük bir itibar ve nüfuz kazandı. Yusuf, kendi kabilesini, yani "İsrail Oğulları"nı yanına aldırmıştı. İbrâniler = İsrail Oğulları, İsa'nın doğmundan önce, 12 inci yüzyıla kadar bu verimli ülkede yaşayıp zenginleştiler. Mısır'da ticareti ve önemli mevkileri ellerine geçirdiler. Bu durum Mısır'ın asıl sahiplerini ürküttü. İsrail oğulları kavmini kendi aralarında eritmek için firavun bir emir çıkardı. Bu emre göre İsrailoğulları arasında doğacak erkek çocuklar öldürülecekti. Gerçekten doğan bütün İbrani çocukları erkek olursa öldürüldü. İşte Hazreti Musa bu sırada, (M.Ö.1352-1320) doğdu. Mısır'da, Tutankhamon firavun (Hükümdar)du. Bazı kaynaklara göre Musa firavun Ramses II, devrinde yaşamıştır.

Hazreti Musa'nın anasının adının Asiye olduğu söylenir. Babası ve anasının kim olduğu bilinmez. Bir efsaneye göre, firavun, o yıl doğacak erkek çocuklardan birinin kendi tahtını ele geçireceğini kâhinlerinden öğrendiği için, doğan erkek çocukları öldürtmektevdi. Musa doğunca annesi onu üç ay emzirdi ve bir gün gizlice Firavunun karısı ve kızlarını yıkandığı Nil nehrine, sepet (Veya sandık) içinde bıraktı. Sazlar arasında bulunan çocuk saraya alındı ve orada büyütüldü. Çocuğa "Sudan doğan, sudan olan" manasına gelen "MOŞE—MUSA" adı verildi. Öz annesi saraya sütnine olarak girdi ve oğlunu büyütüp ona İsrailoğullarından olduğunu gizlice söyledi.

Büyüyen Musa, Mısır'da İsrailoğullarına yapılan zulmü gördü. Bir İsrailoğlunu döven Mısırlı öldürülünce Firavundan korkarak Medyan'a kaçtı. Orada Firavunun sarayında rahiplik yapmış ihtiyar Yetro'nun yedi kızına (Bazı kaynaklara göre yedi çobana) yardım etti. Eski rahip kızı "Tsippora" ile Musa'yı evlendirdi. Musa uzun süre düşündü, sessiz-sakin dolaştı. Sonra gaipten gelen sesler duydu. "Yahova=Yehova" adı verilen Tanrı'nın emirlerini alan Musa, Firavun'a gitti ve İbranilerin kölelikten azad edilmesini istedi. Firavun, İbranileri bıraktı. Musa'nın önderliğinde Kızıldeniz'i geçerlerken Firavun askerleriyle peşlerine düştü. Musa ve kavmi, Musa'nın elindeki sihirli asa (Değnek) sayesinde Kızıldeniz'i geçti, Firavun ve ordusu sularda boğuldu.

Sina yarımadası'ndaki Sina dağı'na uğrayan Musa, orada YAHOVA'dan aldığı emirleri kavmine bildirdi. Museviliğin esası olan bu emirler "ON EMİR" deyimiyle meşhurdur:

1. Benden başka hiç bir Tanrı tanımayacaksın.
2 Kendin için put, ya da buna benzer bir şey yapmayacaksın.
3 Tanrı adını gereksiz yere kullanmayacaksın.

* Yeryüzünde Dinlerin Kıtalara Göre Dağılısı

Din	Avrupa	Asya	Afrika	Kuzey Amerika
Müslümanlar	24.347.200	331.114.500	114.780.000	168.000
Hıristiyanlar	407.717.700	76.468.000	100.692.600	224.880.000
(Katolik)	190.488.000	46.106.000	35.178.000	128.705.000
(Ortodoks)	92.927.500	1.920.000	25.000.000	3.900.000
(Protestan)	124.302.200	28.442.000	40.514.600	92.275.000
Museviler	4.390.500	2.766.000	310.000	6.160.000
Zerdüştler	-	125.000	-	-
Şintolar		60.000.000		30.000
Taoistler		51.250.000		15.000
Konfuçyusçular	50.000	304.300.000		95.000
Budistler	18.000	301.058.000	-	200.000
Hindular	180.000	469.988.500	1.060.000	55.000
Toplam	436.703.400	1.597.070.000	216.846.600	231.603.000

*** Hazret-i Musa Sina dağında itikafa çekildiği 40 günü sonunda ümmetinin yanına dönüşünde onların altın bir buzağıya taptıklarını görünce hiddete kapılarak, Allahın gönderdiği "On Emir"i yazdığı taş levhaları yerden yere vurarak parçalamıştı.**

4. Rahat günü (Cumartesi) unutma, çünkü o gün kutsal gündür.
5. Babana, anana saygı göstereceksin.
6. İnsan öldürmeyeceksin.
7. Zinâ işlemeyeceksin.
8. Hırsızlık etmeyeceksin.
9. Yalan şahitlik yapmayacaksın.
10. Komşunun evine, karısına, kölesine, câriyesine ve hiç bir şeyine göz koymayacaksın.

Güney Amerika	Okyanusya
400.000	525.000
168.258.000	7.347.100
164.527.500	1.767.100
50.000	80.000
3.680.500	5.500.000
784.000	80.000
-	-
100.000	
18.000	
100.000	50.000
160.000	-
700.000	375.000
170.520.000	8.377.100

"Tur dağı" veya "Sina dağı"nda YAHOVA'dan aldığı bu "ON EMİR" den sonra Musa, kavmini Filistin'e (Kenan Diyarı) götürdü. Hazreti İbrahim'den sonra, İsrailoğulları buraya yeniden ve ikinci defa geliyordu. Tanrı "Yahova-Yehova"nın İbrahim Peygamber'e vaat ettiği topraklar, (Mev'ud topraklar)ı, yeni dine inanan kavmine, Eriha şehri karşısındaki dağa çıkıp gösterdi. İbraniler Lut Gölü kıyılarına yerleşmek için çetin savaşlar yaptı. Musa (MOŞE), bir kaynağa göre M.Ö. 1346 yılında, başka bir iddiaya göre gene İsa'dan önce 1224 yılında öldü. "YUŞA"yı kendisine vekil (Halife) tayin etmişti. Musa'nın mezarının nerede olduğu meçhuldür. Musa öldükten sonra, kendilerine önceleri "İbrani", sonraları "İsrailoğulları" diyen bu kavim, o devirde "MUSEVİ" demeye başladı. Museviler, Filistin'de önce "Calut-Talut" adındaki hükümdarın, sonra Davut'un, daha sonra Süleyman'ın yönetiminde yaşadılar. Hazreti Davut, Kudüs'ü başkent yaptı ve Musa'nın ortaya

koyduğu dinin kutsal kitabı olan Tevrat'a ilaveler yaptı. Bu ilavelere "Zebur" adı verilir. Hazreti Süleyman'ın ölümünden sonra Museviler ikiye ayrıldı: Kuzeyde, merkezi Samiriye şehri olan İsrail devleti ile güneyde, merkezi Kudüs şehri olan Yuda devleti.. Zamanla bu "Yuda" devletine "Yahuda-Yahudi" adı verildi ve böylece ortaya "Yahudi" kelimesi de çıkmış oldu.

Museviliğin, "Yahova" Tanrı tarafından sadece İbrani-İsrail kavmine gönderildiği kabul edildiği için, Museviler kendi dinlerini, başka kavimlere de yaymağa kalkmamış, bu yüzden Musevilik, sadece, atalardan torunlara geçen bir din olarak kalmıştır. Zamanımızda Yahudiler (Museviler) dünyanın hemen her ülkesinde yaşamaktadır.

Hıristiyanlık

Hıristiyanlık, Hazreti İsa'nın kurduğu dindir. Lâtince "İESUS" diye yazılan İSA kelimesi, ibrani dilinde "Kurtarıcı" ve "Tanrının yardımcısı" mânalarına gelir. "Hıristiyan" sözü, Grekçe "Khristos"tan gelir, "Yağlanmış", "Üzerine yağ sürülmüş" demektir.

Bugünkü İsrail topraklarında yaşayan eski Museviler, "Yeni bir mesih"in, yani peygamberin, tekrar yeryüzüne geleceğine inanıyorlardı. İsa, bu inanışlar içindeki bir toplumda doğdu. Hıristiyanlık ilk biçimiyle bir Musevi mezhebi olarak ortaya çıktı. Bağımsız bir din olarak yayılması, İsa'nın ölümünden sonra, Tarsuslu Pavlus sayesinde olmuştur. Hıristiyanlığın kutsal kitabı "İncil", Musevilerin "Tevrat"ını kapsadığı gibi "Yeni Ahit" adıyla dört İncil'i ve daha bir çok mektupları ve vahyi toplamıştır. Pavlus, Romalıları "İsa"nın Yahudilik Mezhebine" davet etmiştir.

İsa, Filistin'de Beytüllâhm (Bethlehem)de doğdu. Annesi Meryem, Yusuf adında bir marangozla nişanlıyken, Melek Cebrail ona bir çocuğunun dünyaya geleceğini bildirmiş ve adını İsa koymasını söylemiş. Nasıra (Nazareti) şehrinde yaşayan Meryem ile Yusuf Beytüllâhm şehrine gittikleri zaman şehirde geceleyecek bir yer bulamadılar ve bir ahırda kaldılar. İsa bu ahırda dünyaya geldi.

Kral Herodes'in öldürmesinden korkarak Yusuf, karısını ve çocuğunu alıp Mısır'a kaçtı. Ancak Kral Herodes öldükten sonra geri dönüp Nasıra şehrine yerleştiler. İsa, Yahudi Sinagogunda bir çok vâizler dinledi. 12 yaşında, Nasıra'dan 55 mil uzaktaki Kudüs'e, Yahudi bayramı olan "Hamursuz" bayramına annesi ve babasıyla yürüyerek gitti. Zira binecek merkepleri yoktu. Kudüs hakkında çok şey dinlemiş ve Tanrı Yahova'nın büyük tapınağını hep hayâl etmişti. Ancak hayâl kırıklığına uğradı. Romalı askerler, böğüren inekler ve koyunlar,bağıran satıcılar Tanrı Evi'nin etrafını berbat etmişti. İsa 12 yaşından 30 yaşına kadar "Kana" şehrinde marangozluk yaptı. "Şabat" (Cumartesi) günleri sinagog'a gidiyor ve Kutsal Kitabı yorumlayıp anlatıyordu. Zamanla şöhreti arttı. Vaftizci Yahya ile tanıştı. Yahya, "Kurtarıcı"nın gelmesinin yakın olduğunu söyledi. İsa çölde 40 gün kardeşlik, barış, adalet üzerinde düşündü. Vâizlara başladı. Kefernahum şehrinde iki balıkçı (Petrus ve Andreas) onun "Beklenen Mesih" yani kurtarıcı olduğuna inandı. Hakkında hikâyeler çıktı ve yayıldıkça yayıldı. Bir tepede toplananlara karşı: "Sanmayın ki ben Kutsal Kanunu, yahut peygamberleri yıkmaya geldim. Hayır ben yıkmaya değil, tamamlamaya geldim", dedi ve fikirlerini uzun uzun anlattı. İsa dinini "Sevgi" üzerine kurdu. Yahudi dini ise "Şeriat"a öncelik verirdi. İsa kendisine inanan 12 kişi seçti. Bu 12 kişi İsa'nın fikirlerini, sözlerini yaydılar. İsa'nın şöhreti artınca Musevi dininin liderleri ona düşman oldular. İsa bir pazar günü Kudüs'e geldi, orada Vâiz verdi, günlerce konuştu. Perşembe gecesi onun fikrini kabul eden 12 "Havari" ile birlikte yemek yedi. Buna "Son akşam yemeği" denir. Kudüs'ün arkasındaki "Zeytin Dağı"nda dua etti. Ama askerler gelip onu yakaladılar. Taraftarlarından Judas para karşılığında onu ele vermişti. Şehrin Romalı valisi Pilatus'a teslim edilmeden önce bir Yahudi mahkemesinde yargılandı. "Sen Tanrının oğlu musun?" sorusuna "Evet ben Tanrının oğluyum", dediği için de ölüme mahkûm edildi. Vali uzun tereddütlerden sonra kölelere uygun görülen bir şekilde, onun çarmıha gerilerek idamını emretti. İsa Golgotha tepesine kadar idam edileceği çarmıhı sırtında taşıdı, çok ağır olduğu için güçlükle götürdü. Simon adında biri ona yardım etti. Kudüslü kadınlar acısı azalsın diye kendisine zehirle karışık şarap içirtmek istediler. Kabul etmedi. Romalı askerler onu haç şeklindeki çarmıha iri çivilerle çaktıkları zaman, "Onları affet Tanrım, ne yaptıklarını bilmiyorlar" dedi. Aradan saatler geçti. "Allahım, beni niçin bıraktın Allahım?" diye inledi. Sonra hafif bir sesle mırıldandı: "Bu son...". Başı düştü, ölmüştü.

Cuma günü ölmüştü. Yahudiler ertesi günü cumartesi olduğu için çalışmazdı. Pazar sabahı gelenler mezarın boş olduğunu gördüler. Boylece İsa'nın göklere uçtuğuna inanıldı. Havariler, İsa hakkında söylenen ve yazılanları topladılar. İsa'nın sözlerini de toplayıp yaydılar. Böylece herkesin Tanrısı olan Hıristiyanlığın Tanrı anlayışı, dinin yayılmasına imkân verdi.

İncil, önce Grekçe yazılmıştı. Sonradan bütün dillere çevrildi. 50'den fazla İncil yazıldı. En tanınmış olanları dört tanedir. Hıristiyanlık "Her şeyden önce göğün ve yerin yaratıcısı olarak bir tek Tanrı kabul eder. Ancak "Trinite-Teslis" anlayışı bu ilk fikri bozmuş. Tanrının Baba, Oğul (İsa) ve Kutsal Ruh'tan oluştuğunu resmen ilân etmiştir. Hazreti İsa'yı Tanrı değil, bir insan, bir peygamber olarak kabul eden mezhepler bu anlayışı red (aforoz) etmiştir.

Hemen her dinde olduğu gibi Hıristiyanlıkta da çeşitli mezhepler vardır. Bu mezheplerin bir kısmı eskiye bağlı, bir kısmı da yenilik taraftarıdırlar. Bu görüşle mezhepler iki büyük grupta toplanabilir. Eskiye bağlı mezhepler Roman Katolik ve Doğu Ortodoks mezhepleridir. Akdeniz Latin kavimleriyle Güney Almanya ve İrlanda halkının büyük bir kısmı Roman katoliktir. Mezhebin lideri olarak, Roma'da Vatikan'daki San Pietro kilisesindeki makamında oturan, aynı zamanda da Vatikan devletinin reisi olan Papa'yı tanırlar. Doğu Av-

• İsa'yı bir türlü tuzağa düşürüp yok edemeyen düşmanları onun, musevilerin başına geçerek Roma aleyhine bir ihtilâl hazırladığını öne sürdüler. Bu itham, İsa'nın idama mahkum edilmesine yeterdi. İsa'nın havarilerinden Yuda'yı kandırıp, onun vasıtasıyle İsa'yı yakaladılar.

rupa halkının büyük bir kısmı, Yunanlılar, Sırplar, Romenler, Ruslar Doğu Ordodoks mezhebindendir, bunlar mezhebin lideri olarak İstanbul'da Fener'de büyük kilisedeki makamında oturan Patrik'i tanırlar. Ne var ki bu milletler kendi bünyeleri içinde kendi bağımsız Ordodoks patrikhanelerini kurmuşlardır.

Yenilik taraftarı mezheplerin başında Protestanlar gelir. Protestanlık 16. yızyılda Martin Luther ve Jean Calvin'in fikirleri ile gelişmiş, yerleşmiş kuralları protesto ederek dinde önemli reformlar yapılmasına imkânlar sağlamıştır. Ne var ki Protestanlık da kendi içinde meydana gelen görüş ayrılıklarıyla bölünmüş, böylece Lüteryan, Kalvinist, Anglikan, Evangelist mezhepleri meydana çıkmıştır. Hıristiyanlıkta bunlardan başka Baptist, Metodist, Quaker, Mormon vs. gibi çeşitli mezhepler de vardır.

Müslümanlık (İslam Dini)

İslâm dini tek Tanrılı dinlerin en mükemmelidir ve en yenisidir. Kurucusu Hazret-i Mustafa (570-632)dir. "İslâm" sözü "Tanrıya bağlanmak manasındadır ve "Teslim" kökünden türetilmiştir. "Kendini Tanrıya bırakma, verme' diye tercüme edilir. Musevilikte Tanrı "Elohim" ve "Yahova" ile ikilikçi, Hırıstiyanlıkta "Teslis" ile üçlücü'dür. Müslümanlık ise katıksız tek Tanrıcı (Tekçi)dir.

Hazret-i Muhammed, Arabistan'ın Hicaz bölgesindeki Mekke şehrinde İsa'nın doğuşundan 570 yıl sonra, "Rebiülevvel" ayının 12'nci pazartesi gecesi (20 nisan) dünyaya geldi. Babası Abdullah, annesi Emine'ydi. Muhammed doğmadan iki ay önce babası ölmüştü. Muhammed'i önce dedesi Abdülmuttalip, O ölünce, amcası Ebu Tâlib, büyüttü. Muhammed 25 yaşına gelince Hatice ile evlendi. 40 yaşında Peygamberliğini ilân etti. Ona ilk inanan Hatice oldu. İlk zamanlar Müslümanlığı kabul edenlerle alay edildi, onlara kötülük, işkence yapıldı. Müslümanlar Mekke'den dışarı göçetti. (622). Muhammed'in amcalarından Hamza, gene amcalarından Ebu Tâlib'in oğlu Ali ve diğer yakınları Muhammed'in dinine girdiler. O zamanlar, Arapların birçoğu Hıristiyanlığa bağlanmışlardı. Hıristiyan Arap papazları panayırlarda dolaşıp öğütler vermekte, ölümden sonra dirilmenin, öteki dünyada sorguya çekilmenin, cennet yahut cehenneme gitmenin sözünü etmekteydiler. Arabistan'da manastırlar türemişti. Bir yandan Hıristiyan Nasturiler ile Yakubiler.Yahudiler, puta tapan Sabiiler Arabistan'da Yunan düşüncesini, dünya görüşünü yayıyorlardı. Muhammed aristokrat bir ailenin yoksul çocuğuydu. Varlıklı amcaları ona pek yardım etmiyordu. Yaşadığı yer uyanık, çevreye göre ileri bir ticaret şehri olan Mekke'ydi. Toplumsal kargaşalık Arabistan'ı sarmıştı. Suriye, Mısır, Kuzey Afrika'nın büyük kısmı Bizans'ın elindeydi. Yemen Irak Basra Körfezi kıyıları da İran hakimiyetindeydi. Arabistan'daki toplumsal hayat çok ilkeldi Araplar birçok kadınlarla evlenmekte, bakamayacağı kadar çocuk yapmakta. kız çocukları diri diri toprağa gömülüp öldürülmekteydi. Yeni bir düzen yeni bir din gerekiyordu. Bizans din ve düzeninin alınması Bizans hâkimiyetini, İran din ve düzeninin alınması İran egemenliğini getirecek ve kuvvetlendirecekti. Zaten bu iki devin etkileri hissediliyor görülüyordu. Öyleyse bir "Bileşim-sentez-terkip"e gitmek lazımdı. Gereken yapıldı ve Müslümanlık doğdu. Müslümanlık bu bileşimin ürünüdür.

Müslümanlık siyasal bir karakter taşır, pratik bir dindir. Tanrıyı iki veya üç kuvvete bölmez. Tek varlık olarak kabul eder. Kendinden önce çıkan tek tanrılı dinlerin hatasına düşmemiştir. Pratik (Uygulayıcı) din olduğu için "İman" ile "Amel"i, yani

"İnanç" ile "Eylem"i birleştirmiştir. Müslümanlığın kutsal kitabı olan Kur'an. Hicaz (Kureyş) lehçesiyle yazılmıştır. 86'sı Mekke'de 28'i Medine'de meydana getirilen 114 "SURE"den ibarettir. Vaiz. Nasihat ve Telkin sureleri Mekke de; Şeriat ve Devlet süreleri Medine de meydana gelmiştir. Kur'anın tamamlanışı 23 yıl sürdü. Çeşitli zamanlarda meydana getirilen "Sureler", değişen icaplara göre, çelişik yargıları kapsamaktaydı. Bunlar Halife Osman devrinde ayıklandı ve Kur'ana kesin şekli verildi.

İslâm dininin başlıca deyimleri şunlardır: *FARZ:* (Müslümanlar tarafından yapılması kesin olarak zorunlu kılınmış işlerdir. Namaz gibi bütün Müslümanlara zorunlu olanlara: "Farz-ı ayn", Zekât gibi bir kısım Müslümanlara zorunlu olanlara "Farz-ı kifaye" denir), *VACİP:* (Yapılmalarının kesin olarak zorunlu kılınıp kılınmadıkları bilinmeyen, bununla beraber herhalde yapılması gerekli olan işlerdir), *SÜNNET:* (Farz yahut Vacip olmadıkları halde, Peygamber tarafından yapıldıkları için Ona uyularak yapılan işlerdir), *MÜSTEHAP:* (Peygamberin arasıra yapıp çoğunlukla yapmadığı ibâdetler,) *HARAM:* (Sarhoşluk, hırsızlık, yalancılık gibi kesin olarak yasaklanmış şeyler), *MEKRÛH:* (Kesin olarak yasaklandıkları bilinmemekle beraber yapılmaması gerekli şeyler). *HELAL:* (Yapılmasına izin verilmiş şeyler) , *MÜBAH:* (Yapılmaları ve yapılmamaları yasaklanmamış şeyler)...

Müslümanlık ekonomik bakımdan: Ganimet, Zekât, Cizye, Haraç ve işlenmemiş toprağı GELİR (Varidat) sayar. GİDER (Masarif) ise: Yoksula yardım, çalışamayacak durumda olanayardım, Müslümanlığı yeni kabul edene yardım, Köleleri özgürlüğe kavuşturmak için yardım, borçları ödeyemeyenlere yardım, konuklara ve yolda kalanlara yardım, hayır işlerine yardımdır.

Muhammed'in ölümünden sonra meydana çıkan boşluklar şu ilimlerin oluşmasını gerektirdi: Kutsal Kitabın boşluklarını, Peygamberin sözleri ve işlemleriyle doldurabilmek gereğinden: *HADİS;* Kutsal Kitabın pek açık olmayan bazı sözlerini yorumlama lüzumundan: *TEFSİR;* Yeni koşullara uygun hukuk ihtiyacından: FIKIH:, Fikri tartışma gereğinden, *KELAM;* Kutsal Kitabın ve Peygamber sözlerinin açık anlamlarının altında gizli mânâlar arama lüzumundan *TASAVVUF,* bilimleri doğmuştur. İslâm felsefesinde "Kelâm" açık felsefenin, "Tasavvuf" gizli felsefenin alanlarını belirtir. Kelâm ve Tasavvuf'ta *AMAÇ* dindir. Bilim bir amaca varabilmek için sadece bir *ARAÇ*" tır. Gerçek İslâm felsefesi olarak kabul edilen özgür ve evrensel felsefede ise amaç *BİLİM*'dir ve din bu amaca varabilmek için bir araç (Vasıta) tır. Ünlü İslâm filozofları: Farabi, İbni Sina, Gazali, İbni Rüşd, Şehabeddin Sunreverdi, Elkindi, İbni Tufeyl ve bu yoldaki düşünürlerdir.

Müslümanlıkta PRATİK (Ameli) sorunlardaki görüş ayrılıklarından *MEZHEP*'ler, *TEORİK* (Nazari) alanlardaki sorunlardann *MESLEK*'ler doğmuştur.

Mezhepler: "Ehl-i Sünnet" ve "Ehl-i Bid'at" mezhepleri diye ikiye ayrılır. Ancak sonradan "Ehl-i Sünnet" mezhepleri de çeşitli mezheplere bölünmüştür: Selefiye, Matüridiye, Eş'ariye ve İmam Hanbel'in "Hanbeli" mezhebi, İmam Hanife'nin "Hanefi" mezhebi, İmam Şafii'nin "Şafii" mezhebi, İmam Mâlik'in "Mâliki" mezhebi gibi mezhepler doğmuştur. "Ehl-i Bid'at" akımı (Mezhebinden . de "Kaderiye", "Sıfatiye", "Müşebbihe", "Mütezile" gibi mezhepler çıkmıştır.

Şiilik ise, katıksız olan ilk biçimiyle, Müslümanlığın ilk iki siyasal partisinden biridir. Peygamberin amcaoğlu ve damadı Ali'yi "Halife" yapmak istemeyen "Havariç" Partisine karşı, Ali'yi Halife (Peygamber öldükten sonra onun yerine geçen vekili) yapmak isteyenler tarafından Şiilik kurulmuştur. Sonraları "Bid'at", (Yeni ve sonradan çıkmış şey' sayılmış, makbul görülmemiştir. Şiilik de "Şii-Bâtını" adı altında tasavvuf tarikatlarının siyasal sığınağı haline gelmiştir. Tasavvuf tarikatleri toplumcu bir karakter arzeder ve Şiilik bayrağı altında toplanmıştır. İslâm tasavvufuna toplumcu düşünceler İran kaynağından gelmiştir. Sonraları tasavvufla aynı mânâda kullanılan Bâtınilik de, ilk şekliyle bir siyasal partiydi. Bâtınilik, İsmaililer'in bir çok ülkede kurdukları gizi teşkilâtın adıdır. Ağa Han, Ali Han, Kerim Ağa Han, gibi. Avrupa sosyetesinde yaşayan ünlü kişiler. İsmailiye mezhebine mensuptur. Alevilik ile Şiilik aynı şeydir ve genel olarak Hazreti Ali sevgisi gütmek anlamındadır. Şiiliğin "Mufaddıla", "Gâliye", "Müellihe" gibi dereceleri ve "Sebeiyye", "Keysaniye", "Zeydiyye", "İmamiyye", "İsnaaşeriye" ve "İsmailiye" kolları vardır.

Abdülkadir Geylâni, Muhiddini Arabi, Hallâcı Mansur, Ahmet Yesevi, Nesimi, Yunus Emre, Mevlânâ Celâleddini Rumi ünlü mutasavvıflardır.

Türk-Osmanlı edebiyat, felsefe, iktisat, hukuk ve din tarihine geçmişlerdir. Tasavvuf akımının uygulanması alanına geçildiği zaman tarikatlar (Yollar) doğmuştur. "Tarikat", Tanrı'ya giden yoldur. Yüzlerce tarikat vardır. En ünlüleri şunlardır: Kadirilik, Rufailik, Yesevilik, Mevlevilik, Kübrevilik, Sehrüverdilik, Müdeymilik, Bektaşilik, Nakşıbendilik, Halvetilik, Bayramilik, Halidiyye, Bikriyye, Cerrahiye, Mısriye, Celvetiye, Uşakiye, Şabaniyye, Ahmediyye, Sümbüliyye, Gülşeniyye, Zeyniyye. vb. ları... Tarikatlar da ayrıca "Kollar"a ayrılır. Bu "Kollar" her tarikatte 8-10'u bulur.

DİNLER TABLOSU

Din	Toplam
Müslümanlar	471.338.700
Hıristiyanlar	985.363.400
(Katolik)	566.771.600
(Ortodoks)	123.877.500
(Protestan)	294.714.300
Museviler	14.490.500
Zerdüştler	125.000
Şintolar	60.130.000
Taoistler	51.283.000
Konfuçyusçular	304.595.000
Budistler	301.436.000
Hindular	472.358.500
Toplam	2.661.120.100

* Süleymaniye Camii, yalnız Türkiye'nin değil, Müslüman dünyasının en büyük camilerinden, en güzel mimarlık eserlerindendir. Mimar Sinan tarafından, Kanuni Sultan Süleyman devrinde, yapılmıştır.

Kur'andaki "Güsül" ve "Halifelik" kurumu (Müessesesi) Himyeri kabilelerinden: "Oruç", "Namaz", "Nikâh" gibi hükümler Yahudilerden alınmıştır. "Cahiliyet Devri" adı verilen dinsizlik çağından kalma bir takım kaideler olduğu gibi muhafaza edilmiş; kumar, yıldızlardan mana çıkarmak, müneccimlik gibi adetler yasaklanmıştır. Muhammed, "Nebilik" ile "Peygamberlik"i (Yani: nübüvvet ile risaleti) birleştirdi. Önceleri, eskilerden kalma şeriatı devam ettirdi, sonraları, yeni şeriat esasları getirdi. (Şeriat kelimesi: "Doğru yol", "Tanrı buyruğu" ve bu emirlere göre yönetim tarzı, manalarına gelir). Muhammed, hiç bir mucize iddia etmemiş, akli (Akla uygun) bir din kurma amacını gütmüştür.

Müslüman olabilmek için 5 şartı yerine getirmek ve 6 konuya inanmak gerekli sayılmıştır. İlk üçü bütün Müslümanlara, son ikisi zengin Müslümanlara "FARZ" sayılan 5 şart' Tanrı'dan başka bir Tanrı olmadığını ve Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğunu dille söylemek (Kelime-i şahadet), namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek ve hacca gitmektir. Müslaman olabilmek için inanılması gereken altı konu: Tanrının varlığı ve tek bir oluşu, Tanrının melekleri, Tanrının Peygamberlere gönderdiği kutsal kitaplar, Tanrının Peygamberleri, Ahret gününün mevcut oluşu, Kaza ve Kader'in Tanrı'dan geldiğidir.

İnanılması gereken 4 kutsal kitapla 100 kutsal sayfa şunlardır: Adem'e gönderilen 10 sayfa, Şit'e gönderilen 50 sayfa, İdris-(Hermes)e gönderilen 30 sayfa, İbrahim'e gönderilen 10 sayfa, Musa'ya gönderilen Tevrat kitabı, Davud'a gönderilen Zebur kitabı, İsa'ya gönderilen İncil kitabı ve Muhammed'e gönderilen Kur'an kitabı.. İnanılması gereken peygamberler: Adem, Şit, İdris, Nuh, Hud, Salih, İbrahim, Lut, İsmail, İshak, Yakup, Yusuf, Eyyüp, Şuayp, Musa, Harun, Davut, Süleyman, İlyas, Eyasa, Zülkifl, Yunus, Zekeriya, Yahya, İsa ve Muhammed'dir.

1973, Cumhuriyetimizin 50. şeref yılıydı. Elli yılda, bir imparatorluğun enkazı üzerinde yepyeni bir devlet kurulmuş ve yerleşmiş oldu.

CUMHURİYETİN İLÂNI VE ATATÜRK DEVRİMLERİ

CUMHURİYET, Atatürk devrimlerinden biridir. Mustafa Kemal, daha 1907 yılında, Abdülhamit tahttan indirilmeden bir yıl önce: "Saltanat yıkılmalıdır. Din ve devlet birbirinden ayrılmalı, kadın ve erkek arasındaki farklar kaldırılmalıdır. Yeni bir sosyal nizam kurmalıyız. Batı uygarlığına girebilmemize engel olan yazıyı atarak Lâtin kökünden bir alfabe seçmeli, kılık kıyafetimize kadar, her şeyimizde batılılara uymalıyız" demişti.

Atatürk, 1919'da, Erzurum Kongresi sıralarında, yakın arkadaşları Mazhar Müfit Kansu ve Süreyya Yiğit'e şu sözleri söyler:

-"Zaferden sonra hükümet şekli cumhuriyet olacaktır. Bunu size daha önce, bir sorunuz üzerine söylemiştim. Padisah ve hanedan hakkında zamanı gelince icabeden muamele yapılacaktır. Tesettür (aşırı örtünme, peçe vs.) kalkacaktır. Fes kalkacak, medeni milletler gibi şapka giyilecektir. Lâtin harfleri kabul edilecektir."

Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında, "Cumhuriyet" sözünün ve özünün ne olduğu milyonlarca kisi tarafından anlaşılması şöyle dursun, memleketi yöneten idarecüler tarafından dahi bilinmiyordu. Fransa'da tahsil görüp İstanbul'a gelen Şinasi Efendi, Sadrazam Mustafa Reşit Paşa için yazdığı şiirinin bir yerinde:

"Eyâ ahali-i fazlın reisicumhuru"

sözlerini kullanmıştı. Bu "Reisicumhur" (halkın başkanı) sözünü Serasker (Harbive Nazırı) Sait Paşa hemen Padişah Abdülmecit'e (1823-1861) yetiştirmiş:

-"Mustafa Reşit Paşa cumhuriyet ilân edecek. Saltanatınız elden gidiyor. Daha ne duruyorsunuz? " demişti.

Şinasi Efendi, batılı bir devlet ve milletin hasreti içinde öldü. Şimdiki başbakanlık mevkii demek olan sadrazamlıkta bulunan Reşit Paşa'ya, padişahtan daha üstün değer veriyordu. Namık Kemal ile Ziya Paşa Londra'da çıkardıkları "Hürriyet" gazetesinde, "Halk egemenliği" ve "Cumhuriyet" sözlerini kullandılar. Ziya Paşa "İdare-i cumhuriyede padişah, imparatör, sadrazam filân yoktur. Memleketin padişahı, imparatoru, kralı, sadrazamı hep ahali-i memlekettir", diyen yazılar yazıyordu. 1908 İkinci Meşrutiyet Devrimi'nde ve daha sonraları fikir ve politika adamları, yazarlar "Cumhuriyet" kavramı üzerinde durmuşlar ve bu fikri yaymışlardır.

Atatürk 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında böyle bir fikri atmosfer içinde yetişmişti. Padişahların ve tek kişilik yönetimlerin aleyhinde şiirler yazan Tevfik Fikret de, Mustafa Kemal üzerinde etki yapmıştır. Daha 26 yaşında bir subayken, 1907 yılındaki düşünce ve sözleri, O'nun devrimci yönünü, saltanat idaresi yerine cumhuriyeti geçirmeyi tasarladığını gösterir.

23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulması, aslında bir "Cumhuriyet ilânı" demektir. Zira TBMM, cumhuriyet prensiplerine ve ruhuna uygun bir tarzda kurulmuştu. Cumhuriyetin, bu tarihten 3 yıl, 6 ay, 6 gün sonra resmen ilânı, Atatürk'ün başlattığı hareketin, Atatürk devrimlerinin zaruri bir neticesidir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, kuruluşundan 9 ay sonra, 30 Ocak 1921'de ilk Anayasa'yı kabul etmişti. Bu Anayasa'nın ilk maddesinde "Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir" cümlesi vardı. Böylece, egemenlik millete, halka veriliyor; tek kişinin iradesi, yâni saltanat kabul edilmiyordu. 1921 Anayasa'sıyla saltanat fikren lağvedilmiş, cumhuriyet kabul edilmiş sayılır. O zaman Cumhurivet resmen dünyaya açıklanmamıştı. Ama, Anayasa'da yazılı hale gelmişti.

23 Nisan 1923'te kurulan Meclis'in Cumhuriyeti resmen ilân edecek gücü olmadığı zamanla anlaşıldı. 1 Nisan 1923'te seçimin yenilenmesi ve yeni bir meclisin kurulması kararı verildi. Yapılan seçimler sonunda 11 Ağustos 1923'te İkinci Büyük Millet Meclisi kuruldu. Bu Meclis, 20 Kasım 1922'den 24 Temmuz 1923'e kadar süren Lozan Barış Antlaşması'nı, 23 Ağustos 1923'te onayladı.

1923 yılı, Türkiye'nin temel taşlarının yerlerine konulduğu yıl olmuştur. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti 30 Ağustos Zaferi'nden iki ay sonra, 1 Kasım 1922'de saltanatı kaldırmıştı. Türk topraklarının üzerindeki saltanat kurumunu, resmen ve hukuken sona erdiren bu karardan 16 gün sonra, 17 Kasım 1922'de Padişah 6. Mehmet Vahdettin memleketi terketti Bir İngiliz zırhlısıyla kaçtı. Türkiye toprakları üzerinde sadece TBMM Hükümeti kaldı.

Cumhuriyetin ilânını anlatmadan önce saltanatın kaldırılması olayını ve o günlerdeki Türkiye'yi kısaca tanımak gerekir.

*** Son Türk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu büyük insan Gazi Mustafa Kemal Atatürk**

SALTANATIN KALDIRILMASI (1 Kasım 1922)

Emperyalizmin Anadolu'ya gönderdiği Yunan orduları, İzmir'den denize döküldükten iki ay sonra "İtilâf Devletleri"nin yapılacak barışla ilgili notaları hem İstanbul, hem de Ankara hükümetlerine gönderilmiştir. Bu notalarda barış konferansının 13 Kasım 1922'de Lozan'da başlayacağı bildiriliyordu. Nitekim bir hafta gecikmeyle Lozan Konferansı 20 Kasım'da açılmıştır.

Bu notalardaki davet İstanbul hükümeti tarafından kabul edilince Ankara'da büyük bir reaksiyon yaptı. Bir ülkenin iki ayrı yönetimle çıkarlarını koruması imkânsızdı. Türkiye'nin tek yetki kaynağının Ankara'daki TBMM olduğunu bütün dünyaya göstermek gerekiyordu.

Atatürk, saltanatın ilgasını (kaldırılmasına) karar verdi. Elinde 1921 Anayasa'sı vardı. Bu Anayasa'daki maddelere göre saltanat zaten çoktan sona ermiş sayılırdı. Zira birinci maddenin ilk cümlesi: "Hâkimiyet kayıtsız ve şartsız milletindir" diyordu. İşte bu cümlede "Halk iradesi" ve "Cumhuriyet" gizliydi. Gizli olan mânayı açığa çıkarmak için bazı formalitelerin yerine getirilmesi gerekliydi. İstanbul hükümetinin, Lozan Barış görüşmelerinde Türk ulusunun menfaatlerine engel olacağı düşmanlar tarafından Türklerin birbirine düşürülmek istendiği görülüyordu.

Saltanatın resmen kaldırılması konusunca Birinci Millet Meclisi'nde uzun konuşmalar yapıldı. Konu Teşkilâtı Esasiye (Anayasa),

Adliye ve Şer'iye Encümenlerine (komisyonlarına) verildi. Fakat bu komisyonlarda iş uzadıkça uzuyor, istenilen sonuç bir türlü ortaya çıkmıyordu. Mebus (yâni milletvekili) olan bazı hocalar saltanat ile hilâfetin ayrılamayacağını iddia ediyordu. Bu sırada komisyonda bulunan Mustafa Kemal bir iskemle üzerine çıktı ve şu sözleri söyledi:

-"Türk milleti hâkimiyeti ve saltanatı eline almış bulunuyor. Bu, olmuş bitmiş bir şeydir. Burada toplananlar, Meclis ve herkes meseleyi tabii görürse fikrimce uygun olur. Aksi takdirde yine hakikat usulü dairesinde ifade olunacaktır. Fakat ihtimal bazı kafalar kesilecektir."

Bu sözler üzerine komisyonlardan olumlu karar çıktı. Tasarı TBMM'e verildi. Görüşmeler Meclis'te tamamlandı 1 Kasım 1922'de saltanat ile halifeliğin "Ayrılması" ve "Saltanatın kaldırılması" hakkındaki kanun 1 muhalif oya karşı çoğunlukla kabul edildi. Bu kanuna göre İstanbul'daki hükümet, İstanbul'un işgâl tarihi olan 16 Mart 1920'de fiilen sona ermiştir. Türkiye'yi temsil edecek tek hükümet "Misak-ı Milli" sınırları içinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'dir. Halifeyi bu hükümet seçecektir. Altıncı Mehmet Vahdettin padişahlık haklarını kaybetmiştir.

CUMHURİYETİN İLÂNI

(29 Ekim 1923)

Cumhuriyetin ilân edildiği 1923 yılında yenilikler birbirini takip ediyordu. Türkiye İktisat Kongresi 17 Şubat 1923'te İzmir'de toplanmış ve 4 Mart 1923'e kadar sürmüştü. 2000 kişinin katıldığı bu kongrenin açılış konuşmasını Atatürk yapmıştı. 1 Nisan 1923'te Birinci Millet Meclisi'nin feshine ve yeni seçimin yapılmasına Meclis karar vermişti. Yapılan seçimlerden sonra 11 Ağustos 1923'te İkinci Millet Meclisi açıldı. 23 Ağustos'ta Lozan Antlaşması'nı bu Meclis tasdik etti.

1923 yılında, memlekette geriye dönük hareketler, Mustafa Kemal'i endişeye düşürdü. İstanbul gazeteleri, Hâlifeyi memleketin en yüksek makamı olarak gösteriyordu. Ankara'da TBMM Hükümetinin İstanbul temsilcisi Refet Paşa (Bele) Halifeye bir at hediye ediyor ve bu vesile ile ona bağlılığını çok mübalağalı bir şekilde ifade ediyor, saray ve çevresi ile çok yakın ilişkiler kuruyor, Afyon Mebusu Şükrü Efendi çıkardığı bir kitapta "Halife Meclisindir, Meclis Halifenindir" diye lâflar ediyor, Avrupa sosyetesinde hovardalık yapan şişman Ağa Han'ın, Müslüman olduğu iddiasıyla, "Halifeliğin kuvvetlendirilmesi ve her türlü çalışmanın şeriata dayandırılması," hakkında yolladığı mektup İstanbul gazetelerinde yayınlanıyordu.

Atatürk yeni rejimi korumak için 9 Eylül 1923'te "Halk Fırkası"nı kurdu. Partiyi kurmadan çıktığı yurt gezisinde: "Hayatımızı dış düşmanlarımızdan korumak, memleketin dış düşmanlara esir olmasına müsaade etmemek ne kadar lüzumlu ise, aynı zamanda ve onlardan daha çok uyanıklıkla iç düşmanlara, içerideki zararlı adamlara da dikkatle bekçilik yapmak ve bütün davranışlarını gözden kaçırmamak zorundayız. Büyük dinimiz, çalışmayanın insanlıkla ilgili olmadığını bildiriyor. Bazıları çağdaş uygarlığı dinsizlik sayıyor. Asıl dinsizlik böyle sanmaktır" diyordu.

Saltanatın ilgası (1 Kasım 1922) ile Cumhuriyetin ilânı arasından tam bir yıl geçmiş-

*** Mustafa Kemal, Cumhuriyet'in ilânı yıllarında halk arasında özdeyişlerle ve ölmez direktiflerle**

* Kendisi de süvari subayı olarak Harbiye'den çıkan Atatürk, Cumhuriyetin ilk yıllarında bir süvari geçit töreni sırasında.

tir. Cephelerdeki kanlı savaşı kazanan Mustafa Kemal, memleket içindeki fikir savaşını da kazanmıştır. Olağanüstü şartlarda hazırlanan 1921 Anayasası 1923'te bile yetersiz kalmıştı. Memleket, sosyal şartlar son derece süratle değişiyordu. Lozan Konferansı sıralarında ve Barış Antlaşması imzalandıktan sonra, Türkiye'nin takip edeceği iç politika, devrim teşebbüsleri yavaş yavaş belirmeye başlayınca bazı mebuslar arasında zararlı, memleketin geleceği bakamından yersiz, tutucu, hatta gerici eğilimler, çatışmalar ortaya çıktı. Düşmanlarımız birbirimize düştüğümüzü görünce Lozan konuşmalarını bile tatil ettiler. İsmet Paşa Ankara'ya döndü. Yeniden kanlı savaşın başlaması ihtimalleri ufukta belirdi.

Mustafa Kemal, yeni Anayasa için çalışmalara başlamıştı. O sıralarda göze çarpan pürüz, kabinenin seçim şekliydi. Her bakan, TBMM üyeleri tarafından teker teker ve mutlak çoğunlukla seçiliyordu. Seçilen bakanlar tamamlanınca, bakanlar kendi aralarından başbakanı seçiyor, Meclis başkanı kabinenin tabi başkanı sayılıyordu

1923 yılı Ekim ayının sonlarına doğru, Başvekil Fethi (Okyar) Bey kabinesine karşı Meclisin çoğunluğu cephe almıştı. 24 Ekim'de Fethi Bey, Başbakanlıkla birlikte üzerinde bulunan İçişleri Bakanlığını bıraktı ve bu bakanlık için hemen mücadele başladı. Nihayet kabine 27 Ekim'de istifa ettiğini Meclise bildirdi. Fakat yeni kabne kurulamadı Oylamalar sürüp gidiyor, vekiller ve kabine ortaya çıkamıyordu. kulis çalışmaları 28 Ekim'e kadar sürdü Bir çok mebus, Mustafa Kemal'in durumu inceleyip bir çare bulmasını istedi. Gazi, 28 Ekim akşamı bazı arkadaşlarını Çankaya'da yemeğe çağırdı. Konuşmalar esnasında tarihe geçecek önemde bir cümlesi duyuldu:

-"Arkadaşlar, yarın cumhuriyeti ilân edeceğiz!"

"Cumhuriyet" değil, "Cumhuriyeti" demişti. Böylece fiilen mevcut olan cumhuriyetin artık ilânı vaktinin geldiğini bildirmişti.

Yemekten sonra herkes gitti Gazi, İsmet Paşa ile başbaşa kaldı. İlk Anayasamızda lüzumlu değişiklikleri yaptılar. Cumhuriyetin ilânı için Halk Fırkası-Grubuna verilecek kanun tasarısı hazırlanmıştı.

Ertesi günü, 29 Ekim 1923'te yeni bir hükümet kurmak için girişilen teşebbüsler devam etti. Gene bir sonuç çıkmadı. Gazi'nin fikrine müracaat edildi.

Atatürk konuştu ve sözlerinin sonunda: "... bu müşkülün halline beni memur ettiniz. Düşündüğüm hâl şeklini tesbit ettim. Onu teklif edeceğim. Teklifim kabule mazhar olursa kuvvetli ve mütesanit bir hükümet teşkili kabil olacaktır. Devletimizin şekil ve mahiyetini tesbit eden ve hepimiz için gaye olan Teşkilâtı Esasiye Kanunu'muzun bazı noktalarını tavzih etmek âzımdır," dedikten sonra hazırladığı tasarıyı kâtiplerden birine vererek Meclis'te okuttu.

30 Ocak 1921 tarihli Anayasa'mızın bazı maddeleri 29 Ekim 1923'te, açıklığa ve kesinliğe kavuşturuldu Önce 1921 Anayasa'sının iki maddesini görelim:

Madde 1 - Hâkimiyet kayıtsız ve şartsız milletindir. İdare usulü, halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müsteniddir.

Madde 2 - İcra kudreti ve yasama yetkisi milletin yegâne ve hakiki mümessili olan Büyük Millet Meclisi'nde belirir ve toplanır.

29 Ekim 1923'teki kanun tasarısının bazı maddeleri 1921 Anayasa'sını şöyle değiştirmişti:

Madde 1 - Hâkimiyet kayıtsız ve şartsız milletindir İdare usulü, halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına dayanır. Türkiye devletinin hükümet şekli cumhuriyettir.

Madde 10 - Türkiye reisicumhuru, Türkiye Büyük Millet Meclisi Umumi Heyeti tarafından ve kendi âzası arasından bir

ıntihap devresi için seçilir. Reislik vazifesi, yeni reisicumhurun intihabına kadar devam eder. Tekrar seçilmek caizdir.

Madde 12 - Başvekil, reisicumhur tarafından ve Meclis âzası arasından intihap olunur. Diğer vekiller başvekil tarafından ve Meclis âzası arasından intihap olunduktan sonra heyeti umumiyesi Meclis'in tasvibine arzolunur. Meclis içtima halinde değilse tasvip keyfiyeti Meclis'in içtimaına bırakılır.

Atatürk'ün kanun teklifini İsmet Paşa şu sözlerle destekledi:

-"Fırka Reisi'nin (Atatürk o zaman Halk Fırkası Genel Başkanıydı), teklifini kabule ihtiyaç kat'idir. Şu dakikada cihan bizim bir hükümet şekli görüştüğümüzü biliyor. Müzakeratımızı bir neticeye bağlayıp ifade etmemek, zaaf ve parçalanmayı devam ettirmekten başka birşey değildir. Avrupa diplomatları beni ikaz ettiler, "Devletin reisi yoktur. Şekli hâzırınızdaki reis, Meclis reisidir. Demek ki siz başka bir reis bekliyorsunuz" dediler. Millet, hâkimiyetine, mukadderatına bilfiil el koymuştur. O halde bunun hukuki ifadesini söylemekten niçin çekiniyoruz? Reisicumhur olmadan başvekil intihabı teklifi kanunsuz olur.Bunda şüpheye mahal yoktur. Başvekilin intihabını kanuni ve mümkün kılabilmek için Gazi Paşa Hazretlerinin teklifinin kanuniyet kesbetmesi lâzımdır," dedi.

Halk Fırkası (CHP) toplantısında, teklif mebuslar tarafından görüşüldü. Söz alanlar düşüncelerini açıkladılar. Sonunda, Mustafa Kemal'in fikri kabul edildi. Tasarı, Kanunu Esasi Encümeni (Anayasa Komisyonu) tarafından incelenerek Meclis'e verildi. TBMM tarihi kararını vermek üzere, 29 Ekim 1923 Pazartesi günü saat 18.40'ta toplandı. O zamanki Meclis Başkanı İsmet (Eker) Bey şunları söyledi:

-"Kanuni Esasi Encümeni'nin Teşkilâtı Esasiye Kanununun tâdiline ait olan lâyihasını gündeme almıştık. Şimdi öncelikle görüşülmesini kabul edenler el kaldırsın!"

-"Kabul! Kabul!" sesleri arasında Meclis'teki bütün eller havaya kalktı. Encümen Başkanı Yunus Nadi Bey kürsüye geldi, açıklama yaptı. Müzakereler başladı. Saat 20.30'da.

-"Yaşasın Cumhuriyet!" sesleri ve sürekli alkışlar arasında Türkiye Devletine yeni adı verildi.

23 Nisan 1920'den beri zaten mevcut olan Türkiye Cumhuriyeti, hukuk bakımından da lüzumlu formaliteyi yerine getirmiş ve dünya, çok eski bir ulusun çok yeni bir idare şeklini öğrenmiş oluyordu.

Daha sonra verilen bir önerge ile cumhurbaşkanı seçimine başlandı. Onbeş dakika sonra Meclis Başkanı, neticeyi milletvekillerine şu sözlerle bildirdi:

-"Türkiye Cumhuriyeti riyaseti için yapılan intihaba 158 zat iştirak eylemiş ve Cumhurreisliğine 158 âza müttefikan Ankara Mebusu Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerini intihap etmişlerdir."

Atatürk, alkışlar ve "Yaşa!" sesleri arasında kürsüye geldi ve tarihi konuşmasını yaptı. Dışarıda top sesleri duyuluyor, "101 pâre" top atışıyla Cumhuriyet, Ankara'ya ve bütün cihana ilân ediliyordu.

HİLÂFETİN KALDIRILMASI (3 Mart 1924)

"Hilâfet" kelimesinin mânası, herhangi bir işte birinin yerine geçmek, ona halef olmak, demektir. İslâmların Peygamberi Hazreti Muhammet'in ölümünden sonra yerine geçenlere "Halife" adı verilmiştir. Halifelik önceleri babadan oğula geçmiyordu. Üstelik Halifeler halkın oyu ile seçiliyordu. Sonradan bu usul değişti.

Halifelik "Ümmet" fikri üzerine kurulmuş bir kurumdur. Halbuki Türkiye Cumhuriyeti "Millet" prensibi üzerine kurulmuştur. İstiklâl Savaşı başladıktan sonra, dünyadaki bütün Müslümanların Halifesi olan, son Osmanlı Padişahı 6. Mehmet Vahdettin, "Halife Ordusu" adı altında savaş kuvvetleri topladı ve Yunanlılarla birleşip Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bağlı savaş güçlerini ezmek, yoketmek istedi.

TBMM, Saltanatı kaldırdığı halde hilâfeti, önceleri, kaldıramadı. Çünkü memlekette halifeliğe bağlı kuvvetli bir zümre vardı. Vahdettin İstanbul'dan kaçtıktan sonra sadece "Halife" olarak, Osmanlı hanedanından Abdülmecit Efendi seçildi.

TBMM: Halife Abdülmecit Efendi'den "Halife-i Müslimin" sözünden başka sıfat kullanmamasını, Vahdettin'in hareketini kınamasını, Meclis'in dayandığı Anayasa hükümlerinin Türkiye ile Islâm dünyası için en uygun idare şeklini kapsadığını ilân etmesini istemişti. Abdülmecit Efendi bunların hiçbirini yapmadığı için, sanki padişahmış gibi hareket etmeye başladı.

Aslında halifelik, 1924 yılında TBMM tarafından değil, 661 yılında ilk Emevi hükümdarı Muaviye tarafından kaldırılmıştı. Muaviye, Hazreti Ali'yi öldürttükten sonra kendini Halife ilân etmişti. Halkın oyu ile seçilmemişti. Üstelik oğlu Yezit'i de veliaht ilân ederek Halifeliği babadan oğula geçen bir makam haline getirmişti. Birinci Dünya Savaşı'nda da, Müslüman askerler İngiliz ve Fransız ordularında, bütün dünya Müslümanlarının Halifesi olan Osmanlı Padişahının askerlerine karşı savaşmıştı.

Vahdettin 17 Ekim 1922'de bir İngiliz savaş gemisiyle kaçtıktan bir ay sonra 18 Kasım 1922'de Türkiye Büyük Millet Meclisi, Vahdettin'in halifeliğinin son bulduğuna karar vermişti. Fakat, Meclis'te mebus olarak bulunan bazı hocalar bu kararı tanımıyor, "Fetva" istiyorlardı. Neticede, Sultan Abdülaziz'in oğlu Abdülmecit efendi "Halife" seçildi. Fakat bir çok mebusların doğmalara ve skolastiğe esir bir zihniyete sahip olduğu bu seçim dolayısıyla anlaşıldı. Eski bir

* Padişahlığın ilgasından sonra hilâfet kurumu da kaldırıldı ve lâik Cumhuriyet Avrupa uygarlığının gerçek bir üyesi olma yoluna girdi. Resimde 1924 yılındaki bir askeri törende Mustafa Kemal ve arkadaşları görülüyor.

kaymakam olan Malatya Mebusu Lütfi Bey:

-"Bizim bu Meclis'te halife seçmemiz şer'i şerife (şeriata) uygun değildir!" dedi.

Çolak Selahattin Bey adlı mebus ise:

-"Halife seçimini burada yapalım. Halife Ankara'ya gelsin. ona burada biat (kabul töreni) yapalım,"demişti.

Şer'iye Vekili Vehbi Efendi:

-"Seçimle biat arasında fark yoktur. "Seçtim" demek, "Sana biat ettim," demektir. Seçim ve biatta, biat olunacak zatın karşımızda hazır bulunması şart değildir," dedi.

Halifenin seçim şekli ile günlerce uğraşan Meclis'teki konuşmalar Mustafa Kemal'in sabrını taşırdı.

Hâfız Mehmet adlı mebus:

-"Meclisin halife seçmeye hakkı yoktur. Çünkü halife seçmek için, padişahlık kudreti olması lâzımdır. Madem ki halifelik dini bir makam olmuştur. Bu Meclis halifeyi seçemez," dedi.

Türkiye'de Cumhuriyet ilân edildikten bir yıl sonra bile TBMM'de, Türkiye'nin refahı, huzuru ile hiç ilgisi olmayan konuşmalar geçiyordu. Ocak 1924'te Atatürk, İzmir'de savaş manevraları yapılırken komutanlarla bu konuyu görüştü. 1 Mart 1924'te, Meclis'te halifelik meselesi ele alındı. Heyecanlı tartışmalardan sonra kabul edilen kanunlarla Şer'iye ve Evkaf Vekâletleri ile Halifelik lağvedildi (kaldırıldı). Halife ile Osmanlı Hanedanı'na Türkiye Cumhuriyeti topraklarında oturmak hakkı yasaklandı.

İstanbul Şehremini (Belediye Başkanı) Emin Bey, Halife Abdülmecit Efendi'nin İstanbul'dan ayrılışını, 1958'de şöyle anlatmıştır:

"Komşum Miralay Cemal bey anlatmıştı. O sıralarda İstanbul'da Vali Haydar Beydi. Hükümet Haydar Beye, Halife'nin derhal memleketten çıkarılması için emir vermişti. Haydar Bey, Polis Müdürü Saadettin Beyle konuştu. Halife'nin Başyaveri Miralay Cemal Beyle de konuşuldu. Bir plân hazırlandı. Buna göre Vali Haydar Bey, Polis Müdürü Sadettin Bey ve lüzumu kadar sivil polis memuru hep birlikte geceyarısı Dolmabahçe Sarayı'na gireceklerdi. Miralay Cemal Bey de kolaylık gösterecekti. İlk iş olarak sarayda selâmlık bölümü ile harem bölümünün bağlantısı kesilecekti. Halife'nin hareme geçmesine engel olunacaktı. Direnen kimse olursa tutuklanacaktı.

"Plân uygulandı. Saray memurları yerlerinden kımıldayamadı. Başyaver Cemal Bey, Halife Abdülmecit Efendiye:

"Vali Haydar Beyin konuşacağı çok önemli şeyler varmış. Kabulünü rica ediyor" dedi. Vali, Halife'nin bulunduğu salona geldi. Aldığı emri bildirdi. Halife çok kızdı. İtiraz etti:

-"Canım bunun sabahı yok mu? Ben Ankara'ya telefon edeceğim. Mustafa Kemal Paşa ile konuşacağım" dedi.

"Bu isteğinin imkânsız olduğu söylendi. Harem dairesine geçmesine de izin verilmedi. Haydar Bey odadan çıktı. Başyaveriyle Halife yalnız kaldı. Miralay Cemal Bey:

"Hareketinize ancak iki saat kalmıştır. Eğer zâtiâliniz davranıp da en lüzumlu şeylerinizi toplamak emrini vermezseniz bu müddet dolar dolmaz, bizzat bendeniz maalesef cebir istimal etmek suretiyle sizi otomobilinize bindirmeye mecbur olacağım," demişti.

"Halife bu sözler üzerine hazırlandı. Eşyalarını yanına aldı. Sabaha karşı saat bir sıralarında Dolmabahçe Sarayı'nın kapısından üç otomobil çıktı.

"Kafile, Çekmece istasyonuna geldi. Karanlık içinde özel bir tren bekliyordu. Sonraları İstanbul Valisi olan Muhittin Üstündağ, Emniyet Genel Müdürü sıfatıyla trende bulunuyordu. Yanında bazı emniyet memurları da vardı. Halife Abdülmecit Efendi ile birlikte hepsi trene bindiler. Hareket edildi. Muhittin Bey ve yanındakiler huduttan geri döndüler.

ÖĞRETİM BİRLİĞİ (3 Mart 1924)

Din temeline dayalı ve tek kişinin iradesiyle yönetilen Osmanlı Devleti'nde ulusal, demokratik ve lâik karakter yoktu Eğitim sistemi, Avrupa'nın rönesansla ulaştığı uyanış ve pozitif bilimlere yöneliş hareketinden uzak kalmıştı. Medreseler orta ve hattâ yeni çağların başlarında mükemmel bir eğitim kurumlarıydılar. Fakat kendilerini değişen, ilerleyen zamana uydıramadıkları için sonraları çağ dışı kalmışlardı. Üzerinde yaşadığımız dünyanın ve bilimi, fenni yerine öteki dünya hakkındaki efsanelerle asırlarca oyalandılar

Üçüncü Murat devrinde (Padişanlığı: 1574-1595) Osmanlı İmparatorluğu, topraklarının genişliği bakımından en yüksek noktaya erişmiştir. Avrupa'nın iki misli olan, 20 milyon kilometrekare büyüklükteki devletin başı olan 3. Murat, 1575'te, Tophane tepelerinde İstanbul rasathanesini yaptırır Rasathanenin başında Takiyüddin Mehmet vardır. Onbeş bilgin de aynı yerde çalışır. 1580 yılında Şeyhülislâm Kadızade, 3. Murat'a bir mektup gönderir: "Rasat yapmak, gökyüzünün sırlarını öğrenmeye kalkmak küstahlıktır. Rasathane kuran devletler yıkılır", der. Hükümdar 3. Murat rasathaneyi hemen yıktırır.

Atatürk, öğretim birliği konusunda 16 Temmuz 1921'de Ankara'da toplanan "Maarif Kongresi"nde çok önemli konuşmalar yapmıştır Türkiye'de hem medreseler hem de modern okullar yanyana öğrenci yetiştirdikleri için birbirine düşman iki çeşit insan ortaya çıkıyordu Birinden müsbet bilimler yetişiyor, ötekinden Orta Çağ'ın deneysiz, ispatsız, skolastik düşüncelerinden, Lâtince "Dogma" denilen ve asırlar geçse bile asla değişmeyen ezber kalıplarından sözde ilim ve irfan sahibi oluyordu.

1 Nisan 1923'te TBMM'nin seçimi yenileme kararı vererek dağılmasından sonra Mustafa Kemal, 9 maddelik bir seçim beyannamesi yayınladı Bu beyannamenin 8. maddesinde öğretimin birleştirilmesi, bütün okullarımızın ihtiyaçlarımıza ve modern esaslara göre düzenlenmesi üzerinde önemle duruluyordu.

1 Mart 1924'te Atatürk Meclis'te yaptığı konuşmada öğretim birliğinin derhal uygulanmasını istedi. Bu önerinden bir gün sonra Halk Fırkası toplandı. Recep (Peker) Bey, bütün öğrenim merkezlerinin Maarif Vekâletine (Milli Eğitim Bakanlığı) bağlanması konusunda aynı fikirde olduklarını belirtti.

3 Mart 1924'te Vasıf Bey'in verdiği kanun teklifinin müzakeresi yapıldı. Kanun teklifinde, bir devletin milli eğitim siyasetenin bir bütün teşkil ettiği, Tanzimatın ilânından medreselerin yanında modern okullar açılmakla birlik değil, ikilik meydana geldiği, öğretim ve eğitim bakımından bunun çok zararlı olduğu, bir ulusun fertlerinin aynı eğitimi görmesi gerektiği, iki türlü eğitim ve öğretimin iki türlü insan yetiştireceği, duygu ve düşünce birliği olmayan toplumda ulusun zayıflayacağı, zarar göreceği anlatılıyor; neticede Türkiye Cumhuriyeti içindeki bütün eğitim ve öğretim kurumlarının Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanması birleşik bir milli eğitim politikasının izlenmesi için kanun çıkarılması isteniyordu.

Vasıf Bey ve 57 arkadaşının verdiği kanun teklifi, özet olarak şu hükümlerden meydana geliyordu:

"Türkiye'deki bütün bilim ve öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlıdır. Şer'iye ve Evkaf Vekâletleri veya hususi vakıflar tarafından idare olunan bütün med-

*** Atatürk üniversite öğrencileri arasında... Ulu önder kendinden sonraki Türkiye'yi gençlere emanet etti. Bunda ne kadar çok isabetli davrandığını**

* Kıyafet ve şapka devrimi Türk insanını şekil bakımından da Avrupalı insandan ayırt edilmez görünüşe eriştirdi.

rese ve okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiş ve bağlanmıştır."

Atatürk "Tevhidi Tedrisat Kanunu'nun kabulünden sonra 25 Ağustos 1924'te, Ankara'da toplanan "Muallimler Birliği" Kongresinde yeni nesilleri demokratik ve lâik prensiplerle yetiştirmenin gerektiğine işaret ediyor ve şunları söylüyor:

-"Milli ahlâkımız medeni esaslar ve hür fikirlerle beslenmeli ve kuvvetlendirilmelidir. Cumhuriyet sizden "Fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür nesiller ister."

22 Eylül 1924'te Samsun Ticaret Lisesi'nde, altın harflerle yazılacak şu vecizeyi söylüyor:

-"Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için EN HAKİKİ MÜRŞİT İLİMDİR, fendir. İlim ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, delâlettir."

Öğretim Birliği Kanunundan sonra birbiri ardınca yayınlanan muhtelif kanunlarla bâtıl itikatların, hurafelerin kaynaklarının kurutulması yönüne gidilmiş, bu suretle Türkiye'de yüzyıllardan beri insanların bilimsel zilniyetle düşünmelerine engel olan sebepler birer birer ortadan kaldırılarak Türkiye'nin manevi havası temizlenmek istenmiştir.

Bugüne gelmemizde en etkili hamle, öğretim birliği konusundaki devrim olmuştur, denilebilir.

ŞAPKA DEVRİMİ (25 Kasım 1925)

2. Mahmut 1826'da Yeniçeriliği ortadan kaldırdıktan sonra askerlerine yeni kıyafetler yaptırmıştı. O zamanlar Kaptanı Derya Hüsrev Paşa'nın kalyoncu deniz erlerine giydirdiği kırmızı fesleri çok beğenmiş ve bütün halkın da aynı başlığı giymesini istemişti.

O sırada softalar ve bazı hocalar: "Fes giymek şer'an caiz değildir," dedikleri için Şeyhülislâm değiştirildi ve birçok kişiler cezalandırıldı.

2. Abdülhamit 1903'te topçu ve süvari erlerine fes yerine kalpak giydirdi. Medreselerden yetişme sözde âlimler ile softalar bu sefer kalpağa da karşı geldi. Fesin din ve iman alâmeti olduğunu iddia ettiler. 2 Mahmut zamanında giyilmesi caiz sayılmayan fes, 2. Abdülhamit zamanında hemen kutsal bir varlık haline gelmişti. Aradan geçen yıllar sadece 77 senedir.

O zamanlar, "İlmiye sınıfı" denilen öğretmen ve öğrenciler sarık, "Tarikat mensubu" denilen ve dinle uğraşan kimseler çeşitli şekillerde ve renklerde külâh giyerlerdi. Köylüler feslerinin etrafına bir yazma sarıp başlıklarını sarığa benzetirdi. Şehirliler ise fes giyerdi.

Atatürk: "Milletimizin başında cehil, gaflet ve taassubun ilerleme ve medenileşme düşmanlığının markası gibi sayılan fesi atarak onun yerine bütün medeni âlemce başlık olarak kullanılan şapkayı giymek ve bu suretle Türk milletinin medeni dünyadan zihniyet bakımından hiç de farklı olmadığını göstermek bir zarurettir." diyordu.

Atatürk 23 Ağustos 1925'te Kastamonu'ya hareket etti. Daha önce Kastamonu yerlilerinden sekiz kişilik bir heyet Gazi'yi ziyaret ederek Kastamonu'ya davet etmişti. Kastamonu'da Atatürk şapkayla görüldü Beyaz, panama tipi bir şapka.. Halkın alkışlarına şapkasını çıkarıp sallayarak mukabele etti. Karşılamaya gelenler de feslerini çıkardılar ve bir daha giymediler. Kastamonu valisi ve diğer devlet memurları, milletvekilleri terzilere hemen beyaz renkte kumaş-

tan panama şapkaya benzer şapkalar yaptırıp giydiler. 27 Ağustos'ta İnebolu'da "Türk Ocağı" binasında Atatürk konuşma yaptı ve elindeki şapkayı gösterip:

-"Arkadaşlar.. ayakta iskarpin veya fotin, bacakta pantolon, üstte yelek, gömlek, yakalık, ceket ve tabii bunları tamamlayacı olmak üzere başta güneşlikli serpuş. Bunu açık söylemek isterim. Bu serpuşun adına şapka denir," dedi.

Bu sözleri öğrenen, duyan Türk gençleri hemen şapka giymeye başladı. Bir müddet sonra bir kararname ile bütün memurların şapka giymeleri bildirildi. Kendilerine birer şapka avansı verildi. Sonunda TBMM, 25 Kasım 1925'te şapka kanununu kabul etti.

Şapka devrimi, Atatürk devrimlerinin en fazla mukavemet görenidir. TBMM'deki konuşmalarda Bursa Mebusu Nurettin Paşa ile Ergani Mebusu İhsan Bey aleyhte oy vermişler ve konuşmuşlardı. Antalya Mebusu Rasih (Kaplan) Bey:

-"Şapka giymekle insan Hıristiyan olmaz. Yahudiler şapka giymişlerdir diye Hıristiyan mı olmuştur? Hindistan mecusileri sarık sarıyorlar diye Müslüman mı olmuştur? Din ile bunun ilgisi yoktur," demişti.

Muğla milletvekili Şükrü Kaya ise:

-"Söz kunusu mesele, kılık meselesidir. Üç safhada incelenebilir. Biri din safhasıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi din ile dünya işlerini ayırmıştır. Bu iş dünya işidir. İkincisi ulusal kılık konusudur. Ulusal kılık ancak tarihlerde ve müzelerde görülür Bugün bütün milletlerin kılığı birdir. Fakat hepsinin kalbinde milli duyguları en derin şekilde yerleşmiştir. Üçüncü mesele teklifin Anayasaya aykırılığıdır. Türk kanunlarını sınırlayacak tek kayıt, Türk'ün bağımsızlığına, Türk'ün hayatına, Türk'ün güzel sanatlarına, Türk'ün haysiyetine, Türk'ün ilerleyişine engel olacak kayıttır. Bu esasları sağlayan kanunlar Anayasa'ya aykırı olamazlar," dedi.

Sıvas'ta, Erzurum'da şapka kanununa karşı baş kaldıranlar oldu. Nurettin Paşa'nın şapka aleyhinde konuşması gericilere cesaret vermişti. Halkın din duyguları sömürülüyordu. İskilip'li Atıf Hoca adında birisi, daha şapka kanunu çıkmadan 1924 yılında, "Frenk Mukallitliği ve Şapka" adında 32 sayfalık bir kitap yayınlamıştı. Bu kitapta taklitin şeriat esaslarına uymadığı ve Muhammet'ten başkasının taklit edilemeyeceği yazılıyordu. Süleyman Nazif bu adama Son Telgraf gazetesinde karşılık verdi. İslâmi bilgilerini ortaya koydu.

Şapka devrimi ile ilgili olarak bazı kimseler idam edildi. Birbiri ardınca çıkan devrimlerin, ilk Cumhuriyet yıllarındaki heyecanlı hava içinde gördüğü karşı çıkmalar büyük reaksiyon yaratmıştır. Ankara İstiklâl Mahkemesi, Atıf Hoca ile Babaeski Müftüsü'nü idam cezasına çarptırdı. Rize'ye giden mahkeme heyeti 137 sanığın mahkemesini tamamladı. Camilerde etrafına halkı toplayıp gerici nutuklarla isyana teşvik eden hocalardan 8'i idam edildi. Uygarlık yolundaki mücadeleler Türk devrim tarihinde daha birçok düşmanlıklara, nefretlere, iftiralara ve karalamalara sebep olmuştur. Şapka'nın, hür düşüncenin ve medeniyetin bir simgesi (sembolü) olduğunu anlamayanlar 50 yıllık Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki irtica ve taassup hareketleri, zorla bastırılmıştır.

ULUSLARARASI TAKVİM VE SAATİN KABULÜ

(26 Aralık 1925)

* Atatürk Tarih Kongresinde, Türklerin tarihlerinin, Osmanlı Devletiyle başlamadığını, binlerce yıllık geçmişi oyduğunu öğreten araştırmalar yapturmıştı..

Şapka devriminden tam bir ay sonra, 26 Aralık 1925'te uluslararası takvim ve saat kabul edildi. TBMM'nin bu konuda çıkardığı kanunlar 687 ve 688 sayılıdır. Bunlarda "Türkiye Cumhuriyeti dahilinde gün, gece yarısından başlar ve saatler sıfırdan 24'e kadar sayılır. Takvimde tarih başlangıcı değişmiştir," deniliyordu. Bu kanunlar 2 Ocak 1926'da yürürlüğe girmişti. Bugün kullandığımız ve İsa'nın doğumunu başlangıç olarak alan takvim bütün dünyanın uygar ulusları tarafından kullanılmaktadır. Dünya ulusları ile yakın ilişkileri olan Türkiye'nin de başka takvimler kullanması yersiz ve zararlı neticelere yol açan bir tutumdu. Cuma günü biz tatil yaptığımız için dış dünya ile ilgimiz kesiliyor, cumartesi ve pazar günleri de onlar tatil yaptığı için haftanın 3 günü ticari ilişkiler duruyordu. Kullandığımız saatler güneşin batışını başlangıç saydığı için onların saatini bizim saate, bizim saati de onların saatlerine çevirmek lüzumsuz enerji kaybına ve bir sürü yanlışlıklara sebep oluyordu. Medeni milletler topluluğunun dışında kalmak Türkiye'yi dünyada yalnız kalmaya mahkum ediyordu. Oysa bugünkü dünyada hiç bir devlet yalnız başına yaşamayacak durumdadır.

MEDENİ KANUNUN KABULÜ (17 Şubat 1926)

1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra Avrupa ile ilişkilerimiz birdenbire çoğaldı ve kuvvetlendi. Birçok alanda zorluk çıktığı gibi, hukuk sahasında da yersiz güçlükler belirdi. "Nizamiye Mahkemeleri" adıyla yeni mahkemeler kurulmuştu. Fakat bu mahkemeler kendi konularıyla ilgisi bulunan İslâm hukuku esaslarını Türkçe olarak ve toplu bir şekilde bulamıyor, yargılama hizmeti bu sebeple yetersiz kalıyordu. Bu durum karşısında tutulacak iki yol vardı. Ya Avrupa'dan bir medeni kanun alınacak veya İslâmi hukuk esaslarını biraraya getiren yeni bir kanun hazırlanarak kabul edilecekti.

Uzun konuşmalardan sonra Cevdet Paşa'nın savunduğu düşünce kabul edildi ve Fransız medeni kanununun alınmasından vazgeçildi ve Hanefi mezhebinden derlenecek en uygun hükümlerin biraraya getirilmesine karar verildi.

1869'da bu maksatla bir komisyon kuruldu ve "Mecelle" adlı medeni kanun ortaya çıktı. "Mecelle"nin mânâsı kitap veya üzerinde hüküm bulunan kitap sayfası demektir. Ahmet Cevdet Paşa'nın başkanlığı altındaki bilim kurulunun hazırladığı Mecelle, 1851 maddeden meydana gelir.

Türk Medeni Kanunu, İsviçre Medeni Kanununun Fransızca aslından tercüme edilerek Mecelle'nin yerini aldı. İsviçre'den bu kanunun alınmasının sebebi İsviçre'nin çeşitli ırkların bulunduğu bir ülke olmasıydı. Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt'un bakanlığı esnasında 17 Şubat 1926'da kabul edilen Medeni Kanun, 4 Nisan 1926'da yayınlanmış, 4 Ekim 1926'da yürürlüğe girmiştir. 937 maddedir ve şahsın hukuku, aile hukuku, miras ve medeni haklar gibi dört bölüme ayrılmıştır. 22 Nisan 1926'da kabul edilen "Borçlar Kanunu" ile, 29 Mayıs 1926 tarihli "Kanun-u Medeni'nin sureti mer'iyet ve şekli tatbiki hakkında kanun" ile Medeni Kanun tamamlanmıştır.

"Türkler" adlı kitabın yazarı Davit Hotham, bu konuda şunları yazıyor:

-"Atatürk devrimleri içinde en hayret verici ve ilerici olanı, İsviçre Medeni Hukuku'nun kabulüdür. Yeni medeni kanun, çok kadın alma geleneğini ortadan kaldırmış, o zamana kadar erkek egemenliği altında olan kadına eşit hak tanımıştır. Bunun ne kadar devrimci bir davranış olduğunu anlamak için, Türkiye'den başka hiç bir Müslüman ülkenin böyle bir işe girişemediğini hatırlamak yeter. Diğer İslâm ülkeleri şeriatı modernleştirmeye çabalamışlar, fakat hiç biri, Atatürk'ün yaptığı gibi, şeriatın yerine bir Avrupa ülkesinin kanunlarını getirmeye cesaret edememiştir."

Eski hukuk sistemimizin geri ve ilkel oluşu Medeni Kanun'un Türk toplumuna uygulanmasına sebep olmuştur. İkinci sebep, hem eski ve dinsel hem de yeni ve lâik kanunların yanyana aynı insanlara uygulanmasının gülünç oluşudur. Üçüncü sebep olarak şu olay gösterilir: Lozan Antlaşması'nda "Kapitülâsyonlar" kaldırılırken yabancı devletler:

-"Siz kendi uyruğunuzdaki insanları İslâm hukukuna göre yargılayabilirsiniz. Geri ve ilkel kanunları yürürlükte tutabilirsiniz. Fakat biz kendi halkımıza Hıristiyan oldukları halde Hıristiyan hukukunu uygulayamıyoruz. Topraklarınız üzerindeki mahkemeler bizim mahkemeler gibi lâik olmadan kapitülâsyanların hukuk bölümündekilerden vazgeçemeyiz," demişlerdi.

Lozan Antlaşması yapılırken karşımızdaki Avrupa devletlerine, hukukumuzu modern Avrupa hukukundan ayrı bir nitelikte olmayacağını vaadetmiştik.

LAİKLİĞİN KABULÜ (9 Nisan 1928)

Yunanca "Laikos", Lâtince "Laicus" kelimesinden gelen "Lâik" kelimesi, dini işlerle uğraşmayan insan demektir. Devletin bütün dinler karşısında tarafsız ve bütün yurttaşların inançlarında hür olmasına da, "Lâik yönetim" diyoruz. Zamanımızda insanları mensup oldukları inanç ve fikirlerden dolayı kınamak veya cezalandırmak son derece iğrenç bir hareket, barbarlık ve işkence diye karşılanmaktadır. Vicdan hürriyeti yüzyıllardanberi insanın en tabii hakkı olarak kabul edilmektedir. Bir insan bilinen dinlerden birine mensup olabilir veya hiç bir dini kabul etmez. Nasıl dindar insanlara, sadece insan olduğu için saygı ve sevgi duymak gerekirse, dinsiz insanlara da saygı ve sevgi göstermek artık ileri memleketlerin insanları için basit nezaket kuralı haline gelmiştir.

Lâikliğe doğru atılmış ilk adım, 1922 yılının 1 Kasım'ında saltanatın TBMM tarafından kaldırılmasıdır. Sonra hilâfet ile Şer'iye ve Evkaf Vekâletleri de 1924 yılının 3 Mart'ında resmen kaldırıldı. Fakat 1924 tarihli Anayasa'mızda, cumhuriyet idaresinin modern karakterine uymayan bazı maddeler vardı. Atatürk 1927 yılında Meclis kürsüsünde bunu belirtmişti. Nihayet 9 Nisan 1928 tarihli Meclis oturumunda kabul edilen 1222 sayılı kanunla bu maddeler değiştirildi. İkinci maddedeki "Türkiye devletinin dini, din-i İslâmdır" sözü ile 26'ncı maddedeki "Ahkâmı şeriye'nin tenfizi" kelimeleri çıkarıldı.

Cumhurbaşkanı ve milletvekilleri, bu kanundan sonra "Vallahi" yerine "Namusum üzerine söz veririm ki," diye yemin etmeye başladı. Anayasa'nın ikinci maddesi 5 Şubat 1937 tarihinde de değiştirilmiş, "Türkiye devleti cumhuriyetçi, halkçı, devletçi, lâik ve devrimcidir. Devlet dili Türkçe'dir. Başkent Ankara'dır" şeklini almıştır.

Atatürk, birçok kişinin sandığı gibi, dinle değil, dini istismar eden, dini duyguları menfaat vasıtası haline getiren sahte dindarlarla, kuvvetli ve ileri Türkiye'yi yaratmaya engel olan din tüccarlarıyla savaşmıştır. Milleti cahil bırakan, ezberlediği üç beş kelime Arapça ile bütün hayatınca bedavadan yaşayan, vicdanı kara, sözde hocalarla, hurafelere ve hâlâ 15 asır önceki dünya görüşüne tapan cahillerle mücadele etmiştir. Lâiklik Avrupa'da olduğu gibi, Türkiye'de de bütün devrimlerin temelidir, özüdür, ruhudur ve kaynağıdır. Lâik olmayan bir devlet asla demokratik olamaz. Çünkü demokrasinin ilk şartı fikir ve vicdan hürriyetidir. Lâik olmayan devletin istiklâli bağımsızlığı da mânasızdır. Zira bayrağı hür, fakat düşünce ve vicdanı esir olan bir ulus, acınacak, zavallı bir insan topluluğudur.

Lâik olmayan bir ulusun hürriyeti yoktur. Böyle bir toplumda hürriyet kavramı, korkunç ve tehlikeli bir kelime sayılır.

HARF DEVRİMİ (1 Kasım 1928)

İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde (17 Şubat 1923-4 Mart 1923) işçi milletvekili İzmir'li Nazmi ve iki arkadaşı tarafından Lâtin harflerinin kabulü hakkında bir önerge verilmişti. Fakat bu istek iktisattan ziyade milli eğitimi ilgilendirdiği için reddedilmişti. Aslında Türkiye'de Arap harfleri yerine Lâtin harflerini getirmek istekleri 1923 yılından da eskilere gider.

25 Şubat 1924'te Maarif bütçesi TBMM'de konuşulurken ilk sözü alan İzmir milletvekili Şükrü Saraçoğlu (sonradan başbakan oldu) şöyle konuştu:

-"Büyük fedakârlıklar yapıldığı halde halk hâlâ okuma yazma bilmiyor. Bunun yegâne kabahati harflerdir. Arap harfleri Türk dilini yazmaya müsait değildir. Hacımızın, hocamızın, âmirlerimizin, memurlarımızın gayretine, yıllardan, asırlardan beri yapılan bunca fedakârlıklara rağmen halkımızın ancak yüzde ikisi veya üçü okumuştur."

Ünlü yazar Hüseyin Cahit Yalçın, 27 Şubat 1924 tarihli "Tanin" gazetesinde:

-"Gayet kuvvetli bir kanaat ile söyleriz ki yeni harflerin kabulü bizim için bir kurtuluş yolu olacaktır. Türk milleti ancak şu asırlar görmüş cehaleti atmak, yirminci yüzyıl uygarlık ve bilimini öğrenmekle kendini kurtarabilir. Eğitim ve öğretimi en kolay, en çabuk yayma ve genelleştirmenin yegâne çaresi Lâtin harflerini kabul etmekten ibarettir." diye yazıyordu.

Aynı tarihlerde "İkdam" Gazetesinde Mehmet Ali Tevfik imzasıyla Lâtin harfleri aleyhinde yazılar çıkıyordu.

Atatürk, 1928 yılı Haziran ayında, o zamanki Maarif Vekili Mustafa Necati'den Ankara'dan bir komisyon kurulmasını istedi. Komisyonda görüşülecek ilk konu, harflerimizi değiştirme ve tartışmalarına son verip yeni alfabenin harflerini kesin olarak seçmekti. Komisyon geceli gündüzlü çalıştı, hazırladığı alfabeyi Atatürk'e sundu.

Aradan iki ay geçmeden, 9 Ağustos 1928'de Atatürk İstanbul'da Sarayburnu'nda, Gülhane Parkı'nda bir toplantıda konuştu:

-"Güzel dilimizi ifade etmek için yeni Türk harflerini kabul ediyoruz. Bizim güzel, âhenkli, zengin dilimiz yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulunduran, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak mecburiyetindeyiz. Vatandaşlar, yeni Türk harflerini çabuk öğreniniz. Bütün millete, köylüye, çobana, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu

Atatürk, Lâtin harfleriyle yeni bir alfabe yaratıp Türkiye'yi eğitim ve öğretim alanında çok güçlendirdi.

vatanperverlik ve milliyetperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki bir milletin, bir içtimai heyetin yüzde sekseni okuma yazma bilmez. Bu ayıptır. Bundan insan olanların utanması lâzımdır. Bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir. İftihar etmek için yaratılmış ve iftiharla tarihini doldurmuş bir millettir," dedi.

9 Ağustos 1928'den sonra Atatürk Trakya ve Karadeniz illerinde geziye çıktı. Her gittiği yerde bir kara tahta üzerinde yeni harfleri yazıp öğretiyordu. En büyük öğretmen Atatürk olmuştu. Yayınlanan kitap, gazete ve dergiler yarı yarıya Arap ve Lâtin harfleriyle çıkmaya başlamıştı. 1928 yılında yayınlanan bütün yazılı eserleri inelemek çok ilginçtir. Avrupa'dan yeni harfler getiriliyor, matbaalarda gece gündüz çalışılıyor, Türkiye yeni bir devrime hazırlanıyordu. Bütün milletin benimsediği yeni bir heyecan kasırgası yurdun üzerinde esiyordu. Şapka devriminde olduğu gibi Atatürk bu devrimin ilk bülgilerini halka vermiş, problemi sonradan TBMM'ne getirmiştir.

Harf devrimine dair önerge 1 Kasım 1928'de kabul edildi ve 3 Kasım'da Resmi Gazete'de yayınlandı.

Beş gün sonra "Millet Mektepleri" örgütü kuruldu. Okul çağının dışındaki yaşı büyük vatandaşlara yeni harfler öğretildi. Mecburi öğretim çok yararlı oldu. Beyaz saçlı nineler, dedeler bile yeni harfleri kolayca öğrenip okuma-yazmaya başladılar. Bir buçuk yıl içinde "Millet Mektepleri"nde okuyan 1 milyondan fazla kişiye diploma verildi.

DİL DEVRİMİ

Atatürk Türk diline aşk derecesinde sevgi duyar, dil birliğinin, sadece küçük bir aydın zümrede değil, memleketin bütün yurttaşları arasında sağlanmasını isterdi. Halk kitleleriyle aydın kişilerin arasını açan uçurumlar sadece ekonomik farklar değil, kullanılan dildir. Yurttaki birliği ve beraberliği sağlamanın dil sadeleşmesi ile mümkün olacağını çok öncelerden sezmiş ve ilk fırsatta bu zararlı duruma son vermek için harekete geçmiştir. Dilimizi hem incelemiş, hem de dil bilginlerine inceletip onları dinlemiştir. Çok ince zevkli bir edebiyatçı gibi güzel yazan ve güzel konuşan bu dâhi insan, dil bağımsızlığını politik bağımsızlığın başlangıcı sayardı. Türk insanının kişiliğini yıkıp onu mânen esir duruma düşüren Arapça, Acemce ve Frenkçe sözler ve terimlerden onu uzak tutmuş, "Türk dilinin kendi benliğine, asılındaki güzellik ve zenginliğe kavuşması için bütün devlet teşkilâtının dikkatli ve ilgili olmasını", istemiş, resmi kurumları halk ağzından kelime ve deyim derlemekle görevlendirmiş, kendisi dahi kelimeler yaratmış, ortaöğretimde Türkçe terimlerle ders yapılmasını milli eğitimde sağlamıştı.

Mustafa Kemal, dünyanın her tarafından dil üzerine yazılmış kitaplar getirtmiş, bu eserleri inceletmiştir. Türk Dil Kurumu'nu kurmuş, bütün maddi varlığını Türk Tarih Kurumu ile bu kuruma vasiyet etmişti. Atatürk bu kuruma gider veya kurumun üyelerini köşke çağırır, dil üzerine çalışmalar yapar, bir bilgin gibi bu çalışmalara katılırdı.

Son derece ilginç bir bilgi verelim. Bugün kullandığımız bazı kelimeleri bizzat Atatürk bulmuş Dil Kurumu'na teklif etmiş, kelimelerin tartışmasını yaptıktan sonra Türk diline armağan etmişti. Atatürk'ün bizzat türettiği kelimelerden birkaçı şunlardır: Açı, uzay, gerekçe, kesit, konum, üçgen, dikey, dörtgen, artı, eksi, çap, yarıçap, eşit, çarpı, bölü, oran.

Atatürk'ün kitap halinde basılmış büyük "Nutuk" adlı eseri Namık Kemal ve Halit Ziya usulübünda, koyu bir Osmanlıca ile yazılmıştı. Şimdi bu "Nutuk" günümüz Türkçesiyle yeniden yayınlanmıştır. Atatürk, bu eserini yazdıktan ve TBMM'de okuduktan sonra, yeni Türkiye'nin ihtiyaçlarını derhal sezmiş ve kendi kendini sür'atle ve kimseden geri kalmadan yenilemiştir. Şu sözleri ezberlenecek değerdedir:

—"Ulusal duygu ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin ulusal ve zengin olması, ulusal duygunun gelişmesinde başlıca etkendir. Türk dili, dillerin en zenginlerindendir. Yeter ki bu dil şuurla işlensin. Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk ulusu, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır."

Dil devrimi konusunda bazı ilgi çekici olaylara kısaca bakalım:

Dil devriminde adı ilk geçecek kişi Şemsettin Sami'dir. Dilimize Osmanlıca denmeyip Türk denmesi gerektiğini ilk defa o söyledi. Asya'daki hayatımızdan kalma doğu Türkçe'sinden kelimeler alıp kullanmak gerektiğini de yazmıştır. Oysa Edebiyatı Cedide yazarları, dilin güzelliğini, inceliğini, özellikle Farsça kelimeler kullanmakta buldular. Cenap Şahabettin dilimizin sadeleşmesinin Türkleri ikiye ayıracağını söylediği zaman sade ve duru Türkçe taraftarı Ali Canip Yöntem:

-"Şimdiye kadar ikiye ayrılmış olan Türkleri asıl bu dil birleştirecek", diye karşılık vermişti.

Osmanlıcanın egemenliği tanzimat hareketiyle sarsıldı. Kapılarımızı, pencerelerimizi batıya açmak Arapça, Farsça kelimeleri, onların dayandığı skolastik doğu dünyasıyla birlikte uzakta bırakmaya başlamıştı. 1876'da yayınlanan Birinci Meşrutiyet Anayasası, Türkçe'nin devlet dili olduğunu dolaylı olarak, yazar.

1924 Anayasası'nda "Devlet dili" faslına bir madde tahsis edilmişti. Anayasanın ikinci maddesinde,"Türkiye devletinin resmi dili Türkçedir," cümlesi vardır. 1926'da okulların programlarından Arapça ve Farsça dersleri kaldırıldı. 1928'de yeni Türk harfleri kabul edildi. 1932'de Atatürk'ün isteğiyle Türk Dil Kurumu kuruldu. Önemli ilerlemelerden biri 10 Ocak 1945'te Teskilâtı Esa-

siye Kanununun Türkçeleştirilip "Anayasa' adını almasıdır. Anayasa'nın yalnız adı değil, bütün cümleleri de yeniden gözden geçirilip Türkçeleştirilmiştir.

Türk dili için çalışanlar, sayılamayacak kadar çoktur. Ali Şir Nevai'den başlayıp Şapka kahramanı Süleyman Paşa'ya, Namık Kemal ve Şinasi'ye, Ahmet Mithat Efendi ve Şemsettin Sami'ye kadar birçok yazar ve bilginlerden, devlet yöneticilerinden bahsedilebilir. Ziya Gökalp Türkçülük akımı ve Türk diliyle uğraşmış ünlüdüşünürlerdendir:

Bir ülke ki camiindeTürkçe ezan okunur,
Köylü anlar mânasını namazdaki duanın.
Bir ülke ki mektebinde Türkçe Kur'an okunur
Küçük büyük herkes bilir buyruğunu Hüda'nın
Ey Türk oğlu işte senin orasıdır vatanın.

diyen manzumeler yazmıştır.

1932'de Ocak ayının son günlerinde Fatih Cami'sinde ezan Türkçe olarak okundu. Sonra ilk Türkçe hutbe okundu. Şubat ayında Türkçe Kur'an okundu. Ayasofla Cami'sinde Türkçe tekbirden sonra, asırlar önce Türkçe yazılmış Mevlit okundu. Türkler artık kendi dilleriyle ibadet ediyorlardı, yabancıların dilleriyle değil.

Atatürk'ün ulusumuza kutsal bir emaneti olan Türk Dil Kurumu 26 Eylül 1932'de, Dolmabahçe Sarayı'nda toplanan ilk Dil Kurultayı ile kurulmuş sayılır. Daha önce, 17 Şubat 1929'da,İsmet İnönü'nün başkanlığında bir komisyon kurulmuş, dil konusunda Türkçeleştirme çalışmalarına başlamıştı. İnönü bu komisyonda konuşurken: "Şimdiye kadar dilimiz sınırları açık bir yurt halinde kalmıştı," demiş ve bu konuşmada yön, yönelmek, sağlamak, korumak, varlık, çevre, süreklilik gibi kelimeleri kullanmıştı.

1952'de Anayasa'nın dili 1924 Teşkilâtı Esasiye Kanunu diline çevrilip geriye götürüldü. Genel Kurmay Başkanı'na "Erkânı Harbiye-i Umumiye Reisi" denildi, ama ordu hiç bir zaman bu sözleri kullanmadı.

KADIN HAKLARI

Dünyada artık kadın hakları diye bir problem kalmamıştır. Kadın değil, insan hakları üzerinde konuşulur, yazılır. Geri kalmış ülkelerde erkekler gibi kadınların hakları da henüz yerine oturmamıştır. Cumhuriyetin ilânı yıllarında, 50 yıl önce, Atatürk Türk toplumunun kalkınmasının Türk kadınının kalkınmasına, hakkına sahip uygar bir insan olarak yaşamasına bağlı olduğunu görüyor, biliyordu.

Mustafa Kemal kadın hakları konusunda özetle şu sözleri söylemişti:

-"Türk milleti çok büyük olaylarla ispatladı ki yenilikten yanadır ve devrimcidir. Bir sosyal topluluk, yâni bir millet kadın ve erkek denilen iki cins insandan meydana gelmiştir. Mümkün müdür ki bir toplumun bir parçasını ilerletelim, ötekisinin geri kalmasını hoş görelim de toplumun tamamı ilerleyebilsin? Mümkün müdür ki bir toplumun yarısı topraklara zincirlerle bağlı kalsın da öteki yarısı göklere yükselebilsin? İlerleme ve yenileşme birlikte olur."

1923 yılında TBMM'nin yaptığı seçim kanununda kadınlardan bahsedilmiyor, her 20.000 erkeğe karşılık bir milletvekili seçileceği bildiriliyordu. İngiltere'de 1918, Almanya'da 1919, Amerika'da 1920'de kadınların parlamento üyesi olabileceği kabul edildi. Fransa'da kadınlara bu hak 1947'de, Dördüncü Cumhuriyet'te verildi. Biz de Medeni Kanunun'un kabulü kadın haklarının kabulü demektir. Bu kanuna göre hukuk yönünden kadın-erkek farkı kalktı. 3 nisan 1930'da kadınlarımıza belediye meclislerine seçilme hakkı verildi. 5 Aralık 1934'te Türk kadını milletvekili seçme ve seçilme hakkını da kazandı.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLARI

TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN KURUCUSU VE İLK CUMHURBAŞKANI: ATATÜRK

Atatürk 1881 yılında, o zamanlar Türkiye'mizin olan Selânik şehrinde doğdu. Babası Ali Rıza Efendi, annesi Zübeyde Hanımdır. Asıl adı Mustafa'dır. Selânik'te yeni açılmış "Şemsi Efendi Mektebi"nde ilkokula başladı. Selânik Askeri Rüştiyesi'ni, sonra Manastır Askeri İdadisi'ni bitirdi. 1899'da İstanbul'a gelip "Harbiye Mektebi"ne girdi. 1905'te Harp Akademisi'ni bitirip Şam'daki 5. Ordu'ya gönderildi. Orada "Vatan ve Hürriyet" adlı gizli ve ihtilâl amacı güden derneği kurdu. 1907'de Manastır'daki 3. Ordu'ya tâyin edildi. "Vatan ve Hürriyet" cemiyeti oradaki "İttihat ve Terakki" cemiyetiyle birleşti. 13 Nisan 1909'da İstanbul'da çıkan "31 Mart Vak'ası" üzerine, adını verdiği "Hareket Ordusu"nun Kurmay Başkanı olarak bu kuvvetlerle İstanbul'a geldi. Ordu Komutanlığı tarafından İstanbul halkına yayınlanan bildiriyi de Mustafa Kemal yazdı.

İtalyanların Trablusgarb'a asker çıkarması üzerine oraya gidip çete harpleri yaptı. Balkan Savaşı çıkınca Romanya üzerinden İstanbul'a geldi. Sofya Askeri Ataşesiyken Birinci Dünya Savaşı çıktı. Çanakkale'de, Anafartalar'da büyük başarılar kazandı. Veliaht Vahdettin Efendi'yle birlikte Almanya seyahatine katıldı. İstanbul'a düşman donanmasının girdiğini gördü. Hazırlıklarını yaptıktan ve bazı dostlarından başka kimseye amacını söylemeden ordu müfettişliği göreviyle 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı. Sadrâzam Damat Ferit Paşa'yı, Türkiye'mizin istiklâlini feda ettiği için, telgrafla protesto etti. Haziran 1919'da bütün ulusa yayınladığı bildiride, ulusça bir olup düşmanla savaşmak; özgürlük ve bağımsızlık kazanmak gerektiğini anlattı.

Erzurum Kongresi'nde (23 Temmuz - 7 Ağustos 1919) bütün resmi sıfat ve rütbelerini terk etti. 4 Eylül'deki Sivas Kongresi'nde "Heyeti Temsiliye" reisi seçildi. 23 Nisan 1920'de Ankara'da Büyük Millet Meclisi'ni topladı. Meclis'in görevlendirdiği "İcra Vekilleri Heyeti" Başkanlığına seçildi. "Sevr Antlaşması"nı Türk ulusunun tanımadığını bütün dünyaya ilân etti. Yunanlılar Birinci ve İkinci İnönü Savaş'larında geriye atıldı. Başkomutan Mustafa Kemal Paşa Sakarya kıyılarında düşmanı ağır kayıplara uğrattı. T.B.M.M. Mustafa Kemal'e "Mareşal" rütbesiyle "Gazi" adını verdi. 26 Ağustos 1922'de başlayan "Başkomutanlık Meydan Savaşı"nda düşman tamamen bozulup kaçmaya başladı. 9 Eylül'e kadar süren takip sonunda ordularımız düşmanı çıktığı yerde İzmir'de denize döktü. 11 Ekim 1922'de Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalandı. 1 Kasım 1922'de "Saltanat", yani padişahlık kaldırıldı. 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalandı. Böylece Türk Milleti hürriyet ve istiklâline kavuştu. 29 Ekim 1923'de "Cumhuriyet" ilân edildi ve Mustafa Kemal ilk cumhurbaşkanı seçildi.

3 Mart 1924'te Halifelik kurumunu kaldırdı. Din ve devlet işlerini birbirinden ayırdı. 17 Şubat 1926'da Medeni Kanunu kabul ettik. 24 Ağustos 1925'te Ata, Kastamonu'da şapka giydi. 25 Kasım'da kanunu çıktı. Uluslararası saat, takvim ve ölçüler kabul edildi. 1924'te medreseler ve mahalle mektepleri "Tevhid-i Tedrisat" (Öğretim Birliği) kanunu ile kaldırılmıştı. 1928 yılında Arap harfli alfabe kaldırıldı, yerine Lâtin harfli alfabe kabul edildi. Dil ve tarih alanında devrimler yapıldı. 1931'de Türk Tarih Kurumu'nu, 1932'de Türk Dil Kurumu'nu kurdu. Kadınlara haklarını veren kanunların kabulünden sonra 21 Haziran 1934'te "Soyadı Kanunu" çıktı. Köylünün sırtından "Aşar" denilen vergiyi kaldırdı. Köylüye para, tohum, tarım araçları verildi; "Tarım Kredi Kooperatifleri" kuruldu. Endüstri devrimi "Teşviki Sanayi Kanunu" ile başladı. Sanat okulları kuruldu. Yeraltı servetlerimizi

Mustafa Kemal
ATATÜRK

işletmek için Etibank; kumaş, kundara vs. için Sümerbank, ve daha birçok devlet kuruluşları meydana getirildi. T.B.M.M. kabul ettiği özel bir kanunla Cumhurreisi Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya "ATATÜRK" soyadını verdi (24 Kasım 1934).

Atatürk sadece başarılı bir asker değildir. Devlet adamı olarak da ileriyi gören bir büyük dehâdır. Türk milletinin bütün ihtiyaçlarını görmüş; kısa süren hayatının bu devresinde durmadan, dinlenmeden yeniye, ileriye koşmuş, ulusuna övünmesini, güvenmesini, çalışmasını öğretmiştir. En büyük öğretmenimiz Atatürk'tür. Siyasi ve askeri zaferleri milletin hayatında yeterli bulmaz, bağımsızlığın ilk şartının ekonomik bağımsızlık olduğunu söyler, "İktisadi istiklâl olmadıkça milli istiklâl olamaz" derdi.

Atatürk milleti uğruna yaptığı her mücadeleden zaferlerle çıktı. Ama bu yorucu hayat bünyesini yıprattı. Hasta olduğu halde memleket işleriyle uğraşıyordu. Nihayet Dolmabahçe Sarayı'nda ölüm döşeğine düştü. Büyük kurtarıcı 10 Kasım 1938'de sabah 09.05'te ebedi uykusuna daldı. 19 Kasım günü Sarayburnu'ndan alınan tabutu "Yavuz" zırhlısıyle İzmit'e, oradan trenle Ankara'ya götürüldü. Etnografya Müzesi'ndeki mermer lâhde konuldu. Daha sonra Atatürk'ün tabutu, 10 Kasım 1953'te buradan alındı, ayrı bir törenle Anıtkabir'e nakledilerek ebedi istirahatgâhına tevdi edildi.

2. CUMHURBAŞKANI

İSMET İNÖNÜ

İsmet İnönü 24 Eylül 1884'te İzmir'de doğdu. Babası, Reşit Bey, annesi Cevriye Hanımdır. İlkokula Sivas'ta başladı. Daha sonra Askeri Rüştiye'ye girdi. Onu bitirince Mülkiye İdadisi'ne devam etti. Babasının memuriyeti İstanbul'a nakledilince Halıcıoğlu'ndaki Topçu İdadisi'ne yazıldı. 1900 yılında Harbiye'ye girdi. 1903'te teğmen rütbesiyle ve birincilikle mezun oldu. "Erkân-ı Harp" Okulu'ndan 1906'da Kurmay Yüzbaşı olarak çıktı. Edirne'deki 2. Ordu'ya tayin edildi. Orada, bir yandan "İttihat ve Terakki" adındaki, o zaman gizli olan cemiyette çalışıyordu. Cemiyetin 1908'de Selânik'te yaptığı kongrede Mustafa Kemal ile görüştü. 31 Mart İhtilâli'ni bastırmak için İstanbul'a gelen "Hareket Ordusu"na Edirne'de katılan tümenin kurbay başkanıydı. 1910-12'de Yemen'de bulundu. 1915'te, 2. Ordu Komutanı Atatürk ile işbirliği yaptı. Kafkas, Suriye, Filistin cephelerinde savaştı 16 Mart 1920'de İngilizlerin İstanbul'u işgali üzerine kaçarak Ankara'ya gitti. Birinci Büyük Millet Meclisi'ne Edirne milletvekili olarak katıldı.Genelkurmay Başkanı seçildi.

İstiklâl Savaşı'mızda Batı Cephesi kuzey grubu komutanı olarak Çerkez Ethem'in isyancı kuvvetlerini dağıttı. Ondan sonra "İsmet Paşa" diye anıldı. Birinci ve İkinci İnönü Savaşları'nı kazanınca bütün batı cephesinin komutanı oldu. Büyük Zafer'den sonra Mudanya Ateşkes Anlaşması ile Lozan Antlaşması'nda, ebediyen yaşayacağını ispatlayan yeni Türk devletinin baştemsilcisiydi.

Cumhuriyet'in ilânı üzerine 30 Ekim 1923'te "İcra Vekilleri Hey'eti Reisi" (Başbakan) oldu. 1927'de kendi isteğiyle askerlikten emekliye ayrıldı. İsmet Paşa, soyadı kanunu çıkınca kendine "İnönü" soyadını aldı. 15 yıl başvekillik yaptıktan sonra 1937'de bu görevden ayrıldı. Başbakanlığı zamanında "Türkiye'yi demir ağlarla örmek" denilen demiryolu siyaseti önemli bir olaydı. Atatürk'ün ölümünün ertesi günü, 11 Kasım 1938'de toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, İsmet İnönü'yü Türkiye'nin ikinci cumhurbaşkanı seçti.

İkinci Dünya Savaşı'nda güttüğü tarafsızlık siyasetini sonuna kadar yürüttü. Türkiye, yıllarca süren bu korkunç savaşa girmedi. İngiltere Başbakanı Churchill ile Adana'da, Amerika Cumhurbaşkanı Roosevelt ile Kahire'de görüştü. Savaştan sonra kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'na üye olduk. Yurdumuzda çok partili demokratik hayatın başlayacağı müjdesini 19 Mayıs 1945'te verdi. Aynı yılın 1 Kasım'ında, Büyük Millet Meclisi'ni açış nutkunda yurdumuzda muhalefet partilerinin noksanlığını belirtti. Onun devrinde birçok siyasi partiler kuruldu.

14 Mayıs 1950'de seçimleri kaybetti. İktidardan çekildi. Muhalefet lideri olarak çalışmaya başladı. 15 Ekim 1961'de Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından başbakanlığa getirildi. Böylece 24 yıl sonra yeniden hükümet başkanı seçilmiş oluyordu. 1964'te başbakanlıktan düşürüldü.

İsmet İnönü geçen yıl CHP'den istifa etmiş, milletvekilliğini de bırakıp Cumhuriyet Senatosu'nda, eski cumhurbaşkanlarına tanınan haktan yararlanıp "Tabii Senatör" sıfatını almıştır.

İki oğlu, bir kızı olan İsmet İnönü'nün torunları da vardır.

Şimdiye kadar 14 defa Cumhurbaşkanlığı seçimi yapılmış, 6 kişi Cumhurbaşkanı olmuştur.

1)Atatürk	29 Ekim	1923
2)Atatürk	1 Kasım	1927
3)Atatürk	3 Mayıs	1931
4)Atatürk	1 Mart	1935
5)İsmet İnönü	11 Kasım	1938
6)İsmet İnönü	3 Nisan	1939
7)İsmet İnönü	8 Mart	1943
8)İsmet İnönü	5 Ağustos	1946
9)Celâl Bayar	22 Mayıs	1950
10)Celâl Bayar	14 Mayıs	1954
11)Celâl Bayar	1 Kasım	1957
12)Cemal Gürsel	26 Ekim	1961
13)Cevdet Sunay	28 Mart	1966
14)Fahri Korutürk	6 Nisan	1973

İsmet İNÖNÜ

Celâl BAYAR

Cemal GÜRSEL

Cevdet SUNAY

3. CUMHURBAŞKANI

CELAL BAYAR

Celâl Bayar, 1883'te Gemlik'te, Umurbey Köyü'nde doğdu. Babası Plevne göçmenlerinden Aptullah Efendi'dir. Önceleri babasından ders aldı. Onun yanında rüştiye okulunda okudu. Bursa Ziraat Bankası'nda memurluk yaparken bir ara Fransız okuluna devam etti. Gizli İttihat ve Terakki adlı cemiyete girip siyasi çalışmalara başladı. 1908'deki İkinci Meşrutiyet inkılâbından sonra İzmir'e gitti. İttihat ve Terakki'nin Aydın vilâyeti başkanı oldu. 1919 yılı sonlarında, son Osmanlı Meb'usân Meclisi'ne Saruhan (şimdiki Manisa) milletvekili seçilerek İstanbul'a geldi. İstanbul'daki meclis feshedilince Ankara'ya giderek Büyük Millet Meclisi'ne katıldı. İktisat Vekili, Hariciye Vekil Vekili, Mübadele-İmar ve İskân Vekili oldu. 1924'te vekillekten istifa edip İş Bankası'nın başına geçti.

1932'de İktisat Vekili oldu. 1937 yılında Başvekil vekili, bir ay sonra Başvekil oldu. Atatürk'ün ölümü üzerine, İnönü Cumhurbaşkanı seçilince kabineyi kurma görevi kendisine verildi. 15 Ocak 1939'da hükümet başkanlığından çekildi. İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir milletvekiliydi. 5 Kasım 1945'te CHP'den ayrıldı. 7 Ocak 1946'da arkadaşlarıyla Demokrat Parti'yi kurdu ve partinin başkanı oldu. Demokrat Parti 1950 seçimlerinde çoğunluğu kazanınca, Celâl Bayar da cumhurbaşkanı seçildi.

1954 ve 1957 seçimlerinde aynı mevkie ikinci ve üçüncü defa seçilen Bayar, 1957'den sonraki devrede tarafsız hareket etmediği için, 27 Mayıs 1960 hareketinde, diğer Demokrat Parti sorumluları ile beraber muhafaza altına alınarak Yassıada'da yargılandı. İdama mahkum edildiyse de, sonradan cezası müebbet hapse çevrildi. Bir müddet Kayseri Hapishanesi'nde yattıktan sonra, çıkarılan özel afla serbest bırakıldı.

4. CUMHURBAŞKANI

CEMAL GÜRSEL

Cemal Gürsel 1895'te Erzurum'da doğdu. Babası Refahiye Jandarma Komutanıydı. İlk öğrenimini Ordu vilâyetinde yaptı. İlkokuldan sonra Erzincan Askeri Rüştiyesi'ne girdi. Bitirdikten sonra İstanbul'a geldi. 1917'de Kuleli Askeri İdadisi'ne girdi. 1918'de Birinci Dünya Savaşı çıkmıştı. Bu yüzden İtalya'ya gönderildi. Altı ay süren çok sıkı bir eğitimden sonra subay olarak Çanakkale'deki 15. tümene tâyin edildi. Çanakkale Savaşlarından sonra Filistin'de çarpıştı.

Türk İstiklâl Savaşı'na katıldı. Anadolu'da, Kemalettin Sami Paşa komutasındaki ordunun 1. tümeninde bataryа komutanı olarak İnönü Savaşları'na iştirak etti. Dumlupınar ve Sakarya Savaşları'nda büyük yararlıklar gösterdi. Büyük Zafer'den sonra Harp Akademisi'ne girdi. Mezun olduktan sonra kurmay subay olarak Türk ordusunda çeşitli görevler aldı. 1953 yılında Korgeneralliğe terfi etti. Eskişehir Bölge Komutanlığı, İzmir Yurtiçi Bölge Komutanlığı yaptı. 18. Kolordu'ya tâyin edilince Erzincan'a gitti. Üç yıl sonra Orgenaralliğe yükseldi. Erzurum'daki 3. Ordu Komutanlığına tâyin edildi.

Cemal Gürsel 1959'da Kara Kuvvetleri Komutanı oldu. 1960'ta 27 Mayıs Devrimi'nin başıydı. 1961'de yapılan milletvekili seçimlerinden sonra 26 Ekim 1961'de Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Cumhurbaşkanlığına seçildi. Yeniden serbest seçimlerin yapılması ve memleketimizde gerçek demokrasinin kurulması için canla başla çalıştı. Seçimlerden sonra ordudan ayrıldı. Yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak 1966 yılında öldü. Ankara'da Anıtkabir'in yanındaki özel kabre gömüldü.

5. CUMHURBAŞKANI

CEVDET SUNAY

Cevdet Sunay 1900 yılında Trabzon'da doğdu. Babası alay müftüsü Sabri Beydir. 1917'de Kuleli Askeri Lisesini bitirdi. Harbiye'yi okumadan kısa bir eğitim gördü ve Filistin cephesinde çarpışan ordumuza ağır topçu subayı olarak tâyin edildi. Aynı yıl düşmanımız İngilizlere esir düştü ve babasıyle uzun esaret yıllarında aynı kampta kaldı. 1920 yılında Anadolu'ya geçti. Kurtuluş Savaşı'na katıldı. Gösterdiği yararlıklardan dolayı İstiklâl Madalyası aldı.

Savaştan sonra girdiği Harbiye'yi bitirdi. 1929 yılında Harp Akademisi'nden mezun oldu. Çeşitli birliklerin harekât şubelerinde görev aldı. 1935 yılında binbaşı rütbesiyle 1. Süvari Tümeni Kurmay Başkanı olarak Karaköse'ye tâyin edildi. 1942 yılında Harp Akademisi öğretim kadrosuna atandı. 1947 yılına kadar Harp Akademisi Tabiye Öğretmenliği görevinde bulundu. 1949'da tuğgeneralliğe yükseldi. 1950 yılında Genelkurmay Harekât Dairesi İkinci Başkanlığı, 1953'te 33. Tümen Komutanlığı, 1955'te 9. Kolordu Komutanlığı, 1957'de Genelkurmay Harekât Dairesi Başkanlığı, 1958'de Genelkurmay İkinci Başkanlığı görevlerini yaptı. 1960 yılı Ağustos'unda Genelkurmay Başkanı oldu. 1966 yılına kadar bu görevde kaldı. 15 Mart 1966'da ordudan ayrılan Cevdet Sunay, ki gün sonra Cumhurbaşkanlığı kontenjanından Cumhuriyet Senatosu üyesi oldu. 28 Mart 1966'da Cumhurbaşkanı seçildi.

6. CUMHURBAŞKANI

FAHRİ KORUTÜRK

Türkiye Cumhuriyeti'nin altıncı cumhurbaşkanı emekli Oramiral Fahri Korutürk 1903 yılında İstanbul:da Sultanahmet'te dünyaya geldi. Bâbıali kâtiplerinden Osman Sâbit Efendi'nin oğludur. Tahsilini Mekteb-i Fünun-u Bahriye-i Şahane'de (Deniz Harbokulu) yaptı.

Fahri KORUTÜRK

1923 yılında teğmen olarak donanmamız saflarına katıldı. Hamidiye ve Mecidiye kruvazörlerinde bölük kumandanlığı yaptıktan sonra denizaltı filosuna geçti. 1934 yılında deniz kurmay stajiyeri olarak Genelkurmay İstihbarat Başkanlığında görev aldı. 1935 yılında Önyüzbaşı rütbesiyle Roma Askeri Ataşeliğimize atandı. İki yıl Roma'da kaldı, sonra Berlin Askeri Ataşemiz oldu. Daha sonra Merkeze tayini çıktı. İkinci Dünya Savaşı başlarında tekrar yurtdışı görevlere verildi. Berlin ve Stockholm Askeri Ataşemiz olarak vazife gördü. 1944 yılında Deniz Harp Akademisi Komutanı oldu. 1953 yılındaTuğamiralliğe yükseldi. 1955 yılında Koramiral, 1957 yılında da Oramiral rütbesiyle Deniz Kuvvetleri Kumandanlığına getirildi. 27 Mayıs devrimine kadar bu görev kaldı. Devrimi müteakip emekliye ayrıldı ve Moskova Büyükelçiliğimize atandı. Daha sonra Madrit Büyükelçiliğimize tavini çıkan Korutürk, "Ben meslekten ir elçi değilim, Moskava'ya Milli Birlik Hükümeti tarafından özel misyonla gittim," diyerek bu görevi kabul etmedi. 10 Haziran 1968'de Cumhurbaşkanı Sunay tarafından Kontenjan Senatörlüğüne atandı. Daha sonra Kontenian Grubu Başkanı olan Korutürk, 6 Nisan 1973 günü Cumhurbaşkanlığına seçildi.

1948 yılında, İstanbul'un köklü ailelerinden birinin kızı olup Fransız Dame de Sion Kız Lizesi mezunu ve akademi tahsili görmüş iyi bir ressam olan Bayan Emel Cimcoz ile evlenen Fahri Korutürk, biri kız, ikisi erkek olmak üzere üç çocuk babasıdır.

1935 yılında Ankara'da bir lokantada tesadüfen karşılaştığı büyük Atatürk'ün dikkatini çeken ve takdirini kazanan o günlerin genç deniz binbaşısına "Korutürk" soyadını bizzat büyük kurtarıcı vermiştir.

Altı Cumhurbaşkanımızın Özel Hayatları Hakkında...

50 yıllık Türkiye Cumhuriyeti'nin 6 cumhurbaşkanı vardır. Cumhurbaşkanlarımızın beşi asker, biri sivildir.

Cumhurbaşkanlarımızın üçü ölmüştür, üçü hayattadır. En genç yaşta ölen Başkan Atatürk'tür: 57 yaşında. En uzun süre başkanlık makamında kalan Atatürk'tür: 1920 yılının 23 Nisan'ında açılan ilk Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanı Atatürk'tü. 29 Ekim 1923'ten 10 Kasım 1938'e kadar geçen 15 yıl 12 günlük Cumhurbaşkanlığına 3,5 yıllık Meclis Başkanlığı'nı da eklersek 18,5 yıl eder. Zira, Meclis Başkanı demek Devlet Başkanı mânasına geliyordu.

Suvari subayı olarak Türk ordusuna katılan Atatürk, aile kökleri bakımından diğer başkanlarımıza benzer. Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün cumhurbaşkanları (cumhur kelimesi halk anlamına gelir) ya memur ailelerinden gelmedir, ya da maddi makamdan orta-halliden daha alt düzeydeki çevrelere mensuptur.

Atatürk'ün babası Ali Rıza Efendi'dir. Küçük bir işadamı olan Ali Rıza Efendi, sonraları gümrük muhafaza memurluğuna girdi. Baba Rıza Efendi ölünce küçük Mustafa Kemal, dayısının çiftliğinde çalışmak zorunda kaldı. Hayli yokluk ve yoksulluk çektiği bellidir.

Atatürk ile İnönü'nün hayatlarının gidişini değiştiren şey nedir? Matematiktir. Atatürk'ün riyaziye (matematik) öğretmenine hiddetlendiği için askeri okula yazılması hayatının akışını değiştirmiştir. İnönü, matematik dersinden sınıfta kaldıktan sonra toparlanmış ve her sınıfı birincilikle geçmiştir.

İlk üç cumhurbaşkanı hem İttihat ve Terakki gibi "Gizli" bir cemiyete girmişler. hem de Anadolu İhtilâli'ni başlatıp veya ona karışıp padişaha karşı isyan etmişlerdir. Atatürk ve İnönü, İstanbul hükümeti ve müftüler tarafından idama mahkum edilmiştir.

Dördüncü, beşinci ve altıncı cumhurbaşkanları (Gürsel, Sunay, Korutürk) 27 Mayıs'ta aynı cephedeydiler.

Birinci, ikinci, üçüncü başkanlarımızın babası sivil; dördüncü, beşinci, altıncı başkanlarımızın babaları askerdir. Üçüncü ve beşinci başkanlarımızın (Bayar, Sunay) babaları din görevlisiydi. Bayar'ın babası Gemlik'te müftülük yapmıştı. Sunay'ın babası da alay müftülüğünde bulunmuştu.

Cumhurbaşkanlarımızdan beş askerin dördü kara kuvvetlerinden, biri deniz kuvvetlerindendir. İnönü, Gürsel ve Sunay topçu sınıfındandır.

Atatürk dışında bütün cumhurbaşkanlarımız evli ve çocuk sahibidir. İnönü, Bayar, Sunay ve Korutürk'ün iki oğlu bir kızı vardır. Gürsel'in bir oğlu vardır.

Atatürk ve Celâl Bayar'ın anne ve babaları Rumelilidir. Diğer başkanlarımızın babaları doğu Anadolu bölgesindendir. İnönü'nün annesi de Rumeli'nin Deliorman (Bulgaristan) göçmenidir.

İkinci, üçüncü, dördüncü cumhurbaşkanlarımız, başbakanlık da yapmıştır: İnönü, Bayar, Gürsel. Ancak Gürsel devlet başkanlığı olan cumhurbaşkanlığı ile başbakanlığı aynı zamanda yapmıştır.

Atatürk'ten sonra en uzun cumhurbaşkanlığı süresi İnönü'ye aittir. İnönü 12 yıl başkanlıkta kalmıştır. İnönü'nün başkanlığı 17 yıl sürmüştür. Türkiye Cumhuriyeti tarihinde İnönü kadar uzun başbakanlık yapan kimse yoktur. Bayar 10 yıl, Gürsel 6 yıl, Sunay 7 yıl cumhurbaşkanlığı yapmıştır.

Atatürk ile İnönü cumhurbaşkanlığına Meclis'in bütün oylarıyla yani ittifakla seçilmiştir. Ancak İnönü'nün 1946 seçimindeki cumhurbaşkanlığı çoğunlukla olmuştur.

İnönü ve Sunay Genel Kurmay Başkanlığı'nda bulunmuştur. Gürsel, Sunay ve Korutürk Kuvvet Komutanlığı görevi yapmıştır. İlk ikisi Kara Kuvvetleri, bugünkü başkanımız ise Deniz Kuvvetleri Komutanlığı görevinde bulunmuştur.

Atatürk, İnönü ve Bayar ilk Millet Meclisi'nde mebus olarak aynı anda bulunmuş, Atatürk Harbiye'deyken tanıştığı İnönü ile en uzun süreli çalışma arkadaşlığı yapmıştır.

Atatürk'e soyadını İnönü teklif etmiş, İnönü ve Korutürk'e soyadlarını Atatürk vermiştir. Atatürk'ün ölümünde, İnönü'nün yerine daha önce başbakan olarak geçen, Bayar bulunuyordu. Bayar, cumhurbaşkanlığına da İnönü'den sonra geçmiştir.

İnönü ile Korutürk subay elbisesini çıkardıkları gün Türkiye'yi dış ülkelerde temsil etmişlerdir. İnönü Lozan'a giden heyetin başkanı ve dışişleri bakanı olmuştu. Korutürk 27 Mayıs Devrimi'nin ertesi günü gazetelerde ilân edilen kabinede Dışişleri Bakanı görünüyordu. Ancak, bu gerçekleşmedi ve Korutürk Moskova Büyükelçisi oldu.

İnönü, Mısır'ın başkenti Kahire'ye, İkinci Dünya Savaşı içinde gitmiş, 27 Mayıs 1960 Devrimi'nden beş yıl sonra Amerika'ya gitmişti. Gürsel, hastalığı nedeniyle Amerika'ya gidip gelmişti. Bayar ve Sunay bir çok yabancı ülkeyi cumhurbaşkanı olarak ziyaret etmiştir.

Atatürk ve İnönü, İstiklâl Savaşı sırasında padişah tarafından, Bayar ise 27 Mayıs Devrimi'nden sonra Yüksek Adalet Divanı kararı ile idama mahkum edilmişti.

Hayatta olmayan cumhurbaşkanlarından Atatürk servetini devlete, Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumu'na bırakmıştır. Gürsel, cumhurbaşkanlığı sırasında kendisine verilen hediyeleri devlete bağışlamıştır.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ BAŞBAKANLARI

İSMET İNÖNÜ

Türkiye Cumhuriyeti başbakanları arasında İnönü'nün başbakanlığı, en uzun ömürlü başbakanlıktır. Cumhuriyet tarihinde ilk ve ikinci defa başbakanlığa, Fethi Okyar'ın 1923 ve 1925 yıllarındaki iki istifasından sonra gelmiştir. Üçüncü başbakanlığı 1961'de, Orgeneral Cemal Gürsel'den sonrasıdır.

İlk başbakanlığı 30 Ekim 1923'ten 21 Kasım 1924'e kadar sürdü. Devraldığı "İcra Vekilleri Heyeti Reisliği" sıfatını,kendisinden önce aynı mevkide bulunan Fethi Okyar'a devretti. Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Cumhuriyetin ilânından önce başbakanları "İcra Vekilleri Heyeti Reisi" adını verirdi. Cumhuriyetten sonra "başvekil" dendi.

İsmet İnönü'nün "Başvekilliği", yani ikinci defa hükümet reisi oluşu 4.3.1925'te (Yine Fethi Okyar'ın yerine) Atatürk tarafından seçilişi ile başlar, 25.10.1937'ye kadar sürer. 1945 yılında Anayasa'dan arapça sözlerin ayıklanmasından sonra "Başvekil" adı değişti, "Başbakan" oldu.

İnönü'nün üçüncü başbakanlığı 1961 seçimlerinden sonradır. Cumhurbaşkanlığına seçilen Orgeneral Cemal Gürsel, İnönü'yü 20. 11.1961'de başbakanlığa getirdi. Bu görevi dört yıl sürdü. 4.3.1965'te düşürüldü.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde hiç bir başbakan bu makama üç defa çıkmamış, hiç biri İnönü kadar uzun müddet (17 yıl kadar) başbakanlıkta kalmamıştır. İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı ise 12 yıl sürmüştür.

(Biyografisi için BAK: Türkiye Cumhurbaşkanları)

1. ve 2. Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetleri hariç, 29 Ekim 1923'den bugüne kadar, 50 yıllık Cumhuriyet devrinde hükümet kurmuş başbakanlar şunlardır.

1.İsmet İnönü	(30/10/1923–21/11/1924)
2.Fethi Okyar	(21/11/1924–2/3/1925)
3.İsmet İnönü	(4/3/1925–25/10/1937)
4.Celâl Bayar	(25/10/1937–25/1/1939)
5.Dr. Refik Saydam	(25/1/1939–8/7/1942)
6.Şükrü Saraçoğlu	(8/7/1942–5/8/1946)
7.Recep Peker	(5/8/1946–8/9/1947)
8.Hasan Saka	(9/9/1947–14/1/1949)
9.Şemsettin Günaltay	(14/1/1949–14/5/1950)
10.Adnan Menderes	(22/5/1950 27/5/1960)
11.Cemal Gürsel	(27/5/1960–20/11/1961)
12.İsmet İnönü	(20/11/1961–4/13/1965)
13.Suat H. Ürgüplü	(4/3/1965–22/10/1965)
14.Süleyman Demirel	(22/101965–12/31971)
15.Nihat Erim	(19/3/1971–16/4/1972)
16.Ferit Melen	(15/5/1972–7/4/1973)
17.Naim Talu	(15/4/1973–, 25/1/1974)
18. Bülent Ecevit	(26/1/1974 .....

FETHİ OKYAR

Fethi Okyar 1880'de Makedonya'nın (Yugoslavya'da) Pirlepe şehrinde doğdu. İstanbul'da Harbiye mektebini ve "Erkân-ı Harbiye" mektebini (Harp Akademisi) bitirip çeşitli askeri görevlerde bulundu. 1908'de Osmanlı Devletinin Paris Askeri Ataşesiydi. Osmanlı Meclis-i Meb'usânı'na seçildi. 1920'de Anadolu'ya geçip Ankara'da Birinci Büyük Millet Meclisi'ne katıldı. Bu sırada "Dahiliye Vekili = İçişleri Bakanı" olan Fethi Okyar 14 Ağustos 1923'ten 27 Ekim 1923'e kadar "İcra Vekilleri Heyeti Reisi" (Başbakan) oldu. Başbakanlıktan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliği de yapan Fethi Okyar, başbakanlığa (İnönü'den sonra) ikinci defa 21.11.1924 tarihinde getirildi. 2 Mart 1925'e kadar bu makamda kalan Fethi Okyar, aynı yıl büyükelçilik göreviyle Paris'e gönderildi.

Paris'ten yurda döndükten sonra, birkaç arkadaşıyla birlikte "Serbest Cumhuriyet Fırkası" adında siyasi parti kurdu. Fakat bazı şeyh ve dervişlerin partiyi siper ederek gerici hareketlerde bulunmaya başlamaları üzerine, bu faaliyetin yurdun menfaatlerine aykırı olduğunu görerek partiyi kapattı. 1935 - 1939 yıllarında yeniden "Mebus" = milletvekili, olarak Meclis'e girdi. Adalet Bakanlığı yaptı. Bolu milletvekiliyken, 1943 yılında, 63 yaşında İstanbul'da öldü.

CELAL BAYAR

Türkiye Devletinin başbakanlık makamına 4. ve 5.olarak Fethi Okyar ve İsmet İnönü gelmişti. Celâl Bayar, bu itibarla 6. başbakan sayılmıştır. Celâl Bayar'ın başbakanlığı Atatürk'ün hayatında başlar. Atatürk 1937 yılında İnönü'yü başvekillekten affetmiş, yerine Celâl Bayar'ı 25.10.1937'de getirmiştir. İnönü, 11 Kasım 1938'de Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Celâl Bayar, İnönü Cumhurbaşkanı olduktan sonra bu makamda iki ay daha kalmış, 25 Ocak 1939'da istifa ederek başvekillekten ayrılmıştır. Celâl Bayar, Atatürk zamanında başvekilliğe gelen dört devlet adamından sonuncusudur. Diğerleri Rauf Orbay, Fethi Okyar, İsmet İnönü'dür.

(Biyografisi için BAK: Türkiye Cumhurbaşkanları)

REFİK SAYDAM

Refik Saydam 1881'de İstanbul'da doğdu. Yüksek öğrenimini "Askeri Tıbbiye"de yaptı. 1910'da Almanya'ya gönderildi. Berlin'de, "Askeri Tıp Akademisi"nde kurslara devam etti. Birinci Dünya Savaşı'nda Sıhhiye Genel Müfettiş vekilliği yaptı. İstiklâl Savaşı'na katıldı. 16 Mayıs 1919'da İstanbul'dan kalkan "Bandırma" vapurunda, Atatürk'ün

İsmet İNÖNÜ

Fethi OKYAR

Celâl BAYAR

Refik SAYDAM

yanında "Sıhhiye Reis Muavini Binbaşı Doktor Refik" adıyda bulunuyordu. Birinci Büyük Millet Meclisi'ne Doğu Beyazıt Mebusu seçildi. Değişik aralarla beş tlefa Sağlık Bakanlığı yaptı. 1938'de İçişleri Bakanı ve CHP Genel Sekreteri oldu. 25 Ocak 1939'da Celâl Bayar'ın istifasıyla açılanbaşbakanlığagetirildi. 1939-1942 yılları arasında hükümet başında bulundu. İkinci Dünya Savaşı'nın sıkıntılı günlerinde "Başvekillik" yapan Refik Saydam'ın, memleket işleri için söylediği "A'dan Z'ye kadar her şey bozuk", sözü çok meşhurdur. Teşkilâtçı devlet adamıydı. Başvekil bulunurken, 8 Temmuz 1942'de 61 yaşında öldü.

ŞÜKRÜ SARAÇOĞLU

Şükrü Saraçoğlu 1887'de Ödemiş'te (İzmir) doğdu. 1909'da "Mülkiye Mektebi" ni bitirdi. İsviçre'ye giderek Cenevre'deki Siyasal Bilgiler Akademisi'nden mezun oldu. Kurtuluş Savaşı'mızın başlarında Aydın, Ödemiş, Nazilli, Kuşadası yöresinde düşmana karşı yapılan direnme hareketlerini yönetti. 1923'te İzmir milletvekili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girdi. 1925'te Maarif Vekili, 1927'de Maliye Vekili, 1933'te Adliye Vekili, 1938'de Hariciye Vekili oldu. Refik Saydam'ın ölümü üzerine, 8.7.1942'de İnönü tarafından başbakanlığa getirildi. 1942'den 1946'ya kadar bu makamda kalan Şükrü Saraçoğlu, 5.8.1946'da hastalığından dolayı başbakanlıktan ayrıldı.

Şükrü Saraçoğlu, Cumhuriyetin kurulduğu yıllardan beri Atatürk'ün yanında yetişmiş; bilgili, ileri görüşlü, devrimci bir devlet adamıydı. 1954 yılında 67 yaşında öldü.

RECEP PEKER

Recep Peker 1888'de İstanbul'da doğdu. 1907 yılında Harbiye'den, 1919'da Harp Akademisi'nden kurmay subay olarak mezun oldu. 1920'de İstiklâl Savaşı'na katıldı. Gaziantep'in kurtarılmasında büyük hizmetleri görüldü. 1923'te mebus (milletvekili) seçildi. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkâtipliği yaptı. CHP Genel Sekreteri oldu. Bir müddet "Hakimiyeti Milliye" gazetesini idare etti. Milli Savunma, Bayındırlık, İçişleri Bakanlıklarında bulundu. İstanbul ve Ankara Üniversitelerinde, 1935 - 1942 yılları arasında "İnkilâp Tarihi Dersleri" verdi. Sekizinci Büyük Millet Meclisi'ne İstanbul Milletvekili seçildi. Şükrü Saraçoğlu'nun çekilmesi üzerine, İnönü tarafından başbakanlığa getirildi. 5 Ağustos 1946'dan 8 Eylül 1947'ye kadar bu mevkide bulundu.

Recep Peker, çok partili devrin ilk başbakanıydı. Çok partili ilk seçim onun başbakanlığı sırasında yapılmıştır. Recep Peker disiplini sever, otoriter, sert mizaçlı bir devlet adamı olarak tanınmıştır. 1950 yılında, 62 yaşında öldü.

HASAN SAKA

Hasan Saka 1885'te Trabzon'da doğdu. Trabzon Askeri İdadisi'ni bitirdikten sonra İstanbul'daki Mülkiye Mektebi'ne girdi. 1908'de Paris'e giderek Siyasal İlimler Okulu'nda okudu. Türkiye'ye döndükten sonra İstanbul Darülfünununda (Üniversite) aynı dersleri okuttu. Osmanlı Meb'usan Meclisi'ne Trabzon milletvekili olarak girdi. Lozan Anlaşması müzakerelerinde, İnönü'nün başkanlığındaki heyette temsilci olarak bulunuyordu.

Türkiye Büyük Millet Meclisi kurulduktan sonra Trabzon milletvekili olarak çalıştı. Ticaret ve Maliye Bakanlıkları yaptı. C.H.P. Meclis Grubu Reisiyken 1944'te Dışişleri Bakanlığına getirildi. 1945'te San Francisco'ya giden Türk heyetine başkanlık etti. 9 Eylül 1947'de başbakan oldu. 14 Ocak 1949'a kadar bu makamda kaldı. Hasan Saka özel hayatında olduğu gibi siyaset hayatında da dürüstlüğüyle tanındı. Geniş bilgi sahibi, faal bir devlet adamıydı. 1960 yılında, 75 yaşında öldü.

ŞEMSETTİN GÜNALTAY

Şemsettin Günaltay 1883'te Erzincan'da doğdu. Öğrenimine bu şehirde başladı, İstanbul'da tamamladı. İstanbul "Darülmu-

Şükrü SARAÇOĞLU

Recep PEKER

Hasan SAKA

Şemsettin GÜNALTAY

allimini Ali"sinden mezun oldu. Medreselerde "Müderris"lik, daha sonraları İstanbul ve Ankara Üniversitelerinde tarih profesörlüğü yaptı. Şemsettin Günaltay, İslâm tarihi üzerinde ciddi araştırmalar yapmıştı. Siyasi hayata 1908'den sonra başlamıştır. Osmanlı Meclisi Mebusanı'na milletvekili olarak seçildi.

İstiklâl Savaşı yıllarında İstanbul Darülfünununu teşkilâtlandırmış, daha sonraki yıllarda Atatürk'ün arzusu üzerine CHP İstanbul İl Başkanı olarak siyasi hayata yeniden girmiştir. CHP Meclis Grubu Başkanlığı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanvekilliği yapmış, nihayet Hasan Saka'dan sonra, Cumhurbaşkanı İnönü tarafından 15.1.1949'da başbakanlığa getirilmiştir.

Şemsettin Günaltay 4 Ocak 1949'dan, iktidarı kaybettiği 14 Mayıs 1950'ye kadar başbakanlıkta kalmıştır. 1950 milletvekili seçimlerinin dürüst yapılmasını sağlamış ve kaybedince başkanlıktan çekilmiştir. Cumhurbaşkanı İnönü'nün son başbakanı olan Şemsettin Günaltay (Ötekiler: Celâl Bayar, Refik Saydam, Şükrü Saraçoğlu, Recep Peker, Hasan Saka) Türk Tarih Kurumu Başkanı'yken "Kurucu Meclis"e seçilmiş, 15 Ekim 1961'de İstanbul'dan senatör olmuş, aynı yılın sonlarında 78 yaşında ölmüştür.

ADNAN MENDERES

Adnan Menderes 1899'da Aydın'da doğdu. İzmir Amerikan Koleji'nden sonra Ankara Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 1930'da CHP'den milletvekili seçildi. 1946'da CHP'den istifa edip D.P'nin kurucuları arasında yer aldı. 14 Mayıs 1950 seçimlerinde DP seçimi kazanınca 22.5.1950'de başbakanlığa getirildi. Bu tarihten 27 Mayıs 1960 Milli Devrim Hareketi'ne kadar aynı makamda kaldı. İhtilâlden sonra kurulan Yüksek Adalet Divanı tarafından İstanbul'da Yassıada'da muhakeme edildi. Aylar süren yargılama sonunda, suçları sabit görülerek idama mahkum edildi. Hüküm 17 Eylül 1961 günü İmralı'da infaz edildi.

CEMAL GÜRSEL

Cemal Gürsel, 27 Mayıs Milli Devrim Hareketi'nin başladığı tarihten sonra, 28 Mayıs 1960'tan, Cumhurbaşkanı seçildiği 20 Kasım 1961'e kadar Başbakanlık yapmıştır. (Biyografisi için BAK: Türkiye Cumhurbaşkanları.)

SUAT HAYRİ ÜRGÜPLÜ

Eski Evkaf ve Adliye Nâzırı Ürgüplü Hayri Efendi'nin oğludur. 1903 yılında, babasının memur olarak bulunduğu Şam'da doğdu. İlk öğrenimini, Nişantaşı İngiliz Okulu'nda yaptı. 1923'te Galatasaray Lisesi'ni bitirdi. 1926'da İstanbul Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. 1929'a kadar Muhtelit Hukuk Mahkemesi Türkiye Umumi Ajanlığı ve Hazine Mütercimliği yaptı. Üç yıl İstanbul Birinci Ticaret Mahkemesi'nde hakimliği, bir süre de avukatlığı vardır.

1939'da siyasi hayata atıldı. Altıncı devre milletvekili oldu. Memduh Şevket Esendal'ın CHP Genel Sekreterliğinde Gümrük ve Tekel Bakanlığı'na getirildi. Ancak bakanlığı sırasında bir kahve yolsuzluğu iddiasıyle, hakkında meclis tahkikatı açıldı. Yüce Divan'a sevk edildi. Suçlu görülmedi, beraat etti. Bu olaydan sonra siyasi hayattan çekildi. Hariciye'ye geçti. Washington ve Londra Büyükelçisi olarak Türkiye'yi temsil etti.

27 Mayıs 1960'ta siyasi hayata tekrar girdi. AP listesinden bağımsız Kayseri Senatörü oldu. Senato başkanlığında bulundu. 1964'te Senato Başkanlığı seçimini kaybetti. 4 Mart 1965'te, Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından Başbakanlığa getirildi. 22.10.1965'te yerini Süleyman Demirel'e bıraktı

SÜLEYMAN DEMİREL

Süleyman Demirel 1924 yılında Ispırta'da doğdu. Isparta Ortaokulu ve Afyon Lisesi'nde parasız yatılı olarak okudu. İstanbul'daki Teknik Üniversite'den yüksek mühendis olarak mezun oldu. Bir müddet Devlet Su İşleri'nde

Adnan MENDERES

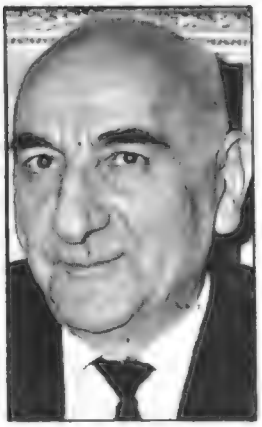

Cemal GÜRSEL

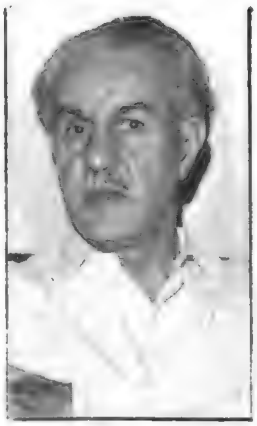

Suat Hayri ÜRGÜPLÜ

Süleyman DEMİREL

proje mühendisi olarak çalıştı. 30 yaşındayken aynı daireye umum müdür tayin edildi. Daha sonra serbest ticaret yaptı. Nihayet 27 Mayıs Milli Devrim Hareketi'nden sonra kurulan AP'ye giren Süleyman Demirel 29 Kasım 1964'te bu partinin Genel Başkanı seçildi. 4 Mart 1965'te kurulan Suat Hayri Ürgüplü Kabinesi'nde Başbakan yardımcılığı yaptı. 1965'te başbakanlığa getirildi. Partisi 1969 seçimlerini de kazanınca tekrar Başbakan oldu.

Ordunun, 12 Mart 1971 uyarması karşısında başbakanlık görevinden istifa etti.

NİHAT ERİM

Nihat Erim, 1912'de İzmit'in Kandıra ilçesinde doğdu. Galatasaray Lisesi'nden sonra 1936'da İstanbul Hukuk Fakültesi'nde üç yıl doktora yaptı. 1942'de profesör oldu. Aynı zamanda Dışişleri Bakanlığı Hukuk müşavirliği yaptı. 1945'te San Francicco'da toplanan Birleşmiş Milletler Kuruluş Konferansı'nda Türk heyetinde bulunuyordu. 1946 seçimlerinde Kocaeli'nden bağımsız milletvekili seçildiyse de sonradan parlamentoda CHP Grubu'na katıldı. İkinci Hasan Saka hükümetinde Bayındırlık Bakanı oldu. 1949'da Şemsettin Günaltay hükümetinde Başbakan Yardımcılığına getirildi. Bu görevdeyken bir tarafsız bilim kurulu teşkil ederek Seçim Kanunu'nun ön hazırlıklarını yaptırdı.

1950'de Ulus Gazetesi'nde başyazarlığını yaptı. Ankara Hukuk Fakültesi'ne döndüyse de 1953'te bu görevinden istifa zorunda kaldı. Ulus kapanınca Halkçı Gazetesini çıkardı. Daha sonra CHP ile ilişkilerini zayıflatıp Menderes ile temaslarını arttırmıştı. 1956'da Kıbrıs'la ilgili Londra görüşmelerine katıldı. Aynı yıl Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'nun Türk üyeliğine seçildi. 1962'ye kadar bu görevi devam etti. 1959 Zürih ve Londra Antlaşmaları'ndan sonra Kıbrıs Anayasası'nın hazırlanmasında Türk heyetine başkanlık yaptı. 1961'de tekrar Kocaeli Milletvekili oldu ve CHP Millet Meclisi Grup Başkan Vekilliğini yıllarca yaptı. 1961-1970 yıllarında Avrupa Konseyi'nde Türk Parlamento Grubu'nda yer aldı. Konsey'in Başkan Yardımcılığını yaptı.

CHP Kocaeli milletvekiliyken, 12 Mart 1971'de ayrılan Süleyman Demirel'in yerine, partisinden istifa edip Başbakan oldu. Başbakanlığı 19.3.1971 tarihinden 16.4.1972'ye kadar sürdü.

FERİT MELEN

Ferit Melen 1906'da Van'da doğdu. Bir maliye memurunun oğlu olan Ferit Melen, ortaokuldayken babasını kaybetti. Parasız yatılı imtihanını kazanıp önce Erzurum, sonra Bursa Lisesi'nde okudu. Yine parasız yatılı olarak Mülkiye Mektebi'ne girdi. 1931'de "İdari" şubeden mezun oldu. 1950 yılında politika hayatına girdi. 1954 seçimlerinde Van'dan milletvekili adayı olarak seçime girip kaybedince Ankara'da mali müşavirlik bürosu açtı. 1957 yılında yapılan seçimlerde kazanınca tekrar Büyük Millet Meclisi'ne üye oldu. 1961 yılında Kurucu Meclis'e seçildi. 1966'da Ecevit-Feyzioğlu anlaşmazlığı sırasında CHP'den ayrılıp MGP kurucuları arasında bulundu. Başbakan Nihat Erim'in kurduğu 2. kabinede Milli Savunma Bakanı oldu. Erim'in istifası üzerine 15.5.1972'de Başbakanlığa getirildi. 7 Nisan 1973'te istifa etti.

NAİM TALU

22 Temmuz 1919 günü İstanbul'da doğdu. Tahsilini Kabataş Lisesi ile İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde yaptı. 1943 yılında İktisat Fakültesi'nden mezun oldu. Kısa bir süre Sümerbank'ta çalıştıktan sonra askere gitti. 1946 yılında T.C. Merkez Bankası'na girdi.

Bu bankanın çeşitli kademelerinde vazife gördü. 1966 senesinde vekâleten, Merkez Bankası Genel Müdürlüğüne atandı. 1967 yılı Ağustos ayında bu göreve asaleten tâyini çıktı. 1211 sayılı kanunla Merkez Bankası'nın yeniden teşkilâtlandırılması üzerine bu bankanın başkanlığına getirildi. 11 Aralık 1971 günü kurulan ikinci Nihat Erim Kabinesinde Ticaret Bakanı olarak görev aldı. 1972 yılı başında Cumhurbaşkanlığı Kontenjanından senatörlüğe atanarak parlamentoya girdi. Daha sonra Suat Hayri Ürgüplü'nün kurduğu, ancak

Nihat ERİM

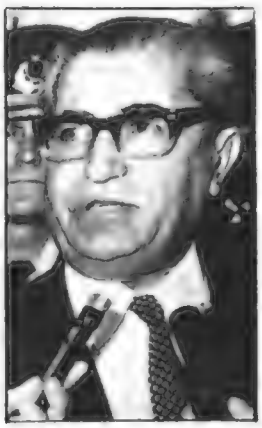

Ferit MELEN

Naim TALU

Bülent ECEVİT

Cumhurbaşkanınca onaylanmadığı için düşen kabinede de aynı göreve getirildi. Ferit Melen hükümetinde de Ticaret Bakanı olarak göreve getirildi. 15 Nisan 1973'te başbakan olarak kabinesini kurdu. Ferit Melen hükümetinin de Ticaret Bakanı olarak görevini sürdüren Talu evli ve iki çocuk babasıdır. Başbakan olmadan dört gün önce bir torun sahibi olmuştu.

BÜLENT ECEVİT

Profesör, Doktor ve CHP Kastamonu Milletvekili Fahri Ecevit'in oğludur. Annesi Nazlı Ecevit'tir. 28 Mayıs 1925'te İstanbul'da doğdu. Ankara Necatibey ve Mimar Kemal İlkokulu, Ankara Erkek Lisesi, İstanbul Amerikan Koleji, Londra ve Amerika'da Harvard Üniversitelerinde okudu. Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'nde mütercim, Londra Basın Ataşeliği'nde memur, Ulus Gazetesinde yazar ve Genel Yayın Müdürü, Halkçı Gazetesinde yazarlık yaptı. 1953'te CHP'ye üye oldu. 1957'de CHP milletvekili, 1960'ta Kurucu Meclis Üyesi, 1961-1965 yıllarında Çalışma Bakanıydı. 1966'da CHP Genel Sekreteri seçildi. 12 Mart 1971'den sonra bu görevden istifa etti. Mayıs 1972'de CHP Genel Başkanı seçildi. 14 Ekim 1973 seçimlerinde en fazla oy alan partinin Genel Başkanı olarak, Cumhurbaşkanı tarafından BakanlarKurulunu kurma görevi verildi. Seçimden 99 gün sonra CHP—MSP Koalisyonu kabinesini kurup, 25 Ocak 1974 Cumagünü Başbakan oldu. Eserleri: "Gitanjali" (1941), "Avare Kuşlar" (1943), "Kokteyl Parti" (1963), "Ortanın Solu" (1966), "Bu Düzen Değişmelidir" (1968), "Atatürk ve Devrimcilik" (1970), "Perdeyi Kaldırıyorum" (1972), "Kurultaylar ve Sonrası" (1970).

Cumhuriyetten Bu Yana Başbakanlar

İsmet İnönü	30.10.1923	6.3.1924
	6.3.1924	21.11.1924
	3.3.1925	1.11.1927
	2.11.1927	25.9.1930
	27.9.1930	4.5.1931
	4.5.1931	1.3.1935
	1.3.1935	25.10.1937
	20.11.1961	30.5.1962
	25.6.1962	2.12.1963
	25.12.1963	12.2.1965
Fethi Okyar	22.11.1924	2.3.1925
Celâl Bayar	25.10.1937	11.11.1938
	11.11.1938	25.1.1939
Refik Saydam	25.1.1939	3.4.1939
	3.4.1939	8.7.1942
Şükrü Saraçoğlu	9.7.1942	8.3.1943
	15.3.1943	5.8.1946
Recep Peker	8.8.1946	9.9.1947
Hasan Saka	10.9.1947	8.6.1948
	9.6.1948	14.1.1949
Ş. Günaltay	16.1.1949	22.5.1950
Adnan Menderes	22.5.1950	8.3.1951
	9.3.1951	14.5.1954
	17.5.1954	30.11.1955
	8.12.1955	1.11.1957
	25.11.1957	27.5.1960
Cemal Gürsel	28.5.1960	4.1.1961
	5.1.1961	28.10.1961
S.H. Ürgüplü	20.2.1965	22.10.1965
	13.5.1972	13.5.1972
S. Demirel	27.10.1965	22.10.1969
	3.11.1969	14.2.1970
	6.3.1970	12.3.1971
Nihat Erim	26.3.1971	3.12.1971
	11.12.1971	17.4.1972
Ferit Melen	22.5.1972	10.4.1973
Naim Talu	15.4.1973	25.1.1974
Bülent Ecevit	26.1.1974-	.....

CUMHURİYET TARİHİNDE KURULAN HÜKÜMETLER

İNÖNÜ HÜKÜMETİ

1

Göreve başlama tarihi: 30.10.1923
Görevden ayrılış tarihi: 6.3.1924
Başbakan: İsmet İnönü (Malatya)
Hariciye: İsmet İnönü (Malatya)
Şeriye: Mustafa Fevzi Efendi (Saruhan)
Erkanı Harbiye-yi Umumiye: Müşir Fevzi Paşa
Dahiliye: Ferit Tek (Kütahya) (İstanbul)
Maliye: Hasan Fehmi Ataç (Gümüşhane)
Müdafai Milliye: General Kâzım Özalp (Karesi)
İktisat: Hasan Saka (Trabzon)
Adliye: Seyit Bey (İzmir)
Maarif: İsmail Safa Özler (Adana)
Nafıa: Ahmet Muhtar Cilli (Trabzon)
Sıhhıye: Dr. Refik Saydam (İstanbul)
Mübadele ve İmar İskân: Mustafa Necati Bey (İzmir)

* 3.3.1924 Tarihinde Şeriye ve Erkânı Harbiye-i Umumiye vekâletleri ilga edilmiştir. Bu yüzden İnönü 6.3.1924 tarihinde istifa etmeştir.

İNÖNÜ HÜKÜMETİ

2.

Göreve başlama tarihi: 6.3.1924
Görevden ayrılış tarihi: 21.11.1924
Başbakan: İsmet İnönü (Malatya)
Hariciye: İsmet İnönü (Malatya)
Müdafai Milliye: Gn. Kazım Özalp (Karesi)
Dahiliye: Ahmet Ferit Tek (Kütahya)
Maliye: Abdülhalik Renda (Çankırı)
Ticaret: Zekai Apaydın (Aydın)
Adliye: Mustafa Necati Bey (İzmir)
Sıhhıye: Dr. Refik Saydam (İstanbul)
Maarif: Vasıf Çınar (Saruhan)
Nafıa: Süleyman Sırrı Bey (İstanbul)
Mübadele, İmar ve İskân: Celal Bayar (İzmir)

* 21.11.1924 tarihinde İnönü rahatsızlığı sebebiyle istifa etmeştir.

FETHİ BEY HÜKÜMETİ

3.

Göreve başlama tarihi: 22.11.1924
Görevden ayrılış tarihi: 2.3.1925
Başbakan: Fethi Okyar (İstanbul)
Milli Müdafaa: Fethi Okyar (İstanbul)
Adliye: Mahmut Esat Bozkurt (İzmir)
Dahiliye ve İmar İskan: Recep Peker (Kütahya)
Hariciye: Şükrü Kaya (Menteşe)
Maliye: Abdülhalik Renda (Çankırı)
Maarif: Şükrü Saraçoğlu (İzmir)
Ziraat: Hasan Fehmi Ataç (Gümüşhane)
Ticaret: Ali Cenani Bey (Gaziantep)
Nafıa: Feyzi Bey (Diyarbakır)
Sıhhiye: Dr. Mazhar Germen (Aydın)

* 3.3.1925 tarihinde Başbakan, Şeyh Sait İsyanı hakkında CHP grubunda güven oyu almayınca istifa etmiştir.

İNÖNÜ HÜKÜMETİ

4.

Göreve başlama tarihi: 3.3.1925
Görevden ayrılış tarihi: 1.11.1927
Başbakan: İsmet İnönü (Malatya)
Dahiliye: Cemal Uybadıl (Tekirdağ)
Hariciye: Dr. Tevfik Rüştü Aras (İzmir)
Müdafai Milliye: Recep Peker (Kütahya)
Adliye: Mahmut Esat Bozkurt (İzmir)
Nafıa: Süleyman Sırrı (İstanbul)
Maliye: Hasan Saka (Trabzon)
Ticaret: Ali Cenani (Gaziantep)
Sıhhiye: Refik Saydam (İstanbul)
Bahriye: İhsan Eryavuz (Cebelibereket)
Maarif: Hamdullah Suphi Tanrıöver (İstanbul)
Ziraat: Sabri Toprak (Saruhan)

* 1.11.1927 tarihinde seçimlerin yenilenmesi dolayısıyla hükümet istifa etmiştir.

İNÖNÜ HÜKÜMETİ

5.

Göreve başlama tarihi: 2.11.1927
Görevden ayrılma tarihi: 25.9.1930
Başbakan: İsmet İnönü (Malatya)
Adliye: Mahmut Esat Bozkurt (İzmir)
Müdafai Milliye ve Bahriye Vekiline Vekalet: Abdülhalik Renda (Çankırı)
Dahiliye: Şükrü Kaya (Muğla)
Hariciye: Tevfik Rüştü Aras (İzmir)
Maarif: Mustafa Necati (İzmir)
Maliye: Şükrü Saraçoğlu (İzmir)
Nafıa: Behiç Erkin (İstanbul)
Ziraat ve Ticaret vekiline vekalet: Rahmi Köken (İzmir)
Şıhhiye: Refik Saydam (İstanbul)

25.9.1930 tarihinde İnönü'nün "İcra vekillerinden bazılarının inhilali ve bugünkü siyasi ahval" dolayısı ile istifası.

İNÖNÜ HÜKÜMETİ

6.

Göreve başlama tarihi: 27.9.1930
Görevden ayrılış tarihi: 4.5.1931
Başbakan: İsmet İnönü (Malatya)
Adliye: Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop)
Milli Müdafaa: Abdülhalik Renda (Çankırı)
Dahiliye: Şükrü Kaya (Muğla)
Hariciye: Tevfik Rüştü Aras (İzmir)
Maliye: Şükrü Saraçoğlu (İzmir)
Maarif: Esat Sagay (Bursa)
Nafıa: Zekai Apaydın (Diyarbakır)
İktisat: Mustafa Şeref Özhan (Burdur)
Sıhhiye:: Refik Saydam (İstanbul)

* Seçimlerin yenilenmesi dolayısıyla 4.5.1931 tarihinde hükümet istifa etmiştir.

(Lütfen Sayfayı Çeviriniz)

CUMHURİYET TARİHİNDE KURULAN HÜKÜMETLER

(devam)

İNÖNÜ HÜKÜMETİ

Göreve başlama tarihi: 4.5.1931
Görevden ayrılış tarihi: 1.3.1935
Başbakan: İsmet İnönü (Malatya)
Adliye: Yusuf Kemal Tengirşenk (Sinop)
Milli Müdafaa: Zekai Apaydın (Diyarbakır)
Dahiliye: Şükrü Kaya (Muğla)
Hariciye: Tevfik Rüştü Aras (İzmir)
Maliye: Abdülhalik Renda (Çankırı)
Nafia: Hilmi Uran (Adana)
Sıhhiye: Refik Saydam (İstanbul)

* Seçimlerin yenilenmesi dolayısıyle hükümet istifa etmiştir.

İNÖNÜ HÜKÜMETİ

Göreve başlama tarihi: 1.3.1935
Görevden ayrılış tarihi: 25.10.1937
Başbakan: İsmet İnönü (Malatya)
Adliye: Şükrü Saraçoğlu (İzmir)
Milli Müdafaa: Gn.Kazım Özalp (Balıkesir)
Dahiliye: Şükrü Kaya (Muğla)
Hariciye: Tevfik Rüştü Aras (İzmir)
Maliye: Fuat Ağralı (Elazığ)
Maarif: Abidin Özmen (Aydın)
Nafia: Ali Çetinkaya (Afyon)
İktisat: Celal Bayar (İzmir)
Sağlık: Refik Saydam (İstanbul)
Gümrük ve İnhisarlar: Ali Tarhan (İstanbul)

* 21.9.1937 tarihinde İnönü rahatsızlığını sebep göstererek 1,5 ay izin almış, yerine iktisat vekili Celal Bayar vekalet etmiştir. İnönü 25.10.1937 tarihinde hükümetin istifasını vermiştir.

CELAL BAYAR HÜKÜMETİ

Göreve başlangıç tarihi: 25.10.1937
Görevden ayrılış tarihi: 11.11.1938
Başbakan: Celal Bayar (İzmir)
Adliye: Şükrü Saraçoğlu (İzmir)
Milli Müdafaa: General Kazım Özalp (Balıkesir)
Dahiliye: Şükrü Kaya (Muğla)
Hariciye: Tevfik Rüştü Aras (İzmir)
Maliye: Fuat Ağralı (Elazığ)
Maarif: Saffet Arıkan (Erzincan)
Nafia: Ali Çetinkaya (Afyon)
İktisat ve Ticaret
Vekiline vekalet: Şakir Kesebir (Tekirdağ)
Sıhhiye: Hulusi Alataş (Aydın)
Gümrük ve İnhisarlar: Ali Rana Tarhan (İstanbul)

* 11 Kasım. 1938 tarihinde İnönü'nün Atatürk'ün ölümü ile boşalan Cumhurbaşkanlığına seçimi dolayısı ile hükümetin istifası..

CELAL BAYAR HÜKÜMETİ

Göreve başlangıç tarihi: 11.11.1938
Görevden ayrılış tarihi: 25.1.1939
Başbakan: Celal Bayar (İzmir)
Adliye: Hilmi Uran (Seyhan)
Milli Müdafaa: General Kazım Özalp (Balıkesir)
Dahiliye: Refik Saydam (İstanbul)
Hariciye: Şükrü Saraçoğlu (İzmir)
Maliye: Fuat Ağralı (Elazığ)
Maarif: Saffet Arıkan (Erzincan)
Nafia: Ali Çetinkaya (Afyon)
İktisat: Şakir Kesebir (Tekirdağ)
Sağlık: Hulusi Alataş (Aydın)
Gümrük: Ali Rana Tarhan (İstanbul)
Ziraat: Faik Kurdoğlu (Manisa)

REFİK SAYDAM HÜKÜMETİ

Göreve başlama tarihi: 25.1.1939
Görevden ayrılış tarihi: 3.4.1939
Başbakan: Refik Saydam (İstanbul)
Adliye: Tevfik Fikret Sılay (Konya)
Milli Müdafaa: Naci Tınaz (Bursa)
Dahiliye: Faik Öztrak (Tekirdağ)
Hariciye: Şükrü Saraçoğlu (İzmir)
Maliye: Fuat Ağralı (Elazığ)
Nafia: Ali Çetinkaya (Afyon)
Maarif: Hasan Ali Yücel (İzmir)
İktisat: Hüsnü Çakır (İzmir)
Sağlık: Hulusi Alataş (Aydın)
Gümrük: Ali Rana Tarhan (İstanbul)
Ziraat: Muhlis Erkmen (Kütahya)

* Seçimlerin yenilenmesi dolayısı ile hükümet istifa etmiştir.

REFİK SAYDAM HÜKÜMETİ

Göreve başlama tarihi: 3.4.1939
Görevden ayrılış tarihi: 8.7.1942
Başbakan: Refik Saydam (İstanbul)
Adliye: Tevfik Fikret Sılay (Konya)
Milli Müdafaa: Naci Tınaz (Bursa)
Dahiliye: Faik Öztrak (Tekirdağ)
Hariciye: Şükrü Saraçoğlu (İzmir)
Maliye: Fuat Ağralı (Elazığ)
Maarif: Hasan Ali Yücel (İzmir)
Nafia: Ali Fuat Cebesoy (Konya)
İktisat: Hüsnü Çakır (Samsun)
Sıhhiye: Hulusi Alataş (Aydın)
Gümrük ve İnhisarlar: Ali Rana Tarhan (İstanbul)
Ziraat: Muhlis Erkmen (Kütahya)
Muhabere ve Münakale: Ali Çetinkaya (Afyon)
Ticaret: Cezmi Erçin (Antalya)

* 7-8 Temmuz 1942 gecesi Refik Saydam İstanbul'da (Angor-Peçtoris aksesi) sonucu ölmüş, Başbakanlığa dahiliye vekili vekalet etmiştir. Hükümet 8.7.942 tarihinde istifasını vermiştir.

ŞÜKRÜ SARAÇOĞLU HÜKÜMETİ

Göreve başlama tarihi: 9.7.1942
Görevden ayrılış tarihi: 8.3.1943

CUMHURİYET TARİHİNDE KURULAN HÜKÛMETLER

(devam)

Başbakan: Şükrü Saraçoğlu (İzmir)
Adliye: Hasan Menemencioğlu (Mardin)
Milli Müdafaa: Ali Rıza Artunkal (Manisa)
Dahiliye: Recep Peker (Kütahya)
Hariciye: Şükrü Saraçoğlu (İzmir)
Maliye: Fuat Ağralı (Elazığ)
Nafia: Ali Fuat Cebesoy (Konya)
Maarif: Hasan Ali Yücel (İzmir)
İktisat: Sırrı Day (Trabzon)
Sıhhiye: Hulusi Alataş (Aydın)
Gümrük ve İnhisarlar: Raif Karadeniz (Trabzon)
Ziraat: Şevket Raşit Hatipoğlu (Afyon)
Münakalat: Amiral Fahri Engin (Samsun)
Ticaret: Behçet Uz (Denizli)

* 14.8.1942'de hariciye vekaletine Numan Menemencioğlu gelmiştir. Seçimlerin yenilenmesi dolayısı ile hükümet istifa etmiştir.

ŞÜKRÜ SARAÇOĞLU HÜKÜMETİ 14.

Göreve Başlama tarihi: 15.3.1943
Görevden ayrılış tarihi: 5.8.1946
Başbakan: Şükrü Saraçoğlu (İzmir)
Adliye: Ali Rıza Türel (Konya)
Milli Müdafaa: Ali Rıza Artunkal (Manisa)
Dahiliye: Recep Peker (Kütahya)
Hariciye: Numan Menemencioğlu (İstanbul)
Maliye: Fuat Ağralı (Elazığ)
Maarif: Hasan Ali Yücel (İzmir)
Nafia: Sırı Day (Trabzon)
İktisat: Fuat Sirmen (Rize)
Sıhhiye: Hulusi Alataş (Aydın)
Gümrük ve İnhisarlar: Suat Hayri Ürgüplü (Kayseri)
Ziraat: Şevket Raşit Hatipoğlu (Manisa)
Münakalat: Ali Fuat Cebesoy (Konya)
Ticaret: Celal Sait Siren (Bolu)

* Seçimlerin yenilenmesi dolayısı ile hükümet istifa etmiştir.

RECEP PEKER HÜKÜMETİ 15.

Göreve başlama tarihi: 6.8.1946
Görevden ayrılış tarihi: 9.9.1947
Başbakan: Recep Peker (Kütahya)
Adalet: Mümtaz Ökmen (Ankara)
Milli Müdafaa: Cemil Cahit Toydemir (İstanbul)
İçişleri: Şükrü Sökmensüer (Gümüşhane)
Dışişleri: Hasan Saka (Trabzon)
Maliye: Halit Nazmi Keşmir (Tokat)
Milli Eğitim: Reşat Şemsettin Sirer (Sivas)
Bayındırlık: Cevdet Kerim İncedayı (Sinop)
Ekonomi: Tahsin Bekir Balta (Rize)
Sağlık: Behçet Uz (Denizli)
Gümrük: Tahsin Coşkan (Kastamonu)
Tarım: Faik Kurdoğlu (Manisa)
Ulaştırma: Şükrü Koçak (Erzurum)
Ticaret: Atıf İnan (İzmir)
Çalışma: Sadi İrmak (Konya)

* 9.9.1947 tarihinde Recep Peker'in "Sağlık durumu ve ağır vazife yükünü taşımasına imkan bırakmaması sebebiyle" istifası...

HASAN SAKA HÜKÜMETİ 16.

Göreve başlama tarihi: 10.9.1947
Görevden ayrılış tarihi: 8.6.1948
Başbakan: Hasan Saka (Trabzon)
Devlet ve Başbakan Yardımcısı: Faik Ahmet Barutcu (Trabzon)
Devlet: Abdülhalik Renda (Çankırı)
Adalet: Şinasi Devrin (Zonguldak)
Milli Savunma: Münir Birsel (İzmir)
İçişleri: Münir Hüsrev Göle (Erzurum)
Dışişleri: Necmettin Sadak (Sıvas)
Maliye: Halit Nazmi Keşbir (Tokat)
Milli Eğitim: Reşat Şemsettin Sirer (Sıvas)
Bayındırlık: Kasım Gülek (Seyhan)
Ekonomi: Cavit Ekin (Diyarbakır)
Sağlık: Behçet Uz (Denizli)
Gümrük: Şevket Adalan (İzmir)
Tarım: Tahsin Çoşkan (Kastamonu)
Ulaştırma: Şükrü Koçak (Erzurum)
Ticaret: Mahmut Nedim Gündüzalp (Edirne)
Çalışma: Tahsin Bekir Balta (Rize)

* "İçinde bulunulan şartlara göre, hükümet durumunun yeniden tetkik ve mütalâasına fırsat vermek üzere" istifası..

HASAN SAKA HÜKÜMETİ 17

Göreve başlama tarihi: 9.6.1948
Görevden ayrılış tarihi: 14.1.1949
Başbakan: Hasan Saka (Trabzon)
Milli Savunma: Hüsnü Çakır (Samsun)
İçişleri: Münir Hüsrev Göle (Erzurum)
Dışişleri: Necmettin Sadak (Sıvas)
Maliye: Şevket Adalan (İzmir)
Milli Eğitim: Tahsin Banguoğlu (Bingöl)
Bayındırlık: Nihat Erim (Kocaeli)
Ekonomi: Cavit Ekin (Diyarbakır)
Sağlık: Kemali Beyazıt (Maraş)
Gümrük: Emin Erişirgil (Zonguldak)
Tarım: Cavit Oral (Seyhan)
Ulaştırma: Kasım Gülek (Seyhan)
Ticaret: Cemil Sait Barlas (Gaziantep)
Çalışma: Tahsin Bekir Balta (Rize)

* Başbakan "Son zamanlarda rastladığı bazı müşküller" sebebiyle istifa etmiştir.

ŞEMSETTİN GÜNALTAY HÜKÜMETİ 18.

Göreve Başlama Tarihi: 16.1.1949
Görevden Ayrılış Tarihi: 22.5.1950
Başbakan: Şemsettin Günaltay (Sıvas)
Devlet ve Başbakan Yardımcısı: Nihat Erim (Kocaeli)
Devlet: Nurullah Esat Sümer (Antalya)
Adalet: Fuat Sirmen (Rize)
M. Savunma: Hüsnü Çakır (Samsun)
İçişleri: Emin Erişirgil (Zonguldak)
Dışişleri: Necmettin Sadak (Sıvas)
Maliye: İsmail Rüştü Aksal (Kocaeli)

(Lütfen Sayfayı Çeviriniz)

CUMHURİYET TARİHİNDE KURULAN HÜKÜMETLER

(devam)

Milli Eğitim: Tahsin Banguoğlu (Bingöl)
Bayındırlık: Şevket Adalan (İzmir)
Ekonomi ve Ticaret: Cemil Sait Barlas (Gaziantep)
Sağlık: Dr. Kemali Beyazıt (Maraş)
Gümrük: Şerafettin Bürge (Kocaeli)
Tarım: Cavit Oral (Seyhan)
Ulaştırma: Kemal Satır (Seyhan)
Çalışma: Reşat Şemsettin Sirer (Sıvas)
İşletme: Nuri Sözer 7.6.1953 tarihinde
* DP'nin 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimleri kazanması sebebiyle hükümetin düşmesi..

ADNAN MENDERES HÜKÜMETİ 19

Göreve başlama tarihi: 22.5.1950
Görevden ayrılış tarihi: 8.3.1951
Başbakan: Adnan Menderes (İstanbul)
Adalet: Halil Özyörük (İzmir)
M. Savunma: Refik Şevket İnce (Manisa)
İçişleri: Rüknettin Nasuhioğlu (Edirne)
Dışişleri: Fuat Köprülü (İstanbul)
Maliye: Halil Ayan (Bursa)
M. Eğitim: Avni Başman (İzmir)
Bayındırlık: Fahri Belen (Bolu)
Ekonomi ve Ticaret: Zühtü Valibeşer (İzmir)
Sağlık: Nihat Reşat Belger (İstanbul)
Gümrük: Nuri Özcan (Muğla)
Tarım: Nihat Eğriboz (Çanakkale)
Ulaştırma: Tevfik İleri (Samsun)
Çalışma: Hasan Polatkan (Eskişehir)
İşletmeler: Muhlis Ete (Ankara)

* Günün şartlarına göre bir kabine teşkiline imkân vermek amacı ile hükümet istifa etmiştir.

ADNAN MENDERES HÜKÜMETİ 20.

Göreve başlama tarihi: 9.3.1951
Görevden ayrılış tarihi: 14.5.1954
Başbakan: Adnan Menderes (Istanbul)
Devlet Bakanı ve Başb. Yard: Samet Ağaoğlu (Manisa),
Devlet: Refik Şevket İnce (Manisa)
Adalet: Rüknettin Nasuhioğlu (Edirne)
Milli Savunma: Hulusi Köymen (Bursa)
İçişleri: Halil Özyörük (İzmir)
Dışişleri: Fuat Köprülü (İstanbul)
Maliye: Hasan Polatkan (Eskişehir)
Milli Eğitim: Tevfik İleri (Samsun)
Bayındırlık: Kemal Zeytinoğlu (Eskişehir)
Ekonomi ve Ticaret: Muhlis Ete (Ankara)
Sağlık: Ekrem Hayri Üstündağ (İzmir)
Tarım: Nedim Ökmen (Maraş)
Ulaştırma: Seyfi Kurtbek (Ankara)
Çalışma: Nuri Özsan (Muğla)
İşletmeler: Hakkı Gedik (Kütahya)
Görev: Prof. Enver Sinan Bayar.
* Seçimlerin yenilenmesi dolayısıyle hükümet istifa etmiştir.

ADNAN MENDERES HÜKÜMETİ 21.

Göreve başlama tarihi: 17.5.1954
Görevden ayrılış tarihi: 30.11.1955
Başbakan: Adnan Menderes (İstanbul)
Başbakan Yardımcısı: Fatin Rüştü Zorlu (Çanakkale)
Devlet: Mükerrem Sarol (İstanbul)
Adliye: Osman Şevki Çiçekdağ (Ankara)
Milli Müdafaa: Ethem Menderes (Aydın)
Dahiliye: Namık Gedik (Aydın)
Hariciye: Fuat Köprülü (İstanbul)
Maliye: Hasan Polatkan (Eskişehir)
Maarif: Celal Yardımcı (Ağrı)
Nafia: Kemal Zeytinoğlu (Eskişehir)
İktisat ve Ticaret: Sıtkı Yırcalı (Balıkesir)
Sağlık: Behçet Uz (İzmir)
Gümrük ve İnhisarlar: Emin Kalafat (Çanakkale)
Ziraat: Nedim Ökmen (Maraş)
Münakalât: Muammer Çavuşoğlu (İzmir)
Çalışma: Hayrettin Erkmen (Giresun)
İşletmeler: Fethi Çelikbaş (Burdur)

ADNAN MENDERES HÜKÜMETİ 22

Göreve başlangıç tarihi: 12.12.1955
Görevden ayrılış tarihi: 1.11.1957
Başbakan: Adnan Menderes (İstanbul)
Devlet: Cemil Bengü (Ordu)
Devlet: Şemi Ergin (Manisa)
Devlet: Emin Kalafat (Çanakkale)
Devlet: Celâl Yardımcı (Ağrı)
Adliye: H. Avni Göktürk (Niğde)
Milli Müdafaa: Adnan Menderes (İstanbul)
Dahiliye: Ethem Menderes (Aydın)
Hariciye: Fuat Köprülü (İstanbul)
Maliye: Nedim Ökmen (Maraş)
Maarif: Ahmet Özel (Sıvas)
Nafia: Muammer Çavuşoğlu (İzmir)
İktisat ve Ticaret: Fahrettin Ulaş (İstanbul)
Sağlık: Nafiz Körez (Manisa)
Gümrük ve İnhisar: Hadi Hüsmen (İstanbul)
Ziraat: Esat Budakoğlu (Balıkesir)
Münakalât: Arif Demirer (Afyon)
Çalışma: Mümtaz Tarhan (Ankara)
İşletmeler: Samet Ağaoğlu (Manisa)
Samet Ağaoğlu 2.9.1957 tarihinde
* Seçimlerin yenilenmesi dolayısıyle hükümet istifa etmiştir.

ADNAN MENDERES HÜKÜMETİ 23.

Göreve başlama tarihi: 25.11.1957
Görevden ayrılma tarihi: 27.5.1960
Başbakan: Adnan Menderes (İstanbul)
Başb. Yard.: Tevfik İleri (Samsun)
Devlet: Emin Kalafat (Çanakkale)
Devlet: Muzaffer Kurbanoğlu (Manisa)
Adliye: Esat Budakoğlu (Balıkesir)
Milli Müdafaa: Şem'i Ergin (Manisa)
Dahiliye: Namık Gedik (Aydın)
Hariciye: Fatih Rüştü Zorlu (Çanakkale)
Maliye: Hasan Polatkan (Eskişehir)
Maarif: Celâl Yardımcı (Ağrı)
Nafia: Ethem Menderes (Aydın)
Ticaret: Abdullah Aker (İzmir)
Gümrük ve İnh: Hâdi Hüsmen (İstanbul)
Sıhhat: Lütfi Kırdar (İstanbul)

CUMHURİYET TARİHİNDE KURULAN HÜKÜMETLER

(devam)

Ziraat: Nedim Ökmen (Gaziantep)
Münakalât: Fevzi Uçaner (İzmir)
Çalışma: Hayrettin Erkmen (Giresun)
Sanayi: Samet Ağaoğlu (Manisa)
Basın Yayın ve Turizm: Sıtkı Yırcalı (Balıkesir)
İmar: Meden Berk (Niğde)
* 27 Mayıs ihtilâli üzerine, hükümet düştü.

CEMAL GÜRSEL HÜKÜMETİ

24.

Göreve başlangıç tarihi: 30.5.1960
Görevden ayrılış tarihi: 4.1.1961
Başbakan: Cemal Gürsel (Orgeneral)
Milli Müdafaa: Cemal Gürsel (Orgeneral)
Devlet: Amil Artus (Yargıtay Üyesi)
Devlet: Şefik İnan
Adliye: Abdullah Gözübüyük
Dahiliye: Muharrem İhsan Kızıloğlu (General)
Hariciye: Selim Sarper (Büyükelçi)
Maliye: Ekrem Alican
Maarif: Prof. Fehmi Yavuz
Nafia: Daniş Koper
Ticaret: Cihat İren
Sağlık: Nusret Karasu
Gümrük ve Tekel: Fethi Aşkın
Ziraat: Feridun Üstün
Çalışma: Cahit Talas
Sanayi: Muhtar Uluer
Basın Yayın ve Turizm: Zühtü Tarhan
İmar ve İskân: Orhan Kubat
* Kurucu Meclis'in açılması dolayısıyle hükümet değişti.

CEMAL GÜRSEL HÜKÜMETİ

25.

Göreve başlama tarihi: 5.1.1961
Görevden ayrılma tarihi: 28.10.1961
Başbakan: Cemal Gürsel
Devlet: Hayri Mumcuoğlu
Devlet: Nasır Zeytinoğlu
Adalet: Ekrem Tüzemen
Milli Savunma: Muzaffer Alankuş
İçişleri: M. İhsan Kızıloğlu
Dışişleri: Selim Sarper
Milli Eğitim: Turhan Feyzioğlu
Bayındırlık: Mukbil Gökdoğan
Ticaret: Mehmet Baydur
Sağlık: Ragıp Üner
Gümrük: Fethi Aşkın
Tarım: Osman Tosun
Ulaştırma: Orhan Mersinli
Çalışma: Ahmet Tahtakılıç
Sanayi: Şahap Kocatopçuoğlu
Basın, Yayın ve Turizm: Cihat Baban
İmar ve İskân: Fethi Yavuz

İNÖNÜ HÜKÜMETİ

26.

Göreve başlama tarihi: 20.11.1961
Görevden ayrılış tarihi: 30.5.1962
Başbakan: İsmet İnönü (Malatya Mv.)
Başbakan Yardım.: Akif İyidoğan (Zonguldak Sen.)
Devlet: Turhan Feyzioğlu (Kayseri Mv.)
Devlet: Avni Doğan (Kastamonu Mv.)
Devlet: Necmi Öktem (Çorum Mv.)
Devlet: Nihat Su (Antalya Mv.)
Adalet: Sahir Kurutluoğlu (Kırşehir Sen.)
Milli Savunma: İlhami Sancar (İstanbul Mv.)
İçişleri: Ahmet Topaloğlu (Adana Mv.)
Dışişleri: Selim Sarper (İstanbul Mv.)
Maliye: Şefik İnan (Çanakkale Mv.)
M. Eğitim: Hilmi İncesulu (Çorum Mv.)
Bayındırlık: Emin Paksüt (Ankara Mv.)
Ticaret: İhsan Gürsan (İzmir Mv.)
Sağlık: Suat Seren (Isparta Sen.)
Gümrük ve Tekel: Şevket Buladoğlu (Trabzon Sen.)
Tarım: Cavit Oral (Adana Mv.)
Ulaştırma: Cahit Akyar (Denizli Sen.)
Çalışma: Bülent Ecevit (Ankara Mv.)
Sanayi: Fethi Çelikbaş (Burdur Mv.)
İmar ve İskân: Muhittin Güven (İstanbul Mv.)
Basın, Yayın ve Turizm: Kâmuran Evliyaoğlu (Samsun Mv.)

İNÖNÜ HÜKÜMETİ

27.

Göreve başlama tarihi: 25.6.1962
Görevden ayrılma tarihi: 2.12.1963
Başbakan: İsmet İnönü (Malatya Mv.)
Başb. Yardım.: Ekrem Alican (Sakarya Mv.)
Devlet: Hasan Dinçer (Afyon Mv.)
Devlet: Turhan Feyzioğlu (Kayseri Mv.)
Devlet: H. Oğuz Bekata (Ankara Sen.)
Devlet: Raif Aybar (Ankara Mv.)
Devlet: Nevmi Öktem (Çorum Mv.)
Adalet: Abdülhak Kemal Yörük (Ankara Mv.)
M. Savunma: İlhami Sancar (İstanbul Mv.)
İçişleri: Sahir Kurutluoğlu (Kırşehir Sen.)
Dışişleri: Feridun Cemal Erkin (Dışardan)
Maliye: Ferit Melen (Dışardan)
M. Eğitim: Şevket Raşit Hatipoğlu (Manisa Mv.)
Bayındırlık: İlyas Seçkin (Ankara Mv.)
Ticaret: Muhlis Ete (Ankara Mv.)
Sağlık: Yusuf Azizoğlu (Diyarbakır Mv.)
Gümrük ve Tekel: Orhan Öztrak (Tekirdağ Mv.)
Tarım: Mehmet İzmen (Giresun Sen.)
Ulaştırma: Rıfat Öçten (Sıvas Sen.)
Çalışma: Bülent Ecevit (Ankara Mv.)
Sanayi: Fethi Çelikbaş (Burdur)
İmar ve İskân: Fahrettin Kerim Gökay (İstanbul)
Basın Yayın ve Turizm: Celal Tevfik Karasapan (Afyon)

İNÖNÜ HÜKÜMETİ

28.

Göreve başlama tarihi: 25.12.1963
Görevden ayrılış tarihi: 13.2.1965
Başbakan: İsmet İnönü (Malatya Mv.)
Başb. Yard.: Kemal Satır (Elâzığ Mv.)
Devlet: İbrahim Saffet Omay (Ankara Sen.)
Devlet: Malik Yolaç (İstanbul Mv.)
Devlet: Vefik Pirinççioğlu (Diyarbakır Mv.)

(Lütfen Sayfayı Çeviriniz)

CUMHURİYET TARİHİNDE KURULAN HÜKÜMETLER

(devam)

Adalet: Sedat Çumralı (Konya Sen.)
M. Savunma: İlhami Sancar (İstanbul Mv.)
İçişleri: Orhan Öztrak (Tekirdağ Mv.)
Dışişleri: Feridun Cemal Erkin (Dışardan)
Maliye: Ferit Melen (Dışardan)
M. Eğitim: İbrahim Öktem (Bursa Mv.)
Bayındırlık: Arif Hikmet Onat (Ordu Mv.)
Ticaret: Fenni İslimyeli (Balıkesir Mv.)
Sağlık: Kemal Demir (Bolu Mv.)
Gümrük Tekel: Mehmet Yüceler (Kayseri Mv.)
Tarım: Turan Şahin (Muğla Mv.)
Ulaştırma: Ferit Alpiskender (Manisa Sen.)
Çalışma: Bülent Ecevit (Ankara Mv.)
Sanayi: Muammer Erten (Manisa Mv.)
Enerji: Hüdai Oral (Denizli Mv.)
Turizm ve Tanıtma: A. İhsan Göğüş (Gaziantep Mv.)
İmar ve İskân: Celâlettin Uzer (Eskişehir Mv.)
Köyişleri: Lebit Yurdoğlu (İzmir Mv.)

SUAT HAYRİ ÜRGÜPLÜ HÜKÜMETİ 28.

Göreve başlama tarihi: 20.2.1965
Görevden ayrılış tarihi: 22.10.1965
Başbakan: Suat Hayri Ürgüplü (Kayseri Sen.)
Başb Yard.: Süleyman Demirel (T.B.M.M. Dışı)
Devlet: Hüseyin Ataman (Ankara Mv.)
Devlet: Mehmet Altınsoy (Niğde Mv.)
Devlek: Şekip İnal (Hatay Mv.)
Adalet: İrfan Baran (Konya Mv.)
M. Savunma: Hasan Dinçer (Afyon Mv.)
İçişleri: İ. Hakkı Akdoğan (Yozgat Mv.)
Dışişleri: Hasan Işık (T.B.M.M. dışı)
Maliye: İhsan Gürsan (İzmir Mv.)
M. Eğitim: Cihat Bilgehan (Balıkesir Mv.)
Bayındırlık: Orhan Alp (T.B.M.M. dışı)
Ticaret: Macit Zeren (Amasya Sen.)
Sağlık: Faruk Sükan (Konya Mv.)
Gümrük Tekel: Ahmet Topaloğlu (Adana Mv.)
Tarım: Turhan Kapanlı (Sakarya Sen.)
Ulaştırma: Mithat San (Gaziantep Mv.)
Çalışma: İhsan Sabri Çağlayangil (Bursa Sen.)
Sanayi: Ali Naili Erdem (İzmir Mv.)
Enerji: Mehmet Turgut (Afyon Mv.)
Turizm Tanıtma: Ömer Zekâi Dorman (İstanbul Mv.)
İmar ve İskân: Recai İskenderoğlu (Diyarbakır Mv.)
Köyişleri: Seyfi Öztürk (Eskişehir Mv.)

SÜLEYMAN DEMİREL HÜKÜMETİ 30.

Göreve başlama tarihi: 27.10.1965
Görevden ayrılma tarihi: 22.10.1969
Başbakan: Süleyman Demirel (Isparta Mv.)
Devlet: Cihat Bilgehan (Balıkesir Mv.)
Devlet: Rafet Sezgin (Çanakkale Mv.)
Devlet: Kâmil Ocak (G.antep Mv.)
Devlet: Ali Fuat Alişan (Samsun Mv.)
Adalet: Hasan Dinçer (Konya Mv.)
M. Savunma: Ahmet Topaloğlu (Adana Mv.)
İçişleri: Faruk Sükan (Konya Mv.)
Dışişleri: İhsan BSabri Çağlayangil (Bursa Sen.)
Maliye: İhsan Gürsan (İzmir Mv.)
M. Eğitim: Orhan Dengiz (Uşak Mv.)
Bayındırlık: Ethem Erdinç (Kütahya Sen.)
Ticaret: Macit Zeren (Amasya Sen.)
Sağlık: Edip Somunoğlu (Erzurum Sen.)
Gümrük ve Tekel: İbrahim Tekin (Adana Mv.)
Tarım: Bahri Dağbaş (Konya Mv.)
Ulaştırma: Seyfi Öztürk (Eskişehir Mv.)
Çalışma: A. Naili Erdem (İzmir Mv.)
Sanayi: Mehmet Turgut (Bursa Mv.)
Enerji: İbrahim Deriner (T.B.M.M. dışı)
Turizm ve Tanıtma: Nihat Kürşat (İzmir Mv.)
İmar ve İskân: Haldun Menteşeoğlu (Muğla Sen.)
Köyişleri: Sabit Osman Avcı (Artvin Mv.)

SÜLEYMAN DEMİREL HÜKÜMETİ 31.

Göreve başlama tarihi: 3.11.1969
Görevden ayrılma tarihi: 14.2.1970
Başbakan: Süleyman Demirel (Isparta Mv.)
Devlet: Refet Sezgin (Çanakkale Mv.)
Devlet: Hüsamettin Atabeyli (Erzincan Mv.)
Devlet: Girhan Titrek (Çankırı Sen.)
Devlet: Turhan Bilgin (Erzurum Mv.)
Adalet: Yusuf Ziya Önder (Sıvas Mv.)
M. Savunma: Ahmet Topaloğlu (Adana Mv.)
İçişleri: Haldun Menteşeoğlu (Muğla Sen.)
Dışişleri: İhsan Sabri Çağlayangil (Bursa Sen.
Maliye: Mesut Erez (Kütahya Mv.)
M. Eğitim: Orhan Oğuz (Eskişehir Mv.)
Bayındırlık: Turgut Gülez (Bolu Sen.)
Ticaret: Ahmet Dallı (Bursa Mv.)
Sağlık: Vedat Ali Özkan (Kayseri Mv.)
Gümrük Tekel: Ahmet İhsan Birincioğlu
Tarım: İlhami Ertem (Edirne Mv.) (Trabzon Mv.)
Ulaştırma: Nahit Menteşe (Aydın Mv.)
Çalışma: Seyfi Öztürk (Eskişehir Mv.)
Sanayi: Selâhattin Kılıç (Adana Mv.)
Enerji: Sabit Osman Avcı (Artvin Mv.)
Turizm: Necmettin Cevheri (Urfa Mv.)
İmar-İskân: Hayrettin [illegible]ri (~~Urfa~~ Mv.)
Köyişleri: Turhan Kapanlı (Ankara Sen.)
Orman: Hüseyin Özalp (Samsun Mv.)
Gençlik-Spor: İsmet Sezgin (Aydın Mv.)

SÜLEYMAN DEMİREL HÜKÜMETİ 32.

Göreve başlama tarihi: 6.3.1970
Görevden ayrılma tarihi: 12.3.1971
Başbakan: Süleyman Demirel (Isparta Mv.)
Devlet: Hasan Dinçer (Afyon Mv.)
Devlet: Hüsamettin Atabeyli (Erzincan Mv.)
Devlet: Turhan Bilgin (Erzurum Mv.)
Adalet: Yusuf Ziya Önder (Sıvas Mv.)
M. Savunma: Ahmet Topaloğlu (Adana Mv.)
İçişleri: Haldun Menteşeoğlu (Muğla Sen.)
Dışişleri: İhsan Sabri Çağlayangil (Bursa Sen.)
Maliye: Mesut Erez (Kütahya Mv.)
M. Eğitim: Orhan Oğuz (Eskişehir Mv.)
Bayındırlık: Turgut Gülez (Bolu Sen.)
Ticaret: Gürhan Titrek (Çankırı Sen.)
Sağlık: Vedat Ali Özkan (Kayseri Mv.)
Gümrük ve Tekel: Ahmet İhsan Birincioğlu (Trabzon Mv.)

CUMHURİYET TARİHİNDE KURULAN HÜKÜMETLER

(devam)

Tarım: İlhami Ertem (Edirne Mv.)
Ulaştırma: Orhan Tuğrul (Bilecik Sen.)
Çalışma: Seyfi Öztürk (Eskişehir Mv.)
Sanayi: Selâhattin Kılıç (Adana Mv.)
Enerji: Nahit Menteşe (Aydın Mv.)
Turizm: Necmettin Cevheri (Urfa Mv.)
İmar ve İskan: Hayrettin Nakipoğlu (Kayseri Mv.)
Köyişleri: Turhan Kapanlı (Ankara Sen.)
Orman: Hüseyin Özalp (Samsun Mv.)
Gençlik ve Spor: İsmet Sezgin (Aydın Mv.)

NİHAT ERİM HÜKÜMETİ 33.

Göreve başlama tarihi: 26.3.1971
Görevden ayrılma tarihi: 3.12.1971
Başbakan: Nihat Erim (Kocaeli Mv.)
Başb. Yard.: Sadi Koçaş (Konya Mv.)
Başb. Yard: Atilla Karaosmanoğlu (TBMM dışı)
Devlet: Mehmet Özgüneş (Tabii Sen.)
Devlet: Doğan Kitaplı (Samsun Mv.)
Adalet: İsmail Arar (İstanbul Mv.)
M. Savunma: Ferit Melen (Van Sen.)
İçişleri: Hamdi Ömeroğlu (TBMM dışı)
Dışişleri: Osman Olcay (TBMM dışı)
Maliye: Sait Naci Ergin (TBMM dışı)
Milli Eğitim: Şinasi Orel (TBMM dışı)
Bayındırlık: Cahit Karakaş (Zonguldak Mv.)
Dış Ekonomik ilişkiler: Özer Derbil (TBMM dışı)
Sağlık: Prof. Turkan Akyol (TBMM dışı)
Gümrük Tekel: Haydar Özalp (Niğde Mv.)
Tarım: Orhan Dikmen (TBMM dışı)
Ulaştırma: Haluk Arık (TBMM dışı)
Çalışma: Atilla Sav (TBMM dışı)
Sanayi: Ayhan Çilingiroğlu (TBMM dışı)
Enerji: İhsan Topaloğlu (Giresun Sen.)
Turizm ve Tanıtma: Erol Yılmaz Akçal (Rize Mv.)
İmar ve İskân: Selâhattin Babüroğlu (TBMM dışı)
Koyişleri: Cevdet Aykan (Tokat Mv.)
Orman: Selâhattin İnan (TBMM dışı)
Gençlik ve Spor: Sezai Ergun (Konya Mv.)

NİHAT ERİM HÜKÜMETİ 34.

Göreve başlama tarihi: 11.12.1971
Görevden ayrılış tarihi: 17.4.1972
Başbakan: Prof. Dr. Nihat Erim (Kontenjan Sen.)
Devlet: Doğan Kitaplı (Samsun Mv.)
Devlet: Ali İhsan Göğüş (G.antep Mv.)
Devlet: İlyas Karaöz (Muğla Sen.)
Devlet: İlhan Öztrak (TBMM dışı)
Adalet: Prof. Dr. Suat Bilge (TBMM dışı)
M. Savunma: Ferit Melen (Van Sen.)
İçişleri: Ferit Kubat (TBMM dışı)
Dışişleri: Haluk Bayülken (TBMM dışı)
Maliye: Sait Naci Ergin (Kontenjan Sen.)
M. Eğitim: İsmail Arar (İstanbul Mv.)
Bayındırlık: Mukadder Öztekin (Adana Sen.)
Ticaret: Naim Talu (Kontenjan Sen.)
Sağlık: Cevdet Aykan (Tokat Mv.)
Gümrük: Haydar Özalp (Niğde Mv.)
Ulaştırma: Rıfkı Danışman
Çalışma: A. Rıza Uzuner (Trahzon Mv.)
Sanayi: Mesut Erez (Kütahya Mv.)
Enerji: Nezihi Devres (TBMM dışı)
Turizm ve Tanıtma: Erol Yılmaz Akçal
İmar ve İskân: Serbülent Bingöl
Köyişleri: Necmi Sönmez (TBMM dışı)
Orman: Selâhattin İnal (TBMM dışı)
Gençlik ve Spor: Adnan Karaküçük

FERİT MELEN HÜKÜMETİ 35.

Göreve başlama tarihi: 22.5.1972
Görevden ayrılış tarihi: 14.1.1973
Başbakan: Ferit Melen (Van Sen.)
Devlet: Doğan Kitaplı (Samsun Mv.)
Devlet: İsmail Arar (İstanbul Mv.)
Devlet: Zeyyat Baykara (TBMM dışı)
Devlet: İlhan Öztrak (TBMM dışı)
Adalet: Fehmi Alpaslan (Artvin Sen.)
M. Savunma: Mehmet İzmen (Kontenjan Sen.)
İçişleri: Ferit Kubat (TBMM dışı)
Dışişleri: Haluk Bayülken (TBMM dışı)
Maliye: Ziya Müezzinoğlu (TBMM dışı)
M. Eğitim: Sabahattin Özbek (TBMM dışı)
Bayındırlık: Mukadder Öztekin
Ticaret: Naim Talu (Kontenjan Sen.)
Sağlık: Kemal Demir (Bolu Mv.)
Gümrük: Haydar Özalp (Niğde Mv.)
Tarım: İlyas Karaöz (Muğla Sen.)
Ulaştırma: Rıfkı Danışman
Çalışma: A. Rıza Uzuner (Trabzon Mv.)
Sanayi: Mesut Erez (Kütahya Mv.)
Enerji: Nuri Kodamanoğlu (Niğde Mv.)
Turizm: Erol Yılmaz Akçal (Rize Mv.)
İmar ve iskân: Turgut Toker
Orman: Selâhattin İnal (TBMM dışı)
Gençlik ve Spor: Adnan Karaküçük

NAİM TALU HÜKÜMETİ 36.

Göreve başlama tarihi: 12.4.1973
Görevden ayrılma tarihi.....
Başbakan: Naim Talu (Kontenjan Sen.)
Başb. Yard.: Nizamettin Erkmen
Başb. Yard.: Kemal Satır (Adana Mv.)
Devlet: İsmail Hakkı Tekinel
Devlet: İlhan Öztrak (TBMM dışı)
Adalet: Hayri Mumcuoğlu (Bağımsız)
Savunma: İlhami Sancar (İstanbul Mv.)
İçişleri: Mukadder Öztekin (Bağımsız)
Dışişleri: Haluk Bayülken (TBMM dışı)
Maliye: Sadık Tekin Mütfüoğlu
M. Eğitim: Orhan Dengiz (Uşak Mv.)
Bayındırlık: Nurettin Ok (Çankırı Mv.)
Ticaret: Ahmet Türkel (Bursa Mv.)
Sağlık: Vefa Tanır (Konya Mv.)
Gümrük: Fethi Çelikbaş (Kontenjan Sen.)
Tarım: Ahmet Nusret Tuna
Ulaştırma: Sabahattin Özhek (Bağımsız)
Çalışma: Ali Naili Erdem (İzmir Mv.)
Sanayi: Nuri Bayar (Sakarya Mv.)
Enerji: Kemal Demir (Bolu Mv.)
Turizm: Ahmet İhsan Kırımlı
İmar ve İskân: Mehmet Nebil Oktay
Köyişleri: Orhan Kürümoğlu (Bitlis Sen.)
Orman: İsa Bingöl (Muş Sen.)
Gençlik ve Spor: Celalettin Çoşkun

50 YILLIK TÜRK HUKUKU

Cumhuriyet hukukunun temelinde, devrim lideri Atatürk'ün dünya görüşü ve felsefesi yatar. Devrimi gerçekleştiren ihtilâlci kadronun davranışlarına hâkim olan fikir cereyanları, 50 yıllık Cumhuriyet'in başlarında, tam anlamıyla devrim hukukuydu. Atatürk, devrimi şöyle tarif eder: "Var olan kurumları zorla değiştirmeye devrim denir."

Atatürk Devrimleri'nin özelliği, ilerici olması, yıktığı düzen yerine daha ileri bir düzeni getirmesidir. Atatürk Devrimi'ne hâkim olan fikir ve gaye, yarı feodaliteye ve dinsel ilişkilere dayanan monarşik Osmanlı toplum düzeni yerine; batı modeli, demokratik klâsik insan haklarına dayalı, ileri bir devlet ve toplum düzenini Türkiye'ye vermekti.

Devrimler, toplumların gelişmelerinde ani ve zora dayanan sıçrama hareketleridir. Tanzimatın ilânına (1839) kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun hukuk düzenininmahiyetti, dinsel hukuk oluşudur. Batı kapitalizminin emperyalist aşamaya ulaşması, Osmanlı toplumunun batı tarafından sömürülmesine yol açmıştı. Osmanlılar da batıya açılma, batı hukuk düzenini aktarma akımları ve uygulamaları bu şartlar içinde ortaya çıkmıştı.

Batının hukuk düzenini aktarma işi, sadece Osmanı Devleti yöneticilerinin kendi tercihleri sonucu ortaya çıkmadı. Batının ekonomik sömürme amacı ile baskısı, yenileşme denen bu devreyi başlatmakta kuvvetli sebep olmuştur. Sömürme işinde çalışan yabancı uyruklu ve Hıristiyan tüccarların emniyet içinde yaşamasını sağlayan Gülhane Hattı Hümayunu ile başlayan Tanzimat döneminde batının çıkarlarına uygun kanunlarını ve kurumlarını aktarmak suretiyle hukuki reformlar yapılmıştı. Dinî hukuk düzeninde lâik prensiplere göre yapılmış kanunlar uygulanmaya başlamış, şer'i hukuk ile lâik hukuk kanun ve kurumları Atatürk devrimlerine kadar bir arada yürütülmüştür.

23 Nisan 1920'de toplanan ilk Büyük Millet Meclisi'nin yaptığı 20 Ocak 1921 tarihli Anayasa'da da yer alan, "Egemenlik kayıtsız ve şartsız ulusundur," kuralı, bu meclisin yasama yetkisi, yürütme gücü ve hattâ İstiklâl Mahkemeleri aracılığıyla kullanılan yargı yetkisini kendisinde toplaması, Fransız Devrimi'nin, ihtilâl dönemindeki nitelik ve özelliklerine uygun düşmektedir.

Kurtuluş Savaşı'nın binbir problemiyle uğraşırken Millet Meclisi'nin Zonguldak maden işçisinin sosyal durumlarını iyileştirmek amacıyla kanun çıkartması da çağımız sosyal devlet anlayışının bir belirtisi sayılır.

20 Ocak 1921 Anayasa'sı yürütme ve yasama kuvvetlerini belirttiği halde yargı organına dokunmamıştır. Fakat Meclis, Danıştay, Sayıştay ve Yargıtay kurma işine, daha ilk açıldığı aylarda el atmış 7 Hazran 1921'de çıkardığı 4 sayılı kanunla, Sivas'ta geçici bir Yargıtay kurulmuştu.

Bu dönemde önemli yargısal faaliyet, 29 nisan 1920 tarihli ve 2 sayılı "Hiyaneti Vataniye Kanunu"nda belirtilen suçları yargılayan "İstiklâl Mahkemeleri"nin çalışmalarıdır. İstiklâl Mahkemeleri 11 Eylül 1920 tarihli ve 21 sayılı kanunla kurulmuştu. Önceleri asker kaçaklarını yargılıyordu. 26 Eylül 1920 tarihli ve 28 sayılı kanunla yetkileri genişletildi. Vatan hainlerini, düşmana faydalı harekette bulunanları, savaş gücünü zayıflatacak hareketleri ve casusları yargılamakla görevlendirildi. Bu mahkemelerin özelliği, hâkimlerin Meclis üyeleri olan milletvekilleri arasından seçilmeleridir. Böylece Meclis, bu mahkemeler aracılığı ile "Yargı erkini"de kullanmaktadır. Normal hukuk düzenine aykırılığı açık olan bu mahkemelerle, düşmanla işbirliği yaparak İstiklâl Savaşı'nı köstekleмek isteyen İstanbul Hükümeti ve Padişaha karş kurulmuştu. Padişahın, Harp Divanı tarafından gıyaben idama mahkum edilen ihtilâlci Mustafa Kemal ve arkadaşlarının İstiklâl Mahkemeleri'ni kurmak ve çalıştırmaktan başka çareleri yoktu. Karşı devrim ve kışkırtma gerçekten gayet haince ve kaba bir şekilde yürütülüyordu. Aynı silâhla çarpışmak şarttı.

İstanbul gazetelerinde o günlerde Ali Kemal şöyle yazıyordu:

"... Anadolu'nun henüz istilâya uğramamış yerlerini Mustafa Kemallerden, Ali Fuatlardan; o ipsiz sapsız, akılsız fikirsiz zorbalardan, cânilerden temizlemelidir. Artık bu heriflerin hareketlerini muhakemeye zaman da, imkân da kalmadı."

TEK PARTİLİ DÖNEM: 1923 - 1946

Kurtuluş Savaşı zaferle bittikten sonra, ilk Büyük Millet Meclisi 30 Ekim 1922'de yaptığı genel kurul toplantısında şu kararı verdi:

"Osmanlı İmparatorluğu çökmüş, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti teşekkül etmiştir."

Bu kararı ile TBMM: Meşruti monarşiyi yıkmış, devrimi hukuken gerçekleştirmiş oluyordu. 1921 Anayasası'nda yapılan değişiklik ile 29 Ekim 1923'te yeni devletin şekli "Cumhuriyet" olarak kabul edildi. Batı modeli lâik bir hukuk düzeni kurulması amacıyla 3 Mart 1924'te "Öğretimin Birleştirilmesi Kanunu" çıkarıldı ve Hilâfet ilga edildi. 1924 Anayasası ile klâsik insan haklarına dayalı demokratik bir anayasal hukuk düzeni getirildi.

Şer'i mahkemelerin kaldırılması (1925), tekkelerin kapatılması (1925), İsviçre Medeni Kanunu ile Borçlar Kanunu'nun alınması (1926), Türk Ceza Kanunu (1926), Ticaret Kanunu (1926), Usulü Muhakemeleri Kanunu (1927), Devlet dinine ilişkin hükmü çıkaran Anayasa değişikliği (1928), Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (1929), Deniz Ticaret Kanunu (1929), Hukuk İcra ve İflas Kanunu (1932), Kadın-erkek eşitliğini siyasal haklarda da gerçekleştiren Anayasa değişikliği (1934) ile devrimin hukuk düzenini lâikleştirme ve batılılaştırma amacı büyük ölçüde gerçekleştirilmişti.

Ancak, Türk Ceza Kanunu'nda 1936 yılındayapılandeğişiklikle 1930 tarihli Faşist

* Türkiye'de mahkemeler herkese açıktır, duruşmalar serbestçe herkes tarafından izlenebilir.

İtalyan Ceza Kanunu'ndan alınan "Devletin şahsiyeti aleyhine işlenen cürümler"e ilişkin hükümler, özellikle 141 ve 142. maddelerin kabulü, sınıf esası üzerine dernek kurulmasının yasaklanması, 3008 sayılı ve 1936 tarihli İş Kanunu'nda grev ve toplu sözleşme haklarının tanınmaması, Ceza Kanunu'nda grevin suç sayılması, tek parti ile devletin özleştirilmesi, devrimin esas felsefesine aykırı olarak poztif hukukun antidemokratik bir baskı aracı durumuna getirilmesi, toplum yapısını otoriter bir rejim biçimine getirmişti.

Batı modeli burjuva demokrasisi plüralist, fikir ve düşünce özgürlüklerine saygılı, sosyal sınıflara aynı düzeyde haklar tanıyan, denge ilkesinin egemen olduğu hukuk düzenini toplum yapısının vazgeçilmez niteliği sayan bir yönetimdir.

1923 yılında İzmir'de toplanan İktisat Kongresi'nde devrimin benimsediği burjuva ideolojisi, 1924 Anayasası ile demokratik özgürlükleri de içerdiğine göre, hukuk düzeninin aldığı bu yön nasıl açıklanabilir? Ünlü bir Fransız hukukçusu bu düzeni, az gelişmiş ülkelere özgü "Kemalist Model" adı altında incelemekte; ideolojik içeriğin faşist veya totaliter bir nitelik taşımadığını, batı modeli demokratik düzenin amaç olduğunu, ekonomik ve sosyal zorunlukların bu amacın gerçekleşmesini geciktirdiğini ileri sürmektedir.

1924 Anayasası, yargı organının bağımsızlığını öngörmüş, ancak hâkim güvencelerini (teminatını) düzenlememiştir. Bu dönemde doğu Anadolu'da başlayan Kürt ayaklanması nedeniyle 1925 yılında "Takriri Sükûn Kanunu'nun çıkarılması ve İstiklâl Mahkemeleri'nin uygulamaları siyasal hak ve özgürlüklerin geniş ölçüde kısıtlanmasına yol açmıştır. Kurtuluş Savaşı'nda İstiklâl Mahkemelerinin kuruluşu, savaşın kazanılması ve karşı devrimin alt edilmesi gibi haklı amaçlara dayanmaktaydı.

Yeni devletin, savaş zorunlukları ortadan kalktıktan sonra, Doğu İsyanı ve Atatürk'e Suikast gibi ağır olaylara inhisar etmesi gereken olağanüstü rejimi, İstiklâl Mahkemeleri kanalıyla, siyasal iktidardan ayrı düşüncelere sahip politik guruplara da uygulanmasını haklı bulmak güçtür.

ÇOK PARTİLİ DÖNEM: 1946 - 1960

Birinci Dünya Savaşı sonunda faşizm yenilgiye uğradı. Türkiye, demokratik rejimlerle idare edilen devletler topluluğuna katıldı. Bu zorunluk sonunda siyasi iktidar çok partili rejime geçmek mecburiyetini duydu. Yasal engeller kaldırıldıktan sonra iktidara muhalif gruplar siyasi teşkilâtlarını kurdu. Böylece çok partili devre başladı. Burjuva ideolojisini benimseyen Demokrat Parti iktidara geldikten sonra, demokrasiye yönelişe rağmen, 141 ve 142. maddeleri daha da ağırlaştırdı. Bu dönemde klâsik demokratik haklar, özellikle basın özgürlüğü kanun yoluyla kısıtlamalara uğradı.

Bu dönemde burjuva sınıfının dışa bağlı olarak gelişmesi, tarımın kapitalistleşmesi, ekonomik bağımsızlığın geniş ölçüde kaybedilmesi, çalışan fikir ve kol işçilerinin ulusal gelirinden aldığı payın adaletsiz bir oranda kalması tesirlerini gösterdi. Asker ve aydın kadronun birleşip 27 Mayıs 1960'ta siyasal iktidarı zorla devirmesi şeklinde bir tepkiye yol açtı.

Fikir ve sanat adamları bu 1946-60 döneminde, yargısal uygulamalarla ağır baskılar altında kaldı. Hâkimlerin bağımsızlığını güven altına almak zorunluğu, özellikle bu dönemde şiddetle duyuldu.

1961 - 1971 DÖNEMİ

27 Mayıs 1960 hareketi ile devrilen iktidarı ele geçiren sivil-asker-aydın grup, 1924 Anayasası'nı kaldırdı. Demokratik sol düşünceleri benimseyen azınlığı da içine alan bir Kurucu Meclis topladı. Bu Meclis'in hazırladığı Anayasa halkoyuna sunularak 1961 Anayasası

yürürlüğe girdi. 1961 Anayasası'nın toplum yapısına getirdiği en önemli yenilik, çağdaş demokratik anlayışa uygun olarak, klasik siyasi haklar yönünden ekonomik ve sosyal hakları da kişilere tanımasıdır.

Yeni anayasal düzen fikir ve düşünceleri açıklama özgürlüğünü sınırsız olarak tanımaktadır. Batı modeli özgürlükçü demokratik rejim, Türk tarihinde ilk defa olarak toplum sorunlarının açıkça ortaya atılmasına, bilimsel metodlarla toplumsal yapının analizine ve eleştirisine elverişli bir ortam yaratmıştır. İşçi sınıfına Anayasa'da tanınan toplu sözleşme ve grev haklarını düzenleyen kanunlar ve diğer işçi haklarıyla ilgili yasal işlemlerin yapılmasından sonra sosyal hukuk hızla gelişmiş ve Avrupai bir çehre almıştır.

Türk toplumunun fikir özgürlüğü bakımından bu en canlı dönemi, iktidarı memnun etmemiş, Anayasa tam olarak uygulanmamış ve Anayasa'nın uygulanmaması ve anarşi hareketlerinin devamı nedenlerine dayanılarak Silâhlı Kuvvetler Komutanlarınca 12 Mart 1971 tarihli bildiriyle bu dönem sona ermiştir.

50 yıllık Cumhuriyet hukukunun Atatürkçü yönünü belirtmekte fayda vardır:

Atatürk'ün devrimle getirmeyi amaç edindiği hukuk düzeni, önce ulusal egemenlik ve tam bağımsızlık ilkesine ve sonra da batı modeli demokratik rejimi gerçekleştirecek hukuk fikrine dayanmaktadır. Tek partili rejimden çok partili rejime geçme özlemleri ve bu yoldaki girişimleri, Atatürk'ün toplum yapısına egemen olmasını tasarladığı hukuk fikrini açıkça göstermektedir. Bu fikir, çağdaş batı modeli, lâik, plüralist,sosyal sınıfların siyasal haklarında eşit bulunduğu, dışla ilişkilerinde antiemperyalist hukuk kurallarının egemen olduğu tam demokratik bir hukuk devleti fikridir.

ADALET DÜZENİ NASIL İŞLER?

Anayasamıza göre millet adına yargı yetkilerini bağımsız mahkemeler kullanır. Mahkemeleri meydana getiren hâkimler ise yine Anayasa'ya göre teminat sahibidir.

Yurdumuzda yargı yetkisinin, yürütmeden ayrı bir kuvvet olarak belirmesi Cumhuriyet yönetimiyle gelişmiştir. Daha önce padişaha ait bir yetki olan yargılama, Cumhuriyet'in ilk Anayasası'ndan itibaren değişmiştir. Yargılama millete ait bir yetki olarak kabul edilmiştir. Bugünkü Anayasamız içinde mahkemeler "Millet adına" karar verirler.

Anayasamıza göre mahkemeler ikiye ayrılır:

1-Yüksek mahkemeler,
2-Genel mahkemeler.

Yüksek mahkemelerin sayısı 6'dır:

1-Anayasa Mahkemesi. (Kanunların ve kanun niteliğindeki kararların Anayasa'ya uygun olup olmadığını denetler).

2-Danıştay. (Idarenin her türlü eylemve işleminin kanunlara ve amacına uygun olup olmadığını denetler).

3-Yargıtay (Mahkemelerin verdikleri kararların, kanunlara, usulüne ve amacına uygun olup olmadığını denetler).

4-Askeri Danıştay. (Askeri idare kararlarını denetler).

5-Askeri Yargıtay. (Askeri mahkemelerin kararlarını denetler).

6-Uyuşmazlık Mahkemesi. (İdari ve adli mahkemeler arasındak anlaşmazlık ve uyuşmazlıkları çözüme bağlar).

Genel Mahkemeler:
1-Asliye,
2-Sulh,
3-Ağır ceza
olarak 3'e ayrılır.

Adalet Bakanlığının taşra teşkilâtı mahkemelerin kuruluşunu meydana getirir. Askeri mahkemeler ise tamamen Adalet Bakanlığı'nın bünyesi dışındadır.

GÜVENLİK MAHKEMELERİ:

Anayasa yapılırken bulunmayan ve daha sonra eklenen bir madde ile 1973'de kurulan Devlet Güvenlik Mahkemeleri, devlete karşı işlenen bazı suçların sorumlularını yargılamaktadır. Anayasa'da bulunduğu için "Özel bir mahkeme" sayılmasa bile yargı düzenindeki yeri ve hâkimlerinin tayini bakımından Devlet Güvenlik Mahkemesi, özel bir yargı kurumudur. Hâkimlerinin bir kısmı askeri mahkemelerden alınmakta, savcısı üçlü kararname ile atanmaktadır.

50 YILDA 5 GENEL AF

Cumhuriyetin 50 yılı içinde 5 defa genel af çıkarılmıştır. İlk genel af 26 Ekim 1933 tarihinde uygulanmştı. Demokrat Parti, Milli Birlik Komitesi, Kurucu Meclis ve Adalet Partisi devirlerinde de birer genel af çıkarıldı.

Cumhuriyetin 10. yılına rastlayan 1933'teki lk genel afta, 2330 sayılı kanunla bir çok cezalar affedilmişti. Ancak, vatana ihanet, İzmir Suikastı mahkumları ile Cumhurbaşkanı'na, Türk devletinin askeri veya emniyet kuvvetlerineve adliyenin mânevi şahsiyetine hakaret suçlarından mahkum olanlar aftan yararlanmadı.

14 Temmuz 1950'de Demokrat Parti hükümeti, 26 Ekim 1960'ta Milli Birlik Komitesi, 3 Şubat 1963'te Kurucu Meclis ve 3 Ağustos 1966'da Adalet Partisi hükümeti genel af çıkarmıştı.

BUGÜNKÜ POLİS TEŞKİLATI

Bugünkü polis teşkilâtına benzer kurumları, Birinci Murat Hüdavendigâr devrinde (1360-1389) görüyoruz. "Subaşı" adı verilen inzibat ve disiplin memurları, şimdi zabıta ve belediye memurlarının gördükleri işleri görürdü. Her kasabanın başında bir "Subaşı" bulunurdu. Askeri sıfatı da olduğu için yakın zamanlara kadar polislere "Zabıta memuru" veya "Zabıta-i belediye memuru" denirdi. Başlangıçta "Subaşı"nın emrindeki memurlara "Ases" denirdi.. Ases'ler daha çok gece dolaşan bekçilerdir. İnzibat memurlarına "Kolluk", jandarmalara da "Zaptiye" adı verilmiş-

ti. Zaptiye teşkilâtı, Tanzimat'tan sonra, 1869'da yayınlanan bir nizamnameyle kuruldu. "Seraskerlik" adı verilen harbiye nezaretine bağlıydı. Bölük, tabur ve alaylardan meydana gelirdi. Bu teşkilâtın komutanına "Zaptiye Nazırı" denirdi.

–Polis teşkilâtı kurulunca zaptiyenin yetkileri azaldı. Bu teşkilâta jandarma adı verildi. 1908 İkinci Meşrutiyet ilânından sonra Zaptiye Nezaretine, "İstanbul Polis Müdüriyeti" adı verildi. 24 Mart 1923'te Ankara'da Emniyeti Umumiye Müdüriyetine bağlı olarak polis müdürlükleri kurulmuştur.

KANUNLARIMIZIN SAYISI

1.1.1973 tarihine kadar 50 yıllık Cumhuriyet'in yasa (kanun) sayısı 9.543'tür.Bunların 30 tanesi Osmanlı İmparatorluğu devrinden kalmıştır. 24 Nisan 1923'ten 26 Mayıs 1960'a kadar yayınlanan kanun sayısı ise 7.480'dir. 27 Mayıs Devrimi'nden 5 Ocak 1961'e kadar "Milli Birlik Komitesi" zamanında da 238 kanun yayınlandı. Kurucu Meclis 6 Ocak 1961'den 24 Ekim 1961'e kadar 137 kanun çıkardı. 25 Ekim 1961'den 1.1.1973'e kadar 1.649 kanun yayınlandı.

Bu kanunları "Eski kanunlara madde ekleyen kanunlar", "Bütçe ile ilgili kanunlar", "Gerçek kişilere ait özel kanunlar", "Hükmü bitmiş kanunlar", "Dış ilişkilere ait kanunlar" ve "Yurttaşlara ilişkin kanunlar" diye ayırabiliriz.

Bir anlamda, yürürlükteki kanunlar, son saydığımız türdendir.

Yasalarımızın bir bölümü dış ilişkilerle ilgilidir. Bunlar, Türkiye'nin öbür ülkelerle yaptığı barış, dostluk, kültür, ticaret vs. anlaşmalarının onanmasına, yürürlüğe konmasına uygunluğuna ilişkin olup bir kısmı da İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra haritadan silinmiş ülkelerle ilgilidir.

Yasalarımızın büyük bir bölümü de bütçe yasaları ve bunlara değişiklik veya ek getiren yasalar olup, yayınlandığı yıl işlemini yaparak geçerliliğini kaybetmiş yasalardır. Öteki bir bölümü de gerçek kişilerin affı, maaşlandırılması, idamı ile ilgilidir ve o kişinin ölümü ya da kişisel statüsündeki bir değişiklikle yürürlüğünü yitirmektedir.

Yasalarımızı sayı bakımından artışa sürükleyen en büyük etken madde değiştirilmesi, eklenmesi veya kaldırma hükmü getiren ve aynı yasanın devamı niteliğinde olan yasalardır.

Yasalarımızın başka bir bölümü, belirli bir süre için hüküm ifade etmiş ve sonradan kendi kendine hükümsüz kalmış yasalardır. Fakat bu yasalar başka bir yasa ile yürürlükten kaldırılmadığından yürürlükte görünmektedir. Örneğin: "İstiklâl Savaşı esnasında malul kalan ordu mensuplarının harbin sonuna kadar emekliye ayrılmayıp izinli sayılmaları" ve "Üç milyon liralık ufaklık para basılması" hakkındaki kanunlar gibi.. Altı kısma ayırdığımız yasaların sayıları şöyledir.

1) Madde ekleyen kanun sayısı	3.761
2)Bütçelere ilişkin kanun sayısı	2.804
3)Gerçek kişilere ilişkin kanun sayısı	382
4)Hükmünü kaybetmiş kanun sayısı	767
5)Dış ilişkiler kanun sayısı	973
7)Yurttaşlara ilişkin kanun sayısı	847

Toplam: 9534

Cumhuriyet Döneminde Kaç Kanun Çıkartıldı

Yayımlandığı tarih	Madde ekleyen v.s.	Bütçeye ilişkin	Gerçek kişilere ait özel	Hükmünü yitirmiş	Dış ilişkiler	Yurtdaşlara ilişkin	Toplam
Osmanlı İmparatorluğu döneminden kalan						30	30
24.4.1923 – 26.5.1960	3122	2067	220	680	779	612	7480
27.5.1960 – 5.1.1961 Milli Birlik Komitesi	106	22	19	38	18	35	238
6.1.1961 – 24.10.1961 Kurucu Meclis	40	37	7	6	40	7	137
25.10.1961 – 1.1.1973	493	678	136	43	136	163	1649
Toplam	3761	2804	382	767	973	847	9534
Yüzde olarak	39,5	29,4	4,0	8,0	8,9	8,9	100,0

50 YILDA TÜRK ORDUSU

TÜRK ordusu tarih boyunca çeşitli değişiklikler geçirmiştir. Orta Asya'da hüküm süren Türk devletlerinin düzenli orduları vardı. Ordunun en önemli kısmını süvari birlikleri meydana getirirdi. Çin kaynaklarında "Hiyung-Nu"diye adı geçen Hun (Kun) Türklerinin büyük hakanı Mete'nin 400.000 süvariyle Çin İmparatorunun karargâhını kuşattığı söylenir. Bu devrede süvariye verilen önem öyle büyüktü ki, savaşan ordunun ayrı kanatlarındaki atların renkleri bile birbirinden ayrıydı. Başlangıçta Türk Ordusunun silâhı kılıç, ok ve yaydı.

Ordu teşkilâtında ilk önemli değişikliği Cengiz Han yaptı. Tuman (Tümen) adını verdiği,10.000 kişilik birlikler tamamen süvariden meydana geliyordu. Süvarilerin atları zırhlıydı. Askerler "Kargı" (Uzun mızrak) da kullanıyordu.

Selçuk ve Osmanlı Türkleri de süvari ordularına önem vererek işe başladılar. Sonraları "Piyade"nin, orduda önemli yeri oldu. Orhan Gazi, "Yaya" adı verilen ilk Osmanlı daimi piyadesini kurdu. "Yaya" teşkilâtında, on kişilik grupların başında "Onbaşı", yüz kişilik grupların başında "Yüzbaşı", bin kişilik grupların başında "Binbaşı" adını ve rütbesini taşıyan komutanlar vardı. "Sihapi" denilen atlı askerler piyade ordusunun yanlarını korurlar, gerekince hücuma geçerlerdi.

Bugünkü mânada ordunun, Birinci Murat (Hüdavendigâr) zamanında, 1363 yılında kurulduğu kabul edilir. Temeli atılan teşkilâta "Yeniçeri" (Yeniasker) denildi. "Yeniçeri" teşkilâtı Karamanlı Molla Rüstem, Çandarlı (Kazasker) Halil Paşa, Gazi Evrenos ve Birinci Murat tarafından kuruldu. Sonradan "Devşirme Kanunu" çıkarıldı. "Yeniçeri Ocağı"nın devamı sağlandı. Savaşlarda önceleri iyi sonuçlar alan Yeniçeriler, Hıristiyan dinindeki Osmanlı halkının çocuklarından meydana geliyordu. Müslüman aileler yanında yetiştirilen "Devşirmeler", vakti gelince "Acemi oğlanlar" kışlasına alınıp orada profesyonel ve daimi savaşçı olarak harbe hazırlanıyordu. 1683 İkinci Viyana Kuşatması'ndan sonra Yeniçerilerin iyice yozlaştığı görülmüştü. Aslında 1444'de Fatih Sultan Mehmet'e isyan edip babası İkinci Murat'ı ihtiyar halinde tekrar tahta oturtmaları, Yeniçeri Ocağı'nın bozulmaya başladığını gösteren bir önemli olaydır.

Süvari teşkilâtı olan "Kapıkulu" ve "Tımarlı" diye ikiye ayrılan Sipahiler daha ciddi bir manzara gösterirler. Çoğunluğu "Devşirme" yani Türk olmayanlardan kurulu Yeniçeri askeri ile Kapıkulu Sipahilerine karşılık ırkları bozulmamış Türklerden kurulu "Tımarlı Sipahiler" arasında çok fark vardır. Osmanlıların kazandığı zaferlerde Tımarlı Sipahilerin payı çok üyüktür.

Sonraları "Tımar" denilen devlet topraklarının memleket çocuklarına değil de padişah, sadrazam ve rüşvetçi paşaların yakınlarına dağıtılması bu tımarlı sipahilerin de bozulmasına sebep oldu ve Osmanlı toplumu her bakımdan Avrupa'dan geri kaldığı için yenilgiler ve toprak kayıpları asırlarca sürüp gitti.

İkinci Mahmut 1826'da Yeniçerileri kaldırdı. Daha önce, Üçüncü Selim zamanında, 1796'da "Nizamı Cedit" denilen yeni bir askerî teşkilât kurulmuş, Yeniçeriler bu yeniliğe karşı isyan etmişlerdi. İkinci Mahmut, "Sekbânı Cedit" adı da verilen "Nizâmı Cedit" askerlerinden sonra "Asâkiri Mansure" adıyla modern bir ordu kurdu. 1854 Kırım Savaşı'nda bu askerler, zamanın en ileri ordusu sayılan Prusya ordusu gibi güçlü sayılıyordu.

19. Yüzyıl sonlarında ve 20. Yüzyılbaşlarında Osmanlı Ordusunu kuvvetlendirmek için çok gavret harcandı. Ancak ekonomik güçsüzlük, uygarlık yarışında geri kalmak ve çeşitli sebeplerden dolayı Osmanlı ordusu 1897 Türk-Yunan Savaşı'ndan başka savaşları kazanamadı. 1911 Trablusgarp (Libya) ve 1912-13 Balkan Savaşlarını kaybetti. Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) ise Osmanlı topraklarının büyük kısmının kaybıyla sona erdi.

KURTULUŞ SAVAŞINDA TÜRK ORDUSU

Türk milleti için varolmak ya da yokolmak savaşı, 10 yıl durmadan savaşmış fakir, geri, yorgun ve parçalanmış bir ulusun ordusunun büyük zaferiyle neticelendi.

Yarbay Ali Çetinkaya 172.Piyade Alayı Komutanı olarak Yunanlılarla ilk askeri çarpışmayı 28 Mayıs 1919'da Ayvalık çıkartmasında yapmıştı. 11 Ocak 1921'deki Birinci İnönü Zaferi'nde, Türk ordusunun cephede savaşan ancak 5.000 piyade askeri, 300 süvarisi, 50 ağır makinalı tüfeği ve 28 topu vardı. Bu maddî silâhlar İkinci İnönü Zaferi'nin kazanıldığı 1 Nisan 1921'de 15.000 piyade, 900 süvari 56 top'a çıktı.

26 Ağustos 1922'de başlayan "Büyük Zafer" arifesinde Türk ve Yunan ordularının kuvvetleri şöyledir:

	Türk Ordusu	Yunan Ordusu
Piyade tümeni	18	12
Bağımsız alay	–	6
Süvari tümeni	5	1
Subay	8.659	6.564
Er	199.283	218.432
Top	340	418
Ağır makinalı tüfek	882	1.280
Hafif makinalı tüfek	2.100	3.139
Piyade tüfeği	92.792	90.000
Kılıç	5.282	1.280
Uçak	10	50

Bu tarihlerde Türk ordusunda tank,zırhlı otomobil gibi savaş vasıtaları yoktu. Kurtuluş Savaşında son Büyük Taarruz'a katılan 207.942 kişilik ordumuzdan 56.000'e yakın şehit, yaralı vermiştik. İzmir kıyılarına ulaşan Türk ordusu 207 binden 151 bine

* Ordumuz Kurtuluş Savaşı'ndan yorgun çıkmıştı. Gerek silâhı gerek asker sayısı her bakımdan çok yetersizdi.

inmişti. Ekim 1923'te Türk ordusunun mevcudu, yeniden silâh altına alınan gençlerle 250.000 sayısına yaklaşıyordu.

Türk Ordusunun yeniden kurulması ve kuvvetlenmesi için 1923 yılında ve Atatürk devrinde büyük gayretler sarfedilmiştir. Münakaşasız dünyanın en disiplinli ordusunu olan Türk ordusu, Hatav'ın harp edilmeden Türkiye'ye katılmasına, Boğazlar hakkındaki Montreax Antlaşması'nın Türkiye lehine değiştirilmesine ve Faşist İtalya'nın 1935'te Türkiye'ye "12 Adalar"dan saldırıp Antalya'ya çıkarma yapmaktan son anda vazgeçmesine sebep olmuştur. İkinci Dünya Savaşı (1939-1945) başladıktan sonra Afrika'da batıdan Süveyş Kanalına ilerleyen Almanya, Trakya sınırımıza kadar geldiği ve Kuzeyden Süveyş'e inmek istediği halde Türk ordusu karşısında çekindi. Türkiye ordusunun kuvveti ve İnönü'nün politikası sayesinde, İkinci Dünya Savaşı yangını dört tarafımızı sardığı halde, bu felakete karışmaktan kurtulduk.

50 yıl önce cumhuriyete girerken, branda beziyle kanatları kaplanmış uçaklarımıza, Kurtuluş Savaşı'nda, tanınmış pilotumuz Rusuhi Bey patates sürermiş. Karadeniz ve Marmara'da Kuvayi Milliye (Milli Kuvvetler) silâh ve cephane kaçıran motorlar, kömürsüzlükten kapı, pencere, masa ve sandalya yakarmış. 30 Ağustos Zaferi'nden 9 Eylül'e Yunanlıları İzmir'den denize dökene kadar 10 gün sıcak yemek yüzü görmeyen askerlerimiz sadece etraftaki bağlardan birer salkım üzüm yiyerek düşmanı kovaladı.

1923'te deniz kuvvetlerimiz eski, harap ve yaralıydı. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yanında harbe girmemize sebep olan Goeben (Yavuz), Breslav (Midilli) isimli harp gemilerinden Midilli, İmroz adası baskınında batmıştı. Yavuz 4 torpido yarası almıştı. Turgut Reis, Hamidiye, Mecidiye kruvazörleri çok eskimişti. Berki Satvet ve Peyki Şevket isimli muhriplerimiz de iyice ihtiyarlamıştı. Taşoz, Samsun, Basra ve Nusret mayın gemisiyle bütün donanmamız 10 parça gemiden ibaretti. Denizaltı gemimiz yoktu. Ancak 1927 yılında Birinci ve İkinci İnönü adlı iki denizaltı alabilmiştik. Deniz Kuvvetleri, 1923-1928 arasında "Bahriye Vekâleti"ne bağlıydı. 1928'de bu bakanlık kaldırıldı ve Genel Kurmay Başkanlığı'na bağlı Deniz Müsteşarlığı kuruldu.

Türk Hava Kuvvetleri'nin temeli, dünyada ilk uçağın uçuşundan 8 yıl geçmeden, 1911'de atıldı. Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın emriyle Yeşilköy'de "Tayyare Mektebi" kuruldu. Türk subayları Fransa'ya havacılık tahsiline gönderildi. Bunlar arasında bulunan Süreyya Bey (Süreyya İlmen) 1912'de Türk Hava Kuvvetlerini Fransız Harp sistemine göre değiştirdi. Balkan Savaşı'na bu teşkilâtla girilmişti. Balkan ve Birinci Dünya Savaşları'na 10 uçak ve 1 balonla katıldık.

Kurtuluş Savaşı'nda İstanbul'dan kaçırılan, ayrıca Yunanlılardan ele geçirilen uçaklarla bütün hava filomuz 10 uçağı ancak buluyordu. Türkiye'nin ilk askeri pilotları olan Fesa ve Kenan beylerin yetiştirdiği genç subaylar, Kurtuluş Savaşı'nda, özellikle,keşif uçuşları yaptılar ve düşman uçaklarıyla mücadele ettiler.

Cumhuriyet devri havacılığı, Atatürk'ün, "İstikbal göklerdedir" sözünü rehber olarak aldı ve eğitim-öğretim bakımından dünyanın en mükemmel pilotları Türkiye'de yetişti. Yıllardan beri NATO yarışmalarında Türk pilotlarının Amerikan, İngiliz, İtalyan, ve diğer millet Yunan pilotlarıyla atıcılıkta yarışıp hepsini ve her zaman geçip birinci olduğunu bütün dünya havacıları ve havacılığa meraklı olanlar bilir.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra İzmir'de bir hava okulu açıldı. Daha sonra Diyarbakır ve Eskişehir'de uçak taburları meydana getirildi.

16 Şubat 1925 'de, hava kuvvetlerine yardımcı bir kuruluş meydana getirildi: "Tayyare Cemiyeti" (Türk Hava Kurumu) bir nevi hava kuvvetlerini güçlendirme vakfı gibi çalıştı. Okullardaki öğrencilere havacılık bilgisi ve zevki vermek için uğraştı. 1927'de Hava Müsteşarlığı kuruldu ve Eskişehir'de Hava Okulu açıldı. 1946'da Genel Kurmay Başkanlığı emrinde Hava Kuvvetleri Komutanlığı kuruldu. Bugün "F.84" "F.101", "F.102", ve "F.104." tipi Amerikan uçaklarıyla donatılmış hava filolarımız Bandırma, Balıkesir, Diyarbakır, Afyon ve Kayseri üslerimizde görev yapmaktadır. "Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı", uçaklarımızı kendi işçi ve mühendislerimizin yapmasını gaye edinen çalışmalar içindedir.

DÜNKÜ VE BUGÜNKÜ DONANMAMIZ

1923'te çok eski gemilerden meydana gelen 30.000 tonluk harp filomuz bugün yeni gemilerden meydana gelmiştir ve genel tonajı 150.000 tonu geçmiştir. Tersanelerimizde birçok savaş gemilerimiz yapılmaktadır. 11 Ocak 1965'te kurulan Türk Donanma Cemiyeti, 6 Şubat 1972'de Türk Donanma Vakfı haline geldi. 19 Temmuz 1909 kurulan "Donanma-yı Hümayun Muaveneti Milliye Cemiyeti"nin günümüz şartlarına göre yeni ve modern bir şekli olan Donanma Vakfı, denizciliğimizin güçlenmesi için çalışmaktadır. Daha Orhan Gazi zamanında, 1324 yılında Karamürsel Bey'in fethederek deniz üssü ve tersane haline getirdiği, İzmit Körfezi'ndeki Karamürsel ilçesinde, ilk tersanemizi kurmuştuk. Burada meydana getirilen filo ile Marmara Denizi, Osmanlı Türkleri'nin hakimiyetine girmişti. Rumeli toprakları bu deniz filosunun büyük desteğiyle ele geçti. Asırlarca Karadeniz, Akdeniz ve Ege denizine egemen olan denizcilerimiz Osmanlı İmparatorluğunun geniş topraklarını denizden korudular ve genişlettiler.

"Kaptanı Derya Barbaros Hayrettin Paşa'nın Akdenizi bir Türk gölü haline getirdiği dünyaca bilinir. 27 Eylül 1538'de, Yunanistan'ın batı kıyılarında Korfu Adası güneyindeki Preveze limanı açıklarında Osmanlı Türkleri'nin Barbaros Hayrettin komutasında, kendinden 5 misli büyüklükteki Haçlı Donanması'nı yenmesi ve 600 parça geminin yarısını yakıp batırması, Türkler'in sadece kara savaşlarında değil, deniz savaşlarında da üstün olduğunu o zamanki dünyaya göstermiş bu zaferin tesiri asırlar ötesine ulaşmıştı. İkinci Abdülhamit zamanında İstanbul'da Haliç'te durmaktan çürüyen Osmanlı donanması dünyanın ikinci büyük deniz gücüydü.

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ

4 Ocak 1961'de kabul edilen bir kanunla Türk ordusunun resmî adı "Türk Silâhlı Kuvvetleri"dir. Silâhlı Kuvvetlerimizin tamamı için "Ordu" sözü de kullanılır. Ancak genel olarak ordu sözü,"Kolordu"nun üstündeki kuruluşu anlatır.

Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin görevi, yurdun ve cumhuriyetin bütünlüğünü ve bağımsızlığı korumak ve kollamaktır. Ordu devamlı olarak eğitim görür, her an savaşa tutuşacakmış gibi donatılır.

Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin barış mevcudu ile sefer mevcudu arasında büyük fark vardır. Orduların barışta, tam mevcutla ayakta tutulması imkânsızdır. Bu hal yurdun ekonomik düzenini bozar. Bunun için barış sırasında, sefer ordusunun çekirdeğini teşkil eden bir barış ordusu kurulmuştur.

Bugüne kadar kurulan büyük Türk devletlerinde ordunun başkomutanlığı daima hükümdarların kendisinde toplanmış, hükümdarlar fiilen ordunun başkomutanlığını yapmıştır. Türkiye Cumhuriyeti devrinde de başkomutanlık Cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur. 1961 Anayasası'nın 110. maddesinde bu husus söyle açıklanmıştır:

"Başkomutanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin manevî varlığından ayrılmaz ve cumhurbaşkanı tarafından temsil olunur."

* "Hamidiye" İmparatorluğun son yıllarının, adı destanlaşmış bir savaş gemimizdi. Süvarisi Rauf Orbay'la Akdeniz'de yaptığı kahramanlıklar dillere destan olmuştur.

Türkiye'nin 1973-1974 yılındaki askeri gücünü gösteren aşağıdaki bilgiler, tarafsızlığı ve ciddiyeti ile tanınan, Londra'daki Ulusiararası Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (İİSS) tarafından son aylarda yayınlanmıştır. Hiç bir değişiklik yapmadan aynen alıyor, muhtemel hatâ ve sevabın adı geçen enstitüye ait olduğunu bildiriyoruz.

Nüfusu: 38.900.000 kişi.
Askerlik hizmeti: 20 ay
Bütün silâhlı kuvvetler: 455.000 kişi.
1972 yılı tahmini gayri safi milli hâsılası: 15,8 milyar dolar.
1973-74 savunma bütçesi: 11.100 milyar lira (812 milyon dolar).
14.17 lira— 1 dolar (1 Temmuz 1972).
13,67 lira— 1 dolar (1 Temmuz 1973).

KARA KUVVETLERİ:

365.000 kişi.
1 zırhlı tümen.
11 piyade tümeni.
4 zırhlı tuğay.
3 motorlu piyade tugayı.
1 paraşüt tugayı.
1 zırhlı süvari alayı.

Honest John füzeli 2/SSM (füze) taburu.

1.400 tane M-47 ve M-48 orta tank; M-24, M-26 ve M-41 hafif tanklar;

M-36 tank tahrip edicileri; M-8 zırhlı otomobilleri; M-59 ve M-113 zırhlı personel taşıma araçları, 105 mm ve 155 mm. kundağı motorlu toplar; 105 mm. 155 mm. ve 203 mm.'lik obüs topları; SS-11 ve Cobra tanklara karşı güdümlü silâhlar; 40 mm. 70 mm. ve 90 mm.'lik uçaksavar topları; 8 Honest John SSM füze Do-27, Do-28-1 Sky Servant ve U-1 Beaver hafif uçaklar; 20 tane AB-206 tipinde ve 20 tane Bell 47 G tipinde helikopter (gerekirse 250 tane M-48 orta tank ilâve edilebilir)

İhtiyatlar: 750.000 kişi.

DENİZ KUVVETLERİ:

40.000 kişi.
15 denizaltı gemisi.
14 destroyer.
8 sahil refakat gemisi.
11 torpidobot (2'si 200 tondan küçük).
14 hücum devriye botu.
20 mayın tarama gemisi.
7 mayın dökme gemisi.
Bir miktar çıkarma aracı.
3 tane AB-205A tipinde, denizaltılara karşı helikopter.

İhtiyatlar: 50.000 kişi.

HAVA KUVVETLERİ:

50.000 kişi; 288 savaş uçağı
F-104G'lerden kurulu 2 avcı-bombardıman filosu.

F-100D'lerden kurulu 5 avcı bombardıman filosu.

F-5A'lardan kurulu 2 avcı-bombardıman filosu.

F-5A'lardan kurulu 2 önleme filosu.
RF-84F ve RF-5A'lardan kurulu 3 keşif filosu. (Gerekirse 40 tane F-4 daha ilâve edilebilir.)
F-102A'lardan kurulu 2 her hava avcı filosu.
(Bir savaş filosunda ortalama 18 uçak vardır.)
14 tane C-47, 10 tane C-130 ve 20 tane Transhall'dan kurulu 3 nakliye filosu.

10 tane Bell Uh-ID, 10 tane Sikorsky UH-19D ve bir miktar AB-204B helikopteri vardır.

Nike-Hercule'le donatılmış 2 SAM füze taburu vardır (8 batarya).
Milis kuvvetleri: 75.000 jandarma (3 Seyyar Tugay dahildir).

* Türk ordusu her geçen gün yenilenerek günün icaplarına uygun hale getirilmektedir.

50 YILDA İÇİŞLERİ

OSMANLI İMPARATORLUĞU'nda, "Yürütme" kuvveti ve görevi, padişahın mutlak emri altında olmak üzere, sadrazamlarda toplanmıştı. 1836'da İkinci Mahmut zamanında Mülkiye ve Hariciye Nezaretleri kuruldu. 1838'de Mülkiye Nezareti'ne "Dahiliye Nezareti" denildi. Sadrazamların, memleketin içişlerindeki yetki ve görevleri bu nezarete verildi. 1839'da ilân edilen Tanzimat'tan sonra Dahiliye Nezareti teşkilâtı bir çok değişikliklere uğradıysa da görev ve yetkileri değişmedi.

Ankara'da Millî Hükümet'in kurulduğu 1920 yılında "Nezaret" sözü "Vekâlet" oldu. 1940'da "Bakanlık" denildi. Cumhuriyet devri içişleri bakanlığı, 1930 tarihli ilk teşkilât kanunua göre şöyle kurulmuştur:

a) Müsteşarlık: Bakanlık işlerini, bakanın direktifine göre yönetir.

b) Hususi Kalem: Bakan ve müsteşarın resmi ve siyasi işleriyle haberleşme ve şifre işleri yürüten dairedir.

c) Emniyet Genel Müdürlüğü: Memleketin idari ve siyasi bakımdan emniyet ve asiyişini korumakla görevli resmi ve sivil polis teşkilâtını idare eden dairedir. Ayrı bütçeli ve 9 şubelidir.

d) Hukuk Müşavirliği: Bakanlığın sorularına karşı fikrini bildirir. Kanun tasarıları hazırlar. Bakanlıktaki kanun ve hukuk işlerini yürütür.

e) Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü: Bakanlığa gelen il, ilçe, köy ve belediye işlerini, plân ve programlarını, bütçelerini takip eder.

f) Nüfus İşleri Genel Müdürlüğü: Nüfus ve tescil işleri, vatandaşlık kanununun tatbikatı, göçmen hareketleriyle uğraşır.

g) Teftiş Heyeti: Bakanlığın Bütün işlerini teftiş eder.

h) Vilâyetler İdaresi Genel Müdürlüğü: İllerdeki genel idare, teşkilât ve seçim işlerini yürütür.

ı) Jandırma Genel Komutanlığı: İç emniyet ve asayişi korumakla görevli bir askeri kuvvet olan jandarma teşkilâtı, ayrı kanun ve nizamlara göre işler. Fakat İçişleri Bakanlığına bağlıdır. Görevini, polisin bulunmadığı yerlerde yapar.

50 yıllık cumhuriyetle, İçişleri Bakanlığı teşkilâtında birçok değişiklik yapılmıştır. Bu arada "Zat İşleri Genel Müdürlüğü", "Seferberlik ve Sivil Savunma Müdürlüğü", "Tetkik Heyeti" gibi daireler kurulmuştur. Valilerin nakil ve tayinlerini de İçişleri Bakanlığı yapar.

9 Aralık 1973'te yapılan "Mahalli İdareler Seçimleri" dolayısıyla "Yerel idareler" adı verilen teşkilâtı özetleyerek açıklamak faydalı olur. Bir bölgede oturan insanların, aynı yerde ve toplu bir surette yaşamaktan doğan ortak ve genel ihtiyaçlarını karşılayan, yani kamu hizmetleri gören ve tüzel kişiliğe sahip kuruluşlara "Mahalli idareler" veya yeni deyimle "Yerel İdareler" diyoruz.

Genellikle, bütün kuvvet ve yetkilerini içinde bulundukları devletten almakla birlikte, ortaya çıkışlarını ve varlıklarını devletin iradesine, tasarrufuna borçlu değillerdir. Bunları devlet yaratmamış; tam tersine bunlar tabii nedenlerle kendiliklerinden ortaya çıkmışlardır. Devlet sadece bunlara hukuki nitelik tanımıştır.

İdare sistemi olarak "Yerinden yönetim" sistemini en geniş şekilde uygulayan İngiltere, Amerika ve İsviçre gibi ülkelerde bu idarelerin muhtariyetleri çok geniştir. Buna karşılık Fransa, İtalya,Belçika'da bunların muhtariyetleri daha dardır ve merkezi idarenin yetkileriyle sınırlıdır.

Bizde eskiden mahalli idareler genel olarak mevcut değildi. Osmanlı devletinde kasaba ve kentin bağımsız hukukî varlığı ve şahsiyeti yoktu. Bir yerde insanlarınbirlikteoturmaktan doğan beledi ihtivaçları genellikle bizzat kendileri tarafından veya vakıflar yoluyla karşılanırdı. Belediye zabıtası görevini de "Kadı"lar yapardı.

İLK BELEDİYE 1854'te İSTANBUL'DA KURULDU

Osmanlı İmparatorluğu'nda yenileşme ve batılılaşma eğilimleri görülmeye başladıktan sonra, İstanbul'da önce "İhtisap Nezareti" kurulmuş ve bir kısım belediye görevleri bu nezarete verilmişti. Az çok belediyeyi andıran ilk teşkilât 1854 yılında İstanbul'da kurulan "Şehreminliği"dir. İstanbul dışında buna benzer teşkilât daha sonra ortaya çıkar.

Türkiye'de mahalli idarelerin modern mânada kurulması cumhuriyet idaresinin eseridir. 1924 Anayasası'nda bu hususta esaslar olduğu gibi, bugün yürürlükte olan 1961 Anayasası'nda da, "İdarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır", dedikten sonra, "Mahalli idareler il,belediyeve köy halkının müşterek mahalli ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir", denilmektedir.

Anayasamız Türkiye'deki mahalli idareleri tesbit etmiştir. Mahalli kamu hizmetlerini yapmakla görevli olan bu kuruluşlar il, belediye ve köylerdir. Bunların tüzel kişiliği bulunacak ve karar organları halk tarafından seçilecektir. Anayasamız bu mahalli idarelerin yürütme organları hakkında bir hüküm koymamıştır. Ancak, organik kanunlar, belediye ve köy tüzel kişilerinin yürütme organları olan belediye başkanları ve muhtarların mahalli halk tarafından seçilmelerini kabul etmiş, il özel idaresinin yürütme organı olarak da merkezin bir temsilcisi olan valiyi kabul etmiştir.

Türk mahalli idarelerinin bugün karşılaştıkları problem, yönetici meselesi değildir. Bunun kadar önemli olan bir de mevzuat ve teşkilât sorunu vardır. İl özel idareleri hakkındaki kanun 1913 tarihlidir. Köy Kanunu 1924, Belediye Kanunu 1930 tarihini taşır. Belediye Kanunu'na göre, nüfusu 2.000'in üstünde olan bütün yerler, en küçük bir toplumdan 3,5 milyonluk İstanbul'a kadar aynı teşkilâta, aynı gelir kaynaklarına, aynı hak ve yetkilere sahiptir.

Başlıca Siyasi Partilerimiz

Cumhuriyet Türkiyesi'nde bugüne kadar 73 parti faaliyet gösterdi. Türkiye'de eski parti CHP'dir. CHP ilk BMM'de Atatürk'ün çevresinde toplanan "Müdafa-i Hukuk Grubu"nun devamıdır. Bu grup, 9 Eylül 1923'te Halk Fırkası haline geldi. 10 kasım 1924 günü adı "CUmhuriyet Halk Fırkası" oldu. Partinin CHP adını alması ise 1935 yılında gerçekleşti. İşte Cumhuriyet devri'nin belli başlı partileri:

ADI, KURULDUĞU YIL ve YERİ	KURUCULARI	KAPATILDIĞI YIL ve SEBEBİ
Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, (17.11.1924-Ankara)	Ali Fuad Cebesoy Paşa, Besim Bey, Sabit Bey, Muhtar Bey.	5.6.1925 (İrtica)
Serbest Cumhuriyet Fırkası (12.8.1930-İstanbul)	Ali Fethi Okyar, Nuri Bey, Senih Bey, Ahmet Ağaoğlu	18.12.1930 (Kendini kapattı)
Milli Kalkınma Partisi (18.7.1945-İstanbul)	Nuri Demirağ, H.Avni Ulaş, Cevat Atılhan.	1952 (Kendini kapattı)
Demokrat Parti (7.1.1946-Ankara)	C.Bayar, F.Köprülü, R.Koraltan A.Menderes.	1960 (Kapatıldı)
Türkiye Sosyalist Partisi (14.6.1946-İstanbul)	Esat Adil Müstecaplıoğlu, Macit Güllü, İhsan Kabaoğlu.	1952 (Kapatıldı)
Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (24.5.1946-İstanbul)	Sabit Seren, Hüseyin Türkgeldi, Hasan Yaşatürk.	1946 (Kapatıldı)
Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi (17.6.1946-İstanbul)	E.N.Balkan, Ç.Yorulmazoğlu, M.Ş.Sekban, N.Deliorman.	1952 (Kapatıldı)
Millet Partisi (20.7.1948-Ankara)	Maraşal Fevzi Çakmak, Osman Bölükbaşı	1953 (Kapatıldı)
Hürriyet Partisi (20.12.1955-Ankara)	DP'den ayrılan 19 Milletvekili	1958 (Kendini kapattı)
Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (Yeni adı Milliyetçi Hareket Partisi) (10.2.1954-Ankara)	Osman Bölükbaşı, Enis Akaygen, Ahmet Tahtakılıç.	(Faaliyette)
Türkiye İşçi Partisi (13.2.1961-İstanbul)	Şaban Yıldız, Rıza Kuas, Kemal Nebioğlu	1972 (Anayasa Mahkemesi)
Adalet Partisi (11.2.1961-Ankara)	R.Gümüşpala, Ş.Osma, C.Perin, K.Evliyaoğlu.	(Faaliyette)
Yeni Türkiye Partisi (12.2.1961-Ankara)	Ekrem Alican, Cahit Talas, Aydın Yalçın	(AP'ye katıldı)
Millet Partisi (14.6.1962-Ankara)	Osman Bölükbaşı, Ş.Atasağun, T. Nizamoğlu.	(Faaliyette)
Türkiye Birlik Partisi (17.10.1966-Ankara)	Cemal Özbey, Feyzullah Ulusoy, H.Tahsin	(Faaliyette)
Milli Güven Partisi (Yeni adı Cumhuriyetçi Güven Partisi) (12.5.1967-Ankara)	Turhan Feyzioğlu, Ferit Melen, Orhan Öztrak.	(Faaliyette)
Milli Nizam Partisi (26.1.1970-Ankara)	Necmettin Erbakan, T.Paksu, S. Arif Emre.	1972 (Anayasa Mahkemesi)
Demokratik Parti (18.12.1970-Ankara)	F.Bozbeyli, S.Bilgiç, T.Asal, Y. Menderes.	(Faaliyette)
Milli Selâmet Partisi (11.10.1972-Ankara)	Halil Özgen, Abdülkerim Doğru H.Büyüközer.	(Faaliyette)

50 YILDA DIŞİŞLERİ

CUMHURİYET yönetiminden önceki, Osmanlı İmparatorluğu'nda dış siyasetin idaresi padişaha ve sadrazamlara aitti. Doğrudan doğruya diplomatik işlerle "Nişancılar" ve "Reisülküttaplar" uğraşırdı. Reisülküttaplar, 17. yüzyıl ortalarına kadar, bir çeşit dışişleri özel kalem müdürü durumundaydı. Bu tarihten sonra "Reisülküttap larını yetkileri arttırıldı, bunlar dışişleri bakanı durumuna geldi. Tanzimat ilânından bir yıl önce 1838'de Padişah İkinci Mahmut reisülküttaplığı kaldırdı. Yerine "Hariciye Nezareti"ni kurdu. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışına kadar bu isim kaldı. Bugünkü Dışişleri Bakanlığı'nın teşkilâtı 1938'de kurulmuş, ondan sonra bazı ilâveler yapılmıştır.

50 yıllık dışişleri politikasını Atatürk'ün Samsun'a çıkış tarihi olan 19 Mayıs 1919'dan başlatmak gerekir. O zaman Mustafa Kemal'in politikası, "Bağımsız ve ulus egemenliğine dayanan yeni bir Türk devleti kurmak" diye özetlenebilir. Zira, Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup çıkmış olan Osmanlı İmparatorluğu düşmanları tarafından işgal ve taksim edilmişti.

Kurtuluş ve bağımsızlık hareketinin ilke ve amaçları Erzurum Kongresi (23.7.1919-6.8.1919) ile Sivas Kongresi'nde (4.9.1919-11.9.1919) tespit edilmiştir. Bu ilke ve amaçlar İstanbul'daki Osmanlı Meclis'i Mebusan'ı tarafından 28 Ocak 1920 tarihinde kabul edildi ve böylece "Misaki Milli" adı verilen milli antlaşma ortaya çıktı.

Erzurum'daki kongreye "Vilayat-ı Şarkiye Kongresi" (Doğu İlleri Toplantısı) denilir. Bu kongrenin yayınladığı bildiri dış politika açısından şu ilkeleriyle dikkati çeker: "...Milli sınırlar içinde vatan bir bütündür, bölünmez ve ayrılmaz. Dış müdahale karşısında, Osmanlı Hükümeti'nin düşmesi halinde, ulus birlikte savunma ve direnmede bulunacaktır. Yabancılara siyasi egemenliğimizi bozucu imtiyazlar verilmeyecektir. Manda ve himaye kabul edilmeyecektir..."

Sivas Kongresi, Anadolu'da kurulan ilk hükümet mahiyetindeydi. Bu kongrede tayin edilen "Heyeti Temsiliye" (Temsil Heyeti) Atatürk'ün yönetiminde yeni devletin yürütme organı durumuna gelmiştir. Gerek İstanbul Hükümeti, gerek yabancı devletlerle yapılan yazışmalar ve temasları "Heyeti Temsiliye" adına Atatürk imzalamış ve yürütmüştür.

Erzurum ve Sivas Kongreleri sonunda, "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" kurulmuş, bu cemiyetten de "Heyeti Temsiliye" çıkmıştı. "Misakı Milliye"yi kabul eden İstanbul Meclis-i Menbusan'ı 16 Mart 1920'de, İstanbul'un işgal edildiği gün kapatıldı. Mustafa Kemal, "Heyeti Temsiliye" adına bu olayı bütün dünya önünde protesto etti, ve 19 Mart 1920'de olağanüstü yetkilere sahip bir Millet Meclisi'nin Ankara'da toplanmasını istedi. İşte bu davet üzerine yurdun dört yanından gelen temsilcilerle 23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi toplandı. Bu Meclis, Mustafa Kemal'i Meclis ve Hükümet Başkanlıklarına seçti. Türkiye Büyük Millet Meclisi 7 Haziran 1920'de bir kanun yayınladı. Bu kanuna göre İstanbul Hükümetinin yapacağı kanunlar hükümsüz sayılıyordu. Artık Ankara Hükümeti, uluslararası ilişkiler yönünden İstanbul'a bağımlı değildi.

TBMM Hükümeti'nin ilk gerçek diplomatik teması Fransa ile oldu. Ankara'ya gelen bir Fransız heyeti ile 30 Mayıs 1920'de 20 gün süreli bir mütareke imzalandı.

18 Haziran 1920'de Ankara Hükümeti "Misakı Milli"ye bağlılığını tekrarlamış ve bunu bütün dünyaya duyurmuştu. Fakat "Müttefik Devletler" de o sıralarda Paris'e giden İstanbul Hükümeti temsilcileriyle 10 Ağustos 1920'de Sevr Andlaşmasını imzalamıştı. Ankara Hükümeti Sevr'i kabul etmedi ve 16 Mart 1921'de Türk-Sovyet Antlaşması (Türkiye-Rusya Muhadenet Ahitnamesi)ni imzaladı. 1.Mart 1921'de Türk-Afgan Andlaşması da imzalanmıştı.

TBMM Hükümeti'nin Anadolu'daki Kurtuluş Savaşı'nda kazandığı başarılar, Müttefik Devletler'i Londra'da yeni bir toplantı yapmaya zorladı. Londra'ya hem İstanbul hem de Ankara Hükümetleri'ni davet ettiler. Ancak İstanbul Hükümeti adına Londra'ya gelen Sadrazam Tevfik Paşa, "Söz hakkı Ankara Hükümetinindir" diyerek çekildiği için batılılar karşılarında Milli Hükümeti buldu. Londra Konferansı (27 Şubat-12.Mart 1921) Ankara Hükümeti'nin "Misakı Milli"den asla taviz vermemesi üzerine sonuç alınmadan dağıldı.

Türk ordularının Anadolu savaşındaki üstünlüğü Fransa'ya 20 Ekim 1921'de Türk-Fransız Antlaşması'nı imzalattı. Bu antlaşma ile Türkiye ile Fransa arasındaki savaş bitiyor ve Fransız birlikleri güney sınırımızı teşkil eden çizginin dışına çekiliyordu. Mandater sıfatıyla Suriye'yi yöneten Fransa'ya bırakılan Hatay 23 Haziran 1939'da Türkiye'nin olmuştur.

13 Ekim 1921'de Kars şehrinde Ermenistan, Azerbaycan ve Gürcistan'la da bir andlaşma yapmış ve bugünkü sınırlarımızı onlara da kabul ettirmiştik.

Sakarya Zaferi (23.8.1921-13.9.1921)nden sonra Müttefik Devletler 22 Mart 1922'de Türk ve Yunan ordularına bir ateşkes (Mütareke) teklif etti. Ancak bu ateşkes şartlarını Ankara Hükümeti kabul etmedi. Büyük Zafer (30.8.1922)den sonra Yunanlılar 9 Eylül 1922'de İzmir'den denize dökülmüştü. Müttefik Devletler 23 Eylül 1922'de yeni bir nota daha gönderdi. Atatürk 29 Eylül 1922'de bu notaya verdiği cevapta Mudanya Konferansını kabul ettiğini bildirdi. 3 Ekim'de başlayıp 11 Ekim 1922'ye kadar süren Mudanya Konferansın'ın sonuçları şöyledir:

1- Türk-Yunan hükümetleri arasında silâhlı çatışma durmuştur.

2- Yunan Orduları Trakya'da derhal Meriç nehrinin batısına çekilecektir.

* Atatürk, dış siyasette bağımsız ve barışsever bir politika taraflısıydı. Gerektiği zaman da silaha davranmaktan geri kalmayacağını belli ederdi. Fotoğrafta Türkiye'ye gelen İngiliz kralı 8. George ile birlikte görülüyor.

3- Asya topraklarındaki Ankara Hükümeti kuvvetleri, barış konferansının sonuna kadar tespit edilen çizgilerde duracaktır. Çanakkale ve İstanbul Boğazları'nda Müttefik Kuvvetler kalacaktır.

Mudanya Konferansı ile Kurtuluş Savaşı zaferi tescil edilmiş oluyordu. Mudanya Konferansı'ndan Lozan Konferansı'na kadar geçen günler içinde TBMM Hükümeti, Osmanlı Saltanatı'nı ilga ettiğini 1 Kasım 1922'de bir kanunla ilân etti. 20 Kasım 1922'de Lozan Konferansı açıldı. Lozan Konferansı'ndaki heyetin başkanı İsmet Paşa'ydı. 4 Şubat 1923'e kadar süren konuşmalar bu tarihte kesildi ve 23 Nisan 1923'te tekrar başladı. 24 Temmuz 1923'te Lozan Konferansı antlaşma ile sonuçlandı.

Lozan Antlaşması ve bunun eki olan 17 diğer belgenin imzasıyla Türkiye'yi bir sömürge haline getiren ve Konya Ovasına hapseden Sevr Andlaşması sona ermişti. Lozan, 388 yıl devam eden kapitülasyonlara da nihayet verdi. Birinci Dünya Savaşı'nın yenilmiş devleti olan Türkiye, Müttefik galiplere harp tazminatı ödememek gibi bir başarı kazanmıştı. 23 Ağustos 1923'te Lozan Antlaşması, TBMM'de onaylandı. Misakı Milli sınırları düşmandan temizlendi 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin ilânından sonra 20 Nisan 1924'te yeni Anayasa kabul edildi.

1923-1939 DÖNEMİ

Bu devdereki dış politikamız Atatürk'ün, "Yurta sulh, cihanda sulh," ilkesi paralelinde bir uygulamayla yürüdü. Müttefikler önceleri Ankara'nın başkent olmasını kabul etmediler. Boğazlar Komisyonu'na da devlet içinde devlet, dedirtecek şekilde bir bayrak ve müstakil idare yetkisi istiyorlardı. Buna rağmen, Lozan'dan hemen sonra 13 Ekim 1923'te Ankara Başkent olarak ilân edildi. Bu ve buna benzer anlaşmazlıklar Cumhuriyetin ilk on yılında Türkiye ile Batı Avrupa'nın arasını açık tuttu

TÜRK-YUNAN İLİŞKİLERİ:

Bu dönemin önemli sorunlarından biri de Türkiye-Yunanistan ilişkileriydi. İki ülkede yaşayan Türk ve Rum nüfusun mübadelesi (Değiştirilmesi) için çalışmalar ~~Eki~~ 1923'te başladı ve çeşitli anlaşmazlıklar (Patrikhane sorunu da dahil olmak üzere) ~~1~~ 1 Aralık 926'daki Atina Antlaşması ile sona erdi. Türk-Yunan ilişkilerinin tam anlamıyla düzelmesi 10 Haziran 1930 Ankara Andlaşmasından sonradır. Yunan Başbakanı Venizelos'un Türkiye ziyareti, bu andlaşmadan sonra yakınlık duyguları yarattı.

Mondros Mütarerekesi'ne dayanarak Musul'u 1918'de İngilizler işgal etmişti. İngiltere ile Türkiye-Irak sınırını çizmek gerekiyordu. Bu gaye ile 19 Mayıs 1924'te İstanbul'da Türk-İngiliz görüşmeleri başladı. Türkiye'ye ait olması gereken Musul'dan İngiltere (Petrol bölgesi olduğu için) vazgeçmiyordu. İstanbul görüşmeleri 5 Haziran 1924'de kesildi ve Musul meselesi, Türkiye'nin üye olmadığı, "Milletler Cemiyeti"nin (Şimdiki Birleşmiş Milletler Teşkilâtının benzeriydi) kararına bırakıldı. Önceden beklenildiği gibi "Milletler Cemiyeti" İngiltere lehine karar verdi ve Musul'u 25 yıl süre ile İngiliz "Manda" idaresine bıraktı. 1926'da imzalanan bir anlaşma ile Türk-Irak sınırı çizildi.Musul, Türk-İngiliz ilişkilerine büyük bir soğukluk getirmişti. "Milletler Cemiyeti"ne uzun zaman girmedik. Nihayet merkezi İsviçre'nin Cenevre şehrinde olan "Milletler Cemiyeti" nin bir daveti üzerine 18 Temmuz 1932'de Türkiye, Milletler Cemiyeti üyesi oldu.

Kurtuluş Savaşı'nda başlayan Türk-Sovyet ilişkileri ise, 1925'te Paris'te imzalanan "Tarafsızlık ve Saldırmazlık Andlaşması" ile gayet dostane bir devreye girmişti. Siyasi ilişkiler çok gelişti. Ancak iktisadi ilişkiler aynı kuvvette değildi. 1927'de Türkiye-Sovyetler Birliği arasında imzalanan Ticaret Antlaşması bu alanda bazı gelişmelere imkân verdi. 1929'da Sovyet Dışişleri Bakan Yar-

dımcısı Karahan Ankara'ya geldi. Aynı yıl Türkiye ile Sovyetler, Litvinof Protokolünü imzalayıp ilişkilerini sağlamlaştırdılar. 1932'de smet İnönü bir Moskova gezisi yaptı ve 8 milyon dolarlık kredi aldı. 1933-1936 dönemi, Türk-Sovyet ilişkilerinde en verimli ve faydalı devredir. Sovyetler, Türkiye'de bir çok fabrikalar kurdular, ekonomik gücümüzün artmasına katkıda bulundular. Cumhuriyet'in onuncu yıldönümü olan 1933'teki 29 Ekim şenliklerine, Mareşal Voroşilof başkanlığında bir heyet katıldı. 1935 yılında, 1925 yılında imzalanan "Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması", 10 yıl daha uzatıldı.

1936'ya kadar iyi bir ortamda gelişen ilişki, Boğazlar (Montreaux) Konferansı'nda İngiltere'nin bizden yana çıkmasıyla eski havasını kaybetti. 1936 yılında İngiltere Kralı 8. Edward İstanbul'a özel bir ziyaret yapmış, Atatürk tarafından kabul edilmişti. 1938 yılında ise Türk-İngiliz kredi anlaşması imzalanmıştı.

HATAY'IN ALINMASI

Türk-Fransız ilişkileri, 1921 Ankara Andlaşmasıyla başlamıştı. Suriye sınırı bu antlaşmaya göre çizilmişti. Ancak İskenderun sancağı hakkında anlaşamamıştık. 1926'da imzalanan Türk-Fransız Dostluk ve Komşuluk Sözleşmesi ile bir ölçüye kadar aradaki problemlere çözüm yolu açmıştı. Ancak yine de sınır sorunları (Mesalâ, Cizre-Nusaybin hattı) tamamen halledilmemişti.

Nihayet Paris'te 1933'te imzalanan bir sözleşme sınır problemlerini ve Osmanlı borçlarını bir hal şekline bağladı. Hatay davası 1936-38 arasında çeşitli notaların alınıp verilmesiyle devam etti. Gergin günlerin sonunda 3 Temmuz 1938'de Türk-Fransız askeri temsilcileri anlaştılar. Eylül 1938'de bağımsız Hatay Devleti kuruldu. 23 Haziran 1939'da Türkiye-Fransa, Ankara Antlaşması'nı yaptı ve 29 Haziran 1939'da Hatay Devleti Türkiye'ye katılma kararını verdi. Böylece Hatay, hukuk ve anlaşma yoluyla anayurtla birleşti.

İTALYA İLE İLİŞKİLER:

Mussolini'nin İtalya'da dikta idaresi kurmasından (1922) sonra İtalya Anadolu üzerindeki sömürgeci fikirlerini açıkladı. Musul anlaşmazlığı sırasında İtalya'nın Güney-Batı Anadolu hakkında sömürgeci emelleri iyice kuvvetlenmişti. Ancak Musul problemi halledildikten sonra Roma'da 1928'de "Türk-İtalyan Tarafsızlık, Uzlaşma ve Adlî Tesviye Antlaşması" imzalanmıştı. İlişkiler normale dönmüştü. Ancak Mussolini 1935'te 12 Adalar'dan Güney-Batı Anadoluya askerî bir sıçrama hevesinde göründü. Atatürk'ün güçlü siyaseti İtalyan diktatörünü bu emelinden vazgeçirdi ve İtalya Habeşistan'a saldırdı. Milletler Cemiyeti İtalya'ya karşı zorlama tedbirleri aldı ve buna Türkiye de katıldı. Mussolini de 1936'da Türkiye'nin Boğazlar Rejimini isteyen önerisine karşı çıktı.

DİĞER DEVLETLER İLE İLİŞKİLER

1923-39 arasında yakın sınır komşuları ve doğu ülkeleri ile paktlara dayanan dostluklar kurduk. Bulgaristan, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya ile 1929-1933 arasında imzalanan ikili antlaşmaları 9 Şubat 1934'te imzalanan "Balkan Antantı" izledi.

Doğu komşumuz İran'la olan ilişkiler de 1932'de imzalanan "Güvenlik ve Dostluk Antlaşması"na dayanıyordu. 1931'de muhtariyetine kavuşan Irak ile dostluk, karşılıklı ziyaretlerle gelişti. Türkiye-İran ve Irak arasındaki "Sâdâbat Paktı" 8 Temmuz 1937'de kuruldu.

Kurtuluş Savaşı'yla başlayan Türk-Afgan dostluğu, 1928 tarihli "Türk-Afgan Dostluk ve İşbirliği Antlaşması" ile devam etti. Dünyanın ikinci bir savaşa adım adım ilerlediği bir devrede, Atatürk Türkiyesi'nin barışçı münasebetleri geniş ilgi ve hayranlık uyandırıyordu.

BOĞAZLAR ANDLAŞMASI

Boğazlar meselesi ve İkinci Dünya Savaşı'ndan önce halledildi. 1923'de Lozan'da imzalanan Boğazlar Sözleşmesi, Türkiye'nin Boğazlar üzerindeki (Çanakkale ve İstanbul Boğazları) egemenliğini sınırlamıştı. Ancak Türkiye değişen dünya şartları karşısında Boğazlar statüsünün değiştirilmesini istemiş ve 11 Nisan 1936'da Lozan Boğazlar Sözleşmesi'ne imza koymuş devletlere biren nota göndermişti. 22 Haziran 1936'da İsviçre'nin Montreaux (Montrö) şehrinde Boğazlar Konferansı toplandı. 30 Temmuz 1936'da imzalanan ve 9 Kasım 1936'da yürürlüğe giren yeni Boğazlar Sözleşmesi, Türkiye'nin Boğazlar üzerindeki egemenliğini kabul ediyor, bu arada geçişi savaş ve barışta ayrı şartlara göre düzenleyen yeni prensipler getiriyordu.

1939-1946 DÖNEMİ

Avrupa'da gerginlik artıyordu. 1939'da Almanya Çekoslovakya'yı işgal etti. Ortağı İtalya da Arnavutluk'a saldırdı. Türkiye, bu karışık devrede Fransa ve İngiltere ile arasındaki ilişkileri sağlamlaştırdı. 23 Ağustos 1939'da imzalanan Sovyet-Alman Saldırmazlık Antlaşması'ndan sonra 1 Eylül 1939'da İkinci Dünya Savaşı başladı. 25 Eylül 1939'da Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'nun başarısız Moskova seyahatini 19 Ekim 1939'da "Türkiye-Fransa-İngiltere İttifak Antlaşması" takip etti. Türkiye ile Sovyetlerin yolları bu antlaşma ile ayrılmıştı.

İkinci Dünya Savaşı'ndaki siyasetimiz, "Savaşın dışında kalmak" prensibiyle açıklanır. Ancak bu tutum pek büyük zorluklar ve gayet ince muvazene hesaplarına dayanmak zorundaydı. Bir örnek verelim: İtalya 1940'da harbe girince Fransa ve İngiltere, Türkiye'den, 1939 Antlaşması uyarınca savaş ilân etmesini istediler Türkiye bu istek ve baskıyı atlattı. İtalya'nın Yunanistan'a saldırması da hudutlarda tetikte beklememiz şeklinde karşılandı.

Mihver Devletleri denilen devletler (Almanya,İtalya Japonya) başta Almanya olmak üzere Türkiye'nin hiç olmazsa savaşın dışında kalmasını istiyordu. Müttefik devletler adı verilen (İngiltere Fransa vs.) devlet-

* 1943'te, İkinci Dünya Savaşı içinde yapılan Kahire toplantısında, Türk dış politikasının büyük yöneticisi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, ABD Başkanı Roosevelt ve İngiltere Başbakanı Churchill ile beraber görülüyor.

ler, başta İngiltere olmak üzere Türkiye'nin kendi saflarında savaşa katılmasını ısrarla istiyordu.

Türkiye savaşın başında 19 Ekim 1939'da İngiltere ve Fransa ile "Üç Taraflı Karşılıklı Yardım Antlaşması"nı imzalamıştı. 17 Şubat 1941'de Türkiye ve Bulgaristan ortak bildiri yayınlayarak birbirlerine karşı saldırıda bulunmayacaklarını tekrarladılar.

18 Haziran 1941'de Türkiye ile Almanya arasında bir "Saldırmazlık Antlaşması" imzalandı. Bu antlaşma, savaşın sonuna kadar Türk dış politikasında yer alan son önemli antlaşma oldu.

İkinci Dünya Savaşı devam ederken Türkiye hakkında gizli pazarlıklar yapılmıştır. Meselâ, 1940 yılı Kasım ayında Berlin'de Hitler ile Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Molotof, Türkiye'nin Boğazlar statüsünü konuştular. 1941 yılı Aralık ayında ise İngiltere Dışişleri Bakanı Eden ile Stalin'in Moskova'daki görüşmesinde yine Türkiye bahis konusu edildi.

Savaş ilerledikçe Türkiye üzerine yapılan baskılar artıyordu 19 Ocak 1943'te Kazablanka Konferansı'nda, Müttefik Devletler Türkiye'nin harbe girmesini istedi. 30 Ocak Adana'ya gelen İngiltere Başbakanı Churchill, İnönü ile yaptığı görüşmede bu isteği bildirdi. Aynı istek çeşitli toplantılarda tekrarlandı. İnönü Roosevelt ve Churchill arasında 3 Aralık 1943'te yapılan Kahire Toplantısı'nda, aynı istek ortaya konuldu İnönü prensip olarak savaşa katılmaya razı oldu. Ama istenilen yardım malzemesi verilmediği gerekçesiyle Türkiye gene savaşa girmedi. İngiltere ve Amerika 1944 yılının başında Türkiye'ye yaptıkları yardımı kesti.

Savaşın sonlarına doğru, Şubat 1945'te Kırım'ın Yalta şehrinde yapılan Müttefik Devletler toplantısında Türkiye'ye verilecek cezalar konuşuldu. Sovyetler. savaş sırasında Boğazlar'dan Alman ve İtalyan gemilerinin geçtiğini iddia ediyordu Savaşta Türkiye'nin Almanya'ya krom madeni satması da Amerika tarafından tepkiyle karşılanıyordu. Türkiye 1944 Nisan'ında Almanya'ya krom ihracını durdurmuştu, ama Müttefikler geçmiş günleri ele alıyordu.

Türkiye 2 Ağustos 1944'te Almanya ile ilişkilerini kesti. 23 Şubat 1945'te Almanya'ya harp ilân etti. 19 Mart 1945'te Sovyetler Birliği 1925 tarihli "Türkiye Sovyetler Dostluk ve Saldırmazlık Antlaşması"nın feshedilmesini istedikleri Türkiye'ye bildirdi. Arkasından Doğu sınırında değişiklik, Boğazlar için yeni bir rejim tesbiti ve Boğazlarda üs verilmesi isteklerini açıkladılar. Türkiye yardım için başvurduğu İngiltere ve Amerika'dan hiç bir cevap alamadı.

İkinci Dünya Savaşı 8 Mayıs 1945'te bitmişti. 17 Temmuz- 2 Ağustos 1945'te toplanan Potsdam Konferansı'nda Türkiye'den toprak isteği ve Boğazlar rejimi konuları gene konuşuldu. Amerika, Sovyetler ve İngiltere Türkiye'ye notalar yolladılar.

1946-1964 DÖNEMİ

Türkiye'nin tek başına kaldığı halde Sovyet isteklerini reddetmesi ve savaşa hazır olduğunu göstermesi bütün dünyada takdir uyandırdı. İkinci Dünya Savaşı'nda büyük devletlerin sömürme arzuları için kendi evlatlarını ölüme sürmeyen Türkiye, topraklarından bir karış bile vermeyeceğini gayet etkili bir şekilde gösterdi. Bu yıllarda Roosevelt ölmüş, yerine Truman geçmişti. 5 Nisan 1946'da İstanbul limanına "Missouri"zırhlısının gelmesiyle başlayan münasebetler 12 Mart 1947 tarihli "Truman Doktrini" ile kuvvetlendi. Amerika ile Sovyetler arasında da "Soğuk Savaş" denilen gerginlik başlamıştı. Türkiye'ye gelen ilk Amerikan heyeti ile ilk ikili anlaşma 12 Temmuz 1947'de imzalandı.

5 Mayıs 1949'da kurulan "Avrupa Konseyi" Türkiye'yi 8 Ağustos 1949'da üyeliğine davet etti. 4 Nisan 1946'da kurulan "Kuzey

Atlantik Antlaşması- NATO"ya 18 Şubat 1952'de girdik. Zaten 25 Haziran 1950'de başlayan Kore Savaşı'na Amerika'nın bir müttefiki olarak katılmıştık.

Pakistan'la 1954'de, Irak'la 1955'te antlaşmalar yaptık. Irak'la yaptığımız "Bağdat Paktı"na İngiltere İran ve Pakistan da katıldı. Amerika da bu pakt üyeleriyle işbirliği yapacağını 20 Nisan 1956'da acıkladı.

5 Mart 1959'da Türkiye- ABD İşbirliği Antlaşması" İmzalandı. ABD, İran ve Pakistan'la da buna benzer antlaşmalar yaptı. Kıbrıs meselesi 1954'te Birleşmiş Milletler Teşkilâtı'na aksetti. 1955 Ağustosunda yapılan Londra Konferansında Kıbrıs'ın statüsü değiştiği takdirde eski sahibi olan Türkiye'ye iade edilmesi gerektiğini müdafaa ettik. 1957'de Kıbrıs'ın taksimine razı olduğumuzu açıkladık. 1959'da imzalanan Londra ve Zürih Antlaşmaları uyarınca 16 Ağustos 1960'ta Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla yeni bir devlet kuruldu.

1962'de Kıbrıs'ta çarpışmalar başladı. Aynı yıl Makarios Ankara'yı ziyaret etti. 21 Aralık 1963'te patlak veren yeni kanlı olaylardan sonra 25 Aralık'ta Türk uçakları Kıbrıs'a müdahale etti. İlgili üç devlet olan Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ortak bir kuvvet kurdu ve asayiş sağladı. Bu arada Ocak 1964'teki Londra Konferansı hiç bir sonuç sağlamadan dağıldı. Mayıs 1964'te Kıbrıs yine karıştı. Türkiye Adaya çıkarma yapmak istedi. Türk uyruklu masum insanlar öldürülüyordu. İnönü'ye bu sırada Amerika Cumhurbaşkanı Johnson'dan gelen mektup, verilen savaş malzemesinin Kıbrıs'a karşı kullanılamayacağını bildiriyordu. "Johnson Mektubu" diye siyasi tarihe geçen bu mektuptan sonra İnönü:

-"Yeni bir dünya kurulur ve Türkiye bu dünya'da yerini alır." dedi. Bu sözlerinden kısa bir müddet sonra İnönü Başbakanlıktan düşürüldü. Ancak 27 Mayıs 1960 Devrimi Türkiye'ye yeni bir dünya görüşü getirmişti. Dış politikamız şahsiyetini kazanmıştı.

1964 SONRASI:

Türk dış siyaseti İnönü'nün bu sözlerinden sonra "Bağımsız Dış Politika" ve "Atatürkçü Dış Politika" niteliğine tekrar kavuştu. Türkiye'nin siyaset dünyasında yalnız kalmasıyla sonuçlanan şahsiyetsiz politika yerini "Silâhını kendin yap" prensibiyle destekli çok daha gerçekci siyasete bıraktı. Artık Türkiye'nin dış politikası geleneksel kişiliğine kavuşmuştur.

50 YILDA MALİYEMİZ

CUMHURİYET yönetiminin maliye alanındaki çalışmalarının temeli Osmanlı İmparatorluğu'na kadar uzanır. Devletin para işlerini, gelir ve giderlerini idare eden Maliye Bakanlığı, Osmanlı İmparatorluğu'nun kurulduğu tarihlerde "Defterdar" adı verilen kimse tarafından yönetilirdi. Bugünkü Maliye Bakanı gibi. Defterdarlık gibi çalı-

50 yıl önce Türkiye'nin bütçesi bugün ancak bir genel müdürlüğün bütçesi kadar bile değildi. 1973 Türkiye bütçesi, 80 milyar liraya yaklaştı. Aşağıda sizlere, Türkiye'nin yıldan yıla 50 yıllık bütçesini sunuyoruz:

1923	109 milyon TL.
1924	140 milyon TL.
1925	233 milyon 900 bin TL.
1926	190 milyon 100 bin TL.
1927	194 milyon 400 bin TL.
1928	207 milyon 100 bin TL.
1929	220 milyon 400 bin TL.
1930	222 milyon 600 bin TL.
1931	186 milyon 500 bin TL.
1932	169 milyon 100 bin TL.
1933	170 milyon 400 bin TL.
1934	184 milyon TL.
1935	195 milyon TL.
1936	212 milyon 700 bin TL.
1937	231 milyon TL.
1938	249 milyon 900 bin TL.
1939	261 milyon TL.
1940	268 milyon 400 bin TL.
1941	309 milyon 700 bin TL.
1942	394 milyon 300 bin TL.
1943	486 milyon 700 bin TL.
1944	952 milyon 400 bin TL.
1945	603 milyon 400 bin TL.
1946	900 milyon 500 bin TL.
1947	1 milyar 136 milyon 200 bin TL.
1948	1 milyar 243 milyon 200 bin TL.
1949	1 milyar 371 milyon 800 bin TL.
1950	1 milyar 487 milyon 200 bin TL.
1951	1 milyar 577 milyon 700 bin TL.
1952	1 milyar 750 milyon 900 bin TL.
1953	2 milyar 128 milyon TL.
1954	2 milyar 288 milyon 400 bin TL.
1955	2 milyar 940 milyon 700 bin TL.
1956	3 milyar 324 milyon 900 bin TL.
1957	4 milyar 6 milyon 600 bin TL.
1958	4 milyar 475 milyon 500 bin TL.
1959	5 milyar 980 bin 600 TL.
1960	7 milyar 281 milyon 600 bin TL.
1961	8 milyar 678 milyon 700 bin TL.
1962	10 milyar 114 milyon 800 bin TL.
1963	12 milyar 102 milyon TL.
1964	13 milyar 484 milyon 300 bin TL.
1965	14 milyar 421 milyon 300 bin TL.
1966	16 milyar 775 milyon 200 bin TL.
1967	18 milyar 813 milyon 400 bin TL.
1968	21 milyar 612 milyon 200 bin TL.
1969	25 milyar 696 milyon 900 bin TL.
1970	28 milyar 860 milyon TL.
1971	35 milyar TL.
1972	52 milyar TL.
1973	80 milyar TL. civarında

şırdı. Maliye Bakanlığı teşkilatına da "Bâb-ı Defteri" denirdi. Yüzyıllar boyunca bu idare şekli devam etti. 19'uncu yüzyılda İkinci Mahmut Maliye teşkilatını değiştirdi ve maliyeyi üçe ayırdı:

1- "Şıkkı Evvel Defterdar" idaresinde "Hazine-i Amire",
2- "Defterdar" idaresinde "Hazine-i Mansure"
3- "Nâzır" idaresinde "Hazine-i Darphane."

1835'te bu üçlü teşkilâ. kaldırıldı "Defterdarlık" yerine Maliye Nezareti kuruldu. Cumhuriyet İdaresinin ilk hükümetlerinde "Nâzır" ve "Nezaret" yerine "Vekil" ve "Vekâlet" sözleri kullanıldı.

Türkiye Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı'nın görevi, devletin bütçe tasarısını hazırlamak, genel giderlerini karşılayacak gelir kaynakları bulmak, gelirleri toplamak, giderleri ödemek, para ve kredi işlerini kanunun yararına uygun şekillerde yürütmek, genel bütçeye dahil olanlarla katma bütçeli dairelerin, illerin, belediyelerin gelir-gider işlerini denetlemektir.

Maliye Bakanlığı, devletin çok önemli bir dairesidir Devletin mali idaresini, yurdun iktisaden kalkınmasını ilgilendiren hamlelerle âhenkli olarak yürütmek hususunda da bu bakanlık sorumludur.

Maliye Bakanlığı'nın başlıca merkez teşkilâtı şöyledir:

a) Maliye Tetkik Kurulu,
b) Teftiş Kurulu,
c) Hesap Uzmanları Kurulu,
d) Baş Hukuk Müşavirliği,
e) Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü,
f) Muhasebat Genel Müdürlüğü,
g) Gelirler Genel Müdürlüğü,
h) Hazine Genel Müdürlüğü ve Uluslararası Ekonomik İşbirliği Genel Sekreterliği,
i) Milli Emlâk Genel Müdürlüğü,
j) Darphane ve Damga Matbaası Müdürlüğü

Merkez teşkilâtı başında bakandan sonra müsteşar ve müsteşar yardımcıları bulunur.

Maliye Bakanlığı'nın illerdeki teşkilâtı defterdarlıklardır. İllerde ayrıca vergi daireleri ve vergi itiraz komisyonları vardır. Maliye Bakanlığı'nın yabancı ülkelerdeki elçiliklerimizde maliye müşavirleri bulunur.

50 YILDA MİLLİ EĞİTİM

TÜRKİYE'de modern okulların açılması, 1839 Tanzimat Fermanı ilânından sonradır. Daha önce açılan bir kaç okul, Osmanlı ordusuna subay yetiştiren okuldur: (1773'te kurulan Deniz Harp Okulu, gibi) Yeni okullar açmak, mevcutları yönetmek için 1847'de "Mekâtibi Umumiye Nezareti" kuruldu. Bu teşkilât kısa bir süre sonra "Maarifi Umumiye Nezareti" adını aldı. Daha sonra "Maarif Nezareti" diye anılmaya başlandı.

Türkiye Cumhuriyeti'nde önceleri "Maarif Vekâleti" deniliyordu. Sonraları "Millî Eğitim Bakanlığı"denildi. Bu bakanlık devletin en önemli kamu hizmetiyle görevlendirilmiştir: Her derecede resmî okullar ile çeşitli eğitim ve öğretim kurumları açmak, özel okullarla özel eğitim ve öğretim kurumlarının açılmasına izin vermek, unları devamlı denetlemek, öğretmen yetiştirmek: umumî, meslekî ve teknik öğretimi ve eğitimi, sporu, beden eğitimini yaymak, geliştirmek, eski eserleri korumak, meydana çıkarmak,onarmak, kitaplıklar, müzeler kurmak, mevcutları yönetmek Milli Eğitim Bakanlığı'nın görevlerindendir.

Bakanlığın her ilde, ilçede, köyde ilk okuları, ortaokul ve liseleri, illerde millî eğitim müdürlükleri, müzeleri, kitaplıkları olduğu gibi Ankara'da Devlet Konservatuvarı, Devlet Opera ve Tiyatroları, Millî Kütüphane gibi kurumları vardır

"Anıtlar Yüksek Kurulu" Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlıdır. Yabancı ülkelerde lüzum görülen yerlerde, elçiliklerimizde Milli Eğitim Müfettişleri bulunur.

Bakanlık bünyesindeki Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü görev ve yetkilerinin daha genişi. 12 Mart 1971'den sonra kurulan Nihat Erim kabinesinde "Kültür Bakanlığı"na verilmisti.

1923'TEN BUGÜNE KADAR

Eğitim alanında Cumhuriyet ilânından sonra en büyük olay 3 Mart 1924'te TBMM'de kabul edilen "Öğretim Birliği Yasası" (Tevhidi Tedrisat Kanunu)dur. Tanzimattan beri sürüp gelen iki çeşit öğretimin, mektep ve medrese öğretimine nihayet veren bu kanun, bütün okulların Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmasını gaye edinmişti Medreseler kapatılıyor. "Yüksek diniyat mütehassısları yetiştirmek üzere" İlâhiyat Fakültesi'nin ve "İmamet gibi hidematı diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de" İmam Hatip Mektepleri'nin açılması görevi Milli Eğitim Bakanlığı'na veriliyordu

"Öğretim Birliği Yasası" 1946'da çok partili hayata girdikten sonra adını-adım gücünü kaybetmiş, özel veya gizli, yasa içi veya yasa dışı kurumlarla yaralanmıştır. Toplumumuzda açtığı yara sonradan fark edilerek kapatılan özel yüksek okullara karşılık eski medreseleri hatırlatan gizli kurslar bugün de görev yapmaktadır.

1 Kasım 1928'de Türk harfleri bir yasayla kabul edildi. 1 Ocak 1929 tarihinde de uygulanan yeni Türk harfleri, Milli Eğitim adını verdiğimiz çok önemli devlet hizmetini geniş ölçüde etkilemiştir Eğer yeni Türk harfleri kabul edilmeseydi Türkiye 50 yıl içinde (Daha doğrusu 45 yılda) okuma ve öğrenme bakımından bu kadar ileriye gidemezdi.

"Millet Mektepleri" adıyla açılan okullarda yaşı ilerlemiş oluduğu halde okuma yazma bilmeyenlere okuma-yazma öğretildi. Kurs niteliğindeki bu hareket sayesinde 1936 yılına kadar 2,5 milyon vatandaşımız okuma-yazma öğrendi. Okuma-yazma bilmeyenler oranının büyük olması karşısında Atatürk:

-"Bundan, insan olanların utanması lâzımdır," demişti.

Cumhuriyet'in 50. yılında Türkiye'de hâlâ okuma-yazma bilmeyenlerin bulunması bütün aydın kişilerin ve başta yöneticilerin yüzünü kızartacak bir gerilik ve tenbellik işaretidir. Bugün Türkiye'de okuma-yazma bilmeyenlerin oranı, bilenlere nazaran yüzde 40'tır. 40 milyonluk Türkiye'de sayı olarak bu "Kara Cahiller" ordusu 16.000.000'dur. Türkiye'de bugün kadınların yarısı okuma-yazma bilmez. Sayı olarak ortalama 10.000.000 kadın ve 6 milyon erkek eğitim ve öğretimden tamamen mahrumdur.

YÜKSEK ÖĞRETİM

1 Ağustos 1933'te yapılan "Üniversite Reformu" ile, eski "Darülfünun" yerine Üniversitelerimiz yeniden kurulmuştur. Ankara'da çeşitli tarihlerde * temeli atılan yüksek okullar "Ankara Üniversitesi"ni meydana getirirken, İstanbul Üniversitesi yeniden teşkilatlanmış, Yüksek Mühendis Mektebi "İstanbul Teknik Üniversitesi"ne dönmüş; Ankara ve İstanbul dışında da üniversiteler kurulup gelişmiştir. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi daha öncekilere katılmıştır.

Ancak Devlet-Üniversite ilişkileri henüz gerginlikten kurtulamamıştır. Tartışılan bazı sorunları çözüme kavuşursa üniversitelerimizin kendilerine düşen görevleri yeterince yapacakları muhakkaktır Cumhuriyetin ilk yıllarına kıyasla gelişme, bilimsel araştırma, bilimin yurt gerçeklerine yönelmesi ve yayın yapma gibi hareketler azımsanamayacak ölçülere ulaşmıştır.

KÖY ENSTİTÜLERİ:

Cumhuriyet öğretiminin, Amerikan eğitimcileri tarafından dahi takdirle karşılanan orijinal bir buluşu olan Köy Enstitüleri, 17 Nisan 1940'ta kuruldu. İnönü-Yücel-Tonguç adlarını akla getiren bu eğitim ve öğretim hamlesi, yalnız milli eğitim çerçevesi içinde değil fikir ve sanat alanlarında da güçlü ürünler ortaya koymuş, bu yüzden geniş kapsamlı tartışmaları davet etmiştir.

Köy Enstitüleri 40.000 köyün beklediği cumhuriyet öncülerini yetiştirme amacını seçmişti. Okul öğrenciyi bir bütün olarak ele alıyor, ahlâkını bilgisinden, kafasını gönlünden ayırmıyordu. Öğretim ve eğitim işle birleştirilmiş, bilgi hayat savaşı içinde kazandırılmıştı. Ders, ev yapmanın, ağaç dikmenin, hastalıklarla savaşmanın, toprağını tanımanın, hayvanı makineyi kullanmanın, kooperatifi yönetmenin ta kendisi olacak; hayat ve kültür bir arada kazanılacaktı. Köy Enstitüsü, işi sadece bir öğretim yolu değil, bir ahlâk kaynağı da sayıyordu. Ezberci öğretim kadar, ögütçü ahlâk da eski okulu hayattan ayırmış, sözle işin, kafa ile yüreğin arasını açmıştı. İlkokul öğretmenini bir inkilâp öncüsü olarak köye yerleştirmek, hiç değilse imam kadar köy hayatında etkisi görülen bir kuvvet olarak yaşamasını sağlamak gayelerivdi.

İnönü, Köy Enstitüleri için, "Cumhuriyetin en değerli eserleri arasındadır" demiş. İmam-Hatip Okulları açmakla, milli eğitimde yeni bir dengenin sağlanacağını sananlar tarafından Köy Enstitüleri kapatıldı. "Öğretim Birliği" yasası çiğnendi. Yüksek İslâm Enstitüleri'nin yanısıra lisenin yerini almaya çabalayan İmam Hatip Okulları çoğaldı ve bütün yurttaki sanat okullarının,modern teknik okullarının sayısını geçti.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı'nda şu satırlar vardır: "İmam-Hatip Okullarının

* Yarım asırlık Cumhuriyet yönetimi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllarda bütün Türk çocuklarını eğitim ve öğretim alanında kapsamına alamadan 50. yaşına basmıştır.

* Üniversite çağına gelmiş yüz binlerce Türk genci istediği mesleğe adım atamadığı gibi çoğu üniversite kapısından içeri girememekte ve yıllarca beklemektedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında okuyacak öğrenci bulamazdık, son yıllarda ise okutacak bina ve öğretmen bulamıyoruz.

ikinci döneminde kayıt artışları çok yüksek düzeylere ulaşmış, 1963-64 öğretim yılı ile 1971-72 öğretim yılı arasındaki öğrenci artışı yüzde 611 olmuştur."

İsmail Hakkı Tonguç gibi Rüştü Uzel de Türk Maarif tarihinde önemli yeri olan atılımlar yapmıştır. Mesleki ve teknik öğretim alanında 1960-1970 arasında, Kalkınma Planlarının öngördüğü amaçlara ulaşılamamıştı. Ancak 1960'ta lise düzeyindeki okullarda mesleki eğitim yüzde 2,6 ve teknik eğitim yüzde 1,1 iken 1970 yılında bu oranlar yüzde 4,6 ve yüzde 2,1 olmuştur.

Dr. Rıza Nur'dan, Orhan Dengiz'e kadar uzanan Cumhuriyet döneminde milli eğitim bakanları arasında özellikle ikisi, Mustafa Necati ile Hasan Ali Yücel, üzerinde durulması gerekir. 20 Aralık 1925-1 Ocak 1929 tarihleri arasında görev başında bulunan Mustafa Necati zamanında Türk öğretmenlerine bütün Türkiye saygı, güven, sevgi duyardı. Öğretmen demek anadan-babadan önce gelen, çok kutsal bir kimse demekti. Görev süresinin uzunluğu ile de dikkati çeken Hasan Ali Yücel 28 Aralık 1938'den 5 Ağustos 1946'ya kadar MilliEğitim Bakanlığı yaptı. Kültür ve sanat, çeviri, yayın alanlarındaki büyük ilerlemelerin yanısıra ilköğretimde ulaşılan hedefler, kimsenin inkâra cesaret edemeyeceği başarılardır. Yücel dönemi, Cumhuriyet tarihinin parlak bir aşamasıdır. Reşit Galip ve Saffet Arıkan gibi Maarif Vekillerini de burada saymak hakseverlek icabıdır.

Milli eğitimimizin altın çağı olan Yücel döneminden sonra, ozellikle 1950-60 arası bir "yaz-boz" karakteri arzeder. 18 Temmuz 1959'da Bakanlığa sunulduğu halde, 27 Mayıs sonrasının ilk Eğitim Bakanı Prof. Fehmi Yavuz'un önsözüyle yayınlanabilen "Türkiye Eğitim Milli Komisyonu Raporu" (1960)'nda yer alan eleştiri ve öneriler, aradan 13 yıl geçmiş olmasına rağmen 50 yıllık milli eğitim hareketlerinin 1973'teki mahiyetini açıklar:

1-Anayasa gereği olarak bütün yurttaşlara en az beş yıllık öğrenim verilmesi mecburiveti hâlâ uygulanamamış, bu hüküm kâğıt üstünde kalmıştır.

2-Eğitim durumları incelenen yabancı memleketlerde bugünkü kültürel, teknik, sosyal ve ekonomik seviyenin icabı olarak orta öğretimden (ortaokul ve lise) bütün çocukların geçirildiği dikkate alınırsa memleketimizde orta ve teknik öğretimin daha çok geliştirilmesi gerektiği anlaşılır.

3-Mevcut üniversite ve yüksek okulların ihtiyaca kâfi gelmediği malumdur. Ayrıca bu üniversite ve yüksek okulların memleket problemleriyle daha yakından ilgilenmeleri, bir yandan öğrenci yetiştirirken bir yandan da toplumun gelişmesine hizmet edici faaliyette bulunmaları gerekir.

4-Türkiye'de bölge şartları, ihtiyaçları, şehir ve kasabalar ile köylerin ve buralarda yaşayan çocukların ve gençlerin özellikleri düşünülmeden tek tip okullarda aynı öğretim programı uygulanması, son derece yanlış ve zararlıdır.

5-Eğitim sistemleri incelenen yabancı memleketlerde, eğitim çalışmalarının, üniversiteler ve bilimsel araştırma merkezleri tarafından yapılan esaslı incelemeler sonuçlarına dayandığı görülmüştür. Bizim memleketimizde bu çeşit çalışmalara daha çok ve şiddetle ihtiyaç bulunmasına rağmen bu hususa gereken önem verilmiyor.

6-Modern eğitimde çocuklara sadece kuru ve hafızaya dayanan bilgiler vermek yerine, onların bedeni, zihni, hissi, iradi ve ahlâki bakımlardan olgunlaşıp gelişmeleri esas tutuluyor ve öğretim bunu gerçekleştirmede bir vasıta olarak kullanılıyor. Halbuki okullarımızda bilginin esas olarak alındığı, çocukların ve gençlerin umumi gelişmeleriyle şahsiyet ve karakterlerinin teşekkülüne kâfi derecede önem verilmediği, öğretimin hafızaya dayanan bilgiyi hedef aldığı görülüyor.

7-Eğitim sistemleri incelenen birçok ileri yabancı memlekette, eğitimin ve her derecedeki okulun hayati ve fonksiyonel olmasına,

dolayısıyla çocukları ve gençleri hayata intibaklı, iş sahibi ve müstahsil hale getirmesine ve bu gayeye hizmet edecek surette organize edilmiş olmasına mukabil, memleketimizde okulların gençleri ve çocukları hayata kifayetli şekilde hazırlayamadıkları, eğitimin bilhassa sosyal, kültürel ve ekonomik manada toplumun gelişmesi bakımından fonksiyonel olmadığı bir gerçektir."

27 MAYIS SONRASI:

Planlama döneminde bir yandan bilimsel yöntemlerle gerçeklere yaklaşılırken bir yandan da olanaklarımızı en verimli biçimde kullanmanın yolları araştırılmıştır. "Milli Eğitim Plânının Hazırlığı ile Görevli Komisyonun Raporu", bugün dahi geçerli olan şu ilkeleri tesbit etti:

1-Her türlü "İş eğitimi" ile ilgili faaliyetler her dereceden okullarımızın plan ve programlarına hâkim olmalıdır. Hattâ ana-babalar vasıtasıyla bu anlayış aile çevrelerine de sokulmalıdır. Beklediğimiz çalışkan, işini sever, işinin zevki ile yaşayan nesiller yetiştirmede, güvenilir yollardan biri budur.

2-Eğitim amaçlarımız arasında üzerinde durulacak en önemli noktalardan biri de ilkokullardan itibaren çocuklarımızı rasyonel, müsbet düşünme tarzına alıştırmaktır. Toplum olarak dün ve bugün karşımıza çıkan en önemli mesele de budur. Çocuklarımızı hurafelerden korumalı, kurtarmalıyız. Onlara, karşılarına çıkan veya dünyada olup bitenleri süzgecinden geçirerek bir anlayışa ve bir davranışa varma alışkanlığını mutlaka kazandırmalıyız. Eğitim sistemimiz, ilkokulu bitirdikten, lise ve yüksek öğrenim yaptıktan sonra, meczuplara, şeyhlere mürit olabilecek kimseleri, az sayıda da olsa, yetiştirmemelidir.

3-Türkiye'nin medeni ve milli yürüyüşünü tayin eden Atatürk Devrimleri arasında lâikliği ana temel olarak görmekteyiz. Uzak ve yakın mazimizde milletçe ilerlememize, batı uygarlığındaki yerimize geçmemize engel olan güçlüklerin ancak ve ancak lâiklikle yenilebileceğine kuvvetle inanıyoruz.

4-Yurttaşlarımızda küçük yaştan itibaren, okul içinde ve okul dışında, güzelliğe karşı ilgi ve sevgi yaratmak, onları güzel sanatları anlayarak evecek bir hale getirmek, bu alandaki noksanlarımızın büyüklüğünden dolayı başka toplumlardan farklı olarak, üzerinde durmamız gereken bir ülkedir. Bu yolla nesillere yaşama zevkini daha kolaylıkla aşılayabiliriz.

5-Beden eğitiminin ferdi ve milli karakteri olgunlaştırmak bakımlarından eğitim hayatımızdaki özel önemine inanmaktayız. Bu sebeple bütün eğitim kademelerimizde öğrencilerin yaşlarına uygun spor ve izcilik faaliyetleri gereken şekilde teşkilâtlandırılmalıdır."

Beş Yıllık Kalkınma Plânlarında milli eğitimimizin iç açıcı olmadığı görülmektedir. Cumhuriyetin 50 yılında nüfusumuzun 12 milyondan 40 milyona çıktığı görülüyor. 50 yılda meydana gelen artışları herhangi bir çizelgede veya istatistik sayılarında görmek aldatıcı sonuçlar verir. Önemli olan sayının artması değil, eğitimin hem nicelik hem de nitelik bakımından Avrupa düzeyine ulaşmasıdır 1960'tan sonraki "Planlı Dönem"de okul, öğrenci ve öğretmen sayısı artmıştır. Ama plân hedefleri asla gerçekleştirilmemiştir. Atatürk'ün tasavvur ettiği hedeflere düşman olan zihniyet milli eğitimin birçok dallarına egemen durumdadır. Genel eğitimden mesleki ve teknik öğretime kaydırmalar yapılamamıştır. Türkiye'nin ihtiyacı olan, ezberci papağanlar değil, üretici teknisyenlerdir.

İlköğretimdeki mezunların yarısına yakın kısmı orta öğretime devam etmektedir. Ancak bunlar ekonomik isteğe uygun olmayan şekilde genel eğitime sevkedilmekte, pratisyen yerine teorisyen yetişmektedir.

Yüksek öğretim plan hedeflerine asla ulaşmamış, bu sebepten özel yüksek okullar açılmış, sonra kapatılmıştır. "Yaygın Eğitim", iş gücü piyasasına geçeçek olanları hazırlar. Bu sistem, genel eğitim sistemi içindeki önemli yerini almamış, sadece sanat okulları, "Yaygın Eğitim" alanında başarılı olma yoluna girmiştir.

50 Yıllık Cumhuriyetin 50. yılında asıl acıklı olan, ilk cumhuriyet yıllarındaki öğretmene gösterilen saygı ve sevginin kaybolmuş olmasıdır. Devlet makamlarından saygı ve sevgi görmeyen öğretmenler, öğrenciler üzerindeki o çok etkili nüfuzlarını, öğretim ve eğitim güçlerini kaybetmiştir. Gerçekçi ve ülkücü atılımlar zamanla yerini "Neme lazımcılığa" bırakmıştır. Atatürkçü özlemlerin yerini karşıdevrimci faaliyetler almıştır.

Cumhuriyetin 50. yılında okumasız-yazmasız ve Türkçe konuşamayan milyonlar vardır. Koca Türkiye Cumhuriyeti milli eğitiminin Türkiye toprakları üzerinde Türkçe konuşamayan milyonlarca yurttaş bırakması, hiç bir mazerete imkân vermeyecek bir utanç abidesi olmalıdır.

50 YILDA TÜRK EDEBİYATI

CUMHURİYETİN ilk yıllarında Türk Edebiyatı alanında adı geçen belli başlı edebiyatçılar, 1908'de ilân edilen İkinci Meşrutiyet'ten sonraki yıllarda yetişmişti. Selânik'te çıkan "Genç Kalemler" dergisinde toplanan Ziya Gökalp, Ali Canip, Ömer Seyfettin "Sade lisan ve hececilik" akımını benimsemişti. Cumhuriyetin ilk yıllarında bu üç edebiyatçıdan başka Yakup Kadri, Falih Rıfkı, Refik Halit, Halide Edib, Reşat Nuri gibi genç edebiyatçılar ön plâna geçti.

"Hecenin Beş Şairi" veya "Hececiler" diye anılanlar, hece veznini şiirde benimsemişlerdi. Bunlar: Faruk Nafiz, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Enis Behiç ve Halit Fahri'dir. Bu yıllarda Mehmet Akif ile Rıza Tevfik de edebiyat tarihlerine kuvvetle girecek şiirler yazdılar. Cumhuriyet devrinin başlarında, Osmanlıca dilini sanatkârane kullanan iki meşhur şairimiz Yahya Kemal ile Ahmet Haşim'dir.

1928'de "Yedi Meşale" adı bir şiir kitabı

Ahmet Hamdi TANPINAR

Sait Faik ABASIYANIK

Reşat Nuri GÜNTEKİN

Orhan Veli KANIK

yayınlayan 7 genç "Yedi Meşaleciler" diye meşhur oldu. Bunlar: Yaşar Nabi, Sabri Esat, Vasfi Mahir, Kenan Hulusi, Ziya Osman, Muammer Lütfi ve Cevdet Kudret'tir. Bunlar şiirimize bir çeşit "Empresyonizm" akımı getirmişti.

Eserlerinin hepsini Cumhuriyet devrinde veren şairler arasında Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Kutsi Tecer, Necmettin Halil Onan, Ömer Bedrettin Uşaklı, Nazım Hikmet Ran, Kemalettin Kamu, Orhan Şaik Gökyay, Cahit Sıtkı Tarancı Ahmet Muhip Dranas sayılabilir. Bunlara Hasan Ali Yücel, Selâhattin Batu, Behçet Kemal Çağlar, Arif Nihat Asya katılabilir.

Hikâye, roman ve diğer edebi türlerde Fahri Celâl Göktulga, Sabahattin Ali, Memduh Şevket Esendal, Abdülhak Şinasi Hisar, Pertev Naili Boratav, Nurullah Ataç, Vedat Nedim Tör, Suut Kemal Yetkin, Peyami Safa, Necip Fazıl, Sermet Muhtar, Osman Cemal, Burhan Cahit, Ercüment Behzat Lâv, İlhan Tarus isimleri 50 yıllık Türk edebiyatının "Ortalarında" yer alırlar.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıç yıllarında ve daha sonra topluma kendini Kanıktettiren edebiyatçılar arasında başta gelenler: Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat, Behçet Necatigil, A. Kadir, Cahit Külebi, Ceyhun Atuf Kansu, Sabahattin Kudret Aksal, Necati Cumalı, Ahmet Arif, Atillâ İlhan, Ümit Yaşar O[illegible]can gibi şairlerdir. Hikâye, roman ve diğer türlerde: Nahit Sırrı Örik, Samet Ağaoğlu, Ethem İzzet Benice, Refik Ahmet Sevengil, Sait Faik Abasıyanık, Kemal Bilbaşar, Samim Kocagöz, Sabahattin Eyüpoğlu, Vedat Günyol, Rifat Ilgaz, Oktay Akbal, Talip Apaydın, Nezihe Meriç, Aziz Nesin, Haldun Taner, Orhan Asena, Zeyyat Selimoğlu, Yaşar Kemal, Orhan Kemal ve Kemal Tahir gibi isimler ön plânda gelir.

1950 ve özellikle 1960'tan sonra Orhan Hençerlioğlu, Azra Erhat, Orhan Burian, Fakir Baykurt, Mahmut Makal, Metin Eloğlu, Cevat Şakir Kabaağaç, Cemal Süreyya, Muzaffer Buyrukçu, Turgut Uyar, Cengiz Tuncer, Tahsin Yücel, Demirtaş Ceyhun, Bekir Yıldız, Hasan Hüseyin, Edip Cansever, Şürkan Kurdakul, Adnan Özyalçıner, Ümit Kaftancıoğlu, Oğuz Atay, Erol Toy, Füruzan Selçuk, İlhan Selçuk, Çetin Altan, Doğan Avcıoğlu, Recep Bilginer, Tarık Dursun, Afet Ilgaz, Refik Erduran, Adalet Ağaoğlu, Turgut Özakman, Güngör Dilmen ve Turan Oflazoğlu vb. inceleme, hikâye roman, tiyatro ve şiir alanında kendilerini edebiyat dünyamıza kabul ettirmiş isimlerdir.

* Son yılların Türk edebiyatçılarından bir kaçı bir toplantıda: (Soldan Sağa) Haldun Taner, Vahit Turhan, Tahir Alangu, Behçet Necatigil, Kemal Tahir ve Sabri Esat Siyavuşgil.

50 YILDA TÜRK RESMİ VE HEYKELİ

CUMHURİYETİN ilk yıllarında Türkiye'deki resim çalışmaları, bu sanatı ancak yarım yüzyıldan beri tanıyan bir tecrübeye dayanıyordu. Batı etkisine günden güne çok açılan Türk ressamları tabiatı noksansız olarak dile getirmeye çalışıyor, gerçeğe uygun portreler çiziyor, şehir hayatının türlü yönlerini canlandırıyordu Öğretimlerini 1910'larda Fransa'da yapan İbrahim Çallı, Nazmi Ziya, Feyhaman Duran, Hikmet Onat, v.b. gibi sanatçılar "İzlenimci" okulun etkisinde eserler vermeye başlamıştı.

Cumhuriyetin ilk ressamlar kuşağını meydana getiren bu sanatçılar gözlerini bir yandan Kurtuluş Savaşı'nın ve sonrasının gerçeklerine, öte yandan batı etkisinde yenilik araştırmalarına çevirdiler. Cumhuriyetin ilânından sonra Fransa ve Almanya'da öğrenim gören yeni bir kuşak, çağdaş akımlara daha geniş bir ilgi gösterdi. "Dışavurumcu", "Kübist", "Fovist" etkiler Türk resmine uygulanmaya başlandı. 1928'de kurulan "Müstakil Ressamlar ve Heykeltraşlar Birliği"nde Mahmut Cudâ, Şeref Akdik gibi gerçekçilik; Refik Epikman gibi kübikçilik; Ali Çelebi, Zeki Kocamemi gibi dışavurumculuk yönleri ağır basan sanatçılar yer alıyordu. Bu topluluktan sonra Türk resim sanatında adından çok bahsettiren "D Grubu" gelir Abidin Dino Nurullah Berk, Zeki Faik İzer, Elif Naci, Cemal Tollu gibi sanatçılara zamanla yenileri katıldı ve "D Grubu" sayıca büyüdü. "D Grubu" 1933 yılından 1947 yılına kadar resim dünyamıza canlılık ve hareket getirdi.

1941'den 1955'e kadar devam eden "Yeniler Grubu" da resim ve heykel sanatımıza yenilik ve ileri bir hamle getirmiştir Bunlar Nuri İyem, Ferruh Başağa, Avni Arbaş, Fethi Karakaş ve Agop Arad gibi sanatçılardan meydana gelmiştir.

* 50 yıllık Cumhuriyet yönetimi resim sanatının popüler isimlerinden biri: Ressam İbrahim Çallı, İnönü tablosu üzerinde çalışırken...

Resim sanatımızın asıl büyük etkili hareketini 1939'dan itibaren her yıl düzenlenen "Devlet Resim ve Heykel Sergileri" yarattı. İkinci Dünya Harbi boyunca Cumhuriyet Halk Partisi Sanat Sekreterliği'nin büyük bir anlayış ve teşvik edici imkânlarla sağladığı şartlar bütün ressamlarımızın Anadolu'yu karış karış gezmesine ve yerel konuları işlemesine sebep oldu. Titiz folklor araştırması yapan bilgin ve sanatçılar gibi Anadolu hazinesini yakından inceleyen ressamlarımızın yaptığı tablolar 50 yıllık Cumhuriyet resminin en büyük hareketi oldu. Resim sanatımız orijinal (özgün) eserlerle zenginleşti ve dünya resim piyasasında yabancı eserlerle kolayca yarışacak hale geldi. Bu çalışmalar resim sanatımıza milli bir şahsiyet, yerli bir öz ve şekil zenginliği kazandırdı. Halk kaynağı folklor öğeleri değerlendi, tanındı ve yayıldı. Turgut Zaim ve Bedri Rahmi gibi sanatçılar bu kaynaktan geniş ölçüde yararlandılar.

Doğrudan doğruya bu kaynağın içinden gelen Ibrahim Balaban, bütün bu öğeleri, Anadolu insanını kuşatan acı gerçekleri yansıtmakta kullandı. Türk resim sanatına milli bir "Rönesans" doğdu.

Bu gerçekçi anlayışın, yöresel motiflere ve folklora yönelişin tam zıddı olarak batıyı taklit eden "Soyut resim" örnekleri ve ressamları da ortaya çıktı.

Toplumsal gerçekleri yansıtan eserleri başarıyla veren ressamların başında Nuri İyem, Avni Arbaş, Nedim Günsur Neşet Genel geliyordu.

Resimdeki canlılığı heykel sanatımızda göremeyiz. Cumhuriyet ilân edildiği zaman Türk heykelcisi yoktu. Bu yüzden ilk heykellerimizi yabancı sanatçılara yaptırmak zorunda kaldık. Sarayburnu, Konya, Ankara'da Ulus Meydanı ve Samsun Atatürk heykelleri Afyon Zafer Anıtı Avusturyalı Heinrich Krippel tarafından; Ankara'da Etnografya Müzesi önündeki Atatürk heykeli, Sıhhiye'de Zafer Alanındaki, İzmir'deki Atatürk heykelleri, İstanbul'da Taksim'deki Cumhuriyet Anıtı İtalyan Pietro Canonica tarafından; Ankara'daki Güven Anıtı Alman Joseph Thorak ve Avusturyalı Anton Hanac tarafından yapıldı.

Fransa'da öğrenim gören ilk Türk heykelcileri yurda döndükten sonra bu çeşit eserler onların elinden çıkmaya başladı. Menemen irtica olayı üzerine Şehit Kubilay için meydana getirilen anıtı Ratip Aşir yaptı. "D Grubu"nda heykelci olarak yer alan Zühtü Müridoğlu, Hadi Bara ile birlikte Beşiktaş'taki Barbaros Anıtı'nı yaptı. Zühtü Müridoğlu, Anıtkabir rölyeflerini de hazırladı. Nusret Suman Hüseyin Anka, Yavuz Görey bir çok anıtlarımızdaki heykelleri meydana getirdi. Şadi Çalık, Kuzgun Acar, Günseli Aru ve diğer heykelcilerimiz uluslararası alanda değer ve güçlerini ispat eden eserler verdiler.

* Ankara'da yıllar süren bir çalışma sonunda meydana getirilen Anıt-Kabir, 50 yıllık Türk mimarlığının önde gelen eserlerindendir.

50 YILDA TÜRK MİMARLIĞI

CUMHURİYET Türkiye'sinin ilk mimarlık eserlerinde, İkinci Meşrutiyet (1908) ten sonra meydana çıkan bir üslup kendini gösterir. "Neo-Klâsik" veya "Yeni Klâsik Anlatım" adını alan bu akım, eski dini ve klâsik mimarlık eserlerinin özelliklerini ve süsleme araçlarını geniş ölçüde kullanmaya çalışmıştır.

Akımın başlıca temsilcileri Mimar Vedat Tek, Cumhuriyet idaresinin Ankara'da, çıplak bozkırda güçlükler içinde yükselteceği Büyük Millet Meclisi binasını yapmıştı. Aynı üslupta eser veren Mimar Kemalettin Bey, Gazi Eğitim Enstitüsü'nü yaptı. Vedat Bey'in başladığı Ankara Palas'ı tamamladı. Ankara'da Etnografya Müzesi ve Türkocağı binalarını yapan Arif Hikmet Koyunoğlu, Mimar Vedat'ın yanında yetişen Muzaffer Bey ve diğerleri bu çığırda çeşitli eserler verdiler.

Bütün bu eserlerde eski camilerin, türbelerin yapı özellikleri zorlama bir şekilde çağdaş sivil yapılara uygulanmaya çalışılıyordu. Gereği olmayan yalancı kubbelere, işlev taşımayan kemerlere yer veriliyordu. Bu yapılar, görünüş bakımından milli duyguları okşuyor, hoşa gidiyor; fakat çağın yapı tekniklerine, mimarlık anlayışına ters düşüyordu. Bu yüzden, estetik konularına yakın ilgi duyan ve İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğretmenlik yapan ünlü Şair Ahmet Haşim bu yapı stiline ve anlayışına "Mürteci Mimari" diyordu.

Geçmişin taklidinden uzaklaşarak yerli yapı özelliklerini yansıtmak, batı tekniğinin daha yakından öğrenilmesiyle sağlandı. Bunda da Türkiye'ye gelerek eser veren ve öğretim kurumlarında mimarlık dersi okutan Clemens Holzmeister, Paul Bonatz gibi sanatçıların etkisi oldu. Holzmeister'in Ankara'daki eserleri arasında Milli Savunma Bakanlığı, Genel Kurmay Başkanlığı, Orduevi, İçişleri Bakanlığı vs. vardır. Mimar Bonatz ise Ankara Erkek Sanat Enstitüsü, Opera Binası, Milli Kütüphane'yi yaptı. Saraçoğlu mahallesi de onun eseridir. Bu eserlerde mimarlık sanatının gelişmeleri yanında, yabancı gözüyle de olsa, yerel yapı özellikleri araştırılmış, kullanılma amacını eksiksiz karşılayacak, çevresiyle bağdaşacak yapılar ortaya konulmuştur.

Ulusal kaynakları araştıran ikinci atılıma "Ulusal Anlatım", o zamanki deyimiyle "Milli İfade" adı verildi. Bu akım "Yeni-Klâsik" akımda olduğu gibi Osmanlı yapılarının yalnız biçim özelliklerinin taklidiyle yetinmedi. Bölge özelliklerine uyan, yapım amacıyla bağdaşan, geçmişte denenmiş olan ve yeni yapının işlevini (fonksiyonunu) en iyi şekilde yerine öğelerin araştırılmasına başlandı. Bu öğeler arasında ulusal zevke uygun bir denge kurulması, hareket noktası sayıldı. "Ulusal Anlatım" döneminin öteki sanatlarımızda da ulusal niteliklerin araştırıldığı bir döneme rastlaması ilgi çekicidir. Edebiyatta halk şiiri öğelerinin (unsurlarının), müzikte halk müziği motiflerinin kaynak alındığı dönemde yabancı tesirlerden olabildiği kadar uzaklaşılmıştı. Bu dönemin başlıca sanatçıları Sedat Hakkı Eldem ve Emin Onat'tır. Birlikte meydana getirdikleri İstanbul Edebiyat Fakültesi, Ankara Fen Fakültesi, İstanbul Adliye Sarayı ve Emin Onat'ın,Orhan Arda ile ortak çalışması olan Anıtkabir, ulusal nitelikleri zengin eserlerdir.

Türk'e ait çizgilerin araştırıldığı, çağdaş Türk yapı zevkinin ifade edilmek istendiği bu türlü çalışmaların yanında, asıl geniş yapı hareketinde ise daha çok ticaret kaygılarının ve yabancı modaların hâkim olduğu görülmektedir.

Günlük yaşayışın her alanındaki ihtiyaçların ve gelişen şehirleşme hareketlerinin karşılığını verebilmek için memleketimiz her gün gittikçe hızlanan bir yapı çalışması içine girmiştir. Ortaya çıkan yapıların başka coğrafyalardan gelişigüzel koparılarak taşınmış ürünler olmaktan kurtulması, şehirlerimizin çağdaş gelişmelere kendi renk ve çizgilerimizi kaybetmeden ayak uydurabilmesi 50. Cumhuriyet yılının önemli problemidir. Bu sorun, 50 yılın bütün gelişmelerine rağmen henüz yeterli bir karşılık bulmuş değildir.

50 YILDA TÜRK MÜZİĞİ

CUMHURİYET Türkiyesi'nde müzik konusu, çağdaş kültürümüzle ve 50 yıllık toplumsal ve siyasal hayatımızdaki bütün gelişmelerle büyük bir benzerlik içindedir. Günümüz Türkiyesi'nde "Müzik" denilince, birbirine şaşılacak kadar uzak kalan ve birbirinden farklı geleneklere ve gelişme çizgilerine bağlı bulunan müzik kolları akla gelir.

Klâsik Türk musikisi, alaturka eğlence müziği, Türk halk müziği, klâsik batı müziği, hafif batı müziği, Türkçe sözlü hafif batı müziği, aranjman müziği gibi apayrı alanlar birbirine uzak ve yabancı toplum kesimlerinin ve birbirine son derece ters düşen zevklerin bir aynası olmuştur.

Atatürk, "Bir milletin musiki hakkındaki zevki nazarı itibara alınmadıkça onun yükseltilmesine imkân olmadığını Montesquieu'de okumuştum. Bu doğrudur. Ve işte bu sanatın inkişaf ettirilmesine kendimi bağlı sayıyorum" demişti. Bu sözlerle musikimizin ne yolda geliştirilmesi gerektiğini de göstermişti:

"Bugün dinletilmeye yeltenilen müzik yüz ağartacak değerde olmaktan uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. Ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan; yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir an önce, genel ve son müzik kurallarına göre işlemek gerekir."

Bu amaçla Cumhuriyetin ilk yıllarında, "Ankara Musiki Muallim Mektebi" açılmış, "Riyaseticumhur Orkestrası" kurulmuştu. Avrupa ülkelerine müzik öğrenimi için öğrenciler gönderilmişti. Bu dönemde "Çok sesli" sanat müziği alanında eser veren ilk bestecilerimiz yetişti. "Türk Beşleri" diye anılan Cemal Reşit Rey, Adnan Saygun, Ulvi Cemal Erkin, Necil Kâzım Akses, Ferit Alnar gibi sanatçılar Türk halk müziği ve klâsik Türk müziğiyle yakından ilgilendiler. Halk melodi ve ritmlerini batı besteciliğinin ritmleri içinde işlediler. Yerli konulara yöneldiler. Saygun'un "Yunus Emre Oratoryosu", "Kerem" ve "Köroğlu" operaları; Cemal Reşit Rey'in "Karagöz" Orkestra Süiti, "Fetih" senfonik şiiri, Ulvi Cemal'in "Köçekçe" süiti, Necil Kâzım'ın "Ankara Kalesi" senfonik şiiri, Ferit Alnar'ın "Kanun Konçertosu" vb. yerli kaynakları işleyen yaratışlar olarak müzik dünyasının dikkatini çekti. Türk besteciliği daha sonraki kuşaktan Bülent Arel, Bülent Tarcan, İlhan Usmanbaş, Ferit Tüzün, Nüvit Kodallı vb. gibi sanatçıların eserleriyle gelişti.

1936'da kurulan Devlet Konservatuvarı; Devlet Operası'nın, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın ve 1972'den beri çalışmakta olan İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'nın sanatçılarını yetiştirdi. Olağanüstü yetenekli çocuklar için çıkarılan yasa ile İdil Biret, Suna Kan gibi yorumcuların yetişmesi sağlandı. Leylâ Gencer, Ayhan Baran, Ferhan Onat, Suna Korat vb. gibi ses sanatçıları; Ayla Erduran, Ayşegül Sarıca, Hülya Saydam, Verda Erman, Erdoğan Saydam, Arın Karamürsel vb. gibi yorumcular ciddi müzik alanında değerlerini bütün dünyaya kabul ettirdiler.

Adnan Saygun'un Kerem ve Köroğlu Operaları ve Yunus Emre Oratoryosu, Nüvit Kodallı'nın Van Gogh ve Gılgamış Operaları ve Atatürk Oratoryosu, Sabahattin Kalender'in Nasreddin Hoca Operası, Ferit Tüzün'ün Midas'ın Kulakları Operası bu müzik dalının ilk örnekleri arasında önemli yerlerini aldılar.

Batı tekniğini ve ulusal kaynakları birleştiren müzik çalışmaları bu sanatın gelişmesi bakımından olumlu bir birleşmenin ifadesi oldu. Fakat bu birleşim halka ulaşan, halkın malı haline gelen bir müzik yaratılmasını sağlayamadı. 40 milyonluk Türkiye'de bir kaç yüz kişinin sanat ihtiyacını karşıladı, kaldı.

50 yılın bütün çalışmalarına rağmen sanatın halka götürülmesi, halka benimsetilmesi, hemen bütün güzel sanatlarımızda başarısızlığa uğramıştır. Dünya ölçüsünde sanatçılar yüzümüzü ağarttı, ama Türk güzel sanatları (sinema hariç) henüz milyonluk kitlelere ulaşamamıştır.

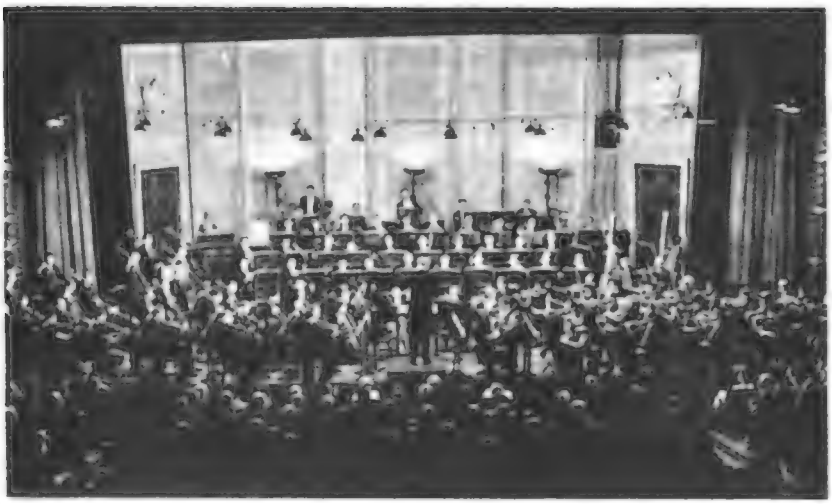

* Çok sesli Batı musikisine geçiş Cumhuriyetin ilânıyla başlamış ve medeni dünyada Türk müzisyenleri saygı değer başarılar kazanmıştır.

* Ankara Devlet Konservatuvarı, Türk sahne sanatlarının uygar dünya niteliklerine ve ölçülerine göre sanatçılar yetiştirmiştir. Resimde genç Türk balerinleri görülüyor.

50 YILDA TÜRK BALESİ

BALE, Türkiye için çok yeni bir çalışma alanıdır. Tiyatromuzun 100 yıldan fazla bir geçmişi olmasına rağmen bale sanatı Türkiye'de 1948 yılında öğretilmeye başlanmıştır. Daha önceleri tiyatrolardaki danslar, 1933'ten sonra İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun "Lüküs Hayat", "Deli-Dolu", "Üç Saat" gibi operetlerinde görülen ve adına bale denilen dansların gerçek bale ile ilgisi pek azdır. 1948'de memleketimizde Dame Ninette De Valois adlı bir İngiliz kadın öğretmen geldi ve Yeşilköy Pansiyonlu İlkokulu'nun bir dershanesinde bale okulunu kurdu. Tenasüp Onat, Kaya İlhan gibi öğrenci ve sonradan öğretmen olan ilk balerinleri yetiştirdi. Daha sonra Ankara'ya taşınan bu şube aradan geçen 25 yıl içinde yüzlerce öğrenci yetiştirdi. Özel bale dershaneleri de baleye hevesli çocuklara bale eğitimi verdi. İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda da bale şubesi vardır. Devlet balesinin "Coppelia", "Uyuyan Güzel", "Kuğu Gölü" vb. gibi bale eserleri sahnelerde alkışlarla karşılandı. Son yıllarda Ferit Tüzün'ün "Ceşmebaşı", Çetin Işıközlü'nün "Judith", Necil Kâzım Akses'in "Pembe Kadın" gibi besteleri sahneye uygulandı. Fakat henüz halk dansalarımızın zenginliğine dayanan ulusal bir bale meydana getirilemedi.

50 YILDA TÜRK SERAMİĞİ

SERAMİK Sanatı, Türkiye'de sağlam ve çok kuvvetli bir geleceği bulunan bir sanattır. Bütün güzel sanatlar içinde mimarlık ve seramik kadar maziden güç alan bir sanatımız yoktur. Osmanlı mimarlığının ayrılmaz bir parçası olan çinicilik, uzun geçmişi boyunca yalnız renk ve desen bakımından değil, yapım tekniği bakımından da büyük bir gelişme göstermiştir.

Büyük sanayi devrimi ve batılılaşma hareketleri içinde Osmanlı toplumunda meydana gelen değişmeler sırasında, yerel sanatlarımızın çoğu gibi bu sanat kolu da eski parlak durumunu kaybetmişti. Yeni mimarlık arayışları, yeni yapılar artık eski sanat öğelerinden ayrılmış, uzaklaşmış, bu arada çini yapımevleri de ortadan kalkmıştı.

Cumhuriyet devrinde batı kaynağına dayanan seramik sanatı, yeni tekniklerle ve batı ülkelerinde eğitim gören sanatçıların elinde canlı bir hamle yapmıştır.

Seramik sanatının yeni temsilcileri, Cumhuriyetin son 25 yılında bu sanatı yaymışlardır. Bugün seramik sanatı teknolojiyle birleşmiştir. Eczacıbaşı Seramik Fabrikası, Çanakkale Seramik Fabrikası vb. yeni biçim ve düzenlemelerle günlük hayatta yeri olan üretim yapıyor. Bu çalışmalarda klâsik sanatımız örnek alınmakta,bir yandan eski ustaların eserleri yeniden canlandırılırken bir yandan da o kaynaktan faydalanılıp yeni örnekler ortaya çıkarılmaktadır.

Seramik çağdaş mimarlıkta yeni bir uygulama ve kullanılma alanı bulmuştur. Fakat bugünkü mimarlık eserlerimiz sınırlı bir ekonomiye bağlanma eğiliminde kalmakta, bu yüzden Türk seramiğinin mimarlığa katkısı çok az ve küçük ölçüde kalmaktadır.

Özellikle son yıllarda, eski yapılarda olduğu gibi binaların içini tamamen kaplayan seramikler, çiniler yerine, panolar halinde olan seramikler yaygınlaşmaktadır. Şömine, havuz kaplaması, duvar panoları seramiğin günümüzdeki uygulama alanlarıdır.

Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu ve Güzel Sanatlar Akademisi bugünkü seramik sanatımız için çağdaş tekniği ve geleneği birleştiren örnekler ortaya koymaktadır. Füreya, Sadi Diren, Belma Diren, Güngör Güner, Erdinç Bakla, Oktay Aka, Alâeddin Çelik, Meral Tandırlı, Betül Aydıner, Sara Yazıcı, Özer Kabaş, Taner Aydınel, Suat Üstün, Çelik Erengezgin vb.nin son yıllarda verdikleri eserler yüz ağartacak, iftihar edilecek değerdedir.

50 YILDA TÜRK SİNEMASI

TÜRKİYE Cumhuriyeti'nin kurulduğu dünyaya ilân edildiği gün , 29 Ekim 1923'te, Türkiye'de sinema alanında eser vermiş öncü sinema adamları: Sigmund Weinberg, Fuat Uzkınay, Sedat Simavi, Ahmet Fehim, İsmet Fahri ve Muhsin Ertuğrul'dan ibaretti. Bu altı sanat kahramanı, 1923 yılına kadar, kısa ve uzun metrajlı 14 film çekmişti.

Uzkınay'ın 14 Kasım 1914'te, Osmanlı ordusu yedeksubayı olarak çekmeye memur edildiği "Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Yıkılışı" isimli belge filmi 150 metrelik bir dokümanterdi. Öteki büyük filimlerin çekimlerine başlanma tarihleriyle seyircilere gösterilme tarihleri arasında farklar vardır.

İlk Türk filmi diye gösterilen filme Romanya uvruklu bir Polonya Yahudisi 1916'da başlamış, fakat yarım bırakmıştı. "Himmet Ağanın İzdivacı", Türk uyruklu bir rejisörün filmi değildir.

TÜRKİYE'NİN İLK FİLMİ

Türkiye'de seyirci önüne ilk çıkan film, o günlerde 21 yaşında olan Türk uyruklu bir genç tarafından gerçekleştirilen ilk uzun metrajlı, konulu, öykülü film, 1917 yılında Alemdar ve Pathé sinemalarında seyrettiğimiz "Pençe" isimli filmdir. Bu filmin rejisörü, sonradan Bâbıâli ve Türkiye'nin büyük bir gazeteci olarak tanıyacağı Sedat Simavi idi. Genç Simavi'nin, bu filmden sonra yaptığı "Casus" adlı filmini de 1917'de seyrettik. Şimdi, Divanyolu'nda Sağlık Müzesi olan bina o zamanlar "Müdafaa-i Milliye Cemiyeti"nin film stüdyosuydu. Başkanı Dr. Hikmet Hamdi beydi. Sedat Simavi, senaryolarını yazdığı bu iki filmi bu stüdyoda çekmişti.

1918'de, Romanya uyruklu Weinberg'in yarım bıraktığı filmi, kameraman Fuat Uzkınay tamamladı. Moliere'nin "Zor Nikâh"ından alınan bu filmi 1918 yılında, Beyoğlu'nda Cadde-i Kebir'de (İstiklâl Caddesi) ki "Skating Palas" sinemasında seyrettik.

İLK FİLM SANSÜRÜ VE "MÜREBBİYE" FİLMİ

Tanınmış ressam Münif Fehim'in babası Aktör Ahmet Fehim, 1919 yılında, Hüsevin Rahmi Gürpınar'ın "Mürebbiye" adlı romanını filme çekti. Malül Gaziler Cemiyeti adına çekilen bu filmde, bir Fransız mürebbiyesinin ahlâksızlığı gösterildiği için, İstanbul'u Mütareke'de işgal eden Fransız orduları kumandan General Franchet d'Esperey tarafından sansür edildi, gösterilmesine izin verilmedi. Bu film için ilk "Gala" yapılmış, "İlk Gösteri"ye İstanbul Şehremini (Belediye Reisi) Cemil Paşa, aktör İ. Galip Arcan gibi muteber kişiler davet edilmişti. Mürebbiye rolünü Madam Kalitea yapmıştı.

İLK "BÜYÜK İŞ FİLMİ": BİNNAZ

1919'da Ahmet Fehim ikinci filmini de tamamlayıp İstanbul halkına gösterdi. Yusuf Ziya Ortac'ın 1919 Nisan'ında, "Darülbedayi"de oynanan piyesinden alınan film 5.000 liraya malolmuştu. Sadece İstanbul'da 55.000 lira getiren film Londra'da gösterildi. Böylece, dış memleketlere gönderilip döviz getiren ilk film "Binnaz" oldu. Binnaz'da başrolü Madam Blanche oynuyordu.

İLK TAKLİT—KOMEDİ FİLMİ: BİCAN EFENDİ

1921'de, İstanbul'daki Malül Gaziler Cemiyeti, Aktör Şadi Karagözoğlu'ndan, tivatroda temsil ettiği "Bican Efendi" tipini filme çekmesini istedi. Bican Efendi Vekilharç, Bican Efendi Mektep Hocası, Bican Efendi'nin Rüyası, gibi kısa komedi filmlerinde Şadi, Şarlo'yu taklit ederek sevircileri güldürüyordu. Türk filmciliğinde taklit, kopya ilk defa olarak bu filmle başladı.

İLK CİNAYET FİLMLERİ:

1922 yılında Kemal ve Şakir Seden kardeşler, Eyüp'te Defterdar Dikimevi'nin

* Cumhuriyet döneminin ilk filmi: "Ateşten Gömlek" Rejisörü: Muhsin Ertuğrul. (Fotoğraf: Türk Film Arşivi)

İlk Türk rejisörü: Sedat Simavi

İlk Türk kameracısı: Fuat Uzkınay

Bir döneme adını veren film rejisörü: Muhsin Ertuğrul

boş pavyonlarından birinde stüdyo kurdular. Altı yıl Almanya'da film figüranlığı, dekorculuk, ışıkçılık yapmış olan Muhsin Ertuğrul'a ilk filmlerini çevirttiler: "İstanbul'da Bir Facia-i Aşk" yahut "Sişli Güzeli Mediha Hanımın Facia-i Katli" gibi uzun isimleri olan bu cinayet filminde Lianne Console, Anna Marivevic, Madam Sarmatova gibi Rus İhtilâli'nden kaçan beyaz Rus kadınları; Roza Felekyan, Madam Aznif, Madam Panayota gibi eski tiyatrocular, Onnik Binemeciyan, Vahram Papazyan gibi, o devrin ünlü aktörleri oynuyordu.

BASKINA UĞRAYAN İLK FİLM: NUR BABA

1922 yılında Kemal Film Şirketinin ikinci eseri, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun "Nur Baba" romanından alındı. "Boğaziçi Esrarı" adı verilen filmde, tekkesini güzel ve zengin kadınlar için bir tuzak olarak kullanan bir Bektaşi şeyhinin hayatı anlatılıyordu. Daha romanı yayınlandığı zaman Bektaşi tarikatı taraftarları protesto hareketlerinde bulunmuşlardı. Filmin çevrildiğini duyan bir grup, Defterdar'daki stüdyoya baskın yaptı. Dekorları parçalayıp oyuncuları dövdü. Üstündeki Bektaşi kıyafetiyle sokağa kaçan Vahram Papazyan o kadar korktu ki filmdeki rolünü bıraktı. Yerine M. Ertuğrul girdi ve film tamamlandı. Ama, işgalci düşmanlar filmin gösterilmesine izin vermedi. "Nur Baba"yı, İstanbul'un kurtuluşundan sonra seyrettik.

CUMHURİYET TÜRKİYE'SİNİN İLK FİLMİ: "ATEŞTEN GÖMLEK"

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk filmini yapmak M. Ertuğrul'a kısmet oldu. "Ateşten Gömlek", Halide Edip Adıvar'ın, İstiklâl Savaşı'mızdaki izlenim ve gözlenimlerinden yazılmış, aynı isimdeki, romanından alınmıştı. Savaş biteli daha bir yıl olmamıştı. Memleket heyecanlı bir atmosfer içindevdi. İlk savaş filmimiz olan Ateşten Gömlek heyecanla karşılandı. İlk Türk asıllı kadın oyuncular da bu filmde oynadı: Neyire Ertuğrul ile Bedia Muvahhit.. Filmde Vasfi Rıza, Behzat Butak, Refik Kemal oynuyordu.

"LEBLEBİCİ HORHOR" VE "KIZ KULESİNDE BİR FACİA"

1924 yılında, sessiz film devrinde M. Ertuğrul bir opereti filme çekti: "Leblebici Horhor" gibi tamamen sese, müziğe, sarkıya dayanan bir opereti filme almak büyük hata idi. Kemal Film bu eserden zarar etti. Bir daha belini doğrultamayıp bir kaç film sonra yapımcılığı bıraktı. 1951 yılına kadar, 27 yıl film işletmeciliği yaptı.

Ertuğrul, giderayak "Sözde Kızlar" ve "Kız Kulesi'nde Bir Facia" filmlerini aynı firmaya çekti. Darülbedayi'de oynanan tek perdelik bir Fransız piyesinden aldığı "Fener Bekçileri" veya "Kız Kulesi'nde Bir Facia", bir kaç yıl sonra Fransa'da Jean Gremillon tarafından filme çekildi. Gremillon ile Ertuğrul'un aynı konuyu işlemeleri arasında, Ertuğrul aleyhine, büyük fark vardır.

BOŞLUK YILLARI VE TEKRAR ERTUĞRUL

Muhsin Ertuğrul, 1924'te yurttan çıkıp, İsveç ve Rusya'ya gitti. 1928 de döndüğü zaman, Kemal Film yoktu, ama İpek Film Şirketi kurulmuştu. Türkiye'de 1924-1928 arasında hiç film yapılmamıştı. Reşat Nuri Güntekin'in Fransızcadan adapte edip Darülbedayi'de oynattığı "Bir Gece Faciası" adlı piyesi film haline getirdi. "Ankara Postası", şimdiki Rüya Sineması'nın arkasındaki arsada çekilmişti. Sinema tarihçisi N. Özon'un sözleriyle "Ertuğrul'un bir çok filmi gibi tam anlamıyla dökülüvordu." Ama, 5 yıldan beri Türk filmi görmemiş seyirciler 2 Ekim 1929'da Melek ve Elhamra sinemalarında gösterilen bu filmi iyi karşıladı. O yıllarda İstanbul halkı her milli filme, ne kadar acemice olursa olsun, ilgi gösteriyordu.

İLK "STAR" OYUNCU VE SESSİZ BAŞLANIP SESLİ BİTEN FİLM: "KAÇAKÇILAR"

1929 yılında yapılan iki filmden ikincisi "Kaçakçılar" adını taşıyordu. Yabancı bir filmden konusu alınmıştı. 50 yıllık Türk sinema tarihinde ilk ölümlü kaza bu filmde oldu: Aktör Karakaş otomobil kazasında

* Musahipzade Celal'in "Aynaroz Kadısı" Muhsin Ertuğrul'un idaresinde sinemaya geçti. (Fotoğraf: Türk Film Arşivi)

öldü; Darülbedayi aktörlerinden Sait Köknar, yüzü gözü paramparça olarak kurtuldu.

Yerli filmlerde ilk "Star" kullanma modası bu filmle ortaya çıktı: 1929 Türkiye Güzellik Kraliçesi Feriha Tevfik, bütün Türkiye'de tanınmıştı. M. Ertuğrul bu güzel kadını filme almakla "Star" gücünden faydalanmış oldu. "Kaçakçılar", ancak 1932 yılında tamamlanıp gösterildi. İpek Film Şirketi de sesli filme başlamıştı. Filmi İstanbul'da seslendirdiler.

İLK SESLİ, SÖZLÜ VE ŞARKILI FİLMİMİZ: "İSTANBUL SOKAKLARINDA"

1930'larda bir filme sadece "Sesli" denilmezdi. "Sesli, sözlü ve şarkılı..." demek gerekirdi. İpek Film, Yunanlı Gavrilidis, Mısırlı Azize Emir gibi oyuncularla anlaşıp ilk "Coproduction= ortak yapım" filmine başladı: "İstanbul Sokaklarında" filmi Kahire, Atina ve İstanbul'da çekildi. Sesli filmdevrinin ilk jönprömiyesi Rahmi Bey bu filmde oynamıştır. Opera sanatçımız Semiha Berksoy, Talât Artemel de ilk defa bu filmle seyirci karşısına çıktı. İlk çıkanlar arasında Hazım Körmükçü de vardı. Film Paris'te seslendirildi. Dünyada sesli film 1926'da çıkmış, Al Jolson "Caz Şarkıcısı" filmiyle ilk sesli filmi çevirmişti. Filmin olağanüstü ilgi görmesi, İpekçi'leri, Nişantaşı'nda bir sesli film stüdyo kurmaya sevketti.

CUMHURİYET'İN 10. YIL FİLMİ: "BİR MİLLET UYANIYOR"

1933 yılında Türkiye, yeni Türk devletinin kuruluşunu, sonraları asla görülmeyecek bir heyecanla kutluyordu. Şehir, kasaba, hattâ köylerde kırmızı-beyaz kâğıtlarla, ufak kâğıt bayraklarla bile olsa, süslenmemiş tek ev kalmamıştı. 1932'de çekilen "Bir Millet Uyanıyor" işte böyle bir ortamda meydana çıktı. Gazeteci Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun senaryosunu yazdığı filmde Atıf Kaptan, Naşit, Sait Köknar, Ercüment Behzat Lav, Ferdi Tayfur çok başarılı oyunlar çıkarıyordu. Ertuğrul'un "Potemkin Zırhlısı" filminin izlerini de taşıyan bu film çok büyük hasılat yaptı. 15 milyon nüfuslu Türkiye'de, o zaman bu filmi görmeyen pek az kimse kalmıştı. Aradan 40 yıl geçmesine rağmen bir çok Kurtuluş Savaşı filmlerimiz bu filmdeki sahneleri taklit ederler. "Bir Millet Uyanıyor", 1932-1948 yılları arasında, Türk halkının, tek başına, savaş filmi seyretmek ihtiyacına cevap verdi. Türk Kurtuluş Savaşı'na ait filmler 6 yıllık İkinci Dünya Savaşı'nın bitişinden üç yıl sonra, 1948'de yapılabildi.

OPERET FİLMLERİ DEVRİ BAŞLIYOR

İlk "Köy filmi" sayılan "Aysel-Bataklı Damın Kızı", Cahide Sonku'nun (1916) yıldız gibi parlamasına sebep oldu. Filmde başına bağladığı eşarp "Aysel" adıyla genç kızlar arasında moda oldu. 1934-35 yıllarında çevrilip seyredilen bu filmle birlikte, Karım Beni Aldatırsa, Söz Bir Allah Bir, Cici Berber, Milyon Avcıları, Leblebici Horhor, Aynaroz Kadısı, Bir Kavuk Devrildi, Allah'ın Cenneti, Akasya Palas, Kahveci Güzeli... gibi filmler ortaya çıktı. Bunların hepsi sinemanın yeni buluşundan, sesli filmden faydalanmak için yapılmış şarkılı, müzikli komediler, operetler ve tarihsel komedilerdi. 1933'ten 1940'a kadar yapılan bu filmlerde neşe, eğlence, mizah müzik, dans, dekolte sahneler, erotizm, espri, hiciv, her şey vardı; fakat acıklı, sıkıntılı sahne ve gözyaşı, keder yoktu.

İkinci Dünya Savaşı'nın (1939-1945) karanlık yıllarında, "Karartma" yapılan gecelerinde bu "Moda" sona erdi. Bu filmlerin yerine "Kıskanç" "Şehvet Kurbanı", "Yayla Kartalı", "Harman Sonu", "Kızılırmak-Karakoyun" gibi aşk, ıstırap, acı ve mutsuzluk gösteren kurdeleler geçti.

GEÇİŞ DÖNEMİ FİLMCİLERİ:

1939'da "Taş Parçası"nı çekmeye başlayan Faruk Kenç adlı bir genç adam, Muhsin Ertuğrul'un saltanatına son verdi. Üstelik 1943'te bir "İhtilâl" de yaptı: "Dertli Pınar" filmini sessiz olarak çekti. Hem ucuz hem çabuk film yapımı böyle başladı. O zamana kadar 6 ayda biten filmler 6 haftada tamamlanıp piyasaya sürülmeye başlandı. "Dertli Pınar" şimdi başımızın üzerinde "Demoklesin Kılıcı" gibi asılı duran, yılda 230-240 film çevirme derdimizin de başlangıcıdır. İkinci Dünya Savaşı günlerinde çıkan bu

* "Akasya Palas" filmi çekilirken bir dinlenme anı. Sanatçılar arasında: Vasfi Rıza Zobu, Muhsin Ertuğrul, Cahide Sonku, Cezmi Ar (Kameracı), Necdet Mahfi Ayral, Saim Nahit Bilge, Sait Köknar, Hâzım Körmükçü ve Mümtaz Ener var. (Fotoğraf: (Türk Film Arşivi).

yöntemden dolayı Halil Kâmil Film ve Ses Film Şirketleri Faruk Kenç'e büyük imkânlar verdiler. 1944 ve 1946'da "Hasret" ve "Günahsızlar" filmiyle, Faruk Kenç ortaya iki yıldız çıkardı: Bunlar Sadri Alışık ile Oya Sensev (Sabahat Perinçek) idi.

"HÜRRİYET APARTMANI" — "VATAN VE NAMIK KEMAL" VE İLK KADIN REJİSÖRÜMÜZ

İlk rejisörlerimizden olan Sedat Simavi'nin 1940'ta yayınlanıp 1941 yılında İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda temsil edilen "Hürriyet Apartımanı" adlı eseri, 1945 yazında Talât Artemel tarafından filme çekildi. 1908'de "Hürriyetin İlânı"yla durumu altüst olan bir Abdülhamit paşasının kızıyla, evlâtlık olarak yetiştirdiği genç arasındaki aşkı anlatan bu film, Artemel'in en düzgün, üzerinde titizlikle çalıştığı filmidir. Seyirci tarafından çok rağbet gördü. Filmde Çerkes Hanımefendi rolünü oynayan Şaziye Moral'ın diksiyonunu, tatlı bir hatıra olarak yıllarca tekrarladık. Gülistan Güzey bu filmle ilk defa sinema âlemine ayak bastı. Kriton İlyadis'in kameracılığını yaptığı filmde Suavi Tedü Şaziye Moral, Reşit Gürzap, Nezahat Dilligil, İ. Galip Arcan, Mümtaz Ener, Nevin Aypar, Sezer Sezin, Reşit Baran, Sami Ayanoğlu ve Necdet Mahfi Ayral da oynamıştı.

Talât Artemel, daha sonra 3 rejisörlü bir film yaptı: "Vatan ve Namık Kemal" adındaki bu filmde diğer rejisörler Sami Ayanoğlu ile Cahide Sonku'dur. İlk kadın film rejisörümüz Sonku, 1951'de sinema tarihine adını yazdırmıştı.

Talât Artemel, 1956'da çevirdiği "Büyük Sır" filminde, Devlet Tiyatrosu'nun, o zaman, karı-koca sanatçısı Mediha Gökçer ile Cüneyt Gökçer'i de, karşılıklı oynatmıştı.

GEÇİŞ ÇAĞI REJİSÖRLERİ VE FİLMLERİ

1939-1949 yılları Türk sinema tarihinin "Geçiş Çağı" diye anılır. F. Kenç'in "Taş Parçası"ndan Lütfi Akad'ın "Vurun Kahpeye"sine kadar devam eder bu devre... Bu dönemin yöneticilerinden önce, "Tiyatrocu Film Rejisörleri" denilenleri sayalım. Bunlar: Refik Kemal Arduman, Ferdi Tayfur, Cahide Sonku, Kadri Ögelman, Kâni Kıpçak, Sami Ayanoğlu, Hadi Hün, Agâh Hün, Suavi Tedü, Mümtaz Ener, Avni Dilligil, Cahit Irgat, Muharrem Gürses, İhsan Tomaç, Nejat Saydam, Nuri Akıncı ve Muzaffer Aslan'dır.

"Geçiş Çağı Rejisörleri": Faruk Kenç, (1910), Baha Gelenbevi (1907), Şadan Kâmil (1917), Turgut Demirağ (1920), Çetin Karamanbey (1922), Orhan Arıburnu (1918), Vedat Örfi Bengü (1900) ve Şakir Sırmalı (1916)dır.

Bu "Geçiş devri"nin önemli sayılan filmleri: Gelenbevi'nin "Deniz Kızı", "Yanık Kaval", "Barbaros Hayrettin Paşa" ve "Boş Beşik" filmleri; Şadan Kâmil'in "Gençlik Günahı", "Seven Ne Yapmaz", "Dudaktan Kalbe" ve "İki Süngü Arasında" filmleri; Arıburnu'nun "Yüzbaşı Tahsin", "Sürgün", "Kanlı Para", "Beklenen Şarkı" (Zeki Müren'in ilk filmi)sı; Şakir Sırmalı'nın "Unutulan Sır—Domanic Yolcusu" (Şukufe Nihal Başar'ın romanından), "Efelerin Efesi" ve "Kamelyalı Kadın" filmleridir.

İLK RENKLİ FİLMİMİZ VE HİNDİSTAN'DA "NİLGÜN"

Türkiye'de, baştan sona kadar renkli olarak çekilen ilk film, M. Ertuğrul'un "Halıcı Kız" (1953) filmidir. Agfacolor sistemiyle çekilen bu film çok kötü olduğu için, yerli filmcilik renkli filmden tam 12 yıl kaçmış, ancak 1965'te Erman Film Şirketi "Hıçkırık" (Hülya Koçyiğit-Ediz Hun) ile yeniden renkli film çığırı açmıştı. 1954 yılında Amerikalı Yıldız Virginia Bruce, İstanbul'da Kenan Artun'la "Salgın" adlı renkli filmde oynamıştı. Prodüktörlüğünü ve rejisörlüğünü Ali İpar'ın yaptığı bu film de ticari başarıya ulaşamayınca renkli film yapımı durdu.

Aslında sinema tarihçilerinin bilmediği "Kısmen" renkli filmimiz vardır ki, çok iyi kameraman olan Baha Gelenbevi rejisinde, 1948'de çekilmiştir: "Çıldıran Kadın" filminde Kız Kulesi manzarası renkli olarak görülmektedir.

İlk renkli filmlerin çekildiği yıllarda, Türk sinema tarihinin "En uzaklarda çekilen" ilk filmi olan "Nilgün" de bir gazeteci olan Münir Hayri Egeli tarafından Hindistan ve Pakistan'da, Cüneyt Gökçer, Erika Rem-

* "Haremde Dört Kadın" 1965'te yapılan filmin yönetmeni Halit Refiğ'dir. Resimde, ön plânda Birsen Menekşeli, Ayfer Feray ve Pervin Par görülüyor. (Fotoğraf: Türk Film Arşivi)

berg, Lâle Oraloğlu, Şeref Gürsoy, Asuman Korad, Fatma Bilgen, Bakiye Fayazof ile çekiliyordu. "Nilgün", en uzaklarda çevrilmek rekorunu hâlâ koruyor.

SİNEMACI REJİSÖRLER DEVRİ

1950 yılından sonra Türk sineması, "Sinemacı rejisörler" adı verilen rejisörlerin eline geçti. Bunların hiç biri tiyatrodan gelmiyordu. 1950-60 yıllarında tanınan bu yönetmenler: Vedat Ar, Mehmet Muhtar, Semih Evin, Münir Hayri, Esat Özgül, Arşavir Alyanak, Nedim Otyam, Hüseyin Peyda, Hicri Akbaşlı, İhsan Nuyan, Renan Fosforoğlu, Şinasi Özoniuk, Mehdi Özgürel, Turgut Etingü, Nişan Hançer, Sırrı Gültekin, Orhan Elmas, Hulmi Saner, Burhan Bolan, Atilla Tokatlı ve Seyfi Havaeri'dir.

1950'DEN SONRA TÜRK SİNEMASINDA PARLAYAN OYUNCULAR

1948 yılında verli filmlerden elediye vergilerinin kesilmesi %20'ye düşürülünce "Yeşilçam"denilen Türk sinemasına büyük bir akın oldu. 1945'e kadar yılda 1 veya 2 film çevrilirken bu sayı 48'de 16'ya çıktı. 1950'de yıllık film yapımı 32 olmuştu. 1962'de 127'ye, 1966'da ise Türkive yılda 238 uzun metrajlı film yapmıştı. 1972'de bu sayı rekorlara yeni rekorlar kattı: 142 sivahbeyaz film ile 156 renkli film yapıldı. 1972'nin rekoru 298 film olmuştu. Dünyada Amerika, Hindistan ve Japonya'dan sonra geliyorduk..

Bu "Patlama'nın başlangıcı olan 1948-50 yıllarından 1960'lara kadar Türk filmlerinde önemli rollere çıkmış sinema oyuncularından bazıları şunlardır: Gülistan Güzey, Muhterem Nur, Muallâ Kayı k, Deniz Tanyeli, Reha Yurdakul, Bülen. Oran, Neriman Köksal, Abdurrahman Palay, Münir Özkul, Çolpan İlhan, Lâle Oraloğlu. Ahmet Tarık Tekçe, Özcan Tekgül, Gülderen Ece, Ferhan Tanseli, Turan Seyfioğlu, Pola Morelli, Üftade Kimi, Muzaffer Tema, Türkân Sülün, Belgin Doruk, Muazzez Arçay, Mine Coşkun, Nazım İnan. Fikret Hakan, Atıf Kaptan, Feridun Çölgeçen, Hüseyin Peyda, İnci Birol. Fatma Andaç, Mesut Sürmeli, Turgut Özatay, Lebibe Çakın. Cihan Işık, Hümaşah Hiçan, Kemal Kan. Kenan Pars, Ayten Çankava. Ayhan Işık. Aziz Basmacı, Eşref Kolçak, Tevhid Bilge, Atalay Özçakır, Gönül Beyhan, Muzaffer Nebioğlu, Cahit Irgat, Mücap Ofluoğlu, Vahi Öz, Neşe Yulaç, Şükran Süley, Şevki Artun, Melâhat İçli, Cahite Sonku, Bedia Muvahhit, Mehdi Zıt, Osman Zıt, Leyla Nil, Temel Karamahmut, Şükran Sabuncu, İhsan Aşkın, Handan Adalı, Nimet Alp, Lesiha Yelda, Zeki Alpan, Suzan Yakar, İsmail Dümbüllü, Toygar Belevi, Nebile Teker. Nermin Ruhsever, Aliye Rona, Mahir Özerdem, Kadir Savun, Nubar Terziyan, Süha Doğan, Osman Alyanak, Settar Körmükçü, Nedret Güvenç, Nevin Aypar, Kenan Artun, Şazive Moral, Hayri Esen, Faik Coşkun, Ayfer Feray, Şükran Özer, Halide Pişkin, Vedat Karaokçu, Nana Aslanoğlu, Cüneyt Gökçer, Jeyan Mahfi Ayral, Refet Gülerman, Zeynep Sırmalı ve Nevin Seval

İLK BÜYÜK SİNEMA USTASI

1949'da ilk filmini çeviren Lütfi Akad (1916) 24 yıldan beri başarıyla çalışmaktadır. Sinemamızı "Tiyatro üslubu"ndan kurtaran, sinema dilini ilk olarak kullanan yönetmen olarak kabul edilen Akad'ın önemli filmleri şunlardır: "Vurun Kahbeye" (1949), "Kanun Namına" (1952), "Öldüren Şehir" (1954), "Beyaz Mendil" (1955), "Hudutların Kanunu" (1966), "Kızılırmak-Karakoyun" (1967), "Irmak" (1972), "Gökçe Çiçek" (1972), "Gelin" (1973).

1950'DEN SONRA YETİŞEN REJİSÖRLER

Türk film eleştirmenleri tarafından, yönetmenlikleri ciddi ve ustalıkları yeterli olarak kabul edilen rejisörlerimiz şunlardır: Atıf Yılmaz, Osman Seden, Memduh Ün, Metin Erksan, Halit Refiğ, Ertem Göreç, Nevzat Pesen, Duygu Sağıroğlu, Yılmaz Güney ve Orhan Elmas. Bunlara en yeni isimleri olarak Bilge Olgaç, Feyzi Tuna, Erdoğan Tokatlı, Temel Gürsu ve Zeki Ökten de ekleneilir.

1950'den sonra yetişenler arasında "Kalıcı" niteliklere sahip filmler ve yönetmenleri daha da azdır. Örneğin: Atıf Yılmaz'ın "Gelinin Muradı", "Bu Vatanın Çocukları", "Alageyik", "Karacaoğlan'ın Kara Sevdası",

Türk Sinema Tarihinin Önemli Olayları

• İlk Türk filmi rejisörü Sedat Simavi'dir. 1917 yılında "Pençe" ve "Casus" adlı filmlerini yapıp Alemdar ve Pathe Sinemalarında İstanbul halkına göstermiştir. Bazı kaynaklarda işaret edildiği gibi Romanya uyruklu Musevi Weinberg'in 1918'de gösterilen "Himmet Ağa'nın İzdivacı" adlı film, ilk Türk filmi değildir.

1895 28 Aralık'ta, Paris'te Lumieres Kardeşlerin ilk sinema filmini (sinematograf) göstermeleri.

1896 İstanbul'da, Yıldız Sarayı'nda, Padişah İkinci Abdülhamid'in, Bertrand adlı saray komiği tarafından gösterilen Fransız filmini seyretmesi.

1897 Beyoğlu'nda, Galatasaray Lisesi karşısındaki "Sponcok Birahanesi"nde, Fransa'dan getirtilen filmlerin halka gösterilmesi.

1900 İstanbul'da, Caddei Kebir (İstiklâl Cad.) de "Odeon" Tiyatrosu'nda (şimdiki Ses Sineması) film gösterileri.

1908 İlk yerleşik sinema olan "Pathe"nin İstanbul'da açılışı.

1910 İstanbul Erkek Lisesi'nde öğrencilere film gösterilmesi.

1914 Şehzadebaşı'nda, Direklerarası'nda Milli Sinema, Sirkeci'de Ali Efendi ve Kemal Bey Sinemalarının açılışı.

1917 Sedat Simavi'nin senaryosunu yazıp rejisörlüğünü yaptığı "Pençe" adlı filmin İstanbul'da seyircilere gösterilmesi. Aynı yıl "Casus" isimli filmi de vizyona girmiş, halk seyretmişti.

1918 Romanya uyruklu Yahudi Weinberg'in, İstanbul'da, 1916'da yarım bıraktığı "Himmet Ağanın İzdivacı" adlı filmin Fuat Uzkınay tarafından tamamlanıp halka gösterilmesi.

1919 Ahmet Fehim'in yaptığı "Mürebbiye"nin İstanbul'daki işgal ordusu tarafından yasaklanması.

1923 Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk filmi olan "Ateşten Gömlek" çevrildi.

1926 Mısır filmciliğini kuran Vedat Orfi Bengü'nün Kahire'de çalışmaya başlaması. Bengü 12 film yaptı.

1931 Sedat Simavi'nin "Sesli, Sessiz ve Renkli Sinema" adlı kitabı yayınlandı.

1931 İlk sesli filmimiz olan "İstanbul Sokaklarında" çekildi. Film, ilk "Co-production—ortak yapım"dı.

1932 Gazeteci Nizamettin Nazif'in senaryosunu yazdığı "Bir Millet Uyanıyor" filmi çekildi. Atatürk bu filmi seyretti.

1934 Atatürk, İran Şahı Rıza Pehlevi ile Dolmabahçe Sarayı'nda "İzmir Yolunda İstiklâl" adlı belge filmini seyretti.

1938 Türkiye'nin en uzun ömürlü sinema mecmuası olan "Yıldız" çıkmaya başladı.

1939 Mussolini İtalyasından alınan "Sansür Tüzüğü", 19 Temmuz'da yürürlüğe girdi.

1939 Türk sinema tarihinde "Geçiş dönemi" adı verilen devrenin, Faruk Kenç'in "Taş Parçası" filmiyle başlaması. Bu dönem 1949'a kadar sürer.

1941 Matbuat Umum Müdürlüğü'nde belge ve haber filmi çekmek üzere "Sinema Şubesi"nin kurulması.

1943 Türk filmlerinin sesli çekilmesinden vazgeçilip sessiz çekilmeye başlanması. İlk çekilen film: "Dertli Pınar"dır.

1946 "Yerli Film Yapanlar Cemiyeti"nin kurulması.

1948 Belediye Gelirleri Kanunu değişti. Yerli filmlerden alınan hisse %70'ten %20-25'e indirildi.

1948 İlk "Kısmen renkli" film, Baha Gelenbevi tarafından çekildi: "Çaldıran Kadın".

1951 Türkiye'de ilk defa sinema artisti yarışması yapıldı ve Ayhan Işık ile Belgin Doruk film artisti oldular.

1953 Tamamen renkli olarak çekilen "Hafız Kız"ın başarısızlığı yerli filmcileri 12 yıl renkli filmden uzak tuttu.

1961 Yerli sinemada starların doğuşu.

1964 Uluslararası Berlin Film Festivali'nde Metin Erksan'ın "Susuz Yaz" filminin birinciliği kazanması.

1965 Yerli filmlerin renkli olarak çekilmeye başlanması. İlk film: "Hıçkırık"tı.

1967 Atıf Yılmaz'ın "Ah Güzel İstanbul" filmi İtalya'nın Bordighera şehrinde, ikincilik ödülü olan "Gümüş Ağaç" özel ödülünü aldı.

1970 İlk kadın rejisörümüz Cahide Sonku (1951: Vatan ve Namık Kemal)dan 19 yıl sonra ikinci kadın rejisörümüz Bilge Olgaç, "Linç" filmiyle Adana Film Festivali'nde "En iyi Rejisör" ödülünü kazandı.

1972 Yıllık film yapımı (142'si siyah-beyaz, 156'sı renkli) 298'e çıktı. Film sayısı bakımından dünyada 4. ve 5. sıradayız.

"Keşanlı Ali Destanı", "Muradın Türküsü", "Ölüm Tarlası", "Utanç", "Cemo" ve "Kambur" filmleri; Osman Seden'in "Düşman Yolları Kesti", "Namus Uğruna", "Çalıkuşu", filmleri; Memduh Ün'ün "Üç Arkadaş", "Ateşten Damla", "Ayşeçik", "Kırık Çanaklar", filmleri, Metin Erksan'ın "Gecelerin Ötesi", "Yılanların Öcü", "Susuz Yaz", "Sevmek Zamanı" ve "Kuyu" filmleri, Halit Refiğ'in "Gurbet Kuşları", "Haremde 4 Kadın", "Bir Türk'e Gönül Verdim" ve "Fatma Bacı" filmleri; Ertem Göreç'in "Otobüs Yolcuları" ve "Karanlıkta Uyananlar" filmleri; Nevzat Pesen'in "İkimize Bir Dünya" filmi, Duygu Sağıroğlu'nun "Bitmeyen Yol" ve "Ben Öldükçe Yaşarım" filmleri; Yılmaz Güney'in "Umut, "Ağıt", "Acı" ve "Baba" filmi; Orhan Elmas'ın "Ezo Gelin" ve "Boş Beşik" filmleri; Bilge Olgaç'ın "Linç", Erdoğan Tokatlı'nın "Son Kuşlar"ı gibi..

YILDA 298 FİLM YAPTIK

Türkiye'de yıllık film yapımı 1972'de (142'si siyah-beyaz, 156'sı renkli olmak üzere) tam 298 filme ulaştı. Bu sayının içinde kısa metrajlar, 50. yıl için yapılan öğretici filmler, reklâm filmleri yoktur. Böylece, film sayısı bakımından, dünyada Amerika, Japonya, Hindistan'dan sonra 4. geliyoruz, denebilir. Teknik bakımdan en ileri düzeye ulaşan filmciliğimiz içerik bakımından yetersizdir. Filmlerin konuları, senaryoları, film hikâvesi yazarlarının olmayışıveyaihtiyaç duyulmaşı, sinema kanunu yokluğu, sansürün ilkelliği, sinema piyasasına ciddi sermayenin henüz girmeyişi, film sayısının çokluğu, kaliteli filmlere prim verilmeyişi, öğretici ve eğitici filmlerin teşvik edilmeyişi, kısa metraj film gösterme zorunluğunun konulmayışı, devlet bankalarının ve özel bankaların film yapana kredi vermeyişi vb. nedenler yüzünden 50 yılın sonunda Türk filmçiliği, mânâ, mesaj, tema bakımından çok fakirdir. Fakat, madde bakımından çok zengindir. 142'si siyah-beyazın tanesini 300 bin liradan, 156 renkli filmin tanesini ortalama 600 bin liradan hesaplarsak ortaya 136 milyon 200 bin lira çıkar. Bu filmlerin seyircilerden topladığı para en az 250 milyon liradır.

TÜRK FİLM ARSİVİ VE TÜRK SİNEMATEK DERNEĞİ

25 Ağustos 1965'te kurulan Türk Sinematek Derneği ile, 1960'ta kurulup, 1969 yılında 1172 sayılı kanunla bir devlet kurumu haline getirilen Türk Film Arşivi (yıllık bütçesi 2 milyon lira), bugün Türk filmciliğinin eğitim araştırma, inceleme ve yayın alanlarında çalışıyor. Devlet Güzel Sanat Akademisi'ne bağlı olan T.F.A.'de 2550 yerli-yabancı filmin negatif ve pozitifi, T.S.D.'de ise 1.000'den fazla filmin negatif ve pozitifi saklanıyor. T.F.A. bugünlerde 150 seçme Türk filmini gösteriyor. T.S.D.'nin ise 4.000'e yakın üyesi var.

50 YILDA TÜRK TİYATROSU

1923'e GELENE KADAR

İlk Türkçe tiyatro oyunu, 1868'de Güllü Yakup Efendi'nin Gedikpaşa Tiyatrosu'nda temsil ettiği "Sezar Borjiya"dır. Zamanının aydın yazarlarının desteklediklerı Gedikpaşa Tiyatrosu, sonraları telif eserler de oynamaya başladı. Yazarları arasında Namık Kemal ve Ali Bey de vardı. Bu "İlk devre"de oynanan oyunlar, basit komediler, cinayet piyesleri, hazin melodramlardı.

19. yüzyıl sonunda ve 20. yüzyıl başlarında, Şehzadebaşı'nın Direklerarası tiyatrolarında tuluat oyunlarıyla kantolu varyeteler önde geliyordu. Bu çağlarda Fehim Bey, Mınakyan Efendi gibi ünlü tiyatrocular "Modern" tiyatroyu temsil ediyordu.

TİYATRO VE MÜSLÜMAN TÜRK KADINLARI

Türk kadınlarının tiyatro oyuncusu olması kanunlarca yasaklanmıştı. Müslüman olmayan Osmanlı İmparatorluğu uyruklu kadınlar bu yasağın dışında kaldığı için, aktrisler Rum ve Ermeni vatandaşlarımızdı. Türk kadınının tiyatro sahnesine çıkması kimsenin aklından geçmiyordu. İkinci Abdülhamit zamanında Kadriye Hanım adlı bir kazasker kızının bir tuluat oyuncusuyla evlenip adını değiştirdiğini ve "Amelya Hanım" diye sahneye çıktığını biliyoruz. Bu kadının müslüman olduğunu, tiyatro kumpanyasındaki arkadaşları bile sahne hayatından çekildiği zaman öğrenmişlerdir.

"Darülbedayi"e 1918'de müslüman Türk kızları öğrenci olarak alındı. 1919 Eylülünde Perihan adında küçük bir Türk kızı önemsiz bir role çıkarıldı. 1920'de bu kız "Üvey Kardeşler" piyesinde rol aldı. Fakat evlendiği için sahne hayatına devam etmedi.

Türk tiyatrosunun her türlü engele karşı koyarak sahneye çıkmak için direnen ilk kadın oyuncusu AfifeHanımdır. Birçok defa polis takibine uğramış tutuklanmış olan Afife yılmadı, İstanbul dışında turnelere katıldı, başka Türk kadınlarına cesaret verip onları teşvik etti. Seniye, Mebrure, Leman, Huriye, Hikmet, Ruhat Hanımlar yurdun çeşitli şehirlerinde sahneye çıktılar. Şaziye (Moral) Hanım, Şehzadebaşında Ferah Tiyatrosunda, Afife ile birlikte sahneye çıktığı için tutuklanıp mahkemeye verildi. Fakat, Şaziye, gezginci bir topluluk ile Anadolu'ya kaçtı, orada temsiller verdiler. Yeni kurulmuş olan Anadolu hükümeti (T.B.M.M. Hükümeti) kadınların sahneye çıkmasını suç saymıyordu.

1923'te "Ateşten Gömlek" filminde rol alan Neyire (Ertuğrul) ve Bedia (Muvahhit) Hanımlar, Gazi Mustafa Kemal'in İzmir'de sanatçıları teşviki üzerine sahneye çıktılar. Kadınlar, her alanda olduğu gibi bu alanda da özgürlüğe kavuştular. O tarihten sonra gerek sahnede, gerek beyazperdede kadın sanatçıların sayısı çoğalmaya başladı.

1923'LERDE TÜRK OYUN YAZARLARI

İlk Türk oyunu sayılan "Şair Evlenmesi" (1859)ni yazan Şinasi Efendi'den sonra Namık Kemal, Ali Bey,Abdülhak Hamit, Manastır'lı Rıfat, Ahmet Vefik Paşa, Hasan Bedrettin, Beşir Fuat, Dr. Kâmil, Şahabettin Süleyman, Abdullah Cevdet vb. gibi isimler telif veya çeviri oyunlar yazdılar, adapteler yaptılar. 1923'e doğru Halit Fahri Ozansoy, Halit Ziya Uşaklıgil, Yusuf Ziya Ortaç, Hüseyin Suat, İbnürrefik Ahmet Nuri, Cenap Şahabettin, Tahsin Nahit, Reşat Nuri, Ertuğrul Muhsin vb. gibi sanat ve edebiyat adamları, çoğu Fransızca'dan adapteler, yerli oyunlar yazdılar.

1923'TE DARÜLBEDAYİ

Recaizade Ekrem'in başkanlığında (1908'e İkinci Meşrutiyet ilan edildikten sonra), "Sahne-i Osmani Cemiyeti" kurulmuştu. Cemiyet bir "Okul-tiyatro" niteliğindeydi. Sonradan "Darülbedayi-Güzellikler Yurdu" adını alan bu okul-tiyatro için Fransa'dan, İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Operatör Cemil (Topuzlu) Paşa'nın isteğiyle, Andre Antoine (Antuvan) adında bir Fransız rejisörü getirildi. "Darülbedayii Osmani" adını alan "Konservatuvar" Şehzadebaşı'nda bir apartmanda kuruldu. Tiyatro ile musiki bölümlerinden meydana gelmişti. Öğretmenler seçildi, öğrenciler alındı. Tam derslere başlanacağı gün Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) patladı. Antuvan ayrılmak zorunda kaldı.

Çalışmalar durmadı. Tüzük hazırlandığı "Heyet-i Temsiliye" kuruldu:: Kınar Hanım, Eliza Binemeciyan, driyen Beatris, Şadi (Karagözoğlu), Muhsin (Ertuğrul), Muvahhit, Raşit Rıza, Nurettin Şefkati. Galip (Arcan), Onnik Binemeciyan.. Ilk oyun Hüseyin Suat'in Fransızca'dan adapte ettiği "Çürük Temel" piyesiydi. 20 Ocak 1916'da, gündüz kadınlara, gece erkeklere olmak üzere, Tepabaşı Tiyatrosu'nda temsil edilmeye başlandı.

Türk tiyatrosunu tek başına 1916'dan 1945'e, İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar temsil eden "Darülbedayi", Cumhuriyet'in ilan edildiği günlerde dağılmış durumdaydı. Atatürk İzmir'de, 16 Temmuz 1923'te Darülbedayi temsilini seyretmiş, Bedia Muvahhit'in sahneye çıkmasını istemişti. 19 yaşındaki genç kızımız da ondan sonra Darülbedayi'de bugüne kadar, oynamıştır.

1923'ten sonra görülen tiyatro toplulukları: Benliyan Opereti, Naşit Tiyatrosu, İstanbul Opereti, Raşit Rıza Türk Tiyatrosu, Şehbal Opereti, Milli Sahne, Hale Opereti, Kel Hasan'ın Şark Tiyatrosu, İsmail Dümbüllü Topluluğu vb... Ankara'yı kendisine merkez yapan gezginci "Şadi ve Arkadaşları" tiyatro bunların en onemlisidir

1924'te Darülbedayi toparlandı. Şehzadebaşı'ndaki Ferah Tiyatrosu'nda oyunlar oynamaya başladı. 1925 yılında, Raşit Rıza'nın yönettiği "Darülbedayi" Tepebaşı Tiyatrosunda temsiller veren "İkinci Darülbedayi" olmuştu. Aslında iki truptâ da eski "Darülbedayi" oyuncuları vardı. 1926 yılında Maarif Vekâleti (Milli Eğitim Bakanlığı) tiyatro işine el attı. Raşit Rıza ile Şadi'nin Milli Sahne'si birleşti. Hükümet İstanbul Vali ve Belediye Başkanı Muhiddin Üstündağ'a yetki verdi. Muhiddin Bey "Odeon (Ekler) sinemasını kiraladı. (Sonraları Asri Sinema adını aldı). Dağılmış olan Darülbedayi oyuncularını biraraya topladı. Oyuncularla anlaşmalar imzaladı. Ankara'da da bu sıralarda "Sanayii Nefise Müdürlüğü-Güzel Sanatlar Müdürlüğü" kurulmuştu.

* 50 yıllık Cumhuriyet Tiyatrosu'nun kurucusu ve bir numaralı ismi: Muhsin Ertuğrul.

1927 YILINDA TÜRKİYE'DE TİYATRO

Darülbedayi 1926'da ödenekli tiyatro olmuş, oyuncuları maaşa bağlamıştı. Vasfi, Muvahhit, Bedia, Hüseyin Kemal, Mahmut Moralı, Şaziye, Fahire, Necla (Sertel), İ. Galip, Hâzım, Kemal (Küçük) ve Ercüment Behzat, sonraları "Fransız Tiyatrosu da adı verilen bu "Odeon" Tiyatrosunda çalıştılar. Rejisör Galip (Arcan)di. Halide (Pişkin) de aralarına katılmıştı. Rakipleri Şadi Fikret'in "Milli Sahne"siydi.

Bu yıllarda Sahir Opereti (Cemal Sahir'in), Türk Dram Kumpanyası özel tiyatro olarak ortada görünüyordu. İsmail Dümbüllü her zaman kuvvetli bir truptu. 1927'de Milli Sahne dağıldı. Raşit Rıza tek başına bir topluluk kurdu: "Sabık Darülbedayi Sanatkârları.."

Bu arada Muhsin ile Neyire Rusya'dan dönmüştü. Darülbedayi sanatçıları ile birleştiler. Odeon'dan çıkıp Tepebaşı Tiyatrosu'na geçtiler. Strindberg'in, Shakespeare'nin oyunları başarıyla oynandı. Hele "Hamlet" temsili büyük sükse yaptı.

1928'de memlekette, özellikle İstanbul'da adı en çok duyulan tiyatro Şehir Tiyatrosu idi. Faik, Nurettin Şefkati, Adil, Yaşar (Özsoy) bu tiyatronun belli başlı oyuncularıydı.

Darülbedayi ise 16 kişilik kadrosuyla, İstanbul'dan sonra, Mısır ve Kıbrıs turnesine çıktı.

1928'de Cemal Sahir Opereti, Muhlis Sabahattin'in Şark Operet Heyeti, Cumhuriyet Opereti ve Süreyya Opereti, sık sık Anadolu turneleri yapmakla beraber çoğunlukla İstanbul'da çalışıyordu. Süreyya Paşa'nın kurduğu Süreyya Opereti "Asaletmeap" Operetiyle temsillerine başladı. Suzan Lütfullah (Gülriz Sururi'nin annesi), Fikriye, Şevkiye (May), Sabriye, Süheyla, Canan, Nermin, Refik Kemal, Muammer Ruşen (Karaca), Lütfullah Sururi, Celâl Sururi, Reşit (Gürzap), İbrahim (Delideniz), Avni (Dilligil), Kemal (Tözem), Nezahat (Dilligil), Semiha (Berksoy) İrma Toto (Karaca) ve Mehmet (Karaca) bu operetteydi. Süreyya Opereti 1935'e kadar yaşamış, sonra yerini "Halk Opereti"ne bırakmıştır.

Ankara'da 1929'da "Ankara Güneşi Temsil Heyeti" adlı bir topluluk temsiller verdi. İstanbul'da Naşit Kumpanyası'nın temsilleri 1923'ten beri devam ediyordu. 1938'de ölene kadar da devam etmiştir. Kadrosunda kadın oyunculardan Verjin, Şamran, Amelya, Avantiya, Uranya, Matilda, Minyon, Zarife vardı.

1930 yılında Türk Akademi Tiyatrosu (T.A.T.)nu Ercüment Behzat Lav, Sadi Tek ile kurdu 1931'de dağıldı

1930'da Darülbedayi, İstanbul Belediyesine sürekli olarak bağlandı. Bu yıl İzmir Şehir Tiyatrosu adında bir önemli topluluk daha görüyoruz. Raşit Rıza da kendi adına kurduğu trupla Anadolu'yu dolaşıyor.

1931'de gene "İkinci" Şehir Tiyatrosu görüldü. Muhlis Sabahattin bu yıl, "Muhlisin Çocukları" adlı bir operet kurdu. Kadro, orkestrayla, 35 kişidir.

1932'de Raşit Rıza'nın oynadığı "Othello" büyük bir olay haline geldi. Darülbedayi yerli oyunlara ve operetlere önem verdi. Sanki ayrı bir toplulukmuş gibi operet kadrosuna "Şehir Opereti" adını verdi Muhsin Ertuğrul.. İlk operet, Ekrem ve Cemal Reşit Rey kardeşlerin yazıp besteledikleri "Üç Saat"ti. Büyük seyirci çekti ve bütün mevsim oynandı.

Raşit Rıza, Şehzadebaşı Milli Sinemada temsiller verip Anadolu ve Bağdat'a gitti. Muhlis Sabahattin, Süreyya Opereti ile birleşip İstiklâl Caddesinde Mulenruj'da temsiller verdi. Ama Darülbedayi'in "Şehir Opereti" kolunda oynanan "Lüküs Hayat", "Üç Saat", "Deli Dolu" gibi çılgınca rağbet gören operetler karşısında tutunamadı. Sadi Tek, tek başına kalmıştı, ama Yunanistan'ın en iyi "Othello" oynayan aktörü diye tanınan Gavrilidis ile "Othello" da "Yago" rolüne çıktı. Gavrilidis daha önce Bedia Muvahhit'in "Desdemona"yı oynadığı oyunda da oynamıştı. (İstanbul Sokaklarında, filminde de Gavrilidis oynadı.)

1933 yılında artık "Darülbedayi" adı kalktı, "İstanbul Şehir Tiyatrosu" adı geldi. Parlak devir başlamıştı. Tiyatro büyük hasılat yapıyordu. Operetler, müzikli komediler aylarca afişten inmiyordu. "Deli Dolu" operetinin şöhreti bütün yurda yayılmıştı. Anadolu'dan İstanbul'a sadece bu oyunu görmek üzere gelenler vardı. Cumhuriyetin 10. yılı büyük hareket, heyecan ve bereket getirmişti tiyatroya..

1934 yılında, baba-oğul Kapoçelliler, bir opera kurup şimdiki Ses Sinemasında "La Traviata'yı oynadılar. Bir aralık Raşit Rıza

* 1923 yılında Atatürk'ün seyrettiği "Hisse-i Şayia" yıllar sonra İstanbul Şehir Tiyatroları'nda Kemal Tözem Şaziye Moral ve Bedia Muvahhit ile temsil edilirken.

Hâzım Körmükçü

Bedia Muvahhit

Vasfi Rıza Zobu

Şehir Tiyatrosu'na girdi, fakat çabuk çıktı.

Yapılan bir istatistike göre 1933 yılında, çoğu İstanbul'da olmak üzere, 3 milyon 300 bin sinema, 500.000 tiyatro bileti satıldığı anlaşılmıştı. 1933'ten önce bu oranda ilgi asla yoktu. 19 Şubat 1932'de kurulan Halkevlerinin temsil kolları ve tiyatro şubelerine, 1934'te kadınlar da girmişti. Yurtta 63 ilde 477 Halkevi ve köylerde 4332 Halkodası vardı. Türk tiyatrosunun kalkınmasında Halkevlerinin büyük rolü 1933'ten itibaren başlamıştı.

1935 yılında İstanbul Şehir Tiyatrosu, Türkiye'de ilk defa olarak, çocuklar için bir tiyatro kurdu. O sırada Şehir Tiyatrosu'nun biletleri: Koltuklar 50 ve 40 kuruş, galeri 30 kuruştu.

1935'te önemli bir tiyatro olayı "Halk Opereti"nin kurulup Fransız Tiyatrosu'nda "Bay-Bayan" Operetini oynamasıdır. Şükrü Kaya (İçişleri Bakanı) ve Yunus Nadi operetin koruyucuları arasındaydı. Halk Opereti en uzun ömürlü topluluklardır. 1936'da o kadar başarılı temsiller verdiler ki (aralarında Zozo Dalmas da vardı) İstanbul Valisi bu topluluğa yardım işini, yöneticileriyle konuştu. İstanbul Şehir Tiyatrosu Rey kardeşlerin operetlerini (rağbetten diğer oyunlara yer kalmıyor, bahanesiyle kaldırınca) bu'nları İkinci Dünya Savaşı'na kadar Halk Opereti oynamış, Şehir Tiyatrosu'ndan hiç de geri kalmamıştır.

1937 ve 1938'de "Bir Adam Yaratmak" ve "Kıral Lear" gibi oyunlar sahneye koyan Muhsin Ertuğurul bir ara istifa etmek istedi. 1939 ve 1940'ta Şehir Tiyatrosu'nun, yurttaki tiyatro egemenliği son uluyor, ağırlık noktası Ankara'ya, Devlet Konservatuvarı'nın temsillerine kayıyordu.

ANKARA DEVLET TİYATROSU

1940 yılında Devlet Konservatuvarı Yasası çıkarıldı. 1941'den 48'e, Devlet Tiyatrolarının kuruluşuna kadar, yedi yıl süren çalışmalarda 14 oyun ve 6 opera sahneye kondu. Devlet Tiyatrosunu kuran adam, büyük tiyatro bilgini Prof. Carl Ebert'tir. Atatürk'ün direktifiyle temelleri atılan Devlet Tiyatrosu, 1945-46 yılları yaz aylarında, İstanbul'da "Otelci Kadın", "Bizim Şehir", "Kıral Oedipus", "Yanlışlıklar Komedyası"nı oynadığı zaman, tiyatroseven seyirciler tarafından büyük takdirle karşılandı ve Şehir Tiyatrolarının oyunları küçümsendi.

Carl Ebert'in yerine gelen M. Ertuğrul, Ankara'da tiyatronun kök salmasına büyük katkıda bulundu 1956-57 yılında "Bölge Tiyatroları"nın kurulmasını istedi. Devlet Tiyatrosu'nun ilk oyuncuları arasında: Ertuğurul İlgin, Muazzez Lutas (Kurdoğlu), Salih Canar, Nüzhet Şenbay, Melek Saltukalp, Nermin Elgün, Esat Tolga, Meliha Yetilmedikler, Saim Alpago,Ahmet Evintan, Cüneyt Gökçer, Agâh Hün, Ragıp Haykır, Şahap Akalın, Ulvi Uraz, Macide Tanır, Nihat Aybars, Handan Uran, Meliha Ars, Ümran Uzman,Nuri Altınok, Melek Ökte vardır. Daha sonraları Kerim Afşar, Nermin Sarova, Nihat Akçan,Ejder Akışık, Tekin Akmansoy, Ali Algın, Gülsen Alnıaçık, Ziya Demirel, İlyas Avcı, Jale Birsel, Nur Bartu, Gürbüz Bora, Zafer Ergin, Ali Cengiz Çelenk, Vedii Cezayirli, Muammer Esi, Nurşen Girginkoç, Ayten Gökçer, Mediha Gökçer, Deniz Gökçer, Meral Gözendor, Şeref Gursoy, Haşim Hekimoğlu, Gökçen Hıdır, Ekmel Hurol, Erol Kardeseci, Uner Ilsever, Muşfik Kenter, Yıldız Kenter, Sadrettin Kılıç, Asuman Korad, Çetin Köroğlu, Haluk Kurdoğlu, Bozkurt Kuruç, Gülgun Kutlu, Haldun Marlalı, Sureyya Taşer,Elçın Şanal, Oytun Şanal, Yıldırım Onel vb ları anılmaya değer isimlerdir.

ÖZEL TİYATROLAR

50 yıl içinde özel tiyatrolar Devlet ve Şehir Tiyatroları'ndan daima daha çok olmuştur. Fakat ciddi ve devamlı tiyatroyu daima devlet himayesindeki kuruluşlar yapmıştır. Özel tiyatroların bazıları, devlet ve belediye himayesindeki tiyatroların oynayamadıkları oyunları oynamakla "Hür girişim"in üstünlüğünü göstermiştir.

ÜNİVERSİTEDE TİYATRO

Turkiye'de tiyatronun üniversiteye girme işinin öncüsü Haldun Taner'dir. 1953'te Edebiyat Fakültesi'ne verdiği raporla bu fikir gelişmiş, 1969'da Profesorler Kurulu raporu onaylamıştır. Ankara'da öncüler B Tuncel ile İ Şahinbaş olmuştur. Dort yıllık bir tiyatro

enstitüsü açılmıştır. Dış ülkelerde tiyatro okulunda tahsil görmüş tiyatrocularımız Ercüment Behzat Lav, Tunç Yalman, Şirin Devrim, Haldun Dormen, Nüvit Özdoğru, Beklan Algan, Ayla Algan, Göksel Kortay, Engin Cezzar,Ali Taygun, Meral Taygun vb.larıdır. Cumhuriyetin 50. yılında, sadece İstanbul'da 30'a yakın resmi-özel tiyatro vardır.

50 YILLIK TİYATRO YAZARLARIMIZ:

Daha önce saydıklarımızdan başka şu yazarları Türk tiyatrosunun 50 yıllık tarihi içinde sayabiliriz: Mahmut Yesari, Musahipzade Celal,Faruk Nafiz Çamlıbel, Reşat Nuri Güntekin, Vedat Nedim Tör, Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Muhip Dıranas, Cevat Fehmi Başkut, Ahmet Kudsi Tecer, Sedat Simavi, Nahit Sırrı, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Celâl Esat, Refik Halit, Yakup Kadri, Huseyin Rahmi, Cevdet Kudret, Selâhattin Batu, Sermet Muhtar, Osman Cemal, Feridun Bellisar, Ekrem Reşit Rey, Oktay Rifat, Orhan Asena, Haldun Taner, Turgut Özakman, Çahit Atay, Çetin Altan, Refik Erduran, Necati Cumalı, Sabahattin Kudret, Güngör Dilmen, Aziz Nesin, Nazım Kurşunlu, Turan Oflazoğlu, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Hidayet Sayın, Recep Bilginer, Adalet Ağaoğlu, Yıldırım Keskin, Başar Sabuncu, Melih Cevdet Anday, İlhan Tarus, Tarık Buğra, Sedat Veyis Örnek, Güner Sümer, Aydın Arıt, Melih Vassaf, Rifat Ilgaz, Selçuk Kaskan, Necati Sepetçioğlu, Erol Toy, Vasfi Uçkan,İsmet Küntay, Sabahattin Engin,Aydın Engin, Sermet Çağan, Nezihe Meriç, Sadık Şendil, Refik Kordağ, Saim Nahit Bilge, Hayati Çorbacıoğlu, Yusuf Sururi, Necabettin Yal, Beliğ Selönü vb.ları..

50 YILDA GRAFİK SANATLAR

1923 TE GRAFİK SANATI, her şeyin yeniden düzenlendiği bir toplumda henüz bilinmiyordu. Bugün grafikçi olanların hemen hepsi 1923'ten sonra doğmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki bu yoksunluk yıllarına gelene kadar Osmanlı sarayı ve çevresinin sağladığı olanaklarla beslenen hattat, tezhipçi, minyatürcü ve mücellitlerin olanca ustalıklarıyla hazırladıkları yazma kitaplar üç -beş kişinin zevkine sunuluyor, yaratılan eserler saray ve konakların kütüphanelerinde tozlanıp çürümeye terkediliyordu.

Bu çalışmalar dinsel mimarlığın ihtişamlı yapılarında nakış, çini, yazı, oyma şeklinde erişilmez bir estetiğe ve duyarlığa varabiliyordu. Bu yolla biraz da olsa halka gösterilen grafik sanatlar Karagöz suretleri ve "Göstermelik"leriyle geniş kitlelere seslenebiliyordu.

1923'te, Kurtuluş Savaşı sonrasının dağınık, karışık havası içinde kişilerin keyfine bağlı işler bitmiş, bu işlerin sanatçıları da ayrı köşelere dağılmışlardı. Artık, ortaya konan eserlerin "Tek" değil, "Çoğaltılmış" olması isteniyordu. Elde mevcut olan çoğaltma tekniklerine göre bir çalışma isteniyordu. Devlet, yaptığı atılımları, ilerlemeleri halka anlatacak afişlere, broşürlere; ürettiği mamuller için kutulara, etiketlere ihtiyaç duyuyordu. O günlerdeki şartlar içinde, mutlu bir rastlantı Türk grafik sanatının, özellikle afiş sanatının başlamasını sağladı. Yurtdışında grafik sanatlar eğitimi yapmış olan genç afişçi İhap Hulusi yurta 1925'te dönmüştü. İhap Hulusi Görey, hemen hemen tek başına yıllarca bütün devlet kurumlarının afişlerinden diplomalarına; rakı etiketlerinden "Tayyare Piyangosu" biletlerine kadar usta fırçasının izlerini bıraktı. Bugün dahi çalışan İhap Hulusi, 50 yıllık Türk grafik sanatlarının en eski ve en uzun ömürlü sanatçısıdır.

Cumhuriyet yönetiminin ilk on yılı sonunda, 1933'lerde "Sanayii Nefise Mektebi"nin adı ve kuruluşu değiştirilip "Güzel Sanatlar Akademisi" haline getirildiği zaman Afiş Bölümü açıldı ve başına Mithat Ozar getirildi. Mithat Ozar, Paris'te resim eğitimi yapmıştı. Ancak iyi niyetle, iyi öğreticilerle başlayan bu hareket, batı kaynaklarına bakarak yapılan afişlerin ve diğer grafik sanatların basılma ve yayılma imkânları bulamadan Akademinin dar çerçevesi içinde kaybolup gitti. Grafik sanatlar Akademi dışında ressamların çalışmalarıyla toplumla ilişkilerini sürdürdü. Tarık Uzman, Faruk Morel, Emin Barın, Atıf Tuna, Akademi Afiş Bölümü'nün ilk mezunlarından Orhan Omay vb. gerek yaratıcı gerek uygulayıcı olarak 1930'lardan 1945'lere kadar Türk grafik sanatına değerli katkılarda bulundular.

18 yıl Berlin'de afiş ve moda resimleri öğretimi ile uğraştıktan ve Almanya'da afişçi olarak çalıştıktan sonra yurda dönen Kenan Temizan, Güzel Sanatlar Akademisi'nin Moda Resimleri Bölümü'ne atandı. Ölümüne kadar bu görevde kaldı. O sıralarda Akademi'nin afiş atelyesini Zeki Faik İzer yönetiyordu. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda Türkiye'nin sanayi ve ticaret alanlarında yeni atılımlara girişmesi grafik sanatının yeniden önem kazanmasına sebep oldu. Akademi'de afiş öğrenimi görmüş olan Mesut Manioğlu, Namık Bayık,Vedat Sargın, Gevher Bozkurt, Selçuk Önal, Ayhan Akalp vb. yeteneklerini yeni olanakları değerlendirerek ispatladılar.

Daha sonraları Fikret Akgün, Rauf Alazan, Sait Maden, Attila Bayraktar, Yurdaer Altıntaş, Metin Edremit, Ahmet Güleryüz, Erman Nusal, Kâmuran Özbenk, Mengü Ertel, Turgal Betil, Erkal Yavi, Aydın Ülgen, Sungu Çapan, Ferit Erkmen vb. biraz daha farklı bir anlayış ve tutum içinde grafik sanatların yayılmasına, gelişmesine imkân hazırladılar.

Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nun kurulması ve Grafik Bölümü'nün açılmasıyla yeni bir anlayış ve öğretim tarzı ortaya çıktı. Bu bölümü yöneten Mustafa Aslıer ve Boris Nieman'ın gayretleriyle değerli gençler yetişti.

50 YILDA KARİKATÜR

TÜRKİYE'de karikatür sanatının ilk örneklerini "Diyojen" adlı mizah dergisi verdi. 12 Kasım 1870'de yayınlanmaya başlayan bu dergiyi Teodor Kasap çıkarırdı. Zamanın hükümetleri "Diyojen"i bir düşman olarak görmüş ve sık sık kapatmıştır. 183. sayıda temelli olarak kapatılınca Teodor Kasap "Çıngıraklı Tatar"ı yayınlamış, o da kapatılınca "Hayal" adlı dergiyle mizaha devam etmiş ve 1877'de üç yıl hapse hüküm giymişti. Birinci Meşrutiyet'in hür havası sona erdiği için Teodor Kasap selâmeti Avrupa'va firar etmekte buldu.

1877'de İkinci Abdülhamit, "Matbuat Kanunu Tasarısı"na karikatür ve mizah ile ilgili çok sert maddeler koydurdu. 1877-1908 arası siyasi mizahi İstanbul'da değil, Avrupa'nın hürriyet içindeki şehirlerinde devam etti. Karikatürcü "Cem" ilk defa bu dergilerde görüldü. "Hasta Adam" deyimi, Avrupa'da yayınlanan Türk mizah dergilerinden sonra çıkmıştır.

1908'de, İkinci Meşrutiyet'in ilânının ertesi günü 35 mizah dergisi birden yayınlandı. Bu arada Cem Avrupa'dan döndü ve karikatürlerini İstanbul'da yayınlamaya başladı. Salâh Cimcoz'un yönettiği dergisinde Fransız illüstratörleri de çalışıyordu. Birçok siyasi dergi ve gazeteyi kapatan İttihat ve Terakki iktidarı, batılı bir anlayışla yayın yapan Cem'e ilişmedi.

Birinci Dünya Savaşı patlayınca Salâh Cimcoz Avrupa'ya kaçtı. Cem, onun yerine Refik Halit'i buldu. Fransız ressamlar dergiden gitmiş, onların yerini yerli karikatürcüler almıştır. İttihat ve Terakki ile, savaş içinde fikirleri çatışınca Cem de Avrupa'ya kaçtı. "Kalem" dergisinde yalnız kalan Refik Halit de Rıfkı adlı karikatürcüyü buldu. Refik Halit, "Kalem" kapanınca 1921'de "Aydede" adlı mizah dergisini çıkardı. Bu dergide Münif Fehim, Salih gibi ressam ve karikatürcüler, Yusuf Ziya Ortaç gibi mizah yazarlarının imzaları görülür

1922'de, "Hürriyet"in kurucusu merhum Sedat Simavi, "Gülervüz" adında, o zamana göre çok ileri bir mizah dergisi çıkardı. Mustafa Kemal Atatürk'ü tutan ve Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen dergiye karşı "Aydede" tam zıt yayın yapıyor, padişahı ve Yunanlılar'ı, İngilizleri tutuyordu. "Aydede"nin karikatürcüsü Rıfkı, İstiklâl Savaşı'na katılmak üzere Ankara'ya giden vatanseverlere "Anarşistler" diye hücum ediyordu.

CUMHURİYET'İN İLANINDAN SONRA:

"Aydede" kapandıktan sonra Yusuf Ziya Ortaç "Akbaba" adlı, Türkiye'nin hâlâ yaşayan en uzun ömürlü mizah dergisini çıkardı. Bu ilk Cumhuriyet yıllarında Ramiz, Ratip Tahir Cemal Nadir, Necmi Rıza, Togo, Sedat Nuri, Münif Fehim, Salih, Orhan Ural, Sadi Dinççağ isimleri ön plânda gelen karikatürcülerdir.

Ramiz, haftalık mizah dergilerine çizdiği kapak ve magazin karikatürleriyle şöhret yaptı. Cemal Nadir'i de arkadaşı Ratip Tahir şöyle anlatır:

-"Bizler o devirde karikatürü resim gibi çizerdik. Sonradan aramıza katılan Cemal Nadir, önceleri Ramiz'in tesirinde iken sürekli çalışmaları sonunda karikatürümüzü resim çizgilerinden kurtardı. Böylece, Cem ekolü sona erdi. Cemal Nadir daha çok gündelik gazetelerde çizdi ve bu geleneği basınımıza yerleştirdi. Halkın günlük dertlerine değindiği için karikatürün halk arasında yayılmasına ve sevilmesine sebep oldu. Önce "Akşam", sonra "Cumhuriyet" gazetelerinde çalıştı. Cemal Nadir devrinde karikatür anlayışı, genel olarak, bir fıkranın çizgi ile tamamlanması şeklindeydi.

Cemal Nadir'in 1947'deki ölümünden sonra onun etkisi devam etti. Tek partili dönemden çok partili döneme geçiş karikatür sanatı için çok faydalı oldu. Fikir hürriyetiyle gelişen bir sanat olan karikatür, bu devir-

de, özellikle "Marko Paşa" adlı mizah dergisinde iktidarı yıpratan unsurlardan biri oldu. O zamana kadar alışılmadık sert eleştireleri, yüzünden tirajı 60.000 çıktı. Kapatıldıkça yeniden çıkıyor, yayını tatil edilemiyordu.

1950-60 DÖNEMİ:

1950 sonrasında "Marko Paşa"nın benzeri olan "Kara Kedi"nin yayınlandığını gördük. Bu dönemde karikatür günlük gazetelerin birinci sayfalarında önemli yerini almıştı. 1952'de Turhan Selçuk, Yeni İstanbul gazetesinde karikatür sanatıyla ilgili yazılar yazıyor, karikatürün yeni bir sanat dalı olduğunu söylüyordu. Karikatürün, çizgi ile mizah yapma sanatı olduğu anlatılıyordu. Yazısız karikatürler yaygınlaşıyor, karikatür anlayışımız değişiyordu. "Kırkbir buçuk" adlı mizah dergisinde bütün karikatürcüler toplanıyor, daha sonra "Tef" adlı mizah dergisi aynı özelliği gösteriyordu. Bu dergiden sonra yeni kuşağın karikatürcüleri: Nehar Tüblek, Turhan Selçuk, Altan Erbulak Ali Ulvi, Sururi Gümen başta gelen karikatür sanatçılarıydı. Karikatür sanatı biçim, konu ve üslup bakımından büyük aşamalar yapıyordu. Daha sonraları Semih Balcıoğlu, Yalçın Çetin, Tonguç, Sinan Oğuz Aral Türk karikatür dünyasına başarıyla girdiler ve eserler vermeye başladılar.

Türk karikatüründe önemli yeri olan "Dolmuş" adlı mizah dergisi Demokrat Parti'ye muhalefet yaparak yayına başlıyor ve karikatürcüleri gittikçe olgunlaşıyordu. Sert politik karikatürlerin yanında magazin çizgileri de yer almaya başlıyordu. Devamlı olarak polisçe toplatılan dergi kapandıktan sonra Semih Balcıoğlu "Taş" dergisini, İlhan ve Turhan Selçuk Kardeşler de "Karikatür" dergisini çıkardı. CHP—DP çarpışması karikatürlere bütün sertliği ile aksediyordu. Ulus gazetesi karikatüristi Halim Büyükbulut hapse girmişti. Cumhuriyet'te çizen Ali Ulvi de "Uçtu Uçtu" adlı karikatüründen dolayı aranıyordu.

1960'TAN SONRA:

27 Mayıs Devrimi ile karikatürcülüğümüzde yeni bir devre başladı. Bu dönem karikatüründe kötü politikacılar, karaborsacılar, toprak ağaları, gericiler, tutucular bol bol işlendi. "Tef" dergisi ikinci defa yayınlanmaya başlandı. Çoğalan yayınlar, değişen konular ve 27 Mayıs'ın getirdiği hürriyet atmosferinde birinci sayfa karikatürleri okurları doyurmaz olmuştu. Böylece ilk sayfa karikatürleri yavaş yavaş silindi. Grevler, işçi-işveren ilişkileri, sınıf çelişkileri, sömürgecilik konuları ön plana çıktı. önem kazandı.

1970 SONRASI:

Bu devrede Türk karikatürcüleri bir dernek kurarak birleşti. Büyük bir sergi açarak Türk karikatürünün 100. yılını kutladılar. Yabancı ülkelerde düzenlenen yarışmalarda Nehar Tüblek, Ferruh Doğan, Turhan Selçuk, Semih Balcıoğlu vb. karikatürüstler önemli ödüller kazandılar. Böylece Türk karikatürü dünya ölçüsünde değeri olduğunu ispatlamış oldu.

Türk karikatürü bugün 100 yıllık tecrübenin getirdiği zengin deneylerden yararlanmaktadır. Halkın sorunlarını, çıkarlarını, açık ve vurucu bir şekilde korumakta ve kollamaktadır. Türk toplumuna, "Eleştiri" yönünden yaptığı hizmet son derece önemlidir. Karikatür milyonlarca okur üzerinde derin tesirler yapmakta, politik nutukların asla erişemediği derinliklere ve genişliklere ulaşmaktadır.

Bugünkü yeni kuşak arasında Cafer Zorlu, Zeki Beyner, Ferit Öngören, Tan Oral, Nezih Danyal, Ruhi Görüney, Sami Caner kişilikleri olan genç çizgilerdir.

* Cumhuriyet dönemi karikatürcülerinin unutulmaz sanatçısı Cemal Nadir'in bir karikatürü..

Öfkeli anne: "Al bakalım yumurcak, yoksa amcalara veririm ha!

50 YILDA TÜRK BASINI

1923 ten bu yana gazetelerin sayısı ve baskısı en az 20 misli artmıştır. Dizgi, baskı, dağıtım ve yönetim teknikleri gelişti. Gazetecilerin kültür ve bilgi seviyeleri çok yükseldi. 1923'lerde bütün Türkiye'de 40 gazete çıkıyordu. Bunların 8 tanesi İstanbul'daydı: Tanin, İkdam, Tevhidi Efkâr, İleri, Akşam, Vakit, Tercümanı Hakikat, Vatan.. Ankara'da iki büyük gazete vardı: Hakimiyeti Milliye (Ulus) ve Yenigün (Cumhuriyet).. Anadolu vilâyetlerinde Milli Mücadele havasını devam ettiren 20-30 gazete yayınlanıyordu.

İstanbul'da yayınlanan büyük gazetelerin baskı sayısı 10.000'in pek üstüne çıkamazdı. Bütün İstanbul basınının baskı sayısı belli değildir. Ama bütün yurtta basılan gazete tirajları toplamının 100—150.000 civarında olduğu tahmin ediliyor.

50 yıl önce dizgi ve baskı teknikleri çok geriydi. Yazılar elde diziliyor, basımevleri gazeteleri düz baskı makineleriyle basıyordu. Türkiye'de doğru dürüst bir dağıtım teşkilâtı yoktu. İstanbul'da gazeteleri "Müvezzi" dediğimiz ve gazete adlarını bağırarak satan gazete satıcıları dağıtıyordu.

Haberalma ve haberleri gazetelere ulaştırma teknikleri de zamana göre gene de çok ilkeldi. Şehirlerarası telefon konuşmaları daha yeni yeni kuruluyor ve çok defa aksıyordu. Muhabirler gazetelere haberleri telgraf ve mektupla gönderiyordu. Yüksek okul veya üniversite bitirmiş gazeteci sayısı çok azdı. Bunlar gazetelerin patronları ve yazıişleri müdürleriydi. Sekreterler ve muhabirler genellikle meslekte yetişmiş kişilerdi. Ankara muhabirleri arasında görgülü, bilgili, gençler de vardı.

Gazete çıkarmak büyük değil küçük sermaye işiydi. Meselâ, Akşam gazetesini Necmettin Sadak, Kâzım Şinasi, Ali Naci Karacan ve Falih Rıfkı Atay, aralarında 800 lira toplayıp çıkarmıştı. Vakit Gazetesinin kuruluş sermayesi 500 liraydı.

Basında geniş bir fikir hürriyeti vardı. İstanbul hükümeti yıkıldıktan sonra bu hükümetin taraflısı olan gericiler, tutucular, işgal kuvvetlerinin sözcüleri Milli Mücadele düşmanları İstanbul'dan kaçıp gitmişti. Artık İstanbul'da "Peyamı Sabah", "Alemdar" gibi yobazlık ve taassup yayıcıları yoktu. Ali Kemal linç edilip öldürülmüş, Refik Halit ile Refii Cevat Ulunay ve arkadaşları kaçmışlardı. Ancak, Atatürk'ü ve yeni Cumhuriyet rejimini yerden yere vurmaya hazır ve hatta yeltenen bir basın vardı. Tanin, Vatan, Tevhidi Efkâr, Tercümanı Hakikat ve İkdam Gazetelerinde sert tenkitler çıkıyordu. Koyu İslâmcılar "Sebilürreşat" adlı gazeteyi yayınlıyordu. Rejimi ancak bir kaç gazete savunuyordu. Hakimiyeti Milliye, Yeni Gün, Akşam, Vakit ve İleri. Basın, Atatürk'ün henüz yanında değildi, ama hapiste gazeteci yoktu.

1923'ün son aylarında İstanbul'da kurulan bir İstiklâl Mahkemesi ile basına karşı ilk tedbirler alındı. Hüseyin Cahit (Tanin), Ahmet Cevdet (İkdam), Velid Ebüzziya (Tevhidi Efkâr), Lütfi Fikri ve bir kaç gazeteci daha vatana ihanet suçundan mahkemeye verildi.

1925 yılı Mart'ında "Takriri Sükun" Kanunu çıkarıldı. Kanun çıkarıldıktan bir gün sonra da Bakanlar Kurulu kararıyla 6 gazete kapatıldı. İstanbul'da: Tevhidi Efkâr, Son Telgraf, İstikbal, Sebilürreşat, Aydınlık, Orak ve Çekiç gazeteleri, Adana'da Toksöz ve Sayha, İzmir'de Sadayı Hak, Trabzon'da İstiklâl ve Kahkaha gazetelerini bir kaç gün sonra İstanbul'da Press du Soir gazetesi takip etti. Arkadan Tanin, Vatan ve Resimli Ay kapatıldı. Hüseyin Cahit, Zekeriya Sertel, Cevat Şakir (Halikarnas Balıkçısı) Ankara İstiklâl Mahkemesi'nde yargılandı.

Elazığ İstiklâl Mahkemesi'nde ise, 1925 Haziran'ında Velid Ebüzziya, Sadri Ertem, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, İlhami Safa, Eşref Edip, Ahmet Emin Yalman, Ahmet Şükrü Esmer, İsmail Müştak Mayokan Suphi Nuri İleri yargılandı. Türk basınında çok uzun yıllar süren sessizlik dönemi başladı.

1929-31 yılları arasında cezalandırılan gazete ve gazeteciler: Yarın (Arif Oruç), Son

Sedat SİMAVİ

Ahmet Emin YALMAN

Falih Rıfkı ATAY

Posta (Zekeriya Sertel, Selim Ragıp Emeç, Ali Ekrem Uşaklıgil ve Halil Lütfi Dördüncü), İzmir'de Hizmet, Halkın Sesi ve Yeni Asır'dır. Hükümet 1931'de "Matbuat Kanunu"nu çıkardı. Bakanlar Kurulu'na her türlü gazete ve dergiyi kapatmak için yetki tanıyan bu kanun ile güdümlü bir basın rejimi kuruldu. Matbuat Umum Müdürlüğü kanalıyla basın İçişleri Bakanlığı'nın idaresine verildi.

1938'de hükümet Matbuat Kanunu'nda değişiklik yaptı ve basın özgürlüğünü biraz daha kısıtladı. 1939-45 yıllarında sıkıyönetim vasıtasıyla hükümet basını rahatlıkla yönetti. Zaman zaman gazeteler kapatıldı, yasaklar kondu, bildiriler yayınlandı.

Türkiye 1946'da çok partili döneme girdikten sonra, savaşta faşist cephe yıkıldığı için, memleketimizde demokratik fikirler yayılmaya başladı. Matbuat Kanunu değiştirildi, yumuşatıldı.

1946-50 yılları hürriyet dönemidir. 1950 seçimlerini Demokrat Parti kazandıktan dört yıl sonra gene basın ve gazeteci düşmanlığı başladı. Halbuki Demokrat Parti, iktidara gelmeden basın özgürlüğünü savunmuştu. DP yeni yasaklar koydu. Tahkikat Komisyonları kurdu. Hapishaneler gazetecilerle doldu boşaldı.

1960'ta 27 Mayıs Devrimi'nden sonra bütün basın Milli Birlik Hükümeti'ne alkış tutuyordu. Yasaklar kaldırıldı. 212 sayılı Gazeteciler Kanunu çıkarıldı. 1961 Anayasası'nda haberleşme hürriyetine geniş ve önemli yer ayrıldı. Türk basın tarihinde yeni bir dönem başladı.

Bu hürriyet devri uzun sürmedi. AP isbaşına gelmişti. Basını baskıya almak için yeni tasarılar hazırlandı: Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Tasarısı gibi.. Ama hükümet bunları gerçekleştirecek gücü bulamadı. Hava gittikçe gerginleşti.

12 Mart 1971 tarihi yeni bir dönemin başlangıcıdır. Tutuklamalar, yasaklamalar, gazete kapatma kararları, duruşmalar, kitap toplatmalar, fikir suçları, kitap tercüme etme suçları, yıllarca önce yayınlanmış yazılardan dolayı hesap sormalar ve zindanlara atılmalar... 50 yılda elde edilen bütün ilerlemelere rağmen, dünya 50 yıl önceki dünyadan çok, ama pek çok farklı olduğu halde basın aynı imkânları elde edememiştir. Cumhuriyetin 50. yılında Türk basını, örnek aldığımız Avrupa modeli demokrasi ölçülerine göre nisbeten gerçek mânada hür ve bağımsız bir atmosfer içinde, sıkıntıyla yaşamaktadır. 14 Ekim 1973 seçimlerindeki neticeler basın aleyhinde hazırlanan bir çok kanun tasarılarını rafta beklemeye mecbur etmiştir.

1973 Ekim'inde Türkiye'de gazete sayısı 400'dür. 1972 yılında bu sayı 409'du. Günlük gazete baskı sayılarının toplamı 2.800.000 civarındadır. Gerçek gazete satışı ise bir buçuk milyon ile 2 milyon arasında inip çıkıyor. 2 milyon 800 binlik baskının 2 milyon 300 binini İstanbul basını sağlar. 200 bini Ankara basını. 140 bini İzmir basını, geri kalanını Anadolu basını meydana getirir.

Türkiye'de günlük gazete sayısının 400'ün üstünde olması çok şaşırtıcı bir olaydır. Zira dünyada günlük gazete sayısının 400'ün üzerinde olduğu ancak üç ülke vardır: Amerika (1770), Almanya (1903) ve Sovyetler Birliği (639).

Gazete sayısı anormaldir, ama baskı sayısı bakımından dünya dördüncüsü değiliz. Amerika 62 milyon, Sovyetler Birliği 81 milyon, Japonya 53 milyon, İngiltere 28 milyon, Almanya 20 milyon, Fransa 12 milyon baskılarıyla bizden defalarca önde gelir.

Bir memlekette basının gücü ve gelişme derecesi her 100 kişiye düşen baskı sayısı ile ölçülür. Bu sayı yukarıda adı geçen ülkelerde 20-53 arasındadır. Yâni genel nüfusun yüzde 20 ile 53'üne bir gazete düşer. Bu miktar İsveç'te 53, Japonya'da 51, Norveç'te 38, Yeni Zelanda ve İsviçre'de 37, Danimarka'da 36, Türkiye'de 8 (sekiz)dir. Oysa UNESCO'nun kabul ettiği ölçülere göre, bir ülkenin haberleşme araçları bakımından "Geri" sayılmaması için bu sayının 10 olması gerekmektedir. Bu bakımdan, 400'ün üstündeki gazete sayısına rağmen Türkiye gelişmiş ülke sayılamaz. Bizde gazete sayısının bu kadar çok olmasının sebepleri arasında, haber verme endişesi yerine, yayın ve ilâncılıkla bir takım çıkarlar elde etme gayesi vardır.

Teknik bakımdan basınımız gerçekten büyük bir gelişme içindedir. Basın ofset dönemine geçmiştir. Bazı gazetelerimiz yıllardanberi Ankara, İzmir, Adana ve Almanya'da özel baskılar yapmaktadır. Türlü türlü günlük ve haftalık ilâveler dağıtılmaktadır. Yabancı ülkelerde bürolar kurulmuştur. Günlük gazetelerde renk kullanılmakta, komünikasyon, fotoğraf ve film tekniklerindeki yenilikler gayet başarıyla uygulanmaktadır.

Bugün basın, çok büyük sermaye geniş teşkilât ve endüstri haline gelmiştir. Artık 800 lirayla değil 800.000 lirayla dahi günlük gazete çıkarılamaz. Masraflar artmış, yeni harcama kapıları açılmıştır: Reklâm ve pazarlama gibi. Bu masraflar ilân ve satış gelirlerivle karşılanır. Ancak bu iki gelir arasında çok yakın bir orantı vardır. Gazete fiyatı artarsa okur sayısı düşer, okur sayısı düşünce ilân gelirleri azalır.

Gazetecilik tarihimizin ilk gazetesi olan "Tercümanı Ahval" 22 Ekim 1860'a çıkarıldığına göre özel gazeteciliğin yurdumuzda 114 yıllık tarihi vardır. Türkiye'de basınla ilgili kuruluşlar da bu gazeteden sonra başlamıştır.. 1862'de Matbuat Müdürlüğü kurulmuş, 1864'te Matbuat Nizamnamesi yayınlanmıştır. 15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıkan Yunan ordusuna ilk kurşunu Hasan Tahsin adında bir gazeteci sıkmıştır.

Türk basınının şerefli bir tarihi vardır ve son elli yılda yetişmiş yeterli, yetenekli gazeteciler Türk basın tarihine büyük hizmetler yapmışlardır. Son 50 yılın büyük Türk gazetecileri anıldığı zaman başta Sedat Simavi olmak üzere Yunus Nadi, Ali Naci Karacan, Hüseyin Cahit, Ahmet Emin Yalman, Zekeriya Sertel, Necmettin Sadak, Falih Rıfkı, Halil Lütfi, Suphi Nuri, Hakkı Tarık Us ve Asım Us, Ethem İzzet Benice, Yusuf Ziya Ortaç, Faruk Gürtunca, Tahsin Demiray ilk akla gelen isimlerdir. Daha sonraki nesilden Cevat Fehmi Başkut, Burhan Felek, Peyami Safa, Hikmet Feridun Es, Necip Fazıl, Abidin Daver, Ahmet İhsan, Feridun

* 50 yıllık Türkiye Cumhuriyeti'nin en ileri ve en büyük gazetesi "Hürriyet "in İstanbul'daki binası

Menteşe, Kemal Salih Mümtaz Faik, Faruk Fenik, Cihat Baban, Cemil Cahit Cem, Rakım Calapala Sezai Solelli, Osman Nebioğlu, Muhtar Enata, Yaşar Nabi, Vahdet Gültekin vb. ön plânda gelen basın mensuplarıdır.

Türk gazetecileri, mesleğin onurunu, basının hak ve hürriyetlerini korumak ve kollamak bakımından başarılı sınavlar vermişlerdir. Bugün yan yayınları ile tirajı 1 milyonu bulan gazeteler Türk halkının hizmetindedir.

50 YILDA FOTOĞRAFÇILIK

DÜNYANIN en yeni sanatı fotoğraf ile sinemadır. Fotoğraf sanatı 100 yaşını geçeli çok az oldu. Pratik uygulama alanına geçişinden çok kısa bir süre sonra Osmanlı İmparatorluğu'na girmiş ve Cumhuriyet'in ilânına kadar dünyaca kabul edilen bir kaç usta da yetiştirmişti. Bunlardan en önemlisi Abdullah Kardeşler'dir.

Cumhuriyet yönetiminde, din kurumunun Turk toplumu üzerindeki mana ve etkisi değişince, gelişen endüstri şartlarından payını alan fotoğraf da serpildi, yayıldı, gelişti.

Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde yeniden düzenlenen basın, yayın ve bazı tanıtıcı çalışmalar, fotoğrafçı kadrolarına ihtiyaç gösteriyordu. Yapılan yeni eserlerin, ilerlemelerin halka gösterilmesi, aktüaliteye yansıması için gayret gösteriliyor, bir kısım gençlere yeni imkânlar tanınıyor, bir kısmı Avrupa'ya tahsile gönderiliyordu. Bazı yabancı fotoğrafçılara da ilerleme hamleleri arasında görev aldılar. Bunların başında Othmar Pferschy gelir

1960 yılına kadar fotoğraf sanatını besleyen en güçlü kurum basın dünyamızdı. Gazetelerin bol fotoğrafa doğru gitmesi Turkiye'de fotoğrafçılığı kârlı bir iş haline getirdi Hele gazete ve dergilerin renkli baskı sistemlerine geçmesi, fotoğrafla geçinenleri iyi paraya kavuşturdu. Bu arada fotoğrafın sanat kısmı da ilerledi. Endüstri ve reklâm fotoğrafçılığı basın âleminin dışında da fotoğrafın geçerli bir sanat olduğunu gösterdi.

50. Cumhuriyet yılında fotoğraf, müzeye girecek bir hale gelmemiştir. Heykel ve resim dışındaki plastik sanatlarımızın hepsi böyledir. Belki bundan sonra bir fotoğraf müzesi kurulabilir.

Vedat Nedim Tör'ün Matbuat Umum Müdürü iken çıkardığı "Kemalist Türkiye" adlı eser, bize ve yabancılara Atatürk Türkiyesi'ni, gerçek sanat fotoğraflarıyla ve ofset, tifdruk gibi baskı sistemleriyle tanıtan ilk "Avrupai" eserdir ve basın tarihinde önemli yeri vardır. Bu eserdeki fotoğraflar Othmar'ındır. Othmar, ilk manzara ve arkeoloji, sanat tarihi fotoğrafçısı sayılır. Önce Resimli Hayat, sonra Hayat Mecmuasında yayınlanan fotoğraflar ve bunları çeken Ara Güler, Ozan Sağdıç gibi fotoğrafçılar, basın yoluyla şöhret yapmış sanatçılardı.

Türkiye'de fotoğraf sanatının ilerlemesinin temeli Halkevlerine dayanır Buralardaki çalışmalar fotoğrafın bir sanat olduğunu geniş halk kitlelerine göstermiştir Fuar ve sergiler için çekilen ve buralarda dekorasyon arasında kullanılan büyük fotoğraflar, bazı banka ve kurumların teşvikiyle önemli bir ifade unsuru olduğunu göstermişti. 1945'ten sonra memleketimizde fotoğraf sergileri açılmaya başlandı ve resim sergisi gibi fotoğraf sergisinin de olabileceği anlaşıldı.

İstanbul Fotoğraf ve Sinema Amatörleri Kulübü (AFSAK) ile Adapazarı Fotoğraf Amatörleri Kulübü (AFAK)ın yaptığı sergi çalışmaları son yılların eseridir. Ankara Mimarlar Odası Fotoğrafçılık Kolu ve Anka-

ra Gazeteciler Cemiyeti'nin Türkiye çapındaki fotoğraf sergileri son yıllarda birdenbire denilecek şekilde önem kazanan fotoğrafın Türkiye'de süratle yayıldığını gösterir.

Bu arada Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nın yaptığı tanıtıcı yayınlar sanatçılarımızın değişik çalışmalar yapmasına fırsat hazırladı. Bu arada son yıllarda sayısı son derece artan yıllık takvimler fotoğraf sanatının halka yayılmasına sebep oldu.

Bu takvimlerin ve ajandaların başında Eczacıbaşı Ajandası geliyor Her yıl sayfalarını tek bir konudaki fotoğraflara ayıran bu ajanda bir çeşit fotoğraf sergisi gibi bir yıl masaları ve seyreden gözleri süsleyip zevklendiriyor.

1962'lerde 6 sayı çıkıp kapanan "Fotoğraf" adlı dergiyi de bu arada saymak kabildir.

Basında fotoğraf sanatının ilk öncüleri foto Cemal Işıksel, Faik Şenol, Selâhattin Giz vb. Daha sonraki kuşakta Müeddep Erkmen, Mehmet Sürenkök, Hüseyin Ezer, Meftun Olgaç, Tamer Güvenç, Fikret Otyam gelir. Basın dışında Esat Tengizman, İhsan Erkılıç, Şinasi Barutçu, Kemal Baysal, Limasollu Naci ve Bahaa Gelenbevi Türk sanat fotoğraflarının temsilcisi sayılacak değerleri taşırlar. Bugün Mustafa Kapkın, İlhan Arakon, Aziz Albek, Haluk Doğanbey, Sami Güner, Atilla Torunoğlu, Ömer Pekmez, Işık Berkman, Taçay Erdemsel, Şakir Eczacıbaşı, Şemsi Güner, Gültekin Çizgen, Hüseyin Kırcalı vb. günlük çalışmalarıyla güzel fotoğraflar vermekte ve rağbet görmektedirler.

50 YILDA BAYINDIRLIK İŞLERİ

BAYINDIRLIK Bakanlığı'nın, Cumhuriyetin ilk yılındaki adı "Nafia Vekâleti"ydi. 50 yılda 40 bakanın gelip gittiği bu vekâletteki ilk "Vekil", Yüksek Mühendis A. Muhtar Çilli'ydi. Türkiye'nin demiryolları, karayolları, liman ve havaalanlarıyla resmi yapılarını görevi içine alan Bayındırlık Bakanlığı 1848'de "Nafia Nezareti" adıyla kurulmuştu. Bayındırlık Bakanlığı'nın bugünkü kanunu, 26 Mayıs 1939'da çıkarıldı. Bu kanundan sonra, daha evvel Bayındırlık Bakanlığı'na bağlı olan Posta, Telli ve Telsiz Muhabere Nakliyatı, Radyo İşleri, Demiryolları, Denizyolları, Hava Limanları, Seyrüsefer Güvenliği, Limanlar ve Teçhizatı, Su Mahsulleri ve Avcılığı İşletme İşleri Ulaştırma Bakanlığı'na devredildi.

KARAYOLLARI:

Bayındırlık Bakanlığı'nın en göze çarpan bölümü Karayolları Genel Müdürlüğü'dür. Türkiye'nin ulaşılması zor sayılan yerlerine kadar uzanan karayolları gittikçe çoğalmakta, en ufak köylere kadar gitmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalan ulaşım damarları, 13.885 km.'si bozuk ve genişliği 3 metre olan şose ile 4.450 km.'si toprak yol olmak üzere, 18.335 idi. Köprü sayısı ise 94'tü.

21 Şubat 1921'de "Tarik Bedeli Nakdisi Hakkında" Kanun çıkarıldı. Bu kanunun ilk maddelerinden birisi, 18 ile 60 yaş arasındaki her erkeği "Yol vergisi" ile yükümlü tutuyordu. Sakatlar, fakirler, askerler, işçi toplama işleriyle uğraşan imamlar ve muhtarlar bu vergiden muaf tutuluyordu. Vergi ödeyemeyeceği tesbit edilenler, oturdukları yerlerden uzaklığı üç saati geçmeyecek yerlerde, yol yapımına mecburdu. Öğrenciler ve altı çocuğu olanlar da yol yapımında çalışmaktan muaftı. Bu son cümledeki karar 19 Ocak 1925 tarihinde verilmişti.

22 Haziran 1927'de yollar hakkında yeni bir kanun yayınlandı. Devlet ve vilâyet yollarının yapımı birleştirildi ve bu işler Vilâyet Özel İdareleri'ne bırakıldı.

2 Haziran 1929'da Şose ve Köprüler Kanunu çıktı. Bütçeden sağlanan paralarla "Milli Şoseler" adı verilen devlet yolları yapılmaya başlandı.

26 Mayıs 1934'te yayınlanan "Nafia Vekâleti Teşkilât ve Vazifelerine Dair Kanun" yayınlandı.

11 Şubat 1950'de "Karayolları Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun" kabul edildi. Türkiye böylece yeni

* Cumhuriyetin ilk yıllarıyla 50. yılı arasında bayındırlık bakımından Türkiye'de büyük ilerleme görülür. Resimde Anadolu'da Fırat üzerindeki köprülerden biri.

* Limanlar, üç tarafı denizlerle çevrili Türkiye'nin ekonomik hayatı bakımından büyük önem taşıyor. Resimde İzmir limanından bir köşe görülüyor.

bir yol teşkilâtına kavuşuyordu. Katma bütçeli ve tüzel kişiliği olan teşkilât bir kamu kuruluşuydu.

O tarihten bugüne kadar, devlet yolları ağı ilkin 24.306 km. iken 35.018 km.si devlet, 24.451 km.si il yolu olmak üzere toplam 59.469 km.ye ulaştı. Artış oranı 1950'ye göre yüzde 145'tir.

Bugünkü devlet yolları ağının 18.274 km.si asfalt, 13.805 km.si stabilize, 1.826 km.si toprak, 1.214 km.si de geçit vermeyen yollar olmak üzere toplam 35.018 km.dir.

İl yolları ağının 2.151 km.si asfalt, 1.446 km.si stabilize, 6.239 km.si toprak, 1.615 km.si de geçit vermeyen yollar olmak üzere toplam 24.451 km.dir.

1.074 metrelik asma kısmıyla Türkiye'nin en uzun köprüsü olan İstanbul Boğaziçi Köprüsü'nden sonra en uzun köprü Fırat nehri üzerindeki Birecik Köprüsü'dür. Uzunluğu 695 metredir. Yeni yapılan Haliç Köprüsü 1974 Mayıs'ında bitecek ve 995 metre uzunluğu ile Türkiye'nin 2. büyük köprüsü olacaktır.

DEMİRYOLLARI:

50 yıllık Cumhuriyet yönetiminde Türkiye gerçekten demirağlarla örülmüştür. Cumhuriyetten önce 3.000 km. civarında olan, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti topraklarındaki demiryolu ağı İsmet İnönü'nün "Başvekillik" devrinde büyük hamlelerle genişlemiş, bugün 10.103 km. uzunluğa ulaşmıştır. 1923'te demiryolları ile taşınan yolcu sayısı bir yılda 2 milyon iken 1973'te bu sayı 111 milyona çıkmıştır.

LİMANLAR:

Üç tarafı denizlerle çevrili büyük yurdumuzda 50 yılda 17 büyük liman yapıldı. 6 limanın yapımına devam edilmektedir. Ayrıca küçük tekne limanları, balıkçı barınakları, yat ve motor limanları, iskeleler yapılmıştır.

HAVAALANLARI:

İkinci Dünya Savaşı sıralarında büyük Türkiyemizde, askeri maksatlarla kullanmak üzere bir çok havaalanı yapıldı. 900-1.300 metre uzunlukta pistleri olan ve 10 santim kalınlıkta betonla kaplı olan bu alanlar memleketimizde havacılığın gelişmesine ilk adım olmuştur. 1949'da Bayındırlık Bakanlığı bünyesinde kurulan Hava Meydanları Bürosu, yeni standartlara uygun hava meydanlarının yapımına başladı. Bu büro daha sonraları "Hava Meydanları ve Akaryakıt Tesisleri İnşaat Reisliği", "Demiryolları, Limanlar ve Hava Meydanları Genel Müdürlüğü" adıyla göreve devam etti.

Askeri amaçlı hava meydanları dışında başlıca havaalanları: Esenboğa (Ankara), Adana, Çiğli (İzmir), Diyarbakır, Trabzon, Samsun, Antalya, Van, Elazığ, Afyon, Gaziantep, Bursa ve Yeşilköy (İstanbul) havaalanlarıdır.

İstanbul'daki Yeşilköy havaalanı yeniden ele alınmış ve bir milyar liralık yatırımla zamanımızdaki en büyük uçakların ardı ardına inip kalkabileceği bir duruma getirilmek üzere çalışmalara başlanmıştır.

Bayındırlık Bakanlığı'nın Yapı Dairesi, büyük Türkiye'nin dört yanındaki resmi binaları ya kendi yaparak, yahut yaptırarak büyük katkıda bulunmuştur.

50 YILDA TİCARET

TÜRKİYE'nin 50 yıllık ticaretinin, daha doğru bir deyimle ekonomisinin kuşbakışı bir öze tini yaparken, "1923 yılında sıfırdan başladıktı, 1973 yılında geri kalmış ülke özelliğinden kurtulmak üzereyiz" cümlesiyle başlamak gerekir. 1923 yılında Türkiye'de sanayi yoktu, tarım çok ilkeldi, pazarlama ve ulaştırma basit ve yetersizdi. Büyük Türkiye'nin coğrafi bölgeleri arasında ticari bağlantı hemen hiç yoktu.

Tabii kaynaklara el atılmamıştı. Sermaye techizatı sıfıra yakındı. Böyle bir ekonomiyi kalkındırmak için İzmir'de 17 Şubat-4 Mart 1923'te çok önemli bir toplantı yapıldı. Türk tarihine "İzmir İktisat Kongresi" adıyla geçen bu kongrede Atatürk de bulundu. Yeni Türkiye'nin iktisadi ve ticari karakteri bu kongrede tespit edildi. 1135 kişinin katıldığı toplantıda işçi grubunu yazar Aka Gündüz, sanayi grubunu Selâhattin Bey (Ayvalık), çiftçi grubunu Kâni Bey (Manisa), tuccar grubunu Alaiyelizade Mahmut Bey temsil etti.

Kongre, milli ticaret ve sanayinin ve sanayi odalarının kurulmasını, milli bankalar kurulmasını, ekonomik durumu gösteren istatistikler yapılmasını kararlaştırdı.

1925'te kurulan "Sanayi ve Maadin (madenler) Bankası ile 1927'de yürürlüğe giren "Teşviki Sanayi Kanunu", madenlerin işletilmesi ile ilgili finansman problemlerini ve sanayiin kuruluşunu gaye edinmişti. Bu banka, Türkiye'de sanayileşme hareketinin ilk adımlarının atılmasına imkân verdi.

1932'de iki yeni kuruluş ortaya çıktı. Biri Devlet Sanayi Ofisi, diğeri Sanayi Kredi Bankası. Sanayi ve Maadin Bankası feshedilmişti. Devlet sermayesi ile kurulan fabrikaları Devlet Sanayi Ofisi yonetti .Özel teşebbüs fabrikalarına gerekli hammadde ve kredi sağlayıp özel endüstriyi teşvik etti.

Bu iki yeni kuruluş da yetersiz kalınca çok daha geniş bir çalışma düzenini kapsıyan Sümerbank 1933'te kuruldu. Sümerbank, sadece Devlet Sanayi Ofisi'nden devraldığı fabrikaları işletmekle kalmadı, çeşitli sanayi kuruluşlarına sermayesiyle katıldı. Ayrıca teknik eğitime önayak oldu. Ciddi bir kalkınma böylece basladı.

1933'te bütün teknik ayrıntılarıyla son şeklini bulan ilk "Beş Yıllık Sanayi Planı" yapıldı. 1934-39 yılları arasında uygulanacak bu plan büyük ümitler vaadediyordu. İlk yıllarında bile çok faydası görülen bu plan, bugünkü "Devlet Planlama Teşkilâtı"nın temelidir.

İktisat ve ticaret hayatımızda modern ve "Planlı Kalkınma", 30 Ekim 1960'da kurulan "Devlet Planlama Teşkilâtı"nın yaptığı planlarla ve 1961-1965 yılları arasındaki İnönü başkanlığındaki hükümetler döneminde uygulandı.

1923-1950 yılları, karma ekonomi felsefesinin geliştiği dönemdir. 1950'den sonra gelen Demokrat Parti iktidarı devletçiliğe karşı özel girişimciliği benimsedi. Serbest rekabet ve fiyat mekanizmasının çalşmadığı bir ortamda liberalizmi savunan bu iktidarın iktisat politikası bir çok dengesizliklerin ortaya çıkmasına sebep oldu. Kararlar ekonomi biliminin dışında alınıyordu. 1957'de şiddetli bir enflasyon başladı. 1950-58 döneminin ana karakterini iktisat politikasında kararsızlık, disiplinsizlik, tutarsızlık, bilimsel olmaktan uzaklık ve kısa vadeli olmak teşkil eder.

1960'DAN SONRA:

Uygulamada ihmale uğrayan karma ekonomi görüşü yeniden önem kazandı. Ve 5 yıllık kalkınma planları hazırlandı. Böylece iktisadi disiplin, uzun vadeli düşünme özelliği ortaya çıktı. Ekonomiye yön verme ve yol göstermenin faydaları anlaşıldı.

1973 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nde iktisat politikası ve planlama alanında ciddi bir hamle yapılmıştır. 1973 sonrasını hedef alan "Yeni Strateji" ile "Üçüncü Beş Yıllık Plan" gerçek bir aşama ve gelişmedir

50 YILDA SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM

TOPLUMUN sağlığı, devletin en büyük sermayesidir" diyor, Kraliçe Victoria devrinin Hariciye Nazırı Disraeli.. Türkler, Orta Asya'dan batı dünyalarına göç ettikten sonra da, birçok medeniyet eserleri gibi, çeşme, ılıca, hamam, imaret ve şifahane cinsinden sağlık ve sosyal yardım kuruluşları, tıp medreseleri ve hasteneler yaptılar. İnsan s ağlığı ve sosyal dayanışmaya büyük önem verirdi atalarımız.

Bugünkü Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı, Cumhuriyet'in ilanından üç yıl önce kuruldu. 1920 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurduğu bu bakanlığın o zamanki adı "Sıhhıye ve Muavebatı Içtimâiye Vekâleti"dir.

Yurdumuzun düşman istilâsına uğramış bölgelerinden kaçarak Orta Anadolu'ya gelen büyük grupları yerleştirmekle işe başlayan bu vekâlet, bütün imkânları seferber ederek Kurtuluş Savaşı'nda kullanılmak üzere tıbbi malzeme stokları yapmıştı.

Cumhuriyet'in ilânından sonra, "Sıtma Savaşı" başladı. Yoksul ve yaralı Türkiye bu hastalıkla uzun yıllar savaştı. Bu savaşı 1925-1931 yıllarında "Trahom Savaşı" izledi. "Verem Savaşı" zaten Cumhuriyetin ilk yıllarında başlamıştı. Cumhuriyetin 50. yılında bu üç büyük savaş kazanılmıştır.

* Sağlık işleri bugünkü Türkiye'ye yeterli olmamakla birlikte Cumhuriyetin ilk yıllardan çok ileridir. Resimde İstanbul/Samatya Sosyal Sigorta Hastanesi'nin bir bölümü görülüyor.

Sağlık hizmetleri pahalı hizmetlerdir. Genellikle devletlerir tüm milli harcamalarının %5'ini kapsar. 1923'te Türkiye'de 554 hekim vardı. 1973'te bu sayı 17.365'tir. Ancak bu hekimlerin %70'e yakın kısmı İstanbul, Ankara ve İzmir'de yerleşmiştir. Bu manzara dengesizlik alâmetidir ve dünyanın başka hiç bir ileri memleketinde yoktur.

Türkiye'de hemşire sayısı, açılan okullar sayesinde bugün 12.000'e yaklaşır. Ama, en lüzumlu ihtiyaçlar hesaplandığı takdirde bile bu sayının üç misline çıkarılması gerekir. Bugün en azından 36.000 hemşireye ihtiyaç vardır.

Cumhuriyet'in ilk yıllarında diplomalı ebe sayısı 136'ydı. 1973'te bu sayı 14.000'e yaklaşmıştır. Buna rağmen kadroların %75'i doldurulabilmiştir.

Bugünkü Türkiye'nin en önemli sağlık sorunu nüfus çoğalmasıdır. Yılda, ortalama binde 2,5 olan artma hızına "Nüfus planlaması" çalışmaları, pek etkili olamıyor. Eğer yurdun konut, beslenme, eğitim ve en başta ekonomik sorunları geniş halk kitleleri lehine çözümlenirse bu korkunç artış temposu yavaşlıyabilir. Türkiye, tehlikeli bir şekilde artan nüfusuna yetecek kalkınma hızını sağlayamadığı sürece her türlü iç patlamalara gebe sayılır.

Hastalık, annelik, yaşlılık, sakatlık ve bütün sosyal güvenlik ve refah hizmetlerinin Sağlık Bakanlığı dışında çok kuvvetli ve tesirli bir kuruluşa bırakılarak yurt düzeyinde uygulamaya hemen geçilmesinde sonsuz faydalar vardır.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı adının taşıdığı ilk kelimeyi yerine getirmeye ancak yetişebilmektedir. Oysa "Sosyal Yardım" hizmeti diye bir konuyla asla ilgilenememektedir. Süratle büyüyen Türkiye'de bugünkü artış hızıyla nüfusumuz 28 yıl sonra 70.000.000 (70 milyon) olacaktır. Yapılan araştırmalara göre her yıl 500.000 ana en ilkel araçlarla düşük yapmakta ve bu sayıdan en az 10.000'i ölmekte veya sakat kalmaktadır.

Cumhuriyet Türkiye'sinde sağlık hizmetleri bakımından en büyük aşama, 1961 Anayasası'yla kişinin beden ve ruh sağlığının bir anayasal hak olarak kabul edilmesi ve devletin sorumluluğuna verilmesidir.

50 YILDA TARIM

1923 TÜRKİYESİ'nde nüfusun %80'i, şimdi "Kırsal" denilen köylerde yaşar ve tarımla geçinirdi. Bugün bu nüfus orantısı % 65'tir. Ancak 1927'de tarımla uğraşanlar 9 milyon iken bugün tarımla uğraşan nüfusun sayısı 25 milyonu bulmuştur. Türkiye'nin toprakları 1923 yılındaki Türkiye'ye nazarın üç misli genişlemiştir. Ama topraktan geçinen insanların sayısı, üç misli olmuştur.

Milli gelirin % 27'sini tarımsal üretim sağlamakta, ihracat gelirlerinin % 25'i tarımdan elde edilmektedir. Tarım, Türkiye ekonomisinin hâlâ en büyük kesimidir.

1948'de yurdumuzda 1.756 traktör varken 1960'ta bu sayı 42.136'ya ulaştı. Ancak ekilebilir toprakların sınırına süratle yaklaştık. 1960'tan sonra girilen planlı dönemde toprağın verimini arttırıcı tedbirler alındı. Tahıl üretimi 1925 yılında 3 milyon ton iken 1972'de 17,5 milyon tona yükselmiştir. Nüfusumuz aynı yıllarda 12 milyon iken 36 milyonu geçmişti. Ekilen tahıl 6 misli artarken ekilen tahıl alanı genişliği de 4 misli artmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, Türkiye'yi tarım ürünleri ihraç eden bir ülke haline getirmek hedefindedir. İçeride, tarıma

* Turkiye'de tarım makinadan çok insan gücüne ve emeğine dayanır. Resimde Batı Anadolu'da toprakla uğraşan tarım işçileri görülüyor.

dayalı endüstrinin (Örneğin, gıda, içki, tütün, dokuma, giyim eşyası, deri ve kösele gibi) hammadde ihtiyaçlarının karşılanmasında, yabancılara muhtaç olmayacağız.

TARIM REFORMU:

ATATÜRK 1936 yılında TBMM'nin açış konuşmasında "Memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır." demişti. Topraksız çiftçiye toprak verilmesi konusunda ilk girişim 1924 yılı bütçe kanununa eklenen özel bir hükümle başlamaktadır. Bu hükme göre, "Devlete ait arazi" takdir edilecek bedel ve 10 yıllık taksitlerle topraksız çiftçi ailelerine satılabilecekti.

1926'da çıkarılan kanun, Doğu Anadolu bölgelerindeki büyük toprak ve nüfus sahibi kişilerin başka bölgelere nakledilebileceği ve topraklarının kamulaştırılarak dağıtılabileceğini hükme bağlıyordu.

1933'te, Cumhuriyetin Onuncu Yılı dolayısıyla yapılan açıklamada "Arazi islâhatı, Cumhuriyet'in halkçılık şiarının neticesi olduğu kadar iktisaden kuvvetli bir Türkiye yaratmak davasının da esaslı şartlarından biridir," deniliyordu.

1945'te "Çiftçiyi Topraklandırma ve Çiftçi Ocakları Kurma Kanunu" adı altında Meclis'e sunulan tasarı 11 Haziran 1945'te yürürlüğe girdi. Bu kanunun müzakereleri sırasında Meclis'te başlayan muhalefet daha sonra Demokrat Parti'nin kurulmasına yol açtı. Bu olay önemli bir dönemin başıdır. Bu kanunun, 50 dönümü aşan özel mülklerin de kamulaştırılmasına olanak sağlayan 17. maddesi 23 Mart 1950'de çıkarılan kanunla değiştirilince, ilk şekil özelliğini kaybetti.

1947'den 1970'e kadar çiftçiyi topraklandırma Kanunu'na göre yarım milyona yakın çiftçi ailesine 23 milyon dönüme yakın toprak dağıtıldı. Bu 23 milyon dönümün ancak 210 bin dönümü özel mülklerden kamulaştırılıp dağıtılmıştır. Geri kalanı hazine, vakıf ve mahalli idareler topraklarıdır. Yani büyük toprak sahiplerine göre devlet 110 misli fazla toprak dağıtmıştır.

Türkiye tarımı, 50. yılına bir buçuk milyona yakın "Hiç topraksız", iki buçuk milyona yakın "Yetersiz topraklı" çiftçi ailesiyle girmiştir. 19 Temmuz 1973'te yürürlüğe giren ve eski "Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu" nuyürürlükten kaldıran "Toprak ve Tarım Reformu Kanunu", Türkiye'nin tarım uzmanları tarafından yine de kâfi görülmemektedir.

50 YILDA ULAŞTIRMA

CUMHURİYETİN ilk yıllarında adı "Münakâlat Vekâleti" olan Ulaştırma Bakanlığı, birçok görevleri bakımından Bayındırlık Bakanlığı ile adetâ içiçe çalışır Bayındırlık Bakanlığı "Yapma", Ulaştırma Bakanlığı ise "İşletme" alanlarında görev almıştır. Kalkınmada ulaşımın payı büyüktür ve 50 yıl öncesiyle bugünkü manzara arasında bir mukayeseye imkân ve lüzum yoktur.

Demiryolları ve Karayollarının karşılaştırmasını Bayındırlık konusunda yaptığımız için burada, kısaca PTT, THY ve Denizcilik Bankası'ndan bahsetmekle yetineceğiz.

* Türkiye'nin deniz ulaşım araçları henüz yeterli tonaja ulaşamamakla beraber iç ve dış denizler için yeni gemilerle ulaşımı kuvvetlendirmeye gidilmektedir.

Türkiye'de Posta, Telgraf ve Telefon'un tarihi epeyce eskidir. İlk Posta Nizamnamesi 1840'ta hazırlandı. O yıllarda henüz posta pulu yoktu. Mektuplar, posta merkezlerinin özel damgaları ile damgalanırdı. Ülkemizde ilk posta pulu 1862'de kullanılmaya başlandı. İlk telefon hattı, İstanbul'da Soğukçeşme'deki Posta ve Telgraf Nezareti ile bugün Eminönü İş Bankası'nın yerinde bulunan Eminönü Postanesi arasında 1881 yılında kuruldu.

Ülkemizde telgrafın da önemli bir mazisi vardır. Telgrafı icad eden Samuel Mors adlı bilgine, ilk madalya veren devlet Osmanlı İmparatorluğu olmuştur. İlk telsiz telefon 1905'te, o zaman bizim olan Libya'daki Derne şehri ile İzmir arasında kullanıldı.

PTT, modern dünyaya ayak uydurmaya çalışmaktadır. 1927'de yurt içinde 53.000 kadar mektup gönderilmişti. Bugün bu sayı 500 milyonu, yurt dışına gidip gelen mektup sayısı 80 milyondur.

1939'da Türkiye'deki telefon abonesi sayısı 22 bin kadardı. Bugün bu sayı 500.000'i geçmiştir.

DENİZCİLİK

Türkiye'de düzenli deniz işletmeciliği 1843 te "Fevaid-i Osmaniye" adlı denizcilik işletmesiyle başlar. Bu teşekkül boğaziçi ve Marmara'da, daha sonraları Akdeniz ve Karadeniz'de vapur işletti. 1870'de "İdare-i Aziziye", 1878'de "İdare-i Mahsusa" adını aldı. 1910'da "Osmanlı Seyrisefain İdaresi", daha düzenli bir sivil denizcilik ortaya çıkardı. 1933 yılında, aynı işletme adını "Denizyolları İşletmesi" yaptı. 1937 yılında bu devlet kurumu, "Denizbank" adını aldı. Denizbank'a İstanbul, İzmir, Trabzon Liman İşletmeleri, Tahlisiye Umum Müdürlüğü, Kılavuzluk ve Römorkörcülük Müdürlüğü ve Van Gölü İşletmesi bağlandı. 1939'da Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü adını alan teşkilât, Kıyı Emniyet Teşkilâtı'nı da bünyesine aldı. 1945'de Şirketi Hayriye vapur idaresi aynı yönetime katıldı. 1952 yılında ise Denizcilik Bankası Türk Ananim Ortaklığı adıyla devlet teşekkülü son şeklini aldı.

Bugünkü Denizcilik Bankası'nın elinde, ortalama yaşları 24 olan 12 tane yolcu ve yük karışımı gemi ile 3 feribot vardır. İstanbul'da Boğaziçi, Adalar, Haliç ve İzmit'te, 50 yolcu, 16 araba vapuru çalıştırır. Çanakkale'de de 3 araba vapuru vardır.

İstanbul Şehir Hatlarında 1972 yılında 120 milyon yolcu taşınmıştır. Araba vapurlarında İstanbul'da taşınan otomobil vb.'nin sayısı 1972'de 5,5 milyondur. 1952 yılına göre bu oran % 100 artış göstermiştir. 1923 yılında ve 1923'e yakın yıllarda yolcu taşıma istatistikleri mevcut değildir.

Denizcilik Bankası'nın "Deniz Nakliyat" adlı bir anonim şirketi vardır. Daha önceleri "Şilepçilik İşletmesi" iken 1955'te Emekli Sandığı ve diğer bazı kurumların katılmasıyla kurulmuştur. Elinde 41 şilep ve 7 tanker vardır. Denizcilik Bankasının 62 bin gros tona yaklaşan yolcu gemisine karşılık bu şilep ve tankerlerin toplam detweytonu 519.991'dir. Yapılacak yeni gemilerle 1974 yılında şilep ve tanker filomuz 1 milyon detweyt tona yaklaşacaktır.

THY

Türkiye'de sivil havacılık, 1933 yılının 20 Mayıs günü kuruldu. Türk Hava Yollarının 40 yıllık bir geçmişi vardır. İstanbul'dan Ankara'ya ilk tecrübe uçuşu 5 Şubat 1933'te yapılmıştı. On yıl sonra 1943 yılında 6 tane Domini tipi, 1944'te 5 tane Junkers tipi uçak aldık. Böylece yurtiçi uçak nakliyatı genişledi.

İlk yurt dışı uçak seferi 1947 başında Ankara-İstanbul üzerinden Atina'ya yapıldı. 1951'de Kıbrıs, Beyrut, Kahire seferleri başladı.

* Türk Hava Yolları 40. yaşına basmıştır. Avrupa ve Amerika firmalarından alınan uçaklarla taşınan yolcu sayısı her geçen gün büyük oranda artmaktadır.

THY, ilk kuruluş yılı olan 1933'te ancak 52 yolcu taşıdı. Yani haftada bir tek kişi.. Aynı yol posta olarak 18 kilo, paket olarak 34 kilo taşır.

1972 yılında taşınan yolcu sayısı 2 milyona çok yakındır. 10 milyondan fazla kargo, 1.393 ton posta maddesi taşındı. THY aynı yıl 25 milyon TL kâr sağladı

1933 yılında, 365 günde taşınan 52 yolcu, bugün 345 kişilik DC—10 tipi uçakların taşıdığı yolcuların yarısı kadar bile değildir. Cumhuriyetin 50. yılında THY elinde çeşitli modelde 20 uçak vardır.

50 YILDA ÇALIŞMA HAYATIMIZ

ÇALIŞAN insanların hak ve menfaatlerini korumak için bir bakanlık kurmak, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yayılan demokratik fikir cereyanlarının bir neticesidir. 1945 yılına gelinceye kadar çalışan insanların bir memleketin refah ve yükselmesine yaptığı sonsuz katkı üzerinde hemen hemen hiç durulmazdı. Zengin ulusların kendi kendine zenginleştiği sanılırdı. Hele işçilerimizin Almanya'da çalışkanlık bakımından birinciliği henüz almadığı yıllarda, çalışıp da geçinemeyen kimselere "Tembel" damgası vurulurdu.

İkinci bir kara damga da "İşçi", hele "Amele" kelimesini kullanmak ve sosyal haklardan bahsetmekti. İkinci Dünya Dünya Savaşı demokrasiyle yönetilen devletlerin zaferiyle bitince, demokrasinin ilk şartı olarak ele insan hakları ve hemen arkasından çalışan insanın hakları alındı.

1923 yılında gerçi, "Amele Birliği İhtiyat ve Teavün Sandığı" kurulmuştu. Sonra "Devlet Demirvolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü İşçileri Emekli Sandığı" ortaya çıkmıştı. Hattâ "Askeri Fabrikalar Tekaüt ve Muavenet Sandığı" da vardı. Ancak Avrupai manada sigorta 1946 yılında kuruldu. 1946'da düzenli ve organize sanayi kurumları işçilerini kapsamına alan "İşçi Sigortaları Kurumu" 1 Mart 1965'te, Bülent Ecevit'in Çalışma Bakanlığı yıllarında islah edilmiş ve adı "Sosyal Sigortalar Kurumu" olmuştur.

Bugün, 1,5 milyondan fazla fikir ve kol işçisi, kısa adı SSK olan Sosyal Sigortalar Kurumu'nun güvenliği altında çalışmaktadır.Hastalık sigortasından ayrı olarak sakatlık, ihtiyarlık ve ölüm sigortaları ve çeşitli sosyal yardımlar işlemektedir.

Memurları bünyesine alan "Emekli Sandığı" ise bir milyona yakın memurun sosyal haklarını korumaktadır. 1 Ekim 1972'de yürürlüğe giren "Bağ-Kur Kanunu" ise 800.000'e yakın serbest iş sahibinin sosyal haklarını korumak için uygulanmaktadır.

1 Mart 1961'de yürürlüğe giren kanunla kurulan OYAK (Ordu Yardımlaşma Kurumu) mensuplarının sosyal güvenliklerini sağlamaktadır. 10 Ocak 1968'de hazırlanan İYAK (İşçi Yardımlaşma Kurumu) ile MEYAK (Memur Yardımlasma Kurumu) kanun tasırıları TBMM'de kanunlasmak için beklemektedir.

Emekli Sandığı tarafından emekli aylığı bağlananların sayısı 350.000, SSK tarafından emekli aylığı bağlananların sayısı 133.000'dir.

Sosyal güvenlik kurumlarından faydalananların sayısı 3 milyon 135 kişidir. Cumhuriyetin 50. yılında, calışan insanlardan himayeye alınanlar, en ileri ve zengin ülkelerin seviyesinde korunurken, geri kalan 11 milyon çalısan nüfus tamamen başıboş bırakılmıştır. Toplam işgücünün en büyük kısmını

teşkil eden tarım işçileri sigortasız çalışmaktadır ki bu durum medeni milletlerin bugünün dünyasında asla görmedikleri bir ihmal sayılır.

YURT DIŞINDAKİ İŞÇİLER:

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, başta Federal Almanya olmak üzere bir çok sanayi ülkesi işçi azlığından şikâyetçiydi. Yabancı işçi alarak bu açıklarını kapamaya başlayan Avrupa devletlerinin bazıları, Türk işçisinin diğer işçilere nazaran, en az parayla en yüksek üretimi yaptığını görünce isteklerini her geçen gün arttırdılar. 1961 yılına kadar, kişisel gayretleriyle Avrupa'ya gidip orada çalışan işçilerimiz vardı. 1961'den sonra muntazam ve devamlı işçi sevkiyatı resmen başladı. İlk kafile 1961'de Almanya'ya gitti. 1962'de yurtdışında ancak 25.000 işçimiz vardı. 1973 sonunda bu sayı, ailelerivle birlikte hesaplandığı zaman, 1 milyon kisiyi bulmaktadır.

Artık Avustralya, Kanada, Fransa, Belçika, Hollanda, İsviçre, İngiltere, Avusturya, İsveç'te işçilerimiz çalışmaktadır. Sadece Federal Almanya'da yarım milyondan fazla Türk çalışmaktadır.

Yurtdışındaki işçilerimizin 1964'den 1973'e kadar 10 yıl içinde Türkiye'ye yolladıkları dövizlerin toplamı 2 milyar 646 milyon 290 bin dolardır. Bu dövizi Türk lirasına çevirmek istersek ortaya 37 milyara yakın bir sayı çıkar.

50 YILDA SANAYİ

TÜRKİYE, Cumhuriyet yönetimine bir tarım toplumu olarak girdi. Sanayileşme demek, kişi başına düşen üretim artışı demektir. Bu artışın sürati sanayileşmenin süratini gösterir. Türkiye, 50 yılda, komşularına nazaran "Hız" bakımından en geride kalmıştır. Sadece Balkan memleketlerinde elektrik üretimi kişi başına 1.500 kilovat/saat olduğu halde bizde 200 kilovat/saati geçmemiştir. Demir-çelik üretimi kişi başına yılda onlarda 100, bizde 40 kilodur. Çimento üretimi yılda 450 kilo ile bizim iki katımızdır.

Tarihten gelen alışkanlıklara eğitim düzeninin yanlışlığı da eklenince Türk toplumu "Tüketim gururu"na sahip olmak geleneğini 50 yıldır sürdürmüştür ve hâlâ sürdürmektedir. Bu karaktenin "Üretim gururu"na yöneticiler tarafından çevrilememesi sonunda tüketim ana motif olarak kaldı. Siyasal güçler ancak arz-talep dengesini korumaya çalıştı. Toplumun mal ve hizmet talebi amaç olunca sanayileşmenin gerekleri gözden kaçtı. İç üretimin yetmediği durumlarda ne pahasına olursa olsun diyerek ithalât yapıldı

Sanayileşmedeki gecikmemiz, Türkive bütçelerinin 1947'den bu yana devamlı açık vermemize sebep olmuştur. Türkiye yanmış, yıkılmış olarak çıktığı Kurtuluş Savaşı'ndan kısa bir süre sonra belini doğrultmuş, 1930-1946 yılları arasında Türkiye bütçesi asla açık vermemiştir. İhracatımız daima, ithalatımızdan fazla olmuş, daima aldığımızdan çok satmışız Özellikle ve önemle belirtmek gerekir ki son 5 yılın dış ticaret açığı gittikçe büyüme eğilimi göstermektedir.

Türkiye'nin sanayileşmesinin tarifi (tanımı) siyasal güçler tarafından doğru dürüst yapılamamıştır. Mal ithalatı yerine o malı yapan fabrikayı ithal edip çalıştırmak sanayileşmek sanılmıştır. Aslında fabrika sayısının çokluğu bir ülkenin gerçek sanayiine kavuştuğunu göstermez. Ekonomi bilimiyle yakın ilgisi olanlar bunu çok iyi bilir, ama genis halk kitleleri bir yere fabrika kurulursa hemen toplumun zenginleşeceğini sanır. Bu kanaat yanlıştır.

Bir memlekette sanayileşme başlamamışsa, gayri safi milli hasıla, yahut milli gelir içindeki payı kolay kolay artmaz. Nitekim 1923-1960 döneminde, 37 yıl gibi uzun bir süre içinde imalât ve inşaattan oluşan sanayi sektörünün GSMH (Gayrı Safi Milli Hasıla) içindeki payı %20 civarında kalmıştır. 1929'da %16 iken 1960'ta %20 9'dur. Yabancı teknoloji daha ucuza mal üretme olanağını getirmemiştir. Ülkemize mal ihraç edemeyen yabancı ülkeler kâr mahrumiyetini ya da pazar kaybını pahalı teknoloji ihrac ederek gidermeyi bilmişlerdir.

1950-55 ve 1960-65 yılları arasında ülkemizde fiyat istikrarı olduğu, bir başka deyimle enflasyon olmadığı için sanayiimizin GSMH'daki payı artmıştır. En fazla artış 1960-65 döneminde olmuş ve puan olarak 3,6'ya ulaşılmıştır.

Türkiye'de dengeli bir sanayileşmeden bahsedebilmek için "İki boyutlu" sanayileşmenin şart olduğu bilinir: Bunun bir boyutu nüfus başına sanayi üretimi (ya da sanayi sektöründe yaratılan katma değer) ise ikinci boyutu da ihracat içindeki sanavi mamullerinin payıdır. Türkiye sanayii dünya ölcüsüne vurulduğu zaman yarısanayileşmiş ülkelerin en alt sırasında görülmektedir.

Nüfus başına düşen gelir bir ülkede 500 dolara ulaşırken, o ülkeyi "Sanayileşmeye geçişin hazırlık döneminde" görmek gerekir. Türkiye bu dönemi 50 yıl gibi çok uzun bir süre savılan zaman içinde ve iktisadi, sosyal, siyasal dalgalanmalara sahne olarak geçirmiştir.

50 yıllık dönem içinde,ekonomik hayatımızda "İktisadi büyüme" ile "Sanayileşme" hareketleri birbirine karıştırıldığı için büyük ekonomik hatalar yapılmıştır. Böylece iktisaden büyüdükçe sanayileşeceğimizi, ya da sanayileştikçe iktisaden büyüyeceğimizi zanneden iktidarlara sahip olduk. Birinciler enflasyonu, ikinciler deflasyonu araç olarak seçtiler. İktisadi büyüme ile sanayileşmenin bir arada yürümesi zorunluğunu siyasal iktidarlar artık kabul edecek gibi görünmektedir. Yoksa "1923'te 65.000 işyeri vardı, 1973'te bunun on misli işyeri var" demek

* Türkiye sanayii yerli otomobillerin, motor ve bazı kısımları hariç olmak üzere, yüzde yetmişe yakın parçasını yapabilecek duruma ulaşmıştır.

sanayileşmek kavramını ya bilmemek ya da bilerek yanlış kullanmak olur.

Sanayileşmemizi geciktiren üç ana sebep şunlardır:

a) Sanayi toplumuna geçişin hızlandırılmaması ve teknoloji kültürünün doğuşuna ait toplumsal ve eğitsel politikaların izlenmemesi,

b) Enflasyonun sanayileşmeyi teşvik edeceği sanılması ve tam tersine sonuçların alınması,

c) Sanayileşme sürecinin doğru dürüst, "İki boyutlu" bir tanımının yapılmamış olması. Boylece ihracata yönelik bir üretim politikası yerine ithalatı koyan bir politikanın izlenmesi.

Bundan sonra, özellikle Ortak Pazar'a sanayi mamulü ihraç etmek işine önem vermemiz gerekecektir. Aksi halde Ortak Pazar, sanayileşmenin ikinci boyutunu hiç olmazsa baltalayan unsur olarak karşımıza çıkabilir.

50 YILDA TABİİ KAYNAKLAR

1973'ten sonra Türkiye'de petrol aramaları yapılmıştı Yabancı şirketlerin en büyüğü, bu araştırmalardan cesaret alarak yurdumuzda petrol aramak için izin istemişti. Bugüne göre teknik ve mali gücümüzün hemen hiç olduğu bir devirde Atatürk yabancı tekellerin petrol konusundaki tutumlarını çok iyi bildiği için bu isteği reddetmişti. Modern sömürgeciliğin sembolü haline gelen petrol şirketleri için "Yabancılar petrolümüzü bulsun, biz de yararlanalım" dememişti.

Misaki Milli sınırları içinde olduğu halde İngiltere'nin el koyduğu Musul şehrini ve çevresindeki zengin petrol yataklarını kaybetmiştik. Bu sırada 792 sayılı kanun devletin petrol politikasını tespit etti. 1923-1930 arasında, yurdumuzda, büyük dünya ekonomik krizine kadar liberal ekonomi yöntemleri uygulandı. Petrol aramalarını hükümet yaptıracaktı, ama böyle bir teşkilât kurulmamıştı.

1933'te "Altın ve Petrol Arama ve İşletme İdareleri" kanunu çıktı 1935'te de Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü kurularak yeraltı kaynaklarının değerlendirilmesi işi ele alındı. 1954 yılında çıkarılan Petrol Kanunu'na kadar, petrol politikamız devletçi olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra metod değiştiren emperyalizm daha sinsi yollarla, doğal kavnakları bol, aynı zamanda geri kalmış ülkelere sızmanın yolunu bulmuşlardır. İşte bütün Arap ve İran petrolleri ve bunların çıktığı ülkeler.. Ekonomik gücü büyük devletler geri kalmış ülkelere "Seni kalkındıracağım, zengin edeceğim" dive gelmeye başladılar. Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, devlet adamı olmayan politikacıların gayretleriyle kötülendi, mali ve teknik gücümüzün olmadığı yayıldı. Teknik bilgiye ve mali kaynağa sadece büyük petrol şirketlerinin sahip olduğu kamuoyuna sistemli ve devamlı olarak benimsetilmek istendi.

Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü daha 1940 yılında Raman Dağı'nın Maymune mevkiinde petrol bulmuştu. İkinci Dünya Savaşı aramaları durdurdu. 1945 yılında buradaki petrolün iktisadi değer taşıdığı tespit edildi.

Atatürk'ün "Kendine güven" sözü unutulmuştu. Birçok aydın kişi bizim petrol çıkaramayacağımıza inandırılmıştı. Yalnız petrol konusunda değil her alanda yapılan telkinler, Osmanlı Devletinin son yıllarındaki gibi kendine güveni olmayan bir toplum yaratmak istitadı gösteriyor, enerji politikamız da ya-

bancı çıkarlar uğruna bundan etkileniyordu.

Ancak son yıllarda kamuoyu, her yönde olduğu gibi, milli petrol davasında da gerçekleri gördü ve Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın çalışmaları başarılı hale geldi. Sayıları 50'yi aşan ve içlerinde dev petrol şirketleri de bulunan "Arayıcılar"ın tamamı kadar petrol çıkarmaktadır. Yatırımları da, yabancıların yatırımlarından iki mislidir.

Petrolün milli savunmadaki önemi son İsrail-Arap savaşından sonra iyice belli olmuştur. Bir ulusun ordusunu yabancılar yönetemeyeceği gibi o ordunun savaşta kanı olan petrolü de elbette yabancılar yönetemez.

Gerek 1954 yılında çıkarılan 6326 sayılı kanun, gerek reform adı altında yapılan 1973 değişikliği, petrolün yabancılar kontrolünde bulunmasına imkân vermiştir. Memleketimizde yılda 3,5 milyon ton petrol çıkarılmakta ve 8 milyon ton ham petrol ithal edilmektedir. 4 büyük rafinerimiz vardır.

MADENLERİMİZ:

Bir toplumun ilkel durumdan çıkıp uygarlık merdivenlerinde yükselmesinde, üzerinde yaşadığı toprağın zenginliği, bu zenginliği arayıp bulma ve kendisine faydalı hale getirmedeki zekâ ve çalışkanlığı en önemli etkenlerdendir.

Yurdumuzda birçok uygarlıklar yaşamıştır. Hemen hepsinin yaşadıkları devre göre ileri bir madencilik yaptıkları anlaşılmıştır. Demir ve bakırın yeryüzünde ilk defa Anadolu'da işlendiği kesinlikle bellidir. Yurdumuzun jeolojik yapısı zengin ve çeşitli madenleri sinesinde saklamaktadır.

1923 yılında başlayan Cumhuriyet'in ilk yıllarında 1906 tarihli Maden Nizamnamesi'nin bazı maddeleri değiştirildi. 1925'te Sanayi ve Maaden Bankası kuruldu. 1926'da Petrol Kanunu, 1927'de Teşviki Sanayi Kanunu çıktı. Bu kanunlara rağmen ticarette ve diğer sanayi kollarında olduğu gibi madencilikte de büyük bir gelişme elde edilemedi. 1929-32 yılları arasında büyük dünya ekonomik krizi başladı. Bu kriz yurdumuz için daha şiddetli ve etkili oldu. Evvelce büyük güven duyulan özel teşebbüs ile ve onun küçük sermayesiyle kalkınmanın gerçekleşemeyeceği ve yabancı şirketlerin kapitüler tutumlarıyla kalkınamayacağımız inancı devletçiliğin doğuşuna sebep oldu.

1932-1939 yılları arasındaki dönem, 50 yıllık madenciliğimizin en verimli yıllarıdır. Bugün işletilmekte olan madenlerin çoğu o dönemden kalmadır. Yabancı şirketler elinde bulunan hisseler satın alınmış,maden imtiyazlarını ikinci ellere kiraya verenlerin imtiyazları kaldırılmış, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü ile Etibank kurulmuştu. 1939 yılında İkinci Cihan Savaşı'nın başlaması her şeyi kısıtlamış, devletçi maden görüşünü dondurmuştu. Savaştan sonra çok partili dönemde bütün sıkıntılar devletçi politikanın sırtına yüklenmişti. Oysa 1946'dan sonra bugüne kadar geçen 27 yıl içinde Türkiye, toprak altında yatan zengin madenlerine rağmen, madencilik sahasında, dünya ölçülerine göre çok geri durumdadır.

1923 yılında yurdumuzda 8 maden mühendisi varmış. Bugün 1.500 maden mühendisimiz olmasına rağmen, Zonguldak Kömür İşletmeleri'nde üretimi 1 milyon ton daha arttırmak için yabancı proje ve mühendislik firmaları aranmaktadır. Yurdumuzdan bu nitelikteki mühendislerimizi Avrupa ve Amerika'ya kaçırırken bu çeşit çelişkilere düşmemiz toplumumuzun henüz maden değil, insan bulma bakımından da ehliyetsiz ellerde sıkıntı çektiğini gösterir.

Bugün Etibank, kendi dar olanakları içinde terkedilmiş durumdadır. Özel teşebbüs madencilerine kredi sağlamak için 1956'da bir Maden Kredi Bankası kurulmuşsa da tek bir madenciye kredi açmadan yön değiştirmiş, 1968'de kurulan Türkiye Maden Bankası da kurulduğu halde açılamamıştır.

Madencilik yurdumuzda "Mostra" denilen ve yer yüzüne yakın olduğu için işletmesi büyük kârlar sağlayan bir gelir olarak ele alınmakta ve kârlar diğer yatırım sahalarına kaydırıldığı gibi bulunmuş maden kaybolup gitmektedir. Oysa bulunan madende derinlere inilse yıllarca o madenden memleket faydalanır.

Bunlar özel teşebbüsün "Madenleri kaybetme" işleridir. Devlet sektöründe ise elde edilen büyük kârlar yıllar boyunca enerji sektörünün diğer yatırımlarına yöneltilmiş, madenler için yatırım yapmak gerekince dış yardım aranmıştır.

Memleket ekonomisine büyük katkıda bulunabilecek geniş yeraltı kaynaklarımız, yeter sayı ve nitelikte insan gücü ile geliri diğer sahalara aktarılmadığı takdirde kendi kendine yatırım imkânı sağlar. Halbuki dış kaynaklara bağlı olarak beklediğimiz için madenler uyumakta ve milli gelire katkısı ancak % 1,5 olabilmektedir.

50 YILDA TÜRK TURİZMİ

Türkiye'de turizm ile devlet 1934'ten sonra ilgilendi. İktisat Vekâleti'ne bağlı olan "Türizm Bürosu", 1943'te Başbakanlığa bağlı olan Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'nün büroları arasına katıldı. 1953 yılında "Merkez ve İl Turizm Komiteleri" şekil edildi. 2 Temmuz 1963 tarihinde kabul edilen 265 sayılı kanunla Turizm ve Tanıtma Bakanlığı kuruldu. Ayrıca yurdun turistik bölgelerinde özel turizm dernekleri de kurulmaktadır. Bunların en eskisi 1923'te kurulan "Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu"dur.

Turizm son yıllarda, Türkiye için önemli bir gelir kaynağı olabileceğini göstermiştir. Bu konuda çalışmalar yapılmakta, yurda daha çok sayıda turist gelmesi için çeşitli yatırımlar da bulunulmaktadır.

50 YILDA TÜRK SPORU

TÜRKİYE'de sporun örgütlenmesi, aşağı yukarı Türkiye Cumhuriyeti ile yaşıttır. Her ne kadar Türkiye'de ilk spor örgütü olan "Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı 14 Ağustos 1922 günü kurulmuşsa da, bunun gerçek anlamda çalışmaya başlaması 1923 yılına rastlamaktadır. Bundan önce semtlerde kurulan kulüpler kendi aralarında teşkil ettikleri liglerle müsabakalar yapmışlar ve bu hareketler zaman zaman Milli Müdafaa ve Donanma Cemiyetleri tarafından desteklenmişti.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında Türk sporunun, bir kaç kulüpteki bir avuç idealist sporcunun çalışmalarıyla var olduğu görülür. Eldeki resmi kayıtlar, 1923 yılında, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'na bağlı sadece 14 resmi kulüp ile bu kulüplerde spor yapan 287 lisansiye sporcunun mevcut bulunduğunu göstermektedir. Bu tarihlerde devletin spora bir kuruşluk maddi yatırımı da bulunmamaktaydı.

Türkiye'de sporun devletçe benimsenip hükümetlerce desteklenmesi, Türkiye Cumhuriyeti ile kaim olmuştur. Devlet spora yardım elini ilk kez 1926 yılında uzatmış ve 50 bin liralık maddi bir yardımda bulunmuştu.

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı, 1923 ve 1924 yıllarında yaptığı kongrelerle bünyesini güçlendirmiş ve memleket sathına yayılmaya başlamıştır. Bunun neticesinde 1925 yılında 15 bölgeye dayanan resmi spor faaliyeti 1933 yılında 20 bölgeye yükselmiştir.

Federatif bir hüviyet taşıyan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakının faaliyeti 1936 yılına kadar sürmüş ve bu tarihte Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Türk sporunun devletçe ele alınması gerektiğine karar vermiş ve 'Türkiye Idman Cemiyetleri İttifakı", sorumluluklarını "Türk Spor Kurumu"na devir ile kendini feshetmiştir.

Türkiye'de spor devletin eline geçtikten sonra daha olumlu bir yola girmiş, bu meyânda tesis ve malzeme de önemle ele alınmıştır. Ancak "Türk Spor Kurumu'nun da yarı resmi hüviyetiyle bu meseleye yeteri kadar faydalı olamayacağı anlaşıldığından Türk sporu 1938 yılında kabul edilen 3530 sayılı kanunla kurulan Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir.

Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün spor davasını ele almasıyla Türk sporu devletin sağladığı geniş imkânlarla büyük inkişaf kaydetmeye başlamış ve yurtta kulüp sayısına paralel olarak sporcu sayısında da pek büyük bir aşama kaydedilmiştir. Bu arada önceleri bir-iki kulübün malı olan pek mütevazi stadların yerini bütün yurdu kaplayan dev spor tesisleri almıştır.

Türk Spor Kurumu'nun faaliyeti geçtiği 1936 yılında devletin 239 bin liralık spor yatırımı, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün kurulduğu 1938 yılından sonra 558.000 liraya çıkmış kulüp sayısı da 150'den 250'ye yükselmiştir.

Cumhuriyetin kuruluş yılında 14 olan resmi kulüp sayısı, Cumhuriyetin 50. yıldönümünde 1669'u faal olmak üzere 2273'ü bulmuştur. Ayrıca elli yıl önceki 287 lisansiye sporcuya karşılık bugün 100 binin üzerinde lisansiye sporcu bulunmaktadır

Öte yandan bugün yurt sathında tam 87 il ve ilçede kapalı spor salonu (Bir kısmı inşa halindedir.), 82 il ve ilçede stadyum, 18 il ve ilçede yüzme havuzu, 16 il ve ilçede tenis kortu, 23 il ve ilçede kayıkhane, 22 kış sporu bölgesinde kış sporu tesisi, 55 il ve ilçede atış poligonu yer almaktadır.

CUMHURBAŞKANI SEÇİMİ

Turlar halinde günlerce süren seçim sonunda 365 oyla Korutürk,Türkiye Cumhuriyeti'nin 6. Cumhurbaşkanı seçildi.

1973 TÜRKİYESİNİN en önemli olaylarından biri cumhurbaşkanlığı seçimidir. Daha 1973 yılı başlarında, "Çankaya" kelimesi ciddi yayın organlarının birinci sayfalarında görülüyordu. Siyasi parti liderleri, 2 Ocak 1973'te Çankaya'da Sunay'ın başkanlığında yapılan toplantıda reform tasarıları, siyasi hakların iadesi ve diğer önemli kanunlar hakkında konuşuyordu.

6 Ocak'ta da partisinin İstanbul de düzenlenen toplantısında CHP Başkanı Ecevit, "Seçimsiz demokrasi olmaz. Fakat sadece seçimle dedemokrasi olmaz. Gerçekten demokratik seçimler, ancak bazı özgürlüklerin tam işlediği bir ortamda söz konusu olabilir," diyordu.

25 Ocak 1973 perşembe günü TBMM'de sıkıyönetimin iki ay daha uzatılması kabul ediliyor ve Başbakan Ferit Melen'in, "İşkence iddiaları yalandır" demesine karşı CHP Genel Başkanı Ecevit "Sayın Başbakan yalan diyemez!" diye bağırıyor ve MGP'lerin Ecevit üzerine yürümesi münakaşayı alevlendiriyordu.

Yeni cumhurbaşkanının seçilmesi konusunda 26 Ocak 1973'te, AP Genel Başkanı Demirel'in tutumu, gazetelerin birinci sayfalarına geçivor ve bir gazetede şunlar yazılıyordu: "Gerek Sunay'ın görev süresinin uzatılmasına ve gerek parlamento dışından bir adayın kontenjan senatörlüğü yoluyla cumhurbaşkanlığına getirilmesine kesinlikle karşı çıkacağı, dün Demirel'in AP Ortak Grubunda yaptığı konuşma ile belli olmuştur. Demirel konuşmasında 'Cumhurbaşkanlığına seçim ile gelinir, cülus ile değil,' demiştir."

1 Şubat'ta Ecevit verdiği demeçte, "Başbakan (Melen) hesabını veremediği sorumlulukları ordunun üzerine yıkmaya çalışıyor," dedikten sonra, "Cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda, askeri makamlardan doğrudan doğruya ya da dolaylı hiç bir telkin gelmediğini," açıklıyordu.

1 Mart perşembe günü gazetelerde çıkan bir haberde, Cumhurbaşkanı Sunay'ın siyasi parti başkanlarını ayrı ayrı kabul ettiği ve bu görüşmelerden çıkan DP Genel Başkanı Bozbeyli'nin, cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda sorulan bir soruya karşı, "Gürler'in adı konmadı diyemem' cümlesiyle cevap verdiği bildiriliyordu.

Aynı gün Ankara'dan verilen bir haber Tabii Senatör İsmet İnönü'nün bir yabancı ajans muhabirinin sorduğu, "Parlamento sizi cumhurbaşkanlığı görevine davet ederse kabul eder misiniz? " sorusuna, "Önemli bir görev karşısında nasıl ve ne vakit kalacağımı tahmin edemem", cevabını verdiğini bildiriyordu.

2 Mart'ta çıkan haberler, Cumhurbaşkanı Sunay'ın Çankaya'da parti başkanlarıyla yaptığı konuşmalardan sonra, Genel Kurmay Başkanı Orgeneral Faruk Gürler'in adının resmen ortaya çıktığını açıklıyordu.

3 Mart'ta gazeteler su başlıklarla çıkıyordu: "Sunay, dün Çankaya Köşkünde komutanlar ve Melen (Başbakan) ile görüştü. Gürler'in Devlet başkanlığ ..aylığı kesinlik kazandı."

4 Mart'taki gazetelerde, bu konuda şu başlıklar vardı: "Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği, Sunay'ın temasları konusunda kamuoyuna açıklama vaptı. Cumhurbaşkanı, mümtaz halefinin, TBMM çoğunluğu tarafından seçileceği kanaatine vasıl olmuştur."

5 Mart gazeteleri, Türk halkının heyecan ve merakla beklediği cumhurbaşkanı seçimi konusunda haber vermeye devam etti. İşte bir gazete başlığı: "Orgenaral Gürler'in senatörlüğü için formalitelere başlanıyor. Gürler'in senatör olabilmesi için Kontenjan üyesi Mehmet İzmen parlamentodan istifa edecek."

6 Mart salı günü sabahı uykudan gözlerini açanlar gazetelerine sarıldı ve ilk bakışta şu yazıları okudular: "Gürler'in Cumhurbaşkanı olması kat'ileşti. Cumhurbaşkanı Sunay'ın, Orgenaral Gürler'i bugün kontenjan senatörlüğüne ataması bekleniyor. Olağanüstü toplanan Bakanlar Kurulu, Faruk Gürler'in emeklilik isteğini Sunay'ın onayına sunmaya karar verdi. Orgeneral Semih Sancar Genelkurmay Başkanlığı'na getiriliyor. Orgeneral Eşref Akıncı da Kara Kuvvetleri Komutanı oluyor."

7 Mart gazeteleri Gürler'in kontenjan senatörlüğüne getirildiğini bildiriyor ve arkasından şunları yazıyordu: "Genelkurmay Başkanlığından kendi isteğiyle emekliye ayrılan Orgeneral Faruk Gürler'in kararnamesi dün Cumhurbaşkanı Sunay tarafından imza edilmiş ve Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Senatörlüğüne atanmıştır. Bu hususdaki tezkere, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği tarafından Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına yollanmıştır. Senatoda okunan tezkere şöyledir: "Milli Savunma Bakanı Mehmet İzmen'in istifasıyla boşalan Kontenjan Senatörlüğüne eski Genelkurmay Başkanı Orgeneral Faruk Gürler'in seçilmiş olduğunu arzederim."

Yazının okunmasından sonra, başta İnönü olmak üzere, bir kısım CGP'li senatörlerle bazı tabii senatörlerin, Cumhurbaşkanlığı tezkeresini alkışladıkları görülmüstür. AP ve

CHP'li senatörler ise okunan yazıyı sessizlik içinde karşılamışlardır."

8 Mart gazeteleri, eski Genelkurmay Başkanı Gürler'in sivil elbise giyerek Cumhuriyet Senatosu'na saat 14.10'da geldiğini ve bir süre Senato Başkanı ve diğer senatörlerle konuştuktan sonra, Anayasa'nın 77'inci maddesinde yazılı yemini, saat 15'te okuduğunu yazdılar. Yemin şöyledir: "Devletin bağımsızlığını, vatan ve milletin bütünlüğünü koruyacağıma; milletin kayıtsız şartsız egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyetin ilkelerine bağlı kalacağıma namusum üzerine söz veririm."

Cumhurbaşkanı adayı Faruk Gürler, Senato'da saat 15'te yemin etmeden önce, saat 10'da, beraberinde Orgeneral Semih Sancar ve Orgeneral Eşref Akıncı olduğu halde Çankaya'ya gitmiş ve Cumhurbaşkanı Sunay'a, "Türk Silâhlı Kuvvetleri altın şeref madalyası"nı vermişti.

9 Mart'ta çıkan gazeteler, Gürler'in siyasi parti yöneticilerini ziyaret ettiğini ve kendileriyle görüştüğü bildiriliyordu. Parlamento, Cumhurbaşkanlığı seçimi için başkan tarafından toplantıya çağırılmıştı.

10 Mart gazeteleri "Başkanlık seçimine gölge düşürecek haberler Ankara'da yasaklandı," başlığı altında Ankara Bölgesi Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Namık Kemal Ersun imzasıyla şu bildiriyi yayınlıyordu: "Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın serbestçe yapılmasını emrettiği cumhurbaşkanlığı seçiminin selâmetle sonuçlanmasına mani olacak ve Silâhlı Kuvvetleri rencide edecek ve Meclis'in iradesini baskı altında tutacak beyan, davranış, yazı, haber ve emsali hareketler yasak edilmiştir."

Bu bildirinin yayınlandığı gazeteler, aynı sayfada, Kontenjan Senatörü Faruk Gürler'in, sorulan sorulara karşılık, "Her şey Meclislerin hür iradesine bağlıdır", dediğini yazıyordu.

11 Mart gazeteleri Ankara'dan sonra, Adana, Eskişehir, İstanbul, Diyarbakır-Siirt ve İzmir Sıkıyönetim Komutanlıklarının da TBMM'yi etkileyici yayınları yasakladığını yazıyordu. Aynı gün Gürler'in, "Ülkemiz az gelişmiş olmanın ıstırabını çekiyor", sözleri gazetelerde iri harflerle çıkıyordu.

Nihayet 13 Mart geldi ve diğer cumhurbaşkanı adayları belli oldu. Bunlar Senato Başkanı AP'li Tekin Arıburun, DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli'ydi. Birinci tur oylama şöyle sonuçlandı: Arıburun 282, Faruk Gürler 175, Ferruh Bozbeyli 46 oy aldı. İkinci tur oylamada, Arıburun 284, Gürler 176, Bozbeyli 47 oy aldı. Üçüncü ve dördüncü turlarda da oylar hemen hemen aynı oranda kaldı.

CHP'li parlamenterlerin büyük çoğunluğu, alınan grup kararına uygun olarak oy kullanmadılar. Dördüncü tur sonunda Gürler'in oyu 200'e çıkmış, Arıburun'un oyu 276'ya inmişti.

Genelkurmay Başkanı Sancar ile kuvvet komutanları, ilk tur sonunda terkettikleri toplantıyı 3. tur yapılırken tekrar takip ettiler.

Dördüncü tur sonunda, hiç bir aday salt çoğunluk olan 318 oyu alamadığı için toplantı 14 Mart'a bırakıldı. TBMM, 14 Mart'ta toplanamadı ve cumhurbaşkanı seçimi 16 Mart'a kaldı. Partilerarası temaslar yoğunlaştı. 16 Mart'taki 5. ve 6. tur oylamalarda da Arıburun 293 ve 292, Gürler 149 ve 165 oy aldı. Toplantı 19 Mart'a bırakıldı. Bu arada, Orgeneral Sancar, Cevdet Sunay'ın görev süresinin uzatılması için partilerin anlaşmasını istedi", başlığını taşıyan gazete haberleri okuduk. TBMM, 19 Mart'ta da toplanamadı.

20 Mart'ta Gürler ve Arıburun adaylıktan çekildiklerini açıkladılar. Gürler, gerekçe açıklamadı. Bozbeyli adaylıktan çekilmeyeceğini söyledi.

Partilerarası görüşmelerde Anayasa'nın bir maddesinde değişiklik yapılıp Cumhurbaşkanı Sunay'ın görev süresinin iki yıl uzatılması kararlaştırıldı. CHP ile AP'nin anlaşmış oldukları, CGP ile DP'nin bu anlaşmaya girmediği görüldü. 22 Mart'ta Millet Meclisi'nde yapılan oylamada bu kanun değişikliği teklifi bir tek oy yüzünden kabul edilemedi. Anayasa'nın emrettiği oy sayısı 300'dü Halbuki Millet Meclisi'nde 299 oy verilmişti. Verilmeyen tek oyun sahibinin, o sırada Meclis berberinde traş olan ve sonraları Mardin'in Kızıltepe ilçesinde öldürülecek olan AP'li milletvekili Abdürrahim Türk olduğu anlaşıldı. Abdürrahim Türk, traşı bittikten onra koşarak Meclis Genel Kuruluna girdiği sırada Başkan Sabit Osman Avcı, oylama işleminin bittiğini bildirmişti. Kabul oyu vereceğini de açıklayan AP'li milletvekilinin gecikmesi, eski Cumhurbaşkanı'nın görev süresinin uzatılmasına, bir başka deyişle cumhurbaşkanlığı seçiminin iki yıl öteye ertelenmesine engel oldu.

Aynı teklif 25 Mart'ta Cumhuriyet Senatosu'nda 104 taraftar topladı. Kabul için 184 üyenin üçte ikisi olan 123 oy gerekliydi. Tabii Senatör İsmet İnönü, teklifin aleyhinde konuştu ve ordunun politikaya girmemesini istedi. 26 Mart'ta Ecevit ile Demirel yeni aday tesbiti için iki defa görüştü. Senatodaki oylamada 15 kişilik cumhurbaşkanlığı kontenjan grubu senatörlerinde ancak 4 kişinin kabul oyu kullandığı görüldü. Bunlar: Vahap Güvenç, Tayfur Sökmen, Naim Talu ve Fahri Korutürk'tü.

26 Mart'ta Ecevit, Demirel ve Feyzioğlu, Anayasa Mahkemesi Başkanı Muhittin Taylan'ı cumhurbaşkanlığına aday gösterdi. Ancak Sunay, Taylan'ın aday olmasını kabul etmedi. Sunay'ın, Taylan'ı önce cumhurbaşkanlığı kontenjan senatörü olarak seçmesi gerekiyordu. Ecevit'in Taylan'da ısrar etmesine karşılık Demirel ve Feyzioğlu tekliflerinden vazgeçtiler.

28 Mart'ta Sunay, Çankaya'dan törenle uğurlandı. Cumhurbaşkanlığına Senato Başkanı Tekin Arıburun vekâlet etmeye başladı.

Cumhurbaşkanı seçimi konusu 28 Mart'tan heyecan ve hareketini kaybetti. 5 Nisan'da parti liderlerinin, Millet Meclisi Başkanı Sabit Osman Avcı üzerinde durdukları bildirildi. Aynı gün cumhurbaşkanı adayı olarak Naim Talu, Sabahattin Özbek ve Fahri Korutürk'ün adı anıldı. Gazeteler bu üç ismi birinci sayfalarına bastılar.

* 13 Mart 1973 tarihinde başlayan Cumhurbaşkanı seçiminde Cumhuriyet Senatosunda görüşmeleri takip eden senatörler: İnönü, Korutürk, Gürler ve Erim ön plânda görülüyor. Bu resim çekildiği zaman Gürler'in cumhurbaşkanlığı söz konusuydu. Korutürk'ün aday olarak adı öne sürülmemişti.

Nihayet 6 Nisan cuma günü, CHP, AP ve CGP'nin iki gün süren yoğun görüşmeleri sonunda tesbit ettikleri aday, bu partilerin ortaklaşa hazırladıkları bir önergevle TBMM'nin Başkanlığına verildi ve yapılan oylamada Türkiye Cumhuriyetinin altıncı cumhurbaşkanı seçildi. Seçime 557 üye katılmış, Fahri Korutürk 365, diğer aday DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli 51 oy almıştı. Eski aday Faruk Gürler'e 87, Senato Başkanı ve 9 günlük Cumhurbaşkanı Vekili Tekin Arıburun'a 17, Tabii Senatör Üyesi İnönü'ye 3 oy, Millet Meclisi Başkanı Avcı'ya, 2, AP'li Ali Naili Erdem'e 1, AP'li Rıfat Öztürkcine'ye 1 oy verilmişti. 27 oy boş çıkmıştı.

Bu netice üzerine Ecevit, "Artık düzlüğe çıktık", Demirel de, "Demokrasi parlak bir sınav verdi", demişti.

Böylece 1973 yılının ilk gününde başlayan cumhurbaşkanlığı seçimi konusu 3 ay bir hafta sonra halledilmiş oluyordu. İstanbul'dan 6 Nisan sabahı Ankara'ya acele gelen Fahri Korutürk, eski bir asker ve diplomattı. Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nda Oramiral rütbesiyle görev almış, Moskova ve Madrit Büyükelciliklerinde bulunmuştu. 6 Nisan cuma günü saat 18'de TBMM'de veni Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk şu yemini ile görevine başladı:

"Cumhurbaşkanı sıfatıyla Türk Devletinin bağımsızlığına, vatanın ve milletin bütünlüğüne yönelecek her tehlikeye karşı koyacağıma, milletin kayıtsız şartsız egemenliğini ve Anayasa'yı sayacağıma ve savunacağıma; insan haklarına dayanan demokrasi ve hukuk devleti ilkelerinden ve tarafsızlıktan ayrılmayacağıma; Türkiye Cumhuriveti'nin şan ve şerefini koruyup yüceltmek ve üzerime aldığım görevi verine getirmek için bütün gücümle ve varlığımla çalışacağıma namusum üzerine söz veririm."

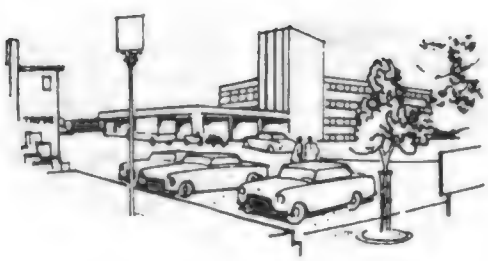

14 EKİM SEÇİMLERİ

Seçim sonucu, en iyi tahmincileri yanılttı ve CHP ilk olarak en fazla milletvekili çıkartan parti oldu.

EMLEKETİMİZDE ilk milletvekili seçimi 1877 yılında yapılmıştır. Türkiye'de "Birinci Meşrutiyet" adı verilen siyasi rejim 1876'da ilân edilmiş, 1877 yılında da, Kanunu Esasi (Anayasa) ya göre "Milli Meclis" seçilmiştir. O zaman da şimdiki gibi "İki meclisli" yönetim vardı. Senato yerine geçen "Ayan Meclisi üyelerini, ölene kadar bu görevde kalmak üzere, padişah seçer, halk ise mebuslarını (milletvekillerini) seçerdi.

İlk Osmanlı Meclis-i Mebusanı, 20 Mart 1877 salı günü, Sultanahmet'teki Darülfünun binasında toplandı. Ayan ve Mebusan meclislerinden teşekkül eden "Milli Meclis" ise 6 Mart'ta Dolmabahçe'de sarayındaki merasim salonunda 14 gün önce toplanmıştı.

İkinci seçim de aynı yılda, 1877'de yapılmıştır. 1908'de İkinci Abdülhamit'in tahttan indirilmesiyle ilân edilen İkinci Meşrutiyet rejiminde üçüncü genel seçil yapılmıştır. Dördüncü ve beşinci meclislerin kurulması için 1912 ve 1914 yıllarında da 1. ve 5. "Umumi intihap" (genel seçim) yapıldı. Son Osmanlı seçimi 1919 yılında yapılmış ve 6. Meclis kurulmuştur.

Ankara'da 23 Nisan 1920'de toplanan meclis, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk meclisi sayılır ve adına "Birinci Büyük Millet Meclisi" denir. İstanbula hiç gitmemiş veya 11 Nisan'dan sonra Anadolu'ya kaçmış 89 milletvekili Ankara'da toplanmış, boş yerler için vilâyet meclisleri yeni milletvekilleri seçmişti. Bu Birinci Meclis 337 milletvekilinin iştirakiyle toplandı ve Meclis Başkanlığı'na Mustafa Kemal Atatürk seçildi. Bu Meclis, İstanbul'daki Osmanlı Hükümeti'ni tanımadı ve kendisi hükümet kurup o zamanlar Milli Mücadele adı verilen Kurtuluş Savaşı'na devam etti.

* 14 Ekim seçimleri yapılmadan 20 gün önce sıkıyönetim bütün Türkiye'de kalkmıştı ve milletvekili - senatör, saçimleri son derece hür ve sakin bir hava içinde geçti...

Yeni Türkiye Devleti'nde 15 genel seçim yapılmıştır. Bunların tarihleri 1920, 1923, 1927, 1931, 1935, 1939, 1943, 1946, 1950, 1954, 1957, 1961, 1965, 1969 ve 1973 yıllarıdır. Demek ki Osmanlı İmparatorluğu devrinde 6, Türkiye Cumhuriyeti döneminde 15 genel seçim yapılmış oluyor ki toplamı 21 eder.

14 EKİM 1973

14 Ekim 1973 seçimlerinde 17 milyondan fazla yurttaş, "Oy kullanma hakkına sahip"ti. Bu sayı, Türkiye nüfusunun yüzde 45'i demektir. 1969'da yapılan son genel seçimlere göre, seçmen sayısı 2 milyon 916 bin kişi artmıştır. Bunlar 1952, 1951, 1950 ve 1949 doğumlu yurttaşlardı.

Daha önceki bir çok seçimde olduğu gibi, Türkiye'de mevcut siyasi partilerin (1973'te 8 parti) hepsi bütün illerde seçime girememiştir. Zira, o illerde teşkilâtı yoktu. Bütün illerde CHP, AP, MSP, DP, MHP seçime katılmış; MP 37, TBP 36 ilde seçime girmiştir.

14 Ekim'de Türkiye'de üç seçim aynı günde yapılıyordu:

1) 67 il Milletvekili genel seçimleri.

2) 24 ilde Cumhuriyet Senatosu "Kısmi" seçimleri.

3) 3 ilde Cumhuriyet Senatosu "Ara" seçimleri.

Milletvekili seçimlerinde, 450 milletvekili sandalyesi için 3.454 aday seçime girdi. Bu adayların 3.252'si partili, 202'si partisiz (bağımsız) adaydı.

Yalnız 24 ilde yapılan "Senato kısmi seçimi" için 49, "Senato ara seçimi" için de 3 senatör seçilecekti. Senato ara seçimleri ölüm veya diğer sebeplerle boşalan üyelikler için yapılıyordu ve toplam 52 kişilik sandalyaya 353 kişi talip olmuştu.

Senato seçimleri ilk defa 1961'de yapılmış, bunu 1964, 1966 ve 1968'deki senato seçimleri takip etmişti.

14 Ekim 1973 seçimlerinde 17 milyon seçmenin hepsinin sandak başına gidip oy vermesi beklenmezdi. Zira dünyanın hiç bir

yerinde seçme hakkına sahip yurttaşların hepsi seçim günü sandık başına gidip oy kullanmaz. Buna rağmen seçimlere girerken, Türk halkının, hele oy vereceklerin büyük bir heyecanla 14 Ekim'i bekledikleri gören gözlerden kaçmıyordu. Seçimden önce yapılan tahminler 17 milyon seçmenden 14 milyonunun oy vereceği şeklindeydi. Bu sayı genel toplama göre yüzde 80 demekti.

Geçmiş, yakın seçimlere bakarsak seçime katılma oranı şöyledir:

1950 seçimlerinde %89,03
1954 seçimlerinde %88,6
1957 seçimlerinde %76,5
1961 seçimlerinde %81,4
1965 seçimlerinde %72,1
1969 seçimlerinde %64,3

14 ekim 1973 seçimlerinden önceki son üç genel seçim şu sonuçları vermişti:

	CHP	AP	CKMP	YTP	MP	TİP	BP	GP
1961	173	158	54	65	—	—	—	—
1965	134	240	11	19	31	15	—	—
1969	143	256	1	6	6	2	8	15

14 Ekim 1973 seçimlerine girerken TBMM'deki milletvekili ve senatör sayısı, partilere şöyle dağıtılmıştı:

	Milletvekili	Senatör
CHP	93	19
AP	224	87
CGP	42	20
MHP	1	—
MP	2	—
TBP	2	—
DP	44	8
MSP	3	—
Bağımsız	18	13
Boş	21	—
Kontenjan	—	15
Tabii senatör	—	25

İki büyük parti olan CHP ile AP, 14 Ekim 1973 seçimlerinden önce bölünmelere uğramışlardı. CHP 1969'ta 143 milletvekili çıkarmışken bu sayı, parti değiştiren üyeleri yüzünden 14 Ekim'de 93'e inmişti. AP'den kopan Meclis üyelerinin ise 1969'da mevcut olmayan "Demokratik Parti'yi kurdukları ve AP'nin 1969'taki 256 milletvekilinin 224'e indiği görülüyordu.

TAHMİNLER:

14 Ekim 1973 seçimlerinden önce yapılan bütün tahminler CHP'nin oylarının artacağı, fakat iktidarı AP'nin alacağı merkezindeydi. Tahminleri yapanlar bu seçimin nabzını ellerinde tutamadıklarını ve "Tahmin" edilecek bir söz söylemenin güçlüğünü de hemen açıklıyordu.

Ancak seçim tahminleri yapanlar, parti sayısının fazlalığından (8 parti) bahsediyor ve "Çok partili demokratik düzenle yönetilen Batı Avrupa ülkelerinde dahi, son yıllarda, bu kadar partinin seçimlere katıldığı görülmemektedir. Türkiye'de siyasi fikir ve inançlar bu kadar dağınık ve çeşitli midir? " diyordu.

Seçime katılan partilerin, program bakımından, ortanın sağında yığılmaları ve birbirine hemen hemen avrı denecek derecede benzemeleri, Türkiye'nin 50. Cumhuriyet yılında nasıl bir sosyo-ekonomik manzaraya sahip olduğunu siyaset alanında da gösteriyordu.

Yapılan rakkamlı tahminler 14 Ekim seçimlerinde CHP'nin alacağı oyların oranını yüzde 29'dan başlatıyor ve yüzde 36'ya kadar çıkarıyordu. AP'nin oyları bu tahminlere göre yüzde 40,5'tan yüzde 43,5'a kadar oynuyordu. Bu orantıları bir çizelgede toplarsak şöyle görünür:

CHP	için	yüzde 29	ile	yüzde	36
AP	için	yüzde 40	ile	yüzde	44
DP	için	yüzde 6	ile	yüzde	10
CGP	için	yüzde 5	ile	yüzde	7
MSP	için	yüzde 4	ile	yüzde	5
TBP	için	yüzde 0,4	ile	yüzde	0,8
MP	için	yüzde 0,4	ile	yüzde	0,9
MHP	için	yüzde 1,6	ile	yüzde	3,5

Yapılan anketlerde CHP'nin özellikle genç insanların, aydın, öğretmen, memur, fikir işçisi, bürokrat, küçük esnaf, işçi, emekli ve büyük şehirlerdeki sanayi bölgesi ve gecekondu bölgesi halkının, pahalılıktan şikâyet edenlerin oylarını toplayacağı tahmin ediliyordu. Türkiye yeni yetişen genç kuşakların CHP'ye yönelmesi AP'nin tam aksine bir gelişme orantısı gösteriyordu. İnönü'nün CHP liderliğinden ayrılmasının CHP'ye oy kaybettirip kaybettirmeyeceği meraklı bir soru olarak ortada duruyordu. Anketlere cevap verenlerin, tahsil seviyeleri arttıkça CHP'ye sempatinin de arttığı göze çarpıyordu. Bu bakımdan hazırlanmış bir çizelge Türk insanının, aydınlandıkça CHP'ye yöneldiğini reddedilmez bir kesinlikle ortaya çıkarıyordu. Şu cetvel bu konuda yapılan esaslı araştırmaların sonunda elde edilmiştir:

	CHP	AP
Okuma-yazma bilmeyenler	Yüzde 21	67
İlkokul mezunları	Yüzde 26	Yüzde 54
Ortaokul mezunları	Yüzde 29	Yüzde 38
Lise mezunları	Yüzde 34	Yüzde 35
Üniversite mezunları	Yüzde 39	Yüzde 32

Seçimden önce yapılan tahminler, Celâl Bayar'ın DP'yi desteklemesinin AP aleyhinde az da olsa netice vereceğini bildiriyordu. MSP'nin önemli bir oy toplayamayacağı, CGP'nin, MSP'yi büyük farkla geçeceğinde ise tahminciler aynı fikri taşıyordu. TBP, MP ve MHP'nin oylarının ise kamu oyunda merak edilmediği görülüyordu.

Seçim kampanyası 1973 Mayıs ayı sonunda Ecevit tarafından başlatıldı. Yurdu CHP otobüsüyle dolaşan Ecevit, parti başkanları arasında en faal kişi olarak dikkati çekti. Demirel, seçim gezisine çok daha geç çıktı ve "Erken çıkarsam sözlerimin azami tesirinin olduğu nokta 14 Ekim'den öncelere düşer. Seçime tesiri kalmaz" dedi ve bir matematik eğrisi çizerek sözlerini geometrik şekillerde ispata kalktı. Ecevit 11 Haziran'da

Tokat'ta yaptığı konuşmada CHP'nin iktidara geleceğini söyledi ve, "Buna engel olmak için oyunlar oynanıyor" dedi.

29 Haziran'da Meclisler tatile girdikten sonra, Ecevit "Resmi" seçim kampanyasına, 1 Temmuz'da İstanbul'da, gecekondu semti olan Gültepe'de açtı ve "AP herşeyin sorumlusudur. 12 Mart'a AP'nin kargaşalığa göz yumması sonunda gelindi," dedi.

Zaman geçtikçe diğer parti liderleri de yurt gezilerine çıkıp seçim kampanyalarını sürdürdü. Her partinin "Seçim bildirgeleri" birer kitap halinde yayınlandı. CHP çıkardığı kitaba ayrıca "Ak Günlere" başlığını da koymuştu. 7 Temmuz'da, eski Demokrat Parti kurucularından ve cumhurbaşkanlarından Celâl Bayar'da, DP Kocaeli Kongresinde konuşarak kampanyasını açtı. Bayar, özellikle AP'ye çatıyordu. Aynı tarihte Isparta çevresinde 5 günlük gezive çıkan Demirel: "1960'da devletin nizamı yerinden oynadı. Sonraki olaylarda 1960'ın izlerini bulmamak mümkün değildir" diyordu.

Temmuz, Ağustos ve Eylül 1973 ayları Türkiye'de parti başkanlarının ve ikna edici konuşma yapan milletvekillerinin konuşmalarıyla geçti. 2 Eylül pazar günü, seçimlere katılacak partili adayların yoklamaları yapıldı. Kütüklere kayıtlı 520.000 civarındaki partili seçmenden büyük bir kısmı oylarını kullanıp sekiz partiden 2.800 kişiye yakın aday adayından 450 milletvekili ve 52 senatör adayını seçti. Bu "Ara seçimleri" veya "Ön seçimler" sırasında çıkan olaylarda 20 kişi yaralandı, 15 kişi gözaltına alındı.

Bu "Aday yoklamaları"nda 70'den fazla parlamenter aday yoklamasını kaybetti. 68 parlamenter de ancak listelerin sonlarında, seçilemeyecek yerlere düştü. Aday yoklamasını kaybeden Köyişleri Bakanı Orhan Kürümoğlu (AP) "Politika bezirgânlığı yapanlar var." diye şikâyet etti. Partiler merkezden götürecekleri "Kontenjan adayları"nı tesbit ettikten sonra 2 Ekim 1973'te partilerin radyolardaki konuşmaları başladı.

Bu konuşmalarda, Ecevit büyük puan topladı. Daha önce 27 Eylül'de Ecevit Isparta'da konuşurken olaylar çıkartılmış ve kamuoyu bundan çok etkilenmişti. Radyo konuşmaları, parti başkanlarının seslerini milyonlarca seçmene uğraştırıyor, bu seslerden samimiyet, mantık, güzellik doğruluk, ciddiyet vb. özellikleri çıkarmak isteyen radyo dinleyicileri geniş ölçüde etkileniyordu.

14 Ekim 1973 seçimlerindeki radyo konuşmaları, eğer daha uzun sürseydi, partilerin "Seçim bildirgeleri"ndeki programlarının, batı ölçüsünde, ne kadar ilkel olduğu ve sayfaları "Onu da yapacağız, bunu da yapacağız, şunu da yapacağız" ile doldurulduğu daha açık-seçik meydana çıkacaktı. Bereket versin seçimler geldi de, aydın seçmenler sıkıntıdan kurtuldu.

14 EKİM 1973

17 Milyon seçmen büyük Türkiye'ye yayılmış 70.000'den fazla sandığa oylarını hemen hemen hiç olay çıkmadan ve kendi bilgi, görgü ve isteklerine göre attılar. Sabah saat 8'den akşam saat 17'ye kadar atılan oylar, 1973 seçimlerinde sandıktan CHP'yi önde çıkardı.

Toplam 11 milyon civarında oy kullanılmış, bunun yarım milyona yakın kısmı "Geçersiz" sayılmıştır. Bu geçersiz oyların "Tercih" yüzünden çıktığı ve seçim kanununa aykırı olduğu için iptal edildiği görüldü. Yapılan hesaplara göre yarım milyona yakın oyun 300 bininin CHP'ye ait olduğu tahmin edildi. 14 Ekim 1973 seçmenlerin seçime katılma oranı yüzde 65,88 olarak hesaplandı.

14 Ekim'deki kesin neticeler :

CHP	185
AP	149
MSP	49
DP	45
CGP	13
MHP	3
TBP	1
Bağımsızlar	6

Seçimden 4 gün sonra CHP'ye iki parlamenterin katıldığı yayınlanan haberler arasındaydı. 52 kişilik Senato seçimleri de şu sonuçları vermişti:

CHP	25
AP	22
MSP	3
CGP	1
Bağımsız	1

14 Ekim seçimlerinde 10.964.888 geçerli oyun partilere dağılış sayıları yüzde oranları şöyledir:

CHP	3.570.497	Yüzde 33.39
AP	3.194.977	Yüzde 29.87
MSP	1.260.912	Yüzde 11.79
DP	1.277.706	Yüzde 11.95
CGP	565.086	Yüzde 5.28
MHP	351.800	Yüzde 3.29
TBP	116.061	Yüzde 1.09
MP	60.675	Yüzde 0.57
Bağımsızlar	297.174	Yüzde 2.77

14 Ekim 1973 genel seçimlerinden önce yapılan tahminler ile, seçimlerden sonraki durumu karşılaştırırsak şu tabloyu elde ederiz:

		Seçimden önce	Seçimden sonra
CHP	(En az)	Yüzde 29	Yüzde 33.39
AP	" "	Yüzde 40	Yüzde 29.87
MSP	" "	Yüzde 4	Yüzde 11.79
DP	" "	Yüzde 6	Yüzde 11.95
CGP	" "	Yüzde 5	Yüzde 5.28
MHP	" "	Yüzde 1.6	Yüzde 3.29
TBP		Yüzde 0.4	Yüzde 1.09
MP		Yüzde 0.4	Yüzde 0.57

1969 seçimlerinde CHP'nin genel oy sayısına göre aldığı oy oranı yüzde 27,4 iken 1973 seçimlerinde bu orantı yüzde 33,39'a çıkmıştı. AP ise 1969 seçimlerinde oyların yüzde 46,5'ini toplamışken 1973 seçimlerinde yüzde 29,87'ye düşmüştü.

1973 seçimlerinin en büyük sürprizi dinsel

kurallara bağlılığını laik Cumhuriyet kanunları önünde, çekine çekine açıklayan, kapitalist ekonominin "Faiz" kurumunu kaldıracağını ilân eden, daha bir çok sansasyonel, heyecan verici beyanlarda bulunan MSP'nin bütün tahmincilerini yanıltıp Türkiye'de 1 milyondan çok oy toplamasıydı. Hiç bir anketçi MSP bu kadar buyük oy toplayacağını bilememişti. MSP aldığı oy, genel oya oranla yüzde 11,79'u bulmuştu. En iyimser tahminler bile MSP'ne yüzde 5'ten fazla oy vermiyordu.

1973 seçimlerinin ilginç yonlerinden birisi de MSP'den, bütün Türkiye'de 17.000 kadar fazla oy almasına rağmen (1.260.912'ye mukabil 1.277.706) DP'nin 45 milletvekili çıkarmasıydı. MSP'si DP'den 17.000 oy az almasına rağmen 49 milletvekili (Üstelik 3 de senatör) çıkarmıştı.

14 Ekim 1973 seçimlerinde CHP'nin 1969'a nazaran kazancı yüzde 6, AP'nin kaybı yüzde 16'dır. Seçimden sonra uzmanların yaptığı incelemeler AP'deki oy kaybının sadece MSP ve DP'ye oy vermekten ileri gelmediğini, ancak AP'den bütün partilerin oy aldığını göstermektedir. AP'nin yüzde 16 oy kaybına karşılık MSP ile DP'nin toplam oy oranı yüzde 21'u yaklaşmaktadır. Nitekim 9 Aralık 1973'te yapılan "Mahalli Seçimler'de CHP'nin aldığı oy oranı, 14 Ekim seçimlerine nazaran daha da artmıştı.

* 9 Aralık 1973 Pazar günü yapılan "Yerel Seçimler", daha once yapılan 14 Ekim milletvekili seçimlerinin bir çeşit "Rövanşı" mahiyetindeydi..

SEÇİMLERDEN ÖNCE NELER VAADETTİLER?

AP

Adalet Partisi 1973 Seçim Bildirgesi

92 SAYFALIK Adalet Partisi Beyannamesi şu cümle ile başlıyor: "1965 ve 1969 seçimlerinde umut ve güvenini izhar ederek kendi adına memleketi yönetme yetkisini verdiğin Adalet Partisi olarak, yaptıklarımızın hesabını vermenin gururu ile yeni bir hizmet dönemi için huzuruna çıkıyoruz.."

Beyanname, 18. sayfaya kadar geçmiş AP iktidarlarındaki, 1965'den 12 Mart 1971'e ve sonraki döneme ait olayları ele alıyor. Nihayet 18. sayfada "Seçimi kazanınca "Eski Milli Birlik Komitesi" üyelerinin ömür boyunca tabii senatör olmalarına dair mevcut Anayasa hükümlerini kaldırmak kararındayız" diyor.

GENEL AF: "Memleket gerçeklerine uygun, Cumhuriyet ve Anayasamızı zedelemeyecek ve yüce milletimizin aflarına asla eğilimi bulunmayan suçluları kapsamına almayacak dengeli, makul, sosyal gereklere cevap veren bir genel affa taraftarız ve bunu beyannamemizin ilân tarihi olan 11 Eylül 1973 günü esas alınmak suretiyle gerçekleştireceğiz."

DİN VE VİCDAN HÜRRİYETİ: "Devlet dine, din de devlete müdahalede bulunmayacaktır. Modern hayatın gereklerine uygun iyi eğitim görmüş din adamlarının yetiştirilmesine devam olunacaktır."

KANUNLAR KARŞISINDA EŞİTLİK: "Kanunlar karşısında hiçbir şahıs veya zümrenin imtiyazı yoktur."

POLİTİKA ANLAYIŞIMIZ: "Demokrasi çeşitli görüşlere sahip siyasi teşekküllerin mevcut olduğu bir sistemdir. Bütün siyasi partileri rejimin vazgeçilmez unsurları olarak görürüz. Hür basını, demokratik düzenin vazgeçilmez bir parçası olarak kabul ediyoruz."

MÜESSİR DEVLET: "Davaları basitleştirmek ve süratlendirmek için usul kanunlarında tadilât yapılacak, adli teşkilât takviye edilecektir.

MÜESSİR İDARE: İdari metodlar islâh edilecek, bürokrasi sadeleştirilecektir. Yetki ve sorumluluğun, idarenin alt kademelerine intikali sağlanacak, idare süratli işler ve iş bitirir hale getirilecektir.

MİLLİ SAVUNMA POLİTİKAMIZ: Nüfusumuzun bugün ulaştığı ve gelecek yıllarda ulaşacağı seviyede yedek subay ve er olarak vatan hizmeti yapan gençlerimizin eğitimi ve eğitim sonrası, önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu konu Anayasamızın 60. maddesi gözönünde tutularak yeniden düzenlenecektir."

DIŞ POLİTİKAMIZ: "Siyasi şartlar hızla değişmektedir. Avrupa'da kurulmasına çalışılan yeni düzen içinde, uluslararası taahhüt ve vecibelerine halel getirmeden Türkiye'nin de kendi yerini bir an evvel bulması gerektiğine inanmaktayız."

EKONOMİK VE SOSYAL POLİTİKAMIZ: "Karma ekonomi içinde kamu ve özel kesim birbirlerinin rakip ve köstekleyicisi değil, yurdumuzun ve ulusumuzun yüksek yararlarını sağlamada birbirlerini tamamlayan iki unsur olacaktır. Türk milletinin her ferdine kabiliyetinin geliştirilmesi için eşit fırsat ve imkânlar veren, eğitim ve öğretim müesseselerinden, ekonomik, sosyal ve kültürel hizmetlerden ve sosyal güvenlik haklarından bütün vatandaşların faydalanmasını sağlayan, netice itibariyle vatandaşı mutluluğa ulaştıran sosyal refah devletini kurmak amacımızdır."

MALİYE, VERGİ VE BÜTÇE POLİTİKAMIZ: "Mali mevzuatın süratle ıslâhına gidilecektir. Verimli ve adil bir vergi sistemi ve kredi, sermaye müesseselerinin geliştirilmesi sağlanacaktır. Faiz sistemi, tasarruf eden vatandaşı teşvik ve tatmin edecek ve kredi alan vatandaşı yük altında ezdirmeyecek bir niteliğe kavuşturulacaktır."

DIŞ TİCARET: "İhracatın teşviki sağlanacaktır."

İÇ TİCARET: "Üreticinin malı (sınai ve tarımsal) değerlendirilecek, tüketicinin hak ve menfaatleri korunacaktır."

KOOPERATİFÇİLİK: "Tarımsal kalkınmada oynadığı rolün etkinliği arttırılacak, dağınıklıktan kurtarılacak, üreticiye faydalı olması için düzenlenecektir."

SANAYİ: "Kurulmuş ve kurulacak sanayimiz ithalata dönüklükten ihracata dönüklüğe yöneltilecektir."

TARIM: "Politikamızın hedefi Türk köylüsünün iktisaden güçlendirilmesi ve rejimin temel direği haline getirilmesidir. Türk tarımına yeni bir hamle gücü kazandıracak olan bir "Yeşil plân" uygulanacaktır."

ORMAN: "Yeşil bir Türkiye yaratmak hedefimizdir. Ağaç ve orman sevgisi bu hedefin temel unsurlarıdır.

Türkiye'nin bilhassa bakır, cıva, bor, krom, çinko, kurşun ve nikeli zengindir. Maden servetlerimiz süratli bir tarzda kullanılacaktır. Bunda gaye, istihdam, kalkınma, döviz gelirlerinin arttırılmasıdır."

PETROL: "Milli petrolümüzün bir an önce bulunmasına ve istihsaline katkıda bulunacak her teşebbüs, milli menfaatlerimiz dikkatle korunmak kaydıyla, daima teşvik edilecek ve desteklenecektir."

ENERJİ: "Fuel-Oil ile çalışan yeni termik santraller kurulacaktır. Su kaynaklarımızdan hidroelektrik enerji istihsali bir program dahilinde gerçekleştirilecektir. Irak'tan Türkiye'ye petrol ve tabii gaz nakli ile ilgili projeler gerçekleştirilecektir. Atom santralleri inşasına başlanacaktır."

ULAŞTIRMA: "İthal ve ihraç mallarımızın tamamını kendi ulaşım vasıtalarımızla taşımak nihai hedef olacaktır. Haberleşme ihtiyacının karşılanmasında, talebin önünde seyredecek bir yatırım ve işletme politikası gerçekleştirilecektir. Edirne-İstanbul-Ankara-İskenderun büyük sürat yolu şebekesinin inşasına başlanacak, İstanbul-Ankara yolu öncelikle bitirilecektir. Ankara-İstanbul sürat demiryolu inşaasına başlanacak, yol 4 saate indirilecektir."

ŞEHİRLEŞME: "Mesken politikamızın hedefi bütün aileleri birer konut sahibi yapmaktır. Ucuz konut yapımına yeteri kadar elverişli arsa depo edilecektir. Gece kondu bölgelerinin okul, yol, elektrik, kanalizasyon, su, yeşil saha park ve çocuk bahçesi ve otobüs ihtiyaçlarına öncelik verilecektir. 1973 Eylül'üne kadar yapılmış gecekonduların tapuları verilecektir."

ÇEVRE SORUNLARI: "Hava, su ve kıyıların kirlenmesi gibi çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Muhtelif kuruluşların bu konu ile ilgili olarak yapacakları araştırma ve çalışmalara hız verilecektir."

TURİZM: "Turizm gelirlerimizin yüksek bir seviyeye ulaşmasını ve ödemeler dengesinde önemli rol oynamasını sağlamak turizm politikamızın ana hedefidir. Türkiye'nin dışarıda en etkin biçimde tanıtılması için gerekli bütün imkân ve vasıtalardan, bu arada sinemadan faydalanılacaktır."

MİLLİ EĞİTİM: "Sekiz yıllık temel eğitimin uzun dönemde bütün yurda yayılmasına çalışılacak, bu hedefe ulaşmak için yatılı bölge okulları kurulacaktır. Adalet Partisi'nin eğitim parolası herkes için eğitimdir."

KÜLTÜR VE SANAT: "Devletin kültürel faaliyetleri destekleyici rolü genişletilecektir. Kültür ve bilim bakanlığı kuru-

AP Genel Başkanı Süleyman DEMİREL

lacaktır. 1000 Temel Eser'e devam edilecektir. Yerli oyun yazarlarımız teşvik edilerek ödüllü yarışmalar düzenleyip ulusal tiyatromuza katkıları sağlanacaktır. Kültür, sanat ve belge filmciliğini devlet destekleyecektir."

GENÇLİK: "Gençlik politikasını, kültür ve eğitim politikalarıyla birlikte düzenlemeye, uygulamaya ve değerlendirmeye çalışacağız."

SPOR: "Spora özel bir önem ve değer vermekteyiz. "Herkes için spor" ilkigereğince, her yaştaki yurttaşlarımıza sağlık, mutluluk, denge ve başarı için spor yapma imkânları arttırılacaktır."

SAĞLIK: "Halkın sağlığı üzerinde büyük etkisi bulunan beslenme ve gıda kontrolü sorunu önemle ele alınacaktır. Genel sağlık sigorta sistemi, yurt sathında kademeli olarak geliştirilecektir."

ÇALIŞMA VE İŞÇİ SORUNLARI: "Topyekün kalkınmamızda en önemli yeri işgal eden insan gücü, sermaye ve tabiat kaynaklarını dengeli ve ahenkli bir biçimde kullanarak kalkınmamızı geliştirmek, çalışanların yaptıkları işe uygun ve insan haysiyetine yaraşır bir hayat seviyesi sağlamalarına elverişli tutarlı ve sağlıklı bir ortamı yaratmak çalışma politikamızın temelini teşkil eder."

Sosyal Sigortalar kapsamı genişletilecek ve hizmetin vasfı yükseltilecektir. İş ve İşçi Bulma Kurumu, fonksiyonlarını daha iyi görecek şekilde desteklenecek, yurt dışına işçi sevkeden servisleri takviye edilecektir. Yurt dışındaki işçilerimizin ekonomik, sosyal ve kültürel meselelerinin hallinde yeni adımlar atılacaktır."

(Devam)

ESNAF VE SANATKAR SORUNLARI: "Esnaf ve sanatkârların kredi imkânları arttırılacaktır. Tesis ve donatım kredileri yanında işletme kredileri günün şartlarına uygun hale getirilecektir."

KAMU PERSONELİ VE DEVLET MEMURLARI: "Personel reformunu devlet mekanizmasının iyi işletemesinin birinci şartı olarak görüyoruz. Devlet hizmetinde çalışan bütün personelin hayat şartlarını iyileştirmek için ülkemiz imkân ve kaynaklarının elverdiği ölçüde gerekli tedbirler alınacaktır."

HAYAT PAHALILIĞI: "12 Mart sonrası partilerüstü hükümetlerinin beceriksiz, basiretsiz ekonomik tutum ve yanlış kararları ile siyasi istikrarsızlık sonucu fiyatlar iki yılda yüzde 40 oranında artmıştır. Hayat pahalılığı,suni fiyat artışları ve haksız kazanç sağlayanlarla etkili bir mücadele için gerekli bütün tedbirler süratle alınacaktır. Aslında pahalılık enflasyonun veya fukaralığın veya her ikisinin birlikte tabii bir sonucudur. Bunun çaresi, siyasi ve ekonomik istikrar içinde hızlı ve dengeli kalkınmadır."

KÖY VE KÖYLÜ SORUNLARI: "Köye götürülen bütün hizmetlerde yol, su, elektrik, okul vesairede katılma payları kaldırılacaktır. Köylünün ürettiği malı değerine satması için üretim ve pazarlama kooperatifleri teşvik edilecek ve desteklenecektir. Zirai krediler ayni ve nakdi olmak üzere iki grupta toplanacaktır. Tohumluk, suni gübre, traktör, tarım araç ve gereçleri, biçerdöğer, zirai ilâçlar, hayvan yemi ve damızlık hayvan verilecektir. Nakdi krediler işletme kredisi olarak verilecek ve hadleri yükseltilecektir. Yılda 7.500 km. köy yolu, 4.000 üniteye içme suyu, 1.500 köye elektrik hedefi ile hizmete başlanacak ve bu hizmet iki katına çıkarılmaya çalışılacaktır. Elektriği ve televizyonu olmayan köy bırakılmayacaktır. 1977 yılında, okul çağında olup da okula gitmeyen çocuk ve okulsuz köy bırakılmayacaktır.

AP 1973 Seçim Beyannamesi, burada 80. sayfaya gelmekte ve son 10 sayfada Doğu ve Güneydoğu Anadolu kalkınması hakkında bilgi verdikten sonra: "Yüce milletimizin hizmetine talibiz.", "Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" ilkesini her şart altında savunmayı en başta gelen bir görev biliriz. İnançla, şevkle, sadakatle, azimle ve heyecanla milletimize hizmet etmeyi taahhüt ederiz. Takdir yüce milletimizindir." sözleriyle bitmektedir...

CHP SEÇİM Bildirgesi 234 sayfalık bir kitaptır. Biz buraya, bildirgeyi özetleyerek aldık.

SUNUŞ: Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyetle yaşıttır. 9 Eylül 1923'te kurulmuştur. CHP, ellinci yılında, sağlam özünden ve halktan aldığı güçle, yeniden doğmuş gibi gençtir. Türkiye'nin en köklü ve en genç partisidir. 50 yıldır ülkemizde nice partiler kuruldu ve tükendi. Yalnız CHP, kendini yeniliye yeniliye canlılığını sürdürebildi.

CHP, yeni devletin kurucusu, çağdaş uygarlığın yol açıcısı, demokrasinin kurucusu olmuştur. Şimdi de demokrasi içinde ülkeyi kalkındıracak bir düzenin öncülüğünü yapmaktadır. Bu düzen, hakça bir düzen olacaktır. Kimse kimseden insanca yaşama hakkını esirgemeyecektir. İnsan insanı, yabancılar vatanı sömüremeyecektir.

Herkes özgür olacaktır. Özgürlük, eğitimdeki, gelirdeki dengesizliklerin sınırlamasından kurtulacaktır.

Toplum yararı, kişisel çıkarlardan önde gözetilecektir. Fakat, toplum yararı gerekçesiyle kimsenin, kişiliğini serbestçe geliştirmesi engellenemeyecektir.

Bu düzende, halkın üstünde egemenlik olmayacaktır. Hiç kimse devlete de servete de kul olmayacaktır. CHP, böyle bir düzeni kurma yolunda, içindeki engelleri aşmıştır, bütünleştiği halkın desteğiyle dışındaki engelleri de aşacaktır.

GİRİŞ: Sağımızdaki partilerden CHP'nin halkçı ekonomik felsefesini benimsemelerini bekleyemeyiz. Fakat bu partilerin ekonomi ve kalkınma anlayışları, çağdaş kapitalist anlayışın ölçülerine vurulduğunda çok sakattır ve çağımızın çok gerisindedir. Pahalılık, geniş ölçüde kasıtlı olarak yaratılmaktadır. Türkiye'nin büyük varlıklı çıkar çevreleri ve başta bugünkü iktidar olmak üzere, o çevrelere hizmet eden partiler, tekelci sermaye gruplarının sermaye birikimini hızlandırmayı başlıca amaç edinmişlerdir. Bunun en kolay yolu ise, enflasyon yoluyla yaratılan pahalılıktır. Enflasyon, çalışanların, dar gelirlilerin emeklilerden elde edilen değeri, gitgide artan ölçüde, büyük sermaye çevrelerine aktarır. Yoksulu daha yoksul, varlıklıyı daha varlıkla yapar. Enf-

CHP Genel Başkanı Bülent ECEVİT

lasyonda, pahalılıkta, halkın yapabildiği tasarruflar durduğu yerde eriyerek varlıkların kasasına akar. Pahalılık hızlandıkça kâr oranlar artar. Kâr oranlarının artışındanise, işçi, köylü, memur, emekli gibi dar veya değişmez gelirli yurttaşlar değil, aracılar ve genellikle başkalarının malını, parasını, emeğini kullananlar yararlanır.

Türkiye'nin büyük iş çevreleri, toplu sözleşme ve grev hakkı karşısında da, kârlarını yüksek tutmanın hattâ büsbütün yükseltmenin yolunu, pahalılığı hızlandırmakta bulmuşlardır. Bu hükümetler tarımsal ürünlerin taban fiyatlarına zam yapmak zorunda kalınca, mamul fiyatlarına aşırı zamlarla telafi yoluna gitmektedir. Demir ve pirinç fiyatları da kasten arttırılmıştır. Türkiye'de uygulanmak istenen ilkel kapitalizm kendi kendisiyle çelişkiye düşmüştür. Halkta tasarruf ve tüketip gücü azalmaktadır. Adalet Partisi 1973 seçimlerinde yeniden hükümet kurma olanağı bulursa, hazır bekleyen teşvik tedbirleri ve büyük mağazalar tasarıları hemen yasalaştıralacaktır ve tekelci sermaye büsbütün kayırılacaktır. Bundan küçük ve orta boy işletmeler zarar görecektir. Türk ekonomisi ve giderek Türk devletinin yönetimi, büyük yabancı sermaye ile işbirliği yapan tekelci sermaye gruplarının tümden eline geçmiş olacaktır. O zaman ekonomimiz büsbütün kısır laşacağı, sosyal adalete büsbütün ters düşeceği gibi, artak Türkiye'de demokrasiyi de, 12 Marttan sonraki yozlaştırılmış, budanmış haliyle bile yaşatmak bir hayal olacaktır.

SOSYAL ADALET VE DENGELİ KALKINMA: CHP, Türk halkına ve Türk demokrasisine yönelen bu büyük tehlike karşısında, öncelikle üretici halkın ve çalışanların eliyle yatırıma yöneltmeyi öngören tutumu benimser. Bu tutum ekonomideki daralmayı sona erdirir, halktaki tasarruf ve yatırım eğilimini azami ölçüde değerlendirir, hızlı kalkınma ile yaygın sosyal adaletin bir arada gerçekleşmesini sağlar.

Türk köylüsü artık yoksulluğun kendisi için de, ülkesi içinde kader olmadığını anlamıştır. Türkiye'nin gücü, olanakları ve kaynakları iyi değerlendirilirse, adaletli ve verimli biçimde kullanılırsa, şimdiye kadar sağlanandan ve öngörülenden çok daha kısa bir sürede, kamu hizmetlerini yurda dengeli olarak dağıtma yolları bulunabilir. Bunun için halkın hakkını halka veren bir politika izlemek yeterli olacaktır.

ÖZGÜRCE VE HAKÇA KALKINMA: Sayılı kişilerin refahını arttırıp halk çoğunluğunu yoksul bırakan, üstelik bu uğurda özgürlükleri kısan bir sözde kalkınma büyük bunalımlara yol açar. CHP'ye göre, gerçek ve geçerli kalkınma, tüm halkın özgürce ve hakça kalkınmasıdır. Ancak böyle bir kalkınma mutluluk getirir, insan kişiliğinin gelişmesini engellerden kurtararak insanı da toplumu da yüceltir. CHP, hızlı kalkınmayla sosyal adaleti birlikte ve özgürlükçü demokratik rejim içinde gerçekleştirmeye kararlıdır. Bu düzende demokrasi de, toplum da, ulusal ekonomi de daha güçlü olacaktır.

KALKINMA KÖYLÜDEN BAŞLAYACAK: Köylülerin tasarruflarından, yatırıma yetecek kadarını kendilerinde alıkoyabilmeleri, bununla ekonomi yönünden yararlı büyüklete yatırımlar yapabilmeleri ve verimli işletmeciliğe geçebilmeleri su koşulların yerine getirilmesine bağlıdır: 1) Pazarlama, Kredi ve Destekleme, 2) Örgütlenme, 3) Toprak düzeni, 4) Yerleşme düzeni, Altyapı, 5) Eğitim.

Kurulacak düzende, kooperatifler, başka halk girişimleriyle birlikte, ekonominin en önemli ve güçlü kesimini oluşturacaktır. Buna "Halk Sektörü" denecektir. CHP, devlet kooperatifçiliği yerine gerçek demokratik halk kooperatifçiliğini getirecektir.

Gelir dağılımındaki dengesizliğin de, tarımdan yeterince verim elde edilemeyişinin de başlıca nedenlerinden biri, toprak mülkiyetinde yer yer var olan adaletsizlik ve düzensizliktir.

CHP'nin istediği "Toprak Reformu" çiftçinin özel toprak mülkiyetinden yoksun bırakılmasını değil, tam tersine, özel toprak mülkiyetinden veya yeterli topraktan yoksun bulunan birçok köylüyü ye-

(Lütfen sayfayı çeviriniz)

(Devam)

terli toprağa ve toprağının topusuna kavuşturma amacına yönelmiştir. Köylünün elindeki toprağı almak şöyle dursun, hazine topraklarını bile köylülere dağıtmayı öngörüyoruz. Varlıklı ve güçlü çevreler CHP'nin toprak reformunu "Mülkiyet Düşmanlığı" olarak göstermeye yıllarca kalkışmıştır.

BÖLGELERARASI SOSYAL ADALET: Tekelci sermayeye dayanan öteki partiler Doğu ve Güneydoğu Anadoluyu kalkındıramaz. Tekelci sermaye az sürümle fakat aşırı kârla o kadar bol kazanç elde etmeye alışmıştır ki ihracatı ve sürümü arttırıp bu bölgede yatırımlar yapmaya lüzum görmez. CHP iktidarında devlet, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da, baskıyla, silâhla, komandoyla değil, halk yararına ekonomik, sosyal ve eğitsel tedbirlerle, reformlarla, yardımlarla ve güleryüzle varlığını duyacaktır.

Türk siyaset hayatına "Ormandan önce insan" anlayışını getiren CHP, artık hayvancılık, tavukçuluk ve balıkçılık alanında büyük işletmeciliğe geçilmesini zorunlu görür. Yurt dışındaki işçilerimizin gönderdikleri dövizler iyi değerlendirilemiyor. Sanayileşme ve üretimi arttırmada bu dövizler kullanılmıyor. Bu kadar döviz bolluğuna rağmen ekonomimiz dar boğazlardan ve enflosyonist baskılardan kurtulamadı. Hiçbir olay, Türk ekonomisindeki düzen bozukluğunu bu kadar açık seçik gösteremez. CHP halkın tasarruflarını başkalarına kaptırmadan, ortaklaşa yatarımlar yapabilmelerini kolaylaştıracaktır.

CHP, siyasal baskı ve müdahaleyi tüm kaldıracaktır.

ESNAF VE SANATKAR: CHP, ekonomide tekelciliğe karşıdır. Totaliterliğin her türlüsüne, solcusuna da sağcısına da karşıdır. Devletin de, bir avuç insanın elinde biriken servetin de halkı ezmesine köleleştirmesine karşıdır. CHP, siyasal ve sosyal alanda olduğu gibi, ekonomik alanda da çoğulculuğu ve özgürlüğü sürdürmekten yanadır. CHP, girişim özgürlüğüne (teşebbüs hürriyetine) değil, girişim özgürlüğünü tekellerine almak isteyenlere karşıdır. Halk yararına bir devlet yönetimi esnafın da yararınadır CHP, halkçı tutumuyla, halkla birlikte esnafın da yüzünü güldürecektir.

ÖZEL SEKTÖR: Halk sektörü ile özel sektör arasında yer alan esnaf ve sanatkâr kesimini ayrı sayacak olursak özel sektör iki bölümden oluşur: 1) Küçük ve orta boy işletmeler, 2) Büyük sermaye kuruluşları. CHP, toplumun tümünde olduğu gibi, özel kesimin içinde de sosyal adalet sağlayacaktır. CHP, özel sektörde büyük sermaye kuruluşlarının da bulunmasına karşı değildir. İhracata dönük, ileri teknolojiye ve bilgiye dayanan ve ancak büyük sermaye ile kurulabilecek sanayiler teşvik edilecektir. Yabancı sermaye, katılacağı ortaklıkların yarı hissesinden azına sahip olacaktır. Yabancı sermaye kârının yurt dışına çıkarılabilecek bölümüne, dünya ölçüleriyle makul bir sınır konulacaktır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı, sosyal adaleti 22 yıllık bir süreden sonraya ertelediği gibi ekonomik gelişmeyi hızlandırma açısından da yetersizdir. Türkiye'nin kaynak yaratma bakımından en önemli sektörlerinden biri tarım olduğu halde "Plân", tarıma gereken önemi vermemektedir. Üstelik hızlı kalkınma ile sosyal adaletin, sanayileşme ile tarıma önem vermenin çeliştiği varsayımına dayanmaktadır. Oysa bu varsayımların ikisi de yanlıştır. Türkiye için hızlı kalkınmayla sosyal adaletin arasında da, sanayileşme ile tarıma önem verme arasında da çelişme yoktur. Sosyal adaleti ve tarımı ihmal ederek hızlı kalkınma ve sanayileşme imkânı yoktur.

SOSYAL DÜZEN: Çalışanları ezerek, sömürerek, yoksullaştırarak kalkınma ve sanayileşme anlayışı çağımızın çok gerisinde kalmıştır. Yeni CHP iktidarı çalışma hayatıyla ilgili yasaların, uygulamayla ortaya çıkan aksaklıkların, yetersizliklerin süratle giderilmesine çalışacaktır. "Partiler üstü sendikacılık" gerçekte "politika dışı sendikacılık" uygulamasına dönüştürülerek, işçilere, halkı ve o arada kendilerini ezen, yoksullaştıran siyasal akımlar, uygulamalar karşısında pasif kalmaları telkin edilmektedir. Yurt dışındaki işçilerimizden oy hakkı esirgenmekle, onların da devlet yönetimini etkileyebilme hakları ellerinden alınmaktadır.

EĞİTİM, GENÇLİK, KÜLTÜR, SANAT VE SPOR: (Bu bölümde, sosyal adaletsizliğin temel nedenlerinden birinin eğitimdeki olanak eşitsizliği, olduğu açıklaşarak konu derinleştirilmekte çözüm yollarının nasıl olacağı anlatılmaktadır. Parasız eğitimin her eğitim kademesinde uygulanacağı anlatılmaktadır. Parasız eğitimin her eğitim kademesinde uygulanacağı, yurt dışındaki işçi çocukları, öğretmenin özgürlüğü, Meslek içi eğitim, halk eğitimi, eğitimin ortak unsurları, Araştırma, Sanat ve Kültür başlıkları altında her konu ayrı ayrı incelenmektedir.)

CHP iktidarı, Türk demokrasisini bir "Egemen Sınıflar Demokrasisi"nin dar çemberinden kurtararak genişletecektir. Çağın gereği olan kütle demokrasisi boyutlarına kavuşturacaktır. Ve bütün toplumun siyasetle etkin biçimde ilgilenebilmesini, halkın siyasete, dolayasıyle yönetime ağırlığını koyabilmesini ve ekonomik düzeni barışçı yollardan kendi yararına değiştirebilmesini sağlayacaktır. Böylelikle Türk demokrasisine çağdaşlık, genişlik ve gerçeklik kazandıracaktır.

(CHP 1973 Seçim Bildirgesi, bundan sonra 45 sayfa daha devam etmekte, çeşitli yurt sorunlarını işlemektedir.)

Cumhuriyetçi Güven Partisi 1973 Seçim Bildirgesi

CGP Genel Başkanı Turhan FEYZİOĞLU

CGP 136 sayfalık seçim, "beyannamesi"nin ilk sayfasında "Temel görüşlerimiz" başlığı altında, kısa cümlelerle, özdeyiş (vecize) niteliğinde ilkelerini açıklıyor; "CGP, tutucu da, yıkıcı da değildir. Yapıcıdır" gibi..

"Demokratik rejim", "Hür seçimler", "Milliyetcilik anlayışımız" başlıklı bölümlerden sonra "Sosyal Adalet anlayışımız" bahsinde: "Biz sosyal adaleti hürriyetçi ve milliyetçi yoldan gerçekleştirmenin mümkün olduğuna inanıyoruz" diyor.

"Çalışma hayatımız ve işçi davaları (hakları)" bölümünde: "Türkiye'de işçi hakları kavga ile elde olunmamıştır. İşsizliği önlemek yatırımla kabildir. İş yaratan emeğin hakkını veren hür teşebbüse de, emeğin hakkına da saygı duymak gerekir. CGP, işte bu dengeli anlayışı benimser. İlk hedef olarak bütün ücretlileri sosyal sigortadan yararlandırmak; giderek bütün çalışmaların, köyde ve kentteki bütün faal nüfusun sosyal güvenlikten yararlanmasını, sağlamak, CGP'nin hedefidir. Emeklilik, maluliyet, dul ve yetim aylıklarının artan fiyatlara uydurulması şarttır. CGP, işçi tasarruflarının (dış ülkelerdeki) memlekete ve işçiler için en iyi şekilde değerlenmesini sağlayacak tedbirleri alacaktır. Esnaf ve sanatkarlarla aile fertleri hastalık sigortasından yararlanmalıdır."

"CGP, davaların lüzumsuz uzamasını önleyecek usul değişikliklerini yapacak ve adaletin yavaş işleyişine çare bulacaktır."

"Türk köylüsü ve çiftçisi fakirliğin kader olmadığını, yoksulluğu yenmek kabil olduğunu görmüştür."

"Sunabilecek 8,5 milyon hektar tarım arazimiz vardır. Bunun ancak 2 milyon hektara yakın kısmı sulanmaktadır. Türkiye'nin kullanılabilecek su potansiyelinin 88 milyar metre küp kadarı kullanılmaktadır. Bu oranları mümkün olan hızla arttıracağız."

"Türkiye'de tesbit edilmiş 473 önemli baraj yeri vardır. Bunlardan 54'ü yapılmıştır. 14 baraj halindedir. 179'unun plânlaması tamamlanmıştır. 226'sının sadece keşifleri yapılmıştır. Baraj insaatına hız vereceğiz."

"Gübrelenen alan, tarım arazisinin yüzde 30'una isabet eder. Üçüncü plân sonunda (1977 sonu) yüzde 60'a yaklaşacaktır. Mahsul fiyatları ile gübre fiyatları arasında makul bir denge kuracağız."

CGP, zirai alet ve makinaların fiyatlarının mahsul fiyatlarından daha hızlı artmasını önleyecektir. Türkiye'de 13.000 köy orman içindedir ve bu köylerde 7 milyondan fazla yurttaş yaşar. Orman geçim kaynağı olmalıdır. Önümüzdeki 20 yıl içinde nüfusumuz 65 milyona çıkacaktır. Bu nüfusa tarım alanında iş bulunamaz. Ancak sanayide iş bulabiliriz. İşgücünün yüzde 66'sı tarımda çalıştığı halde, tarım, milli, gelirimizin yüzde 28'ini sağlamakta; sanayide çalışan nüfus 11 olduğu halde bu sektör milli gelirimizin yüzde 23'ünü meydana getirmektedir. Sanayiye ucuz yatırım ve orta vadeli işletme kredisi başta gelen ihtiyaçtır.

Uygulayacağımız mali politika ekonomimizi denge içinde tutacaktır.

Ödeme gücüne göre vergilendirme, temel ilkemizdir.

Önümüzdeki 4 yılda, ilkokul çağındaki çocuklarımızın yüzde yüzünü ilkokula kavuşturacağız. Yüksek öğretim yalnız varlıklı aile çocukları için giriş ve imtihan harcına bağlı olacaktır. Dar ve orta halli aile çocukları için yüksek öğretimin paralı olmasını CGP kabul etmez.

Hayat pahalılığı 1970 Ağustos'unda Türk parası değerinin yüzde 66 oranında düşürülmesinde bulan CGP "1 doların 9 lira yerine 14 lira olması, hayat pahalılığını kamçılayan ve hızlandıran başlıca sebeplerden biridir" diyor. Ayrıca "CGP karaborsayı ortadan kaldırmaya kararlıdır", "Resmi israfa ciddi mücadele", "Yabancı sermayeye düşman veya hayvan olmayı manasız ve hissi bir davranış sayıyoruz", "1964'lerde 200 bin civarında olan gecekondular 1970'lerde 700 bine ulaşmıştır", "Partimiz turizmi kalkınmamız için zaruri ve önemli görür", Deniz ticaret filomuzun geliştirilmesi ve belli başlı döviz kaynaklarımızdan biri haline getirilmesi kararındayız", "TV tesislerini bütün yurda yayacağız", gibi önemli cümleleri CGP programında görüyoruz.

Demokratik Parti 1973 Seçim Bildirgesi

DEMOKRATİK PARTİ: 1973 seçim beyannamesi kitabının kapağına "946 hareketinin manâ ve felsefesi etrafında eleele" yazısını okumuş "Seçim beyannamesi" veya "Seçim bildirgesi" gibi yazılar yazmamış. 75 sayfalık, küçük boydaki kitabın 4. sayfasında "Hedef, Türk milletinin kayıtsız şartsız hâkim olduğunu ortaya koymaktır. Hedef, Türk milletini iktidar yapmaktır," cümlesi önemli görülüyor.

"Dünya şartları ve Türkiye", "Milli beraberlik, huzur ve güven", "Kudretli devlet ve kudretli hükümetler", "Seçim sistemi ve rey hakkı", "Bürokrasi ve idari reform", "Emniyet, asayiş ve rejimin korunması" başlıklı yazılardan sonra "Komunizmle mücadeleye kararlıyız" deniliyor ve 19. sayfada "Adalet politikası" bahsi geliyor.

"TRT ve basın politikası bahsinde: "Anadolu basını büyük sıkıntılar içindedir. Resmi ilân dağıtımı daha adil ölçüler içinde ele alınacaktır. Devlet yıkıcılığı ve rejim düşmanlığını körükleyenler dışında bir basın affını mutlaka gerçekleştireceğiz. Ayrıca sınırlı bir genel mali affı çıkartacağız," diyor.

Milli eğitim politikası bahsinde "Sevinç ve kederde, inanç ve ümitte ortak olmayı, milli şuur ve idealler etrafında bölünmez bir bütün halinde birleşmeyi kabul eden, yaşayış ve hareketlerinde Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham alan, fikir hürriyetine ve onun en değerli mahsulü olan ilme samimiyetle inanan, müteşebbis, çalışkan, vazife ve mesuliyet duygusuna sahip, araştırıcı, ahlâk ve karakter erli vatandaş yetiştirmek gayesinde olduğunu bildiriyor.

DP Genel Başkanı Ferruh BOZBEYLİ

DP "Anayasa islâh edilmelidir." başlığı altında, Anayasadaki "Direnme hakkı"na açıklık getirilmesi istenmekte; "Sosyal devlet" t abirinin "Sosyalist devlet" anlamında yorumlandığı, bunun da yanlış olduğu ve açıklık kazandırılması gerektiği ifade edilme-tedir. Bayrak şekil ve rengiyle İstiklâl Marşımız hakkında da Anayasa maddelerine hüküm konulması istenmektedir.

Anayasa'nın bir çok maddelerinin daha "İslâh"ı gerektiği ifade edilmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin görev ve yetkilerine berraklık getirilmesi istenmektedir.

DP. "Halk vetosu" ve "Halk teşebbüsü" konularında da MSP gibi düşünmekte, bu kurumların tarafında olduğunu bildirmektedir.

"Karma ekonomiyi benimsiyoruz" başlıklı bölümden sonra "Vergi sistemi yamalı bohça haline gelmişti" denilmekte, 1970'de memleketin büyük bir çıkmaz içine bütçe yüzünden düştüğü açıklanmaktadır

DP, bankaların islâh edileceğini, bu arada kredi sistemini de islâh edeceğini bildiriyor Dış ticaret, tabii kaynaklar, sanayi, madenler ve petrol konularına değinilmekte: Yeni çıkarılmış Petrol Reformu Kanunu'nun islâh edileceği yazılmaktadır.

Elektrik enerjisinin yetmezliği açıklanmakta, daha sonra bunun için enerji politikasının iyi tespit edilmiş olması gerektiği; sanayileşme konusunda da "İhracata dönük" sanayi önerilmektedir.

"Halka açık" şirketlerin ekonomi politikasının ana hedeflerinden sayan DP, "İşçi gücü"nün işverene rakip değil, akıllı bir iş ortağı şeklinde teşkilât lanması gerektiğine inanıyor. Avrupa'daki işçilerimize de ilgi gösteren DP, "Ev kadınlarını hastalık, kaza ve kocalarının ölümüne karşı sigorta edecek; ucuz, kolay ve çabuk işleyen bir sigorta sistemi getireceğini" bildirmekle diğer partilerde görülmeyen bir "Ev kadını" varlığını kabul etmektedir.

Bir turizm politikasının olmadığını söyleyen DP beyannamesi trafik kazaları ve gecekondular bahislerinden sonra (1 Eylül 1973'e kadar yapılanlara tapu verileceğini 'af' kelimesiyle anlatıyor) imar ve iskân politikası, sağlık politikası, tarım, hayvancılık ve ormancılık politikası başlıkları altında prensiplerini açıklıyor ve "Köye görülen yol, su, elektrik gibi hizmetlerden alınan iştirak payları kaldırılacaktır." diyor.

Millet Partisi 1973 Seçim Bildirgesi

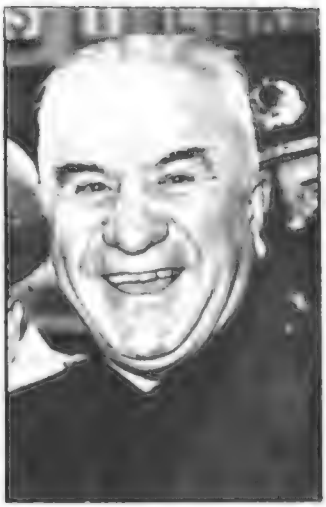

MP Genel Başkanı Cemal TURAL

MP'NİN seçim beyannamesinde hangi yıla ait olduğu gösterilmemiş; 1973 yazılmamış. Ancak, 29 sayfalık beyannamenin son sayfasında Cemâl Tural imzalı bir "Basın Bülteni" başlık yazıda 6.9.1973 tarihi var. Bu yazıyı özetleyerek alıyoruz:

"MP Genel Başkanı Cemâl Tural, bugün verdiği demeçte MP'nin Atatürkçü, Milliyetçi, Cumhiyetçi ve demokratik rejimin savunucusu bir parti olduğunu, komünizmin, faşizmin ve her türlü dikta rejimlerinin karşısında bulunduğunu söylemiştir".

"Bazıları MP'ni bir taraftan boynu bükük, benzi solukların partisi diye takdim ederken, öte yandan liberalizmi müdafaa ederek bu fakir insanların ezilmesini kendilerine prensip edinmişlerdi".

29 sayfalık "Beyanname"nin 3. sayfasında 4 bölüme ayrıldığı görülüyor: 1 — Genel görüş. 2 — Dünya gidişi içinde Türkiye, 3 — Türkiye'de partiler. 4 — Milletin istedikleri ve MP'nin görüşü.

5. Sayfada "MP, Türk Milletini dünya uygarlık düzeyinin üstüne çıkarmak için kurulmuş bir siyasi kuruluştur" cümlesi başta geliyor.

Dikkati çeken cümleler şunlardır: "Devlet bütçesini aile bütçesi gibi görmeye alışmış olan iktidarlar halindeki partilere milletin itibar etmeyeceğine MP samimiyetle inanmakta ve bu bakımdan da milletin kendisine büyük bir sempati göstereceği inancını taşımaktadır", Seçim kanununda değişiklik yapmak ve özellikle nisbi temsil esasına dayalı karma liste prensibini getiren ve ön seçimleri kaldıran bir yeni kanunun getirilmesi kanaatindeyiz", "Eğitim ve öğrenimde dünyanın modern uygulamasına uymak zorundayız", "Imparatorluktan kalma çeşitli ve milli olmayan yabancı okulların yerine Galatasaray gibi müesseseleri ikame etmek, böylece milli eğitim adı altında gayrı milli eğitim davranışlarını bertaraf etmek bir ayrı görüşümüzdür". "Başkanlık ve eski Bakanlıklar (Ziraat, Dahiliye, Hariciye, Bayındırlık gibi Bakanlıkların) arşivleri ile eski yazılı kitaplardan büyük değer taşıyanları yeni yazıya çevirmek ve bunları okuyabilecek insanların yetiştirilmesini de genişleterek tarihlerimizi aydınlatacak vesikaları ve eserleri meydana çıkarmak ayrı bir görevimiz olacaktır", "Ayrıca cins kedilerin (Ankara, Van... gibi) evlerde, hayvanat bahçelerinde de yetiştirilmesi ve kürk hayvanlarının da cinslerine göre bölge bölge yetiştirilerek bir zenginleşme vasıtası olarak faydalanılması ve sanayiinin desteklenmesi sağlanacak, arıcılığın teknik olarak Türkiye'ye yayılması tahakkuk ettirilecektir"

MP, beyannamesi Tarım İşleri, Orman İşleri, Sanayi İşleri, Ticaret İşleri, Mali İşler, İmar-İskân ve Köy İşleri, İş ve İş Hayatı, Sağlık ve Sosyal Yardım İşleri, Gümrük, Nüfus, Tapulama İşleri ve Devlet Muameleleri, Kadın hakları ve Spor işleri başlıklı bölümlerle sona eriyor.

Milli Selamet Partisi 1973 Seçim Bildirgesi

MSP 87 sayfalık seçim beyannamesine "Aziz ve muhterem milletimiz, sen tarihin en büyük ve en şerefli milletisin. Medeniyetin bayrağı idin. İlim, fen, teknoloji, öğretim ve eğitimde en ileri idin.

(Lütfen sayfayı çeviriniz)

(Devamı)

Milletimiz beş asır önce İstanbul'u fetheder ken ve dört asır önce Viyana kapılarını zorlarken batının toplam gücüne karşı zaferler elde etmiştir. Çanakkale ve İstiklâl Harplerimiz, bütün tereddiye (gerilemeye) rağmen, inandığı zaman bu milletin yine ne büyük harikalar gösterebileceğine dair yakın tarihimizin açık şaheserleri ve milletimizin hayatiyetini kaybetmediğini ortaya koyan bariz ve kuvvetli delillerdir" cümleleriyle başlıyor.

1946 yılından sonraki çok partili devreyi de hatırlatan beyanname "Halimiz" başlığı altında bugünkü Türkiye'yi anlatıyor. Bu arada: "50 bini aşkın hanımımız Almanya'ya işçi, hizmetçi olmuş. Paranın kıymeti her sene büyük mikyasta düşüyor. Korkunç bir pahalılık milleti bunaltıyor" dedikten sonra: "MSP, siyasi hayatımızda milli görüşü temsil ediyor. Sol görüş vardır, partisi CHP'dir. Milli görüş veya sağ görüş vardır. Partisi MSP'dir. Liberal (renksiz) görüş vardır, partisi AP'dir. Batı ülkelerinde o ülkelerin kendine göre milli görüşünü temsil eden partiler en kuvvetli partiler olup solun ağırlığı yüzde 15-35, renksiz olan liberal, AP gibi partilerin ağırlığı yüzde 5-15'tir. 14 Ekim seçimleri büyük hususiyet arzeden bir seçimdir. Halkımız ilk defa bu seçimde belli fikir sistemlerini temsil eden partiler arasında bir tercih yapmak için sandık başına gidecektir" diyor.

"Devlet Şekli" başlığı altında: "Başkanlık sistemi getirilecektir. Başkanı tek dereceli olarak millet seçecektir. Cumhurbaşkanlığı ile başbakanlık birleştirilecek, icaya kuvvet, sür'at ve müessiriyet sağlanacaktır. Senato tümüyle kaldırılacak, tek meclis sistemine gidilecektir. Milletvekili sayısı 300'e indirilecek ve Meclis'in randımanını arttırılacak müessir usuller getirilecektir. Delege saltanatına yol açan seçim sistemlerini tasfiye etmeye ve karma liste imkânına geniş manada yer veren yeni bir seçim sistemi getirmeye kararlıyız. Mühim meselelerde millet iradesini ve kontrolünü mümkün kılan referandum (halk oylaması), halk vetosu, halk teşebbüsü usullerini getirmek kararındayız. Milletvekillerinin oylarıyla kanunlaşan teklifler, millet tarafından veto edilebilecektir. Halk teşebbüsü ile de vatandaş bizzat kendisi meclise kanun teklifi verebilecektir. Ceza davalarında jüri usulü konulacak, içtihatların Anayasaya uygunluğu kontrol edilecektir."

"Partimiz iç barışın sağlanması için geniş manada fikir ve vicdan hürriyeti getirmek kararındadır. Kalkınmamızın aksamadan devamı iç barışın teessüsüne ve devamına bağlıdır. İstinat noktamız hak ve adalet olacaktır."

MSP Beyannamesi "İçişleri" bahsinde: "İçişleri bir ailenin içişleri gibidir. İç barış ve huzur büyük hamlelere imkân verir. Sağcı milli görüş ile solcu görüş ve liberal renksiz görüş, birbirlerine tahakküm etmeden aynı vatanda beraberce yaşama mecburiyetinde olduklarının şuuruna vakıf olarak karşılıklı hoşgörü içerisinde olmalarıyla mümkündür" diyor.

MSP Genel Başkanı Necmettin ERBAKAN

"Maarif Davamız başlığı altında: "Tarih boyunca idealist olarak temayüz etmiş büyük bir milletin evlâtlarına sadece materyalist metodlarla, ezbercilige kaçan bir öğretim politikası tatbik edilmesi kadar hatalı bir politika olamazdı. Materyalist zihniyetin devlet şekli ya komünizm ya da sosyalizmdir. MSP'nin eğitim görüşü aynı zamanda demokratik cumhuriyet rejiminin en sağlam teminatıdır. Bütün yurdumuzu her köşesiyle bir mektep haline getireceğiz. Vatandaşlarımız ya öğrenmek yahut öğretmek suretiyle bir tek saniyelerini dahi boş geçirmeden bu kültür seferberliğine katılacaklardır. Her bölgeye bir teknik üniversite, bir umumi ilimler üniversitesi, bir manevi ilimler üniversitesi kuracağız" diyor.

Din bahsinde: "Dinin her nevi istismardan kurtarılması için eğitim yoluyla halkın bu türlü gayrı samimi teşebbüsler karşısında telkine kapılmayacak derecede aydınlatılması gereğine inanıyoruz" diyor.

MSP: "Partimiz, ülkemizin Ortak Pazar'a girmesine karşıdır. Ortak Pazar Türk milliyetçiliğini yok edecektir. Avarların, Finlilerin, Macarların hali bunu gösteriyor. Onlar vaktiyle Türk'tü. Bundan 70 sene önce Kıbrıs'ta ırkdaşlarımız çoğunluktaydı. Şimdi Rumlar çoğunluktadır. İleride Ortak Pazar'a dahil yabancılar da memle-

ketimizi büyük arazi satın alarak siyasi hakimiyetimizi zedeler. 22 yıl içinde sanayiimizin onlara yetişebileceği hayali yanlıştır. Onlar yerlerinde durmayacak ki, onlar da ilerleyecektir" mealinde sözlerden sonra adalet, maliye, milli savunma, sanayileşme başlıkları altında fikirlerini açıklamakta. bu arada, "Yabancılar Türkiye'nin sanayileşmemesi için ellerinden geleni yapmış, ülkemizi iktisaden istismar etmiştir" demektedir

Beyanname: "Türkiye'de fert başına kullanılan enerji 1969'da 460 Kg. iken Yunanistan'da 1150, İtalya'da 2431 Kg.dı Bir yılda tüketilen elektrik enerjisi Türkiye'de, 1969'da 219 kilovat saat iken Yunanistan'da 963, İtalya'da 2077'dir. Bir sürü başarı edebiyatına rağmen Türkiye büyük bir enerji sıkıntısının içindedir" diyor.

Beyanname: "MSP, işçilerimize yeterli ücret ve kârdan hisse vererek refaha kavuşmalarına imkân ve fırsat verecektir. Böylece fabrikaları devlete mal eden solcu partilerle fabrikaları belli şirketlere ve şahıslara veren liberal partilerin kifayetsiz ücret ve geçim sıkıntısından kurtaracaktır" diyor.

Sağlık bahsinde: "Aile plânlaması, nüfus plânlaması" bahsinde "Türk neslini azaltmak, milletimizi küçük bir azınlık haline sokmak gayesini güden, milli menfaatlerimizi ve bekamızı baltalayan bu hareketin şiddetle karşısındayız" diyor.

Kadın hakları konusunda: "Partimiz kadına-erkeğe, herkese ilim, prensibini kabul etmiştir. Aile hukukunda ve karı-koca ile aile efradının birbirleriyle olan münasebetlerinde meşru hukuk nizamımız dışındaki görüşlere iltifat etmez" diyen beyanname dahsonra "Memurlar", "Madencilik", "Bankacılık" konularını ele almakta, bankalardan yüksek faizi kaldıracağını, bankaların ticari, zirai, sınai teşekküllere hissedar olarak katılacağını, DPT (Devlet Plânlama Teşkilâtı) tarafından gösterilen yerlere faizsiz kredi verileceğini, banka kredileriyle iş yapan Tüccar, esnaf ve sanayicinin teşebbüslerinin maliyetlerinin böylece yükselmeyeceğini, pahalılık da olmayacağını, söylemektedir.

MSP, turizm bahsinde "AP iktidarının 20 milyon Türk lirası harcayarak çiftlerin buluşma moteli yaptığı Edirne ve İzmir'deki tarihi kervansarayları, tekrar eski hizmet gayesine çevirmeye, fakir talebelere yurt haline getirmeye kararlıyız" demektedir.

Tarım bahsinde, İspanya ve Yunanistan'da 30 bin TL.sına satılan bir traktörün bizde 100 bin liraya satıldığını söyleyip yurdumuzda traktör fabrikası kurulacağını bildirmektedir. "Köy kalkınması", "Hayvancılık", "Orman köyleri ve ormancılık", "Balıkçılık ve su ürünleri", "Dış politikada temel görüşler" bahislerinden sonra beyannamedeki fikirleri birer ikişer cümle ile özetlemekte ve "14 Ekim seçimlerinin millet ve memleketimize ve bütün insanlığa hayırlı, uğurlu olmasını Cenabı Hak'tan niyaz ederiz" sözleriyle bitmektedir.

MHP

Milliyetçi Hareket Partisi

1973 Seçim Bildirgesi

KÜÇÜK boyda 72 sayfalık "Bildirisi"ne "Denenmişleri bir daha deneme" sözlerinin altını çizerek başlamakta ve "Seni yüceltmek için senin vekâletini isteyen, şimdiye kadar hiç denemediğin Milliyetçi Harekete katıl ve kendi öz hareketini iktidar yap" demektedir.

Geçen seçimlerden bu yana geçen belli başlı olayların yorumunu yapan MHP bildirisi, "Yüzyıllar boyunca, istismarı ortadan kaldırmak ve âdil bir dünya nizamı kurmak üzere görev yapmış olan milletimiz, bundan sonra da ezilen milletleri zulümden kurtaracak, onlara insanlık onurunu ve adaletini bahşedecek olan tek ümit, tek güç olarak kalacaktır. Bütün Orta Doğu, Balkanlar ve Afrika ülkelerinde barış ve huzurun kurulması, bizim güçlü devletimizin kuruluşuna bağlıdır. Bu ülkelerdeki kardeş kavgalarını, nifak tohumlarını, insanları ızdıraba sürükleyen kan ve ateşi ancak bizim âdil, insan haysiyetine hürmetkâr ve Hak'kı tutan muktedir devletimiz ortadan kaldırabilecektir, sözlerini 9. sayfada söylemektedir.

13. sayfada, bildiri: "Halkımız ordusuyla, devletiyle, üniversiteleri, aydınları ve idarecileriyle barışık hale gelmedikçe, manevi irlik ve bütünlüğümüz kurulmadıkça, büyük işler yapmaya takatimiz yetmeyecektir. MHP, bu barışıklık ve huzur nizamını kuracaktır" diyor.

MHP, demokrasinin ve devletin "Milli" olmasını istediğini çeşitli yerlerde belirtiyor, ayrıca: "Demokrasinin, milleti temsil yetkisinin herhangi bir zümre veya sınıfın inhisarında olacak şekilde çalışması millet bütünlüğü ve milli Demokrasi fikrine aykırıdır" diyor.

20. sayfada: "Milliyetçi Hareket sana bin yıl önceki hakanının sözleriyle sesleniyor: "Ey Türk, titre ve kendine dön" Sen, milli kültürüne, hasletlerine, değerlerine sahip olduğun sürece kuvvetli ve kudretli olacaksın ve ebediyyen efendi olarak yaşayacaksın" sözlerini okuyoruz.

Dil Kurumunu iktidara geçerse, kaldıracağını da söyleyen MHP, bir Türk Dil Akademisi kuracağını bildiriyor ve "Müslüman-Türk insanının manevi yapısını tahrip eden, ahlâksızlık neşreden bir sanat faaliyetini şiddetle" reddettiğini bildiriyor.

(Lütfen sayfayı çeviriniz)

MHP Genel Başkanı Alpaslan TÜRKEŞ

(Devam)

"Milli tarihimizin sembolü, milli mefahirimizin ifadesi olan MehterMusikimiz bir süs ve göstermelik olmaktan çıkartılacak, ordumuz içinde ihya edilecektir" diyor.

Milli eğitim bahsinde: "Biz, bugün, taklit üzerine bina edilen eğitim sistemimizi tamamen değiştireceğiz. Bir milletin hayatı hiç bir suretle taklit üzerine bina edilemeyeceği gibi, eğitim sistemimizin de taklit esasına göre tesisinde milletimizin istikbali bakımından büyük tehlikeler görmekteyiz. Taklit hastalığını önce eğitimden, sonra da bütün diğer müesseselerden kaldıracağız" sözleri dikkati çekiyor.

"Ülkücü nedir, ülkücü gençlik kimdir ve ne için mücadele etmiştir? " başlığı altında: "Türk üniversitelerinde Marks, Lenin, Maoiçin anma törenleri düzenlenir, Ho Şi Min adlı komünistin ölümüne yas tutulurken, Bilge Kağan, Alparslan, Fatih, Ziya Gökalp ve hattâ Atatürk'ten bahsedilmesi bile yasaklanmış, Atatürk bir burjuva devrimcisi diye nitelenerek Marksizme ihanetle suçlanmıştır" deniyor.

Ekonomi bahsinde şu cümleler önemli sayılabilir: "Siyasi demokrasinin varlığı, gerçek demokrasinin mevcudiyeti için kâfi değildir. Siyasi demokrasiyi tamamlayan iktisadi demokrasinin de kurulmuş olması gerekir. Bir ülkede fertler ve sosyal dilimler, iktisadi kararların alınmasına eşit ve serbestçe katılamıyor, oy veremiyorsa o ülkede iktisadi demokrasi yoktur. Bugün dünya toplumlarına baktığımız zaman üretim araçlarının mülkiyetinin belirli sı-

Türkiye Birlik Partisi 1973 Seçim Bildirgesi

TÜRKİYE Birlik Partisi'nin 1973 Seçim Bildirgesi (Beyanname kelimesini kullanmıyor), küçük boşda 64 sayfalık bir kitap olarak sunuluyor. Kitabın kapağında "Yaşasın özgür, bağımsız ve demokratik Türkiye" sözü var TBP "Bu seçim bildirgesini Cumhuriyetin 50. yılına girerken, yarının çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmış, özgür, bağımsız ve demokratik Türkiye'si uğrunda mücadele eden, başta işçi ve köylü sınıfı olmak üzere tüm kitlelere, ilericilere, devrimcilere, toplumculara ve demokratik sol armağan eder" sözlerinden sonra Genel Başkan Mustafa Timisi'nin imzası geliyor.

"Giriş" bölümünde "Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra işbaşına gelen siyasal iktidarlar, onun "Çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne yükselmek" hedefine ulaşmak şöyle dursun, onun getirmiş olduğu ilerici atılımlarını devrimlerini temelinden saptırmışlar, ülkemizi bugün en geri kalmış yoksul ve fakir bir ülke durumuna düşürmüşlerdir. Demokrasi, bir avuç egemen gruplarının kendi egemenliklerini devam ettirebilme, çıkarlarını sürdürebilme sanatı haline getirilmiştir. Gerçek demokrasi, yani klâsik hak ve hürriyetlerin, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel özgürlüklerle bütünleşmesi, 27 Mayıs Devrimi'ne rağmen gerçekleştirilememiştir" deniyor.

TBP, "Demokratik-Sol, her şeyden önce, bilimsel toplumculuk anlayışıdır. Pratik olarak, toplumdaki ezilen, sömürülen, işçi, köylü, dar gelirli sınıfların nihai kuruluşlarının gerçekleştirilmesinde önemli bir aktif rol oynar. Bağımsızlık elde edilince yapılacak iş, devrimler yoluyla bir düzen değişikliğinin gerçekleştirilmesidir. NATO, CENTO gibi ikili anlaşmaların tümü feshedilerek askari ve politik alanlarda tam bağımsızlık ve tarafsızlık gerçekleştirilmeli ve Ortak Pazar'dan. ekonomik bağımsızlığı sağlamak amacıyla kesin olarak çıkılmalıdır" diyor.

TBP, 12 yıldız ile ifade ettiği prensiplerini şöyle sıralıyor: 1-Devrimcilik, 2-Toplumculuk, 3- Atatürkçülük, 4-Demokrasi, 5- Halkçılık, 6-Devletçilik, 7-Cumhuriyetçilik, 8-Bağımsızlık, 9-Özgürlükçülük, 10-Din, 11-Eşitlik, 12-Yurtseverlik.

Daha sonraki sayfalarda önemli olarak şu sözler görülüyor: "Yabancı sermayenin girdiği tüm üretim alanlarının ve esaslı üretim araçlarının kamulaştırılmasına esas

nıfların elinde olduğunu görürüz. Böylece, sınıf mülkiyeti, denilen yeni bir mülkiyet tipiyle karşılaşmaktayız. Kapitalist sınıf toplumunda fabrikaların sahibi bir avuç patrondur. Patronların dışında kalan fert ve sosyal dilimlerin, üretim araçlarının mülkiyeti ile alâkası yoktur. Milliyetçi Hareket, sınıf mülkiyeti yerine millet mülkiyeti fikrini savunur. Sınıf mülkiyeti kaldırıldığı gün, sınıf toplumları yerine millet geçer. O halde yapılacak iş, sınıf mülkiyeti yerine, millet mülkiyetini koymaktır."

"Partimiz milli ekonomimizi üç temel sektöre istinad ettirerek teşkilatlandıracaktır. Bunlar devlet sektörü, millet sektörü ve hususi sektördür. Milliyetçi Hareket ticaret hayatımız bakımından üç temel prensibi kavunmaktadır: 1-Ticaret ahlâkının hâkim kılınması, 2-Ticari emniyet ve piyasa istikrara, 3-Ticaretimizin gayrı milli unsurlardan arınması."

MHP, "Ortak Pazar"a şiddetle aleyhtar olduğunu söylüyor. İşçi meselelerinde temel prensibinin emeğe saygı, sermayeye güven olduğunu açıklıyor. Köy konusunda "8 veya 10 köy bir ünite olarak kabul edilecek ve bunların merkezindeki köy "Tarım Kenti" haline getirilecektir. Her tarım kentinden bir hastahane, PTT, Toprak Mahsulleri Ofisi, orta ve meslek okulları, yatılı bölge okulları, banka, zirai mücadele, donatım ve tohumluk merkezleri, mahkeme, kütüphane ve spor tesisleri kurulacaktır" diyor.

MHP, dış ülkelerdeki Türkler üzerinde politikası olmayan hükümetlerimizi suçluyor ve: "Doğu Türkistan'dan Yugoslavya'ya kadar uzanan dünya parçasında yaşayan tutsak kardeşlerimizin bugünkü yaşama şartlarından habersiz kalamayız. Meselâ, Türkiye'de 3-4.000 kişilik Bulgar azınlığına bile kendi okullarını açmak hakkını verirken Bulgaristan'da yaşayan 2 milyon Müslüman-Türk'ün Türkçe eğitim yapamaması, iktidarlarımız hesabına yüz kızartıcı bir durumdur" diyor.

MHP, pahalılık konusunda "Pahalılığın temel sebebi, milli tasarrufların yatırımlara dönüştürülememesi ve hep tüketim harcamalarına yatırılmasıdır. Üretilen mallar, üreticiden tüketiciye gelinceye kadar bir çok eller değiştirmekte ve spekülatörler diledikleri kadar haksız kazanç sağlayıp fiyatları yükseltebilmektedirler" diyor.

MHP "Analık sigortası"nın kurulmasını zaruri gördüğünü ve yabancı ideolojilerle kavaşacak tek güçlü ideolojinin Türk milliyetçiliği ideolojisi olduğunu söyleyerek "Bildirisini" bitirmektedir.

olan devletçi bir politika izlemenin gerekliliğine inanıyoruz", "Ortak Pazar kapitülüsyonların hortlamış bir şeklidir. Geri kalmış ülkeleri istilâ etmek, sürüm alanı haline getirmek gayesidir", "TBP, dış ticaretin devletleştirilmesinden yanadır", "Kapitalizmin geniş ölçüde yayıldığı bir t oplumda, toprak ve köylü sorunu, topraksız köylülere toprak dağıtımı ile çözümlenemez", "Ülkemizdeki enflasyonun tek nedeni, özünde çarpık, dışa bağımlı ve her türlü sömürüye elverişli olan kapitalist sistem ve bu sistemi uygulayanlar ile uygulanmasında çıkarları olan ve muazzar kârlarından taviz vermeyen büyük sermaye çevresi ve onun ilkel uzantıları olan aracı ve tefecilerdir", "Üretimden ve gelirden sermaye sahiplerinin payı her gün biraz daha artarken işçilerin ve emekçilerin payı ise aksine her gün biraz daha azalmaktadır", "Bunu önlemenin tek yolu ise, bu sömürücü partileri iktidardan uzaklaştırarak yerine bizzat halkın gerçek savunucuları olan siyasi güçleri iş başına getirmektir", "Kapitalist işletme ve ticaret kesimi vergi yükümlülüklerinin önemli bir kısmını tüketicilere devreder. TBP bu ekonomik düzene ve dolayısıyla böyle bir vergi sistemine temelinden karşıdır."

TBP, yabancı sermaye, madenler ve petrol sorunu, bölgeler arası densizlik, eğitim, gençlik sosyal güvenlik, din ve lâyiklik, kadın hakları, işçi hakları, şehirleşme ve gecekondu sorunu, adalet,

TBP Genel Başkanı Mustafa TİMİSİ

sağlık, genel af, demokrasi anlayışımız, özgürlükler ve anayasa değişiklikleri, kültür, sanat ve bilim konularında prensiplerini açıkladıktan sonra: "Sı nıflı toplumlarda ve dolayısıyla günümüz Türkiye'sinde spor, egemen güçlerin kitleleri uyutma aracıdır" diyor.

MAHALLİ SEÇİMLER

14 Ekim Milletvekili Seçimleri'nden sonra 9 Aralık 1973 Pazar günü yapılan mahalli seçimlere kadar hükümet kurulamamış, hattâ Millet Meclisi Başkanı dahi seçilememişti. Milletvekilleri ve partilerin başkanları seçim konuşmalarına başlamak üzere Ankara'yı 1973 Kasım sonlarında terkettiler. Ecevit ilk seçim konuşmasını 29 Kasım perşembe günü İstanbul'da Bayrampaşa'daki gecekondu halkına karşı yaptı ve kabine kurulamayışını kasdederek "Düğüm 9 Aralık'ta çözülecek", dedi.

Her parti, 9 Aralıktaki seçimlerin, 14 Ekim Milletvekili Seçimleri'nin bir "tasdik"i, onaylaması manasına geldiğini biliyor ve bunun için hazırlanıyordu. Özellikle Demirel, 14 Ekim Seçimleri'nin daha kesin fikir vereceğini öne sürüyordu.

Siyasi partilerin radyo konuşmaları 3 Aralık pazartesi günü başladı. Memleket yeniden bir seçim ortamına girmişti. Herkes 14 Ekim Seçimleri'nde yapılan "Maç"ın rövanşını merakla bekliyordu. Ancak seçim heyecanı hiç bir zaman 14 Ekim Milletvekili Seçimleri kadar olmadı. Radyo konuşmalarında Ecevit, Demirel'in yenilgiyi içine sindiremediğini, 9 Aralık seçimlerinden sonra bunu daha iyi anlayıp kabul edebileceği fikrini işledi.

MSP Genel Başkanı Erbakan ise Bursa ve İstanbul'da yaptığı iki konuşmada din derslerinin ilk, orta, lise ve üniversitelere mecburi olarak konulacağını söyleyip bu konuşmalarda 147 defa "inşallah", 90 defa "Allaha şükür" ve 67 defa "Allahın izniyle" cümlelerini kullandı.

CHP lideri Ecevit İzmir'de, "Türkiye'de demokrasiyi kundaklamak için fırsat bekleyenler var. Aramızda Mahir Kaynak gibi ajanlar bulunabilir. Uyanık durun," dedi.

AP adına konuşan Çağlayangil,"AP"nin geçen seçimlerdeki oy kaybında CHP'nin hissesi yok," dedi. TBP adına konuşan Seyfi Oktay "Mahalli idareler bozuk düzenin örneğidir. İktidar olmayı da, muhalefet olmayı da göze alamayan sağ partiler hükümetin kurulmasını iki aydanberi engellemiştir," dedi.

Radyo konuşmaları 14 Ekim'de söylenememiş sözleri halka söylemek imkânı partilere vermişti. İki ay içinde iki defa seçim kampanyasına girmek, seçim tansiyonunu düşürmüştü. Bir çok yan sebeplerle birlikte bu sebepten seçimlere ilgi az oldu. 14 Ekim'de oy veren çok kişi oy sandığı başına gitmedi.

Mahalli seçimlerde 456.000 görevli seçilecekti. Bunlar 67 ilin belediye başkanlarıyla, il ve belediye meclisleri üyeleri, köy muhtar ve ihtiyar meclisi üyesi, mahalle muhtarı ve mahalle ihtiyar heyeti üyesi olarak görev alacak asil ve yedek üyelerdi. Ülkemizdeki seçmen sayısının 17 milyona yakın olduğu göz önüne getirilirse her 37 seçmenden birinin mahalli seçimlerde aday olduğu anlaşılıyordu.

Belediye seçimlerinde 1589 belediye başkanı seçilecekti. Seçimlerde en fazla ilgi çeken taraf büyük şehirlerin belediye başkanlarının kim olacağı konusuydu. İstanbul, İzmir Ankara, hattâ Adana ve Antalya gibi şöhretli belediye başkanlarının yerlerini, karşı partiye kaptırıp kaptırmayacağı konusunda bahislere bile giriliyordu. Adana hariç, bu dört büyük şehrimizin başında belediye başkanı olarak hep AP'liler vardı.

9 ARALIKTA

9 Aralık 1973 pazar günü "seçmen" sıfatını kazanmış yurttaşların mahalli seçimler için oy vermesi sabah 8'de başlayıp akşam 17'de bitti. O gün çıkan seçim kavgaları sonunda en az 10 kişinin öldüğü açıklandı. Halbuki milletvekili seçimlerinde ölü sayısı 4'ü geçmiyordu. Bu sayı, "yerel" kelimesiyle de ifade edilen mahalli seçimlerde "sen-ben" kavgasının daha büyük olduğunu gösteriyordu.

İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Antalya'da belediye başkanlıklarını hep CHP'li adayların kazandığı görüldü. Türkiye'nin 67 ilinin belediye başkanlığının 33'ünü CHP, 22'sini AP, 3'ünü MSP, 2'sini DP kazandı. 17 milyon seçmenden seçime katılanların sayısı 9 milyon civarındaydı. Geçerli oyların sayısı 8,5 milyondu. Bu oyların yüzde 39'unu CHP, yüzde 33'ünü AP, yüzde 10'unu DP, yüzde 5'ini MSP, yüzde 2'sini CGP, yüzde 7'sini bağımsızlar almıştı.

1968'de yapılan mahalli seçimlere göre CHP'nin kazancı büyüktü. 1968'deki yerel seçimlerde CHP il merkezi belediyelerinin ancak 21'ini kazanmıştı. Bunlardan 8 ilin belediye başkanı cephe bölünmesi sonunda CHP'den ayrılmış, bu sayı 13'e inmişti. CHP 13 sayısını 33'e çıkarırken AP, diğer ufak partilerden oy çekmesine karşılık 1968 seçimlerine göre gene illerin belediye başkanlığı seçimlerinde 13 başkanlığı kaybetmiştir.

14 Ekim genel seçimleriyle 9 Aralık mahalli seçimlerinin karşılaştırılmasından çıkan sonuç şudur: CHP iki ay için aldığı oy oranını yüzde 33'ten yüzde 39'a çıkarmış, bu arada AP'nin oyları da küçük partiler aleyhine artmıştır. DP, bu seçimlerde, iki ay önceki durumunu korumuş, MSP ise iki ay önce aldığı oyların yüzde 50'sini kaybetmişti. CGP oy kaybetmekte devam ediyordu.

9 Aralık seçimlerinin gösterdiği bir başka gerçek de, 14 Ekim'den sonra Türkiye radyolarından ve televizyonlarında konuşan siyasi parti liderlerinin tutumlarının, kararsız seçmenler üzerinde yaptığı etkilerdir. Bazı parti liderleri olumlu etki yaparken bazı parti liderleri de seçmenler üzerinde olumsuz etkiler uyandırmıştı.

9 Aralık seçimlerinin bir başka ilginç yönü, eğer "mahalli seçim" yapılmayıp "ge-

İstanbul Belediye Başkanı
Ahmet İSVAN

Ankara Belediye Başkanı
Vedat DALOKAY

İzmir Belediye Başkanı
İhsan ALYANAK

nel seçim" yapılsaydı, Türkiyenin siyasi partilerinin çıkaracağı milletvekili sayısı olacaktı, sorusuna cevap aramaktır.

9 Aralık'tan sonra yapılan araştırmalar bu soruya şöyle karşılık vermişti:

9 Aralık seçimlerine göre nazari olarak:

CHP	212
AP	171
DP	36
MSP	16
CGP	6
MHP	1
Bağımsızlar	8

11 Ekim 1973 seçimlerinde DP, MSP'den 11.000 oy fazla almasına rağmen 3 milletvekili daha az çıkarmıştı. 9 Aralık seçimleri "Üçüncü parti"nin DP olduğunu göstermiştir. İki büyük parti milletvekillerini, bu hesaba göre arttırmıştı:

CHP	185	iken	212
AP	149	iken	171 olabiliyordu
DP	45	iken	36
MSP	48	iken	16
CGP	13	iken	6
MHP	3	iken	1'e iniyordu.

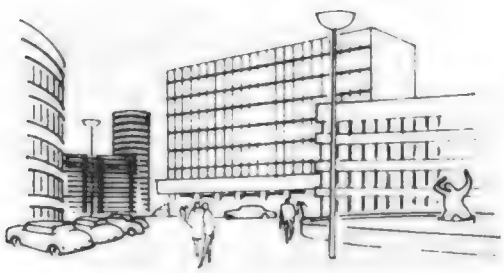

RAKAMLARLA TÜRKİYE

Elli Yıldaki İthalat ve İhracatımız

(bin dolar)

Yıllar	İthalât	İhracat	Dış Ticaret Dengesi
1923	86871.7	50789.8	36081.9
1924	100462.1	82435.5	18027.6
1925	128952.9	102699.3	26253.6
1926	121411.1	96437.4	24973.7
1927	107751.8	80748.8	27003.0
1928	113710.7	88278.7	25432.0
1929	123557.8	74827.5	48730.3
1930	69540.1	71379.8	1839.7
1931	59934.5	60225.6	291.1
1932	40717.8	47971.3	7253.5
1933	45089.9	58065.5	12975.6
1934	68760.7	73006.6	4245.9
1935	70635.2	76231.2	5596.0
1936	73618.0	93669.9	20051.9
1937	90539.9	109225.0	18685.1
1938	118899.1	115018.7	3880.4
1939	92397.6	99647.5	7149.9
1940	50034.4	80904.9	30870.5
1941	53348.9	91056.5	35707.6
1942	112879.2	126115.4	13236.2
1943	155340.2	196734.5	41394.3
1944	126230.1	177952.7	51722.6
1945	96968.9	168264.7	71295.8
1946	118887.9	214580.0	95692.1
1947	211644.3	223301.4	21342.9
1948	275053.2	196799.0	78254.2
1949	290220.2	247824.9	42395.3
1950	285664.6	263423.9	22240.7
1951	402085.9	314082.3	88003.6
1952	555919.6	362913.8	193005.8
1953	532533.5	396061.0	136472.5
1954	478358.7	334924.0	143434.7
1955	497636.6	313347.5	184289.1
1956	407340.7	304990.1	102350.6
1957	397124.8	345217.0	51907.8
1958	315097.9	247235.0	67862.9
1959	469982.0	353798.5	116183.5
1960	468856.6	320730.7	147454.9
1961	507203.7	346739.7	160464.0
1962	619446.9	381197.4	238249.5
1963	687616.5	368086.9	319529.6
1964	537396.3	410771.2	126625.1
1965	571952.6	463738.3	108214.3
1966	718269.7	490507.6	227762.1
1967	684668.3	522334.0	162334.3
1968	763663.1	496419.3	267243.8
1969	801227.1	536833.6	264393.5
1970	947604.7	588476.1	359128.6
1971	1170841.2	676601.3	494239.9
1972	1562553.6	884969.0	677584.6

ELLİ YILDA DOKUZ NÜFUS SAYIMI

1927	13.648.000
1935	16.158.000
1940	17.821.000
1945	18.790.000
1950	20.947.000
1955	24.065.000
1960	27.755.000
1965	31.391.000
1970	35.605.000

Yurdumuzdaki Bankalar

1-İstanbul Bankası 1847
2-Emniyet Sandığı 1867
3-T.C. Ziraat Bankası 1888
4-Türk Ticaret Bankası 1914
5-Milli Aydın Bankası 1914
6-Türkiye Bağcılar Bankası 1917
7-Adapazarı Emniyet Bankası 1919
8-Türkiye İş Bankası 1924
9-Türkiye Tüccarlar Bankası 1924
10-Afyon Terakki Servet Bankası 1926
11-Türkiye Emlâk ve Kredi Bankası 1927
12-Eskişehir Bankası 1927
13-Denizli İktisat Bankası 1927
14-Kocaeli Halk Bankası 1927
15-Egebank 1928
16-Türkiye İmar Bankası 1928
17-Elâzığ İktisat Bankası 1929
18-T.C. Merkez Bankası 1931
19-Sümerbank 1933
20-İller Bankası 1933
21-Belediyeler Bankası 1933
22-Etibank 1933
23-Etibank 1935
24-Türkiye Halk Bankası 1938
25-Yapı ve Kredi Bankası 1944
26-Türkiye Garanti Bankası 1946
27-Akbank 1948
28-Türkiye Sınai Kalkınma Bankası 1950
29-Denizcilik Bankası 1952
30-Demirbank 1953
31-İstanbul Bankası 1953
32-Türkiye Vakıflar Bankası 1954
33-Şekerbank 1954
34-İşçi Kredi Bankası 1954
35-Pamukbank 1955
36-Türkiye Turizm Bankası 1955
37-Çaybank 1958
38-Maden Kredi Bankası 1958
39-Türkiye Öğretmenler Bankası 1959
40-Anadolu Bankası 1962
41-Sınai Kredi ve Yatırım Bankası 1963
42-Türk Dış Ticaret Bankası 1964
43-Devlet Yatırım Bankası 1964
44-Türkiye Maden Bankası 1968

YABANCI BANKALAR

1-Osmanlı Bankası 1863
2-Selânik Bankası 1888
3-Banko di Roma 1911
4-Banka Komerçiyale İtalvana 1919
5-Hollantse Bank Üni 1921

Not: Sıralama kuruluş tarihlerine göre yapılmıştır.

İllere Göre Banka Şubesi Sayısı

İlin Adı	Şube Sayısı	Şube Başına Düşen Nüfus	İlin Adı	Şube Sayısı	Şube Başına Düşen Nüfus
1-İstanbul	776	3.860	35-Kütahya	35	13.787
2-İzmir	271	5.278	36-Trabzon	48	13.890
3-Ankara	330	6.130	37-Kastamonu	32	13.964
4-Kocaeli	54	7.103	38-Giresun	32	13.977
5-Bursa	110	7.705	39-Gaziantep	43	14.064
6-Muğla	47	7.917	40-Bitlis	13	14.252
7-Kırklareli	32	8.0-	41-Samsun	56	14.681
8-Aydın	68	8.343	42-Artvin	15	15.050
9-Balıkesir	90	8.362	43-Çankırı	17	15.499
10-Zonguldak	87	8.532	44-Sinop	17	15.568
11-Tekirdağ	34	8.732	45-Tunceli	10	15.967
12-Edirne	36	8.733	46-Kırşehir	13	16.31
13-Adana	111	9.328	47-Tokat	33	16.498
14-Manisa	85	9.334	48-Siirt	20	16.505
15-Isparta	32	9.387	49-Ordu	34	17.862
16-Burdur	22	9.569	50-Elâzığ	20	18.917
17-Çanakkale	37	9.739	51-Erzurum	37	18.539
18-Antalya	59	9.777	52-Van	17	19.180
19-Eskişehir	47	9.861	53-Niğde	21	19.461
20-Uşak	21	9.923	54-Gümüşhane	14	20.176
21-İçel	60	9.939	55-Sivas	36	20.256
22-Rize	31	10.245	56-Yozgat	23	20.414
23-Bilecik	13	10.673	57-Malatya	24	21.458
24-Amasya	29	10.682	58-Urfa	25	21.685
25-Bolu	37	10.886	59-Çorum	24	21.720
26-Sakarya	41	11.131	60-Kars	30	22.103
27-Nevşehir	20	11.594	61-Diyarbakır	26	22.126
28-Denizli	44	11.632	62-Ağrı	13	22.537
29-Hatay	48	12.421	63-Mardin	18	25.427
30-Hakkari	8	12.866	64-Adıyaman	12	25.433
31-Konya	99	13.025	65-Bingol	7	25.476
32-Erzincan	21	13.221	66-Muş	9	25.991
33-Afyon	41	13.238	67-Kahramanmaraş	19	27.534
34-Kayseri	46	13.246			

Son Yıllardaki Ülkelere Göre İthalat ve İhracat

	İTHALAT (TL.)			İHRACAT (TL.)		
	1969	1970	1971	1969	1970	1971
Almanya (Batı)	1.258.527	1.775.440	2.954.551	1.011.957	1.323.530	1.745.217
Almanya (Doğu)	107.479	117.036	114.900	96.346	98.753	74.529
A.B.D.	1.152.964	1.851.965	1.951.630	538.962	587.951	914.646
Belçika	134.851	191.261	333.724	139.313	239.062	303.935
Çekoslavakya	112.168	136.427	169.981	124.579	117.710	151.440
Fransa	228.168	348.273	1.101.519	249.071	431.253	651.197
Hollanda	164.231	251.051	357.964	147.292	230.669	333.515
İngiltere	829.201	945.758	1.655.743	272.578	361.315	423.941
İsviçre	315.030	429.165	864.041	250.187	847.481	855.663
İtalya	667.930	761.153	1.759.179	386.075	430.762	540.626
Japonya	79.563	260.333	379.054	113.452	208.830	132.432
Polonya	93.323	295.304	97.712	75.945	79.951	131.595
S.S.C.B.	301.869	412.330	969.053	269.713	306.308	443.560

(*) Her rakamın sonuna (000) ilave edilecektir.

Not: 1970 yılının ağustos ayında Türk lirası devalüe edilmiştir. Bu tablonun ithalat sütunundaki rakamları 1 Ocak-9 ağustos arasındaki süre için 9,08 TL = 1 dolar, 10 ağustos-31 aralık arasındaki süre için 15.15 TL = 1 dolar olarak hesap edilmiştir. İhracat sütunundaki rakamlar da 1 Ocak-9 ağustos arasındaki süre için 9 TL = 1 dolar hem de 14.85 TL = 1 dolar olarak hesap edilmiştir.

İhracatımız TL.. 000 ilave edilecek.

	1969	1970	1971
Canlı Hayvan	102.923	197.196	295.756
Balık	52.880	67.530	122.615
Yaş ve Kuru Yemiş	1.432.639	1.501.651	1.859.463
Tahıl	2.948	6.882	10.049
Yağlı Tohumlar	65.417	115.312	146.061
Tanenli Maddeler ve Zamk	6.963	7.355	10.280
Sakatat ve Yiyecek artıkları	159.088	227.28	296.664
Tütün	733.124	782.007	1.064.724
Demir, krom, manganez ve diğer madenler	152.910	232.910	316.339
Ham ve mamul deri	60.568	64.963	81.323
Yapağı, yün	66.263	56.660	74.424
Pamuk	1.126.505	2.015.056	2.842.505
Bakır ve bakırdan yapılmış eşya	61.322	74.005	49.674
Diğer ürünler	807.952	1.058.888	1.920.172
Toplam	4.831.502	6.407.703	9.090.049

İthalatımız (TL.. 000 ilave edilecek)

	1969	1970	1971
Canlı hayvan ve hayvansal ürünler	10.830	17.819	13.931
Bitkisel ürünler	182.246	621.193	77.254
Hayvansal ve bitkisel yağlar	18.698	52.119	232.273
Yiyecek, içecek maddeleri, tütün	13.127	11.743	31.042
Madensel maddeler	629.898	782.573	1.979.228
Kimyasal maddeler	1.362.956	1.554.994	2.599.301
Plastik ve lastik	287.313	383.966	643.818
Ham ve mamul deri	20.287	19.626	46.200
Kereste	11.697	36.032	34.340
Kâğıt malzemesi	232.053	197.321	577.872
Tekstil	339.378	408.258	610.034
Cam eşya, seramik	79.313	95.286	197.381
Maden	742.153	1.342.655	2.681.828
Makine	1.983.442	2.858.283	4.850.337
Taşıt araçları	713.018	1.010.585	1.497.304
Ölçü aletleri	135.225	182.338	365.398
Diğer ürünler	513.000	23.000	1.251.030
Toplam	7.275.000	9.598.000	17.688.56

Üretilen Başlıca Maddeler

Madde	Ünite	1966	1967	1968	1969	1970	1971
Çelik	000 ton	842.6	996.0	1.109.4	1.169.7	1.311.9	1.121.8
Ham demir	000 ton	823.5	933.7	1.007.7	1.045.6	1.156.4	841.4
Kok	000 ton	1.452.0	1.356.0	1.428	1.596.0	1.536.0	1.140.0
Sulfürik asit	000 ton	20.0	23	21.6	23.2	22.2	21.4
Süper fosfat	000 ton	414.3	392.7	326.9	264.7	349.9	450.0
Çimento	000 ton	3.864	4.248	4.728.0	5.796	6.384.0	7.548.0
Kâğıt ve mukavva	000 ton	112.8	115.0	122.9	122.9	125.6	330.3
Cam (x)	000 ton	6.0	7.4	8.0	10.7	10.8	13.(
Pamuk ipliği (x)	000 ton	33.2	34.3	37.0	37.1	46.8	48.(
Pamuklu kumaş (x)	milyon metre	187.4	188.7	208.9	200.8	219.7	222.3
Yunlü kumaş (x)	milyon metre	8,4	5.2	6.0	5.3	4.7	4.7
Yün ipliği (x)	000 ton	3.5	3.7	3.4	3.2	3.1	3.(
Şeker	000 ton	600.6	663.2	717.6	587.2	518.0	723.
Bira	Milyon litre	38.0	34.1	38.2	41.5	48.0	55.(
Şarap	Milyon litre	15.0	17.2	14.9	22.1	19.1	18.
Rakı	Milyon litre	7.3	8.1	8.9	8.7	8.4	9.
Tütün (x)	000 ton	39.4	36.5	38.2	40.3	41.0	46.
Elektrik enerjisi	Milyon Ws.	5.549.3	6.216.0	6.963.6	8.035.2	8.622.0	9.780.

(*) Yalnız halk sektörü

Yurdumuzdaki Elektrik Enerjisi

	Toplam Üretim (Milyon Kw. saat)	Fert başına Üretim (Kw. saat)	Toplam Elektrik Santral Sayısı		Toplam Üretim (Milyon Kw. saat)	Fert başına Üretim (Kw. saat)	Toplam Elektrik Santral Sayısı
1923	77	5	10	1965	4.953	158	974
1930	106	7	90	1970	8.623	259	924
1940	397	22	258	1972	11.242	280	924
1950	790	38	355	1973	12.400	282	924
1960	2.815	101	934				

Çıkarılan Maden Miktarı

	1967	1968	1969	1970	1971
Bakır	25.400	23.600	19.300	18.900	17.600
Krom	636.000	612.000	660.000	756.000	912.000
Demir	1.548.000	2.220.000	2.508.000	2.952.000	2.544.000
Kömür	7.452.000	7.500.000	7.728	7.596	7.848
Linyit	6.648.000	8.076.000	8.556.000	8.772.000	9.564.000
Manganez	41.900	25.300	13.700	12.400	12.700
Petrol	2.748.000	3.108.000	3.624.00z	3.540.000	3.456.000

Elli Yılda Madenlerin Üretimi

	1923	1973
Taş kömürü	597.000 ton	7.987.000 ton
Linyit	700 ton	10.000.000 ton
Demir	— —	3.200.000 ton
Krom	3.000 ton	900.000 ton
Bakır	200 ton	17 000 ton
Pirit	— —	120.000 ton
Kükürt	— —	35.000 ton
Çinko	6.000 ton	125.000 ton
Kurşun	— —	30.000 ton

50 yıl önce ve 50 yıl sonra başlıca madenlerimizin yıllık üretim durumu:

Konya'nın Seydişehir ilçesinde zengin alüminyumyatakları vardır. Buradan uçak sanayiinde kullanılan alüminyum elde edilir. Bu alüminyumu Seydişehir'de işleyen bir fabrikamız bulunmaktadır.

Tahıl ve Endüstri Bitkileri

	Tarım Alanı Yüzölçümü Hektar	Üretim Ton
Buğday	8.700.000	13.500.000
Pirinç	655.000	895.000
Arpa	2.600.000	4.170.000
Yulaf	309.000	455.000
Mısır	635.000	1.135.000
Akdarı ve süpürgeotu	41.000	61.000
Nohut	110.000	133.000
Mercimek	105.000	101.000
Patates	169.000	2.100.000
Pamuk	688.000	1.357.000
Tütün	342.000	155.000
Şeker pancarı	159.000	5.956.000
Kendir	9.000	11.000
Sıram tanesi	64.000	43.000
Ayçiçeği tanesi	396.000	495.000
Keten	11.000	9.000
Zeytin	73.950.000	52.000
Afyon	13.000	14.000

Hayvan Sayısı (1971)

At	1.027.000
Eşek	1.760.000
Katır	301.000
Sığır	12.653.000
Tavuk	34.612.000
Koyun	36.760.000
Keçi	18.863.000
Manda	1.026.000
Deve	29.000

Meyva Üretimi (1971)

Armut	175.000 ton
Elma	760.000 ton
İncir	195.000 ton
Üzüm	3.853.000 ton
Ceviz	110.000 ton
Limon	141.000 ton
Portakal	460.000 ton

Toprağın İşlenmesi (1971)

İşlenen topraklar	24.534.000 hektar
Ormanlar	18.273.000 hektar
Zeytinlikler, bağlar, bostanlar, meyva bahçeleri	3.087.000 hektar

İşgücü Bölümü (1970'e göre)

	Erkek	Kadın	Toplam
Tarım, ormancılık, hayvancılık, av ve balıkçılık	4.249.184	4.513.539	8.762.723
Madencilik ve taş ocakları ile ilgili işler	101.684	2.041	103.725
İmâlât sanayii	1.004.596	259.028	1.263.624
İnşaat sanayii	409.796	2.267	412.063
Elektrik, gaz, su, istihsali ve tevzii ile temizlik işleri	16.557	453	17.004
Dağıtım işleri, lokanta ve oteller	706.346	30.720	737.066
Nakliye, ambarlama ve muhaberat	380.322	18.932	399.254
Ticaret, banka, sigorta ve gayrımenkul satışlar	154.283	35.935	190.218
Toplumla ilgili ve sosyal işler	1.448.541	207.448	1.655.962
Kesinlikle tesbit edilemeyen işler	117.328	15.416	132.744

Yabancı Ülkelerdeki Türk İşçileri

Ülkeler	İşçi sayısı	Ülkeler	İşçi sayısı
Almanya (Batı)	511.600	Holanda	27.200
Avusturya	24.364	İngiltere	2.655
Belçika	11.760	İsveç	2.787
Danimarka	2.377	İsviçre	9.497
Fransa	28.367	Toplam	629.107

Dış Ülkelerdeki İşçilerin Getirdiği Para

1967	93.000.000 dolar
1968	107.318.285 dolar
1969	140.636.057 dolar
1970	273.020.778 dolar
1971	471.370.427 dolar
1972	732.182.858 dolar

Haberleşme

	1971	1972
Telefon	426.377	472.000
Radyo (Ruhsatlı)	3.855.913	3.942.293
Yollanan mektup	567.377.000	895.132.000

Okul,Öğretmen,Öğrenci Durumu

	Okul	Öğretmen	Öğrenci
İlk Öğretim	38.945	139.516	5.132.786
Orta Öğretim	2.467	35.259	1.147.957
Teknik Öğretim	838	15.410	262.701
Üniversite ve Yüksek okullar	156	9.211	169.672

Sağlık Personeli

	1927	1940	1950	1960	1965	1968	1971
Uzman hekim	1.073	1.500	3.020	4.181	6.657	7.920	10.722
Diş tabibi	—	—	848	1.367	1.932	2.381	3.200
Eczacı	136	129	130	1.390	1.771	2.307	3.000
Hemşireler	130	405	721	1.658	4.592	7.426	8.800
Ebeler	377	616	1.285	3.219	4.329	7.676	11.300

Rakamlarla Türkiye Turizmi

Yıllar	Gelen Yabancı (Toplam)	Turist Olanlar (Toplam)	Dışarıya Giden Türkler (Toplam)	Turistik (Milyon-Dolar) Gelir	Gider	Dış Seyahat (Toplam) (Milyon-Dolar) Gelir	Gider
1948	14.104	11.100	—	1,0	0,3	1,4	4,9
1950	36.372	28.625	—	1,6	0,1	2,2	8,2
1960	124.228	94.077	28.211	5,4	0,7	6,0	8,3
1970	724.784	652.647	515 992	46,5	24,6	51,6	47,8
1971	925.434	559.786	59,9	25,8	62,9	42,2	
1972	1.100.000	1.011.000	631.713	83,0	37,0	75,0	55,0
1973	1.243.000	—	760.000	—	—	103,7	59,3

1973 Yılı Bütçesi

Kabul tarihi 28/2/1973
GİDER BÜTÇELERİ

Cumhuriyet Senatosu	48.998.940
Millet Meclisi	173.833.847
Cumhurbaşkanlığı	10.500.478
Sayıştay	41.188.588
Anayasa Mahkemesi	6.024.304
Başbakanlık	817.376.219
Devlet Plânlama Teşkilâtı	153.527.813
Danıştay	41.229.259
Devlet İstatistik Enstitüsü	46.860.769
Dinayet İşleri Başkanlığı	523.169.516
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	295.852.575
Adalet Bakanlığı	1.059.093.613
Milli Savunma Bakanlığı	11.100.000.000
İçişleri Bakanlığı	576.353.889
Emniyet Genel Müdürlüğü	1.249.424.569
Jandarma Genel Komutanlığı	1.283.367.353
Dışişleri Bakanlığı	767.534.780
Maliye Bakanlığı	24.565.233.406
Milli Eğitim Bakanlığı	821.994.072
Bayındırlık Bakanlığı	1.118.560.000
Ticaret Bakanlığı	97.359.062
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı	2.543.312.195
Gümrük ve Tekel Bakanlığı	135.503.702
Tarım Bakanlığı	1.080.812.849
Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü	93.069.983
Ulaştırma Bakanlığı	586.388.124
Çalışma Bakanlığı	116.314.511
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	339.102.845
Turizm ve Tanıtma Bakanlığı	211.337.066
İmar ve İskân Bakanlığı	417.352.262
Köy İşleri Bakanlığı	2.178.937.000
Toprak ve İskân İşleri Genel Müd	160.856.036
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	581.353.078
Orman Bakanlığı	20.000.610
Gençlik ve Spor Bakanlığı	91.199.710
Toplam:	60.953.023.020

GELİR BÜTÇESİ TAHMİNİ

Gelir Üzerinden Alınan Vergiler:

Gelir Vergisi	14.240.000.000
Kurumlar Vergisi	2.450.000.000
Gayrimenkul Değer Artış Vergisi	350.000.000
Mali Denge Vergisi	536.344.676

Servet Üzerinden Alınan Vergiler:

Emlâk Vergisi	325.000.000
Motorlu Kara Taşıtları Vergisi	125.000.000
Veraset ve İntikal Vergisi	175 000.000
Emlâk Alım Vergisi	1.100.000.000
Taşıt Alım Vergisi	527.000.000

Üretim Üzerinden Alınan Vergiler:

Dahilde Alınan İstihsal Vergisi	5.305.000.000
Akaryakıt İstihsal Vergisi	1.500.000.000
Tekel Maddelerinden İstihsal Vergisi	3.150.000.000
Bina İnşaat Vergisi	100.000.000
Kaldırılan Vergeler Artıkları	10.000.000

Harcamalar Üzerinden Alınan Vergiler:

İşletme Vergisi	1.000.000.000
Dış Seyahat Harcamaları Vergisi	475.000.000
Spor Toto Vergisi	50.000.000
Şeker İstihlâk Vergisi	700.000.000

Hizmetlerden Alınan Vergiler ve Harçlar:

Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	2.500.000.000
PTT Hizmetleri Vergisi	200.000.000
Nakliyat Vergisi	200.000.000
Damga Vergisi	1.750.000.000
Tapu Harçları	105.000.000
Mahkeme Harçları	215.000.000
Noter Harçları	110.000.000
Pasaport ve Kançılarya Harçları	350.000.000
Trafik Harçları	40.000.000
Diğer Harçlar	150.000.000

İthalat Üzerinden Alınan Vergi ve Resimler:

Gümrük Vergisi	2.400.000.000
Akaryakıt Gümrük Vergisi	240.000.000
İthalde Alınan İstihsal Vergisi	2.574.000.000
İthalde Alınan Akaryakıt İstihsal V.	2.700.000.000
İthalât Damga Resmi	1.580.000.000
Rıhtım Resmi	90.000.000

Vergi Dışı Normal Gelirler:

Devletçe Yönetilen Kurumlar Hasılatı ve Devlet Payları 135.200.001
(Resmi Basımevleri Okullar, Mükerrer Sigorta Şirketlerinden, Petrolden, Madenlerden, Oyun Kâğıdından, Belli Giderlerden, Kambiyo Murakabesinden, Teftiş Mukabili Şirketlerden, Pansiyonlu okul ücretleri karşılığı...)

Devlet Patrimuvanının Gelirleri 1.071.000.000
(Taşınmaz Mallar İdare, Satış Gelirleri, Taşınır Mallar Satış ve Gelirleri, Hazine Portföyü ve İştirak Gelirleri, İktisadi D.T. Gelirleri, İştirak Gelirleri, Döner Sermaye ve Diger Cüzdan Gelirleri...)

Çeşitli Gelirler ve Cezalar: 5.626.759.277
(Çeşitli Gelirler, Faizler, Değerli Kâğıt Gelirleri, Tavizlerden ve İkrazlardan Geri Alınanlar, Cezalar)

Özel Gelirler: 701.000.000
(Tasarruf Bonosu Hasılâtı, Karşılık Paralar ve Proje Kredileri Hasılâtı)

Fonlar: 1.167.000.002
(Akaryakıt İstikrar Fonundan, Kambivo Karşılık Fonundan, Merkez Bankasındaki NATO Hesabından, İktisadi Devlet Teşekküllerinden Borç Ödemeleri Kesenek ve Karşılıklar Fonu)

Genel Toplam: 57.023.303.956

Not:
Ödenekler toplamı ile tahmin edilen gelir arasındaki fark, 4 milyarlık iç istikrazlarla karşılanacaktır. (1973 Yılı Bütçe Kanunu-c)Denge)

İLLERİMİZ, İLÇELERİMİZ ve NUFUSLARI

	Merkez Nüfusu	Toplam Nüfus
01 ADANA (18.487 km. kare)		
Merkez	351.655	415.975
Bahçe	5.107	58.329
Ceyhan	50.344	115.027
Feke	3.930	20.100
Kadirli	27.795	85.136
Karaisalı	1.690	48.565
Karataş	5.377	39.843
Kozan	26.058	104.629
Osmaniye	45.684	82.273
Pozantı	3.675	13.486
Saimbeyli	2.676	13.893
Tufanbeyli	3.825	20.465
Yumurtalık	2.110	17.652
Toplam	529.926	1.035.373
02 ADIYAMAN (7,871 km. kare)		
Merkez	31.538	87.550
Besni	11.926	63.383
Çelikhan	4.116	15.949
Gerger	2.314	29.385
Gölbaşı	9.640	33.620
Kâhla	9.505	67.008
Samsat	1.520	8.305
Toplam	70.288	305.200
03 AFYONKARAHİSAR (14.808 km. kare)		
Merkez	51.660	118.341
Bolvadin	25.257	41.165
Çay	10.042	28.054
Dazkırı	4.305	33.461
Dinar	14.822	53.757
Emirdağ	12.555	72.070
İhsaniye	1.590	25.160
Sandıklı	11.926	70.108
Sincanlı	3.614	41.221
Sultandağ	6.803	22.660
Şuhut	7.013	36.755
Toplam:	149.587	542.752
04 AĞRI (11.488 km. kare)		
Merkez (Karaköse)	30.633	70.283
Diyadin	4.190	25.573
Doğubeyazıt	13.405	54.413
Eleşkirt	7.003	37.495
Hamur	2.058	16.933
Patnos	11.175	43.341
Taşlıçay	3.475	18.550
Turak	2.514	26.388
Toplam	74.453	292.976
05 AMASYA (5.730 km. kare)		
Merkez	38.568	100.360
Göynücek	1.865	20.267
Gümüşhacıköy	11.620	45.078
Merzifon	28.120	59.777
Suluova	14.772	29.074
Taşova	4.525	55.221
Toplam	99.470	309.777
06 ANKARA (31.692 km.kare)		
Merkez	114.609	114.609
Altındağ	335.257	338.261
Çankaya	651.681	680.907
Yenimahalle	107.244	168.735
Ayaş	4.469	17.565
Balâ	3.900	42.153
Beypazarı	12.819	36.119
Çamlıdere	3.736	18.899
Çubuk	10.757	49.060
Delice	2.969	25.972
Elmadağ	11.152	23.861
Güdül	4.449	18.149
Haymana	5.747	51.516
Kalecik	5.811	29.643
Keskin	8.500	41.899
Kırıkkale	91.694	129.688
Kızılcahamam	5.951	35.801
Nallıhan	7.512	32.468
Polatlı	32.381	74.199
Sulakyurt	2.087	16.394
Ş.Koçhisar	18.054	77.133
Toplam	1.440.779	2.023.031
07 ANTALYA (22.260 km. kare)		
Merkez	95.185	165.968
Akseki	3.629	26.015
Alanya	15.187	54.041
Elmalı	9.061	34.256
Finike	4.813	22.682
Gazipaşa	5.504	25.286
Gündoğmuş	1.888	18.212
Kaş	2.103	44.308
Korkuteli	8.409	41.298
Kumluca	6.020	25.485
Manavgat	11.774	58.816
Serik	12.345	60.461
Toplam	175.918	576.828
08 ARTVİN (8.210 km.kare)		
Merkez	13.143	28.366
Ardanuç	2.303	23.313
Arhavi	6.114	18.054
Borçka	4.240	41.415
Hopa	7.741	23.586
Şavşat	3.212	48.699
Yusufeli	2.473	42.348
Toplam	39.226	225.751
09 AYDIN (8.319 km.kare)		
Merkez	50.551	135.089
Bozdoğan	7.305	33.832
Çine	9.354	60.276

* Adana, zengin topraklar ortasında, Güney Anadolu'nun en büyük ve en zengin şehri olarak yayılır. Resimde, uçaktan alınmış bir manzarası görünüyor.

	Merkez Nüfusu	Toplam Nüfus
Germencik	10.689	38.288
Karacasu	4.850	21.214
Koçarlı	5.039	31.691
Kuşadası	8.916	15.487
Kuyucak	5.670	35.254
Nazilli	45.655	77.988
Söke	30.158	85.107
Sultanhisar	4.025	19.470
Yenipazar	5.160	13.664
Toplam	187.372	567.360

10 BALIKESİR (15.119 km.kare)

Merkez	85.032	154.199
Ayvalık	17.621	31.949
Balya	1.670	26.169
Bandırma	39.600	62.881
Bigadiç	5.809	40.649
Burhaniye	12.029	34.562
Dursunbey	7.633	47.439
Edremit	24.260	42.325
Erdek	8.615	24.932
Gönen	13.946	57.998
Havran	7.757	24.269
İvrindi	9.517	32.721
Kepsut	4.532	32.100
Manyas	4.132	3.075
Savaştepe	6.388	22.181
Sındırgı	7.380	48.007
Susurluk	12.357	40.139
Toplam	262.278	752.595

11 BİLECİK (4.527 km.kare)

Merkez	11.661	32.843
Bozüyük	13.445	29.826
Gölpazarı	4.679	23.045
Osmaneli	3.934	12.129
Pazaryeri	5.607	16.846
Söğüt	4.346	24.060
Toplam	43.672	138.754

	Merkez Nüfusu	Toplam Nüfus
12 BİNGÖL (8.911 km.kare)		
Merkez (Çapakçur)	17.320	53..
Genç	6.064	31.775
Karlıova	2.210	21.541
Kığı	5.148	53.277
Solhan	5.141	18.616
Toplam	35.883	178.331
13 BİTLİS (8.551 km.kare)		
Merkez	20.556	57.201
Adilcevaz	7.523	18.024
Ahlat	7.029	20.196
Hizan	1.884	23.833
Mutki	1.613	25.225
Tatvan	20.150	40.805
Toplam	58.755	185.284
14 BOLU (11.200 km.kare)		
Merkez	27.623	69.950
Akçakoca	8.056	25.233
Düzce	28.143	146.430
Gerede	7.484	58.510
Göynük	2.104	20.926
Kıbrıscık	1.378	8.951
Mengen	2.310	18.828
Mudurnu	3.886	25.419
Seben	2.382	12.028
Yığılca	1.618	16.499
Toplam	84.984	402.776
15 BURDUR (7.461 km. kare)		
Merkez	32.722	74.535
Ağlasun	4.298	9.974
Bucak	12.332	49.001
Gölhisar	6.092	36.266
Tefenni	3.441	21.436

	Merkez Nüfusu	Toplam Nüfus
Yeşilova	2.850	28.303
Toplam	61.735	210.515

16 BURSA (11.466 km.kare)

Merkez	275.917	379.336
Gemlik	17.118	34.826
İnegöl	31.898	80.741
İznik	10.056	34.101
Karacabey	19.873	58.878
Keles	1.765	21.110
Mudanya	7.814	25.744
M.Kemalpaşa	25.686	84.370
Orhaneli	2.803	51.706
Orhangazi	9.011	31.476
Yenişehir	13.407	45.317
Toplam	415.348	847.605

17 ÇANAKKALE (10.347 km. kare)

Merkez	27.074	49.080
Ayvacık	2.435	26.181
Bayramiç	5.288	29.326
Biga	13.895	73.628
Bozcaada	2.030	2.030
Çan	8.586	37.621
Eceabat	3.476	9.468
Ezine	9.121	29.693
Gelibolu	14.600	36.567
Gökçeada	3.385	6.786
Lâpseki	3.260	22.698
Yenice	2.968	37.254
Toplam	96.118	360.337

18 ÇANKIRI (9.138 km. kare)

Merkez	26.500	70.680
Çerkeş	5.050	24.560
Eldivan	3.364	9.889
Eskipazar	2.432	21.841
Ilgaz	2.862	26.562
Kurşunlu	5.038	39.597
Orta	2.982	24.876
Ovacık	871	10.413
Şabanözü	2.465	16.301
Yapraklı	2.841	18.301
Toplam	54.405	263.479

19 ÇORUM (13.271 Km. kare)

Merkez	55.890	145.526
Alaca	9.747	56.680
Bayat	4.223	27.707
İskilip	16.273	67.545
Kargı	4.298	32.121
Mecitözü	5.607	35.665
Ortaköy	2.601	11.007
Osmancık	10.137	53.837
Sungurlu	17.244	91.199
Toplam	126.020	521.277

20 DİYARBAKIR (15.400 km. kare)

Merkez	138.657	208.520
Bismil	9.591	45.764
Çermik	6.898	34.421
Çınar	3.851	28.553
Çüngüş	3.156	15.660
Dicle	4.245	29.132
Ergani	18.634	50.783
Hani	5.505	18.153
Hazro	4.274	16.344
Kulp	6.381	36.172
Lice	8.190	38.696
Silvan	18.719	53.085
Toplam	228.101	575.283

21 EDİRNE (6.275 km. kare)

Merkez	54.885	85.957
Enez	2.259	12.373
Havsa	3.690	22.607
İpsala	9.030	33.139
Keşan	22.515	55.480
Lalapaşa	1.116	11.917
Meriç	2.936	22.989
Uzunköprü	23.465	73.856
Toplam	119.896	318.318

22 DENİZLİ (12.369 km. kare)

Merkez	83.583	144.427
Acıpayam	4.913	76.436
Buldan	10.192	21.792
Çal	3.628	61.708
Çameli	1.902	18.343
Çardak	3.968	17.364
Çivril	6.908	54.180
Güney	6.754	13.657
Kale	3.129	19.400
Sarayköy	8.840	33.637
Tavas	8.781	50.860
Toplam	142.598	511.804

23 ELAZIĞ (9.951 km. kare)

Merkez	108.337	176.553
Ağın	2.018	6.644
Baskil	2.594	23.153
Karakoçan	4.696	34.572
Keban	8.245	14.424
Maden	15.727	37.249
Palu	4.888	64.857
Sivrice	57.26	20.897
Toplam	15.231	378.349

24 ERZİNCAN (12.165 km. kare)

Merkez	58.074	120.860
Çayırlı	3.156	29.453
İliç	1.457	15.183
Kemah	2.980	23.609
Kemaliye	2.515	13.294
Refahiye	5.424	36.495
Tercan	4.345	38.753
Toplam	77.951	277.647

25 ERZURUM (26.575 km kare.)

Merkez	134.655	202.129
Aşkale	9.571	45.165

	Merkez Nüfusu	Toplam Nüfus
Çat (Oyuklu)	1.886	22.150
Hınıs	6.960	52.579
Horasan	7.471	43.142
ıspir	2.645	54.825
Karayazı	1.902	31.277
Narman	4.405	24.407
Oltu	8.577	36.122
Olur	1.609	19.976
Pasinler	12.054	46.630
Şenkaya	3.154	36.991
Tekman	1.054	26.671
Tortum	3.324	43.891
Toplam	199.267	685.955

26 ESKİŞEHİR (13.781 km. kare)

Merkez	216.330	289.038
Çifteler	7.115	24.427
Mahmudiye	5.014	13.273
Mihalıççık	3.880	40.309
Sarıcakaya	2.718	14.243
Seyitgazi	2.539	25.887
Sivrihisar	8.475	56.281
Toplam	246.071	463.458

27 GAZİANTEP (8.234 km.kare)

Merkez	225.881	296.487
Araban	3.593	23.539
İslâhiye	17.487	68.118
Kilis	43.597	83.609
Nizip	30.153	84.765
Oğuzeli	6.000	32.957
Yavuzeli	2.379	15.281
Toplam	329.669	604.756

28 GİRESUN (7.644 km.kare)

Merkez	30.692	75.686
Alucra	3.750	36.426
Bulancak	11.439	68.265
Dereli	4.316	35.194
Espiye	6.757	48.830
Eynesil	5.712	16.506
Görele	6.544	49.123
Keşap	4.523	31.516
Ş.Karahisar	10.213	30.554
Tirebolu	6.108	55.166
Toplam	357.212	447.266

29 GÜMÜŞHANE (11.164 km.kare)

Merkez	13.008	48.857
Bayburt	20.345	110.234
Kelkit	6.548	60.140
Şiran	2.838	29.076
Torul	31.095	34.159
Toplam	236.663	282.466

30 HAKKARİ (9.885 km.kare)

Merkez	10.029	25.852
Beytüşşebap	2.245	14.712
Çukurca	1.811	11.806
Şemdinli	1.264	11.611
Uludere	1.560	13.752
Yüksekova	4.534	25.194
Toplam	21.443	102.927

31 HATAY (5.859 km. kare)

Merkez (Antakya)	66.400	152.871
Altınözü	4.691	44.153
Dörtyol	13.026	57.198
Hassa	5.809	25.356
İskenderun	81.639	136.618
Kırıkhan	32.050	60.709
Reyhanlı	20.511	41.187
Samandağı	18.017	54.800
Yayladağı	3.530	23.309
Toplam	245.673	596.201

32 ISPARTA (9.262. km. kare)

Merkez	51.107	75.528
Atabey	3.732	6.720
Eğridir	10.026	40.426
Gelendost	4.077	17.680
Keçiborlu	5.844	19.453
Senirkent	10.279	20.454
Sütçüler	3.147	21.340
Şarkikaraağaç	4.790	30.817
Uluborlu	8.275	10.558
Yalvaç	13.196	57.415
Toplam	114.473	300.391

33 İÇEL (16.187 km. kare)

Merkez (İçel)	114.302	179.402
Anamur	15.016	49.033
Erdemli	14.285	61.960
Gülnar	5.154	36.695
Mut	10.029	43.291
Silifke	14.874	62.981
Tarsus	78.033	162.962
Toplam	251.693	596.324

34 İSTANBUL (5.773 km. kare)

Adalar	15.244	15.244
Bakırköy	143.948	326.996
Beşiktaş	133.431	133.431
Beykoz	61.545	76.606
Beyoğlu	225.741	225.741
Eminönü	136.049	136.049
Eyüp	78.122	228.282
Fatih	417.235	417.235
Gaziosmanpaşa	114.435	120.038
Kadıköy	238.751	243.863
Sarıyer	59.633	65.065
Şişli	362.359	366.052
Üsküdar	143.938	171.611
Zeytinburnu	117.200	117.200
Çatalca	6.804	64.987
Kartal	29.849	188.217
Silivri	7.524	37.017
Şile	3.282	19.475
Yalova	17.662	42.084
Toplam	2.312.751	2.995.191

* Bursa Osmanlı İmparatorluğu'nun, İstanbul'un zaptından önceki başkentiydi. Tarihi eserleri, kaplıcaları ve çeşitli tarım ürünleriyle tanınır.

	Merkez Nüfusu	Toplam Nüfus
35 İZMİR (12.762 km. kare)		
Merkez	400.481	583.361
Karşıyaka	120.205	140.789
Bayındır	12.853	41.800
Bergama	26.973	87.183
Bornova	33.046	89.319
Çeşme	3.953	10.247
Dikili	6.241	18.562
Foça	3.312	12.002
Karaburun	1.127	6.786
Kemalpaşa	5.660	35.783
Kınık	8.700	24.283
Kiraz	5.005	32.631
Menemen	17.514	67.671
Ödemiş	34.983	118.866
Seferhisar	5.649	10.200
Selçuk	11.094	16.723
Tire	28.298	63.208
Torbalı	15.725	49.890
Urla	12.624	21.064
Toplam	753.443	1.430.368
36 KARS (19.407. km. kare)		
Merkez	53.473	91.605
Aralık	1.483	11.961
Ardahan	14.005	63.379
Arpaçay	3.114	61.583
Çıldır	2.697	35.887
Digor	1.752	22.198
Göle	8.204	54.364
Hanak	2.350	34.898
Iğdır	21.401	69.016
Kağızman	10.248	44.035
Posof	2.164	27.923
Sarıkamış	20.313	59.879
Selim	3.452	32.135
Sufuz	3.557	23.908
Tuzluca	4.239	30.317
Toplam	152.452	663.088

	Merkez Nüfusu	Toplam Nüfus
37 KASTAMONU (13.699 km. kare)		
Merkez	29.303	79.193
Akana	2.223	4.404
Araç	3.260	40.655
Ardavay	1.920	96.976
Bozkurt	2.782	15.768
Cide	2.151	46.538
Çatalzeytin	2.210	17.349
Daday	2.500	18.480
Devrekâni	3.193	22.244
İnebolu	6.430	41.203
Küre	2.130	21.391
Taşköprü	7.215	55.411
Tosya	16.106	47.252
Toplam	81.423	446.864
38 KAYSERİ (17.140 km. kare)		
Merkez	167.696	274.375
Bünyan	9.566	48.762
Develi	15.694	58.334
Felâhiye	3.114	21.695
İncesu	7.404	23.324
Pınarbaşı	8.263	51.619
Sarıoğlan	3.079	19.932
Sarız	3.060	23.486
Tomarza	4.828	38.153
Yahyalı	11.670	30.600
Yeşilhisar	9.603	20.007
Toplam	243.977	610.287
39 KIRKLARELİ (6.650 km. kare)		
Merkez	28.290	63.249
Babaeski	14.859	47.754
Demirköy	3.386	10.885
Kofçaz	865	6.883
Lüleburgaz	27.481	63.950
Pehlivanköy	3.155	8.188

	Merkez Nüfusu	Toplam Nüfus
Pınarhisar	8.988	24.816
Vize	8.776	31.752
Toplam	93.800	257.477

40 KIRŞEHİR (6.665 km.kare)

Merkez	32.580	81.270
Çiçekdağ	1.403	33.956
Kaman	12.396	71.433
Mucun	8.632	25.424
Toplam	55.011	212.083

41 KOCAELİ (3.698 km.kare)

Merkez	123.016	207.676
Gebze	18.609	46.957
Gölcük	29.275	48.326
Kandıra	6.950	46.612
Karamürsel	11.563	33.981
Toplam	194.139	383.552

42 KONYA (50.857 km.kare)

Merkez	200.760	294.070
Akşehir	32.457	81.717
Beyşehir	9.003	99.610
Bozkır	4.386	61.657
Cihanbeyli	8.084.	57.686
Çumra	14.200	66.900
Doğanhisar	9.049	29.234
Ereğli	46.137	102.901
Ermenek	11.055	53.056
Hadım	8.408	49.813
Ilgın	11.285	53.295
Kadınhanı	10.597	30.703
Karaman	35.049	100.697
Karapınar	15.846	41.100
Kulu	11.826	41.369
Sarayönü	9.264	24.785
Seydişehir	11.868	45.882
Yunak	5.369	55.025
Toplam	254.643	1.289.500

43 KÜTAHYA (12.083 km.kare)

Merkez	62.060	128.721
Altıntaş	2.400	32.368
Domaniç	1.979	16.692
Emet	6.053	53.761
Gediz	10.434	65.415
Simav	10.091	73.727
Tavşanlı	15.855	111.869
Toplam	108.872	482.553

44 MALATYA (12.308 km.kare)

Merkez	130.340	213.754
Akçadağ	6.309	54.028
Arapkir	7.760	24.177
Arguvan	2.436	21.864
Darende	7.800	42.319
Doğanşehri	6.041	39.917
Hekimhan	8.007	49.872
Pötürge	3.730	45.927
Yeşilyurt	7.520	23.145
Toplam	179.943	515.003

	Merkez Nüfusu	Toplam Nüfus

45 MANİSA (13.785 km. kare)

Merkez	70.022	122.452
Akhisar	47.856	128.039
Alaşehir	20.313	64.390
Demirci	12.721	46.987
Gördes	6.734	39.255
Kırkağaç	13.078	33.467
Kula	9.407	35.398
Salihli	38.150	93.705
Sarıgöl	5.874	27.119
Saruhanlı	8.517	59.238
Selendi	3.374	21.131
Soma	20.944	43.243
Turgutlu	40.451	78.942
Toplam	297.441	793.366

46 K.MARAŞ (15.563 km.kare)

Merkez	105.206	189.322
Afşin	11.233	62.408
Ardıntn	4.002	35.285
Elbistan	17.207	90.735
Göksun	6.676	40.885
Pazarcık	9.773	72.800
Türkoğlu	6.223	31.718
Toplam	160.322	523.153

47 MARDİN (12.879 km.kare)

Merkez	33.618	66.956
Cizre	11.573	23.168
Derik	11.295	36.790
Gerçüş	3.407	41.175
İdil	2.624	28.082
Kızıltepe	16.300	53.295
Mazıdağı	3.026	20.874
Midyat	13.118	70.728
Musaybin	13.941	43.309
Ömerli	3.142	18.857
Savur	4.264	31.673
Silopi	2.158	22.786
Toplam	118.466	457.693

48 MUĞLA (13.247 km.kare)

Merkez	18.604	54.671
Bodrum	6.103	27.510
Datça	1.493	6.050
Fethiye	10.826	82.379
Köyceğiz	4.296	57.247
Marmaris	4.239	13.547
Milas	16.017	74.152
Ula	5.013	15.972
Yatağan	4.085	40.561
Toplam	70.649	372.089

49 MUŞ (8.713 km.kare)

Merkez	23.511	104.421
Bulanık	6.547	50.076
Malazgirt	10.711	44.242
Varto	3.325	35.180
Toplam	44.094	233.919

	Merkez Nüfusu	Toplam Nüfus
50 NEVŞEHİR (5.660 km.kare)		
Merkez	25.618	75.818
Avanos	7.014	34.546
Derinkuyu	4.685	14.865
Gülşehir	4.410	31.181
Hacıbektaş	4.251	19.772
Kozaklı	5.230	25.602
Ürgüp	6.348	30.089
Toplam	57.556	231.873
51 NİĞDE (15.251 km. kare)		
Merkez	26.836	116.793
Aksaray	30.007	152.213
Bor	15.433	62.552
Çamardı	2.721	17.563
Ortaköy	3.510	29.355
Ulukışla	5.920	30.208
Toplam	84.427	408.684
52 ORDU (6.563 km. kare)		
Merkez	38.522	116.075
Akkuş	2.016	43.734
Aybastı	11.600	35.826
Fatsa	14.656	93.969
Gölköy	6.798	44.766
Korgan	7.956	26.183
Kumru	4.001	29.170
Mesudiye	3.434	35.581
Perşembe	6.587	43.859
Ulubey	3.939	33.717
Ünye	17.940	104.439
Toplam	117.449	607.319
53 RİZE (4.328 km.kare)		
Merkez	31.265	129.007
Ardeşen	6.494	28.033
Çamlıhemşin	2.167	10.701
Çayeli	13.028	52.348
Fındıklı	4.400	14.565
İkizdere	2.809	19.562
Kalkandere	6.339	20.556
Pazar	7.785	42.832
Toplam	74.742	317.604
54 SAKARYA (5.015 km.kare)		
Merkez (Adapazarı)	101.590	197.786
Akyazı	10.850	59.742
Geyve	7.226	57.092
Hendek	12.217	44.771
Karasu	10.285	60.380
Kaynarca	1.580	18.802
Sapanca	8.423	16.617
Toplam	152.171	455.640
55 SAMSUN (10.296 km.kare)		
Merkez	134.272	221.971
Alaçam	8.323	48.301
Bafra	29.178	122.419
Çarşamba	20.689	138.108
Havza	13.224	55.344
Kavak	2.834	44.244
Lâdik	7.118	29.274
Terme	11.107	88.605
Vezirköprü	10.210	74.052
Toplam	236.955	822.318
56 SİİRT (12.462 km.kare)		
Merkez	29.365	45.349
Batman	44.893	56.999
Bayhan	2.837	16.531
Beşiri	3.465	18.120
Eruh	3.705	37.194
Kozluk	4.627	31.259
Kurtalan	6.077	32.302
Pervari	13.918	29.680
Sason	2.563	18.660
Şırnak	7.034	25.125
Şirvan	2.668	18.886
Toplam	120.152	330.111
57 SİNOP (6.109 Km.kare)		
Merkez	15.107	37.630
Ayancık	6.779	45.344
Boyabat	11.364	61.224
Durağan	2.409	28.706
Erfelek	2.588	23.220
Gerze	5.975	48.817
Türkeli	1.597	19.712
Toplam	45.819	264.653
58 SIVAS (29.515 Km.kare)		
Merkez	132.527	193.273
Divriği	10.781	44.034
Gemerek	4.635	36.878
Gürün	8.684	34.317
Hafik	3.175	56.492
İmranlı	3.818	30.978
Kangal	5.231	57.376
Koyulhisar	3.659	29.300
Suşehri	10.069	61.008
Şarkışla	8.229	62.512
Yıldızeli	9.707	69.063
Zara	9.242	54.002
Toplam	209.757	729.233
59 TEKİRDAĞ (6.469 Km.kare)		
Merkez	33.112	65.067
Çerkesköy	6.538	14.205
Çorlu	30.254	57.846
Hayrabolu	10.804	41.386
Malkara	12.204	56.564
Muratlı	6.534	16.945
Saray	7.409	23.935
Şarköy	4.428	20.950
Toplam	111.283	296.898
60 TOKAT (10.470 Km.kare)		
Merkez	44.825	104.393
Almus	3.197	27.485

	Merkez Nüfusu	Toplam Nüfus
Artova	2.583	34.363
Erbaa	15.727	75.135
Niksar	17.686	72.833
Reşadiye	7.119	616.86
Turhal	29.061	83.703
Zile	27.565	84.844
Toplam	147.763	544.442

61 TRABZON(4.938 Km.kare)

Merkez	81.528	133.650
Akçaabat	9.470	93.400
Araklı	4.586	51.948
Arsin	4.515	32.242
Çaykara	1.313	42.204
Maçka	2.331	40.885
Of	6.621	77.310
Sürmene	5.908	48.667
Tonya	10.164	22.850
Vakfıkebir	9.120	93.043
Yomra	3.962	26.213
Toplam	139.518	662.412

62 TUNCELİ (8.676 Km.kare)

Merkez (Kalan)	9.356	25.087
Çemişkezek	2.248	15.722
Hozat	5.109	17.334
Mazgirt	2.770	28.722
Nazımiye	1.547	12.936
Ovacık	2.047	16.518
Pertek	3.690	22.966
Pülümür	2.714	20.387
Toplam	29.481	159.672

63 URFA (19.615 Km.kare)

Merkez	100.231	163.468
Akçakale	6.115	37.461
Birecik	18.436	39.511
Bozova	4.816	38.061
Halfeti	3.333	28.252
Hilvan	5.450	25.688
Siverek	95.055	90.300
Suruç	15.281	53.383
Viranşehir	18.031	66.004
Toplam	206.748	542.128

	Merkez Nüfusu	Toplam Nüfus
64 UŞAK (5.580 Km.kare)		
Merkez	46.783	80.748
Banaz	4.760	34.452
Eşme	6.246	38.981
Karahallı	4.674	15.597
Ulubey	4.109	19.176
Toplam	70.597	208.388

65 VAN (21.823 Km.kare)

Merkez	47.057	88.728
Başkale	6.203	29.423
Çatak	1.860	16.244
Erciş	19.300	53.030
Gevaş	4.932	29.475
Gürpınar	2.040	29.207
Muradiye	4.009	43.181
Özalp	3.196	36.781
Toplam	88.597	326.069

66 YOZGAT (14.036 Km.kare.)

Merkez	27.788	84.975
Akdağmadeni	5.539	55.827
Boğazlıyan	9.167	54.803
Çayıralan	4.460	38.605
Çekerek	3.704	57.922
Sarıkaya	3.772	34.239
Sargun	11.500	69.942
Şefaatli	5.138	31.274
Yerköy	18.625	41.933
Toplam	89.693	469.520

67 ZONGULDAK (9.038 Km.kare)

Merkez	72.688	173.205
Bartın	15.816	97.256
Çaycuma	6.268	73.056
Devrek	9.070	78.880
Eflâni	3.156	23.274
Ereğli	27.983	109.817
Karabük	64.770	106.336
Kurucaşile	1.079	10.82
Safranbolu	12.468	32.144
Ulus	2.030	38.205
Toplam	215.328	742.255

Hangi İlçe Hangi İle Bağlı?

A

Abana-Kastamonu
Acıpayam-Denizli
Adalar-İstanbul
Adilcevaz-Bitlis
Afşin-K.Maraş
Ağın-Elâzığ
Ağlasun-Burdur
Ahlat-Bitlis
Akçaabat-Trabzon
Akçadağ-Malatya
Akçakale-Urfa
Akçakoca-Bolu
Akdağmağdeni-Yozgat
Akhisar-Manisa
Akkuş-Ordu
Aksaray-Niğde
Akseki-Antalya
Akşehir-Konya
Akyazı-Sakarya
Alaca-Çorum
Alaçam-Samsun
Alanya-Antalya
Alaşehir-Manisa
Almus-Tokat
Altındağ-Ankara
Altınözü-Hatay
Altıntaş-Kütahya
Alucra-Giresun
Anamur-İçel
Andırın-K.Maraş
Araban-Gaziantep
Araç-Kastamonu
Araklı-Trabzon
Aralık-Kars
Arapkir-Malatya
Ardahan-Kars
Ardanuç-Artvin
Arpaçay-Kars
Arsin-Trabzon
Artova-Tokat
Aşkale-Erzurum
Atabey -Isparta
Avanos-Nevşehir
Ayancık-Sinop
Ayaş-Ankara
Aybastı-Ordu
Ayvacık-Çanakkale
Ayvalık-Balıkesir
Azdavay-Kastamonu

B

Bahçe-Adana
Bakırköy-İstanbul
Bâlâ-Ankara
Banaz-Uşak
Bandırma-Balıkesir
Bartın-Zonguldak
Baskil-Elâzığ
Başkale-Van
Batman-Siirt
Bayat-Çorum
Bayburt-Gümüşhane
Bayındır-İzmir
Baykan-Siirt
Bayramiç-Çanakkale
Bergama-İzmir
Besni-Adıyaman
Beşiktaş-İstanbul
Beşiri-Siirt
Beykoz-İstanbul
Beyoğlu-İstanbul
Beypazarı-Ankara
Beyşehir-Konya
Beytişebap-Hakkâri
Biga-Çanakkale
Bigadiç-Balıkesir
Birecik-Urfa
Bismil-Diyarbakır
Bodrum-Muğla
Boğazlıyan-Yozgat
Bolvadin-Afyon
Bor-Niğde
Borçka-Artvin
Bornova-İzmir
Boyabat-Sinop
Bozcaada-Çanakkale
Bozdoğan-Aydın
Bozkır-Konya
Bozkurt-Kastamonu
Bozova-Urfa
Bozüyük-Bilecik
Bucak-Burdur
Bulancak-Giresun
Bulanık-Muş
Buldan-Denizli
Burhaniye-Balıkesir
Bünyan-Kayseri

C

Ceyhan-Adana
Cide-Kastamonu
Cihanbeyli-Konya
Cizre-Mardin

Ç

Çal-Denizli
-Çamardı-Niğde
Çameli-Denizli
Çamlıdere-Ankara
Çamlıhemşin-Rize
Çan-Çanakkale
Çankaya-Ankara
Çardak-Denizli
Çarşamba-Samsun
Çat-Erzurum
Çatak-Van
Çatalca-İstanbul
Çatalzeytin-Kastamonu
Çay-Afyon
Çaycuma-Zonguldak
Çayeli-Rize
Çayıralan-Yozgat
Çayırlı-Erzincan
Çaykara-Trabzon
Çekerek-Yozgat
Çelikhan-Adıyaman
Çemişkezek-Tunceli
Çerkesköy-Tekirdağı
Çerkeş-Çankırı
Çeşmik-Diyarbakır
Çeşme-İzmir
Çıldır-Kars
Çınar -Diyarbakır
Çiçekdağı-Kırşehir
Çifteler-Eskişehir
Çine-Aydın
Çivril-Denizli
Çorlu-Tekirdağı
Çubuk-Ankara
Çukurca-Hakkâri
Çumra-Konya
Çüngüş-Diyarbakır

D

Daday-Kastamonu
Darende-Malatya
Datça-Muğla
Dazkırı-Afyon
Delice-Ankara
Demirci-Manisa
Demirköy- Kırklareli
Dereli-Giresun
Derik-Mardin
Derinkuyu-Nevşehir
Develi-Kayseri
Devrek-Zonguldak
Devrekâni-Kastamonu
Dicle-Diyarbakır
Digor-Kars
Dikili-İzmir
Dinar-Afyon
Divriği-Sivas
Diyadin-Ağrı
Doğanhisar-Konya
Doğanşehir-Malatya
Doğubeyazıt-Ağrı
Domaniç-Kütahya
Dörtyol-Hatay
Durağan-Sinop
Dursunbey-Balıkesir
Düzce-Bolu

E

Eceabat-Çanakkele
Edremit-Balıkesir
Eflani-Zonguldak
Eğridir-Isparta
Elbistah-K.Maraş
Eldivan-Çankırı
Eleşkirt-Ağrı
Elmadağı-Ankara
Elmalı-Antalya
Emet-Kütahya
Eminönü-İstanbul
Emirdağı-Afyon
Enez-Edirne
Erbaa-Tokat
Erçiş-Van
Erdek-Balıkesir

Erdemli-İçel
Ereğli-Konya
Ereğli (Kdz.)Zonguldak
Erfelek-Sinop
Ergani-Diyarbakır
Ermenek-Konya
Eruh-Siirt
Eskipazar-Çankırı
Espiye-Giresun
Eşme-Uşak
Eynesil-Giresun
Eyüp-İstanbul
Ezine-Çanakkale

F

Fatih-İstanbul
Fatsa-Ordu
Feke-Adana
Felâhiye-Kayseri
Fethiye-Muğla
Fındıklı -Rize
Finike-Antalya
Foça-İzmir

G

Gazi O.P.-İstanbul
Gazipaşa-Antalya
Gebze-Kocaeli
Gediz-Kütahya
Gelendost-Isparta
Gelibolu-Çanakkale
Gemerek-Sivas
Gemlik-Bursa
Genç-Bingöl
Gerçüş-Mardin
Gerede-Bolu
Gerger-Adıyaman
Germencik-Aydın
Gerze-Sinop
Gevaş-Van
Geyve-Sakarya
Gökçeada-Çanakkale
Göksun-K.Maraş
Gölbaşı-Adıyaman
Gölcük-Kocaeli
Göle-Kars
Gölhisar-Burdur
Gölköy-Ordu
Gölpazarı-Bilecik
Gönen-Balıkesir
Gördes-Manisa
Görele-Giresun
Göynücek-Amasya
Göynük-Bolu
Güdül-Ankara
Gülnar-İçel
Gülşehir-Nevşehir
Gümüşhacıköy-Amasya
Gündoğmuş-Antalya
Güney-Denizli
Gürpınar-Van
Gürün-Sivas

H

Hacıbektaş-Nevşehir
Hadım-Konya
Hafik-Sivas
Halfeti-Urfa
Hamur-Ağrı
Hanak-Kars
Hani-Diyarbakır
Hassa-Hatay
Havran-Balıkesir
Havsa-Edirne
Havza-Samsun
Haymana-Ankara
Hayrabolu-Tekirdağı
Hazro-Diyarbakır
Hekimhan-Malatya
Hendek-Sakarya
Hınıs -Erzurum
Hilvan-Urfa
Hizan-Bitlis
Hopa-Artivin
Horasan-Erzurum
Hozat-Tunceli

I

Iğdır-Kars
Ilgaz-Çankırı
Ilgın-Konya

İ

İdil-Mardin
İhsaniye-Afyon
İkizdere-Rize
İliç-Erzincan
İmranlı-Sivas
İncesu-Kayseri
İnebolu-Kastamonu
İnegöl-Bursa
İpsala-Edirne
İskenderun-Hatay
İskilip-Çorum
İslahiye-Gaziantep
İspir-Erzurum
İvrindi-Balıkesir
İznik-Bursa

K

Kadıköy-İstanbul
Kadınhanı-Konya
Kadirli-Adana
Kağızman-Kars
Kâhta-Adıyaman
Kale-Denizli
Kalecik-Ankara
Kalkandere-Rize
Kaman-Kırşehir
Kandıra-Kocaeli
Kangal-Sıvas
Karaburun-İzmir
Karabük-Zonguldak
Karacabey-Bursa
Karacasu-Aydın
Karahallı-Uşak
Karaisalı-Adana
Karakoçan-Elazığ
Karaman-Konya
Karamürsel-Kocaeli
Karapınar-Konya
Karasu-Sakarya
Karataş-Adana
Karayazı-Erzurum
Kargı-Çorum
Karlıova-Bingöl
Karşıyaka-İzmir
Kartal-İstanbul
Kaş-Antalya
Kavak-Samsun
Kaynarca-Sakarya
Keban-Elazığ
Keçiborlu-Isparta
Keles-Bursa
Kelkit-Gümüşhane
Kemah-Erzincan
Kemaliye-Erzincan
Kemalpaşa-İzmir
Kepsut-Balıkesir
Keskin-Ankara
Keşan-Edirne
Keşap-Giresun
Kıbrıscık-Bolu
Kınık-İzmir
Kırıkhan-Hatay
Kırıkkale-Ankara
Kırkağaç-Manisa
Kızılcahamam-Ankara
Kı zıltepe-Mardin
Kiğı-Bingöl
Kilis-Gaziantep
Kiraz-İzmir
Koçarlı-Aydın
Kofçaz-Kırklareli
Korgan-Ordu
Korkuteli-Antalya
Koyulhisar-Sivas
Kozaklı-Nevşehir
Kozan-Adana
Kozluk-Siirt
Köyceğiz-Muğla
Kula-Manisa
Kulp-Diyarbakır
Kulu-Konya
Kumluca-Antalya
Kumru-Ordu
Kurşunlu-Çankırı
Kurtalan-Siirt
Kuruçaşile-Zonguldak
Kuşadası-Aydın
Kuyucak-Aydın
Küre-Kastamonu

L

Lâdik-Samsun
Lalapaşa-Edirne
Lapseki-Çanakkale
Lice-Diyarbakır
Lüleburgaz Kırklareli

M

Maçka-Trabzon
Maden-Elazığ
Mahmudiye-Eskişehir
Malazgirt-Muş
Malkara-Tekirdağı
Manavgat-Antalya

Manyas-Balıkesir
Marmaris-Muğla
Mazgirt-Tunceli
Mazıdağı-Mardin
Mecitözü-Çorum
Menemen-İzmir
Mengen-Bolu
Meriç-Edirne
Merzifon-Amasya
Mesudiye-Ordu
Midyat-Mardin
Mihalıççık-Eskişehir
Milas-Muğla
Mucur-Eskişehir
Mudanya-Bursa
Mudurnu-Bolu
Muradiye-Van
Muratlı-Tekirdağı
Mustafa K.P.-Bursa
Mut-İçel
Mutki-Bitlis

N

Nallıhan-Ankara
Narman-Erzurum
Nazimiye-Tunceli
Nazilli-Aydın
Niksar-Tokat
Nizip-Gaziantep
Nusaybin-Mardin

O

Of-Trabzon
Oğuzeli-Gaziantep
Oltu-Erzurum
Olur-Erzurum
Orhaneli-Bursa
Organgazi-Bursa
Orta-Çankırı
Ortaköy-Çorum
Ortaköy-Niğde
Osmancık-Çorum
Osmaneli-Bilecik
Osmaniye-Adana
Ovacık-Tunceli
Ovacık-Çankırı

Ö

Ödemiş-İzmir
Ömerli-Mardin
Özalp-Van

P

Palu-Elazığ
Pasinler-Erzurum
Patnos-Ağrı
Pazar-Rize
Pazarcık-K.Maraş
Pazaryeri-Bilecik
Pehlivanköy-Kırklareli
Perşembe-Ordu
Pertek-Tunceli
Pervari-Siirt
Pınarbaşı-Kayseri
Pınarhisar-Kırklareli
Polatlı-Ankara
Posof-Kars
Pozantı-Adana
Pötürge-Malatya
Pülümür-Tunceli

R

Refahiye-Erzincan
Reşadiye-Tokat
Reyhanlı-Hatay

S

Safranbolu-Zonguldak
Saimbeyli-Adana
Salihli-Manisa
Samandağı-Hatay
Samsat-Adıyaman
Sandıklı-Afyon
Sapanca-Sakarya
Saray-Tekirdağı
Sarakyöy-Denizli
Sarayönü-Konya
Sarıcakaya-Eskişehir
Sarıgöl-Manisa
Sarıkamış-Kars
Sarıkaya-Yozgat
Sarıoğlan-Kayseri
Sarıyer-İstanbul
Sarız-Kayseri
Saruhanlı-Manisa
Sason-Siirt
Savaştepe-Balıkesir
Savur-Mardin
Seben-Bolu
Seferihisar-İzmir
Selçuk-İzmir
Selendi-Manisa
Selim-Kars
Senirkent-Isparta
Serik-Antalya
Seydişehir-Konya
Seyitgazi-Eskişehir
Sındırgı-Balıkesir
Sivaslı-Uşak
Silifke-İçel
Silivri-İstanbul
Silopi-Mardin
Silvan-Diyarbakır
Simav-Kütahya
Sincanlı-Afyon
Siverek-Urfa
Sivrice-Elazığ
Sivrihisar-Eskişehir
Solhan-Bingöl
Soma-Manisa
Sorgun-Yozgat
Söğüt-Bilecik
Söke-Aydın
Sulakyurt-Ankara
Sultandağı-Afyon
Sultanhisar-Aydın
Suluova-Amasya
Sungurlu-Çorum
Susurluk-Balıkesir
Susuz-Kars
Suşehri-Sivas
Sürmene-Trabzon
Sürüç-Urfa
Sütçüler-Isparta

Ş

Şabanözü-Çankırı
Şarkışla-Sivas
Şarkikaraağaç-Isparta
Şarköy-Tekirdağ
Şavşat-Artvin
Şebinkarahisar-Giresun
Şefaatli-Yozgat
Şemdinli-Hakkâri
Şenkaya-Erzurum
Şereflikoçhisar-Ankara
Şile-İstanbul
Şiran-Gümüşhane
Şirnak-Siirt
Şirvan-Siirt
Şişli-İstanbul
Şuhut-Afyon

T

Tarsus-İçel
Taşköprü-Kastamonu
Taşlıçay-Ağrı
Taşova-Amasya
Tatvan-Bitlis
Tavas-Denizli
Tavşanlı-Kütahya
Tefenni-Burdur
Tekman-Erzurum
Tercan-Erzincan
Terme-Samsun
Tire-İzmir
Tirebolu-Giresun
Tomarza-Kayseri
Tonya-Trabzon
Torbalı-İzmir
Tortum-Erzurum
Torul-Gümüşhane
Tosya-Kastamonu
Tufanbeyli-Adana
Turgutlu-Manisa
Turhal-Tokat
Tutak-Ağrı
Tuzluca-Kars
Türkeli-Sinop
Türkoğlu-K.Maraş

U

Ula-Muğla
Ulubey-Uşak
Uluborlu-Isparta
Uludere-Hakkâri
Ulukışla-Niğde
Ulus-Zonguldak
Urla-İzmir
Uzunköprü-Edirne

Ü

Ünye-Ordu
Ürgüp-Nevşehir
Üsküdar-İstanbul

V

Vakfıkebir-Trabzon
Varto-Muş
Vezirköprü-Samsun
Viranşehir-Urfa
Vize-Kırklareli

Y

Yahyalı-Kayseri
Yalova-İstanbul
Yalvaç-Isparta
Yaprakh-Çankırı
Yatağan-Muğla
Yavuzeli-Gaziantep
Yayladağı-Hatay
Yenice-Çanakkale
Yenimahalle-Ankara
Yenipazar-Aydın
Yenişehir-Bursa
Yerköy-Yozgat
Yeşilhisar-Kayseri
Yeşilova-Burdur
Yeşilyurt-Malatya
Yığılca-Bolu
Yıldızeli-Sıvas
Yomra-Trabzon
Yumurtalık-Adana
Yunak-Konya
Yusufeli-Artvin
Yüksekova-Hakkâri

Z

Zara-Sıvas
Zeytinburnu-İstanbul
Zile-Tokat

Ellinci Yıl Marşı

Müjdeler var yurdumun toprağına, tasına;
Erdi Cumhurivetim elli şeref yaşına!
Bu rüzgârla şahlanmış dalga dalga bayrağını,
Başka bir tuğ yaraşmaz Türk'ün özgür başına.

Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolu,
Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu.

Yılları bir çığ gibi asarak hafta hafta,
Koşuyoruz durmadan kadın-erkek bir safta..
Elimizde meşale; ilke ilke Atatürk,
Işıklar'a donattık ülkeyi her tarafta...

Cumhurivet, özgürlük, insanca varlık yolu,
Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu..

Aynı kandan feyz alır bunca toprak, bunca taş..
Kılıc tutan bilekler, verdi sabanla savaş.
Tekniğin dev nabzında her adım, her dakika,
Çarklarda aynı tempo, yüreklerde avnı marş...

Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolu
Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu...

Biz yürekten bağlıyız elli yıldır bu yola,
"Yurtta barış" ilk hedef, "Cihanda sulh" parola
Koparamaz hiç bir güç bizi milli birlikten;
Atamızın izinde koşuyoruz kol kola...

Cumhuriyet, özgürlük, insanca varlık yolu,
Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu...

Yaşasın hür ulusum! soylu gencim, benliğim!
Yaşasın şanlı Ordum, sarsılmaz güvenliğim!
Ersin nice yıllarım nice mutlu çağlara;
Örnek olsun cihana devletim, düzenliğim!

Cumhuriyet özgürlük, insanca varlık yolu
Atatürk'ün çizdiği çağdaş uygarlık yolu..

Söz: Bekir Sıtkı ERDOĞAN
Müzik: Necil Kâzım AKSES

İl Merkezlerinin Birbirine Uzaklıkları(Km.)

		Ankara	İstanbul	İzmir
ADANA	01	486	924	918
ADIYAMAN	02	827	1.233	1.272
AFYON	03	257	452	338
AĞRI	04.	1.113	1.465	1.708
AMASYA	05	332	684	927
ANKARA	06	–	438	595
ANTALYA	07	529	724	541
ARTVİN	08	1.023	1.352	1.618
AYDIN	09	605	728	125
BALIKESİR	10	548	391	212
BİLECİK	11	313	236	470
BİNGÖL	12	927	1.365	1.491
BİTLİS	13	1.123	1,561	1.685
BOLU	14	191	247	648
BURDUR	15	427	602	419
BURSA	16	386	229	374
ÇANAKKALE	17	692	337	335
ÇANKIRI	18	144	484	739
ÇORUM	19	246	631	841
DENİZLİ	20	477	665	249
DİYARBAKIR	21	946	1.384	1.460
EDİRNE	22	673	235	565
ELAZIĞ	23	784	1.222	1.348
ERZİNCAN	24	732	1.084	1.327
ERZURUM	25	924	1.276	1.519
ESKİŞEHİR	26	234	315	461
GAZİANTEP	27	701	1.139	1.134
GİRESUN	28	628	957	1.223
GÜMÜŞHANE	29	822	1.174	1.417
HAKÂRİ	30	1.446	1.884	2.010
HATAY	31	676	1.114	1.108
ISPARTA	32	428	603	420
İÇEL	33	478	915	909
İSTANBUL	34	438	–	603

İl Merkezlerinin Birbirine Uzaklıkları(Km.)

		Ankara	İstanbul	İzmir
IZMİR	35	595	603	–
KARS	36	1.151	1.503	1.746
KASTAMONU	37	257	506	852
KAYSERİ	38	326	764	890
KIRKLARELİ	39	636	198	583
KIRŞEHİR	40	192	630	775
KOCAELİ	41	345	93	510
KONYA	42	262	657	570
KÜTAHYA	43	314	353	381
MALATYA	44	683	1.121	1.247
MANİSA	45	564	562	41
K. MARAŞ	46	627	1.065	1.104
MARDİN	47	1.034	1.472	1.466
MUĞLA	48	706	829	226
MUŞ	49	1.042	1.480	1.606
NEVŞEHİR	50	284	722	785
NİĞDE	51	342	780	818

		Ankara	İstanbul	İzmir
ORDU	52	581	910	1.176
RİZE	53	857	1.186	1.452
SAKARYA	54	304	139	540
SAMSUN	55	417	746	1.012
SİİRT	56	1.155	1.593	1.670
SİNOP	57	458	707	1.053
SIVAS	58	444	882	1.039
TEKİRDAĞ	59	576	138	534
TOKAT	60	437	801	1.032
TRABZON	61	778	1.107	1.373
TUNCELİ	62	864	1.216	1.434
URFA	63	844	1.282	1.276
UŞAK	64	370	509	225
VAN	65	1.270	1.698	1.834
YOZGAT	66	220	658	815
ZONGULDAK	67	268	342	743

1973 yılında Türkiye'de çevrilen bütün filmler ve sahnelenen tiyatro eserlerinin tam listesi

1973 yılında çevrilen film sayısının belli bir düşme göstermesine karşılık, yine de önceki yıllarla aradaki fark pek önemli sayılmasa gerek. Çünkü 1973 yılı Ocak ayı başından, Aralık ayı sonuna kadar çekilen film sayısı ikiyüzün altına düşmemişti. Bu oniki aylık süre içinde 178'i renkli, 30'u da siyah-beyaz olmak üzere tam 208 film çevrildi. Geçen yıl ise çevrilen film sayısı 301'di, ki bu sayı 59 yıllık Türk sinemasının ulaştığı en büyük rekordu. Buna karşılık iki yıl arasındaki en büyük fark, 1973 yılında siyah-beyaz filmlerin büyük bir hızla azalıp, 30'a düşmesiydi. 1972'de çekilen siyah-beyaz filmin kesin sayısı 143'dü. Bu da ise siyah-seyaz film döneminin kapanmak üzere olduğunu en açık biçimde göstermektedir. Ve 1973 yılının en geçerli film modası dinsel konulara kaymak olmuş, bu türde en azından bir düzüneye yakın film çevrilmişti. Bu dinsel filmler furyasının yanısıra en çok sözü edilen, ya da dikkati çekenler arasında Türkân Şoray'ın "Azap"ı, Zeki Ökten'in "Bir Demet Menekşe"si, Lütfi Akad'ın "Düğün"ü ile "Gelin"i, Feyzi Tuna'nın "Kızgın Toprak"ı, Yılmaz Duru'nun "Meyro"su, Halit Refiğ'in "Sultan Gelin'i. Safa Önal'ın "Umut Dünyası" gösterilebilirdi.

FİLM ŞİRKETLERİ:

1973 yılı içinde irili ufaklı, yazıhaneli yazıhanesiz tam 35 film şirketi gerçek iflas ve dolaylı iflas ya da çeşitli nedenlerle birkaç film çevirip ortadan yok oldular. Ve Yeşilçam'daki yıllar yılı süregelen yerleşik bir düzene göre, her ortadan kaybolan şirketin yerine bir başkası türedi. Bu ara bazı küçük şirketleri ödeneklerle desteleyip "Piyon Şirketleri"in geçici olarak temellerini attılar. Bu düzen içinde yine en çok film yapanlar yazıhaneli büyük şirketler oldu.

1-(12 filmle): Osmanlı F.
2-(9 filmle): Erman Film, Er Film
3-(8): (8 filmle): Erler Film
4-(7 filmle): Uğur Film
5-(6 filmle): Acar Film, Akün Film
6-(5 filmle): Barlık-Film , Arzu Film, Gaye Film, Saner Film.

YÖNETMENLER:

1973 de yine irili ufaklı 77 yönetmen film çevirdi. Bu yönetmenlerin içinde dört iş gününden film bitiren olduğu gibi 30 iş günü süresi içinde film bitiren yönetmenler de vardı. Ve içlerinde bazıları, belli şirketlere bağlı, maaşlı "Memur yönetmen" olarak görevlerini sürdürüyorlar, bazıları da bağımsız, nerede iş bulurlarsa orada çalışıyorlardı. Ve genellikle de 1973 yılında en çok film çeviren yönetmenler "Konfeksiyon Sineması"na ayak uydurup, kısa süreler içinde iş bitirenlerdi. 1973 yılının "Jet Yönetmenler"ini şöyle sıralayabiliriz:

* Ünlü bir sahne oyunundan perdeye aktarılan "Asiye Nasıl Kurtulur"da Ali Şen, Türkân Şoray, Sedat Demir ve Mürvet Sim.

* Halit Refiğ'in başlayıp da, Fikret Hakan'ın tamamladığı "Çift Yönetmenli" film "Cennetin Kapısı"ndan bir sahnede Arzu Okay ve Fikret Hakan.

1-(11 filmle): Çetin İnanç
2-(9 filmle): Yücel Uçanoğlu
3-(6 filmle): Ülkü Erakalın, Yavuz Figenli, Nuri Akıncı, Osman F. Seden
4-(5 filmle): Zeki Ökten, Aram Gülyüz, Nejat Saydam, Orhan Elmas, Necat Okçugil, Oğuz Gözen, Mehmet Dinler.

SENARYOCULAR:

Senaryo yazıları, yönetmenler, oyuncular görüntü yönetmenleri ve yapımcılar gibi çoğunlukta değildi. Aşağı yukarı sayıları 10'u geçmiyordu. Gerçekte bu azınlığın nedeni de senaryo yazarlığının sinema sanatında en zorlu iş olmasından geliyordu. Türk sinemasında yönetmen vardı, görüntü yönetmeni vardı, ama gerçek anlamda senaryocu varla yok arasında sıkışıp kalmıştı. Genellikle senaryolar defalarca çekilmiş filmlerden aktarılıyor, yapımcının isteğine göre ısmarlanıyordu. Bu arada aynı senaryoları çok ufak değişikliklerle, defalarca, piyasaya süren senaristler zorunlu olarak hızlı yapımın getirdiği "Konfeksiyon Sineması"na ayak uydurmak zorunda kalıyorlardı. 1973 yılında en çok senaryo yazanlar da şunlardı:

1-(20 senaryo ile): Safa Önal
2-(17 senaryo ile): Bülent Oran
3-(12 senaryo ile): Erdoğan Tünaş
4-(7 senaryo ile): Sadık Şendil
5-(6 senaryo ile): İlhan Engin

GÖRÜNTÜ YÖNETMENLERİ (Operatör):

1973 de film çeviren görüntü yönetmeni sayısı tam 43 idi. Ve yönetmenler gibi görüntü yönetmenleri de 1973 yılında büyük rekorlara ulaşmışlardı. Yine yönetmenler gibi içlerinde "Aylıklı memur" düzeninde çalışanlar vardı. Bazıları da karşılıklı bir "Takım Anlaşması" nın getirdiği düzen içinde aynı yönetmenlerle çalışırlardı. Bunun en belirgin örneği Melih Sertesen ile Gani Turanlı'ydı. Sertesen sürekli olarak Nejat Saydam'la, Turanlı da Lütfi Akad'la çalışırlardı. Ve 1973 yılında en çok film çeviren görüntü yönetmenlerini de şöyle sıralayabiliriz:

1-(13 filmle): Rafet Şiriner
2-(11 filmle): Kaya Ererez
3-(10 filmle): Çetin Gürtop, Sertaç Karan, Dinçer Önal, Ali Yaver, Mükremin Şumlu
4-(9 filmle): Yılmaz Ceylan
5-(8 filmle): Erdoğan Engin, Kenan Kurt, Orhan Kapkı, Salih Dikişçi

OYUNCULAR

Erkek ve kadın baş oyuncular, yardımcı erkek oyuncular, yardımcı kadın oyuncular çocu oyuncular, komedi oyuncuları ve soyunan kadınlar olmak üzere belli türlere ayrılan artistler de sayı olarak Türk sinemasında en kalabalık takımı kapsıyordu. Türksinemasında en büyük paraları alanlar da yine bu takımın starlarıydı. Seyircinin dünyasında bir "İlâh" katına çıkıp, oynadıkları filmleri tek başlarına götürerek iş yaptıran bu oyunculara bilindiği gibi "Star" ve yapımcı-işletmeci ikilisinin yarattıkları bu düzendeki çalışmaya da "Star Sistemi" deniyordu. Ne var ki, yıllardan beri süregelen bu "Star Sistemi" 1973'de eski egemen durumunu koruyamamış, bu çözülmeyle birlikte yeniler arasından "Star" katına ulaşan oyuncular çıkmamıştı. Eski starların yıllar önce kurdukları hegomonyayı yitirmek üzere olmalarının ve bu arada da yeniler arasından "Starlık zirvesi"ne çıkamamalarının nedenleri kesin biçimde ortadaydı. Çünkü birbirine benzeyen konular, yeteneksiz senaristler ve yönetmenler yüzünden starlı filmler artık iş yapmaz hale gelmişti. Artık

* Metin Erksan'ın yönettiği "Dağdan İnme" adlı filmin bir sahnesinde Engin Çağlar ile Fatma Girik.

filmlere işi, starlar değil yetenekli yönetmenlerin çektiği iyi konular yaptırıyordu. Böylece yıllardır uyutulup sonra da uyanıp belli bir düzeye çıkan seyircinin aracılığıyla önemi anlaşılır hale gelmişti.

1973 yılı içinde, yine dünya sinemasında bir benzerine rastlanması imkânsız rekorları Türk oyuncuları kırıyordu. Ve starlar, "Star Sistemi" cephesindeki çatırdamanın getirdiği panikle yıllık film sayılarını azaltırlarken, alt sınıfdaki oyuncular büyük bir koşu içinde, büyük sayılara ulaşıyorlardı. İşte aşağıdaki sıralama bu gerçeği gösteriyor:

KADIN OYUNCULAR

1-(17 filmle): Fatma Belgen
2-(12 filmle): Seyyal Taner
3-(11 filmle): Hale Soygazi
4-(10 filmle): Meral Zeren
5-(9 filmle): Perihan Savaş, Türkân Şoray
6-(8 filmle): Fatma Girik, Hülya Koçyiğit, Bahar Erdeniz

ERKEK OYUNCULAR

1-(17 filmle): Serdar Gökhan
2-(12 filmle): Aytaç Arman
3-(11 filmle): Kadir İnanır, Kartal Tibet
4-(9 filmle): Cüneyt Arkın, Tamer Yiğit
5-(7 filmle): Yılmaz Köksal
6-(6 filmle): Tarık Akan, Yalçın Gülhan, Tugay Toksöz
7-(5 filmle): Fikret Hakan, Sadri Alışık, Tanju Korel, Murat Soydan

1973'DE ÇEVRİLEN TAM FİLM LİSTESİ VE KISALTMALAR:

Aşağıda 1973 yılında 178'i renkli, 30'u da siyah-beyaz olmak üzere çevrilen 208 filmin, alfebetik sıraya göre dizimini veriyoruz. Ve bu dizimde sık sık geçen kısaltmaları da kolaylık olması amacıyla şöyle sıraladık:

F.: Film
Y. ve S.:-Yönetmen ve senaryo
Y.:-Yönetmen (Rejisör)
S.:-Senaryo
G.Y.:-Görüntü yönetmeni (operatör)
M.:-Müzik
O.:-Oyuncular
Y.E.:-Yapım evi (Film şirketi)
R.:-Renkli

Agâh ÖRGÜÇ

****

* Lütfi Akad, 1973 yılının en başarılı yönetmeni.. Akad'ın yönettiği "Düğün"de Hülya Koçyiğit, Erol Günaydın, Hülya Şengül, Turgut Boralı ve Kâmuran Usluer ile birlikte.

A

ABLAM (r): Dram-Y. ve S.: Ü. Erakalın, Bülent Oran/G.y.: Kriton İlyadis/O.: Yıldız Kenter, Fikret Hakan, Fatma Belgen, Yıldırım Önal, Aliye Rona/Y.e.: Karagöz F.

ACI HAYAT (r): Dram-Avantür-Y.: Orhan Aksoy/S.: Fuat Özlüer/G.y.: Çetin Görtop/O.: Cüneyt Arkın, Filiz Akın, Ayfer Feray, Bülent Erbaş/Y.e.: Erler F.

ACI YUMRUK Avantür-Y.: Orhan Aykanat/S.: A. Fuat Kalkan/G.y.: Yılmaz Ceylan/O.: Yaşar Güçlü, Yasemin Aksu, Yaşar Koçer, Feridun Çölgeçen/Y.e.: Burçay F.

AFFEDİLMEYENLER (r): Avantür-Y. ve S.: Çetin İnanç/G.y.: Sertaç Karan/O.: Yılmaz Köksal, Fatma Belgen, Altan Günbay/Y.e.: Kımız F.

AĞLIYORUM (r): Dram-Y. ve S.: Muzaffer Aslan/G.y.: Necati İlktaç/O.: Filiz Akın, Ediz Hun, Nihat Ziyalan, Kahraman Kral, Hulusi Kentmen/Y.e.: Sine F.

AĞRI DAĞININ GAZABI (r): Köy Melodramı-Y.: Zeki Ökten/S.: İhsan Yüce/G.y. Nedim Akanlar/O.: Tugay Toksöz, Gönül Hancı, Senar Seven, Turgut Özatay, İhsan Yüce/Y.e.: Barlık F.

ALİYE GÖNÜL VERDİM (r): Dinsel Film-Y. ve S.: Asaf Tangiz/G.y.: Dinçer Önal/O.: Yıldıray Çınar, Hülya Darcan, Atıf Kaptan, Ekrem Gökkaya, Gülten Ceylan/Y.e.: Tengiz F.

ANADOLU EKSPRESİ (r): Avantür-Y.: Ertem Göreç/S.: Safa Önal/G.y.: Manasi Filmeridis/O.: Kadir İnanır, Semra Özdamar, Hülya Şengül, Mümtaz Ener, Nubar Terziyan, Süha Doğan, Şükriye Atav, Ali Şen/Y.e.: Er F.

ANNELER GÜNÜ (r): Dram-Y.: Aram Gülyüz/S.: Hamdi Değirmencioğlu/G.y.: Hüseyin Özşahin/O.: Zeynep Değirmencioğlu, Ayten Gökçer, Aytaç Arman, Önder Somer, Sami Hazinses, Mualla Sürer/Y.e: Er F.

ARAP ABDO (r): Kostüme Avantür-(Necmi Onur'un aynı ismi taşıyan romanından) Y.: Remzi Jöntürk/S.: Mehmet Aydın/G.y.: Enver Burçkin/O. Kadir İnanır, Bahar Erdeniz, Bilâl İnci, Tuncer Necmioğlu, Nilgün Atılgan, Muharrem Gürses/Y.e.: Kervan F.

ASİYE NASIL KURTULUR (r): Dram (Vasıf Öngören'in aynı ismi taşıyan sahne oyunundan)-Y.: Nejat Saydam/S.: Safa Önal/G.y.: Melih Sertesen/M.: Yalçın Tura/O.: Türkân Şoray, Orçun Sonat Ahmet Arkan/Y.e.: Acar F.

ASILACAK ADAM (r): Avantür-Y.: Savaş Eşici/S.: İlhan Engin/G.y.: Erhan Canan/O.: Serdar Gökhan, Aysun Güven, İhsan Baysal, Altan Bozkurt, Sevinç Pekin/Y.e.: Nuran Ticaret

AŞK MAHKÛMU (r): Dram-Avantür-Y.: Nuri Ergün/S.: Safa Önal/G.y.: Ali Yaver/O.: Kartal Tibet, Hale Soygazi Salih Güney, Yeşim Tan, Şükriye Atav/Y.e.: Acar F.

AŞKIN ZAFERİ (r): Kurtuluş Savaşı filmi-Y.: Orhan Elmas/S.: Burhan Bolan/G.y.: Mustafa Yılmaz/O.: Hülya Koçyiğit Aytaç Arman, Kenan Pars, Tülin Örsek, Önder Somer, Hulusi Kentmen, Altan Bozkurt, Mine Sun/Y.e.: Cem F.

AŞKIMLA OYNAMA (r): Aşk filmi-Y.: Aram Gülyüz/S.: Yılmaz Korkut/G.y.: Hüseyin Özşahin/O.: Ediz Hun, Hale Soygazi, Yeşim Tan, Yeşim Yükselen/Y.e.: Melek F.

ATLIHAN (r): Tarihsel Film-Y.: Naki Yurter/S.: Recep Filiz/G.y.: Muzaffer Turan/O.: Aytekin Akkaya, Piraye Uzun, Talat Gözbak, Recep Filiz, Turgut Özatay, Abidin Görsev, Sema Yaprak/Y.e.: Hülya F.

AZAP (r): Dram-Y.: Türkân Şoray/S.: Bülent Oran/G.y.: Mustafa Yılmaz/O.: Türkân Şoray, Nihat Ziyalan, Suzan Avcı, Selim Kaya/Y.e.: Akün F.

B

BABALARIN GÜNAHI (d): Dram-Y.: Mehmet Aslan/S.: Sadık Şendil/G.y.: Erdoğan Engin/O.: Ferit Şevki, Ekrem Bora, Semra Sar. Suna Keskin/Y.e.: Arzu F.

BALIKÇI OSMAN (r): Dram-Avantür-Y.: Necat Okçugil/S.: Safa Önal/G.y.: Nedim Akanlar/O.: Sadri Alışık, Feri Cansel, Muzaffer Tema Benan Öz, Kayhan Yıldızoğlu, Mualla Sürer/Y.e.: İstanbul Ticaret

BATTAL GAZİ GELİYOR (r): Köstüme Avantür-Y.: Natuk Baytan/S.: Duygu Sağıroğlu/G.y.: Cahit Engin/O.: Cüneyt Arkın, Zuhal Aktan, Reha Yurdakul, Kâzım Kartal Birsen Aydan, Doğan Tamer/Y.e.: Uğur F.

BATAKLIK BÜLBÜLÜ (r): Dram-Avantür-Y.: Necat Okçugil/S.: Safa Önal/G.y. Tuncay Ural/O.: Kartal Tibet, Hale Soygazi. Bilâl İnci, Tuncer Necmioğlu/Y.e.: Er F.

BAŞLIK PARASI (r): Köy filmi-Y.: Yavuz Figenli/S.: Tuncer Necmioğlu/G.y.: Rafet Şiriner/O.: Tanju Korel, Leyla Kenter, Yıldırım Gencer, Tuncer Necmioğlu, Oktay Yavuz/Y.e.: Hilâl F.

BEBEK YÜZLÜ (r): Avantür Y. ve S.: Vural Pakel/G.y.: Manasi Filmeridis/O.: Tarık Akan, Perihan Savaş, Ahmet Mekin, Erol Taş, Yılmaz Gruda, İlhan Hemşeri/Y.e.: Özer F.

BEDDUA-Günahsız Kadın (r): Dram-Avantür-Y.: Çetin İnanç/S.: Nuri Kırgeç/G.y.: İzzet Akay/O.: Tugay Toksöz, Arzu Okay, Nalân Çöl, Önder Somer, Metin Serezli/Y.e.: Osmanlı F.

BEDMEN-Yarasa Adam: Y. ve S. Savaş Eşici/G.y. Suat Kapkı/O.: Levent Çakır Emel Özden, Altan Günbay, Nalân Çöl, Ceyhan Cem/Y.e.: Nuran F.

BEKLENMEYEN ADAM (r): Avantür-Y. ve S.: Yücel Uçanoğlu/G.y.: Ali Yaver/O.: Serdar Gökhan Fatma Belgen, Hamit Yıldırım, Ali Şen, Aliye Rona/Y. e.: Özdoğan F.

BEN DOĞARKEN ÖLMÜŞÜM (r): Dram-Y.: Yücel Çakmaklı/S.: Ahmet Üstel, Safa Önal/G. y.: Ali Yaver/O.: Orhan Gencebay, Neclâ Nazır, Mahmut Hekimoğlu, Kahraman Kral, Kerem Yılmazer, Kâmuran Usluer, Erol Günaydın/ Y. e.: Erman F.

BEN BÖYLE DOĞDUM (r): Avantür-Y. ve S.: Tunç Başaran/G. y.: Rafet Şiriner/O.: Tanju Korel, Feri Cansel, Süleyman Turan. Nihat Ziyalan, Altan Günbay, Gönül Tansel, Şefik Döğen, Raik Alnıaçık/Y. e.: Aslan F.

BENİ MAHVETTİLER: Dram-Y.: Oğuz Gözen/S.: Kadir Şaşmaz/G. y.: Fahri Danışman/O.: Süleyman Bolat, Nazan Berk, Mustafa Dik, Nesrin Kaptan, Kadir Şaşmaz/Y. e.: Eşlik F.

BENİ İNTİKAM BEKLİYOR: Avantür-Y. ve S.: Müjdat Saylav/G. y.: Mükrimin Şumlu/O.: Melek Görgün, Süleyman Bolat, Gülgün Erdem, Oktar Durukan, Danya Topatan/Y. e.: Tan F.

BİLAL—İ HABEŞİ (r): Dinsel Film-Y.: Çetin İnanç/S.: Nuri Kırgeç/G. y.: İzzet Akay M. : Nedim Otyam/O.: Türker Tekin, Nalân Çöl, Hayati Hamzaoğlu, Reha Yurdakul, Muazzez Kurtoğlu, Atıf Kaptan, Gülten Ceylan/Y. e.: Osmanlı F.

BİR DEMET MENEKŞE (r): Aşk filmi-Y.: Zeki Ökten/S.: Selim İleri/G. y.: Ali Yaver/O.: Kartal Tibet, Hale Soygazi, Lale Belkıs, Yeşim Tan, Reha Kral/Y. e.: Er F.

BİR DOST BULAMADIM (r): Köy Filmi-Y.

* Aka Gündüz'ün, aynı ismi taşıyan ünlü romanından, ikinci defa perdeye aktarılan "İki Süngü Arasında" da Zeynep Aksu, Muazzez Arçay, Güzin Özipek ve Mualla Sürer.

ve S.: Kemal Kan/G. y.: Mükrimin Şumlu/O.: Yıldız Tezcan, Aytaç Arman, Yusuf Sezgin, Ali Şen/Y. e.: Hayat F.

BİTİRİM KARDEŞLER (r): Avantür-Y.: Zeki Ökten/S.: Fuat Özlüer, Erdoğan Tünaş/G. y.: Çetin Gürtop/O.: Kartal Tibet, Kadir İnanır, Meral Zeren, Yeşim Tan/Y. e.: Erler F.

BİTİRİMLER SOSYETEDE (r): Komedi Avantür-Y.: Zeki Ökten/S.: Fuat Özlüer, Erdoğan Tünaş/G. y.: Çetin Gürtop/O.: Kartal Tibet, Kadir İnanır, Gülşen Bubikoğlu, Atıf Kaptan, Ali Şen, Sami Hazinses, Mürvet Sim, Necdet Tosun/Y. e.: Erler F.

BU TOPRAĞIN KIZI (r): Aşk Avantür-Y. ve S.: Osman F. Seden/G. y.: Kenan Kurt/O.: Eşref Kolçak, Ahmet Mekin, Seyyal Taner, Tanju Gürsu, Meral Zeren, Turgut Özatay, Yalçın Gülhan, Reha Yurdakul, Hayati Hamzaoğlu/Y. e.: Kemal F.

BÜYÜK SOYGUN (r): Polisiye Avantür/Y.: Nuri Ergün/S.: Bülent Oran/G. y.: Erhan Canan/O.: Fikret Hakan, Seyyal Taner, Yıldırım Gençer, Hülya Şengül, Reha Yurdakul/Y. e.: Özdoğan F.

BÜYÜK ŞAMATA (r): Komedi Avantür-Y.: Aram Gülyüz/S.: Ahmet Üstel/G. y.: Hüseyin Özşahin/O.: Fikret Hakan, Feri Cansel, Beyaz Kelebekler, Muammer Karaca/Y. e.: Metro F.

C

CANO (r): Köy Filmi-Y.: Taner Oğuz/S.: Işık Toraman/G. y.: Kenan Kurt, Mustafa Kuzu/O.: Ahmet Mekin, Hayri Şahin, Gönül Hancı, Muazzez Kurtoğlu, Gönül Tansel, Yılmaz Gruda, İhsan Baysal, Nesrin Kaptan/Y. e.: Metin F.

CANIM KARDEŞİM (r): Dram-Y.: Ertem Eğilmez/S.: Sadık Şendil/G. y.: Erdoğan Engin/M.: Cahit Oben/O.: Tarık Akan, Halit Akçatepe, Kahraman Kral, Adile Naşit, Metin Akpınar, Necdet Yakın/Y. e.: Arzu F. (5. Adana Film Şenliği'nde "En Başarılı İkinci Film" Ertem Eğilmez "En Başarılı Yönetmen", Erdoğan Engin "En Başarılı Görüntü Yönetmeni" ve Cahit Oben de "En Başarılı Müzik" ödüllerini kazandı.

CANİLERE ÖLÜM: Avantür-Y. ve S.: Metin Yılmazbaş/G. y.: Yılmaz Ceylan/O.: Süleyman Bolat, Yılmaz Şerif, Baki Tamer, Çiğdem Aytaç, Oğuzhan Mete/Y. e.: Golden F.

CEHENNEM (r): Avantür (William Wyler'in "Korkunç Kolleksiyoncu" adlı filminden)-Y. ve S.: Tarık Tibet/G. y.: Yılmaz Ceylan/O.: Tarık Tibet, Beyza Başar, Sadettin Düzgün, Necip Tekçe, Gülten Ceylan/Y. e.: Eti F.

CENGİZ HAN'IN FEDAİSİ (r): Kostüme Avantür-Y.: Yücel Uçanoğlu/S.: İlhan Engin/G. y.: Dinçer Önal/O.: Aytekin Akkaya, Fatma Belgen, Seyyal Taner, Atıf Kaptan, Kazım Kartal/Y. e.: Gaye F.

CENNETİN KAPISI (r): Aşk Avantür-Y.: Halit Refiğ, Fikret Hakan/S.: Selim İleri, Fikret Hakan/G. y.: Necati İlktaç, Kaya Ererez/O.: Fikret Hakan, Arzu Okay, Sevda Ferdağ, Yusuf Sezgin/Y. e.: Tozman F.

Ç

ÇAKAL (r): Seks Avantür-Y.: Yavuz Figenli/S.: Bülent Oran/G. y.: Rafet Şiriner/O.: Behçet Necar, Yeşim Yükselen, Emel Özden, Tuncer Necmioğlu, Danyal Topatan, Oktay Yavuz, Tarık Şimşek/Y. e.: Örnek F.

ÇARESİZLER (r): Polisiye Avantür-Y.: Natuk Baytan/S.: Nurettin Erişen/G. y.: Kaya Ererez/O.: Cüneyt Arkın, Perihan Savaş, Ahmet Mekin, Turgut Özatay, Zeyno Çilem/Y. e.: Cem F.

ÇILGIN GANGSTER (r): Polisiye Avantür-Y. ve S.: Necati Er/G. y.: Kaya Ererez/O.: Aytekin Akkaya, Deniz Erkanat, Hayati Hamzaoğlu, Kazım Kartal, Nuray Doğan Tamer, Ayşin Atav, Erdoğan Seren/Y. e.: Elmas F.

ÇILGINLAR: Avantür-Y.: Nuri Akıncı/S.: Savaş Ustay/G. y.: Rafet Şiriner/O.: Levent Çakır, Yeşim Yükselen, Talat Gözbak, Funda Ege/Y. e.: Ustay F.

ÇOBAN (r): Aşk Filmi-Y. ve S.: Ülkü Erakalın/G. y.: Manasi Filmeridis/O.: Yıldıray Çınar, Emel Özden, Seyyal Taner, Aliye Rona, Önder Somer/Y. e.: Birlik F.

ÇOBAN YILDIZI: Köy Filmi-Y. ve S.: Yunus Yılmaz/G. y.: Fehmi Eryılmaz/O.: Yıldırım Gencer, Birsen Şen, Kazım Kartal/Y. e.: Şenol F.

ÇOCUĞUMU İSTİYORUM (r): Dram Avantür/Y. ve S.: Temel Gürsu/G. y.: Kenan Kurt/O.: Aytaç Arman, Hale Soygazi, Ahmet Özhan, Aynur Aydan, Muzaffer Tema/Y. e.: Melek F.

ÇOLAK: Dram-Y. ve S.: Oğuz Gözen/G. y.: Yılmaz Ceylan/O.: Süleyman Bolat, Ferhan Nur, Zeyno Çilem, Özdemir Taşkın, Enver Dönmez/Y. e.: Venüs F.

ÇULSUZ ALİ (r): Komedi-Y.: Sırrı Gültekin/S.: Sadık Şendil/G. y.: Ali Uğur/O.: Öztürk Serengil, Mine Mutlu, Münir Özkul, Özdemir Han, Süheyl Eğriboz/Y. e.: Gültekin F.

D

DAĞ KURDU (r): Avantür-Y.: Çetin İnanç/S.: Erol Deniz/G. y.: Sertaç Karan/O.: Yılmaz Köksal, Nalân Çöl, Danyal Topatan, Atıf Kaptan, Kudret Karadağ, Kâzım Kartal/Y. e.: Osmanlı F.

DAĞ KANUNU (r): Avantür-Y. ve S.: Yılmaz Atadeniz/G. y.: Ali Yaver/O.: Serdar

Gökhan, Seyyal Taner, Yıldırım Gençer, Hüseyin Zan, Sırrı Elitaş, Ali Şen, Nesrin Nur/Y. e.: Özdoğan F.

DAĞLAR KURBANI (r): Avantür-Y. ve S.: Taner Oğuz/G. y.: Nihat Çifteoğlu/O.: Tanju Korel, Hülya Darcan, Zeki Tüney, İhsan Baysal, Sevda Nur, Sami Hazinses/Y. e.: Metin F.

DAĞDAN İNME (r): Aşk Avantür-Y.: Metin Erksan/S.: M. Erksan, Yılmaz Tümtürk/G. y.: Çetin Tunca/O.: Fatma Girik, Engin Çağlar, Gülistan Okan, Nükhet Duru, İpek İleri, Elif Pektaş/Y. e.: Saner F.

DEBRELİ HASAN: Avantür-Y. ve S.: Yunus Yılmaz/G. y.: Fevzi Eryılmaz/O.: Bilâl İnci, Birsen Şen, Altınser Ilgaz, Atıf Kaptan, Özdemir Taşkın/Y. e.: Burçak F.

DERT BENDE (r): Aşk Filmi (Kerime Nadir'in bir romanından)-Y.: Orhan Elmas/S.: Bülent Oran, Muzaffer Aslan/G. y.: Çetin Tunca/O.: Türkân Şoray, Murat Soydan, Meral Zeren, Nihat Ziyalan, Ömercik/Y. e.: Sine F.

DERTLİ (r): Dram Avantür-Y.: Ertem Göreç/S.: Safa Önal/G. y.: Orhan Kapkı/O.: Sadri Alışık, Melek Görgün, Gönül Hancı, Suna Selen, Ergun Köknar, Sedat Demir, Benan Öz, Mehmet Büyükgüngör/Y. e.: Has F.

DERYA GÜLÜ: Avantür-Y. ve S.: Nuri Akıncı/G. y.: Mükrimin Şumlu/O.: Cemil Can Bıçakçı, Anuşka, Nazan Burç, Savaş Ustay/Y. e.: Sinetek F.

DESTAN (r): Avantür-Y. ve S.: Çetin İnanç/G. y.: Sertaç Karan/O.: Yılmaz Köksal, Gül Taner, Kâzım Kartal, Atıf Kaptan, Danyal Topatan/Y. e.: Osmanlı F.

DİKİZ AYNASI (r): Aşk Avantür-Y.: Ülkü Erakalın/S.: Ü. Erakalın, Bülent Oran/G. y.: Çetin Gürtop/O.: Sadri Alışık, Nilüfer Koçyiğit, Mine Koşan, Sevda Ferdağ, Ekrem Bora, Aliye Rona/Y. e.: Karagöz F.

DİRİLİŞ: Avantür-Y. ve S.: Birol Işın/G. y.: Şener Işık/O.: Ersan Pala, Ceyda Karahan, Birol Işın, İzzet Aldemir, Neclâ Soylu/Y. e.: Çukurova F.

DUVAK (r): Köy Filmi-Y. ve S.: Remzi Jöntürk/G. y.: Sertaç Karan/O.: Yılmaz Köksal, Ayfer Başıbüyük, Yıldırım Gerçer, Atilla Ergün, Ali Ekdal, Danyal Topatan/Y. e.: Şahin F.

DÜĞÜN (r): Büyük şehir dramı-Y. ve S.: Lütfi Akad/G. y.: Gani Turanlı/M.: Metin Bükey/O.: Hülya Koçyiğit, Ahmet Mekin, Hülya Şengül, Kamuran Usluer, Erol Günaydın, Turgut Boralı, Altan Günbay, Günay Güner/Y. e.: Erman F.

E

ELBET BİR GÜN BULUŞACAĞIZ (r): Müzikal aşk filmi-Y. ve S.: Ülkü Erakalın/G. y.: Hüseyin Özşahin/O.: Adnan Şenses, Tennur Solak, Önder Somer, Hülya Şengül, Gülistan Güzey/Y. e.: Nur Plak F.

EVLAT ACISI (r): Dram Avantür-Y. ve S.: Hüsnü Cantürk/G. y.: Sertaç Karan/O.: Serdar Gökhan, Gül Tener, Suna Selen, Kâzım Kartal/Y. e.: Klüp F.

EZO GELİN (r): Aşk Dramı-Y.: Feyzi Tuna/S.: Orhan Elmas/G. y.: Cahit Engin/M.: Abdullah Nail Bayşu/O.: Fatma Girik, Kadir İnanır, Suphi Tekniker, Reha Yurdakul, İhsan Yüce, Yeşim Tan/Y. e.: Uğur F. (Dördüncü çevirimi)

F

FATİH'İN FERMANI (Kara Murat) (r): Köstüme Avantür-(Rahmi Turan'ın hikâyesini yazdığı aynı adı taşıyan çizgi romandan)-Y.: Natuk Baytan/S.: Erdoğan Tünaş, Fuat Özlüer/G.Y. Çetin Gürtop/O.: Cüneyt Arkın, Meral Orhansoy, Melda Sözen, Erol Taş, Kenan Pars, Atilla Ergün, Kayhan Yıldızoğlu, Bora Ayanoğlu/Y. e.: Erler F.

FELEK (r): Avantür-Y. ve S.: Arda Uskan/G. y.: Muhlis Hasa/O.: İzzet Günay, Seyyal Taner, Aytaç Arman, Erden Alkan/Y. e.: Uskan F.

G

GECELERİN HAKİMİ (r): Avantür-Y.: Yücel Uçanoğlu/S.: İlhan Engin/G. y.: Dinçer Önal/O.: Serdar Gökhan, Seyyal Taner, Kâzım Kartal, Nalan Çöl, Hüseyin Zan, Oktay Yavuz, Reha Yurdakul, Ersun Kazançel/Y. e.: Gaye F.

GELİN (r): Dram-Y. ve S.: Lütfi Akad/G. y.: Gani Turanlı/O.: Hülya Koçyiğit, Kerem Yılmazer, Kamuran Usluer, Nazan Adalı, Ali Şen, Aliye Rona/Y. e.: Erman F. (5. Adana Film Şenliği'nde "En Başarılı Film", Kamuran Usluer "En Başarılı Yardımcı Erkek Oyuncu", Nazan Adalı "En Başarılı Yardımcı Kadın Oyuncu" ödüllerini kazandılar. Ayrıca Lütfi Akad'a "Jüri Onur Ödülü" verildi./1973 Tahran Film Şenliği'ne katıldı).

GÖNÜLLER FATİHİ YUNUS (r): Dinsel Film-Y. ve S.: Özdemir Birsel/G. y.: Salih Dikişçi/O.: Hakan Balamir, Müfit Kiper, Şükriye Atav, Ali Şen, Tülin Örsek, Altan Bozkurt/Y. e.: Hisar F. (Yunus Emre'nin ikinci bölümü)

GÖNÜLDEN YARALILAR (r): Dram avantür-Y.: Memduh Ün/S.: Duygu Sağıroğlu/G. y.: Cahit Engin/O.: Cüneyt Arkın, Fatma Girik, Seyyal Taner, Erden Alkan, Sema Tamer, Hikmet Taşdemir/Y. e.: Uğur F.

GURBETÇİLER (r): Avantür-Y. ve S.: Osman F. Seden/G. y.: Çetin Gürtop/O.: Serdar Gökhan, Arzu Okay, Yalçın Gülhan, Yıldırım Önal/Y. e.: Haydar F.

GÜLERKEN AĞLAYANLAR (r): Aşk dramı (Charles Chaplin'in "Limeligt-Sahne Işık-

ları" adlı filminden)-Y.: Nejat Saydam/S.: N. Saydam/G. y.: Melih Sertesen/O.: Yıldırım Önal Perihan Savaş, Salih Güney/Y. e.: Acar F.

GÜLLÜ GELİYOR GÜLLÜ (r): Aşk komedisi-Y.: Atıf Yılmaz/S.: Erdoğan Tünaş/G. y.: Çetin Tunca/O.: Türkân Şoray, Ediz Hun, Sadettin Erbil, Neriman Köksal, Feridun Çölgeçen/Y. e.: Akün F.

H

HAMSİ NURİ (r): Komedi-Y.: Sırrı Gültekin/S.: Sadık Şendil/G. y.: Özdemir Öğüt/O.: Öztürk Serengil, Füsun Önal, Hamit Yıldırım, Hüseyin Zan/Y. e.: Olgun F.

HARMAN SONU (r): Dram avantür-Y.: Yavuz Figenli/S.: Recep Filiz/G. y.: Rafet Şiriner/O.: Tamer Yiğit, Seyyal Taner, Bilâl İnci, Lütfi Engin, Ümit Özsu/Y. e.: Topkapı F.

HAYDİ BASTIR: Komedi avantür-Y. ve S.: Müjdat Saylav/G. y.: Yılmaz Ceylan/O.: Süheyl Eğriboz, Danyal Topatan, Yeşim Yükselen, Atıf Kaptan, Furüzan/Y. e.: Osmanlı F.

HAYAT BAYRAM OLSA (r): Aşk filmi-Y.: Orhan Aksoy/S.: Bülent Oran, Ahmet Üstel/G. y.: Orhan Kapkı/O.: Hülya Koçyiğit, Kadir İnanır, Hulusi Kentmen, Ali Şen, Kadri Ögelman/Y. e.: Erman F.

HAZRETİ ÖMER (r): Dinsel Film-Y. ve S. Asaf Tengiz/G. y.: Dinçer Önal/O.: Orçur Sonat, Danyal Topatan, Hakkı Kıvanç, Hüseyin Zan, Haydar Karaer, Selma Sonat/Y. e.: Burçak F.

HAZRETİ ÖMER'İN ADALETİ (r): Dinsel Film-Y. ve S.: Osman F. Seden/G. y.: Kaya Ererez/O.: Cüneyt Gökçer, Ahu Tuğbay, Ünsal Emre, Reha Yurdakul, Atıf Kaptan, Renan Fosforoğlu, Güzin Özipek, Feridun Çölgeçen/Y. e.: Uğur F.

HAZRETİ YUSUF (r): Dinsel Film-Y. ve S.: Nuri Akıncı/G. y.: Mike Rafaelyan/O.: Yaşar Yağmur, Bahar Erdeniz, Nuri Altınok, Yılmaz Gruda, Anuşka, Osman Alyanak, Feridun Çölgeçen/Y. e.: Anadolu F.

HELAL SANA BEHÇET (r): Seks Avantür-Y. ve S.: Yavuz Figenli/G. y.: Rafet Şiriner/O.: Behçet Nacar, Feri Cansel, Yeşim Yükselen, Altan Günbay, Feridun Çölgeçen, Asuman Arsan, Oktay Yavuz/Y. e.: Hilâl F.

HUDUTLARIN KARTALI (r): Avantür-Y.: Nuri Ergün/S.: Osman F. Seden/G. y.: Erhan Canan/O.: Serdar Gökhan, Aysun Güven, Turgut Özatay, Yeşim Tan/Y. e.: Barlık F

I

IRGAT (r): Avantür-Y.: Yücel Uçanoğlu/S.: İlhan Engin/G. y.: Dinçer Önal/O.: Tamer

* "Kızgın Toprak" destanı anlatımıyla yılın dikkati çeken filmlerinden. Başrolleri Fatma Girik ve Tamer Yiğit oynuyor.

Yiğit, Meral Zeren, Deniz Erkanat, Bilâl İnci, Hüseyin Zan/Y. e.: Gaye F.

IZDIRAP (r): Dram-Y.: Nejat Saydam/S.: N. Saydam/G. y.: Melih Sertesen/O.: Necla Nazır, Orçun Sonat, Aytaç Arman, Münir Özkul, Kahraman Kral/Y. e.: Acar F.

İ

İHANET (r): Melodram-Y. ve S.: Aykut Düz/G. y.: Ali Yaver/O.: Müşerref Tezcan, Yıldırım Önal, Tufan Giray, Muazzez Kurtoğlu/Y. e.: Petek F.

İKİ SÜNGÜ ARASINDA (r): Kurtuluş Savaşı filmi-(Aka Gündüz'ün aynı ismi taşıyan romanından)-Y.: Ülkü Erakalın/S.: Bülent Oran/G.Y.: Enver Burçkin/O.: Murat Soydan, Zeynep Aksu, Suzan Avcı, Mine Sun, Aliye Rona, Önder Somer, Suna Pekuysal/Y. e.: Kervan F. (İkinci çevirim)

İKİBİN YILIN SEVGİLİSİ (r): Kostüme Aşk filmi-(Refik Halid Karay'ın aynı ismi taşıyan romanından)-Y.: Ertem Göreç/S.: Safa Önal/G. y.: Orhan Kapkı/O.: Hülya Koçyiğit, Serdar Gökhan, Atıf Kaptan, Ekrem Gökkaya, Hüseyin Zan/Y. e.: Er F.

İNTİZAR (r): Müzikal dram-Y. ve S.: Oksal Pekmezoğlu/G. y.: Özdemir Öğüt/O.: Neşe Karaböcek, Engin Çağlar, Bilâl İnci, Feridun Çölgeçen, Necdet Yakın, Cenk Erdener/Y. e.: Saner F.

İNSANLIK ÖLMEDİKÇE (r): Dram avantür-Y. ve S.: Seyfi Havaeri/G. y.: Necati İlktaç/O.: Serdar Gökhan, Tülin Örsek, Renan Fosforoğlu, Diler Saraç, Yaşar Güçlü, İsmail Konca, Oktay Yavuz/Y. e.: Uyanış F.

K

KABADAYININ SONU (r): Polisiye avantür-Y. ve S.: Necat Okçugil/G. y.: Tuncay

Ural/O.: Kartal Tibet, Hale Soygazi, Oktar Durukan, Hüseyin Zan, Kayhan Yıldızoğlu, Mualla Sürer, Nevin Nuray, Nubar Terziyan, Zeyno Çilem/Y. e.: İstanbul Ticaret.

KADER (r): Dram-Y.: Mehmet Dinler/S.: Bülent Oran/G. y.: Kenan Kurt/O.: Yıldırım Önal, Fatma Belgen, Hayri Caner, Seyyal Taner, Osman Alyanak, Cem Erman/Y. e.: Melek F.

KADERİMİZ: Avantür-Y. ve S.: Melih Gülgen/G. y.: Rafet Şiriner/O.: Yılmaz Köksal, Hülya Darcan, Ahmet Mekin, Hüseyin Zan/Y. e.: Funda F.

KADER ÇIKMAZI (r): Dram avantür-Y. ve S.: Çetin İnanç/G. y.: İzzet Akay/O.: Aytaç Arman, Fatma Belgen, Erol Taş, Ahmet Arkan, Seyhan Gümüş/Y. e.: Osmanlı F.

KADERİM KANLA YAZILDI (r): Avantür-Y.: Nazmi Özer/S.: Tunç Başaran/G. y.: Memduh Yükman/O.: Kartal Tibet, Meral Zeren, Süleyman Turan/Y. e.: Emek F.

KADERLERİ ÖLÜMDÜ: Avantür-Y.: Oğuz Gözen/S.: Kadir Şaşmaz/G. y.: Fehmi Eryılmaz/O.: Levent Çakır, Seyhan Gümüş, Yaşar Güçlü, Danyal Topatan, Kadir Şaşmaz, Halil Gürses/Y. e.: Eşlik F.

KAMBUR (r): Melodram-Y.: Atıf Yılmaz/S.: Erdoğan Tünaş/G. y.: Kaya Ererez/O.: Fatma Girik, Kadir İnanır, Danyal Topatan, Suzan Avcı, İhsan Yüce/Y. e.: Akün F.

KARA PENÇE (r): Kostüme avantür (Oğuz Özdeş'in aynı isimli romanından)-Y.: Yücel Uçanoğlu/S.: İlhan Engin/G. y.: Dinçer Önal/O.: Serdar Gökhan, Fatma Belgen, Gülistan Okan, Gönül Hancı, Sami Tunç, Süleyman Turan, Kâzım Kartal/Y. e.: Gaye F.

KARA PENÇENİN İNTİKAMI (r): Kostüme avantür-Y.: Yücel Uçanoğlu/S.: İlhan Engin/G. y.: Dinçer Önal/O.: Serdar Gökhan, Gülistan Okan, Sami Tunç, Kâzım Kartal, Faruk Panter/Y. e.: Gaye F.

KARA TOPRAK (r): Köy dramı-Y.: Mehmet Dinler/S.: Bülent Oran/G. y.: Kaya Ererez/O.: Tamer Yiğit, Gül Taner, Bilâl İnci, Ceyhan Cem, Turgut Özatay, Osman Alyanak, Aliye Rona/Y. e.: Haydar F.

KARA ŞEYTAN (r): Seks avantür-Y.: Yavuz Figenli/S.: Bülent Oran/G. y.: Salih Dikişçi/O.: Behçet Nacar, Gülgün Erdem, Nuray, Oktay Yavuz/Y. e.: Örnek F.

KARA ÇALI: Köy avantürü-Y. ve S.: Suat Yusuf/G. y.: Mükremin Şumlu/O.: Yılmaz Şerif, Sevgi Nurdan, Kâzım Kartal, Rahmi Pala Niyazi Vanlı/Y. e.: Nurdan F.

KARA HAYDAR (r): Avantür-Y. ve S.: Çetin İnanç/G. y.: Sertaç Karan/O.: Ayhan Işık, Fatma Belgen, Erol Taş, Yeşim Tan, Altan Bozkurt, Altan Günbay/Y. e.: Osmanlı F.

KARA MASKE: Avantür-Y. ve S.: Nuri Akıncı/G. y.: Mükremin Şumlu/O.: Ferit Bozkurt, Funda Ege, Sema Yaprak, Savaş Ustay, Recep Filiz/Y. e.: Sinetek F.

KARA ORKUN (r): Kostüme avantür (Şahap Ayhan'ın aynı isimli çizgi romanından)-Y.: Yücel Uçanoğlu/S.: Safa Önal, Duygu Sağıroğlu, Memduh Ün, Yücel Uçanoğlu/G. y.: Sertaç Karan/O.: Serdar Gökhan, Meral Zeren, Nazan Adalı, Kâzım Kartal, Reha Yurdakul/Y. e.: Uğur-Kadri F. Ortak yapımı.

KARA OSMAN (r): Polisiye avantür-Y. ve S.: Yücel Uçanoğlu/G. y.: Erhan Canan/O.: İrfan Atasoy, Deniz Erkanat, Hayati Hamzaoğlu, Nihat Ziyalan, Yeşim Tan/Y. e.: Al-Bak F.

KARA SEVDA (r): Melodram-Y. Orhan Elmas/S.: Seyfi Havaeri/G. y.: Erdoğan Engin/O.: Zeynep Değirmencioğlu, Mehmet Bozdağan, Beyza Başar, Sami Hazinses, Tuncer Necmioğlu, Nedret Güvenç/Y. e.: Uyanık F. (Üçüncü çevirim)

KARATECİ KIZ (r): Avantür-Y.: Orhan Aksoy/S.: Erdoğan Tünaş, Fuat Özlüer/G. y.: Çetin Gürtop/O.: Filiz Akın, Ediz Hun, Hayati Hamzaoğlu, Nubar Terziyan, Orhan Doğaner/Y. e.: Erler F.

KATRAN BEBEK (r): Avantür-Y. ve S.: Günay Kosova/G. y.: Erhan Canan/O.: Levent Çakır, Seyyal Taner, Süleyman Turan, Atilla Ergün, Altan Günbay, Cevdet Balıkçı/Y. e.: Atik F.

KAYNANAM KUDURDU (r): Komedi-Y.: Sırrı Gültekin/S.: Sadık Şendil/G. y.: Özdemir Öğüt/O.: Öztürk Serengil, Aydan Adan, Hulusi Kentmen, Suna Pekuysal, Zeki Alasya, Tevhit Bilge, Mualla Sürer/Y. e.: Nur F.

KIR ÇİÇEĞİ (r): Aşk avantür-Y.: Mehmet Dinler/S.: Bülent Oran/G. y.: Necati İltaç/O.: Serdar Gökhan, Bahar Erdeniz, Mine San, İhsan Yüce/Y. e.: Renk F.

KIZIN VAR MI DERDİN VAR (r): Dram komedi-Y.: Halit Refiğ/S.: Safa Önal/G. y.: Ali Yaver/O.: Ayhan Işık, Perihan Savaş, Ünsal Emre, Ceylan Ece, Hulusi Kentmen/Y. e.: Erman F.

KIZGIN TOPRAK (r): Köy dramı-(Osman Şahin'in "Mussaliha ile Kuşde" adlı öyküsünden)-Y.: Feyzi Tuna/S.: Feyzi Tuna, Tarık Dursun K./G. y.: Kaya Ererez/M.: Yalçın Tura/O.: Fatma Girik, Tamer Yiğit, Hayati Hamzaoğlu, Hikmet Taşdemir, Tahsin Koray/Y. e.: Kadri F.

KİM BU SOYTARI: Dram-Y.: Oğuz Gözen/S.: Cevdet Yavuzdoğan/G. y.: Himmet Arı/M.: Yurdaer Doğulu/O.: Yılmaz Şerif, Nazan Berk, Yaşar Güçlü, İhsan Yüce/Y. e.: Çığ F.

KOLSUZ KAHRAMAN: Karate filmi-Y.: Çetin İnanç/S.: Mehmet Köz/G. y.: İzzet Akay/O.: Çetin Dağlar, Nalan Çöl, Kemal

As, Gülten Ceylan, Kudret Karadağ/Y. e.: Osmanlı F.

KOLSUZ KAHRAMANIN KOLU (r): Komedi avantür-Y.: Temel Gürsu/S.: Ahmet Üstel/G. y.: Kenan Kurt/O.: Öztürk Serengil, Nilüfer Koçyiğit, Hüseyin Zan, Sevda Nur/Y. e.: Olgun F.

KORKUSUZ ADAM: Avantür-Y. ve S.: Nuri Akıncı/G. y.: Mükremin Şumlu/O.: Levent Çakır, Seyhan Gümüş, Sema Yaprak, Yaşar Güçlü/Y. e.: Sinetek F.

KUŞÇU (r): Avantür-Y. ve S.: Vural Pakel/G. y.: Manasi Filmeridis/O.: Cüneyt Arkın, Perihan Savaş, Ahmet Arkan, Kenan Özcan, Yavuz Selekman, Hüseyin Zan/Y. e.: Özer F.

KURT YEMİNİ (r): Dram avantür-Y. ve S.: Semih Evin/G. y.: Paşa Gündoğdu/O.: Serdar Gökhan, Yıldırım Önal, Ünsal Emre, Beyza Başar, Gülistan Güzey/Y. e.: Renk F.

KURT KAPANI (r): Polisiye avantür-Y. ve S.: Fikret Uçak/G. y.: Salih Dikişçi/O.: Tamer Yiğit, Pakize Suda, Tuncer Necmioğlu, Ceyda Karahan, Atilla Ergün/Y. e.: Levent F.

KURT DÖLÜ (r): Avantür-Y.: Taner Oğuz/S.: Işık Toraman/G. y.: Rafet Şiriner/O.: Murat Soydan, Ahmet Mekin, Ayşen Cansev, Ekrem Gökkaya, Semra Yıldız, Atıf Kaptan/Y. e.: Metin F.

KÜÇÜK KOVBOY (r.s.): Western avantür-Y.: Guido Zurli/S.: Arpat de Riso/G. y.: Çetin Gürtop/O.: Cüneyt Arkın, Pascale Petit, İlker İnanoğlu, Evelyn Stewart, Alan Stex, Erol Taş/Y. e.: Erler F.

L

LAMBAYA PÜF DE(Sütçü)Y.ve S.: Müjdat Saylav/G. y.: Şener Işık/O.: Yılmaz Şeref, Hülya Şengül, Oktar Durukan/Y. e.: Pan F.

LEKELİ KADIN (r): Dramavantür-Y.: Ülkü Erakalın/S.: Bülent Oran/G. y.: Kriton İlyadis/O.: Fatma Girik, Yıldırım Önal, Fatma Belgen, Kenan Pars,Aliye Rona, Nedret Güvenç/Y. e.: Karagöz F. (İkinci çevirim).

M

MACERAYA BAYILIRIM (r): Avantür-Y. ve S.: Çetin İnanç/G.Y.: Sertaç Karan/O.: Yılmaz Köksal, Yıldırım Gencer, Yeşim Tan, Hayati Hamzaoğlu, Yeşim Yükselen/Y.E.: Osmanlı F.

MAĞRUR VE CESUR (r): Avantür-Y. ve S.: Çetin İnanç/G.Y.: Sertaç Karan/O.: Yılmaz Köksal, Fatma Belgen, Reha Yurdakul/Y.e.: Kımız F.

MAHPUS (r): Aşk dramı (Halit Çapın'ın bir röportajından)-Y. Nejat Saydam/S.: Safa Önal/G.y.: Melih Sertesen/M.: Yalçın Tura/O.: Türkân Şoray, Hakan Balamir, Orçun Sonat, Suzan Avcı/Y.e.: Acar F. (5. Adana Film Şenliğinde "En başarılı 3. Film", Türkân Şoray "En Başarılı Kadın Oyuncu" ödüllerini kazandılar).

MEMİŞ İLE İBİŞ GANGSTERLERE KARŞI: Komedi-Y. ve S.: Murat Akovalıgil/G. y.: Fehmi Eryılmaz/O.: Emel Özden, Aynur Aydan, Cavidan Dora, Turan Varol, Ömer Özgür/Y. e.: Aksel F.

* "Mahpus"un bir sahnesinde Hakan Balamir ve Türkân Şoray.

* Yılmaz Duru'nun yönettiği "Meyro"da Duru, Meral Zeren'le.

MEVLANA (r): Dinsel Film (Mehmet Önder'in eserinden)-Y.: Atıf Yılmaz/S.: Turgut Özakman, Ergün Orbey/G. y.: Çetin Tunca/O.: Cüneyt Gökçer, Kerim Afşar, Tufan Giray, Atıf Kaptan, Yeşim Tan, Zeyno Çilem, Danyal Topatan/Y.e.: Has F.

MERYEM: Dram-Y.: Fikret Tınaz/S.: Hüsamettin Erol/G. y.: Mükremin Şumlu/O.: Savaş Ustay, Birsen Şen, Nazan Burç, Yaşar Güçlü, Nevzat Alben/Y. e.: Tınaz F.

MERYEM (r): Aşk filmi-Y. ve S.: Yavuz Yalınkılıç/G. y.: Kaya Ererez/O.: Müşerref Tezcan, Uğur Güçlü, Erol Taş, Aliye Rona, Seyhan Gümüş, Sırrı Elitaş/Y. e.: İmece F. (Aynı isimle çekilen ikinci film)

MEYRO (r): Köy dramı-Y.: Yılmaz Duru/S.: Sabahat Duru/G. y.: Muzaffer Turan/M.: Nedim Otyam/O.: Ünsal Emre, Meral Zeren, Yılmaz Duru, Aysun Güven, Bilâl İnci, Ali Şen/Y. e. Ozon F.

MUHTEŞEM HIRSIZ (r): Avantür-Y.: Tunç Başaran/S.: Natuk Baytan/G. y.: Salih Dikişçi/O.: Tanju Korel, Hülya Darcan, Atıf Kaptan, Ceyhan Cem, Cevat Kurtuluş, Feridun Çölgeçen/Y. e.: Ozon F.

N

NAMUS BORCU (r): Köy dramı-Y.: Yılmaz Duru/S.: Safa Önal/G. y.: Cahit Engin/O.: Türkân Şoray, Hakan Balamir, Tuncer Necmioğlu, Osman Alyanak, Hamit Yıldırım, Murat Tok/Y. e.: Umut F.

NAMIN YÜRÜSÜN BEHÇET (r): Seks avantür-Y. ve S.: Fikret Uçak/G. y.: Dinçer Önal/O.: Behçet Nacar, Melek Görgün, Nalan Çöl, Kâzım Kartal/Y. e.: Levent F.

NEFRET: Avantür-Y.: Orhan Aykanat/S.: A. Fuat Kalkan/G. y.: Yılmaz Ceylan/O.: Yılmaz Şerif, Yaşar Koçer, Sevgi Nurdan, Yavuz Selekman/Y. e.: Burçak F.

NEFRET (r): Aşk avantür-Y.: Süreyya Duru/S.: Erdoğan Tünaş/G. y.: Ali Uğur/O.: Yalçın Gülhan, Perihan Savaş, Murat Ertal, Gani Dede, İhsan Gedik/Y. e.: Murat F.

NENE HATUN--GAZİ KADIN (r): Köstüme avantür-Y.: Osman F. Seden/S.: Safa Önal/G. y.: Çetin Tunca/O.: Türkân Şoray, Kadir İnanır, Yıldırım Gencer, Atıf Kaptan, Ali Poyrazoğlu, Mümtaz Ener, Zerrin Erbaş/Y. e.: Akün F.

NİYET (r): Aşk avantür-Y. ve S.: Oksal Pekmezoğlu/G. y.: Özdemir Öğüt/O.: Neşe Karaböcek, Salih Güney, Münir Özkul, Diler Saraç, Renan Fosforoğlu, Aynur Aydan/Y. e.: Saner F.

O

O BİR GANGSTERDİ: Polisiye avantür-Y. ve S.: Müjdat Saylav/G. y.: YılmazCeylan/O.: Süleyman Bolat, Ceyhan Cem, Nazan Berk, Levent Çakır, İzzet Aldemir, Baki Tamer, Nesrin Kaptan/Y. e.: Tan F.

OĞLUM OSMAN (r): Dinsel Film-Y.: Yücel Çakmaklı/S.: Bülent Oran, Salih Gökmen (Salih Diriklik)/G. y.: Mike Rafaelyan/O.: Aytaç Arman, Fatma Belgen, Şükriye Atav, Nuri Altınok, Leman Akçatepe/Y. e.: Elif F.

OH OLSUN (r): Aşk filmi-Y.: Ertem Eğilmez/S.: Sadık Şendil/G. y.: Erdoğan Engin/O.: Tarık Akan, Hale Soygazi, Halit Akçatepe, Serap Olguner, Nevin Güler/Y. e.: Arzu F.

Ö

ÖKSÜZLER (r): Dram- Y.: Ertem Göreç/S.: Erdoğan Tünaş, Hamdi Değirmencioğlu/G. y.: Manasi Filmeridis/O.: Sezer İnanoğlu, Zeynep Değirmencioğlu, Arzu İnanoğlu, Ekrem Bora, Erol Taş, Süleyman Turan, Ali Şen/Y. e.: Er F.

ÖLÜM KARARI (r): Avantür-Y. ve S.: İsmet Soydan/G. y.: Paşa Gündoğdu/O.: Fatma Belgen, Yıldırım Gencer, Tufan Giray, Turgut Özatay/Y. e.: Gözlem F.

ÖLÜM SAÇAN HAYALET: Korku avantür-Y. ve S.: Yunus Yılmaz/G. y.: M. Ali Özdemir/O.: Çetin Dağlar, Tansu Sayın, Talat Gözbak, Atilla Ergün/Y. e.: Eliç F.

* "Niyet" adlı 'Müzikal aşk filmi'nde Münir Özkul ile Neşe Karaböcek

ÖLÜM MEYDANI: Avantür-Y. ve S.: Nakı Yurter/G.y.: Muzaffer Turan/O.: Aytekin Akkaya, Gülgün Erdem, Yavuz Selekman, Doğan Tamer/Y. e.: Hülya F.

ÖLÜME KOŞANLAR (r): Avantür-Y. ve S.: Natuk Baytan/G. y.: Rafet Şiriner/O.: Kadir İnanır, Hale Soygazi, Turgut Özatay, Reha Yurdakul, Erol Taş/Y. e.: Barlık F.

ÖMER HAYYAM (r): Kostüme aşk filmi-Y. ve S.: Tunç Başaran/G. y.: Salih Dikişçi/O.: Orçun Sonat, Bahar Erdeniz, Seyyal Taner, Sami Tunç, Gönül Tansel, Halit Akçatepe/Y. e.: Emek F.

ÖZLEYİŞ (r): Aşk filmi-Y. Aram Gülyüz/S.: Hamdi Değirmencioğlu/G. y.: Hüseyin Özşahin/O.: Zeynep Değirmencioğlu, Mesut Engin, Bahar Erdeniz, Hulusi Kentmen, Cem Erman, Sami Hazinses, Mürvet Sim/Y. e.: Melek F.

P

PAPAZLAR ŞEBEKESİ (r): Avantür-Y.: Mümtaz Alpaslan/S.: Murat Akovalıgil/G. y.: Tankut Arıkça/O.: Erdo Vatan, Tansu Sayın, Nazan Berk, Altan Bozkurt, Özkan Yılmaz, İzzet Aldemir, Danyal Topatan, Nesrin Kaptan/Y. e.: Aksel F.

PATRON (r): Polisiye ⊃ Y. ve S.: Melih Gülgen/G. y.: Erhan Canan/O.: Tamer Yiğit, Bahar Erdeniz, Kâmuran Usluer, Leman Akçatepe, Hüseyin Zan, Reha Yurdakul, Altınser, Turgut Boralı/Y. e.: Gülgen F.

PEMBE DÜNYA (r): Avantür-Y.: Zafer Davutoğlu/S.: Safa Önal/G. y.: Dinçer Önal/O.: Murat Soydan, Zaliha, Sevgi Can, Ahmet Mekin/Y. e.: Zafer F.

PİR SULTAN ABDAL (r): Dinsel Film-Y. Remzi Jöntürk/S.: Mehmet Aydın/G. y.: Enver Burçkin/O.: Fikret Hakan, Nilgün Atılgan, Tuncer Necmioğlu Samim Meriç, Mine Sun, Muharrem Gürses, Ali Ekdal/Y. e.: Kervan F.

R

RABİA-İlk Kadın Evliya (r): Dinsel Film-Y.: Süreyya Duru/S.: Yahya Benekay, Erdoğan Tünaş/G. y.: Özdemir Öğüt/M.: İsmet Nedim/O.: Hülva Koçyiğit, Orçun Sonat, Nuri Altınok, Hüseyin Peyda, Suzan Avcı, Kayhan Yıldızoğlu, Reşit Çıldam/Y. e.: Murat F.

RABİA (r): Dinsel film-Y.: Osman F. Seden/S.: Volkan Yarman, Osman Seden/G. y.: Cahit Engin/M.: Metin Bükey/O.: Fatma Girik, Tugay Toksöz, Bilâl İnci, Aynur Aydan, Müfit Kiper/Y. e.: Umut F. (Aynı isimle çekilen ikinci film)

S

SARI KIZ-Kız Evliya (r): Dinsel Film-Y. ve S.: Nuri Akıncı/G. y.: Mükremin Şumlu/O.: Nilüfer Koçyiğit, Yaşar Yağmur/Y. e.: Sinetek F.

SEVGİNİN BEDELİ (r): Aşk filmi-Y.: Oksal Pekmezoğlu/S.: Erdoğan Tünaş/G. y.: Kenan Kurt/O.: Ekrem Bora, Hale Soygazi, Osman Alyanak, Halit Akçatepe/Y. e.: Garanti Ticaret.

SEVDA YOLCUSU (r): Müzikal aşk filmi-Y. ve S.: Oksal Pekmezoğlu/G. y.: Dinçer Önal/O.: Neşe Karaböcek, Orçun Sonat, Ahmet Arkan, Semra Yıldız, Erkan Yolaç, Yılmaz Gruda/Y. e.: Pesen F.

SİYAH ELDİVENLİ ADAM (r): Avantür-Y. ve S.: Mehmet Aslan/G. y.: Rafet Şiriner/O.: Kartal Tibet, Deniz Erkanat, Gönül Hancı, Hayati Hamzaoğlu, Kâzım Kartal, HüseyinZan, Hakkı Koşar/Y. e.: Barlık F.

SİYAH GELİNLİK (r): Dram-Y.: Orhan Elmas/S.: Vural Pakel/G. y.: Erdoğan Engin/O.: Hülya Koçyiğit, Murat Soydan, Süleyman Turan, Feridun Çölgeçen, Mürvet Sim/Y. e.: Özer F.

SOĞUKKANLILAR (r): Polisiye avantür-Y. ve S.: Melih Gülgen/G. y.: Rafet Şiriner/O.: Serdar Gökhan, Eşref Kolçak, Ahmet Mekin, Perihan Savaş, Nihat Ziyalan, Kâzım Kartal, Danyal Topatan, Nuray, Hüseyin Zan/Y. e.: Gülgen F.

SOYGUNCULAR (r): Aşk-avantur-Y.: Türker İnanoğlu/S.: Fuat Özlüer/G. y.: Çetin Gürtop/O.: Filiz Akın, Ediz Hun, Ekrem Bora, Hulusi Kentmen, Kayhan Yıldızoğlu, Nubar Terziyan/Y. e.: Erler F.

SULTAN GELİN (r): Dram-Komedi (Cahit Atay'ın aynı isimli sahne oyunundan)-Y.: Halit Refiğ/S.: Cahit Atay/G. y.: Cahit Engin/M.: Abdullah N. Baysu/O.: Türkân Şoray, Ali Özoğuz, Müşerref Çapın, Handan Adalı, Cemil Paskap, Selim Kaya/Y. e.: Saner F.

SUSUZ YAZ (r): Köy dramı (Necati Cumalı'nın aynı isimli romanından)-Y.: Yılmaz Duru/S.: Sabahat Duru/G. y.: Muzaffer Turan/O.: İrfan Atasoy, Hamiyet Yankı, Yılmaz Duru, Deniz Erkanat, Tuncer Necmioğlu, Danyal Topatan, Nurhan Nur/Y. e.: İrfan F. (İkinci çevirim)

Ş

ŞABAN İSTANBUL'DA (r): Komedi-Y. ve S.: Semih Evin/G. y.: Suat Kapkı/O.: Münir Özkul, Seyhan Gümüş, Zeyno Çilem, Ahmet Kostariga/Y. e.: Osmanlı F.

ŞEYTANIN KURBANLARI (r): Dram-Avantür-Y.: Necat Okçugil/S.: Safa Önal/G. y.: Ali Yaver/O.: Kartal Tibet, Bahar Erdeniz, Yeşim Tan, Osman Alyanak/Y. e.: Er F.

ŞİRVAN İLE NAZLI (r): Aşk-Avantür-Y. ve S.: Yavuz Figenli/G. y.: Rafet Şiriner/O.: Tugay Toksöz, Meral Zeren, Bilâl İnci/Y. e.: Topkapı F.

ŞÜPHE (r): Aşk-Avantür-Y.: Mehmet Dinler/S.: Erdoğan Tünaş, Bülent Oran/G. y.: Kenan Kurt/O.: Ediz Hun, Bahar Erdeniz, Yalçın Gülhan, Atıf Kaptan, Nubar Terziyan/Y. e.: Melek F.

T

TARKAN KOLSUZ KAHRAMANA KARŞI (r): Köstüme avantür (Sezgin Burak'ın çizgi romanından)-Y.: Mehmet Aslan/S.: Sezgin Burak/G. y.: Erdoğan Engin/O.: Kartal Tibet, Hülya Darcan, Reha Yurdakul, Hakkı Koşar/Y. e.: Arzu F.

TATLIM (r): Komedi-Y.: Aram Gülyüz/S.: Ahmet Üstel/G. y.: Ali Yaver/O.: Sadri Alışık, Hale Soygazi, Erol Günaydın, Nazan Adalı, Atıf Kaptan, Handan Adalı, Feridun Çölgeçen/Y. e.: Er F.

TEK KOLLU BAYRAM (r): Avantür-Y. ve S.: Erdoğan Tokatlı/G. y.: Rafet Şiriner/O.: Tanju Korel, Emel Özden, Gönül Hancı, Tuncer Necmioğlu, Muazzez Kurtoğlu, Enver Dönmez/Y. e.: Topkapı F.

TESLİM OL BABA (r): Dram-Avantür-Y. ve S.: Temel Gürsü/G. y.: Sertaç Karan/O.: Yıldırım Önal, Fatma Belgen, Aytaç Arman, Hamit Yıldırım, Kahraman Kral/Y. e.: Renk F.

TOPAL (r): Dram-Avantür-Y.: Orhan Elmas/S.: İrfan Atasoy/G. y.: Muzaffer Turan/O.: İrfan Atasoy, Meral Orhansoy, Eşref Kolçak, Yıldırım Gencer, Bilâl İnci, Altan Günbay/Y. e.: İrfan F.

TOPRAK ANA (r): Köy melodramı (Çocuklarım İçin adlı Hint filminden)-Y.: Memduh Ün/S.: Duygu Sağıroğlu/G. y.: Cahit Engin/O.: Fatma Girik, Tamer Yiğit, Suphi Tekniker, Yavuz Selekman, Zerrin Erbaş, Emel Özden, Talat Gözbak/Y. e.: Uğur F.

TURİST ÖMER UZAY YOLUNDA (r): Komedi-Avantür-Y.: Hulki Saner/S.: Ferdi Merter/G. y.: Özdemir Öğüt/O.: Sadri Alışık, Cemil Şahbaz, Erol Amaç, Kayhan Yıldızoğlu, Ferdi Merter, Elif Pektaş, Füsun Olgaç/Y. e.: Saner F.

TUZAK (r): Avantür-Y. ve S.: Erdoğan Tokatlı/G. y.: Salih Dikişçi/O.: Tamer Yiğit, Deniz Erkanat, Oktar Durukan, Yeşim Yükselen, Kâzım Kartal, Anuşka, Necati Er/Y. e.: Ozon F.

U

UĞRAŞ ÖLÜMDEN ÖTESİ YOK: Dram-Y. ve S.: Hidayet Pelit/G. y.: Yılmaz Ceylan-Şener Işık/O.: Hidayet Pelit, Mihrican Bahar, Gül Tener, Ateş Osman, Oya Pelit, Bülent Pelit/Y. e.: Pelit F.

UMUT DUNYASI (r): Aşk filmi-Y. ve S.: Safa Önal/G. y.: Çetin Tunca/M.: Yalçın Tura/O.: Tarık Akan, Necla Nazır, Şükriye Atav, Halit Akçatepe, Atıf Kaptan, Bülent Kayabaş/Y. e.: Akün F.

Ü

ÜÇ DEV ADAM (r): Avantür-Y.: Fikret Uçak/S.: Doğan Tamer/G. y.: Orhan Kapkı/O.: Aytekin Akkaya, Deniz Erkanat, Yavuz Selekman, Doğan Tamer, Hasan Ceylan/Y. e.: Tual F.

ÜÇ SÜPERMEN (r): Avantür-Y.: Cavit Yörüklü/S.: Kayhan Volkan/G. y.: Orhan Kapkı/O.: Levent Çakır, Emel Özden, Altan Bozkurt, Yeşim Yükselen, Hüseyin Sayar/Y. e.: Birlik F.

ÜÇ BALIKÇI KIZ (r): Aşk-Avantür-Y. ve S.: Murat Akovalıgil/G. y.: Fehmi Eryılmaz/O.: Erdo Vatan, Beyza Başar, Aylin, Hülya Şengül, Osman Alyanak, Sadettin Düzgün, Necip Tekçe, Mümtaz Alpaslan/Y. e.: Nilgün F.

* Pir Sultan Abdal" 1973'de moda olan "Dinsel Filmler"den biri. Başrolleri Fikret Hakan ve Nilgün Atılgan oynuyor.

* Bir polisiye-avantür olan "Soğukkanlılar" da Serdar Gökhan'la Eşref Kolçak.

V

VE ONU VURDULAR: Avantür-Y. ve S.: Ahmet Ündağ/G. y.: Şener Işık/O.: Aytaç Arman, Melek Görgün, Ahmet Ündağ, Yaşar Güçlü, İhsan Yüce, Yaşar Tekin/Y. e.: İraz F.

VURGUN (r): Avantür-Y.: Zeki Ökten/S.: Fuat Özlüer/G. y.: Çetin Gürtop/O.: Cüneyt Arkın, Gönül Yazar, Turgut Özatay, Hulusi Kentmen, Kayhan Yıldızoğlu, Nubar Terziyan, Sami Hazinses/Y. e.: Erler F.

VUR EMRİ (r): Avantür-Y.: Nuri Ergün/S.: Osman F. Seden/G. y.: Erhan Canan/O.: Serdar Gökhan, Melda Sözen, Yalçın Gülhan, Bilâl İnci, Turgut Özatay/Y. e.: Barlık F.

VURUN KAHPEYE (r): Kurtuluş savaşı filmi (Halide Edip Adıvar'ın aynı isimli romanından)-Y.: Halit Refiğ/S.: Berrin Giz, Naci Çelik, Muharrem Gürses/G. y.: Ali Yaver/O.: Hale Soygazi, Tanju Gürsu, Tugay Toksöz, Atıf Kaptan, Muharrem Gürses, Turgut Savaş, Kâmuran Usler/Y. e.: Erman F. (Üçüncü çevirim)

Y

YABAN: Köy filmi-Y.: Kemal Kan/S.: Sabah Duru/G. y.: Mükremin Şumlu/O.: Serdar Gökhan, Aysun Güven, Hamit Yıldırım, Kâzım Kartal, Nevin Aypar, Abdullah Ataç/Y. e.: Saltuk F.

YABAN (r): Aşk-Avantür-Y.: Osman F. Seden/S.: Erdoğan Tünaş, Bülent Oran/G. y.: Kaya Ererez/O.: Kadir İnanır, Gülşen Bubikoğlu, Emel Özden, Muzaffer Tema, Osman Alyanak/Y. e.: Akün F. (Aynı isimle çekilen ikinci film)

YABANCI (r): Avantür-Y. Yücel Uçanoğlu/S.: Bülent Oran/G. y.: Kaya Ererez/O.: Tamer Yiğit, Fatma Belgen, Süleyman Turan, Gülistan Okan, Sami Tunç/Y. e.: Haydar F.

YALANCI-Çok Yalnızım (r): Aşk filmi-Y.: Mehmet Dinler/S.: Safa Önal/G. y.: Kriton İlyadis/O.: Türkân Şoray, Aytaç Arman, Orçun Sonat, Tufan Giray/Y. e.: Melek F.

YALANCI YARİM (r): Müzikal aşk filmi-Y.: Ertem Eğilmez/S.: Sadık Şendil/G. y.: Erdoğan Engin/O.: Emel Sayın, Tarık Akan, Metin Akpınar, Zeki Alasya, Halit Akçatepe/Y. e.: Arzu F.

YANAŞMA (r): Köy dramı-Y. ve S.: Duygu Sağıroğlu/G. y.: Orhan Kapkı, Kaya Ererez/O.: Cüneyt Arkın, Meral Zeren, Hayati Hamzaoğlu, Turgut Özatay, Haydar Karaer, İbrahim Uğurlu/Y. e.: Uğur F.

YARINI OLMAYANLAR: Dram-Avantür-Y. ve S.: Oğuz Gözen/G. y.: Yılmaz Ceylan/O.: Orhan Emir, Bilâl İnci, Yılmaz Şerif, Nazan Ece, Kâzım Kartal, Pınar Akar, Necati Er, Yaşar Güçlü, Enver Dönmez/Y. e.: Erkan F.

YEDİ BELALILAR (r): Avantür-Y. ve S.: Necat Okçugil/G. y.: Salih Dikişçi/O.: Kadir İnanır, Melda Sözen, Atıf Kaptan, Yeşim Okçugil/Y. e.: Er F.

YEDİ EVLAT İKİ DAMAT (r): Dram-Komedi-Y. Halit Refiğ/S.: Naci Çelik/G. y.: Orhan Kapkı/O.: Cüneyt Gökçer, Perihan Savaş, Mesut Engin, Neriman Köksal, Ayşen Cansevdi, Yaşar Yağmur, Erdal Korkut/Y. e.: Erman F.

YEMİN (r): Avantür-Y.: Melih Gülen/S.: Nurettin Erişen/G. y.: Erdoğan Engin/O.: Ünsal Emre, Perihan Savaş, Yalçın Gülhan, Nükeı Duru, Kâzım Kartal, Oktay Yavuz, Hüseyin Zan/Y. e.: Funda F.

YERYÜZÜNDE BİR MELEK (r): Aşk

* Yılın dikkati çeken filmlerinden biri de "Sultan Gelin".. Cahit Atay'ın aynı ismi taşıyan salıne oyunundan perdeye aktarılan "Sultan Gelin"de Türkân Şoray, tiyatro oyuncuları ile.

filmi-Y.: Orhan Aksoy/S.: Ahmet Üstel/G. y.: Orhan Kapkı/O.: Hülya Koçyiğit, Tarık Akan, Hulusi Kentmen, Turgut Boralı, Erol Günaydın, Zerrin Erbaş/Y. e.: Erman F.

YUNUS EMRE (r): Dinsel Film-Y. ve S.: Özdemir Birsel/G. y.: Salih Dikişçi/O.: Hakan Balamir, Müfit Kiper, Altan Bozkurt, Tülin Örsek, Ali Şen/Y. e.: Hisar Fi.

YUNUS EMRE DESTANI (r): Dinsel Film-Y.: Çetin İnanç/S.: Mehmet Köz/G. y.: İzzet Akay/M.: Nedim Otyam/O.: İhsan Baysal, Defne Dilek, Reha Yurdakul, Asuman Arsan, Enver Dönmez, Türker Tekin/Y. e.: Osmanlı F.

Z

ZALİM (r): Avantür-Y.: Yılmaz Atadeniz/S.: İrfan Atasoy/G. y.: Kenan Kurt/O.: İrfan Atasoy, Fatma Belgen, Yıldırım Gencer, Süleyman Turan, Bilâl İnci, Hamit Yıldırım, Aynur Aydan, Ceyhan Cem, Faruk Panter/Y. e.: Heper F.

ZALİM KARTAL (r): Dram-Avantür-Y. ve S. Erdoğan Tokatlı/G. y.: Fevzi Eryılmaz/O.: Tugay Toksöz, Meral Zeren, Muazzez Kurtoğlu, Lütfi Engin/Y. e.: Topkapı F.

ZALİM AVCI (r): DramY. ve S.: Kemal Kan/G. y.: Orhan Kapkı/O.: Müşerref Tezcan, Atakan Kılıç, Ahmet Mekin, Ali Şen, Mine Sun/Y. e.: Hayat F.

ZALOĞLU RÜSTEM (r): Kostümeavantür-Y. ve S.: Natuk Baytan/G. y.: Mükremin Şumlu/O.: Yıldıray Çınar, Meral Orhansoy, Mualla Omav, Reha Yurdakul/Y. e.: Haydar F.

ZAMBAKLAR AÇARKEN (r): Dram (K. Nadir'in aynı isimli romanından)- /Y.: Nejat Saydam/S.: Nejat Saydam/G. y.: Melih Sertesen/O.: Filiz Akın, Kartal Tibet, Aytaç Arman, Suzan Avcı/Y. e.: Acar F.

ZÜLEYHA (r): Müzikal aşk filmi-Y.: Mehmet Bozkuş/S.: Nuri Kırgeç/G. y.: İzzet Akay/O.: Nuri Sesigüzel, Fatma Belgen, Diclehan Baban, Atıf Kaptan, Önder Somer, Yeşim Yükselen/Y. e.: Osmanlı F.

****

1972-73 Yıllarında Türk Tiyatrosu

DAHA 15-20 yıl öncesine kadar İstanbul'un iki Tiyatrosu vardı. Tepebaşındaki Dram ve Komedi tiyatroları!. Sonra bunlara Ses Tiyatrosu, Karaca Tiyatro, İstanbul Opereti, Küçük Sahne, daha sonraları Dormen Tiyatrosu eklendi. 20 yıl öncesi hiç tiyatrosu bulunmayan Ankara'da birer ikişer devlet tiyatroları açılmaya başladı. "Küçük Tiyatro", "Büyük Tiyatro", "Üçüncü Tiyatro", "Oda Tiyatrosu", "Yeni Sahne", "Altındağ Tiyatrosu'na yıllar ilerledikçe Ankara'nın özel tiyatroları da katılmaya başladı. İzmir, Bursa, Adana da açılan tiyatrolar her gece tiyatrosevenleri bağrında topluyordu. İstanbul'da ise, hergün yerden mantar gibi bir tiyatro kapılarını açıyor, seyirci bunlardan hangisine gideceğini şaşırıyordu. Bu ne zamana kadar devam edecekti böyle? ..

Geçen yıl, yâni 1972-73 tiyatro mevsimi başı, Ülkemizin tiyatro hayatında bir dönüm noktası, acı bir yıl oldu. İstanbul ve Ankara'nın birçok sevilen tiyatrosu perdelerini bir daha açmamak üzere seyircilerine kapıyordu. Bu tiyatroların başında en acısı 17 yıllık bir geçmişi olan "Dormen Tiyatrosu" geliyordu. Haldun Dormen gibi değerli bir tiyatro adamının yönetiminde İstanbullulara unutamayacakları güzel oyunlar sunan, sayısız tiyatrocu yetiştirmiş bulunan Dormen Tiyatrosu, Televizyon rekabetine ve Tiyatro krizine dayanamamış ve dağılmıştı. Haldun Dormen, çok sevdiği tiyatrodan artık bıktığını, bir daha açmayacağını söylüyor ve bu sözler tiyatroseverleri çok üzüyordu. İstanbul'da "Ayfer Feray Tiyatrosu", "Mücap Ofluoğlu Tiyatrosu", "Gülsüm Kamu. Tiyatrosu", Ankara'da çok beğenilen Beyhan ve Ekmel Hürol'un "Mithatpaşa Tiyatrosu" kapılarını kapamaya zorunlu kalmıştı. "Lâle Oraloğlu Tiyatrosu" ve "Ulvi Uraz Tiyatrosu" turnelerle yaşamlarını Anadolu'da sürdürmeye çalışıyorlardı. Bu kapanan tiyatrolara karşılık bir taraftan da yeni yeni tiyatrolar açılması, tiyatroseverleri şaşırtmıştı. Ali Poyrazoğlu çoktandır arzuladığı kendi tiyatrosunu "Küçük Sahne"de açıyor, Altan Erbulak ile Metin Serezli, İstanbulun kenar semtlerinden birinde, Kocamustafapaşa'da "Çevre Tiyatrosu"nu, kuruyordu. Beşiktaş'ta Aslı Sinemasında yepyeni tarz bir "Gazete Tiyatrosu" açılıyordu. Ankara'da ise "Ankara" adını taşıyan birçok özel tiyatro açılıp kapanıyordu. Ahmet ve Ziya Demirellerin "Kardeş Oyuncuları", Yaşar Güner'in Maltepe'deki "Yeni Ankara Tiyatrosu" bunlardan bazılarıydı.

1973-74 sezonu başında durum daha da garip oldu. Suna Pekuysal ve Ergun Köknar'ın çok beğenilen "Üsküdar Oyuncuları","Gazete Tiyatrosu" perdelerini kaparken İstanbul'da yeni birçok tiyatro açılıyor, Şişli'de "Pekcan Koşar", "Küçük Sahne"de Zeliha Berksoy'un "Galeri Tiyatrosu", Kadıköy'de "Abdurrahman Palay Tiyatrosu", ve İl Tiyatrosu'nda"Sezer Sezin Tiyatrosu", Cep Sinemasında "Kenan Büke Tiyatrosu" ve "Taşdelenler Tiyatrosu" bu yeni açılan tiyatrolar arasındaydı. Bir zamanların en sevilen sanatçısı Muammer Karaca ise, tiyatrosunu kapamış, kendini sinemaya vermişti. İstanbul Tiyatrosu", Köhne Elhamra'dan Ayazpaşa'da yepyeni bir salona taşınmışlar, bu tiyatronun bazı gün ve gecelerini "Gülriz Sururi-Engin Cezzar Tiyatrosu" ile paylaşacakları söylenmişti. Geçen yılı turnelerle geçiren "Ulvi Uraz"da Fındıkzade'de Bulvar salonuna yerleşmişti. Bu arada Lâle Oraloğlu yine turneye çıkmış ondan boşalan Alkazar'a "Orhan Erdamar'ın "Gen-Ar Tiyatrosu" geçmişti. Önümüzdeki günler bakâlım neler gösterecekti? ..

Melih VASSAF

• İstanbul Kent Oyuncuları Tiyatrosu'nda Çehof'un hikâyelerinden uyarlanan "İnsan Denen Garip Hayvan" adlı oyunda Müşfik Kenter ve Meral Taygun.

Geçen Mevsim Sahnelerimizde Oynanan Oyunlar

Oyunun adı	Yazarı	Çevireni	Yöneteni
ABDURRAHMAN PALAY TİYATROSU			
Cendere	Robert Thomas	Yalçın Akçay	Ziya Demirel
ALİ POYRAZOĞLU TİYATROSU			
Hakkımı Ver Hakkı – 1972	Aziz Nesin	.....	Umur Buğay
Kelebek	John Fowles	Haldun Dormen	Ali Poyrazoğlu
Eski Çamlar Bardak Oldu	Bill Noughton	Melih Vassaf	Alpay İzer
İpteki	Erol Toy		Ali Poyrazoğlu
Canavar Cafer	Refik Erduran		Ali Poyrazoğlu
ANKARA SAHNESİ			
Almanya Defteri – 1972	Vasıf Öngören		Vasıf Öngören
Üç Vatandaş 1972	Umur Buğay		Umur Buğay
ANKARA SANAT TİYATROSU			
Evler...Evler... – 1972	İsmet Küntay		Çetin Öner
403. Kilometre – 1972	İsmet Küntay		Rutkay Aziz
El Kapısı	Bilgesu Erenus		Rutkay Aziz
AYFER FERAY TİYATROSU			
Çifte Balayı – 1972	Noel Coward	Nisa Serezli	Yılmaz Gruda
Ocak – 1972	Turgut Özakman	.....	Yılmaz Gruda
Sevgilime			
Ne Yaptın? – 1972	George Feydeau	Nisa Serezli	Tolga Aşkıner
AZAK TİYATROSU			
Kapalıçarşıda			
Şenlik Var – 1972	Suavi Sualp	.....	Asuman Arsan
Üç Kâğıtçı – 1972	Franz V. Schöntan	Servet Morav	Kadri Ögelman
Merhaba Vatandaş – 1972	Suavi Sualp	Muammer Karaca	Muammer Karaca
Sam Rüzgârları	Melih Vassaf		Fikret Hansu
Gıdıklama Zühtü	Avni Dilligil		Hasan Taşdelenler
ANKARA OYUNCULARI (Yapı Endüstri Merkezi)			
Peşinatsız Taksitle – 1972	George Michel	Semra Asılyazıcı	Yurdaer Erşan
Bay İzzet'in İzzetinefsi	Mert Egemen	.....	Yurdaer Erşan

* Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu'nun sahneye koyduğu, Aziz Nesin'in "Hakkımı Ver Hakkı" adlı oyundan bir sahne.

Oyunun adı	Yazarı	Çevireni	Yönetmeni
BAKIRKÖY ALİ BABA TİYATROSU (1972)			
Kadının Fendi	Nuran Şener	.....	Üstün Asutay
Şaşkın Aşık	.....	Furuzan H. Tökin	Üstün Asutay
Kocamın Nişanlısı	Sadık Şendil	.....	Üstün Asutay
BAKIRKÖY KOMEDİ TİYATROSU (1973)			
Hulleci	Resad Nuri Güntekin		Üstün Asutay
Aşk Koalisyonu	Toto Karaca		Üstün Asutay
Bu Başka Anahtar	.....		Üstün Asutay
BAKIRKÖY MEHMET ÖZEKİT TİYATROSU (1972)			
Pırtık Derler Adına			Mehmet Özekit
Millete Selâm			
Zırnıkara Devam		Mehmet Özekit	Mehmet Özekit
BAKIRKÖY HALKEVİ TİYATROSU (Memduh Tuncalı – Cemal Vuruşkan)			
Selâmet Bastır,			
Saçlarından Astır		Memduh Tuncalı	Cemal Vuruşkan
İstanbul - Paris		Cemal Vuruşkan	Memduh Tuncalı
BULVAR TİYATROSU ASUMAN ARSAN (1972)			
Zibanın Fendi	Saim Nahit Bilge	.....	Saim Nahit Bilge
Yetiş Süluman	.....	.....	Asuman Arsan
Aklım Sana Emanet	.....	.....	Asuman Arsan
BEŞ BASAMAK TİYATROSU (1972)			
Severim Öpmeyi	Franz Lehar	.....	Elmar Voigt
Milyoner Kadın	Bernard Shaw	Nurettin Sevin	Elmar Voigt
Çarli'nin Teyzesi	Brendan Thomas	Halé Kuntay	Elmar Voigt
Geçmiş Zaman Olur ki	Erol Uras	.....	Elmar Voigt
BEŞ BASAMAK TİYATROSU (1973)			
Evdeki Şamata		Nuvit Özdoğru	Elmar Voigt
Şeytan Aldı Götürdü		Ülku Tamer	Elmar Voigt
ÇEVRE TİYATROSU – ALTAN ERBULAK - METİN SEREZLİ			
Yüzsüz Zühtü – 1972	Kandemir Konduk		Altan Erbulak
Kim Kime Dum Duma	Suphi Tekniker		Metin Serezli

Altan Erbulak Metin Serezli Çevre Tiyatrosu'ndaki "Kim Kime Dum Duma" oyununda Erbulak, Serezli ve Nevra Şirvan.

* Nisa Serezli-Tolga Aşkıner Tiyatrosunda 1973 yılında gördüğümüz oyunlardan "Paşaların Paşası"nda Nisa Serezli ve Tolga Aşkıner...

* Gazanfer Özcan-Gönül Ülkü Tiyatrosunda temsil edilen "Nereden Nereye" adlı oyundan bir sahne.

Oyunun adı	Yazarı	Çevireni	Yönetmeni
Necati Beyi Görmek İstivorum	W. Katayev	Göksel Kortay	Metin Serezli
DEVEKUŞU KABARE TİYATROSU			
Dün Bugün – 1972	Haldun Taner	.....	Metin Akpınar
Aşk-u Sevda – 1972	Haldun Taner	.....	Yılmaz Gruda
Dev Aynası	O.Arayıcı-O.Veli Kanık-U.Buğay C.Gündoğdu-F.Şensov-Ü.Tamer K.Konduk-Z.Alasya-S.Şendil		Yılmaz Gruda
Yar Bana Bir Eğlence	Haldun Taner	.....	Zeki Alasya
DOSTLAR TİYATROSU			
Abdülcanbaz – 1972	Turhan Selçuk	(M.Akan-E.Ardıç G.Erkal-M.Koper)	Genco Erkal
Aziziname	Aziz Nesin	.....	Genco Erkal
Şilide Av	Orhan Asena	.....	Genco Erkal
GAZETE TİYATROSU			
Bu Kaçıncı Baskı?	Haşmet Zeybek		Ali Taygun
Düzenbaz	Haşmet Zeybek		Haşmet Zeybek
GALERİ TİYATROSU – ZELİHA BERKSOY			
Lola Blau	Georg Kreisler	A.Kadir	Yurdaer Erşan
GEN-AR TİYATROSU – ORHAN ERDAMAR			
Rastıklı Raziye	.....	Orhan Erdamar	Orhan Erdamar
Yedi Kocalı Bakire	.....	Orhan Erdamar	Orhan Erdamar
Anahtar Deliği	.....	Orhan Erdamar	Orhan Erdamar

Oyunun Adı	Yazarı	Çevireni	Yönetmeni
GÖNÜL ÜLKÜ – GAZANFER ÖZCAN TİYATROSU			
Nereden Nereye – 1972	.....	G.Özcan-Ç.İpekkaya	Çetin İpekkaya
Karım Gene Doğurdu	Micael Pertwee	Ülkü Tamer	Çetin İpekkaya
Hanımlar Terzihanesi	George Feydeau	Gazanfer Özcan	Çetin İpekkaya
Deli	Refik Erduran	.....	Çetin İpekkaya
GÜLRİZ SURURİ-ENGİN CEZZAR TİYATROSU			
Ağustos Böceği – 1972	Alfanso Passo	Hale Kuntay	Engin Cezzar
Evet, Evet, Evet – 1972	Alfanso Passo	Hale Kuntay	Engin Cezzar
Biz Kadınlar	Otto Leck Fischer	Hale Kuntay	Engin Cezzar
Keşanli Ali Destanı	Haldun Taner	.....	Engin Cezzar
Nikâh Kâğıdı (İzmir'de)	Ephraim Kishon	Hale Kuntay	Engin Cezzar
Kapan	Lucille Fletcher	Ülkü Tamer	Engin Cezzar
İSTANBUL TİYATROSU			
Hepiniz Soyunun – 1972	.....	Hadi Çaman	Hadi Çaman
Kaza Çocuğu – 1972	.....	Hale Kuntay	Umur Buğay
Yatıp Durma, Birşey Söyle	Michael Pertwee	Ülkü Tamer	Yılmaz Gruda
Bir Hamamda İki Çıplak	.....	Melih Vassaf	Yılmaz Gruda
Haydi Bastır	Alexandre Brefford	Orhan Aydınbaş	Yılmaz Gruda
KENAN BÜKE TİYATROSU			
Kiralık Metres – 1972	Ahmet Üstel		Ahmet Üstel
Sarı Çizmeli	Ahmet Üstel		Ahmet Üstel
Belâlı Gelin	Sadık Şendil		Asuman Arsan
KADIKÖY TİYATROSU			
Gülme Komşuna	Füruzan Hüsrev Tökin		Taner Yeğin
İSTANBUL DENEME SAHNESİ			
İstanbul'da Bugün	Tuncay Özinel		Tuncay Özinel
KENT OYUNCULARI			
Kim.. Kimi.. Kimle.. – 1972	Alan Ayckbourn	Orhan Azizoğlu	Yıldız Kenter

Ankara Devlet Tiyatrosu'nda "Andorra" piyesinin temsilinden bir görünüş.

Oyunun Adı	Yazarı	Çevireni	Yönetmeni
İnsan Denen Garip Hayvan – 1972	Çehof-GabrielArout	Azude Zeybekoğlu	Muştik Kenter
Pisipisi - 1972	Bill Manhoff	Orhan Azizoğlu	Muşfik Kenter
Sevmek İsterdim Babamı – 1972	Robert Anderson	Ülkü Tamer	Yıldız Kenter
Noel Baba'yı Kim Öldürdü? – 1972	Terence Feely	Ülkü Tamer	Muşfik Kenter
Kabak	Scoot Fitgerald	Güner Sümer	Güner Sümer
Antigone	Jean Anouilh	Orhan Veli	Muşfik Kenter
İkinci Sokak	Neil Simon	Yıldız Kenter	Yıldız Kenter
Oturma Odası	Graham Green	Sevgi Sanlı	Güner Sümer

KEMAL DİRİM TİYATROSU

Davetsiz Misafir	Jean de la Biche	Kemal Dirim	Kemal Dirim
Ayvayı Yedik Behçet		Kemal Dirim	Kemal Dirim

NEJAT UYGUR TİYATROSU

İnsaniyettin – 1972	Muzaffer İzgü	.....	Nejat Uygur
Teneke Şovalye	Carlo Goldoni	Nejat Uygur	Nejat Uygur
Ümit mi, Simit mi?	Suavi Sualp	.....	Nejat Uygur

NİHAT ERBAŞ TİYATROSU

Sinirlenme Seyfullah – 1972	.....	.....	Nihat Erbaş
Yaktın Beni Belediye – 1972	.....	.....	Nihat Erbaş
Aşk Kadınları	Marc Camoletti	Nihat Erbaş	İlhan Hemşeri
Mühür Gözlüm	.....	.....	Nihat Erbaş
Damdaki Muhalif	Necmi Onur	.....	Nihat Erbaş

NİSA SEREZLİ-TOLGA AŞKINER TİYATROSU

Çılgın Amanda – 1972	Barillet ve Gredy	Orhan Aydınbaş	Tolga Aşkıner
Maç – 1972	Michel Fermaud	Nesrin Tuncer	Yılmaz Gruda
Tatlı Kaçık	John Patrick	Ahmet-Hasan Levedoğlu	Atilla Eldem
Paşaların Paşası	Eli Ssaghi	Hale Kuntay	Tolga Aşkıner

ORHAN ALKAN TİYATROSU

Köpek Berberi – 1972	.....	.....	Orhan Alkan
Müzelik Aile – 1972	Roger Ferdinand	Orhan Alkan	Orhan Alkan
Sevgilim – 1972	François Campeau	Orhan Alkan	Orhan Alkan
Moruklar Formunda	.....	Orhan Alkan	Orhan Alkan
Kuşdili Karakolu	.....	Orhan Alkan	Orhan Alkan

Pekcan Koşar Şişli Tiyatrosu'nda sahneye konulan "Ateşli Aşıklar'ın Sonuncusu" adlı oyunda Pekcan Koşar ve Suna Keskin.

Suna Pekuysal Ergun Köknar Üsküdar Oyuncuları Tiyatrosunda oynanan "Kör Dövüşü" adlı oyundan bir sahne.

Oyunun Adı	Yazarı	Çevireni	Yönetmeni
ORALOĞLU TİYATROSU			
Kızlar – 1972	Jean Marsan	Adli Moran	Lâle Oraloğlu
Yengenin Fili	Ray Cooney	Ali Yalaz	Erol Keskin
PEKCAN KOŞAR-ŞİŞLİ TİYATROSU			
Ateşli Aşıkların Sonuncusu	Neil Simon	Ülkü Tamer	Merâl Taygun
Yaşamak Güzel Şey	Aldo Nikolai	Hale Kuntay	Pekcan Koşar
SEZER SEZİN TİYATROSU			
Karımla Olmuyor	Michel Andre	Zeynep Oral	Mücap Ofluoğlu
TAŞDELENLER TİYATROSU			
Sam Rüzgârları	Melih Vassaf	.....	Fikret Hansu
Gıdıklama Zühtü	Avni Dilligil	.....	Hasan Taşdelenler
TÜRK YAZARLARI TİYATROSU			
Çatallı Köy – 1972	Ali Yörük		Hulusi Kentmen
Gecekondu	Muzaffer İzgü		Nişan Hançer
Anayaso	Şemsi Belli		Nişan Hançer
TEVFİK GELENBE TİYATROSU			
Bacım Beni Kurtarsana – 1972		Melih Vassaf	Tevfik Gelenbe
Bacının Fendi	.....	Tevfik Gelenbe	Tevfik Gelenbe
Aman Hayret Biraz Gayret	Mahmut Yesari	.....	Tevfik Gelenbe
ULVİ URAZ TİYATROSU			
Hababam Sınıfı Baskında	Rıfat Ilgaz	.....	Ulvi Uraz
Evlâtçıklar	Zeki Özturanlı	.....	Ulvi Uraz
ÜSKÜDAR OYUNCULARI–SUNA PEKUYSAL–ERGUN KÖKNAR			
Ramazan Geldi, Hoş Geldi – 1972	Ersan Uysal		Ergun Köknar
Kördöğüşü	Tuncer Cücenoğlu		Ergun Köknar
Kaynanalar, Kaynatalar	Muzaffer İzgü		Suna Pekuysal

Oyunun Adı	Yazarı	Çevireni	Yönetmeni
İSTANBUL ŞEHİR TİYATROLARI			
İsimsiz Yıldız – 1972	Mihael Sebastien	Ali Yalaz	Vasfi Rıza Zobu
Osmangiller 1972	Nuri Güngör		Kemal Tözem
Sarı Naciye – 1972	Recep Bilginer	.....	Türker Tekin
Don Juan'a Oyun 1972	Claud-Andre-Puget	Yılmaz İnal	Engin Uludağ
Anna Karanina – 1972	Leon Tolstoy	Va-Nu	Perihan Tedü
Hacıyatmaz 1972	Cevat Fehmi Başkut		Türker Tekin
Balabanağa – 1972	Musaipzade Celâl	.....	Feridun Karakaya
İlk Göz Ağrısı – 1972	Feraizci Mehmet Şakir	.....	Vasfi Rıza Zobu
Meraki	Moliere	A.Vefik Paşa	Vasfi Rıza Zobu
Vişne Bahçesi	Anton Çehof	Melih Vassaf	H.Kemal Gürmen
Karım Duymasın	George Feydeau	B.Muvahhid-V.Zobu	Feridun Karakaya
Yerma	F. Garcia Lorca	İlhan Berk	Perihan Tedü
En Büyük Kumar	Frank Gilroy	Asude Zeybekoğlu	Nedret Güvenç
Köprünün Hikâyesi	F.Hayati Çorbacıoğlu	.....	Kemal Tözem
Bizans Düştü	Turan Oflazoğlu		Agâh Hün
Soytarı	Bekir Büyükarkın		Engin Uludağ
Yaprak Dökümü	Reşad Nuri Güntekin		Türker Tekin
Kördöğüşü	Erkan Doğan		Kemal Bekir
DEVLET TİYATROSU İSTANBUL TEMSİLLERİ			
Dördüncü Murat 1972	Turan Oflazoğlu	.....	Şahap Akalın
Andorra 1972	Max Frisch	Sevgi Soysal	Cüneyt Gökçer
İbişin Rüyası – 1972	Tarık Buğra	.....	Raik Alnıaçık
Sacide 1972	Ülker Köksal		Tekin Akmansoy
Yanlışlıklar Komedyası – 1972	W. Shakespeare	Avni Givda	Ali Cengiz Çelenk
Damdaki Kemancı – 1972	Sholom Aleichem	F.Sevengil-N.Kodallı	Todd Bolender
Don Kişot – 1972	Bale Wassermann	Güngör Dilmen	Todd Bolender
Becket	Jean Anounlh	Lütfi Ay	Roland Pietri
Fatih	Nazım Kurşunlu	.....	Raik Alnıaçık
Hastalık Hastası	Moliere	Lütfi Ay	Roland Pietri
Akın	F.Nafiz Çamlıbel	.....	Mahir Canova
Kahvede Şenlik Var	S.Kudret Aksal	.....	M.Ökte-M.Esi
Klinik Bir Olay	Dino Buzatti	Zihni Küçümen	Raik Alnıaçık
Uçamıyan Kuşlar Tutulur	Aydın Arıt	Asuman Korad	Asuman Korad
Ocak	Turgut Özakman	.....	Çetin Köroğlu
Yanlışlık	Albert Camus	Bedrettin Tuncel	Raik Alnıaçık
ANKARA DEVLET TİYATROSU			
Mutemet Ali Rıza Beyin Yaşanmış Hayat Hikâyesi – 1972	Başar Sabuncu	.....	Mahir Canova
İbişin Rüyası – 1972	Tarık Buğra	.....	Raik Alnıaçık
Bir Tavsiye Mektubu – 1972	Ephraim Kishon	Cahid Okurer	Asuman Korad
Sacide – 1972	Ülker Köksal	.....	Tekin Akmansoy
Chaillot'daki Deli – 1972	Jean Giraudoux	F.Baldaş-S.Birsel	Tarık Levendoğlu
Becket – 1972	Jean Anouilh	Lütfi Ay	Roland Pietri
Sersem Kocanın Kumaz Karısı – 1972	Haldun Taner	.....	Tekin Akmansoy
Hastalık Hastası – 1972	Moliere	Lütfi Ay	Roland Pietri
Yanlışlıklar Komedyası – 1972	W.Shakespeare	Avni Givda	Ali Cengiz Çelenk
Klinik Bir Olay	Dino Buzatti	Zihni Küçümen	Raik Alnıaçık
Evhami	Feraizcizade Mehmet Şakir	Cevdet Kudret	Aclan Sayılgan
Strindberg Oyunu	F. Dürrenmatt	Müşerref Hekimoğlu	Asuman Korad
Küçük Tilkiler	Lilian Hellman	Sevgi Sanlı	Ali Cengiz Çelenk
Öğretmen	Tuncer Cücenoğlu	.....	Haşim Hekimoğlu
Öfke	John Osborn	Leyla Erduran	Haldun Marlalı
Mete	Yaşar Nabi Nayır	.....	Semih Sergen
Akın	Faruk N.Çamlıbel	.....	Mahir Canova
Fatih	Nazım Kurşunlu	.....	Raik Alnıaçık
Karaların Memetleri	Cahid Atay	.....	Saim Alpago
Kahvede Şenlik Var	S.Kudret Aksal	.....	M.Ökte-M.Esi

İstanbul Şehir Tiyatrola'rında temsil edilen "Karım Duymasın" komedisinde Feridun Karakaya ve Sibel Göksel

Oyunun Adı	Yazarı	Çeviren	Yöneten
Uçamayan Kuşlar			
Tutulur	Aydın Arıt		Asuman Korad
Yollar Tükendi	Ülker Köksal		Haşim Hekimoğlu
ANKARA KARDEŞ OYUNCULARI			
Spor Toto Kâzım – 1972	Abbott Ve Holm	Ziya Demirel	Ziya Demirel
Batak – 1972	Nazım Kurşunlu	.....	Ziya Demirel
ANKARA SANAT TİYATROSU			
Evler...Evler...	İsmet Küntay		Çetin Öner
403. Kilometre	İsmet Küntay		Aziz Rutkay
(ASAF ÇİĞİLTEPE SAHNESİ)			
Bay İzzettin'in İzzetinefsi	Mert Egemen		Mert Egemen
MEYDAN SAHNESİ			
Bu ne Tesadüf – 1972	Marc-Gilbert Sauvagon	A. Zeybekoğlu	Çetin Köroğlu
Kurt Kocayınca – 1972			Çetin Köroğlu
Üç Derste Aşk – 1972	Dinçer Sümer	.....	Çetin Köroğlu
Meşrutiyet Hovardası	İbnirrefik A. Nuri	.....	Çetin Köroğlu
ORHAN ERÇİN TİYATROSU			
Curcuna	Orhan Erçin	.....	Orhan Erçin
Aman İdare Et	Marc Comoletti	Orhan Erçin	Orhan Erçin
Karıma Koca Arıyorum	Orhan Erçin	.....	Orhan Erçin
PETEK OYUNCULARI			
Beyaz Geceler	Dostoyevski-Gill Sander	Elâ Güntekin	Mehmet Keskinoğlu
Antigone Diye Bir Kız	Jean Anouilh	Orhan Veli	Mehmet Keskinoğlu
Gol Kralı Sait Hopsait	Aziz Nesin		Mehmet Keskinoğlu
ÜNER İLSEVER – MİTHATPAŞA TİYATROSU			
Arpa Ambarı	Marcel Achard	Adnan Benk	İ.Bekir Ağlagül
Barbaros'un Torunu	Aziz Nesin	.....	Üner İlsever

Oyunun Adı	Yazarı	Çevireni	Yönetmeni
YENİ ANKARA TİYATROSU			
Meteliksiz Nasıl Milyoner Olunur?	Louis Werneuilh	.....	Yaşar Güner
Peşinatsız Taksitle	Georges Michel	Semra Asılyazıcı	Yaşar Güner
BURSA AHMET VEFİK PAŞA (DEVLET) TİYATROSU			
Hırçın Kız 1972	W.Shakespeare	Nurettin Sevin	Ali Cengiz Çelenk
Batak 1972	Galip Güran	.....	Mahir Canova
Maria Magdelena 1972	F.Hebbel	Selâhattin Batu	Yalın Tolga
Meraki	Moliere-A.V.Paşa	.....	Ekmel Hürol
Yasak Defter	Alba de Cespedes	Turan Gülçur	Ali Cengiz Çelenk
Yaz Bitti	Aldo Nikolaj	Orhan Aydınbaş	Ekmel Hürol
Köroğlu	Ahmet Kutsi Tecer		Ali Cengiz Çelenk
Hep Vatan İçin	İsa Coşkuner		Nihat Aybars
İZMİR DEVLET TİYATROSU			
Tut ki Öleceksin 1972	Yıldırım Keskin		Aktan Gunalp
Bir Tavsiye Mektubu 1972	Ephraim Kishon	Cahit Okurer	Ragıp Haykır
Sarı Nacıye	Recep Bilginer	.....	Tekin Akmansoy
Yaslı Aile	Branislav Nusiç	O.Akkan-O.Kiner	Ragıp Haykır
Sacide	Ülker Köksal	.....	Aktan Gunalp
Karaların Memetleri	Cahit Atay	.....	Çetin Koroglu
Ocak	Turgut Özakman	.....	Çetin Köroğlu
Yollar Tükendi	Ülker Köksal	.....	İ.Bekir Ağlagül
Uçamayan Kuşlar Tutulur	Aydın Arıt	.....	Asuman Korad

İSTANBUL FESTİVALİ (21 Haziran - 15 Temmuz)

	Adı	Yazarı	Rejisörü
ANKARA DEVLET TİYATROSU	Hastalık Hastası	Moliere	Roland Pietri
ANKARA DEVLET TİYATROSU	Mançalı Don Kişot	Dale Wasserman	Todd Bolender
ANKARA DEVLET TİYATROSU	Fatih	Nazım Kurşunlu	Raik Alnıaçık
İSTANBUL ŞEHİR TİYATROSU	İlk Gözağrısı	Feraizci M.Ş.Ef.	Vazfi R. Zobu
İSTANBUL ŞEHİR TİYATROSU	Hisse-i Şayia	İ.A.N.Sekizinci	Vasfi R. Zobu
GÜLRİZ S.-Engin C. TİYATROSU	Keşanlı Ali	Haldun Taner	Engin Cezzar
KENT OYUNCULARI	İnsan Denen Garip Hayvan	Çehov-G.Arout	Muşfik Kenter
KENT OYUNCULARI	Antigone	Jean Anouilh	Müşfik Kenter
SOVYET DEVLET BALESİ	(Kuğu Gölü) (Don Kişot) (Uyuyan Guzel) (Paguita)		Natalya Şadovskaya
ANKARA DEVLET BALESİ	Giselle	Adolf Adam	Anton Dolin
ANKARA DEVLET TİYATROSU	Çeşmebaşı	Ferit Tüzün	Dame Ninette de Valois
ANKARA DEVLET TİYATROSU	Judith	Çetin Işıközlü	Alfred Rodrigez

	Adı	Yazarı	Rejisörü
ANKARA DEVLET TİYATROSU	Çoğul	Cengiz Tunç	Duygu Aykal
ANKARA DEVLET TİYATROSU	Pembe Kadın	Necil Kâzım Akses Hidayet Sayın	Oytun Turfanda
LONDRA FESTİVAL BALESİ	Giselle	Adolf Adam	Perrot,Coralli
LONDRA FESTİVAL BALESİ	Night Shadow	Wittoria Reite	George Balanchin John Taras
PAUL TAYLOR DANS GRUBU	Guest of May	Claude Debussy	Paul Taylor
PAUL TAYLOR DANS GRUBU	So long Eden	John Fahey	Paul Taylor
PAUL TAYLOR DANS GRUBU	İnsects And Heroes	J.Herbert McDonald	Paul Taylor
PAUL TAYLOR DANS GRUBU	Book of Beasts	Çaykovsky-Falla-Şubert	Paul Taylor
DEVLET OPERASI	Saraydan Kız Kaçırma	Mozart	Aydın Gün
DEVLET OPERASI	Aida	Verdi	Aydın Gün
DEVLET OPERASI	Köroğlu	Adnan Saygun-S.Batu	Aydın Gün

Gülriz Sururi-Engin Cezzar Tiyatrosu'nun "Evet, Evet, Evet!" isimli piyesinde Cezzar ve Sururi.

1973 Yılında Türkiye'de Düzenlenen Film Festivalleri

10. Antalya Film Festivali

1-10 Haziran tarihleri arasında düzenlenen 10. Antalya Türk Film Festivalinin sonuçları:

En iyi Filmler:

1) Hayat mı Bu
2) Dinmeyen Sızı
3) Suçlu

En başarılı Kadın oyuncu:
Hülya Koçyiğit (Tanrı Misafiri, ile)

En Başarılı Erkek Oyuncu:
Tarık Akan (Suçlu, ile)

En başarılı Yardımcı Kadın Oyuncu:
Semra Sar (Hayat Bu mu, ile)

En Başarılı yardımcı Erkek Oyuncu:
Yıldırım Önal (Dinmeyen Sızı, ile)

En başarılı Çocuk Oyuncu:
Menderes Utku (Afacan Harika Çocuk, ile)

En Başarılı Yönetmen
Nejat Saydam (Dinmeyen Sızı, ile)

En Başarılı Senaryo Yazarı:
Hamdi Değirmencioğlu (Hayat mı Bu, ile)

En Başarılı Görüntü Yönetmeni:
Melih Sertesen (Dinmeyen Sızı, ile)

En Başarılı Kısa Film:
Yuva Hasreti (Behlül Dal)

5. Adana Film Festivali

29 Ekim-7 Kasım tarihleri arasında düzenlenen 5. Adana Film Festivalinin sonuçları:

En İyi filmler:

1)Gelin
2) Canım Kardeşim En Başarılı Kadın
3) Mahpus

Oyuncu:
Türkân Şıray (Mahpus, ile)

En Başarılı Erkek Oyuncu:
Kadir İnanır (Utanç, ile)

En Başarılı Yardımcı Kadın Oyuncu:
Ülkü Ülker (Utanç ile) ve Nazan Adalı (Gelin, ile)

En Başarılı Yardımcı Erkek Oyuncu:
Kamuran Usluer (Gelin, ile)

En Başarılı Yönetmen:
Ertem Eğilmez (Canım Kardeşim, ile)

En Başarılı Görüntü Yönetmeni:
Erdoğan Engin (Canım Kardeşim, ile)

En Başarılı Müzik:
Cahit Oben (Canım Kardeşim, ile)

Ayrıca yönetmen Lütfi Akad'a bugüne kadar Türk sinemasına yaptığı hizmetler nedeniyle bir "Jüri Onur Ödülü" verildi.

Dünyada:

AKADEMİ ARMAĞANI (OSCAR)

Film: "Baba" (The Godfather)- Rejisörü: Francis F. Coppola
Yönetmen: Bob Fosse ("Cabaret" filmiyle)
Kadın oyuncu: Lisa Minnelli ("Cabaret" ile)
Erkek oyuncu: Marlon Brando ("Baba" filmiyle)
(1973 ödülleri 1974 sonunda verilecektir)

1973 BERLİN FİLM FESTİVALİ

Film: "Ashani Sanket"- Rejisörü: Satyajit Ray (Hindistan)
Yönetmen: (Ödüle lâyık sanatçı bulunamadığı için verilemedi.)
Kadın oyuncu: (Ödüle lâyık sanatçı bulunamadığı için verilemedi.)
Erkek Oyuncu: (Ödüle lâyık sanatçı bulunamadığı için verilemedi.)

1973 CANNES FİLM FESTİVALİ

Film: "The Hireling"- Rejisörü Alan Bridges (İngiltere)
Yönetmen: (Verilmedi)
Kadın oyuncu: Joan Woodward ("Gamma Işınlarının Papatyalar Üzerinde Etkisi" adlı filmiyle ile)
Erkek Oyuncu: Giancarlo Giannini ("Aşk ve Anarşi" filmiyle)
Özel ödül: "Anne ile Fahişe" (Maman et La Putaine) filmine verildi. Rejisörü: Jean Eustache (Fransa)

1974 Yılının Resmî Tatil Günleri

Yılbaşı (1 gün)	1	Ocak	Salı
Kurban Bayramı (4 gün)	4-7	Ocak	Cuma-Pazartesi
Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı (1,5 gün)	22-23	Nisan	P.tesi-Salı
Bahar Bayramı (1 gün)	1	Mayıs	Çarşamba
Gençlik ve Spor Bayramı (1 gün)	19	Mayıs	Pazar
Hürriyet ve Anayasa Bayramı (1,5 gün)	26-27	Mayıs	Pazar-Pazartesi
Zafer Bayramı (1 gün)	30	Ağustos	Cuma
Şeker Bayramı (3 gün)	17-19	Ekim	Perşembe-Cumartesi
Cumhuriyet Bayramı (2,5 gün)	28-30	Ekim	P.tesi-Salı-Çarşamba
2. Kurban Bayramı (4 gün)	24-27	Aralık	Salı-Cuma
Yılbaşı (yarım gün)	31	Aralık	Salı

Miladî, Rumî ve Hicrî Yıllar

Milâdi	*Rumi*	*Hicri*	*Milâdi*	*Rumi*	*Hicri*	*Milâdi*	*Rumi*	*Hicri*
1839	1255	1255	1885	1301	1301	1931	1347	1349
1840	1256	1256	1886	1302	1302	1932	1348	1350
1841	1257	1257	1887	1303	1303	1933	1349	1351
1842	1258	1258	1888	1304	1304	1934	1350	1352
1843	1259	1259	1889	1305	1306	1935	1351	1353
1844	1260	1260	1890	1306	1307	1936	1352	1354
1845	1261	1261	1891	1307	1308	1937	1353	1355
1846	1262	1262	1892	1308	1309	1938	1354	1357
1847	1263	1263	1893	1309	1310	1939	1355	1358
1848	1264	1264	1894	1310	1311	1940	1356	1359
1849	1265	1265	1895	1311	1312	1941	1357	1360
1850	1266	1266	1896	1312	1313	1942	1358	1361
1851	1267	1267	1897	1313	1314	1943	1359	1362
1852	1268	1268	1898	1314	1315	1944	1360	1363
1853	1269	1269	1899	1315	1316	1945	1361	1364
1854	1270	1270	1900	1316	1317	1946	1362	1365
1855	1271	1271	1901	1317	1318	1947	1363	1366
1856	1272	1272	1902	1318	1319	1948	1364	1367
1857	1273	1273	1903	1319	1320	1949	1364	1368
1858	1274	1274	1904	1320	1321	1950	1366	1369
1859	1275	1275	1905	1321	1323	1951	1367	1370
1860	1276	1276	1906	1322	1324	1952	1368	1371
1861	1277	1277	1907	1323	1325	1953	1369	1372
1862	1278	1278	1908	1324	1326	1954	1370	1373
1863	1279	1279	1909	1325	1327	1955	1371	1374
1864	1280	1280	1910	1326	1328	1956	1372	1375
1865	1281	1281	1911	1327	1329	1957	1373	1376
1866	1282	1282	1912	1328	1330	1958	1374	1375
1867	1283	1283	1913	1329	1331	1959	1375	1378
1868	1284	1284	1914	1330	1332	1860	1376	1379
1869	1285	1285	1915	1331	1333	1961	1377	1380
1870	1286	1286	1916	1332	1334	1962	1378	1381
1871	1287	1287	1917	1333	1335	1963	1379	1382
1872	1288	1288	1918	1334	1336	1964	1380	1383
1873	1289	1289	1919	1335	1337	1965	1381	1384
1874	1290	1290	1920	1336	1338	1966	1382	1385
1875	1291	1291	1921	1337	1339	1967	1383	1386
1876	1292	1292	1922	1338	1340	1968	1384	1387
1877	1293	1293	1923	1339	1341	1969	1385	1388
1878	1294	1294	1924	1340	1342	1970	1386	1389
1879	1295	1295	1925	1341	1343	1971	1387	1391
1880	1296	1296	1926	1342	1344	1972	1388	1392
1881	1297	1297	1927	1343	1345	1973	1389	1393
1882	1298	1298	1928	1344	1346	1974	1390	1394
1883	1299	1299	1929	1345	1347	1975	1391	1395
1884	1300	1300	1930	1346	1348	1976	1392	1396

1974 Yılının Dinî Günleri

Muharrem ayının başlaması (1394)	25 Ocak	Cuma
Aşure Günü (Muharrem ayının 10'u)	3 Şubat	Pazar
Mevlut Gecesi (Perşembe-Cuma arası) (Rebiyülevvel'in 12. gecesi)	4 Nısan	Perşembe
Regaip Gecesi (Perşembe-Cuma arası) (Recep ayının ilk Cuma gecesi)	25 Temmuz	Perşembe
Miraç Gecesi (Perşembe-Cuma arası) (Receb ayının 27. gecesi)	15 Ağustos	Perşembe
Berat Gecesi (Pazartesi-Salı arası) (Şaban ayının 15. gecesi)	2 Eylül	Pazartesi
Kadir Gecesi (Pazar-Pazartesi arası) (Ramazan ayının 27. gecesi)	13 Ekim	Pazar

1974 Yılının Önemli Günleri

Birinci İnönü Zaferi	9 Ocak	Toprak Bayramı	17 Haziran
Çanakkale Zaferi	18 Mart	Denizcilik Bayramı	1 Temmuz
İkinci İnönü Zaferi	31 Mart	Lozan Günü	23 Temmuz
Hıdırellez	6 Mayıs	Gazeteciler Bayramı	24 Temmuz
Anneler Günü	12 Mayıs	Dil Bayramı	26 Eylül
Hava Şehitleri Günü	15 Mayıs	Preveze Zaferi	27 Eylül
Babalar Günü	16 Haziran	Atatürk'ün Ölümü	10 Kasım

Şehirlerimizin Kurtuluş Günleri

Mersin	4 Ocak	İzmit	28 Haziran	Manisa	8 Eylül
Adana	5 Ocak	Birecik	10 Temmuz	İzmir	9 Eylül
K.Maraş	11 Şubat	Hatay	23 Temmuz	Edremit	9 Eylül
Erzincan	13 Şubat	Muş	7 Ağustos	Menemen	9 Eylül
Bayburt	21 Şubat	Bitlis	8 Ağustos	Gemlik	11 Eylül
Ardahan	23 Şubat	Afyon	27 Ağustos	Orhaneli	11 Eylül
Trabzon	24 Şubat	Kütahya	30 Ağustos	Bursa	11 Eylül
Rize	2 Mart	Uşak	1 Eylül	Ayvalık	15 Eylül
Artvin	7 Mart	Eskişehir	2 Eylül	Çeşme	16 Eylül
Erzurum	12 Mart	Ödemiş	3 Eylül	Bandırma	17 Eylül
Van	2 Nisan	Nazilli	5 Eylül	Erdek	18 Eylül
Urfa	11 Nisan	Alaşehir	5 Eylül	İstanbul	6 Ekim
Ağrı	15 Nisan	Bilecik	5 Eylül	Tekirdağ	13 Kasım
Kars	25 Nisan	Salihli	5 Eylül	Mardin	21 Kasım
Ardahan	25 Nisan	Akhisar	6 Eylül	Edirne	25 Kasım
Adapazarı	20 Haziran	Balıkesir	6 Eylül	Kilis	7 Aralık
Zonguldak	21 Haziran	Aydın	7 Eylül	Gaziantep	25 Aralık

1974 YILINDA MUSEVİ KUTSAL GÜNLERİ

Purim (Kraliçe Ester Mucizesi: Tatlı şeyler yenir) 2 gün:	8 ve 9 Mart
Pesah (Musevilerin Mısır esaretinden kurtuluşu -Hamursuz (Mayasız) ekmek yenir) 8 gün:	7-14 Nisan
Şavuot (Mısır'dan çıkışın 50. günü: Hz. Musa'ya "10 Emir"in verilişi) 2 gün:	27-28 Mayıs
Tişabeav (Hazreti Süleyman Mabedi'nin Babilliler tarafından yıkılışı- Yas ve oruç günü) 2 gün:	28 Temmuz
Roş Aşana (Musevi Yılbaşısı-Dünyanın yaratıldığı gün: 5775'inci yıla giriş) 2 gün:	17,18 Eylül
Kipur (Büyük Af Günü. Daha önce bir hafta ibadet edilir. Son 26 saat oruç tutulur) 1 gün:	26 Eylül
(Musevilerin Hz. Musa ile Sina Çölü'nde 40 yıl yaşamaya başlaması) 9 gün:	1-9 Ekim
Hanuka (Kudüs'teki Hz. Süleyman Mabedi'nin Grek işgalinden çıktıktan sonra 7 Kollu Şamdan'ın tekrar 8 gün yanışı) 8 gün:	9-16 Aralık

1974 YILINDA ERMENİ (APOSTOLİK) KUTSAL GÜNLERİ

Noel (Zinut) Haçın suya atılışı (Hazreti İsa'nın vaftizi)	6	Ocak
Karnaval (Paregentan)	24	Şubat
Büyük Perhiz Başlangıcı (Mezbahk) 47 gün sürer.	25	Şubat
Zeytindalı Bayramı (Dzağgazart)--Hazreti İsa'nın Kudüs'e girişi ve Çarmıha Gerilişi: (Avedum) 10 gün	7	Nisan
Büyük Paskalya (Zadik)— Kırmızı Yumurta (Basübadelmevt Yortusu)	14	Nisan
Büyük Paskalyanın 40. günü (Hamparsum) Hz. İsa'nın göğe çıkışı	23	Mayıs
Paskalyanın 50. Günü (Hokekalust) Resullerin Sent Espri ile aydınlandığı gün	2	Haziran
Vartavar Yortusu (Ermenilerin eski Yılbaşısı)	21	Temmuz
Meryem Ana Yortusu	18	Ağustos
Mukaddes Haç Yortusu	15	Eylül
Noel'den 50 gün önceki oruç başlangıcı (Hisnagatz Paregentan)	18	Kasım
Noel Orucu Başlangıcı (Bir haftalık oruçtur)	30	Aralık

1974 YILINDA RUM (ORTODOKS) KUTSAL GÜNLERİ

Haçın Suya Atılışı (Epifani)	6 Ocak	Hz. İsa'nın göğe çıkışı	23 Mayıs
Evangelismos (Meryem Ana'nın melekler tarafından çiçekle hamile kalışı)	25 Mart	Paskalya'nın 50. Günü (Pendikot)	2 Haziran
Paskalya	14 Nisan	Meryem Ana'nın Ölüm Günü (Asompsiyon)	15 Ağustos
		Noel (Hz. İsa'nın Doğum Günü)	25 Aralık

Yurt Dışına Gidecek Yolcular İçin...

Türk vatandaşları Türkiye'den dışarı çıkabilmek için pasaport almak mecburiyetindedir. Herkese mahsus pasaport almak isteyenler, bir dilekçe ile oturdukları şehrin valiliğine başvururlar. İlçelerde kaymakamlara müracaat edilir. Pasaportları emniyet müdürlükleri verir.

Bir pasaport sahibi, istediği takdirde eşini ve reşit olmayan (18 yaşını bitirmemiş) çocuklarını da aynı pasaportla yazdırabilir. O zaman eşi ve çocukları için ayrı bir ücret alınmaz.

Pasaport sahibinin yanında (refakatinde) bulunanların resimleri aynı pasaporta yapıştırılır. Aile grubu hep birlikte seyahat eder. Pasaport sahibi tek başına seyahat edemez.

Herkese mahsus olan tek pasaportlar üç aylık, altı aylık, bir yıllık ve iki yıllık olarak verilir. 18 yaşını bitirmiş olanlar müstakil pasaport almak zorundadır. Pasaport ücretleri şöyledir:

Üç aylık pasaport masrafı (harçları)	575 lira
Altı aylık pasaport masrafı	825 lira
Bir yıllık pasaport masrafı	1075 lira
İki yıllık pasaport masrafı	1575 lira

Öğrencilerden pasaport harçları alınmaz. Sadece (her müddet için) 75 lira alınır. 18 yaşından küçük çocukların dış seyahatleri için anne-babalarının izin dilekçesi ve, Anne-babası olmayanların velisi veya vasisinin izin vermesi gerekir.

Son kararname lere göre yurtdışına çıkacaklara bir takvim yılında 800 dolar tahsis edilmektedir. Bir yıl içinde yurtdışına seyahat sayısı 4'e çıkarılmıştır. Yıllık 800 dolar döviz istenilen miktarda (200 dolardan az olmamak şartıyla) alınabilir. Dış memleketlerde dövizinin hepsini sarfetmek gerekir. Yurda, aldığı dövizin bir kısmını sarfetmeden dönen kimse bir bankada dövizini Türk parasına çevirmek mecburiyetindedir. Kanunlara göre yurdumuzda üzerinde yabancı para bulundurmak suç sayılır.

Yurtdışına çıkmak her Türk vatandaşının hakkıdır. Ancak bu hak, adli, askeri, mali yönlerden kanunlara göre tahdit edilebilir. Ayrıca hükümet, Pasaport Kanunu'nun 7 ve 22. maddelerine dayanarak seyahat hakkını kısıtlayabilir.

Çeşitli Ülkelerde Kullanılan Başlıca Ölçüler ve Birimler

Amper: Bir voltun, bir ohmluk direnç, karşısında meydana getirdiği elektrik akımı birimidir.

Arşın: Metrenin kabulünden önceki Türk uzunluk ölçülerindendir. İki çeşidi vardır. Çarşı arşını: 68 sm., Mimar arşını: 75,8 sm. idi.

Beygir Gücü: Bir gücün, bir işin teorik olarak standart birimidir. 550 libre (249,40 kilo) ağırlığın bir beygir tarafından, bir saniyede 1 foot (30,48 santim) yükseliğe kaldırılmasına eşittir. Otomobil ve uçak motorlarında kullanılır. Aynı zamanda 1 beygir gücü, 746 vata eşittir.

Desibel: İşitmede ses tonu birimidir. 1 desibel, insan kulağının işitebileceği en ufak ses değişimine eşittir. Bir sesin şiddeti kendi ile çarpıldığı zaman, gücü 3 desibel yükselir.

Dirhem: Metre sisteminin kabülünden önce Türkiye'de kullanılan ağırlık ölçülerinin en küçük birimlerindendi. Esas ağırlık ölçüsü "okka"nın 400'birde biridir ve 3,207 gramdır.

Dönüm: Metre sisteminden önceden beri Türkiye'de kullanılan arazi yüzeyi ölçme birimidir. 40x40 arşındır ki, 919 metrekare eder. Dönüm bugün de kullanılmaktadır.

Fut (Foot): Anglo-Sakson uzunluk ölçüsüdür. "Ayak" anlamına gelir. Eski tercüme kitaplarda buna "kadem"de denirdi. 30,48 santimdir.

Galon: Anglo-Sakson sıvı ağırlık ölçüsüdür. İki çeşittir. İngiliz galonu (4,546 litre), Amerikan galonu (3,785 litre)dir.

Hektar: Metre sisteminde kullanılan yüzey ölçü birimidir. Kenarları yüzer metre olan bir kare alanın içidir.

Hertz: Elektronikte modern bir birimdir. Alman fizikçisi Heindrich R. Hertz'in isminden alınmıştır.

İnç (İnc): Anglo-Sakson uzunluk ölçüsüdür. Türkler buna "parmak"daderler. "Fut" ölçüsünün 1/12'sidir, 2,54 santimdir.

Kalori: Bir gram arı suyun hararetini bir santigrat dereceye çıkaran ısı gucüne denir. Aldığımız gıdalarda kullanılan kalori birimi aslında "Büyük kalori"dir kibu normal kalorinin 1.000 tanesinin karşılığıdır. Ama konuşurken biz ona da sadece "kalori" deriz.

Karat (Kırat): Kıymetli taşları ölçmede kullanılan birimdir. 0,2 gramdır. Bubirim aynı zamanda altının, bir halita içindeki saflık derecesini g östermek için de kullanılır.

Kile: Metre sisteminden önce tahıl ölçmek için kullanılan bir hacım birimiydi. Değişik şekilleri vardı. Başlıcaları: İstanbul kilesi (20 okka) 25 kilo; İbrail kilesi (80 okka) 100 kilo idi. Çok eskiden gemiler için "Tonilato" yerine de kullanılırdı. 36 kile 1 tonilato karşılığı idi.

Kilo: Metre sisteminde kullanılan ağırlık birimidir. Binde biri de gramdır.

Kilojul: İş birimidir. 1 kilovat saatin 3600'de biridir.

Kilometre: Metre sisteminde uzun mesafeleri ölçmek için kullanılan ölçü birimidir. 1.000 metredir.

Kilovat: Elektrik güç birimidir. 10 hektovat veya 1.000 vat karşılığıdır.

Kilovat-saat: Elektrikte bir saatte kullanılan gücü gösterir. Bir saatte 1.000 vat kullanmaya eşittir.

Libre (Pound): Anglo-Sakson ağırlık ölçüsüdür. 453,59 gramdır.

Litre: Metre sisteminde sıvı ağırlık birimidir. 1.000 gram saf suyun ağırlığına veya bir desimetre küp hacmine karşılıktır.

Metre: Metre sistemi esas uzunluk ölçü birimidir. Dünya çevresinin 40 milyonda biridir. Yüzde birine "santim", binde birine de "milim"denir.

Miskal: Eskiden Türkiye'de kullanılan çok ufak bir ağırlık ölçme birimidir. 20 karat karşılığıdır. Ayrıca bir dirhemle, dirhemin 3/7'sine eşittir. Orta büyüklükte 100 arpa ağırlığı kadardır.

Mil: Bir Anglo-Sakson mesafe ölçüsüdür. İki çeşittir. Kara mili (179,33 yarda): 1600,3 metre ve deniz mili (2026,60 yarda) 1853 metredir. Deniz mili bütün dünya tarafından denizlerde kullanılır.

Ohm: Elektrik direnç birimidir. 1 voltluk bir akımın 1 amperlik bir ceryan meydana getirmesidir.

Okka: Türklerin eski ağırlık ölçü birimidir. 1,283 kilogramdır. 400 parçaya bölünür ve bu 1/400 parçasına da "dirhem" denirdi. Halen Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalma bir gelenek olarak yakın Doğu ülkelerinde kullanılır.

Vat (Watt): Elektrik güç birimidir. 1 amperlik bir akım tarafından 1 volt üzerindeki basınç sonucu elde edilen elektrik gücüne eşittir.

Volt: Elektrikte elektromotor güç birimidir. 1 amperlik bir akımın 1 ohm'luk bir direnç sonucu elde ettiği elektrik gücüdür.

* 27 Ocak 1974'te eski Enerji Bakanı İhsan Topaloğlu, "Petrolde yabancı şirketlerden çok kendi gücümüze dayanalım," dedi...

* 1 Ocak 1974'te Türk Kadınlar Birliği, Mevhibe İnönü'yü, "50 Yılın Kadını" olarak seçti ve kendisine törenle bir plâket verdi.

* 20 Ocak 1974 Pazar günü İstanbul ve bütün Türkiye'de kar yağışı arttı... Birçok yollar kardan kapandı. Resimde karlı İstanbul'dan bir görünüş...

11 Cumhurbaşkanı Korutürk Türk ulusuna yeni bir mesaj yayınladı. Hükümet meselesiyle ilgili son görüş ve önerilerini açıkladı.

* Cumhurbaşkanı Korutürk Senato Başkanı Arıburun ile Meclis Başkanı Güven'i kabul edip bir hükümetin nasıl ve kimin başkanlığında kurulabileceğini mümkün görüyorlarsa kendisine bu formülü getirmelerini rica etti.

* Kendisine uzun süre pasaport verilmeyen Yüksek Mühendis Harun Karadeniz'in kolu, ilerlemiş kanser teşhisiyle Londra'da kesildi.

* Tanınmış tiyatro adamı Muhsin Ertuğrul, yeni seçilen İstanbul Belediye Başkanı tarafından, İstanbul Şehir Tiyatroları Genel Sanat Yönetmenliği'ne getirildi.

* İşadamları Derneği, Sermaye Piyasası Kanunu'nun 1974'te çıkmasını istedi.

* Fenerbahçe, Berlin'e gitti. Özel maçlar yapacak.

12 CHP-MSP liderleri görüştü. İki lider, "Hedefe yaklaştık," dedi

* İngiltere'de yayınlanan liberal eğilimli "Guardian" gazetesi Türkiye'de en iyi hükümetin CHP-MSP koalisyonu ile kurulacağını yazdı.

* Korutürk 30 yıla bükümlü olan sakat katili affetti.

* Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği İstanbul'da yaptığı toplantıda Prof. Memduh Yaşa, "Ücretliler bu yıl daha çok vergi verecek," dedi.

13 CHP ile MSP hükümet konusunda ortaklık için anlaştı.

* Verem hastalığından Türkiye'de her yıl 5.000-6.000 kişinin öldüğü açıklandı.

* Türkiye Barolar Birliği yayınladığı bildiride genel af istedi.

* Fenerbahçe Hertha Berlin'e 3-1 yenildi. Stadda olaylar çıktı.

14 Cumhurbaşkanı Korutürk önce Ecevit, sonra Erbakan'la görüştü.

* Türk-İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy, Londra'da kanserden öldü.

* Şiddetli fırtına elektrik tellerini kopanınca Trakya illeri karanlıkta kaldı. Antalya'ya 35 yıldanberi ilk defa kar yağdı.

15 Cumhurbaşkanı Korutürk, CHP Başkanı Bülent Ecevit'e ikinci defa hükümeti kurma görevini verdi. CHP lideri geniş kapsamlı af çıkarılacağını açıkladı.

* DP Başkanı Bozbeyli, sağ koalisyon kurulmasını önlediği için AP'yi suçladı.

* MSP Genel Başkan Yardımcısı Süleyman Arif Emre, "MSP, Anayasadaki temel hak ve hürriyetlere bağlıdır," dedi.

16 Ecevit ve Erbakan başkanlığında CHP ve MSP heyetleri arasında yapılan toplantıda koalisyon hazırlıklarının en kısa zamanda bitirilmesine karar verildi.

* DP Diyarbakır Milletvekili Hasan Değer, hazırladığı bir kanun teklifiyle, hafta tatilinin şeriat döneminde olduğu gibi, Cuma günü yapılmasını istedi.

* Siyasal Bilgiler Fakültesi Anayasa Hukuku Profesörü Mümtaz Soysal'ın Ankara 3 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde devam etmekte olan duruşmasında mahkeme, Askeri Yargıtay'ın yeni bilirkişi kurulması dileğine uymadı.

17 MSP Başkanı Erbakan, "Dört yıl sürecek koalisyon kuracağız. Erken seçim söz konusu değildir. MSP-CHP koalisyon ortaklığının tek ihtimal olduğu anlaşıldı."

* İstanbul Elektrik İdaresi, daha fazla gecikmeden İstanbul'da metro yapılmasına girişmeyi zorunlu bulduğunu bildirdi.

* Talu hükümetinin petrol ve diğer akaryakıtlara zam yapmayışı yüzünden Hazinenin 22 günde 200 milyon TL. zarara uğradığı açıklandı.

18 CHP-MSP koalisyonu için yapılan protokol toplantılarının ilki başladı. Seçmen yaşının 18'e indirilmesi konusu koalisyon protokolünde yer alıyor.

* Erbakan, "MSP'li 48 milletvekili yekvücut halinde güven oyu verecek," dedi.

* Mardin'de bir kişiyi öldürmek ve 7 kişiyi yaralamakla suçlanan bir jandarma üsteğmeni ile 16 er tutuklandı.

* Mısır ve İsrael, Süveyş'ten çekilmek üzere imzaladı.

Sümerbank mamüllerinde pamukluya yüzde 75, yünlüye yüzde 40 zam yapıldı.

* RCD Kupası'nda Pakistan ile Milli Futbol Takımımız 2-2 berabere kaldı.

19 CHP İstanbul Milletvekili Reşit Ülker, "Talu, petrol zammını CHP'ye bırakıyor," dedi.

* Ankara 3 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi Prof. Mümtaz Soysal'ın 6 yıllık hafis cezası kararında 5'inci defa ısrar etti.

* İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nün giriş sınavında usulsüzlük saptandı. 60 öğrenci Danıştay'a başvurdu.

* Ecevit, "Türkiye, artık uzun süren bir hükümet bunalımına dayanacak sağlam demokratik yapıya sahiptir," dedi.

20 CHP ile MSP arasında kurulacak koalisyon için çalışmalar devam ediyor.

* DP Başkanı Bozbeyli, "24 yıl sonra Türkiye'de bir sol hükümet kuruluyor," dedi.

* CHP ve MSP heyetleri affın kapsamında anlaştı.

* Karaçi şehrinde Türkiye-İran Milli Futbol Takımları maçını 1-0 kazanıp RCD Kupası'nı aldık.

21 Cumhurbaşkanı Korutürk, tanınmış Türkçü yazar Nihal Atsız'ı affetti. Atsız hapisten çıkıyor.

* CHP İstanbul Gençlik Kolları, Yüksek Mühendis Harun Karadeniz'in pasaportunu geciktirip kolunun kesilmesine yol açanların kamuoyuna açıklanmasını ve cezalandırılmasını istedi.

* İstanbul'da başlayan "Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferansı"nda, vergi yükünü dar ve orta gelirlilerin çektiği, yüksek gelirlilerde de verginin arttırılması gerektiğini belirtti.

22 Fuel-Oil'e yüzde 42 zam yapıldı.

* İstanbul-Konya yolunda 200 taşıt kara saplanıp kaldı

* CHP Genel Başkanı Ecevit, Cumhurbaşkanı Köşküne giderek Korutürk'e koalisyon çalışmaları hakkında bilgi verdi.

* İstanbul'daki "Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferansı"nda Koç Grubu sözcüsü, "Yabancı sermayenin kâr transferinde CHP'nin önerdiği kısıtlamalar makuldür," dedi.

23 10 Ocak 1974'ten beri yapılan görüşmeler sonunda CHP ile MSP kesin uzlaşmaya vardılar ve koalisyon gerçekleşti. Protokol 25 Ocak Cuma günü imzalanacak.

* Talu hükümetinin Dışişleri Bakanı Bayülken, henüz Başbakan olmadığı halde, CHP Lideri Bülent Ecevit'e petrol konusunda yapılan temasları anlatıp bilgi verdi.

* Başbakan Talu, işkence iddialarını kabul etmedi.

* UEFA Kupası Amatör Milli Takımlar Grup Elemelerinde Yunanistan Futbol Takımını 2-0 yendik.

* 26 Ocak 1974 günü sabah saat 07.00'de İzmir'in Cumaovası Havaalanından kalkmak üzere olan "Fokker F-28" tipi ve "Van" isimli uçağımız düştü. İlk anda 62 kişi öldü, 11 kişi yaralandı...

* Kıbrıs Cumhuriyeti'ni Yunanistan'a vermek için senelerden beri kanlı olaylar çıkartan EOKA Teşkilâtının Lideri General Grivas, Kıbrıs'ta öldü...

* Türk - İş Genel Başkanı Seyfi Demirsoy 14 Ocak 1974'te Londra'da kanserden öldü...

24 Tunceli'de çığ altında kalan 15 kişi öldü. Anadolu'da şiddetli soğuklar ve yıllardır görülmemiş kar var.

* Cezaevinden çıktıktan sonra gözlerini tedavi ettirmek için Londra'ya giden Yazar Çetin Altan, buradaki muayeneden sonra Paris'te de gözlerini doktorlara gösterdi.

* Külçe altının gramı bir günde 3 lira arttı ve 66 lira oldu.

* Yeni hükümeti kurmakla görevlendirilen Ecevit saat 19.30'da Çankaya'ya giderek Korutürk'e hükümet protokolü hakkında bilgi verdi.

25 Türkiye Cumhuriyeti'nin demokrasi tarihinde yeni bir devreyi açan CHP-MSP protokolü TBMM'de sabah 11.00'de Ecevit ve Erbakan tarafından imzalandı. Ecevit saat 17.00'de Cumhurbaşkanını ziyaret ederek görüştü. Ecevit Çankaya'dan çıkarken Cumhurbaşkanı Korutürk'ün Bakanlar Kurulu listesini şifahen tasdik ettiğini açıkladı. Türkiye radyoları bugün Ecevit'i Başbakan olarak ilân ettiler ve kabine üyelerinin kim olduklarını açıkladılar.

26 Başbakan Bülent Ecevit'in başkanlığında kurulan CHP-MSP hükümeti resmen göreve başladı.

* Sabah 07.00'de İzmir'de THY'nin F. 28 tipi "Van" isimli uçağı düştü, 62 kişi öldü. Düşme sebebi bilinemiyor.

27 Bülent Ecevit'in başkanlığındaki hükümet, programını hazırlamaya başladı.

* Eski Enerji Bakanı İhsan Topaloğlu, "Petrolde yabancı şirketlerden çok kendi gücümüze dayanalım," dedi.

* Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı Avni

Başdoğan, yayınladığı bildiride, haşhaş ekiminin kontrollü olarak devamını istedi.

* Doğu Anadolu'da yem yokluğundan çok sayıda hayvan öldü.

* Fenerbahçe, İstanbul'da Romen Milli Futbol Takımıyla yaptığı özel maçta 2-1 yenildi.

28 "Devrimci Subaylar Örgütü"nden 33 subay 6 ile 12 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum oldu.

* Kıbrıs'ı Yunanistan'a vermek isteyen EOKA teşkilâtının lideri General Yogor Grivas, Kıbrıs'ta kalp sektesinden 75 yaşında öldü. EOKA Lideri, ölmeden önce yerine yeni bir lider tâyin etmişti.

* Demirel, "Ana Muhalefet Partisi" lideri sıfatıyla verdiği ilk demeçte, "Sorumlu muhalefet eksikliğini gidereceğiz," dedi.

* Veteriner Hekimler, Tes-İş ve Köy-Koop. ile Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç, yeni hükümetin protokolünü olumlu bulduklarını ve destekleyeceklerini açıkladılar.

29 İstanbul Kültür Sarayı'nı yakmak, Marmara yolcu gemisiyle Eminönü araba vapurunu batırmak ve Kastamonu şilebinde yangın çıkarmak iddiasıyla yargılanan 22 sanığın hepsi İstanbul 2 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde beraat ettiler.

* İstanbul'daki sis yüzünden iki vapur çarpıştı, bir şilep karaya oturdu ve Boğaziçi Köprüsü'ndeki trafik saatlerce durdu.

30 Yeni kurulan Ecevit Hükümetinin memurlara yeni olanaklar getireceği açıklandı.

* Çekilen Naim Talu hükümeti zamanındaki kayıtsızlık yüzünden Türkiye-İran tabii gaz boru hattı projesi suya düştü.

* Ecevit Hükümeti Şubat cuma günü meclislerde okuyacağı hükümet programını hazırlıyor.

* Hükümet güven oyu aldıktan sonra Sosyal Sigortalar Kurumu, ilaç fabrikası kurma girişiminde bulunacak.

31 1968-1973 yıllarında belge olan üniversite öğrencilerine bir hak daha tanınıyor.

* Otomobil lastiği ve tereyağ fiyatları düştü.

* Ecevit: "Güvenliğimizi yalnız NATO'ya dayandırmak yeterli değil," dedi.

* Türk-İş Genel Başkanlığına Kontenjan Senatörü Halil Tunç seçildi.

* Şubat 1974 maaşları yeni gösterge tablosu üzerinden ödenecek.

* CHP-MSP Af Komisyonu rüşvet, yolsuzluk ırza geçme suçlarını af dışında bıraktı.

* Keban Barajı'nı yapan İtalyan firmasının vergi kaçırdığı saptandı.

* Askeri Yargıtay Kürdistan Demokrat Partisini kurmaktan mahkum olan 10 kişinin cezasını onayladı.

* Erzurum'a bağlı Aşkale Lisesi'nde 3 öğretmeni döven 7 öğrenci mahkeme tarafından tutuklandı.

* Çalışma Bakanı Önder Sav, yurt dışına yeni gönderilen, çalışma ataşeliklerine bağlı basın müşavirlerini yurda geri çağırdı.

* Basın müşavirleri dil bilmedikleri gibi 18.000'er lira maaş almaktaydı ve 60 kişiydi.

* ŞUBAT

1 Ecevit, Koalisyon Hükümeti'nin programını Millet Meclisi'nde ve Cumhuriyet Senatosu'nda okudu. Bir saat 15 dakikada okunan programda adalet ve vergi kanunlarının değişeceği, pahalılıktan geniş halk topluluklarının etkilenmemesi için gelirler ile fiyatlar arasında adaletli denge kurulacağı; düşünce, inanç, ifade ve basın hürriyetlerini kısıtlayan maddelerin kanunlarımızdan çıkarılacağı, gençliğe kuşku ve korkuyla değil, güvenle bakılacağı ve seçmen yaşının 18'de başlayacağı vb. belirtiliyor.

* İzmir'de, sabaha karşı saat 02'de deprem oldu. Ünlü İzmir Saat Kulesi'nin üst kısmı yıkıldı. İki kişi öldü.

* Çeşitli kuruluşlar, çıkacak genel affın sınırsız olmasını hükümetten istediler.

2 Sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanmakta olan bazı sanıklara işkence yapılması konusunda bir açıklamada bulunan eski Başbakan Naim Talu'nun iddialarını, sanıkların yakınları kınayıp, kendilerinin bu işkencelere tanık olduklarını bir bildiriyle kamuoyuna açıkladılar.

3 AP Genel Başkanı Demirel'e 70 AP'li senatör ve milletvekilinin muhtıra verecekleri açıklandı.

* Müzisyen Orhan Avşar, İstanbul'da bir trafik kazasında öldü.

4 CHP-MSP Hükümeti'nin programının tartışılması Millet Meclisi'nde başladı. Görüşmeler gece yarısından sonra 02'ye kadar sürdü.

* Otomobil yedek parçalarının, karaborsada 7-8 misli kârla satıldığı açıklandı.

5 İçişleri Bakanı Asiltürk, sanayi bölgelerindeki illerde yeni valilerin mühendisler arasından tayin edileceğini açıkladı.

* Millet Meclisi'nde Yeni Hükümetin programı görüşülürken TBP Başkanı Mustafa Timisi'nin konuşmasından sonra olaylar çıktı. Başbakan Ecevit, eleştirilere verdiği cevapta: "Halkın parası halkın kalkınması için kullanılacak. Dar gelirlilerin pahalılıktan ezilmesini önleyeceğiz," dedi.

* Eski AP'li Bakanlardan Vedat Ali Özkan, Demirel'e: "En kısa zamanda Genel İdare Kurulunu toplamazsanız basına açıklama yapacağım," dedi.

6 İstanbulluların her ekmekte 40-270 gram eksik ekmek aldıkları ve böylece aldatıldıkları açıklandı.

* Türkiye Elektrik Kurumu, elektrik kilovatına 9,3 kuruş zam yaptı. Evvelce 44 kuruş civarında olan elektrik fiyatı, bazı illerde 55 kuruşa yükseldi.

* ABD petrol şirketlerinin, son Ortadoğu Savaşı'ndan sonra tarihlerinin en büyük kârını elde ettikleri açıklandı.

* Yeni Türk-İş Genel Başkanı Halil Tunç: "Sol ekonomik görüş milliyetçiliğin ta kendisidir," dedi.

7 Büyük Millet Meclisi'nde bugün yapılan oylamada Ecevit Hükümeti güven oyu aldı. 235 Evet oyuna karşılık 136 Hayır ve 2 Çekimser oy verildi. 76 kişi de oylamaya katılmadı. Oy verme sırasında Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan alkışlanırken, dinleyici localarındakilerin de bu alkışa katılmasını kınayan muhalefet partileri Meclis'i terk ettiler.

* İngiltere Başbakanı, kömür işçilerinin grevde ısrar etmeleri karşısında, Parlamentoyu feshederek 28 Şubat'ta seçime gitmeye karar verdi.

* Tanınmış futbolcu Galatasaraylı Metin Kurt, kulübü tarafından affedildi.

8 Güven oylaması sırasında Meclis'te çıkan olaylar yüzünden, muhalefet partileri liderlerinin kendisini suçlamalarına cevap veren Meclis Başkanı Kemal Güven: "Ben vazifemi yaptım. İç tüzüğü ihlâl eden 200 dinleyici dışarı çıkarılmış, mukavemet eden dört kişi hakkında da kanuni muamele yapılmıştır," dedi.

* Ürdün ordusunda beş gün önce başlayan ve 2.000'e yakın askerin katıldığı ayaklanma önlenmiş, Kral ile olaya karışan 40. Zırhlı Tugay mensupları anlaşmışlardır.

9 Ana Muhalefet Partisi Lideri Süleyman Demirel, ve arkadaşları evvelâ Başbakan Ecevit'i, daha sonra Başbakan Yardımcısı Erbakan'ı ziyaret ederek tebrik edip başarılar dilediler.

* Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları'nda işverenle işçiler arasındaki anlaşmazlık bu akşam giderilmiş, taraflar Ankara'da bir ön protokol imzalamışlardır. Bu toplu sözleşme ön anlaşmasına göre işveren saat ücretlerine ilk yıl kademeli olarak 250-300 krş. zam yapacak, ikinci yıl bu zam 200 krş. olacaktır.

* Bugün başlayan Türkiye Futbol Ligi 2. devre maçlarında Fenerbahçe, Samsunspor'u İstanbul'da Alpaslan ve Ziya'nın golleriyle 2-0 yendi.

10 Fransa ile İran arasında varılan bir anlaşmaya göre Fransa, İran'da nükleer tesisler, fabrikalar, petrol boru hatları yapacak; karşılığında doğal gaz ve petrol arama hakları alacaktır. Anlaşma 5 milyar dolarlıktır.

* Bugün yapılan lig maçlarında İstanbul'da Beşiktaş, Bursaspor'la 0-0 berabere kalmış; Ankara'da Ankaragücü, Vefa'yı; İzmir'de Göztepe, Kayserispor'u; Adana'da Adanaspor, Giresunspor'u; Eskişehir'de Eskişehirspor, Altay'ı; Mersin'de Mersinspor, Adana Demirspor'u; Bolu'da Boluspor Galatasaray'ı 1-0 yendiler. Bolu'da maçtan sonra olaylar çıktı ve bir kısım Galatasaraylı oyuncularla antrenörler tutuklandılar.

11 1973 yılı mahsulü Ege ekici tütün piyasası, bu sabah Akhisar Değirmendere bucağında, Tekel Bakanı Mahmut Türkmenoğlu tarafından açılmıştır. Geçen yıl 16,25 olan baş fiyat bu yıl 22-25 lira olarak tesbit edilmiştir.

* Muhalefet Lideri Demirel bir basın toplantısı yaparak: "Yenilgi, yenilgidir. İzahı yoktur. AP ayağına batan dikeni çıkaracaktır," dedi.

* Amerika'nın daveti üzerine, petrol tüketen 13 sanayi ülkesinin temsilcileri bugün Washington'da toplandılar. Amaç petrol tüketici ülkelerin, petrol üretici ülkelere karşı ortak bir politika tespitidir.

12 Anayasa Mahkemesi, Başkanlık Divanında Kontenjan ve Milli Birlik Grubu'nun temsil edilmeyişini Anayasa'ya aykırı bularak Senato Başkanlık Divanı seçimlerini iptal etti.

* Ege'de açılan tütün piyasasının birinci gününde, 90 bin tonluk 1973 rekoltesinin 86 bin tonu tamamen satılmıştır. Üreticiler paralarını hemen alacaklardır.

* Pazar günü Bolu'daki hadiseli maçtan sonra tutuklanan Galatasaraylı oyuncular, Bolulu idarecilerin şikâyetlerini geri almaları sonucu serbest bırakıldılar.

13 İstanbul'da Göztepe'de, tanınmış işadamlarından milyoner Yusuf Gürün'e ait yalıda 15 milyon değerinde kaçak Amerikan sigarası yakalandı.

* Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanmış olan Rus yazarı Soljenitsin, Avrupa'da yayınlanan ve Stalin devri Rus kamplarındaki korkunç hayatı anlatan "Gulag Takımadaları" kitabı yüzünden bir müddetten beri Rusya'da idari makamlar tarafından baskı altında tutuluyordu. Dün tutuklanan yazar, bugün bir Rus uçağıyla Batı Almanya'ya gönderilerek Rus vatandaşlığından ihraç edilmiştir.

14 Yazar ve gazeteci İsmail Cem TRT Genel Müdürü oldu.

15 En çok iki ay yürürlükte kalacak olan geçici bütçe Meclis'e sevkedildi. Memurlar Mart aylıklarını zamlı alacaklar.

* Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ, haklarında adli kovuşturma yapılan ve Sıkıyönetim Mahkemelerinde yargılanan öğretmenlerin "Kıyım"a uğradığını söyledi ve görevlerine iadesini emretti.

* 26 Ocak 1974'te Bülent Ecevit Hükümeti, Cumhurbaşkanı Korutürk tarafından Çankaya'da kabul edildi. Resim, bu ziyareti tespit ediyor. Milli Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ ile Milli Savunma Bakanı Hasan Işık, fotoğraf çekilirken yurt dışında olduklarından bu fotoğrafa giremediler. Resimde (Soldan sağa): Selahattin Cizrelioğlu (Sağlık), Ferda Güley (Ulaştırma), Turan Güneş (Dışişleri), Erol Çevikçe (Bayındırlık), İsmail Hakkı Birler (Devlet), Mahmut Türkmenoğlu (Gümrük-Tekel), Orhan Eyüboğlu (Devlet), Ahmet Şener (Orman), Bülent Ecevit (Başbakan) Muslihittin Yılmaz Mete (Spor), Fahri Korutürk (Cumhurbaşkanı), Mustafa Ok (Köyişleri), Necmettin Erbakan (Başbakan Yardımcısı), Abdülkerim Doğru (Sanayi), Süleyman Arif Emre (Devlet), Orhan Birgit (Turizm), Deniz Baykal (Maliye), Şevket Kazan (Adalet), Korkut Özal (Tarım), Oğuzhan Asiltürk (İçişleri) görülüyor. Ali Topuz (İmar), Cahit Kayra (Enerji), Önder Sav (Çalışma), Fehim Adak (Ticaret) fotoğrafta yoktur.

Bülent Ecevit Hükümeti Kuruldu

BÜLENT ECEVİT
(Başbakan)

28 Mayıs 1925'de İstanbul'da doğdu. Profesör, doktor ve CHP Kastamonu Milletvekili Fahri Ecevit'in oğludur. İstanbul Amerikan Koleji ile Harvard Üniversitesinde okudu. 1961-65 yıllarında Çalışma Bakanı'ydı. 15 Mayıs 1972'de CHP Genel Başkanı oldu. Türkiye Cumhuriyeti'nin 19. Başbakanıdır.

NECMETTİN ERBAKAN
(Başbakan Yardımcısı)

1926 yılında Sinop'ta doğdu. İstanbul Teknik Üniversitesi mezunudur. Almanya'da ve İstanbul'da profesörlük yaptı. Odalar Birliği Genel Sekreteri ve Başkanı oldu. Milli Nizam Partisi'ni kurdu. 20 Ekim 1973'te MSP Genel Başkanı oldu. Konya Milletvekilidir. Fransızca ve İngilizce bilir.

ORHAN EYÜBOĞLU
(Devlet Bakanı)

1918'de Samsun'da doğdu. İstanbul Hukuk Fakültesi mezunudur. İçişleri Bakanlığı'nda çeşitli görevlerde çalıştı. Mart 1973'te CHP Genel Sekreteri oldu. Fransızca ve İngilizce bilir. Evlidir.

İSMAİL HAKKI BİRLER
(Devlet Bakanı)

1927 yılında Sivas'ın Suşehri ilçesinde doğdu. CHP Tokat İl Başkanlığı ve avukatlık yaptı. 1969 seçimlerinde milletvekili oldu. Evli ve bir çocuk babasıdır.

SÜLEYMAN ARİF EMRE
(Devlet Bakanı)

Adıyaman ilinin Besni ilçesinde 1923 yılında doğdu. 1965-69 yıllarında Yeni Türkiye Partisi Milletvekiliydi. Ankara Hukuk Fakültesi mezunudur. MNP kurucularındandır. Evli ve 6 çocukludur.

ŞEVKET KAZAN
(Adalet Bakanı)

1933 yılında Adapazarı'nda doğdu. 1973 yılında İstanbul Hukuk Fakültesini bitirdi. 1959'dan beri ticaret ve gezici vâizlik yapardı. Evlidir İngilizce ve Arapça biliyor. MSP Kocaeli milletvekilidir.

HASAN IŞIK
(Milli Savunma Bakanı)

Eski Dışişleri Bakanı, Moskova ve Paris Büyükelçisi olan Işık, Galatasaray Lisesi ve Siyasal Bilgiler mezunudur. 14 Ekim 1973'de Bursa Milletvekili seçildi. Evli ve bir çocukludur.

OĞUZHAN ASİLTÜRK
(İçişleri Bakanı)

1935'te Malatya'da doğdu. İstanbul Hukuk ve Edebiyat Fakültelerinde okudu. İTÜ İnşaat Fakültesi'nin bitirdi. Karayolları ve DSİ'de çalıştı. MNP Ankara İl Başkanlığı yaptı. Evlidir. Üç çocuğu var

TURAN GÜNEŞ
(Dışişleri Bakanı)

1921 yılında İzmit'in Kandıra İlçesinde doğdu. İstanbul Hukuk Fakültesi mezunudur. İdare Hukuku Profesörlüğü yaptı. Hürriyet Partisi kurucularındadır. 1954'te DP'den milletvekili seçilmişti. CHP Genel Sekreter Yardımcısıdır. Evli, bir çocukludur.

DENİZ BAYKAL
(Maliye Bakanı)

1938'de Antalya'da doğdu. Hukuk Fakültesi'ni bitirip Amerika'da Columbia ve Berkeley Üniversitelerinde çalıştı. SB Fakültesi'nde Anayasa Hukuku Doçentiydi. Evli ve iki çocuklu.

MUSTAFA ÜSTÜNDAĞ
(Milli Eğitim Bakanı)

1933'te Konya'nın Seydişehir İlçesinde doğdu. Gazi Eğitim Enstitüsü ve Amerika'da Wisconsin Üniversitesi mezunu. Konya milletvekili olan Mustafa Üstündağ evli ve üç çocuk babasıdır.

EROL ÇEVİKÇE
(Bayındırlık Bakanı)

1937 yılında Amasya'da doğmuştur. İstanbul İktisat Fakültesini bitirmiştir. Almanya'da İFO Enstitüsünde staj görüp DPT'ye girmiştir. Amerika'da Pittsburg Üniversitesi'nden diploma almıştır. Evlidir. Bir çocuğu var.

FEHİM ADAK
(Ticaret Bakanı)

1931'de Mardin'de doğdu. İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesi mezunudur. DSİ Genel Müdürlüğü Müşavere ve Murakabe Kurulunda Teknik Danışman olarak çalışıyordu. MSP Mardin Milletvekili

SELAHATTİN CİZRELİOĞLU
(Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı)

1924 yılında Diyarbakır'da doğmuştur. Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra avukatlık yaptı. AP'den Diyarbakır Senatörü seçilmiş, daha sonra CHP'ye geçmiştir. Evlidir.

MAHMUT TÜRKMENOĞLU
(Gümrük ve Tekel Bakanı)

1933 yılında fakir bir tütüncü ailesinin oğlu olarak İzmir'in Bademler Köyünde doğdu. İstanbul Teknik Üniversitesi Makina Fakültesi mezunudur. İzmir Köy Kooperatifleri Başkanı iken milletvekili seçildi. Evli, bir çocuklu.

KORKUT ÖZAL
(Gıda-Tarım ve Hayvancılık Bakanı)

1929 yılında Malatya'da doğdu. İTÜ İnşaat Fakültesi mezunudur. DSİ ve TPAO'da çalıştı. İstanbul'da Boğaziçi Üniversitesinde ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yaptı. Evli ve beş çocuk babasıdır.

FERDA GÜLEY
(Ulaştırma Bakanı)

1916'da Ordu ilinin Aybastı İlçesinde doğdu. Harp Okulu'nu bitirip subay oldu. Binbaşılıktan istifa ettikten sonra İstanbul Edebiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Kurucu Meclise seçildi. Evli ve dört çocuk babası.

ÖNDER SAV
(Çalışma Bakanı)

1932 yılında Ankara'da doğdu. Hukuk Fakültesini bitirip avukatlık yaptı. Ankara Barosu Yönetim Kurulu üyesi ve "Özgür İnsan" dergisinin yöneticisidir. Ankara milletvekilidir. Evlidir.

ABDÜLKERİM DOĞRU
(Sanayi ve Teknoloji Bakanı)

1927 yılında Ardahan'da doğdu. İstanbul Teknik Üniversitesi Makina Fakültesi mezunudur. Azot Sanayii GEnel Müdürlüğü'nde bulundu. Kars Milletvekilidir. Evli ve iki çocukludur.

CAHİT KAYRA
(Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı)

1917 yılında Trabzon'da doğdu. Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye bölümü mezunudur. OECD'de Türk Heyeti Başkanı, Maliye Tetkik Kurulu Başkanı oldu. Evlidir.. İki çocuğu var.

ORHAN BİRGİT
(Turizm ve Tanıtma Bakanı)

1927 yılında Kars'ta doğdu. İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. İstanbul Milletvekili olan Orhan Birgit uzun yıllar gazetecilik ve avukatlık yaptı. Evlidir.

ALİ TOPUZ
(İmar ve İskân Bakanı)

1932 yılında Rize Çayeli ilçesi'nde doğmuştur. Yüksek Mimar olan Ali Topuz İstanbul Belediyesinde ve İller Bankası'nda görev almıştı. 1970-73 döneminde CHP İstanbul İl Başkanıydı.

MUSTAFA OK
(Köyişleri ve Kooperatif Bakanı)

1925 yılında Manisa'da doğmuştur. Emekli Kurmay Albaydır Harp Akademisi ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü mezunudur. Evlidir. üç çocuk babasıdır.

AHMET ŞENER
(Orman Bakanı)

1921 yılında Trabzon İlinin Vakfıkebir ilçesinde doğdu. Ziraat Fakültesi mezunudur. İtalya'da ihtisas yapmıştır. 1960'ta Kurucu Meclis üyesiydi. Almanca ve İtalyanca bilir. Evli, üç çocukludur.

MUSLİHİTTİN YILMAZ METE
(Gençlik ve Spor Bakanı)

1920 yılında Adana İlinin Ceyhan İlçesinde doğmuştur. Hukuk Fakültesi mezunudur. 1962-64 yıllarında Güreş Federasyonu Başkanıydı. Muslihittin Yılmaz Mete evlidir ve üç çocuk babasıdır.

Kambiyoda Son Durum

Paranın cinsi	*TL.*
ABD Doları	14.00
Alman Markı	5.25
Avusturya Şilini	71.54
Belçika Frangı	32.97
Danimarka Kronu	2.22.85
Fransız Frangı	2.66
Hollanda Florini	5.03.38
İsveç Kronu	3.07.01
İsviçre Frangı	4.34
İtalyan Lireti (100)	2.03.68
Kanada Doları	13.39.97
Sterlin	32.30
Norveç Kronu	2.33.49

ALFABETİK FİHRİST

A

Adalar 221
Adalet Partisi Seçim Bildirgesi 622
Afganistan 639
Afrika 222
Ağırlık Ölçüleri 687
Ağustos 1973 ayı 50
Ahlâkla ilgili konular 476
Akademi Armağanı (Oscar) 692
Akarsular 220
Akıntılar 218
Almanya 241, 491
Amerika 224
Amerika Birleşik Devletleri 244, 485
Anarşizm 504
Andorra 252
Animizm 504
Antarktika 234
Apollo uzay aracı 158
Aralık 1973 ayı 73
Arjantin 252
Arktika 235
Arnavutluk 257
Astronotlar 191
Asya 228
ASKERİ GÜÇLER (Ülkelerin) 485-503
At yarışları 152
Atatürk 547
Atatürk Devrimleri 534
Atatürkçülük 511
Ateizm 504
Atıcılık 108
Atletizm 108
Avrupa 230
Avrupa Konseyi 466
Avustralya 258
Avusturya 260
Ay 213
Ay otomobili 160

B

Bahama 261
Bahreyn 262
Bale (Türkiye'de) 587
Bankalar (Türkiye'de) 636, 637
Bankizler 218
Barbados 263
Basın (Türkiye'de) 601
Basınla ilgili kuruluşlar ..475
Basketbol 111
BASKIYA VERİLİRKEN 690-694
Başbakanlarımız 552
BAŞLICA DİNLER 519-533
Batı Almanya 243, 491
Batı Samoa 263
Bayar, Celâl 549, 552
Bayındırlık İşleri (Türkiye'de) 604
Belçika 264
Bengaldeş 265
Berlin Film Festivali (1973) 682
Bhutan 267
Bilimle ilgili kuruluşlar ..475
Bilimsel Sosyalizm 504
Binicilik 118
Birleşmiş Milletler 461
Birleşik Arap Emirlikleri 267
Birmanya 267
Bisiklet 119
Boks 119
Bolivya 269
Bolşevizm 504
Botswana 271
Brahmanlık 524
Brezilya 271
Brunei 273
Budizm 524
Bulgaristan 274, 499
Burma 267
Burundi 276
Buzullar 219, 221
Bülent Ecevit Hükümeti 695-697
Bütçe (Türkiye, 1973) ...641

C

Cannes Film Festivali ...682
Cento 471
Cezayir 277
Cumhurbaşkanlarımız 547, 551
Cumhurbaşkanlığı seçimi (1973) 615
Cumhuriyet Halk Partisi Seçim Bildirgesi 624

YILLIKTAKİ ALFABETİK OLMAYAN KONULAR

Rusya'daki Türk Kavimleri Nasıl Yok Ediliyor? 89
Enerji Kıtlığı 93
Dev Tankerler Gittikçe Devleşiyor 94
Keban Barajı 95
İstanbul Festivali 96
Darüşşafaka 100 Yaşında 101
Deniz Harp Okulu'nun 200. Kuruluş Yıldönümü Kutlandı ..102
Best-Hit 1973 106
Türkiye'de Güzellik Yarışmaları ...201
İstanbul Bölgesi Trafik Sorunu 206
Çakmağın Kurtardığı Adam
Sam Amca Hasta 246
Spiro Agnew 250
Gerald Ford 253
Peron 18 Yıl Sonra Yine İktidarda 255
Yüzyılların Hayali Manş Tüneli Gerçekleşiyor 319
Prenses Anne Evlendi 320
Seçimlerin En Garibi: İsveç Seçimleri 332
İsveç'in Yeni Kralı 332
Laos'ta İç Savaş Sona Erdi 356
Arap-İsrael Savaşı ve Getirdikleri ..375
Batı Avrupa Ülkeleri Petrol İhtiyacının Ne Kadarını Arap Ülkelerinden Alıyor? 384
20. Yüzyılın En Büyük Göçü 391
Demirperde Gerisinde Oynanan Dram 391
Allende Sağdan Gelen Bir Darbe İle İktidarı Kaybetti 421
Boğaziçi Köprüsü 432
Yunanistan'da İktidar Yine El Değiştirdi 451

Ayrıca

BASKIYA VERİLİRKEN: 1974 YILININ 15 Şubat gününe kadar meydana gelen olaylarının kronolojisi 690

Cumhuriyetçi Güven Partisi Seçim Bildirgesi 627
Cumhuriyetin İlânı .534, 536

Ç

Çad 279
Çalışma hayatı (Türkiye'de) 610
Çavlanlar 221
Çekoslovakya 280
Çin Halk Cumhuriyeti 281, 489
Çin (Milliyetçi, Taiwan) 424

D

Dağlar 220
Dahomey 284
Dalgalar 219
Danimarka 284
Demokratik Alman Cumhuriyeti 243
Demokratik Parti Seçim Bildirgesi 628
Demokratik Sosyalizm .505
Demokratizm 505
Denizler 217
Deprem dalgaları 219
Despotizm 506
Dışişleri (Türkiye'de) 547
Dil Devrimi 545
Diletanizm 506
Dinamizm 507
Dini Günler (1974) 684
Dinle ilgili kuruluşlar 476
DİNLER 519-533
Diyalektik materyalizm .507
Dogmatizm 507
Doğu Almanya 243
Dominikan Cumhuriyeti 286
DÜNYAMIZ 216-221

E

Edebiyat (Türkiye'de) ...579
Egoizm 507
Egosantrizm 507
Egzistansiyalizm 507
Eğitim (Türkiye'de) 579
Eğitimle ilgili kuruluşlar 476
Ekim 1973 ayı 62
Eklektizm 508
Eksperimantalizm 508
Ekvador 288
Ekvator Guineası 288
Elektrik Enerjisi (Türkiye'de).....629
ELLİNCİ YILINDA TÜRKİYE ..534-655
Ellinci Yıl Marşı 653
Emperyalizm 508
Endividüalizm 508
Enlem-Boylam 216
Enternasyonalizm 508
Ermeni Kutsal Günleri ...685
Eski Mısır'da din 519
Eski Roma da din 523
Eski Yunan'da din 522
Estetizm 508
Etatizm 508
Etyopya 288
Evolüsyonizm 509
EVREN VE GÜNEŞ SİSTEMİ 209-215
Eylül 1973 ayı 55

F

Fabian Sosyalizmi 509
Fanatizm 509
Fas 290
Faşizm 509
FAYDALI BİLGİLER ..683
Federal Alman Cumhuriyeti 240
Feodalizm 510
Fiji 291
Fildişi Cumhuriyeti 292
Film Festivalleri (Türkiye'de 1973) ...682
Filmler (1973'te Türkiye'de) 659
Finlandiya 294
Fotoğrafçılık (Türkiye'de) 603
Fransa 295, 492
Fuarlar 484
Futbol 122

G

Gabon 299
Gambia 300
GEÇTİĞİMİZ YIL ...9 - 16
Gel-Git 218
Gemini uzay aracı 156
Gençlikle ilgili kuruluşlar 477
Gezegenler 211
Ghana 301
Göller 221
Grafik Sanatlar (Türkiye'de) 598
Guatemala 302
Guinea 303
Guyana 303
Güneş sistemi 210
Güney Afrika Cumhuriyeti 304
Güreş 134
Gürsel, Cemal 549

H

Habeşistan 288
Hacim ölçüleri 687
Haiti 306
Halter 142
Harf Devrimi 544
Hayvan sayısı (Türkiye'de) 639
Haziran 1973 ayı 43
Hedonizm 510
HERKES İÇİN -İZM'LER 504-518
Heykel (Türkiye'de) 584
Hilâfetin Kaldırılması 538
Hindistan 307
Hindu dini 524
Hollanda 311
Honduras 313
Hıristiyanlık 530
Hukuk (Türkiye'de) 564
Hukukla ilgili kuruluşlar 487
Hükümetler (Türkiye tarihinde) 557
Hümanizm 510

I

Irak 313
Isı ölçüleri 687

İ

İçişleri (Türkiye'de) 572
İdealizm 510
İhracat (Türkiye'de) 636, 637, 638
200 YILLIK TAKVİM 688, 689
İlçelerimiz 642, 650
İllerimiz 642, 650
İndonezya 315
İngiliz Millet. Top. 470
İngiltere 316, 494
İnönü, İsmet ...79, 548, 552
İNSANLI UZAY UÇUŞLARI ...153-200
İran 323, 500
İrlanda 324
İslâm Dini 531
İslanda 326
İsrael 329, 501
İsveç 330
İsviçre 332
İşçiler (Yurtdışı) 640
İtalya 335
İthal ve ihraç tutarı (Ülkelerin) 453
İthalât (Türkiye'de) 636, 637, 638
İZM'LER 504-518

J

Jamaika 337
Japonya 338, 495
Jimnastik 143
Judo 143
Jüpiter 212

K

Kadın Hakları (Türkiye'de) 456
Kamerun 340
Kanada 341
Kapitalizm 511
Karate 143
Karikatür (Türkiye'de) 599
Kasım 1973 ayı 66
Katar 343
Kayak 143
KAYBETTİKLERİMİZ (1973'te)79-88, 150
Kemalizm 511
Kenya 344

Khemer 345
Kıbrıs 346
KITALAR ..222-238
Kızılay 472
Kollektivizm ...512
Kolombiya 348
Kolomb öncesi Amerika'da din 522
Komünizm 513
Konfüçyus dini 524
Kongo 349
Konservatizm 513
Kore (Güney) 350
Kore (Kuzey) 351
Korporatizm 513
Korutürk, Fahri 550
Kostarika 352
Kurtuluş günleri (Şehirlerimizin) 684
Kuveyt 353
Küba 355
Kuyruklu yıldız 213
Kültürle ilgili kuruluşlar 478
Kürek (Spor) 143

L

Laikliğin Kabulü 543
Laos 355
Leninizm 514
Lesotho 357
Liberalizm 514
Liberya 358
Libya 358
Liechtenstein 360
Lübnan 360
Lüksemburg 361

M

Macaristan 362
Madenler (Türkiye'de) 639
Mahalli seçimler (1973) 634
Malagasy 364
Malavi 365
Malaysia 367
Mali 367
Maliye (Türkiye'de) 578
Malta 368
Maniheizm 526
Maoizm 514
Marksizm 514
Mars 212
Mart 1973 ayı 28
Masa tenisi 144
Materyalizm 514
Mauritius 369
Mayıs 1973 ayı 39
Medeni Kanunun Kabulü 543
Meksika 370
Mercury uzay aracı 153
Merkür 211
Meteor taşları 215
Meyva üretimi (Türkiye'de) 639
Mısır 372, 501
MİLLETLERARASI ORGANİZASYONLAR 461-482
Millet Partisi Seçim Bildirgesi 629
Milletvekili seçimleri (1973) 618
Milli Selâmet Partisi Seçim Bildirgesi ..629
Milliyetçi Hareket Partisi Seçim Bildirgesi 631
Mimarlık (Türkiye'de) 585
Mistisizm 514
Moğolistan ...374
Monako 382
Moritanya 382
Musevi Kutsal Günleri (1974) 684
Müslümanlık 531
Müzik (Türkiye'de) 586
Müzik Festivalleri (Avrupa'da) 467

N

Nasyonalizm 414
Nasyonal Sosyalizm 515
NATO 470
Nauru 383
Ne, Nerede, Ne Kadar Çıkıyor? 453
Nepal 384
Neptün 212
Nigeria 384
Nihilizm 515
Nijer 386
Nikaragua 386
Nisan 1973 ayı 34
Nobel vakfı 473
Norveç 387
Nötralizm 515

O

Ocak 1973 ayı 17
Okyanusya 232
Olimpiyat sonuçları 149, 473
Oportünizm 516
Ordu (Türkiye'de) 568
Orta Afrika Cumhuriyeti 389
Otomobil yarışları 144
Oyunlar (Türkiye'de tiyatro) 572

Ö

Öğrencilerle ilgili kuruluşlar 477
Öğretim Birliği 540
Ölenler (1973'te) 79-88, 150
Ölçüler (Çeşitli ülkelerde) 686
Önasya'da din 521
Önemli günler 684

P

Pakistan 390
Panama 392
Panama Kanal Bölgesi 393
Paraguay 394
Peru 395
Pluton 212
Polonya 396
Populizm 516
Portekiz 398
Pozitivizm 516
Puerto Rico 400

R

Radikalizm 516
Radyo ile ilgili kuruluşlar 475
Rasyonalizm 516
Reformizm 516
Resim (Türkiye'de) ..584
Rhodesia 401
Romanya 402
Rölativizm 516
Rövizyonizm 516
Rövölüsyonizm 516
Ruanda 403
Rum (Ortodoks) Kutsal Günleri 685

S

Saat (Uluslararası) ... .542
Sağlık (Türkiye'de) 606
Saltanatın Kaldırılması 535
Salvador 404
Salyut uzay aracı 184
Samanyolu 210
Sanatlarla ilgili kuruluşlar 478
Sanayi (Türkiye'de) 611
Satürn 212
San Marino 405
Saudi Arabistan 405
Sektarizm 517
Sendikalizm 517
Senegal 407
Seramik (Türkiye'de) ...587
Seylan 416
Sierra Leone 408
Sinema (Türkiye'de) 588
SİNEMA VE TİYATRODAN 656-682
Singapur 409
Siyam 424
Skylab 172
Solculuk 517
Somalya 410
Sosyal etüdlerle ilgili kuruluşlar 480
Sosyal refahla ilgili kuruluşlar 481
Sosyal yardım (Türkiye'de) 606
Sosyalizm 517
Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği 410, 496
Soyuz uzay aracı 180
SPOR 108-152
Spor (Türkiye'de) 614
Sri Lanka 416
Sudan 417
Sunay, Cevdet 550
Suriye 418, 502
Swaziland 419

Ş

Şapka Devrimi 541
Şehirler (Dünyada en kalabalık) 236
Şili 420
Şinto dini 527
Şovenizm 518
Şubat 1973 ayı 23

T

Taoizm 526
Tabii kaynaklar (Türkiye'de) 612
Taekvon-do 143
Tahıl (Türkiye'de) 639
Taiwan 424
Takvim (Uluslararası) 542
Tanzanya 424
Tarım (Türkiye'de) 607
Tarımla ilgili kuruluşlar 482
Tayland 425
Telekomünikasyonla ilgili konular ...475
Televizyonla ilgili konular 475
Temmuz 1973 ayı 47
Tenis 146
Tepeler 220
Tıpla ilgili kuruluşlar 483
Ticaret (Türkiye'de) 606
Tiyatro (Türkiye'de) 594
Tiyatro (1973 Türkiye'de) 671
Togo 426
Tonga 427
Trinidad ve Tobago 428
Troçkizm 518
Tunus 428
Turizm (Türkiye'de) 613, 640
Turizmle ilgili kuruluşlar 483
Türkiye 430, 534-656
Türkiye Birlik Partisi Seçim Bildirgesi 632

U

Uganda 435
Ulaştırma (Türkiye'de) ..608
Umman 435
Unesco 464
Unicef 469
Uranus 212
Uruguay 436
Uzay mekiği 175
Uzunluk Ölçüleri 487

Ü

ÜLKELER 239-460
Ülkeler tablosu 454
Ürdün 437, 503
Ütopizm 518

V

Varşova Paktı 474
Vatikan 438
Venezuela 439
Venüs 212
Viet-Nam Cumhuriyeti (Güney).....440
Viet-Nam Cumhuriyeti (Kuzey) 441
Vitalizm 518
Voleybol 146
Vostok uzay aracı 177
Voskhod uzay aracı 178

Y

Yanardağlar 219
Yelken 148
Yemen-Arap Cumhuriyeti 442
Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti .443
Yeni Zelanda 444
Yıldızlar 214
Yugoslavya 445
Yukarı Volta 447
Yunanistan 448, 503
Yüzey ölçüleri 687
Yüzme 149

Z

Zaire 450
Zambia 452
Zerdüşt dini 525

TÜRK BAYRAKLARI

TÜRK BAYRAĞI

TÜRKİYE CUMHURBAŞKANLIĞI FORSU

DÜNYA BAYRAKLARI

AFGANİSTAN

ALMANYA (Batı)

ALMANYA (Doğu)

AMERİKA BİR. DEV.

ANDORRA

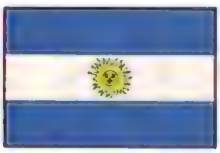

ARJANTİN

ARNAVUTLUK

AVUSTRALYA

AVUSTURYA

BAHAMA

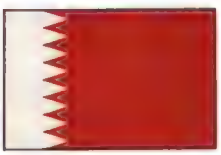

BAHREYN

BARBADOS

BATI SAMOA

BELÇİKA

BENGALDEŞ

BHUTAN

B. ARAP EMİRLİKLERİ

BİRMANYA (Burma)

BOLİVYA

BOTSWANA

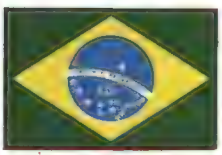

BREZİLYA

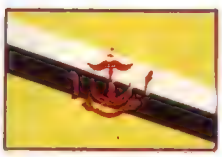

BRUNEİ

BULGARİSTAN

BURUNDİ

CEBELİTARIK

CEZAYİR

ÇAD

ÇEKOSLOVAKYA

ÇİN

DAHOMEY

DANİMARKA

DOMİNİKAN CUM

EKVADOR

EKVATOR GUİNEASI

ETYOPYA

FAS

FİJİ

FİLDİŞİ CUM.

FİLİPİNLER CUM.

FİNLANDİYA

FRANSA

GABON

GAMBIA

GHANA

GUATEMALA

GUİNEA

GÜYANA

GÜNEY AFRİKA CUM

HAITI

HİNDİSTAN

HOLLANDA

HONDURAS

IRAK

İNDONEZYA

İNGİLTERE

İRAN

IRLANDA

İSLANDA

İSPANYA

İSRAEL

İSVEÇ

İSVİÇRE

İTALYA

JAMAIKA

JAPONYA

KAMERUN

KANADA

KATAR

KENYA

KHEMER

KIBRIS

KOLOMBİYA

KONGO

KORE (Güney)

KORE (Kuzey)

KOSTARİKA

KUVEYT

KUBA

LAOS

LESOTHO

LİBERYA

LİBYA

LIECHTENSTEIN

LÜBNAN

LÜKSEMBURG

MACARİSTAN

MALAGASY

MALAWİ

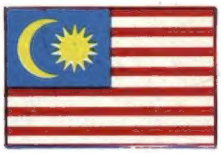
MALAYSİA

MALDİV

MALİ

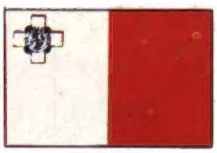
MALTA

MAURİTİUS

MEKSİKA

MISIR

MOĞOLİSTAN

MONAKO

MORİTANYA

NAURU

NEPAL

NİGERİA

NİJER

NİKARAGUA

NORVEÇ

ORTA AFRİKA CUM.

PAKİSTAN

PANAMA

PARAGUAY

PERU

POLONYA

PORTEKİZ

PUERTO RİCO

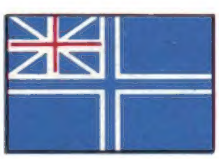
RHODESIA

ROMANYA

RUANDA

SALVADOR

SAN MARİNO

SAUDİ ARABİSTAN

SENEGAL

SİERRA LEONE

SİNGAPUR

SRİ LANKA

SOMALYA

SOVYET SOS. CUM. BİR.

SUDAN

SURİYE

SWAZİLAND

ŞİLİ

TAİWAN

TANZANYA

TAYLAND (Siam)

TOGO

TONGA

TRİNİDAD ve TOBAGO

TUNUS

UGANDA

UMMAN

URUGUAY

ÜRDÜN

VATİKAN

VENEZUELA

VİET—NAM (Güney)

VİET—NAM (Kuzey)

YEMEN

YEMEN ARAP CUM.

YENİ ZELANDA

YUGOSLAVYA

YUKARI VOLTA

YUNANİSTAN

ZAİRE

ZAMBIA

ÖZEL BAYRAKLAR

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

N.A.T.O

AVRUPA KONSEYİ

OLİMPİYAT

KIZILAY

KIZILASLAN

KIZILHAÇ

Bu Yıllıkta Neler Var?

* Bütün dünya milletleri hakkında bilmek istediğiniz herşey...

* Hangi ülke daha güçlü ? Amerika mı, Rusya mı?

* Komşularımızın ne kadar silahı var, biliyor musunuz?

* Amerika'yı kemiren hastalık...

* Demirperde gerisinde oynanan dram

* Dünyanın enerji kaynakları ne zaman tükenecek?

* Dünden bugüne güzellik yarışmaları...

* A'dan Z'ye kadar bütün spor dallarında geçen yıl alınan sonuçlar...

* 73 seçimlerinden önce parti liderleri neler vaadetti?

* Faydalı bilgiler, 200 yıllık takvim...

AYRICA: 122 sayfalık **Devrim Tarihimiz** ve **50. Yılında Türkiye Cumhuriyeti...**

ve de 48 sayfalık eksiksiz bir inceleme: **İnsanlı Uzay Uçuşları**

FİYATI: 40 LİRA